SANCTI
BONAVENTVRAE
EX ORDINE MINORVM,
S. R. E. EPISCOPI CARD. ALBANEN.
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Operum
TOMVS SEXTVS,

Complectens primam, & secundam partem Opusculorum.

AD S. D. N. CLEMENTEM VIII.
PONTIF. MAX.

Opuscula tomi huius indicat Pag. 518.

CVM PRIVILEGIIS.

ROMÆ

Ex Typographia VATICANA.
M. D. XCVI.

Digitized by Google

I.10.12

Digitized by Google

SANCTISSIMO PATRI
ET DOMINO NOSTRO
CLEMENTI VIII
PONT. MAXIMO.

QVI Doctoris munere in Eccleſia fungitur, Pater Sanctiſsime, is cum ſana doctrina opera iuſtitiæ coniungit, vt ſimul verbo & exemplo auditores inſtruat: ne ſi dixerit & non fecerit, illius dicta factis deficientibus erubeſcant. Quod optime perpendens Bonauentura Sanctiſsimus, vt egregie vtrumq. præſtaret, iuxta Eccleſiaſtici documentum, excogitauit vias ſapientiæ, & abſcondita ipſius cognoſcens, quaſi inueſtigator proſequutus eſt eam, & conſtitit in vijs illius. Nam diuina præcepta, & cæleſtia ſacramenta, quæ ſapientiæ vias, eiusq. arcana vere poſſumus interpretari, ita diligenter didicit, & ſtudioſe meditatus eſt; vt quod ſana fide intellexit, & docuit, hoc ipſum opere perfecerit. Per ſanctitatem vitæ, ac merita virtutum, quibus momentaneum, & leue tribulationum huius ſæculi patienter ſuſtinuit, conſequutus eſt præmia cæleſtia: per doctrinæ veritatem, quam eius docent ſcripta, illuminauit Eccleſiam, & ex fructibus, quos inde fideles colligunt, non nihil etiam accedit, ſeu potius accidit, ad illius gloriam. Sed cum clariſsima hæc doctrinæ lux, quam Deus in Sancto Bonauentura ſplendere fecit, iniuria temporum obſcurata quodam modo, & in angulum redacta, quaſi ſub modio lateret; eam felicis recordationis Sixtus Quintus præceſſor Tuus in eminenti velut candelabro conſtituit, vt Catholicis omnibus eluceret. Quam ob rem Sanctorum Doctorum conſortio Bonauenturam Sixtus aſcribens, inter præcipuos & primarios, qui Theologicæ facultatis magiſterio excelluerunt, habendum, & venerandum eſſe decreuit. Collegium nomine Sancti Bonauenturæ in hac alma Vrbe in Baſilica duodecim Apoſtolorum inſtituit; in quo ex huius præcipue operibus Theologiæ præcepta traderentur: Vniuerſos quoque eiuſdem libros, commentarios, & opuſcula omnia impenſe vndique conquiſita, in Typographia Vaticana quàm emendatiſsime imprimi iuſsit: vt his omnibus præclare geſtis ſplendidiſsimum Seraphicæ doctrinæ lumen nullis obrueretur tenebris, ſed miris potius radiaret fulgoribus. Prodierant iam ante Sixti obitum, operum S. Bo- *Eccli. 14.*

Digitized by Google

nauenturæ tomi aliquot, quibus edendis communis mihi fuit cum alijs labor ; sed post eius e vita discessum, propter sequentium Pontificum immaturam mortem opus diu intermissum, ne bene cœptum suo fine fraudaretur, cum primum Clemens Sanctissime, ad Petri Sedem electus es, idipsum prudenter restituisti. Cuius iussu ad id ego laboris reuocatus, integritatis suæ reddendis, & quantum pro mea tenuitate fieri potuit, S. Bonauenturæ opusculis ornandis (vt mihi ab Illustrissimis Cardinalibus Typographiæ Vaticanæ præfectis iniunctum fuit) operam dedi. Suscepi quidem imparem meis humeris prouinciam; sed ne eam recusarem, Seraphici ipsius Doctoris merita prohibuerunt. Nam quantum mea me imbecillitas ab officio retardabat, tantum ad id præstandum, quæ in Bonauentura excellit, Sanctitatis magnitudo impellebat. Quare eius patrocinio fretus, quos labores in suis opusculis libenter pertuli, eosdem nec Tibi ingratos, nec reipublicæ inutiles futuros spero. Ipsa vero hæc opuscula, quæ Tua liberalitate, & magnificentia emittuntur, cum omnem bene agendi contineant disciplinam, non solum priuatim vnumquemque dirigunt ad vitam secundum Deum instituendam; sed erudiunt eos etiam, qui præsunt, & subsunt, vt illi præcipiendo prosint, hi vero obediendo non desint. Iure igitur optimo, Tibi, qui in suscepto totius Ecclesiæ regimine bene regendi solum flagras desiderio, Tuoq. Clementissimo nomini, Bonauenturæ opuscula nuncupantur. Etsi enim alij eius tractatus ad illud, quo ardes, studium plurimum conferant: præcipue tamen vnus est, & is quidem breuissimus De sex alis Seraphim inscriptus; in quo sex connumerat vere Pontificias virtutes, zelum scilicet iustitiæ, pietatem, patientiam, vitæ exemplum, discretionem circumspectam, & deuotionem ad Deum. De quibus per comparationem ad sex alas Seraphim, quæ vidit Isaias, ita ibi artificiose differit; vt nec in summa claritate breuitas, nec in compendiosa breuitate copiosa dicendi vbertas desideretur. Hæc igitur, Clemens Sanctissime, qua soles clementia, & benignitate, suscipe, & quae ad omnium statuum communem vtilitatem spectant, Tibi, cui vigilantissima de omnibus sollicitudo est, ita probentur, vt ductu Tuo fideles omnes Bonauenturæ opuscula sibi ob oculos ponant, & in assidua eorum lectione versentur; quatenus inde vberrimos fructus percipiant ad intellectus lumen, & affectus ardorem, ipsumq. Seraphicum virum patronum habeant, qui suis meritis & precibus impetret, vt Te maiori in dies gratiarum cumulo augeat Omnipotens, qui incrementum dat, Deus.
In Vaticano Anno Domini M. D. XCVI.

Sanctitatis Vestræ

Humillimus & deuinctissimus seruus

Franciscus Lamata
Doctor Theologus.

Digitized by Google

FRANCISCI LAMATAE
DOCTORIS THEOLOGI
IN S. BONAVENTVRAE OPVSCVLA
PRAEFATIO
AD LECTOREM.

ET ſi ex multis alijs S. Bonauenturæ ſcriptis, eius doctrina mirabilis apparet; ex opuſculis tamen, quæ multa & varia compoſuit, tam excellens & ſingularis eſſe cernitur, vt luculentiſſimum inde præbeat teſtimonium, quantum inter alios ætatis ſuæ ſcriptores in hoc genere is vnus excellat. Nam cum in libris ſuis omnibus ad eum omnino ſcopum collimet, vt flammantibus non inflantibus verbis, legentis affectum in Dei amorem accendat, eiuſdemq. intellectum ſanctiſſimis documentis illuminet, in opuſculis, ſi vſquam alibi, huic potiſſimum curæ totus incumbit. In his enim tamquam verus doctor, qui iuxta Pauli doctrinam ſapientibus & inſipientibus debitor eſt, nihil prætermittit eorum, quibus vel eruditum Theologum imbuat, vel pro ſui ſtatus ratione vnumquemque fidelem ſiue ad vitæ inſtitutionem, ſiue ad ſpiritualia ſtudia, progreſſionesq. virtutum ita informet, vt perfectus ſit homo Dei, & ad omne opus bonum inſtructus. Doctrina. *Rom. 1. b*

Porro qui Bonauenturæ ſanctiſſimi opuſcula diligenti ſtudio perlegerit, & deuotæ ac piæ mentis oculis perluſtrarit, intelliget profecto, quàm ſit amplexus eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem. Is vero ſermo omni acceptione dignus ſenilem illam redolet eloquentiam, quæ ex Auguſtini ſententia, viros ſumma auctoritate digniſſimos, planeq. diuinos decet. Atque hinc fit, vt Auctor noſter, Trithemio teſtante, profundus ſit non verboſus, ſubtilis non curioſus, diſertus non vanus. immo quanto eius ſermo videtur humilior, (vtar Auguſtini verbis) tanto altius alios non ventoſitate, ſed ſoliditate tranſcendit. Eſt enim ſermone parcus, vbertate ſenſuum facundus, ſententiarum pondere grauis, doctrinæ claritate illuſtris, affectu feruens, mente ſingularis. Denique ea pollet eruditione, vt pleraque in diuinis Scripturis difficilia, in antiquis Patribus abdita, in Philoſophia & Theologia occulta, in ſæcularium litterarum magiſtris huc illucq. diſperſa, ea coniunctim omnia in breui aliquo S. Bonauenturæ opuſculo liceat intueri. Stylus & eruditio. *Aug. lib. 4. de Doctri. Chriſt. c. 6. tom. 3. Trithem. de ſcriptorib. Eccleſiaſt. Aug. vbi ſup.*

Vtilitatem vero opuſculorum eius nullus non experietur, qui in eorum aſſidua lectione diu multumq. verſatus quamcumque ex ipſis veritatem intellectu perceperit, eamdem quoque affectu ruminauerit. Sapit inquit Richardus, ſupra modum cordis palato, quod charitate conditur.] Cuius materiam non minus vtilem, quàm iucundam atque copioſam Bonauentura ſæpiſſime inculcans, cor penetrat, & affectum inflammat, animamq. ipſam eo medullitus transfigit, vt eius ſermonibus & doctrinis, quaſi quibuſdam ſtimulis incitata, rapiatur mirifice in diuinos amores ſponſi Chriſti. Neque eſt in re perſpicua diutius immorandum, præſertim cum paſſim occurrant clariſſimorum virorum illuſtria teſtimonia, quibus Auctoris noſtri opuſculorum adeo probatur doctrina, laudatur ſtylus, commen- Vtilitas. *Rich. de S. Vict. de 4. gradib. violenta char. cap. 1.*

datur

Digitized by Google

datur vtilitas; vt ijs facile quisque conductus tantum virum admiretur, qui tamquàm lucerna ardens, & lucens, luceat ardenter, ardeatq. luculenter.

Cum igitur, Lector humanissime, S. Bonauenturæ opuscula inter alios eiusdem libros ob insignem doctrinam cum summa pietate coniunctam a doctis & pijs magno semper in pretio habita, nescio qua vel scientia vel diligentia sine vlla ordinis ratione hactenus in vulgus emissa mendis pene innumerabilibus scaterent, & pristini sui splendoris parum aut nihil omnino retinerent: operæpretium fuit, vt cum alijs eiusdem operibus, ordine disposita, emendata, aucta & illustrata ex Typographia Vaticana prodirent. Itaque hæc mihi ab Illustrissimis Dominis Cardinalibus Typographiæ Vaticanæ congregationi præfectis cura commissa est, vt conquisitis vndique tam impressis, quàm manu scriptis exemplaribus, eisq. diligenter collatis ad S. Bonauenturæ opuscula restituenda & ornanda omni studio incumberem. Iussis obtemperaui, vt postulat officij ratio: sed ob tenuem facultatem meam difficile penitus fuit iubentium animo pro dignitate satisfacere. Quare manum labori admouens perquisiui diligenter, quotquot potui, Auctoris nostri opuscula; (desunt enim iniuria temporum multa, si tercenta, vt apud quosdam legitur, ab eo scripta sunt) & cum nulla inter sese methodo colligarentur, sed veluti confusa congeries ἀταξίαν quamdam præseferrent; non abs re esse existimauimus, si ijs primum in classes aliquot distributis ad illorum studium te, Lector, alliceremus. Idq. eo nobis facilius fuit, quò animaduertimus post plenam, quoad licuit, horum tractatuum discussionem, quattuor potissimum in eis a S. Bonauentura egregie præstita. Nam & sanam doctrinam docuit, & de Christo eiusq. Sanctissima Matre pleraque scribens, fidelium deuotionem accendit; actionis præterea & contemplationis, multis hac de re editis tractatibus, studia promouit; ac denique religiosos præsertim sui Ordinis non solum ad vitæ perfectionem instituit; sed vt eosdem ab aduersariorum calumnijs defenderet, stylum exacuit, & calumniatores ipsos contra humilis & pauperculi Francisci institutum superba colla erigentes prorsus confodit. Iuxta hanc igitur quadripertitam officij rationem in quattuor quoque partes S. Bonauenturæ opuscula omnia diuisimus, quarum prima pars continet illa in primis quæ magis vel ad speculatiuam, vel ad practicam doctrinam spectant. Secunda vero de ijs est præcipue, quæ de Christo Redemptore nostro, eiusq. beatissima virgine matre Maria, Auctor deuote meditatus, & soluta & ligata oratione composuit. Tertia autem ea maxime comprehendit, quæ ad exercitia spiritualia attinent, quibus actiuorum & contemplatiuorum vita instruitur. Quarta denique varios & diuersos complectitur libros, qui religiosis viris præsertim ordinis Minorum vtilissimi sunt ad studium vitæ perfectioris. Quia vero de nonnullis opusculis controuertitur Bonauenturæ sint nec ne, ea, vt separarentur certa ab incertis, statim post quartam partem in appendicem redegimus. Ex his quattuor opusculorum partibus prima & secunda tomum sextum S. Bonauenturæ operum constituunt, tertia vero & quarta cum appendice tomum septimum & vltimum. Fuerunt autem ab hac serie tria tantum opuscula disiuncta, quæ quia alicuius libri sacri, vel partis eius expositionem continebant, aut aliàs ad sacram Scripturam spectabant, in alios tomos reiecimus. Etenim, Principium sacræ Scripturæ, in quo de sacræ Scripturæ præstantia abunde & copiose Auctor sermonem instituit, initium dat tomo primo, vbi expositiones S. Bonauenturæ in libros aliquot Veteris Testamenti collocantur. Huic vero proxime ibidem succedit opusculum inscriptum, Illuminationes Ecclesiæ in Hexaemeron.

Brulifer in prolog. 1. lib. sentẽt. S. Bonau. Ann. veter. Franciscan.

Diuisio opuscu-lorum.

Libellus

Digitized by Google

Libellus præterea, cui titulus eſt, Expoſitio orationis Dominicæ, pro explicatione ſexti capitis Euangelij ſecundum Matthæum, tertio tomo continetur, in quo libri commentariorum in Nouum Teſtamentum a S. Bonauentura compoſiti, apponuntur. Cuius rei te Lector monitum volui, ne in ſexto & ſeptimo tomo hæc opuſcula deſiderares. Adiunximus vero huic Vaticanæ editioni tria alia opuſcula, quæ ſeorſum ab his opuſculorum tomis vagabantur, vt ſuis locis cernes, videlicet in quarta parte, Legendam S. Franciſci, & Biblia pauperum; in appendice autem, Compendium Theologicæ veritatis. Atque hæc in vniuerſum de diuiſionis ordine; quo quidem facilior poſthac erit vnicuique aditus ad inueniendum eā, quæ iuxta propoſitas materias ſibi videbuntur magis opportuna.

Verum vt ſic in claſſes diſtributa Bonauenturæ opuſcula ſuam integritatem, quantum fieri poſſet, retinerent, contuli ea diligenter cum antiquis exemplaribus impreſsis, & manuſcriptis quæcumque reperiri potuerunt. Neque id ſolum fuiſſet ſufficiens, quominus multa loca vel mutila, vel minus integra, aut deprauata, & quæ nullum prorſus ſenſum redderent, in eiſdem opuſculis remanſiſſent, niſi conquiſitis fontibus ſanctorum Patrum, aliorumve, ex quibus Bonauentura deſumpſit, huic malo aliquod attuliſſem remedium. qua in re pro communi vtilitate non parum laboris ſuſcepimus. Crebro namque citat Auctor Gregorium, Ambroſium, Auguſtinum, Hilarium, Hieronymum, Baſilium, Chryſoſtomum & alios huius & inferioris ætatis ſcriptores quamplurimos, nullo præfinito, aut præſcripto libro; ſed generatim, & vniuerſim, his verbis: Ait Gregorius, Ait Ambroſius, &c. quandoque autem ex ijſdem auctoribus ſuam orationem texit ſuppreſſis non ſolum libris, ſed etiam proprijs ſcriptorum nominibus: vbi coniecturis niti oportuit, & ex materia ſubiecta, ſtylo ſeu forma dicendi conijcere, an a Gregorio, vel Ambroſio, Auguſtino, vel Hieronymo, Bernardo vel Anſelmo, Hugone ſeu Richardo Bonauentura mutuatus ſit. In quibus euoluendis, quouſque occurreret locus ad ſui originis exemplar reſtituendus, te Lector iudicem conſtituo diligentiæ meæ. Hos vero ſcriptores, quibus frequenter noſter Auctor vſus eſt ad rem, de qua agitur comprobandam, fere omnes in ſuis proprijs ac peculiaribus locis ita ad marginem citatos reperies, vt & tuum iuuetur ſtudium, & Auctoris doctrina non mediocriter illuſtretur. Denique adhibitis argumentis ſingula opuſcula non nihil ornauimus, vt quaſi præuia quadam & compendioſa inſtitutione introduceretur legentis animus ad ipſius opuſculi penitiora, & diffuſiora. Interdum ſiquid contigit obſcurum, adhibita notatione explicauimus, vt hæc omnia legendo quiſque perſpiciet. Duos etiam Indices adiunximus tomis ſexto & ſeptimo deſeruientes; quorum alter locorum ſacræ Scripturæ eſt, paſſim ab Auctore explicatorum; alter vero verborum, & rerum. Quare Lector humaniſſime, quod ex noſtro labore ad vtilitatem tuam transferre poteris, grataner ſuſcipe; quod autem minus aptum tibi videbitur, ita noſtræ aut inſcitiæ, aut negligentiæ tribuas, vt vbi ego muneri, tu non deſis animo. Vale & bene nobis in Chriſto precare.

Digitized by Google

EX IOANNE TRITHEMIO
De Ecclesiasticis scriptoribus.

MVlti doctrinam proferunt, deuotionem prædicant multi, pauci scribendo libros, docuerunt vtramque: Bonauentura autem, & multos superauit, & paucos, dum eius doctrina deuotionem, deuotio instruit doctrinam. Si ergo & doctus vis esse, & deuotus, illius opusculis esto intentus.

INDEX

Digitized by Google

INDEX LOCORVM
SACRAE SCRIPTVRAE,
QVI A SANCTO BONAVENTVRA
in tomo ſexto & ſeptimo ſuorum operum explicantur.

Ex Geneſi.

Cap. 1. IN principio creauit Deus cælum, & terram. pag. 16. col. 2. tom. 6. & pag. 214. colum. 1. tom. 7.
Diuiſit Deus lucē a tenebris. pag. 454. colum. 2. tom. 6.
Fecit Deus firmamentum in medio aquarū, & diuiſit aquas ab aquis. pa. 284. col. 2. to. 7.
Congregationes aquarum appellauit maria. pag. 462. colum. 2. tom. 6.
Sint in ſigna, & tempora, dies, & annos. pag. 16. colum. 1. tom. 6.
Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. pag. 251. col. 2. to. 7.
Creſcite, & multiplicamini. pag. 20. col. 1. to. 6.
Dominamini piſcibus, & volucribus. pag. 274. col. 1. tom. 7.
Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. pag. 332. col. 2. to. 6.
Compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat. pag. 332. col. 1. to. 6.
Fons aſcendebat e terra. pag. 326. col. 2. to. 6.
Cap. 2. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis. pag. 469. colum. 1. tom. 6.
De ligno ſcientiæ boni, & mali, ne comedas. pag. 20. colum. 1. tom. 6.
De omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali, ne comedas. pag. 308. col. 1. to. 6.
Cap. 3. Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis, & cetera. pag. 21. col. 2. to. 6.
Eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum. pag. 375. col. 2. to. 6.
Domine audiui vocem tuam, & timui. pag. 244. col. 2. to. 6.
Mulier quam dediſti mihi ſociā dedit mihi de ligno. pag. 304. col. 2. to. 6.
In dolore paries filios. pag. 478. col. 1. to. 6. & pag. 452. col. 2. to. eod.
Maledicta terra in opere tuo. pag. 22. col. 2. to. 6.
Puluis es, & in puluerem reuerteris. pag. 288. col. 1. & 316. col. 1. & 323. col. 1. & 453. col. 1. to. 6. & pag. 162. col. 1. to. 7.
Collocauit Cherubim, & gladium flammeum, atque verſatilem. pag, 271. col. 1. to. 7.
Cap. 4. Si recte offeras, non recte autem diuidas peccaſti. ſec. lxx. pag. 96. col. 2. to. 7.
Et interfecit eum. pag. 326. col. 1. to. 6.
Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. pagin. 336. col. 2. to. 6.
Maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. pag. 477. col. 1. to. 6.
Omnis, qui viderit me, occidet me. pag. 319. col. 1. to. 6. & pag. 289. col. 1. eod.
Cap. 6. Pœnitet me feciſſe hominem. pag. 351. col. 1. to. 6.
Cap. 7. Cataractæ cæli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia magna. pag. 290. col. 2. to. 7.
Multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime. pag. 326. col. 1. to. 6.
Cap. 8. Columba reuerſa eſt, portans ramum oliuę. pag. 298. colum. 1. tom. 6.
Cap. 9. Cumq. obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus. pag. 286. colum. 2. tom. 7.
Dic ergo obſecro te, quòd ſoror mea ſis, vt bene ſit mihi propter te. pag. 461. col. 1. to. 6. *Cap.* 12.
Si ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo. pag. 317. colum. 2. tom. 6. *Cap.* 13.
Da mihi animas, cetera tolle tibi. pag. 286 col. 2. to. 6. *Cap.* 14.
Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. pag. 314. col. 2. to. 6. *Cap.* 15.
Eijce ancillam, & filium eius. pag. 407. col. 2. to. 6. *Cap.* 16.
Reuertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manu illius. pag. 266. col. 1. to. 7.
Ambula corā me, & eſto perfectus. pa. 269. col. 1. to. 7. *Cap.* 17.
Benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus ſum. pag. 477. col. 1. to. 6.
Afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri. pag. 271. col. 1. to. 7. *Cap.* 18.
Abſit a te, vt rem hanc facias, & occidas iuſtum cum impio. pag. 179. col. 1. to. 7.
Loquar ad Dominum meum cum ſim puluis, & cinis. pag. 312. col. 2. to. 6. & 324. col. 2. eod.
Venerūtq. duo Angeli Sodomā. pag. 269. col. 1. to. 7. *Cap.* 19.
Princeps Dei es apud nos. pag. 267. col. 1. to. 7. *Cap.* 23.
Nec ſtes in omni circa regione. pag. 309. col. 1. to. 6. & 278. col. 2. to. 7.
Deditq. Abraham cuncta, quæ poſſederat Iſaac: filijs autem concubinarum largitus eſt munera. pagin. 308. col. 2. to. 6. *Cap.* 25.
Palæſtini omnes puteos, quos foderant ſerui patris illius Abraham, illo tempore obſtruxerūt. pag. 326. colum. 1. to. 6. *Cap.* 26.
Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni. pag. 312. col. 2. & 463. col. 2. & 475. col. 1. & 479. col. 1. to. 6. & 170. col. 2. to. 7. *Cap.* 27.
In pinguedine, & in rore cæli deſuper erit benedictio tua. pag. 288. col. 1. to. 7.
Viditq. in ſomnis ſcalam, &c. pag. 307. col. 2. to. 6. & 333. col. 2. eod. & 266. col. 1. to. 7. *Cap.* 28.
Et os eius grandi lapide claudebatur. pag. 326. colum. 2. tom. 6. *Cap.* 29.
Tetigit neruum femoris eius. pag. 178. col. 2. to. 7. *Cap.* 32.
Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. 168. col. 1. to. 7.
Anna inuenit aquas caldas. pag. 294. col 1. to. 6. *Cap.* 36.
Accuſauit fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo. pag. 17. col. 1. to. 7.
Oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui. pag. 36. col. 1. to. 7. *Cap.* 37.
Fera peſſima deuorauit eum. pag. 289. col. 1. to. 6.
Scyphus argēteus in ſacco Beniamin. p. 288. co. 1. to. 7. *Cap.* 44.
In conſilio eorum non veniat anima mea. pag. 320. colum. 2. to. 6. *Cap.* 49.
Maledictus furor eorum, quia pertinax & indignatio eorum, quia dura. pag. 477. col. 1. to. 6.

Ex Exodo.

Apparuit Dominus in Flamma ignis de medio rubi. pag. 266. col. 1. to. 7. *Cap.* 3.
Solue calceamenta de pedibus. pag. 182. col. 1. to. 7.
Ego ſum qui ſum. pag 4 col. 1. to. 7.
Qui eſt miſit me. pag. 184. col. 1. to. 7.
Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, hoc nomen mihi eſt in æternum. pag. 340. col. 2. to. 6.

Digitized by Google

Index locorum

& pag. 183. col. 2. & pag. 185. col. 1. to. 7.
Ibimus viam trium dierum. pag. 135. col. 2. to. 7.
Cap. 12. Percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti. pag. 303. col. 2. to. 6.
Cap. 14. Quid clamas ad me? pag. 396. col. 1. to. 6.
Tollens se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israel, &c. pag. 265. col. 1. to. 7.
Cap. 15. Fiant immobiles quasi lapis. pag. 306. col. 1. to. 6.
Dominus regnabit in æternum, & vltra. pag. 465. colum. 1. to. 6.
Reduxit super eos Dominus aquas maris. pag. 454. colum. 1. to. 6.
Cap. 17. Cũ eleuaret Moyses manus vincebat Israel. pag. 298. colum. 1. to. 6.
Cap. 18. Vltra vires tuas est negotium, solus sustinere non poteris. pag. 274. col. 2. to. 7.
Esto tu populo in his, quæ sunt ad Deum. pag. 98. colum. 1. to. 7.
Cap. 19. Vos ipsi vidistis quid fecerim Ægyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum. pag. 340. colum. 2. to. 6.
Veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te. pag. 277. col. 2. to. 7.
Cap. 20. Non habebis deos alienos. pag. 308. col. 1. to. 6. & 2. col. 2. & 3. col. 2. & 4. col. 1. to. 7.
Et faciens misericordiam in millia, his qui diligunt me. pag. 4. col. 2. to. 7.
Non assumes nomen Dei tui in vanum. pag. 2. 3. & 4. per totum, to. 7.
Memento, vt diem Sabbati sanctifices. pag. 8. col. 1. to. 6. & pag. 37. col. 1. to. 7.
Honora patrem tuum, & matrem tuã, vt sis longæuus super terrã, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. pag. 303. col. 2 to. 6. & 9 col. 2. & 10. col 1. & 2. to. 7.
Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies. pag. 11. col. 1. to. 7. & pag. 37. col. 2. to. eod. & pag. 304. col. 1. to. 6.
Vt probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. pag. 319. col. 2. to. 6.
Non ascendes per gradus ad altare meum. pag. 84. colum. 2. to. 7.
Cap. 22. Qui immolat dijs occidetur, præterquam Domino soli. pag. 249. col. 2. to. 6.
Maleficos non patieris viuere. pag. 11. col. 2. to. 7.
Si pecuniam dederis mutuo populo meo pauperi, non vrgebis eum, quasi exactor. pag. 38. col. 1. to. 7.
Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. pag. 278. col. 1. to. 7.
Cap. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti reduc ad eum. pag. 268. col. 2. to. 7.
Nec accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes. pag. 275. col. 2. to. 7. & 49. col. 2. to. eod.
Præcedet te Angelus meus. pag. 266. col. 1. to. 7.
Cap. 24. Sub pedibus eius, quasi opus lapidis Sapphirini, & quasi cælum cum serenum est. pag. 281. col. 2. to 7.
Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi duas tabulas lapideas. ibidem.
Cap. 25. Duos quoque Cherubim facies ex vtraque parte oraculi. pag. 270. col. 1. to. 7.
Respiciantq. se mutuo versis vultibus in propitiatorium. pag. 143. col. 2. to 7.
Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. pag. 202. col. 1. to. 7.
Cap. 27. Et tres cubitos in altitudine. pag. 325. col. 1. to. 6.
Cap. 28. Ponesq. in eo quattuor ordines lapidum. pag. 325. colum. 1. to. 6.
Et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper. pag. 96. col. 2. to. 7.
Cap. 32. Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. pag. 179. col. 1. to. 7.
Cap. 33. Loquebatur autem Dominus ad Moysem facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. pag. 325. col. 2. to. 6. & 99. col. 2. to. 7.
Si ergo inueni gratiã in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te. pag. 266. col. 2. to. 7.
Ego ostendam omne bonũ tibi. pag. 143. col. 1. to. 7.
Nõ enim videbit me homo, & viuet. p. 169. col. 2. to. 7.
Et fecit illi coronam auream per gyrum. pag. 214. colum. 1. to. 6. Cap. 37.
Ipsum autem altare non erat solidum, sed cauum. pag. 298. col. 2. to. 6. Cap. 38.
Fecit, & labrum æneum. pag. 328. col. 1. to. 6.

Ex Leuitico.

Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita. pag. 270. col. 2. to. 6. Cap. 2.
Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet. pag. 301. col. 1. to. 6.
Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet in altari. pag. 100. col. 1. to. 7. Cap. 6.
Omne, quod habet pinnulas, & squamas, tam in mari, quam in fluminibus, & stagnis, comedetis. pag. 254. col. 1. to. 6. Cap. 11.
Anima carnis in sanguine est. pag. 85. col. 1. to. 7. Cap. 17.
Non facies, quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. pag. 49. col. 2. to. 7. Cap. 19.
Coram cano capite consurge. pag. 277. col. 1. to. 7.
Sumetisq. vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ. pag. 479. col. 1. to. 6. Cap. 23.
Qui blasphemauerit nomen Domini, morte morietur. pag. 8. col. 1. to. 7. Cap. 24.
Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum. pag. 480. col. 2. to. 6.
Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, &c. pag. 2. col. 1. to. 7. Cap. 26.

Ex Numeris.

Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo vestimento. pag. 278. col. 2. to. 7. Cap. 4.
Præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, &c. pag. 98. col. 1. to. 7. Cap. 5.
Audiebat vocẽ loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim. pag. 271. col. 1. to. 7. Cap. 7.
Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis. pag. 72. col. 2. to. 7. Cap. 9.
Quid æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritũ suum. pag. 270. col. 2. to. 7. Cap. 11.
Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? pag. 371. col. 1. to. 7. Cap. 23.
Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel. pag. 454. col. 2. to. 6. Cap. 24.

Ex Deuteronomio.

Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus, ac iurgia. pag. 93. col. 2. to. 7. Cap. 1.
Nec accipietis cuiusquam personã. pag. 42. col. 1. to. 7.
Dominus Deus tuus ignis consumens est. pag. 313. colum. 1. to. 6. Cap. 4.
Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos. pag. 100. col. 1. to. 7. Cap. 5.
Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est. pag. 142. col. 2. to. 7. Cap. 6.
Non tẽtabis Dominũ Deum tuum. pag. 32. col. 1. to. 7.
Rerum omnium abundantia perfrueris. pag. 337. colum. 1. to. 6. Cap. 8.
Deditq. mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei. pag. 301. col. 2. to. 6. Cap. 9.
Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius? pag. 1. col. 2. to. 7. Cap. 10.
Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ Cap. 11.

Digitized by Google

quæ fecit, vt custodiatis vniuersa mandata illius. pag. 1. col. 1. to. 7.
Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit. pag. 308. col. 2. to. 6.
En propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem. pag. 2. col. 1. to. 7.
Cap. 15. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur. pag. 274. col. 1. to. 7.
Cap. 16. Non accipias personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum. pag. 275. col. 2. to. 7. & pag. 42. col. 2. to. eod.
Iuste quod iustum est exequeris. pag. 11. col. 2. to. 7.
Cap. 17. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem. pag. 49. colum. 1. to. 7.
Postquam autem sederit in solio regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus. pag. 268. col. 2. to. 7. & 276. col. 1. to. eod.
Cap. 18. Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo. pag. 245. col. 1. to. 6. & 174. col. 2. to. eod.
Cap. 21. Quando inuentum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis reus; egredientur maiores natu, &c. pag. 7. col. 2. to. 7.
Cap. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est; nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius. pag. 49. col. 1. to. 7.
Cum votum voueris Domino Deo tuo non tardabis reddere. pag. 91. col. 1. to. 7.
Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, &c. pag. 7. col. 2. to. 7.
Cap. 24. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, &c. pag. 267. colum. 1. to. 7.
Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam. pag. 315. col. 2. to. 6.
Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi non ingredieris domum eius, &c. pag. 50. colum. 1. to. 7.
Cap. 25. Pro mensura peccati erit & plagarū modus. pag. 64. colum. 2. to. 7.
Cap. 27. Maledictus qui dormit cum vxore proximi sui. pagin. 478. col. 1. to. 6.
Cap. 28. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælū, vt pluuiam tribuat terræ, &c. pag. 286. col 2. to. 7.
De cælo descendat super te cinis. pag. 287. col. 1. to. 7.
Cap. 30. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm. pag. 2. col. 2. to. 7.
Cap. 32. Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum. pag. 292. col. 2. to. 6. & pag. 308. col. 1. to. eod.
Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus. pag. 5. col. 1. to. 7.
Vtinam saperent, & intelligerent, & nouissima prouiderent. pag. 102. col. 2. to. 7.
Videte, quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me. pag. 187. col. 1. to. 7. & 241. col. 1. to. 6.
Cap. 33. Perfectio tua, & benedictio tua a viro sancto. pagin. 269. col. 1. to. 7.
Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph. pag. 477. col. 1. to. 6.
Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum. pag. 327. col. 1. to. 6. & 324. col. 1. to. eod.
Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. pag. 280. colum. 2. to. 7.
Cæliq. caligabunt rore. pag. 282. col. 2. to. 7.

Ex Iosue.

Cap. 1. Confortare, & esto robustus. pag. 316. col. 2. to. 6.
Cap. 3. Ingressis eis Iordanem, &c. Steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar mortis intumescentes apparebant, &c. pag. 288. col. 2. to. 7.
Solue calceamentum de pedibus tuis. pag. 410. colum. 2. to. 2. *Cap.* 5.
Da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, &c. pag. 49. col. 2. to. 7. *Cap.* 7.
Non fuit ante, & postea tam longa dies obediente Domino voci hominis. pag. 307. col. 2. to. 6. & pag. 277. col. 2. to. 7. *Cap.* 10.
Terram Australem, & arentē dedisti mihi. pag. 326. colum. 1. to. 6. *Cap.* 15.

Ex Iudicum libro.

Da mihi benedictionem, &c. dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius. pag. 477. colum. 1. to. 6. *Cap.* 1.
Ascenditq. Angelus Domini de Galgalis ad locū flentium. pag. 267. col. 1. to. 7. *Cap.* 2.
Terra mota est, cæliq. ac nubes distillauerunt aquis. pag. 282. col. 2. to. 7. *Cap.* 5.
Cor meum diligit principes Israel qui propria voluntate obtuliſtis vos discrimini. pag. 277. colum. 1. & 278. col. 1. to. 7.
De cælo dimicatum est contra eos; stellæ manentes in ordine, & cursu suo aduersus Sisaran pugnauerunt. pag. 468. col. 1 to. 6. & 283. col. 1. to. 7.
Extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos. pag. 265. col. 2. to. 7. *Cap.* 6.
Quod me facere videritis, hoc facite. pag. 95. colum. 1. to. 7. *Cap.* 7.
Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusq. suauissimos, & ire, vt inter cetera ligna promouear? pag. 483. col. 2. to. 6. & 91. col. 1. to. 7. *Cap.* 9.
Egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. pag. 289. col. 2. to. 6.
Abimelech inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, &cet. accedensq. Abimelech iuxta turrim. pag. 293. col. 1. to. 6.
Obsecro Domine, vt vir Dei, quem misisti, veniat iterum, &c. pag. 266. col. 1. to. 7. *Cap.* 13.
Ab omnibus, quæ locutus sum vxori tuæ abstineat se. pag. 265. col. 1. to. 7.
Angelus Domini pariter in flamma ascēdit. pag. 266. colum. 1. to. 7.

Ex Ruth.

Ne vocetis me Noëmi, idest pulchram; sed vocate me Mara, idest amaram; quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens. pag. 454. col. 1. to. 6. *Cap.* 1.
Inueni gratiā apud oculos tuos domine mi. pag. 459. colum. 1. to. 6. *Cap.* 2.
Benedicta es a Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti. pag. 466. col. 2. to. 6. & 475. col. 1. to. eod. *Cap.* 3.
Sit virtutis exemplum in Ephratha, & habeat celebre nomen in Bethlehem. pag. 466. col. 1. to. 6. *Cap.* 4.

Ex primo Regum.

Affligebat quoque eā æmula eius. pag. 66. col. 2. to. 6. *Cap.* 1.
Cum esset Anna amaro animo orauit ad Dominum. pag. 326. col. 2. to. 6.
Donec sterilis peperit plurimos. pag. 308. col. 2. to. 7. *Cap.* 2.
Nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. pag. 288. col. 2. to. 6. *Cap.* 3.
Vt eruam omnium vestrum oculos dextros. pag. 313. colum. 1. to. 6. *Cap.* 11.
Melior est obedientia, quàm victimæ. pag. 307. colum. 1. to. 6. *Cap.* 15.
Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius. pag. 276. col. 1. to. 7. *Cap.* 16.

Digitized by Google

Index locorum

Cap. 17. Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, &c. pag. 275. col. 2. to. 7.
Cap. 21. Si mundi sunt pueri maxime a mulieribus, manducent. pag. 278. col. 2. to. 7.
Cap. 23. Benedicti vos a Domino, quia doluistis vicem meã. pag. 93. col. 1. to. 7.
Cap. 25. Eratq. mulier illa prudẽtissima, & speciosa. pag. 464. colum. 2. to. 6.
Homines isti boni satis fuerunt nobis, & non molesti. pag. 90. col. 2. to. 7.
Ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui. pag. 94. colum. 2. to. 7.
Benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem. pag. 477. col. 2. to. 6.
Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum Domini mei. pag. 325. col. 1. to. 6. & 467. & 468. col. 2. to. eod.
Cap. 30. Erui Dauid omnia, quæ tulerant Amalechitæ, &c. pag. 275. col. 2. to. 7.

Ex secundo Regum.

Cap. 1. Quomodo ceciderunt fortes in prœlio? pag. 24. colum. 1. to. 7.
Cap. 6. Benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius. pag. 474. col. 2. to. 6.
Cap. 7. Si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorũ, & in plagis filiorum hominũ. pag. 94. col. 2. to. 7.
Cap. 12. Ouem reddet in quadruplum. pag. 275. col. 2. to. 7.
Dominus quoque transtulit peccatũ tuum: non morieris. pag. 49. col. 2. to. 7.
Cap. 14. Ne penitus pereat, qui abiectus est. pag. 93. col. 1. to. 7.
Sicut Angelus Domini, sic est Dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur. pag. 266. col. 1. to. 7. & 275. col. 1. to. eod.
Cap. 16. Dimitte eum, vt maledicat me. pag. 325. col. 1. to. 6.
Cap. 18. Quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te Absalom fili mi. pag. 133. col. 1. to. 7.
Cap. 19. Tu autem Domine mi rex, sicut Angelus Dei es. pag. 265. col. 2. to. 7.
Cap. 23. Sicut lux aurorę Oriente Sole, mane absque nubibus rutilat. pag. 249. col. 1. to. 6. & 468. col. 2. to. eod. & 292. col. 2. to. 7.

Ex tertio Regum.

Cap. 1. Quæramus Domino nostro regi dolescentulam virginem. pag. 348. col. 2. to. 6.
Cap. 3. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum. pag. 96. col. 2. to. 7. & 276. col. 1. to. eod.
Cap. 6. In ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis oliuarum. pag. 328. col. 1. to. 6.
Cap. 8. Intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum. pag. 469. col. 1. to. 7.
Impleuerat gloria Domini domũ Domini. pag. 463. colum. 1. to. 6.
Dixit Dominus, vt habitaret in nebula. ibidem.
Firmissimum solium tuum in sempiternum. ibidem.
Si cælum & cæli cęlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui? pag. 458. col. 1. to. 6.
Cap. 10. Ingressa Hierusalem multo cum comitatu, & diuitijs, camelis portantibus aromata, &c. pag. 472. col. 2. to. 6. & 473. col. 1. eod.
Videns regina Saba omnem sapientiam Salomonis, &c. non habebat vltra spiritum. pag. 276. col. 1. to. 6. & 147. col. 2. to. 7.
Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandem. pag. 309. col. 2. to. 6. & 453. col. 1. to. eod. & 291. col. 2. to. 7.
Non est factũ tale opus in vniuersis regnis. pag. 463. col. 2. to. 6.
Deprauatum est cor eius per mulieres. pag. 293. colum. 2. to. 6. Cap. 11.
Derelicto consilio seniorum, quod ei dederant, locutus est eis secundum consilium iuuenum. pag. 320. col. 2. to. 6. Cap. 12.
Viuit Dominus exercituum ante cuius conspectum sto. pag. 101. col. 1. to. 7. Cap. 18.
Vsquequo claudicatis in duas partes, si Dominus est Deus, sequimini eum. pag. 468. col. 1. to. 6.
Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum & ligna, & lapides. pag. 283. col. 1. to. 7.
Tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. pag. 265. col. 1. to. 7. Cap. 19.
Grandis enim tibi restat via. pag. 291. col. 2. to. 6.
Et ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. p. 298. col. 2. to. 6.
Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum. pag. 339. col. 2. to. 6.

Ex quarto Regum.

Percussit aquas, & diuisę sunt huc, atque illuc, & transijt Eliseus. pag. 288. col. 2. to. 7. Cap. 1.
Cum plena fuerint, tolles. pag. 462. col. 2. to. 6. Cap. 4.
Vir Dei Sanctus est iste, qui transijt per nos frequenter. Faciamus ergo ei cenaculum. pag. 272. colum. 2. to. 7.
Lauare septies in Iordane. pag. 328. col. 2. to. 6. Cap. 5.
Melius est, vt accipias duo talenta. pag. 23. colum. 2. to. 7.
Videbis oculis tuis, & inde non comedes. pag. 84. col. 1. to. 7. Cap. 7.
Transferam vos in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vuarum, terram oliuarum, & olei, ac mellis. pag. 483. col. 2. to. 6. Cap. 18.
Quodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. pag. 481. col. 1. to. 6. Cap. 19.

Ex primo Paralipomenon.

Tonet mare, & plenitudo eius. pag. 462. col. 2. to. 6. Cap. 16.
Te Domine benedicẽte benedicta erit in perpetuum. pag. 476. col. 2. to. 6. Cap. 17.
Dauid & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun, qui prophetarent in citharis, & cetera. pag. 100. colum. 1. to. 7. Cap. 25.
Aurum purissimum dedit, vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ Cherubim. pag. 270. col. 1. to. 7.
Omnia venerunt scripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris. pag. 267. col. 2. to. 7. Cap. 28.

Ex secundo Paralipomenon.

Roboam erat rudis, & corde pauido. pag. 96. colum. 2. tom. 7. Cap. 13.
Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro. pag. 94. colum. 2. to. 7. Cap. 15.
Non est apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec cupido munerum. pag. 272. col. 2. to. 7. Cap. 19.
Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. pag. 64. col. 1. to. 6. & 101. col. 2. to. 7. Cap. 20.
Vocauerunt locum illũ vallis benedictionis. pag. 476. col. 2. to. 6.

Ex secundo Esdræ.

Nos ipsi faciemus opus, & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu auroræ donec egrediantur astra. pag. 470. col. 1. to. 6. Cap. 4.

Ex

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Ex Tobia.

Numquam concupiui virum. pag. 21. col. 1, to. 7.
Cap. 3. Numquam cum ludentibus miſcui me, pag. 287. colum. 2. to. 6. & 99. col. 2. to. 7.
Cap. 4. Eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat. pag. 297. col. 2. to. 6.
Superbiam numquam in tuo ſenſu dominari permittas. pag. 274. col. 2. to. 7.
Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. pag. 304. col. 1. to. 6. & 308. col. 1. eod.
Cõſilia ſemper a ſapiẽte perquire. pag. 320. col. 2. to. 6.
Cap. 5. Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo. pag. 281. col. 2. to. 6.
Cap. 6. Fumus eius extricat omne genus dæmoniorum. pag. 100. col. 1. to. 7. & 279. col. 1. eod.
Cap. 8. Raphael Angelus apprehendit dæmonium. pag. 275. col. 2. to. 7.
Cap. 9. Dicatur benedictio ſuper vxorem tuam. pag. 479. col. 1. to. 6.
Cap. 11. Benedico te, Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & tu ſanaſti me. pag. 21. col. 2. to. 7.
Cap. 12. Qui faciũt peccatum, & iniquitatem hoſtes ſunt animæ ſuæ. pag. 303. col. 2. to. 6.
Quando orabas cum lacrymis, pag. 297. col. 2. to. 6. & pag. 100. col. 1. to. 7.
Ego ſum Raphael Angelus vnus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum. pag. 279. col. 2. to. 7.
Cap. 13. Ex Sapphiro, & Smaragdo ædificabuntur, & ex lapide pretioſo. pag. 272. col. 1. to. 7.
Per vicos eius halleluia cãtabitur. pag. 276. col. 1. to. 6.

Ex Iudith.

Cap. 6. Non derelinquis præſumentes de te, & de ſua virtute gloriantes humilias. pag. 338. col. 2. to. 6.
Cap. 8. Habens ſuper lumbos ſuos ciliciũ ieiunabat. pag. 297. col. 1. to. 6.
Et erat hæc in omnibus famoſiſſima, quoniam timebat Dominum valde. pag. 466. col. 1. to. 6.
Indulgentiã eius fuſis lacrymis poſtulemus. pag. 326. col. 2. to. 6.
Et nunc fratres, quoniam vos eſtis presbyteri in populo Dei, ex vobis pendet anima illorum, &cet. pag. 271. col. 1. to. 7.
Cap. 9. Humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. pag. 325. col. 2. to. 6.
Deus cælorum, Creator aquarum, & Dominus totius creaturæ. pag. 464. col. 1. to. 6.
Cap. 11. Non eſt talis mulier ſuper terram in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu verborũ. pag. 460. col. 1. to. 7.
Cap. 12. Bibe nunc & accumbe in iucunditate, quoniam inueniſti gratiam coram me. pag. 457. col. 1. to. 6. & 130. col. 1. to. 7.
Cap. 13. Et accendentes luminaria congyrauerunt circa eam. pag. 214. col. 2. to. 6.
Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. pag. 475. colum. 2. to. 6.
Cap. 15. Benedixerunt eam omnes vna voce dicentes, Tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri. pag. 476. col. 1. to. 6. & pag. 478. colum. 2. to. eod.

Ex Eſther.

Cap. 2. Adamauit eam rex pluſquam omnes mulieres, &c. & poſuit diadema regni in capite eius. pag. 459. col. 1. to. 6. & 461. col. 2. eod.
Cap. 4. Non enim erat licitum indutũ ſacco aulam regis intrare. pag. 320. to. 6.
Cap. 13. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, &cet. pag. 276. colum. 2. to. 7.
Et non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati. pag. 464. colum. 2. to. 6.
Cap. 15. Et ſuper vnam quidem innitebatur quaſi prę delicijs. pag. 455. col. 2. to. 6.
Vidi te Domine quaſi Angelum Dei. pag. 266. colum. 1. to. 7.
Cap. 16. Aures principũ ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes callida fraude decipiũt. pag. 99. col. 2. to. 7.
Nec putare debetis ſi diuerſa iubeamus, ex animi noſtri venire leuitate, ſed pro qualitate, & neceſſitate temporum. pag. 99. col. 1. to. 7.

Ex Iob.

Cap. 1. Et erat vir ille ſimplex, & rectus. pag. 153. col. 1. to. 7.
Ibant filij eius, & faciebant conuiuia. pag. 238. colum. 1. to. 6.
Circuiui terram, & perambulaui eam. pag. 287. colum. 1. to. 6.
Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. pag. 290. col. 1. to. 6.
Cap. 3. Obtenebrẽtur ſtellæ caligine eius. pag. 468. col. 1. to. 6.
Antequam comedam ſuſpiro. pag. 175. col. 2. to. 7.
Cap. 4. Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies. pag. 94. col. 2. to. 7.
Porro ad me dictum eſt verbũ abſconditum, & quaſi furtiue ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius. pagin. 156. col. 1. to 7.
Cap. 5. Virum ſtultũ interficit iracundia. pag. 290. col. 1. to. 6.
Increpationem Domini ne reprobes: quia ipſe vulnerat, & medetur. pag. 278. col. 1. to. 7.
Viſitans ſpeciẽ tuam nõ peccabis. pag. 324. col. 2. to. 6.
Cap. 6. Et hęc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat. pag. 278. col. 1. to. 7.
Cap. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terram. pag. 84. colum. 1. to. 7.
Elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea. pag. 144. col. 2. to. 7. & 161. col. 1. & 200. col. 2. & 203. col. 1. to. eod.
Cap. 9. Quis reſtitit ei, & pacem habuit. pag. 329. col. 2. to. 6.
Verebar omnia opera mea. pag. 318. col. 2. to. 6.
Cap. 10. Tædet animam meam vitæ meæ. pag. 176. col. 1. to. 7.
Loquar in amaritudine animæ meæ. pag. 157. colum. 1. to. 7.
Manus tuæ fecerunt me. pag. 1. col. 1. to. 7.
Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. pag. 335. col. 1. to. 6. & 303. col. 2. eod.
Cap. 11. Longior terra menſura eius, & latior mari. pag. 322. col. 1. to. 6.
Cap. 12. Auris verba dijudicat, & fauces comedentis ſaporem. pag. 296. col. 2. to. 6. & 190. col. 2. to. 7.
Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur. pag. 288. col. 2. to. 7.
Cap. 13. Etiam ſi occiderit me in ipſo ſperabo. pag. 203. colum. 1. to. 7.
Qui quaſi putredo conſumendus ſum. pag. 287. colum. 2. to. 6.
Cap. 14. Quaſi flos egreditur, & cõteritur. pag. 471. col. 2. to. 6.
Quis enim mundus erit a ſorde? at nemo, & ſi vnus dies ſit vita eius ſuper terram. ſec. lxx. pag. 351. colum. 1. to. 6. & 85. col. 2. to. 7.
Cap. 17. Poſuit me quaſi in prouerbium vulgi. pag. 268. colum. 2. to. 7.
Cap. 18. Tenebitur planta illius laqueo. pag. 287. col. 2. to. 6.
Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat coſtas eius. pag. 189. col. 1. to. 7.
Conſumat brachia illius primogenita mors. pag. 288. col. 1. to. 6.
Cap. 19. Obſederunt in gyro tabernaculum meum. pag. 214. col. 2. to. 6.
Cap. 20. Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. pag. 131. col. 1. to. 6. & 123. col. 2. to. 7.
Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ. pag. 49. col. 1. to. 7.

Digitized by Google

Index locorum

Non videat riculos fluminis, torrentes mellis, & butyri, pag. 188. col. 2. to. 7.

Cap. 22. Excelsior cælo est, & super stellarum verticem sublimatur, pag. 285. col. 2. to. 7.
Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. pag. 481. col. 2. to. 6.
Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, pag. 242. colum. 1. to. 6.

Cap. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. pag. 49. colum. 1. to. 6.
Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. pag. 469. col. 2. to. 6.
Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. pag. 313. col. 2. to. 6.
Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. pagin. 335. col. 1. to. 6.

Cap. 25. Qui facit concordiam in sublimibus suis. pag. 285. col. 2. to. 7.
Numquid est numerus militum eius? pag. 273. colum. 2. to. 6.

Cap. 26. Appendit terram super nihilum. pag. 322. col. 2. to. 6.
Spiritus eius ornauit cælos. pag. 282. col. 2. to. 7. & pag. 288. col. 2. to. eod.
Donec deficiam non recedam ab innocentia mea. pag. 256. col. 1. to. eod.

Cap. 27. Iustificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram. pag. 23. col. 2. to. 7.

Cap. 28. Lapis solutus calore in æs vertitur. pag. 289. colum. 2. to. 6.
Omne pretiosum vidit oculus eius, profunda quoque fluuiorum scrutatus est. pag. 268. col. 2. to. 7.
Nescit homo pretium eius. pag. 310. col. 2. to. 6.
Nec inuenitur in terra suauiter viuentium. pag. 270. col. 1. to. 7.

Cap. 29. Senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, &c. pag. 267. col. 1. to. 7. & 277. col. 1. eod.
Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adiutor. pag. 275. col. 2. to. 7.
Oculus fui cæco, & pes claudo. pag. 41. col. 2. to. 7.

Cap. 30. Qui me comedunt non dormiunt. pag. 287. col. 1. to. 6. & 304. col. 1. eod.
Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. pag. 326. colum. 1. to. 6. & 24. col. 1. to. 7.
Frater fui draconum & socius struthionum. pag. 288. col. 2. to. 6.

Cap. 31. Pepigi fœdus cum oculis meis. pag. 21. col. 2. to. 7.
Ignis est vsque ad perditionem deuorans. pag. 293. col. 2. to. 6. & 305. col. 1. eod.
Si negaui quod volebant, pauperibus. pag. 21. colum. 2. to. 7.
Et oculos viduæ expectare feci. pag. 280. col. 1. to. 7.
Ab infantia mea creuit mecum miseratio. pag. 280. col. 1. to. 7.
Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum, & pondus eius ferre non potui. pag. 319. col. 2. to. 6.

Cap. 33. Videbit faciem eius in iubilo. pag. 189. col. 2. to. 7.

Cap. 34. Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius, & flatum ad se trahet. pag. 100. col. 1. to. 7.

Cap. 35. Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te sit. pag. 282. col. 1. & 2. to. 7.

Cap. 37. Frumentum desiderat nubes. pag. 171. col. 1. to. 7.
Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. pag. 281. col. 2. to. 7.
Inuoluimur tenebris. pag. 281. col. 1. to. 6.
Ab Aquilone aurum venit. pag. 330. col. 1. to. 6.

Cap. 38. Per quam viam spargitur lux. pag. 269. col. 1. to. 7.
Numquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare? pag. 214. col. 2. to. 6.
Numquid nosti ordinem cęli, & pones rationem eius in terra? pag. 267. col. 2. to. 7. & 282. col. 2. eod.
Quis enarrabit cælorũ rationem? pag. 284. col. 2. to. 7.
Concentum cæli, quis dormire faciet? pag. 286. colum. 1. to. 7.

Feruens & tremẽs sorbet terram. pag. 268. col. 1. to. 7. *Cap.* 39.

Absorbebit fluuium, & non mirabitur. pag. 287. colum. 1. to. 6. *Cap.* 40.

Halitus eius prunas ardere facit. pag. 298. col. 2. to. 6. *Cap.* 41.
& 600. col. 2. to. 7.
Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. pag. 288. col. 2. to. 6. & 95. col. 2. to. 7.

Auditu auris audiui te. pag. 170. col. 2. to. 7. *Cap.* 42.

Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere. pag. 297. colum. 1. to. 6.
Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, &c. pag. 269. col. 2. to. 7.

Ex Psalmis.

Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. pag. 336. col. 2. to. 6. & 484. col. 1. to. eod. *Psal.* 1.
Et folium eius non defluet. pag. 28. col. 1. to. 7.
Non sic impij, non sic: sed tamquam puluis, quem proijcit ventus a facie terræ. pag. 405. col. 1. to. 6. & 323. col. 1. eod.
Non resurgunt impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum. pag. 258. col. 2. to. 6.
Reges eos in virga ferrea. pag. 471. col. 1. to. 6. *Psal.* 2.
Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. ibid.
Sacrificate sacrificium iustitiæ. pag. 317. col. 2. to. 6. *Psal.* 4.
Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. pag. 285. col. 1. to. 6. & 187. col. 2. to. 7.
A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt. pag. 480. col. 2. to. 6.
In pace in idipsum dormiam, & requiescam. pag. 329. col. 2. to. 6.
Mane astabo tibi, & videbo. pag. 269. col. 1. to. 7. *Psal.* 5.
& 255. & 259. col. 1. to. 6.
Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. pag. 304. col. 2. to. 6. & 38. col. 2. to. 7.
Cor eorum vanum est. Sepulchrum patens est guttur eorũ, linguis suis dolose agebãt. pag. 14. col. 1. to. 7.
Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. pag. 8. colum. 2. to. 6.
Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. pag. 93. col. 1. to. 7. *Psal.* 6.
Lauabo per singulas noctes lectum meum. pag. 265. col. 2. to. 6. & 328. col. 1. eod.
Turbatus est a furore oculus meus. pagin. 290. colum. 1. to. 6.
Gloria, & honore coronasti eum. pag. 332. col. 2. to. 6. *Psal.* 8.
& 336. col. 1. to. eod.
Sedisti super thronũ, qui iudicas iustitiam. pag. 271. col. 2. to. 7. *Psal.* 9.
Annuntiate inter gentes studia eius. pag. 312. colum. 2. to. 6.
In laqueo isto, quem absconderunt. pag. 151. colum. 2. to. 7.
Sciant gentes, quoniam homines sunt. pag. 323. colum. 2. to. 6.
Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. pag. 64. col. 2. to. 6.
Sedet in insidijs cum diuitibus, in occultis vt interficiat innocentem. pag. 99. col. 1. to. 7.
Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua. pag. 396. col. 1. to. 6. & 156. col. 2. to. 7.
In Domino confido. pag. 205. col. 2. to. 7. *Psal.* 10.
Ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. pag. 335. col. 1. to. 6.
Iustus Dominus, & iustitias dilexit. pag. 465. colum. 2. to. 6.
Diminutæ sunt veritates a filijs hominum. pag. 285. col. 2. to. 6. *Psal.* 11.

In

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

In corde, & corde locuti ſunt. pag. 156. col. 2. to. 7.
In circuitu impij ambulant. pag. 317. col. 1. to. 6.
Pſal. 12. Vſquequo Domine obliuiſceris me in finem, vſquequo auertis faciem tuam a me. pag. 128. col. 1. to. 7.
Pſal. 13. Venenum aſpidum ſub labijs eorum. pag. 452. colum. 2. to. 6.
Contritio, & infelicitas in vijs eorum. pag. 288. colum. 2. to. eod.
Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo? pag. 339. col. 1. to. 6.
Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus. pag. 323. col. 1. to. 6.
Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. pag. 38. col. 1. to. 7.
Qui facit hæc non cõmouebitur in æternũ. pag. 317. col. 2. to. 6.
Pſal. 15. Dixi Domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. pag. 31. col. 2. to. 6. & 157. col. 1. to. 7.
Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper. pag. 101. col. 1. to. 7.
Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. pag. 246. colum. 1. to. 6.
Pſal. 16. Oculos ſuos ſtatuerũt declinare ſuper terrã. pag. 242. col. 2. to. 6. & 284. col. 1. & 290. col. 2. to. eod.
Satiabor, cum apparuerit gloria tua. pag. 256. col. 2. to. 6. & 266. col. 2. & 275. col. 1. & 337. col. 1. & 341. col. 2. & 480. col. 1. eod.
Pſal. 17. Aſcendit ſuper Cherubim, & volauit, volauit ſuper pennas ventorum. pag. 293. col. 2. to. 6. & 280. col. 1. to. 7. & 266. col. 2. to. eod.
Tenebroſa aqua in nubibus aëris. pag. 265. col. 1. to. 6.
Cùm ſancto ſanctus eris. pag. 283. col. 2. to. 6.
Quoniam tu illuminas lucernã meam Domine, &c. pag. 462. col. 1. to. 6. & 455. col. 1. to. eod.
Quoniam in te eripiar a tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. pag. 148. col. 1. & 159. colum. 1. to. 7.
Qui perfecit pedes meos tamquam ceruorũ. pag. 148. col. 1. & 159. col. 1. to. 7.
Vt lutum platearum delebo eos. pag. 304. col. 1. to. 6.
Pſal. 18. Non eſt, qui ſe abſcondat a calore eius. pag. 336. colum. 2. to. 6.
Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. pag. 259. col. 1. to. 6. & 266. col. 2. to. 7.
Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi. pag. 320. col. 1. to. 6.
Deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel, & fauum. pag. 2. col. 2. to. 7.
Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. pag. 9. col. 2. to. 7.
Tunc immaculatus ero, & erunt, vt complaceant eloquia oris mei. pag. 156. col. 1. to. 7.
Pſal. 19. Holocauſtum tuum pingue fiat. pag. 99. col. 2. to. 7.
Pſal. 20. Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo, pag. 309. col. 2. to. 6. & 332. col. 2. & 336. col. 1. & 347. col. 2. to. eod.
Pſal. 21. Longe a ſalute mea verba delictorum meorum. pag. 79. col. 1. to. 7.
Ego autem ſum vermis, & non homo. pag. 21. colum. 1. to. 7.
Concilium malignantium obſedit me. pag. 298. colum. 1. to. 6.
Foderunt manus meas, & pedes meos. pag. 110. colum. 2. to. 7.
Annuntiabũt cæli iuſtitiam eius. pag. 283. col. 2. to. 7.
Pſal. 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. pag. 267. col. 2. to. 6.
Virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. pag. 92. col. 2. to. 7.
Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. pag. 267. col. 1. to. 6.
Impinguaſti in oleo caput meum, pag. 300. col. 1. to. 6.
Et calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. pag. 275. col. 2. to. 6.
Domini eſt terra, & plenitudo eius. pag. 462. colum. 2. to. 6. *Pſal.* 23.
Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales. pag. 336. col. 2. to. 6. & 255. col. 1. eod.
Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via. pag. 95. col. 2. to. 7. *Pſal.* 24.
Vniuerſę vię Domini miſericordia, & veritas. pag. 23. col. 1. to. 6. & 38. col. 1. & 69. col. 2. to. eod.
Oculi mei ſemper ad Dominum. pag 101. col. 1. to. 7.
Dominus illuminatio mea, & ſalus mea quem timebo. pag. 100. col. 1. to. 7. *Pſal.* 26.
Infirmati ſunt, & ceciderunt. pag 278. col. 1. to. 6.
Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum. pag. 329. col. 2. to. 6.
Refloruit caro mea. pag. 472. col. 1. to. 6. *Pſal.* 27.
Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia. pag. 295. col. 1. to. 6. & 288. col. 1. to. 7. *Pſal.* 29.
In te Domine ſperaui. pag. 203. col. 1. to. 7. *Pſal.* 30.
Reſpexiſti humilitatem meam. pag. 458. col. 1. to. 6.
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. pag. 246. col. 2. to. 6. & 319. col. 1. eod. & 203. col. 1. to. 7.
Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ a conturbatione hominum. pag. 170. col. 1. to. 7.
Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum. pag. 267. col. 1. to. 7.
Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam. pag. 296. col. 1. to. 6. & 49. col. 2. to. 7. *Pſal.* 31.
Intellectum tibi dabo, & inſtruam te. pag. 261. colum. 2. to. 6.
Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. pag. 261. col. 2. to. 6. & 293. col. 2. eod.
In chamo & freno maxillas eorũ conſtringe. pag. 292. col. 2. to. 6.
Rectos decet collaudatio. pag. 339. col. 2. to. 6. *Pſal.* 32.
Verbo Domini cæli firmati ſunt. pag. 287. col 2. to. 7.
Benedicam Dominum in omni tempore. pag. 100. col. 2. to. 7. *Pſal.* 33.
Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. pag. 261. col. 2. to. 6. & 20. col. 1. to. 7.
Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. pag. 241. col. 1. to. 6. & 321. col. 1. to. eod. & 167. col. 1. to. 7. & 187. col. 1. to. 7.
Timete Dominum omnes ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum. pag. 248. col. 1. to. 6. & pag. 319. col. 1. to. eod.
Diuites egueruntt, & eſurierunt. pag 306. col. 1. to. 6.
Non delinquent omnes, qui ſperant in eo. pag. 338. col. 1. to. 6.
Apprehende arma, & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi. pag. 8. col. 2. to. 6. *Pſal.* 34.
In populo graui laudabo te. pag. 305. col. 2. to 6.
Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. pag. 158. colum. 1. to. 7. *Pſal.* 35.
Domine in cælo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes. pag. 351. col. 1. to. 6.
Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. pag. 57. col. 1. to. 6. & 272. col. 1. to. eod. & 129. col. 2. to. 7.
Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen. pag. 160. col. 1. to. 7. & pag. 105. col. 1. to. eod.
Spera in Domino, &cet. & paſceris in diuitijs eius. pag. 342. col. 1. to. 6. *Pſal.* 36.
Manſueti autem hereditabunt terram. pag. 329. col. 2. to. 6. & 332. col. 2. to. eod.
Mox vt honorificati fuerint, & exaltati deficientes, quemadmodum fumus deficient. pag. 288. colum. 1. to. 6.
Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis. pag. 168. col. 2. to. 7. *Pſal.* 37.

Dere-

Digitized by Google

Index locorum

Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. pag. 281. col. 1. to. 6. & 2. col. 1. to. 7.
Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper. pag. 19. col. 1. to. 7.
Psal. 38. Concaluit cor meum intra me. pag. 271. col. 1. to. 6.
In meditatione mea exardescet ignis. pag. 104. col. 1. to. 7. & 154. col. 2. & 159. col. 2. to. eod.
Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea. pag. 290. col. 2. to. 6.
Psal. 40. Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem. pag. 321. col. 2. to. 6.
Psal. 41. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te Deus. pag. 200. col. 2. to. 7. & 203. col. 1. to. eod.
Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. pag. 19. colum. 2. to. 7. & 160. col. 1. to. eod. & 177. col. 1. to. eod. & 275. col. 2. to. 6.
Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte. pag. 326. col. 1. to. 6.
Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. pag. 200. col. 1. to. 7.
Abyssus abyssum inuocat. pag. 458. col. 1. to. 6.
Psal. 43. Conglutinatus est in terra venter noster. pag. 483. col. 2. to. 6. & 280. col. 1. to. 7.
Psal. 44. Lingua mea calamus scribæ. pag. 301. col. 2. to. 6.
Speciosus forma præ filijs hominum. pag. 479. colum. 2. to. 6.
Diffusa est gratia in labijs tuis, &c. pag. 460. col. 1. & 474. col. 1. to. 6. & 267. col. 1. to. 7.
Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. pag. 267. col. 1. to. 7.
Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. pag. 326. col. 1. to. 6.
Dilexisti iustitiam, &c. pag. 91. col. 1. to. 7.
Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. pag. 329. col. 1. to. 6.
Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato. pagin. 312. col. 2. to. 6.
Omnis gloria filiæ regis ab intus. pag. 311. col. 1. to. 6.
Psal. 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. pag. 275. col. 2. to. 6.
Psal. 47. Deus in gradibus eius cognoscetur cum suscipiet eā sec. lxx. pag. 470. col. 1. to. 6. & 163. col. 1. to. 7.
Psal. 48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. pag. 302. col. 2. to. 6.
Homo, cum in honore esset, non intellexit. pag. 293. col. 2. to. 6. & 321. col. 2. to. eod. & 251. col. 2. to. 7.
Comparatus est iumentis. pag. 326. col. 1 to. 6.
Quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. pag. 335. col. 1. to. 6.
Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. pag. 182. colum. 1. to. 7.
Psal. 49. Congregate illi sanctos eius. pag. 306. col. 1. to. 6.
Psal. 50. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. pag. 86. col. 1. to. 7.
Quoniam iniquitatem meā ego cognosco. pag. 319. col. 1. to. 6.
In peccatis concepit me mater mea, pag. 468. colum. 1. to. 6.
Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, &c. pag. 336. col. 2. to. 6.
Cor mundum crea in me Deus. pag. 301. col. 2. to. 6. & 338. col. 1. to. eod.
Psal. 51. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum. pagin. 338. col. 1. to. 6.
Ego autē sicut oliua fructifera in domo Dei. pag. 315. col. 2. to. 6.
Psal. 52. Quoniam Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent. pag. 29. col. 2. to. 7.
Psal. 54. Quis dabit mihi pennas sicut colūbæ, & volabo. pag. 298. col. 2. to. 6. & 159. col. 2. to. 7. & 269. col. 2. eod.
Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. pagin. 159. col. 1. to. 7.
Expectabam eum, qui saluum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate. pag. 159. col. 1. to. 7.
Ab altitudine diei timebo. pag. 315. col. 2. to. 6. *Psal.* 55.
Vt placeam coram Deo in lumine viuētium. pag. 85. col. 2. to. 7.
Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas. pag. 316. *Psal.* 57. col. 1. to. 6.
Lætabitur iustus, cum viderit vindictam. pag. 334. col. 2. to. 6.
Si vtique est fructus iusto, vtique est Deus iudicans eos in terra. pag. 483. col. 2. to. 6.
Commouisti terram, & conturbasti eam, sana con- *Psal.* 59. tritiones eius. pag. 97. col. 1. to. 6.
Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. pag. 290. co- *Psal.* 61. lum. 2 to. 6.
Deus, Deus meus ad te de luce vigilo. pag. 203. co- *Psal.* 62. lum. 1. to. 7.
Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. pag. 459. col. 1. to. 6.
Replebimur in bonis domus tuę. pag. 474. col. 2. to. 6. *Psal.* 64.
Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. pag. 476. col. 1. to. 6.
Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in *Psal.* 65. refrigerium. pag. 341. col. 2. to. 6. & 159. col. 2. to. 7.
Iniquitatem si aspexi in corde meo. pag. 298. colum. 1. to. 6.
Veritas de terra orta est. pag. 483. col. 2. to. 6. *Psal.* 66.
Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum. pag. 480. col. 2. to. 6. & 482. col. 2. to. eod.
Præuenerunt principes coniuncti psallentibus. pa- *Psal.* 67. gin. 100. col. 1. to. 7. & 267. col. 1. to. 7.
Infixus sum in limo profundi. pag. 240. col. 1. to. 6. *Psal.* 68.
Zelus domus tuæ comedit me. pag. 94. col. 1. to. 7.
In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me, improperium expectauit cor meum, & miseriam. pag. 21. col. 2. to. 7. & 92. col. 2. to. eod.
Et dederunt in escam meam fel. pag. 65. col. 1. to 7.
Quoniam quem tu percussisti, persequuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. pag. 92. col. 2. to. 7.
Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. *Psal.* 71. pag. 275. col. 1. to. 7.
Quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde. *Psal.* 72. pag. 235. col. 1. to. 7.
Zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. pagin. 329. col. 2. to. 6.
Inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. pag. 104. col. 1. to. 7.
Vt iumentum factus sum apud te. pag. 295. col. 1. & 296. col. 2. to. 6.
Mihi autem adhærere Deo bonum est. pag. 250. colum. 1. to. 6.
Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salu- *Psal.* 73. tem in medio terræ. pag. 475. col. 2. to. 6.
Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auroram, & Solem. pag. 469. col. 2. to. 6. & 292. col. 2. to. 7.
Ne tradas bestijs animas confitentes tibi. pag. 350. col. 2. to. 6.
Confitebimur tibi Deus, confitebimur. pag. 296. co- *Psal.* 74. lum. 2. to. 6.
Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. pagin. 334. col. 2. to. 6.
Calix in manu Domini vini meri plenus mixto. pagin. 271. col. 1. to. 6.
Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. *Psal.* 75. pag. 324. col. 1. to. 6. & 329. col. 2. & 469. col. 1. to. eod. & 202. & 270. col. 1. to. 7.
Ibi confregit potentias, arcum, scutum, gladium, & bellum. pag. 330. col. 1. to. 6.
Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde. pag. 140. col. 2. to. 7.

Viri

Sacræ Scripturæ.

Viri diuitiarum. pag 290. col. 2. to. 6. & 325. colum. 2. to. eod.
Cum exurgeret in iudicium Deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos tertæ. pag. 332. col. 2. to. 6.
Reliquiæ cogitationis diem feſtũ agent tibi. pag. 200. col. 2. to 7.
Pſal. 76. Renuit conſolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus ſum. pag. 191. col. 1. to. 7.
Memor fui Dei, & delectatus ſum. pag. 255. colum. 1. to. 6.
Meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum. pag. 101. col. 1. to. 7. & 159. col. 2. to. 7.
Numquid in æternum proijciet Deus, &c. pag. 350. col. 2. to. 6.
Pſal. 77. Deduxit eos in nube diei. pag. 455. col. 1. to. 6.
Panem Angelorum manducauit homo. pag. 73. colum. 2. to 7. & 307. col. 2. to. eod.
Spiritus vadens, & non rediens. pag. 282. col. 1. to. 6. & 324. col. 2. to. eod.
Pſal. 79. Oſtende faciem tuam. pag. 353. col. 1. to. 6.
Pſal. 80. Non erit in te Deus recens, neque adorabis Deũ alienum. pag. 5. col. 2. to. 7.
Et non audiuit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi. pag. 2. col. 1. to. 7.
Pſal. 81. Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant. pag. 263. col. 1. to. 6. & 265. col. 2. to. eod.
Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes. pag. 261. col. 2. to. 6.
Pſal. 83. Quàm dilecta tabernacula tua. pag. 203. col. 1. to. 7.
Beati, qui ambulant in lege tua Domine in ſæcula ſęculorum laudabunt te. pag. 100. col. 1. to 7.
Beatus vir cuius eſt auxiliũ abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lacrymarũ, in loco quem poſuit. pag. 135. col. 2. to. 7.
Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. pag. 276. col. 2. to. 6. & 163. colum. 1. to. 7.
Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. pag. 133. col. 1. to. 7.
Gratiam, & gloriam dabit Dominus. pag. 305. col. 1. to. 6. & 459. col. 1. to. eod.
Pſal. 84. Benedixiſti Domine terram tuã, & auertiſti captiuitatem Iacob, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ, &c. pag. 474. col. 2. to. 6.
Audiam quid loquatur in me Dominus meus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam. pag. 243. colum. 1. to. 6. & 155. col. 1. to. 7. & 158. col. 2. & 184. col. 1. to. eod. & 260. col. 1. to. 6.
Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructus ſuos. pag. 478. col. 2. to. 6.
Pſal. 85. Tu Domine ſuauis, & mitis, & multæ miſericordiæ inuocantibus te. pag. 465. col. 2. to. 6.
Pſal. 86. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. pag. 337. colum. 1. to. 6.
Pſal. 88. Miſericordias Domini in ęternum cantabo. pag. 129. col. 1. to. 7.
Beatus populus, qui ſcit iubilationem. pag. 124. colum. 2. to. 7.
Domine in lumine vultus tui ambulabunt, &c. & in iuſtitia tua exaltabuntur. pag. 275. col. 1. to. 7.
Thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum. pag. 453. colum. 2. to. 6. & pag. 328. col. 2. & 465. col. 1. to. eod. & 272. col. 1. to. 7.
Pſal. 89. Mane floreat, & tranſeat. pag. 472. col. 1. to. 6.
Anni noſtri, ſicut aranea meditabuntur. pag. 295. colum. 2. to. 6.
Pſal. 90. Scuto circumdabit te veritas eius. pag. 8. col. 2. to. 6.
Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis. pag. 339. col. 1. to. 6.
Cum ipſo ſum in tribulatione. pag. 178. col. 2. to 7.
Pſal. 91. Delectaſti me Domine in factura tua. pag. 283. col. 2. to. 6. & 137. & 188. col. 1. to. 7.
Senectus mea in miſericordia vberi. pag. 280. colum. 2. to. 7.
Iuſtus vt palma florebit. pag. 347. col. 2. to. 6.
Dominus regnauit, decorem indutus eſt. pag. 263. *Pſal. 92.* col. 2. to. 6.
Parata ſedes tua ex tunc. pag. 291. col. 2. to. 7.
Domum tuam decet ſanctitudo Domine. pag. 466. col. 2. to. 6.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ, &cet. pag. 203. colum. 1. to. 7. *Pſal. 93.*
Præoccupemus faciem eius in confeſſione, in pſalmis. *Pſal. 94.* pag. 296. col. 1. to. 6.
Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud. pag. 4. col. 1. to. 7.
Nuntiate de die in diem ſalutare eius. pag. 246. co- *Pſal. 95.* lum. 1. to. 6.
Omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. pag. 4. col. 2. to. 7.
Confeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius. pag. 328. col. 2. to. 6.
Exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domi- *Pſal. 96.* ne. pag. 18. col. 2. to. 7.
Ipſe fecit nos, & non ipſi nos. pag 324. col. 2. to. 6. *Pſal. 99.*
Introite portas eius in confeſſione. pag. 296. colum. 2. to. 6.
Ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabat. *Pſal. 100.* pag. 278. col. 2. to. 7.
Tu autem Domine in æternum permanes. pag. 465. *Pſal. 101.* col. 1. to. 6.
Qui ſanat omnes infirmitates tuas. pag. 337. co- *Pſal. 102.* lum. 1. to. 6.
Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua. ibidem.
Miſericordia Domini ab æterno, & vſque in æternũ ſuper timentes eum, &c. pag. 8 col. 1. to. 7.
Dominus in cælo parauit ſedem ſuam. pag. 458. colum. 1. to. 6. & 285. col. 1. to 7.
Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. pag. 265. col. 2. to. 7. *Pſal. 103.* & 278. col. 2. to. eod.
De fructu operum tuorum ſatiabitur terra. pag. 480. col. 1. to. 6.
Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. pag. 252. col. 1. to. 6. & 266. col. 1. to. eod.
Quam magnificata ſunt opera tua Domine. pag. 157. col. 1. to. 7.
Impleta eſt terra poſſeſſione tua. pag. 462. col. 2. to. 6.
Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus. pag. 214. col. 1. to. 7.
Lætetur cor quærentium Dominum, quærite faciem *Pſal. 104.* eius ſemper. pag. 240. col. 1. to. 6 & 190. col. 1. to. 7.
Expandit nubem. pag. 455. col. 1. to. 6.
Ad videndum in bonitate electorum, ad lętandum in *Pſal. 105.* lætitia gentis tuæ. pag. 269. col. 2. to. 7.
Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſus. pag. 83. col. 2. to. 7.
Aſcendunt vſque ad cælos. pag. 317. col. 2. to. 6. *Pſal. 106.*
Fecerunt fructum natiuitatis, & benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis. pag. 484. col. 2. to. 6.
Errare fecit eos in inuio, & non in via. pag. 317. colum. 1. to. eod.
Dilexit maledictionem, & veniet ei, & noluit bene- *Pſal. 108.* dictionem, & elongabitur ab eo. pag. 474. col. 1. to. 6. & pag. 2. col. 1. to. 7.
Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. pa- *Pſal. 109.* gin. 455. col. 2. to. 6.
Ex vtero ante Luciferũ genui te. pag. 479. col. 1. to. 6.
Confitebor tibi Domine in toto corde meo. pag. 296. *Pſal. 110.* col. 1. to 6.
Initium ſapientię timor Domini. pag. 320. col. 1. to. 6.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum. pag. 321. col. 2. to. 6.
Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vſ- *Pſal. 112.* que in ſæculum. pag. 466. col. 1. to. 6.

Suſci-

Digitized by Google

Index locorum

Suſcitans de terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. pag. 317. col. 2. to. 6.

Pſal. 113. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. pag. 328. col. 2. to. 6.

Montes exultauerunt vt arietes, & colles ſicut agni ouium. pag. 162. col. 1. to. 7.

Omnia quæcumque voluit fecit. pag 464. col. 2. to. 6. & 331. ibid.

Simulachra gentium argentum, & aurum. pag. 302. col. 2. to. eod.

Oculos habent, & non videbunt. pag. 187. col. 1. to. 7.

Pſal. 114. Pericula inferni inuenerunt me. pag. 289. col. 1. to. 6.

Pſal. 115. Pretioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. pag. 103. col. 2. to. 7.

Pſal. 118. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. pag. 305. col. 1. to. 6.

Tunc non confundar cum perſpexero in omnibus mandatis tuis. pag. 11. col. 1. to. 7.

Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. pag. 184. col. 1. to. 7.

Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. pag. 16. col. 1. to. 7.

Increpaſti ſuperbos, maledicti, qui declinant a mandatis tuis. pag. 476. col. 2. to. 6. & 2. col 1. to. 7.

Viam mãdatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. pag. 4. col. 2. to. 7.

Paratus ſum, & nõ ſum turbatus. pag. 308. col. 1. to. 6.

Particeps ego ſum omnium timentium te. pag. 327. col. 2. to. 6.

Bonum mihi, quia humiliaſti me. pag. 95. col 1. to. 7.

Fiat cor meum immaculatũ in iuſtificationibus tuis, vt non confundar. pag. 19. col. 1. to. 7.

Defecit in ſalutare tuum anima mea. pag. 276. colum. 2. to. 6. & 147. col. 2. to. 7.

Latum mandatum tuum nimis. pag. 337. col. 2. to 6.

Super ſenes intellexi, quia mandata tua quæſiui. pagin. 1. col. 2. to. 7.

Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. pag. 156. col. 1. to. 7.

Inclinaui ad faciendas iuſtificationes tuas, propter retributionem. pag. 152. col. 2. to. 7.

Declinate a me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei. pag. 3. col. 1. to. 7.

Confige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui. pag. 318. col. 1. to. 6. & 19. col. 1. to. 7.

Seruus tuus ſum ego, da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua. pag. 6. col. 2. to. 7.

Os meum aperui, & attraxi ſpiritum. pag. 298. colum. 1. to. 6.

Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. pag. 294. colum. 2. to. 6. & 326. col. 1. to. 6.

Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuũ. pag. 465. col. 2. to. 6.

Tabeſcere me fecit zelus meus. pag. 94. col. 1. to. 7.

Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. pag. 155. col. 2. to. 7.

Longe a peccatoribus ſalus. pag. 282. col. 1. to. 6.

Septies in die laudem dixi tibi. pag. 86. col. 1. to. 7.

Seruaui mandata tua, & teſtimonia tua, quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo. pag. 1. col. 2. to. 7.

Ad Dominum cum tribularer. pag. 298. col. 1. to. 6.

Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. pagin. 326. col. 1. to. 6.

Pſal. 121. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem. pag. 269. col. 1. to. 7.

Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem. pag. 329. col. 2. to. 6.

Pſal. 122. Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum. pag. 350. col. 2. to. 6. & 101. col. 2. to. 7.

Sicut oculi ancillę in manibus dominæ ſuæ. pag. 455. col. 2. to. 6.

Pſal. 125. Magnificauit Dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes. pag. 256. col. 1. to. 6.

Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. pag. 326. col. 2. to. 6.

Euntes ibant, & flebant. pag. 300. col. 1. to. 6.

Niſi Dominus ædificauerit domum, &c. pag. 323. *Pſal.* 126. col. 1. to. 6.

Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, &c. pag. 100. col. 1. to. 7.

Ecce hereditas Domini filij; merces fructus ventris. pag. 480. & 481. col. 1. to. 6.

Beatus vir, qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis. pag. 250. col. 2. to. 6. & 148. col. 2. to. 7.

Filij tui ſicut nouellę oliuarum in circuitu menſę tuę. *Pſal.* 127. pag. 306. col. 2. to. 6.

Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum. pag. 247. col. 1. to. 6.

Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. pa- *Pſal.* 128. gin. 330. col. 1. to. 6.

Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud *Pſal.* 129. eum redemptio. pag. 410. colum. 2. to. 6. & 262. col. 1. to. 7.

Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctifi- *Pſal.* 131. cationis tuæ. pag. 453. col. 1. to. 6.

De fructu ventris tui, ponam ſuper ſedem tuam. pagin. 478. col. 2. to. 6.

Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. pag. 269. col. 2. to. 6. & 207. col. 2. to. 7.

Viduam eius benedicens benedicam. pag. 478. colum. 1. to. 6.

Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, &c. pag. 269. *Pſal.* 132. col. 1. to. 7.

Sicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion. pag. 104. col. 1. to. 7.

Aures habent, & non audient. pag. 155. col. 2. to. 7. *Pſal.* 134.

Qui fecit cælos in intellectu. pag. 281. col. 2. to. 7. *Pſal.* 135.

Solem in poteſtatem diei, Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis. pag. 276. col. 2. to 7.

Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus. *Pſal.* 136. pag. 326. col. 1. to. 6.

Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, *Pſal.* 138. & non potero ad eam. pag. 7. col. 1. to. 6.

Si aſcendero in cælum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades. pag. 322. col. 1. to. 6. & 159. col. 2. to. 7.

Si ſumpſero pennas meas diluculo. pag. 269. colum. 2. to. 7.

Nox illuminatio mea in delicijs meis. pag. 38. col. 2. to. 6. & 314. col. 1. to. 7.

Nonne qui oderunt te Domine oderam? pag. 91. colum. 2. to. 7.

Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum in conſpectu tuo. *Pſal.* 140. pag. 297. col. 2. to. 6.

Domine inclina cælos tuos, & deſcende. pag. 353. *Pſal.* 143. col. 1. to. 6.

Sicut nouellę plantationes in iuuentute ſua. pag. 306. col. 2. to. 6.

Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt. pag. 271. col. 1. to. 7.

Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſu- *Pſal.* 144. per omnia opera eius. pag. 327. col. 2. to. 6. & 19. col. 1. to. 7.

Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis. pag. 465. col. 2. to. 6.

Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis. pag. 465. colum. 2. to. 6.

Dominus diligit iuſtos. pag. 317. col. 1. to. 6. *Pſal.* 145.

Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus *Pſal.* 146. eis nomina vocat. pag. 274. col. 1. to. 6.

Magnus Dominus, & magna virtus. pag. 459. colum. 1. to. eod.

Suſcipiens manſuetos Dominus. pag. 332. col. 2. to. 6.

Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum *Pſal.* 147. Sion. pag. 114. col. 2. to. 7.

Mittit cryſtallum ſuam, ſicut buccellas. pag. 254. col. 1. to. 6.

Reges terræ, & omnes populi, principes, & omnes *Pſal.* 148. iudices terræ. pag. 466. col. 1. to. 6.

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Ex Prouerbijs.

Cap. 1. Audiens ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. pag. 276. col. 1. to. 7.
Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. pag. 303. col. 1. to. 6.
Pedes eorum ad malum currunt. pag. 289. col. 2. to. 6.
Vocaui, & renuiſtis. pag. 290. col. 2. to. eod.
Ego quoque in interitu veſtro ridebo. pag. 334. colum. 2. to. 6.

Cap. 2. Si quæſieris ſapientiam, quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam. pag. 268. col. 2. to. 6.
Seruabit te, vt eruaris a via mala, & ab homine, qui peruerſa loquitur. pag. 90. col. 1. to. 7.

Cap. 3. Inuenies gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo, & hominibus. pag. 266. col. 2. to. 7.
Honora Dominum de tua ſubſtantia. pag. 300. colum. 2. to. 6.
Pretioſior eſt cunctis opibus ſapientia; & omnia, quæ deſiderantur huic non valent comparari. pag. 268. col. 2. to. 6.
Omnes ſemitæ illius pacificæ. pag. 329. col. 1. to. 6.
Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam. pagin. 268. col. 2. to. 6.
Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. pag. 301. col. 1. to. 6. & 280. col. 1. to. 7.
Stultorum exultatio ignominia. pag. 331. col. 1. to. 6.

Cap. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem. pag. 249. col. 1. to. 6. & 174. col. 2. to. 7.
Palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. pag. 235. colum. 1. to. 6.
Vias, quæ a dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſæ vero ſunt, quæ a ſiniſtris ſunt. pag 340. col. 1. to 6.

Cap. 5. Ad inferos properat greſſus eius. pag 199. col. 2. to. 7.
Sit vena tua benedicta. pag. 477. col. 2. to 6.
Iniquitates ſuæ capiunt impium. pag. 331 col. 2. to. 6.

Cap. 6. Vade ad formicam o piger. pag. 291. colum. 2. to. 6. & 315. ibid.
Homo apoſtata vir inutilis. pag. 7. col. 2. to. 7.
Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, &c. Et eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias. pag. 34. col. 2. to. 7.
Pretium ſcorti vix eſt vnius panis, mulier autem viri pretioſam animam capit. pag. 293. col. 1. to. 6.
Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ. pagin. 334. col. 2. to. 6.

Cap. 7. Serua mandata mea, & viues, & legem meam quaſi pupillam oculi tui. pag. 2. col. 1. to. 7.
In die plenæ Lunæ reuerſurus eſt in domum ſuam. pag. 473. col. 1. to. 6. & 462. ibid.
Ignorat quòd ad vincula ſtultus trahitur. pag. 287. col. 2. to. 6.

Cap. 8. Timor Domini odit malum. pag. 318. col. 2. to. 6.
Per me reges regnant. pag. 275. col. 2. to. 6.
Ego diligentes me diligo. pag. 150. col. 2. to. 7.
Melior eſt fructus meus auro, & lapide pretioſo, & genimina mea argento electo. pag. 483. col. 2. to. 6.
Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum. pagin. 214. col. 1. to. 6.
Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram. pag. 3. col. 2. to. 6.
Quando præparabat cælos, aderam, &c. quãdo æthera firmabat ſurſum. pag. 282. col. 2. to. 7.
Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum. pag. 3. col. 2. 259. col. 1. to. 6.
Beatus homo, qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie. pag. 268. col. 1. to. 6.
Qui me inuenerit, inueniet vitam, &c. pag. 269. colum. 2. to. 6. & 276. ibid.

Cap. 9. Sapientia ædificauit ſibi domum. pag. 239. col. 1. to. 6.
Da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia. pagin. 89. col. 1. to. 7.
Egeſtatem operata eſt manus remiſſa. pag. 291. colum. 2. to. 6. *Cap.* 10.
In multiloquio non deerit peccatum. pag. 23. colum. 1. to. 7.
Salus vbi multa conſilia. pag. 320. col. 2. to. 6. *Cap.* 11.
Mulier gratioſa inuenit gloriam. pagin. 458. colum. 2. to. eod.
Qui confidit in diuitijs ſuis corruet. pag. 315. colum. 1. to. 6.
Qui conturbat domum ſuam poſſidebit ventos. pagin. 94. col. 2. to. 6.
Fructus iuſti lignum vitæ. pag. 480. col. 1. & 484. col. 2. to. 6.
Conſilia impiorum fraudulenta. pag. 320. col. 2. to. 6. *Cap.* 12.
De fructu oris ſui vnuſquiſque replebitur bonis. pagin. 484. col. 1. to. 6. *Cap.* 13.
De fructu oris ſui ſatiabitur bonis. p. 482. col. 2. to. 6.
Qui parcit virgæ odit filium. pag. 96. col. 2. to. 7.
Venter impiorum inſaturabilis. pag. 292. col. 2. to. 6.
Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus. pag. 326. colum. 1. to. 6. *Cap.* 14.
Eſt via, quæ videtur homini iuſta; nouiſſima autem eius deducunt ad mortem. pag 235. col. 1. to. 6.
Extrema gaudij luctus occupat. pag. 123. col 2. to. 7.
Qui impatiens eſt exaltat iniuſtitiam ſuam. pag. 94. col. 2. to. 7.
Reſponſio mollis frangit iram: ſermo durus ſuſcitat furorem. pag. 325. col. 2. to. 6. & 94. col. 2. to. 7. & 477. col. 2. to. 6. *Cap.* 15.
Os fatuorum ebullit ſtultitiam. pag. 289. col. 2. to. 6.
Qui ſequitur iuſtitiam diligitur a Domino. pag. 317. col. 1. to. 6.
Secura mens quaſi iuge conuiuium. pag. 331. col. 1. to. 6. & 26. col. 2. to. 7.
Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens eſt mitigat ſuſcitatas. pag. 67. col. 1. to. 6. & pag. 94. colum. 2. to. 7.
Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auaritiam. pagin. 291. col. 1. to. 6.
Dulcedo animæ, & ſanitas oſſium. pag. 331. col. 2. to. 6. *Cap.* 16.
Verboſus diſſipat principes. pag. 278. col. 1. to. 7.
Melior eſt vir patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. pag. 323. col. 2. to. 6. & 267. col. 1. to. 7.
Gemma gratiſſima expectatio præſtolantis. pag. 315. col. 2. to. 6. *Cap.* 17.
Impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit. pag. 287. col. 2. to. 6. *Cap.* 18.
Accipere perſonam impij in iudicio non eſt bonum. pag. 272. col. 2. to. 7.
Pigrum deijcit timor. pag. 291. col. 2. to. 6.
Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere? pag. 94. col. 2. to. 7.
Iuſtus prior eſt accuſator ſui. pag. 296. col. 1. to. 6. & 79. col. 1. to. 7.
Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt dona tribuentis. pag. 272. col. 2. to. 7. *Cap.* 19.
Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & ſicut ros ſuper herbam, ita & hilaritas eius. pag. 276. colum. 2. to. 7.
Qui negligit vitam ſuam mortificabitur. pag. 44. colum. 1. to. 7.
Feneratur Domino, qui miſeretur pauperis. pagin. 327. col. 2. to. 6.
Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum. pag. 290. colum. 1. & 325. col. 2. & 330. col. 1. to. 6.
Peſtilente flagellato ſapientior erit paruulus. pag. 92. col. 1. to. 7.
Luxurioſa res vinum. pag. 309. col. 1. to. 6. *Cap.* 20.
Quicumque his delectatur, non erit ſapiens. pag. 292. col. 2. to. 6.
Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & roborabitur clementia thronus eius. pag. 38. col. 1. to. 6.

Qui

Digitized by Google

Index locorum

Cap. 21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. pag. 301. colum. 2. to. 6.
Equus paratus ad diem belli, Dominus autem ſalutem tribuit. pag. 307. col. 2. to. 6.
Cap. 22. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. pag. 34. col. 2. to. 7.
Super aurum, & argentum gratia bona. pag. 266. col. 2. to. 7.
Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regem. pag. 460. colum. 2. to. 6. & 267. col. 1. to. 7.
Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam. pag. 318. col. 2. to. 6.
Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter. pag. 58. col. 1. to. 6. & 197. col. 2. to. 7.
Vidiſti virum velocem in opere ſuo. pag. 268. colum. 2. to. 7.
Cap. 23. Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere. pag. 287. col. 1. to. 7.
Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis. pag. 92. col. 1. to. 7.
Verberauerunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi. pag. 312. col. 1. to. 6.
Cap. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. pag. 270. colum. 2. to. 7.
Septies in die cadet iuſtus. pag. 338. colum. 1. to. 6. & 25. col. 1. to. 7.
Per agrum hominis pigri tranſiui, &c. & ecce totum repleuerant vrticæ. pag. 291. col. 2. to. 6.
Vſquequo piger dormies? pag. 291. col. 2. to. 6.
Cap. 25. Cælum ſurſum, & terra deorſum, cor autem regum inſcrutabile. pag. 285. col. 1. to. 7.
Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum. pag. 472. col. 2. to. 6.
Aufer impietatem de vultu regis. pag. 272. col. 1. to. 7.
Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longinqua. pag. 158. col. 2. to. 7.
Cap. 26. Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens. pag. 99. col. 1. to. 7.
Cap. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor. pag. 296. col. 1. to. 6.
Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis. pag. 76. col. 2. to. 7.
Anima ſaturata calcabit fauum. pag. 200. col. 2. to. 7.
Bonis amici conſilijs anima dulcoratur. pag. 270. colum. 2. to. 6.
In fornace aurum probatur. pag. 21. col. 2. to. 7.
Corona tribuetur tibi in generatione, & generationem. pag. 195. col. 2. to. 7.
Cap. 28. Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. pag. 318. colum. 1. to. 6.
Dux indigens prudentia multos opprimet per malitiam. pag. 315. col. 2. to. 6.
Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit. pag. 278. col. 1. to. 7.
Cap. 29. Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus. ibidem.
Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes miniſtros habet impios. ibid.
Qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. pag. 273. col. 1. to. 7.
Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior. pag. 290. col. 1. to. 6.
Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. pag. 319. col. 2. to. 6.
Cap. 30. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes: Affer, affer. pag. 293. col. 1. to. 6. & 305. col. 1. to. 6.
Quattuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus, &c. pag. 315. col. 2. to. 6.
Lepuſculus collocat in petra cubile ſuum. pag. 316. col. 1. to. 6.
Cap. 31. Facta eſt, quaſi nauis inſtitoris. pag. 307. col. 2. to. 6. & 311. ibid.
De fructu manuum ſuarum plantauit vineam. pagin. 484. col. 1. to. 6.
Byſſus & purpura indumentum eius. pag. 312. col. 2. to. 6. & 316. ibid.
Fortitudo & decor indumentum eius. pag. 316. colum. 2. to. 6.
Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. pag. 453. colum. 1. & 464. colum. 2. & 473. col. 2. to. 6.
Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo. pag. 283. & 457. col. 2. to. 6.

Ex Eccleſiaſte.

Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur. *Cap.* 1. pag. 214. col. 2. to. 6. & 290. col. 1. to. 7.
Omnia flumina intrant in mare. pag. 453. & 462. col. 2. to. 6.
Mare non redundat. pag. 290. col. 1. to. 6.
Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. pag. 300. col. 1. to. 6.
Vidi cuncta, quæ fiunt ſub Sole, & ecce omnia vanitas. pag. 100. col. 1. to. 7.
Stultorum infinitus eſt numerus. pag. 475. col. 2. to. 6.
Et cognoui quòd non eſſet melius, niſi lætari, &cet. *Cap.* 3. pag. 90. col. 2. to. 7.
Vnus eſt, & ſecundum non habet. pag. 290. colum, 2. to. 6. *Cap.* 4.
Melius eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum, habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. pag. 305. col. 2. to. 6. & 269. col. 1. to. 7.
Funiculus triplex difficile rumpitur. pag. 312. col. 1. to. 6. & 178. col. 1. to. 7.
Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio. pag. 7. colum. 2. to. 7. *Cap.* 5.
Auarus non implebitur pecunia. pag. 290. col. 2. to. 6.
Qui amat diuitias, fructum nõ capiet ex eis. pag. 482. col. 1. to. 6.
Vir cui dedit Deus diuitias, & ſubſtantiam, & honorem, &c. pag. 299. col. 1. to. 6. *Cap.* 6.
Omnis labor hominis in ore eius. pag. 292. col. 1. to. 6.
Nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexit. pag. 323. col. 1. to. 6. *Cap.* 7.
Qui timet Deum nihil negligit. pag. 318. col. 2. to. 6.
Inueni amariorem morte mulierem. pag. 293. colum. 2. to. 6.
Solummodo hoc inueni, quòd fecit Deus hominem rectum. pag. 317. col. 1. to. 6.
Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali. pag. 305. col. 2. to. 6. *Cap.* 8.
Neſcit homo vtrum amore, an odio dignus ſit. pagin. 324. col. 2. to. 6. *Cap.* 9.
Omni tempore ſint veſtimenta ſua candida. pag. 279. col. 1. to. 7.
Quodcũque facere poteſt manus tua conſtanter operare. pag. 235. col. 1. to. 6.
Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te, &c. *Cap.* 10. pag. 267. col. 1. to. 7.
Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit. pag. 34. col. 2. to. 7.
Labor ſtultorum affliget eos. pag. 291. col. 1. to. 6.
Væ tibi terra, cuius rex eſt puer. pag. 276. col. 1. to. 7.
Spiritus redeat ad eum, qui dedit illum. pag. 311. *Cap.* 12. col. 2. to. 6.
Deum time, & mandata eius obſerua. pag. 4. col. 2. to. 7. & 192. ibid.

Ex Cantico Canticorum.

Oſculetur me oſculo oris ſui. pag. 265. col. 2. to. 6. & 117. col. 1. to. 7. *Cap.* 1.
Meliora ſunt vbera tua vino. pag. 298. col. 1. to. 6.
Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt

Digitized by Google

lexerunt te nimis. pag. 341. colum. 2. to. 6.
Trahe me, poſt te curremus in odorem vnguentorũ. pag. 479. col. 1. to. 6. & 458. & 38. col. 2. to. eod. & 152. col. 2. & 190. & 203. col. 1. to. 7.
Introduxit me in cellaria ſua. pag. 125. col. 1. to. 7.
Super vinum recti diligunt te. pag. 338. col. 1. to. 6.
Filij matris meæ pugnauerunt contra me. pag. 177. col. 2. to. 7.
Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. pag. 253. col. 1. to. 6.
Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum. pag. 155. col. 2. to. 7.
Paſce hædos tuos iuxta tabernacula paſtorum. pagin. 115. col. 2. to. 7.
Equitatui meo in curribus Salomonis aſſimilaui te amica mea. pag. 307. col. 2. to. 6.
Nardus mea dedit odorem. pag. 322. col. 2. to. 6.
Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. pag. 421. col. 1. to. 6. & 111. & 158. col. 1. & 159. col. 2. to. 7.
Botrus Cypri dilectus meus mihi. pag. 331. col. 1. to. 6.
Ecce tu pulchra es amica mea, &c. Ecce tu pulcher es dilecte mi, &c. pag. 156. col. 2. to. 7.
Lectulus noſter floridus. pag. 330. & 326. & 471. col. 2. to. 6.
Cap. 2. Ego flos campi. pag. 323. col. 2. & 471. col. 2. to. 6.
Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. pag. 295. col. 1. & 308. col. 1. & 348. col. 2. to. 6. & 117. to. 7.
Sub vmbra illius, quem deſiderauerã ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. pag. 270. col. 2. to. 6. & 169. col. 1. & 186. & 479. col. 2. to. 7. & 324. col. 1. to. 6.
Introduxit me rex in cellam vinariam. pag 271. colum. 1. to. 6. & 99. col. 2. & ibid. col. 1. to. 7.
Ordinauit in me charitatem. pag. 20. col. 1. & 42. col. 2. to. 7.
Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. pag. 178. col. 1. to. 7.
Amore langueo. pag. 203. col. 1. to. 7. & ſecund. lxx. vulnerata charitate ego ſum. pag. 177. col. 1. to. 7.
Læua eius ſub capite meo. pag. 190. col. 1. to. 7.
Vox dilecti mei, &cet. pag. 168. col. 1. to. 7. & 189. col. 2. to. 7.
Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. pag. 130. col. 1. & 150. & 159. col. 2. & 182. col. 1. & 190. col. 2. to. 7. & 195. col. 1. to. eod.
Iam hiems tranſijt, imber abijt, &c. Flores apparuerunt in terra noſtra. pag. 470. & 471. col. 2. to. 6. & 160. col. 1. to. 7.
Tempus putationis aduenit. pag. 185. col. 1. & 2. to. 7.
Oſtende mihi faciem tuam. pag. 170. col. 1. to. 7.
Vox enim tua dulcis. pag. 156. col. 2. to. 7.
Dilectus meus mihi, & ego illi. pag. 203. col. 1. to. 7.
Cap. 3. In lectulo meo per noctem, quæſiui quem diligit anima mea. pag. 176. col. 2. & 707. col. 1. to. 7.
Surgam, & circuibo ciuitatem per vicos, & plateas. pag. 257. col. 2. to. 6.
Inueni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum, &c. pag. 181. colum. 1. to. 7. & 133. & 153. col. 2. & 190. col. 1. to. eod. & 270. col. 2. to. 6.
Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij. pag. 323. col. 1. to. 6. & 470. & 477. col. 2. to. eod.
Feſculum fecit ſibi rex Salomon. pag. 272. col. 2. to. 7.
Aſcenſum purpureum media charitate conſtrauit. pag. 201. col. 2. to. 7.
Cap. 4. Quam pulchra es amica mea, &c. pag. 159. col 2. to. 7.
Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. pag. 452. col. 2. to. 6. & 168. col. 2. to. 7.
Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, &cet. pag. 309. col. 2. to. 6.
Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum. pagin. 161. & 190. col. 1. & 177. col. 2. to. 7.
Fauus diſtillans labia tua, mel, & lac ſub lingua tua, pag. 462. col. 2. & 460. & 467. & 483. col. 1. to. 6. & 156. col. 2. to. 7.
Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. pag. 312. col. 2. to. 6.
Hortus concluſus ſoror mea ſponſa. pag. 309. col. 2. & 319. col. 1. & 452. col. 2. to. 6. & 707. col. 2. to. 7.
Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum. pagin. 292. col. 2. to. 7.
Veni Auſter perfla hortum meum, & fluent aromata illius. pag. 196. col. 1. to. 7.
Comedi fauum cum melle meo. pag. 146. col. 1. to. 7. *Cap. 5.* & 188. col. 2. to. eod.
Bibi vinum meũ cum lacte meo. pag. 272. col. 1. to. 6. & 332. col. 1. to. eod.
Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini chariſſimi. pag. 270. & 332. col. 1. to. 6. & 125. col. 2. & 156. col. 1. to. 7.
Ego dormio, & cor meum vigilat. pag. 253. & 266. col. 1. to. 6. pag. 203. & 169. col. 1. to. 7.
Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? pag. 148. & 462. col. 1. to. 7.
Manus meæ ſtillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatiſſima. pag. 327. col. 1. to. 6.
Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt. pag. 261. & 266. col. 1. & 316. col. 2. to. 6. & pag. 156. col. 1. & 230. col. 2. to. 7.
Adiuro vos filiæ Hieruſalem ſi inueneritis dilectum, vt nuncietis ei, quia amore langueo. pag. 121. colum. 1. & 175. col 2. & 178. col. 1. & 173. col. 2. to. 7. & 244. col. 1. & 281. col. 2. to. 6.
Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum? pag. 479. col. 2. to. 6.
Dilectus meus candidus, & rubicundus. pag. 340. col. 1. & 479. col. 2. to. 6. & 189. col. 2. & 203. col. 1. & 458. col. 2. to. 7.
Caput eius aurum optimum. pag. 214. col. 1. to. 6.
Venter eius eburneus. pag. 271. col. 2. to. 7.
Vna eſt columba mea. pag. 154. col. 2. to. 7. *Cap. 6.*
Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol. pag. 462. & 468. col. 1. 472. col. 2. to. 6.
Reuertere, reuertere Sunamitis, &c. pag. 287. col. 1. to. 6. & 120. col. 1. to. 7.
Quàm pulchri ſunt greſſus, &c. pag. 152. col. 2. to. 7. *Cap. 7.*
Quàm pulchra es, & quàm decora chariſſima in delicijs? pag. 271. col. 2. to. 6.
Statura tua aſſimilata eſt palmæ. pag. 317. col. 2. to. 7.
Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius, pag. 340. col. 1. to. 6. & 174. col. 2. to. 7.
Veni dilecte mi. pag. 196. col. 2. to. 7.
Quis mihi det te fratrem meũ ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te ſolũ foris. pag. 117. col. 1. to. 7. *Cap. 8.*
Dabo tibi poculum ex vino condito. pag. 271. col. 1. & 311. col. 2. & 330. & 331. col. 2. to. 6.
Quæ eſt iſta, quę aſcendit de deſerto delitijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum. pag. 130. col. 1. to. 7.
Fortis eſt vt mors, dilectio. pag. 245. & 311. col. 2. to. 6. & 203. & 175. col. 1. to. 7.
Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. pag. 266. col. 1. to. 7.
Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. pag. 312. col. 2. to. 6.
Vir affert pro fructu eius mille argenteos. pag. 482. col. 1. & 483. col. 2. to. 6.
Fac me audire vocem tuam. pag. 157. col. 2. to. 7.

Ex libro Sapientiæ.

In malenolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. pag. 72. colum. 1. & 272. col. 2. to. 7. *Cap. 1.*

Digitized by Google

Index locorum

Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. pag. 280. col. 1. to. 7.
Et auferet ſe a cogitationibus, quę ſunt ſine intellectu. pag. 242. col. 2. to. 6.
In cogitationibus impij interrogatio erit. pag. 334. col. 1. to. 6.
Iuſtitia perpetua eſt, & immortalis. pag. 272. colum. 1. to. 7.
Cap. 2. Venite fruamur bonis, quæ ſunt, &c. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant. pag 116. col. 2. to. 7.
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. pag. 288. col. 2. to. 6.
Cap. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt. pag. 283. col. 2. & 348. col. 1. to. 6.
Tamquam aurum in fornace probauit illos. pag. 95. col. 1. to. 7.
Fulgebunt iuſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. pag. 57. col. 1. to. 6. & 131. col. 2. to. 7.
Sapientiam, & diſciplinam, qui abijcit, infelix eſt, & vacua eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu. pagin. 480. col. 1. to. 6.
Felix eſt ſterilis, & incoinquinata, quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructū in reſpectione animarum. pag. 482. col. 2. to. 6.
Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. pag. 481. col. 2. to. 6.
Cap. 4. O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate. pag. 341. & 348. col. 2. to. 6.
Cap. 5. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes, & præ angustia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum. pag. 335. col. 2. to. 6. & pag. 108. & 271. col. 1. to. 7.
Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. pagin. 102. & 151. col. 1. to. 7.
Quid nobis profuit ſuperbia? pag. 108. col 1. to. 7.
Iuſti autem in perpetuum viuunt, & apud Dominum eſt merces eorum. pag. 272. & 274. col 1. to. 7.
Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. pag. 428. col. 2. to. 6.
Acuet diram iram in lanceam. pag. 470. col. 1. to. 6.
Cap. 6. Audite ergo reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ, &c. pag. 275. col. 1. to. 7.
Cum eſſetis miniſtri regni illius non recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ. pag. 92. col. 2. to. 7.
Potentes potenter tormenta patientur. pag. 375. colum. 2. to. 6.
Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excedatis. pag. 96. col. 2. to. 7.
Incorruptio facit eſſe proximum Deo. pag. 316. colum. 2. to. 6. & & 279. col. 2. to. 7.
Diligite lumen ſapiētiæ, qui præeſtis populis. pa. 275. col. 1. to. 7.
Non abſcondam a vobis ſacramenta Dei, ſed ponam in lucem ſcientiam illius, & non prætcribo veritatem. pag. 270. col. 2. to. 7.
Cap. 7. Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. pag. 269. col. 1. to. 6.
Omne aurum in comparatione illius harena eſt exigua. pag. 322. col. 2. to. 6. & 124. col. 2. to. 7.
Inextinguibile eſt lumen illius. pag. 249. col. 1. to. 6.
Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. pag. 37. col. 1. & 272. col. 2. to. 6.
Suauis & benignus ſpiritus ſapientiæ. pag. 100. colum. 1. to. 7.
Omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia. pag. 268. col. 1. to. 7.
Candor eſt luis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis. pag. 267. col. 2. & 313. col. 1. to. 6. & 189. col. 2. to. 7.
Neminem diligit Deus, niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat. pag. 269. col. 1. to. 6.
Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarū luci comparata inuenitur prior. pag. 321. & 454. col. 2. to. 6.
Attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. pag. 242. & 259. col. 1. to. 6. & pag. 100. & 194. col. 1. to. 7. Cap. 8.
Amator factus ſum formæ illius. pag. 284. col. 1. to. 7.
Omniū Dominus dilexit illam. pag. 464. col. 1. to. 6.
Sobrietatem, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt. pag. 310. col. 1. & 317. col. 2. to. 6.
Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius. pag. 271. col. 2. to. 6. & 100. col. 1, to. 7.
Sciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi, &c. pag. 341. col. 2. to. 6. & 267. col. 1. to. 7.
In ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ, quæ a te facta eſt. pag. 273. col. 2. to. 7.
Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, &c. pag. 322. col. 1. to. 6. Cap. 9.
Dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuę altare, ſimilitudinem tabernaculi ſancti tui, quod præparaſti ab initio. pag. 267. col. 2. to. 7.
Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ. pag. 257. col. 1. to. 6.
Quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore; quæ autem in cælis ſunt quis inueſtigabit? pag. 286. col. 1. to. 7.
Iuſtum deduxit per vias rectas, & oſtēdit illi regnum Dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum. pag. 251. & 348. col. 2. to. 6. Cap. 10.
Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti. pag. 14. col. 1. to. 6. & 317. col. 2. to. eod. Cap. 11.
O quàm bonus & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus. pag. 243. col. 1. to. 6. Cap. 12.
A magnitudine ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit horum auctor videri. pag. 321. col. 1. to. 6. & 135. & 264. col. 1. to. 7. Cap. 13.
Angelorum eſca nutriſti populum tuum. pag. 265. col. 1. to. 7. & 271. col. 1. eod. Cap. 16.
Paratū panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. pag. 266. col. 2. to. 6. & 189. colum. 1. to. 7.
A regalibus ſedibus proſiliuit. pag. 478. col. 2. to. 6. Cap. 18.
Vſque ad cælum attingebat ſtans in terra. pag. 269. col. 1. to. 7.
Proferens ſeruitutis ſuæ ſcutum orationem, &c. reſtitit iræ. pag. 297. col. 2. to. 6.

Ex Eccleſiaſtico.

Omnis ſapientia a Domino Deo eſt. pag. 193. colum. 2. to. 7. Cap. 1.
Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt? pag. 458. col. 1. to. 6.
Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam. pag. 247. col. 2. to. 6.
Timenti Dominum bene erit in extremis. pag. 247. col. 2. to. 6.
Initium ſapientiæ timor Domini. ibid. & 276. & 319. col. 2. to. eod.
Corona ſapientiæ timor Domini, replens pacem, & ſalutis fructum. pag. 247. & 479. col. 2. to. 6.
Timor Domini expellit peccatum. pag. 318. col. 2. & 319. col. 1. to. 6.
Qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari. pag. 247. col. 1. to. 6.
Omne quod tibi applicitū fuerit accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe. pagin. 267. & 278. col. 1. to. 7. Cap. 2.
Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabūtur corda veſtra. pag. 246. col. 2. to. 6. & 171. colum. 1. to. 7.

Digitized by Google

Væ duplici corde, & labijs ſceleſtis, & manibus malefacientibus. pag. 452. col. 2. to. 6.
Qui timent Dominum præparabunt corda ſua. pagin. 319. col. 1. to. 6.
Cap. 3. Filij ſapientiæ Eccleſia iuſtorum: & natio illorum obedientia, & dilectio. pag. 278. col. 1. to. 7.
Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ exaudietur. pag. 10. col. 1. to. 7.
Honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi benedictio a Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat. pag. 10. col. 1. to. 7.
Ne glorieris in contumelijs patris tui: non enim eſt tibi gloria, ſed confuſio. ibid.
Gloria hominis ex honore patris ſui. ibid.
Fili ſuſcipe ſenectam patris tui: & non contriſtes eum in vita illius. ibidem.
Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. pag. 323. colum. 2. & 458. & 481. col. 1. to. 6. & pag. 21. col. 1. to. 7.
Qui amat periculũ in illo peribit. pag. 43. col. 1. to. 7.
Cap. 4. Cor inopis ne afflixeris, & ne protrahas datum anguſtianti. pag. 280. col. 1. to. 7.
Reſponde illi pacifice in manſuetudine. pag. 301. colum. 1. to. 6.
Eris tu velut filius Altiſſimi obediens. pag. 278. colum. 1. to. 7.
Eſt confuſio adducens gloriam, & gratiam. pag. 49. col. 2. to. 7.
Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia. pag. 275. col. 1. to. 7.
Noli eſſe ſicut leo in domo tua euertens domeſticos tuos. pag. 99. col. 1. to. 7.
Cap. 6. Audi fili, & accipe conſilium intellectus, & ne abijcias conſilium meum. pag. 259. col. 1. to. 6.
Vincula illius alligatura ſalutis. pag. 178. col. 1. to. 7.
Cap. 7. Noli quærere fieri iudex, niſi valeas irrumpere iniquitates. pag. 275. col. 1. to. 7.
Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris. pag. 303. col. 1. to. 6.
De negligentia tua purga te cum paucis. pag. 268. col. 2. to. 7.
Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. pag. 223. col. 2. to. 6.
Cap. 8. Cum ſtatuis conſilium non habeas. non enim poterunt diligere, &c. pag. 320. col. 2. to. 6.
Non omni homini cor tuum manifeſtes, ne forte inferat tibi gratiam falſam, & conuitietur tibi. pagin. 457. col. 2. to. 6.
Cap. 9. Terribilis eſt in ciuitate ſua homo linguoſus: & temerarius in verbo ſuo odibilis erit. pag. 94. colum. 2. to. 7.
Cap. 10. Principatus ſenſati ſtabilis erit. pag. 267. col. 1. to. 7.
Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. pag. 96. & 274. col. 1. to. 7.
Auaro nihil eſt ſceleſtius. pag. 14. col. 2. to. 7.
Initium omnis peccati ſuperbia. pag. 25. col. 1. to. 6.
Cap. 11. Breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus illius. pag. 479. & 481. col. 2. to. 6.
Fili ne in multis ſint actus tui. pag. 98. col. 2. to. 7.
In die bonorum ne immemor ſis malorum. pag. 323. col. 2. to. 6.
Bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet maculã. pag. 288. col. 2. to. 6. & 34. col. 2. to. 7.
Cap. 12. Benefac humili, & non dederis impio. pag. 300. colum. 2. to. 6.
Cap. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. pag. 283. col. 2. to. 6.
Cap. 14. Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? pag. 301. col. 1. to. 6.
Nequam eſt oculus liuidi. pag. 282. col. 1. to. 6.
Ante mortem benefac amico tuo. pag. 300. col. 1. to. 6.
Cap. 16. Dominus in terram reſpexit, & impleuit illam bonis ſuis. pag. 462. col. 2. to. 6.
In vnamquamque gentem præpoſuit rectorem. pagin. 265. col. 1. to. 7. Cap. 17.
Eleemoſyna gratiam hominis quaſi pupillam conſeruauit. pag. 267. col. 1. to. 7.
Ante mortem confitere. pag. 292. col. 1. to. 6.
Nec enim omnia poſſunt eſſe in hominibus. pag. 93. col. 2. to. 7.
Virtutem altitudinis cæli ipſe conſpicit. pag. 285. col. 1. to. 7.
Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. pag. 16. col. 2. to. 6. Cap. 18.
Cum conſummauerit homo, tunc incipiet. pag. 324. col. 1. to 6.
Ante iudicium para iuſtitiam. pag. 334. col. 1. to. 6.
Poſt concupiſcentias tuas non eas. pag. 292. col. 2. to. 6.
Qui ſpernit modica, paulatim decidet. pag 97. colum. 2. to. 7. Cap. 19.
Sapiens in verbis ſeipſum amabilem facit: gratię autem fatuorum effundentur. pag. 266. col. 2. to. 7. Cap. 20.
Exigua dabit & multa improperabit. p. 36. col. 1 to. 7.
Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. pag 267. col. 1. to. 7.
In labijs ſenſati inuenietur gratia. 267. col. 1. to. 7. Cap. 21.
In lapide luteo lapidatus eſt piger. pag. 291. col. 2. to. 6. Cap. 22.
Ante ſanguinem maledicta, & contumeliæ & minæ. pag. 36. col. 1. to. 7.
Iurationi non aſſueſcat os tuum. pag. 7. col. 2. to. 7. Cap. 23.
Nemo circumſpicit me, quem vereor? pag. 101. colum. 2. to. 7.
Rami eius non dabunt fructum. pag. 482. col. 2. to. 6.
Nihil melius eſt, quàm timor Dei, & nihil dulcius, quàm reſpicere in mãdatis Domini. p. 2. col. 2. to. 7.
In plenitudine ſua admirabitur. pag. 463. col. 1. to. 6. Cap. 24.
Thronus meus in columna nubis. pag. 266. & 272. col. 2. to. 7. & 191. col. 1. to. eod.
Gyrum cæli circuiui ſola, & profundum abyſſi penetraui. pag. 213. col. 1. to. 6. & 268. col. 2. to. 7.
Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. pagin. 113. col. 1. to. 7.
Ab initio, & ante ſæcula creata ſum. pag. 291. colum. 2. to. 7.
In Hieruſalem poteſtas mea. pag. 464. col. 2. to. 6.
In plenitudine ſanctorum detentio mea. pag. 463. colum. 1. to. 6.
In plateis ſicut cinnamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi. pag. 268. & 323. colum. 1. & 463. col. 2. to. 6.
Quaſi balſamum non mixtum odor meus. pag. 457. col. 2. to. 6.
Ego quaſi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris, & gratiæ. pag. 458. col. 2. to. 6.
Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. pagin. 479. col. 1. to. 6. & 196. col. 1. to. 7.
Et flores mei fructus honoris, & honeſtatis. pag. 310. col. 2. & 311. col. 1. & 471. col. 2. to. 6.
Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. pag. 467. col. 1. to. 6.
In me gratia omnis vitæ, & veritatis, &c. pag. 454. col. 1. & 459. & 452. col. 2. to. 6. & 266. col. 2. to. 7.
Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & a generationibus meis implemini. pag. 133. colum. 2. & 136. col. 1. to. 7.
Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hereditas mea ſuper mel, & fauum. pag. 321. col. 2. to. 6. & 191. col. 1. to. 7.
Qui edunt me adhuc eſurient. pag. 99. col. 2. to. 7.
Qui bibunt me adhuc ſitient. pag 324. col. 1. to. 6.
Dixi, Rigabo hortum plantationum. pag. 469. ibid.
Quàm ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſis intellectus. pag. 320 col. 2. to. 6. Cap. 25.
Timor Dei initium dilectionis eius. pag. 278. colum. 1. to. 7.
Gratia mulieris ſedulę delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit. pag. 459. col. 1. to. 6. Cap. 26.

Digitized by Google

Index locorum

Gratia ſuper gratiam mulier ſancta, & pudorata. pagin. 461. col. 1. to. 6. & 267. col. 1. to. 7.
Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ. pag. 309. col. 1. to. 6. & 279. col. 1. to. 7.
Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, cito ſubuerteretur domus tua. pag. 318 col. 2. to. 6.
Cap. 27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. pag. 289. col. 2. to. 6.
Cap. 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis. pag. 300. col. 1. to. 6.
Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit. pag. 294. col. 2. to. 6.
Gratiam fideiuſſoris ne obliuiſcaris. pagin. 324 colum. 2. to. 6.
Viros potentes gyrans migrare fecit. pag. 214. colum. 1. to. 6.
Cap. 30. Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis: & non eſt oblectamentū ſuper cordis gaudium. pag. 331. col. 2. to. 6. & 332. col. 1. to. eod.
Miſerere animæ tuæ placēs Deo. pag. 301. col. 1. to. 6.
Cap. 31. Intellige quæ ſunt proximi tui ex te ipſo. pag. 321. col. 2. & 328. col. 1. to. 6.
Cap. 32. Rectorem te conſtituerunt, noli extolli: eſto in illis, quaſi vnus ipſis. pag. 95. & 266. col. 2. to. 7.
Curam illorum habe, &c. pag. 266. col. 2. to. 7.
Sine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. pag. 242. & 247. & 320. colum. 1. to. 6. & 98. & 99. col. 1. to. 7.
Cap. 33. Timenti Dominum non occurent mala. pag. 319. col. 2. to. 6.
Cap. 34. Cor tuum phantaſias patitur. pag. 323. col. 2. to. 6. & 157. col. 2. to. 7.
Qui timet Dominum nihil trepidabit. pag. 319. colum. 1. to. 6.
Panis egentium vita pauperum eſt: qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. pag. 304. col. 1. to. 6.
Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? pag. 246. col. 2. to. 7.
Cap. 35. Retribuet gratiam, qui offert ſimilaginem. pag. 266. col. 2. to 7.
Dominus non elongabit ſe, ſed iudicabit iuſtos, &c. pag. 275. col. 2. to. eod.
Specioſa miſericordia Dei in tempore tribulationis, quaſi nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis. pag. 272. col. 1. to. 7.
Cap. 36. Vbi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio. pag. 294. colum. 2. to. 6.
Cap. 37. Cor boni conſilij ſtatue tecum. pag. 320. col. 2. to. 6.
In multis eſcis erit infirmitas. pag. 292. col. 1. to. 6.
Propter crapulam multi obierunt. ibid.
Cap. 38. Impingua oblationem. pag. 99. col. 2. to. 7.
Qui minoratur actu ſapientiam percipiet. pag. 187. col. 2. to. 7.
Cap. 39. In omni corde, & ore collaudate, & benedicite nomen Domini. pag. 100. col. 1. to. 7.
Cap. 40. Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus. pag. 311. col. 1. & 458. col. 2. & 474. & 478. col. 1. to. 6.
Gratiam & ſpeciem deſiderabit oculus tuus, & ſuper hoc virides ſationes. pag. 323. col. 1. to. 6. & 266. col. 2. to. 7.
Timor Domini ſicut paradiſus benedictionis. pagin. 319. col. 1. to. 6.
Cap. 41. Væ vobis viri impij, qui dereliquiſtis legem Domini altiſſimi. pag. 453. col. 1. to. 6.
Cap. 42. De veſtimentis procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. pag. 304. col. 1. to. 6.
Sol illuminans per omnia reſpexit, & gloria Domini plenum eſt opus eius. pag. 455. col. 1. to. 6.
Cap. 43. Vas admirabile opus excelſi. pag. 324. col. 1. & 463. col. 2. to. 6.
Tripliciter Sol exurens montes. pag. 237. colum. 1. & 255. & 469. col. 2. to. 6.
Gyrauit cælum in circuitu gloriæ ſuæ. pag. 214. colum. 1. to. eod.
Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. pag. 335. col. 2. to. 6.
Gelauit cryſtallus ab aqua. pag. 283. col. 1. to. 7.
Medicina omnium in feſtinatione nebulæ. pag. 463. col. 1. to. 6.
Pie agentibus dedit ſapientiam. pag. 249. col. 1. to. 6.
Homines diuites, in virtute pulchritudinis ſtudiū habentes, pacificantes in domibus ſuis. pag. 275. colum. 1. to. 6. *Cap.* 44.
Corona aurea ſuper mitram eius. pag. 332. colum. 2. & 336. col. 1. to 6. *Cap.* 45.
Offerre illi incenſum, &c. pag. 100. col. 1. to. 7.
Quaſi adeps ſeparatus a carne. pag. 265. col. 2. to. 7. *Cap.* 47.
Dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora. pag. 100. col. 2. to. eod.
Surrexit Elias propheta quaſi ignis, & verbum ipſius ſicut facula ardebat. pag. 339. col. 2. to. 6. & 268. col. 1. to. 7. *Cap.* 48.
Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ. pag. 463. col. 1. to. 6. *Cap.* 50.
Quaſi thus redolens in diebus æſtatis. pag. 322. colum. 2. to. eod.
Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te. pagin. 296. col. 2. to. 6. *Cap.* 51.
Exaltaſti ſuper terram habitationem meam. pag. 310. col. 2. to. 6.

Ex Iſaia.

A planta pedis vſque ad verticem nō eſt in eo ſanitas. pag. 287. col. 1. to. 6. *Cap.* 1.
Subuenite oppreſſo, iudicate pupillo. pag. 275. colum. 2. to. 7.
Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. pag. 340. col. 1. to. 6.
Vinum tuum mixtum eſt aqua. pag. 331. col. 1. to. 6.
Omnes diligunt munera. pag. 23. col. 2. to. 7.
Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo, a facie timoris Domini, & a gloria maieſtatis eius. pag. 388. col. 1. to. 6. *Cap.* 2.
Væ animæ eorum, quoniam reddita ſunt eis mala. pag. 453. col. 1. to. 6. *Cap.* 3.
Dicite iuſto, quoniam bene, quoniam fructum adinuētionum ſuarum comedet. pag. 482. col. 1. to. 6.
Qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt. pag. 99. colum. 2. to. 7.
Erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ ſublimis. pag. 479. col. 1. to. 6. *Cap.* 4.
Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. pag. 452. col. 2. to. 6. *Cap.* 5.
Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris. pag. 270. colum. 1. to. 7.
Qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. pag. 49. & 63. col. 2. to. 7.
Vidi Dominū ſedentem ſuper ſolium eius excelſum, & elenatum, & plena erat domus maieſtate. pagin. 463. col. 1. to. 6. & 291. col. 2. to. 7. *Cap.* 6.
Clamabat alter ad alterum, & dicebat Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituū. pag. 342. col. 1. to. 6. & 129. col. 1. & 279. col. 2. to. 7.
Plena eſt omnis terra gloria eius. pag. 463. col. 2. to. 6.
Volauit ad me vnus de ſeraphim, & in manu eius calculus ignitus. pag. 268. col. 1. to. 7.
Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. pag. 269. col. 1. to. 7.
Et adhuc in ea decimatio, & conuerterur, & erit in oſtenſionem, ſicut terebinthus. pag. 269. col. 2. to. 7.
Niſi crediderit non intelligetis. ſec. lxx. pag. 265. col. 1. to. 6. & 145. & 188. col. 1. to. 7. *Cap.* 7.
Ecce Virgo concipiet, & pariet filium. pag. 473. colum. 2. to. 6.
Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus. pag. 37. & 239. col. *Cap.* 11.

Digitized by Google

col. 1. & 455. & 459. & 470. & 471. col. 2. & 481. col. 1. to. 6. & 270. col. 2. to. 7.
Et replebit eum ſpiritus timoris Domini . pag. 479. colum. 2. to. 6.
Leuabit ſignum in nationes. pag. 313. col. 2. to. 6.

Cap. 13. Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo. pag. 279. col. 1. to. 7.

Cap. 14. Quomodo cecidiſti de cælo lucifer, qui mane oriebaris? pag. 285. col. 1. to. 7.
Sedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis. pag. 375. col. 2. to. 6.

Cap. 16. Emitte agnum Domine. pag. 353. col. 1. to. 6.
Præparabitur in miſericordia ſolium, & ſedebit ſuper eum in veritate. pag. 465. col. 2. to. 6.

Cap. 18. Ite Angeli veloces. pag. 265. col. 2. & 268. col. 1. to. 7.
Sicut meridiana lux clara eſt. pag. 252. col. 1. to. 6.

Cap. 19. Tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium. pag. 275. col. 2. to. 7.
Erit Iſrael benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum. pag. 475. col. 2. to. 6.

Cap. 22. Recedite a me amare flebo. pag. 326. col. 2 to. 6.
Coronans coronabit te tribulatione. pag. 336. colum. 2. to. 6.

Cap. 24. Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi . pagin. 146. col. 1. to. 7.

Cap. 25. Præcipitabit mortem in ſempiternum. pag. 336. colum. 1. to. 6.

Cap. 26. Anima mea deſideraui te in nocte, ſed & ſpiritu meo in præcordijs meis. pag. 203. col. 1. to. 7.
Omnia opera noſtra operatus es nobis . pag. 31. colum. 2. to. 6.
A facie tua Domine concepimus, & quaſi parturiuimus. pag. 303. col. 2. to. eod.

Cap. 27. In menſura contra menſuram cum abiecta fuerit, iudicabit eam. pag. 64. col. 2. to. 7.
Iſte omnis fructus, vt auferatur peccatum eius. pagin. 482. col. 2. to. 6.
Audite illuſores, qui dominamini ſuper populum meum. pag. 274 col. 1. to. 7.

Cap. 28. Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno. pagin. 304. col. 1. to. 6.

Cap. 29. Væ, qui profundi eſtis corde, vt a Domino abſcondatis conſilium. pag. 452. col. 1. to. 6.

Cap. 30. Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. pagin. 287. col. 2. to. 6.
Comminuetur ſicut conteritur lagena figuli contritione perualida. pag 290. col. 2. to. eod.
Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. pag. 285. col. 1. & 322. col. 2. to. 6. & 196. col. 2. to. 6.

Cap. 31. Proteget Dominus exercituum Hieruſalē protegens, & liberans, tranſiens, & ſaluans . pag. 87. col. 1. & 277. col. 2. to. 6.

Cap. 32. Stultus fatua loquetur. pag. 278 col. 1. to. 7.
Sedebit populus meus in pulchritudine pacis . pagin. 329. & 337. colum. 1. to. 6. & 129. colum. 2. & 247. col. 1. to. 7.

Cap. 33. Timor Domini ipſe eſt theſaurus eius. pag. 319. colum. 1. to. 6.
Angeli pacis amare flebunt. pag. 267. col. 1. to. 7.
Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis. pag. 335. col. 2. to. 6.
Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter. pagin. 465. col. 1. to. 6.

Cap. 35. Exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. pag. 471. col. 1. to. 6.
Tunc aperientur oculi cæcorum. pag. 336. col. 2. to. 6.
Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus. pag. 319. ibid.

Cap. 37. Venerunt filij vſque ad partum, & virtus non eſt pariendi. pag. 303. col. 2. to. 6.

Cap. 38. Vidi lacrymam tuam. ecce ego, &c. pag. 326.. ibid.
Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi. pag. 319. & 339. col. 2. to. 6.
Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. pag. 135. col. 1. & 261. col. 2. & 291. col. 1. to. 6.
Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. pag. 296. colum. 1. to. 6.
Quia nō infernus cōfitebitur tibi. pag. 311. col. 1. to. 6.

Cap. 40. Omnis vallis exaltabitur. pag. 476. col. 2. to. 6.
Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. pag. 472. colum. 1. to. eod.
Quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit. pag. 281. col. 2. to. 7.
Aſſument pennas ſicut aquilæ. pag. 170.. colum. 1. & 280. col. 2. to. 7.

Cap. 43. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris. pagin. 296. colum. 2. to. 7.

Cap. 45. Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum. pag. 83. & 282. col. 2. & 288. col. 1. to. 7.
Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. pag. 462. col. 2. to. 6.
Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator. pag. 83. col. 2. to. 7.
Ego Dominus loquens iuſtitiam. pagin. 158. colum. 2. to. 7.
Mihi curuabitur omne genu. pag. 318. col. 2. to. 6.

Cap. 46. Redite præuaricatores ad cor. pag. 102. & 230. colum. 2. to. 7.

Cap. 48. Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via, qua ambulas. Vtinam attendiſſes mandata mea. pag. 1. col. 2. to. 7.

Cap. 50. Induam cælos tenebris, & ſaccum ponam operimentum eorum. pag. 288. col. 1. to. 7.
Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. pag. 307. col. 2. to. 6. & 23 col. 2. to. 7.

Cap. 52. Induere fortitudine tua Sion, induere veſtimentis gloriæ tuæ. pag. 101. col. 2. to. 7.
Iugiter tota die nomen meū blaſphematur. pag. 302. col. 2. to. 6.

Cap. 53. Languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. pag. 228. col. 2. to. 7.
Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit. pag. 286. col. 1. to. 6.
Propter ſcelus populi mei, percuſſi eum. pag. 386. col. 2. to. 6.

Cap. 58. Neſcierunt ſaturitatem: ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam. pag. 275. col. 1. to. 7.
Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam ſuam a ſummo vſque ad nouiſſimum. pag 291. col. 1. to. 6.

Cap. 57. Ego tacens, & quaſi non videns. pag. 97. col. 2. to. 7.
Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longe eſt, & qui prope eſt. pag. 483. col. 1. to. 6.

Cap. 58. Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem. pag. 299. col. 2. to. 6.
Hoc eſt magis ieiunium quod elegi, diſſolue colligationes iniquitatis. pag. 299 col. 1 to. 6.
Cum videris nudum operi eum. pag. 328. ibid.
Carnem tuam ne deſpexeris. pag. 301. ibid.
Implebit ſplendoribus animam tuam. pag. 186. colum. 1. to. 7.
Suſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui. pag. 272. ibid.

Cap. 59. Telas araneæ texuerunt. pag. 288. col. 1. & 295. colum. 2. to. 6.
Corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. pag. 272. col. 2. to. 7.

Cap. 60. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant. pag. 268. col. 1. to. 7.

Cap. 61. Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam. pag. 37. col. 2. to. 7.
Gaudens gaudebo in Domino, &c. quia induit me veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me, &c. pag. 132. col. 1. to. 7.

Cap. 63. Quare rubrum eſt indumentum tuum. pag. 338. colum. 2. to. 6.
Miſerationum Domini recordabor, &cet. pag. 465. col. 1. to. 6. & 100. col. 1. to. 7.

Digitized by Google

Index locorum

Cap. 64. Vtinam dirumperes cælos, & descenderes. pag. 353. col. 1. to. 6. & 79. col 1. to. 7.
Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. pag. 335. col. 2. to. 6.
Non est, qui inuocet nomen tuum, qui consurgat, & teneat te. pag. 463. col. 2. to. 6.
Cap. 65. Fumus erunt in furore meo. pag. 335. col. 1. to. 6.
Serui mei comedent, & vos esurietis. ibid.
Serpenti puluis panis eius. pag. 368. col. 2. to. 6.
Cap. 66. Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedũ meorum. pag. 284. col. 2. to. 7.
Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & mansuetũ, & timentem sermones meos. pag. 100. col. 1. & 270. col. 2. to. 7.
Ad vbera portabimini, & super genua blandientur vobis. pag. 250. col 1. to. 7.
Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. pag. 335. col. 1. to. 6.

Ex Hieremia.

Cap. 2. Vide, quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. pag. 283. col. 2. to. 6.
In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. pag. 280. col. 2. to 7.
Cap. 3. Post me ingredi non cessabis. pag. 271. col. 2. to. 6.
Cap. 4. Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia. pag. 7. col. 1. to. 6.
Sapientes sunt, vt faciant mala. pag. 270 col. 1. to. 7.
Aspexi cælos, & non erat lux in eis. pag. 283. & 188. col. 2. to. 6.
Cap. 5. Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, & iudicium Dei sui, &c. pag. 275 col. 1. to. 7.
Saturaui eos, & mœchati sunt. pag 292. col. 2. to. 6.
Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. pagin. 103. col. 1. to. 7.
Cap. 6. A minori vsque ad maiorem omnes auaritiæ student. pag. 291. col. 1. to. 6.
Confusi sunt, quia abominationem fecerunt. pagin. 296. col. 1. to. 6.
State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis. pag. 269. col. 1. to. 7.
Crudelis est, & non miserebitur. pag. 275. col. 2. to. 7.
Cap. 8. A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur. pag. 103. col. 1. to. 7.
Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. pag. 335. col. 1. to. 6.
Cap. 9. Ascendit mors per fenestras. pag. 318. col. 2. to. 6.
Cap. 10. Leges populorum vanæ sunt. pag. 287. col. 1. to. 7.
Non est similis tui Domine, magnus es tu, & magnũ nomen tuum. pag. 466. col. 1. to. 6.
Stultus factus est omnis homo a scientia sua. pag. 5. colum. 2. to. 7.
Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. pag. 452. col. 2. to. 6.
Cap. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimã. pag. 326. col. 1. to. 6.
Cap. 12. Probasti cor meum tecum. pag. 328. col. 2. to. eod.
Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam. pag. 462. col. 1. to. 6.
Cap. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. pag. 315. colum. 1. to. 6. & 338. ibid.
Cap. 23. Faciet iudicium, & iustitiam in terra. pag. 347. ibid.
Cap. 26. Ego ecce in manibus vestris sum: facite mihi, quod bonum, & rectum est in oculis vestris. pag. 84. col. 1. to. 7.
Hierusalem in aceruum lapidum erit. pag. 312. colum. 1. to. 6.
Cap. 31. Inebriabo animam sacerdotum pinguedine. pag. 270. colum. 2. to. 7.
Statue tibi speculam. pag. 153. col. 2. to. 7.
Creauit Dominus nouum super terram, Femina circumdabit virum. pag. 459. & 463. col. 1. to. 6.
Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus. pag. 474. col. 2. to. 6.
Dabo legem meam in visceribus eorum. pag. 301. col. 2. to. eod.
Polite lanceas, induite vos loricis. pag. 470. col. 1. eod. Cap. 46.
Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter. pagin. 477. col. 2. to. 6. & 72. col. 2. & 100. col. 1. to. 7. Cap. 48.
Nec transfusus est de vase in vas. pag. 291. col. 2. to. 6.
Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui. pagin. 288. col. 1. to. 6. Cap. 49.

Ex Threnis Hieremiæ.

Plorans plorauit in nocte. pag. 326. col. 1. to. 6. Cap. 1.
Sordes eius in pedibus eius. pag. 323. col. 1. to. 6.
Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. pag. 278. col. 1. to. 6.
Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas. pag. 292. col. 2. to. 6. & 381. col. 2. to. 7.
O vos omnes, qui transitis per viam attendite, & videte. pag. 327. col. 1. to. 6.
De excelso misit ignem in ossibus meis. pagin. 266. & 290. col. 2. to. 7.
Succendit in Iacob, quasi ignem flammæ deuorantis in gyro. pag. 214. col. 2. to. 6. Cap. 2.
Magna est velut mare contritio tua. pagin. 294. colum. 2. to. eod.
Effunde sicut aquam cor tuum. pag. 295. colum. 2. & 296. col. 1. to. 6.
Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti. pag. 324. col. 2. to. 6. Cap. 3.
Saturabitur opprobrijs. pag. 335. col. 1. to. eod.
Inundauerunt aquæ super caput meum. pagin. 288. colum. 2. to. 7.
Dabis eis scutum cordis laborem tuum. pagin. 330. col. 1. to. 6.
Quomodo obscuratum est aurum. pag. 285. colum. 1. to. 6. Cap. 4.

Ex Baruch.

Non audiuimus vocem Domini Dei nostri, vt ambularemus in mandatis eius, quæ dedit nobis, &cet. Cap. 1.
Et abiuimus vnusquisque in sensum cordis nostri malignum. pag. 2. col. 1. to. 7.
Hic liber mandatorum Dei, & lex, quæ est in æternum. pag. 302. col. 1. to. 6. Cap. 4.

Ex Ezechiele.

Iunctæq. erant pennæ eorum alterius ad alterum. pag. 269. col. 1. & 279. col. 2. to. 7. Cap. 1.
Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. pagin. 311. col. 2. to. 6. & 180. col. 2. to. 7.
Ibant, & reuertebantur in similitudinem ignis coruscantis. pag. 282. col. 1. to. 7.
Rota in medio rotæ. pag. 6. col. 1. to. 6.
Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur sequentes eum. pag. 268. colum. 1. to. 7.
Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis. pag. 281. col. 2. pag. 283. & 289. col. 1. to. 7.
Quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni. pagin. 271. col. 2. to. 7.
Vidi quasi speciem electri velut aspectũ ignis intrinsecus eius per circuitum. pag. 290 col. 2. to. 7.
Liber scriptus intus, & foris. pag. 301, col. 2. to. 6. Cap. 2.
Vt adamantem, & vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos. pag. 317. col. 1. to 6. & 275. col. 1. to. 7. Cap. 3.
Benedicta gloria Domini de loco suo. pag. 476. colum. 1. to. 6.
Eris opprobrium, & blasphemia, exemplum, & stupor. pag. 268. col. 2. to. 7. Cap. 5.

Aurum

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Aurum eorum in ſterquilinium erit. pag. 290. colum. 2. to. 6.

Cap. 8. Fili hominis, fode parietem. pag. 50. col. 1. to. 7.

Cap. 9. Ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris. pagin. 290. col. 1. to. 6.
Signa Thau ſuper frontibus virorum gementium. pag. 81. col. 2. to. 7.

Cap. 10. In firmamẽto, quod erat ſuper caput Cherubim quaſi lapis ſapphirus. pag. 289. col. 1. to. 7.
Cherubim ſtabãt a dextris domus. pa. 271. col. 1. to. 7.
Cum ambularent Cherubim, ibant pariter, & rotæ iuxta ea, &c. pag. 271. col. 1. to. 7.

Cap. 13. Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael. pag. 275. col. 1. to. eod.
Liniebant parietem cum luto abſque paleis. Dic ad eos, qui liniunt abſque temperatura, quod caſurus ſit. pag. 96. col. 1. to. 7.

Cap. 14. Si fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. pagin. 267. col. 2. to. 7.

Cap. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium. pag. 309. col. 1. to. 6.

Cap. 17. Aquila grandis magnarũ alarum. pag. 311. col. 2. to. 6.
In monte ſublimi Iſrael plantabo illud, & cetera. pag. 484. ibidem.

Cap. 22. Sanctuaria mea ſpreuiſtis, & ſabbata mea polluiſtis. pag. 302. col. 2. to. 6.

Cap. 23. Duæ mulieres filiæ matris vnius. pag. 289. ibid.

Cap. 24. Væ ciuitati ſanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. pag. 453. col. 1. to. 6.

Cap. 26. Comportabit aggerem in gyro. pag 214 col. 2. to. 6.

Cap. 28. Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore. pag. 266. col. 2. to. 7.

Cap. 30. Ego Dominus locutus ſum. pag. 465. col. 2. to. 6.

Cap. 32. Solem nube tegam. pag. 270. col. 2. to. 6.

Cap. 33. Si non fuerit locutus, vt cuſtodiat ſe impius a via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur. pagin. 92. colum. 2. to. 7.

Cap. 34. Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis. pag. 93. col. 2. to. 7.
Cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non eſſet paſtor. pag. 99. col. 1. to. 7.
Ecce ego ipſe ſuper paſtores, requiram gregem meũ de manu eorum. pag. 96. ibid.

Cap. 36. Terra illa inculta facta eſt, vt hortus voluptatis. pagin. 483. col. 1. to. 6.

Cap. 37. Circumduxit me per ea in gyro. pag. 214. col. 2. to. 6.
Ego ero eis Deus. pag. 132. col. 2. to. 7.

Cap. 44. Porta hæc clauſa erit, non aperietur, & vir non tranſiet per eam. pag. 463. col. 1. to. 6.

Cap. 47. Non deficiet fructus eius. pag. 480. col. 2. to. 6.

Ex Daniele.

Cap. 2. Lapis abſciſſus de monte ſine manibus. pag. 474. colum. 1. to. 6.
Ferrum comminuit, & domat omnia. pag. 317. colum. 1. to. 6.
Peccauimus, inique egimus recedentes a te, & deliquimus in omnibus. pag. 2. col. 1. to. 7.

Cap. 3. Angelus autem Domini deſcendit cum Azaria, & ſocijs eius in fornacem. pag. 266. col. 1. to. 7.
Et fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem. pag. 319. col. 1. to. 6.

Cap. 4. In ramis eius conuerſabantur volucres cæli. pag. 458. col. 2. to. 6.
Fructus eius nimius, & eſca vniuerſorũ in ea. pag. 480. col. 2. to. 6.
Cognoſcant viuentes, quoniam dominatur. Excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit dabit illud, & humillimum hominem conſtituet ſuper eum. pag. 276. col. 2. to. 7.

Deus meus miſit Angelum ſuum, & cõcluſit ora leonum. pag. 275. col. 2. to. 7. *Cap.* 6.

Thronus eius, flammæ ignis. pag. 271. ibid. *Cap.* 7.

Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena milia. pag. 273. col. 2. to. 6. & 266. col. 1. to. 7.

Gabriel fac intelligere iſtam viſionem. pagin. 267. col. 1. to. 7. *Cap.* 8.

Egreſſus ſum, vt docerem te, & intelligeres. pag. 267. col. 1. to. 7. *Cap.* 9.

Vir deſideriorum. pag. 313. col. 1. to. 6. *Cap.* 10.

Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti. pag. 336. col. 1. to. 6. & 269. col. 1. to. 7. *Cap.* 12.

Exarſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum. pag. 279. col. 1. to. 7. *Cap.* 13.

Concupiſcentia ſubuertit cor tuum. pagin. 281. colum. 1. to. 6.

Ex Oſee.

Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. pag. 157. col. 2. to. 7. *Cap.* 2.

Sponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & miſerationibus. pag. 467. col. 1. to. 6.

Sponſabo te mihi in fide. pag. 313. col. 2. to. eod.

In die illa, exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram. pagin. 283. colum. 2. to. 7.

Vinum, & ebrietas auferunt cor. pagin. 292. colum. 2. to. 6. *Cap.* 4.

Spiritus fornicationum decepit eos. pagin. 172. colum. 2. to. 7.

Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius. pagin. 292. col. 2. to. 7. *Cap.* 6.

Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt. pag. 283. & 290. col. 2. to. 6. *Cap.* 9.

Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt. pag. 285. col. 2. to. 7. *Cap.* 10.

In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. pag. 178. col. 1. to. 7. *Cap.* 11.

Circumdedit me in negotiatione Ephraim. pag. 299. & 327 col. 2. to. 6.

In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo. pag. 266. col. 1. to. 7. *Cap.* 12.

Ex me fructus tuus inuentus eſt. pag. 479. col. 1. to. 6. *Cap.* 14.

Ex Ioele.

Expergiſcimini ebrij. pag. 323. col. 2. to. 6. *Cap.* 1.

Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. pag. 293. ibidem.

Ignis comedit ſpecioſa deſerti. ibidem.

Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu pag. 297 col. 1. to. 6. *Cap.* 2.

Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. pagin. 296. ibid.

Quis ſcit ſi conuertatur? pag. 299. ibid.

Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt ſpecioſa deſerti, & lignum attulit fructum ſuum. pag. 483. col. 1. to. 6.

Ex Amos.

Odio habuerunt corripientem in porta. pag. 287. col. 2. to. 6. & 278. col. 1. to. 7. *Cap.* 5.

Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur. pag. 292. col. 2. to. 6. *Cap.* 6.

Conuertiſtis in amaritudinem iudicium, & cetera. pag. 480. & 483. col. 2. to. 6.

Ex Michæa.

Dole & ſatage filia Sion, quaſi parturiens, & cetera. pag. 22. col. 2. to. 7. *Cap.* 4.

Indicabo tibi o homo, quid ſit bonum, & quid Dominus *Cap.* 6.

Digitized by Google

Index locorum

minus requirat a te, &c. pag. 198. ibidem.
Humiliatio tua in medio tui. pag. 21. col. 1. to. 7.

Ex Habacuc.

Cap. 3. Facies eorum ventus vrens. pag. 49. col. 1. to. 7.
Totum in homo subleuauit, traxit illud in sagenam suam. pag. 293. col. 2. to. 6.
Cap. 2. Super custodiam meam stabo. pagin. 269. colum. 2. tom. 7.
Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. pag. 375. col. 1. to. 6.
Dilatauit quasi infernus animam suam, & ipse quasi mors, & non adimpletur. pag. 290. col. 1. to. 6.
Cap. 3. Incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. pag. 150. col. 2. to. 7.
Ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ. pag. 283. col. 1. to. 7.

Ex Sophonia.

Cap. 1. Scrutabor Hierusalem in lucernis. pagin. 108. colum. 1. to. 7.

Ex Aggæo.

Cap. 1. Qui mercedes congregauit, misit eas in sacculū pertusum. pag. 292. col. 2. & 305. col. 1. to. 6.

Ex Zacharia.

Cap. 2. Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum, Curre & loquere ad puerum istum. pagin. 265. col. 2. to. 7.
Cap. 6. Sedebit, & dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos. pag. 273. col. 2. to. 7.
Cap. 8. Vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum. pag. 284. colum. 1. to. 7.
Cap. 9. Ecce Rex tuus veuit. pag. 351. col. 1. to. 6.
Tu in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. pag. 87. col. 1. to. 7.
Cap. 11. Si bonum est in oculis vestris afferte mercedem meā. pag. 481. col. 1. to. 6.
Cap. 12. Ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno. pag. 282. col. 2. to. 7.
Cap. 13. Adam exemplum meum ab adolescentia mea. pagin. 268. col. 2. to. 7.

Ex Malachia.

Cap. 1. Si ego Dominus, vbi est timor meus. pag. 22. colum. 1. to. 7.
Cap. 2. Labia sacerdotis custodient scientiam. pagin. 267. & 270. col. 1. to 7.
Cap. 3. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius. pag. 334. col. 1. to. 6.
Quasi ignis conflans. Et sedebit conflans, & emundans, &c. pag. 268. col. 2. to. 7.
Cap. 4. Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ. pag. 468. col. 2. to. 6.

Ex primo Machabæorum.

Cap. 3. Persecutus est iniquos perscrutans eos; & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis. pag. 276. col. 1. to. 7.
De cælo fortitudo est. pag. 317. col. 1. to. 6.
Accingimini, & estote filij potentes. pagin. 267. colum. 1. to. 7.
Cap. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. pag. 255. colum. 2. tom. 6.

Ex secundo Machabæorum.

Videbat sine regali prouidentia impossibile pacem rebus dari. pag. 276. col. 2. to. 7. Cap. 4.
Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores. pag. 271. col. 2. to. 7. Cap. 6.

Ex Matthæo.

Ioseph fili Dauid noli timere. pag. 457. col. 2. to. 6. Cap. 1.
Saluum faciet populum suum a peccatis eorum. pagin. 482. col. 2. to. 6.
Et intrantes domum inuenerunt puerum. pag. 457. col. 1. to. 6. Cap. 2.
Ioannes habebat vestimenta de pilis camelorum. pagin. 328. col. 2. to. 6. Cap. 3.
Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. pag. 483. col. 2. to. 7. & pag. 98. col. 1. & 29. col. 2. to. 7.
Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. pag. 322. col. 2. to. 6. & 21. col. 1. to. 7.
Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. pag. 83. col. 2. to. 7. & 157. col. 2. eod.
Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. pag. 4. col. 2. to. 7. Cap. 4.
Relictis retibus secuti sunt. pag. 307. col. 1. to. 6.
Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. pag. 341. col. 2. to. 6. & 156. col. 1. to. 7. Cap. 5.
Beati mites; quoniā ipsi possidebunt terram. pag. 325. col. 2. to. 6.
Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. pagin. 125. col. 1. to. 7.
Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. pag. 247. col. 1. to. 6.
Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiā consequentur. pag. 242. colum. 1. & 327. & pag. 332. col. 2. to. 6.
Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. pag. 366. col. 2. to. 6.
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. pag. 330. & 341. col. 1. to. 6.
Beati estis, cum maledixerint vobis homines. pagin. 21. col. 2. to. 7.
Vos estis sal terræ. pag. 341. col. 1. to. 6.
Vos estis lux mundi. pag. ead. col. 2. to. eod. & pagin. 96. col. 2. & 269. col. 1. & 283. col. 2. to. 7.
Donec transeat cælum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. pagin. 8. col. 1. to. 6.
Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. pag. 336. & 337. colum. 2. to. 6. & 19. colum. 2. to. 7.
Audistis, quia dictum est antiquis, Non occides, &c. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. pag. 11. col. 2. to. 7.
Qui dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. pag. 36. col. 2. to. 7.
Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eā in corde suo. pag. 303. col. 2. to. 6.
Expedit tibi, vt pereat vnum membrorum tuorū, &c. pag. 293. col. 1. to. 6.
Ego autem dico vobis non iurare omnino. pag. 7. col. 1. to. 7.
Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. pag. 248. col. 2. & 481. col. 1. to. 6. & 175. col. 1. to. 7.
Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. pag. 300. col. 1. to. 6. & 20. col. 1. to. 7.
Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est. pag. 192. col. 2. to. 7.
Cum facis eleemosynā noli tuba canere ante te, &c. pag. 153 col. 1. to. 7. Cap. 6.

Rece-

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Receperunt mercedem ſuam. pag. 300. col. 1. to. 6. & 29. col. 2. to. 7.
Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua; quid faciat dextera tua. pag. 301. colum. 1. to. 6. & 269. col. 2. to. 7.
Sic ergo vos orabitis, Pater noſter, &c. pag. 100. colum. 2. to. 7. & 244. ibid.
Et ne nos inducas in tentationem. pag. 278. col. 1. to. 6.
Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. pag. 327. col. 2. to. 6.
Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. pagin. 299. col. 1. to. 6.
Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua. pag. 299. col. 2. to. 6. & 327. col. 1. eod.
Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. pag. 175. col. 2. to. 7.
Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. pag. 98. col. 2. to. 7.
Reſpicite volatilia cæli, quæ non ſerunt, neque metunt. pag. 170. col. 1. to. 7.
Conſiderate lilia agri. pag. 336. col. 1. to. 6.
Si enim fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanũ mittitur Deus ſic veſtit, &c. pag. 336. col. 1. to. 6.
Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. pag. 315. col. 1. to. 6.
Cap. 7. Nolite iudicare. pag. 63. col. 1. to. 6.
In quo iudicio iudicaueritis iudicabimini. pag. 63. col. 2. to. eod.
Hypocrita, eijce primũ trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam. pag. 153. col. 1. to. 7.
Lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem. pag. 304. col. 1. to. 6.
Arcta via eſt, quæ ducit ad vitam. pag. 257. col. 2. to. 6.
A fructibus eorum cognoſcetis eos. pag. 244. & 323. col. 1. & 470. col. 2. to. 6.
Mala arbor malos fructus facit. pag. 30. col. 1. to. 7.
Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. pag. 468. col. 2. to. 6.
Cap. 8. Vade oſtende te ſacerdoti. pag. 25. col. 1. to. 7.
Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. pag. 10. colum. 1. to. 7.
Nauicula operiebatur fluctibus. pag. 292. col. 2. to. 6.
Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. pag. 292. col. 2. to. 6.
Cap. 9. Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris. pag. 158. col. 2. to. 7.
Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. pag. 460. col. 1. to. 7.
Cap. 10. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate. pag. 288. colum. 1. to. 7.
Nolite poſſidere aurum, neque argentum. pag. 435. col. 1. to. 7. & 341. col. 1. & 2. to. eod.
Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbæ. pag. 316. & 347. colum. 1. to. 6. & 150. & 154. col. 1. to. 7.
Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. pag. 256. & 332. col. 2. to. 6.
Sufficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo ſicut dominus eius. pag. 325. col. 1. to. 6.
Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. pag. 305. & 318. colum. 1. & 319. col. 2. to. 6.
Timete eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam. pag. 335. col. 2. to. 6.
Non veni pacem mittere, ſed gladium. pag. 329. colum. 2. to. 6.
Qui amat patrem & matrem pluſquam me non eſt me dignus. pag. 42. col. 1. & 176. col. 2. to. 7.
Cap. 11. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. pag. 265. col. 1. to. 7.
A diebus Ioannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cælorum vim patitur. pag. 197. col. 2. to. 7.
Et violenti rapiunt illud. pag. 317. col. 1. to. 6.
Nemo nouit Filium niſi Pater; neque Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. pag. 3. col. 2. to. 6. & 184. col. 1. & 169. col. 2. to. 7.
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. pag. 50. col. 1. & 341. col. 2. to. 6. & 15. & 148. col. 1. to. 7.
Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. pag. 322. colum. 2. & 432. col. 1. to. 6.
Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. pag. 312. col. 1. to. 6
Non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. pag. 45. col. 2. to. 7. *Cap. 12.*
Omne verbũ otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. pagin. 334. col. 1. to. 6.
Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit. pag. 316. col. 2. to. 6.
Et dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. pag. 309. col. 1. to. 6. *Cap. 13.*
Qui habet aures audiendi audiat. pag. 155. & 189. colum. 2. to. 7.
Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem pa. 97. ibid.
Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro. pag. 309. col. 1. to. 6.
Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. pag. 269. col. 2. to. eod.
Inuenta vna pretioſa margarita, abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. pag. 336. col. 1. to. 6.
In conſummatione ſæculi exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorũ. pag. 334. col. 2. to. 6.
Videns ventum validum timuit, &c. Et ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? pag. 314. col. 1. eod. *Cap. 14.*
Sinite illos cæci ſunt. pag. 71. ibid. *Cap. 15.*
Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. pag. 313. col. 2. to. 6. & 79. col. 2. to. 7.
De corde exeunt cogitationes malæ. pagin. 158. colum. 2. to. 7.
Mulier magna eſt fides tua. pag. 314. col. 1. to. 6.
Tu es Chriſtus filius Dei viui. pag. 333. col. 1. to. 6. *Cap. 16.*
Beatus es Simon Bar Iona. pag. 307. col. 2. to. 6.
Caro & ſanguis non reuelauit tibi, &c. pag. 184. colum. 1. to. 7.
Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. pagin. 313. & 333. col. 1. to. 6.
Quodcumque ligaueris ſuper terram, &c. pag. 49. col. 2. to. 7.
Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam. pag. 321. col. 1. to. 6.
Quid enim prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? pag. 375. col. 2. to. 6. & 98. col. 2. to. 7.
Domine bonum eſt nos hic eſſe. pag. 103. col. 2. *Cap. 17.* & 131. & 200. col. 1. to. 7.
Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis. pag. 314. col. 1. to. 6.
Hoc genus non eijcitur niſi per orationem & ieiunium. pag. 297. col. 2. to. 6.
Vt autem non ſcandalizemus eos. pag. 72. col. 1. to. 6.
Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, & cetera. pag. 97. col. 1. to. 7. & 98. ibid. *Cap. 18.*
Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris mei. pag. 484. col. 2. to. 6. & 265. col. 2. to. 7.
Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum. pag. 34. col. 2. to. 7.
Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. pag. 51. colum. 2. to. 6. *Cap. 19.*
Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. pag. 320. col. 2. to. 6.
Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. pag. 302. colum. 1. to. 6. & pag. 1. col. 1. & 79. col. 2. to. 7.
Si vis perfectus eſſe, vade & vẽde omnia quæ habes, & da

Digitized by Google

Index locorum

& da pauperibus. pag. 38. col. 1. & 320. & 327. col. 2. to. 6.
Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. pag. 152. col. 2. to. 7.
Vos qui secuti estis me, sedebitis, &c. pag. 308. colum. 1. & 259. col. 2. to. 6.
Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, &c. pag. 308. col. 1. to. 6.
Cap. 20. Aut non licet mihi, quod volo facere? pag. 42. colum. 2. to. 7.
An oculus tuus nequam est? pag. 289. col. 1. to. 6.
Nescitis, quid petatis. pag. 295. col. 1. to. 6.
Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum. pag. 330. col. 2. to. 6.
Cap. 22. Ligatis manibus, & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores. pag. 302. colum. 1. to. 6. & 335. colum. 1. to. eod.
Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo? pag. 297. col. 2. to. eod.
In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo. pag. 57. & 307. col. 1. to. 6. & 278. col. 2. to. 7.
Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. pag. 2. colum. 2. & 121. col. 1. & 2. & pag. 251. col. 2. to. 7.
In his duobus mandatis. pag. 91. col. 1. to. eod.
Cap. 23. Omnia vero opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. pag. 324. col. 1. to. 6.
Omnes autem vos fratres estis. pag. 328. col. 1. to. 6.
Væ vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ: quia claditis regnum cælorum ante homines. pag. 153. colum. 1. to. 7.
Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis. pag. 452. col. 1. to. 6.
Cap. 24. Et quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. pag. 326. col. 2. to. 6.
Væ autem pregnantibus, & nutrientibus in illis diebus. pag. 452. col. 2. to. 6.
Orate, vt non fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato. pag. 154. col. 1. to. 7.
Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilæ. pag. 81. col. 1. to. 7.
Tunc parebit signum Filij hominis. pag. 334. ibid.
Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. pag. 8. & 302. col. 1. to. 6.
Cap. 25. Prudentes vero acceperunt oleum. pag. 327. col. 2. to. 6. & 313. col. 1. to. eod.
Date nobis de oleo vestro. pag. 463. col. 1. to. 6.
Intra in gaudium Domini tui. pag. 332. col. 1. to. 6.
Tollite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. pag. 300. col. 2. to. 6. & 291. col. 2. to. eod. & pag. 92. col. 2. to. 7.
Congregabuntur ante eum omnes gentes. pag. 334. colum. 1. to. 6.
Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnū. pag. 336. col. 1. & 341. & 469. col. 2. to. 6.
Esurijt enim, & dedistis mihi manducare. pag. 339. col. 1. to. eod.
Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. pag. 297. & 300. col. 2. & 328. col. 1. to. 6. & 17. & 230. col. 1. & 307. col. 2. to. 7.
Discedite a me maledicti in ignem æternū. pag. 335. & 476. col. 2. to. 6. & 2. col. 1. to. 7.
Ibunt hi in supplicium æternū: iusti autem in vitam æternam. pag. 334. col. 1. to. 6.
Cap. 26. Væ homini illi, per quem Filius hominis tradetur. pag. 65. col. 1. & 97. col. 2. to. 7.
Accipite, & comedite. pag. 23. col. 2. to. eod.
Hic est sanguis meus noui testamēti. p. 336. col. 2. to. 6.
Transeat a me calix iste. pag. 32. col. 2. to. eod.
Non sicut ego volo, sed sicut tu. pag. 31. col. 2. & 307. colum. 1. to. 6.
Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. pag. 316. col. 2. to. 6.
Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. pag. 12. col. 1. to. 7.
Et egressus foras fleuit amare. pag. 326. col. 2. to. 6.
Sciebat, quòd per inuidiam tradidissent eum. pagin. 289. col. 1. to. 6. Cap. 27.
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi. pag. 71. col. 2. & 100. colum. 1. to. 7. Cap. 28.

Ex Marco.

Sic est regnum Dei quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte, & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille. pag. 95. col. 1. to. 7. Cap. 4.
Quis tetigit vestimenta mea? pag. 241. col. 1. to. 6. & 187. col. 1. to. 7. Cap. 5.
Misereor super turbam. pag. 21. col. 2. to. 7. Cap. 8.
Nemo bonus, nisi vnus Deus. pag. 142. col. 1. to. 7. Cap. 10.
Vineam pastinauit homo. pag. 300. col. 1. to. 6. Cap. 12.
Cœpit pauere, & tædere. pag. 319. col. 2. to. 6. Cap. 14.

Ex Luca.

Omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. pag. 100. col. 2. to. 7. Cap. 1.
Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum. pag. 279. colum. 2. to. 7.
Aue gratia plena Dominus tecum, benedicta tu. pagin. 351. col. 1. to. 6.
Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. pag 458. col. 2 & 473. & 475. col. 1. to. 6.
Inuenisti gratiam apud Deum. pag. 458. col. 2. to. 6.
Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? pag. 457. col. 2. & 460. & 467. col. 1. to. 6.
Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. pag. 483. col. 1. to. 6.
Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? pag. 466. col. 2. to. 6.
Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino. pag. 467. col. 1. to. 6.
Magnificat anima mea Dominum. pag. 460. ibid.
Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. pag. 471. col. 1. & 475. col. 2. to. 6.
Respexit humilitatē ancillæ suæ pag. 467. col. 2. eod.
Iusiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. pag. 26. col. 1. to. 7.
Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. pag. 422. col. 2. to. 6. Cap. 2.
Maria conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. pag. 457. col. 1. to. 6.
Par turturum. pag. 306. col. 1. to. eod.
Et in signum cui contradicetur. pag. 308. col. 2. to. 6.
Tuam ipsius animam pertransibit gladius. pag. 456. colum. 2. to. 6.
Fili, quid fecisti nobis sic? pag. 460. col. 1. to. 6.
Non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius. pag. 411. col. 1. to. 7. Cap. 3.
Paleas autem comburet igni inextinguibili. pag. 328. col. 2. to. 6.
Et mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius. pag. 80. col. 1. to. 7.
Medice cura teipsum. pag. 98. col. 2. to. 7.
Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. pagin. 367. col. 2. to. 6. Cap. 5.
Exi a me, quia homo peccator sum Domine. pagin. 109. col. 2. to. 7.
Erat pernoctans in oratione Dei. pag. 101. col. 1. to. 7. Cap. 6.
Beati, qui nunc esuritis, quoniam saturabimini. pagin. 481. col. 1. to. 6.
Væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. pag. 457. col. 2. to. 6.
Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? pag. 266. col. 2. to. 7.

Mutuum

Sacræ Scrlpturæ.

Mutuum date, nihil inde ſperãtes. pag.38.col.1.to.7.
Eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos. pag. 327. col. 2. to. 6. & 94. colum. 2. to. 7.
Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. pag. 332. col. 2. to. 6. & 9. col. 1. to. 7.
Dimittite, & dimittemini. pag. 327. col. 2. to. 6.
Date, & dabitur vobis. pag. 304. col. 1. to. 6.
Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur. pag. 303. col. 2. to. 6.
Ex abundãtia cordis os loquitur. pag.267. col.1.to.6.
Cap. 7. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit. pag. 307. col. 2. to. 6.
Stans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, &c. pag. 326. col. 2. & 327. col. 1. to. 6.
Cui plus donauit. pag. 294. col. 2. to. 6.
Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. pag. 294. col. 2. to. 6.
Cap. 8. Natum aruit, quia non habebat humorem. pag.458. colum. 2. to. 6.
A ſollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus euntes ſuffocantur, & non referunt fructum. pag. 482. colum. 1. to. 6.
Fructum afferunt in patientia. pag. 481. col. 2. to. 6.
Cap. 9. Dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent. pag.90.col.1.to.7.
Spiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & elidit, & diſſipat eum. pag. 289. col. 2. to. 6.
Nemo mittens manum ſuam ad aratrũ, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. pag. 306. col. 2. to. 6.
Cap. 10. Miſit illos binos ante faciẽ ſuam. pag.269. col.1.to.7.
Curate infirmos. pag. 340. col. 2. to. 7.
Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. pag. 312. col. 2. to. 6.
Porro vnum eſt neceſſarium. pag. 153. col. 2. to. 7.
Maria optimam partem elegit. pag. 461.col.1. to. 7.
Cap. 11. Si perſeuerauerit pulſans, & ſi non dabit illi ſurgens, eo quòd amicus eius ſit, &c. pag. 332. col. 1. to. 6.
Petite, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis. pagin. 74. col. 2. to. 7.
Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum. pag. 299. colum. 1. to. 6.
Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. pag. 303. col. 1. & 2. to. 6.
Sicut lucerna fulgoris illuminabit te. pag. 151.col. 2. & 154. col. 1. to. 7.
Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis pag. 328. col. 2. to. 6. & 300. col. 1. to. eod.
Decimatis mentã, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem Dei. pag.91.col.2.to.7.
Cap. 12. Homo quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? pag. 98. col. 1. to. 7.
Anima habes multa bona, &c. pag. 39. col. 2. to. 7.
Stulte hac nocte animam tuam repetũt a te. pag.290. colum. 1. to. 6.
Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. pag. 297. & 309. col. 2. to. 6.
Præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. pag. 336. col. 1. to. 6.
Eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. pag. 101. col. 1. to. 7.
Ignem veni mittere in terram. pag. 237. & 308.col.1. & 312.338.col.2.to.6. & 174.col.1.& 266.c.2.to.7.
Cap. 13. Succide ergo illam, vt quid etiam terram occupat. pag. 98. col. 1. to. 7.
Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. pag. 335. col. 1. & 2. tom. 6.
Cap. 14. Recumbe in nouiſſimo loco. pag. 324. col. 1. to. 6.
Amice aſcende ſuperius, & erit tibi gloria. pag. 271. & 272. col. 1. to. 7.
Qui ſe exaltat humiliabitur. pag. 288. col. 2. to. 6.
Qui ſe humiliat exaltabitur. pag. 319. ibid.
Beatus, qui manducabit panem in regno Dei. pagin. 270. col. 2. to. 6.
Homo quidã fecit cenam magnã. pag. 308.col. 1.to.6.
Pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. ibidem.
Compelle intrare. pag. 330. col. 2. to. eod.
Qui non odit patrem ſuum, & matrem, & vxores, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, & animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. pag. 10. col. 1. to. 7.
Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. pag. 306. col. 1. to. 6.
Accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donec inueniat eam. pag.298. col.2. to.6. Cap. 15.
Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. pag. 338. col. 1. to. 6.
Filij huius ſęculi prudẽtiores ſunt filijs lucis. pag.270. col. 1. to. 7. Cap. 16.
Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. pag.290. col. 1. to. 6.
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. p.331.co.2.t.6.
Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus. pag. 307. & 339. col. 2. & 351. col. 1. to. 6. & 270. col. 2. & 375. col. 1. to. 7. Cap. 17.
Ite oſtendite vos ſacerdotibus. pag. 25. col. 2. to. 7.
Regnum Dei intra vos eſt. pag. 263. colum. 2. to. 6. & 192. col. 1. to. 7.
Erunt duo in lecto, vnus aſſumetur, & alter relinquetur, &c. pag. 108. col. 1. & 267. colum. 2. & 268. & 269. col. 1. to. 7.
Zachæe feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. pag.470. col. 1. to. 6. & 115. col. 1. to. 7. Cap. 19.
Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. pag. 297. col. 1. to. 6.
Venit Filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat. pag. 119. col. 1. to. 7.
Ab eo, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. pag. 93. col. 1. to. 7.
Quia ſi cognouiſſes & tu. pag. 24. col. 1. to. 7.
In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. pagin. 256. col. 2. & 290. col. 1. to. 6. Cap. 21.
Hoc facite in meam commemorationem. pag. 73. col. 1. to. 7. Cap. 22.
Qui maior eſt in vobis fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. pag. 95. col. 2. to. 7.
Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. pag. 341. col. 1. to. 6.
Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum: vt edatis, & bibatis. pag. 273. & 274. colum. 1. to. 6.
Domine tecum paratus ſum, & in carcerẽ, & in mortem ire. pag. 307. col. 1. to. 6.
Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera & calceamẽtis. pag. 410. col. 1. to. 7.
Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete. pag. 295. col. 2. to. 6. Cap. 23.
Nos quidem iuſte, nam digna factis recipimus. pagin. 85. col. 2. to. 7.
Domine memento mei, dum veneris in regnũ tuum. pag. 221. col. 2. to. 7.
Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. pagin. 103. & 144. col. 1. to. 7.
Mane nobiſcum Domine, quoniam adueſperaſcit. pag. 266. col. 1. to. 6. Cap. 24.
Nonne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur in via. pag. 155. & 169. & 268. col. 1. to. 7.
Spiritus carnem, & oſſa non habet. pag. 265. & 278. col. 2. to. 7.
Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. pag.258.col.2.& 321.col.1.to.6.& 187.col.2.to.7.

Ex Ioanne.

Verbum caro factum eſt, & habitabit in nobis. pagin. 3. col. 2. & 353. col. 1. & 482. col. 2. to. 6. Cap. 1.

Illumi-

Digitized by Google

Index locorum

Illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. pag. 254. & 255. col. 1. to. 6.
Plenum gratiæ & veritatis. pag. 30. col. 1. to. 6.
De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiã pro gratia. pag. 459. col. 2. to. 6.
Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. pagin. 482. col. 2. to. 6.
Videbitis Angelos Dei, aſcendentes, & deſcendentes ſuper Filium hominis. pag. 266. col. 1. to. 7.
Cap. 2. Vinum non habent. pag 271. & 460. col. 1. to. 6.
Quid mihi & tibi eſt mulier? pag. 340 col. 1. to. 6.
Quodcumque dixerit vobis facite. pag. 460. ibid.
Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. pag. 13. col. 1. to. 7.
Cap. 3. Neſcis, vnde veniat, aut quo vadat. pa. 124. col. 2. to. 7.
Qui autem non credit, iam iudicatus eſt. pag. 431. colum. 1. tom. 6.
Omnis enim, qui male agit odit lucem. pag. 48. colum. 2. to. 7.
Qui facit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta. pa. 48. col. 2. to. 7.
Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. pagin. 158. col. 1. to. 7.
Cap. 4. Da mihi bibere. pag. 296. col. 2. to. 6.
Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum. pag. 312. colum. 1. to. 6.
Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. pag. 160. col. 1. to. 7.
Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. pag. 157. co. 1. to. 7.
Spiritus eſt Deus. pag. 316. col. 2. to. 6. & 85. col. 1. & 146. col. 2. to. 7.
Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me. pag. 270. col. 1. to. 6. & 265. col. 1. to. 7.
Cap. 5. Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. pag. 319. col. 1. to. 6. & 92. colum. 1. tom. 7.
Ille erat lucerna ardens & lucens. pag. 312. col. 2. to. 6.
Scrutamini ſcripturas. pag. 265. col. 2. to. 6.
Cap. 6. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. pag. 261. col. 2. to. 6.
Pater meus dat vobis panem de cælo verum. pag. 188. col. 1. to. 7.
Eum, qui venit ad me, non eijciam foras. pag. 145. col. 1. & 149. col. 2. to. 7.
Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui miſit me. pag. 307. col. 1. to. 6. & 23. colum. 1. to. 7.
Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. pag. 169. col. 2. to. 7.
Qui credit in me habet vitã æternã. p. 149. col. 2. to. 7.
Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. pag. 73. col. 2. to. 7.
Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis. pag. 72. col. 2. to. 7.
Sanguis meus vere eſt potus. pag. 336. col. 2. to. 6.
Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. pagin. 187. col. 2. to. 7.
Domine, ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes. pag. 341. col. 1. to. 6.
Cap. 7. Totum hominem ſanum feci in ſabbato. pag. 296. col. 2. to. 6.
Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. pag. 284. col. 2. & 453. col. 2. to. 6.
Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic loquitur. pag. 80. col. 1. to. 7.
Cap. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrũ primus in illam lapidem mittat. pag. 49. col. 2. to. 7.
Vade & amplius noli peccare. pag. 297. col. 1. to. 6.
Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. pag 468 col 1. to. 6. & 104. col. 1. to. 7.
Quæ placita ſunt ei facio ſemper. pag. 22. & 24. colum. 2. to. 7.
Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. pag. 86. colum. 2. to. 7.
Cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur. pagin. 158. col. 2. to. 7.
Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. pag. 258. col. 1. to. 6.
Antequam Abraham fieret, Ego ſum. pag. 183. colum. 2. to. 7.
Venit nox, quando nemo poteſt operari. pag. 286. col. 1. to. 6. & 315. ibid. Cap. 9.
Abij, & laui, & video. pag. 290. col. 1. to. 7.
Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro. pag. 135. col. 1. to 7. Cap. 10.
Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. pag. 325. col. 1. to. 6. & 140. & 145. col. 2. & 146. & 188. col. 1. to. 7.
Nonne duodecim ſunt horæ diei? pag. 340. col. 1. to. 7. Cap. 11.
Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem. pag. 319. col. 2. & 340. col. 1. to. 6.
Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. pag. 98 col. 1. to. 7. Cap. 12.
Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c. pag 86. col. 1. to. 7.
Qui amat animã ſuã, perdet eam. pag. 172. col. 1. to. 7.
Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. pag. 336. colum. 1. tom. 6.
Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. pag. 286. col. 1. & 336. col. 2. to 6.
Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet. pagin. 147. col. 2. & 148. col. 1. to 7. Cap. 13.
Vos mundi eſtis, ſed non omnes. pag. 92. col. 1. eod.
Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. pag. 95. col. 1. & 268. col. 2. to. 7.
Si hæc ſcitis: beati eritis, ſi feceritis ea. pag. 254. colum. 2. tom. 6.
Poſt buccellam introiuit in eum Satanas. pag. 72. colum. 1. to. 7.
In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. pag. 273. col. 2. to. 6. & 88. col. 2. to. 7. Cap. 14.
Ego ſum via, veritas, & vita. pag. 3. & 474. col. 2. to 6. & 145. col. 2. & 146. & 186. col. 1. to. 7.
Philippe qui videt me, videt & Patrem meum. pagin. 265. col. 1. to. 6.
Verba, quæ ego loquor vobis a me ipſo non loquor. pag. 21. col. 1. to. 7.
Si diligitis me mandata mea ſeruate: & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis. pag. 1. colum. 2. to. 7.
Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere. pag. 242. col. 2. to. 6.
Si quis diligit me, ſermonem meũ ſeruabit. pag. 259. col. 1. to. 6. & 156. 174. & 186. col. 1. to. 7.
Ad eum veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. pag. 115. col. 1. to. 7.
Ille vos docebit omnia, & ſuggeret, &c. pag. 99. colum. 2. to. 7.
Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. pagin. 329. col. 1. to. 6. & 83. col. 2. to. 7.
Omnem, qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. pag. 312. & 483. col. 1. to. 6. Cap. 15.
Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. pag. 328. col. 1. to. 6. & 80. col. 1. to. 7.
Si quis in me non manſerit, mittetur foras, & areſcet, &c. pag. 155. col. 2. to 7.
Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. pag. 302. & 347. col. 2. to. 6.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. pag. 347. col. 1. to. 6. & 20. & 174. col. 2. to. 7.
Iam non dicam vos ſeruos. pag. 174. col. 2. to 7.
Vos dixi amicos. pag. 185. ibid. & 156. col. 1. eod.

Si opera

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Si opera non feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, &c. pag. 333. col. 1. to. 6.

Cap. 16. Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. pag. 155. col. 2. to. 7.
Cum venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. pag. 264. col. 2. to. 6. & 184. colum. 1. to. 7.
Modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me. pag. 133. col. 2. to 7.
Vſque modo non petiſtis quidquã. pag. 23. col. 2. to. 7.
Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. pag. 464. col. 1. to. 6.
Opus conſummaui, quod dediſti mihi, vt faciam. pag. 332. col. 1. to. 6.
Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. pag. 143. col. 2. & 146. col. 1. to. 7.

Cap. 17. Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi. pag. 264. col. 2. to. 6.
Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis perijt. pag. 265. col. 1. to. 7.
Sanctifica eos in veritate. pag. 269. col. 2. to. 7.
Vt ſint vnum ſicut, & nos vnum ſumus. pag. 40. colum. 1. tom. 6.
Pater quos dediſti mihi volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. pag. 74. col. 1. to. 7.
Vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi pagin. 25. col. 2. to. 7.

Cap. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. pag. 103. col. 1. to. 7.

Cap. 19. Mulier ecce Filius tuus. pag. 463. col. 1. to. 6.
Sitio. pag. 217. col. 2. & 221. col. 1. to. 7.
Inclinato capite tradidit ſpiritum. pag. 85. col. 1. to. 7.

Cap. 21. Domine tu omnia noſti. pag. 464. col. 2. to. 6.
Sic eum volo manere donec veniã. pa. 168. col. 1. to. 7.

Ex actis Apoſtolorum.

Cap. 1. Cœpit Ieſus facere, & docere. pag. 89. col. 2. & 95. col. 1. to. 7.
Hi omnes erant perſeuerãtes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu. pag. 457. col. 1. to. 6.
In omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Ieſus, incipiens, &c. pag. 95. col. 2. to. 7.

Cap. 2. Tamquam aduenientis ſpiritus vehementis. pag. 316. colum. 2. tom. 6.

Cap. 3. Argentum & aurum nõ eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. pag. 341. col. 2. to. 7.
Non eſt in alio aliquo ſalus. pag. 479. col. 2. to. 6.

Cap. 4. Nec aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. pag. 356. col. 1. to. 6.

Cap. 5. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. pagin. 98. col. 1. to. 7.
Ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. pag. 255. col. 1. & 272. col. 2. & 325. col. 1. to. 6. & 175. & 179. col. 1. & 200. col. 2. to. 7.

Cap. 7. Non eſt ęquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. pag. 98. col. 1. to. 7.
Viderunt faciem eius, tamquam faciem Angeli. pagin. 266. col. 1. to. 7.
Angelus Domini apparuit Moyſi in igne flammæ rubi. pag. 266. col. 1. to. 7.

Cap. 9. Domine quid me vis facere? pag. 307. col. 1. to. 6.
Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. pag. 257. col. 2. to. 6.

Cap. 12. Petrus ad ſe reuerſus. pag. 147. col. 2. to. 7.

Cap. 13. Vobis oportebat primũ loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, ecce conuertimur ad gentes. pag. 80. col. 2. to. 7.

Cap. 20. Quomodo nihil ſubtraxerim vobis vtilium, quominus annuntiarem vobis, & docerem, &c. pag. 271. col. 1. to. 7.
Argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupiui. pag. 22. col. 1. to. 7.
Beatius eſt magis dare, quàm accipere. pag. 464. col. 1. & 2. to. 7.

Non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Ieſu. pag. 23. colum. 2. to. 7. Cap. 21.

Neque ſole, neque ſideribus apparentibus per plures dies. pag. 288. col. 2. to. 7. Cap. 27.
Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis. pag. 306. col. 2. to. 6.

Ex epiſtola ad Romanos.

Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecũdum carnem. pag. 478. col. 2. to. 6. Cap. 1.
Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum. pag. 23. col. 2. to. 7.
Inuiſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. pag. 321. col. 1. to. 6. & 165. 188. 264. col. 1. to. 7.
Et ſeruierunt creaturæ potius, quàm Creatori. pagin. 5. col. 1. to. 7.
Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. pag. 5. col. 1. to. 7.
Detractores, Deo odibiles. pag. 34. col. 2. to. 7.
Qui talia agunt digni ſunt morte, & non ſolum qui ea faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus. pag 42. colum. 2. to. 7.
Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes. pagin. 91. col. 2. to. 7. Cap. 2.
Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. pag. 285. col. 2. & 342. col. 1. to. 6. Cap. 3.
Iuſtificati gratis per gratiã ipſius. pag 278. col. 1. to. 6.
Probatio operatur ſpem. pag. 89. col. 2. to. 6. Cap. 5.
Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. pag. 99. & 172. colum. 2. to. 7.
Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. pag. 280. col. 1. to. 6.
Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. pag. 4. col. 1. to. 7. Cap. 6.
Si autem mortui ſumus cum Chriſto; credimus, quia ſimul etiam viuemus cum Chriſto. pag. 345. colum. 1. to. 6.
Liberati autem a peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. pag. 272. col. 2. to. 7.
Quem fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis. pag. 296. col. 1. to. 6.
Finis illorum mors. pag. 316. col. 1. to. 6.
Habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam. pag. 345. col. 2. to. 6.
Stipendium peccati mors. pag. 280. col. 1. to. eod.
Lex quidem ſancta, & mãdatum ſanctum, & iuſtum, & bonum. pag. 2. col. 2. to. 7. Cap. 7.
Non enim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio. pag. 73 col. 2. to. 6. & 281. colum. 1. to. eod.
Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. pag. 174. col. 2. to. 7.
Video autem aliam legẽ in membris meis repugnantem legi mentis meæ. pag. 281. col. 1. to. 6.
Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius. pag. 272. col. 1. to. 6. & 131. col. 2. to. 7.
Qui enim ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt. pag. 242. col. 2. to. 6. Cap. 8.
Prudentia carnis mors eſt. pag. 270. col. 1. to. 7.
Si ſecundum carnem vixeritis moriemini. pag. 345. col. 2. to. 6. & 262. col. 1. to. eod.
Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. pagin. 155. col. 2. to. 7.
Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. pag. 320. col. 1. to. 6.
Ipſe enim ſpiritus reddit teſtimoniũ ſpiritui noſtro,

Digitized by Google

Index locorum

quod ſumus filij Dei. pag. 99. col. 2. to. 7.
Si filij & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti. pag. 341. col. 2. to. 6.
Exiſtimo enim, quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. pag. 341. col. 1. to. 6. & 345. ibid.
Creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. pag. 337. col. 1. to. 6.
Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus. pag. 64. colum. 1. to. 6.
Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. pag. 101. col. 1. to. 7.
Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. pag. 311. col. 1. 330. & 484. col. 2. to. 6. & 149. col. 2. to. 7.
Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. pag. 32. col. 2. to. 6.
Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio? &c. certus ſum, quia neque mors, &c. pag. 312. col. 1. to. 6. & 90. colum. 2. 97. 100. 149. 177. 179. 201. col. 1. to. 7.

Cap. 9. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis. pag. 24. col. 2. to. 7.
Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus. pag. 30. col. 1. to. 6.
Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. pag. 36. col. 1. to. 6.

Cap. 10. Æmulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. pag. 92. col 2. to. 7.
Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. pag. 296. 303. col. 2. to. 6.
Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. pag. 464 col. 2. to. 6.

Cap. 11. Si radix ſancta, & rami. pag. 28. col. 2. to. 7.
O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, &c. pag. 14. col. 2. & 322. col. 1. to. 6. & 157. col. 1. to. 7. & 235. col. 2. & 236. col. 1. to eod.

Cap. 12. Rationabile obſequium veſtrum. pag. 306. col. 1. to. 6. & 96. colum. 2. to. 7.
Nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis quæ ſit voluntas Dei, bona, & beneplacens, & perfecta. pag. 268. & 338. col. 1. to. 6. & 189. col. 1. to. 7
Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. pag. 342. col. 2. to. 6.
Odientes malũ, adhærentes bono. pa. 342. col. 2. to. 6.
Honore inuicem præuenientes. pag. 10. col. 2. to. 7.
Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. pagin. 289. col. 2. & 326. col. 1. & 339. col. 2. to. 6. & 22. col. 2. to. 7.
Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. pag. 329. col. 1. to. 6.
Non voſmetipſos defendentes, ſed date locum iræ. pag. 343. col. 1. to. 6.

Cap. 13. Vis non timere poteſtatem? pag. 278. col. 1. to. 7.
Non ſine cauſa gladium portat. pag. 12. col. 1. to. 7.
Reddite omnibus debita, & cetera. Nemini quidquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. pag. 10. colum. 2. to. 7.
Qui diligit proximum legem impleuit. pag. 343. col. 1. to. 6. & 279. col. 2. to. eod.
Plenitudo ergo legis eſt dilectio. pag. 195. col. 1. to. 7.
Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. pag. 269. col. 2. 311. col. 1. & 342. colum. 1. to. 6.
Induimini Dominum Ieſum Chriſtum. pag. 312. colum. 2. to. 6.
Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. pag. 41. colum. 2. to. 7.

Cap. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? pag. 63. colum. 1. to. 6. & 237. col. 2. to. 7.
Regnum autem Dei non eſt eſca, & potus. pag. 260. colum. 2. to. 6. ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. pag. 247. col. 1. to. 6.
Debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere. pag. 93. col. 1. to. 7.
Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo, vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti. pag. 484. col. 1. to. 6. & 342. col. 1. to. eod. *Cap.* 15.

Ex prima ad Corinthios.

Confirmabit vos vſque in finem ſine crimine. pagin. 346. col. 2. to. 6. *Cap.* 1.
Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. pag. 375. col. 2. to. 6.
Vbi ſapiens? Vbi ſcriba? Vbi inquiſitor huius ſęculi? pag. 122. col. 2. to. 7.
Non iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. pag 232. col. 1. to. 7. *Cap.* 2.
Sapientiam loquimur inter perfectos. pag. 270. colum. 1. to. 7.
Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum. pag. 335. col. 2. to. 6. & 274. col. 2. to. 6. & 26. col. 1. & 57. col. 1. to. 7.
Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. pag. 263. col. 1. to. 6. 184. col. 1. 268. col. 2. to. 7.
Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. pag. 242. col. 2. to. 6.
Spiritualis iudicat omnia, & ipſe a nemine iudicatur. pag. 237. col. 1. to. 7.
Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecũdum ſuum laborem. pag. 95. col. 1. to. 7. *Cap.* 3.
Dei enim ſumus adiutores. pag. 193. col. 1. to. 7.
Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. pag. 39. col. 1. to. 7. *Cap.* 4.
Nihil mihi conſcius ſum. pag. 25. col. 1. to. 7.
Qui autem iudicat me Dominus eſt. pag. 324. colum. 1. to. 6.
Nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat Dominus. pag. 334. col. 1. & 342. col. 2. to. 6. & 34. col. 2. to. 7. & 237. col. 2. to. eod.
Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus. pag. 306. col. 1. to. 6. & 265. col. 2. to. 7.
In virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis. pag. 92. col. 2. to. 7.
Auferte malum ex vobis ipſis. pag. 97. col. 2. to 7. *Cap.* 5.
Maledici regnum Dei non poſſidebunt. pag. 36. colum. 2 to. 7. *Cap.* 6.
Qui autem adhæret Domino vnus ſpiritus eſt. pag. 4. col. 2. & 266. col. 1. & 276. col. 2. to. 6. & 86. colum. 1. 104. col. 2. 147. col. 1. to. 7.
Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. pag. 21. col. 2. to. 7.
Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. pag. 293. col. 1. 304. 335. 336. col. 2. to. 6. & 272. col. 2. to. 7.
Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat. pag. 72. col. 1. to. 6. *Cap.* 7.
Volo autem omnes homines eſſe, ſicut meipſum, ſed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo. pagin. 238. col. 2. to. 7.
Mulier innupta & Virgo cogitat quæ Domini ſunt. pag. 87. col. 2. to. 7.
Si vobis ſpiritualia ſeminauimus. pag 23. col. 2. to. 7. *Cap.* 9.
Factus ſum infirmis infirmus. pag. 95. col. 1. to. 7.
Sic currite, vt comprehendatis. pag. 343. col. 1. to. 6.
Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant. pag. 332. col. 2. to. 6. & 97. col. 1. to. 7.
Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. pagin. 235. col. 1. 306. col. 2. 319. col. 1. to. 6. & 272. colum. 1. to. 7.
Petra autem erat Chriſtus. pag. 316. col. 1. to. 6. *Cap.* 10.
Non ſimus concupiſcentes malorũ. p. 345. col 2. eod.

Sine

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Sine offensione estote Iudæis, & gentibus. pag. 90. col. 1. to. 7.
Cap. 11. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. pag. 96. colum. 1. to. 7.
Mulier debet habere velamen supra caput suum, & propter Angelos. pag. 265. col. 2. to. 7.
Quotiescumque manducabitis. pag. 73. col. 1. to. 7.
Quicumque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini. pag. 65. col. 1. to. 7.
Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. pag. 47. col. 1. to. 6. & 109. col. 2. to. 7. & 72. col. 2. to. eod.
Inter vos multi infirmi, & imbecilles. pag. 93. colum. 1. to. 7.
Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur a Domino. pag. 98. col. 2. to. 7.
Cum iudicamur a Domino corripimur, vt non cum
Cap. 12. hoc mundo damnemur. pag. 157. col. 1. to. 7.
Diuisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus. pag. 345. col. 2. to. 6.
Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ. pagin. 92. col. 1. to. 6.
Cap. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam. pag. 29. col. 1. to. 7.
Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, &c. pagin. 299. col. 2. to. 6.
Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam. pag. 339. 343. col. 1. to. 6.
Non inflatur, non est ambitiosa. pag. 323. col. 2. eod.
Non quærit quæ sua sunt. pag. 91. col. 1. to. 7.
Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. pag. 173. col. 2. to. 7.
Omnia sustinet. pag. 149. col. 2. & 175. col. 1. to. 7
Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. pag. 311. col. 2. to. 6.
Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. pag. 310. col. 1. to. 6.
Maior autem horum est charitas. pag. 311. col. 2. to. 6.
Cap. 14. Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis. pag. 19. col. 2. & 100. col. 1. to. 7.
Cap. 15. Gratia Dei sum id quod sum. pag. 277. col. 1. to. 6. & gratia eius in me vacua non fuit. pag. 345. col. 2. to. 6. & 158. col. 2. to. 7.
Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes viuificabuntur. pag. 336. col. 2. to. 6.
Vt sit Deus omnia in omnibus. pag. 273. colum. 1. & 275. col. 2. to. 6.
Nolite seduci. pag. 309. col. 1. to. 6.
Stella enim a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. pag. 273. col. 2. to. 6.
Seminatur corpus animale, & resurget corpus spirituale. pag. 57. col. 1. to. 6.
Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. pag. 42. col. 1. to. 7.
Absorpta est mors in victoria. pag. 33. col. 1. & 275. col. 2. to. 6.
Cap. 38. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominũ nostrum Iesum Christum. pag. 278. col. 1. to. 6

Ex secunda ad Corinthios.

Cap. 1. Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. pag. 327. col. 2. to. 6.
Gloria nostra hæc est testimonium conscientię nostræ. pag. 298. col. 1. & 309. col. 2. & 324. col. 1. to. 6. & 49. col. 2. to. 7.
Volui prius venire ad vos. pag. 96. col. 1. to. 7.
Cap. 2. Non ignoramus cogitationes eius. pa. 272. col. 1. to. 7.
Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. pagin. 190. colum. 1. to. 7. & 196. ibid.
Christi bonus odor sumus. pag. 241. colum. 1. to. 6.
pag. 100. & 187. colum. 1. to. 7.
Non quód sufficientes simus cogitare aliquid a nobis Cap. 3.
quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. pag. 345. col. 2. to. 6. & 157. 158. col. 2. to. 7.
Vsque in hodiernũ diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum. pagin. 264. col. 2. to. 6. & 184. col. 1. to. 7.
Vbi spiritus Domini, ibi libertas pag. 331. col. 2. to. 6.
Nos vero reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu. pag. 105. col. 1. 159. col. 2. 170. col. 1. to. 7.
Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Chri Cap. 4.
stum Dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Iesum. pag. 96. col. 1. to. 7.
Habemus thesaurũ istum in vasis fictilibus. pag. 309. colum. 1. to. 6.
Contendimus siue absentes, siue præsentes placere illi. pag. 101. col. 1. to. 7. Cap. 5.
Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi. pag. 340. col. 1. to. 6.
In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei mi- Cap. 6.
nistros. pag. 470. col. 1. to. 6.
Per arma iustitiæ a dextris, & a sinistris. pag. 327. col. 2. to. 6.
Vt castigati, & non mortificati. pag. 343. col. 2. to. 6.
Repletus sum consolatione, superabundo gaudio. pa- Cap. 7.
gin. 203. col. 1. to. 7.
Altissima paupertas eorum abundauit in diuitias sim- Cap. 8.
plicitatis eorum. pag. 272 col. 1. to. 7.
Propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. pag. 20. col. 2. to. 7.
Hilarem enim datorem diligit Deus. pag. 301. co- Cap. 9.
lum. 1. to. 6.
Arma militiæ nostræ non carnalia sunt. pag. 294. co- Cap. 10.
lum. 2. to. 6.
Destruentes & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. pag. 265. col. 2. to. 7.
In labore, & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieunijs multis. pag. 298. col. 2. to. 6.
Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? pag. 300. col. 1. & 327. col. 2. to. 6. & 24. col. 1. to. 7.
Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. pag. 343. Cap. 12.
col. 1. to. 6. 179. col. 1. to. 7.
Cum infirmor, tunc potens sum. pag 262. col. 1. to. 6.
Non quæro quæ vestra sunt, sed vos. pagin. 23. colum. 2. to. 7.
Libentissime impendam, & superimpendar ego ipse pro animabus vestris. pag. 200. 422. col. 2. to. 7.

Ex epistola ad Galatas.

Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non es- Cap. 1.
sem. pag. 64. col. 2. to. 6. & 29. col. 2. to. 7.
Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ, societatis. pag. 93. col. 2. to. 7.
Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus. pag. 96. 176. col. 1. & 230. col. 2. to. 7.
Qui ex fide sunt benedicentur cum fideli Abraham. Cap. 3.
pag. 313. col. 2. to. 6.
Quid igitur lex? propter transgressionem posita est. pag. 346. col. 1. to. 6.
At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium Cap. 4.
suum. pag. 29. col 1. 342. 480. col. 2. to. 6.
Itaque iam non est seruus, sed filius, quòd si filius, & heres per Deum. pag. 342. col. 2. to. 6.
Æmulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, vt illos æmulemini. pag. 96. col. 1. to. 7.
Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. ibid.
Illa autem quę sursum est Hierusalem, libera est, quę est mater nostra. pag. 140. col. 2. to. 7.

Digitized by Google

Index locorum

Eijce ancillam, & filium eius. pag. 343. col. 2. to. 6.

Cap. 5. Fides, quæ per charitatem operatur. pag. 263. colum. 1. to. 6.

Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. pag. 281. 346. col. 1. to. 6. & 286. ibid.

Vtinam & abſcindantur, qui vos conturbant. pag. 97. col. 2. to. 7.

Qui talia agunt regnum Dei non conſequentur. pagin. 40. col. 1. to. 7.

Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, &c. pag. 330 479. 481. col. 2. to. 6.

Cap. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite, in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum pag. 97. col. 2. to. 7.

Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legẽ Chriſti. pag. 315. col. 1. 327. col. 2. 346 col. 1. to. 6. & 20. col. 1. to. 7.

Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. pag. 375. & 379. col. 1. to. 6.

Vnuſquiſque onus ſuũ portabit. pag. 295. col. 2. to. 6.

Dum tempus habemus, operemur bonũ ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. pag. 470. colum. 1. to. 6.

Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce. pag. 82. colum. 1. to. 7.

Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. pag. 170. col. 1. to 7.

Ego ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. pagin. 330. col. 1. to. 6.

Ex epiſtola ad Epheſios.

Cap. 1. Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto. pag. 469. colum. 2. & 474. col. 1. to. 6.

Signati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hereditatis noſtræ. pag. 311. colum. 1. to. 6. & 26. col. 1. to. 7.

Cap. 2. Eramus natura filij iræ. pag. 22. col. 2. 280. col. 1. & 452. col. 1. to. 6.

Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. pag. 483. col. 1. to. 6.

Cap. 3. Flecto genua mea ad Patrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, &c. pag. 5. col. 1. to. 6. 113. col. 1. to. 7.

In charitate radicati, & fundat. pag. 312. col. 1. & 339. col. 2. & 346. col. 1. to. 6.

Cap. 4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. pag. 329. col. 2. & 346. col. 1. to. 6.

Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum. pag. 337. colum. 1. to 6.

Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus compactum, & connexum, &c. pag. 272. col. 2. to. 7.

Deponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem. pag. 316. col. 1. to. 6.

Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret, &c. pag. 346. col. 2. to. 6.

Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. pag. 311. col. 1. to. 6.

Cap. 5. Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos. pag. 343. col. 2. 481. col. 1. to. 6. & 9. & 96. col. 1. to. 7.

Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominentur in vobis, ſicut decet ſanctos. pagin. 43. col. 1. to. 7.

Aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus. pagin. 291. col. 1. 302. col. 2. to. 6. & 5. col. 2. to. 7.

Vt filij lucis ambulate. pag. 269. col. 1. to. 7.

Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. pag. 297. colum. 1. & 346. colum. 2. to. 6.

Nemo enim vmquam carnem ſuam odio habuit. pag. 41. col. 2. to. 7. & 172. col. 1. to. eod.

Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia. pag. 84. col. 2. to. 7.

Filij obedite parẽtibus veſtris in Domino. hoc enim Cap. 6. iuſtum eſt. pag. 9. col. 2. to. 7.

Educate illos in diſciplina, & correptione Domini. pagin. 90. col. 1. to. 7.

State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ. pag. 346. col. 2. to. 6.

In omnibus ſumentes ſcutum fidei. pag. 313. col. 2. & 333. col. 1. to. 6.

Ex epiſtola ad Philippenſes.

Repleti fructu iuſtitię per Ieſum Chriſtum in gloriã, Cap. 1. & laudem Dei. pag. 346. col. 2. to. 6.

Quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. pagin. 272. col. 2. 313. col. 1. to. 6. & 94. col. 1. to. 7. & 24. col. 2. & 100 col. 1. to. eod.

Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs vſque ad mor Cap. 2. tem, mortem autem crucis. pag. 307. col. 1. & 2. 325. 384. col. 1. to. 6.

In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. pag. 6. col. 2. to. 7.

Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate. pag. 99. col. 2. to. 7.

Inter quos lucetis ſicut luminaria. pagin. 269. colum. 1. to. eod.

Quæ mihi fuerũt lucra, hęc arbitratus propter Chri- Cap. 3. ſtum, detrimenta. pag. 316. col. 1. to. 6.

Quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, ad ea vero, quæ ſunt priora extẽdens meipſum. pag. 90. col. 1. to. 7.

Quorum Deus venter eſt; & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. pag. 282. col. 1. 302. col. 2. 347. col. 2. to. 6. pag. 5. col. 2. to. 7.

Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. pag. 308. col. 2. to. 6. 124. 147. col. 1. 159. col. 2. to. 7.

Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. pag. 337 col. 1. to. 6.

Gaudete in Domino ſemper: iterum dico, Gaudete. Cap. 4. pagin. 331. col. 1. to. 6.

Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. pagin. 342. col. 2. to. 6.

Vbique & in omnibus inſtitutus ſum. pag. 90. colum. 1. to. 7.

Ex epiſtola ad Coloſſenſes.

In opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Cap. 1. Dei. pag. 347. col. 1. to. 6.

Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt. pag. 483. col. 1. to. 6

In quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſcon- Cap. 2. diti. pag. 237. & 276. col. 1. to. 6.

Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcõdita in Deo. Cap. 3. pag. 170 175. col. 1. to. 7.

Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. pag. 337. col. 1. to. 6.

Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis. pag. 319. col. 1. to. 6.

Pax Chriſti exultet in cordibus veſtris. pagin. 329. 343. col. 1. to. 6.

Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt nõ puſillo animo fiant. pag. 93. col. 2. to. 7.

Serui obedite per omnia dominis veſtris non ad oculum ſeruientes. pag. 277. col. 2. to. 7.

Domini quod iuſtum eſt facite ſeruis veſtris ſcientes Cap. 4. quòd & vos Dominum habetis in cælo. pag. 266. colum. 2. to. 7.

Sermo veſter ſemper in gratia, ſale ſit conditus. pagin. 34. col. 1. to. 6.

Ex

Digitized by Google

Sacræ Scripturæ.

Ex prima ad Theſſalonicenſes.

Cap. 2. Facti ſumus paruuli in medio veſtrum. pag. 93. colum. 2. to. 7.
Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona glorię? nonne vos ante Deum? pag. 101. col. 2 to. 6.
Cap. 4. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. pag. 343. col. 2. to. 6.
Præcepimus vobis, vt honeſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt. pag. 306. col. 2. to. 6.
Ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo. pag. 334. col. 1. to. 6. & 286. col. 2. to. 7.
Cap. 5. Cum dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus. pag. 318. col. 2. to. 6.
Induti galeam ſpem ſalutis. pag. 315. col. 2. to. 6.
Sine intermiſſione orate. pag. 298. col. 1. to. 6.
Omnia autem probate, quod bonum eſt tenete. pagin. 96. col. 1. to. 7.
Ab omni ſpecie mala abſtinete vos pag. 22. col. 2. to. 7.

Ex ſecunda ad Theſſalonicenſes.

Cap. 3. Siquis non vult operari, nec manducet. pag. 192. colum. 1. to. 7.

Ex prima ad Timotheum.

Cap. 1. Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. pag. 275. colum. 1. 301. col. 2. 312. col. 1. 338. colum. 2. to. 6. & 279. ibid.
Regi ſæculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. pagin. 273. col. 2. to. 6. & 341. ibid.
Cap. 2. Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. pag. 86. col. 2. to. 7.
Cap. 3. Siquis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. pag. 94. col. 2. to. 7. A
Hæc tibi ſcribo, &c. vt ſcias quomodo oporteat in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui. pag. 89. col. 1. to. 7.
Quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis. pag. 265. col. 2. to. 7.
Cap. 4. Corporalis exercitatio ad modicũ vtilis eſt. pag. 327. col. 2. to. 6. & 90. col. 2. to 7.
Pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ. pag. 248. col. 2. & 300. col. 1. to. 6. 19. col. 2. & 215. col. 1. to. 7.
Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. pag. 268. 279. colum. 2. to. 7.
Cap. 5. Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet fidem negauit, & eſt infideli deterior. pag. 172. col. 1. to. 7.
Cap. 6. Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubiũ, quòd nec auferre quid poſſumus. pagin. 290. col. 2. to. 6.
Habentes autem alimenta, & quibus tegamur his contenti ſimus. pag. 311. col. 2. 356 col. 1 to. 6.
Radix omnium malorum eſt cupiditas. pag. 38. colum. 1. 290. col. 2. & 307. col. 1. to. 6. 29. col. 2. to. 7.
Præcipio tibi coram Deo, qui iuſtificat omnia, &c. vt ſerues mandatum ſine macula. pag. 2. col 2. to. 7.
Diuitibus huius ſæculi præcipe facile tribuere. pagin. 300. col. 2. to. 6.

Ex ſecunda ad Timotheum.

Cap. 2. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſęcularibus. pag. 15. col. 1. to. 7.
Dabit tibi Dominus in omnibus intellectũ. pag. 321. col. 2. to. 6.
Si commortui ſumus, & conuiuemus. pag. 341. colum. 1. to. 6.
Si ſuſtinebimus, & cõregnabimus pag. 85. col 1. to. 7.
Cognouit Dominus, qui ſunt eius. pa. 340. col 1. to. 6.
Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi *Cap.* 4. Dominus. pag. 317. col. 2. to. 6.

Ex epiſtola ad Hebræos.

Qui eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius. *Cap.* 1. pag. 4. col. 1. to. 6.
Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrarum dicit: Et adorẽt eum omnes Angeli Dei. pag. 355. col. 2. to. 6.
Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis. pag. 265. col. 2. to. 7.
Relinquitur Sabbatiſmus populo Dei. pag. 308. co- *Cap.* 4. lum. 2. to 6.
Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus. pag. 147. col. 1. 156. colum. 2. to. 7.
Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris. pag. 93. col. 1. & 228. colum. 2. to. 7.
Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, &c. pag. 458. col. 1. to. 6. & 15. col. 2. to. 7.
Didicit ex ijs, quæ paſſus eſt, obedientiam. pag. 30. *Cap.* 5. col. 2. & 85. col. 1. to. 6.
Indigetis, vt vos doceamini, quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei. pag. 90. col. 1. to. 7.
Omnis controuerſię eorum finis ad confirmationem *Cap.* 6. eſt iuramentum. pag. 7. col. 2. to. 7.
Confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchorã habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis. pagin. 265. col 1. & 315. col. 2. to. 6.
Aſſimilatus Filio Dei, manet ſacerdos in æternum. *Cap.* 7. pag. 348. col. 1. to. 6.
Chriſtus aſſiſtens Pontifex. pag. 78. col. 1. to. 7. *Cap.* 9.
Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta. pag. 343. col. 2. to. 6.
Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiã *Cap.* 10. veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. pag. 65. col. 1. to. 7.
Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argu- *Cap.* 11. mentum non apparentium. pag. 333. col. 1. 337. colum. 2. to. 6.
Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei. pagin. 136. col. 2. to. 7.
Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. pag. 333. colum. 1. to. 6.
Accedentem ad Deum credere oportet, quia eſt. pag 251. col. 1 to. 6.
Sancti per fidem vicerunt regna. pag 348 col. 1. to. 6.
Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certa- *Cap.* 12. men. pag. 330. col. 1. to. 6. 422. col. 2. to. 7.
Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, poſtea autem fructũ pacatiſſimum exercitatis per eam, reddet iuſtitiæ. pag. 395. col. 1. to 6. & 481. col. 2. to. eod.
Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. pag. 469. col. 1. to 6.
Sanguinis aſperſionẽ melius loquentem quàm Abel. pag. 336 col. 2. to 6.
Deus noſter ignis conſumens eſt. pag 338 col. 2. to 6. & 468. ibid.
Charitas fraternitatis maneat in vobis. pag. 306. co- *Cap.* 13. lum. 2. to 6.
Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. pag. 341. ibid.
Optimum eſt gratia ſtabilire cor, non eſcis. pag. 457. colum. 1. to. 6.

Digitized by Google

Index locorum

Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. pag. 265. col. 2. to. 6. & 10. colum. 2. & 98. col. 1. & 265. col. 2. & 278. col. 1. to. 7.

Ex epistola Iacobi.

Cap. 1. Si quis vestrum indiget sapientia postulet a Deo. pagin. 269. 322. col. 1. to. 6.
Beatus vir qui suffert tentationem. pag. 23. col. 2. to. 7.
Vnusquisque tentatur a concupiscētia sua abstractus, & illectus. pag. 24. col. 1. to. eod.
Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a Patre luminum. pag. 1. & 237. col. 1. to. 6. & 113. col. 1. to. 7.
Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquēdum, & tardus ad irā. pag. 344. col. 2. to. 6.
Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. pag. 290. colum. 1. to. 6.
Suscipite insitum verbum. pag. 332. col. 2. to. 6.
Estote factores verbi, & non auditores tantum fallēntes vosmetipsos. pag. 1. col. 2. to. 7.
Comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est, qualis fuerit. pag. 162. col. 1. to. 7.
Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum; & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. pag. 344. col. 2. to. 6.

Cap. 2. Quicumque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. pagin. 11. & 63. col. 1. to. 7.
Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non facit misericordiam. pag. 327. col. 1. & 332. col. 2. to. 6.
Superexaltat autem misericordia iudicium. pag. 327. colum. 1. to. 6.

Cap. 3. In multis offendimus omnes. pag. 94. col. 2. to. 7.

Cap. 4. Resistite diabolo, & fugiet a vobis. p. 267. col. 1. to. 7.
Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum est illi. pag. 243. col. 1. to. 6.

Cap. 5. Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros. pagin. 97. col. 2. to. 6.
Confitemini alterutrum peccata vestra. pag. 49. colum. 2. to. 7.
Si quis ex vobis errauerit a veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animā eius a morte, & operiet multitudinem peccatorū. pag. 286. col. 1. to. 6. 65. 266. col. 1. 268. col. 2. to. 7.

Ex prima Petri.

Cap. 1. Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis. pag. 256. col. 1. to. 6.
In quem desiderant Angeli prospicere. pagin. 38. & 479. col. 2. to. 6.
Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore. pag. 265. col. 2. to. 7.

Cap. 2. Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus. pagin. 186. 270. col. 2. to. 7.
Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. pag. 341. col. 1. to. 6. & 274. col. 2. to. 7.
Obsecro vos tamquam aduenas, & peregrinos abstinere vos a carnalibus desiderijs. pa. 344. col. 1. to. 6.
Deum timete, regem honorate. pag. 10. col. 2. to. 7.
Serui subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. pag. 20. col. 2. to. 7.
Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, &c. quæ enim gratia est, si peccātes & colaphizati sustertis. pag. 21. col. 2. 267. col. 1. to. 7.
Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. pag. 344. col. 1. to. 6. & 84. col. 1. to. 7.
Si quid patimini propter iustitiam beati. pagin. 345. *Cap.* 3. colum. 1. to. 6.
Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. pag. 330. col. 1. to. 6. *Cap.* 4.
Charitas operit multitudinem peccatorū. pag. 245. col. 1. to. 6. & 175. col. 1. to. 7.
Si quis loquitur, quasi sermones Dei. pagin. 306. colum. 2. to. 6.
Si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus. pag. 344. col. 2. to. 6.
Neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. pag. 266. col. 2. & 274. col. 1. to. 7. *Cap.* 5.
Humilibus dat gratiam. pag. 267. col. 1. to. 7.
Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. pag. 325. & 345. col. 1. to. 6.
Tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. pag. 287. col. 1. to. 6.
Cui resistite fortes in fide. pag. 313. col. 2. 338. colum. 1. to. 6.

Ex secunda Petri.

Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersio. pag. 268. col. 2. to. 7. *Cap.* 2.
Hi vero velut irrationabilia pecora. pag. 292. colum. 2. to. 6.
Cor exercitatum in auaritia habentes maledictionis filij, pag. 477. col. 2. to. 6.

Ex prima Ioannis.

Si in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habebimus ad inuicem. pag. 157. col. 1. to. 7. *Cap.* 1.
Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. pag. 283. & 285. colum. 2. to. 6. & 85. col. 2. to. 7.
Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum. pag. 302. col. 2. to. 6. *Cap.* 2.
Qui seruat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta est. pag. 175. col. 1. to. 7.
Qui diligit fratrem suum in lumine manet, & scandalum in eo non est. pag. 249. col. 2. 339. col. 1. to. 6.
Si quis diligit mundum non est charitas Patris in eo, quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. pag. 242. & 244. col. 2. 287. col. 1. to. 6. & 176. col. 2. to. 7. & 29. ibid.
Vnctionem habetis a Sancto, & nostis omnia. pagin. 311. col. 1. to. 6. & 99. col. 2. to. 7.
Vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. pag. 308. col. 1. to. 6.
Vnctio eius docet vos de omnibus. pag. 244. & 264. col. 1. to. 6. & 184. col. 1. to. 7.
Videbimus eum sicuti est. pag. 196. col. 2. to. 7. *Cap.* 3.
Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. pag. 312. col. 2. to. 6.
Qui non diligit manet in morte. pag. 268. col. 1. to. 7.
Omnis, qui odit fratrem suum homicida est. pag. 303. col. 2. & 345. col. 1. to. 6. & 12. & 88. col. 1. to. 7.
Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. pag. 338. col. 2. to. 6.
Fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus. pag. 99. col. 2. to. 7.
Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. pag. 3. col. 2. & 259. 265. col. 1. to. 6. & 83. col. 2. & 149. col. 1. & 2. to. 7. *Cap.* 4.
Perfecta charitas foras mittit timorem. pag. 245. colum. 1. & 338. col. 2. to. 6. & 175. col. 1. to. 7.
Et hoc mādatum habemus a Deo, vt qui diligit Deū, diligat & fratrem suum. pag. 344. col. 2. to. 6.
Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & man- *Cap.* 5.

Digitized by Google

& mandata eius grauia non sunt. pag. 2. col. 1. to. 7.
Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides vestra. pag. 314. col. 1. to. 6.

Ex secunda Ioannis.

Cap. 1. Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis, sed vt mercedem plenam recipiatis. pag. 98. colum. 2. to. 7.

Ex tertia Ioannis.

Cap. 1. Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare. pag. 266. col. 2. to. 7.

Ex epistola Iudæ.

Finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ & abeuntes post carnem alteram. pag. 268. col. 2. to. 7.
Væ illis, qui in via Cain abierunt: & errore Balaam mercede effusi sunt, &c. pag. 284. col. 1. to. 7.
Sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est. pag. 1. col. 1. to. 7.
Hos quidem arguite iudicatos. pag. 90. col. 1. to. 7.

Ex Apocalypsi.

Cap. 1. Dilexit enim nos, & lauit nos in sanguine suo. pagin. 336. col. 2. to. 6.
Fui in spiritu in Dominico die. pag. 147. colum. 1. & 2. to. 7.
Erat in medio septem candelabrorum aureorũ, &c. & habebat in dextera sua stellas septem. pag. 328. col. 1. to. 6.
Habeo aduersus te pauca quòd charitatem primam reliquisti. pag. 496. col. 1. to. 7.
Qui habet aures audiendi audiat. pag. 241. col. 1. & 258. col. 2. to. 6. & pag. 187. colum. 1. & 155. colum. 2. to. 7.
Cap. 2. Nemo scit nisi qui accipit. pag. 264. col. 1. & 156. colum. 2. to. 7.
Cap. 3. Nõ inueni opera tua plena coram Deo meo. pag. 195. col. 1. to. 7.
Vtinam esses calidus, aut frigidus, sed quia tepidus es, &c. pag. 44. col. 1. to. 7.
Diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis, quia tu es, &c. pag. 290. col. 2. to. 6.
Suadeo tibi emere aurum ignitum & probatum. pag. 311. col. 2. to. 6. & 156. col. 1. to. 7.
Inunge oculos tuos collyrio. pag. 306. col. 1. to. 6. & 279. col. 1. to. 7.
Ego quos amo, arguo, & castigo. pag. 155. col. 2. to 7.
Cap. 4. Sedes erat posita in cælo, & supra sedem sedens, & & aspectus eius, &c. pag. 271. col. 2. to. 7.
Et in capitibus eorum coronæ. pag. 275. col. 2. to. 6.
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens. pag. 473. col. 1. to. 6.
Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. pagin. 339. col. 1. to. 6.
Cap. 5. Dignus es Domine Deus noster accipere librum, &c. pag. 340. col. 2. to. 6.
Aperire librum, & soluere septem signacula eius. pag. 112. col. 1. & 202. col. 2. to. 7.
Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. pagin. 336. col. 1. to. 6.
Numerus eorum millia millium. pag. 273. col. 2. to. 6. Cap. 6.
Sol factus est niger tamquam saccus cilicinus. pagin. 285. colum. 2. & 286. colum. 1. to. 7.
Nolite nocere terræ, neque mari. pag. 294. col. 2. to. 6. Cap. 7.
Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. pag. 274. & 340. col. 1. to. 6.
Benedictio, & claritas, & gratiarum actio, &cet. pag. 340. col. 2. to. 6.
Isti sunt qui venerũt ex magna tribulatione. pag. 338. col. 2. to. 6.
Non esurient, neque sitient. pag. 87. col. 1. to. 7.
Agnus, qui in medio throni est, reget eos. pag. 340. colum. 1. to. 6.
Factum est silentium in cælo quasi media hora. pa- Cap. 8.
pag. 187. & 286. col. 1. to. 7.
Sterit Angelus iuxta altare habens thuribulum aureum. pag. 269. col. 1. to. 6.
Audiui vocem vnius Aquilæ volantis per mediũ cælum, &c. pag. 452. col. 1. to. 6.
Desiderabunt homines mortem, & fugiet ab eis. pa- Cap. 9.
gin. 334. col. 2. to. 7.
Vidi Angelum cuius facies erat vt sol, & pedes vt co- Cap. 10.
lumna ignis. pag. 268. col. 1. to. 7.
Et erat in ore meo tamquam mel dulce, & pag. 99. colum. 2. to. 7.
Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius. pag. 336. Cap. 12.
col. 1. to. 6.
Et in capite eius corona duodecim stellarũ. pag. 275. & 332. col. 1. to. 6. & 195. col. 2. to. 7.
Factum est prœlium magnum in cælo, & draco pugnabat. pag. 285. col. 1. to. 7.
Datæ sunt mulieri duæ alæ, vt volaret in desertum locum. pag. 307. col. 2. to. 6. & 269. & 280. colum. 2. to. 7.
Nemo poterat discere canticum nisi centum, &cet. Cap. 14.
pag. 341. col. 2. to. 6.
Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. pag. 309. col. 2. 340. col. 1. to. 6.
Opera enim illorum sequuntur illos. pagin. 248. colum. 2. to. 6. & 194. col. 2. to. 7.
Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore, &c. Cap. 16.
pag. 6. col. 1. to. 7.
Beatus qui vigilat, & custodit vestimẽta sua. pag. 279. col. 1. to. 7.
Et post hæc vidi alium Angelum descendẽtem de cę- Cap. 18.
lo, habentem potestatem, &c. pag. 454. col. 2. to. 7.
Rex Regum, & Dominus dominantium. pag. 273. Cap. 19.
col. 1. to. 6.
Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta sunt in li- Cap. 20.
bris, &c. pag. 334. col. 1. to. 6.
Ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius, &c. Cap. 21.
pag. 337. col. 1. to. 6.
Habet stadia duodecim millia. pag. 337. col. 2. to. 6.
Ipsa vero ciuitas aurum mundum, &cet. pag. 108. col. 2. to 7.
Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. pag. 337. col. 2. to. 6.
Et ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidũ tam- Cap. 22.
quam crystallum. pag. 281. col. 2. to. 7.
Lignum vitæ afferens fructus duodecim per menses singulos. p. 337. col. 1. & 480. col. 2. & 483. col. 1. to. 6.
Qui in sordibus est sordescat adhuc. pa. 97. col. 2. to. 7.
Merces mea mecum est, reddere vnicuique, &cet. pag. 195. col. 2. to. 7.
Beati qui lauant stolas suas in sanguine agni. pag. 135. col. 1. to. 7.

Finis Indicis locorum sacræ Scripturæ.

INDEX

Digitized by Google

INDEX VERBORVM, ET RERVM,

QVAE TOMO SEXTO, ET SEPTIMO operum S. Bonauenturæ continentur.

A

ABnegatio sui triplex est. pagin. 333. col. 1. & 2. a. & seq. to. 7.
Abrenũciatio in quo cõsistit. pag. 446. col. 2. a. b. & seq. to. eod.
Abstinẽtia quid. pag. 90. col. 2. c. to. 6.
abstinentia laudatur. pag. 383. col. 1. d. e. f. & seq. to. 6. & 425. colum. 2. e. f. & seq. to. 7.
abstinentia vtilitas. pag. 65. col. 2. a. b. c. & seq. to. 7.
abstinentia gradus varij. pa. 24. col. 1. e. f. & 2. a. b. to. 7.
abstinentia & sobrietatis exempla ex sacris litteris. pagin. 534. col. 2. d. e. f. & seq. to. eod.
de abstinentia auctoritates Sanctorum varia. pag. 203. colum. 2. c. d. to. 6.
Acceptio personæ quid. pag. 42. col. 1. e. f. & seq. & 49. colum. 2. d. to. 7.
de acceptione personæ Sanctorum auctoritates. pa. 177. col. 2. & 178. col. 1. to. 6.
Accusatio, & de ea auctoritates Sanctorum varia. p. 163. colum. 1. to. 6.
Acedia quid. pag. 67. col. 2. c. d. & 291. col. 1. d. & 211. col. 2. e. to. 6. & 43. col. 2. d. e. & 179. col. 1. c. d. to. 7.
acedia quomodo sit peccatum mortale. pagin. 782. colum. 1. d. e. to. 7.
acedia opponitur spei, fortitudini, charitati, & gaudio spiritus. pag. 67. col. 2. d. to. 6.
acedia fugienda est, eiusq. damna. pag. 555. col. 1. b. & seq. to. 7.
acedia natura, & eius remedia. pag. 29. col. 1. to. 7.
acedia sex comparationes, pag. 291. col. 1. d. & seq. to. 6.
acedia remedia. pag. 607. col. 1. a. & seq. to. 7.
acedia species. pag. ead. col. 2. to. eod.
acedia multa damna. pag. 291. col. 2. c. & seq. to. 6. & 779. col. 1. & 2. a. b. c. to. 7.
acedia filia, quot & quæ. pag. 67. col. 2. d. e. & 292. col. 1. d. e to. 6. & 779. col. 1. e. f. to. 7.
de acedia quomodo pœnitens interrogandus. pag. 50. col. 2. d. e. f. to. 7.
de acedia auctoritates Sanctorum varia. pag. 137. colum. 1. & 2. to. 6.
Acrisia quid. pag. 289. col. 1. b. to. 6.
Actio principij perfectissimi, qualis esse debeat. pag. 15. col. 1. a. to. 6.
de actione auctoritates Sanctorum varia. pag. 205. colum. 1. & 2. to. 6.
in actione tria obseruanda. pag. 618. col. 1. b. c. d. to. 7.
Actiua vita præcedit contemplatiuam. pag. 385. col. 1. b. & seq. & 2. a. b. c. to. 6.
actiuæ & contemplatiuæ officia, & proprietates. pag. 93. col. 1. f. & 2. a. b. to. eod.
Actuum quadruplex differentia. pag. 29. col. 1. c. d. e. to. 7.
Ada duplex præceptum datum. pag. 768. col. 2. a. b. to. 7.
Ada casus quomodo se habuerit. ibid. e. f.
Adiutorium quadruplex primo homini datum. pag. 20. col. 1. to. 6.
Adorationis, & cultus Dei exempla ex Sanctis. pag. 487. colum. 2. f. & seq. tom. 7.
adorationis Magorum sollemnitas. pag. 433. colum. 1. f. & seq to. 6.
de Aduersitate auctoritates Sanctorum varia. pag. 207. colum. 1. to. eod.
Adulatio quid, & quadruplex. pag. 64. col. 2. e. & 211. col. ead. b. to. 6.
adulatio quandoque mortalis, & quandoque venialis. pag. 33. col. 1. f to. 7.
adulationis exempla ex sacris litteris. pag. 519. col. 2. f. & sequen. to. 7.
de adulatione auctoritates Sanctorum varia. pag. 164. col. 1. & 2. to. 6.
Adultera contra petentem diuortium excipere potest in septem casibus. pag. 99. col. 1. b. c. to. 6.
Adulterium quid. pag. 68. col. 2. f. & 72. col. 2. a. to. 6.
Aduocatio iniusta, quàm frequenter peccata contineat. pag. 39. col. 1. f. to. 7.
de Aduocatis varia Sanctorum auctoritates. pag. 121. col. 1. to. 6.
Ægyptus quomodo interpretatur. pag. 49. col. 1. e. to. 7.
Ægyptia plaga decem transgredientibus decem præcepta inferuntur: pag. 14. col. 1. b. & seq. & 2. a. b. to. 7.
Æquitas quid. pag. 92. col. 1. b. & 212. col. 2. b. to. 6.
de æquitate dicta Sanctorum. pag. 200. col. 2. & 201. colum, 1. to. 6.
Aeris propprietates. pag. 751. col. 1. f. to. 7.
Aeromantia quid. pag. 212. col. 1. b. to. 6.
Æstimatiua quid. pag. 210. col. 2. f. to. eod. & 759. colum. 1. f. & seq. to. 7.
Ætates mundi quomodo primis diebus formationis mundi respondeant. pag. 6. col. 2. f. to. 6.
ætates mundi maioris correspondent decursui mundi minoris. ibid. d.
Æternitas quid sit. pag. 77. col. 1. c. to. 6. & 739. col. 2. c. & seq. to. 7. eiusq. definitio explicatur. ibid.
Æuiternitas quid sit, & cur sic dicatur. pagin. 77. colum. 1. c. d. to. 6.
Æuum ex Dionysio, & Damasceno quid. pagin. 150. colum. 1. b. c. to. 7.
Affectio carnalis quid. pag. 42. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
affectiones sunt septem. pag. 52. col. 2. e. to. eod.
de affectionibus quattuor varia Sanctorum auctoritates pag. 178. col. 2. & seq. & 201. col. 1. & 2. to. 6.
Affectus animæ quattuor. pag. 82. col. 1. f. to. 6.
affectus quintuplex. pag. 172. col. 1. & 2. a. b. c. & sequen. to. 7.
affectus spiritualis triplex. ibid. c. d.
affectus carnalis exempla ex sacris litteris. pag. 539. col. 1. b. c. & seq. to. 7.
Affinitas quid. pag. 100. col. 1. e. to. 6.
affinitas contrahitur per coitum coniugalem, & fornicarium. pag. ead. col. 2. e. to. eod.
affinitas contracta semper manet. ibid. c.
affinitatis quondam tria genera. ibid. col. 1. f.
in primo affinitatis gradu vsque ad quartum, non licet contrahere. ibid. col. 2. b.
Agilitas dos corporis quãta futura. pa. 843. col. 1. d. e. to. 7.

ab Agnè

Index verborum.

ab Agni esu tria hominum genera excludebãtur. pag. 825. col. 1, b. c. to. 7.
Ala in Deo quid. pag. 682. col. 2. b. to. 7.
Alexander Macedo ſummum ſacerdotem Iudæorum adorauit. pag. 277. col. 2. a. to. 7.
Alienationem mentis tribus de cauſis deuoti patiuntur. pag. 676. col. 1. c. & ſeq. & 2. a. b. to. 7.
Alieni contrectatio tribus modis licite fit. pag. 816. colum. 1. a. to. 7.
Allegoria quid ſit. pag. 7. col. 2. a. & 58. col. 1. b. c. to. 6.
Alleluia quid ſignificet. pag. 79. col. 2. f. to. 7. & 70. colum. 1. a. to. eod.
Altaris munditia procuranda. pagin. 578. colum. 2. f. & 2. a. b. c. t. 7.
altaris ſignificatio. pag. 80. col. 2. e. to. 7.
Ambitioſorum ex ſacris litteris exempla. pagin. 540. colum. 2. d. e. f. & ſeq. to. 7.
de ambitioſis auctoritates Sanctorum. pag. 119. col. 1. & 2. & ſeq. to. 6.
Ambulare in Deo. quid. pag. 683. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
Amen quid ſignificat. pag. 86. col. 2. c. to. 7.
Amethyſti proprietas. pag. 339. col. 2. c. d. to. 6.
Amicitia quid. pag. 212. col. 2. b. to. eod.
amicitia duo officia. pag. 91. col. 2. f. to. eod.
amicitia ex ſacris litteris exempla. pag. 505. col. 1. e. & ſequen. to. 7.
de amicitia auctoritates Sanctorum. pag. 189. col. 1. & 2. to. 6.
Amor quid. pag. 91. col. 2. f. to. 6. & 212. col. 1. c. to. eod.
amor triplex. pag. 806. col. 2. b. c. to. 7. & 69. col. d. to. 6.
Amor duplex creatus, & increatus. p. 171. col. 1. c. d. to. 7.
amor diuinus quid. ibid. col. 2. b. c. d.
amor angelicus quid, ibid. a.
Amor naturalis quid. ibid. col. 1. d. e.
amor Angelorum quis. pag. 179. col. 1. d. & ſeq. to. eod.
amor naturalis, nec laudabilis, nec vituperabilis. pagin. 806. col. 2. c. to. 7.
amor intellectualis quid. pag. 171. col. 1. e. f. to. 7.
amor carnalis deteſtandus. pag. 625. colum. 2. b. & ſequen. to. 6.
amor ſui quomodo cauſa omnis peccati. pag. 283. colum. 1. a. & ſeq. to. eod.
amor ſiue charitas tribus modis dicitur. pag. 735. colum. 1. b. & ſeq. to. 7.
amor. dilectio, & charitas, quomodo differant. pag. 806. col. 2. e. f. to. eod.
amoris magna vis. pag. 230. col. 2. b. & ſeq. & 231. col. 1. a. to. 7.
amoris gradus qui. pag. 808. col. 1. a. b. & d. e. to. 7.
amoris gratuiti ſex gradus. pag. 176. col. 1. f. & ſequen. to. eod.
amoris Seraphici quinque proprietates. pag. 179. colum. 1. f. & ſeq. to. 7.
amoris fortitudo, & violentia, & amoris violenti gradus quattuor. pag. 177. col. 1. e. f. & ſeq. & 178. col. 1. a. & ſeq. & 179. col. 1. a. b. to. 7.
amoris carnalis indicia. pag. 626. col. 1. & 2. a. b. c. tem. eod.
in amore quid acumen, & ſuperferuidum dicatur. pagin. 147. col. 2. a. b. c. to. eod.
Anagogia quid ſit. pag. 7. col. 2. b. & 58. col. 1. c. & 253. col. 1. a. to. 6. & 704. col. 2. d. to. 7.
anagogia triplex eſt. pag. 704. col. 1. e. f. & ſeq. to. 7.
Angelus quid ex Damaſceno. pagin. 79. colum. 2. b. & 210. col. 2. c. to. 6. & 752. col. 2. c. d. & 753. col. 1. a. & ſequen. to. 7.
angelus ex Dionyſio nomen officij non naturæ. pag. 279. col. 2. e. to. 7.
angelus quando ceciderit. pag. 756. col. 2. a. b. to. 7.
angelus ex tribus habet confirmationem. pag. 754. colum. 2. d. & ſeq. to. eod.
angelus & anima quomodo differãt. p. 753. co. 1. b. c. t. eod.
angelus homini dupliciter loquitur. pag. 755. col. 2. d. e. tem. eod.
angeli triplex ſtatus. pag. 754. col. 1. d. e. to. eod.
angeli peccatum. pag. 60. col. 2. f. to. 6.
angeli cognitio matutina, & veſpertina. pag. 79. colum. 1. f. to eod.
angeli nomine quiuis iuſtus aliquando intelligitur. pagin. 265. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
angeli nomine gratia intelligitur aliquando. pag. 266. col. 1. e. f. & ſequen. to. 7.
angelum cadentem qua conſecuta. pag. 79. col. 1. a. b. to. 6. & 18. col. 1. a. to. eod.
angeli præſunt regionibus. pag. 754. col. 2. a. b. c. to. 7.
angeli propter tria ſeruiunt nobis. pag. 755. col. 1. c. tem. eod.
angeli quomodo pro nobis intercedebant ante Verbi incarnationem. pag. 350. col. 2. a. b. to. 6.
angeli agunt, & aguntur ſecundum ordinem hierarchicum. pag. 18. col. 2. a. to. eod.
angeli boni ad Deum conuerſi ſtatim fuerũt confirmati per gratiam, & gloriam. pag. 18. col. 1. d. to. 6.
angeli cur inducuntur habentes in manibus inſtrumenta menſurandi, & ponderandi. pagin. 281. colum. 1. & 2. a. to. 7.
angeli in figura equorum ſæpius deſcribuntur. pag. 280. col. 2. d. e. to. eod.
angeli cur in ſpecie ignis apparuiſſe ſæpe leguntur. pagin. 266. col. 1. d. e. to. eod.
angelorum cuſtodia varij effectus. pag. 754. colum. 2. f. ſequen. ibid.
angelorum officia, & miniſteria. peg. 753. col. 2. c. & ſequen. to. eod.
angelorum puritas, calorum nomine in ſacra Scriptura ſignificatur. pag. 281. col. 1. e. f. & ſeq. to. 7.
angelorum actus tres ex Dionyſio. pag. 755. col. 1. d. & ſeq. to. eod.
angelorum quattuor nomina, cur tantum in ſcripturis reuelata. pag. 80. col. 1. d. to. 6.
angelorum conditio, cur ſecundum litteram exteriorem tacetur. pag. 17. col. 1. d. to. 6.
angelorum vis duplex. pag. 79. col. 1. f. to. eod.
angelorum ruina per ſaluandos reſtauratur. pag. 756. col. 2. b. to. 7.
angelorum hierarchia tres. pag. 18. col. 1. a. to. 6.
angelorum actus circa hominum cuſtodiam. pagin. 80. col. 2. a. to. eod.
angelorum mutua actio. pag. ead. col. 1. b. to. eod.
angelis a principio ſuæ creationis quattuor attributa, & cur. pag. 17. col. 2. a. & 78. col. 2. c. d. to. 6.
angelorum proprietates. pag. 753. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
angelis debetur a nobis reuerentia. p. 379. col. 2. b. to. 6.
in angelis duplex cognitio. pag. 754. col. 1. c. d. to. 7.
in angelis aſſiſtere, & miniſtrare, in quo differunt. ibidem e f.
de angelis multa ex ſacris doctoribus. pagin. 110. colum. 2. to. 6.
de angelis ex ſacra Scriptura multa. pag. 495. col. 1. d. & ſequen. to. 7.
Anima quid. pag. 210. col. 2. e. to. 6. & quid ſecundum nomen. pag. 758. col. 1. c. to. 7. & quid ſecundum Philoſophos, & veritatem. pag. 757. col. 2. f. & ſeq. to. 7.
anima multis modis definitur. ibid. col. 2. a. & ſequ.
anima de quo ſit. pag. 82. col. 2. f. to. 6.
anima hominis cur vnita corpori. pag. 767. col. d. to. 7.
anima ex coniunctione ad corpus multa trahit in commoda. ibid.
anima in cælo iuncta corpori, alium habebit modum intelligendi, quàm in via. pag. 132. colum. 1. a. & ſequen. to. 7.
anima virtualiter quanta. p. 764. col. 1. f. & 2. a. to. eod.
anima quomodo loquatur. pag. 755. colum. 2. f. & ſequen. to. eod.
anima diuerſis potentijs diuerſus exercet operationes. pag. 764. col. 1. d. e. to. eod.
Anima habet quinque ſenſus ſpirituales. pag. 187. colum. 1. d. & ſeq. to. eod.

anima

Index verborum.

anima per intellectum omnia cognoscit. pag. 761. colum. 2. d. e. f. to. 7.
anima rationalis non tãtum est forma, sed hoc aliquid. pag. 19. col. 1. b. to. 6.
anima rationalis beatitudinis capax. pagin. 18. colum. 2. f. to. eod.
anima rationalis terrenorum vilitate contempta ad Deum se erigere debet. pag. 232. col. 2. c. d. to. 7.
anima triplici genere sanitatis indiget. pagin. 48. colum. 2. f. to. 6.
anima vt opera vitæ faciat a Sole, & Luna illuminari debet, hoc est a Christo, & eius matre, & quomodo. pagin. 4. col. 1. e. f. to. eod.
anima quonam pacto se debet humiliare. pag. 701. colum. 1. a. b. & seq. to. 7.
anima peccando omnes creaturas post Deum offendit. pag. 118. col. 1. f. & seq. to. 7.
anima per culpam nimis fit deformis. pag. 115. col. 2. f. & seq. to. eod.
anima mirabili modo reformata est per gratiam. pa. 119. col. 1. a. b. c to. 7.
anima an sine prauia cogitatione intellectus possit aspirando moueri in Deum. pag. 726. col. 1. d. & seq. vsque ad 730. per totum. to 7.
anima per mentale exercitium ad qua se debeat conuertere. pag. 121. col. 2. f. vsque ad 134. per totum. to. 7.
anima definitiones septem. pag. 80. col. 2. d. e. to. 6.
anima super ceteras creaturas excellentia. pag. 115. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
anima portio superior, & inferior, quid. pag. 210. colum. 2. f. to. 6.
anima generositas. pag. 114. col. 2. c. & seq. to. 7.
anima immortalitas ratione, & auctoritate probatur. pag. 764. col. 2. b. & seq. to. 7.
anima triplex actus. pag. 758. col. 1. d. & seq. to. eod.
anima potentiarum diuisio, secundum magistros. pagin. 80. col 2. f. & secundum naturales, & theologos. pag. 81. col. 1. d. & 2. d. e. to. 6.
anima potentia cogitatiua, & motiua. pagin. 761. colum. 1. c. d. to. 7.
anima vegetatiuæ potentiæ tres. pag. 758. colum. 1. f. & 2. a. to. 7.
anima apprehensiua, quænam sint potentiæ. ibid. colum. 2. b. & sequen.
anima potentiæ, quædam separabiles a corpore, quædam inseparabiles. pag. 761. col. 1. d. e. f. to. 7.
anima pontentiarum gradus sex. p. 136. col. 1. b. c. to. 7.
anima tres potentiæ portæ tres. pag. 255. col. 1. e. f. to. 6.
anima sanitas, in quo consistat. pag. 618. col. 1. a. to. 7.
anima fames, & sterilitas, quæ sint. p. 252. col. 1. f. to. 6.
anima desiderium nulla creatura satiare potest. pagin. 115. col. 1. c. d. to. 7.
anima accidentia transmutant corpus. pagin. 765. colum. 1. d. to. 7.
anima hostis pessimus caro. pag. 117. colum. 1. e. f. & sequen. to. 7.
anima pia recognitio de suo peccato. pa. 116. col. 1. a. b. c. & sequen.
in anima tria sunt. pag. 761. col. 1. a. b. c. to. 7.
de anima rationali, quid tenendum, secundum sacram doctrinam. pag. 18. col. 2. c. d. to. 6.
anima purgata statim euolant e purgatorio. pagin. 52. col. 2. d. e. to. 6. & quare 835. col. 1. c. d. to. 7.
Animalis virtus quid. pag. 760. col. 2. e. to. 7.
Anna mater Virginis fuit de tribu Leuitica, &c. pag. 340. col. 2. d. e. to. 6.
Antichristus nascetur in Babylonia de tribu Dan. pag. 836. col. 2. c. d. to. 7.
Antichristus in Hierusalem circumcidetur. pag. 836. col. 2. d. to. 7.
Antichristus primo veniet in benignitate, & miraculorum operatione. pag. 837. col. 2. a. b. to. eod.
Antichristus luxuriosus erit, occulte tamen. pag. 836. col. 2. e. f. to. 7.
Antichristus quattuor modis decipiet. pagin. 837. colum. 1. a. b. & sequen. tom. eodem.
Antichristus tribus annis cum dimidio regnabit. ibid. col. 2. f. & sequen.
Antichristus interficietur a Domino in monte Oliueti. pag. 838. col. 1. a. to. 7.
Antichristo deputabitur angelus custos. pagin. 836. colum. 2. d. to. 7.
Antichristo interfecto, non statim veniet Dominus ad iudicium. pag. 838. col. 1. b. to. 7.
Apertio librorum ad ostensionem diuinæ misericordiæ, & iustitiæ. pag. 74. col. 2. b. c. to. 6.
apertionis librorum doctrina. ibid. per totum.
Apostasia quid. pag. 212. col. 1. a. to. 6.
apostasia triplex est. pag. 69. col. 2. f. to. 6.
Apostoli sancti cælorum nomine significari possũt. pag. 282. col. 2. a. b. & seq. to. 7.
apostoli ex præsentia Spiritus sancti consecuti sunt quadruplicem effectum. pag. 735. col. 2. e. f. to. eod.
apostoli Symbolum ediderunt. pag. 805. col. 2. b. to. 7.
apostoli singuli singulos Symboli articulos protulerunt. pag. 314. col. 1. e. f. & seq. to. 6.
apostoli discalceati incessérunt. pag. 469. col. 1. d. e. f. & sequen. to. 7.
Apparere in diuinis quid. pag. 12. col. 2. f. to. 6.
Apparitionum, quæ Patriarchis facta sunt, ex sacris litteris exempla. pag. 493. col. 2. f. & seq. to. 7.
de apparitionum pluralitate quid tenendum. pag. 12. col. 2. c. to. 6.
Appetitus concupiscibilis cur datus homini. pag. 600. colum. 2. d. e. f. to. 7.
appetitus delectationis quorsum homini datus. pag. 601. col. 2. f. & sequ. to. eod. & cur appetitus honoris. ibid. colum. 1. b. c. d.
Appropriare aliqua personis diuinis quid. pagin. 210. colum. 1. e. to. 6.
Appropriata diuinarum personarũ multis modis assignantur. pag. 743. col. 2. a. b. c. to. 7. & quæ sint. pag. 12. col. 1. c. & sequen.
Aqua æstiualis quid spiritualiter significet. pag. 160. colum. 1. b. c. d. to. 7.
aquæ proprietates. pag. 751. col. 2. a. b. to. 7.
aquæ in calice appositio quid significat. pagin. 80. colum. 2. f. to. 7.
aquæ super cælos existentes quales sint. pag. 17. col. 1. b.
aquæ super cælos, quæ, vt Sancti dicunt, sunt ad reprimendum calorem inferiorum, quomodo intelligenda. ibidem d.
Archangeli, qui dicantur. pag. 278. col. 2. c. d. to. 7.
Arguitio & de ea varia auctoritates Sanctorum. pag. 177. colum. 1. to. 6.
Arrogantia quid. pag. 66. col. 1. f. to. 6.
Artes mechanicæ septem, pag. 1. col. 1. c. d. to. 6.
Articuli fidei quomodo duodecim, & quattuordecim. pag. 38. col. 2. f. & seq. to. 6.
articuli definitiones ex Richardo, & Isidoro. pag. 82. col. 1. f. to. 6.
articulorum fidei distinctio. pag. 39. col. 1. e. to. eod.
articulorũ in Symbolo sufficientia. p. 89. col. 1. b. c. d. to. 6.
Ascendere quid in Deo. pag. 683. col. 1. b. to. 7.
ascendere volenti ad Deum per contemplationem, quid præstandum. pag. 136. col. 1. e. f. to. 7.
Ascensio, assumptio, & euolatio differunt. pagin. 796. colum. 1. d. e. to. 7.
ascensionis ad Deum gradus. pag. 136. col. 1. f. & seq. & 137. col. 1. d. e. f. & seq. to. 7.
in ascensione octo considerandæ maximè. pag. 796. colum. 1. e. f. & 2. a. to. 7.
de ascensione spirituali varia sanctorum sententiæ. pag. 195. col. 1. & 2. to. 6.
Aspectus incauti damna. pag. 538. col. 1. c. d. e. to. 7.
Astutiæ praua exempla ex sacris litteris. pagin. 521. colum. 1. c. d. & sequ. to. 7.
Attentio triplex. pag. 637. col. 2. b. c. d. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum.

Attritio quid. pag. 97. col. 1. e. to. 6.
attritio, & contritio quomodo differant. pag. 319. colum. 1. f. & ſeq. to. 6. & 828. col. 1. e. to. 7.
attritio quomodo poſſit fieri contritio, ſine ex attrito contritus. ibid.
Auaritia quid. pag. 290. col. 1. d to. 6. & 779. col. 2. c. to. 7.
auaritia cur idololatria comparetur. p. 68. col. 1. a. to. 6.
auaritia opponitur charitati, & liberalitati. pag. 68. col. 1. b. c. to. 6.
auaritia quomodo venialis. pag. 37. col. 1. a. b. to. 7.
auaritia quomodo ſit peccatum mortale. pag. 782. colum. 1. f. & ſeq. to. eod.
auaritia unde in nobis generetur. pag. 602. colum. 1. b. tom. eod.
auaritia damna multa. pag. 290. col. 1. d. & ſequen. to. 6. & 780. col. 1. b. to. 7.
auaritia differentiæ quinque. pag. 68. col. 1. e. d. to. 6.
auaritia filia ſecundum Gregorium ſeptem. ibid. & 780. col. 1. d. e. to. 7. item duodecim. pag. 291. col. 1. b. c. to. 6. Item ex Iſidoro octo. pag. 68. col. 1. e. to. 6.
auaritiæ variæ definitiones. pag. 68. col. 1. a. to. 6.
auaritia nouem ſimilitudines. pag. 290. colum. 1. d. & ſequen. to. eod.
auaritiæ tres ſpecies. pag. 608. col. 1. e. f. & 2. a. to. 7.
auaritia affectus cur datus fuerit homini. pag. 603. colum. 1. f. & 2. a. to. 7.
auaritiæ ex ſacris litteris exempla. pag. 522. col. 2. f. & ſequen.
auaritiæ remedia. pag. 28. col. 1. d. e. & 608. col. 2. b. & ſeq. to. 7.
de auaritia, quomodo pœnitens interrogandus. pag. 50. col. 2. a. & 51. col. 1. a. to. 7.
de auaritia varia ſanctorum ſententia. pag. 137. colum. 2. & ſequen.
Auditores verbi Dei, & multa de eiſdem ex ſanctis Patribus. pag. 116. col. 2. & 117. col. 1. to. 6.
Ane Maria, & ſuper eam meditatio. pag. 242. col. 2. & ſequen. to. 7.
Augurium quid. pag. 71. col. 1. d. e. & 212. col. 1. b. to. 6.
Aurea quid, & cur ſic dicatur. pag. 101. col. 1. f. & 212. col. 2. e. to 6.
aurea in quibus conſiſtat. pag. 336. col. 1. e. f. to. 6.
aurea, aureola, & palma differunt. p. 843. col. 2. d. e. to. 7.
Aureola quid, & quotuplex. pag. 101. col. 2. a. b. c. & 309. col. 2. c. d. to. 6. & 843. col. 1. f. & 2. a. to. 7. & 336. col. 1. e. f. to. 6.
aureola quorum ſit. pag. 212. col. 2. e. to. 6.
aureola quibus reddenda. pag. 57. colum. 1. a. b. to. 6. & 843. col. 2. a. b. c. d. to. 7.
aureola cui generi hominum debeatur. pag. 56. col. 1. d. & 57. to. 6.
aureola prima debetur martyribus. pag. 843. col. 2. e. f. & 844. col. 1. a. to. 7.
aureola ſecunda debetur virginibus, & qualibus. ibid.
aureola tertia eſt prædicatorum. ibid. d. e.
aureola non debetur Prælatis niſi prædicent. ibid.
Auris in Deo quid. pag. 681. col. 2. d. to. 7.

B

Baptiſmus quid. pag. 212. col. 2. e. to. 6.
baptiſmus ianua ſacramentorum. p. 821. col. 1. e. to. 7.
baptiſmus triplex, & an quilibet ſit ſacramentum. pag. 95. col. 1. f. to. 6. & pag. 821. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
baptiſmus triplex per quæ figuretur. p. 328. co. 2. e. f. to. 6.
baptiſmus Chriſti, & Ioannis conueniunt in materia, non in effectu. pag. 821. col. 2. f. to. 7.
baptiſmus cur in aqua ſit. pag. 46. colum. 1. to. 6. 821. col. 1. e. f. to. 7.
baptiſmus potuit dari in nomine Chriſti in primitiua Eccleſia, & quare. pag. 45. col. 2. to. 6.
baptiſmi diuerſæ definitiones. pag. 95. col. 1. b. to. 6.
baptiſmi forma. p. 45. col. 2. c. to. 6. & 95. col. 1. e. to. eod.
de baptiſmi integritate doctrina. ibid.
de baptiſmi ſollemnitate octo eſſe dicuntur. pagin. 821. col. 2. a. b. to. 7.
baptiſmi effectus multiplex. pag. 821. col. 2. e. & ſequ. to. eod. & 95. col. 1. e. to. 6.
de baptiſmi ſubſtantia quinque ſunt. ibid.
in baptiſmo quid res, quid ſacramentum tantum, quid res, & ſacramentum. pag. 821. col. 2. a. to. 7.
in baptiſmo triplex gratia datur. pag. 46. col. 1. c. to. 6.
Baptizandus in quattuor locis inungitur. pagin. 821. colum. 2. b. to. 7.
Baptizatus tranſmittit in prolem originale peccatum, & quare. pag. 24. col. 1. b. c. to. 6. & 774. col. 2. b. to. 7.
Beati gaudium habent de his, quæ ſunt intra ſe. pa. 121. col. 1. e. f. & ſeq. to. 7.
beati de euaſione periculorum gaudent. pag. 128. colum. 2. f. & ſequen. to. 7.
beatorum quinque priuilegia. pag. 275. col. 1. e. f. & ſequen. to. 6.
de beatorum ſtatu in cæleſti Hieruſalem aliqua dicuntur. pag. 240. col. 2. e. f. & 250. col. 1. & 2. a. b. to. 7.
beatorum ſeptem ordines, quomodo conuiuia ſpiritualia adinuicem in cælo unuſquiſque in die ſuo faciunt. pagin. 130. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
beatorum quinque priuilegia. pag. 340. col. 1. b. c. to. 6.
Beatitudo quid. pag. 135. col. 2. b. c. d. to. 7.
beatitudinis deſcriptiones. pag. 232. col. 2. e. to. eod.
de beatitudine ſententia varia Sanctorum Patrum. pag. 158. col. 2. & ſequ. to. 6.
Beatitudines ſunt ſeptem. pag. 93. col. 1. d. to. 6. Item octo. pag. 310. col. 2. a. to. eod.
beatitudines quomodo ſeptem, & quomodo octo dicantur. pag. 813. col. 1. b. c. to. 7. & 240. col. 2. a. b. to. 6.
beatitudines tres cõtra triplex malum. p. 38. col. 1. to. 6.
beatitudinum numeri quæ ſit ratio. pagin. 813. colum. 1. c. d. e. to. 7.
de beatitudinibus, & fructibus doctrina. pagin. 37. colum. 2. f. to. 6.
Bellum in ſcriptura quadruplex. pag. 329. col. 2. e. to. 6.
bellum, ut ſit iuſtum, tria requirit. p. 36. col. 1. a. b. to. 7.
Benedictio, qua Deus benedicit hominem, & qua homo benedicit Deum. pag. 478. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
benedictio, quam Deus dat, qua. pag. 477. colum. 2. f. & ſequen. to. eod.
Beneficia Dei perſolui non poſſunt. pag. 120. colum. 1. a. b. & ſequ. to. 7. circa beneficia Dei quomodo meditandum. pag. 108. col. 2. e. f. & ſequ. to. eod.
Beneficiati, & de eis ſanctorum dicta. pag. 119. colum. 1. & 2. tom. 6.
Benenolentia tripliciter Deo exhibẽda. p. 200. col. 1. f. to. 7.
Benignitas quid. pag. 198. col. 2. d. to. 7.
benignitatis partes ſeptem. pag. 91. col. 2. b. to. 6.
ad benignitatem quattuor inducunt. pagin. 332. colum. 2. c. d. to. 6.
de benignitate Dei, pag. 476. col. 1. d. e. f. & ſeq. to. 7.
Blaſphemia quid pag. 211. col. 2. d. to. 6.
blaſphemia contra Deum exempla. pag. 489. col. 1. b. c. & ſequen. to. 7.
de blaſphemia ex Sanctis Patribus multa. pag. 165. colum. 1. to. 6.
Bonauentura ſanctus poſt beatum Franciſcum ſeptimus ſui ordinis Generalis. pag. 135. col. 1. to. 7.
Bonitas & multa de ea ex Sanctis Patribus. pag. 193. colum. 1. & 2. to. 6.
Boni homines quattuor modis dicuntur. pag. 90. col. 2. e. f. & ſequen. to. 7.
boni latent inter malos. pag. 552. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
Bonum triplex. pag. 75. col. 2. f. to. 6.
bonũ multipliciter diſtinguitur. p. 799. col. 1. b. c. d. to. 7.
bonum alacriter incipiendum, & perficiendum. pagin. 620. col. 1. a. b. c. to. 7.
bonum propter vanam gloriam, non omittendum. pagin. 601. col. 2. e. to. 7.
ſummum bonum, quomodo cogitari non poteſt ſine emanatione perſonarum. pag. 143. col. 1. b. & ſequ. to. 7.

Digitized by Google

Index locorum.

bonum eſt ſecundum nomen Dei pertinens ad nouum teſtamentum . pag. 142. col. 1. b. c. to. eod.
Brachia in Deo quid . pag. 682. col. 1. c. to. 7.

C

Caath quid ſignificet . pag. 278. col. 2. e. f. to. 7.
Caathita quos religioſos ſignificent . pagin. 598. colum. 2. d. e. f. & ſequ. to. 7.
Cæcilia quomodo Chriſti Euangelium portabat in pectore . pag. 349. col. 1. a. b. c. to. 6.
Calum proprie dictum in quot orbes diuidatur . pag. 78. col. 1. a. to. 6.
calum diuiditur in tres calos principales . pag. 749. colum. 2. c. d. to. 7.
calum ex Rabano in ſeptem calos diſtinguitur . pag. 78. col. 1. f. to. 6.
calum aqueum perſpicacitatis perfectæ, & effectiuum frigiditatis . ibid. col. 2. b.
calum cryſtallinum quid ſignificet . p. 749. col. 2. c. to. 7.
calum empyreũ ex Damaſceno quid . p. 77. col. 1. b. to. 6.
calum & terra creata, ante omnem diem. ibid. col. 2. e.
calum & terra, quo pacto tranſibunt . pagin. 840. colum. 1. c. d. to. 7.
cæli natura quænam . pag. 749. col. 2. f. & ſeq. to. 7.
cæli natura, & proprietas quomodo beatæ Mariæ conueniat. pag. 291. col. 1. e. f. & ſequen. per multas paginas. to. 7.
cæli nomine doctores ſacræ Scripturæ ſignificantur propter multas rationes . pag. 287. col. 2. f. & ſeq. to. 7.
cælorum nomine in Scriptura ſacra puritas Angelorum ſignificatur . pag. 281. colum. 1. e. f. & ſequen. to. 7.
item auctoritas iudicum, & Prælatorum ob multa . pagin. 283. col. 1. f. & ſequen.
item Apoſtoli Sancti . pag. 282. col. 2. a. & ſeq. to. eod.
item religioſi, & contemplatiui ob multas cauſas . pagin 284. col. 2. f. & ſequen.
Cæleſtis natura triplex . pag. 78. col. 1. b. to. 6.
cæleſtis choreæ interminabilis circuitus. pagin. 340. colum. 1. a. to. 6.
in cæleſti curia tria conſideranda . pagin. 336. col. 1. d. & 337. col. 1. e. f. to. 6.
in cæleſti tripudio cœtus infinitus . pag. 339. col. 2. e. f. & ſequen. to. 6.
cæleſtia quomodo influãt in inferiora. p. 78. col. 1. c. to. 6.
cæleſtia non influunt ſuper liberum arbitrium. ibid. d. & pag. 16. col. 1. c. to. eod.
cæleſtia corpora lumine, & motu diſtinguunt tempora . pag. 16. col. 1. d. to. eod.
cæleſtia corpora, quomodo remunerari dicuntur. pag. 54. col. 1. c. to. 6.
Calceamenta Chriſti quid . pag. 682. col. 2. f. to. 7.
Caligæ, quæ dicantur. pag. 410. col. 1. a. b. c. to. 7.
Calix reuerenter attrectandus . pag. 578. col. 2. f. to. 7.
Calumnia quid . pag. 35. col. 2. a. to. eod.
Canon Miſſæ cur a littera t, incipiat. p. 81. col. 2. e. f. to. 7.
canonis ſacri Miſſæ qui auctores . ibid. c. d. e.
canonis Miſſæ expoſitio . pag. 81. vſque ad 88. to. eod.
canones pœnitentiales . pag. 53. colum. 1. f. vſque ad pag. 62. to. eod.
Caput, & capilli capitis, quid in Deo. p. 681. col. 2. a. b. to. 7.
Cardinales virtutes, varijs modis dictæ, pagin. 234. colum. 1. a. b. to. 6.
cardinales virtutes hominem in omnibus inſtruunt, & contra vitia armant . ibid.
cardinales virtutes quattuor . pag. 88. col. 1. a. to. 6.
Carnalitas & multa de ea ex ſanctis Patribus . pag. 169. col. 2. to. 6.
Carnis quæſtio . pag. 242. col. 1. c. d. & ſequ. to. 7.
Caſti triplicem modum dilectionis habere debent. pag. 309. col. 1. e. f. to. 6.
Caſtitas quid & quotuplex . pag. 90. col. 2. f. to. 6.
caſtitas virtus cæleſtis . pag. 635. col. 2. b. c. to. 7.
caſtitas flos dicitur . pag. 309. col. 2. e. f. to. 6.
caſtitas quibus indigeat . ibid.
caſtitatis ingens pretium ſuper omnes gemmas . ibidem col. 1. f.
caſtitatis vtilitates . pag. 635. col. 2. d. e. f. to. 7.
caſtitatis ſolium excelſum . pag. 309. col. 2. a. to. 6.
caſtitatis fructus vberrimus . ibid.
caſtitatis gradus . pag. 21. col. 1. f. & ſequen. & 28. colum. 1. b. c. to. 7. & 636. col. 1. d. e. f. & ſequ. to. eod.
ad Caſtitatis acquiſitionem, quæ ſint vtilia . pag. 308. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
caſtitatis ex ſacris litteris exempla . pag. 537. col. 1. d. & ſequen. to. 7.
de Caſtitate multa . pag. 308. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
Catechiſmus quibus de cauſis inſtitutus . pag. 821. col. 2. f. & ſequen. to. 7.
Cauto quid . pag. 90. col. 1. f. 212. col. 1. d. & 235. colum. 1. a. to. 6.
Cenſura Eccleſiaſtica quæ. pag. 70. col. 1. d. to. 6.
Certamen, & de eo multa ex ſanctis Patribus . pag. 187. col. 1. to. 6.
Chalcedonij proprietas . pag. 838. col. 1. a. b. to. 6.
Character per quæ ſacramenta imprimitur . pag. 45. colum. 1. f. & ſequ. to. 6.
character in quolibet ordine imprimitur . pag. 98. colum. 1. e. to. eod.
character baptiſmalis omnium characterum fundamentum . pag. 45. col 2. b. to. eod. & 820. col. 2. c. to. 7.
characteris conditiones . pag. 95. col. 1. c. to. 6.
Charitas quid ſit. p. 212. col. 1. c. & 281. col. 2. f. to. 6. & 171. col. 1. b. c. 678. col. 1. e. f. to. 7. & 311. col. 2. b. to. 6.
charitas cur dicatur forma virtutum . pagin. 807. colum. 1. f. & 2. a. to. 7.
charitas bonorum principium, medium, & finis . ibid.
charitas multa ſignificat . ibid. a. b.
charitas quantum ad actum quattuor modis definitur. pag. 306. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
charitas, dilectio, & amor idem ſunt, & in quibus conſiſtant. pag. 623. col. 2. c. d. e. f. & ſequ. to. 7.
charitas ex Rabano laudatur. pag. 173. col. 1. a. b. to. 7.
charitas igni in decem comparata . pag. 312. col. 2. e. f. & ſequen. to. 6.
charitas in quibus virtutes excellat . pagin. 807. colum. 2. d. e. to. 7.
charitas ab habente eam, vel non habente an agnoſcatur . ibid. & ſequen.
charitas per Chryſolithum, beryllum, et topazium ſignificatur . pag. 338. col. 2. c. d. e. to. 6.
charitatis definitio ex Apoſtolo explicatur . pagin. 806. col. 1. d. e. to. 7.
charitatis fructus, qui. pag. 121. col. 2. d. & ſeq. to. eod.
charitatis multiplex effectus. pag. 807. col. 1. b. c. d. to. 7.
charitatis tres ſunt gradus . pag. 624. col. 2. c. d. e. f. & ſequ. to. 7.
charitatis definitio ex Proſpero. p. 806. col. 1. e. f. to. 7.
charitatis perfectæ ſigna intrinſeca. pa. 173. col. 2. a. b. c. & ſequen. to. eod.
charitatis gradus varij ſunt . pag. 20. col. 1. c. d. & ſequen. to. 7.
charitatis duplex perfectio . pag. 245. colum. 1. e. f. & ſequen. to. 6.
charitatis ſtatus triplex. pag. 418. col. 2. a. b. c. to. 7.
charitatis comparationes . pagin. 807. col. 2. b. c. to. 7. & 312. col. 2. d. e. f. & ſequ. to. 6.
charitatis ordo quis . pag. 42. col. 2. c. d. e. to. 7. & 808. col. 1. f. to. eod.
charitatis perfectiæ; & cur non poſſit eſſe infirmis . pagin. 90. col. 1. a. to. 6.
charitatis diuerſæ diffinitiones . pag. 89. col. 2. e. f. to. 6.
charitatis, amoris, & dilectionis differentia . pag. 89. col. 2. f. to. 6.
charitatis roboratæ, ſeu proficientis ſigna . pagin. 173. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
charitatis veſtis quattuor commendatur . pag. 312. colum. 2. b. & ſequen. to. 6.

chari-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

charitatis perfectæ signa extrinseca, quæ. pag. 174. colum. 2. e. f. & sequ. to. 7.
charitatis genita varia signa. pag. 173. col. 1. d. e. f. & sequ. to. eod.
ad charitatis dulcorem peruenitur septem gradibus. pag. 203. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
ex charitate qua diligenda ex Augustino, & Ambrosio. pag. 90. col. 1. b. c. to. 6.
de charitate multa ex sacris doctoribus. pag. 145. col. 2. & sequ. to. 6.
charitatiua affectio quarsum æternitatis iter. pag. 170. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
charitatiua affectio a naturali affectione, vel acquisita dilectione distinguitur. p. 171. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
Cherubim quare plena oculis describuntur. pag. 270. colum. 2. a. b. to. 7.
Cherubim nomen, quid significet. ibid. col. 1. a. b.
in Choro in quibus, & quomodo est uniformitas seruanda. pag. 577. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
in choro dissolutio, aut in verbis, aut in risu vitanda. ibid. a. b. c.
Christiani boni, & multa de his ex sanctis Patribus. pagin. 112. col. 2. & sequ. to. 6.
Christiani mali, & multa de his. p. 113. col. 1. to. eod.
Christus naturam humanam assumpsit quinque modis. pag. 787. col. 2. f. to. 7.
Christus circa humanam naturam assumpsit aliquos defectus, & eos tantum quos docuit. pag. 32. col. 2. c. d. & 85. col. 1. f. to. 6. & 793. col. 1. c. to. 7.
Christus cur nec prius, nec posterius venerit in mundū. pag. 786. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Christus est exemplar militantis Ecclesiæ. pag. 417. colum. 1. f. to. 7.
Christus rediit in Bethaniam, & ipsum unxit Maria Magdalena. p. 308. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 6.
Christus Lazarum resuscitauit. pag. 397. col. 1. a. b. c. & sequ. to. 6.
Christus in passione dedit exemplum efficacissimum. pag. 32. col. 1. f. to. 6.
Christus Dominus in cena quinque magnarum virtutum fuit exemplum. p. 400. col. 2. d. e. to. 6.
Christus in fuga infirmis condescendebat. pag. 423. colum. 1. e. f. to. 7.
Christus venit in Hierusalem super asellum. pag. 398. col. 2. d. e. f. & sequ. to. 6.
Christus quibus nominibus vocetur. p. 789. col. 1. b. to. 7.
Christus ratione assumptæ humanitatis Angelus dicitur. pag. 264. col. 2. b. c. & sequ. to. 7.
Christus in sua passione duodecim fructus spiritus ostendit. pag. 217. col. 2. d. e. to. 7.
Christus in cruce septem verba protulit. pag. 794. colum. 2. e. to. 7.
Christus duabus vicibus multiplicauit panes. pag. 374. col. 1. c. d. & sequ. to. 6.
Christus apparuit discipulis in Galilæa. pagin. 415. colum. 1. b. c. to. eod.
Christus cur loculos habuit. p. 390. col. 2. d. e. f. to. 7.
Christus non habuit Angelum custodem. pag. 755. colum. 1. a. to. 7.
Christus sex vicibus sanguinē fudit. p. 793. col. 2. c. to. 7.
Christus fugit de templo, & abscondit se, quando Iudæi voluerunt eum lapidare. p. 396. col. 2. c. d. to. 6.
Christus passus est passione generali. pag. 793. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Christus in sua passione beatitudines octo perfecte habuit. pag. 217. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Christus quomodo intrauit domum Zachæi. pagin. 396. col. 1. d. e. f. to. 6.
Christus quomodo apparuit Ioseph, Iacobo minori, & Petro. p. 413. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
Christus suscepit personam infirmorum condescendens ipsis. pag. 413. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Christus multis de causis surrexit. pag. 793. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Christus apparuit plusquam quingētis fratribus simul. pag. 415. col. 2. b. c. to. 6.
Christus voluntate rationis in omnibus se conformauit voluntati diuinæ. p. 792. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Christus ascendit regressus ad cælum multipliciter. pagin. 796. col. 2. b. & sequ. to. eod.
Christus resurrectionem suam probauit multis modis. pag. 795. col. 2. e. to. 7.
Christus cum Samaritana loquitur. pag. 373. col. 1. f. & sequ. to. 6.
Christus de templo eiecit ementes, & vendentes. p. 380. col. 2. d. e. f. to. eod.
Christus in Iericho cæcum illuminat, & alia facit. p. 393. col. 1. f. & sequ. to. 6.
Christus secundum vtramque naturam est caput Ecclesiæ. pag. 791. col. 2. b. c. d. to. 7.
Christus nomine firmamenti significatur. pag. 289. colum. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
Christus relinquenti omnia retributionem promittit. pag. 380. col. 2. b. c. & sequ. to. 6.
Christus ad quem locum inferiorum descenderit. p. 793. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Christus maledixit ficui. p. 397. col. 2. b. c. to. 6.
Christus cur circumcisus. p. 790. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Christus sub parabola cultorum vineæ Ecclesiam deuoluendam ad Gentiles docuit. p. 395. col. 1. b. c. d. to. 6.
Christus decies post resurrectionem apparuisse legitur. pag. 87. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Christus quomodo apparuit discipulis euntibus in Emmaus. pag. 413. col. 2. f. & sequ. to. 6.
Christus quomodo apparuit discipulis, & erat in eis Thomas. p. 414. col. 2. e. f. & sequ. to. 6.
Christus quomodo apparuit tribus Marijs. pag. 412. colum. 2. c. d. & sequ. to. eod.
Christus Cananæam exaudit. pag. 379. col. 1. b. c. & sequen. to. 6.
Christus cur tertia die resurrexit. p. 93. col. 2. b. to. 6.
Christus sedet ad dexteram Dei Patris, non quantum ad situm, sed quantum ad excellentiam bonorum. pagin. 33. col. 1. b. to. 6.
Christus exaltatus fuit tripliciter. p. 796. col. 2. d. e. to. 7.
Christus fugit, quando voluerunt eum facere regem. pag. 374. col. 2. c. d. & sequ. to. 6.
Christus quomodo de omni statu aliquid habuit in se. pag. 31. col. 2. f. to. 6.
Christus a discipulis quæsiuit quid de eo diceretur. pagin. 380. col. 2. a. b. to. 6.
Christus quomodo apparuit reclusis in die resurrectionis. pag. 414. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
Christus nihil poterat pati inuite secundum rationem. pag. 31. col. 2. d. to. 6.
Christus apparuit discipulis ad mare Tiberiadis. pagin. 415. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 6.
Christus meruit tribus modis. p. 85. col. 1. e. to. 6.
Christus mortem suam matri prædixit. pag. 399. col. 1. f. & sequ. to. 6.
Christus transfiguratus in monte. p. 390. col. 2. c. d. to. 6.
Christus liber intus, et foris scriptus. p. 20. col. 1. e. d. 1. eod.
Christus cælesti gloria contexit canticum dulcissimum singulis sanctis. p. 341. col. 1. a. b. & seq. to. 6.
Christus pro nostra infirmitate medicinas accepit in se. pag. 794. col. 2. a. b. to. 7.
Christus quomodo cenauit, & de modo sedendi in mensa. pag. 399. col. 2. d. e. f. & sequ. to. 6.
Christus totus indiuisus est sub specie panis, & vini. pag. 47. col. 2. b. to. 6. & 823. col. 1. b. c. to. 7.
Christus in sacramento cur sub speciebus panis, & vini lateat. p. 83. col. 2. f. to. 7. & 71. col. 1. e. & 2. a. b. c. to. eod.
Christus cur corpus suum dare voluit velatum. pag. 71. col. 2. d. to. 7.
Christus veraciter continetur in Eucharistia sacramento. pag. 47. col. 1. f. to. 6.
Christus cur non statim post resurrectionem cælos ascendit. pag. 796. col. 2. f. & sequ. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum.

Christi passionis septem suauitates notanda. pag. 794. col. 1. d. to. eod.
Christi passio quomodo septē vitia capitalia tollit. ibid. a.
Christi corpus multis de causis in Missa eleuatur. p. 83. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Christi humanitas latificat viatores. p. 75. col. 2. a. to. 6.
Christi vitæ meditatio quantum prosit. pag. 349. col. 1. & 2. a. b. c. to. 6.
Christi passionis ad Primam meditatio. p. 404. col. 1. c. d. & sequen. to. 6.
Christi Domini passio in generali considerata. pag. 401. col. 2. d. e. f. & sequ. to. eod.
Christi Domini nostri baptismus. pag. 363. col. 1. a. b. c. & sequ. vsque ad pag. 366. to. 6.
Christi discipulorum vocatio. pag. 368. col. 2. c. d. e. to. 6.
Christi Domini in monte sermo a paupertate inchoatus. pag. 369. col. 2. e. f. & sequ. to. 6.
Christi incarnationem tota Trinitas operata est. p. 84. col. 1. f. to. 6.
Christi circumcisio quomodo facta fuerit. pag. 356. col. 1. b. c. & sequ. to. 6.
Christi oratio in horto. p. 402. col. 2. a. b. c. & sequ. to. eod.
Christi passionis ad horam Sextam meditatio. pag. 405. col. 2. a. b. & sequ. to. 6.
Christi ex sermone post cenam quinque meditanda præcipue. pag. 401. col. 1. b. c. & seq. to. 6.
Christi passionis effectus multiplex. p. 793. col. 2. d. e. f. to. 7.
Christi ascensio, & resurrectio, & de ijs quæ sint in meditatione consideranda. pag. 112. col. 2. c. d. & seq. to. 7.
Christi coronatio, & crucifixio, & quæ de illis meditanda. pag. 111. col. 2. c. to. 7. & sequ.
Christi passionis contemplatio. pag. 119. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
Christi ascensio fuit, tam ad locum, quàm ad dignitatem. pag. 797. col. 2. a. b. to. 7.
Christi anima cur ad inferos descenderit. pagin. 795. colum. 1. a. b. c. to. 7.
Christi anima per triduum mortis in limbo. pagin. 795. col. 1. d. to. 7.
Christi vita quo pacto meditanda. pag. 419. col. 1. b. c. & sequen. to. 6.
Christi sepultura ad horam Completorij meditatio. pagin. 407. col. 2. e. f. & sequ. to. eod.
Christi natiuitas triplex. p. 789. col. 2. f. & sequ. to. 7.
de Christi oratione in monte, & ambulatione ipsius super aquas. pag. 376. col. 1. f. & sequ. to. 6.
Christi natiuitas vtilis nobis valde. pag. 790. col. 1. b. c. & sequ. to. 7.
Christi dignitas in baptismo per vocem Patris notatur. pag. 791. col. 1. d. e. to. 7.
de Christi ascensione meditatio. p. 415. col. 1. f. & seq. to. 7.
Christi opus omne interius, & exterius, quo pacto perfectissimum. p. 414. col. 2. e. f. to. 7.
Christi ex Ægypto reditus. p. 360. col. 1. e. f. & seq. to. 6.
Christi hominis scientia limitatissima est inter scientias creatas. pag. 792. col. 1. e. f. to. 7.
Christi Domini fuga in Ægyptum. pag. 358. col. 2. b. c. d. & sequ. to. 6.
Christi passio in memoria habenda. p. 676. col. 2. b. c. d. & sequ. to. 7.
de Christi in horto oratione, & captiua quomodo meditandum. pag. 111. col. 1. a. b. c. to. 7.
Christi Domini ieiunium, & tentationes. pag. 366. colum. 1. a. b. c. & sequ. to. 6.
Christi corpus ex sanguine Beatæ Virginis. pagin. 788. col. 2. d. e. to. 7.
Christi meritum quantum ad omnem modum perfectissimum fuit. p. 792. col. 2. a. b. c. to. 7.
Christi Deitas beatificat Angelos, & Sanctos. pag. 75. col. 2. a. to. 6.
Christi ante matutinum passio, qualis fuerit, pag. 402. col. 1. f. & sequ. to. 6.
Christi passionis ad horam Nonam meditatio. pag. 406. col. 1. d. e. f. to. 6.
ad Christi corpus suscipiendum, qualis esse debeat præparatio. pag. 109. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Christi passionis ad horam tertiam meditatio. pag. 404. col. 2. f. & sequ. to. 6.
de Christi lateris apertione meditatio. pa. 406. col. 2. e. f. & sequ. to. 6.
Christi vita fundamentum ædificij spiritualis. pag. 418. col. 2. c. d. e. f. & sequ. to. 6.
de Christi operibus a duodecimo anno vsque ad trigesimum. pag. 362. col. 1. d. & sequ. to. 6.
Christi corpus quatuor modis sumitur. pag. 824. colum. 2. e. f. to. 7.
ex Christi verbis aliqui fuerunt scandalizati. pa. 379. col. 2. e. f. to. 6.
de Christi in nauicula dormitione. p. 371. col. 1. b. c. to. 6.
Christi Domini apertio libri in synagoga. pag. 368. colum. 1. c. d. & sequ. to. eod.
Christi corpus sumitur velatum accidentibus ob multas rationes. pag. 825. col. 1. d. to. 7.
Christi remansio in Hierusalem anno duodecimo. p. 361. col. 1. c. f. & sequ. to. 6.
Christi resurrectio causa, & figura nostræ resurrectionis. pag. 796. col. 1. a. b. c. to. 7.
in Christi baptismo ipsius humilitas, & nostra vtilitas notatur. pag. 791. col. 1. b. c. d. to. 7.
de Christi corporis depositione de cruce ad horā vesperti-nam meditatio. p. 407. col. 1. f. & 2. a. b. c. to. 6.
de Christi illusione coram Anna, & Caipha, & Herode, quæ consideranda in meditatione. p. 111. col. 2. b. c. to. 7.
Christi ascensio nos ad spem gloriæ cælestis erigit. pag. 33. col. 2. b. c. to. 6.
in Christi aduentu cur esse dicatur plenitudo temporis. pag. 29. col. 2. b. to. 6.
de Christi passione doctrina. p. 81. col. 2. c. & sequ. to. 6.
de Christi passionis fructibus doctrina. pag. 35. col. 1. a. & sequen. to. 6.
Christi passio fuit maxima. p. 85. col. 2. a. to. 6.
de Christi passionis modis. p. 32. col. 1. d. & sequ. to. eod.
in Christi intellectu fuit plenitudo sapientiæ. pag. 30. col. 1. f. to. 6.
de Christi merito doctrina. p. 31. col. 1. a. b. & seq. to. 6.
Christo quantū homines debeant. p. 201. col. 2. a. b. c. to. 7.
Christo crucifixo homo compati debet. p. 208. col. 1. b. c. d. & sequ. to. 7.
Christum ad patiendum septem mouerunt. pag. 370. col. 2. a. to. 6.
Christum in quibus actibus deceamus imitari. pag. 110. col. 2. b. c. & sequ. to. 7.
Christum in Nazareth, de supercilio montis volentes præcipitare. pag. 373. col. 2. e. f. to. 6.
in Christo dum orat in horto quadruplex voluntas, quomodo. pag. 403. col. 1. e. f. to. 6.
in Christo fuit triplex cognitio. p. 84. col. 2. e. to. eod.
in Christo triplex gratia. ibid. b.
in Christo septem modi merendi. p. 91. col. 1. a. b. to. 6.
in Christo ab instanti suæ conceptionis plenitudo omnis gratiæ fuit. pag. 84. col. 2. b. c. to. 6.
in Christo quinque modi sciēdi. p. 84. col. 2. f. & seq. to. 6.
in Christo tantum est vna persona. p. 788. col. 1. e. to. 7.
a Christo filius viduæ suscitatur. p. 371. col. 1. c. d. to. 6.
in Christo duplex voluntas creata, & increata. p. 792. col. 2. e. f. to. 7.
a Christo puella suscitatur. pag. 371. col. 1. d. e. f. & sequen. to. 6.
in Christo fuit omnis plenitudo sapientiæ quantum ad omnes sapientiæ modos. p. 792. col. 1. a. & sequ. to. 7.
in Christo trinitas essentiarum in vnitate personæ, quomodo. pag. 789. col. 2. d. e. to. 7.
in Christo quomodo fuit triplex vnio. pagin. 788. colum. 1. c. d. to. 7.
in Christo cur sit ratio influendi respectu omnium. pagin. 30. col. 1. d. to. 6.
in Christo est omnis plenitudo meriti. pagin. 85. colum. 1. c. d. to. 6.

in Chri-

Digitized by Google

Index verborum.

in Christo voluntas creata duplex. p. 792. col. 2. e. to. 7.
in Christo triplex gratia. pag. 30. col. 1. a. to. 6.
in Christo a sui conceptione plenitudo gratiæ, quantum ad triplicem gratiam. p. 791. col. 1. f. & sequ. to. 7.
in Christo unio naturarum qualis. pag. 84. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
in Christo a conceptione fuit omnis gratiæ plenitudo. pag. 29. col. 2. d. to. 6.
de Christo in cruce pendente, & emittente spiritum, quæ sint meditanda. pag. 112. col. 1. b. c. to. 7.
de Christo multa ex sanctis Patribus. pagin. 16. col. 1. & sequ. to. 6.
a Christo Centurionis servus, & Reguli filius liberati. pag. 370. col. 1. f. & sequ. to. 6.
a Christo curatur habens manum aridam. pag. 373. lum. 2. f. & sequ. to. 6.
a Christo paralyticus missus per tectum curatur. p. 376. col. 2. c. d. e. to. 6.
a Christo socrus Simonis liberatur. pag. 370. col. 2. f. & sequ. to. 6.
Chrysolithi proprietas. p. 338. col. 2. d. & sequ. to. 6.
Chrysoprasi virtus. pag. 339. col. 1. d. e. to. 6.
Circumcisio spiritualis duplex. p. 790. col. 2. c. d. to. 7.
Circumincessio in divinis personis quid. pag. 213. in argumento. to. 6.
Circumspectio quid. pag. 90. col. 1. f. & 212. colum. 2. d. & 235. col. 1. a. to. 6.
Circumstantiæ definitio. pag. 73. col. 1. a. to. 6.
circumstantiæ quot sint. pag. ibid.
circumstantia peccatum qua. p. 688. col. 1. f. & sequ. to. 7.
circumstantiæ præseruantes participantes cum excommunicatis. pag. 70. col. 2. b. to. 6.
circumstantiæ quæ dicantur. p. 29. col. 1. f. & seq. to. 7.
de circumstantijs quomodo pœnitens interrogandus. pag. 52. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Claritas est dos prima corporis. pag. 842. col. 2. d. to. 7.
clarum aliquid dupliciter dicitur. ibid.
Clementia quid. pag. 212. col. 1. e. to. 6.
de clementia multa ex sanctis. p. 118. col. 2. & seq. to. eod.
Clerici. pag. 361. col. 2. b. & sequ. to. 7.
de Clericis multa ex sanctis. p. 118. col. 1. & sequ. to. 6.
Cogitatio morosa quomodo, & quando sit confitenda. pagin. 693. col. 2. f. & sequ. to. 7.
cogitatio, & speculativa & practica. p. 63. col. 1. c. to. 6.
de cogitatione multa ex sanctis Patribus. pagin. 133. col. 2. to. 6.
Cognatio triplex. p. 100. col. 2. d. to. 6.
cognatio legalis quid. pag. 101. col. 1. b. c. to. 6.
cognatio legalis triplex. ibid. c.
cognatio spiritualis quid. p. 100. col. 2. f. to. 6.
cognatio spiritualis quibus modis contrahitur. p. 101. col. 1. a. b. to. eod. & quomodo per catechismum. ibid. b.
cognationis spiritualis tres differentiæ. ibid. f.
Cognitio triplex est. p. 722. col. 1. d. e. f. to. 7.
cognitio divina, & immutabilis. p. 13. col. 2. a. & seq.
cognitiones omnes famulantur Theologiæ. pag. 4. colum. 2. d. to. 6.
ad cognitionem suiipsius quomodo veniendum. pa. 671. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Cognoscere Dei quid significet. p. 683. col. 2. d. e. to. 7.
cognoscēdi seipsum modus. p. 696. col. 1. d. e. f. & seq. to. 7.
Coitus coniugalis licitus qui sit. p. 72. col. 1. e. f. to. 6.
coitus coniugalis quādo sit peccatū mortale. ibid. co. 2. a.
coitus coniugalis, qui fragilis dicatur. p. 72. col. 1 f. to. 6.
coitus coniugalis impetuosus quid, & quot modis fiat. ibidem.
Comedere anima spirituale quid. p. 169. col. 1. a. b. c. to. 7.
Cometes quid. pag. 751. col. 2. c. d. e. to. 7.
Comminatio quid. pag. 36. col. 1. e. f. to. 7.
Commissum quid. p. 61. col. 2. e. f. & 211. col. 2. f. to. 6.
commissum contra naturam, & contra legem. pag. 62. col. 2. f. to. eod.
commissum aliquid contra consuetudinem. ibid.
Cōmotio totius creaturæ in fine mundi. p. 53. col. 2. e. f. to. 6.
Cōmunicatio idiomatum, & de ea regula. p. 28. co. 1. e. to. 6.
ad Communicandum, vel celebrandum quibus affectibus trahamur. pag. 651. col. 2. e. f. to. 7.
non communicans suo tempore multa mala incurrit. pag. 825. col. 2. c. to. 7.
ad Communionem qualiter accedendum. p. 825. col. 1. b. c. to. 7.
circa communionem tribus modis committitur peccatū. pag. 824. col. 2. f. to. 7.
Cōmunitas, & multa de ea ex Sāctis. p. 192. col. 1. & 2. to. 6.
communitas rerum temporalium quadruplex. pag. 454. col. 2. e. f. to. 7.
Compassionis gradus varij. p. 23. col. 2. f. & sequ. to. 7.
compassionis ad proximum exempla ex sacris litteris. pag. 504. col. 1. c. d. & sequ. to. eod.
Cōplacentia triplici modo Deo exhibēda. p. 200. col. 2. to. 7.
Compunctio, & satisfactio in quo differant. pagin. 685. col. 1. c. d. & sequ. to. 7.
Conceptio Verbi ex Maria cur de Spiritu sancto dicatur. pag. 28. col. 2. e. to. 6.
Concordia quid. pag. 91. col. 2. f. & 212. col. 2. b. to. 6.
concordiæ gradus varij. pag. 24. col. 2. c. d. to. 7.
de concordia multa ex Sanctis. p. 190. col. 1. to. 6.
Conditio corporis humani, & de ea quid tenendum. p. 19. col. 1. f. & sequ. to. 6.
conditionis impedimentum quid. p. 99. col. 2. d. to. 6.
Concupiscentia quid. pag. 73. col. 2. a. to. 6.
concupiscētia prohibita in nono, & decimo decalogi præcepto, qua. pag. 816. col. 1. c. to. 7.
concupiscētia carnis ob triplicem rationem prohibetur. pag. 304. col. 1. f. & sequ. to. 6.
concupiscentia quasi vulnus insanabile. pag. 281. colum. 1. c. to. 6.
concupiscentia similis animali enhydro. ibid.
concupiscentia quando, & quomodo in religioso viuat. pag. 671. col. 1. e. f. to. 7.
Confessor qualis esse debeat. p. 696. col. 2. d. e. f. & seq. to. 7.
confessor qualiter in generali interrogare debeat. p. 50. col. 1. a. & sequ. to. 7.
confessor non respiciat vultum pœnitentis. pag. 49. colum. 1. c. d. to. eod.
confessor alloqui debet pœnitētem pio, & suaui alloquio, & ad confessionem, & compunctionem allicere. ibid. f. & sequen.
confessor in iudicio pœnitentia, personam non accipiat. ibid. col. 2. d. e.
confessor non adigat iuramēto pœnitentem ad abrenuntiandum peccato, nisi in casibus a iure expressis. pa. 52. col. 2. d. e. to. 7.
confessor a nouitio religioso non mutandus. pag. 574. colum. 2. b. c. to. 7.
confessor non abhorreat peccata pœnitentium. pag. 49. col. 1. e. to. 7.
confessio duplex est. p. 684. col. 1. e. f. to. 7.
confessio fidei in Christiano qualis requiratur. pag. 46. col. 1. f. & sequ. to. 6.
confessio debet esse pura, & vera. pag. 687. colum. 1. f. & 2. e. f. & sequ. to. 7.
confessio in quatuor casibus iterāda. p. 97. co. 1. a. b. to. 6.
confessio quid sit. pag. 828. col. 2. a. b. to. 7.
confessio mentalis, & vocalis. ibid.
confessio ad remissionem peccatorum necessaria in re, vel in voto. ibid. e
confessio quamdiu possit differri. ibid. e. f.
confessio quando iteranda. p. 829. col. 1. a. b. to. 7.
confessio non potest fieri per nuntium, nec per epistolam. ibid. c.
confessio pura, qua dicatur. p. 574. col. 2. e. d. e. to. 7.
confessio simulata quid. pag. 66. col. 1. f. to. 6.
confessionis cōditiones, & effectus. p. 829. col. 1. d. e. f. to. 7.
confessionis vtilitates. pag. 49. col. 1. f. & sequ. to. 7.
confessionis sigillum quomodo sit de necessitate sacramenti. pag. 829. col. 2. e. f. to. 7.
confessionis peccati ex sacris litteris exempla. pag. 142. col. 1. a. b. c. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum.

confessionis septem conditiones. pag. 296. col. 1. c. d. e. & 2. a. a. b. c. to. 6.
confessionis duplex minister quomodo. p. 829. col. 2. a. to. 7.
confessionis gradus varij. pag. 25. col. 1. f. & sequ. to. 7.
confessionis quinque penna. pa. 684. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
in confessione publica ordo seruandus, & in eo cautela. pag. 574. col. 2. f. & sequ. to. 7.
de confessione multa ex sanctis Patribus. pag. 143. col. 1. & 2. to. 6.
consitens in quinque casibus ad Episcopum mittendus. pag. 97. col. 1. b. c. to. 6.
Cõfidẽtia, & multa de ea ex sãctis Patrib. p. 179. col. 2. f. 6.
Confirmatio quid. pag. 212. col. 2. c. to. 6.
confirmatio a solo Episcopo dispensatur. p. 95. col. 2. c. f. 6.
confirmationis materia. pag. 95. col. 2. c. to. 6.
confirmationis forma. ibid. b.
confirmationis effectus multiplex. pag. 822. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
de confirmationis Sacram. doctrina. p. 46. col. 1. e. f. to. 6.
de confirmationis substantia sex sunt. pag. 822. colum. 1. b. c. to. 7.
in confirmatione quanam gratia conferatur. pag. 95. col. 2. d. to. 6.
in confirmatione quid sacramentum, quid res. ibid.
Congratulationis gradus varij. pag. 24. col. 1. c. d. e. to. 7.
Coniugati, & de his multa ex sanctis Patribus. pag. 127. col. 2. & sequ. to. 6.
coniugij tria bona. pag. 99. col. 1. d. c. to. 6.
Consanguinitas quid. pag. 100. col 2. d. to. 6.
consanguinitatis, & affinitatis differentia triplex. pagin. 100. col. 1. e. to. 6.
intra consanguinitatis gradus quattuor, non licet contrahere. pag. 100. col. 2. e. to. 6.
in consanguinitate triplex linea. p. 100. col. 2. e. to. 6.
Cõscientia quid. p. 211. co. 2. b. to. 6. & 763. co. 2. f. & seq. to. 7.
conscientia duo dicit. pag. 763. col. 2. b. c. to. 7.
conscientia quomodo liget. pag. 63. col. 2. f. to. 6.
conscientia erronea que. pag. 64. col. 1. a. to. 6.
conscientia quandoque respicit preteritum, quandoque futurum, quandoque presens. pag. 763. col. 2. e. f. to. 7.
conscientia quot modis sumatur. pag. 63. col. 2. d. e. to. 6.
conscientia, et conscientia timor differũt. p. 763. co. 2. d. to. 7.
conscientia error quis. pag. 45. col. 1. d. e. to. 7.
conscientia error octo modis accidit. pa. 764. col. 1. a. b. to. 7.
de conscientia remorsu multa ex sanctis Patribus. pag. ibid. col. 2. to. 6.
conscientia qualis discussio ad sacram communionem requiratur, & quale propositum. pa. 71. col. 2. & e. seq. to. 7.
Consensus quid. pag. 211. col. 2. b. to. 6. & col. 2. d. to. eod.
consensus duplex, & quando peccatum mortale. p. 775. col. 1. f. & sequ. to. 7.
consensus mutuus in matrimonio exprimendus. pag. 50. col. 2. d. to. 6.
de consensu multa ex sanctis Patribus. p. 134. col. 1. to. 6.
Consiliũ, & preceptũ, in quibus differãt. p. 816. col. 1. d. e. to. 7.
consilium, prout distinguitur contra preceptum, quid sit, & quotuplex. ibid.
consiliũ quid ex Damasceno, & Arist. p. 257. co. 1. b. c. f. 6.
consilium tripliciter sumitur. pag. 812. col. 2. e. f. to. 7.
consilium proprium ex voluntate propria oritur. pagin. 258. col. 1. to. 6.
consilij donum quid. pag. 257. 1. d. e. to 6.
consilij donũ, vbi conuiuiũ celebret. p. 260. col. 1. c. d. to. 6.
consilij doni qua sit necessitas. p. 257. col. 1. f. & seq. to. 6.
consilij doni, qua sit dies. pag. 259. col. 1. a. to. 6.
consilij diei spiritualis mane quid. p. 259. col. 1. b. to. 6.
consilij diei, que sit vespera. pag. 259. col. 1. f. to. 6.
consilij doni doctrina. pag. 92. col. 2. c. to. 6.
consilij diei, qua sit meridies. pag. 259. col. 1. d. e. to. 6.
per consilij donũ dies spiritualis in anima oritur. ibid.
per consilij donum anima conuiuium preparatur. ibid. col. 2. e. f.
in consilio quattuor necessaria. pag. 320. col. 2. b. c. to. 6.
in consilio quattuor laudabilia. ibid.
Consilia Euangelica tria. pag. 40. col. 2. d. to. 6.
consilia Euangelica, que Christus adiecit preceptis sunt duodecim, & que. pag. 816. col. 2. b. c. & sequ. to. 7.
consilia diuina qualiter audienda. pag. 258. col. 1. f. & sequ. to. 6.
consilia Dei qua, & qualia. ibid. d. e.
consilia abijcienda qua. pag. 431. col. 1. d. e. f. to. 6.
consiliorum malorum exempla ex sacra Scriptura. pagin. 492. col. 1. f. & sequ. to. 7.
consilijs bonis acquiescendum est. pag. 512. col. 2. b. c. d. & sequen. to. 7.
Consolatio celestis qualis sit. pag. 124. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
de consolatione multa ex Sanctis. pag. 196. col. 2. & sequen. to. 6. & 170. col. 2. to. eod.
de consolatione diuina. p. 477. col. 1. d. e. f. & seq. to. 7.
Constantia quid. pag. 91. col 1. c. & 212. col. 1. f. to. 6.
constãtia in quo a perseuerãtia differat. p. 91. co. 1. e. f. 6.
constantia gradus varij. pag. 23. col. 1. f. & seq. to. 7.
constantia, & perseuerantia in proposito ex sacris litteris exempla. pag. 519. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
de constantia multa ex Sanctis. p. 150. col. 2. & seq. to. 6.
Constitutio quid. pag. 62. col. 2. f. to 6.
Consuetudo quid proprie. pag. 62. col. 2. f. to. 6.
de consuetudine multa ex Sanctis. pag. 168. col. 1. to. 6.
Contendere non est religiosorum. pag. 581. col. 1. a. b. c. to. 7.
Contentio quid. pag. 211. col. 2. b. to. 6. & 36. col. 1. c. d. to. 7.
de contentione multa ex sanctis Patribus. pag. 163. colum. 1. & 2. to. 6.
Contemplatio quid. p. 93. col. 2. e. & 212. col. 2. b. to. 6.
contemplatio differt a cogitatione, meditatione, speculatiua, & intuitiua visione. p. 161. col. 2. b. c. d. & seq. to. 7.
contemplatio, & speculatio, & si differant, in Scripturis tamen vnum pro altero ponitur. p. 162. col. 1. b. c. to. 7.
contemplatio tertium Æternitatis iter finis est meditationis. pag. 160. col. 2. a. b. c. to. 7.
contẽplatio maiestatis Dei. p. 389. col. 2. d. e. f & seq. to. 6.
contẽplationis tria genera. p. 388. col. 1. c. d. & seq. to. 6.
contemplationis descriptiones. pag. 160. col. 2. e. f. to. 7.
contemplationis vtilitates multe. pag. 168. col. 1. a. b. c. & sequen. to. 7.
contemplationis impedimenta quattuor. pag. 392. colum. 1. d. e. f. & sequ. to. 6.
contemplationis gradus sex. pag. 136. col. 1. a. b. to. 7. totidem ex Bernardo pag. 93. col. 2. e. to. 6. totidem ex auctore de Spiritu & anima. pag. 166. col. 1. a. b. & sequ. & ex Richardo. 164. col. 2. b. c. & sequen. & ex Origene. 167. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
contemplationis gradus varij. pag. 23. col. 2. d. e. to. 7.
contemplationis gradus ex Augustino Septem. pag. 93. col. 2. e. to. 6. & 104. col. 2. & 105. col. 1. & 2. per totũ to. 7. ex Vercellensi nouem. pag. 163. col. 1. f. & sequ.
ad contemplationis quietem tria inducunt. pag. 234. col. 1. a. b. c. & sequ. to. 7.
per contemplationem peruenitur ad veram sapiẽtiam. pag. 202. col. 1. a. b. c. & sequ. to. 7.
de contemplatione multa ex sanctis Patribus. pag. 195. col. 2. & sequ. to. 6.
in contemplatione mens illustratur. pag. 498. col. 2. b. c. d. & sequen. to. 7.
in contemplatione anima inebriatur a Creatore suo. pag. 235. col. 2. f. & sequ. to. 7.
a contemplatione, propter quas causas liceat subtrahi. pag. 394. col. 1. c. d. & sequ. to. 6.
in contemplatione quot gradus sint necessarij. pag. 162. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
Cõtẽplatiua uita prefertur actiue. p. 393. co 1. e. f. & seq. to. 6
Contemplatiuus debet gaudere de bonis proximi. pag. 236. col. 2. f. & sequ. to. 7.
contemplatiuus non debet reputare alios impares sibi. pag. 238. col. 1. c. d. & sequ. to. 7.
contemplatiuus non iudicat alios, propter defectus in ipsis apparentes. pag. 237. col. 1. b. c. d. & sequ. to. 7.
contemplatiuis quattuor sunt necessaria. pag. 160. colum. 2. e. f. & sequ. to. 7.

Con-

Digitized by Google

Index verborum.

Contemptus Mundi, Vide, Mundus.
Continentes Archangelis comparantur. pag. 279. col. 1. f. & sequen. to. 7.
Continentia quid. p. 212. col. 1. d. to. 6. & 810. col. 1. c. to. 7.
continentia triplex differentia. pag. 68. col. 2. d. to 6.
continentia vidualis ex Apostolo sex opera. pagin. 101. col. 2. e. f. to. 6.
de continentia, & abstinentia ex sanctis Patribus multa. pag. 204. col. 1. & 2. to. 6.
de cõtinẽtia, & humilitate ex eisdẽ. p. 205. col. 1. to. eod.
de continentia tactus ex eisdẽ. pag. 153. co. 1. & 2. to. eod.
de continentia gustus ex eisdẽ. p. 152. col. 1. & seq. to. eod.
de continentia visus, & auditus ex eisdem. pag. 154. col. 1. to. eod.
de continẽtia, & verecũdia ex eisdẽ. p. 204. col. 2. to. eod.
Contingentia cognoscit Deus infallibiliter, & quomodo. pag. 13. col. 1. f. & 2. a. to. 6.
Contritio tripliciter accipitur. pag. 831. col. 2. c. to. 7.
contritio cordis quid. pag. 96. col. 2. f. to. 6.
contritionis definitio exponitur. pag 828. col. 1. b. c. to. 7.
contritionis gradus varij pag. 25. col. 1. d. & sequ. to. eod.
in contritione duplex est dolor. pag. 828. col. 1. d. to. 7.
de contritione multa ex sacris doctoribus. pag. 142. colum. 1. & 2. to. 6.
Contritus non vere dicitur aliquis quattuor modis. pagin. 63. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Contumelia quid. pag. 211. col. 2. d to. 6 & 36. col. 1. f. to. 7.
Cõuitiatio, & de ea multa ex sancti› Patrib. p. 163. co. 2. t. 6.
Conuitium quid. pag. 36. col. 1. f. to. 7.
Cor in Deo quid. pag. 682. col. 2. b. to. 7.
cor triplici baptismo mundatur. pag. 328. col. 2. e. f. to. 6.
cor tribus modis obduratur. pag. 745. col. 2. f. & seq. to. 7.
cordis sanitas in quibus cõsistat. p. 619. col. 1. c. d. & seq. to. 7.
Corona quadruplex in scriptura laudatur. pag. 332. colum. 2. a. b. to. 6.
Corona Sanctorum duplex. pag. 336. col. 1. e. f. to. 6.
Corporalia in altari, quomodo explicanda. pagin. 579. colum. 2. a. b. & sequen. to. 7.
corporalia munda esse debent. pag. 178. col. 2. e. f to. eod.
Corpus primi hominis quale fuerit. pag. 768. col. 1. b. c. to. 7.
corpus humanum quale in statu innocentia. pag. 19. colum. 2. e. f. to. 6.
corpus humanũ anima proportionabile. p. 83. col. 1. f. to. 6.
corpus humanũ ex quattuor elemẽtis. p. 765. col. 1. e. to. 7.
corporis humani partes habent similitudinẽ totius mundi. ibid.
corpora duo glorificata non possunt esse simul in eodem loco. pag. 843. col. 1. c. d. to. 7.
corpora Sanctorum non erunt aqualiter clara. pag 842. col. 2. e. f. to. 7.
Correptio proximi omnibus est in precepto. p. 42. co. 2. e. t. 7.
correptionis fraterna ex sacris litteris exempla. pa. 503. col. 1. b. c. & sequen. to. 7.
de correptione multa ex Patribus. p. 200. col. 1. & 2. to. 6.
Cotus quid. pag. 211. col. 2. d. to. 6.
Creationis mundi doctrina. pag. 77. col. 1. e. to. 6.
creationis primi hominis quanta sit dignitas. pag. 251. col. 1. a. b. & sequ. to. 7.
Creatori nostro totaliter quidquid sumus debemus. pagin. 201. col. 2. e. f. to. 7.
Creatura a Deo producta triplex. pag. 77. col. 2. b. to. 6.
creatura triplex est. pag. 749. col. 1. d. e. to. 7.
creatura cur sit triplex. pag. 77. col. 2. c. d. to. 6.
creatura ad Creatorem tripliciter possunt comparari. pag. 20. col. 2. b. c. to. 6.
Credere Deo, Deum, & in Deum quid, & quomodo differant. pag. 88. col. 2. b. to. 6. & 805. col. 2. a. to. 7.
ad credendum firmiter duo sunt necessaria. pagin. 39. col. 1. c. to. 6. & 804. col. 2. f. to. 7.
Credulitas & multa de ea ex sãctis Patrib. p. 175. col. 2. t. 6.
Criminis impedimentum quid. pag. 99. col. 2. f. to. 6.
Crudelitas quid. pag. 35. col. 2. e. f. to. 7.
de crudelitate multa ex sanctis Patrib. p. 172. col. 2. to. 6.
Crux Christi duplex. pag. 327. col. 1. 6. to. 6.
crux multis rebus comparatur. pag. 794. col. 2. c. d. to. 7.
crucis sacra encomium. pag. 81. col. 1. f. & sequ. to. 7.
crucis trina signatio in Missa, quid mysterij habeat. pagin. 82. col. 1. d. e. f to. 7.
crucis quattuor brachia quid significent. pag. 794. colum. 2. f. to. 7.
de cruce multa ex sanctis. pag. 108. col. 1. & 2. to. 6.
de cruce spirituali ex Sanctis. pag. 186. col. 2. & seq. to. 6.
in cruce quattuor ligna fuere, & quid significent. pagin. 794. col. 2. f. & sequ. col. 1. a. to. 7.
in cruce supplicium, pretium, & mysterium notantur. pag. 794. col. 2. b. c. to. 7.
Culpa primorum parentum, & quid de ea tenendum. pagin. 22. col. 1. to. 6.
culpa grauitas consideratur. pag. 52. colum. 1. f. to. 6.
vide plura, verbo, peccatum.
Cupiditas radix omnium malorum. pag. 777. col. 1. f. to. 7.
Curiositas quid. pag. 66. col. 1. f. to. 6.
curiositatis humanæ incõmoda p. 537. co. 2. e. f. et seq. t. 7.
de curiositate multa ex sanctis Patribus. pag. 166. col. 1. & 2. to. 6.
Cultus duplex exterior, & interior. pa. 249. col. 1. e. f. to. 6.
cultus disparitas, impedimentum in matrimonio. pagin. 100. col. 1. b. to. 6.

D

Dæmonum proprietates. pag. 756. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
de damonibus multa ex sanctis Patribus. pag. 131. col. 1. & sequen. to. 6.
Damnati vsque ad diem iudicij, quomodo videãt gloriam beatorum. pag. 840. col. 2. d. to. 7.
damnatis inest dolor a diuersis causis. p. 335. col. 1. e. f. t. 6.
in damnatis erit diuersitas pœnarũ. p. 840. col. 2. b. to. 7.
in damnatis erit fletus spiritualis, & dolor interior, & vermis conscientiæ immaterialis. ibid. d. e.
Damnatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. pagin. 182. col. 1. & 2. to. 6.
Damnificatio quid. pag. 35. col. 2. b. c. to. 7.
Datum, donum, & datio quid differant ex Linconiensi. pag. 238. col. 2. c. d. to. 6.
Dauid fuit tribus vicibus inunctus. pag. 832. col. 1. b. to. 7.
De præpositio quid significet. pag 733. col. 2. f. to. 7.
de præpositio multipliciter sumitur. p. 824. col. 1. c. t. eod.
Decalogi mandata, quomodo breuissime, & clarissime traduntur. pag. 3. col. 2. d. to. 7.
decalogi transgressores sunt decem. pag. 303. col. 1. e. f. & sequen. to. 6.
decalogi præcepta cur decem. pag. 814. col. 2. e. f. to. 7.
decalogi mandatorum ratio. pag. 3. col. 1. a. & seq. to. eod.
de decalogo multa. pag. 814. col. 2. b. c. to. 7.
Defuncto quando prosit, id quod pro se fieri mandauit. pag. 836. col. 1. a. to. 7.
Delectatio in re conuenienti sequitur apprehensionem. pag. 137. col. 2. d. to. 7.
delectatio duplex est. pag. 775. col. 2. b. c. to. 7.
delectatio carnalis morosa peccatum est mortale. ibid. col. 1. e. f.
de delectatione ex sanctis Patrib. p. 133. col. 2. & seq. t. 6.
Delictum quid. pag. 61. col. 2. e. & 211. col. 1. f. to. 6.
Delinquentium tria genera, & qualis circumspectio ad horum correptionẽ requiratur. p. 97. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
Deordinationis libidinosa pœna. pag. 55. col. 2. c. d. to. 6.
deordinationis perpetua pœna. ibid.
deordinationis multimoda pœna. pag. 55. col. 2. b. c. to. 6.
Derisionis, & conuitiorum exempla ex sacris litteris. pagin. 520. col. 1. f. & sequ. to. 7.
de derisione multa ex sanctis Patribus. p. 163. col. 2. to. 6.
Descendere quid in Deo. pag. 683. col. 1. d. e. to. 7.
Desiderium, & de eo multa ex sanctis. pag. 193. col. 2. & sequen. to. 6.
Desidia qxid. pag. 62. col. 2. c. to. 6.
Desperatio grauissimũ peccatũ. pag. 45. col. 1. f. & seq. to. 7.
desperatio quid. pag. 211. col. 2. e. to. 6.
de desperatione multa. pag. 168. col. 2. to. eod.

Digitized by Google

Index verborum.

Detractio quid ſit . pag. 65. col. 1. a. & 211. col. 2. b. to. 6. & 34. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
detractio ſex modis committitur. pag. 65. col. 1. a. to. 6. item duobus . pag. 34. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
a detractione valde abhorrebat S. Franciſcus. pag. 308. col. 2. e. f. to. 7.
de detractione multa . pag. 164. col. 1. to. 6.
Detractores , & maledici, & eorum exempla ex ſacris litteris. pag. 520. col. 2. d. e. f. & ſequ. to. 7.
Deuotio quas habeat conditiones. pag. 567. col. 1. c. d. e. to. 7.
deuotio triplex eſt. pa. 100. col. 1. d. e. & 101. col. 1. a. b. & ſequen. to. 7.
deuotio ſpecialis, in quo conſiſtat . pag. 101. col. 1. f. & ſequen. to. eod.
deuotio quos effectus habeat. p. 99. col. 2. e. f & ſequ. to. 7.
deuotio docti, & indocti inter ſe conferuntur. pag. 647. col. 1. b. & ſequ. to. eod.
deuotionis gratiam cur Deus quandoque ſubtrahat a bonis . pag. 650. col. 1. c. d. e. to. 7.
deuotionum ſeptem genera . pag. 647. col. 1. & 2. to. 7.
deuotionum contemplationis ſpecies. pa. 646. col. 1. d. e. f. & ſequen. to. eod.
Deus eſt Sphæra intelligibilis , cuius centrum eſt vbique , & circumferentia nuſquam . pag. 142. col. 2. f. to. 7.
Deus eſt ineffabilis . pag. 742. col. 2. c. & ſeq. to. 7.
Deus eſt immutabilis . pag. 740. col. 1. d. & ſeq. to. eod.
Deus reſpectu quorum actuum, & quomodo omnipotens. pag. 210. col. 1. e. f. to. 6.
Deus incomprehenſibilis eſt. pag. 738. col. 1. e. f. & ſequen. to. 7.
Deus eſt immenſus . pag. 737. col. 2. e. f. to. eod.
Deus maxime ſimplex eſt. pag. 741. col. 1. a. b. & ſeq. to. 7.
Deus vnus eſt. pag. 732. col. 1. d. & ſequ. to. eod.
Deus eſt in omnibus rebus tripliciter . pag. 76. col. 1. b. to. 6. & 739. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
Deus quando dicatur fieri nobis præſens . pagin. 76. colum. 1. c. d. to. 6.
Deus intra omnia , & extra omnia dici poteſt. pag. 739. col. 1. a. b. & ſequ. to. 7.
Deus in quibus habitet . pag. 76. col. 1. b. to. 6.
Deus in quibus apparere dicatur . pag. 76. col. 1. c. to. 6.
Deus quomodo dicatur mittere , & mitti . ibid. d.
Deus quomodo condeſcendat , & nos per gratiam eleuemur . pag. 34. col. 1. d. e. to. 6.
Deus quomodo oſtendere, & abſcondere dicatur faciem. pag. 683. col. 1. b. c. to. 7.
Deus in quibus ſedere dicatur . pag. 76. col. 1. b. to. 6.
Deus omnia ſimul creauit. pag. 749. col. 1. a. b. to. 7.
Deus cauſa efficiens, exemplaris, & finalis mundi. pagin. 210. col. 2. c. to. 6.
Deus propter tria fecit animam rationalem. pag. 3. colum. 2. c. to. 6.
Deus interdum tentat homines, ſeu probat . pagi. 481. col. 2. e. f. & ſequ. to. 7.
Deus plus attendit ad operantem , quàm ad opus , & quomodo . ibid. col. 1. a. b. & ſequ.
Deus aliter relucet in viatoribus , aliter in beatis . pag. 736. col. 2. f. to. 7.
Deus ſolus potuit genus humanum redimere , & homo debuit, & quomodo . pag. 28. col. 1. b. to. 6.
Deus ſcit omnia præſentialiter , ſimul , perfecte , & immutabiliter . pag. 744. col. 1. d. e. to. 7.
Deus quomodo cognoſcat mala . ibid. col. 2. f. & ſequ.
Deus quantum & quomodo diligendus. pa. 121. col. 1. d. & ſequ. & 678. col. 2. a. & ſequ. to. 7.
Deus ſuper omnia diligendus . pag. 808. col. 1. b. c. to. 7.
Deus propter ſe , & ſumme diligendus . pag. 253. colum. 1. e. f. & ſequ. vſque ad pag. 255.
Dei nomen ſcriptum S. Franciſcus ſummo in honore haberi voluit . pag. 313. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
Dei nomen tripliciter accipitur. pag. 733. col. 1. a. to. 7.
Dei excellentia quanta ſit. pag. 741. col. 1. d. & ſeq. to. 7.
Dei ſapientia quomodo ſcientia, ſiue cognitio . pag. 76. col. 1. b. c. to. 6.
Dei voluntas recta , & efficax . ibid. col. 2. e.
Dei ſapientia quomodo dicatur viſio , diſpoſitio, prædeſtinatio, & reprobatio . pag. 76. col. 2. c. to. 6.
Dei cognitio accidentalis tribus modis habetur. pa. 804. col. 2. e. to. 7.
Dei duplex habetur cognitio . ibid. d. e.
Dei nomen tribus modis aſſumitur in vanum . pag. 7. col. 2. d. e. f. & ſequen. & tribus modis non aſſumitur in vanum . ibid. c. d. e.
Dei voluntas quæſit . pag. 259. col. 1. c. d. to. 6.
Dei omnipotentia qui actus non conueniant . pagin. 12. col. 2. c. d. to. 6. & 744. col. 1. a. b. c. to. 7.
Dei notitia triplex . pag. 76. col. 2. c. d. to. 6.
Dei dilectionis ex ſacris litteris exempla . pag. 500. colum. 2. d. e. f. & ſequ. to. 7.
Dei vnitatem ſpeculamur per eius primarium nomen quod eſt eſſe . pag. 141. col. 2. f. & 142. a & ſeq. to. 7.
Deo qui actus non tribuantur . pag. 76. col. 1. f. to. 6.
Deo gratias ſalutandi modus a B. Maria Virgine initium duxit. pag. 351. col. 2. f. to. 6.
Deo gratia agenda pro beneficijs acceptis . pag. 516. colum. 1. a. b. & ſequ. to. 7.
Deum eſſe ſex probant. pag. 732. col. 1. c. d. & ſeq. to. 7.
Deum habitare, apparere, deſcendere, mitti, & ſedere in beatis, quid . pag. 210. col. 1. d. to. 6.
Deum ſpeculamur per ſuam imaginem , triplicem, ſcilicet animæ potentiam. pa. 139. col. 1. & 2. c. & ſeq. to. 7.
Deum ſpeculamur per ſuam imaginem donis gratuitis reformatam . pag. 140. col. 2. c. d. & ſequ. to. eod.
in Deo tres perſonæ, et vna natura. p. 75. col. 2. a. b. to. 6.
de Deo multa ex ſanctis Patribus. p. 105. col. 1. & 2. to. 6.
Dextera, & ſiniſtra, quid ſignificent. p. 682. col. 1. c. d. to. 7.
per dexteram Dei Patris duo intelliguntur . pag. 797. col. 1. b. c. to. 7.
Diabolus quomodo prædicat futura ex Auguſtino. pag. 79. col. 1. b. to. 6.
diabolus cur in tentatione primi parentis ſpeciem ſerpentinam aſſumpſit . pag. 21. col. 2. c. to. 6.
diabolus ſuperatus an sentet ipſum victorem. pag. 757. col. 1. e. f. to. 7.
diabolus in effectu ſuæ malitiæ multis modis impeditur. ibid. d. e.
diabolus dupliciter homini loquitur . pagin. 755. colum. 2. f. to. 7.
diabolus decipit homines quattuor modis. pag. 757. colum. 1. c. d. to. 7.
diabolus multipliciter nocet homini . ibid. b. c.
diabolus crudelis hoſtis animæ. pag. 117. col. 2. d. e. f. to. 7.
diaboli miracula, quomodo a veris Dei miraculis diſcernantur . pag. 79. col. 1. c. d. to. 6.
diaboli peccatum quare fuerit irremiſſibile . pag. 756. col. 2. c. d. to. 7.
diaboli miniſterium cur interdictum hominibus. pa. 79. col. 1. b. c. to. 6.
diaboli aſtutia in tentatione primorum parentum ostenditur . pag. 21. col. 2. a. & ſequ. to. 6.
diaboli caſus duplex . pag. 756. col. 1. d. e. to. 7.
Diaconus eiuſque poteſtas, & officium. pag. 98. col. 1. c. to. 6.
diaconus offerens thuribulum quid ſignificet. pag. 297. col. 2. f. to. 6.
Difficultas triplex in operè . pag. 420. col. 2. c. & ſeq. to. 7.
Digitus in Deo quid . pag. 682. col. 1. e. f. to. 7.
Dignitas & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 199. colum. 1. & 2. to. 6.
Diiudicatio quid . pag. 137. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
de diiudicatione multa ex ſanctis Patribus . pag. 167. col. 1. & 2. to. 6.
Dilatio & multa de ea ex varijs auctorib. p. 169. col. 1. to. 6.
Dilectio quid . pag. 212. col. 1. c. to. 6. & 171. col. 1. f. to. 7.
dilectio duplex. pag. 686. col. 2. e. f. & ſequ. to. 7.
dilectio Dei quos habeat pennas . pag. 687. colum. 1. b. & 2. a. b. to. eod.
dilectio proximi multiplex . pag. 625. col. 2. e. f. & ſequen. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum.

dilectio proximi quot habeat pennas. pag.686.col.2.e.f. & sequen. to. 7.
dilectionis proximi gradus. pag. 626. col. 2. d. e. f. & sequen. to. 7.
dilectionis quæ sint signa. pag. 807. col. 2. e. f. to. 7.
dilectionis affectus. pag. 603. col. 2. f. & seq. to. 7.
dilectionis proximi ex sacris litteris exempla. pag. 501. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
in dilectione ordo seruandus. pag. 39. col. 2. e. to. 6.
Diligenda ex charitate quattuor, & de his doctrina. pagin. 39. col. 2. b. c. d. & sequ. to. 6.
diligenda sunt tria. pag. 808. col. 1. c. to. 7.
diligẽdus aliquis alio magis multipliciter. ibid. f. & seq.
diligendi sunt omnes homines mutuo. ibid. col. 2. b. c.
diligere melius est, quàm diligi. ibid. c. d.
Diligentia, & eius vtilitates. pag. 567. col. 1. f. & seq. to. 7.
Disciplina quid, & qualis esse debeat. pag. 212. col. 2. b. to. 6. & 573. col. 2. f. & sequ. to. 7.
disciplina quid secundum diuersos. pag. 91. col. 2. f. & sequen. to. 6.
disciplina monacho quàm vtilis. p. 567. col. 2. c. d. e. to. 7.
de disciplina multa ex sanctis. pag. 186. col. 1. & 2. to. 6.
Discordia quid. pag. 66. col. 2. e. to. 6.
discordia & rixa ex sacris litteris exempla. pag. 507. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
de discordia multa ex sanctis. pag. 171. col. 2. & sequen. to. 6.
Discretionis gradus varij. pag. 25. col. 2. f. & seq. to. 7.
Discussio, & multa de ea. pag. 185. col. 2. & seq. to. 6.
Distinctio sex dierum, & de ea doctrina. pag. 77. col. 2. f. & sequen. to. 6.
Diuinatio quid, & quotuplex. pagin. 71. col. 1. a. & 212. col. 1. a. to. 6.
diuinatio omnis quare damnabilis. pag. 71. col. 1. f. to. 6.
diuinationis modi varij a diabolo inuenti. ibid. d. e.
diuinationis quinque species. ibid. a. b.
in Diuinis dicendi, & querendi modi quinque. pagin. 210. col. 1. c. d. & 11. col. 1. e. to. 6.
in Diuinis quomodo duo tantum sunt predicamenta. pag. 737. col. 1. f. to. 7.
in Diuinis duo modi predicandi. pa. 742. col. 1. d. e. to. 7.
in Diuinis tres modi differendi. pag. 11. col. 1. f. to. 6.
in Diuinis nationis quinque. pag. 75. col. 2. d. to. 6.
Diuitiæ quas ob causas contemnenda. pag. 632. col. 1. f. & sequen. to. 7.
diuitiarum duplex contemptus. pa. 632. col. 1. d. e. to. 7.
diuitiarum contemptus triplex gradus. pa. 632. col. 2. f. & sequen. to. 7.
de diuitibus multa ex Patribus. pa. 129. col. 1. & 2. to. 6.
Docilitas quid. pag. 90. col. 1. f. 212. col. 1. d. to. 6. 235. col. 1. a. to. 6.
Doctor verus quis ex Augustino. pag. 3. col. 1. f. & seq. to. 6.
doctorem bonum septem precedere debent. pagin. 385. col. 2. c. & sequen.
doctores sacræ scripturæ ob multas rationes cæli nomine significantur. pag. 287. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
Doctrina, & multa de ea ex sanctis Patribus. pagin. 176. col. 1. & 2. & 199. col. 1. to. 6.
Dolor duplex est sensualis, & rationalis. pagin. 826. colum. 2. d. e. to. 7.
dolor animæ qualis debeat esse. pag. 29. col. 1. e. f. to. 7.
doloris gradus varij. pag. 26. col. 1. f. & seq. to. 7.
doloris Beatæ Mariæ in parasceue, compassio. pag. 209. col. 2. d. & sequ. to. 7.
de dolore multa ex sanctis Patribus. pag. 179. colum. 2. & 202. col. 1. to. 6.
Domina vide Maria Virgo.
Dominationis nomen quid significet. pag. 273. col. 1. e. & sequen. to. 7.
Dominus qui est cum B. Maria Virgine qualis. pag. 405. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
de hoc vide plura, Verbo Deus, & Verbo Christus.
Dominica diei dignitas. pag. 752. col. 2. b. c. to. 7.
Dominica diei obseruatio quomodo moralis, & quomodo cærimonialis. pag. 37. col. 1. c. d. & sequ. to. eod.
Dominica diei obseruatio est de iure diuino. ibid.
Dominica orationis dilucida explicatio. pagin. 638. colum. 1. a. b. & sequ. to. 7.
Dominica orationis anagogica explicatio. pag. 704. colum. 2. f. & sequ. to. eod.
Dona Spiritus sancti, cur sint septẽ. p. 811. col. 2. a. b. c. to. 7.
dona Spiritus sancti. cur appellentur radij ignei. pagin. 238. col. 1. c. to. 6.
donorum generalis differentia. pag. 93. col. 1. b. c. to. 6.
de donis multa ex sanctis Doctoribus. pagin. 158. col. 1. & 2. to. 6.
Dormire quid in Deo. pag. 684. col. 2. a. b. to. 7.
Dos prima animæ est cognitio. pag. 841. col. 2. d. e. f. to. 7.
dos in patria quid sit. ibid. col. 1. d. e.
dos anima comprehensio dicta quid sit. pagin. 842. colum. 1. e. to. 7.
dotes corporis quattuor sunt, & cur tot sint. pag. 842. col. 1. e. f. & sequ. to. 7. & 102. col. a. & 36. col. 1. c. to. 6.
dotes tres animæ gloriosæ. pag. 102. col. 2. c. d. to. 6.
dotes quædam ex parte animæ, quædam ex parte corporis. pag. 841. col. 1. e. f. to. 7.
dotes animæ sunt de præmio substantiali, dotes corporis de accidentali. ibid. f.
Duellum est peccatum mortale, & plura de eo. pag. 36. colum. 1. b. to. 7.
Dulia quid. pag. 212. col. 1. f. to. 6. & 814. col. 1. e. to. 7.
dulia quibus modis sumatur, & quid sit. pag. 91. colum. 2. d. to. 6.
Duodenarius numerus, quid significet. p. 337. col. 2. c. to. 6.

E

Ebrietas quando peccatũ mortale. p. 40. col. 2. d. e. f. to. 7.
ebrietas mentis duplex. pag. 236. col. 1. f. & seq. to. eod.
de ebrietate sobria spirituali multa. pag. 271. col. 2. d. e. f. & sequen. to. 6.
Ebrius aliquid perpetrans, an nouam culpam committat. pag. 69. col. 2. b. c. to. eod.
Ecclesia sancti Petri Romæ vtitur alia translatione Psalm. quàm ea, quæ est communis. pag. 339. col. 2. c. d. to. 7.
Ecclesiæ potestas ad moderanda iura matrimonij. pagin. 51. col. 2. a. b. to. 6.
Eclipsis quomodo fiat. pag. 750. col. 1. f. to. 7.
Ecstasis in contemplatione quid. pag. 104. col. 2. b. c. to. 7.
Electionum ex sacris litteris exempla. pag. 543. col. 2. b. c. d. & sequen. to. 7.
Electiua virtutis operatio attenditur in consilio, iudicio, & desiderio. pag. 139. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Eleemosyna, & est opus iustitiæ, & misericordiæ. pag. 830. col. 1. e. to. 7.
eleemosyna triplicem habet motum stimulantem. pagin. 300. col. 2. c. d. e, to. 6.
eleemosyna habet triplicem modum regulantem. pagin. 300. col. 2. f. to. 6.
eleemosyna similia. pag. 299. col. 2. f. & seq. to. 6.
de eleemosyna accepta, multa ex sanctis Patribus. pagin. 159. col. 1. & 2. & seq. item de inaccepta. pag. 160. col. 1. & 2. to. 6.
Elias. & Enoch venient ad prædicandum. pag. 837. colum. 2. b. & sequen. to. 7.
Elementa, & elementata in iudicio, quomodo innouabuntur. pag. 840. col. 2. b. c. to. 7.
elementa in fine mundi, quomodo dicantur interire. pag. 54. col. 1. e. to. 6.
in elementis contrarietas duplex. pag. 25. col. 2. e. to. 6.
elementaris natura quadruplex. pag. 78. col. 1. b. c. to. 6.
Ens multis modis consideratur. pag. 139. col. 2. a. b. c. to. 7.
Emanationes in diuinis duæ. pag. 10. colum. 2. a. & 75. col. 2. c. to. 6. 734. col. 2. c. to. 7.
Ephialtes quid. pag. 82. col. 2. e. to. 6.
Epiphania quid. pag. 80. col. 1. a. to 6.
in Epiphania, quæ considerari debeant. pag. 856. colum. 2. c. d. e. & sequen. to. 6.

Digitized by Google

Index verborum.

Epiſcopatus non eſt ordo . pag. 98. col. 2. c. to. 6.
Epiſcopi quomodo dominationibus conformentur. pag. 274. col. 1. a. b. & ſequen. to. 7.
Epiſcopi in concedendo indulgentias habent poteſtatem limitatam . pag. 836. col. 2. a. to. 7.
Epiſcopi ad populum ſalutatio quid ſignificet . pag. 79. col. 2. b. c. to. 7.
Epiſcopis quæ reſeruentur. pag. 50. col. 1. c. to. 6.
de epiſcopis multa ex ſanctis Patribus . pag. 117. col. 1. & 2. to. 6.
Epiſtola quid ſignificet, & vnde ſumatur. p. 79. col. 2. d. to. 7.
Error quid . pag. 32. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
error quotuplex, & quis ſit peccatũ. p. 63. col. 1. c. d. to. 6.
erroris impedimentum quid . pag. 99. col. 2. c. to. 6.
Eſſe eſt primum quod occurrit intellectui , & quomodo intelligi debeat . pag. 142. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
Eſſentia diuina quando eſſentia, quando ſubſtantia dicatur . pag. 210. col. 1. c. to. 6.
eſſentia diuina quatuordecim proprietates . pag. 209. col. 1. c. d. & ſequ. to. 6.
inter eſſentiam , & perſonam quænam ſit differentia . pag. 737. col. 2. a. b. c. to. 7.
Eſuries iuſtitiæ quid . pag. 813. col. 2. b. c. to. 7.
Euangelium quid ſignificet, & de modo , & loco ipſum dicendi . pag. 80. col. 1. b. c. d. & ſequ. to. 7.
Euangelia, quatuor qualitatibus contexũtur. pag. 85. col. 2. f. to. 6.
Euangelica, & Moſaica legis differẽtia. p. 86. col. 1. a. to. 6.
in Euangelica lege quatuor cõditiones nobiliſſimæ. ibid.
Euchariſtia quid . pag. 212. col. 2. c. to. 6.
Euchariſtia eſt ſacrificium , & ſacramentum , & viaticum . pag. 47. col. 1. c. to. 6.
Euchariſtia cur ſub panis , & vini ſpeciebus inſtituta. ibid. col. 2. a.
Euchariſtia an raro , an ſæpe ſit ſumenda . pag. 651. colum. 1. a. b. c. & ſequ. to. 7.
Euchariſtiæ nomen quid ſignificet. pag. 74. col. 1. c. to. 7.
Euchariſtiæ forma . pag. 95. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
Euchariſtia ſacramentum ob quas cauſas recipiendum. pag. 73. col. 2. d. e. f. & ſequ. to. 7.
Euchariſtia varia figura . pag. 823. col. 1. e. f. to. 7.
Euchariſtiæ materia alia neceſſaria , alia debita . pagin. 822. col. 2. f. to. 7.
Euchariſtia ſacramentum recipiendi neceſſitas. pag. 73. col. 1. f. & ſequ. to. eod.
Euchariſtiæ ſuſceptionis effectus multi. pa. 824. col. 1. e. f. & ſequen. to. 7.
Euchariſtia efficacia, ſeu operatio. pag. 96. col. 2. a. b. to. 6.
Euchariſtiæ integritati quatuor neceſſaria . pag. 95. col. 2. e. to. eod. & 822. col. 2. b. to. 7.
Euchariſtiæ materia . ibid.
Euchariſtiæ dignitas , & excellentia in quibus. pag. 823. col. 2. a. b. c. to. 7.
de Euchariſtia integritate doctrina. pag. 46. col. 2. f. to. 6.
Euchariſtiã manducandi modi duo. p. 96. col. 1. e. f. to. 6.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam tria requiruntur . pagin. 109. col. 2. a. b. & ſequ. to. 7.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam qualiter, & per quæ homo accendatur . pag. 72. col. 2. f. & ſequ. to. eod.
ad Euchariſtiam qua fide accedendum. pag. 71. col. 1. b. & ſequen. to. eod.
ad Euchariſtiam quanta charitas , & feruor requirantur . pag. 72. col. 1. f. & ſequ. to. eod.
ad Euchariſtiam qualis munditia corporis requiratur . ibid. d. & ſequen.
in Euchariſtia quid ſacramentum , quid res , quid res, & ſacramentũ. pag. 96. col. 1. e. to. 6. & 823. col. 1. b. to. 7.
de Euchariſtia multa ex ſanctis doctoribus . pag. 108. col. 1, to. 6.
in Euchariſtia multa mirabilia . pag. 823. col. 2. c. & ſequen. to. 7.
in Euchariſtia quoddam eſt ſecundum naturam , & quoddam ſupra naturam . ibid. f.
Exaltationis quatuor ſpecies . pag. 66. col. 1. d. to. 6.
Exceſſus mentalis , & myſticus , & quomodo in eo requies datur intellectui affectu totaliter in Deum tranſeunte. pag. 144. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
Excommunicati pœna multiplex. pag. 70. col. 2. a. to. 6.
excommunicatio iniuſta , in quibus caſibus non ligat . pag. 371. col. 1. d. & ſequ. to. 7.
excommunicatio quid, & quotuplex. pag. 70. col. 1. f. to. 6.
ab excõmunicatione in percuſſione clerici caſus excepti. pag. 70. col. 2. c. & ſequ. to. 6.
Excuſatio , & multa de ea ex ſanctis Patribus . pag. 162. col. 2. & ſequ. & 185. col. 1. & 2. to. 6.
Executio finalis ſententiæ, & tria in ea annotanda . pagin. 334. col. 2. b. c. to. 6.
Exemplar, liber vitæ, ſpeculum in quo differant in Deo. pag. 742. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Exemplum, et multa de eo ex ſanctis. p. 206. col. 1. & 2. to. 6.
Exercitatio mẽtalis, & quadruplex eius obiectum, ipſiusq. comparatio . pag. 114. col. 1. a. b. to. 7.
Exercitia ſeptem quibus bonum promouetur , & malum cauetur. pag. 619. col. 2. f. & ſequen.
de exercitio multa ex ſanctis . pag. 184. col. 1. & 2. to. 6.
Exerciſmus cur inſtitutus . pag. 822. col. 2. a. to. 7.
Experientia quid ſit . pag. 186. col. 1. b. c. to. 7.
experimentalis notitia duarum potentiarum ſit . ibid. col. 2. f. & ſequen.
Extra propoſitio, cum dicitur, Deus eſt extra omnia, quid denotet . pag. 739. col. 1. b. c. to. 7.
Extrema vnctio quibus , & quando danda . pagin. 97. colum. 2. b. c. to. 6.
Extrema vnctio non niſi adultis conferenda . pag. 49. col. 1. e. to. 6.
Extrema vnctio cur in oleo ſimplici conſecrato , & oratione deprecatiua conficiatur . ibid. c.
Extrema vnctionis materia . pag. 97. col. 2. a. to. 6.
Extrema vnctionis , & confirmationis ſeptiformis differentia . pag. 97. col. 1. e. to. 6.
Extrema vnctionis efficacia . pag. 49. colum. 1. b. to. 6. & 97. col. 2. c. d. to. eod.
Extrema vnctionis forma . pag. 97. col. 2. a. to. 6.
Extrema vnctionis diſpenſator quis. pa. 97. col. 2. a. to. 6.
de Extrema vnctionis ſacramento doctrina . pagin. 48. col. 1. d. & ſequ. to. 6.
in Extrema vnctione quid res, quid ſacramentum, quid res , & ſacramentum . pag. 97. col. 2. f. to. 6.

F

Facies in Deo quid. pa. 681. col. 2. d. & 682. col. 1. a. to. 7.
Fallacia quid . pag. 211. col. 2. f. to. 6.
Fama, & de ea multa ex ſanctis Patribus. pag. 206. col. 2. & ſequen. to. 6.
Familiaritas, & de ea multa ex ſanctis Patribus. pag. 178. col. 1. & 2. to. 6.
Fauor mali quot modis fiat . pag. 42. col. 2. d. e. to. 7.
Fellea paſſio quid . pag. 211. col. 2. d. to. 6.
Feminarum familiaritatis pericula . pag. 694. col. 2. a. b. & ſequen. to. 7.
Vide Verbo , Mulier .
Feneratores , & multa de illis ex Sanctis. pag. 131. col. 2. & 2. to. 6.
Feruor, & de eo multa ex Sanctis. pa. 194. col. 1. & 2. to. eod.
Ficus quid in Scriptura ſignificet. pa. 191. col. 2. d. e. f. to. 7.
Fidelitas ſeruari debet ex ſacris litteris. pag. 498. col. 1. b. & ſequen. to. 7.
Fidelium triplex ſtatus. pag. 820. col. 2. a. to. eod.
Fidentia quid . pag. 91. col. 1. d. 212. colum. 1. f. & 256. col. 1. d. to. 6.
Fides quid . pag. 212. col. 1. c. 313. col. 1. c. to. 6. & 804. col. 1. d. e. to. 7.
fides multis modis dicitur . pag. 804. col. 1. f. to. 7.
fides tribus magnifica oſtenditur. pag. 314. col. 1. b. to. 6.
fides eſt ſicut inſtrumentum ad ſcandendum. pag. 338. col. 1. e. f. & ſequ. to. 6.
fides, & ſpes quo pacto differant. pag. 805. col. 2. e. to. 7.

fides

Index verborum.

fides tribus commendabilis redditur. pag. 313. col. 2. f. & sequ. to. 6.
fides una in preteritis, presentibus, & futuris. pa. 804. col. 2. f. & sequ. to. 7.
fides inter scientiam, & opinionem media. pagin. 804. col. 2. a. b. to. 7.
fides dictat altissime, & pijssime sentiendum de Deo. pag. 10. col. 1. b. to. 6.
fides innititur auctoritati magis, quàm rationi. p. 804. col. 2. c. d. to. 7.
fides Christi infusa totius Scripturæ lucerna, ianua, & fundamentum. pag 5. col. 1. c. to. 6.
fides per Iaspidem, Sapphirum, & Chalcedonium, quomodo significetur. p. 337. col. 2. f. & sequ. to. 7.
fidei variæ definitiones. pag. 88. col. 1. c. d. to. 6.
fidei decem significata. ibid. f.
fidei effectus, qui sint. pag. 805. col. 1. b. to. 7.
fidei multæ comparationes. pag. 313. colum. 1. d. e. f. & sequen. to. 6.
fidei quattuor similitudines. pag. 333. col. 1. b. c. & sequen. to. eod.
fidei, & spei differentia. pag 89 col. 2. d. to. 6.
fidei articuli, quomodo dicantur duodecim, & quomodo quattuordecim. pag. 805. col. 1. c. to. 7.
fidei articuli, qui spectant ad diuinitatem septem. pagin. 805. col. 1. e. f. to. 7.
fidei articuli, qui spectant ad humanitatem Christi. septem. ibid. col. 2. a. b.
fidei catholicæ professio continet duodecim articulos fidei, qui sunt in Symbolo. p. 314. col. 1. e. f. to. 6.
in fidei doctrina, quæ sint ad modum suppositionum, quæ ad modum conclusionum. p. 804. col. 1. f. & sequ. to. 7.
super fidei fundamento multa possunt ædificari. p. 805. col. 1. c d. to. 7.
ad fidei perfectionem septem pertinent. pag. 804. colum. 2. b. c. to. 7.
fidem magnam debet homo habere ad Deum, ex sacris literis. pag. 497. col. 1. & 2. & sequ. to. 7.
de fide multa ex sanctis Patrib. p. 144. col. 2. & seq. to. 7.
Filius Dei multipliciter dicitur. p. 733. co. 2. d. & seq. to. eod.
Filius Dei triplicem excellentiam habet. pagin. 734. colum. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Filius est imago Patris. p. 734. col. 1. a. b. c. to. 7.
Filius Dei est ars Patris, ex Augustino. p. 4. col. 1. c. to. 6.
filij nomina, & ipsorum rationes. p. 210. col. 1. a. b. to. 6.
filij Dei condescensiones decem, vt nos liberaret a peccatis. pag. 14. col. 2. c. d. & sequ. to. 7.
filio quæ approprientur. pag. 76. col. 2. a. to. 6.
filium incarnari conuenientius fuit. p. 28. col. 1. d. to. 6.
filij a parentibus erudiendi. pag. 512. col. 1. d. e. f. & sequen. to. 7.
Finis tripliciter dicitur. pag. 738. col. 1. d. e. to. 7.
Firmamenti nomine Christus significatur. pag. 289. col. 1. d. & sequen. to. 7.
in firmamento continentur septem orbes. pag. 87. colum. 1. b. to. 6.
Fletus triplex est. pag. 326. col. 1. b. c. d. to. 6.
fletus impedimenta sunt sex. ibid. e. f. & sequ.
fletus emolumenta sex. ibid. col. 2. c. d. & sequ.
fletum sex incitant. ibid. col. 1. d. e.
Formica prudentiæ in decem consistit. p. 315. col. 2. f. to. 6.
Fornicatio quid. pag. 68. col. 2. e. & 72. col. 1.
fornicatio septem modis committitur. p. 12. col. 1. to. 7.
fornicationis species sex. pag. 43. col. 2. c. d. to. 7.
Fortitudo quid. pag. 212. col. 1. e. & 316. col. 2. d. to. 6. & 193. col. 2. f. & sequ. to. 7.
fortitudo duplex est. pag. 254. col. 2. d. e. to. 6.
fortitudo in quinque consistit. p. 810. col. 1. d. e. to. 7.
fortitudo quorumdam ad malum faciendum Scriptura exemplis ostenditur. p. 333. col. 1. e. f. & seq. to. eod.
fortitudo, quæ sit donum Spiritus sancti. pag. 254. colum. 2. f. & sequ. to. 6.
fortitudo purgatoria ex Macrobio quid. pag. 255. colum. 2. f. to. 6.
fortitudo purgati animi. pag. 256. col. 1. a. to. 6.
fortitudo tam politica, quàm purgatoria, purgati animi, & exemplaris. pag. 810. col. 2. a. b. to. 7.
fortitudinis partes ex Tullio quattuor. ibid. b. c.
fortitudinis effectus multiplex. ibid. col. 1. c. d.
fortitudinis similitudines. p. 316. col. 2. e. f. & seq. to. 6.
fortitudinis gradus varij. pag. 22. col 2. c. d. to. 7.
fortitudinis exempla ex sacra Scriptura. pag. 525. colum. 2. d. e. f. & sequ. to. 7.
fortitudinis variæ definitiones. pag. 92. col. 1. a. b. to. 6.
fortitudinis, prout est virtus humana, quattuor partes. pag. 256. col. 1. c. d. to. 6.
fortitudinis partes iuxta diuersos. pag. 92. col. 1. b. to. 6.
fortitudinis donum quid. pag. 92. col. 2. d. to. 6.
fortitudinis donum facit meridiem diei spiritualis. pag. 255. col. 2. f. to. 6.
fortitudinis donum facit horam vespertinam diei spiritualis. ibid.
item mane diei spiritualis. ibid. e.
fortitudinis donum menti conuiuium spirituale præparat. pag. 256. col. 1. b. c. d. to. 6.
per fortitudinis donum, quomodo Patri, & Filio, Spiritui sancto, memoria, intellectus, & voluntatis nostræ porta aperiatur. pag. 255. col. 1. f. & sequ. to. 6.
per fortitudinis donum dies spiritualis in anima oritur. ibid. d. & sequ.
ad fortitudinem, quæ iuuent. pag. 810. col. 2. e. f. & sequen. to. 7.
de fortitudine, & ipsius gradibus multa. pagin. 235. col. 2. b. c. d. to. 6.
de fortitudine multa ex sanctis Patribus. pag. 150. colum. 2. to. 6.
Franciscus sanctus prius Ioannes vocatus. pag. 334. colum. 1. f. to. 7.
Franciscus sanctus in habitu sæculari, quomodo fuerit conuersatus. pag. 296. col. 1. f. & sequ. to. eod.
Franciscus sanctus, vitæ Christi meditator assiduus. pag. 350. col. 1. a. b. to. 6.
Franciscus sanctus per Angelum ascendentem ab ortu solis habentem signum Dei viui significatur. pag. 295. col. 2. a. b. & sequ. to. 7.
Franciscus sanctus post perfectam ad Deum conuersionem accessit ad reparationem trium Ecclesiarum. pagin. 297. col. 2. a. & sequ. to. eod.
Franciscus sanctus quo pacto sacra stigmata acceperit, & diuersa miracula per ipsa patrauerit. pag. 317. colum. 2. e. f. & sequ. to. 7.
Franciscus sanctus efficax in prædicando, & gratia sanitatum clarus. pag. 315. col. 2. e. f. to. 7.
Franciscus sanctus, quàm austera vita fuerit, quantùq. solatium ei præberent creaturæ. pag. 302. d. & seq. to. 7.
Franciscus sanctus cur suos, tam longo, & prolixo officio oneranit. pag. 339. col. 1. c. & sequ. to. 7.
Franciscus sanctus in Ecclesia Virg. Mariæ regulam instituit, & ipsius approbationem ab Innocentio iij, accepit. pag. 298. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Franciscus sanctus tot existentibus approbatis regulis cur nouam regulam fecerit. pag. 355. col. 1. e. & 2. a. & sequ. to. eod.
Francisci sancti regula duodecim habet rubricas per duodecim lapides Iosuæ significatas. pag. 332. col. 2. c. d. & sequ. to. eod.
sub Francisci manu multum regula proficit eademq. ab Honorio confirmatur. pag. 300. col. 2. c. d. & sequ. to. 7.
Francisci S. quàm magna pietas, & quomodo ratione carentia ad ipsum afficerentur. pag. 308. col. 1. & sequen. to. 7.
Francisci S. quàm magnus fuerit paupertatis amor. pag. 306. col. 2. a. & sequ. to. eod.
Francisci S. canonizatio, & translatio. pag. 320. colum. 2. e. f. & sequ. to. 7.
Francisci S. quantum studium, & virtus orationis. pag. 312. col. 1. f. & sequ. to. eod.
Francisci S. quàm mira fuerit humilitas, & obedientia.

Digitized by Google

Index verborum.

nia. pag. 304. col. 2. c. & sequen. to. eod.
Franciſci S. quantus fuerit ardor charitatis, & quàm feruens deſiderium martyrij. pag. 310. col. 2. c. & sequen. to. eod.
Franciſci S. miracula diuersa referuntur. pagin. 321. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Franciſci S. quanta fuerit intelligentia scripturarum, & qualis prophetia spiritus. p. 313. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
Fratres S. Franciſci, librorum, vtenſilium, ac donorum non sunt domini. pag. 385. col. 1. b. & sequ. to. 7.
Fratres S. Franciſci cur non sustineant viros, & feminas ipsorum habitum pro libito induere. p. 377. col. 2. d. & sequ. to. eod.
fratres cur aliquãdo contra voluntatem Epiſcoporum, plebanorum, & dominorum terra domos recipiunt. pag. 378. col. 2. c. & sequ. to. 7.
fratres a quibus cauere debent. pag. 466. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
fratres cur scripta sua, libros, & quaternos difficulter alijs praſtent. pag. 382. col. 1. f. & sequ. to. 7.
fratres cur populis non pradicant ius plebanorum. pag. 382. col. 1. b. c. & sequ. to. 7.
fratres Franciſcani cur recipiant domos, & areas non contiguas ipsorum areis. p. 378. col. 1. a. b. & seq. to. eod.
fratres ijdem cur impediant alios religioſos circa suam habitationem monaſterium conſtruere. pag. 377. col. 1. d. & sequ. to. 7.
fratres cur faciant magnos conuentus, & non plures terni, vel quaterni, sed in multitudine, in domibus habitent. pag. 380. col. 1. b. & sequ. to. 7.
fratres cum sint serui vtuntur rebus in aliena poteſtate poſitis. pag. 346. col. 1. e. f. to. 7.
fratres S. Franciſci, an teneantur manibus laborare. pag. 385. col. 2. c. & & sequ. to. 7.
fratres cur habeant curam ordinis sanctæ Clara. p. 381. col. 1. a. & & sequ. to. 7.
fratres cur de loco ad locum sæpe mutentur. pag. 376. col. 2. f. & sequ. to. eod.
fratres cur in bonis ciuitatibus, & oppidis frequentius pradicent. pag. 381. col. 2. b. & sequ. to. 7.
fratres cur a sede Apoſtolica obtinent indices, & conſeruatores. pag. 379. col. 1. d. & sequ. to. 7.
fratres Franciſcani regulam non violant, dum per deuotos amicos pecuniam suis neceſſitatibus erogatam recipiunt. pag. 343. col. 1. f. & sequ. to. 7.
fratres ijdem a calumnijs liberantur. pag. 461. col. 2. f. & sequ. to. eod.
fratres qui promouendi ad confeſſiones, & pradicationes. pag. 375. col. 2. d. & sequ. to. 7.
fratres Frãciſcani, an quarumcumque, & quantarumcumque rerum poſſint habere vſum. pag. 346. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
fratres ijdem cur recipiant aliqua, qua poſtea pro pecunia venduntur. pag. 379. col. 2. c. & sequ. to. 7.
fratres S. Franciſci an eiecerint aliquos religioſos, vel clericos violenter de propriis Eccleſiis. ibid. col. 1. b. c.
fratres ijdem cur tantum acquirant sapè de vna ſpecie, vt neceſſe ſit vnum pro alio commutare. ibid. colum. 2. f. & sequ.
fratres hoſpites cum charitate excipiendi. pag. 592. colum. 2. a. & sequ. to. 7.
fratrum Franciſcanorum expropriatio, & in communi, & in particulari, ab aduerſarijs impugnata defenditur. pag. 345. col. 2. d. e. f. & sequ. to. eod.
inter fratres S. Franciſci cur non exhibeatur meriti reuerentia ijs, qui in ordine sunt priores ingreſſu. pagin. 382. col. 1. a, & sequ. to. 7.
Fraus quid. pag. 62. col. 2. b. & 211. col. 2. f. to. 6.
Fructus triplex. pag. 101. col. 2. d. e. to. 6.
fructus Spiritus ſancti non sunt noui habitus, ſed ſtatus conſolationum. pag. 814. col. 1. d. to. 7.
fructus ſpiritus duodecim. pag. 94. col. 1. d. to. 6.
fructus crucis, & paſſionis Chriſti sunt duodecim. p. 336. col. 2. d. & sequ. to. 6.
Furtum quid. pag. 71. col. 2. f. to. 6. & 37. col. 2. a. b. to. 7.
furtum tripliciter fit. pag. 12. col. 2. e. f. to. 7.
furtum eſt contra triplicem legem. p. 304. col. 1. d. e. to. 6.

G

Gabriel quid ſignificet. pag. 80. col. 1. e. to. 6. & 756. col. 1. b. c. to. 7.
circa Gabrielis Archangeli miſſionem meditatio. p. 352. col. 1. b. c. & sequ. to. 7.
gaudium ſpirituale deriuatur a quinque bonis caleſtibus. ibid. col. 2. a. b. & sequ.
gaudium ſpirituale a caleſti gaudio quomodo pigmentatum. ibid. e. f.
gaudium beatorum, vel eſt ſubſtantiale, vel conſubſtantiale, vel accidentale. p. 132. col. 1. b. & sequ. to. 7.
idem ineffabile, & ex tribus prouenit. ibid. col. 2. d.
gaudium beati de his, qua iuxta ſe sunt. pag. 129. colum. 1. f. & seq. to. 7.
gaudij magni beatorum materia eſt conſpectus B. Virginis exaltata ſuper choros Angelorum. pag. 133. col. 1. e. & sequ. to. eod.
gaudy affectus cur homini datus. pag. 603. col. 1. c. & sequen. to. 7.
gaudy gradus varij. pag. 26. col. 2. c. & sequ. to. 7.
gaudia caleſtia quot, & quanta sint. pag. 844. col. 1. e. & sequ. to. eod.
Generatio diuina, & qua circa eam propoſitiones sint notanda. p. 733. col. 2. b. c. to. 7.
Geomantia quid. pag. 212. col. 1. b. to. 6.
Gerſonita quos religioſos ſignificent. pag. 598. col. 1. d. & sequen. to. 7.
Gloria quam ſperamus, ſibi vendicat vitam noſtram. pag. 201. col. 2. d. e. to. 7.
gloria caleſtis honor inſuperabilis. p. 336. col. 1. b. to. 6.
gloria caleſtis valor impretiabilis. p. 335. col. 2. e. f. to. 6.
gloria immortalis sunt duodecim fructus. pag. 337. colum. 1. b. c. d. to. eod.
gloria caleſtis decor inæſtimabilis. pag. 336. col. 1. a to. 6.
de gloria caleſti quomodo meditandum. p. 108. col. 2. b. & sequ. to. 7.
de gloria multa ex ſanctis Patribus. pag. 207. col. 2. a. & sequ. to. 6.
Gog & Magog, & de his varia ſententia. pag. 837. colum. 2. b. c. to. 7.
Graduale quid ſignificet. pag. 79. col. 2. f. to. 7.
Gradus quid. pag. 100. col. 2. e. to. 6.
Grati eſſe debemus hominibus pro acceptis ab ipsis beneficijs. pag. 516. col. 2. d. & sequ. to. 7.
Gratia quid. pag. 91. col. 2. e. & 212. col. 1. b. to. 6. & 811. col. 1. b. to. 7.
gratia ſtricte ſumpta, quomodo diuidatur in prauenientem, & ſubsequentem. pag. 277. col. 2. c. d. to. 6.
gratia gratum faciens origo, & forma omniũ habitum. pag. 239. col. 2. b. to. eod.
gratia tripliciter dicitur. pag. 34. col. 2. f. to. 6.
gratia iuſtitia quid. pag. 212. col. 2. a. to. 6.
gratia quomodo non detur ei, qui ſe ad eam non praparat. pag. 798. col. 2. d. e. to. 7.
gratia conſiderata ſecundum principium, a quo procedit, quomodo diuidatur. pag. 277. col. 1. b. to. 6.
gratia large dicta, quomodo in prauenientem, & ſubſequentem diuidatur, & quomodo minus large eadem diuiſione diuidatur. ibid. col. 2. b. & sequ.
gratia diuiditur in gratiam protectionis, liberationis, & ſaluationis. ibid. col. 1. d.
gratia gratum faciens eſt a tribus. p. 798. col. 2. e. f. to. 7.
gratia gratis data, & gratum faciens quid. pag. 212. col. 1. c. to. 6.
gratia tripliciter dicitur, generaliter, ſpecialiter, & proprie. pag. 798. col. 2. f. & 799. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
gratia expellit vitia. pag. 664. col. 2. e. f. to. eod.
gratia prauenies, & ſubſequens. pag. 27. col. 1. a. to. 6.
gratia non cadit ſub merito de condigno. pagin. 35. colum.

Digitized by Google

Index verborum.

col. 1. 2. & 803. col. 1. b. to. 7.
gratia ramificatur in habitus virtutum, donorum, & beatitudinum. p. 87. col. 2. c. & 36. col. 1. e. & 37. col. 1. a. & 239. col. 2. f. & sequ. to. 6.
gratia ramificatur in actus beatitudinum. pag. 240. col. 1. f. & sequ. to. eod.
gratia multi effectus. pag. 799. col. 1. e. f. to. 7.
gratia diuersa definitiones. pag. 85. col. 1. a. & 87. colum. 2. b. to. 6.
gratia diuersa nomina. pag. 87. col. 1. e. f. to. eod.
gratia plenitudo quintuplex. p. 791. col. 2. e. f. to. 7.
gratia nouem genera ex comparatione ad nouem Angelorum ordines. p. 266. col. 2. b. & sequ. to. 7.
gratia diuersæ diuisiones. pag. 87. col. 1. e. & 277. colum. 1. c. d. to. 6.
gratia Spiritus sancti quadruplex consideratio. pag. 34. col. 1. a. & 34. col. 2. b. to. 6.
ad gratiæ augmentum quomodo Deus, gratia, & liberum arbitrium concurrant. p. 35. col. 1. f. to. eod.
de gratia, quatenus donum, doctrina. pag. 34. col. 1. a. & sequ. to. 6.
de gratia in comparatione ad liberum arbitrium doctrina. ibid. col. 2. d. & sequ.
de gratia inquantum est remedium peccati. pag. 35. col. 2. b. to. eod.
absque gratia liberum arbitrium potest in aliquod bonum morale. p. 278. col. 2. e. f. & sequ. to. 6.
absque gratia homo non potest vincere aduersarium. ibid. col. 1. b.
absque gratia gratis data non potest homo præparare se ad gratiam gratum facientem. ibid. f.
absque aliqua gratia non potest homo tentationibus resistere. ibid. e.
absque gratia non potest homo detestari culpam, vt offensam maiestatis, & aquitatis diuinæ. ibid. col. 2. d. e.
quali gratia indigeat homo, vt resurgat a peccato. pagin. 277. col. 2. d. & sequ. to. 6.
absque gratia mandata secundum substantiam operis possunt impleri, & non secundum intentionem inbentis. pag. 279. col. 2. a. to. 6.
de gratia multa ex sanctis doctoribus. pag. 140. col. 2. & sequ. to. 6.
ad gratiam triplex est præparatio. p. 798. col. 2. c. to. 7.
per gratiam gratis datam quid intelligatur. pag. 278. col. 2. a & sequ. to. 6.
ad gratiarum actionem septuplex consideratio accenditur. p. 639. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Gratitudinis gradus varij. p. 24. col. 2. e. f. to. 7.
Gressus in Deo quid. p. 682. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Gula quid. p. 68. col. 1. f. & 211. col. 2. f. & 292. col. 1. e. f. to. 6. & 27. col. 1. a. & 39. col. 2. f. to. 7.
gula quomodo sit peccatum mortale. pa. 782. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
gula damna. p. 292. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
gula comparationes octo. p. 292. col. 1. f. to. 6.
gula filiæ duæ. p. 292. col. 2. f. to. 7.
gula filiæ ex Gregorio quinque, ex Isidoro duæ. pag. 68. col. 2. b. & sequ. to. 6.
gula quatuor species. pag. 609. col. 1. a. b. to. 7.
gula parsimonia, & sobrietas opponuntur. pag. 68. colum. 1. f. & sequ. to. 6.
circa gulam quinque modis peccatur. p. 780. col. 1. f. to. 7.
de gula pœnitens quomodo interrogandus. pagin. 521. col. 1. b. c. to. 7.
de gula multa ex sanctis Patrib. p. 138. col. 1. & 2. to. 6.
Gustus, & multa de eo ex Sanctis. p. 196. col. 1. & 2. to. 6.
gustu interiori spirituali quomodo æterna præguſtãtur. pag. 187. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Gyrus cæli quadruplicem intelligentiam habet. pagin. 213. col. 2. a. to. 6.
gyrus triplex in primo sententiarum libro reperitur. pag. 214. col. 1. a. b. to. eod. item in secundo. ibid. f. item in tertio. ibid. col. 2. b. c. item in quarto. ibid. d. e.
gyrus cæli quomodo designat materiam primi libri sententiarum. p. 214. col. 1. a. to. 6. & quomodo materiam secundi. ibid. d. quomodo item materiam tertij. ibid. col. 2. b. quomodo materiam quarti. ibid. c. d.
gyrus Arcturi quid. ibid. col. 2. e.

H

Habitare Deum in aliquo quid significet. pag. 11. col. 2. to. 6.
Habitus religiosi, & qua circa eundem disciplina seruanda. pag. 584. col. 2. b. & sequ. to. 7.
Hæresis quid. pag. 33. col. 1. b. to. 7.
hæresis propria, & minus proprie dicitur. pagin. 70. colum. 1. b. to. 6.
Hæreticus multipliciter dicitur. ibid.
hæreticorum intentio sæpe est reddere clerum despectum & contemptu dignum. pag. 373. col. 2. d. to. 7.
Hæsitatio quid. pag. 32. col. 2. f. to. 7.
Hierarchia diuina quid. p. 79. col. 2. c. & 210. col. 2. d. to. 6.
hierarchia Angelica quid. ibid.
hierarchia Angelica in qua diuidatur. pagin. 80. colum. 1. to. 6.
hierarchia Ecclesiastica quid. pag. 79. col. 2. c. & 210. col. 2. d. to. eod.
hierarchia triplex. p. 79. col. 2. c. & & 80. col. 2. f. to. 6. & 267. col. 1. f. & seq. & 753. col. col. 1. d. & seq. to. 7.
hierarchia vltima continet Principatus, Archangelos, & Angelos. p. 277. col. 1. a. b. to. 7.
hierarchia quos ordines Angelorum contineant. p. 753. col. 1. d. & sequ. to. 7.
Hodie in oratione Dominica quid significet. p. 707. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
Holocaustum quid ex Papia. p. 276. col. 1. f. to. 6.
Homicida triplex. p. 303. col. 2. c. d. to. 6.
homicidarum triplex pœna. ibid. d. e.
Homicidium quid, & quotuplex. pag. 71. col. 1. f. to. 6.
homicidium aliud verum, aliud interpretatiuum. pagin. 815. col. 2. d. e. to. 7.
homicidium spirituale committitur duobus modis. ibid.
homicidij ex sacris litteris exempla. pag. 533. col. 2. c. & sequ. to. 7.
Homo cur ad imaginem Dei dicitur creatus. pag. 767. colum. 2. f. & seqn. to. 7.
homo quomodo cor suum debet Deo dare. pag. 226. colum. 2. f. & sequ. to. 7.
homo qualiter possit in Deum mutari, & quàm sit hæc glorioſa mutatio. p. 234. col. 2. f. & sequ. to. 7.
homo qui Deum degustauit, mirabile est, quomodo possit ab eo separari. p. 235. col. 2. e. f. to. eod.
homo qualiter se debet odio habere, vt Deum perfecte diligat. p. 228. col. 1. d. e. & sequ. to. 7.
homo quomodo ad operandum plus in Deo feruear. pag. 227. col. 2. f. & sequ. to. eod.
homo debet dirigere cogitationes suas ad Deũ, vt ipsum semper habeat in corde. ibid. col. 1. d. & sequ.
homo debet se quantum potest ad Dei amorem excitare. p. 225. col. 1. f. & sequ. to. 7.
homo quomodo diuersimode inebrietur. p. 236. col. 1. f. & sequ. to. eod.
homo debet esse ordinatus in cogitatione, locutione, & operatione. p. 231. col. 1. b. & sequ. to. 7.
homo dicitur minor mundus. p. 137. col. 2. a. to. 7.
homo pronior est ad malum, quàm ad bonum. pag. 775. col. 1. c. to. eod.
homo quare secundum duplicem naturam operari tenetur. p. 192. col. 1. f. & sequ. to. 7.
homo secundum dona naturalia potest appetere perfectionem intra limites naturæ. 279. col. 1. c. to. 6.
homo quomodo debet esse ordinatus ad præmium. p. 231. col. 1. & 2. f. to. 7.
homo in breui potest esse perfectus per contemplationem. pag. 235. col. 1. f. & sequ. to. eod.
homo quomodo in omni actione debet cõtemplatione frui. pag. 229. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.

homo

Index verborum, & rerum.

homo ſolus ex inferioribus creaturis poteſt peccare. pagin. 283. col. 1. f. to. 6.
homo per ſe cadit, non tamen ſurgit. p. 35. col. 2. c. to. 6.
homo abſque auxilio Dei non poteſt reſurgere a peccato. p. 277. col. 2. c. d. to. 6.
homo ab homine occiditur tripliciter. pag. 12. col. 1. b. & ſequ. to. 7.
hominis proprietates quæ. p. 767. col. 2. b. & ſequ. to. 7.
hominis primi peccatum quod, & quomodo ſe habuerit. pag. 60. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
hominis duplex vltimus finis extrinſecus, & intrinſecus, & quomodo. p. 841. col. 1. c. to. 7.
hominis ſtatura directa duplex ratio. pag. 765. col. 1. d. & ſequ. to. 7.
hominis primi quinque fuerunt ſtatus. pagin. 788. colum. 2. c. to. eod.
homini a principio duplex præceptum datum. pag. 83. col. 2. f. to. 6.
homini a principio quæ data. ibid.
homini primo quadruplex adiutorium datum. pa. 768. col. 1. d. & ſequ. to. 7.
homini circa ſe tria circumſpicienda. pag. 198. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
homini decem obſeruanda, vt poſſit magis proficere. pag. 224. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
de homine in paradiſo collocato quid ſentiendum, pagin. 20. col. 1. a. to. 6.
in homine anima vna. p. 81. col. 1. d. to. eod.
de homine multa ex ſacris doctoribus. pag. 111. col. 2. & ſequ. to. 6.
Honeſtas quid. pag. 90. col. 2. e. to. 6.
honeſtas publica iuſtitia quid. p. 100. col. 1. d. to. 6.
Honeſtum quid. pag. 63. col. 1. a. to. 6.
Honor duplex in quarto decalogi præcepto intelligitur. pag. 815. col. 2. c. to. 7.
honor quis Prælatis, & ſenioribus a religioſis deferri debat. pag. 573. col. 1. d. e. to. 7.
de honore multa ex ſanctis Doctoribus. p. 176. col. 2. to. 6.
Hoſpitalitas libenter exhibenda. p. 505. col. 1. c. & ſeq. to. 7.
in hoſpitio a fratribus quæ diſciplina ſeruanda. pa. 587. col. 1. d. & ſequ. to. 7.
Hoſtia cur in tres partes diuidatur. p. 823. col. 1. d. to. 7.
hoſtia fractionis doctrina. p. 96. col. 2. b. to. 6.
Hugo de ſancto Victore in quo excellat. p. 2. col. 2. d. to. 6.
Humilitas quid. pag. 627. col. 1. d. e. to. 7.
humilitas deſcribitur. pag. 322. col. 2. e. f. to. 6.
humilitas in decem meliorem partem eligit. pag. 324. col. 1. d. & ſequ. to. eod.
humilitas ad Deum quæ. p. 627. col. 2. f. to. 7. item quæ ad proximos. ibid. c. d. e. item quæ ad noſipſos. ibid. a. b.
humilitas falſa quid. p. 33. col. 2. c. to. 7.
humilitatis gradus, p. 326. col. 1. e. f. to. 6. & 21. col. 1. c. ſequ. & 628. col. 1. b. & ſequ. to. 7.
humilitatis ſimilitudines. p. 322. col. 1. f. & ſequ. to. 6.
humilitatis quinque præcipua ſigna. pagin. 325. colum. 1. c. d. to. 7.
humilitatis quattuor actus. p. 66. col. 2. b. to. 6.
humilitatis effectus. p. 323. col. 1. b. c. to. eod.
humilitatis in nobis duæ cauſæ. pag. 627. col. 1. d. e. & ſequen. to. 7.
humilitatis ex ſacris litteris exempla. p. 540. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
ad humilitatem incitant cauſæ quinque. p. 324. col. 2. a. & ſequ. to. 7.
ad humilitatem quibus gradibus peruenitur. pag. 672. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
de humilitate multa ex Sanctis. p. 187. col. 2. & ſeq. to. 6.
Hyacinthi proprietas. p. 339. col. 2. a. b. to. 6.
Hydromantia quid. p. 212. col. 1. b. to. eod.
Hymnus Angelicus quid ſignificet, & a quo ſit editus. pag. 79. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
Hyperdulia quid. pag. 212. col. 1. f. to. 6.
hyperdulia debetur B. Mariæ. p. 91. col. 2. d. to. eod.
hyperdulia cui debeatur. pag. 814. col. 1. e. f. to. 7.
Hyperphania quid. pag. 80. col. 1. to. 6.
Hypocriſis quid, & quotuplex. p. 66. col. 2. d. & 71. col. 2. b. 211. col. 2. c. to. 6. & 33. col. 2. e. to. 7.
hypocriſis ſpecies quattuor ex Gregorio, & Richardo. pag. 71. col. 2. b. c. to. 6.
hypocriſis & ſimulationis exempla ex ſacris litteris. pag. 524. col. 2. d. & ſequ. to. 7.
Hypophania quid. pag. 80. col. 1. a. to. 6.
Hypoſtaſes in diuinis tres. pag. 10. colum. 2. b. & 209. col. 2. d. to. 6.

I

Iactantia quid. p. 66. col. 1. f. & 211. col. 2. c. to. 6.
iactantia quandoque mortalis, quandoque venialis. pag. 34. col. 1. a. to. 7.
iactantia ex ſacris litteris exempla. pag. 542. col. 2. f. & ſequen. to. 7.
de iactãtia multa ex ſanctis Patribus. p. 162. co. 2. to. eod.
Iahel quid ſignificet. pag. 477. col. 2. d. e. to. 6.
Iaſpis quid ſignificet. pag. 272. col. 1 a. to. 7.
iaſpidis virtus. pag. 337. col. 2. f. to. 6.
Ieiunare immunde quis dicatur. pag. 51. col. 1. b. c. to. 7.
Ieiunium in Sanctis commendatum triplex. pag. 299. colum. 1. d. & ſequ. to. 6.
ieiunium frãgens peccat mortaliter. p. 40. col. 1. e. f. to. 7.
ieiunij comparationes. p. 298. col. 2. c. & ſequ. to. eod.
ieiunij laus, & commendatio. p. 430. col. 2. f. & ſeq. to. 7.
in ieiunio quattuor reprobantur. pag. 299. col. 1. d. & ſequen. to. 6.
Idea, ratio, & exemplar in quo differant. pag. 742. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Idea quomodo dici poſſint plures eſſe in Deo. pag. 743. colum. 1. to. 7.
Idololatria quid, & quotuplex. pag. 69. col. 2. f. & 212. col. 1. a. to. 6.
Idololatria triplex eſt. pag. 302. col. 2. a. to. 6. & 5. colum. 2. e. f. to. 7.
Idololatriæ exempla ex ſacris Scripturis. pag. 488. colum. 2. e. & ſequ. to. 7.
Idumæus quid ſignificet. p. 49. col. 1. e. to. 7.
IESVS ex Deo genitus. pag 422. col. 1. a. b. to. 6.
Ieſus emiſſus calitus. ibid. d. & ſequ.
Ieſus Maria natus. ibid. f. & ſequ.
Ieſus præfiguratus. ibid. c. d.
Ieſus conformis Patribus. ibid. col. 2. c. d.
Ieſus tribus Magis monſtratus. ibid. d. e.
Ieſus ſubmiſſus legibus. ibid. f.
Ieſus baptiſta calitus. p. 423. col. 1. d. to. eod.
Ieſus ſignis mirificus. ibid. f & ſequ.
Ieſus transfiguratus. ibid. col. 2. b. c.
Ieſus paſtor ſollicitus. ibid. c. & ſequ.
Ieſus fletu rigatus. ibid. f.
Ieſus rex orbis agnitus. p. 424. col. 1. a. b. to. 6.
Ieſus panis ſacratus. ibid. c. & ſequ.
Ieſus dolo venundatus. ibid. e. f. & ſequ.
Ieſus orans proſtratus. ibid. col. 2. b. c.
Ieſus turba circumdatus. ibid. d. e.
Ieſus vinculis ligatus. ibid. f.
Ieſus notis incognitus. p. 425. col. 1. a. to. 6.
Ieſus vultu velatus. ibid. b.
Ieſus Pilato traditus. ibid. d. e.
Ieſus morte damnatus. ibid. e. f.
Ieſus ſpretus ab omnibus. ibid. col. 2. b. c.
Ieſus cruci clauatus. ibid. d. & ſequ.
Ieſus iunctus latronibus. ibid. f. & ſequ.
Ieſus felle, & aceto potatus. p. 426. col. 1. c. & ſeq. to. 6.
Ieſus ſol morte pallidus. ibid. col. 2. a. & ſequ.
Ieſus tranſlanceatus. ibid. d. e.
Ieſus cruore madidus. ibid. f. & ſequ.
Ieſus intumulatus. p. 427. col. 1. b. & ſequ. to. 6.
Ieſus triumphans mortuus. ibid. e. f.
Ieſus reſurgens beatus. ibid. f. & ſequ.
Ieſus decor præcipuus. ibid. col. 2. c. d.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Ieſus orbi prælatus. ibid. d. e.
Ieſus ductor exercitus. ibid. f. & ſequ.
Ieſus calo lenatus. pag. 428. col. 1. a. b. to. 6.
Ieſus largitor ſpiritus. ibid. c. & ſequ.
Ieſus laxans reatus. ibid. e. f.
Ieſus ſponſus ornatus. ibid. col. 2. a. & ſequ.
Ieſus teſtis veridicus. ibid.
Ieſus index iratus. ibid. c. d.
Ieſus victor magnificus. ibid. e. f.
Ieſus rex regis filius. pag. 429. col. 1. b. c. to. 6.
Ieſus liber ſignatus. ibid. d. e.
Ieſus fontalis radius. ibid. f. & ſequ.
Ieſus finis optatus. ibid. col. 2. c. & ſequ.
Ieſu nominis dignitas. p. 790. col. 2. d. & ſequ. to. 7.
de Ieſu nominis impoſitione, pag. 432. col. 2. f. & ſequen. tom. 6.
Ieſu ſpiritualis conceptionis ſollemnitas. p. 430. col. 2. b. & ſequ. to. 6.
Ieſu ſpiritualis natiuitatis in anima ſollemnitas. p. 431. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
Ieſu Chriſti humanitatis contemplatio. pa. 388. col. 2. d. & ſequ. to. eod.
Ieſu ieiunium, & tentatio in deſerto. pagin. 423. colum. 1. e. f. to. 6.
Ieſu peregrinatio in Ægyptum. ibid. a. b.
Ieſu Chriſti ad inferos deſcendentis meditatio. p. 409. col. 2. e. f. & ſequ. to. 6.
Ieſu Chriſti natiuitas multis ſignis comprobata. p. 432. col. 1. f. & ſequ. to. eod.
Ieſu pueri præſentationis ſpiritualis ſollemnitas. p. 435. col. 2. b. & ſequ. to. eod.
Ignis quomodo agat in animas. p. 835. col. 2. b. to. 7.
ignis elementaris in iudicio quid faciet. pagin. 74. colum. 2. f. to. 6.
ignis conflagrationis mundi quattuor ignium habebit officium. pag. 838. col. 1. c. & ſequ. to. 7.
ignis, & cetera elementa reprobos affligent. pagin. 74. col. 1. f. to. 6.
ignis inferni non cruciabit æqualiter omnes damnatos. pag. 840. col. 2. b. c. to. 7.
ignis in contemplatione quid ſit. p. 104. col. 1. c. d. to. 7.
ignis proprietates. pag. 751. col. 1. e. f. to. 7.
ignis conflagrationis actio ſucceſſiua. pagin. 838. colum. 1. d. e. to. 7.
de igne conflagrationis doctrina. p. 74. col. 2. e. f. to. 6.
de igne infernali doctrina. p. 55. col. 1. & 2. to. eod.
Ignorantia quid. pag. 73. col. 2. a. to. 6.
ignorantia quotuplex. pag. 44. col. 2. f. & ſequ. to. 7. & qua culpabilis. ibid.
ignorantia vincibilis duplex. p. 62. col. 1. c. d. to. 6.
ignorantia alia facti, alia iuris. pag. 62. col. 1. a. & 69. colum. 1. f. to. 6.
ignorantia inuincibilis iuris duplex. pagin. 69. colum. 2. a. to. eod.
ignorantia iuris poſitiui iudices accuſat. pag. 62. colum. 1. b. to. 6.
ignorantia inuincibilis duplex. ibid. d.
ignorantia facti quotuplex. ibid. b. & 69. col. 1. f.
ignorantia iuris diuini quos accuſet. ibid. a. b.
ignorantia iuris duplex. pag. 69. col. 2. a. to. 6.
ignorantia iuris vincibilis duplex. ibid.
ignorantia iuris continentis morales conſtitutiones Eccleſiæ quos accuſet. pag. 62. col. 1. b. to. eod.
ignorantia alia ſimplex alia affectata. ibid. c.
ignorantia triplex negationis, priuationis, & prauæ diſpoſitionis. pag. 61. col. 2. f. to. 6.
ignorantia negationis, priuationis, diſpoſitionis, ſimplex, craſſa, ſiue ſuprema, & affectata quid. pag. 211. colum. 2. a. to. 6.
ignorantia ſecunda plaga. p. 281. col. 1. e. f. to. 6.
de ignorantia multa ex ſanctis Patribus. pag. 174. colum. 2. & ſequ. to. 6.
Imaginatio quid. p. 81. col. 1. a. & 210. col. 2. e. to. 6. & 166. col. 1. e. f. to. 7. & quid ex Auguſt. p. 82. col. 2. a. to. 6.
imaginatio duplex rationalis, & beſtialis. pag. 164. col. 2. e. to. 7.
imaginationis varia nomina. p. 81. col. 2. b. to. 6.
imaginatiua virtus quid. pag. 759. col. 1. e. f. to. 7.
Imago, & ſimilitudo quomodo differunt. pag. 82. col. 2. f. & ſequ. to. 6.
imago & ſimilitudo creationis, & recreationis in quibus conſiſtant. pag. 211. col. 1. c. d. to. 6.
imago tripliciter dicitur. p. 734. col. 1. b. & ſequ. to. 7.
imago quid ex Hilario. p. 83. col. 1. b. to. 6.
imago glorificationis quid. p. 211. col. 1. d. to. 6.
imago Dei in natura rationali quid. p. 211. col. 1. to. 6. & quid eadem in ſcriptura. p. 682. col. 2. a. to. 7.
imagines Sanctorum adorandæ. p. 249. col. 2. a. b. c. to. 6.
Imber ſpiritualiter quid ſignificet. pag. 160. col. 1. a. b. tom. 7.
Immenſitas in Deo quattuor complectitur. pag. 737. colum. 2. e. f. to. 7.
Immiſericordia quando peccatum. p. 39. col. 2. c. to. 7.
Immodeſtia quid. pag. 40. col. 1. f. to. 7.
Impaſſibilitas Sanctorum in gloria, Adæ in ſtatu innocentiæ, & puerorum in limbo quomodo differunt. pag. 243. col. 1. a. b. to. 7.
Impœnitentia duplex. p. 45. col. 2. b. c. to. eod.
impœnitentia finalis duo ſignificat. pag. 26. col. 2. d. tom. 6.
Impotentia coeundi impedimentum matrimonij. pag. 51. col. 2. a. to. 6.
Improperium quid. pag. 36. col. 1. f. to. 7.
In propoſitio quid notat pag. 733. col. 2. e. to. 7.
Inanis gloria quid. pag. 66. col. 2. b. & 211. col. 2. c. to. 6. & 33. col. 1. c. d. to. 7.
inanis gloriæ ſeptem ſunt filiæ. pag. 66. col. 2. d. e. to. 6. & 777. col. 2. a. b. to. 7.
inanis gloriæ differentia formales, & materiales. p. 66. col. 2. c. d. to. 6.
Incaſtus quid. pag. 68. col. 2. f. to. 6.
Incarnatio cur ſic dicta, & non animatio. pa. 28. col. 1. a. b. to. 6. & 788. col. 1. a. b. to. 7.
incarnatio Verbi fuit opus totius Trinitatis. pag. 352. col. 1. d. e. to. 6.
incarnatio creatio, & tranſubſtantiatio tria mirabilia, & quomodo vnum mirabilius altero. pag. 824. colum. 1. a. b. to. 7.
incarnationis rationes traduntur. pag. 786. col. 2. f. & ſequen. to. 7.
incarnationis myſterium multa figuræ præceſſerunt. ibid. d. e. f.
incarnationis vtilitas, & fructus. pag. 788. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
incarnationis decentia exponitur. pag. 27. colum. 1. a. & ſequ. to. 6.
de incarnationis opere doctrina. ibid. col. 2. c. & ſequ.
incarnationis modus quàm cõueniens. p. 28. col. 2. a. to. 6.
de incarnationis temporis plenitudine. pag. 29. col. 1. b. & ſequ. to. eod.
circa incarnationem Domini multa mirabilia. pa. 789. col. 1. f. & 2. a. to. 7.
de incarnatione Verbi ſeptem conſideranda. pag. 565. col. 1. a. b. & ſequ. to. 7.
Inceſſus in religioſis qualis eſſe debeat. pag. 583. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
Incipientes ob multas cauſas indigent magiſtro. pag. 89. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
de incipientibus multa ex ſanctis Patribus. pag. 124. colum. 2. to. 6.
Incontinentia quid. pag. 66. col. 2. d. to. 6.
ex incontinentia quæ oriantur. pag. 42. colum. 2. f. & ſequ. to. 7.
Incuria quid. pag. 33. col. 2. a. to. 7.
Indigentia hominis ſeptuplex. pag. 37. col. 2. d. to. 6.
Indulgentia proſunt defunctis in purgatorio. pagin. 836. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Indurare in Deo quid. pag. 684. col. 2. a. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Industria valet ad expellenda vitia adiuuante gratia. pag. 605. col. 1. b. & sequ. to. 7.
Infamia & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 178. colum. 2. to. 6.
Infernalis locus absque dubio sub terra. p. 74. col. 1. to. 6.
infernalis pœna intolerabilis. p. 126. col. 2. f. & seq. to. 7.
de infernalibus pœnis quomodo meditandum. pag. 108. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Infinitum tripliciter dicitur. p. 738. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Infirmitas tertia plaga animæ. pag. 281. col. 1. f. to. 6.
infirmitas animæ vulnus quid. pag. 73. col. 2. a. to. eod.
infirmorum corpore tria genera. pag. 92. col. 2. d. to. 7. & infirmorum mente alia tria. ibid. pag. 93. col. 1. f.
Ingenium quid. pag. 82. col. 1. d. to. 6.
Ingratitudo, & de ea varia exempla ex sacris litteris. pag 517. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
de ingratitudine ex sanctis Patribus multa. pag. 171. col. 1. & 2. to. 6.
Inhonestas quid. pag. 41. col. 1. c. & sequ. to. 7.
inhonestas habitus. ibid. f. & sequ.
Inimicitia exempla ex sacris litteris. pag. 506. col. 1. & sequ. to. 7.
Inimicus qua dilectione diligendus. p. 808. col. 2. e. f. to. 7.
inimicus duplex, & de utroque. p. 809 col. 1. a. to. eod.
inimico persona optare bona temporalia, perfectionis est. ibid. b.
inimicum diligere magis est meritorium, & si diligere amicum magis sit debitum. ibid. quando committatur. pag. 38. col. 2. c. d. to. 7.
Iniuria, & quid in ea statim teneamur remittere. p. 778. col. 2. a. & sequ. to. eod.
Iniustitia in contractibus quando committatur. pag. 38. col. 2. c. d. to. 7.
Innascibilitas quomodo innotescat Patri. p. 210. to. 1. a. f. 6.
Innocentia quid. pag. 212. col. 2. a. to. 6.
in statu innocentiæ non poterant esse peccata venialia. pag. 24. col. 2. e. to. 6.
de innocentia multa ex sanctis Patribus. pag. 184. colum. 2. & sequ. to. 6.
Innouatio, & purgatio mundi in quo differant. pag. 238. col. 1. f. to. 7.
Inobedientia quid. pag. 66. col. 2. d. & 211. col. 2. e. to. 6.
inobedientia duplex. pag. 32. col. 2. c. d. to. 7.
Inopia duplex. pag. 390. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Insidiæ quid. pag. 34. col. 1. f. to. 7.
Insomnium quid. pag. 82. col. 2. d. & 211. col. 1. b. to. 6.
Intellectiua a sensitiua cognitione quomodo differat. pagin. 263. col. 1. a. b. to. 6.
Intellectus quid sit. pag. 81. col. 1. a. & 210. col. 2. f. to. 6. & 166. col. 2. b. c. d. to. 7. & quid ex Aug. p. 82. co. 2. b. to. 6.
intellectus possibilis quid. pag. 762. col. 2. f. to. 7.
intellectus agens quid. ibid. e.
intellectus speculatiuus, & practicus quid. p. 211. col. 1. a. to. 6. item in quo differant. pag. 762. col. 2. a. b. to. 7.
quomodo etiam agens, & possibilis. ibid.
intellectus, & sapientia quomodo a prudentia, & consilio differant, & inter se. p. 321. col. 1. b. & sequ. to. 6.
intellectus donum ad quid necessarium. pag. 263. col. 1. f. & sequ. to. 6.
intellectus, vt donum Spiritus sancti quid. ibid. d.
intellectus donum cur sexto loco ordinetur. pag. 262. col. 2. c. d. to. eod.
intellectus pro vi naturali, & pro virtute intellectuali, habitu scilicet principiorum. p. 263. col. 1. b. c. to. 6.
intellectus operatio quæ sit. pag. 139. col. 2. a. b. to. 7.
intellectus varia diuisiones. p. 761. col. 2. a. b. c. to. 7.
intellectus doni actus. p. 92. col. 2. b. to. 6.
intellectus doni hora vespertina qua. pag. 266. col. 1. b. & sequ. to. eod.
intellectus doni mane quomodo oriatur in mente. pagin. 265. col. 2. b. c. to. eod.
intellectus doni meridies qua. ibid. d. & sequ.
per intellectus donũ veritates diuinæ abscõditæ in sacra Scriptura manifestantur. p. 264. col. 1. b. & sequ. to. 6.
per intellectus donum dies spiritualis in anima oritur. pag. 265. col. 1. f. & sequ. to. eod.
per intellectus donum conuiuium spirituale menti præparatur. pag. 266. col. 1. f. & sequ. to. eod.
per intellectus donum penetrantur velamina sacramentorum. pag. 265. col. 1. b. & sequ. to. 6.
per intellectus donum quæ subtiliter penetranda. p. 321. col. 1. d. & sequ. to. eod.
Intelligentia quid. p. 212. col. 1. d. to. 6. & quid ex Augustino. pag. 82. col. 2. b. to. eod.
intelligentia qua vis animæ ex auctore de spiritu, & anima. pag. 161. col. 2. e. f. to. 7.
intelligentia, & multa de ea ex sanctis Patribus. p. 149. col. 1. & 2. to. 6.
intelligimus tantum vnum, & scimus plura. pag. 762. col. 1. c. d. to. 7.
Intentio nostra quomodo moueri soleat. pag. 637. col. 1. f. & sequ. to. 7.
intentio proprie, & principaliter est actus voluntatis. pag. 151. col. 2. b. & seq. to. eod.
intentio recta haberi debet in opere. pag. 354. col. 2. b. & sequ. to 7.
intentio actualis maioris est meriti, quàm habitualis. pag. 351. col. 2. f. to. 7.
intentio finis actionis debet actionem præcedere. ibid. colum. 1. f.
intentio prana in confessione explicanda. pag. 690. colum. 1. b. c. d. to. 7.
intentio recta, & simplex per qua signa exteriora cognoscatur ex Origene. pag. 152. col. 2. f. & sequ. to. 7.
intentio consecrantis requiritur in Eucharistia. p. 822. col. 2. c. d. to. 7.
intentionis rectæ, & simplicis signa interiora. pag. 258. col. 1. a. & sequ. to. 7.
intentiones diuersæ. p. 152. col. 1. b. & sequ. to. eod.
Interdictum Ecclesiæ, & quæ possint, & debeant fieri in eo. pag. 70. col. 1. d. e. to. 6.
Introitus Missæ quid significet. p. 79. col. 1. c. d. e. to. 7.
Inuenta rei retentio quando peccatũ. p. 37. col. 2. b. c to. 7.
Inuidia quid. pag. 67. col. 1. a. b. & 211. col. 2. d. & col. 2. e. to. 6. & 34. col. 1. c. & 778. col. 1. b. to. 7.
inuidia quibus nominibus dicatur. p. 66. col. 2. f. to. 6.
inuidia multa mala facit. pag. 778. col. 1 e. to. 7.
inuidia quomodo sit mortale. p. 781. col. 2. e. f. to. 7.
inuidia triplex est. p. 606. col. 1. d. & sequ. to. 7.
inuidiæ differentia materiales. p. 67. col. 1. b. to. 6.
inuidiæ affectus cur naturaliter homini insitus. pa. 602. colum. 2. e. f. to. 7.
inuidiæ quinque damna. p. 289. col. 1. a. & sequ. to. 6.
inuidiæ nouem similitudines. p. 288. col. 2. e. & seq. to. 6.
inuidiæ filiæ quinque. pag. 67. col. 1. c. to. 6. & 778. colum. 1. b. c. to. 7. item duæ. p. 289. col. 2. a. b. to. 6.
inuidiæ exempla ex sacris litteris. pag. 302. col. 2. a. & sequ. to. 7.
inuidiæ remedia. pag. 28. col. 2. c. & sequ & 606. colum. 2. b. & sequ. to. 7.
de inuidia quomodo pœnitens interrogandus. pag. 50. col. 2. b. c. to. 7.
de inuidia multa ex sanctis Patribus. pag. 136. col. 2. & 2. to. 6.
Ioannes Baptista quomodo in vtero sanctificatus. pag. 472. col. 2. d. to. 6.
Ioannes mittit discipulos ad Iesum. p. 372. col. 2. a. b. to. 6.
Ioannis Baptistæ laus. p. 361. col. 1. a. b. to. 6.
Ioannis Baptistæ obitus. p. 372. col. 2. c. & sequ. to. 6.
Ioseph quid significet. pag. 477. col. 1. e. f. to. 6.
circa Ioseph volentem dimittere Mariam meditatio. pag. 353. col. 2. f. & sequ. to. eod.
Iouis Planetæ proprietates. pag. 750. col. 2. f. to. 7.
Ira quid. p. 67. col. 1. d. e. & 211. col. 2. d. et 289. col. 2. b. to. 6. & 28. col. 1. f. & seq. & 35. col. 1. e. f. & 778. col. 1. f. to. 7.
ira quotuplex. pag. 35. col. 1. f. to. 7.
ira quomodo sit mortale peccatum. pag. 782. col. 1. a. & sequ. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Ira opponitur mansuetudini, & patientiæ. pag. 67. colum. 1. f. to. 6.
ira octo similitudines. p. 289. col. 2. e. & sequ. to. 6.
ira affectus cur datus homini. p. 602. col. 2. f. & seq. to. 7.
ira species tres. pag. 67. col. 1. f. & sequ. to. 6.
ira damna. pag. 289. col. 2. f. & sequen. to. 6. & 278. colum. 2. to. 7.
ira triplex est qualitas. p. 606. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
ira filia sex, & qua. pag. 67. col. 2. a. & sequ. & 290. col. 1. c. to. 6. & 778. colum. 2. d. e. to. 7. item tres ex Damasceno. pag. 67. col. 2. a. to. 6.
ira remedia. pag. 28. col. 1. f. & sequ. & 607. col. 1. b. & sequ. to. 7.
ira, qua est vitium, exempla ex sacris literis. pag. 539. col. 2. d. & sequ. to. 7.
de ira, & furore Dei. pag. 280. col. 2. d. & sequ. to. 7.
de ira quomodo pœnitens interrogandus. pag. 30. colum. 2. c. d. to. 7.
de ira multa ex sanctis Patribus. pagin. 136. col. 2. & sequen. to. 6.
Irasci in Deo quid. pag. 683. col. 2. e. f. to. 7.
Iris quid sit. pag. 752. col. 1. b. to. 7.
Irreconciliatio quid. pag. 36. col. 2. d. e. to. 7.
Irregularitas, & de eius dispensatione. pag. 65. col. 2. & sequ. ad pag. 70. to. 7.
Irreuerentia quomodo, & circa qua vitari debeat a religioso. pagin. 572. colum. 2. b. c. & sequen. & 573. colum. 2. d. e. to. 7.
Irritatio quid. pag. 36. col. 1. d. e. to. 7.
Iudæi volunt capere Iesum in sermone. p. 395. col. 1. f. to. 6.
Iudæi in festo encæniarum voluerunt Christum lapidare. pag. 396. col. 2. e. f. to. 6.
Iudæi in iudicio adulteræ Dominum decipere voluerunt. pag. 397. col. 2. d. e. to. 6.
Iudæorum decem obiectiones aduersus nos in obseruatione primi mandati decalogi. pagin. 6. col. 1. f. & sequen. to. 7.
Iudicandi quinque modi dantur. p. 839. col. 1. c. d. to. 7.
Iudices ob multas rationes virtutes dicuntur. pag. 275. col. 1. b. & sequ. to. 7.
Iudicum & prælatorum auctoritas calorum nomine significatur ob multa. p. 283. col. 1. f. & sequ. to. 7.
de iudicibus multa ex sanctis Patribus. pag. 120. colum. 1. to. 6.
Iudicium triplex est secundum Richardum. pag. 834. colum. 2. e. f. to. 7.
iudicium iustum quid sit. pag. 596. col. 2. e. to. 7.
iudicium peruersum quid. pag. 34. col. 1. f. to. 7.
iudicium prauum quid, & quotuplex. pag. 63. col. 1. e. & 2. a. b. to. 6.
iudicium temerarium quid sit. p. 596. col. 2. e. to. 7.
iudicia hominum quandoque recta, quandoque prauæ. pag. 114. col. 1. b. c. d. & sequ. to. 7.
iudicia vitanda. pag. 607. col. 1. f. & sequ. to. 7.
iudicium finale quàm formidabile. pag. 126. col. 2. b. & sequ. to. 7.
iudicium fiet in valle Iosaphat. pag. 839. col. 1. b. to. 7.
quale futurum. ibid. a. b. cur futurum. pag. 51. colum. 1. f. & 2. d. to. 6. illud præcedet trina citatio. pag. 838. col. 2. e. f. to. 7. de eo quomodo meditandum. pag. 108. colum. 1. e. f. & sequ. to. 7. tria in eo scripta aperientur. pag. 334. col. 1. c. to. 6. in eo iusti videbunt Christum; tam in natura diuinitatis, quàm humanitatis. pag. 839. col. 1. e. f. to. 7. in eo quatuor erunt ordines iudicandorum. ibid. colum. 2. a. & sequen. in eo aperientur liber conscientiæ, & liber vitæ. pagin. 52. colum. 1. a. to. 6. in eo eris concursus ignis, quadruplicis. pag. 74. colum. 2. to. 6. quanta futura in eo iudicia seueritas. pag. 334. colum. 2. a. to. 6. de eo multa ex sanctis Patribus. p. 121. col. 1. & 2. to. eod.
Iuramentum duplex est. assertorium, & promissorium. pag. 7. col. 1. c. d. & 38. col. 2. f. to. 7.
iuramentum promissorium fit tribus modis. pag. 7. colum. 1. f. & sequ. to. 7.
iuramentum promissorium quando obliget. pag. 38. colum. 2. f. & sequ. to. eod.
iuramenti tres comites. pag. 64. colum. 2. b. c. c. to. 6. & p. 7. col. 1. d. e. & 38. col. 2. e. f. to. 7.
iuramenti duæ differentiæ. p. 64. col. 2. c. to. 6.
iuramenti exempla ex sacra Scriptura. pag. 486. colum. 2. a. b. & sequ. to. 7.
Iurare quid. pag. 64. col. 2. b. & 211. col. 2. b. to. 6.
iurare propter quæ liceat. pag. 64. col. 2. b. to. 6.
Iuratio & multa de ea ex Sanctis. p. 165. col. 1. to. 6.
Iustificatio impij quid. pag. 830. col. 1. f. to. 7.
iustificatio duobus modis sumitur. ibid. col. 2. d. e.
iustificatio quo pacto sumpta dicatur fieri in instanti. ibid. e. f.
iustificatio magnum Dei beneficium. pag. 120. col. 1. e. & sequ. to. 7.
iustificant animam quinque, sed diuersimode. pag. 819. col. 2. c. d. to. eod.
iustificatio impij quattuor requirit. p. 35. col. 2. f. & 97. col. 1. e. to. 6. & 830. col. 1. f. & sequ. to. 7.
in iustificatione impij quid faciat Deus. pagin. 35. colum. 2. f. to. eod.
in iustificatione impij concurrunt gratia gratis data, & gratum faciens. p. 36. col. 1. b. to. 6.
in iustificatione duplex charitas nobis datur. pag. 731. col. 1. f. to. 7.
Iustitia quid. p. 91. col. 1 f. & sequ. & 212. col. 1. f. & 317. col. 1. d. to. 6. & 194. col. 2. e. f. & 811. col. 1. a. to. 7.
iustitia, & specialis, & generalis virtus. p. 36. co. 2. e. to. 6.
iustitia in quibus consistat. p. 811. col. 1. f. to. 7.
iustitia cur dicatur perpetua. ibid. c. d.
iustitia tripliciter peruertitur. ibid. d.
iustitia originalis in quo consistebat. pagin. 280. colum. 2. f. to. 6.
iustitia generalis ex Anselmo est rectitudo voluntatis. pag. 4. col. 2. a. to. 6.
iustitia ordinas ad proximũ duplex est. p. 3. co. 1. c. d. to. 6.
iustitia, & misericordia reperiuntur in omnibus operibus Dei. pag. 747. col. 1. b. & sequ. to. 7.
iustitia seu æquitas generalis per Chrysoprassum, Hyacinthum, & Amethystum significatur. pag. 339. col. 1. d. & sequ. to. 6.
iustitia Dei tribus modis sumitur. p. 747. col. 1. a. b. to. 7.
iustitia partes ex Tullio sex. p. 811. col. 1. b. to. 7.
iustitia quattuor species ex Damasceno. pagin. 667. colum. 1. a. to. 7.
iustitia gradus varij. pag. 22. colum. 2. e. & 23. colum. 1. e. f. to. 7.
iustitia comparationes. p. 317. col. 1. f. & sequ. to. 6.
iustitia effectus, & actus. pag. 92. col. 1. b. c. to. 6.
iustitia effectus multiplex. p. 811. col. 1. e. f. to. 7.
iustitia diuina seueritas. pag. 55. colum. 1. f. & sequen. to. 6.
iustitia, & æquitatis exempla ex sacris literis. pag. 513. col. 2. c. & sequ. to. 7.
ad iustitiam quæ moueant. pag. 811. col. 1. d. e. to. 7.
de iustitia, & eius gradibus multa. p. 235. col. 2. d. e. to. 6.
de iustitia multa ex sanctis Patribus. p. 155. col. 1. to. 6.
Iustus pro quattuor maximis datis Deo, alias recipit maxima dona. pag. 101. col. 2. c. d. to. 6.

K

Kyrie eleison, quid significet. pagin. 79. colum. 1. f. tom. 7.

L

Labor seu exercitium fratrum Minorum qualis esse debeat. p. 344. col. 2. c. & sequ. to. 7.
Lacryma debet habere tria. pag. 328. colum. 1. f. & sequen. to. 6.
lacrymarum seu fletus exempla. pag. 484. col. 2. f. & sequen. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Latitia inepta. pag. 66. col. 1. f. to. 6.
latitia inepta fructus gula quando peccatum mortale. pag. 40. col. 2. f. & sequ. to. 7.
de latitia multa ex sanctis Patribus. pag. 179. col. 2. & sequ. & 202. col. 2. & sequ. to. 6.
Laicus laico in extremis non debet confiteri. pag. 372. colum. 1. d. e. to. 7.
laici cur non communicent sub utraque specie. p. 825. col. 1. d. e. to. eod.
Lamech qui occidit Cain putans occidere feram non excusatur. pag. 45. col. 1. a. to. 7.
Languor triplex. p. 172. col. 1. f. & sequ. to. eod.
Largitatis gradus varij. p. 23. col. 2. d. e. f. to. eod.
Latitudo, longitudo, & profunditas in Deo metaphorice dicuntur. pag. 737. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Latria quid sit, & quid comprehendat. p. 91. col. 2. c. & 212. col. 1. f. to. 6. & 74. col 1. d. e. & 814. col. 1. e. to. 7.
latria officia qua. pag. 91. col. 2. c. d. to. 6.
latria exhibitio debet habere tria. p. 200. col. 1. c. d. to. 7.
Laudatio Dei orationis effectus. p. 639. col. 2. e. f. to. 7.
laudis Dei septuplex consideratio. pag. 640. col. 1. a. & sequ. to. 7.
ad laudes quinque Psalmi, quid significent. pag. 339. col. 2. e. f. to. 7.
Lectio. & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 197. col. 2. & sequ. to. 6.
Lex Euangelica, & Mosayca, quomodo differant. pag. 40. col. 1. f. to. 6. & 816. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Lenitas mentis quid. pag. 66. col. 1. f. to. 6.
Liber vita quid ex Augustino. p. 52. col. 1. a. to. 6.
liber vita Verbum incarnatum. p. 74. col. 2. c. d. to. 6.
liber scriptus intus & foris. p. 210. col. 2. d. to. 6.
liber duplex est legendi. p. 321. col. 1. d. e. to. eod.
liber vita duas habet paginas. pag. 745. col. 1. f. & sequen. to. 7.
libri curiose seruandi. pag. 592. col. 2. e. f. to. 7.
Liberalitas quid. pag. 91. col. 2. b. & 212. col. 1. f. to. 6.
liberalitatis ex sacris litteris exempla. pag. 521. col. 2. d. & sequ. to. 7.
Libertas liberi arbitrij triplex est. p. 765. col. 1. a. b. to 7.
libertas peccandi quid. pag. 66. col. 2. a. to. 6.
libertas a coactione quid. p. 211. col. 1. b. c. to. 6.
libertas voluntatis creata quomodo stet cum infallibilitate predestinationis diuina. p. 13. col. 2. a. to. 6.
Liberum arbitrium quid. pag. 764. col. 2. f. to. 7.
liberum arbitrium quomodo dicitur liberū a coactione sufficienti. pag. 763. col. 2. f. to. 7.
liberum arbitrium reperitur in Deo, & Angelis. p. 761. col. 1. b. c. to. 7.
liberum arbitrium vario definitur. pag. 23. col. 1. & sequ. to. 6.
Libido causa omnis peccati. pag. 777. col. 1. f. to. 7.
libidinis fluxus, qui vigilantibus accidit, causa. p. 692. col. 2. c. & sequ. to. 7.
Ligaminis impedimentum quid. p. 200. col. 1. c. to. 6.
ligamur multis modis, & quibus. p. 814. col. 2. d. to. 7.
Lilij folia, & grana castitatem notant. pag. 309. col. 1. a. b & sequen. to. 6.
Limbus duas partes habet. pag. 74. col. 1. d. to. 6.
in limbo anima existentes consolationes receperunt ab his qui de nouo venerant. p. 273. col. 1. a. to. 6.
Linea in consanguinitate quid. pag. 100. col. 2. d. to. 6.
Lingua. & labia Dei quid. pag. 682. col. 1. b. c. to. 7.
lingua frenum religionis initium. p. 591. col. 2. c. to. 7.
lingua peccata viginti duo. pagin. 304. col. 1. f. & sequen. to. 6.
lingua peccata quomodo confitenda. pag. 695. col. 2. f. & sequ. to. 7.
lingua peccatorum comparationes. pag. 304. col. 2. b. c. tom. 6.
Locustos ad quos usus, & quas ob causas Dominus habuerit. pag. 342. col. 1. a. b. & sequ.
Locus, & in loco esse aliquid multipliciter. pag. 739. colum. 1. c. d. to. 7.
Locusta cibus Ioannis quale animal. p. 429. col. 2. e. f. to. 7.
Longanimitas seu perseuerantia coronatur. pag. 332. colum. 1. f. to. 6.
longanimitatis effectus. ibid. d. e. f.
longanimitatis laudes. ibid. col. 1. c. d.
Loquacitas vitium pessimum. pag. 356. col. 1. f. & seq. to. 6.
Loqui in Deo quid. pag. 683. col. 2. a. b. to. 7.
loquutio Dei quotupliciter. ibid.
in loquutione qua obseruanda. pag. 618. col. 1. e. f. & sequen. to. 7.
Lucifer primus Angelorum quomodo peccarit. pag. 75. colum. 2. f. to. 6.
Lucifer idem tumens de priuato bono priuatam appetijt excellentiam. pag. 17. col. 2. e. to. 6.
lucifer cuius ordinis fuerit, & quid appetierit. p. 757. colum. 1. f. & sequ. to. 7.
Luctus, vt est vna ex beatitudinibus, quid sit. pag. 813. col. 2. b. to. 7.
Ludus alearum seu taxillorum, quando peccatum. p. 38. col. 1. d. e. to. 7.
Lumen quadruplex, interius, exterius, superius, inferius. pag. 1. col. 1. a. b. to. 6.
lumen artis mechanica septuplex, & quare. ibid. b.
lumen sensitiua cognitionis quintuplex. ibid. col. 2. f & sequen.
lumen cognitionis philosophica triplex, & cur triplex. pag. 2. col. 1. c. & sequ. to. eod.
lumen sacra Scriptura superius dicitur. ibid. col. 2. b.
lumen de sursum descēdens, & sex eius differētia. ibid. d
Luna qua conueniant. pag. 750. col. 2. c. d. to. 7.
Lux quid sit. pag 750. col. 2. c. d. to. eod.
Luxuria quid. pag. 68. col. 2. d. & 293. col. 1. b. & 211. col. 2. f. to. 6. & 41. col. 1. b. c. & 780. col. 2. c. to. 7.
luxuria continentia opponitur. p. 68. col. 2. d. to. 6.
luxuria ex Cassiano vbdix omnis peccati. pag. 777. colum. 2. a. to. 7.
luxuria quadruplex est. p. 610. col. 1. d. & sequ. to. 7.
luxuria quomodo sit peccatum mortale. pag. 783. colum. 1. b. c. to. 7.
luxuria ob triplicem causam prohibetur. p. 303. col. 2. f. & sequ. to. 6.
luxuria species sex, vel octo dici possunt, & quomodo. pag. 62. col. 2. e. f. to. 6. & 52. col. 2. f. & sequ. to. 7.
luxuria tentatio quotuplex. p 68. col. 2. e. to. 6.
luxuria damna. pag. 293. colum. 2. e. f. & sequ. to. 6. & 781. col. 1. d. e. to. 7.
luxuria indicia, & remedia. pag. 27. col. 2. c. & sequ. & 611. col. 1. b. & sequ. to. 7.
luxuria, & incontinentia exempla ex sacris litteris. pag. 537. col. 2. d. & sequ. to. 7.
luxuriæ filia quinque. pag. 294. col. 1. a. to. 6. & octo ex Gregorio. pag. 69. col. 1. a. to. eod. & 781. col. 1. b. c. to. 7.
ex Isidoro quattuor. pag. 69. col. 1. b. to. 6.
luxuria comparationes nouem. pag. 293. col. 1. c. & sequen. to. 6.
de luxuria multa ex sanctis Patribus. pag. 138. col. 2. & sequ. to. 6.
de luxuria quomodo pœnitens interrogandum. pag. 51. col. 1. d. to. 7.

M

Machina mundialis sex diebus fuit producta. p. 77. col. 2. e. to. 6.
machinatio quid. pag. 34. col. 1. e. f. to. 7.
Magdalena, & alia duæ Maria veniunt ad monumentum. pag. 412. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
Magdalena conuersio. p. 371. col. 2. b. c. & sequ. to. eod.
Magistro non indigentes quales esse debeant. pag. 890. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Magnificentia quid. p. 212. col. 1. f. to. 6. & 820. col. 2. e. to. 7.
item ex Tullio. pag. 256. col. 1. & 2. a. to. 6.
magnificentia duæ definitiones. p. 91. col. 1. c. to. eod.
Magnanimitas quid. ibid. & 212. col. 1. e. to. eod.

magna-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

magnanimitatis, & confidentia exempla ex sacris litteris. pag. 526. col. 2. c. & sequ. to. 7.
Magorum fides quanta. pag. 357. col. 1. a. b. to. 6.
Maledicere quid. pag. 211. col. 2. b. to. 6.
Maledictio quid. pag. 36. col. 2. b. c. to. 7.
de maledictione qua Deus maledicit. pag. 479. col. 2. b. & sequ. to. 7.
de maledictione quæ homo maledicit. ibid.
de maledictione multa ex sanctis Patribus. pag. 163. colum. 2. & sequ. to. 6.
Maledicum quadruplex. p. 64. col. 2. f. to. 6.
Maleficium quid. pag. 71. col. 1. b. & 212. col. 1. b. to. 6.
Mali timere solent bonos. p. 500. col 2. a. & sequ. to 7.
mali quomodo resurgent. p. 54. col. 2. e. f. to. 6.
malorum innumerabilis semper numerus. pag. 512. colum. 1. c. d. & sequ. to. 7.
Malitia quid. pag 73. col. 2. a. to. 6.
malitia quarta plaga animæ. p. 281. col. 2. c. to. 6.
de malitia multa ex sanctis Patrib. p. 172. co. 1. & 2. to. 6.
Malum quid sit. p. 58. col. 2. c. & 211. col. 1. e. to 6. & quid in se. & secundum se. p. 211. col. 1. e. to. eod.
malum ex circumstantia quid. ibid. f.
malum culpæ & pœnæ quid. ibid. e.
malum pugnæ quid. ibid.
malum triplex est. p. 59. col. 1. b. & 94. col. 1. & 2. b. to. 6.
malum culpæ quotuplex. p. 59. col 1. c. to. 6.
malum quomodo utile. p. 770. col. 1. f. & 2. f. to. 7.
mali introductio qua. pag. 59. col. 1. c. d. to. 6.
Mandata omnia duobus mãdatis claudũtur. p. 40. co. 1. 2. 6.
mandata prima tabulæ ordinant nos in Deum, secunda vero in proximum. pag. 3. col. 1 a. b. to. 7.
mandata, vt obseruentur timore, & amore opus est. pag. 4. col. 1. f. to. 7.
ad mandata obseruanda quatuor nos mouent. pag. 1. col. 1. a. & sequ. to. 7.
in mandatorum obseruatione triplex est vtilitas. ibid. col. 2. b. & sequ.
ad mandatorum plenam explanationem tria concurrunt. pag. 3. col. 2. e. f. to. 7.
mandatorum duo genera. p. 4. col. 1. e. f. to. 7.
mandatum primum decalogi, & de eo sermo. pag. 3. colum 1. f. & sequ. to. 7.
mandatum secundum decalogi, & de eo sermo. pag. 6. col. 2. f. & sequ. to. eod.
mandatum tertium decalogi. & de eo multa. pag. 8. colum. 1. b. & sequ. to. eod. habet aliquid mere morale, mere cærimoniale, & mixtum. ibid. col. 2. c. d. obiectiones Iudæorũ contra Christianos soluũtur. ibid. col. 1. f & seq.
mandatum quartum decalogi, & de eo sermo. pag. 9. col. 2. b. & sequ. to. 7.
mandatum quintum, sextum, & septimum, & de his sermo. pag. 11. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
mandatum octauum, nonum, & decimum decalogi præceptum. & de his sermo. p. 13. col. 1. c. & sequ. to. 7.
Maria quid pag. 211. col. 2. d. to. 6.
Manichæorum hæresis de iuramento. p. 7. col. 1. e. f. to. 7.
Mansuetudo. & patientia, in quo differant. pag. 813. colum. 2. f. to. 7.
mansuetudo a natura, a figura, & a scriptura demonstratur. p. 325. col. 2. e. f. & sequ. to. 6.
Mansueti cum Deo familiaritatem habentis signum triplex. pag. 325. col. 2. a. & sequ. to. 6.
mansuetis quæ conueniant. p. 332. col. 2. e. f. to. 6. habent hereditatem in talo. p. 325. col. 2. c. d. to. eod.
Mantia vnde dicta. pag 71. col. 1. a. to 6.
mantia quinque species habet. ibid.
Manuale opus quomodo exercendum a religiosis. pag. 582.
Manus in Deo quid. p 682. col. 1. d. e. to. eod.
MARIA Virgo stella maris. p. 454 col. 1 f. & seq to. 6.
a triplici væ originalis miseria in manu. p. 452. col. 2. d. & sequ. to. eod habuit gratiam priuilegiorum. p. 460. col. 2. b. & sequen. to. eod. comparatur regina in palatium cum rege ingredienti. pagin. 472. colum. 1. f. & sequen. to. eod. plena fuit expressione diuinæ gloriæ. pag. 463. col. 2. e. f. to. eod. cælestium, terrestrium, & infernorum Domina. pag. 455. col. 1. f. & sequ. to. eod. plena fuit respersione odorifera famæ. p. 463. col. 2. b. c. d to. 6. habuit gratiam præmiorum. pag. 461. col. 1. d. & sequen. to. eod. interpretatur illuminata, & illuminatrix. pag. 454. col. 2. f. & sequen. to. 6. habuit gratiam labiorum. pag. 460. col. 1. a. & sequ. to. eod. plena possessionibus bonæ vitæ in effectu. p. 462. col. 2. d. & sequen. to. eod. benedicta dicitur per septem virtutes contra septem capitalia vitia. pag. 476. col. 2. e. f. & sequen. to. 6. immunis a triplici væ. pag. 452. colum. 1. d. & sequen. to. eod. immunis a triplici væ pœnæ. 453. col. 1. d. & sequen. to. eod. beata corpore, & anima assumpta in cælum. pagin 472. col. 1. b. & sequen. to. 6. plena fecundatione prolis diuinæ. pag. 403. col. 1. c. & sequen. to. eod. fuit virga, & virga florens. pag. 470. col. 2. b & sequen. to. eod. plena illuminatione sapientiæ, & intellectus. pag. 462. col. 1. c. & sequen. to. eod. habuit gratiam donorum spiritus sancti. p. 459. col. 2. b. & sequ. to. 6. plena fuit fruitione lætitiæ æternæ. pag. 464. col. 1. a. b. c. to. eod. plena vnctione misericordiæ. p. 462. col. 2. f. & sequ. to. eod. per charitatem affectuosa. pag. 456. col. 1 f. & sequ. to. eod. Aurora comparatur. pag. 457. col. 2. b. & sequ. to. eod. plena perfectione vniuersalis Ecclesiæ. p. 463. col 1. f. to. eod. plena inundatione gratiæ. p. 462. col. 1 f. & seq. to. 6. aurum a Magis oblatum pauperibus erogauit. pag. 357. col. 1. e. f. to. 6. amarum mare. p. 463. col. 2. e. f. to. 6. in Euangelio septem verba locuta est. pag. 785. col. 1. f. & sequ. to. 7. multis de causis fuit desponsata. pag. 834. col 2. a. b. to. 7. significatur per scalam Iacob. p. 202. col. 1. c. & sequen. to eod. etiam nominata accendit. pag. 118. col. 2. d. to. 7. eius virginitas. pag. 417. colum. 2. a. b. to. 6. purificatio. pag. 357. col. 2. f. & sequen. to 6. paupertas. ibid. col. 1. c. d. ventris eius qui & qualis fructus. pag. 478. col. 2. d. & sequen. to. eod. quomodo eius gratia immensa. pag. 458. col. 1. c. & sequen. to. eod. eius post Epiphaniam mora ad præsepe. pag. 357. col. 2. b. & sequ. to. 6. septem habuit priuilegia. p. 460. col. 2. c. & sequen. to. eod. Maria nomen quomodo beatæ Virgini conuenientissimum. pag. 436. colum. 1. c. & sequ. to. eod. eius humilitas quanta. ibid. d. Maria Virginis salutatio quinque sententias continet, in quibus quinque dulcissima eius laudes continentur. pag. 451. col. 2. c. & sequen. to. 6. Maria nomen quæ significat. pag. 432. col. 1. d. & 433. col. 2. d. e. f. & sequen. tom. eod. eiusdem mansuetudo, & patientia. pag. 456. col. 2. e. f. to. eod. vita & eius septem petitiones. pag. 351. col. 1. d. & sequen. to. 6. gratia eius vtilitas. pag. 458. col. 2. e. f. to eod. gratia eius multiplex. ibid. col. 1. f. item verissima. p. 457. col. 2. d. e. f. & sequen to. eod. Maria Virginis corpus surrexit gloriosum ante omnem putrefactionem. p. 453. col. 1. a. b. c. to. 6. eius diligentia indefessa. pag. 457. col. 1. a. & sequen. to. 6. quomodo ei conueniat cali natura, & proprietas. pag. 291. col. 1. e. f. & sequen. to. 7. responsio eius Angelo data expenditur. pag. 785. col. 1. e. f. to. 7. de Beata Maria ex sanctis Patribus multa. pagin. 108. col. 2. & sequ. to. 6.
Martha. & Maria quomodo Christo ministrabant. p. 384. colum. 2. c. & sequen. to. 6. & quid per eas significetur. ibid.
Martis planeta proprietates pag 750. col. 2. f to. 7.
Martyrium fugere an sit imperfectorum. p. 423. col. 1. a. & sequ. to. 7.
martyrij desiderium perfectio est. pag. 422. col. 2. d. & sequen. to. 7.
de martyrio multa ex sanctis Patribus. pag. 207. col. 1. & 2. to. 6.
Matrimonium quid. pag. 50. col. 1. d. & 98. colum 2. d. & 212. col. 2. d. to. 6.
matrimonium cur ab initio institutum. pagin. 50. colum. 2. b. to. 6. & cur ante omnia alia sacramenta. pag 43. col. 2. a. to. eod.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

matrimonium, & in officium, & in remedium institutum. pag. 50. col. 1. d. to. 6.
matrimonium a Deo quibus modis institutum. pag. 98. col. 2. d. e. to. 6.
matrimonium quando initietur, ratificetur, & consummetur. p. 50. col. 1. e. to. 6.
matrimonij sunt tria bona. ibid. e. f. & sequ.
matrimonij contractus per qua initietur, ratificetur, & consummetur. p. 98. col. 2. e. to. 6.
matrimonij impedimenta duplicia. p. 99. col. 1. & 2. a. & sequ. to. 6. item duodecim impedimenta. pag. 50. col. 1. & 2. f. & 51. col. 1. a. to. eod.
matrimonij ex sacris litteris exempla. p. 536. col. 2. c. d. & sequ. to. 7.
matrimonio coniuncti tripliciter separantur. pag. 99. col. 1. a. b. to. 6.
in matrimonio rato, & consummato quid res, quid sacramentum, quid res, & signum. ibid. c. d.
in matrimoniali actu quibus modis possit contingere peccatum p. 43. col. 2. b. c. to. 7.
Mechanica opera, seu servilia sunt septē. p. 8. col. 2. d. to. 7.
Meditando debet se homo exercere ad igniculum sapientia. pag. 199. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
meditando quomodo se debet homo exercere ad cōscientia stimulum. pag. 197. col. 1. c. & sequ. to. 7. & quomodo ad radiū intelligentia. p. 198. col. 2. b. & seq. to. eod.
Meditatio quid sit, & quomodo a cogitatione distinguatur. pag. 154. col. 2. f. & sequ. to. 7.
meditatio necessaria orationi. p. 575. col. 2. c. d. to. 7.
meditatio studiosa aternorum est secundum iter aternitatis, & de ordine huius itineris. pag. 154. col. 2. b. & sequen. to. 7.
meditatio post Completorium. p. 408. col. 2. b. & seq. to. 6.
in meditationis itinere Deus quomodo spiritum humanum illuminat. p. 155. col. 1. d. & sequ. to. 7.
de meditatione multa ex sanctis Patribus. p. 184. col. 2. & sequ. to. 6.
meditationes infra Missarum sollemnia. p. 202. col. 1. f. & sequ. to. 7.
Membra corporis triplicia. p. 765. col. 1. f. & sequ. to. 7.
membra inter se quomodo se habeant. ibid. col. 2. a. b.
membra corporea cum Deo in scripturis tribuuntur, quid significent. p. 631. col. 1. a. & sequ. to. 7.
circa membrorum gestum, qua disciplina a religioso seruanda. pag. 524. col. 1. c. & sequ. to. 7.
Memoria quid. pag. 210. col. 2. f. & 212. col. 1. d. to. 6. & 760. col. 1. c. to. 7.
memoria nostra quinque modis Deo inharere docetur. pag. 637. col. 1. c. & sequ. to. 7.
memoria quo pacto reformari debeat. pag. 600. col. 1. f. & sequ. to. 7.
memoria, & reminiscentia, quomodo differant. p. 760. col. 1. d. & sequ. to. 7.
memoria mortis sex in homine bona facit. pag. 323. col. 1. e. f. & sequ. to. 6.
memoria peccatorum quomodo fieri debeat. pag. 107. col. 1. d. & sequ. to. 7.
memoria operationes iudicant animam esse imaginem Dei. pag. 139. col. 1. e. f. to. 7.
de memoria multa ex sanctis Patribus. pag. 148. col. 2. & sequ. to. 6.
Memorialia vigintiquinque ad bene viuendum. pag. 15. col. 2. a. & sequ. to. 7.
Mendacium quid. pag. 64. col. 1. e. & 211. col. 2. b. to. 6. & 13. col. 2. a. b. to. 7.
mendacium triplex est. pag. 64. col. 1. f. to. 6. & 13. colum. 1. e. f. & 38. col. 2. d. e. & 816. col. 1. b. to. 7.
mendacium octuplex. p. 64. col. 1. f. & 2. a. to. 6.
usen.acij ex sacris litteris exempla. pag. 518. col. 1. f. & sequ. to. 7.
de mendacio multa ex sanctis Patribus. p. 164. col. 2. to. 7.
Mendicare licitum est fratribus, & argumentorum quorundam contra hoc solutio. p. 346. col. 2. d. & seq. to. 7.
Mendicatio pro Christo susceptæ est perfectionis Christianæ. pag. 392. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Mendicitas quintuplex est origine, modo, & efficacia differens. pag. 463. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
mendicitatis triplex est modus. pag. 395. colum. 1. a. & sequen. to. 7.
Mens nostra tribus virtutibus Theologicis, supernaturi debet. pag. 140. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
mens nostra tripliciter appellata. p. 135. col. 2. f. to. 7.
Mensa, & quomodo in ea religiosi oculos custodire debeant, & seruare silentium. p. 581. col. 1. e. f. to. 7.
in mensa a religiosis specialia non sunt quarenda. ibid. col. 2. c. & sequ.
circa mensam qua disciplina seruanda. pag. 582. colum. 1. a. b. & sequ. to. 7.
Mensura durationis tres sunt. p. 77. col. 1. c. to. 6.
Merarita quos religiosos designent. p. 588. col. 2. b. c. to. 7.
Mercurij planeta proprietates. pag. 751. col. 1. e. to. 7.
Meretricium quid. pag. 72. col. 2. b. to. 6.
Meritum triplex est. pag. 801. col. 2. c. d. to. 7.
meritum, vel demeritum, quomodo circa finem actionis attenditur. pag. 802. col. 2. b. to. eod.
ad meritum tria valent. pag. 802. col. 1. d. e. to. 7.
ad meritum ex parte subiecti tria requirantur. p. 802. col. 1. f. to. 7.
merito condigni nullus meretur primam gratiam. pagin. 801. col. 2. d. e. to. 7.
mereri quis tripliciter dicitur. pag. 85. col. 1. d. e. to. 6.
meritoria opera quomodo sint a gratia, & a libero arbitrio. pag. 802. col. 1. d. to. 7.
meritoria operatio quomodo sit septimum iter aternitatis. pag. 191. col. 2. d. & sequ. to. 7.
Metus quid, & quotuplex. pag. 100. col. 1. b. to. 6.
metus quis sit impedimentum matrimonij. pagin. 100. col. 1. c. to. 6.
Michael quid significet. pag. 80. colum. 1. e. to. 6. & 756. col. 1. a. b. to. 7.
Michael Angelus Christum in agone confortat. pag. 403. col. 1. b. & sequ. to. 6.
Milites, & multa de illis ex sanctis Patribus. pag. 130. colum. 2. to. 6.
Millenarius quid significet. pag. 837. col. 2. c. d. to. 6.
Ministri altaris, & illorum officium. pag. 579. col. 1. a. & & sequ. to. 7.
Minores fratres cur habeant magnos conuentus. p. 957. col. 1. d. & sequ. to. 7. cur non degant in deserto. 356. col. 2. f. & seq. eod. cur colligant plura, quàm sufficiant ad vnius diei victum. pag. 357. col. 2. f. & sequ. eod. cur non laborent manibus pro victu. 359. col. 2. e. f. to. 7. cur populo predicent, & confessiones audiant. p. 335. colum. 2. e. & seq. to. 7. cur litterarum studio vacent. 356. col. 1. e. f. & sequ. to. eod. cur nihil habeant proprium in communi, & in speciali. ibid. col. 2. b. & sequ. cur plura nunc petant, quàm olim. p. 358. col. 1. e. f. & sequ. to. eod. cur videantur esse impatientes penuriæ. ibid. col. 2. d. & sequen. to. 7. quomodo possint hortos, libros, domos, &cet. possidere. pagin. 364. colum. 1. f. & sequen. to. 7. an recipiant eleemosynam ab his, qui iniusta lucra sectantur. p. 365. col. 1. e. f. & 2. a. to. eod. an transgrediantur regulam cum pecunias, quæ sibi per eleemosynam erogantur, per alios recipi et conseruari faciant. p. 364. col. 2. d. & sequ. to. 7. an omnes ad illorum ordinem recipiendi. p. 360. col. 2. f. & sequ. to. 6. inter eos cur non omnes dyscoli e religione eyciantur. p. 361. col. 2. b. c. to. eod. an de illorum religione, possit quis facta professione, ad aliam transire. p. 359. col. 2. f. & sequ. to. eod. cur non omnes recipiuntur ad illorum religionem. ibid. col. 1. e. f. & sequ. illorum ordo ob quæ tempore sancti Bonauentura deformari cœpit. pag. 467. col. 2. f. & sequ. to. eod. cur in Minorum religione aliqui prauis moribus inueniantur. p. 361. col. 1. c. & sequen. to. eod. an ad Minorum religionem de qualibet religione sit transitus. p. 359. col. 2. e. f. to. 7. an Minoribus liceat eyicere aliquē pro demeritis, et egresso pœnitenti, & petēti receptionē denegare. p. 360. col. 1. a. seq. to. 7.

Miracu-

Digitized by Google

Index verborum, & rernm.

Miraculum quid. pag. 88. col. 2. c. to. 6.
miraculum, & mirum, in quo differant. pag. 744. colum. 1. d. e. to. 7.
ad miraculi rationem qua requirantur. ibid.
miracula in quibus fiunt. p. 714. col. 2. a. b. to. eod.
de miraculis divina providentia factis. pag. 472. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Miseria, & multa de ea ex sanctis Patrib. p. 180. col. 2. to. 6.
Misericordia quid. pag. 91. col. 2 f. & 212. col. 2. b. to. 6.
misericordia ceterum virtutes superat. pa. 327. col. 2. d. & sequ. to. 6.
misericordia tribus modis dicitur. pag. 747. colum. 2. b. & sequ. to. 7.
misericordia comparationes. p. 327. col. 1. b. & seq. to. 6.
misericordia gradus varij. p. 21. col. 2. f. & sequ. to. 7.
misericordia beatitudo definitur. p. 813. col. 1. d. to. eod.
misericordia opera qua. pag. 248. col. 2. c. d. 328. colum. 1. d. to. 6. & 813. col. 2. c. d. to. 7.
misericordia laudes. p. 327. col. 1. f. & sequ. to. 6.
ad misericordiam quibus meditationibus moueamur. pag. 327. col. 2. b. c. to. 6.
de misericordia multa ex sanctis Patribus. pagin. 204. colum. 1. to. 6.
misericordia opera spiritualia, & eorum sufficientia. pag. 93. col. 2. d. to. 6.
Missa unde dicta, & eius significatio usque ad offertorium. pag. 79. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Missa quas prerogatiuas habeat. p. 225. col. 2. e. f. to. 7.
Missa mysteria multa sunt. p. 825. col. 2. f. to. 7.
Missa ritus, & signationes, qua in Missa fiunt quid significent. pag. 96. col. 1. d. e. to. 6.
Missa officium moraliter exponitur. p. 826. col. 1. b. c. to. 7.
in Missa officio, qua negligentia occurrant. pagin. 826. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Missam celebrantis qua intentio. p. 74. col. 2. b. c. d. to. 7.
Missam celebrans quomodo se habere debeat post communionem. p. 75. col. 2. b. to. 7. & quomodo infra sacrum canonem. ibid. col. 1. a. b.
ad Missam celebrandam conscientia discutienda, & passio Christi meditanda. p. 76. col. 1. b. & sequ. to. 7.
a Missam celebrante quomodo confessio fieri debeat. pagin. 74. col. 2. e. f. & sequ. to. 7.
ad Missam celebrandam sex in celebrante requiruntur. pag. 75. col. 1. d. e. & sequ. to. 7.
Missale in loco honesto reponendum. pag. 579. col. 1. a. to. 7.
Mitis quis sit. pag. 813. col. 1. f. to. 7.
Mittere, & missi quibus personis in diuinis competat. pag. 12. col. 1. a. to. 6.
Moderantia quid. pag. 90. col. 2. e. to. 6.
Modestia quid. ibid. & 212. col. 1. e. to. eod. & 810. colum. 1. c. to. 7.
de modestia multa ex sanctis Patribus. pag. 154. col. 2. & 155. col. 1. to. 6.
Monachorum tria genera. pag. 307. col. 1. b. to. 6. item quattuor genera. p. 408. col. 1. c. & sequ. to. 7.
de monachis bonis multa ex sanctis doctoribus. pag. 123. col. 1. & 2. to. 6. item de monachis malis. ibid.
Moniales cur recipiantur constituta pecunia. pag. 381. colum. 1. c. d. & sequ. to. 7.
Montes quattuor mala habent, & valles quattuor bona. pag. 324. col. 1. e. to. 6.
Mores in religiosis quales esse debeant. pag. 618. col. 1. e. f. & sequ. to. 7.
Mors semper meditanda. p. 126. col. 1. b. c. d. to. 7.
mors malorum horrenda. p. 562. col. 1. d. & sequ. to. 7.
mors iustorum pretiosa. p. 563. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
de morte quomodo meditandum. pag. 107. col. 2. b. & sequ. to. eod.
de morte multa ex sacris litteris. pag. 561. colum. 1. f. & sequ. to. 7.
de morte multa ex sanctis Patribus. pag. 180. colum. 2. & sequ to. 6.
Mortificatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 186. col. 1. to. 6.
Motiua vis in qua diuidatur. pag. 760. col. 2. d. & sequ. & 763. col. 1. a. b. to. eod.
motiua sensitiua quid. p. 210. col. 2. f. to. 6.
Motus triplex, & nullus eorum in Deo. pag. 740. col. 1. f. & sequ. to. 7.
motus primi mobilis dicitur rationalis. pagin. 750. colum. 2. b. to. 7.
motus firmamenti, & planetarum dicitur irrationalis. pag. 750. col. 2. b. to. 7.
Mulier, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 112. colum. 1. & 2. to. 6.
mulierum fallacia multa. p. 560. col. 1. f. & seq. to. 7.
mulierum stultiloquium. p. 560. col. 2. f. & sequ. to. 7.
mulierū ornatus superfluus. p. 561. col. 1. d. & seq. to. 7.
mulierum auiditas magna. p. 559. col. 1. f. & sequ. to. 7.
mulierum pietas. ibid. c. & sequ.
mulierum fortitudo. ibid. col. 2. c. & sequ.
mulierum magna fides. pag. 558. col. 1. d. & seq. to. eod.
mulierum magna sapientia. ibid. col. 2. b. & seq. to. 7.
Multiloquiū, et otiosa verba fugienda. p. 656. col. 1. a. b. to. 7.
de multiloquio multa ex Sanctis. p. 162. col. 1. to. 6.
Munditia carnis quid, et quot sunt eius penna. pag. 685. col. 2. f. & sequ. to. 7.
munditia cordis quid. pag. 813. col. 2 e. to. 7.
munditiam cordis tria faciunt. pag. 328. col. 1. f. & sequ. to. 6.
ad munditiam cordis qua disponunt. ibid. col. 2. b. c. d.
Mundus in natura celesti, & elementari constitit. pag. 15. col. 2. to. 6.
mundus triplex est. pag. 749. col. 1. c. to. 7.
mundus cur purgandus per ignem. p. 59. col. 1. a. b. to. 6.
mundus innouabitur transacto iudicio. pag. 839. colum. 2. e. f. to. 7.
mundus cur igne conflagrationis consumendus, & non aquarum inundatione. p. 74. col. 2. f. to. 6.
mundus incœpit esse a Deo per creationem. pag. 14. colum. 1, to. 6.
mundi innouationis ratio. pag. 839. col. 2. f. to. 7.
mundi status septem. p. 752. col. 1. a. b. c. to. 7.
Munerum acceptio, qua non est peccatum, suspecta tamen est pag. 38. col. 1. b. & sequ. to. 7.
munerum acceptionis ex sacris litteris exempla. p. 525. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Murmuratio quid. p. 32. col. 2. e. f. to. 7.
Mutabilitas, & multa de ea ex sanctis. p. 165. col. 2. to. 6.
mutatio triplex est. p. 823. col. 2. f. & sequ. to. 7.
mutatio substantialis quadruplex. p. 824. col. 1. b. c. to. 7.
Myrrha fasciculus quid sit. pag. 158. col. 1. b. c. to. 7.

N

NAres in Deo quid. pag. 681. col. 2. d. to. 7.
Natiuitas Christi, & circa eam meditatio. pa. 354. col. 2. a. & sequ. to. 6.
Natura corporalis quomodo anima vniatur. pag. 15. colum. 1. e. to. 6.
natura celestis quotuplex. pag. 15. col. 2. f. to. eod.
natura corporea, & quid de ea tenendum quantum ad fieri. pag. 15. col. 1. c. & sequ. to. eod.
naturalis philosophia triplex. pag. 2. col. 1. f. to. eod.
naturalis virtus quid. pag. 700. col. 2. d. e. to. 7.
Nazareth flos interpretatur. p. 480. col. 1. e. f. to. 6.
Necessitas duplex, & vtraque valet ad fugandā vitia. pag. 604. col. 1. f. to. 7.
Negligentia quid. pag. 62. col. 2. a. to. 6. & multa de ea ex sanctis Patribus. p. 106. col 2. & seqn. to. eod.
Negotiatores, & multa de illis ex sanctis Doctoribus. pagin. 131. col. 1. to. 6.
Nescire in Deo quid. pag. 683. col. 2. e. to. 7.
Nicromantia quid. pag. 212. col. 1. a. to. 6.
Nobiles, & de illis multa ex sanctis Patribus. pagin. 130. col. 2. to. 6.
Nomen Dei assumitur in vanum multipliciter. pag. 815. col. 1. e. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

nomina quot modis de Deo dicantur. pag. 742. col. 1. f. & seq. to. eod.
Nomina ipsius Dei, aut essentialia, aut notionalia, aut personalia. pag. 742. col. 1. a & seq. to. 7.
Notio quid. pag. 210. col. 1. a. to. 6.
Notiones in diuinis quinque. pag. 10. col. 2. c. 209. col. 2. d. to. 6. 741. col. 2. c. d. to. 7.
de notionibus regula obseruanda. ibid. e. f.
Notitia approbationis quid. pag. 210. col. 2. e. to. 6. & quid notitia visionis. ibid.
Nouitatum præsumptio quid. pag. 66. col. 2. e. to. 6.
Nouitiatus in religione duplex. pag. 565. col. 2. f. to. 7.
Nouitius quomodo se habebit cum socio in via. pag. 657. col. 1. e. f. to. 7.
nouitius seipsum corrigat. pag. 661. col. 2. f. & sequen. to. eod.
nouitius ad Eucharistiam quomodo se debeat præparare. pag. 664. col. 2. d. & seq. to. 7.
nouitius fugiat rumores, & iactantiam. pag. 655. col. 2. d. & seq. to. eod.
nouitius non habeat res curiosas. pag. 660. col. 2. e. f. to. eod.
nouitius quomodo debeat confiteri. pag. 664. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
nouitius desideret semper esse in cella. pag. 654. col. 2. b. c. to. 7.
nouitius vitare debet curiositatem. pag. 659. col. 2. d. & seq. to. 7.
nouitius otium fugiat. pag. 656. col. 1. e. to. 7.
nouitius circa dormitionem quomodo se geret. pag. 665. col. 2. f. & seq. to. 7.
nouitius quando a superiori corripitur genuflectat. pag. 653. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitius ad Missas libenter ministret. pag. 654. col. 1. d. & seq. to. eod.
nouitius extra domum non circumspiciat per loca. pag. 657. col. 1. d. e. to. 7.
nouitius prædicationis, & confessionis officium non desideret. pag. 654. col. 2. e. f. & seq. eod.
nouitius qualiter se gerere debeat in dormitorio. pag. 653. col. 1. d. & seq. to. 7.
nouitius capiat horas ad meditandum, & orandum. pag. 657. col. 2. a. to. 7.
nouitius pacificum habeat auditum. pag. 656. col. 1. c. to. 7.
nouitius det bonum exemplum in conuersatione. pag. 657. col. 2. b. c. to. eod.
nouitius quomodo se gerere debeat circa comestionem. pag. 665. col. 1. c. & seq. to. 7.
nouitius in omnibus semper habeat honestatem. pag. 666. col. 2. a. b. & seq. to. eod.
nouitius confiteatur ter in septimana. pag. 654. col. 2. a. b. to. 7.
nouitius in capitulo qualiter se gerere debeat. pag. 653. col. 1. a. b. c. to. 7.
nouitius qualiter in mensa se gerere debeat. ibid. col. 2. a. & seq.
nouitius humili verecundia præditus esse debet. pag. 655. col. 1. e. f. to. 7.
nouitius proponat sibi in omnibus exemplum Christi. pag. 656. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitius in religione debet omnia transitoria abdicare. pag. 569. col. 1. d. e. to. 7.
nouitius litteras ad se missas non aperiat absque licentia superioris. pag. 571. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitius peccantibus debet compati. pag. 660. col. 2. a. b. to. 7.
nouitius qualiter cantare debeat. pag. 656. col. 2. f. & seq. to. 7.
nouitius odium, & detractionem contra se patienter sustineat. pag. 661. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitius quattuor cautelas obseruare debet. pag. 596. col. 1. b. & seq. to. 7.
nouitius in omnibus vanam gloriam fugiat. pagin. 656. colum. 2. eod. tomo.
nouitius confessionem generalem, quàm primum faciat. pag. 569. col. 1. f. to. 7.
nouitius sit voluntarie subiectus. pag. 658. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
nouitius in proposito bono non fluctuet. pag. 569. col. 2. a. b. to. 7.
nouitij lectio qualis. pag. 654. col. 2. c. d. to. 7.
nouitij modus loquendi qualis. pag. 656. col. 1. e. to. 7. & qualis eius conuersatio inter fratres. 655. col. 1. b. & seq. eod. qualis incessus, & sessio ibid. f. & seq. qualis risus. ibid. col. 2. b. qualia verba. ibid.
nouitio, cui & quoties sit confitendum. pag. 574. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitio in colloquio mulierum quæ vitanda. pag. 657. col. 2. d. & seq. to. 7.
nouitio otium vitandum. pag. 659. col. 1. e. f. & seq. to. 7. & mala cogitationes. ibid. col. 2. b. c.
nouitio familiaritates sæcularium vitanda. pag. 667. col. 1. c. & seq. to. 7.
nouitio quæ memoriter discenda ex diuino officio. pag. 576. col. 1. f. & seq. to. 7.
nouitio qualis debet esse religionis feruor. pag. 656. col. 1. b. c. d. to. 7.
nouitio de absente quomodo loquendum. pag. 655. col. 2. c. to. 7.
nouitio quæ orationes dicenda, & quomodo. pag. 663. col. 1. d. & seq. to. eod.
nouitio in egressu foras quæ obseruanda. pag. 657. col. 1. a. b. c. to. 7.
nouitiorum bonorum quæ signa, & quæ prauorum. pag. 593. col. 1. a. & seq. to. 7.
nouitijs quid semper considerandum. pag. 652. col. 2. a. b. to. 7.
nouitijs, & nouiter conuersis sæpe prodest loci mutatio. pag. 269. col. 2. d. & seq. to. 7.
nouitijs quomodo a somno surgendum. pag. 652. col. 1. d. & seq. to. eod.
nouitijs necessaria humilitas. pag. 569. col. 2. f. & seq. to. 7.
de nouitijs multa ex sanctis Patribus. pag. 122. col. 2. to. 6.
Nubes quomodo fiant. pag. 751. col. 2. e. f. to. 7.
Nuga, & de his multa ex sanctis Patribus. pag. 162. col. 1. & 2. to. 6.
Numerorum septem differentia. pag. 138. col. 2. b. & seq. to. 7.
Nuntij diuini ad animam, quomodo a falsis distinguantur. pag. 158. col. 1. e. f. & seq. to. 7.

O

OBed Edom, quid significet. pag. 474. col. 2. d. e.
Obedientia quid. pag. 92. col. 1. a. to. 6.
obedientia mera quæ dicatur. pag. 20. col. 1. e. & 210. col. 2. d. to. 6.
obedientia duplex est. pag. 393. col. 1. f. to. 7. item triplex. 631. col. 1. a. & seq. to. eod.
obedientia qualis esse debeat. pag. 566. col. 2. b. & seq. to. 7.
obedientia perfecta, sua imperfecta relinquit. pag. 570. col. 1. d. & seq. to. 7.
obedientia Prælatis debita. pag. 652. col. 1. c. d. & 2. a. & seq. to. 7.
obedientia in operibus, in locutione, & in vsu rerum. pag. 570. col. 2. b. & seq. to. 7.
obedientia laudes. pag. 667. col. 1. c. d. & seq. to. 7.
obedientia ratio quæ. pag. 630. col. 2. c. & seq. to. 7.
obedientiæ sex auxilia. pag. 307. col. 2. f. & seq. to. 6.
obedientia præconia. ibid. col. 1. d. e. f.
obedientia exempla ex Sacra scriptura. pag. 490. col. 2. a. & seq. to. 7.
obedientia necessitas, & meritum. pag. 170. colum. 2. b. c. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

obedientia comparationes. pag. 307. col. 2. a. & seqn. to. 6.
obedientia exemplum mirabile. pag. 240. col. 2. c. d. e. to. 7.
obedientia gradus varij. pag. 20. col. 2. c. d. to. 7.
obedientia gradus septem. pag. 307. col. 2. e. f. to. 6. & qui. pag. 631. col. 1. f. & seq. to. 7.
de obedientia bona, ex sanctis Patribus multa. pag. 155. col. 2. & seq. to. 6. item de inaccepta. pag. 156. col. 1. & 2. to. eod.
Oblinio quotuplex, & qualis sit peccatum. pag. 45. col. 2. e. f. to. 7.
de obliuione multa ex sanctis Patribus. pag. 174. col. 1. & 2. to. 6.
Obliuisci in Deo quid. pag. 584. col. 1. b. to. eod.
Obseruantia quid. pag. 91. col. 2. e. 212. col. 2. a. to. 6. 212. col. 1. c. to. 7.
Obstinationis, & duritia malorum exempla ex sacris litteris. pag. 548. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
de obstinatione multa ex sanctis Patribus. pag. 168. col. 1. & 2. to. 6.
Occasiones peccandi confitenda. pag. 691. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Occisio tripliciter est iniusta. pag. 815. col. 2. d. to. 7.
Oculus triplex, carnis, rationis, & contemplationis. pag. 160. tol. 2. e. f. & seq. to. 7.
oculus cordis habet suam noctem, & diem. pag. 246. col. 1. b. c. & seq. to. 6.
oculi quid in Deo. pag. 621. col. 2. e. to. 7.
Octupatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. 165. col. 2. & 2. to. 6.
Odium quid. pag. 211. col. 2. d. to. 6.
Offertorium vnde dicatur. pag. 80. col. 2. to. 7.
Officium diuinũ ob quinque causas in Ecclesia institutum. ab Spiritu sancto. pag. 100. col. 1. f. & seq. to. 7.
officium diuinum quàm deuotissime persoluendum. pag. 590. col. 2. c. d. e. & seq. to. 7.
officium diuinum quomodo recitandum. pag. 602. col. 2. f. & seq. to. 7. & quomodo persoluendum etiam extra chorum. pag. 577. col. 2. e. f & seq. to. 7.
officia a Religiosis quomodo alijs committenda. pag. 573. col. 1. b. c. d. to. 7.
in officijs monasterij quæ disciplina a Religiosis seruanda. pag. 585. col. 2. a. & seq. to. 7.
Omissio quid. pag. 62. col. 1. e. to. 6.
omissio quotuplex, & qualis sit peccatum mortale. pag. 44. col. 1. d. & seq. to. 7.
Operatio Dei in productione mundi triplex. pag. 77. col. 2. f. to. 6.
operatio hominis tam spiritualis, quàm corporalis, quomodo Deiformis efficiatur. pag. 192. col. 2. f. & seqn. 2. 4.
operationis bona exempla ex sacris litteris. pag. 559. col. 1. c. & seq. to. 7.
Oppressionis bonorum per malos ex sacris litteris exempla. pag. 550. col. 1. d. & seq. to. 7.
Opus manuale quibus ab Apostolo præcipiatur. pag. 407. col. 2. c. d. e. to. 7.
operis triplex genus. pag. 406. colum. 2. e. f. & seqn. to. 7.
opera sex dierum moraliter explicantur. pag. 749. col. 1. f. & 2. a. b. to. 7.
opera bona quomodo sunt trium meritoria. pag. 802. col. 2. e. f. to. 7.
opera extra charitatem facta ad quid valeant. pag. 803. col. 1. e. to. eod.
opera misericordiæ corporalia. 93. col. 2. b. c. to. 6. & eorum sufficientia. ibid.
operum quinque sunt genera. pag. 772. col. 1. e. to. 7.
Oraculum quid. pag. 82. col. 2. to. 6. & 211. colum. 1. a. to. eod.
Orandi tres modi. pag. 637. col. 2. a. & seq. to. 7.
orandi modus a vanitijs seruandus. pag. 573. colum. 1. a. b. c. to. eod.
orandum est mane, & vespere. pag. 575. colum. 2. f. to. 7.
orantis forma varia. pag. 642. col. 2. a. b. c. to. eod.
orantis affectio ad impetrandum quomodo debet esse præparata. pag. 124. col. 2. & seq. to. 7.
orantes quare quandoque non exaudiantur. pag. 644. col. 1. f. & seq. to. 7.
Oratio quid. pag. 93. col. 2. f 297. col. 2. b. 212. col. 2. b. to. 6.
oratio duplex mentalis, & vocalis. pag. 41. colum. 1. b. to. eod.
oratio mentalis quid. pag. 64. col. 1. e. f. to. 7.
oratio breuis sit, & pura. pag. 575. col. 2. e. to. 7.
oratio duabus alis subleuatur. ibid. d. e.
oratio pascit hominem interiorem. pag. 576. col. 1. a. b. to. 7.
oratio quomodo pars satisfactionis. pag. 830. col. 1. e. f. to. 7.
oratio commendatur. pag. 385. col. 2. a. b. to. 6.
oratio cur collecta dicatur. pag. 79. col. 2. b. to. 7.
oratio deuota dicenda ante communionem. 76. col. 2. f. to. 7. item alia post communionem ibid. col. 2. e. f.
orationis Dominicæ petitiones septem. pag. 41. col. 1. e. to. 6. & earum sufficientia. 94. col. 1. a. to. 6. & de eisdem doctrina. 40. col. 1. d. & 2. a. & seq. to. eod. eiusdem breuis expositio. 339. col. 1. f. & seq. to. 7. item de eadem meditatio. 244. colum. 2. b. & seq. to. 7.
orationis partes tres, seu gradus tres. pag 199. col. 2. e. f. to. 7.
orationis figura triplex. pag. 297. col. 2. e. f. & seqn. to. 6.
orationis vtilitates. pag. 642. col. 1. d. & seq. to. 7.
orationis effectus. pag. 641. col. 1. f. & seq. to. 7.
orationis comparationes. pag. 297. colum. 2. c. d. e. to. 6.
orationis virtus quanta. pag. 675. col. 1. c. & seqn. to. 7.
orationis exempla ex sacra Scriptura. pag. 482. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
orationis perfectio. pag. 646. col. 1. c. d. to. 7.
ad orationem tria requiruntur. pag. 675. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
in oratione varij affectus formantur. pag. 637. col. 2. f. & seq. to. 7.
oratione quomodo peruenitur ad veram sapientiam. pag. 199. col. 2. e. f & seq. to. 7.
de oratione accepta multa ex sanctis Patribus. pag. 156. col. 2. & seq. to. 6. item de inaccepta. 157. colum. 2. & seq. to. eod.
orationes speciales quibusdam expediunt, & de ipsis multa. pag. 644. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Orbes cælestes quomodo distant inter se, & a terra. pag. 749. col. 2. e. f. to. 7.
Ordo quid. pag. 212. col. 2. d. to. 6. item quid, & quotuplex. pag. 98. col. 1. b. to. eod. & quomodo a Gregorio definiatur. 79. col. 2. b. to. eod. & 49. colum. 2. d. to. 6.
ordo hierarchiæ ecclesiasticæ. pag. 150. col. 1. b. to. 6.
ordo in Angelis quid ex Gregorio. pag. 210. colum. 2. d. to. eod.
ordo diuinæ iustitiæ in pœna inflictæ primis parentibus pro peccato. pag. 22. col. 2. c. to. eod.
ordo viuendi tria continet, & qua. pag. 3. colum. 2. b. to. 6.
ordo quomodo describitur. pagin. 892. colum. 2. b. c. to. 7.
ordo sacer impedimentum matrimonij. pag. 100. col. 2. a. to. 6.
ordinis septem gradus. pag. 49. col. 2. f. to. 6.
ordinis quæ debita dispensatio. pag. 9. col. 1. f. to. 6.
de ordinis substantia sunt sex. pag. 832. colum. 2. c. d. to. 7.
in ordine aliquid est sacramentum, aliquid res, aliquid res, & sacramentum. ibid. & 98. col. 2. b. c. to. 6.

in or-

Index verborum, & rerum.

in ordine quelibet character imprimitur. ibid. f. & quando imprimatur. 833. col. 1. a. to. 7.
ordine initiati duplex habent signum distinctiuum. pag. 832. col. 2. to. eod.
ordines quomodo dispensandi. pag. 50. col. 1. c. to. 6.
ordines sex sunt tamquam subministratiui. & quare. pag. 49. col. 2. f. to. 6.
ordines cur præcedat tonsura, ibid. e.
ordines sunt septem. pag. 832. col. 2. d. & sequ. to. 7.
item eorum officia. ibid.
ordines suscepturi quas debeant habere qualitates. pagin. 833. colum. 1. b. & seq. to. 7.
ordines videtur Christus exercuisse, & quomodo. ibid. a. b.
ordines suscipere multa impediunt. ibid. col. 2. a. b.
ordines suscipientium conditiones. pag. 98. colum. 2. a. to. 6.
ordinum minorum potestas, & officium. ibid. col. 1. d.
ante ordinum susceptionem præparare nos debemus per confessionem. pag. 833. 1. f. & seq. to. 7.
Originale peccatum est vnum in omnibus. pag. 280. col. 1. e. f. to. 6.
originale peccatum habet communitatem, & quare. pag. 280. col. 1. e. to. 6.
originale peccatum. qualitatem habet ab alijs peccatis differentem, & quomodo. ibid. col. 2. a. b.
originale peccatum habet æqualitatem. ibid.
originale peccatum, cur post hanc vitam non puniatur pœna sensus. pag. 23. col. 1. e. f. to. 6.
originale peccatum ex carentia iustitiæ, & morbo concupiscentiæ integratur. ibid. col. 2. d.
originale peccatum humanam naturam dupliciter infecit. pag. 136. col. 1. c. d. to. 7.
originale peccatum quomodo in carne, & in anima. pag. 774. col. 1. b. c. to. 7.
originalis peccati quadruplex pœna. pag. 23. col. 1. a. to. 6. eius curatio. ibid. col. 2. f. & 60. col. 1. f. & seq. to. eod.
originalis culpa personam, & naturam inficit, & quomodo. pag. 23. col. 2. a. to. 6.
originalis peccati effectus. pag. 281. col. 1. e. f. to. 6.
originalis culpa transfusio est a peccato primi hominis. pag. 774. col. 1. f. & seq. to. 7. eius multa sunt nomina. ibid. col. 2. c. d.
in originali peccato infectio, qua est culpa deletur per baptismum. ibid. col. 1. c.
vide de hoc plura verbo peccatum.
Ornatus, & de eo multa ex sanctis Patribus. pag. 170. tolum. 2. & seq. to. 6.
Os Dei quid in sacra Scriptura. pag. 682. col. 1. a. b. to. 7.
Osanna vox Hebræa quid significet. pag. 81. colum. 2. a. to. 7.
Ostentatio quid. pag. 33. col. 2. f. to. 7.
Otiositas fugienda. pag. 666. col. 1. e. f. to. 7.
otij damna. pag. 779. col. 2. c. d. to. 7.

P

Pacificus rex propter tria dicitur. pag. 390. colum. 1. f. to. 6.
Palæstra quid significet. pag. 97. col. 1. d. e. to. 7.
Pallium Christi quid. pag. 682. col. 2. f. to. 7.
Palpebra in Deo quid. pag. 681. col. 2. c. d. to. 7.
Paradisus qualis locus sit. pag. 310. col. 2. e. f. to. 6. & 768. col. 2. d. e. to. 7.
Parapherna quid sint. pag. 841. col. 2. a. to. 6.
Parcitas quid. pag. 90. col. 2. f. to. 6.
Parentes sunt honorandi. pag. 515. col. 2. b. & seq. to. 7.
Passio Domini quomodo Clauis Dauidica. pag. 218. col. 1. e. to. 7.
passio Domini qualiter adaptetur quatuor affectibus animi. pag. 211. col. 2. c. & seq. to. 7.
circa passionem Domini quomodo meditandum. pag. 210. colum. 1. d. & sequen. to. 7. sex item considerandæ circa eamdem. ibidem. f. & sequen.
in passione Domini relucent summa sapientia, potentia, & clementia. pag. 219. col. 2. e. f. & seq. to. eod.
in passione Christi reserantur signacula septem. pag. 212. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
in passione Domini, cor hominis inflammatur ad septem opera misericordiæ. pag. 221. col. 1. d. & seq. to. 7.
in passione Domini datur septuplex ascensus in contemplatione secundum septiformem gratiam spiritus sancti. pag. 112. col. 1. f. & seq. to. 7.
in passione Domini speculari possumus decem mandatorum Decalogi exemplum, & quomodo. pag. 217. col. 2. f. & seq. to. 7.
in passione Domini relucent omnis Angelica hierarchia officia. pag. 218. col. 1. f. & seq. to. 7.
passionis Christi meditatio quàm sit vtilis. pag. 206. colum. 2. c. & seq. to. 7.
circa passionem Christi oratio valde deuota. pag. 222. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
passiones seu affectiones sunt septem. pag. 622. col. 1. d. & seq. to. 7.
Pater multipliciter dicitur. pag. 733. colum. 1. f. & seq. to. 7.
Pater in quarto Decalogi præcepto qui dicatur. pag. 815. col. 2. b. c. to. 7.
Pater in Diuinis non dicitur mitti. pag. 76. col. 1. d. to. 6.
Patri æterno quattuor sunt appropriata, & qua. ibidem, e.
Patrem æternum esse probatur. pag. 738. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum peccare, qui dicantur. pag. 45. col. 2. d. to. 7.
Patientia quid. pag. 91. col. 2. d. 212. col. 1. f. to. 6. & 628. col. 2. d. e. & 810. col. 2. c. to. 7. item quid ex Tullio. 256. col. 2. a. to. 6.
patientia laudes. pag. 329. col. 2. f. to. 6.
patientia gradus qui pag. 629. col. 2. f. & seq. to. 7.
patientia probatio qua sit. pag. 628. col. 2. f. & seq. to. 7.
patientia & mansuetudinis exempla ex sacris literis. pag. 817. col. 2. c. & seq. to. eod.
patientia vtilitates quot. pag. 629. colum. 1. f. & sequen. to. 7.
de patientia multa ex sanctis Patribus. pag. 151. col. 1. & 2. to. 6.
patientis scutum quale. pag. 330. col. 2. d. e. to. 6.
patientis strenuitas in tribus. ibid. col. 1. c. & sequent to. 6.
Pauperes, & multa de illis ex sanctis Patribus. pag. 228. col. 2. & seq. to. 6.
Paupertas multiplex. pag. 632. col. 2. b. c. to. 7.
paupertas alia in communi, alia in particulari. pag. 334. col. 1. d. e. to. 7.
paupertas quantum ad abrenuntiationem, an sit Christiana perfectionis disputatur. pag. 387. col. 1. b. & seq. to. 7.
paupertas penuriosa ad quattuor potissimum valet. pag. 448. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
paupertas voluntaria fundamentum Euangelicæ perfectionis. pag. 434. col. 1. e. f. & seq. to. eod.
paupertas qua alta, qua altior, & qua altissima. pag. 272. col. 1. e. f. to. 7.
paupertas a religiosis amanda. pag. 673. col. 1. e. & seq. to. eod.
paupertas Apostolica contra impugnatores asseritur. pag. 342. col. 1. b. & seq. to. eod.
paupertas spiritus quid significet. pag. 818. col. 1. f. to. 7.
paupertatis tria bona. pag. 397. col. 2. a. b. to. 6.
paupertatis gradus varij. pag. 22. col. 1. d. e. f. to. 7.
paupertatis vtilitas. pag. 668. col. 2. a. b. & seq. to. 7.
paupertatis Euangelicæ ratio qua sit. pag. 434. col. 2. e. f. to. 7.
paupertatis ex sacris literis exempla. pag. 524. col. 2. b. & seq. to. 7.

pau-

Index verborum, & rerum.

pauperatem profitenti quæ sint necessaria. pag. 382. col. 1. b. c. to. 6.

Pax vt est beatitudo quid sit. pag. 813. col. 2. e. f. to. 7.

pacis, & concordiæ ex sacris litteris exempla. pag. 506. col. 2. d. & seq. to. 7.

pacis gradus varij. pag. 23. col. 1. d. e. f. to. 7.

pacis triplex gradus. pag. 247. col. 1. e. to. 6.

pacis multiplices effectus. ibid. f. & seq.

pacis præconia. pag. 329. col. 1. d. & seq. to. 6.

pacis contraria quæ. pag. 329. col. 2. c. d. e. to. 6.

ad pacis soporem pervenitur septem gradibus. pag. 202. col. 1. e. & seq. to. 7.

ad pacem tria ducunt. pag. 329. col. 1. f. & sequen. to. 6.

pacem dedit Christus discipulis suis triplici iure. pag. 329. col. 1. e. f. to. 6.

Peccatum quid. pag. 236. col. 2. c. to. 6. 772. colum. 1. e. d. to. 7.

peccatum actuale quid. pag. 212. col. 1. f. to. 6.

peccatum ex ignorantia quid. pag. 69. col. 1. f. to. 6.

peccata ex deordinatione nutritiua duo. pag. 72. col. 1. d. to. 6.

peccata in seipsum duo. ibid.

peccatum triplex ex infirmitate, ignorantia, & malitia. pag. 69. col. 1. c. d. to. 9.

peccatum ex industria quid. pag. 212. col. 2. f. to. 6.

peccatum quàm graue malum. pag. 35. colum. 2. e. to. eod.

peccatum propter quæ detestandum. pag. 285. col. 2. c. d. to. 6.

peccatum est sicut ludus aleatoris. pag. 227. col. 2. d. to. 6.

peccatum ex infirmitate, quid. pag. 212. colum. 1. a. to. 6.

peccatum est sicut vinculum. pag. 287. colum. 2. e. f. to. 6.

peccatum vnum altero maius potest dici duodecim modis. pag. 61. col. 1. b. c. to. 6.

peccati diuisiones quæ. pag. 59. col. 2. c. d. to. 6.

peccatum quantum placeat diabolo. pag. 286. col. 2. f. & seq. to. 6.

peccatum originale, veniale, & mortale, in quo distinguantur. pag. 280. col. 1. c. d. to. 6.

peccatum est quasi putredo in pomo. pag. 287. col. 2. a. to. 6. & sicut falsitas in panno. ibid. c. & sicut taberna diaboli. ibid. c. d.

peccatum in Deum & proximum. pag. 212. col. 1. a. to. eod.

peccatum non vitatur nisi prius cognoscatur. pag. 284. col. 1. c. & seq. to. 6.

peccata principalia seu capitalia sunt septem. pag. 287. col. 1. f. to. eod.

peccatum ignorantiæ, & ex ignorantia quid. pag. 212. col. 2. f. to. 6. & quomodo distinguantur. 69. col. 1. f. to. eod.

peccatum contra naturam. pag. 68. col. 2. f. to. 6. idem duobus modis dicitur. pag. 62. col. 2. e. to. eod.

peccatorum recordatio quomodo fieri debeat. pag. 198. col. 1. a. b. c. to. 7.

peccata operis quæ. pag. 784. col. 1. a. b. to. 7.

peccata oris quæ pag. 783. col. 2. e. f. & seq. to. eod. & 64. col. 1. c. d. to. 6.

peccati cordis definitio, & differentia. pag. 63. colum. 2. b. to. 6.

peccatum sicut vultus in corpore. pag. 287. col. 2. a. to. eod.

peccata pœnalia quæ dicantur, & quæ sint. pag. 25. colum. 2. b. & seq. to. 6.

peccati ob causam quatuor mala nobis inuncta, quæ sunt omnium malorum materia. pag. 318. col. 2. d. e. to. 6.

peccatum momentaneum iuste a Deo æternaliter punitur. pag. 747. col. 1. c. d. & seq. to. 7. & quære. 1277. col. 1. b. eod. to.

peccatum multis nocet. pag. 773. col. 2. b. & seq. to. 7.

peccatum infirmitas est. pag. 287. col. 1. c. & sequen. to. 6.

peccata quot modis peccata, & pœna peccatorum dicantur. pag. 73. col. 2. d. e. to. 6.

peccatorum circumstantiæ, quæ. pag. 772. col. 2. c. d. e. to. 7.

peccata omnia trifariam committuntur. pag. 671. col. 1. b. c. d. to. 7.

peccati deformitatem quantum detestetur Deus. pag. 288. col. 2. d. & seq. to. 6.

peccata capitalia septem bestijs comparantur. pag. 777. col. 1. b. c. to. 7.

peccatum quot modis faciat indignum communione. pag. 825. col. 1. f. to. 7.

peccatum quæ antecedant. pag. 72. col. 2. per totum. to. 6.

peccatum post mortem qualiter hominem premat. pag. 773. col. 1. a. b. c. to. 7.

peccatorum origo, quæ. pag. 697. col. 2. e. f. & seq. to. 7.

peccatum corrumpit modum, speciem, & ordinem. pag. 773. col. 2. e. f. to. 7.

peccatum multa habet nomina. pag. 772. colum. 1. e. f. to. 7.

peccatum multis diuiditur modis. pag. 772. col. 2. f. to. 6.

peccata cordis quæ. pag. 783. col. 2. d. e. to. 7.

peccatorum in proximum tria genera. pag. 72. col. 2. f. to. 6.

peccati origo, & processus. pag. 772. col. 1. f. & sequ. to. 7.

peccatum quantum noceat peccatori. pag. 773. col. 1. b. & seq. to. 7.

peccatum vnum quomodo maius altero. pag. 772. col. 2. d. e. to. 7.

peccata linguæ sunt viginti quatuor. pag. 32. col. 2. e. f. to. 7.

peccatum formaliter, & materialiter dicitur. pag. 59. col. 2. d. to. 6.

peccatum quinque modis committi potest. pag. 9. col. 1. e. f. & seq. to. 7.

circa peccata finalia, seu irremissibilia quid tenendum pag. 26. col. 1. c. & seq. to. 6.

peccata in seipsum ex deordinatione generatiua quot sint. pag. 72. col. 1. d. e. to. 6.

peccati materialiter sumpti definitiones variæ. pag. 59. col. 2. f. & seq. to. 6.

de peccato quandiu sit dolendum. pag. 228. col. 1. f. & seq. to. 7.

peccatorum tres generales diuisiones. pag. 279. col. 1. a. & 2. a. to. 6.

peccati descriptio, & diuisio. pag. 698. col. 1. a. f. & seq. to. 7.

peccatum publice comittens quomodo dupliciter peccet. pag. 601. col. 2. d. e. d. e. to. 7.

peccatum, vt dicit priuationem, varie definitur. pagin 59. col. 2. e. f. to. 6.

peccatorum breuis per epilogum enumeratio. pag. 46. col. 2. a. b. & seq. to. 7.

peccati multi sunt effectus. pag. 772. colum. 2. f. & sequen. to. 7.

peccati vnum initium, duplex radix, triplex fomentum, & caput septiforme. pag. 23. col. 1. a. b. to. 6.

peccatum operis quid. pag. 212. colum. 2. c. to. 6. & quid peccatum cordis. ibid. b. & de peccato operis multa. 65. col. 1. b. & seq. to. eod.

peccati actualis differentia materialis. pag. 60. col. 2. f. to. 6.

peccata in Deum pag. 69. col. 2. f. to. 6.

peccata omissionis quæ. pag. 784. col. 2. a. b. to. 7.

ad peccatum duo subsequuntur. pag. 72. colum. 2. e. to. 6.

peccati actualis definitio. pag. 60. col. 2. d. to. 6.

de peccato multa ex sanctis Patribus. pag. 134. col. 2. & seq. to. eod.

pecca-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

peccatum varie definitur. pag. 770. col. 2. f. & sequ. to. 7.
peccatum non est essentia aliqua, sed defectus. pag. 21. col. 1. c. d. to. 6.
de peccati actualis ortu quæ tenenda in summa. pag. 24. col. 2. b. to. 6.
peccati origo quæ, & quod subiectum. pag. 21. col. 1. c. d. to. 6.
peccatum ex infirmitate quid. pag. 69. col. 1. c. to. 6.
circa peccatorum capitalium ortum, quæ tenenda. pag. 25. col. 1. & seq. to. eod.
peccati originalis ex Augustino definitio. pag. 69. col. 1. e. to. 6.
peccatum originale quid. pag. 211. colum. 1. f. to. eod. item 60. col. 1. e. to. eod. item ex Anselmo. ibid. d.
peccati originalis varia nomina. ibid. col. 2. a. b.
peccatum originale quid faciat. ibid. col. 1. e. f.
peccatum primi hominis corrupit naturam. pag. 774. col. 1. d. e. to. 7. originalis culpa transfusio a quo. ibidem. f.
ex peccato originali quadruplex provenit effectus. pag. 602. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
peccatum mortale quid. pag. 61. col. 2. b. & 211. col. 1. f. to. 6. corrumpit modum, speciem, & ordinem. 59. col. 1. a. eod. circa consensum non committitur. pag. 24. col. 2. d. to. 6.
peccati mortalis remedia septem. pag. 61. colum. 2. d. to. eod.
peccatum mortale, & veniale quomodo differant. pag. 280. col. 1. a. b. to. 6. & 776. col. 1. b. to. 7.
peccati mortalis effectus. pag. 281. col. 2. d. & 282. colum. 1. e. f. to. 6.
peccatorum mortalium septiforme caput. & ratio huius. pag. 776. col. 1. d. & seq. to. 7. eorumdem unum initium, duplex radix, triplex fomentum. ibid. col. 2.
peccatum veniale quid, & quotuplex. pag. 61. col. 1. e. f. to. 6. quando comittatur. pag. 24. colum. 2. e. f. to. eod. quid ex Augustino. pag. 775. colum. 2. e. to. 7. tribus modis fit. ibid. c. d. tripliciter dicitur. pag. 282. col. 2. a. b. to. 6. triplex est. pag. 61. col. 2. f. to. eod. ad pœnam obligat. pag. 776. col. 1. d. e. to. 7. animam maculat. ibid. c. & seq. non potest fieri mortale. 775. col. 2. d. e. to. 7.
peccati venialis actus quomodo potest fieri mortale peccatum. ibid. e. f. & seq.
sine peccato veniali an possit quis esse in hac vita. pag. 776. col. 1. b. c. to. 7.
peccati venialis remedia undecim. pag. 61. colum. 2. a. b. to. 6. multi sunt eius effectus. pag. 776. col. 1. d. & seq. to. 7.
peccata venialia in purgatorio etiam quoad culpæ quomodo purgentur. ibid. col. 2. a. b. per quæ remittantur. pag. 282. col. 2. d. e. to. 6.
peccatorum venialium tres differentiæ. ibid. b. c.
peccati venialis pœna in Ecclesia levis, in purgatorio gravior, in inferno gravissima. pag. 776. col. 1. d. e. to. 7.
peccatum in Spiritum sanctum quid. pag. 783. col. 1. a. to. 7. & 698. col. 1. b. c. d. to. eod. & 69. col. 2. c. to. 6.
peccata in Spiritum sanctum sunt sex. pag. 328. col. 2. e. to. 6. & 783. col. 2. b. c. to. 7. & 26. col. 1. c. to. 6. & 69. col. 2. c. d. to. 6.
peccatum in Spiritum sanctum quomodo irremissibile. pag. 783. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Pecunia duobus modis dicitur. pag. 341. colum. 1. d. e. to. 7.
pecunia fratribus Franciscanis largita semper est dantis, & si ad centesimam personam pervenerit, donec in usus fratrum expensa sit. pag. 343. col. 2. e. f. to. 7.
pecunia quæ cautela accipi debeat a fratribus. pag. 384. col. 1. a. & seq. to. 7.
pecunia prohibitionis Apostolicæ facta septem rationes. pag. 341. col. 1. f. & seq. to. eod.
pecuniam quomodo recipiant fratres Franciscani. pag. 457. col. 2. c. & seq. to. 7.
Pedagijs defraudare principes, peccatum est. pag. 395. col. 1. e. f. to. 6.
Pedes in Deo quid. pag. 682. col. 2. f. d. e. to. 7.
pedes ex Dionysio in sacra Scriptura significant virtutem motiuam acute penetrantem, & velocem, id est semper in diuina tendentem. pag. 148. col. 1. c. & seq. to. 7.
Percussor clerici in quibus casibus sedem Apostolicam adire non tenetur. pag. 70. col. 2. e. f. to. 6.
Perfectio multiplex est. pag. 799. col. 2. f. to. 7. item triplex est. 418. col. 2. c. & sequ. & 790. col. 1. f. to. 7. item duplex, 174. col. 2. b. c. eod. to.
perfectio, & imperfectio quomodo differant. pag. 417. col. 2. f. & seq. to. 7.
perfectio Euangelica, quid sit. pag. 419. col. 1. a. & seq. to. 7.
perfectionis integritas quibus constat. pag. 38. col. 1. a. to. 6.
perfectionis actus duplices, & qui. pag. 432. col. 1. c. & seq. to. 7.
ad perfectionem sex sunt gradus. pag. 400. col. 2. c. & seq. to. 7.
Perfectum, & imperfectum tribus modis dicitur. pag. 414. col. 1. f. & seq. to. 7.
de perfectis multa ex sacris doctoribus. pag. 125, col. 1. to. 6.
Periurium quid. pag. 211. col. 2. b. to. 6. quid, & quotuplex. pag. 64. col. 2. d. eod.
in periurio tribus modis peccatur. pag. 813. colum. 1. d. to. 7.
Perplexitas quid. pag. 211. col. 2. b. to. 6.
perplexitas triplex. pag. 64. col. 1. b. to. 6.
de perplexitate multa ex sanctis Patribus. pag. 239 col. 1. to. 6.
Perseuerantia quid pag. 91. col. 1. d. e. 212. col. 1. f. to. 6. 210. col. 2. e. to. 7. & quid ex Tullio. pag. 256. col. 2. c. d. e. to. 6.
perseuerantiæ necessitas. pag. 678. colum. 2. e. f. & seq. to. 7.
de perseuerantia multa ex sanctis doctoribus. pag. 152. col. 1. to. 6.
Personæ definitiones tres assignantur. pag. 737. col. 2. c. d. to. 7.
personarum acceptio quid, & quotuplex. pag. 63. col. 2. b. c. to. 6.
Pertinacia quid. pag. 32. colum. 2. e. to. 7. & 66. col. 2. e. to. 6.
Phantasia quid. pag. 210. col. 2. f. to. 6. item quid, & quæ eius munera. pag. 759. col. 2. & seq. to. 7.
phantasia quis locus in capite. pag. 760. colum. 1. b. c. to. 7.
Phantasma quid, pag. 82. colum. 2. d. 211. colum. 1. b. to. 6.
Philosophia triplex, & quid representet. pag. 140. col. 1. f. & seq. to. 7.
philosophia moralis triplex monastica, œconomica, & politica. pag. 2. col. 2. a. to. 6.
Physionomia diuersos effectus, ac mores indicat in homine. pag. 765. col. 2. d. & seq. to. 7.
physionomia regulæ generales. pag. 766. col. 2. f. & seq. to. 7.
physionomia ratio singulis membris corporis. pag. 765. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
Pietas quid. pag. 91. col. 2. e. & 212. col. 2. a. to. 6. & 811. col. 1. b. to. 7. item quid ex Hugone. 248. col. 1. d. to. 6.
pietas innata quid sit. pag. 248. col. 1. e. to. 6. item quid acquisita. ibid. f.
pietas quæ sit donum Spiritus sancti. pag. 248. col. 2. a. b. to. 6.
pietas impietatem expellit a conuiuio suo. pag. 249. col. 2. a. b. to. 6.

pietas

Index verborum, & rerum.

pietatis donum exponitur. p. 92. col. 2. e. to. 6.
pietatis donum in mente conuiuium præparat. p. 249. col 2. f. & seq. to. 6.
pietatis donum in anima facit meridiem. pag. 249. col. 1. d. to. 6.
pietatis in die tres horæ distinguuntur. pag. 249. col. 1. a. b. to. 6.
pietatis donum in quibus consistat. pag. 812. colum. 2. c. tom. 7.
pietatis donum non solum vires mentis, sed externas inuitat. pag. 250. col. 1. c. d. to. 6. item vires mentis multipliciter reficit. ibid. e. f.
per pietatis donum dies spiritualis anima oritur. p. 248. col. 2. e. f. & seq. to. 6.
Pigritia in decem casibus reprehensibilis. pag. 291. col. 2. f. tom. 6.
Pisces maris, fluminis, & stagni qui dicantur. p. 254. colum. 1. a. b. c. to. 6.
Plaga Ægypti decem. p. 305. col. 1. e. to. 6.
Planetis quæ conueniant. p. 750. col. 1. f. & seq. to. 7.
Plebanus bonus qui dicatur. pag. 368. col. 1 f. & seq. to. 7. & qui nullus. ibid. col. 2. e. f. item insufficiens quis. pag. 368. col. 2. b. & seq. to. 7.
Pluuia, grando, & nix, quomodo fiant. pag. 751. col. 2. f. to. 7.
Pœna peccati cur æterna. p. 74. col. 2. b. & seq. to. 6. & 840. col. 1. e. f. to. 7.
pœna damnatorum quomodo finita, & infinita. p. 282. col. 1. d. to. 6.
pœna damnatorum triplex, & cur. p. 72. col. 1. a. & sequen. to. 6.
pœna non honorantium parentes triplex. pag. 303. col. 1. f. tom. 6.
pœna peccati temporalis ex Orosio, qua. pag. 74. col. 1. b. c. tom. 6.
pœna nouem in sacra Scriptura inueniuntur. pag. 335. col. 1. b. c. & seq. to. 6.
pœnarum inferni diuturnitas. p. 335. col. 2. a. b. to. 6.
pœna triplex, acta, inflicta, & contracta. pag. 73. col. 2. e. tom. 6.
pœnarum inferni diuersitas. pag. 335. colum. 1. b. & sequen. tom. 6.
pœnarum octo genera. p. 840. col. 2. f. to. 7.
pœnarum inferni acerbitas. p. 335. col. 1. a. to. 6.
pœna peccati personales. p. 74. col. 1. a. to. 6.
pœna peccati naturales ex Gregorio septem. p. 73. col. 2. f. & seq. to. 6.
pœnarum inferni vniuersitatis. pag. 335. colum. 2. b. c. to. 6.
Pœnalu locus post hanc vitam triplex. pag. 74. col. 1. c. d. tom. 6.
Pœnitentia quid. p. 96. col. 2. c. d. & 212. col. 2. c. to. 6. 826. col. 2. a. b. to. 7.
pœnitentia secunda tabula post naufragium. p. 827. colum. 2. b. c.
pœnitentia falsa sex modis dicitur. p. 63. col. 1. e. f. & 2. a. tom. 7.
pœnitentia duplex est. p. 826. col. 2. c. to. 7.
pœnitentia per accidens est de venialibus. pag. 832. colum. 1. b. c. to. eod.
pœnitentia quomodo imponenda & adimplenda. p. 294. col. 2. f. & seq to. 6.
pœnitentia quomodo debet esse perpetua. p. 826. col. 2. d. tom. 7.
pœnitentia a maiori quibus iniungi possit. p. 64. col. 1. b. c. & seq. to. 7.
pœnitentia laudes, & triplex eius comparatio. p. 294. col. 1. e. f. & seq. to. 6.
pœnitentia qualicas secundum qualitatem culpa iniungenda. p. 64. col. 2. a. b. to. 7.
pœnitentia impedimenta. pag. 827. colum. 1. f. & sequ. tom. 7.
pœnitentia qualitates exponuntur. ibid. b. & seq.
pœnitentia partes integrales. ibid. col. 2. e. f. & sequ. & 96. colum. 2. f. tom. 6.
pœnitentia diuersa vocabula. p. 96. col. 2. e. f. to. 6.
pœnitentia ex sacris litteris exempla. p. 514. col. 2. f. & sequen. tom. 7.
pœnitentia effectus. p. 827. col. 1. b. to. eod.
de pœnitentia sacramento doctrina. p. 47. col. 2. f. & seq. tom. 6.
pœnitentia imponendæ arbitrariæ sunt. p. 53. col. 1. b. & seq. to. 7.
per pœnitentiam opera mortificata reuiuiscunt. p. 827. col. 2. d. to. 7.
ad pœnitentiam quatuor mouent. ibid. col. 1. f.
in pœnitentia ostenditur summa Christi clementia, prudentia, & iustitia. p. 48. col. 1. b. to. 6.
in pœnitentia quid res; quid sacramentum, quid res & sacramentum. p. 97. col. 1. f. to. 6.
de pœnitentia multa ex sanctis Patribus. p. 141. col. 2. & seq. tom. 6.
Pœnitere, & non pœnitere quid in Deo. p. 683. col. 2. f. & seq. to. 7.
Pollutio quot modis accidat. p. 43. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
pollutionis nocturnæ tres sunt causæ. p. 691. col. 2. b. & seq. tom. 7.
post pollutionem an ad Eucharistiam accedendum. pag. 692. col. 1. b. & seq. to. 7.
Pontifex summus, & eius primatus. p. 50. col. 1. b. to. 6.
Pontifex qualis esse debeat. pag. 422. col. 1. c. & sequ. tom. 7.
Pontifices ex causa possunt amouere reges, & deponere imperatores ex causa. p. 274. col. 2. d. e. to. 7.
Posteriora in Deo quid. p. 682. col. 2. c. to. 7.
Potentes & de eisdem multa ex sanctis Patribus. pag. 129. col. 2. & seq. to. 6.
Potentia diuina quid. p. 210. col. 1. f. to. 6.
potentia Dei ordinata qua. p. 76. col. 2. a. to. 6. item tripliciter dicta. p. 12. col. 2. f. to. eod.
potentia duplex. pag. 210. col. 1. f. to. 6. 743. col. 2. e. f. tom. 7.
potentia motiua duplex. p. 81. col. 2. c. to. 6.
potentia regitiua corporis triplex. ibid. d.
potentiarum diuisio ex Augustino. pag. 82. colum. 1. f. tom. 6.
Potestas ligandi, & soluendi quibus, & quomodo collata in Ecclesia. p. 48. col. 2. b. to. 6.
Potestates ex Dionysio quæ dicantur. p. 275. col. 2. f. & seq. to. 7.
Præceptum triplex. p. 96. col. 2. c. to. 6. & 86. col. 2. f. eod.
præcepta omnia decalogi negationem, & affirmationem in se continent. p. 13. col. 2. e. f. to. 7.
præcepta Decalogi vbi, & quomodo scripta. p. 302. col. 1. f. & seq. to. 6.
præceptorum decem sufficientia. p. 86. col. 1. f. to. eod. & 40. col. 1. a. & seq. eod.
præceptum quid, & quotuplex. p. 814. col. 2. a. b. to. 7.
præcepta secunda tabula explicantur. p. 303. col. 1. c. & seq. to. 6.
de præceptis diuinæ legis doctrina. p. 40. col. 1. c. & sequen. to. 6.
præceptis diuinis dupliciter obtemperare contingit. ibidem, e.
præcepta Decalogi dicuntur data, & innata. p. 814. col. 2. a. b. to. 7. quo ordine in tabulis scripta. p. 302. col. 1. d. e. f. to. 6.
præcepta prima tabula. ibid. f. & seq.
circa præceptorum editionem, vel promulgationem quæ notanda. p. 305. col. 1. c. d. to. 6.
præceptorum Dei obseruationis exempla ex sacra Scripsura. p. 489. col. 2. f. & seq. to. 7.
præceptum affirmatiuum, & negatiuum quid. pag. 212. col. 1. f. to. 6.
præceptum Decalogi ordinatio varia. p. 86. col. 1. c. d. tom. 6.
præceptorum scriptura quattuor genera. ibid. b.
præceptum naturæ duplex. ibid. 2. d.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

precepta veteris legis in magno numero. ibidem, e.
preceptum primum decalogi litteraliter, & allegorice exponitur. pag. 814. col. 2. f. & seq. to. 7. de eo quomodo pœnitens interrogandus. pag. 51. col. 1. a. f. & seq. to. eod.
de precepto secundo quomodo pœnitens interrogandus. ibid. col. 2. c.
preceptum tertium decalogi tripliciter potest intelligi. pag. 815. col. 1. f. & seq. to. 7. continet aliquid morale. & aliquid cærimoniale. ibid. cur per Memento proponatur. pag. 302. colum. 2. e. f. & sequen. tom. 6. de eo quomodo pœnitens interrogandus. pag. 51. colum. 2. d. tom. 7.
precepti honorandi parentes triplex ratio. pag. 303. colum. 1. d. e. to. 6. de eo quomodo pœnitens interrogandus. pag. 51. col. 2. d. to. 7.
de precepto quinto quomodo pœnitens interrogandus. pag. 51. colum. 2. e. f. to. 7. item de sexto. ibid. item de septimo, octauo, nono, & decimo. pag. 52. col. 1. b. & seq. to. 7.
Predicare per modum substantiæ quid. pag. 210. col. 1. e. to. 6. & quid per modum relationis. ibid. c.
predicandi duo modi in Diuinis. ibid. & 75. colum. 2. e. eod. to. 6.
Predicamenta de Deo dicta quomodo transeunt in substantiam excepta relatione. pag. 75. col. 2. e. to. 6.
predicamenta quinque prima quomodo reducta ad duo sint in Deo. pag. 210. col. 1. b. to. 6. & quomodo quinque prima, & quinque postrema Deo attribuantur. pag. 211. col. 1. a. to. 6.
Predicatio, & de usurpantibus eam multa ex sanctis Patribus, item de negligentibus eam. pag. 116. col. 1. & 2. to. 6.
predicationis, & exhortationis exempla ex sacra Scriptura. pag. 491. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Predicatores boni, & mali, & multa de illis ex sanctis Patribus. pag. 115. col. 2. & 116. col. 1. to. 6.
Predestinatio uarie definitur. pag. 745. col. 1. b. to. 7.
predestinatio non infert rebus necessitatem. ibid. d.
predestinatio quo pacto iuuetur precibus sanctorum. ibid. col. 2. a. b.
predestinatio, magnificatio, & alia quæ Paulus enumerat, in quo differant. ibid. col. 1. c. d.
predestinationis quæ causa assignentur. ibid. b. c. d.
Prælatus deuotione præditus esse debet. pag. 99. col. 2. d. e. f. to. 7.
prælatus quædam per se expedire debet, alia aliis committere. pag. 98. col. 2. b. & seq. to. 7.
prælatus debet esse exemplaris in vita. pag. 95. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
prælatus debet habere patientiam. pag. 93. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
prælatus debet aliorum consilia audire, pag. 99. col. 1. c. & seq. to. eod.
prælatus cur dicatur habere rationem capitis in corpore communitatis. pag. 98. col. 1. f. & seq. to. 7.
prælatus triplici circumspectione seipsum circumspicere debet. ibid. col. 2. d. & seq. to. eod.
prælati inter fratres cur sæpe mutentur. pag. 376. col. 2. e. & seq. to. 7.
prælati præcepta quomodo accipienda pag. 592. col. 1. c. & seq. to. 7.
prælati propter multa Archangelis conformes dicuntur. pag. 278. col. 2. d. & seq. to. 7.
prælatorum negligentia. pag. 618. colum. 2. f. & sequ. tom. 7.
de prælatis bonis, & malis multa ex sanctis Patribus. pag. 113. & 114. per tot. to. 6.
Præmium bonorum triplex, aureola, fructus, & aurea. pag. 101. col. 1. e. f. to. 6. & 56. col. 1. b. to. eod.
præmiũ aliud substantiale, aliud consubstantiale, aliud accidentale. p. 102. col. 2. f. to. eod. & in quo consistant. ibid. d. e.
præmium iustorum quoad corpus, & quoad animam. pag. 56. colum. 2. a. & sequen. tom. 6.
Præstigium quid. p. 72. colum. 1. c. tom. 6. & 212. col. 1. b. eod. to.
Præsumptio quid. p. 66. col. 1. f. to. 6.
præsumptio interior, & exterior uitanda a religioso. p. 571. col. 2. b. c. to. 7.
præsumptio in usurpatione officij alieni potissime religioso uitanda. p. 571. col. 2. c. d. e. to. 7.
præsumptio in gestibus, & locutione uitanda religioso. p. 572. col. 1. a. & seq. to. 7.
Præsumptuosi quæ indicia sint. ibid. f. & seq.
Prima tonsura dispositio ad ordinem. pag. 832. col. 2. a. b. to. 7.
prima tonsura signaculum distinguens, & instruens. pag. 98. col. 1. a. to. 6.
Primus motus quomodo definiatur, & diuidatur. p. 774. col. 2. e. f. to. 7.
primi motus triplici ratione sunt peccata uenialia. p. 775. col. 1. a. & seq. to. 7.
primi motus qui sint peccata. ibid. a. b.
Principatus, qui dicantur ex Dionysio, & Isidoro. p. 277. col. 1. c. d. e. to. 7.
Principium unum solum. p. 733. col. 1. b. & seq. to. 7.
Principes seculares ob multas causas potestatibus comparantur. p 275. col. 2. f. & seq. to 7.
Principum, & prælatorum exempla ex sacris litteris. p. 544. col. 1 & 2. per totum. & seq. to. 7.
Processiones in Diuinis quot sint, & quid. p. 209. col. 2. c. tom. 6.
Prodigalitas quid. p. 211. col. 2. e. to. 6.
Proditio quid. pag. 34. colum. 1. f. to. 7. & 211. colum. 2. f. to. 6.
proditionis ex sacris litteris exempla. pag. 519. col. 1. e. f. et sequ. to. 7.
Profectus, & ab eo quæ retrahant. pag. 643. col. 2. c. & seq. to. 7.
Proficientes, & multa de eis ex sanctis Patribus. p. 124. col. 2. & seq. to. 6.
Propheta, & triplex in eis visio. p. 94. colum. 1. c. d. e. tom. 6.
Propinquitas & multa de ea ex sanctis doctoribus. p. 173. col. 2. & seq. to. 6.
Proprietas personalis in Diuinis quid, & quotuplex. p. 75. col. 2. & 210. col. 1. a. to. 6.
Proprius sacerdos qui dicatur. p. 829. col. 2. c. to. 7.
Prosperitatis mundanæ damna. p. 537. col. 1. c. d. & seq. tom. 7.
de prosperitate multa ex sanctis Patribus. p. 170. col. 1. & 2. to. 6.
Prouidentia quid. pag. 90. col. 1. e. to. 6. & 211. col. 1. d. to. eod.
de prouidentia multa ex sanctis Doctoribus. p. 150. colum. 1. to. 6.
Proxime tripliciter quis nocet. p. 11. col. 2. a. to. 7.
Prudentia quid. p. 212. col. 1. d. to. 6. & 236. col. 1. a. & 315. col. 2. d. to. eod. & 193. col. 2. e. f. to. 7.
prudentia, & consilium quomodo differant. p. 320. colum. 2. f. to. 6.
prudentia ut est virtus politica, purgatoria, purgati animi, & exemplaris quid. p. 234. col. 2. a. & seq. to. 6. 809. col. 2. c. d. to. 7.
prudentia triplex est. ibid. f.
prudentia regis alias virtutes. ibid.
prudentia alia diuina, alia humana, alia mundana. ibid.
prudentia officium. pag. 810. col. 1. a. to. 7.
prudentia partes quot, & quæ. p. 809. col. 2. d. to. 7.
prudentia comparationes. pag. 315. col. 2. e. f. to. 6.
prudentia actus ex Augustino, & Macrobio. p. 90. col. 1. f. & seq. to. 6.
prudentia diuisio in sex partes. p. 235. col. 1. b. to. 6. item in tres. p. 90. col. 1. e. f. to. 6.
prudentia gradus uarij. pag. 22. col. 1. f. & sequen. tom. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

prudentia secundum philosophos quattuor species. pag. 90. col. 1. f. to. 6.
prudentia diuersæ definitiones. pag. 90. colum. 1. d. e. tom. 6.
prudentiæ, & discretionis exempla ex sacris litteris. pag. 509. col. 2. d. & seq. to. 7.
de prudentia multa ex sanctis Patribus. pag. 148. colum. 1. & 2. a. to. 6. item ex Seneca. pag. 234. col. 2. e. d. to. 6.
Psalmistatus unus est ordo. pag. 99. col. 2. c. to. 6.
Psallendum cum timore. pag. 576. col. 2. b. c. to. 7.
psallendi modus debitus. pag. 276. col. 2. e. f. to. 7.
Puerorum bona indolis ex sacris litteris exempla. p. 555. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Pudicitia, quid. pag. 90. col. 2. f. to. 6.
ad pudicitiam necessaria sunt sex. pag. 309. col. 1. a. & seq. to. 6.
Pudor cur datus sit homini. pag. 604. col. 1. e. f. & seq. tom. 7.
Pulchritudo quid: pag. 137. col. 2. e. f. to. 7.
Punitio primorum parentum, & quid de ea tenendum. pag. 23. col. 2. a. & seq. to. 6.
Purgatorium locus ubi secundum legem communem, & ubi secundum diuinam dispositionem. pag. 74. col. 1. e. to. 6. & 835. col. 2. c. d. to. 7.
purgatorium ignis corporeus. pag. 52. col. 1. d. to. 6. & 834. col. 2. f. to. 7.
purgatorij pœnarum grauitas. pag. 52. col. 1. d. to. 6. & 835. col. 1. f. & seq. to. 7.
purgatorij ignis quomodo corporeus cum sit, dici possit incorporeus. pag. 835. col. 2. a. b. to. 7.
purgatoriæ pœnæ cur sit. pag. 52. col. 1. e. to. 6.
in purgatorio duplex pœna. pagin. 835. colum. 1. e. f. tom. 7.
in purgatorio quomodo ab igne materiali spiritus patiantur: pag. 52. col. 2. a. to. 6.
purgatorij ignis quo pacto plus vel minus cruciet. pag. 835. col. 2. d. e. to. 7.
de purgatorio doctrina summaria. pag. 52. col. 1. f. & seq. to. 6.
in purgatorio Angeli visitant animas sibi commissas, & consolantur. pag. 273. col. 1. a. to. 6.
Puritas Matris Dei fuit quadruplex. p. 786. col. 1. c. d. e. to. 7
puritas mentis ad confessionem necessaria, & ipsius quot sunt pœnæ. pag. 686. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
Pusillanimis quis dicatur. pag. 43. colum. 2. f. & sequen. tom. 7.
Pusillanimitas quid. pag. 211. col. 2. e. to. 6.
pusillanimitatis ex sacris litteris exempla. pag. 53: colum. 2. c. & seq. to. 7.
Pyromantia quid. pag. 212. col. 1. b. to. 6.

Q

Quattuor fuerunt primo creata. pag. 77. col. 1. a. b. tom. 6.
Qui est, quomodo primum Dei nomen. pag. 142. col. 1. a. b. c. tom. 7.
Quies contemplationis gradus quid. p. 105. col. 2. b. c. to. 7.

R

Rancor quid. pag. 35. col. 1. c. d. to. 7.
Raphael quid significet. pag. 80. col. 1. d. tom. 6. & 756. col. 1. b. c. to. 7.
Rapina quid. pag. 72. col. 2. f. & 211. col. 2. e. to. 6. 37. col. 2. e. f. to. 7. & eius species. ibid.
Raptus mirabilis S. Bonauenturæ. pag. 207. colum. 2. e. f. to. 7.
Ratio quid. pag. 81. col. 1. e. 210. colum. 2. f. to. 6. 166. col. 1. f. & seq. to. 7. & quid ex Augustino. pag. 82. col. 2. a. to. 6.
Ratio alia superior, alia inferior. pag. 762. col. 2. e. f. & sequen. to. 7.
ratio primordialis, seminalis, & causalis quid. pag. 211. col. 1. c. to. 6.
ratio quomodo reformari debeat. pag. 600. col. 1. c. d. to. 7.
rationis quinque actus. pag. 82. col. 1. d. to. 6.
rationis iudicium discretiuum, & definitiuum. pag. 809. col. 2. e. to. 7.
de ratione seminali doctrina. pag. 83. col. 2. c. d. to. 6.
rationalis natura ad quid condita. pag. 192. col. 1. c. d. e. to. 7.
Rebellio quid. pag. 66. col. 2. a. to. 6.
Recidiuatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 167. col. 2. & seq. to. 6.
Rectitudo duplex, necessitatis, & supererogationis. pag. 76. col. 2. f. to. 6.
Rector debet habere zelum iustitiæ. pag. 90. col. 2. d. & sequen. to. 7. item pietatem, & maxime in infirmos. pag. 92. col. 2. d. & seq. to. eod. item discretionem, & circumspectionem maxime circa quattuor. pag. 96. col. 2. a. b. & seq. to. eod.
Redemptionis mysterium expenditur. pag. 256. col. 2. a. & seq. to. 7.
ob redemptionis beneficium quanto amore sit Deus diligendus. pag. 255. col. 2. a. b. & seq. to. 7.
Reginminis in officio quæ spectanda. pag. 376. col. 2. c. d. e. & seq. to. 7.
Regratiatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. p. 197. col. 1. & 2. to. 6.
Regula S. Francisci, & eius expositio. p. 332. col. 2. a. b. & seq. to. 7.
Relatio in Deo quomodo ratione subiecti transit in substantiam, & ratione termini manet: p. 75. colum. 2. e. tom. 6.
relationes in Diuinis sunt quattuor. p. 20. col. 2. b. & 75. col. 2. d. & 209. col. 2. d. to. 6.
Religio quid. p. 91. col. 2. e. to. 6. 812. col. 1. b. to. 7.
religio bona, in quibus altera melior iudicetur. p. 361. col. 2. e. f. to. 7.
religio fratrum minorum vere caret, & appropriatione rerum mobilium, seu immobilium, & proprietate pecuniarum. p. 455. col. 2. d. e. f. & seq. to. 7.
religio carentium loculis ab errore defenditur. p. 432. col. 1. a. b. c. & seq. to. 7.
religionis gradus varij. p. 24. colum. 2. f. & sequen. tom. 7.
religionis ortus. p. 306. col. 2. f. to. 6.
religionis habitus obseruatio exterior vtilis est. p. 622. col. 2. c. & seq. to. 7.
religionis nodus, siue votum triplex. p. 307. colum. 1. b. tom. 6.
in religione tria commendantur. p. 305. col. 2. e. f. & seq. to. 6.
de religione multa ex sanctis Patribus, p. 191. col. 2. & seq. to. 6.
religiones in vita religiosa quæ ob causas deficiant. p. 362. col. 1. a. & seq. to. 7.
Religiosus non affectet placere hominibus. p. 661. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
religiosi perfectio summa qua. p. 591. col. 1. f. to. 7.
religiosi profectus septem progressus habet. p. 612. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
religiosi comparationes. p. 306. col. 2. b. c. & seq. to. 6.
religiosi ordinatio respectu Dei qualis. p. 590. col. 2. b. & seq. to. 7.
religiosi in tribus votis non sunt pares. p. 334. col. 1. c. d. e. to. 7.
religiosi & perfecti viri propter nouem Cherubim dici possunt. p. 270. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
religiosi cur prioribus temporibus non fuerint ab Ecclesia missi ad officia prædicationis, & confessionis. p. 368. col. 1. c. & seq. to. 7.
religiosi quæ facta sua celare debeant. pag. 363. col. 1. f. & seq. to. 7.
religiosi quomodo in loquendo se debeant gerere inter sæcula-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

qualuis, pag. 188. colum. 1. c. f. & sequen. tom. 7.
religiosi cum sæcularibus quomodo debeant conuersari. pag. 585. col. 2. f. & seq. to. 7.
religiosorum tria genera. pag. 598. col. 1. c. & seq. to. 7. & 599. col. 1. d. e. f. to. eod.
religioso sex documenta assiduo recolenda. pag. 668. colum. 2. b. & seq. to. 7.
de religiosis bonis multa ex sanctis Patribus, pag. 121. col. 1. & 2. to. 6. item de malis, ibid.
religiosi S. Francisci cur ad mensas diuitum accedant. pag. 363. col. 2. f. & seq. to. 7.
religiosi viri varias ob causas Seraphim dicuntur. pag. 268. col. 1. d. e. f. & seq. to. 7.
religiosi, & contemplatiui calorum nomine ob multa significantur in sacra Scriptura. pag. 284. col. 2. f. & seq. to. 7.
in religioso tria reprobantur, & qua. pag. 306. col. 1. c. d. to. 6.
religiosi in quibus casibus audire debeant confessiones. pag. 369. col. 1. e. f. & seq. to. 7.
inter religiosos cur dissensiones sint. pag. 363. col. 1. a. b. & seq. to. 7.
religiosorum gestus quales esse debeant. pag. 580. col. 1. b. c. d. to. 7.
religioso tria præstanda. pag. 306. col. 1. e. f. & sequ. tom. 7.
religiosi in faciendo itinere quomodo se debent gerere. pag. 586. col. 1. a. & seq. to. 7.
religiosi, si comedunt cum sæcularibus, qua debeant obseruare. pag. 588. col. 2. f. & seq. to. 7.
religiosi nihil comedere debent extra refectionem communem. pag. 591. col. 2. c. d. e. to. 7.
religiosi in retentione proprij quando peccant. pag. 37. col. 2. d. e. to. 7.
religioso alphabetum religiosorum in memoria habendum. pag. 564. col. 1. a. & seq. to. 7.
Remedia generalia contra vitia qua. pag. 605. col. 1. f. & seq. to. 7.
Remissio, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 177. col. 1. & 2. to. 6.
Renuntiatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 190. col. 2. & seq. to. 6.
Reprobatio ex Augustino quid. pag. 745. col. 2. e. to. 7.
in reprobatione tria reperiuntur. ibid.
Restitutio est satisfactionis fundamentum. pag. 829. col. 2. f. & seq. to. 7.
restitutionis dilatio, & irrecompensatio quando peccatum. pag. 39. col. 2. c. d. e. to. 7.
Resurrectio tria in natura corriget. p. 838. col. 2. b. c. to. 7.
de resurrectione corporis doctrina. pag. 54. col. 1. f. & seq. to. 6.
in resurrectione quattuor causa concurrent. pag. 838. col. 2. d. to. 7.
de resurrectione generali quid tenendum. pag. 102. col. 2. e. f. to. 6.
Reuelatio vnde dicatur. pag. 184. col. 1. e. f. to. 7.
reuelatio æternorum quare dicatur occulta. pag. 182. col. 2. f. & seq. to. 7.
reuelatio superintellectualis æternorum quali modo a nobis acquiratur. pag. 185. colum. 1. d. e. f. & sequen. to. 7.
reuelatio occulta æternorum est secundum iter æternitatis. pag. 182. col. 2. e. f. to. 7.
per reuelationem sensibilem spiritus noster ad accessum æternorum allicitur. pag. 183. colum. 1. f. & sequ. tom. 7.
per reuelationem superintellectualem quali modo Spiritus noster æternitati vniatur. pag. 184. col. 2. a. b. & sequ. to. 7.
per reuelationem intellectualem spiritus noster ad æterna introducitur. pag. 183. colum. 2. f. & sequ. tom. 7.
reuelationes diuinæ multipliciter fiunt. pag. 183. col. 2. c. d. e. to. 7.
reuelationum seu visionum quattuor genera. pag. 647. col. 2. d. & seq. to. 7.
reuelationum modi multi. pag. 648. col. 2. c. & sequ. to. eod.
Reuerentia quid. pag. 91. col 2. d. 212. col. 2. g. to. 6.
reuerentia tripliciter Deo exhibenda. pag. 200. col. d. e. to. 7.
reuerentia templo exhibenda quanta ex sacra Scriptura. pag. 487. col. f. & seq. to. 7.
reuerentia exterior in diuino officio requiritur. pag. 276. col. 2. c. d. e. to. 7.
ob reuerentiam tripliciter excluduntur quidam a communione. pag. 825. col. 1. f. & seq. to. 7.
Rixa quid. pag. 211. col. 2. d. to. 6.
Rota quattuor facierum apud Ezechielem quomodo libros sacræ scripturæ significet. pag. 6. col. 1. d. to. 6.

S

Sabbati obseruationis exempla ex sacra Scriptura. pag. 486. col. 2. f. & seq. to. 7.
sabbati dies cur attribuatur Beatæ Virgini. pag. 499. col. 2. b. & seq. to. 6.
Sacerdos debet discere canones pœnitentiales. pag. 53. col. 1. e. f. to. 7.
sacerdos audiens confessiones cauere debet ab illicita delectatione. pag. 49. col. 1. a. b. c. to. 7.
sacerdos quibus non possit iniungere pœnitentias. pag. 63. col. 2. f. & seq. to. 7.
sacerdos proprius alicuius sex modis dicitur. pag. 68. col. 2. a. b. to. 7.
sacerdos per oblitionem omittens aliquod ex sacerdotalibus indumentis grauiter peccaret. pag. 78. col. 1. b. to. 7.
sacerdos toto tempore vitæ debet iniungere, vt subditi pœniteant, & quomodo. pag. 64. colum. 2. e. f. to. 7.
sacerdotes ob multas rationes Dominationes dici possunt. pag. 273. col. 2. b. & seq. to. 7.
sacerdotes in altari, vel circa altare, quomodo a ministris honorandi. pag. 578. col. 2. b. c. d. to. 7.
de sacerdotibus bonis, & malis ex sanctis Patribus. pag. 117. col. 2. et 118. col. 1. et 2. to. 6.
in sacerdotibus nimius defectus ex quinque notatur. pag. 63. col. 2. c. d. et seq. to. 7.
Sacerdotalia indumenta, qua et quid significent. pag. 78. col. 1. c. et 2. a. b. c. to. 7.
Sacerdotium quomodo se habeat cum regia potestate. pag. 274. col. 2. c. et seq. to. ead.
Sacramentum quid. pag. 94. col. 2. a. et 212. col. 2. c. to. 6. et 818. col. 1. f. et seq. to. 7.
sacramentum vnum quomodo aliud præcellere dicatur. pag. 94. col. 2. f. to. 6.
sacramentum vnde dicatur. pag. 819. col. 2. b. c. to. 7.
sacramenta cur instituta. pag. 94. col. 1. f. to. 6.
sacramenta legis gratiæ Christus instituit. pag. 819. col. 1. a. b. to. 7.
sacramenta cur non a solis bonis dispensentur. pag. 44. col. 1. d. e. to. 6.
sacramenta multis de causis instituta. pag. 819. col. 1. d. e. to. 7.
sacramenta in omni lege plura fuerunt. pag. 42. col. 2. e. to. 6.
sacramenta non semper habent efficaciam curationis ob indigne accedentes. pag. 819. col. 2. a. b. to. 7.
sacramenta cur instituta in verbis, & elementis. pag. 819. col. 1. a. b. to. 7.
sacramenta noua legis cur septem sint. pag. 819. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
sacramenta a quibus possint dispensari. pag. 820. col. 1. d. e. to. 7. & cur tantum tria imprimant characterem. ibid. col. 2. a.
sacramenta quattuor possunt iterari. pag. 94. col. 2. b. c. to. 7.

sacra-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

ſacramenta, cur quadam iterabilia, quadam non. pag. 45. col. 1. d. to. 6.
ſacramenta Eccleſiaſtica a Paſſione Domini trahunt virtutem. pag. 212. col. 1, d. e. to. 7.
ſacramenta legis naturæ, ſcriptæ, & gratiæ. pag. 42. col. 2. a. b. to. 6.
ſacramenta vaſa, & cauſa gratiæ. pag. 42. col. 1. d. to. 6.
ſacramentorum legis naturæ, ſcriptæ, & Euangelicæ differentia. pag. 820. col. 2. e. f. & ſeq. to. 7.
ſacramentorum nouæ legis dignitas, & eorum ſufficientia. pag. 42. col. 2. f.
ſacramentorum nouæ legis effectus qui. pag. 819. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
de ſacramentorum inſtitutione doctrina. pag. 43. col. 2. c. to. 6. item de ſacramentorum origine. pag. 41. col. 1. f. eod. to. item de eorum varietate. pag. 42. col. 2. a. to. eod.
ſacramentorum differentia exponitur. pag. 94. col. 2. d. e. to. 6. de eorum diſpenſatione. pag. 44. col. 1. e. to. eod. item de eorum iteratione. pag. 45. colum. 1. e. to. eod.
In ſacramentorum diſpenſatione quoad ſubſtantialia non plus valet operatio boni miniſtri. pag. 820. col. 1. e. f. to. 7.
ſacramentaliter manducare quid. pag. 96. colum. 1. f. to. 6.
Sacrificia quæ Deo offerri debent quinque. pag. 620. col. 2. a. & ſeq. to. 7.
Sacrilegium quid. pag. 68. col. 2. f. to. 6. item quid, & quibus modis committatur. 71. col. 2. d. to. 6. quid & quotuplex. pag. 37. col. 2. c. d. to. 7.
Saluandorum tres ſunt ſtatus. pag. 267. col. 2. f. & ſeq. to. 7.
Salue regina, & ſuper ea meditatio. pag. 247. col. 2. a. & ſeq. to. 7.
Salutatio Angelica tres habet partes. pag. 785. col. 1. a. b. c. to. 7. in eadem ſex notanda. ibid. e. f.
Sandalia quæ dicantur. pag. 409. col. 2. e. f. & ſeq. to. 7.
ſandalia quodnam calceamenti genus. pag. 337. col. 2. b. & ſeq. to. 7. eis vti poſſunt ſancti Franciſci fratres. ibid.
Sancti complures prius extiterunt peccatores. pag. 118. col. 2. & b. c. to. 7.
Sanctificatio triplex eſt. pag. 785. col. 2. a. b. to. 7.
ſanctificationes matris Dei tres. ibid. e. f. & ſeq.
Sapientia quid ſit, & quotuplex. pag. 167. col. 1. a. & ſeq. & 721. col. 1. f. to. 7.
ſapientia multiplex. pag. 267. col. 2. b. c. d. to. 6.
ſapientia communiter, minus communiter, & proprie dicitur. pag. 92. col. 1. f. to. eod.
ſapientia ex Dionyſio quid, & ipſius laudes. pag. 722. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
ſapientia creata eſt duplex. pag. 267. colum. 2. d. e. to. 6.
ſapientia Dei multipliciter dicitur. pag. 210. col. 1. f. to. 6.
ſapientia Dei varia ſortitur nomina. pag. 13. col. 1. e. to. 6. & 210. col. 1. a. b. c. to. eod.
ſapientia eſt donum profundiſſimum. pag. 322. Col. 1. a. b. to. 6.
ſapientia quæ eſt donum qualis. pag. 267. col. 2. f. & ſeq. to. 6.
ſapientia, & intellectus, vt ſunt dona Spiritus ſancti differunt. pag. 213. col. 1. a. b. to. 7.
ſapientia myſtica quomodo differat ab alijs ſcientijs. pag. 700. col. 2. c. & ſeq. to. 7.
ſapientia myſtica a Deo edocta, a Paulo tradita, a Dionyſio ſtylo anagogico, & occulto conſcripta. pag. 722. col. 1. b. & ſeq. to. 7.
ſapientia donum eſt ſplendidiſſimum. pag. 321. col. 2. e. f. to. 6.
ſapientia communij charitas, & ſocietas. pag. 274. col. 2. c. d. to. 6.
ſapientia donum, anima a corpore ſeparata quale conuiuium præparet. pag. 272. col. 1. d. e f. to. 6.
ſapientia donum qua ratione inueniri poſſit. pag. 268. col. 2. d. & ſeq. to. 6.
ſapientia conuiuij ſatietas beata. pag. 275. col. 1. b. to. eod.
ſapientia conuiuij viuum quale. ibid. e. f.
ſapientia conuiuium æternum. pag. 274. colum. 1. e. f. to. 6.
ſapientia donum, cur ſeptimum ſtatuatur. pag. 267. col. 1. e. f. eod.
ſapientia conuiuium quam abundans. pag. 274. col. 2. b. to. 6.
ſapientia conuiuij gaudioſa iucunditas. pag. 274. col. 2. e. f. & ſeq. to. 6.
ſapientia conuiuium quàm excellens. pag. 274. col. 1. f. & ſeq. to. 6.
ſapientia donum eſt ſapidiſſimum. pag. 321. colum. 2. f. to. 6.
ſapientia doni vtilitas, & neceſſitas. pag. 268. col. 1. b. c. & ſeq. to. eod.
ſapientia donum anima poſt reſurrectionem quale conuiuium præparet. pag. 273. colum. 1. c. & ſequen. to. eod.
ſapientia donum ad quod vinum potandum inuitet. per ſapientia donum anima conuiuium præparatur. pag. 270. col. 1. a. & ſeq. to. 6.
per ſapientia donum quomodo dies ſpiritualis in anima oriatur. pag. 269. col. 1. e. f. & ſeq. to. 6.
de ſapientia primo conuiuio, quod anima in corpore exiſtenti præparatur. pagin. 270. colum. 1. d. e. f. to. eod.
ad ſapientiam veram quomodo conſurgendum. pag. 274. colum. 1. & ſequen. to. 7. ad eandem duplex via. pag. 700. colum. 1. c, & ſequen. eod. to. ad eam acquirendam quid oporteat amouere. pag. 722. col. 2. e. f. & ſeq. to. eod.
in ſapientia conuiuio qui ſint chariſſimi, & quæ ſit ſobria ebrietas illorum. pag. 271. colum. 2. a. & ſequen. to. 6.
ad ſapientia conuiuium quæ familia, & conuiuantes inuitentur. pag. 273. col. 2. b. & ſeq. to. 6.
de ſapientia multa ex ſanctis Patribus. pag. 175. colum. 2. & ſequen. & pag. 198. colum. 1. & col. 2. to. 6.
Sapphirus quid ſignificet. pag. 271. col. 2. f. to. 7. eius proprietas. pag. 338. col. 1. a. to. 6.
Sardij virtus. pag. 338. col. 2. a. b. to. 6.
Sardonycis virtus. ibid. col. 1. e. f.
Satisfacere ex Auguſtino, & Anſelmo quid. pag. 97. col. 1. d. to. 6.
Satisfactio quid, & quot eius penna. pag. 685. col. 2. b. & ſeq. to. 7.
ſatisfactio debet culpæ reſpondere. pag. 830. colum. 1. a. to. 7.
ſatisfactionis partes. pag. 53. colum. 1. c. 97. col. 1. d. to. 6. 830. col. 1. b. & ſeq. to. 7.
ſatisfactionis ſeptem conditiones. pag. 297. col. 1. a. & ſeq. to. 6.
ſatisfactionis gradus varij. pag. 25. colum. 2. a. b. e. to. 7.
de ſatisfactione multa ex ſanctis Patribus. pag. 143. col. 2. to. 6.
Saturni planeta proprietates. pag. 750. colum. 2. e. f. to. 7.
Scandalum quid pag. 34. col. 1. e. f. to. 7. item quid, & quot modis dicatur. pag. 72. col. 1. a. to. 6.
ſcandali duplex differentia. pag. 72. col. 1. b. to. 6.
de ſcandalo multa ex ſanctis Patribus. pag. 178. col. 1. & 2. to. 6.
Scapulæ in Deo quid. pag. 682. col. 2. b. to. 7.
Schiſma quid. pag. 212. col. 1. a. to. 6. 33. col. 1. b. to. 7.
ſchiſma quomodo ab hæreſi differat. pag. 70. colum. 1. a. to. 6.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Scientia, quæ ſit donum Spiritus ſancti. pagin. 251. colum. 2. a. b. to. 6.
ſcientia, quæ eſt donum, & prudentia quo pacto differant. pag. 812. col. 2. c. d. to. 7.
ſcientia Dei diuerſa habet nomina. pagin. 744. colum. 2. e. f. to. 7.
ſcientia Dei, & ſcientia Chriſti, & Angelorum differunt. ibid. d. e.
ſcientia tribus modis dicitur. pag. 91. col. 2. a. to. 6.
ſcientia donum quid ſit. pag. 251. col. 2. b. to. 9.
ſcientia donum extendens ſe ad ſcientias acquiſitas canſat mane. ibid. f. & ſequ.
ſcientia donum multipliciter reficit conuiuantes per ferculorum diuerſorum delitioſam exhibitionem. p. 252. col. 2. c. d. e. & ſequ. to. 6.
ſcientia donum prouocat anima appetitum per manifeſtationem dulciſſimarum veritatum. ibid. a. b.
ſcientia donum extendens ſe ad lumen ſcientiæ moralis facit horam veſpertinam. p. 252. col. 1. d. e. to. 6.
ſcientia donum extendens ad lumen ſacræ Scripturæ, & ad credibilia cauſat meridiem. ibid. a. b.
per ſcientia donum in anima dies oritur diſtinctus tribus horis. pag. 251. col. 2. e. e. f. to. 6.
per ſcientia donum menti humanæ conuiuium præparatur. pag. 252. col. 1. f. & ſequ. to. 6.
ſcientia, vt eſt donum, quod ſit officium. pag. 812. colum. 2. f. & ſequ. to. 7.
ad ſcientia donum tria requiruntur. pagin. 812. colum. 2. d. e. to. 7.
de ſcientia multa ex ſanctis Patribus. pag. 206. col. 2. & 207. col. 1. to. 6.
ſcientiarum fructus quis. pag. 4. col. 2. e. to. eod.
Scriptura ſacra de quibus agit. pag. 86. col. 1. b. to. 6.
Scriptura ſacra cur longiſſima. pagin. 6. colum. 2. c. tom. 6.
Scriptura ſacra cur triplicem habet ſenſum præter literalem. pag. 7. col. 2. a. b. to. eod.
Scriptura ſacra quomodo exponenda. p. 8. col. 2. a. & ſequ. to. eod.
Scriptura ſacra tria docet, & qua. pag. 2. colum. 2. tom. 6.
Scriptura ſacra eſt cognitio ſublimis, & ſalutaris. p. 16. col. 2. c. to. eod.
Scriptura ſacra triplicem habet intellectum. pag. 197. colum. 2. a. to. 7.
Scriptura ſacra de fide, ſpe, & charitate præcipue agit. pag. 141. col. 1. e. f. to. 7.
Scriptura ſimilis eſt fluuio latiſſimo. pag. 6. colum. 1. f. & ſequ. to. 6.
Scriptura ſacra quo fine perſcrutanda. pag. 5. col. 2. d. tom. 6.
Scriptura ſacra aliquando cibus, & aliquando potus, pag. 254. col. 1. c. d. to. 6.
Scriptura ſacra docet purgari, illuminari, & perfici. pag. 141. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Scriptura ſacra modus procedendi authenticus eſſe debuit, & quare. pag. 8. col. 1. b. c. & ſequ. to. 6.
Scriptura ſacra profunditas, in quo conſiſtat. pagin. 7. colum. 2. a. to. eod. eius auditor qualis eſſe debeat. ibid. d.
Scriptura ſacra latitudo qua. pag. 6. col. 1. b. to. eod.
Scriptura ſacra quattuor partes. p. 8. col. 2. c. to. 6.
Scriptura ſacra longitudo qua. pag. 6. col. 2. b. to. 6.
Scriptura ſacra qua reuerentia debeatur. p. 490. colum. 2. e. f. & ſequ. to. 7.
Scriptura ſacra tres menſæ ex Hugone. pagin. 253. colum. 2. b. to. 6.
Scriptura tripliciter monet ad præceptorem obſeruantiam. pag. 301. col. 1. f. & ſequ. to. 6.
Scriptura ſacra ſublimitas, in quo conſiſtat. p. 7. col. 2. c. & ſequen. to. 6.
in Scriptura ſacra menſa qui appoſuerint ferculæ. pagin. 253. col. 2. c. & ſequ. to. 6.
circa Scripturam diuinam, quomodo dicta, & facta Salua-
toris meditari debemus. p. 350. col. 1. d. & ſeq. to. 6.
Scriptura ſacra triplex menſa ad reficiendum legentes. pag. 252. col. 2. d. & ſequ. to. 6.
ad Scripturam ſacram perfecte exponendam, quæ præcognoſcenda. p. 9. col. 1. a to. 6.
in Scriptura ſacra non tantum verba, ſed facta ſignificant, & quare. p. 7. col. 2. e. f. to. 6.
Securitas quid. pag. 212. col. 1. e. to. 6.
de ſecuritate multa ex ſanctis Patribus. pagin. 167. col. 1. to. 6.
Secretum intrinſecum in Chriſto quid dicatur. pag. 145. col. 2. c. d. to. 7.
ad ſecretum intrinſecum, quomodo admittatur homo. pag. 146. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
in ſecreto ipſius Chriſti varia ſunt manſiones. p. 146. col. 1. d. & ſequ. to. 7.
Sedere in Deo quid. pag. 683. col. 1. e. d. to. 7.
Seminales rationes quæ dicantur. pag. 744. colum. 2. a. b. tom. 7.
Senior quis in religione dicendus. p. 572. col. 1. a. to. 7.
ſeniores honorandi a fratribus. p. 592. col. 1. b. c. to. 7.
Senſibile quomodo moueat potentiam. p. 2. col. 2. f. to. 6.
ſenſibilia alia particularia, alia communia, & de vtriſque. pag. 137. col. 2. b. e. to. 7.
Senſualitas quid. pag. 80. col. 2. f. & 210. col. 2. e. to. 6. & 760. col. 2. e. to. 7.
Senſus quid. pag. 81. col. 1. a. & 210. colum. 2. e. to. 6. & 166. colum. 1. d. e. to. 7. quid item ex Auguſtino. pag. 82. col. 2. a. to. 6.
ſenſus communis quid. pag. 210. col. 2. f. to. 6. & 759. col. 1. b. & ſequ. to. 7.
ſenſus in homine duplex interior, & exterior. pag. 81. col. 2. b. & 240. colum. 2. f. to. 6. & 252. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
ſenſus interior triplex. p. 81. col. 2. b. to. 6.
ſenſus interiores in anima quinque. pag. 241. col. 2. e. & ſequ. to. 6. & 174. col. 1. c. d. to. 7.
ſenſus ſpirituales in anima qui. pag. 814. colum. 1. b. c. tom. 7.
ſenſus ſpirituales potentiarum, quomodo ab experimentali notitia impediantur. pag. 187. colum. 1. e. f. tom. 7.
ſenſus interior ſpiritualis quali modo æterna experitur. pag. 189. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
ſenſus ſpirituales quali modo reparantur, & reformantur. pag. 187. col. 2. a. b. & ſequ. to. 7.
ſenſus exteriores quinque ſunt, & quemodo inter ſe differunt. pag. 758. col. 2. e. f. to. 7.
ſenſus omnes corporis in cælo erunt in actibus ſuis. pagin. 131. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
in ſenſu quæ ſint neceſſaria ad ſentiendum. pag. 82. col. 1. f. to. 6. & 759. col. 2. e. f. to. 7.
Sententia ſententiarum carmine digeſta. pag. 115. col. 1. & ſequ. to. 6.
ſententiarum libri quantum præſtent. pagin. 213. colum. 1. a. to. 6.
ſententia contra bonos, & malos quales. pag. 839. colum. 2. c. d. to. 7.
in ſententia iniuſta multa ſunt, quæ rationem habena mortalis. pag. 39. col. 1. e. to. 7.
in ſententia vltima tria annotanda. p. 334. col. 1. e. f. & ſequ. to. 6.
Sepulchri Dominici ex Beda forma. pagin. 408. col. 2. a. tom. 6.
Sepultura curanda. pag. 561. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Sequentia cur ſic dicta, & a quo facta. pag. 80. colum. 1. a. tom. 7.
Seraphim ſunt purgatiui. pag. 268. col. 2. f. & ſequ. to. 7. & illuminatiui. pag. 269. col. 1. b. c. to. eod. item ſunt inferiorum reductiui. p. 268. col. 2 b. c. to. 7.
Seraphim cur Sanctus, ter clamabant. pagin. 269. colum. 2. d. e. to. 7.
de Seraphim apud Iſaiam ſexto capite ſex dicuntur. ibid. col. 1. d. & ſequ. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Seraphim ſunt acuti, & penetratiui. pagin. 268. colum. 2. a. b. to. 7.
Seraphim nomen quid ſignificet. p. 279. col. 2. a. b. to. 7.
Sermo religioſi grauis eſſe debet. pag. 380. col. 2. e. f. to. 7.
item modeſtus, humilis, & rarus. ibid. col. 1. e. f. & ſequ. to. eod.
Serpens quinque aſtutijs vtitur. pag. 316. col. 1. b. c. to. 6.
Seruitia coacta Deo non placent. pag. 273. col. 1. a. b. to. 7.
Seueritas quid. pag. 212. col. 1. f. & 198. col. 2. c. & 92. col. 1. c. & 2. b. to. 6.
de ſeueritate Dei erga delinquentes. pag. 479. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Sidera, & orbes caleſtes, quo pacto in fine mundi innouabuntur. pag. 839. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Signum duplex naturale, & poſitiuum. pag. 321. col. 1. f. & ſequ. to. 6.
ſigna precedentia vniuerſale iudicium qualia. p. 338. col. 2. e. f. & ſequ. to. 6.
Silentium omnibus religioſis neceſſarium. pag. 674. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
ſilentij vtilitates. pag. 566. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
ſilentij laudes. pag. 668. col. 1. e. f. & ſequ. to. eod.
ſilentij, & loquacitatis ex ſacris litteris exempla. p 538. col. 1. f & ſequ. to. 7.
Similitudo Dei quid. pag. 211. col. 1. d. to. 6.
Simonia quid. pag. 71. colum. 2. c. & 211. col. 2. f. to. 6. & 39. col. 1. b. c. & quotuplex. ibid.
ſimonia tres differentia. pag. 71. col. 2. e. d. to. 6.
Simplicitas, & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 188. colum. 2. to. 6.
Simulatio, & de ea ex ſanctis Patribus multa. pag. 172. col. 2. & ſequ. to. 6.
Singularitas quid. pag. 33. col. 2. f. to. 7. 66. col. 1. f. to. 6.
Siſara quid ſignificet. pag. 477. col. 2. d. e. to. 6.
Smaragdus quid ſignificet. pag. 272. col. 1. a. to. 7.
ſmaragdi proprietates. pag. 338. col. 1. c. d. to. 6.
Sobrietas quid. pag. 90. col. 2. f. to. 6. item quid, & quotuplex. pag. 633. col. 2. b. c. & ſequ. to. 7. & 27. colum. 2. b. b. to. 7.
ſobrietas in quibus conſiſtat. pag. 633. col. 2. f. & ſequen. to. 7.
ſobrietatis gradus tres. pag. 634. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7. & vtilitates eiuſdem. ibid. a. & ſequ.
Societas, & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 193. colum. 1. to. 6.
ſocietatis bonorum vtilitates. p. 555. col. 2. c. & ſequ. & malorum incommoda. p. 556. col. 1. c. & ſequ. to. 7.
Solis proprietates. pag. 751. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
Sollicitudo, & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 200. colum. 1. to. 6.
Solitudo, & de ea multa ex Sanctis. p. 191. col. 1. & 2. to. 6.
Somnium quid. pag. 82. col. 2. d. & 211. col. 1. b. to. 6.
Sortilegium quid. pag. 71. col. 1. c. & 212. col. 1. b. to. 6. & 33. col. 1. c. to. 7.
Speculatio contemplationis gradus, quid. p. 104. col. 2. c. d. & ſequ. to. 7.
Spes quid ſit. pag. 212. col. 1. c. & 315. col. 1. e. to. 6. & 805. col. 2. d. e. to. 7.
ſpes duplex. pag. 806. col. 1. a. to. 7. item triplex. p. 338. col. 2. c. d. to. 6.
ſpes gratiæ quid. pag. 338. col. 1. e. to. 6.
ſpes gloriæ quid. ibid. f.
ſpes eorum qui ſunt in purgatorio qualis. pag. 805. colum. 2. f. to. 7.
ſpes cur data ſit homini. pag. 604. col. 1. b. c. to. 7.
ſpes ſignificatur per Smaragdum, Sardonychem, & Sardium. pag. 338. col. 1. c. & ſequ. to. 6.
ſpei gradus varij. p. 26. col. 1. b. c. d. to. 7.
ſpei comparationes. pag. 315. colum. 1. f. to. 6. & 806. colum. 1. f. to. 7.
ſpei & longanimitatis ex ſacris litteris exempla. p. 499. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
ſpei proprium obiectum eſt beatitudo, pagin. 250. colum. 2. c. d. to. 6.
ſpei diuerſæ definitiones. pag. 80. col. 1. f. to. 6.
ſpei in ſuo actu excellentia. pag. 89. col. 2. c. to. 6.
ſpei ſignificata quot. pag. 89. col. 2. a. b. to. 6.
ſpes viatorum eſt cum certitudine opinionis. pag. 805. colum. 2. f. to. 7.
ſpei effectus multiplex. pag. 806. col. 1. b. to. 7.
de ſpe multa ex ſanctis Patribus. p. 145. col. 1. to. 6.
Sphæra caleſtes influunt in inferiora. p. 750. col. 1. b. to. 7.
Spiritus ſanctus charitas, ſiue donum Sanctorum pag. 735. colum. 1. b. to. 7.
Spiritus ſanctus quo tempore deſcenderit ad Apoſtolos. pagin. 736. col. 1. a. b. to. 7.
Spiritus ſanctus per ſua dona vires animæ diſponit, vt ad caleſtia per gradus aſcendant. pag. 242. col. 1. a. to. 6.
item vires mentis erudit, & munit. pag. 242. col. 2. d. tom. eod.
Spiritus ſanctus & vnica dictione, & duabus pronuntiari poteſt. pag. 736. col. 1. a. to. 7.
Spiritus ſancti donorum, qui capaces ſint. pag. 242. colum. 1. d. e. to. 6.
Spiritus ſancti dona ſeptem. pag. 92. col. 1. d. e. f. to. 6. & eorum ſufficientia. ibid. & 37. col. 1. b. to. eod. & 239. col. 1. d. e. to. 6.
Spiritus ſancti dona, quomodo a doctoribus ordinantur, tam in aſcendendo, quàm in deſcendendo. pag. 243. colum. 1. f. & ſequ. to. 6.
in Spiritum ſanctum ſex modis peccatur. pag. 451. colum. 2. a. & ſequ. to. 7.
Spiritus ſanctus quomodo fuit miſſus. pag. 418. col. 1. e. f. & ſequ. to. 6.
Spiritus ſanctus dat lumen veræ cognitionis, & feruorē veri amoris. pag. 238. col. 1. c. d. to. 6.
Spiritus ſanctus multiplicem effectum cauſat in homine. pag. 242. col. 1. f. & ſequ. to. 6.
Spiritus ſanctus per ſua dona domum mentis in iucundum habitaculum ſibi præparat. pag. 241. col. 1. e. f. to. 6.
Spiritus ſancti dona vires animæ ad expedite miniſtrandum Deo habitant, ibid. f.
Spiritus ſanctus amor Patris, & Filij eſt. p. 734. col. 2. d. & ſequ. to. 7.
Spiritui ſancto qua approprientur. p. 76. col. 2. d. to. 6.
Spiritus ſancti miſſio duplex eſt. pag. 735. col. 1. f. & ſeuen. to. 7.
Spiritus ſancti nomina, & ipſorum nominum ratio. pagin. 210. col. 1. b. to. 6. & 736. col. 1. c. d. to. 7.
Spiritus ſanctus non dicitur mittere. p. 76. col. 1. d. to. 6.
Spiritus ſanctus quibus modis datus ſit in ſigno viſibili, pag. 735. col. 2. d. e. to. 7.
Spiritus, os, & lingua quid. pag. 156. col. 2. c. d. & ſequen. to. 7.
Spiritus quali modo per iter contemplationis æternum Chriſti manerium ingrediatur. pag. 168. col. 2. d. & ſequ. to. 7. vt ad contemplationis perfectionem ingrediatur debet temporalia fugere. pag. 159. col. 1. c. & ſequen. to. 7. quali modo per vtramque vitam, actiuam ſcilicet, & contemplatiuam, æterna ingrediatur. p. 194. col. 2. a. & ſequ. to. 7.
Spiritus humanus quali modo ad veniendum per iter contemplationis inuitatur. p. 170. col. 1. d. & ſequ. to. 7. item quali modo per intentionem ſimplicem, & rectam ad intrinſecum æternale ingrediatur. pag. 153. col. 2. a. & ſequ. to. eod. item ad veniendum per iter meditationis quali modo a Ieſu inuitetur. pag. 159. col. 2. c. & ſequ. to. 7. quomodo etiam per iter charitatiuæ affectionis æternum manerium ingrediatur. pag. 181. colum. 2. d. e. f. to. eod. qualiter ad veniendum per iter meritoriæ operationis a Deo inuitatur. p. 195. col. 1. a. & ſequ. to. 7. quomodo per iter meditationis æternitatem ingrediatur. p. 158. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Spiritus humanus diuiditur, & alienatur a corpore. pag. 147. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
Spiritus & anima in ſuis meditationibus ſeptem potiſſimum modis Deum alloquitur. pag. 156. colum. 2. e. f. & ſequen. to. 7.

Spiritus

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Spiritus noſter in meditationis itinere Deũ ſe alloquentem alloquitur. pag. 156. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Spiritus noſter in intrinſeco ſecreto exiſtens qualiſe habeat modo, pag. 148. col. 2. a. & ſequ. to. 7.
Spiritus noſter in ſecreto arcano per veram fidem collocatur, & per ſanctam charitatem in eodem perpetuatur. pag. 149. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
Spiritus noſter ad veniendũ per iter praguſtationis experimentalis a Domino inuitatur. p. 190. col. 2. f. & ſequen. to. 7. idem quàm dulciter a Ieſu inuitetur ad veniendum per iter rectæ intentionis. pag. 153. col. 2. f. & ſequ. to. 7. idem qualiter ad veniendum per iter charitatiuæ affectionis ad æterna a Domino inuitatur. pagin. 182. col. 1. a. & ſequ. to. 7.
Spiritus & anima verba, quæ ſint. p. 156. col. 2. e. f. to. 7.
de ſpiritibus malis multa ex ſacris litteris, pag. 495. colum. 2. f. & ſequ. to. 7.
Spiritualia exercitia tredecim. p. 105. col. 1. c. d. & ſequen. to. 7.
Spirituales ſenſus quinque. pag. 94. col. 1. c. to. 6.
Spoliatio gratuitorum quid. p. 73. col. 2. c. to. 6.
Sponſa ornamenta tria. pag. 334. col. 1. b. to. 7.
ſponſis carnalibus tria dantur, dos, donatio, & paraphernalia. pag. 841. col. 2. a. b. to. 7.
Sponſalia octo modis ſoluuntur. pag. 96. col. 2. f. to. 6.
ſponſalia quando valeant, & quibus modis contrahantur. pag. 98. col. 2. e. to. 6.
ſponſalium duplex effectus. pag. 99. col. 1. a. to. 6.
Studium quid. pag. 337. col. 2. a. to. 6.
Stare in Deo quid. pag. 683. col. 1. e. to. 7.
Status tres, virginum, coniugatarum, & viduarum, & multa de illis ex ſanctis Patribus. pag. 128. col. 2. to. 6. item de tribus ſtatibus, incipientium, proficientium, & perfectorum. pag. 125. col. 1. & 2. eod.
Stella duodecim corona beatorum qua. pag. 275. col. 2. e. f. tom. 6.
Strenuitas quid. pag. 198. col. 2. c. to. 7.
Studentes, & multa de eis ex ſanctis Patribus. pag. 120. col. 2. & ſequ. to. 6.
Stultiloquium, & de eo ex Sanctis. pag. 162. col. 1. to. 6.
Stultitia, & de ea multa ex ſanctis Patribus. pagin. 175. col. 1. to. 6.
Stuprum quid. pag. 68. col. 2. f. to. 6.
Subdiaconi poteſtas, & officium. pag. 98. col. 1. e. to. 6.
Subditi, & obedientes quibus ſimiles. pag. 277. col. 1. d. e. & ſequen. to. 7.
ſubditis plebanorum in ſex caſibus licet alijs, quàm ipſis plebanis confiteri. pag. 368. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
de ſubditis multa ex ſanctis Patribus. pag. 115, col. 1. & 2. tom. 6.
Subtilitas dos corporis. pag. 843. col. 1. b. e. to. 7.
ſubtilitas duplex. ibid.
Sufficientia, & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 192. colum. 1. to. 6.
Suffragia Eccleſia quibus proſint. pag. 102. col. 1. c. to. 6. & cuius ſit id ſcire. pag. 53. col. 2. b. to. eod.
ſuffragia Eccleſiæ quæ. pag. 52. col. 2. f. to. eod.
ſuffragia Eccleſiæ, quomodo proſint defunctis. pag. 835. col. 2. e. to. 7. diuerſimode dicuntur pijs prodeſſe, qui in purgatorio, ijs qui in cælo ſunt, & damnatis. p. 836. colum. 1. e. f. to. eod. proſunt defunctis magis aut minus pro diuerſitate meritorum. ibid. d. e. vt proſint quid requiratur. ibid. a. b. & ſequ.
ſuffragiorum effectus, pag. 102. col. 1. d. to. 6.
ſuffragiorum pro mortuis ratio. pag. 53, col. 1. a. to. 6.
ſuffragiorum quatuor genera. pag. 835. col. 2. f. to. 7.
Suggeſtio, & de ea multa ex ſanctis Patribus. pagin. 164. colum. 2. to. 6.
Superbia quid. pag. 66, col. 1, c. & 211. colum. 2, c. to. 6. & 777. col. 1. c. d. to. 7.
ſuperbia triplex eſt. pag. 601. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7. & duplex ſpiritualis, & carnalis. p. 29. col. 2. e. to. eod.
ſuperbia multa mala facit. pagin. 777. colum. 2. e. f. & ſequ. to. 7.
ſuperbia triplici ratione initium omnis peccati. ibidem. colum. 1. d. e. to. 7.
ſuperbia quomodo ſit mortale. pagin. 781. colum. 1. f. & ſequ. to. 7.
ſuperbia quinque damna homini infert. pag. 288. colum. 1. e. f. to. 6.
ſuperbia ſummopere a religioſis fugienda. pagin. 591. col. 2. a. b. c. to. 7.
ſuperbia ſigna ex Proſpero. pag. 593. col. 2. b. c. d. to. 7.
ſuperbia filia ſeptem. pag. 288. col. 2. b. to. 6. & 778. colum. 1. f. to. 7.
ſuperbia remedia. pag. 28. Col. 1. b. & ſequ. to. 7. & 605. col. 2. e. f. & ſequ. to. eod.
ſuperbia quattuor ſpecies. pagin. 66. colum. 1. d. to. 6. & 777. col. 2. b. c. to. 7.
ſuperbia duodecim gradus. pag. 66. col. 1. e. f. to. 6.
ſuperbia nouem comparationes. pag. 288. col. 1. a. b. & ſequen. to. 6.
ſuperbia ex Bernardo duodecim gradus. pag. 777. colum. 2. c. d. to. 7.
in ſuperbia tumentes, & de ſe præſumentes multa dicuntur. pag. 239. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
de ſuperbia pœnitens, quomodo interrogandus. pag. 50. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
de ſuperbia multa ex ſanctis Patribus. pag. 135. col. 2. & ſequ. to. 6.
Suſpitio quid. pag. 34. col. 1. f. to. 7.
ſuſpitio tentationes generat. pag. 597. colum. 2. f. & ſequ. to. 7.
ſuſpitio, & timor in quo differant. pagin. 596. colum. 2. d. e. to. 7.
ſuſpitionis falſæ ex ſacris litteris exempla. pag. 512. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Suſurratio quid. pag. 212. col. 2. d. to. 6.
ſuſurrium diuinum quid. pag. 157. col. 1. f. to. 7.
Suſtinentia perſequutionum etiam beatitudo quid. p. 813. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Symbolum quotuplex. pag. 80. colum. 1. f. & 881. col. 2. d. & ſequ. to. 6. & 805. col. 2. c. to. 7.
Symbolum Apoſtolorum dicitur maius. pag. 88. col. 2. e. tom. 6.
Symbolum Nicæni concilij, cur diebus Dominicis, & feſtis, & cur poſt Euangelium, & ante communionem dicatur. pag. 88. col. 2. f. to. 6.
Symbolum Apoſtolorum cur ſubmiſſa voce, & in principio, & fine diei dicitur. pag. 88. col. 2. e, to. 6.
ad Symbolum condendum ſinguli Apoſtoli ſingulas particulas appoſuerunt. ibid. f. & ſeq.
Symbolum Athanaſii cur recitetur, nocte finita, prima diei hora. pag. 88. col. 2. f. to. 6.
Syndereſis quid ſit. pagin. 763. colum. 1. f. & ſequ. to. 7. & quod eius officium. pag. 20. col. 1. f. to. 6.

T

Taciturnitas & multa de ea ex ſanctis Patribus. pagin. 183. col. 2. & ſequ. to. 6.
Tactus peccata quæ. pag. 43. col. 1. d. e. f. to. 7.
Talias imponere ſine cauſa ad extorquendas pecunias, rapina eſt. pag. 37. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Temperantia quid. p. 212. col. 1. d. & 316. col. 1. e. to. 6. & 194. col. 1. c. d. to. 7.
temperantia quid ſit vt virtus politica, purgatoria, purgati animi, & exemplaris. p. 810. col. 1. b. c. to. 7.
temperantia ſpecies tres. pag. 810. colum. 1. c. d. to. 7. & quot eius partes. ibid.
temperantia gradus varij. p. 23. col. 1. b. c. to. 7.
temperantia actus qui. p. 90. col. 2. f. to. 6.
temperantia partes, & earum definitiones. ibid. c. d.
temperantia definitiones diuerſæ. ibid.
temperantia dignitas, & effectus. pag. 810. colum. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
temperantia ſimilitudines. pagin. 316. colum. 1. f. & ſequen. to. 6.

de tem-

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

de temperantia multa ex Sanctis. p. 152. col. 2. to. 6.
de eadem & ipsius gradibus. p. 235. volum. 1. c. d. & sequen. to. eod.
Tempus quid sit. pag. 77. colum. 1. d. to. 6. & 752. colum. 1. d. e. f. to. 7.
Tentare quid. pag. 59. col. 1. c. to. 6.
Tentatio alia diabolica, alia humana. p. 59. col. 2. a. to. 6.
tentatio tribus modis perficitur. p. 59. col. 2. b. c. to. 6.
tentatio triplex est. p. 769. col. 1. f. & sequ. to. 7.
tentatio carnis, quomodo consitenda. pagin. 694. colum. 1. d. e. f. to. 7.
tentatio ex Richardo in septem membra diuiditur. pag. 59. col. 2. b. c. to. 6.
tentatio multiplex est. pag. 769. col. 2. d. to. 7.
tentatio quadam leuis, & occulta, quadam grauis, & manifesta, quedam grauis, & occulta. p. 59. col. 2. b. to. 6.
tentationis diuisio. ibid. col. 1. f.
tentatio de predestinatione reprimi debet. pag. 241. lum. 2. c. & sequ. to. 7.
tentationis diaboli exempla ex sacris litteris. pag. 547. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
ob tentationes diaboli quomodo nec licita facienda. pagin. 769. col. 2. f. & sequ. to. 7.
tentationibus quomodo resistendum. pag. 617. col. 1. f. & sequ. to. 7.
tentationes deuotorum due, & earum remedia. p. 630. col. 1. f. & sequ. to. 7.
tentationis remedia. p. 615. col. 2. f. & sequ. to. 7.
tentationes quattuor sunt, & que. pag. 597. col. 1. a. b. & sequen. to. 7.
tentationum initijs resistendum. p. 569. col. 2. c. to. 7.
tentationes blasphemie. p. 597. col. 2. e. f. to. 7.
tentationum quatuor species. p. 769. col. 2. d. e. f. to. 7.
tentationis in nobis quis ordo. ibid. col. 1. f. & sequ.
tentationes quomodo vincenda. p. 597. col. 2. b. c. to. 7.
tentationis multa sunt species. pag. 614. colum. 1. b. & sequen. to. 7.
tentationes vtiles sunt seruis Dei. pag. 241. col. 1. c. & sequ. to. 7.
de tentatione multa ex sanctis Patribus. p. 199. col. 1. & 2. tom. 6.
de tentatione primorum parentum que tenenda. p. 21. col. 2. a. & sequ. to. 6.
in tentatione ad Christum recurrendum. pag. 666. colum. 2. c. f. & sequ. to. 7.
Tentio seu obligatio multiplex. pag. 62. col. 1. f. to. 6.
Terra proprietates. pag. 751. col. 2. b. c. to. 7.
Testamentum nouum & vetus, & eorum differentia. p. 6. col. 1. d. e. & sequ. to. 6.
testamenti noui libri qui. p. 85. col. 2. e. f. to. 6.
testamenti vtriusque libri sibi respondent. pag. 6. colum. 1. c. to. 6.
Testis falsus tribus personis est obnoxius. pagin. 304. colum. 2. a. to. 6.
Textus Biblie ad quid memoria mandandus. pagin. 2. colum. 2. b. to. 6.
Theologia est scientia, & sapientia perfecta. p. 9. col. 1. f. to. 6.
Theologia vna est, & quod sit eius subiectum. ibidem. colum. 2. e. f.
Theologia in vniuersum de septem precipue agit, & cur. ibid. col. 1. e.
Theologia assumit exempla, & vtitur vocabulis omnis generis cognitionis. pag. 4. col. 2. d. to. 6.
Theologia mystica quid. p. 699. col. 2. f. to. 7.
Thesauros congerere, quomodo licitum. pag. 779. col. 2. & sequ. to. 7.
Throni cur sic dicti, & ipsorum proprietates. pag. 27. colum. 2. a. & sequ. to. 7.
Timor quid sit ex Augustino. p. 244. col. 2. c. to. 6.
timor cur datus sit homini. pag. 604. col. 1. d. to. 7.
timor triplex. pag. 69. col. 1. e. to. 6.
timor est fundamentum aliorum donorum Spiritus sancti. pag. 244. col. 2. a. to. 6.
timor seruilis quid, & quomodo a Deo sit. ibid. f.
timor initialis duos oculos habet. p. 812. col. 1. e. f. to. 7.
timor, vt donum quid ex Augustino. p. 811. col. 2d. to. 7.
timor Domini septem habet effectus. pag. 319. col. 1. f. & sequ. to. 6.
timor quis maneat cum charitate. pag. 245. col. 2. c. d. & sequ. to. 6.
timor naturalis quid. p. 244. col. 2. d. to. 6.
timor mundanus quid. ibid. e.
timor filialis quid. pag. 245. col. 1. d. to. 6. & 812. colum. 2. a. b. to. 7.
timor initialis quid. p. 245. col. 1. a. b. to. 6.
timor quintuplex. pag. 244. col. 2. d. e. f. to. 6. & 44. colum. 1. a. b. to. 7.
timor seruilis donum est Spiritus sancti. pagin. 812. col. 1. b. c. to. 7.
timoris species sunt sex, & cur sint sex. p. 319. col. 2. e. f. & sequ. to. 6. & 811. col. 2. d. & sequ. to. 7.
timoris differentia. p. 93. col. 1. a. to. 6.
timoris gradus varij. p. 26. col. 1. d. e. f. to. 7.
timoris donum menti conuiuium preparat. pa. 246. colum. 2. c. & sequ. to. 6.
timoris seruilis effectus. p. 812. col. 1. c. d. to. 7.
timoris Domini vtilitates. p. 566. col. 1. e. f. & seq. to. 7. & eiusdem similitudines. p. 317. col. 1. f. & sequ. to. 6.
eiusdem effectus. pag. 812. col. 1. a. b. to. 7. eiusdem ex sacris litteris exempla. p. 499. col. 2. e. f. & seq. to. 7.
de timore multa ex sanctis Patribus. p. 179. col. 1. & 2. & 202. col. 1. & 203. col. 1. & 2. to. 6.
Topazij proprietates. p. 339. col. 1. a. b. c. to. 6.
Torpor siue tepor quid dicatur. pag. 44. col. 1. c. d. to. 7.
quid sit, & quotuplex. p. 62. col. 2. d. to. 6.
Tractus in officio Missa quid significet. p. 80. col. 1. a. to. 7.
Tranquillitas, & multa de ea ex sanctis Patribus. p. 183. col. 1. & 2. to. 6.
Transire in Deo quid. pag. 683. col. 1. f. to. 7.
Tribulationum, et bonorum, et vtilitatum que ex ipsis sequuntur exempla ex sacris litteris. pa. 550. col. 2. d. e. f. & sequen. to. 7.
Trinitas in scripturis multiplex inuenitur. pag. 737. colum. 1. a. b. c. to. 7.
Trinitas tribus modis. p. 736. col. 2. a. b. c. & sequ. to. 7.
Tristitia duplex, & vtriusq. remedia. p. 29. col. 1. e. f. to. 7.
tristitia animum deijciens cito depelli debet. pag. 569. colum. 2. d. to. 7.
tristitia affectus cur datus fuerit homini. pag. 603. colum. 1. b. to. 7.
Tropologia quid. p. 7. col. 2. b. & 58. col. 1. a. b. c. to. 6.
Tuba dicitur omnis actus, quo operis iactantia demonstratur. pag. 153. col. 1. a. b. to. 7.
tuba vox apud Paulum duo potest significare. pag. 838. col. 2. a. b. to. eod.
Turpiloquium, & multa de eo ex sanctis Patribus. p. 164. colum. 2. to. 6.
Tyrannorum nequitia exempla ex sacris litteris. p. 549. col. 1. f. & sequ. to. 7.

V

VÆ culpa triplex. pag. 452. col. 1. d. e. to. 6.
Vagatio, & multa de ea ex sanctis Patribus. p. 161. colum. 1. to. 6.
Vanagloria caute confitenda. pag. 689. colum. 1. d. e. f. & sequen. to. 7.
vanagloria natura, & ipsius remedia. pag. 29. col. 2. a. & sequ. to. 7.
de vanagloria multa ex sanctis Patribus. pag. 136. colum. 1. to. 6.
Vegetabilia in fine mundi in propria natura consumentur. pag. 54. col. 1. e. f. to. 6.
Veneris planeta, qua conueniant. p. 751. col. 1. a. b. to. 7.
Veniale peccatum in duobus casibus non remittitur. pagin. 831. col. 1. c. d. to. 7.
venialia peccata inter se non habent connexionem. ibid. e. f.

venialia.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

venialia & mortalia, quo ad remissionem quomodo differant. ibid. f. & sequ.
ad venialis remissionem quomodo requiratur contritio. ibid. col. 2. e.
venialium peccatorum multa sunt remedia. ibid. colum. 2. f. & sequ.
venialia grauia confitenda. pag. 74. colum. 2. f. to. 7.
vide plura verbo. Peccatum.
Venter in Deo quid. p. 682. col. 2. e. to. 7.
Ventus quid sit, & quot sunt venti. p. 752. col. 1. b. to. 7.
ventorum proprietates. p. 752. col. 1. to. 7.
Verbum triplex est. p. 755. col. 2. b. & sequ. to. 7.
Verbum caro factum est quinque modis. p. 787. col. 2. f. & sequ. to. 7.
Verbi diuini incarnatio. p. 422. col. 1. d. e. to. 6.
Verecundia quid. p. 90. col. 2. e. & 212. col. 1. e. to. 6.
verecundia laudes. p. 566. col. 2. d. e. f. to. 7.
de verecundia multa ex sanctis Patribus. pag. 189. colum. 1. to. 6.
Veritas quid. pag. 91. col. 2. e. 212. col. 2. a. 264. col. 2. b. to. 6. 811. col. 1. c. to. 7.
veritas triplex est. p. 264. col. 2. b. to. 6.
veritas odium parit. p. 517. col. 2. f. & sequ. to. 7.
veritatis gradus varij. p. 22. col. 1. b. c. to. 7.
ad veritatis splendorem peruenitur septem gradibus. pag. 202. col. 2. a. b. & sequ. to. 7.
Vestigium Dei quid. p. 211. col. 1. c. to. 6.
Vestimenta Filij Dei quid. p. 682. col. 2. e. to. 7.
Vexatio quid. pag. 35. col. 2. a. b. to. 7.
Via illuminatiua duplex est. pag. 710. col. 1. e. f. & sequ. tom. 7. de ea similitudines traduntur. pag. 703. colum. 2. a. b. c. & sequ. to. eod.
via purgatiua quorum sit. p. 701. col. 1. b. & sequ. to. 7.
via unitiua quid sit, & in quibus consistat. pag. 711. col. 1. d. e. f. & sequ. to. 7.
in via unitiua quomodo mens ad gaudia dilecti per rationales, & irrationales creaturas prouocatur. p. 716. col. 1. b. c. & sequ. to. 7.
Victoria in bellis quomodo diuinitus, vt in plurimum obtinetur. p. 531. col. 1. a. & sequ. to. 7.
Victualium appetitus cur datus sit homini. pag. 603. colum. 2. b. & sequ. to. 7.
Videre Dei quid. pag. 683. col. 2. b. c. to. 7.
Vidua, & de eis multa ex sanctis Patribus. pag. 127. colum. 1. & 2. to. 6.
Vindicatio quid. pag. 91. col. 2. e. & 212. col. 2. a. to. 6. & 811. col. 1. b. to. 7.
Vindicta genus magnum, & honestum ignoscere. pag. 235. col. 2. c. to. 6.
Virgines, & multa de eis ex sanctis Patribus. p. 126. col. 1. & sequ. to. 6.
Virginitas quid. pag. 90. col. 2. f. to. 6.
virginitas tria dicit, respectu quorum ipsi tria præmia debentur. p. 102. col. 2. f. & sequ. to. 6.
Virtus quid. pag. 604. colum. 2. b. c. to. 7. & 310. colum. 2. a. b. to. 6.
virtus vnde dicatur. pag. 266. colum. 1. f. & 799. colum. 2. d. to. 7.
virtus varie definitur, pag. 87. colum. 2. d. e. f. to. 6. & 799. col. 2. a. & sequ. to. 7.
virtus multis rebus comparatur. p. 87. col. 2. f. & sequ.
virtus est bona multipliciter. pag. 800. colum. 2. f. & sequen. to. 7.
virtus in medio consistit. pag. 634. col. 2. e. f. & sequ. & 799. col. 2. e. to. 7.
virtus commendabilis est ob multa. pag. 800. col. 2. f. & sequ. to. 7.
virtus paradiso cælesti, & terrestri comparatur. p. 310. col. 2. e. f. to. 6.
virtus multa operatur mira. p. 801. col. 1. f. & seq. to. 7.
virtutis tres bonæ conditiones. p. 800. col. 1. b. c. to. 7.
virtutum varia nomina, & ipsorum ratio. pag. 809. col. 1. f. & sequ. to. 7.
virtutes quodammodo æquales, & inæquales dici possunt. pag. 800. colum. 2. c. d. e. to. 7.
virtutes connexæ sunt vna charitas. pag. 624. col. 1. b. & sequ. to. 7.
virtutes omnes possunt esse informes charitate exceptæ. pag. 36. col. 2. f. to. 6.
virtutũ matres quattuor dicuntur. p. 800. col. 2. c. to. 7.
virtutis vnius vsu alius magis, quàm alius pollet ob multas rationes. pag. 800. col. 1. f. & sequ. to. 7.
virtutes inter se connexæ sunt ob multas rationes. ibid. colum. 2. b. c.
virtutum diuisio ex Aristotele. p. 803. col. 2. a. b. to. 7.
item ex Macrobio. ibid. col. 1. f. & sequ.
virtutum, donorum, & beatitudinum officium. pag. 36. col. 2. b. c. to. 6.
virtutes ex Dionysio cur sic dictæ. p. 275. col. 1. a. b. to. 7.
virtutum quattuor genera. p. 193. col. 2. c. d. to. 7.
virtutes sunt septem. p. 310. col. 1. d. e. f. to. 6.
de virtutum, & vitiorum conflictu multa ex sanctis Patribus. p. 139. col. 1. & sequ. to. 6.
virtutis comparationes. p. 310. col. 2. e. & sequ. to. 6.
de virtute multa ex sanctis Patribus. p. 144. col. 1. to. 6.
virtutes Cardinales quæ. p. 310. col. 1. e. to. 6.
virtutum Cardinalium definitiones, & gradus. p. 193. col. 2. d. e. to. 7.
virtutum Cardinalium effectus. p. 809. col. 1. d. e. f. to. 7.
virtutes quattuor cur dictæ Cardinales. pag. 294. colum. 1. b. & sequ. to. 6.
de virtutibus quattuor Cardinalibus multa ex sanctis Patribus. pag. 148. col. 1. to. 6.
virtutes Theologicæ quæ. p. 310. col. 1. e. to. 6.
virtutes Theologicæ inter se multipliciter differunt. pagin. 804. col. 1. b. c. to. 7.
virtutes Theologicæ, & Cardinales, quomodo differant. pag. 803. col. 2. f. to. 7.
de tribus virtutibus Theologicis multa ex sanctis Patribus. pag. 244. col. 2. to. 6.
Vis seu violentia quid. p. 100. col. 1. a. to. 6.
vis naturalis, animalis, generatiua, & nutritiua quid. pag. 211. col. 1. to. 6.
vis naturalis triplex. p. 81. col. 2. f. to. 6.
vis vitalis quid sit. ibid. e. 700. col. 2. e. to. 7.
vis spiritalis diuisiones. ibid. f.
vi nutritiua quattuor virtutes deseruiunt. ibid. f.
Visio quid. p. 82. col. 2. d. 211. col. 1. b. to. 6.
visio meridiana, visio vespertina, & visio matutina. pag. 841. col. 2. f. to. 7.
visiones seductorum spirituum quædam. pag. 648. colum. 2. a. b. to. 7.
Visitatio B. Mariæ, & circa eam meditatio. pag. 353. colum. 1. e. f. to. 6.
Visus peccata quæ. pag. 43. col. 1. b. c. to. 7.
Vita, & multa de ea ex sanctis Patribus. pag. 180. col. 1. & 2. & 206. col. 1. to. 6.
vita activa, & quis in ea viuendi modus seruari debet. pag. 390. col. 2. d. e. f. & sequ. to. 6.
vita activa exercitia. p. 386. col. 2. d. & sequ. to. 7.
vita contemplativa, & quis in ea viuendi modus seruari debet. p. 391. col. 2. c. & sequ. to. 6.
vita contemplativa exercitia. p. 387. colum. 2. f. & sequen. to. 6.
vita Hierarchica, & ad eam tres actus necessarij. p. 37. colum. 2. c. to. 6.
Vitium quid. pag. 604. col. 2. b. to. 7.
vitia communia apud homines tria. pag. 666. col. 2. e. d. tom. 7.
vitia capitalia quomodo ordinentur. p. 65. col. 1. f. to. 6.
vitia mentiuntur se esse virtutes. pag. 635. col. 1. e. & sequ. to. 7.
vitiorum capitalium numerus. p. 65. col. 2. c. d. to. 6.
de vitijs capitalibus doctrina. ibid. col. 2. & 2.
Viuere secundum naturam quid sit. p. 124. col. 1. c. d. to. 7.
viuere recte quis dicatur. pag. 4. col. 2. c. to. 6.
Vnctio in contemplatione quid sit. pag. 104. col. 1. d. & sequen. to. 7.

Digitized by Google

Index verborum, & rerum.

Vnctio extrema quid. pag. 212. col. 2. d. to. 6.
vnctio extrema datur adultis, qui habent venialia. pag. 832. col. 1. d. to. 7. de eius ſubſtantia ſunt quinque. ibid. b. c. eius forma cur deprecatiua. ibid. c. inter eam, & confirmationem eſt ſeptiformis differẽtia. pag. 48. col. 2. e. f. to. 6.
Vnguentum triplex. pag. 327. col. 1. d. e. to. 6.
vnguentum vnctionis ſacerdotum in veteri teſtamento ex quinque rebus conficiebatur, & quid ſignificaret. pag. 328. col. 2. e. f. & ſequ. to. 6.
Vniuerſale duplex eſt. pag. 762. col. 1. a. b. to. 7.
Vnum duobus modis dicitur. p. 732. col. 1. d. e. to. 7.
Voluntas diuina regula rectitudinis. p. 14. col. 1. b. to. 6.
voluntas Dei quid. pag. 210. col. 2. c. to. 6.
voluntas diuina ratione regulata dicitur prouidentia. pag. 13. col. 2. f. to. eod.
voluntas Dei vna, efficax, & recta. ibid. e.
voluntas beneplaciti per voluntatem ſigni ſignificatur. ibidem.
voluntas in Deo duplex dicitur, prima, & ſecunda. pag. 745. col. 2. b. c. to. 7. item beneplaciti, & ſigni. pag. 746. col. 1. c. d. e. to. eod.
voluntatis diuinæ quinque ſigna. ibid. d. e. quomodo ei teneamur conformari. ibid. col. 2. a. b. c. eius conformitas quadrupliciter conſiderari poteſt. ibid. d. e.
voluntas noſtra quando bona. pag. 58. col. 2. d. to. 6.
voluntas propria grande malũ. p. 570. col. 1. f. & ſeq. to. 7.
voluntas propria quid. & multa de ipſa. p. 238. col. 1. a. & ſequ. to. 6.
voluntas dicitur dupliciter, ſtrictè, & large. pag. 763. col. 1. c. d. to. 7.
voluntas propria, & proprium conſilium duplex lepra ex Bernardo. p. 258. col. 1. a. to. 6.
voluntas dicitur potentia, actus, & volitum. pag. 82. col. 1. b. c. to. 6.
voluntas inter vires motiuas precipua. p. 763. co. 1. b. c. t. 7.
voluntas cogi non poteſt. p. 18. col. 2. f. to. 6.
voluntatis ſex actus ex Damaſceno. p. 82. col. 1. e. to. 6.
voluntatis propria abdicatio eſt religionis perfectio. pag. 570. col. 1. a. b. c. to. 7.
voluntas quomodo reformanda ſit. p. 600. col. 1. e. to. 7.
voluntas diuiditur in theliſin, & buliſin. pag. 763. colum. 1. c. to. 7.
de voluntate multa ex ſanctis Patribus. pag. 161. col. 1. & 2. 183. col. 1. to. 6.
Voluptas, & multa de ea ex ſanctis Patribus. pag. 169. colum. 1. & 2. to. 6.
Votum quid. pag. 44. col. 1. e. to. 7. & vniuerſa eius definitiones. pag. 99. col. 2. e. to. 6.
votum duplex eſt. ibid.
votorum exempla in ſacra Scriptura. pag. 482. col. 1. f. & ſequ. to. 7.
Vriel quid ſignifices. pag. 80. col. 1. f. to. 6.
Vſura quid. pag. 71. col. 2. f. 211. col. 2. e. to. 6. & 38. col. 1. e. f. & ſequ. to. 7.
Vti quid ſit. pag. 75. col. 2. a. to. 6.
Vulgus mobile. pag. 252. col. 2. f. & ſequ. to. 7.
Vulnera animæ propter peccatum ſunt quattuor ex Beda, & quare. pag. 73. col. 1. e. f. to. 6.
Vxor, & ad eam quomodo vir quinque modis poteſt illicite accedere. pag. 834. col. 1. a. to. 7. & quattuor de cauſis licita. ibid.

Z

Zelare in Deo quid. pag. 683. col. 2. e. to. 7.
Zelator animarum qualiter ſe debet gerere ad earum profectum. pag. 231. col. 2. e. f. & ſequ. to. 7.
Zelus, & multa de eo ex ſanctis Patribus. pag. 176. col. 2. & ſequ. & 199. col. 2. & ſequ. to. 6.
zeli boni contra peccatores ex ſacris litteris exempla. pag. 508. col. 2. c. & ſequ. to. 7.
zeli indiſcreti exempla ex ſacra Scriptura. pag. 509. col. 1. d. & ſequ. eod.
Zodiacus circulus qui ſit, & vnde dicatur. pag. 750. colum. 1. c. d. e. to. 7.

Finis Indicis verborum, & rerum, quæ ſexto & ſeptimo tomo operum S. Bonauenturæ continentur.

Errata, quæ inter cudendum in tomum ſextum irrepſerunt.

Prior numerus paginam, ſecundus columnam, tertius lineam deſignat.

107. 2. 67. Nota. corrige Hieronymus: & e regione in margine ſcribe, epiſt. 27. ad Panmach. 161. 2. 1. Ioanem, Ioannem. 167. 1. 39. ſaluatuscum, ſaluatus, cum. ibid. antepenul. delictir, delictis. ibid. 2. 48. capeſcere, capeſſere. 169. 2. 22. conſumantur, conſummantur. 171. 1. 16. chryſmatis, chriſmatis. 173. 1. 55. præſentiæ, præſentia. 174. 2. 48. canonicæ, canonice. 175. 1. 51. octuaginta, octoginta. ibid. 2. 30. Auſugtinus, Auguſtinus. 183. 2. 20. præponunt, proponunt. 185. 1. 1. ſtudere, ſtudete. 186. 1. 29. Caſſiodorys, Calsiodorus. 187. 2. 26. non, nos. ibid. 39. multitudini, multitudinis. 190. 2. 41. illam, illa. 195. 1. 1. ſolicitudinem, ſolitudinem. 198. 1. 13. incarnationes, incantationes. ibid. 2. 5. imo, ima. 199. 1. 36. opera, operta. ibid. 2. 53. iraſcemur, iraſcamur. 201. 1. 62. metuunt, capiuntq. cupiuntq. 204. 2. 57. carnem, carne. 207. 1. penult. & ſic, & ſi. ibid. 2. 16. occumbimu, occumbimus. 208. 1. 56. temporaliſi, temporalium. ibid. 2. 59. cunctaq. cuncta quæ. 234. 1. 17. confunditur, infunditur. 245. 1. 1. impendat, ſuſpendat. 250. 2. 12. adoramenta, odoramenta. 254. 1. 28. abvdantia, abundantia. 266 2. 68. viuiſica, vnifica. 270. 2. 67. tentationem, tentionem. ibid. 1. 34. manentis, mentis. 272 1. 33. ingreſsibilem, inegreſsibilem. 275. 1. 12. diuiſio, diuino. ibid. 2. 65 charitas, claritas. 284. 1. 15. plenitudine, pœnitudine. 318. 1. 51. clauem, clauam. 322. 2. 11. giuſtitiam, iuſtitiam. 327. 2. 42. ad modum, ad modicum. 332. 1. 8. in margine, Ezech. Eccleſiaſtici. 336. 1. 12. veſter, veſtit. ibid. 50. intentione, tentione. 344. 2. 65. modum, nodum. 356. 2. 37. pauca, pauci. 357. 2. 43. pudenter, prudenter. 363. 2. 70. vi, vt. 366. 2. 18. cteeras, ceteras. 367. 2. 66. iuſta, iuſta. 369. 2. 26. dignus, dignius. 371. 1. 23. videat, videatur. ibid 49. tamen, tantum. 374. 1. 23. oſtenditur, offenditur. 393. 1. 60. volueri ? voluerit: 398. 2. 17. quodlibet, quolibet. 399. 2. 16. Dominum, Dominam. 408: 1. 26. nonum, nouum 410. 2. 31. qutæ, quantæ. 411: 2. 61. eructantem, eructante. 422. 2. 47. fulgores, fulgore. 425. 1. 49. interim, interimi. 428. 1. 3. inſtaurare, inſtauraret. ibid. 18. vultus, vnltui. 435. 2. 34. menti, mentis. ibid. 61. quæ, quæ. 439. 1. 47. appropinquabit, appropinquauit. 445. 1. 18. legi, elegi. ibid. 28. noſtro, roſtrum. 447. 2. 24. ſpe, ſpei. 452. 2. 44. parentes, parientes. 455. 1. 59. præſentiam, præſentia. 463. 2. 31. ſui, fuit. 464. 1. vlt. mundam, mundum. 509. 2. 28. Maria ſub. Maria ſuper. 514. litt. c. d. f. in titulis, inſtar illud, corriger inſtar illius. 515. 1. 3. Mariæ, lege Moyſi.

In tomum ſeptimum hæc irrepſerunt.

2. 1. 29. dimiſit, dimiſi. 5. 2. vlt. aſſumens, aſſumes. 10. 2. 37. effectum, lege affectum. 12. 2. 3. ſit, ſit. 23. 1. 34. temperantie, temperantia. 25. 1. 52. ſuum, ſum. 25. 2. 57. ſecundum quem, ſecundum quæ eſt. 32. 2. 73. his qui, his quæ. 55. 2. 31. conſeruationem, conuerſationem. 91. 2. 27. ſpiritum, ſpiritu. 95. 1. 24. eruperant, eruderant. 99. 2. 17. aliud, alios. 103. 1. 16. inhiebat, hinniebat. 107. 1. 45. ſubmiſit, ſubmerſit. 108. 1. 40. & 41. poteſt, poſt. 110. 2. 26. interiora, interior. 125. 1. 9. in mortalibus, in moralibus. 128. 2. 48. per eſſentiam amas, animas. 158. 1. 35. principum, principium. 166. 2. 42. nominant, nominat. 176. 2. 41. intemporalis, incomparabilis. 201. 2. 24. in margine præteritam, legę futuram. 212. 2. 47. ſplendiſsima, ſplendidiſsima. 215. 2. 69. tendamus, tundamus. 226. 1. vlt. ſanguis, ſanguinis. 227. 1. 41. tuam miſericordiam, tuam miſeriam. 235. 1. 30. tempore, tepore. 237. 2. 20. aliquis, aliquos. 247. 1. antepenult. contemplationes, contemplationis. 251. 1. 40. erga tui, erga te tui. 263. 1. 20. antiquorum, antiquatum. 269. 1. 26. immediatus, immediatius. 275. 1. 8. morum, motum. 280. 1. 41. illam, illa. 291. 1. 59. magnitudinum, magnitudinem. 297. 2. 19. virtute, virtutem. 303. 1. 36. alitus, halitus. 306. 2. 30. profectionis, perfectionis. 316. 1. 34 in montem, in monte. 337. 2. 60. qua, quam. 359. 2. 11. diſtribuentibus, deſtruentibus. 469. in arg. lin. 11. quod, qui. ibid. 14. illud, illum ibid. 15. editum, editus. 599. 2. in marg. extrema, externa 652. in arg. Trithemi, Trithemius. 775. 1. 61. circa, citra. 785. 2. 5. ſatisfactione ſanctificatione.

Hæc ſunt præcipue inter calculi errores annotata; ſi qua ſunt alia leuiuſcula ea prudens lector æquo animo emendabit.

Digitized by Google

SEQVITVR PARS PRIMA

opuſculorum S.Bonauenturæ, qua ea continentur, quæ ad ſpeculatiuam, & practicam doctrinam præcipue ſpectant.

Sunt autem hæc:

DE reductione artium ad Theologiam.
Breuiloquium.
Centiloquium.
Pharetra
Declaratio terminorum Theologiæ.
Compendioſum principium in Libros Sententiarum.
Sententiæ ſententiarum, carmine digeſtæ.
De quattuor virtutibus Cardinalibus.
De ſeptem donis Spiritus ſancti.
De reſurrectione a peccato ad gratiam.
De tribus ternarijs peccatorum infamibus.
Diæta ſalutis.

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EX ORDINE MINORVM
S. R. E. CARDINALIS EP. ALBANENSIS
EXIMII ECCLESIÆ DOCTORIS
Opuſculum
DE REDVCTIONE ARTIVM AD THEOLOGIAM.

OPVSCVLVM de reductione artium ad Theologiam, in duas potiſſimum partes diſtribui poteſt: in quarum prima Auctor quadripartitum cognitionis lumen oſtendit, et ſingula membra ita perfecte ſubdiuidit, vt in enumeratione artium, atque ſcientiarum nihil habeat, quod aut deſit, aut redundet. Hoc autem lumen deſurſum deſcendens, quamuis quadruplex ſit; ſex tamen eius ſtatuit differentias, quas reduci poſſe ad ſenarium numerum formationum, ſiue illuminationum, in quibus factus eſt mundus, ſatis aperte docet. In ſecunda vero parte copioſe demonſtrat, quo modo ad lumen ſacræ ſcripturæ reliqua illuminationes cognitionum referantur, et diuina Theologia tamquam domina famulentur. Quare cum tota ſcriptura ſacra intentio ad charitatem tendat, charitati innitis debet omnis cognitio, vt ex ea fructus vberrimus percipiatur. Is enim eſt ſcientiarum omnium fructus, Auctore in fine Opuſculi atteſtante, vt edificetur fides, honorificetur Deus, componantur mores, et conſolationes hauriantur, quæ ſunt in vnione ſponſi, et ſponſæ.

Iac. 1. c

OMNE datum optimum, et omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens a patre luminum, inquit Iacobus. In hoc verbo tangitur origo omnis illuminationis, et ſimul cum hoc inſinuatur multiplicis luminis, ab illa fontali luce liberalis emanatio. Licet autem omnis illuminatio interna fit cognitione, poſſumus tamen rationabiliter diſtinguere, vt dicamus, quòd eſt lumen exterius, ſcilicet lumen artis mechanicæ: lumen inferius, ſcilicet lumen cognitionis ſenſitiuæ: lumen interius, ſcilicet lumen cognitionis philoſophicæ: lumen ſuperius, ſcilicet lumen gratiæ, et ſacræ ſcripturæ. Primum illuminat reſpectu formæ artificialis, ſecundum reſpectu formæ naturalis, tertium reſpectu veritatis intellectualis, quartum, et vltimum reſpectu veritatis ſalutaris.

Lumẽ quadruplex.

Primum ergo lumen, quod illuminat ad figuras artificiales, quæ quaſi exterius ſunt, et propter ſupplendam corporis indigentiam repertæ, dicitur lumen artis mechanicæ: quæ quia quodam modo ſeruilis eſt, et degenerat a cognitione philoſophiæ, recte ideo poteſt dici exterius. Et illud ſeptuplicatur, ſecundum ſeptem artes mechanicas, quas aſſignat Hugo de ſancto Victore: quæ ſunt, ſcilicet Lanificium, Armatura, Agricultura, Venatio, Nauigatio, Theatrica, Medicina. Quarum ſufficientia ſic accipitur. Quoniam omnis ars mechanica, aut eſt ad ſolatium, ſiue ſit ad excludendam triſtitiam, ſiue indigentiam: aut eſt ad commodum, ſiue illud prodeſt, aut delectat, ſecundum illud Horatij:

Lumen artis mechanicæ.

Hugo de S. Vict. Excerpti. prior. li. 1. c. 14. et li. 2. Didaſc. c. 21.

Horat. de arte poet. prope finẽ.

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poeta. Et iterũ:
Omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci.

Si eſt ad ſolatium et delectationem, ſic eſt Theatrica, quæ eſt ars ludorum, omnem modum ludendi con-

A tinens: ſiue ſit in cantibus, ſiue in organis, ſiue in figmentis, ſiue in geſticulationibus corporis. Si vero ordinatur ad commodum ſiue profectum, ſecundum exteriorem hominem, hoc poteſt eſſe, aut quantum ad operimentum, aut quantum ad alimentum, aut quantum ad vtriuſque adminiculum. Si quantum ad operimentum, aut illud eſt de materia molli et leni, ſic eſt lanificium: aut eſt de materia dura et forti, et ſic eſt armatura ſiue ars fabrilis: quæ continet omnem armaturam fabricatam, ſiue ex ferro, ſiue ex quocumque metallo, ſiue ex lapide, ſiue ex ligno. Si vero iuuat quantum ad alimentum, hoc poteſt eſſe dupliciter: quia cibamur vegetabilibus, et ſenſibilibus. B Si quantũ ad vegetabilia, ſic eſt agricultura. Si quantum ad ſenſibilia, ſic eſt venatio. Vel aliter, quia iuuare quantum ad cibum, poteſt eſſe dupliciter. Aut quantum ad ciborum genituram, et multiplicationẽ, et ſic eſt agricultura: aut quantum ad ciborum multiplicatorum præparationem, et ſic eſt venatio: quæ continet omne genus præparandi cibos, et potus, et ſapores, quod pertinet ad piſtores, cocos, et caupones. Denominatur autem ab vnius parte ſolum, propter quandam excellentiam, et comparabilitatem. Si autem ad vtriuſque adminiculum, hoc eſt dupliciter, aut defectum ſupplendo, et ſic eſt nauigatio, ſub C qua continetur omnis mercatio, ſiue pertinentium ad operimentum, ſiue ad alimentum: aut remouendo impedimentum, aut nocumentum, et ſic eſt medicina, ſiue quæ conſiſtit in confectione electuariorum, ſiue potionum, ſiue vnguentorum, ſiue curatione vulnerum, ſiue deciſione membrorum, ſicut chirurgia. Theatrica autem eſt vnica. Et ſic patet ſufficientia.

Secundum lumen, quod illuminat nos ad formas naturales apprehendendas, eſt lumen cognitionis ſenſitiuæ, quod recte dicitur inferius, quia cognitio ſenſitiua ab inferiori incipit, et fit beneficio lucis corporalis.

Lumen cognitionis ſenſitiuæ.

Digitized by Google

ralis. Et hoc quintuplicatur ſecundum quinque ſenſus. Quorum ſufficientiam ſumit Auguſtinus ſecundum naturam luminis elemẽtorum, hoc modo: Quia lumen, ſiue lux faciens ad diſtinctionem rerum corporearum, aut eſt in ſuæ proprietatis eminentia, et quadam puritate, et ſic eſt ſenſus viſus: aut commiſcetur aeri, et ſic eſt auditus: aut vapori, et ſic eſt odoratus: aut humori, et ſic eſt guſtus: aut terreæ groſſitiei, et ſic eſt tactus. Spiritus enim ſenſibilis naturam luminis habet, et in neruis viget, quorum natura eſt clara, et peruia: et in iſtis quinque ſenſibus multiplicatur, ſecundum maiorem, et minorem depurationẽ. Itaque cum quinque ſint corpora mundi ſimplicia, ſcilicet quattuor elementa, et quinta eſſentia, vt homo omnes formas corporeas poſſet percipere, quinque ſenſus habet illis correſpondentes: quia nulla fit apprehenſio, niſi per aliquam ſimilitudinem, et conuenientiam organi, et obiecti, pro eo, quòd natura ſenſus determinata eſt. Eſt et alius modus ſufficientiam ſenſuum ſumendi, ſed hanc approbat Auguſtinus, et rationabilis videtur: quia ad hanc ſufficientiam, ſimul concurrunt correſpondentia ex parte organi, medij, et obiecti.

Aug. lib. 3. de gen. ad litt. c. 3. et 4. to. 3.

Quinque ſenſuũ exteriorũ ſufficientia.

Tertium lumen, quod illuminat, ad veritates intelligibiles perſcrutandas, eſt lumen cognitionis philoſophicæ, quod ideo interius dicitur, quia interiores cauſas, et latentes requirit: et hoc per principia diſciplinarum, et veritatis naturalis, quæ homini naturaliter ſunt inſerta. Et hæc triplicatur, in rationalem, naturalem, et moralem. Et ſufficientia poteſt ſumi ſic: Eſt enim veritas ſermonum, veritas rerum, et veritas morum. Rationalis veritatem ſermonum conſiderat, naturalis veritatem rerum, moralis veritatem morum. Vel aliter, ſicut in ſummo Deo eſt conſiderare rationem cauſæ efficientis, formalis, et exemplaris: quia eſt cauſa ſubſiſtendi, ratio intelligendi, et ordo viuendi; ſic in ipſa illuminatione philoſophiæ, quoniam aut illuminat ad cognoſcendas cauſas eſſendi, et ſic eſt Phyſica: aut rationes intelligẽdi, et ſic eſt Logica: aut ordinem viuendi, et ſic eſt Moralis. Tertio modo ſic: quia lumen cognitionis philoſophicæ illuminat ipſam intelligentiam, hoc autem poteſt eſſe tripliciter: aut inquantum regit motiuam, et ſic eſt Moralis: aut inquantum regit ſeipſam, et ſic eſt Naturalis: aut inquantum regit interpretatiuam, et ſic eſt Sermocinalis: vt ſic illuminetur homo ad veritatem vitæ, ad veritatem ſcientiæ, et ad veritatem doctrinæ. Et quoniam tripliciter poteſt aliquis, per ſermonem, quem habet apud ſe, interpretari, vt ſcilicet vel notum faciat mentis ſuæ conceptum, vel vt amplius moueat ad credendum, vel vt moueat ad amorem, vel odium: ideo ſermocinalis, ſiue rationalis philoſophia triplicatur: ſcilicet in Grammaticam, Logicam, et Rhetoricam. Quarum prima eſt ad exprimendum, ſecunda ad docendum, tertia ad mouendum. Prima reſpicit rationem, vt apprehenſiuam: ſecunda, vt iudicatiuam: tertia, vt motiuam. Et quia ratio apprehendit per ſermonem congruum, iudicat per verum, mouet per ſermonem ornatum: hinc eſt, quòd hæc triplex ſcientia has tres paſſiones circa ſermonem conſiderat. Rurſus quoniam intellectus noſter dirigi habet in iudicando, ſecundum rationes formales: et hæ tripliciter conſidreari poſſunt, vel in comparatione ad materiam, et ſic dicuntur rationes formales: vel in comparatione ad animam, et ſic dicuntur intellectuales: vel in comparatione ad diuinam ſapientiam, et ſic dicuntur ideales. Ideo naturalis philoſophia triplicatur ſcilicet in Phyſicam proprie dictam, in Mathematicam, et in Metaphyſicam: ita quòd phyſica conſideratio eſt circa rerum generationem, et corruptionem, ſecundum virtutes naturales, et rationes ſeminales. Mathematica eſt circa conſiderationem formarum abſtractibilium, ſecundum rationes intelligibiles. Methaphyſica, circa cognitionem omnium entium, quæ reducit ad vnum primum principium, a quo exierunt ſecundum rationes ideales, ſiue ad Deum, inquantum principium, finis, et exemplar. Licet inter Methaphyſicos, de huiuſmodi rationibus idealibus, nonnulla fuit controuerſia. Poſtremo, quia regimen virtutis motiuæ tripliciter habet attendi, ſcilicet reſpectu vitæ propriæ, reſpectu familiæ, et reſpectu multitudinis ſubiectæ: ideo moralis philoſophia triplicatur, ſcilicet in Monaſticam, Oeconomicam, et Politicam. Quæ diſtinguuntur ſecundum triplicem modum prædictum, ſicut apparet ex ipſis nominibus.

Lumen cognitionis philoſophicæ.

Veritas triplex.

Philoſophiæ naturalis partitio.

Philoſophiæ moralis partitio.

Quartum lumen, quod illuminat ad veritatem ſalutarem, eſt lumen ſacræ ſcripturæ, quod ideo dicitur ſuperius, quia ad ſuperiora ducit manifeſtando ea, quæ ſunt ſupra rationem. Et etiam quia non per inuentionem, ſed per inſpirationem, a Patre luminum deſcendit. Quod licet vnum ſit ſecundum intellectum litteralem, eſt tamen triplex ſecundum ſenſum myſticum et ſpiritualem. In omnibus enim ſacræ ſcripturæ libris, præter litteralem ſenſum, quem exterius verba ſonant, concipitur triplex ſenſus ſpiritualis, ſcilicet allegoricus, quo docetur, quid credendum de diuinitate, et humanitate ſit: moralis, quo docetur, quo modo viuendum ſit: et anagogicus, quo docetur, qualiter eſt Deo adhærendum. Vnde tota ſacra ſcriptura hæc tria docet, ſcilicet Chriſti æternam generationem, et incarnationem, viuendi ordinem, et Dei et animæ vnionẽ. Primum reſpicit fidem, ſecundum mores, tertium finem vtriuſque. Circa primum inſudare debet ſtudium doctorum, circa ſecundum ſtudium prædicatorum, circa tertium ſtudium contemplatiuorum. Primum maxime docet Auguſtinus, ſecundum maxime docet Gregorius, tertium vero docet Dionyſius. Anſelmus ſequitur Auguſtinum: Bernardus ſequitur Gregoriũ: Richardus ſequitur Dionyſium. Quia Anſelmus in ratiocinatione, Bernardus in prædicatione, Richardus in contemplatione. Hugo vero omnia hæc, ideſt omnes ſequitur.

Luc. 1. a

Lumen ſacrę ſcripturæ.

Scripturæ ſenſus.

Scriptura ſacra tria prę cipue docet.

Ex prædictis colligitur, quòd licet ex primaria diuiſione, quadruplex ſit lumen deſurſum deſcendens; ſunt tamen ſex eius differentiæ: ſcilicet lumen ſacræ ſcripturæ, lumen cognitionis ſenſitiuæ, lumen artis mæchanicæ, lumen philoſophiæ rationalis, lumen philoſophiæ naturalis, et lumen philoſophiæ moralis. Et ideo ſex illuminationes ſunt in vita iſta, et habent veſperam: quia omnis hæc ſcientia deſtruetur. Et ideo ſuccedit eis ſeptima dies requietionis, quæ veſperam non habet, ſcilicet illuminatio gloriæ. Vnde valde aperte poſſunt reduci ſex iſtæ illuminationes ad ſenarium formationum ſiue illuminationum, in quibus factus eſt mundus, vt cognitio ſacræ ſcripturæ, primæ formationi, ſcilicet formationi lucis reſpondeat: et ſic deinceps per ordinem. Et ſicut omnes illæ ab vna luce habebant originem, ſic omnes iſtæ cognitiones ad cognitionem ſacræ ſcripturæ ordinantur, in ea clauduntur, et in illa perficiuntur, et mediante illa, ad æternam illuminationem ordinãtur. Vnde omnis noſtra cognitio in cognitione ſacræ ſcripturæ debet habere ſtatum, et maxime quantum ad intellectum anagogiæ, per quem illuminatio noſtra fertur in Deum, vnde habuit ortum. Et ideo completus eſt circulus, completus eſt ſenarius, et proportio ſtatus.

Luminis deſurſum deſcendẽtis differentiæ ſex.

Videamus ergo qualiter aliæ illuminationes cognitionum reduci habent ad lumen ſacræ ſcripturæ. Et primo videamus de illuminatione cognitionis ſenſitiuæ, quæ tota verſatur circa cognitionẽ ſenſibilium: vbi tria eſt conſiderare, videlicet cognoſcendi medium, cognoſcendi exercitium, cognoſcendi oblectamentum. Si conſideremus medium cognoſcendi, intuebimur ibi verbum æternaliter generatum, et ex tempore incarnatum. Nullum enim ſenſibile mouet potentiam, niſi mediante ſimilitudine, quæ egreditur ab obie-

Reductio cognitionis ſenſitiuę ad lumẽ ſacræ ſcripturæ.

Ariſt. li. 2. de anim. tex. 142.

Digitized by Google

ab obiecto, ſicut proles a parente, et hoc generaliter, realiter, et exemplariter, eſt neceſſe eſſe in omni ſenſu. Illa autem ſimilitudo non facit completionem in actu ſentiendi, niſi vniatur cum organo, et virtute. Et cum vnitur, noua fit perceptio, et per illam perceptionem fit reductio, mediante illa ſimilitudine, in obiectum. Et licet non ſemper ita obiectum ſentiatur, ſemper tamen, quantum eſt de ſe, gignit ſimilitudinem, cum eſt in ſua completione. Per hunc etiam modum intelligo, quòd a ſumma mente, quæ cognoſcibilis eſt in interioribus ſenſibus mentis noſtræ, æternaliter emanauit ſimilitudo, imago, et proles: et ille poſtmodum, quando venit plenitudo temporis, vnitus eſt menti, et carni, ideſt homini, quem formauerat, qui numquam fuerat prius: et per illum omnes mentes noſtræ reduciatur in Deum, quæ illam ſimilitudinem Patris per fidem in corde ſuſcipiunt. Si vero conſideremus ſenſuum exercitium, intuebimur ibi ordinem viuendi: vnuſquiſque enim ſenſus ſe exercet circa proprium obiectum, refugit ſibi nociuum, et non vſurpat alienum. Per hunc modum tunc ſenſus cordis ordinate viuit, dum ſeipſum exercet ad id, ad quod eſt, contra negligentiam: dum refugit ſibi nociuum, contra concupiſcentiam: et dum non vſurpat ſibi alienum, contra ſuperbiam. Omnis enim inordinatio, aut venit ex negligentia, aut ex concupiſcentia, aut ex ſuperbia. Ille enim ordinate viuit, qui viuit prudenter, temperanter, et obtemperanter, vt refugiat negligentiam in operabilibus, concupiſcentiam in appetibilibus, ſuperbiam in excellentibus ſiue ſublimibus. Si autem conſideremus oblectamentum, intuebimur Dei, et animæ vnionem. Omnis enim ſenſus ſuum ſenſibile conueniens quærit cum deſiderio, inuenit cum gaudio, repetit ſine faſtidio: quia non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu impletur. Per hunc etiam modum, ſenſus cordis noſtri ſiue pulchrum, ſiue conſonum, ſiue odoriferum, ſiue dulce, ſiue mulcebre, debet deſideranter quærere, gaudenter inuenire, inceſſanter repetere. Ecce quo modo in cognitione ſenſitiua continetur occulte diuina ſapientia; et quàm mira eſt contemplatio quinque ſenſuum ſpiritualium, ſecundum conformitatem ad ſenſus corporales.

Gal. 4. a

Ordinate quis viuat.

Reductio artis mechanicæ.

Per hunc modum eſt reperire in illuminatione artis mechanicæ, cuius tota intentio verſatur, circa artificialium productionem. In qua iſta tria poſſumus intueri, ſcilicet verbi generationem, & incarnationem, viuendi ordinem, & Dei, & animæ fœderationem. Et hoc ſi conſideremus, ſcilicet egreſſum, effectum, fructum. Vel ſic: Artem operandi, qualitatem effecti artificij, et vtilitatem fructus eliciti. Si conſideremus egreſſum, videbimus, quòd effectus artificialis exit ab artifice, mediante ſimilitudine exiſtente in mente, per quam artifex excogitat antequam producat, et inde producit, ſicut diſpoſuit. Producit autem artifex exterius, opus aſſimilatum exemplari interiori eatenus, quo poteſt melius. Et ſi talem effectum poſſet producere, qui ipſum amaret, et cognoſceret, vtique faceret. Et ſi effectus ille cognoſceret ſuum opificem, hoc eſſet mediante ſimilitudine, ſecundum quam ab artifice proceſſit. Et ſi haberet obtenebratos oculos cognitionis, vt non poſſet ſupra ſe eleuari, neceſſe eſſet ad hoc, vt ad cognitionem ſui opificis duceretur, quòd ſimilitudo per quam productus eſſet effectus, condeſcenderet vſque ad illam naturam, quæ ab eo poſſet capi et cognoſci. Per hunc modum intellige, quòd a ſummo opifice nulla creatura proceſſit, niſi per verbum æternum: in quo omnia diſpoſuit, et per quod omnia produxit, non ſolum creaturas habentes rationem veſtigij, ſed etiam imaginis, vt eidem aſſimilari poſſint, per cognitionem, et amorem. Et quoniam per peccatum rationalis creatura oculum contemplationis obnubilatum habuit, decentiſſimum fuit, vt æternum, et inuiſibile fieret viſibile, et aſſumeret carnem, vt nos ad patrem reduceret. Et hoc eſt, quod dicitur: Nemo venit ad Patrem, niſi per me. Et: Patrem nemo nouit niſi Filius, et cui voluerit Filius reuelare. Et ideo dicitur: Verbum caro factum. Conſiderantes igitur illuminationem artis mechanicæ, quantum ad operis egreſſum, intuebimur ibi Verbum generatum, & incarnatum, ideſt diuinitatem, et humanitatem, et totius fidei integritatem. Si vero conſideremus effectum, intuebimur viuendi ordinem. Omnis enim artifex intendit producere opus pulchrum, et vtile, et ſtabile, et tunc eſt charum, et acceptabile opus, cum habet iſtas tres conditiones.

Ioan. 14. a
Mat. 11. d
Ioan. 1. b

Tria in ordine viuendi.

Iuxta hęc tria neceſſe eſt, reperiri tria in ordine viuendi ſcilicet ſcire, velle, et impermutabiliter operari, ſiue perſeueranter. Scientia reddit opus pulchrum, voluntas reddit vtile, perſeuerantia reddit ſtabile. Primum eſt in rationali, ſecundum in concupiſcibili, tertium in iraſcibili. Si conſideremus fructum, in veniemus Dei, et animæ vnionem. Omnis enim artifex, qui aliquod opus facit, aut facit, vt per illud laudetur: aut, vt per illud aliquid ſibi operetur vel lucretur: aut, vt in illo delectetur, ſecundum tria, quæ ſunt in appetibilibus, ſcilicet bonum honeſtum, conferens, et delectabile. Propter hæc tria, fecit Deus animam rationalem, vt ipſa eum laudaret, et vt ipſa illi ſeruiret, et vt ipſa in eo delectaretur, et quieſceret. Et hoc eſt per charitatem, in qua qui manet in Deo manet, et Deus in eo, ita quòd eſt ibi quædam mirabilis vnio; et in vnione mirabilis delectatio. Quoniam ipſe loquitur: Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum. Ecce quo modo illuminatio artis mechanicæ, via eſt, ad illuminationem ſacræ ſcripturæ, et nihil eſt in ea, quod non prædicet veram ſapientiam. Et ideo ſacra ſcriptura, frequenter talibus ſimilitudinibus, vtitur ſatis recte.

1. Ioan. 4. c

Prou. 8. d

Reductio philoſophiæ rationalis.

Iuxta hunc etiam modum, eſt reperire in illuminatione rationalis philoſophiæ, cuius principalis intentio verſatur circa ſermonem. In quo eſt tria conſiderare, ſecundum triplicem ipſius ſermonis conſiderationem, ſcilicet reſpectu proferentis, ratione prolationis, et reſpectu audientis, ſiue ratione finis. Si ſermonem conſideremus in reſpectu ad loquentem, ſic videbimus quo modo omnis ſermo ſignificat mentis conceptum, et ille conceptus interior eſt verbum mentis, et eius proles, quæ nota eſt etiam ipſi concipienti. Sed ad hoc quòd fiat nota audienti induit formam vocis, et verbum intelligibile, mediante illo indumento, fit ſenſibile, et auditur exterius et ſuſcipitur in aure cordis audientis, et tamen non recedit a mente proferentis. Iuxta hunc modum, videmus in verbo æterno, quòd Pater æternaliter ipſum concepit generando, ſecundum illud: Nondum erant abyſſi, et ego iam concepta eram. Sed ad hoc quòd homini ſenſibili fieret cognoſcibile, induit formam carnis, et verbum caro factum eſt, et habitauit in nobis, et tamen remanſit in ſinu patris. Si vero conſideremus ſermonem ratione ſui, ſic intuebimur in eo viuendi ordinem. Ad complementum enim ſermonis, neceſſario iſta tria concurrunt, ſcilicet congruitas, veritas, et ornatus. Et iuxta hæc tria, omnis actio noſtra debet habere modum, ſpeciem, et ordinem: vt ſit modificata per modeſtiam in exteriori opere: ſpecioſa per munditiam in affectione: ordinata, et ornata per rectitudinem in intentione. Tunc enim recte, et ordinate viuitur, cum intentio recta, affectio munda, et operatio modeſta. Si vero conſideremus ſermonem ratione finis, ſic eſt ad exprimendum, ad etudiendum, et ad mouendum: ſed numquam exprimit aliquis, niſi mediante ſpecie: numquam docet, niſi mediante lumine arguente: numquam mouet niſi mediante virtute. Et ſic conſtat, quòd hoc non fit niſi per ſpeciem, et lumen, et virtutem intrinſecam intrinſecus animæ vnitam. Et ideo concludit Auguſtinus quòd ille ſolus eſt verus Doctor, qui poteſt ſpeciem

Prou. 8. c

Ioan. 1. b

De ratione ſermonis tria.

Digitized by Google

ciem imprimere, et lumen infundere, et virtutem dare cordi audientis. Et hinc est, quòd cathedram habet in cælo, qui intus corda docet. Sicut ergo nihil cognoscitur per sermonem perfecte, nisi mediante virtute, lumine, et specie vnitis animæ: sic ad hoc, quòd anima erudiatur ad Dei cognitionem, per ipsius internam locutionem; necesse est, quòd vniatur ei, qui est splendor gloriæ, et figura substantiæ eius, portans omnia verbo virtutis suæ. Ex quo patet, quàm mirabilis est hæc contemplatio, per quam Augustinus in multis libris manuducit ad diuinam sapientiam.

Hebr. 1. a

Reductio philosophiæ naturalis.

Secundum etiam hunc modum est reperire, in illuminatione naturalis philosophiæ, cuius principalis intentio, versatur circa rationes formales, in materia, in anima, et in diuina sapientia. Quas tripliciter contingit considerare, scilicet secundum habitudinem proportionis, secundum effectum causalitatis, et secundum medium vnionis. Et secundum hæc tria, est reperire tria præmissa. Si consideremus eas, secundum habitudinem proportionis, videbimus in eis verbum æternum, et verbum incarnatum. Rationes intellectuales, et abstractæ, quasi mediæ sunt inter seminales, et ideales. Sed rationes seminales, non possunt esse in materia, quin sit in ea generatio, et productio formæ. Similiter vero in anima, non sunt rationes intellectuales, quin sit generatio verbi in mente: ergo nec idealis in Deo, quin sit productio verbi a Patre secundum rectam proportionem: hoc enim est dignitatis, et si convenit creaturæ, multo fortius inferri potest de Creatore. Propter quod dixit Augustinus, quòd filius Dei est ars patris. Rursus appetitus, qui est in materia, ordinatur ad rationes intellectuales, vt nullo modo perfecta sit generatio, nisi anima rationalis, vniatur materiæ corporali. Per consimilem igitur rationem potest argui, quòd summa perfectio, et nobilissima in vniuerso, esse non potest nisi natura, in qua sunt rationes seminales, et natura, in qua sunt rationes intellectuales, et natura, in qua sunt rationes ideales, simul concurrant in vnitatem personæ, quod factum est in filij Dei incarnatione. Prædicat igitur tota naturalis philosophia, per habitudinem proportionis, Dei verbum natum, et incarnatum, vt idem sit Alpha, et Omega, natum scilicet in principio, et ante tempora, incarnatum vero in fine sæculorum. Si vero consideremus rationes istas, secundum effectum causalitatis, perpendimus ordinem viuendi. Quoniam generatio non potest fieri in materia generabili, et corruptibili, secundum rationes seminales, nisi beneficio luminis corporum supercælestium, quę elongantur a generatione, et corruptione scilicet a sole, luna, et stellis. Per hunc etiam modum anima non potest opera vitæ facere, nisi susciat a sole, id est a Christo gratuiti luminis beneficium, et nisi consequatur ipsius lunæ, ideſt, Virginis Mariæ matris Christi patrocinium, et nisi imitetur aliorum sanctorum exempla: ex quorum concursu congregetur in ipsa opus vnum atque perfectum. Vnde ordo viuendi pendet in his tribus. Si autem consideremus istas rationes secundum vnionis medium, intelligemus per quem modum fiat vnio animæ ad Deum. Nam natura corporalis animæ, non potest vniri, nisi mediante humore, mediante spiritu, et mediante calore, quæ tria disponunt carnem, vt vitam susciat ab anima. Secundum hoc etiam intelligitur, quòd Deus non præstat vitam animæ, nec ei etiam vnitur, nisi sit humida per gemitum compunctionis, et pietatis: et nisi sit spiritualis, per contemptum omnis terrenitatis: et nisi sit calida, per desiderium ipsius dilecti, et patriæ cælestis. Ecce qualiter in philosophia naturaliter latet sapientia Dei.

Aug. lib. 6. de Trin. c. 10. ante med. to. 3.

Vnio animę ad Deum quo modo fiat.

Apoc. 22. c

Penes modos prædictos, est reperire in illuminatione philosophiæ moralis lumen sacræ scripturæ. Quoniam intentio moralis philosophiæ principaliter versatur circa rectitudinem: versatur enim circa iustitiam generalem, quæ, vt dicit Anselmus, est rectitudo voluntatis. Rectum autem habet tripliciter notificari, et secundum hoc, tria præmissa relucent in consideratione rectitudinis. Vno modo dicitur rectum, cuius medium non exit ab extremis. Si ergo in Deo est summa rectitudo, et secundum se, et inquantum est principium, et inquantum est finis omnium; necesse est in Deo ponere mediam personam secundum se, vt vna sit tantum producens, alia tantum producta, media vero producens et producta. Necesse est etiam ponere medium in egressu, et regressu rerum: sed medium in egressu, necesse est, quòd plus teneat se a parte producentis, medium vero in regressu, plus a parte redeuntis. Sicut ergo res exierunt a Deo per verbum Dei, sic ad completum reditum, necesse est mediatorem Dei et hominum, non tantum Deum esse, sed etiam hominem, vt homines reducat ad Deum. Alio modo dicitur rectum, quod dirigenti se, conformatur. Et secundum hoc in consideratione rectitudinis conspicitur ordo viuendi. Ille enim recte viuit, qui dirigitur secundum regulas iuris diuini. Et hoc est, quando voluntas hominis assentit præceptis necessarijs, monitis salutiferis, consilijs perfectis, vt probet homo, quæ sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta. Et tunc rectus ordo viuendi dicitur, in quo nulla obliquitas potest reperiri. Tertio modo dicitur rectum, cuius summitas est sursum erecta, sicut homo habet staturam rectam. Et secundum hoc, in consideratione rectitudinis, manifestatur Dei, et animæ vnio. Cum enim Deus sit sursum, necesse est, quòd apex ipsius mentis sursum erigatur. Hoc autem est cum rationalis assentit primæ veritati propter se, et super omnia: cum irascibilis innititur summæ largitati: et cum concupiscibilis adhęret bonitati: tunc qui hoc modo adhæret, vnus spiritus est cum Deo. Et sic patet, quo modo multiformis sapientia Dei, quæ lucide traditur in sacra scriptura, occultatur in omni cognitione, et in omni natura. Patet etiam, quo modo omnes cognitiones famulantur Theologiæ. Et ideo ipsa assumit exempla, et vtitur vocabulis pertinentibus ad omne genus cognitionis. Patet etiam, quàm ampla sit via illuminatiua, et quo modo in omni re, quæ sentitur, siue quæ cognoscitur, interius lateat ipse Deus. Et hic est fructus omnium scientiarum, vt in omnibus ædificetur fides, honorificetur Deus, componantur mores, hauriantur consolationes, quæ sunt in vnione sponsi, et sponsæ. Quæ quidem vnio fit per charitatem, ad quam terminatur tota intentio sacræ scripturæ, et per consequens, omnis illuminatio desursum descendens, et sine qua, omnis cognitio vana est: quia numquam peruenitur ad filium, nisi per Spiritum sanctum, qui docet nos omnem veritatem, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Reductio philosophiæ moralis.

Anſel. Dia log. de ver. c. 13.

Rectum tripliciter dicitur.

Recte quis viuit.

1. Cor. 6. d
Epheſ. 3. b

Fructus scię tiarum quis sit.

FINIS OPVSCVLI, DE REDVCTIONE ARTIVM AD THEOLOGIAM.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquium.

BREVILOQVIVM, quod ex eo appellatur, quia ſummatim ac breuiter, theologiæ inſtituta, ac precepta exponit, in proœmium, et tractatum diuiditur. Proœmium, ſacræ ſcripturæ ortum, progreſſum, ſtatum, latitudinem, longitudinem, ſublimitatem, profunditatem, procedendi, eamq. interpretandi modum demonſtrat. Tractatus vero ſeptem partibus continetur: prima eſt de Deo Trino et vno: ſecunda de creatura mundi: tertia de corruptela peccati: quarta de incarnatione Verbi: quinta de gratia Spiritus ſancti: ſexta de ſacramentorum medicina: ſeptima denique de ſtatu finalis iudicij. Materia prima partis tractatur a Magiſtro in primo libro ſententiarum: ſecunda, et tertia, in ſecundo: quarta, in tertio: quinta, partim in ſecundo, et partim in tertio: ſexta vero et ſeptima in quarto. Has omnes, et quidem grandes materias adeo breui profunditate, et profunda breuitate Auctor ediſſerit, vt merito Ioannes Gerſo par. 2. tit. de lib. leg. breuiloquium mira compendij arte diuinitus compoſitum ingenue fateatur.

PROOEMIVM.

Epheſ. 3. c FLECTO genua mea ad Patrem A Domini noſtri Ieſu CHRISTI, ex quo omnis paternitas in cælo, et in terra nominatur, vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtutem, corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris: in charitate radicati, et fundati, vt poſſitis comprehendere, cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, et profundū. Scire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatē Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ma- B gnus doctor gentium, et prædicator veritatis diuino repletus ſpiritu, tamquam vas electum, et ſanctificatum, in hoc verbo aperit ſacræ ſcripturæ, quæ theologia dicitur, ortum, progreſſum, et ſtatum. Inſinuans ortum ſcripturæ, attendi ſecundum influentiā beatiſſimæ Trinitatis: progreſſum autem, ſecundum exigentiam humanæ capacitatis: ſtatum vero ſiue fructum, ſecundum ſuperabundantiam ſuperpleniſſimæ felicitatis.

Ortus namque non eſt per humanam inueſtigationem, ſed per diuinam reuelationem, quæ fluit a Patre *Iac. 1. e* luminum: *Epheſ. 3. c* Ex quo omnis paternitas in cælo et in terra C nominatur, a quo per filium eius Ieſum Chriſtum manat in nos Spiritus ſanctus: et per Spiritum ſanctum diuidentem, et diſtribuentem dona ſingulis, ſicut *1. Cor. 12.* vult, datur fides: et per fidem habitat Chriſtus in cor- *b* dibus noſtris. Hæc eſt notitia Ieſu Chriſti, ex qua originaliter manat firmitas, et intelligentia totius ſcripturæ ſacræ. Vnde et impoſſibile eſt, quòd aliquis in ipſam ingrediatur agnoſcendam, niſi prius Chriſti fidem habeat ſibi infuſam, tamquam ipſius totius ſcripturæ lucernam, ianuam, et etiam fundamentum. Eſt enim ipſa fides omnium ſupernaturalium illumi- D *2. Cor. 5. b* nationum, quamdiu peregrinamur a Domino, et fundamentum ſtabiliens, et lucerna dirigens, et ianua introducens: ſecundum cuius etiam menſuram, neceſſe eſt, menſurari ſapientiam, nobis diuinitus datam: *Rom. 12. a* ne quis ſapiat, pluſquam oportet ſapere, ſed ſapiat ad ſobrietatem, et vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Mediante igitur hac fide, datur nobis notitia ſacræ ſcripturæ, ſecundum influentiam beatiſſimæ Trinitatis: iuxta quod expreſſe inſinuat Apoſtolus in prima parte auctoritatis prius inductæ.

Progreſſus autem ſacræ ſcripturæ non eſt coartatus ad leges ratiocinationum, diffinitionum, et diuiſionum, iuxta morem aliarum ſcientiarum: et non eſt coartatus ad partem vniuerſitatis: ſed potius cum ſecundum lumen ſupernaturale procedat, ad dandam homini viatori notitiam rerum ſufficientem, ſecundū quod expedit ei ad ſalutem, partim per plana verba, partim per myſtica, deſcribit totius vniuerſi cōtinentiam, quaſi in quadam ſumma, in quo attenditur latitudo: deſcribit decurſum, in quo attenditur longitudo: deſcribit excellentiam finaliter ſaluandorum, in quo attenditur ſublimitas: deſcribit et miſeriam damnatorum, in quo profunditas conſiſtit non ſolum ipſius vniuerſi, verum etiam diuini iudicij. Et ſic deſcribit totum vniuerſum, quantum expedit de ipſo habere notitiam ad ſalutem, ſecundum ipſius latitudinem, longitudinem, altitudinem, et profunditatem. Ipſa etiam habet in ſuo progreſſu hæc quattuor, ſecundum quòd poſterius declarabitur, quia ſic exigebat conditio capacitatis humanæ, quæ magna, et multa nata eſt magnifice, et multipliciter capere, tamquam ſpeculum quoddam nobiliſſimum, in quo nata eſt deſcribi, non ſolum naturaliter, verum etiam ſupernaturaliter, rerum vniuerſitas mundanarum: vt ſic progreſſus ſacræ ſcripturæ attendatur ſecundum exigentiam capacitatis humanæ.

Status vero ſiue fructus ſacræ ſcripturæ, nō eſt quicumque, ſed plenitudo æternæ felicitatis. Nam hæc eſt ſcriptura, in qua verba ſunt vitæ æteruæ, quæ ideo ſcripta eſt, non ſolum, vt credamus, verum etiam, vt vitam poſſideamus æternam. In qua quidem videbimus, amabimus, et vniuerſaliter omnia deſideria noſtra implebuntur. Quibus impletis, verè tunc ſciemus ſupereminentem ſcientiæ charitatem, et ita impleti erimus in omnem plenitudinem Dei. Ad quam quidem plenitudinem, conatur nos diuina introducere ſcriptura, iuxta prædictæ ſententiæ Apoſtolicæ veritatem. Hoc igitur fine, hac etiam intentione, ſacra ſcriptura perſcrutanda eſt, et docenda, et etiam audienda. Et vt ad iſtum fructum, et terminum recto perueniamus progreſſu, per viam recti itineris ſcripturarum, inchoandum eſt ab exordio. Hoc eſt, vt cum mera fide, ad Patrem luminum accedamus, flectendo genua cordis noſtri, vt ipſe per Filium ſuū, in Spiritu ſancto, det nobis veram notitiam Ieſu Chriſti, et cum notitia amorem ipſius, vt ſic ipſum cognoſcentes,

Scriptura ſacra quo fine perſcrutanda.

Digitized by Google

ſcentes, et amantes, et tamquam in fide ſolidati, et in charitate radicati poſſimus, ipſius ſacræ ſcripturæ noſſe latitudinem, longitudinem, altitudinem, et profunditatem: et per hanc notitiam peruenire ad pleniſſimam notitiam, et excellentiſſimum, et exceſſiuum amorem beatiſſimæ Trinitatis, quo Sanctorum tendunt deſideria, in quo eſt ſtatus, et complementum omnis veri, et boni.

De latitudine ſacræ ſcripturæ.

HVius ſacræ ſcripturæ fine concupito, et intento, et principio credito ſimul, & inuocato, videndus eſt progreſſus, quantum ad ipſius latitudinem, longitudinem, ſublimitatem, et profunditatem, ſecundum viam, et ordinem Apoſtolici documenti. *Ibidem.* Conſiſtit autem ipſius latitudo, in multitudine ſuarum partium. Longitudo vero, in deſcriptione temporum, et ætatum. Altitudo in deſcriptione hierarchiarum, gradatim ordinatarum. Profunditas in multitudine myſticorum ſenſuum, et intelligentiarum. Si igitur velimus latitudinem ſacræ ſcripturæ ſpeculari, prima fronte occurrit nobis ſacra ſcriptura, ſecanda in duo teſtamenta, ſcilicet vetus, et nouum. Veteris et noui teſtamenti libri ſibi reſpondentes. Vetus autem occurrit, cum multitudine librorum. Habet enim libros legales, hiſtoriales, ſapientiales, et prophetales: ita quòd primi ſunt quinque, ſecundi decem, tertij quinque, quarti ſunt ſex, ac per hoc in vniuerſo viginti ſex. Nouum ſimiliter teſtamentũ, habet libros his correſpondentes, ſecundum quadruplicem formam. Nam legalibus correſpondent libri euangelici: hiſtorialibus, actus Apoſtolici: ſapientialibus, Epiſtolæ Apoſtolorum, et maxime Pauli: prophetalibus correſpondet liber Apocalypſis: vt ſic mira ſit conformitas inter vetus, et nouum teſtamentum, non ſolum in continentia ſenſuum, verum etiam in quadriformitate partium. In cuius figuram, et con- *Ezec. 1.* ſignationem vidit Ezechiel rotam quattuor facierũ, et rotã in medio rotæ, quia vetus eſt in nouo, et econuerſo. Nam in libris legalibus, et Euangelicis, eſt facies leonis, propter excellentiam auctoritatis. In hiſtorialibus, eſt facies bouis, propter exempla virtutis. In ſapientialibus, eſt facies hominis, propter prudentiam ſagacem. In libris prophetalibus, eſt facies Aquilæ, propter intelligentiam perſpicacem.

Sacræ ſcripturæ diuiſio. Recte autem ſacra ſcriptura diuiditur, in vetus, et nouum teſtamentum, et non in theoricam, et practicam, ſicut philoſophia: quia cum ſacra ſcriptura fundetur proprie ſuper cognitionem fidei, quæ virtus eſt, et fundamentum morum, et iuſtitiæ, et totius rectæ vitę, non poteſt in ea ſequeſtrari notitia rerum, ſiue credendorum a notitia morum. Secus autem eſt de philoſophia, quæ non tantum de veritate morum, verum etiam agit de vero nuda ſpeculatione conſiderato. Quoniam igitur ſcriptura ſacra eſt notitia mouens ad bonum, et reuocans a malo, et hoc eſt per timorem, et amorem; ideo diuiditur in duo teſtamenta: quorum breuis differentia eſt timor, et amor. Quattuor modis poteſt quis moueri ad bonum, et reuocari a malo, ſcilicet per præcepta potentiſſimæ maieſtatis, vel per documenta ſapientiſſimæ veritatis, vel per exempla, et beneficia innocentiſſimæ bonitatis, vel ex his omnibus in vnum collectis: ideo tam in nouo, quàm in veteri teſtamento, ſunt quadriformiter traditi libri continentes ſacram ſcripturam, ſecundum correſpondentiam ad quattuor premiſſa. Nam libri legales mouent per præcepta maieſtatis omnipotentiſſimæ: hiſtoriales per exempla bonitatis innocentiſſimæ: ſapientiales, per documenta veritatis ſapientiſſimæ: prophetales mouent ex omnium prædictorum aggregatione, ſicut in eis manifeſtiſſime apparet. Vnde ipſi ſunt quaſi rememoratiui totius legalis, ſapientiæ, et doctrinæ. Scriptura ſacra fluuio ſimilis. Eſt igitur ſcriptura ſacra ſimilis fluuio latiſſimo, qui ex concurſu aquarum multarum aggregatur magis ac magis, ſecundum quod longius decurrit. Nam cum primo in ſcriptura eſſent libri legales, poſtea ſuperuenit aqua ſapientiæ hiſtorialium librorum, tertio vero ſuperaduenit doctrina ſapientiſſimi Salomonis, poſt hoc etiam doctrina ſanctorum prophetarum, et tandem doctrina euangelica, reuelata, per os carnis Chriſti prolata, per Euangeliſtas conſcripta, per ſanctos Apoſtolos diuulgata. Additis etiam documentis, quæ Spiritus ſanctus ſuper eos veniens, docuit nos per eos: vt ſic omnem veritatem, per Spiritum ſanctum iuxta diuinum promiſſum edocti, omnis veritatis ſalutaris doctrinam Eccleſię Chriſti darent, et ſacram ſcripturam conſummando veritatis notitiam dilatarent. *Io. 16.* ℓ

De longitudine ſacræ ſcripturæ.

HAbet etiam hæc ſacra ſcriptura longitudinem, quæ conſiſtit in deſcriptione tam temporum, quàm ætatum, a principio, ſcilicet mundi, vſque ad diem iudicij. Deſcribit enim per tria tempora mundum decurrere, ſcilicet per tempus legis naturæ, legis ſcriptæ, et legis gratiæ, et in his tribus temporibus ſeptem diſtinguit ætates. Ætates ſeptem. Quarum prima eſt ab Adam vſque ad Noe, ſecunda a Noe vſque ad Abraam, tertia ab Abraam vſque ad Dauid, quarta a Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, quinta a tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, ſexta a Chriſto vſque ad finem mundi, ſeptima decurrit cum ſexta, quæ incipit a quiete Chriſti in ſepulchro vſque ad reſurrectionem vniuerſalem, quando incipiet reſurrectionis octaua. Et ſic ſcriptura eſt longiſſima, quia in tractando incipit a mũdi, et temporis exordio in principio Geneſis, et peruenit vſque ad finem mundi, et temporis, ſcilicet in fine Apocalypſis. Recte autem vniuerſum tempus, quod decurrit ſecundum triplicem legem, ſcilicet inditam interius, datam exterius, et deſuper infuſam, decurrit per ſeptem ætates, et conſummatur in fine ſextæ: vt ſic mundi decurſus reſpondeat mundi exordio, et maioris mundi decurſus correſpondeat decurſui vitæ minoris mundi, ſcilicet hominis, propter quem etiam factus eſt. Nam prima ætas mundi, in qua facta eſt ipſius mundi formatio, caſus dæmonum, et confirmatio angelorum, recte reſpondet primæ diei, in qua facta eſt lux, et diuiſa a tenebris. *Gen. 1.* ⍺ Secunda, in qua per arcam, et diluuium ſaluati ſunt boni, et deleti mali, reſpondet ſecundæ *Gen. 7.* ⅆ diei, in qua per firmamentũ facta eſt diſtinctio aqua- *Gen. 1.* ⍺ rum ab aquis. Tertia, in qua vocatus eſt Abraam, et inchoata ſynagoga, quæ fructificare, et generare debebat prolẽ ad Dei cultum, correſpondet diei tertiæ, in qua apparuit terra, et protulit herbam virentem. *Ibidem* ⓑ Quarta, in qua viguit regnum, et ſacerdotium, quia Dauid rex ampliauit cultum diuinum, correſpondet quartæ diei, in qua facta eſt formatio luminarium, et *Ibidem.* ſtellarum. Quinta, in qua tranſmigrantes inter populos multos verſati ſunt, et tribulati, correſpondet diei quintæ, in qua facta eſt formatio piſcium ex aquis. *Ibid.* ⅽ Sexta ætas, in qua natus eſt Chriſtus in effigie hominis, qui vere eſt imago Dei, correſpondet ſextæ diei, *Col. 1.* ⅽ in qua formatus eſt homo primus. Septima, in qua *Gen. 1.* ⅆ eſt quies animarum non habens finem, correſpondet ſeptimæ diei, in qua requieuit Deus ab omni opere, quod patrarat. Et ſic diſtinguuntur hæ ſeptem ætates, propter inſignia facta, quæ fuerunt in earum exordijs, ratione quorum correſpondent diebus formationis mundi. Vocatur autem prima ætas infantia: quia ſicut infantia tota obliuione deletur, ſic illa prima ætas per diluuium eſt conſumpta. Secunda pueritia: ſicut enim in pueritia loqui incipimus, ſic in ſecũda ætate facta eſt diſtinctio linguarum. *Gen. 11.* ⓑ Tertia dicitur adoleſcentia: quia ſicut vis generatiua tunc incipit in actum ſuum exire, ſicut tunc vocatus eſt Abraã, *Gen. 12.* ⍺ et data eſt ei circumciſio, et facta eſt ei promiſſio de- *et 17.* ⍺ ⓑ ſemine.

Digitized by Google

femine. Quarta dicitur iuuentus: quia ſicut in iuuentute floret hominis ætas, ſic in quarta ætate ſub regibus floruit ſynagoga. Quinta dicitur ſenectus: quia ſicut in ſenectute vires minuuntur, et decidit pulchritudo, ſic et in tranſmigratione factum eſt de Iudæorum ſacerdotio. Sexta ætas dicitur ſenium: quia ſicut illa eſt, quæ copulatur cum morte, habens tamen magnam lucem ſapientiæ, ſic ſexta ætas mundi terminatur cum die iudicij, et in ea viget ſapientia per doctrinam Chriſti. Sic igitur totus ille mundus ordinatiſſimo decurſu, a ſcriptura ſacra deſcribitur procedere a principio vſque ad finem, ad modum cuiuſdam pulcherrimi carminis ordinati, vbi poteſt quis ſpeculari, ſecundum decurſum temporis, varietatem, et multiplicitatem, et æquitatem, ordinem, rectitudinem, et pulchritudinem multorum diuinorum iudiciorum, procedentium a ſapientia Dei gubernante mundum. Vnde ſicut nullus poteſt videre pulchritudinem carminis, niſi aſpectus eius feratur ſuper totum verſum; ſic nullus videt pulchritudinem ordinationis, et regiminis vniuerſi, niſi eam totam ſpeculetur. Et quia nullus homo tam longæuus eſt, quòd totam poſſit videre oculis carnis ſuæ, nec futura poteſt per ſe præuidere: prouidit nobis Spiritus ſanctus librum ſcripturæ ſacræ, cuius longitudo commetitur ſe decurſui regiminis vniuerſi.

De ſublimitate ſacræ ſcripturæ.

HAbet nihilominus ſcriptura ſacra, in ſuo proceſſu ſublimitatem, quæ conſiſtit in deſcriptione hierarchiarum gradatim ordinatarum, quæ ſunt, hierarchia eccleſiaſtica, angelica, et diuina: ſeu ſubcæleſtis, cæleſtis, et ſupercæleſtis: ita quòd primam deſcribit patenter, ſecundam aliquantulum magis occulte, et tertiam adhuc magis occulte. Ex deſcriptione eccleſiaſticæ hierarchiæ eſt alta: ex deſcriptione angelicæ altior: ex deſcriptione diuinæ altiſſima, ita vt poſſimus dicere illud prophetæ: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt, et non potero ad eam. Et hoc quidem ſatis recte. Nam cùm res habeant eſſe in materia, vel natura, habeant etiam eſſe in anima per notitiam acquiſitam, habeant etiam eſſe in ea per gratiam, habeant etiam eſſe in ea per gloriam, et habeant etiam eſſe in arte æterna: philoſophia quidem agit de rebus, vt ſunt in natura, ſeu in anima ſecũdum notitiam naturaliter inſitam, vel etiam acquiſitam: ſed Theologia, tamquam ſcientia ſuper fidem fundata, et per Spiritum ſanctum reuelata, agit et de eis, quæ ſpectant ad gratiam, et gloriam, et etiam ad ſapientiam æternam. Vnde ipſa ſubſternens ſibi philoſophicam cognitionem, et aſſumens de naturis rerum, quantum ſibi opus eſt ad fabricandum ſpeculum, per quod fiat repræſentatio diuinorum, quaſi ſcalam erigit, quæ in ſui infimo tangit terram, et in ſuo cacumine tangit cælum, et hoc totum per illum vnum hierarcham Ieſum Chriſtum, qui non tantum ratione naturæ humanæ aſſumptæ, eſt hierarcha in eccleſiaſtica hierarchia, verum etiam in angelica: et eſt media perſona in illa ſupercæleſti hierarchia beatiſſimæ Trinitatis: ita quòd per ipſum a ſummo capite Deo deſcendit vnctionis gratia, non ſolum in barbam, verumetiam in oram veſtimenti: quia non tantum in Hieruſalem ſupernam, verumetiam vſque in Eccleſiam militantem. Eſt enim pulchritudo magna in machina mundana: ſed longe maior in Eccleſia, pulchritudine ſanctorum chariſmatum adornata: maxima autem in Hieruſalem ſuperna: ſupermaxima autem in illa Trinitate ſumma, et beatiſſima. Ideo ipſa ſcriptura ſacra, non tantum habet altiſſimam materiam, per quam delectat, et per quam in altum leuat intelligentiam mentis, verumetiam ipſa eſt venuſtiſſima, et miro quodam modo intellectum noſtrum delectat: et ſic magis, ac magis delectando aſſuefacit ad diuinorum ſpectaculorum contuitus, et anagogias.

Pſal. 138. a

Gen. 27. b

Pſ. 132. a

De profunditate ſacræ ſcripturæ.

HAbet poſtremo ipſa ſacra ſcriptura profunditatem, quæ conſiſtit in multiplicitate myſticarum intelligentiarum. Nam præter litteralem ſenſum, habet in diuerſis locis exponi tripliciter, ſcilicet allegorice, moraliter, et anagogice. Eſt autem allegoria, quãdo per vnum factum indicatur aliud factum, ſecundum quod credendum eſt. Tropologia ſiue moralitas eſt, quando per id, quod factum eſt, datur intelligi aliud, quod faciendum eſt. Anagogia quaſi ſurſum ductio eſt, quando datur intelligi illud, quod deſiderandum eſt, ſcilicet æterna felicitas beatorum.

Allegoria.

Tropologia

Anagogia.

Recte autem hic triplex ſenſus debet eſſe in ſacra ſcriptura præter intelligentiam litteralem: quia ſic competit ipſius ſcripturæ ſubiecto, ipſius auditori ſeu diſcipulo, ipſius origini, ipſius etiam fini. Subiecto inquam competit: quia ipſa eſt doctrina, quæ eſt de Deo, de Chriſto, de operibus reparationis, et de credibili. Subiectum enim illius, quo ad ſubſtantiam Deus, quo ad veritatem Chriſtus, quo ad operationem, reparationis opus, quo ad omnia hæc, eſt ipſum credibile. Deus autem eſt trinus, et vnus. In eſſentia vnus, in perſonis trinus. Ideo ſcriptura, quæ eſt de ipſo, habet in vnitate litteræ triformitatem intelligentiæ. Chriſtus etiam, cum ſit vnum verbum, omnia per ipſum facta dicuntur, et in ipſo relucent, ita quod eius ſapientia eſt multiformis, et vna. Opera reparationis cum ſint multa, omnia ad Chriſti oblationem principaliter habent aſpectum. Credibile autem, vt credibile, diuerſimode relucet ſecundum diuerſum ſtatum credentium. Ideo propter conformitatem ad omnia præmiſſa, ſacra ſcriptura in vna littera, multiformem parit intelligentiam. Competit etiam hoc auditori: quia nullus conueniens eſt eius auditor, niſi humilis, mundus, fidelis, et ſtudioſus. Ideo ſub cortice litteræ, aperte occultatur myſtica, et profunda intelligentia, ad cõprimendum ſuperbiam, vt ipſius profunditate in humilitate litteræ latente, et ſuperbi comprimantur, et immundi repellantur, et fraudulenti declinentur, et negligentes excitentur ad intelligentiam myſteriorum. Et quia auditor doctrinæ iſtius non eſt vnius generis; ſed cuiuslibet, omnes enim ſaluandos oportet aliqua de doctrina hac ſcire: ideo ipſa multiformem habet intelligentiam, vt ſic omnem intellectum capiat, et omni intellectui cõdeſcendat, omnem intellectum ſuperexcedat, et omnem intellectum ſibi diligenter intendentem, multitudine radioſitatis ſuæ illuminet pariter, et accendat. Competit etiam principio, a quo eſt: quia eſt a Deo per Chriſtum, et Spiritum ſanctum, loquentem per ora prophetarum, et aliorum, qui hanc doctrinam ſcripſerunt. Quoniam autem Deus non tantum loquitur per verba, verumetiam per facta, quia ipſius dicere facere eſt, et ipſius facere dicere, et omnia creata tamquam Dei effectus innuunt ſuam cauſam: ideo in ſcriptura diuinitus tradita non tantum debent ſignificare verba, verumetiam facta. Chriſtus etiam doctor licet eſſet humilis in carne, altus tamen erat in deitate: ideo decebat ipſum, et eius doctrinam habere humilitatem in ſermone, cum profunditate ſententiæ, vt ſicut Chriſtus fuit panniculis inuolutus, ita ſapientia Dei in ſcriptura figuris quibuſdam humilibus inuolueretur. Spiritus etiam ſanctus diuerſimode illuſtrabat, et reuelationes faciebat in cordibus prophetarum, ipſum etiam nullus latere poteſt intellectus, qui miſſus erat omnem docere veritatem: ideo competebat eius doctrinæ, vt in vno ſermone multiplices laterent intelligentiæ. Competit nihilominus ipſi fini: quia ſcriptura data eſt, vt per ipſam dirigatur homo in cognoſcendis, et agendis, vt tandem perueniat ad optata.

Quattuor ſenſuum ſacræ ſcripturæ congruẽtia.

Ioan. 1. a

Auditor ſcripturæ qualis debet eſſe.

Deus & verbis, & factis loqui conſueuit.

Luc. 2. a

Digitized by Google

ta. Et quia omnes creaturæ ad hoc factæ sunt, vt seruiant homini tendenti ad supernam patriam : ideo scriptura assumit ipsarum creaturarum species diuersas, vt sic per ipsas doceat nos sapientiam dirigentem nos ad æterna. Et quia homo non dirigitur ad æterna, nisi cognitiua agnoscat verum credendum, et operatiua faciat bonum operandum, et affectiua suspiret ad Deum videndum, et amandum, et perfruendum : hinc est, quòd scriptura sacra per Spiritum sanctum data, assumit librum creaturæ, referendo in finem secundum triplicem modum intelligentiæ: vt sic per tropologiam habeamus notitiam agendorum moraliter: per allegoriam credendorum veraciter: per anagogiam desiderandorum delectabiliter. Vt sic purgati per virtuosam operationem, illuminati per radiosam fidem, et perfecti per ardentissimam charitatem, perueniamus tandem ad brauium felicitatis æternæ.

Homo quo modo ad æterna dirigatur.

De modo procedendi ipsius sacræ scripturæ.

IN tanta igitur multiformitate sapientiæ, quæ in ipsius sacræ scripturæ continetur latitudine, longitudine, altitudine, et profundo, vnus est communis modus procedendi auctenticus, videlicet intra quem continetur modus narratiuus, præceptorius, prohibitiuus, exhortatiuus, prædictiuus, comminatorius, promissiuus, deprecatorius, et laudatiuus. Et omnes hi modi sub vno modo auctentico reponuntur, et hoc quidem satis recte. Quia enim hæc doctrina est, vt boni fiamus et saluemur, et hoc non fit per nudam considerationem, sed potius per inclinationem voluntatis : ideo scriptura diuina eo modo debuit tradi, quo modo magis possemus inclinari. Et quia magis mouetur affectus ad exempla, quàm ad argumenta, magis ad promissiones, quàm ad ratiocinationes, magis per deuotiones, quàm per diffinitiones: ideo scriptura ista nõ debuit habere modum diffinitiuum, diuisiuum, et collectiuum ad probandum passiones aliquas de subiecto ad modum aliarum scientiarum; sed oportuit, quòd haberet modos proprios secundum varias inclinationes animorum diuersimode animos inclinantes : vt si quis non mouetur per præcepta, et prohibita, saltem moueatur per exempla narrata: si quis non per hæc mouetur, moueatur per beneficia sibi ostensa : si quis nec per hæc mouetur, moueatur per monitiones sagaces, per promissiones veraces, per comminationes terribiles: vt sic saltem excitetur ad deuotionem, et Dei laudem, in qua percipiat gratiã, per quam dirigatur circa opera virtuosa. Quoniam igitur hi modi narratiui non possunt fieri per viam certitudinis rationum, quia particularia gesta probari non possunt : ideo ne scriptura ista tamquam dubia vacillaret, ac per hoc minus moueret loco certitudinis rationis, prouidit Deus huic scripturæ certitudinem auctoritatis, quæ adeo magna est, quòd omnem perspicuitatem humani ingenij superexcellit. Et quia non est certa auctoritas eius, qui potest fallere, et falli, nullus autem sit, qui falli non possit, et fallere nesciat, nisi Deus, et Spiritus sanctus: hinc est, quòd ad hoc, quòd scriptura sacra modo sibi debito esset perfecte auctentica, non per humanam inuestigationem est tradita, sed per reuelationem diuinam. Ideo nihil in ipsa contemnendum tamquam inutile, nihil respuendum tamquam falsum, nihil repudiandum tamquam iniquum : pro eo quod Spiritus sanctus eius auctor perfectissimus nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum : et propterea, cælum, et terra transibunt, verba scripturæ sacræ non præteribunt, quin impleantur : Donec enim cælum, et terra transeat, iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant, Saluatore testante. Qui ergo soluerit ea, quæ scriptura docet, et docuerit sic homines, hic minimus vocabitur in regno cælorum, qui autem fecerit, et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Affectus quibus magis moueatur.

Mat. 24. c

Mat. 5. c

De modo exponendi sacram scripturam.

QVemadmodum autem scriptura hæc, specialem habet modum procedendi, sic iuxta suum procedendi modum, speciali suo modo debet intelligi et exponi. Cum enim ipsa sub vna littera, multiplicem tegat intelligentiam, expositor debet abscondita producere in lucem, et illam eductam manifestare per aliam scripturam magis patentem : sicut si exponerem illud Psalmi: Apprehende arma, et scutum, et exurge in adiutorium mihi, et velim explicare, quæ sint arma diuina, dicam, quòd eius veritas, et bona voluntas: et quod ita sit, probatur per scripturam apertam. Nam et scribitur alibi : Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Et iterum: Scuto circundabit te veritas eius. Ad quod nõ potest quis de facili pertingere, nisi per assuefactionem lectionis, textum, et litteram Bibliæ commendet memoriæ : alioquin in expositione scripturarum, numquam poterit esse potens. Vnde sicut, qui dedignatur prima edi-scere elementa, ex quibus dictio integratur, numquã potest cognoscere, nec dictionum significatum, nec rectam legem constructionum : sic qui litteram sacræ scripturæ spernit, ad spirituales eius intelligẽtias numquam assurget. Attendat autem expositor, quòd non vbique requirenda est allegoria, nec omnia sunt mystice exponenda. Propter quod notandum est, quòd scriptura sacra quattuor habet partes. Vna est, in qua secundum litteram agit de mundanis naturis, et per illas significat reparationẽ nostram, sicut appareat in descriptione formationis mundi. Alia est, in qua agit de actibus, et processibus illius populi Israelitici, et per illos significat reparationem generis humani. Tertia est, in qua nudis verbis significat, et exprimit ea, quæ pertinent ad nostram salutem quantum ad fidem, vel mores. Quarta est, in qua præ-nunciat nostræ salutis mysterium, partim verbis nudis, partim ænigmaticis, et obscuris. Et propterea scriptura in his locis varijs, non est vniformiter exponenda.

Pſ. 34. a

Pſ. 5. c

Pſ. 90. a

Scripturæ sacrę quattuor partes

Debet autem expositor dirigi in expositione sacræ scripturæ, secundum triplicem regulam, quæ trahi potest de verbis beati Augustini. Prima est hæc: Vbicumque in hac scriptura prima verborum significatio significat res creationis, siue singulares actus humanę conuersationis, ibidem res significatæ per verba primo significantur, deinde nostræ reparationis mysteria. Vbi vero prima significatio verborum exprimit fidem, siue charitatem, ibi nulla est allegoria quærenda.

Tres regulæ exponendi sacram ſcrip. ex B. Aug. verbis 2. lib. de Doct. Chriſtia. c. 7. deprompta.

Secunda regula est ista: Vbi verba huius scripturæ significant res creationis, aut conuersationis populi Israelitici, ibi quærat ex alio scripturæ loco, quid quælibet res significet: et deinde significationem suã eliciat per verba nude significantia fidei veritatem, vel morum etiam honestatem: vt pote si dicatur, oues pariunt gemellos fetus, ostendat quòd oues significant ibi homines, et geminus fetus geminam charitatem.

Cant. 4. a

Tertia regula est ista: Quando aliqua scriptura habet aliquem intellectum litteralem, et spiritualem, debet discutere expositor vtrum illa attributio conueniat historico, an spirituali significato, si forte vtrique non poterit conuenire: si autem vtrique competit, tunc litteraliter, et spiritualiter debet affirmari. Si vero altero modo tantum, tunc spiritualiter solum debet intelligi: sicut sabbatum legis esse perpetuum, sacerdotium æternum, possessionem terræ æternam, et pactum circumcisionis esse æternum, quæ omnia ad spirituale significatum referenda sunt.

Ad hoc

Digitized by Google

Quæ oporteat præcognoſci ad ſecure exponendũ ſcripturam ſacram.

Ad hoc autem, quòd per ſacratum ſcripturarum A ſiluam, quis ſecure incidendo, et exponendo incedat, opus eſt, vt prius nouerit ipſius ſacræ ſcripturæ veritatem per verba explicita: videlicet, vt attendat quo modo ſcriptura deſcribat initium, progreſſum, et conſummationem duplicis corporis, quaſi ex oppoſito ſe reſpicientium bonorum: ſcilicet, qui hic ſe humiliãt, vt exaltentur ſempiternaliter: in futuro et malorum, qui hic ſe exaltant, vt æternaliter deprimantur. Vnde ipſa agit de toto vniuerſo quantum ad ſummũ et imum, primum, et vltimum, et quantum ad decurſum inter medium ſub forma cuiuſdam crucis intelligibilis, in qua deſcribi habẽt, et quodam modo videri lumine mentis, tota machina vniuerſi, ad quam quidem intelligendam oportet noſſe rerum principium, ſcilicet Deum, ipſarum rerum creationem, lapſum, redemptionem per ſanguinem Ieſu Chriſti, reformationem per gratiam, curationem per ſacramenta; et tandem retributionem per pœnam, et gloriam ſempiternam.

Et quia hæc doctrina tam in ſcriptis Sanctorum, quàm etiam doctorum ſic diffuſe tradita eſt, vt ab accedentibus ad ſcripturam ſacram audiendam, nõ poſſit per longa tempora videri, nec audiri, propter quod etiam noui theologi frequenter ipſam ſcripturam ſacram exhorrent, tamquam incertam, et inordinatam, et tamquam ſiluam opacam: rogatus a ſocijs, vt paupere portiuncula ſcientiolæ noſtræ aliquid breue in ſumma dicerem de veritate theologiæ, eorumq; precibus deuictus, aſſenſi breuiloquium quoddam facere, in quo ſummatim non omnia, ſed aliqua magis opportuna ad tenendum, breuiter tangerentur, addens ſimul cum hoc rationem aliquam, ad intelligendum ſecundum quòd occurrebat pro tempore. Quia vero theologia ſermo eſt de Deo, et de primo principio, vtpote, quia ipſa tamquam ſcientia, et doctrina altiſſima, omnia reſoluit in Deum, tamquam in principium primum, et ſummum: ideo in aſſignatione rationum, in omnibus, quæ in hoc toto opuſculo, vel tractatulo continentur, conatus ſum rationem ſumere a primo principio: vt ſic oſtenderem veritatem ſactæ ſcripturæ eſſe a Deo, et de Deo, et ſecundum Deum, et propter Deum, vt merito iſta ſcientia appareat, vna eſſe, et ordinata, et theologia, non immerito nuncupata. Si quid igitur imperfectum, vel obſcurum, vel ſuperfluum, vel minus rectum ibi fuerit, venia occupationi, et breuitati temporis, et pauperculæ ſcientiæ concedatur: ſi quid vero rectum, ſoli Deo honor, et gloria referatur. Vt autem ſequentia clarius eluceſcant, titulos particulares capitulorum premittere curaui, ad faciliorem memoriam, et lucidiorem contuitum dicendorum, quæ ſeptem partitionibus, et ſeptuaginta duobus capitulis diſtinguuntur. B

Breuiloquij ſcribendi cauſa, materia, modus procedendi in eo, et eiuſdẽ diuiſio.

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij

PRIMA PARS,
IN QVA DE TRINITATE DEI AGITVR.

De illis ſeptem, de quibus eſt Theologia, in ſumma. Cap. I.

Theologia de quibus præcipue agit.

IN principio intelligendum eſt, quòd ſacra doctrina, ſcilicet theologia, quæ principaliter agit de primo principio, ſcilicet de Deo trino et vno, de ſeptem agit in vniuerſo: ſcilicet de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione Verbi, de gratia Spiritus ſancti, de medicina ſacramentali, et de ſtatu finalis iudicij. Ratio autem ad intelligentiam huius veritatis hæc eſt: quia cum ſacra ſcriptura ſiue theologia ſit ſcientia dans ſufficientem notitiam de primo principio ſecundum ſtatum viæ, ſecundum quod neceſſarium eſt ad ſalutem, et Deus non tantum ſit rerum principium, et exemplar effectiuum in creatione, ſed etiam refectiuum in redemptione, et perfectiuum in retributione: ideo non tantum agit de Deo creatore, ſed etiam de creatore, et creatura. Et quia creatura rationalis, quæ eſt quodam modo finis omnium, non ſtetit, ſed ſuo caſu indiguit reparari: ideo agit de corruptela peccati, medico, ſanitate, et medicina, et tandem de curatione perfecta, quæ erit in gloria, impijs proiectis in pœnam: ideo ipſa ſola eſt ſcientia perfecta, quoniam incipit a primo, quod eſt primum principium, et peruenit ad vltimum, quod eſt præmium æternum: incipit a ſummo, quod eſt Deus altiſſimus creator omnium, et peruenit ad infimum, quod eſt infernale ſupplicium. Ipſa etiam ſola eſt ſapientia perfecta, quæ incipit a cauſa ſumma, vt eſt principium cauſatorum, vbi terminatur cognitio philoſophica: et tranſit per eam, vt eſt remedium peccatorum: et reducit in eam, vt eſt præmium meritorum, et finis deſideriorum. Et in hac cognitione eſt ſapor perfectus, vita, et ſalus animarum: et ideo ad eam addiſcendam inflammari debet deſiderium omnium Chriſtianorum. Ex his patet, quòd licet theologia ſit de tot, et tam varijs; eſt tamẽ ſcientia vna, cuius ſubiectum, vt a quo omnia, eſt Deus: vt per quod omnia, Chriſtus: vt ad quod omnia, opus reparationis: vt circa quod omnia, vnicum charitatis vinculum, quo cæleſtia, et terreſtria connectuntur: vt de quo omnia in libris canonicis comprehenſa, credibile, vt credibile: vt de quo omnia in libris expoſitorũ, credibile, vt intelligibile. Secundum Auguſtinum: Quod credimus, debemus auctoritati, quod intelligimus rationi. C D E F

Theologia ſola ſciẽtia et ſapientia perfecta.

Theologia eſt vna ſciẽtia, et quod ſit eius ſubiectum.

Aug. lib. de vtil. cred. c. 11. to. 6.

Quid tenendum de Trinitate perſonarum, et vnitate eſſentiæ. Cap. II.

PRimo igitur de Trinitate Dei ſunt tria conſideranda, ſcilicet qualiter vnitas ſubſtantiæ, et naturæ ſimul ſtet cum pluralitate perſonarum: ſecundo qualiter cum pluralitate apparitionum: tertio qualiter cum pluralitate appropriatorum.

De Trinitate tria cõſideranda.

De plu-

Digitized by Google

Personarū pluralitas in vnitate naturæ quo modo stet,

De pluralitate ergò personarum in vnitate naturæ, hoc dictat recta fides esse tenendum: scilicet quòd in vnitate naturæ, sunt tres personæ, scilicet Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Quarum prima a nulla est, secunda est a sola prima per generationem, tertia vero est a prima, et secunda per spirationem, siue processionem: ita quod Trinitas personarum non excludit ab essentia diuina summam vnitatem, simplicitatem, immensitatem, æternitatem, incommutabilitatem, necessitatem, et etiam primitatem: quin potius includit summam fecunditatem, charitatem, liberalitatem, æqualitatem, germanitatem, conformitatem, et inseparabilitatem, quæ omnia sana fides intelligit esse in beata Trinitate.

Fides dictat altissime et pijssime sētiendū de Deo.

Ratio autem huius veritatis hæc est: quia fides, cum sit principium cultus Dei, et fundamentum eius, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, dictat de Deo esse sentiendum altissime, et pijssime. Non autem sentiret altissime, si non crederet, quòd Deus posset se summe communicare: non sentiret pijssime, si crederet, quòd posset, et nollet: et ideo vt altissime, et pijssime sentiat, dicit, Deum se summe communicare, æternaliter habendo dilectum et condilectum, ac per hoc Deū vnum, et trinum. Huic autem fidei, inquantum dictat de Deo pijssime sentiendum esse, attestatur tota sacra scriptura, quæ dicitur doctrina secundum pietatem: quia Deum fatetur habere prolem, quam summe diligit, verbum sibi coæquale, quod ab æterno genuit, in quo cuncta disposuit: per quod cuncta produxit, et gubernat: per quod etiam carnem factum pro summa benignitate hominem redemit, pretiosissimo eius sanguine, redemptumq. cibauit: per quod etiam in fine mundi summam misericordiam impartiendo, ab omni miseria liberabit: et per Christum omnes electi sunt filij summi patris, in quo erit omnis pietatis consummatio, et Dei ad nos, et econuerso. In quantum autem fides dictat de Deo sentiendum altissime, non tantum attestatur ei sacra scriptura, verumetiam omnis creatura, iuxta quod dicit Augustinus: Neque enim diuinorum librorum tantummodo auctoritas prædicat esse Deum, sed omnis, quæ nos circumstat, ad quam nos etiam pertinemus, vniuersa ipsa rerum natura proclamat, habere se præstantissimum conditorem: qui nobis mentem, rationemq. naturalem dedit, qua viuentia non viuentibus, sensu prædita non sentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus, potentia impotentibus, iusta iniustis, speciosa deformibus, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, inuisibilia visibilibus, incorporalia corporalibus, beata miseris præferenda videamus. Ac per hoc, quoniam rebus creatis creatorem sine dubitatione præponimus, oportet, vt est, et summe viuere, et cuncta sentire, atque intelligere, et mori, corrumpi, mutariq. non posse, nec corpus esse, sed spiritum omnipotentissimum, iustissimum, speciosissimum, optimum, beatissimumq. fateamur. Ecce in his duodecim includuntur altissimæ nobilitates essentiæ diuinæ. Sed post, vt ipse ostendit, hæc duodecim reducuntur ad tria, scilicet ad æternitatem, sapientiam, et beatitudinem: et hæc tria ad vnum, scilicet ad sapientiam, in qua includuntur mens generans, verbum nascens, et amor vtrumque nectens, in quibus fides dictat beatissimam consistere Trinitatem. Et quoniam summa sapientia ponit Trinitatem, ponit etiam nihilominus omnes prius habitas nobilissimas conditiones, videlicet vnitatem, simplicitatem, et ceteras sequentes: necesse est omnes prædictas nobilitates diuini esse, simul stare cum beatissima Trinitate.

Aug. li. 15. de Trinit. c. 4. to. 3.

De istius fidei intelligentia sana. Cap. III.

De ijs, quæ in diuinis,

ADistius autem fidei intelligentiam sanam, docet doctrina sacra, quòd in diuinis sunt duæ emanationes, tres hypostases, quattuor relationes, quinque notiones, et ex his tantū tres proprietates personales.

Ratio autem ad prædictorum intelligentiam hæc est: quia cum primum, et summum principium, hoc ipso quòd primum, sit simplicissimum: hoc ipso quod summū, sit perfectissimum: ideo perfectissime se communicat, quia perfectissimum: et indiuisionem omnimodam seruat hoc ipso, quod simplicissimū. Et ideo, salua vnitate naturæ, sunt ibi modi emanandi perfecti. Modi autem emanandi perfecti sunt duo tantum, scilicet per modum naturæ, et per modum voluntatis. Primus est generatio, secundus spiratio, siue processio, et ideo hi sunt ibi. Et quia duabus emanationibus substantificis, necesse est emanare duas hypostases, necesse est etiam ponere hypostasim primo producentem ab alio non emanare, ne sit in infinitum abire: et ideo sunt ibi tres hypostases. Et quia cuilibet emanationi respondet duplex habitudo relatiua: ideo sunt ibi quattuor relationes, scilicet paternitas, filiatio, spiratio, et processio. Et quia per has habitudines innotescunt nobis diuinæ hypostases: et præter hoc etiā hypostasis illa, in qua est prima ratio principiandi innotescit nobis, quia non producitur, nam hoc est nobilitatis in ipsa: ideo sunt quinque notiones, scilicet quattuor relationes prædictæ cum innascibilitate. Et quia quælibet personarum vnam habet proprietatem, per quam principaliter innotescit: ideo tantum tres sunt proprietates personales, quæ his nominibus exprimuntur, proprie, et principaliter, scilicet Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Cum enim proprium sit Patris esse innascibilem, siue ingenitum, esse principium non de principio, et esse Patrem; innascibilitas notificat ipsum per modum negationis, licet ex consequenti per modum positionis: quia innascibilitas in Patre ponit fontalem plenitudinem, principium nō de principio, per modum positionis cum negatione: esse Patrem per modum positionis, et habitudinis, proprie complete, et determinate. Similiter cum filius sit imago, verbum, et filius: imago nominat illam personam, vt similitudinem expressam: verbum, vt similitudinem expressiuam: filius, vt similitudinem hypostaticam. Rursus imago, vt similitudinem conformem: verbum, vt similitudinem intellectualem: filius, vt similitudinem connaturalem. Per hunc modum cum proprium sit Spiritus sancti esse donum, esse nexum seu charitatem amborum, esse etiam Spiritum sanctum: donum nominat ipsum, vt datum voluntarium: charitas siue nexus, vt datum voluntarium, et præcipuum: Spiritus sanctus, vt datum voluntarium præcipuum, et hypostaticum. Hinc est quod per hæc tria nomina, quæ sunt Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, trium personarum proprietates personales insinuantur. Hæc igitur tenenda sunt, ad fidei Trinitatis intelligentiam sanam.

Emanationes duæ in diuinis.

Hypostases tres.

Relationes quattuor.

Notiones quinque.

Proprietates personales tres.

Innascibilitas quo modo notificet patrem.

Filius, imago, verbū.

Spiritus sanctus, donū, nexus, charitas.

De istius fidei expressione catholica. Cap. IIII.

ADistius etiam fidei expressionem catholicam tenendum est, secundum sacrorum Doctorum documenta, quòd in diuinis sunt duo modi prædicandi, scilicet per modum substantiæ, et relationis. Tres modi supponendi, scilicet essentiæ, personæ notionis. Quattuor modi significandi substantiam, scilicet nomine essentiæ, substatiæ, personę, hypostasis. Quinque modi dicendi, scilicet quis, qui, quæ, quod, et quid. Tres modi differendi, scilicet secundum differentem modum existendi, secundum differentem modum se habendi, et secundum differentem modum intelligendi.

Duo modi prædicandi in diuinis.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum primum principium sit perfectissimum simul, et simplicissimum, omnia, quæ perfectionis, sunt, de ipso dicuntur proprie, et vere, quæ autem imperfectionis sunt, aut non dicuntur, aut si dicuntur se-

Digitized by Google

tur, ſecundum aſſumptionem humanæ naturæ dicuntur, vel tranſſumptiue. Cum igitur decem ſint prædicamenta, ſcilicet ſubſtantia, quantitas, relatio, qualitas, actio, paſſio, vbi, quando, ſitus, et habitus: quinque vltima ſpectãt proprie ad corporalia, ſeu mutabilia. Ideo non attribuuntur Deo, niſi tranſſumptiuo modo, et figuratiuo. Alia vero quinque præcedentia Deo attribuuntur ſecundum id quòd completionem dicunt, ita tamen quod diuinam ſimplicitatem non impediant. Omnia ergo hæc prædicta prædicamenta ſunt idipſum, quod eſt illud, de quo prædicantur: et ita per comparationem ad ſubiectum, in quo ſunt omnia, dicuntur tranſire in ſubſtantiam, relatione tamen excepta: quæ cum duplicem habeat comparationem, ſcilicet ad ſubiectum in quo, ad terminum ad quem: primo modo tranſit, ne faciat compoſitionem: ſed ſecundo modo manet, vt faciat diſtinctionem. Et hinc eſt quod ſubſtantia continet vnitatem, et relatio multiplicat trinitatem: et ideo manent ibi hi tantum duo modi prædicandi differentes, de quibus talis datur regula.

Prędicamenta decẽ quo modo Deo attribuantur.

Relatio in diuinis.

Regula de modis prædicãdi in diuinis.

Quæ dicuntur ſecundum ſubſtantiam, de omnibus dicuntur, et ſingillatim, et ſimul, et ſingulariter. Quæ vero ſecundũ relationem, aut non de omnibus dicuntur: aut ſi de pluribus, pluraliter, vt relati, diſtincti, ſimiles, æquales, propter relationem intrinſecam. Nomen autem Trinitatis comprehendit vtrumque.

Et quoniam plures poſſunt eſſe relationes in vna perſona, ſicut ſunt plures perſonæ in vna natura; ideo diſtinctio in notione nõ infert diuerſificationem perſonæ: nec diſtinctio perſonæ plurificationem naturę. Et propterea non quidquid conuenit eſſentiæ, conuenit notioni, vel perſonæ, nec econuerſo: et hinc eſt, quòd ſunt ibi tres modi ſupponendi, de quibus talis conſueuit dari regula: Suppoſita eſſentia, non ſupponitur notio, nec perſona: et ſuppoſita notione, non ſupponitur eſſentia, nec perſona: et ſuppoſita perſona, non ſupponitur eſſentia, nec notio, ſicut patet per exempla.

Regula de modis ſupponendi in diuinis.

Et quoniam vera diſtinctio eſt in ſuppoſitis ſubſtantię, manente eſſentia vna, ideo neceſſe eſt ibi multipliciter ſignificari ſubſtantiam, ſcilicet vt communicabilem, et incommunicabilem. Vt communicabilem per modum abſtractionis, per nomen eſſentiæ; et per modum concretionis, per nomen ſubſtantiæ: vt incommunicabilem vero, vel vt diſtinguibilem per nomen hypoſtaſis: vel vt diſtinctam per nomen perſonæ. Vel aliter, ſcilicet vel vt diſtinctam qualitercumque, et ſic hypoſtaſis: vel notabiliter, et perfecte, et ſic perſona. Exempla horum quattuor ſunt in creatura, humanitas, homo, aliquis homo, Petrus. Primum eſſentiam, ſecundum ſubſtantiam, tertium hypoſtaſim, quartum perſonam dicit.

Et quia in perſona, quæ diſtinguitur, non ſolum eſt conſiderare eum, qui diſtinguitur, ſed illud, quo diſtinguitur, et hoc eſt proprietas, ſiue notio: ideo neceſſe eſt, quòd in diuinis ſint quinque modi dicendi, pariter, et quęrendi: ſcilicet quis, ratione perſonæ: qui, ratione hypoſtaſis, quia, dicit ſuppoſitum ſubſtantiæ indiſtinctæ: quæ, ratione notionis: quod, ratione ſubſtantiæ: quid, ſiue quo ratione eſſentiæ.

Modi dicẽdi quinque.

Et quoniam omnes hi modi in vnitate eſſentiæ radicantur, quia quidquid eſt in Deo, eſt ipſe Deus, vnus, et ſolus: ideo non ponunt ibi differentiam, nec ſecundum eſſentiam, nec ſecundum eſſe. Et propterea ſunt ibi tãtum tres modi differendi, ſcilicet ſecundum modos eſſendi, ſiue emanandi, ſicut differt perſona a perſona: ſecundum modos ſe habendi, ſicut differt perſona, et eſſentia: quia vna perſona ad alteram refertur, et ideo diſtinguitur, eſſentia vero non refertur ad alteram, et ideo non diſtinguitur: ſecundum modos etiam intelligendi, ſicut differt vna proprietas ſubſtantialis ab altera, vt bonitas, et ſapientia. Prima differentia eſt perfectiſſima, et ſumma, quæ poſſit reperiri in diuinis. Eſt enim in ſuppoſitis, ita quòd vnum non dicitur de altero. Secunda differentia eſt minor, quia eſt in attributis, licet enim vnum poſſit dici de altero, vt perſona de eſſentia, aliquid tamen dicitur de vno, quod non de altero, vt perſona diſtinguitur & refertur, eſſentia vero non. Tertia vero differentia minima eſt, quia eſt in connotatis: licet enim vnum de altero dicatur adinuicem, et idem poſſit dici de vtriſque, non tamen idem connotatur vtrobique, nec per idem intelligi datur vtrumque. Ex primo modo differendi oritur pluralitas perſonarum: ex ſecundo modo, pluralitas prædicationum ſubſtantialium, et relatiuarum: ex tertio pluralitas proprietatum eſſentialium, et notionum, ſiue ab æterno, ſiue ex tempore: ſiue proprie, ſiue tranſſumptiue: ſiue communiter, ſiue appropriate. Dictorum exempla manifeſta ſunt. His intellectis, claret ſatis, et quid ſentiendum, et qualiter loquendũ ſit de ſumma Trinitate diuinarum perſonarum.

De vnitate diuinæ naturæ in multiformitate apparitionum. Cap. V.

Secundo autem de pluralitate apparitionum docet diuina doctrina hoc eſſe tenendum. Cum Deus ſit incircumſcriptibilis, inuiſibilis, et incommutabilis, nihilominus tamen habitat in ſanctis viris ſpecialiter. Apparuit Patriarchis, et Prophetis, deſcendit de cælis, miſit etiam Filium, et Spiritum ſanctum, ad ſalutem humani generis. Et licet in Deo ſunt indiuiſa, natura, virtus, et operatio Trinitatis; miſſio tamen, vel apparitio vnius perſonæ, non eſt miſſio, vel apparitio alterius. Licet etiam ſit ibi ſumma æqualitas, ſolius tamen eſt Patris mittere, et non mitti: Spiritus ſancti eſt tantummodo mitti, reſpectu diuinarum perſonarum, niſi forte dicatur mittere hominem aſſumptum: Filij autem eſt mittere, et mitti, ſicut ex ſcripturis poteſt colligi.

Intelligentia autem, et ratio prædictorum hæc eſt: Quia licet primum principium ſit immenſum, et incircumſcriptibile, ſit incorporeum, et inuiſibile, ſit æternum, et incommutabile: principium tamen eſt rerum ſpiritualium, et corporalium, naturalium, et gratuitarum, ac per hoc rerum etiam mutabilium, ſenſibilium, et circumſcriptarum: per quas licet ipſe ſit immutabilis, inſenſibilis, incircumſcriptibilis, ſeipſum reddit manifeſtum, et notum. Reddit autem ſe manifeſtum, et notum, generaliter per vniuerſitatem ſuorum effectuum ab ipſo emanantium, in quibus dicitur eſſe per eſſentiam, potentiam, et præſentiam, quod ſe extendit ad omnia creata. Reddit etiam ſe ſpecialiter notum, per aliquos effectus, qui in ipſum ſpecialiter ducunt, ratione quorum dicitur habitare, apparere, deſcendere, mitti, et mittere. Habitare namque dicit effectum ſpiritualem, et ſpecialem, cum acceptatione: ſicut eſt effectus gratiæ gratum facientis, quæ eſt deiformis, et in Deum reducit, et Deum facit nos habere, et haberi a nobis, ac per hoc et inhabitare in nobis. Et quia gratiæ effectus communis eſt omnibus perſonis; ideo vna perſona non habitat ſine alia: immo ſimul tota Trinitas. Apparere vero, dicit effectum ſenſibilem, cum expreſſa ſignificatione: ſicut Spiritus ſanctus apparuit in columba.

Deus in omnibus per eſsẽtiã, potentiam, et præſentiam.

Io. 1. 6

Et quoniam ſicut perſonæ diuinæ, diſtinctæ ſunt, ſic diſtincte ſignificari poſſunt, et ſignis, et nominibus. Ideo quælibet perſona poteſt per ſe apparere, et apparitio poteſt omnibus competere, ſiue inſimul, ſiue cuilibet perſonæ per ſe. Vnde quod Spiritus ſanctus dicitur in linguis igneis, et columba apparuiſſe, hoc non eſt propter nouum vinculum, vel effectum ſpecialem; ſed propter vnionem, quæ eſt inter ſignum, et ſignatum ſibi ſpecialiter, et modo, et origine deputatum. Deſcendere autem dicit vtrumlibet effectuum

Quælibet perſona diuina poteſt per ſe apparere.

Digitized by Google

effectuum prædictorum, cum inchoatione. Deus enim beatissimis Angelis semper est præsens in cælis, quia in eis semper habitat, & apparet. Peccatoribus autem in terris est modo vt absens, et quantum ad gratiam, & quantum ad notitiam: ideo cum incipit apparere, vel inhabitare, de præsente cælis, et quasi absente nobis, fit præsens terris: et ideo licet in se non mutetur, tamen dicitur descendere nobis.

Mitti quid dicat in diuinis, et q-bus personis competat.

Mitti vero dicit effectus prædictos, cum æterna productione. Tunc enim pater mittit filium, cum faciendo eum nobis præsentem, per notitiam, vel gratiam, insinuat, quòd ab ipso procedit. Et quia pater a nullo procedit, ideo nusquam dicitur mitti. Quia vero filius, et producit, et producitur, ideo mittit, et mittitur. Quia vero Spiritus sanctus æternaliter producitur, sed non producit, nisi ex tempore; ideo ipsius est proprie mitti, et non mittere, nisi respectu creaturæ. Ex quo apparet quòd hæ sunt impropriæ, et exponendæ: Spiritus sanctus mittit se: Spiritus sanctus mittit filium: Filius mittit seipsum, nisi intelligatur, inquantum est de Virgine natus. Patet etiam quare mittere, et mitti non competit omnibus, quia licet dicat effectum in creatura, dicit tamen relationem intrinsecam: ita quòd mittere dicit auctoritatem, mitti subauctoritatem, ratione productionis æternæ interius importatæ.

De vnitate diuinæ naturæ, in multiplicitate appropriatorum. Cap. VI.

TErtio vero de pluralitate appropriatorum hoc docet sacra scriptura esse tenendum, quòd licet omnia essentialia omnibus personis æqualiter, et indifferenter conueniant; tamen Patri dicitur appropriari vnitas, Filio veritas, Spiritui sancto bonitas:

Hilar. 2. li. de Trinit.

Et iuxta hanc sumitur secunda appropriatio Hilarij, scilicet æternitas in Patre, species in imagine, et vsus in munere. Et iuxta hanc sumitur tertia, scilicet in Patre ratio principiandi, in Filio ratio exemplandi, in Spiritu sancto ratio finiendi. Et iuxta hanc sumitur quarta, scilicet omnipotentia Patri, omniscientia Filio, voluntas seu beneuolentia Spiritui sancto. Hæc autem dicuntur appropriari, non quia fiant propria, cum semper sint communia: sed quia ducunt ad intelligentiam, et notitiam propriorum, scilicet trium personarum.

Intelligentia autem, et ratio prædictorum hæc est. Quia enim primum principium est nobilissimum, et perfectissimum, ideo conditiones entis nobilissimæ, et generalissimæ in eo reperiuntur in summo. Hæ autem sunt vnum, verum, bonum, quæ non contrahunt ens secundum suppositа, sed secundum rationem. Nam vnum nominat ens, vt connumerabile, et hoc habet per indiuisionem sui in se. Verum, secundum quòd cognoscibile, et hoc habet per indiuisionem sui a propria specie. Bonum, secundum quòd communicabile, et hoc habet per indiuisionem sui a propria operatione. Et quia hæc triplex indiuisio, se habet secundum ordinem quantum ad rationem intelligendi, ita quòd verum præsupponit vnum, et bonum præsupponit verum, et vnum: hinc est quòd hæc attribuuntur primo principio in summo, quia perfecta, et generalia, et appropriantur tribus personis, quia ordinata: et ideo summe vnum Patri, qui est origo personarum: summe verum Filio, qui est a Patre, vt verbum: summe bonum Spiritui sancto, qui est ab vtroque, vt amor, et donum.

Vnum, verũ bonũ summe reperiũtur in Deo.

Et quia summe vnum, est summe primum, quia caret omni incœptione: et quia summe verum, summe æquale, et pulchrum: et quia summe bonum, est summe vtile, et proficuum.

Hilar. vbi sup.

Hinc oritur secunda appropriatio Hilarij, quæ est æternitas in patre: quia non habet principium, sed est omnino primum: species in imagine, id est in verbo, quia summe pulchrum: vsus in munere, id est in Spiritu sancto, quia summe proficuum, et communicatiuum. Quod per alia verba sic insinuat Augustinus: In patre vnitas, in filio æqualitas, in Spiritu sancto vnitatis, æqualitatisq. concordia.

Aug. lib. 1. de Doct. Christ. c. 5. tom. 3.

Rursus, quia summe vnum, et primum, tenet rationem principiandi, et originandi: quia summe pulchrum, et speciosum, tenet rationem exprimendi, et exemplandi: quia summe proficuum, et bonum, tenet rationem finiendi: quia bonum, et finis idem. Hinc oritur tertia ratio appropriandi efficientiam patri, exemplaritatem filio, finalitatem Spiritui sancto.

Rursus, quia a primo, et summo principio fluit omne posse, a primo, et summo exemplari fluit omne scire, et ad summum finem tendit omne velle: ideo necesse est primum, esse omnipotentissimum, omnisapientissimum, et beneuolentissimum. Vnitas autem prima, et summa, rediens supra seipsam reditione completa, et perfecta, est omnipotentissima, sic et veritas sapientissima, et bonitas beneuolentissima: et hæc appropriantur, quia ordinem insinuant. Voluntas enim dat præintelligere cognitionem, et voluntas, et cognitio præsupponunt potentiam, et virtutem: quia posse scire, est aliquid posse. Ex his apparet, quæ sint appropriata, et quibus, et qua de causa. Hæc tamen vltima, scilicet potentia, et sapientia, et voluntas, sunt potissime illa, ex quibus in scripturis laudatur Trinitas summa. Et ideo de his aliquid dicendum est breuiter, et summatim.

De omnipotentia Dei. Cap. VII.

IGitur de omnipotentia Dei secundum doctrinam sacram, hæc tenenda sunt: videlicet, quòd Deus est omnipotens, ita tamen, quòd ei non attribuuntur actus culpabiles, vtpote mentiri, et male velle: nec actus pœnales, vt metuere, et dolere: nec actus corporales, siue materiales, vt dormire, et ambulare, nisi forte transumptiue: nec actus inconuenientes, vtpote posse facere maiorẽ se, vel alium Deum sibi æqualem, vel infinitum actu, et consimilia: quia, vt dicit Anselmus, quodlibet inconueniens, etiam minimum, apud Deum est impossibile, licet autem, hoc non possit, est tamen omnipotens vere, et proprie, et perfecte.

Deo omnipotenti qui actus nõ attribuantur.

Intelligentia autem, et ratio prædictorum hæc est: quia primum principium est potens potentia, quæ est potentia simpliciter: et ideo distributio addita ei, distribuit pro his, quæ posse, est posse simpliciter. Hæc autem sunt, quæ egrediuntur a potentia completa, et ordinata. Potentiam autem completam dico, quæ non potest deficere, nec potest succumbere, nec potest indigere. Potentia autem incompleta in peccando deficit, in patiendo succumbit, in corporalibus actionibus indigentiam includit. Diuina autem potentia, quia potentia summa, et perfectissima: ideo nec est de nihilo, nec est sub aliquo, nec eget aliquo alio: ac per hoc, nec culpabilia, nec pœnalia, nec materialia potest: et hoc quia omnipotens est potentia completa.

Potentia cõpleta quę dicatur.

Potentiam autem ordinatam contingit tripliciter dici, vel secundum actum: vel secundum aptitudinem ex parte creaturæ: vel secundum aptitudinem ex parte solius virtutis increatæ. Quod possibile est potentiæ primo modo dictæ, est non tantũ possibile, sed etiam actuale. Quod secundo modo, et non primo, est possibile simpliciter, licet non actuale. Quod autem tertio modo, et non primo modo, vel secundo, est possibile Deo, sed impossibile creaturæ. Quod autem nullo prædictorum modorum est possibile, sicut illud, quod directe repugnat ordini secundum rationes, et causas primordiales, et æternas, simpliciter est impossibile: sicut quòd Deus faciat aliquod actu infinitum, quod simul faciat aliquid esse, et nullo modo esse, quòd faciat id, quod fuit, non fuisse, et cetera talia: quæ posse, est contra ordinem, et complementum diuinæ

Potentia ordinata tripliciter dicitur.

Digitized by Google

uinæ potentiæ. Ex his patet, reſpectu quorum eſt diuina potentia: patet etiam, quæ debent dici ſimpliciter poſſibilia, et quæ ſimpliciter impoſſibilia, et quod aliquorum impoſſibilitas ſimul ſtet cum vera omnipotentia.

De Dei ſapientia, prædeſtinatione, et præſcientia. Cap. VIII.

DE ſapientia vero Dei hæc tenenda ſunt, ſcilicet quòd ipſa diuina ſapientia limpidiſſime cognoſcit omnia bona, et mala, præterita, præſentia, et futura: actualia et potentialia, ac per hoc incomprehenſibilia nobis, et infinita: ita tamen quòd ipſa in ſe nullo modo diuerſificatur, licet diuerſa nomina ſortiatur. Inquantum enim eſt cognoſcitiua omnium poſſibilium, dicitur ſcientia, ſiue cognitio: inquantum eſt cognoſcitiua omnium, quæ in vniuerſo fiunt, dicitur viſio: inquantum eſt cognoſcitiua omnium, quę bene fiunt, dicitur approbatio: inquantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ futura ſunt, dicitur præſcientia ſiue præuiſio: inquantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ ab ipſo Deo fienda ſunt, dicitur diſpoſitio: inquantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ præmianda ſunt, dicitur prædeſtinatio: inquantum vero eſt cognoſcitiua eorum, quæ damnanda ſunt, dicitur reprobatio.

Sapientia Dei vnde diuerſa nomina ſortiatur.

Et quia ipſa non tantum eſt cognoſcitiua, ſed eſt etiam ratio cognoſcendi omnia; ideo inquantum eſt ratio cognoſcendi omnia cognita, dicitur lux: inquantum ratio cognoſcendi viſa, et approbata, dicitur ſpeculum: inquantum eſt ratio cognoſcendi præuiſa et diſpoſita, dicitur exemplar: inquantum eſt ratio cognoſcendi prædeſtinata et reprobata, dicitur liber vitæ. Eſt igitur liber vitæ reſpectu rerum, vt redeuntium: exemplar, vt exeuntium: ſpeculum, vt euntium: lux vero reſpectu omnium. Ad exemplar autem ſpectat idea, verbum, ars, et ratio. Idea, ſecundum actum præuidendi: verbum, ſecundum actum proponendi: ars, ſecundum actum proſequendi: ratio, ſecundum actum perficiendi, quia ſuperaddit intentionem finis. Quia vero hæc omnia vnum ſunt in Deo, ideo frequenter accipitur vnum pro alio.

Sapientia Dei, vt eſt ratio cognoſcendi omnia, varijs nominibus dicitur.

Et licet diuina ſapientia, ratione diuerſitatis ſcitorum, et connotatorum diuerſa ſortiatur vocabula, non tamen diuerſificatur ſecundum rationem intrinſecam. Cognoſcit enim contingentia infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura præſentialiter, temporalia æternaliter, dependentia independenter, creata increate, alia a ſe, in ſe, et per ſe. Et cum infallibiliter contingentia cognoſcat, ſimul ſtat libertas, et vertibilitas voluntatis cum prædeſtinatione, et præſcientia.

Cognitio diuina in ſe perfecta, et immutabilis.

Intelligentia autem, et ratio prædictorum hæc eſt: quoniam primum principium, hoc ipſo quòd primum eſt et ſummum, cognitionem habet ſimul ſimpliciſſimam, et perfectiſſimam. Quia perfectiſſimam, ideo cognoſcit omnia diſtinctiſſime, ſub omnibus conditionibus, quas res habent, vel habere poſſunt: et propterea futura ſcit eſſe futura, et præſentia præſentia: et bona ſcit approbanda, mala reprobanda. Hinc eſt quòd diuerſa ſortitur vocabula, ſecundum quod dictum eſt ſupra. Sed quia ſimul ſtat perfectio ſapientiæ cum ſumma ſimplicitate; hinc eſt quòd omnia alia a ſe cognoſcit in ſe, et per ſe: ex quo ſequitur ſecundum, quòd creata cognoſcit increate: ex quo ſequitur tertium, quòd dependentia cognoſcit independenter: ex quo oritur quartum, quòd temporalia cognoſcit æternaliter: ex quo ſequitur quintum, quòd futura cognoſcit præſentialiter: ex quo oritur ſextum, quòd mutabilia cognoſcit immutabiliter: ex quo ſequitur ſeptimum, quòd contingentia cognoſcit infallibiliter. Et ita contingentia, manentia contingentia ſunt diuinæ ſapientiæ prorſus infallibilia, tam in contingentibus, quæ ſubiacent naturæ, quàm libertati voluntatis humanæ.

Vnde qui vult hoc verum intelligere, quo modo ſimul ſtet libertas voluntatis creatæ cum infallibilitate prædeſtinationis æternæ, reſoluendo ab hoc vltimo, procedat per illos ſeptem gradus vſque ad primum, quòd primum principium perfectiſſime cognoſcit omnia per ſeipſum, quod eſt verum certiſſimum: ex quo cetera prædicta ratiocinando infallibiliter concluduntur. Sicut autẽ diuinæ cognitionis certitudo ſimul ſtat cum contingentia rerum cognitarum, quia ſimul eſt ſimpliciſſima, et perfectiſſima diuina ſapientia: ſic vnitas ſimul ſtat cum multiformitate rationum, et idearum ex eadem cauſa. Quia enim perfectiſſima eſt, ideo diſtinctiſſime, et perfectiſſime cognoſcit vniuerſa et ſingula, et illa omnia diſtinctiſſime, et perfectiſſime repræſentat: et ideo ſingulorum dicitur habere rationes, et ideas, tamquam rerum ſimilitudines perfectiſſime expreſſiuas. Quia vero ſimpliciſima eſt, ideo omnes ſimilitudines illæ ſunt vnum in ipſa. Vnde ſicut Deus vna virtute omnia producit ex tempore ſecundum omnimodam rerum integritatem, ſic vna virtute omnia exprimit ſempiternaliter. Et ſicut vna eſt in Deo altiſsimo operatio actiua ſecundum rem, dicuntur tamen plures rerum productiones, ratione pluralitatis productorum: ſic vna eſt veritas vnius actus intelligentiæ in Deo: dicuntur tamen plures ſimilitudines, ideæ, et rationes, ratione pluralitatis ideatorum, vel exiſtentium, vel futurorum, vel poſsibilium. Hæ autem rationes, vel ideæ, licet ſint vna veritas, et lux in eſſentia, non tamẽ dicuntur eſſe vna ratio vel idea. Ratio enim, vel idea dicitur vt ad alterum, ſecundum rationem intelligendi. Nominat enim ſimilitudinem cogniti, quæ realiter tenet ſe ex parte Dei, licet ſecundum rationem intelligendi, dicere videatur aliquid ex parte ideati. Si autem huius ſimile in creatura requiratur, dicendum, quòd hoc eſt ipſius exemplaris proprium: quia ſicut dictum eſt, ſimul eſt ſimplex, et infinitum, et perfectiſsimum, quo præintellecto, cetera conſequenter innoteſcunt. Quia enim exemplar illud eſt ſimpliciſsimum et perfectiſsimum; ideo actus purus. Quia vero infinitum et immenſum; ideo extra omne genus. Et hinc eſt, quòd exiſtens vnum, poteſt eſſe ſimilitudo expreſsiua multorum.

Quo modo ſtet libertas voluntatis creatæ cum infallibilitate prædeſtinationis æternæ.

Idea.

De voluntate Dei, et prouidentia. Cap. IX.

DE voluntate Dei hæc tenenda ſunt, quòd ipſa ſic eſt recta, quòd nullo modo poſsit obliquari: ſic eſt efficax, vt nullo modo poſsit impediri: ſic eſt vna, vt tamen multiformiter habeat ſignificari. Significatur enim diuina voluntas, quæ eſt voluntas beneplaciti, per voluntatem ſigni, ſecundum quinque differentias ſignorum, quæ ſunt præceptio, prohibitio, conſilium, impletio, permiſsio: ſecundum quæ diſponuntur a voluntate beneplaciti quęcumque in vniuerſo fiunt. Eſt enim voluntas Dei prima et ſumma cauſa omnium ſpecierum, et motionum. Nihil enim fit viſibile, aut intelligibile in iſta totius creaturæ ampliſsima quadam vniuerſaq. republica, quod non de illa imperiali aula ſummi imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, ſecundum ineffabilem iuſtitiam, præmiorum, atque pœnarum, retributionum, et gratiarum.

Voluntas Dei vna, efficax, et recta.

Volũtas beneplaciti per voluntatẽ ſigni ſignificatur.

Et quia iſta voluntas, ratione regulata, dicitur prouidentia; hinc eſt quòd omnia, quæ in vniuerſo fiunt, aguntur et reguntur diuina prouidentia, quæ per omnia eſt irreprehenſibilis, quæ nihil præcipit, prohibet, vel conſulit, niſi iuſte: nihil agit, niſi bene: nihil permittit iniuſte. Intelligentia autem, et ratio prædictorum hæc eſt: Primum principium cum ſit ſumme nobile, et voluntatem habet, et nobili

Prouidẽtia diuina.

Digitized by Google

modo habet. Cum igitur voluntas de se dicat illud, secundum quod in agentibus a proposito attenditur regula rectitudinis, et efficacia operationis; necesse est, quòd voluntas in Deo sit rectissima, et efficacissima. Ideo autem rectissima, quia idem est in Deo voluntas, et veritas: ideo efficacissima, quia idem prorsus in Deo est voluntas, et virtus, siue potestas. Et quia non potest diuina voluntas carere veritate, ideo non tantum est recta, verumetiam regula rectitudinis. Quia vero nullo modo potest carere virtute, ideo non tantum est efficax, verumetiam fons et origo totius efficaciæ: ita vt nihil sine illa possit effici, nihil contra illam possit fieri, nihil etiam sit, a quo valeat impediri. Et quia rectissima est, nullus potest esse rectus, nisi conformetur ei. Nullus autem potest ei conformari, nisi voluntas illa innotescat sibi.

Volũtas diuina regula rectitudinis.

Oportuit ergo voluntatem diuinam, regulam rectitudinis, notificari nobis. Rectitudo autem quædam est necessitatis, et hæc est in faciendo bonum necessarium, et declinando malum: quædam autem est perfectionis, et hæc est in supererogando vltra debitum: et secundum hoc innotescit nobis per triplex signum, scilicet præceptionem, prohibitionem, et consilium, quod quidem significat diuinum beneplacitum acceptare, tamquam iustum, quod fit secundum diuinum præceptum, quod declinatur secundum diuinam prohibitionem, et adimpletur secundum diuinum consilium. Signa vero hæc, infallibilia signa sunt diuinæ voluntatis, vt est regula rectitudinis.

Voluntas Dei efficacissima.

Rursus, quia efficacissima est, nullo modo potest aliquis aliquid efficere nisi ipsa cooperante, et coefficiente: nullus deficere, vel peccare potest, nisi ipsa iuste deserente. Et secundum hoc duo sunt signa eius, scilicet impletio, quod est signum voluntatis, vt efficientis: et permissio, quod est signum voluntatis iuste deserentis. Iuste autem deserit, quia iustum est, vt sic administret res, quas condidit, vt non infringat leges, quas indidit: et sic cooperetur rebus, quas creauit, vt tamen eas agere proprios motus sinat: et ideo si liberum arbitrium ad vtrumque vertibile de lege naturæ, in malum dimittat cadere, hoc non permittit nisi iuste. Rursus, et si per gratiam præueniat, et sustentet, nulli iniuriam facit: ideo non agit iniuste, nec omnino iuste secundum exigentiam meritorum: quia merita ad hoc non sufficiunt, sed gratis, et misericorditer, et quodam modo iuste, quantum est ex condecentia bonitatis suæ. Cum ergo damnat, et reprobat, operatur secundum iustitiam: quando vero prædestinat, secundum gratiam, et misericordiam, quæ non excludit iustitiam. Quia ergo omnes secundum quod de massa perditionis erant, debebant damnari, ideo plures reprobantur, quàm eligantur: vt ostendatur, quòd saluatio est secundum gratiam specialem, sed damnatio secundum iustitiam communem. Nullus ergo potest conqueri de diuina voluntate, quia omnia agit rectissime, immo in omnibus debemus gratias agere, et honorificare regimen diuinæ prouidentiæ. Si quis autem quærat, quare magis vni peccatori gratiam largiatur, quã alteri, hic oportet silentium imponere humanæ loquacitati, et exclamare cum Apostolo: O altitudo diuitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis eius consiliarius fuit, aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Nota de iustitia et misericordia Dei.

Rom.11.d

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
SECVNDA PARS,
IN QVA DE CREATVRA MVNDI AGITVR.

De productione mundi totalis. Cap. I.

Mũdus incœpit esse a Deo per creationẽ.

His summatim præintellectis de Trinitate Dei, dicenda sunt aliqua de creatura mundi. Circa quam hæc tenenda sunt in summa: videlicet, quòd vniuersitas machinæ mundialis, producta est in esse ex tempore, et de nihilo ab vno primo principio solo, et summo: cuius potẽtia licet sit immensa, disposuit tamen omnia in certo pondere, numero, et mẽsura. Hæc generaliter intelligenda sunt circa rerum productionem, ex quibus, et veritas colligitur, et error repudiatur. Per hoc enim, quod dicitur, ex tempore, excluditur error ponentium mundum esse æternum. Per hoc, quod dicitur, de nihilo, excluditur error ponentium æternitatem circa principium materiale. Per hoc, quod dicitur, ab vno principio, excluditur error* Manichæorum, ponentium pluralitatem principiorum. Per hoc, quod dicitur, solo et summo, excluditur error ponentium, Deum produxisse inferiores creaturas per ministerium intelligentiarum. Per hoc, quod additur, in certo pondere, numero, et mensura, ostenditur quòd creatura est effectus Trinitatis creantis, sub triplici genere causalitatis: efficientis, a quo est in creatura vnitas modus, et mensura: exemplaris, a quo est in creatura veritas, species, et numerus: finalis, a quo est in creatura bonitas, ordo, et pondus. Quæ quidem reperiuntur in omnibus creaturis, tamquam vestigium creatoris, siue corporalibus, siue spiritualibus, siue ex vtrisque compositis.

Sap.11.d

**Aug.li.de haref. ad Quoduul. har.46.to.6*

Platonis error in Timeo.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est: quia ad hoc, quòd sit ordo perfectus, et status in rebus, necesse est, quòd omnia reducantur ad vnum principium, quod quidem sit primum, vt det ceteris statum: et perfectissimum, vt det ceteris omnibus complementum. Quoniam igitur primum principium, in quo est status, non potest esse nisi vnum solum,

Mundus ex nihilo productus.

Digitized by Google

ſolum, ſi mundum producit, cum non poſſit ipſum producere de ſeipſo, neceſſe eſt, quòd producat ipſum ex nihilo. Et quia productio ex nihilo, ponit eſſe poſt non eſſe ex parte producti, et immenſitatem in virtute producente ex parte principij, cum hoc ſit ſolius Dei: neceſſe eſt, quòd creatura mundi ſit producta ex tempore ab ipſa virtute immenſa, agẽte per ſe, et immediate. Rurſus quoniam principium perfectiſſimum, a quo manat perfectio vniuerſorum, neceſſe eſt agere a ſe, et ſecundum ſe, et propter ſe, et quia nullo in agendo indiget extra ſe; neceſſe eſt, quòd habeat intentionem triplicis cauſæ, reſpectu cuiuſlibet creaturæ, ſcilicet efficientis, exemplaris, et finalis. Neceſſe eſt etiam, omnem creaturam ſecundum hanc triplicem habitudinem comparari ad cauſam primã. Omnis enim creatura conſtituitur in eſſe ab efficiente, et conformatur ad exemplar, et ordinatur ad finem: ac per hoc eſt vna, vera, bona, modificata, ſpecioſa, ordinata, menſurata, diſcreta, et ponderata: eſt enim pondus inclinatio ordinatiua. Et hęc quidem generaliter dicta ſunt de omni creatura, ſiue corporea, ſiue incorporea, ſiue ex vtriſque conſtituta, ſicut eſt natura humana.

Actio principij perfectiſſimi.

De natura corporali quantum ad fieri. Cap. II.

NAtura vero corporea nobis cõſideranda eſt quantum ad fieri, et quantum ad eſſe, et quantum ad operari. De natura vero corporea quantum ad fieri, hæc ſpecialiter tenenda ſunt, ſcilicet quòd ſex diebus ſit in eſſe producta, ita quòd in principio, ante omnem diem creauit Deus cælum et terram. Prima vero die formata eſt lux: ſecunda firmamentum factum eſt in medio aquarum: tertia die ſeparatæ ſunt aquæ a terra, et congregatæ in locum vnum: quarta vero die cælum ornatum eſt luminaribus: quinta aer, et aqua, volatilibus, et piſcibus: ſexta terra animalibus, et hominibus: ſeptima vero die requieuit Deus, non a labore, nec opere, cum vſque nunc operetur; ſed a nouarum ſpecierum conditione: quia omnia fecerat, vel in ſimili, ſicut illa quæ propagantur: vel in ſeminali ratione, ſicut illa, quæ alijs modis introducuntur in eſſe.

Gen. 1.

Gen. 2. a

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia enim res manant a primo principio, et perfectiſſimo, tale autem eſt omnipotentiſſimum, ſapientiſſimum, et benevolentiſſimum: ideo oportuit, quòd ſic producerentur in eſſe, vt in earum productione reluceret triplex nobilitas prædicta, et excellentia. Et ideo triformis fuit operatio diuina, ad mundanam machinam producendam, ſcilicet creatio, quæ appropriate reſpondet omnipotentiæ: diſtinctio, quæ reſpondet ſapientiæ: ornatus, qui reſpondet bonitati largiſſimæ. Et quoniam creatio eſt de nihilo, ideo fuit in principio ante omnem diem, tamquam omnium rerum, et temporum fundamentum.

Creatio rerum.

Diſtinctio partiũ mundi.

Rurſus, quia diſtinctio corporum mundi attenditur ſecundum triplicem modum, ideo facta fuit per triduum. Eſt enim diſtinctio naturæ luminoſæ a perſpicua, et opaca, et hæc facta eſt in prima die in diuiſione lucis a tenebris: et eſt diſtinctio naturæ perſpicuæ, a perſpicua, et hæc facta, eſt ſecunda die, in diuiſione aquarum ab aquis: et eſt diſtinctio naturæ perſpicuæ ab opaca, et hæc facta eſt tertia die, in diuiſione aquarum a terris. In his autem implicite datur intelligi diſtinctio cæleſtium, et elementarium, ſecundum quod poſt declarabitur. Sic igitur diſtinctio fieri debuit per triduum.

Ornatus vniuerſi.

Et quia ornatus correſpondet diſtinctioni, ideo ſimiliter tribus diebus debuit cõſummari. Eſt enim ornatus naturæ luminoſæ, et hic factus eſt quarta die, in formatione ſtellarum, et ſolis, et lunæ: et eſt ornatus naturæ perſpicuæ, et hic factus eſt quinta die, in qua ex aquis facti ſunt piſces, et aues ad ornatũ aeris, et aquæ: et eſt ornatus naturæ opacæ, ſcilicet terræ, et hic factus eſt ſexta die, in quo factæ ſunt beſtiæ, facta ſunt et reptilia, facta eſt etiam ad conſummationem omnium natura humana. Hæc autem omnia, licet potuerit Deus facere in inſtanti, maluit tamen per ſucceſſionem temporum, tum propter diſtinctam, et claram repræſentationem potentiæ, ſapientiæ, bonitatis; tum propter conuenientem correſpondentiam dierum ſiue temporum; et operationum; tum etiam, vt ſicut in prima mundi conditione fieri debebant ſeminaria operum fiendorum, ſic fierent et præfigurationes temporum futurorum. Vnde in illis ſeptem diebus, quaſi ſeminaliter præceſſit diſtinctio omnium temporum, quæ explicantur per decurſum ſeptem ætatum. Et hinc eſt, quòd ſex diebus operum additur ſeptimus quietis: qui dies non ſcribitur habere veſperam, non quia non habuit dies illa noctem ſuccedentem; ſed ad præfigurandum animarum quietem, quæ numquam habebit finem. Si autem diceretur alio modo, quòd omnia eſſent ſimul facta, tunc omnes hi ſeptem dies ad conſiderationem angelicam referentur. Verumtamen primus modus dicendi eſt magis ſcripturæ conſonus, et auctoritatibus ſanctorum, et qui præceſſerunt, et etiam qui ſecuti ſunt beatum Auguſtinum.

Aug. epiſto. 119. ad Ian. circa med. to. 2.

De natura corporali, quantum ad eſſe. Cap. III.

DE natura vero corporea quantum ad eſſe tenendum eſt, quòd corporalis mundi machina tota, conſiſtit in natura cæleſti, et elementari, ita quòd cæleſtis diſtincta eſt in tres cælos principales, ſcilicet empyreum, cryſtallinum, et firmamentum. Intra firmamentum autem, quod eſt cælum ſtellatum continentur ſeptem orbes ſeptem planetarum, qui ſunt, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Natura vero elementaris in quattuor ſphæras diſtinguitur, ſcilicet, Ignis, Aeris, Aquæ, et Terræ: et ſic procedendo a ſummo cardine cæli vſque ad centrum terræ, decem concurrunt orbes cæleſtes, et quattuor ſphęræ elementares, ex quibus integratur, et conſtituitur tota machina mundi ſenſibilis, diſtincte, perfecte, et ordinate.

Mundus in natura cæleſti, et elemẽtaria cõſiſtit.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia cum natura corporalis ad perfectionem ſui, et expreſſionem ſapientiæ multiformis primi principij, requirat multiformitatem formarum, ſicut apparet in mineralibus, plantis, et animalibus, neceſſe fuit, ponere aliqua corpora ſimplicia, quæ multiformiter poſſunt miſceri, ad introductionem formarum multiformium, et talis eſt natura ſubiecta contrarietati, et hæc eſt elementaris. Neceſſe etiam fuit fieri naturam, per quam haberent hæc contraria in mixto conciliari, et talis eſt natura elongata a contrarietate, cuiuſmodi eſt natura lucis et corporis ſupercæleſtis.

Natura elemẽtaris neceſſaria.

Lucis neceſſitas.

Et quoniam mixtio fieri non poteſt, niſi per contraria agentia, et patientia; ideo neceſſe fuit duplicem contrarietatem fieri in elementis, ſcilicet quantum ad qualitates actiuas, quæ ſunt calidum, et frigidum: et quantum ad paſſiuas, quæ ſunt humidum, et ſiccum. Et quia quodlibet elementum agit, et patitur; ideo quodlibet habet duas qualitates, vnam actiuam, et aliam paſſiuam: ita tamen, quòd vnam principalem, et propriam: ac per hoc neceſſe eſt, tantum quattuor eſſe elementa ſecundum quattuor qualitates prædictas, quadrupliciter concubinatas.

Contrarietas duplex in elementis.

Natura autem cæleſtis aut eſt vniformis et immobilis, et hæc eſt empyreum, quia lux pura: aut mobilis et multiformis, et ſic eſt firmamentum: aut mobilis, et vniformis, et ſic cælum medium inter empyreũ et ſtellatum, quod eſt cælum cryſtallinum. Quartum membrum, ſcilicet quòd ſit multiforme et immobile, non poteſt ſtare, quia multiformitas diſponit ad motus varietatem, non ad vniformem quietem. Sunt igitur tres

Natura cæleſtis.

Digitized by Google

cæli, quorum primũ per totum est luminosum, scilicet empyreum: secundum per totum perspicuum, scilicet crystallinum: tertium ex vtroque coniunctum, scilicet firmamentum. Cum igitur tres sint cæli incorruptibiles, et quattuor elementa variabilia, vt fiat debita connexio, concordia, et correspondentia, disposuit Deus septem orbes planetarum, qui sua varietate motuum, et incorruptibilitate formarum, quasi quoddam vinculum essent, et iunctura inferiorum elementariũ orbium, et superiorum cælestium, ad perficiendum, et decorandum vniuersum: quod secundum numerales proportiones ordinatum dicitur et connexum, denario cælestium orbium, et quaternario elementorũ, reddentibus ipsum proportionaliter tam pulchrum, quàm perfectum et ordinatum, vt suo modo suum repræsentet principium.

De natura corporali quantum ad operari, et influere. Cap. IIII.

DE natura corporali quantum ad operari, hoc tenendum est, scilicet quòd cælestia influunt in terrestria, et elementaria, quantum ad distinctiuam significationem temporum, scilicet dierum, mensium, et annorum. Sic enim dicit scriptura, quòd sint in signa et tempora, et dies, et annos. Influunt etiam quantum ad effectiuam productionem rerum generabilium, et corruptibilium, scilicet mineralium, vegetabilium, sensibilium, et corporum humanorum. Sic tamen sunt in signa temporum, et regimen operationum, vt non sint certa signa futurorum contingentiũ, nec influant super liberum arbitrium per vim constellationum, quam dixerunt aliqui philosophi esse fatũ.

Gen.1.b

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est: quia cum in corporibus cælestibus propter proximitatem ad primum principium sit lux, motus, calor, et virtus. Lux ratione suæ formæ et speciei: motus respectu superioris influentis: calor respectu inferioris naturæ susciptentis: virtus vero omnibus modis prædictis. Cum, inquam, ita sit, cælestia corpora per lumen et motum sunt in distinctiones temporum, scilicet diei, secundum lucem solis, et motum firmamenti: mensis, secundum motum lunæ in circulo obliquo anni, secundum motum solis in eodem circulo: temporum vero, secundum varium planetarum motum, distantiam, et concursum, ascensum, et descensum, retrogradationem et statum, ex quibus oritur diuersitas in temporibus. Per virtutem autem, et calorem, influunt ad productionem eorum, quæ elementis generantur, excitando, promouendo, conciliando: ita quòd secundum conciliationem contrariorum ab æqualitate remotam, influunt in mineralia: secundum conciliationem ab æqualitate minus longinquam, in vegetabilia: secundum conciliationem æqualitati proximantem, in sensibilia: secundum vero conciliationem æqualem, in corpora humana, quæ disposita sunt ad nobilissimam formam, quæ est anima rationalis: ad quam ordinatur, et terminatur appetitus omnis naturæ sensibilis et corporalis, vt per eam, quæ est forma, ens, viuens, sentiens, et intelligens, quasi ad modum circuli intelligibilis reducatur ad suum principium, in quo perficiatur, et beatificetur. Et quoniam in illud tendit per liberum arbitriũ, ideo quantum ad arbitrij libertatem, præcellit omnem virtutem corporalem: ac per hoc cuncta nata sunt sibi seruire, nihil autem sibi dominari habet, nisi solus Deus, non fatum, siue vis positionis siderum. Et propterea indubitanter verum est, quod sumus finis omnium eorum, quæ sunt, et omnia corporalia facta sunt ad humanum obsequium, vt ex illis omnibus accendatur homo ad laudandum et amandum factorẽ vniuersorum, cuius prouidentia cuncta disponuntur. Hæc autem sensibilis corporalium machina, est tamquam quędam domus a summo opifice homini fabricata, donec ad domum veniat nõ manufactam in cælis, vt sicut anima modo ratione corporis, et status meriti nunc est in terris, sic aliquando corpus ratione animæ, et status præmij sit in cælis. *2. Cor. 5.a*

Lumine et motu corpora cælestia distinguunt tempora.

Calore et virtute quo modo in hæc inferiora influant superiora corpora.

Anima rationalis forma nobilissima.

Excellẽtia liberi arbitrij.

De modo describendi prædicta in sacra scriptura. Cap. V.

EX iam dictis colligitur, quòd sicut Deus res ordinate condidit, quantum ad tempus, et ordinate disposuit, quantum ad situm: sic etiam ordinate gubernat, quantum ad influẽtiam, et scriptura ordinate narrat, quantum ad doctrinæ sufficientiam. Licet non ita explicite describat distinctionem orbium, nec cælestium, nec elementarium, et parum aut nihil dicat de motibus, et virtutibus corporum superiorum, et de mixtionibus elementorum et elementatorum, et quod plus est, nihil explicite narrat de conditione supernorum spirituum, maxime cum describit istud vniuersum in esse productum.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est: quia cum primum principium reddat se nobis cognoscibile et per scripturam, et per creaturam. Per librum creaturæ se manifestat vt principium effectiuum, per librum scripturæ, vt principium reparatiuum: et principium reparatiuum non potest cognosci, nisi cognoscatur et effectiuum; ideo sacra scriptura, licet principaliter agat de operibus reparationis, debet nihilominus agere de opere conditionis, inquantum tamen ducit in cognitionem primi principij efficientis et reficientis: et ideo ipsa est cognitio sublimis et salutaris. Sublimis, quia de primo principio effectiuo, quod est Deus creator: salutaris, quia de primo principio reparatiuo, quod est Christus Saluator et mediator. Rursus quia sublimis est, vtpote, quia agit de primo principio et ente summo, ideo non descendit ad describendas speciales entium naturas, motus, virtutes, et differentias; sed stat in quadam generalitate, in qua implicantur specialia, describendo scilicet conditionem mundi, quantum ad dispositionem, et influentiam, quoad naturam luminosam, opacam, et peruiam in generalitate quadam. Et quoniam primum principium, de quo agit, habet in se ordinem naturæ in existendo: ordinem sapientiæ in disponendo: ordinem bonitatis in influendo: ita quòd ordo naturæ habet in se simultatem et æqualitatem: ordo sapientiæ considerat prioritatem et posterioritatem: ordo influentiæ superioritatem, et inferioritatem. Ideo ad insinuandum ordinem naturæ, determinat scriptura iuxta quod Deum operari decebat: quòd in principio ante temporis decursum fuerit illa triplex natura de non esse in esse producta, cum dicit: In principio creauit Deus cælum et terram: et: Spiritus Dei ferebatur super aquas. Vbi nomine cæli insinuatur natura luminosa: nomine terrę, natura opaca: nomine aquæ, natura peruia, siue perspicua, siue contrarietati subiecta, siue supra contrarietatem eleuata. Vbi etiam insinuatur Trinitas æterna, scilicet Pater in nomine Dei creantis: Filius in nomine principij: Spiritus sanctus in nomine spiritus Dei. Et sic intelligendum est illud, quod dicitur: Qui viuit in æternum creauit omnia simul: non quia ea creauit in chaos omnimodæ confusionis, secundum quod finxerunt Poetæ, cum produxerit hanc triplicem naturam, summam in summo: mediam in medio: et infimam in infimo: nec etiam creauit in esse omnimodæ distinctionis, cum cælum esset perfectum, et terra incomposita, natura vero media, quasi medium tenens, nondum esset ad perfectam distinctionem deducta. Ad insinuandum autem ordinem sapientiæ in disponendo, determinat quòd hæc triplex natura non simul fuit distincta et ornata: sed iuxta triplicis naturæ creatæ exigentiam per triduum distincta, et per triduum aliud ornata: vt sicut Deus in principio tri-

Gen.1.a

Eccli.18.a

Sacra scriptura cognitio sublimis et salutaris.

Sapientia Dei in disponendis rebus.

Digitized by Google

pio triplicem naturã ſimul creauit in primordio temporis, ſic ſucceſſione temporis in triplici menſura temporis, ſcilicet triplicis diei, triplicem faceret diſtinctionem naturæ triplicis creatæ. Et rurſus in alio triduo, triplicem ornatum triplicis naturæ, diſtinctæ.

Dei bonitas in influendo.

Ad inſinuandum vero ordinem bonitatis in influendo, determinat, quòd hæc triplex natura collocata eſt in mundo ſecundum ſub, medium, et ſupra, iuxta ſuã dignitatem et influentiam. Et quia luminoſum plurimum habet de ſpecie; ideo ſibi debetur circumferentia: quia vero opacum, minimum habet de ſpecie; ideo ſibi debetur centrum. Sed quia natura peruia tenet medium, ideo medium ſortita eſt ſitum. Et quoniam natura corporis peruij et perſpicui, communis eſt naturæ cæleſti et elementari, et rurſus luminoſa vtrique conuenit: ideo recte dicitur firmamentum factum in medio aquarum, non quia aquæ ſuper cælos ſint aquæ fluxibiles, frigidæ, graues, et corruptibiles; ſed quia ſubtiles, et incorruptibiles, et peruiæ et ſuper omnem contrarietatem ſublimatæ: ac per hoc cæleſtis naturæ, et in cæleſtibus collocandæ ratione nobilitatis formæ, collocantur etiã ratione virtutis, et influentiæ.

Quia enim omnis actio corporalis in rebus inferioribus regulam, originem, et vigorem ſumit a natura cæleſti, cum duæ ſint qualitates actiuæ, ſcilicet calidũ, et frigidum, et aliquod ſit cælum principaliter influẽs in calidum, ſicut cælum ſidereum ratione luminoſitatis: congruum fuit, quòd aliquod influeret ſuper frigidum, et ſic cryſtallinum. Et ſicut cælum ſidereum, licet influat ad calorem, non tamen eſt formaliter calidum: ſic etiam cælum, quod dicitur aqueum, ſiue cryſtallinum, non eſt eſſentialiter frigidum. Vnde, quod ſancti dicunt, quòd aquæ ſunt ibi conſtitutæ ad reprimendum calorem ſuperiorum corporum, et cetera conſimilia, non ſecundum formalem prædicationem, ſed ſecundum efficientiam, et influentiam ſunt intelligenda.

Competit ergo conditio creaturæ ſecundum ordinem prædictum, et ordini creatricis ſapientiæ, et diuinæ ſcripturæ, quæ eſt ſcientia ſublimis. Rurſus, quia ipſa eſt ſcientia ſalutaris; ideo non determinat de opere conditionis, niſi propter opus reparationis. Et quoniam angeli, ſic cõditi ſunt, vt labentes nullatenus reparentur, ſicut apparebit in ſequentibus, ideo tacetur, ſecundum litteram exteriorem angelorũ lapſus et conditio: quia non debebat ſubſequi reparatio. Quia vero ſublimitatem ſacræ ſcripturæ non decebat prorſus reticere de conditione ſublimiſſimæ creaturæ: ideo ſic ſacra ſcriptura deſcribit rerum conditiones, iuxta quod exigit ſcientia ſublimis, et ſalutaris, vt tamen ſecundum ſpiritualem intelligentiam tota conditio litteraliter deſcripta, ſpiritualiter referatur, ad deſcribendam hierarchiam, et angelicam, et eccleſiaſticam: ideo ſecundum ſpiritualem intellectum, deſcribitur in illis tribus naturis, primo productis, hierarchia angelica nomine cæli: et eccleſiaſtica nomine terræ: et gratia, per quam irrigatur vtraque, nomine aquæ. Rurſus per ſeptenarium numerum dierum, intelligitur ſeptiformis Eccleſiæ ſtatus, ſecũdum decurſum ſeptem ætatum. Per eundem etiam ſeptenarium intelligitur ſeptiformis conuerſio angelorum a creatura ad Deum. Et ſic ex prædictis apparet ſufficientia, et veritas ſcripturæ in diuerſis opinionibus ſanctorum, ſcilicet Auguſtini, et aliorum, qui ſibi non contradicunt, cum veræ ſint, ſi recte intelligantur.

Angelorũ conditio et lapſus cur ſecundũ litteram exteriorem tacetur.

De productione ſupernorum ſpirituum. Cap. VI.

COnſequenter vero agendum eſt de natura ſpirituali et incorporea, cuiuſmodi eſt angelica, de qua conſiderari oportet, quantum ad conditionem ſupernorum ſpirituum, quantum ad ruinam dæmonũ, et quantum ad cõfirmationem bonorum angelorum. Sciendum eſt igitur, quòd angelis a primordio ſuæ conditionis quattuor ſunt attributa, ſcilicet ſimplicitas eſſentiæ: perſonalis diſcretio, propter rationem inſitã: memoria, intelligentia, et voluntas, et libertas arbitrij ad eligenda bona, et reſpuenda mala. Hæc autem quattuor attributa principalia, alia quattuor comitantur, ſcilicet virtuoſitas in operãdo: officioſitas in miniſtrando: perſpicacitas in cognoſcẽdo: et immutabilitas poſt electionem, ſiue in bono, ſiue in malo.

Angelis a principio ſuæ conditionis quattuor attributa.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia primum principium hoc ipſo, quòd primũ, omnia de nihilo produxit: ideo non tantum prope nihil, ſed etiam prope ſe: non tantum ſubſtantiam a ſe longinquam, ſcilicet naturam corpoream producere debuit, verumetiam propinquam: et hæc eſt ſubſtantia intellectualis et incorporea, quæ hoc ipſo, quòd Deo ſimillima eſt, ſimplicitatem habet naturæ, et diſcretionem perſonalem, vt Deo aſſimiletur ex parte ſubſtantiæ ſiue communis, ſiue indiuiduæ. Habet etiam in mente imaginem Trinitatis ſecundum memoriam, intelligentiam, et voluntatem. Habet etiam voluntatis libertatem, vt aſſimiletur Deo, ex parte potentiæ ſiue naturalis, ſiue electiuæ: vt ſic potentia naturalis inſignita ſit Dei imagine, electiua vero arbitrij libertate. Nequaquam enim peruenire meritorie ad præmium glorioſum, quod facit quemquam beatum, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium: hoc autem eſſe non poteſt niſi in ſubſtantia rationali, quam comitatur memoria, intelligentia, et voluntas. Vbi autem eſt ratio, oportet, quòd ſit rationalis naturæ ſubſtantia indiuidua. Neceſſe eſt etiam quòd ſit ſubſtantia ſpiritualis, et incorporea, ac per hoc ſimplex carens omni diuiſione quantitatiua. Talis autem ſubſtantia hoc ipſo, quòd ſimplex eſt, virtuoſa eſt in operando: hoc ipſo, quòd virtuoſa eſt, et perſonaliter diſcreta, competit ei diſtinctio officij in miniſtrando: hoc ipſo, quòd ſimplex, et virtuoſa, competit ei perſpicacitas in diſcernendo: hoc ipſo autem, quòd perſpicax, et ſimplex eſt habens intellectum deiformem, ideo ſtabilitatem habet poſt electionem in electo, ſiue in bono, ſiue in malo. Et hæ conditiones ipſam generalem conditionem ſupernorum ſpirituum generaliter comitantur.

De apoſtaſia dæmonum. Cap. VII.

DE apoſtaſia vero dæmonum hoc eſt tenendum, ſcilicet quòd Deus angelos omnes fecit bonos, tamen medios inter ſummum bonum et commutabile bonum, quod eſt creatum: ita quòd ſi conuerterentur ad amandum, quod eſt ſupra, aſcenderent ad ſtatum gratiæ, et gloriæ. Si vero ad bonum commutabile, quod eſt infra, hoc ipſo ruerent in malum culpæ, et pœnæ: quia non eſt dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ. Primus autem Lucifer inter angelos, præſumens de priuato bono, priuatam appetijt excellentiam, volens alijs ſuperferri, et ideo cecidit cum ceteris conſentientibus ſibi. Cadens autem factus eſt impœnitens, obſtinatus, et excæcatus, et excluſus a Dei contemplatione, et deordinatus in operatione, toto nitens conamine ad ſubuertendum hominem per tentationem multiplicem.

Deus quales creauit angelos.

Lucifer primus inter angelos peccauit et cecidit.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia cum primum principium ſit ſummum bonum, nihil facit, niſi quod ſit bonum: quia a bono non procedit niſi bonum: quod tamẽ ſit ab ipſo, hoc ipſo minus eſt eo, et ideo non poteſt eſſe ſummum bonum. Fuit igitur angelus a Deo conditus bonus quidem, ſed non ſummus, perficiendus tamen ſi affectu tenderet in ſummum. Et quoniam per liberum arbitrium voluntatis, poterat tendere in bonum ſummum, vel conuerti ad bonum priuatum, Lucifer ſuæ pulchritudinis, et altitudinis conſideratione excitatus ad ſe diligendum, et ſuum priuatum bonum, præſumpſit de altitudine habita, et ambiuit excellentiam propriam, non ta-

Digitized by Google

non tamen obtentam; ac per hoc præsumendo, constituit se sibi principium summum, in seipso gloriando: et ambiendo constituit se sibi summum bonum, in seipso quiescendo. Cum autem ipse non esset summum principium, nec summum bonum; necesse fuit, vt inordinato ascensu appetito, descensu rueret pari ratione, et omnes in hoc consentientes. Et quia non est dedecus peccati sine decore iustitiæ, ideo statim cum cecidit in peccatum, cum ceteris adhærentibus sibi, perdidit locum summum, scilicet cælum empyreum, descendens ad imum, scilicet caliginosum aerem, vel infernum: ita quod lapsus in culpam fuit per liberum arbitrium, lapsus vero in pœnam, per diuinum iudicium. Et quia immutabilitatem habuit post electionem: ideo statim obstinatus est in malo, et per hoc excæcatus a vero: deordinatus est in operatione, et infirmatus in virtute: ideo voluntas eius impia, et actio auersa a Deo, conuersa est ad hominis odium et inuidiam: et perspicacitas rationis a vero lumine excæcata, conuersa est ad deceptiones per diuinationes et cautelas: et officiositas in ministrando a vero ministerio amota, conuersa est ad tentamenta: et virtuositas immutata, et coartata, quantum permittitur, conuertitur ad miracula facienda per transmutationes repentinas, quas facit circa corporeas creaturas. Et quia hæc omnia fuerunt deordinata per voluntatem deprauatam per superbiam; ideo hæc omnia conuertit ad fomentū suę superbiæ, querens ab hominibus coli, et honorari et adorari ad modū Dei. Hinc est, quòd omnia male agit, quod tamen iusto iudicio Deus permittit ad vindictā malefactorum, laudem vero bonorū, sicut apparebit per finale iudiciū.

Angeli lapsum quæ sint consecuta.

De confirmatione bonorum Angelorum. Cap. VIII.

DE confirmatione vero bonorum angelorum tenendum est, quòd sicut angeli a Deo auersi, statim sunt obstinati per impœnitentiam; sic angeli ad Deum conuersi, statim fuerunt confirmati per gratiam et gloriam in voluntate: perfecte illuminati in ratione secundum cognitionem matutinam et vespertinam: perfecte fortificati in virtute, siue motiua, siue operatiua: et perfecte ordinati in operatione siue contemplatiua, siue ministratiua, et hoc secundum triplicem hierarchiam, scilicet supremam, mediam, et infimam. Ad supremam autem spectant Throni, Cherubim, et Seraphim: ad mediam autem Dominationes, Virtutes, Potestates: Ad infimam vero Principatus, Archangeli, Angeli. Ex quibus plurimi sunt in ministerium missi, et ad custodiam hominum deputati, quibus ministrant purgando, illuminando, perficiendo, secundum imperium voluntatis Dei.

Angeli boni in ipsa sua ad Deū cōuersione fuerunt in bono confirmati.

Angeli in ministeriū hominum missi quo modo eis ministrēt.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum angeli propter expressam similitudinē, et propinquitatem ad primum et summum principiū, habeant intellectum deiformem, et immutabilitatem, post consensum ex libertate arbitrij, diuina superueniente gratia, ad summum bonum conuersi, cū totaliter in Deum tenderent, per gloriam fuerunt confirmati, pariter et perfecti: ideo quantum ad voluntatem, fuerunt stabiles et felices: quantum ad rationem perspicaces: ita vt non tantum cognoscerent res in proprio genere, sed etiam in ipsa arte æterna. Ac per hoc non tantum haberēt cognitionem vespertinam, sed etiam matutinam, vel etiam diurnam, propter illius lucis plenitudinem, et omnimodam puritatem: respectu cuius omnis creatura merito potest dici tenebra. Quantum autem ad virtuositatem perfecte fortificati, siue in imperando, siue in exequendo, siue in contemplando: vel assumpto corpore, vel etiam non assumpto. Quantum vero ad operationem perfectissime ordinati, vt iam non possint deordinari, nec ascendendo ad contemplationem Dei, nec descendendo ad ministrandum homini: quia cum Deū facie ad faciem contemplentur, quocumque mittantur, intra Deum currunt. Aguntur enim, et agunt secundum ordinem hierarchicum in eis initiatum per naturam, et consummatum per gloriam, quæ stabiliendo liberi arbitrij vertibilitatem, illustrauit perspicacitatem, ordinauit officiositatem, et roborauit virtutem, secundum quattuor attributa superius nominata. Perspicacitas autem rationis in contemplando aut principaliter respicit ad maiestatem diuinam venerandam, aut ad veritatem intelligendam, aut ad bonitatem desiderandam: et secundum hoc sunt tres ordines in prima hierarchia, scilicet Throni, ad quos spectat reuerentia: Cherubim, ad quos sapientia: et Seraphim, ad quos spectat beneuolentia. Ad perfectam autem virtuositatem spectat virtus imperatiua, virtus executiua, et virtus expeditiua. Prima ad Dominationes: secūda ad Virtutes: tertia vero ad Potestates spectat, quarum est arcere potestates contrarias. Ad perfectam vero officiositatem spectat regere, reuelare, et releuare. Primum est Principatuum: secundum Archangelorum: tertium Angelorum: quia custodiunt ne stantes cadant, et cadentes adiuuant, vt resurgant. Et sic patet quod hæc omnia sunt in beatis angelis, secundum plus et minus gradatim a superioribus descendendo, vsque ad ima. Ordo autem denominari debet ab eo, quod excellentius accipit in munere.

Angeli aguntur, et agunt secūdum ordinem hierarchicum.

Sufficiētia triplicis Hierarchiæ cælestis.

De productione hominis quantum ad spiritum. Cap. IX.

POst naturam vero corpoream et incorpoream, dicenda sunt aliqua de natura ex vtrisque composita. Primo ex parte mentis, secundo ex parte carnis, tertio ex parte totius hominis. De anima igitur rationali hæc in summa tenenda sunt, secundum sacram doctrinam, scilicet quòd ipsa est forma, ens, viuens, intelligens, et libertate vtens. Forma quidem ens, non a seipsa, nec de diuina natura, sed a Deo de nihilo per creationem in esse deducta. Forma autem viuens, non ex natura extrinseca, sed seipsa: non vita mortali, sed vita perpetua. Forma vero intelligens, non tantum creatam, sed etiam creatricem essentiam, ad cuius imaginem facta est per memoriam intelligentiam, et voluntatem. Forma libertate vtens, quia semper est libera a coactione. A miseria vero et coactione libera fuit in statu innocentiæ, licet non in statu naturæ lapsæ. Hæc libertas a coactione nihil aliud est quàm facultas voluntatis, et rationis, quæ sunt potentiæ animæ principales.

Anima rationalis.

Aug. de Spi. et ani. c. 35. to. 3.

Ratio autem ad intelligentiā prædictorum hæc est: quia cum primum principium sit beatissimum et beneuolentissimum; ideo sua summa beneuolentia, beatitudinem suam communicat creaturæ, non tantum spirituali et proximæ, sed etiam corporali et longinquæ. Corporali tamen et longinque communicat mediate: quia lex diuinitatis hæc est, vt infima per media reducantur ad summa. Et ideo non tantum spiritum angelicum et separatū fecit beatificabilem, sed etiam spiritum coniunctum, scilicet humanum. Est igitur anima rationalis forma beatificabilis. Et quia ad beatitudinis præmium peruenire non est gloriosum, nisi per meritum, nec mereri contingit, nisi in eo, quod voluntarie et libere fit: ideo animę rationali libertatem arbitrij dari oportuit, per remotionem omnis coactionis: quia hoc est de natura voluntatis, vt nullatenus possit cogi, licet per culpam, misera efficiatur, et serua peccati. Rursus quia forma beatificabilis est capax Dei per memoriam, intelligētiam, et voluntatē: et hoc est esse ad imaginem Trinitatis, propter vnitatem in essentia, et trinitatem in potentijs: ideo animā hominis necesse fuit esse intelligentem Deum, et omnia, ac per hoc imagine Dei insignitam. Et quia nihil beatum potest beatitudinem amittere, nihil poterat esse beatificabile, nisi

Anima rationalis beatitudinis capax.

Volūtas cogi non potest.

Anima quo modo imago Dei.

Digitized by Google

le, niſi eſſet incorruptibile, et immortale: neceſſe igitur ſuit animam rationalem immortali vita de ſui natura eſſe viuentem. Poſtremo, quia omne, quod ab alio beatificabile eſt, et immortale, eſt mutabile ſecundum bene eſſe, et incorruptibile ſecundum eſſe: ideo anima nec a ſe eſt, nec de diuina natura, quia mutabilis: nec producta de aliquo, nec per naturam generata, quia eſt immortalis, et incorruptibilis. Et ita hæc forma non poteſt per generationem in eſſe introduci: quia omne naturaliter generabile, eſt naturaliter corruptibile. Ex his apparet, qualiter finis beatitudinis neceſſitatem imponit prædictarum conditionum ipſi animæ ad beatitudinem ordinatæ. Quoniam autem vt beatificabilis, eſt immortalis: ideo cum vnitur corpori mortali, poteſt ab eo ſeparari: ac per hoc non tantum forma eſt, verum etiam hoc aliquid: et ideo non tantum vnitur corpori, vt perfectio, verum etiam, vt motor, et ſic perficit per eſſentiam, quia mouet pariter, per potentiam. Et quoniam ipſa non tantum dat eſſe, verum etiam viuere, et ſentire, et intelligere: ideo potentiam habet vegetatiuam, et ſenſitiuam, et intellectiuam: ita quod per potentiam vegetatiuam generat, nutrit, et augmentat. Generat vt quid, nutrit vt quale, augmentat vt quantum. Per ſenſitiuam vero apprehendit ſenſibilia, retinet apprehenſa, componit, et diuidit retenta. Apprehendit quidem per ſenſitiuam exteriorem quinquepartitam, ſecundum correſpondentiam, ad quinque mundi corpora principalia: retinet per memoriam: componit, et diuidit per phantaſiam, quæ eſt prima virtus collatiua. Per intellectiuam autem diſcernit verum, refugit malum, et appetit bonum. Verum quidem diſcernit per rationalem: malum repellit per iraſcibilem: bonum appetit per concupiſcibilem.

Anima non tantum forma, ſed hoc aliquid.

Rurſus, quia diſcretio eſt veri cognitio, fuga et appetitus eſt affectio; ideo tota anima diuiditur in cognitiuam, et affectiuam. Amplius, quoniam cognitio veri: eſt duplex, vel veri, vt veri: vel veri, vt boni: et hoc, vel æterni, quod eſt ſupra animam: vel temporalis, quod eſt infra: hinc eſt, quòd potentia cognitiua, vtpote intellectus, et ratio diuiduntur: ita quòd intellectus in ſpeculatiuum, et practicum: ratio in ſuperiorem portionem, et inferiorem: quæ potius nominant diuerſa officia, quàm diuerſas potentias.

Cognitio, & affectio proprietates animæ.

Poſtremo, quoniam appetitus dupliciter poteſt ad aliquid ferri, ſcilicet ſecũdum naturalem inſtinctum, vel ſecundum deliberationem, et arbitrium: hinc eſt quòd potentia affectiua diuiditur in voluntatem naturalem, et voluntatem electiuam, quæ proprie voluntas dicitur. Et quoniam talis electio indifferens eſt ad vtramque partem, ideo eſt a libero arbitrio. Et quoniam hæc indifferentia conſurgit ex deliberatione præambula, et voluntate adiuncta; hinc eſt, quòd liberum arbitrium eſt facultas rationis, et voluntatis: ita quòd ſicut dicit Auguſtinus, omnes prædictas rationales potentias comprehendit. Ait enim: Cum de libero arbitrio loquimur, non de parte animæ loquimur, ſed certe de tota anima. Ex concurſu namque illarum potentiarum rationis ſupra ſeipſam redeuntis, et voluntatis concomitantis, conſurgit integritas libertatis, quæ eſt principium meriti, vel demeriti, ſecundum electionem boni, vel mali.

Potentia affectiua alia naturalis, alia electiua.

Liberum arbitriũ quid.

De productione hominis quantum ad corpus. Cap. X.

Doctrina orthodoxa de conditione corporis humani.

DE corpore autem humano in ſtatu primæ conditionis tenenda ſunt hæc ſecundum doctrinam fidei orthodoxæ: videlicet quòd corpus primi hominis ſic conditum fuit, et de limo terræ formatum, vt tamen eſſet animæ ſubiectum, et ſuo modo proportionabile, proportionabile, inquam, quantum ad complexionem æqualem: quantum ad originationem pulcherrimam, et multiformem: et quantum ad ſtaturæ rectitudinem. Subiectum autem, vt eſſet obtemperans, ſine rebellione: eſſet etiam propagans, et propagabile, ſine libidine: eſſet vegetabile, ſine defectione: eſſet et immutabile, ad omnimodam incorruptionem, non interueniente morte: et ſecundum hoc datus eſt ſibi locus paradiſi terreſtris in habitationem tranquillam. Formata eſt mulier de latere viri, in conſortium, et adiutorium ad propagationem immaculatam: datum eſt lignum vitæ ad vegetationem continuam: et tandem ad immutationem perfectam per immortalitatem perpetuam.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum primum principium ſit in producendo potentiſſimum, ſapientiſſimum, et optimum, et in omnibus effectibus ſuis hoc aliquo modo manifeſtet, potiſſime debuit hoc manifeſtare in vltimo effectu, et nobiliſſimo: cuiuſmodi eſt homo, quem inter ceteras creaturas produxit vltimo, vt in hoc potiſſime appareret, et reluceret diuinorum operum conſummatio. Vt igitur in homine manifeſtaretur Dei potentia; ideo fecit eum ex naturis maxime diſtantibus, coniunctis in vnam perſonam, et naturam: cuiuſmodi ſunt corpus et anima, quarum vnum, ſcilicet corpus eſt ſubſtantia corporea: alterum vero, ſcilicet anima ſubſtantia ſpiritualis et incorporea, quæ diſtant maxime in genere ſubſtantiæ. Vt vero ibidem manifeſtaretur Dei ſapientia, fecit tale corpus, quod proportionem ſuo modo haberet ad animam. Quoniam ergo corpus vnitur animæ, vt perficienti, et mouenti, et ad beatitudinem ſurſum tendenti, ideo vt conformaretur animæ viuificanti, habuit complexionem æqualem, non a pondere, vel mole, ſed ab æqualitate naturalis iuſtitiæ, quæ diſponit ad nobiliſſimum modum vitæ. Vt autem conformaretur mouenti per multiformitatem potentiarum, habuit multiformitatem organorum, cum ſumma venuſtate, et artificioſitate, et ductibilitate: ſicut patet in facie, et in manu, quæ eſt organum organorum. Vt autem conformaretur animæ ſurſum tendenti ad cælum, habuit rectitudinem ſtaturæ, et ſurſum erectum caput: vt ſic corporalis rectitudo atteſtaretur rectitudini mentali. Poſtremo, vt in homine manifeſtaretur Dei bonitas, et beneuolentia; ideo fecit hominem abſque omni macula, et culpa, et abſque omni pœna, ſiue miſeria. Cum enim primum principium ſimul ſit optimum, et iuſtiſſimum: quia optimum non debuit facere hominem, niſi bonum, ac per hoc innocentem, et rectum: quia vero iuſtiſſimum, non debuit infligere pœnam ei, qui nullum omnino habebat peccatum: ac per hoc illi animæ rationali tale corpus conſtituit, quod ſibi eſſet ita obtemperans, vt nulla eſſet in eo pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla imminutio vigoris, nulla corruptio mortis. Ita etiam eſſet animæ conforme, vt ſicut anima erat innocens, et tamen poterat cadere in culpam, ſic corpus eſſet impaſſibile, et tamen poſſet cadere in pœnam: et ideo poterat non mori, et poterat mori: poterat habere ſufficientiam, et poterat habere indigentiam: poterat obtemperare, et poterat habere rebellionem et pugnam. Et propterea in ſtatu illo corpus erat tale, vt ab eo fieret deciſio ſeminalis ad propagationem prolis, per adminiculum ſexus muliebris, pariter et comprincipiantis. Fieret etiam humoris nutrimentalis conſumptio, per actionem caloris. Fieret nihilominus reſtauratio per alimentum lignorum paradiſi, reſtaurato ſeu præſeruato per lignum vitæ humido radicali: quod quidem lignum hanc virtutem habuit, ob quam, vt dicit Auguſtinus, fuit non ſolum in cibum, verum etiam in ſacramentum. Incorruptio igitur et immortalitas corporis Adæ principaliter veniebat ab anima, ſicut a continente, et influente: a corporis bona, et æquali complexione, ſicut a diſponente, et ſuſcipiente: a ligno autem vitæ, ſicut a vegetante, et adminiculante: a regimine vero diuinæ prouidentiæ, ſicut interius conſeruante, et exterius protegente.

Hominis dignitas.

Corpus hominis quale in ſtatu innocẽtiæ eſſet.

Aug. lib. 8. de Gen. ad litt. c. 4. et 5. tom. 8.

De pro-

De productione hominis, quantum ad totum coniunctum. Cap. XI.

De homine in paradiſo collocato quid ſentiẽdum.

DE toto autem homine in paradiſo collocato, hæc tenenda ſunt, videlicet, quòd datus eſt ei duplex, ſenſus, ſcilicet interior, et exterior: ſcilicet mentis, et carnis. Datus eſt ei duplex motus, ſcilicet imperatiuus in voluntate, et executiuus in corpore. Datum eſt ei duplex bonum, vnum viſibile, et alterũ inuiſibile. Datum eſt ei duplex præceptum, ſcilicet naturæ, et diſciplinæ. Præceptum naturæ: Creſcite et multiplicamini. Præceptum diſciplinæ: De ligno ſcientiæ boni et mali ne comedas. Iuxta quæ datum eſt ſibi quadruplex adiutorium, ſcilicet ſcientiæ, conſcientiæ, ſyndereſis, et gratiæ, ex quibus ſufficienter habuit, vt poſſet ſtare in bono, et proficere: et a malo cauere, et declinare.

Gen.1. d
Gen.2. c

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia primum principium fecit mundum iſtum ſenſibilem, ad declarandum ſeipſum, videlicet vt homo per illum, tamquam per ſpeculum, et veſtigium, reduceretur in Deum artificem, amandum, et laudandum. Et ſecundum hoc duplex eſt liber, vnus, ſcilicet ſcriptus intus, qui eſt Dei æterna ars, et ſapientia: et alius ſcriptus foris, ſcilicet mundus ſenſibilis. Cum igitur eſſet vna creatura, quæ ſenſum habebat intus ad cognitionem libri interioris, vt Angelus; et alia, quæ totum ſenſum habebat foris, vt quodlibet animal brutum: ad perfectionem vniuerſitatis debuit fieri creatura, quæ hoc ſenſu duplici eſſet prædita, ad cognitionem libri ſcripti intus, et foris, id eſt ſapientiæ, et ſui operis. Et quia in Chriſto ſimul concurrit æterna ſapientia, et eius opus in vna perſona: ideo dicitur liber ſcriptus intus et foris, ad reparationem generis humani. Et quia cuilibet ſenſui correſpondet motus, ideo duplex eſt homini datus motus: vnus ſecundum inſtinctum rationis in mente, alius ſecundum inſtinctum ſenſualitatis in carne. Primi eſt imperare, ſecundi vero eſt obtemperare ſecundum rectum ordinem: quando autem fit e conuerſo, tunc rectitudo et regimen animæ, præcipitatur de ſtatu ſuo. Et quia cuilibet motui et ſenſui reſpondet appetitus ad aliquod bonum: ideo duplex bonum præparatum eſt homini, vnum ſcilicet viſibile, et alterum inuiſibile: vnum temporale, et aliud æternum: vnum carni, et alterum ſpiritui. Ex his autem bonis Deus vnum dedit, alterum promiſit: vt vnum gratis poſſideretur, alterum vero per meritum acquireretur. Et quia fruſtra bonum datur, niſi cuſtodiatur: fruſtra promittitur niſi ad ipſum perueniatur: ideo duplex fuit præceptum homini datum, ſcilicet vnum naturæ ad cuſtodiẽdum bonum datum: aliud diſciplinæ ad promerendum bonum promiſſum, quod nullo modo poterat mereri melius, quam per meram obedientiam.

Ezec.2. d
Apoc.5. a

Chriſtus, liber intus et foris, ſcriptus.

Obedientia mera.

Obedientia autem mera eſt, quando præceptum ex ſe ſolo obligat, non ex aliqua cauſa alia, et tale dicitur præceptum diſciplinæ, quia per ipſum diſcitur quanta ſit virtus obedientiæ, quæ ſuo merito ducit ad cælum, ſuo autem demerito præcipitat in infernum. Non ergo datum eſt illud mandatum homini propter indigentiam aliquam, quam Deus haberet de humano obſequio; ſed ad dandam viam merendi coronam, per meram, et voluntariam obedientiam.

Quadruplex adiutorium a Deo homini datum.

Et quoniam homo ratione naturæ defectiuæ ex nihilo formatæ, nec per gloriam confirmatæ, poterat cadere; benigniſſimus Deus quadruplex contulit ei adiutorium, ſcilicet duplex naturæ, et duplex gratiæ. Duplicem enim indidit rectitudinem ipſi naturæ, videlicet vnam ad recte iudicandum, et hæc eſt rectitudo conſcientiæ: aliam ad recte volendum, et hæc eſt rectitudo ſyndereſis, cuius eſt remurmurare contra malum, et ſtimulare ad bonum. Duplicem etiam ſuperaddidit perfectionem gratiæ, vnam gratiæ gratis datæ, quæ fuit ſcientia illuminans intellectum ad cognoſcendum ſeipſum, et Deum ſuum, et mundum iſtũ, qui factus fuerat propter ipſum: aliam vero gratiæ gratum facientis, quæ fuit charitas habilitans affectum ad diligẽdum Deum ſuper omnia, et proximum ſicut ſeipſum. Et ſic ante lapſum homo perfecta habuit naturalia, ſuperueſtita nihilominus gratia diuina. Ex quo manifeſte colligitur, quòd ſi cecidit, non aliunde fuit, niſi ex ſua culpa, quia obedire contempſit.

Syndereſis officium.

De completione, et ordinatione totius mundi conſummati. Cap. XII.

Mundi creatura comparatur libro.

EX prædictis colligi poteſt, quòd creatura mundi, eſt quaſi quidam liber, in quo relucet, repræſentatur, et legitur Trinitas fabricatrix ſecundum triplicem gradum expreſſionis, ſcilicet per modum veſtigij, imaginis, et ſimilitudinis. Ita quòd ratio veſtigij reperitur in creaturis omnibus, ratio imaginis ſolum in intellectualibus ſiue ſpiritibus rationalibus, et ratio ſimilitudinis in ſolis deiformibus: ex quibus, quaſi per quoſdam ſcalares gradus, natus eſt intellectus humanus gradatim aſcendere in ſummum principium, quod eſt Deus.

Creaturæ ad creatorẽ tripliciter poſſunt cõparari.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum omnes creaturæ reſpectum habeant, et dependentiam ad ſuum creatorem, tripliciter poſſunt comparari ad ipſum, ſcilicet aut ſicut ad principium creatiuum, aut ſicut ad obiectum motiuum, aut ſicut ad donum inhabitatiuum. Primo modo comparatur ad ipſum omnis eius effectus, ſecundo modo omnis intellectus, tertio modo omnis ſpiritus iuſtus, et Deo acceptus. Omnis enim effectus quantumcumque parum habens de eſſe, habet Deum ſicut principium. Omnis intellectus quantumcumque parum habens de lumine, natus eſt per cognitionem, et amorem Deum capere. Omnis ſpiritus iuſtus, et ſanctus, habet donum Spiritus ſancti infuſum ſibi. Et quoniam creatura habere non poteſt Deum ſicut principium, quin configuretur ei ſecundum vnitatem, veritatem, et bonitatem: nec Deum ſicut obiectum, quin eum capiat per memoriam, intelligentiam, et voluntatem: nec Deum ſicut donum infuſum, quin configuretur ei per fidem, ſpem, & charitatem, ſiue per triplicem dotem: et prima conformitas eſt longinqua, ſecunda propinqua, tertia proxima: hinc eſt, quòd prima dicitur veſtigium Trinitatis, ſecunda imago, tertia ſimilitudo. Eſt igitur ſpiritus rationalis medius inter primam, et vltimam: ita quòd primam habet inferius, ſecundam interius, tertiam ſuperius. Et ideo in ſtatu innocentiæ cum imago non erat vitiata, ſed deiformis per gratiam effecta, ſufficiebat liber creaturæ, in quo ſeipſum exerceret homo ad contuendum lumen diuinæ ſapientiæ: vt ſic ſapiens eſſet, cum vniuerſas res videret in ſe, videret in proprio genere, videret in arte: ſecundum quòd tripliciter habet eſſe res, ſcilicet in materia, vel in natura propria, in intelligentia creata, et in arte æterna. Secundum quæ tria dicit ſcriptura: Dixit Deus, Fiat, fecit, & factum eſt ita. Propter quam etiam triplicem viſionem accepit homo triplicem oculum, ſicut dicit, Hugo de ſancto Victore, ſcilicet carnis, rationis, et contemplationis: Carnis, quo videret mundũ, et ea quæ ſunt in mundo: oculum rationis, quo videret animum, et ea quæ ſunt in animo: oculũ contemplationis, quo videret Deum, & ea quæ ſunt in Deo. Et ſic oculo carnis videret homo ea, quæ ſunt extra ſe: oculo rationis ea, quæ ſunt intra ſe: oculo contemplationis ea, quæ ſunt ſupra ſe. Qui quidẽ oculus contẽplationis actum ſuũ non habet perfectũ, niſi per gloriam, quam amiſit per culpam: recuperat autẽ per gratiam, et fidem, et ſcripturarũ intelligentiã, quibus mens humana purgatur, illuminatur. et perficitur ad cæleſtia contemplanda: ad quæ lapſus homo peruenire nõ poteſt, niſi prius defectus, et tenebras proprias recognoſcat, quod non facit, niſi ruinam humanæ naturæ diligenter conſideret, et attendat.

Gen.1. a

Triplex hominis oculus.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
TERTIA PARS,
IN QVA DE CORRVPTELA PECCATI AGITVR.

De origine mali in communi. Cap. I.

PRÆDETERMINATIS igitur breuiter aliquibus de Trinitate Dei, et creatura mundi: reſtat nunc aliqua breuiter tangere de corruptela peccati. De qua tenendum eſt in ſumma, quòd peccatum nõ eſt eſſentia aliqua, ſed defectus et corruptela, qua ſcilicet corrumpitur modus, ſpecies, et ordo in voluntate creata: ac per hoc peccati corruptio eſt contraria ipſi bono, non tamen habet eſſe niſi in bono, nec ortum trahit niſi a bono. Quod quidem bonum eſt liberum arbitrium voluntatis: et ipſum nec eſt ſumme malum, cum poſſit velle bonum; nec ſumme bonum, cum poſſit declinare in malum.

Aug. lib. de nat. bo. con. Manich. c. 4. to. 6.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia primum principium cum ſit ens a ſeipſo, non ab alio, neceſſe eſt, quod ſit ens propter ſeipſum, ac per hoc ſumme bonum, nullum prorſus habens defectum. Non eſt igitur aliquid, nec eſſe poteſt, quod ſit primum, et ſumme malum: quia principium primum dicit ſummum complementum, et ſumme malum dicit defectum permaximum. Quoniam ergo primum principium, vt ſumme ens, et completum, nec in eſſendo, nec in operando deficere poteſt, nec ſumme malum eſt, nec aliquod malum eſt, nec aliquo modo malum principiare poteſt: quia tamen omnipotens eſt, poteſt bonum de non eſſe in eſſe deducere, etiam ſine adminiculo alicuius materiæ. Quod et fecit, cum creaturam finxit, cui dedit eſſe, viuere, intelligere, et velle. Quæ quidem quia a ſummo bono fuit ſecundum triplicis cauſæ habitudinem; oportuit, quòd haberet in ſua ſubſtantia et voluntate modum, ſpeciem, et ordinem. Nata ergo fuit agere opera ſua a Deo, ſecundum Deum, et propter Deum: et hoc ſecundum modum, ſpeciem, et ordinem ſibi inſitũ. Sed quia de nihilo fuit et defectiua, potuit deficere ab agendo propter Deum, vt ſcilicet aliquid faceret propter ſe, non propter Deum: ac per hoc nec a Deo, nec ſecundum Deum, nec propter Deum: et hoc eſt peccatum, quod eſt modi, ſpeciei, et ordinis corruptiuum. Quod quia defectus eſt, non habet cauſam efficientem, ſed deficientem, videlicet defectum voluntatis creatæ. Quia vero corruptio eſt, et non niſi boni, et omnis corruptio in re corruptibili eſt; ideo non niſi in bono eſt: ac per hoc, cum voluntas libera corrumpat in ſeipſa modum, ſpeciem, et ordinem, deficiendo a vero bono, peccatum omne, inquantum huiuſmodi, eſt a voluntate, ſicut a prima origine: et eſt in voluntate ſicut in proprio ſubiecto: quod quidem facit voluntas, quando ſua defectibilitate, mutabilitate, et vertibilitate, ſpreto bono indeficiente et incommutabili, inhæret bono commutabili. Ex quibus colligitur, quòd peccatum non eſt appetitio malarum rerum, ſed deſertio meliorum: et ideo in appetitu voluntatis eſt modi, ſpeciei, et ordinis corruptiuum, ac per hoc * adeo voluntarium, quòd ſi non eſt voluntarium, iam non eſt peccatum. His autem prẽintellectis, manifeſte cadit impietas Manichæorum, ponentium ſummum malum omnium malorum principium primum. Apparet etiam, quæ ſit mali origo, et quid mali ſubiectum.

Peccati origo, et ſubiectum.

* *Aug. de vera Relig. c. 13. to. 2.*

Aug. lib. 2. de morib. Manich. c. 2. et ſeq. to. 1.

De primorum parentum tentatione. Cap. II.

AD intelligendum autem qualiter corruptela peccati intrauit in mundum, conſiderare oportet lapſum primi parentis, traductionem culpæ originalis, et ortum ſiue radicem peccati actualis. Circa lapſum igitur primi parentis hæc tria nobis occurrunt conſideranda, ſcilicet tentatio diabolica, culpa commiſſa, et pœna inflicta. Hæc igitur de tentatione ſunt tenenda, videlicet, quòd cum Deus hominem condidiſſet in felicitate paradiſi in ſexu duplici, ſcilicet virili, et muliebri; diabolus inuidens homini, aſſumpta ſpecie ſerpentina, aggreſſus eſt mulierem, primo quærendo: Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis? ſecundo aſſerendo, dicens: Nequaquam moriemini: tertio promittendo: Eritis ſicut dij, ſcientes bonum et malum: volens iſta tentatione deijcere mulierem infirmiorem, et per illam poſtea proſternere ſexum virilem: quod et fecit, Domino permittente.

Doctrina de tentatione primorum parentum.

Gen. 3. a

Ibidem.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia ſicut primum principium eſt potentiſſimum in operando, ſiue in producendo, ſic etiam eſt rectiſſimum in gubernando: et ideo ſic res, quas condidit, adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat. Quoniam igitur homo ſic factus erat, vt per victoriam pugnæ perueniret ad præmium quietis æternę, licet Deus ſciret hominem tentationi ſuccumbere, debuit tamen hominem permittere tentari ab eo, qui ſciret, poſſet, et vellet. Quoniã ergo diabolus, qui prius erat ſciens, et rectus, per ſuperbiam cadendo, factus eſt verſutus, et inuidus; ideo per inuidiam tentare volebat, et per aſtutiam ſciebat: et ideo tentauit iuxta quod potuit, et Deus permiſit. Quòd igitur in tentando ſpeciẽ ſerpentinam aſſumpſit, hoc diſpenſationis diuinæ fuit, vt non ſolum deprehendi eius verſutia poſſet, verum etiam, vt ex illa effigie verſutia diabolica in tentando cunctis filijs Adæ innoteſcere poſſet. Rurſus quia tentauit de præcepto diſciplinæ, hoc ſimiliter fuit diſpenſationis diuinæ, vt ſiue vinceretur, ſiue vinceret, cunctis innoteſceret meritum obediẽtiæ, ſiue demeritum inobedientiæ. Quod autem incœpit a muliere, hoc fuit verſutiæ ſuæ, quia facilius eſt deijcere minus fortem. Vnde et verſutia hoſtis ex infirmiori parte aggreditur ciuitatem. Similiter modus, quo in tentatione proceſſit, maximæ verſutiæ fuit, quia experiendo, impellendo, et alliciendo proceſſit. Experientiam enim ſumpſit in interrogatione, impulit in aſſecuratione, allexit autem in promiſſione. Primo enim interrogauit de cauſa mandati, vt rationem duceret in dubium. Secũdo autem dubitatione habita: Ne forte moriamur, aſſecurauit, vt iraſcibilem duceret in contemptum. Tertio promiſit, vt concupiſcibilem duceret in appetitum: et ſic his tribus modis libertatem arbitrij traheret

Diabolus cur mulierẽ prius tentauit.

Gen. 3. a

Digitized by Google

heret ad conſenſum, quæ facultas eſt rationis et volũ- A
tatis, complectens nihilominus tres prædictas vires,
ſcilicet rationalem, iraſcibilem, et cõcupiſcibilem: re-
Gen.3. ſpectu quarum diabolus allexit mulierem per triplex
appetibile, ſcilicet per ſcientiam, quæ eſt appetibilis
rationali: per excellentiam ad modum Dei, quæ eſt
appetibilis iraſcibili: per ſuauitatem ligni, quæ eſt ap-
petibilis, concupiſcibili et ſic tentauit omne, quod
erat in muliere tentabile, per omne illud, quod pote-
1.Io.2 c rat in tentationem induci, quod eſt triplex appetibi-
le mundi, ſcilicet ſecundum concupiſcentiam carnis,
concupiſcentiam oculorum, et ſuperbiam vitæ: ſe-
cundum quæ tria, attenditur omnis tentationis origo, B
ſiue a mundo, ſiue a carne, ſiue a diabolo.

De primorum parentum tranſgreſſione. Cap. III.

DE culpa vero primorum parentum ſunt hæc tenẽ-
da, ſcilicet quòd mulier aſſentiens tentationi dia-
bolicæ, appetijt ſcientiam, et excellentiam ad modum
Dei. Appetijt nihilominus experiri ſuauitatem ligni
vetiti, et tandem incidit in tranſgreſſionem mandati.
Nec his contenta, offerẽdo fructum ligni vetiti, indu-
xit virum, qui nolens ſuas delicias contriſtare, mulie-
rem non corripuit, ſed potius conſenſum præbuit C
male ſuadenti, et oblatum pomum guſtando, effectus
eſt tranſgreſſor diuini præcepti.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc
eſt: quia cum a primo principio, vt prædictum fuit,
datus eſſet homini duplex ſenſus et appetitus reſpectu
duplicis libri, et reſpectu duplicis boni, vt ſecundum
Origo primi peccati. libertatem arbitrij, homo poſſet ad vtrumque conuerti; mulier audita ſuggeſtione ſerpentis exteriori,
non recurrit ad librum interiorem, qui legibilem ſe
præbet recto iudicio rationis: ſed potius ſenſum ſuum
circa exteriorem librum tenuit, et circa exterius bo-
num negotiari cœpit. Et quia ſenſus eius non acceſſit D
vſque ad verum infallibile, appetitus eius conuerti
cœpit ad bonum commutabile. Appetijt igitur, quod
diabolus promiſit, et ideo conſenſit, vt faceret, quod
ſuggeſſit. Appetendo igitur excellentem ſcientiam,
erecta eſt in ſuperbiam: erecta in ſuperbiam, hoc ip-
ſo illecta eſt ad gulam: ac per hoc tertio proſtrata eſt
per inobedientiam. Primum fuit in mente: ſecundum
in ſenſualitate: tertium in opere. Et ſicut tentatio ab
inferiori incipiens, peruenit vſque ad ſummum; quia
ab auditu per appetitum peruenit ad conſenſum: ſic
econuerſo, deordinatio a ſuperiori incipiens, perue-
nit vſque ad imum, et fecit vnum peccatum conſum- E
matum, quod in humana natura eſt omnis peccati ini-
tium et origo malorum. Nam mulier illecta illexit
virum, qui ſimiliter ad librum exteriorem conuerſus,
et ad bonum commutabile, nimis appretiando mu-
lieris conſortium, et ſuæ ſocietatis ſolatium, nec mu-
lierem voluit corripere, nec proprias delicias contri-
ſtare. Et quoniam debuit eam corripere, et non cor-
ripuit, idcirco imputatur ei peccatum mulieris. Quia
vero noluit ſuas delicias cõtriſtare a ſe repellẽdo mu-
lierem, incœpit nimium diligere ſeipſum, ac per hoc
recedens a diuina amicitia, incidit in gulam, et ino-
bedientiam. Fuit ergo tranſgreſsio præcepti vtrique F
communis, licet ex alia, et alia cauſa: quia non vir, ſed
mulier fuit ſeducta: in vtroque tamen, ſcilicet viro,
et muliere fuit deordinatio a ſummo vſque ad imum:
quia primo in mente fuit ſiue in ratione, deinde in
ſenſualitate, et poſtremo in opere. Ideo enim vterque
proſtratus fuit per inobedientiam, et illectus per gu-
lam, quia vterque erectus fuit in ſuperbiam. Mulier
quidem appetendo, et ambiendo quod nondum acce-
perat, vir autem nimis amando, et appretiando, quod
iam habebat: vnde mulier manducando, credidit ſu-
blimari; Adam vero exiſtimans ſe aliquid magnum,
et Deo charum, minus grauiter credidit ſe puniendũ.
Nondum enim expertus fuerat rigorẽ diuinæ iuſtitiæ,
et ſeueritatis. Et ſic vterque dum inordinate erexit ſe
ſupra ſe, cecidit miſerabiliter infra ſe, a ſtatu ſcilicet
innocentiæ et gratiæ, ad ſtatum culpæ et miſeriæ.

De primorum parentum punitione. Cap. IIII.

DE pœna vero primorum parentum hoc eſt tenen-
dum, videlicet quòd vir, et mulier ſtatim poſt
culpam ſenſerunt pœnam rebellionis, et erubeſcen-
tiæ in carne; et ideo ad cooperiendum verenda, fe- *Gen.3. b*
cerunt ſibi perizomata. Poſtea vero diuino iudicio,
vir incurrit pœnam laboris et anguſtiæ: pœnam famis
et indigentiæ: pœnam mortis et reſolutionis in cine-
rem. Iuxta quod dicitur in ſcriptura: Maledicta terra *Ibidem c*
in opere tuo, et cetera. Mulieri vero duplicata eſt pœ-
na: quia inflicta eſt ei pœnalitas multiplicium ærum-
narum in conceptu, pœna doloris in partu, pœna quo-
que ſubiectionis ad virum in conuictu: ac per hoc,
ſecundum quòd apparet, ſatis grauiter punitum fuit
peccatum illud, ſcilicet ligni vetiti eſus, licet fuerit
faciliter perpetratum.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc
eſt: quia cum primum principium ſit prouidentiſſi-
mum in gubernando, et rectiſſimum in præſidendo,
nihil prorſus inordinatũ dimittit in vniuerſo: et quia C
culpa recte ordinatur in pœna (conuenientius enim Ordo diui-
iniuſtus dolet in ſupplicio, quàm lætatus eſt in deli- næ iuſtitiæ
cto, quoniam melius eſt dolere damnũ ſalutis, quàm in pœna in-
lætari in damno æquitatis) ideo ſtatim in primis pa- flicta primis
rentibus dedecus peccati ſubſecutum eſt decus iudi- parentibus
cij, vt quod inordinatum fuit cadendo ab ordine na- pro peccato
turæ, caderet ſtatim in ordinem iuſtitiæ. Hic enim
duplex ordo ſic cuncta complectitur, vt quod ab vno
ceciderit, ſtatim in alteram differentiam relabatur.
Quoniam ergo vterque parens ſuperbiendo in men-
te, et guſtando in carne, inobediens fuit ſuo ſuperiori,
iuſto Dei iudicio factum eſt, vt ſibi fieret inobediens
ſuum inferius: et maxime, quantum ad partes illas,
ſecundum quas eſt coniunctio vtriuſque ſexus, quæ
ſunt membra virtuti generatiuæ deſeruientia. Et quia
hoc inerat eis nõ ex natura, ſed ex propria culpa: ideo
erubeſcebant, et cooperiebant ſe. Rurſus quia vir ſpre
to ſummo delectabili, quæſiuit in carne delectari;
ideo iuſto Dei iudicio, inflictus eſt ei labor, et defe-
ctus famis et ſitis. Poſtremo quia propter bonum
carnis, ſeparari elegit a bono mentis; ideo iuſto Dei
iudicio, anima inuita ſeparatur a carne per mortem,
et incinerationem; ac per hoc ſicut Deus dederat ho-
mini, ſecundum ordinem naturæ, corpus ſubiectum E
animæ, propagabile ſine libidine, vegetabile ſine de-
fectione, immutabile ſine morte interueniente; ſic
homine peccante, ſecundum ordinem iuſtitiæ factum
eſt, vt ſubtraheret cetera prædicta, et infligeret op-
poſita: vt ſic culpa non remaneret impunita, et inor-
dinata, quod nequaquam pati debet diuina prouiden-
tia. Et quoniam peccatum a muliere exordium ſum-
pſit; ideo pœna eius debuit duplicari. Quia igitur in
mente ſuperbiens fuit, ſubiectionem incurrit: quia
lignum ad veſcendum ſuaue vidit, et appetijt, dolo-
rem incurrit: poſtremo, quia fregit iugum obedien-
tiæ, incurrit vinculum, et pondus multiplicis ærum-
næ. Et ſic patet quanto ordine diuinæ prouidentiæ,
inflictæ ſunt viro pœnæ multiplices, et duplicatæ in
muliere, vt ſic dedecus peccati non remaneret, ſeu
eſſet ſine decore iuſtitiæ. Tanta eſt enim beatitudo iu-
ſtitiç, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.

De originalis peccati corruptione. Cap. V.

POſt lapſum primi parentis, dicenda ſunt aliqua Modus, quo
de corruptione peccati originalis. Circa quod pri- genus hu-
mo conſiderandus eſt modus corruptionis, ſecundo manum per
modus traductionis, tertio modus curationis. Modus peccatũ ori
autem, quo genus humanum per originale peccatum ginale cor-
corrum- rumpitur.

Digitized by Google

corrumpitur hic est. Nam quilibet per concubitum generatus, nascitur natura filius iræ, quia priuatus rectitudine originalis iustitiæ: propter cuius absentiam incurrimus, quantum ad animam, quadruplicem pœnam, scilicet infirmitatem, ignorantiam, malitiam, et concupiscentiam: quæ quattuor inflicta sunt propter originale peccatum. Quas sane pœnas spirituales, comitatur in corpore multiplex pœnalitas, multiplex defectus, multiplex labor, multiplex morbus, et multiplex dolor. Ad has quoque pœnas, subsequitur pœna mortis, et incinerationis: pœna carentiæ visionis Dei, et amissionis gloriæ cælestis, non solum in adultis verum etiam in paruulis non baptizatis; qui quidem paruuli pœna mitissima inter ceteros puniuntur, quia solam pœnam damni habent, sine pœna sensus.

Pœnæ originale peccatum subsecutæ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum primum principium omnia agat a se, et secundum se, et propter se; necesse est esse optimum, et rectissimum, ac per hoc pijssimum, et iustissimum: et inde est, quòd vniuersæ viæ eius misericordia, et veritas, siue iudicium. Si enim Deus a principio hominem in tantis miserijs condidisset, nec pietas esset, nec iustitia, quòd tanta opus suum opprimeret miseria, nulla præcedente culpa. Similiter si tantis miserijs nos repleret, vel repleri permitteret sine culpa, nec pie, nec iuste gubernaret nos diuina prouidentia. Si ergo certissimum est primum principium, et in producendo, et in prouidendo, rectissimum, et clementissimum esse: necesse est, quòd genus humanum taliter fecerit, vt a principio nulla esset in eo culpa, nec miseria. Necesse est etiam, quòd taliter administret, vt non permittat in nobis esse miseriam, nisi propter aliquam culpam præambulam. Quoniam igitur certissimum est, quòd a nostra origine multiplicem contrahimus miseriam pœnæ, certum est, quòd omnes nascimur natura filij iræ, ac per hoc priuati rectitudine originalis iustitiæ, quam priuationem vocamus originalem culpam.

Psal. 24. b

Ephes. 2. a

Culpa omnis dicit accessū ad bonum cōmutabile, et recessū ab incōmutabili.

Et quia omnis culpa dicit recessum a bono incommutabili, et accessum ad bonum commutabile: et recedere a bono incommutabili est recedere a summa virtute, veritate, et bonitate; accedere autem ad bonum commutabile, est plus debito in illud per amorem tendere: hinc est, quòd perdens originalem iustitiam, incurrit infirmitatem, ignorantiam, malitiā, et concupiscentiam. Rursus, quia deserens bonum incommutabile, propter bonum commutabile, efficitur indignus vtroque, hinc est, quòd ratione carentiæ originalis iustitiæ perdit anima quietem temporalem in corpore, per multiplicem corruptionem, et mortem, et tandem separatur a visione lucis æternæ, amittendo felicitatem gloriæ, tam in anima, quàm in corpore.

Originale peccatū cur post hanc vitam non puniatur pœna sensus.

Postremo, quia carentia huius iustitiæ in nascentibus, non est per motum voluntatis propriæ, nec per actualem delectationem; hinc est quòd originali peccato post hanc vitam, non debetur pœna sensus in gehenna, pro eo quòd non supra condignum, sed citra punit diuina iustitia, quam semper comitatur superabundans misericordia. Hoc credendum est sensisse beatum Augustinum, licet verba ipsius, exterius propter detestationem erroris Pelagianorum, qui aliqualem felicitatem eis concedebant, aliud sentire videantur, vt enim eos reduceret ad medium, abundantius declinauit ad extremum.

Aug. lib. de fide ad Pet. cap. 3. circa med. et ca. 27. in prin. to. 3. et de ver. Apost. serm. 14. to. 10.

De originalis peccati transfusione. Cap. VI.

MOdus autem traductionis culpæ originalis videtur esse talis: quia licet anima non sit ex traduce, originalis tamen culpa ab anima Adæ transit ad animas posterorum mediante carne per concupiscentiam generata: ita quòd sicut ab anima peccante infecta fuit caro Adæ, et prona effecta ad libidinem, sic caro per libidinem seminata, et secum trahens infectionem vitiosam, inficit, et vitiat animam; quæ quidem infectio vitiosa, in anima non tantum est pœna, sed etiam culpa. Et sic persona corrumpit naturam, et natura corrupta corrumpit personam, salua in omnibus diuina iustitia, cui nullo modo potest imputari infectio animæ, licet eam creando infundat, et infundendo vniat cum carne infecta.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum primum principium fecerit hominem ad imaginem suam propter suijpsius expressionem: sic eum condidit ex parte corporis, vt omnes homines propagarentur a primo homine tamquam ab vno radicali principio: sic ex parte animæ, vt propter expressam similitudinem tam in essendo, et durando, quàm intelligendo, et amando, immediate emanarent omnes spiritus rationales ab ipso Deo, tamquam a primo principio, et immediato. Et quoniam spiritus tamquā excellentior, magis accedit ad primum principium, sic condidit Deus hominem, vt spiritus præesset corpori, et corpus subesset spiritui creato, quamdiu ille subesset spiritui increato: et econtra si spiritus non obediret Deo, iusto Dei iudicio, corpus suum inciperet sibi rebellare. Quod et factum est, cum Adam peccauit. Sicut igitur si Adam stetisset in obedientia Dei, corpus suum spiritui obediens esset, et tale ad posteros transmitteret, et Deus illi animam infunderet; ita quòd vnita corpori immortali, et sibi obedienti, haberet ordinem iustitiæ, et immunitatem omnis pœnæ: sic ex quo Adam peccauit, et caro facta est rebellis spiritui, oportet quòd talem ad posteros transmittat, et quòd Deus secūdum institutionem primariam animam infundat: anima vero cum vnitur carni rebelli, incurrit defectum ordinis naturalis iustitiæ, quo debebat omnibus inferioribus imperare. Et quia anima carni vnita est, oportet, quòd ipsam trahat, et trahatur ab ipsa: et quia ipsam non potest trahere tamquam rebellem, necesse est, vt ab ipsa trahatur, et incurrat morbum concupiscentiæ: et sic incurrit simul, carentiam debitæ iustitiæ, et morbum concupiscentiæ. Ex quibus duobus tamquam ex auersione, et conuersione dicitur integrari secundum Augustinum, et Anselmū peccatum originale. Quoniam igitur ordinatissimum fuit, quòd natura humana ita conderetur, et quòd condita sic propagaretur, et quòd peccans ita puniretur, sicut prædictum est prius, ita quòd in conditione seruatur ordo sapientiæ: in propagatione, ordo naturæ: in punitione, ordo iustitiæ: patet quòd non est contra diuinam iustitiam, si ad posteros transmittitur culpa. Rursus quia culpa originalis peccati in animam transfundi non posset, nisi pœna rebellionis in carne præcederet; et pœna non esset, nisi culpa præcessisset; nec culpa præcessit a voluntate ordinata, sed inordinata, ac per hoc non a voluntate, diuina, sed a voluntate humana: patet, quòd originalis culpæ transfusio est a peccato primi hominis, non a Deo, non a natura condita, sed a vitio perpetrato. Et sic verum est, quod dicit Augustinus, quod peccatum originale, non transmittit ad posteros propagatio, sed libido.

Originale peccatū ex carentia iustitiæ, et morbo concupiscentiæ integratur

Aug. lib. de fide ad Pet. c. 2. paulum a med. to. 3.

De originalis peccati curatione. Cap. VII.

POstremo diligenter attende, quòd modus curationis culpæ originalis est iste, scilicet, quòd sic curatur culpa originalis, quòd remanet pœna temporalis, sicut patet in paruulis baptizatis. Sic curatur quantum ad reatum pœnæ æternæ, quòd remanet quantum ad actum, et motum concupiscentiæ. Sic curatur in parente, quòd nihilominus ab eo, qui curatus est per baptismum, transmittitur in prolem originale peccatum. Sic tollitur originalis peccati macula, quòd remanet sequela, cum qua oportet pugnare, quamdiu viuimus in hac vita: quia in nullo prorsus extinguitur concupiscentia per gratiam communem, quod dico propter

Digitized by Google

propter virginem beatiſſimam Mariam, in qua in conceptione filij Dei extincta fuit per gratiã ſingularẽ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia ſicut infectio deriuatur in omnes a principio creato, a quo fit propagatio corporum, et hoc a parte inferiori, ſcilicet carnis; ſic curatio fieri habet a principio increato, a quo fit infuſio animarum, et hoc a parte ſuperiori, ſcilicet mentis. Quoniam igitur ex parte mentis diſtinctio eſt in hominibus, ita quòd ſecundum illam vnus non propagatur ab altero, ſed immediate exit a Deo, gratia curatiua menti noſtræ a Deo infuſa reſpicit vnumquemque, inquantum tenet rationem perſonæ ſingularis, et indiuiduæ, non inquantum tenet rationem productiui ſecundum virtutem naturæ. Quoniam igitur originale peccatum eſt morbus inficiens perſonam pariter et naturam, perſonam in voluntate, naturam in carne; ideo ſic curatur macula originalis in mente, quòd remanet infectio, et ſequela in carne.

Culpa orig. inficit perſonam et naturam.

Et quia homo generat non ſecundum quòd curatus eſt in mente, ſed ſecundum quòd corruptus in carne, non ſecundum quòd ſpiritualis, ſed ſecundum quòd carnalis; hinc eſt, quòd quamuis ſic baptizatus ſit ab originali mundatus in ſe, tranſmittit tamen in prolem originale. Rurſus, quia reatus pœnæ æternæ reſpicit deformitatem mentis et perſonæ, actus autem ſiue motus reſpicit inclinationem carnis et naturæ; ideo tranſit originale per baptiſmum, quantum ad reatum, et remanet quantum ad actum. Poſtremo quia afflictio temporalis conditionem reſpicit ex parte carnis, cum caro remaneat ſemper ſubiecta cuidam infectioni, remanere debet ſemper ſubiecta pœnalitati: et ideo ſicut pœnalitas, et corruptio per gratiam non aufertur a carne; ſic ſequela illa, ſiue concupiſcẽtia, et languor membrorum, ſimul ſtare poteſt cum gratia curatiua. Et ideo quamuis paulatim minuatur, quia tamen radix non tollitur, numquam omnino aufertur in viatore, niſi in beata Virgine per gratiam ſingularem. Quia enim Virgo concepit eum, qui erat expiatio omnis culpæ, ideo data fuit ſibi gratia ſingularis, qua extincta fuit in ea radicitus omnis concupiſcentia, ad concipiendum Dei filium, abſque omnis peccati labe et corruptela. Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium, quem de corde ſuo genitum ſibi æqualem, tamquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſet vnus idemq. communis Dei Patris, et Virginis Filius: et quam ipſe filius ſpecialiter facere ſibi matrem eligebat, et de qua Spiritus ſanctus volebat, et operaturus erat, vt conciperetur, et naſceretur ille, de quo ipſe procedebat.

Baptizatus cur peccatũ originale tranſmittit.

Gratia ſingularis B. Virginis.

Anſelm. de cõcep. Virg. et pec. orig. c. 18.

De origine peccatorum actualium. Cap. VIII.

POſtquam autem dictum eſt de traductione peccati originalis, dicenda ſunt aliqua de origine peccati actualis. De ortu igitur peccati actualis, hæc tenenda ſunt in ſumma, videlicet, quòd peccatum actuale originem trahit a libera voluntate vniuſcuiuſque per ſuggeſtionem, delectationem, conſenſum, et operationem. Iuxta quod dicit ſcriptura: Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, et illectus: deinde concupiſcentia, cum conceperit, peccatum parit: peccatum vero, cum conſummatum fuerit, generat mortem. Si autem ſuggeſtio, et delectatio ſiſtat citra conſenſum, eſt veniale peccatum. Si vero conſequatur conſenſus, et opus in his, quæ diuina lege prohibita ſunt, peccatum eſt mortale conſummatum. Quod ſi medio modo fit, vt conſenſus ſine opere ſit, aut quia vult in opus procedere, ſed non poteſt; tunc voluntas pro facto reputatur, nec minus culpabilis eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur: aut quia non vult in opus procedere, ſed vult interius voluptari in delectatione, et tunc manducat mulier, ſed non vir. Et licet non ſit peccatum plene conſummatum; eſt tamen inter mortalia computandum, quia muliere manducante, totus homo damnari meretur, quod maxime intelligi habet in peccatis carnalibus.

Iac. 1. b

Peccatum.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum peccatum dicat receſſum voluntatis a primo principio, inquantum ipſa voluntas nata eſt agi ab ipſo, et ſecundum ipſum, et propter ipſum; omne peccatum eſt inordinatio mentis ſiue voluntatis, circa quam nata ſunt eſſe virtus et vitium. Peccatum igitur actuale, eſt actualis inordinatio voluntatis. Inordinatio autem iſta, aut eſt tanta, quòd ordinem iuſtitiæ exterminat, et hoc modo dicitur mortale peccatum; quia natum eſt auferre vitam, ſeparando ipſam a Deo, per quem viuificatur anima iuſta. Aut eſt tam modica, quòd ordinem illum non perimit, ſed tantum in aliquo perturbat, et tunc dicitur veniale peccatum: quia de ipſo adipiſci poſſumus cito veniam, pro eo quòd gratia non tollitur per ipſum, nec inimicitiam diuinam incurrit homo. Eſt autẽ ordo iuſtitiæ, vt bonum incommutabile præferatur commutabili: vt bonum honeſtum præferatur vtili: et voluntas Dei præferatur voluntati noſtræ; vt iudicium rationis rectæ præſit ſenſualitati humanæ. Et quoniam lex Dei iſtum ordinem præcipit, et vetat oppoſitum; quando bonũ commutabile præfertur æterno, et bonum vtile præfertur honeſto, et voluntas noſtra præfertur diuinæ voluntati, et ſenſualis appetitus præfertur rationi rectæ; tunc committitur mortale peccatum. De quo dicit Ambroſius, quòd eſt præuaricatio legis diuinæ, et cæleſtium inobedientia præceptorum, vel mandatorum. Hæc autem committitur, ſiue omittatur, quod lex diuina præcepit: ſiue fiat id, quod prohibet. Ex quo duplex genus peccati oritur, delictum ſcilicet, et commiſſum. Quando vero bonum commutabile plus debito diligitur, ſed non præfertur incommutabili: et vtilitas non præfertur honeſtati: et voluntas noſtra plus debito amatur; ita tamen quòd non præfertur diuinæ: et caro concupiſcit, non tamen præfertur iudicio rationis rectæ; tunc non eſt mortale, ſed veniale: quia licet hoc ſit præter legem, non tamen directe eſt contra legem. Senſualis autẽ appetitus rationi rectæ non præfertur, niſi quando ei ratio conſenſit: et ideo peccatum mortale citra conſenſum non committitur. Si tamen ſenſualitas inordinate moueatur, cũ illa in ordinatio ad malum inclinet, licet ratio non conſentiat, peccatum eſt aliquod, quia aliquo modo lædit ordinem iuſtitiæ. Et quia in ſtatu innocentiæ non mouebatur ſenſualitas, niſi ſecundum rationis motum; ideo ſtante homine, non poterat ibi eſſe veniale peccatum. Nunc autem quia rationi repugnat ſenſualitas, velimus, nolimus, ideo neceſſe habemus committere aliquod veniale peccatũ per primos motus: qui et ſi particulariter, et ſingillatim poſſint declinari, omnes tamen nullo modo poſſunt caueri: qui ſic ſunt peccata, quòd ſunt etiam pœnæ peccati: et ideo merito dicuntur venialia, quia hoc ipſo digna ſunt venia. Verum quia ratio his conſentire non compellitur, ſi poſt conſenſum delectationis conſentiatur in opus, tunc eſt plenus conſenſus, ac per hoc peccatum conſummatum: quia peruenit vſque ad virum, ideſt, vſque ad partem ſupremam rationis, ex qua pendet plenitudo conſenſus. Quia vero non ſolum in opus, verum etiam in delectationem eſt conſenſus, in quo inferior portio ſequitur ſenſualitatem: ideo ſi in delectatione ſenſuali ratio ſenſualitati ſuccumbat, mulier ſerpenti obtemperat: ac per hoc fit ſubuerſio recti ordinis, et ita ſubuerſio iuſtitiæ, propter quod committitur mortale peccatũ, licet minus graue: quod non ſolum imputatur mulieri, verum etiam viro, a quo mulier compeſci debuit, et cohiberi, ne obtemperaret ſerpenti. Et ſic patet, quòd in perpetratione omnis peccati actualis, fit aliqualis imitatio

Peccatum actuale qd, et quotuplex.

Iuſtitiæ ordo.

Ambr. lib. de Parad. cap. 8. to. 1. edit. Rom.

Peccatum mortale nõ cõmittitur citra conſenſum.

Peccata venialia nõ poterãt eſſe in ſtatu innocentiæ: nũc ſingula vitari poſſunt, et ſi nõ omnia.

Digitized by Google

Aug.li.12. de Trin. c. 12.to.3.

tatio primi peccati, secundum explanationem Doctoris præcipui Augustini.

De origine, et distinctione capitalium peccatorum. Cap. IX.

COnsequenter descendendum est ad ortum peccatorum in speciali; inter quæ, quædam sunt capitalia, quædam pœnalia, quædam finalia, siue irremissibilia: quasi prima, media, et postrema. Circa ortum vero peccatorum capitalium, hoc est in summa tenendum, videlicet quòd peccatorum actualium, vnum est initium, duplex radix, triplex fomentum, septiforme caput, siue capitale peccatum. Vnum inquam est capitale initium, scilicet Superbia,

Eccli.10.b iuxta quod dicit scriptura: Initium omnis peccati Superbia. Duplex radix, scilicet timor male humilians, et amor male accedens. Triplex fomentum,

1.Ioan.2.c secundum tria, quæ sunt in mundo, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Septiforme vero caput, scilicet superbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, et luxuria. Inter quæ quinque præcedentia sunt peccata spiritualia, duo vero vltima sunt carnalia.

Ratio autem ad intelligentiam horum hæc est: quia cum peccatum mortale, sit actualis a primo principio recessus; recessus autem a primo principio non potest esse nisi per contemptum ipsius, vel in seipso, vel in suo præcepto: contemptus autem primi principij cum sit superbia, necesse est, quòd omnis mortalis peccati culpa, siue offensa, initium sumat a superbia. Quia vero nullus contemnit primum, et summum principium, vel eius præceptum per se, nisi per hoc quòd aliquid aliud ab ipso, vel vult acquirere, vel timet perdere: hinc est, quòd necesse est, omne peccatum actuale originem trahere a duplici radice, scilicet timore, et amore: qui radices sunt malorum, licet non æque primæ. Nam omnis timor ortum habet ab amore: nullus enim timet aliquid perdere, nisi quia amat illud habere: et ideo per ea habet foueri timor, per quæ fouetur et amor. Amor autem inordinatus est respectu commutabilis boni. Et quoniam illud est triplex, scilicet interius, excellentia: exterius, pecunia: inferius, carnalis lasciuia: hinc est quòd necesse est esse tria peccatorum actualium radicalia fomenta, quæ superius sunt prætacta, ad quæ dum anima inordinate fertur, omnia peccata actualia oriuntur.

Deductio septem capitaliũ peccatorum.

Et quia hoc fit secundum septiformem modum, ideo septem sunt peccata capitalia, ex quibus generatur vniuersitas vitiorum. Voluntas enim nostra, aut deordinatur, quia appetit, quod non est appetendum: aut quia refugit, quòd non est refugiendum. Si quia appetit, quod non est appetendum, vt pote bonum, vt nunc, siue commutabile, siue apparens bonum: aut est interius, et sic est priuata excellentia, quam amat superbia: aut exterius, et sic est sufficientia, quam amat auaritia: aut inferius, et sic aut delectabile, quia ad conseruationem indiuidui, et sic alimentum, quod est delectabile secundum gustum, et appetitur a gula: aut quia ad conseruationem speciei, et sic coitus, qui est delectabilis secundum tactum, et appetitur a luxuria. Si autem voluntas deordinatur, quia refugit, quod non est refugiendum: hoc potest esse tripliciter, secundum triplicem modum refugiendi. Aut enim refugit secundum peruersum instinctum ipsius rationalis, et sic est inuidia: aut secũdum instinctum irascibilis, et sic ira: aut secundum instinctum concupiscibilis, et sic est accidia. Vnde quia quattuor sunt principalia appetibilia, et tres vires, secundum quarum instinctum est fuga: ideo tantum septem sunt capitalia peccata. Rursus, quia sensus appetibilis est cum delectatione, sensus autem rei fugiendæ est cum dolore: hinc est, quòd quattuor habent coniunctam lætitiam, tria vero alia habent adiunctam, tristitiam, et pœnam: omnia tamen dicuntur capitalia, quia deordinationes sunt principales, et multarum aliarum deordinationum sunt principia suo modo influentia. Vnde licet quædam ex his principaliter fugam respiciant, habent tamen ex ipsa, delectabilia sua. Nam inuidia vult priuatum bonum possidere, sine socio, et ita integraliter. Ira sine contrario, et ita imperturbabiliter. Accidia sine labore aliquo, et ita infatigabiliter. Et quia hæc non de facili obtinentur, ideo magnum exercitium vitiorum secum trahunt ad huiusmodi, quæ appetunt exequenda, vel ad ea, quæ respuunt declinanda, respectu quorum dicuntur capitalia peccata, quasi capita ex quibus manant alia quamplurima.

De origine, et qualitate pœnalium peccatorum. Cap. X.

DE peccatis pœnalibus hoc tenendum est, quòd licet malum culpæ, et malum pœnæ, sint diuersæ malorum differentiæ; quædam tamen sic sunt peccata, quòd etiam sunt pœnæ peccati. Speciali namque modo, peccata et pœnæ peccati dicuntur illa, quæ habent adiunctum dolorem, et mæstitiam, sicut accidia, inuidia, et consimilia. Minus specialiter dicuntur illa, quæ habent adiunctam, vel meram deprauationem naturæ, vel ignominiam, vel ignorantiam, sicut sunt illa, propter quæ dicitur peccator in reprobum *Rom.1.d* sensum tradi. Generaliter autem peccata, quæ sunt inter primam apostasiam, et vltimam gehennæ pœnam, et peccata possunt dici, et pœnæ peccati, iuxta quod dicit Gregorius: Crimina criminibus vindicari. Licet *Greg.li.25. Mor.c.9.* autem idem dicatur peccatum, et pœna peccati, tenẽdum, tamen est, quòd omnis pœna inquantum pœna iusta est, et a Deo: nulla vero culpa iusta est, nec a Deo, sed tantum a liberæ voluntatis arbitrio. Pœna vero, quæ mere est pœna, a Deo est inflicta: quæ vero est culpa, vel inclinans ad culpam, est contracta, vel acta.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum malum dicat recessum a primo principio, per hoc quòd nocet bono: non autem nocet bono, nisi aliquid adimendo de bono, bonum autem consistit in modo, specie, et ordine: nullum est malum, *Augusti. de nat. boni. c. 4.to.6.* quod non sit modi, speciei, et ordinis corruptiuum. Ordo autem duplex est, scilicet ordo naturæ, et ordo iustitiæ. Ordo autem naturę est in bono naturali, ordo iustitiæ in bono morali. Et quia bonũ naturale in omni natura, bonum morale in voluntate habet cõsistere: ideo ordo naturæ est in omni natura, ordo autem iustitiæ in voluntate electiua habet consistere. Et quia voluntas est instrumentum seipsum mouens, natura vero non: hinc est, quòd ordo iustitiæ est ordo non tantum factus, sed etiam factiuus; ordo autem naturæ, est ordo factus. Quoniam ergo malum potest priuare ordinem iustitiæ, et ordinẽ naturæ; hinc est, quòd duplex est malum, scilicet culpæ, et pœnæ. Rursus quia or- Malum duplex.
do iustitiæ, est ordo voluntarius; hinc est, quòd mălũ culpæ est affectiõ voluntaria, malum autem pœnæ est affectio inuoluntaria. Postremo quia ordo iustitiæ, qui inest voluntati, est ordo factiuus; ideo malum culpæ, quod est eius priuatio, est malum, quod facimus, et malum pœnæ, est malum, quod patimur. Et quia non est passio, nisi naturaliter præcedat actio, nec est actio, ad quam non sequatur aliqua passio; hinc est, quòd nulla est pœna sine præcedente merito culpæ, nulla est et culpa, quin comitetur aliqua pœna. Et quoniam quod facimus, a nobis est: quod nos vero patimur, potest esse a nobis, et ab alijs, vtpote a causa superiori, vel inferiori: ideo licet omnis culpa sit a nobis, non tamen omnis pœna est a nobis, immo quædam est a nobis acta, quædam inflicta, quædam contracta. Et quia cum, qui facit, quod non debet, iustum est pa- Omnis culpa a nobis, non omnis pœna a nobis.
ti, quod

Digitized by Google

ti, quod debet; ideo omnis pœna inquantum pœna, iusta est, et a diuina prouidentia: quia est ad culpam ordinata, et ipsius culpæ ordinatiua. Quia vero passio illa potest esse per ademptionem boni naturalis, vel boni moralis cum naturali; hinc est, quòd quædam pœna est mere pœna, quædam vero est pœna, et culpa: quia bonum morale, quòd est iustitia, non adimitur, nisi per iniustitiam, quæ est culpa. Prima igitur pœna est a Deo, et secundum quòd pœna, et secundum id, quod est: a Deo inquam, non instituente, sed vindicante. Secunda vero cum sit culpa, secundum id, quod culpa est, a Deo non est, nisi solum quantum ad ordinem, ipsa vero, vel est acta si sequatur ad actuale, vel est contracta, si sequatur ad originale. Si igitur proprie accipiatur malum, secundum quòd est priuatio boni naturalis, et affectio inuoluntaria, et malum quod patimur, sic non coincidit cum malo culpæ in idem, licet sit annexum eidem. Si vero accipiatur large, vt dicatur malum, quod patimur, siue a nobis, siue aliunde, siue in natura, siue in voluntate: sic coincidunt in idem, sed non ad idem, vel secundum idem: quia quòd est in se culpa, dicitur respectu præcedentis culpæ pœna: vel culpa ratione actionis, pœna dicitur esse ratione passionis. Et sic patet quo modo, pro quanto, et quare aliquid simul dicatur esse peccatum, et pœna peccati.

De origine peccatorum finalium, quæ sunt peccata in Spiritum sanctum. Cap. XI.

DE peccatis autem finalibus, siue irremissibilibus, cuiusmodi sunt peccata in Spiritum sanctum, hoc est tenendum, quòd licet omne peccatum generaliter sit contra Deum trinum, et vnum: appropriate tamen dicitur aliquod peccatum esse in Patrem, aliquod in Filium, aliquod in Spiritum sanctum. Hoc autem peccatum in Spiritum sanctum irremissibile dicitur in hoc sæculo, et in futuro: non quia in hoc sæculo non possit dimitti, sed quia raro dimittitur, aut vix in hoc sæculo, quantum ad culpam, modicum autem et quasi nihil fiet remissio sibi in futuro quantum ad pœnã. Huius autem peccati sex sunt differentiæ, scilicet inuidia fraternæ gratiæ, impugnatio veritatis agnitæ, desperatio, præsumptio, obstinatio mentis, et impœnitentia finalis.

Quare peccatũ in Spiritũ sãctum dicatur irremissibile, et quot sint eius differẽtiæ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia cum peccatum dicat recessum a primo principio trino, et vno, omne peccatum imaginem Trinitatis deformat, et ipsam animam fœdat, quantum ad triplicem potentiam, scilicet irascibilem, rationalem, et concupiscibilem: et a libero arbitrio procedit, quòd gerit in se insigne Trinitatis, scilicet Patris, ratione facultatis, Filij, ratione rationis, Spiritus sancti, ratione voluntatis. Licet autem hæc tria cõcurrant simul ad omnem culpam, quælibet tamen harum per suum defectum, potest esse ratio deordinandi alias. Defectus autem circa facultatem est impotentia, circa rationem est ignorantia, circa voluntatem est malitia. Et hinc est, quòd cum quædam sint peccata ex impotentia, quædam ex ignorantia, quædam ex malitia: et potentia attribuitur Patri, sapientia Filio, et voluntas Spiritui sancto; quòd quedam dicũtur esse in Patrem, quædam in Filium, quædam in Spiritum sanctum. Et quoniam nihil magis est in voluntate, quàm ipsa voluntas, et voluntas ipsa est origo peccati, nullum peccatum est adeo voluntarium, et mere, sicut est illud, quod prouenit ex corruptione existente in voluntate. Cum enim dupliciter dicatur inuoluntarium scilicet per violentiam, et per ignorantiam: primum per defectum potentiæ, secundum per defectum scientiæ: quãdo voluntas sola corruptione sua, licet possit resistere, et sciat hoc malum esse, aliquid eligit, tunc dicitur peccare ex certa malitia: et tale peccatum mere procedit ex improbitate volũtatis liberi arbitrij, et directe impugnat gratiam Spiritu sancti, per quam fit remissio peccati. Et quia mere procedit ex libertate arbitrij, ideo nõ habet colorem excusationis: et propterea modicum, et quasi nihil debet ei, qui punitur, de pœna relaxari. Quia vero directe impugnat gratiam Spiritus sancti, per quam fit remissio peccati, ideo dicitur irremissibile: non quia nullo modo possit remitti, sed quia quãtum est de se, directe est impugnatiuum medicamenti, et remedij, per quod fieri habet remissio peccati. Et quoniam peccati remissio fit a Deo per gratiam pœnitentialem intra ecclesiasticam vnitatem; ideo differentiæ huius peccati accipiuntur secundum quòd directe impugnant illa tria: aut enim impugnant ipsam gratiam pœnitentialem in se: aut in comparatione ad Deum, a quo datur: aut in comparatione ad Ecclesiam, in qua suscipitur. Si in comparatione ad vnitatem Ecclesiæ, sic quia vnitas Ecclesiæ consistit in fide, et charitate, siue in gratia, et veritate: sic est duplex peccatum, scilicet inuidia fraternæ gratiæ, et impugnatio veritatis agnitæ. Si in comparatione ad Deũ dantem, quia vniuersæ viæ eius, quantum ad iustificationem, maxime sunt misericordia, et veritas: sic est duplex peccatum, vnum quod impugnat misericordiam, et hoc est desperatio: aliud quod impugnat iustitiam, et hoc est impunitatis præsumptio. Si vero impugnat ipsam gratiam pœnitentialem in se, vel secundum se, sic est duplex; quia gratia pœnitentialis facit resilire a peccatis commissis, et præcauere a committendis. Contra primum est obstinatio mentis, contra secundum est impœnitentia finalis, secundum quòd finalis impœnitentia, dicitur propositum non pœnitẽdi: sic enim est species peccati in Spiritum sanctum. Secundum autẽ quòd finalis impœnitentia dicit continuationem peccati vsque in finem, sic est sequela omnium mortalium, quæ in hac vita non remittũtur, et maxime omnium specierum peccati in Spiritum sanctum. Et sic omne peccatum initium sumit a superbia, et consummationem, siue finem habet in finali impœnitentia: in quam qui peruenerit, corruit in gehennam, a qua quidem impœnitentia finali, nullus peccans mortaliter potest liberari, nisi interueniat gratia mediatoris Christi: et ideo incarnationem ipsius desiderabat vniuersitas saluandorum, cui est honor, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Inuoluntarium dupliciter dicitur

Ps.24.b

Peccatum omne deformat Trinitatis imaginem.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
QVARTA PARS,
IN QVA DE INCARNATIONE VERBI AGITVR.

De ratione, qua decuit Verbum Dei incarnari. Cap. I.

POSTQVAM prædicta sunt aliqua de Trinitate Dei, de creatura mundi, et corruptela peccati: restat nunc aliqua breuiter dicere de incarnatione Verbi, per quod quidem Verbum incarnatum facta est salus, et reparatio generis humani: non quia aliter Deus humanum genus saluare, vel liberare non potuerit, sed quia nullus alius modus ita congruus, et conueniens erat ipsi reparatori, et reparabili, et reparationi.

Prima ratio, qua probatur decētia incarnationis Verbi.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorū hæc est: quia cum primum principium effectiuum rerum, non poterat, nec decuit esse nisi Deum, et non minus sit, res conditas reparare, quàm in esse producere, sicut non minus est bene esse, quàm simpliciter esse, decentissimum fuit rerum principium reparatiuum esse Deum summum: vt sicut omnia creauerat Deus per Verbum increatum, sic omnia repararet, per Verbum incarnatum. Quoniam ergo Deus omnia fecit potenter, et sapienter, et optime siue beneuolenter, decuit, vt sic repararet reparanda, quòd suam potentiam, sapientiam, et beneuolentiam ostenderet. Quid autem potentius, quàm coniungere extrema summe distantia in vnam personam? Quid sapientius, et congruentius, quàm quòd ad perfectionem, totius vniuersi fieret coniunctio primi, et vltimi, Verbi, scilicet Dei, quod est omnium principium, et humanæ naturæ, quæ fuit vltima omnium creaturarum? Quid beneuolentius, quàm quòd Dominus propter
Philip. 2. a serui salutem, accipiat serui formam? Immo hoc tantæ benignitatis est, vt nihil clementius, nihil amicabilius, nihil benignius cogitari possit. Conuenientissimus ergo erat hic modus Deo reparatori, propter commendandam diuinam potentiam, sapientiam, et beneuolentiam.

Secunda ratio.

Rursus, quia homo cadens in culpam, auerterat se, et recesserat a principio potentissimo, sapientissimo, et beneuolentissimo; ideo corruerat in infirmitatem, ignorantiam, et malignitatem, ac per hoc de spirituali effectus carnalis, animalis, et sensualis: et ideo ineptus erat ad diuinam virtutem imitandum, ad lucem cognoscendam, ad bonitatem diligēdam: ad hoc igitur quòd homo ab isto statu repararetur, congruētissimum fuit, vt ei condescenderet primum principium, reddendo se illi noscibile, amabile, et imitabile. Et quia homo carnalis, animalis, et sensualis, non nouerat, nec amabat, nec sequebatur, nisi sibi proportionalia, et consimilia: ideo ad eripiendum ho-
Ioan. 1. b minem de hoc statu, Verbum caro factum est, vt ab homine, qui caro erat, et cognosci posset, et amari, et imitari: ac per hoc, et homo Deum cognoscens, et amans, et imitans, remediaretur a morbo peccati.

Tertia ratio

Postremo, quia homo perfecte reparari non poterat, nisi recuperaret mentis innocentiam, Dei amicitiam, et suam excellentiam, qua soli Deo suberat, et hoc nō potuit fieri nisi per Deum in forma serui: ideo congruum fuit Verbum incarnari. Excellētiam, namque recuperare non poterat, nisi reparator esset Deus: quia si mera creatura, tunc homo esset subiectus meræ creaturæ, et sic non recuperaret statum prioris excellentiæ. Amicitiam quoque Dei recuperare non poterat, nisi per mediatorem conuenientem, qui manum posset ponere in vtrumque, et vtrique parti conformis esset, et vtrique amicus: et ideo sicut similis Deo per diuinitatem, sic similis homini per humanitatem. Innocentiam vero mentis recuperare non poterat, nisi dimissa culpa, quam dimittere non decebat diuinam iustitiam, nisi per satisfactionem condignam, et quia satisfacere non poterat, nisi Deus pro toto humano genere, nec debebat nisi homo, qui peccauerat: ideo congruentissimum fuit, humanum genus reparari per Deum hominem, natum de genere Adæ. Quoniam ergo excellentia recuperari non poterat, nisi per reparatorem excellentissimum: nec amicitia reformari poterat, nisi per mediatorem amicabilissimum: nec innocentia reacquiri poterat, nisi per satisfactorem sufficientissimum: excellentissimus autem reparator non est, nisi sit Deus: amicabilissimus mediator non est, nisi sit homo: sufficientissimus satisfactor non est, nisi sit Deus pariter, et homo: congruissima fuit nostræ reparationi incarnatio Verbi, vt sicut genus humanum in esse exierat per Verbum increatum, et in culpam ceciderat per verbum inspiratum, sic a culpa resurgeret per Verbum incarnatum.

De incarnatione Verbi quantum ad vnionem naturarum. Cap. II.

CIrca ipsum igitur Verbum incarnatum tria nobis consideranda occurrunt, scilicet vnio naturarum, plenitudo charismatum, et perpessio passionum, propter redimendum genus humanum. Circa naturarum vnionem hæc tria consideranda sunt ad intelligendum incarnationis mysterium, scilicet opus, modus, et tempus. De opere autem incarnationis, hæc tenenda sunt secundum fidem Christianam, scilicet quòd incarnatio est opus Trinitatis, per quam fit assumptio carnis a diuinitate, et vnio diuinitatis cum carne: ita quòd assumptio, non tantum est carnis sensibilis, sed etiam spiritus rationalis secundum potentiam vegetandi, sentiendi, et intelligendi: ita etiam quòd vnio non fit in vnitate naturæ, sed personæ: non humanæ, sed diuinæ: non assumptæ, sed assumentis: non personæ cuiuslibet, sed personæ solius Verbi, in qua tanta fit vnio, vt quidquid dicitur de filio Dei, dicatur de filio hominis, et econuerso, his tamen exceptis, in quibus exprimitur vnio, vel claditur negatio.

Opus incarnationis.

Incarnationis opus a tota Trinitate emanauit.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia incarnationis opus non solum est a primo, principio inquantum est effectiuum in producendo, verumetiam inquantum reparatiuum remediando, satisfaciendo, et reconciliando. Quoniam ergo incarnatio inquantum dicit aliquem effectum, est a pri-

Digitized by Google

mo principio, quod omnia facit, ratione ſummæ virtutis: et ſubſtantia, virtus, et operatio vnita eſt, et indiuiſa omnimode in tribus perſonis; hinc eſt, quòd neceſſe eſt incarnationis operationem a tota Trinitate emanare. Quia vero eſt a primo principio inquantum eſt reparatiuum remediando, et totum genus humanum lapſum fuerat, et vitiatum, non ſolum ratione animæ, verumetiam et carnis; hinc eſt quod neceſſe fuit, quòd totum aſſumeretur, vt totum curaretur. Et quoniam nobis, magis nota eſt pars carnis, et magis a Deo diſtat, vt expreſſior fiat nominatio, et maior exprimatur humiliatio, et profundior explicetur dignatio; hinc eſt, quòd opus iſtud non inanimatio, ſed incarnatio nominatur.

Nec debuit niſi homo, nec potuit, niſi Deus nos redimere.

Rurſus, quia cum ſit a primo principio inquantum eſt reparatiuum ſatisfaciendo, et ſatisfactio non fit, niſi ab eo, qui debet, et poteſt: et non debet niſi homo, nec poteſt niſi Deus; oportuit, quòd in ſatisfactione ſimul eſſet concurſus vtriuſque naturæ, diuinæ, ſcilicet et humanæ. Et quia impoſſibile eſt quod diuina natura concurrat cum alia, ſicut pars ad conſtitutionem tertij, nec quod ipſa tranſeat in aliam naturam, nec alia natura tranſeat in ipſam, propter ſimplicitatem, et immutabilitatem ipſius perfectiſſimam; hinc eſt, quòd deitas, et humanitas non vniuntur, in vnitate naturæ, nec accidentis: vniuntur igitur in vnitate perſonæ, et hypoſtaſis. Et quoniam diuina natura in nullo ſuppoſito poteſt ſubſiſtere, præterquam in propria hypoſtaſi: ideo vnio illa non poteſt eſſe in hypoſtaſi, ſeu perſona hominis, ſed Dei: ac per hoc per illam vnionem, primum principium in vna ſuarum hypoſtaſum fecit ſeipſum ſuppoſitum humanæ naturæ: et ita vna tantum eſt ibi perſonalitas, et vnitas perſonalis; ex parte, ſcilicet aſſumentis;

Conuenientius fuiſſe filium incarnari.

Poſtremo, quia eſt a primo principio, vt eſt reparatiuum reconciliando, et reconcilians eſt mediator, mediatio autem proprie conuenit Dei filio, ideo et incarnatio. Mediatoris namque eſt, eſſe medium inter hominem, et Deum, ad reducendum hominem ad diuinam cognitionem, ad diuinam conformitatem, et ad diuinam filiationem. Nullum autem decet magis eſſe medium quàm perſonam, quæ producit, et producitur, quæ eſt media trium perſonarum. Nullumq. magis decet reducere hominem ad diuinam cognitionem, quàm Verbum, quo ſe pater declarat, quod eſt vnibile carni, ſicut et verbum voci. Nullumq. magis decet reducere ad diuinam conformitatem, quàm eum, qui eſt imago patris. Nullumq. magis decet ad filiationem adoptiuam reducere, quam filium naturalem: ac per hoc nullum magis decet fieri filium hominis, quàm ipſum filium Dei.

Regula de cõmunicatione idiomatum in Chriſto.

Quoniam igitur idem omnino eſt filius hominis, et Dei ratione incarnationis, et quæcumque vni, et eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem: hinc eſt quòd neceſſario fit communicatio idiomatum, niſi ſit vocabulum, in quo aliqua repugnantia includatur: ſicut ſunt iſta, in quibus includitur reſpectus vnionis vnius naturæ ad alteram. Sicut vnire, incarnari, aſſumere, et aſſumi: vel negatio alicuius, cuius oppoſitum alteri competit: ſicut incipere, eſſe, creare, et conſimilia, in quibus inſtantia fertur contra regulam præhabitam, propter cauſam prædictam.

De incarnatione, quantum ad modum. *Cap. III.*

Luc. 1. c DE modo incarnationis hoc tenendum eſt, quòd Angelo nunciante Virgini myſterium incarnationis perficiendum in ipſa, Virgo credidit, appetijt, et conſenſit: Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit ad ſanctificandum, et fecundandum, cuius virtute Virgo concepit Dei filium, quem Virgo peperit, et poſt partum Virgo permanſit. Concepit autem non ſolum carnem, verumetiam carnem animatam, et Verbo vnitam, nulli peccato obnoxiam, ſed omnino ſanctam, et immaculatam, ratione cuius mater Dei dicitur, et eſt dulciſſima Virgo Maria.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia incarnatio eſt opus manans a primo principio, inquantum eſt reparatiuum modo congruentiſſimo, modo communiſſimo, et modo completiſſimo. Decet enim eius ſapientiam operari congrue: decet eius largitatem operari communiter: et virtutem, operari perfecte. Quoniam ergo incarnatio eſt a primo principio reparante modo congruentiſſimo: et congruus modus eſt, quòd medicina ex oppoſito reſpondeat morbo, et reparatio lapſui, et remedium nocumento. Cum ergo genus humanum lapſum fuerit per diabolicam ſuggeſtionem, et per conſenſum mulieris deceptæ, et generationem concupiſcentialem, transfundentem originale in prolem; oportuit, quòd e contrario hic eſſet Angelus bonus, ſuadens bonum: et Virgo credens, et conſentiens in bonum ſuaſum: et charitas Spiritus ſancti, ſanctificans, et fecundans ad conceptum immaculatum: vt ſic contraria contrarijs curarentur. Ac per hoc ſicut mulier per diabolum decepta, et per virum concupiſcibiliter cognita, et corrupta, transfudit in omnes culpam, morbum, et mortem; ſic mulier per Angelum erudita, et per Spiritum ſanctum ſanctificata, et fecundata, abſque omni corruptione, tam mentis, quàm corporis, prolem generaret, quæ omnibus ad ipſam venientibus, daret gratiam, ſanitatem, et vitam.

Modus incarnationis, quàm conueniens.

Gen. 3.

Rurſus quia incarnatio eſt a primo principio reparante modo communiſſimo. Nam per Verbum incarnatum reparatur lapſus hominum, et angelorum, vt pote cæleſtium, et terreſtrium: et hominum lapſus reparatur ſecundum vtrumque ſexum; vt medicamentum ſit commune omnibus, decentiſſimum fuit, quòd ad incarnationis myſterium fieret concurſus Angeli, mulieris, et viri. Angeli, vt denunciantis: mulieris Virginis, vt concipientis: viri vero, vt conceptæ prolis. Vt ſic Angelus Gabriel eſſet nuncius Patris æterni: Virgo immaculata eſſet templum Spiritus ſancti: proles concepta eſſet ipſa perſona Verbi. Ac per hoc in communi reparatione omnium, communis fieret concurſus trium de triplici hierarchia. ſcilicet diuina, angelica, et humana, ad inſinuandum non ſolum Trinitatem Dei, verumetiam generalitatem beneficij, et liberalitatem reparatoris ſummi. Et quoniam liberalitas Spiritui ſancto appropriatur, et ſanctificatio Virginis, in qua peracta fuit Verbi conceptio: hinc eſt quòd licet opus illud ſit a tota Trinitate, per appropriationem tamen dicitur Virgo concepiſſe de Spiritu ſancto.

Beata Virgo quo modo dicatur cõcepiſſe de Spiritu ſancto.

Poſtremo, quoniam eſt a primo principio reparante modo completiſſimo; hinc eſt, quòd in conceptione completio debita fuit in prole, fuit in conceptu, fuit et in virtute concipiente. Et quia completio debita debuit eſſe in prole; hinc eſt, quòd in inſtanti conceptionis, non tantum fuit ſeminis deciſio, verum etiam conſolidatio, configuratio, viuificatio per animam, et deificatio per deitatem vnitam: vt ſic Virgo Dei filium vere conciperet per vnionem carnis ad deitatem, mediante Spiritu rationali, per quem tamquam per medium congruentiæ, caro erat idonea ad vnionem. Quia vero completio debita debuit eſſe in conceptu, cum ex quattuor modis, tres modi producendi hominem præceſſiſſent. Primus nec de viro, nec de muliere, ſicut in Adam: ſecundus de viro ſine muliere, ſicut in Eua: tertius de muliere, et viro, ſicut in omnibus concupiſcibiliter natis: decuit ad complementum vniuerſi, quartum modum introduci, qui ſcilicet eſſet de muliere, ſine ſemine virili, per virtutem ſummi operatoris. Quia vero completio debita debuit eſſe

In primo inſtanti conceptionis Chriſti multa ſimul cõcurrunt.

Digitized by Google

esse in virtute; hinc est quòd in conceptione filij Dei, simul concurrit virtus innata, virtus infusa, et virtus increata. Virtus innata materiam præparauit, virtus infusa purificando segregauit, virtus increata subito perfecit, quod non poterat a virtute creata, nisi successiue fieri. Et sic beatissima Virgo Maria mater fuit completissimo modo, ipsum Dei filium concipiendo absque viro, fecundante Spiritu sancto. Et quia in mente Virginis amor Spiritussancti singulariter ardebat; ideo in carne eius virtus Spiritussancti miracula faciebat, gratia scilicet partim excitante, et partim adiuuante, et partim eleuante naturam, iuxta quod conceptus ille mirabilis exigebat.

De incarnatione quantum ad plenitudinem temporum. Cap. IIII.

DE tempore vero incarnationis hoc tenendum est, quòd licet Deus in principio potuerit incarnari; noluit tamen nisi in fine sæculorum, præcedente lege naturæ, et lege figuræ, post Patriarchas, et Prophetas: quibus, et per quos fuit incarnatio repromissa. Post quos incarnari dignatus est tamquam in fine temporum, et plenitudine, iuxta quod dicit, Apostolus: *Galat. 4. a* At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret.

Ratio autem ad intelligentiam horum hæc est: quia incarnatio est opus primi principij reparantis, iuxta quod decet, et conuenit secundum libertatem arbitrij, secundum sublimitatem remedij, et secundum integritatem vniuersi: nam sapientissimus artifex, in agendo omnia hæc attendit. Quoniam ergo libertas arbitrij hoc requirit, vt ad nihil trahatur inuita, sic debuit Deus genus humanum reparare, vt salutem inueniret, qui vellet quærere Saluatorem: qui vero nollet quærere Saluatorem, nec salutem per consequens inueniret. Nullus autem quærit medicum, nisi recognoscat morbum: nullus quærit doctorem, nisi recognoscat se ignorantem: nullus quærit adiutorem, nisi recognoscat se impotentem. Quia igitur homo in principio sui lapsus, adhuc superbiebat de scientia, et virtute; ideo præmisit Deus tempus legis naturæ, in quo conuinceretur de ignorantia. Et post, cognita ignorantia, sed permanente superbia de virtute, qua dicebant, non deest, qui faciat, sed deest qui iubeat, addidit legem præceptis moralibus erudientem, et cærimonialibus aggrauantem; vt habita scientia, et cognita impotentia, confugeret homo ad diuinam misericordiam, et gratiam postulandam, quæ data est nobis in aduentu Christi: ideo post legem naturæ, et scripturæ, subsequi debuit, incarnatio Verbi.

Ratio prima de tempore incarnationis Domini.

Ratio secunda.

Rursus quoniam sublimitas, remedij requirit, vt credatur fide firmissima, et ametur charitate ardentissima, tamquam mysterium secretissimum, et saluberrimum; ideo congruentissimũ fuit, vt ante Christi aduentum præirent multa testimonia prophetarum, tam explicita in verbis, quàm implicita in figuris, vt multis, et firmis testimonijs, quòd erat secretum, fieret certum, et indubitabile ad credendum. Præirent etiam multiplicia promissa, et ardentissima desideria, vt promissum beneficium expectaretur, expectatum differretur, dilatum amplius desideraretur, et diu desideratum feruentius amaretur, et amatum gratiosius susciperetur, et susceptum solicitius seruaretur.

Ratio tertia.

Posttemo, quoniam integritas, et perfectio vniuersi requirit, vt vniuersa sint ordinata quantum ad loca, et quantum ad tempora, et hoc opus, scilicet incarnationis erat perfectissimum inter omnia opera diuina, et processus debet esse ab imperfecto ad perfectum, et non econuerso: hinc est, quòd opus illud debuit fieri in fine temporum, vt sicut primus homo, qui erat totius mundi sensibilis ornamentum, vltimo fuerat conditus, scilicet sexto die ad totius completionem: sic secundus homo totius mundi reparati complementum, in quo primum principium coniungitur cum vltimo, scilicet Deus cum limo, fieret in fine temporum, hoc est in sexta ætate, quæ est ætas apta ad exercitium sapientiæ, et ad eneruationem concupiscentiæ, et ad transitum a statu turbinis ad quietem: quæ omnia competunt sextæ ætati decursus mundi propter incarnationem filij Dei. *Gen. 1.*

Quare in aduentu Christi dicitur esse plenitudo temporis.

Quoniam ergo aduentus Christi fuit in tempore legis et gratiæ, et in exhibitione misericordiæ repromissæ, et in principio ætatis sextæ, et hæc omnia dicunt plenitudinem: quia lex gratiæ implet legem scripturæ, et solutio promissi implet promissionem, et sexta ætas ratione perfectionis senarij sonat in plenitudinem: hinc est, quòd in aduentu filij Dei dicitur esse plenitudo temporum, non propter hoc, quòd in eius aduentu tempus finiatur: sed quia temporalia mysteria impleantur. Sicut autem Christus non debuit venire in principio temporis, quia aduentus eius nimis fuisset festinus: sic nec debuit differre usque in finem vltimum, quia tunc nimium esset tardus. Decebat enim Saluatorem inter tempus morbi, et tempus iudicij, introducere tempus remedij. Decebat mediatorem quædam suorum membrorum præcedere, quædam sequi. Decebat ductorem perfectum tunc se ostendere, cum esset opportunitas currendi ad brauium: et hoc est in fine temporum, et citra terminum, et in approximatione ad finale iudicium: vt per timorem iudicij stimulati, et per spem præmij attracti, et per perfectionem exempli animati vigorose, et perfecte sequamur ducem de virtute in virtutem, vsque quo perueniamus ad brauium felicitatis æternæ.

Christi aduentus quã fuerit opportunus.

Psal. 83. c
Philip. 3. c

De plenitudine gratiæ Christi, quantum ad charismata in affectu. Cap. V.

POstquam innotuit nobis Verbum incarnatum, quantum ad vnionem naturarum, considerandum est, quantum ad plenitudinem charismatum spiritualium. Circa quæ primo consideranda est plenitudo gratiæ in affectu: deinde plenitudo sapientiæ in intellectu: et postremo plenitudo meriti in opere, et effectu. De plenitudine igitur gratiæ in affectu in Christo hoc tenendum est, quòd in Christo a sui conceptione fuit plenitudo omnis gratiæ quantum ad gratiam singularis personæ, quantum ad gratiam capitis, et quantum ad gratiam vnionis. Ita quod per gratiam singularis personæ, habuit omnis culpæ immunitatem, et quantum ad actum, et quantum ad posse: quia nec peccauit, nec peccatum potuit habere. Per gratiam vnionis dignus est non tantum felicitate gloriæ, verum etiam adoratione latriæ, quæ est cultus reuerentiæ soli Deo debitæ. Per gratiam vero capitis influit motum, et sensum in vniuersos, qui ad eum accedunt, vel per fidem rectam, vel per fidei sacramenta, siue aduentum eius præcesserint, siue fuerint subsecuti. Nam turbæ, quæ præibant, et quæ sequebantur, clamabant: Osanna filio Dauid. *Mat. 21. a*

In Christo a sui conceptione fuit omnis plenitudo gratiæ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia reparatio, est operatio primi principij, ita quod ab ipso manat secundum liberalitatem, et ad ipsum reducit secundum conformitatem: ideo oportet, quòd fiat per gratiam, et deiformitatem. Gratia enim et manat a Deo liberaliter, et reddit hominem deiformem. Quoniam ergo reparatiuum principium per gratiam reparat, et omnis res plenius et perfectius est in suo fonte et origine, quàm alibi; necesse est, quòd in principio nostro, reparatiuo, scilicet Christo Domino, fuerit omnis gratiæ plenitudo. Et quoniam reparatiuum principium in reparando non tantum tenet rationem

Digitized by Google

principij, verum etiam medij, et extremi; extremi quidem, in ſatisfaciendo: medij, in reconciliando: et principij, in ſuperinfluendo: ideo neceſſe eſt, quòd in Chriſto fuerit plenitudo gratiæ ratione extremi ſatisfacientis, medij reconciliantis, et principij ſuperinfluentis. Quoniam igitur extremum ad ſatisfaciendum idoneum, neceſſe eſt eſſe Deo placens: ac per hoc ab omni peccato perfecte immune, et hoc non poteſt eſſe niſi per donum diuinæ gratiæ in aliquo homine; neceſſe fuit ponere in Chriſto gratiam ipſam ſanctificantem, et confirmantem, quàm vocamus gratiam ſingularis perſonæ. Rurſus quoniam medium ad reconciliandum conueniens non eſt, niſi habeat in ſe vtramque naturam ſuperiorem, et inferiorem, ſcilicet adorabilem, et adorantem, et hoc nullo modo fieri poteſt, niſi per ſumme dignatiuam, et gratuitam vnionem: ideo neceſſe eſt in Chriſto ponere gratiam, ſuper omnem gratiam, et omnimoda reuerentia venerandam, quam vocamus gratiam vnionis, ratione cuius Chriſtus homo, eſt ſuper omnia benedictus Deus, et ideo cultu latriæ venerandus. Poſtremo, quia principium ad influendum efficax non eſt, niſi habeat in ſe plenitudinem fontalem, et originalem, quæ non tantum eſt plenitudo ſufficientiæ, ſed etiam ſuperabundantiæ: ideo neceſſe eſt Verbum incarnatum eſſe plenum gratiæ, et veritatis, ita quòd de plenitudine eius accipere valeant vniuerſi iuſti, ſicut vniuerſa membra a capite recipiunt influentiam motus et ſenſus. Et propter hoc vocatur hæc gratia, gratia capitis, pro eo quòd ſicut caput habet in ſe ſenſuum plenitudinem, et ceteris membris eſt conforme, ceterisq. præſidet, ac ceteris beneficium præſtat influentiæ, quæ ipſi capiti connectuntur: ſic Chriſtus habens in ſe gratiam ſuperabundantem, et nobis conſimilis in natura, præ ceteris ſanctus, et iuſtus, ceteris, qui ad ipſum accedunt, præſtat beneficium gratiæ, et ſpiritus, per quæ fit ſenſus, et motus in ſpiritualibus.

De triplici gratia in Chriſto.

Gratia vnionis eſt ſumma.

Rom. 9. b

Ioan. 1. b

In Chriſto cur ſit ratio influẽdi reſpectu omnium.

Et quoniam ad ipſum accedere eſt per fidem, vel per fidei ſacramentum, et fides Chriſti eadem eſt in præteritis, præſentibus, et futuris: ideo ratio influendi in Chriſto ponitur reſpectu omnium tam præteritorum, quàm præſentium, quàm etiam futurorum in Chriſtum credentium, et in Chriſto renatorum: qui per fidem copulantur Chriſto, et per gratiam influentem fiunt membra Chriſti, et templa Spiritus ſancti: ac per hoc filij Dei patris, connexi ad inuicem per indiſſolubile vinculum charitatis. Quod ſicut diſtantia locorum non diuiditur, ſic nec diuturnitate temporum ſeparatur; ac per hoc omnes iuſti, vbicumque ſint, et quandocumque fuerint, vnum efficiunt corpus Chriſti myſticum, ſenſum et motum ſuſcipiendo ab vno capite influente, ſecundum fontalem, radicalem, et originalem plenitudinem omnis gratiæ in Chriſto habitantis ſicut in fonte.

1. Cor. 6. d

De plenitudine ſapientiæ Chriſti in intellectu. Cap. VI.

Plenitudo ſapiẽtiæ triplex in Chriſto.

DE plenitudine vero ſapientiæ Chriſti in intellectu, hoc tenendum eſt, quòd in Verbo incarnato Chriſto ſcilicet Domino noſtro, fuit omnis ſapientiæ plenitudo, non ſolum quantum ad cognita, verum etiam quoad cognoſcendi modos, et differentias. In Chriſto namque fuit cognitio ſempiternalis ex parte deitatis: cognitio ſenſibilis ex parte ſenſualitatis et carnis: cognitio ſcientialis ex parte mentis et ſpiritus. Et hæc fuit triplex, quædam ſcilicet per naturam, quædam per gratiam, et quædam per gloriam. Vnde ſapientiam habuit, et vt Deus, et vt homo: et vt comprehenſor, et vt viator: et vt illuminatus per gratiam, et vt recte formatus per naturam: et ita in vniuerſo fuerunt in Chriſto quinque modi cognoſcendi. Primus eſt ſecundum diuinam naturam, et hoc modo cognouit omnia actualia, et potentialia, finita et infinita, cognitione actuali, et comprehenſiua. Secundus eſt per gloriam, et hoc modo cognouit omnia actualia, et finita, cognitione actuali, et comprehenſiua, infinita vero, cognitione habituali, vel exceſſiua. Tertius per gratiam, et hoc modo, cognouit omnia ſpectantia ad humani generis redemptionem. Quartus eſt ſecundum naturam integram, cuiuſmodi fuit in Adam, et hoc modo cognouit omnia, quæ ſpectant ad vniuerſi conſtitutionem. Quintus eſt ſecundum ſenſibilem experientiam, et hoc modo cognouit omnia, quæ veniunt ad organa ſenſuum, ſecundum quem modum dicitur, quòd didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam.

Quinque modi cognoſcẽdi in Chriſto.

Hebr. 5. c

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia ſicut reparatiui principij eſt, nos reparare per liberaliſſimam gratiam; ſic etiam per prouidentiſſimam ſapientiam. Quod enim ſecundum ordinem ſapientiæ conditum fuerat, non poteſt abſque luce, et ordine ſapientiæ reparari; et ideo ſicut Chriſtus debuit eſſe immunis ab omni culpa, ſic elongatus debuit eſſe ab omni ignorantia, ac per hoc totaliter repletus ſupernæ ſapientiæ luce, et circumfulgentia. Quapropter cognitionem perfectam habuit ſecũdum vtramque naturam, et potentiam cognoſcitiuam, et ſecundum omnium rerum exiſtentiam. Quia ergo res habent eſſe in æterna arte, et in humana mente, et in proprio genere; neceſſe fuit Chriſtum habere hanc triformem rerum cognitionem. Quia vero res dupliciter poteſt cognoſci in arte, ſcilicet vel ab ipſo artifice, vel ab alio contemplante artem: ſimiliter habet dupliciter cognoſci in mente, etiam præter acquiſitionem, quæ Chriſto non competit propter imperfectionem, ſcilicet vel ſecundum habitum innatum vel ſecundum habitum infuſum: hinc eſt, quòd neceſſarium fuit ad perfectam ſapientiæ plenitudinem, quinque modos prædictos reperiri in Chriſto Deo, et homine, vt in arte æterna cognoſceret res, et per naturam deitatis, et per gloriam comprehenſionis: in mente autem ſua per habitum naturalem, et innatum, ſicut cognouerunt Adam, et Eua, et Angeli: et per habitum gratuitum, et infuſum, ſicut ſancti Dei per Spiritum ſanctum illuminati: in proprio vero genere cognoſceret via ſenſus, et memoriæ, et experientiæ, quæ in nobis facit rem incognitam cognoſci, in Chriſto vero rem cognitam ſecundum vnum modum, cognoſci fecit ſecundum alium modum. Quoniam autem diuina ſubſtantia, virtus, et operatio eſt immenſa, hinc eſt, quòd ſecundum primum modum, qui eſt per naturam deitatis, infinita actualiter comprehendit, quodam enim ineffabili modo ſumme infinito, omnis infinitas eſt finita. Quia vero creaturæ quantumcumque ſublimatæ finita eſt ſubſtantia, virtus, et operatio, ita tamen quòd mens humana non quieſcit, niſi in bono infinito, nec tamen illud proprie comprehendit, quia infinitum non comprehenditur a finito, accepta comprehẽſione proprie: hinc eſt, quòd quantum ad ſecundum modum cognoſcendi, anima Chriſti per gloriã comprehẽſionis, capit quantumcũque poteſt capere natura finita per bonum infinitum beatificata, cui eſt ſumme vnita; ac per hoc ad finita ſe extendit actualiter comprehendendo, ad infinita vero habitualiter, vel etiã excedendo. Non enim poteſt anima Chriſti æquari Verbo, nec in ſciẽtia, nec in aliquo alio. Rurſus, quia gratia maxime reſpicit opus reparationis; hinc eſt, quòd ſecundũ tertium modum cognoſcendi per gratiam perfectiſſimam, cognouit Chriſtus omnia, quæ ſpectant ad reparationem noſtram, longe excellentius et melius, quàm aliquis prophetarum, vel etiam angelorum. Amplius, quia natura hominis bene inſtituta, nata erat omnibus creaturis præeſſe, et ipſas noſſe tamquam eas, quæ debeant ſibi ſeruire, ſicut patuit in primi hominis cõditione: hinc eſt, quòd quantum

Res habent triplex eſſe.

Digitized by Google

tum ad quartum modum cognoſcendi, cognouit Chriſtus omnia, quæ ſpectant ad mundanam machinam conſtruendam, longe excellentius, quàm Adam. Poſtremo quia ſenſus non eſt perceptiuus rerum, niſi ad obiecti præſentiam: hinc eſt, quòd ſecundum cognitionem ſenſitiuam non ſimul cognoſcebat omnia, ſed modo hæc, modo illa, iuxta quòd opportunum erat ad reparationem humani generis faciendam.

De plenitudine meriti Chriſti in effectu. Cap. VII.

Septé modi merendi in Chriſto.

DE plenitudine autem meriti Chriſti hoc tenẽdum eſt, quòd in Chriſto Domino fuit omnis meriti perfectio et plenitudo. Primo quantum ad eum, qui merebatur, quia non tantum fuit homo, verumetiam Deus. Secundo quantum ad tempus, in quo merebatur, quia ab inſtanti conceptionis ſuæ vſque ad horam mortis ſuæ. Tertio quantum ad id, per quod merebatur, quia per perfectiſſimum habitum charitatis, et perfectiſſimum exercitium virtutis in orando, in agendo, et in patiendo. Quarto quantum ad eum, cui merebatur, quia non tantum ſibi verumetiam nobis, immo omnibus iuſtis. Quinto quantum ad illud, quod merebatur nobis, quia nõ tantum gloriam, verumetiã gratiam, et veniam; et non tantum gloriam ſpiritus, ſed etiam ſtolam carnis, et apertionem ianuæ cæleſtis. Sexto quantum ad id, quod merebatur ſibi, quia licet non mereretur ſibi glorificationem mentis, quã iam habebat; merebatur tamen glorificationem corporis, et accelerationem reſurrectionis, et clarificationem ſui nominis, et dignitatem iudiciariæ poteſtatis.

Tripliciter dicitur aliquis mereri.

Septimo quantum ad modum, quo merebatur. Cum enim tripliciter dicatur aliquis mereri, vel de indebito faciendo debitum: vel de debito faciẽdo magis debitum: vel de debito vno modo, faciendo debitum alio modo; omnibus his modis meruit nobis, tertio tantum modo meruit ſibi, faciente hoc plenitudine gratiæ Spiritus ſancti, per quam Chriſtus ſimul erat beatus, et in ſtatu merendi: ita quòd ſuper eius meritum, omnia merita noſtra habent fundari.

Plenitudo meriti in Chriſto probatur ratione triplicis gratiæ.

Ratio autem ad intelligentiam horum hæc eſt: quia cum in principio reparatiuo, Chriſto ſcilicet Domino noſtro neceſſaria fuerit plenitudo gratiæ et ſapientiæ, quæ ſunt nobis origo recte, et ſancte viuendi: neceſſe eſt, quòd in Chriſto fuerit plenitudo, et perfectio omnis meriti, ſecundum omnem modum plenitudinis. Quia enim in Chriſto fuit plenitudo gratiæ vnionis, per quam erat Deus ab inſtanti cõceptionis, habens gloriam comprehenſionis, et motum liberi arbitrij: hinc eſt, quòd neceſſario fuit in Chriſto perfectio meriti, et quantum ad excellentiſſimam dignitatem merentis, et quantum ad celerrimam opportunitatem temporis. Rurſus quia fuit in eo plenitudo gratiæ ſingularis perſonæ, per quam habuit firmam charitatem, et omnes virtutes perfectas, quantum ad habitus, et exercitia: neceſſe fuit, quod in eo eſſet plenitudo meriti, quantum ad id, per quod contingit mereri, cuiuſmodi eſt radix charitatis, et actus multiplicis virtutis. Amplius, quia fuit in eo plenitudo gratiæ capitis, per quam pleniſſimam habuit influentiã in membra ſua, hinc eſt, quòd plenitudinem habuit meriti, non tantum reſpectu ſui, ſed etiam reſpectu noſtri, quibus ſicut omnia ſpiritualia, quæ habemus, influit ratione deitatis, ſic meruit ratione aſſumptæ humanitatis, ſiue ſint bona ſtatus præſentis, ſiue æternæ felicitatis.

Poſtremo, quia tantorum chariſmatum plenitudo, neceſſario ponebat in Chriſto ſummam, et perfectam felicitatem, ſecundum ſui partem ſuperiorem, licet diſpenſatiue propter nos eſſet in ſtatu viæ: hinc eſt, quòd perfectionem habuit meriti, quantum ad id, quod meruit ſibi, quia non gloriam et beatitudinem animæ concreatam, quæ naturaliter in ipſo omne meritum anteibat, ſed ſolum illa, cum quibus ſtatus viæ ſtare non poterat, ſicut ſtolam carnis cum glorificatione ſuæ excellentiſsimæ dignitatis: hinc eſt, quòd perfectionem habuit meriti quãtum ad modum merendi. Quia enim in ipſo ab inſtanti conceptionis fuit perfectiſsima plenitudo, ſtatim omnia meruit, quæ potuit mereri reſpectu ſui: ac per hoc de debito vno modo, facere potuit debitum alio modo: de indebito autem debitum, vel de debito magis debitum facere non potuit ſibi: quia nullo modo potuit in ſanctitate proficere, cum a principio eſſet ſanctiſsimus: fecit tamen hoc nobis, qui merito ipſius iuſtificamur per gratiam, et proficimus in iuſtitia, et per æternam gloriam coronamur. Ac per hoc, in merito Chriſti radicata ſunt omnia merita noſtra, ſiue ſatisfactoria pœnæ, ſiue meritoria vitæ æternæ: quia nec ab offenſa ſummi boni digni ſumus abſolui, nec immenſitatem æterni præmij, quæ Deus eſt, digni ſumus lucrari, niſi per meritum hominis Dei, cui dicere poſſumus, et debemus: Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. Ipſe inquam eſt Dominus, cui propheta dixit: Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Omnia merita noſtra radicata in merito Chriſti.

Iſa. 26. b

Pſal. 15. a

De paſſione Chriſti inquantum ad ſtatum patientis. Cap. VIII.

POſtquam circa Verbum incarnatum conſiderata eſt vnio naturarum, conſiderata eſt nihilominus plenitudo chariſmatum: deinde conſideranda eſt tolerantia paſsionum. Circa quam conſiderandus eſt ſtatus patientis, et modus patiendi, et exitus paſsionis. De ſtatu vero patientis hæc tenenda ſunt, ſcilicet quòd Chriſtus aſſumpſit non tantum humanam naturam, ſed etiam defectus circa naturam. Aſſumpſit enim pœnalitates corporales, vt famem, ſitim, et laſſitudinem. Aſſumpſit et ſpirituales, vt triſtitiam, gemitum, et timorem. Nec tamen omnes corporales aſſumpſit, ſicut ſunt defectus ægritudinum corporalium multiformium. Nec omnes, ſpirituales, ſicut ſunt ignorantia, et rebelliones carnis ad ſpiritum. Nec qualitercumque, quia ſic neceſsitatem patiendi ſuſcepit, vt tamen nihil pati poſſet inuite, nec ſecundum voluntatem diuinitatis, nec ſecundum voluntatem rationis: licet paſsio fuerit contra voluntatem ſenſualitatis, et carnis, ſicut exprimit oratio Saluatoris, quæ dicit: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.

Chriſtus humanã naturã aſſumpſit, et defectus aliquos circa eam, non tamẽ omnes.

Mat. 26. d

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum principium reparatiuum in reconciliando, neceſſario habeat mediatoris officium; ideo neceſſe eſt, quòd habeat conuenientiam cum vtroque extremorum non ſolum quantũ ad naturam, verumetiã quantum ad ea, quæ ſunt circa naturam: quoniam ergo Deus eſt iuſtus, et beatus, impaſsibilis, et immortalis; homo vero lapſus eſt peccator, et miſer, paſsibilis, et mortalis: neceſſe fuit mediatorem Dei, et hominum, vt poſſet hominem reducere ad Deum, cum Deo communicare in iuſtitia, et beatitudine; cum homine vero in paſsibilitate, et mortalitate: vt ſic habendo mortalitatem tranſeuntem, et beatitudinem permanentem, hominem reduceret de præſenti miſeria, ad vitam beatam. Sicut econtra, angelus malus, habendo immortalitatem cum miſeria et iniuſtitia, fuit mediator faciens cadere in culpam, et miſeriam per ſuggeſtionem ſuam. Quoniam ergo Chriſtus mediator debuit habere innocentiam, et beatitudinem fruitionis, cum mortalitate, et paſsibilitate; hinc eſt, quod ſimul debuit eſſe viator, et comprehenſor. De omni enim ſtatu aliquid habuit in ſe, ſecundum quod dicitur, aſſumpſiſſe de ſtatu innocentiæ peccati immunitatem: de ſtatu naturæ lapſæ mortalitatem: de ſtatu vero gloriæ beatitudinem fruitionis perfectæ.

Rurſus quoniam pœnalitates vitioſæ, ſicut ſunt illa quattuor propter peccatum mortale inflicta, ſcilicet ignoran-

Digitized by Google

ignorantia, infirmitas, malitia, et concupiſcentia ſtare non poſſunt cum perfectiſſima innocentia : hinc eſt, quòd has nec aſſumere debuit, nec aſſumpſit. Quia vero pœnæ, quæ ſunt exercitatiuæ virtutis perfectæ, et teſtificatiuæ humanitatis veræ, non ſimulatæ; potiſſimæ illæ ſunt, quæ reſpiciunt noſtram naturam in communi, ſicut fames et ſitis in abſentia alimenti, triſtitia et timor in præſentia nocumenti : hinc eſt, quòd illas debuit aſſumere, et aſſumpſit. Poſtremo quia nullus innocens debet inuitus aliquam pœnam ſuſtinere, quia hoc eſſet contra ordinem diuinæ iuſtitiæ, nullus etiam mortalis vult mori et pati, ſecundum appetitum naturæ, quia naturaliter refugit mortem; hinc eſt, quòd Chriſtus debuit habere huiuſmodi pœnalitates, ſic tamen, vt nihil poſſet pati inuite ſecundum rationem, non ſolum propter beatitudinem, et deitatem omnipotentem ſibi vnitam, per quã poterat repellere omnia; ſed etiam propter perfectiſſimam innocentiam, qua ſecundum ordinem naturalis iuſtitiæ, nihil permittitur pati inuite : ſic etiam pateretur, vt etiam hoc eſſet contra naturalem inclinationem, et appetitum naturæ, qui eſt in ſenſualitate, et carne. Et hinc eſt, quòd Chriſtus orans ſecundum rationem, voluntatem carnis exprimebat, quæ paſſionem refugiebat, cum dicebat: Tranſeat a me calix iſte: voluntatem rationis voluntati patris cõformabat, et appetitui carnis præponebat, cum dicebat: Nõ mea voluntas, ſed tua fiat. Et ſic vna voluntas non erat alteri contraria: quia ſecundum voluntatem diuinam, quod iuſtum erat voluit: ſecundum voluntatem rationis, iuſtitiæ conſenſit: ſed ſecundum voluntatem carnis pœnam recuſauit, ſed tamen iuſtitiam non accuſauit. Et ſic vnaquæque voluntas, quod ſuum erat operabatur, et quod ad ſe pertinebat ſequebatur, voluntas ſcilicet diuina iuſtitiam, voluntas rationalis obedientiam, voluntas carnis, naturam: ac per hoc non erat in Chriſto colluctatio, et pugna, ſed pacata ordinatio, et tranquillitas ordinata.

Mat.26.d

Ibidem.

De paſſione Chriſti quantum ad modum patiendi. *Cap.* IX.

DE modo autem patiendi hoc tenendum eſt, quòd Chriſtus paſſus eſt paſſione generaliſſima, paſſione acerbiſsima, paſsione ignominioſiſsima, paſsione interemptoria, ſed viuificatiua. Paſsione inquam generaliſsima, quantum ad naturam humanam, non ſolum ſecundum omnia membra corporis principalia, verumetiam ſecundum omnem animæ potentiam, licet nihil pati poſſet ſecundum diuinam naturam. Paſſus eſt etiam paſsione acerbiſsima, quia non ſolum dolendo, vt patiens per vulnera, ſed etiam condolendo, vt compatiens propter noſtra delicta. Paſſus eſt etiam paſsione ignominioſiſsima, et propter patibulum crucis, quæ erat ſupplicium peſsimorum, et propter conſortium iniquorum, videlicet latronum, cum quibus fuit deputatus. Paſſus eſt etiam paſsione interemptoria per ſeparationẽ animæ a corpore, ſalua tamẽ vnione vtriuſque cum deitate. Anathema enim eſt, qui dicit Dei filium naturam, quam ſemel aſſumpſit, aliquando reliquiſſe.

Iſa.53.d

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia reparatiuum principium, ſicut ordinate produxit, ſic et ordinate reparare debuit genus humanũ. Sic igitur reparare debet, vt ſalua ſit libertas arbitrij, ſaluus ſit nihilominus honor Dei, ſaluus ſit etiam ordo regiminis vniuerſi. Quia ergo reparare debuit, ſalua libertate arbitrij, reparauit dando exemplum efficaciſsimum: exemplum autem illud efficaciſsimum eſt, quod inuitat, et informat hominem ad culmen virtutum. Nihil autem magis informat hominem ad virtutem, quàm exemplum tolerandi mortem, propter iuſtitiam, et obedientiam diuinam, mortem, inquam, non quamcumque, ſed pœnaliſsimam.

Exemplum efficaciſſimum dedit Chriſtus in paſſione.

A Nihil vero magis incitat; quàm tanta benignitas, qua pro nobis altiſsimus Dei filius abſque noſtris meritis, immo cum multis noſtris demeritis, poſuit animam ſuam: quæ benignitas tanto maior oſtenditur, quanto pro nobis grauiora, et abiectiora pati voluit Deus. Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Ex quo inuitamur ad ipſum amandum, et amatum imitandum.

Rom.8.f

Satisfactio Chriſti.

Rurſus quia reparare debuit, ſaluo honore Dei, ideo reparauit offerendo obſequium ſatisfactiuum. Eſt autem ſatisfacere, honorem Deo debitum rependere. Honor autem Deo ſubtractus per ſuperbiam, et inobedientiam, reſpectu rei, ad quam homo aſtringitur, nullo modo melius reſtituitur, quàm per humiliationem, et obedientiam ad eam rem, ad quam nullatenus tenebatur. Quoniam ergo Chriſtus Ieſus, inquantum Deus, æqualis erat Patri in forma Dei; inquantum homo innocens nullatenus erat debitor mortis, dum ſemetipſum exinaniuit, et factus eſt obediens vſque ad mortem, exoluit Deo, quæ non rapuit per obſequium ſatisfactionis perfectæ, et obtulit ſacrificium ſuauitatis ſummę pro perfecta Dei placatione. Poſtremo quia reparare debuit, ſaluo ordine regiminis vniuerſi, ideo per remedium conuenientiſsimum reparauit. Conuenientiſsimum autem eſt, vt contraria contrarijs curentur.

Phil.2.a

Pſ.68.b

Quia ergo homo volens eſſe ſapiens, vt Deus, peccauit in ligno vetito volens delectari, ita quòd inclinatus eſt ad libidinem, erectus in præſumptione, ac per hoc totum genus humanum infectum eſt, et perdidit immortalitatem, et incurrit debitam mortem: hinc eſt, quòd ad hoc, quòd homo repararetur conuenienti remedio, Deus factus homo, voluit humiliari, et in ligno pati: et contra vniuerſalem infectionem pati paſsione generaliſsima: contra libidinem paſsione acerbiſsima: contra præſumptionem paſsione ignominioſiſsima: contra mortem debitam et inuitam, pati voluit mortem non inuitam, ſed voluntariam.

Gen.3.b

Paſſio Chriſti generalis, quia generalis fuit in nobis corruptio.

Quia ergo generalitas corruptionis in nobis infecerat non ſolum corpus et animam, ſed etiam omnem corporis partem, et omnem animæ potentiam; hinc eſt, quòd Chriſtus paſſus eſt in omni corporis parte, et in omni potentia animæ, et in ſuperiori portione rationis, quæ ſumme in Deo delectabatur vt ratio, et propter vnionem ſui ad ſuperius: et ſumme patiebatur vt natura, et propter coniunctionem ad inferius, quia Chriſtus erat viator et cõprehenſor ſimul.

Rurſus, quia libido vehementer infecerat in nobis animam et carnem, et quantum ad carnalia, et quantum ad ſpiritualia peccata: hinc eſt, quòd Chriſtus et acerbiſsima paſsione paſſus eſt in carne, et amariſſima compaſſus eſt in anima. Et quia in carne erat maxima æqualitas complexionis, et perfecta viuacitas ſenſuum, in anima vero ſumma charitas ad Deum, et ſumma pietas ad proximum: hinc eſt, quòd vterque dolor fuit intenſiſsimus. Amplius quia tumor ſuperbiæ aliquando conſurgit interius ex præſumptione, et aliquando exterius ex oſtentatione, et aliena laude: ideo ad remediandum omnem ſuperbiam, Chriſtus paſſus eſt vtrumque genus ignominiæ, et in ſe patiente, et in comitatu, quem habuit in paſsione. Poſtremo quia hæc omnia non attingebant diuinam naturam impaſsibilem, ſed ſolum humanam: hinc eſt, quòd in morte Chriſti ſic facta eſt diuiſio animæ a carne, vt tamen ſalua eſſet vnitas perſonæ, et vnio tam carnis, quàm animæ cum deitate. Et quia vnio animæ cum corpore facit hominem, et facit viuum; hinc eſt, quòd Chriſtus non fuit homo in illo triduo, licet anima, et caro eſſent vnitæ cum Verbo. Vnde, quia mors in humana natura, non potuit mortem inducere in perſonam, quæ ſemper fuit viua; ideo mortua eſt mors in vita, et per Chriſti mortem abſorpta

Superbiæ tumor dupliciter conſurgit.

Chriſtus non fuit homo in triduo mortis.

Digitized by Google

1. *Cor.* 15. *g. ex Oſea* 13. abſorpta eſt mors in victoria, et deuictus princeps mortis: aç per hoc homo a morte, et cauſa mortis, per meritum mortis Chriſti, tamquam per medium efficaciſſimum liberatus.

De paſſione Chriſti quantum ad exitum paſſionis. Cap. X.

Fructus paſſionis Chriſti. DE exitu autem paſſionis Chriſti, et fructu hæc indubitanter tenẽda ſunt, quòd anima Chriſti poſt paſſionem deſcendit ad infernum, ſiue ad limbum, ad liberationem non omnium, ſed eorũ, qui inter membra Chriſti deceſſerunt, per fidem viuam, vel per fidei ſacramenta. Poſt hæc tertia die reſurrexit a mortuis reſumendo corpus, quòd primo viuificauerat, ſed nõ tale, quale prius fuerat: quia prius fuerat paſſibile et mortale, poſtea autem reſurrexit impaſſibile et immortale, viuens perpetuo. Deinde poſt quadraginta dies aſcendit ad cælos, vbi ſuper omnem creaturam exaltatus, ſedet ad dexteram Dei patris. Quod dictum intelligitur non quantum ad ſitum, qui non competit Deo patri, ſed quantum ad excellentiam bonorum: quia ſcilicet reſidet in potioribus bonis patris. Poſtremo, interiectis decem diebus, miſit in Apoſtolos promiſſum Spiritum ſanctum, per quem congregata eſt Eccleſia gentium, et ordinata ſecundum diuerſas diſtributiones officiorum, et gratiarum.

Act. 1. *b*

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia ſicut Chriſtus inquantum Verbum increatum, perfectiſſime omnia formauit: ſic inquantum incarnatum, omnia perfectiſſime reformare debuit. Decet enim perfectiſſimum principium, opus non dimittere citra perfectum. Debuit ergo reparatorium principium redemptionis humanæ remedium perducere ad perfectum. Ad hoc autem quòd eſſet perfectiſſimum, oportuit quòd eſſet ſufficientiſſimum, et efficaciſſimum. Quia ſufficientiſſimum, ideo ſe extendit ad cæleſtia, terreſtria, et infernalia. Quia ergo per Chriſtum ſunt infernalia recuperata; terreſtria remediata, cæleſtia reintegrata: ita quòd primum horum fecit per veniam, ſecundum per gratiam, et tertium per gloriam: ideo poſt paſſionem anima deſcendit ad inferos, ad liberandum in inferno detentos: deinde reſurrexit a mortuis, ad viuificandum in peccatis mortuos: aſcendit ad cælos reducendo captiuitatem, ad reintegrandum Hieruſalem cæleſtem: miſit Spiritum ſanctum, ad ædificandum Hieruſalem terreſtrem. Quæ omnia neceſſario conſequuntur, et exiguntur ad ſufficientiam reparationis humanæ.

Rurſus quia remedium illud fuit efficaciſſimum, tam in eos, qui Chriſti aduentum præceſſerunt, quàm in eos, qui ſequuntur, qui tamen ad ipſum Chriſtum acceſſerunt, et accedunt, et eius membra fuerunt, et ſunt, tales autem ſunt qui adhærent ei per fidem, ſpem, et charitatem: ideo remedium illud habere debuit efficaciam, primo in eos, qui in Chriſtum crediderunt, credendo ſperauerunt, et ſperando amauerunt: ac per hoc ſtatim debuit ad inferos deſcendere ad ipſorum liberationem. Vnde aperta ianua cæli per Chriſti paſſionem, qui ſatisfaciendo amouerat romphæam, mutando ſentẽtiam diuinam, eripuit de inferno omnia membra ſua. Debuit etiam habere efficaciam præcipuam in eos, qui Chriſti aduentum ſequuntur: vt attrahendo ad fidem, ſpem, et charitatem, tandem ad gloriam perduceret cæleſtem.

Gen. 3. *d*

Vt igitur ædificaret ad fidem, qua credimus Chriſtum verum hominem, et verum Deum: qua etiam credimus eum voluiſſe nos redimere per mortem, et ad vitam nos reducere poſſe per reſurrectionem: ideo voluit reſurgere ad vitam immortalem, interiecto tamen ſpatio temporis debito, ſcilicet triginta ſex horarum, in quo oſtenditur, quòd vere mortuus fuit: nec magis accelerare debuit, ne ſi citius reſurgeret, crederetur, quòd non vere mortuus fuiſſet, ſed ſe mortuum finxiſſet: nec amplius differre, ne ſi ſemper iaceret in morte, crederetur impotens, et quòd nullos poſſet ad vitam reuocare, ideoq. reſurrexit tertia die.

Chriſtus cur tertia die reſurrexerit.

Amplius vt erigeret ad ſpem, ad cæleſtem aſcendit gloriam, quam ſperamus. Sed quia ſpes non oritur, niſi ex fide immortalitatis futuræ: ideo non ſtatim aſcendit, ſed ſpatio quadraginta dierum interiecto, in quo per multa ſigna, et argumenta veram oſtenderet reſurrectionem, per quam animus ſolidaretur in fide, et ſubleuaretur ad ſperandum gloriam cæleſtem.

Aſcenſio Chriſti nos erigit ad ſpẽ gloriæ cæleſtis.

Poſtremo, vt inflammaret ad charitatem, miſit ignem Spiritus ſancti in die Pentecoſtes. Et quia nullus hoc igne repletur, niſi qui petit, quærit, et pulſat, cum inſtanti, et importuno ſpei deſiderio; ideo non ſtatim poſt aſcenſionem miſit, ſed decem dierum ſpatio interiecto, in quo diſcipuli ieiunantes, orantes, et gementes diſpoſuerunt ſe ad Spiritus ſancti ſuſceptionem. Ac per hoc ſicut debitam ſeruauit horam in patiendo, ſic in reſurgendo, ſic in aſcendendo in cælum, ſic in mittendo Spiritum ſanctum, et propter fundationem trium virtutum prædictarum, et propter multa myſteria, quæ in his temporibus implicantur.

Act. 2. *a*

Act. 1. *c*

Chriſtus ſicut in paſſione, ſic in alijs myſterijs debitã horam ſeruauit.

Et quoniam Spiritus ſanctus, qui charitas eſt, et per charitatem habetur, eſt omnium origo chariſmatum; ideo cum deſcendit Spiritus ſanctus, effuſa eſt plenitudo chariſmatum ad corpus Chriſti myſticum conſummandum. Et quia diuerſa membra debent eſſe in corpore perfecto, et diuerſorum membrorum diuerſa officia, et exercitia, et diuerſorum officiorum diuerſa chariſmata; hinc eſt, quòd vni datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum: quæ omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult, ſecundum ſuam liberaliſſimam prouidentiam, et prouidentiſſimam largitatem.

1. *Cor.* 12. *a*

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
QVINTA PARS,
IN QVA DE GRATIA SPIRITVS SANCTI AGITVR.

De gratia inquantum eſt donum diuinitus datum. Cap. I.

POST tractatum de incarnatione Verbi, quod eſt origo, et fons omnis doni gratuiti, dicenda ſunt aliqua de gratia Spiritus ſancti, quæ nobis quadrupliciter conſideranda occurrit. Primo inquantum eſt donum diuinitus datum. Secundo in comparatione ad liberum arbitrium. Tertio in comparatione ad habitus virtutum. Quarto in comparatione ad exercitia meritorum. De gratia igitur, inquantum eſt donum diuinitus datũ, hæc tenenda ſunt, ſcilicet quòd ipſa eſt donum, quod a Deo immediate donatur, et infunditur. Etenim cum ipſa, et in ipſa datur Spiritus ſanctus, qui eſt donum increatum, optimum, et perfectum, quod deſcendit a Patre luminũ per Verbum incarnatum, ſecundum quod Ioannes in Apocalypſi vidit fluuium ſplẽdidum ad modum cryſtalli procedere de ſede Dei, et agni. Ipſa nihilominus eſt donum, per quod anima efficitur ſponſa Chriſti, filia Patris æterni, et templum Spiritus ſancti: quod nullo modo fit niſi ex dignatiua condeſcenſione, et condeſcenſiua dignatione maieſtatis æternæ per donum gratiæ ſuæ. Ipſa denique eſt donum, quod animam purgat, illuminat, et perficit: viuificat, reformat, et ſtabilit: eleuat, aſſimilat, et Deo iungit, ac per hoc acceptabilem facit: propter quod donum, huiuſmodi gratia gratum faciens recte dicitur, & debuit appellari.

Gratiæ Spiritus ſancti quadruplex conſideratio.

Luc. 1. c

Apocalyp. 22. a

Gratia gratum faciẽs.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum primum principium productiuum pro ſua ſumma beneuolentia fecit ſpiritum rationalẽ capacem beatitudinis æternæ: et reparatiuum principiũ capacitatem illam infirmatã per peccatum reparauit ad ſalutem; et beatitudo æterna conſiſtit in habendo ſummum bonum, et hoc eſt Deus, et bonum excellens improportionabiliter omnem humani obſequij dignitatem, nullus omnino ad illud ſummũ bonũ dignus eſt peruenire, cum ſit omnino ſupra omnes limites naturæ, niſi a Deo condeſcendente ſibi eleuetur ipſe ſupra ſe. Deus autem non condeſcendit, per ſui eſſentiam incommutabilem, ſed per ſuam influentiã ab ipſo manantem: nec ſpiritus eleuatur ſupra ſe per ſitum localem, ſed per habitum deiformem. Neceſſe eſt igitur ſpiritui rationali, vt dignus fiat æternæ beatitudinis, quòd particeps fiat influentiæ deiformis. Hæc autem influentia deiformis, quia eſt a Deo, et ſecundum Deum, et propter Deum, ideo reddit imaginem noſtræ mentis conformem beatiſſimæ Trinitati, non tantum ſecundum ordinem originis, verum etiam ſecundum rectitudinem electionis, & ſecundũ quietudinem fruitionis. Et quoniam qui hoc habet, immediate ad Deum reducitur, ſicut immediate ei conformatur: ideo donum illud immediate donatur a Deo, tamquam a principio influxiuo, vt ſicut immediate emanat a Deo Dei imago, ſic immediate manat ab ipſo Dei ſimilitudo, quæ eſt diuinæ imaginis perfectio deiformis: et ideo dicitur imago recreationis.

Quo modo Deus condeſcendit, & nos per gratiã eleuamur.

Rurſus quoniam, qui fruitur Deo, Deum habet; ideo cum gratia, quæ ſua deiformitate diſponit ad Dei fruitionem, datur donum increatum, quod eſt Spiritus ſanctus, quod qui habet, habet Deum. Et quoniam nullus Deum habet, quin ab ipſo ſpecialiter habeatur: nullus habet et habetur a Deo, quin ipſum præcipue, & incomparabiliter diligat, et diligatur ab eo, ſicut ſponſa a ſponſo: nullus ſic diligitur quin ad æternam beatitudinis hereditatem adoptetur pro filio: hinc eſt, quòd gratia gratum faciens facit animam templum Dei, ſponſam Chriſti, et filiam Patris æterni. Et quia hoc non poteſt eſſe niſi ex ſumma dignatione, et condeſcenſione Dei; ideo illud non poteſt eſſe per habitum aliquem naturaliter inſertum, ſed ſolum per donum diuinitus gratis infuſum: quod expreſſe apparet, ſi quis ponderet quantum eſt, eſſe Dei templum, Dei filium, Deo nihilominus indiſſolubiliter, et quaſi matrimonialiter, per amoris, et gratiæ vinculum copulatum.

Mirabiles effectus gratiæ.

Poſtremo, quia mens noſtra non efficitur conformis beatiſſimæ Trinitati, ſecundum rectitudinẽ electionis, niſi per vigorem virtutis, ſplendorem veritatis, et feruorem charitatis; et vigor virtutis animam purgat, ſtabilit, et eleuat: ſplendor veritatis animam illuminat, reformat, et Deo aſſimilat: feruor charitatis animam perficit, viuificat, et Deo coniungit, et ex his omnibus homo Deo placens, et acceptus exiſtit: hinc eſt, quòd illa influentia deiformis, dicitur habere omnes decem actus prædictos, ita tamen quòd denominatur ab vltimo, ſicut a completiſſimo. Dicitur enim gratia gratum faciens, quia habentem facit Deo gratum, cum non ſolum gratis detur a Deo, verumetiam ſit ſecundum Deum, et propter Deum: cum ad hoc ſit, vt per ipſam opus manans a Deo reuertatur in Deum, in quo ad modum circuli intelligibilis, conſiſtit omnium ſpirituum rationalium complementum.

Gratia gratum faciẽs quare ſic dicta.

De gratia inquantum iuuat ad bonum meritorium. Cap. II.

SEcundo de Spiritus ſancti gratia occurrit nobis conſiderandum in comparatione ad liberum arbitrium, et hoc ſecundum duplicem modum. Primo ſcilicet inquantum ipſa eſt adiutorium ad meritum. Secundo vero inquantum eſt remedium contra peccatum. De gratia ergo Dei inquantum eſt adiutorium ad merendum, hæc tenenda ſunt, quòd cum gratia dicatur generaliter, ſpecialiter, et proprie: generaliter, dicitur adiutorium diuinum creaturæ liberaliter, et gratis impenſum, et indifferenter ad quemcumque actum; et ſine huiuſmodi adiutorio gratiæ, nec poſſumus aliquid efficere, nec durare in eſſe. Specialiter vero dicitur gratia adiutorium diuinitus datum, vt quis præparet ſe ad ſuſcipiendum Spiritus ſancti donum, quo perueniat ad meriti ſtatum: et talis dicitur gratia

Gratia tripliciter dicitur.

Digitized by Google

gratia gratis data, et ſine hac nullus ſufficienter facit quod in ſe eſt, vt ſe præparet ad ſalutem: proprie vero gratia dicitur adiutorium datum diuinitus ad merendum: quod quidem dicitur donum gratiæ gratũ facientis, ſine quo nullus poteſt mereri, nec in bono proficere, nec ad æternam peruenire ſalutem. Ipſa enim tamquam radix merendi omnia merita antecedit: propter quod dictum eſt, quòd præuenit voluntatem, vt velit: ſubſequitur autem, ne fruſtra velit. Vnde nullus ipſam mereri poteſt, merito condigni, ſed ipſa meretur augeri a Deo in via, vt aucta mereatur et perfici in patria, et gloria ſempiterna ab ipſo Deo, cuius eſt gratiam infundere, augere, et perficere, ſecundum cooperationem voluntatis noſtræ, et ſecundum propoſitum ſiue beneplacitum prædeſtinationis æternæ.

Gratia non cadit ſub merito de condigno.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia cum primum principium ſua omnipotenti virtute, et benigniſſima largitate, creaturam omnem de nihilo produxit ad eſſe, ac per hoc creatura de ſe non habeat eſſe, totum autem eſſe habeat aliunde; ſic facta fuit vt ipſa pro ſua defectibilitate ſemper ſuo principio indigeret, et primũ principium pro ſua benignitate influere non ceſſaret. Cum ergo ſpiritus rationalis hoc ipſo, quòd de nihilo eſt, ſit in ſe defectiuus: hoc ipſo, quòd natura limitata et egena, ſit in ſe recuruus, amans proprium bonum; hoc ipſo, quòd totus a Deo, ſit totaliter Deo obnoxius. Et quia defectiuus eſt, de ſe tendit in non eſſe: quia recuruus, per ſe non aſſurgit ad rectitudinem perfectæ iuſtitiæ: quia totaliter Deo obnoxius, et Deus bonis eius non indiget, nihil poteſt facere de ſe, et propria virtute: propter quod Deum ſibi cõſtituat debitorem, et maxime mercedis æternæ, quæ Deus eſt, niſi per diuinã condeſcenſionem. Hinc eſt, quòd ad hoc, quòd ſaluetur in eſſe, cum ſit defectiuus, indiget ſemper adiutorio diuinæ præſentiæ, manutenentiæ, et influentiæ, per quam manuteneatur in eſſe: quæ quamuis ſit vniuerſalis in creaturas omnes, nominatur tamen nomine gratiæ: quia non ex debito procedit, ſed ex libertate bonitatis diuinæ. Hinc eſt etiam, quod ad hoc vt ſe præparet ad donum ſupernæ gratiæ, cum ſit recuruus, indiget dono alterius gratiæ gratis datæ, maxime poſt naturam lapſam, per quam habilis efficiatur ad bona moralia, quæ ſunt bona ex circumſtantia, quæ nullo modo poſſunt dici bona, niſi procedant ex intentione recta, videlicet quòd non propter nos, ſed propter ſummum bonum fiant, ad quod non aſſurgit ſpiritus noſter recuruus, niſi præueniatur a Deo per aliquam gratiam gratis datam. Hinc nihilominus eſt, quòd ad hoc, quòd faciat bona opera meritoria mercedis æternæ, cum totaliter ſit Deo obnoxius, et debitor ſui totius, indiget dono gratiæ gratum facientis, per quam Deus ſibi condeſcendat, prius acceptans ſuam imaginem, et voluntatẽ, quam operationem ex eo manantem: quia cum cauſa nobilior ſit ſuo effectu, nullus poteſt ſe facere meliorem, nec facere opus Deo placens, niſi prius placeat ipſe, vt Deus prius ipſum reſpiciat, quàm ad munera eius. Et ideo omnis radix merendi fundatur in gratia gratum faciente, cuius eſt facere hominem Deo dignum: propter quod nullus poteſt eam mereri merito condigni, ſed ſolum merito congrui. Ipſa autem habita meretur ſui ipſius augmentum in ſtatu viæ per bonum eius vſum merito condigni. Nam cum ſolus Deus ſit ipſius gratiæ fontale principium influendi: ipſe ſolus eſt principium augmentandi, per modum infundentis: et gratia per modum meriti, et dignitatis: et liberum arbitrium per modum cooperantis, et merentis, pro eo, quòd liberum arbitrium cooperatur gratiæ, et quod eſt gratiæ, ſuum facit: et ideo non tantum liberum arbitrium per gratiam meretur gratiæ augmentum, in ſtatu viæ merito digni, verumetiam complementũ in ſtatu patriæ merito cõdigni: tum propter ſublimitatem doni Spiritus ſancti in merito cooperantis: tum propter veracitatẽ Dei promittentis: tum propter verſibilitatem liberi arbitrij conſentientis, et finaliter perſeuerantis: tum propter difficultatem ſtatus merendi: tum propter dignitatem Chriſti noſtri capitis interuenientis, quod debet glorificari cum ſuis membris: tum etiam propter liberalitatem Dei tribuentis, quem non decet parua reddere, propter obſequium ſibi fideliter obtemperantis: tum propter nobilitatem operis, quòd ex charitate procedit, quod tantum ponderat in conſpectu iudicis, quantum amor, ex quo procedit, qui Deum incomparabiliter præponit omnibus creaturis: et ideo non ſufficienter, et competenter poteſt niſi in Deo, et ſummo bono remunerari. Ex quibus omnibus tamquam ex ſeptem rationibus, gloriam æternam merito non tantum congrui, ſed etiam condigni, mereri facit gratia ſeptiformis.

Neceſſitas triplicis gratiæ.

Gen. 4. a

Gratia vſu creſcit.

Ad augmẽtum gratiæ quo modo Deus, gratia, et liberũ arbitriũ concurrũt.

De gratia inquantum eſt remedium peccati. *Cap. III.*

DE gratia vero inquantum eſt remedium cõtra peccatum, hæc tenenda ſunt, ſcilicet, quòd liberum arbitrium licet ſit ſub Deo potentiſſimum, poteſt tamen per ſe in peccatum corruere: ſed nullatenus poteſt reſurgere ſine adiutorio diuinæ gratiæ, quæ dicitur gratia gratum faciens. Illa autem gratia licet ſit ſufficiens remedium contra peccatum, non tamen infunditur adulto, niſi adſit liberi arbitrij conſenſus. Ex quo colligitur, quòd ad iuſtificationem impij quatuor concurrunt, ſcilicet infuſio gratiæ, expulſio culpæ, contritio, et motus liberi arbitrij. Expellitur ergo culpa a Dei dono, non a libero arbitrio, non tamen ſine libero arbitrio. Nam gratiæ gratis datæ eſt liberũ arbitrium reuocare a malo, et excitare ad bonum: et liberi arbitrij eſt conſentire, vel diſſentire: et conſentientis eſt gratiam ſuſcipere: et ſuſcipientis cooperari eidem, vt tandem perueniat ad ſalutem.

Homo per ſe cadit, nõ per ſe ſurgit.

Iuſtificatio impij quatuor requirit.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt: quia cum primum principium hoc ipſo, quòd primũ, et potentiſſimum, ſit cauſatiuum omnium, quæ fiunt in vniuerſo præter quàm peccatorum, quæ ſunt trãſgreſſiones legis diuinæ, et cæleſtiũ inobedientiæ mandatorum, nihil habet ſibi rebelle, iniurioſum, et offenſiuum, niſi peccatum: quod contemnendo Dei præceptum, et auertendo nos a bono incommutabili, offendit Deum, deformat liberum arbitrium, perimit donum gratuitum, et obligat ad ſupplicium æternum. Cum igitur deformatio imaginis, et peremptio gratiæ ſit quaſi annihilatio, in eſſe moris, et vitæ gratuitæ, cum offenſa Dei ſit tantum ponderanda, quantus eſt ipſe, cum reatus pœnæ æternæ rationem teneat infiniti; impoſſibile eſt, quòd homo reſurgat a culpa niſi recreetur in vita gratuita, niſi remittatur offenſa, et pœna relaxetur æterna. Solus igitur, qui fuit principium creatiuum, eſt et principium recreatiuum, et reparatiuum, Verbum ſcilicet Patris æternum, quod eſt Ieſus Chriſtus mediator Dei, et hominum, quod quia omnia de nihilo creat, ideo creat ſeipſo ſolo ſine aliquo intermedio.

Ambroſ. li. de paradiſ. c. 8. tom. 1. edit. Rom.

Peccatum quàm graue malum.

1. *Tim. 2. b*

Quia vero recreat deformatum per vitium culpæ, reformando per habitum gratiæ et iuſtitiæ, obligatũ ad pœnam, abſoluendo per ſatisfactionem condignã: hinc eſt, quòd nos reparat, ſuſtinendo pro nobis pœnam in natura aſſumpta, et infundendo gratiam reformatiuam, quæ quoniam continuat nos ſuæ origini, facit nos membra Chriſti, ac per hoc animam peccatricem, quæ fuerat inimica Dei, proſtibulum diaboli, et ſerua peccati, facit ſponſam Chriſti, templum Spiritus ſancti, et filiam Patris æterni: quod totum fit per gratuitam, et condeſcenſiuam infuſionem doni gratuiti. Rurſus quoniam Deus ſic reformat, quòd leges naturæ inditas non infirmat; ideo ſic hanc gratiam tribuit libero arbitrio, vt tamen ipſum non cogat, ſed eius

Iuſtificatio impij.

Digitized by Google

eius conſenſus liber maneat; et ideo ad hoc, quòd culpa expellatur, non ſolum neceſſe eſt, quòd gratia introducatur, verumetiam quòd liberum arbitrium in adultis (in adultis dico, quia in paruulis ſufficit fides Eccleſiæ, et meritum Chriſti, et excuſat impotentia ſui) neceſſe eſt, inquam, quòd conformet ſe expulſioni culpæ, per deteſtationem omnium peccatorum, quam vocamus contritionem. Eſt etiam neceſſe, quòd conformet ſe introductioni gratiæ, per complacentiã, et acceptationem doni diuini, quam vocamus motum liberi arbitrij. Et ſic neceſſe eſt, iſta quattuor concurrere ad iuſtificationem impij.

Poſtremo quia prædiſpoſitio ad formam completiuam, debet eſſe ei conformis, ad hoc, quòd liberum arbitrium ſe diſponat ad gratiam gratum facientem, indiget adminiculo gratiæ gratis datæ; et quia gratiæ eſt liberum arbitrium non cogere, ſed præuenire, et ſimul vtriuſque eſt in actum prodire: hinc eſt, quòd in noſtra iuſtificatione concurrit actus liberi arbitrij, et gratiæ conſone quidem et ordinate, ita quòd gratiæ gratis datæ eſt excitare liberum arbitrium: liberi arbitrij autem eſt huiuſmodi excitationi conſentire, vel diſſentire: et conſentientis eſt ad gratiam gratum facientem ſe præparare, quia hoc eſt facere quod in ſe eſt: et ſic diſpoſito gratia gratum faciens habet infundi, cui liberum arbitrium poteſt cooperari ſi vult, et tunc meretur: vel contrariari per peccatum, et tunc demeretur. Si ergo cooperetur ei vſque in finem, meretur peruenire ad æternam ſalutem. Verum eſt igitur, quod dicit Auguſtinus, quòd qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Verum eſt etiam quòd non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis. Verum eſt etiam, quòd nullus poteſt ſuperbire de meritis, quia nihil in nobis Deus præter ſua dona coronat. Reſeruauit enim ſibi Deus munera gratiæ liberaliter largienda, vt diſcat homo non eſſe ingratus: nec in ſe, quaſi non acceperit, ſed in Domino gloriari. Verum eſt etiam, quòd licet liberum arbitrium per ſe legem implere non poſſit, nec gratiam in ſe efficere, inexcuſabile tamen eſt, ſi non facit quod poteſt: quia gratia gratis data ſemper eſt preſto ad commonitionem, cuius adminiculo facere poteſt, quod in ſe eſt: quo facto, habet gratiam gratum facientem, qua obtenta, diuinam impleat legem, et faciat voluntatem; qua facta, tandem ad beatitudinem perueniat ſempiternam propter opera meritoria, quæ totaliter ſunt a gratia, totaliter etiam a libero arbitrio, licet principalius a gratia. Quia vt dicit Auguſtinus, gratia cooperatur ad liberum arbitrium ſicut ſeſſor ad equum, qui quidem ſeſſor liberum arbitrium dirigit, deducit, et perducit ad portum æternæ felicitatis exercendo nos in operibus perfectæ virtutis ſecundum donum ipſius gratiæ ſeptiformis.

Gratia et liberum arbitrium quo modo ſe habeant.

Auguſt. de Verb. Apoſt. ſer. 15. to. 3 Rom. 9. d Aug. epiſt. 105. ad Sixt. to. 2.

De ramificatione gratiæ in habitus virtutum. Cap. IIII.

TErtio reſtat agere de gratia in comparatione ad habitus virtutum, circa quam conſideranda ſunt tria. Primum eſt qualiter gratia vna ramificatur in habitus virtutum: ſecundum, qualiter ramificatur in habitus donorum: tertium, qualiter ramificatur in habitus beatitudinum. De ramificatione igitur gratiæ in habitus virtutum hæc tenenda ſunt, quòd cum vna ſit gratia gratificans animam, ſeptem tamen ſunt virtutes gratuitæ, quibus regitur vita humana: tres quidem theologicæ, ſcilicet Fides, Spes, et Charitas: quattuor cardinales, ſcilicet Prudentia, Temperantia, Fortitudo, et Iuſtitia, quæ vno modo eſt virtus communis et generalis, alio modo ſpecialis et propria. Hæ autem ſeptem virtutes, licet ſint diſtinctæ, et proprias excellentias habentes, ſunt tamen connexæ, et æquales ad inuicem in eodem: et licet ſint gratuitæ per gratiam informatæ, poſſunt tamen fieri informes per culpam, ſola charitate excepta, et iterum reformari per pœnitentiam adueniente gratia, quæ eſt habituum virtualium origo, finis, et forma.

Virtutes ſeptem.

Gratia virtutum origo, finis, et forma.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia ſicut principium productiuum ſua ſumma perfectione in dando vitam naturæ, non tantum dat viuere quantum ad actum primum, verumetiam quantum ad actum ſecundum, qui eſt operari: ſic neceſſe eſt, quòd principium reparatiuum vitam tribuat ſpiritui in eſſe gratuito, et quantum ad eſſe, et quantum ad operari. Et quoniam vnius viuentis ſecundum vnam vitam primam membrorum multæ ſunt operationes vitales ad illius vitæ perfectam manifeſtationem, cum actus diuerſificentur per obiecta, et diuerſitas actuum requirat diuerſitatem, ſiue diſtinctionem habituũ: hinc eſt, quòd licet vna ſit gratia viuificans, ramificari tamen neceſſario habet in varios habitus propter varias operationes. Et quoniam quædam ſunt opera moralia primaria, ſicut credere; quædam media, ſicut intelligere credita; quædam vero poſtrema, ſicut videre intellecta; et in primis anima rectificatur, in ſecundis expeditur, in tertijs perficitur: ideo gratia gratum faciens ramificatur in habitus virtutum, quorum eſt animam rectificare: in habitus donorum, quorum eſt animam expedire: et in habitus beatitudinum, quorum eſt animam perficere.

Ariſ. 2. lib. de anim. tex. 33.

Virtutum, donorum, et beatitudinum officium.

Rurſus quoniam rectitudo animæ perfecta requirit, quòd ipſa rectificetur ſecũdum duplicem faciem, ſcilicet ſuperiorem, et inferiorem, et reſpectu finis, et reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem: ideo neceſſe eſt animam quantum ad ſuperiorem faciem, in qua conſiſtit imago trinitatis æternæ, rectificari per tres theologicas virtutes: vt ſicut imago creationis conſiſtit in trinitate potentiarum cum vnitate eſſentiæ, ſic imago recreationis conſiſtit in trinitate habituum cum vnitate gratiæ, per quos anima fertur recte in ſummam Trinitatem ſecundum tria appropriata tribus perſonis; ita quòd fides dirigit in ſumme verum, credendo, et aſſentiendo: ſpes in ſumme arduum, imitando, et expectando: charitas in ſumme bonum, deſiderando, et diligendo. Neceſſe eſt etiam quantum ad inferiorem faciem, animam rectificari per quattuor cardinales virtutes. Nam prudentia rectificat rationalem, fortitudo iraſcibilem, temperantia concupiſcibilem, iuſtitia vero rectificat omnes has vires in comparatione ad alterum. Et quia illud alterum determinate poteſt eſſe proximus, poteſt etiam idem homo comparari ad ſeipſum, vt ad alterum, poteſt etiam eſſe ipſe Deus; hinc eſt, quòd iuſtitia circumire dicitur omnes vires. Dicitur etiam non tantum virtus cardinalis, verumetiam generalis, comprehendens totius animæ rectitudinem, cum ipſa dicatur rectitudo voluntatis. Vnde ipſa non tantum comprehendit virtutes ordinantes ad proximum, ſicut eſt æquitas, libertas: verumetiam ad ſeipſum, ſicut eſt pœnitentia, et innocentia: necnon ad Deum, ſicut eſt latria, pietas, et obedientia.

Necceſſitas virtutũ in reformatione hominis.

Iuſtitia non ſolum cardinalis, ſed generalis virtus.

Poſtremo quia omnis rectitudo virtutum ſecundũ eſſe gratuitum manat a gratia tamquam ab origine, et radice, et ſecundum eſſe meritorium comparatur ad charitatem ſicut ad originem, formam, et finem: hinc eſt, quòd ceteræ virtutes gratuitæ, quo ad habitus ſunt connexæ, et quo ad actus meritorios ſunt æquales. Hinc eſt etiam, quòd ceteri habitus virtutum poſſunt eſſe informes, ſola charitate excepta, quæ eſt virtutum forma. Cum enim habentur ſine gratia, et charitate, in quibus conſiſtit vita virtutum, tunc ſunt informes. Cum autem ſuperinfunditur gratia, tunc formantur, et decorantur, et Deo acceptabiles fiunt; ſicut, et colores abſque luce ſunt inuiſibiles, ſuperueniente autem lumine, fiũt lucidi, pulchri, et aſpectui complacentes. Vnde quemadmodum ex luce, et coloribus fit vnum in ratio-

Virtutes omnes poſſũt eſſe informes, charitate excepta.

Digitized by Google

in ratione motiui, et vna lux ſufficit ad multos colores illuminandos: ſic ex gratia, et habitibus informibus cum formantur, fit vnum ſecundum rationem meritorij, et gratuiti: et vna nihilominus gratia ſufficit ad informationem et gratificationem habituum diuerſorum.

De ramificatione gratiæ in habitus donorum. *Cap. V.*

DE ramificatione autem gratiæ in habitus donorum hæc tenenda ſunt, quòd licet plurima ſint dona gratiæ gratis datæ, et generaliter omnes habitus diuinitus dati, dona Dei non abſurde dici poſſint, ſpecialiter tamen, et appropriate ſeptem ſunt dona Spiritus ſancti, quæ enumerat, et nominat Iſaias, loquens de flore, qui proceſſit de radice Ieſſe, ideſt, Chriſto: de quo dicit, quòd requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, et intellectus. Spiritus conſilij, et fortitudinis. Spiritus ſcientiæ, et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini. In hac autem enumeratione deſcendendo procedit a ſummo, et combinando, vt ſimul oſtendatur donorum diſtinctio, connexio, origo, et ordo.

Septem dona Spiritus ſancti. *Iſa.11.a*

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia cum principium reparatiuum per ſummam liberalitatem, non tantum det gratiam ad rectificandum contra obliquitates vitiorum per habitus virtutum, verumetiam ad expediendum contra impedimenta ſyntomatum per habitus donorum: ideo plurificari debent dona gratuita, ſecundum quòd neceſſarium eſt ad expeditionis ſufficientiam. Quoniam igitur anima noſtra indiget ſeptiformiter expediri: hinc eſt, quòd ex ſeptiformi cauſa neceſſe eſt Spiritus ſancti dona eſſe ſeptiformia. Indiget namque expediri contra vitiorum obliquitates, quantum ad vires naturales, quo ad ſuperadditas virtutes, in patiendo, in agendo, in contẽplando, et vtroque modo.

Septuplex indigentia hominis.

Primo igitur propter vitiorum obliquitates expeditiſſime repellendas, ſeptem ſunt dona Spiritus ſancti, vtpote timor, contra ſuperbiam: pietas, contra inuidiam: ſcientia, contra iram, quæ quaſi eſt quædam inſania: fortitudo, contra accidiam, quæ mentem reddit ad bona inualidam: conſilium, contra auaritiam: intellectus, contra gulam: et ſapientia, contra luxuriam.

Secundo propter expediendas vires naturales, debent ſeptem dona Spiritus ſancti eſſe. Nam iraſcibilis indiget expediri ad bona tam in proſperis, quàm in aduerſis: in proſperis expeditur per timorem, in aduerſis per fortitudinem. Concupiſcibilis autem indiget expediri quantum ad affectionem reſpectu proximi, et hoc fit per pietatem; et quantum ad affectum reſpectu Dei, et hoc fit per guſtum ſapientiæ. Rationalis vero indiget expediri, in veritatis ſpeculatione, electione, et executione: per donum autem intellectus expeditur ad verum ſpeculandum, per donum conſilij ad verum eligendum, per donum ſciẽtiç, ad electũ exequendum: per donum enim ſcientiæ recte cõuerſamur in medio nationis prauæ, et peruerſæ.

Tertio propter expedienda ſeptem virtutũ officia, ſeptem debent eſſe Spiritus ſancti dona. Nam timor expedit ad temperãtiam, timor enim carnes configit, vnde: Confige timore tuo carnes meas: pietas ad veram iuſtitiam: ſcientia ad prudentiam: fortitudo ad fortitudinem, ſeu patientiam: conſilium ad ſpem: intellectus ad fidem: ſapientia ad charitatem. Vnde ſicut charitas eſt mater, et conſummatio omnium virtutum, ſic ſapientia omnium donorum, ita vt vere dicat Sapiens: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honeſtas per manus illius. *Pſ.118.p* *Sap.7.b*

Quarto propter expeditionem in patiendo conformiter ad Chriſtum, ſeptem ſunt habitus donorum. Chriſtum autem ad patiendum monuit paterna voluntas, humana neceſſitas, et virtutis ſtrenuitas. Paterna quidem voluntas mouit, vt cognita per intellectum, vt amata per ſapientiam, vt in reuerentia habita per timorem. Mouit etiam noſtra neceſſitas, ad quam cognoſcendam neceſſaria eſt ſcientia, ad quam miſerandam ſuperadditur pietas. Mouit nihilominus virtutis ſtrenuitas, vt prouida in eligendo per conſilium: vt vigoroſa in perferendo per fortitudinem. Et ſic dona debent eſſe ſeptem. Motiua paſſionis Chriſti tria.

Quinto propter expeditionem in agendo ſeptem dona dantur a Spiritu ſancto. Nam ad actionem expediendam neceſſe habemus expediri, ad declinandum a malo, quod fit per timorem. Neceſſe etiam habemus expediri, ad proficiendum in bono duplici, vel neceſſitatis, vel ſupererogationis. Circa primum expedimur per ſcientiam et pietatem, ita quòd vnum eſt dirigens, et aliud exequens: circa ſecundum expedimur per conſilium dirigens, et fortitudinem exequentem. Neceſſe etiam habemus quieſcere in optimo, et hoc quantum ad intellectum veri, et quantum ad affectum boni: primum fit per donum intellectus, ſecundum per donum ſapientiæ, in quo eſt quies.

Sexto ad expeditionem in cõtemplando, dona Spiritus ſancti in ſeptenario numero ſunt. Nam ad vitam hierarchicam, et contemplatiuam neceſſarium eſt animam purgari, illuminari, et perfici. Purgari autem oportet a concupiſcentia, a malitia, ab ignorantia, ab infirmitate, ſeu impotentia. Primum facit timor, ſecundum pietas, tertium ſcientia, quartum fortitudo. Illuminari autem indigemus in operibus reparationis, et primariæ conditionis: primum dat conſilium, ſecundum intellectus. Perfici autem habemus per acceſſum ad ſummum, quod conſiſtit in vno, et hoc per donum ſapientiæ: et ſic arcanum contemplationis a lato conſummatur quaſi in cubico. Ad vitam hierarchicam tres actus neceſſarij.

Septimo ad expeditionem in actione, et contemplatione, ſeptem debent eſſe dona Spiritus ſancti. Nam contemplatiua propter conuerſionem ad Trinitatem, tria debet habere dona expedientia, ſcilicet quantum ad reuerentiam maieſtatis, timorem: quantum ad intelligentiam veritatis, intellectum: quantum vero ad ſapientiam, ſiue guſtum bonitatis, ſapientiam. Actiua vero, quæ verſatur in agendis, et ſuſtinendis, debet habere quattuor, ſcilicet pietatem ad agendum, et fortitudinem ad ſuſtinendum: et directiua horum duorum, ſcilicet ſcientiam, et conſilium. Vnde quia ad expeditionem neceſſaria eſt directio: ideo fit donorum combinatio, et plurima ſunt dona ad intellectum ſpectantia, quia lux cognitionis vehementer expedit ad dirigendos pedes in viam rectam, et pacis. *Luc.1.g*

De ramificatione gratiæ in habitus beatitudinum, et per conſequens fructuum, et ſenſuum. *Cap. VI.*

DE ramificatione autem gratiæ in habitus beatitudinum hæc tenẽda ſunt, ſcilicet quòd ſeptem ſunt beatitudines, quas Saluator enumerat in ſermone de monte: ſcilicet paupertas ſpiritus, mititas, luctus, eſuries iuſtitiæ, miſericordia, munditia cordis, et pax. Ad has vero beatitudines propter ſui perfectionem, et plenitudinem duodecim fructus Spiritus, et quinque ſpirituales ſenſus conſequuntur: qui non dicunt nouos habitus, ſed ſtatus delectationum, et vſus ſpiritualium ſpeculationum, quibus replentur, et conſolantur ſpiritus virorum iuſtorum. *Matt.5.a*

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia cum reparatiuum principium ſit perfectiſſimum, et perfectiſſime reparatiuum, et reformatiuum per donum gratuitum: ideo gratiæ donum ab ipſo manans liberaliter, et abunde, ramificari debet vſque ad habitus perfectionum, qui cum fini approximent, recto vocabulo nuncupantur ex nomine beatitudinum:

Digitized by Google

dinum: quarum ſufficientia, numerus, et ordo colligitur ex integritate perfectionis, et ex modis perfectionum, et ex diſpoſitionibus ad perfectionem.

Integritas perfectionis quibus conſtet.

Primo igitur ad integritatem perfectionis, requiritur neceſſario perfectus receſſus a malo, perfectus proceſſus in bono, et perfectus ſtatus in optimo. Quoniam autem malum aut procedit ex tumore ſuperbiæ, aut ex rancore malitiæ, aut ex languore concupiſcentiæ: ideo ad perfecte elongandũ ab hoc triplici genere mali, tres ſunt neceſſariæ beatitudines: ſcilicet paupertas ſpiritus elongans a malo tumoris: mititas elongans a malo rancoris: et luctus elongans a malo libidinis et languoris concupiſcentialis. Quia vero perfectus proceſſus in bono attenditur ſecundum diuinam

Tres beatitudines cõtra triplex malum.

Pſ.24.b imitationem, et vniuerſæ viæ Domini miſericordia, et veritas: hinc eſt, quòd duplex eſt beatitudo, ſecundum has duas vias, ſcilicet eſuries, ſiue zelus iuſtitiæ, et affectus miſericordiæ. Quoniam autem ſtatus in optimo eſt vel per limpidam cognitionem, vel per tranquillam affectionem: hinc eſt, quòd ſunt duæ vltimæ beatitudines, ſcilicet munditia cordis ad Deum videndum, et pax mentis ad perfecte fruendum.

Secundo etiam ſi modi perfectionum attendantur, debent eſſe ſeptem habitus beatitudinũ. Nam eſt perfectio religionis, prælationis, et internæ ſanctitudinis.

Perfectio triplex.

Ad perfectionem autem religionis neceſſario requiritur abdicatio boni priuati, acceptatio boni fraterni, et appetitio boni æterni. Primum fit per paupertatem ſpiritus, ſecundum per mititatem affectus, tertium per amaritudinem luctus. Ad perfectionem vero prælationis duo neceſſario requiruntur, ſcilicet zelus iu-

Prou.20.d ſtitiæ, et affectus miſericordiæ: Miſericordia enim et veritas cuſtodiunt regem. Secundum hæc duo diſponi debet regimen prælationis in Eccleſia militante. Ad perfectionem autem internæ ſanctitudinis ne-

Phil.4.b ceſſario requiritur puritas conſcientiæ, et tranquillitas totius animæ per pacem Dei omnem humanum ſenſum exuperantem.

Tertio ſi attendantur diſpoſitiones præambulæ, ſeptem debent eſſe beatitudines. Timor enim facit re-

1.Tim. 6.c cedere a malo, et a mali occaſione: et quia radix malorum omnium eſt cupiditas; ideo timor diſponit ad ſpiritus paupertatem, in qua ſimul iungitur humilitas cum paupertate, vt ſic elongetur vir perfectus a fonte omnis culpæ, ſcilicet a ſuperbia, et cupiditate. Et hinc eſt, quòd paupertas ſpiritus eſt fundamentum totius perfectionis Euangelicæ. Vnde primo oportet hoc fundamentum ſternere, qui vult ad cul-

Mat. 19.c men perfectionis peruenire, ſecundum illud: Si vis perfectus eſſe, vade, et vende omnia quæ habes. Ecce perfecta paupertas, quæ nihil ſibi prorſus reti-

Mat. 16.d net: Et ſequere me. Ecce humilitas, quæ facit, quòd homo abnegando ſeipſum, tollat crucem ſuam, et ſequatur Chriſtum, qui eſt totius perfectionis principaliſſimum fundamentum. Diſponit ergo timor ad ſpiritus paupertatem. Pietas autem ad mititatem nam qui pie ad aliquem afficitur, nec illum irritat, nec ab illo irritatur. Scientia vero diſponit ad luctum, quoniam per ſcientiam cognoſcimus nos a ſtatu beatitudinis relegatos in hanc vallem miſeriæ, et lacrymarum. Fortitudo autẽ diſponit ad eſuriem iuſtitiæ: qui enim fortis eſt tam auide ſe tenet cum iuſtitia, vt malit a vita corporali, quãm a iuſtitia ſeparari. Conſilium vero diſponit ad miſericordiã: nihil enim Deus magis conſulit in ſcriptura, quàm facere miſericordiam, quod ſuper omnia reputat holocauſta. Intellectus autem diſponit ad cordis munditiam: nam ſpeculatio veritatis mundat cor noſtrum ab omnibus phantaſijs. Sapientia vero diſponit ad pacem: nam ſapientia iungit nos ſummo vero, et bono, in quo eſt finis, et tranquillitas totius noſtri rationalis appetitus.

Qua pace adepta, neceſſario ſequitur ſuperabundãs delectatio ſpiritualis, quæ in duodenario fructuũ Spiritus continetur, ad inſinuandam ſuperabundantiam delectationum. Eſt enim duodenarius numerus abundans, in quo inſinuatur ſpiritualium chariſmatum exuberantia, quibus fruitur, et delectatur anima ſancta: et tunc eſt homo ad contemplationem idoneus, et ad aſpectus, et amplexus ſponſi, et ſponſæ, qui fieri habent ſecundum ſenſus ſpirituales, quibus videtur Chriſti ſponſi ſumma pulchritudo, ſub ratione ſplendoris: auditur ſumma harmonia, ſub ratione verbi: guſtatur ſumma dulcedo, ſub ratione ſapiẽtiæ comprehendentis vtrumque, verbum, ſcilicet et ſplendorem: odoratur ſumma fragrantia, ſub ratione verbi inſpirati in corde: aſtringitur ſumma ſuauitas, ſub ratione Verbi incarnati inter nos habitantis corporaliter, et reddentis ſe nobis palpabile, oſculabile, amplexabile, per ardentiſſimam charitatem, quæ mentem noſtram per ecſtaſim, et raptum tranſire facit ex hoc mundo ad Patrem.

Duodecim fructus ſpirituales.

Ex dictis igitur manifeſte colligitur, quòd habitus virtutum ad exercitium principaliter diſponunt actiuæ. Habitus vero donorum ad actum contemplatiuę. Habitus autem beatitudinum ad perfectionem vtriuſque. Fructus vero Spiritus, qui ſunt charitas, gaudiũ, *Gal.5.d* pax, patientia, lõganimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, dicunt delectationes conſequentes opera perfecta. Senſus vero ſpirituales dicunt perceptiones mentales, circa veritatem contemplandam: quæ quidem contemplatio fuit in prophetis, per reuelationem quantum ad triplicem viſionem, ſcilicet corporalem, imaginatiuã, et intellectualem. In alijs vero iuſtis reperitur per ſpeculationem, quæ incipit a ſenſu, et peruenit vſque ad imaginationem, et de imaginatione ad rationem, de ratione ad intellectum, de intellectu ad intelligentiã, de intelligentia vero ad ſapientiam, ſiue notitiam exceſſiuam, quæ incipit hic in via, ſed conſummatur in gloria ſempiterna. Ex his gradibus conſiſtit ſcala Ia- *Gen.28.c* cob, cuius cacumen attingit cælum: et thronus Salo- *3.Reg.10.c* monis, in quo reſidet Rex ſapientiſſimus, et vere pacificus, et amoroſus, vt ſponſus ſpecioſiſſimus, et deſiderabilis totus: in quem deſiderant angeli proſpi- *1.Pet.1.c* cere, et ad quem ſuſpirat deſiderium ſanctarum animarum: ſicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum. *Pſ.41.a* Quo quidem deſiderio feruentiſſimo ad modũ ignis ſpiritus noſter non ſolum efficitur agilis ad aſcenſum, verumetiam quadam ignorantia docta, ſupra ſe ipſum rapitur in caliginem et exceſſum, vt non ſolum cum ſponſa dicat: In odorem vnguentorum tuorum *Cant.1.a* curremus, ſed etiam cum Propheta pſallat: Et nox *Pſ.138.b* illuminatio mea in delicijs meis. Quam nocturnam, et delicioſam illuminationem, nemo nouit niſi qui probat: nemo autem probat niſi per gratiam diuinitus datam, quæ quia nemini datur, niſi ei, qui ſe exercet ad illam, ideo deinceps conſideranda ſunt exercitia meritorum.

De exercitio gratiæ reſpectu credendorum. Cap. VII.

QVarto igitur reſtat conſiderare gratiam, quantum ad exercitia meritorum. Circa quod conſideranda ſunt quattuor. Primo de exercitatione gratiæ in credendis, cuiuſmodi ſunt articuli fidei: ſecundo in diligendis, cuiuſmodi ſunt illa, quæ ſpectant ad ordinem diligendi: tertio in exequendis, cuiuſmodi ſunt præcepta legis diuinæ: quarto in poſtulandis, cuiuſmodi ſunt petitiones orationis Dominicæ. De credendis autem, hæc tenẽda ſunt, quòd licet per fidem aſtringamur credere plurima, quæ ſunt ſupra rationẽ, et generaliter omnia, quæ continentur, et aſſeruntur in canone ſacræ ſcripturæ; ſpecialiter tamẽ et proprie articuli fidei dicuntur illi, qui continentur in ſerie ſymboli Apoſtolici: qui quidem vno modo ſunt duodecim, ſi habeatur reſpectus ad eos, qui ſymbolũ ediderũt, alio modo quattuordecim, ſi conſi-

Articuli fidei quo modo duodecim, quo modo quattuordecim.

Digitized by Google

si considereмus, quæ radicaliter sunt credenda, tamquam omnium credendorum fundamenta.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia cum primum principium in seipso sit summe verum et bonum, in opere vero suo sit summe iustum et misericors, et summe vero debeatur firma assensio, summo bono fruens dilectio, summe iusto vniuersalis subiectio, summe misericordi fiducialis inuocatio, et gratia sit ordinatiua mentis nostræ ad primi principij culturam debitam: hinc est, quòd ipsa dirigit, et regulat ad debita, et meritoria exercitia, in credendis amandis, exequendis, et postulandis, secundum quòd requirit summa veritas, bonitas, iustitia, et misericordia in Trinitate beata. Quoniam igitur veritati est credendum, et maiori veritati magis est credendum, et summæ veritati per consequens summe est credendũ; et veritas primi principij in infinitum maior est omni veritate creata, et luminosior omni lumine intellectus nostri: hinc est, quòd ad hoc, quòd intellectus noster sit recte ordinatus in credendis, necesse est quòd plus credat summæ veritati, quàm sibi, et quòd se redigat in obsequium Christi: ac per hoc quòd non solum credat, quæ sunt secundum rationem, verumetiam quæ sunt supra rationem, et contra sensuum experientiam: quod si recusat, non exhibet summæ veritati debitam reuerentiam, dum iudicium industriæ propriæ præfert dictamini lucis æternæ, quod esse non potest absque tumore superbiæ, et elationis improbandæ.

Ad firmiter credendum duo sunt necessaria.

Rursus, quia veritas supra rationem, siue præter rationem, est veritas non visa, nec apparens, sed magis occulta, et ad credendum difficillima: ideo ad hoc quòd firmiter credatur, necessaria est illustratio veritatis animam eleuans, necessaria est etiam testificatio auctoritatis animam firmans. Primum fit per fidem infusam, secundum per scripturam auctenticam, quorum vtrumque est a veritate summa per Iesum Christum, qui est splendor et Verbum, et per Spiritum sanctum, qui veritatem ostendit, et dicit, et nihilominus credere facit. Hinc est, quòd auctoritas præbet fulcimentum fidei, et fides assentit auctoritati. Et quia auctoritas principaliter resident in sacra scriptura, quæ per Spiritum sanctum est condita tota, ad dirigendam fidem catholicam; hinc est, quòd vera fides a scriptura non dissonat, sed ei assentit assensione non ficta.

Postremo, quia veritas ad quam credendam artamur per fidem, et de qua sacra scriptura agit principaliter, non est veritas quæcumque, sed veritas diuina, vel vt est in natura propria, vel vt est in natura assumpta, nam in huius veritatis cognitione consistit, et præmium patriæ, et meritum viæ: hinc est, quòd

Distinctio articulorũ fidei.

articuli fidei, qui sunt fidei fundamenta, aut spectant ad diuinitatem, aut ad humanitatem. Et quoniam diuinitas habet considerari in tribus personis, scilicet in Patre generante, Filio genito, et Spiritu sancto procedente: et quadriformi operatione, scilicet creatione in esse naturæ, recreatione in esse gratiæ, resuscitatione in reparatione vitæ, et glorificatione in collatione gloriæ: hinc est, quòd articuli spectantes ad deitatem sunt septem. Similiter, quia humanitas Christi habet considerari vt concepta de Spiritu sancto, vt nata de Virgine, vt patiens in cruce, vt descendens ad infernum, vt resurgens a morte, vt ascendens in cælum, vt veniens ad finale iudicium: hinc est, quòd septem sunt articuli spectantes ad humanitatem: et sic sunt in vniuerso quattuordecim, ad modum septem

Apoc. 1. c. d.

stellarum, septem candelabrorum aureorum, in quorum medio Filius hominis ambulabat.

Quoniam ergo vnus est Christus in natura diuina et humana, et vna tantum est veritas summa, quæ est ratio credendi, vna prima, summa et sola, quæ non mutatur per tempora: hinc est, quòd de omnibus prædictis articulis vna tantum est fides et eadem, non mutata, tam in præsentibus, quàm in præteritis, quàm in futuris: licet magis clara sit et explicita in eis, qui Christum sequuntur, quàm in eis, qui præcesserunt eius aduentum: sicut nouum Testamentum clarius est, quàm vetus, in quibus prædicti articuli continentur. Et quia Spiritus sanctus hos articulos fidei in scripturarum profunditate contentos, in vnum compegit per duodecim Apostolos, tamquam per testes firmissimos: hinc est, quòd prædicti articuli in vnum symbolum Apostolorum collecti fuerunt. Et ideo secundum Apostolos componentes, duodecim articuli dici possunt: quia quilibet Apostolus in ædificationem fidei posuit vnum articulum, quasi lapidem vnum viuum: quod Spiritus sanctus recte præfigurauit in duodecim viris, qui duodecim lapides de Iordanis alueo extraxerunt, ad altare Dominicum construendum.

Vna et eadem est fides omniũ articulorũ.

Ioſ. 4. b

De exercitio gratiæ reſpectu diligendorum. Cap. VIII.

DE diligendis autem hæc tenenda sunt, quòd licet omnia opera diuina sint valde bona, quattuor tamen proprie sunt ex charitate diligenda: scilicet Deus æternus, quod nos sumus, proximus noster, et corpus nostrum. In quorum dilectione seruandus est ordo, et modus, vt Deus diligatur primo, et super omnia, et propter se: secundo quòd nos sub Deo, et pro Deo: tertio proximus noster, sicut et nos: quarto corpus nostrum infra nos, et infra proximum, tamquam bonum minus præcipuum. Ad hoc autem exequendum datur vnus charitatis habitus, et duplex mandatum, in quo pendet vniuersitas legis, et prophetarum, non solum quantum ad vetus Testamentum, verumetiam quantum ad nouum.

Aug. lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 23. to. 3. ex quo Mag. 3. ſen. diſt. 28. §. Hic poteſt. et diſt. 29.

Mat. 22. d

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia primum principium hoc ipso, quòd primum, est summum; et hoc ipso quòd summum, est summe bonum; et hoc ipso quòd summe bonum, est summe beatum, et summe beatificatiuum: et hoc ipso quòd summe beatificatiuum, est ipso summe fruendum; et hoc ipso, quòd est eo summe fruendum, summe est ei inhærendum per amorem, et in eo quiescendum tamquam in fine. Quoniam ergo amor rectus, et ordinatus, qui charitas appellatur, principaliter fertur in illud bonum, quo fruitur, et in quo quiescit, et hoc ipsum est ratio diligendi: hinc est, quòd illud præcipue diligit tamquam beatificatiuum, et cetera per consequens, quæ per illud idonea sunt beatificari. Quoniam igitur nobiscum ad beatitudinem natus est proximus peruenire, natum est etiam peruenire et corpus nostrum, tamquam beatificabile cum spiritu: hinc est, quòd quattuor tamquam ex charitate diligenda esse dicuntur, scilicet Deus, et proximus, spiritus noster, et corpus nostrum.

Quattuor esse diligenda.

Rursus quoniam Deus est supra nos, tamquam bonum supremum: spiritus noster intra nos tamquam bonum intrinsecum: et proximus noster iuxta nos, tamquam bonum cognatum: corpus vero nostrum infra nos, tamquam bonum subiectum: hinc est, quòd hic debet seruari ordo in diligendo, vt primo Deus diligatur super omnia, et propter seipsum: secundo spiritus noster sub Deo supra omne bonum caducum: tertio proximus noster iuxta nos ad consimile bonum: quarto corpus nostrum infra nos sicut bonum infimum: et in eodem gradu contineri debet corpus proximi, quia vtrumque tenet rationem inferioris boni respectu spiritus nostri.

Ordo seruãdus in dilectione.

Postremo, quia amor est pondus mentis, et origo omnis affectionis mentalis, qui de facili reflectitur in se, et difficulter tendit in proximum, et difficilius eleuatur in Deum: hinc est, quòd licet quattuor sint diligenda ex charitate, duplex tamen datur mandatum, vnum quod dirigit in Deũ, aliud quod dirigit in proximum.

Digitized by Google

Duobus mandatis mãdata omnia claudũtur.

ximum. Et quia omnia præcepta, vel ad Deum referuntur tamquam in finem, vel ad proximum tamquã in illud, quod est ad finem; hinc est, quòd in his duobus mandatis clauditur collectio mãdatorum, et comprehensio omnium scripturarum, et charitas ipsa est radix, forma, et finis virtutum, quæ iungit omnes cũ vltimo fine, et ligat omnia ad inuicem simul, et ordinat: ac per hoc ipsa est pondus inclinationis ordinatæ, et vinculum colligationis perfectæ; ordinem quidem seruans respectu diligendorum diuersorum, quantum ad affectum pariter, et effectum: vnitatem autem habens in habitu quãtum ad vnum finem, et vnum principale dilectum, quod est ratio diligendi respectu omnium aliorum dilectorum, quæ per amoris vinculum nata sunt colligari in vnum Christum quantum ad caput et corpus, quod vnitatem continet in se saluandorum: quæ vnitas nunc inchoatur in vita, sed consummatur in æterna gloria, iuxta quod Dominus orat; vt sint vnum, sicut et nos vnum sumus et ego in eis, et tu in me, vt sint consummati in vnum. Qua vnitate consummata per vinculum charitatis, erit Deus omnia in omnibus, æternitate certa, et pace perfecta, erũntq. omnia per amorem communia communione ordinata, et ordinatione connexa, et connexione indissolubiliter alligata.

Ioan.17.d

1. Cor.15. d

De exercitio gratiæ respectu agendorum, præceptorum et consiliorum. Cap. IX.

Præceptorum diuersitas.

DE præceptis autem legis diuinæ hoc tenendum est, quòd in lege Mosaica sunt præcepta iudicialia, figuralia, et moralia: vtpote decem præcepta decalogi in duabus tabulis conscripta digito Dei. Lex autem Euangelica iudicialia temperat auferendo, figuralia euacuat adimplendo, moralia consummat adijciendo. Adijcit autem documenta instruentia, promissa excitantia, et consilia perficiẽtia: cuiusmodi sunt consilium paupertatis, consilium obedientiæ, et consilium castitatis, ad quæ impleda inuitat Dominus noster Iesus Christus eum, qui vult esse perfectus.

Exo. 31. d

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ, hęc est: quia primum principium, sicut est summe bonum in seipso, sic est summe iustum in opere suo, et in vniuerso regimine disponendo. Quoniam ergo summe iusti est zelare iustitiam, non tantum in se, verumetiam in altero: iustitia autem consistit in conformando se regulis iuris: hinc est, quòd diuinæ iustitiæ est regulas iustitiæ homini imprimere et exprimere, non tantum dictando, per modum veritatis erudientis, sed etiam præcipiendo, et obligando, per modum voluntatis imperantis. Et quoniam gratia facit voluntatem nostram voluntati diuinæ conformem, ipsius est disponere nos ad obtemperandum, et subiacendum illis regulis iustitiæ, secundũ dictamen legis diuinitus datæ.

Præceptis diuinis dupliciter obtemperare cõtingit.

Rursus quoniam diuinis imperijs dupliciter obtemperare cõtingit, videlicet ex timore pœnæ, vel ex amore iustitiæ: et primum est imperfectorum, secundum autem perfectorum; ideo duplicem Deus homini contulit legem, vnam timoris, et alteram amoris: vnam in seruitutem generantem, et alteram in adoptionem filiorum Dei transferentem. Ac per hoc, quia timentibus et imperfectis competit, vt terreantur per iudicia, et manuducantur per signa, et dirigantur nihilominus per præcepta: hinc est, quòd lex Mosaica, quæ est lex timoris, continet iudicialia, et figuralia, et moralia. Perfectis autem et amantibus competit aperta instructio documẽtorum, larga promissio præmiorum, et alta perfectio consiliorum: hinc est, quòd lex Euangelica continet ista tria. Et ideo dicitur lex Mosaica differre ab Euangelica: quia illa figuræ, hæc veritatis: illa lex pœnæ, hæc gratiæ: illa litteralis, et ista spiritualis: illa occidens, et ista viuificans: illa timoris, et ista amoris: illa seruitutis, et ista libertatis: illa oneris, et ista facilitatis.

Mosaicæ, et Euangelicæ legis discrimen.

Postremò quoniam regulæ spectãtes ad iustitiæ necessitatem, continentur in diuinis præceptis, et iustitiæ est ius suum vnicuique reddere; necesse est, quòd præcepta moralia quædam sint, quæ ordinent nos ad Deum: quædam ad proximum secundum duplex charitatis præceptum, quod Spiritus sanctus voluit insinuare per duarum mysterium tabularum: et ideo digito Dei scriptæ dicuntur. Et quia Deus est trinus, Pater scilicet, et Filius, et Spiritus sanctus, cui competit summa maiestas adoranda, veritas profitenda, et charitas acceptanda, secundum vim irascibilem, rationalem, et concupiscibilem, per actum operis, oris, et cordis: ideo triplex est mandatum primæ tabulæ, correspondens tribus præmissis, scilicet adorationis subiectiuæ, iurationis veridicæ, et sabbatizationis sacratæ. Quia vero proximus est imago Trinitatis, et ei, quantum præfert imaginem Patris, debetur pietas: inquantum imaginem Filij, debetur veracitas: inquantum imaginem Spiritus sancti, debetur benignitas: hinc est, quòd septem sunt mandata, quæ ad secũdam tabulam spectant. Nam penes pietatem duo sunt, vnum, quod pietatem mandat, scilicet de patre honorando: alterum, quod impietatem vetat, scilicet de non occidendo. Penes veracitatẽ vero, quæ principaliter consistit in verbo, accipitur vnum, scilicet de falso testimonio non ferendo. Penes benignitatem vero, cui opponitur cupiditas, et concupiscentia, quarum vtraque potest esse in opere, vel in corde, accipiuntur quattuor, scilicet non mœchaberis: non concupisces vxorẽ: non furtum facies: et non concupisces rem alienam. Et habent hæc ordinari, secundum maiora, vel minora nocumenta, per quæ infringi potest iustitia. Et sic regulæ spectantes ad iustitiæ necessitatem, debent contineri in decem præceptis. Quoniam autem iustitia ad perfectionem peruenit, dum perfecte se elongat a malo, et quantum ad culpam, et quantum ad cau sam et omne malum oritur ex triplici radice, scilicet concupiscentiæ carnis, et concupiscentiæ oculorum, et superbiæ vitæ; hinc est, quòd tria sunt consilia Euangelica, perfecte nos elongantia a triplici radice prædicta. Quæ ideo sunt consilia, quia vt perfecte faciant recedere a malo, non solum separant ab illicitis, verumetiam a licitis, et concessis, quæ possunt esse occasio mali: ac per hoc non solum iustitiam continent sufficientem, verumetiam superabundantem, secundum quòd competit perfectioni Euangelicæ legis, et exercitationi gratiæ perficientis.

Instit. de Iustit. et Iur. §. penult.

Exo. 31. d Sufficiẽtia præceptorũ Decalogi.

1. Io. 2. c

De exercitio gratiæ respectu petendorum, et orandorum. Cap. X

Cur Deus a nobis requirat orandi assiduitatem.

DE petitionibus autem orationis Dominicæ hoc tenendum est, quòd licet Deus sit liberalissimus, et promptior ad dandum, quàm nos ad accipiendum; tamen a nobis vult orari, vt occasionem habeat largiendi dona gratiæ Spiritus sancti. Vult autem orari, non solum oratione mẽtali, quæ est ascensus intellectus in Deum, verumetiam vocali, quæ est petitio decentium a Deo, non solum per nosipsos, verumetiam per Sanctos, tamquam per adiutores nobis diuinitus datos, vt quod minus digni sumus impetrare per nos, impetrare valeamus per Sanctos. Et quia quid oremus, secundum quòd oportet, nescimus, ne vagaremur incerti, formam nobis tribuit Dominus, et Deus noster Christus in oratione, quam composuit: in qua sub septenario petitionum numero vniuersitas comprehenditur petendorum.

Rom. 8. c

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia primum principium sicut est summe verum et bonum in seipso, sic misericors et iustum in opere suo. Et quia misericordissimum est, ideo libentissime condescendit humanæ miseriæ per infusionem gratiæ suæ. Quia vero simul cum hoc iustum est, ideo donum perfectum non dat, nisi desideranti: non

dat

Digitized by Google

dat gratiam, niſi regratianti, non impendit miſericordiam, niſi miſeriam cognoſcenti, vt ſalua ſit libertas arbitrij, et non vileſcat nobilitas doni, et integer perſeueret cultus honoris diuini. Quoniam ergo orantis eſt affectare ſubſidium, proprium allegare defectum, et gratias agere propter beneficiũ gratis datum: hinc eſt, quòd oratio diſponit ad ſuſceptionem diuinorum chariſmatum, et Deus orari vult ad hoc, vt munera largiatur. Rurſus quia ad hoc, quòd deſiderium efficaciter ſurſum tendat ad impetrandum dona diuina, neceſſe eſt, quòd affectio noſtra ſit feruida, et cogitatio in vnum collecta, et expectatio noſtra ſit certa, et firma; et quia cor noſtrum frequenter eſt tepidum, frequenter diſperſum, frequẽter etiam pauidum propter peccati remorſum, nec audens per ſeipſum comparere ante Dei conſpectum; hinc eſt, quòd Dominus voluit nos non tantum orare mentaliter, verumetiam vocaliter, ad noſtri affectus excitationem per verba, et ad recollectionem cogitationum per ſenſum verborum. Voluit etiam nos orare per Sanctos, et Sanctos pro nobis, ad dandam fiduciam pauidis, vt quòd non audent, vel non poſſunt impetrare per ſe, per idoneos impetratores obtineant, ac per hoc in orantibus humilitas conſeruetur: in Sanctis intercedentibus dignitas declaretur: in omnibus etiam Chriſti membris charitas, et vnitas oſtẽdatur: qua quæ inferiora ſunt ad ſuperiora fiducialiter recurrant, et ſuperiora inferioribus liberaliter condeſcendat.

Oratio mẽtalis, et vocalis, et inuocatio Sãctorum.

Poſtremo quia Deus iuſtus et miſericors exaudire non debet niſi in his, quæ ſpectant ad ſuum honorem, et ad noſtram ſalutem: huiuſmodi autem ſunt, quæ ſpectant ad præmium patriæ, et ad viaticum viæ, et prima ſunt tria, et ſequentia quattuor: hinc eſt, quòd petitiones Dominicæ orationis, quæ docent quid petere vtiliter debeamus, ſunt ſeptem. Quæ enim ſpectant ad diuinum honorem, et præmium patriæ, ſunt tria, ſcilicet intelligentia veritatis, reuerentia maieſtatis, et concordia voluntatis. Siue per alia verba. Vel eſt viſio ſummi veri, quod non videtur, niſi a mundis, et a Sanctis, et hæc petitur, cum dicitur: Sanctificetur nomen tuum, ideſt tui nominis notitia perfectis Sanctis, et mundis donetur. Vel eſt tentio ſummi ardui, quæ reges facit, et per quam regnum habetur, et hæc petitur, cum dicitur: Adueniat regnum tuum. Vel eſt fruitio ſummi boni, quæ non datur, niſi his, qui voluntates ſuas habent diuinæ voluntati conformes, et hæc petitur, cum dicitur: Fiat voluntas tua ſicut in cælo, et in terra. Quæ autem ſpectant ad tranſitum viæ, aut reſpiciunt collationem boni conferentis, aut amotionem mali nocentis. Collatio autem boni conferentis petitur in pane quotidiano, ſiue ſuperſubſtantiali, in quo petitur quidquid neceſſarium eſt ad conſeruationem vitæ præſentis, ſiue ſecundum ſpiritum, ſiue ſecundum corpus. Amotio autem mali nocentis petitur in tribus petitionibus vltimis: quia omne malum aut tenet rationem præteriti, aut futuri, aut præſentis. Vel aliter, aut tenet rationem mali culpæ, aut pugnæ, aut pœnæ. Primum petitur amoueri in dimiſſione debitorum: ſecundum in victoria tentationum: tertium, et vltimum in liberatione ab oppreſſione malorum. Et ſic ſeptem in vniuerſo ſunt petitiones, in quibus vniuerſaliter petitur quidquid petendum eſt. Et hoc quidem ſatis recte, vt ſeptenarius petitionum reſpondeat ſeptenario diuinorum chariſmatum, et donorum gratiæ ſeptiformis. Propter quod notandum eſt, quòd ſeptiformem ſeptenarium proponit nobis ſacra ſcriptura conſiderandum, ſcilicet vitiorum capitalium, ſacramentorum, virtutum, donorum, beatitudinum, petitionum, et dotum glorioſarum, trium ſcilicet ſpiritualium, et quattuor corporalium, vt inferius apparebit. Proponit ergo ſeptenarium vitiorum tamquam primum, a quo debemus recedere: ſeptenarium ſacramentorum ſecundum, per quem debemus incedere: ſeptenarium dotum vltimum, quem debemus appetere: ſeptenarium petitionum penultimum, quo debemus petere: ſeptenarium autem virtutum, donorum, et beatitudinum, triplicem intermedium, per quem debemus tranſire: vt ſic ſepties in die laudantes nomen domini, et orantes, impetremus gratiam ſeptiformem virtutum, donorum, et beatitudinum, qua vincamus ſeptiformem pugnam vitiorum capitalium, et perueniamus ad ſeptiformem coronam dotum glorioſarũ, adiuuante nihilominus ſeptiformi medicina ſacramentorum diuinitus ad reparationem humani generis ſtatutorum.

Orationis Dominicæ petitiones ſeptem, et breuis earũ ſumma.

Septenarius ſeptiformis ex ſacra ſcriptura.

Pſ. 118. *x*

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
SEXTA PARS,
IN QVA DE MEDICINA SACRAMENTALI AGITVR.

De ſacramentali origine. Cap. 1.

Propoſitio agendorum in ſexta parte Breuiloquij.

POSTQVAM actum eſt de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione Verbi, et de gratia Spiritus ſancti: iam nunc ſexto agendum eſt de medicina ſacramentali. Circa quam conſiderandà ſunt ſeptem. Agendum eſt enim de ſacramentorum origine, variatione, diſtinctione, inſtitutione, diſpenſatione, iteratione, et vniuſcuiuſque integritate. De origine igitur ſacramentorum hoc tenendum eſt, quòd ſacramenta ſunt ſigna ſenſibilia diuinitus inſtituta tamquam medicamenta, in quibus ſub tegumento rerum ſenſibilium diuina virtus ſecretius operatur: ita quòd ipſa ex ſimilitudine naturali repræſentant, ex inſtitutione ſignificant, ex ſanctificatione conferunt aliquam ſpiritualem gratiam, per quam anima curatur ab infirmitatibus vitiorum, et ad hoc principaliter ordinantur tamquam ad finem vltimum: valent tamen ad humiliationem, eruditionem, et exercitationem, ſicut ad finem, qui eſt ſub fine.

Digitized by Google

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia principium reparatiuum, quod est Christus crucifixus, Verbum scilicet incarnatum, quod sapientissime dispensat omnia, quia diuinum, et clementissime curat, quia diuinitus incarnatum, sic debet reparare, sanare, et saluare humanum genus ægrotum, secundum quòd competit ipsi ægrotanti, ægritudini, et occasioni ægrotandi, et ipsius ægritudinis curationi. Ipse autem medicus est Verbum incarnatum, Deus, scilicet inuisibilis in natura visibili. Homo ęgrotans est non tantum spiritus, nec tantum caro, sed spiritus in carne mortali. Morbus autem est originalis culpa, quæ per ignorantiam inficit mentem, et per concupiscentiam inficit carnem. Origo autem huius culpæ, licet principaliter fuerit ex consensu rationis occasionem tamen sumpsit a sensibus carnis. Ad hoc ergo, quòd medicina correspondens esset omnibus supradictis, oportuit, quòd non tantum esset spiritualis, verumetiam aliquid haberet de sensibilibus signis: vt sicut hæc sensibilia fuerunt animæ occasio labendi, ita essent ei occasio resurgendi. Quoniam igitur signa sensibilia, quantum est de se, non habent efficacem ordinationem ad gratiam, licet habeant longinquam repræsentationem de sui natura; hinc est, quòd oportuit, quòd ab auctore gratiæ instituerentur ad significandum, et benedicerentur ad sanctificandum: vt sic essent ex naturali similitudine repræsentantia: ex adiuncta institutione significantia: ex superaddita benedictione sanctificantia, et ad gratiam præparantia, per quam curaretur et sanaretur anima nostra. Rursus, quoniam gratia curatiua non datur elatis, incredulis, et fastidiosis; ideo oportuit hæc signa sensibilia diuinitus dari, quæ non solum sanctificarent, et gratiam conferrent, ac per hoc sanarent, verumetiam significatione erudirent, et susceptione humiliarent, et diuersificatione exercitarẽt: vt sic per exercitationem excluſa accidia a concupiscibili: per eruditionem excluſa ignorantia a rationali: per humiliationem excluſa superbia ab irascibili, tota anima curabilis fieret a gratia Spiritus sancti: quæ reformat nos secundum has tres potentias, ad imaginem Trinitatis, et Christi. Postremo quoniam per huiusmodi signa sensibilia diuinitus instituta, gratia Spiritus sancti susciptur, et in eis ab accedentibus inuenitur: hinc est, quòd huiusmodi sacramenta dicuntur gratiæ vasa, et causa: non quia gratia in eis substantialiter contineatur, vel causaliter efficiatur, cum in sola anima habeat collocari, et a solo Deo habeat infundi: sed quia in illis, et per illa gratiam curationis a summo medico Christo ex diuino decreto oportet hauriri, licet Deus non alligauerit suam gratiam sacramentis.

Sacramentũ cur sensibile signũ.

Sacraméta quo modo vasa, et causa gratiæ.

Ex præmissis igitur apparet non solum, quis sit sacramentorum ortus, verumetiam quis vsus, et quis fructus. Nam ortus eorum est Christus Dominus. Vsus autem est actus exercitatiuus, eruditiuus, et humiliatiuus. Fructus autem est hominum cura, et salus. Patet etiam quæ sit causa efficiens sacramentorum, quia diuina institutio: quæ materialis, quia signi sensibilis repræsentatio: quæ formalis, quia gratuita sanctificatio: quæ finalis, quia hominum medicinalis curatio. Et quia denominatio fit a forma, et fine; hinc est, quòd dicuntur sacramenta, quasi medicamenta sanctificantia. Per hæc enim anima a fœditate vitiorum reducitur ad sanctificationem perfectam. Et ideo licet sint corporalia et sensibilia, sunt tamen medicinalia, et ob hoc veneranda tamquam sancta: quia sacra significant mysteria, ad sacra præparant charismata, a sacratissimo Deo data, sacra institutione et benedictione diuinitus consecrata, ad cultum sacratissimum Dei in sacra Ecclesia constituta, vt merito dici debeant sacramenta.

A *De sacramentorum variatione. Cap. II.*

DE variatione autem sacramentorum hoc tenendum est, quòd sacramenta ab initio ad curationem hominis sunt instituta, et semper cum morbo hominis cucurrerunt, et vsque in finem sæculi perdurabunt: sed alia fuerunt in lege naturæ, alia sub lege scripta, alia sub lege gratiæ. Et in his omnibus illa, quæ posteriora sunt significatione, sunt euidentiora, et effectu gratiæ digniora. In lege enim naturæ fuerunt oblationes, sacrificia, et decimationes. In lege autem scripta introducta est circumcisio, et B adiuncta est expiatio, et superaddita est oblationum, decimationum, et sacrificiorum multiformis distinctio. In lege autem noua statuta sunt sacramenta numero pauciora, vtilitate potiora, virtute efficaciora, et præeminentia digniora, in quibus est impletio simul, et euacuatio sacramentorum omnium prædictorum.

Sacramenta legis naturæ, scriptæ, et gratiæ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia Verbum incarnatum, quod est reparationis nostræ principium, et fons, et origo sacramentorum, cum sit clementissimum, et sapientissimum; eo quòd clementissimum est, non permisit quòd curreret mor C bus peccati sine remedio sacramenti: eo vero quòd sapientissimum est, ideo iuxta dictamen suæ immutabilis sapientiæ cuncta ordinatissime gubernantis, diuersa adhibuit medicamenta, et varia, secundum mutationem variam temporum diuersorum. Quoniam ergo ab initio præcurrente tempore, et aduentu Saluatoris magis ac magis appropinquante, semper magis ac magis effectus salutis creuit, et cognitio veritatis; congruum fuit, et ipsa signa salutis per successionem temporum alia post alia variari: vt effectus gratiæ diuinæ in salutem crescerет, simulq. et ipsa significatio in ipsis signis visibilibus euidentior appareret. D Et ideo primum per oblationes, postea per circumcisionem, ad vltimum per baptismalem ablutionem, expiationis, et iustificationis sacramentum formaliter institutum est: quia eiusdem mundationis forma, et similitudo in oblatione quidem occulte inuenitur, in circumcisione vero euidentius exprimitur, per baptismum autem manifestius declaratur. Et hinc est, quòd illa primi temporis sacramenta, sicut dicit Hugo, fuerunt sicut veritatis vmbra: medij temporis sicut figura, seu imago: postremi, scilicet gratiæ sicut corpus, quia intra se veritatem, et gratiam curatricem continent, quam præsentant, et præsentialiter E conferunt, quod promittunt.

Hugo de S. Vict. Dialo. de sacram. leg. nat. et script. longissime post med.

Rursus quoniam præsentia veritatis, et gratiæ, quæ in lege gratiæ exhibetur ratione suæ excellentiæ, et multiformitatis in opere et virtute, per vnum signum exprimi non poterat, vt decebat; hinc est, quòd in omni tempore, et lege plura fuerunt sacramenta data, ad illam veritatem, et gratiam exprimendam: sed præcipue in tempore legis figuræ, cuius est figurare, multa signa et varia præcesserunt, quæ sua varietate Christi gratiam multipliciter exprimerent, et excellentius commendarent, et multipliciter commendando nutrirent paruulos, exercerent imperfectos, et duros onerando frangerent, et ad iugum gratiæ domarent, et quodam modo emollirent.

Quare in omni lege plura fuerunt sacramenta.

Postremo quoniam, superueniente veritate, cessat vmbra, et figura prænũcians sortitur finem intentum, quo habito, cessare debet eius vsus, et actus; hinc est, quòd gratia superueniente, vetera sacramenta et signa impleta sunt pariter et sublata: quia signa erant prænostica futurorum, et quasi prænunciantia de longinquo, et noua nihilominus instituta tamquam demonstratiua præsentis gratiæ, et rememoratiua quodam modo passionis Dominicæ, quæ fons est, et origo gratiæ curatiuæ, siue in nobis, siue in his, qui præcesserunt Christi aduentum: sed in his, qui præcesserunt, tamquam pretium promissum: in his, qui sequuntur, tamquam pretium

Dignitas sacramẽtorũ nouæ legis.

Digitized by Google

pretium persolutum. Et quoniam non debetur gratia promissioni pretij, nisi ratione persolutionis, et abundantior debetur persoluto pretio, quàm promissio; hinc est, quòd passio Christi immediatius sanctificet sacramenta temporis legis nouæ, et pleniori gratia in eis redundet. Propter quod illa præparauerunt, et perduxerunt ad hæc, sicut via ad terminum, sicut signum ad signatum, sicut figura ad veritatem, et sicut imperfectum reducit, et præparat ad perfectum.

De Sacramentorum numero, et distinctione. Cap. III.

DE distinctione autem, et numero Sacramentorum nouæ legis, hoc tenendum est, quòd ipsa sunt septem, secundum correspondentiam, ad gratiam septiformem, quæ per septenarium temporis nos reducit ad principium, quietem, et circulum æternitatis, sicut ad octauam Resurrectionis vniuersalis. Horum autem Sacramentorum ianua est baptismus, deinde confirmatio, Eucharistia, pœnitentia, vnctio extrema, ordo, et matrimonium: quod licet vltimo collocetur propter morbum concupiscentiæ annexum, ipsum tamen fuit ante omnia introductum in Paradiso, etiam ante peccatum.

Sufficientia septem Sacramétorũ.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia principium nostrum reparatiuum, et curatiuum nostrorum morborum Christus Dominus, Verbum incarnatum, cum sit Dei virtus, et sapiẽtia, et misericordia nostra, sic potenter, sic sapienter, sic clemẽter, sic decenter sua debet instituere Sacramenta in lege gratiæ, vt nihil prorsus desit curationi nostræ quantum competit statui vitæ præsentis. Ad perfectam autem curationem ægritudinis concurrunt hæc tria scilicet expulsio ægritudinis, introductio sanitatis, et

Prima ratio

conseruatio introductæ salutis. Primum igitur quoniam ad perfectam curationem, perfecta et vniuersalis requiritur morbi expulsio, et morbus est septiformis, triplex culpabilis, scilicet culpa originalis, mortalis, et venialis; et quadruplex pœnalis, scilicet ignorantia, malitia, infirmitas, et concupiscentia, et non sanat oculum, quod sanat calcaneum, sicut dicit Hieronymus: hinc est, quòd oportuit adhiberi, contra hæc septenarium medicamentorum, ad hunc septiformem morbum plenius expellendum, scilicet contra originalem, baptismum: contra mortalem, pœnitentiam: contra venialem, vnctionem extremam: contra ignorantiam, ordinem: contra malitiam, Eucharistiam: contra infirmitatem, confirmationem: et contra concupiscentiam, matrimonium, quod eam temperat, et excusat.

Secunda ratio.

Rursus, quia perfecta curatio non potest esse sine restitutione integræ sanitatis, et sanitas animæ integra consistit in vsu septem virtutum, trium scilicet theologicarum, et quattuor Cardinalium; hinc est, quod ad harum vsum sanum restituendum, instituit oportuit septiforme Sacramentum. Nam baptismus sanando disponit ad fidem, confirmatio ad spem, Eucharistia ad charitatem, pœnitentia ad iustitiam, vnctio extrema ad perseuerantiam, quæ est fortitudinis complementum, et summa, ordo ad prudentiam, matrimonium ad temperantiam cõseruandam, quam maxime persequitur infirmitas carnis, sed honestas remediat nuptiarum.

Tertia ratio

Postremo quoniam perfecta curatio esse nõ potest, sine cõseruatione salutis introductæ, et salus introducta conseruari non potest in conflictu certaminis, nisi

Cant. 6. d

in acie Ecclesiæ, quæ est terribilis, vt castrorum acies ordinata, et hoc quidem fit per septiformis gratiæ armaturam; hinc est, quòd necesse est, septem esse Sacramenta. Nam vt hæc acies fit perfecte, et continue communita, cum constet ex partibus corruptibilibus, indiget Sacramentis munientibus, releuantibus, et renouantibus; munientibus pugnantes, releuantibus cadentes, et renouantibus morientes. Sacramentum autem muniens, aut munit ingredientes, et sic est baptismus: aut stantes, et sic est confirmatio: aut exeuntes, et sic est extrema vnctio. Sacramentum autem releuans, aut releuat a casu veniali, et sic est Eucharistia: aut a mortali, et sic est pœnitentia. Sacramentum autem renouans, aut renouat in esse spirituali, et sic est ordo, cuius est administrare Sacramenta: aut in esse naturali, et sic est matrimonium, quod quia renouat multitudinem in esse naturæ, quod est omnium fundamentum, ideo primò fuit ante omnia institutum, siue introductum, licet propter morbum concupiscẽtiæ annexum. Et quia minime est sanctificatiuum, quamuis significatione sit Sacramentum magnum, inter medicamenta spiritualia vltimo collocatur, et locũ sortitur extremum. Vnde quia baptismus est ingredientium, confirmatio pugnantium, Eucharistia vires resumentium, pœnitentia resurgentium, extrema vnctio exeuntium, ordo nouos milites introducentium, matrimonium nouos milites præparantium, patet ex his sufficientia, et ordo medicamentorum sacramentalium, et armorum.

Matrimoniũ cur ante omnia alia Sacramenta institutum.

De Sacramentorum institutione. Cap. IIII.

DE institutione autem Sacramentorum hoc tenẽdum est, quòd septem Sacramenta legis gratiæ Christus instituit, tamquam noui testamenti mediator, et præcipuus lator legis, in qua vocauit ad promissa æterna, dedit præcepta dirigentia, et instituit Sacramenta sanctificantia. Instituit vero ea in verbis, et elementis, ad euidentiam significationis, et efficaciam sanctificationis: ita quòd semper habent significantiam veritatis, sed non semper efficaciam curationis, non propter defectum a parte sui, sed a parte suscipientis. Instituit autem prędicta Sacramenta diuersimode. Quædam scilicet ex eis confirmando, approbando, et consummando, vt matrimonium, et pœnitentiam: quædam autem insinuando, et initiando, vt confirmationem, et vnctionem extremam: quædam vero initiando, et consummando, et in semetipso suscipiendo, vt sacramentum baptismi, Eucharistiæ, et ordinis. Hæc enim tria et plene instituit, et etiam primus suscepit.

Institutionis Sacramẽtorum modus diuersus.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia principium reparatiuum nostrum est Christus crucifixus, Verbum scilicet incarnatũ, quod quia Verbum est patri coæquale, et cõsubstantiale, est Verbum summæ virtutis, summæ veritatis, et summæ bonitatis, ac per hoc, et summæ auctoritatis; et ideo ipsius est proprie nouum testamentum introducere, ipsius est etiam dare legem integram, et sufficientem, secundum exigentiam summæ virtutis, et veritatis, ac bonitatis suæ. Ratione igitur summæ bonitatis, promissa proposuit beatificantia: ratione autem summæ veritatis, præcepta dedit dirigentia: ratione vero summæ virtutis, Sacramenta statuit adminiculantia: vt sic per Sacramenta virtus repararetur, ad implenda præcepta dirigentia; et per præcepta directiua peueniretur ad promissa æterna, faciente hoc Verbo æterno, Christo scilicet Domino in lege Euangelica, inquantum est via, veritas, et vita.

Ioan. 14. a

Rursus quoniam reparatiuum principium non solum est Verbum, inquantum Verbum, sed etiam inquantum incarnatum, quod hoc ipso, quòd incarnatum omnibus se offert quantum ad notitiam veritatis, et omnibus digne accedentibus se exhibet ad gratiam curationis; hinc est, quòd tamquam plenum gratiæ, et veritatis ad maiorem euidentiam significandi, et efficaciam sanctificandi, Sacramẽta instituit in elementis simul, et verbis: vt dum elementa oculis, et verba auribus se offerrent, qui sunt duo sensus maxime cognoscitiui, euidentiam darent significationis expressæ: deinde etiam verba sanctificarent elementa,

Ioan. 1. b

vt ple-

Digitized by Google

vt plenior fieret efficacia curationis humanæ, quæ quoniam nulli datur repugnanti, et impugnanti fontem gratiæ interius in corde; ideo sic instituta sunt, vt significarent semper, et vniuersaliter, non autem sanctificarent, nisi accedentes digne, absque omni fictione.

Postremo, quoniam et si Verbum incarnatum sit fons gratiæ sacramentalis, aliqua tamen gratia sacramentalis fuit ante incarnationem, aliqua vero non nisi post Spiritus sancti missionem, quædam autem medio modo se habens; hinc est, quòd oportuit Sacramenta institui diuersimode. Nam ante incarnationē necessaria fuit compunctio pœnitentialis, et generatio matrimonialis; ideo hæc duo Sacramenta non de nouo instituit, sed iam a se instituta, et naturali dictamini quodam modo impressa cōsummauit, et confirmauit in lege Euangelica, dum pœnitentiam prædicauit, et nuptijs interfuit, et legem coniugij approbauit, secundum quòd colligitur ex diuersis Euangelij locis. Ante vero Spiritus sancti missionem, nec fuit plena Spiritus sancti donatio ad confirmationem, et nominis Christi publicam confessionem, nec vnctio mentis plenaria ad euolationem: ideo hæc duo Sacramenta, scilicet confirmationem, et extremam vnctionē Christus solum initiauit, et insinuauit: cōfirmationem, manum paruulis imponendo, et prædicendo discipulos
Act. 1. a baptizandos Spiritu sancto: vnctionem vero extremā,
discipulos ad curandum mittendo, qui infirmos vnge-
Mar. 6. b bant oleo, sicut dicitur in Marco. Medio autem tempore, et fuit regeneratio, et Ecclesiæ ordinatio, et spiritualis cibatio; ideo Christus hæc tria Sacramenta, scilicet baptismi, Eucharistiæ, et ordinis, et complete, et clare instituit. Primo baptismum suscipiendo, deinde formam dando, et ceteris publicando: ordinem vero, dando primo potestatem ligādi, et soluendi peccata humani generis, et potestatem conficiendi Sacramentum altaris: Eucharistiam vero, comparando se grano frumenti, et conficiendo, et dādo discipulis, imminente passione, Sacramentum corporis, et sanguinis sui. Et ideo hæc tria Sacramenta per Christum distincte, et integre, debuerunt institui, et in lege veteri multipliciter figurari, tamquam Sacramenta substantialia noui testamenti, et propria legislatoris, Verbi scilicet incarnati.

De Sacramentorum dispensatione. Cap. V.

DE dispensatione vero Sacramentorum hoc tenendum est, quòd potestas dispensationis Sacramentorum, regulariter spectat ad solum genus humanum.
Ministri Sacramētorū. In omnibus autem Sacramentis dispensandis, necessaria est in dispensante intentio. In aliquibus etiam necessario cum intentione requiritur ordo sacerdotalis, vel pontificalis. Pontificalis, inquam, necessarius est, dispensationi confirmationis, et ordinis. Sacerdotalis vero dispensationi Eucharistiæ, pœnitentiæ, et vnctionis extremæ. Baptismus autem, et matrimonium, licet ad sacerdotes spectent, possunt tamen præter ordinem saeerdotalem dispensari de facto, maxime in articulo necessitatis His autem existentibus, Sacramenta dispensari possunt a bonis, et malis; a fidelibus, et hæreticis: intra Ecclesiam; et extra: sed intra secundum veritatem, et ad vtilitatē; extra vero non ad vtilitatem, licet dispensentur secundum veritatem.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia reparatiuum principium nostrum, Verbum scilicet incarnatum, inquantum Deus, et homo, Sacramenta instituit ad salutem hominum, ordinauit, sicut et congruum fuit, vt hominibus dispensarentur per ministerium hominum, propter seruandam conformitatem dispensatoris ad Saluatorem Christum, et ad ipsum hominem saluandum. Quoniam ergo Saluator Christus humanum genus saluauit, secundum quòd exigebat æquitas iuris, dignitas ordinis, et secu-
A ritas salutis, operatus est enim salutem nostram modo recto, ordinato, et certo: hinc est, quòd secundum horum trium exigentiam, Sacramenta commisit hominibus dispensanda. Primo igitur, quia rectitudo iuris exigit, vt opera hominis, secundum quod homo non fiant præcipitāter; et opera hominis, vt ministri Christi, aliquo modo referantur ad Christum; et opera hominis, vt ministri salutis, aliquo modo referantur ad salutem, vel in generali, vel in speciali; et dispensatio Sacramentorum est opus hominis, vt rationalis, vt ministri Christi, et vt ministri salutis: hinc est, quòd Intentio in Sacramētis necessaria.
B necesse est, quòd fiat ex intentione, qua quis intendat facere, quod Christus instituit ad humanam salutem, vel saltem facere, quod facit Ecclesia, in quo clauditur in generali intentio prædicta, quia ipsa Ecclesia sicut sacramenta a Christo accepit, sic ad fidelium salutem dispensat.

Rursus, quia ordo dignitatis exigit, vt maiora maioribus, minora minoribus, et media medijs cōmittantur: et quædam sunt Sacramenta, quæ præcipue respiciunt excellentiam virtutis, siue dignitatis, vt Sacramentum confirmationis, et ordinis: quædam, quæ respiciunt indigētiam necessitatis, vt baptismus, et matrimonium, quorum vnum generat, alterum regene-
C rat ad existentiam debitam: quædam autem media, vt Eucharistia, pœnitentia, et vnctio extrema; hinc est quòd prima tamquam suprema, non possunt dispensari nisi ab Episcopis, et Pontificibus, quantum est de iure communi: alia vero tamquam infima, dispensari possunt a quibuscumque ordinibus, et personis inferioribus, maxime in articulo necessitatis, quod dico ratione baptismi: media uero a solis sacerdotibus, qui inter Episcopos, et inferiores personas, sunt quasi in medio constituti.

Postremo, quia securitas salutis exigit, vt res sic fiat, vt in dubium non cadat, et nullus est, qui certus sit de
D bonitate, et credulitate dispensatoris, et idem ipse nō est certus de se, vtrum odio vel amore dignus sit: ideo si Sacramenta dispensari solum possent a bonis, nullus esset certus de susceptione Sacramenti, et sic oporteret semper iterari, et sic malitia vnius, præiudicaret alienæ saluti. Nulla etiam esset stabilitas in gradibus hierarchiæ Ecclesiæ militantis, quæ maxime consistit in Sacramentis dispensandis: et ideo congruum fuit, vt Sacramentorum dispensatio committeretur homini, non ratione sanctitatis, quę variatur secundum voluntatem, sed ratione auctoritatis, quæ semper manet quantum est de se: ac per hoc oportuit, quōd se extenderet ad bonos, et ad malos: ad eos, qui sunt intra,
E et ad eos qui sunt extra Ecclesiam. Verum, quia extra vnitatem fidei, et charitatis, quæ facit nos filios Ecclesiæ, et membra, nullus potest saluari; ideo si Sacramenta extra recipiantur, non ad salutem recipiuntur, quamuis vera sint Sacramenta, sed vtilia possunt fieri, si quis redeat ad sanctam matrem Ecclesiam vnicā Christi sponsam, cuius filius tantum Christus sponsus reputat dignos hereditate æterna. Vnde Augu- *Aug. de Baptis. con. Donatist. li. 4. c. 1. to. 7.*
stinus contra Donatistas: Ecclesia Paradiso comparata, indicat nobis posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam et
F flumina de fonte Paradisi, sicut scriptura testatur, etiā *Gen. 2. b*
foras largiter manauerunt: nominatim quippe commemorantur, et per quas terras fluant, et quòd extra Paradisum constituta sunt, omnibus notum est: nec tamen in Mesopotamia, vel in Aegypto, quo illa flumina perueniunt, est felicitas vitæ, quæ in Paradiso commemoratur. Ita fit, vt cum Paradisi aqua sit extra Paradisum, beatitudo tamen nō sit nisi intra Paradisum. Sic ergo baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiā, munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur, quæ super petram etiam fundata est, quæ ligandi, et soluendi claues accepit. Hæc est vna, quæ te- *Mat. 16. c*
net, et possidet omnem sponsi sui et Domini potestatem.

Eccls. 9. a Quare non a solis bonis dispēsentur Sacramenta.

Digitized by Google

tem, per quam coniugalem poteſtatem, etiam de ancillis parere filios poteſt, qui ſi non ſuperbiant, in ſortem hereditatis vocabuntur, ſi vero ſuperbiant, extra remanebunt. Magis ergo, quia pro Eccleſiæ honore, atque vnitate pugnamus, non tribuamus hæreticis, quidquid apud eos eius cognoſcimus, ſed eos arguentes doceamus, quod extra vnitatem habent, non valere ad ſalutem, niſi ad eandem venerint vnitatem.

De Sacramentorum iteratione. Cap. VI.

DE iteratione autem Sacramentorum, hoc tenendum eſt, quòd licet commune ſit omnibus Sacramentis non iterari ſuper eandem perſonam, et materiam, et ex eadem cauſa, ne fiat contumelia Sacramento: ſpecialiter tamen tria ſunt Sacramenta, quæ non ſunt aliquatenus iteranda, ſcilicet baptiſmus, confirmatio, et ordo. In his namque tribus imprimitur triplex character interior, qui non deletur; inter quos, character baptiſmalis retinet fundamentum, nec alij poſſunt imprimi, niſi ille primitus imprimatur. Vnde ſi quis ordinatur non baptizatus, nihil prorſus efficitur, ſed eſt totum de nouo faciendum: quia non intelligitur iteratum, quod conſtat non fuiſſe factum.

Ratio autem ad intelligentiam præmiſſorum, hæc eſt: quia principium noſtrum reparatiuum, Verbum, ſcilicet incarnatum, licet ratione ſuæ ſummæ virtutis, et ſapientiæ, et bonitatis nihil agat inefficaciter, nihil inepte, nihil infructuoſe; potiſſime tamen hoc obſeruare debet in nobiliſſimis operibus ſuis, cuiuſmodi ſunt illa, per quæ reparatur genus humanum. Quoniam ergo Sacramẽta ſunt de genere huiuſmodi operum diuinorum; hinc eſt, quod contumelia quodam modo fit eis, quando ſuper eandem materiam, et perſonam, et ex eadem cauſa iterantur: quia ex hoc oſtenditur, quòd prius diſpenſata fuerunt inefficacia, inepta, et infructuoſa, contra id, quod exigebat ipſius reparatiui principij virtus, et ſapientia, et bonitas ſumma, quæ ſemper aſſiſtit ad operandum in illis, et per illa Sacramenta.

Sacramẽtorũ cur quædam iterabilia ſint, quędã vero nõ.

Rurſus quoniam inter hæc Sacramenta reparantia, in quibus eſt generaliter efficacia diuinæ virtutis ad reparationem humani generis, quædam ſunt, quæ tãtum introducta ſunt propter remedia morborũ; quædam etiam non ſolum ad hoc, ſed ad ſtatuendum, diſcernendum, et ordinandum in Eccleſia hierarchicos gradus: et morbi poſſunt variari, expelli, et iterum introduci; gradus autem Eccleſiæ debent eſſe firmi, et ſolidi, et inconcuſſi: hinc eſt, quòd Sacramenta, quæ reſpiciunt morbos iterabiles, habent effectus tranſeũtes: ac per hoc, et iterabiles ratione nouæ cauſæ. Sacramenta vero illa, quæ reſpiciunt gradus hierarchicos, et ſtatus fidei determinatos, neceſſe eſt, quòd prẽter effectus remediantes, aliquos effectus tribuãt permanẽtes, ad graduum, et ſtatuum Eccleſiæ diſtinctionem fixam et ſtabilem. Et quoniam hoc non poteſt fieri per data naturalia, vel dona gratuita gratum facientia, neceſſe eſt, quòd fiat per aliqua ſigna, ſubſtantiæ incorruptibili, ſcilicet animę incorruptibili, a principio incorruptibili, ſecundum conformitatem ad incorruptibile indelebiliter, et gratis impreſſa, quæ characteres appellantur: qui quoniam numquam delentur, ideo nec iterari poſſunt, nec illa Sacramenta, in quibus huiuſmodi characteres imprimuntur.

Triplex ſtatus fidei.

Poſtremo, quoniam triplex eſt ſtatus fidei, ſecundũ quem habet fieri diſtinctio in populo Chriſtiano, in acie Eccleſiaſticæ hierarchiæ, ſcilicet ſtatus fidei genitæ, roboratæ, et multiplicatæ. Secundum primum fit diſtinctio fidelium ab incredulis: per ſecundum fit diſtinctio fortium ab infirmis, et debilibus: ſecundum tertium fit diſtinctio clericorũ a laicis. Hinc eſt, quòd illa Sacramenta, quæ reſpiciunt triplicem fidei ſtatum prædictum, characteres imprimunt, per quos indelebiliter impreſſos ſemper diſtinguunt: ac per hoc numquam iterari poſſunt. Quoniam ergo baptiſmus reſpicit ſtatum fidei genitæ, in quo populus Dei diſtinguitur ab incredulis, vt Iſraelitæ ab Aegyptijs; et confirmatio reſpicit ſtatum fidei roboratæ, in quo diſtinguitur populus fortis ab infirmis, ſicut pugiles ab his, qui ad pugnam non ſunt idonei; et ordo reſpicit ſtatum fidei multiplicatæ, in quo diſtinguitur clerus a laicis, ſicut leuitæ ab alijs tribubus; hinc eſt, quòd in his tantum tribus Sacramentis characteres imprimuntur. Quia vero diſtinctio populi a non populo prima eſt, et radicalis; hinc eſt, quòd character baptiſmalis eſt fundamentum omnium aliorum characterum: et ideo illo non ſubſtrato, nihil poterit ſuperædificari: ac per hoc oportet, de nouo fieri. Si autem ille ſubſternatur, alij imprimi poſſunt, nec vmquam vlterius iterandi ſunt, nec Sacramenta tria prædicta, quæ hos imprimunt, ex cauſa aliqua iterantur, et grauis de facto iterantibus debet pœna imponi, propter diuini cõtumeliam Sacramenti: licet alia quattuor ex cauſis diuerſis poſſint ſine ſui contumelia iterari.

De integritate Baptiſmi. Cap. VII.

IAm nunc ſeptimo locõ reſtat videre de integritate vniuſcuiuſque Sacramenti, quæ cum ſint in numero ſeptiformi, primo dicendum eſt de baptiſmi integritate, quod eſt ianua omnium aliorum Sacramentorum. De integritate igitur Sacramenti baptiſmi, hoc tenendum eſt, quòd ad hoc, quòd aliquis baptizetur vere, et plene, requiritur expreſſio formæ vocalis a Domino inſtitutæ, quæ eſt hæc: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filij, et Spiritus ſancti, Amen: abſque omiſſione vocabuli, et ſine interpoſitione vocabuli: abſque præpoſteratione ordinis ſupradicti, et ſine cõmutatione nominis prænotati. Requiritur etiam merſio, vel ablutio per elementum aquæ in toto corpore, vel ſaltem in digniori parte: ita quòd expreſſio, et merſio fiat ab vno, et eodem, et in eodem tempore, quibus concurrentibus, ſi non ſit fictio in baptizando, datur ei gratia regenerans, et rectificans, et purificans ab omni culpa. Quod vt efficacius fiat, cathechiſmus et exorciſmus tamquam præparatorij præmittuntur tam in paruulis, quàm in adultis; ita tamen, quòd in adultis requiritur fides propria, in paruulis ſufficit fides aliena.

Forma baptiſmi.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia cum principium noſtrum reparatiuum, Verbum ſcilicet incarnatum, tamquam perfectiſſimum, et ſufficientiſſimum principium reparare habeat genus humanum per medicamenta Sacramentorum, ita quòd nihil ſit in eis ſuperfluum, nihil inordinatum, nihil etiam diminutum; ita diſponere debuit, quòd Sacramentum baptiſmi, et alia integrarentur ſecundum quòd exigebat ſua virtus, noſtra ſalus, et etiam noſter morbus. Quoniam ergo virtus nos reparans, eſt virtus totius Trinitatis, quam ſancta mater Eccleſia credit in animo, cõfitetur in verbo, et profitetur in ſigno, ſub trium perſonarum diſtinctione, et proprietate, ordine, et origine naturali: eſt etiã virtus paſſionis Chriſti, qui mortuus, et ſepultus fuit, et die tertia reſurrexit: hinc eſt, quòd ad horum expreſſionem in Sacramento, quòd primum omnium Sacramentorum eſt, et in quo primo, et principaliter hæc virtus operatur, debuit fieri expreſſio Trinitatis diſtincta, propria, et ordinata nominatione, quantum eſt de forma communi: licet in tempore primitiuæ Eccleſiæ potuerit fieri in nomine Chriſti, in quo intellectus clauditur totius Trinitatis. Debuit etiam fieri propria, et ordinata nominatio verbi baptizandi, cum trina merſione, ad expreſſionem mortis Chriſti, et ſepulturæ, et reſurrectionis poſt triduum factę, quantum eſt de congruitate. Et quia ſimul operatur vtraque virtus, et in vno Chriſto Saluatore, vtrumque horum debet fieri ab vno et eodem ſimul, et eodem tempore, propter ſeruan-

Trinitatis expreſsio in baptiſmo neceſſaria.

Baptiſmus in nomine Chriſti claudit intellectum totius Trinitatis.

*Character per quæ Sacramẽta imprimitur.

tandam vnitatem in Sacramento, et ſignificandam vnitatem in noſtro mediatore.

Rurſus quoniam ſalus noſtra requirebat inchoari per regenerationem, ſeu renouationem in eſſe gratiæ conferentis ſpirituale eſſe, abſtergendo immunditiã, effugando tenebras, et refrigerando cõcupiſcentiam, quæ vniuerſaliter labefactat omnem hominẽ deſcendentem ſeminaliter ab Adam: hinc eſt, quòd Sacramentum primũ, quod eſt regeneratiuum, debuit fieri in elemento, quod haberet conformitatem ex naturali repræſentatione ad triplicem effectum prædictum gratiæ inchoantis noſtram ſalutem. Quoniam ergo aqua ſua puritate mundat, ſua peruietate ſeu diaphaneitate lutninis eſt delatiua, ſua frigiditate refrigerat, et maxime communis eſt omnibus inter omnia liquida: hinc eſt, quòd Sacramentum regenerationis noſtræ perfici debuit in elemento aquæ indifferenter: quia omnis aqua omni aquæ eſt eadem ſpecie, et etiã ne aliquis propter defectum elementi periculum ſalutis incurrere poſſet.

Cur Baptiſmus in aqua fiat.

Poſtremo, quoniam morbus noſter, contra quem principaliter eſt baptiſmus, eſt originale peccatum, quod animam priuat vita gratiæ, et omnium virtutum rectitudine habilitãte, et pronum quodam modo reddit ad omne genus culpæ, et traducitur aliunde, et paruulum facit concupiſcibilem, et adultum actu concupiſcentem, redigit etiam in diabolicam ſeruitutem, et in poteſtatem principis tenebrarum: hinc eſt, quòd ad hoc, quòd per illud Sacramentum per contrarium ſufficiens adhibeatur remedij medicamentum, congruit in eo dari gratiam regenerantem contra priuationem vitæ gratuitæ: gratiam rectificantem in ſeptiformi virtute, contra priuationem virtutis habilitatiuæ: gratiam purificantem ab omni culpa, contra pronitatem ad omnem deordinationem vitioſam.

In baptiſmo triplex gratia datur

Et quoniam originale peccatum, trahitur aliunde, et paruulum facit concupiſcibilem, et adultum actu concupiſcentem, neceſſaria eſt adulto fides propria, et pœnitentia: ſed paruulo ſufficit aliena, quæ ſcilicet eſt in vniuerſali Eccleſia. Quia vero baptiſmus debet eruere a ſeruitute diaboli, et de poteſtate principis tenebrarum tam paruulos, quàm adultos; hinc eſt, quod vtrique exorcizari debent ad expulſionem poteſtatis cõtrariæ, vtrique etiam cathechizari: adulti, vt expulſa caligine erroris, informentur ad fidem: paruuli vero, vt ſciant patrini, quid eos debeãt edocere, ne pro humano defectu impediatur baptiſmatis Sacramentum, quo minus habeat finem ſuum.

Quid in paruulo, et qd in adulto ad baptiſmum requiratur.

De integritate confirmationis. Cap. VIII.

DE Sacramento confirmationis hoc tenendum eſt, quòd ad ipſius integritatem requiritur forma vocalis, quæ ſecundum morem magis communem hæc eſt: Signo te ſigno crucis, confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus ſancti, Amen. Requiritur etiam chriſma, quod conficitur ex oleo oliuarum, et balſamo: de quo cum per manus Epiſcopi ſignum crucis fronti imprimitur ſub prædicta forma verborum, confirmationis ſuſcipitur Sacramentum, per quod confirmatur homo vt pugil ad nomen Chriſti audacter et publice confitendum.

Forma Sacramẽti cõfirmationis, et materia.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia reparatiuum principium noſtrum, Verbum ſcilicet incarnatum, ſicut æternaliter conceptum eſt in corde patris, et temporaliter in carne ſenſibiliter apparuit homini, ſic neminem reparat, niſi ipſum et corde credendo concipiat, et creditum exterius confitendo depromat confeſſione debita: cuiuſmodi eſt cõfeſſio veridica, veritate plena, quæ non tantum eſt veritas ſpeculatiua, verumetiam practica. Hæc autem eſt in qua, non tantum eſt adæquatio intellectus, ſermonis, et rei, verumetiam in qua totus homo veritati cõformatur ſecundum intelligẽtiam rationis, ſecundum complacentiam voluntatis, et ſecũdum adhærentiam virtutis, vt ſit ex toto corde, tota anima, et tota mente: ſit ex corde puro, conſcientia bona, et fide non ficta: et talis eſt confeſſio integra, placida, et intrepida: vt ſit ex integra ratione eius, de quo eſt; placida ratione eius, coram quo fit: intrepida ratione eius, a quo fieri habet illa confeſſio. Quoniam ergo ad hoc homo puſillanimis non eſt idoneus, niſi per manum ſuperne gratiæ confirmetur; ideo ad hoc, Sacramentum confirmationis fuit diuinitus inſtitutum, tamquam immediate ſequens baptiſmum.

1. Tim. 1.

Confeſſio vere Chriſtiana.

Quia vero finis imponit neceſſitatem ijs, quæ ſunt ad finem, ideo integrari debet hoc Sacramentum ſecundum exigentiam confeſſionis prædictæ, et ſuarum conditionum, trium videlicet prædictarum. Primo ergo quoniam confeſſio hæc debet eſſe integra; et integritas confeſſionis nõ eſt, niſi quis confiteatur Chriſtum verum hominem pro hominibus crucifixum, eũdemq. verum Dei Filium incarnatum in Trinitate Patri, et Spiritui ſancto per omnia coæqualem: hinc eſt, quod in forma vocali non tantum fit expreſſio actus confirmandi, verumetiam ipſius ſigni crucis, et nominis beatiſſimæ Trinitatis. Amplius, quia confeſſio debet eſſe placida ratione eius, coram quo fit, et fieri habet coram Deo et hominibus, et Deo non poteſt placere niſi adſit lumen intelligẽtiæ et nitor conſcientiæ, nec proximis, niſi adſit odor bonæ famæ et vitæ honeſtæ: ideo ad horum deſignationem in elemento exteriori commiſcetur oleum oliuarum, quod eſt nitidum, et balſamum, quod eſt odoriferum: vt per hoc ſignificetur quòd confeſſio, ad quam hoc Sacramentum ordinat et diſponit, coniunctum debet habere nitorem conſcientiæ et intelligentiæ, cum ſuaui odore tam vitæ, quàm famæ, ne contrarietas aliqua ſit inter linguam, et conſcientiam, vel inter linguam, et famam, propter quam talis confeſſio non acceptetur ab homine, nec approbetur a Chriſto. Poſtremo quoniã talis confeſſio debet eſſe intrepida, vt nec pudore, nec timore dimittat quis dicere veritatẽ, et tempore perſecutionis ignominioſam mortem Chriſti in cruce, confiteri publice formidat quis, et erubeſcit, præcipue horrens incidere in conſimilem pœnam, et ignominiam paſſionis, et huiuſmodi timor et pudor potiſſime apparet in facie, et maxime in fronte: ideo ad omnem verecundiam, et formidinem propulſandam, et manus poteſtatiua imponitur, quæ confirmet; et crux fronti imprimitur, vt non erubeſcat eam publice confiteri, nec formidet pro confeſſione nominis Chriſti, ſi opus fuerit, quantamcumque pœnam, vel ignominiã ſuſtinere, tamquam verus pugil vnctus ad prælium, et tamquam ſtrenuus miles ferens in fronte Regis ſui ſignum, et crucis eius triumphale vexillum, cum quo paratus ſit penetrare hoſtiũ cuneos ſecurus. Non enim poteſt crucis gloria libere prædicari, ſi crucis pœna, et ignominia formidetur, iuxta quod ſanctus dicebat Andreas: Ego ſi crucem expaueſcerem, gloriam crucis minime prædicarem.

Integritas Sacramenti cõfirmationis.

De integritate Euchariſtiæ. Cap. IX.

DE Sacramento Euchariſtiæ hoc tenendum eſt, quòd in hoc Sacramento verum Chriſti corpus, et verus ſanguis non tantum ſignificatur, verum etiam veraciter continetur ſub duplici ſpecie, panis ſcilicet, et vini tamquam ſub vno, et non ſub duplici Sacramẽto; hoc autem eſt poſt conſecrationem ſacerdotalem, quæ fit in prolatione vocalis formæ a Domino inſtitutæ; ſuper panem ſcilicet: Hoc eſt corpus meum; Super vinum vero: Hic eſt calix ſanguinis mei. Quibus verbis cum intentione conficiendi a ſacerdote prolatis, tranſubſtantiatur vtrumque elementum ſecundum ſubſtantiam in corpus, et ſanguinem Ieſu Chriſti, remanẽtibus ſpeciebus ſenſibilibus, in quarum vtraque continetur totaliter, non circumſcriptibiliter, nec localiter,

Doctrina, vere catholica de Euchariſtia.

Digitized by Google

ealiter, ſed ſacramentaliter totus Chriſtus. In quibus etiam proponitur nobis vt cibus, quem qui digne accipit, non ſolum ſacramentaliter, verumetiam per fidem, et charitatem ſpiritualiter manducando, corpori Chriſti myſtico magis incorporatur, et in ſeipſo reficitur, et purgatur: qui vero indigne accedit, iudicium
1.Cor.11.d ſibi manducat, et bibit, non diiudicans ſanctiſſimum corpus Chriſti.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quia principium noſtrum reparatiuum, Verbum ſcilicet incarnatum, et ſufficientiſſimum eſt in virtute, et ſapientiſſimum eſt in ſenſu: ideo ſic nobis contulit Sacramenta ſecundum quòd exigit ſapientia, et efficientia ſua. Et quia ſufficientiſſimum eſt, ideo largiendo medicamenta morborum, et chariſmata gratiarum, non tantum inſtituit Sacramentum, quod nos in eſſe gratiæ generaret, vt baptiſmus: et genitos augmentaret, et roboraret, vt confirmatio: verumetiam quod genitos, et augmentatos enutriret, vt Sacramentum Euchariſtiæ, propter quod hæc tria Sacramenta omnibus dantur, qui accedunt ad fidem. Quoniam ergo nutrimentum noſtrum quantum ad eſſe gratuitum attenditur in vnoquoque fidelium per conſeruationem deuotionis ad Deum, dilectionis ad proximũ, et delectationis intra ſeipſum: et deuotio ad Deum exercetur per ſacrificij oblationem: dilectio ad proximum, per vnius Sacramenti communionem: et delectatio intra ſeipſum, per viatici refectionem: hinc eſt, quòd principium noſtrum reparatiuum iſtud Sacramentum Euchariſtiæ dedit in ſacrificium oblationis, et Sacramentum communionis, et viaticum refectionis.

Euchariſtia eſt ſacrificiũ Sacramẽtũ, et viaticũ.

Quia vero principium noſtrum reparatiuum non tantum eſt ſufficientiſſimum, verumetiam ſapientiſſimum, cuius eſt omnia agere ordinate; ideo ſic dedit, et diſpoſuit nobis ſacrificium, Sacramentum, et viaticum exhibere, ſecundum quod competit tempore gratiæ reuelatæ, ſtatui viæ, et capacitati noſtræ. Primo igitur quoniam tempus gratiæ reuelatæ requirit, quòd iam non offeratur oblatio qualiſcumque, ſed pura, placida, et plenaria; et nulla alia oblatio eſt talis, niſi illa, quæ in cruce fuit oblata, ſcilicet Chriſti corpus, et ſanguis; hinc eſt, quòd neceſſario oportet in hoc Sacramento non tantum figuratiue, verumetiã veraciter corpus Chriſti, tamquam oblationem huic tempori debitam contineri. Similiter quia tempori gratiæ conſonat, quòd Sacramentum communionis, et dilectionis, non tantum ſit communionem, et dilectionem ſignificans, verumetiam ad illam inflammans, vt efficiat, quod figurat: et quod maxime nos inflammat ad dilectionem mutuam, et maxime vnit membra, eſt vnitas capitis, a quo per vim amoris diffuſiuam, vnitiuam, et transformatiuam, manat in nos dilectio mutua; hinc eſt, quòd in hoc Sacramento cõtinetur verum Chriſti corpus, et caro immaculata, vt ſe nobis diffundens, et nos inuicem vniens, et in ſe transformans per ardentiſsimam charitatem, per quã ſe nobis dedit, ſe pro nobis obtulit, et ſe nobis reddidit, et nobiſcum exiſtit vſque ad finem mundi. Per hunc etiam modum refectio competens ſtatui gratiæ eſt refectio ſpiritualis, communis, et ſalutaris. Refectio autem ſpiritus eſt Verbum vitæ, ac per hoc refectio ſpiritualis ipſius ſpiritus in carne, eſt Verbum incarnatum, ſeu caro Verbi, quæ cibus eſt communis, et ſalutaris: quia licet ſit vna, omnes tamen ſaluantur per ipſam.

Chriſtus vere, et realiter continetur in Sacramento Euchariſtiæ.

Quia ergo non eſt dare alium cibum ſpiritualem communem, et ſalutiferum, niſi ipſum verum corpus Chriſti; hinc eſt, quod neceſſe eſt, ipſum in hoc Sacramento veraciter eſſe contentum, exigente hoc perfectione ſacrificij placatiui, Sacramenti vnitiui, et viatici refectiui: quæ debent eſſe in tempore noui Teſtamenti, et gratiæ reuelatæ, et veritatis Chriſti.

Rurſus quia ſtatui viæ nõ competit Chriſtum aperte videre, propter velamen ænigmatis, et propter meritum fidei, nec conuenit Chriſti carnem dentibus attrectare, et propter horrorem cruditatis, et propter immortalitatem ipſius corporis: ideo neceſſe fuit, corpus et ſanguinem Chriſti tradi velatum ſacratiſsimis ſymbolis, et ſimilitudinibus congruis, et expreſsis. Et quoniam nihil magis idoneum eſt ad refectionem, quam cibus panis, et potus vini, nihil eſt etiam magis idoneum ad ſignificationem vnitatis corporis Chriſti veri, et myſtici, quàm panis factus de mundiſsimis granis, et vinum expreſſum de puriſsimis acinis in vnum collectis: ideo ſub his ſpeciebus magis quàm ſub alijs debuit hoc Sacramentum exhiberi. Et quia Chriſtus ſub illis ſpeciebus eſſe debebat, non ſecundum mutationẽ factam in ipſo, ſed potius in eis: ideo ad prolationem duplicis verbi prædicti, in qua inſinuatur exiſtentia Chriſti ſub ſpeciebus illis, fit conuerſio ſubſtantiæ vtriuſque in corpus, et ſanguinem: remanentibus ſolis accidentibus, tamquam ſignis ipſius corporis contentiuis, et etiam expreſsiuis.

Sacramẽtũ Euchariſtiæ cur ſub panis, et vini ſpeciebus magis quã ſub alijs debuit exhiberi.

Quia vero corpus Chriſti beatum, et glorioſum nõ poteſt diuidi in partes ſuas, nec ſeparari ab anima, neque a diuinitate ſumma: ideo ſub vtraque ſpecie eſt vnus Chriſtus, et totus, et indiuiſus, ſcilicet corpus, et anima, et Deus: ac per hoc vtrobique eſt vnum, et ſimpliciſsimum Sacramentum continens totum Chriſtũ.

Chriſtus cur ſub vtraque ſpecie eſt vnus totus, et indiuiſus.

Et quoniam quælibet pars ſpeciei ſignificat corpus Chriſti; hinc eſt, quòd totum ſic eſt in tota ſpecie, quòd in qualibet eius parte, ſiue ſit integra, ſiue diuiſa: ac per hoc non eſt ibi, vt circumſcriptum, vt occupans locum, vel habens ſitum, vt perceptibile per aliquem ſenſum corporeum, et humanum; ſed omnem latens ſenſum, vt fides habeat locum, et meritum. Propter quod etiam, vt non deprehendatur, accidentia illa habent omnem operationem, quam etiam habebãt prius, licet ſint præter ſubiectum, quamdiu continent intra ſe Chriſti corpus: quod quidem eſt quamdiu durant in ſuis proprietatibus naturalibus, et ſunt idoneæ ad cibandum.

Poſtremo quoniam capacitas noſtra ad Chriſtum efficaciter ſuſcipiendum non eſt in carne, ſed in ſpiritu: non in ventre, ſed in mente: et mens Chriſtum non attingit, niſi per cognitionem, et amorem, per fidem, et charitatem; ita quòd fides illuminat ad recognitionem, vel recordationem, et charitas inflammat ad deuotionem: ideo ad hoc, quòd aliquis digne accedat, oportet, quòd ſpiritualiter comedat, vt ſic Chriſtum per recordationem fidei maſticet, et per deuotionem amoris ſuſcipiat: per quæ non in ſe transformet Chriſtum, ſed ipſe potius traijciatur in eius myſticum corpus. Propter quod manifeſte colligitur, quòd qui tepide, indeuote, et inconſiderate accedit, iudicium ſibi manducat, et bibit: quia tanto Sacramento contumeliam facit. Et ideo conſilium eſt his, qui ſe ſentiunt minus mundos mente, vel carne, vel etiam indeuotos, vt differant quouſque parati ad eſum veri agni, mundi, deuoti, et circumſpecti accedant. Propter quod etiam hoc Sacramentũ pręceptum eſt celebrari cum ſollemnitate præcipua tam quantum ad locum, quàm etiam ad tempus, et quantum ad verba, et orationes, et quantum ad veſtimenta in celebratione miſſarum: vt tam ipſi ſacerdotes conficientes, quàm etiam ſuſcipientes percipiant gratiæ donum, per quam purgentur, illuminentur, perficiantur, reficiantur, viuificentur, et in ipſum Chriſtum per exceſsiuum amorem ardentiſſime transferantur.

Quo modo ad Euchariſtiam digne accedatur.

1.Cor.11.d

De integritate pœnitentiæ. Cap. X.

DE Sacramento pœnitentiæ hoc tenendum eſt, quòd ipſa eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ad quam naufragans per mortale peccatum recurrere poteſt, quamdiu eſt in ſtatu præſentis vitæ, quandocũque, et quotienſcumque diuinam clementiam voluerit

Hieron. ep. 65. in med. to. 2.

Digitized by Google

rit implorare. Ipsius autem partes integrales, sunt contritio in animo, confessio in verbo, et satisfactio in facto. Ex quibus tunc pœnitentia integratur, cum peccator omnem mortalem culpam perpetratam et facto deserit, et verbo accusat, et animo detestatur, proponens numquam iterare peccatum. His autem debito modo concurrentibus cum absolutione facta ab eo, in quo est ordo, clauis, et iurisdictio, absoluitur homo a peccato, et reunitur Ecclesiæ, et reconciliatur Christo, mediante claue sacerdotali: per cuius etiam iudicium nō tantum fieri habet absolutio, verumetiā excommunicatio, et relaxatio, quæ proprie habet fieri ab Episcopo tamquam ab Ecclesiæ sponso.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia principium nostrum reparatiuum, Verbum scilicet incarnatum, eo ipso quod Verbum, est fons veritatis, et sapientiæ: eo ipso quòd incarnatum, fons est pietatis, et indulgentiæ; ideo reparare debet genus humanum per medicamenta Sacramentorum, et precipue contra morbum præcipuū, qui scilicet est mortale peccatum: iuxta quod decet Pontificem pium, medicum peritum, et iudicem æquum: vt sic in curatione nostra appareat Verbi incarnati summa clemētia, et summa prudentia, et summa iustitia.

In pœnitentia ostenditur summa Christi clementia, prudentia, et iustitia.

Primum igitur, quoniam in curatione nostra a mortali culpa per pœnitentiā, apparere debet ipsius Christi Pontificis pijssimi summa clementia, et summa clementia Pontificis superexcedit omnia peccata humana, qualiacumque, et quantacumque sint, et quotienscumque fuerint perpetrata: hinc est, quòd peccantes suscipere ad veniam, est ipsius Pontificis clementissimi, non solum semel, nec bis, sed quotiescumque suppliciter implorauerint clementiam Dei. Et quia diuina clementia tunc vere, et suppliciter imploratur, quādo interuenit pœnitentiæ lamentum, et ad hoc potest homo se conuertere, quandiu est in statu præsentis vitæ, quia conuertibilis est in bonum, et in malum: hinc est, quòd quantumcumque, et quādocumque, et quotienscumque peccator peccauerit, ad Sacramentum pœnitentiæ potest habere refugium, per quod sibi fiat remissio peccatorum.

Rursus, quia in curatione nostra, debet apparere, et manifestari ipsius Christi medici peritissimi summa prudentia, et prudentia medici est in adhibendo remedia contraria, per quæ non tantum morbus auferatur, verumetiam præscindatur causa; et cum peccetur in Deum delectatione, consensu, et perpetratione, scilicet in corde, ore, et opere; hinc est, quòd prudentissimus medicus instituit, vt contra deordinationem peccatoris secūdum triplicem vim, scilicet affectiuam, interpretatiuam, et operatiuam, quæ fit per delectationis complacētiam occultam, esset reformatio pœnitentis secūdum triplicem vim prædictam, per dolorem pœnitentiæ conceptum in corde per cōpunctionem: expressam in ore per confessionem: consummatam in opere per satisfactionem. Et quia omnia peccata mortalia ab vno Deo auertunt, et vni gratiæ opponuntur, et vnam principalem hominis rectitudinem peruertunt; hinc est quòd ad hoc quòd pœnitentiæ medicamentum sit sufficienter ex suis partibus integratū, necesse est, quòd pœnitentia habeatur de omnibus peccatis, et quantum ad præteritum, per displicentiam de perpetratis: et quātum ad præsens, per cessationem de perpetrandis: et quātum ad futurum, per propositum numquam recidiuandi, vel in idem, vel in aliud genus peccati. Vt sic totaliter recedendo a culpa per pœnitentiam, diuina gratia suscipiatur, per quam obtineatur venia omnium peccatorum.

Postremo quoniam in curatione nostra manifestari debet ipsius Christi iudicis recta iustitia, et ipsius in propria persona non est iudicare ante iudicium vltimum, et finale; ideo ad particularia iudicia ante finē, iudices debuit constituere: et quia iudices isti inter Deum offensum, et hominem offendentem, sunt quasi intermedij, vt proximi Christo, præpositi populo; Domino autem illi præcipue sunt proximi, et familiares ratione officij, qui sunt eius præcipue ministerio consecrati, scilicet sacerdotes: ideo omnibus in sacerdotali ordine constitutis, et solis datur potestas duplicis clauis, scilicet clauis scientiæ ad discernendum, et clauis, quæ est potestas ligandi, et soluendi, ad diiudicandum, et absolutionis beneficium impendendum.

Quia vero propter confusionem vitandam nō quilibet cuilibet est prelatus in Ecclesia militante, cum ipsa Ecclesiastica hierarchia debeat esse secundum potestatem iudiciariam ordinata; ideo hæc potestas ligandi, et soluēdi concessa est primo vni primo, et summo sacerdoti, cui collata est tamquam summo capiti potestas vniuersalis: et deinde secundum particulares ecclesias diuiditur in partes, ita quòd primo in Episcopos, deinde in presbyteros descēdit a capite vno. Ideo licet vnusquisque sacerdos habeat ordinem, et clauē; ad eos tamen vsus clauis tantum se extendit, qui sibi ordinarie sunt subiecti, nisi sibi ab eo, qui habet iurisdictionem ordinariam committatur. Cum vero illa iurisdictio sit principaliter in capite summo, et deinde in Episcopo, et postremo in sacerdote curato; potest quidem a quolibet eorum committi alteri, sufficiēter quidem ab infimo, magis a medio, et maxime a supremo. Et quia in Pontifice summo, et etiam in Episcopis est huiusmodi iurisdictio, non tantum ad iudicandum inter Deum, et homīnem in occulto, verumetiā ad iudicandum inter hominem, et hominem in aperto; tamquam in illis, quibus commissum est Ecclesiæ regimen, et custodia, sicut sponso committitur sponsa; hinc est, quòd gladiū habent prælati, quo possunt percutere ad iuris defensionem in excommunicatione, et potestatem largiendi de thesauris meritorum Ecclesiæ, quos habent repositos, et commendatos tam a capite, quàm a membris, et hoc in relaxatione: vt sic tāquam veri Dei iudices ligandi, et soluendi integram possideant potestatem, per quam impœnitentes feriant, et compescant rebelles, et nihilominus absoluant, et reconcilient Deo, et sanctæ matri Ecclesiæ veraciter pœnitentes.

Potestas ligādi, et soluendi quibus et quo modo collata, et distributa in Ecclesia.

De integritate vnctionis extremæ. Cap. XI.

DE sacramento extremæ vnctionis hoc in summa tenendum est, quòd ipsa est sacramentum exeuntium ex hac vita, præparans, et disponens ad sanitatem perfectam. Valet etiam ad delenda venialia, et ad recuperādam sanitatem præsentem, si infirmo expediat. Ad huius autem Sacramenti integritatem requiritur oleum simplex, sed consecratum: vocalis expressio orationum: inunctio infirmi in septem partibus determinatis: scilicet in oculis, auribus, naribus, labijs, manibus, pedibus, et lumbis. Nec debet illud Sacramētum dari, nisi adultis, et postulantibus, imminente periculo mortis, et hoc per manum, et ministerium sacerdotis. Ex quo colligitur, quòd inter hoc Sacramentum, et confirmationē est differētia septiformis, scilicet in efficacia, in materia, in forma, in susciptente, in dante, in loco, et in tempore.

Differentia extremę vnctionis, et cōfirmationis.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia principium nostrum reparatiuum, Verbum scilicet incarnatum, nos reparat, inquantum mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus, et inquātum Iesus habet saluare; inquantum autem Christus vnctus, habet vnctionis gratiam in alios derivare: hinc est, quòd ipsius est in Sacramentis suis vnctionem mēbris suis tribuere salutarem. Quoniam autem anima, ad hoc quòd perfecte sanetur, indiget triplici genere sanitatis, scilicet ad strenuitatem actionis, ad suauitatem cōtemplationis, et ad felicitatem comprehensionis: et prima est intrantium in aciem Ecclesiæ: secunda est præsidentium in eadem, quorum est alios erudire: et tertia est exeuntium de eadem per mortem:

1. Tim. 2. b

Anima triplici genere sanitatis indiget.

hinc

Digitized by Google

hinc est, quòd non solum vnctionem sacramentalem instituit Dominus in confirmatione, verumetiam mediam in ordine pontificali, et extremam imminente periculo mortis.

Quoniam ergo finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem; hinc est, quòd secundum exigentiã huius finis debet hoc sacramentum operari, debet etiam integrari, suscipi, et dispensari. Primum igitur, quia huius sacramenti operatio debet regulari a fine, et finis est, quia introductũ est ad salutem felicitatis perpetuæ facilius, et expeditius consequendam, et hoc fit per deuotionem sursum leuantẽ, et per exonerationem a culpis venialibus, et alijs sequelis, quæ deorsum deprimunt; hinc est, quòd Sacramẽtum istud efficaciam habet, et ad deuotionem excitãdam, et ad venialia dimittenda, et ad peccatorum scoriam facilius abolendam. Et quia plurimis infirmis expedit adhucviuere ad suorum cumulum meritorum; hinc est, quòd sacramentũ istud, et animam vigorando in bono, et exonerando a malo, frequenter etiam alleuiat a morbo. Et hinc est, quòd dicit B. Iacobus, quòd oratio fidei saluabit infirmum, et si in peccatis fuerit, dimittentur ei.

Efficacia extremæ vnctionis.

Iac. 5. c

Rursus, quia huius Sacramenti institutio debet esse secundum exigentiam finis, et hæc est acquisitio spiritualis salutis per remissionem culparum, et hæc salus respicit sanitatem, et munditiam conscientiæ interioris, secundum quam iudicat ille iudex cælestis: hinc est, quòd in isto Sacramento debet esse oleum simplex et consecratum, quia sanctitatem, et nitorem designat in habitaculo conscientiæ. Quia vero super istam salutem mortalis homo non habet potestatem: hinc est, quòd oratio, et forma vocalis exprimitur per verbum deprecatiuum, ad impetrandũ gratiæ donum. Et quoniam anima infirmitates spirituales contrahit, in corpore secũdum quattuor virtutes ipsius corporis regitiuas, scilicet sensitiuam, interpretatiuam, generatiuã, et progressiuam; hinc est, quòd membra his virtutibus deseruientia, sunt inungenda. Quia igitur quinque sunt membra deseruientia quinque sensibus, scilicet oculi visui, aures auditui, nares olfactui, manus tactui, et os gustui, et etiam alij virtuti, scilicet interpretatiuæ, et pedes deseruiũt progressui, et lumbi generationi, quia genitalia indignum, et pudendum est contrectari, et etiam nominari; hinc est, quòd inunctio debet fieri in septem locis prædictis, vt sic disponatur homo per hoc Sacramentum ad plenitudinem sanitatis per deletionem omnis venialis peccati.

Cur oleo simplici consecrato, et oratione deprecatiua conficiatur extrema vnctio.

Postremo, quia istius Sacramẽti susceptio a fine dependet, et finis est velocior transitus ad cælum, per depositionem omnium venialium, et conuersionem mẽtis ad Deum; ideo non debet dari nisi adultis, qui venialiter peccant, nec aliquibus nisi petentibus, qui deuotione sursum eriguntur: nec aliquibus nisi in periculo constitutis, et quasi in transitu ad alium statum. Et quia hoc Sacramentum est periclitantium, et tamẽ habet materiam sacram, scilicet oleum consecratum; hinc est, quòd propter periculum euitandum communiter committi debet sacerdotibus; et propter consecrationem olei non est, nisi a consecratis manibus contrectandum.

Quare non nisi adultis conferendũ

Minister huius Sacramenti.

Ex variatione igitur finis in confirmatione, et vnctione extrema, oritur diuersitas in efficacia, in materia, et in forma, in loco, et in tempore, in suscipiente, et in dispensante. In efficacia, quia illud Sacramentum disponit ad melius agonizandum, hoc ad celerius euolandum. In materia, quia illud in oleo permixto balsamo, hoc vero in oleo puro. In forma, quia illud indicatiua, hoc vero in deprecatiua. In loco, quia illud in fronte, hoc vero in multiplici parte. In tempore, quia illud in sanitate, hoc vero in ægritudine. In suscipiente, quia illud non solum adultis, verumetiam paruulis, hoc vero tantum adultis. In dante, quia illud ab Episcopis, hoc autem a sacerdotibus quibuscumque. Et hæc omnis diuersitas a fine procedit: quia sicut claruit, diuersitas in finibus proximis diuersitatem introducit in his, quæ ad fines illos habent finaliter ordinari.

De integritate ordinis. Cap. XII.

DE Sacramento ordinis, hæc in summa tenenda sunt, quòd ordo est signaculum quoddam, quo spiritualis potestas traditur ordinato. Licet autem ordo sit vnum de septem Sacramentis, septiformis tamen est ordinis gradus. Primus est in Ostiarijs, secundus in Lectoribus, tertius in Exorcistis, quartus in Acolitis, quintus in Subdiaconis, sextus in Diaconis, septimus in Sacerdotibus. His autem quasi per modum cuiusdam præparatorij supponitur clericalis tonsura, et etiam Psalmistatus, per modum autem complementi superponitur Episcopatus, Patriarchatus, et etiã Papatus; a quibus manant ordines, et dispensari debent sub debitis signis, tam ex parte visus, quam ex parte auditus, sollemnitate debita nihilominus obseruata, quantum ad tempus, locum, officium, et personam.

Sacramenti ordinis septẽ gradus.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est: quia principium nostrum reparatiuum, Verbum scilicet incarnatum, quia vt Deus et homo Sacramentorum medicamenta ad salutem hominum instituit ordinate, discrete, et potestatiue, secundum exigentiã suæ bonitatis, sapientiæ, et virtutis; hinc est, quòd ipsa medicamenta Sacramentorum commisit hominibus dispensanda, non qualitercumque, sed eo modo, quo exigebat ordo, discretio, et potestas. Oportuit ergo aliquas personas ad huiusmodi officium exequendum distingui et segregari, quibus ordinario iure potestas huiusmodi committeretur.

Et quia huiusmodi discretio non debuit fieri, nisi per signa sacra, cuiusmodi sunt Sacramenta; hinc est, quòd debuit esse aliquod Sacramentum, quod esset sacrum signaculum, ordinatiuum, distinctiuum, et potestatiuum ad Sacramenta cetera dispensanda modo distinctiuo, potestatiuo, et ordinatiuo. Et ideo ordo definitur signaculum, quoddam, in quo spiritualis potestas traditur ordinato: ita quòd simul in eius notificatione clauduntur tria prædicta, ex quibus colligi possunt in summa, quæ ad integritatem ordinis exiguntur. Primum igitur, quoniam ordo est signaculum distinctiuum, et sequestratiuum ab omni populo, vt quis totaliter diuino sit cultui mancipatus; ideo ordines præcedit distinctio quædam in tonsura, et corona: per quam intelligitur appetituum temporalium resecatio, et mentis eleuatio ad æterna: vt totus ostendatur clericus deputatus esse ad diuinum cultum: et ideo dicit in susceptione coronæ: Dominus pars hereditatis meæ. Et quia talis debet esse instructus in diuinis laudibus, quæ maxime consistunt in Psalmis: ideo Psalmistatus, tamquam præambulans cæteros ordines, antecedit, quem tamen largo modo Isidorus inter ordines numerauit. Secundo vero, quia ordo est signaculum ordinatiuum, et in seipso etiam est ordinatum, et ordo consistit in graduum disparitate, et distinctione completa, secundum quòd exigit septiformis gratia, ad cuius dispensationem Sacramentum ordinis principaliter ordinatur: hinc est quòd septem sunt ordines gradatim ordinati, vsque ad sacerdotiũ, in quo status est ordinum: quia ipsius est consecrare Sacramentum corporis Christi, in quo est plenitudo omnium gratiarum: vnde alij sex sunt tamquam subministratiui, et quasi gradus quidam, per quos ascenditur ad thronum Salomonis. Qui, et sex sunt propter numeri perfectionem: quia senarius est primus numerus perfectus; et propter hoc, quòd sic exigit perfectio, et sufficientia officij ministrandi. Nam oportet aliquos ministrare, quasi a remotiori: aliquos a propinquiori: et aliquos a proximo, vt nihil desit ministerio ordinato. Et quia quodlibet istorum ministeriorum geminatur secundum actum purgandi, et illumi-

Ordo quid.

Tonsura clericalis.

Psal. 15. b

Isid. lib. 2. de Eccles. off. c. 12.

Digitized by Google

luminandi; hinc eſt, quòd ſex ſunt ordines miniſteriales, et ſeptimus omnium perfectiſſimus, in quo altaris conficitur ſacramentum, qui conſummatur in ordine vno, tamquam in termino vltimo et completo.

Poſtremo, quia ordo eſt ſignaculum poteſtatiuum non tantum reſpectu aliorum Sacramentorum diſpẽſandorum, verumetiam reſpectu ſui: et poteſtas ſuper poteſtatem eſt poteſtas excellens: ideo ſibi non tantum competit poteſtas ſimplex, cuiuſmodi eſt in ordine ſimplici, verumetiam eminentia poteſtatis, cuiuſmodi eſt in his, quorum eſt ordines ordinare, et diſpẽſare. Et quia excellentia quanto magis deſcendit, tanto magis dilatatur; et quanto magis aſcendit, tanto magis vnitur; hinc eſt, quòd plures ſunt Epiſcopi, pauciores Archiepiſcopi, pauciſſimi Patriarchę, et vnus pater patrum, qui Papa merito appellatur, tamquam vnus primus, et ſummus pater ſpiritualis omnium patrum, immo, omniũ fidelium, et hierarcha prȩcipuus, ſponſus vnicus, caput indiuiſum, Pontifex ſummus, Chriſti vicarius, fons, et origo, regula, cunctorũ principatuum Eccleſiaſticorum: a quo tamquam a ſummo deriuatur ordinata poteſtas, vſque ad infirma Eccleſiæ membra, ſecundum quòd exigit prȩcellens dignitas in Eccleſiaſtica hierarchia.

Ordo hierarchiæ Eccleſiaſticæ.

Sũmus Põtifex et eius primatus.

Et quia hæc dignitas præcipue manet in ordine, ideo hoc Sacramentum non debet diſpenſari, niſi cum magna diſcretione, et ſollemnitate: ac per hoc non a quolibet, nec cuilibet, nec in quolibet loco, nec quolibet tempore; ſed perſonis literatis, honeſtis, et a cunctis irregularitatibus alienis, ieiuno ſtomacho, loco ſacro, tempore miſſæ. Et tẽporibus ab Eccleſiaſtico iure ſtatutis debent huiuſmodi ordines diſpenſari, et hoc ab Epiſcopis, quibus propter ſui eminentiam reſeruatur diſpenſatio ordinum, confirmatio per impoſitionem manuum, conſecratio monialium, et abbatum, et dedicatio eccleſiarum, quæ propter ſui celebritatem non debent diſpenſari, niſi ab his, qui habent præeminentiam poteſtatis.

Sacramenti ordinis diſpenſatio.

De integritate matrimonij. *Cap. XIII.*

Matrimonij definitio.

DE ſacramento matrimonij hæc in ſumma tenenda ſunt, quòd matrimonium, eſt cõiunctio legitima maris, et feminæ, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Hæc autem coniunctio non ſolum fuit poſt peccatum, verumetiam ante peccatum. Sed prius inſtitutum fuit ſacramentum coniugij in officium, nunc autẽ non ſolum in officium, verumetiam in remedium contra libidinis morbum. Prius ſignificabat coniunctionem Dei, et animæ; nunc autem præter hoc ſignificat coniunctionem Chriſti, et Eccleſiæ, et duarum naturarum in vnitate perſonæ. Introducitur autem hæc cõiunctio in eſſe per liberum conſenſum animorum ex parte vtriuſque perſonæ, exterius expreſſum in aliquo ſigno ſenſibili: conſummari autem habet in copula carnali. Nam per verba de futuro dicitur matrimonium initiari, per verba de prȩſenti ratificari, ſed per carnalem copulam habet conſummari. Huius autem ſacramenti tria ſunt bona, ſcilicet fides, proles, et ſacramentum: et duodecim impedimenta, quæ impediunt contrahendum, et dirimunt iam contractum, quæ in his verſibus, continentur.

Aug. lib. 3. de Gen. ad litt. c. 7. tõ. 3.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi forte ceire nequibis.
Hæc ſocianda vetant coniugia, iuncta retractant.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia principium noſtrum reparatiuum, Verbum ſcilicet incarnatum, eo ipſo quòd Verbum Dei, eſt fons ſapientiæ in excelſis: eo ipſo quòd incarnatum, eſt clementiæ fons in terris: et ideo eo ipſo, quòd Verbum increatum, eſt humani generis formatiuum ex ſumma ſapiẽtia: eo ipſo quòd incarnatum, eſt ipſius reformatiuum ex ſumma clementia: ideo enim humanum genus reparat per clementiam, quia prius reparabile fecit ex ſapientia, quæ pro ſuo ſummo ordine exigebat, quòd genus humanum faceret, potẽs ſtare, potens labi, potens etiam reparari, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit. Quoniam ergo Verbum Dei in ſua ſapientia hominem fecit, ſicut et cõgruum fuit, potentem ſtare, cadere, et ſurgere; hinc eſt, quòd genus humanum eo modo propagandũ ordinauit, quòd ex ipſo modo propagãdi haberet, quod manuduceret ipſum ad ſtandũ: haberet etiam quod manuduceret ad remedium, ſicut etiã in propagatione illa eſt aliquid per peccatum, ſcilicet libido, quod traducit morbũ. Et quia ſtatus hominis erat ex coniunctione ipſius animę ad Deũ per amorem vnitiuũ modo caſtiſſimo, ſingulari, et indiuiduo, remediũ veniebat ex coniunctione diuinæ naturæ, et humanæ in vnitatem hypoſtaſis, et perſonæ, vnitatem, inquam, diuina gratia introductam, vt ſingularem, et indiuiduam. Hinc eſt, quòd Deus ab initio inſtituit, vt propagatio fieret per cõiunctionem maris, et feminæ, indiuiduam, et ſingularem, quæ ſignificaret ante peccatum cõiunctionem Dei, et animæ, ſeu Dei, et ſubcæleſtis hierarchiæ: poſt peccatum vero coniunctionem Chriſti, et humanæ naturæ, ſeu Chriſti, et Eccleſiæ: et ideo vtrobique eſt ſacramentum, ſcilicet, ante, et poſt, licet alio, et alio modo, quantum ad ſignificationem, et vſum. Cum enim eſſet ſacramẽtum, antequã ſuperueniret morbus: libido, quæ ſuperuenit per peccatũ, potius habet per matrimonium excuſari, quàm ipſum vt leat vitiare; quia non morbus medicamentum corrũpit; ſed medicamentum habet curare morbum. Ex quo manifeſte apparet, quid ſit matrimonium, et qualiter diuinitus ſit introductum in eſſe.

Matrimonium cur ab initio inſtitutum.

Rurſus quia quęlibet prædictarũ ſpiritualium vnionum in ſacramẽto matrimonij ſignificatarum eſt vnio vnius ſicut agentis, et influentis, alterius ſicut patiẽtis, et ſuſcipientis, et hoc faciente amoris vinculo, qui ex mera volũtate procedit: hinc eſt, quòd matrimonium debet, eſſe coniunctio duplicis perſonæ, differentis ſecundum rationem agentis, et patientis, ſcilicet virilis ſexus, et muliebris, et hoc ex mero conſenſu voluntatis. Et quia voluntas exterius nõ apparet, niſi per ſigna ipſam exprimentia; hinc eſt, quòd neceſſe eſt, vt conſenſus, mutuus exterius exprimatur. Quia vero cõſenſus, vt de futuro non eſt proprie conſenſus, ſed ipſius promiſſio, conſenſus vero ante commixtionem non facit plenariam vnionem, quia nondum ſunt vna caro; hinc eſt, quòd per verba de futuro dicitur matrimonium eſſe initiatum: de præſenti ratum, vel confirmatum: ſed in carnali copula conſummatum, quia tunc ſunt vna caro, et vnum corpus fiunt: ac per hoc plene ſignificat vnionem illam, quæ eſt inter nos et Chriſtũ. Tunc enim plene traducitur corpus vnius in corpus alterius ſecundum ſui comparis poteſtatem ad procreãdam prolem. Et ideo ipſius matrimonij ſunt tria bona, ſcilicet ſacramentum, propter vinculum inſolubile: fides, propter debiti ſolutionem: proles vero, ſicut effectus conſequens ad vtrumque.

Conſenſus cõiugũ mutuus exterius eſt exprimendus.

Poſtremo, quia dicta coniunctio, matrimonialis debet eſſe ex libero conſenſu, procedens ad copulationem perſonarum diſtantium in vnam matrimonij legem, et hoc poteſt duodecim modis impediri; hinc eſt quòd duodecim ſunt impedimenta matrimonij: quod patet ſic. Ad matrimonialem namque conſenſum requiritur libertas in conſenſu, et libertas in conſentiente, et idoneitas ad coniunctionem. Sed libertas in conſenſu tollitur per duo, ſecundum duas partes inuoluntarij, ſcilicet per ignorantiam, et per violentiam. Et ſic ſunt duo impedimenta, ſcilicet error, et violentia. Libertas autem in conſentiente tollitur, per hoc, quòd quis eſt alligatus alteri, et hoc, vel Deo, vel homini. Si Deo, hoc eſt, vel per votum expreſſum, vel per aliquid, quod habet votum annexum. Primum eſt in voto, ſecundum in ordine. Si autem homini, hoc eſt dupliciter, aut per ligamen exiſtens, aut per ligamen, præce-

Impedimẽtorum matrimonij ſufficientia.

præcedens. Primum eſt in ligamine, quo quis ligatus eſt vxori: ſecundum eſt in crimine, quando mæchus, vel mæcha machinatus eſt in mortem coniugis, vel, ipſo viuente, fidem de contrahendo dedit. Et ſic ſunt quattuor impedimenta, ſcilicet votum, ordo, ligamen, et crimen. Idoneitas autem ad vnionem eſt diſtantia perſonarum conueniens, quæ tollitur per nimiam proximitatem, vel per nimiam elongationem. Nimia autem proximitas venit ſiue per generationem, ſiue per aliquid ſimile generationi, vt eſt cognatio legalis, aut ſpiritualis: aut venit per commixtionem ſexuum, aut per contractionem ſponſalium. Et ſic ſunt tria impedimenta, ſcilicet cognatio, affinitas, et publicæ iuſtitiæ honeſtas. Nimia autem diſtantia aut attenditur quantum ad ea, quæ ſunt naturæ, vt cum non poſſunt commiſceri carnaliter: aut quantum ad ea, quæ ſunt fortunæ, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, vt patet, cum eſt vnus ſeruus, et alter liber: aut quantum ad ea, quæ ſunt religionis Chriſtianæ, vt cum vnus eſt baptizatus, alter vero minime. Et ſic ſunt tria impedimenta, ſcilicet impotentia coeundi, error conditionis, et diſparitas religionis. Ac per hoc ſunt in vniuerſo duodecim impedimenta, quæ, Spiritui ſancto dictante, introducta ſunt in Eccleſia Dei. Cui ſcilicet Eccleſiæ, et ſi omnia Sacramenta ſunt commiſſa, potiſſime coniugij Sacramentum commiſſum eſt regulandum propter varietates, quæ circa hoc Sacramentum incidere poſſunt, et propter morbum annexum, qui eſt maxime infectiuus, et minime tenens modum: et ideo ipſius Eccleſiæ eſt gradus cognationum limitare, ſicut pro tempore expedire videt, et perſonas legitimas, vel illegitimas iudicare, et diuortia facere. Sed numquam debet, nec poteſt matrimonium, quod legitime introductum eſt annullare: quia quos Deus coniunxit, non poteſt homo, quantumcumque ſit magnæ potentiæ, ſeparare, cum ipſius Dei iudicio iudicandi remaneant vniuerſi.

Poteſtas Eccleſiæ, ad moderanda matrimonij iura.

Mat. 19. a et Marc. 10. a

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Breuiloquij
SEPTIMA PARS,
IN QVA TRACTATVR DE STATV FINALIS IVDICII.

De iudicio in communi. Cap. I.

POSTQVAM aliqua breuiter dicta ſunt, de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione Verbi, de gratia Spiritus ſancti, et de medicina Sacramentali: reſtat nunc ſeptimo, et vltimo aliqua breuiter tangere de ſtatu finalis iudicij. De quo in ſumma tenendum eſt, quòd ſine dubio iudicium vniuerſorum futurum eſt, in quo Deus pater per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum iudicabit viuos, et mortuos, bonos, et malos, reddendo vnicuique ſecundum exigentiam meritorum. In hoc autem iudicio fiet apertio librorum, ſcilicet conſcientiarum, quibus merita et demerita vniuerſorum ſibiipſis, et ceteris innoteſcent: faciente hoc virtute illius libri vitæ, Verbi ſcilicet incarnati, qui in forma diuinitatis non videbitur, niſi a bonis: in forma vero humanitatis, in qua et ſententiam promulgabit, videbitur tam a bonis, quàm a malis, licet terribilis in eadem forma appareat reprobis, et blandus iuſtis.

Apo. 20. d

Ratio futuri vniuerſalis iudicij.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia primum principium cum hoc ipſo, quòd primum ſit a ſeipſo, ſecundum ſeipſum, et propter ſeipſum, hoc ipſo, ipſum eſt efficiens, forma, et finis, vniuerſa producens, regens, et perficiens: ita quòd ſicut producit, ſecundum altitudinem ſummæ virtutis, ſic etiam regit ſecundum rectitudinem veritatis, et conſummat ſecundum plenitudinem bonitatis. Quoniam ergo altitudo ſummæ virtutis requirebat, vt nõ tantum eſſet productio creaturæ ad veſtigium, verum etiam ad imaginem: non ſolum creaturæ irrationalis, verumetiam rationalis: non ſolum creaturæ, quæ mouetur ſecundum impetum naturalem, verumetiã ſecundum libertatem voluntatis: et creatura, quæ eſt ad imaginẽ, quia capax eſt Dei, eſt beatificabilis, creatura rationalis eſt diſciplinabilis, creatura habẽs libertatem voluntatis eſt ſecundum legem iuſtitiæ ordinabilis, et deordinabilis: hinc eſt, quòd rectitudo veritatis legem homini imponere debuit, in qua ad beatitudinẽ inuitaret, et ad veritatem erudiret, et ad iuſtitiam obligaret: ita tamen quòd libertatem voluntatis non cogeret, quin pro ſuo libito voluntatis iuſtitiam relinquere poſſet, et ſequi: cum ſic res, quas condidit adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat. Et quia plenitudo bonitatis in conſummando, operatur ſecundum quod exigit altitudo virtutis, et rectitudo veritatis: hinc eſt, quòd conſummatio beatitudinis non datur a bonitate ſumma niſi his, qui ſeruauerunt iuſtitiam a rectitudine veritatis impoſitam; qui ſuſceperunt diſciplinam, et amauerunt illam ſummam et perpetuam felicitatem plus, quàm bona tranſitoria.

Et quoniam quidam hoc agunt, quidam autem oppoſitum, pro ſuarum varietate voluntatum, quæ interius occultantur, et in ſtatu viæ ſecundum ſuum arbitrium currunt: hinc eſt, quòd ad manifeſtationem altitudinis virtutis, rectitudinis veritatis, et plenitudinis bonitatis, neceſſe eſt vniuerſale iudicium ſequi; in quo fiant iuſtæ retributiones præmiorum, apertæ declarationes meritorum, et irreuocabiles lationes ſententiarum, vt in iuſtis retributionibus ſtipendiorum, ſummæ bonitatis appareat plenitudo: in apertis declarationibus meritorum, veritatis appareat rectitudo: et in irreuocabilibus lationibus ſententiarum, ſummæ virtutis, et poteſtatis appareat altitudo. Primum igitur, quoniam iuſta retributio reſpicit culpam, cui debetur pœna, vel iuſtitiam, cui debetur gloria, et vniuerſi filij Adæ habent hanc, vel illam; hinc eſt, quòd neceſſe eſt iudicio retributionis omnes iudicari, vt boni glorificentur, et impij condemnentur. Rurſus, quia aperta declaratio meritorum requirit, quòd ſimul appareat quid agendum eſt, et quid actum eſt, vel omiſſum a libertate voluntatis humanæ, ſecundum

Ratio retributionis prẽmiorum in iudicio.

Apertio librorum cõſcientiæ.

varietatem circumſtantiarum; hinc eſt, quòd et libri conſcientiarum aperientur, vt appareant merita, et liber vitæ, vt appareat ipſa iuſtitia, ſecundum quam approbanda, vel reprobanda ſunt merita illa. Et quoniã ille liber vitæ eſt liber, in quo ſcripta ſunt omnia ſimul et lucidiſſime, et in conſcientijs ſcribuntur veraciter; ideo ex concurſu apertionis horum librorum fiet aperta declaratio omnium meritorum; ita quòd occulta cordis cuiuſlibet, et ſibi, et ceteris innoteſcant. Vnde, vt vult Auguſtinus, liber ille eſt vis, qua fiet, vt ad memoriam cuiuſlibet cuncta mirabiliter reuocentur, vt lucide appareat æquitas diuinorum iudiciorũ in apertiſſimo lumine veritatis. Poſtremo, quia irreuocabilis latio ſententiarum debet fieri ab eo, qui poſſit audiri, et videri, et a quo non poſſit appellari: et videri ab vniuerſis non poteſt ſumma lux, quam tenebroſi oculi videre non poſſunt, pro eo quòd facie ad faciem videri non poteſt ſine deiformitate mentis, et iucunditate cordis, neceſſe eſt quòd iudex appareat in effigie creaturæ. Quia vero pura creatura auctoritatem nõ habet ſummã, a qua appellari non poſſit, hinc oportet, quòd iudex noſter, et Deus ſit, vt iudicet per auctoritatem ſummam; et homo ſit, vt videatur, et diſceptet cum peccatoribus in effigie humana. Et quia vna vox diſceptationis terret culpabiles, et aſſecurat innocentes; hinc eſt, quòd vna eius effigies iuſtos lætificabit, et econtrario impios deterrebit.

Aug. li. 20. de Ciu. Dei c. 14. to. 5.

Latio ſententiæ irreuocabilis.

De antecedentibus ad iudicium, cuiuſmodi eſt pœna purgatoria. Cap. II.

DEinde in ſpeciali circa ſtatum finalis iudicij conſideranda ſunt quædam, ſicut præambula; quædã, ſicut concomitantia: et quædam, ſicut conſequentia. Præambula autem ſunt duo, ſcilicet pœna purgatorij, et ſuffragia Eccleſiaſtica. Primo igitur de pœna purgatorij hoc tenendum eſt, quòd ignis purgatorius eſt ignis corporalis, quo tantum ſpiritus iuſtorum, qui in hac vita non impleuerunt pœnitentiam, et ſatisfactionem condignam, affliguntur ſecundum plus, et minus, ſecundum quòd plus, vel minus de cremabili ſecum ex hac vita traxerunt. Affliguntur autem minus grauiter, quàm in inferno, et grauius, quàm in hoc mundo: non tamen ita grauiter, quin ſemper ſperent, et ſciant ſe in inferno non eſſe, licet forte pro pœnarum magnitudine, hoc aliquotiens non aduertant. Hac autem afflictione, ab igne corporali inflicta, purgantur ſpiritus a reatibus, et ſcorijs, et etiam reliquijs peccatorum, quibus ſufficienter expurgatis, immediate euolant, et introducuntur in gloriam Paradiſi.

Summaria doctrina de purgatorio.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia cum primum principium eo ipſo, quòd primum, ſit optimum, et perfectiſſimum: et eo ipſo, quòd optimum, ſit ſumme amatiuum boni, et ſumme deteſtatiuum mali, ſicut ſumma bonitas non patitur, quòd bonum maneat irremuneratum, ſic etiam non debet pati, quòd malum remaneat impunitum. Quoniam ergo viri iuſti aliquando decedunt, qui in hac vita non totaliter pœnitentiam impleuerunt, cum meritum vitæ æternæ in eis non poſſit remanere irremuneratum, et vitium culpæ non poſſit remanere impunitum; ne perturbetur, pulchritudo ordinis vniuerſi, neceſſe eſt, quòd ipſi finaliter præmientur, neceſſe eſt etiam, quod ijdem temporaliter puniantur ſecundum ſuarum culparum exigentiam et reatum.

Ratio purgatoriæ pœnæ.

Et quia culpa commiſſiua, et offenſiua fuit maieſtatis diuinæ, et damnificatiua Eccleſiæ, et deformatiua imaginis diuinæ mẽti noſtræ impreſſæ, maxime ſi fuit culpa mortalis, et venialis etiam diſponit ad hoc: et de offenſa requiritur punitio, de damno vero agenda eſt ſatisfactio, et de deformatione requirenda eſt expurgatio; hinc eſt, quòd neceſſe eſt, quòd pœna illa ſit iuſte punitiua, digne ſatisfactoria, et ſufficienter expurgatiua. Primum igitur quoniam pœna iſta debet eſſe iuſte punitiua, et ſpiritus, qui, contempto bono æterno, et ſummo, ſe ſubiecit infimo, iuſte debet inferiori ſubijci, vt ab eis ſuſcipiat pœnam, ex quorum occaſione perpetrauit culpam, et ratione quorum et Deum contempſit, et ſeipſum vilem fecit; hinc eſt, quòd ordo diuinæ iuſtitiæ exigit, vt ſpiritus ab igne materiali habeat puniri, vt ſicut ſecundum ordinem naturæ anima vnitur corpori, vt influat vitam ipſi corpori, ſic vniatur igni materiali ſecundum ordinem iuſtitiæ, vt punibile punienti, a quo ſuſcipiat pœnam. Et quia viri iuſti qui ſunt in gratia, non ſunt digni niſi pœna tranſitoria, et tanto maiori digni ſunt pœna, quanto maiora commiſerunt peccata, et minorem egerunt pœnitentiam: hinc eſt, quòd ab igne materiali puniuntur temporaliter, quidam tamen diutius, quidam vero breuius, quidam acerbius, quidam læuius, ſecundum quòd reatus exigit offenſarum. Neceſſe enim eſt, vt dicit egregius doctor Auguſtinus, quòd tantum vrat dolor, quantum, hæſerat amor. Tanto enim difficilius quis purgatur, quanto medullis cordis eius intimius amor inhæſerat mundanorum. Amplius quoniam pœna illa debet eſſe ſatisfactoria, et ſatisfactio reſpicit libertatem voluntatis, et ſtatum viæ, potiſſime cum ibi iam non ſit ſtatus merendi, et pœnæ illæ minime teneant rationem voluntarij: neceſſe eſt, quòd illud, quod defecit ex parte libertatis in voluntate ſuſtinente, ſuppleatur in acerbitate ex parte pœnæ. Quia vero gratiam habent, qui purgantur, quam quidem vltra perdere non poſſunt: hinc eſt, quòd nec a triſtitia penitus abſorberi, nec in deſperationem incidere, nec in blaſphemiam poſſunt, nec volunt aliquatenus profilire; ac per hoc licet grauiter puniantur, longe tamen aliter, et mitius, quàm in inferno: et ſtatum etiam illum indubitanter ſciunt alium eſſe, quàm iſtum, in quo ſunt illi, qui in inferno irremediabiliter cruciantur. Poſtremo quia pœna illa debet eſſe expurgatoria, et purgatio illa ſpiritualis, neceſſe eſt, vel quod ignis ille ſpiritualem habeat virtutem diuinitus ſibi datam, vel, vt magis credo, ipſa virtus gratiæ interius habitantis adiuta a pœna extrinſeca, ipſam animam iam pro offenſis punitam, et a reatuum onere alleuiatam purget purgatione ſufficienti, vt iam nulla remaneat diſſimilitudo ad glõriam. Et quoniam tales ſpiritus diſpoſiti ſunt in ſummo, ad deiformitatem gloriæ ſuſcipiendam in ſe, cum ianua ſit aperta, et purgatio conſummata, neceſſe eſt illos ſpiritus euolare, in quibus charitatis ignis ſurſum leuans, et nihil retardans ex parte impuritatis animæ, vel reatus. Nec enim decet diuinam miſericordiam, ſeu iuſtitiam, vt amplius differat gloriam, cum inueniat receptaculum idoneum, et magna ſit pœna in dilatione præmiorum, nec amplius puniri debeat ſpiritus iam purgatus.

Aug. li. 21. de Ciu. Dei c. 26. prope fi. to. 5.

Quo modo ab igne materiali in purgatorio ſpiritus patiantur.

Animæ purgatę ſtatim euolant ad gloriam.

De antecedentibus ad iudicium, cuiuſmodi ſunt ſuffragia Eccleſiaſtica. Cap. III.

DE ſuffragijs autem Eccleſiaſticis hoc tenendum eſt, quòd ſuffragia Eccleſiæ proſunt mortuis, ſuffragia dico, quæ pro mortuis Eccleſia facit, ſicut ſunt ſacrificia, ieiunia, eleemoſynæ, et aliæ orationes, et pœnæ voluntarie aſſumptæ pro eorum culpis celerius, et facilius expiandis. Proſunt autem mortuis, non quibuſcumque, ſed mediocriter bonis; vtpote illis, qui ſunt in purgatorio: non, valde malis; ſcilicet illis, qui ſunt in inferno: nec, valde bonis; ſcilicet his, qui ſunt in cælo: quin potius, econuerſo eorum merita, et orationes ſuffragantur Eccleſiæ militanti, cuius membris multa beneficia impetrant beati. Proſunt autem ſecundum magis, et minus, vel pro diuerſitate meritorum in mortuis, vel pro charitate viuorum, quæ magis ſolicitatur pro aliquibus, quàm pro alijs, et hoc, vel ad pœnarum mitigationem, vel celeriorem liberationem, ſecundum

Digitized by Google

dum quòd ſupernæ prouidentię diſpenſatio melius eis viderit expedire.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt: quoniam primum principium cum ſit optimum, ac per hoc ſummæ ſeueritatis cõtra malum, debet pariter ſummæ ſuauitatis eſſe ad bonum: et ideo cum ratione ſeueritatis iuſtitiæ, iuſti, in quibus eſt reatus culpæ, debeant poſt hanc vitam in purgatorio tormentari, debent etiam ratione ſuauitatis miſericordiæ releuari, et habere auxilium, et munimen: maxime quia in miſeria ſunt conſtituti, et ſuis operibus, et meritis nõ poſſunt amplius ſe iuuare. Diſponere igitur debuit regimen diuinæ prouidentiæ ſuffragia eis conferri ab eis, qui poſſunt, ſalua tamen rectitudine iuſtitiæ, a qua nec debet, nec poteſt dulcedo miſericordiæ diſſentire, nec aliquatenus ſeparari. Quoniam igitur rectitudo iuſtitiæ exigit conſeruationem honoris diuini, regiminis vniuerſi, et qualitatis meriti humani; ideo ſuperni, et primi principij prouidẽtia ſumma diſpoſuit, hæc ſuffragia valere defunctis ſecundum dulcedinem miſericordiæ, et rectitudinem iuſtitiæ, ſeruantis honoris diuini dignitatem, vniuerſi regimen, et humani meriti qualitatem.

Ratio ſuffragiorum pro mortuis.

Primo igitur quoniam in huiuſmodi ſuffragijs ſeruari debet iuſtitia, quæ diuini præcipue eſt conſeruatiua honoris; et honor diuinus nihilominus exigit opera ſatisfactoria, et pœnalia ſibi perſolui pro culpis: hinc eſt, quòd per illa opera habent ſuffragia fieri, per quæ potiſſime fit ſatisfactio, et honor recompenſatur Deo. Quoniam igitur huiuſmodi ſunt tres partes ſatisfactionis, ieiunium, oratio, et eleemoſyna, et altaris ſacrificium, in quo maxime redditur honor debitus propter placentiam illius, qui in ſacrificio illo offertur; hinc eſt quòd ſuffragia Eccleſiæ conſiſtunt in huiuſmodi operibus ſatisfactorijs, et maxime in miſſis celebrandis, ſecũdum quòd Gregorius in dialogis inſinuat aliquos, propter Miſſarum beneficia de pœnis magnis celerrime liberatos: et per hoc pompa exequiarum, et accuratio funeris, et huiuſmodi non debent inter ſuffragia Eccleſiæ computari. Propter quod et ſanctus Auguſtinus dicit, quòd curatio funeris, conditio ſepulturæ, et pompa exequiarũ, magis ſunt ſolatia viuorum, quàm ſubſidia mortuorum.

Satisfactionis partes.

Greg. 4. lib. Dialog. ca. 55.

Auguſt. lib. de cura pro mort. agen. c. 2. to. 4.

Amplius, quia debet ibi ſeruari iuſtitia conſeruatiua ordinis, et regiminis vniuerſi, et hæc exigit, vt in communicatione influentiarum ſaluetur ordo, et ſymbolum inter ea, in quibus, et in quæ influẽtiæ illæ manant, ac per hoc inferius non debeat influere in illud, quod eſt ſupra, neque in id, quod eſt per omnimodam diſtantiam elongatum: hinc eſt quòd ſuffragia Eccleſiæ nõ poſſunt valere his, qui ſunt in inferno, quia ſunt a corpore Chriſti myſtico penitus ſeparati, vnde nulla ſpiritualis influentia capitis ad eos peruenit, nec eis prodeſt, ſicut nec influentia capitis prodeſt membris a corpore amputatis. Hinc eſt etiam, quòd non proſunt beatis, quia ſunt omnino ſuperiores ſecũdum ſtatum, et iam in termino exiſtentes non poſſunt ad altiora conſcendere, ſed magis econuerſo ipſi proſunt nobis, et eorum orationes, nam et hoc meruerunt in carne; ideo diſpoſuit ordo diuinus, vt etiã ipſis ſanctis Dei orationes offerantur, vt et ipſi ſuffragentur nobis ad diuina beneficia impetranda. Non proſunt ergo eis Eccleſiaſtica ſuffragia, ſed magis nobis proſunt ſua. Reſtat igitur quòd proſunt ſolis iuſtis, qui ſunt in pœnis purgatorij. Nam ibi ratione pœnæ, et impotentiæ ſe iuuandi, ſunt viuis inferiores, ratione vero iuſtitiæ ceteris membris Eccleſiæ ſunt coniuncti: ita vt merito eis Eccleſiæ ſanctæ merita poſſint propter ſymbolum, et ordinem ſuffragari.

Suffragia Eccleſiæ: quibus nõ proſint.

Poſtremo, quoniã debet in his ſeruari iuſtitia, quæ penſat exigentiam meritorum; hinc eſt, quòd ſuffragia illa, quæ communiter fiunt pro defunctis, licet omnibus bonis valeant pro modulo ſuo, his tamen amplius valent, qui magis meruerunt, vt ſibi valerent, et proſint, quia debet ibi ſeruari iuſtitia conſeruatiua ordinis, et regiminis vniuerſi, et hæc exigit, vt in communicatione influentiarum ſaluetur ordo, et ſymbolum inter ea, in quibus, et in quæ influẽtiæ illæ manant, ac per hoc inferius non debeat influere in illud, quod eſt ſupra, neque in id, quod eſt per omnimodam diſtantiam elongatum: hinc eſt quòd ſuffragia Eccleſiæ nõ poſſunt valere his, qui ſunt in inferno, quia ſunt a corpore Chriſti myſtico penitus ſeparati, vnde nulla ſpiritualis influentia capitis ad eos peruenit, nec eis prodeſt, ſicut nec influentia capitis prodeſt membris a corpore amputatis. Hinc eſt etiam, quòd non proſunt beatis, quia ſunt omnino ſuperiores ſecũdum ſtatum, et iam in termino exiſtentes non poſſunt ad altiora conſcendere, ſed magis econuerſo ipſi proſunt nobis, et eorum orationes, nam et hoc meruerunt in carne; ideo diſpoſuit ordo diuinus, vt etiã ipſis ſanctis Dei orationes offerantur, vt et ipſi ſuffragentur nobis ad diuina beneficia impetranda. Non proſunt ergo eis Eccleſiaſtica ſuffragia, ſed magis nobis proſunt ſua. Reſtat igitur quòd proſunt ſolis iuſtis, qui ſunt in pœnis purgatorij. Nam ibi ratione pœnæ, et impotentiæ ſe iuuandi, ſunt viuis inferiores, ratione vero iuſtitiæ ceteris membris Eccleſiæ ſunt coniuncti: ita vt merito eis Eccleſiæ ſanctæ merita poſſint propter ſymbolum, et ordinem ſuffragari.

Eccleſiæ ſuffragia quibus magis proſint.

Poſtremo, quoniã debet in his ſeruari iuſtitia, quæ penſat exigentiam meritorum; hinc eſt, quòd ſuffragia illa, quæ communiter fiunt pro defunctis, licet omnibus bonis valeant pro modulo ſuo, his tamen amplius valent, qui magis meruerunt, vt ſibi valerent, et proſint, quia

deſſent, dum erant in ſtatu viæ. Illa vero, quæ ſpecialiter fiunt pro aliquibus, quia intentio facientis eſt recta, et ſecundum Deum procedit, et Eccleſiaſtica inſtitutio abſque dubio non eſt caſſa: ideo plus valent illis, pro quibus determinate fiunt, licet etiam alijs aliquo modo cõmunicentur. Nec tamen poſſunt ita alijs ſubuenire, ſicut illi principali perſonæ, pro eo quòd licet ſint ſpiritualia, tamen diuina iuſtitia pro maiori culpa maiorem exigit emendam, et pro pluribus culpis plures emendas. Vnde exẽplum de lumine, quod æqualiter illuminat ad vnam menſam ſedentes, non placet: quia huiuſmodi ſuffragia potius aſsimilari habẽt pretijs redemptiuis, quàm huiuſmodi influentijs diffuſiuis. Quantum autem cuilibet determinate valeant, ille certitudinaliter diffinire habet, cuius eſt in reatibus, et pœnis, et ſuffragijs attendere pondus, numerum, et menſuram.

De concomitantibus iudicium, ſicut eſt conflagratio ignium. Cap. IIII.

DEinde aliquid dicendum eſt de concomitantibus iudicium, quæ ſunt duo, ſcilicet conflagratio igniũ mundanorum, et reſurrectio corporum. De conflagratione igitur hoc tenendum eſt, quòd ignis præcedet facié iudicis, quo terræ facies exuretur, ita quòd figura huius mundi mundanorum ignium, et cõflagratione peribit, ſicut factum eſt aquarum innundatione tẽpore diluuij. Dicitur autem tranſire figura huius mũdi, non quantũ ad deſtructionem totalem huius mundi ſenſibilis, ſed quia per actionem illius ignis omnia elementaria inflammantis, conſummentur vegetabilia, et animalia purgabuntur, et innouabuntur elementa, maxime aer et terra: purgabuntur iuſti, et adurentur reprobi: quibus factis, ceſſabit etiam motus cæli, vt ſic completo numero electorum, fiat quodam modo innouatio et præmiatio corporum mundanorum.

Gen. 7. d
1. Cor. 7. f

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia principium rerum vniuerſale, cum ſit ſapientiſsimum, et ſi in omnibus, quæ agit, attendit ordinem ſapientiæ, potiſsime tamen in his debet attendere, quę ſpectant ad conſummationem: vt ſic non diſcordet primum a medio, nec medium a poſtremo, ſed in cunctis congruentiſsime ordinatis appareat illius primi principij ſapientia ordinans, et bonitas, et altitudo. Quoniam ergo Deus ſecundum ſapiẽtiam ſuam ordinatiſſimam cunctum mundum iſtum ſenſibilem, et maiorẽ fecit propter mundum minorẽ, ſcilicet hominẽm, qui inter Deum, et res iſtas inferiores in medio collocatus eſt: hinc eſt, quòd vt omnia ſibi inuicem congruant, et habitatio cum habitatore habeat harmoniam, homine bene inſtituto, debuit mundus iſte in bono, et quieto ſtatu inſtitui: homine labente, debuit etiam mundus iſte deteriorari: homine perturbato, debuit perturbari: homine expurgato, debuit expurgari: homine innouato, debuit innouari; et homine conſummato, debuit quietari.

Commotio totius creaturæ in fine mundi.

Primo ergo quoniam mundus ille perturbari debet, homine perturbato, ſicut ſtetit cum ſtante, et quodãmodo cecidit cum labente: et in futuro iudicio propter ſeueritatem iudicis oſtendendam, neceſſe eſt omnium corda terreri, et peccatorum maxime, qui vniuerſorum Dominum contempſerunt: vt ſic omnis creatura diuinum accipiat zelum; et conformetur auctori, conformetur etiam habitatori, neceſſe eſt totius orbis cardines horribiliſsime commoueri. Et quia nihil intenſius, et velocius, et horribilius in agendo cõmouet alia elementa, quàm ignis hinc inde ex omni parte concurrens; hinc eſt, quòd neceſſe eſt, quòd ipſius iudicis faciem ignis præcedat, non ex vna parte tantum, ſed ex omni parte mundi, vt ſit ibi concurſus ignis elementaris, et terreſtris: ignis purgatorij, et etiã infernalis: vt per infernalem, reprobi adurantur: per purgatorium, iuſti purgentur: per terreſtrẽ, hæc terræ

Digitized by Google

naſcentia conſumantur: per elementarem, elementa ſubtilientur, et ad innouationis faciem diſponantur, et ſimul cum hoc cetera conturbentur, vt non ſolum homines, et dæmones, verumetiam angeli videntes terreantur.

Rurſus quoniam mundus iſte purgari debet cum homine expurgato, et homo in ſtatu finalis temporis indiget purgari a ſcoria auaritiæ, et malitiæ, ſicut in primo tempore a fæce luxuriæ; indiget etiam purgari et velociter, et intime, et perfecte: hinc eſt, quòd ſicut *Gen.7.* mundus prius deletus eſt, et quodam modo purgatus, per elementum aquæ, quod eſt frigidum contra ardorem, et fœtorem luxuriæ: ſic finalis mundus per ignē Auaritia et malitia in ſenectute mundi. propter refrigerium charitatis, et frigus malitiæ et auaritiæ, quæ regnabunt in fine quaſi in ipſius mundi ſenectute. Quæ quia maximæ ſunt adhærentiæ, neceſſe eſt, quòd purgans ſit actionis intimę, violentæ, et acceleratæ: quod non contingit reperiri in elemento alio, quàm in igne. Et ideo ſicut factum eſt aquarum inundatione diluuium, ſic per actionem ignis huius mundi ſenſibilis facies exuretur.

Mundi innouatio. Amplius quoniam mundus ille innouari debet cū homine innouato, nec innouari poteſt aliquid in nouam formam, niſi perdat vetuſtam, et quodam modo diſponatur diſpoſitione noua ſuper inducta: hinc eſt, quòd cum ignis maxime habeat virtutem expulſiuam formæ extraneæ, habeat etiam vim ſubtiliatiuam, et cæleſti naturæ cognatam: ideo per ipſum debet fieri purgatio ſimul et innouatio, ita quòd cum geminam habeat efficaciam, quantum ad aliquam, iudicis aduētum præcedit, quantum autem ad reliquam habet ſequi. Et cum innouatio ſit ad nouitatem, quæ amplius non redit ad vetuſtatem: ac per hoc ad nouitatem incorruptibilem, quam dare non eſt in potentia alicuius creaturæ: hinc eſt, quòd licet in illa purgatione et innouatione, ignis aliquid agat per naturalem virtutem, vt inflāmare, purgare, rarefacere, et ſubtiliare: tamen neceſſe eſt, quòd cū illa virtute naturali ſit virtus operās ſupra naturā, cuius imperio fiet conflagrationis initiū, et cuius etiam virtute fiet nihilominus complementū.

Poſtremo quoniam mundus ille debet conſummari, homine conſummato, et tunc eſt homo cōſummatus, quādo in gloria completus erit numerus electorū, Completo numero electorum, omnia terminātur. ad quē quidem ſtatū omnia tendunt, ſicut ad finē vltimum, et completum: neceſſe eſt, facta cōpletione illius numeri, terminari, et quietari motus naturæ cæleſtis: neceſſe eſt etiā terminari tranſmutationes elemētares: neceſſe eſt etiam per conſequens terminari generationē, quæ eſt in animalibus, et in plantis. Cum enim omnia iſta ordinentur ad formā nobiliſſimam, quę quidē eſt anima rationalis, poſito ſtatu in animalibus, neceſſe eſt et ſtatū, et cōplementum poni in ceteris pręcedentibus. Et ideo corpora cæleſtia habita quiete, et luminis plenitudine, dicuntur remunerari. Elementa vero, quæ amplius non habent vim multiplicandi per tranſmutationem mutuam, dicuntur interire, nō quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad actionem, et paſſionē mutuam, et hoc maxime, quantum ad qualitates actiuas. Vegetabilia vero, et ſenſibilia, quia non habent poteſtatem, et vitā perpetuam, et durationem ſempiternam, qualis cōpetit ſtatui illius nobilitatis; neceſſe eſt in propria natura cōſumi: ita tamen quòd ſaluentur in principijs, et quodā modo in ſimili, videlicet in homine, qui ſimilitudinem habet cum omni genere creaturæ: et ideo in ipſius innouatione, et glorificatione poſſunt dici omnia innouari, et quodam modo præmiari.

De concomitantibus iudicium, ſicut eſt reſurrectio corporum. Cap. V.

Vniuerſalis reſurrectionis qualitas et ratio. DE reſurrectione autem corporum hoc tenendum eſt, quòd omnium corpora hominum in generali reſurrectione reſurgent, nulla in eis exiſtente diſtantia quantum ad ordinationem temporis, ſed magis quantū ad ordinationem dignitatis. Nam mali ſurgent cum ſuis deformitatibus, et pœnalitatibus, miſerijs, et defectibus, quos habuerant in ſtatu viæ. In bonis autem natura ſeruabitur, et vitia detrahentur, et omnes reſurgent integro corpore, et plena ætate, et debita menſura membrorum; vt ſic omnes ſancti occurrant in virū perfectū, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Surgent autem tā in bonis, quā in malis corpora eadē numero, quæ prius, et ex eiſdem partibus cōſtituta, ſalua totius veritate naturæ, non ſolū quantum ad membra principalia, et humiditatem radicalē, verumetiam ſaluis capillis, et ceteris membris, quæ faciūt ad decentiā corporis: ita quòd in quaſcumque auras, vel ſinus naturæ, puluis humani corporis cedat, ad eā animā redibit, quæ ipſum primitus, vt viueret et creſceret, animauit. *Eph.4. b*

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt: quia primum principium eo ipſo, quòd primum et ſummum, eſt vniuerſaliſſimum, et ſufficientiſſimum, ac per hoc principium eſt naturarū, gratiarum, et præmiorum: principium etiam potentiſſimum, clemētiſſimum, et iuſtiſſimum, et licet ſecundum quandam appropriationem ſit potentiſſimum in conſtitutione naturarum, et clemētiſſimum in collatione gratiarum, et iuſtiſſimum in retributione ſtipendiorum; tamen ſigillatim ſingula ſunt in ſingulis, quia ſumma potentia, clementia, et iuſtitia nullatenus poſſunt ab inuicem ſeparari: et ideo in opere retributionis neceſſe eſt, quòd ipſa fiat ſecūdum quòd exigit rectitudo iuſtitiæ, et reformatio gratiæ, et completio naturæ. Quoniam ergo iuſtitia neceſſario requirit, vt homo qui meruit, vel demeruit non in anima ſolum, nec in corpore ſolū, ſed in anima ſimul, et corpore puniatur, vel præmietur in vtroque: reformatio autem gratiæ requirit, vt totū corpus aſſimiletur Chriſto capiti, cuius corpus mortuum neceſſarium fuit reſurgere, cum vnitum eſſet inſeparabiliter deitati: completio vero naturæ requirit vt homo conſtet ſimul ex corpore, et anima, tamquā ex materia et forma, quæ mutuum habent appetitum, et inclinationem mutuam; neceſſe eſt, reſurrectionem eſſe futuram, exigente hac conſtitutione naturæ, infuſione gratiæ, et retributione iuſtitiæ, ſecundum quas tota vniuerſitas habet regi. Et ideo ex his tribus, omnia clamant hominem ſuſcitandum, vt omnis tollatur excuſatio illis, qui cōtra hanc veritatē fidei obſurdeſcūt, et merito contra tales vniuerſus pugnet orbis terrarū. *Sap.5. d*

Ratio iuſtitiæ Dei in reſurrectione. Primo igitur, quoniam reſurrectio debet eſſe ſecundum exigentiā ordinis diuinæ iuſtitię, et diuina iuſtitia reddit vnicuique quod ſuum eſt pro loco, et tempore, et omnis anima corpori ſemel, et ad pūctum temporis vnita, vel habet in eo culpā, vel gratiā; neceſſe eſt quòd omnes reſurgant. Et quia diſtinctus debet eſſe ſtatus retributionis a ſtatu vię, et reſurrectio ſpectat ad ſtatū retributionis; vt non confundatur ordo vniuerſi, et vt fides habeat meritum, quæ credit, quod non videt, et vt certius, et clarius appareat æquitas diuinæ iuſtitiæ; et vt ſimul fiat conſummatio, et retributio finalis in angelis, et hominibus; requirit hoc diuina iuſtitia, vt omnes reſurgant ſimul, quātum eſt de lege communi. Quod dico propter Chriſtum, et eius beatiſſimam matrem glorioſam virginem Mariam. Quia vero malis debetur pœna, et miſeria, et bonis gloria: ideo etſi ſimul reſurgant in tēpore, valde tamen diſſimiles erunt in conditione. Nam quia malis reſurrectio non eſt ad vitam, ſed ad ſuppliciū, neceſſe eſt, quòd ipſi cum infirmitatibus, et deformitatibus, et defectibus ſuſcitētur.

Ratio reſurrectionis ex conſummatione gratię Rurſus, quia reſurrectio debet eſſe ſecundū exigentiā conſummationis gratiæ, et perfecta gratia facit nos cōformes Chriſto capiti noſtro, in quo nullus fuit defectus membrorū, ſed perfecta ætas, et ſtatura debita, et effigies formoſa; opportunū eſt, quòd boni ſuſcitentur in optimis cōditionibus, ac per hoc neceſſe eſt, quòd in eis vitia detrahantur, et natura ſeruetur. Opportunum etiam eſt, vt ſi aliquod membrum deerat, ſuppleatur: ſi aliqua erat ſuperfluitas, auferatur: ſi aliqua membrorū deordi-

Digitized by Google

deordinatio, corrigatur: ſi paruulus erat, ad quantitatem ætatis Chriſti, quam habebat in reſurrectione, licet non in mole, diuina virtute deducatur: ſi decrepitus, ad eandem ætatem reducatur: ſi gigas, ſi nanus, ad menſuram congruam limitetur: vt ſic omnes integri, et perfecti occurrant in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. *Eph.4.b*

Poſtremo quia reſurrectio debet eſſe ſecundum exigentiam perfectionis naturæ, et natura ſpiritus rationalis exigit, quòd viuificet corpus proprium, quia proprius actus in propria materia habet fieri: neceſſe eſt, quòd idem corpus numero reſurgat, alioquin nõ eſſet reſurrectio vera. Requirit etiam natura animæ rationalis, et immortalis, quòd ſicut habet eſſe perpetuum, ſic corpus habeat, cui perpetuo influat vitam: ac per hoc, corpus, quod animæ vnitur, ex ipſa vnione ordinationem habet ad incorruptionem perpetuam: ita tamen quòd illud, in quo conſiſtit ſubſtantia totius corporis, ſicut ſunt membra principalia, et etiam humiditas radicalis, et caro ſecundum ſpeciem habeat ordinationem neceſſariam; alia vero, ſcilicet caro ſecundum materiam, et partes, quæ ſunt de bene eſſe corporis, habeant ordinationem de congruo: et ideo primæ partes ſunt ordinatæ ad reſurrectionem, ſecundum ordinem neceſſitatis, aliæ vero omnes ſecundum ordinem congruitatis. Quem quidem ordinem, quia Deus impreſſit naturæ, et natura non poteſt perficere, quia non poteſt mortuum ſuſcitare, et ipſa diuina prouidentia nihil debuit facere fruſtra: neceſſe eſt, quòd ipſius virtute reparetur corpus idem numero, et immortale, et ex omnibus partibus conſtitutum, et ſalua tota veritate humanæ naturæ. Cum autem hæc natura non habeat in poteſtate, ſed ſolum in appetitu, quia nec idem corpus numero deſtructum reparare poteſt, cum non poſſit in totam rei ſubſtantiam: nec corpus immortale poſſit efficere, cum omne per naturam generabile ſit corruptibile; nec diſperſa colligere poteſt: neceſſe eſt, quòd reſurrectio non ſeminalibus, nec naturalibus cauſis, ſed primordialibus attribuatur, vt fiat ſecundum curſum mirabilem et ſupernaturalem, et ſecundum diuinæ imperium voluntatis.

Ratio ex conditione naturæ.

De conſequentibus ad iudicium, ſcilicet de igne infernali. Cap. VI.

COnſequenter de conſequentibus ad iudicium eſt dicendum, quæ ſunt duo, ſcilicet pœna infernalis, et gloria cæleſtis. De pœna igitur infernali hoc tenendum eſt, quòd pœna infernalis eſt in loco corporali deorſum, in quo æternaliter affligentur omnes reprobi tam homines, quàm ſpiritus mali. Affligentur autem eodem igne corporali, qui concremabit et affliget ſpiritus, et etiam corpora: nec tamen corpora illa conſumet, ſed ſemper affliget alios plus, alios minus ſecundum exigentiam meritorum. Huiuſmodi autem afflictioni ignis coniuncta erit afflictio ſecundum omnes ſenſus, coniuncta erit pœna vermis, et carentia viſionis Dei: ita quòd in his pœnis erit varietas, et cum varietate acerbitas, et cum acerbitate interminabilitas, vt ad reproborum ſupplicium, tormentorum fumus aſcendat in ſæcula ſæculorum. *Apoc.14.c*

De pœna infernali ſummatim

Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ, hęc eſt: quia cum primum principium ſummum ſit, quidquid habet, habet in ſummo: ideo neceſſe eſt ipſum eſſe rectiſſimum. Cum ergo in retribuendo agat ſecundum rectitudinem, ſicut contra ſe facere non poteſt, nec ſe negare, nec ſuam iuſtitiam impugnare: ſic neceſſario ſua rectitudine exigente, oportet, quòd peccatum puniatur ſecundum quantitatem culpæ, in his maxime, qui legem miſericordiæ contemnentes, per impœnitentiam impegerunt in ſeueritatem iuſtitiæ. Quoniam ergo ſeueritatis iuſtitiæ eſt conſiderare culpam, non ſolum quantum ad radicem, verumetiam quantum ad circumſtantias aggrauantes: congruiſſimum eſt, vt iudex iuſtus pœnas debitas ab impijs exigat vſque ad vltimum quadrantem: vt ſic non remaneat dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ: et ſicut manifeſta eſt poteſtas in creando, et ſapientia in gubernando, et clementia in reparando; ſic manifeſtetur ſumma iuſtitia in puniendo. Quoniam ergo diuina iuſtitia peccatorem impium debet punire ſecundum exigentiam culpæ; et culpa mortalis, ad quam ſuccedit finalis impœnitentia, ipſa habet rationem deordinationis perpetuæ, deordinationis libidinoſæ, deordinationis multimodæ: neceſſe eſt, quòd ipſa puniatur pœnarum æternitate, acerbitate, et multiformitate.

Diuinæ iuſtitiæ ſeueritas.

Primo igitur deordinationis perpetuæ pœna debet eſſe perpetua, quia peccatum, quod quis committit, et de quo numquam pœnitet, perpetuo in animo durat, et a vita perpetua, ſcilicet Deo ſeparat, et a voluntate procedit, quæ in peccato vellet perpetuo delectari. Et licet delectatio illa tranſiens ſit momentanea, quia tamen deordinatio tenet rationem perpetuitatis, pœna deordinationi reſpondens, debet habere carentiam finis: vt ſicut homo in ſuo perpetuo finem non appoſuit a peccato recedendo, ſic Deus in ſuo perpetuo non deſiſtat a puniendo: et ſicut homo contra infinitum peccauit, ſic pœnam habeat infinitam. Et quia non poteſt habere pœnam infinitam intenſiue, habeat ſaltem duratione. Et ſicut voluntas eius poſt mortem ſemper malo adhæret ſine ſuſceptione pœnitentiæ; ſic Deus ſemper affligat ſine immutatione ſententiæ, requirente hoc perpetuitate deordinationis in impijs damnatis.

Deordinationis perpetuæ pœna.

Rurſus quoniam deordinationis libidinoſæ pœna debet eſſe afflictiua, quia delectatio punitur per triſtitiam contrariam, et ſpiritus rationalis in peccando conuertit ſe ad bonum proprium, et vt nunc, et partiale libidinoſe amandum, et ex hoc contemnit diuinum imperium et dominium: hinc eſt, quòd ad hoc, quòd illa delectatio improba perfecte puniatur, in qua ſimul eſt delectatio cum contemptu: neceſſe eſt, quòd ad punitionem illius contemptus et delectationis, pec cator, ſiue ſit homo, ſiue ſpiritus præcipitetur in locũ infimum, et maxime a ſtatu gloriæ longinquum, hoc eſt in profundiſſimum infernum. Neceſſe eſt etiam, quòd ibi exponatur affligendus infimæ naturæ, ac per hoc non a ſubſtantia ſpirituali patiatur, ſed a corporali, et infima, hoc eſt a fæcibus corporum mundanorum, vt in fæcibus defigatur, et igne, et ſulphure concremetur. Et quoniam ſpiritus, qui per naturam præponitur corpori, et in corpus habet influere, et ipſum mouere, dignitatem naturæ per culpam peruertit, et ſe ſubijcit quodam modo vilitati et nihilitati pec cati: hinc eſt, quòd ſecundum ordinem iuſtitiæ debet ordinari, vt tam peccator ſpiritus, quàm homo igni corporeo alligetur: non vt in illum influat vitam, ſed vt diuino decreto ſuſcipiat pœnam. Cum enim rei, quàm horret per timorem diuinitus immiſſum, et quam ſentit per vim naturalis ſenſus, ſit inſeparabiliter alligatus, neceſſe eſt, quòd acriter tormẽtetur. Et quia ille ignis non agit niſi per diſpoſitionem peccati, et reatus, et maculæ, ex improbitate libidinis procedentis, et hæc non eſt æqualiter in omnibus: hinc eſt, quòd ab eodem igne alij cremantur plus, alij vero minus: ſicut ab eodem igne aliter vritur palea, et aliter comburitur lignum. Quoniam autem illa peccati diſtinctio, et reatus, ſecundum quam actio ignis moderatur, eſt in eodem vniformis, et numquam creſcit, nec decreſcit nec mutatur: hinc eſt, quòd diuino imperio ordinante, ignis ille ſic agit, quòd ſemper vrit, et non conſumit: ſemper affligit, et non interimit: quia non agit ad ſuæ formæ multiplicationẽ, ſed ad pacis animæ in corpore perturbationem, ſiue ipſius ſpiritus in ſeipſo. Vnde non fit noua ademptio, ſed ademptæ pacis continuatio: vt ſic in eadem pœna, nec

Libidinoſæ deordinationis pœna.

Digitized by Google

na, nec acerbitas æternitatem, nec æternitas tollat acerbitatem.

Deordinationis multimodæ pœna.

Postremo quoniã deordinationis multimodæ pœna debet esse multimoda, et in omni peccato actuali mortali est deordinata auersio a summa luce et bonitate, et inordinata conuersio ad bonum commutabile, et deordinatio voluntatis contra dictamen rationis rectæ: hinc est, quòd omnes actualiter peccantes, qui erunt damnati, punientur pœna triplici: propter auersionem, carentia visionis Dei: propter conuersionem, pœna incendij materialis: propter pugnam voluntatis et rationis, pœna vermis: vt sic ex hac multiplicitate pœnarum afflicti, et varie, et acerbe, et *Apoc. 14. c* æternaliter crucientur, et tormentorum fumus ascendat in sæcula sæculorum. Amen.

De consequentibus ad iudicium, scilicet gloria paradisi. Cap. VII.

Præmium beatorũ triplex.

DE gloria autem cælesti hoc in summa tenendum est, quòd in ipsa est præmium substantiale, consubstantiale, et accidentale, Præmium, inquam, substantiale consistit in visione, fruitione, et tentione vnius summi boni, scilicet Dei: quem beati videbunt *1. Cor. 13. d* facie ad faciem, hoc est nude, et sine velamine fruentur auide, et delectabiliter: quem etiam tenebunt sempiternaliter, vt sic verificetur illud Bernardi: quòd *Bernar. in Cãt. serm. 11. post med.* Deus futurus est rationi plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, et memoriæ continuatio æternitatis. Præmium vero consubstantiale consistit in gloria corporis, quæ secunda stola dicitur: qua resumpta, perfectius anima beata tendit in summum cælũ. Dotes corporis quattuor. Et hæc stola consistit in quadruplici dote corporis, scilicet in dote claritatis, subtilitatis, agilitatis, et impassibilitatis: quæ erunt secundum plus et minus in diuersis, secundum maioritatem, et minoritatem prius habitæ charitatis. Præmium autem accidentale, consistit in quodam decore speciali super adiecto, qui quidem Aureola. aureola nuncupatur; et secundum Doctorum sententiam, debetur triplici generi operum, scilicet martyrio, prædicationi, et continentiæ virginali. Et in omnibus prædictis seruabitur gradus, et distinctio, secundum exigentiam meritorum.

Beatitudinis nostræ ratio.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est: quia primum principium hoc ipso, quòd primũ, habet summam vnitatem, veritatem, et bonitatem; et hoc ipso in eo etiam est ponere summã potentiam, sapientiam, clementiam, et iustitiam. Quoniam au- *Rom. 1. c* tem hæc inuisibilia Dei manifestari decet per opera; ideo Deus mundum istum sensibilem principians, sic produxit, sic gubernat, sic reparat, sic remunerat, et consummat, quòd in productione manifestetur summa potentia: in gubernatione summa sapientia: in reparatione summa clementia: et in remuneratione iustitia consummata. Vt ergo manifestaretur potentia ad suiipsius laudem, et gloriam, et honorem; omnia produxit de nihilo, faciens aliquid prope nihil, scilicet materiam corporalem: et aliquid prope se, scilicet substantiam spiritualem, et simul hæc iungens in vno homine, in vnitate naturæ, et personæ, scilicet rationalem animam, et materiam corporalem. Vt manifestaretur sapientia, ipse quidem prouidentissime omnia gubernat, et ordinate. Nam ipse supremum hominis regit per seipsum, mentem scilicet, quam illustrat: et infimum, scilicet corpus per liberum arbitrium voluntatis, vt sic corpus, et corporalia quo ad regimen subiaceant spiritui, spiritus vero Deo Vt manifestaretur clementia, lapsum hominem reparauit, assumendo hominis naturam, suscipiendo pœnalitates, et tandem perferendo pœnam: vt sic summa misericordia misero misericordem faceret esse conformem ad reuelationem miseriæ, non solum in dignitate naturæ conditæ, verumetiam in defectibus naturæ in miseria constitutæ. Vt tandem manifestetur iustitia, retribuet vnicuique secundum exigentiam meritorum, non solum malis pœnam, verumetiam iustis gloriam sempiternam. Sic enim exigit retributio æqua, et reparatio gratuita, et gubernatio ordinata, et productio virtuosa. Nam omnium horum consummatio est in fine.

Ratio præmij iustorũ quoad corpus et animam.

Primum igitur quoniam omniũ iustorum præmiatio fieri debet, secundum quòd exigit retributio iusta, et etiam productio virtuosa: et productio Dei fecit rationalem spiritum prope Deum, capacem Dei, capacem scilicet secundum vim inditæ imaginis ipsius beatissimæ Trinitatis, cui in iustis totus hominis spiritus secundum integritatem imaginis deseruiuit: hinc est, quòd a nullo minus Deo potest rationalis spiritus præmiari, nec impleri, nec eius capacitas terminari: ideo in præmium datur ei deiformitas gloriæ, per quam Deo effectus conformis, et ratione ipsum videat clare, et voluntate diligat plene, et memoria retineat in æternum: vt sic anima tota viuat, tota doletur in tribus animæ viribus, tota Deo configuretur, tota illi vniatur, tota in illo requiescat: in ipso sicut in omni bono inueniens pacem, lucem, et sufficientiam sempiternam, per quam in statu omnium bonorum *Boet. lib. 3. de consol. philos. prosa 2. circa prin.* congregatione perfecto constituta, et æterna vita viuens, dicatur beata, et etiam gloriosa.

Rursus quoniam retributio illa debet fieri secundum quòd exigit non solum retributio iusta, et productio virtuosa, verumetiam gubernatio ordinata, et Deus in productione corpus animæ alligauit, et naturali, et mutuo appetitu inuicem copulauit: ad gubernationem vero subiecit, et in statu meriti fecit, vt spiritus condescenderet, et intenderet corpori gubernando propter exercitium in merendo; nec naturalis appetitus patitur, quòd anima sit plene beata, nisi restituatur ei corpus, ad quod resumendum habet inclinationem naturaliter insertam; nec regiminis ordo sustinet, quòd restituatur corpus spiritui beato, nisi per omnia illi conforme, et subiectum, quantum potest corpus spiritui conformari. Quoniam ergo spiritus est visione lucis æternæ clarificatus; ideo debet, in eius corpore claritas lucis permaxime resultare. Quia vero dilectione illius summi spiritus est summe spiritualis effectus; ideo in corpore habere debet correspondentem subtilitatem et spiritualitatem. Quia tentione æternitatis factus est omnino impassibilis; ideo in corpore eius, debet esse impassibilitas omnimoda, tam intra, quàm extra. Qua vero ex his omnibus, spiritus promptissimus est ad tendendum in Deum; ideo in corpore glorioso debet summa agilitas reperiri. Quoniam igitur per has quattuor proprietates fit corpus spiritui conforme, et etiam subiectum: hinc est, quòd in his quattuor præcipue dotari dicitur, ratione quorum idoneitatem habet sequi spiritum, et locari in regione cælesti, quæ est regio beatorum. In istis enim proprietatibus, cælestibus corporibus assimilatur, per quas quasi gradatim distat corpus cæleste a quattuor elementis, et sic dos corporum quadruplicata et corpus in se perfectum reddit, et conforme habitationi cælesti, et spiritui beato: per quem a summo capite Deo vsque in oram vestimenti, scilicet corporis, plenitudo dulcedinis, et beatudinis ebrietas redundat, et quantum est possibile deriuatur.

Postremo quoniam illa prẽmiatio debet fieri, secundum quod exigit retributio iusta, et productio virtuosa, et gubernatio ordinata, et etiam reparatio gloriosa, et in diuersis Christi membris diuersa sunt charismata gratiarum, non solum quantum ad interiora dona, verumetiam quantum ad exercitia exteriora; non solum quo ad habitus, verumetiam quo ad status; non solum quo ad perfectionem charitatis in mente, verumetiam quo ad perfectionis decorem et pulchritudinem in opere corporali: hinc est, quòd aliquibus membris, non solum stola animæ cum tribus eius dotibus,

Digitized by Google

tibus, et ſtola corporis cum quattuor, verumetiam excellentia quædam decoris et gaudij debetur, propter excellentiam perfectionis, et decoris habiti in corpore virtuoſo. Quoniam igitur triplex eſt genus operis præcellentis, perfectum, et pulchrum, et ſpirituali formoſitate formoſum, ſecundum triplicem vim animæ: ſecundum rationalem, prædicatio veritatis perducens alios ad ſalutem: ſecundum concupiſcibilem, perfecta declinatio concupiſcentiarum, per integritatem perpetuam continentiæ virginalis: ſecun

Aureola quibus reddenda.

dum iraſcibilem, perpeſſio mortis ad honorem Chriſti: hinc eſt, quòd his tribus generibus iuſtorum, ſcilicet prædicatoribus, virginibus, et martyribus debetur illa excellentia præmij accidentalis, quod aureola nuncupatur, quod ad decorem facit, non ſolum animæ, verumetiam corporis: quia non redditur voluntati tantum, ſed operi extrinſeco, ſubſternens ſibi meritum, et præmium charitatis, quod conſiſtit in ſeptiformi dote, triplici animæ, et quadruplici corporis, in quibus clauditur conſummatio, integritas, et plenitudo omnium bonorum ſpectantium ad gloriæ complementum. Qualia autem et quanta ſint illa non verba mea, ſed beati Anſelmi ponantur. Ait enim in

Anſel. Proſolog. c. 24. fine Proſologij: Excitare nunc anima mea, et erige totum intellectum tuum, et cogita quantum potes, quale et quantum ſit illud bonum. Si enim ſingula bona delectabilia ſunt, cogita intente, quàm delectabile illud bonum, quod continet iucunditatem omniuſm bonorum: non qualem in rebus creatis ſumus experti, ſed tanto differentem, quanto differt creator a creatura. Si enim bona eſt vita creata, quàm bona eſt vita creatrix? Si iucunda eſt ſalus facta, quàm iucunda eſt ſalus, quæ fecit omnem ſalutem? Si amabilis eſt ſapientia in cognitione rerum conditarum, quàm amabilis eſt ſapientia, quæ omnia condit ex nihilo? Denique ſi multæ, et magnæ delectationes ſunt in rebus delectabilibus, qualis, et quanta eſt delectatio in illo, qui fecit ipſa delectabilia?

Idem Proſolog. c. 25. Qui hoc bono fruetur, quid illi erit, et quid illi non erit? Certe quidquid volet, erit, et quod nolet eſſe, non erit. Ibi quippe erunt bona corporis et ani-

1. Cor. 2.c mæ, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis cogitauit. Cur ergo per multa vagaris homuncio, quærendo bona animæ tuç et corporis tui? Ama vnum bonum, in quo ſunt omnia bona, et ſufficit. Deſidera ſimplex bonum, quod eſt omne bonũ, et ſatis eſt. Quid enim amas caro mea, quid deſideras anima mea? Ibi eſt quidquid amatis, quidquid

Sap. 3.a deſideratis. Si delectat pulchritudo: Fulgebunt iuſti ſicut Sol. Si velocitas, aut fortitudo, aut libertas cor-

Mat. 22.c poris, cui nihil obſiſtere poſſit: Erunt ſimiles angelis

1. Cor. 15.f Dei: quia ſeminatur corpus animale, et reſurget corpus ſpirituale: poteſtate vtique non natura. Si longa, et ſalubris vita, ibi erit ſana æternitas, et æterna ſa-

Sap. 5.c nitas; quia iuſti in perpetuum viuent, et: Salus iuſto-

Pſ. 36.g rum a Domino. Si ſatietas: Satiabuntur, cum appa-

Pſ. 16.c ruerit gloria Dei. Si ebrietas: Inebriabuntur ab vber-

Pſ. 35.b tate domus Dei. Si melodia, ibi Angelorum chori concinnunt ſine fine Deum laudantes: Si quælibet nõ im-

Ibidem. munda, ſed munda voluptas: Torrente voluptatis tuæ potabis eos Deus. Si ſapientia, ipſa Dei ſapientia oſtendet eis ſeipſam. Si amicitia, diligent Deum plus, quàm ſeipſos, et inuicem tamquam ſeipſos, et Deus illos, plus quam ſeipſos: quia illi illum, et ſe inuicem per illum, et ille ſe, et illos per ſeipſum. Si concordia, omnibus illis erit vna voluntas, quia nulla illis erit niſi Dei voluntas. Si poteſtas, omnipotentes erunt ſuæ voluntatis, vt Deus ſuæ. Nam ſicut poterit Deus, quod volet per ſeipſum, ita poterunt illi per illum quod volent; quia ſicut illi non aliud volent, quàm quod ille, ita ille volet, quidquid illi volent: et quod ille volet, non poterit non eſſe. Si honor, et diuitiæ, Deus ſuos ſeruos bonos, et fideles ſupra mul- *Mat. 25.b*
ta conſtituet: immo filij Dei, et Dei vocabuntur, et *Mat. 5.a*
erunt, et vbi erit filius Dei, ibi erunt et illi. Heredes *Rom. 8.c*
quidem Dei, coheredes autem Chriſti. Si vera ſecuritas, certe ita certi erũt numquam, et nullatenus iſta, vel potius iſtud bonum ſibi defuturum, ſicut certi erunt ſe non ſua ſponte illud amiſſuros, nec dilectorem Deum, illud dilectoribus ſuis inuitis ablaturum; nec aliquid Deo potentius, inuitos Deum, et illos ſeparaturum. Gaudium vero quale, aut quantum eſt, vbi tale, ac tantum bonum eſt? Cor humanum, cor indigens, cor expertum ærumnas, immo obrutum ærumnis, quantum gauderes ſi his omnibus abundares? Interroga intima tua, ſi capere poſſunt gaudium ſuum de tanta beatitudine ſua. Sed certe ſi quis alius, quem omnino ſicut te ipſum diligeres, eandem beatitudinem haberet, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo, quàm pro te ipſo. Si vero duo, vel tres, vel multo plures idipſum haberent, tantumdem pro ſingulis, quantum pro te ipſo gauderes, ſi ſingulos ſicut te ipſum amares. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium angelorum, et hominum beatorum, vbi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis alijs, quàm pro ſeipſo. Si ergo cor hominis de tanto ſuo bono vix capiet ſuum gaudium, quo modo capax erit tot, et tantorum gaudiorum? Et vtique quia quantum quiſque diligit aliquem, tantum de bono eius gaudet, ſicut in illa perfecta felicitate vnuſquiſque plus amabit ſine comparatione Deum, quàm ſe, et omnes alios ſecum; ita gaudebit plus abſque æſtimatione de felicitate Dei, quàm de ſua, et omnium aliorum ſecum. Sed ſi Deum ſic diligent toto corde, tota mente, tota anima, vt tamen totum cor, tota mens, tota anima non ſufficiat dignitati dilectionis, profecto ſic gaudebunt toto corde, tota mente, tota anima, vt tamen totum cor, tota mens, tota anima non ſufficiat plenitudini gaudij.

Nondum ergo Domine dixi aut cognoui, quantum *Anſel. Proſolog. c. 26.*
gaudebunt illi beati tui, vtique tantum gaudebunt, quantum amabunt: tantum amabunt, quantum cognoſcent te. Quantum cognoſcent te, et quantum amabunt te? certe nec oculus vidit, nec auris audiuit, *1. Cor. 2.c*
nec in cor hominis aſcendit in hac vita, quantum te cognoſcent, et amabunt in illa vita. Oro Deus cognoſcam te, amem te, vt gaudeam de te; et ſi non poſſum ad plenum in hac vita, vt proficiam in dies, vſque dum veniat illud ad plenum: proficiat hic in me notitia tui, et ibi fiat plena; creſcat hic amor tuus, et ibi fiat plenus; vt hic gaudium meum ſit in ſpe magnum, et ibi ſit in re plenum. Domine per filium tuum iu- *Iſa. 16. g*
bes, immo cõſulis petere, et promittis accipere, vt gaudium noſtrum plenum ſit. Deus verax peto, accipiam, vt gaudium meum plenum ſit. Peto Domine, quod per admirabilem conſiliarium noſtrum conſulis; accipiam, quod promittis per veritatem tuam, vt gaudiũ meum plenum ſit. Meditetur interim inde mens mea, loquatur inde lingua mea, amet illud cor meum, ſermocinetur os meum, eſuriat illud anima mea, ſitiat caro mea, deſideret tota ſubſtantia mea, donec intrem in gaudium Domini mei, qui eſt trinus et vnus Deus *Mat. 25.b*
benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen. *Rom. 1.6*

FINIS BREVILOQVII.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ,

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS,

Centiloquium,

QVOD COMPENDIVM THEOLOGIÆ DICITVR.

Ingredientem ad ſacram Theologiam generalibus præceptis inſtruit hoc opuſculo eximius Eccleſiæ Doctor: idq. breuitate verborum, ac ſententiarum vbertate, quibus in Breuiloquio vſus eſt, egregie præſtat. Tractatus vero iſte in partes quattuor diſtributus eſt, quæ omnes continent Sectiones centum, vnde Centiloquium ſibi nomen ſortitur. Prima igitur pars eſt de malo ſub ratione culpæ: ſecunda de malo ſub ratione pœnæ: tertia de bono ſub ratione gratiæ: quarta de bono ſub ratione gloriæ. Vt autem notum ſit, perſpicere volenti, quo modo Centiloquium, et Breuiloquium connexa ſint, animaduertendum eſt: primam, et ſecundam partem Centiloquij tertiæ omnino, et partim ſeptimæ Breuiloquij reſpondere: tertiam primæ, ſecundæ, quartæ, quintæ et ſextæ ſimiliter: quartam vero ſeptimæ pro ſua ratione. Adeo vero conformis eſt doctrina vtriuſque tractatus, vt eundem et ſibi maxime conſtantem demonſtret auctorem.

PROOEMIVM.

Prou.22. c

Præfatio auctoris.

ECCE deſcripſi eam tibi tripliciter in cogitationibus, et ſcientia, vt oſtenderem tibi firmitatem, et eloquia veritatis reſpondere ex his, illis, qui miſerunt te. Informans Sapiens in his verbis eum, qui intendit ad prædicationis officium promoueri, quattuor innuit ſtudioſo diſcipulo videnda, ſcilicet in quo eſt ſtudendum, quia in trina traditione, cum dicit: Ecce deſcripſi eam, ſcilicet doctrinam ſacram tripliciter: quia ad diſcretionem boni, et mali, informaui rationalem: ad reiectionem mali, animaui iraſcibilem: ad dilectionem boni, excitaui concupiſcilem. Item tripliciter doctrina ſacri canonis eſt deſcripta, quia præter litteralem ſenſum tribus modis traditur exponenda, ſcilicet moraliter, ſiue tropologice, allegorice, et anagogice. Tropologia ſiue moralitas, eſt quando per illud, quod factum eſt, datur intelligi, quod faciendum eſt. Allegoria eſt quando, per illud quod factum eſt, indicatur illud quod credendum eſt. Anagogia eſt, quaſi ſurſum ductio, quando per vnum factum intelligendum eſt illud, quod deſiderandum eſt, ſcilicet æterna felicitas beatorum. Secundo, de quo eſt conferendum, quia de audita lectione, cum addit: In cogitationibus, et ſcientia, ideſt, vt cogites, quæ audiſti, et intellectum frequenter cogas circa ruminationem, vt ſcias vbi audita, et ruminata comprehendas per cognitionem. Tertio quid proponendum in prædicatione, quia præcepta moralia, quæ ſub lege naturæ, ſcripturæ, et gratiæ, firma et immobilia permanſerunt: et Euangelia præcipue, quæ ex ore altiſſimi prodierunt, cum dicit: Vt oſtenderem tibi firmitatem, et eloquia veritatis. Quarto per quid reſpondendum in interrogatione, quia per ea, quæ ſunt ex lectione percepta, in ratione collecta, et prædicatione concepta, cum ſubiungit: Reſpondere ex his, ideſt examinatoribus illis, qui miſerunt, ideſt miſſi ſunt, quo modo examinent te.

Sacra ſcriptura quot modis exponitur.

Eccli.24.a

Intentio auctoris.

In adminiculum itaque paruulorum rudis rogatus a rudibus, rudem tractatum rudibus compilaui, in quo rudium ruditas, circa generalia theologiæ, ſaltem ruditer poterit erudiri, et ex lacte infantiæ ad cibum ſolidum præuia Dei gratia, cum ſenſus induſtria præparari. Collegi autem hoc ex dictis proborum, quæ hinc inde decerpens, in vnius opuſculi anguſtiam coartaui. Quod cum et centum recipiat Sectiones, centiloquium poterit appellari. Cuius continentia, vt facilius pateat requirenti, præmittuntur centum tituli Sectionum, quæ ex quattuor partibus diſtinguuntur. In vniuerſo enim agitur de quattuor in præſenti opuſculo. Primo ſcilicet de malo ſub ratione culpæ. Secundo de malo ſub ratione pœnæ. Tertio de bono ſub ratione gratiæ. Quarto de bono ſub ratione gloriæ.

Centiloquium.

Materia tractanda.

CENTILOQVII

PRIMA PARS,

Sectionibus triginta tribus comprehenſa.

De malo culpæ in generali. Sectio. I.

Sup.breuil. 3.p.c.1. Aug.lib.de nat. boni contra Manich. c. 4. to. 8.

MALVM conſiderare occurrit quantum ad diffinitionem. Quod diffiniens Auguſtinus, ait: Malum eſt priuatio modi, ſpeciei, et ordinis. Ad cuius intelligentiam, eſt notandum, quòd creatura quælibet, quantumcumque modica comparari habet ad Deum ſecundum triplex genus cauſæ, ſcilicet efficientis, formalis, et finalis: et ſic habet modum, ſpeciem, et ordinem. Creatura vero rationalis non ſolum habet modum, ſpeciem, et ordinem, prout eſt natura quædam, ſicut ceteræ creaturæ; verumetiam prout eſt voluntate libera. Voluntas autem noſtra quando habet modum, ſpeciem, et ordinem, tunc eſt bona. Tunc autem habet hæc tria, quando in operando continuatur virtuti diuinæ, vt principio mouenti:

Volũtas noſtra quando bona.

Digitized by Google

mouenti: conformatur ei, vt regulæ dirigenti: vnitur ei, vt fini quietanti. In primo eſt modus, in ſecundo eſt ſpecies, in tertio ordo attenditur ſecundum triplex genus cauſæ. Quandocumque vero quis peccat mortaliter, diſcontinuatur neceſſario a Deo, tamquam a principio mouente, quia Deus numquam mouet ad peccatum: diſcordat a Deo, tamquam a regula dirigente: elongatur, et deordinatur a Deo, tamquam a fine quietante, ponens creaturam finem ſui. Et ſic malum culpæ priuat, et corrumpit hæc tria inſeparabiliter, et æqualiter, non tamen totaliter in rationali creatura, inquantum eſt agens voluntarie, et libere, vltra alias creaturas. Malum vero pœnæ corrumpit hæc tria prædicta, prout cum alijs creaturis conuenit in natura.

Peccatum mortale corrumpit modũ, ſpeciem, et ordinem.

Item conſideratur malum quantum ad diſtinctionem. Diſtinguitur enim malum per triplicem differentiam, ſcilicet in malum culpæ, ſiue tranſgreſſionis: malum pugnæ, ſiue tentationis: malum pœnæ, ſiue punitionis. Malum culpæ idem eſt, quod iniuſtitia generalis, ſiue abſentia debitæ honeſtatis, vel paſſio voluntaria. Malum pœnæ eſt abſentia debitæ delectationis, cum ſenſu ſui contrarij, ſiue paſſio inuoluntaria. Malum pugnæ tenet medium inter iſta: nam diabolo eſt culpa in inſtigando, iuſto eſt pœna in reluctando.

Malum triplex.

Quantum ad ſubdiuiſionem. Subdiuiditur enim malum in malum culpæ, ſecundum ſe, et per ſe, quod nullo modo poteſt bene fieri, vt odire Deum, et blaſphemare Deum: in malum in ſe, ſiue in genere, vt occidere, quod poteſt bene fieri propter iuſtitiam: in malum ex circumſtantia, vt dare eleemoſynam propter vanam gloriam.

Mali ſubdiuiſio.

Item conſideratur quantum ad introductionem: et ſic malum originatur a bono, ideſt a voluntate et libero arbitrio non efficiente, ſed deficiente: ſubſtantificatur in bono, non enim eſt eſſentia aliqua, vel natura, ſed corruptio boni, quæ non poteſt eſſe, niſi in bono, quod corrumpitur, ideſt in libera voluntate: contrariatur bono. Ad quod intelligendum nota, quòd malum corrumpit et perimit iuſtitiam, ideſt rectitudinem voluntatis. Tria enim circa rectitudinem animæ attenduntur, ſcilicet potentia rectificabilis, hãc non corrumpit: habitus rectificans, hunc priuat ſimpliciter, et corrumpit, ſcilicet gratiam et virtutes: habilitas media, et hanc diminuit, dum minus redditur homo habilis ad bonum per peccatum, non tamẽ tollit eam. Non enim opponitur malum illi habilitati, ratione naturæ, cuius eſt, ſed ratione gratiæ, et virtutis, ſiue finis, ad quæ eſt.

Mali introductio.

De tentatione. Sectio II.

MAlum tentationis ſiue pugnæ, notificatur per diffinitionem Hugonis de ſancto Victore. Tentare eſt callide experiri, et quaſi quibuſdam blandis conatibus probare. Auguſtinus: Omnis tentatio probatio eſt. Caſſiodorus: Tentatio diaboli eſt aſſimulatio apparentis boni ad fallendum. Sic etiam aliter diffinitur: Tentatio eſt pulſatio ex intentione, vel propoſito ad declarandum bonum hominis ſiue malum. Multiplicatur per diuiſionem. Poteſt enim tentatio conſiderari quantum ad motiuum, et ſic diuiditur tentatio in eam, quæ eſt ab hoſte, a carne, et a mundo. Iuxta illud: Mundus, caro, dæmonia diuerſa mouent prælia. Item in eam, quæ eſt tentatio, alia ab hoſte, alia a carne: prima generaliter, ſecunda ſpecialiter. Diuiditur etiam quantum ad inſtrumentum, et ſic generaliter eſt illa diuiſio Gregorij: Eſt quædam tentatio per vitia, quædam per flagella. Specialiter, et ſic eſt illa ſuper pſalmo: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum: Multiplex eſt tentatio, quarum prima eſt error, ſiue neſcientia viæ veritatis, ſecunda difficultas vincendarum concupiſcentiarum, tertia tædium boni, quarta tempeſtas ſæculi. Quantum ad effectum, et ſic generaliter eſt illa, de qua dicitur: Tentatio vos non apprehendat niſi humana. Tentatio alia diabolica, alia humana. Diabolica malum habet exitum, quia terminatur in mortali. Humana non habet periculoſum exitum, quia vel ibi eſt peccatum veniale, vel nulla eſt ibi culpa. Specialiter, et ſic eſt illa de doctrina chriſtiana: Diabolus tentat aut vexando carnem, aut vulnerando naturalia, aut expoliando gratuita. Quantum ad gradum, et ſic generaliter eſt illa: tentatio alia exterior, alia interior. Specialiter, et ſic eſt illa Gregorij: Tentatio tribus modis perficitur, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione, et conſenſu. Quantum ad tentandi modum. Et ſic eſt illa generaliter et implicite ſuper pſalmos: Qui habitat in adiutorio. Quædam tentatio eſt leuis et occulta: quædam grauis et occulta: quædam leuis et manifeſta: quædam grauis et manifeſta. Generaliter, et explicite, ſic eſt illa Richardi per ſeptem membra. Prima eſt importuna, quæ pertinaciter inſiſtit: ſecunda eſt dubia, quæ animũ dubietatis nebula inuoluit: tertia eſt ſubita, quæ iudicium rationis prœuenit: quarta occulta, quæ deliberationis ordinem præterfugit: quinta eſt violenta, quæ vires noſtras tranſcendit: ſexta fraudulenta, quæ animum ſeducit: ſeptima perplexa, quæ varijs vitijs impetit. Si ſpecialiter et implicite, ſic eſt illa Auguſtini: Diabolus tentat vt leo, tentat vt draco. Si ſpecialiter et explicite, ſic eſt illa Gregorij ſuper Iob: Diabolus premendo rapit, inſidiando circumuenit, minando terret, ſuadendo blanditur, deſperando frangit, promittendo decipit. Diuerſificatur autem per intentionem. Nam tentat Deus vt erudiat, diabolus vt decipiat, mundus vt alliciat, homo vt conijciat, caro vt inficiat.

Aug. enar. in pſal. 55. to. 8.

Tẽtationis diuiſio.

Aug. enar. in pſ. 106. to. 8.

1. Cor. 10. c

Greg. homil. 16. in Euang.

Gloſſ. in pſ. 90.

Richar. in pſ 90. p. 2.

De diffinitione peccati. Sectio III.

VIſo de malo culpæ in generali, et de malo pugnæ, quod impellit ad culpam, deſcendendum eſt ad peccatum in ſpeciali. Circa quod tria conſiderare debemus, ſcilicet modum diuiſiuum, modum diffinitiuum, modum punitiuum. Poteſt autem peccatum conſiderari formaliter prout dicit priuationem, et materialiter, prout ſubſternit ſibi aliquam actionem. Habet ergo formales diffinitiones, prout dicit priuationem per hunc modum. Nam aut dicit receſſum a bono, et ſic tribus diffinitionibus quaſi idẽ circumloquentibus diffinitur. Prima ex Auguſtino hæc eſt; Peccatum eſt abſentia boni, vbi debet eſſe. Secũda: [a] Peccatum eſt appetitio non naturarum malarum, ſed deſertio meliorum. Tertia: [b] Peccatum eſt corruptio ſpeciei, modi, et ordinis. Aut dicit receſſum a naturæ rectitudine, et ſic triplex diffinitio idem circumloquens inuenitur. Prima eſt Damaſceni: [c] Peccatum eſt ab eo, quòd eſt ſecundum naturam, in id, quod eſt præter naturam, conuerſio. Secunda eſt Anſelmi: [d] Peccatum eſt carentia debitæ iuſtitiæ. Tertia eſt Auguſtini: Peccatum eſt defectus quidam a luce veritatis, naturam non perimens, ſed obſcurans. Aut dicit receſſum ab omnis boni complemento, et perfectione, et ſic tripliciter diffinitur. Primo ab Auguſtino: [e] Peccatum eſt auerſio a bono incommutabili. Secundo ab eodem in lib. de Chriſtiana religione: Peccatũ eſt carere bonis incommutabilibus, quibus fruendum eſt. Tertio etiam ab eodem. Peccatum eſt tenebra intellectus. Habet quoque peccatum materiales diffinitiones prout ſubſternit ſibi actum, et ſecundum hoc poteſt tripliciter comparari. Aut ad Deum, quem offendit, et ſic tripliciter diffinitur. Primo ab Auguſtino contra Manichæos: [f] Peccatum eſt in præceptis veritatis, vel in ipſa veritate errare. Secundo ab Ambroſio: [g] Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, et cæleſtium inobedientia mandatorũ, vel præceptorum. Tertio ab Auguſtino: [h] Peccatum eſt di-

Aug. li. 11. de ciu. Dei c. 9. et 22. to. 5.

a Aug. lib. de nat. bo. ca. 34. to. 6.

b Ibid. c. 4.

c Damaſc. lib. 4. fid. orth. c. 21.

d Anſ. de cõcep. Virg. et pec. orig. c. 6.

e Aug. li. 1 de lib. arb. c. 16. to. 1.

f c. de fide. c. 8. to. 6.

g Ambroſ. lib. de Parad. cap. 8. to. 1. edit. Rom.

h Lib. 22. cont. Fauſt. Manic. ca. 27. to. 6.

a Basil. orat. de vir. et vit.
b Idem li. 2. Retr. c. 25. to. 1. et lib. de duæ. animab. c. 11. to. 6.
c Idem li. de ver. rel. c. 26. to. 1.
d Lib. de Trin. c. 10. to. 3. et lib. 83. quæst. q. 30. to. 4.
e Lib. 1. de lib. arbit. c. 16. to. 1.

est dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Aut ad virtutem quam excludit. Et sic triplex datur diffinitio de peccato. Prima est Basilij: [a] Peccatum est dispositio animæ, contrarie se habens ad virtutem. Secunda Augustini: [b] Peccatum est voluntas retinendi, vel assequendi quod iustitia vetat. Tertia est etiam Augustini: [c] Peccatum est appetere, quæ Christus contempsit, vel contemnere, quæ Christus appetijt. Aut ad bonum, quod prætendit. Et sic tripliciter diffinitur. Primo ab Augustino in lib. de Ciuit. Dei: Peccatum est, male vti bono. Secundo ab eodem: [d] Peccatum est, vti fruendis, et frui vtendis. Tertio etiam ab eodem: [e] Peccatum est, spreto bono B incommutabili, rebus commutabilibus adhærere. Duæ autem inueniuntur diffinitiones peccati. Vna hæc est: Peccatum est actus incidens ex defectu boni. Secunda est hæc: Peccatum est demeritum pœnæ æternæ.

De peccato originali. Sectio IIII.

Peccati diuisiones.

VIso de peccati diffinitione, sequitur videre de diuisione. Diuiditur autem peccatum in originale, et actuale, veniale, et mortale, delictum, et commissum. Et hæ diuisiones sumuntur penes causam formalem. Item in peccatum cordis, oris, et operis. Item in peccatum superbiæ siue inanis gloriæ, inuidiæ, iræ, accidiæ, auaritiæ, gulæ, luxuriæ. In concupiscentiam, carnis, in concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ. In peccatum cogitationis, delectationis, consensus, operis, et consuetudinis. Et hæ sumuntur penes causam materialem. Item peccatum aliud ex ignorantia, aliud ex infirmitate, aliud ex certa malitia perpetratur. Item peccatum aliud ex timore male humiliante, aliud ex amore male accendente. Et hæ sumuntur penes conditiones peccantis. Item peccatum aliud in Deum, aliud in se, aliud in proximum. D Et hæ sumuntur penes circumstantias eius, in quem peccatur.

1. Io. 2. e

Peccatum originale.

Primam diuisionem prosequamur primo quantum ad peccatum originale. Circa quod sunt quattuor attendenda, diffinitio, corruptio, curatio, et nominatio. Diffinitur autem peccatum originale ab Anselmo sic: Peccatum originale est carentia siue nuditas debitæ iustitiæ per inobedientiã Adę facta, quam comitatur carentia visionis Dei. Ista diffinitio est formalis, indicans huius peccati essentiam, causam, et pœnam. Item aliter diffinitur sic: Peccatum originale est vitium ex qualitate seminis in humana natura natum. Ista est materialis, ostendens originalis peccati effectum, et originem. Item diffinitur tertio ab Augustino sic: Peccatum originale est concupiscentia, vel concupiscibilitas, quæ paruulum facit concupiscibilem, adultum concupiscentem.

Anſ. de concep. Virg. et pec. origin. c. 26.

Ex Auguſ. tolligitur & Mag. ſent. d. 30. §. Nomine autẽ.

Corrumpitur autem genus humanum, per originale peccatum, quia licet anima non sit extraduce, originalis tamen culpa transit ab anima Adæ, ad animas posterorum, mediante carne infecta, tamquam per concupiscentiam generata, et per libidinem seminata, quæ infectionem secum trahens, animam sibi vnitam inficit, et vitiat, non tantum pœna, sed et F culpa. Et sic homo per concubitum generatus nascitur natura filius iræ, quia priuatus est rectitudine diuinæ iustitiæ, propter cuius absentiã incurrit quantum ad animam, infirmitatem, ignorantiam, malitiã, et concupiscentiam: quãtum vero ad corpus pœnalitates, labores, dolores, defectus, morbos multiplices: et præter hæc pœnam mortis, et incinerationis, pœnam carentiæ visionis Dei, et amissionis gloriæ cælestis, tam in paruulis, quàm in adultis.

Curatio originalis peccati.

Curatur autem originale peccatum per baptismum sic quantum ad culpam, quòd tamen remanet quantum ad temporalem pœnam: sic curatur quantum ad reatum pœnæ æternæ, quòd remanet quantum ad A actum, et motum concupiscentiæ: sic curatur in parente, quòd nihilominus a curato parente transmittitur in generatam prolem: sic tollitur originalis culpæ macula, quòd remanet sequela, cum qua oportet nos pugnare, quamdiu viuimus in hac vita.

Originale peccatũ varia sortitur vocabula.

Nominatur autem originale diuersis vocabulis, tam ex parte culpæ, quàm ex parte pœnæ. Comparatum enim ad animam dicitur infirmitas, quia reddit animam impotentem resistere motibus. Dicitur fœditas, quia secundum eam anima ratione corporis coinquinatur. Dicitur pronitas, propter inclinationem appetitus ad malum. Dicitur corruptio, quia B ducit ad nihilum, scilicet ad peccatum. Dicitur vitiũ, quia diminuit naturales virtutes. Dicitur languor naturæ, propter diminutionem boni naturalis et delectabilis. Comparatum vero ad corpus, dicitur lex carnis, quia est pœna a lege iustitiæ naturaliter inflicta. Dicitur lex membrorum, quia præstat aptitudinem ad faciendum opera mala. Dicitur tyrannus, propter dominationem quasi violentam in concupiscentijs. Dicitur fomes, quia est causa materialis conseruandi peccatum in carne. Ambrosius diffiniens fomitem dicit sic: Fomes est morbidus quidam affectus, qui commouet ad illicitum desiderium, quantum ad C actum generatiuæ, et nutritiuæ. Comparatum ad actus delectabiles illicitos, dicitur concupiscentia, vel concupiscibilitas. Differunt tamen, quia concupiscibilitas, dicit potentiam, concupiscentia vero actum. Dicitur etiam libido, quia sequitur quidquid libet, scilicet voluptuosas delectationes in sensu. Comparatum vero ad pœnam, ad quam obligat, dicitur peccatum originale, quia est carentia, vel nuditas debitæ, et originalis iustitiæ.

De peccato actuali. Sectio V.

SEquitur videre de peccato actuali. Circa quod D quattuor videamus, scilicet diffinitionem essentialem, originalitatem, differentiam materialem, et maioritatem.

Peccatum actuale quid et quo modo perpetretur.

Diffinitur autem peccatum actuale sic. Peccatum actuale est carentia debitæ iustitiæ, facta per inobedientiam propriæ voluntatis: vel est auersio ab incommutabili bono, et ad bonum commutabile conuersio. Trahit autem peccatum actuale originem a libera voluntate vniuscuiusque per suggestionem, et delectationem, consensum, et operationem. Si autem suggestio, et delectatio sistant citra consensum, peccatum E est veniale: Si autem sequatur consensus, et opus in his, quæ diuina lege prohibentur, peccatum est mortale consummatum. Si autem medio modo fiat, vt sit consensus sine opere, hoc potest esse dupliciter: quia aut homo vult in opus procedere, sed non potest, et tunc voluntas pro facto reputatur, nec minus culpabilis est, quàm si in ipso facto deprehenderetur. Aut non vult in opus procedere, sed vult interius voluptari in delectatione, et tunc licet non sit peccatum plenarie consummatum, est tamen inter mortalia reputandum, quod maxime de peccatis carnalibus habet intelligi.

Peccatum Angeli.

Differentiæ materiales actualis peccati sunt duæ, scilicet peccatũ Angeli, et hominis. Peccatum Angeli inchoatum est in præsumptione: statim enim, vt vidit suam pulchritudinem præsumpsit; et consummatum est in ambitione, quia præsumens de se, appetijt quod erat supra se: atque confirmatum est in inuidiæ, et odij auersione: quia, ex quo non potuit hoc obtinere quod appetijt, cœpit odio, et inuidia contraire. Et sic in peccato Luciferi, superbia præsumptionis fuit prima generatione, superbia ambitionis fuit prima consummatione.

Peccatum hominis.

Peccatum vero hominis fuit inobedientia, ad quam præcipitauit diabolus hominem per triplex appetibile naturale, scilicet per bonum glorioſum, copioſum, et deli-

Digitized by Google

et delitiosum. Tentauit enim de excellentia, sufficientia, experientia, siue demulcentia. Diabolus enim per mulierem volens deijcere hominem, promisit mulieri dignitatis excellentiam, dicens: Eritis sicut dij. Deinde subiunxit cognitionis abundantiam, dicens: Scientes bonum et malum. Tertio prætendit suauitatis experientiam, cum ostendit ei lignum pulchrum visu, et ad vescendum suaue. Vnde peccatum mulieris inchoatum fuit in superbia: progressum habuit in auaritia, quia non in rebus solum, sed etiam in scientia inuenitur auaritia: consummatum fuit in gula. Et sic deordinatum fuit quantum ad irascibilem, appetendo alta: quantum ad rationalem, appetendo scire occulta: quantum ad concupiscibilem, volendo gustare suauia.

Gen. 3. a *Ibidem.* *Ibidem.*

Peccatum maius vnum altero dicitur duodecim modis.

Peccatum maius vnum altero dicitur duodecim modis, primo causalitate, et sic peccatum diaboli dicitur maius esse: quia eius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. Secundo generalitate, et sic peccatum primi parentis fuit maius, quia se per totum genus humanum diffudit. Tertio enormitate, et sic peccatum Iudæ fuit maximum, quia tradidit Dominum Saluatorem. Quarto ingratitudine, et sic eius peccatum dicitur esse maius, qui plura gratiarum dona percepit. Quinto periculositate, et sic peccatum ignorantiæ dicitur esse grauius, quia periculosius. Sexto inseparabilitate, et sic peccatum cupiditatis dicitur esse maius, quia cum cetera vitia cum homine consenescant, sola auaritia iuuenescit. Septimo importunitate, et sic superbia dicitur esse maximum peccatum, quia etiam ex bonis operibus generatur. Octauo pronitate, et sic luxuria dicitur esse grauius, ad quam homines pronius inclinantur. Nono maioris gratiæ impugnatione, et sic peccatum in Spiritum sanctum dicitur esse grauius. Decimo ratione maioris offensæ, et sic peccatum idolatriæ dicitur esse maius. Vndecimo ratione maioris facilitatis resistendi, et sic peccatum Adæ fuit grauissimum. Duodecimo ratione maioris improbitatis, et libidinis, et sic peccatum cuiuslibet generis potest fieri maius altero.

De peccato veniali, et mortali. Sectio VI.

SEquitur videre de diuisione peccati in veniale, et mortale. Ad cuius euidentiam tria sunt breuiter attendenda, scilicet ordo diuinæ iustitiæ, qui imponitur: peccatum veniale, quod contrahitur: et peccatum mortale, quod incurritur. Ordo autem diuinæ iustitiæ, ad quem Dominus hominem obligauit, est, vt bonum incommutabile præferatur bono commutabili: vt bonum honestum præferatur bono vtili: et voluntas Dei præferatur voluntati nostræ: et iudicium rationis rectæ præferatur, et præsit sensualitati humanæ. Peccatū vero actuale est inordinatio actualis voluntatis. Ista autem inordinatio si est tam modica, quòd ordinem istum non exterminat, quamuis in aliquo perturbet, tunc peccatum est veniale. Quod habemus pertractare breuiter, quantum ad diffinitionem, distinctionem, et curationem. Diffinitur autem sic: Peccatum veniale est libido siue amor voluptatis in creatura citra Deum.

Veniale, quid et quotuplex.

Distinguitur autem veniale tripliciter. Nam quoddam est veniale ex surreptione, et ideo veniale est, quia non potest vitari tunc: et quia committitur præter rationem semper est veniale. Quoddam est veniale ex cogitatione sine consensu: et ideo veniale, quia non plene consentitur, vt in cogitatione, et delectatione de muliere, citra consensum in delectatione: et ideo veniale fit mortale per complacentiam et consensum. Quoddam est veniale cum delectatione, et consensu: et ideo veniale est, quia non est deordinatio contra præceptum, vt ebrietas et mendacium iocosum: et istud cum sit veniale propter delectationem, quæ est citra Deum, tamen potest fieri mortale propter nimiam libidinem et contemptum. Non tamen intelligendum est, quòd aliquod veniale per essentiam fiat mortale, sed quia de veniali fit transitus ad mortale, per complacentiam et consensum, siue per libidinem et contemptum.

Curatur autem peccatum veniale per actus, in quibus est aliqua humiliatio et deuotio, qui quidē actus gratia informati repugnant veniali: et sic ad actum cu rationis, et deletionis venialium, gratiam gratum facientem coadiuuant et vigorant. Huiusmodi remedia his versibus continentur.

Remedia vndecim cō tra veniale.

Confiteor, tundo, respergo, conterer, oro.
Signor, edo, dono, per qua venialia pono.
Vnctio, pœna leuis, compassio, qua fit egenis.

Hæc enim remedia sunt. Generalis confessio, pectoris tunsio, aquæ benedictæ asperfio, cordis contritio, Dominica oratio, signatio ab Episcopo, Eucharistiæ sumptio, offensæ condonatio, extrema vnctio, leuis pœnitentia, compassio fraterna.

Si autem est tanta deordinatio voluntatis, quòd ordinem exterminat supradictum, tunc mortale est peccatum, quod potest cōsiderari quantum ad diffinitionem, punitionem, et remissionem. Diffinitur autem ab Ambrosio sic: Peccatum mortale est præuaricatio legis diuinæ, et cælestium inobedientia mandatorum, vel præceptorum. Pœna peccati mortalis est æterna damnatio. Dicitur enim mortale, quia per ipsum vita gratiæ perditur in præsenti, et vita gloriæ in futuro. Et sic contrahitur mors culpæ, et infligitur mors gehennæ.

Peccatum mortale.

Amb. li. de Parad. c. 8. to. 1. edit. Rom.

Iuste autem propter mortale, in quo quis finaliter perseuerat, sempiternaliter cruciatur. Vnde secundum Gregorium, quia peccator peccat in suo æterno, æternaliter est cruciandus. Secundum Augustinum vero, quia peccat contra bonum æternum, et infinitum, æternaliter punietur.

Greg. lib. 4. Dial. c. 44. *Aug. li. 21. de ciu. Dei c. 12. to. 5.*

Curatur autem siue remittitur mortale peccatum per septiforme remedium, scilicet per baptismum, eleemosynam, martyrium, conuersionem proximorum, dimissionem iniuriæ, fletum pœnitentiæ, et per dignam Eucharistiæ, sumptionem. Attende tamen quod baptismus, et pœnitentia, non solum valent contra pœnam peccati, verumetiam contra culpam, cetera vero valent contra pœnam tantum. Vnde versus:

Remedia septem contra mortale.

Sunt septem, delere quibus mortalia possis,
Fons, eleemosyna, martyrium, conuersio fratrum.
In te peccanti dimittere, flere reatum.
Sanguinis, et carnis Christi perceptio digna.

De ignorantia. Sectio VII.

SEquitur videre de diuisione peccati in delictum, et commissum. Præuaricatio præceptorum est delictum, hoc est transgressio præceptorum affirmatiuorum. Præuaricatio prohibitionum est commissum, hoc est transgressio præceptorum negatiuorum. Differentiæ delicti sunt ignorantia, omissio, negligentia. Delictum dicitur quasi derelictum, ideſt boni desertio. Bonum est duplex, scilicet sciendum, cuius desertio dicitur ignorantia; et faciendum, ad quod duo requiruntur, scilicet quòd fiat bonus actus, cuius desertio dicitur omissio; et quòd bene fiat, ideſt cum debitis circumstantijs, quarum desertio dicitur negligentia.

Delictū, et cōmissum.

Bonum duplex.

Circa ignorantiam quadruplex diuisio est attenden da. Prima est hæc: Ignorantia alia negationis, alia priuationis, alia prauæ dispositionis. Ignorantia negationis, est in paruulis, quæ non est culpa neque pœna, vsque ad præfinitum tempus. Ignorantia priuationis est in adultis, qui tempore determinato ignorant, quæ possent scire, vel obliti sunt, quæ aliquando didicerunt. Ignorantia prauæ dispositionis est, qua quis opinatur contraria fidei, quæ potest erronea dici,

Ignorantiæ prima diuisio.

Digitized by Google

et eſt in hæreticis. Prima excuſat a toto, ſecunda a parte non a toto, tertia accuſat in toto, quia peruerſam ſequitur voluntatem.

Secunda diuiſio. Secunda diuiſio eſt hæc: Ignorantia alia facti, alia iuris. Iuris, aut iuris naturalis, et hæc non excuſat, cū ſit ſcriptum in corde hominis: vel iuris diuini, vt legis, prophetarum, Euangelij, et doctrinæ Apoſtolicæ, et iſta accuſat ſicut de magno, et mortali delicto prælatos, maxime Epiſcopos et Metropolitanos, qui tenentur, de fide, et ſpe reddere rationem. Accuſat autem ſicut de veniali clericos ſimplices, et illitteratos, qui cum potuiſſent diſcere noluerunt. Laicos vero in nullo accuſat, quia ad ipſos non pertinet, dummodo non contemnant. Si eſt iuris poſitiui, vt legum, et decretorum ſolos iudices accuſat. Si eſt ignorantia iuris continentis morales conſtitutiones Eccleſiaſticas, ad diſcernenda peccata, accuſat ſacerdotes, et confeſſores. Si vero eſt ignorantia facti, aut indifferentis, ſic ſufficienter excuſat: aut neceſſarij ad ſalutem, et ſic aut non poteſt vitari ſicut in amente, qui a natiuitate caruit iudicio rationis, et hæc excuſat: aut poteſt vitari, ſicut in Iudæis, et Paganis, qui potuerunt ſcire Chriſtum paſſum fuiſſe pro ſalute hominum, et hæc non excuſat.

1. Pet. 3. 6

Tertia diuiſio. Tertia diuiſio ignorantiæ eſt, quia alia eſt ſimplex, vt quando aliquis neſcit, quæ tenetur ſcire, facit tamen aliquid ſed non plene, vt illa ſciat, hæc excuſat a tanto ſed non a toto: alia eſt craſſa ſiue ſupina, vt quando quis negligit ſcire, quæ tenetur, et tamen non eſt determinatum ei, quod teneatur ſcire illa, hæc minus excuſat, non excuſat a toto, ſed a tanto: alia eſt affectata ſiue affectiua, vt quando aliquis negligit ſcire, quæ tenetur ſcire, cum ei ſit determinatum, quòd tenetur ſcire illa, hæc accuſat potius quam excuſat.

Quarta diuiſio. Quarta diuiſio eſt: Ignorantia alia vincibilis, alia inuincibilis. Vincibilis alia, poteſt remoueri cum magna difficultate, vt in valde hebetibus, hæc excuſat a tanto non a toto, ſi eſt de neceſſarijs ad ſalutem. Alia poteſt remoueri cum facilitate, vt in ingenioſis, hæc non excuſat. Inuincibilis, alia eſt inuincibilis per naturam, vt in puero, qui non vtitur ratione, et in decrepito, qui non diſcernit, et in eo, qui naſcitur amens, hæc excuſat a toto. Alia eſt inuincibilis per culpam, vt in eo, qui per culpam efficitur furioſus, et ſecundum quoſdam non excuſat a toto.

De omiſſione, et negligentia. Sectio VIII.

VIſo de ignorantia, quæ eſt deſertio debitæ ſcientiæ, ſequitur videre de omiſſione, et negligentia, quæ dicunt deſertionem rei debitæ faciendæ.

Omiſſio quid. Omiſſio eſt deſertio actus debiti in tempore determinato. Et dicitur actus debitus quem tenemur facere. Circa omiſſionem autem habemus videre quattuor actus debitos. Tentionem, diſtinctionem, deſcriptionem, abſolutionem. Dicitur autem omiſſio, derelictio actus non circumſtantiæ: actus principalis, non annexi: præcepti affirmatiui, non negatiui. Eſt autem triplex tentio, quam omittere non debemus.

Obligatio multiplex. Quædam eſt ratione diuinæ obligationis: et hæc eſt duplex, vna ad agendum, vt in præceptis affirmatiuis, vt: Honora patrem tuum: alia ad non agendum, vt in præceptis negatiuis, ſiue prohibitionibus, vt: Non occides. Prima obligat ſemper, ſed non ad ſemper niſi pro loco, et tempore. Secunda obligat ſemper, et ad ſemper. Quædam eſt ratione ſpontaneæ conſenſionis, vt in contractibus, votis, iuramentis, promiſſis, et obligatione, quam facit conſcientia. Quædam ratione culpabilis offenſionis. Nam propter culpā mortalem obligatur homo ſiue tenetur ad pœnam æternalem, propter venialem vero ad pœnam temporalem. Deſcribitur autem tentio ſic: Tentio eſt alieni præcepti, vel prohibitionis, vel propriæ, aſſenſus, vel culpæ, ad agendum, vel non agendum, vel patiendū obligatio. Ad agendum quantum ad præcepta affirmatiua: ad non agendum, quantum ad præcepta negatiua, et prohibitiones: ad patiendum quantum ad culpam. Triplex eſt autem abſolutio prædictæ triplicis tentionis, ſcilicet impoſſibilitas, diſpenſatio, et pœnitentia.

Negligentia eſt debitæ circunſtantiæ dereliction in bono opere faciendo. Circa quam breuiter ſunt videnda tria, ſcilicet eius originatio, denominatio, concomitatio. Oritur autem negligentia ex torpore, vnde dicit Gregorius: Duo ſunt in bonis operibus timenda, deſidia ſcilicet, et fraus. Deſidiam facit minor amor Dei: fraudem maior amor ſui. Item deſidia per torporem naſcitur: fraus per priuatam dilectionem. Fraus iſta ſic notificatur. Fraudem in opere Dei perpetrat, qui ſe inordinate diligens, ad remunerationis tranſitoriæ bona feſtinat. Tripliciter autem fraus iſta committitur, aut cum cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cum quælibet res exterior deſideratur. Vt enim bonum opus bene fiat, requiritur bonus finis, quem qui omittit, fraudatur. Requiruntur et aliæ circunſtantiæ, vt locus, tempus, modus, quas qui omittit, vtique negligit. Nōminatur autem dupli ci vocabulo, ſcilicet negligentia, et deſidia, quæ ſi large accipiantur communia ſunt ad quamcumque omiſſionem, tam actus debiti, quàm circūſtantiæ. Si vero accipiatur ſtricte per omiſſionem circunſtantiæ, tunc deſidia magis reſpicit communem ſignificationem.

Negligentia quid.

Greg. lib. 9. Mor. c. 17.

Fraus.

Deſidia. Deſidia dicitur quaſi deſiſtentia: negligentia vero magis reſpicit ſignificationem propriam, ſcilicet omiſſionem circunſtantiæ debitæ, quaſi non diligentia: quæ diligentia circunſtantias diligenter proſequitur. Sunt autem comites negligentiæ, torpor, et pigritia, quæ quamuis ſint idem, tamen pigritia dicitur eo, quod pigeat difficultas laboris. Torpor vero aſpicit appetitum quietis. Triplex eſt autem torpor ſiue pigritia, ſcilicet infirmitatis naturalis, ſicut in flegmaticis, et eſt pœna, et non culpa. Et eſt torpor infirmitatis acquiſitæ ex culpa præcedente, vt in ebrioſis, et guloſis: et talis non excuſat, ſecundum quoſdam. Et eſt torpor libidinoſus, et dicitur torpor captatus, et ille torpor eſt voluntas recuſans facere bonum difficile, eo quod difficile. Et talis torpor ſiue pigritia cum ſit peccatum, reprehenditur in ſcripturis.

Torpor.

De commiſſione. Sectio IX.

SEquitur videre de commiſſo. De quo eſt breuiter videndum, et adiungendum, quòd eſt tranſgreſſio legis diuinæ prohibentis quantum ad præcepta negatiua. Poteſt autem aliquid committi contra naturam. Et hoc dupliciter, ſcilicet contra naturā communem hominibus et brutis, vt quòd maſculus pro femina ſit: et hoc eſt peccatū ſodomiticum. Aut contra naturam particularem, vt in natura angelica, aut humana: et hoc eſt naturale iudicatorium dictans malum eſſe fugiendum, et bonum faciendum. Iſta natura dictat, quòd debemus Deo obedire, Deum colere, et diligere. Dictat etiam quod proximo debemus facere, quod nobis volumus fieri ab eodem. Et quod nobis nolumus fieri, alij non debemus irrogare. Sic largo modo, omne peccatum, quod committitur, eſt contra naturam. Poteſt etiam aliquid contra legem committi. Et hoc dupliciter variatur, nam lex prohibet aliquid quantum ad omne tempus, et hoc eſt prohibitum, quia eſt malum, et ſic ſunt prohibitiones Decalogi. Prohibet etiam aliquid non ſimpliciter, ſed ad tempus, et ſic ſunt prohibitiones cærimonialium: et hoc eſt malum, quia prohibitum. Committi poteſt etiam aliquid contra conſuetudinem: et hoc eſt, quod committitur contra mores. Proprie autem loquendo mos non ſcriptus dicitur conſuetudo, mos vero ſcriptus conſtitutio nominatur. Nota tamen quòd facere

Peccatum contra naturam.

Peccatum cōtra legē.

Peccatum contra conſuetudinē.

Digitized by Google

facere contra consuetudinem conseruatiuam honesti, est peccatum : facere contra consuetudinem destructiuam honesti, sanctum est: facere contra consuetudinem indifferentem, malum non est. Honestum autem est, quod sua vi nos trahit, et sua dignitate nos allicit. Item nota, quòd lex respicit honestum: consuetudo siue constitutio respicit vtile, quod est conseruatiuum honesti.

De errore, prauo iudicio, et personarum, acceptione.
Sectio X.

SEquitur de diuisione peccati, in peccatum cordis, oris, et operis. Et primo aliquid de peccato cordis, breuiter videamus, et primo de eius diffinitione, postea de differentijs. Peccatum cordis sic diffinitur: Peccatum cordis est transgressio legis diuinæ per inordinationem intrinseci motus mentis. Differentiæ autem eius sunt peccatum cogitationis, delectationis, et consensus. De peccato delectationis visum est supra, cum de peccato actuali ageretur. Ad peccatum cogitationis pertinet error, prauum iudicium, et acceptio personarum. Ad peccatum consensus reducitur peccatum conscientiæ. Quantum ad peccatum cogitationis primo videndum est de ipsa, deinde de prauo iudicio, postremo de personarum acceptione. Cogitationum alia speculatiua pure, et ista non est peccatum, alia practica siue affectiua. Prima est in conspectu mentis, et est inuoluntaria, quantum est de se. Secunda in aspectu cum affectu, et est voluntaria, et ideo potest esse peccatum.

Peccatum cordis quid

Sup. Sect. 5

Error quidam est infirmantis, qualis est in febricitantibus, quibus dulcia videntur amara. Quidam est infirmitatis naturalis originalis, quo corrumpitur ratio in iudicijs, et frequenter deuiat. Iste error quia non est voluntarius, non est peccatum, sed pœna peccati. Quidam est error peruersæ voluntatis, cuius est, habere falsa pro veris. Talis autem error aut est contra fidem, vel bonos mores, et ille semper est peccatum. Si non est contra fidem, vel bonos mores, tunc aut accidit in his quæ sunt supra iudicium humanum, vt iudicare de intentionibus cordium: et sic semper est peccatum: quia tunc vsurpatur, quod solius Dei est. Aut accidit in his, quæ subsunt iudicio humano, vt errare in logicis, naturalibus, et mathematicis: et tunc non est peccatum. Prauum iudicium, recipit diffinitionem, et distinctionem. Diffinitur autem sic.

Error.

Prauum iudicium, est ex errore proueniens temeraria sententia, vel suspicio mali de occultis aliorum. Error est habere ignota pro notis. Sententia est in asserentia, vel diffiniendo, quòd ita est. Suspicio est in opinando cum dubitatione temeraria, etiam sententiando quæ ad ipsum non pertinent. Distinguitur autem humanum iudicium secundum hunc modum. Iudicium aliud est certitudinis, aliud temeritatis, aliud suspicionis. Primum, scilicet iudicium certitudinis non est peccatum, quia de manifestis licite iudicamus. Secundum iudicium temeritatis est triplex, videlicet diffinitionis, arguitionis, assertionis. Diffinitionis, cum quis de futuris male iudicat. Nam de alicuius correctione desperare, et eum tamquam abiectum reprehendere, qui nunc apparet malus, cum nesciamus qualis futurus sit, temerarium iudiciũ est. Arguitionis, cum quis iudicat de his, quæ ad eum nõ
Rom. 14.a pertinent, de quo Paulus dicit: Tu quis es, qui alienum seruum iudicas? Assertionis, cum quis iudicat de occultis. Glossa super prædictum locum: De quibus incertum est quo animo fiant, sine periculo nemo
Matt. 7.a iudicat. Augustinus vel Beda super illud dictum Christi: Nolite iudicare, dicit: hoc loco, nihil aliud nobis præcipi, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Primum est pernicioſum, secundum præsumptuo-

Prauum iudicium.

sum, tertium superstitiosum. Tertium iudicium, scilicet suspicionis est triplex, scilicet suspicionis violentæ, quando omnia signa apparent mali, nulla, vel pauca boni: temerariæ, quando multa boni, pauca mali: leuis, quando multa mali, pauca boni. Primo modo non est peccatum, secundo veniale graue, tertio veniale paruum. Nota quòd iudicium certitudinis, nec veniale est, nec mortale. Iudicium temeritatis mensuratur iuxta illud Saluatoris: In quo iudi-*Matt.7.a* cio iudicaueritis iudicabimini. Glossa: Si quem iudicaueris temerarie damnatione veniali, venialiter condemnaberis, si damnatione mortali, mortaliter condemnaberis. Et hoc intellige sine præiudicio. Iudiciũ suspicionis, quamdiu manet in suspicione, non est mortale, nisi veniat in assertionis iudicium.

Circa personarum acceptionem, attendendum est quantum ad diffinitionem, et differentiam triplicem. Diffinitur autem sic: Personarum acceptio est iniustitia, qua præfertur persona personæ propter causam indebitam. Differentiæ acceptionis personarum sunt tres. Vna committitur in honoris exhibitione. De qua Iacobus dicit: Fratres mei, nolite habere fidem Iesu *Iac.2.a* Christi in personarum acceptione. Alia est in iudicij executione. De qua in Deuteronomio: Non accipies *Deut.16.d* personam in iudicio. Alia in promotione ad dignitates, quæ prohibetur in electione Dauid, cui non præ-*1.Reg.16.c* tulit Dominus fratres suos, propter vultus pulchritudinem, seu propter altitudinem staturæ.

Personarũ acceptio.

De peccato consensus, et de peccato contra conscientiam, et de perplexitate.
Sectio XI.

SEquitur videre de peccato consensus, vbi primo videndum est de ipso consensu, quid est. Secundo de peccato contra conscientiam. Tertio de differentijs perplexitatis. Consensus diffinitur sic: Consensus est nutus voluntatis spontaneus, vel motus animi liber sui. Et cum nihil ita sit in potestate nostra, sicut consentire, vel dissentire: hinc est, quòd consummatur ibi omne peccatum. Initiatur enim in cogitatione, crescit in delectatione, perficitur vero in consensu.

Consensus quid.

Ad intelligendum quo modo peccatur, quando agitur contra conscientiam, multiplicitas conscientię attendenda est. Conscientia enim vno modo dicitur superior pars rationis, quam Græci syndereſim vocant, et apud nos, scintilla conscientiæ potest dici.

Conscientia.

Hæc diffinitur a Basilio sic: Conscientia est naturale iudicatorium faciendi, vel non faciendi. Differunt tamen secundum rationem syndereſis, et conscientia. Nam syndereſis iudicat faciendum, ideſt dignum fieri. Conscientia vero iudicat faciendum, ideſt debitum fieri. Alio modo dicitur conscientia habitus naturalis dictandi bonum, vel malum, et sic diffinitur a Damasceno: Conscientia est lex intellectus nostri naturalis, apposita peccato. Et secundum hoc, conscientia numquam errat. Tertio dicitur conscientia opinio habita de agendis, vel non agẽdis, ideſt debitis fieri, vel non fieri formata. De qua Apostolus: Quidam *1.Cor.8.b* cum conscientia vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducãt. Et alibi: Omne quod non est ex fide, pecca *Rom.14.d* tũ est. Glossa, ideſt omne, quod est contra conscientiã. Isto tertio modo, conscientia est habitus acquisitus, frequenter erroneus in iudicando esse faciendum, quod non est faciendum, et econuerso. Potest autem dictare conscientia tertio modo dicta, aliquid secundum legem Dei, præter legem Dei, contra legem Dei. Et est hic sermo de dictamine conscientiæ per modum præcepti siue prohibitionis, non per modum consilij, vel persuasionis. Primo modo conscientia ligat simpliciter, et vniuersaliter: quia legi Dei concordat, qua conscientia ostendit esse ligatum. Secundo modo conscientia ligat, quamdiu manet: vnde tenetur homo, vel

Basil. hom. in princip. Proverb.

Damasc. li. 4. de fide ort. c. 23.

Digitized by Google

eam deponere, vel quod dictat opere adimplere: vtpote si dictat conscientia, quòd leuare festucam de terra est necessarium ad salutem. Tertio modo conscientia non ligat ad faciendum, vel non faciendum, sed potius ad se deponendum: quia cum talis cõscientia sit erronea, et error ille repugnet legi diuinæ, necessario, quamdiu durat, ponit hominem extra statum salutis; vtpote si dicat peccatrix alicui: Moriar si non cognoscas me: et ille incipiat habere conscientiam de mortali, si non cognouerit peccatricem; non est in statu salutis, ipsa conscientia perdurante: quia si non cognoscit eam, peccat mortaliter contemnendo Deũ, cum dictet conscientia hoc Domino displicere: si cognoscit eam, facit contra præceptum Domini.

Conſciẽtia erronea.

Perplexitas triplex.

Perplexitas nascitur ex errore conscientiæ. Est autẽ triplex perplexitas. Prima est intelligentiæ verborum sacræ scripturæ, quæ videntur sibi repugnare. Secunda est intelligentia faciendorum, de qua Paulus: Quid oremus nescimus, etc. Tertia est ineuitabilitas peccandi. Prima dissoluitur per distinctionem, et considerationem causarum dicendi vtrumque. Secunda dissoluitur per inspirationem Spiritus sancti, quæ est vnctio docens de omnibus per meritum orationis, de qua Iacobus dicit: Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, etc. Et cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Tertia dissoluitur per depositionem erroneæ conscientiæ.

Rom. 8. e

Iac. 1. a

2. Paral. 20. b

De mendacio periurio, et contentione. Sectio XII.

Peccatum oris.

SEquitur videre de peccato oris, quod pluribus differentijs variatur. Peccata enim oris sunt mendacium, in quo veritas destruitur: periurium, in quo veritas contemnitur: contentio, in quo veritas impugnatur. Est enim contentio veritatis impugnatio cum confidentia clamoris. Hæc tria præcipue sunt contra veritatem. Ista vero contra bonitatem sunt, scurrilitas, quæ est contra honestatem: vaniloquium, siue multiloquium, quod est contra vtilitatem: adulatio, quæ est contra rectitudinem in laude aliena: iactantia, quæ est contra rectitudinem in laude propria: blasphemia, quæ est contra rectitudinem in vituperium Dei: maledictum, quod est contra rectitudinem in vituperium proximi, quantum ad pœnam: contumelia, quæ est contra rectitudinem in vituperium proximi, quantum ad culpam apertam, quæ improperatur: detractio, quæ est contra rectitudinem in vituperium proximi, quantum ad occultam culpam.

Mendaciũ.

Aug. lib. con. mẽdac. ad Consen. c. 12. in fi. to. 4.

De mendacio est videre quantum ad diffinitionẽ, et diuisionem. Diffinitur autem ab Augustino sic: Mendacium est falsa signatio vocis, cum intentione fallendi. Et nota, quod cum mentiri, sit contra mentem ire, potest homo mentiri, dicendo falsitatem ex certa scientia. Item potest homo mentiri, dicendo veritatem: quia quamuis sit verum, quod loquitur, tamen aliud sentit in conscientia. Item potest homo dicere falsum non mentiendo, nec peccando, vt quando fallitur, adhibita tamen debita diligentia. Diuiditur autem mendacium diuisione trimembri, scilicet in mendacium officiosum, pernicio sum, iocosum. Officiosum est, quod iuuat: pernicio sum, quod nocet: iocosum, quod delectat. Diuiditur autem diuisione octimembri sic: Octo sunt genera mendaciorum: primum, quod fit in doctrina religionis, vt dicere Christum non esse de virgine Maria natum. Secundum, quod nulli prodest, et alicui obest, vt mendacium detractionis, et si quis est testis falsus in causa criminali. Tertium, quod alicui obest, vt prosit alij, vt quod aliquis sit testis falsus in causa pecuniaria. Quartum, quod fit solum mentiendi libidine. Quintum, quod fit cupiditate placendi, aut delectandi suaui eloquio, vt mendacium adulationis.

Idem li. de medac. ad Consent. c. 14. to. 4.

A Sextum, quo quis mentitur, pro conseruanda pecunia alicuius. Septimum, quo quis mentitur, pro conseruanda vita alterius. Octauum, quo quis mentitur, pro conseruanda castitate alterius. Nullo horum mendaciorum est mentiendum. Dat autem talem regulam Augustinus, quòd quanto aliquid mendacium magis accedat ad primum, tanto maius est peccatum; et quanto magis recedit a primo mendacio, tanto minus est peccatum.

Ibidem.

Post mendacium, quo veritas destruitur, sequitur periurium, quo veritas contemnitur. Sed quia periurium est violatio iuramenti, prius videndum est de iuramento quantum ad essentiam: et sic iurare, est inuocare Deum in testem suæ locutionis. Quantum ad licentiam: et sic iurare, licet, propter pacem, et iustitiam conseruandam, vel amicitiam confirmandam. Propter veritatem astruendam: et sic Paulus frequenter iurabat. Propter calumniam vitandam: sicut iurant actor, et reus. Prpter fidelitatem seruandam: sic iurant principes regi. Quantum ad formam: et sic est forma concessa, vt iurare per Deum. Et hæc variatur: nam in veteri Testamento dicebatu: Viuit Dominus, ideſt per Deum viuum. In Ecclesia primitiua dicebatur: Testis est mihi Deus, ideſt testem Deum inuoco. Modo vero dicitur: Per Deum. Et est forma non concessa: vt iurare per idola. Quantum ad comites: et sic dicitur, quòd iuramentum tres debet comites habere, scilicet veritatem, quæ debet esse in conscientia, vt nouerit ita esse: iudicium, vt discrete iuret, et cum deliberatione: iustitiam, vt quod iuratur sit licitum, et honestum. Quantum ad differentias, quæ sunt duæ, scilicet iuramentum assertorium, vt quando iuratur, vel de præsenti, vel de præterito ita esse, vel fuisse: Promissorium, vt cum iurat aliquis de futuro aliquid se facturum. Modo videri potest periurij diffinitio, quæ est talis. Periurium est mendacium iuramento firmatum. Potest etiam videri distinctio, quę est hæc: Periurium dicitur falsa iuratio. Item, peruersa iuratio: quod fit, quando est illicitum, quod iuratur. Tertio dicitur transgressio iuramenti.

Iuramentũ.

Mag. in 4. dist. 39. in prin.

De adulatione, maledicto, et detractione. Sectio XIII.

SEquitur videre de adulatione, maledicto, et detractione, quæ contra rectitudinem laudis et vituperij committuntur. Adulatio autem diffinitur sic: Adulatio est sermo laudis alicui exhibitus, intentione placendi. Distinguitur autem sic. Est enim quædam adulatio, quæ bonum non habitum attribuit: quædam quæ habitum extollit, dicendo maius esse, quàm sit: quædam est, quæ malum nutrit, laudando malum, et dicendo esse bonum, et licitum. Vnde in Psalmo dicitur: Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, et iniquus benedicitur: quædam est, qua homo homini vult placere, non propter Deum, laude tamen vera; de qua Paulus: Si adhuc hominibus placerem, ideſt placere vellem non propter Deum, Christi seruus non essem.

Adulatio quid.

Psſ. 9. c

Gal. 1. b

Maledictum quadrupliciter variatur. Est enim maledictum surreptionis, de quo dicit Augustinus: Si enim cum omni facilitate, et temeritate maledixerimus, ad minima pertinet peccata. Lasciuiæ est, cum alicui non ex animo maledicimus, de quo dicit Hieronymus: Qui negligit oris maledici resecare consuetudinem, et si non corde maledicat, immunditiam tamen labiorum, et oris inquinamentum incurrit. Est et maledictum odij, quod ex malo corde procedit zelo vindictæ. Quartum est maledictum iustitiæ, quod ex charitate procedit, scilicet cum alicui amico nostro maledicimus ad eius correctionem. De his duobus vltimis dicit Gregorius: Scriptura sacra duobus modis maledictum commemorat, aliud

Aug. serm. 41. de Sanctis, qui est 4. de animab. defunc. ante med. to. 10

Greg. lib. 4. Moral. c. 6.

Digitized by Google

rat, aliud quod approbat, aliud quod condemnat. Aliter enim profertur amore iuſtitiæ, aliter amore vindictæ.

Detractio. Detractio ſic diffinitur: Detractio eſt alienæ famæ denigratio. Committitur autem ſex modis, ſcilicet cum bonum negamus, quod nouimus eſſe factum: vel cum tacemus, ne fiat alijs manifeſtum: vel cum peruertimus, dicendo illud mala intentione eſſe factum: item malum occultum reuelando, in caſu non conceſſo: vel augmentando, dicendo maius eſſe, quàm ſit: vel adinueniendo mendaciter malum, quod factum non fuit. Tenetur autem detractor ad reſtitutionem bonæ famæ, quam abſtulit. Maius enim bonũ aufert detractor, quàm raptor: et * non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

* *Aug. epiſ. 54. ad Macedonium to. 2.*

De peccato operis. Sectio XIIII.

DE peccato operis breuiter eſt videndum, quantũ ad diffinitionem, et diſtinctionem ab offenſa voluntatis, et ſuperadditionem ad malitiam voluntatis. Eſt autem peccatum operis tranſgreſſio legis diuinæ, per inordinationem extrinſeci motus mentis. Ad peccatum operis reducitur peccatum conſuetudinis. Peccamus enim cogitatione, delectatione, conſenſu, verbo, opere, et conſuetudine. Peccatum autem operis comparari habet ad peccatum voluntatis interioris, prout ſunt coniuncta; et ſic ſunt vnum peccatum, pro eo quod eſt ibi vnus contemptus, et vna auerſio. Vnũ, inquam, ſunt, loquendo formaliter; cum ſit ibi vna deordinatio præuia. Loquendo tamen materialiter, plura ſunt peccata: quia plura ſunt deordinata, ſcilicet voluntas interior, et actus exterior. Si autem hæc duo adinuicem comparẽtur tamquam diſiiuncta, ita quòd vnus peccet voluntate tantum, alius voluntate, et opere: tunc diuerſa ſunt peccata, non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter. Superaddit vero malitia operis, ſuper malitiam voluntatis, quando voluntas mala nõ vult in opus procedere: quia tunc non eſt omnino plenus conſenſus. Nam ſi actus operis ſubſequatur contemptum, auerſio, et conuerſio conſummantur. Si autem voluntas mala vult in opus malum procedere, ſed non poteſt, tunc diſtinguendum eſt. Nam vnum peccatum maius altero tripliciter iudicatur, ſcilicet aut ratione maioris contemptus Dei, et ſic opus non addit ad iniquitatem voluntatis: aut ratione maioris delectationis, et libidinis, et ſic opus aggrauat, maxime quantum ad genus carnalis peccati, quo peccat quis in ſeipſo: aut ratione maioris damnificationis, et ſic opus addit ad malam voluntatem, maxime quantum ad genus peccati, quo quis peccat in proximum. Quantumcumque enim velit quis fornicari, non tantum delectatur in voluntate, quantum in opere. Et quantumcumque velit quis occidere, non tantum nocet volendo, quantum actualiter occidendo.

Peccatum operis.

De ſeptem vitijs capitalibus in generali. Sectio XV.

SEquitur videre de diuiſione peccati in ſeptem vitia capitalia, quæ ſunt: Superbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, luxuria. De quibus primo videndum eſt in generali, deinde de ſingulis in ſpeciali. In generali tria ſunt in vitijs capitalibus attendenda, ſcilicet diuerſa nominatio, connexiua ordinatio, ſufficiens aſſignatio. A beato Gregorio, et alijs Doctoribus ſic nominantur: Superbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, luxuria. Ab Iſidoro ſic: Gaſtrimargia, fornicatio, philargiria, triſtitia, accidia, cenodoxia, ſuperbia.

Greg. li. 31 Mor. c. 17. Iſid. lib. in Deut. c. 16.

Item ſuperbiam quidem, et cenodoxiam, ſiue vanam gloriam diſtinxit Iſidorus. Sed Gregorius coniunxit: quia idem ſunt in re, differentes tantum ratione. Superbia enim dicitur, quando aliquis ſibi magnus apparet intra animum: vana gloria eſt, quando aliquis nititur magnus apparere per laudem in facie aliorum. Similiter Iſidorus diſtinxit accidiam, et triſtitiam. Sed Gregorius coniunxit: quia idem ſunt in re, ſed differunt ratione. Idem enim motus eſt in accidia, et triſtitia, differens ratione terminorum. Nam ſecundum auerſionem, et receſſum ab arduo graui, dicitur triſtitia; ſecundum vero acceſſum, et conuerſionem ad leuia, dicitur accidia: vt quia iſti eſt graue ſurgere ad matutinas, triſtis auertit ſe: quia vero leue eſt ei quieſcere, accidioſus conuertit ſe.

Ordinantur autem vitia capitalia ſecundum connexionem, qua fit, vt vnum ex altero proferatur. Nam ſuperbus non vult ſubeſſe maioribus, vult præferri æqualibus, vult conculcare minores. Et ſi non poteſt, inuidet maioribus, quia principantur: æqualibus, quia proſperantur: minoribus, quia exaltantur. Et cum ſic nihil proficiat, concipit iram de facili ad maiores, mediocres, et minores. Deinde decidit in accidiam, qua mentis tranquillitas perturbatur. Et tunc cum interiorem conſolationem amiſerit, ad exteriorem per auaritiam ſe conuertit, et ſic factus opulentus, immoderate per ingluuiem farcit vẽtrem, et poſtremo ad luxuriam reſoluit carnem, a ſummo rationis vertice, vſque ad carnis infimum deprauatus. Sic patet quòd quinque prima ſunt ſpiritualia, duo vero vltima ſunt carnalia.

Vitiorum connexio.

Accipitur autem ſufficientia ſeptem capitalium vitiorum, penes pronitatem ad apparens bonum. Hæc autem pronitas ſi eſt reſpectu boni, quod reſpicit ſpiritum ſecundum ſe, poteſt eſſe quadruplex, ſecundum quattuor conditiones boni, ad quod appetitus hominis inclinatur. Appetit enim quis bonum ſub ratione dignitatis, et ſic eſt ſuperbia: aut ſub ratione proprietatis, et ſic eſt inuidia: aut ſub ratione ſecuritatis, et ſic eſt ira: aut ſub ratione quietis, et tranquillitatis, et ſic eſt accidia. Si vero ſit pronitas reſpectu boni, quod reſpicit carnem ſiue ſpiritum in carne, ſic poteſt eſſe tripliciter. Nam ſpiritus carnalis appetit bonum ſub ratione ſufficientis, et ſic eſt auaritia: aut ſub ratione demulcentis, et ſic eſt luxuria: aut ſub ratione reficientis, et ſic eſt gulæ. Et ex hoc patet numerus et ſufficientia vitiorum capitalium.

Numerus vitiorũ capitalium.

De differentia inter capitale vitium, initium peccati, et radicem malorum. Sectio XVI.

ATtendenda eſt differentia inter capitale vitium, peccati initium, et radicem malorum. Capitale vitium dicitur, quia ſicut caput eſt membrum principale, et completum, et aliorum membrorum principium quantum ad motum, et ſenſum: ſic vitium, quod dicitur capitale, nominat peccatum completum, a quo alia vitia oriuntur. Initium vero nominat proprie illud, in quo actus inchoatur. Radix autem illud, a quo nutrimentum trahitur, et fomentum. Vnde cum peccatum nutrimentum trahat ex parte appetibilis, et dicat receſſum a Deo: hinc eſt, quòd initium peccati attenditur ex parte auerſionis, radix vero, ex parte conuerſionis. Et ſic auerſio eſt ratione contemptus, conuerſio vero eſt ratione cupiditatis, et libidinis. Et ideo ſuperbia dicitur initium omnis peccati, cupiditas radix omnium malorum.

Caput peccati.

Dicitur autem initium peccati tripliciter, ſiue nominatur, aut prout dicit receſſum liberi arbitrij a lege maieſtatis, et ſic ſuperbia ſiue contemptus Dei, dicitur initium peccati: quia qui præceptum tranſgreditur creatoris, a ſuperbia incipit et contemptu: aut a lege veritatis, et ſic error dicitur initium peccati, quia ſicut dicit Sapiens: Omnis malus, ignorans

Initiũ peccati.

Ariſtot. 3. Ethic. c. 2. a med.

Digitized by Google

Et vere ab ignorantia incipit et errore, quia æterna deserit pro terrenis. Aut a lege bonitatis, et sic insipientia dicitur initium peccati, vnde Chrysostomus super illud Psalmi: A facie insipiētiæ meæ, dicit, quòd omnis peccati initium insipientia est. Insipientia enim est contraria sapientiæ, in qua diuina bonitas prægustatur. Merito ergo ab insipiditate dicitur inchoare, qui potius in malitia peccati, quàm in suauitate Dei elegit delectari.

Chrysost. hom. 4. in c.5.Io.to.3

Ps.37.

Radix etiam peccati, siue mali, quæ circa peccatum dicit libidinis pronitatem, tripliciter potest sumi, scilicet generalissima, cum dicitur: Cupiditas, siue libido est radix omnium malorum: generaliter, vt cum dicitur: Duplex est radix malorum, scilicet amor male accendens, et timor male humilians, siue deijciens: amor est respectu boni, timor respectu mali: Minus generaliter, vt cum dicitur, quòd triplex est radix peccati, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Et sic patet ex prædictis, quo modo accipiatur vitium capitale. Patet etiam, quòd initium dicitur aliquando de superbia, aliquando de errore, aliquando de insipientia. Patet nihilominus, quòd aliquando dicitur vna radix, aliquando duæ, aliquando tres.

Radix.

1.Io.2.

De superbia. *Sectio XVII.*

IAm de singulis vitijs capitalibus est videndum. Et primo de superbia. Circa quam tria sunt attenda, scilicet diffinitio, differentia, et gradus. Superbia diffinitur sic a Bernardo: Superbia est propriæ excellentiæ appetitus. Sic ab Augustino: Superbia est amor propriæ excellentiæ. Item ab eodem: Superbia est peruersæ celsitudinis appetitus.

Ber.ep.42. ante med.

Aug.de Gene. ad litt. li.11.c.14. to.3.

Superbia secundum Gregorium habet quattuor differentias. Prima est, quando homo attribuit sibi bonum, quod habet. Secunda est, quando, et si non sibi, tamen suis meritis. Tertia est, quando iactat se habere, quod non habet. Quarta est, quando se existimat alijs præualere, vnde Versus.

Idem li.14 de ciui.Dei c.13. to. 5.

Greg.li.23. Mor.c.4.

A se, pro meritis, falso, plus omnibus inflat.

Secundum Anselmum, quattuor sunt exaltationis species. Quædam est exaltatio in opinione, quædam in voluntate, quædam in sermone, quædam in opere. Exaltatio in opinione est, cum quis reputat se dignum episcopatu, vel aliqua dignitate, tamen nollet eam habere. Exaltatio in voluntate est, cum quis vellet habere episcopatum, tamen non reputat se dignum, vel etiā opinatur. Exaltatio in sermone est, quando nec se dignum reputat, nec vellet habere, tamen loquitur ampullosa de aliqua scientia, vt magis appareat. Exaltatio in opere est, quando aliquis nec se dignum reputat, nec vellet habere, nec loquitur magna; tamen exaltatur in opere, vt quando vocatur ad consilia, et huiusmodi.

Anſ.lib. de ſimilitud. c.21.

Gradus superbiæ secundum Bernardum sunt duodecim, scilicet curiositas, leuitas mentis, inepta lætitia, iactantia, singularitas, arrogantia, præsumptio, defensio peccatorum, simulata confessio, rebellio, libertas peccandi, consuetudo. His, quasi quibusdam passibus, superbus diligenter ad finem, quem intēdit, peruenit. Curiositas est, quando superbus diligenter inquirit rumores, scilicet quid de ipso dicatur. Leuitas mētis est, quādo leuiter aliquis mutatur de delectatione ex verbis laudis, in tristitiam propter verba vituperij. Inepta lætitia est, quando lætatur ex defectibus, et criminibus aliorū. Iactantia est, quando narrat ea, quæ habet, vt laudetur. Singularitas est, quando præter consuetudinem aliqua singulariter operatur, vt solus appareat, et laudetur. Arrogantia est, quando iactat se habere, quod non habet. Præsumptio est, quando ingerit se ad faciendum, quod ad eū non pertinet. Defensio peccati est, quādo peccatum suum, et errorem defendit, et excusat quis manifeste, et aperte. Simulata confessio est, quando peccatū suum excusat occulte. Rebellio, quando dissidet, scilicet superioribus, paribus, et inferioribus: superioribus obuiat, inferiores opprimit, pares molestat, et perturbat. Tunc libertas peccandi succedit, quia nec Deum timens, nec homines reuerens, peccat libere, consuetus ad mala, in profundum decidens peccatorum.

Ber.Tract. de grad.humil. §.Primus itaq. et seq.

De inani gloria. *Sectio XVIII.*

SEquitur videre de inani gloria, quæ idem est, quod superbia, secundum rem, ab eadem differēs ratione. Circa quam breuiter videnda sunt quattuor, scilicet diffinitio, oppositio differentiæ, et filiæ.

Inanis gloria sic diffinitur: Inanis gloria est amor laudis propriæ, propter excellentiam apparentem. Inanis gloria ad humilitatem habet opponi. Humilitas autem quattuor habet actus, et sic habet quattuor oppositiones. Primus actus est, velle subijci, et sic opponitur superbiæ large sumptæ. Secundus est, de se parua sentire. Vnde Augustinus dicit: Humilitas est sensus propriæ paruitatis, et sic opponitur tumori, vel elationi. Tertius est, velle subesse omnibus, scilicet superioribus, paribus, et inferioribus: et sic opponitur superbiæ stricte sumptæ, quæ est amor propriæ excellentię. Quartus est, de se velle parua dici, et sic opponitur inani gloriæ.

Inanis gloriæ diffinitio.

Habet inanis gloria duas differentias formales, scilicet appetitum fauoris, et appetitum laudis. Fauor est excellentia alicuius in corde, laus in ore. Tres autem habet differentias materiales, quæ ponuntur in Hieremia, vbi dicit: Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire et nosse me, dicit Dominus. Cū gloria sit beatissimæ Trinitatis propria, non est gloriandum in sapientia, quæ attribuitur Filio: nec in fortitudine, quæ attribuitur Patri: nec in diuitijs tam temporalibus, quàm spiritualibus, quæ attribuuntur Spiritui sancto.

Hiere. 9.f

Inanis gloriæ, secundum beatum Gregorium, septē sunt filiæ, scilicet inobedientia, iactantia, hypocrisis, incontinentia, pertinacia, discordia, nouitatum præsumptio. Inobedientia est volūtas fugiens minorationem potestatis, nolens subiacere superioribus in debitis. Iactantia est voluntas, propter apparentem potestatem propriam se ostentans. Hypocrisis est voluntas, per speciem sanctitatis se simulans fallaciter in aperto, et viliter agens in occulto, siue intentione, siue opere. Incontinentia est voluntas per cōformationem sui, ab his, qui mali sunt, laudari appetens. Pertinacia est voluntas fugiens minorationem probitatis, dicta vel facta sua irreuocabiliter defendens. Discordia est voluntas fugiens minorationem sapientiæ, ab his, quæ ab alijs dicuntur, dissentiens. Nouitatum præsumptio est voluntas excedens qualitatem sui ordinis, propter apparentem nouitatem scientiæ, vel sapientiæ ostentari cupiens. Isidorus vero distinguens inter superbiam, et inanem gloriam, propter differentiam rationis, dicit, quòd de superbia oriuntur contemptus, inuidia, inobedientia, blasphemia, murmuratio, detractio, et plura alia. De inani gloria vero, secundum eundem, oriuntur contentiones, hæreses, iactantia, et præsumptio nouitatum.

Greg.li.31. Mor.ca.17.

Isid. lib. in Deut.c.16.

De inuidia. *Sectio XIX.*

SEquitur videre de inuidia quantum ad quinque, scilicet quantū ad diuersam nominationē, diuersam diffinitionem, oppositionem, differentias, et filias.

Inuidia dicitur aliquando nomine iræ, vt dicitur in Genesi: Quare irascēris: Gloss. 1. liuore torqueris. Aliquando nomine odij, vt habetur in eodem: Oderāt eum fratres, ideſt inuidebant. Aliquādo nomine æmulationis, sicut cōstat ex primo Regum: Affligebat eam æmula

Gen.4.a

Ibid.37.a

1.Reg. 1.a

Digitized by Google

æmula eius. Tamen æmulatio quattuor habet significationes hoc versiculo comprehensas:

Æmulor, inflatur, amat, inuidet, ac imitatur.

Damasc. Orth.fid.li. 2.c.14. Aliquando nomine proprio: et sic Damascenus dicit, quòd quattuor sunt species tristitiæ, scilicet accidia, quæ est tristitia aggrauans: achos, quæ est tristitia vocem auferens: misericordia, quæ est tristitia de alieno malo: inuidia, quæ est tristitia de alieno bono.

Aug. Enar. in Ps. 104. to. 8. Diffinitur autem sic inuidia ab Augustino: Inuidia est odium felicitatis alienæ. A Remigio sic: Inuidia est dolor de alieno bono. A Damasceno: Inuidia est

Damasc. Orth.fid.li. 2.c.14. tristitia de alienis bonis. A Philosopho: Inuidia est tristitia in apparenti felicitate alicuius inimicorum. Item aliter: Inuidia est dissensio ab alieno bono, extimato diminuere proprium.

Aristot. 2. Rhet. 8. et 9. Differentiæ inuidiæ materialiter assignatæ secundum Augustinum sunt tres, scilicet inuidere superioribus, paribus, et minoribus, siue inferioribus. Inuidet enim homo superioribus, quia eis non æquatur:

Aug.li.12. in gen.cap. 13.to.3. paribus, quia in melius prosperantur: inferioribus, ne ei æquentur.

Opponitur autem timor Domini superbiæ, ratione humilitatis, quam generat: et pietas inuidiæ, ratione charitatis, ex qua generatur. Prima enim, et potissima filia charitatis est pietas, quæ ad omnia valet.

Greg.li.31. Moral.c.17 Filiæ inuidiæ secundum Beatum Gregorium sunt quinque, scilicet odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in prosperis ipsius. Odium est voluntas affectans proximo malum, vt careat contristante bono. Susurratio est voluntas loquendi seminans discordias inter fratres, vt persequatur proximum propter ipsius bonum contristans. Detractio est voluntas famam proximorum per verba denigrans, vt destruat in aliorum opinione contristans bonum. Exultatio in aduersis proximorum est voluntas procurata in proximi aduersitate delectans. Afflictio in bonis proximi est voluntas procurans malum suo desiderio, per euentum prosperitatis contrariæ defraudata.

De Ira. Sectio XX.

SEquitur videre de ira quantum ad quattuor, scilicet quantum ad diffinitionem, oppositionem, differentias, et filias.

Diffinitur autem ira a Cassiodoro sic: Ira est animi motus concitatus, ad pœnam prouocans inferendam. A Rabano: Ira est omnis malus motus ad nocendum. Ab Augustino: Ira est tristitia ex impotentia vlciscendi. A Damasceno: Ira est feruor eius, qui circa cor est

Damasc. Orth.fid.li. 2.c.16. sanguinis, ex euaporatione fellis, vel returbatione fiēs. Item ab eodem sic: Ira est id, quod est audax mentis

Ibidem. vindex concupiscentia. Item ab eodem: Ira est

Ibidem. desiderium repunitionis. A Philosopho: Ira est appetitus

Arist. Rhetor. lib. 2. c.2. contrarij doloris, propter apparentem exanimationē: et appetitus inferendi dolorem sibi aduersanti, propter illatam iniuriam apparentem: quæ quodam modo exanimat, per hoc, quòd debito ordine hominem quantum ad iudicium animæ priuat.

Habet autem ira oppositionem ad mansuetudinem ratione sui initij, quia māsuetus etiam numquam vult incipere irasci: ad iram per zelum, ratione materiæ. Sunt enim circa eandem materiam, scilicet circa personam, ira per vitium, et ira per zelum, quam vtraque vult puniri. Sed ira per vitium, vult quòd persona puniatur, vt sic satietur vindicta personæ. Ira vero per zelum, appetit punitionem personæ, vt destruat vitium in persona. Breuiter ira per zelum, vult punitionem personæ cum debitis circunstantijs: ira per vitium cū indebitis. Ad patientiam vero habet ira oppositionem ratione finis: quia patientia extinguit iram, ne procedat. Nam qui patiens est, iras mitigat siscitatas, vt testatur Salomon.

Prou. 15. c

Species, siue differentiæ iræ sunt tres secundum Damascenum, scilicet fel, mania, cotus. Fel siue fellea passio, dicitur subitus animi motus impatiens læsionis. Et accidit ex parte corporis, ex commotione fellis; et ex parte animæ, ex corruptione vis irascibilis: et tunc mouetur fel ad vindictam, vt expellatur tristitia. De qua dicit Augustinus: Ira est commotio passionis illatæ. Hæc ira cito transit. Mania, dicitur manens ira, et memoriæ tradita. Cotus est ira obseruans tempus ad vindictam.

Damasc. Orth.fid.li. 2.c.16.

Filiæ iræ, secundum beatum Gregorium, sunt sex: scilicet rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia. Rixa est audax vindicandi voluntas, in iniuriam facti procedens. Tumor mentis est voluntas vindicandi, fugiens aduersantem, propter æstimatas inimicitias. Contumelia est voluntas vindicans per exprobrationem malorum. Clamor est voluntas se vindicans in exaltando vocem, per vituperium, ad aliorum aures perueniens. Indignatio est voluntas se vindicans per signum molestiæ exterius declaratum. Blasphemia est voluntas se vindicans per opprobrium Deo, vel sanctis illatum. Secūdum Isidorum sunt tres filiæ iræ, scilicet homicidium, clamor, indignatio. Quæ sic distinguuntur: nā vindicta infertur homicidio per manum: clamore, per os: indignatione, per signum.

Greg. li. 31. Moral.c.17

Isid. lib. in Deut.c.16.

De Accidia. Sectio XXI.

SEquitur videre de accidia quantum ad tria, scilicet quantum ad diffinitionem, oppositionem, et filias. Diffinitur autem sic ab Augustino: Accidia est tædiū interni boni. A Richardo: Accidia est torpor animi, bonum inchoare negligentis. A Damasceno: Accidia

Damasc. Orth.fid.li. 2.c.14. est tristitia aggrauans. A magistris. Accidia est diffidentia de proprijs viribus, et auxilio Dei implendi ardua, siue mandata.

Opponitur autem accidia, inquantum est diffidentia implendi præcepta, virtuti spei, cuius est confidere. Inquantum est tædium interni boni, ex quo generatur pusillanimitas, opponitur virtuti fortitudinis. Inquantum vero, quòd est facile, reputat difficile, opponitur virtuti charitatis, quæ omnia etiam difficilia facit facilia reputari. Quantum vero ad suam essentiam, quæ est tristitia, opponitur gaudio spiritus.

Greg. li. 31. Moral.c.17

Accidia, secundum beatum Gregorium, habet sex filias, quæ sunt, videlicet malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor, vagatio mentis circa illicita. Malitia est voluntas grauedinis impatiens, machinans malum illius, quem æstimat inferentem. Rancor est voluntas ex impotentia repellendæ grauedinis amaricata, amaritudinem intus clausam per signum exterius manifestans. Pusillanimitas est voluntas immoderate metuens grauedinem in aggressu aggendorum, siue de proprijs viribus immoderate diffidens. Desperatio est voluntas grauedinem reprimens, de adiutorio ad perficienda agenda diffidēs, siue de remuneratione diuina, propter sustinentiam grauedinis, quæ est in implendis præceptis diffidens. Torpor est voluntas grauedinis impatiens, tepida, vel pigra ad expletionem agendorum inchoatorum. Vagatio mentis circa illicita, est voluntas interno gaudio destituta, in rebus exterioribus illicitis quietem, vel consolationem quærens. Secundum Isidorum aliæ sunt filiæ tristitiæ, aliæ accidię. Ipse enim tristitiam vocat voluntatem, inquantum a graui debito se auertit. Accidiam vero vocat voluntatem, inquantum se ad quietem indebitam conuertit. Dicit ergo: De tristitia exeunt rancor, pusillanimitas, amaritudo, desperatio. De accidia secundum ipsum oriuntur otiositas, somnolentia, importunitas, inquietudo mētis, corporis instabilitas, verbositas, curiositas,

Isid. lib. in Deut.c.16.

De Auaritia. Sectio XXII.

SEquitur videre de auaritia, quantum ad quinque, scilicet quantum ad diffinitionem, comparationem,

Digitized by Google

nem, oppoſitionem, differentias, et filias. Auguſtinus ſuper Geneſim, ad litteram, diffinit ſic auaritiã: Auaritia eſt appetitus non ſolum pecuniæ, ſed etiam altitudinis, et ſcientiæ. Idem in lib. de Ciuit. Dei: Auaritia eſt libido habendi pecuniam. Idem alibi: Auaritia eſt immoderata habendi cupiditas. Item Tullius diffinit eã ſic: Auaritia eſt amor immoderatus habendi.

Aug. lib. 14 de Ciu. Dei c. 15.

Epheſ. 5. b

Comparatur autem auaritia idolatriæ: vnde ſæpe dicitur idolorum ſeruitus in ſcriptura. Hoc autem dicitur, quia cultor Dei, ad Deum tripliciter comparatur, ſcilicet diligendo, honorando, et in ipſo confidendo; quæ tria in auaro reſpectu pecuniæ inueniuntur; et reperiuntur, propter quod auaritia non immerito dicitur ſeruitus idolorum.

Duplex eſt etiam actus auaritiæ, ſcilicet diligere pecuniam, et retinere, ſiue nõ dare. Ratione primi actus, auaritia opponitur charitati, quæ bonum diligit incõmutabile. Ratione vero ſecundi actus, opponitur largitati, ſiue liberalitati, quę dat danda, et retinet retinẽda. Duplex quidem eſt actus largitatis, ſcilicet dare danda, et retinere retinenda. Cuius duplex eſt extremitas vitioſa, ſcilicet prodigalitas, quæ dat non danda, et auaritia, quæ retinet non retinenda. Largitas, ſiue parcitas, quod idem eſt, eſt virtus, tamẽ ratione actuũ differens erit medietas. Si autem attendatur oppoſitio, ſecundum actum dandi, prodigalitas eſt ſuperfluitas, quæ dat non danda: auaritia eſt diminutio, quæ nihil dat: largitas eſt medietas. Si vero ordinatur ſecundum actum retinendi: auaritia eſt ſuperfluitas, quæ retinet retinenda, et non retinenda: prodigalitas eſt diminutio, quæ nihil retinet: parcitas vero eſt medietas.

Differentiæ auaritiæ ſunt quinque, ſcilicet beneficij ſubtractio, furtum, rapina, vſura, ſimonia. Subtractio beneficij eſt auaritia retinens beneficium, quod tenetur dare pauperibus in tempore neceſſitatis, vt diues indigenti. Furtum eſt auaritia retinens rem alienam inuito domino. Rapina eſt auaritia per vim occupans rem alienam. Vſura eſt auaritia acquirens per mutuum aliquid præter ſortem. Simonia eſt auaritia ſtudioſe appetens vẽdere, vel emere ſpiritualia, vel ſpirituali annexum.

Greg. li. 31. Mor. c. 17.

Filiæ auaritiæ, ſecundum Gregorium, ſunt ſeptem, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo mentis, violentia, obduratio mentis contra miſericordiam. Proditio eſt voluntas per deceptionem domeſticorum acquirendis inhians. Fraus eſt voluntas proſectum proximi decipiens, propter terrenum emolumentum. Fallacia eſt voluntas per verba decipiens proximum, cauſa lucrãdi. Periurium eſt voluntas violans ſacramentum, et iuramentum. Inquietudo mentis eſt voluntas cogitare non ceſſans, qualiter poſſit diuitias congregare. Violentia eſt voluntas per vim aliorum bona rapiens. Obduratio mentis contra miſericordiam eſt voluntas concitata aduerſus poſtulationẽ indigentis, ex nimio ardore pecuniæ retinendæ. Secundum Iſidorum, octo ſunt filiæ auaritiæ, ſcilicet, mendacium, fraus, furtum, turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, violentia, inhumanitas, et rapacitas.

Iſid. lib. in Deut. c. 16

De Gula. Sectio XXIII.

Gulæ diffinitio.

SEquitur videre de gula quantum ad quattuor, ſcilicet quantum ad diffinitionem, oppoſitionem, differentias, et filias. Diffinitur autem gula quantum ad exceſſum in cibo ſic: Gula eſt immoderatus amor edẽdi. Quantum vero ad exceſſum in potu dicitur ebrietas, quam diffinit Seneca ſic: Nihil aliud definio ebrietatem, quàm inſaniam voluntariam. Quantum vero ad exceſſum cibi et potus, ſic poteſt diffiniri: Gula eſt immoderatus amor alimenti. Item ſic: Gula eſt immoderatus amor delectationis eius, quæ eſt circa, vel ſecundum guſtum.

Sene. Epiſt. ad Lucil. 83.

Secundum hoc gula poteſt ſumi ſtricte pro immoderantia in cibo, et ſic opponitur ei parſimonia. Vel large poteſt accipi pro immoderantia in cibo et potu pariter. Et ſic opponitur ei ſobrietas, quæ modum ſeruat in vtroque.

Differentiæ ſiue conditiones gulæ, ſecundum Iſidorum, ſunt quattuor, ſcilicet, quid, quantum, quando, quo modo. Quid, ad ipſam rem pertinet: quando, ſi ante legitimum tempus appetat: quantum, ad immoderantiam refertur: quo modo, ſi nimis ardenter appetat. Secundum beatum Gregorium, ſunt quinque differentiæ, hoc verſu comprehenſæ:

Iſid. ſen. li. 2. c. 42.

Greg. li. 31. Mor. c. 18.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Præpropere, pertinet ad ſumptionem cibi ante tempus: laute, pertinet ad cibi ſubſtantiam, cum ſcilicet ex ſe pretioſus, et delicatus eſt: nimis, ad cibi quantitatem: ardenter, attenditur ex parte affectiuæ: ſtudioſe, ex parte cognitiuæ. Duas iſtas vltimas differentias ſecundum Beatum Gregorium, ſub illa, quæ eſt quarto modo, apprehendit Iſidorus.

Idem li. 31. Mor. c. 17.

Quinque ſunt filiæ gulæ ſecundum Gregorium, ſcilicet inepta lętitia, ſcurrilitas, immũditia, multiloquiũ, hebetudo mentis, vel ſenſus circa intelligentiam. Inepta lætitia eſt voluntas per exteriores luſus excitans libidinem in guſtu, et ex ipſa poſtmodum excitata. Scurrilitas eſt voluntas per verba carnalia libidinem guſtus commouens, et ex ipſa poſtmodum commota. Immunditia eſt voluntas per nimiam cibi ſumptionem, libidinem in guſtu continuare deſiderans. Multiloquium eſt voluntas per multiplicationem verborum, intendens in guſtu conſeruare libidinem. Hebetudo mentis eſt voluntas libidinis conſeruandæ propriæ carnis abſorpta, intelligere ſpiritualia faſtidiens. Secundum Iſidorum, duæ ſunt filiæ gulæ, ſcilicet commeſſatio, et ebrietas, quarum vna in cibo attenditur, alia in potu.

Iſid. lib. in Deut. c. 16.

De Luxuria. Sectio XXIIII.

Luxurię diffinitio.

SEquitur videre de luxuria quantum ad diffinitionem, oppoſitionem, tentationem, differentias, et filias. Diffinitur ſic: Luxuria eſt libidinoſæ voluptatis appetitus. Item ſic: Luxuria eſt concupiſcentia nimia experiendæ voluptatis. Item ſic: Luxuria eſt inordinatus appetitus illius delectationis, quæ eſt ſecundum coitum.

Opponitur autem luxuria continentiæ: cuius triplex eſt differentia. Eſt enim continentia coniugalis, vidualis, et virginalis.

Tẽtationes

Quintuplex autem tentatio eſt luxuriæ, ſecundum quòd in hoc verſu continetur.

Viſus, et alloquium, contactus, et oſcula, factum.

Hoc quippe ordine tentatio luxuriæ conſummatur. Primo enim inchoatur in viſu exteriori, ſiue interiori, vt in cogitatione: deinde venitur ad alloquium: poſtea tranſitur ad contactum: deinde prorumpitur ad oſculum: poſtea conſummatur per factum.

Differẽtiæ

Differẽtiæ luxuriæ ſunt ſex, ſcilicet, fornicatio, adulterium, ſtuprum, ſacrilegium, incæſtus, peccatum contra naturam. Fornicatio eſt luxuria, qua ſolutus cognoſcit ſolutam naturali vſu. Et intelligitur, et ſolutus, et ſoluta a vinculo coniugij, conſanguinitatis, affinitatis, ordinis, et religionis, vel voti continentiæ. Adulterium eſt luxuria, qua coniugalis thorus violatur. Stuprum eſt luxuria, qua virginalis incorruptio violatur, ſeu defloratur. Sacrilegium hic appellatur ſacræ perſonæ læſio, per vitium luxuriæ: et melius luxuria ſacrilega diceretur. Hæc eſt luxuria, qua votum continentiæ violatur, et hoc in ſe, vel quando in ſacris ordinibus conſtitutus, vel religioſus aliquis fornicatur, cum aliqua ſoluta, vel ſoluta aliqua cum religioſo, vel ſacerdote. Incæſtus eſt coitus contra conſanguinitatem, affinitatem, vel compaternitatem commiſſus. Peccatum contra naturam eſt luxuria, qua naturalis vſus coeundi maris, et feminæ diſſipatur.

Greg. li. 31. Moral. c. 17

Filiæ luxuriæ ſecundum Gregorium, ſunt octo, ſcilicet-

licet cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror, ſiue deſperatio futuri ſæculi. Cæcitas mentis eſt voluntas faſtidiens, et deſpiciens ſuperiora, et ſpiritualia. Inconſideratio eſt voluntas, prænidere renuens agenda inferiora. Inconſtantia eſt voluntas libidine carnis confracta, ſtatum ſuum tenere non valens. Præcipitatio eſt voluntas ad aggredi quælibet impetuoſe. Amor ſui eſt voluntas affectione carnis imbuta, ſibi propter ſe ſuper omnia adhærens. Odium Dei eſt voluntas, Deum tamquam impedimentum propriæ voluntatis carnalis, vel voluptatis deteſtans. Affectus præſentis ſæculi eſt voluntas præſens ſæculũ ſemper manere deſiderans, propter fruitionem voluptatis carnis. Deſperatio, ſiue horror futuri ſæculi, eſt voluntas voluptate præſenti cæcata, de æterna iocunditate deſperans. Secundum Iſidorum quattuor ſunt filiæ fornicationis, ſcilicet turpiloquia, ſcurrilia, ludicra, ſtultiloquia. Sapientiæ in ſermone opponuntur ſtultiloquia: bonitati in ſermone opponuntur alia tria. Nam cum triplex ſit bonitas, ſcilicet vtilitas, delectatio licita, et honeſtas; ſermoni vtili opponuntur ludicra: ſermoni delectabili licito opponuntur ſcurrilia: ſermoni honeſto opponuntur turpiloquia.

Iſid. lib. in Deut. c. 16.

De peccato ex infirmitate, et ignorantia, et induſtria. Sectio XXV.

SEquitur videre de diuiſione peccati trimembri, quæ eſt. Peccatum aliud ex infirmitate, aliud ex ignorantia, aliud ex certa malitia ſiue induſtria perpetratur. Quod alijs verbis dicitur in Euangelio: Eſt peccatum in Patrem, peccatum in Filium, peccatum in Spiritum ſanctum. In Patrem, cui attribuitur potẽtia, peccare dicitur, quando quis peccat ex infirmitate: in Filium, cui attribuitur ſapientia, qui peccat ex ignorantia: in Spiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas, qui peccat ex induſtria, ſiue ex certa malitia.

Primo videndũ eſt de peccato ex infirmitate, quòd eſt auerſio voluntatis male humiliatæ, vel male accenſæ ab infirma creatura, a Deo omnipotente. Duæ ſunt differentiæ huius peccati effectiuæ, timor male humilians, et amor male accendens. Tripliciter autem diſtinguitur amor, ſcilicet amor gratuitus, libidinoſus, et naturalis. Gratuitus habet finem principalem ſummum bonum, ſcilicet incommutabilem Deum: libidinoſus habet finem voluptatem, ſiue delectationem in creatura: naturalis habet finem neceſſitatem, ſiue vtilitatem propriam. Primus eſt laudabilis, quia virtus: ſecundus vituperabilis, quia peccatum: tertius nec laudabilis, nec vituperabilis, quia naturalis eſt. Similiter diſtinguitur triplex timor, ſcilicet naturalis, gratuitus, libidinoſus. Naturalis eſt paſſio, id eſt primus motus, et in teſtimonium humanitatis veræ fuit in Domino Ieſu Chriſto: gratuitus multiplicatur in ſeruilẽ, initialem, et filialem, de quibus alibi dicetur, ſcilicet in libro de donis: libidinoſus, diuiditur in humanum, quo quis eligit peccare, ne lædatur in corpore, et mundanũ, quo quis eligit peccare, ne lędatur in poſſeſſione. Timore libidinoſo homo male humiliatur; timore gratuito bene; timore naturali nec laudabiliter, nec vituperabiliter. Item amore libidinoſo homo male accenditur: amore gratuito bene: amore naturali, indifferenter.

Amor triplex.

Timor triplex.

Peccatum ex ignorantia eſt auerſio voluntatis ignorantis, et perpetrantis, quod malum eſt, ab omni ſcientia Dei. Nota tamen, quòd aliud eſt peccatum ex ignorantia, aliud peccatum ignorantiæ. Peccatum ignorãtiæ, eſt omiſſio debitæ ſcientiæ: peccatum ex ignorantia, eſt peccatum, quod committitur ignoranter. Eſt ignorantia iuris, et ignorantia facti. Ignorantia facti duplex, aut adhibita debita diligentia, et hoc excuſat a toto: aut non adhibita debita diligentia, et hoc excuſat a tanto, et non a toto. Ignorantia iuris, quædam eſt

Ignorantia.

A vincibilis, quæ eſt culpa: hæc autem aut eſt vero conſenſu, vt ignorãtia affectata; et iſta ſic ex vna parte excuſat, et alia magis aggrauat: aut eſt ex negligentia, et ignauia, ſicut ignorantia craſſa, et ſupina, et iſta, et ſi aliquo modo excuſat, non tamen ſic excuſat, quin æterno igne ardeat, ſicut dicit Auguſtinus. Sic et ignorantia iuris inuincibilis poteſt eſſe duplex: aut enim eſt introducta per præambulam culpam, aut præter omnẽ culpam. Si præter omnem culpam, aut ſimpliciter priuat cognitione iuris, ſicut in infantibus, et furioſis, qui omnino carent vſu rationis, et hæc excuſat a toto: vnde dicit Bernardus, quòd paruulis, infantibus, et dormiẽtibus nihil imputatur, quod faciunt; aut non tollit omnino vſum rationis, ſed ſemiplenũ, et tunc non excuſat a toto, ſed a tãto, ſicut in his, qui nõ plene ſunt furioſi, ſed habent aliquo modo aliqua interualla lucida, et in pueris, qui ſunt aliquo modo capaces prẽcepti, licet nõ plene. Si autẽ ignorantia eſt introducta per præambulam culpam, ſicut in ebrio, et furioſo, quorum vterque præcipitauit ſe in hoc per culpam ſuam; ſic non excuſat a toto, ſed vt dicit Philoſophus: Ebrius habet duplices maledictiones, vnam pro culpa præcedenti, aliã pro culpa ſequenti. Non tamen proprie loquendo eſt dicendum, quòd ebrius aliquid perpetrans nouã culpam committat, ſed ex conſequenti culpa, aggrauatur prima, vt videtur magis peritis, quamuis aliqui dixerunt, quòd præter culpam primam in ebrietate commiſſam, ſecundo committat nouam.

B

C

Ariſt. 3. eth. c. 5.

Peccatum ex induſtria, ſiue in Spiritum ſanctum, eſt auerſio volũtatis malignantis a ſummo clemente Deo, Cuius ſunt ſex differentiæ, ſcilicet deſperatio, præſumptio, impugnatio veritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, obſtinatio mentis, finalis impœnitentia. Quarum ſufficiẽtia accipitur ſic: Iſtud peccatum impugnat gratiam pœnitentialem, per quam fit remiſſio peccati a Deo intra Eccleſiaſticam vnitatem. Poteſt ergo impugnare pœnitẽtiam in ſe, et ſic ſunt duæ ſpecies, quia pœnitentia facit reſilire a commiſſis, contra quod eſt obſtinatio mentis: facit etiam præcauere a committẽdis, contra quod eſt finalis impœnitentia, id eſt propoſitum numquam finaliter pœnitendi. Si autem impugnat gratiam pœnitẽtialem in comparatione ad Deũ, a quo datur, ſic eſt duplex ſpecies. Nam vniuerſæ viæ Domini, miſericordia, et veritas, ſiue iuſtitia. Miſericordiam impugnat deſperatio: iuſtitiam impugnat præſumptio. Si autem impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad vnitatem Eccleſiæ, in qua recipitur, ſic eſt duplex peccatum. Nam vnitas Eccleſiæ maxime conſiſtit in duobus, ſcilicet in fide, ſiue veritate, contra quam eſt impugnatio veritatis agnitæ: et in gratia ſiue charitate, contra quam eſt inuidentia fraternæ gratiæ.

D

E

Peccati in Spiritũ ſanctũ ſex ſpecies.

Pſal. 24. b

De idolatria, et hæreſi. Sectio XXVI.

SEquitur videre de diuiſione peccati, quæ eſt peccatum aliud in Deum, aliud in proximum, aliud in ſe ipſum. Peccatum in Deum, dicitur impietas: peccatum in proximum, iniquitas: peccatum in ſeipſum, impuritas.

Primo videndum eſt de peccatis, quibus inhonoratur diuinæ maieſtatis omnipotentia, ſuperſtitione colendi, quę ſunt idolatria, ritus Iudaicus, ritus Saracenicus, apoſtaſia, ſchiſma, hæreſis. Idolatria eſt falſa, et ſuperſtitioſa proteſtatio maieſtatis diuinæ in idolo. Idolatriæ duæ ſunt ſpecies. Vna in rebus naturalibus, alia eſt in rebus artificialibus, ſicut oſtenditur in libro Sapientiæ. Committitur autem tripliciter, ſcilicet proteſtatione cordis, vt credere de creatura, quòd ſit omnipotens, quòd eſt proprium creatoris: confeſſione oris, vt eſt non ſolum credere, ſed etiam verbis exprimere: exhibitione operis, vt fit in reuerentia, et in ſacrificijs.

F

Idolatria.

Sap. 13. a

Triplex eſt apoſtaſia, ſcilicet perfidiæ, cum quis recedit a fide, vt Iulianus apoſtata: inobedientiæ, cum quis

Apoſtaſia.

Digitized by Google

Eccli. 10.b quis recedit a præceptis Ecclesiæ, et sic: Initium superbiæ hominis est apostatare a Deo: irregularitatis, cum quis recedit a religione claustrali, vel clericali. Apostasia sic potest describi: Apostasia est temerarius a statu fidei, vel obedientiæ, vel religionis recessus.

Schisma. Schisma est illicita dissensio eorum, inter quos vnitas esse debet, vel illicitus ab vnitate dissensus. Omnis hæresis est schisma, sed non conuertitur: hæresis est recessus a fidei veritate. Item differunt schisma, et hæresis: nam hæresis addit prauum dogma, schisma in fine confingit aliquam hæresim. Post recessum enim ab vnitate Ecclesiæ, sequitur inobedientia in mandatis Ecclesiæ, in fine vero sequitur assertio, quòd non est obediendum Ecclesiæ.

Hæresis. Hæresis idem est, quòd diuisio, et sic dicitur hæresis proprijssime recessus a fide: proprie, falsa interpretatio scripturarum: minus proprie, excommunicatio. Secundum hoc hæreticus dicitur multipliciter: vno modo secundum Augustinum hæreticus est, qui alicuius temporalis lucri, et maxime gloriæ principatusq. sui gratia, falsas opiniones de fide, ac nouas gignit, aut sequitur. Gignit, vt hæresiarchæ, Sabellius, et Arrius: sequitur vt Sabelliani, et Arriani decepti per tales. Secundum Hieronymum potest hereticus appellari, licet ab Ecclesia non decesserit, qui aliter intelligit scripturam, quàm sensus Spiritus sancti expostulat. Tertio dicitur hæreticus quicumque a Sacramẽtis Ecclesiæ, vel communione fidelium est diuisus, vt excommunicatus, seu subuersor Ecclesiæ, seu subrisor Sacramentorum, vnde simoniacus hæreticus reputatur.

Aug. lib. de vtil. cred. ad Honor. in prin. to. 6.

Hieron. in Epistol. ad Galat. c. 5. post med. to. 6.

De interdicto, et duabus speciebus excommunicationis. Sectio XXVII.

SEquitur de hæresi, quæ est excommunicatio, diffusius videre in speciali: et primo de interdicto, quod est excommunicationis initium. Ad quod notandum, quòd nomine censuræ Ecclesiasticæ intelligitur sententia interdicti, excommunicationis, et suspensionis. Proprie autem excommunicatur persona, a communione Sacramentorum, et fidelium separata. Suspenditur etiam persona quandoque ab officio, quandoque a beneficio, quandoque ab vtroque. Interdicitur locus, vtputa ciuitas, villa, vel castrum.

Censurę Ecclesiasticæ.

In generali interdicto debent ista conferri ab Ecclesia: Baptismus paruulorum, morientibus pœnitentia, peregrinis crucem accipientibus, ob reuerentiam crucifixi, non est pœnitentia deneganda. Potest Episcopus baptizatos paruulos confirmare, semel in mense, vel septimana; populum interdictum causa prædicationis ad Ecclesiam conuocare. Item morientibus, si digne pœniteant, potest Eucharistia ministrari. Clerici decedentes, sine pulsatione campanarum, cessantibus sollemnitatibus, cum silentio in cemæterio sepeliri possunt, si bene seruauerunt interdictum. In conuentualibus Ecclesijs, bini, vel tres simul horas canonicas possunt legere, non cantare, ianuis clausis, et interdictis exclusis: et hoc ita demisse, quòd exterius non possint audiri. Ex quo colligitur, quòd interdicti, et multo fortius excommunicati, non debent horas extra Ecclesiam auscultare. Plerisque tamen religiosis indultum est, vt ianuis clausis, et interdictis exclusis, possint simul celebrare diuina, quod hodie ad Episcopos extenditur, nisi specialiter eis prohibeatur.

Excõmunicatio. Excõmunicatio vero est animaduersione gladij spiritualis Ecclesiæ a communione Sacramentorum, et fidelium separatio. Excommunicationis duæ sunt species: vna, quæ dicitur maior, excludens a Sacramentis, et legitimis actibus fidelium, hoc versiculo comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Alia, quæ dicitur minor, separans a Sacramentis. Item excommunicatio, quædam infligitur a iure, et hæc est conseruatiua: quia licet videatur esse ad libertatem Ecclesiæ conseruandam, principalius tamen est ad culpam præcauendam: quædam infligitur a iudice, et hæc est curatiua: nam licet videatur esse propter emendam faciendam, principalius tamen est propter contumaciam confringendam. Pœna sustinentis excommunicationem est multiplex, quæ in hoc versu continetur.

Gratia subtrahitur, magis, ac magis obice rupto.
De vitio cadit in vitium, suffragia perdit.
Ecclesia satana vexandus traditur ille.
Quem ligat ex proprijs anathematis vltio culpis.

Circumstantia vero præseruans personam participantem cum excommunicato, ne excommunicationis vinculo inuoluatur, est multiplex, vt his versibus continetur:

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.
Hac anathema quidem faciunt ne possit obesse.

Vtilitas, communicantis, vt quando petit quod sibi debetur: excommunicati, vt quando secum tractat de correctione. Lex, matrimonij, quæ ligat virum, et vxorem. Humile, vt filij non emancipati, serui, ancillæ, rustici, mancipijs, et alijs obnoxijs astricti. Res ignorata, vt quando nescitur esse excommunicatus, cum quo participatur. Necesse, vt peregrini, et pauperes, ac ceteri viatores.

De duabus regulis generalibus circa excommunicationem. Sectio XXVIII.

CIrca excommunicationẽ nota duas regulas generales. Prima est hęc: quicumque in clericum vel in personam Ecclesiasticã, manus injcit temere violẽtas, excommunicatus est. Hoc fallit in quattuordecim casibus. Primus est in apostata percusso, qui clericus ignoratur: secundus est in apostata admonito, se non corrigente: tertius est in eo, qui gerit procurationem, et administrationem sæcularium personarum: quartus est in eo, qui ex loco injcit manus in clericum: quintus in magistro, qui causa disciplinæ verberat clericũ: sextus in eo, qui vim sibi illatam a clerico vi repellit: septimus in eo, qui clericum deprehendit cum vxore, matre, vel sorore, aut filia commiscri: octauus in eo, qui auctoritate suæ prælationis, vel de mandato prælati, manus inijcit in clericum: nonus in senioribus Ecclesiæ: decimus in dominis: vndecimus in patribus familias: duodecimus in propinquis: tertiusdecimus in eo, qui manus in clericum injcit depositum, et curiæ traditum: quartusdecimus, cum clericus trãsfert se ad vitam clericatui prorsus contrariam, vt quando fit miles, vel contrahit bigamiam.

Casus ab excõmunicatione excepti in clerici percussione.

Secunda regula est hæc: Quicumque est excommunicatus propter manus iniectas in clericum violentas, pro absolutione ad sedem Apostolicam est mittendus. Hoc autem fallit in quindecim casibus. Primus est, quando percussor est in mortis articulo constitutus: secundus casus est in eo, qui iustam excusationem habet, vt inimicitias capitales: tertius est in ostiario, qui necessitate officij sui aliquem clericum non enormiter percusserit: quartus in infirmo: quintus in paupere: sextus in senectute depresso: septimus in claustrali, qui enormem non intulit læsionem: octauus in muliere: nonus in eis, qui sui iuris non sunt: decimus in his, qui sunt magnæ potentiæ, et nimium delicati, ita vt laborem in eundo ad curiam non possint sustinere: vndecimus in his, qui non grauem læsionem, sed leuem, vel modicam iniuriam intulerunt clericis: duodecimus in impubere, siue ante pubertatem, siue post postulet se absolui: tertiusdecimus in seruo, de cuius absentia dominus nimium grauaretur, vel cum ipse seruus verberaret clericum, vt materiam habeat euadendi: quartusdecimus de monialibus: quintusdecimus in omnibus communiter viuentibus.

Casus, in quibus percussor sedem Apost. adire non tenetur.

De diui-

Digitized by Google

De diuinatione. Sectio XXIX.

SEquitur videre de peccatis, quibus inhonoratur diuinæ ſapientiæ altitudo, ſuperſtitione ſciendi, quæ ſunt ſortilegium, et diuinatio. Ad cuius mali notitiam, eſt videndum quid ſit diuinatio, quæ ſunt eius ſpecies, vtrum omnis diuinatio ſit prohibita.

Diuinatio quid et quotuplex.

Diuinatio ſic deſcribitur: Diuinatio eſt ſuperſtitioſa inueſtigatio præſcientiæ futurorum. Cuius quinque ſunt ſpecies, ſcilicet mantia, maleficium, ſortilegium, augurium, præſtigium. Mantia, dicta eſt a Mante, quæ in ea prætualuit: et hæc habet quinque ſpecies, ſcilicet necromantiam, quæ eſt diuinatio facta in cadaueribus mortuorum, a necron, quod eſt mortuus, et mantia, diuinatio: geomantiam, quæ eſt diuinatio facta in terra, a Gea, quod eſt terra, vt in circulo: hydromantiam, quæ eſt diuinatio facta in aqua, ab hydor, quod eſt aqua, vt in aqua pluuiali: aeromantiam, quæ eſt diuinatio facta in aere, vt in cõtemplatiuis circulis: pyromantiam, quæ eſt diuinatio facta in igne, a pyr, quod eſt ignis. Iſtæ ſunt ſpecies mantiæ. Maleficium eſt peritia, per quam mulieres faciũt aliquas ligaturas in damnum, vel incommodum alicuius, vt de criſta galli, et de rana, et de imagine cum eis. Sortilegium, eſt ratio diuinandi per ſortes. Vſus huius diuinationis fuit in veteri teſtamento. Sorte etiam vſi ſunt Apoſtoli, ante Spiritus ſancti plenitudinem. Augurium eſt ratio diuinandi per garritus auium, vel geſtus, vt per volatum. Præſtigium eſt, per quod diabolicis illuſionibus oculi hominum perſtringũtur, ne poſſint cernere quod verum eſt, ſed phantaſtica figmenta, vt faciunt incantatores. Præter hos modos, ſunt alij multi, et plures, qui quotidie per diabolum adinueniuntur.

Act. 1. d

Eſt etiam diuinatio facta in varia inſpectione pſalterij, et Euangelij. Eſt et diuinatio, quæ futura prædicit in fatis, et conſtellationibus, dicta matheſis, media producta. Eſt et diuinatio facta per aurarum, vel aſtrorum inſpectionem, dies, et horas cuſtodiens in agendis, et dicitur auruſpicium. Eſt quæ exta, vel inteſtina pecudum inſpicit. Eſt quæ in aris idolorum a dæmonibus reſponſa accipit. Dicitur autem ariolus diuinator in aris. Eſt quæ ſomnia obſeruat. Coniecturator, dicitur obſeruator in ſomnijs. Augur, in garritu auium. Maleficus immolans dæmonibus pueros, vel ſaltem luſtrans, magus alio nomine dictus. Incantator eſt præſtigioſus fallens oculos intuentium. Phyto eſt ventiloquus per ſpiritum malignum loquens, a Phitone, vel Phitio, id eſt Apolline dictus. Diuinus, id eſt auruſpex, id eſt inſpector aſtrorum. Auſpex, qui volatum auium aſpicit. Augur, qui voces audit auium. Eſtipex, qui exta, id eſt inteſtina pecudum inſpicit. Aſtrologus, qui in aſtris auguratur. Genetliacus, qui mores hominum prædicere conatur, ſecundum ſigna ſub quibus homines naſcuntur. Hic vulgo mathematicus vocatur, cuius ſuperſtitio conſtellatio dicitur a latinis. Horoſcopus, qui per horas natiuitatem hominum ſpeculatur diuerſo, et diſſimili facto. Sortilegus eſt, qui ſub nomine fictæ religionis, diuinationis ſcientiam profitetur, vel ex inſpectione aliquarum ſcripturarum prædicit futura. Saliator, qui dum quæcumque pars membrorum ei ſalierit, exinde aliquid proſperum vel triſte ſignificari prædicit.

Omnis diuinatio dãnabilis.

Eſt autem omnis diuinatio deceptio, et deluſio diabolica, ideo maledicta a Deo, et ab Eccleſia interdicta. Nec poteſt ea ex voluntario commercio quiſquã vti, ſine peccato. Aut enim eſt ibi peccatum infidelitatis, dum aliquid diuinum diabolo attribuitur, quod Dei eſt: aut eſt peccatum idolatriæ, vtpote in oblationibus, et ſacrificijs: aut eſt peccatum inobedientiæ, quia fit contra prohibitionem Dei, et Eccleſiæ. Talis autem prohibitio eſt ſancta, quia talis peccat in ſeipſum, dum diſcrimini ſe committit: peccat in maieſtatem diuinam, dum recurrit ad diabolum, quaſi non ſit omnipotens, omniſciens, benignus Deus chriſtianorum: peccat in Eccleſiam, cum commercium habeat cum illo, qui omnino præciſus eſt ab Eccleſia, et eidem aduerſatur.

De hypocriſi, ſimonia, et ſacrilegio. Sectio XXX.

SEquitur videre de peccatis, quibus vilipenditur ſanctitas bonitatis diuinæ peruerſitate vtendi: quod fit tripliciter, ſcilicet apparentis ſanctitatis ſimulatione, vt in hypocriſi: abuſione doni gratuiti, vt in ſimonia: violatione loci ſacri, vt in ſacrilegio.

Primo de hypocriſi ſunt videndæ notificationes, et differentiæ. Hypocriſis ſic diffinitur a Rabano: Hypocrita eſt, qui vult videri, quod non eſt, ſcilicet bonus, quaſi alterius perſonæ repræſentator. Item aliter diffinitur: Hypocrita eſt, qui vult videri bonus, cum non ſit. Item aliter: Hypocriſis eſt vitium clauſum, ſimulatione virtutis palliatum. Poteſt etiam hoc modo diffiniri: Hypocriſis eſt vitium, quo quis vult videri bonus inordinate. Species hypocriſis ſecundum Richardum ſunt quattuor, ſcilicet affectatio dignitatis, affectatio libertatis, affectatio auctoritatis, affectatio poteſtatis. Secundum Gregorium, Pardus in Daniele habens quattuor alas, hypocrita habẽs quattuor ſpecies. Prima eſt iactantia de bono manifeſto: ſecunda ſimulatio de bono occulto: tertia excuſatio de malo manifeſto: quarta diſſimulatio de malo occulto.

Hypocriſis qd, et quotuplex.

Richar. de erudit. interi. homi. c. 13. par 1

Dan. 7. b

Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Hæc autem contrahitur tripliciter ſecundum Gregorium, ſcilicet munere a manu, quod eſt pecunia: munere ab obſequio, quod eſt ſeruitus indebite impenſa: munere a lingua, quod eſt fauor. Tres autem ſunt differentiæ materiales ſimoniæ. Prima eſt quando venditur ſpirituale, ſicut ſunt Eccleſiæ Sacramenta: ſecunda eſt, quando venditur annexum ſpirituali, vt eſt præbenda, quæ ratione conſanguinitatis ſiue pretij, vel fauoris datur, et obtinetur indigne: tertia eſt, quando venditur ſpirituale, et annexum ſpirituali, vt eſt prædicatio.

Simonia.

Greg. hom. 4. in Euãg. longe poſt med.

Sacrilegium eſt ſacræ rei violatio, vel eiuſdem vſurpatio, quaſi ſacrilædium. Committitur autem ſacrilegium aliquando ratione perſonæ, vt cum religioſus, vel clericus verberatur. Quandoque ratione loci, vt quando Eccleſiæ, vel cœmeterij immunitas violatur. Quandoque ratione rei, vt quando res ſacra, vel ſacro vſui deputata vſurpatur. Circa quod eſt diſtinguendum, quia ſacrilegium committitur aut auferendo ſacrum de ſacro, aut ſacrum de non ſacro, aut non ſacrum de ſacro.

Sacrilegiũ.

De rapina, furto, vſura, homicidio, et ſcandalo. Sectio XXXI.

SEquitur videre de peccatis, quæ committuntur in proximum, quorum tria ſunt genera. Quibuſdam enim læditur proximus in poſſeſſione, quæ ſunt rapina, furtum, vſura. Rapina eſt manifeſta, et violenta alienæ rei contrectatio. Furtum eſt occulta, et ignorante domino, et inuito alienæ rei contrectatio. Vſura eſt ſub ſpecie negotiationis, domino ſciente, alienæ rei contrectatio. Quibuſdam etiam læditur in perſona, vt in homicidio, et in bello.

Tripliciter in proximũ peccamus.

Eſt autem homicidium hominis occiſio ab homine facta. Duplex eſt autem homicidium, ſcilicet ſpirituale, et corporale. Spirituale eſt, quo quis occiditur ſpiritualiter, quod fit duobus modis, ſcilicet odiendo: nam qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, et detrahendo: lingua enim detractoris eſt gladius acutus. Corporale vero homicidium eſt, quo quis corporaliter occiditur, quod etiam fit duobus modis, ſcilicet lingua, et opere. Lingua tripliciter, ſcilicet præcipiendo, conſulendo, et non defendendo. Opere quadrupliciter, ſcilicet

1. Ioan. 3. c

Digitized by Google

ſcilicet iuſtitia, caſu, neceſſitate, et voluntate. Quibuſdam vero læditur in mente proximus, vt ſunt ſcãdala.

Eſt autem ſcandalum, dictum vel factum minus rectum, præbens alijs occaſionem ruinæ. Scandalon græce, latine, obex. Sicut ad obicem in via poſitum læditur pes euntis: ſic dictum vel factum minus rectum eſt obex infirmis in via morum. Scandalum aliquãdo dicitur obex, ſcilicet dictum, vel factum minus rectũ. Aliquando dicitur actio, ſiue impactio illius, qui ſcandalizat. Aliquando dicitur caſus, et ruina illius, qui ſcandalizatur. Vnde verſus:

Scandalum

Scandalum æquiuocat, obex, impactio, caſus.

Eſt autem duplex differentia ſcandali. Eſt enim ſcãdalum actiuum, et paſſiuum. Actiuum, quo quis alij dat occaſionem ruinæ ſpiritualis: paſſiuum eſt ipſa ruina facta ad obicem malĩ exempli alterius, vt cum fornicatur quis exemplo alterius. Ad ſciendum autem, quæ ſunt propter ſcandalum omittenda, duæ regulæ ſunt notandæ. Vna eſt Bernardi, alia Hieronymi. Regula Bernardi eſt hæc: Peccamus ex infirmitate, vel ignorantia, ex certa etiam interdum malitia, cauendum eſt, ne quid faciamus, quod ſit in ſcan-
Mat. 17. d dalum alicuius. De talibus dicit Dominus Petro: Ne autem ſcandalizemus eos, etc. In tertio vero caſu cum ſcandalum procedit ex certa malitia, non propterea eſt omittendum opus vel ab opere deſiſtendum. Vnde dicit Dominus de Phariſæis ſcandalizatis ex malitia:
Mat. 15. b Sinite eos, cæci ſunt, etcet. Regula Hieronymi eſt talis: Omne quod poteſt fieri, vel non fieri ſalua triplici veritate, omittendum eſt propter ſcandalum. Non eſt autem omittenda veritas vitæ, doctrinæ, iuſtitiæ, propter ſcandalum euitandum. Veritas vitæ pertinet ad omnes, comprehendens præcepta, prohibita, et conſilia. Veritas doctrinæ pertinet ad ad prædicatores, et magiſtros. Veritas iuſtitiæ pertinet ad prælatos, comprehendens duas partes iuſtitię, ſcilicet ſeueritatem in puniendo malos, et reos, et liberalitatem in ſuſtinendo iuſtos.

De peccato luxuriæ, et gulæ. Sectio XXXII.

SEquitur videre de peccatis, quibus peccat quis in ſeipſum, quæ ſunt duo, ſcilicet peccatum luxuriæ deordinans generatiuam, et peccatum gulæ deordi-
Dupliciter in noſipſos peccamus. nans nutritiuam. Peccata, quæ accidunt ex deordinatione generatiuæ, ſunt iſta, ſcilicet pollutio nocturna, luxuria in propria vxore, fornicatio ſimplex, meretricium, raptus, adulterium, inceſtus, vitium contra naturam. Peccata ex deordinatione nutritiuæ dupliciter committuntur, manducando, et ſic dicitur guloſitas; et bibendo, et ſic dicitur ebrietas. Quod fit quinque differentijs, vt ſupra dictum eſt, hoc verſu comprehenſis:

Sup. ſect. 23.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe:

Suppoſito, quòd coitus coniugalis poſſit eſſe peccatum, videndum eſt per diſtinctionem, quis coitus coniugalis eſt peccatum, et quis non, et quis venialis, et quis mortalis. Nota ergo, quod coitus coniugalis alius eſt licitus, alius eſt fragilis, alius eſt impetuoſus. Licitus eſt triplex. Quidam fit cauſa prolis generandæ ad cultum diuinum, et hic eſt theoſebiæ virtutis, quæ dicitur pietas. Quidam cauſa reddendi debitum, et hic eſt iuſtitiæ. Quidam cauſa fornicationis vitan-
1. Cor. 7. a dæ, et hic eſt cautelæ: de quo Apoſtolus: Vnuſquiſque habeat ſuam vxorem, propter fornicationem, vitandam ſupple. Fragilis ex fragilitate proueniens, cum quis in vxore quærit coniugalem delectationem, non cauſa prolis habendæ, nec debiti reddendi, nec fornicationis vitandæ, ſed cauſa delectationis in coniuge. Et diſtinguitur, aut illa delectatio amatur citra Deum, et tunc culpa eſt venialis: vel amatur pluſquam Deus, vel æque vt Deus, et tunc peccatum eſt mortale. Impetuoſus eſt, qui ex libidine ſola proueniens, metas honeſtatis, et rationis excedit. Et ideo morta-
A lis eſt quinque modis. Primo quando fit propter ſatiandam libidinem, per blanditias meretricias: ſecundo, quando fit præter naturalem modum: tertio, quando fit in tempore prohibito: quarto, cum fit in loco prohibito: quinto, cum accedit vir ad prægnantem mulierem vicinam partui, aut in fluxu menſtruo laborantem.

Simplex fornicatio eſt luxuria, qua ſolutus cum ſoluta naturali vſu feminæ commiſcetur: ita quod ſolutus excludit vinculum matrimonij, conſanguinitatis, affinitatis, ordinis, voti, religionis: et hoc cum muliere ſoluta, quæ vnius, vel paucorum libidini ſe exponit. Meretricium eſt commercium nefarium cum
B muliere, quæ multorum paret libidini. Nam meretrix proprie dicta eſt mulier, quæ multorum libidini ſe exponit. Adulterium eſt alterius thori violatio. Inceſtus eſt lubricum carnis contra conſanguinitatem, affinitatem, votum, commiſſum, de quibus ſupradictum eſt. *Sup. ſect. 24.*

De paſſionibus ſiue proprietatibus peccatorum. Sectio XXXIII.

AD clariorem expeditionem prædictorum, poſtremo videndum eſt de paſſionibus, ſiue proprietatibus peccatorum. Sciendum eſt ergo, quod
C ad peccatum quædam ſunt antecedentia, quædam circumſtantia, et quædam ſubſequentia. Antecedentia quædam ſunt ex parte auerſionis, quædam ex parte conuerſionis. Ex parte auerſionis a Deo, ſunt contemptus, omiſſio, ingratitudo, inobedientia, et præuaricatio. Ex parte conuerſionis ad creaturam, ſunt libido, concupiſcentia, delectatio, conſenſus in peccatum, et praua intentio. Subſequentia ſunt macula, et reatus. Circumſtantia ſunt illa, quæ circumſtantias nominamus. Auerſionem a Deo comitantur contemptus, omiſſio, ingratitudo, inobedientia, et præuaricatio. Nam voluntas ad Deum conuerſa, et Deo con-
D formis, vult quod Deus vult, et non vult quod Deus non vult, et hoc debet fieri. Tum quia voluntas Dei ſuperior eſt ſimpliciter, voluntas rationalis creaturæ inferior; et ideo tenetur ſequi ſuperiorem: quod ſi non facit, dicitur contemnere. Tum quia dignum eſt facere, quidquid Deus vult fieri: et ideo cum auertimur, dicimur omittere. Tum quia iuſtum eſt, propter accepta beneficia, obſequium impendere: vnde cum auertimur a Deo, dicimur ingrati. Tum quia ipſe eſt Dominus, et nos ſerui: ideo tenemur facere quidquid nouimus, ipſum velle, quod cum non facimus, dicimur inobedientes, et præuaricatores: ſed inobedien-
E tes, quia auertimur a voluntate Dei: præuaricatores, quia tranſgredimur legem eius. Et nota, quòd in voluntate auertente ſe a Deo contemptus, omiſſio, ingratitudo, inobedientia, et præuaricatio, idem ſunt ſecundum rem, differunt autem ſecundum rationem. Nam contemptus reſpicit Dei potentiam: omiſſio, ſapientiam: ingratitudo, beneficium: inobedientia, præceptum: præuaricatio, legem. Et ſic ſecundum iſta, receſſus eſt in frequenti auerſione a Deo: elongatio vero eſt in obduratione.

Conuerſionem autem voluntatis ad creaturam co-
Quæ peccatum præueniant. mitatur libido, quæ eſt improbitas voluntatis, bonum
F creatum præeligens, et deſerens increatum. Quam ſequitur concupiſcentia, quæ eſt primus motus ex fomite proueniens in ſenſualitatem, tendens ad delectationem illicitam. Tunc ſequitur delectatio, cum inferior pars rationis condelectatur. Tertio eſt conſenſus, cum ſuperior pars rationis non contradicit, ſed aſſentit. Iſte triplex ſtatus, deſignatus eſt in prima tentatione, per ſerpentem, mulierem, et virum. Deinde reſtat operis conſummatio, vel adhuc eſt praua intentio: nam intentio eſt ad opus. Et ſic ex parte cõuerſionis, actuale peccatum antecedit libido, cõcupiſcentia, delectatio, conſenſus in peccatum, et praua intentio.

Circum-

Digitized by Google

Circumſtãtiæ.

Circumſtantiæ vero dicuntur, quæ peccatum circumſtant, quæ nos circumſtantias appellamus. Eſt autem circumſtantia, proprietas perſonæ, vel negotij, ex ſe pertinens ad laudem, vel vituperium, vel diminuendo, vel augendo, vel in aliud genus peccati trahendo. Proprietas perſonæ eſt, vt quia pulcher eſt homo, ſapiens, bonus, et cetera huiuſmodi. Et talis proprietas reſpondet ad quæſtionem factam, per quis. Proprietas negotij eſt, quæ pertinet ad opus, et eſt genus operis: vt quia fecit hoc, vbi fecit, quare fecit, quo tempore fecit, et quo modo fecit. Quæ in hoc verſiculo continentur:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quo modo, quãdo.

Quæ poſſunt in quattuordecim differentias explicari, his verſibus comprehenſas.

Aggrauat ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus.
Ætas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa.
Et modus in culpa, ſtatus altus, lucta puſilla.

Ex his autem, quinque reſpiciunt perſonam, ſcilicet, ſcientia, ætas, conditio, ordo, et ſtatus. Tres reſpiciunt crimen, ſcilicet, copia, cauſa, lucta puſilla. Duæ ſunt adiacentes, ſcilicet locus, et tempus.

Quæ peccatum ſequãtur.

Ad peccatum vero ſequentia ſunt macula, et reatus. Anima enim cum ad creaturam conuertitur, ſecundum Auguſtinum, obtenebratur, peioratur, et deſtruitur. Iſta autem obtenebratio, peioratio, et deſtructio, idem ſunt quod deformitas imaginis Dei, ſiue diminutio naturalis boni, ſiue macula, quia ex cõtactu ſpirituali inferiorum, qui eſt per amorem inordinatum, ſordidatur imago Dei in nobis, et polluitur. Reatus vero ſequitur peccatum, ratione auerſionis: quia tantum bonum eſt Deus, ſicut dicit Auguſtinus, vt nulli bene ſit, qui ab eo recedit. Sicut ergo ex conuerſione ad creaturam eſt macula: ſic ex auerſione a Deo eſt reatus, qui eſt obligatio ad pœnam. Peccatum quippe pertranſit actu, ſed remanet reatu: peccatum ſcilicet actuale.

Inſent. ex Auguſt. de cerp. ſent. 289. to. 3.

A homo diuiditur in ſeipſo, et a ſeipſo, intantum vt voluntas ſenſualitatis, voluntati non ſubiaceat rationis. Non enim quod volumus, hoc facimus bonum: cum caro aduerſus ſpiritum concupiſcat. Eſt autem infirmitas ex deſertione omnipotentiæ, impotentia reſiſtendi malis, vel difficultas in aggendis bonis. Ignorantia ex deſertione ſummæ ſapientiæ, eſt hebetudo ad cognoſcendum ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem. Malitia ex deſertione ſummæ bonitatis, eſt pronitas, vel inclinatio ad malum. Concupiſcentia ex deſertione indiuiſæ ſubſtantiæ, eſt corruptio diuidens appetitus, vt appetitus ſenſualitatis, ab appetitu rationis diſ- B ſentiat. Peccauit ſiquidem per rationalem primus parens, ſcientiam indebitam appetendo: et ideo in rationali potentia eſt punitus per ignorantiam. Peccauit in concupiſcibili, appetendo cibum vetitum: et ideo in concupiſcibili eſt punitus per caſum in malitiã, quæ dicitur pronitas ad malum. Peccauit in iraſcibili, appetẽdo indebitam poteſtatem: et ideo in iraſcibili eſt punitus, cadendo in infirmitatem. Ex tribus autem prædictis, concupiſcentia eſt conflata. Hæc autem quadruplex pœna, vulnerans animam, per originale peccatum ad poſteros eſt tranſmiſſa.

Rom. 7. c
Gal. 5. c

C *De ſpoliatione gratuitorum. Sectio II.*

SEquitur videre de ſpoliatione gratuitorum, qua punitur anima propter peccatum. Eſt autem ſpoliatio gratuitorum, ſubtractio gratię gratum facientis, mortificatio meriti præcedentis, fruſtratio ſanguinis redimentis, iniuria angeli promouentis, inimicitia Domini præſidentis, deformatio diuinæ imaginis, honoratio dæmonis, ſeruitus peccati, reatus æterni ſupplicij, debilitatio liberi arbitrij, elongatio ſuperni beneficij, et prouocatio omnis creaturæ Dei in vltionem inimicorum creatoris ſui.

D Et quia, teſte Auguſtino, numquam eſt dedecus culpæ, ſine decore iuſtitiæ, nec eſt culpa commiſſa, ſine pœna permixta: ideo nota, quòd quædam ſunt ſic peccata, quod etiam ſunt pœna peccati. Speciali modo ſunt illa peccata, et pœna peccati, quæ habent adiũctam mæſtitiam, et dolorem, ſicut ſunt, inuidia, ira, gula, et accidia. Minus ſpecialiter dicuntur illa peccata, et pœna peccati, quæ habent adiunctam meram deprauationem naturæ, vel ignominiam, ſicut ſunt illa peccata, propter quæ dicitur homo, tradi in reprobum ſenſum. Generaliter vero peccata, et pœna peccati, dici poſſunt omnia peccata, quæ ſunt inter primam apoſtaſiam, et vltimam gehennæ pœnam. Dicit enim Beatus Gregorius, quòd crimina criminibus vindicantur. Et peccatum, quod per pœnitentiam nõ diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit. Licet autem idem dicatur peccatum, et pœna peccati, nota tamen, quòd omnis pœna inquantum pœna, iuſta eſt, et a Deo eſt. Nulla autem culpa iuſta eſt, nec a Deo eſt, ſed tantum a liberæ voluntatis arbitrio. Pœna vero, quæ mere pœna eſt, a Deo eſt inflicta: quæ vero culpa eſt, vel ad culpam inclinans, eſt contracta, vel acta. Et ſic collige breuiter, quod triplex eſt pœna, ſcilicet acta, inflicta, et contracta. Acta eſt, quæ ſequitur ad peccatum actuale: nam qui culpam mortalem committit, pœnam damni facit ſibi, quia gratiam Dei perdit. Pœna inflicta eſt, quam Deus non ſtatuendo, ſed iudicando, vel vindicando peccatori infligit. Pœna contracta eſt, quæ ſequitur ad peccatum originale.

Idem ſup. 3. par. Breuil. c. 10.
Rom. 1. c
Greg. li. 25 Mor. c. 9.
Pœna triplex.

De pœnis corporalibus. Sectio III.

SEquitur videre de pœnis quantum ad corpus, quas homines propter peccata patiuntur. Patiuntur autẽ homines propter culpam pœnas naturales: de quibus dicit B. Gregorius, quòd ſeptem ſunt ſagittæ naturam hominum moleſtãtes, ſcilicet frigus, calor, fames, ſitis, labor, morbus, mors. Hæ ſunt pœnæ naturales, et

G genera-

CENTILOQVII SECVNDA PARS,

Quæ recipit ſeptem Sectiones.

De vulneratione naturalium. Sectio I.

Pœna peccati.

POSTQVAM viſum eſt de malo, prout tenet rationem culpæ, videndum eſt de malo, inquantum tenet rationem pœnæ. Eſt ergo notandũ, quòd malum, ſiue peccatum, punitur pœna multiplici in præſenti, et etiam in futuro. In præſenti autem punitur, quantum ad animam, et quantum, ac corpus. Quantum ad animam punitur in vulneratione naturalium, et expoliatione gratuitorum.

Bede.

Vulnera, quibus vulnerata eſt anima propter peccatum, ſunt quattuor ſecũdum Bedam. Dicit enim quòd quattuor ſunt nobis inflicta propter peccatum Adæ, ſcilicet infirmitas, ignorantia, malitia, et concupiſcentia ex his contracta, et conflata. Quorum ſufficientia ſic accipitur. Anima ſicut dicit Auguſtinus, eſt media inter Deum, et creaturas. Deus autem eſt omnipotẽs, omniſciens, ſummè bonus, eſſentia indiuiſus. Potentia attribuitur Patri, ſapientia, Filio: bonitas, Spiritui ſancto. Indiuiſio ad Patris, et Filij, et Spiritus ſancti pertinet vnitatem. Auertens ergo ſe a Deo anima, et ad creaturas tranſiens per amorem, deſerendo potentiam, qua poteſt, quidquid poteſt, incurrit infirmitatem: deſerendo ſapientiam, qua ſcit, quidquid ſcit, incurrit ignorantiam: deſerendo bonitatem, qua valet, quidquid valet, incurrit malitiam: deſerendo ſubſtantiam indiuiſam, incurrit concupiſcentiam: qua

Nota.

Digitized by Google

generales, quæ e primis parentibus ad posteros sunt transmissæ, et in ipsis progenitoribus inchoatæ. Nam primi parentes, statim post culpam senserunt pœnam rebellionis, et erubescentiæ in carne: et post diuino iudicio vir incurrit pœnam laboris, et angustiæ, pœnam famis, et indigentiæ, pœnam mortis, et incinerationis. Mulieri autem duplicata est pœna: quia inflicta est ei pœnalitas multiplicium ærumnarum in conceptu, pœna doloris in partu, pœna subiectionis ad virum in conuictu: Patiuntur etiam pœnas personales complures: plurimi enim filiorum Adam patiuntur in membris diminutionem, quidã superfluitatem, quidã intrinsecam corruptionem, quidã extrinsecam deformitatem, quidam sunt paralytici, quidam epileptici: et alij sunt diuersis infirmitatibus, et ægritudinibus, et specialibus morbis oppressi: alij leprosi, alij a dæmonibus obsessi. Patiuntur quoque pœnas temporales: nã, teste Orosio, ab Adam vsque ad nos sunt sæcula transacta nunc bellis grauia, nunc morbis corrupta, nunc fame tristia, nunc terrarum motibus terribilia, nunc inundationibus aquarum insolita, nunc eruptionibus ignium metuenda, nunc ictibus fulminum, plagisq. grandinum sæua, nunc parricidijs flagitijsq. misera.

Idem sup. 3. par. Breuil. c. 4.

Oros. hist. li. 1. in præf. ad Aur. Augst.

De locis pœnalibus. Sectio IIII.

SEquitur videre, de pœna, qua punitur quis, post hãc vitam. Ad cuius rei notitiam, sunt quattuor attendenda, scilicet distinctio locorum, apertio librorum, conflagratio ignium mundanorum, et triplicatio cruciatuum inflictorum.

Triplex locus, in quo puniuntur peccata post hãc vitam.

Triplex autem locus est, siue receptaculum, post hanc vitam ad peccata hominum punienda, secundum triplex genus peccati. Est enim locus purgatorius, et hic debetur peccato veniali: est limbus, et hic debetur peccato originali: est infernus, et hic debetur peccato mortali. Et creduntur esse sub terra gradatim posita ista loca, quæ aliter distingui possunt, secundum differentiam quadrimembrem. Pœnalis enim locus dicitur alicui deputatus, aut secundum pœnam damni, et sic est limbus: aut secundum pœnam sensus, et sic est infernus. Vtrumque autem membrorum in duo diuiditur: nam qui pœna damni puniuntur, aut simpliciter, et æternaliter puniuntur, et hi sunt in inferiori parte loci illius, qui dicitur limbus: aut puniuntur non æternaliter, sed ad tempus, et hi erant in superiori parte eiusdem loci, qui dicebatur Abrahæ sinus. Similiter qui pœna sensus puniuntur, aut simpliciter, et æternaliter puniuntur, et isti sunt in inferno proprie dicto: aut ad tempus puniuntur, et isti sunt in purgatorio.

Purgatorius locus vbi situs.

Determinatur autem locus purgatorius secundum legem communem, et sic credendum est, esse inferius non superius, sicut creditur de limbo. Determinatur etiam secundum dispositionem diuinam, et sic diuersis diuersa concessa sunt loca: vel propter eorum celeriorem liberationem, vt possint alijs suam indigentiam reuelare: vel propter nostram instructionem, vt cogitemus post hanc vitam, quàm magnum restare peccantibus cruciatum: vel propter alicuius sancti impetrationem, sicut legitur, sanctus Patricius cuidam in quodam loco purgationem a Deo impetrasse.

Idem sup. par. 7. Breuil. c. 6.

Locus vero infernalis absque dubio, est sub terra deorsum, in quo omnes reprobi æternaliter affligentur, tam homines, quàm spiritus mali, sub eodem igne materiali, qui semper affliget damnatos, nec consumet, secundum exigentiam meritorum excrucias omnes sensus. Nec solus ignis reprobos inflammabit, sed et cetera elementa confusa, et permixta, in reprobos conuertentur: ita quòd erit ibi ignis ardens, aqua congelans, aer inquietus et perturbatus, et terræ fœtor. Vnde Gregorius: In inferno erit frigus importabile, ignis inextinguibilis, fœtor intolerabilis.

De apertione librorum. Sectio V.

Hæc sup. par. 7. Breuil. c. 1.

SEquitur videre, de apertione librorũ, id est conscientiarum, quæ fiet in iudicio. De qua apertione tenendum est, quod in iudicio singulis aderit vis diuina: qua fiet, vt omnia merita, vel demerita sibijpsis, et alijs innotescant. Sibijpsis autem innotescent propria, vt in promptu habeant singuli cogitationes accusantes, vel etiam defendentes. Reducentur etiam ad memoriam singulorum cogitationes, affectiones, et operationes, et intentiones, ad ostensionẽ diuinę iustitiæ secundum statum illum, et ad ostensionem diuinæ misericordiæ secundum statum transactum, vel præteritũ. Ad ostensionem diuinæ iustitiæ in retribuendo singulis, ad memoriam reducẽtur bona, vel mala, in quibus finaliter permanserunt: quia illa sola digna sunt retributione æterna. Ad ostensionem diuinæ misericordiæ, de præterito rememorabuntur mala bonorum, a quibus sunt misericorditer liberati: et bona malorum, quæ eis Dominus misericorditer operatus est. Non solum autem sibiipsis, verumetiã singulis singulorum singula innotescent gesta, et cogitata bona et mala, et ex tunc nota erunt et aperta omnibus. Et hoc ad certam liberationẽ meritorum, quæ scitur in omnium actuum bonorũ, et malorum recognitione, ita vt singuli de singulis meritis aliorum valeant iudicare. Ostensio quippe malorum in bonis, erit ad manifestationem diuinæ misericordiæ, prius sibi factæ. Ostensio bonorum in eisdem, erit ad manifestationem iustitiæ, qua digne a Deo præmiantur. Ostensio autem bonorum in malis, erit ad manifestationẽ diuinæ misericordiæ, in hoc sęculo sibi factæ. Ostẽsio vero malorum in eis, erit ad manifestationem iustitiæ, qua digne a Domino condemnantur.

Rom. 2. e

Aperietur nihilominus alius liber, qui est liber vitæ, Verbum scilicet in carnatum, cuius virtute omnia ista fient, qui in forma deitatis non videbitur nisi a bonis. In forma humanitatis, in qua sententia promulgabit, videbitur tam a malis, quàm a bonis, licet in eadem forma appareat terribilis reprobis, blandus iustis.

De igne conflagrationis. Sectio VI.

Idem sup. par. 7. Breuil. c. 4.

DE igne conflagrationis iam modo est agendum. De hoc breuiter est tenendum, quòd ignis præcedet faciem iudicis, quo terræ facies exuretur: ita quòd figura huius mundi ignium conflagratione peribit, sicut factum est aquarum inundatione diluuium. Sicut enim prius mundus deletus est per aquam, quæ est frigida, et purgatiua, contra ardorem, et fœtorem luxuriæ, qua illud sæculum inficiebatur: sic finalis mundus, per ignem, qui calidus est, et consumptiuus finiti debet, contra teporem charitatis, et algorem, siue frigus auaritiæ: quæ maxime regnabit in sæculi senectute. Et quia tunc hominis iniquitas punietur, necesse erit, terreri corda omnium peccatorum, qui vniuersorum Dominum contempserunt. Et quia habitaculũ debet conformari suo habitatori, tunc totus mundus perturbabitur, homine perturbato, sicut stetit cum ipso stante, et quodam modo cecidit cum labente. Quia etiam tunc iudicis seueritas ostenditur, cum diuinum zelum accipiet omnis creatura, vt suo conformetur auctori: et ideo necesse erit, totius orbis cardines commoueri. Et quia nihil est intensius, et velocius, et horribilius in agendo, et commouendo cetera elementa, quàm ignis, ex omni parte concurrens: hinc est, quòd ipsius iudicis faciem præcedet ignis, non ex vtraque parte tantum, sed ex omni parte mundi: ita quod ibi erit concursus ignis elementaris, terrestris, purgatorij, et infernalis. Et tunc per infernalem reprobi adurentur: per purgatorium, iusti purgabuntur: per terrestrem, terræ nascentia consummentur, vtpote vegetabilia, et animalia: per elementarem omnia subtiliabuntur, et ad innouationis faciem disponẽtur; et etiam cum hoc non solum homines, sed etiã dæmones

Gen. 7. d

Digitized by Google

mones turbabũtur, et tandem homines reprobi, et ſpiritus mali cum infernali igne in baratrum intrudẽtur.

De cruciatibus inferorum. Sectio VII.

Hac ſup. par. 7. Breuil. c. 6.

SEquitur videre iam ſeptimo, de tribulatione cruciatuum inferorum. Ad cuius rei notitiam eſt tenendum, quòd omnes actualiter peccantes, et in peccatis finaliter perdurantes, pœna triplici apud inferos punientur, ſecundum quod multimoda deordinatio eſt in mortali, et actuali peccato. In omni quippe mortali peccato eſt deordinata auerſio a ſumma luce, et bonitate: et huic debetur carentia viſionis Dei. Eſt etiam deordinata conuerſio ad bonum commutabile: et huic debetur pœna materialis incendij. Eſt etiam tertio deordinatio voluntatis liberæ, contra dictamen rectæ rationis: et huic debetur vermis intrinſecus. Punietur etiam pœna æterna, ſecundum quod deordinatio in mortali peccato eſt perpetua. Peccatum enim, quod quis committit, et de quo numquam pœnitet, perpetuo in anima perdurat, et a vita perpetua, ſcilicet Deo, perpetuo ſeparat, et a voluntate procedit, quæ vellet in peccato perpetuo delectari. Et licet illa delectatio tranſiens, ſit momentanea, deordinatio tamen tenet rationem perpetuitatis: ideo pœna deordinationi reſpondens, debet habere carentiam finis: vt ſicut homo in ſuo perpetuo non appoſuit finem, a peccato recedendo: ſic Deus in ſuo perpetuo non deſiſtat a puniendo. Et ſicut contra infinitum peccauit, ſic pœnam habeat infinitam. Et quia infinitam pœnã non poteſt habere intenſione, ſaltem infinitam pœnam habeat durationẽ. Et ſicut voluntas poſt mortem, malo adhæret ſine ſuſceptione pœnitentiæ: ſic Deus ſemper affligat ſine ſententiæ mutatione. Punietur nihilominus pœna acerba, ſecundum quòd deordinatio in peccato fuit libidinoſa. Delectatio enim libidinoſa puniri debet per pœnam afflictiuam. Et quia peccatores delectabiliter creaturæ adhæſerunt, et creatorem contumaciter contempſerunt: ideo præcipitabuntur in locum infimum, et maxime a ſtatu gloriæ longinquum, ſcilicet in profundiſſimum infernũ: vbi exponentur affligendi infimæ naturæ, ſcilicet fæcibus corporum mundanorum, igne fumoſo, et ſulphureo concremandi, in illo igne inſeparabiliter alligandi, et ab eodem ſecundum exigentiam meriti æternaliter cruciandi, numquam tamen ſubſtantialiter conſumendi. Et ſic patet, quòd in pœnis damnatorum erit varietas: et cum varietate æternitas: et cum æternitate acerbitas.

Damnatorũ pœna triplex.

CENTILOQVII TERTIA PARS.

Quæ habet 57. Sectiones.

De eo, quod eſt frui, et vti. Sectio I.

DIcto de malo culpæ, quod eſt fugiendum, et de malo pœnę, quod eſt pertimeſcendum, videndum eſt de bono, et hoc dupliciter. Primo ſub ratione meriti in viatoribus: ſecundo ſub ratione præmij in comprehenſoribus. Ad meritum viatorum ſpectat, cognoſcere, et diſcernere triplex bonũ, ſcilicet bonum increatum, quod eſt Deus: procreatũ, quod eſt mundus: coniugatũ, quod eſt Chriſtus. Deus eſt creator: mundus creatura: Chriſtus creator, et creatura. Deo eſt fruẽdum, mundo eſt vtendum, Chriſti Dei felicitate eſt fruendum, Chriſti hominis conformitate eſt vtendum. [a] Sunt ergo res, quibus eſt fruẽdum, vt increatæ: ſunt quibus eſt vtendum, vt procreatæ: ſunt quæ fruuntur, et vtuntur, vt angeli, et homines. Res, quibus eſt fruendum, faciunt nos beatos: res, quibus eſt vtendum ad beatitudinem, adiuuant viatores: res, quę fruuntur et vtũtur, habent Chriſtum Deũ et hominem, vt contemplentur delectabiliter eius diuinitatem, et imitentur exemplariter eius humanitatem. Deitas Chriſti maxime beatificat angelos, et ſanctos etiam comprehenſores: humanitas vero eius, maxime lætificat, et ædificat homines adhuc viatores. [b] Eſt autem frui, alicui rei amore inhærere, propter ſe ipſam. Vti vero, eſt id, quod in vſum venerit, referre ad obtinendum illud, quod fruendum eſt. [c] Item fruimur cognitis, in quibus ipſis volũtas delectata cõquieſcit. Vtimur vero eis, quę ad illud referimus, quo fruẽdum eſt. Itẽ aliter accipit hæc duo Auguſtinus dicens: [d] Vti, eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. Frui, eſt vti cum gaudio, non adhuc ſpei, ſed iam rei. Videndum eſt ergo per ordinem de his tribus. Et primo, de Deo trino, et vno: ſecundo, de mundo ex creatura triplici conſtituto: tertio, de Chriſto, et triplici eius beneficio, ſcilicet doctrina, vel ſcriptura ſacra, gratia virtutum, et medicina ſacramentali.

Bonum triplex.

[a] Aug. lib. 1. de Doct. Chriſt. c. 3. to. 3. ex quo Mag. 1. ſen. d. 1. §. Idẽ ergo.

[b] Idem ibi. [c] 4. ex que Mag. ibid. [c] Idem lib. 10. de Tri. c. 10. to. 3. ex quo Mag. ibidem. [d] Ibid. ca. 11. ex que Mag. ibid. §. Notand.

Quid de Deo trino, et vno credendum eſt, et intelligendum, et exprimendum. Sectio II.

DE Deo trino, et vno ſecundum fidem rectam, habemus credere, intelligere, et exprimere. Credere de pluralitate perſonarum in vnitate naturæ, hoc eſt, quòd in diuinis eſt vna natura, et tres perſonæ, ſcilicet Pater, et Filius, et Spiritus ſanctus: quarum prima a nulla eſt: ſecunda a prima ſola eſt per æternam generationem: tertia a prima, et ſecunda eſt, per communem ſpirationem: ita quòd perſonarum Trinitas non præiudicat vnitati, nec eſſentiæ vnitas præiudicat Trinitati. Habemus quoque intelligere, quòd in diuinis, ſunt duæ emanationes: vna per modum naturæ, qua generatur Filius: alia per modum voluntatis, qua ſpiratur, et procedit Spiritus ſanctus. Tres hypoſtaſes, vna Patris, vna Filij, vna Spiritus ſancti. Quattuor relationes, ſcilicet paternitas, filiatio, ſpiratio, et proceſſio. Quinque notiones, ſcilicet quattuor prædictæ relationes, et innaſcibilitas eſt quinta: ita quòd innaſcibilitas priuatiue, et paternitas poſitiue, ſunt duæ patris notiones. Filiatio eſt notio filij: ſpiratio actiua eſt cõmunis notio Patris, et Filij: proceſſio eſt notio Spiritus ſancti. Tres ſunt etiam proprietates perſonales, quæ his vocabulis exprimuntur, ſcilicet Pater, et Filius, et Spiritus ſanctus. Habemus tertium myſterium diuinitatis beatę exprimere, ſecundum duos modos prędicandi, ſcilicet per modum ſubſtantię, et per modũ relationis. Omnia enim prędicamenta dicta de Deo, tranſeũt in ſubſtãtiam, excepta relatione, quæ ratione ſubiecti, in quo eſt, tranſit in ſubſtantiã, ne faciat compoſitionẽ: ratione vero termini, ad quẽ eſt, manet, vt faciat diſtinctionem, ſecundum tres modos ſupponendi, ſcilicet ſecundum modũ ſubſtãtiæ, notionis, et perſonæ, de quibus datur talis regula. Quod ſuppoſita eſſentia, nõ ſupponitur notio, vel perſona: et ſuppoſita notione, non ſupponitur perſona, vel eſſentia: et ſuppoſita perſona, nõ ſupponitur notio, vel eſſentia, ſecũdũ quattuor modos ſignificãdi ſubſtantiã, ſcilicet nomine eſſentię, ſubſtantiæ, hypoſtaſis, et perſonæ. Horum quattuor exempla in creaturis ſunt, humanitas, quæ eſſentiam: homo, qui ſubſtantiam: aliquis homo, qui ſignificat hypoſtaſim, ſiue ſuppoſitum: Petrus, qui dicit perſonam, ſecundum quinque modos dicẽdi, ſiue quærẽdi, ſcilicet per quis, qui, quæ, quod, et quid. Quis, ratione ſubſtantiæ: qui, ratione hypoſtaſis: quæ, ratione notionis: quod, ratione ſubſtantiæ: quid, ratione eſſentiæ. Secundum tres modos differendi, ſcilicet ſecundum differentem modum exiſtendi, ſiue emanãdi, ſicut differt perſona, a perſona. Secundũ modum differentem ſe habendi: ſicut differt perſona, et eſſentia, quia perſona vna refertur

Duo modi prædicandi in diuinis.

Sup. par. 1. Breuil. c. 2. Vbi ſup. c. 3 et 4.

Digitized by Google

fertur ad aliam, ſed eſſentia non refertur. Secundum modum intelligendi, ſicut differt vna proprietas ſubſtantialis ab alia, vt bonitas, et ſapientia.

Qualiter Deus trinus, et vnus manifeſtat ſe in effectibus creaturæ. Sectio III.

Hæc ſup. par. 1. Breuil. c. 5.

DE Deo trino, et vno ſecundum fidem catholicam, eſt tenendum, quòd licet ſit incommutabilis inſenſibilis, incircumſcriptibilis, reddit tamen ſe per creaturas diuerſas, ideſt per effectus multiplices manifeſtum: ita quod in creaturis omnibus dicitur Deus eſſe, quantum ad naturam, et hoc tripliciter, ſcilicet per eſſentiam, præſentiam, et potentiam: ita quòd extra immenſitatem diuinæ eſſentiæ nihil manet; propter limpiditatem diuinæ præſentiæ nihil latet: contra infinitatem diuinæ potentiæ nihil valet: et ſic eſſe competit beatiſſimæ Trinitati. Dicitur habitare in iuſtis, quantum ad gratiam, quæ eſt effectus beatiſſimæ Trinitatis, ad Deum reducens, et faciens nos habere Deum, et Deum haberi a nobis: ac per hoc Deus Trinitas in nobis dicitur habitare. Dicitur ſedere in beatis, quantum ad gloriam, ratione cuius Deus trinus in beatorum mentibus quietatur, in quorum poteſtatiua ſedet, vt æquitas: in cognitiua lucet, vt veritas: in affectiua ardet, vt charitas. Dicitur apparere ſenſibiliter cum expreſſa ſignificatione. Sicut Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit ſuper Chriſtum: et in linguis igneis ſuper Apoſtolos. Et quia perſonæ diſtinctæ ſunt, diſtinctis poſſunt ſignari ſignis, ita quòd tres ſimul perſonæ, ſicut Abraam in tribus angelis dicitur apparuiſſe Trinitas perſonarum: poſſunt etiam duæ apparere, et quælibet ſingilatim dicitur deſcendere de cælis: et hoc cum effectus, tam ſpiritualis, quàm ſenſibilis inchoatione: qui quamuis in ſe immutabilis perſeueret, tamen de abſente, dicitur fieri nobis præſens, quando in nobis incipit habitare per donum gratuitum, quod non videmus, ſicut accidebat frequenter in Eccleſia primitiua. Dicitur mittere, ſiue mitti, cum æterna productione. Pater ſiquidem mittit Filiũ, quando inſinuat, quòd procedit ab ipſo per æternam generationem. Pater et Filius mittunt Spiritum ſanctum, cum inſinuant, quòd procedit ab ambobus per communem ſpirationem. Pater non mittitur, quia a nullo procedit. Spiritus ſanctus non mittit perſonam, ſed mittitur, quia non producit, ſed producitur. Filius vero mittitur, et mittit: quia producitur, et producit. Dicitur incarnari, per commercium diuinæ naturæ, et humanæ in perſonæ vnione: quæ vnio facta eſt tantum in perſona Filij, quam tamen eſt tota Trinitas operata.

Matt. 3. d et Io. 1. d Act. 2. a

Gen. 18. a

Deus in q- bus habitet, ſedeat, et appareat.

Mitti, et mittere qd.

De appropriatis patri. Sectio IIII.

Hæc ſup. par. 1. Breuil. c. 6.

DE Deo trino, et vno ſecundum fidem catholicam, eſt tenendum, quòd licet omnia eſſentialia tribus perſonis æqualiter, et indifferenter conueniant: tamen Patri dicitur appropriari vnitas, æternitas, ratio principiandi, et omnipotentia. Hæc autem quattuor dicuntur appropriari patri, non quia fiant propria, cũ omnibus perſonis ſint communia: ſed quia ducunt in cognitione perſonæ Patris, quæ eſt origo perſonarum in Trinitate, non habens principium, ſed principians, a qua etiam fluit omne poſſe. Eſt autem Dei potentia completa, non poſſe deficere, cum non ſit de nihilo: non potens ſuccumbere, cum non ſit de aliquo: non potens indigere, cum numquam careat aliquo bono. Potentia vero hominis in peccando deficit: in patiendo ſuccumbit: in corporalibus actionibus indigentiam includit. Eſt igitur Deus omnipotens, ita tamen quod ei non attribuuntur actus culpabiles: vt poſſe mentiri, et malum facere: nec actus pœnales, vt poſſe metuere, et dolere: nec actus materiales, ſiue corporales, vt poſſe currere, et ambulare. Eſt etiam Dei potentia ordinata, ita quòd ei non attribuuntur actus inconuenientes, vt poſſe facere maiorem ſe, vel alium Deum æqualem ſibi, vel creaturam infinitam actu. Quia ſicut dicit Anſelmus, quodlibet inconueniens, etiam minimum, eſt impoſſibile apud Deum.

Vbi ſup. c. 7

De appropriatis filio. Sectio V.

FIlio appropriatur veritas, ſpecies, ratio exemplandi, et omnis ſcientia. Hæc autem quattuor dicuntur appropriari filio, non quia fiant propria, cum tribus perſonis ſint communia: ſed quia ducunt in cognitionem Filij perſonæ, quæ eſt a patre, vt Verbum, quod eſt patri æquale, et ideo ſumme pulchrum, in quo omnia præuiſa, et diſpoſita exemplantur, a quo tamquam primo, et ſummo exemplari fluit omne ſcire. Cognoſcit autem Dei ſapientia limpide omnia bona, et mala, et præterita, præſentia, et futura, actualia, et poſſibilia, incomprehenſibilia a nobis, et infinita. Ita tamen quòd in ſe nullo modo diuerſificatur, licet diuerſa vocabula ſortiatur. Nam inquantum ipſa ſapientia Dei eſt cognoſcitiua omnium poſſibilium, dicitur ſcientia, ſiue cognitio. Inquantum eſt cognoſcitiua omnium, quæ fiunt in vniuerſo, dicitur viſio. Inquantum eſt cognoſcitiua omnium, quæ bene fiunt, dicitur approbatio. Inquantum eſt cognoſcitiua omniũ, quæ futura ſunt, dicitur præſcientia, ſiue præuiſio. Inquantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ ab ipſo Deo fienda ſunt, dicitur diſpoſitio. Inquantum eorum, quæ præmianda ſunt, dicitur prædeſtinatio. Inquantum eorum, quæ damnanda ſunt, dicitur reprobatio. Poſſunt autem ad tria reduci vocabula iſta ſeptem, ſcilicet ad notitiam ſimplicis cognitionis, qua cognoſcit Deus bona, et mala, quæ ſunt, fuerunt, et futura ſunt, et quæ poſſunt eſſe, et numquam erunt. Ad notitiam viſionis, qua cognoſcit Deus omnia bona, et mala, quæ ſunt, fuerunt, et futura ſunt. Ad notitiam approbationis, qua cognoſcit Deus, quæ ſunt, fuerunt, et futura ſunt tantum bona.

Vbi ſup. c. 8

Dei ſapientia diuerſimode appellatur.

De appropriatis Spiritui ſancto. Sectio VI.

SPiritui ſancto appropriatur bonitas, vſus, ratio fruendi, et voluntas, ſiue beneuolentia. Hæc autem quattuor appropriantur Spiritui ſancto, nõ quia fiant propria, cum tribus perſonis ſint communia: ſed quia ducunt in cognitionem perſonæ Spirituis ſancti, quæ eſt a Patre, et Filio, vt amor, et donum ſumme proficuum, et communicatiuum, omnis noſtri deſiderij finitiuum, ad quod bonum, tamquam ad finem ſummum, tendit omne velle rationabiliter ordinatum, et inclinatum. Eſt autem voluntas Dei ſic recta, quòd nullo modo poteſt obliquari: ſic efficax, quòd nullo modo poteſt retardari: ſic vnica, quòd tamen quinque ſignis habet ſignificari: quæ hoc verſiculo continentur.

Vbi ſup. c. 6

Voluntas Dei.

Vbi ſup. c. 9

Imperat, et prohibet, permittit, conſulit, implet.

Dicitur autem voluntas Dei ratione regulata, prouidentia: qua omnia, quæ in vniuerſo fiunt, irreprehenſibiliter gubernantur, cum nihil præcipiat, prohibeat, et conſulat, niſi recte: nihil agat, niſi bene: nihil permittat fieri, niſi iuſte. Cum autem voluntas Dei ſit rectiſſima, nullus poteſt eſſe rectus, niſi conformetur ei: et nemo poteſt ei conformari, niſi ſibi ſignis aliquibus innoteſcat, tamquam regula rectitudinis proſequendæ. Eſt autem duplex rectitudo, quædam neceſſitatis, quæ conſiſtit in faciendo bonum, ad quod eſt præceptum: et in declinando malum, propter quod eſt prohibitio: quædam eſt perfectionis in ſupererogando vltra debitum, ad quod eſt conſilium. Eſt etiam voluntas Dei efficaciſſima, ita quòd nullus poteſt aliquid efficere, niſi ipſa coefficiente, et ſic eſt impletio in ſignum voluntatis efficientis. Item nullus poteſt deficere, vel peccare, niſi

Rectitudo duplex.

Digitized by Google

niſi ipſa iuſte, et merito deſerente, et ſic eſt permiſſio, vt ſignum voluntatis diuinæ iuſtitiæ deſerentis.

De quattuor ſimul creatis, et de menſuris durabilium. *Sectio VII.*

POſtquam vidimus de bono increato, quod eſt Deus, videndum eſt de bono creato, quod eſt mundus. Circa productionem autem mundialis machinæ, habemus primo explicare creaturæ ſummitatem. Et ſic dicit Beda: quod quattuor fuerunt primo creata, quæ dicuntur eſſe coæua, vel fuiſſe, ſcilicet natura angelica, cælum empyreum, materia quattuor elementorum, et tempus. Quorum ſufficientia ſic accipitur: Primo debuerunt creari aliqua prima in quolibet genere creaturæ, ſcilicet reſpectu creaturarum ſpiritualium, et corporalium actiuarum, et corporalium paſſiuarum, et etiam reſpectu menſurarū. Reſpectu creaturarum ſpiritualium, primo creata eſt natura angelica: reſpectu creaturarum corporalium actiuarum, eſt primo creatum cælum empyreum, de quo dicit Damaſcenus, quòd eſt continentia omnium corporalium, et ſpiritualium creaturarum: reſpectu creaturarum corporalium paſſiuarum, primo creata eſt materia quattuor elementorum: reſpectu menſurarum primo creatum eſt tempus, quod generaliter accipitur, pro menſura cuiuſlibet durationis habentis initium, ſiue finem habeat, ſiue non.

Damaſc. li. 2. Orth. fid. c. 6.

Tres durationis mēſuræ.

Ad cuius rei notitiam ſciendum, quòd tres ſunt mē ſurabilium, ſiue durabilium menſuræ principales, ſcilicet æternitas, æuiternitas, et tempus proprie dictum. Æternitas eſt diuinarum perſonarum duratio, quæ nō habet principium, neque finem, de qua dicit Boetius: quòd eſt interminabilis vitæ tota ſimul, et perfecta poſſeſſio. Æuiternitas eſt menſura eorum, quæ habēt principium, ſed non finem, ſicut ſunt angeli, animæ, cæleſtis natura, et materia quattuor elementorum. Hæc menſura aliquando dicitur æuū, aliquando æternitas creata. Sed quia æternitas proprie dicitur de diuinis, æuum vero aliquando pro tempore inuenitur: ideo ex his duobus æuiternitas nominatur. Tempus autem proprie dictum eſt menſura eorum, quæ habēt principium atque finem, ſicut ſunt generabilia, atque corruptibilia, quæ ſecundum motum primi mobilis variantur, vſque ad completionem numeri quattuor elementorum. Quarta vero differentia non poteſt eſſe, quæ careat principio, habens finem.

Boet. de cō ſo. philoſ. li. 5. proſa 6.

De veritate exprimenda cum excluſione erroris circa productionem mundi. *Sectio VIII.*

Hæc ſup. par. 2. Breuil. c. 1.

SEcundo habemus errorem extinguere, et exprimere veritatem. Propter quod tenendum eſt, quòd vniuerſitas machinæ mundialis eſt producta in eſſe ex tempore, in quo excluditur error ponentium mundum æternum. Ex nihilo, in quo excluditur error ponentium æternitatem circa materiale principium. Ab vno principio, in quo excluditur error Manichæorum, ponentium pluralitatem principiorum. Solo, et ſummo, in quo excluditur error ponentium Deum produxiſſe inferiores creaturas per miniſterium intelligentiarum. In certo pondere, numero, et menſura: in quo oſtenditur, quòd creatura eſt effectus Trinitatis creantis ſub triplici genere cauſalitatis, ſcilicet efficientis, ratione cuius eſt in creatura vnitas, modus, et menſura: exemplaris, ratione cuius eſt in creatura veritas, ſpecies, et numerus: finalis, ratione cuius in creatura eſt bonitas, ordo, et pondus. Omnis quippe creatura conſtituitur in eſſe, ab efficiente: formatur ad exemplar: ordinatur ad finem: ac per hoc eſt vna, vera, et bona: modificata, ſpecioſa, et ordinata: menſurata, diſcreta, et ponderata. Alijs etiam vocabulis prædictus ternarius nominatur. Ab Auguſtino in libro de anima, et ſpiritu, dicitur eſſentia, ſpecies, et vſus. A Dionyſio: Harmonia, ſpecies, et commenſuratio. Item ab eodem: Subſtantia, virtus, et operatio. Ex vna ergo parte cadunt vnitas, modus, eſſentia, ſubſtantia, menſura, et commenſuratio. Ex vna, veritas, numerus, ſpecies, virtus, et harmonia. Ex vna bonitas, ordo, vſus, pondus, et operatio. De primo autem ternario nota, quòd vnum nominat ens commutabile connumerabile, et hoc propter indiuiſionem ſui in ſe: verum nominat ens cognoſcibile, et hoc habet per indiuiſionem ſui, a propria ſpecie: bonum nominat ens communicabile, et hoc habet per indiuiſionem ſui a propria operatione.

Aug. lib. de hæreſ. ad Quodvult. hæreſ. 46. to. 6. Plato in Timæo. Sap. 11. d

De triplici differentia creaturæ. *Sectio IX.*

TErtio circa productionem mundi, habemus attendere creaturæ triformitatem. Produxit enim Deus trinus, et vnus differentiam triplicem creaturæ. Nam produxit creaturam pure corporalem, vt eſt mundialis machina: creaturam pure ſpiritualem, vt eſt natura angelica: creaturam ex vtraque compoſitā, vt eſt natura humana. Sic enim decuit Deum producere varia, et diuerſa, vt multiplicitas creaturæ faceret ad perfectionem vniuerſi: quæ conſiſtit in amplitudine ambitus, in ſufficientia ordinis, et influentia bonitatis: ex quibus etiam diuina potentia, ſapientia, et bonitas innoteſcit.

Creatura triplex.

Decuit namque Deum ſic res producere, vt eſſent ad manifeſtationem ſuæ potentiæ: quæ quidem apparuit, in productione creaturarum ſumme diſtantium, et earundem coniunctione: vt patet in natura humana, in qua corporeum, et incorporeum vniuntur. Item decuit Deum ſic res producere, vt eſſent in manifeſtationem ſuæ ſapientiæ: quæ maxime ex perfectione ordinis declaratur: qui quidem ordo neceſſario tria requirit, ſcilicet infimum, medium, et ſupremum. Infimum fuit natura corporalis: ſupremum, natura ſpiritualis: medium, natura compoſita ex vtraque. Item decuit Deum ſic res producere, vt eſſent in manifeſtationem ſuæ bonitatis, et beneuolentiæ: quæ maxime conſiſtit in diffuſione, et communicatione in alterum. Sic ergo diuina bonitas communicauit actum nobiliſſimum, qui eſt viuere, et intelligere, vt non tātum daret alij potentiam viuendi, et intelligendi, ſed etiam potentiam ſe communicandi alij: quod factum eſt in homine, in quo ſpiritualis vita et intellectiua perficit corporalem.

Potentia, ſapiētia, et bonitas Dei, in creatione.

De productione machinæ mundialis. *Sectio X.*

DE his tribus differentijs videndum eſt per ordinē, et primo de natura pure corporali, cuiuſmodi eſt machina mundialis, quæ ſex diebus fuit in eſſe producta: ita quod in principio ante omnem diem creauit Deus cælum et terram. Prima vero die formata eſt lux: ſecunda, factum eſt firmamentum in medio aquarum: tertia die, ſeparatæ ſunt aquæ a terra, et congregatæ in vnum locum: quarta die, ornatum eſt cælum luminaribus: quinta die, aer, et aqua ornati ſunt piſcibus, et auibus: ſexta die, ornata eſt terra animalibus, et hominibus: ſeptima die, requieuit Deus a nouarum ſpecierū productione: quoniam omnia fecerat, vel in ſimili, ſicut illa, quæ propagantur: vel in ratione ſeminali, ſicut illa, quæ alijs modis introducuntur in eſſe.

Sup. par. 2. Breuil. c. 2.

Gen. 1.

Et ſic colligitur ex prędictis, quod triplex fuit operatio diuina, in mundi machina producenda, ſcilicet creatio, diſtinctio, et adornatio. Prima operatio appropriatur Patri: ſecunda Filio: tertia Spiritui ſancto. Creatio fuit ex nihilo: ideo fuit in principio ante omnē diem: tamquā rerum omniū, et temporum fundamentū. Diſtinctio vero corporū mundanorū fuit modo triplici: ideo per triduum fuit facta. Ita quòd prima die, fuit facta diſtinctio naturę luminoſę a perſpicua, et opaca, cū lux a tenebris eſt diſtincta. Secūda die, eſt facta diſtinctio

Operatio Dei triplex in producēdo mundo.

Digitized by Google

ctio naturæ perſpicuæ a perſpicua, cum aquæ inferiores a ſuperioribus ſunt diuiſæ. Tertia die facta eſt diſtinctio naturæ perſpicuæ ab opaca, cum diuiſæ ſunt aquæ a terra. Ornatus autẽ, qui diſtinctioni corporum correſpondet, eſt etiã in triduo cõſummatus. Ita quod ornatus naturæ luminoſæ eſt factus quarta die, in formatione ſtellarum, et ſolis, et lunæ. Ornatus naturæ perſpicuę factus eſt quinta die, in qua facti ſunt piſces, et aues, in aquæ et aeris ornamentum. Sexta die eſt factus ornatus naturæ opacæ, quando factæ ſunt beſtiæ de terra, facta ſunt reptilia, facta eſt humana natura, ad conſummationem omnium prædictorum.

De conſiſtentia machinæ corporalis. Sectio XI.

Sup. ibid. c. 3. COnſiſtit autem tota natura corporea, maxime in duobus, ſcilicet in natura elementari, et cæleſti. Cæleſtis diſtinguitur in tres cælos principales, ſcilicet empyreum, chriſtallinum, et firmamentum. In firmamento autem, quod eſt cælum, continentur ſeptem orbes ſeptem planetarum, qui ſunt, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, et Luna. Natura vero elementaris diſtinguitur in quattuor ſphæras, ſcilicet Ignis, Aeris, Aquæ, et Terræ. Et ſic procedendo a ſummo cæli cardine, vſque ad centrum terræ, occurrunt nobis decem orbes cæleſtes, et quattuor ſphæræ elementares: ex quibus tota mundi ſenſibilis machina integratur. Ita quòd cæleſtia, influunt in terreſtria, et elementaria, quantum ad diſtinctiuam ſignificationem temporum, dierum, menſium, et annorum, dicente ſcriptura: Sint in ſigna, et tempora, et dies, et annos. Influunt etiam quantum ad effectiuam productionem rerum generabilium, et corruptibilium, et corporum humanorum. Sic tamen ſunt in ſigna temporum rerum, et operationum per lucem, calorem motum, et virtutem; vt non ſint certa ſigna contingentium futurorum, nec influãt ſuper liberum arbitrium per vim conſtellationum, quam dixerunt aliqui fatum eſſe. Et ſic colligitur ex prædictis, quod Deus ordinate res condidit, quantum ad tempus: ordinate diſpoſuit, quantum ad ſitum: ordinate gubernat, quantum ad influentiam. In ſcriptura ſacra ordinate narrat, quantum ad doctrinæ ſacræ ſufficientiam, quæ in principio ſui inſinuat naturam luminoſam, nomine cæli: naturam opacam, nomine terræ: naturam perſpicuam, nomine aquæ. Inſinuat et beatiſſimam Trinitatem; Patrem, in nomine Dei creantis: Filium, in nomine principij: Spiritum ſanctum, in nomine ſpiritus Dei. Inſinuat etiam nobis appropriata trium perſonarum, ſcilicet omnipotentiam Patris, in producendo: omniſcientiam Filij, in diſtinguendo: beneuolentiã Spiritus ſancti, in influẽdo.

Natura cæleſtis triplex.

Natura elementaris quadruplex

Sup. ibid. c. 4.

Gen. 1. b

De ſufficientia cælorum. Sectio XII.

DE natura cæleſti ſpecialiter eſt videndum. Cælum quidem ſecundum communem acceptionem, nominat naturam perſpicuam contentiuam. Secundum vero propriam acceptionem, nominat naturam perſpicuam contentiuam, nulli contrarietati ſubiectam. Secundum primam acceptionem, ſeptem cæli a Rabano diſtinguuntur, ſcilicet cælum aereum, æthereũ, olympum, igneum, ſidereum, aqueum, empyreum. Quorum ſufficientia ſic ſumitur. Cælum enim natura perſpicua, et contentiua, aut eſt datiua luminis, aut receptiua. Si eſt datiua, aut eſt vniformis non mota, et ſic eſt cælum empyreum: aut multiformis, et mota, et ſic eſt ſidereum: aut vniformis, et mota, et ſic eſt cryſtallinum: quarta differentia non habetur, ſcilicet multiformis, et non mota. Si autem natura perſpicua eſt luminis receptiua, aut eſt receptiua ſeparabiliter, aut inſeparabiliter. Si inſeparabiliter, aut ſecundũ ſuperioris ſuperficiei circulũ, et ſic eſt olympum, quod monti appropinquat olympo: ſi vero ſeparabiliter, aut ſecundum ſuperiorem partem, et ſic eſt æthereum: aut ſecundum inferiorem, et ſic eſt aereum.

Cælorũ numerus diuerſimode cõputatur.

Si autem dicatur cælum natura perſpicua contentiua nulli contraria, ſic a quibuſdam octo orbes diſtinguuntur, ſcilicet ſeptem planetarum cum octaua ſphæra. A quibuſdam amplius eruditis, nouem. Ab alijs vero vlterius illuſtratis, decem. Horum autem ſufficientia ſic poteſt accipi. Diſtinctio enim cælorum, aut eſt per primam diuerſitatem formarum, aut eſt per diſpoſitiones motuum, et luminarium contentorum. Si per diuerſitatem formarum, ſic diſtinguuntur tres cæli: aut enim in cælo viget natura perfectæ luminoſitatis, et ſic eſt habile ad ſtatum gloriæ, et quietum, ſic eſt empyreum: aut viget in eo natura perfectæ perſpicacitatis, et effectiuæ frigiditatis, et ſic eſt aqueum, ſiue cryſtallinum, quod facit ad conſeruationem rerũ corruptibilium, ideo eſt habile ad motum: aut viget in eo natura perfectæ perſpicuitatis ſimul, et luminoſitatis, et effectiuæ caliditatis, et ſic eſt ſidereum, quòd facit tranſmutationem inferiorum: ideo eſt multiforme habile ad motum. Si vero cæli penes contenta luminaria diſtinguuntur, ſic eſt orbium diſtinctio attendenda: aut enim orbis continet ſiderum multitudinem, et ſic eſt cælum ſidereum, ſiue ſtellatum: aut continet vnitatem, et ſic ſeptem planetæ ſeptem orbibus ſunt diſtincti, quibus regitur vniuerſitas temporum, dierum ſeptenario diſpenſata.

De quattuor attributis angelis, cum conditione ſui. Sectio XIII.

DE natura pure ſpirituali cuiuſmodi eſt angelica, ſex per ordinem ſunt videnda, ſcilicet conditio angelorum omnium, præuaricatio malignorum dæmonum, confirmatio beatorum ſpirituum, diffinitio aliquorum nominum communium, non omnium, diuiſio hierarchiarum diuerſorum ſtatuum, cuſtoditio commiſſorum hominum. De conditione ſupernorum ſpirituum eſt tenendũ, quod angelis a primordio ſuæ conditionis ſunt quattuor attributa, ſcilicet ſimplicitas eſſentiæ: diſtinctio perſonalis propter rationem naturaliter inſitam: memoria, intelligentia, et voluntas: et libertas arbitrij ad eligendum bonum, et reſpuendũ malum. Hæc autem quattuor principalia attributa, alia quattuor comitantur, ſcilicet virtuoſitas in operando, officioſitas in miniſtrando, perſpicacitas in cognoſcendo, et immutabilitas in eligendo. Immutabilitas, inquam, poſt electionem, ſiue in bono, ſiue in malo. Subſtantia quippe ſpiritualis, et incorporea, ſimplex, et omni carens diuiſione quantitatis, cuiuſmodi eſt natura angelica, hoc ipſo, quòd eſt ſimplex, eſt virtuoſa in operando: hoc ipſo, quòd eſt virtuoſa, et perſonaliter diſcreta, competit ei diſtinctio officij in miniſtrando: hoc ipſo, quòd eſt ſimplex, et virtuoſa, competit ei perſpicacitas in diſcernendo: hoc ipſo, quòd eſt perſpicax, et ſimplex, et habens intellectum deiformem, habet poſt electionem ſtabilitatem in electo, ſiue bonum fuerit, ſiue malum. Sufficiẽtia horum quattuor ſic accipitur. Angelus poteſt conſiderari quadrupliciter, ſcilicet in ſe, et ſic eſt eſſentiæ ſimplicitas: ad alterum angelum, et ſic eſt diſtinctio perſonalis: ad Deum, et ſic eſt memoria intelligentia, et voluntas: in quibus conſiſtit ratio imaginis: ad ea, quæ eius regimini ſunt ſubiecta, et ſic eſt libertas liberi arbitrij.

De præuaricatione ſpirituum malignorum. Sect. XIIII.

DE præuaricatione damnatorum ſpirituũ eſt tenendũ, quòd Lucifer primus inter angelos præſumens de bono priuato, appetijt priuatã excellentiam, volens alijs ſuperferri: ideo cum omnibus adhærentibus ſibi, perdidit locum ſummum, ſcilicet cælum empyreum, deſcendẽs in locum imum, ſcilicet caliginoſum aerem, vel infernũ. Cecidit autem in culpam per liberũ arbitrium,

Digitized by Google

Status, et volũtas diaboli post casum.

trium, lapsus vero in pœnam per diuinũ iudicium. Cadens autem factus est immutabilis per ruinam: ideo statim fuit obstinatus in malo, excæcatus a vero, deordinatus in operatione, infirmatus in virtute. Voluntas diaboli obstinata habet deformitatem, in qua est continuatio, naturæ variatio, decisio siue minoratio ratione primæ maculæ, a cuius adhæsione nullatenus separatur. Habet pronitatem, in qua est continuatio, quantum ad actum peccandi: tamen interuenit variatio, quantum ad genus peccati. Ratio vero in diabolo est excæcata. Prædicit aliquando futura, quod dicit Augustinus fieri quattuor modis, scilicet sensus vel ingenij acrimonia: longa temporum experientia: doloſa cautela, quia proponit aliquando facere, quæ prædicit: aliena doctrina, cum ab angelis aliquid didicit, iusto Dei iudicio permittente.

Aug. lib. de diui. dæmon. c. 3. et 8. tom. 3. et ex li. de spiri. et ani. c. 28. ibid.

Cur ministerium diaboli hominibus interdictum.

Ministerialis diaboli operatio est hominibus interdicta, tum propter peccatum infidelitatis, ne attribuatur diabolo, quod est Dei: tum propter peccatum idolatriæ, quia desiderat diabolus aliquid sibi immolari: tum propter peccatum inobedientiæ, quia voluntarium commercium cũ diabolo præciso, tam a Deo, quàm ab Ecclesia prohibetur. Virtus diaboli peccati merito coartata, quando permittitur, vertitur ad miracula facienda, propter transmutationes repentinas circa corporeas creaturas. Possunt discerni diaboli miracula a miraculis Dei veris, quattuor modis, scilicet ex parte principalis agentis: nam in miraculis Dei operatur virtus potentiæ infinitæ, in miraculis diaboli virtus creaturæ. Ex parte ministri, quia miracula Dei fiunt per publicam iustitiam, scilicet per fidem iustificantem, quæ publice prædicatur, vel signa publicæ iustitiæ, vt in peccatoribus, qui per fidem aliquando sunt miracula operati: miracula diaboli fiunt per priuatos contractus, et arcana quædam: quia sic inuentores artis magicæ cum dæmonibus pepigerunt. Ex parte finis, quia miracula Dei fiunt ad hominum vtilitatem, et Dei gloriam: miracula dæmonum, et magorum ad deceptionem, et fraudem. Ex parte facti, quia miracula Dei sunt excellentia vt suscitare mortuos, illuminare cæcos, et similia: miracula diaboli sunt vilia, vt facere muscas, bufones, et serpentes.

Discretio miraculorum.

De confirmatione spirituum bonorum. Sectio XV.

SEquitur videre de confirmatione spirituum beatorum, de quibus tenendum est, quod alijs apostatantibus, ipsi immobiliter Domino adhæserunt. Ita quod alijs per malitiam irreuocabiliter obstinatis, ipsi sunt per gratiam, et gloriam in voluntate perfecte confirmati. Simul enim tempore non natura, gratiam et gloriam conuersionis, et adhæsionis ad Deum merito perceperunt: ratione cuius fuerunt quantum ad voluntatem stabiles, et felices. In ratione sunt perfecte illuminati, secundum cognitionem matutinam, et vespertinam. Lux quippe diuina angelum illuminans ad cognitionem Dei, angelum facit lucem. Cognitio autem Dei in se dicitur dies: quia pure est lux tamquam cognitio, et ratio cognoscendi. Lux autem angelica diuinitus illustrata, habet cognoscere creaturam: quæ respectu Dei tenebra reputatur: ideo eius cognitio dicitur vespertina, prout cognoscitur in seipsa: dicitur matutina, prout ex illa cognitione consurgit mens angelica in laudem Dei, cognitionem illam referens ad cognitionem, quam habet in verbo, et virtute. In virtute sunt perfecte fortificati, siue in operando, siue in exequendo: et hoc siue assumpto corpore, siue etiam non assumpto corpore. In operatione sunt perfecte ordinati, siue contemplatiua, siue administratiua. Duplex est enim vis angelica: contemplatiua, qua contemplantur Deum: et negotiatiua, siue administratiua, qua negotiantur circa salutem hominum. Non possunt autem deordinari ascendendo ad contemplationem Dei, nec descendendo in administrando homini: quia quocunque mittuntur, semper currunt, et militant intra Deum.

Angelorũ vis duplex.

De diffinitionibus angeli, ordinis, et hierarchiæ. Sectio XVI.

SEquitur videre de diffinitionibus trium vocabulorum, quæ faciunt ad noritiam angelorum, quæ sunt angelus, ordo, hierarchia. Ex multis nempe angelis ordo consurgit. Ex pluribus ordinibus saltem tribus constituitur angelica hierarchia. Angelus diffinitur a Damasceno sic: Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, secundum gratiam, non naturam immortalitatem suscipiens. Ordo sic diffinitur a Gregorio: Est multitudo cælestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur, sicut et in naturalium datorum munere conueniunt. Triplex autem inuenitur diffinitio hierarchiæ, secundum quod triplex est differentia hierarchiç, scilicet diuina, angelica, et ecclesiastica. Diuina sic diffinitur a Dionysio: Hierarchia est diuina pulchritudo, vt simpla, vt optima, vt consummatiua. Angelica sic diffinitur ab eodem: Hierarchia est ordo diuinus, scientia, et actio, deiforme quantum possibile est similans, et ad inditas ei diuinitus illuminationes, proportionabiliter in Dei similitudinem ascendens. Ecclesiastica magistraliter sic diffinitur: Hierarchia est rerum sacrarum, et rationabilium, ordinata potestas, debitum in subditis obtinens principatum. Hæc autem diffinitio potest etiã conuenire angelicæ hierarchiæ.

Damasc. orth. fid. li. 2. c. 3.

Est Mag. in 2. dist. 9. § considerandũ colligitur ex Greg. ho. 34. in Euang.

Dionys. de caelest. Hierarch. c. 3.

A Damasceno diffinitur Angelus quantum ad substantiam cum dicit: Angelus est substantia incorporea: quantum ad virtutem, cum dicit: Intellectualis, semper mobilis arbitrio libera. Vbi tangitur triplex virtus angelica, scilicet cognitiua, cum dicit: Intellectualis: operatiua, cum dicit: Semper mobilis, quia infatigabiliter operatur: imperatiua, cum dicit: Arbitrio libera. Operatio tangitur, cum dicitur, Deo seruiens: duratio, cum dicitur, gratia non natura immortalitatem suscipiens. Ordo notificatur quantum ad fundamentum cum dicitur: Ordo est cælestium spirituum multitudo: et quantum ad complementum cum dicitur: Qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur: et quantum ad dispositionem, quæ inter hæc medium tenet locum, cum dicitur: Sicut in naturalium donorum participatione conueniunt. Diffinitio angelicæ hierarchiæ notificat ipsam egredientẽ a Deo per modum imaginis, cum dicit: Hierarchia est ordo diuinus, scientia, et actio. Vt ordo, ideſt ordinata potestas respondeat patri: scientia filio: actio, Spiritui sancto, secundum memoriam, intelligentiã, et voluntatem. Secundo describitur, vt egrediens per modum similitudinis, cum dicitur: Deiforme quantum possibile est similans, quantum ad habitum: et ad inditas Dei diuinitus illuminationes, proportionabiliter in Dei similitudinem ascendens, quantum ad actum. In diffinitione hierarchiæ increatæ, ostenditur esse vnitas in trinitate, cum dicitur: Diuina pulchritudo. Pulchritudo enim ex pluralitate, et æqualitate constat. Vt autem ostendatur, quod pluralitas non præiudicat vnitati, dicitur: Vt simpla: quod vnitas pluralitati, dicitur: Vt optima: quod vnitas spectat ad perfectionem pluralitatis, et econuerso subiungitur: Vt consummatiua.

Damasc. loco init. Sectio. cit.

De triplici diuisione hierarchiæ. Sectio XVII.

SEquitur videre de tribus diuisionibus hierarchiæ. Prima hæc est. Hierarchiarum alia supercælestis, ideſt diuina: alia cælestis, ideſt angelica: alia subcælestis, ideſt ecclesiastica, vel humana. Omissa ecclesiastica,

siastica, et diuina, subdiuiditur secunda diuisione angelica hierarchia, in supremam, mediam, et infimam: siue per alia vocabula, in epiphaniam, hyperphaniam, et hypophaniam. Epiphania est incalescentis actionis incendio, altioris intellectus fastigio iudicijq. libera resultatio distributa. Hyperphania est, diuina illuminatio sui particeps interscalari reuerentia insigniens vsum edocens dominandi, arcensq. contrariũ. Hypophania est diuinum participium legibus naturę occurrens, arcana referans pro capacitate discreta. Tertia diuisio est hæc. In suprema hierarchia, quæ dicitur epiphania, sunt seraphin, cherubin, et throni. In media, siue hyperphania, sunt dominationes virtutes, et potestates. In infima, siue hypophania, sunt principatus, angeli, et archangeli.

Angelorum mutua actio.

Aguntur quidem, et agunt angeli, secundum ordinem hierarchicum in eis initiatum, per naturam: consummatum, per gloriam, quæ in eis stabiliuit liberi arbitrij vertibilitatem, illustrauit perspicacitatem, roborauit virtuositatem, et ordinauit officiositatem. Perspicacitas rationis in contemplando, aut respicit bonitatem desiderandam, sic sunt seraphin: aut veritatem intelligendam, sic sunt cherubin: aut maiestatem venerandam, sic sunt throni. Ad thronos spectat reuerentia: ad cherubin sapientia: ad seraphin benevolentia. Ad perfectam virtuositatem spectat virtus imperatiua, quæ est in dominationibus: virtus executiua, quæ est in virtutibus: virtus expeditiua, quæ est in potestatibus, quarum est arcere contrarias potestates. Ad perfectam officiositatem spectat regere, quod faciunt principatus: dirigere, quod faciunt archangeli, reuelare, quod faciunt angeli.

De custodia hominum per Angelos. Sectio XVIII.

Huius sectionis doctrina fere omnis est ex Greg. hom. 34. in Euang.

IAm sexto, et vltimo, circa naturam angelicam, de custodia hominum suo regimini commissorum, est videndum. Ad cuius notitiam est notandum, quòd angeli habent ab hominibus defectum quadruplicem releuare, scilicet pronitatem ad malum, difficultatem ad bonum, longinquitatem a Domino, et tepiditatem a mente. Ad quæ quattuor designanda, quattuor nomina angelorum, et non plura, sunt in scriptura hominibus reuelata, scilicet Raphael, qui interpretatur medicina Dei, siue sanans Dominus. Hic est missus curare Tobiam a cæcitate oculorum, et Saram ab improperio de occisione virorum. Et hoc contra duo, quæ ex originali contraximus, quæ sunt ignorantia rerum agendarum, et concupiscentia noxiarum: per quæ duo reddimur ad malum labiles. Item Gabriel, qui interpretatur fortitudo Dei, qua fortificamur, et confortamur, ad obseruantiam præceptorum Dei, et adimpletionem consiliorum. In signum primi, missus est annunciare ortum Præcursoris de coniugatis. In signum secundi, missus est annunciare ortum Saluatoris de Virgine. Per Ioannis exemplum, reddimur fortes ad expugnandum malum: per Christi beneficium, et exemplum, reddimur dispositi et faciles ad bonum. Item Michael, qui interpretatur quis vt Deus, qui dicitur animas in cælo Domino præsentare: propter quas de manu diaboli eruendas, commisit prælium cum dracone. Huius duas sollemnitates sollemniter celebramus, scilicet apparitionis, et dedicationis. In signum, quod ipse pro nobis est, dum viuimus in hoc sæculo, et dum educimur de exilio.

Raphael. *Tob. 12. c*

Gabriel. *Luc. 1. a* *Ibid. c*

Michael. *Apoc. 12. b*

Vriel. *4. Esdr. 4. a*

Item Vriel, qui interpretatur lucens Deo, siue apparens Deo, vel ignis Dei, aũt incendium Dei: quæ duplex interpretatio innuit, quod per eius ministeriũ illustramur in veritate, et inflammamur in charitate. Mittuntur enim Angeli, ad illuminandum nostrum intellectum, et inflammandum nostrum affectum, et si non effectiue, saltem dispositiue. De hoc nomine Vriel, legitur in tertio Esdræ, quia missus est iste angelus ad consolationem populi Dei, qui ab alienigenis premebatur.

Angelorũ actus circa hominem.

Habent etiam angeli circa hominem actum triplicem frequentare, scilicet purgare, illuminare, perficere. Primus actus ordinatur ad amotionem impedimentorum: secundus actus ad cognitionem verorum: tertius ad dilectionem bonorum. Habent tertio in hominibus effectum duplicem procreare: vnum scilicet respectu boni, vel conseruandi, vel acquirendi, vel augmentandi: alium respectu mali, vel deserendi, vel vitandi, vel minuendi. Habent nihilominus omnes propter ministerium humani generis militare. Quidam enim mittuntur ad nos missione exteriori: quidam mittuntur ad angelos propter nos, missione interiori, sicut illa superna agmina, quæ præeminent, quæ vsum exterioris officij numquam habent, tamen ad nos, vel propter nos mittuntur, secundum quod dicit Apostolus: quod omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Habent quoque angeli, ad custodiam hominum deputati, ab infusione animæ vsque ad egressionem de corpore, conatum diaboli contra hominem refrenare. Vnde dicit Beatus Hieronymus: * Magna dignitas animarũ, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiã sui angelum delegatum. Et beatus Gregorius dicit, quòd vnusquisque habet vnum bonum Angelum sibi ad custodiam, et vnum malum ad exercitium deputatum.

* *Hieron. cõment. in Mat. c. 18. to. 6.* *Greg. lib. 2 Mor. c. 2 51. et 16. c.*

De diffinitionibus animæ. Sectio XIX.

REstat videre de tertia differentia creaturæ, quæ composita est ex spirituali, et corporali, cuiusmodi est humana. Et primo, quantum ad animam: secundo quantum ad corpus: tertio quantum ad coniunctum. De anima humana duo sunt principaliter videnda, scilicet diffinitio, et potentiarum diuisio.

Anima septem diffinitionibus diffinitur. Prima est in libro de motu cordis. Anima est substantia incorporea, intellectualis, illuminationum, quæ sunt a prima, et vltima relatione perceptiua. Secunda est Remigij. Anima est substantia incorporea, regens corpus. Tertia est Aristot. in libro de anima. Anima est actus primus corporis organici physici, potentia vitam habentis. Quarta est Augustini. Anima est similitudo omnium. Quinta est similiter Augustini. Anima est substantia quædam rationis particeps, regendo corpori accommodata. Sexta sumitur ex Genesi. Anima est deiforme spiraculum vitæ. Septima est Senecæ. Anima est spiritus intellectualis, in se, et in corpore ad beatitudinem ordinatus. Per primam diffinitionem, notificatur anima rationalis, prout est spiritus: per secundam, et tertiam, prout est anima. Copulatur enim anima, et vnitur corpori, vt motor mobili, et sic est secunda: et ut perfectio perfectibili, et sic est tertia. Per alias vero quattuor, quæ sequuntur, diffinitur vt anima, et spiritus: ita quod quarta est per comparationem ad creaturas generaliter: quinta, per comparationẽ ad corpus, quod perficit: sexta, per comparationem ad Deum, tamquam ad suam causam efficientem: septima, per comparationem ad Deum, vt finem vltimum; citra quem non potest rationalis anima quietari.

Aristot. de Ani. lib. 2. tex. 5. *Aug. lib. de spir. et ani. c. 6. to. 3.* *Ibid. c. 2.* *Gen. 1.*

De diuisione potentiarum animæ; secundum magistros in quinque membra. Sectio XX.

SEquitur videre diuisionem potentiarum animæ. Ad quarum notitiam habendam, quadruplex est diuisio percurrenda. Vna diuisio secundum magistros est in quinque membra, scilicet in sensualitatem, sensum, imaginationem, rationem, et intellectum. Sensualitas secundum magistros, est illa potentia, quæ sensifi-

Sẽsualitas.

Digitized by Google

Senſus. ſenſificat corpus et mouet, et appetit ea, quæ ſunt delectabilia corpori, et refugit nociua. Senſus eſt illa vis animæ, qua homo cognoſcit res corporales præſentes. Imaginatio eſt illa vis animæ, quæ intuetur res corporales abſentes. Ratio eſt illa vis animæ, qua anima inter bonum et malum, inter verum et falſum diſcernit infra ſe, Intellectus eſt illa vis animæ, qua anima apprehendit res immateriales, et intelligibiles, vt animam, angelum, et Deum.

Imaginatio

Ratio.

Intellectus

Iſtorum quinque membrorum ſufficientia, ſic poteſt ſumi: Anima eſt quaſi duo, ſicut dicit Auguſtinus. Eſt anima, et ſpiritus. Anima, inquantum corpus perficit et viuificat: ſpiritus, inquantum ſine corpore conſideratur, et ſeparata perdurat. Secundum vero, quod eſt anima, comparatur ad corpus, et corpus ad animam: et ſic congruit anima corpori, et aptatur ei, vt influat ei vitam, et ſenſum. Et hæc potentia animæ dicitur ſenſualitas. Congruit etiam corpus animæ et aptatur ei, vt per corpus perficiatur quantum ad vitam inferiorem. Et hæc potentia dicitur ſenſus. Senſus autem eſt duplex, ſcilicet interior, qui dicitur imaginatio, et exterior, qui communiter dicitur ſenſus: vt viſus, qui fit per oculum, et auditus per aurem, et ſic de alijs. Ipſa vero anima, inquantum ſpiritus, dicitur duplicem habere aſpectum. Vnum reſpectu inferiorum, et vnum reſpectu ſuperiorum, ſecundum, quod dicit Auguſtinus, quòd anima duas habet partes, ſcilicet vnam ad ſuperiora reſpicientem et aliam ad inferiora. Inferiorem magiſtri appellant rationem, ſuperiorem vero intellectum.

Aug. li. de ſpir. et ani. c.9. to.3.

Ibid. c.11.

De diuiſione potentiarum ſecundum naturales in tria membra. Sectio XXI.

SEcunda vero diuiſio ſecundum naturales, eſt in tria membra. Secundum enim quòd anima comparatur ad actus, tres ſunt animæ potentiæ, ad actum triplicem ordinatæ. Tres quidem ſunt actus animæ primi, ſcilicet vegetare, ſentire, et ratiocinari. Et ſecundum hoc diſtinguitur triplex animæ potentia, ſcilicet vegetabilis, ſenſibilis, et rationalis. Nota tamen quod vegetabilis eſt anima in plantis. Senſibilis eſt anima in brutis. Rationalis eſt anima in hominibus. In homine autem non ſunt tres animæ, ſed tres potentiæ ſunt dicendæ in anima. Vegetabilis appetit eſſe, ſenſibilis bene eſſe, rationalis optime eſſe. Vegetabilis ſubdiuiditur in generatiuam et nutritiuam. Generatiua eſt ad conſeruationem eſſe vniuerſalis, ſcilicet ſpeciei. Nutritiua eſt ad conſeruationem eſſe ſingularis, ſcilicet indiuidui. Nutritiuæ duplex eſt actus, ſcilicet nutrire, et iſte actus ſemper eſt neceſſarius: augmentare, et iſte ſolum eſt neceſſarius vſque ad rei completionem. Vnde nutriuntur ſemper animalia, non autem ſemper augmentantur. Vis ſenſibilis diuiditur in apprehenſiuam, et motiuam. Apprehenſiua, diuiditur in ſenſum particularem, et ſenſum communem: ſiue in ſenſum exteriorem, et interiorem. Senſus particularis ſiue exterior, diuiditur in quinque ſenſus, ſcilicet viſum, auditum, guſtum, odoratum, et tactum.

In homine vna tantum anima.

Circa iſtos quinque ſenſus, tria neceſſario requiruntur, ſcilicet bonitas organi, diſpoſitio medij, et præſentia obiecti. Organum viſus, ſunt pupillæ oculorum: organum odoratus, ſunt nares: organum auditus, ſunt aures: organum guſtus, lingua et palatum: organum tactus, ſunt nerui totius corporis. Iſta organa deſcendunt ab interiori parte cerebri: In qua quidem eſt neruus, qui dicitur opticus, et deſcendit ad pupillas, et ramificatur in duas partes: alius deſcendit ad nares: alius ad aures: quidam alius ad linguam, et palatum: quidam multipliciter ramificatus eſt organum tactus in toto corpore. Obiecta vero ſenſuum ſunt hæc: obiectum viſus eſt color, et eius differentiæ: obiectum odoratus eſt odor et eius differentiæ: obiectum guſtus eſt ſapor, et eius differentiæ: obiectum auditus eſt ſonus, et eius differentiæ: obiectum tactus ſunt elementares qualitates, vt calidum, humidum, frigidum, ſiccum, rarum, et denſum, leue, et graue, aſperum, et lene. Media ſenſuum ſunt hæc: aer, et aqua, et quodlibet corpus diaphanum, et tranſparens. Illuminatum eſt medium in viſu: aer exterior, et interior eſt medium in auditu: auris enim concaua, in concauitate habet aerem intrinſecum ſibi connaturalem. Vapor per aerem delatus eſt medium in odoratu: res enim odorifera quaſi fumum ſenſibilem euaporat, ex quo immutatur aer deferens odoratui odoratum. Humor ſaliualis eſt medium in guſtu. Caro eſt medium in tactu.

Tria in ſenſu requiſita.

Interior ſenſus diuiditur in tres partes, ſecundum tres partes cerebri, quæ ſunt, anterior, in qua eſt imaginatio: media, in qua eſt æſtimatiua: poſtrema, in qua eſt memoria. Imaginatio aliquando dicitur ſenſus communis, aliquando imaginatio, aliquando phantaſia. Senſus communis dicitur inquantum ibi concurrunt ſenſus particulares quinque, tamquam lineæ ad centrum, ibiq. ligantur. Imaginatio dicitur, inquantum repræſentat formas prius receptas a particularibus ſenſibus, quamuis abſentes. Phantaſia, inquantum poteſt componere formas nouas ſecundum ſimilitudines eorum, quæ percepit per ſenſus particulares. Æſtimatiua eſt illa vis, ſecundum quam dicimus ſagacitatem, vel prudentiam in brutis: vt in vulpe, ſiue in alijs, in appetendis delectationibus et refugiendis nociuis. Memoria eſt vis illa, quæ conſeruat, ſiue retinet formas ſenſibilium ſpecierum. Vis ſenſibilis motiua eſt motiuum ſecundum motum mouens vniuerſaliter membra corporis, vt caput, brachia, et armos. Motiua pedum dicitur greſſibilis, quia ſecundum eam mouetur animal motu progreſſiuo. Vis rationis diuiditur in intellectum ſpeculatiuum, qui exercetur in contemplatione veri: et practicum, qui in operatione boni. Secundum hanc duplicem radicem intellectuum, dicuntur vita actiua, et contemplatiua.

Senſus interior.

De diuiſione potentiarum ſecundum naturales, et theologos. Sectio XXII.

TErtia diuiſio ſecundum theologos et naturales eſt hæc: Potentiarum alia corporalis, ideſt corporis regitiua: alia ſpiritualis. Corporis regitiua diſtinguitur in animalem, vitalem, et naturalem. Secundum has vires anima regit corpus. Vis animalis ſecundum medicos eſt in cerebro, vitalis in corde, naturalis in epate. Vis animalis diuiditur in cognitiuam, et motiuam. De cognitiua dictum eſt ſupra. Motiua diuiditur in iraſcibilem, et concupiſcibilem. Motus enim animalis aut eſt a malo nociuo, et dicitur motus fugę, qui eſt ab iraſcibili. Aut eſt ad bonum delectabile, et talis motus eſt a concupiſcibili. Vis vitalis, eſt vis motiua aeris in corpore animalis, per arterias, vnde eſt pulſus. Tanti enim caloris eſt cor, quod niſi refrigeraretur aere attracto per inſpirationem, et emiſſo per reſpirationem, animal morereretur. Hæc eadem vis eſt motiua ad vocem formandam, eo modo, quo formatur vox irrationalis, vt vox auium, et animalium. Vis naturalis comprehendit nutritiuam, et generatiuam. Sed nutritiua eſt ad conſeruationem naturæ ſingularis: generatiua eſt ad conſeruationem naturæ vniuerſalis. Nutritiuæ virtuti aliæ quattuor deſeruiunt, ſcilicet appetitiua, quæ appetit nutrimentum: digeſtiua, quæ ſeparat conueniens, et non conueniens in alimento: retentiua, quæ tranſmittit ad ſingulas partes corporis, quod conueniens eſt in nutrimento, vt facta deperditio reſtauretur: expulſiua, quæ expellit, quod in nutrimento fuit inconueniens, et nociuum.

Vis animalis.

Vis vitalis.

Vis naturalis.

Spiritualis autē ideſt ſpiritus regitiua, diuiditur aliquando ſecūdum naturam intellectiuam, et affectiuā. Aliquando

Vis ſpiritua lis.

Digitized by Google

Aliquando ſecundum officia, vt cum diuiditur ratio in ſuperiorem, et inferiorem. Aliquando ſecundum ſtatus, vt cum diuiditur, in intellectum ſpeculatiuum, et practicum: Speculatiuus intellectus, extenſione fit practicus, dum coniungitur voluntati, et operi. Aliquando ſecundum aſpectus, vt cum diuiditur cognitiua in rationem, quæ aſpicit ad inferius, et intellectum, qui aſpicit ad par, et intelligentiam, quæ aſpicit ad ſuperius. Aliquando ſecundum actus, vt cum fit diuiſio in inuentiuam, et dijudicatiuam. Inuenire enim et iudicare, ſunt actus potentiæ cognitiuæ ad inuicem ordinati. Aliquando ſecundum differentias, vt cum diuiditur intellectus, in agentem, et poſſibilem: nam prima differentia intellectus vtitur anima ad abſtrahendum, ſecunda vero ad recipiendum. Aliquando ſecundum diuerſos modos mouendi, et ſic eſt diuiſio voluntatis, ſiue appetitus, in naturalem, et deliberatiuam. Prima eſt diuiſio principalis in intellectum, et affectum, ſiue cognitiuam, et affectiuam, ſiue in rationem, et voluntatem.

Ariſt. 3. de ani. tex. 49

Voluntas.

Anſel. Dia log. de lib. arb. c. 7.

Aug. li. 21. ſent. ſent. 14. tom. 4. et lib. de duab. ani. c. 10. to. 6. Damaſ. Or tho. fid. lib. 2. c. 22.

Voluntas dicitur potentia, et ſic diffinitur ab Anſelmo: Voluntas eſt inſtrumentum per ſeipſum mouens. Dicitur actus ſiue motus potentiæ, et ſic diffinitur ab Auguſtino: Voluntas eſt animi motus, cogente nullo ad aliquid admittendum, vel non admittendum, vel adipiſcendum, vel non adipiſcendum. Dicitur etiam volitum, vt cum dicit aliquis, hæc eſt mea voluntas. Sex ſunt actus ad voluntatem liberam pertinentes ſecundum Damaſcenum, ſcilicet conſilium, iudicium, ſententia, electio, operatio, et vſus. Liberum arbitrium vult, ecce voluntas: inquirit et ſcrutatur, ecce conſilium: iudicat, ecce iudicium: diſponit, ecce ſententia: eligit, ecce electio, quæ eſt duobus placentibus alterum præoptare: impetum facit, ecce operatio: agit, ecce vſus.

Ratio.

Aug. lib. de ſpi. et ani. c. 1. to. 3.

Ibid. c. 11.

Ratio autẽ habet quinque actus, duos per quos dirigitur in finem veri, quorum vnus precedit cognoſcere et dicitur ratiocinatio, quæ ſic ab Auguſtino diffinitur: Ratiocinatio eſt rationis inquiſitio. Huic ratiocinationi eſt inſitum ingenium, quod diffinitur ab Auguſtino: Ingenium eſt illa vis animæ, ſiue intentio, qua ſe extendit anima, et exercet ad incognitorum cognitionem. Alius actus eſt ipſum cognoſcere, quod eſt aſpectus veri. Et ſecundum hoc diffinitur ratio ab

Ibid. c. 1.

Auguſtino: Ratio eſt animi aſpectus, quo per ſeipſum verum intuetur. Habet etiam ratio tres actus, per quos dirigitur in finem boni. Primus eſt boni et mali diſcretio, ſiue boni et melioris: ſecundus eſt, diſcretione facta, boni ſiue melioris electio: tertius eſt

Ibid. c. 11.

dilectio. De his tribus dicit Auguſtinus: Ratio eſt animæ aſpectus, quo bonum et malum diſcernit, virtutes eligit, Deum diligit.

De diuiſione potentiarum, ſecundum Auguſtinum. Sectio XXIII.

Ibid. c. 4.

QVarta diuiſio potentiarum, ponitur ab Auguſtino in libro de Spiritu, et anima, quæ facit ad maiorem euidentiam prędictorum. Diſtinguit autem vires animæ, in rationalem, concupiſcibilem, et iraſcibililem.

Tres vires animę.

Per rationalem, eſt anima habilis ad cognoſcendum aliquid infra ſe, et ſupra ſe, in ſe, et iuxta ſe. Cognoſcit ſiquidem Deum ſupra ſe, ſe in ſe, angelum iuxta ſe, et quidquid cæli continetur ambitu, infra ſe. Per concupiſcibilem, et iraſcibilem habilis eſt affici ad aliquid appetendum, vel fugiendum, amandum vel obediendum. De rationalitate omnis ſenſus animæ naſcitur: de concupiſcibilitate omnis affectus. Affectus quadripertitus eſſe dinoſcitur, dum de eo, quod amamus, iam gaudemus, vel gaudendum ſperamus: vel cum de eo, quod odimus, iam dolemus, vel dolendum metuimus. Vnde de concupiſcibilitate gaudium, et ſpes: de iraſcibilitate, dolor et metus oriuntur. Qui quidem quattuor affectus animæ omnium ſunt vitiorum, atque virtutum, quaſi quædam principia, et communis materia. Affectus quidem omni operi nomen imponit. Notandum vero, quòd ſenſus animæ virtutes apprehenſiuæ vocantur, ſiue cognitiuæ, quæ a rationabilitate oriuntur. Quinque autem ſunt progreſſus ad ſapientiam: ſenſus imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia. Senſus eſt ea vis animæ, quæ rerum corporearum corporeas recipit formas, ſed præſentes. Imaginatio eſt ea vis animæ, quæ rerum corporearum corporeas recipit formas, ſed abſentes. Senſus namque formas accipit in materia, imaginatio extra materiam. Et ea vis exterius formata, ſenſus dicitur, et eadem vſque ad intimum traducta, vocatur imaginatio, quæ de ſenſu oritur. Ratio eſt ea vis animæ, quæ rerum corporearum formas, naturas, differentias, propria, et accidentia omnia percipit incorporea, ſed non extra corpora, niſi ratione exiſtentia. Abſtrahit enim incorporibus, quæ fundantur a corporibus, non actione, ſed conſideratione. Intellectus eſt ea vis animæ, quæ inuiſibilia percipit, vt angelos dæmones, animas, et omnem ſpiritum creatum. Intelligentia eſt ea vis animæ, quæ immediate ſupponitur Deo. Cernit quidem ipſum ſummum verum, et vere immutabile. Sic ergo anima ſenſu percipit corporea: imaginatione, corporum ſimilitudines: ratione, corporum naturas: intellectu, ſpiritum creatum: intelligentia, ſpiritum increatum. Ad imaginationem, quæ dicitur ſenſus communis, et etiam phantaſia, pertinent ea, quæ vident in ſomnis dormientes: de quibus dicit Auguſtinus, quòd omnium, quæ ſibi videntur videre dormientes, quinque ſunt genera, ſcilicet oraculum, viſio, ſomnium, inſomnium, et phantaſma. Oraculum eſt, cum in ſomnis parens, vel aliqua grauis perſona, ſeu ſacerdos, vel etiam Deus aliquid euenturum aperte, vel non euenturum, faciendum, vel vitandum denunciat. Viſio eſt, cum id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat, euenit. Somnium eſt figuris tectum, et ſine interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium eſt, quando id, quod vigilantem fatigauerat, ſe ingerit dormienti: ſicut eſt cibi cura, vel potus, vel aliqua ſtudia, vel artes, vel infirmitates. Iuxta infirmitates enim diuerſi diuerſa accipiunt ſomnia. Alia enim vident ſanguinei, alia colerici, alia melancholici, alia flegmatici. Iſti enim vident rubra, et varia: et illi nigra, et alba. Fantaſma, eſt quando vix dormire cœperit quis, et vigilare ſe exiſtimat, et videtur aſpicere irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas diſcrepantes, et varias, lætas, et turbulentas. In hoc genere eſt ephialtes, quem opinantur vulgares inuadere dormientes, et opprimere quieſcentes, quod non eſt niſi fumoſitas conſcendens ad cerebrum a ſtomacho, vel a corde, vim comprimens animalem.

Hæc habentur apud Aug. li. modo cit. c. 11

Ibid. c. 25.

De quo eſt anima. Sectio XXIIII.

POteſt colligi ex prædictis, quòd anima eſt ens viuens, intelligens, ac libertate vtens. Forma quidem eſt anima, non a ſeipſa, nec de diuina natura, ſed a Deo per creationem de nihilo in eſſe deducta. Forma autem viuens eſt non ex natura extrinſeca, ſed ex ſeipſa: non vita mortali, ſed perpetua. Forma vero intelligens, non tantum creata, ſed etiam creatricem eſſentiam, ad cuius imaginem, et ſimilitudinem facta eſt. Imago autem nominat conformitatem in quantitate: ſimilitudo vero, conuenientiam in qualitate. Imago namque, dicit quandam configuratiõẽ, et illa importat figuram, quæ eſt quantitas in qualitate, et qualitas in quantitate. Simititudo vero, dicitur rerum differentium eadem qualitas. Ex hac primaria differentia, triplex modus diſtinguendi inter imaginem et ſimilitudinem aſſignatur, ſecundum Hugonẽ. Imago reſpicit figuram, ſimilitudo naturam: alius eſt modus diſtinguendi, quod imago eſt in naturalibus, ſimili-

Sup. in bre uil. p. 2. c. 9

Hugo An notati. elu cidator. in Gen. c. 7.

Digitized by Google

Aug.lib.de ſpir.et ani. c.18.to.3.

ſimilitudo in gratuitis: tertius modus ſecundum Auguſtinum eſt, quòd imago eſt in potentia cognoſcendi, ſimilitudo, in potentia diligendi. Hæc vltima eſt per appropriationem, pro eo quod in imagine, quæ eſt per creationem, duæ ſunt potentiæ ex parte cognitiuæ, ſcilicet memoria, et intelligentia: et vna ex parte affectiuæ, ſcilicet voluntas. Econtrario autem in ſimilitudine, quæ eſt per recreationem ſiue iuſtificationem, duæ ſunt virtutes ex parte affectiuæ, ſcilicet ſpes, et charitas: et vna ex parte cognitiuæ, ſcilicet fides. Et propterea ponitur imago in potentia cognitiua, ſimilitudo in potentia affectiua. Diffinitur autem imago ab Hilario in libro de ſynodis ſic: Imago eſt eius rei, ad quam imaginamur, ſpecies indifferens. Eſt etiam anima forma libertate vtens, quia ſemper eſt libera a coactione. Hæc autem libertas a coactione, nihil aliud eſt, quàm facultas rationis et voluntatis, quæ ſunt potentiæ animæ principales. Hæc autem libertas, conſurgit ex deliberatione præambula, et volũtate adiuncta, et communiter liberum arbitrium appellatur.

Hilar.li.de ſynod.deſini. 1.

Liberum arbitriũ, quid quale.

De quo libero arbitrio videndum eſt, quantum ad diuerſam diffinitionem, et quantum ad variam denominationem. Liberum arbitrium a philoſopho ſic diffinitur: [a] Liberum de voluntate iudicium. A [b] Bernardo ſic in libro de libero arbitrio: Liberum arbitrium eſt conſenſus ob voluntatis inamiſſibilem libertatem, et rationis indeclinabile iudicium. Ab [c] Auguſtino ſic: Liberum arbitrium, eſt facultas rationis et voluntatis, qua bonum eligitur, gratia aſſiſtente, vel malum, eadem deſiſtente. Ab [d] Anſelmo ſic: Liberum arbitrium, eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem propter ſeipſam. Poteſt enim liberum arbitrium conſiderari quantum ad actum, et ſic diffinitur a Bernardo. Quantum ad actum, et obiectum, et ſic ab Anſelmo. Quantum ad actum, et obiectum, et finem vltimum, et ſic ab Auguſtino. Denominatur autẽ iſta potentia a [e] Magiſtro ſententiarum, libertas a coactione, ſiue neceſſitate, a culpa, et a miſeria. [f] A Bernardo vero, libertas arbitrij, conſilij, et complaciti. A Magiſtro ſententiarum priuatiue. A Bernardo poſitiue. Conſiderari enim poteſt libertas iſta quantum ad eſſe, et ſic dicitur a Magiſtro libertas a coactione priuatiue: a Bernardo libertas arbitrij poſitiue. Itẽ quantũ ad bene eſſe, ad quod requiritur duplex bonum, ſcilicet bonum rectificans, ſiue ordinans, et bonum delectans, ſiue quietans. Et excluditur duplex malum, ſcilicet malum deformans, et malum affligens. Reſpectu mali deformantis dicitur a Magiſtro libertas a culpa priuatiue. Reſpectu boni rectificantis, dicitur a Bernardo libertas conſilij poſitiue. Reſpectu mali affligentis, dicitur a Magiſtro libertas a miſeria priuatiue. Reſpectu boni quietantis, dicitur a Bernardo libertas complaciti poſitiue.

a Refertur a Magiſ.2. ſen.diſt.25. in prin.
b Bern. li. de lib. arb. ante med.
c Habetur apud Mag. ſen. li. 2.d. 24.c.liberũ vero.
d Anſel.li. de lib. arb. c.13.
e Mag. 2. ſen. diſt.25
f Bern.lib. prox.cit.

De conditione humani corporis. Sectio XXV.

SEquitur videre de natura compoſita, hoc eſt humana natura quantum ad corpus. Fuit enim corpus primi hominis de limo terræ conditum, et formatum, animæ ſubiectum, et proportionabile ſuo modo. Proportionabile, inquam, fuit, quantũ ad æqualem complexionem, et quantum ad pulcherrimam et multiformem organizationem, et quantum ad ſtaturæ rectitudinem. Quamuis enim corpus et anima multum diſtent, tamen infimum ſpiritus, et ſupremũ corporis, ſunt vnibilia miro modo. Spiritus enim animalis, ſiue rationalis habet potentiam viuificandi, potentiam vegetandi, et potentiam ſenriendi. Corpus vero habet complexionis æqualitatem, organonorum multiformitatem, et ſpirituum ſubtilitatem ſecundum triplicem differentiam. Habet namque ſpiritum vitalem, ſpiritum naturalem, et ſpiritum animalem. Comparando igitur complexionis æqualitatem, ad potentiam viuificatiuam, per medium ſiue vinculum ſpiritus vitalis optimus eſt nexus. Similiter comparando non ſolum complexionem æqualẽ, verumetiam organizationis perfectionem, ad potentiam vegetatiuam, et ſenſitiuam, mediante ſpiritu naturali, et animali, optima eſt proportio, et mirabilis nexus. Vnde ſicut terra et ignis, quamuis multum diſtent, duplici tamen medio connectuntur: vno, quod magis communicat cum igne: alio, quod magis communicat cum terra: ſic eſt in propoſito intelligendum. Rurſus quoniam anima, tamquam ad beatitudinem ordinata, et habilis, tendit ſurſum; corpus habet ſtaturæ rectitudinem, et caput ſurſum erectum, vt ſic rectitudini ſpiritus atteſtetur. Fuit etiam corpus animæ ſubijcibile et ſubiectum, ita quòd eſſet obtemperans, ſine rebellione: vegetabile, ſine defectione: propagabile, ſine libidine. Vnde datus eſt ſibi paradiſi terreſtris locus, in tranquillam habitationem: datum eſt ei lignum vitæ, ad continuam vegetationem: formata eſt ei mulier de latere viri, in conſortium et adiutorium, ad immaculatam propagationem.

Gen.2.

Et quia homo ex homine, ſicut eſt in ceteris, ſeminaliter propagatur: de ratione ſeminali eſt aliquid adiungendũ. Ad quod notandũ eſt, quod cauſa et cauſalis ratio communis eſt ad principium extrinſecum, et intrinſecum, quantum eſt de vi nominis. Semen vero et ratio ſeminalis reſpicit principium intrinſecum. Poſſunt tamen diſtingui, vt cauſa et ratio cauſalis accipiatur quantum ad principium increatum: ſemen et ratio ſeminalis quantum ad principium creatum. Differunt tamen cauſa, et ratio cauſalis: quia cauſa dicit principium productiuum, ratio vero cauſalis dicit regulam dirigentem illud principium in operatione ſua. Similiter etiam differunt ſemen, et ratio ſeminalis. Regula autem agẽtis increati eſt forma exemplaris vel idealis. Regula agentis creati, eſt forma naturalis. Et ita rationes cauſales ſunt formæ ideales, vel exemplares: rationes vero ſeminales, ſunt formæ naturales. Et ſecundum hoc patet, quòd rationes cauſales et primordiales, ſunt idem re, differentes ſolum ratione. Primordiales dicuntur, per priuationem prioris: cauſales, per poſitionem poſterioris. Et primordiales reſpiciunt Deum, et primum principiũ: cauſales reſpiciunt Deum, et vltimum finem, qui eſt cauſa cauſarum. Similiter naturales rationes, et ſeminales, idem ſunt re, ſed differunt ratione: quia ſemen dicit, vt ex quo: natura, vt a quo. Ratio ſeminalis, attenditur inquantum dicit potentiam naturæ, vt ex aliquo aliquid fiat. Vel ſeminalis ratio reſpicit inclinationem, et virtutem intrinſecam, quæ mouet, et operatur ad effectus productionem: naturalis vero ratio concernit producentis ad productũ aſſimilationem, et modi agendi aſſuetudinem.

Ratio ſeminalis.

Rationes cauſales, et primordiales.

De toto homine ex corpore et anima conſtituto. Sectio XXVI.

IAm tertio eſt videndum de toto homine ex anima et corpore conſtituto. De quo doctrinaliter eſt tenendum, quòd homini datus eſt duplex ſenſus, ſcilicet interior ſiue mentis, et exterior ſiue carnis. Datus eſt ei duplex motus, ſcilicet imperans in voluntate, et exequens in corpore. Datum eſt ei duplex bonum, vnum viſibile, alterum inuiſibile. Datum eſt ei duplex præceptum, ſcilicet naturæ, et diſciplinæ. Præceptum naturæ: Creſcite et multiplicamini. Præceptum diſciplinæ: De ligno ſcientiæ boni et mali ne comedas. Datum eſt ei quadruplex adiutorium, ſcilicet ſcientiæ, et conſcientiæ ſyndereſis, et gratiæ. Et ſic poteſt colligi ex prædictis, quòd creatura mundi eſt quaſi quidam liber, in quo relucet, repræſentatur, et legitur Trinitas fabricatrix ſecundum triplicem modum expreſſionis, ſcilicet per modum veſtigij, per modum ima-

Gen.2.b

Animæ humanæ et corporis proportio.

Gen.1.d
Gen.2.c

Homini a principio data.

Digitized by Google

dum imaginis, et per modum ſimilitudinis: Ita quod ratio veſtigij inuenitur in creaturis omnibus: ratio imaginis, in ſolis intellectualibus, ſiue rationalibus: ratio ſimilitudinis, in ſolis deiformibus. Omnis enim creatura Deum habens vt principium, configuratur ei per vnitatem, veritatem, et bonitatem, et hoc eſt veſtigium: habens Deum vt obiectum, ipſum capit per memoriam, intelligentiam, et voluntatem, hæc eſt imago: habens Deum vt donum infuſum, configuratur ei per fidem, ſpem, et charitatem, ſiue per viſionem, tentionem, et perfectam dilectionem, in hoc eſt ſimilitudo.

Et quia imago eſt expreſſa ſimilitudo, et hęc in creatura rationali, ſecundum gradum triplicem, inuenitur, ampliato nomine, poteſt diſtingui triplex imago in creatura rationali, qua repræſentatur expreſſe trinitas fabricatrix. Eſt enim imago creationis, quæ conſiſtit in tribus potentijs, et in vnitate ſubſtantiæ: ita quòd memoria repræſentat Patrem: intelligentia, Filium: et voluntas Spiritum ſanctum. Subſtantia vero animæ cum ſit vna, repræſentat diuinæ eſſentiæ vnitatem. Eſt etiam imago recreationis, quæ conſiſtit in tribus virtutibus theologicis, et vnitate gratiæ gratum facientis: ita quod fides repræſentat Filium: ſpes, Patrem: et charitas, Spiritum ſanctum: vnitas vero gratiæ gratum facientis, repræſentat eſſentiæ vnitatem. Eſt et imago glorificationis, quæ conſiſtit in tribus dotibus glorioſis, et vnitate gloriæ: ita quòd aperta viſio repræſentat Filium: ſecura tentio repræſentat Patrem: perfecta dilectio, Spiritum ſanctum: vnitas vero gloriæ repræſentat vnitatem eſſentiæ. Prima imago eſt animarum a Deo exeuntium, per creationem: ſecunda eſt ad Deum redeuntium, per iuſtificationem: tertia eſt ad Deum peruenientium, per glorificationem. Prima dicitur proprie imago naturæ, et eſt angelorum omnium et omnium rationalium animarum: ſecunda dicitur ſimilitudo gratiæ, et eſt angelorum conuerſorum et animarum iuſtarum, non autem dæmonum, nec hominum peccatorum: tertia dicitur deiformitas gloriæ, et eſt angelorum ſanctorum, et beatarum animarum. Hæc autem tria operatur tribus vicibus, per ſingulos hominum beatorum benignitas Saluatoris.

Imago triplex in homine.

De vnione naturarum in Chriſto. Sectio XXVII.

POſtquam vidimus de bono increato, quod eſt Deus, et de bono creato, quod eſt mundus: videndum eſt aliquid de bono ex vtroque coniugato, quod eſt Chriſtus. De quo breuiter tria ſunt videnda, ſcilicet naturarum ſociatio; gratiarum exuberatio, et pœnarum toleratio.

Quantum ad naturarum vnionem in Chriſto, tenere debemus, quòd in fine ſæculorum, quando venit plenitudo temporis, poſt legem naturæ, et ſcripturæ, poſt Patriarchas, et Prophetas, quibus, et per quos fuit incarnatio repromiſſa, dignatus eſt Filius Dei incarnari, propter homines redimendos: et tunc angelo nunciante virgini Mariæ incarnationis myſterium perficiendũ in ipſa, virgo credidit, appetijt, et conſenſit: et deſcendit Spiritus ſanctus ſuper eam, ad ſanctificandum, et fecundandum: cuius virtute, virgo concepit Dei Filium, quem virgo peperit, et poſt partum virgo permanſit. Concepit non ſolum carnem, verumetiam carnem animatam, et Verbo vnitam, et nulli peccato obnoxiam, ſed omnino ſanctam et immaculatam: ratione cuius dicitur mater Dei, et virgo Maria. Hanc autem incarnationem fuit tota Trinitas operata. Per quam quidem incarnationem, facta eſt aſſumptio carnis a diuinitate, et vnio diuinitatis cum carne viuifica ſpiritu rationali, ſecundum potentiam vegetandi, ſentiendi, et intelligendi. In hac autem incarnatione non eſt facta vnio in vnitate naturæ, ſed perſonæ: non humanæ, ſed diuinæ: non aſſumptæ, ſed aſſumentis: non perſonæ cuiuſlibet, ſed perſonæ ſolius Verbi. Hæc vero vnio tanta fuit, vt faceret Deum hominem, et hominem Deum: ita quod quidquid dicitur de filio Dei per naturam, dicitur de filio hominis per gratiam, et econtra: exceptis his, in quibus exprimitur vnio, et includitur negatio. Non enim poteſt dici, quod humana natura diuinam naturam aſſumpſerit, vel ſibi vnierit, ſed quòd aſſumpta fuerit, et vnita. Similiter non poteſt dici, quòd filius Dei incœperit eſſe. Hoc enim negatur de aſſumente, ſed vere dicitur de aſſumpto.

Gal. 4. a

Luc. 1. c. d

De perfectione gratiarum in Chriſto. Sectio XXVIII.

SEquitur videre de perfectione gratiarum, quæ fuerunt in Domino Ieſu Chriſto: de quibus tenẽdum eſt, quòd in Chriſto a ſui conceptione fuit plenitudo omnis gratiæ, et quantum ad gratiam ſingularis perſonæ, et quantum ad gratiam capitis, et quantum ad gratiam vnionis: ita quòd per gratiam ſingularis perſonæ habuit omnis peccati immunitatem, et quantum ad actum, et quantum ad poſſe: quia nec peccauit nec peccare potuit. Quantum ad gratiam vnionis dignus eſt non ſolum felicitate gloriæ, verumetiam adoratione latriæ: quæ eſt cultus reuerentiæ ſoli Deo debitus. Per gratiam vero capitis, influit motum, et ſenſum in vniuerſos, qui ad eum accedunt per fidem rectam, vel per fidei ſacramenta: ſiue aduentum eius præceſſerint, ſiue fuerint ſubſecuti. Chriſto enim conſidetato in ſe, quantum eſt ſingulare, ſiue indiuiduum, competit gratia ipſum ſanctificans, et confirmans: quam vocamus gratiam ſingularis perſonæ. In comparatione ad Verbum vnitum, competit ei gratia vnionis: ratione cuius habuit ſuperiorem naturã, et inferiorem: diuinam et humanam: adorabilem, et adorantem. In comparatione vero ad corpus myſticum, competit ei gratia capitis, hac ratione: quia ſicut caput habet in ſe ſenſuũ plenitudinem, et ceteris membris eſt conforme, ceteris membris præſidet, ceteris præſtat beneficium influentiæ, quæ ipſi capiti connectuntur: ſic Chriſtus habens in ſe gratiæ ſuperabundantiam, nobis conſimilis in natura, præ ceteris ſanctis, et ſanctus, et iuſtus: ceteris, qui ad ipſum accedunt, præſtat beneficium gratiæ, et ſpiritus, per quem fit ſenſus, et motus in ſpiritualibus: ſenſus, inquam, cognitionis, et veritatis: motus dilectionis, et charitatis.

Triplex gratia in Chriſto.

De plenitudine ſapientiæ in Chriſto. Sectio XXIX.

VIdimus de plenitudine gratiæ, quam habuit Chriſtus in affectu: videamus ſubſequenter de plenitudine ſapientiæ, quam habuit in intellectu. Et ſic tenendũ eſt, quòd in Verbo incarnato fuit omnis ſapientiæ plenitudo, non ſolum ad cognita, verumetiam quantum ad modos, et differentias cognoſcendi. Fuit namque in Chriſto cognitio ſempiternalis, ex parte diuinitatis: cognitio ſenſibilis, ex parte ſenſualitatis et carnis: cognitio ſcientialis, ex parte mentis, et ſpiritus. Et hæc fuit triplex, quædam per naturam, quædam per gratiam, quædam per gloriam. Vnde ſapientiam habuit, vt Deus et homo: vt comprehenſor, et viator: vt perfecte illuminatus per gratiam: et vt recte formatus per naturam. Et ita in vniuerſo, fuerunt in Chriſto quinque modi ſciendi, ſiue cognoſcendi. Primus, ſecundum diuinam naturam: et ſecundum hoc, cognouit omnia actualia et poſſibilia, finita et infinita, cognitione actuali et comprehenſiua. Secundus, per gloriam: et hoc modo cognouit omnia actualia et finita, cognitione actuali: infinita vero, cognitione habituali. Tertius, per gratiam: et hoc modo cognouit omnia ſpectantia ad humani generis redemptionem, longe excellentius, et melius, quàm aliquis prophetarum, et angelorum. Quartus, ſecundum natu-

Triplex cognitio in Chriſto.

Quinque modi ſciendi in Chriſto.

Digitized by Google

dum naturam integram, cuiusmodi fuit in Adam: et hoc modo cognouit, quæ spectant ad mundanam machinam construendam excellentius, et melius quàm ipse Adam. Quintus, secundum sensibilem experientiam: et hoc modo cognouit omnia, quæ veniunt ad organa sensuum: secundum quem modum dicitur, quòd didicit ex his, quæ passus est obedientiam. *Heb. 5.e*

Cur quintuplex modus sciendi in Christo.

Debuit quidem in Christo esse quintuplex iste modus. Nam res habent esse in æterna arte, in humana mente, et in proprio genere. In arte cognouit res per naturam diuinitatis, et per gloriam comprehensionis. In mente per habitum naturalem siue innatum, sicut cognouerunt angeli: per habitum gratuitum, et infusum, sicut cognouerunt sancti Dei per Spiritum sanctum illuminati. In proprio genere, cognouit via sensus, memoriæ, et experientiæ, quæ in nobis facit rem incognitam cognosci: in Christo autē rem cognitam secundum vnum modum, fecit per modum alium esse notam.

De plenitudine meriti Christi. Sectio XXX.

SEquitur videre de plenitudine meriti, quam Christus habuit in opere, et effectu. Et sic est tenendū, quòd in Christo Domino fuit omnis meriti perfectio, et plenitudo. Primo quantum ad eum, qui merebatur: quia non tantum erat homo, verumetiam Deus. Secundo quantum ad tempus, in quo merebatur: quia ab instanti conceptionis, vsque ad horam mortis. Tertio quantum ad id, quo merebatur, propter perfectissimum habitum charitatis, et perfectissimū exercitium virtutis in agendo, orando, et patiendo. Quarto quantum ad eum, cui merebatur: quia non tantum sibi, sed etiam nobis, immo omnibus iustis. Quinto quantum ad id, quod merebatur nobis: quia non tantum gloriam, verumetiam gratiam, et veniā: Non tantum gloriam spiritus, verumetiam stolam carnis, et apertionem ianuæ cælestis. Sexto quantum ad id, quod merebatur sibi: quia licet non mereretur glorificationem mentis, quam iam habebat, merebatur tamen accelerationem Resurrectionis, et glorificationem sui nominis, et dignitatem iudiciariæ potestatis. Septimo quantum ad modum quo merebatur. Cum enim dicatur tripliciter quis mereri, scilicet vel de indebito facere debitum: vel de debito facere magis debitum: vel de debito vno modo, facere debitum alio modo. Omnibus his modis meruit nobis: tertio tantummodo meruit sibi, faciente ad hoc plenitudine Spiritus sancti, per quam Christus simul erat beatus et in statu merendi. Ita quod supra eius meritum, omnia nostra merita habent fundari. Cum in Christo siquidem fuerit plenitudo gratiæ in affectu, et plenitudo sapientiæ in intellectu, necesse fuit quod in ipso esset plenitudo, et perfectio meriti, secundum omnem modum plenitudinis.

Tribus modis meruit nobis Christus.

De tolerantia passionis Domini nostri Iesu Christi. Sectio XXXI.

SEquitur videre de tolerantia passionis circa Dominum Saluatorem. Sciendum est, quod Christus assumpsit non tantum naturam humanam, sed etiam defectus circa naturam humanam. Assumpsit enim pœnalitates corporales, vt famem, sitim, et lassitudinem. Assumpsit et spirituales, vt tristitiam, gemitum, timorem, et dolorem. Nec tamen omnes corporales assumpsit, sicut sunt defectus ægritudinū multiformium. Nec omnes spirituales, sicut sunt ignorantia, et rebellio carnis ad spiritum, et econtra Nec eas qualitercumque assumpsit: quia sic necessitatem patiendi assumpsit, vt nihil pati posset inuite, nec secundum diuinitatis voluntatem, nec secundum voluntatem rationis, licet passio fuerit contra voluntatem sensualitatis et carnis.

Christus humanā naturā assumpsit, et defectus aliquos circa eam, non tamen omnes.

In natura passibili sic assumpta, passus est passione generalissima, quantum ad naturam humanam: quia non solum secundum omnia membra corporis principalia, verumetiam secundum omnem animæ potentiam, licet nihil pati posset secundum naturam diuinam. Passus est passione acerbissima, tum propter complexionis æqualitatem: tum propter sensuum viuacitatem: tum propter suspendij continuitatem: tum quia doluit propter vulnera vt patiens: tum quia doluit propter nostra delicta vt compatiens. Passus est passione ignominiosissima, propter patibulum crucis, quod erat supplicium latronum, et pessimorum: et propter consortium iniquorū latronum, scilicet cum quibus reputatus est. Passus est tandem passione interemptoria, per separationem animæ a corpore, salua tamen vnione vtriusque cum diuinitate. Anathema enim est, qui dicit filium Dei naturam, quam semel assumpsit, reliquisse. Peracto autem mysterio passionis, descendit anima Christi ad liberationem eorum, qui inter membra sua decesserant per fidem rectam, vel per fidei Sacramenta: tertia die rediens ab inferis, corpus, quod prius viuificauerat, factum immortale et impassibile reassumpsit: post quadraginta dies cælos ascendit, interiectis decem diebus, Spiritum sanctum misit. *Isa. 53.d* *Act. 1.a b*

Magnitudo passionis Christi.

De sacra scriptura, quantum ad duo Testamenta. Sectio XXXII.

SEquitur videre de triplici beneficio Christi, et primo de doctrina sacra, ratione cuius dicitur plenus veritatis ad homines discendisse. Doctrinam ergo sacram, siue scripturam diuinam habemus considerare quantum ad diuersitatem Testamentorum, quantum ad generalitatem contentorum, et quantum ad specialitatem præceptorum. Et sic scriptura sacra in duo diuiditur Testamenta, vetus scilicet et nouum. *Io. 1.b*

Vetus Testamentū.

Vetus habet multitudinem librorum. Habet enim libros legales quinque: scilicet Genesim, Exodum, Leuiticum, Numeri, Deuteronomium. Habet historiales decem: qui sunt, Iosue, Iudicum, libri Regum quattuor, libri Paralippomenon duo, libri Esdræ tres, libri Tobiæ, Iudith, Esther, Iob, et libri Machabæorum duo. Sapientiales sunt quinque: Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica, liber Sapientiæ, et Ecclesiasticus. Prophetales sunt sex, scilicet Isaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, liber Psalmorum, et libri duodecim prophetarum: qui sunt Oseæ, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

Nouum.

Nouum Testamentum habet etiam libros multos, scilicet Euangelia quattuor, primum secundum Matthæum: secundum, secundum Marcum: tertium, secundum Lucam: quartum, secundum Ioannem. Habet actus Apostolorum. Habet epistolas Pauli quattuordecim, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galathas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas, ad Titum vnam, ad Philemonem vnam, ad Timotheum duas, ad Hebræos vnam. Et septem canonicas, scilicet vnam Iacobi, duas Petri, tres Ioannis, vnam Iudæ. Habet etiam librum Apocalypsis. Nouum Testamentum, et maxime quattuor Euangelia, quattuor qualitatibus secundum Hieronymum contexuntur: quæ sunt præcepta, mandata, testimonia, et exempla. Præcepta sunt, ad declinandum a malis: mandata, ad faciendum bona: testimonia, ad credendum vera: exempla ad imitandum, et explendum honesta. Timor incutitur præceptis, fides roboratur testimonijs, spes erigitur exemplis charitas consummatur mandatis. *Hier. præf. in Euang. sec. Marc. to. 6.*

Digitized by Google

Legis Mosaicæ et Euangelicæ differentia.

Assignatur autem differentia inter legem Mosaicã, et Euangelicam in hunc modum: quia lex Moysi dicitur lex figuræ, lex pœnæ, lex litteralis, lex occidens, lex timoris, lex seruitutis, lex oneris. Lex autem euangelica, dicitur lex veritatis, lex gratiæ, lex spiritualis, lex viuificans, lex amoris, lex libertatis, lex facilitatis. In lege quippe euangelica quattuor conditiones nobilissimæ sunt adiectæ scilicet documenta instruentia, promissa incitantia, sacramenta adiuuantia, et consilia perficientia: quæ sunt consilium paupertatis altissimæ, castitatis mundissimæ, et obedientiæ siue humilitatis subiectissimæ.

Res de quibus scriptura sacra agit.

Agitur enim de septem in vniuerso in sacra scriptura tam noui, quàm veteris Testamenti, scilicet de Trinitate Dei, et de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione Verbi, de gratia Spiritus sancti, de medicina sacramentali, de statu finalis iudicij. Sũt specialiter in scriptura quattuor genera præceptorũ, scilicet quædam cærimonialia, vt: Non arabis in boue et asino. Quædam sacramentalia, vt de vitula rufa, et alijs sacrificijs, et de circumcisione. Quædam iudicialia, vt oculum pro oculo, dentem pro dente. Quædam moralia, vt decem præcepta Decalogi.

Deut.22.b *Num.19.a* *Gen.17.b* *Exo.21.e* *Exo.20.*

actualem dilectionem. Non potest bene sabbatum, idest, quietem mentis celebrare, qui per quietem continuam, non studet omne peccatum mortale declinare. In secunda tabula, septem fuerunt præcepta ad proximum ordinantia. Quorum sufficientia sic accipitur. Ad proximum habemus dupliciter ordinari, scilicet per beneficentiam, et sic est primum, scilicet: Honora patrem et matrem tuam: per innocentiam, et sic possumus nocere proximo tripliciter, actu operis, actu oris, et actu cordis. Actu operis, tribus modis, scilicet in propria persona, et sic dicitur: Non occides. In persona coniuncta, et sic dicitur: Non mœchaberis. In possessione sua, et sic dicitur: Non furaberis. In actu oris, possumus nocere proximo falsum testificando, et sic dicitur: Non loqueris falsum testimonium contra proximum tuum. In actu cordis, possumus nocere ei dupliciter, scilicet affectu carnalitatis, et sic dicitur: Non concupisces vxorem proximi tui: et affectu cupiditatis, et sic dicitur: Non desiderabis rem eius. Decem præcepta per ordinem his versibus continentur.

Sperne deos, fugito periuria, sabbata serua.
Sit tibi patris honor, sit tibi matris amor.
Non sis occisor, mœchus, fur, testis iniquus.
Vicinig. thorum, resq. caueto suas.

De præceptis Decalogi. Sectio XXXIII.

Salus hominis.

PRæcepta Decalogi sunt specialiter declarãda, quę dicuntur moralia, quia cum fide sunt ad salutem hominum necessaria. In fide enim et moribus est salus hominum constituta. Fuerunt autem conscripta digito Dei in duabus tabulis lapideis, in signum geminæ charitatis, diuinæ, scilicet et humanæ. De quibus breuiter duo sunt videnda, scilicet ordinatio, et numeri siue sufficientiæ assignatio. Ordinantur autem a Iosepho historiographo, secundum ordinem rei gestæ quinque in prima tabula, et quinque in secunda. Secundum eundem ordinem, ab Augustino tria in prima tabula, et septem in secunda. Origines considerans materiam eorum, quæ ordinantur, distinguit primum in duo, scilicet nõ habebis deos alienos præter me: Et non facies tibi sculptile. In quorum primo prohibetur adoratio statuæ nihil habentis simile in naturis: secundo prohibetur adoratio statuæ habentis similitudinem cum aliqua creatura. Duo vero vltima secundæ tabulæ non distinguit, reputans ea esse vnum, scilicet: Non concupisces vxorem proximi tui: Et non desiderabis rem eius. Augustinus vero, considerans finem, ad quem præcepta Decalogi ordinantur, primum non distinguit, quia vtrobique secundum intentionem idolatria prohibetur. Et sic ponit tantum tria in prima tabula. Præceptum vero de concupiscentia vxoris, et possessionis alienæ, distinguit in duo: quia alio fine concupiscitur vxor ad vsum voluptatis, alio fine concupiscitur possessio ad vsum cupiditatis: et sic septem ponit in secunda.

Exo.31.d *Ioseph. Antiq. Iudaic. li.3.c.4.* *Aug. lib.2. quæstio. in Exo. q.71. to.4.*

Augustinum ergo sequentes, qui tria ponit in prima tabula, et septem in secunda, sufficientiam numeri assignemus. In prima tabula tria fuerunt præcepta ordinantia ad Deum, quorum sufficientia potest sumi penes subiectum: quod est triplex in nobis, scilicet potentia irascibilis, quæ ordinatur per præceptum de protestatione veritatis: potentia concupiscibilis, quæ ordinatur per præceptum de sabbatizatione mentis: potentia rationalis, quæ ordinatur per præceptum de ordinatione maiestatis. Potest etiam sumi penes obiectum, quod est triplex in diuinis, scilicet summa maiestas reuerenda, respectu cuius est primum: summa veritas profitenda, respectu cuius est secundum: summa bonitas diligenda, respectu cuius est tertium. Potest sumi nihilominus penes actum intermedium, qui est triplex, scilicet actus operis, qui exercetur in primo mandato per actualem adorationẽ: actus oris, qui exercetur in secundo per sermocinalem prolationem: actus cordis, qui exercetur in tertio, per affe-

Sufficiẽtia decem præceptorum.

De præceptorum summa. Sectio XXXIIII.

AD maiorem notitiam præceptorum est attendendum, quòd est præceptum naturæ, disciplinæ, et scripturæ. Præceptum naturæ est duplex, innatum, et datum. Innatum est duplex, quoddam respectu Dei, quoddam respectu proximi. Respectu Dei est illud Deuteronomij, videlicet: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et ex tota fortitudine tua. Respectu proximi est duplex, vnũ per beneficentiam, de quo Saluator: Quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, et vos eadem facite illis. Aliud est de innocentia in Tobia: Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne alteri aliquando tu facias. Datum est duplex præceptum. Vnum ad conseruationem indiuidui in Genesi. Ex omni ligno paradisi comede. Aliud est ad conseruationem speciei, ibidem: Crescite, et multiplicamini. Præceptum disciplinæ est duplex: quoddam ad probationem obedientiæ: De ligno scientiæ boni, et mali ne comedas. Quoddam ad probationem fidei: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, et offeres eum mihi.

Præceptum triplex.

Deut.6.a *Matt.7.b* *Tob.4.c* *Gen.2.c* *Gen.1.d* *Gen.2.c* *Gen.22.a*

Præcepta scripturæ sunt in quattuor generibus comprehensa, sicut supradictum est. Quædam sunt cærimonialia, quædam sacramentalia, quædam iudicialia, et moralia. Hæc quattuor genera præceptorum, fuerunt in veteri Testamento, tanto multiplicato numero, vt quasi non essent plures dies in anno, nec ossa in homine, quam præcepta data Dei populo. Lex autem euangelica superueniens, tamquam abbreuians, et consummans cærimonialia, et sacramentalia euacuauit adimplendo: iudicialia temperauit auferendo: moralia consummauit, consilia salutifera adijciendo. Possunt autem omnia præcepta, quæ legimus in scriptura, reduci ad tres differentias, siue membra: vt dicamus, quòd præceptum aliud executionis, sicut est illud quòd implere tenemur ex Domini voluntate. Aliud probationis, sicut fuit præceptum Abrahæ, vt immolaret filium, in quo requirebat Deus non opus, sed promptitudinem voluntatis. Aliud instructionis, sicut quandoque curabat Dominus aliquos, et mandabat curatis, ne eum in populo diuulgarent. Non enim obligabat Dominus curatos, vt tacerent: sed instruebat, vt de magnis operibus laudes non captemus.

Sup. Sec. 32 huius par.

Lex euangelica.

Gen.22.a

De gra-

Digitized by Google

De gratia in se considerata, quo ad diffinitionem, diuisionem, et operationem. Sectio XXXV.

SEquitur videre de secundo beneficio Iesu Christi, quod est gratia, ratione cuius, plenus gratia dicitur aduenisse. Est autem considerare gratiam in se, et in comparatione ad habitus virtuales. In se habet considerari gratia, quantum ad diuersitatem diffinitionis, diuisionis, nominationis, et operationis.

Io. 1. b

Gratię definitiones.

Diffinitur autem gratia multipliciter, secundū quod multipliciter comparatur. Comparatur autem ad suū principium, et sic diffinitur ab Isidoro: Gratia est diuinæ misericordiæ donum, per quod bonæ voluntatis est exitus. Ad suū subiectum, et sic est illa super Psalmos, vt exhilaret faciem in oleo. Gratia est quidam nitor animæ, ad conciliandum sanctum amorem. Ad suum oppositum, et sic est, quæ datur in Glosa super Psalmos: Gratia est iustificatio, et recisio peccatorum. Ad suum effectum, et sic est illa Chrysostomi: Gratia est sanitas mentis, dilectio cordis. Potest quinto comparari ad suum præmium, et sic est illa: Gratia est similitudo gloriæ. Secundum has omnes comparationes, assignatur diffinitio magistralis, quæ talis est: Gratia est forma a Deo data gratis sine meritis, gratum faciens habentem, et opus eius bonum reddens. Inuenitur, et alia notificatio, quæ competit gratiæ gratis datæ: Gratia est manifestatio spiritus ad vtilitatem spiritus, sumpta ab Apostolo.

Isidor. de Diff. lib. 1. differ. 27.

Ps. 103.

1. Cor. 12. a

Diuisiones gratiæ.

Diuiditur etiam gratia multipliciter secundū quòd multipliciter comparatur. Comparata enim ad suum principium, a quo est, diuiditur in gratiam prædestinationis, vocationis, iustificationis, et magnificationis. Primo enim Deus gratiam præparat, secundo affert, tertio confert, quarto complet. Comparata ad suū subiectum, in quo est, diuiditur in gratiam cognitionis, voluntatis, et perfectionis, secundum triplicem potentiam: scilicet intellectiuam, affectiuam, et operatiuam. Et sumitur a Bernardo in libro de Libero arbitrio. Comparata ad oppositū, contra quod est, diuiditur in gratiam protectionis, liberationis, et saluationis, cōtra quadruplex malum, scilicet pugnæ, siue tentationis: fugę, siue persecutionis: culpę, siue infectionis: et sequelæ, siue damnationis. A primo protegit, a secundo liberat, a tertio extrahit, a quarto saluat. Et sumitur de Isaia: Proteget Dominus exercituum Hierusalem, protegens, et liberans, transiens, et saluans. Comparata ad effectum, ad quem est, diuiditur in gratiam præuenientem, et subsequentem, siue operantē, et cooperantem: quæ sunt duæ differētiæ gratiæ secundū effectus, quos habet in voluntate. Dicitur enim gratia præueniens, quia non est a libero arbitrio, sed infunditur ab ipso Deo. Subsequens vero dicitur, vel cooperans, inquantum adiuuat liberum arbitrium, respectu boni operis eliciendi.

Isa. 31. b

Gratiæ nomina.

Exprimitur autem gratia diuersis vocabulis, secundum diuersas intentiones nominātium. Dicitur enim gratia gratis data, et gratia gratum faciens: dicitur gratia operans, et cooperans, siue gratia præueniens et gratia subsequens. Accipitur enim gratia largissime, et sic comprehendit dona naturalia, et dona gratuita. Accipitur minus communiter, et sic comprehēdit gratiam gratis datam, et gratiam gratum facientem. Et sic dicit beatus Bernardus, quòd quædam gratia seminat cogitatum, et hæc est gratia præueniens: quædam perficit bonum, et hæc est gratia subsequēs. Dicit enim in libro de Libero arbitrio, quòd Deus operatur in nobis cogitare, velle, et perficere. Primum sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos. Et nota, quòd gratia gratis data communiter a theologis dicitur gratia, quæ bonis, et malis potest esse communis, et plurificatur in homine secundum munificentiā largitoris: Gratia vero gratum faciens solis iustis conuenit, qui sunt prædicti charitate: et est in vno homine vna sola, tū ratione vnius principij effectiui, cui assimilatur tum ratione vnius subiecti perceptiui, quod vinificatur tum ratione vnius finis vltimi completiui, ad quē gradatim ordinat. Nam totum hominem acceptum Deo reddit, opus a libero arbitrio egrediens meritorium facit, et ad vnum summum bonum perducit. Accipitur tertio gratia stricte, et sic comprehendit gratiam gratum facientem, et gloriam: et tunc gratia præueniens est ipsa gratia, gratia subsequens est gloria. Et secundum hoc dicit Augustinus: Gratia pręuenit, vt pie viuamus: subsequitur, vt cum illo semper viuamus. Accipitur etiam magis stricte, et sic nominat tantum gratiam gratum facientem: et tunc præueniens dicit effectū contra malum, subsequens ad bonum, vel ad bonum tantum: ita quòd præueniens dicitur, secundum quòd informat, subsequens secundum quòd mouet, vel monet.

Aug. lib. de nat. et gra. c. 32. to. 7.

Gratiæ effectus.

Est duplex effectus gratiæ vnus in ingressu, alius in profectu. Et sic exponit Augustinus in libro de Natura, et gratia. Hæc autem gratia cum sit vna, tamē multa in anima operatur. Ipsa enim animā efficit sponsam Christi, filiam Patris æterni, et templum Spiritus sancti. Ipsam animam purgat, illuminat, perficit, viuificat, reformat, et stabilit, eleuat, assimilat Deo, coniungit, ac per hoc acceptabilem Deo facit: propter quod tale donum gratia gratum faciens non immerito debuit appellari.

De gratia in comparatione ad habitus gratuitos, vt sunt virtutes in generali. Sectio XXXVI.

SEquitur videre de gratia in comparatione ad habitus virtuales, in quos ramificatur: qui sunt in triplici differentia. Sunt enim habitus virtutum, donorum, et beatitudinum. Primi sunt ad primos motus animæ, secundi ad medios, tertij ad perfectos. Sūt enim quędam opera moralia primitiua, sicut: credere: quædam media, sicut credita intelligere: quædam postrema, sicut intellecta videre. Item primi sunt respectu incipientium: secundi respectu proficientium: tertij respectu perfectorum. Item primi sunt ad potentias animæ rectificandas: secundi ad expediendas: tertij ad perficiendas.

Virtutis definitiones.

Primo de virtutibus aliquid videamus breuiter. De quibus in generali tria sunt simpliciter referenda, scilicet diffinitio, et distinctio, et connexio. Multiplex virtutis diffinitio inuenitur. Nam virtus accipitur communiter, proprie, et magis proprie. Communiter accepta virtus, comprehendit virtutem moralem, et naturalem. Et secundum hoc comparata ad actum, diffinitur a Philosopho de cælo, et mundo sic: [a] Virtus est vltimum potentiæ de re. Comparata ad actum, et finē vltimum, diffinitur ab eodem sic: [b] Virtus est dispositio perfecti ad optimum. Accepta vero proprie comprehendit moralem tantum, ad Politicam et gratuitā se extendens, et secundum hoc comparata ad actum diffinitur a Philosopho in Ethicis sic: [c] Virtus est habitus, qui perficit habentem, et opus eius bonum reddit. Comparata ad principium directiuum, diffinitur ab eodem ibidem sic: Virtus est habitus voluntarius, in mente consistens, recta ratione determinatus, prout sapiens determinauit. Secundum hoc diffinitur a Tullio: * Virtus est habitus mētis bene compositæ. Itē ab [d] Augustino in libro de Quantitate animæ: Virtus est æqualitas quædam vitæ rationi vndique consentientis. Accepta magis proprie, comprehendit virtutem gratuitam. Et secundum hoc comparata ad finem, diffinitur ab [e] Augustino in Soliloquijs: Virtus est habitus ratione recta, ad suum finem perueniens. Comparata ad suum subiectum, quod informat, diffinitur ab eodē in libro de Ciuitate Dei: Virtus est bona voluntas. Ad actum proprium, siue complementum, diffinitur in libro de Moribus Ecclesiæ: Virtus est ordo amoris, siue amor ordinatus. Comparata ad suum principium effectiuū diffinitur ab Augustino sic: * Virtus est bona qualitas mentis,

a Aristot. li. 2. de cœl. tex. 106.

b Idem 7. physic. tex. 17.

c Idem 2. Eth. cap. 6.

** Est apud Aug. lib. de spir. et ani. c. 4. to. 3.*

d cap. 16. sp. 1.

e. Lib. 1. c. 15. to. 1.

** Colligitur ex Augst. lib. 1. retract. c. 9 et lib. 2. de lib. arb. ca. 18. et 19.*

te. 1. Mag. in 2. d. 27.

qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.

Sunt autem septē virtutes, quibus vita regitur Christiana, tres Theologicæ, scilicet fides, spes, et charitas: quattuor Cardinales, scilicet prudētia, iustitia, temperantia, et fortitudo. Quarum sufficientia sic accipitur. Duplex est facies animæ, scilicet superior, quæ est respectu finis: et inferior, quæ est respectu eorum, quæ sunt ad finem. Superior habet rectificari per Theologicas, et quantum ad triplex obiectum, quod est in diuinis, et quantum ad triplex subiectum, quod est in nobis. In diuinis est summa veritas, in quam nos dirigit fides in credendo, et assentiendo: summa maiestas, siue largitas, in quam erigit spes in laudando, et expectando: summa bonitas, cum qua vnit charitas in complectendo, et diligendo. Triplex etiam subiectum in nobis est, scilicet potentia rationalis, quæ ordinatur, siue rectificatur per fidem: irascibilis, quæ per spem: concupiscibilis, quæ per charitatem. Inferior vero facies animæ habet rectificari per quattuor Cardinales. Nam prudentia rectificat rationalem: fortitudo, irascibilem: temperantia, concupiscibilem: iustitia rectificat omnes vires, siue virtutes, in comparatione ad alterum. In comparatione, inquam, ad proximum, rectificans omnes vires, dicitur iustitia cardinalis. In comparatione vero ad proximum, ad ipsum, et ad Deum, non solum cardinalis dicitur, sed generalis iustitia, totius animæ rectitudinem comprehendens. Potest et aliter sufficientia Cardinalium assignari per subiecta. Nam rationalis rectificari habet respectu sui, et sic indiget prudentia: respectu proximi, et sic indiget iustitia. Irascibilis habet rectificari contra aduersa, et sic indiget fortitudine: concupiscibilis contra prospera, et sic indiget temperantia. Habent autem virtutes esse gratuitum a gratia, tamquam ab origine, et radice: et esse meritorium a charitate, tamquam a motore, forma, et fine. Et ideo omnes virtutes quo ad habitus sunt connexæ, quo ad habitus meritorios sunt æquales.

De fide. *Sectio* XXXVII.

SEquitur videre de singulis virtutibus in speciali, et primo de fide. Et primo quantum ad eius essentiā: secundo quantum ad symboli continentiam. In se possumus considerare fidem quantum ad diffinitionem, æquiuocationem, actus diuersificationem, et effectus impetrationem.

a August. Quæst. Euang. li. 2. c. 39. to. 4. *Heb. 11. a* *b Damasc. li. 3. de fid. ortho. c. 11.* *c Damasc. li. 4. de fide ortho. c. 12.* *d Dionys. de diu. nomi. c. 7.* *e Hug. li. 1 Miscellan. c. 18.*

Diffinitur autem fides multipliciter. Quantum ad genus proprium diffinitur ab [a] Augustino: Fides est virtus, qua creduntur ea, quæ non videntur. Quantū ad finem vltimum ab Apostolo: Fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium. A [b] Damasceno: Fides est eorum, quæ sperantur hypostasis, rerum, quæ non videntur, redargutio. Quantum ad obiectum, et primum motiuū ab Augustino: Fides est illuminatio mentis ad summam veritatem. Quantum ad actum proprium a [c] Damasceno: Fides est non inquisitus consensus. In ordine ad subiectum a [d] Dionysio: Fides est vnicum credentium fundamentum eos collocans in veritate. In comparatione ad alios habitus, et modum asserendi, ab [e] Hugone sic: Fides est voluntaria quædam certitudo de rebus absentibus supra opinionem, et infra scientiam constituta.

1. Tim. 5. b *Hiere. 7. f* *Mich. 7. a* *Rom. 14. d* *f Aug. epist. 23. ad Bonifat. propo fin. to. 2.*

Accipitur autem nomen fidei decem modis. Aliquādo enim accipitur pro sponsione, vnde Apostolus: Primam fidem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate: Perijt fides, et sanctus de terra. Aliquando pro conscientia: Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Aliquando pro sacramento fidei. Vnde dicit [f] Augustinus: Parnulos habere fidem, non est aliud, quàm fidei habere sacramentum. Aliquando pro acceptione conclusionis, per rationem probatæ. Et sic dicit Boetius: Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione comprehensionis, et sic accipitur ab Apostolo: Iustitia Dei reuelabitur ex fide in fidem. Glossa in fidem speciei, quæ fides dicitur, quia fidentissima, et certissima est. Aliquando pro habitu fidei informis a Iacobo: Fides sine operibus mortua est. Aliquando pro habitu fidei formatæ: Iustus ex fide viuit. Aliquando pro actu fidei. Et sic dicit Augustinus: Fides est credere, quod non vides. Aliquando pro obiecto fidei. Vnde dicitur in Symbolo: * Hæc est fides catholica.

Rom. 1. b *Iac. 2. d* *Rom. 1. b* *Aug. expos. in Io. tract. 40. to. 9. et serm. 29. de verb. Apost. to. 10.* ** Athan. in Symb.*

Diuersificatur autem actus fidei, qui est credere, per credere Deum, credere Deo, credere in Deum. Credere Deum, et credere Deo possunt esse actus informis fidei, et formatæ. Possunt autem ad eundem actum secundum ordinem pertinere. Nam credere Deum, respicit diuinam veritatem, vt obiectum: credere Deo, vt motiuum: credere in Deum, vt finem vltimum. Istum vltimum actum, multiplicat et exponit Anselmus sic: Credere in Deum est, credēdo, eum amare, credendo, in eum ire, ei adhærere, et credēdo, eius membris incorporari. Ad hoc enim quòd fides perfecte tendat in Deum, requiritur adiunctio charitatis, quæ ordinat ad amorem Dei, et sic est prima differentia: ad operationem boni, et sic est secunda: ad perpessionem mali, et sic est tertia: ad dilectionem proximi, et sic est quarta.

Anselm. in epist. ad Ro. c. 4.

Fidei attribuitur operatio miraculorum. Ipsa est enim prima virtus, quæ supra se eleuat intellectum, captiuans eum in obsequium Domini nostri Iesu Christi: et ideo meretur de congruo apud Deum opus arduum impetrare, ad quod se non extendit possibilitas admirantis. Et hoc est, quòd tangitur in diffinitione miraculi. Miraculum est opus arduum, et insolitum, supra spem et facultatem admirantis consistens.

Fidei operatio.

Miraculum quid dicatur.

De continentia Symboli quantum ad articulos. *Sectio* XXXVIII.

SEquitur de cōtinentia symboli, circa quod tria sunt breuiter attēdenda, scilicet differentia symbolorū, sufficientia credendorum, et essentia articulorum.

Tria sunt symbola fidei Christianæ, scilicet symbolum Apostolorum: symbolum Nicæni concilij, quod CCCXVIII. Episcopi condiderunt: et symbolū Athanasij. Causa principalis conditionis primi, fuit certa fidei traditio: causa secundi, fuit certa probatio vel propalatio: causa tertij, fuit errorum pullulantium exterminatio. Primum dicitur maius, non numerositate contentorum, sed maioritate conditorum, vel auctorum. Et dicitur submissa voce, quia fuit cōditum tempore veritatis nōdum propalatæ, vel prolatæ: vel quia est ad propriæ conscientiæ securitatem. Dicitur etiam in diei principio, et fine, scilicet in Prima, et in Cōpletorio, propter duplicem cōfessionem fidei necessariā, scilicet in principio Ecclesiæ, et in fine: vel in principio regenerationis baptismalis, et vltimo defunctionis corporalis, in testimonium conuersationis triumphalis: vel in prosperis, et aduersis: vel in agendo, et patiendo: vel quòd fides est scutum contra tentationes diurnas, et contra tentationes nocturnas. Secundum, quia editum est propter veritatem traditam propalandam, in diebus Dominicis, et festis sollemnibus, propter maiorem conuentum populi, alta voce cantatur, et hoc post Euangelium: quia est eius breuis collectio: et ante communionem, quia est ad ipsam digna præparatio. Tertiū dicitur, nocte finita, Prima diei hora: quia fuit editum tempore veritatis concussæ per hæreticos, prævalentis finaliter contra eos.

Tria symbola fidei.

Ritus symbolorum.

Sufficientia articulorū fidei ex parte causę efficientis.

Idem sup. to. 1. ser. 8. in Hexaem. et infr. Opusc. die. Salut. c. 8.

Sufficientia articulorum in Symbolo Apostolico contētorum, potest dupliciter assignari, scilicet ex parte causæ efficientis, scilicet Apostolorum, quia ad condendum Symbolum singuli singulas particulas posuerūt. Petrus dicit: Credo in Deū Patrem, omnipotentē, creato-

Digitized by Google

creatorem cæli, et terræ. Andreas ſubiunxit: Et in Ieſum Chriſtum filium eius, Dominum noſtrum. Deinde Ioannes: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine. Deinde Iacobus Maior: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et ſepultus. Deinde Thomas: Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis. Deinde Iacobus Minor: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Deinde Philippus: Inde venturus eſt iudicare viuos, et mortuos. Deinde Bartholomæus: Credo in Spiritum ſanctum. Deinde Matthæus: Sanctam Eccleſiam catholicã. Et eſt ſenſus: Credo in Spiritum ſanctum, ſanctificantem vniuerſalẽ Eccleſiam. Deinde Simõ Chananæus: Sanctorũ communionem, remiſſionem peccatorum. Et eſt ſenſus, quòd remiſſio peccatorum fit in communione viuorũ, vel ſacramentorum. Deinde Iudas Thadæus: Carnis reſurrectionem. Et eſt ſenſus: Credo quòd Deus reſuſcitabit carnem. Deinde Matthias: Vitam æternam. Amen.

Sufficientia ex parte cauſę materialis.

Poteſt etiam ſufficientia aſſignari ex parte cauſæ materialis, ſcilicet ipſorum articulorum. Omnes articuli ſunt de Deo, vel ſecundum naturam, in qua conſiſtit, vel ſecundum naturam, quam aſſumpſit. Et ſic quidam articuli ſpectant ad diuinitatem, quidam ad humanitatem. Qui ad diuinitatem, aut reſpiciunt diuinam naturam in ſe, et ſic eſt primus de ſingularitate, cum dicitur: Credo in Deum, et non in deos. Aut reſpiciunt diuinæ eſſentiæ tres perſonas, et ſic reſpectu Patris eſt: Credo in patrem omnipotentem. Reſpectu Filij eſt: Credo in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum, Dominum noſtrum. Reſpectu Spiritus ſancti eſt: Credo in Spiritum ſanctum. Aut reſpiciunt diuinæ eſſentiæ operationes, quarum vna eſt in collatione naturæ, et hæc eſt creatio habens ſuum articulum: Credo in creatorem cæli et terræ. Alia eſt in collatione gratiæ, et hæc eſt ſanctificatio habens ſuum articulum: Sanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorũ communionem, remiſſionem peccatorum. Et eſt ſenſus: Credo, quòd remiſſio peccatorum fiat in Eccleſia catholica, vbi eſt communio ſanctorum maſculine, vel ſanctorum neutraliter, ſcilicet ſacramentorum. Alia eſt in collatione gloriæ, et hæc eſt glorioſa reſuſcitatio, habens ſuum articulum: Carnis reſurrectionem, et vitam æternam. Amen. Septem ſunt ergo articuli reſpectu diuinitatis accepti. Accipiuntur etiam ſeptem reſpectu humanitatis Chriſti, iuxta ſeptẽ actus principales, quos ad reparationem noſtrã Dominus Deus ordinauit. Primus fuit incarnari, habens ſuum articulum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto. Secundus fuit naſci habens ſuum articulum: Natus ex Maria virgine. Tertius fuit pretium pro nobis ſoluere, habens ſuum articulum: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et ſepultus. Quartus fuit inferos viſitare, habens ſuum articulum: Deſcendit ad inferna. Quintus fuit infernum ſpoliare, habens ſuum articulum: Tertia die reſurrexit a mortuis. Sextus fuit cæleſtia tranſcendere, habens ſuum articulum: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Septimus erit venire ad iudicium, habens ſuum articulum: Inde venturus eſt iudicare viuos, et mortuos. Et ſic ſunt ſeptem articuli reſpectu humanitatis Chriſti. Diffinitur autẽ a Richardo articulus ſic: Articulus eſt indiuiſibilis veritas de Deo, artans nos ad credendũ. Ab Iſidoro vero ſic: Articulus eſt perceptio veritatis diuinæ, tendens in ipſam. Prima diffinitio non tantũ conuenit articulo formato, ſed etiam informi.

Articulus quid.

De ſpe. Sectio XXXIX.

Spei definitiones.

SEquitur videre de ſpe. Circa quam poſſumus conſiderare quattuor, ſcilicet diffinitionem, ęquiuocationem, actus excellentiam, et cum fide differentiam. Spes inquantum eſt nomẽ affectionis diffinitur a Philoſopho: Spes eſt ſuſpicio futuri boni. Inquantum eſt nomen virtutis, tribus diffinitionibus notificatur. Prima eſt hæc: Spes eſt virtus, qua ſpiritualia, et æterna bona ſperantur, ideſt cũ fiducia expectantur. Iſta ſpiritualia bona, poſſunt intelligi venia peccatorum, gratia meritorum, et gloria præmiorum: vt dicatur quædam ſpes veniæ, quædam gratiæ, quædam gloriæ. Secunda hæc eſt: Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, et meritis præcedentibus. Tertia eſt Auguſtini hæc: Spes eſt virtus, qua quis ſe ad illud, quod credit, perventurum præſumit.

Mag. ſent. li. 3. diſt. 26

Eſt autem.

Accipitur autem multiformiter nomen ſpei. Aliquando enim nominat affectionem, ſecundum quòd dicit Boetius:

Gaudia pelle, pelle timorem, Spemq. fugato.

Boet. de cõſola. Philoſ. lib. 2. met. 7

Nec dolor adſit. Aliquando nominat habitum virtutis, et tunc ſpes non habet ortum ex meritis, ſed ex ea merita oriuntur. Aliquando nominat virtutis actum, et tunc ſpes oritur ex intuitu meritorum. Nemo enim recte ſe ſperat ad beatitudinem peruẽturum, niſi qui Deo ſeruit, vel ſeruire proponit. Aliquando nominat virtutis ſtatum, et tunc ſpes ex meritis concomitantibus habet ortum, iuxta illud Pauli: Probatio operatur ſpem ideſt certitudinem ſecũdum Gloſſam: ad quam certitudinem per bona opera, et maxime per aduerſorum tolerantiam peruenitur. Aliquando nominat virtutis terminum, ſiue obiectum, ideſt rem ſperatã, ſcilicet beatitudinem ſempiternam, et tunc ſpes ex gratia, et meritis præcedentibus habet ortum. Et ſic ſpes virtus, ſecundum primam acceptationem ſui, prçcedit merita: ſecundum vltimam, ſequitur: ſecundum duas intermedias, ſequitur et præcedit.

Rom. 5. a

Excellentia ſpei in ſuo actu.

Habet autem ſpes excellentiam in actu ſuo. Nam habens potentiam iraſcibilem pro ſubiecto, virtutum habitus præſupponit, quibus ſupereminet, vt regina. Habet enim iraſcibilis deteſtari mala culpæ, tolerare mala pœnæ, aggredi terribilia, erigi ad ardua. Ad deteſtationem culpæ alienę, requirit iram per zelum. Ad deteſtationem culpæ propriæ, requirit pœnitentiam. Ad perpeſſionem malorum pœnæ, requirit patientiã. Ad aggreſſionem terribilium, habet fortitudinem, et tunc ad expectationem æternæ beatitudinis per ſpem erigitur a Deo libera liter repromiſſæ.

Fidei et Spei differẽtia.

Aſſignatur autem inter fidem, et ſpem differentia, per hunc modum. Nam fides eſt bonarum rerum, et malarum: ſpes tantum bonarum. Eſt etiam fides rerũ præteritarum, præſentium, et futurarum: ſpes tantum futurarum. Item fides eſt rerum propriarum, et alienarum: ſpes eſt ſolummodo propriarum.

Auguſ. Enchir. ad Laur. c. 8. to. 3.

De charitate. Sectio XL.

SEquitur videre de charitate. Circa quã debes conſiderare diffinitionem, diſtinctionẽ, perfectionem, diligibilium ſufficientiam, et ordinis exigentiam. Charitas tripliciter diffinitur. Nam comparata ad obiectum, diffinitur in ſententijs a Magiſtro: Charitas eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, et proximus propter Deum. Comparata ad actũ proprium, qui eſt viuere, et adhærere, diffinitur ab Auguſtino ſic: Charitas eſt rectiſſima animi affectio, cõiungens nos Deo. Vel: Charitas eſt virtus, qua Deũ videmus, eo quòd frui deſideramus. Vel: Charitas eſt vita, copulãs amantem cum amato. Comparata ad habitum ſibi iniunctũ diffinitur ab Apoſtolo: Charitas eſt finis præcepti de corde puro, et conſcientia bona, et fide non ficta.

Definitio Charitatis.

Mag. ſent. li. 3. diſt. 29 Cum autẽ. Aug. lib. 1. de mori. Eccleſ. c. 11. to. 1.

1. Tim. 1. a

Diſtinctio.

Diſtinguitur enim inter amorem, et dilectionem, et charitatẽ. Nam amor competit rationalibus, et irrationalibus creaturis. Dilectio vero et charitas tantum rationalibus dicitur conuenire. Item inter dilectionem, et charitatem, differentia inuenitur. Nã dilectio, quaſi de diuerſis electio rationalibus conuenit ſiue iuſtis, ſiue iniuſtis: charitas vero ſolum eſt iuſtorum.

Perfectio.

Eſt autem in charitate præ ceteris virtutibus, perfectio, et dignitas ſpecialis. Nam cum ſit forma virtutũ

Ariſt. lib. 2. Rhet. c. 5.

Digitized by Google

non poteſt eſſe informis triplici ratione. Vna ex parte obiecti: idem enim habet pro obiecto, et pro fine. Inſeparabilis enim eſt a fine, ratione cuius eſt perfectio quantum ad meritū in virtute. Alia ex parte ſubiecti: ipſa enim eſt regula rectificans voluntatem, qua rectificata, tota anima recte viuit. Tertia eſt ex parte cauſæ: habet enim ſimilitudinem cū Spiritu ſancto, a quo eſt, qui etiam charitas dicitur ſiue amor, a quo inſeparabilis eſt: et ideo eſſe informis omnino non poteſt.

Aug. lib. 1. de Doctri. Chriſt. c. 23 to. 3.

Quattuor autē ſunt ex charitate diligenda ſecūdum Auguſtinum, vnum, quod eſt ſupra nos, ſcilicet Deus: alterum, quod nos ſumus: tertium, quod iuxta nos, ſcilicet proximus: quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet humanum corpus. Horum quattuor ſufficientia ſic accipitur. Ex charitate diligere, eſt ſummum bonum optare dilecto. Qui ergo ex charitate diligit, aut optat ſummum bonum ipſi Deo, et ſic eſt primum membrum: aut ſibi ipſi, et ſic eſt ſecundum membrum: aut ſibi ſimili, et ſic eſt tertium: aut ſibi inhærenti, et ſic eſt quartum. Eſt autem Deus diligendus primo ſuper omnia propter ſe: nos ſecundo, pro Deo, et ſub Deo: proximus noſter tertio, ſicut nos, et ex quo nos, quia affectu, et effectu: ad quod nos, quia ad gratiam in præſenti, et ad gloriā in futuro: in quo nos, quia in bono: propter quod nos, quia propter Deum. Quarto corpus noſtrū infra nos et proximum, tamquam bonum minus præcipuum. Ad hæc autem exequenda datur nobis vnius charitatis habitus, et duplex mandatum, in quo pendet vniuerſitas noui, et veteris Teſtamenti. Aſſignat autem Ambroſius præter ſupradictum, alium ordinem diligendi, vt primo Deum, ſecundo noſmetipſos, tertio parentes, deinde filios, et fratres, poſtea domeſticos, demum inimicos diligamus.

Sufficientia diligibiliū.

Habetur apud Mag. 3. ſen. d. 29. §. Quibus obuiat.

De prudentia. Sectio XLI.

SEquitur videre de virtutibus cardinalibus, et primo de prudentia. Circa quam tria ſunt breuiter videnda, ſcilicet diffinitio, ſpecierum collectio, et actuum variatio. Prudentia diffinitur, ſiue deſcribitur ab Auguſtino: Prudentia eſt amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, ſagaciter diſcernens. A Gregorio ſic: Prudentia eſt cognitio vitandarum rerum, et appetendarum. A Tullio in Rhetoricis ſic: Prudentia eſt rerum bonarum, et malarum, et vtrarumque ſcientia. Ab eodem de Officijs: Prudentia eſt cognitio imitandarum fugiendarumq. ſcientia rerum. Ab eodem in libro de requie mentis ſic: Prudentia eſt rerum bonarū, et malarum, cum alterarum dilectione, et reliquarum deteſtatione ſcientia.

Auguſt. de Mor. Eccle. lib. 1. c. 25. to. 1.

Tull. 2. lib. de inuen.

Idem lib. 1. offic. in fi.

Idem 2. lib. de inuent.

Partes ſiue ſpecies prudentiæ ſecundum Tullium in rhetoricis ſunt tres, ſcilicet memoria, intelligentia, et prouidentia. Memoria eſt, per quam animus aſpicit ea, quæ fuerunt. Intelligentia eſt, per quam, perſpicit ea, quæ ſunt. Prouidentia eſt, per quam futurum aliquid videtur antequam factum ſit. Seneca videtur concordare Tullio in his tribus, dicens: Si prudens es, animus tuus tribus temporibus diſpenſetur. Præſentia ordina, futura prouide, et præterita recordare. Secundum dogma Philoſophorum, prudentia diuiditur in quattuor ſpecies, ſcilicet prouidentiam, circumſpectionem, cautionem, et docilitatem. Prouidentia eſt præſens notio, futurorum pertractans euentum. Circumſpectio eſt contrariorum vitiorum cautela. Cautio eſt diſcernere a virtutibus vitia, virtutum ſpeciem præferentia. Docilitas eſt prudentia erudiendi imperitos.

Actus.

Aug. lib. de ſpir. et ani. c. 20. to. 3.

Secundum Auguſtinum habet prudentia plures actus. Nam prudentia ſcit quid debeat facere. Prudentia eſt ſcire quid poſſit. Prudentia eſt in eligendis. Prudentia eſt nihil pœnitendum appetere, et nihil præter iuſtum velle facere. Secundum Macrobium prudentia eſt mundum iſtum, et omnia, quæ in mundo ſunt, diuinorum contemplatione deſpicere, et omnem animi cogitationem in ſola diuina dirigere. Prudentia eſt ad rationis normam, quæ cogitat, quæque agit, vniuerſa dirigere, et nihil præter rectum velle facere, humanisq. actibus tamquàm rationis arbitrio prouidere. Prudentiæ inſunt ratio, intellectus, circumſpectio, prouidentia, docilitas, agnitio. Item prudentia in homine iam purgato, eſt diuina non quaſi in electione præferre, ſed ſola noſſe. Officium etiam prudentiæ eſt, ex præteritis, et præſentibus futura perpendere. Vnde dicit Boetius in libro de conſolatione Philoſophiæ: Non quod ante oculos eſt ſitum ſufficit intueri: rerum exitus prudentia metitur. Circumſpectionis officium, eſt per diligentem conſiderationem, inter contraria vitia medium tenere.

Macrob. li. 1. in ſomn. Scipi.

Boet. lib. 2. de conſol. philoſ. pro. 1.

De temperantia. Sectio XLII.

SEquitur videre de temperantia quantum ad tria, ſcilicet quantum ad diffinitionem, ſpecierum aſſignationem, et actuum variationem. Temperantia deſcribitur a Tullio in prima Rhetorica. Temparātia eſt rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus animi, firma et moderata dominatio. Item ab eodem in libro de Officijs: Temperantia eſt dominiū rationis in libidinem, et in motus alios importunos. Ab Auguſtino in libro de moribus Eccleſiæ: Temperantia eſt amor Deo ſeſe integrum incorruptumq. conſeruans. A Macrobio: Temperantis eſt, nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, ſub iugo rationis cupiditatem domare. Ab Auguſtino: Temperantia eſt affectio coercens, et cohibens appetitū ab his rebus, quæ turpiter appetuntur.

Temperantiæ diffinitiones.

Tull. lib. 2. de inuent.

Idem lib. 1 de offic. Li. 1. c. 15. to. 1.

Macrob. li. 1. in ſomn. Scipi.

Aug. de lib. arb. lib. 1. c. 13. to. 1.

Partes temperantiæ ſecundum Tullium in prima Rhetorica ſunt tres, ſcilicet continentia, clementia, et modeſtia. Continentia eſt, per quam cupiditas conſilij gubernatione regitur. Clementia eſt virtus, per quam animus in odium alicuius temere concitatus, benignitate remittitur. Hæc ſecundum Tullium. Secundum Senecam vero: Clementia eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi, vel ſuperioris lenitas aduerſus inferiorem in pœnis conſtituendis. Modeſtia ſecundum Tullium eſt, per quam pudor honeſtatis puram et ſtabilem comparat auctoritatem. Auctoritas in hac deſcriptione ſtabilis, appellatur grauitas perſeuerans. Secundum dogma Philoſophorum, partes temperantiæ ſunt, quæ fœdis motibus dominantur: quæ ſunt modeſtia, verecundia, abſtinentia, caſtitas, honeſtas, moderantia, parcitas, ſobrietas, pudicitia. Modeſtia eſt, quæ facit cultum, et motum, et omnem noſtram occupationem, vltra defectum, et citra exceſſum ſiſtere. Verecundia eſt in geſtu, et verbo honeſtatem ſeruare. Abſtinentia, et honeſtas, moderantia et parcitas, et ſobrietas edulij, cohibent nutrimenta. Abſtinentia eſt, ſtatutum terminum prandendi non præuenire. Honeſtas eſt, nec lautiores cibos quærere, nec in apparatu operam dare. Moderantia eſt nimium ciborum appetitum rationis imperio reuocare. Parcitas eſt, menſuram refectionis non excedere. Sobrietas eſt, exceſſum in potu cohibere. Huius officium eſt, arcere mala ebrietatis. Caſtitas eſt abſtinentia ab omni coitu illicito: quæ eſt triplex, ſcilicet coniugalis, vidualis, virginalis. Virginitas eſt ſecundum Auguſtinum in carne corruptibili, perpetuæ incorruptionis meditatio. Pudicitia eſt, moderamine rationis petulantiam domare.

Tull. lib. 2. de inuent.

Senec. li. 2. de clemēt. c. 3.

Aug. lib. de Virginit. c. 13. to. 6.

Actus temperantiæ ſecundum Auguſtinū ſunt contra proſpera non præſumere, quod non poſſit exerceri in vtendis, terrenas cupiditates non tantum reprimere, ſed penitus obliuiſci. Secundum Macrobium, temperantia eſt omnia relinquere, inquantum natura patitur, quæ corporis vſus requirit.

Idem li. de ſpir. et ani. c. 20. to. 3.

Macrob. li. 1. in ſomn. Scip.

De for-

Digitized by Google

De fortitudine. Sectio XLIII.

SEquitur videre de fortitudine quantum ad diffinitionem, ſpecierum aſſignationem, et actuum variationem. Fortitudo ſic deſcribitur a Tullio in prima Rhetorica: Fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, et laborum perpeſſio. Item ab eodem in ſecunda Rhetorica: Fortitudo eſt magnarum rerum appetitio, et humilium contemptio, et cum ratione vtilitatis laborum perpeſſio. Item ab eodem: Fortitudo eſt rationalis aggreſſio terribilium, cum conſtanti eorum perpeſſione. Secundum Ariſtotelem: Fortitudo eſt virtus, difficillimorum in paſſionibus operatiua gratia boni. Auguſtinus de moribus Eccleſiæ: Fortitudo eſt amor facile omnia tolerans, propter id, quod amatur. Fortitudo etiam aliter deſcribitur: Fortitudo eſt firmitas animi contra moleſtias ſæculi. Et ſumitur de Matthæo: Erant quattuor millia, et cetera.

Tull. lib. 2. de inuent. *Idem lib. 3. ad Here.* *Ariſtot. 3. eth. c. 7. et 8* *Li. 1. c. 15. to. 2.* *Mat. 15. d*

Partes fortitudinis, ſiue ſpecies, ſecundum Tullium ſunt quattuor, ſcilicet magnificentia, fidentia, patientia, et perſeuerantia. Macrobius ſeptem ponit partes fortitudinis, ſcilicet magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, patientiam, firmitatem. Secundum dogma aliquorum: Fortitudo eſt virtus reſtringens impetus aduerſitatis. Huius partes ſunt quæcumque hæc efficiunt, quæ ſunt magnanimitas, fiducia, ſecuritas, magnificentia, conſtantia, patientia, fidentia, et perſeuerantia. Magnanimitas eſt difficilium ſpontanea, et rationabilis aggreſſio. Fiducia, eſt certa ſpes animi, perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas eſt habitus, ſecundum quem imminentes incommoditates, et rei inchoatæ affines non formidantur. Magnificentia, ſecundum Tullium eſt rerum magnarum, et excelſarum cum animi ampla quadam, et ſplendiſſima propoſitione cogitatio atque adminiſtratio. Secundum Macrobium: Magnificentia, eſt difficillium, et præclarorum conſummatio. Conſtantia eſt ſtabilitas animi firma, et in propoſito perſeuerans. Patientia eſt virtus contumeliarum, et omnis aduerſitatis æquanimiter mala portans. Item aliter: Patientia eſt æquanimis malorum illatorum tolerantia: Gregorius: Vera patientia eſt, aliena mala æquanimiter perpeti, et contra eum, qui mala irrogat, nullo animi dolore moueri. Item aliter diffinitur: Patientia eſt omnium moleſtiarum aliunde illatarum, victorioſa perpeſſio. Fidentia eſt virtus, per quam magnis, et honeſtis in rebus, multum ipſe animus ſe in fiducia collocauit. Perſeuerantia ſecundum Tullium, eſt ratione bene conſiderata ſtabilis, et perpetua permanſio. Magiſtraliter ſic deſcribitur: Perſeuerantia eſt permanentia in bono, diuturna ſiue finalis. Nota quòd conſtantia eſt permanentia in propoſito. Perſeuerantia eſt permanentia in bono, ſiue continuatio boni. Conſtantia cauet leuem tranſitum a propoſito in propoſitum, perſeuerantia vero diſcontinuationem, vel imperfectionem, reſpectu debiti finis.

Tull. lib. 2. de inuent. *Macrob. loco prox. cit.* *Greg. hom. 35. in Euã gel. nõ mul tum ante med.* *Tull. loco prox. cit.*

Secundum Auguſtinum: Actus fortitudinis eſt contra aduerſa facere, quod poſſit, conſtans in tolerandis, nihil niſi turpia timere, et quidquid agimus, vel cogitamus, ad rationis normam dirigere.

Aug. lib. de ſpir. et ani. c. 20. to. 3.

De Iuſtitia. Sectio XLIIII.

Iuſtitiæ deſcriptiones. *Tull. lib. 2. de inuent.* *Macr. li. ſa pe cit.* *Lib. 1. c. 13. to. 1.* *Matt. 5. a*

SEquitur videre de iuſtitia, quantum ad diffinitionem, ſpecierum aſſignationem, et actionum progreſſionem: Iuſtitia diffinitur ſic a Tullio in prima Rhetorica: Iuſtitia eſt habitus animi communi vtilitate ſeruata, ſuam vnicuique tribuens dignitatem. Macrobius: Iuſtitia eſt vnicuique ſeruare, quod ſuum eſt. Auguſtinus libro de libero arbit. Iuſtitiam quid dicam eſſe niſi virtutem, qua ſua cuique tribuuntur? Super Matt. Beati qui eſuriunt, et ſitiunt iuſtitiam: Iuſtitia eſt ſua cuique tribuere, ſibi, proximo, et Deo. Seneca: Quid eſt iuſtitia, niſi naturæ tacita conuentio, in adiutorium multorum inuentam. Idem: Iuſtitia diuina lex eſt, et vinculum ſocietatis humanæ. Iſidorus: Iuſtitia eſt ordo, et æquitas, qua homo cum vnaquaque re bene ordinatur. Anſelmus: Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata, propter ſe, rectitudinem, ſcilicet. Item aliter diffinitur ſic: Iuſtitia eſt virtus conſeruatrix humanæ ſocietatis, et vitæ communitatis. Auguſtinus de Moribus Eccleſiæ: Iuſtitia eſt amor, ſoli amato ſeruiens, et propterea recte dominans ceteris, quæ homini ſubiecta ſunt. A magiſtris ſic: Iuſtitia eſt conſtans, et perpetua voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens.

Anſel. dial. de verit. c. 13. *Lib. 1. c. 15.* *Inſt. de iuſtit. et iu. in princ.*

Iuſtitia ſecundum quoſdam diuiditur in ſeueritatem, et liberalitatem. Seueritas eſt virtus, debito ſupplicio coercens iniuriam. Liberalitas eſt virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu benignitas, pro effectu benificientia nominatur. Et conſiſtit hæc virtus, tota in tribuendo. Benignitatem vero diuidunt in ſeptem partes, ſcilicet religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reuerentiam, concordiam, miſericordiam. Alij diuidunt in innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectum, et humanitatem. Secundum Tullium in prima Rhetorica: Ad iuſtitiam pertinent religio, pietas, gratia, vindicatio, obſeruantia, et veritas: addo pro nunc diſciplinam, et obedientiam.

Tull. de inuent. lib. 2.

Religio eſt virtus, quæ ſuperioris cuiuſdam naturę, quam diuinam vocant, curam cærimoniamq. affert. Hæc Græce dicitur latria, quæ ſic deſcribitur: Latria eſt cultus Deo debitus, et exhibitus. Vel: Latria eſt voluntas impendendi Deo cultum debitum. Impenditur autem cultus debitus Deo, corde per fidem, ſpem, et charitatem: ore per adorationem, laudationem, benedictionem, et gratiarum actionem: opere per oblationem, thurificationem, et geniculationem. Huius primum officium, eſt perpetrati ſceleris pœnitere: ſecundum eſt, temporalium mutabilitatem paruipendere: tertium vitam noſtram ex toto, Deo committere: quartum veritatem ſeruare. Nota tamen, quòd dulia aliquando idem eſt, quòd latria. Stricte tamen, et proprie accipitur pro reuerentia, ſanctis, ſiue perſonis ſublimibus exhibenda: Quæ ſic deſcribitur: Dulia eſt ſeruitus, vel cultus, creaturæ debitus, et exhibitus. Et videtur idem eſſe cum reuerentia, poſita in prima diuiſione iuſtitiæ, quæ ſic deſcribitur: Reuerentia eſt virtus perſonis grauibus, vel aliqua prælatione ſublimatis, debitę honorificationis cultum exhibens. Deo autem debetur latria, ſanctis dulia, beatæ virgini Mariæ hyperdulia.

Latria. Dulia.

Pietas eſt virtus, per quam ſanguine coniunctis, patriæq. beneuolis, officium, et diligens tribuitur cultus. Gratia eſt virtus, in qua amicitiarum, et beneficiorum alterius, memoria, et remunerandi voluntas continetur. Vindicatio, eſt virtus per quam vis aut iniuria, et omnino omne, quod obfuturum eſt, defendendo, aut vlciſcendo propulſatur. Obſeruantia eſt virtus, per quam homines in aliqua dignitate, cultu quodam, et honore dignantur. Veritas eſt virtus, per quam immutata ea, quæ ſunt, aut quæ ante fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur. Innocentia eſt puritas animi, iniuriæ omnem illationem abhorrens. Hac virtute dij placantur. Amicitia eſt voluntas bona erga aliquem, cauſa illius, qui diligitur, cum eius pari intentione, a quo diligitur. Huius primum officium eſt, idē velle, et idem nolle: alterum ſecreto admonere, et palam laudare. Concordia eſt virtus, conciues, et compatriotas, in eodem iure, et cohabitatione, et ſpontanee metiens. Miſericordia eſt virtus, per quam animus ſuper calamitate afflictorum mouetur. Hæc virtus nihil humanum a ſe alienum putat, aliorum damna, vel commoda, ſua æſtimat. Diſciplina, ſecundum Cyprianum, eſt morum ordinata correctio, et maiorum prȩcedentium patrum regularis obſeruatio. Secundum Hugonem de ſancto Victore: Diſciplina, eſt con-

Pietas. *Tull. ibid.* Innocentia.

Digitized by Google

est conuersatio bona, et honesta, cui parum est non malum facere, sed studet in his, quæ bene agit, per cuncta irreprehensibilis apparere. Idem: Disciplina est omnium membrorum motus ordinatus, et dispositio decens in omni habitu, et actione. Bernardus: Disciplina ceruicem submittit, deponit supercilia, vultum componit, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, formatincessum. Obedientia sic describitur: Obedientia est voluntas faciendi præceptum, vel mandatum superiorum. Item sic: Obedientia, est obtemperatio, secundum regulam sacrę scripturæ maioribus quibuscumque debita. Vel sic: Obedientia est spontaneum, et rationabile propriæ voluntatis sacrificium. Vel sic: Obedientia, est pio studio propriæ voluntatis abnegatio. Augustinus: Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia contemptoris. Æquitas est amor æqualitatis in his, in quibus debet esse qualitas.

Bern. epist. 113. ad Sophiam in fi.

Obedientia

De iustitia dicit Prosper: Iustitia est quædam animi nobilitas, suam cuique tribuens dignitatem, superioribus reuerentiam, paribus concordiam, inferioribus disciplinam, Deo obedientiam, sibijpsi sanctimoniam, inimico patientiam, et misero compassionem. Secundum Augustinum: Actus iustitiæ est scire quid debeat reddere: non velle plus, quam possit distribuere: omnem animi cogitationem ad solum Deum dirigere, et erigere, eumq. tamquam nihil aliud sit, sola mentis acie intueri. Secundum alios autem est etiam actus iustitiæ ad vnam cõsentire viam, vniuscuiusque virtutis obsequium seruare, vnicuique quod suum est reddere. Item cum superna, et diuina mente sociari, vt seruet cum ea perpetuum fœdus imitando.

Aug. lib. de spir. et ani. c. 20. to. 3.

Plot. li. 2. de virtu. Enn. 1. et ex eo Macro. li. 1 in somn. Scip.

De septem donis Spiritus sancti. *Sectio XLV.*

Isa. 11. a SEptem sunt dona Spiritus sancti, quæ enumerat Isaias: scilicet donum sapientiæ, et intellectus, donum consilij, et fortitudinis, donum scientiæ, et pietatis, et donum timoris Domini. Habemus autem videre de donis diuinis, quæ Spiritui sãcto attribuuntur, tria: scilicet specialem sufficientiam, singularem consistentiam, et generalem differentiam.

Sufficientia specialis donorum.

Specialis sufficientia habituum prædictorum sic accipitur. Dona Spiritus sancti specialiter sunt, vel principaliter ad expediendas potentias animæ in agendo. Habemus autem expediri quantum ad declinationem mali, et sic est donum timoris. Item quantum ad operationem boni, et hoc dupliciter: nam aut est bonum necessitatis, ad quod expedimur per donum pietatis, cuius regimen directiuum est donum scientiæ: aut est bonum supererogationis, ad quod expedimur per donum fortitudinis, cuius regimen est donum consilij.

Singularis donorũ consistentia.

Ad maiorem horum donorum euidentiam, attendenda est consistentia actuum singulorum. Nota ergo primo, quòd sapientia communiter accepta dicit cognitionem generalem rerum diuinarum, et humanarum secundum Augustinum, et Philosophum, qui dicit quòd sapiens est, qui nouit omnia. Minus communiter dicit cognitionem rerum æternarum, vnde Apostolus. Alij datur sermo sapientiæ, id est cognitio æternorum. Proprie dicit cognitionem, qua colitur Deus fide, et spe, et charitate, vnde Iob: Pietas ipsa est sapientia. Magis proprie nominat cognitionem Dei experimentalem, et sic est vnum de septem donis Spiritus sancti, cuius actus consistit in degustando suauitatem Dei. Qui quidem actus partim est cognitiuus, partim affectiuus: ita quòd in cognitione inchoatur, et in affectione consummatur. Item habemus quiescere in optimo, per intelligentiam virtutis, et sic est donum intellectus: et per affectionem bonitatis, et sic est donum sapientiæ.

Aug. li. 14. de Trin. c. 1 to. 3.

Arist. lib. 1. Meta. c. 2.

1. Cor. 12. a

Iob 28. b

Scientia etiam dicitur tribus modis. Quædam enim est scientia consistens in intellectu pure speculatiuo, fundata super principia rationis, vt est scientia acquisita, siue humana philosophia. Quædam est consistens in intellectu inclinato ab effectu, fundata super principia iuris naturalis, ordinans ad rectam, et honestam vitam, vt est scientia prudentiæ virtutis. Quædam est consistens in intellectu inclinato a fide, et inclinante ad operationem bonam, fundata super principia fidei, habens ortum a donis spiritualis gratiæ, vt est donum scientiæ, cuius actus præcipuus est, dirigere in agendis secundum exigentiam regulæ fidei, et imitationem Christi.

Scientia.

Intellectus.

De dono intellectus tene, quòd eius actus consistit in contemplatione, non solum creatricis essentiæ, verumetiam in contemplatione spiritualis creaturæ. Habetur quidem cognitio de Deo sub ratione veri tripliciter, scilicet per simplicem assensum, et sic est fides faciens assentire: per rationis adminiculum, et sic est intellectus donum, cuius est credita per rationem intelligere: per simplicem contuitum, et sic est munditia cordis, cuius est videre Deũ. Etenim ad intelligendum credita, non adiuuatur homo per rationes sumptas a conditionibus.

Consilium.

De dono consilij tene, quòd consilium aliquando dicit actum consiliandi: aliquando dicit illud, ad quod terminatur ille actus: aliquando dicit habitum, qui expedit, et dirigit animam, ad eligendum prosequenda, et vitandum fugienda. Habitus autem dirigens si sit respectu eligibilium, quæ sunt necessitatis, est prudentiæ, quæ dirigit ad talia, licet minus excellenter, quàm scientia, quæ est donum. Si autem eligibilia sint arduitatis, et difficultatis, est donum consilij. Potest quippe homo dirigi in electione, vel secundum regulam iuris naturalis, et sic est prudentia, vel secundum regulam iuris diuini, et sic est donum consilij, cuius est dirigere in electionem prosequendorum, et fugam vitandorum.

Fortitudo.

De dono fortitudinis est tenẽdum, quòd eius actus consistit in sustinentia passionum, et aggressione arduorum. Aggredi autem ardua, siue perpeti passiones, potest homo dupliciter, vel propter iustitiæ, et honestatis conseruationem, et sic respicit virtutem fortitudinis: vel propter Christi perfectam imitationem, et sic respicit donum fortitudinis. Primum est de dictamine iuris naturalis: secundum de dictamine iuris diuini. Actus ergo doni fortitudinis, attenditur penes promptam, et expeditam tolerantiam passionum.

Pietas.

De dono pietatis tene, quòd pietas attenditur erga Deum, et est idem, quod latria: erga parentes, et est pars iustitiæ, secundum regulam iuris naturalis, et secundum obligationem necessitatis: attenditur etiam erga proximum Dei imagine insignitum, et sic est Spiritus sancti donum. Sed nota quòd misericordiæ virtus, attendit in proximo conformitatem in natura, et necessitatem in miseria, præuio dictamine iuris naturalis, secundum regulam prudentiæ. Pietas vero attendit in proximo diuinam imaginem, præuio dictamine iuris diuini, secundum regulam doni scientiæ. Ex dono ergo pietatis est homo beneuolus cuilibet creaturæ Dei imagine insignitæ. Talis autem beneuolentia pro loco, et tempore exit aliquando in compassionis affectum, aliquando in operis beneficium. Actus ergo pietatis præcipuus est, facere hominem beneuolum respectu cuiuslibet proximi, inquantum gerit imaginem creatoris.

Timor.

Ex Damas. lib. 2. de fi. orth. c. 12. in fi.

Ex Aug. li. 83. q. 31. to. 4.

De dono timoris tene, quòd eius actus generalis est resilire ab arduo. Et potest diffiniri communiter omnis timor sic: Timor est resilitio ab aliquo arduo, vel excellente. Si autem illud arduum est in genere boni, tunc est resilitio cum reuerentia. Si autem in genere mali, tunc est resilitio cum fuga. Damascenus dicit timorem esse expectatorem futuri mali. Augustinus diffiniens timorem, dicit: Timor est fuga animi, ne amittat

Digitized by Google

amittat id, quod habet. Timoris donum tria intuetur, scilicet pœnam, vt eam fugiat, et sic est timor seruilis: offensam, vt eam caueat, et sic est timor initialis, qui vnum habet oculum ad pœnam, et vnum ad offensam: maiestatem summam, vt ei reuerenter subiaceat, et sic est timor filialis, cui duplex respectus est, vnus in refugiendo offensam, ne separetur a Deo, alius est principalior in reuerendo Deum, et iste permanet in beatis. Distinguuntur autem sex timoris differentiæ, secundum quòd a triplici principio habet ortum. Habet enim ortum a natura, et sic est timor naturalis: a libidine, siue concupiscentia, et hoc vel ex nimio amore sui, et sic est timor humanus: vel ex nimio amore suorum, et sic est timor mundanus: a gratia, et hoc vel a gratia gratis data, et sic est timor seruilis: vel a gratia gratum faciente, scilicet inchoata, et sic est timor initialis: aut a gratia perfecta, et sic est timor filialis. Et iste dicitur amicabilis, vel amicalis, quia timet voluntatum dissensionem: castus, quia timet sponsi complexus separationem: filialis, quia timet patris indignationem: sanctus, quia timet in omnibus inquinationem.

Timoris species.

Differentia generalis donorum.

De Spiritus sancti donis nota differentiam generalem. Nam quoddam donum est a Spiritu sancto, et numquam cum Spiritu sancto, sic est timor seruilis, in quo viget voluntas peccandi, si impunitas speraretur. Quoddam a Spiritu sancto, et numquam sine Spiritu sancto, et sic est donum charitatis, et gratiæ gratum facientis. Quoddam est a Spiritu sancto, et potest esse cum Spiritu sancto, et sine Spiritu sancto, vt est donum scientiæ, et donum prophetiæ, ceteræ gratiæ gratis datæ.

De beatitudinibus, et vita actiua, cum operibus misericordiæ: et de vita contemplatiua cum oratione, et duodecim fructibus, et quinque sensibus.
Sectio XLVI.

Matt. 5. a SEptem sunt beatitudines, quas enumerat Saluator in monte, scilicet paupertas spiritus, mititas, luctus, esuries iustitiæ, affectus misericordiæ, munditia cordis, et pax. Circa beatitudines, habemus videre numerum, sufficientiam, vitæ duplicis excellentiã, vsus duplicis consequentiam. Sunt autem beatitudines numero septem, quarum ratio, et sufficientia sic accipitur: Beatitudines sunt ad potentias animæ perficiendas. Ad integram autem perfectionem tria præcipua requiruntur, scilicet perfectus recessus a malo, perfectus profectus in bono, et perfectus status in optimo. Malum autem procedit aut a tumore superbiæ, a quo elongamur per paupertatem spiritus: aut ex rancore malitiæ, a quo elongamur per mititatem: aut ex languore concupiscentiæ, a quo elongamur per luctũ. Perfectus autem profectus, vel processus in bono, est secundum imitationem diuinam. Vniuersæ autem viæ Domini sunt misericordia, et veritas, quæ pro iustitia ponitur. Deum iustum per esuriem iustitiæ imitamur: Deo misericordi per affectum misericordiæ conformamur. Perfectus status in optimo est, per limpidam cognitionem in vero, et sic est munditia cordis ad videndum Deum: et per tranquillam affectionem in bono, et sic est pax mentis ad fruendum Deo. Habitus virtutum disponunt ad exercitium vitæ actiuæ. Habitus donorum ad otium vitæ contemplatiuæ. Habitus beatitudinum ad perfectionem faciunt vtriusque.

Beatitudinũ enumeratio, et sufficientia.

Psal. 24. b

De duplici vita.

De his duabus vitis, signatis per Liam, et Rachel, per Petrum, et Ioannem, per Martham, et Mariam, dicit Beda: Actiua panem corporalem esurienti, vel panem doctrinæ ignoranti porrigit, errantem corrigit, superbum ad humilitatem reuocat, quæ singulis expediunt dispensat. Contemplatiua charitatem Dei, et proximi retinet, sed ab exteriori operatione quiescit, soli conditoris desiderio inhæret, et calcatis omnibus curis, ad videndum faciem creatoris inardescit, et desiderat misceri supernis ciuibus, de æterna Domini incorruptione gaudentibus. Est autem triplex proprietas in vtraque, secundum quas mutuo se excedunt. Prima proprietas actiuæ est, diligentia vtilitatis, et necessitatis publicæ, respectu rationalis: secunda est charitas erga proximum, cum compassione respectu concupiscibilis: tertia est fecunditas bonorum operum in agendo, cum perfectione patientiæ, respectu irascibilis. In his contemplatiua exceditur ab actiua. Prima proprietas contemplatiuæ est contuitus pulchritudinis summæ maiestatis, cum delectatione respectu rationalis: secunda est quies, cum securitate respectu irascibilis: tertia est munditia cordis, cum bonitate respectu concupiscibilis. In his contemplatiua excedit actiuam.

Ad actiuam pertinent opera misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia. Corporalia sunt septem, hoc versiculo comprehensa:

Opera misericordię corporalia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Quorum sufficientia sic accipitur. Homo est substantia animata, per hoc tangitur vegetabilis, quæ indiget restauratione calidi, et sicci, et hoc per cibum: frigidi, et humidi, et hoc per potum. Sensibilis, et huic est necessarium duplex operimẽtum propter exteriora nociua, remotum, et est hospitium: propinquum, et hoc est vestimentum. Rationalis, et sic est substantia libera, nata habere libertatem a carcere, vel ab infirmitate: et sic est contra intrusionem in carcere, vel in lecto visitatio: et a seruitute, et contra hanc est redemptio. Mortalis, et sic inest ei mors: propter quam, siue post quam indiget sepultura. Spiritualia quoque sunt septẽ, hoc versiculo comprehensa.

Opera misericordiæ spiritualia.

Instrue, consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Quorum sufficientia sic accipitur. Defectus spiritualis in proximo, si non potest releuari nisi per Deũ, tunc adhibenda est oratio: si potest releuari per hominem, et est cognitiuæ, vt ignorantia cognoscendorum, tunc est instructio: si est ignorantia agendorum, tunc est consilium. Si vero est affectiuæ, aut est culpa commissa in te, et sic est remissio: aut in alios, et sic est correctio. Si est pœna, aut est releuandus verbo, et sic est consolatio: aut facto, et sic est supportatio.

Ad contemplatiuam pertinet oratio. Vnde de contemplatiua videndum est quantum ad diffinitionem, gradum, distinctionem, et contentam sub ea orationem. Contemplatio sic diffinitur: Contemplatio est verus certusq. intuitus de quacumque re. A Richardo sic: Contemplatio est libera mentis perspicacia in sapientiæ spectacula cum admiratione suspensa. Vel sic: Contemplatio est perspicax, et liber animi intuitus in res perspiciendas vsquequaque diffusus. Bernardus ponit sex gradus contemplationis, qui sunt vacatio, intuitio, admiratio, dilectio, delectatio, anhelatio. Augustinus de quantitate animæ, ponit septem gradus, siue actus. Primus dicitur animatio: secundus, sensus: tertius, ars: quartus, virtus: quintus, tranquillitas: sextus, ingressio: septimus contemplatio. De oratione videndum est quantum ad diffinitionem in generali, et quantum ad assignationem petitionum orationis Dominicæ in speciali. Oratio sic describitur ab Augustino: Oratio est pius mentis affectus in Deum directus. A Ioanne Damasceno sic: Oratio est ascensus intellectus in Deum. Idem: Oratio est expressio desiderij directi in Deum propter bonum adipiscendum, vel malum remouendum, formata per verbũ interius, et exterius. Et magistraliter sic: Oratio est ostensio voluntatis nostræ ei, a quo impetrare speramus id, quod desideramus. Gregorius: Veraciter orare est, in compunctione amoris gemitus, et non composita verba resonare.

Contemplatio.

Rich. lib. 1. Beniamin Maio. de cõtempl. c. 4. par. 1.

Aug. lib. de quant. ani. c. 33. to. 1.

Aug. lib. de spir. et ani. c. 50. to. 3. Damasc. orth. fid. li. 3. c. 24.

Greg. li. 33. mor. ca. 21. in fi.

Iam descendendum est ad orationem, quam Dominus composuit: in qua sub septenario petitionum, compre-

Oratio Dominica.

Digitized by Google

comprehenditur vniuerſitas petendorum, et quantum ad ea, quæ ſpectant ad præmium patriæ, et quantum ad ea, quæ ſpectant ad meritum viæ. Quæ ſpectant ad præmium patriæ, ſunt intelligentia veritatis, ſiue aperta viſio veri, quæ petitur ibi: Sanctificetur nomen tuum, id eſt notitia tui nominis perſonis ſanctis et mundis donetur. Reuerentia maieſtatis, ſiue ſecura tentio ſummi ardui, quę reges facit, et per quam habetur regnum, quæ petitur ibi: Adueniat regnum tuum. Concordia voluntatis, ſiue perfecta fruitio ſummi boni, quæ petitur ibi: Fiat voluntas tua ſicut in cælo, et in terra. Quæ ſpectant ad meritum ſiue tranſitum viæ, aut reſpiciunt collationem boni, aut amotionem mali. Collatio boni petitur in pane quotidiano ſiue ſuperſubſtantiali: in quo petitur, quidquid neceſſarium eſt ad conſeruationem vitæ præſentis, tam ſecundum ſpiritum, quàm ſecundū corpus. Amotio mali petitur in tribus ſequentibus. Eſt autem malum triplex. Quoddam tenet rationem præteriti, quoddam præſentis, et quoddam futuri. Siue quoddam eſt malum culpæ, ſiue tranſgreſſionis: quoddam eſt malum puguæ, ſiue tentationis: quoddam eſt malum pœnæ, ſiue tribulationis. Primum petitur amoueri in dimiſſione debitorum: ſecundum, in victoria tentationum: tertium, in liberatione ab oppreſſione aduerſorum.

Idem ſup. to. 2. in expoſit. cap. 6. Matth.

Triplex malum.

Quinque ſenſus.

Perfectionem beatitudinum conſequitur duplex vſus, ſcilicet quinque ſenſuum ſpiritualium, et duodecim fructuum ſpiritus. Senſus ſpirituales ſunt, viſus, auditus, guſtus, odoratus, et tactus. Viſu videtur ſponſi Chriſti ſumma pulchritudo, ſub ratione ſplendoris: auditu auditur Chriſti ſumma harmonia, ſub ratione verbi: guſtu guſtatur Chriſti ſumma dulcedo, ſub ratione ſapientiæ, comprehendentis Verbum, et ſplendorem: odoratu odoratur Chriſti ſumma fragrantia, ſub ratione verbi inſpirati in corde: tactu aſtringitur, et palpatur Chriſti ſumma ſuauitas, ſub ratione Verbi incarnati, inter homines habitantis. Fructus vero ſpiritus ſunt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, modeſtia, continentia, et caſtitas. Non ſunt autem ſenſus, neque fructus, per ſe habitus: ſed fructus dicunt affectuales delectationes, circa bonitatem ſponſi deguſtandam: ſenſus autem dicunt intellectuales perceptiones, circa veritatem ſponſi contemplandam. Quæ contemplatio fuit in prophetis per reuelationem quantum ad triplicem viſionem, ſcilicet corporalem, imaginariam, ſiue ſpiritualem, et intellectualem. In alijs vero iuſtis reperitur, per ſpeculationem, quæ incipit a ſenſu, et peruenit ad imaginationem: de imaginatione ad rationem: de ratione ad intellectum: de intellectu ad intelligentiam: de intelligentia ad ſapientiam, ſiue notitiam exceſſiuam: et ſic aſſiſtitur vero Salomoni.

Fructus ſpiritus.

Galat. 5. d

De Sacramentis in generali. Sectio XLVII.

Materia huius ſectionis habetur ſup. 7. par. Breuil. a c. u. uſque ad 7.

IAm videndum eſt de tertio beneficio Ieſu Chriſti, quod eſt ſacramentalis medicina. De Sacramentis ergo primo videamus in generali, poſtea de ſingulis in ſpeciali. In generali habemus videre, de Sacramentorum inſtitutione, diffinitione, ordinatione, iteratione, ſufficientia, et præcellentia.

Inſtitutio Sacramentorum.

Inſtitutio Sacramentorum Deum decuit, et nobis expediens fuit. Decuit quidem diuinam miſericordiam nobis prouidere remedia, non ſolum quæ faciunt ad remiſſionem culpæ, ſed etiam pœnæ. Decuit diuinam iuſtitiam, quæ a nobis exigit aliquam humiliationem, quam exhibemus per ſignorum ſenſibilium obſeruationem. Decuit diuinam ſapientiam, quæ in ſenſibilibus decreuit remedia inuenire, ex quibus cōtingit naturam hominis interire. Nobis expediens fuit. Quoniam enim eramus cæci, quò ad rationalem: ideo data ſunt Sacramenta ſenſibilia, ad eruditionem. Quoniam eramus elati, quo ad iraſcibilem: ideo data ſunt Sacramenta corporalia, ad humiliationem. Quoniam eramus proni ad malum, quo ad concupiſcibilem: ideo data ſunt Sacramenta plura, ad exercitationem.

Definitio. *Mag. 4. ſen. diſt. 1. § ſacramentū. Hugo de ſa cra. fid. li. 2 par. 9. c. 2.*

Sacramentum ſic diffinitur in ſententijs: Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, cuius ſimilitudinem gerit, et cauſa exiſtit. Hugo de ſancto Victore ſic diffinit: Sacramentum eſt materiale elementum ſubiectum oculis, ſimilitudine repreſentans, inſtitutione ſignificans, ſignificatione gratiam conferens.

Ordo ſacramentorum

Ordinantur autem Sacramenta ſic: Baptiſmus, confirmatio, Euchariſtia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, et matrimonium. Quinque prima reſpiciunt perſonam. Ordo, et matrimonium Eccleſiam. Ordo patet ſic: Nam baptiſmus eſt ad vulnerum curationē. Confirmatio, ad curationis habitæ conſeruationem. Euchariſtia, ad habitæ, et conſeruatæ promotionem. Pœnitentia, ad curationis perditæ reparationem. Extrema vnctio, ad venialium expiationem, quo ad culpam, et pœnæ debitæ partem remittendam. Ordo eſt reſpectu perſonarum generantium ſpiritualiter. Matrimonium eſt generantium corporaliter. Et vtraque generatio eſt Eccleſiæ neceſſaria, ne deficiat in gratia, et natura.

Iteratio.

Quattuor autem ſunt Sacramenta, quæ poſſunt iterari, vel potius frequentari, ſcilicet Euchariſtia, pœnitentia, extrema vnctio, et matrimonium. Baptiſmus autem, et confirmatio, et ordo non iterantur, quia in eis tres characteres indelebiles imprimuntur, quibus ſecundum diuerſos ſtatus fidei, homines ab hominibus diſtinguuntur. Nam ſecundum ſtatum fidei genitæ, eſt character baptiſmalis, ſecundum quòd fideles ab infidelibus diſtinguuntur. Secundum ſtatum fidei roboratæ, eſt character confirmationis diſtinctiuus fortium ab infirmis. Secundum ſtatum fidei iam multiplicatæ, eſt character ordinis, quo clerici a laicis diſtinguuntur.

Sufficientia

Sufficientia Sacramentorum ſic accipitur. Sacramenta ſunt medicamenta contra morbum. Morbus autem eſt duplex, ſcilicet morbus culpę, et morbus pœnæ. Morbus culpæ eſt duplex, ſcilicet originalis culpæ, contra quam eſt baptiſmus: et actualis culpæ, quæ etiam geminatur: nam quædam eſt culpa actualis mortalis, contra quam eſt pœnitentia: quædā actualis venialis, contra quam eſt extrema vnctio. Morbus pœnæ eſt quadruplex, ſcilicet ignorantia, contra quam eſt ordo: malitia, contra quam eſt Euchariſtia: infirmitas, contra quam eſt confirmatio: concupiſcentia, contra quam eſt matrimonium. Sacramenta ſunt etiā adiuuamenta, quia ſunt in adiutorium ſeptem virtutum. In adiutorium fidei, eſt baptiſmus. In adiutorium ſpei, eſt extrema vnctio. In adiutorium charitatis, Euchariſtia. In auxilium prudentiæ, ordo. In auxilium temperantiæ, matrimonium. In auxilium fortitudinis, confirmatio. In auxilium iuſtitiæ, pœnitentia. Sunt quoque Sacramenta, armamenta Eccleſiæ militantis, quæ in Canticis dicitur: Terribilis, vt caſtrorum acies ordinata. Et quidem terribilis, quia fortis, et munita per Sacramentum confirmationis: Acies, quia coniuncta, et vnita per Sacramentum Euchariſtiæ: ordinata, per ordinem. Ex hac acie quidam ſubtrahuntur per mortem, ad hos reſtaurandos, eſt matrimonium: quidam proſternuntur per culpā, ad hos releuādos, eſt pœnitentia. Hanc aciem quidam ingrediuntur, vt prælientur, et hoc per baptiſmum: quidam egrediuntur, vt coronentur, et hoc per extremam vnctionem.

Cant. 6. d

Præcellētia

Dicitur autem vnum Sacramentum aliud præcellere quinque modis, ſcilicet propter ſignificationem, ſic matrimonium præcellit: quia ſignificat vnionem naturarum in Chriſto: propter continentiam, et ſic excedit Euchariſtia: propter efficaciam, et ſic excedit baptiſ-

Digitized by Google

baptiſmus: propter dignitatem diſpenſatiuam, et ſic confirmatio, quæ a ſolis Pontificibus diſpenſatur: propter maiorem, digniorem, et nobiliorem gradum, in quo ponit, et ſic dicitur ordo maior. Vnde verſus.

Maior in effectu baptiſmus, corpus in eſſe.
Coniugium ſigno, maiori chriſma miniſtro.
Nobiliore gradu præcellere dicitur ordo.

De Baptiſmo. Sectio XLVIII.

Sup. Breuil. par. 7. c. 8.

NVnc de Sacramentis ſingulis eſt videndum. Et primo de baptiſmo, quantum ad diffinitionem, ſignificationem, formæ expreſſionem effectus collationem, nominis diſtinctionem, et operis completionem. Baptiſmus ſecundum quòd eſt nomen elementi ſignificantis, et ſanctificantis virtute verbi, diffinitur

Hugo. de ſacr. fid. lib. 2. par. 6. c. 2.

ab Hugone ſic: Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata. Secundum vero quòd eſt actus, vel vſus elementi, diffinitur a Magiſtro in ſententijs: Baptiſmus eſt intinctio corporis exterior, facta ſub

Mag. in 4. diſtin. 3. in princ.

forma verborum præſcripta. Secundum autem quòd accipitur pro Sacramento, et re Sacramenti, quæ eſt character, diffinitur a Damaſceno: Baptiſmus eſt vitæ ſpiritualis principium, ſigillum, et cuſtodia, et illu-

Damaſ. lib. 4. de fi. orth. c. 10. in med.

minatio mentis. Et tangitur hic quadruplex conditio

Character.

characteris, quia enim præparat ad gratiam Dei, dicitur vitæ ſpiritualis principium: quia diſtinguit gregem Domini, dicitur ſigillum: et quia indelebiliter perſeuerat, dicitur cuſtodia: quia ſpiritualiter diſponit ad fidem, dicitur illuminatio mentis. Secundum

Dionyſ. de Eccleſ. hier. c. 13.

quòd accipitur pro Sacramẽto diffinitur, a Dionyſio: Baptiſmus eſt regenerationis Sacramentum, ſecũdum quòd prius ſubſiſtit in anima, animales ſpiritualiter formans motus, ad operationem diuinorum eloquiorum, et actionum, et cæleſtis quietis anagogem iter faciens. In hac diffinitione tangitur res Sacramenti, quæ eſt gratia viuificans animam, cum dicitur: Secundum quòd prius ſubſiſtit in anima. Tangitur habilitatio potentiarum per virtutem, primo quantum ad actiuam, cum dicitur: Formans animales motus. Secundo quo ad contemplatiuam cum dicitur: Et cæleſtis quietis anagogem.

Significatio

Quantum ad ſignificationem nota, quòd in baptiſmo, ſicut in ceteris Sacramentis, eſt aliquid, quod eſt tantum Sacramentum, ſiue ſignum ſignificans, vt elementum viſibile: aliquid eſt res tantum ſignificata, vt gratia curans: aliud quod eſt Sacramentum, et res ſignata, vt character.

Forma.

Forma, quando puer immergitur, exprimenda eſt hæc: Ego baptizo te, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus ſancti. Amen. Hæc forma debet exprimi ſine omiſſione vocali, ſine intermiſſione vocabuli, ſine præpoſteratione ordinis ſupradicti, et ſine commutatione nominis prænominati.

Effectus.

Effectus autem, qui recipitur in baptiſmo, ab homine humiliter accedente, eſt characteris impreſſio, gratiæ infuſio, et innocentiæ reſtitutio, cæli apertio. Gratia, inquam, infunditur regenerans, rectificans, et purificans, ab omni culpa originali, et actuali, tam

Ioan. 12. d

mortali, quàm veniali, abſoluens nihilominus a pœ-

Ioan. 19. a

na æternali, et ab omni pœna ſatisfactoria temporali.

Diſtinctio.

Diſtinguitur autem triplex baptiſmus, ſcilicet flaminis, fluminis, et ſanguinis. In baptiſmo flaminis, qui eſt per pœnitentiam, et Spiritus ſancti gratiam, purificamur a culpa. In baptiſmo fluminis, purificamur a culpa, et a ſatisfactoria pœna. In baptiſmo ſanguinis, purificamur ab omni miſeria. Non ſunt autem baptiſmus flaminis, et ſanguinis, Sacramenta: cum in eis deficiant, quæ conueniunt Sacramento, ſcilicet repræſentatio ex ſimilitudine, ſignificatio ex inſtitutione, et ſanctificatio ex verbi prolatione.

Integritas.

Quantum ad integritatem Sacramenti, ſufficiunt verbum, et elementum. Quantum ad ſollemnitatem, præmittuntur tamquam præparatoria, catechiſmus, et exorciſmus in paruulis, et adultis: ita tamen quòd in adultis requiritur fides propria, in paruulis ſufficit aliena. Quantum ad veritatem, requiritur baptizantis recta intentio. Et quantum ad vtilitatem baptizati, fictionis depoſitio.

De confirmatione. Sectio XLIX.

Sup. Breuil. par. 7. cap. 8.

SEquitur videre de confirmatione, quantum ad formam, quantum ad materiam, quantum ad diſpenſationem, quantum ad gratiæ collationem, et quantum ad ſignificationem. Forma in confirmatione ſeruanda eſt hæc: Signo te ſigno crucis, et confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus ſancti. Amen. In hac forma exprimitur duplex actus, quia in hoc Sacramento datur gratia ad robur fidei, quantum ad confirmationem in corde, et quantum ad liberam confeſſionẽ in ore. Vnus actus reſpicit liberam Crucifixi confeſſionem, quaſi ſemper ferendam in fronte: alter reſpicit firmam ſtabilitatem in corde.

Forma.

Materia.

Materia in hoc Sacramento eſt chriſma, confectum ex oleo oliuarum, et balſamo. Oleum propter nitorem ſignificat fidem interiorem ex bona conſcientia: balſamum propter odorem ſignificat dignam, et laudabilem confeſſionem in euidentia, et hoc ſecundum correſpondentiam ad duplicem actum in forma expreſſum.

Diſpenſatio

Iſtud autem Sacramentum a ſolis Epiſcopis diſpenſatur, quòd ſi alij præſumunt, nihil faciunt. Quia enim tam in confirmatione, quàm in ordine datur gratiæ plenitudo: propter hoc, hæc duo Sacramenta per eos ſolummodo diſpenſantur, qui gerunt auctoritatis plenitudinem.

Gratia.

Gratia, quæ confertur in confirmatione, eſt gratia gratum faciens. Gratia autem gratum faciens dicitur dupliciter, aut gratum faciens de non grato, et talis eſt gratia baptiſmalis, et pœnitentialis: aut eſt magis gratum faciens, de iam grato, et talis gratia datur in confirmatione, quæ gratiam prius receptam ampliat, et confirmat.

Significatio

In iſto Sacramento aliud eſt, quod eſt tantum ſignum, vt eſt forma audibilis, et materia viſibilis: aliud eſt, quod eſt tantum res, vt eſt gratia corroborans, et confirmans: aliud eſt, quod eſt res, et ſignum, vt eſt character.

De Euchariſtia. Sectio L.

Sup. in Breuil. par. 7. c. 9.

SEquitur videre de Euchariſtia, et hoc quantum ad integritatem, ſignificationem, repræſentationem, manducationem, et operationem. De integritate, et neceſſitate huius Sacramenti ſunt quattuor, ſcilicet ordo ſacerdotalis, intentio conſecrandi, materia debita, et forma verborum præſcripta.

Euchariſtiæ integritas.

Materia.

Materia huius Sacramenti eſt panis de frumento, et vinum de vite. Ille enim cibus, inter omnes cibos, et inter omnes potus, eſt conuenientior, communior, efficacior, et ſanior. Ideo Dominus ſe comparauit gra-

Ioan. 12. d

no frumenti, et ligno vitis. Et ideo in his duabus ſpe-

Ioan. 19. a

ciebus confecit, et conficiendum conſtituit, ad innuendum quòd corpus ſuum ſub hoc Sacramento contentum vt cibus, non eſt cibus qualiſcumque, ſed cibus conueniens, cibus communis, cibus efficax, cibus ſanus. Vino miſcetur aqua, quæ ſignificat populum, et per coniunctionem ſui cum vino, ſignificat membrorum cum capite vnitatem. Per vinum autem ſignificatur vnio membrorum ad inuicem.

Forma.

Forma ſuper panem eſt hæc: Hoc eſt enim corpus meum. Super vinum vero eſt hæc: Hic eſt calix ſanguinis mei. Huius autem formæ poſitio, eſt ſingularis. Eſt enim verbum operatiuum, non operatione ſucceſſiua, ſed inſtantanea, et operatiuum non alicuius

Digitized by Google

ius rei nouæ, vel non exiſtentis, ſed terminus eius eſt, quod ens actu completum, et non mutatum, et ad id terminatum, vt eſt alterius ſignum, id eſt, corporis Chriſti myſtici: et hoc totum fit virtute Verbi increati, adiuncto miniſtro circa materiam nihil agente. Quia ergo hic ſermo eſt conuerſiuus, et operatiuus, operatur circa ſubſtantiam panis: ideo pronomen demonſtrat ſubſtantiam panis ſub accidentibus, quæ aſpici poſſunt oculis, et tangitur id, quod conuertitur per ſubiectum, ſicut in id, in quod conuertitur per prædicatum. Quia vero terminus operationis eſt ens actu non innouatum, debet ibi poni verbum eſſendi, non fiendi. Quia vero ſubito fit conuerſio, ita quòd ſimul eſt fieri, et factum eſſe: ideo præſens verbum inſtantaneum, non futurum ibi ponitur, Eſt, ſcilicet, et non erit. Quia vera operatio terminatur ad corpus verum, vt eſt ſignum corporis myſtici, in quo eſt diuerſitas operationum, dicitur corpus, et non caro: quia corpus eſt eterogeneum, non omogeneum, caro vero omogenea. Quia vero hæc operatio fit virtute Verbi increati adiuncta, et vt coniuncta, dicitur meum, non in perſona ſacerdotis, ſed Chriſti Verbi, ſcilicet incarnati. Quoniam autem miniſter, nihil operatur circa materiam, nec immutat: ideo nihil plus eſt de forma. Vnde ſi miniſter nec tangat, nec frangat, dummodo conſecrare intendat, et verba dicat, confectum eſt.

Significatio. Quantum ad ſignificationem tene, quòd in hoc Sacramento eſt aliud tantum ſignum, vt ſpecies viſibilis panis, et vini: aliud tantum res, vt corpus Chriſti myſticum: aliud res, et ſignum, vt corpus Chriſti verum, quod eſt res ſignata per panem ex diuerſis granis confectum, et ſanguis per vinum ex diuerſis racemis expreſſum, et eſt ſignum corporis myſtici. Quia enim corpus partes habet eterogeneas, diuerſas operationes in Eccleſia ſignificat.

Repræſentatio. In hoc Sacramento fit repræſentatio Dominicæ paſſionis. Vnde fiunt ſignationes ſeptem vicibus, propter paſſionem Domini exprimendam. Prima vice fiunt tres, propter trinam Chriſti traditionem, ſcilicet a Deo, Iuda, et Iudæo. In ſecunda vice fiunt quinque, propter quinque perſonas, quæ in traditione fuerunt: quæ fuerunt perſona traditi: perſona tradentis Iudæ: perſonæ mentium, quæ fuerunt tres, ſcilicet Pontifices, Scribæ, et Phariſæi. In tertia vice duæ propter duplicem conuerſionem duplicis elementi, ſcilicet panis, et vini. In quarta vice fiunt quinque, propter quinque plagas. In quinta vice fiunt duæ propter vincula, quibus fuit ligatum corpus, et propter flagella, quibus vſque ad ſanguinem fuit flagellatum. In ſexta vice fiunt tres, propter crucifixionem factam linguis Iudæorum, quando ter clamauerunt: Crucifige. In ſeptima vice fiunt tres cruces de corpore ſuper calicem, propter tres cruciatus, ſcilicet propaſſionis, paſſionis, et compaſſionis: et duæ alteræ propter aquam, et ſanguinem, qui de Chriſti latere profluxerunt.

Ritus in celebratione Miſſæ.

Mãducatio. Duo autem ſunt modi manducandi illud Sacramentum, ſcilicet ſacramentalis, et ſpiritualis: quorum diſtinctio oritur a triplici principio. Primo a diſpoſitione ſumentium: quidam enim accedunt male diſpoſiti, et hi manducant ſacramentaliter: quidam bene, et hi ſpiritualiter, et ſacramentaliter. Secundo a modo ſumendi: quidam enim ſumunt ore carnis, et hi ſacramentaliter: quidam ore cordis, et hi ſpiritualiter. Vnde duplex os, duplex manducatio. Tertio a duplici re huius Sacramenti: duæ quippe ſunt eſſentiæ huius Sacramenti, ſcilicet corpus Chriſti verũ, et gratia in corpore myſtico faciens vnionem, quarum vna ſine altera ſumi poteſt. Manducare autem ſacramentaliter, eſt manducare Sacramentum, vt Sacramentum. Ad quod quattuor requiruntur, cibi exiſtentia, eius ad cibatum naturalis conuenientia, vt ſcilicet ſumatur ab homine non a mure, intentio, et illius intentiõis regulatio per fidem. Spiritualis manducatio habet duo, ſcilicet ſuo modo maſticationem, quæ conſiſtit in recogitatione cibi, ſcilicet carnis Chriſti pro nobis expoſitæ, in pretium redemptionis, et cibum refectionis. Habet etiam incorporationem, quę conſurgit ex tali recogitatione, dum recogitans ardore afficitur charitatis: et ei, de quo recogitat, iungitur, et ſic incorporatur: et dum incorporatur reficitur, et magis aſſimilatur.

Operatio. Spiritalis autem operatio, ſiue efficacia huius Sacramenti eſt, vnire non de nouo, ſed iam vnitos per gratiam, magis vnire. Digne enim accedentem reddit feruentiorem, vt carbo ignitus: et fortiorem, vt bonus cibus. Et, vt iſtam efficaciam habeat in ſumente, primo oportet ipſum ſumentem, cibum iſtum ab alijs diſcernere, per fidem: ſecundo hoſpitium præparare, per ſui probationem: tertio in hoſpitium paratum recipere, cũ honore, et deuotione. Et talis dicitur digne accedere. Nota de hoſtiæ fractione, verſus.

Hoſtia diuiditur in partes, tincta beatos:
Plene ſicca notat viuos, ſeruata ſepultos.

Fractio eſt paſſio: partes fractæ, tres iuſtorum differentiæ. Quidam regnant in cælo, hi per tinctam. Quidam ſecuri expectant in ſepulchris, hi per eam, quæ antiquitus ſeruabatur. Quidam pugnant in mundo, hi per ſiccam partem hoſtiæ figurantur.

De pœnitentia. Sectio LI.

Sup. Breui loq. par. 7. c. 10.

SEquitur videre de pœnitentia, quantum ad diuerſam diffinitionem, diuerſam nominationem, integrationem, iuſtificationem, et ſignificationem.

Pœnitentię definitio. Pœnitentia quantum ad actum principalem ſic diffinitur: Pœnitentia eſt prima virtus, perimens veterem hominem. [a] Ambroſius: Pœnitentia eſt dolor, et amaritudo animæ, pro peccatis, quæ quiſque commiſit. Auguſtinus: [b] Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe. Item diffinitur, quantum ad actum annexum ſic ab Ambroſio: Pœnitentia eſt præterita mala plangere, et plangenda iterum nõ committere. [c] Gregorius: Pœnitentia eſt ante acta mala deflere, et flenda non committere. Item ſic: [d] Pœnitentia eſt virtus, vel gratia, qua commiſſa mala cum emendationis propoſito plangimus, et odimus, et plangenda vlterius committere nolumus. Diffinitur etiam quantum ad effectum a Damaſceno ſic: Pœnitentia eſt ab eo, quod eſt præter naturam, in id, quod eſt ſecundum naturam, conuerſio. Item ſuper illud Matthæi: [e] Pœnitentiam agite: Pœnitentia eſt correctio malæ mentis. Auguſtinus: [f] Pœnitentia eſt quædam res optima, et perfecta, omnes defectus reuocans ad perfectum.

a Mag. ex Amb. 4. ſen. diſt. 14 c. 1.
b Aug. li. de vera et fal. pœn. c. 8. to. 4.
c Greg. ho. 34. in Euã gel. poſt me dium.
d Mag. in 4 diſt. 14. c. 1
e Mat. 3. a
f Aug. Hypogn. li. 3. a med. to. 7.

Nominatio Pœnitentia diuerſis vocabulis nominatur, ſecundum quòd diuerſa contra peccati maculam operatur. Expellit enim peccati actualis maculam, quæ animam deformat: potentiam ad malum inclinat, ſiue dehabilitat: naturam vulnerat: actu liberæ voluntatis committitur: cum delectatione, et libidine perpetratur. Delere autem culpam, vt deformantem, eſt gratiæ reformantis: vt dehabilitantem, eſt virtutis habilitantis: vt vulnerantem, eſt Sacramenti curantis: vt actu voluntatis commiſſam, per actum ſimiliter voluntatis: vt cum delectatione, et libidine perpetratam, cum paſſione contraria. Ideo pœnitentia recte dicitur gratia, virtus, Sacramentum, actus, et paſſio.

Integritas. Partes pœnitentiæ integrantes, ſiue integrales ſunt, cordis contritio, oris confeſſio, et operis ſatisfactio.

Cordis contritio eſt dolor voluntarie pro peccatis aſſumptus. Oris cõfeſſio debito modo facta, debet habere ſexdecim conditiones, his verſibus cõprehenſas:

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis.
Sitq. frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda.
Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata.
Fortis, et accuſans, et ſit parere, parata.

In quat-

Digitized by Google

In quattuor casibus secũdum magistros, est confessio iteranda. Duo sunt ex parte sacerdotis, quorum primus est propter enormitatẽ sceleris, ob quam est confitens ad superiorem remittendus, ab eo, si voluerit, iterum audiendus. Secundus est, propter ignorantiam sacerdotis: quia tunc est quærendus peritus, sciens soluere, et ligare, cui sunt iterum peccata detegenda. Duo vero sunt ex parte confitentis: quorum primus est propter malitiam fictionis, vt si accessit cum voluntate peccandi, vel aliquod peccatum scienter in conscientia reseruauit. Secundus est propter contemptum satisfactionis, vt quando satisfacere negligit, et contemnit. In duobus vltimis casibus, si vadit ad alium sacerdotem, vel eundem interiectu temporis iam oblitum, debet homo mala sua iterum cõfiteri. Et sic ex parte sacerdotis est duplex defectus, scilicet quia non potest absoluere, vel quia nescit. Ex parte etiam confitentis est duplex defectus, scilicet, quia contemnit sacerdotis absolutionem, aut ligationem. Sunt alij duo casus, de quibus est cõtrouersia inter doctores, vnus est de peccati alicuius obliuione, alius de recidiuatione. Sed potest dici, quòd in his duobus casibus iterum omnia peccata confiteri, sit consilium, non præceptum. Quinque autem sunt casus, in quibus est confitens ad Episcopum mittendus, vel super eo Episcopus consulendus. Primus est de pœnitẽtia sollemni, quæ ab ipso debet imponi, et per eum pœnitens reconciliari. Secundus est de excommunicatis, quos non potest sacerdos aliquando absoluere. Tertius est cum inuenerit sacerdotem, irregularitate contracta, propter quam debet ad Episcopum mittere cõfitentem, qui, si potest, eum absoluat, vel cum litteris suis ad Papam mittat. Quartus est de incendiarijs. Quintus est, si sit consuetudo, in aliquo Episcopatu, quòd certa crimina ad Episcopum mittantur, vt homicidium, et sacrilegium, et iste casus non est generalis. Satisfacere vt dicit [a] Augustinus: est peccatorum causas excidere, et eorum suggestionibus aditum non indulgere. [b] Anselmus vero dicit: Satisfacere est debitũ Deo reddere. Partes autẽ satisfactionis tres communiter assignãtur, scilicet ieiunium elemosyna, et oratio. Ieiunium est contra carnis concupiscentiam. Eleemosyna, contra cupiditatem oculorum. Oratio est contra superbiam vitæ. Item ieiunium ordinat nos ad nosipsos. Eleemosyna ad proximos. Oratio vero ad Deum. Item per orationem reconciliamur Deo, cui secundum [c] Augustinum per ieiunium, et eleemosynam facimus duas alas.

Quattuor autem ad iustificationem impij requiruntur, duo ex parte Dei, scilicet gratiæ infusio, et culpæ expulsio. Et duo ex parte impij, scilicet motus liberi arbitrij consonans gratiæ aduenienti, et cordis contritio concordans gratiæ culpam expellenti. Hæc autem quattuor præcedit attritio, scilicet ad iustificationem præparatio, quæ est motus fidei et doloris, quamuis longo tempore semiplenus. Tanguntur autem hæc quattuor supradicta in illo versu: Commouisti terrã et conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est. Gratia quippe adueniens in animam, commouet rationem, secundum quòd est potestas vel potentia liberi arbitrij: et conturbat voluntatem, per contritionem: et postmodum sanat per peccati expulsionem. Et horũ redditur duplex ratio, scilicet commotio rationis, et cõturbatio mentis, quę præcessit, vnde subditur, quia cõmota est. Vnde commotio dicitur a con, quod est simul, quia tunc omnes vires super se punguntur, et mouentur ad bonum.

In Sacramento pœnitẽtię est aliquod, quod est tantum signũ, vt exterior pœnitentia secundũ institutionem Ecclesiæ: in qua est sacerdotis absolutio tamquã formale: et confitẽtis humiliatio siue quantũ ad actũ contritionis, siue quãtum ad verbũ accusationis, siue quantũ ad pœnam satisfactionis tamquam materiale: aliud, quod est tantũ res, vt peccati remissio perfecta: aliud, quod est res et signũ, vt pœnitudo interior.

Quando sit iterãda confessio.

Remissio pœnitentis ad superiorem.

Significatio.

[a] *Aug. li. de Eccl. dogmat. c. 54. to. 3.*

[b] *Anſ. lib. cur Deus homo c. 11.*

[c] *Auguſt. enar. in Pſ. 42. in fi. to. 8. et ſer. 49. de temp. in fi. to. 10.*

Pſal. 59. a

De vnctione extrema. Sectio LII.

SEquitur de vnctione extrema. Circa quam septem breuiter sunt videnda, scilicet, quæ materia, quæ forma, quis dispensator, quis susceptor, quæ efficacia, quæ ad confirmationem differentia, et quæ significationis conuenientia. *Supr. Breuil. p. 7. cap. 11.*

Materia huius Sacramenti est oleum simplex, sed consecratum ab Episcopo. Forma vero est vocalis expressio orationum in ordinarijs contentarum. Huius Sacramẽti dispensatio sacerdotibus competit ex officio, et hoc confirmat auctoritas, et ratio. Auctoritas, dicente Iacobo: Quis infirmatur, inducat presbyteros. Ratio etiam hoc confirmat: quia cum materia huius Sacramenti sit oleum ab Episcopo consecratũ, consecratis debet manibus contrectari. Et sic cum sit medicina periclitantium, non ad solos Episcopos pertinet. Oleum autem consecratum, non ad aliquos laicos se extendit. Debent autem illud Sacramentum susci pere soli infirmi ratione vtentes: quia scilicet potuerunt peccare venialiter, vel etiam peccauerunt, et hoc in mortis articulo existentes. Et sic patet, quòd nec infantibus, nec naturaliter stultis debet extrema vnctio dispensari, nec intrãtibus iustum bellum: quia Sacramenta Ecclesiæ non sequuntur fortunam, sed respiciunt naturam: nec etiam per sententiam condemnatis, quia tales, qualitercumque damnati, in Ecclesiæ facie sunt infames: nec mediocriter infirmantibus, quia adhuc possunt venialia iterare.

Materia. Forma. Minister. *Iac. vlti. c*

Quibus et quãdo danda est extrema vnctio.

Est autem huiusmodi Sacramentum tam finaliter quàm efficaciter contra venialia ordinatum, et quantum ad remissionem culpæ, et quantum ad dimissionem partis pœnæ. Valet etiam consequenter, ad recuperandam corporis sanitatẽ, si expediat infirmanti. Et quia venialia efficaciter tunc curantur, quando sic delentur, quòd non amplius iterantur, tunc debet adhiberi ista medicina, quando desperatur de infirmantis vita. Si tamen contingat eum restitui sanitati, potest et debet propter venialia iterata, medicina venialium iterari. Et quia venialia peccata per organa sensuum maxime contrahuntur, ideo partes tribus potentijs seruientes inunguntur. Est enim triplex potentia, secundum quam anima regit corpus, et etiam contrahit iustum morbum, scilicet sensitiua, generatiua, et progressiua. Sensitiuę deseruiũt os, oculi, nares, aures, et manus: generatiuæ, lumbi: progressiuæ, pedes. Et secundum hoc est infirmus in septem corporis partibus inungendus, scilicet in labijs, in oculis, in manibus, in auribus, in naribus, in lũbis, et pedibus.

Efficacia.

Ex prędictis colligitur quòd inter hoc Sacramentũ, et Sacramentum confirmationis est differentia septiformis: scilicet in efficacia, in materia, in forma, in susciente, in dante, in loco, et in tempore. Nota tamen quòd vnctio, quæ fit in chrismate, dicitur vnctio principalis, quadruplici ratione, scilicet ratione loci, quia fit in fronte: ratione ministri, quia ab Episcopo: ratione elementi, quia de oleo mixto cum balsamo: ratione effectus, propter abundantiam gratiæ, quia ibi datur Paraclitus in magna abundantia. Iuxta quod nota, quòd Chrismate inunguntur baptizati in vertice, confirmandi in fronte, Pontifices in capite, Reges, vt dicitur, in scapulis.

Differentia huius Sacramẽti, et confirmationis.

In sacramento extremæ vnctionis, secundum exigentiã Sacramẽtalis significationis, est aliquid, quod est tantum signum, vt exterior vnctio: aliud, quod est tantum res, vt venialis morbi curatio: aliud, quod est res et signum, vt ipsa deuotionis excitatio in anima, quę non est aliud, nisi quędam spiritualis vnctio.

Significatio.

De ordine. Sectio LIII.

SEquitur videre de Sacramento ordinis, quantum ad præparationem consignationis, quantum ad ordinis diffinitionem, quantum ad characteris impressionem, quantum ad debitam dispensationem, quantum

Sup. Breuil. p. 7. cap. 12.

Digitized by Google

quantum ad rectam ſuſceptionem, quantum ad ſignificationem, et quantũ ad ſtatus cõſummationem.

Qui ſunt ad ordines Eccleſiaſticos aſſumendi, primo aſſignantur ſignaculo diuino, diſtinctiuo et inſtructiuo. Nam tondentur in capite, quod eſt membrum præ ceteris nobile. Et quia tonſura tam ſuperius quàm inferius facta, formam habet coronæ, quæ eſt ſignum dignitatis regiæ, innuitur, quòd qui taliter ab alijs diſtinguuntur, ad officium nobile, ſcilicet ad regale ſacerdotium aſſumuntur. Non tantum autem tale ſignum eſt ſignum diſtinctionis, ſed etiam inſtructionis. In tali enim tonſura eſt ſuperfluitatis amotio, in quo inſtruuntur clerici, quid vitandum, quia ſuperfluitas terrenorum. Eſt etiam ſummitatis capitis denudatio, in quo inſtruuntur quid amãdum, quia felicitas ſupernorum. Eſt figuræ orbicularis impreſſio, in quo inſtruuntur quomodo conuerſandum eſt, quia figura orbicularis eſt ſimpliciſſima, capaciſſima, et pulcherrima, ad innuendum quòd taliter coronati, dicunt ſimplificari in intentione, amplificari in dilectione, pulchrificari in caſtificatione.

Prima tonſura.

Ordo quid, et quotuplex.

Ordo ſic diffinitur: Ordo eſt ſignaculum, in quo ſpiritalis poteſtas traditur ordinato. Cum enim ſeptem ſint ordines, ſcilicet ordo ianitorum, lectorum, exorciſtarũ, acolytorum, ſubdiaconorum, diaconorũ, et ſacerdotũ: In ordine ſacerdotali datur poteſtas conficiendi corpus Chriſti verum, et abſoluendi corpus Chriſti myſticum. Et hic ordo tamquam nobiliſſimus debet habere alios ſibi adminiſtrantes, reſpectu duplicis poteſtatis. In conficiendo corpus Chriſti verum, ſibi ſeruiunt ſubdiaconi, et diaconi, ita quòd poteſtas, et officium ſubdiaconi, eſt in accipiendo hoſtias a plebe. Poteſtas et officium diaconi, eſt eaſdem ſubdiacono ſuſceptas ſacerdoti offerre. In abſoluẽdo autem corpus Chriſti myſticum, quattuor minores ſubſeruiunt ſacerdoti. Ita quòd poteſtas et officium ianitorum eſt, ad locum ſacrum admittere. Lectorum eſt, documentum præbere. Exorciſtarum eſt, auxilium præſtare. Acolytorũ eſt exempla monſtrare. Hoc officio ſeptiformi, Dominus vſus fuit. Fuit namque oſtiarius, quando facto flagello eiecit negociantes de templo. Fuit lector, quando legit in ſynagoga, aſſumpto libro. Fuit exorciſta, quando ſaliua ſua tetigit linguã ſurdi et muti. Oſtendit ſe acholytum, quando dicit: Ego ſum lux mundi. Fuit ſubdiaconus, quando lauit pedes diſcipulorum, et linteo ſe præcinxit. Fuit diaconus, quando poſt cœnam corpus et ſanguinem ſuum, diſcipulis diſpenſauit. Fuit ſacerdos, dum ſeipſum in ara crucis obtulit, idem ſacerdos et hoſtia. Et etiam quando in cœna, panem in corpus, et vinum in ſanguinem commutauit.

Ioan. 2. c
Mat. 21. b
Luc. 4. c
Mat. 7. d
Ioan. 8. b
Ioan. 13. a

Character impreſſus.

Character cum ſit ſignaculum impreſſum, diſtinctiuum, perpetuum, Chriſto configuratiuum, imprimitur in quolibet ordine: non idem, ſed diuerſus: ordine congruo, non neceſſario, cum vnus poſſit recipi quãuis indebite, alio prætermiſſo. Ita quòd cum peruentum fuerit gradatim ad ordinem ſacerdotis, in quo eſt ſtatus, quamuis ſeptem ſint gradus, vnus eſt tantum ordinis ſacramentum, ſicut vnam dicimus epiſtolam, quamuis habeat multas partes. In quolibet autem ordine, character imprimitur in eo ſigno, quod maiorem habet ſimilitudinem ad ſignatum, et in quo principalis poteſtas, quam ordo reſpicit, ſignificatur tradi ordinato. Ad quam ſignificandum duo concurrunt exterius, ſcilicet traditio alicuius inſtrumenti, et expreſſio vocalis verbi, vt in ſigno viſibili ſimul et audibili ſignificetur dari: et hæc duo ſunt eſſentialia, et intrinſeca ordinis ſacramento.

Debita diſpẽſatio ordinis.

Debet autem diſpenſari hoc ſacramentum, cum magna diſcretione et ſollemnitate, ac per hoc non a quolibet nec cuilibet, nec in quolibet loco, nec quolibet tempore: ſed ſub debitis ſignis, tam ex parte viſus, quàm ex parte aditus, vt dictum eſt: ſollemnitate nihilominus obſeruata quantum ad tempus, et locum, officium, et perſonam.

A Requiritur autem multiplex conditio, vt digne et debite ſuſcipiatur ordinis ſacramentum, ſcilicet ex parte originis, vt non ſit filius ſacerdotis, vel ſpurius, vel etiam ſollemniter pœnitens: a corporis parte, vt non ſit corpore vitiatus, dæmoniacus, epilepticus: a parte actionis, vt non ſit homicida, vel aliter enormis peccator: a parte conditionis, vt nõn ſit ſeruus: a parte conuerſationis, vt non ſit curialis: a parte coniugationis, vt non ſit bigamus: a parte ſexus, vt non ſit mulier, quæ non poteſt ordinari, nec de iure, nec de facto: a parte ſenſus, vt non ſit infantulus, in quo nondum viget iudicium rationis.

Ordinem ſuſcipientis cõditiones.

B In hoc ſacramento eſt aliud, quod eſt tantum ſignum, vt exterior operatio in traditione alicuius inſtrumenti, et expreſſione verbi. Aliud, quod eſt tantum res, vt ſpiritalis poteſtatis collatio. Aliud, quod eſt res et ſignum, vt interior characteris impreſſio. Collige ex prædictis, quòd ſeptem ſunt ordines et nõ plures, quattuor ſunt minores, qui dicuntur non ſacri: quia poſt eorum ſuſceptionem, poteſt clericus coniugari. Tres maiores, ſcilicet ſubdiaconatus, diaconatus, et presbyteratus, in quo eſt ſtatus ordinum. Hi dicuntur ſacri: quia poſt eorum ſuſceptionem non licet ordinatis carnali operi deſeruire, cum ſint totaliter diuino cultui dedicati. Et ſic patet quòd Pſalmiſtatus non eſt ordo, ſed officium annexum ordini. Nec epiſcopatus eſt ordo, ſed dignitatis nomen et officij. Colligas in vnum, nomina tam ordinũ, quàm officiorum, et dignitatum, vt deuenias ad vnum hierarcham Eccleſiaſticæ hierarchiæ, et ſic procede, Pſalmiſta, hoſtiarius, lector, exorciſta, acolytus, ſubdiaconus, diaconus, presbyter, archipresbyter, epiſcopus, archiepiſcopus, patriarcha, Põtifex ſummus.

Significatio.

C

Eccleſiaſtica Hierarchia.

De matrimonio. *Sectio LIIII.*

D SEquitur videre de ſacramento matrimonij, quantum ad diffinitionem, quãtum ad inſtitutionem, et quantũ ad contractionem, quantũ ad diuiſionem, quantum ad ſignificationẽ, quantum ad bonum prouenientis, et quantum ad impedimentum prohibens.

Materia huius ſect. et duarum ſequen. habetur ſup. Breuil. p. 7. cap. 13.

Matrimonium diffinitur ſic: Matrimonium eſt viri mulierisq. coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Eſt autem inſtitutum matrimonium a Deo in officium, in remedium, et in ſacramentum, vel ſignum. In officium, inquam, procreandæ prolis, etiam in ſtatu naturæ inſtitutæ. In remedium, contra impulſum libidinis, in ſtatu naturæ lapſæ. In ſacramentum, ſiue ſignum inſolubilis coniunctionis naturarum in Chriſto, diuinæ ſcilicet et humanæ. Circa contractionem matrimonij nota, quòd per ſponſalia de futuro initiatur: per mutuum conſenſum inter legitimas perſonas per verba de præſenti expreſſum, ratificatur: per carnalem copulam ſubſequentem conſummatur. Circa ſponſalia nota, quòd ante ſeptennium contracta de iure non valent, poſt ſeptennium vero tenent. Et hæc quattuor modis contrahuntur: ſcilicet ſimplici promiſſione, fidei datione, ſiue iuramenti interpoſitione, datis arrhis ſponſalitijs, et anuli ſubarrhatione.

E

Contractus matrimonij.

F

Sic aut contracta octo modis ſoluuntur. Primus eſt, voto ſollemni ſuperueniente, vt ſi alter ſponſorũ, intret religionem: ſecundus eſt ſuperueniente matrimonio, vt ſi cum alia contrahat de præſenti: tertius eſt, ſuperueniẽte affinitate, vt ſi cognoſcat aliam conſanguineam ſponſæ ſuæ, et hoc poſſit fama vel facto probari: quartus eſt, incurabili infirmitate ſuperueniente, puta lepræ, vel mutilatione alicuius membri: quintus eſt altero ſe abſentante, vt cum vadit in regionem longinquam, ſine licentia alterius: ſextus eſt, altero fornicante: ſeptimus eſt vtroque volente, ſcilicet cum ambo conſentiunt, et mutuo ſe abſoluunt: octauus eſt, minore petente, vt quando contracta ſunt ſponſalia inter duos, quorum vnus eſt in ætate debita,

Impedimẽta ſponſalium.

Digitized by Google

debita, alter non. Duobus primis modis ſoluuntur A ſponſalia ipſo facto. Conſequentibus vero per iudicium Eccleſiæ. Duplex eſt autem effectus ſponſalium contractorum. Vnus eſt obligatio propter promiſſionem, vnde tales compellendi ſunt ad matrimonium contrahendum, niſi timeatur vxoricidium, vel interniat aliquis caſuum prædictorum. Alius effectus eſt publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ eſt, quòd nullus conſanguineorum ſponſi poteſt contrahere cum ſponſa, vel econuerſo.

Triplex modus ſeparandi cõiuges.

Coniuncti matrimonialiter per Eccleſiam tripliciter ſeparantur, aut ſimpliciter quantum ad vinculũ cum oſtenditur propter impedimentum, legitimum B non fuiſſe coniugium inter eos: aut ſeparãtur ad tempus ad pœnitentiam faciendam, vt quando contra interdictum Eccleſiæ contraxerunt: aut ſeparantur ſimpliciter, quantum ad tempus in pœnam, propter aliquod crimen contra ſubſtantiam matrimonij perpetratum, vt quando alter coniugum fornicatur, tunc ſi petat innocens cum probatione adulterij abſoluitur per Eccleſiam, a mutua cohabitatione vxoris, et debiti redditione. Sũt autem ſeptem caſus, in quibus poteſt adultera excipere contra petẽtem diuortium. Primus eſt ſi fornicari conuincitur: ſecundus eſt, ſi eam proſtituat: tertius cum credebat virum in bello C eſſe defunctum, et nupſit alteri: quartus ſi cognita eſt ab altero latenter, quem credebat eſſe virum ſuum: quintus eſt, ſi fuit vi oppreſſa: ſextus eſt, quando poſt adulterium reconciliauit eam ſibi, et petijt debitum: ſeptimus eſt rarior caſus, vt ſi infidelis repudiauit vxorem, et illa nubet alteri, ſi veniat ad fidem, debet eam recipere, non obſtante, quòd fuit fornicata.

Significatio.

In matrimonio ratificato eſt aliud, quod eſt tãtum ſignum, vt cõſenſus exterior per verba, aut nutus expreſſus: aliud quod eſt tantum res, vt vnio Dei, et animæ per gratiam, quę tamen eſt ſeparabilis per peccati mortalis tranſgreſſionem, ſicut illud matrimoniũ D eſt ſeparabile, per ingreſſum in religione: aliud quod eſt res et ſignum, vt conſenſus interior animorum. In matrimonio cõſummato, eſt tantum ſignum, conſenſus exterior: tantum res, vnio naturarũ inſeparabilis in Chriſto: res et ſignũ, cõſenſus mutuus animorum.

Tria bona coniugij. *Aug. lib. 9. de Gen. ad litt. cap. 7. to. 3.*

Tria ſunt bona coniugij, ſcilicet bonum fidei, bonum prolis, bonum ſacramenti. Fides eſt quòd ſuam cognoſcat et non aliam: et hoc eſt bonum motis cadens in genere honeſti. Bonum prolis cadit in genere conferentis: confert enim proles ad ſpeciei conſeruationem, et ad numeri perfectionem. Bonũ ſacramenti, cadit in genere delectabilis. Tãta eſt enim ibi vnio, E *Gen. 2. d* vt propter vxorem relinquat homo patrem, et matrẽ. Et ſic patet quòd tria ſunt in electione ſecundum philoſophum, ſcilicet honeſtũ, conferens, et delectabile. In hoc triplici genere ſunt bona coniugij diſtributa, et ſunt hæc bona numero tria, quia ad hoc quòd matrimonium ſit completũ tria potiſſime requiruntur, ſcilicet inſtitutio, vſus, et fructus. Ratione inſtitutionis, eſt bonum ſacramẽti: ratione vſus debiti, eſt bonũ fidei, ratione fructus conferentis, eſt bonum prolis.

De impedimentis matrimonij in generali. Sectio LV. F

CIrca impedimenta matrimonij, quia frequenter occurrunt, eſt ſpecialiter inſiſtendum. De quibus eſt tenendum, quòd quædam ſunt, quæ impediunt ex congruitate, ſicut Eccleſiæ interdictum, et feriarum tempus: et iſta dicuntur impedire contrahendum, ſed non dirimere iam contractum. Quædam impediunt de neceſſitate, quia non ſtat cum eis matrimonij ſacramentum: vnde ſic impediunt matrimonium contrahendum, quod etiam dirimunt iam contractum. Hæc autem ſunt numero duodecim, quæ verſibus iſtis continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.

Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis.
Hæc ſociandæ vetant connubia, iuncta retractant.

Tria ſunt ex parte cauſę efficientis, quę eſt conſenſus, ad quem concurrit ratio et voluntas. Contra actum rationis eſt error: contra actum voluntatis, eſt vis, ſiue violentia: contra actum vtriuſque, eſt conditio ſeruitutis, quæ impedit partim propter defectum libertatis, partim propter errorem. Tria ex parte cauſæ materialis. Nam matrimonium eſt, coniunctio voluntarie introducta, inter perſonas antea non coniunctas: vnde coniuncti in proximitate, ad matrimoniũ ſunt inepti. Coniungũtur autem quidam conſanguinitate, quidam affinitate, quidam publicæ iuſtitiæ honeſtate, quæ contrahitur ex ſponſalibus per verba de præſenti. Et ſic ſunt tria impedimenta, ſcilicet cognatio, affinitas, et honeſtas. Tria ſunt ex parte cauſæ formalis, quia matrimonium eſt vinculum, in quo eſt mutua poteſtas viri et vxoris. Hæc autem poteſtas impeditur, quando alter tradit poteſtatem corporis ſui alij, adhuc viuente proprio, et ſic eſt ligamen: aut quia dedicauit ſe Deo, et ſic eſt ordo: aut quia mancipauit ſe Deo et prælato, et ſic eſt votũ. Tria autem vltima, ſunt ex parte cauſæ finalis. Nam matrimoniũ eſt ad procreãdam prolem ad cultum Dei, vel ſaltem in remedium tempeſtatis. Contra rationẽ generandi, vel remedij eſt impotentia coeundi: contra cultum Dei, qui eſt in fide, eſt cultus diſparitas: contra cultum Dei, qui eſt in moribus, eſt criminis enormitas.

Error.

Circa impedimentum, quod prouenit ex errore, attendendum eſt quòd error poteſt eſſe circa perſonam, et circa proprietates perſonæ. Error circa perſonam conſenſum tollit, et matrimonium impedit: vt ſi credit conſentire in Mariam, de qua cogitat ſenſu interiori, conſentit in Margaretam, quæ offertur ſenſui exteriori. Si autem ſit error circa proprietates perſonæ, non propter hoc matrimonium impeditur: vt ſi credat accipere diuitem et nobilem, quam poſtea deprehendit ignobilem, et pauperem.

Conditio.

De proprietatibus autem perſonæ excipitur conditio ſeruitutis, quę impedit matrimoniũ contrahendũ, et dirimit iam cõtractum. Circa quod nota, quòd triplex poteſt eſſe error conditionis, ſcilicet paris, vt cũ ſeruus credit accipere liberã, et accipit ancillam, talis error non impedit: aut conditionis melioris, vt cũ, ſcilicet credit accipere ancillam et accipit liberam, nec iſte error impedit: aut conditionis deterioris, vt cum credit accipere liberam, cum ſit liber, et accipit ancillam, talis impedit cõtrahendum, et dirimit iam contractum, niſi velit in eam libere conſentire.

Hugo. de ſacram. fid. lib. 2. p. 12. cap. 3.

Circa votum nota diffinitionem Hugonis. Votum eſt teſtificatio promiſſionis factæ ſpõtanee, quæ Deo et de his, quæ Deo pertinent, fieri debet. Item aliter diffinitur. Votum eſt melioris boni conceptio, cum deliberatione formata. Eſt autem duplex votum, ſimplex, et ſollemne. Simplex eſt, in quo non eſt in prælatum tranſlata poteſtas: impedit contrahendum, ſed non dirimit iam contractum. Solemne votum eſt, quod ſolemnizatur ordinis ſacri ſuſceptione, profeſſionis emiſſione, habitus profeſſorum aſſumptione, cum alijs, quæ oſtendunt hominem profeſſum; impedit contrahendum, dirimit iam contractum.

Crimen.

Circa crimen nota, quòd in ſeptem generibus criminum, denegatur connubium. Primum eſt adulterium, cum occiſione mulieris, ſeu vxoris, ſcilicet fidei datione de ducẽda vxore adultera, propria defuncta, vel cum contractione de facto: ſecũdum eſt inceſtus: tertium eſt raptus ſponſæ alterius: quartum eſt de eo, qui inſidians matrimonio, filium ſuum de ſacro fonte leuauit: quintum eſt de eo, qui occidit presbyterũ; ſextum eſt de eo, qui occidit propriam vxorem, ſiue perſequendo culpam adulterij, ſiue perſequendo perſonam ratione odij: ſeptimum eſt ſollemniter pœnitens. In omnibus iſtis diſpenſatur præterquam in primo, quod reſpicit determinatam perſonam. Nam

Digitized by Google

adulterium, cum vxoricidio, vel cum fideidatione, vel contractione de facto, reſpectu illius perſonæ, impedit contrahendum, et dirimit iam contractum.

Impotentia cocundi. Item impotentia naturalis coeundi, ſi eſt tẽporalis, non impedit. Si eſt perpetua, impedit, et dirimit, ſi præcedit matrimonium. Si autem ſequatur matrimonium, non dirimit. Sic etiam de ſectis dicitur.

Ordo. Ordo ſacer triplex impedit contrahendum, et dirimit iam contractum. Minores ordines neutro modo, ſi voluerit ordinatus Eccleſiæ deſeruire.

Cultus diſparitas. De cultus diſparitate nota, quòd infidelis dicitur aliquando, quia caret fide, non tamen fidei ſacramento, vt hæretica baptizata: talis diſparitas impedit cõtrahendum, et non dirimit iam contractum: aut eſt infidelis carens fidei ſacramento, et talis diſparitas impedit et dirimit, etiam ſi mulier ſit fidelis: quia caret baptiſmo, qui eſt ianua ſacramentorum.

Vis. Circa vim ſiue violentiam, tene quòd coactio poteſt fieri vi, ſiue metu. Vis eſt maioris rei impetus, qui repelli non poteſt, vt cum quis capitur, trahitur, ligatur: talis vis impedit, et dirimit. Metus eſt inſtantis periculi trepidatio. Metus autem eſt duplex, ſcilicet leuis et iuſtus. Leuis eſt, qui non cadit in conſtantem virum, vt quando parua eſt comminatio, vel per hominem parua potentem. Coactio per hunc modum ſiue metus non dirimit, nec impedit. Iuſtus metus eſt, qui poteſt cadere in conſtantem virum, vt quando veriſimile eſt, quòd malum inferet, qui minatur: et talis coactio tollit conſenſum, et ſecundum iura impedit matrimonium, et dirimit iam contractum.

Ligamen. Circa ligamen nota, quod quantumcumque fiat diuortium inter coniuges, propter crimen adulterij, quãtum ad thorum et cohabitationem, manent perſonæ ſic ſeparatæ innubiles cum alijs: cum inter eos, quãdiu vixerint ambo, permaneat indiſſolubile vinculum et ligamen.

Honeſtas. Circa honeſtatem publicæ iuſtitiæ nota, quòd qui contrahit ſponſalia cum aliqua poſt ſeptemnium, et decedit ante conſummatum matrimonum; ex tali honeſtate retrahuntur conſanguinei ſponſi defuncti a contractione matrimonij cum relicta: et hæc honeſtas impedit contrahendũ et dirimit iam cõtractum.

De impedimentis affinitatis, et cognationis in ſpeciali, et primo de affinitate. Sectio LVI.

Affinitatis, & cõſanguinitatis diffe rentia triplex.

DE duobus impedimentis, quę reſtant, ſpecialiter eſt videndum, ſcilicet de affinitate, et cognatione. Et primo de affinitate. Circa quam primo eſt notanda triplex differentia: ſecundo notanda eſt triplex notula. Differt ergo primo inter eſſe affinem, et conſanguineum. Conſanguinitas enim venit carnis propagatione: affinitas autem ex carnali commixtione, præſuppoſita conſanguinitate, quæ diffinitur ſic: Affinitas eſt proximitas perſonarũ ex carnali copula prouenies omni carens parentela, quantum eſt de ſe, ſupple. Vnde ſi quis cognoſcit mulierem, efficitur affinis omnibus conſanguineis mulieris, et econtra. Secundo differt inter affinitatem, genus, et gradus. Nam genus attenditur, penes plurificationem commixtionis carnis: gradus vero ex parte ſanguinis, et propagationis. Propter quod dicebatur antiquitus:

Mutat nupta genus, ſed generata gradum.

Erãt enim quondã tria genera affinitatis. Primũ erat ex conſanguinitate, et prima carnis cõmixtione. Verbi gratia: Si frater tuus contraxit cum Maria, illa erat tibi affinis in primo genere. Secundum erat ex affinitate et ſecunda carnis commixtione, vt ſi Maria, mortuo fratre tuo, contraxit cum Martino, ipſe erat tibi affinis in ſecundo genere. Tertium erat ex ſecunda affinitate et tertia carnis commixtione, vt ſi Martinus, defuncta Maria, contraxit cum Guillota, ipſa Guillota erat tibi affinis in tertio genere. Et ſic nupta mutabat genus, generata vero, ſiue propagata mutabat gradum. Nam ſi Maria, mortuo fratre tuo, ex Martino filiam generaſſet, illa filia fuiſſet tibi affinis in ſecundo gradu, quaſi neptis, et non in ſecundo genere. Hodie vero ceſſant illa tria genera præter primum, et filia generata ex cognata tua ex alio viro nihil dicetur tibi attinere. Et ſic tertio differt vtrum mulier affinis generet ex conſanguineo vel extraneo. Nam ſi generet ex conſanguineo, proles genita attinet tibi gradu conſanguinitatis. Si vero ex extraneo, attinet tibi proles genita gradu affinitatis, vt dictum eſt ſecundum iura antiqua. Secundum vero iura moderna, nihil tibi attinet proles illa.

Notula triplex. His viſis, tres notulæ ſunt ponendæ: quarum prima eſt, quòd in primo genere affinitatis, nõ licet contrahere vſque ad quartum gradum incluſiue, ſicut et de conſanguinitate dicitur. Si autem quartũ gradum velis agnoſcere, recurre ad perſonam, mediante qua affinitas eſt contracta, et quoto gradu diſtat ab illa, tanto gradu diſtat a perſona, cui eſt affinis: vt ſi contraxiſti cum muliere, factus es affinis conſanguineis mulieris: et quoto gradu aliquis eſt conſanguineus mulieris tuę, toto gradu eſt tibi affinis: et ſi attinet ſibi in quarto gradu cõſanguinitatis, attinet tibi in quarto gradu affinitatis. Et ſicut non licet vxori tuæ cõtrahere cum tali, ita nec tibi. Secunda eſt, quòd ex quo affinitas eſt contracta, mortua perſona, mediante qua eſt contracta, nihilominus manet: quia ſicut vinculum conſanguinitatis eſt perpetuum, ſic etiam affinitatis. Tertia eſt, quòd affinitas non ſolum contrahitur per coitum coniugalem, ſed etiam per fornicatorium.

De cognatione triplici. Sectio LVII.

SEquitur videre de cognatione, quæ diſtinguitur triplex, ſcilicet carnalis, ſpiritualis, et legalis. De ſingulis videndum eſt per ordinem. Et primo de carnali. Circa quam primo ponẽda eſt triplex diffinitio. Ergo videndũ eſt quid ſit conſanguinitas, et quo modo diffinitur. Secundo adiungenda eſt triplex notula.

Conſanguinitas. Primo conſanguinitas eſt vinculum perſonarũ ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. Secundo videndum eſt, quid ſit linea:

Linea. Linea eſt ordinata collectio perſonarum, conſanguinitate coniunctarũ, ab eodem ſtipite deſcendentium, diuerſos gradus continens. Et quia ordo poteſt attendi quantum ad id, quod eſt ſupra, vel ad id, quod eſt infra, vel ad id, quod eſt iuxta; tres lineæ aſſignantur. Quædam aſcendentium, in qua ſunt gradus iſti pater et mater: auus et auia: proaus et proauia: abauus et abauia: atauus et atauia. Quędam eſt deſcendentium, in qua ſunt filius et filia: nepos et neptis: pronepos et proneptis: abnepos et abneptis: atnepos et atneptis. Quædam eſt tranſuerſalium, in qua ſunt duo fratres, filij duorum fratrum: nepotes duorum fratrũ. Tertio videndũ eſt, quid ſit gradus. Gradus eſt habitudo perſonarum diſtantium, qua cognoſcitur quota generis differentia duæ perſonę differunt, ſeu diſtant inter ſe.

Gradus quid.

Notulæ tres. Nunc ponendæ ſunt tres notulæ. Quarum prima eſt, quòd non licet contrahere cum aliqua conſanguinea, vſque ad quartum gradum incluſiue. Secunda eſt, quòd toto gradu perſonæ deſcendentes a ſtipite diſtant a ſe inuicem, quoto diſtant a ſtipite. Tertia eſt, quòd quando perſonæ inæqualiter diſtant a ſtipite, vtpote vna in ſecundo gradu, alia in quinto, quod linea conſanguinitatis et gradus computari debet ſecundum differentiam perſonæ magis remotæ.

Cognatio ſpiritualis. Circa cognationem ſpiritualem, primo videndum eſt quid ſit. Eſt autem cognatio ſpiritualis propinquitas, ſiue proximitas, proueniens ex ſacramentali donatione, vel ad id tentione. Secundo videndæ ſunt eius differentiæ, quæ ſunt tres: Compaternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem et patrem carnalem; paternitas, quæ eſt inter patrem, qui ſuſcipit, et eum, qui ſuſcipitur, ſiue ſit maſculus ſiue femina: fraternitas, quæ

Digitized by Google

tas, quæ est inter filiũ spiritualem et filium carnalem, vniuersaliter et præcisè: non enim se extendit nisi ad eum, qui suscipitur. Tertio videndum est, quot modis contrahitur, quia dupliciter, scilicet indirecte, vt cum alter coniugum fit compater alicuius per actum coniugis: directe, vt cum aliquis fit compater alicuius per actum proprium, vt quandò ipse personaliter de fonte suscipit filium alicuius. Secundum istum duplicem modum, intellige istos versus.

Quæ mihi, vel cuius mea natum de fonte leuauit:
Hæc mea commater, fieri mea nequit vxor.
Si qua mea natum non ex me fonte leuauit:
Hanc, post functam meam, non inde vetabor habere.

Contrahitur autem hæc cognatio per catechismum, baptismum, et confirmationem. Sed per catechismum adeo exiliter, vt vix impediat matrimonium contrahendum, non autem dirimit iam contractum. Per baptismum vero et confirmationem contracta cognatio spiritualis, secundum triplicem differentiam supradictam, impedit contrahendum et dirimit iam contractum.

Cognatio legalis.

Modo videndum est breuiter de cognatione legali, quæ sic describitur: Cognatio legalis est, proximitas proueniens ex adoptione. Triplex autem oritur cognatio per adoptionem: vna est quasi descendentium, quæ attenditur inter adoptantem, et filiam, vel neptem adoptatam, et inter ipsos non potest contrahi matrimonium: alia est quasi a latere, quæ attenditur inter filium naturalem, et filiam adoptiuam, et isti quandiu sunt in potestate patris, non possunt matrimonio coniungi, emancipati vero possunt matrimonio copulari: alia est quasi affinitas quædam, quæ attenditur inter adoptatum, et vxorem adoptantis, vel inter adoptantem et vxorem adoptati, inter istas non potest matrimonium celebrari. Nota quòd carnalis cognatio sumitur penes legem naturalem: spiritualis, penes diuinam: legalis, penes legem humanam. Prima respicit bonum naturæ: secunda, bonum gratiæ: tertia, bonum fortunæ. Prima corpus, secunda animam, tertia coniunctum.

CENTILOQVII QVARTA PARS,

Quæ tribus Sectionibus est contenta.

De triplici differentia præmij. Sectio I.

POSTQVAM visum est de bono, inquantum tenet rationem meriti; videdum est iam vltimo de bono, inquantum tenet rationem præmij. Circa quod breuiter sunt tria videda, scilicet triplicis præmij differentia, viæ expedientia, et gaudij sufficientia. Quantum ad primum tenendum est, quòd triplex prẽmiũ legitur in scriptura, scilicet prẽmium, quod dicitur aureola: et præmium, quod dicitur fructus: et prẽmium, quod dicitur aurea. Aurea est merces incorruptibilis et æterna, veritate et bonitate. Comparatur autem talis merces aureæ propter tria. Aurea enim est corona de auro. Corona autem debetur filio regis. In qua etiam quantum est in se, non est reperire principium, neque finem. Et materia, de qua est, scilicet aurum, est inter cetera metalla maxime incorruptibile. Præmio ergo, quod dicitur aurea, præmiantur, qui transeunt ad regni hereditatem, ad Dei æternitatem, ad sui soliditatem, siue incorruptibilitatem. Hoc autem præmium debetur cuilibet virtuti, et præcipue redditur charitati, et alijs virtutibus gratia charitatis. Nam si finalis charitas amittatur, illud prẽmiũ nulli datur. Et quia est bonum increatũ,

Præmium bonorum triplex.

de quo percipitur ista merces: dicitur autem nũc aurea, nunc præmiũ substantiale, nunc bonũ essentiale.

Aureola vero est gloria incorruptionis, secundum profectum trium virium animæ, vel in carne operantium. Tres quippe naturales potentiæ, scilicet rationalis, irascibilis, cõcupiscibilis in actus perfectissimos egrediuntur respectu carnis tribus virtutibus informatæ, scilicet prudentia, temperantia, et fortitudine. Temperantia habet suum perfectissimum actum, et difficillimum, qui est semper seruare carnem suam integram, absque omni contagione venereæ actionis: quod faciunt virgines, ratione cuius debetur eis aureola virginum. Fortitudo habet suum actum difficillimum, quem in carne trãsfigit, et exercet mediante carne: vti est sustinere mortem pro iustitia, et veritate, quod faciunt martyres, ratione cuius debetur eis aureola martyrũ. Prudentia quoque habet actum suum difficillimum, quem transfigit et exercet in carne, quæ aggrauat animam: et hic est docere alios in fide, et moribus, quod faciunt doctores, ratione cuius debetur eis aureola prædicatorum. Aureola igitur virginum est gloria de incorruptione carnis, attestante incorruptione mentis. Aureola martyrum est gloria de inuicta sustinentia mortis, vsquequo aliquis perseuerauerit vsque ad mortem, pro fide, et iustitia patienter. Aureola prædicatorum est gloria de incorruptione doctrinæ ad alterum prolatæ, verbo, et mente, et exemplo. De hac aureola prædicatorum dicitur: Quæ est mea spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Deum? In signum huius triplicis aureolæ debitæ tribus generibus saluãdorum, præmittuntur in aliquibus Ecclesijs antiphonis Beatæ Mariæ versiculi, in signum aureolæ virginum. Antiphonis beati Pauli Apostoli, pro prędicatoribus. Antiphonis beati Laurentij martyris pro martyribus. Et nota, quòd pro quattuor datis maximis, quæ dat homo iustus Deo, ab eo recipit quattuor dona maxima. Nam pro bona voluntate informata charitate, recipit auream: pro bona doctrina fidei et morum, recipiunt prædicatores aureolam: pro sustinentia mortis, recipiunt martyres suam: pro incorruptione carnis, virgines habent suam aureolam.

Aureola triplex.

1. Thess. 2. d

Ritus.

Præmium, quod dicitur fructus, attenditur secundum vnum prædictorum, scilicet secundum continentiam virginalem. Et diuersificatur fructus, secundum quod diuersificatur continentia. Est enim continentia coniugalis abstinens se ab omni coitu illicito, non tamen ab omni coitu. Huic respondet fructus tricesimus, in quo est denarius, qui æterna significat: et ternarius trium bonorũ coniugij, scilicet prolis, fidei, et sacramenti, quæ ad denarium referuntur. Est continentia vidualis abstinens se ab omni coitu in carne corrupta, respectu temporis, et personæ a posteriori tantum, cui respondet fructus sexagesimus. In quo est denarius æterna significãs, et senarius operum, in quibus propter denarium ęternorum debent viduæ exerceri secundum Apostolum. Quorum operum primum est reddere parentibus vicem: secundum est instare obsecrationibus et orationibus: tertium est filios educare: quartum pauperes hospitio recipere: quintum sanctorum pedes lauare: sextum tribulationem patientibus subministrare. Est tertio continentia virginalis abstinens se in carne incorrupta, respectu cuiuslibet temporis, et personæ ab omni coitu, cui respondet fructus centesimus, qui constat ex denario in se ducto. Iste quidem competit virginibus, quæ in terra manentes, angelicam ducunt vitam, et tantum interius sibi vacant propter æternum bonum, quod est denarium in se ducere. Castitas coniugalis bene excolit terram suam, vidualis melius, virginalis optime. Et nota, quòd cum virginitas sit in carne corruptibili perpetuę incorruptionis meditatio, virginitas tria dicit. Primum est abstinentia ab omni coitu illicito: secundum est abstinentia

Præmium fructus.

1. Tim. 5. a

Sex opera vidualis castitatis.

Digitized by Google

ab omni coitu licito: tertium est integritas mentis, et carnis. Quantum ad primum dicit habitum virtutis, huic debetur aurea: quantum ad secundum, dicit virtutis statum, huic debetur fructus centesimus: quantum ad tertium, dicit decorem, huic debetur aureola. Fructus autem in virginibus determinat ante se aureolam: aureola vero præsupponit auream. Voluntati enim continendi propter Deum debetur aurea: sed cum additur in carne incorrupta, superadditur ei aureola: quia sic est continentia in suo summo. Vlterius cum additur, respectu cuiuslibet temporis et personæ, debetur ei fructus centesimus.

De expedientia ad præmium. Sectio II.

SEquitur videre de his, quæ animam expediunt ad gloriæ supplementum. Retardatur enim anima exuta, quamuis gratia finali informata, dupliciter, ne totaliter feratur in Deum, scilicet propter cremabile, quod secum traxit, et propter corpus suum socium, quod dimisit. Contra primum, expeditur per Ecclesiæ orationes, et suffragia viatorum. Contra secundum, expeditur per consummationem iustitiæ, siue per remunerationem corporum resumptorum. Primo ergo videamus qualiter animabus in purgatorio retardatis, valeant suffragia viatorum. Et post de resurrectione mortuorum.

Suffragia pro defunctis:

Prosunt autem Ecclesiæ suffragia defunctis, non quibuscumque, sed mediocriter bonis, vtpote illis, qui sunt in purgatorio: non, valde malis, vt illis, qui sunt in inferno: nec, valde bonis, vt illis, qui sunt in paradiso: sed potius eorum orationes et merita militanti Ecclesiæ suffragantur: quia nobis adhuc miseris multa per eos beneficia impetrantur. Prosunt autem suffragia sic impensa secundum magis et minus, vel pro diuersitate meritorum in mortuis, vel pro solicitudine charitatis in viuis. Prosunt inquam ad pœnarum mitigationem, vel ad celeriorem liberationem, prout diuina prouidentia voluerit dispensare. Suffragia autem, quę valent præcipue in remedium defunctorum, his versibus continentur.

Effectus suffragiorum.

Missa frequens, crebraq. preces, ieiunia sacra,
Prosunt defunctis, prodest eleemosyna sancta.

Cum autem per diuina munera et propria merita, necnon et aliena suffragia, animæ ad gloriam transierint angelorum; adhuc tamen secundum sanctos propter naturalem inclinationem ad corpus, a contemplatione plena, et fruitione perfecta retardantur.

Resurrectio generalis.

Vnde videndum est de resurrectione, de qua secundum fidem catholicam est tenendum, quòd omnia corpora hominum resurgent in generali iudicio, non existente in eis distantia quantum ad ordinem temporis, sed potius quantũ ad ordinem dignitatis. Mali enim non in melius mutabuntur, sed in bonis natura seruabitur, et vitia atque defectus detrahentur. Omnes quippe resurgent in integro corpore, plena ætate, et debita mensura membrorum, in eisdem corporibus numero, et eisdem partibus constitutis, salua totius veritate naturæ, non solum quantum ad membra principalia et humiditatem radicalem, verum etiam saluis capillis et membris ceteris, quæ ad corporis decentiam pertinebunt: ita quod in quascumque auras puluis humani corporis dispersus fuerit, ad eandem redibit animam, quæ hominem prius, vt viueret et crescceret, animauit. Et quia electi debent esse conformes primogenito mortuorum, idest Domino nostro Iesu Christo, in quo nullus fuit omnino defectus: necesse erit, vt si aliquod membrorum deerat, suppleatur: et si aliqua superfluitas inerat, auferatur: si aliqua membrorum inordinatio, corrigatur. Si paruus erat, ad quantitatem ætatis Christi, quam habebat paruulus, in ratione quamuis non in mole, virtute diuina deducatur. Si decrepitus, ad eãdem ætatem deueniet. Si gigas, ad eandem, si nanus deficiens, ad mensuram congruam limitetur: vt sic omnes sancti integri et perfecti, occurrant in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *Eph. 4. b*

Erunt autem in corporibus electorum quattuor conditiones nobilissimæ, quæ dotes dicuntur, in quibus cetera bona includuntur. Quæ quidem dotes sunt claritas, agilitas, impassibilitas, et subtilitas, quæ sic corpus perficiunt, quòd ordinant ad animæ actionem, quæ duplex est, scilicet cognitio, et dilectio. Claritas habet ordinem ad cognitionem, aliæ tres dotes ad dilectionẽ. Consistit autem dilectio, quæ est delectatio magna, in coniunctione conuenientis cum conuenienti. Est itaque agilitas, vt coniungatur anima Deo: impassibilitas, vt non retrahatur: subtilitas, vt nihil interponatur inter diligens et dilectum. Potest autem sumi sufficientia harum dotium penes causam materialem sic: Corpus humanum quattuor habet defectus, ex quattuor elemẽtis, quibus componitur et subsistit. Ab aqua habet passibilitatem, quæ est elementum fluidum, contra hunc defectum habet impassibilitatem: a terra habet opacitatem, contra quam habet claritatem: ab igne, qui consumit, habet animalitatem, secundum quam alimonijs reddit ponderosum, contra quem defectum habet agilitatem: ab aere, qui cedit cuilibet impellenti, habet infirmitatem, contra quam habet subtilitatem siue penetrabilitatem, per quam corpori glorioso erit peruium omne durum.

Dotes quattuor beatorum corporum.

De sufficientia gaudij. Sectio III.

IAm ad gaudij sufficientiam est tertio, siue vltimo transeundum. Circa quam breuiter est attendendum, quòd gaudium sufficiens, perficitur et completur in tribus dotibus animæ, quæ sunt aperta visio summi veri, certa tentio summi ardui, perfecta dilectio summi boni. In primo perficitur rationalis, in secundo irascibilis, in tertio concupiscibilis. Primum est præmium fidei, secundum præmium spei, tertium præmium charitatis. Sunt autem quidam ternarij in superiori facie animæ, quibus ab imo sui vsque ad summum Dei peruenit, et quiescit. Sunt tria subiecta, scilicet tres potentiæ naturales, rationalis, irascibilis, et concupiscibilis: quæ tamquam fundamenta bonis spiritualibus substituũtur. Sunt tres habitus virtutum theologicarum, scilicet fidei, spei, et charitatis, quę a Deo gratis ad informationem trium virium prædictarum infunduntur, et quibus ipsæ potentiæ diriguntur. Sunt tres actus, qui a prædictis potentijs, mediantibus tribus habitibus supradictis, scilicet tribus virtutibus theologicis eliciuntur, scilicet credere, assentiendo summæ veritati propter se, et super omnia: sperare, intendendo summæ largitati propter se, et super omnia: diligere, complectendo summam bonitatem propter se, et super omnia. Sunt tria obiecta, ad quæ tres actus egredientes a tribus potentijs virtute trium habituum terminantur. Ista autem obiecta sunt veritas increata, maiestas increata, et bonitas: ita quòd summum verum est obiectum fidei, summum arduum est obiectum spei, summum bonum est obiectum charitatis. Verum, inquam, sub ratione veri, arduum sub ratione ardui, bonum sub ratione boni. Et respiciunt hæc omnia statum et meritum viatorum. Sunt etiam tria præmia, scilicet cognitio, siue intelligentia veritatis infallibilis: possessio siue permanentia dignitatis inamissibilis: dilectio siue complacẽtia bonitatis infatigabilis. Et sic potest colligi ex prædictis, quòd in gloria cælesti erit præmium substantiale, consubstantiale, et accidentale. Substantiale et ex parte animæ, consistit in Dei visione aperta, Dei tentione secura, Dei dilectione perfecta: et hæc est prima stola. Consubstantiale ex parte corporis, consistit in claritate, impassibilitate, agilitate, et subtilitate: et hæc est secunda stola. Accidentiale consistit in tribus aureolis, quæ non sunt omnium saluandorum.

Tres dotes animæ gloriosæ.

Præmium triplex.

S. BONA-

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EX ORDINE MINORVM
S. R. E. CARDINALIS EP. ALBANENSIS
EXIMII ECCLESIÆ DOCTORIS
Pharetra.

OPVSCVLI ſequentis argumentum Auctor in Proœmio ſatis breuiter, et dilucide explicat. In eo enim vtilitatem libri, diuiſionem, et rationem nominis, cur ſcilicet Pharetra inſcribitur, facile comperies. Et quoniam in hac Pharetra auctoritates Doctorum varia recondũntur, quibus velut ſagittis vtentes antiquum hoſtem deijcere poſſimus: ſedula diligentia adhibita eſt ijſdem conquirendis, et margini adiungendis pro commoditate legentium. Illud vero animaduertendum eſt, aliquos Doctorum libros in Pharetra citatos, vel hoc tempore non extare, vel alio titulo in exemplaribus impreſſis inſcribi, et olim vni Auctori aſcriptos, iam hac ætate in alterius operibus recenſeri. Nam, vt de ſingulis proferatur exemplum, libro S. Ambroſij, quem S. Bonauentura Paſtorale appellat, titulus eſt in editione Romana de Dignitate Sacerdotali. S. Auguſtini in Canonicam Iacobi expoſitio, quam Auctor citat, modo non extat. Liber de Singularitate Clericorum, quem Auguſtino tribuit, in operibus Cypriani connumeratur in editione Pammeliana. Quare eo recurrendum erit, vbi in margine citatur auctoritas, quo facilius in euulgatis libris inueniatur. Nonnulla vero auctoritates, quæ vel propter rationes iam dictas, vel quia diligentiam ſuperarunt, reperiri nequaquam potuerunt; aſteriſco notata ſunt.

PRÆFATIO.

IN conuerſionis meæ primordio cum ob mentis recreationem auctoritates ſanctorum legerem, et legens varias corruptiones perciperem: placuit mihi, vt ad ipſum fontem originalium recurrerem et ob maiorem certitudinem, ipſemet aliqua perciperem, quæ poſtmodum, vt ſciui, ordinaui: vt quæ ad meditationem, prædicationem, diſputationem ibidem eſſent vtilia, leuius reperirentur. Hoc autem ſciat lector quòd reperi aliquando diuerſos doctores vnum dixiſſe, aliquando eundem Doctorem idem in diuerſis libris. Diſtinxi autem Opuſculum iſtud per quattuor libros, vt dicatur liber primus de perſonarum varietate: ſecundus de principalium vitiorum et virtutum multiplicitate: tertius de periculoſis: quartus de gratioſis. In vnoquoque libro poſui quinquaginta capitula: quia talis numerus iubilei eſt figuratiuus. Opuſculum autem iſtud Pharetram appellaui: quia ſicut in Pharetra iacula reponuntur, quibus hoſtis hoſtem ferit, vulnerat, et deijcit, ſic et hæ variæ auctoritates fide dignorum: quas ſi manu operationis tenemus, hoſtem antiquum deijciemus. Sciendum quoque, quòd cum dico idem, non apponendo vbi, intelligendum eſt in priori libro antea poſito fore. Originalia iſta ſubſcripta ipſe excepi.

De S. Gregorio.

Moralia.
Hom. ſuper Ezechielem.
Regiſtrũ ideſt Epiſtolas.
Homilias ſuper Euan.
Paſtorale.
Dialogum.
Cantica.

De S. Ambroſio.

De virginitate.
De viduitate.
De officijs.
De Patriarchis.
De exceſſu Satyri.
De fide reſurrectionis.
De hexaemeron.
De figura ſæculi.
De obitu Theodoſij.
Apologiam de Dauid.
Paſtorale.
Sermones.
Epiſtolas.
Super Lucam.
Super Beati immaculati.

De S. Ioanne Chryſoſtomo.

Super Matthæum bis.
Super Ioannem.
De compunctione.
De militia ſpirituali.
De militia Chriſtiana.
De eo, quòd non læditur homo, niſi a ſeipſo.
Sermones.
Epiſtolam.

De S. Iſidoro.

Etymologias.
Synonyma.
De ſummo bono.
De ortu et obitu antiquorum.
De nouo teſtamento.

De S. Cypriano.

De duodecim abuſibus.

De S. Auguſtino.

De ciuitate Dei.
De Trinitate.
De doctrina Chriſtiana.
De vita Chriſtiana.
De diſciplina Chriſtiana.
De Agone Chriſtiano.
De confeſſionibus.
De gratia noui teſtamẽti.
De moribus Eccleſiæ.
De vera religione.
De conſenſu quattuor Euangeliſtarum.
De incarnatione Verbi.
De eſſentia diuinitatis.
De magiſtro.
De ordine diſciplinæ.
De opere monachorum.
De ſingularitate clericorum.
De octuaginta tribus quęſtionibus.
De ſex quæſtionibus contra paganos.
De quæſtionibus noui et veteris teſtamenti.
De quinque reſponſionibus.
De eccleſiaſticis dogmatibus.
De decem chordis.
De paſtoribus.
De quibus.
De cathechizãdis rudibus.
De mirabilibus ſacræ ſcripturæ.
De moribus Manichæorum.
De diuinatione dæmonũ.
De ſoliloquijs.
De meditationibus.
De virginitate.
De viduitate.
De bono coniugali.
De coniugijs adulterinis.
De quantitate animæ.
De duabus animabus.
De natura boni.
De natura et gratia.
De correctione et gratia.
De gratia et libero arbitrio.
De libero arbitrio.

De ſpi-

Digitized by Google

De ſpiritu et litterã.
De vita bona.
De perfectione iuſtitiæ.
De prædeſtinatione diuina.
De fide ad Petrum.
Ad Oroſium.
Ad Bonifacium.
De pœnitentia.
De patientia.
De perſeuerantia.
Regulam.
Enchiridion.
De cura pro mortuis.
De ſymbolo.
De ieiunio ſabbati.
De vtilitate credendi.
De laude charitatis.
De vnico baptiſmo.
De baptiſmo paruulorũ.
De ſermone Domini in monte.
De ſententia Iacobi, ad Hieronymum.
De conflictu vitiorum.
Super Geneſim ad litterã.
Super Geneſim contra Manichæos.
Epiſtolas.
Sermones.
De mendacio.
Contra mendacium.
Contra Iulianum.
Contra Adamantium.
Contra quinque hæreſes.
Contra Donatiſtas.
Contra Epiſtolam fundamenti.
Contra aduerſarios legis, et prophetarum.

De S. Hieronymo.

Super Iſaiam.
Super duodecim prophetas.
Epiſtolas.
Homilias.

De S. Bernardo.

Super Cantica.
Super miſſus eſt.
Super Qui habitat.
Super Ecce nos.
De conſideratione.
De præceptorum diſpenſatione.
De libero arbitrio.
De diligendo Deum.
De amore Dei.
De duodecim gradibus.
Epiſtolas.
Apologiam.
Meditationes.
Sermones.
Flores.

De S. Anſelmo.

De ſimilitudinibus.
Meditationes.

De Caſſiodoro.

De anima.

De Seneca.

Epiſtolas.
De copia verborum.
De clementia.
De liberalitate.
De ſpiritu, et anima.
Et aliqua de alijs libris et gloſſis.

CAPITA PRIMI LIBRI PHARETRÆ.

DE Deo. Cap. I.
De Chriſto. Cap. II.
De Euchariſtia. Cap. III.
De Cruce. Cap. IV.
De Beata Maria. Cap. V.
De Angelis. Cap. VI.
De Homine. Cap. VII.
De Muliere. Cap. VIII.
De Chriſtianis bonis. Cap. IX.
De Chriſtianis malis. Cap. X.
De Prælatis bonis. Cap. XI.
De Prælatis malis. Cap. XII.
De Subditis. Cap. XIII.
De Prædicatoribus bonis. Cap. XIV.
De Prædicatoribus malis. Cap. XV.
De Vſurpantibus prædicationem. Cap. XVI.
De Negligentibus prædicationem. Cap. XVII.
De Auditoribus verbi Dei. Cap. XVIII.
De Epiſcopis. Cap. XIX.
De Sacerdotibus bonis. Cap. XX.
De Sacerdotibus malis. cap. XXI.
De Clericis. Cap. XXII.
De Beneficiatis. Cap. XXIII.
De Ambitioſis. Cap. XXIV.
De Studentibus. Cap. XXV.
De Aduocatis. Cap. XXVI.
De Religioſis bonis. Cap. XXVII.
De Religioſis malis. Cap. XXVIII.
De Nouitijs. Cap. XXIX.
De Iuuenibus. Cap. XXX.
De Monachis bonis. Cap. XXXI.
De Monachis malis. Cap. XXXII.
De Incipientibus. Cap. XXXIII.
De Proficientibus. Cap. XXXIV.
De Perfectis. Cap. XXXV.
De Tribus ſtatibus prædictis. Cap. XXXVI.
De Monialibus. Cap. XXXVII.
De Virginibus. Cap. XXXVIII.
De Viduis. Cap. XXXIX.
De Coniugatis. Cap. XL.
De Tribus ſtatibus prædictis. Cap. XLI.
De Pauperibus. Cap. XLII.
De Diuitibus. Cap. XLIII.
De Potentibus. Cap. XLIV.
De Iudicibus. Cap. XLV.
De Nobilibus. Cap. XLVI.
De Militibus. Cap. XLVII.
De Negotiatoribus. Cap. XLVIII.
De Feneratoribus. Cap. XLIX.
De Dæmonibus. Cap. L.

PHARE-

Digitized by Google

PHARETRAE LIBER PRIMVS,
IN QVO
De Perſonarum Varietate tractatur.

De Deo Caput primum.

GREGORIVS[a] in moralibus: Deus ipſe manet intra omnia, ipſe eſt extra omnia, ipſe ſupra omnia, ipſe infra omnia: et ſuperior eſt per potentiam, et inferior per ſuſtentationem, et exterior per magnitudinem, et interior per ſubtilitatē. [b] IDEM: Deus hoc eſt, quod habet: æternitatem quippe habet, et ipſe eſt æternitas: lucem habet, et lux ſua ipſe eſt. [c] IDEM: Omnipotens Deus et ſi plerumque mutat ſententiam, conſilium numquam. [d] IDEM: Omnipotens Deus, quid nobis profuturum eſſe valeat, ſciens, diſſimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt vita per pœnam purgetur, et quietis tranquillitas, quæ hic inueniri non valet, alibi quæratur. [e] IDEM: Omnia humana, quæ iuſta, quæ pulchra ſunt, Dei iuſtitiæ et pulchritudini comparata, nec iuſta, nec pulchra ſunt, ſed nec omnino ſunt. [f] IDEM: Conditor noſter mira diſpenſatione conſilij, et culpas noſtras reſpicit, et viuendi tempora impendit: vt longiora vitæ temporalis ſpatia aut conuerſo fiant adiutorium muneris, aut non conuerſo augmentum damnationis. [g] IDEM in Homilijs: Vbique nobis occurrit ſuperna medicina, quia Deus et dedit homini præcepta, ne peccet, et tamen peccanti dedit remedia, ne deſperet. [h] IDEM ſuper Ezechielē: Omnipotens Deus, qui ſibimet ipſi diſſimilis nō eſt, ea virtute videt omnia, qua audit omnia, et ea virtute iudicat omnia, qua creauit omnia. [i] AVGVSTINVS in epiſtola: Deus vbique præſens eſt, et vbique totus preſens, nec tamē vbique habitans, ſed in templo ſuo. Capitur autem habitans ab alijs plus, ab alijs minus. [k] IDEM: Deus totus oculus eſt, totus manus, totus pes eſt. Totus oculus eſt, quia omnia videt: totus eſt manus, quia omnia operatur: totus pes, quia vbique eſt. [l] IDEM: Non tantum modo in hoc nos adiuuat Deus, vt ſciamus quid agendum ſit, verum etiam vt amando agamus, quod diſcendo iam ſcimus. [m] IDEM dicit, Hieronymum dixiſſe: Videre Deum ſicut eſt in natura ſua, oculus hominis non poteſt. Nec ſolum homo, ſed nec Angeli, nec Throni, nec Poteſtates, nec Dominationes, ſed nec omne, quod nominatur. [n] IDEM de confeſſionibus: Pœnitet te Deus, et non doles: iraſceris, et tranquillus es: opera mutas, nec mutas conſilium. [o] IDEM: O quàm excelſus es Domine, ſed humiles corde ſunt domus tuæ: tu enim erigis eliſos et non cadunt, quorum celſitudo tu es. [p] IDEM: Voluntas et potentia Dei, Deus ipſe eſt. [q] IDEM ſuper Geneſi contra Manichæos: Deum dicimus tantæ bonitatis eſſe, tantæ iuſtitiæ, tantæq; incorruptionis, vt neque peccet, neque alicui noceat, qui peccare noluerit, nec ipſi aliquis, qui peccare voluerit. [r] IDEM in Soliloquijs: Conſtanter Deo crede, eiq. te totum committe, quantum poteſ. Noli velle eſſe quaſi proprius, et in tua poteſtate, ſed eius clementiſſimi, et vtiliſſimi Domini ſeruum eſſe profitere: ita enim te ad ſe ſubleuare non deſinet, nihilq. tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiam ſi neſcias. [s] IDEM de coniugijs adulterinis: Abſit vt catholicus quiſquam dixerit: quando ſuadet Spiritus ſanctus, non Deum ſuadere: cum ipſe Deus ſit, et inſeparabilia ſint opera Trinitatis. [t] IDEM de ciuitate Dei: Patientia Dei ad pœnitentiam inuitat malos, ſicut flagellum Dei ad patientiā erudit bonos. [u] AMBROSIVS ſuper Lucam: Nihil præſcriptum, nihil circumſcriptum, nihil emenſum, nihil dimenſum Trinitas habet. Non loco clauditur, non opinione comprehenditur, non æſtimatione concluditur, non ætate variatur. [x] ISIDORVS de ſummo bono: Ille, qui nos malos tolerat, non dubium eſt, quin conuerſis clemēter ignoſcat. [y] IDEM: Cum de Deo nec ſecundum quantitatem, nec ſecundum qualitatem, nec ſecundum ſitum, nec ſecundum habitum, aut motum, aliquid digne dicatur: ineſt tamen ei et quodam modo latitudo charitatis, qua nos et ab errore colligit, et continet in veritate. Ineſt ei et longitudo, qua longanimiter nos malos portat: donec emendatos patriæ futuræ reſtituat. Ineſt ei et altitudo, per quam omnem ſenſum, ſuæ ſcientiæ immenſitate exuperat. Ineſt ei et profundum, quo damnandos, inferius iuxta æquitatē diſponens præordinat. [z] IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum: Deus inuitus compellitur, et cum magno dolore peccatores damnare. Non enim ſic dolet, quia et ipſe ab eis offenditur: ſed quia quaſi violenter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit ſaluare. [a] IDEM: Deus gaudet, non de ſuo lucro, ſed de ſalute noſtra: triſtatur non de ſua iniuria, ſed de noſtra perditione: [b] BERNARDVS in libro de conſideratione: Deus amat vt charitas, nouit vt veritas, ſedet vt æquitas, dominatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, aſſiſtit vt pietas. [c] IDEM: Deus non partibus conſtat, vt corpus: non affectibus diſtat, vt anima: non formis ſubſtat, vt materia: non mutatur, vt omne, quod factum eſt. [d] IDEM ſuper Qui habitat: Vigilat ſuper nos indefeſſus, et peruigil ille ſingularis clementiæ oculus non dormit neque dormitat, qui cuſtodit Iſrael. Et id quidem neceſſe eſt, quia etiam non dormit, neque dormitat, qui impugnat Iſrael. [e] IDEM in ſermonibus: Quattuor filię magnæ miſericordię Dei ſunt: immiſſio amaritudinis, ſubtractio opportunitatis, virtus reſiſtēdi, et ſanitas affectus. [f] AVCTOR de ſpiritu et anima: Nemo de Dei pietate diffidat, quoniam maior eſt eius miſericordia, quàm noſtra miſeria: et quiſquis ad eum toto corde clamauerit exaudiet illum, quia miſericors eſt. Tardius ſiquidē ei videtur eſſe peccatori veniam dare, quā ipſi peccatori veniā accipere. Sic enim feſtinat Deus abſoluere tormenta compaſſionis ſuæ, quaſi plus cruciet eum compaſſio miſeri, quam ipſum miſerum paſſio ſui. [g] GLOSSA: Deus natura miſericors paratus eſt, vt ſaluet per clementiam, quos ſaluare non poteſt per iuſtitiam.

De Chri-

a Greg. li. 2 Mor. c. 8.
b Ibid. lib. 16. c. 20.
c Ibid. lib. 16. c. 4.
d Ibid. lib. 14. c. 14.
e Ibid. lib. 35. c. 2. non multum a prin.
f Ibid. li. 17 c. 3. in fi.
g Idē homi. 25. in Euāgelia circa fi. et 33. Moral. c. 10. poſt med.
h Idē hom. 17. in Eze. circa med.
i Aug. epi. 57. ad Dardanō multum an. fi. to. 2.
k Ibi. epiſt. 112. ad Fortun. a med. ex Hie ro. in pſ. 93
l Ibid. epiſt. 142. ad Fidiam. poſt med.
m Ibi. epiſt. 112. ad Fortunatia. an tē med.
n Idē li. 1. Confeſſ. ca. 4. to. 1.
o Ibi. li. 11. c. 31.
p Ibid. li. 7. c. 4.
q Idem de Gen. con. Man. li. 2. c. 29. to. 1.
r Idem in Solil. lib. 1. c. 15. to. 2.
s Idē de Cō iug. adul. li. 1. ca. 18. poſt med. to. 6.
t Idem de ciu. Dei. ca. 8. to. 5.
u Amb. li. 2 in Luc. c. 1. to. 3.
x Iſid. de ſum. bo. lib. 2. cap. 15. ſent. 8.
y Ibi. li. 1. c. 2. ſent. 6.
z Chryſoſt. operis imperfecti. Homil. 46. ſuper in med. to. 2.
a Ibidem.
b Bern. li. 5. de conſid. an. med.
c Ibid. fere in med.
d Idē ſup. Qui habi. ſer. 11. in prin.
e Idem ſer. de triplici miſeri. et 4. miſerati. prope fi.
f Auctor de ſpir. et ani. ca. 6. apud Aug. to. 3.
g Gloſ. Io. 5.

De Christo. Cap. II.

a Greg.lib. 18. Moral. c.27. longe post med.

GREGORIVS a in Moralibus: Nuntiãte angelo, et adueniente Spiritu sancto, mox verbum in vtero, et mox intra vterum verbum caro: et manente incommutabili essentia verbi, quæ ei est et cum Patre, et cum Spiritusancto coæterna, assumpsit intra virginea viscera matris, vt impassibilis pati, et immortalis mori, et æternus ante sæcula, temporalis possit esse in fine sæculorum: vt per ineffabile sacramentum conceptu sancto, et partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ, eadem virgo,

b Ibid. lib. 21.c.5.

et ancilla Domini esset, et mater. b IDEM: Ad hoc Dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet.

c Ibid. lib. 16. c. 14.

c IDEM: In altitudine sua diuinitas a nobis, vtpote paruulis, apprehendi non potuit: sed strauit se hominibus, per humanitatem, et quasi in iacentẽ ascendimus: surrexit et leuati sumus.

d Ibid. lib. 20. cap. 26. non longe a prin.

d IDEM: Qui nos existere fecit ex nihilo, etiam sine sua morte reuocare nos potuit a diabolica passione. Sed vt quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod nos esse voluit: vt in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam a nobis in perpetuum fugaret.

e Ibi. li. 24. c. 2. non longe a prin.

e IDEM: Mos medicinæ est, vt aliquando similia similibus, aliquando contraria contrarijs curet. Nam sæpe calida calidis, et frigida frigidis: sæpe etiam calida frigidis, et frigida calidis sanare consueuit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, et tantis nos inueniens languoribus

f Ibid. lib. 27.c.8. cir. med.

oppressos, quiddam nobis simile, et quiddam nobis contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores iustus.

g Idem in Eze. Hom. 2.cir. med.

f IDEM: Is, qui propter nos minor angelis sibi extitit: æquales nos angelis, virtute suæ minorationis fecit. Vnde et moriendo, docuit mortem non metui: resurgendo, docuit de vita confidi: ascendendo, de cælestis patriæ

h Idẽ li.34. Mor. c. 18. longe post med.

hereditate gloriari. g IDEM super Ezechiele: Vt humanum genus a suo languore sanaret, tunc magna apparuit potentia medici, cũ languor creuit ægroti. h

i Idẽ Reg. lib. 6. cap. 179. ind. 15.

IDEM in Moralibus: Ad hoc vnigenitus Dei filius formã infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, illusionum probra,

*Idẽ in homil. 16. in Euang. nõ lõge a prin.

passionum tormenta tolerauit: vt superbum non esse hominem doceret humilis Deus. i IDEM in Registro: Descendens ad inferos Christus solos illos, per suam gratiam liberauit, qui eum et venturum esse crediderunt, et præcepta eius viuendo tenuerunt. *IDEM in Homilia: Deus qui in vtero virginis incarnatus, in mundũ sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat.

k Chrysost. hom. de cruce Dominica. in med. to. 3.

k IOANNES CRYSOSTOMVS in sermonibus: Christus via tor factus est, vt te sine labore faceret: ex muliere natus est, vt præuaricationẽ Euæ deleret: homo appellatus est, vt te Deum vocaret: filius hominis dictus

l Ibid. ser. de prodit. Iuda longe post med.

est, vt te in filium adoptaret Dei. l IDEM: O misericordia Christi, o Iudæ dementia. Ille eum triginta denarijs paciscebatur, vt venderet: et Christus ei sanguinem, quem vẽdidit, offerebat.

m Ibi. hom. de Cruce, et Latrone, quæ est prima inter duas huius tituli longe ante med.

m IDEM: Non sub tecto, sed sub cælo Christus immolabatur, vt vniuersus aer in excelso immolatæ ouis odore a tetro mundaretur. Sed et terra simile beneficium sentiebat decursi de latere sanguinis stillatione mundata.

n Ambr. de Virg. ad Marc. sor. lib. 3. to. 4.

n AMBROSIVS de virginitate: Omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, medicus est: si febribus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cælum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum

o Idẽ lib. 2. in Luca. c. 2. to. 3.

est. Gustate igitur et videte quoniam Dominus suauis est. o IDEM super Lucam: Me illius infantiæ Christi vagientis abluunt fletus: illæ lacrymæ mea delicta lauerunt. Plus igitur Domine Iesu debeo iniurijs tuis, quibus redemptus sum, quàm operibus tuis, quibus creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.

p Ibi. li. 10. in c. 24.

p IDEM: Non solum fidem firmat, sed et deuotionem acuit, quòd Christus vulnera suscepta pro nobis cælo inferre voluit, abolere noluit, vt Deo patri nostræ pretia libertatis ostenderet.

q Aug. lib. medita. ca. 39. sparsim. to. 9.

q AVGVSTINVS in meditationibus: Quid est Iesus nisi Saluator? ergo propter temetipsum esto mihi Iesus. Noli Domine, noli sic attendere malum meũ, vt obliuiscaris bonum tuum. O bone Domine si ego commissi, vnde damnare potes, tu non amisisti, vnde saluare soles.

r Idem de Ve. Relig. c. 16. to. 1.

r IDEM de vera religione: Nullum peccatum committi potest: nisi cum appetuntur ea, quæ Christus contempsit, aut fugiuntur, quæ ille sustinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit.

s Idem con. Iulian. lib. 5. c. 9. post med. to. 7.

s IDEM contra Iulianum: Caro Christi mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit, quia mortale corpus eius inuenit: contagium vero peccati originalis non contraxit, quia concumbentis concupiscentiam non inuenit.

t Ibid. li. 6. c. 8. in fi.

t IDEM: Christus in carne quidem et de carne, non tamen carnaliter, sed spiritualiter natus est. Natus est enim de Spiritu sancto ex virgine Maria. De Spiritu sancto, vt non esset in illo caro peccati: ex virgine autem Maria, vt esset in eo similitudo carnis peccati.

u Idẽ orat. de quinque hæres. cap. 7. post medium to. 6.

u IDEM contra quinque hæreses: Fusus est sanguis medici, et factum est medicamentum frenetici.

x Idẽ li. de Past. c. 5. to. 9.

x IDEM in libro de pastoribus: Ab omnibus tentationibus te eruet Dominus: si ab illo non recesserit cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum, venit ille pati, venit ille mori, venit sputis illini, venit spinis coronari, venit opprobria sufferre, venit postremo ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil pro illo, sed pro te.

y Idẽ lib. de cathe. rud. c. 22. to. 4.

y IDEM de cathechizandis rudibus: Omnia bona terrena contempsit homo factus Dominus Iesus, vt contemnenda monstraret: et omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit: vt neque in illis quæreretur felicitas, neque in istis infelicitas timeretur.

z Idẽ de præd. et gra. c. 13. to. 7.

z IDEM de prædestinatione diuina: Venit filius Dei quærere, quod perierat: sanare, quod ægrotabat: erigere, quod iacebat: potestatem habens dimittere peccata: quod non debebat, donare: quod ei debebatur, ignoscere. *IDEM de ordine disciplinæ: Quod hoc nostri generis corpus tantus propter nos Deus assumere atque agere dignatus est, quanto videtur vilius, tanto est clementia plenius, et a quadam ingeniosorum superbia longe lateq. remotius.

a Idẽ epist. 3. ad Volusian. ante med. to. 2.

a IDEM in Epistola: Ipsa virtus per inuiolata matris virginea viscera membra infantis eduxit, quæ postea, per ostia clausa membra iuuenis introduxit. *IDEM de Verbis Domini: Multos filios Dei fecit vnicus filius Dei: emit sibi fratres sanguine suo, probauit reprobatus, redemit venditus, honorificauit iniuriatus, viuificauit occisus. Dubitas quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est suscipere mala tua.

b Idẽ tract. de 4. Virtutibus charitatis post med. to. 9.

b IDEM in sermone: Expalmatur, qui est vera palma victoriæ: spinis coronatur, qui spinas peccatorum venit confringere: ligatur, qui soluit compeditos: ligno suspenditur, qui erigit elisos: aceto potatur, fons vitæ: disciplina ceditur magister aliorum: salus vulneratur, vita moritur: occidit ad tẽpus vitam mors, vt in perpetua vita occideretur mors.

c Isid. li. 2. de sum. bo. c. 26. sent. 12.

c ISIDORVS de summo bono: Christus, sicut peccatum, quod pœna dignum est, non admisit, ita pœnam peccati nostri suscepit: vt per indebitã pœnam suam, debitam aboleret culpam nostram, vt per hoc amitteret diabolus, quos reos tenebat, dum vnũ interfecerat, qui nihil peccati admiserat.

d Rab. li. 2. de lau. cru. in declarati. 2. fig.

d RABANVS in libro de laude crucis: Passio Christi cælum sustentat, mundum regit, tartarum perfodit

perfodit. In ea confirmantur angeli, redimuntur populi, conteruntur inimici, ſtabiliuntur ſubſiſtentia, animantur viuentia, conſeruantur ſentientia, illuſtrantur intelligentia. Inde timor ductus a pœna fideles liberat: triſtitia ſalubris pœnitentes a peccatis mundat: concupiſcentia boni virtutum fructus germinat: gaudium vitæ ſpe confidentes lætificat. a BERNARDVS ſuper Cantica: In carne Chriſtus et per carnē potenter ac patēter operatus eſt mira, locutus ſalubria, paſſus indigna. Per quæ euidenter oſtendit, quia ipſe ſit, qui potenter, ſed inuiſibiliter omnia condidiſſet, ſapienter regeret, benigne protegeret. b IDEM: Fruſtra huius ſæculi ſapientes de quattuor virtutibus cardinalibus tam multa diſputauerunt, quas tamen apprehendere omnino nequiuerunt, cum illum neſcierunt, qui factus a Deo eſt nobis ſapientia, docens prudentiam: et iuſtitia, delicta donans: et ſanctificatio in exemplum temperantiæ, continenter viuens: et redemptio in exemplum patientiæ, fortiter moriens. c IDEM. Vtrumque mihi es Domine Ieſu, et ſpeculum patiendi, et præmium patientis: vtrumque fortiter prouocat ac vehementer accendit. d IDEM: An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ad hoc ſiquidem diu ſuſpendit ſententiam vltionis a contemnente, vt quandoque exhibeat remiſſionis gratiam in pœnitente. e IDEM: Chriſtus in carnis aſſumptione condeſcendit mihi, in culpæ vitatione conſuluit ſibi, in mortis ſuſceptione ſatisfecit patri. Amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Huic ſecurus me credo, qui ſaluare me velit, nouerit, atque poſſit. f IDEM: Ieſus mel eſt in ore, melos in aure, iubilus in corde. g IDEM: Eſt inter oleum et nomen Ieſus ſimilitudo, in quibuſdam qualitatibus olei, quod lucet, quod paſcit, quod vngit, fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem, lux, cibus, medicina. h Vide idem de hoc nomine Ieſu: Lucet prædicatum, paſcit recogitatum, lenit et vnit inuocatum. i IDEM: Ego omnino fidenter, quod ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſceribus Domini: quoniam miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus eius, et pedes, latusq. lancea perforauerunt, et per has rimas licet mihi ſuggere mel de petra, oleumq. de ſaxo duriſſimo. k IDEM: Ego fratres ab ineunte mea conuerſione pro aceruo meritorum, quæ mihi deeſſe ſciebam, mihi faſciculum hunc colligare, et inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, et amaritudinibus Domini mei. Primum ſcilicet infantilium illatarum neceſſitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando, fatigationum in diſcurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lacrymarum in compatiendo, inſidiarum in colloquendo: poſtremo periculorum in falſis fratribus, conuitiorum, ſputorum, colaphorum, ſubſannationum exprobrationum, clauorum, horumq. ſimilium. l IDEM Petra refugium herinacijs, et re uera refugium. Vbi enim eſt, tuta firmaq. requies infimis, niſi in vulneribus Chriſti Saluatoris? Tanto illic ſecurior habito, quanto ille potentior ad ſaluandum. Fremit mundus, premit corpus, inſidiatur diabolus, non cado: fundatus enim ſum ſupra firmā petram. m IDEM: Apud Dominum miſericordia, et copioſa apud eum redemptio: prorſus copioſa, quia non gutta ſanguinis, ſed vnda largiter per quinquē partes corporis emanauit. Quid tibi debuit facere, et non fecit? illuminauit cæcum, ſoluit mutum, reduxit erroneum, reconciliauit reum. n IDEM: Omnino propter manſuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus poſt te Domine Ieſu, audientes, quòd non ſpernas pauperem, peccatorem non horreas. o IDEM: Vult benignus dux deuoti militis vultum et oculos in ſua ſuſtolli vulnera, vt illius ex hoc animum erigat, et exemplo ſui reddat ad tolerandum fortiorem: enim vero non ſentiet ſua, dum illius vulnera intuebitur. * IDEM in floribus: Sitio, inquit Dominus. Domine quid ſitis? ergo ne te plus cruciat ſitis, quàm Crux. De Cruce ſiles, et de ſiti clamas, Sitio. Quid? veſtram fidem, veſtram ſalutem, veſtrum gaudium: plus animarum veſtrarum, quam corporis mei cruciatus me tenet. * IDEM: Quid tibi reſpondeam Domine: quid loquar, aut quid retribuam? Feciſti mihi de corpore tuo ſpeculum animæ meæ. p IDEM in ſermonibus: Exinaniuit Chriſtus ſemetipſum formā ſerui accipiens, filius erat et factus eſt tamquam ſeruus. Nec ſolum formam ſerui accepit, vt ſubeſſet: ſed etiam mali ſerui, vt vapularet, et ſerui peccati, vt pœnam ſolueret, cum culpam non haberet. q IDEM: In paſſione Domini tria ſpecialiter conuenit intueri, opus, modum, cauſam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in cauſa charitas commendatur. r IDEM: Quàm dulciter Domine Ieſu Chriſte cum hominibus conuerſatus es: quàm abundanter multa, et magna bona hominibus largiri dignatus es: quàm fortiter tam indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es: ita vt liceat ſuggere mel de petra, oleumq. de ſaxo duriſſimo: duro ad verba, duriore ad verbera, duriſſimo ad horrenda crucis ſupplicia. s IDEM: Vide nunc opera Domini, quę poſuit prodigia ſuper terram, flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, affixus patibulo, opprobrijs ſaturatus, omnium tamen dolorum immemor, ait, Pater ignoſce illis. t IDEM: Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt duriſſimi cordis ſit, quiſquis eum toto affectu non diligit. u IDEM: An trepidas ad Chriſtum accedere? Frater tuus eſt, caro tua, per omnia tentatus abſque peccato, vt miſericors fieret. * IDEM: Quis cogitare ſufficerit, qualiter Dominus præuenit nos, venerit ad nos, ſubuenerit nobis? Singularis illa maieſtas voluit mori, vt viueremus: ſeruire, vt regnaremus: exulare vt repatriaremus, et vſque ad ſeruiliſſima opera inclinata eſt, vt conſtitueret nos ſuper omnia opera ſua. x ANSELMVS in libro Cur Deus homo: Quattuor modis poteſt Deus facere hominē, aut de viro et femina, ſicut aſſiduus demonſtratus: aut nec de viro nec de femina, ſicut creauit Adam: aut de viro ſine femina, ſicut fecit Euam: aut de femina ſine viro, quod nondum fecit. Vt igitur hunc quoque modum probet ſuæ ſubiacere poteſtati, et hoc ad ipſum opus dilatum eſſe nil conuenientius, quàm vt de femina ſine viro aſſumeret humanitatem. Vtrum autem de virgine aut de non virgine dignius hoc fiat, non eſt opus diſputare, ſed ſine omni dubitatione aſſerendum eſt, quia de virgine naſci Deum oportebat. y BERNARDVS in Aduentu Domini: Si perſonam adueniētis intueor, non capio excellentiam maieſtatis. Si attendam ad quos venerit, dignitatem magnitudinis expaueſco. z Et ſequitur: Venit vniuerſitatis creator et Dominus ad homines, venit medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita: venit non perdere, ſed ſaluare, ſoluere non ligare. a IDEM: Priuſquam appareret Dei humanitas, latebat eius benignitas. Apparuit enim eius potentia in rerum creatione, apparebat autem ſapientia in earum gubernatione: ſed benignitas miſericordiæ maxime apparuit in humanitate. Apparuit gratia Dei Saluatoris. Nota. Quantumcūque te deieceris, humilior Chriſto non eris, eſto quod pedibus incedas, fuſca tunica veſtiaris, pauperibus æqueris, cellam pauperum dignanter introeas: ſis cæcorum oculus, pes claudorum, manus debilium, aquam ipſe comportes, ligna conſcindas, focum extrahas, vbi vinculum? vbi ſputum? vbi alapæ? vbi flagellum? vbi patibulum? vbi mors?

a *Bern. in Cant. ſer. 6 ante med.*
b *Ibid. ſer. 22. circ. fi.*
c *Ibid. ſer. 47. poſt medium.*
d *Ibid. ſer. 9. circ. med.*
e *Ibid. ſer 20. paulum a prin.*
f *Ibid. ſer. 15. poſt medium.*
g *Ibid. in med.*
h *Ibid. infe rius.*
i *Ibid. ſer. 61. ante med.*
k *Ibid. ſer. 43. ante med.*
l *Ibid. ſer. 61. ante med.*
m *Ibid. ſer. 22. circa med.*
n *Ibid. poſt med.*
o *Ibid. ſer. 61. propeſi.*
p *Idem ſer. de paſſ. Domini ſer. 4. hebdomada pœnoſa longe poſt med.*
q *Idē ſer. eo. in prin.*
r *Idē ſer. 2 in die Pentes. propeſi.*
s *Idem ſer. de paſſ. Do. cit. poſt medium.*
t *Idem ſer. de dili. Deo fere in pri.*
u *Idem in ſer. de Natiuitate B. Mariæ.*
x *Anſel. li. 2. Cur Deus homo c. 8.*
y *Bern. ſer. 3. de adu. Dom. in prin.*
z *Ibid. paulo poſt. et ſer. 3. in Vigil. Natiui. Domi.*
a *Ex eodē. ſer. 1. de Epiph. et ſer. in die Natalis Domini.*

Tit. 2. 6

De En-

Digitized by Google

De Euchariſtia. Cap. III.

a Greg. homil. 37. in Euang. poſt med.

GREGORIVS a in Homelijs: Singulariter ad abſolutionem, noſtram oblata cum lacrymis, et benignitate mentis, ſacri altaris hoſtia ſuffragatur: quia is, qui in ſe ſurgens a mortuis iam non moritur, adhuc per hãc in ſuo myſterio pro nobis iterũ immolatur.

b Idẽ lib. 4. c. 58. et 59.

b ITEM in Dialogis: Quis fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iungi, vnum quoddam ex viſibilibus et inuiſibilibus fieri? Sed neceſſe eſt, cum hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus. IDEM infra, capitulo de muliere: Nota duo. IDEM etiam capitulo de coniugatis: Si quis ſua.

c Chryſoſt. hom. 61. ad populũ Antiochenum. to. 5.

c IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Ioanne: Vbicumque viderint ſanguinem Dominicum, fugiunt quidem dæmones, concurrunt autem angeli: hic ſanguis effuſus, omnem orbem terrarum lauit. * IDEM in ſermone: Indigna et fucata mentis myſteriorum celebrantibus ſecreta, a diabolo præparantur inſidiæ, qui magis ac magis a ſe mutantur, qui non æquo animo communicare feſtinant. * IDEM: Sicut corporalis cibus cum ventrem inuenerit aduerſis humoribus occupatum, amplius lædit, magis nocet, nullum præſtat auxilium: ita et ſpiritualis cibus ſi aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdit, non ſua natura, ſed

d Hieron. epiſt. 28. ad Lucinium. inſi. to. 1.

accipientis vitio. d HIERONYMVS in Epiſtola: Vtinam omni tempore ieiunare poſſemus, quod in actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes et die Dominico Apoſtolum Paulum, et cum eo credentes feciſſe legimus. Euchariſtiam quoque abſque condemnatione noſtri, et pungente cõſcientia, ſemper poſſemus accipere.

e Aug. de Eccleſ. dog. c. 54. to. 3.

e AVGVSTINVS de Eccleſiaſticis dogmatibus: Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum hortor, ſi tamen mens in affectu peccandi non ſit.

f Idẽ de Ciui. Dei lib. 17. c. 20. to. 5.

f IDEM de Ciuitate Dei: Corporis, et ſanguinis Chriſti ſacrificium ſucceſſit omnibus illis ſacrificijs veteris teſtamenti, quæ immolabantur in vmbra futuri. Et poſt: Pro illis omnibus ſacrificijs, et oblationibus, Corpus Chriſti offertur, et participantibus miniſtratur.

g Ber. in vita S. Mala. Epiſc. longiſſime ante med.

g BERNARDVS in legenda ſancti Malachiæ: Euchariſtiæ plane ſacramentum potens eſt peccata conſumere, debellare obuias poteſtates, inferre cælis reuertentes de terra.

De Cruce. Cap. IV.

h Greg. homil. 6. in Ezech. cir. med.

GREGORIVS h ſuper Ezechielẽ: Redemptor noſter, ad paſſionem ductus, lignum ſibi crucis ipſe portauit. Et ſic in ſacrificio pro nobis ex humanitate eſt mortuus, vt tamen immortalis maneret ex diuinitate.

i Ambr. in pſ. 118. octonario 21. in fi. to. 2. edi. Ro.

i AMBROSIVS ſuper Beati immaculati: Crux eſt opprobrium perfido, fideli autem gloria, redemptio, reſurrectio eſt: quia pro nobis paſſus eſt Dominus, illo nos redemit ſanguine, illa ad paradiſum reſurrectione vocauit.

k Chryſoſt. homi. 1. de Cruce et latrone to. 3.

k IOANNES CHRYSOSTOMVS in ſermonibus: Crux nobis totius beatitudinis cauſa eſt, hęc nos a cæcitate liberauit erroris, hæc e tenebris reddidit luci, hæc debellatis inimicis quieti perpetuæ nos ſociauit, hæc alienatos Deo coniunxit, hæc nos peregrinos exiſtentes cælorum ciues oſtendit.

l Idẽ Hom. de cruce cir. med. to. 3.

l IDEM: Crux ſpes Chriſtianorũ, crux reſurrectio mortuorum, crux cæcorum dux, crux deſperatorum vita, crux claudorum baculus, crux conſolatio pauperum. Et poſt: Crux adoleſcentium pædagogus, crux ſuſtentatio inopum, crux ſpes deſperatorum, crux nauigantium gubernator, crux periclitantium portus, crux obſeſſorum murus. Et infra:

A Crux inſenſatorum ſapiẽtia, crux libertas ſeruorum, crux imperitorum philoſophia, crux lex impiorum, crux Prophetarum præconizatio, crux annunciatio Apoſtolorum, crux martyrum gloriatio, crux monachorum abſtinentia, crux virginum caſtitas, crux gaudium ſacerdotum, crux Eccleſiæ fundamentum.

m Auguſt. enar. in pſ. 30. conci. 2. de 2. p.

m AVGVSTINVS ſuper Pſalmos: Crux finita eſt in pœna, ſed infinita ſemper manet in gloria, a locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis ſuis, quid ſeruat fidelibus ſuis?

n Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 22. ſen. 2.

n ISIDORVS de ſummo bono: Quocũque o mens procellis mundi inuolueris, lignum conſcende crucis, vt a mari, ideſt, a B tempeſtate huius ſæculi libereris. * BERNARDVS in floribus. In cruce pendet omnis fructus vitæ: quia ipſa eſt arbor vitæ, quæ eſt in medio paradiſi: ipſa eſt longitudo et latitudo ſublimitas, et profundum. Ipſa bonos colligit et remunerat: ipſa malos diſpergit et condemnat: ipſa eſt mæſtorum conſolatio, eſurientium refectio, perfectorum gloriatio.

o Raba. lib. 1. de Laud. cruc. in Declarati. 17. figura.

o RABANVS de laude crucis: In cruce inſinuatur a morte redemptio, demonſtratur ſancta morum conuerſatio, intimatur omnium virtutum perfectio, promittitur ad æternam vitam ingreſſio, æternę beatitudinis ſpe C ratur adeptio, et veræ felicitatis acquiſitio.

p Ibidẽ in declarati. 21. figu.

p IDEM. In te crux ſancta, angeli gaudia ſua accumulata conſpiciunt, in te homines iura ſalutis ſuæ cognoſcunt, in te inferi iuſtam retributionem fraudis ſuæ percipiunt. Omnibus es æqua, omnibus bona, omnibus iuſta. Præterita renouas, præſentia illuſtras, futura præmonſtras, perdita requiris, quæſita inuenis, inuenta cuſtodis.

q Ibidem.

q IDEM, Tu ſancta crux peccatorum remiſſio, pietatis exhibitio, meritorum augmentatio. Infirmorum remedium, laborantium auxilium, et laſſorum refrigerium. Sanorum incolumitas, quietorum ſerenitas, fortunatorum felici- D tas.

r Ibidem.

r IDEM. Tu ſancta crux cura ægrotos medicans, tu gaudium mæſtos conſolans, tu ſanitas dolentes lætificans, tu ſtatus credentium recte, tu firmitas operantium bene, tu beatitudo perſeuerantium rite, ſancta, pia, bona, iuſta.

s Caſſ. in pſ. 4. Verſ. ſignatũ eſt ſuper nos.

s CASSIODORVS ſuper Pſalterium: Crux eſt humilium inuicta tuitio, ſuperborum abiectio, victoria Chriſti, perditio diaboli, infernorum deſtructio, cæleſtium reformatio, mors infidelium, vita iuſtorum.

De Beata Maria. Cap. V.

t Greg. Regiſt. lib. 9. ind. 4. c. 62

GREGORIVS t in regiſtro: Dum vnigenitus Dei exiſtens ante ſæcula, ex Mariæ vtero natus E eſt homo, inueſtigabili miraculo, facta eſt et ancilla hominis per diuinitatem, et mater verbi per carnem.

u Idẽ Mor. li. 33. ca. 3. in prin.

u IDEM in moralibus loquens de verbo illo. Lucæ primo: Virtus altiſſimi obumbrabit tibi: Quia vmbra non aliter exprimitur niſi per lumen et corpus, virtus altiſſimi obumbrabit Mariæ: quia in eius vtero lux incorporea corpus ſumpſit. Ex qua videlicet obumbratione, omne in ſe refrigerium mentis accepit.

x Ibid. lib. 24. Moral. c. 2.

x IDEM: Chriſtus, non operante coitu, ſed Spiritu ſancto ſuperueniente, conceptus eſt. Natus autem materna viſcera et fecunda exhibuit, et F incorrupta ſeruauit.

y Ambr. de Virg. lib. 2. ante med. to. 4.

y AMBROSIVS de virginibus: Talis fuit Maria, vt eius vnius vita, omnium diſciplina ſit.

z Ibidem.

z IDEM: Quicumque ſibi Mariæ exoptat præmium, eius imitetur exemplum.

a Ibid. li. 3. longe ante med.

a IDEM: Vidit Maria reſurrectionem Domini, et prima vidit, et credidit: vidit et Maria Magdalena, quamuis adhuc iſta nutaret.

b Ibid. li. 2. non multũ a prin.

b IDEM: Virgo erat Maria non ſolum corpore, ſed et mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animo prũdens, loquendi parcior, legendi ſtudioſor, non in incerto diuitiarum, ſed in precę pauperum ſpem ponens, intenta operi, verecunda ſermone.

c Ibidem.

c IDEM: Quando læſit Maria vultu parentes?

Digitized by Google

parentes? quando diſſenſit a propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? eos ſolum ſolita erat cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, non præteriret verecundia. a IDEM: Nihil tortum in oculis Mariæ, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non geſtus fractior, non inceſſus laſciuior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies, ſimulacrum fuerit mentis, figura probitatis. b AVGVSTINVS contra quinque hæreſes: Sicut in tranſitu Mariæ non eſt corrupta virginitas, ſic in ea non eſt maculata maieſtas. c IDEM: Vnde ſordes in Maria, quæ nec concipiendo, libidinem, nec pariendo, paſſa eſt dolorem? Vnde ſordes in domo, ad quam nullus habitator acceſſit? Solus ad eam fabricator eius et Dominus venit. d IDEM: Eua inobediens meruit pœnam, Maria obediendo conſecuta eſt gratiam: illa guſtando prohibitum: maledicta, hæc credendo angelo, benedicta. e IDEM de virginitate: Beatior Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti. f IDEM: Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi felicius Chriſtum corde, quàm carne geſtaſſet. Ipſa quoque virginitas ideo gratior, et acceptior: quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret, ipſe præripuit, ſed priuſquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua naſceretur, elegit. g IDEM: Quo modo, inquit, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profecto non diceret niſi Deo virginem ſe ante vouiſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos cuſtodituro, quod illa iam vouerat. h IDEM in ſermonibus: Vera ratione cenſeo, confitendum, Mariam in Chriſto et apud Chriſtum eſſe. In Chriſto, quia in ipſo viuimus, mouemur, et ſumus: apud Chriſtum, glorioſæ ad æternitatis gaudia aſſumptam, benignitate Chriſti honoratius ſuſceptam ceteris, atque ad communem vilitatem non eſſe adductam poſt mortem, putredinis videlicet, vermis, et pulueris. BEATVS BARTHOLOMAEVS vt habetur in legẽda: Hæc prima inter feminas hoc conſtituit in corde ſuo, vt diceret Deo: Domine offero tibi virginitatẽ meam, cum hoc a nullo homine, nec verbo didiciſſet, nec exemplo ad imitationem inuitata fuiſſet. i HIERONYMVS in ſermone: Sicut in comparatione Dei nemo bonus, ita etiã in cõparatione matris Domini nulla feminarũ inuenitur perfecta, quamuis virtutibus eximia cõprobetur. k IDEM: Totam repleuerat Spiritus ſancti gratia, totã incanduerat diuinus amor: ita vt in ea nihil eſſet, quod mundanus violaret affectus, ſed ardor continuus et ebrietas perfuſi amoris. l IDEM: Quidquid in Maria geſtum eſt, totũ puritas et ſimplicitas, totũ veritas et gratia fuit, totum miſericordia, et iuſtitia, quæ de cælo proſpexit. m IDEM: Maria quia mente paſſa eſt, plus quàm martyr fuit. Nimirũ quoniam eius dilectio amplius fortis quàm mors: quia mortem Chriſti ſuam fecit. n IDEM: Si Spiritu Dei omnis virtus angelorum conſtat, beatam et glorioſam Virginem, in quam ſuperuenit Spiritus ſanctus et Deus totus, ita vt portaretur nouem menſibus in eius vtero, creditur ampliora promeruiſſe virtutum priuilegia, et percepiſſe gratiã ab angelis etiam collaudatam. o IDEM: Si in domo patris manſiones multæ ſunt, credimus ſplendidiorem domum matri filium præſtitiſſe, quàm olim ædificauit ſibi domum ſubnixam columnis ſeptem. p IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum: O inæſtimabilis laus Mariæ, magis credebat Ioſeph caſtitati eius, quàm vtero eius, et plus credidit gratiæ quàm naturæ. Conceptionem manifeſtam videbat, et fornicationem ſuſpicari non poterat: poſſibilius eſſe credebat mulierem ſine viro poſſe concipere, quàm Mariã poſſe peccare. q IDEM: Comeſſatrix aut vinolenta numquam Maria fuit, non leuis, non otioſa, non cantatrix, non turpium verborum amatrix, ſicut ſolẽt plerumque puellæ, quæ libẽter talia, aut loquuntur, aut audiunt: non ſuper virum oculos ſuos extulit, aut infixit aſpectũ. r ISIDORVS de nouo teſtamento: Maria, quę interpretatur domina ſiue illuminatrix, clara ſtirpe Dauid, virga Ieſſe, hortus cõcluſus, fons ſignatus, mater Domini, templum Dei viui, ſacrarium Spiritus ſancti. s BEDA in homilijs: Iure angelico aſpectu ſimul, et affatu meruit perfrui, quæ angelicã vitam ſtuduit imitari. t IDEM: Decebat vt ſicut, per ſuperbiam Euæ mors intrauit, ita per humilitatem Mariæ panderetur introitus vitæ. u IOANNES DAMASCENVS: Maria in domo Dei plantata, et impinguata Spiritu ſancto, vt oliua fructifera omnis vitis habitaculum facta eſt, ab omni vitę huius vitio, et carnali deſiderio mente deſiſtens, et ita virginẽ animam obſeruans cum corpore, quòd decebat eam Deum in ſinu ſuo ſuſcipere. x BERNARDVS ſuper Cantica: Sagitta electa eſt amor Chriſti, quæ Mariæ animam non modo confixit, ſed etiam totaliter pertranſiuit: vt nullam in pectore virginali particulam vacuam amore relinqueret; ſed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, et eſſet gratia plena. y IDEM ſuper Miſſus eſt: In periculis, in anguſtijs, in rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, non recedat a corde, et vt impetres orationis ſuffragiũ non deſeras conuerſationis exemplum. Ipſam enim ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras: ipſa te tenente, non corruis, ipſa protegente non metuis, ipſa duce non fatigaris, ipſa propitia ſecurus ad gratiam peruenis. z IDEM: Quod Moyſi monſtratum eſt in rubo et ĩgne, Aaron in virga et flore, Gedeon in vellere et rore: hoc aperte Salomon præuidit in forti muliere, et eius pretio: apertius præſciuit Hieremias de femina et viro: apertiſſime Iſaias declarauit de virgine et Deo: et Gabriel tandem exhibuit ipſam virginem ſalutando. a IDEM: Ipſa conteret caput tuum, *et cetera*. Cui hæc victoria ſeruata eſt niſi Mariæ? ipſa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni ſpiritus ſuggeſtionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum. b IDEM: Audi filia et vide, *et cetera*. Inclinauit Maria aurem ſuam, videlicet ad obedientiam, et cor ſuum ad diſciplinam, et oblita eſt populum ſuum et domum patris ſui: quia nec populum augere prolis ſucceſſione, nec domui patris ſui relinquere curauit heredem: ſed quidquid honoris in populo, quidquid de paterna domo rerum terrenarũ habere potuiſſet, omnia arbitrata eſt quaſi ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret. c IDEM: Ipſa eſt nobilis illa ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor in ſupernis præfulget, et inferos penetrat, terram etiam perluſtrans, et calefaciens magis mentes quàm corpora, fouet mentes et excoquit vitia. d IDEM in epiſtola: Fuit proculdubio mater Domini ante ſancta, quàm nata, nec falſitur omnino ſancta Eccleſia ſanctum reputans ipſum natiuitatis diem. e IDEM: Decuit reginam virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis abſque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq. paſceret peremptorem, munus vitæ et iuſtitiæ omnibus obtineret. f IDEM: Si ante conceptum ſuum ſanctificari minime potuit, quoniam non erat: ſed nec in ipſo cõceptu, propter peccatum, quod inerat: reſtat quòd poſt conceptum in vtero iam exiſtens, ſanctificationem accepiſſe credatur. g IDEM in ſermone: Sileat miſericordiam tuam, o beata Virgo, ſi quis inuocatam eam in neceſſitatibus ſuis ſibi meminerit defuiſſe. Nos quidem ſeruuli tui ceteris in virtutibus congaudemus tibi, ſed in hac potius

a *Ibidem.* b *Aug. oratione de quin. hæreſ. ca. 5. to. 6.* c *Ibidem.* d *Ibidem.* e *Idem lib. de Virgin. ſancta c. 3. to. 6.* f *Ibidem.* g *Ibid. c. 4.* h *Idẽ Tractatu de aſſump. Bea. Mar. ca. 8. to. 9. & eſt ſer. 34. de Sanctis.* i *Hiero. in ſer. de aſſumpti. B. Maria. to. 9 quẽ ſer. alij Sophronio aſcribunt.* k *Ibidem.* l *Ibidem.* m *Ibidem.* n *Ibidem.* o *Ibidem.* p *Chryſoſt. homil. 1. in Mat. operis imper. to. 2* q *Ibid. paulo ſupra.* r *Iſid. de nita et morte Sanct. no. te ſta. c. 68.* s *Beda homil. in feſto annunc. B. Mar. to. 7.* t *Ibi. hom. in ſexta feria. 4. temporum Decemb.* u *Damaſc. fid. orth. li. 4. c. 15.* x *Bern. in Cant. ſer. 29. in fi.* y *Idẽ hom. 2. ſup. Miſſus.* z *Ibid. cir. med.* a *Ibid. ante med.* b *Idẽ hom. 3. ſuper Miſſus eſt.* c *Idẽ hom. 2. ſuę eod. in fi.* d *Idẽ epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunẽ. an. med.* e *Ibid. paulo poſt.* f *Ibid. proſpe fi.* g *Idem ſer. 4. in Aſſumpti. B. Mar. in fi.*

Digitized by Google

potius nobisipsis. Laudamus enim virginitatem tuam, et humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius: quia misericordiam complectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Hæc est enim illa, quæ totius mundi reparationem obtinuit, et salutem omnibus impetrauit.

a Ibidē post pauca. a IDEM: Quis misericordiæ tuæ, o benedicta, longitudinem, latitudinem, sublimitatem et profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque ad nouissimum diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic et sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem: et profundum eius sedentibus in tenebris et

b Idē ser. 2. de B. Vir. ex ver. Apoc. 12. in vmbra mortis obtinuit redemptionem. b IDEM: Maria omnibus omnia facta est, sapientibus et insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperuit, vt de plenitudine illius accipiant vniuersi: captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam, denique tota trinitas gloriam, filij persona carnis humanæ substantiam. * IDEM: Fuit beata Virgo fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in in-

c Idē ser. 3. in Annuncia. Dominica post med. terrogatione, iusta in confessione. c IDEM: In te sola beata Virgo rex ille diues et prædiues exinanitur, et excelsus humiliatur, et immensus abbreuiatur, et ab angelis minoratur, verus denique Deus et Dei filius incarnatur. Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur, eius humilitate subleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes Deo, incipiamus vnus esse spiritus cum eo. * IDEM: Mariam salutans angelus, non solum plenam gratia, sed etiam adhuc superuenturum in eam asserit Spiritum sanctum. Ad quid nisi vt, aduenientе iam spiritu, plena sibi, eodem superueniente, nobis quoque superplena

d Ibid. ser. 1. de Assump. Bea. Mar. et supereffluens fieret? d IDEM: Aduocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tamquam iudicis mater, et mater misericordiæ, suppliciter et efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit. e IDEM:

e Idem ser. in nati. B. Mariæ ante med. Filioli Maria peccatorum scala, Maria mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potest ne filius aut repellere, aut sustinere repulsam, non audire, aut non audiri filius? Neutrum plane. Inueniſti, ait angelus, gratiam, et sola est

f Idem ser. 2. de Beat. Virg. Mar. ex Ver. Apoc. 12. gratia, qua egemus. f IDEM: Non in sola Mariæ taciturnitate commendatur eius humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat, quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei, et nihil aliud quàm ancillam eius se esse fatetur. g ANSELMVS de conceptu virginali: Decebat enim vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret,

g Anſel. de concep. Vir. ex pec. orig. c. 18. vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium, quem de corde suo æqualem sibi genuit, et tamquam seipsum diligebat, ita dare disponebat. * IDEM in libro orationum: Sicut o beatissima omnis a te auersus, et a te despectus, necesse est, vt intereat: ita ad te omnis conuersus, et a te respectus, impossibile est, vt pereat. * IDEM: O femina mirabiliter singularis, et singulariter mirabilis, per quā elementa renouantur, inferna remediantur, homines saluantur, angeli reintegrantur. O femina plena et superplena gratia, de cuius plenitudinis exundantia respersa sic reuirescit omnis creatura. O virgo benedicta, per cuius benedictionem benedicitur omnis creatura, non solum creatura a creatore, sed etiam creator a creatura. * IDEM circa soliloquium: Loquar domina, beneficijs tuis plenū esse mundū, inferna penetrant, cælos superant: per plenitudinem enim gratiæ tuæ, et quæ in inferno erant se lætantur liberata, et quæ supra cælum sunt, se gaudent restaurata.

De Angelis. Cap. VI.

b Greg. lib. 28. Mor. c. 2. post med. GREGORIVS b Moralibus: Nisi angeli quædam nobis interna nunciantes ad tempus ex aëre corpora sumerent, exterioribus profecto nostris obtutibus non apparerent: nec cibos cum Abraam caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex cælesti alimento gestarent. i IDEM: Diuinitatis celsitudinem quamuis subleuatæ videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. k IDEM: Certa angelorum ministeria dispensandis quibusque gen-

i Ibid. lib. 9. c. 10. *k Ibid. lib. 17. c. 8.* tibus sunt prælata. l IDEM: In hoc est nunc natura angelica a nostræ naturæ conditione disiuncta, quòd nos et loco circumscribimur, et cæcitatis ignorantia coartamur: angelorum vero spiritus, loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longe super nos incomparabiliter dilatantur. Interius quippe exteriusq. sciendo distenti sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. m IDEM in

l Ibi. lib. 2. ca. 2. paulo post med. *m Idem ho mil. 34. in Euang.* homilia: In hominibus omne iudicium per angelos exhibetur. n AVGVSTINVS de Ciuitate Dei: Sancti angeli, quorum societati et congregationi in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus, sicut habent permanendi æternitatem, ita cognoscendi facilitatem, et requiescendi felicitatem. o IOANNES CHRYSOSTOMVS in sermone: Factum est, vt moreretur mendicus, et deportaretur ab angelis in sinum Abraæ. Tantæ pœnæ pauperis sic repente delicijs commutantur, vt portaretur ab angelis, et induceretur in paradisum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret. Portatur post tantos labores, quia prius defecerat: et portatur ab angelis. Non enim suffecerat ad portandum pauperi vnus angelus, et propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. p IDEM super Epistolam ad Hebræos: Intellige quantus honor nobis exiſtit, vt ad nos sicut ad amicos ministros angelos suos destinet Deus. Quamuis enim multum interſit inter angelos et homines, propinquos tamen nobis eos fecit Deus: quia nostræ saluti studeant, propter nos discurrunt, nobis suo funguntur officio. q ISIDORVS de summo bono: Ineſt angelis mutabilitas in natura, sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. r IDEM: Inter angelos distantia potestatum est, et pro graduum dignitate ministeria eisdem sunt distributa, alijsq. alij præferuntur tam culmine potestatis, quàm scientia veritatis. HIERONYMVS infra in capitulo de homine: Magna dignitas. s BERNARDVS super Cantica: Gaudent angeli in conuersione et pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes, lacrymæq. pœnitentium vinum eorum. t IDEM: Non ambigo, quin angeli gratanter in palatio colligant, quem tam gratanter in sterquilinio visitant. Denique lætati sunt in conuersione peccatorum, et in assumptione præmiorum non agnoscent? u IDEM in epistola: O si quis haberet oculos apertos, quos orando Propheta puero reuelauit, videret proculdubio quemadmodum præueniunt Principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum: videret, inquam, qua cura, quoue tripudio, intersunt cantantibus, assunt orantibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus et procurantibus præsunt. x IDEM super Qui habitat: Quid sub tantis custodibus timeamus? nec enim superari, nec seduci, minus autem seducere possunt, qui custodiunt nos in omnibus vijs nostris: fideles enim sunt, prudentes sunt, potentes sunt. y GLOSSA. Quotidie angeli de terra longinqua, ideſt, de superna patria descendentes, in mundo iustos, vel inter tentationes spe cælestium roborant, vel, finito certamine, ad palmam retributionis inducunt. a GLOSSA: Adeſt vnicuique nostrum

p Idē hom. 3. in epist. ad Heb. ante med. to. 4. *q Isidor. de sum. bo. lib. 1. c. 12. sen. 2.* *r Ibid. sen. 14.* *s Ber. ser. 30. in Can. ante med.* *t Ibid. ser. 7. in fi.* *u Idē epist. 78. ad Sugger. abb. ante med.* *x Idē ser. 12. post medium.* *y Gloss. in Prou. 25. post med.* *a Gloss. in Num. 25.*

Digitized by Google

noſtrum angelus bonus, qui regat, moneat, qui pro actibus noſtris corrigendis, et miſerationibus noſtris expoſcendis quotidie videat faciem Dei.

De Diſtinctione nouem ordinum.

a Greg. Homil. 34. in Euang. ante med.

a GREGORIVS in homilijs: Hi, qui minima nunciãt angeli: qui vero ſuprema annunciant, archangeli vocantur. Hinc eſt, quòd ad Mariam virginẽ non quilibet angelus, ſed Gabriel archangelus mittitur. Et infra: Virtutes vocantur hi nimirũ ſpiritus, per quos ſigna, et miracula frequẽter fiunt. Poteſtates vocantur hi, qui hæc potentius in ſuo ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduerſæ ſubiectæ ſint, quorũ poteſtate refrenantur: ne corda hominũ tantum tentare prævaleant quantũ volunt. Principatus quoque vocãtur, qui et ipſis quoque bonis angelorum ſpiritibus præſunt, qui ſubiectis alijs, dum quæcũque ſunt agenda diſponunt, eis ad explenda diuina myſteria principantur. Dominationes vocantur, qui etiam poteſtates principatuũ diſſimilitudine alta tranſcendũt. *Subinfert*: Ea ergo angelorum agmina, quæ mira potentia præeminent pro eo, quòd eis cetera ad obediendum ſubiecta ſunt, dominationes vocantur. Throni quoque illa agmina ſunt vocata, quibus ad exercendum iudicium, ſemper Deus omnipotens præſidet. *Et infrà*: Et ſublimiora illa agmina ideo Cherubin vocata ſunt: quia tanto perfectiori ſcientia plena ſunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur: vt ſecundum creaturæ modum eo plenius omnia ſciant, quo viſioni conditoris ſui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphin autem ardentes vel incendentes vocantur, quæ quia ſic Deo coniuncta ſunt, vt inter hæc, et Deum nulli alij ſpiritus medij interſint, tanto magis ardent, quanto hunc vicinius vident. *b Ibi. circa med.* b IDEM in eadẽ homelia: Diſtinctæ conuerſationes ſingulorum hominum diſtinctis ordinibus congruunt, et in eorum ſortem vel ordinem per conuerſationis ſimilitudinem deputãtur. Nam ſunt plerique qui parua capiunt, ſed tamen hæc eadem parua pie annunciare fratribus non deſiſtunt. Iſti itaque in angelorum numerum currunt. Et ſunt nonnulli, qui diuinæ largitatis munere refecti, ſecretorum cæleſtium ſumma non ſolum capere prævalent, ſed etiam alijs nunciare. Quo ergo iſti niſi in archangelorum numerum deputantur? Et ſunt alij, qui faciunt mira, ſigna valenter operantur. Quo ergo iſti niſi ad ſupernarum virtutum ſortem, et numerum congruunt? Et ſunt nonnulli, qui etiam de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus fugant, eosq. tute orationis et vi acceptæ poteſtatis eijciunt. Quo itaque iſti per meritum ſuum, niſi inter poteſtatum cæleſtium munerum ſortem ſortiuntur? Et ſunt nonnulli, qui acceptis virtutibus etiam electorũ hominũ merita tranſcendunt, cumq. et bonis meliores ſint, electis quoque fratribus principantur. Quo ergo iſti ſortem ſuam niſi inter principatuum numerum acceperunt? Et ſunt nonnulli, qui ſic in ſemetipſis cunctis vitijs omnibusq. deſiderijs et illecebris dominantur, vt ipſo iure munditiæ dij inter homines vocentur. Quo ergo iſti niſi inter numerum Dominationum currunt? Et ſunt nonnulli, qui dum ſibimetipſis vigilanti cura dominantur, dum ſe ſollicita intentione diſcutiunt, diuino timori ſemper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare et regere alios poſſint: quorum profecto mentibus diuina contemplatio præſto eſt, in his velut in throno ſuo Dominus præſidens, aliorum facta examinat, et cuncta mirabiliter de ſua ſede diſpenſat. Quid ergo iſti niſi throni ſui conditoris ſunt? Quia vero Cherubin plenitudo ſcientiæ dicitur, et Paulo dicente, didicimus, quia plenitudo legis eſt charitas, omnes, qui Dei ac proximi charitate ceteris amplius pleni ſunt, meritorum ſuorum ſortem inter Cherubin numeros

Rom. 13. 6

perceperunt. Et ſunt nonnulli, qui ſupernæ contemplationis amore accenſi, in ſolo conditoris ſui deſiderio anhelant, nil iam in hoc mundo cupiunt, ſolo æternitatis amore paſcuntur, terrena quæque abijciunt, cuncta temporalia mente tranſcendunt, amant et ardent, atque in ipſo ſuo amore requieſcunt: amando ardent, loquẽdo et alios accẽdunt, et quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo iſtos niſi Seraphin dixerim, quorum cor in ignem conuerſum lucet et vrit?

De Homine. Cap. VII.

c Greg. homi. 8. in Euan. circ. fi. d Idẽ Mor. li. 4. ca. 26.

c GREGORIVS in homelijs: Curemus fratres chariſſimi, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præſentia et Dei ciues et angelis æquales ſumus, vendicemus moribus dignitatem noſtram. d IDEM in Moralibus: Ad hoc in paradiſo homo poſitus fuerat, vt ſi ſe ad conditoris ſui obedientiam vinculis charitatis aſtringeret, ad cæleſtem patriam angelorum quandoque ſine carnis morte tranſiret. Sic namque immortalis eſt conditus, vt ſi non peccaret, etiam mori non potuiſſet, atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non potuiſſet. *e Ibid. lib. 12. Mor. ca. 16. in fi.* e IDEM: Homo ab humo appellatus eſt, et quo modo valet eſſe ſine macula, qui ſponte ſua ad infirmitatem concidit factus de terra? *f Ibid. li. 27 c. 8. cir. fi.* f IDEM: Non ſe deſperet humana fragilitas, vnigeniti ſanguinem conſideret, et in pretio ſuo conſpiciat, quàm magna eſt, quæ tanti valet. *g Aug. de adult. con. lib. 2. ca. 8. to. 6.* g AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs: Indignantur viri, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris feminis pœnas, cum tanto grauius eos puniri oportuit, quanto magis ad eos pertinet, et virtute vincere, et exemplo regere feminas Chriſtianas. * IDEM de trinitate: Iuſtitiam ſibi dare non poteſt homo, quam perditam non habet. Hanc enim cum homo conderetur accepit, et peccando vtique perdidit. *h Idem de lib. arb. li. 3 ca. 24. to. 1.* h IDEM de libero arbitrio: Ex quo incipit homo præcepti eſſe capax, ex illo incipit poſſe peccare. Duobus autem modis peccat, antequam fiat ſapiens: ſi aut non ſe accommodet ad accipiendum præceptum, aut cum acceperit non obſeruet. * IDEM de Ciuitate Dei: Infantia quidem hominis non a riſu, ſed a fletu orditur hanc lucem, quid malorum ingreſſa ſit neſciens, prophetat quodam modo. * IDEM: Puer a ploratu incipit, nec ridere poteſt. Propheta calamitatis, lacrymæ ſunt teſtes miſeriæ: non adhuc loquitur et iam prophetat. Erubeſcant cantatrices ibi non flere, vbi infans, qui non eſt vnius diei, prædicat eſſe flendum. *i Idem ſup. Gen. li. 1. c. 17. in fi. to. 1.* i IDEM ſuper Geneſi contra Manichæos: Omnium animalium corpora, ſiue quæ in aquis, ſiue quæ in terra viuunt, inclinata ſunt ad terram, et non ſunt erecta ſicut hominis corpus. Quo ſignatur etiam animum noſtrum in ſuperna ſua, ideſt, in æterna ſpiritualia erectum eſſe debere. *k Hieronym. li. 3. comm. in Matt. c. 18. to. 6.* k HIERONYMVS in Matthæum: Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui angelum delegatum. * IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum in hoc ſumus imago Dei, vt quod bonum ei videtur et apud nos ſit bonum, et quod ei malum videtur, et apud nos ſit malum. *l Chryſoſt. ſerm. de Aſcenſ. Dom. cir. med. to. 3.* l IDEM in ſermone: Comparatus eſt ait Propheta homo iumentis inſipientibus, et ſimilis factus eſt eis. Peius eſt comparari, quàm naſci. Naturaliter non habere rationem tolerabile eſt, verum ratione decoratum, irrationali creaturæ comparari, voluntatis eſt *m Bet. lib. Medit. c. 1. in prin.* crimen, non naturæ. m BERNARDVS in meditationibus: Tria in mente mea inuenio, per quæ Deum recolo, aſpicio, concupiſco. Sunt autem hæc tria, *n Idem lib. 2. de cõſid. longe poſt med.* memoria, intelligentia, voluntas. n IDEM de conſideratione. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, et ob hoc cum reatu. Bre-

ui viuens tempore, ideoq. cum metu. Repletur multis miſerijs, et propterea cum fletu, et vere multis: quia corporis et animæ ſimul. a IDEM: Attende, quid fuiſti ante ortum, et quid es ab ortu vſque ad occaſum, ac quid eris poſt hanc vitam. De primo paulo poſt verſus:

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesq.:
Surripuere tibi noſſe, quid ſit homo:

De ſecundo:

Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor et horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

b IDEM: Ad imaginem et ſimilitudinem Dei factus eſt homo: in imagine arbitrij libertatem, virtutem habens in ſimilitudine. Et ſimilitudo quidem perijt, verumtamen in imagine pertranſit homo. Imago ſiquidem in gehenna ipſa vri poterit, non exuri. c IDEM: Quotquot degimus in regione vmbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, ſi diligenter aduertimus, triplici hic incommodo miſerabiliter laboramus. Nam et faciles ſumus ad ſeducendum, et debiles ad operandum, et fragiles ad reſiſtendum. Vnde idem d BERNARDVS: Si diſcernere volumus inter bonum et malum, decipimur: ſi tentamus facere bonum, deficimus: ſi conamur reſiſtere malo, deijcimur et ſuperamur. Nec mirum, quia vt dicitur in Iob: Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ poſſit ei comparari ſcilicet aduerſarij noſtri. BOETIVS infra in capitulo de ignorantia humanæ naturæ: e AVCTOR de ſpiritu et anima: Anima eſt rationalis, concupiſcibilis, iraſcibilis. Per rationabilitatem habilis eſt illuminari ad aliquid cognoſcendum infra ſe, ſupra ſe, in ſe, iuxta ſe. Cognoſcit ſiquidem Deum ſupra ſe, ſe in ſe, angelum iuxta ſe, quidquid cæli continetur ambitu, infra ſe. Per concupiſcibilitatem et iraſcibilitatem habilis eſt affici ad aliquid appetendum vel fugiendum, amandum vel odiendum: et ideo de rationabilitate omnis ſenſus animæ oritur, et de alijs omnis affectus.

a Idem lib. Meditati. ca. 3. paul. a prin.
b Idem ſer. 1. in Annunciat. B. Mar. circa med.
c Idē ſer. 7. de aduē. Dom.
d Ibidem.
Iob 41.
e Auct. de ſpir. et ani. ca. 4. apud Aug. to. 3.

De muliere. Cap. VIII.

f REGORIVS in regiſtro: Si hora eadem, qua genuerit, actura gratias mulier intret Eccleſiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas enim carnis non dolor in culpa eſt. In carnis autem commixtione voluptas eſt: nam in prolis prolatione gemitus. g IDEM: Menſtrua conſuetudo mulieribus non culpa eſt, videlicet quia naturaliter accidit. h IDEM: Si in menſtrua conſuetudine ad Sacramentum Dominici corporis et ſanguinis accedere mulieres non præſumant, de ſua recta conſideratione laudandæ ſunt. Dum vero percipiendæ ex religioſæ vitæ conſuetudine eiuſdem miſterij amore rapiuntur, reprimendæ non ſunt. i IDEM: In Sina monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abſtinere a mulieribus præcepit. Et ſi illic, vbi Dominus per creaturam ſubditam hominibus loquebatur, tanta prouiſione eſt munditia corporis requiſita, vt qui verba Dei perciperent mulieribus mixti non eſſent: quanto magis mulieres, quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, cuſtodire in ſe munditiam carnis debent, ne ipſa inæſtimabilis myſterij magnitudine grauentur? k AVGVSTINVS de Ciuitate Dei: Quod femina Adæ ex eius latere facta eſt, etiam hinc ſatis ſignificatum eſt, quàm ſacra mariti et vxoris debeat eſſe coniunctio. l IDEM de patientia: Non diabolus vxorem Iob, cum etiam filios abſtuliſſet, tamquam nocendi imperitus reliquerat, quæ quantum eſſet neceſſaria tentatori iam in Eua didicerat: ſed modo alterum Adam, quem per mulierem caperet, non inuenerat. Cautior fuit Iob in doloribus, quàm Adam in nemoribus. m IDEM de decem chordis: Illa eſt caſta, et ſancta ſemina, et vere Chriſtiana, quæ dolet fornicantem virum, et non dolet propter carnem, ſed dolet propter charitatem. n IDEM de verbis Domini: Quod dolendum eſt, multi viri vincuntur a feminis, ſeruant feminæ caſtitatem, quam viri ſeruare nolunt. o AMBROSIVS de virginibus: Saltat, ſed adulteræ filia: quæ vero pudica, quæ caſta eſt, filias ſuas religionem docet, non ſaltationem. p IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum in originali: Quid eſt mulier, niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, notorium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, mali natura, boni colore depicta? Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autem viro tormentum eſt, neceſſe eſt, vt aut dimittentes adulterium faciamus, aut tenentes, quotidianas pugnas et amaritudines habeamus. q IDEM: Sexus muliebris incautus et mollis eſt. Incautus quidem, quia non omnia quæ videt, aut audit, cum ſapientia et ratione conſiderat. Mollis autem quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. r IDEM in ſermone: Quid eſt ſpecioſa mulier? ſepulchrum dealbatum, niſi fuerit caſta, ſobria, et pudica. Pulchritudo autem eſt ſine his virtutibus præcipitium patens, venenum inſipientibus compoſitum. s IDEM ſuper Ioannem: Nihil fortius muliere religioſa et prudente ad deliniendum virum, et informandum eius animum ad quodcumque voluerit. t HIERONYMVS in epiſtola ad Oceanum: Ianua diaboli, via iniquitatis, ſcorpionis percuſſio, nociuumq. genus feminarum eſt. Cum proximat ſtipula, incendit ignem, flammigero igne percutit femina conſcientiam pariter habitantis, exurit fundamentaq. montiũ.* SENECA in Prouerbio: Malo in cõſilio vincunt feminæ viros.* SECVNDVS Philoſophus: Mulier eſt hominis confuſio, inſaturabilis beſtia, ſolicitudo continua, indefinens pugna, quotidianum damnum, caſtitatis impedimentum, domus tempeſtatis, adulterij vas, viri et continentiæ naufragium, præcipuum prælium, animal peſſimum, pondus grauiſſimum, aſpis inſatiabilis, humanum mancipium.

f Greg. Reg. lib. 12. ind. 7. interrogati. Aug. c. 10.
g Ibid. circa med.
h Ibid. paulo poſt.
i Ibid. circa fi.
k Aug. de Ciu. Dei li. 12. c. 26. in fi.
l Idē li. de patient. ca. 12. to. 4.
m Idē li. de lec. chord. a. 9. to. 9.
n Idem de verb. Dom. ſerm. 46. in med. to. 10.
o Ambr. de virg. lib. 3: pag. 4. a prin. to. 4. edit. Rom.
p Chryſoſt. operis imperf. Homi. 32. in c. 19. Matth. poſt med. to. 2.
q Ibi. homi. 44. in c. 23. Matth. in prin.
r Idē homi. in pſ. 50. ante med. to. 2
s Idē hom. 60. in c. 10. Io. poſt med. to. 3.
t Hierony. epiſt. ad Oceā. de vita cleric. to. 9.

De Chriſtianis bonis. Cap. IX.

u GREGORIVS in Moralibus: Ecce veritas clamat: Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Perfectus igitur Chriſtianus quo modo debet res terrenas iurgando defendere, quas non præcipitur poſſidere? Itaque cum res proprias amittimus, ſi perfecte Deũ ſequimur in huius vitæ itinere, a magno onere leuigati ſumus. x IDEM in regiſtro: Chriſtianum decet, vt nobilem, plus benignum, quàm rigidum, plus miſericordem eſſe, quàm diſtrictum, et lucrum de damno alterius non expectare, ſed recepti pretij ſit ſorte contentus: quatenus quidquid ceſſit paupері, omnipotens ei Deus multiplicata, ſicut promiſit, reſtitutione compenſet. y AVGVSTINVS de verbis Domini: Cum Chriſtianus cœperit bene viuere, ac feruere bonis operibus, mundumq. contemnere; ſtatim in ipſa nouitate operum ſuorum patitur reprehenſores et contradictores frigidos Chriſtianos. Si autem perſeuerauerit, et eos ſuperauerit perſeuerando, et non defecerit a bonis operibus, in idipſum illi iam obſequuntur, quod ante prohibebant. z IDEM de vita chriſtiana: Hoc eſt ſacrificium, quod Deus ſuper omnes hoſtias quærit et diligit, vt per iuſtitiæ noſtræ opera nomen ſuum vbique laudetur, et Deus verus eſſe ſeruorum ſuorum actu et opere comprobetur. a IDEM: Non ſolũ hoc a Chriſtiano quæritur, vt malo careat, ſed vt bonum exerceat. b ISIDORVS de etymologijs: Non ſe glorietur Chriſtianũ, qui nomen habet, et facta non habet: vbi autem nomen ſecutum fuerit opus, certiſſime ille

u Greg. lib. 31. Mor. c. 8.
x Idē Reg. lib. 7. Ind. 2. c. 37.
y Aug. de Ver. Dom. ſer. 18. poſt med. to. 10.
z Idē li. de vita Chriſtia. c. 9. in fi. to. 9.
a Ibi. c. 10. in prin.
b Iſido. lib. 7. ety. c. 14.

Digitized by Google

ille est Christianus, qui se factis Christianum ostendit, ambulans sicut et ille ambulauit, a quo et nomen traxit. a AMBROSIVS in epistola: Omnis, qui Christum recipit, sapiens est: qui autem sapiens est, etiam liber est: omnis igitur Christianus, et liber, et sapiens. *IOANNES CHRYSOSTOMVS in epistola: Vnum tantummodo Christianus iudicat malum, solumq. formidat Domini cælestis offensam. b BERNARDVS in epistola: Quid prodest Christum sequi, nisi contingat et consequi? Ideo Paulus aiebat: Sic currite vt comprehendatis. c IDEM: Ibi tu Christiane fige tui cursus profectusq. metam, vbi Christus posuit suã. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. GLOSSA Bedæ Iacobi primo: Ne indigne-mini si mali in mundo florent, si vos patimini: quia non est Christianæ dignitatis in temporalibus exaltari, sed potius deprimi. Mali nihil habent in cælo, vos nihil in mundo, sed spe illius boni, ad quod tenditis, quidquid in via cõtingat gaudere debetis. Glossa:* Mansuetudo hominem spernit, humilitas in se omnibus subijcit, decet autem Christianum æqualibus et inferioribus affabilem esse, et mitem, senioribus humilem.

a *Amb. Ep. ad Simpli-cia. de Ver. pf. 104. to. 2 edit. Rom.*
b *Ber. epist. 4. ad Theo-don. Mona. longe post med. to. 5.*
c *Idem in epist. 253. ad abb. Gavin. prope fin.*

De Christianis malis. Cap. X.

GREGORIVS d in Moralibus: Multos pestes propriæ prauitatis obsessos, sub Christiano nomine ipsa tranquillitas Ecclesiasticæ pacis abscondit: quos tamen si leuis persecutionis aura pulsauerit, mox extra aream velut paleas tollit. e IDEM in Registro: Si veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium quàm voces hominum timeres. HIERONYMVS infra in capitulo, De stultiloquio, De turpiloquio: Non flagito. f AVGVSTINVS de decem chordis: Qui nõ de futuro sæculo cogitat, nec propterea Christianus est, vt id, quod in fine Deus promittit, accipiat, nondũ Christianus est. g IDEM de vita christiana: Christi ille non famulus, sed subsannator et irrisor est, qui eius se seruum dicit, cui seruire dissimulat. h IDEM: Non in hoc nobis nomen tãtum quòd Christiani dicimur, blandiamur, sed propter hoc etiam nos iudicandos credamus, si nomen nobis frustra vendicemus alienum. i ISIDORVS de summo bono: Christianus malus secundum Euangelij doctrinam non viuit, et ipsam fidem, quam verbo colit, adorta tentatione, facile perdit. k BERNARDVS super Cantica: Intestina et insanabilis est plaga Ecclesiæ, et ideo in pace amaritudo eius amarissima. Sed in qua pace, pax est, et non est, pax a paganis, pax ab hæreticis, sed non profecto a filijs. Vox plangentis Ecclesiæ etiam tempore isto: Filios enutriui et exaltaui, ipsi autẽ spreuerunt me, spreuerunt et maculauerunt me. * IDEM in sermone: Nunc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine causa iugum suum suaue prædicat: quandoquidem et ab ipsis, qui Christiano censentur nomine, onus diaboli, et iugum carnis atque sæculi huius delectabilius reputatur. l IDEM: Sicut ipsi Christum prosequuntur, qui ab eo vtique Christiani dicuntur, amici tui Deus et proximi aduersum te appropinquauerunt et steterunt, coniurasse videtur contra te vniuersitas populi Christiani a minimo vsque ad maximum.

d *Greg. lib. 25. Mor. c. 20. cir. me.*
e *Idẽ Reg. li. 12. ind. 7. cã. 30.*
f *Aug. de doc. chor. c. 4. in prin. to. 9.*
g *Idem lib. de Vi. Christia. cap. 1. to. 9.*
h *Ibid. c. 6.*
i *Isid. de sum. bo. lib. 2. c. 2. sent. 12.*
k *Ber. in Cant. ser. 33. in fi.*
l *Idẽ ser. 1. in conuers. S. Pauli.*

De Prælatis bonis. Cap. XI.

GREGORIVS m in Moralibus: Pia pastorũ mens quia non propriam gloriam sed auctoris quærit, ab omnibus vult adiuuari. n IDEM: Nolenti mihi atque reuerenti cum graue esset altaris mysteriũ, etiam pondus est curę pastoralis iniunctum. o IDEM in dialogo: Petri vicem et ligando et soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide et moribus tenent. p IDEM in pastorali: Rector semper cogitatione sit mundus, quatenus hunc nulla immunditia polluat, qui hoc susçipit officium, vt in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat: Mundamini, *et cetera*. q IDEM: Sit rector actione præcipuus, vt vitæ viam subditis viuendo denunciet, et grex, qui pastoris vocem moresq. sequitur, per exempla melius, quàm per verba gradiatur: Super montem excelsum, *et cet.* r IDEM: Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem protrahit: ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. De Primo in numeris: Vas, quod non, *etcet.*. De secundo in Isaia: Canes muti. s IDEM: Sit rector singulis cõpassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, vt et per pietatis viscera in se infirmitatem ceterorum transferat, et per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia appetendo transcendat. In Genesi de angelis ascendentibus et descendentibus. t IDEM: Sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitiæ erectus, vt et bonis in nullo se præferat, et cum prauorum culpa exigit, potestatem sui prioratus agnoscat. In epistola ad Hebræos dicitur, quòd tria erant in arca, scilicet manna dulcedinis, virga disciplinæ, et tabulæ scientiæ legis. u IDEM: Tales sese, qui præsunt, exhibeant, quibus eorum subiecti occulta quæque sua prodere nõ erubescant: vt cum tentationum fluctus parui tolerant, ad pastoris sui mentem, quasi ad matris suæ sinum recurrant. x IDEM Debet rector subtili examine bona malaq. discernere, et quæ vel quibus quando et qualiter congruant studiose cogitare, nil proprium quærere, sed sua commoda propinquorum bona reputare. y IDEM: Qui ad solicitudinem regendarum animarum se accingit, restat, vt quibus æterna prædicat, ad prouidenda quoque eis temporalium necessitatum subsidia inuigilet. z IDEM in homilijs: Causæ pensandæ sunt, et tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda. Videndum, quæ culpa præcesserit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cum interni arbitrium sequitur iudicis. * IDEM in registro: Prælatorum bonitas subiectorum salubris est regula. a IDEM: Sic nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs solent, quos et pro culpis, verberibus feriunt, et tamen ipsos, quos doloribus affligunt, et habere heredes quærunt. b AVGTSTINVS de pastoribus: Glorientur pastores, sed qui gloriatur in Domino glorietur. Hoc est Christum in subditis pascere, hoc est in Christo pascere, hoc est propter Christum et propter subditos sibi non parcere. c IDEM: De bonis ouibus fiunt boni pastores. d IDEM: Habemus duo quædam, vnum quòd Christiani sumus, alterum, quòd præpositi sumus. Illud quòd Christiani sumus, propter nos est, quòd præpositi sumus, propter alios est. In eo quòd Christiani sumus, attenditur vtilitas nostra, in eo quòd præpositi sumus, non nisi aliena. e AMBROSIVS in pastorali: Quod sumus professione, actione potius, quàm nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, actio respondeat nomini. Ne sit nomen inane, et crimen immane. Ne sit honor sublimis, et vita procliuis. Ne sit deifica professio, et illicita actio. Ne sit religiosus amictus et irreligiosus profectus. Ne sit gradus excelsus, et deformis excessus. Ne habeatur in Ecclesia cathedra sublimior, et cõscientia sacerdotis reperiatur humilior. Ne locutionem simulemus columbinam, et mentem habeamus caninam. Ne professionem monstremus ouinam et ferocitatem habeamus lupinam.

m *Greg. li. Mor. 22. c. 16. in fi.*
n *Ibi. in ep. ded. ad Leon. ca. 1. ante expos. in Iob.*
o *Idẽ lib. 2. Dialog. ca. 23.*
p *Idẽ past. cu. 2. par. c. 2.*
q *Ibidẽ 2. par. c. 3.*
Isa. 52. c
Isa. 40. b
r *Ibid. 2. p. c. 4.*
Num. 19. c
Isa. 56. c
s *Ibi. 2. par. c. 5.*
t *Ibi. 2. par. c. 6.*
Gen. 28. c
u *Ibidẽ 2. par. c. 5.*
Heb. 9. a
x *Ibidẽ 2. part. Past. c. 2. refertur in Gloss. Exo. 28.*
y *Refertur in gloss. Cã tic. 5.*
z *Idẽ hom. 26. in Euã. ante med.*
aIdẽ Regi. li. 12. ind. 7. interrogati. Aug. c. 4.
b *Aug. de Past. c. 13. non longe a prin. to. 9.*
c *Ibid. Pan lo ante.*
d *Ibid. c. 2. in prin.*
e *Amb. lib. de dignitate sacerdotali. cap. 3. to. 4.*

Digitized by Google

a Idē li. 2. offic. c. 13. a IDEM de officijs: Decet omnes censura frugalitatis, continentiæ auctoritas, et maxime eum, qui honore præstat, ne præminentem virum thesauri possideant sui, et pecunijs seruiat, qui præest liberis. b IDEM: Quo modo potes eum iudicare, consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus? Supra me debet esse, cui me cõmittere paro.* IOANNES CRYSOSTOMVS super Matthæum: Vis apparere sanctus, circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus, audiant te homines parua mandantem, et grauia facientem: *IDEM: Si erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam dare rationē, quàm propter crudelitatem succumbere pœnitentem. c ISIDORVS in Sinonymis: Talem te redde subditis, vt magis ameris quàm timearis. Reuerentia enim ex amore procedit, odium vero timor efficit. d BERNARDVS in epistola: Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta, non in corrigendis remissior, non in parcendis seuerior, non pusillanimis in expectandis, non superfluus in victu, non notabilis in vestitu, non citus ad promittendum, non tardus ad reddendum, non prodigus dator, non tenax ad largiendum. e IDEM: Non vos felices, quia præestis et non prodestis, immo si non prodestis, vos infelices putate. Vt autem secure præesse possitis, subesse et vos, si cui debetis, nõ indignemini. Indignatio quippe subiectionis, prælationis reddit indignũ. f IDEM: Si rebus raritas pretium facit, nil in Ecclesia Dei pretiosius, nil optabilius est bono vtiliq. pastore. Nẽpe rara auis est ista. g IDEM: In alto noli altum sapere, sed humilibus consentire, nil Deo charius, nil rarius apud homines. h IDEM super Cantica: Sciant boni fidelesq. præpositi languentium sibi creditam curam animarum, non pompam rerum sæcularium: cumq. internum murmur cuiuspiam illarum querulę vocis indicio deprehendunt, et si etiam in ipsos vsque ad conuicia et contumelias prorumpẽtes, medicos se et non dominos agnoscentes, parat confestim aduersus freneſim animæ, non vindictam, sed medicinam. IDEM infra capite de fama: Validos et constantes. i IDEM de Præcepto et dispensatione: Ponant præpositi metam obediẽtiæ subditorum ex votis labiorum suorum, non suorum desideriorũ, monentes eos, non cogentes ad celsiora, condescendentes ei, cum necesse fuerit ad remissiora, nõ cadentes cum eis ad deteriora. k IDEM: Nil me prælatus prohibeat eorum, quæ promisi, nec plus exigat, quàm promisi. Vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. l IDEM de consideratione: Præsis vt prouideas, vt consulas, vt procures, vt serues. Præsis vt prosis, præsis vt fidelis seruus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Ad quid? vt des illis escam in tempore, hoc est, vt dispenses nõ imperes. m IDEM: Si te agnoscis sapientibus et insipientibus non dominatorem, sed debitorem; conandum summopere tibi et tota vigilantia considerandũ, quo modo et qui non sapiunt, sapiant, et qui desipuere, resipiscant. n IDEM in secunda parte Epistolarũ: Pascere tripliciter debemus, exemplo conuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis, et pascere ad mandatum Christi, vt nemo sibi hunc sumat honorem, sed qui vocatus fuerit a Deo tamquam Aaron. *IDEM in sermone: Quotiens prælatus pro vno ex minimis Dei spirituale studium intermittit, totiens pro eo spiritualiter animam suam ponit. ITEM multa infra de temperantia, de dignitate bona, de zelo, de solicitudine, de correptione, de æquitate.

De Prælatis malis. Cap. XII.

o Greg. lib. Mor. 24. c. 14. GREGORIVS o in Moral: Vnusquisque superbus rector totiens ad culpam apostasiæ dilabitur, A quotiens præesse hominibus delectatus honoris sui singularitate lætatur. IDEM infra in capitulo de stultiloquio, de conuiciatione: Sæpe qui in potestate sunt. p IDEM: Cum maiores ipsi voluptati deseruiunt, nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur. q IDEM: Hypocrita, assumpto sanctæ conuersationis habitu, filiorum custodiam deserit, et temporalia quæque defendere etiã iurgijs quærit. r IDEM in regiſtro: Ita sibi regentium merita connectuntur, et plebium, vt sæpe ex culpa præsidentium deterior fiat vita subditorum: et sæpe ex demerito plebium delinquat vita pastorum. s IDEM: Quod dicere pudet, B et graue tacere est, regendi rectores, et qui docendi sunt doctores, nec erubescunt videri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quibus via omnis ductoris est ignota, et quo vel ipsi gradiantur, ignari sunt. t IDEM de quodam abbate malo: Qui tot discipulos per suam negligentiam ad infernum duxit, reliquis numquam præponi debuit.* AVGVSTINVS in epistola: Omnis, qui male viuit in conspectu eorum, quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. u IDEM de Ciuitate Dei: Illo pacis ordine, quo alij alijs subiecti sunt, sicut prodest humilitas seruientibus, ita nocet C superbia dominantibus. x IDEM de pastoribus: Sunt pastores, qui pastorum audire nomina volunt, pastorum officium implere nolunt. y IDEM: Quisquis ita præpositus est, vt in eo, quòd præpositus est, gaudeat, et honorem suum quærat, et commoda sua sola respiciat, se pascit, non oues. z IDEM: Parum est malis pastoribus, quòd oues languentes, et infirmas, et errantes, et perditas non curant, sed etiam ipsas fortes, et pingues necant, quantum in ipsis est: et si illæ viuunt, de misericordia Dei viuunt, tamen quantum ad pastores malos attinet, occidunt. Quo modo (inquis) occidunt? male viuendo, malum D exemplum præbendo. a BERNARDVS de consideratione: Monstruosa res est, gradus summus, et animus infimus: status supremus, et gressus minimus: sedes prima, et vita ima: lingua magniloqua, et manus otiosa: sermo multus, et fructus nullus: vultus grauis, et actus leuis: ingens auctoritas, et nutans stabilitas. b IDEM: Simia in tecto, rex fatuus in solio sito sedens. c IDEM in epistola: Si instar mei qui ouis sum, pastor meus et ipse curuus graditur, vultum gerens deorsum, et terram semper respiciens, ventri solum, mente ieiunus, pabula terrena quæritans, in quo discernimur? Væ si venerit lupus, non E erit, qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. d IDEM super Cantica: Innumeros cernes simpliciter, ac fine querela inter fratres conuersari, quos si fratribus præesse feceris, non solum inutiliter, sed et insipienter, et nequiter agere videbis. e IDEM: Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, et deuorare, dicente de prælatis Domino: Qui deuorant plebem meam, vt cibum panis. f IDEM: Quo modo in pascua diuinorum educet eloquiorum greges Dominicos pa- F stor idiota? Sed et si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus, verendum, ne non tam nutriat doctrina, quam vita sterili noceat.* IDEM: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi: ministri Christi sunt, et seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus in cibis, et potibus. g IDEM: Miror audaciam plurimorum, quos non videmus de suis vineis colligere, nisi spinas, et tribulos: vineis tamen Dominicis etiam se ingerere non vereri, fures sunt et latrones, non custodes, neque cultores in illis. h IDEM: De eis dico, qui animas regere suscepe-

p Ibid. li. 2. c. 10.
q Ibi. li. 12. c. 8. in prin.
r Idē Reg. li. 6. ca. 19. post med.
s Ibid. li. 25. Mor. c. 14.
t Ibid. li. 14. ind. 13. ca. 48.
u Aug. de ciu. Dei lib. 19. cap. 15. to. 5.
x Idē li. 2. de Pastori. c. 1. in prin. to. 9.
y Ibid. in fi.
z Ibid. c. 4. in prin.
a Bern. de consid. li. 2. cir. med.
b Ibid. paulo ante cita. ver.
c Idē epist. 42. ad Henri. Senon. Archiep. duabus pagi. a prin.
d Idem in Cant. ser. 23. ante med.
e Ibid. ser. 77. non longe a prin.
f Ibid. ser. 26. in fi.
g Ibid. ser. 30. cir. me.
h Ibid. ser. 10. non longe a prin.

quod

Digitized by Google

quod ſine miſerabili gemitu dicendum non eſt, Chriſti opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, et mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, et profligant in acquiſitione turpis quæſtus. a IDEM: Animarum nec caſus reputatur, nec ſalus. Non ſunt profecto matres, qui cum ſint de crucifixi patrimonio nimium incraſſati, impinguati, dilatati, non compatiuntur ſuper contritione Ioſeph. IDEM: Parũ eſt nobis, infra in capitulo de obliuione. b IDEM: Quem dabis mihi de numero præpoſitorum, qui nõ plus inuigilet ſubditorum vacuãdis marſupijs, quàm vitijs extirpãdis? Vbi eſt, qui orando flectat iram Dei, qui prædicet annum placabilem Deo? leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. c IDEM in ſermone: Vtinam noſtri quicumque videntur hodie Phariſæi, ſorte enim aliqui ſunt, etiam ſi non facerent, ſaltem dicerent, quod oportet. Vtinam qui ſine ſumptu Euangelium ponere nolunt, ponerent vel pro ſumptu, vtinam vel euangelizarent, vt manducarent. d IDEM de contemptu: O terribilis Deus in conſilijs ſuper filios hominum, fruſtra incipient miſeri Prælati dicere montibus: Cadite ſuper nos, et collibus: Cooperite nos. Venient ante tribunal Chriſti, audietur populorum querela grauis, accuſatio dura, quorum vixere ſtipendijs, nec diluere peccata, quibus facti ſunt duces cæci, mediatores fraudulenti. IDEM in capite de ignorantia: Quando excuſare poterit. e GLOSSA in Matthæum: Quàm rarus eſt Domino ſeruiens, oues Chriſti non ad lucrum, ſed amore Chriſti paſcens. Multa infra lib. 3. cap. de honore, de zelo, de doctrina, de correctione, de remiſſione, de acceptione perſonæ.

a *Ibidem paulo poſt.*

b *Ibid. ſer. 27. paulo poſt prin.*

c *Idem ſer. de conuerſione ad clericos. c. 31.*

d *Idem in declam. ſuper Ezech. nos reliq. omnia ante med.*

e *Gloſſ. in Matt. 24.*

De Subditis. Cap. XIII.

f *Greg. lib. 34. Moral. c. 18. paul. ante med.*

g *Ibid. lib. 25. cap. 14. cir. med.*

h *Idem in Reg. lib. 2. cap. 23.*

i *Ibid. li. 9. ind. 4. c. 54.*

k *Idem homil. 26. in Euang. ante med.*

l *Ibidem.*

m *Iſid. de ſum. bo. lib. 3. cap. 47. ſent. 3.*

n *Idem lib. de Sinony. c. 16. inſi.*

o *Aug. lib. de nat. bo. ca. 32. to. 6.*

p *Idem de ciu. Dei lib. 4. cap. 3. in fi. to. 5.*

q *Chryſoſt. opus imperf. homil. 43. in. 2.*

GREGORIVS f in Moralibus: Cum ſubiectorum corda ſuperbia inſtigat, hoc ſummopere agere nititur, vt ſua acta cõſiderare funditus negligãt, et ſemper tacitis cogitationibus, rectoris ſui iudices fiant. g IDEM: Dum ſalua fide, res agitur, virtutis eſt meritum, ſi quidquid ſuperior præcipit, humiliter toleratur. Debet tamen humiliter ſuggeri, ſi forte valeat, quod diſplicet emendari. h IDEM in regiſtro: Seruorum Dei humilitas, in afflictionis tempore debet apparere. Qui vero ſe contra præpoſitos ſuos erigunt, profecto oſtendunt, quia ſerui Dei eſſe contemnunt. i IDEM: Qui paternæ adhortationis verba libenti animo ſuſcipit, et in ſinu cordis amplectitur, emendatorem ſe vitiorum fore, proculdubio profitetur. k IDEM in Homilijs: Vtrum iuſte, aut iniuſte obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt: ne is, qui ſubeſt, et tamen iniuſte forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam, ex alia culpa mereatur. l IDEM: Paſtor vel abſoluere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat iuſte, vel iniuſte, nec paſtoris ſui iudicium temere reprehendat: ne, et ſi iniuſte ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehẽſionis ſuperbia culpa, quæ non erat, fiat. IDEM infra in capitulo de diſciplina: Tanto apud Dominum, *et cetera*. m ISIDORVS de ſummo bono: Melior eſt ſubiecta ſeruitus, quàm elata libertas. n IDEM in Sinonymis: Potiori gradui competentem reuerentiã tribue, et iuxta dignitatem vnicuique redde honorem. HIERONYMVS in capitulo de obedientia: Seruias fratribus, *et cetera*. o AVGVSTINVS de natura boni: Iniuſtum non eſt, vt improbis accipientibus nocendi poteſtatem, et patientia bonorum probetur, et malorum iniquitas puniatur. p IDEM de ciuitate Dei: Iuſtis quidquid malorum ab iniquis dominis irrogatur, non eſt pœna criminis, ſed examen virtutis. Proinde bonus, etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus autem, etiam ſi regnet, ſeruus eſt, nec vnius hominis, ſed quod eſt grauius, tot dominorum, quos vitiorum. q IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum: Propter bonos ſacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. r BERNARDVS ſuper Cantica: Parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis et omni creaturæ propter Deum: ſiue Abbati tamquam præcellenti: ſiue Prioribus, tamquam ab eo conſtitutis. Ego plus dico, ſubdere paribus, ſubdere et minoribus: ſic enim decet nos, inquit, Dominus omnem implere iuſtitiã. s GLOSSA: Si ſubditi aliquid peccant, propter quod doctores a quiete ſurgere cogantur, non tantum pœnam peccati illius incurrunt, ſed etiam puniuntur pro inquietudine doctorũ. t IDEM: Qui doctores cæleſtibus intentos inquietare præſumit, etiam virtutes, quas credebat ſe habere, perdit.

r *Bern. in Cant. ſer. 42. cir. med.*

s *Gloſſa Cant. 2.*

t *Ibidem.*

De Prædicatoribus bonis. Cap. XIV.

u *Greg. lib. 19. Moral. ca. 10. non lõge a prin.*

GREGORIVS u in Moralibus: A bonis prædicatoribus non cauſa victus prędicatio impenditur, ſed cauſa prædicationis victus accipitur: et quotiens prædicantibus neceſſaria ab audientibus conferuntur, non ſolum de rerum munere, ſed de conferentium gaudent mercede. * IDEM: Ille apud Deum magis in amore eius eſt, qui ad eius amorem plurimos trahit. x IDEM: Humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibebat, et ad orationis ſtudium in nocte pernoctabat; vt perfectis videlicet prędicatoribus innuat, quatenus, nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerãt, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnãt, ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos, loquentes refundant. y HIERONYMVS in originali ſuper Hieremiam: Ille eſt doctor Eccleſiaſticus, qui lacrymas non riſum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit eſſe felicem. z AVGVSTINVS de doctrina Chriſtiana: Qui dicendo nititur perſuadere, quod bonum eſt, nihil horum trium ſpernẽs, vt ſcilicet doceat, vt delectet, et flectat; oret atque agat, vt intelligenter, libenter, obedienter audiatur. a IDEM: Habet, vt obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis, maius pondus vita docentis. Nam qui ſapienter, et eloquenter dicit, viuit autem nequiter, erudit quidem multos diſcendi ſtudioſos, quamuis animæ ſuæ ſit inutilis. b AMBROSIVS de virginibus: Debet is, qui docet, ſupra eum, qui docetur, excellere. c ISIDORVS de ſummo bono: Prius debet iuſtus prædicator bene agere, vt conſequẽter poſſit bene docere. Sicut enim in nummiſmate metallum, et figura, et pondus, perquiritur; ita in omni doctore eccleſiaſtico, quem ſequatur, quid doceat, quo modo viuat, inquirendum eſt. Per qualitatem igitur metalli doctrina, per figurã ſolicitudo patrum, per pondus humilitas deſignatur. Qui ergo ab his tribus diſcrepauerit, non metallum, ſed terra erit. d BERNARDVS ſuper Cantica: Eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur, ad extrahendas animas de carcere diaboli, et trahendas poſt te ad cæleſtia regna, ſi recte ſentias, ſi digne proloquaris, et ſi viuendo confirmes. e SENECA in epiſtola: Eligamus non eos, qui verba magna celeritate præcipitant, ſed eos, qui vita docent: qui cum dixerint, quid faciendum ſit, probant hoc ipſum faciendo, quod docent: qui docent, quid vitandum ſit, nec vmquam in eo, quod fugiendum dixerunt, deprehenduntur. Eum elige doctorem, quem magis admireris, cum videris, quàm cum audieris. Multa libro tertio de doctrina, de coniunctione vitæ, et doctrinæ.

x *Ibid. lib. 6. c. 17. paulum a prin.*

y *Hieronym. lib. 1. in lament. cap. 1. to. 4.*

z *Aug. de doct. Chriſt. lib. 4. c. 17. to. 3.*

a *Ibidem cap. 27.*

b *Ambr. li. 2. de Virg. a prin. to. 4.*

c *Iſid. de ſum. bo. lib. 3. cap. 36. ſent. 5.*

d *Bern. in Cant. ſer. 16. paulũ a prin.*

e *Sene. epiſt. 52. cir. med.*

De Prædicatoribus malis. Cap. XV.

f *Greg. lib. 8. Mor. cap. 26. ante med.*

GREGORIVS f in Moralibus: Mens concupiſcentijs exterioribus occupata, diuini amoris igne nõ calet: et idcirco ad ſupernum deſiderium inflammaze auditores ſuos nequeunt verba, quæ frigido corpore

Digitized by Google

pore proferuntur. a IDEM: Qui mandata Dei in memoria retinet, ſed nequaquam facit, is in doctrinæ ſuæ verbis ſententias, quibus damnetur, tenet. b IDEM ſuper Ezechielem: Turpe eſt nimis ibi nos negligendo cadere, vnde prædicãdo conati ſumus alios leuare. c IDEM: Non facile prædicatio prædicatoris accipitur, ſi leuis in moribus eſſe videatur. Et nulla erit maturitatis oſtenſio, ſi contra aduerſa non aſſuerit operis fortitudo. IDEM in capitulo de cõſcientia mala: Scriptura ſacra, *et cetera*. d IDEM in regiſtro: Nimis iniquum eſt, ſi hi, qui prædicatores humilitatis facti ſunt, de vani nominis elatione gloriantur, cum verus prædicator dicat: Mihi autem abſit gloriari, *et cetera*. e IDEM: Quod per linguam prædicamus, per exempla deſtruimus, dum iniqua docemus operibus, et ſola voce ea, quæ ſunt iuſta, prætendimus. Oſſa ieiunijs atterimus, et mente turgemus: corpus deſpectis veſtibus tegimus, et elatione cordis purpuram ſuperamus: iacemus in cinere, et excelſa ſuſcipimus. Doctores humilitatis, duces ſuperbiæ, ouina facie, lupinos dentes abſcondimus. f HIERONYMVS in epiſtola: Delicatus eſt magiſter, qui pleno ventre de ieiunijs diſputat. Accuſare auaritiam, et latro poteſt, ſacerdotis Chriſti os cum mente concordet. g IDEM: Nec ruſticus, nec ſimplex frater ideo ſe ſanctum putet, ſi nihil nouerit: nec peritus, et eloquens lingua exiſtimet ſanctitatem. Multoq. melius eſt, ex duobus imperfectis ruſticitatem habere ſanctam, quàm eloquentiam peccatricem. h IDEM in originali ſuper Michæam: An non confuſionis, et ignominiæ eſt, Ieſum crucifixum magiſtrũ pauperem, atque eſurientem farſis prædicare corporibus, et ieiuniorum doctrinam rubente bucca, tumentiq. ore proferre? Si in Apoſtolorum loco, et ordine ſumus, non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed et conuerſationem quoque, et abſtinentiã. IDEM: Rigida vita, Infra de adulatione. i ISIDORVS de ſummo bono: Ad maioris culpæ cumulum pertiner, ſcire quemquam, quod ſequi oporteat, et ſequi nolle, quod ſciat. k IDEM: Qui non viuit, ſicut docet, ipſam, quam prædicat veritatem contemptibilem facit. * IOANNES CHRYSOSTOMVS ſuper Matthæum: Non poterit excuſari Doctor, cuius verba aliud ſonant, aliud facta demonſtrant. l IDEM de compunctione cordis: Docere, et non facere, non ſolum nihil lucri, ſed etiam damni plurimum confert: Grandis enim condemnatio eſt componenti quidem ſermonem ſuum, vitam vero ſuam, atque operam negligẽti. * AVGVSTINVS in epiſtolis: Exaudi teipſum duriſſime, immaniſſime, ſurdiſſime Doctor, quid mihi lingua aurea, et cor ferreũ? m IDEM de diuinatione dæmonum: In hominibus etiam vitæ bonæ præcepta videmus, pariter a iuſtis peruerſisq. doceri. Nec obeſſe aliquid, immo, et prodeſſe ad maiorem notitiam, famamq. veritatis, cum de illa etiam hi, quidquid nouerint dicunt, qui et peruerſis moribus contradicunt. n BERNARDVS in ſermone: Beati, inquit, pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Conſiderate diligenter non pacidicos, ſed pacificos commendari. Sunt enim qui dicunt, et non faciunt. Sane quemadmodum non auditores legis iuſti ſunt, ſed factores: ſic non annunciatores pacis, ſed actores beatificantur. * SENECA in epiſtola: Hoc turpiſſimum eſt, quod nobis obijci ſolet, verba nos fari, non opera tractari.

a Ibid. lib. 15. cap. 7.
b Idem in Ezech. homil. 18. longe ante med.
c Idẽ hom. 3. in Ezech. ante med.
d Idẽ Reg. lib. 6. ind. 15. c. 169. poſt med.
e Ibid. li. 4. ind. 13. cap. 76.
f Hieron. epiſt. 2. ad Nepoti. cir. med. to. 1.
g Ibid. poſt med.
h Idẽ cõm. in Mich. li. 2. c. 2. to. 5.
i Iſid. li. 2. de ſum. bo. cap. 2. ſent. 10.
k Ibid. lib. 3. cap. 37. ſent. 1.
l Chryſ. li. 1. de compunct. cor. in fi. to. 5.
m Aug. de diui. damo. cap. 6. to. 3.
n Ber. ſer. de cõuerſi. ad Cleric. cap. 31.

De prædicationem vſurpantibus. Cap. XVI.

GREGORIVS o in paſtorali: Sunt nonnulli, qui ſolerti cura ſpiritalia præcepta perſcrutãtur: ſed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, ſed meditatione dicerunt: et quod verbis prædicant, moribus impugnant. p IDEM: Redemptor noſter, cum in cælis ſit conditor omnium, et oſtenſione ſuæ potentiæ ſit Doctor angelorum, ante tricennale tempus magiſter fieri noluit hominum: vt videlicet præcipitatis, et vſurpantibus viam ſaluberrimi timoris infunderet, cum ipſe etiam, qui labi non poſſet, perfectæ, vitæ gratiam, non niſi in perfecta ætate prædicaret. q IDEM ſuper Ezechielem: Cum prima ſunt adoleſcentiç, vel iuuentutis noſtræ tempora, nobis adhuc a prædicatione ceſſandum eſt, vt vomer linguæ noſtræ proſcindere non audeat terram cordis alieni, cum non habeat duritiem, et aciem incidendi. r IDEM: Adhuc nobis in infirmitatis confuſione iacentibus, præberi non debet auctoritas prædicationis: ſed cum iam in bono opere ſurgimus, cũ iam rectiſtare cœperimus, dignum eſt, vt ad lucrãdum alios cum prædicatione mitti debeamus. ſ IDEM in Moralibus: Infirma ætas etiam cum recte ſentit, ad prædicandum non debet incautæ proſilire. * IDEM: Qui mundum deſerũt, ad exteriora officia prouehi non debent, niſi per humilitatem diutius in eiuſdem mũdi contemptu ſoliden tur. t ISIDORVS de ſummo bono: Quadrimoda eſt dicendi ratio, qua aut bene ſentiendo, quod bene profertur, aut nihil ſentiendo, nihil dicitur: aut parum ſentiendo, loquacitas ſola oſtentatur: aut optime ſentiendo, non elegãter profertur, quod intelligitur. u BERNARDVS ſuper Cantica: Canales hodie multos habemus in Eccleſia, conchas vero perpaucas. Tantæ enim charitatis ſunt, per quos nobis fluenta cæleſtia manant, vt ante effundere, quàm infundi velint, loqui quàm audire, paratiores docere, quòd non didicerunt, et alijs præeſſe geſtientes, qui ſeipſos regere neſciunt. x IDEM: Publice prædicare, nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, necnon miſſo licet. y IDEM: Quod tuum eſt ſpargis, et perdis, ſi prius quàm infundaris, tu totus ſemiplenus feſtines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, et ouis primogenitũ tondens. Nimirum vita abſque ſalute, quam alteri das, te fraudas, cum ſana vacuus intentione gloriæ inanis vento inflaris. * IDEM: Multi, puritate neglecta, ante loqui quàm audire conati ſunt, et aut grauiter errauerunt neſcientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent: aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, ſeipſos prius non docuiſſent. z IDEM in epiſtola: Docere nec indocto eſt in promptu, nec monacho in auſu, nec peccanti in affectu. a GLOSSA ſuper illud: Si eſt tibi intellectus, *et cetera*: Sicut peccat, qui ſcit, et non vult docere proximum ſuum, ſic qui neſcit, et vult magiſter eſſe.

o Greg. paſtora. p. 1. c. 2. in prin.
p Ibid. par. 3. ca. 2. admonit. 26. cir fi.
q Idem in Ezec. hom. 2. lõge ante med.
r Ibid. homil. 9. lõge ante med.
ſ Idem lib. 11. Mor. cap. 5.
t Iſid. de ſum. bo. lib. 2. cap. 29. ſen. 26.
u Bern. ſuper Can. ſer. 18. parũ a prin.
x Ibid. ſer. 64. ante med.
y Ibid. ſer. 18. paul. a prin.
z Idẽ epiſt. 89. ad Ogerium.
a Gloſſ. Eccli. 5.

De negligentibus prædicationem. Cap. XVII.

GREGORIVS b in paſtoralibus: Quo reatu aſtringantur, aſpiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis ſubtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abſcondunt. IDEM in capitulo de conſenſu proximorum: Mala, *et cetera*. c IDEM: Si quis eſt Domini iungatur mihi. Et poſtea ſubdit: Si ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur, profecto ſe Dei eſſe denegat, qui inquantum ſufficit increpare vitam carnalium recuſat. d BERNARDVS ſuper Cantica: Rem profecto proximi retines, ſi plenus virtutibus, cum ſis, forisq. nihilominus donis ſciẽtiæ, et eloquentiæ adornatus, metu forte, aut ſegnitie, aut minus diſcreta humilitate, verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, inutili, immo et damnabili ligas ſilentio. Certe maledictus, qui frumenta abſcondit in populo.

b Greg. paſtor. 3. par. c. 2. admonit. 26. ſecundo in prin.
c Ibid. par. 1. lulũ a med. Exo. 32. ſ
d Bern. in Cant. ſer. 18. ſero in prin.

De auditoribus verbi Dei. Cap. XVIII.

GREGORIVS e in Moralibus: Verba ſapientiæ, quę reprobi audiunt electi, non ſolũ audiunt, ſed etiam

e Greg. lib. 11. Mor. cap. 5.

Digitized by Google

etiam deguſtant: vt eis in corde ſapiat, quod reproborum non mentibus, ſed ſolummodo auribus ſonat. a IDEM: Plerumque diſcipuli incaſſum bona audiunt, cum ex magiſtri vita mala, et exẽplo deſtruuntur. IDEM in capitulo, de ſcientia mala: Quiſquis a præceptis. b IDEM ſuper Ezechielẽ: Quidam verbum Dei audientes, non audiunt; quoniam aurem ad ſacrum eloquium ponunt, ſed cor a mundi deſiderijs non euellunt. c IDEM: Gloria prædicatoris, eſt profectus auditoris. d IDEM in homilijs: Cibus mentis eſt ſermo Dei: et quaſi acceptus cibus, ſtomacho languente, reijcitur, quando auditus ſermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quiſquis alimenta perceptа non retinet, huius profecto vita deſperatur. Per vocem auditus non inſtruimur, quando mens interius per ſpiritum non iungitur. g IDEM ſuper Ezechielem: Tutius veritas auditur, quàm prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas cuſtoditur: cum autem prædicatur, vix non ſurripit cuique hominum quãtulacumq. iactantia, in qua vtique pedes affectionis, vel intentionis aliquantulum inquinantur. e IDEM in regiſtro: Vtilis eſt ſemper docti viri allocutio: quia aut diſcit audiens, quod neſcire ſe nouerat: aut cognoſcit, quod eſt amplius id, quod ſe, et neſciuiſſe neſciebat. f AVGVSTINVS de vita beata: Si vos inuitos, et faſtidientes alere conabor, fruſtra operam inſumam. g IDEM de verbis Domini: In doctore inhoneſta eſt cauſa, non facere, quod præcipit obſeruare, in diſcẽte vero audire velle, quod nolit implere. h IDEM de doctrina Chriſtiana: Fit vt homines eum non obedienter audiãt, qui ſeipſum non audit: et Dei verbum, quod eis prædicatur ſimul cum ipſo prædicatore contemnant. i IDEM in Epiſtola: Ego cum amatores ſæculi intueor, neſcio, quando poſſit eſſe ad eorum animos ſanandos oportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut proſperas habent, faſtu ſuo reſpuunt ſalubres monitiones, et quaſi anilem reputant cantilenam: quando autem in aduerſis anguntur, magis conantur euadere, vnde ad præſens anguntur, quàm capere vnde curentur. k IDEM in ſermone: Non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audit, quàm ille, qui negligentia ſua corpus Chriſti in terra cadere permiſerit. l BERNARDVS in ſermone: Benigne audiendum eſt, deuote ſuſcipiendum, ſolicite conſeruandum quidquid ad animarum ſalutem pertinet, et non ſicut verbum hominum, ſed ſicut vere eſt Dei verbum, ſiue ſit illud conſolatorium, ſiue comminatorium, ſiue etiam increpatorium audiatur. m GLOSSA: Illi ſoli beati ſunt, qui audiunt, et mente recondunt, vt opere compleant, et opere impleant, vt vitam æternam poſſideant.

a Ibid. lib. 21. cap. 8.
b Idem in Exec. hom. 12. circ. med.
c Ibid. homil. 19. ante med.
d Ibidẽ homil. 15. in Euang. non multum a prin.
e Eſt apud Aug. tract. 57. expoſit. in Io. ante med. to. 9.
f Idem in Reg. lib. 7. ind. 1. c. 29. in prin.
f Aug. lib. vni. de vi. bea. diſputati. prima diei. ante med. to. 1.
g Idem ſer. 3. de ver. Do. paulo poſt prin. to. 10.
h Idem lib. 4. de doct. Chriſt. cap. 27. ſi. to. 3.
i Idẽ epiſt. 92. ad Largum to. 2.
k Idem lib. 30. homil. 26. paul. a prin. to. 10.
l Ber. ſer. 2. in feſt. Apo. Pet. et Pau. ante med.
m Gloſſ. Beda Apoc. 1.

De Epiſcopis. Cap. XIX.

GREGORIVS n in Regiſtro: Epiſcopus cum loco mutet mentem. Non ſibi credat ſolam lectionem, et orationem ſufficere, vt remotus ab alijs ſtudeat ſedere, et de manu nihil fructificare; ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus occurrat, alienam inopiam, ſuam credat: quia ſi hoc non habet, vacuum Epiſcopi nomen tenet. o IDEM: Tota mente fraternitas veſtra ſe exhiberi feſtinet in proſperis humilem, et in aduerſis, ſi quando adueniũt, cum iuſtitia erectam, amicam bonis, contrariam peruerſis. Nullius vmquam faciem pro veritate loquentem premens: miſericordiæ operibus iuxta poſſibilitatem ſubſtantiæ inſiſtens, et eiſdem inſiſtere etiam ſupra poſſe cupiens: infirmis compatiens, beneualentibus congaudens, aliena damna, propria deputans, de alienis gaudijs tamquam de proprijs exultans: in corrigendis vitijs ſæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animum demulcens: in ira iudicium ſine ira tenens, in tranquillitate autem ſeueritatis ſuæ ſententiam non deſerens. p IDEM: Valde periculoſum eſt animę, temere cuiquam manũ imponere. q IDEM in paſtoralibus: Tantũ debet actionem populi actio tranſcendere præſulis, quantum diſtare ſolet a grege vita paſtoris. Oportet namque, vt metiri ſeſe ſolicite ſtudeat, quanta tenendæ rectitudinis neceſſitate conſtringatur, ſub cuius æſtimatione populus grex vocatur. r ISIDORVS de ſummo bono: Deſinat locum docendi ſuſcipere, qui neſcit docere: ignorantia quippe præſulũ, vitę non congruit ſubiectorum. s IDEM: Agnoſcat Epiſcopus ſeruum ſe eſſe plebis, nõ dominum. t IDEM de officijs: Epiſcopo, dum conſecratur, baculus datur, vt eius inditio ſubditã plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorũ ſuſtineat. u AVGVSTINVS ad Oroſium: Sciat ſe non eſſe Epiſcopũ, qui præeſſe deſiderat, nõ prodeſſe. x IDEM de ciuitate Dei: Epiſcopus nomen eſt operis non honoris. Scopos enim Græce, Latine ſuperintendere poſſumus dicere, vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. y IDEM in ſermone: Non eſt Epiſcopi ſeruare aurum, et reuocare a ſe mendicantis manum. z AMBROSIVS in paſtorali: Quantum præ ceteris gradus Epiſcopalis altior eſt, tanto, ſi per negligentiam dilabatur, ruina grauior eſt. a HIERONYMVS in originali ſuper Sophoniam: Qui Epiſcopatum, inquit, deſiderat, bonum opus deſiderat. Videte quid dixerit, opus, non dignitatem. Si autem ſolum aſpexerit dignitatem, cito corruet. b BERNARDVS in Epiſtola: In omnibus exemplo Apoſtoli honorificabitis miniſterium veſtrum, miniſterium, inquam, non dominium, ipſum quidem honorificabitis, non vos. Nam, qui quęrit, quæ ſua ſunt, ſe cupit honorari, non miniſterium. Honorificabitis autem non cultu veſtium, non faſtu equorum, non amplis ædificijs, ſed moribus ornatis, ſtudijs ſpiritualibus, ac bonis operibus. c IDEM: In omnibus actibus ſuis, vel dictis nihil ſuum quærat Epiſcopus, ſed tantum aut Dei honorem, aut ſalutem proximorum, aut vtrumque. d IDEM de conſideratione: Domum Epiſcopi decet ſanctitudo, decet modeſtia, decet honeſtas, et morum diſciplina.

n Greg. in Regiſ. li. 5. cap. 129.
o Ibid. li. 8. cap. 129.
p Ibid. li. 4. cap. 89.
q Idẽ paſto. 2. par. c. 1. in prin.
r Iſid. li. 3. de ſum. bo. cap. 35. ſen tent. 1.
s Ibid. cap. 42. ſent. 3.
t Idem de offic. Eccleſ. lib. 2. cap. 5.
u Auguſt. in Dialog. quæſt. 65. q. vlt. to. 4.
x Idem de ciui. Dei li. 19. cap. 19. to. 5.
y Idem ſer. 52. ad frat. in eremo poſt med. to. 10.
z Amb. de dignit. ſacerd. cap. 3. to. 4.
a Hiero. in Sopho. c. 3. to. 5.
b Ber. epiſt. 42. ad Henric. Senon. paul. a prĩ.
c Ibid. lõge ante med.
d Idem de conſid. li. 4. prope fi.

De ſacerdotibus bonis. Cap. XX.

GREGORIVS e in Regiſtro: Officij ſacerdotalis eſt, vt viduis, ac maritali regimine deſolatis impartiri ſolatia debeant, vt vnde in hoc mundo humano adiutorio priuantur, Sacerdotali tuitione poſſint remedia reperire. f IDEM: Redemptor noſter ad Sacerdotis officium non quærit aurum, ſed animas. g IDEM: Lux gregis eſt flamma paſtoris. Decet enim Dominicum Sacerdotem, moribus, et vita clareſcere, quatenus in eo tamquã in vitæ ſuę ſpeculo plebs commiſſa poſſit et eligere, quod ſequatur, et videre, quod corrigat. h IDEM: Eſt in illuſione nocturna valde neceſſaria diſcretio, qua ſubtiliter penſari debeat, ex qua re menti acciderit dormientis. Aliquando enim ex crapula: aliquando ex naturæ ſuperfluitate, vel infirmitate: aliquando ex præcedenti cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ ſuperfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illuſio non eſt timenda: quia hanc animus pertuliſſe magis dolendus eſt, quàm feciſſe. Cum vero vltra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vſque ad prohibitionem percipiẽdi ſancti myſterij, vel Miſſarum ſollemnia celebrandi: cum fortaſſe, aut dies feſtus exigit, aut exhibere miniſterium, pro eo, quòd ſacerdos alius in loco deeſt, ipſa neceſſitas compellit. Nam ſi aſſunt alij, qui implere miniſterium valeant, illuſio per crapulam facta a perceptione ſacri myſterij prohibere non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterij, vt arbitror, ſubtrahere ſe humiliter debet. Si tamen

e Greg. in Reg. li. 1. in dict. 9. c. 13. in prin.
f Ibid. li. 5. cap. 128.
g Ibid. li. 7. cap. 32. in dict. 1.
h Ibid. lib. 12. cap. 11 paululum a prin.

Digitized by Google

tamen dormientis mentem turpi imagine non concusserit. Et infra: Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti, patet animo suus reatus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit; quia quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio vtrum suggestione tantum, an delectatione, vel quod maius est, peccati consensu acciderit. a AVGVSTINVS de pœnitentia: Sacerdos cui omnis profitetur peccator, ante quē statuitur omnis languor, in nullo illorum sit iudicandus quod ipse in alijs iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est ab alijs iudicandus, condemnat seipsum. b IDEM. de singularitate clericorum: Contemplamini quid sit populo sancto præesse, et considerate quale sit diuinis sacramentis insistere. Altario enim placere debent, qui altario viuunt, et talis conuenit cura sinceritatis sacratis, qualia sunt sacramenta ipsa, quibus exhibent officia seruitutis: ne contra, Dominum offendant ipsi, quem tractant, aut contra, populum incipiant impedire, quod prædicant. c AMBROSIVS super Lucam: Religionis insignia, arma sunt sacerdotis. d IDEM in Epistola: Sobriam a turbis grauitatem, ac seriosam vitā, et singulare pondus conuersationis, dignitas sibi vendicat sacerdotalis. Quo modo enim potest in exemplum obseruari a populo, qui nihil habet discretum a populo, nihil dispar in moribus a multitudine? Quid enim in te miretur, si omnia tua facta bona, in semetipso recognoscat existere? si nil in te aspiciat, quod vltra se inueniat; si ea quæ in se erubescit, in te quem reuerendum arbitratur, offendat? e IDEM de officijs: Sacerdotis est, nulli nocere, prodesse velle omnibus, posse autem solius Dei est. f ISIDORVS de summo bono: Sacerdotis prædicatio operibus confirmanda est: ita vt quod docet verbo, instruat et exemplo. g GLOSSA AMBROSIVS: Non facile accusanda est persona tam alti ordinis, cum sit vice Christi.

a *Aug. de vera et falsa pœnit. li. vnico. cap. 20. to. 4.*
b *Reperitur S. Cypr. oscriptus operi sinsdem to. 3. edit. Pamelij.*
c *Amb. li. 7. in Luc. cap. 20. to. 3.*
d *Idē epist. lib. 3. epist. 20. ad Irenæū. to. 5.*
e *Idē lib. 3. offic. ap. 9. to. 4.*
f *Isid. li. 3. de sum. bo. c. 36. fol. 2.*
g *Refer. in Gloss. 1. Tim. 5.*

De Sacerdotibus malis. Cap. XXI.

GREGORIVS h in homilia: Cui rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquę baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cælestē mittit, et ipsa in cloacas descendit? i IDEM in Pastorali: Si homo apud hominem, de quo minime præsumit fieri intercessor, erubescit: qua mente apud Dominum intercessoris locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ esse per vitæ meritum nescit? Aut ab eo, quo modo alijs veniam postulat, qui, vtrum sibi sit placatus, ignorat? k IDEM in Registro: Durum est, et proculdubio a sacerdotis officio alienum, personam positam sub necessitate negligere, et studio congregandi, indecenter inhiare pecunijs. l IDEM: Causa sunt ruinæ populi sacerdotes mali. Quis enim se pro populi peccatis intercessor obijciat, si sacerdos, qui exorare debuerat, grauiora committat? m IDEM: In contumeliam sacerdotum est, de diuinis cultibus admoneri, quod enim ipsi debent exigere, turpiter exiguntur. n AMBROSIVS in sermone: Mendacium est, sacerdotem, uel clericum se profiteri, et contraria huic ordini operari. o IDEM in epistola: Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deū, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat, non libere denunciare. p IOANNES CHRYSOSTOMVS super Matthæum: Vere magna confusio est sacerdotum, et omnium clericorum, quando laici inueniuntur fideliores eis et iustiores. Quo modo autem non sit confusio, esse illos inferiores laicis, quos etiam æquales esse confusio est? q ISIDORVS de summo bono: Sacerdotes populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. r IDEM: Multi sacerdotes metu potestatis veritatem occultant, et a bono opere, vel iustitiæ prædicatione, rei alicuius formidine, aut potestatis terrenę auertuntur. Sed heu proh dolor, inde metuunt, quia vel amore rerum sæcularium implicantur, vel quia aliquo facinoris opere confunduntur. s HIERONYMVS in epistola: Vinolentos sacerdotes et Apostolus damnat, et vetus lex prohibet. Qui enim altario seruiunt, vinum et siceram non bibant, Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. t IDEM: Peccator homo si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos, pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? u IDEM in originali super Malachiā: Ad sacerdotis pertinet disciplinam, interrogatum respondere de lege, qui si non doceat, et respondet, et resistentes non conuincat, frustra iactat sacerdotis dignitatem, cuius opera non exhibet. x BERNARDVS in epistola: Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. y IDEM in sermone: Egressa est iniquitas a senioribus iudicibus tuis Domine, qui videntur regere populum tuum. Non est iam dicere, vt populus sic sacerdos: quia sic nec populus, vt sacerdos. Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, et regere principatum. z IDEM de contemptu: In multis multipliciter regnat fornicatio, qui puritatis auctori, impuro corde et corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelum Dei, qui secet medios, et disperdat: sed omnino audent Agni immaculati sacras contingere carnes, et intingere in sanguine Saluatoris manus nepharias, quibus paulo ante, proh dolor, meretrices attrectarunt. Sic et altaria circuire, sic et Ecclesias frequentare, psalmos decantare, cum et eiusmodi laus sit execrabilis, et oratio fiat in peccatum.

s *Hiero. epist. 2. ad Nepot. post med. to. 1. Leuit. 10.*
t *Ibid. epist. 1. ad Heliod.*
u *Idem in Malac. cap. 2. to. 5.*
x *Ber. epist. 42. ad Henri. Senon. Archiepis. nō longe a prin.*
y *Idem in ser. 1. de cōuers. s. Pauli an. med.*
z *Idem in Declamat. super Ecce nos longe ante med.*

Ps. 108. a

De Clericis. Cap. XXII.

GREGORIVS a in Homilia: Clericus admonendus est, quatenus sic viuat, vt exemplum vitæ sæcularibus præbeat. b IDEM in Registro: Ne vmquā hi, qui ordinati sunt, pereant, prouideri debet, quales ordinentur: vt prius aspiciatur, si vita eorum continens in annis plurimis fuit, si studium lectionis, si eleemosynæ amorem habuerunt. c IDEM: Proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquā non ex merito, sed ex fauore, quod absit, aut ex venalitate proueh̄itur. d IDEM: Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vlterius non accedat. e ISIDORVS in libro etymologiarum: Cleros Græce, sors, vel hereditas dicitur: propterea ergo dicti sunt clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia Domini partem habent. * HIERONYMVS in epistola: Clerici vita, Christi debet ornari Ecclesia. f IDEM: Negotiatorem clericum, et ex inope diuitem factum, ex ignobili glorioſum, quasi quandam pestem fuge. * IDEM: Procuratores atque dispensatores domorum alienarum, atque villarum, quo modo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? g IDEM: Ita age et viue in monasterio, vt clericus esse merearis, vt adolescentiam tuam nulla sorde commacules, vt ad altare Christi, quasi virgo de thalamo procedas, et habeas de foris bonum testimonium. Feminæ homen tuum nouerint, vultum nesciant. * AMBROSIVS in epistola: Tu quicumque in clero es, Domini portio es, et possessio eius, noli recedere de Domini tui possessione, vt dicas Domino, possedisti renes meos, suscepisti me de vtero matris meæ, et ille tibi quasi bono seruo dicat: Transi, et recumbe. h AVGVSTINVS de singularitate clericorū: Cum Christus agnus innocens, immo ipsa cælestis innocentia, quod est verius, tantum se contempserit pro Ecclesia, vt eam sine macula, vel vlla ruga redderet illibatam, qualis est ille clericus, cui ad hoc sponsa Christi committitur, vt pro

a *Greg. Homil. 17. in Euang. circ. fi.*
b *Idem in Reg. lib. 3. cap. 20.*
c *Ibid. li. 2. cap. 30.*
d *Ibid. li. 3. cap. 36.*
e *Isid. Etymol. lib. 7. cap. 12.*
f *Idē epist. 2. ad Nepo. ante med. to. 1.*
g *Ibid. epist. 4. ad Rustic.*
h *Est apud Cypr. to. 3. Pamm. edit.*

Digitized by Google

vt pro vnius feminæ amore, culpari totam Ecclesiam patiatur? * IOANNES CHRYSOSTOMVS super Matthæum: Laici delinquentes, facile emendantur, clerici autem si semel euaserint, inemẽdabiles sunt. a BERNARDVS de contemptu: Væ væ in domo Dei horrendum videmus. Quid? Idolatras ministrantes. Mentior, si non idolorum seruitus auaritia est. Si non quibusdam etiam venter suus factus est Deus suus. Quod enim quisque præ ceteris colit, id sibi Deum constituisse perhibetur. b IDEM: Res pauperum, non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dinoscitur. Sane patrimonia pauperũ facultates sunt ecclesiarum, et sacrilega eis cupiditate surripitur, quidquid sibi ministri, et dispensatores, non vtique Domini, vel possessores, vltra victum accipiunt, et uestitum. c IDEM in sermone: Dilatata uidetur Ecclesia: et ipse clericalis sacratissimus ordo super numerum multiplicatus est. Verum, et si multiplicasti gentem Domine, non magnificatti lætitiam; dum nihil minus appareat defeciſſe meriti, quàm numeri accessisse. Multa infra libro tertio, in capitulo de familiaritate.

a *Bern. in Declamat. super Ecce nos, ante med.*

b *Ibidem.*

c *Idem in ser. de conuers. ad Cleri. c. 29.*

De Beneficiatis. Cap. XXIII.

d *Greg. in Reg. lib. 2. cap. 32.*

GREGORIVS d in Regiſtro: Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore alienas inuadere, non oportet. e IDEM: Laudabile ſtudium, et conueniens est clerico, et religioso, terrenis gratam Deo pacem præferre compendijs, et ex rebus transitorijs mãsura semper charitatis lucra mercari. f IDEM loquens de illo verbo Ioannis: Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis signa, sed quia ex panibus meis manducastis, et saturati estis. Per eorum personam Dominus illos intra sanctam Ecclesiam deteſtatur, qui per sacros ordines ad Dominum propinquantes non in eisdem ordinibus virtutum merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirunt: nec cogitant, quid bene viuendo imitari debeant, sed quæ concupiscendo compendia sortiantur. * AVGVSTINVS in epiſtola: Si priuatim, quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa noſtra, sed pauperum, quorũ procurationem quodam modo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vendicamus. g IDEM de verbis Domini: Clericus si non contentus ſtipendijs fuerit, quæ de altario, Domino iubente, cõsequitur, sed exercet mercimonia, interceſſiones vendit, munera libenter amplectitur, hic negociator magis potest videri, quàm clericus. h BERNARDVS super Cantica: Timeant clerici, timeant ministri eccleſiarum Dei: qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, vt ſtipendijs, quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegeq. sibi retinent, et in vsus suæ superbiæ, atque luxuriæ victum pauperum consumere non verentur: duplici profecto iniquitate peccantes, eo quod et aliena diripiunt, et sacris, in suis vanitatibus et turpitudinibus, abutuntur. i IDEM in epiſtola: Honores et dignitates eccleſiaſticas non ignoro deberi his, qui eas digne, et secundum Deum administrare, et velint, et possint. Et infra: Nec cuiquam vel adulto plures in pluribus eccleſijs habere licet, niſi dispensatorie quidem ob magnam vel Eccleſiæ necessitatem, vel personæ vtilitatem. k IDEM: Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. l IDEM: Conceditur tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde compares tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deaurata, varia griseaq. pellicea. m IDEM de contemptu: Væ væ tibi clerice, mors in olla, mors in ollis carnium, mors in delicijs est: non modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maxime, quia populi peccata constat esse, quæ comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Solicitus esto tamquam redditurus rationem, dignos pro eis gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. n IDEM: Quando poterit neceſſarijs esse contentus, qui eo animo introiuit, vt ſtipendia clerici in vsus voluptatis, curioſitatis, et vanitatis congreget, seruet, et expendat? Triplex est ergo funiculus, qui difficile rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit: qui impure intrat, indigne miniſtrat, et ipso fructu abutitur temporali. o IDEM: Non ordinauit Deus his, qui Euangelio seruiunt, de Euangelio quærere delicias, vel ornatum: sed viuere, vt ait Paulus, ex eo, vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non gulę irritamenta, vel incentiua libidinis habere; et quibus tegantur, non quibus ornentur accipere. IDEM: De altario, inquit Apoſtolus, viuat, non superbiat, non luxurietur: denique non ditetur, non contra sancti cuiusquam plane dignam omni acceptione sententiam ex clericatu ditior fiat. Non sibi de bonis Eccleſiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis: nec loculos inde congreget, nec in vanitate, aut superfluitate dispergat: non extollat de facultatibus Eccleſiæ consanguineos, aut neptes, ne filias dixerim.

e *Ibid. li. 7. cap. 27. in dict. 2.*

f *Idem lib. 23. Mor. c. 16. cir. med.*

g *Aug. de verb. Do. ser. 19. in fi. to. 10.*

h *Bern. in Cãt. ser. 23. post med.*

i *Idẽ epiſt. 271. ad Comitẽ Theobaldum.*

k *Ibid. epiſt. 2. ad Fulconem cir. fi.*

l *Ibidem.*

m *Idem in declamat. Super Ecce nos, longe ante med.*

De Ambitioſis. Cap. XXIV.

GREGORIVS p in Regiſtro: Sicut is, qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus, sic qui vltro ambit, vel importunum se ingerit, est proculdubio repellendus. q IDEM: Verecundum nobis est, et dicere pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religioſæ militiæ non viderunt. r IDEM: Ordinate ad ordines accedendum est: nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta ascensum quærit. ſ IDEM in pastorali: Nulla ars doceri præsumitur, niſi prius intenta meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars artium est regimen animarum? t IDEM: Ipſi regnauerunt, et non ex me, principes extiterunt, et non cognoui. Ex se namque, et non ex arbitrio summi Creatoris regnant ij, qui nullis fulti virtutibus nequaquam diuinitus vocati, sed sua cupiditate accensi, culmen regiminis rapiunt potius, quàm assequuntur. u IDEM: Sacrum officium non solum non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans, in occulta meditatione cogitationis ceterorum subiectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat, rerum affluentium abundantia exultat. x IDEM: Nescit laudem, cum suppetit fugere, qui ad hãc didicit, cum deesset anhelare. IDEM: Quod dicere pudet, supra in capitulo de prælatis malis. y ISIDORVS de summo bono: Qui regimen sacerdotum contendit appetere, ante se discutiat, si vita honori sit congrua: quod si non discrepat, humiliter ad id, quod vocatur, accedat: reatum quippe culpa geminat, si quis cum culpa ad sacerdotale culmen aspirat. z IDEM: Qui ad hoc conuersionem sanctitatis prætendit, vt alijs quãdoque præesse possit, iste non discipulus Christi, sed prauitatis, et Antichristi sectator existit: quia non pro Deo, sed pro sæculi honore portare studet crucis Christi contumeliam et laborem. a AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Locus superior, sine quo regi populus non potest, etiam si teneatur, et administretur, vt decet, tamen indecenter appetitur. b IDEM de Trinitate: Homines diabolum tanto magis imitantur, quanto magis, neglecta vel etiam perosa iustitia, potentiæ ſtudent, eiusq. vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate. c AMBROSIVS super Lucam: Si Dominus Ieſus propria deseruit, tu aliena cur

n *Ibidem.*

o *Ibidem.*

p *Greg. in Reg. lib. 7. cap. 110. ante med.*

q *Ibid. lib. 4. cap. 97.*

r *Ibid. li. 7. c. 110. paulum a med.*

ſ *Idẽ paſt. par. 1. c. 1. in prin.*

t *Ibidem.*

u *Ibid. par. 1. cap. 8.*

x *Ibid. par. 1. cap. 9.*

y *Iſid. li. 3. de ſum. bo. c. 34. ſent. 4.*

z *Ibid. cap. 19. ſent. 3.*

a *Aug. de ciui. Dei li. 19. cap. 19. in fi. to. 5.*

b *Idem de Trin. li. 13. c. 13. to. 3.*

c *Ambr. li. 4. in Luc. cap. 4. to. 3.*

Digitized by Google

cur quæris? Si creator omnium sæculi gloriam subeundæ paupertatis virtute contempsit, cur tu fastidias, ad quod natus es, appetas quod indebitum est? Cur ea, quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad supplicium diuturna deposcas? Caue insidias, caue fraudes. a IDEM: Ordinatio mundi a Deo, opera mundi a malo: ita etiam a Deo potestatum ordinatio, a malo ambitio potestatis. b IDEM: Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forensem gratiam, domesticum scelus, et vt dominetur alijs, prius seruit. c BERNARDVS de consideratione: O ambitio ambientium crux, quo modo omnes torquens, omnibus places. Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotijs eius. An nō limina Apostolorum plus ambitio, quàm deuotio terit? d IDEM super Missus: Quotiens hominibus præesse desidero, totiens Deum meum præire contendo, et tunc vere non sapio ea, quæ Dei sunt. e IDEM: Videas homines pecuniosos ad honores quosque Ecclesiasticos peruolare, moxq. applaudere sibi sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, non mentium, et dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt, quodq. si audeo dicere, adepti sunt nummis, attribuere meritis. f IDEM super Cantica: O vtinam prelati tam vigiles reperiren tur ad curā, quàm alacres currunt ad cathedram. g IDEM: Non probe satis præesse affectas, quibus prodesse non curas, et quorum non zelas salutem, subiectionem nimis ambitiose vendicas tibi. h IDEM in Epistola: Ambitio mater hypocrisis, latebras amat, et tenebras quærit, lucis impatiens. Ambitio spurcum vitium in imo iacet, videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit: nec mirum, optato namque necesse est careat, nisi caueat arbitros. i IDEM: Curritur in clero passim ab omni ætate, et ordine a doctis pariter, et indoctis ad Ecclesiasticas curas, tamquam sine curis quisque victurus sit, cum ad curas peruenerit. k IDEM super Qui habitat: Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretū virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. l IDEM: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi: ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum, et tenebrarū negotia transiere: nec in his animarum salus, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, psalmos decantant. Pro Episcopatibus, et Archidiaconatibus hodie decertatur, vt Ecclesiarum redditus in superfluitatis, et vanitatis vsus dissipentur. m IDEM de contemptu: Alius vndique circuit sedulus explorator, blanditur, obsequitur, simulat, et dissimulat, miseraq. sibi suffragia mendicare non erubescit, manibus, et pedibus repens, si quo modo tandem se ingerere queat in patrimonium Crucifixi, et bona Domini, quæ sola ex omnibus inueniuntur exposita. Nimirum peregre profectus est, sed in plenissimo die, vt sua districte repetat, rediturus. n IDEM: Vniuersos in ordinibus Ecclesiasticis, ceterisq. ad sanctuarium pertinētibus honorem quærentes proprium, aut diuitias, seu corporis voluptatem, postremo, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, manifeste prorsus, et indubitanter non ea, quæ Deus est charitas, sed aliena a Deo, et omnium radix malorum cupiditas introducit. o IDEM: Potentes potenter tormenta patientur. Ascendat superbia tua semper, sequere regem tuum, omne sublime uideant oculi tui, festina multiplicare præbendas, inde ad Archidiaconatum euola, deinde aspira ad Episcopatum, nec ibi quidem requiem habiturus: quoniam sic itur ad astra. p IDEM in sermone: O peruersitas, o abusio filiorum Adam, qui cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi et leuiter ascendunt, et descendunt difficilius, parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum ipsis etiam angelicis humeris formidādos. q IDEM: Curritur passim ad sacros ordines, et reueren da quoque ipsis spiritibus angelicis mysteria homines apprehendunt sine reuerentia, sine consideratione. Neque enim signum regni cælestis occupare, aut illius timent Imperij gestare coronam, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, sedet iniquitas, luxuria dominatur, superbia principatur.

a Ibidem.
b Ibidem.
c Ber. li. 3. de consid. ante med.
d Idem homil. 1. super Miss. est non longe a fi.
e Ibid. homil. 4. post med.
f Idem in Cāt. ser. 77. ante med.
g Ibid. ser. 23. ante med.
h Idē epist. 126. ad Episc. Aquitanos ante med.
i Ibid. epist. 42. ad Henric. Senon. Archiepis. longe post med.
k Idem super Qui habitat ser. 6. ante med.
l Ibid. prope fi.
q Idem ser. de cōuersi. ad Cleric. cap. 29.

De studentibus. Cap. XXV.

GREGORIVS r in Moralibus: Idcirco nonnumquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo maiora præmia retributionis inueniat, quo magis in studio inuentionis elaborat. f IDEM: A feruore mentis, uel inter spiritales inimicos, vel inter carnales quosque proximos, ipsi aliquo modo uiuendi usu ueteraſcimus, et assumptæ nouitatis speciem fuscamus. A qua tamen uetustate quotidie, si studia circumspectionis inuigilent, orando, legendo, bene viuendo, renouamur. t IDEM super Ezechielem: Qui idcirco in sacro eloquio ea, quæ dignitatis sunt, contemplatur, vt per hoc, quod intelligit, occupari ad quæstiones possit, quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus videri: iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit. u IDEM: In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, et cognoscentes mala, quæ fecimus, ipsa vitemus, ne alia faciamus. Et cum iam ex magno vsu lacrymarum de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei, quæ intelligimus, ad vitam quoque et alios trahamus. x IDEM in pastoralibus: Valde inter humana verba cor nostrum defluit, cumq. indubitanter constet, quòd exterius occupationum tumultibus impulsum a semetipso corruat, studere incessabiliter debet, vt per eruditionis studium resurgat. y IDEM in Registro: Dum his, quibus ædificamur, innitimur, locum fine dubio deceptionis excludimus. * HIERONYMVS in originali super Michæā: Non æstimes in eo te placere Deo, si sermones, ideſt, scripturas illius legas: tunc enim scripturæ prosunt legenti, si quod legitur, opere compleatur. z ISIDORVS de summo bono: Lector strenuus potius ad implendum, quæ legit, quàm ad sciendum erit promptissimus. Minus enim pœna est nescire, quod appetas, quàm ea, quæ nouetis, non implere. a IDEM in Synonimis: Disce quod nescis, ne doctor inutilis inueniaris: antea esto auditor, postea doctor. b IDEM: In disputatione tolle certamen, tolle pertinacem vincendi defensionem: cede cito veritati, non contradicas iustitiæ. c IDEM: Disputare stude, non superare: plus dilige audire, quàm dicere: plus auscultare, quàm loqui. d AVGVSTINVS in sermone: Multos reperimus negligentissimos iustitiæ, et auidissimos sapientiæ: hos docet scriptura diuina peruenire non posse ad id, quod appetunt, nisi seruando quod negligunt: Fili, inquit, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, et Dominus præbebit illam tibi. e IDEM de ciuitate Dei: Philosophiæ est finis boni: nulla est igitur causa philosophādi, nisi finis boni. Quamobrem, quæ nullum boni finem sectatur, nulla philosophiæ secta dicenda est. f IDEM de Trinitate: Nec pigebit me sicubi hæsito, quærere, nec pudebit me, sicubi erro, discere. g IDEM: Quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum: vbi pariter hæsitat, quærat mecum: vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me: vbi meum cognoscit, reuocet me. Et post: Et hoc placitum primum atque tutum coram Domino

r Greg. lib. 6. Mor. c. 6. in fi.
s Ibid. lib. 19. cap. 16. post med.
t Idē hom. 4. in Ezec. ante med.
u Ibid. homil. 10. nonlōge a prin.
x Idē past. 2. par. c. 11. paululum a prin.
y Idē. Reg. li. 7. ind. 2. c. 110. cir. fi. et lib. 12. indict. 7. c. 31. cir. fi.
z Isid. de sum. bo. lib. 3. c. 8. sententent. 5.
a Idem lib. de Synony. cap. 16.
b Ibidem.
c Ibidem.
d Aug. ser. 1. de annūciat. Dominica to. 10.
e Idem de ciui. Dei li. 19. c. 1. prope fi. to. 5.
f Idem de Trin. lib. 1. c. 2. to. 3.
g Ibid. c. 3.

Digitized by Google

Domino Deo noſtro, cum omnibus gratum, quia ea, quæ ſcribo, legunt: & in omnibus ſcriptis meis, maxime in his, vbi quæritur vnitas Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Quia nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſius aliquid quæritur, nec fructuoſius aliquid inuenitur. [a] IDEM de opere monachorũ: Quæ eſt iſta peruerſitas, lectioni obtemperare nolle, dum vult ei vacare: & dũ id quod bonũ eſt, diutius legatur, ideo facere nolle, quod legitur? [b] BERNARDVS ſuper Cantica: Scias quo ordine, quo ſtudio; quo fine quæque noſſe oporteat. Quo ordine, vt id prius addiſcas, quod eſt maturius ad ſalutem. Quo ſtudio, vt id ardentius, quod eſt vehemẽtius ad amorem. Quo fine, vt non ad inanem gloriam, aut propter curioſitatem, aut aliquid ſimile: ſed tantum ad tuam, & proximi ædificationem, & ad Dei gloriam. [c] IDEM: Sunt qui ſcire volunt eo fine tantũ, vt ſciant, & turpis curioſitas eſt: & ſunt, qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt: & ſunt item, qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam alijs vendant, verbi cauſa, pro pecunia, & honoribus, & turpis quæſtus eſt: ſed ſunt quoque qui ſcire volunt, vt alios ædificent, & charitas eſt: & item, qui ſcire volunt, vt ædificentur, & prudentia eſt. [d] IDEM in epiſtola: Falleris fili, falleris, ſi te putas inueniri apud mundi magiſtros ſcientiam, quam ſoli Chriſti diſcipuli, ideſt, mũdi contemptores Dei munere aſſequuntur. Non enim hanc lectio docet, ſed vnctio: non littera, ſed ſpiritus; nõ eruditio, ſed exercitatio in mãdatis Dei. [e] IDEM: Non recte proditur ad ſciẽtiæ limen, niſi iuſtitiæ germen præcedat ad animã, ex quo formetur granũ vitæ, & non palea vanæ gloriæ. [f] IDEM in ſermonibus: Peſſimus mons inflans ſcientia, in quem tamen vſque hodie tanta videas concupiſcentia plurimos repere filiorum Adam, ac ſi non nouerint, quantum pater illorum illius montis aſcenſu deſcenderit: immo, quàm grauiter ceciderit, quantum tota deiecta ſit, & conquaſſata poſteritas. [g] SENECA in epiſtola: Tamdiu diſcendum eſt, quemadmodum viuas, quamdiu viuis.

De Aduocatis. Cap. XXVI.

[h] REGORIVS ſuper Ezechielẽ: Iuſtus aduocatus iniuſtas cauſas nullo modo accipit, nec verba dare pro iniuſtitia conſentit. [i] IDEM ſuper illud Iob: De cõuallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant. In valle repertis ſingulis cum clamore occurrere, ex ſubortis cauſarum occaſionibus, etiam pro parua ſtipe litigare. [k] AVGVSTINVS de verbis Domini: Vſque adeo cupiditatis inoleuit malum, vt iam ex conſuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, ſententia ipſa venalis ſit, & nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa. [l] BERNARDVS de conſideratione: Quotidie perſtrepunt in palatio leges, ſed Iuſtiniani, nõ Domini. [m] IDEM: Certe lex Domini immaculata, conuertens animas. Hæ autem non tam leges, quàm lites ſunt, & cauillationes ſubuertentes iudicium. [n] IDEM: Miror, quemadmodum religioſæ aures tuæ audire ſuſtinent huiuſmodi diſputationes aduocatorum, & pugnas verborum; quæ magis ad ſubuerſionem, quàm ad inuentionem proficiũt veritatis. Corrige prauum morem, & præcide linguas vaniloquas, & labia doloſa claude. [o] IDEM: Aduocati ſunt, qui docuerunt linguas ſuas loqui mendacium: diſerti, aduerſus iuſtitiam: eruditi, pro falſitate: ſapientes ſunt, vt faciant malũ: eloquentes, vt impugnent verum. [p] IDEM: Iniqua omnis appellatio, ad quam iuſtitiæ inopia nõ coegit. Appellare, nõ vt graues, ſed ſi graueris licet. [q] IDEM: Qui non grauatus appellat, liquet, quia aut grauare intendit, aut tempus redimere.

De Religioſis bonis. Cap. XXVII.

[r] REGORIVS in Regiſtro: Expedit paruo incõmodo, a ſtrepitu cauſarũ ſeruos Dei quietos exiſtere, vt & vtilitates collectæ per negligentiam non pereant, & ſeruorum Dei mentes ad opus diuinum liberiores exiſtant. [s] IDEM: Sicut veraciter aduerſus religioſos dicta crimina, digna ſunt vltione plectẽda: ita ab illatis nihilominus ſunt abſoluendi, quando nullus eos culpæ reatus aſtringit. [t] AVGVSTINVS in regula: Non debent velle omnes, quòd paucos vident, amplius, non quia honorantur, ſed quia tolerantur, accipere; ne contingat deteſtanda peruerſitas, vt in monaſterio, vbi quantum poſſunt fiunt diuites laborioſi, fiunt pauperes delicati. [u] IDEM de moribus Eccleſiæ: Quis non illos miretur, & prædicet, qui contemptis, atque deſertis mundi huius illecebris, in communem vitam ſanctiſſimam, & caſtiſſimã congregati ſimul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus, nulla ſuperbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi: ſed modeſti, verecundi, placati, concordiſſimã vitam, & intentiſſimam in Deum, gratiſſimũ munus ipſi offerũt, a quo iſta poſſe facere meruerũt? [x] ISIDORVS in libro Etymologiarũ: Religioſus, ait Cicero, a relego eſt appellatus, quia retractat, & tamquã relegit ea, qiæ ad cultum diuinum pertineant. [y] IDEM de Sũmo bono: Sancti viri funditus ſæculo renunciãtes, ita huic mũdo moriũtur, vt ſoli Deo viuere delectentur: quantoq. ab huius ſæculi conuerſatione ſe ſubtrahunt, tanto internæ mentis acie præſentiam Dei, & Angelicæ ſocietatis frequentiã contemplãtur. [z] BERNARDVS ſuper Cantica: Omnis in vobis, qui ceterorum infirmitates tam corporum, quàm animorum non ſolum patienter ſupportat, ſed inſuper, ſcilicet ſi valet, iuuat obſequijs, confortat alloquijs, informat conſilijs: & ſi hoc forſitan nõ poteſt propter diſciplinam, ſolicitus ſaltem orationibus ſolatiari non ceſſat infirmos. Omnis, inquam, qui talia operatur in vobis, bonum omnino inter fratres ſpargit odorem. [a] IDEM: Optimum in moribus dixerim, qui in nullo prorſus aut reſiſtat prioribus, aut inuideat paribus, aut ſubiectis, vel deſit in cura, vel in ſuperbia præſit, prælatis obediens, ſocijs congruens, ſubditis vtiliter condeſcendens. [b] IDEM in epiſtola: Conuerſare ſimpliciter inter fratres Deo deuotus, magiſtro ſubditus, ſenioribus obediẽs, iunioribus obtemperans, Angelis placens, verbo vtilis, humilis corde, manſuetus ad omnes. [c] IDEM in ſermonibus: Tu qui in cõgregatione es, bene viuis, ſi viuis ordinabiliter, ſocialiter, & humiliter: ordinabiliter tibi, ſocialiter proximo, humiliter Deo. [*] IDEM: Certum triumphati mundi teſtimonium eſt, ſi corpus caſtigas, & ſubijcias ſeruituti, ne pernicioſa libertate ſeruiat voluptati: ſi fletui præbeas oculos magis, quàm curioſitati: ſi denique ſpirituali dilectione flagrans, nulli dederis animum vanitati. [d] IDEM: Quoniam ſpectaculum facti ſumus, & Angelis, & hominibus: Seminemus hominibus exemplum bonum per aperta opera bona: ſeminemus Angelis gaudium, per occulta ſuſpiria ſancta. [e] IDEM: In congregatione poſitus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas: vt non ſolum ſine querela, ſed etiã cum gratia maneas inter fratres, portans omnes, orans pro omnibus, vt & de te quoque dicatur: Hic eſt fratrum amator. [*] IDEM: Parum timet diabolus ieiunantes, vigilantes, cõtinentes, quia tam de iſtis, quàm de illis multos traxit in laqueum ruinæ: ſed concordes, & vnanimiter viuentes in domo Domini, coniuncti Deo, & ſibi per vinculum charitatis, hi dolorem, hi timorem, hi liuorem diabolo ingerunt.

De Religioſis malis. Cap. XXVIII.

[f] REGORIVS in Moralibus: Ex actione ſeculariũ confunditur actio religioſorum, dum illi etiam promittendo non ſeruant, quæ in præceptis audiunt: & iſti viuendo ea cuſtodiunt, in quibus nequaquam legalibus mandatis aſtringuntur. [g] IDEM: Sæpe nonnulli

a Idem de opere Monac. li. vnico cap. 17. tom. 3.
b Bern. in Cant. ſerm. 36. ante med.
c Ibidem.
d Idẽ epiſt. 108. ad Thomam de S. Audomaro.
e Ibidem.
f Idẽ ſer. 4. in Aſcenſ. Dom. nõ lõge a prin.
g Sen. epiſt. 70. in pri.
h Greg. ho. 7. in Exec. cir. fi.
i Idẽ li. 20. Mor. c. 15. poſt med.
k Aug. ſer. 19. de ver. Domi. poſt med. to. 10.
l Bern. de Conſi. li. 1. ante med.
m Ibidem.
n Ibidẽ poſt med.
o Ibidem.
p Ibid. li. 3. ante med.
q Ibidem.
r Greg. Reg. li. 1. indict. 9. c. 67.
s Ibid. li. 6. indict. 15. c. 182.
t Auguſt. in Reg. 3. c. 15 to. 1.
u Idem de mori. Eccle. c. 31. to. 10.
x Iſid. Etymol. lib. 10.
y Idem de ſum. bo. lib. 3. cap. 17. ſent. 1.
z Bern. in Cant. ſerm. 12. circ. me.
a Ibid. ſer. 23. circ. me.
b Idẽ epiſt. 87. ad Ogerium poſt med.
c Idẽ ſer. 1. in feſt. Apoſtol. Pet. & Pauli poſt med.
d Idem in ſer. de S. Benedicto poſt med.
e Idẽ ſer. 3. in vigil. Nati. Dom. poſt med.
f Gregor. in Mora. præf. in Iob c. 2.
g Greg. li. 2. Moral. c. 20. in 6.

Digitized by Google

nulli prauitatis aperte vias deſerunt, ſanctitatis habitū ſumunt: moxq. ut prima limina bene uiuēdi contigerint, obliti quid fuerint, aſſligi iam per pœnitētiam de perpetratis nequitijs nolūt: laudari autem de inchoata iuſtitia appetunt: præeſſe ceteris melioribus concupiſcunt. Quos plerumque dum iuxta uotum præſens proſperitas ſequitur, multo, quàm prius fuerant, de ſanctitatis habitu peiores fiunt. a IDEM: Praui homines cultum religionis aſſumunt, & bonorum uitam ſub deſpectis ueſtibus iniquis moribus premunt. IDEM b ſuper Ezechielē: Sæpe quoſdam uidemus ad uocem prædicationis, quaſi ex conuerſione compunctos, habitum, non animum mutaſſe: ita ut religioſam ueſtem ſumerēt, ſed ante acta uitia non calcarent. Auguſtinus in cap. de Ira: Melior eſt, *et cet.* c IDEM de opere monachorum: Qui ueram oſtendit corporis infirmitatem, humane tractandus eſt: qui antē falſam prætendit, & conuinci non poteſt, Deo dimittendus eſt. d IDEM: Vtinam iſti, qui uacare uolunt manibus, omnino uacarent & linguis: neque enim tam multos ad imitationem inuitarent, ſi eis non tantum exempla pigra, ſed etiam muta proponerent. e IDEM in epiſtola: Ex quo Deo ſeruire cœpi, quo modo difficile ſum expertus meliores, quàm qui in monaſterijs profecerunt: ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſterijs ceciderunt. f ISIDORVS de Sūmo bono: Atrociter in diſcuſſione diuini iudicij arguendi ſunt, qui quod profeſſione ſpoponderunt, opere implere contempſerunt. g BERNARDVS ſuper Miſſus: Illam, qua ſæculum deſeruimus, humilitatem deſerentes, dum poſt hoc cogimur inepta denuo ſectari ſtudia ſæcularium, canes efficimur reuertentes ad uomitum. h IDEM: Video, quod magis doleo, poſt ſpretam ſæculi pompam, nonnullos in ſchola humilitatis ſuperbiam magis addiſcere, ac ſub alis mitis humilisq. magiſtri grauius inſoleſcere, & impatientes fieri in clauſtro amplius, quàm fuiſſent in ſæculo. Quodq. magis peruerſum eſt, plerique in domo Dei non patiuntur haberi ſe cōtemptui, qui in ſua domo non niſi contemptibiles eſſe potuerunt: ut quia uidelicet, ubi a pluribus honores appetuntur, ideſt in ſæculo, ipſi locum habere non potuerunt, nec meruerunt: ſaltem ibi honorabiles uideantur, ubi ab omnibus honores contemnuntur. i IDEM in Apologia: Quid facit ſuperbia ſub pannis humilitatis tuæ Domine Ieſu? Numquid non habet, quo ſe palliet humana malitia, niſi unde inuoluta eſt Saluatoris infantia? k IDEM in epiſtola: Iungant ſe animis, qui iuncti ſunt inſtitutis. Inuicem ſe foueant, inuicem ſe defendant, inuicem onera ſua portent. Ait enim ſapiens: Frater adiuuans fratrem, ambo conſolabūtur. Quod ſi alterutrum, quod abſit, ſe corroſerint, & momorderint, nonne ſimul ambo deſolabuntur? * IDEM: Qui debitorem, & procuratorem carnis ſe conſtituit, ut magis uentrem ſterilem paſcere, quàm animæ ſtudeat bene facere, nullum religionis iugum, quātumlibet leue, quantumlibet ſuaue uideatur, ei tolerabile eſt. Vnde contingit, ut neque hic, ubi ſine murmure eſſe non poteſt, neque in futuro, ubi pœnam murmurationis tolerare neceſſe eſt, pacem inueniat: ubi autē non eſt pax, ibi nec Deus, quia in pace factus eſt locus eius. m IDEM in ſermonibus: In omnibus fere religioſis cōgregationibus ſane inuenire eſt homines puſillanimes, & remiſſos, deficientes ſub onere, uirga, & calcaribus indigentes: quorum remiſſa lætitia puſillanimis triſtitia eſt, quorum breuis, & rara compunctio, animalis cogitatio, & tepida conuerſatio eſt: quorum obedientia ſine deuotione: ſermo, ſine circumſpectione: oratio, ſine cordis intentione: lectio, ſine ædificatione. n IDEM: Sunt in nos tria genera hominum, ipſaq. ſatis incongrua, & ordini, & homini, qui hanc uiam ingreſſus eſt. Sunt enim, qui bene incœperunt, ſed defecerunt cito: & ſunt, qui numquā incœperunt, ſed in ſua mollitie permāſerunt: & ſunt, qui captantur ſpiritu leuitatis, tardi, ad audiendum: ueloces, ad loquendum: pararissimi rurſum enumerare, quod faciunt. Sed quid faciunt tamen? o IDEM: Magna eſt confuſio, & magna ualde, & ardentius ſæculares pernicioſa deſiderant, quàm nos utilia; citius illi ad mortem properāt, quàm nos ad uitā. p IDEM: De eo qui habitum habet religionis, & non uitam, propheta, inquit: Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit. Exteriorem quippe ſuperficiem intuens religioſus malus, ſalua ſibi omnia ſuſpicatur, non ſentiens uermem occultum, qui omnia interiora corrodit: manet tonſura, ueſtis necdum mutata eſt: ieiuniorum regula cuſtoditur, ſtatutis pſallitur horis, ſed cor eorū longe eſt a me, dicit Dominus. q IDEM in epiſtola: Multo facilius reperies multos ſæculares conuerti ſimpliciter ad bonum, quàm unumquemquam de religioſis proficere de bono in melius. Rariſſima enim auis in terris eſt, qui de gradu, quem in religione ſemel attigerat, modicum, uel parumper aſcendit.

a Ibid. lib. 21. c. 4. poſt med.
b Idem homil. 10. in Exec. ante med.
c Aug. lib. de oper. Monac. c. 19. to. 3.
d Ibid. cap. 22. in fi.
e Idē epiſt. 137. ad Clerum & populū Hippo. in fi. to. 2.
f Iſidor. de ſūm. bo. lib. 3. cap. 22. ſent. 3.
g Bern. homil. 4. ſup. Miſſus eſt prope fin.
h Ibid. paulo ante.
i Idem in Apolog. ad Gulielmum abbatē pau lulū a prin.
k Idē epiſt. 243. ad Cōrad. Regem Romanorū.

De Nouitijs. Cap. XXIX.

GREGORIVS I in regiſtro: Omnibus cuiuſlibet ætatis, aut officij onoroſa eſt nouitas. s IDEM: Quiſquis diuina inſpiratione compunctus, relictis ſæculi huius actionibus ad Deū conuerti feſtinat; ita cū charitate ſuſcipiendus eſt, & blandis per omnia conſolationibus refouendus, ut in ea, quā elegit Deo adiuuante, delectetur modis omnibus cōuerſatione perſiſtere. t IDEM ſuper Ezechielē: Nullus, qui ad bonū propoſitum conuerſus adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur: quia frumentum ab herba incipit, ut granum fiat. u ISIDORVS de ſummo bono: Primordia conuerſorū blandis refouenda ſunt modis, ne ſi ab aſperitate incipiant, exterriti ad priores lapſus recurrant. Qui enim conuerſum ſine lenitate erudit, exaſperare potius, quàm corrigere nouit. BERNARDVS x de amore Dei: Feruorem nouitiorum non decent illæ miſericordes in ſeipſos diſcretiones, & diſtrictionum diſpenſationes, facilesq. indulgentiæ ſuo iudicio tribuendæ, non tamen recuſandæ ſunt alieno iudicio. y IDEM: A nouitio in ſeipſum rigida debet eſſe cenſura, & diſtricta ſeueritas: ad regentem autem, uel conſulentem ſpectat paterna uel fraterna charitas, & pietas: ſi alterum horum deſit, uel in deſide, & tepido non ſpero curſus perſeuerantiam uel in præcipiti timeo ruinam. z IDEM: Animalē diſcretum, nouitium prudentem, inſipientem ſapientem, in cella diu poſſe conſiſtere, in congregatione poſſe durare, impoſſibile eſt. a IDEM: Docendus eſt nouitius ſic habere corpus ſuum, ſicut ægrum commendatum, cui etiam multum uolenti, inutilia ſunt neganda, utilia uero etiam nolente ingerenda: Sic de corpore ſuo agere, ſicut de non ſuo, ſed eius a quo pretio magno empti ſumus, ut glorificemus eum in corpore noſtro. b IDEM ſuper Qui habitat: Obſecro uos nouellæ plantationes Dei, uos qui nondum exercitatos habetis ſenſus ad diſcretionem boni, & mali; nolite ſequi cordis ueſtri iudicium, nolite abundare in ſenſu veſtro, ne uos tamquam rudes adhuc uerſutus ille uenator decipiat. c IDEM ſuper Cantica: Placent, fateor, in nouitijs, quantum ad ea, quæ in facie ſunt, neglectior utique is, qui foris apparet corporum cultus, & ueſtium minor cura, ſermo rarior, vultus hilarior, aſpectus uerecundior, inceſſus maturior. IDEM d in ſermonibus: Ante omnia timor nouitijs neceſſarius eſt, quo nimirum peccata præterita poſſint delere, cauere futura. Timor enim Domini, ut ait ſcriptura, expellit peccatum, ſiue quod admiſſum eſt, ſiue quod tentat intrare: expellit hoc pœnitendo, illud reſiſtendo.

r Greg. Regiſt. lib. 4. indict. 13. c. 89.
s Ibid. li. 5. indict. 14. c. 149.
t Idē homi. 15. 1 Exec. ante med.
u Iſid. li. 2. de ſum. bo. c. 8. ſent. 5.
x Bern. lib. de natura & dignitate amoris diuini c. 3. cir. med.
y Ibid.
z Idem de vita ſolit. ad frat. de Monte Dei. ante med.
a Ibidem.
b Idem ſer. 3. in pſ. Qui habitat. in prine.
c Idem ſer. 63. in Cāt. poſt med.
d Idem ſer. de diuerſis affectionib⁹ anima poſt med.

m Idē ſer. 6. in Aſcen. Dom. ante med.
n Idem ſer. de ligno, fœno, & ſtipula.

De Inno-

Digitized by Google

De Iuuenibus. Cap. XXX.

[a] Greg. Regist. li. 2. indi. 11. c. 36.

GREGORIVS [a] in regiſtro: Eſto ſolicitus, vt pueri ad ſacros ordines nullatenus admittantur, ne tanto periculoſius cadant, quanto citius alta conſcẽdere feſtinant. [b] IDEM in Moralibus: Immenſa ſuperbia iuuenum eſt a ſeniore ſibi reuerentiam exigere, et ſilentium imperare meliori. [c] IDEM in Paſtorali: Iuuenes plerumque ſeueritas admonitionis ad profectum dirigit: ſenes vero ad meliora opera depre catio blanda componit. IDEM ſupra in capitulo de vſurpantibus prædicationem: * IOANNES Chryſoſtomus de Compunctione: Non canicies laudabilis, neque iuuentus culpabilis exiſtit, multi quippe, et in iuuentute philoſophiam demonſtrarunt, et in ſenectute lapſi ſunt. Canicies ſapientiæ, non capilli candidi cõmendantur. [d] CYPRIANVS de duodecim abuſionibus: Sicut in ſenibus ſobrietas, et morum perfectio requiritur: ita in adoleſcentibus et iuuenibus obſequium, et ſubiectio, et obedientia rite debetur. [e] AMBROSIVS de Officijs: Pulchra virtus adoleſcentium verecundia, et ſuauis gratia, quæ non ſolum in factis, ſed etiam in ipſis ſpectatur ſermonibus. [f] IDEM: Vt in ſenibus grauitas, in iuuenibus alacritas: ita in adoleſcentibus verecundia velut quadam dote commendatur. [g] IDEM de Virginitate: Etiam cum fides tua tuta ſit, iuuentus tamen ſuſpecta eſt. [h] BERNARDVS ſuper Cantica: Quid amabilius verecundo adoleſcente: quàm pulchra hæc, et quàm ſplendida gemma morum in vita, et vultu adoleſcentis: quàm vere, et minime dubia bona nuncia ſpei, bonæ indolis index? [i] IDEM de Conſideratione: Verboſulum adoleſcentem, et ſtudentem eloquentiæ, cum ſapientiæ ſit inanis, non aliud, quàm iuſtitiæ hoſtem reputes: et pro huiuſmodi falſis fratribus dicit ille magiſter diſciplinæ: Manus nemini cito impoſueris. [k] Idem de Amore Dei: Sapientes latent, et deliteſcunt: pueri regnant, et principantur, et fiunt principes, qui mane comedunt: et væ terræ illi. IDEM infra libro tertio, in capitulo de lætitia mala. Eia lætare. [l] ANSELMVS de Similitudinibus: In iuuene tria notantur, quibus ad probitatẽ vẽturus prænoſcitur: hæc autem ſunt taciturnitas, corporis continentia, et verecundia.

[b] Idem li. 24. Mor. c. 7. verſ. ſi.

[c] Idẽ Paſt. 3. p. c. 1. admoniti. 2.

[d] Cyp. li. de duodecim abuſ. c. 1.

[e] Amb. li. 1. off. c. 18. to. 4.

[f] Ibid. c. 17.

[g] Idem de Virg. lib. 3. pau. a prin. to. 4.

[h] Bern. in Cant. Ser. 36. parum à prin.

[i] Idem de conſid. li. 4. cir. med.

[k] Idem li. de natu. et dignita. diuini amoris. c. 14.

[l] Anſel. li. de ſimili. c. 139.

De Monachis bonis. Cap. XXXI.

[m] Gregor. Reg. li. 3. in dict. 12. c. 40.

GREGORIVS [m] in regiſtro, ad quendam Abbatem: Huius te præcepti ſerie commonemus, vt neque mulieres in monaſterio tuo deinceps qualibet occaſione permittas aſcendere, neque monachos tuos ſibi commatres facere. [n] IDEM in homilijs: Monachus reuerentiam ſui habitus in actu, in locutione, in cogitatione ſemper circumſpiciat: et ea quæ mundi ſunt, perfecte deſerat: et quod oſtendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus prætendat. [o] ISIDORVS de Summo bono: Summa monachi virtus: humilitas, ſummum vitium eſt ſuperbia. [p] IDEM: Tunc aut ſe quiſque monachum iudicet, quando ſe minimum omnium exiſtimauerit, etiam ſi opera maiora virtutum geſſerit. * IOANNES Chryſoſtomus de Compunctione: Monachus non ſolum propterea dicitur monachus, quia vxorem non habet: ſed quia religioni Dei, et ſeruitio ipſius mãcipatus eſt: et cura illi eſt, quemadmodum Deo, non ſæculo placeat, et qui magis eligit caſtitatem, quæ Deo cara eſt, et Spiritus ſancti habitatio. [q] HIERONYMVS in epiſtola: Humilitatem veſtium tumenti animo non appetas: ſæcularium et maxime potentum conſortia deuita: quid tibi neceſſe eſt ea videre ſæpius, quorum contemptu monachus eſſe cœpiſti? [r] IDEM: Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium, qui vel ſe monachum lugeat, et Domini ſui ſemper pauidus præſtoletur aduentum, qui ſciens imbecillitatem ſuã, et vas fragile quod portat, timet offendere ne impin-

[n] Idem homil. 17. in Euang. cir. fi.

[o] Iſidor. de ſum. bo. li. 3 c. 20. ſen. 1.

[p] Ibid. con ſequen.

[q] Hieron. epi. 13. poſt med. to. 1.

[r] Idem ad uerſus Vigilantium cir. fi. to. 2.

gas, et corruat, atque frangatur. Vnde et mulierum maxime iuuencularum vitat aſpectum, et intantum caſtigator ſui eſt, vt etiam quæ tuta ſunt pertimeſcat. [f] BERNARDVS de præcepto, et diſpenſatione: Lego in regula, hæc: Conſideratio penes Abbatem ſit, et hoc vel illud eſſe in prouidentia, vel arbitrio, ſeu diſpoſitione Abbatis. Vt autem pro ſua volũtate aliquid mutet de regula, me ibi legiſſe non recolo: quinimmo, inquit, omnes magiſtram regulam ſequantur, nec ab ea temere deuietur a quoquam. Ergo nec etiam ab ipſo Abbate. Omnes, inquit, magiſtram ſequantur regulam: nemo igitur ſuam voluntatem. [t] IDEM: Super fratrum tranſgreſſiones, non ſuper patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur, mandatorum cultor, vltor vitiorum. [u] IDEM in epiſtola: Ordo noſter abiectio eſt, humilitas, voluntaria paupertas, obedientia, pax, gaudium in Spiritu ſancto. Ordo noſter eſt eſſe ſub magiſtro, ſub Abbate, ſub regula, ſub diſciplina. Ordo noſter eſt ſtudere ſilentio, exerceri vigilijs, ieiunijs, ac orationibus, opere manuum, et ſuper omnia excellentiorem viam tenere, quæ eſt charitas: porro in omnibus his proficere de die in diẽ, et in ipſis perſeuerare vſque ad vltimum diem. [x] IDEM: Quoſcumque de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmuroſos, ipſorum te patrem, ipſorum te noueris eſſe Abbatem, conſolando, exhortando, increpando. Tũc enim agis opus tuum, et portas onus tuum: et portando ſanas, quos ſanando portas. Siquis vero ita ſanus eſt, vt magis iuuet te quàm iuuetur a tẽ, huius te non patrem ſed fratrem: comitem, non Abbatem eſſe cognoſcas. [y] BENEDICTVS in regula: Magnopere debet ſolicitudinem gerere Abbas, et omni ſagacitate, et induſtria curare, ne aliquam de ouibus ſibi creditam perdat: nouerit enim infirmarũ ſe curam ſuſcepiſſe animarum, non ſuper ſanas tyrannidem. [z] IDEM: Abbas non conturbet gregem ſibi commiſſum, nec quaſi libera vtens poteſtate iniuſte diſponat aliquid: ſed cogitet ſemper, quia de omnibus iudicijs, et operibus ſuis redditurus eſt Deo rationem. [a] IDEM: Oportet Abbatem eſſe doctum lege diuina, vt ſciat vnde proferat noua et vetera: caſtũ, ſobrium, miſericordem, vt ſuperexaltet miſericordia iudicium, vt ipſe idem a Domino conſequatur, odiat quoque vitia, diligat fratres. [b] IDEM: Abbas in ipſis imperijs ſuis ſit prouidus, et conſideratus, ſiue ſecundum Deum, ſiue ſecundum ſæculum ſit. Opera quæ iniungit, diſcernat, et temperet: cogitet diſcretionem ſancti Patriarchæ Iacob, dicentis: Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti vna die.

[f] Ber. trac. de præcep. et diſp. ante med.

[t] Ibid. paulo ante.

[u] Idem ep. 142. ad Monach. Alpẽ.

[x] Idem ep. 73. ad Ramald. abb.

[y] Benedic. in Reg. c. 27.

[z] Ibidem c. 63.

[a] Ibidem c. 64.

[b] Ibidem.

De Monachis malis. Cap. XXXII.

[c] Grego. li. 3. Dialog. c. 14.

GREGORIVS [c] in Dialogis: Monachus qui in terra poſſeſſionem quærit, monachus non eſt. [d] IDEM in Regiſtro: Si peculiaritas a monachis habetur, neque concordia, neque charitas in congregatione eadẽ poterit permanere. [e] IDEM: Quid eſt habitus monachi, niſi deſpectus mundi? quo modo ergo mundum deſpiciunt, qui in monachi habitu poſiti, aurum quærunt? [f] IDEM: Monachorum quidem ſpecies tenetur, multa vero ſub ſanctitatis habitu ſecularia aguntur. [g] IDEM: Monachi mihi terrenæ mentis eſſe omnino apparuerunt, qui nimis terrenum hominem Abbatem habere quęſierunt. [h] ISIDORVS in etymologijs: Monachus Greca etymologia vocatur, eo quòd ſingularis ſit. Monos enim græce ſingularis dicitur. Ergo ſi ſolitarius vel ſingularis interpretatur vocabulũ monachi, quid facit in turba, qui ſolus eſſe debet? [i] IDEM de Summo bono: Multi monachorũ amore parentum non ſolum terrenis curis, ſed etiam forẽſibus iurgijs inuoluuntur, & pro ſuorum temporali ſalute amicorum, ſuas animas perdunt. [k] IDEM: Maxime per cenodoxiam ſubijcit ſibi diabolus monachum

[d] Idem in Reg. li. 10. indict. 5. c. 22.

[e] Ibid.

[f] Ibid. li. 6. indic. 15. c. 193.

[g] Ibid. lib. 10. indic. 5 c. 22.

[h] Iſid. ety. li. 7. c. 13.

[i] Idem li. 3 de ſum. bo. c. 21. ſen. 4.

[k] Ibid. c. 22. ſent. 8.

Digitized by Google

nachum,vt per quem per ſęculi amorem retinere non potuit, ab humilitatis culmine ſubtrahat, & per ſuperbię tumorem ſubditum faciat. [a] IOANNES Chryſoſtomus, de cõpunctione: Eos,qui videntur ſuſtuliſſe crucem ſuam, & ſequi Chriſtum, per latam, & ſpacioſam viã velle incedere, nonne tibi prodigioſum videtur? [b] IDEM: Denique monachi cum de monaſterijs requirunt,& de locis habitationum percontantur, ante omnia requirunt, ſi requies ſit in loco, ſi abundent omnia. IDEM in capitulo de propinquitate: Dico tibi monache, *et cet.* [c] HIERONYMVS in epiſtola: Monachum, quem ſenſeris tibi aut ſemper,aut crebro de nummis loquentem excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet, inſtitorẽ habeto potius,quàm monachum. [d] BERNARDVS in Epiſtola: Labor, et latebræ, et voluntaria paupertas, hæc monachorum inſignia, hæc vitam ſolent nobilitare monaſticam. Veſtri autem oculi omne ſublime vidẽt, veſtri pedes omne forum circumeunt, ueſtræ linguæ in omnibus audiuntur conſilijs, veſtræ manus omne diripiunt patrimonium. [e] IDEM ſuper Canticis. Quale eſt hoc,ut in omnibus fluuijs,agris, hortis, cellarijsve uix reperiri poſſit, quod comedas, uel bibas? Memento te quæſo monachum eſſe, non medicum, nec de complexione iudicandum,ſed de profeſſione. Parce, obſecro, primum quidem quieti tuæ, parce deinde labori miniſtrãtium tibi, parce grauamini domus, parce conſcientiæ, conſcientiæ dico, et ſi non tuæ, parce ſaltem conſcientiæ alterius. [f] IDEM in Apologia: Miror vnde inter monachos tanta intemperantia in cibis,et potationibus,in veſtimẽtis, et lectiſternijs, equitaturis, et conſtruendis ædificijs inoleſcere potuit,quatenus vbi hęc ſtudioſius, et voluptuoſius, atque effuſius fuerint, ibi ordo melius obſeruari dicatur, et maior putetur religio. [g] IDEM: Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia: ſobrietas,auſteritas: ſilentium,triſtitia reputatur Ecõtra remiſſio diſcretio dicit: effuſio,liberalitas: loquacitas,affabilitas: cachinnatio,iucunditas: mollities veſtimentorum,et equorũ faſtus, honeſtas: lectorum ſuperfluus cultus, munditia. [h] IDEM: Iam de aquę potu quid dicam? quando, nec vllo quidem pacto vinum aquatum admittitur, omnes nimirum ex quo monachi ſumus,infirmos ſtomachos habemus,et tam neceſſarium Apoſtoli de vino utendo conſilium nõ negligimus, modico tamen, quod ille præmiſit, neſcio cur prętermiſſo. [i] IDEM: Quęritur ad induendum,non quod utilius, ſed quod ſubtilius inuenitur: nõ quod repellat frigus,ſed quod ſuperbię competat: non denique iuxta regulam,quod vilius comparari poteſt, ſed quod uenuſtius immo vanius poterit oſtentari. Heu me miſerum qualemcumque monachum,cur adhuc uiuo? Tędet animam videre ad hoc deueniſſe ordinem noſtrum ſanctum. [k] IDEM: Habitus noſter, quod et dolens dico, qui humilitatis ſolebat eſſe inſigne, a monachis noſtri tẽporis in ſignum geſtatur ſuperbię. Vix iam in noſtris prouincijs inuenitur,quo ueſtiri dignemur, miles, et monachus ex eodem panno partiuntur ſibi chlamydem,et cucullam. Quiuis de ſęculo quantumlibet honoratus,etiã ſi Rex,etiam ſi Imperator ille fuerit,non tamen noſtra horrebit indumenta, ſi ſibi ſuo modo prępparata fuerint,et aptata. [l] IDEM ſuper Miſſus: Ornari,non armari appetunt milites Chriſti, qui dum ſe prępparare ad pręliũ,et contra aereas pòteſtates pręten dere paupertatis inſigne debuerant, quod utique aduerſarij multum formidant,in mollitie ueſtimentorũ pacis potius,quàm belli pręferentes indicium, ultro ſe ſuis hoſtibus, ſine ſanguine tradunt inermes. IDEM, in cap. de Curioſitate lib.3. Monachus qui ſui. ITEM in lib.2.in cap. de Superbia. [m] IDEM in Sermonibus: Nihil turpius, quàm monachus per urbes, et caſtella diſcurrens. Niſi cum hoc charitas cogat, quę operit multitudinem peccatorum. [n] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Nec cuiquam prodeſt habitum monachi exteriorem habere, ſi non ſtuduerit,et interiorem retinere.

a Chryſoſt. lib.1.de cõpũct. cord. poſtmed.to. 5.
b Ibidem.
c Hieron. epiſt.13.ad Paulin. tomo 1.
d. Ber. epiſt.42.ad Henr. Archiepiſ. Sen non.in fin.
e Idẽ ſer. 30. ſup. Cãtic. in fin.
f Idem in Apolog. ad Guliel. abbat. poſt medium.
g Ibidem conſeq.
h Ibidem multo poſt.
i Ibidem.
k Ibidem.
l Idem homil. 4. ſuper Miſſ. prope fi.
m Idem in ſermonibus paruis. ſer. 63.
n Anſel. de ſimilitu. c. 90. poſt med.

De Incipientibus. Cap. XXXIII.

GREGORIVS [o] in Paſtorali: Qui bona inchoata non conſummant,dũ propoſita non perficiunt, etiam quę fuerunt cępta conuellunt. [p] IDEM. Nec malos bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala inconſummata condemnant. [q] IDEM ſuper Ezechiele: Via Dei, et inchoantibus anguſta eſt, et perfecte iam viuentibus lata. Et dura ſunt,quę contra conſuetudinem ſpiritualiter animo proponimus, et tamen onus Dei leue eſt, poſtquã hoc ferre cœperimus. [r] IDEM in Moralibus: Conuerſorum initia bonis moribus malisq. permixta ſunt: quia, et noua uita iam per intentionem agitur,et uetus adhuc ex uſu retinetur. [ſ] ISIDORVS de ſummo bono: Qui ex deteriore iam melior eſſe cœpit, caueat de acceptis extolli uirtutibus, ne grauius per uanam gloriam corruat, quàm prius per lapſum uitiorum iacebat. [t] IDEM: Valet interdũ conuerſis pro animi ſalute, mutatio loci, plurimum enim dum mutatur locus,mutatur et mentis affectus. *AVGVSTINVS ſuper Geneſi: Nulla abſtinentia fit a uoluntate carnali,quę non habeat in exordio dolorem, donec in meliorem partem cõſuetudo flectitur. *CASSIODORVS ſuper pſalteriũ: Initium profectus eſt carnalia uitia relinquere, Domino ſupplicare. [u] BERNARDVS in ſermone: Solet inter primordia cõuerſionis acrius inſurgere tentatio prauę conſuetudinis, et uix poſſunt extingui iacula ignita diaboli.

o Greg.paſtor.3.p.c.2 admonit. 35.
p Ibid.admonit. 31.
q Idem homil. 17. in Ezech. cir. med.
r Idem li. 31. Mor. c. 17. paulũ ante prin.
ſ Iſidor.de ſummo bo. lib. 2.c.8.ſen.8
t Ibid. c. 10. ſent.7.
u Ber.ſer. 4.in Aſſumpt. B. Mariæ, ante med.

De Proficientibus. Cap. XXXIV.

GREGORIVS [x] in Moralibus: Omnipotens Deus interiora diſcernẽs,ipſis ſpiritualibus profectibus modum ponit, ut ex hoc homo quod apprehendere conatur, & non ualet, in illis ſe non eleuet, quæ iam ualet. [y] IDEM: Ad Deum quaſi tot greſſibus mens accedit,quot bonis moribus proficit. [z] IDEM: Nõnulli qui ętate creſcunt ab innocẽtia decreſcunt: electis uero cum foris ætas corporis,intus, ſi dici liceat, creſcit ętas virtutis. [a] IDEM: Si laſſeſcere ab inchoatis bonis nolumus, ualde neceſſe eſt, ut inchoare nos quotidie credamus. [b] IDEM: Sãcti uiri quo altius apud Deum uirtutum dignitate proficiunt,eo ſubtilius indignos ſe eſſe deprehendũt: quia dum proximi luci fiunt,quidquid eos in ſeipſis latebat;inueniũt. [c] IDEM ſuper Ezechiele: Quanto plus proficimus in cognitione, tanto nobis indignamur amplius de peruerſo opere. IDEM: [d] Plerũque qui plus in contẽplatione rapitur, contingit, ut amplius in tẽtatione fatigetur, ſicut quibuſdã bene proficientibus contingere ſępe ſolet: quorum mentem, dum aut compunctio afficit, aut contemplatio ſuper ſemetipſum rapit,ſtatim etiam tentatio ſequitur, ne de his ad quæ rapta eſt extollatur. IDEM [e] in regiſtro: Intantum proficis, quantum tibi nõ ſtuderis derogando fratribus arrogare. [f] HIERONYMVS in epiſtola: Oblitus poſteriorũ ſemper priora ſectaberis, nequaquam conſiderans, quid alij mali faciant, ſed quid boni tu facere debeas. Nec peccantium ducaris multitudine, ſed Sanctorũ exempla potius imitetis. [g] IDEM: Creſcat in te cum annis gratia, creſcat cũ ętate iuſtitia, & fides tua eo perfectior eſſe uideatur, quo ſenior es. [h] AVGVSTINVS de verbis Apoſtoli: Semper tibi diſpliceat,quod es,ſi vis peruenire ad id,quod nondum es. Nã ubi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autẽ dixiſti,ſufficit,periſti. [i] IDEM: Semper adde,ſemper ambula, ſemper profice, noli in via deficere, noli retro ire, noli deuiare. Remanet enim qui nõ proficit: retro redit, qui ad ea reuoluitur,vnde iam receſſerat: deuiat, qui apoſtatat. [k] IDEM de prædeſtinatione. Cur nõ,inquit Cyprianus,properamus, & currimus, ut patriam noſtram uidere, vt parentes noſtros ſalutare poſſimus? magnus illic nos charorum nu-

x Greg. li. 12. Moral. c.2.
y Ibid.lib. 25.c.3.poſt med.
z Ibid.lib. 21.c.13.
a Ibid.lib. 22.c.2.cir. fin.
b Ibid.lib. 32. c.1. in prin.
c Idem homil. 10. in Ezech. cir. fin.
d Ibid.homil.14.ante med.
e Idem Regiſt.li.4. indi.13. c.32
f Hieron. epiſt. 4. ad Ruſtic. Monach. poſt med.to.1.
g Idem epiſtola 14.ad Maur. fil. cir.fi. to.9.
h Aug. de Verb.Apoſ. ſer. 15. in fi.to.10.
i Ibidẽ conſeq.
k Idem li. 1. de prædeſtinatione. Sanct. c.14. to.7.

Digitized by Google

rum numerus expectat parentum, fratrum, filiorum frequens, & copiosa nos turba desiderat: iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. IDEM in capite de oratione accepta. Qui didicerunt. [a] BERNARDVS in epistola: Aut ascendas necesse est, aut descendas: si attentas stare, ruas necesse est. IDEM in cap. de uerecundia lib. 4. Nolo repente. [b] IDEM in sermone: Ita nimirū diuina solet pietas conseruandæ humilitatis gratia ordinare, ut quanto plus quisque proficit, eo minus se reputet profeciſſe. Nam & usque ad extremum spiritualis exercitij gradum, si quis tantum proficit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, ut adhuc uix sibi illum adeptus uideatur. * IDEM: Vbi sane in spirituali profeceris exercitio, erit nonnumquam rapi a tuo spiritu in diuinum, ut incipias gaudere de bonis Domini, quia propria ante mala lugebas. [c] IDEM: Minime oportet gressum sistere, & respicere retro multo minus expedit, sed currendum nobis, & properandū, ne forte egressus, ut gigas ad currendum uiam suā a nobis se Christus elonget. Sed potius prouidentes eum in conspectu nostro semper, & in eius odore tracti facilius citiusq. curramus. Auctor de spiritu, & anima: Per odium. Infra lib. 4. in cap. de desiderio.

a Bern. ep. 91. ad frat. Suessione cōgregatos post med.
b Idē ser. de 4. mod. orandi ante med.
c Idē ser. de trib. ordinibus Eccles. ante med.

De Perfectis. Cap. XXXV.

GREGORIVS* in Moralibus: Magna est perfectio, suæ imperfectionis cognitio. [d] IDEM: Tāto quisque perfectus est, quanto perfecte sentit dolores alienos. IDEM [e]: Valde perfectorū est, sic de ostēso opere auctoris gloriam quærere, ut de oblata laude priuata nesciāt exultatione gaudere. [f] IDEM: Perfectus quisque cum in seipso uitia uicerit, statim mentem etiam contra vulnera passionis accingit. [g] IDEM: Ille uero perfectus est, qui ad imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non ualens, proximum deserit, ipse sibi testis est, quòd perfecte nondum perfecit. [h] IDEM: Perfecta uita, mortis est meditatio. [i] IDEM: Qui perfecte Deo placere desiderant, sibi de se nihil relinquant. [k] AVGVSTINVS de spiritu & littera: Quantum mihi uidetur in ea, quæ perficienda est iustitia, multum in hac uita ille profecit: qui quàm longe sit a perfectione iustitiæ, proficiendo cognouit. Idem: Hoc perfectorū est. Infra in lib. 4. in c. de æquitate. Idem: Nullus perfectus. Infra lib. 4. de sufficientia. [l] ISIDORVS de summo bono: Sicut falsitatis crimen a proficientibus pertimescitur, ita otiosa uerba a perfectis uiris solicite uitantur. [m] IDEM: Peccata quæ incipientibus leuia sunt, perfectis uiris grauia reputantur. [n] BERNARDVS in epistola: Nemo perfectus, qui perfectior esse non appetit. [o] IDEM: Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectiorem, perfectio reputatur. Quòd si studere perfectiorem esse, perfectū est: nolle proficere, deficere est. [p] IDEM: In proposito perfectionis apparere imperfectū, næuus est. [q] IDEM: Habes de iusto, quòd lex Dei in corde ipsius, & nō in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere, & necessarijs paratus est. [r] IDEM super Cātica: Perfectus omnis reputatur, in cuius anima tria hæc congruenter, atque oportune concurrere uidebuntur, ut scilicet nouerit gemere pro se, & exultare in Deo, & proximorum utilitatibus potens sit subuenire, placens Deo, cautus sibi, utilis proximis.

d Greg. lib. 29. Mor. c. 8.
e Ibid. li. 8. cap. 30. post med.
f Ibid. lib. 6. cap. 8. post med.
g Ibid. li. 5. c. 13. cir. fi.
h Ibid. lib. 23. c. 10.
i Ibid. lib. 20. c. 4. ante med.
k Aug. lib. de spiri. & lit. cap. 36. to. 3.
l Isid. li. 2. de sum. bo. c. 29. sent. 3.
m Ibidē c. 28. sent. 5.
n Bern. ep. 34. ad Drogonem Monach.
o Ibid. ep. 253. ad Garin. abbat. circ. med.
p Idē epist. 249. ad Ber. Priorem.
q Idem in vita Malachiæ in præf.
r Idem in Cāt. ser. 57. prope fin.

De Tribus prædictis statibus. Cap. XXXVI.

GREGORIVS [s] in Moralibus: Tres sunt modi cōuersorū scilicet inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autē sunt blandimēta dulcedinis, in medio quoque tempore sunt certamina tētationis, ad extremum uero perfectio uitiosæ pulchritudinis. [t] IDEM super Ezechielem: Alia sunt uirtutis exordia, aliud pfectio. [u] ISIDORVS de summo bono: Tripartitus describitur esse uniuscuiusque cōuersi profectus scilicet primus corrigendi a malo, secundus faciendi bonum, tertius consequendi boni operis præmium. BERNARDVS [x] in epistola: Incipientium status dici potest animalis, proficientium rationalis, perfectorū spiritualis. [y] IDEM super Cātica: Sūt hi tres animarū affectus, siue profectus, expertis dumtaxat satis noti, & manifesti, scilicet cum aut de actibus malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiā indultoris, & benefactoris sui præsentiam (eo quidem modo, quo in corpore fragili possibile est) obtinent intueri. [z] IDEM: Inuenit profecto apud Deum & uerecunda confessio, quo se humiliādo deijciat: & prospera deuotio, ubi se innouando reficiat; & iucunda contemplatio, ubi se excedendo quiescat. [a] IDEM in sermone: Alij uacent sanctæ contēplationi; alij dediti sint fraternæ administrationi; alij in amaritudine animæ suæ recolant annos suos, tamquam vulnerati dormientes in sepulchris. [b] IDEM: sic plane sic opus est, ut Maria pie & sublimiter sentiat de Deo suo: Martha misericorditer, & benigne de proximo; Lazarus misere, & humiliter de seipso.

s Greg. Regist. li. 3. indict. 12. ci. 11. cir. fi.
d Amb. lib. 3. de virginibus ante med. to. 4.
e Aug. lib. de virg. sāct. a. c. 11. to. 6.
f Ibid. c. 8.
g Ibidē c. 13.
h Ibidē c. 27.
i Idē li. de Eccles. dog. c. 68. to. 3.
k Hieron. epist. 14. ad Mauritij filiam to. 9. cir. med.
l Ibidem cir. fin.
m Ibidem conseq.
x Bern. ep. de vita solit. ad frat. de Monte Dei ante med.
y Idē ser. 4. in Cant. ante med.
z Ibid. paulo post.
a Idē ser. 3. in Assūp. B. Mariæ cir. med.
b Ibidem.

De Monialibus. Cap. XXXVII.

GREGORIVS [c] in registro: Iuuenculas Abbatissas uehemētissime prohibemus. [d] AMBROSIVS de uirginitate: Aiūt plerique maturioris ætatis uirgines esse uelandas. Neque ego abnuo, sacerdotales cautiones esse debere, ut non temere uelentur. Spectet plane, spectet ætatem sacerdos, sed fidei; uel pudoris. Spectet maturitatem uerecundiæ; examinet grauitatis canitiem, morum senectam, pudicitiæ annos, animos charitatis. [e] AVGVSTINVS de Virginitate sancta: Non nos in virginibus prædicamus, quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines. Nam, quod non temere forsitan dixerim, felicior mihi videtur nupta mulier, quàm virgo nuptura. [f] IDEM: Nulla carnis fecunditas sanctæ virginitati comparari potest. Neque enim & ipsa, quia uirginitas est, sed quia Deo dicata est honoratur. [g] IDEM: In vita æterna est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda: cui consequēdæ parum est liberum esse a peccatis, nisi super hoc aliquid ipsi liberatori voueatur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse, ac reddidisse sit laudis & honoris. [h] IDEM: Pergite sancti pueri Dei & puellæ, mares & feminæ, cœlibes & innuptæ; pergite perseueranter in finem, & laudate Dominum dulcius, quem cogitatis vberius: sperate felicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius: lumbis accinctis, & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat a nuptijs. [i] IDEM de Ecclesiasticis dogmatibus: Sacratæ Deo virginitati nuptias coæquari, aut pro amore castigandi corporis abstinentibus a vino, vel carnibus nihil accrescere meriti, credere, non hoc Christiani, sed Iouiniani est. [k] HIERONYMVS in epistola: Agnosce virgo statum tuum, agnosce locum, agnosce propositum. Christi sponsa diceris, vide ne quid indignum ei, cui desponsata diceris, admittas. Cito rescribet repudium si in te viderit vel vnum adulterium. [l] IDEM: Caue ne cui vel concupiscendi occasionem tribuas, quia sponsus tuus Deus zelans est. Criminosior est enim Christi adultera, quàm mariti. [m] IDEM: Romana Ecclesia Apostolico sine dubio, cuius Sedem obtinet, spiritu animata, tam seueram statuit sententiam, vt vix vel pœnitentiæ dignam iudicaret, quæ sanctificatum Deo corpus libidinosa coinquinatione violasset. * ANASTASIVS in sermone: Nihil prodest corpus velare, & mentem vitiorum portentis maculare. Quid enim prodest nigris vestibus indui, & a detractione linguam non cohibere? * IDEM: In monasterio positæ nō otio torpescant, non detractionibus, non obscœnis confabulationibus incumbant; sed aut psalmorum modulationibus, aut manuum

Monialium exercitia.

Digitized by Google

operationibus insistant, aut certe diuinis lectionibus aurem accomodent. *IDEM: Minores natu eas, quæ prouectæ sunt ętatis obsequio sanctitatis venerentur. Prouectæ quoque annis, iuniores dictis & exemplis ad bene viuendum informent. Nobiles genere nequaquam ignobilibus se præferant: scientes, quia personarum acceptor non est Deus. *IDEM: Vita Abbatissę velut pennatum animal, ad altum semper per desiderium euolet, per verba resoluet, luceat per exemplum. *IDEM: Tales Abbatissę regendarũ animarum curam suscipere debent, quæ subditis verbis, & exemplis ducatum præbeant sanctæ religionis. *IDEM: Omnis actio Abbatissæ semper sit propter Deum, & de Deo, & cogitatio in Deum, & exceptis vitijs, quibus non compassio, sed rectitudo debetur; omnibus eam cupio esse compassibilem, omnibus gratam. *CAESARIVS in sermone: Religiosam quampiam non oportet, non decet, non expedit parentum suorum multis obligationibus implicari, aut quorumlibet extraneorum perniciosa familiaritate constringi. *IDEM: Pomposa indumenta, quæ non vtilitati, sed vanitati seruiunt, fastidite, atque contemnite virgines Christi sponsæ. Multę enim, quod in moribus diligunt, hoc & in vestibus & in operibus suis ostendunt. [z] CYPRIANVS libro de disciplina & habitu virginum: Non computari iam poteris inter puellas & virgines Christi, quę sic viuis & vadis, ut possis ab hominibus adamari. [a] BERNARDVS in epistola: Vt quid hactenus monacha, & sanctimonialis vocata es, quę sub sanctitatis nominibus, non tamen sancte conuersata es? Cur velum in capite mentiebatur reuerentiam, & sub velo petulans oculus exhibebat impudentiam? Caput siquidem gerebas velatum, sed elatum. Sub signo verecundię, fermo resonabat inuerecundus. Risus immoderatior, incessus lasciuior, vestitus ornatior vni inflatæ magis, quàm velatæ congruerent.

Abbatissę vita & exemplum.

z Cypr. de discip. & habit. virg. c. 5. to. 2.

a Bern. ep. 114. ad sãctimonial. quand.

De Virginibus. Cap. XXXVIII.

GREGORIVS [b] super Ezechielem: Candida vita est carnis incorruptio, & flos virginitatis. IDEM [c] in Moral. Carnis virginitas nequaquam iussa est, sed tantummodo laudata. Nam si illa iuberetur, nimirum iam coniugium in culpam verteretur. Et tamen multi virtute virginitatis pollent, vt videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperant in precepto. [d] AVGVSTINVS de virginitate: Profecto habebunt magnum aliquid uirgines preter ceteros in illa communi sanctorum immortalitate: quoniam habẽt aliquid iam non carnis in carne. [e] IDEM: Non quærit in uobis amator uester pulchram carnem, sed pulchram mẽtem, & pulchros mores, quibus frenatis & carnem. [f] IDEM: Toto uobis figatur in corde, qui pro vobis fixus est in cruce: totum ipse teneat in animo vestro, quidquid uoluisse tis occupati connubio. [g] IDEM: Virgines sunt, & sequuntur agnum quocumque ierit. Quo ire putamus hunc agnum? Certe quo nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos. Quo putamus eum ire, in quo saltus & prata? vbi credo gramina sunt gaudia, non gaudia huius sęculi vana, insani, & mendacis, nec gaudia, qualia in ipso regno Dei ceteris non virginibus: sed a ceterorum omnium sorte distincta. [h] IDEM: Gaudia uirginum Christi sunt, de Christo, in Christo, cũ Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum, quamuis Christi. Nam sunt alijs alia, sed nullis talia. [i] IDEM: Sequimini agnum, & tenendo perseueranter: quod uouistis ardenter facite quod potestis; ne virginitatis bonum a vobis pereat, cui facere nihil potestis, vt redeat. [k] IDEM: Gaudeat magis puella nobilis genere, sed nobilior sanctitate, quòd sit per diuinũm consortium pręcipuam in cælis consecutura sublimitatem; quàm si esset per humanum connubium prolem in terra propagatura sublimem. IDEM: Infra lib. 4. in cap. de mediatione. Virginalis integritas. IDEM: Infra in capite de connexione virtutum, scilicet continentiæ, & charitatis, ibidem: Inspicite vulnera. [l] IDEM: Illis virginibus, in quibus est quidam placendi appetitus, aut elegantiori vestitu, quàm tantæ professionis necessitas postulat: aut capitis ligamento notabili, siue tumidis vmbonibus capillorum, siue tegminibus ita teneris, vt retiola subterposita appareant, his non de humilitate, sed de castitate ipsa, vel integritate pudicitiæ danda præcepta sunt. [m] IDEM: Bonum est tibi o anima virginalis, vt sic quando virgo es, sic omnino seruans in corde quod renata es, seruans in carne quod nata es, concipias cum timore Domini, vt parturias spiritum salutis. [n] IDEM: Ille vnius sanctæ virginis partus, omnium sanctarum uirginum est decus; & ipsæ uirgines cum Maria uirgine matres Christi sunt, si patris eius uoluntatem faciunt. [o] IDEM: Quis nescìat obedientem mulierem, inobedienti uirgini præponendam? [p] IDEM: Virginitatis bonum, quantum magnum uideo, tanto ei ne pereat, furem superbiam pertimesco. [q] HIERONYMVS in epistola: Non proderit ceterorum sanctificatio membrorum, si inueniatur uel in uno corruptio. [r] IDEM: An tibi de uirginitatis prærogatiua blandiris? Memento Adam, & Euam uirgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. [s] IDEM: Cum uniuersos artus tuos mundaueris ab omni sorde peccati, & toto fueris sanctificata corpore; tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam uirginitatis expecta. [t] IDEM: Sit in te noua grauitas, honestas admirabilis, stupenda uerecundia, mira patientia, uirginalis incessus, & ueræ pudicitiæ habitus: Sermo semper modestus, & in suo tempore proferendus. [u] IDEM: Virginis definitio est, sanctam esse corpore, & spiritu; quia nihil proficit carnem habere uirginem, si mente quis nupserit. [x] IDEM: Audenter loquar, cum omnia possit Deus, suscitare non potest uirginem post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed nõ uult coronare corruptam. [y] CYPRIANVS in epistola: Si Christum continentia sequitur, & regno Dei uirginitas destinatur, quid est uirginibus Christi cum terreno cultu, & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, Deum offendunt? [z] ISIDORVS de summo bono: Omne peccatum per pœnitentiam recipit uulnerum sanitatem: virginitas autem si labitur, nullatenus reparatur. [a] IDEM: Virgo carne, non mente, nullum præmium habet in repromissione. [b] AMBROSIVS de hortatione ad virginitatem: Attende tibi uirgo, ut & tu insistas orationi, & uultus tuus assidua palleſcat obsecratione. Sed ante omnem orationem præpara animam, ut non tu uidearis tentare Deum cum deprecaris: ut id quod oras, mores tui loquantur, fides adiuuet, opera commendent. [c] IDEM: Nec liberiorem lętitiam in uirginibus decet esse: quę si non habent, quod defleant, fleant tamẽ sęculum, fleant lapsus peccantium. Etenim, quę aliorũ lapsus fleuerit, suos cauebit. Fleant, quòd a gaudijs paradisi longius euagantur: fleãt, quia nesciant an ad illa debeant peruenire: fleant postremo, uel ipsa contemplatione, ut hic flentes, illic accipiant consolationem. [d] IDEM: Custodi uirgo uias tuas, vt non delinquas in lingua tua. Etenim bona loqui plerũque crimen est uirgini. [e] IDEM: Ingreditur o uirgo mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter, si procaciter: postremo, si ubi nõ oportet loquaris. Clausæ sint ergo fores labiorum tuorum, & obseratum maneat uocis uestibulum. [f] IDEM: Virgo, quæ Christum requirit, non debet esse uulgaris, non debet esse in foro, non in plateis, uoce querula, gressu lubrica, facilis auditu, uilis aspectu. [g] IDEM: Qui non nubũt, & uxores non ducunt, sicut

b Greg. in Ezech. homil. 6. ante med.

c. Idem li. 25. Moral. c. 12.

d Aug. lib. de Virgini. sanct. cap. 12. to. 6.

e Ibidẽ c. 55.

f Ibidem.

g Ibidem c. 27.

h Ibidem conseq.

i Ibidem c. 29.

k Idem ep. 179. ad Prob. et Iul. vid. to. 2.

l Idem de Virg. san. c. 34. to. 6.

m Ibidem c. 38.

n Ibidem c. 5.

o Ibidem c. 44.

p Ibidem c. 51.

q Hieron. epist. 14. ad Maurit. filium. to. 9.

r Ibidem.

s Ibidem.

t Ibidem.

u Idem li. aduersus Heluid. nõ longe a fin. to. 2.

x Idem ep. 22. ad Eustoch. ante med. to. 1.

y Cypr. de discip. et habitu virg. c. 3. to. 2.

z Isid. de sum. bo. li. 2 c. 40. Sẽt. 6.

a Ibidem sent. 7.

b Amb. tract. Stat. de hortat. ad virginitat. post med. to. 4.

c Ibidem paulo post.

d Ibidem prope fin.

e Idem li. 3. de Virg. post mediũ to. eod.

f Ibidem.

g Idẽ tract. de Hortat. ad Virgin. to. eod.

Digitized by Google

ſicut Angeli in terris ſunt; vt tribulationem carnis non ſentiant, ſeruitutem ignorent, & mundanæ negotiationis alleuientur contagio, diuinis rebus mente intendant: vt tamquam exuti corporis infirmitate, nõ quæ hominis ſunt, ſed quæ Dei cogitent. [a] IDEM: Virginitas adoleſcentiam decet, iuuentutem ornat, ſenectutem amplificat, omniq. æuo habet inſtitiæ ſuæ canos, maturitatem grauitatis, velamen pudoris, qui deuotionem non impediat, religionem augeat. IDEM [b] de Virginitate: Quid eſt virginalis caſtitas, niſi expers contagionis integritas? [c] IDEM: Nec mirum, o virgines, ſi pro vobis Angeli militãt: quia Angelorum moribus militatis. Meretur eorum præſidium caſtitas virginalis, quorum meretur & vitam & mores. [d] IDEM: Rachel extorto oſculo fleuit & gemuit. Nec flere deſiſſet, niſi proximum cognouiſſet. IDEM: [e] Conſiderate, quia virgines præ Apoſtolis reſurrectionem Domini videre meruerunt. [f] IDEM: Claudat ora virginis pudor, debilitatem corporis excludat religio, inſtituat conſuetudo boni operis exercitium. Maturam igitur virginem mihi prius grauitas morum nunciet pudore obuio, greſſu ſobrio, vultu modeſto, & prænuncia integritatis, antecedant ſigna virtutis. [g] BERNARDVS ſuper: Miſſus eſt: Solent virgines, quæ veræ virgines ſunt, ſemper ad omnem viri affatum pauere, & numquam eſſe ſecuræ, & vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere, ſcientes ſe in vaſis fictilibus theſaurum portare pretioſum, & nimis arduum eſſe viuere inter homines vt Angelum, & in terris more cæleſtium conuerſari. In dialogo ſanctorum * BASILII & Ioannis: Virgo, quæ arripuit prophetiam cęleſtemq. conuerſationem Angelorum, repreſentare in terris ſpopondit, atque in hac carne incorporeæ naturæ aggreſſa eſt implere virtutem, neque ſuperfluus egreſſus, neque vaniloquia vſurpare permittitur, maliloquij vero & adulationis etiam nomina ignorare debet. [h] GLOSSA: Altior profeſſio virtutis, altiorem debet tenere viam viuendi. Qui enim abrenunciato coniugio virginitatem voto conſecrãt, oportet vt mores virginitatis condignos oſtendant. Abſtineant ab otioſis verbis, ira, rixa, detractione, habitu ſuperfluo, & oculo impudico: comeſſationibus, potationibus, atque huiuſmodi vigilijs & ſanctis orationibus, lectionibus, eleemoſynis, & huiuſmodi vacent.

a Idem li. de Viduis ante med.
b Idem li. 1. de Virg. ante med.
c Ibidem poſt med.
d Ibidẽ li. 3. non multũ a prin.
e Ibidem ante med.
f Ibidem.
g Bernar. hom. 3. Super Miſſus. poſt med.
h Gloſſ. ord. in 3. Reg. 6. 6.

De Viduis. Cap. XXXIX.

[i] GREGORIVS in regiſt. Quanto viduæ bene viuentes uirorum ſunt ſolatio deſtitutæ, tanto eis enixius eccleſiaſtica eſt impendenda tuitio. IDEM in cap. de ſacerdotibus bonis. Officij ſacerdotalis. [k] AVGVSTINVS in epiſtola: Quamuis ad omnia membra Chriſti, hoc eſt, ad omnes, qui in eum credunt, & eius corpori myſtico ſociantur, ſicut docuit, orare pertineat: ſpecialiter tamen diligentior cura orationis in ſcriptura, eius viduis inuenitur iniuncta. IDEM [l] de viduitate: Si nondum uouiſſes Deo continentiam uidualem, exhortaremur profecto ut uoueres: quia uero iam uouiſti, exhortamur ut perſeueres. IDEM: [m] Agite curſum ueſtrum o uiduæ, & perſeuerantes currite, ut comprehendatis: & exemplo uitæ exhortationisq. ſermone rapite in eundem curſum ueſtrum quaſcumque potueritis. [n] IDEM de vitã Chriſtiana: Tria eſſe uiduarum genera non ignorare te credo. Vnum, quod perfectiſſimum eſt, cæleſtiq. præmio deſtinatum, quod ritu illius de euangelio uiduæ Deo orationibus & ieiunijs die noctuq. deſeruit. Aliud uero, quod filiorum curam habet, & domus, non tam dignum, nec tamen peccatis obnoxium. Tertium autem genus eſt in epulis & delicijs, quod æternæ morti ſeruatur. [o] IDEM de Virginitate: Multas uiduarum reuocat a nubendo, non amor præclari propoſiti, ſed aperti dedecoris timor, ueniens & ipſe de ſuperbia, qua formidatur magis hominibus diſplicere, quàm Deo. [p] HIERONYMVS in epiſtola: Vidua quæ marito placere deſinit, & iuxta Apoſtolum uere uidua eſt, nihil habet neceſſarium niſi perſeuerantiam. Meminit priſtinæ uoluptatis, ſcit quid amiſerit, quo delectata ſit. [q] AMBROSIVS de viduis: Prope modum non inferioris uirtutis eſt a coniugio abſtinere, quod aliquando delectauerit, quàm coniugij pœnitus delectamenta neſcire. [r] IDEM: Virginitas in eo facilior eſt, quòd carnis incentiua non nouit, & uiduitas in eo ſolicitior, quòd præteritas animo recolit uoluptates. [ſ] IDEM de Viduitate: Eſto uidua temperans & caſta. Tempera te primum a uino, ut poſſis caſta eſſe ab adultero, nec te ille tentabit, ſi te uina non tentent. Nam ſi Iudith uidua uinum bibiſſet, cum adultero utique dormiſſet. [t] IDEM de officijs: Quid tam decorum, quàm ut uidua defuncto coniugi fidem ſeruet? Quid etiã hoc utilius, quo regnum cæleſte acquiritur? Sunt enim, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. [u] IDEM de fide reſurrectionis: Mulier ſatis pie uirum luget, quæ ſeruat pudorem, non deſerit fidem. Sic enim bene defunctis officia penduntur, ut uiuant in mentibus, & in affectibus perſeuerent.

i Greg. regiſt. lib. 5. indict. 14. c. 137.
k Aug. ep. 121. ad Probam. c. 16. in prin. to. 2.
l Idem lib. de bono viduit. c. 29. in prin. to. 4.
m Ibidem c. 23.
n Idem libro de vit. Chriſt. c. 15 to. 9.
o Idem de Virgin. ſan. c. 34. to. 6.
p Hiero. ep. 10. ad Furiam ante med. to. 1.
q Amb. li. de Vid. in prin. to. 4.
r Eſt Hieron. epi. 11. ad Agerũchi. de monogam. ante med. to. 2.
ſ Idem de Vid. circa med. to. 4.
t Idẽ li. 2. de Offic. ca. 6. to. eod.
u Idẽ li. de fide Reſurrect. longe ante med. tom. eod.

De Coniugatis. Cap. XL.

GREGORIVS [x] in Moral. Tunc ſolum coniuges in admixtione ſine culpa ſunt, cum non pro explenda libidine, ſed pro ſuſpicienda prole miſcentur. IDEM [y] in paſtore: Neceſſe eſt ut coniuges crebris orationibus deleant, quod pulchræ copulæ ſpeciem admixtis uoluptatibus fœdant. [z] IDEM: Admonendi ſunt coniuges, ut ea in quibus ſibi aliquãdo diſplicent, & patientes inuicem tolerent, & exhortantes ſe inuicem ſaluent. [a] IDEM in regiſtro: Vir cũ propria uxore dormiens, niſi lotus aqua, Eccleſiam intrare non debet, ſed neque lotus intrare ſtatim debet. Et infra: Nec hoc dicentes culpam putamus eſſe coniugum, ſed quia etiam ipſa licet admixtio coniugum, ſine uoluptate carnis eſſe non poteſt, a ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt: quia uolupras ipſa ſine culpa eſſe nullatenus poteſt. [b] IDEM: Si quis ſua coniuge non cupidine uoluptatis, ſed ſolum procreandorum liberorum gratia utitur, ille profecto ſiue de ingreſſu Eccleſiæ, ſiue de ſumendo Dominici corporis ſanguinisq. myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio; quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. [c] IDEM: Cum boni coniuges aut meritum augere deſiderant, aut ante actæ uitæ culpas deflere, ut ſe ad continentiam aſtringant, & meliorem uitam appetant licet. Si uero continentiam, quam uir appetit, uxor non ſequitur, aut quam uxor appetit, uir recuſat: diuidi coniugium non licet, quia ſcriptum eſt: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparat. Et iterum: Mulier corporis poteſtatem non habet, ſed uir: ſimiliter autem, & uir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. [d] AVGVSTINVS de bono coniugali: Concubitus neceſſarius cauſa generandi inculpabilis eſt, & ſolus ille nuptialis. Ille autem, qui ultra neceſſitatem iſtam progreditur, iam non rationi, ſed libidini obſequitur. Et hunc tamen non exigere, ſed reddere coniugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad perſonam coniugalem pertinet. Si autem ambo tali concupiſcibili ſubiugantur, rem faciunt non plane nuptiarũ. [e] IDEM: Cum ille naturalis uſus, qui prolabitur ultra pacta nuptialia, id eſt, ultra propagandi neceſſitatem, uenialis ſit in uxore, in meretrice damnabilis: ille qui eſt contra naturam execrabilis fit in meretrice, ſed execrabilior fit in uxore. [f] IDEM: Bonæ ſunt nuptiæ, in quibus tanto meliores ſunt coniugati, quanto caſtiores ac fideliores, Deum timent: maxime ſi filios, quos carnaliter deſiderant, ſpiritualiter nutriant. [g] IDEM in epiſtola: Mulierem

x Greg. li. 32. Mor. c. 17. ante med.
y Idẽ Paſtoral. p. 3. cap. 2. admonit. 26.
z Ibidem.
a Idem in Reg. li. 12. Ind. 7. c. 10. circ. med.
b Ibidem.
c Ibidẽ lib. 11. ind. 4. ca. 39. poſt med.
2. Cor. 7.
d Aug. lib. de bo. cõiug. c. 10. to. 6.
e Ibidẽ c. 11.
f Ibidem c. 19.
g Idem ep. 199. circa med. to. 2.

Digitized by Google

Mulierem coniugatam non licet dicere: facio quod volo de meo, cum & ipsa non sit sua, sed capitis sui, id est viri. [a] IDEM super Genesim ad litteram: Quod bonum habent nuptiæ, peccatum numquam esse potest. Hoc autem tripartitum est, scilicet fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel cum altero concumbatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur. In sacramento, vt coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa nec causa prolis, alteri cõiungatur. [b] IDEM contra Iulianum: Intemperans in cõiugio, quid aliud nisi quidam adulter vxoris est? Omnis enim vehemens amator propriæ vxoris, adulter est. [c] IDEM: Sicut adulterium non potest esse sine bono naturæ, nec ideo est bonum: ita connubium non potest esse sine malo concupiscentiæ, nec ideo malum est. [d] IDEM: Coniuges bene vtentes malo concupiscentiæ, anteponuntur virginibus male vtentibus bono continentiæ. [e] IDEM de viduitate: Nuptiarum bonum semper est bonum, sed in populo Dei fuit aliquando legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium. [f] IDEM: Sicut manente in se sacramento regenerationis, excommunicatus quisque reus criminis cuiuscumque, non illo sacramento caret, etiam si numquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo fœderis coniugalis, si vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo fœderis, etiam si numquam reconcilietur viro: carebit autem si mortuus fuerit vir eius. IDEM: Indignãter viri. Supra in capitulo de homine. [g] IOANNES Chrysostomus super Mattheum: Abstine te a menstruata, abstine te a prægnante, erubesce te facere, quod animalia non faciunt. Et infra: Quando dies festus est & dies ieiunij, serua vt impleas apostolicum præceptum: Nolite fraudare inuicem, *et cet.* [h] AMBROSIVS de viduitate: Non prohibemus secundas nuptias, sed tamen non probamus sæpe repetitas. [i] IDEM de Virginitate: Bonum coniugium, sed tamen a iugo tractum, & mundi iugo, vt viro potius cupiat mulier placere, quàm Deo. [k] IDEM: Iactet licet se fecundo nobilis dotata partu, quo plures generauit, plus laborauit. Numerat solatia filiorum, sed numeret pariter & molestias. Nubit & plorat, qualia sunt vota quæ flentur? [l] IDEM: Prius vtique impedimentum fecunditas carnis incipit afferre, quàm fructum. Parturit enim & ægrotat priusquam pariat: quàm dulce pignus, quod a periculo incipit, & in periculis desinit: prius dolori futurum quàm uoluptati. Periculis emitur, nec pro arbitrio possidetur. [m] IDEM: A coniugio illa nascuntur incentiua vitiorum, vt quæsitis coloribus ora depingãt, dum viris displicere formidant & de adulterio vultus, meditantur adulterium castitatis. [n] ISIDORVS in etymologijs: Tribus causis ducitur vxor. Prima est causa prolis, de qua legitur in Genesi: Et benedixit eos dicens: Crescite & multiplicabimini. Secunda causa adiutorij, de qua ibi in Genesi dicitur: Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Tertia causa incontinentiæ, vnde dicit Apostolus: Qui se non continet, nubat. [o] HIERONYMVS in epistola: Non negamus viduas, non negamus maritatas, sanctas mulieres inueniri: sed quæ vxores esse desierunt, quę in ipsa necessitate coniugij imitantur virginum castitatem. [p] IDEM: Vbi tympana sonant, tibia clamitat, lyra garrit, cymbala concrepant, quis ibi Dei timor? Parasitus in contumelijs gloriatur. Ingrediuntur expositæ libidini victimæ, & tenuitate vestium nudæ impudicis oculis ingeruntur, his infelix vxor aut lætatur & perit: aut offenditur, & maritus in iurgia concitatur. [q] IDEM: Nupta ad speculum pingitur, & in contumeliam artificis conatur pulchrior esse, quàm nata est. [r] IDEM in originali super illud Ioel: Egreditur sponsus de cubili suo, *et cet.* Ergo qui in castigatione victus, & ieiunio, atque eleemosynis dicit se agere pœnitentiam, frustra agit pœnitentiam, qui non seruat castitatem, frustra hoc sermone promittit, nisi egrediatur de cubiculo suo & sanctum purumq. ieiunium pudica expleat pœnitentia. [s] GLOSSA: Quotiens vxori debitum reddo, otare nõ possum. Quod si iuxta Apostoli sermonem, sine intermissione orandum est, numquam ergo mihi coniugio seruiendum: ne ab oratione, cui semper instare iubeor, vlla hora præpediar.

a Idẽ li. 9. de Gen. ad lit. c. 7. to. 3.
b Idẽ li. 2. con. Iul. cir. med. to. 7.
c Ibidẽ li. 3. c. 23. in fin.
d Ibidẽ lib. 4. c. 8. post med.
e Idẽ li. de bo. vidui. c. 2. to. 4.
f Idem lib. de adulter. coniug. c. 5. to. 6.
g Chrysost. super imperfecti homil. 34. in c. 20. Matt. to. 2.
h Amb. lib. de Vid. post med. to. 4.
i Idẽ lib. 3. de virgini. post med. to. eod.
k Ibidẽ li. 2. ant. med.
l Ibidem.
m Ibidem.
n Isid. Ety. lib. 9. c. 8.
o Hieron. lib. aduer. Heluid. cir. fin. to. 1.
p Ibidem.
q Ibidem.
r Idẽ comẽ. in Ioel. c. 2. to. 5.

De Tribus statibus prædictis. Cap. XLI.

AVGVSTINVS [t] in libro de bono cõiugali: Sicut bonum erat, quod Martha faciebat occupata multum, circa ministerium sanctorum: sed melius, quod maria soror eius sedens ad pedes Domini, & audiens verbum eius; cum ambæ hospitio recepissent: Ita bonũ Susannæ in coniugali castitate laudamus, sed tamen ei bonum viduæ Annæ, ac multo magis Mariæ virginis anteponimus. [u] IDEM de virginitate: Certa ratione, & sanctarum scripturarum auctoritate, nec peccatum esse nuptias inuenimus: sed tamen nec eas bono vel virginalis continentiæ, vel etiam vidualis abstinentiæ, æquamus. [x] IDEM contra Iulianum: Vera pudicitia, siue coniugalis, siue vidualis, siue virginalis, dicenda non est, quæ non ueræ fidei mancipatur. Coniuges enim & virgines, & viduæ, possunt esse, & pudicæ non esse, si contaminata voluntate mẽchantur. [y] HIERONYMVS in epistola: Cum in semente terrę bone, centesimum, & sexagesimum, & trigesimum fructum Euangelia doceant; & centenarius pro virginitatis corona primũ gradum teneat: sexagenarius pro labore uiduarum in secundo sit numero: tricenarius fœdera nuptiarum ipsa digitorũ coniunctione testetur: Bigamia in quo erit numero? immo extra numerum, certe in terra bona non oritur, sed in vepribus & spinetis vulpium, quæ Herodi impijssimo comparantur. [z] AMBROSIVS de viduitate: Docemur triplicem castitatis esse uirtutem: unam coniugalem, aliam uiduitatis, tertiam uirginitatis.

t Aug. lib. de bo. cõiug. c. 8. to. 6.
u Idem de Virg. san. c. 21. tomo eod.
x Idẽ lib. 4. con. Iul. c. 8. post med. to. 7.
y Hier. ep. 11. ad Ageruchi. de Monoga. ante med. to. 1.
z Amb. li. de vid. ante med. to. 4.

De Pauperibus. Cap. XLII.

GREGORIVS [a] in Homilijs: Pauper cũ reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet. Si uero reprehensionis nil habet, uenerari sumopere sicut intercessor debet. [b] IDEM: Cum quoslibet pauperes, nonnulla reprehensibilia perpetrare conspicitis, nolite despicere, nolite desperare: quia fortasse quod superfluitas tenuissimę prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. [c] IDEM: Quando ad fidei agonem uenimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Maligni autem spiritus nudi sunt, quia nihil in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cũ nudis luctari debemus. Nam si uestitus quis cum nudo luctatur, citius ad terram deijcitur: quia habet, unde teneatur. [d] IDEM in Dialogo: Paupertas mentibus bonis, esse solet custos humilitatis. [e] IDEM super Ezechielem: Paupertas in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. [f] IDEM: Cum deest terrena substantia, de qua ęterno iudici rationem ponemus, liberius ad patriam pergimus, quia quasi in uia pondere caremus. [g] IDEM in Moralibus: Mira securitas est cordis, aliena non quærere, sed uniuscuiusque diei sufficientia contentum manere. Infra de sufficientia lib. 4. IDEM: Quisquis stimulo, *et cet.* infra lib. 3. capitulo de iudicio. [h] AVGVSTINVS de Ecclesiasticis dogmatibus: Bonũ est facultates cũ dispensatione pauperibus erogare: melius pro intentione sequẽdi Dominum insimul pauperibus donare, & absolutum ab omni solicitudine egere cum Christo. [i] IDEM in libro de cura pro mortuis, & in libro de ciuitate Dei: Præclaras exequias in conspectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorum; sed

a Greg. homil. 40. in Euang. post med.
b Ibidem circ. med.
c Ibidẽ homil. 22. non lõge a prin.
d Idẽ li. 1. Dial. c. 9. nõ lõge a prin.
e Idem in Ezech. homil. 18. post med.
f Ibidẽ homil. 29. post med.
g Idẽ li. 25. Mor. c. 13. post med.
h Aug. lib. de Eccl. doc. c. 71. to. 3.
i Idem lib. de cur. pro mort. agen. c. 2. to. 4. & li. 1. de ciu. c. 12.

Digitized by Google

ſed multo clariores in conſpectu Dei vlceroſo illi pauperi, miniſterium præbuit angelorum: qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, ſed in Abraæ ſinum. *IDEM ſuper Canonicam Iacobi: Magnæ felicitatis eſt conditio Chriſtianorum, quibus claritudo regni in paupertate poſita eſt. Poſſidere quod cum labore acquiritur, paucorum eſt: contemnere, quod cum fructu contemnas, omnium eſt. Felicitas ergo magna Chriſtianorum, quibus datum eſt, vt paupertate faciant pretium regni cęlorum. *IDEM: Nõ tibi diſpliceat paupertas tua, nihil enim ea poteſt diutius inueniri. Vis ſcire quàm locuples ſit paupertas? cælum emit. *IAONNES Chryſoſtomus: Non malũ aliquod æſtimemus inopiam, etenim ſapientiæ, et patientiæ, et omnis philoſophiæ nobis magiſtra eſt inopia. [a] AMBROSIVS in Hexaemeron: Iuſtus vir, qui hic eguerit, illic abundabit: et qui hic laborem tolerauerit, illic conſolationem habebit. Qui autem hic receperit bona, illic mercedem eorum ſperare nõ poterit. Paupertas enim mercedem ſuam reſeruat, cenſus abſumit. *HIERONYMVS in epiſtola: Vacuus viator, et nudus latronis non timet inſidias, ſecurus a nocturnis furibus dormit pauper, etiã ſi clauſtra non muniat: diuiti vero ſuæ opes latronis imaginantur occurſum, et iugi ſolicitudine ſomnum adimunt. [b] IDEM: Crates ille Thebanus quondam ditiſſimus, cum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit in mare: nec putauit ſe poſſe, et virtutes ſimul et diuitias poſſidere. [c] BERNARDVS in epiſtola: Volo te eſſe amicum pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus proficientium eſt, hic perfectorum. Amicitia namque pauperum, regis amicos conſtituit: ſed amor paupertatis reges facit. Regnum denique cælorum pauperum eſt. *IDEM in ſermone: Cum tria ſint genera paupertatis, neceſſaria, voluntaria, et ſimulatoria, recte diuidens et recte offerens, reiecta ſimulatione, neceſſariam patiens, voluntariam amplectens, pauper efficitur ſpiritu. [d] IDEM: Felix paupertas voluntaria relinquentium omnia, et ſequentium te Domine Ieſu. Felix plane, quæ tam ſecuros immo glorioſos faciat in illo ſingulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto diſcrimine iudiciorum. [e] SENECA in epiſtola: Cui cũ paupertate bene conuenit, diues eſt. [f] IDEM: Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt. [g] IDEM: Aude hoſpes contemnere opes, et te quoque dignum finge Deo. Nemo alius eſt Deo dignus, quam qui opes contempſit: quarum poſſeſſionem tibi non interdico, ſed hoc efficere volo, vt intrepidus eas poſſideas. [h] IDEM: Si vis vacare animo, aut pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis. Non poteſt ſalutare fieri ſtudium ſine fragilitatis cura.

a Ambr. in Hexaem. li. 6. c. 8. prope fin. to. 1.
b Hier. ep. 83. ad Paulin. to. 1. ante med.
c Bernar. epiſt. 103.
d Idẽ ſer. 8 ſup. Qui habitat.
e Sen. epiſt. 2. ad Lucilium.
f Ibidem.
g Idem ep. 18. prope fi.
h Idẽ epiſ. 17. ante medium.

De Diuitibus. Cap. XLIII.

[i] GREGORIVS, in homilijs: Quicumque bene in hoc ſæculo habetis, cum vos bona egiſſe recolitis, valde de ipſis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas, eorumdem remuneratio ſit bonorum. [k] IDEM: Cum pauci ſint, qui ſpiritualia dona percipiunt, et multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc ſe diuites virtutibus pauperum inſerũt, quod eiſdem ſanctis pauperibus de ſuis diuitijs partiuntur. [l] IDEM: Plerumque mali eo magis contra Dominum ſuperbiunt, quo ab eius largitate, et contra meritum ditantur, et qui prouocari bonis ad meliora debuerunt, bonis peiores fiunt. [m] AVGVSTINVS de Ciuitate Dei: Temporalibus magis vtendum eſt, quàm fruendum, vt frui mereamur æternis. Non ſicut peruerſi, qui frui volunt nummo, vti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt. IDEM: Præclaras exequias, *et cetera*. ſupra de pauperibus.

i Gre. hom. 40. in Euãgel. poſt medium.
k Ibidem ho. 20. poſt med.
l Idem li. 11. Mor. c. 2. non longe a prin.
m Aug. de Ciuit. Dei. lib. 11. c. 25 to. 5.

[n] IDEM de verbis Domini: Ecce recole diues primordia tua: dic rogo, quid attuleris? aut ſi dicere erubeſcis, audi apoſtolum dicentem: Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum, vtique quando nati ſumus, ſed nec auferre quid poſſumus, vtique quando de mundo exibimus. Nihil attuliſti, nihil auferes, quid te inflas contra pauperem? Certe quando habito caſu vetera ſepulchra franguntur, oſſa diuitum ab oſſibus pauperum nõ agnoſcuntur. *IOANNES Chryſoſtomus, ſuper Matthæo: Non propter hoc diues diuitias accepiſti, vt in laſciuia conſumas, ſed vt in eleemoſynam expendas. Numquid enim tua ſunt, quæ habes? Quæ pauperum bona ſunt, tibi credita ſunt, etiam ſi ex laboribus iuſtis, vel ex hereditate paterna poſſeſſor factus fueris. * IDEM, ſuper Ioanne: Per innumeras mortes ſuorum, lætantur ſe cupidi ad pecuniæ ianuas peruenisſe. Volutari namque in cœno eius tamquam ſues delectantur, et vt tauri ſtercus eius euoluere. [o] AMBROSIVS de officijs: Iſti, qui in delicijs, qui in luxuria, rapina, quæſtibus, honoribus, ſtudia ſua poſuerunt, ſpectatores magis ſunt, quàm prælatores. Habent lucrum laboris, fructum virtutis non habent. [p] IDEM in Hexaemeron: Nudi omnes naſcimur, nudi morimur. Nulla diſcretio inter cadauera mortuorum, niſi forte quia grauius fœtent diuitum corpora diſtenta luxuria. [q] IDEM in ſermone: In commune omnibus diuitibus, atque pauperibus terra fundata eſt: cur vobis ius proprium ſoli diuites arrogatis? Neſcit natura diuites, quæ omnes pauperes generat. [r] IDEM: Quicumque patrimonio ſuo tamquam poſſeſſor non vtitur, qui largiri pauperi, et diſpenſare non nouit, is ſuarum ſeruulus eſt, non Dominus facultatum. [ſ] IDEM: Ipſum nomen conſidera: Ditem dicunt Gentiles inferni præſulem, arbitrum mortis. [t] HIERONYMVS in originali ſuper Abacuc: Pro iniquitate vidi tẽtoria Aethiopiæ. Omnis diues, aut iniquus, aut heres iniqui. SENECA in epiſtola. [u] Libera te prius metu mortis, illa nobis graue iugum imponit, deinde metu paupertatis: Si vis ſcire, quàm nihil in illa mali ſit, compara inter ſe pauperum, et diuitum vultus, ſępius pauper et fidelis ridet. [x] IDEM: Horum, qui felices vocantur, hilaritas ficta eſt, aut grauis, et ſuppurata triſtitia, eoq. grauior, quia interdum non licet eſſe miſeros, ſed inter ærumnas, cor ipſum exedentes neceſſe eſt agere felicem.

n Idem de verb. Dom. ſer. 5. circa med. to. 10.
o Amb. lib. 1. de offic. c. 16. ante medium. to. 4.
p Idem in Hexaem. li. 6. c. 8. to. 1.
q Idem lib. de Nabute. c. 1. to. 1.
r Ibidẽ c. 15. in prin.
ſ Ibidem. cap. 6. ante med.
t Hieron. com. in Abac. li. 2. c. 3 to. 5.
u Sen. epi. 80. cir. medium.
x Ibidem.

De Potentibus. Cap. XLIV.

[y] GREGORIVS in regiſtro: Qui poſt terrenam poteſtatem cæleſtis regni gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum creatori ſuo debet enixius laborare: vt ad ea, quæ deſiderat, operationis ſuæ gradibus poſſit aſcendere. [z] IDEM: Summum in regibus bonum eſt, iuſtitiam colere, ac ſua unicuique iura ſeruare, et in ſubiectos non ſinere, quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri. [a] IDEM: Tunc regnum bene regitur, cum regnandi gloria animo non dominatur. [b] IDEM: Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quidquam eſt agendũ, priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iuſtum putat ira, quod fecerit. [c] IDEM in Paſtorali: Contra Deum prędſunt potentes, ſi eos quos per conditionem tenent ſubditos, æquales ſibi per naturę conſortium non agnoſcunt. [d] IDEM in Moralibus: Bene poteſtatem exercet, qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, ſcit cum illa ceteris æqualitate componi. Humana enim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla poteſtate fulcitur: quanto igitur magis ſe in altum erigit, cum ſe ei etiã poteſtas adiungit? [e] IDEM: Iuncta ſemper eſſe ſuperbia potentibus ſolet. [f] AVGVSTINVS de uita Chriſtiana: Quo poteſtas ſublimior eſt, tanto ad peccandum maior eſt audacia: quia totum credit licere ſibi, quod

y Greg. Regiſt. li. 9. indic. 4. c. 59. in prin.
z Ibidẽ li. 7. ind. 2. c. 120.
a Ibidẽ c. 126. poſt medium.
b Ibidẽ li. 8. indi. 3. c. 12.
c Idem paſtor. cu. par. 3. cap. 2. ad mo. 6.
d Idem li. 26. Mor. c. 26. et paſto. 2. par. c. 6.
e Ibid. lib. 26. Mor. c. 19. poſt medium.
f Aug. lib. de vita. Chriſt. c. 3. to. 9.

Digitized by Google

quod poteſt, et dum alterius iudicium non timent, qui alios iudicant, ad peccandum præcipites fiunt. IDEM: Homines diabolum. ſupra de ambitioſis.

a Idem li. de mēd. ad Conſent. c. 11. to.4. [a] IDEM de mendacio: Nulli eſt iniuria per potentiam, vel leuiter inferenda, vt ab alio grauior iniuria repellatur. *b Ambr. li. 1. offic. c. 50 to.4.* [b] AMBROSIVS de Officijs: Laus Domini, vbi munda poſſeſſio, & innocens familiæ diſciplina.

c Idem in Apologia Dauid. 1. c. 4. to. 1. [c] IDEM in Apologia: Peccauit Dauid vt ſolent Reges, ſed pœnitētiā geſſit, fleuit, & ingemuit, quod nō ſolēt Reges. *d Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 49. ſen tent. 1.* [d] ISIDORVS de Summo bono: Qui recte vtitur regni poteſtate, ita præſtare ſe omnibus debet, vt quanto magis honoris celſitudine claret, tanto ſemetipſum mente magis humiliet, præponens ſibi exemplum humilitatis Dauid: qui de ſuis meritis non tumidus, ſed humiliter ſeſe deijciens, dixit: Vilior fiam plus quàm factus ſum, et ero humilis in oculis meis.

e Ibidem ſent. 2. [e] IDEM: Qui recte vtitur regni poteſtate, formam iuſtitiæ factis magis, quàm verbis, inſtituit, Ille nāque nulla proſperitate erigitur, nulla aduerſitate turbatur, non nititur proprijs viribus, nec a Deo recedit cor eius: regni quoque faſtigio humili præſidet animo: non eum delectat iniquitas, non inflammat cupiditas, ſine fraudatione alicuius ex paupere diuitem facit, & quod iuſta poteſtate a populis extorquere potuerat, hoc ſæpe miſericordi clementia donat. *f Idem in Synon. c. 7.* [f] IDEM in Synonymis: Modica eſt huius ſæculi gloria: caduca eſt et fragilis temporalis potentia. Dic vbi ſunt Reges, vbi Principes, vbi Imperatores, vbi locupletes rerum, vbi potentes ſæculi, vbi diuites mundi? Quaſi vmbra tranſierunt, velut ſomnium euanuerunt. *g Bern. in epiſt. 127.* [g] BERNARDVS in epiſtola: Principis error multos inuoluit, et tātis obeſt, quātis præeſt ipſe. *h Sene. lib. 1. de clem. c. 2.* [h] SENECA libro de clementia: Nec promiſcuam habere, nec vulgarem clementiam principem decet. Nam tam omnibus ignoſcere, quàm nulli, malum eſt. *i Idem ep. 47. cir. medium.* [i] IDEM: Sic cum inferiore viuas, quemadmodum tecum viuere ſuperiorē velis. *k Ibid. cā ſeq.* [k] IDEM in epiſtola: Quoties in mentem tuam venerit, quantum tibi in ſeruum tuum liceat, toties veniat etiam in mentem tuam tantumdem in te domino tuo licere. At ego, inquis, nullum dominum habeo. Reſpondeo, bona forſitan eſt fortuna, ſi neſcis qua ætate Hecuba ſeruire cœpit, qua Crœſus, qua Darij mater.

De Iudicibus. Cap. XLV.

l Greg. homil. 26. in Euang. ante med. [l] GREGORIVS in homilijs: Durum eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex fiat vitæ alienæ. IDEM: Iudicare digne. In capit. de acceptatione perſonarum, lib. 3. *m Idem li. 29. Mor. c. 14. cir. fi.* [m] IDEM in Moralibus: Maiora crimina et tarde credenda ſunt, cū audiuntur: et citius puniēda ſunt, cum veraciter agnoſcuntur. *n Ibid. li. 9 c. 17.* [n] IDEM: Tres ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur ad iudicium. Munus nāque a corde, eſt captata gratia a cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per fauorem. Munus a manu, eſt præmium per dationem. * IDEM: Boni te dulcem, in capitulo de æquitate lib. 4. IOANNES Chryſoſtomus ſup Matthēū: Benigni et iuſti iudicis eſt ſuas iniurias cōtemnere, et aliorum iniurias iudicare. IDEM: Facile deuiat. In capitulo de timore, in lib. 3. *o Iſido. in Synon. c. 16* [o] ISIDORVS in Synonymis: Noli eſſe plus iuſtus, quàm iuſtū eſt: omne enim quod nimis eſt, vitium eſt. IDEM: Nullum iudices. Infra lib. 3. capit. de ſtultiloquio in accuſatione. *p Idem de ſum. bo, li. 3 c. 55. ſen. 1.* [p] IDEM de Summo bono: Neminē ſtultorū vel improborum oportet iudicem eſſe. Nam ſtultus per ignauiam, improbus per improbitatem corrumpit, quam didicit veritatem. *q Ibid. c. 58. ſent. 1.* [q] IDEM: Qui recte iudicat, et præmiū inde remunerationis expectat: fraudem in Deo perpetrat, quia iuſtitiam, quam gratis partiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. *r Ibidem ſent. 7.* [r] IDEM: Quattuor modis iudicium humanum peruertitur, timore, cupiditate, odio, amore. Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui paueſcimus. Cupiditate, dum præmio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quēlibet aduerſari molimur. Amore, dum amico vel propinquis obtemperare contendimus. *ſ Aug. ep. 174. ad Paſcent. in prin. to. 2.* [ſ] AVGVSTINVS in epiſtola: Iniquum eſt, vt quiſque iudicare de alio velit, et iudicari de ſeipſo nolit. *t Ibid. ep. 159. ad Marcel. Trib.* [t] IDEM: Imple, Chriſtiane iudex, pij patris officium: ſic ſuccenſe iniquitati, vt conſulere memineris humanitati. * IDEM in ſermone: Cum iudicaueris te ipſum ſine adulatione, iudica proximum cum dilectione. * IDEM cōtra Donatiſtas: Non facile pro vno, vel paucis, aduerſus innumerabiles religionis et vnitatis viros, et magno ingenio et vberi doctrina præditos, niſi pertractatis pro viribus atque bene perſpectis rebus, ferenda ſententia eſt. IDEM: Sacerdos cui omnis. ſupra de ſacerdotibus bonis, lib. 1. *u Amb. in Apolo. poſter. Dauid c. 2. to. 1.* [u] AMBROSIVS in Apologia: Vnuſquiſque de alio iudicaturus, de ſeipſo prius iudicet, nec minora in alio errata condēnet, cum ipſe grauiora commiſerit. *x Ibid.* [x] IDEM: Sæpe et in iudicando maius peccatū iudicij eſt, quàm peccatum ipſum, de quo fuerit iudicatum.

De Nobilibus. Cap. XLVI.

y Greg. li. 2. Dial. c. 23. [y] GREGORIVS in dialogis: Nōnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, vt minus ſe in hoc mundo deſpiciant, qui plus ſe ceteris aliquid eſſe, vel fuiſſe meminerit. *z Hieron. ep. 14. ad Cel. poſt med. to. 1.* [z] HIERONYMVS in epiſtola ad Celantiam: Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, nec obſcuriores quaſque et humili loco natas, te inferiores putes. Neſcit enim religio noſtra perſonas, nec conditiones hominum, ſed animas inſpicit. *a Ibid.* [a] IDEM: Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa eſt apud eum nobilitas, clarum eſſe virtutibus. *b Idem ep. 1. ad Deme triad. poſt med. to. 9.* [b] IDEM: Nobilitatis tuæ tantum ad hoc memineris, vt cum claritate generis, morum ſanctitate contendas. *c Ibid.* [c] IDEM: Non eſt, quod ſibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, ſi ex meliori parte ſit ſeruus. *d Ibid. ep. 14. ad Mar. fil. vltra med.* [d] IDEM: Mundana nobilitatem non naturæ æquitas præſtitit, ſed cupiditatis ambitio inuenit. * IDEM in homilijs: Ille apud Deum potior et nobilior eſt, non quem nobilitas generis aut dignitas ſæculi, ſed quem deuotio fidei Deo, et ſancta vita commendat. * AMBROSIVS in ſermonibus: Nullū ad cōmendationem hominis cōditio ſeruitutis affert impedimentum, nec dignitas proſapiæ meritum, ſed fides affert: ſiue liber, ſiue ſeruus, omnes in Chriſto vnum ſumus. *e Bern. ep. 113. ad Sophiam vir. ante med.* [e] BERNARDVS in epiſtola: Minime quidem Deus eſt acceptor perſonarum, neſcio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet, an forte quia plus claret. Siquidem ignobilis cum caret gloria, non facile liquet, vtrum quia nolit, aut quia non poſſit habere. Laudo tamen factam de neceſſitate virtutem: ſed plus illam, quam eligit animi libertas, non inducit neceſſitas.

De Militibus. Cap. XLVII.

f Greg. in Reg. li. 12. ind. 7. c. 24. [f] GREGORIVS in regiſtro: Sūma militiæ laus inter alia bona merita hæc eſt, obedientiam ſanctæ reipublicæ vtilitatis cauſa exhibere, et quod ſibi vtiliter imperatū fuerit, obtēperare. *g Chryſoſt. oper. imper. homi. 41. in c. 22. Mat. cir. med. to. 2.* [g] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthēū: Inhoneſtū eſt apud Deū opus negociationis, ſiue dignitatis, ſiue militiæ. *h Amb. in Luc. li. 2. c. 3. to. 3.* [h] AMBROSIVS ſuper illud Luc. 3. Neminem concutiatis. Singulis generibus hominum tribuit ſanctus Ioannes Baptiſta reſponſum, ſcilicet publicanis, ne vltra quàm præſcriptum eſt eis, exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant. Docens idcirco ſtipendia conſtituta militiæ, ne dum ſumptus quæritur, prēdo graſſetur. *i Augu. de Verb. Dom. Ser. 19. in prin. to. 10.* [i] AVGVSTINVS de verbis Domini: Nonnulli qui aut militiæ cingulo detinentur, aut in actu ſunt publico conſtituti, cum peccāt grauiter, hac ſolent a peccatis ſuis prima ſe voce excuſare, quòd militant: et ne bene aliquando faciant, occupatos ſe malis *k Ibid.*

Digitized by Google

malis actibus conqueruntur. [a] IDEM: Non est delictum militare, sed propter prædam militare, peccatū est. Nec rem publicam gerere criminosum est: sed ideo agere rempublicam, vt rem familiarem augeas potius, videtur esse damnabile. [b] IDEM in epistola ad Bonifacium comitem: Hoc primum cogita, quando armaris ad pugnam: quia virtus tua, et fortitudo corporalis, donum Dei est. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere quidquam contra Deum. [c] IDEM: Esto etiam bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas: Beati enim pacifici, ait dominus, quia filij Dei vocabuntur. [d] IDEM: Hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Et sicut bellanti, et resistenti violentia redditur, ita victo, vel capto misericordia iam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur. [e] IDEM: Ornet mores tuos pudicitia coniugalis, ornet sobrietas et frugalitas. Valde enim turpe est, vt militem, quem non vincit homo, vincat libido: et obruatur vino, qui nō vincitur ferro. [f] IDEM: Ex his, quæ habes de militia, gratias age Deo tamquam fonti bonitatis, vnde habes: atque in omnibus bonis actibus tuis illi da claritatem, tibi autem humilitatem.

a Ibid.
b Idem ep. ad Bonif. comit. quæ est prima ex viginti positis in fi. 2. to. Aug.
c Ibid.
d Ibid.
e Ibid.
f Ibid.

De Negotiationibus. Cap. XLVIII.

[g] GREGORIVS in homilijs: Sunt pleraque negotia, quæ sine peccato exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, vt post conuersionem animus non recurrat. [h] IDEM: Negotium autem, quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere culpa non fuit. * AVGVSTINVS: Studium auaritiæ siue fraudis, proprium solet esse negotiantium facinus. [i] IDEM super illud Psalmi: Quoniam non cognoui litteraturam, *et cet.* alia littera: negotiationes. Nam auidus acquirendi pro damno blasphemat, pro pretijs rerum mentitur et peierat. [k] AMBROSIVS de virginitate ponit talem litteram Can. 3. Circuibo ciuitatē in foro et in plateis, et quæram quē dilexit anima mea. Nequaquā ibi quæramus Christū, vbi inuenire non possumus. Non est Christus circūforanus: Christus enim pax est, in foro lites: Christus iustitia est, in foro iniquitas: Christus operator est, in foro inane otium: Christus charitas est, in foro residet obtrectatio: Christus fides est, in foro fraus est, ac perfidia. [l] IDEM de Officijs: Mortificetur auaritia: moriatur concupiscentia. Sanctus Dei negotiationem cognouisse se negat: quia pretiorum captare incrementa, non simplicitatis, sed versutiæ est. [m] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Fuge forum, vt nec patiaris fraudem, nec facias. [n] IDEM: Prima laus est Christiani, alienum esse a foro, nullam causam habere cum illo. [o] IDEM: Homo mercator vix aut numquàm potest placere Deo, et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proijciatur ab Ecclesia Dei, dicente Psalmo: Quoniā non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, volens ambobus placere, et se commendare, sine maliloquio non potest esse: necesse est enim, vt et iste male loquatur de illo, et ille male loquatur de isto: sic qui emit et vendit, sine mendacio et periurio esse non potest. IDEM: Qui comparat rem. infra de feneratoribus. HIERONYMVS: Negotiatorem clericum. supra de clericis.

g Greg. ho mil. 24. in Euang.
h Ibid.
i Ex Aug. enarr. 1. in ps. 70. to. 8.
k Amb. li. 3. de Virg. post med. to. 4.
l Idem li. 2. off. c. 6. in prin. to. 4.
m Chryſ. op. imp. ho mil. 34. post med. to. 2.
n Ibid.
o Ibid. ho mil. 38. ante med.
Pſal. 70. 9

De Feneratoribus. Cap. XLIX.

[p] GREGORIVS in regiſtro: Nos amatoribus vſurarum nulla ratione manus imponimus. [q] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Qui comparat rem, vt illam ipſam integram et immutatam dā-

p Gregor. Reg. lib. 8. ind. 3. c. 40
q Chryſ.

A do lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei eijcitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus vsurarius. [r] IDEM: Si quis rem comparatā vendidit, mercator est, et maledictus: quanto magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, sed a Deo datā sibi, dat ad vsuram? [f] IDEM: Nihil vsura turpius, nihil crudelius. Alienas enim hæc negotiatur miserias, et lucrum alterius aduersitatem facit, et mercedem expetit misericordiæ, velut timens ne appareat misericors, et fictione misericordiæ profundiorem fodit foueam: in auxiliando conterens inopem, et in porrigendo manum, expellens: et suscipiens quidem vt in
B portum, naufragio: et submittens hunc in vadis et in antris. [t] AMBROSIVS in epistola: Non dabis pecuniam tuam ad vsuram, quoniam scriptum est, quòd is, qui non dedit pecuniam suam ad vsuram, habitabit in tabernaculo Dei. Nam ille est supplantator, qui vsurarum captat emolumentum. Itaque vir Christianus si habet, det, pecuniam, quasi non excepturus, aut certe sortem, quam dedit, recepturus. [u] IDEM: Quid durius, quàm vt des pecuniam tuam, et ipse duplum exigas? Qui simplum non habuit, quemadmodum duplum soluet? * IN VITIS patrum: Cui nocetur, aut iniuriatur, et voluntarie parcit proximo,
C hic secundum naturam Christi est. Qui nec lædit, nec læditur, hic secundum naturam Adæ est. Qui vero nocet aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum diabolum est. * SENECA in epistola: Quid fenus, et calendarium, et vsura, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsita nomina? o miserum! si quem hæc delectant.

op. imp. ho mil. 32. ante med. to. 2.
r Ibid.
f Ibidem hom. 5. in Matth. post med.
t Amb. op. li. 3. ep. 24. non longe a prin. to. 5
u Ibidem paulo post med.

De Dæmonibus. Cap. L.

D [x] GREGORIVS in Moralibus: Hostis malignus quo sanctos vigilantes minime superat, eo dormientes prauius impugnat. Quem tamen hoc maligne agere superna dispensatio benigne permittit, ne in electorum cordibus ipse saltē somnus a probationis præmio vacet. [y] IDEM: Maligni spiritus certis quibusque vitijs singuli obsequi sunt credendi. [z] IDEM: Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt: quia tanto robustius stare poterant, quāto eos carnis admixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpā veniam meruit: quia per carnale corpus, aliquid, quo semetipso minor esset, accepit.
E [a] IDEM: Angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostrauit. [b] IDEM: Occultæ iustitiæ licentia malignis spiritibus datus, vt quos volētes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam volentes trahant. [c] IDEM: Ita Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit. Leuiathan vero eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetijt, vt præesset ceteris, et nulli subesset. [d] IDEM: Scimus quòd immundi spiritus, qui e cælo æthereo lapsi sunt, in hoc cæli terræq. medio vagantur. Qui tanto magis corda hominum ascendere ad cælestia inuident, quāto se a cælestibus per elationis sui immunditiam proiectos vident. [e] IDEM: Alius lætis, alius tristibus,
F alius timidis, alius elatis moribus existit. Quo ergo occultus aduersarius facile capiat, vicinis conspersionibus deceptiones parat. [f] IDEM: Satanæ voluntas semper iniqua est, sed numquam potestas iniusta: quia a semetipso voluntatem habet, sed a Domino potestatem. [g] IDEM in homelijs: In bonis operibus intenti, nisi contra malignos spiritus solicite vigilemus, ipsos irrisores patimur in pœnis, quos ad malum persuasores habemus. [h] IDEM in regiſtro: Tanto hostis callidus contra nos deceptionis molimina ardentius exquirit, quanto nos cælesti patriæ feruentius inhiare cognoscit. [i] IDEM in dialogis: Malignus spiritus, cogitationi, locutioni, atque operi nostro semper insistit: si fortasse quid inueniat, vnde noster apud examē æterni

x Greg. li. 2. Mor. c. 13 cir. fi.
y Ibid. lib. 15. c. 16.
z Ibid. lib. 9. c. 28.
a Ibid. lib. 4. c. 10.
b Ibid. lib. 2. c. 16.
c Ibid. lib. 34. c. 17. nō lōge a prin.
d Ibid. lib. 2. c. 25. cir. fi.
e Ibid. lib. 29. c. 12.
f Ibid. lib. 2. c. 6.
g Idem ho mil. 37. in Euang. cir. med.
h Idē Regis. li. 7. indict. 2. c. 53 non longe a prin.
i Idem li. 3. Dial. c. 19.

Digitized by Google

æterni iudicis accusator existat. [a] IDEM in Pastoralibus: Diabolus modo aliorum facta grauiora, modo nihil esse, quod perpetratum est, modo misericordem Deum loquitur, modo adhuc tempus subsequens et sufficiens ad pœnitentiam pollicetur: vt dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur: quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala contristant. [b] AVGVSTINVS de Ciuitate Dei: Credendum est, esse spiritus nocendi cupidissimos, a iustitia penitus alienos, superbia tumidos, inuidia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aere habitant: quia de cæli superioris sublimitate dejecti, merito irregressibilis transgressionis in hoc sibi congruo velut carcere damnati sunt. [c] IDEM: Sicut ipsi mali homines in terra, sic etiam dæmones non omnia, quæ volunt, facere possunt: nisi quantum ordinatione finitur illius, cuius iudicia plena nemo cõprehendit, iuste nemo reprehendit. [d] IDEM: Mali angeli sua potestate potius delectati, velut suum bonum ipsi sibi essent, a superiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt, et habentes elationis fastum pro excellentissima æternitate, vanitatis astutiam: pro certissima veritate, studia partium: pro indiuidua charitate, superbi, fallaces, inuidi effecti sunt. [e] IDEM: Esse natura, in qua nullum bonũ sit, non potest: proinde nec ipsius diaboli natura, inquantum natura est, malum quid est. IDEM: Auertat Deus, lib. 2. de inuidia: [f] LEO in sermone: Diabolus omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, et ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. [g] IOANNES Chrysostomus in sermone: Zelatur diabolus hominem, quia ipse de cælo corruerat. Videbat enim Adam paradisi esse colonum, et inflatus inuidia, induit serpentis imaginem. Incorporalis enim cum esset, corporalibus loqui non poterat. [*] IDEM: Diabolus nõ aliunde talis factus est, nisi quia primo quidem post peccatum desperatione vsus est: postea vero ex desperatione in inuidiam incidit et superbiam. [g] CYPRIANVS in epistola: Lata et spacioſa itinera vitæ letalis: illic illecebræ et mortiferæ voluptates, illic diabolus blanditur, vt fallat: arridet, vt noceat: illicit, vt occidat. [h] AMBROSIVS in sermonibus: Pater diabolus non diligit filios suos, sed odit. Sic amat diabolus filios suos, vt perdat, sicut amat gluto porcellum, vt comedat. [i] ISIDORVS in etymologijs: Præsciunt dæmones futura multa, vnde et solent responsa aliqua dare. Inest enim illis cognitio rerum plus quàm infirmitati humanæ, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissimæ vitæ, partim per Dei iussum angelica reuelatione. [k] IDEM: Diabolus, hebraice, dicitur deorsum fluens: quia qui quietus in cæli culmine stare contempsit, superbiæ pondere deorsum corruens cecidit. Græce vero diabolus, criminator dicitur. [l] IDEM de Summo bono: Diabolus non est immissor, sed incensor potius malarum cogitationum et omnium vitiorum. Neque enim alibi concupiscentiæ fomenta incendit, nisi vbi prius prauæ cogitationis delectationes inspexerit. [m] IDEM: Tunc contra eum, quem possidet, diabolus acrius sæuit, quando se diuina virtute ab eo expellẽdum cognoscit. [n] BERNARDVS in sermonibus: Lædit nos iniquitas diaboli atque versutia: sed multo amplius eum nostra simplicitas et misericordia torquet, humilitatem nostram non sustinet, vritur charitate nostra, mansuetudine et obedientia cruciatur.

[a] *Idẽ Pastor. 2. par. c. 2. admonit. 30.*
[b] *Aug. de ci. Dei. li. 8. c. 22. to. 5.*
[c] *Ibid. li. 2. c. 23. in fi.*
[d] *Ibid. lib. 12. c. 1. ante med.*
[e] *Ibid. lib. 19. c. 13. ante med.*
[f] *Leo ser. 7. de nat. Do. cir. med.*
[g] *Chrysost. ho. de cruce post med. to. 3.*
[g] *Cypr. de disciplina, et habitu virg. c. 9. to. 2.*
[h] *Ambros. Ser. 44. de temp. to. 5.*
[i] *Isid. ety. li. 8. c. 11.*
[k] *Ibid. paulo post.*
[l] *Idem de Sum. bo. li. 3. c. 5. sent. 5.*
[m] *Ibidem sent. 17.*
[n] *Ber. ser. 3. de dedic. eccles. ante med.*

CAPITA SECVNDI LIBRI PHARETRÆ.

DE Tentatione. Cap. I.
De Cogitatione. Cap. II.
De Delectatione. Cap. III.
De Consensu. Cap. IV.
De Peccato. Cap. V.
De Superbia. Cap. VI.
De Vanagloria. Cap. VII.
De Inuidia. Cap. IIX.
De Ira. Cap. IX.
De Accidia. Cap. X.
De Auaritia. Cap. XI.
De Gula. Cap. XII.
De Luxuria. Cap. XIII.
De Perplexitate. Cap. XIV.
De Conflictu vitiorum, & virtutum. Cap. XV.
De Gratia. Cap. XVI.
De Pœnitentia. Cap. XVII.
De Contritione. Cap. XIIX.
De Confessione. Cap. XIX.
De Satisfactione. Cap. XX.
De Virtute. Cap. XXI.
De Tribus Theologicis. Cap. XXII.
De Fide. Cap. XXIII.
De Spe. Cap. XXIV.
De Charitate. Cap. XXV.
De Quattuor Cardinalibus. Cap. XXVI.
De Prudentia. Cap. XXVII.
De Memoria. Cap. XXIIX.
De Intelligentia. Cap. XXIX.
De Prouidentia. Cap. XXX.
De Fortitudine. Cap. XXXI.
De Constantia. Cap. XXXII.
De Patientia. Cap. XXXIII.
De Perseuerantia. Cap. XXXIV.
De Temperantia. Cap. XXXV.
De Continentia gustus. Cap. XXXVI.
De Continentia tactus. Cap. XXXVII.
De Continentia visus. Cap. XXXIIX.
De Continentia auditus. Cap. XXXIX.
De Clementia. Cap. XL.
De Modestia. Cap. XLI.
De Iustitia. Cap. XLII.
De Obedientia bona. Cap. XLIII.
De Obedientia inaccepta. Cap. XLIV.
De Oratione accepta. Cap. XLV.
De Oratione inaccepta. Cap. XLVI.
De Donis. Cap. XLVII.
De Beatitudine. Cap. XLIIX.
De Eleemosyna accepta. Cap. XLIX.
De Eleemosyna inaccepta. Cap. L.

DE

PHARETRAE LIBER SECVNDVS,

IN QVO

De principalium vitiorum et virtutum multiplicitate tractatur.

De Tentatione Caput primum.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Nisi misericors Deus cum viribus tentamenta modificet, nullus profecto est, qui malignorũ spirituum insidias, nõ corruens, portet. [b] IDEM: Sancta Ecclesia transire sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis: quæ etsi foris apertos hostes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres. IDEM: Plerumque qui plus, supra libro 1. de proficientibus. [c] AVGVSTINVS contra Iulianum: Quia in ista humana miseria peior hostis est cauenda superbia, ideo nimirum non penitus extinguitur in carne sanctorum continentium ista carnalis concupiscentia: vt dum pugnatur aduersus eam, periculorum suorum animus admoneatur, ne securus de meritis per superbiam infletur: [d] IDEM: In nobismetipsis sola infirmitas est causa pugnandi: et rursus infirmitas est admonitio non superbiendi. Proinde vt virtus, qua hic superbiri potest, non superbiatur, eadem virtus in infirmitate tentationis perficitur. [e] ISIDORVS de Summo bono: Diabolus, serpens est lubricus, cuius si capiti, idest primæ suggestioni non resistitur, totus in interna cordis, dum non sentitur, illabitur. [f] AMBROSIVS super Lucam: Tentationem numquam timere debemus: est enim causa victoriæ, materia triumphorum. [g] IDEM: Dives ille, qui tentationem non sensit in hoc sæculo, raptus est ad inferos, et sepultus in inferno.* IOANNES Chrysostomus super Matthæum: In primis grauis et insuperabilis est impetus diaboli, quòd si quis forti animo sustinuerit eum, statim inueniet infirmiorem. Quanto enim plus repercussus fuerit, tanto magis torpescit et deficit.* IDEM: Qui murmurat de periculo tentationis, murmurat de præmio probationis: in nullo enim negocio potest requies inueniri, nisi præcesserit labor, quanto magis in spiritualibus rebus, nisi præcesserit tentatio, non potest esse probatio? [h] BERNARDVS super Cantica: Impulsus euersus sum, vt caderem, et Dominus suscepit me. Quæris, quis ille sit impulsor? non est vnus. Impulsor diabolus, impulsor mundus, impulsor homo. Quis ille homo sit, quæris? quisque sui. [i] IDEM: Necesse est, vt veniant tentationes: quis enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit? aut quomodo certabunt, si desit qui impugnet? Tu vero accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Certi namque sint omnes, qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem se passuros. [k] IDEM in sermonibus: Oramus quotidie vt Dei voluntas sicut in cælestibus facta est creaturis, sic fiat et in terrenis, vt sicut Angelus, sic et homo adhærens Deo, vnus spiritus cum eo fiat. Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta? Obijcit enim se se mediam malitia nostra, infirmitas nostra, concupiscentia nostra, et ignorantia nostra. [l] IDEM; Heu me Domine Deus, quia vndique mihi bella, vndique tela volant, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocumque vertam me, nulla vsquam securitas est, et quæ mulcent, et quæ molestant, timeo, et esuries, et refectio, et somnus, et vigiliæ, et labor, et requies militant contra me.

a Greg. li. 9. Mor. c. 21 in fi.
b Ibid. lib. 21. Mor. c. 4
c Aug. li. 4 cont. Iulia. c. 2. longe post med. to. 7.
d Ibidem.
e Isid. de sum. bo. li. 3 c. 5. sent. 12
f Amb. in Luc. li. 4. c. 4. to. 3.
g Ibidem.
h Ber. sup. cãt. ser. 85. ante med.
i Ibid. ser. 64. in prin.
k Idē ser. 6. in quadrag. statim a prin.
l Ibidem cir. med.

De Cogitatione. Cap. II.

GREGORIVS [m] super Ezechielem: Sic sæpe cogitationi bonæ cogitatio sinistra adiungitur, vt vix ipse, qui easdem cogitationes generat, animus agnoscat. [n] IDEM in Moralibus: Tanto longius mens a necessarijs cessat, quanto inania latius cogitat. [o] IDEM: Sancti viri quantum agere possunt ne exterius labantur in opere, tantum interius nequaquam agere possunt, ne vnquam labantur in cogitatione. [p] IDEM: Ante oculos Dei vacuæ non transuolant cogitationes nostræ, et nulla momenta temporis per animum transeunt præter retributionis actũ. [q] IDEM in registro: Illud ab omnipotenti Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. [r] IDEM in pastorali: Nihil in nobis est corde fugacius quod a nobis toties recedit, quotiẽs per prauas cogitationes defluit. * ISIDORVS de Summo bono: Ferre cogitationes sine perfectione vitiorum non est ad damnationem, nec est occasio subeundi discriminis, sed potius augendæ virtutis. [s] IDEM: Non est peccatum quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus præuenimur. IDEM: Cogitatio praua delectationem. Infra libro 3. c. de consuetudine. [t] BERNARDVS de consideratione: In acquisitione salutis nemo tibi germanior vnico matris tuæ: contra salutem propriam cogites nihil, minus dixi, quàm dixisse debueram: quidquid se cogitationi offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, respuendum est.

m Greg. in Exec. hom. 21. post med.
n Idem li. 2. Mor. c. 26. cir. med.
o Ibid. lib. 11. c. 19
p Ibid. lib. 26. c. 13
q Idem regist. lib. 12. ind. 7. interrogati. Aug. c. 10.
r Idē Past. cu. 3. p. c. 2. admoniti. 15.
s Isid. de sum. bo. lib. 3. c. 6. sent. 13.
t Ber. de cõsid. li. 2. ante med.

De Delectatione. Cap. III.

GREGORIVS [u] in Moralibus: Esse sine delectatione anima numquam potest. Nam aut in infimis delectatur, aut in summis: et quanto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad ima: quantoq. acriori cura inardescit ad infima, tãto torpore dãnabili frigescit a summis. Vtraque enim simul et æqualiter amari non possunt. Qui ergo terrenarũ rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. [x] IDEM: Deum apprehendere non valet, qui adhuc in delectatione peccati iacet. IDEM: Vnusquisque superbus rector, Supra libro 1. de Prælatis malis. [y] IDEM: Mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. [z] IDEM: Cum culpa animum tentat, necesse est vt breuitatem suæ

u Greg. li. 18. Mor. c. 8. in prin.
x Ibid. lib. 16. c. 15. cir. med.
y Ibid. lib. 21. c. 3.
z Ibid. li. 9. c. 36.

Digitized by Google

delectationis aspiciat, ne ad æternam mortem iniquitas rapiat, cum constet, quòd ad terminum citius mortalis vita percurrat. [a] IDEM: Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat; quæ quamuis quæsita non fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione dum mens bene operantis resoluitur, ab omni intentione intimi vigoris quanto cius dissipatur. [b] IDEM: Quisquis in hoc mundo appetit prosperari, ceteros excedere, rebus et honoribus tumere, huic nimirum cura sæcularis in delectatione est, quies in labore. [c] ISIDORVS de Summo bono: Cogitationes illicitas ingerere, dæmonum est: cogitationibus oblectari peruersis, nostrum est. [d] AVGVSTINVS de verbis Apostoli: Quidquid peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus est, nō oritur nisi ex mala cupiditate, non imputatur nisi ex illicita delectatione. Huic igitur illicitæ delectationi si resistamus, non regnat peccatum in nostro mortali corpore. [e] IDEM: Mortua est vna delectatio, sed venit altera, et illi dum non consentis, eam mortificas, cum cœperit omnino non delectari, mortificasti. Hæc est actio nostra, hæc est militia nostra.

a *Ibid.li.1 c.19. ante medium.*

b *Ibid.lib. 10.c.vlt.*

c *Isid. de sum.bo.lib. 2.c.25. sen. 5*

d *Aug. de verb.Apos. ser. 6. in prin.to.10.*

e *Ibid.ser. 13. paulo post med.*

De Consensu. Cap. IV.

[f] GREGORIVS in Moralibus: Concupiscentiæ carnalis ostia dum consensus noster aperit, ad innumera nos corruptionis mala pertrahit. [g] IDEM: Proximorum mala, quæ quis corrigere non valet, taceat, quæ cum corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat: etsi ea, quæ tacet, tolerat: non tamen in animo virus doloris occultet. [h] IDEM: Sciendum est aliud esse, quòd animus de tentatione carnis patitur, aliud vero dum per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerumque autem cum peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum per consensus desiderium voluit. [i] IDEM in homilijs: Ille vere Deum amat, cuius videlicet mentem delectatio praua ex consensu non superat. Nam tanto quisque a superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. [k] AVGVSTINVS de mendacio: Tunc consentimus cum approbamus, et volumus. [l] IDEM: Pudicitiam corporis, non consentiente aut non permittente anima, nemo violat. Quidquid enim nobis inuitis contingit in nostro corpore, nulla impudicitia est. [m] IDEM in epistola: Bene agere, et illicita non prohibere, consensus erroris est. [n] IDEM super Genesim contra Manichæos: Si ratio humana consentiat, vt quod libido commonuerit, faciendum esse decernat, ab omni vita bona tamquam de paradiso expellitur homo, et iam ei peccatum imputatur, etiam si non sequatur factum, quoniam rea tenetur in consensione conscientia. [o] BERNARDVS in meditationibus: Dæmonum est malas suggestiones ingerere, nostrum est illis non consentire. Nam quoties resistimus, diabolum superamus, angelos lætificamus, Deum honoramus. *IDEM in sermone: Si carnalibus distrahor desiderijs, et illis, quod absit, consensero quantum possum, etiam si non sequatur factum, in morte quidem sum mortuus, vtique et consequenter sepeliendus in inferno. * IDEM: Nulla est his qui sunt in Christo Iesu damnatio, si concupiscentiæ sensus sit absque consensu. [p] IDEM: Peccatum in foribus est, nisi tuipse aperias non intrabit. Appetitus in corde prurit, sed subter te est, nisi tu sponte cesseris, nil nocebit. Audi consolationem, consensum cohibe, ne prævaleat appetitus concupiscentiæ, et immaculatus eris. [q] IDEM: Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare, vel negare consensum. IDEM: Nemo fratres. Infra libr. 4. de correptione bona.

f *Greg.lib. 4.Mor.c.24*

g *Ibid.lib. 10.c.4.cir. medium.*

h *Ibid.lib. 21.c.3.*

i *Idē hom. 30. in Euā ge. nō multū a prin.*

k *Aug. de mend. ad Cons. c.19. to.4.*

l *Ibid.paulo ante.*

m *Idē ep. 182. to. 2.*

n *Idem de Gen. cont. Man.lib.2. c.14. to.1.*

o *Ber. lib. med. c.14. post med.*

p *Ibid.ser. de sex tribulationibus post med.*

q *Ibid.ser. 5. in quadrag. ante med.*

De Peccato. Cap. V.

GREGORIVS [r] super Ezechielem: Quoties actu, quoties verbo, quoties cogitatione delinquimus, Deum contra nos toties irritamus. [s] IDEM: Districta sunt omnipotentis Dei iudicia, et qui peccatorem diu expectat vt redeat, nō redeuntem atque contemnentem, grauius damnat. [t] IDEM: Peccatum quippe quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est et causa peccati, aut peccatum, et pœna peccati, aut peccatum simul et causa et pœna peccati. [u] IDEM: Grauiores culpæ sunt, quæ superducta specie virtutis, virtutes se mentiuntur esse. [x] IDEM in Moralibus; Peccatum quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. [y] IDEM: Tribus modis peccatum committitur, scilicet ignorantia, infirmitate, et studio. Et grauius quidem infirmitate, quàm ignorantia, sed multo grauius studio, quàm infirmitate peccatur. [z] IDEM: In grauibus peccatis quis positus cum finis premitur, aliena non diluit. [a] IDEM in pastorali: Nonnumquam in paruo deterius, quàm in maiore culpa peccatur. Maior enim, quo citius, quia sit culpa agnoscitur, eo etiam celerius emendatur. Minor vero dum quasi nulla creditur, eo peius, quo et securius in vsu retinetur. [b] IDEM in registro: Apud homines culpa, et apud Deum pœna est, nolle quemquam bonum imitari, quòd placet. [c] IDEM: Plerumque quod in laicis culpa est, hoc crimen est in sacro ordine constitutis. IDEM: Nonnumquam Dominus. Infra libro 4. de certamine. [d] AVGVSTINVS de confessione: Ibam ad inferos, portans omnia mala, quæ commiseram; et in te, et in me, et in alios multos, et grauia super originalis peccati vinculum. [e] IDEM de ciuitate Dei: Paucissimi sunt tantæ felicitatis, vt ab ipsa ineunte adolescentia, nulla damnabilia peccata committant. [f] IDEM: Quæ sunt ista peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam. Difficillimum est inuenire, periculosissimum est diffinire. IDEM: Nunc vsque adeo. Infra libro 4. de voluntate mala. [g] IDEM de spiritu et litera: Sicut non impediunt a vita æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. [h] IDEM contra Iulianum: Diluuntur in baptismate cuncta peccata, et originaliter tracta, et ignoranter, vel scienter adiecta. [i] IDEM: Cum non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso male his vtentes efficiuntur iniusti. [k] IDEM ad Orosium: Malum natura non est, sed priuatio boni hoc nomen accepit. [l] IDEM de baptismo paruulorum: Sicut eorum, per quos renascuntur paruuli iustitiæ spiritus responsione sua traijcit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt, sic eorum, per quos nascuntur, caro peccati traijcit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. * IDEM in meditationibus. Certe o miser homo ipsa sola plus est vitanda peccati fœditas, quàm quælibet tormentorum immanitas. [m] IDEM in epistola: Quem non potest diabolus deuorare seductum ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, vt si fieri potest, opprobrijs et malarum linguarum detractione deficiat, et sic in eius fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare potuerit, hoc ei persuadere tentat, vt per maleuolas suspitiones de fratre suo iudicet, et sic ab illo implicatus absorbeatur. [n] IDEM de virginitate: Quia satagentibus, vigilantibusq. ne peccent, subrepunt quodammodo ex humana fragilitate peccata, quamuis parua, quamuis pauca, non tamen nulla, eadē ipsa magna fiunt, et grauia, si eis superbia incrementum et pondus adiecerit.

r *Greg. in Ezec. hom. 9. post med.*

s *Ibid.homil.12.post med.*

t *Ibidem.*

u *Ibid.homil. 5. longe ante med.*

x *Idem li. 25. Mor. 9. non mul tū a prin.*

y *Ibid.lib. 25.c.11.in prin.*

z *Idem in prafat. lib. Mor. c.3.*

a *Idē past. cu.3.par. 2.admoni. 34.*

b *Idem regist.lib. ind. 14. c. 107.*

c *Ibid.lib. ind. 3.c.5. in prin.*

d *Aug.cōf. li.5.c.5.to. 1.*

e *Idem de ciu. Dei li. 22.c.10. to.5.*

f *Ibid.c.22. post med.*

g *Idem de sp. et lit.c. 28.to.3.*

h *Idem li. 6.cont.Iul. Pelag. c.45 post med. to.7.*

i *Ibid.li.4 c. 3. ante med.*

k *Idem in q. 65. ad Oros.q.16. to.4.*

l *Idem de bap. par.li. 3.c.2.to.7.*

m *Idem ep. 137. cir. med.to.2.*

n *Idem de Virg. sancta.c.50. to.6.*

Digitized by Google

[a] IDEM de patientia: Tanto rectius maiori supplicio dignum iudicaueris animum, quanto magis vitijs subdit instrumenta virtutum. [b] IDEM de pœnitentia: Nullum peccatum adeo paruum, quod non crescat neglectum. Non enim considerandum est, quid fecerit, sed quem offenderit, quàm bonus est, quàm benignus, quàm pius. [c] IDEM: Qui peccat, et gratiam suam recuperare non amat, et numquam curat ab eo diligi, qui totus est amor et charitas, nec ad illud tendit vnde sumpsit arram, in Spiritum sanctum peccat, et numquam post mortem, sicut nec viuens, consequetur veniam. [d] IDEM super canonicam Ioannis: Ista, quæ dicimus peccata leuia, noli contemnere. Si contemnis, quando appendis, expauescere, quando numeras, multa leuia faciunt vnum grande. AD IDEM de decem chordis, et super Ioannem. GREGORIVS in pastorali. * ISIDORVS de Summo bono: ITEM Augustinus: Ex quo incipit homo. Supra de homine. IDEM: Voluntas auersa. Infra libro 3. de voluntate. [e] AMBROSIVS de Officijs: Qui non repellit a socio suo iniuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. [f] IDEM in Apologia: Peccatum donatur per gratiam, deletur per sanguinem crucis, tegitur per charitatem. * IOANNES Chrysostomus super Ioannem: Excogitate quantum est malum, nos ex hominibus, pares Angelis, ad feras transponere. Ventri enim seruire, et pecuniarum concupiscentia detineri, et irasci, et mordere, et calcitrare, non hominum, sed ferarum est. [g] ISIDORVS de Summo bono: Si vnum vitium districte iudicetur, et alia negligantur, inanis est labor. [h] IDEM: Iudicio diuino in reatũ nequiorẽ labuntur, qui distringere minora sua facta contemnũt. [i] IDEM: Maioris est culpæ manifeste, quàm occulte peccare: dupliciter enim reus es qui aperte delinquit, quia et agit malũ, et docet malũ facere. Vnde Isaias: Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. [k] BERNARDVS in sermonibus: Cauete ne quis parua reputet, quantumlibet parua scienter commissa, nemo dicat in corde suo, Læuia sunt ista, non curo corrigere, non est magnum si in his maneam venialibus, minimisq. peccatis. Hæc est impœnitentia dilectissimi: hæc blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia autem irremissibilis est. * ANSELMVS de similitudinibus: Natura peccati est, vt non facile videatur ab illo qui eo premitur, sed mox vt cessauerit, et ab illo se alienauerit, tunc demum considerat in quanta fœditate et miseria iacuerat. IDEM: Si hinc peccati pudorem libro 4. de innocentia.

De Superbia. Cap. VI.

GREGORIVS [l] in Moralibus: Septem principalia viti a de superbiæ virulenta radice producũtur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. [m] IDEM: Scimus, quòd aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare, sed tamen minus: superbia turpis creditur, minus peccatum a simplicibus iudicatur: luxuriam vero eo magis erubescunt homines, quo simul omnes eam turpem esse nouerunt. IDEM: Quisquis superbiæ: Infra libro 3. de diiudicatione. [n] IDEM: Cunctis superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos vero alios importuna, ad ea, quæ facere et debet, et prævalet, ignaua, ad ea vero, quæ facere non debet, nec prævalet parata. [o] IDEM: Hoc proprium arrogantium esse vitium solet, vt et pauca credant, quæ ipsi multa dixerunt: et multa credant, quæ ipsis pauca dicuntur. Qui enim sua dicere semper volunt, aliena audire non possunt. [p] IDEM: Tolerabilius Deo est, vt in infirmitate atque ignorantia cum humilitate quisquis iaceat, quàm cũ elatione cordis alta comprehendat. [q] IDEM: Adiuuare imbecillem charitatis est: adiuuare vero velle potentem, elationis est. [r] IDEM: Per elationem plerũque et vsque ad senium seruata virginitas vitiatur: Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit, etiam integritatem corporis. [s] IDEM: Difficile in se quisque inueteratam superbiam deprehendit, quia nimirum hoc vitium quãto magis patimur, tanto minus videmus. [t] IDEM: Arrogantes sicut inflantur laudibus, ita correptionibus inflammantur, et a quolibet se, vel iusto reprehendi despiciunt, moxq. in malis suis fomitem defensionis exquirũt. [u] IDEM: Omnino difficile est, vt elatio, quæ regnat in corde, non erumpat in voce. [x] IDEM: Arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquẽdi breuitate constringant. Tanto enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quãto se potuerint multiplicitatem loquacitatis aperire. * HIERONYMVS in epistola: Initium omnis peccati superbia est, quæ natione cælestis, sublimium mentes inhabitat, sub cinere et cilicio latitans. [y] IDEM: Nihil ita a pueritia vitare conatus sum, sicut tumentem animum, et erectam ceruicem Dei contra se odia prouocantem. Noui enim magistrum, et Dominum meum in carnis humilitate dixisse: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde. [z] AVGVSTINVS in regula: Alia, quæcũque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant. [a] IDEM de Virginitate: Mensura humilitatis cuique ex mẽsura ipsius magnitudinis data est, cui est valde periculosa superbia, quæ amplius amplioribus insidiatur. IDEM: Quia satagentibus. Supra in capite de peccato. [b] IDEM de gratia noui Testamenti: Superbia odit consortium, et quantum in ipso est, solus cupit eminere omnis superbus. [c] IDEM de ciuitate Dei: An forte corrigi pudet? et hoc vitium non nisi superborum est. [d] IDEM: Superbia peruerse imitatur Deum: odit namque cum socijs æqualitatem sub illo, sed imponere vult socijs dominationem suam pro illo. [e] IDEM: Facilius seruitur homini, quàm libidini, cum seuissimo dominatu vastet corda mortalium, vt alias omittam, libido ipsa dominandi hominibus alijs. IDEM: Audeo dicere. Infra libro 3. de recidiuatione. [f] IDEM in epistola: Fit miris modis in anima hominis, vt de falsa humilitate magis infletur, quàm si apertius superbiret. [g] IDEM de confessione: Humiliasti tamquam vulneratum superbum, et tumore meo separabar abs te, et nimis inflata facies claudebat oculos meos. [h] IDEM: Plus hostis vincitur in eo, quem plus tenet, et de quo plures tenet: plus autem superbos tenet, nomine nobilitatis, et de his plures nomine auctoritatis. [i] IOANNES Chrysostomus super Ioannem: Superbia in vobis existente, omnis nostra vita immunda fit, etsi sobrietatem, etsi virginitatem, etsi ieiunium, etsi orationes, etsi eleemosynam, etsi quodcumque aliud perficiamus. [k] ISIDORVS de Summo bono: Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum: ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postrema. [l] IDEM: Omnis peccans superbus est, eo quòd faciẽdo vetita, contemptui habet diuina præcepta. [m] BERNARDVS de duodecim gradibus: Glorioſa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat. [n] IDEM: Arrogans, de alia omni re plus sibi credit, quàm alijs, de seipso plus alijs credit, quàm sibi. [o] IDEM: Monachus præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet, nõ vocatus accedit, non missus se intromittit, recordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse nõ fecit, aut ordinauit, nec

[a] *Idem de patien. c. 5. to. 4.*
[b] *Idem de pœn. c. 7. to. eod.*
[c] *Ibid. c. 4.*
[d] *Idem in 1. Io. ep. tract. 1. ante med. to. 9*
[e] *Amb. offic. lib. 1. c. 36. in prin. to. 4.*
[f] *Idem in Apol. Dauid. 1. c. 6. to. 1.*
[g] *Isid. de Sum. bo. li. 2. c. 32. sententen. 5.*
[h] *Ibid. c. 29. sent. 1.*
[i] *Ibid. c. 20. sent. 1.*
[k] *Ber. ser. 1. in cõuer. S. Pau. post med.*
[l] *Greg. lib. 31. Moral. c. 17. post med.*
[m] *Ibidem li. 33. c. 11.*
[n] *Ibidem lib. 34. c. 18. circa med.*
[o] *Ibid. lib. 26. c. 27. circ. fi.*
[p] *Ibid. lib. 17. c. 7. circ. fi.*
[q] *Ibid. c. 11. in prin.*
[r] *Ibid. lib. 26. c. 13. circ. med.*
[s] *Ibid. lib. 24. c. 13.*
[t] *Ibid. lib. 26. c. 1.*
[u] *Ibid.*
[x] *Ibidem. c. 18.*
[y] *Hier. ep. 32. ad Abig. to. 1.*
[z] *Aug. reg. 3. c. 5. to. 1.*
[a] *Idem de Virg. c. 31. to. 6.*
[b] *Ibid. ep. 120. ad Honorat. de grat. no. test. c. 16. in fi. to. 2.*
[c] *Idem de ciu. Dei, li. 10. c. 29. post med.*
[d] *Ibid. lib. 10. c. 29. post med.*
[e] *Ibidem. c. 15. post med.*
[f] *Idem ep. 61. ad Pam. lin. post med. to. 2.*
[g] *Idẽ conf. li. 7. c. 7. in fi. to. 1.*
[h] *Ibid. lib. 8. c. 4.*
[i] *Chrys. in Io. hom. 8. circ. fi. to. 9.*
[k] *Isid. de Sum. bo. li. 2. c. 38. sent. 7.*
[l] *Ibidem.*
[m] *Ber. de grad. 12. grad. 9.*
[n] *Ibidem gradu. 6*
[o] *Ibidem gradu. 7*

Digitized by Google

recte factum, nec pulchre æstimat ordinatum. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. [a] IDEM super Cantica: Argumentum superbiæ priuatio gratiæ est: humilibus enim dat Deus gratiam, superbis resistit. [b] IDEM: Pernicioſa paupertas, penuria meritorum: præsumptio autem spiritus, fallaces diuitiæ, et ideo diuitias, et paupertatem ne dederis mihi Domine.

a Idē sup. Cant. ser. 54. prope fi.
b Ibid. ser. 68. cir. fi.

De Vana gloria. Cap. VII.

GREGORIVS [c] in Moralibus: Inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, et nouitatum præsumptiones oriuntur de inani gloria. [d] IDEM: Quattuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut a semetipsis habere se æstimant, aut si datum de super credant, pro suis se hoc accepisse meritis putant: aut certe cum iactantia se habere, quod non habent, aut despectis ceteris singulariter videri appetunt habere, quod habent. IDEM: Sæpe bono operi: Supra capite de delectatione. [e] IDEM: Qui accepta bona sibi arrogat, suis cõtra Deum donis pugnat. [f] IDEM: In cogitatione tumidi proprij fauores oriũtur, sibiq. de singularitate sapientiæ blanditur ipsa fatuitas. Pensat ea, quæ audierit, ac verba, quæ profert: et miratur sua, et deridet aliena. ITEM: Cuncti vanæ gloriæ. infra libro 3. de diiudicatione. [g] IDEM: Sicut labor iustorum est videre praua nec corrigere, ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. [h] IDEM: Quasi latrunculus est appetitus laudis humanæ: qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio, gradientium vita trucidetur. * IDEM: Agitur, vt ante iusti iudicis oculos, fouea mentis fit memoria virtutis, quia reminiscendo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit. ISIDORVS: Maxime per cenodoxiam: Supra de monachis malis. IDEM: Qui ex deteriore: Supra de incipientibus. * IOANNES Chrysostomus super Ioanem: Gloriam vanam cupere, ingloriatio est, gloria autem vera est hanc despicere, et nullam eius curam facere, sed ad id quod Deo placet, omnia et dicere et facere. [i] IDEM: Qui omnium contemptum pecuniarum habuerunt, et nulli huiusmodi imaginationi se immiscuerunt, et magis tyrannicas corporum concupiscẽtias domuerunt, hi multoties capti a vana gloria omnia perdiderunt. [k] IDEM: Si laudes amamus, eas quæ a Deo sunt diligentius quæramus. Nam, quæ quidem ab hominibus est laus, qualiscumque fuerit, simul vt apparuit, perijt. [l] AVGVSTINVS de confessione: Domine gloria nostra tu esto, propter te amemur, et verbum tuum, et nomen tuum timeatur a nobis. Qui enim laudari vult ab hominibus, vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, non eripietur damnante te. [m] AMBROSIVS de Officjs: Fortitudo gloriæ caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatius appetita, semper autem nocuit vsurpata. [n] BERNARDVS in epistola: O stulti filij Adam, qui contemnentes pacem, et gloriam appetentes, et pacem perdunt et gloriam.

c Greg. lib. 31. Mor. c. 17. post med.
d Ibid. lib. 23. c. 4. paulum a prin.
e Ibid. li. 9 c. 2. in prin.
f. Ibid. lib. 10. c 14. in prin.
g Ibid. lib. 23. c. 5. cir. fi.
h Ibid. li. 8 c. 18.
i Chryſ. in Ioan. hom. 28. poſt med. to. 3.
k Ibidem homil. 37. ver. fin.
l Aug. cõf. li. 10. c. 36. to. 1.
m Amb. of fic. lib. 1. c. 39. to. 4.
n Bern. ep. 126. ad epiſcop. Aquit. poſt med.

De Inuidia. Cap. VIII.

GREGORIVS [o] in Moralibus: De inuidia, odiũ, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, et afflictio in prosperis nascitur. [p] IDEM: Qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos afficiunt inuidiæ tormento. [q] IDEM: Inuidia iram generat: quia quanto interno liuoris vulnere animus sauciatur, tanto etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur. [r] IDEM: Dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris et inuidiæ excitantur, et bona nascentia, quæ nolunt imitari, grauius persequuntur. IDEM: Inuidi dum bonum: Infra libro 3. de stultiloquio in accusatione. [s] IDEM in Dialogis: Antiquus hostis vnde bonos cernit per charitatem prouehi ad gloriam, inde peruersos per inuidiam rapit ad pœnam. [t] IDEM in homilijs: Quidquid in mundo concupiscimus, hoc proculdubio proximis inuidemus. Videtur etenim quia nobis desit, quod alius assequitur. * IOANNES Chrysostomus in sermonibus: O zelus, o inuidia omni malitia cumulata! Inuidia ignis inextinguibilis est, etenim sicut tinea comedit vestimentum, sic et inuidia eum qui zelatur, consumit, eum autem cui inuidet, clariorem reddit. * IDEM super Ioannem: Inuidiæ passio, et fornicatione, et adulterio multum est deterior. [u] IDEM: Inuidi oculus liquatur tristitia, inuidus cum morte viuit continua. [x] AVGVSTINVS de disciplina Christiana: Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, nedum Christianorum. Vitium enim diabolicum est inuidia, quo solo diabolus reus est, et inexpiabiliter reus. Non enim dicitur diabolo, vt damnetur, quia adulterium commisisti, furtum feciſti, villam alienam rapuisti: sed qui homini stanti, tu lapsus continuo inuidisti. [y] IDEM de Virginitate: Superbiam sequitur inuidia, tanquam filia et pedisequa. Eam quippe superbia continuo parit, nec vmquam est superbia sine tali prole atque comite. [z] HIERONYMVS in epistola: O inuidia primum mordax tui, o satanæ calliditas semper sancta persequens! [a] ISIDORVS in synonimis: Inuidia cuncta bona ardore pestifero deuorat. Inuidia, animæ tinea sensum comedit, pectus vrit, mentem afficit, cor hominis quasi quædam pestis depascit. [b] ANSELMVS de similitudinibus: Qui bonis alterius arridet, sanctis consentit: qui vero inuidet, diabolis similis est. Siquidem magis puto esse saluationem sperandam eius, qui parum boni facit, et factis aliorum fauet, quàm illius, qui multa, et inuidet alijs. * SENECA in prouerbijs: Nondum felix es, si nondum turba te deridet. Nam etsi nullos tibi inimicos facit iniuria, multos facit inuidia. * GLOSSA super Psalmum 123. Ira et inuidia iudicio carent.

o Greg. lib. 31. Mor. c. 17. poſt med.
p Ibid. li. 2 c. 20. cir. med.
q Ibid. lib. 31. c. 17. poſt med.
r Ibid. lib. 28. c. 7. cir. fi.
ſ Idem li. 3. Dial. c. 15. ante med.
t Idē hom. 5. in Euāg. poſt med.
u Chryſ. in Ioā. homil. 54. ver. fi. to. 3
x Aug. de Diſci. Chri. c. 1. cir. med. to. 9.
y Idem de Virg. ſan. c. 31. to. 6.
z Hier. ep. 99. ad Aſel. cir. med. to. 2.
a Iſid. in ſyn. c. 9. in prin.
b Anſel. de ſimil. c. 45.

De Ira. Cap. IX.

GREGORIVS [c] in Moralibus: De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. [d] IDEM: Plerumque mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat, et dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. [e] IDEM: Qui humanorum actuum subtili examine gressus enumerat, iram sine voce, iudicio: iram in voce, concilio: iram vero in voce atque sermone, gehennæ ignibus mancipat. [f] IDEM: Plus semper ira in vindicta exigit, quàm de iniuria accepit. [g] IDEM in dialogis: Tanto metuenda est ira iustorum, quanto et constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionem, quam voluerit, inualidus non est. [h] IDEM in regiſtro: Ira etiam cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire, sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari. [i] IDEM: Nemo potest diligere illum, quem ex ira, vel odio non vult videre. [k] IDEM: Ira si semel mentẽ possidere cœperit, iustum esse deputat etiã illud, quod crudeliter facit. [l] IDEM in pastorali: Illa quæ mater est omnium custosq. virtutũ, per iræ, vel impatientiæ vitium virtus charitatis euacuatur. [m] HIERONYMVS in originali super Michæam: Propemodum naturale est, vt et nurus socrum, et socrus oderit nurum. [n] AVGVSTINVS in epistola: Sicut acetũ corrumpit vas, si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. [o] IDEM: Multo melius nec iuste cuiquam irascimur, quàm velut

c Greg. lib. 31. Mor. c. 17. poſt med.
d Ibid. lib. 26. c. 28. ante med.
e Ibid. lib. 21. c. 4. cir. med.
f Ibid. lib. 28. c. 9. cir. med.
g Idem li. 1. Dial. c. 9 cir. med.
h Idem regiſt. li. 7. indi. 2. c. 126 poſt med.
i Ibid. lib. 1. c. 23.
k Ibid. li. 7 indict. 2. c. 126. poſt med.
l Idē paſt. cu. p. 3. c. 2. admonit. 10, non longe a prin.
m Hier. in Mich. li. 2. c. 7. to. 5.
n Aug. ep. 87. in fi. to. 2.
o Ibid. ep. 149. ad Proſ. cir. med.

Digitized by Google

velut iuſte iraſcendo, in alicuius odium iræ occulta fa cilitate dilabimur. [a] IDEM in ſermone Domini in monte: Si iraſci non eſt fas fratri ſuo ſine cauſa, aut dicere racha, aut dicere fatue: multo minus fas eſt animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur. [b] IDEM: Odium eſt ira inueterata. [c] IDEM de ciuitate Dei: Iram nihil aliud eſſe, quàm vlciſcendi libidinem, veteres diffinierunt. [d] IDEM in regula: Melior eſt, qui quamuis ira ſæpe tentatur, tamen impetrare feſtinat, vt ſibi dimittat, cui ſe feciſſe agnoſcit iniuriam, quàm, qui tardius iraſcitur, et ad veniam pe tendam tardius inclinatur. Qui autem numquam petit veniam, aut non ex animo petit, ſine cauſa eſt in monaſterio, etiã ſi inde non proijciatur. [e] GLOSSA: Si non dimiſerimus ex corde, quod in nos delinquitur, etiam hoc quod per pœnitentiam dimiſſum erat, a nobis exigitur. [f] CASSIODORVS in Pſalmos: Venialis ira eſt, quæ non ducitur ad effectum. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Qui iraſcitur ſine ratione, multis ſupplicijs dignus erit, voluntarie ſeipſum in barathra perditionis ferens, et ante futuram gehennam, hic iam vindictam ſoluens. [g] IDEM de compunctione cordis: Non iracundos tantum, et illatę malitiæ memores punit Deus tamquam reos, ſed et eos, qui et iraſcentes aut offenſos fratres placare negligunt, et cõtemnunt. [h] IDEM: Oſculum pacis porrigere tempore, quo ſacramenta offeruntur, in vſu Eccleſiæ eſt. Sed vereor ne plures ex nobis, labijs tantummodo pacem faciant, cum tamen Chriſtus non ex ore, ſed ex corde deſideret, et affectu velit proximum non labijs ſalutari. [i] IDEM: Si tantummodo non lædas eum, qui te læſit, auertas autem te ab eo, nec libenter eum videas, manet ſine dubio vulnus in pectore, et iræ dolor augeſcit in corde. † AMBROSIVS de Officijs: Si iraſcimur, quia affectus naturæ eſt, non poteſtatis, malum ſermonem non proferamus de ore noſtro, ne in culpam ruamus. [k] IDEM: Is qui cito iniuria illata mouetur: facit ſe dignum iudicari contumelia, dum vult ea indignus haberi. [l] BERNARDVS in epiſtola: Non iraſci, vbi iraſcendum ſit, nolle emendare, peccatum eſt: prius vero iraſci, quàm iraſcendum ſit, peccatum peccato addere eſt.

a Idem de Ser. Domi. in Mon. lib. 1. c. 20. to. 4
b Ibid. lib. 2. c. 30.
c Idem de ciu. Dei. li. 14. c. 14. to. 5.
d Idē reg. 3. c. 38. to. 1.
e Gl. Mat. 18.
f Caſſiod. in pſ. 4. ante med.
g Chryſ. de compunct. cord. lib. 1. ante med. to. 5.
h Ibid. paulo poſt.
i Ibid. poſt multa.
† Amb. lib. 2. offic. c. 3. in fi.
k Ibid. lib. 1. c. 6
l Ber. epi. 69. ad Gui. abb. in prin ci.

De Accidia. Cap. X.

GREGORIVS [m] in Moralibus: De triſtitia, vel accidia naſcitur malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis circa illicita. [n] IDEM: Humana anima quia ad Deum ſolum appetendum facta eſt, omne autem quod infra Deum appetit, minus eſt, ideo ei iure non ſufficit, omne quod Deus non eſt. Hinc eſt, quòd huc illucq. ſpargitur, et ab vnaquaque re faſtidio impellente remouetur. [o] IDEM in paſtorali: Plerumque piger, dum neceſſaria agere negligit, quædam ſibi difficilia opponit, quædam vero incaute formidat, et dum quaſi inuenit, quod velut iuſte metuat, oſtendit, quòd in otio quaſi non iuſte torpeſcat. [p] IDEM: Si quod mortuũ in nobis eſt, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur. [q] IDEM: Qui adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amittit: qui vero poſt conuerſionem tepuit, etiam ſpem, quæ potuit eſſe de peccatorum conuerſione, ſubtraxit. [r] AVGVSTINVS de confeſſione: Palato non ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis: et oculis ægris odioſa eſt lux, quę puris amabilis eſt: et iuſtitia tua Domine diſplicet triſtibus et iniquis. IDEM: Nullo modo decet *et cet.* infra lib. 4. de exercitio. [ſ] IOANNES Chryſoſtomus de compunctione cordis: Non video, quòd aliquis noſtrum vera et perfecta cupidine cæleſtium teneatur, alioquin omnia, quæ videntur eſſe grauia, vmbras putaret et riſum. † AMBROSIVS ſuper Lucam: Diſce rogare, quod cupis impetrare, faſtidioſos viros cæleſtium profectus munerum non ſequuntur. * IDEM in epiſtola: Sicut Dominus non vult mortem peccatoris, tantum vt reuertatur, et viuat: ita tepidos odit, et cito ei nauſeam faciunt. [t] ISIDORVS de Summo bono: Tepidus in conuerſatione, otioſa verba et vanas cogitationes, noxias eſſe non conſpicit: quòd ſi a torpore mentis euigilauerit, ea, quæ prius leuia æſtimabat, confeſtim quaſi horrenda atque atrocia pertimeſcit. [u] IDEM: Dei ſeruum ſine intermiſſione legere, orare, et operari oportet: ne forte mentem otio deditam, ſpiritus fornicationis ſurripiat. Cedit enim labori voluptas, animum autem vacantem cito præoccupat. [x] BERNARDVS in epiſtola: Pro vitando otio, otioſa ſectari ridiculum eſt. Otium autem eſt, quod vel nullam habet vtilitatẽ, vel vtilitatis intentionẽ. [y] IDEM: Miror quòd ad guſtũ cibi dulciſſimi nauſeas, ſi tamen guſtaſti quàm dulcis eſt Dominus: aut certe nõdum guſtaſti, et neſcis quid aut quomodo ſapit Chriſtus, ideoq. non appetis incognitum et inexpertum: aut ſi forte guſtaſti et dulce non ſapit, ſanum non habes palatũ. [z] IDEM ſuper Cantica: Doleo aliquos noſtrum graui in ſacris vigilijs deprimi ſomno, nec cæli ciues reuereri, ſed in præſentia principum tãquam mortuos apparere: cum tamen ipſi noſtra alacritate permoti noſtris intereſſe ſolemnijs delectentur. Vereor ne noſtrã deſidiam aliquando abominantes, cum indignatione recedant. [a] IDEM: Cum te tepore, accidia, vel tædio affici ſentis, noli propterea diffidere, atque deſiſtere a ſtudio ſpirituali, ſed iuuantis require manum, trahi te obſecrans. [b] IDEM in ſermonibus: Tepeſcimus proceſſu temporis a feruore conuerſionis noſtrę: paulatim refrigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt heu conſummemur in carne, qui ſpiritu cœperamus. † IDEM: Quid iſtud negligentiæ, quid pigritiæ, immo quid vecordiæ eſt, vt non crebris ſuſpirijs et feruentiſſima affectione abrumpere hinc, et in illa tam felicia agmina iaculari animos ſtudeamus? Væ nobis a duritia cordis noſtri, væ nobis a peccato gentium, quas Apoſtolus ſine affectione cõmemorat eſſe. [c] SENECA in epiſtola: Cito inerti otio vita torpebit: ſi relinquendum eſt quidquid offendit. [d] IDEM: Otiũ ſine litteris mors eſt, et viui hominis ſepultura.

t Iſid. de ſum. bo. lib. 2. c. 10. ſen ten. 2.
u Ibid. lib. 3. c. 20. ſen ten. 5.
x Ber. epi. de vita ſolit. ad frat. de monte Dei ante med.
y Idem ep. 2. ad Fulc. poſt med.
z Idē ſer. 7. in cant. ante med.
a Ibid. ſer. 21. ante med.
b Idem ſer. 3. in ann. Dom. cir. fi.
† Idem ſer. 5. in feſ. om. Sanct. cir. med.
c Sen. ep. 82. ſtatim a prin.
d Idem ep. 82. ſtatim a prin.

De Auaritia. Cap. XI.

GREGORIVS [e] in Moralibus: De auaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, et contra miſericordiã obdurationes cordis oriũtur. [f] IDEM: Auaritia deſideratis rebus, habitis non extinguitur, ſed augetur. Nam more ignis cũ ligna, quæ conſumat, exceperit, magis excreſcit. [g] AMBROSIVS in ſermonibus: Quoſdã gradus cupiditas habet, quo plures aſcendit, eo ad altiora feſtinat, vnde fit grauior ruina lapſuro. [h] IDEM in epiſtola: Ibi abundantia, vbi ſatietas: vbi autem fames cupiditatum, vbi inexplebilis appetentia, ibi vtique paupertas. [i] AVGVSTINVS in ſermonibus: Nõ ſolũ auarus eſt, qui rapit aliena, ſed et ille auarus eſt, qui cupide ſeruat ſua. [k] IDEM de verbis Domini: Inexplebilis eſt ſola auaritia diuitum: ſemper enim rapit, et numquã ſatiatur: nec Deum timet, nec hominẽ reuereretur: nec patri parcit, nec matrem agnoſcit: nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſeruat: viduam opprimit, pupillorum res inuadit: liberos in ſeruitium redigit, teſtimonium falſum profert: res mortui hominis occupantur, quaſi non et ipſi, qui hoc faciunt, moriantur. [l] IDEM de libero arbitrio: Dictum eſt, radicem omnium malorum eſſe auaritiã, hoc eſt, plus velle, quàm ſatis eſt. Tantum autem ſatis eſt, quantum ſibi exigit naturæ in ſuo genere conſeruandæ modus. [m] IDEM de decem chordis: Qua fronte venturus es ad filium tuum, qui præceſſit, cui præcedenti non mittis partẽ ſuam

e Greg. lib. 31. Mor. c. 17. poſt med.
f Ibid. lib. 25. c. 22. cir. med.
g Amb. lib. de Nabute. t. 2. ante med. to. 1.
h Idē epi. li. 4. ep. 29. ad Simp. cir. fi. to. 5.
i Aug. ſer. 196. de tẽpore circa med. to. 10.
k Idem de verb. Do. ſer. 25. ante med. to. eod.
l Idem de lib. arb. li. 3 c. 17. to. 1.
m Idem de 10. chord. c. 12. to. 9.

Digitized by Google

ſuam in cælum? An non poteſt mitti in cælum? Poteſt prorſus. Audi ipſum Dominum dicentem: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. [a] ISIDORVS in etymologijs: Auidus dictus eſt ab auendo, auere enim cupere eſt, hinc et auarus. Nam quid eſt auarum eſſe, niſi progredi vltra quàm ſufficit? Auarus enim dictus eſt, eo quod ſit auidus auri, et numquam opibus expleatur. [b] IDEM de Summo bono: Qui bona mundi diligit, velit, nolit, timoris et doloris pœnę ſuccumbit.* IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Quemadmodum in fontem mundum ſtercus quis immittens, totum eum immundum facit: ita et in diuitias iuſtas auaritia intrans, omnia ſpirare facit ab eo, qui illic eſt, auaritiæ fœtore. IDEM: Non amabit proximum, qui aurum amat. [c] BERNARDVS de contemptu mundi: Nunc trahit ſua quęque voluptas, odorem turpis lucri ſectantes, quæſtum æſtimant pietatem, quorum certa damnatio eſt. [d] IDEM: Vtinam ſaperes miſer, et intelligeres, cum theſauro pecuniæ, theſaurum iræ pariter cumulari. Vtinam nouiſſima prouidens, animaduerteres, non facile per foramen acus tranſituros diuitiarum cumulos. [e] SENECA in epiſtola: Vidiſti aliquando canem, miſſa a Domino fruſta panis ac carnis, aperto ore captantem, quidquid accipit protinus integrum deuorat, et ſemper ad ſpem venturi hiat. [f] IDEM: Euenit nobis quidquid expectantibus fortuna proiecit, id ſine vlla voluptate dimittimus, ſtatim ad rapinam alterius erecti, et attenti. IDEM: Quiſquis de accipiendo, *et cet.* Infra libro tertio de ingratitudine.

a Iſidorus etym. li. 10. ver. Auidus,

b Idem de Sum. bo. li. 3. c. 63. ſen. 2.

c Ber. in declam. ſuper ecce nos ante med.

d Ibid. poſt pauca.

e Sen. ep. 72. poſt med.

f Ibid.

De Gula. Cap. XII.

GREGORIVS [g] in Moralibus: De ventris ingluuie inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam oritur. [h] IDEM: Quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit. Aliquando vero tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit. Aliquando quælibet ſumenda præparari accuratius expetit. Aliquando autem et qualitati ciborum, et tempori congruit, ſed in ipſa ciborũ quantitate, ſumendi menſuram refectionis excedit. [i] NONNVMQVAM vero, et abiectum eſt, quod deſiderat, et tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat. Exemplum de primo in Ionatha: De ſecundo in Iſraeliticis: De tertio in filijs Heli: De quarto in Ezechiele: De quinto in Eſau. † IDEM: Sæpe dũ quaſi conciui carni parcimus, ad prælium contra nos hoſtem nutrimus. Eiſdem namque alimentis vitia ſuperbiunt, quibus nutritæ virtutes viuunt: et cum virtus alitur, plerumque vires vitijs augentur. [k] IDEM in paſtorali: Gulæ deditos, ſuperfluitas locutionis, leuitas operis atque luxuria; abſtinentes vero ſæpe impatientia, atque triſtitia, ſæpe vero ſuperbiæ culpa comitatur. [l] HIERONYMVS in epiſtola: Difficile inter epulas ſeruatur pudicitia, nitens cutis ſorditum oſtentat animum. IDEM: Nihil ſolicitius, *etcet.* Infra libro 4. de lætitia. [m] ISIDORVS de Summo bono: Ebrietas perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt vbi ſit, neſciat: vnde etiam et malum non ſentitur, quod per ebrietatem committitur. [n] IDEM: Cui abundantia eſt epularum, ardentis diuitis attendat ſupplicium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quanta hic fuerat epularum copia. [o] IDEM: Qui nimium cibis vtuntur, quanto magis ventrem paſcunt, tanto amplius ſenſum mentis obtundunt. Nam Græci dixerunt, ex craſſo ventre ſubtilem ſenſum gigni non poſſe. [p] AVGVSTINVS de Doctrina Chriſtiana: Fieri poteſt, vt ſine aliquo vitio crapulæ, vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens vtatur: inſipiens autem fœtidiſſima gulæ flamma, in cibum viliſſimum ardeſcat. *BASILIVS in regula: Sicut miles plurimo onere prægrauatus præpeditur, ita monachus, vel clericus impeditur ad vigilias, cum eſcarum plenitudine torpeſcit. [q] BERNARDVS in Apologia: Sanius eſt modico vino vti propter infirmitatem, quàm multa aqua ingurgitari per auiditatem. Legitur in ſcientia naturali, quòd inter animalia magnorum corporum, nulli dedit natura tam paruum os, ſecundum corporis quãtitatem, ſicut homini, quod factum eſt ad commendationem temperantiæ, et ad deteſtationem guloſitatis.* GREGORIVS: Quanto corpus impletur, tanto anima minoratur. Vnde [r] HIERONYMVS: Qui luxuriatur, viuens mortuus eſt: et qui inebriatur, mortuus et ſepultus. * SENECA: Ciborum copia, ſublimitas impeditur. * IDEM: Ventri obedientes, loco animalium viuimus non hominum. [ſ] BERNARDVS: Voluptas gutturis, quæ tãti hodie æſtimatur, vix duorum habet longitudinem digitorum: non durat niſi quantum durat tranſitus ille per gulam, et pro illo tranſitu vult domina gula, tot et tanta ſibi præparari.

q Ber. in Apolo. ad Guliel. abb. ante med.

r Hier. ep. 83. ad Oceanũ. poſt med. to. 2.

ſ Ber. Ser. de conuerſ. ad cleric. c. 12.

De Luxuria. Cap. XIII.

GREGORIVS [t] in Moralibus: De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror, vel deſperatio futuri generatur. [u] IDEM: Nulla ante Dei oculos iuſtitiæ pietatisq. ſunt opera, quæ corruptionis contagio monſtrantur immunda. [x] IDEM in Dialogis: Carnalis delectatio, mentem, quam inficit, obſcurat, vt videre veræ lucis claritatem non valeat: ſed vnde inferius delectatur, inde caliginem ad ſuperna patiatur: [y] AVGVSTINVS de fide ad Petrum: Quia dum ſibi inuicem vir mulierq. miſcentur, vt filios gignant, ſine libidine non eſt parentum concubitus, et ob hoc filiorum ex eorum carne naſcentium non poteſt ſine peccato eſſe conceptus, et peccatum in paruulos non tranſmittit propagatio, ſed libido. [z] ISIDORVS de Sũmo bono: Luxuriæ imagines, quas in veritate geſſimus, ſæpe dormientibus nobis in animo apparent, ſed innoxiæ ſi non concupiſcendo occurrunt, id eſt, ſi non conſentimus vigilantes. [a] IDEM: Qui nocturna illuſione polluitur, etſi extra memoriam turpium cogitationum ſeſe præſentiat inquinatum, tamen hoc, vt tentaretur, culpæ ſuæ tribuat, ſuamq. immunditiam ſtatim fletibus tergat. [b] IDEM: Deus nonnumquam deijcit occultam mentis ſuperbiam per carnis manifeſtam ruinam. [c] IDEM: Inter ſeptem vitia, fornicatio maximum eſt ſcelus, quia per carnis immunditiam templum Dei violat, et tollens membra Chriſti, facit membra meretricis. [d] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Vitium libidinis facile ex vacantia et otio naſcitur. Nam definitio amoris hæc eſt, animæ vacantis paſſio.* IDEM: Per omnem actũ carnalem homo animalibus ſimilis inuenitur, maxime autem per vſum libidinis. † IDEM ſuper Ioannem: Porci ſunt, qui vitam ſuam cœnoſæ libidini, et voluptatibus ſæculi manciparunt. [e] HIERONYMVS in originali ſuper Oſeã: Sicut vinum et ebrietas eum, qui biberit, mentis ſuæ impotem facit, ita fornicatio, ac voluptas peruertit ſenſum, animumq. debilitat, et de rationali homine, brutum efficit animal. [f] IDEM: Sicut gulæ ſeruientes habent ventrẽ Deum: ita qui libidini ſeruiunt, habent Deũ Beelphegor. [g] IDEM in originali ſuper Naũ explicans verba illa: Corruẽt in corporibus ſuis: Septuaginta infirmabuntur in corporibus ſuis. Multi propter res venereas in corpore debilitati ſunt, et cũ perditione animæ carnem quoque frangunt, cui ſeruiunt. [h] GLOSSA in prouerbia ſuper illud: Pretiũ ſcorti: Breuis voluptas fornicationis, et perpetua pœna fornicationis. [i] INTERLINEARIS: Luxuria conſumit omnia bona gratiæ, et naturæ.* SENECA in epiſtola: Luxuria, volu-

t Greg. lib. 31. Mor. c. 17. poſt med.

u Ibid. lib. 21. c. 9. poſt med.

x Idẽ Dialog. lib. 4. c. 36. circ. fi.

y Aug. lib. de fi. ad Pet. c. 2. poſt med. to. 3.

z Iſido. de Sum. bo. lib. 3. c. 6. ſent. 13.

a Ibid. ſent. 14.

b Ibid. lib. 2. c. 39. ſenten. 1.

c Ibid ſent. 20.

d Chryſoſt. op. imp. homil. 40. ante med. to. 2.

† Eſt apud eundẽ homil. de cruce ante medium to. 3.

e Hier. in Oſea. li. 1. c. 4. to. 5.

f Ibid. li. 2. c. 9.

g Idem in Na. c. 3. to. eod.

h Gloſ. ord. in prou. 6.

i Gloſ. interl. Luc. 15

Digitized by Google

voluptas fragilis eſt, breuis, faſtidio obiecta, quo auidius acta eſt, ocyus in contrarium recidens, cuius ſubinde neceſſe eſt, aut pœniteat, aut pudeat: in qua nihil eſt magnificum, aut quod naturam hominis dijs proximi deceat, res humilis membrorum turpium, aut vilium miniſterio exitu fœda. * IDEM: Nihil tam mortiferum ingenijs, quàm luxuria. * IDEM: Vis magna mentis blanduſq. animi calor, amor eſt, iuuenta gignitur, luxu et otio nutritur inter læta fortunæ bona: quem ſi fouere atque alere deſiſtas, cadit, breuiq. vires perdit extinctus ſuas: illicita amantur, et excidit quidquid quiſquis in primo obſtitit, pepulitq. amorem tutus ac victor reddit, qui blandiendo dulce nutriuit malum, ſero recuſat ferre, quod ſubijt iugum. * HIERONYMVS: Appetitus fornicationis anxietas eſt, ſatietas pœnitentia. Et Paulus Apoſtolus ait: Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. * GLOSSA: In fornicationis opere totus homo abſorbetur a carne qui fornicatur, vt iam homo non poſſit animus ſuus eſſe, ſed ſimul totus homo poſſit dici caro. Et dicit quædam gloſſa ſuper Leuiticum, quòd cum dæmones de omni peccato gaudeant, præcipue tamen gaudent de fornicatione, quia ibi corpus et anima maculatur, et ideo maxime cauendum.

De Perplexitate. Cap. XIV.

a Greg. li. 32. Mor. c. 17. longe ante med. GREGORIVS [a] in Moralibus: Dum mens inter minora et maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur. *b* IDEM: Cum in dubijs conſtringimur, vtiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus. *c* ISIDORVS in Synonimis: In malis promiſſis reſcinde fidē, in turpi voto muta decretum. *d* IDEM de Summo bono: Argumenta machinationum malarumq. cogitationum ſemina, quæ in cordibus hominum diabolus fundit, ita ſæpe vndique captam implicant mentem, vt ex quacumque parte euadere quiſque tentauerit, ſine periculo exire non poſſit: veluti ſi iures hoc facere, quod ſi feceris pecces, ſi non feceris, reus periurij ſis. In tanto ergo mali diſcrimine, vt euadendi aditus pateat, minora potius eligenda ſunt, vt maiora vitentur. *e* AVGVSTINVS de mendacio: Illa deſinunt eſſe peccata, quæ propter grauiora vitanda ſuſcipiuntur. Sicut enim in rebus vtilibus, non vocatur damnum, quod propter maius lucrum amittitur, ſic et in rebus ſacratis, non vocatur peccatum, quod admittitur, ne grauius admittatur. *f* AMBROSIVS de Officijs: Si non poteſt alteri ſubueniri, niſi alter lædatur: commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alterum.

b Ibid.

c Iſidor. in Syn. c. 11.

d Idem de Sum. bo. lib. 3. c. 3. ſent. 21.

e Aug. de mēd. ad Cō ſen. c. 18. in fi.

f Ambr. de offic. li. 3. c. 9. an. med. to. 4.

De Conflictu vitiorum, & virtutum. Cap. XV.

g Aug. lib. de cōf. vir. et vit. c. 1. cir. fi. et ſeq. to. 9.

AVGVSTINVS [g] in libro de conflictu: O quàm amarus eſt ſuperbiæ congreſſus, quæ angelos de cælo proiecit, homines de paradiſo minauit. Superbia dicit: Certe multis immo pene omnibus melior es, verbo, ſcientia, diuitijs, honoribus, et cunctis, quæ carnalibus, vel ſpiritalibus ſuppetunt chariſmatibus. Cunctos ergo deſpice, cunctis te ipſum ſuperiorem attende. Humilitas reſpondet: Memento quia puluis es: quia cinis es: quia putredo, et vermis es, quique, etſi altus es, niſi tanto te humilies, quanto magnus es, perdis omnino quod es. Numquid tu altior es, quàm primus angelus? Numquid ſplendidior in terra, quàm lucifer in cælo? Quòd ſi ille de tanta ſublimitate per ſuperbiam cecidit, quo modo tu ad tantam celſitudinem ſuperbiens, de imis aſcendes? Inanis gloria dicit: Age bonum, quod vales, oſtende bonum cunctis quod agis, vt bonus a cunctis dicaris, vt ſanctus et venerabilis ab hominibus prædiceris, vt

Superbia, & humilitas.

Inanis gloria, & timor Dei.

A Dei dilectus voceris, vt nemo te contemnat, nemo te deſpiciat, ſed vniuerſi debitum tibi honorem perſoluant. Timor Dei reſpondet: Si boni aliquid agis, nō pro tranſitorijs, ſed pro æternis honoribus age: occulta, quod agis in quantum vales, ſit in animo tuo occultandi voluntas, et non erit de oſtentatione vlla temeritas, nec criminis erit aliquando manifeſtare, quod ſemper vis celatum habere. Simulatio dicit: quia nihil boni in abſcondito facis, ne a cunctis cognitus deteſtabilis habearis, finge te foris eſſe, quod intra non appetis. Vera religio reſpondet: Immo magis ſatage eſſe, quàm oſtentare, quod non es. Nam hoc hominibus oſtendere, quod non es, quid aliud B quàm damnatio eſt? Contemptus dicit: Quis tu, vt tibi peioribus obtemperes, deterioribus famulatum exhibeas? te magis quàm illos decuerat imperare, qui tibi non poſſunt ingenio, vel induſtria coæquari. Obtempera igitur ſolius Dei imperio, et non ſit tibi cura de aliquo. Subiectio reſpondet: Si Dei obtemperandum eſt imperio, etiam humano ſubdi, neceſſe eſt magiſterio. Ipſe enim dicit: Qui vos audit, me audit, et qui vos ſpernit, me ſpernit. Ita, inquis, oporteret, ſi talis eſſet, qui loco Dei imperaret: ſed non eſt talis, per quem Deus imperet. Sed audi C Apoſtolum contradicentem tibi. Ait enim: Non eſt poteſtas niſi a Deo, quæ autem a Deo ſunt, ordinata ſunt. Quales enim eſſe debeant hi, qui imperant, non eſt a ſubditis diſcutiendum. Inuidia dicit: In quo illo, vel illo minor es? Cur ergo eis æqualis, vel ſuperior non es? Quanta vales, quæ ipſi non valent? Non ergo tibi, aut ſuperiores eſſe, aut æquales debent. Concordia fraterna reſpondet: Si ceteros virtutibus antecellis, tutius in loco infimo, quàm in ſummo temetipſum conſeruas, ſemper enim de alto peior fit ruina. Quòd ſi tibi, vt aſſeris, quidam ſuperiores, vel æquales ſunt, quid te lædit, quid te nocet? Cauē prorſus ne dum alijs locum celſitudinis inuides, illum D imiteris, de quo ſcriptum eſt: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius. Odium dicit: Abſit, vt illum ames, quem in omnibus contrarium habes, qui tibi derogat, qui tibi inſultat, qui te conuitijs exaſperat, qui tibi peccata tua improperat, qui te dictis et operibus atque honoribus ſemper præuenire feſtinat. Niſi enim ipſe tibi inuideret, nequaquam ſe tibi ita præferret. Dilectio vera reſpondet: Numquid quia hæc, quæ narras, odio habenda ſunt in homine, propterea non eſt amanda Dei imago in homine? ſicut Chriſtus, qui in cruce poſitus inimicos ſuos dilexit, et E ante crucis tormentum admonuit, dicens: Diligite inimicos veſtros, *et cet.* Omnem ergo amaritudinem cordis euome, et quo pacto valueris, charitatis dulcedinem ſume: nihil enim illa ſuauius, nihil illa beatius. Detractio dicit: Quis poteſt ſuſtinere? quis ſilentio valet tegere quanta ille, vel illa praua committit, niſi forte qui conſentit? Libertas iuſtæ increpationis reſpondet: Nec tacenda ſunt mala proximi, nec conſentienda, ſed charitate fraterna in faciem proximus eſt redarguendus. Et infra: Nonnūquam errata delinquentium ad tempus ſilentio tegēda ſunt, vt aptiori tempore corrigantur. Ira dicit: Quæ erga F te aguntur, æquanimiter ferri non poſſunt: immo hæc patienter tolerare peccatum eſt, quia etſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te deinceps ſine menſura cumulantur. Patientia reſpondet: Si paſſio Redemptoris ad mentem reducitur, nil tam durum, quod non æquo animo toleretur: Chriſtus enim, vt ait Petrus, pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius! Sed quanta ſunt hæc, quæ patimur in comparatione illius: Ille enim opprobria, irriſiones, contumelias, alapas, ſputa, flagella, ſpineam coronam, crucem quoque ſuſtinuit atque mortem: et nos miſeri ad noſtrā confuſionem vno ſermone fatigamur, vno verbo deijcimur.

Simulatio, & vera religio.

Contēptus & ſubiectio

Luc. 10.

Rom. 13.

Inuidia, & concordia.

Odiū, & dilectio.

Matth. 5.

Detractio, & fraterna correctiō.

Ira, & patientia.

1. Pet. 2.

Digitized by Google

Proteruia, & manſuetudo.

mur. Proteruia dicit: Numquid ſtultis, numquid inſenſatis ac brutis animalibus, leuia verba et non magis aſpera vt tales decet, dum delinquunt, obijcienda ſunt? Manſuetudo reſpondet: Non tua in his perſuaſio, ſed Apoſtoli ſequenda eſt præceptio: Seniorem ne increpaueris. Et rurſum: Seruum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes. Quod videlicet malum proteruiæ, deterius adhuc ſubditis quàm prælatis nocet. Sæpius enim contingit, vt leniter, et cum charitatis dulcedine prolatam correctionem ſubditi ſpernant, et contra humilitatis verba, deſpectionis iacula emittant. Tumor mentis dicit: Teſtem habes Deum in cælis, non tibi ſit curæ quid de te ſuſpicentur homines in terris. Satisfactio debita reſpondet: Non eſt danda detrahendi occaſio, non ſuſurrandi ſuſpitio, ſed ſi adſunt, quæ corrigantur, manifeſtanda: aut certe ſi deſunt, humili proteſtatione neganda. Torpor et ignauia dicunt: Si lectioni continuato ſtudio ſemper inſiſtis, oculorum caliginem incurris, ſi indeſinenter lacrymas fundis, ipſos etiam oculos amittis: ſi protelatis vigilijs pſalmorum cenſum perſoluis, inſaniam capitis acquiris: ſi quotidiano labore te conficis, ad opus ſpirituale quando conſurges? Exercitium bonum reſpondet: Quid tibi ad hæc perferenda, tam longa temporum proponis ſpatia? Numquid ſcis ſi die craſtina viuas, immo ſi vel etiam vnam horam in hac vita facias? An forte de tua mente excidit, quod Saluator in Euangelio dicit: Vigilate, quia neſcitis neque diem neque horam. Quapropter diſcute corporis inertiam, ſemperq. memento, quia regnum cælorum non tepidi, non molles, non deſides, ſed violenti vimq. facientes diripiunt. Cupiditas ſiue auaritia dicit: Valde ſine culpa es, quòd quædam habenda concupiſcis, quia non multiplicare appetis, ſed egere pertimeſcis, et quod malus alius male retineret, ipſe melius expendis. Mundi contemptus reſpondet: Iſta nec apud homines ſæculares ſine periculo procurantur, quia quanto quis amplius habere cęperit, tãto amplius habere concupiſcit: fitq. vt modum in concupiſcendo non habeat, dum innumeris huius ſæculi curis deſeruire feſtinat. Si ergo ſęcularibus viris ita eſt periculoſa cupiditatis induſtria, quanto magis illis periculoſior, qui iam habitu et conuerſatione ſæculares eſſe deſierunt? Qui totum quod viuunt Domino deuouerunt? Dicis forte, ideo a ſanctis religioſisq. viris plura habenda ſunt, vt melius ab ipſis quàm a popularibus erogentur Chriſti pauperibus. Et ego conſentio, ſed prælatis, non autem ſubiectis. Obduratio dicit: Si ea quæ poſſides egentibus tribuis, vnde ſubiectos abſque penuriâ nutris? Miſericordia reſpondet: Memento quid purpurato diuiti contigerit, qui non ideo damnatus eſt, quòd aliena tulerit, ſed quòd egenti pauperi ſua non tribuerit: et in inferno poſitus ad petenda minima peruenerit, qui hæc parua negauit. Ventris ingluuies ſiue gula dicit: Ad eſum Dominus omnia munda creauit, et qui ſaturari cibo reſpuit, quid aliud quàm muneri conceſſo contradicit? Ciborum parſimonia reſpondet: Vnum horum, quæ dicis, verum eſt: Ne enim homo fame moreretur, omnia ad eſum Deus munda creauit, ſed ne comedendi menſuram excederet, abſtinentiam imperauit, atque inter cetera ſua mala ſaturitatem maxime panis Sodoma perijt. Quapropter ſicut æger ad medicinã, ſic ad ſumendas dapes debet quiſquam accedere, nequaquam ſcilicet in illos voluptatem appetens, ſed neceſſitati ſuccurrens. Ille autem plene huiuſmodi vitium ſuperat, qui in ſumendis dapibus non ſolum parſimoniam tenet, vt, ſcilicet refectionem corporis ſemper eſuriens imperet, verum etiam accuratiores ſimul, et lautiores epulas, excepta corporis infirmitate, et hoſpitum ſuſceptione, contempſit. Inepta lætitia dicit: Vt quid animi gaudium intus abſcondis? Egredere in publicum lætus, dic aliquid foris, vnde vel tu, vel proximi rideant: fac eos lætos tua lætitia. Moderatus mæror reſpondet: Vnde tibi ineſt tanta lætitia? Numquid iam diabolum vicisti? Numquid iam de exilio ad patriam veniſti? An forte in obliuionem venit, quod Dominus dicit: Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium? Comprime ergo inanem lætitiam, quia nondum euaſiſti pœnalem ærumnam. Nonne apud omnes inſanus iudicatur is, qui carceralibus tenebris recluſus, gaudere conatur? Multiloquium dicit: Non reus ille tenebitur, qui plura quidem ſed bona loquitur, ſed ille qui ſaltem rara, ſed mala dicere probatur. Diſcreta taciturnitas reſpondet: Verum eſt quod dicis, ſed dum multa bona proferri videntur, ſæpe contingit, vt a bonis locutio inchoans, ad praua deriuet. Hoc ipſum ſacra ſcriptura pronunciat: Quia in multiloquio non deerit peccatum. Ac forte inter innumera verba declinantur criminoſa, ſed numquam declinari poterunt inutilia atque otioſa, de quibus ratio erit in futuro reddenda. Tenendus eſt ergo modus in loquendo, atque ab ipſis nonnumquam vtilibus verbis parcendum. Luxuria dicit: Cur te in voluptate tua modo non dilatas, cum te quid ſequatur ignoras? Acceptum tempus in deſiderijs perdere non debes, quia quàm citius pertranſeat, neſcis. Si enim Deus miſceri hominem in voluptate carnis nollet, in ipſo humani generis exordio maſculum et feminam non feciſſet. Carnis munditia reſpondet: Nolo vt ignorare te fingas, quid poſt hanc vitam recipias. Si enim pie, et caſte vixeris, ſine fine gaudebis. Si autem impie, et luxurioſe, æternis incendijs ſubiacebis. Inde autem magis caſte viuere debes, vnde quàm citius tempus acceptum tranſeat, ignorare te dicis. Et infra: O quàm parua eſt concubitus hora, qua perditur vita futura! [a] ISIDORVS de Summo bono: Interdum vitia cum virtutibus ad vtilitatem confligunt, vt ipſo certamine vel mens exerceatur, vel ab elatione concuſſus animus, reſtringatur.

Tumor, & ſatisfactio.

Torpor ignauia, & exercitium bonum.

Mat. 25.

Cupiditas, & paupertas.

Obduratio & miſericordia.

Gula, & parſimonia.

Vana lætitia, & moderatus mæror.

Loquacitas & ſilentiũ.

Luxuria, & caſtitas.

Ioan. 6.

Proner. 10.

a Iſidor. de ſum. bo. li. 2 c. 37. ſent. 1.

De Gratia. *Cap. XVI.*

GREGORIVS [b] in regiſtro: Quia de gratia debemus ſuperna præſumere, vt non ſimus negligentes in oratione, vel opere, voce veritatis exprimitur: Oportet ſemper orare, et non deficere. Petamus ergo orando, quæramus legendo, pulſemus operando. [c] IDEM: Quælibet occulta loca ſine Dei gratia, animam ſaluare non poſſunt. Quod aliquando in ipſis quoque erratibus cõſpicimus electorum. Nam Loth in peruerſa ciuitate iuſtus fuit, in monte peccauit. [d] IDEM in Moralibus: Cum mentem noſtram elatio erigit, a nobis ſummi protinus compunctio amoris recedit: cum vero ſuperna nos gratia viſitat, ſtatim per lacrymas ad ſua deſideria inſtigat. [e] IDEM: Quanto quiſque ſe minus videt, tanto ſibi minus diſplicet, et quanto maioris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehenſibilem ſe cognoſcit. [f] IDEM: Iuſti animam gratia vocat, tentatio interrogat. [g] IDEM: Quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata deſuper menſura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei ſpiritu virtus creſcit, tanto noſter ſpiritus deficit. * IDEM: Vnumquemque electum ſuum diuina gratia tũc magis erudiendo cuſtodit, cum eum quaſi percutiens deſerit. [h] IDEM: Miles Dei ſupernæ gratiæ fretus auxilio, ſic vulnera infirmitatis ſuæ curat, vt aliena non deſerat. [i] IDEM: Bonum quod agimus, et Dei eſt, et noſtrum. Dei per præuenientem gratiam: noſtrum, per obſequentem liberam voluntatem. [k] IDEM ſuper Ezechielem: Siue hi, qui electi in Teſtamento veteri fuerunt, ſiue hi, qui in Teſtamento nouo ſecuti ſunt, nimirum conſtat, quia omnes ex amore Trinitatis accenſi ſunt. Neque enim vnum Deum diligerent,

b Greg. regiſt. li. 6. indict. 15. c. 197.

c Ibid. li. 6 indict. 15. c. 169. cir. med.

d Idem li. 9. Moral. c. 33. in fi.

e Ibid. li. 35. c. 5. in prin.

f Ibid. lib. 20. c. 19. cir. med.

g Ibid. lib. 22. c. 14. nõ lõge a prin.

h Ibid. lib. 31. c. 17. ante med.

i Ibid. lib. 33. c. 20

k Idem in Ezech. homil. 16. ante med.

Digitized by Google

rent, ſi eiuſdem Trinitatis; quæ Deus eſt, gratiam non accepiſſent. * IDEM: Sunt quidam qui per donum gratiæ et ipſa intelligunt, quæ exponi a doctoribus non audierunt. [a] ISIDORVS de Summo bono: Hominis meritum ſuperna gratia, vt inueniat, præuenit, et poſtquam præuenerit, perficit, atque ad indignam mentem veniens, facit in ea meritum, quod remuneret, quæ ſolum inuenerat, quod puniret. [b] IDEM in ſynonimis: In omni opere tuo Dei auxiliū poſce: omnia diuinæ gratiæ, diuino dono aſcribe: nihil meritis tuis tribuas, in virtute tua nihil præſumas. [c] AVGVSTINVS de confeſſione: Gratiæ tuæ deputo, et miſericordiæ tuæ, Domine, quòd peccata mea, tamquam glaciem, ſoluiſti: gratiæ tuæ deputo, et quæcumque non feci mala. [d] IDEM de natura, et gratia: Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur: propter quod gratia nominatur. [e] IDEM de correptione, et gratia: Deſiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ eſt. [f] IDEM: Gratia ſola homines liberātur a malo, ſine qua nullum prorſus, ſiue cogitando, ſiue volendo, et amando, ſiue agendo, faciunt bonum. [g] IDEM: Voluntas humana non libertate conſequitur gratiam, ſed gratia potius libertatem, et vt perſeueret, delectabilem perpetuitatem, et inſuperabilem fortitudinem. [h] IDEM de quinque reſponſionibus: Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant, præparantur per gratiæ præuentum, nullis liberi arbitrij meritis, et ipſa faciente, gubernante, et perficiente, vt abundent in libero arbitrio, non damnamus: quia ex his vel huiuſmodi homines Dei iuſtificati ſunt, iuſtificantur, et iuſtificabuntur in Chriſto. [i] IDEM de gratia, et libero arbitrio: Chariſſimi vita noſtra bona, nil eſt aliud, quàm Dei gratia: et vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt, et ipſa enim gratis datur. [k] IDEM ibidē: Gratia Dei nos facit legis dilectores, lex vero ipſa ſine gratia, non niſi præuaricatores. [l] IDEM contra Iulianum: Quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, etiam baptizatis ſanctis ingerit pugnandi neceſſitatē. Contra quid? niſi contra malum, non contra ſubſtantiam, ſed ſubſtantiæ vitium, Dei gratia regenerante non imputandum, Dei gratia adiuuante frenandum, Dei gratia remunerante ſanandum? [m] IDEM de ſex quæſtionibus: Salus religionis huius, per quam ſolam ſalus vera veraciter promittitur, nulli vmquam defuit, qui dignus fuit, et cui defuit, dignus non fuit. Ab exordio namque propagationis humanę vſque in finem, quibuſdam ad præmium, quibuſdam ad iudicium prædicatur. [n] IDEM de ſpiritu, et littera: Per legem, cognitio peccati: per fidem, impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam, ſanatio animæ, et abolitio peccati: per animæ ſanitatem, libertas arbitrij: per liberum arbitrium, iuſtitiæ dilectio: per iuſtitiæ dilectionem, legis operatio. [o] IDEM: Lex data eſt, vt gratia quæreretur: gratia autem data eſt, vt lex impleretur. Neque enim ſuo vitio non implebatur lex, ſed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonſtrandum, per gratiam ſanandum fuit. [p] IDEM de ciuitate Dei: Parit ciues terrenæ ciuitatis peccato vitiata natura, cæleſtis vero ciuitatis ciues parit, a peccato naturam liberans Dei gratia. [q] IDEM de pœnitentia: Præſto ſemper eſt gratia, quæ numquam deficit, niſi prius expulſa fuerit. Continue neceſſario, quod ſuum eſt inſpirat, ſi eſt qui recipiat. [r] IOANNES Chryſoſtomus de compunctione cordis: Gratia rectas mentes diligit, et ſine fuco propoſitum. [s] IDEM ſuper Matthæum: Debet voluntas præcedere, et ſic ſequitur gratia, nam nec gratia ſine voluntate aliquid operatur, nec voluntas ſine gratia poteſt. Nam et terra non germinat niſi pluuiā ſuſceperit, nec pluuia fructificat ſine terra. [t] AMBROSIVS ſuper Lucam: Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia. [u] AVCTOR de ſpiritu, et anima: Animā Dei pietas reſpicit, humilitas ſubijcit, pœnitentia reducit, iuſtitia deducit, obedientia conducit, perſeuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit. [x] IDEM: Facultates, et quaſi inſtrumenta cognoſcendi et diligendi habet anima ex natura, cognitionem vero veritatis, et ordinem dilectionis, nequaquam habet niſi ex gratia. [y] IDEM: Vaſa, quæ creatrix ſapientia format, vt ſint, adiutrix gratia replet, ne vacua ſint, ſi ſtrenuum operarium inuenerit. [z] BERNARDVS ſuper Cantica: In veritate didici, nihil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm ſi omni tempore inueniaris non altum ſapere, ſed timere.

De Pœnitentia. Cap. XVII.

GREGORIVS [a] in homiliis: Pœnitentiam agere, eſt et perpetrata mala plangere, et plangenda nō perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut ignorat, aut diſſimulat. [b] AVGVSTINVS de mirabilibus ſacræ ſcripturæ: Qui per pœnitentiam peccata diluerit, angelicæ felicitatis conſors in æternum erit. [c] IDEM in libro de pœnitentia: Conuertitur qui iam totus, et omnino vertitur, qui iam non tantum pœnas non timet, ſed ad bonum Deum redire feſtinat. Quæ conuerſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de peccatorum ſuorum remiſſione: ſed quoniam vix vel raro eſt tam iuſta conuerſio, timendum eſt de ſero pœnitente. [d] IDEM: Pietas fidei expoſtulat credere, quòd omnes eleemoſynæ totius Eccleſiæ, et orationes, et opera iuſtitiæ, et miſericordiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam, ad conuerſionem ſuam. Ideoq. nemo pœnitere digne poteſt, quem non ſuſtineat vnitas Eccleſiæ. [e] IDEM: Pœnitens omnes fructus ſuæ pœnitentiæ paruos habeat, numquam ſufficiat, ſemper doleat, ſemper coram Domino, ante quem peccauit erubeſcat, et dolorem cum vita finiat. [f] IDEM: Vbi dolor finitur, deficit et pœnitentia. [g] IDEM: Pœnitens ſemper doleat, et de dolore gaudeat. [h] IDEM: Pœnitens conſideret qualitatem, et quantitatem criminis, in loco, in tempore, in perſeuerantia, in varietate, in conditione perſonæ, et quali hoc fecerit tentatione, et in ipſius vitij multiplici executione. IDEM: Numquam Dominus aliquem ſanauit. Infra de contritione. [i] IDEM: Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe, qui autem dolet, quòd detinetur in mortali corpore, deſiderat quod amat, plorat quod retardat. [k] IDEM: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, ideſt, omnis quantumcumque, et quotieſcumque peccator, cuiuſcumque ordinis, etiam ſi fuerit peccator ſacerdos, confitebor, et ego eum: nam qui inuocauerit nomen Domini, ideſt, ſecundum quòd nominatur Dominus, ideſt, qui inuocauerit eum ad ſe ſeruiendo, et non contradicendo, vt forſitan ſæpe fecit, omnis, ideſt, quicūque ſit ille peccator, ſaluus erit. [l] IDEM: Pœnitentia languores ſanat, leproſos curat, mortuos ſuſcitat, ſanitatem auget, et conſeruat, claudis greſſum, aridis copiam, cæcis reſtituit viſum, vitia fugat, virtutes exornat, mentem munit, et roborat. [m] IDEM de quinque reſponſionibus: Petrum niſi Dominus reſpexiſſet, numquam pœnitentia motus, amare fleuiſſet. Pœnitentia ergo res eſt optima, et perfecta, quæ defectus reuocat ad perfectum. [n] IDEM in ſermonibus: Si tunc vis agere pœnitentiam, quando iā peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. [o] IDEM in epiſtola: Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi cum reſtituatur ablatum, ſi tamen reſtitui poteſt: IDEM: Nemo vitam

a Iſidor. de ſum. bo. li. 2. c. 5. ſent. 5.
b Idem in ſynon. c. 12 poſt med.
c Aug. cōf. li. 2. c. 7. to. 1.
d Idem de nat. et gratia. c. 4. to. 9.
e Idem de corrept. & grat. c. 1. to. eod.
f Ibid. c. 2.
g Ibid. c. 8 ante med.
h Eſt in hyppognoſt. lib. 3. poſt med. to. 7.
i Idem de grat. et lib. arb. c. 8. to. eod.
k Ibid. c. 18. ante med.
l Idē cont. Iul. lib. 2. ante med. to. 7.
m Idē ep. 49. ad Deo grat. de ſex quæſt. q. 2. in fi. to. 2.
n Idem li. de ſpir. et lit. c. 30. to. 3.
o Ibid. c. 19. prope fi.
p Idem de ciu. Dei lib. 15. c. 2. to. 5.
q Idem de vera et falſa pœnit. c. 16. poſt med. to. 4.
r Chryſ. de compunct. cord. lib. 1. poſt med. to. 5.
ſ Idē oper. imp. homil. 32. poſt med. to. 2.
t Ambr. in Luc. lib. 2. c. 1. to. 3.
u Auctor de ſpir. et ani. c. 36. to. 3. apud Aug.
x Ibid. c. 7
y Ibidem.
z Ber. in Cant. ſer. 54. poſt med.
a Greg. homil. 34. in Euang. poſt med.
b Aug. de mir. ſcrip. lib. 1. c. 2. to. 3.
c Idem de ve. et fal. pœnit. c. 17 to. 4.
d Ibid. c. 12
e Ibid. c. 13
f Ibid.
g Ibid.
h Ibid. c. 14
i Ibid. c. 8
k Ibid. c. 5. ante med.
l Ibid. c. 1.
m Eſt apud Eund. hypogn. lib. 3. paulo poſt med. to. 7.
n Idē ſer. 71. ad frat. in ere. prope fi. to. 10.
o Idē epi. 54. ad Maced. poſt med. to. 2.

Digitized by Google

tam æternam. Infra lib. 4. de desiderio. AMBROSIVS: Facilius inueni. Infra libro 4. de innocentia.

[a] ISIDORVS in etymologijs: Pœnitentia appellata est, quasi punientia, eo quòd ipse homo in se pœnitendo punit, quod male admisit. Nam nihil aliud agunt, qui veraciter pœnitent, nisi vt id, quod male fecerint, impunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus, ille parcit, cuius altum iustumq. iudicium nullus contemptor euadit. * IDEM de Summo bono: Pœnitentia est medicamentum vulneris, spes salutis, per quam peccatores saluantur, per quam Deus ad misericordiam prouocatur, quæ non tempore pensatur, sed profunditate luctus, et lacrymarum. IDEM: Neque vmquam. Infra lib. 3. de securitate. [b] IDEM in synonimis: Inanis est pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa. [c] CYPRIANVS in sermonibus: O pœnitentia, quæ peccata miserante Deo remittis, et paradisum reseras: quæ contritum sanas, omnem tristem exhilaras, vitam de interitu reuocas, statum restauras, honorem renouas, fiduciam reformas, gratiamq. abundantiorem refundis. [d] IDEM: O pœnitentia, quid de te noui referam, omnia ligata tu soluis, omnia soluta tu reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. [e] IDEM: Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. [f] BERNARDVS super Cantica: Qui amat animam suam, perdet eam, siue ponendo vt martyr, siue affligendo vt pœnitens. [g] IDEM de duodecim gradibus: Qui veraciter pœnitet, laborē pœnitentiæ nō abhorret: sed quidquid sibi pro culpa, quam odit, iniungitur, tacita conscientia patienter amplectitur. * IDEM in sermonibus: Si vis agere pœnitentiam, oportet membra punire, corpus affligere, teipsum iudicare, vt non incidas in manus Dei viuentis. Iustum id quidem, sed ne quid nimis, alioquin reprimendus est feruor immoderatus, ne noceat vnitati, seruiat indiscretioni.

a Isid. ety. li. 6. c. 18.
b Idem in synon. c. 1. prope fi.
c Est apud Chrysost. ser. de pœnit. ante med. to. 5.
d Ibidem conseq.
e Ibid. paulo post.
f Ber. ser. 30. in Cãt. post med.
g Idem de 12. grad. humil. gradu. 9.

De Contritione. Cap. XIIX.

[h] GREGORIVS in registro: Illum, quem conspicis delicta fletu delere, in conspectu diuinitatis non dubites misericordiam consequi: quia nullum peccantem reuersum ad se despicit, qui peccatores sanguine suo redimere venit. [i] IDEM super Ezechielem: Mala, quæ nos egisse meminimus, fletibus puniamus, vt per lamenta pœnitentiæ perueniamus ad carmen vitæ: ne si affligi modo pœnitendo nolumus, væ postmodū sine fine sentiamus. [k] IDEM in Moralibus: Quo vberius culpa defletur, eo altior cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internum lumen, polluta dudum conscientia, lacrymis baptizata renouatur. IDEM: Quilibet peccator. Infra in capite de iustitia. [l] IDEM: Si nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obtumescit. [m] IDEM in pastorali: Quasi sus in lutosa aqua semetipsum voluit, qui dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas etiam ipsas lacrymas facit. [n] IDEM: Qui admissa plangit, nec tamen deserit, tanto grauiori culpæ se subijcit, quanto et ipsam quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit. [o] AVGVSTINVS de pœnitentia: Sicut comes pœnitentiæ dolor est, ita lacrymæ testes doloris. [p] IDEM de vera et falsa pœnitentia: Qui se cognoscunt, sicut semper peccant, ita semper plorant, in tota vita sua, quæ est tentatio super terram, plorant totam vitam suam. [q] IDEM: Nũquam aliquem Dominus sanauit, quem omnino non liberauit. Totum enim hominem sanauit in sabbato, quia et corpus ab infirmitate, et animam ab omni peccati cõtagione liberauit, indicans pœnitentõ oportere simul de omni crimine dolere. [r] IDEM: Satis durus est, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se datum, qui deflet damna corporis, vel mortem amici, et dolorem peccati non ostendit lacrymis. [s] IDEM: Quem pœnitet, omnino pœniteat, et dolorem lacrymis ostendat. * IDEM in libro meditationum: Da mihi Domine in hoc exilio panem doloris et lacrymarum, quem esurio super omnem copiam delitiarum. *IDEM: Sit pœnitentia continua, amara comes ætatis meæ, continuus dolor, insatiabilis terror vitæ meæ. *Et infrà:* Si non sum dignus oculos ad cælum leuare orando, certe non sum indignus eos, vel saltem excæcare plorando. [t] IDEM in confessione: Amore amoris tui Domine facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis meæ, vt tu dulcescas mihi, dulcedo non fallax, dulcedo felix, et secura, et colligens me a dispersione, in qua frustatim sum discissus, dum ab vno te auersus, in multa euanui. * IOANNES Chrysostomus super Matthęũ: Nihil ita conglutinat et vnit Deo, vt pœnitentis lacrymæ. * IDEM: Quemadmodum, quæ propter mundum est lætitia, tristitiam habet coheredem: ita et quæ secundum Deum sunt lacrymæ, lætitiam assumũt continuam et immarcessibilem. * IDEM in sermonibus: Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetraret, quod voluit: ipse enim est, qui consolatur flentes, curat dolentes, informat pœnitentes. [u] IDEM libro de compunctione cordis: Sicut impossibile est, vt ignis inflammetur in aqua, ita impossibile est, compunctionem vigere in delitijs: contraria enim hæc inuicem sibi sunt, et peremptoria. Illa enim mater fletus, hæc mater risus: illa cor constringit, istæ dissoluunt. [x] IDEM: Sola est compunctio, quæ facit hominem horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lacrymas, fugere risum. [y] IDEM: Hæc est humiliati cordis vera compunctio, magna agere, et humilia loqui, iuste operari, et super peccatis timere, ac tremere. [z] ISIDORVS de Summo bono: Compunctio cordis est humilitas mentis cum lacrymis, exoriens de recordatione peccati, et timore iudicij. IDEM: Qui nocturna illusione. Supra de luxuria. * IDEM: Lacrymæ pœnitentiæ, apud Deum pro baptismate reputantur, vnde et quamlibet sint magna delicta, quantumuis grauia, non tamen in illis Domini misericordia desperanda. [a] AMBROSIVS de excessu Satyri: Non solus dolor lacrymas habet, habet et lætitia lacrymas suas, et pietas fletum excitat, et oratio stratum rigat. [b] BERNARDVS super Cantica: Alta suspiria testantur tristitiam animorum. [c] IDEM: Dies mei sicut vmbra declinauerunt, et sine fructu præterierunt, impossibile est vt reuocem: placeat tibi Domine, vt recogitem eos in amaritudine animæ meæ. [d] IDEM: Abscindatur ferro acutæ cõpunctionis vlcus inueteratæ consuetudinis. [e] IDEM de contemptu mundi: Felices lacrymæ, quas benigna manus conditoris absterget, et beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt magis, quàm in superbiam eleuari, quàm omne sublime videre, quàm auaritiæ, et petulantiæ famulari. [f] IDEM de duodecim gradibus: Quos veritas sibi innotescere, ac per hoc vilescere facit, necesse est, vt cuncta quæ amare solebant, et ipsi sibi amarescant. [g] IDEM in sermonibus: Miserere animæ tuæ, qui Deum tibi vis misereri: laua per singulas noctes lectum tuum lacrymis tuis, stratum tuum rigare memento, si compateris tibi ipsi, si laboras in gemitu pœnitentiæ, primus enim is gradus, misericordiæ est, misericordiam vtique consequeris. [h] IDEM: Si non plangis, plane non sentis animæ vulnera, conscientiæ læsionem, sed nec futura satis gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lacrymis. [i] IDEM: Primum opus fidei

r Ibid.
s Ibid. c. 20.
t Idem li. 2. conf. c. 1. to. 1.
u Chrysost. li. 2. de cõpunct. cord. ante med. to. 5.
x Ibid. paulo post.
y Ibidem post med.
z Isid. de Sum. bo. li. 2. c. 12. sententen. 1.
a Amb. de exc. Saty. ante med. to. 4.
b Ber. sup. Cant. ser. 49. post med.
c Ibid. ser. 20. statim a prin.
d Ibid. ser. 18. post med.
e Idē declamat. super Ecce nos, post med.
f Idem de 12. grad. humil. an. 1. grad. superb.
g Idem ser. de conu. ad cleric. c. 24.
h Idē ser. 2. in capite ieiun. post med.
i Idē ser. 1. in Ascen. Domi. post med.

Digitized by Google

fidei per dilectionem operantis cordis compunctio est, in qua plene de intus eijciuntur dæmonia cum ab affectu cordis eradicantur peccata.

De Confessione. Cap. XIX.

a *Greg.li. 22. Mor. c. 9. in prin.*

GREGORIVS [a] in Moralibus: Hæc sunt veræ humilitatis testimonia, scilicet et iniquitatem suam corde cognoscere, et cognitam voce confessionis integraliter aperire. b *Aug.homil. 12. in prin.to.10.*

b AVGVSTINVS in sermonibus: Vtiliter ac salubriter admonemur, vt peccata nostra debeamus iugiter et humiliter non solum Deo, sed etiam sanctis et Deum timentibus confiteri. c *Idem de ve. et fal. pœnit. c. 8. to.4.*

c IDEM de pœnitentia: Ista assidua peccata, et quodammodo quasi necessaria, assidua lauentur confessione, assidua restaurentur compunctione. d *Ibidem c.10.*

d IDEM: Fit veniale per confessionem, quod criminale erat in operatione. e *Ibidem.*

e IDEM: Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet, quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis; tãto facilius consequetur gratiam remissionis. f *Ibidem.*

f IDEM: Qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, et soluere: ne cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, et petit, ne ambo in foueam cadant, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. g *Ibidem.*

g IDEM: Qui omnino confitetur, sacerdoti meliori, quàm potest, cõfiteatur. h *Ibidem c.15.*

h IDEM: Ponat se pœnitens omnino in potestate iudicis. Infra de satisfactione. IDEM: Cautus sit pœnitens ne verecundia ductus diuidat apud se confessionem, vt diuersa diuersis velit sacerdotibus manifestare. Quidam enim vni celant, quæ alij manifestanda conseruant, quod est se laudare, et ad hypocrisim tendere. i *Idē hom. 50. c. 8. in fi. to.10.*

i IDEM: Neque facilius ab inimico deijcimur, quàm cum eum superbiendo imitamur: nec vehementius eum prosternimus, quàm cum humilitate Dominum sequimur: nec acutiores ei dolores infigimus, quàm cum plagas peccatorum nostrorum confitendo et pœnitendo sanamus. * IDEM: Peccata siue parua, siue magna sint, impunita esse non possunt, quia vel homine pœnitente, vel Deo iudicante plectuntur, cessat autẽ vindicta diuina, si cõfessio præcurrat humana. k *Idē conf. lib. 10. c. 2. to.1.*

k IDEM in libris confessionum: Tibi Domine, cuius oculis nuda est abyssus humanæ cõscientiæ, quid occultum esset in me, etiam si nollem confiteri tibi? Te enim absconderem mihi, non me tibi. l *Ibid. c.37 prope fin.*

l IDEM: Obsecro te Deus meus, et meipsum mihi indica, vt confitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me saucium comperero. m *Ambro. de pœnit. li. 2. c. 7. to. 4.*

m AMBROSIVS de pœnitentia: Qui iaces in tenebris conscientiæ, et delictorum tuorum sordibus, quasi in reorum carcere, exi foras: delictum proprium prode, vt iustificeris: Ore enim confessio fit ad salutem. *IOANNES Chrysostomus de compunctione cordis: Habes accusatorem acerbissimum, et immitem: præueni ergo eum, et obtura os eius impudentissimũ propria sponte confitendo delicta. n *Isid. ety. li. 6. c. 18.*

n ISIDORVS in etymologijs: Confessio erroris, professio est desinendi. Desinendum ergo a peccatis est, dum quis confessus est: confessio autem antecedit, remissio sequitur. o *Idem in synon. c. 1. post med.*

o ISIDORVS in synonymis: Confessio sanat, confessio iustificat, confessio peccati veniam donat. Omnis spes in confessione consistit, in confessione locus misericordiæ est. p *Ibid. c. 12. prope fi.*

p IDEM: Vitia cordis tui reuela, prauas cogitationes tuas illico manifesta: peccatum enim tuum proditũ, cito curatur: crimen autem occultum tacendo ampliatur. q *Idem de sum. bo. li. 2. c. 24. sen. 3.*

q IDEM de summo bono: Seruo Dei tanta recordatio esse debet peccati, vt ea, quæ gessit, semper lacrymans cõfiteatur. r *Bernard. ep. 113. ad Soph. Virg. post med.*

r BERNARDVS in epistola: Ama confessionẽ, si affectas decorem, reuera vbi cõfessio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata sunt in confessione lauantur: si bona opera, confessione cõmendantur. Cũ mala tua cõfiteris, sacrificium est Deo spiritus contribulatus: cũ Dei beneficia dicis, immolas Deo sacrificium laudis. s *Ibid. paulo post.*

s IDEM: Absque confessione iustus iudicatur ingratus, et peccator mortuus reputatur. A mortuo quippe, tãquam qui non est, perit confessio. Confessio igitur peccatoris est vita, sed iusti gloria. t *Idem ep. de vita solitar. ante med.*

t IDEM: Sunt qui confitendo, sicut fabulã peccatorum suorum narrant historiã, et ægritudines animæ suæ, sine verecundia, et confusione dinumerant, et pene sine pœnitentia, et affectu doloris, et ideo nihil de consolatione reportatur. Ille vero cito lacrymas inuenit, et resoluitur in gemitũ compunctionis, qui habet sensum doloris. u *Idē sup. Cant. ser. 16. paulo post med.*

u IDEM super Cãtica: Omne quod remordet conscientiam, cõfitere humiliter, pure, fideliter. x *Gloss. in Mat. c. 3.*

x GLOSSA super Matthæum: Confessio peccatorum testimonium est conscientiæ timentis Deum: qui enim timet iudicium Dei, peccata non erubescit confiteri. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. IBIDEM: Ideo iubemur confiteri peccata, vt erubescentiam patiamur pro pœna. y *Sen. epi. 54. post med.*

y SENECA in epistola: Somnium narrare vigilantis est, et vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Expergiscamur ergo, vt errores nostros redarguere possimus.

De Satisfactione. Cap. XX.

z *Greg. pa. sto. cu. p. 3. c. 2. admo. 31. post med.*

GREGORIVS [z] in pastorali: Neque Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis cõtrarijs medetur: vt qui voluptatibus delectati discessimus, rursum fletibus amaricati redeamus: et qui per illicita diffluendo cecidimus, etiã a licitis nosmetipsos restringendo, surgamus. a *Idem in hom. 39. in euãgel. post med.*

a IDEM in homilijs: Dũ a retributione vltionis vltimæ esse quædam tẽporis securitas videtur, debemus pensare malũ, quod sequitur: pensantes gemere, gementes vitare ea, quæ cõmisimus: peccata indesinẽter aspicere, aspicientes flere, flentes abstergere. b *Aug. reg. 3. c. 38. to. 1 c. Idem de Eccles. Dogma. c. 54. to. 3. d Idem de ve. et fal. pœnit. c. 15 to. 4. e Ibid. c. 11 f Idem in Enchyr. c. 71. to. 3. g Idem ep. 54. ad Maced. ante med. to. 2. h Amb. in Luc. li. 2. c. 2. to. 3. i Idem in psal. 118. octonar. 22. to. 2. k Isid. in synon. c. 6. post med. l Idem de sum. bo. li. 2 c. 13. sent. 6. m Ibidem sent. 13. n Ber. sup. Cant. ser. 4 post med. o Gloss. in ps. 30.*

b AVGVSTINVS in regula: Quicũque conuitio, vel maledicto, vel etiã crimnis obiectu aliquem læserit, meminerit satisfactione quàm citius curare quod fecit: et ille qui læsus est, sine disceptatione dimittere. Si autem inuicẽ se læserint, inuicẽ sibi debita relaxare debebũt. c IDEM de Ecclesiasticis dogmatibus: Pœnitentia vera est, pœnitenda non admittere, et admissa deflere. Satisfactio pœnitentiæ est, causas peccatorũ excidere, nec earũ suggestionibus aditum præbere. IDEM: Secreta satisfactione. Infra lib. 4. de religione. d IDEM de pœnitẽtia: Ponat se pœnitens omnino in potestate iudicis, in arbitrio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, sed vt omnia eo iubẽte paratus sit facere pro recipienda vita animæ, quæcũque faceret pro euitanda corporis morte. e IDEM: Qui multos offendit peccando multos oportet placare satisfaciendo. f IDEM in Enchiridio: De quotidianis leuibusq. peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. g IDEM in epistola: Nihil aliud facit, quem veraciter pœnitet, nisi vt id, quod male fecerat, impunitum esse non sinat. h AMBROSIVS super Lucã: Nemo diffidat, nemo veterum conscius delictorum præmia diuina desperet: nouit enim Deus mutare sententiã, si tu noueris emẽdare delictum. i IDEM super Beati immaculati: Tãta vis emendatæ cõuersationis est, vt in quandam redeat pueritiæ spiritualis ætatẽ, quæ vias erroris ignoret, et crimen etiam si velit non possit admittere, quę desinit vsum peccandi. k ISIDORVS in synonymis: Cinis es, et in cinerẽ reuerteris: viuas ergo semper lugens, semper merẽs, semper suspiria cordis emittens. l IDEM de Sũmo bono: Ille pœnitentiã digne agit, qui reatũ suũ satisfactione legitima plangit. m IDEM: Quãuis per pœnitentiã propitiatio peccatorũ sit, sine metu tamẽ homo esse non debet: quia pœnitentiæ satisfactio diuino tantum pensatur iudicio, non humano. n BERNARDVS super Cãtica: Humilis et verecunda debet esse satisfactio, per quã emẽdatur superba trãsgressio. o GLOSSA super Psalmos: Est quędã cõfusio, talis, quę est ad

Digitized by Google

est ad horam, quæ quidem prodest, scilicet perturbatio animi respicientis peccata sua, et respectione horrentis, et horrore erubescentis, et rubore corrigentis.

De Virtute. Cap. XXI.

[a] GREGORIVS in Moralibus: Non res eadem semper est virtus, quia per momenta temporum sæpe merita mutantur actionum. [b] IDEM: Plerumque virtus cum indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur, plus tenetur. IDEM: Omnes virtutes. Infra libro 4. de connexione. AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Videtur. Infra de charitate. [c] IDEM: Virtutes, quas sibi habere mens videtur, per quas imperat corpori et vitijs, ad quodlibet adipiscendum vel tenendum, nisi ad Deum retulerit etiã ipsæ vitia sunt potius quàm virtutes. [d] IDEM de libero arbitrio: Virtutes, quibus recte viuitur, magna bona sunt, species autem quorumlibet corporũ, sine quibus recte viui potest, minima bona sunt: potentiæ vero animæ, sine quibus recte viui non potest, media bona sunt. Virtutibus nemo male vtitur, ceteris autem bonis, ideſt medijs, et minimis, non solum bene, sed etiam male quisque vti potest. [e] IDEM de octuagintatribus quæstionibus: Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, est fruendis frui, et vtendis vti. [f] ISIDORVS de Summo bono: Prius vitia extirpanda sunt in homine, deinde inserendæ virtutes. Nam cohærere, et coniungi non potest veritas cum mendacio, pudor cum petulantia, fides cũ perfidia, castitas cum luxuria. [g] IDEM: Quisquis ex deteriori iam melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanam gloriam corruat, quàm prius ex lapsu vitiorum iacebat. [h] IOANNES Chrysostomus, super Ioannem: Sicut malitia etiam ante gehennam, eos, qui hic ea participant, cruciare consueuit, ita virtus etiam ante regnũ, eos, qui hic eam operantur, præparat voluptati, et cum spe optima, et delectatione perpetua viuere facit. [i] AMBROSIVS super Lucam: Non est virtus non posse peccare, sed nolle: atque ita tenere perseuerantiam voluntatis, vt voluntas infantiam, vsus imitetur naturam. [k] BERNARDVS super Cantica: Medium vitiorum virtus tenet, ac proinde sedula eget, non solum putatione, sed et circumcisione. [l] IDEM in epistola: Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. [m] SENECA in epistola: Virtus non aliud est, quàm recta ratio. *IDEM: Cum virtus vtique medium et modus sit, æque peccatum est quod excedit sicut quod deficit. [n] IDEM: Nulli præcluſa est virtus, omnibus patet, omnes inuitat, omnes admittit, non eligit parentelã, non eligit domum, non censum, nudo homine contenta est. [o] IDEM: Virtus extollit hominem, et super omnia mortalibus chara collocat eum, nec ea, quæ bona sunt, nec ea, quæ mala vocantur, aut cupit nimis, aut expauescit. [p] IDEM: Omnia ista, in quæ dominium casus, et fortuna exercet, seruilia sunt, pecunia, et corpus, et honores, imbecilla, fluida, mortalia, possessiones incertæ: illa rursus, quæ virtutis sunt, libera sunt et inuicta. [q] IDEM: Quemadmodum minuta lumina claritas solis obscurat, sic dolores, et molestias, ac iniurias, virtus magnitudine sua elidit atque opprimit, et quocumque affulsit, ibi quidquid sine ea apparet, extinguitur. Nam non magis vllam portionem habent incommoda, cum in virtute inciderunt, quàm in mari nimbus. [r] IDEM: Sola virtus præstat gaudium perpetuum securum, etiam si quid obstat, nubium modo interuenit, quæ infra feruntur, nec vmquam vincunt diem. [s] TVLLIVS in rhetoricis: Virtus est animi habitus, naturæ modo, rationi consentaneus.

[a] *Greg. li. 22. Mor. c. 6. post med.*
[b] *Ibidem.*
[c] *Aug. lib. 19. de ciui. Dei. c. 25. to. 5.*
[d] *Idem de li. arb. li. 2. c. 19. to. 1.*
[e] *Idem li. 83. quæst. q. 30. to. 4.*
[f] *Isid. de sum. bo. lib. 2. c. 36. sen. 6.*
[g] *Ibidem sent. 9.*
[h] *Chrys. homi. 35. in Io. prope fi. to. 3.*
[i] *Amb. sup. Luc. li. 8. c. 78. to. 3.*
[k] *Ber. ser. 58. in cant. uerſ. fi.*
[l] *Idem ep. 126. ad ep. Aquit. in prin.*
[m] *Sen. ep. 66. post med.*
[n] *Idem de beneficijs li. 3. c. 18.*
[o] *Idem ep. 87. ante med.*
[p] *Idem ep. 66. ante med.*
[q] *Ibid. paulo ante.*
[r] *Idem ep. 27.*
[s] *Tull. de inuent. li. 2*

De Tribus Virtutibus Theologicis. Cap. XXII.

GREGORIVS [t] in pastorali: Cum districtus iudex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit ab eo proculdubio culpæ reatum non expetit, quem sub eius venia fides, spes, et charitas iam abscondit. [u] IDEM in Moralibus: In corde nonnumquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur spes, per quæstiones pulsatur fides. Sed per Dei gratiam omnia tormentorum et insidiarum genera superantur. [x] IDEM: Bona summa sunt fides, spes, et charitas, quæ cum veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. [y] IDEM super Ezechielem: Tres sunt virtutes, sine quibus, is qui operari aliquid iam potest, saluari non potest, videlicet, fides, spes, et charitas. [z] IDEM: Vnusquisque, qui in actiuæ vitæ exercitio versatur, tãtum credit, quantum sperat, amat, et operatur: tantum sperat, quantũ credit, operatur et amat: tantum amat, quantũ credit, sperat, et operatur: tantum operatur, quantum credit, amat, et sperat. [a] ISIDORVS in etymologijs: Tria sunt, quę in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus perquiruntur, scilicet, fides, spes, et charitas. [b] AVGVSTINVS de Doctrina Christiana: Homo fide, spe, et charitate subnixus, et hæc tria inconcusse retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. [c] IDEM de Trinitate: Vbi sunt illa tria, propter quæ in animo ædificanda omnium diuinorum librorum machinamenta consurgunt, fides, spes, charitas, nisi in animo credente, quod nondum videt, et sperante, atque amante, quod credit? Amatur ergo, quod ignoratur, sed tamen creditur. *IDEM in soliloquijs: Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. [d] IDEM: Sine tribus istis, scilicet, fide, spe, et charitate, nulla anima sanatur, vt possit Deum suum videre. [e] BERNARDVS de amore Dei: Potest esse, vt fides, et spes, sint sine charitate: vt autem charitas fidem et spem in se non contineat, non potest esse. [f] IDEM super Qui habitat: Dicit fides: Parata sunt magna, et inexcogitabilia bona a Deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa seruantur. Sed charitas ait: Curro velociter ad illa. [g] GLOSSA: Fide, et spe, et charitate, vere colitur Deus, et ad contemplationem peruenitur, quæ est vita æterna.

[t] *Greg. Pas. cu. p. 2. c. 19 in fi.*
[u] *Idem li. 2. Moral. c. 27. ante med.*
[x] *Ibid. lib. 27. c. 27. nõ multum a prin.*
[y] *Idem in Ezec. hom. 16. ante med.*
[z] *Ibid. homil. 22. post med.*
[a] *Isid. in ety. li. 8. c. 2*
[b] *Aug. de Doc. Chriſ. lib. 1. c. 39. to. 3.*
[c] *Idem de Tri. li. 8. c. 4. to. eod.*
[d] *Idem in Solil. lib. 1. c. 6. to. 1.*
[e] *Bern. de mat. et dig. diuin. amo. c. 6.*
[f] *Idem ſer. 10. ſup. Qui hab. prope prin.*
[g] *Gloſ. Eccliz.*

De Fide Cap. XXIII.

GREGORIVS [h] in homilijs: Fides earum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt, quę etenim apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem. [i] IDEM: Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. [k] IDEM super Ezechielem: Non virtutibus venitur ad fidem, sed fide pertingitur ad virtutes. *AVGVSTINVS in homelia de centum ouibus: Deus omnibus æqualiter adest, sed ille apud Deum plus habet loci, qui plus attulerit, non argenti, sed fidei. [l] IDEM contra Iulianum: Quando Deo adiuuante, ex vera viuitur fide, ipse Deus adest, et menti illuminandæ, et concupiscentiæ superandæ, et molestiæ perferendæ. [m] IDEM de verbis Apostoli: Nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior est substantia, quàm est fides Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, impios iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat. [n] IDEM: Ille credit in Christum, qui et sperat in Christum, et diligit Christum. Nam si fidem quis habet sine spe, ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. [o] ISIDORVS de Summo bono: Frustra libidinosus sibi de sola fide blanditur, si bonis

[h] *Greg. homil. 26. in euang. post med.*
[i] *Ibid. non multum a prin.*
[k] *Idẽ hom. 19 in Ezechiel. ante med.*
[l] *Aug. cõt. Iulian. Pelag. li. 5. c. 3 ante med. to. 7.*
[m] *Idem de verb. Apoſ. ſer. 1. uerſ. fi. et ſer. 28 de temp. c. 12. to. 10.*
[n] *Idem de verb. Dom. ſer. 61. to. eod.*
[o] *Iſid. de ſum. bo. li. 2 c. 2. ſent. 9.*

Digitized by Google

nis moribus non ornatur. [a] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Virtus fidei in periculis secura est, et in securitate periclitatur. IDEM: Fides numquam. Infra lib. 4. de religione. [b] IDEM super Ioannem: Magnum bonum fides est, quando a calida fit mente, ab amore multo, et feruente anima. Hæc philosophos nos ostendit, hæc vtilitatem humanam conculcat. * IDEM: Sufficit fides in regnum inducere, sed hæc maxime cõdemnare habet eos, qui vitam malam demonstrant. Qui enim sciuit voluntatem Domini sui, et non fecit, plagis verberabitur multis. [c] BERNARDVS in epistola: Multi ante Saluatoris aduentum Deum omnipotentem timentes, et diligentes suæ salutis gratissimum promissorem, credentes eumdem in promissione fidelem, sperantes certissimum redemptorem, in hac fide, et expectatione saluati sunt: licet quando, et qualiter, et quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. [d] IDEM super Cantica: Quid est quod non inueniat fides? Fides enim falsi nescia, attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, transcendit fines rationis humanæ, terminos experientiæ, ac vsum naturæ, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu, quodam modo circumcludit. [e] IDEM in sermonibus: Necesse est primo credere, omnium remissionem peccatorũ haberi non posse, nisi per indulgentiam Dei: deinde, quòd nihil prorsus habere queas operis boni, nisi etiam hoc dederit ipse: postremo quòd vitam æternam promereri nullus potest bonis operibus suis, sed quòd gratis a Deo detur vita æterna. [f] IDEM: Est fides alia præceptorum, alia signorum, alia promissorum: qua credimus in Deum, qua credimus Deum, et qua credimus Deo. Per fidem enim præceptorum credimus in Deũ. Credere autem in Deum est, in eum sperare, et eum diligere. Per fidem autem signorum credimus Deum, qui talia potest, et omnia potest. Per fidem vero promissorum, credimus Deo, qui quidquid promittit, veraciter complet.

a Chrys. in Matth. ep. imp. homil. 36. post med. to. 2.
b Idem in Io. hom. 62. post med. to. 3.
c Ber. ep. 77. ad Hugo. de s. Vic. post med.
d Idẽ ser. 28. post med. et 76. in Cant. ante med.
e Idẽ ser. 2. in Annũc. Domi.
f Idem in ser. paruis ser. 12.

De Spe. Cap. XXIV.

GREGORIVS [g] in Moralibus: Spes in æternitatem animum erigit, et idcirco nulla mala, quæ exterius tolerat, sentit. [h] IDEM: Tanto spes in Deũ solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit. Quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. [i] AVGVSTINVS in confessionibus: Merito mihi spes valida in illo est, quòd sanabis omnes languores meos, per eum, qui sedet ad dexteram tuam, et te interpellat pro nobis: alioquin desperarem. Multi enim et magni sunt languores mei, sed amplior est medicina tua. [k] IDEM: Væ etiã laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam: quia vero non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. [l] IDEM de gratia noui Testamẽti: Non iam desperandum est, participatione verbi fieri posse homines filios Dei, quando filius Dei participatione carnis, factus est filius hominis. [m] ISIDORVS in etymologijs: Spes vocata est, quòd sit pes progrediendi, quasi pes. AMBROSIVS: Nemo diffidat. Supra de satisfactione. * IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Spes est in qua salus nostra consistit, et quæ de terris animas, velut quibusdam cateniscælitus dependentibus, innexas euehit ad superna. [n] BERNARDVS in sermonibus: Spes triplex est, nam de fide præceptorum oritur spes veniæ, de fide signorum spes gratiæ, et de fide promissorum spes gloriæ. [o] IDEM: Tria considero, in quibus tota spes mea consistit: charitatem adoptionis, veritatẽ promissionis, et potestatem redditionis. Multa infra lib. 4. de confidentia.

g Greg. li 6 Mor. c. 14. post med.
h Idid. lib. 10. c. 12. cir. med.
i Aug. cõf. li. 10. c. 43. to. 1.
k Ibid. lib. 9. c. 13.
l Idem ep. 120. ad Hon. de grat. no. Test. c. 4.
m Isid. ety. li. 8. c. 2.
n Ber. in ser. paruis. ser. 1.
o Est in li. de dilig. Deo, c. 14. apud Aug. to. 9.

De Charitate. Cap. XXV.

GREGORIVS [p] in registro: Credat mihi charitas tua, quia valde contristatus sum de tristitia tua, ac si in te iniuriam ipse pertulissem. Dominicis enim mandatis præcipimur, proximos sicut nosmetipsos diligere, eorumq. languoribus, tamquam proprijs infirmitatibus condolere. [q] IDEM: O quàm bona est charitas, quæ absentia per imaginem, præsentia sibimetipsis exhibet per amorem, diuisa vnit, confusa ordinat, inæqualia sociat, et imperfecta consummat. [r] IDEM: Magistra bonorum omnium charitas, nihil sapit extraneum, nihil asperum, nihil confusum: ita exercet corda, et corroborat, vt nihil graue, nihil difficile, sed fiat totum dulce quod agitur. [s] IDEM: Dum nos vobis per orationis opem coniungimus, quasi ambulantes per lubricum, vicissim manum nobis tenemus: fitq. ex magna prouisione charitatis, vt eo singulorum robustius charitas perfigatur, quo et alter altero magis innititur. IDEM: Sit me participem. Infra lib. 4. de cõmunitate. [t] IDEM: Dum vnum in redemptoris nostri corpore membrũ sumus, sicut in culpa tua dilaceror, ita quoque in bona actione lætificor. [u] IDEM: Inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de eius profectu deijcimur, nec de ruina illius lætamur. [x] IDEM: Charitatem recte prædicator egregius vinculum perfectionis vocat: quia virtutes quidem ceteræ perfectionem generant, sed tamen eas charitas ita ligat, vt ab amantis mente dissolui iam nequeant. [y] IDEM: Charitatis cum sit proprium nutrire concordiam, seruare composita, dissociata coniungere, praua corrigere, et virtutes ceteras perfectionis suæ munimine solidare, quisquis in eius radice se inseruerit, nec a viriditate deficit, nec a fructu inanescit. [z] IDEM: Nec abesse credendus est, qui per dilectionis vinculum animis inhæret. [a] IDEM in Moralibus: Virtuti mortis dilectio comparatur, quia nimirum mentem, quam semel ceperit, a dilectione mundi funditus occidit. [b] IDEM: Quod valde mens amat, etiam in sermone replicat. [c] IDEM: Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemque vt se diligere, de Deo autem vera cognoscere, de proximo vero meliora quàm de semetipso sentire. [d] IDEM: Per amorem Dei, amor proximi gignitur: et per amorem proximi amor Dei nutritur. [e] IDEM in pastorali: Nostra sunt etiam illa bona, quæ imitari non possumus, sed in alijs amamus, et amantium fiunt quæcumque amantur in nobis. Hinc ergo pensent inuidi, charitas quantæ virtutis est, quæ alieni laboris opera, nostra sine labore facit. [f] IDEM in Homilijs: Vis amoris hoc agere in animo solet, vt quem ipse semper cogitat, nullum aliũ credat ignorare. [g] IDEM: Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea, quæ sibi sunt necessaria, partitur. IDEM: Isse Deum. Supra capitulo de consensu. [h] IDEM: Si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se simulat, siue putat. Charitas autem vera est, cum et in Deo diligitur amicus, et propter Deum diligitur inimicus. [i] IDEM de dilectione conditoris: Lingua, mens, et vita requirantur. [k] IDEM: Numquam est Dei amor otiosus: operatur etenim magna, si est: si vero operari renuit, amor non est. [l] IDEM: Si quod impendi nobis recte volumus, hoc alijs impartimur, et quod nobis fieri nolumus, hoc alijs facere deuitamus, tunc charitatis iura illæsa seruamus. [m] IDEM super Ezechielem: Tantum quisque proximum, quantum amat. Si enim amas,

p Greg. regist li. 2. indic. 10. c. 24. in prin.
q Ibid. li. 4. ind. 13. c. 95. in prin. et li. 12. indic. 7. c. 31.
r Ibid. li. 7 indic. 2. c. 112. in prin.
s Ibid. li. 2 indic. 9. c. 124. longe post med.
t Ibid. regist. lib. 7. ind. 2. c. 2.
u Idẽ li. 22 Mor. c. 6. fere in prin.
x Regist. li. 4. ind. 13. c. 95. non longe a prin.
y Ibid. li. 7 indic. 2. c. 112. fere in prin.
z Ibidem li. 9. ind. 4. c. 62.
a Idem li. 10. Mor. c. 12. cir. fi.
b Ibid. lib. 31. non longe a prin.
c Ibid. lib. 20. c. 9. cir. fi.
d Ibid. li. 7 c. 10. non lõge a prin.
e Idẽ Past. cu. p. 3. c. 1. admonit. 11.
f Idẽ hom. 25. in euãg. ante med.
g Ibid. homil. 20. cir. med.
h Ibid. homil. 38. cir. med.
i Ibid. homil. 30. nõ longe a prin.
k Ibid.
l Ibid. homil. 38. cir. med.
m Idem in Ezec. hom. 15. ante med.

Digitized by Google

amas, portas, si desistis amare, desistis tolerare.

[a] IDEM super Cantica: Charitas sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, et vt sedes sapientiæ sit anima iusti, quietem tribuit, et locum præparat. [b] AMBROSIVS de officijs: Non minus vos diligo, quos in euangelio genui, quàm si coniugio suscepissem. Non enim vehementior est natura ad diligendum, quàm gratia. [c] IDEM: Plus certe diligere debemus, quos perpetuo nobiscum putamus futuros, quàm quos tantum in hoc sæculo. [d] ISIDORVS de Summo bono: Quamuis nonnulli fide, atque operibus sanctitatis videantur esse participes, tamen quia priuantur charitate fraternæ dilectionis, nullum habent incrementum virtutis. [e] HIERONYMVS in epistola: Nihil amantibus durum, nullus difficilis labor in amore. Amemus et nos Christum, et facile videbitur omne difficile. * IDEM in sermonibus: Hoc habet proprium impatiens amor, vt quę desiderat, semper inuenire se credat: ignorat siquidę iudicium, ratione multotiés caret, nescit modum, nec aliud cogitare potest, quàm quod diligit. Amor non accipit de impossibilitate solatium, neque ex difficultate remedium. [f] AVGVSTINVS de Doctrina Christiana: Quattuor sunt diligenda: vnum, quod supra nos est: alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est: quartum, quod infra nos est. [g] IDEM: Ille iuste et sancte viuit, qui rerum integer æstimator est. Ipse autem est, qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat, quod non est diligendum: aut non diligat, quod est diligendum, aut amplius diligat, quod minus est diligendum, aut æque diligat, quod minus, vel amplius diligendum est, aut minus, vel amplius, quod æque diligendum est. [h] IDEM: Omnis peccator, inquantum peccator est, non est diligendus: et omnis homo, inquantum homo est, diligendus est, propter Deum, Deus autem propter seipsum. Etsi Deus omni homine amplius diligendus est, amplius quisque Deum debet diligere, quàm seipsum. [i] IDEM: Omnes æque diligendi sunt: sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendū est, qui pro locorum, vel temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus cōstrictius tibi quasi quadam sorte' iunguntur. [k] IDEM de cathechizandis rudibus: Diligamus Deum, quoniam prior dilexit nos, et filio suo vnico non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat: nulla enim est maior ad amorem inuitatio, quàm præuenire amādo: & nimis durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, noluit rependere. [l] IDEM: Maxime propterea Christus aduenit, vt cognosceret homo quantum Deus diligat eum: et ideo cognosceret, vt eius dilectione, a quo prior dilectus est, inardesceret, [m] IDEM de perfectione iustitiæ: Perfecta charitas foras mittit timorem et facit præcepti sarcinam leuem, non solum non prementem onere ponderum, verum etiam subleuantem vice pennarum. [n] IDEM de viduitatis bono: Nullo modo sunt onerosi labores amantium, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, et piscantium. [o] IDEM: In eo, quod amatur, aut non laboratur, aut etiam labor amatur. [p] IDEM de Trinitate: Qui amat homines, aut quia iusti sunt, aut vt iusti sint amare debet. Sic enim seipsum amare debet, aut quia iustus est, aut vt iustus sit: sic enim diligit proximum tamquam seipsum sine vllo periculo. [q] IDEM: Nemo aliquid volens facit, quod non in corde suo prius dixerit. Quod verbum amore concipitur siue creaturæ, siue creatoris. [r] IDEM de moribus ecclesiæ: Nihil est tam durum, atque ferreum, quod non amoris igne vincatur: quo cum se anima rapit in Deum, super omnem carnis naturam, libera, et admiranda volitabit pennis pulcherrimis, et integerrimis, quibus ad Dei amplexum amor casus innititur. [s] IDEM; Solus se nouit diligere, qui Deum diligit. [t] IDEM: Qui diligit proximum, agit quantum potest, vt saluus corpore, saluusq. animo sit; sed cura corporis ad salutem animi referenda est. [u] IDEM de spiritu et littera: Sciri aliquid, et credi, et tamen non diligi potest: diligi autem quod neque scitur, neque creditur, non potest. [x] IDEM de ciuitate Dei: Perfectum odium debet malis, qui secundum Deum viuit: sic vt nec propter vitium oderit hominem, nec amet vitium propter hominem, sed oderit vitium, amet hominem. [y] IDEM: Mihi videtur, quòd definitio breuis, et vera virtutis, est ordo amoris. [z] IDEM de coniugijs adulterinis: Multa sunt facienda non iubente lege, sed libera voluntate: et ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum licerent nobis etiam non impendere; causa tamen dilectionis impendimus. [a] IDEM de soliloquijs: Impatiens animus, nec lacrymis modus fit, nisi amori detur quod amatur. [b] IDEM de verbis Apostoli: Nihil sic probat amicum, quemadmodum oneris portatio. [c] IDEM super 1. canonicam Ioannis: Talis est quisque, qualis eius dilectio est. Terram diligis? terra es. Deum diligis? quid dicam? Deus es. Ego, inquit, dixi Dij estis? [d] IDEM: Charitas vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, et mori lucrum. [e] IDEM: Dilige, et quod vis fac. Siue taceas, dilectione tace: siue clames, dilectione clama: siue emendes, dilectione emenda: siue parcas, dilectione parce. [f] IDEM in epistola: Diligentia charitatis, freneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare: ambo offenduntur, sed ambo diliguntur: ambo molestati quamdiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati, gratulantur. [g] IDEM: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et diliges proximum tuum, sicut teipsum. Hic physica: quoniam omnes omnium naturarum causæ, in Deo creatore sunt. Hic ethica, quoniam vita bona, et honesta non aliunde formatur, quàm cum ea, quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est Deus, et proximus. Hic est logica: quoniam veritas, lumenq. animæ rationalis, non nisi Deus est. [h] IDEM: In hac dilectione virtus non est, nisi diligere quod diligendum est. Id eligere, prudentia est; nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est: Quid autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est, cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nosipsos diligere nescimus. [i] IDEM: Tanto nobis melius est, quanto nos magis in illum imus, quo nihil melius est. Imus autem non ambulando, sed amando, quem tanto habebimus præsentiorem, quanto eundem amorem, quo in eum tendimus, poterimus habere puriorem. [k] IDEM: Non faciunt bonos, vel malos mores, nisi boni, vel mali amores. [l] IDEM: Debet homo proximum diligere tamquam seipsum, vt quem poterit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel doctrinæ informatione, vel disciplinæ coertione, secum ducat ad colendum Deum. [m] IDEM in libris confessionum: Minus Domine te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper ardes, et numquam extingueris! Charitas Deus meus accende me: continentiam iubes, da quod iubes, et iube, quod vis. [n] IDEM: Domine amore tuo percussisti cor meum, et amaui te; sed et cælum, et terra, et omnia, quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicunt, vt amem te; nec cessant dicere omnibus vt inexcusabiles sint. [o] IDEM: Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis enim sursum tēdit, deorsum lapis. *Et infra*: Minus ordinata inquieta sunt, ordinant,

[a] *Idem ex posit. in Cā tica. c. 1. ali quātulum a prin.*
[b] *Amb. off. li. 1. c. 7. to. 4.*
[c] *Ibid. con seq.*
[d] *Isid. de sum. bo. li. 2 c. 3. sent. 1.*
[e] *Hieron. ep. 22. ad Eust. ver. fi. to. 1.*
[f] *Aug. li. 1 de Doctr. Christ. c. 23 to. 3.*
[g] *Ibidem c. 27.*
[h] *Ibid. con seq.*
[i] *Ibid. c. 28*
[k] *Idem de cathe. rud. c. 4. to. 4.*
[l] *Ibid. pau lo post.*
[m] *Idē de perfec. iust. cant. celest. ante med. to. 7.*
[n] *Idem li. de bo. viduit. c. 21. in fi. to. 4.*
[o] *Ibid. con seq.*
[p] *Idem de Trī. li. 8. c. 6. in fi. to. 3.*
[q] *Ibid. lib. 9. c. 7.*
[r] *Idem de mor. eccl. li. 1. c. 22. prę pe fi. to. 1.*
[s] *Ibid. c. 26*
[t] *Ibid. c. 28 cir. med.*
[u] *Idem de spir. & lit. c. 36. to. 3.*
[x] *Idem de ciui. Dei. li. 14. c. 6. to. 5*
[y] *Ibid. lib. 15. c. 22.*
[z] *Idem de coniug. adult. lib. 1. c. 14. to. 6.*
[a] *Idem soliloquiorum li. 1. c. 1. in prin. to. 1.*
[b] *Idem de verb. Apost. ser. 23. non lōge a prin. to. 9.*
[c] *Idem in 1. can. Io. hom. 2. in fi. to. 9.*
[d] *Ibidem hom. 5. ante med.*
[e] *Ibidem hom. 7. post med.*
[f] *Idem ep. 167. ad Fest. post med. to. 2.*
[g] *Ibid. ep. 3. ad Volus. post med.*
[h] *Ibid. ep. 52. ad Maced. post med.*
[i] *Ibid. con seq.*
[k] *Ibid. pau lo post.*
[l] *Ibidem.*
[m] *Idē cōf. li. 10. c. 29. to. 1.*
[n] *Ibid. c. 6 in prin.*
[o] *Ibid. lib. 13. c. 9.*

Digitized by Google

ordinant, et quieſcunt. Pondus meum amor meus, eo A
feror, quocumque feror. Dono tuo accendimur, et
ſurſum ferimur: inardeſcimus, et imus: aſcendimus
aſcenſiones in corde, et cantamus canticum graduũ.
a Ibid.lib. 10.c.6. [a] IDEM: Deus meus, quid amo, cum te amo? Nõ
ſpeciem corporis, non decus temporis, nec candorẽ
lucis, non dulces melodias cantilenarum omnimoda-
rum, non florum, et vnguentorum, et aromatum ſuã-
uem olentiam, non manna, et mella, non membra car
nis amplexibus acceptabilia: non hæc amo cum amo
Deum meum. Et tamen amo quandã lucem, et quan-
dam vocem, et quendam odorem, et quendam cibũ,
et quendam amplexum, cum amo Deum meum, lu- B
cem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris
hominis mei. Vbi fulget animæ meæ, quod non capit
locus: et vbi ſonat, quod non rapit tempus: et vbi olet,
quod non ſpargit flatus: et vbi ſapit, quod non mi-
nuit edacitas: et vbi hæret, quod non diuellit ſatietas.
b Idẽ trac. de laude char. to.9. Rom. 18. [b] IDEM de laude charitatis: Diuinarum ſcripturarũ
multiplicem abundantiam, latiſſimamq. doctrinam
ſine vllo errore comprehendit, et ſine vllo labore cu-
ſtodit, cuius cor plenum eſt charitate, dicente Apo-
ſtolo: Plenitudo legis eſt charitas. [c] IDEM: Ille te-
c Ibid.cir. med. net, et quod patet, et quod latet in diuinis ſermoni-
bus, qui charitatem tenet in moribus. [d] IDEM:
Fratres ſectamini charitatem, dulce et ſalubre vin-
d Ibid.paulo poſt. culum mentium: ſine qua dives pauper eſt, et cum C
qua pauper dives eſt. [e] IDEM: Charitas in aduerſi-
e Ibid.con ſeq. tatibus tolerat, in proſperitatibus temperat, in duris
paſſionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tenta-
tione tutiſſima, in hoſpitalitate latiſſima, inter veros
f Ibidem. fratres lætiſſima, inter falſos patientiſſima. [f] IDEM:
Charitas caſta fuit in Suſanna erga virum: in Anna,
poſt virum: in Maria, præter virum: libera in Paulo
ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, hu-
mana in Chriſtianis ad confitendum, diuina in Chri-
g Ibidem. ſto ad ignoſcendum. [g] IDEM: Charitas inter oppro-
bria, ſecura eſt: inter odia, benefica: inter iras, placida:
inter inſidias, innocens: in iniquitate, gemens: in veri- D
h Idem li. Medit. de dilig. Deo. c.6.to.9. et de ſp.et an. c.17.in fin. to.3. tate, reſpirans: in virtute, congratulans. [h] IDEM in
meditationibus: Non melius, nec decentius, quàm
per dilectionem rependi poteſt, quod per dilectionẽ
datum eſt. [i] AVCTOR de Spiritu, et anima: Mi-
i Auct. de ſpir.et ani. loco cit. in prin. apud Aug.to.3. ſer ego quantum deberem diligere Deum meum, qui
me fecit cum non eram, redemit cum perieram. Non
eram, et de nihilo me fecit, non lapidem, non arbo-
rem, non auem, aut aliquod de animalibus, ſed vo-
luit me eſſe hominem: dedit mihi viuere, ſentire, di-
ſcernere, et intelligere. Perieram, et ad mortalem
deſcendit, mortalitatem ſuſcepit, mortem ſuſtinuit,
mortem vicit, et ſic me reſtaurauit. [k] IDEM: Multa E
k Ibid.poſt med. ſunt in me, de quibus coram Deo erubeſco, et pro
quibus valde illi diſplicere timeo: nec pro omnibus
his, quod illi impendam habeo, niſi tantum vt dili-
l Ibid. c. 36. paulo poſt med. gam. Non enim melius, etc. vt ſupra. [l] IDEM:
Amat Deus, vt ametur: et cum amat nihil aliud vult
quàm amari, ſciens ipſo amore beatos, qui ſe ama-
uerint: per amorem venit ad homines, venit in ho-
mines, factus eſt homo, et deliciæ illius eſſe cum fi-
lijs hominum. [m] IOANNES Chryſoſtomus ſu-
m Chryſ. in Matth. op. imp.homil. 5. cir. fi.to. 2. per Matthæum: Omnis ſpecies iuſtitiæ in malis inue-
nitur, ſed ſola gratia veræ charitatis non inuenitur,
niſi in ſeruis Dei. [n] IDEM de compunctione cordis:
n Idem de comp. cord. lib. 1. poſt med.to.5. Hic amantium mos eſt, vt amorem ſuum ſilentio te- F
gere nequeant, ſed neceſſarijs ſuis, et charis efferunt,
et produnt, et flammas amoris intra pectus cohibere
non poſſunt. * IDEM ſuper Ioannem: Et ſi fratres
inſanabiliter ægrotauerint, maneamus curantes, et
portemus adinuicem onera, ita enim implebimus le-
gem Chriſti, et promiſſis potiemur bonis. * IDEM:
Vitam nihil ita facit claram, vt amor. [o] BERNAR-
o Eſt apud Ber.de na. et dig.Diu. amor.c.10. in prin. DVS de amore Dei, loquens de verbo illo Lucæ: Di-
liges Dominum, etc. Quattuor in Deum a nobis, et
toti exiguntur affectus, in eo quod dicit: Ex toto cor-

de tuo, totam ſibi vendicat voluntatem: in tota ani-
ma, totum amorem: In omnibus viribus, virtutem
deſignat charitatis: In tota mente, fruitionem ſapien-
tiæ. Primum autem horum, ſcilicet voluntas, ad Deũ
animam mouet, amor promouet, charitas contem-
platur, ſapientia fruitur. [p] IDEM: Nihil aliud eſt p Idem de am. Dei. c. 7.
amor, quàm vehemens, et bene ordinata voluntas.
[q] IDEM: Te Domine velle, et vehementer velle, q Ibid.c.8
quod eſt te amare, et ſingulariter amare: quia amari
non dignaris cum aliqua alia re, ſiue carnali, ſiue
ſpirituali, ſiue terreſtri, ſiue cæleſti, quæ non ametur
pro te. Hoc demum eſt non velle niſi bonum, hoc eſt
habere quæcumque vult omnia: quia habet te quis, B
inquantum amat te. [r] IDEM de diligendo Deo: r Idem de dilig. Deo in prin.
Cauſa diligendi Deum Deus eſt, modus eſt ſine mo-
do diligere. [ſ] IDEM: Vide quo modo, immo quàm
ſine modo a nobis Deus amari meruit: qui prior ipſe ſ Ibid.ante med.
dilexit nos, tantus, et tantum, et gratis, tantillos et ta-
les. [t] IDEM: Non ſine præmio diligitur Deus. Etſi t Ibidem.
abſque præmij intuitu ſit diligendus. Vacua namque
vera charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria
eſt, quippe non quærit, quæ ſua ſunt: affectus eſt, nõ
contractus. [u] IDEM: Quidquid propter aliud ama- u Ibidem.
re videaris, id plane amas, quo amoris finis pertendit,
non per quod tendit. [x] IDEM ſuper Cantica: Quã- x Idẽ ſup. Cant. ſer. 27. poſt med.
titas vniuſcuiuſque animæ æſtimatur ex mẽſura cha-
ritatis, quam habet: vt verbi gratia, quæ multum
charitatis habet, magna ſit: quæ parum, parua: quæ ve-
ro nihil, nihil, dicente Apoſtolo: Si charitatem non 1. Cor. 13.
habuero, nihil ſum. [y] IDEM: Nec ignoro, quia ho- y Ibid.ſer. 9. non longe a prin.
nor regis iudicium diligit, ſed præceps amor, nec iu-
dicium præſtolatur, nec conſilio temperatur, nec pu-
dore frenatur, nec rationi ſubijcitur. Rogo, ſuppli-
co, flagito, oſculetur me oſculo oris ſui. [z] IDEM: z Ibid.ſer. 85. poſt med.
Vbi amor eſt, labor non eſt, ſed ſapor. [a] IDEM: Nõ
abduci blandicijs, non ſeduci fallacijs, nec iniurijs
frangi, toto corde, tota anima, tota virtute diligere a Ibid.ſer. 20. paulo poſt med.
eſt. [b] IDEM: Valde mihi amandus eſt, per quẽ ſum, b Ibidem in prin.
viuo, et ſapio, ſi ingratus non ſum, et indignus. Di-
gnus plane eſt morte, qui tibi Domine recuſat viuere,
et mortuus eſt, et qui tibi non ſapit, deſipit: et qui cu-
rat eſſe, niſi propter te, pro nihilo eſt, et nihil eſt. [c] c Ibid.ſer. 31. poſt med.
IDEM: Spiritus eſt Deus, et concupiſcit decorem ani-
mæ illius, quam forte aduerterit in ſpiritu ambulan-
tem, et curam carnis non perficientem in deſiderio,
præſertim cum ſui amore flagrantem conſpexerit. d Ibid.ſer. 14. ante med.
[d] IDEM: Fateor non ſuſtinui pondus diei, et æſtus,
ſed iugum ſuaue, et onus leue pro beneplacito pa-
trifamilias porto. Opus meum vix vnius horæ, et
ſi plus, præ amore non ſentio. [e] IDEM de duode- e Idem de 12. grad. humil. longe aliquan tulum a prin.
cim gradibus: Vere dulcis, et ſuauis cibus charitas,
quæ feſſos alleuat, debiles roborat, mæſtos lætificat,
denique iugum veritatis facit ſuaue, et onus leue. [f] f Idem de præcep. & diſp. verſ. fi.
IDEM de præcepto et diſpenſatione: Fons vitæ cha-
ritas eſt: nec viuere animam dixerim, quæ de illo
non hauſerit. Haurire porro quo modo poteſt, niſi
fuerit præſens ipſi fonti, qui charitas eſt, quæ Deus
eſt? Præſens ergo Deo eſt, qui amat Deum, inquan-
tum amat. [g] IDEM in epiſtola: Bona mater chari- g Idem ep. 2. ad Fulc. non longe a prin.
tas, quæ ſiue foueat infirmos, ſiue exerceat proue-
ctos, ſiue arguat inquietos, diuerſis diuerſa exhi-
bens, ſicut filios diligit vniuerſos. [h] IDEM: Seruite h Idem ep. 143. ad Claren. in fi.
in charitate illa, quæ timorem expellit, labores non
ſentit, meritum non intuetur, præmium non requi-
rit, et tamen plus omnibus vrget. [i] IDEM in apolo- i Idem in Apolog. ad Guliel.abb. ante med.
gia: O quanta fiducia charitatis, alius operatur non
amans: et alius amat, nihil operans. Ille quidem
opus ſuum perdit, iſtius vero charitas numquam ex-
cidit. [k] INTERLINEARIS: Omnia facilia amanti. k Gloſ. interl. Iſ. 40.g.
[l] INTERLINEARIS: Nullum permittit Deus ca- l Ibidem, Apoc.6.
dere, qui ei ſeruit vero amore.

De Quattuor Cardinalibus virtutibus. Cap. XXVI.

a *Greg. li. 22. Moral. c. 1.*

GREGORIVS [a] in Moralibus: Prudentia, temperantia, fortitudo, atque iuſtitia, tanto perfectæ ſunt ſingulæ, quãto viciſſim ſibimet iunctæ. [b] IDEM ſuper Ezechielem: Vnuſquiſque tantum prudens eſt, quantum temperans, fortis, et iuſtus: tantum temperans, quantum prudens, fortis, et iuſtus: tantum fortis, quantum prudens, temperans, et iuſtus: tantum iuſtus, quantum prudens, temperans, et fortis. [c] AVGVSTINVS: In hac dilectione. ſupra de charitate. IDEM de Trinitate: Illud, quod agit iuſtitia in ſubueniendo miſeris, quod prudentia in præcauendis inſidijs, quod fortitudo in perferendis moleſtijs, quod temperantia in coercendis delectationibus prauis, nõ ibi erit, vbi nihil omnino mali erit. [d] IDEM de moribus eccleſiæ: Illas quattuor virtutes, quarum vtinã ita in mentibus vis, vt nomina in ore ſunt omnium, ſic etiam diffinire non dubitem: vt temperantia ſit amor, integrum ſe præbẽs ei, quod amatur: Fortitudo, amor facile tolerans omnia, propter id, quod amatur: Iuſtitia, amor ſoli amato ſeruiens, et propterea recte dominans: Prudentia, amor ea, quibus adiuuatur, ab eis, quibus impeditur, ſagaciter eligens. [e] VNDE mihi videtur, quòd definitio breuis, et vera virtutis, eſt ordo amoris. * ISIDORVS in Etymologijs: Prudentia eſt in rebus, qua a bonis mala diſcernuntur. Fortitudo eſt, qua aduerſa æquanimiter tolerantur. Temperantia eſt, qua libido concupiſcentiaq. rerum refrenatur. Iuſtitia, qua recte iudicando, ſua cuique diſtribuuntur. [f] HIERONYMVS in epiſtola: Vis ſcire quales quærat Dominus ornatus? habeto iuſtitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, nihil hoc monili pretioſius, nihil hac gemmarum varietate diſtinctius. [g] IDEM in originali ſuper Naum: Quo modo quattuor, quibus pugnamus, et tegimur, ſunt ſcuta virtutum, prudentia, iuſtitia, temperantia, fortitudo: ita econtrario quattuor vitia ſunt, ſtultitia, iniquitas, luxuria, formido, quibus ab hoſte percutimur. [h] BERNARDVS de conſideratione: Iuſtitia quærit, prudentia inuenit, fortitudo vindicat, temperantia poſſidet.

b *Idem in Exer. hom. 22. poſt med.*

c *Aug. lib. 14. de Tri. c. 9. to. 3.*

d *Idem de Mor. Eccl. lib. 1. c. 15. to. 1.*

e *Idẽ de ci. Dei, lib. 15. c. 22.*

f *Hier. ep. ad Nepot. poſt med. to. 1.*

g *Idem in Na. c. 3. to. 5.*

h *Bern. de conſid. ad Eug. lib. 1. poſt med.*

De Prudentia. Cap. XXVII.

i *Greg. li. 7. Mor. c. 15 poſt med.*

k *Idẽ hom. 34. in euãg. prope fi.*

l *Idem regiſt. lib. 2. ind. 10. c. 6.*

m *Ibid. li. 7. ind. 2. c. 125. circa med.*

n *Idem in Exec. hom. 22. poſt med.*

o *Aug. de ſolil. li. 1. c. 14. in prin. to. 1.*

p *Eſt apud Cyp. in ed. Pam. li. de ſing. cler. a. 2. circa med. to. 3.*

q *Iſid. ety. li. 10. verb. prud.*

r *Idem in*

GREGORIVS [i] in Moralibus: Cum rectitudo ſanctos viros ad libertatem vocis erigit, conſideratio infirmitatis propriæ in humilitate cuſtodit. [k] IDEM in homilijs: Cogitate quid facitis, recogitate quid feciſtis: largitatem ſupernæ pietatis aſpicite, et ad miſericordiæ iudicem, dum adhuc expectat, cum lacrymis venite. [l] IDEM in regiſtro: Summis in rebus, citum non oportet eſſe conſilium. [m] IDEM: Via eſt vita præſens; et tanto quiſque neceſſe eſt, vt inſidiantes ſpiritus caueat, quanto maiora ſunt dona, quæ portat. [n] IDEM ſuper Ezechielem: Reſtat, vt ſiue in verbi miniſterio fatigemur, ſeu indigentibus noſtra largiamur, ſeu per abſtinentiam carnẽ domemus, ſeu zelo moueamur, ſeu per patientiam aliquando leuiter praua toleremus, vt ſummopere debeamus in intentione noſtra diſcutere: quatenus omne, quod facimus, non noſtro, ſed Domini zelo faciamus. [o] AVGVSTINVS de ſoliloquijs: Cauendum eſt magnopere, dum hoc corpus agimus, ne quo ſenſibiliũ viſco pennæ noſtræ impediantur: quibus integris perfectiſq. opus eſt, vt ad illam lucẽ ab his tenebris euolemus. [p] IDEM de ſingularitate clericorum: Vtilius eſt, vt infirmum ſi homo cognoſcat, et fortis exiſtat, quàm fortis videri velit, et infirmus emergat. [q] ISIDORVS de etymologijs: Prudens dicitur, quaſi porro videns, perſpicax eſt enim et incertorum præuidet caſus. [r] IDEM in ſynonymis: Quidquid boni cum diſcretione feceris, virtus eſt: quidquid ſine diſcretione geſſeris, vitium eſt. Virtus enim indiſcreta, pro vitio deputatur. IDEM: Nihil iuuat, *etc.* Infra lib. 4. de exercitio. HIERONYMVS: Prudentia abſque bonitate, *etc.* Infra lib. 3. de malitia. [f] AMBROSIVS de officijs: Sapiens vt loquatur, multa prius conſiderat, quid dicat, et cui dicat, quo in loco, et tempore. [t] BERNARDVS de conſideratione: Quantum ad conſiderationis attinet fructum, quattuor tibi conſideranda reor, te, quæ ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te ſunt. A te, tua conſideratio inchoet, ne fruſtra extendaris in alia, te neglecto. [u] IDEM: Tui conſideratio in tria quidem diuiditur, ſi conſideras quid, quis, aut qualis ſis. Quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. [x] IDEM: Cõſideratio mentẽ purificat, regit deinde affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, et ordinat. [y] IDEM: Conſideratio confuſa determinat, hiantia comprimit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vera inueſtigat, veriſimilia examinat, ficta, et fucata explorat. Hæc eſt, quæ agenda præordinat, recogitat acta, vt nihil in mente reſideat incorrectum. [z] IDEM ſuper Cantica: Diſcretio eſt non tam virtus, quàm quædam moderatrix et auriga virtutum, ordinatrixq. affectuum et morum doctrix: tolle hanc, et virtus vitium erit. [a] IDEM: Anima, quæ amat, vigilat, et obſeruat: et beata, quam Dominus inuenerit vigilantẽ. Non tranſibit eam, nec præteribit ab ea, ſed ſtabit, et loquetur ei, loqueturq. amatoria, loquetur ſiquidem vt dilectus. [b] IDEM de duodecim gradibus: Inquirimus veritatem in nobiſipſis, in proximis, in ſui natura. In nobis, noſmetipſos dijudicando: in proximis, eorum malis compatiendo: in ſui natura, mundo corde contemplando. [c] IDEM in ſermonibus: Sedens, computa quid diebus ſingulis acquirere valeas, certus equidem apud Deum nullum eſſe bonum omnino irremuneratum, nec aliquod malum impunitũ et ſicut non capillum de capite, ſic nec momentum de tempore periturum. [d] TVLLIVS in rhetoricis: Prudentia eſt rerum bonarum, et malarum, et vtrarumque ſcientia. Partes eius memoria, intelligentia, prouidentia. Memoria eſt, per quam animus repetit illa, quæ fuerunt. Intelligentia, per quam ea perſpicit, quæ ſunt. Prouidentia, per quam futurum aliquid videtur, antequam factum ſit.

f *Ambr. de offi. lib. 1. c. 10. to. 4.*

t *Bern. de conſid. ad Eug. lib. 2. ante med.*

u *Ibidem poſt panca.*

x *Ibid. li. 1 paulo poſt med.*

y *Ibidem conſeq.*

z *Idẽ ſuper Cant. ſer. 49. circa med.*

a *Ibid. ſer. 57. ſtatim a prin.*

b *Idem de 12. grad. ante med.*

c *Idem in declam. ſuper Eccenos, poſt med.*

d *Tul. de inuent. li. 2*

De Memoria. Cap. XXIIX.

e *Greg. homil. 7. in Euang. poſt med.*

f *Idem in Exec. hom. 11. poſt med.*

g *Ibidem homil. 18. poſt med.*

h *Idem li. 5. Moral. c. 31.*

i *Ibid. lib. 30. c. 9. cir. med.*

k *Idem li. 30. Mor. c. 6. cir. med.*

GREGORIVS [e] in homilijs: Cum bona fratres agitis, ſemper ad memoriam mala acta reuocate, vt dum caute culpa conſpicitur, numquam de bono opere incaute animus lætetur. * IDEM in regiſtro: Cogitationum illecebras, linguæ incontinentiam, delictorum opera ad memoriam reuocemus, et dũ licet, et tempus habemus, magno planctu iniquitatum noſtrarum maculas deleamus. [f] IDEM ſuper Ezechielem: Cum mala committimus, fruſtra tunc ad memoriam bona noſtra tranſacta reuocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum. [g] IDEM: Tunc nobis miſericordiæ Dei miræ fiunt, cum nobis ad memoriam miſeriæ noſtræ reuocantur. [h] IDEM in Moralibus: Patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit, quòd fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari. [i] IDEM: Cum voluptas lubrica tentat in proſperis, hæc ipſa ſunt proſpera aculeo tentationis opponenda, vt eo erubeſcamus praua committere, quo nos a Deo meminimus gratuita bona percepiſſe. IDEM: Quiſquis a præceptis. Infra libro 3. de remorſu conſcientiæ. [k] IDEM ſuper illud Iob: Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ? Ac ſi iuſtificato peccatori aperte veritas dicat: Virtutes a me acceptas tibi non tribuas. Noli contra me de meo munere extolli. Recole

Digitized by Google

Recole vbi te inueni, quando meo te timore ſolidaui. Vt ergo ego in te non deſtruam, quod conſtruxi, ipſe non ceſſes conſiderare, quod in te reperi. [a] ISIDORVS de ſummo bono: Quiſquis peccatorum memoria compungitur ad lamenta, tunc Dei ſe viſitari ſciat præſentia, quando ex eo quod ſe admiſiſſe recolit, interius erubeſcit, ſuoq. ſe iudicio pœnitendo iam punit. [b] AVGVSTINVS de Trinitate: Mihi vtile eſt, vt meminerim virium mearum, fratresq. meos admoneam, vt meminerint ſuarum, ne vltra quàm tutum eſt progrediatur humana infirmitas. * AMBROSIVS in apologia: Sapiens ſi epuletur, ſi cogitet, ſi oret, ac deprecetur, ante oculos eius ſemper error eſt proprius, et momentis omnibus pulſat culpa conſcientiam, nec quieſcere, nec obliuiſci ſinit. HIERONYMVS: Nec Dauid, *etc.* Infra lib. 3. de familiaritate. IOANNES Chryſoſtomus: Quando accubueris, *etc.* lib. 4. de diſcuſſione. * IDEM ſuper epiſtolam ad Heb. Nullum inuenitur delictorum tale remedium, ſicut eorum continuata memoria. [c] BERNARDVS de conſideratione: Inter alia conſideranda, qualis ſis, et qualis fueris, ad memoriam reuocandum eſt: conferenda ſunt enim poſteriora prioribus, et priora ſequentibus, vtrum ne profeceris in virtute, in ſapientia, in intellectu, in ſuauitate morũ, aut ab his forte, quod abſit, defeceris. IDEM: Tertia contemplatio, *et cet.* Infra lib. 4. de contemplatione. [d] IDEM in epiſtola: Iturus ad ſomnum, ſemper aliquid tecũ defer in memoria, vel cogitatione, in quo placide obdormias, quod nonnumquam etiam ſomniare iuuet. [e] IDEM ſuper Cantica: Is qui Chriſto paſſo pie compatitur, compungitur, et mouetur facile ad memoriam eorũ quæ pertulit, atque iſtius ſuauitate deuotionis paſcitur, et confortatur, ad quæque ſalubria, honeſta, pia. [f] SENECA in epiſtola: Aliquis vir bonus eligendus eſt, atque ſemper ante oculos habendus, vt ſic, tamquam illo ſpectante, viuamus, et omnia, tamquam illo vidente, faciamus. O felicem, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam quoque eius, ſe componat, atque ordinet!

a Iſid. de ſum. bo. li. 2 c. 12. ſent. 5.
b Aug. lib. 3. de Tri. c. 10. poſt med. to. 3.
c Ber. de conſid. ad Eug. lib. 2. poſt med.
d Idem ep. de vita ſol. ad frat. de Monte Dei cir. med.
e Idem in Cant. ſer. 20. poſt med.
f Sen. ep. 11

De Intelligentia. Cap. XXIX.

GREGORIVS 8 in Moralibus: Ne contra auctorem ſuum homo ſuperbiat, conſideret vnde huc venit, et intelligat quid ſit. [h] IDEM: Dum penſamus quales erga aliquos fuimus, eſſe circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena iniuſtitia in nobis vindicat, quod in ſe iuſte conſcientia noſtra accuſat. [i] IDEM: Qui pleniſſime intelligere appetit qualis eſt, tales nimirum debet conſpicere, qualis non eſt: vt ex bonorum forma metiatur quantum ipſe deſerto bono deformis eſt. [k] IDEM: Tunc vere cognoſcimus bona noſtra vnde ſint, quando hæc quaſi amittendo ſentimus, quia a nobis ſeruari non poſſunt. [l] IDEM: Sancti omnes quãdo in Dei viſione proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conſpiciunt, tanto magis ſe nihil eſſe cognoſcunt. Nuſquam quippe legitur, quòd Abraam cinerem, et puluerem ſe eſſe profeſſus eſt, niſi cum habere meruerit Dei colloquium. [m] IDEM: Sancti viri ingenij virtutem ad agnoſcendam infirmitatem propriam dirigunt, atque ex infirmitatis ſuæ melius cognitione conualeſcunt. [n] IDEM: Núquam Deus mẽtem deſerit, quæ in peccatis ſe veraciter agnoſcit. IDEM: Sancti viri minime. Infra de exercitio lib. 4. [o] IDEM: Nemo fortitudinem ſuam, niſi cũ rectus eſſe cœperit, deprehendit. Nam qui omnino peruerſus eſt, neque hoc poteſt videre quod eſt. [p] IDEM: Nulla eſt cognitio reprehenſionis, ſi non ſequantur etiam lamenta pœnitudinis. [q] IDEM: In hoc mundo dum viuimus, tunc perfecte quæ ſcienda ſunt ſcimus, cum proficientes per intelligentiam, nil nos perfecte ſcire cognoſcimus. [r] IDEM: Vera ſcientia affi-

g Greg. lib. 17. Mor. c. 10. non long e a prin.
h Ibid. lib. 22. c. 7. cir. fi.
i Ibid. lib. 24. c. 6. ante med.
k Ibid. lib. 2. c. 27. ante med.
l Ibid. lib. 18. c. 27. poſt med.
m Ibid. li. 22. c. 2. cir. fin.
n Ibid. c. 3 poſt med.
o Ibid. lib. 24. c. 6. in prin.
p Ibid. lib. 35. c. 5.
q Ibid. lib. 27. c. 22.
r Ibid. lib. 23. c. 20.

cit, non extollit: nec ſuperbiẽtes, quos impleuerit, ſed lamentantes facit. IDEM: Sæpe dum quoſdam. Infra lib. 3. de diſcordia. [s] IDEM in regiſtro: Bonarum mẽtium eſt, etiam ibi aliquo modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt. [t] IDEM ſuper Ezechielem: Recte prophetia dicitur, non quia prædicit ventura, ſed quia prodit occulta. [u] IDEM: Spiritus prophetiæ, nec ſemper, nec eodem modo prophetæ animum tangit. [x] IDEM: Aliquãdo prophetiæ ſpiritus prophetis deeſt, nec ſemper eorum mẽtibus præſto eſt: quatenus cum hunc non habent, ſe hunc agnoſcant ex dono habere, cum habent. [y] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Tria ſunt, quæ in vnoquoque homine artifice ſpectantur, vt aliquid efficiat, natura, doctrina, vſus. Natura ingenio, doctrina ſcientia, vſus fructu, dijudicandus eſt. [z] IDEM: Multa ad fidem Catholicam pertinentia, dũ hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduerſus eos defendi poſſint, et conſiderantur intelligentius, et intelliguntur clarius, et inſtantius prædicantur, et ab aduerſario mota quæſtio, diſcendi nobis exiſtit occaſio. [a] IDEM de octuagintatribus quæſtionibus: Nullum bonum perfecte noſcitur, quod non perfecte amatur. [b] IDEM de Doctrina Chriſtiana: Diſputationis diſciplina, ad omnia genera quæſtionum, quæ in litteris ſanctis ſunt, per intellectum penetranda, et diſſoluenda, plurimum valet: tantum ibi cauenda eſt libido rixandi. [c] IDEM: Bonorum ingeniorum inſignis eſt indoles, in verbis verum amare, non verba. [d] IDEM de bono perſeuerantiæ: Non ſimus in diſputationibus prompti, et in orationibus pigri. [e] IDEM de Trinitate: Scientiam terreſtrium cœleſtiumq. rerum, magni æſtimare ſolet genus humanum, in quo profecto meliores ſunt, qui huic ſcientiæ præponunt noſſe ſemetipſos, laudabiliorq. eſt animus, cui nota eſt infirmitas ſua, quàm qui ea non proſpecta, vias ſiderum ſcrutatur, ignorans viam, qua ingrediatur ad cælum. * ISIDORVS de Summo bono: Nihil peius, quàm culpam agnoſcere, nec deflere. [f] CASSIODORVS in libro de anima: Nimia magnitudo eſt ſuam intelligere paruitatem, nec præualet hoc ipſum noſſe, niſi cum cœperint diuina pateſcere. ẽ BERNARDVS in meditationibus: Ab exterioribus ad interiora redeam, ab inferioribus ad ſuperiora aſcendam, vt poſſim cognoſcere vnde venio, aut quo vado, quid ſim, vel vnde ſim, vt per cognitionem mei poſſim peruenire ad cognitionem Dei. [h] IDEM in epiſtola: O vtinam ſaperes, et intelligeres, ac nouiſſima prouideres. Saperes, quæ Dei ſunt: intelligeres, quæ mundi ſunt: prouideres, quæ inferni ſunt, profecto inferna horreres, ſuperna appeteres, quæ ſunt mundi contemnéres. [i] IDEM: Qui perfecte ſe examinando cognoſcit, ſuo peccato nullius peccatum par æſtimat, quod non ſicut ſuum intelligit. [k] IDEM ſuper Cantica: Eſt quidem, quantum in ſe eſt, omnis ſcientia bona, quæ tamen veritati ſubnixa ſit: ſed tu, qui cum timore, et tremore tuam ipſius operari ſalutem pro temporis breuitate feſtinas, ea ſcire prius ampliuſq. curato, quæ præſenſeris viciniora ſaluti. [l] IDEM: An non inflationes, et torſiones in conſcientia ſuſtinebit, qui huiuſmodi eſt, ſciens, videlicet bonum, et non faciens? An non reſponſum mortis, et damnationis toties in ſemetipſo habebit, quoties in mentem venerit ſermo, quem dixit Deus: Quia ſeruus ſciens voluntatem Domini ſui, et non faciens, digne vapulabit plagis multis? [m] IDEM in ſermonibus: Super omnes docentes me intellexi. Quare inquam? Numquid quia byſſo et purpura me indui? numquid quia lautioribus epulis abundaui? numquid quia Platonis argutias, aut Ariſtotelis verſutias intellexi? aut vt intelligerem laboraui? Abſit, inquam, ſed quia teſtimonia tua exquiſiui. IDEM: Orans ſanctus quidam, Deus, inquit, nouerim me, nouerim te, breuis oratio, ſed fidelis. Hæc eſt enim vera philoſophia

f Idem retract. lib. 12. ind. 7. inter rogat. Auguſt. c. 10.
t Idem in Ezec. hom. 1. non longe a prin.
u Ibidem inferius.
x Ibid. poſt med.
y Aug. de ciu. Dei. li. 11. c. 25. to. 5.
z Ibid. lib. 16. c. 2. ante med.
a Idem 83. q. lib. q. 35. poſt med. to. 4.
b Idem de Doc. Chriſ. li. 2. c. 31.
c Ibid. li. 4. c. 11.
d Idem de bo. perſe. li. 2. c. 24. ante med. to. 7.
e Idem de Trin. lib. 4. in proem.
f Caſſiod. li. de anim. c. 18. ante med.
g Ber. med. c. 1. in prin.
h Idem ep. 292.
i Idem ep. de vita ſolit. ante med.
k Idẽ ſup. Cant. ſer. 36. ante med.
l Ibid. poſt med.
m Idẽ ſer. 3. in die Pent. cir. med.

Digitized by Google

loſophia, et vtraque cognitio prorſus neceſſaria ad ſa- A
lutem. Ex priori ſiquidem, timor concipitur et humilitas: ex poſteriore, ſpes et charitas generatur. BOETIVS: Humanæ naturæ. Infra lib. 3. de ignorantia. ANSELMVS: Primus gradus lib. 4. de humilitate.

a Gloſ. Luc. 6. [a] GLOSSA: Vbi maius donum ſcientiæ, ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet culpæ. b SENECA in epiſtola: Quare liberalibus ſtudijs filios erudimus? Non quia virtutem dare poſſunt, ſed quia animum ad excipiendam virtutem præparant. c IDEM: Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera, nec qualis ſis alijs crede. d IDEM: Initium ſalutis, eſt notitia peccati. Nam qui peccare B
e neſcit, corrigi non vult.

b Sene. ep. 88. circa med.
c Idem ep. 80. in fi.
d Idem ep. 28. prope fi.

De Prouidentia. Cap. XXX.

e Greg. lib. 8. Mor. c. 5. non longe a prin. [e] GREGORIVS in Moralibus: Quod valde eſſe importabile, ex dolore oſtenditur, conſideratione prouida, et remuneratione leuigatur. f IDEM: Is, qui cuncta priuſquam veniant conſpicit, nequaquam poſtquam aliquid fecerit, pœnitendo reſipiſcit. g IDEM: Qui in dictis ſuis reprobari metuit, ipſe prius debet examinare, quod dicit. h IDEM: Nihil ſic C
ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc, quod viuum diligit, mortuum penſet. i IDEM: In omni, quod dicitur, neceſſe eſt, vt cauſa, tempus, et perſona penſetur, ſi verba ſententiæ veritas roborat, ſi hanc tempus congruum poſtulat, ſi veritatem ſententiæ, et congruentiam temporis, perſonæ qualitas non impugnat. k IDEM ſuper Ezechielem: Sanctorum actio ab omni parte circumſpecta eſt, bona deſiderabiliter prouidens, mala ſolerter cauens. Sed hoc eſt laborioſius, vbi ſanctorum mens inuigilat, ne ſe ante eorum oculos mala ſub bonorum ſpecie abſcondant. D
l IDEM in regiſtro: Terribilem iudicem venientem conſidera, et de aduentu illius nunc conſcientia tua contremiſcat, ne tunc ſine cauſa iam timeat, cum coram illo cælum et terra tremuerit. m ISIDORVS in ſynonimis: Perſpice, quod, cui aptum ſit tempori, quid, vbi quantum, quantum, quandiu facere debeas. n IDEM: Cum diu cogitaueris, tunc fac, quod probaueris. * AMBROSIVS in epiſtola: Mens bona, ſpeculatrix conſiliorum ſuorum eſt, prius examinat quid decorum atque honeſtum. HIERONYMVS: Caute omnes. Infra libro 4. de fama. o AVGVSTINVS de ſingularitate clericorum: Amator eſt ſalutis E
ſuæ, qui euitat alienæ mortis incurſum: et ipſe eſt prouidus, qui ſolicitus ſit cladibus ceterorum. p BERNARDVS de conſideratione: Non oportet, vt vitia domus tuæ vltimus ſcias, quod quàmplurimis nouimus contigiſſe. Quapropter alius alia diſpenſet, de diſciplina tu prouide. q IDEM: Spiritualis homo ille, qui omnia dijudicat, vt ipſe a nemine iudicetur: omne opus ſuum trina quadam conſideratione præuenit, primum quidem an liceat, deinde an deceat, poſtremo an expediat. r IDEM: Diligenter vero omne, quod faciendum erit, tracta apud te, et cum his, qui te diligunt. Tracta ante factum, quia poſt F
factum ſera tractatio. * IDEM in meditationibus: Habes domum, o anima, ſed cito caſura eſt domus tua, tu quoque, niſi aliam prouideris vento et pluuiæ exponenda. s IDEM in ſermonibus: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima, horrorem mortis, iudicij tremendum diſcrimen, ardentis gehennæ metum, ab oculis cordis tui nullatenus patiaris elongari. t IDEM: Cum iudicium carnis ex anima pendeat, nihil carni poteſt vtilius, quàm ſalus animæ prouideri, vt videlicet in tempore ſit reſpectus illius, et ſocia paſſionis, felicitatis quoque conſortium mereamur.

f Ibid. lib. 9. c. 6. non multum a prin.
g Ibid. lib. 8. c. 2.
h Ibid. lib. 16. c. vlt.
i Ibid. lib. 6. c. 18. cir. fin.
k Idem in Exec. hom. 7. non longe a prin.
l Idem regiſt. lib. 1. ind. 9. c. 42 cir. fi.
m Iſid. in ſynon. c. 17 ante med.
n Ibidem c. 13.
o Eſt apud Cyp. lib. de ſing. cler. c. 2. to. 3.
p Bern. de conſid. ad Eug. lib. 4. poſt med.
q Ibid. lib. 3. poſt med.
r Ibid. lib. 4. paulo ante med.
s Idem ſer. 1. in feſt. omn. ſanct. ante med.
t Idem declam. ſup. Ecce nos. paulo ante med.

De Fortitudine. Cap. XXXI.

u Greg. li. 7. Mor. c. 8. in prin. [u] GREGORIVS in Moralibus: Iuſtorum fortitudo eſt carnem vincere, proprijs voluptatibus cõtraire, delectationem vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmijs amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum corde ſuperare. x IDEM: Qui in auctoris ſui amore roborantur, quo magis in concupita Dei fortitudine conualeſcunt, eo a propria virtute deficiunt: et quo robuſtius æterna appetunt, eo fortius a temporalibus ſalubri defectione laſſantur. y IDEM: Tanto vnuſquiſque ad fortitudinem profeciſſe verius demõſtratur, quanto aliena mala æquanimius tolerat. z IDEM in regiſtro: Mores meos bene habes cognitos, quia diu porto: ſed, ſi ſemel deliberauero non portare, contra omnia pericula lætus vado. * HIERONYMVS in epiſtola: Nihil eo fortius qui vincit diabolũ, nihil imbecillius, quàm qui a carne ſuperatur. a IDEM in originali ſuper Iſaiam: Fortitudo atque conſtantia via regia eſt, a qua declinat ad dexteram, qui temerarius eſt et pertinax: ad ſiniſtram, qui formidoloſus eſt et pauidus. b AVGVSTINVS ad Hieronymum de ſententia Iacobi Apoſtoli: Qui vera virtute fortis eſt, nec temere audet, nec inconſulte timet. c AMBROSIVS de Officijs: Eſt fortis, qui ſe in dolore aliquo conſolatur. Et reuera iure ea fortitudo vocatur, cum vnuſquiſque ſeipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, et quaſi vento quodam variarum rerum circumfertur mutatione. d IDEM: Non in inferenda, ſed depellenda iniuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit a ſocio iniuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. e IDEM: Fortitudo inuicta eſt ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem deferre neſciat, nec, vt dicitur, aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tamquam labem quamdam, quæ virtutem effeminet. f IDEM ſuper Lucam: Fortitudo animum corpusq. confirmat, nec perturbari ſinit timore aliquo, vel dolore. g SENECA in epiſtola: Sapiens & fortis ad omnem incurſum munitus et intentus, non ſi paupertas, non ſi luctus, non ſi ignominia, non ſi dolor impetum faciat, pedem referet intrepidus, et contra illa ibit, et inter illa ſtabit. h IDEM: Sapiens virtutem, ſi licebit, in diuitijs explicabit, ſin minus in paupertate: in patria ſi poterit, ſin minus in exilio: ſi poterit Imperator, ſin minus miles: ſi poterit integer, ſin minus debilis. Multa infra lib. 4. de certamine.

x Ibid. lib. 4. c. 30. ante med.
y Ibid. lib. 5. c. 13. cir. fi.
z Idem regiſt. lib. 7. ind. 1. c. 1.
a Hierony. cõm. in Iſa. lib. 16. c. 57 to. 4.
b Aug. ep. 29. ad Hier. ante med. to. 2.
c Amb. de off. lib. 1. c. 36. ante med. to. 4.
d Ibid. in prin.
e Ibidem c. 39.
f Idem in Luc. li. 5. c. 6. to. 3.
g Sene. ep. 59. paulo ante med.
h Idem ep. 85. verſ. fi.

De Conſtantia. Cap. XXXII.

i Greg. homil. 6. in Euang. cir. med. [i] GREGORIVS in homilijs: Non nos proſpera eleuent, non aduerſa perturbent: vt qui in ſolliditate fidei figimur, nequaquam rerum tranſeuntium mutabilitate moueamur. k IDEM in Moralibus: Sancti viri nec ſuſtinere falſa per infirmitatem metuunt, nec læſi vnquàm a veritate conticeſcunt. l IDEM: Electi ipſa, quæ fortiter tolerant ſupplicia, perhorreſcunt, ita vt in eis vno eodemq. tempore, et conſtantia ex virtute ſit, et pauor ex carne. m IDEM: Iuſti viri ſecuritas recte leoni comparatur: quia cum contra ſe quoſlibet inſurgere conſpicit, ad mentis ſuæ conſtantiam redit, et ſcit quia cunctos aduerſantes ſuperat, quia illum ſolum diligit, quem inuitus nullo modo amittit. n IDEM: Vir ſanctus quo maiore perſecutione premitur, eo ad prædicandum veritatem acrius inſtigatur, et cum conſtanter perſecutores tolerat, ardenter ad ſe auditores trahere feſtinat. o IDEM: Si ſemel in appetitu ſupernæ patriæ forti ſtabilitate animus

k Idem li. 8. Mor. c. 1.
l Ibid. lib. 14. c. 11. poſt med.
m Ibid. li. 31. c. 14. ante med.
n Ibid. li. 31. c. 15. cir. med.
o Ibid. lib. 22. c. 10. cir. med.

Digitized by Google

animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. [a] IDEM super Ezechielem: Timeri ab omnibus homo debuerat, si ipse auctorem omnium, vt homo timuisset. Nam, qui rationis sensum ad timorem Dei non habet, tanto in nullo timendus est, quanto hoc, quod ipse esse debuit, non est. [b] IDEM in regist.: Hoc certissime scito, quòd placere Deo, et prauis hominibus nullus potest. In tantum ergo se existimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. IDEM: Nullius vos. Infra lib. 4. de tranquillitate. * AVGVSTINVS in epistola: Senti de Augustino quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset. [c] IDEM de ciuitate Dei: Virtutes habenti, magna virtus est contemnere gloriam. [d] IDEM: Qui contemnit iudicia laudantium, contemnit etiam suspicantium temeritatem: quorum tamen si vere bonus est, non contemnit salutem. * IDEM in sermonibus: Nec valde gaudere debemus, quãdo laudamur, nec contristari quando vituperamur, quia nec damnare iniuria, nec coronare potest laus falsa. [e] AMBROSIVS de Officijs: Bene sibi conscius, falsis non debet moueri: nec æstimari plus põderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. [f] IOANNES Chrysostomus in sermone: Quidquid erroris habet mundus, contemno: quidquid delectabile habet, rideo: diuitias non cupio, paupertatem non horresco, mortem non timeo. * HIERONYMVS in epistola: Vtinam ob Dei mei nomen, atque iustitiã, vniuersa me infidelium turba persequatur, et tribulet, vtinam in opprobrium meum solidus exurgat hic mundus, tantum vt a Christo merear laudari, et suæ pollicitationis sperare mercedem. [g] IDEM: Gratias ago Deo meo, quòd dignus sum habitus, quẽ mundus oderit. [h] IDEM: Per bonam et malam famam, a dextris et a sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non diuitijs tumet, non confunditur paupertate, et læta contemnit, et tristia. [i] IDEM: Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus: Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus, quoniam dissipat Deus ossa eorum, qui hominibus placere desiderant. * SENECA in epistola: Honores et iniuriæ vulgi in promiscuo sunt habendæ, nec his gaudendum, nec illis dolendum. [k] IDEM: Animum excellentem, constantem, et moderatum, et omnia tamquam se minora transeuntem, quidquid timemus optamusq. ridentem, cælestis potentia agitat. Non potest res tanta sine adminiculo numinis stare. [l] IDEM: Vir bonus, quod honeste se facturum putauerit, faciet, etiam si laboriosum erit, faciet etiam si periculosum erit. Rursum, quod turpe erit non faciet, etiam si pecuniam afferet, etiam si voluptatem, etiam si potentiam, et dignitatem, ab honesto nulla re deterrebitur, ad turpia nulla re inuitabitur. [m] IDEM: Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia, et ad honesta vadenti cõtemnendus est ipse contemptus.

a Idem in Exec. hom. 10. ante med.
b Idem regist. lib. 8. ind. 3. c. 36
c Aug. de ciu. Dei, li. 5. c. 19. an. med. to. 5.
d Ibid. post pauca.
e Amb. de off. li. 1. c. 5. to. 4.
f Chrysost. hom. quod. cum de ipsius expulsione ageretur in prin. to. 5.
g Hier. ep. 99. ad Asel. post med. to. 2.
h Idem ep. 2. ad Nep. post med. to. 1.
i Idem ep. 112. quæ est prol. in Hester. to. 3.
k Senec. ep. 41. circa med.
l Idem ep. 76. circa med.
m Ibid. ante med.

De Patientia. Cap. XXXIII.

GREGORIVS [n] in Moralibus: Numquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem est vere patiens, qui rebus aduersis atteritur, et tamen a spei suę rectitudine non curuatur. [o] IDEM: Tunc vere ostẽdimus, quòd accepta bona recte tenuimus, cum profecto æquanimiter ad momentum sublata toleramus. [p] IDEM: Quos ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est vt infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionẽ flectit. [q] IDEM: Sancti viri patienter audiunt, etiam quæ se numquam fecisse meminerunt, quamuis ea mala, quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata. [r] IDEM: Tunc illata conuitia bene toleramus, cum in secreto mentis ad male perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur, quòd aliena iniuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus, quia peius est supplicium, quod meremur. [s] IDEM super Ezechielem: Linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. [t] IDEM: Patientia vera est, quæ etiam ipsum amat, quem portat. Nam tolerare et odisse, non est virtus patientiæ, et mansuetudinis, sed velamentum furoris. [u] IDEM in Dialogis: Ego virtutem patientiæ et signis, et miraculis maiorem credo. [x] IDEM in homilijs: Tribus modis virtus patientiæ exerceri solet. Alia namque sunt, quæ a Deo alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ a proximo sustinemus. A proximo namque persecutiones, damna, et contumelias: ab antiquo aduersario tentamenta: a Deo flagella toleramus. [y] IDEM: Prefecte aduersarius vincitur, quando mens nostra, et inter tentamenta diaboli a delectatione, atque cõsensu omnibus modis refrenatur, et inter cõtumelias proximi custoditur ab odio, et inter flagella Dei custoditur a murmuratione. [z] IDEM: Patientia est, aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. IDEM: Ille veraciter. Infra lib. 4. de lætitia. [a] IOANNES Chrysostomus in originali super illud Matthæi: Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, *et cet.* Primus gradus patientiæ est recipere iniuriam. Secundus postquam recepta est, non velle vindicari. Tertius est, non facere vexanti hæc quæ passus est, sed quiescere. Quartus, tribuere seipsum in patiendo mala. Quintus, et amplius tribuere, quàm ipse vult, qui fecit. Sextus, non odio habere eum, qui operatur hæc. Septimus est, diligere. Octauus est, benefacere. Nonus est, Deum pro ipso deprecari. [b] IDEM super Ioannem: Non memoriam malorum habeamus in eos qui nos lædunt, sed redarguamus eos, et ploremus: ploratu enim digni sunt, non qui patiuntur, sed qui mala faciunt. Nam seipsos quidem maxime lædunt et amarus calumniator, et quicumque alij aliquod malum facit: nobis autem prosunt maxime, nisi nosipsos vendicauerimus. * AVGVSTINVS super Ioannem: Pro dilectione Dei debemus patienter persecutiones et mundi odia sustinere, necesse est enim vt nos oderit, quos cernit nolle, quod diligit. [c] IDEM in libro de patientia: Non sicut omnes, qui sciunt, participes sunt scientiæ, ita nec omnes, qui patiuntur, sunt participes patientiæ. Sed qui passione recte vtuntur, hi patientię veritate laudantur, hi patientiæ munere coronantur. [d] IDEM: Inde est patientia iustorum vera, vnde est in eis charitas Dei vera, et inde est patientia iniquorum falsa, vnde est in eis cupiditas mundi peruersa. [e] IDEM: Patientia pauperum Christi, sed ditandorum heredum Christi, non peribit in æternum. Non quia illic patienter ferre debeamus, sed quia pro his, quæ hic patienter pertulimus, illic æterna beatitudine perfruemur. [f] IDEM: Iob sustinens in carne dolores suos, in corde errores alienos, coniugis corripiebat insipientiam, amicos docebat sapientiam, et seruiabat vbique patientiam. [g] IDEM de moribus ecclesiæ: Perpetienda sunt vitia multitudinis, vt curentur: et prius toleranda, quàm sedanda est pestilentia. [h] IDEM in libro de ouibus: Tolera, quia toleratus es. Si semper bonus fuisti, habeto misericordiam: si aliquando malus fuisti, noli perdere memoriam. Et quis est semper bonus? Si te Deus diligenter discutiat, facilius te inueniet etiam nunc malum, quàm tu te semper bonum. Ergo toleranda sunt zizania inter frumentum. IDEM: Vis desideriorum. Infra libro 4. de desiderio. [i] AMBROSIVS super Lucam: Christus voluit ab Apostolo suo tradi, vt tu a socio desertus, a socio proditus, moderate feras tuũ erraſſe

n Greg. li. 11. Mor. c. 17.
o Ibid. li. 2. c. vlt. in fi.
p Ibid. li. 7. c. 6. cir. fi.
q Ibid. lib. 13. c. 1.
r Ibid. lib. 30. c. 9. cir. med.
s Idẽ hom. 9. in Exec. ante med.
t Ibid. homi. 17. post med. et homil. 20. post med.
u Idem li. 1. Dial. c. 2 post med.
x Idẽ hom. 35. in euãgel. post med.
y Ibidem.
z Ibidem. cir. med.
a Chrysost. hom. 18. in Mat. ante med. to. 2.
b Idẽ hom. 70. in Ioan. post med. to. 3.
c Aug. lib. de patien. c. 6. to. 4.
d Ibidem c. 17.
e Ibidem c. 29.
f Ibidem c. 12.
g Idem de mor. Ecc. li. 1. c. 32. to. 1
h Idem de omi. c. 5. to. 9.
i Amb. in Luc. li. 5. c. 6. to. 3.

Digitized by Google

erraſſe iudicium, periſſe beneficium. * HIERONYMVS in epiſtola: Libens tunc tormenta patiar, vt tũc futura mihi gloria ſeruetur. Non enim iudicabit Dominus bis in idipſum. [a] ISIDORVS de Summo bono: Aduerſus conuitium linguæ, fortitudo eſt adhibenda patientiæ, vt tentatio verbi, quæ foris impugnat, tolerantiæ virtute victa diſcedat. [b] BERNARDVS in epiſtola: Vera patientia eſt pati, vel agere contra quod libeat, ſed non præter quod liceat. [c] IEDM in ſermonibus: Eſt homo pacatus, qui bona pro bonis reddens quantum in ſe eſt, nemini vult nocere. Eſt alius patiens, qui non reddens malum pro malo, etiam potens eſt ſuſtinere nocentem. Eſt enim pacificus, qui bona pro malis reddens, in promptu habet prodeſſe nocenti. Primus quidem paruulus eſt, et facile ſcandalizatur: nec facile, qui huiuſmodi eſt, in hoc ſæculo nequam et pleno ſcãdalis poterit obtinere ſalutem. Secundus, vt ſcriptum eſt, in patientia ſua poſſidebit animam ſuam. Nam tertius quidem non modo ſuam poſſidet, ſed et multorum animas lucrifacit. [d] TVLLIVS in rhetoricis: Patientia eſt honeſtatis aut vtilitatis cauſa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria, ac diuturna perpeſſio.

a Iſid. de ſum.bo.li.2 c.29.ſent.4
b Bern.ep. 7. ad Adã monachum paulo ante med.
c Idẽ ſer. de conuerſ. ad cler. c. 26.
d Cic. de inuent. lib. 2.poſt med.

De Perſeuerantia. Cap. XXXIV.

GREGORIVS [e] in regiſtro: Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſi quis in eadem pœnitentia perſeueret. * IDEM: Illa Deo noſtro ſemper opera grata ſunt, quæ a bonis, quæ cœperint, non recedunt. [f] IDEM in Moralibus: In cunctis vigilanter debet ſe mens circumſpicere, atque in ipſa circumſpectionis ſuæ prouidentia perſeuerare. [g] IDEM: Bene cœpta cunctis diebus agenda ſunt, vt cum malum pugnando repellitur, ipſa boni victoria conſtantiæ manu teneatur. [h] IDEM: Mirum non eſt, ſi quis bona inchoet: ſed valde mirabile eſt, ſi intentione recta, in bono opere perduret. [i] AVGVSTINVS de correptione et gratia: Prædeſtinatorum fides, quæ per dilectionem operatur, profecto aut omnino non deficiet, aut ſi qui ſunt, quorum deficit, reparatur antequam vita iſta finiatur: et deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, vſque in finem perſeuerantia deputatur. [k] IDEM de coniugijs adulterinis: Quæ rectiſſime vouentur, cum homines vouerint, nulla conditione rumpenda ſunt, quæ ſine vlla conditione vouerunt. [l] ISIDORVS de Summo bono: Tunc Deo placet noſtra conuerſatio, quando bonum quod inchoamus, perſeueranti fine complemus. [m] IDEM in ſynonymis: Salus inchoantibus promittitur, præmium perſeuerantibus datur, non eſt beatus qui bonum facit, ſed qui inceſſabiliter facit. Qui enim perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus erit. [n] BERNARDVS in epiſtola: Perſeuerantia ſola meretur viribus gloriam, virtutibus coronam. Prorſus abſque perſeuerantia nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor conſequitur. [o] IDEM: Perſeuerantia vigor virium, virtutum conſummatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, ſoror patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanctitatis. [p] IDEM: Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gloriam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, ſaluus erit. [q] IDEM in ſermonibus: Non viuit, qui ſuperbia inflatur, qui luxuria inquinatur, qui ceteris quibuſcumque inficitur peſtibus: quoniam non eſt hoc viuere, ſed magis vitam confundere, et appropinquare vſque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto, et mala pati, et bona facere, et ſic perſeuerare vſque ad mortem. [r] SENECA in epiſtola: Plus operis in eo, vt propoſita cuſtodias, quàm vt honeſta proponas. Perſeuerandũ eſt, et aſſiduo ſtudio robur addendum, donec bona mens ſit, quod bona voluntas eſt.

e Greg. regiſt. lib. 9. ind.4.c.39. vltra med.
f Idem li. 1.Mor.c.20 et vet. 40.
g Ibid. c.21 vet. 41.
h Ibid. lib. 12. c. 24. poſt med.
i Aug. de correp. & grat. c. 7. poſt med. to.7.
k Idem de cõiug.adul. lib. 1. c.24. to.6.
l Iſid. de ſum.bo.li.2 c. 7. ſent.2.
m Idem in ſynon. c. 1. in fi.
n Ber. ep. 129.ad Genu. ante med.
o Ibidem conſeq.
p Ibidem,
q. Idẽ ſer. 1. in feſto Ap. Pet. & Pau. poſt med.
r Sen. ep. 16. fere in prin.

De Temperantia. Cap. XXXV.

GREGORIVS [f] in Moralibus: Is qui præeſt, ea ſe circa ſubditos menſura moderetur, quatenus, et arridens timeri debeat, et iratus amari: vt eũ nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata ſæuerĩtas odioſum. [t] IDEM: Nonnumquam dum nonnulla menti delectatio ſurrepit, temperantia noſtra marceſcit. In quantum enim ad delectationem ducimur, in tantum minus ab illicitis temperamus. * IDEM in homilijs: In talibus mentibus Dominus paſcitur, quę per reſpectum gratiæ temperate corporalibus deſiderijs non vtuntur. [u] IDEM in regiſtro: Romanorum ſemper ab antiquioribus vſus fuit, poſt admixtionem propriæ coniugis lauari, et purificationem quærere, et ab ingreſſu Eccleſiæ paulum reuerenter abſtinere. [x] IDEM: Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipſum, differ tempus furoris: cum tranquilla mens fuerit, quod placet, vindica. [y] IDEM in paſtorali: Cum non malitia, ſed ſola ignorantia, vel infirmitate delinquitur, profecto neceſſe eſt, vt magno moderamine ipſa delicti correptio temperetur. [z] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Temperantia eſt afflictio coercens et cohibens appetitum ab his rebus, quæ turpiter appetuntur. [a] IDEM de confeſſionibus: De illecebra odorum non ſatago nimis: cum abſunt, non requiro: cum adſunt, non reſpuo: ſemper tamen carere paratus. [b] IDEM de opere monachorum: Tanto glorioſius mens ad ſuperiora promouetur: quanto diligentius ab inferioribus concupiſcentia cohibetur. [c] IDEM de ſingularitate clericorum: Diſce nunc temperantiæ modum, qui per licentiam quæris exceſſum. Ama feminas inter ſacra ſolemnia, et odio habe in communione priuata. [d] IDEM de moribus Eccleſiæ: Omne officium temperantiæ eſt exuere veterem hominem, et in Deo renouari: id eſt, contemnere omnes corporeas illecebras, laudemq. popularem, totumq. amorem ad inuiſibilia et diuina conferre. [e] IDEM: Curioſi eſſe prohibemur, quod magnæ temperantiæ munus eſt. [f] ISIDORVS de Sũmo bono: Quidquid nimis et vltra modum eſt, pernitioſum fit, ſtudiumq. ſuum in contrarium vertit. In omni ergo opere modum, et temperamentum oportet habere. [g] IDEM in ſynonymis: In omni re tene temperamentum. Nihil intemperantius agas, nec minus, nec nimium aliquid, nec vltra quàm oportet, nec infra. Etiam in bonis moderatum eſſe decet. [h] IDEM: Quæ cum temperantia fiunt, ſalubria ſunt, et bona quæuis etiam cum immoderato vſu, noxia efficiuntur. Nimietas enim omnis, in vitio deputatur. [i] BERNARDVS de conſideratione: Non eſt temperantia in ſolis reſecandis ſuperfluis, eſt etiam in admittendis neceſſarijs. [k] TVLLIVS in rhetoricis: Temperantia eſt rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus animi firma et moderata dominatio; eius partes, continentia, clementia, modeſtia.

f Greg.lib. 20.Mor.c.3
t Ibid.li.2. c. 27. non multum a prin.
u Idem regiſt. lib. 12. ind. 7. interrogat. Aug. c. 10. poſt med.
x Ibid. li.8 ind.3. c.52 poſt med.
y Idẽ Paſt. cu.p.2.c.10 cir.med.
z Aug. de lib.arb.li.1 c.13.to.1.
a Idẽ conf. lib.10.c.32 to.eod.
b Idem de opere Monach.c.32. prope fin. to.3.
c Eſt apud Cyp. lib. de ſing. cler.c. 9. an. med. to.3.
d Idem de morib. Eccle.lib. 1. c. 19.to.1.
e Ibidem c.21.
f Iſid. de ſum.bo.li.2 c.44.ſent. 16.
g Idem in ſynon.c.16 ante med.
h Ibidem poſt pauca.
i Bern. de conſid. ad Eug. lib. 1. poſt med.
k Cic. de inuent.li. 2.

De Continentia guſtus. Cap. XXXVI.

GREGORIVS [l] in Moralibus: Per abſtinentiam vitia ſunt extinguenda, non caro: et tanto quiſque ſibimet debet moderamine præeſſe, vt et ad culpam caro non ſuperbiat, et tamen ad effectum rectitudinis in opere ſubſiſtat. [m] IDEM: Virtus abſtinẽtiæ aut omnino nulla eſt, ſi tantũ quiſque corpus ſuũ non edomat quantum valet: aut valde inordinata eſt, ſi corpus aterit pluſquam ferre valet. [n] IDEM in paſtorali: Incaſſum per abſtinentiam corpus atteritur, ſi inordinatis dimiſſa motibus mens vltijs diſſipatur. [o] IDEM in homilijs: Qui a paradiſi gaudijs per cibum cecidimus, ad hæc, inquantum poſſumus, per

l Greg. lib. 26. Mor. c. vlt. non longe a prin.
m Ibidem.
n Idẽ Paſt. cu. p.3.c.2. admonit. 20.poſt med.
o Idẽ hom. 16. in Euã ge.poſt med.

Digitized by Google

per abstinentiam resurgamus. [a] AVGVSTINVS de confessionibus: Hoc me docuisti Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. [b] IDEM de bono coniugali: Ad hoc iusti cum opus est prandent, vt tamquam boni domini, quod bonum, et iustum, et æquum est seruis suis, id est corporibus suis præbeant. [c] IDEM in sermonibus: Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contribulatum et humiliatum, quod Deus non spernit. [d] IDEM in libro de ieiunio sabbati: Sicut, quod ait Apostolus, verum est: Malum est homini qui per offensionē manducat, ita malum est homini qui per offensionem ieiunat. [e] IOANNES Chrysostomus in Acta Apostolorum: Indigentia sicut sanitatis, ita delectationis est mater. [f] IDEM super Matthæum: Qui ieiunat, et peccat, non ad gloriam Dei ieiunat nec se humiliat, sed substantiæ suæ parcit. IDEM: Per ieiunia cessat. Infra lib. 4. de connexione. [g] AMBROSIVS in exaemeron: Ieiuni hominis spiritum si serpens gustauerit, moritur. Vides quanta vis ieiunij sit, vt ex sputo suo ieiunus homo terrenum serpentem interficiat, quanto magis ergo serpentem spiritualem per ieiunij virtutem. [h] HIERONYMVS in epistola: Modicus ac temperatus cibus, et carni et animæ vtilis est. [i] IDEM: Nonnulli pudicam vitam appetentes in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnium sufficere putant, et leguminibus onerant stomachum. [k] IDEM: Parcus cibus et venter semper esuriens triduanis ieiunijs præfertur: et multo melius est quotidie parum, quàm raro satis sumere. Pluuia enim illa optima est, quæ sensim descendit in terram: subitus autem et nimius imber in præceps arua subuertit. [l] ISIDORVS de Summo bono: Abstinentia et viuificat et occidit: viuificat animam, et corpus necat. [m] IDEM: Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui a cibis abstinent, et praua agunt, dæmones imitantur, quibus esca non est, et nequitia semper est. [n] IDEM: Spernitur a Deo ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Neque enim reputanda est abstinentia, vbi fuerit ventris saturitas subsecuta. [o] BERNARDVS in epistola: Obseruandus est sumendi modus et tempus, cibi quantitas, et qualitas: fugienda quoque sunt superflua et adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundat, qui comedit, animam suam super omnem cibum: tempus, ne ante horam: qualitas, qualibus vtitur: communitas, fraternitatis, excepta causa manifestæ infirmitatis. [p] IDEM in sermonibus: Si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, et sufficit: si vero peccauerunt et membra cetera, quare non ieiument et ipsa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus est animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa, supple a propria voluntate. [q] IDEM: Ieiunium non solum est abolitio peccatorum, sed extirpatio vitiorum: nec solum obtinet veniam, sed meretur et gratiam: nec solum delet peccata præterita, quæ commisimus, sed etiam repellit futura, quæ committere poteramus.

De Continentia tactus. Cap. XXXVII.

GREGORIVS [r] in Moralibus: Nulla sunt ceteræ bona, si occulti iudicis oculis, castitatis testimonio non approbantur. [s] IDEM: Nulla est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. [t] IDEM in pastorali: Quos onus licitum coniugij non grauat, nequaquam pondus illicitum terrenæ solicitudinis premat, sed tanto eos paratiores dies vltima, quanto expeditiores inueniat: ne quo meliora agere vacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. [u] IDEM in registro: Custodienda est munditia corporis in studijs bonę actionis. [x] AMBROSIVS de viduitate: Castitas solitudinem quærit: pudica secretum, impudica conuentum. [y] IDEM in epistola: Prima castitatis victoria, est facultatem cupiditatis vincere: quia lucri studium, tentatio pudoris est. [z] AVGVSTINVS de virginitate sancta: Sicut nemo impudice vtitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia: ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritu prius insita castitate. [a] IDEM de Ecclesiasticis dogmatibus: Melior est continentia nuptijs, sed non sibi sola sufficit ad beatitudinem, si pro solo amore pudicitiæ retinetur: sed si et cum affectu causa vacandi Domino eligitur: alioquin diuortium magis coniugium videbitur esse, quàm appetitus castitatis. [b] IDEM de soliloquijs: Quantum vxorem velis pingere, atque cumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum, quàm concubitum esse decreui. Nihil enim sentio, quod magis ex arce virtutis deijciat animum virilem, quam blandimenta feminea, corporumq. illecebrosus contactus, sine quo vxor haberi non potest. [c] IDEM de ciuitate Dei: Ita non admittitur corporis sanctitas manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso, sicut amittitur et corporis sanctitas, violata animi sanctitate, etiam corpore intacto. [d] IDEM in epistola: Quidquid in carne nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisq. illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere reputabitur. IDEM: Pudicitiam. supra de consensu. * IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Omnes virtutes spirituales, res sunt angelicæ, præcipue tamē castitas res est angelica: per hanc enim solum singulariter homines angelis similantur, et vincitur natura virtutibus. [e] IDEM: Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas, vel debilitas corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. [f] HIERONYMVS in epistola: Grandis virtutis est et solicitæ diligentiæ, superare quòd natus es in carne, non tamen carnaliter viuere, tecum pugnare quotidie, et incluſum hostem Argi, vt fabulæ ferunt, centum oculis obseruare. [g] IDEM: Magnus est pudicitiæ labor, sed maius est præmium: temporalis custodia, sed remuneratio æterna. [h] ISIDORVS de Summo bono: Amanda est pulchritudo castitatis, cuius degustata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Castitas enim fructus est suauitatis, pulchritudo inuiolata sanctorum: castitas securitas mētis, sanitas corporis. IDEM: Nequaquam in senectute. Infra lib. 4. de certamine. [i] IDEM in Etymologijs: Continens non solum in castitate dicitur, sed et in cibo, et in potu, in ira quoque et vexatione mentis, et detrahendi libidine. Nam continens dicitur, quòd se a multis abstineat. [k] CYPRIANVS de duodecim abusionibus: Pudicitia nobilium ornamentum est, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo debilium, prosperitas laborantium, solamē mæstorum, augmētum omnis pulchritudinis, decus religionis, defensio criminum, multiplicatio meritorum, Dei creatoris omnium amica. [l] BERNARDVS in epistola: Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Differunt quidē inter se homo pudicus et angelus, sed felicitate non virtute. Nam etsi castitas illius felicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. [m] IDEM: Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis, et loco, et tempore, statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. * IDEM in sermonibus: Continendum est in veritate, quidam enim continent ex necessitate, non habentes aut loci aut temporis, aut instrumentorum oportunitatem: quidam ex vanitate, propter fauorem videlicet hominum, vel aliquod temporale commodum: quidam ex veritate, soli Deo placere cupientes.

De

a Aug. cōf. li. 10. c. 31. ante med. to. 1.
b Idem de bono cōiug. c. 8. circa med. to. 6.
c Idē ser. 230. de tēp. ante med. to. 10.
d Idem ep. 86. ad Casul. post med. to. 2.
e Chryſoſ. hom. 16. in act. Ap. prope fi. to. 3.
f Idem in Matth. op. imp. hom. 15. ante med. to. 2.
g Amb. in Exae. lib. 6 c. 4. cir. fin. to. 1.
h Hier. ep. 4. ad Ruſt. Monac. an. med. to. 1.
i Idem ep. 10. ad Eur. paulo poſt med. to. 10.
k Ibid. poſt pauca.
l Iſid. de ſum. bo. lib. 2. c. 44. ſen. 4.
m Ibidem ſent. 8.
n Ibidem ſent. 10.
o Ber. ep. de vita ſoli. cir. med.
p Idē ſer. 3. in quad. poſt med.
q Ibid. ſer. 4. ante med.
r Greg. li. 21. Mor. c. 3. fere in prin.
ſ Ibid. lib. 6. Mor. c. 16. poſt med.
t Idē Paſt. cu. p. 3. c. 1. admonit. 28. poſt med.
u Idem regiſt. li. 7. indict. 2. c. 25 poſt med.
x Amb. li. de vid. poſt med. to. 4.
y Idem ep. li. 2. ep. 12. ante med. to. 5.
z Aug. de virg. ſanc. c. 8. to. 6.
a Idem de Eccl. dogm. c. 64. to. 3.
b Idem ſol. lib. 1. c. 10 to. 1.
c Idem de ciu. Dei. li. 1. c. 18. to. 5.
d Idem ep. 122. ad Vit. for. in fi. to. 2.
e Chryſoſ. homil. 32. oper. imp. poſt med. to. 2.
f Hier. ep. 10. ad Eur. ante med. to. 1.
g Idem ep. 14. ad Maur. fil. non longè à prin. to. 9.
h Iſid. de ſum. bo. lib. 2. c. 40. ſenten. 5.
i Idem li. 10. etymol. ver. continens.
k Cyp. de 12. abuſ. c. 5. inſi. to. 3
l Ber. ep. 42 ad Henr. Senon. Arch. an. med.
m Ibidem conſeq.

Digitized by Google

De Continentia visus. Cap. XXXVIII.

a Greg. li. 21. Mor. c. 2. circ. med.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Ne quædam lubrica in cogitatione verſemus, prouidendum nobis eſt, quòd intueri non decet, quod non licet concupiſci. [b] IDEM: Sancti viri cum ſiniſtra pulſari delectatione ſe ſentiunt, ipſa, per quæ formæ ſpecies ad mentem ingrediuntur, diſciplinæ magiſterio lumina reſtringunt, ne prauæ cogitationi viſio lenocinata famuletur. [c] AVGVSTINVS in regula: Oculi veſtri, etſi iactantur in aliquam feminarum, in nulla figantur. Neque enim quando proceditis, feminas videre prohibemini: ſed appetere, vel ab ipſis appeti velle, criminoſum eſt. [d] IDEM de confeſſionibus: Reſiſto ſeductionibus oculorum meorum, ne implicentur pedes affectus mei; quibus ingredior viam tuam Deus meus, et erigo ad te inuiſibiles oculos meos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. [e] IDEM de pœnitentia: Cohibeat ſe a ludis, a ſpectaculis ſæculi, qui perfectã vult conſequi gratiam remiſſionis. Nam Dina ſi ſe cohibuiſſet, ſi inter ſuos remanſiſſet, ab extraneo raptore corrupta non fuiſſet. [f] ISIDORVS in ſynonymis: Tolle occaſionem peccandi, aufer materiam delinquendi: ſi vis eſſe a fornicatione tutus, eſto corpore, et viſione diſcretus. [g] IDEM: Peccati pudore oculos tuos attollere erubeſce. Incede abiecto vultu, humiliato ore, depoſita facie. [h] AMBROSIVS de officijs: Eſt in oculis verecundia, vt nec videre viros femina pudica, nec videri velit. [i] IDEM ſuper Lucã: Quod non videris, non amabis, ſed vbi caro concupierit, compatientis quoque animi conſtantia defatiſcit, et mens conſortio amoris inflectitur. [k] BERNARDVS in epiſtola: Vt teipſum ſemper aſpicias, ab omnibus oculos auerte. [l] IDEM de duodecim gradibus: Vt quid audes oculos leuare ad cælum, qui peccaſti in cælum? Terram intuere, vt cognoſcas teipſum: ipſa te ibi repræſentabit, quia terra es, et in terram ibis. Duabus tamen cauſis inculpabiliter oculos leuas, vt petas auxilium a Deo, vel impendas proximo. [m] SENECA in epiſtola: Qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauerit, et oculos, et aures ab his, quæ relinquit, auertat.

b Ibidem c.6.

c Aug. reg. 3. c. 21. to. 2.

d Idē cõf. li. 10. c. 34. to. eod.

e Idem de pœn. et fal. pœn. c. 15. to. 4.

f Iſid. in ſyn. c. 5.

g Ibid. c. 6 poſt med.

h Amb. li. 1. de offi. c. 18. to. 4.

i Idem in Luc. li. 4. c. 4. to. 3.

k Ber. ep. de nimis fol. an. med.

l Idem de 12. grad. humil. gradu. 1.

m Sen. ep. 69. ante med.

De Continentia auditus. Cap. XXXIX.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Neceſſe eſt, vt nec ad aures veniat, quod mens a cogitationis aditu vigilans repellat. [o] AVGVSTINVS de decem chordis: Cur ambulamus delectati vanis canticis, nulli rei profuturis, ad tempus dulcibus, in poſterum amaris? Talibus enim turpitudinibus cantionum animi humani illecti eneruantur, et decidunt a virtute defluẽtes in turpitudinem, et propter ipſas turpitudines poſtea ſentiunt dolores, et cum amaritudine digerunt, quod cum temporali delectatione, et dulcedine biberunt. [p] HIERONYMVS in epiſtola: Nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenarum cantus, ſurda debemus aure tranſire. [q] IDEM: Semper linguam tuam de bonis loqui aſſueſce, et auditum tuum ad bonorum magis laudem, quàm ad malorum vituperationem commoda. [r] IDEM: Non licet tibi alterius vituperationem patienter audire, quia nec ab alijs optas recipi tuam. [s] ISIDORVS in ſynonymis: Nulla aures tuas ſermonum impudicitia ſubrepat. Vanus ſermo cito polluit mentem, et facile agitur, quod libenter auditur. BERNARDVS: Verbum ſcurrile. Infra lib. 3. de ſtultiloquio.

a Greg. li. 7. Mor. c. 6. poſt med.

o Aug. lib. de 10. chor. c. 4. poſt med.

p Hier. ep. 105. quæ eſt præfa. in Ioſ. to. 3.

q Idem ep. 14. ad Maur. fil. longe poſt med. to. 9.

r Ibid. paulo ante.

s Iſid. in ſyn. c. 9. poſt med.

De Clementia. Cap. XL.

GREGORIVS [t] in Moralibus: Minor eſt virtus certaminis, foris quempiam videre mala, quæ ſuperet, et intus quod toleret non habere. Perfectæ autem manſuetudinis, et clementiæ laus eſt, aduerſa perpeti, et exterius fortiter, et interius clementer. [u] AVGVSTINVS in ſermone Domini in monte: Mitis eſt, qui cedit improbitatibus, et non reſiſtit in malo, ſed vincit in bono malum. [x] IDEM in epiſtola: Malis parce vir mitis et bone, et quanto melior es, tanto mitior eſto, et quanto ſis celſior poteſtate, tanto humilior fias pietate. [y] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Manſuetus neque irritat malum, neque irritatur a malo, neque aduerſus eum prævalet cauſa peccati, neque aduerſus altetum aliquando ex illo naſcitur cauſa peccandi: ſed magis contentus eſt iniuriam pati, quàm facere. [z] IDEM: Ille eſt vere manſuetus, qui cum nocitus fuerit ab alio, nec cogitat facere malum, nec facit.* IDEM ſuper Ioannem: Si cogitauerimus quoniam non ei qui contriſtauit, ſed nobiſipſis largimur, cito dimittemus venenum iræ, et vindictæ. [a] AMBROSIVS in Lucam: Non habet vltionis ſtudium perfecta virtus, nec vlla eſt iracundia, vbi plenitudo eſt charitatis. [b] ISIDORVS in ſynonymis: Aufer a corde fraternam offenſionem, alienæ nequitiæ non ſerues dolorem. [c] IDEM: Supplici oranti veniam deprecare, petenti quoque tibi veniam, libenter indulge. * BEDA in gloſſa. Luc. 9. Non ſemper in eos, qui peccant eſt vindicandum: quia numquam amplius prodeſt clementia tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. [d] SENECA de clementia: Verecundiam peccandi facit ipſa clementia regentis. [e] IDEM: Magni animi proprium eſt, placidum eſſe tranquillumq. et iniurias atque offenſiones ſpernere. [f] IDEM: Clementem vocabo non in alieno dolore facilem, ſed eum, qui cum ſuis ſtimulis exagitetur, non profilit: qui intelligit magni animi eſſe, iniurias in ſumma potentia pati, nec quicquam eſſe glorioſius principe impune læſo. [g] IDEM: Nullum clementia ex omnibus magis quàm principem decet. Nàm peſtifera vis eſt, valere ad nocendum.

t Greg. li. 22. Mor. c. 7

u Aug. de ſer. Dom. in mon. lib. 1. c. 3. to. 4.

x Idem ep. 53. ad Maced. ante med. to. 2.

y Chryſoſ. oper. imp. hom. 9. ante med. to. 2.

z Ibid. poſt pauca.

a Amb. in Luc. li. 6. c. 9. to. 3.

b Iſid. in ſyn. c. 2. in fi.

c Ibid. paulo ante.

d Sene. de clem. lib. 1. c. 22.

e Ibid. c. 5.

f Ibid. c. 20

g Ibid. c. 3.

De Modeſtia. Cap. XLI.

GREGORIVS [h] in regiſtro: Sic ea, quæ ſunt iuſtitiæ, foris exequor, vt ea, quæ intus amoris, et dilectionis ſunt, minime poſtponam. [i] IDEM: Omnia age blande, et dulciter, vt et actio tua diſcreta ſit, et lingua mitis. * IDEM: Cum curam rerum nobis neceſſitas imponit, quidam dum eas rapiunt ſolummodo tolerandi ſunt: quidam vero ſeruata charitate prohibendi ſunt, non tamen ſola cura debet eſſe, ne noſtra ſubtrahant, ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant. [k] AMBROSIVS de officijs: Ne curſim ambulare honeſtum arbitror, niſi cum cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſſitas. [l] IDEM: Magna virtus modeſtia, quæ cum ſit etiam ſui iuris remiſſior, nihil ſibi vſurpans, nihil ſibi vendicans, et quod modo intra ſuas vires contractior, diues eſt apud Deum. [m] IDEM: In modeſtia maxime tranquillitas animi, ſtudium manſuetudinis, moderationis gratia, honeſtatis cura, decoris conſideratio ſpectatur, et quæritur. [n] AVGVSTINVS in regula: In inceſſu, ſtatu, habitu, et in omnibus motibus veſtris nihil fiat, quod cuiuſquam offendat aſpectum, ſed quod veſtram deceat ſanctitatem. [o] IDEM de vita beata: Modeſtia dicta eſt a modo, ſicut a temperie temperantia: Vbi autem modus eſt atque temperies, nec plus eſt quidquã, nec minus. [p] IDEM: Illud præclarum eſt, et non immerito diffamatur, vt hoc primum in vita eſſe vtile, vt ne quid nimis. [q] ISIDORVS in ſynonymis: Profeſſionem tuam et habitu et inceſſu demonſtra. Sit in greſſu tuo ſimplicitas, in motu puritas, in geſtu grauitas, in inceſſu honeſtas. [r] BERNARDVS ſuper Cantica: Honeſtum, in quo animæ decorem locandum cenſuimus, diffiniatur: mentis ingenuitas, ſolicita ſeruare cum conſcientia bona famæ integritatem, vel iuxta

h Greg. regiſt. lib. 6. ind. 15. c. 168.

i Ibid. li. 5 ind. 14. c. 133.

k Amb. de off. lib. 1. c. 18. to. 4.

l Ibid. paulo ante.

m Ibidem c. 43.

n Aug. reg. 3. c. 20. to. 1

o Idem de vi. bea. diſput. 3. poſt med. to. 10.

p Ibid. poſt pauca.

q Iſid. in ſynon. c. 9. cir. med.

r Ber. in Cãt. ſer. 85 poſt med.

Digitized by Google

iuxta Apoſtolum, prouidere bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. [a] SENECA in epiſtola: Vita non eſt imperfecta, ſi eſt honeſta. [b] IDEM: Nihil honeſtum eſt, quod ab inuito coactoq. fit. Omne honeſtum, voluntarium eſt. Admiſce illi pigritiam, querelam, tergiuerſationem, metum, quod habet in ſe optimum, perdit totum. [c] IDEM: Omne honeſtum, iniuſſum, incoactumq. eſt ſincerum, et nullo modo mixtum.

a Sen. ep. 77. ante med.
b Idem ep. 66. ante med.
c Ibid. poſt paulo.

De Iuſtitia. Cap. XLII.

[d] GREGORIVS ſuper Ezechielem: Quilibet peccator conuerſus in fletibus, iam iuſtus eſſe inchoat, cum cœperit accuſare, quod fecit. Cur enim iuſtus non ſit, qui contra ſuam iniuſtitiam iam per lacrymas ſæuit? [e] IDEM in regiſtro: Turpe eſt defendere, quod mihi prius non conſtiterit iuſtum eſſe: quia ego homines propter iuſtitiam diligo, non autem iuſtitiam propter homines poſtpono. * IDEM: Iuſtum eſt, vt viſitatores illic conſequantur ſtipendium, quo pro Chriſto ſuum commodare reperiuntur obſequium. [f] IDEM in homilijs: Vera iuſtitia compaſſionem habet, falſa vero dedignationem: quamuis et iuſti ſoleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud eſt quod agitur typho ſuperbiæ, aliud quod zelo diſciplinæ. [g] AVGVSTINVS de mirabilibus ſacræ ſcripturæ: Perfecta iuſtitia hæc eſt, ſacerdotium, virginitas, et martyrium. Quæ triplex iuſtitia in Abel primo fuit, qui et munera Deo placita obtulit, proſapiam ſui generis in ſæculo non reliquit, et martyrij coronam ſanguinis effuſione promeruit. IDEM: Quantum mihi videtur. Supra lib. 1. de perfectis. [h] IDEM de vera religione: Hæc eſt perfecta iuſtitia, qua potius potiora, et minus minora diligimus. [i] IDEM de ciuitate Dei: Hæc in vnoquoque iuſtitia eſt, vt Deus obedienti homini, animus corpori, ratio vitijs etiam repugnantibus imperet, vel ſubigendo vel reſiſtendo, atque vt ab ipſo Deo petatur, et meriti gratia et venia delictorum, ac de exceptis donis gratiarum actio perſoluatur. [k] AMBROSIVS de virginibus: Iuſtitia in alto quodam ſuggeſtu locata, videt exploratq. omnia, quæ alijs potius nota quàm ſibi, non tam ſuas vtilitates, quàm publica emolumenta rimatur. [l] BERNARDVS de conſideratione: Iuſtitia nec factura eſt vtique alteri, quod ſibi fieri nolit: nec quod ſibi fieri velit, alteri negatura. In his nempe duobus liquet integrum eſſe iuſtitiæ ſtatum. [m] IDEM in epiſtola: Numquam iuſtus arbitratur ſe comprehendiſſe, nec vmquam dicit ſatis eſt: ſed ſemper eſurit, ſititq. iuſtitiam: ita vt ſi ſemper viueret, ſemper quantum in ſe eſt iuſtior eſſe contenderet, ſemperq. de bono in melius proficere totis viribus ſuis conaretur. [n] IDEM de contemptu: Panis animæ iuſtitia eſt, et ſoli beati qui eſuriunt illum: quoniam ipſi ſaturabuntur. Nimirum ad imaginem Dei facta eſt anima rationalis, et ceteris quidem omnibus rebus occupari poteſt, repleri omnino non poteſt. [o] IDEM in ſermonibus: Iuſtitia virtus eſt, quod ſuum eſt, vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ ſua ſunt, redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali cuique quod debes. * IDEM: Habemus enim ante nos priores, poſt nos iuniores, a dextris amicos, a ſiniſtris inimicos. Reddamus ergo ſingulis quod ſuum eſt, prioribus obedientiam, iunioribus doctrinam, amicis lætitiam, inimicis patientiam. [p] GLOSSA: Iuſtitia eſt ſua vnicuique reddere, ſibi et proximis, et Deo. [q] TVLLIVS in rhetoricis: Iuſtitia eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuam vnicuique tribuens dignitatem.

d Greg. in Ezec. hom. 7. prope fi.
e Idem re giſt. lib. 8. ind. 3. c. 51. cir. med.
f Idē hom. 34. in euang. non longe a prin.
g Aug. de mir. ſcrip. lib. 1. c. 3. to. 3.
h Idem de ve. relig. c. 48. to. 1.
i Idem de ciu. Dei, li. 19. c. 27. poſt med. to. 5.
k Amb. de virg. lib. 3. poſt med. to. 4.
l Ber. de conſid. ad Eug. lib. 1. poſt med.
m Idē ep. 253. ad Abb. Garin. ante med.
n Idem in declam. ſuper. Ecce nos, paulo ante med.
o Idē. ſer. 3. in aduēt. Dom. ante med.
p Gl. Mat. 5
q Tull. de inuen. li. 2.

De Obedientia bona. Cap. XLIII.

[r] GREGORIVS in Moralibus: Sola obedientia eſt, quæ fidei meritum poſſidet, ſine qua infidelis quiſque conuincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur. [s] IDEM: Per obedientiam voluntas propria mactatur. Tanto igitur quiſque Deum citius placat, quanto ante eius conſpectum, repreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. [t] IDEM: Numquam per obedientiam malum fieri debet, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur, intermitti. Neque enim mala in paradiſo arbor extitit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit. Sed, vt in melius per obedientiæ meritum homo bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt et hunc etiam a bono aliquo prohiberet: quatenus tanto verius hoc quod ageret, bonum eſſe cognoſceret, quanto a bono ceſſans, auctori ſuo ſe ſubditum humilius exhiberet. [u] IDEM: Notandum quòd dicitur: Ex omni ligno paradiſi edite, de ligno autem ſcientiæ boni et mali ne comederitis. Qui enim ab vno bono ſubiectos vetat, neceſſe eſt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi a bonis omnibus omnino repulſa ieiunat. [x] IDEM: Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes ceteras menti inſerit, inſertasq. cuſtodit. [y] IDEM: Si obedientiæ palmam apprehendere nitimur, proſperis huius ſæculi ex ſola iuſſione, aduerſis autem ex deuotione militemus. [z] IDEM: Debet obedientia, et in aduerſis aliquid ex ſuo habere, et in proſperis aliquid ex ſuo omnino non habere: quatenus et in aduerſis tanto ſit glorioſior, quanto diuinæ ordinationi etiam ex deſiderio ſui iungitur: et in proſperis tanto ſit verior, quanto a præſenti ipſa, quam diuinitus percepit, gloria funditus mente ſeparatur. [a] IDEM: Obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt: non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. [b] IDEM in regiſtro: Penſate quantum cunctis expedit, ei quem nobis gratia diuina prætulit, integerrimam ſemper in omnibus obedientiam præbere. [c] IDEM: Vide, vt omnia abſque imminutione cuſtodias: quia de his, quæ pro ſeruanda iuſtitia ſcribo, ego abſoluor, et tu ſi negligis, obligaris. [d] IDEM: In obedientia valde eſt vtile, ſi id, quod diſciplinæ vigor imponit, nullo cogente humilitas laudanda ſeruauerit. [e] IDEM ſuper Ezechielem: Ille recte loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda. [f] IDEM: Mandata Dei pro iuſſione facere, ſeruientis et obedientis eſt: diligendo autem facere, obedientis et amantis eſt. [g] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Pax hominis et Dei, eſt ordinata in fide ſub æterna lege obedientia. [h] IDEM: Obedientia in creatura rationali, mater quodammodo eſt omnium cuſtoſq. virtutum. [i] IDEM de opere monachorum: Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem milia contemptorum. [k] ISIDORVS de Summo bono: Non erit caro ſubiecta animæ, nec vitium rationi, ſi animus non eſt ſubiectus conditori. Tunc autem recte ſubijciuntur nobis omnia, quæ ſub nobis ſunt, ſi nos ſubijcimur ei, a quo nobis illa ſubiecta ſunt. [l] HIERONYMVS in epiſtola: Bonum eſt obedire maioribus, parere perfectis, et poſt regulas ſcripturarum, vitæ ſuæ tramitem ab alijs diſcere, nec præceptore vti peſſimo, ſcilicet præſumptione ſua. [m] IDEM: Seruias fratribus, hoſpitum pedes laues, paſſus iniuriam taceas, præpoſitum monaſterij timeas vt dominum, diligas vt parentem, credas tibi ſalutare quidquid ille præceperit, nec de maioris ſententia iudices, cuius officium eſt obedire, et implere, quæ iuſta ſunt. [n] AMBROSIVS ſuper Lucam: Diſce homo Deo eſſe ſubiectus, vt non quod ipſe vis, eligas, ſed quod Deo ſcis eſſe placiturum.

r Greg. lib. 35. Moral. c. 10. ante med.
ſ Ibidem non longe a prin.
t Ibidem.
u Ibidem.
x Ibidem.
y Ibidem.
z Ibidem.
a Ibidem.
b Idem re giſt. lib. 2. indic. 11. c. 68.
c Ibid. li. 2 ind. 9. c. 42. cir. fi.
d Ibid. lib. 4. ind. 13. c. 51.
e Idem in Ezec. hom. 10. ante med.
f Ibid. poſt med.
g Aug. de ciu. Dei, li. 19. c. 13. to. 5.
h Ibidem li. 14. c. 12.
i Idem de op. Mon. c. 17. to. 3.
k Iſid. de ſum. bo. lib. 1. c. 11. ſen ten. 11.
l Hieron. ep. 8. ad Demet. poſt med. to. 1.
m Idem ep. 4. ad Ruſt. Monac. poſt med. to. 10.
n Amb. in Luc. li. 10. c. 22. to. 3.

Digitized by Google

a Cyp. de 12. abuſ. c. 3. in fi. to. 3

[a] CYPRIANVS de duodecim abuſionibus: Obedientia, quæ omnium diſciplinarum mater eſt, magna exercitatione indiget, quæ ſui normam ſtudij a Chriſto Domino ſumpſit: qui obediens patri vſque ad mortem crucis, ignominiam libenter ſuſtinuit.

b Ber. de præcep. & diſpenſ. an. med.

[b] BERNARDVS de præcepto, et diſpenſatione: Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus.

c Ibid. poſt med.

[c] IDEM: Generalis hæc regula teneatur, vt in difficilioribus quidem agendis, obedientia gratior, quàm grauior præuaricatio iudicetur: et in facilioribus minuſq. onerosis, contemptus damnabilior, quàm actus laudabilior æſtimetur.

d Idē ep. 7. ad Adam Monach. an te med.

IDEM: Nil me. Supra lib. 1. de prælatis bonis. [d] IDEM in epiſtola: Hoc aduertendum, quòd quædam ſunt pura bona, quædam pura mala, et in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda ſunt, etiam cum prohibentur, nec iſta cum iubentur, committenda. Porro inter hæc ſunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore, vel perſona, et mala poſſunt eſſe, et bona: et in his lex poſita eſt obedientiæ, tamquam in ligno ſcientiæ boni, et mali, quod erat in medio paradiſi. In his profecto fas non eſt, noſtrum ſenſum ſententiæ præſcribere magiſtrorum: in his omnino prælatorum nec

e Ibid. poſt med.

iuſſio, nec prohibitio contemnenda. [e] IDEM: O monachum obedientiſſimum, qui ex quibuſlibet ſeniorum verbulis ne vnum quidem iota præteruolat, non attendit, quale ſit quod præcipitur, contentus, quia præcipitur: et hæc eſt obedientia ſine mora.

f Idem declam. ſup. Ecce nos, nō longe a prin.

[f] IDEM de contemptu mundi: Age eia age, qui relinquere omnia diſponis, te quoque primum inter relinquenda numerare memento: immo vero maxime, et principaliter abnega teipſum, ſi deliberas ſequi eū, qui exinaniuit propter te ſemetipſum. * IDEM in ſermonibus: Obedientia quinque partita eſt. Prima, opus rectum, quia non eſt obedientia contra Deum. Secunda, voluntarium, quia quod fit ex neceſſitate, non eſt bonum. Tertia, purum, vt intentio pura ſit, quia ſi oculus ſimplex eſt, totum corpus lucidum eſt. Quarta, diſcretum, ne quid nimis, aut minus: qui enim recte offert, ſi non recte diuidat, peccat. Quinta, firmum, ideſt perſeuerans, quæ omnia claudit, et continet. Nullum enim bonum ſine perſeuerantia coronatur. Vt autem perſeuerantiam habeat murus obedientiæ, inhærere ſibi debent propugnacula patientiæ.

g Idem ſer. 3. in aduē. Dom. ante med.

[g] IDEM.: Redde reuerentiam et obedientiā prælato, quarum altera cordis, altera corporis eſt. Nec enim ſufficit exterius obtēperare maioribus noſtris, niſi ex intimo cordis affectu ſublimiter ſentiamus de eis.

h Benedict. in Reg. c. 5. poſt med.

[h] Benedictus in regula: Obedientia tunc acceptabilis erit Deo, et dulcis hominibus, ſi quod iubetur non trepide, non tarde, non tepide, aut cum murmure, aut cum reſponſo nolentis efficiatur: quia obedientia, quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur.

i Ibid. c. 71 in prin.

[i] IDEM: Obedientiæ bonum non ſolum Abbati exhibendum eſt ab omnibus, ſed etiam ſibi inuicem obediant fratres, ſcientes per hanc obedientiæ viam ſe ituros ad Deum.

k Gloſ. interl. Gen. 27.

[k] GLOSSA interlinearis: Obedientia eſt complenda ſine mora, et obſeruanda.

De Obedientia inaccepta. Cap. XLIV.

l Greg. regiſt. lib. 3. ind. 12. c. 42 m. Idem li. 26. Mor. c. 13. circa med.

[l] GREGORIVS in regiſtro: Apud nolentis animum, quamuis ſit euidens ratio non parendi, tamen hoc ipſum, quod non vult, obſtaculum obedientiæ eſſe ſolet. [m] IDEM in Moralibus: Ille primus inobediens, mox vt ſuperbiendo peccauit, pudenda contexit: quia enim contumeliam ſpiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit.

n Ibid. lib. 35. c. 10. ante med.

[n] IDEM: Cum huius mundi ſucceſſus præcipitur, cum locus ſuperior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat.

o Ibidem.

[o] IDEM: Ad detrimentum obedientia ducitur, cum mentem ad ſuſcipienda probra huius ſæculi, nequaquam ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur.

p Ibid. lib. 10. c. 11. ante med.

[p] IDEM: Dignum profecto eſt, vt a Dei beneficijs ſit extraneus, cuius nimirum iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus. *IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Quanto leuiora ſunt præcepta, tanto maius ſupplicium his, qui non obediunt.

q Aug. cōf. lib. 1. c. 12. to. 1.

[q] AVGVSTINVS de confeſſionibus: Nemo inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt, quod facit.

r Ber. ep. 7 ad Adam Monach. ante med.

[r] BERNARDVS in epiſtola: Facere malum, quolibet etiam iubente, conſtat non eſſe obedientiam, ſed potius inobedientiam.

ſ Idē ep. 87 ad Oger. can. reg. an te med.

[ſ] IDEM: Extorta ſeu coacta licentia, licentia non eſt, ſed violentia. IDEM: Non vos felices. Supra de prælatis bonis.

t Idē ſer. 46. in Can. cir. med.

[t] IDEM ſuper Cantica: Non dabit inobedienti copiam ſui, tantus obedientiæ amator, vt mori, quàm non obedire maluerit: ſed neque approbat tuæ contemplationis inane otium, qui dicit per prophetam: Laboraui ſuſtinens. IDEM: Si in die ieiunij. lib. 3. de voluntate. IDEM: A mandatis tuis intellexi. Infra lib. 4. de guſtu.

u Idem de præcep. & diſpenſ. an. med.

[u] IDEM de præcepto et diſpenſatione: Imperfecti cordis et infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere: hæſitare ad ſingula, quæ iniunguntur: exigere de quibuſque rationē: et male ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit; nec vmquam libenter obedire, niſi cum audire contigerit, quod forte libuerit, aut cum non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas. *Et infra*: Si iubente ſeniore, vt ſileam, verbum mihi forte per obliuionem elabitur, reum me fateor inobedientiæ, ſed venialiter. Si ex contemptu, ſciens, et deliberans ſponte in verba prorupero, et rupero ſilentij legem, præuaricatorem me conſtituo, et criminaliter: et ſi impœnitens perſeuero vſque ad mortem, peccaui etiam damnabiliter.

x Idē ſer. 1. in vener. ſ. Pasc. poſt med.

[x] IDEM in ſermonibus: Sic profecto, ſic multorum vſque hodie puſillanimitas et peruerſitas exigit; vt ab eis quæri oporteat, quid vis vt faciam tibi? Non ipſi quærunt: Domine quid me vis facere? Conſiderare nempe neceſſe habet miniſter et vicarius Chriſti, quid ſibi præcipi velit, non ipſe conſiderat quæ ſit voluntas præceptoris.

y Idē ſer. de trib. ordinib. Eccleſ. circa med.

[y] IDEM: Qui vel aperte, vel occulte ſatagit, vt quod vult ipſe, hoc ei prælatus iniungat, ipſe ſe ſeducit, et fruſtra ſibi blanditur de obedientia. Non enim in ea re ipſe prælato, ſed magis ei prælatus obedit.

z Sen. ep. 61.

[z] SENECA in epiſtola: Qui imperia libens excipit, partem acerbiſſimam ſeruitutis effugit, ſcilicet facere quod nolit. Non qui iuſſus aliquid facit miſer eſt, ſed qui inuitus facit. Multa infra lib. 3. de ſtultiloquio in murmure.

De Oratione accepta. Cap. XLV.

a Greg. in Dial. lib. 1. c. 8.

[a] GREGORIVS in dialogis: Obtineri per orationem nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt: ſed ea, quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineātur.

b Idem re giſt. lib. 11. ind. 6. c. 30. circ. fi.

[b] IDEM: in regiſtro: Dominico die a labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum: vt, ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem ſeptimum, qui eſt reſurrectionis Dominicæ, precibus expietur.

c Idem li. 23. Mor. c. 21. circ. fi.

[c] IDEM in Moralibus: Veraciter orare, eſt amaros in compunctione gemitus, non compoſita verba, reſonare. IDEM: Differre ſolet. Infra lib. 4. de deſiderio.

d Idē homil. 27. i euāg. poſt med.

[d] IDEM in homilijs: Virtus veræ orationis eſt, celſitudo charitatis. Et tunc quiſque quod recte petit, adipiſcitur, cum eius animus in petitione, nec inimici odio fuſcatur.

e Aug. ep. 121. ad Prob. c. 1 o. to. 2.

[e] AVGVSTINVS in epiſtola: Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi feruens perſeuerat intentio. Nam multum loqui in orando, eſt rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multum autem precari, eſt ad Deum quem precamur, diuturna et pia cordis excitatione pulſare. Nam plerūque hoc negotium plus gemitibus,

Digitized by Google

gemitibus,quàm ſermonibus agitur: plus fletu,quàm affatu . Talis enim oratio ponit lacrymas in conſpectu Dei,et gemitus noſter non eſt abſconditus ab eo.

a Ibid. con ſeq. [a] IDEM: Qui omnia per verbum condidit,in orationibus etiam humana verba non quærit.* IDEM: Qui didicerunt a Domino Ieſu Chriſto mites eſſe et humiles,corde plus cogitãdo et orando proficiũt, quàm legendo et audiendo. [b] IDEM in ſermone: Dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. O ſapientia vera,et diuina prouidentia, quæ docuit, et panem ſolum petere,et hodie nominare. Hoc enim dicto,et auiditas cum auaritia tollitur, et humanæ vitæ inſinuatur incertum. * IDEM: Quid eſt oratio, niſi aſcenſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum inuiſibilium deſiderium? * IDEM in meditationibus: Obſecro Domine, amaricatum eſt cor meum ſua deſolatione, in dulcora illud tua conſolatione.Obſecro Domine,quoniam eſuriens incœpi quærere te, non deſinam ieiunus: ad te famelicus acceſſi, ne recedam impaſtus: pauper veni ad diuitẽ, miſer ad miſericordem, ne redeam vacuus, et contẽptus,etſi antequam comedam ſuſpiro, da vel poſt ſpiria quod comedam. [c] IDEM de ciuitate Dei: Quãto eſt quiſque ſanctior et deſiderij ſancti plenior, tanto eſt eius in orando fletus vberior. [d] IDEM de Eccleſiaſticis dogmatibus: Nullum credimus ad ſalutem,niſi Deo inuitante,venire: nullum inuitatum ſalutem ſuam,niſi Deo auxiliante,operari: nullum, niſi orantem,auxilium promereri. [e] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Sicut thimiamata bene confecta delectant hominem odorantem, ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante Deum. Vis autem ſcire dignitatem eius? Mox,vt de ore proceſſerit, ſuſcipiunt eam angeli manibus ſuis,et offerunt ante Deum. [f] AMBROSIVS ſuper Beati immaculati: Pernoctabat in oratione Dominus Ieſus, non indigens præcationis auxilio ſed ſtatuens tibi imitationis exemplum. [g] IDEM: Media nocte ait propheta, ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicia iuſtificationis tuæ, et tu ſurge,vel media nocte, ſi non potes tota nocte vigilare. [h] ISIDORVS in ſynonymis: Pernocta in oratione et prece: incumbe nocturnis vigilijs, ad modicum clauſis oculis, rurſum ora. [i] IDEM: Omnibus malis prævalet oratio. [k] IDEM de Summo bono: Fidei ſymbolum,et Dominica oratio pro tota lege partuulis Eccleſiæ ad cælorum regna ſufficit capeſſenda: omnis enim latitudo ſcripturarum in eadem oratione Dominica, et ſymboli breuitate concluditur. [l] IDEM: Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. [m] IDEM: Oratio cordis eſt, non labiorum, neque enim verba deprecantis Deus intendit, ſed orantis cor aſpicit. Quòd ſi tacite cor oret, et vox ſileat, quamuis homines lateat,Deum latere non poteſt, qui præſens eſt. [n] IDEM: Numquam orandum eſt ſine gemitu. [o] IDEM: Qui vult cum Deo ſemper eſſe,frequenter debeat orare, frequenter et legere. Nam cum oramus, ipſi cum Deo loquimur, cum vero legimus, Deus nobiſcum loquitur. [p] IDEM: Oratio priuatis locis oportunius funditur, magisq. obtentum impetrat,dum Deo tantum teſte depromitur. [q] IOANNES Damaſcenus in libro ſuo: Oratio eſt aſcenſus intellectus ad Deum, vel petitio decentium a Deo. [r] BERNARDVS in epiſtola: Oratio eſt hominis Deo adhærentis affectio, et familiaris quædam et pia allocutio, et ſtatio illuminatæ mentis ad fruendum Deo quamdiu licet. [ſ] IDEM: Dum manibus pectora,genibus pauimenta tunduntur, votis et deuotis precibus altaria cumulantur: dum fordent genæ lacrymis,gemitibus atque ſuſpirijs mugiũt colla, et pro forenſibus cauſis, canticis ſpiritualibus ſacra tecta reſultant: nil ſupernis ciuibus magis ſpectare libet, nil regi ſummo iucundius exhibetur. [t] IDEM: Et ſi vocis virtus ſit opus,et operi tamen et voci, et gratiam et efficaciam promeretur oratio.

b Idẽ 126 de tẽp. vir. med. to. 10.

c Idem de ciu. Dei. li. 20. c. 17. to. 5.

d Idem de Eccl. dog. c. 56. to. 3.

e Chryſoſt. oper. imp. homil. 13. poſt med. to. 2.

f Ambr. enarr. in pſ. 118. Octonar. 8. to. 2.

g Ibidem.

h Iſid. in ſynon. c. 4.

i Ibidem.

k Idem de ſum. bo. li. 1 c. 23. ſent. 1

l Ibid. li. 3 c. 7. ſent. 1.

m Ibidem ſent. 4.

n Ibid. ſen ten. 5.

o Ibidem c. 8. ſent. 2.

p Ibid. c. 7. ſent. 37.

q Damaſ. Orth. fid. lib. 3. c. 24.

r Bern. ep. de vita ſolitar. poſt med.

ſ Idem ep. 78. ad Sugger. abb. ante med.

t Idem ep. 201. ad Balduin. abb. verſ. ſi.

[u] IDEM ſuper Cantica: Credimus angelos ſanctos aſtare orantibus, et offerre Deo et preces et vota hominum,vbi tamen ſine ira,et diſceptatione leuari puras manus perſpexerint. [x] IDEM: Orando bibitur vinum ſpirituale lætificans cor hominis, vinum ſcilicet Spiritus ſancti,quod inebriat mentem, et carnaliũ voluptatum infundit obliuionem, humectans interiora arentis conſcientiæ, eſcas bonorum actuum digerit,et deducit per quædam animæ membra, fidem roborans,ſpem confortans, vegetans ordinanſq. charitatem, et impinguans mores. [y] IDEM: Vnicum in dubijs remedium ſeu refugium oratio eſt, et frequens gemitus ad Deum,et vt quid, quando, et qualiter, facere nos velit Deus, aſſidue nobis monſtrare dignetur. [z] IDEM in ſermonibus: Millia millium miniſtrabant ei, et decies centena millia aſſiſtebant ei. Quanta ergo cum reuerentia,quanto timore,quanta illuc humilitate debet accedere, a palude ſua procedens ranuncula? [a] IDEM: In omnibus actionibus noſtris, et obſeruantijs,multa opus eſt animi vigilantia,ſed præcipue in oratione. [b] IDEM: Licet omni hora,et omni loco,oculi Domini ſuper nos ſpeculentur: maxime tamen in oratione. Licet enim ſemper videamur,ſed tunc etiam præſentamus nos, et oſtendimus quaſi facie ad faciem,cum Domino colloquentes. [c] GLOSSA ſuper illud Matthæi: Et orauit tertio eumdem ſermonem, *etc.* Tribus vicibus Chriſtus orauit,vt et nos a peccatis præteritis veniam, et a præſentibus malis tutelam, et futuris periculis cautelam a Domino oremus. [d] SENECA in epiſtola: Sic viue cum hominibus tamquàm Deus videat: ſic loquere cum Deo,tamquàm homines audiant. [e] IDEM: Audacter roga Deum: nihil illum de alieno rogaturus es. Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde tunc corporis. Multa infra lib. 4. de deſiderio, de laudatione.

u Idem in Cant. ſer. 7 ante med.

x Ibid. ſer. 18. poſt med.

y Ibidem ſer. 57. poſt med.

z Idẽ ſer. de quatuor modis oran di poſt med.

a Ibidem poſt panca.

b Ibidem.

c Gloſſ. in Mat. c. 26

d Sen. ep. 10. in fi.

e Ibidem ante.

De Oratione inaccepta. Cap. XLVI.

GREGORIVS [f] in Moralibus: Graui mens noſtra confuſione, orationis ſuæ tempore,deprimitur: ſi hanc aut ſua operatio adhuc inquinat, aut alienæ malitiæ ſeruatus dolor accuſat. [g] IDEM in regiſtro: Vt ad aures Dei viam precibus faciatis, vigilantius ſtudendum eſt, vt veſtræ voces actibus adiuuentur. Nam inanis fit oratio, vbi praua eſt actio.* AVGVSTINVS in ſermonibus: Qua fronte poſtulas quod promiſit Deus,cum non facis,quod iuſſit Deus? prius audi monitiones, et ſic exige promiſſiones.* IDEM: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos dimittimus debitoribus noſtris. Nec pro eis eſt efficax oratio, quorum fides ſine operibus mortua eſt, ſed pro eis,quorum fides per dilectionem operatur. [h] ISIDORVS de Summo bono: Longe a Deo eſt animus, qui in oratione cogitationibus ſæculi fuerit occupatus. [i] IDEM: Mens qualem ſe in oratione offert, talem poſt orationem ſe conſeruet. Nam nihil proficit oratio, ſi denuo culpa committatur, vnde iam venia poſtuletur. [k] HIERONYMVS in epiſtola: Neſcio qua conſcientia ea lingua quis Deum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit. Labia ſancta exaudit Deus, et ipſis cito annuit precibus,quas lingua immaculata pronunciat. [l] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Qui orat, et peccat, non orat Deum, ſed illudit cum. * IDEM in ſermone: Tu non audis orationem tuam,et Deum vis audire precem tuam? Flecto, inquis, genua. Curuaſti quidem genua intus, ſed mens tua foris vagabatur: corpus tuum intus in Eccleſia, ſed animus tuus foras: os quidem loquebatur, ſed mens vſuras cogitabat. * BEDA in homilijs: Eſt oratio quæ peccatum facit, ſed qui bene orat, orando quærit Deum, hic a terrenis ad ſuperiora progrediens verticem curiæ ſublimioris aſcendit: qui vero de diuitijs,

f Greg. lib. 10. Mor. c. 11. poſt med.

g Idem regiſt. lib. 9. ind. 4. c. 45

h Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 7. ſen. 8

i Ibidem ſent. 6.

k Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. to. 9.

l Chryſoſt. oper. imp. hom. 15. ante med. to. 2.

Digitized by Google

uitijs, aut honore fæculi, aut certè de inimici morte solicitus obsecrat, ipse in infimis iacens, viles ad Deũ preces mittit. [a] BERNARDVS super Cantica: Quærentes aliquid, frustrari solent, cum aut videlicet non in tempore quærunt, aut non sicut oportet, aut vbi oportet. [b] IDEM: Oratio peccatoris. Infra lib. 3. de discordia. [b] IDEM: Miror valde impudentiam aliquorum, qui inter nos sunt, qui cum omnes nos sua singularitate turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua inobedientia coinquinauerint: audent nihilominus ad tam fœdum conscientiæ suæ lectulum, cum orationum instantia, totius puritatis Deum inuitare. Sed sicut scriptum est, cum extenderitis manus vestras auertam oculos meos, et cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. [c] IDEM in sermone: Timida oratio, cælum non penetrat: quia restringit animum timor immoderatus, vt omnino non dico ascendere, sed nec procedere queat. Tepida vero, in ascensu langueſcit, et deficit, eo quòd non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed resilit, resistitur enim ei: nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur offensam. Quæ vero fidelis et humilis, et feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vnde certum est, quòd vacua redire non possit. [d] SENECA in epistola: Tunc scito te omnibus cupiditatibus esse solutum, cum eo perueneris, vt nihil Deum roges, nisi quod rogare palam possis. Nunc autem quanta dementia est hominum, qui turpissima vota dijs insusurrant, ita vt si quis aurem admouerit, statim conticescant, et quod scire hominem nolunt, Deo narrant?

a Bern. in Cãt. ser. 75. ante med.

b Ibid. ser. 46. circa med.

c Idẽ ser. 4. de quadrag. prope fin.

d Sen. ep. 10. prope fin.

De Donis. Cap. XLVII.

[e] GREGORIVS in Moralibus: Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, et iustitiam format, eãdem mentem, vt contra singula quęque tẽtamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat: vt contra stultitiam, sapientiam: contra hebetudinem, intellectũ: contra præcipitationẽ, consilium: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam: contra duritiam, pietatem: contra superbiam, det timorẽ. [f] IDEM: Orandum est, ne sapientia eleuet: ne intellectus, dũ subtiliter currit, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia, dum nouit et non diligit, inflet: ne pietas, dum extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. [g] IDEM super Ezechielẽ: Est timor in mente. Sed qualis iste timor est, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationi dissimulat: huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus est, quia non subleuatur ad pietatem. Sed sæpe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si forte pepercerit, quæ parcenda non sunt. Peccata enim, quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ sunt verbere corrigenda. Vt ergo vera et ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est ad scientiam, vt sciat quid ex iudicio puniat, vel quid ex misericordia dimittat. Sed quidẽ si sciat, quid agere quisque debeat, virtutem vero agendi non habeat, nihil valet. Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, vt cum viderit quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinẽ possit. Sed sæpe fortitudo, si improuida fuerit et minus contra vitia circumspecta, ipsa sui præsumptione in cassum ruit. Ascendat ergo ad consilium, vt præuidendo præmuniat omne, quod agere fortiter potest. Sed consiliũ esse non potest, si intellectus deest: quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quo modo potest bonum dare consilium, quod adiuuet? Itaque a consilio ascẽdamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine viget, et modo rari se nescit per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendatur ad maturitatem. Ascendamus ergo per intellectum ad sapientiam, vt hoc quod accuratius intellectus inuenit, sapientia mature disponat. [h] IDEM: Per timorem Dei efficimur humiles, per pietatis studium misericordes, per scientiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectum prouidi, per sapientiam maturi. * AVGVSTINVS super Matthæum: Spiritus sanctus operatione septenaria commendatur, vt sit in nobis spiritus sapientiæ, et intellectus, consilij, et fortitudinis, scientiæ, et pietatis, et timoris Dei. Huic septenario bono, constitue e contrario septenarium malum, scilicet spiritum stultitiæ et erroris, spiritũ temeritatis et ignauiæ, spiritum ignorantiæ et impietatis, et spiritum superbiæ contra timorem Domini. Et ita alij septem nequiores. Infra lib. 3. de simulatione.

e Greg. li. 2. Moral. c. 27. ante med.

f Ibid. li. 2. c. 29. et vet. 33.

g Idem in Ezec. hom. 19. ante med.

h Ibidem circ. med.

De Beatitudine. Cap. XLIIX.

[i] AVGVSTINVS de moribus Ecclesiæ: Beatus quantum existimo neque ille dici potest, qui nõ habet quod amat, qualecumque sit: neque qui habet, quod amat, si noxium sit: neque qui non amat, quod habet etiam si optimum sit. Nam et qui appetit, et adipisci non potest, cruciatur: et qui adeptus est, quod appetendũ non esset, fallitur: et qui non appetit, quod adipiscendum esset ægrotat. [k] IDEM de libero arbitrio: Sicut tota vita corporis anima est, sic beata vita animæ Deus est. [l] ISIDORVS de Summo bono: Quia sine fide impossibile est Deo placere, vere beatus est, qui et recte credendo bene viuit, et bene viuẽdo fidem rectam custodit. IDEM: Salus perseuerantibus. Supra de perseuerantia. [m] IDEM in etymologijs: Beatus dicitur quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod vellet, et non patiendo, quod nollet. Ille autem vere beatus est, qui et habet omnia quæ vult bona, et nihil vult male: ex his enim duobus beatus homo efficitur. [n] AMBROSIVS super Lucam: Beatus pauper qui clamauit, et Dominus exaudiuit eum: pauper a crimine, pauper a vitijs, pauper in quo princeps mundi huius nihil inuenit, pauper illius pauperis æmulus, qui cũ diues esset, propter nos pauper factus est. Prima ergo beatitudo est, cum deposuero omne peccatum, et exuero omnem malitiam, et simplicitate contentus fuero inops malorum. Superest igitur, vt mores meos temperem. Quid enim mihi prodest carere sæcularibus, nisi fuero mitis atque mansuetus? Nam qui sequitur viam rectam sequitur vtique illum qui ait: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. *Et infra*: Mitiga affectum tuum vt non irascaris, aut certe iratus ne peccaueris, iuxta quod scriptum est: Irascimini et nolite peccare Præclarum est enim motum temperare, nec minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam indignationemq. compescere, quàm omnino non irasci, cum plerumque illud lentius, hoc fortius æstimetur. Cum autem hoc feceris, memento quia peccator es, et lugeto peccata tua, et lugeto delicta. Et bene tertia beatitudo est peccata deflentis, quia Trinitas est, quæ peccata condonat. Ablue igitur te lacrymis, laua fletibus: si tu te ipse fleueris, alius non te flebit. Nam si Saul fleuisset peccata sua, Samuel eum non fleuisset. Et post pauca subdit: Deposui peccatum, temperaui mores, delicta defleui, iam nunc esurire incipio et sitire iustitiam. Aeger enim dum in graui morbo est, non esurit, quia ægritudinis dolor excludit famem. Et mox ait: Qui esurit vtique virium quærit augmentum. Quod autẽ est maius virtutis incrementum, quàm norma iustitiæ? Iustitiam sequitur misericordia. Vnde dictum est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi. Sed qui misericordiam defert, mercedem amittit, nisi mundo corde misereatur. Nam si iactantiam quærit, nullus est misericordiæ fructus.

i Aug. li. 1. de mor. ecc. c. 3. to. 1.

k Idem de lib. arb. li. 2 c. 16. to. eo.

l Isid. de sum. bo. li. 2 c. 2. sent. 1.

m Idẽ etym. li. 10. ver. beatus.

n Amb. in Luc. lib. 5. c. 6. to. 3.

Emunda

Digitized by Google

Emunda igitur interiora tuæ mentis. Sed niſi prius tu interiora tua vacueſeceris ab omni labe peccati, ne diſſenſiones contentioneſq. ex affectu tuo prodeant, non potes alijs ferre medicinam. A temetipſo igitur pacem incipe, vt cum fueris ipſe pacificus, pacem aliis feras. Quomodo enim aliorũ potes corda mundare, niſi tuum ante mundaueris? *Et infrà*: Qui autem patitur perſecutionem, in vltimo certamine conſtitutus probatur aduerſis, vt cum legitime certauerit coronetur. [a] BERNARDVS in ſermonibus: Videmus pauperes aliquos, qui ſi veram haberent paupertatem, non adeo puſillanimes inuenirentur, vtpote reges, et reges cæli. Sed hi ſunt, qui pauperes eſſe volunt, eo tamen pacto vt nihil eis deſit: et ſic diligũt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Sunt et alij mites, ſed quamdiu nihil dicitur, vel agitur niſi pro eorum arbitrio. Patebit autem quàm longe ſint a máſuetudine, ſi leuis oriatur occaſio turbationis. Hæc igitur mãſuetudo quomodo hereditabit terram promiſſionis, quæ ante hereditatem deficit? Alios quoque lugentes video, ſed ſi de corde puro, et conſcientia non ficta procederent illæ lacrymæ, non tam facile ſoluerentur in riſum. Nunc autem cum abundantius otioſa, et ſcurrilia verba profluant, quàm prius lacrymæ, lacrymas huiuſmodi de his eſſe non arbitror, quibus conſolatio diuina promittitur: quandoquidem poſt illas tam facile conſolatio vilis admittitur. Alij tã vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri poſſint eſurire, et ſitire iuſtitiam, quodquidem verum eſſet, ſi eſſet apud eos de ſuis quoque peccatis idem iudicium. Sed nunc pondus, et pondus, vtrumque abominatio eſt apud Deum. Nam contra alios tam imprudenter, quàm immaniter æſtuant, ſeipſos tã inſipienter, quàm inutiliter palpant. Sunt alij miſericordes, de his quæ ad ipſos non pertinent, qui ſcandalizantur, quòd non datur omnibus abundanter, ſic tamen, vt ipſi nec in modico quidem grauentur: qui ſi vere miſericordes eſſent, de ſuo facere deberent miſericordiam. Et ſi non poſſent de terrena ſubſtantia, de voluntate ſaltem bona darent ijs, qui contra eos forte peccare viderentur, indulgentiã, darent vtique dulce ſignum, verbum bonum. *Et infrà*: Sunt etiam qui peccata ſua ſic confitentur, vt videri poſſint ex deſiderio mundi cordis id agere, omnia enim in confeſſione lauantur, niſi quòd ea quæ ipſi dicunt alijs, ab alijs audire patienter non poſſunt. Sunt etiam alij, qui ſi viderint quempiam, vel leuiter ſcandalizatum, valde ſoliciti ſunt, quomodo in pacem eum reducere poſſint, et ob hoc viderentur pacifici, niſi quòd eorum commotio ſi forte contra eos quidquam factum dictumve videbitur, tardius vniuerſis poterit difficiliuſq. ſedari: qui nimirum ſi vere pacem diligerent, haud dubium, quin eam primo quærerent ſibijpſis. [b] SENECA in epiſtola: Beatus non is eſt, quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna confluxit, ſed ille cui bonum omne in animo eſt, erectum et excelſum, et mutabilia calcans.

a Ber. ſer. 4. in aduẽt. poſt med.

b Sen. ep. 45. poſt med.

De Eleemoſyna accepta. Cap. XLIX.

GREGORIVS* in homilia ſuper illud Luc. 16. Facite vobis amicos, *etc.* Si cæleſte patrimonium eleemoſynis emitur, pauperes non ſunt audiendi vt egeni, ſed vt patroni exorandi. [c] IDEM: Ad tribuendum pigri cur eſtis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cælo datis? Dominus ait: Quidquid feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. [d] IDEM in Moralibus: Tunc plena eſt noſtri cordis compaſſio, cum malum inopiæ pro proximo ſuſcipere non metuimus, vt illum a paſſione liberemus. [e] IDEM: Rem quamlibet plerumque dat, etiam qui non compatitur, numquam autem qui vere compatitur, quod neceſſarium proximo conſpicit, negat. [f] IDEM in paſtorali: Nonnulli huius mundi diuites, cum fame crucientur Chriſti pauperes, effuſis largitatibus nutriunt hiſtriones. Qui vero indigenti, etiam peccatori, panem ſuum non quia peccator, ſed quia homo eſt, tribuit, nimirum non peccatorem, ſed pauperem iuſtum nutrit. [g] ISIDORVS de Summo bono: Verum eſt quòd peccata omnia, miſericordiæ operibus expurgentur, ſed ſi iam caueat peccare, qui miſericordiam impartitur. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Melius ſeruatur pecunia, quæ in dextera pauperis collocatur: hanc mihi non calumniator extorquet, non inuidus criminatur, non latro auferet, non fur nocturnus deripiet, non ſeruus fugã meditans inuadet, ſed ſemper eſt tuta, ſemper integra, ſemper ſalua. * IDEM: Mentem Deus miſericordem requirit, non pecuniæ quantitatem. * IDEM ſuper Ioannem: Eleemoſyna eſt quæ eſt ab omni eruta iniuſtitia, hæc omnia facit munda, hæc et ieiunio melior, et terræ lectulo, et nimirum difficiliora illa et laborioſa, ſed hæc lucrabiliter illuminat animam et impinguat, et bonam et ſpecioſam facit. * IDEM: Da indigenti, et non da ſaltanti, vt non cum tuis pecunijs, et tuam animam, et illius perdas: tu enim cauſa es perditionis illius. * AMBROSIVS in epiſtola: Miſericordia non de meritis iudicare conſueuit, ſed neceſſitatibus ſubuenire, iuuare pauperem, non examinare iuſtitiam. * IDEM: Habe dives hypothecas inopum ſinus, habeas hypothecas viduarum domos, habeas hypothecas ora infantium orphanorum, vt dicatur tibi: Ex ore infantium et lactentium perfeciſti laudem. [h] IDEM de officijs: Perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore, cõmendatur. Fide vt prius opereris circa domeſticos fidei. [i] IDEM: Non omnibus debemus miſericordiã, ſed quia plerique fraude eam quærunt et confingunt erũnã, ideo vbi cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tempus vrget, largius ſe debet profundere miſericordia. [k] IDEM: Affectus diuitem collatorem, aut pauperem facit, et pretium rebus imponit. [l] IDEM: Si peregrinum ſub tectum tuum inducas, ſi ſuſcipias egẽtem, ille tibi acquirit ſanctorum amicitias, et æterna tabernacula. [m] IDEM: Aurum Eccleſia habet, vt nõ ſeruet, ſed vt eroget, et ſubueniat in neceſſitatibus. [n] IDEM ſuper Lucam: Tu qui putas te manum habere ſanam, caue ne auaritia, caue ne ſacrilegio contrahatur: extende ſæpius eam, extende eam ad illum pauperem, qui te obſecrat: extende vt proximum iuues, vt viduæ feras præſidium, eripias iniuriæ, quem vides iniuſtæ contumeliæ ſubiacere. * HIERONYMVS in epiſtola: O quanta beatitudo pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris ſemper viuentia, et habere Dominum Deum debitorem! [o] AVGVSTINVS contra quinque hæreſes: Obſecutus eſt Lot Angelis, tamquam peregrinis conſuetudine hoſpitalitatis, liberatus a periculo ciuitatis, et temporale euaſit incendium, et æternum conſecutus eſt præmium. Diſcite ergo Chriſtiani ſine diſcretione exhibere hoſpitalitatem, ne ſi forte, cui domum clauſeritis, cui humanitatem denegaueritis, ipſe ſit Chriſtus. [p] IDEM in epiſtola: Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm ei panis frãgitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. [q] IDEM in ſermone: Redime te homo dum viuis, redime te ipſe dum potes, redime te inquam dum pretium in manibus habes, redime te ne dum te mors amara præuenerit, et vitam ſimul et pretium perdas. Sine cauſa hoc vis dimittere vxori, quæ forſitan alium habebit maritum. [r] IDEM: Qui ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, redditis decimis de nonem partibus ſtudeat eleemoſynam dare. [ſ] IDEM: Si decimas non habes fructuũ terrenorum, quod habet agricola, quod te paſcit ingenium, Dei eſt: inde decimas expetit, vnde viuis, de militia, de negocio, de artificio tuo redde decimas. Aliud enim de terra repẽdimus, aliud de

f Idẽ Paſt. cu. p. 3. c. 1. admon. 21. cir. med.

g Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 64. ſent. 7.

o Aug. orat. de 5. hæreſ. c. 4. ante med.

p Idem ep. 48. ad Vincen. ante med. to. 2.

q Idẽ ſer. 219. de temp. poſt med. to. 10.

r Ibid. paulo poſt.

ſ Ibid. ante med.

c Greg. homil. 40. cir. fin.

d Idem li. 20. Mor. c. 24. non longe a prin.

e Ibid. cir. fin.

h Amb. de off. li. 1. c. 30 ante med. to. 4.

i Ibid. paulo poſt.

k Ibid. poſt pauca.

l Ibid. c. 18 poſt med.

m Ibid. li. 2. c. 28. ante med.

n Idem in Luc. li. 5. c. 6. to. 3.

Digitized by Google

de tonſura ouium, et de lacte. [g] IDEM de pauperibus, et habebis theſaurum in cælo: non ſine theſauro remanebis, ſed quod habes in terra ſolicitus, habebis in cælo ſecurus. [b] IDEM in Enchiridione: Multa ſunt genera eleemoſynarum, quas cum facimus adiuuamur, vt dimittantur peccata noſtra. Sed ea nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quiſque peccauit. Leo Papa in ſermone: Magna eſt eleemoſyna, quæ ardentium criminum globos, beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat: et quodam irriguo largitatis, obruit incendia delictorum, vt quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemoſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. [c] BERNARDVS in epiſtola: Vere beatus, qui intelligit, non ſuper cupidum, ſed ſuper egenum, et pauperem: illum, inquam, pauperem, qui inuite petit, et verecunde accipit, et accipiens glorificat patrem ſuũ, qui in cælis eſt. Multa infra libro quarto de connexione virtutum.

a Ibidem ſer. 50. circ. med.
b Idem in Enchir. c. 72. prope fi. et 73. in prin. to. 3.
c Bern. ep. 107. ad Rog. Sic. reg.

De Eleemoſyna inaccepta. Cap. L.

GREGORIVS [d] in regiſtro: Quidquid in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei nõ placat iracundiam, ſed irritat. [e] IDEM in Moralibus: Quiſquis ſuper eam, cui aliquid tribuit faſtu ſe elationis extollit, maiorem culpam intrinſecus ſuperbiendo peragit, quàm extrinſecus largiendo, mercedem acquirit. [f] ISIDORVS in ſynonymis: Nihil proficit, alterum inde reficis, vnde alter maciẽ facis, condemnat miſeratio iſta, non propiciatur. [g] IDEM de Summo bono: Non eſt eleemoſyna, quæ gloriæ magis cauſa, quàm miſericordiæ impartitur intuitu: quali enim intentione ab vnoquoque largitur, taliter et apud Deum recipitur. [h] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Sicut non fratri ſuo dicit fatue, qui cum hoc dicit, non ipſi fraternitati, ſed peccato eius infenſus eſt, alioquin reus erit gehennæ ignis: ita econtrario, qui porrigit eleemoſynam Chriſtiano, non Chriſtiano porrigit, ſi non in eo diligit Chriſtum. [i] IDEM ſuper Pſalmos: Qui dat eleemoſynam, vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viſcera indigentis, et rem et meritum perdit. * AMBROSIVS ſuper Lucam: Hoſpitalem eſſe propter remunerationẽ, effectus auaritiæ eſt. IDEM: Qui miſericordiã defert, *etc.* Supra de beatitudine. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Non gaudent martyres, quando ex illis pecunijs, vel eleemoſynis honorantur, de quibus pauperes plorant. * IDEM: Qualis eſt iſta iuſtitia, munerare mortuos, et ſpoliare viuentes? de ſanguine miſerorum tollere, et Deo offerre? Illud non eſt Deo offerre, ſed violentiæ ſuæ ſocium facere Deum: ac ſi Deus oblatam ſibi pecuniam de peccato libenter accipiat, et conſentiat peccato. [k] BERNARDVS ſuper Cantica: Non recipit Deus eleemoſynam de manu raptoris, ſeu feneratoris, ſed nec de hypocritæ quidem, qui cum facit eleemoſynam, facit tuba cani ante ſe, vt glorificetur ab hominibus.

d Greg. regiſt. lib. 7. indic. 2. c. 110. ante med.
e Idem li. 21. Moral. c. 14. poſt med.
f Iſid. in ſyn. c. 18. poſt med.
g Idem de ſum. bo. lib. 3. c. 64. ſen. 7.
h Aug. de ciu. Dei, li. 2. c. 27. to. 8
i Idem in pſ. 42. prope fin. to. 8.
k Bern. in Cãt. ſer. 71 poſt med.

CAPITA LIBRI TERTII

PHARETRÆ.

De Voluntate. Cap. I.
De Remorſione. Cap. II.
De Stultiloquio. Cap. III.
De Occupatione. Cap. IV.
De Mutabilitate. Cap. V.
De Vagatione. Cap. VI.
De Curioſitate. Cap. VII.
De Negligentia. Cap. IIX.
De Securitate. Cap. IX.
De Diuidicatione. Cap. X.
De Recidiuatione. Cap. XI.
De Conſuetudine. Cap. XII.
De Obſtinatione. Cap. XIII.
De Deſperatione. Cap. XIV.
De Dilatione. Cap. XV.
De Voluptate. Cap. XVI.
De Carnalitate. Cap. XVII.
De Proſperitate. Cap. XIIX.
De Conſolatione. Cap. XIX.
De Ornatu. Cap. XX.
De Ingratitudine. Cap. XXI.
De Diſcordia. Cap. XXII.
De Malitia. Cap. XXIII.
De Crudelitate. Cap. XXIV.
De Simulatione. Cap. XXV.
De Familiaritate. Cap. XXVI.
De Propinquitate. Cap. XXVII.
De Obliuione. Cap. XXIIX.
De Ignorantia. Cap. XXIX.
De Stultitia. Cap. XXX.
De Credulitate. Cap. XXXI.
De Sapientia. Cap. XXXII.
De Doctrina. Cap. XXXIII.
De Honore. Cap. XXXIV.
De Zelo. Cap. XXXV.
De Arguitione. Cap. XXXVI.
De Remiſſione. Cap. XXXVII.
De Acceptione perſone. Cap. XXXIIX.
De Scandalo. Cap. XXXIX.
De Infamia. Cap. XL.
De Quattuor affectionibus. Cap. XLI.
De Timore. Cap. XLII.
De Dolore. Cap. XLIII.
De Confidentia. Cap. XLIV.
De Latitia. Cap. XLV.
De Vita. Cap. XLVI.
De Miſeria. Cap. XLVII.
De Morte. Gap. XLIIX.
De Iuditio. Cap. XLIX.
De Damnatione. Cap. L.

PHARE-

Digitized by Google

PHARETRAE LIBER TERTIVS,

IN QVO

De periculosis agitur.

De Voluntate Caput Primum.

[a] GREGORIVS in Moralibus super illud Iob: Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, *etc.* Reprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala recurrunt. *Et infra.* Bona quidem cupiunt, sed a malis numquam recedunt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: pauperes esse volunt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volunt. Cũq. adipisci quærunt virtutes, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm et belli certamina in campo nesciunt, et triumphare in vrbibus de bello concupiscunt. [b] IDEM: Nequaquam homo ad prauam delectationem rapitur, nisi prius per voluntarias mentis tenebras infirmetur. [c] IDEM: Cum quis adhuc ex timore bona agit, a malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quo peccare vellet, si inulte potuisset. [d] IDEM: Non intuetur Dominus quantum quisquã mali valeat facere, sed quantum velit. Et cum deest potestas malefaciendi foris, apud se tamen tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus. * HIERONYMVS in epistola: Tantum virtuti adijcies, quantum propriæ voluntati subtraxeris. [e] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Voluntas auersa ab incommutabili, et communi bono, et conuersa ad proprium bonum aut ad exterius, aut ad inferius peccat. Ad proprium bonum conuertitur, cum suæ potestatis vult esse: ad exterius autem, cum aliorum propria, vel quæcũque ad se non pertinent cognoscere studet: ad inferius, cũ voluptatẽ corporis diligit, atque ita homo superbus, et curiosus, et lasciuus effectus excipitur ab illa vita, quæ in comparatione superioris vitæ mors est. IDEM: Voluntas mala. Infra de quattuor affectionibus inordinatis. [f] IDEM de confessionibus: Ex voluntate peruersa facta est libido: et dum seruitur libidini, facta est consuetudo: et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. [g] IDEM in epistola: Nimis peruersè se amat, qui alios vult errare, vt error suus lateat. [h] IDEM de vera religione: Nunc vsque adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. [i] IDEM de Trinitate: Mala voluntate vel sola, miser quisque efficitur: sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis adimpletur. [k] IDEM de cathechizandis rudibus: In hac vita homines magnis laboribus requiem quærunt, et securitatem, sed prauis cupiditatibus seducti non inueniunt. Volunt enim requiescere in rebus inquietis: nã si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus efficitur, quàm securus. [l] IDEM de verbis Domini: Deus amissus mors animæ est: anima amissa mors corporis est: mors corporis necessaria, mors animæ voluntaria. [m] IOANNES Chrysostomus de militia spirituali: Scito, quia te nõ vincet natura corporis, neque strangulabit inuitum: neque enim te obnoxium, et seruum faciet ex libero, nisi voluntaria tua declinatio. * IDEM super Ioanem: Electionis, et propriæ volũtatis est omnis malitia hominis. [n] BERNARDVS super Cantica: Si in die ieiunij mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus, nec sapit illi ieiuniũ meum, quod non lilium obedientiæ, sed vitiũ propriæ voluntatis decoxit. Ego ergo non solũ de ieiunio, sed de silentio, de vigilijs, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremo de omni obseruatione monachi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, et non obediẽtia magistri, idipsum sentio. [o] IDEM de libero arbitrio: Duo sunt, quæ iniustam comprobant voluntatem, vel cum peccare, vel cum impune peccasse libet. [p] IDEM in sermonibus: Quid odit, aut quid punit Deus, præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, et infernus iam non erit. In quem enim ignis ille desæuiet, nisi in voluntatem propriam? [q] IDEM: Vnde sunt scandala, et vnde perturbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, et temere, quod voluerit ipsa, in corde nostro definientes, si quomodo id prohiberi contingat, continuo in impatientiam, et murmurationem, et scandalum proni sumus?

De remorsu conscientiæ. Cap. II.

[r] GREGORIVS in Moralibus: Dum nulla bonorũ operum confidentia fulcitur, intueri summa mẽs trepidat, quia ipsa se cõscientia accusat. [s] IDEM: Quisquis a præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, vel legit, corde suo reprehenditur atque cõfunditur: quia id, quod non fecit, memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. [t] IDEM super Ezechielem: Scriptura sacra ei suauis est ad loquendum, cui interius impressa ad viuendum fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. [u] ISIDORVS in synonymis: Nulla pœna grauior mala conscientia. Vis autẽ numquam esse tristis? bene viue. [x] IDEM de Summo bono: Omnia fugere poterit homo, præter cor suum: non enim potest a se quisquam recedere. Vbicũque enim abierit, reatus sui conscientia illum non derelinquit. [y] IDEM: Abyssus abyssum inuocare, est de iudicio suæ conscientiæ ire ad iudicium dãnationis æternæ. [z] AMBROSIVS de officijs: Quæ pœna grauior, quàm interioris vulnus conscientiæ? Nonne hoc magis fugiendũ, quàm mors? quàm dispendiũ? quàm exiliũ? quàm debilitas? quàm dolor est? [a] BERNARDVS de consideratione: Vitiosus vitiosorũ conscientias non refugit: et vbi omnes sordẽt, vnius fœtor minime sentitur. IDEM: An non inflationes. Supra lib. 2. de intelligentia. [b] IDEM in sermonibus: Quis magis mortuus eo, qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia, nec sentit, nec excutit, nec expauescit? IDEM: Qui conscientias. Infra de mutabilitate. [c] SENECA in epistola: Quid prodest recondere se, et oculos hominum auresq. vitare? Bona cõscientia turbam aduocat, mala etiam in solitudine anxia atque solicita est. Si honesta, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, cum tu scias? O te miserum, si contemnis hunc testem?

a Greg. li. 7. Moral. c. 12. ante med.
b Ibid. li. 4 c. 15. circa med.
c Ibid. li. 1 c. 11.
d Ibid. lib. 22. c. 20.
e Aug. de lib. arb. li. 2 c. 19. to. 1.
f Idem lib. 2. conf. c. 10 ante med. to. 1.
g Idem ep. 7. ad Marcel. non longe a prin. to. 2.
h Idem de ve. rel. c. 14 to. 1.
i Idem de Trin. li. 13 c. 5. to. 3.
k Idem de Cathec. ru dib. c. 16. ante med. to. 4.
l Idem de verb. Dom. ser. 6. ante med. to. 10.
m Chryſoſ. hom. de militis. ſpir. an. med. to. 5
n Bern. in Cant. ſer. 71. verſ. ſi.
o Idẽ trac. de grat. & lib. arb. poſt med.
p Idẽ ſer. 3. de Reſur. Domi. ante med.
q Idem in ſer. quomodo volũtas noſtra dim. volunt. tri plicitẽr ſubiici debeat cir. med.
r Greg. lib. 16. Mor. c. 9 cir. med.
ſ Ibid. lib. 18. c. 5. fere in prin.
t Idem in Ezec. hom. 10. ante med.
u Iſid. in ſynon. c. 12. cir. med.
x Idem de ſum. bo. li. 2 c. 26. ſent. 2
y Ibidem ſent. 3.
z Amb. off. li. 3. c. 4. to. 4.
a Ber. li. 1. de conſid. verſ. fin.
b Idẽ ſer. 2. de reſur. Dom. ante med.
c Sen. ep. 43

Digitized by Google

De stultiloquio. Cap. III.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Stulte contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semetipsum conatur. [b] IDEM: Duo sunt genera locutionum, importuna valde, et noxia generi humano. Vnum, quod curat etiam peruersa laudare: aliud, quod studet semper etiam recta corrigere. IDEM: Sicut plerique reticent. Infra de crudelitate. [c] IDEM: Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde. [d] IDEM: Qui verba sua metiri nesciunt, procul dubio ad otiosa dicta dilabuntur: in quibus si se minime reprehendunt, statim ad noxia, et contumeliosa prosiliunt. [e] IDEM in Dialogis: Loquendo cum sæcularibus fit, vt ab otiosis ad noxia, a leuibus ad grauiora ueniamus, et os nostrum ab omnipotenti Domino, tanto minus exaudiatur in prece, quanto amplius inquinatur stulta locutione. [f] ISIDORVS de Summo bono: Quadripartita est loquēdi ratio: quia vel bonū bene, vel malum male, seu bonū male, seu malū bene, profertur. Bonum quippe bene loquitur, qui ea quæ recta sunt, humiliter annunciare videtur. Malum male loquitur, qui quodlibet flagitium persuadere conatur. Bonum male loquitur, qui quodcumque rectum arroganter prædicare sentitur. Malum bene loquitur, qui aliquod narrando vitium detestatur, vt ab eo homines auertantur. * AVGVSTINVS super Canonicam Iacobi: Lingua facilitatem habet motus, in vdo posita est, facile in lubrico labitur: quanto illa citius, et facilius mouetur, tanto tu aduersus illam fixus esto.

De multiloquio.

GREGORIVS [g] in Moralibus: Certum est quòd verbosus vir, iustificari nequeat. [h] IDEM: Mentis iustitia deflatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. [i] IDEM in pastorali: Quia murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis, et cum se per multa verba extra semetipsam eijcit, apertam se totam aduersario ostendit, quam ille tanto sine labore superat, quanto et hæc eadem, quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat. In Prouerbijs dicitur: Sicut vrbs patens, et absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. [k] IDEM super Ezechielem: Valde difficile est, vt qui multa loquitur, non etiam mentiatur. [l] ISIDORVS in synonymis: Loqui multum stultitia est, et vox insipientis in multiplicatione sermonis. [m] IDEM: Multiloquium nō declinat peccatum, fluuius enim exundans cito colligit lutum.

De nugis.

GREGORIVS [n] in Moralibus: Otiosum verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. IDEM: Qui verba. Supra eodem. [o] AMBROSIVS super Beati immaculati: Non mediocre periculum est cum habeas tanta eloquia Dei et opera quæ fecit in Genesi, in Exodo, in Leuitico, Numeris, Deuteronomio, Iesu Naue, Iudicum, libro Regum atque Esdræ, et quæ dixit, et quæ fecit in euangelio, in actibus Apostolorum: si illis prætermissis loquaris quæ sæculi sunt, audias quæ vana sunt, et otiosa. [p] ISIDORVS in synonymis: Sermo vanus, vanæ conscientiæ iudex est. Mores enim hominis lingua pandit, et qualis sermo ostenditur, talis et animus comprobatur. [q] IDEM de Summo bono: Vani sermones in ore Christiani, non debent inueniri. Nam sicut malos mores bona colloquia corrigunt, ita praua colloquia bonos mores corrumpunt. [r] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Omnis sermo vanus, qui dicitur, immundo spiritu dictante profertur. * HIERONYMVS in epistola: Quidquid non ædificat audientes, in periculum vertitur loquentium. [s] BERNARDVS in Apologia: Vobis conuenientibus in vnum, vt Apostoli verbis vtar, iam non est Dominicam cenam māducare: panem quippe cælestem nemo est, qui requirat, nemo qui tribuat: nihil de scripturis sacris quisquam loquitur, nihil de salute agitur animarum: sed nugæ, risus, et verba multa proferuntur in ventum. [t] IDEM de præcepto et dispensatione: Stultiloquia, et vaniloquia, nūquam nisi contra mandata Dei vsurpantur. Peccata quippe sunt, et Deus prohibet omne peccatum, et tamen venialia, non criminalia reputantur: excepto, cum per contemptū vertuntur in vsum, et consuetudinem, et tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. [u] IDEM de consideratione: Fugienda otiositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter sæculares quippe nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ: interdum tamen si incidant ferendæ fortassis, referendæ numquam: magis interueniendum caute, et prudenter nugacitati. [x] IDEM: Consecrasti os tuum Euangelio, nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere vero nugas loqui, sacrilegum est. Labia sacerdotis, ait propheta, custodiunt scientiam, et ex ore eius requirunt legem, non nugas, aut fabulas. [y] IDEM: Verbum scurrile ab ore procul sit, et procul ab aure relegandum est. Fœde enim ad cachinnos moueris, sed fœdius alios moues.

De iactantia.

GREGORIVS [z] in Moralibus: Procaces quique etiam nota iactanter proferunt: vt loquentes docti videantur. [a] IDEM: Eo ipso superbiens ab integritate salutis corruit, quo iactantia cuiuslibet virtutis intumescit. [b] IDEM: Arrogantes si non inuenīt voces hominum, quas inhianter expectant, ipsi scientiam suam laudantes prædicant. [c] IDEM in pastorali: Eligit patiens quælibet mala perpeti, quàm per ostentationis vitium bona sua occulta foris publice cognosci. At contra eligit arrogans, bona de se, vel falsa iactare, ne mala possit, vel minima perpeti. [d] ISIDORVS de Summo bono: Culpabiliter manus ad Dominum expandit, qui facta sua iactanter prodit. [e] BERNARDVS de duodecim gradibus: Monachus iactator, aut loquetur, aut rumpetur. Plenus est enim sermonibus, et coarctat eum spiritus veteri sui: propterea sitit, et afficit auditores, quibus suas iactet vanitates.

De excusatione.

GREGORIVS [f] in homilijs: Sunt multi, qui prauitatem suā ex alienis prauitatibus tuentur. Quia enim alios talia fecisse considerant, eadem facere sibi licenter putant. [g] IDEM in Moralibus: Vsitatum humani generis vitium est, et latendo peccatum committere, et commissum negando abscondere, et conuictum defendendo multiplicare. [h] IDEM: Sunt nonnulli, qui nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare, et defendere non desistunt. Et nimirum cum defenditur culpa, geminatur. [i] IDEM: Superbiæ vitium est, vt quod de se fateri quisque quasi sponte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignetur. [k] HIERONYMVS in originali super Oseam: Libenter vitijs nostris applaudimus, et superati voluptatibus, obtendimus carnis infirmitatem, aut dura maiorum imperia. IDEM: Nihil omnino agimus. Infra de consolatione. [l] ISIDORVS de Summo bono: Est quorundam excusatio peruersorum, qui dum pro suis facinoribus arguuntur, verba iustorum pro censura declinanda abijciunt, reseruantes se diuino iudicio.

a Greg. li. 2. Moral. c. 14.
b Ibid. li. 7 c. 17. in prin.
c Ibid. li. 2 c. 7.
d Ibidem li. 16. c. 1.
e Idem li. 3. Dialog. c. 15. post med.
f Isid. de sum. bo. lib. 2. c. 29. sent. 17. et 18.
g Greg. li. 10. Moral. c. 12.
h Ibid. lib. 7. c. 17. ante med.
i Idē Past. cur. p. 3. admoni. 15 et lib. 7. Mor. c. 17.
k Idem in Exec. hom. 12. post med.
l Isid. in syn. c. 9. in fi.
m Ibidem paulo ante.
n Greg. li. 7. Moral. c. 17. circa med.
o Amb. in ps. 118. Octon. 22. to. 2.
p Isid. in syn. c. 9. post med.
q Idem de sum. bo. lib. 2. c. 29. sent. 5
r Chrysost. oper. imp. hom. 11. ante med. to. 2.
s Ber. in Apol. ad Gul. Abb. post med.
t Idem de præcep. & dispens. ante med.
u Idem de consid. li. 2. versus.
x Ibid. paulo post.
y Ibid. li. 2. cir. fi.
z Greg. li. 8. Moral. c. 22. circa med.
a Ibid. lib. 25. c. 8.
b Ibid. lib. 26. c. 18. post med.
c Idē Past. cu. p. 3. c. 1. admoni. 10 ante med.
d Isid. de sum. bo. li. 3. c. 7. sent. 30.
e Bern. de 12. grad. hum. gradu. 4.
f Greg. hamil. 17. in Euang. ante med.
g Idem li. 22. Moral. c. 9. fere in prin.
h Ibid. li. 4 c. 19. in prin.
i Ibid. lib. 22. c. 9. ante med.
k Hieron. in Os. li. 2. c. 10. to. 3.
l Isid. de sum. bo. li. 3. c. 32. sen tem. 7

Digitized by Google

eio, quo puniendi ſunt duriùs, dùm temporaliter contemnunt iudicari ab hominibus. [a] BERNARDVS ſuper Cantica; In animam peccat ſuam, qui ſe excuſat, dum arguitur, repellens proinde a ſe indulgentiæ medicinam, et ſic vitam ſibi intercludens æternam. [b] IDEM de duodecim gradibus: Multis modis fiunt excuſationes in peccatis, aut enim dicit, qui ſe excuſat, non feci, aut feci quidem, ſed bene feci: aut ſi male, non multùm male: aut ſi multum male, non mala intentione: Si autem de illa velut Adam, et Eua conuincitur, aliena ſuaſione excuſare ſe nititur. [c] IDEM ſuper, Qui habitat: Omnes aliquando cadere neceſſe eſt, dum in hoc ſæculo detinentur: ſed alij quidem colliduntur, alij non, quia Dominus ſupponit manum ſuam. Verum hoc intereſt inter eorum caſus, quòd iuſtus ſuſcipitur a Domino, ideoque reſurgit fortior: iniuſtus autem cum ceciderit, non adijciet, vt reſurgat: immo vero, aut in pudorem noxiũ, aut in impudentiam cadit. Aut enim excuſat, quod fecit, et hic eſt pudor adducens peccatũ: aut fit ei frons meretricis, et iam nec Deum timet, nec homines reueretur. [d] AMBROSIVS in Apologia: Aliqui homines cum a ſacerdotibus corripiuntur, peccatum ſuum aggrauant, dùm negare cupiunt, aut defendere. AVGVSTINVS: Nonnulli. Supra lib. 1. de militibus. * GLOSSA: Malum eſt peccare, peius eſt perſeuerare, ſed pernicioſius eſt defendendo ſe in Deum culpam refundere.

De accuſatione.

[e] REGORIVS in Moralibus: Inuidi dum bonum, quod vident, accuſare nequeunt, excęcari malitia, malum, quod non vident ad accuſationem quærunt. [f] ISIDORVS in ſynonymis: Nullum iudices ſuſpitionis arbitrio. Ante proba, et ſic iudica. Non enim, qui accuſatur, ſed qui conuincitur, reus eſt. [g] AVGVSTINVS de ſermone Domini in monte: Accuſare vitia, officium eſt virorum bonorum, et beneuolorum.

De murmuratione.

[h] REGORIVS in Moralibus: Si iuſta placere Deo ſcimus: pati autem nulla, niſi quæ Domino placuerint, poſſumus: iuſta ſunt cuncta, quæ patimur. Vnde valde iniuſtum eſt, ſi de iuſta paſſione, et afflictione murmuramus. [i] IDEM: Qui contra ſuperpoſitam ſibi poteſtatem murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem homini poteſtatem dedit. [k] IDEM in homilijs: Regnum cęlorum nullus murmurans accipit, nec vllus qui accipit, murmurare poteſt. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Qui murmurat de periculo tentationis, murmurat de pręmio probationis. [l] BERNARDVS de conſideratione: Si is, qui murmurat, ſecundum animam mortuus eſt, qui ad murmurandum inſtigat, quo modo viuit? [m] IDEM in ſermonibus: Nihil ſic horrendum, vt murmur, et diſſenſio in congregatione monachorũ. [n] IDEM: Si moleſte cœperis ſuſtinere, ſi iudicare prælatum, ſi murmurare in corde, etiam ſi exterius impleas, quod iubetur, non eſt virtus patientiæ, ſed velamen malitiæ. [o] GLOSSA: Ignis iuſtæ vltionis in futuro illos excruciat, qui lingua inflammata a gehenna murmurant, et detrahunt.

De contentione.

[p] REGORIVS in Moralibus: Culpabiliores eſſe ſolent hi, qui in contentione inchoant, quàm qui reſpondent. [q] IDEM in Paſtorali: Quiſquis in ſeminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hoſti familiarius ſeruit. [r] IDEM: Hypochrita aſſumpto ſanctæ conuerſationis habitu filiorum ſuorum cuſtodiam deſerit, et temporalia quæque defendere, etiam iurgijs, quærit. [ſ] AVGVSTINVS in regula: Lites aut nullas habeatis, aut quàm celerrime finiatis: ne ira creſcat in odium, et trabem faciat de feſtuca, et animam faciat homicidam. Sicut enim legiſtis: qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. [t] IDEM: Vobis a verbis durioribus parcite: quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, non pigeat ex ipſo ore proferre medicamenta, vnde facta ſunt vulnera. [u] ISIDORVS in ſynonymis: Contentio faces odiorum accendit, pacem cordis contentio extinguit, concordiam contentio rumpit. * SENECA in epiſtola: Rixa eſt inter competitores.

De conuiciatione.

GREGORIVS [x] in Moralibus: Sæpe praui dum ſuæ vitium fortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinem lacerant: cumq. contra bonos ſibi auctoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt quæ non videndo, ſed audiendo didicerunt, aut ea mala ab alijs mentientes ingerunt, quæ ipſi committunt. [y] IDEM: Sæpe qui in poteſtate ſunt, ad ſubiectorum paſſim contumelias erumpunt, et hoc, quòd inuigilantes regimini ſeruiunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori ſcilicet rectitudine verba iudicis penſantes: quia qui ſine cauſa fratrẽ fatuum dixerit, gehennæ ſe ignibus adijcit. [z] IOANNES Chryſoſtomus de compunctione cordis: Siue fatuum quis dixerit, ſiue vanum, ſiue latronem, ſiue quolibet alio nomine iniuriam, vel maledictum fratri ingeſſerit: ex quolibet horum vocabulo ſub maledicti titulo, gehennæ ignis ſupplicijs condemnatur, AVGVSTINVS: Quicumque conuitio. Supra in capite de ſatisfactione. lib. 2. [a] HIERONYMVS in epiſtola: Nec ſibi quiſquam de corporis caſtitate ſupplaudat, cum de verbo otioſo, quodcumque locuti fuerint homines, reddituri ſint pro eo rationem in die iudicij: cum etiam homicidij ſit reatus conuicium in fratrem. [b] BERNARDVS in epiſtola: Ego plagis conſcientiæ meæ nullum iudico accõmodatius medicamentum, probris et contumelijs: non eſt proinde, quòd pro me mouear, homuncio omni opprobrio dignus, et deſpectione.

De deriſione.

[c] REGORIVS in Moralibus: Timendum eſt ne etiam nobis cadentibus ſurgat, qui a nobis ſtantibus irridetur, quamuis ſtare iam non nouerit, qui non ſtantem nouerit irridere. [d] IDEM: Illum facit humana deriſio Deo proximum, quem ab humanis prauitatibus vitæ innocentia ſeruat alienum.

De maledictione.

[e] REGORIVS in Moralibus: Aliter maledictũ profertur prætextu iuſtitiæ: aliter liuore vindictæ. [f] IDEM: Cum ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, ſed ex iuſtitia examinis erumpunt. [g] IDEM: Qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo Deum facere volunt, niſi quod ipſi aut facere nequeunt, aut erubeſcunt? [h] IDEM in regiſtro ad quẽdam Archiepiſcopum: Nil te oſtendis de cæleſtibus cogitare, ſed terrenam te cogitationem habere ſignificas: dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod ſacris regulis prohibetur, maledictum anathematis inuexiſti. [i] IDEM in Dialogis ſuper illud: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt. Penſa quàm grauis eſt culpa, quæ ſeparat a regno cæleſtis vitæ. [k] AVGVSTINVS de conflictu vitiorum, et virtutum: Quid de illis dicendum eſt, qui furore cæcitatis, vſque ad verba prorumpũt maledictionis, niſi hoc quod Apoſtolus

a Bern. in Cant. ſer. 24. poſt med.
b Idem de 12. grad. humil. gradu 9.
c Idem ſer. 2. ſup. Qui habitat, ante med.
d Amb. in Apolog. 1. Dauid. c. 2. to. 4.
e Greg. li. 6. Moral. c. 13. poſt med.
f Iſid. in ſynon. c. 16.
g Aug. de ſer. Dom. in mon. li. 2. c. 20. to. 4.
h Greg. li. 2. Moral. c. 13. circa med.
i Ibid. lib. 22. c. vlt. cir. fi.
k Idem homil. 19. in Euang. cir. med.
l Bern. de conſ. lib. 3. poſt med.
m Idem in ſer. paruis ſer. 63.
n Ibid. ſer. 3. de circũc. Dom. poſt med.
o Gloſ. Nu me. 11.
p Greg. lib. 26. Moral. c. 2.
q Idẽ Paſt. cu. p. 3. admon. 24.
r Idem li. 31. Moral. c. 8. paulo poſt prin.
ſ Aug. reg. 3. c. 37. to. 2.
t Ibidem c. 39.
u Iſid. in ſynon. c. 9. ante med.
x Greg. li. 8. Moral. c. 23. circa med.
y Ibid. li. 5. c. 8. ante med.
z Chryſ. de compun. cor. li. 1. longe an. med. to. 5.
a Hieron. epiſt. 1. ad Helliod. to. 1. verſ. fin.
b Bern. ep. 280. ad Eug. PP. ante med.
c Greg. lib. 25. Mor. c. 8 cir. med.
d Ibid. lib. 10. Moral. c. 15.
e Greg. li. 4 Mor. c. 6.
f Ibidem.
g Ibid. lib. 22. c. 6. cir. fi.
h Idem regiſt. lib. 2. indic. 10. c. 34.
i Idem li. 8. Dialog. c. 15. circa med.
k Aug. de conſ. vit. & virt. c. 9. to. 9.

Digitized by Google

stolus ait: Neque maledici regnum Dei possidebunt? [b] ET in prouerbijs: Maledictum frustra prolatum, in quẽpiam deuoluetur. INTERLINEARIS: In proferentem. IBIDEM Glossa: Est aliquid maledictum iuxta diuinam iustitiam, vt excommunicatio. [c] IOANNES Chrysostomus de compunctione: Christus orare nos pro calumniantibus iubet: nos autem insidias, et dolos etiã amicis concinnamus. Christus maledicentibus benedicere iubet: nos autem e contrario, aut priores maledicimus, aut maledictis alterius, multiplicata maledicta restituimus.

b Gloss. inter. prouer. 26.

c Chrys. de comp. cord. lib. 1. ante med.

De detractione.

GREGORIVS [d] super Ezechielem: Peruersorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est: quia iam ostenditur aliquid iustitiæ nos habere, si illis displicere incipimus, qui non placent Deo. IDEM: Ne immoderatis. Infra de infamia. [e] ISIDORVS in synonymis: Detractio graue crimen est, detractio grauis damnatio est. [f] IDEM: Numquam detrahes si te bene perspexeris. IDEM: Erit ille apud Deum. Infra de crudelitate. [g] IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Ad condemnandum ceteros, omne vitæ nostræ tempus absumimus, a quo vitio neque sæculi hominem, neque monachum vllum facile inuenias liberum. [h] HIERONYMVS in epistola: Quia homines sumus, et interdum contra annorum maturitatem, puerorum vitijs labimur. Si me vis corrigi delinquentem, aperte increpa, tantum ne occulte mordeas. [i] BERNARDVS super Cantica: Vnus est detractor, qui loquitur, et vnum tantum verbum profert: et tamen illud vnum verbum, vno in momento, multitudinis audientium aures inficit, animas interficit. [k] IDEM de consideratione: Detrahere, an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. [l] ANSELMVS de similitudinibus: Tria sunt genera homicidij, quæ pari plectuntur pœna, interfectio hominum, detractio proximorum, odium fraternum. [m] IDEM: Detractio est, quoties quis aliquid ea intentione de aliquo dicit, vnde ipse minus amari, vel appretiari possit.

d Greg. in Ezec. hom. 9. an. med.

e Isidor. in syn. c. 10.

f Ibid. paulo post.

g Est apud Chrys. de cõpunc. cor. lib. 1. ante med. to. 5.

h Hieron. epist. 4. ad Rust. post med. to. 1.

i Bern. in Cant. ser. 24. ante med.

k Idem de consid. li. 2. prope fi.

l Anselm. de similit. c. 147

m Ibidem. c. 149.

De adulatione.

GREGORIVS [n] in Dialogis: Moris est, vt occupato in multis animo, adulatio valde subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa. [o] IDEM in registro: Nec nouum, nec reprehensibile est in eligendo Episcopo, populi so vota in duas partes diuidere, sed graue est, quando in huiusmodi causis, non ex iudicio, sed ex solo fauore adulationis venit electio. * IDEM in homilijs: Vix pro culpa sua quempiã aperta voce reprehendimus: et adhuc quod est grauius, aliquando si persona in hoc mundo potens sit, eius forsitan et errata laudantur, ne si auertatur per iracundiam, munus subtrahat, quod impendebat. [p] AMBROSIVS de officijs: Non est vera amicitia, vbi est fallax adulatio. [q] IDEM: Prospiciendum est, ne adulantibus aperiamus aurem. Emolliri enim adulatione, non solum fortitudinis non esse, sed etiam ignauiæ videtur. [r] AVGVSTINVS de quæstionibus veteris, et noui Testamenti: Adulator est, qui ideo dat consensum, ne offendat eum, quẽ optat habere propitium. [s] IDEM de Trinitate: Si inimicus insultat, ferendus est. Amicus autem si errat, docendus est: si docet, audiendus. Laudator vero, et errans confirmat errorem, et adulans illicit in errorem. [t] HIERONYMVS in Glossa Matthæi: Rigida vita, et prædicatio vera declinare debet mollium palatia, quæ frequentant mollibus induti adulantes, qui ponunt puluinaria sub cubito, qui vitam palpant peccantium, non pungunt, vt vel sic aliquid venentur. BERNARDVS: Habet vera. Infra lib. 4. de amicitia.

n Greg. li. 1. Dial. c. 4. circ. med.

o Idem regist. lib. 8. ind. 3. c. 40 in prin.

p Amb. off. lib. 3. c. 16. post med. to. 4.

q Ibid. lib. 2. c. 42.

r Aug. de q. vet. et no. Test. q. 51. to. 4.

s Idem de Tri. li. 2. nõ lõge a prin. to. 3.

t Hiero. in Matth. li. 2 c. 11. to. 6.

[u] GLOSSA super Psalmos: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus persecutoris. [x] SENECA in epistola: Illud præcipue nos impedit, quòd cito nobis placemus, si inuenimus, qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui sanctos, et non sumus.

u Gloss. in ps. 69.

x Sen. ep. 60. circa med.

De suggestione.

GREGORIVS [y] super Ezechielem: Hi, qui alios ad iniquitatem suadendo pertrahunt, in semetipsis ministerium dæmonum suscipiunt. * HIERONYMVS in epistola: Cum de aliquibus, qui sanctũ nomen profitentur, aliquid criminis, vel falsi sonuerit, vel veri patuerit, instant mali, satagunt, ambiunt, vt de alijs omnibus hoc credatur. [z] ISIDORVS de Summo bono: Deteriores sunt, qui siue doctrinis, siue exemplis vitam moresq. bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum prædiaq. diripiunt.

y Greg. in Ezec. hom. 2. longe ante med.

z Isid. de sum. bo. li. 3 c. 38. sent. 5.

De turpiloquio.

HIERONYMVS [a] in epistola: Non flagito linguæ nitorem, sed animæ puritatem. Apud Christianos enim soloecismus est, et magnum vitium, turpe quid vel narrare, vel facere. [b] BERNARDVS in sermonibus: Dum otiosa tamquam minima spernimus, ad turpia interdum, et inhonesta dilabimur.

a Hiero. Nepotiano. Heliod. longe vltra med. to. 2.

b Ber. ser. de triplici genere cogitationũ prope fi.

De mendacio.

GREGORIVS [c] in Moralibus: Deus mendacio nostro non eget, quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. [d] IDEM: Summopere cauendum est omne mendacium: quamuis nonnumquam sit aliquod genus mendacij culpæ leuioris, scilicet, si quisquam beneficium præstando mentiatur. [e] IDEM: Incaute sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant: immo mentiendo superbiunt, qui contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. IDEM: Quisquis expositor. Infra lib. 4. de doctrina. [f] ISIDORVS in synonymis: Caue mẽdacium in omnibus: mendacio enim fides tollitur, error inducitur, veritas aboletur. Nullum mendacium potest esse iustum. [g] IDEM de Summo bono: Testis falsidicus, tribus est personis obnoxius. Primum quidem Deo, quem periurando contemnit: consequenter iudici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. [h] IDEM: Nonnumquam peius est mendacium meditari, quàm loqui: nam interdum quisque incautus solet ex præcipitatione loqui mendacium: meditari autem non potest nisi per studium. [i] AVGVSTINVS in enchiridione: Vtique verba propterea sunt instituta, non per quæ inuicem se homines fallant: sed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas perferat. [k] IDEM: Mihi videtur omne mendacium esse peccatum quidem: sed multum interesse quo animo, et de quibus rebus quisque mentiatur. [l] IDEM: Omne mendacium ideo dicendum est esse peccatum, quia homo non solum quando scit ipse, quid verum sit: sed etsi quando errat, et fallitur sicut homo, hoc debet loqui quod animo gerit: siue illud verum sit, siue putet, et non sit. [m] IDEM in libro de mendacio: Mendacium est falsa significatio vocis, cum intentione fallendi. [n] IDEM de vera religione: Inest omni mentienti voluntas fallendi, etiam si ei non credatur. [o] IDEM de doctrina Christiana: Nemo mentiens, in eo quod mentitur seruat fidem. Nam hoc vult vtique, vt cui mentitur sibi fidem adhibeat, quam tamen ei mentiendo non seruat. Omnis autem fidei violator iniquus est.

c Greg. lib. 11. Mor. c. 13. circa med.

d Ibid. li. 2 c. 4. non long a prin.

e Ibid. lib. 20. c. 3.

f Isid. in syn. c. 11. cir. prin.

g Idem de sum. bo. li. 3 c. 59. sen. 2.

h Ibid. li. 2 c. 30. sen. 6.

i Aug. in Ench. c. 22. to. 3.

k Ibidem. c. 18.

l Ibidem c. 22.

m Idem con. mend. ad Consent. c. 12. in fin. to. 4.

n Idem de vo. relig. c. 33. to. 1.

o Idem de Doc. Christ. lib. 1. c. 36 to. 3.

De

Digitized by Google

De iuratione.

a Aug.de mend. ad Conſ. c.25. to.4.

AVGVSTINVS [a] de mendacio: Dico vobis non iurare omnino, ne ſcilicet iurando ſemel ad facilitatem iurandi veniatur, ex facilitate ad conſuetudinem, et ex conſuetudine in periurium decidatur. * IDEM ſuper canonicam Iacobi: Falſa iuratio exitioſa eſt, vera iuratio periculoſa, nulla ſecuta. * IDEM: Quàm graue peccatum eſt periurare, compendium tibi dedit ſcriptura dicens: Noli iurare. * IDEM: Periurium præcipitium eſt: qui iurat, iuxta eſt: qui non iurat, longe eſt: qui verum iurat, non peccat, ſed prope eſt ad peccatum: ſed qui non iurat non peccat, et longe eſt a peccato. * IDEM: Qui iuramentum exigit ab alio, multum intereſt ſi neſcit illum falſum iuraturum, an ſcit. Si enim neſcit, et ideo dicit iura mihi, vt fides ei fiat, non audeo dicere eſſe peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit, et cogit eũ iurare, homicida eſt: ille enim ſuo periurio ſe perimit. [b] IDEM in epiſtola: Sine dubio minus malum eſt per Deum falſum iurare veraciter, quàm per Deũ verum iurare fallaciter. Quanto enim, per quod iuratur, magis eſt ſanctum: tanto magis eſt pœnale periurium.

b Idem ep. 154. ad Public. ante med. to.2.

De blaſphemia.

c Greg.lib. 1.Moral. c. 19.in prin.

GREGORIVS [c] in Moralibus: Filij in cordibus Deo maledicunt, cum recta noſtra opera a non rectis cogitationibus prodeunt: cum bona in aperto exerunt, ſed noxia in occulto moliuntur. [d] IDEM: Deo quippe maledicunt, cum ſe et ab illo accepiſſe vires intelligunt, ſed tamen de eius muneribus propriã laudem quærunt. [e] AVGVSTINVS de vera religione: Blaſphemia eſt, cum aliqua mala dicuntur de bonis. Itaque iã vulgo blaſphemia eſt, vbi mala verba de Deo. [f] GLOSSA Auguſtini: Blaſphemia eſt per quam de Deo ipſo falſa dicuntur: et ideo peius eſt blaſphemare, quàm peierare: quia peierando falſæ rei adhibetur teſtis Deus: blaſphemando, de ipſo Deo falſa dicuntur. [g] IDEM ſuper Ioannem: Flagellatus eſt Chriſtus flagellis Iudæorum, ſed non minus flagellatur blaſphemijs falſorum Chriſtianorum. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Glorificemus Deum, non per fidem ſolum, ſed etiam per vitam: quia aliter nequaquam erit gloria, ſed blaſphemia. Non enim ita blaſphematur Deus a Gentili exiſtente inquinato, vt a Chriſtiano corrupto. * BERNARDVS: Fugienda otioſitas. Supra de nugis. * IDEM: Cauete ne quis parua. Supra lib. 2. de peccato. [h] GLOSSA: Omne peccatum blaſphemiæ comparatum, minus eſt. [i] GLOSSA: Grauius peccat contemptor ſedentis in cælo maieſtatis, quàm crucifixor ambulantis in terra paupertatis.

d Ibidem.
e Eſt apud Aug. de moribus Manic. lib.2.c.11. to.1.
f Gl.eph.4. ex Aug.cõ. mend. ad Conſ.c.19. poſt med. to.4.
g Aug.tract. 10. in Ioan.med. to.9.
h Glo. Iſa. 28.
i Gl.pſ.68.

De occupatione. Cap. IV.

k Greg. li. 2.Dial.c.4. poſt med.
l Idem regiſt.li.6.indic. 15. c. 169. ante med.
m Ibid. li. 1.c.30.
n Idem homil. 17. in Euang. poſt med.
o Idem li. 23. Moral. c.12.non lõge a prin.

GREGORIVS [k] in dialogis: Multum eſt, quòd vniuſcuiuſque præſulis mentem curarum denſitas deuaſtat: cumq. animus diuiditur ad multa, fit minor ad ſingula, tantoq. ei in vnaquaque re ſurripitur, quanto latius in pluribus occupatur. [l] IDEM in regiſtro: Sicut toto deſiderio debemus curas, et occupationem huius mundi fugere, ita ſi deſit qui prædicet, occupationis onus libenti neceſſe eſt humero ſubire. [m] IDEM: Qui adhuc valetis huius mundi occupationes fugite: quia quanto quiſque in eo profecerit, tanto vt video, ab amore Dei amplius decreſcit. [n] IDEM in homilijs: Vſu terrenæ curæ a cæleſti deſiderio obdureſcit animus: et dum ipſo ſuo vſu durus efficitur, per actionem ſæculi ad ea molliri non valet, quæ pertinent ad charitatem Dei. [o] IDEM in Moralibus: Male homo vigilat quando cum ſæculariũ negotiorum æſtus inſolenter inquietat. IDEM: Plus in hoc mundo. Infra capitulo de honore. [p] IDEM ſuper Ezechielem: Quibuſdam prauis mentibus nihil eſt laborioſius, quàm ſi eis præcipiatur, vt in huius mundi actibus non laborent. [q] AVGVSTINVS de vera religione: Amici huius mundi, tam timent ab eius amplexu ſeparari, vt nihil ſit eis laborioſius, quàm huius ſæculi curis non laborare. [r] ISIDORVS de Summo bono: Quanto quiſque curis mundi maioribus occupatur, tanto facilioribus otijs premitur. [s] IDEM: Mundi amatores non ſolum ex eo rei ſunt, quòd infima præ ſummis appetunt, verũ etiam miſeri per hoc, quòd cũ graui ærumna ad ipſa deſiderata pertingunt. IDEM: Longe a Deo. Supra lib. 2. de oratione inaccepta. [t] AMBROSIVS in ſermone: Excitat diuitem occupatũ cupiditas, excitat cura peruigil aliena rapiendi, torquet inuidia, mora vexat, ſterilitas prouentuũ infecunda perturbat, ſolicitat abundantia. [u] IDEM in epiſtola: Et ſi alij diues videtur, ſibi pauper eſt, qui non vtitur eo, quod habet, qui adhuc alia rapit, alia deſiderat. [x] LEO Papa: Diabolus omnium diſcutit cõſuetudines, omnium ventilat curas, omniũ ſcrutatur affectus: et ibi cauſas quærit nocẽdi, vbi quẽpiam viderit ſtudioſius occupari. [y] BERNARDVS de cõtemptu: Sane vt exercitij ſpiritualis, et curæ cordis, iudicium euidens eſt cõtemptus exteriorum: ſic eorumdem ſolicitudo, certum ſignum eſt mentis incultæ. [z] SENECA in epiſtola: Quiſquis ſe fortuitis multum dedit, ingentem ſibi materiam perturbationis, et inexplicabilem facit. Vna hæc via eſt ad tuta vadenti, externa, ſiue fortuita deſpicere, et honeſto contentum eſſe. [a] IDEM: Omnia impedimenta dimitte, et vaca bonæ menti: Nemo enim ad illam peruenit fortuitis occupatus.

p Idem in Exec. hem. 10. ante med.
q Aug. de ver. relig. c.35.to.1.
r Iſid. de ſum.bo. li.3 c.48.ſent.4
s Ibid.c.63 ſent.1.
t Amb.lib. de Nabuth. c. 6. circa méd.to.1.
u Idem ep. li.4. ep.27. ad Simplic. to.5.
x Leo.ſer. 7.de natiu. Dom. circa med.
y Ber. declam.ſuper Ecce nos, poſt med.
z Sen. ep. 74. ante med.
a Idem ep. 54. poſt med.

De mutabilitate. Cap. V.

b Greg.regiſt. lib. 9. ind.4. c.39 non longe a prin.
c Idem li. 22. Moral. c.10. circa med.
d Aug. de paſtoribus. c.12.to.9.

GREGORIVS [b] in regiſtro: Si laudibus aliorum lætamur, et aliorum vituperationibus frãgimur, gloriam noſtram non in nobis, ſed in aliorum ore poſuimus. [c] IDEM in Moralibus: Dũ cor in aduerſis ſperat, proſpera, in proſperis formidat aduerſa, huc illucq. quibuſdã fluctibus voluitur: ac per modos varios rerũ, alternantium mutabilitate verſatur. [d] AVGVSTINVS de paſtoribus: Hominũ temerarijs iudicijs plena ſunt omnia: de quo enim multum deſperauimus, ſubito conuertitur, et fit optimus: de quo præſumpſeramus, ſubito deficit et fit peſſimus. Nec timor ergo noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quiſque vix nouit ipſe homo: ſi autem vtcumque nouit ipſe, quid ſit hodie: quid autem cras erit, nec alius, nec ipſe. * IDEM in meditationibus: Heu me tantæ infelicitatis, tantæ perditionis: dum enim quæ retro ſunt, obliuiſcens ad ea, quę ante ſunt me extendere volo, ſubito neſcio qua miſeria me relabi ad inania, et noxia conſpicio. [e] BERNARDVS in ſermonibus: Qui cõſcientias ſuas in alienis labijs ponũt, modo magni, modo parui ſunt, modo nulli: ſecũdum quòd adulantium linguis, vel vituperare placuit, vel laudare. [f] SENECA in epiſtola: Hoc habent inter cetera boni mores, placent ſibi, et permanent: leuis eſt malitia, ſæpe mutatur non in melius, ſed in aliud.

e Bern. in ſer. Nat. S. Ioan. Bapt. ante med.
f Sen. ep. 47. in fi.

De vagatione. Cap. VI.

g Greg. Paſto. cu. p. 3. admon. 24. non longe a prin.
h Hier.ep. 8. ad Deme triad. poſt med.to.1.

GREGORIVS [g] in paſtorali: Interior eſt cuſtodia cordis, quę ordinata exterius ſeruat membra corporis. Qui ergo ſtatum mentis perdidit, ſubſequenter foras inconſtantia motionis fluit, atque exteriore mobilitate indicat, quòd nulla interius radice conſtantiæ ſubſiſtat. [h] HIERONYMVS in epiſtola: De agmine colũbarũ crebro accipiter vnam ſeparat, quam ſtatim inuadat, et laceret, cuius carnibus et cruore ſatietur,

Digitized by Google

satietur, et morbidæ oues suum relinquunt gregem, et luporum faucibus deuorantur. [a] IDEM super illud Geneſis, ſecundum aliam litteram: Egreſſus Cain a facie Domini habitabat in terra Naid, quod interpretatur fluctuatio. Quicumque enim a Domino recedit, ſtatim ſæculi fluctibus quatitur, et mouentur pedes eius. AVGVSTINVS: Cohibeat ſe. Lib. 2. de continentia viſus. BERNARDVS: Nihil turpius. Libro 1. de monachis malis. [b] SENECA in epiſtola: Frequens migratio corporis, inſtabilis animi propriũ eſt. Coaleſcere otio non potes, niſi deſinas circumſpicere, et errare. [c] IDEM: Vt animum poſſis continere, primo corporis fugam ſiſte: deinde remedia continuata plurimum proficiunt. [d] IDEM: Sine diſcere oculos tuos, ſine aures aſſueſcere ſanioribus verbis: quotiens proceſſeris, in ipſo tranſitu aliqua quæ renouent cupiditates tuas tibi occurrent. [e] IDEM: Primum argumentum compoſitæ vitæ exiſtimo, poſſe conſiſtere, et ſecum morari. [f] IDEM: Nõ coaleſcit planta, quæ ſæpe transfertur. Nihil tam vtile eſt, quod in tranſitu proſit. [g] IDEM: Auarior, ambitioſior, luxurioſior, immo vero crudelior, et inhumanior redeo, quia inter homines fui. [h] IDEM: Nuſquam eſt, qui vbique eſt. [i] IDEM: Vitam in peregrinatione agentibus hoc euenit, vt multa hoſpitia habeant, nullas amicitias.

[a] *Ibid. ep. 146. ad Damaſum ante med. to. 3.*
[b] *Sen. ep. 69.*
[c] *Ibid. conſeq.*
[d] *Ibidem.*
[e] *Idē ep. 2*
[f] *Ibidem.*
[g] *Idem ep. 7. an. med.*
[h] *Idē ep. 2.*
[i] *Ibid. conſeq.*

De curioſitate. Cap. VII.

GREGORIVS * in regiſtro: Dum incongrua dicentes audire non renuis, non ſolum opinionem tuam, ſed grauas et animam. [k] IDEM in homilijs: Graue curioſitatis eſt vitium, quæ dum cuiuſlibet mẽtem ad inueſtigandam vitam proximi exterius ducit, ſemper ei ſua intima abſcondit, vt aliena ſciens ſe neſciat: et omnis curioſi animus, quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus ſui. [l] IDEM ſuper Ezechielem: Sicut malus aer, aſſiduo flatu tractus, inficit corpus: ita peruerſa locutio, aſſidue audita, infirmantium inficit animum, vt tabeſcat delectatione praui operis, aſſiduitate curioſi ſermonis. [m] IDEM in Moralibus: Fit recto retributionis examine, vt qui exteriori oculo negligenter vtitur, interiori cordis oculo non iniuſte cæcetur. IDEM: Plerumque res Infra lib. 4. de innocentia. [n] AVGVSTINVS in confeſſionibus: Cum mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ cantatur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor: et tunc mallem non audire cantantẽ. [o] IDEM: Præter concupiſcentiam carnis, quæ ineſt in delectatione omnium ſenſuum, et voluptatem, cui ſeruientes depereunt, qui longe ſe faciunt a te Domine, ineſt animæ per eoſdem ſenſus corporis quędam, non ſe oblectandi in carne, ſed experiẽdi per carnem vana et curioſa cupiditas, nomine cognitionis, et ſciẽtiæ palliata. [p] IDEM: Pulchras formas et varias, nitidos et amœnos colores amant oculi. Non teneant hæc animam meam, teneat eam Deus, qui fecit hæc bona valde, ſed ipſe eſt bonum meum, non hæc. [q] IDEM de vera religione: Miſeri homines, quibus cognita vileſcunt, et nouitatibus gaudent, libentius diſcunt, quàm norunt, cum tamen cognitio ſit finis diſcendi. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: In theatro non ſolum vides res infauſtas, ſed et audis ſpurciloquia, et ex ipſo inceſſu meretricis et habitu molliris: vbi auditu, et cantu diabolico, læduntur aures tuæ, et vndique percutitur mens tua. [r] ISIDORVS in ſynonymis: Noli quærere, quid quiſque dicat vel faciat: euita curioſitatem, omitte curam, quæ ad cauſam tuam non pertineat. [ſ] IDEM: Oculi prima tela libidinis, viſio prima concupiſcentia mulieris. [t] IDEM de Summo bono: Quidam curioſi delectantur audire quoſlibet ſapientes, non vt veritatem ab eis quærant, ſed vt facundiam ſermonis eorum cognoſcant more poetarum: qui magis compoſitionem verborum, quàm ſententiam veritatis ſequuntur. [u] BERNARDVS in meditationibus: Multi multa ſciũt, et ſeipſos neſciunt, alios inſpiciunt, et ſeipſos deſerũt: Deũ quęrũt per iſta exteriora, deſerentes interiora ſua quibus interior eſt Deus. [x] IDEM de duodecim gradibus: O Dina! quid neceſſe eſt, vt videas mulieres alienigenas? qua neceſſitate? qua vtilitate? an ſola curioſitate? et ſi otioſe vides, non tamen otioſe videris. [y] IDEM: Serua commiſſum, caue prohibitũ, ne perdas conceſſum. Quid mulierem, tuam mortem, tam intẽte intueris: quid illuc tam crebro vagantia lumina iacis? [z] IDEM: Niſi mens minus ſe curioſe ſeruaret, tua curioſitas tempus vacuum nõ haberet. Si culpa nõ eſt, culpæ tamen occaſio eſt, et indicium commiſſæ, et cauſa committendæ. [a] IDEM: Monachus, qui ſui negligens alios curioſe circumſpicit, dum quoſdam ſuſcipit ſuperiores, quoſdã deſpicit inferiores: et in alijs quidem videt quod inuideat, in alijs quod irrideat. Inde fit vt pro mobilitate oculorum lenigatus animus, nulla vtique ſui cura grauatus, modo per ſuperbiam ad alta ſe erigit, modo per inuidiam in ima ſe demergit. [b] IDEM: Ex inſolenti corporis motu recens animæ morbus deprehenditur: quamdiu enim a ſui circumſpectione curioſus torpeſcit, incuriam ſui curioſam in alios facit. Qui enim ſeipſum ignorat, foras mittitur vt hædos paſcat. [c] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Curioſitas eſt ſtudium perſcrutandi ea, quę ſcire nulla eſt vtilitas. [d] SENECA in epiſtola: Nil tã dãnoſum bonis moribus, quàm in curioſo ſpectaculo reſidere: tũc enim per voluptatem facilius vitia ſurrepũt.

[u] *Ber. medit. c. 1. in prin.*
[x] *Idem de 12. gradib. humil. gra. 1. an. med.*
[y] *Ibidem paulo poſt.*
[z] *Ibidem.*
[a] *Ibidem gra. 2.*
[b] *Ibid. gra. 1. in prin.*
[c] *Anſel. de ſimil. c. 26.*
[d] *Sen. ep. 7 ante med.*

De negligentia. Cap. VIII.

GREGORIVS [e] in Moralibus: Si curare parua negligimus, inſenſibiliter ſeducti, ſtatim audẽter etiam maiora perpetramus. [f] IDEM: Plerumque de bonis per incuriæ vitium mala naſcuntur. [g] IDEM: Iniquorum mentes, qui damna ſua conſiderare negligunt, integritatem ſuam quaſi neſcientes perdunt. Amittunt nãque a corde innocentiam, ab ore veritatem, a carne continentiam, et per acceſſum temporis ab ætate vitam. [h] IDEM in regiſtro: Cum diuina præcepta nos moneant, proximos ſicut noſmetipſos diligere debere, non paruæ negligentiæ eſt præcepta Dei deſpicere, et quod ſibi quis metuit, alij non timere. [i] IDEM in paſtorali: Si a circumſpectionis ſolicitudine cor deſtituitur, vulneribus aperitur: quia hoſtis callidus, tanto liberius pectus percutit, quanto nudum a prouidentiæ lorica deprehendit. * AVGVSTINVS de verbis Domini: Sic homines negligũt vitam ſuam vt nolint habere malam rem niſi ipſam. IDEM: Tu vulnus. Infra lib. 4. de taciturnitate. [k] IDEM de natura et gratia: Cum vbique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi ſeruientem auerſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur, conantem adiuuet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras: neque illud quòd vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis. [l] IOANNES Chryſoſtomus de compunctione cordis: Si forte in corpore parum aliquid morbi pulſauerit, ſtatim et medicos adhibemus, et pecuniam profundimus, et omni obſeruantia, quæ competũt, gerimus, nec prius ceſſatur, quàm quæ moleſta ſunt mitigentur. Anima vero cũ quotidie vulneretur, cũ per ſingula lanietur, vratur, præcipitetur et modis omnibus pereat, nec parua quidẽ, pro ea nos cura ſolicitat. * IDEM: Non anima pro corpore, ſed corpus pro anima factum eſt: qui ergo quòd primum, et melius eſt negligit, et quòd inferius eſt extollit, vtrumque corrumpit. [m] IDEM: Certum eſt, quòd omnes pariter corrumpar, et abſumat incuria: dum nemo eſt, qui vel oppor-

[e] *Greg. dialib. 20. Moral. c. 9. circ. fi.*
[f] *Ibid. lib. 31. c. 17. poſt med.*
[g] *Ibid. li. 2. c. 29. circa med.*
[h] *Idem regiſt. lib. 9. ind. 4. c. 49*
[i] *Idē Paſt. cur. p. 3. c. 2 admo. 33. non longe a prin.*
[l] *Chryſ. de comp. cord. li. 2. non lõ ge a prin.*
[m] *Ibidem.*

Digitized by Google

opportuna præbeat, vel importuna prohibeat. * IDEM super Ioannem: Omni rei magis parcere debes, quàm tempori: aurum enim si contempseris, poteris rursus vel idipsum, vel aliud recuperare: tempus vero si perdideris, difficile id resumes. [a] BERNARDVS in meditationibus: Quanto diutius nos Deus expectat, vt emendemur: tanto districtius iudicabit, si neglexerimus. [b] IDEM de contemptu mundi: Nihil pretiosius tempore, sed heu nihil hodie vilius æstimatur: transeunt dies salutis, et nemo recogitat. [c] IDEM super Cantica: Non curant carnales quærere, quantum desiderant inuenire, cupientes consequi sed non exequi. [d] SENECA in epistola: Nemo se iudicat quidquam debere, qui tempus accepit, cũ inter multa hoc vnum est, quod nec gratus quidem potest reddere.

a Ber. medit. c. 2. ante med.
b Idem in declam. super Ecce nos, post med.
c Idem in Cant. ser. 21. ante med.
d Sen. ep. 1

De securitate. Cap. IX.

GREGORIVS [e] in Moralibus: Nonnumquam ipsis bonis, quæ agimus ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quamdam etiam securitatem gignunt: dumq. mens secura redditur, in torpore laxatur. [f] IDEM: Sæpe mens dum de virtutis suæ securitate resoluitur, insidiante aduersario, inopinatæ culpæ telo perforatur. IDEM: Sæpe quem tentationis. Infra capite de remissione. [g] IDEM: Sæpe nonnullis graue periculum incauta securitas fuit, vt callidi hostis insidias non tentati, sed iã prostrati cognoscerent. IDEM: Fit plerumque. Infra lib. 4. de Innocentia. IDEM: Nonnumquam in parua. Supra lib. 2. de peccato. [h] IDEM: Quia amoris intimi calorem mens non habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quotidie tanto securior, quanto peior. [i] IDEM in registro: Mater negligentiæ solet esse securitas. [k] AVGVSTINVS de conflictu: Loth exercitio malorum probatus inter Sodomitas sanctus fuit, in monte vero securitate corporis saluatus cum, filiabus peccauit. IOANNES Chrysostomus: Virtus fidei. Supra lib. 2. de fide. [l] ISIDORVS de Summo bono: Neque vmquam oportet pœnitentem habere de peccatis securitatem. Nam securitas negligentiam parit, negligentia autem sæpe incautos ad vitia transacta reducit.

e Greg. lib. 2. Moral. c. 17. et vet. 34.
f Ibid. li. 9 c. 7.
g Ibid. lib. 20. c. 5. non lõge a prin.
h Ibid. li. 9 c. 34. circa prin.
i Idem regist. lib. 6. ind. 15. c. 186. circa fi. et lib. 24. Moral. c. 7. ante med.
k Aug. de conf. virt. et vit. c. 14 to. 9.
l Isid. de sum. bo. li. 2 c. 13. sent. 17.

De diiudicatione. Cap. X.

GREGORIVS [m] in registro: Graue est fatis, et indecens, vt in re dubia certa dicatur sententia. [n] IDEM in Moralibus: Fit vt dum ad aliena dijudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur: et eo durius contra aliena superbiat, quo sua negligentius ignorat. IDEM: Hoc proprium. Supra lib. 2. de superbia. [o] IDEM: Quisquis superbiæ, vel inuidiæ in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primũ damnum patitur, quod clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs bene geruntur, displicent, et sola ei, quæ ipse vel prauo egerit, placent. [p] IDEM: Cuncti vanæ gloriæ sectatores, dum se hominibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprehendunt, alios enim censent nihil scire, alios non bene viuere. [q] IDEM: Sancti viri aliena opera etiam prauа mirantur, sua vero etiam magna despiciunt. Reprobi vero sua, vel quæ parua sunt admirantur: et plerumque de suis malis bona æstimant, de alienis autẽ bonis male sentire non cessant. IDEM: Stulti cum prudentium. Infra de obliuione. [r] HIERONYMVS in epistola: Periculosum est de seruo alterius iudicare, et non facilis venia, ptaua dixisse de rectis. [s] IOANNES Chrysostomus de compunctione: In alicnis delictis seueri et amarissimi iudices residemus, nostras autem trabes oculis infixas proprijs non videmus: qui aliena etiam minima solicite perscrutamur.

m Greg. regist. lib. 8. ind. 3. c. 30
n Idem li. 3. Moral. c. 18. circa med.
o Ibid. lib. 34. c. 18. ante med.
p Ibid. lib. 23. c. 3. non lõge a prin.
q Ibid. lib. 26. c. 26.
r Hieron. ep. 99. ad Asel. non lõge a prin. to. 2.
s Chrys. de comp. cord. lib. 1. ante med. to. 5.

[t] IDEM: Iudicare de alterius mente, summa difficultas est. [u] AVGVSTINVS de sermone Domini in monte: Maxime hi temere iudicant de meritis alienis, et aliorum facta facile reprehendunt, qui magis amant vituperare et damnare, quàm emendare et corrigere. Quod quidem vitium, vel superbiæ est, vel inuidentiæ. [x] BERNARDVS de contemptu: Iudicent tunc, et præiudicent superbiæ filij, et cum rege suo sedeant, qui sibi latera aquilonis elegit. Exaltentur, et eleuentur sicut cedrus libani, transibimus et ecce non erunt. Opprimant tunc quos possunt, blasphement, congerant maledicta, veniant super nos opprobria exprobrantium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cælo.

t Ibidem paulo infra
u Aug. de ser. Dom. in mon. lib. 2. c. 30. to. 4.
x Ber. de clam. sup. Ecce nos, post med.

De recidiuatione. Cap. XI.

GREGORIVS [y] in Moralibus: In vnoquoque lapsu, a minimis semper incipitur, et succrescentibus, ad grauiora peruenitur. [z] IDEM: Sæpe committunt homines mala, quæ sciunt: et idcirco permittuntur decipi, vt cadant etiam in mala, quæ nesciunt. [a] IDEM: Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto prius quàm caderet, maioris potuit esse virtutis. [b] IDEM: Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia et frustra currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit. [c] IDEM in pastorali: Si quod videtur, bonum gerendum solicita intentione non crescit, etiã quod fuerat bene gestum, decrescit. [d] IDEM: Qui fortiori studio intenderit, retrospicere conuincitur, si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. [e] IDEM super Ezechielem: Sicut qui a fide recedit, apostata est, ita qui ad peruersum opus, quod deserit, redit, ab omnipotenti Deo absque vlla dubietate apostata deputabitur, etiam si fidem tenere videatur. [f] IDEM in registro: Minoris excessus est, veritatem non cognoscere, quàm in ea agnita non manere. [g] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertum manifestumq. peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit quando fleuit, quàm sibi placuit quando præsumpsit. [h] IDEM in libro de viduitate: In viduali et virginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: qua expetita, et electa, et voti debito oblata iam non solum capescere nuptias, sed etiam si non nubatur, velle nubere damnabile est. [i] IDEM: Cum quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vouit, tanto magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habet vouendi necessitaten. [k] IDEM: Plane non dubitauerim dicere lapsas animas a charitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteris esse peiores. [l] IDEM in libro de verbis Apostoli: Semper adde, semper ambula, semper profice, noli in via retardare, noli retro redire, noli deuiare. Remanet enim qui non proficit, retro redit, qui ad ea relabitur vnde iam recesserat, deuiat, qui apostatat. [m] HIERONYMVS in epistola: De Dei virgine facta es corruptio satanæ: de sponsa Christi, facta es scortum execrabile: de templo Dei, fanum immunditiæ: de habitaculo spiritus sancti, tugurium diaboli: quæ prius incedebas cum fiducia vt columba, nunc lates in tenebris, vt stellio. [n] ISIDORVS de Summo bono: Quemadmodum ad virtutẽ tendentes culmen non a summis inchoant, sed a modicis, vt sic sensim ad altiora pertingant: ita et qui dilabuntur ad vitia, non statim a magnis criminibus incipiunt, sed a modicis assuescũt, et sic ad maxima prorumpunt. [o] IDEM: Multis argumentis insidiatur diabolus eis, qui renunciant sæculo, vt eius se iterum amori substernant; grauius autem illos concupiscentijs sæculi ferit, quos post renunciationem ad mundi amorem

y Greg. lib. 21. Moral. c. 9.
z Ibidem lib. 11. c. 7.
a Ibid. lib. 18. c. 19. circ. med.
b Ibid. li. 1. c. vlt. in prin.
c Idẽ Past. cu. p. 3. c. 1. admon. 35. post med.
d Ibidem admon. 28. in fi.
e Idem in Ezec. hom. 9. longe ante med.
f Idem regist. lib. 1. ind. 9. c. 16.
g Aug. lib. 14. de ciui. Dei, c. 13. in fi. to. 5.
h Idẽ de bo. viduit. c. 9. to. 4.
i Ibid. c. 11
k Ibidem.
l Idem de verb. Apost. ser. 15. in fi. to. 10.
m Hieron. ep. 82. ad Susã. Lap. ante med. tõ. 9.
n Isid. de sum. bo. li. 2 c. 36. sent. 2
o Ibid. li. 3 c. 22. sent. 8

Digitized by Google

amorem reduxerit. [a] BERNARDVS in epistola: Habet quidem Christus multos milites, qui fortissime cœperunt, steterunt, vicerunt: paucos autem, qui de fuga conuersi, rursus se periculo ingesserint, quod declinauerant, rursusq. fugarent hostes, quos fugiebant. [b] IDEM: Beatus es si pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis: væ autem tibi declinando pugnam, perdis enim victoriam simul et coronam. [c] IDEM: Si proficere currere est, vbi non proficere ibi et currere desinis: vbi vero non currere, ibi et deficere incipis: hinc plane colligitur, quia nolle proficere, non nisi deficere est. [d] IDEM super Cantica: Septies cadit iustus, et septies resurgit, si tamen cadit in die, vt se cadere videat, et cecidisse sciat, et resurgere cupiat, et requirat manū adiuuantis, et dicat: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem: auertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.

a Bern. ep. 1. ad Robert. post med.

b Ibidem prope fi.

c Idem ep. 253. ad abb. Garin.

d Idem in Cāt. ser. 17 ante med.

De consuetudine. Cap. XII.

[e] GREGORIVS in homilijs: Vsitata culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur enim et labitur: quia vbi diu sponte perstitit, ibi etiam cum noluerit, coacta cadit. [f] IDEM super Ezechielem: Frontem cordis in impudentiam atterit culpa frequens: vt quo crebrius committitur, eo de illa committentis animus minus verecundetur. [g] IDEM in registro: Si prauæ rei aditus antequam diu patescat, non clauditur, vsu fit latior, et erit consuetudine licitum, quod ratione et lege, constat esse prohibitum. [h] GLOSSA: Difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. [i] ISIDORVS in synonymis: Assiduitas mores facit, et iugis vsus in naturam se vertit. [k] IDEM de Summo bono: Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensionem, consensio actionem, actio cōsuetudinem, et consuetudo necessitatem. [l] IDEM: Dum facta quædam non grauia libere, ac sine metu committimus, ad peiora scelera, et horrenda, peccati consuetudine labimur. [m] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Ratio æstimat luce veritatis, vt recto iudicio subdat minora maioribus: vsus autem consuetudine commoditatis plerumque inclinatur, vt ea pluris æstimet, quæ veritas minora conuincit. [n] IDEM contra Iulianum: Contra istam genitalium concupiscentiā, quæ ingenita nobis est per originale peccatum, vehementius vidua, quàm virgo: vehementius meretrix, cum casta esse voluerit, quàm quæ semper fuit casta conflgit: et tanto amplius in ea superanda, voluntas laborabit, quanto maiores ei consuetudo vires dedit. *IDEM in Glossa super Psalmos: Facilius est retrahi ab ingressu, quàm ab arrepto itinere prauæ consuetudinis reuocari. * IOANNES Chrysostomus de cōpunctione cordis: Consuetudini contemnendi dum de præteritis dolor nullus est, facilius superuenientibus malis locum damus. [o] AMBROSIVS de officijs: Vsus cito inflectit naturam. [p] SENECA in epistola: Mali mala sua, quod malorum vltimum est, amant. Tunc autem consummata est infelicitas, vbi turpia non solum delectant: sed etiam placent, et desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerunt vitia, mores fiunt.

e Greg. homil. 31. in Euang. post med.

f Idem in Exec. hom. 10. longe ante med.

g Idem regist. lib. 7. indic. 2. c. 119.

h Gl. Trem. 3. et 10. 11.

i Isid. in syn. c. 13.

k Idem de sum. bo. li. 2 c. 23. sent. 3

l Ibid. c. 29 sent. 1.

m Aug. de lib. arb. li. 3 c. 5. post med. to. 1.

n Idem li. 6 cont. Iul. Pelag. c. 7. post med. to. 7.

o Amb. off. lib. 1. c. 20, to. 4.

p Sen. ep. 39. in fi.

De obstinatione. Cap. XIII.

[q] GREGORIVS in Moralibus: Praui audire bona patienter nequeunt: et cum vitæ emendationē negligunt, ad verba se obstinatæ responsionis accingunt. [r] IDEM: Quos reatus similis sociat, concordi pertinacia etiam defensio peruersa constipat, vt de facinoribus suis, alterna se inuicem defensione tueātur. [s] AVGVSTINVS de agone Christiano: Nolentes se si peccauerint corrigi, nihil aliud elegerunt, nisi cū hoc mundo damnari. [t] IDEM de vita Christiana: Fit, vt qui homines non timent in delinquendo, in iudicio Deum iudicem sentiant et vltorem. [u] IDEM de fide ad Petrum: Obdurate viuit siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum suorū, siue qui sic de misericordia Dei sperat, vt vsque in finem vitæ suæ in suorū criminum peruersitate permaneat. *IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Peccare humanum est, permanere autem in peccatis diabolicum est. [x] BERNARDVS de consideratione: Quid est cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis nō cedit, flagellis duratur: ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula. [y] IDEM de præcepto et dispensatione: Elatio contemnentis, et impœnitentis obstinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, et conuertit in crimen grauis rebellionis, næuum leuem simplicis transgressionis. [z] IDEM in epistola ad proprios parentes: O dira abusio! domus ardet; ignis instat a tergo, et fugienti prohibetur egredi, euadenti suadetur regredi: et hoc ab his, qui in ipso incendio positi sunt, et obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Pro dolor! si contemnitis mortem vestram, cur appetitis et meam? [a] IDEM in sermonibus: Nonnulli dura ceruice, et attrita sunt fronte, vt quo magis eis compatimur, tanto magis nostra et compassione, et patientia abutantur. [b] IDEM: Putas ne filium Dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit? Nonne is si fateatur se nosse Deum, factis eum negat? porro fides sine operibus mortua est. * IDEM: Qui imperium dedit ne peccaremus, pœnitentibus statuit, vt confiterentur. Excluditur itaque digne a regno Dei omnis qui peccat: sed qui post peccatum labitur in contemptum. [c] GLOSSA: Carnale est cadere, sed lapideum est iacere.

q Greg. li. 10. Mor. c. 8. in prin.

r Ibid. lib. 33. c. 24. post med.

s Aug. de agō. Christ. c. 31. to. 3.

t Idem de vita Chris. c. 8. to. 9.

u Idem de fide ad Pet. c. 3. post med.

x Bern. de consid. li. 1. ante med.

y Idem de præcep. et dispens. ante med.

z Idem ep. 111. circa med.

a Idē ser. 2. de resur. Dom. ante med.

b Ibid. ser. 1. in octaua Paschæ ante med.

c Gl. Matt. 14.

De desperatione. Cap. XIV.

[d] GREGORIVS in registro: Diffidentiæ quodammodo genus est, contra hoc quod quisque prædicat, torqueri mæstitia. [e] IDEM in Moralibus: Præsumptio virtutis propriæ tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. [f] IDEM: Graui desperationis telo mens percutitur, cum supernæ iræ tribulationibus premitur, et linguarum foris opprobrijs vrgetur. [g] IDEM: Clausis oculis cordis, eo anima præcipitatur in infimis, quo obscuratur a summis: et tanto securius mala temporalia penetrat, quanto durius bona æterna desperat. [h] IDEM: Deus hominem quem benigne condidit, inique non spernit. Pensandum est igitur, quanti est periculi transacta munera cernere, et futura desperare. IDEM: Plerumque congruit. Infra capite de argutione. [i] IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Vtrumque periculosum est, et confidentia peruersa, et desperatio. Nam confidentia nimia stantem euertit, et desperatio post lapsum, non permittit exsurgere. IDEM: Diabolus non aliunde. Supra lib. 1. De dæmonibus. [k] AVGVSTINVS de pœnitentia: Qui de Deo non præsumit veniam, non animaduertit, plus peccato suo posse Dei clementiam. IDEM: Inter spem, et desperationem. Infra in capite de morte. [l] ISIDORVS in synonymis: Non desperes de salute, si ad meliora conuerteris: qui enim veniam de peccato desperat, plus se desperatione, quàm commisso scelere damnat. Desperatio namque auget peccatum, et peior est omni peccato.

d Greg. regist. lib. 7. indic. 2. c. 111. ante med.

e Idem li. 22. Mor. c. 5. cir. fi.

f Idē præfat. in expos. Iob. c. 8 cir. fi.

g Ibid. lib. 26. c. 8. in fin.

h Ibid. c. 16

i Chrysost. hom. 10. de pœnit. ante med. to. 5.

k Aug. de pœnit. c. 5. post med. to. 4.

l Isid. in synon. c. 1. post med.

De

Digitized by Google

De Dilatione. Cap. XV.

[a] Greg. li. 32. Mor. c. 17. longe post med.

[a] GREGORIVS in Moralibus: Sæpe accelerandi boni tarditas consilium putatur: et cum expectatur, vt ex tardatione proficiat, hoc insidians mora supplantat. [b] AVGVSTINVS de confessionibus: Non erat quid responderē tibi Domine, dicenti mihi: Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus: et vndique ostendenti te vera dicere non erat omnino, quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta, et somnolenta. Ecce modo, sine modo, sine paululum. Sed modo et modo, non habebat modum, et sine paululum in longum ibat.

[b] Aug. cōf. li. 8. c. 5. to. 2.

[c] Idem de verb. Dom. ser. 16. post med. to. 10.

[c] IDEM de verbis Domini: Scio ego, et mecum omnis homo, qui paulo attentius considerauit, neminem Deum timentem, sub verbis eius non se corrigere, nisi putat, quia plus habeat vluere: et hæc ipsa res est, quæ multos occidit, cum dicunt cras cras, et subito ostiū clauditur. Remanebunt foris cum voce coruina, quia non habent gemitum columbinum. Cras cras vox corui est. [d] IDEM de ciuitate Dei: Si propterea quisque obiurgandis, et corripiendis, male agentibus parcit, quia opportunius tempus inquirit, vel eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam et piam erudiendos impediant alios infirmos, et premant atque auertant a fide: non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. [e] IDEM de pœnitentia: Quoniam multa sunt, quæ impediunt languentem, et retrahunt: periculosum est, et inreritui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentię remediū.

[d] Idem de ciu. Dei. li. 1. c. 9. ante med. to. 5.

[e] Idem de pœnit. c. 17 to. 4.

[f] Ibid. c. 18

[f] IDEM: Purgandus est igne purgationis, qui in aliud sæculum distulit fructum conuersionis: Hic autem ignis et si æternus non sit, miro modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam vmquam quis passus est in hac vita. [g] BERNARDVS super Cantica: Instar solis vrentis, desiderij ardor peregrinantem in corpore animam decolorat, dum vultui gloriæ inhiātem impatientem facit repulsa, et excruciat amantem dilatio. [h] IDEM de contemptu: Numquid in die iudicij miseri dicere incipient: Modo Domine ecce modo, sine paululum? sic enim nunc dissimulant infelices, et modo et modo non habent modum, et sine paululum in longum vadit. [i] IDEM: Clama ad Deū anima mea: trahe me post te, in odore vnguentorum tuorum curremus: alioquin quando eum remorando, tepescendo, pausando consequi speras? exultabit vt gigas ad currendum viam. Hilarem sine dubio diligit secutorem.

[g] Ber. ser. 28. in Cāt. prope fin.

[h] Idē de clam. sup. Ecce nos post med.

[i] Ibid. mul to ante.

De Voluptate. Cap. XVI.

[k] Greg. li. 24. Mor. c. 4. cir. fi.

[k] GREGORIVS in Moralibus: Qui nunc male se in voluptatibus dilatat, eum post in supplicijs pœna coangustat. [l] IDEM in registro: Si pro luxu animi, atque voluptate carnis, dominico die quis luari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibemus. [m] HIERONYMVS in epistola: Miseriæ delicijs, et deliciæ miserijs commutantur. In nostro arbitrio est, vel diuitem sequi, vel Lazarum. [n] IDEM: Difficile, immo impossibile est, vt præsentibus quis, et futuris fruatur bonis: vt hic ventrem, ibi mentem impleat: vt de delicijs transeat ad delicias: vt in vtroque sæculo primus sit: vt in cœlo, et in terra appareat gloriosus. [o] BERNARDVS de contemptu: Nunc et trahit sua quemque voluptas, et odorem turpis lucri sectantes, quæstum æstimant pietatem: quorum damnatio certa est. [p] BOETIVS de consolatione: Tristes esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget: quæ si beatos explicare possent, nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lasciuiam festinat intentio. [q] INTERLINEARIS: Nihil voluptuosum, nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliquid mordacitatis, et sęueritatis, vnde pascha cum amaritudinibus manducatur. [r] GLOSSA: Voluptas insatiabilis est, et habita famem non satietatem parit. [s] SENECA in epistola: Voluptates præcipue exturba, et inuisissimas habe, latronum more in hoc nos amplectuntur, vt strangulent. Multa lib. 2. in c. de luxuria.

[l] Idem regist. li. 11. ind. 6. c. 3. vltr. med.

[m] Hier. ad Pamn. ep. 30. in fi. to. 2.

[n] Idem ep. 34. ad Iulian. vers. fi.

[o] Ber. declam. sup. Ecce nos ante med.

[p] Boet. de consol. phil. lib. 3. pro sa 7.

[q] Interl. Gl. Leuit.

[r] Gloſ. ord. Oſee. 4.

[s] Sen. ep. 51. in fi.

De Carnalitate. Cap. XVII.

GREGORIVS * in homilijs: Vnde caro ad tempus suauiter viuit, inde spiritus in æternum interit. * IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Quid impinguas, dic mihi, corpus? numquid enim immolare te habemus? numquid apponere mensæ? [t] BERNARDVS de contemptu: Nonnulli cum spiritu cœperint, heu carne consumantur. [u] IDEM: Hodie filij hominum animæ curam negligunt, curam autem carnis perficiunt in omni desiderio: neque enim peccare metuunt, sed puniri: nec virtuti cordis datur opera, sed valetudini corporis, immo et voluptati. [x] IDEM super Cantica: Tu tibimetipsi dispensas misertus tui: suspecta est mihi, fateor, tua ipsius in te dispensatio: vereor tibi illudi sub tegmine, et nomine discretionis a carnis prudentia. Id te saltem volo admonitum esse, vt si tibi auctoritas Apostoli placet de bibendo vino modico, quod ille adiunxit, non prætermittas. [y] IDEM: Quid vos dicitis obseruatores ciborum, morum neglectores, et corruptores animorum? Hippocrates, et sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Christus et eius discipuli perdere. Quem nam vos e duobus magistrum eligitis? At manifestum se facit qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, illud pectori, vel stomacho nocet. Profecto vnusquisque quod a suo magistro didicit, hoc in medium profert. [z] IDEM in apologia: Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionē cōfundit, talis misericordia crudelitate plena est: quia videlicet ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quę etenim charitas est carnem diligere, et negligere spiritum? Quæ discretio totum dare corpori, et animæ nihil? Qualis misericordia ancillam reficere, et dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. * IDEM in epistola: Quicumque in carne sunt, siue præter habitum, siue in habitu religionis, si verax est, immo quia verax est Apostolus, Deo placere non possunt: multum enim citra perfectum proficit, immo infra imperfectū deficit, cuius gula Deus est. IDEM: Qui debitorem. Supra lib. 1. de religiosis malis. [a] IDEM in sermonibus: Filij hominum vsque quo graui corde, et pingui corpore? vt quid diligitis vanitatem, et veritatem negligitis? Pinguedo carnis, deliciæ corporis saturitas ventris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illas deseretis: quoniam, inquit, Sanctus, cum interierit homo, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. [b] SENECA in epistola: Cum tibi feliciter sagina cesserit, et tori creuerint, nec vires vmquam opimi bouis, nec pondus æquabis. Adijce nunc, quòd maiore sarcina animus eliditur, et minus agilis est. [c] IDEM: Stringe corpus, et animo laxa locum, multa sequuntur incommoda corporis deditos curæ. [d] IDEM: Fateor insitam esse nobis corporis nostri charitatem: fateor nos huius gerere tutelam: non nego indulgendum, illi seruiendum nego. Multis seruit, qui corpori seruit, qui pro illo nimiū timet, qui ad illud omnia refert. [e] IDEM: Sic gerere nos debemus, non tamquam propter corpus viuere debeamus, sed tamquam non possimus sine corpore.

[t] Ber. declam. sup. Ecce nos ante med.

[u] Ibid. post med.

[x] Idem in Cant. ser. 30. in fi.

[y] Ibidem multo ante

[z] Idem in Apolog. ad Gul. abb. post med.

[a] Idē ser. 2. de verb. Apost. Non est regnum Dei esca. etc.

[b] Sen. ep. 15. ante med.

[c] Ibid. paul. post.

[d] Idem ep. 14. in prin.

[e] Ibid. cons. seq.

Digitized by Google

De Prosperitate. Cap. XVIII.

a *Greg. lib. 22. Mor. c. 2. an: med.*

GREGORIVS [a] in Moralibus: Sancti viri omnẽ præsentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nil extra Deum sufficit menti, quæ veraciter Deum quærit. [b] IDEM: Quamuis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus: tunc tamen per tria hæc animus effrenatius rapitur, cum mundi huius subleuatur prosperitate. [c] IDEM: Non est census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit, bona sunt. [d] IDEM: Solet rerũ abundantia tanto magis a diuino timore mentem soluere, quãto magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum foris per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. [e] IDEM: Qui transeuntia amplectitur, eo ipso ad decursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. [f] IDEM: Multos sua peius felicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit: eoq. illos inopinatus hostis grauius percutit, quo longo quietis vsu negligentes inuenit. [g] IDEM super Ezechielem: Abundantia superbiæ vicina est. [h] IDEM: Qui a Deo auertitur, et prosperatur, tanto perditioni fit proximus, quanto a zelo disciplinæ inuenitur alienus. [i] IDEM in registro: Libere nobis non debet dari donum Dei, quod delectationem sui separat ab amore Dei: ne data danti præferamus, et dum bona percipimus etiam mali, vnde crescere in eius amore debuimus, inde a timore illius disiungamur. * IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Ipsa felicitas mũdialium rerum, satis magnum impedimentum est animæ ad iustitiam faciendam. [k] IDEM: Qui vult Deum amare, necesse est vt odiat diuitias: qui autem voluerit amare diuitias, necesse est vt odiat Deum. [l] IDEM super Ioannem: Non accuso domos habentes, et agros, et pecunias, et mancipia: sed cum cautela hæc possideri volo, et cum decentia. Quid est cum decentia, nisi vt more dominorum, et non seruorum possideant ea, et non possideantur ab eis, vt vtantur eis, et non abutantur? [m] ISIDORVS in synonymis: Diuitiæ numquam sine peccato acquiruntur, nullus res terrenas sine peccato administrat. [n] AVGVSTINVS in epistola: Fallax in transitorijs suauitas, et infructuosus labor, et perpetuus timor, et periculosa sublimitas: initium sine prouidentia, et finis cum pœnitentia. [o] IDEM: Vtaris hoc mundo tamquam non vtens, vt ex bonis eius bona facias, et non malus fias: quia et ipsa bona sunt, et a Deo bona sunt, nec dantur hominibus nisi ab illo, qui habet omniũ cœlestiũ, atque terrestriũ potestatẽ. Sed ne putẽtur mala, dãtur, et bonis: ne putẽtur magna, vel summa bona, dantur et malis. Itemq. auferũtur et ista bonis, vt probentur: et malis, vt crucientur. [p] IDEM super Lucam: Amor rerum terrenarum viscus est pennarum spiritualium. [q] IDEM de verbis Apostoli: Aurum materia laborum, periculum possidentium, eneruatio virtutum, malus Dominus, proditor seruus, aurum nemo tutus habet, nisi qui semper abscondit: in perniciem Domini fulget, per tenebras quæritur, per tenebras custoditur. [r] IDEM: Aurum præbet misericordiæ materiam, apud bonos animos, et nouo genere lucri, tunc magis prodest, quando contemnitur, vt scilicet ipsa sui conditione testetur, quoniam mala est eius rei possessio, cuius abdicatio fructuosa. [s] IDEM de moribus Ecclesiæ: Multo enim mirabilius non inhærere diuitijs, quamuis possideas, quàm omnino eas non possidere. [t] AMBROSIVS in sermonibus: Merito clamat Propheta: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Quid enim mihi prosunt, si mecum esse post mortem non possunt? hic acquiruntur, hic relinquuntur. Somnium igitur loquimur, non patrimonium. Vnde bene ait Propheta: Dormierunt somnum suum, et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. * BERNARDVS in epistola: Bona temporalia sunt, si non amantur vt illicita: siue autem amentur siue non amentur, non multum expediunt: quia quadam sui dulcedine cor possidentis cito subuertunt. [u] IDEM in sermonibus: Diuitiarum amor insatiabilis. Longe enim amplius desiderio torquet animam, quàm refrigeret vsu suo: vtpote quarum acquisitio quidem laboris, possessio vero timoris, amissio plena doloris inuenitur. [x] IDEM: Filij Adam, genus auarum, et ambitiosum, audite. Quid vobis cum terrenis diuitijs, et gloria temporali quæ nec veræ, nec vestræ sunt? Aurum enim et argentum nonne terra est rubra, et alba, quam solus error hominum facit, magis reputat pretiosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit non sumet omnia, neque descendet cũ eo gloria eius. * IDEM: Fallax felicitas est maior infelicitas. [y] SENECA in epistola: Res est inquieta felicitas.

b *Ibid. lib. 5. c. 8. in prin.*
c *Ibid. lib. 20. c. 17. nõ lõge a prin.*
d *Ibid. li. 1 c. 4. circa med.*
e *Ibid. lib. 8. c. 24. in fi.*
f *Ibid. lib. 31. c. 17. circa med.*
g *Idem in Ezec. hom. 19. post med.*
h *Ibid. homil. 12. circ. med.*
i *Idem regist. lib. 9. ind. 4. c. 25 circ. fi.*
k *Chrysost. oper. imp. hom. 26. pa rũ a prin. to. 2.*
l *Idem in Ioan. hom. 28. post med. to. 3.*
m *Isid. in syno. c. vlt. ante med.*
n *Aug. ep. 22. ad Lar. to. 2.*
o *Idem ep. 70. ad Bon. post med.*
p *Idem de verb. Dom. ser. 33. post med. to. 10. et Glos. in ps. 120.*
q *Idẽ ser. 28. de verb. Apost. ante med. to. 10.*
r *Ibidem paulo post.*
s *Idem de morib. Eccles. lib. 1. c. 23. to. 1.*
t *Amb. de Nabute. c. 6. to. 2.*
u *Ber. ser. de conuers. ad clericos c. 12.*
x *Idẽ ser. 4. in aduẽt. circ. prin.*
y *Sen. ep. 36. circa prin.*

De Consolatione. Cap. XIX.

GREGORIVS [z] in pastorali: Offerenda est eis consolatio, quos caminus paupertatis excoquit: atque illis inferendus est timor, quos consolatio gloriæ temporalis extollit. IDEM: Habet hoc prauorũ. Infra cap. de malitia. IDEM: Mens in qua. Infra lib. 4. de feruore. [a] HIERONYMVS in epistola: Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus, et ad consolationem nostram aliena sæpe numerantes vitia, deesse nobis dicimus, quos sequi in virtutibus debeamus. * BERNARDVS in epistola: Si caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnalibus profecto consolationibus, spiritales sociari impossibile est. IDEM: Funes ceciderunt. Infra lib. 4. de gustu. [b] IDEM in apologia: Fusi sumus exterius et de regno Dei, quod intra nos est, relictis veris, ac perennibus bonis, foris quærimus vanã consolationem de vanitatibus, et insanijs falsis, ac iam religionis antiquæ non solum virtutem amisimus, sed nec speciem retinemus. [c] IDEM super Qui habitat: Si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes sæculi, et tentationibus resiste diaboli: renuat consolari anima tua in alijs, si vis in Dei memoria delectari. [d] IDEM in sermonibus: Vilis est et ad nihilũ vtilis mundi consolatio, et quod magis est metuendũ, etiam veræ, ac salubris consolationis est impedimentum. [e] IDEM: Cuius ad alias consolationes mens inhiat, et non penitus renuit consolari in caducis, et transitorijs: ipse sibi profecto cælestis subtrahit gratiam consolationis: qui si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi petere, quærere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. IDEM: Alios quoque lugentes. Supra lib. 2. in cap. de beatitudine.

z *Gregor. Past. cu. p. 3 c. 1. admon. 3. an. med.*
a *Hieron. ep. 14. ad Celant. an. med. to. 1.*
b *Ber. apolog. ad Gul. abb. post med.*
c *Idem ser. 4. in psal. Qui habitat ante med.*
d *Idẽ ser. 4. in Vigil. Natal. Do.*
e *Idem de clam. sup. Ecce nos post med.*

De Ornatu. Cap. XX.

GREGORIVS [f] in Moralibus: Praui cum tegendis membris vestimenta quærunt, non solũ quæ tegant, sed etiam quæ excolant, expetunt: et contra torporem frigoris non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam: quæ per mollitiem delectent et non solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed etiã quæ per colorem oculos seducant. * IOANNES Chrysostomus de compunctione: Nos omne tempus vitæ nostræ consumimus expoliantes dominã, et adornantes ancillã diuersis ornatibus. * AVGVSTINVS super Matthæũ: Qui immoderato cultu corporis atque vestitus, vel ceterarum rerũ nitore præfulget, facile conuincitur rebus ipsis, pomparum sæculi esse sectator. [g] IDEM de Doctrina Christiana: Quem iudicẽ mulier veriorem requirimus deformitatis tuæ, quàm te ipsam quæ videri times? Si, pulchra es, quid absconderis

f *Greg. lib. 20. Moral. c. 15. ante med.*
g *Aug. de Doc. Christ. lib. 4. c. 21. post med. to. 3. ex Ambros. de Virg. lib. 1. ante med. to. 4.*

Digitized by Google

deris? si deformis, cur te formosam esse mentiris, nec tuæ cõsciẽtiæ, nec alieni gratiã oris habitura? [a] IDEM: Augustinus de Doctrina Christiana, loquens de fuco mulierũ: Tolerabiliora propemodũ in adulterio crimina sunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. [b] IDEM de Doctrina Christiana: Monẽtis Apostoli vox est: Expurgate vetus fermentum, *etc.* In azimis sinceritatis, *etcet.* Nũ sinceritas perseuerat et veritas, quando quæ sincera sunt polluuntur, et colorum adulterinis fucis in mendacium vera mutãtur? Dominus tuus dixit: Non potes facere capillum vnum album aut nigrum: et tu ad vincendam Domini tui vocem, vis te esse potiorem audaci conatu, et sacrilego contemptu? Crines tuos inficis, malo præsagio futurorum, capillos iam tibi flammeos auspicaris. [c] HIERONYMVS in epistola: Crimen est caput post chrysmatis sanctificationem, aut croci aut alterius pigmenti fuco, vel puluere sordidari, aut auro, vel gemmis, vel cuiuscũque terrenæ creaturæ specie comi, quòd iam cœlestis ornatus splendore refulget. [d] IDEM: Quid facit in facie Christiana purpurissus, et cerussa, quorum alterum rubor genarum labiorumq. mentitur, alterum cãdor oris, et colli ignis iuuenum fomenta libidinũ, impudicæ mentis indicia. *Et infra*: Ornatus iste nõ Domini est, velamen istud antichristi est. [e] IDEM: Qua fiducia erigit ad cælũ vultus, quos conditor nõ agnoscit? AMBROSIVS: Quo vult audiri? Infra lib. 4. de simplicitate. [f] CYPRIANVS in epistola: Fugiãt castæ virgines, et pudicæ incestarum cultus, et habitũ impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum. Hoc Deus culpat, hoc denotat. Sericum et purpuram indutæ Christum induere non possunt: auro, et margaritis, et monilibus adornatæ, ornamenta cordis, ac pectoris perdiderunt. [g] IDEM: Parem se in omnibus integritas virginea præstet, nec bonum cordis, corporis cultus infamet. Quid enim ornata virgo, quid compta procedit, quasi maritum habeat, aut quærat? Timeat potius placere, si virgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora, et diuina se seruat. [h] BERNARDVS in epistola: Filiæ Babylonis, quarũ vere gloria in confusione, induuntur purpura, et byssо, et subinde conscientia pannosa iacet, fulgent monilibus, et moribus sordent. [i] IDEM in apologia: Ex cordis thesauro sine dubio procedit, quidquid foris apparet vitiosum. Vanum enim cor vanitatis notã ingerit corpori, et exterior superfluitas, interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta molliciem animi indicant: non tantum curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mẽs inculta virtutibus. Multa supra lib. 1. de monialibus, et coniugatis.

a Ibid. paulo post ex eod. Ambr. loco.
b Ibid. ante, ex Cypriano lib. de disciplina et habitu Virg. c. 7. to. 2.
c Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. circ. med. to. 9.
d Idẽ ep. 30. ad Furiam ante med. to. 1.
e Ibid. cum seq.
f Cypr. de disciplina et habitu Virg. c. 6. to. 2.
g Ibid. c. 3
h Bern. ep. 113. ad Soph. Virg. circa med.
i Idem in Apolog. ad Gul. abb. post med.

De Ingratitudine. Cap. XXI.

GREGORIVS [k] in registro, de Imperatore Mauricio: Valde mihi durum videtur, vt ab eius seruitio milites suos prohibeat, qui et ei omnia tribuit, et dominari eum non solum militibus, sed etiam sacerdotibus concessit. * IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Omne bonum quod non ex amore ipsius boni faciũt homines, ingratum est ante Deum. [l] AVGVSTINVS de viduitate: Multi habent multa dona, et Deum nesciendo, a quo habent, impia vanitate iactantur. Nemo autem est donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus. [m] IDEM de pœnitentia: Ingratus extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. [n] IDEM de spiritu, et littera: Erit anima ingrata, si quod illi ex Deo est, sibi tribuit, præcipueq. iustitiam. [o] BERNARDVS super Qui habitat: Confitenti humiliter, et deuote gratias agenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis inuenitur in modico, iu-

k Greg. regist. lib. 2. indic. 11. c. 103.
l Aug. de viduit. bo. c. 16. to. 4.
m Idem de mera et fal. pœnit. c. 14 to. eod.
n Idem de spi. et lit. c. 11. to. 3.
o Ber. ser. 4. in ps. Qui habitat in prin.

re constituitur super multa. Sicut e contrario accipiẽdis indignus est, qui fuerit de acceptis ingratus. [p] IDEM super Cantica: Ingratus reputabitur cum discussio venerit, qui non poterit dicere cum Dauid: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. [q] IDEM: Numquid non perit, quod datur ingrato? Ingratitudo enim inimica est gratiæ, perditio animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. [r] IDEM: Ingratitudo ventus est vrens, fontem siccans pietatis, rorem misericordiæ, et fluenta omnis gratiæ. IDEM: Quid est cor durum? capite de obstinatione. IDEM: [s] Absque confessione. Supra lib. 1. de confessione. [t] IDEM in sermone: Ingratitudo vias obstruit gratiæ, et vbi fuerit illa gratia accessum non inuenit, locum nõ habet. Hinc mihi, charissimi, dolor continuus est, multaq. tristitia cordi meo, quòd nonnullos tam pronos ad leuitatem, ad risum, ad verba otiosa et scurrilia video: vt pertimescam valde, ne forte plus quàm expediat diuinæ misericordiæ immemores et ingrati: super tam multis beneficijs suis, aliquando deserantur a gratia, quam non habent vt gratiam. [u] IDEM: Omnino nos sola a profectu conuersationis impedit ingratitudo nostra: dum quodammodo perditum reputans qui dedit, quod ingratus accepit: cauet sibi de cetero ne tanto plura amitteret, quanto plura ingrato conferret. [x] SENECA in epistola: Quisquis de accipiendo semper cogitat, oblitus accepti est: nec vllum habet malum cupiditas maius, quàm quod ingrata est.

p Idẽ ser. 2. in Cant. post med.
q Ibidem ser. 51. post med.
r Ibid. cum seq.
s Idem ser. 2. de septẽ. misericordijs circa prin.
t Idem ser. cont. ingratitud. prope fin.
u Sen. ep. 73. fratim a prin.
x Greg. regist. li. 6. indic. 15. c. 166.

De Discordia. Cap. XXII.

GREGORIVS [x] in registro: Dubium non est, bonos prauorum odia sustinere, diuinisq. intentos operibus, peruersorum aduersitatibus lacerari. [y] IDEM: Quoties res aliqua pluribus agenda committitur, dum quisque dissentit ab altero, dispendijs potius quàm vtilitatibus aditus reseratur. [z] IDEM: Mihi inimicitiam facio, si fratrum meorum iura perturbo. [a] IDEM: Discordia consueuit scandala generare. [b] IDEM in Moralibus: Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. [c] IDEM: Euenire plerumque solet, vt non amissa charitate, et inimici nos ruina lætificet, et rursum eius gloria sine inuidiæ culpa nos contristet: dum et ruẽte eo quosdam bene erigi credimus, et proficiente eo plerosque iniuste opprimi formidamus. [d] IDEM in pastorali: Discordes, etsi boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profecto nulli sunt, quia non ex vnitate charitatis oriuntur. [e] IDEM: Sæpe dum quosdam maior scientia erigit, a ceterorum societate disiungit: et quasi quo plus sapiunt, eo a concordiæ virtute desipiunt. [f] IDEM in dialogis: Prauis moribus semper grauis est vita bonorum. [g] IDEM in homilijs: Quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Cain malitia non exercuit. [h] HIERONYMVS in epistola: Nihil tam contrarium, nihil tã execrabile Deo, quàm aliquem velle lędere, vel odisse: Nihil tam probabile, quàm omnes amare. [i] IDEM in homilijs: Quo modo concordia paruæ res crescunt, sic discordia maximæ collabuntur. Simile in Glossa. Eccle. 1. [k] IDEM in originali super Michęam: Vbique insidiæ, vbique fraudulentia, innoxius sanguis effunditur præ auaritia, et libidine germanitas ignoratur. [l] AVGVSTINVS de Verbis Domini: Non poterit habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. [m] IDEM: Quid tibi commune cum discordia Christiane? quid simultates amas, quæ Deo tuo non placent. In initio namque inimicitias in protoplastum, dum ser-

y Ibid. lib. 2. ind. 9. c. 78.
z Ibid. lib. 2. ind. 10. c. 97. cir. fi.
a Ibid. c. 8 cir. fi.
b Idem li. 2. Mor. c. 4. cir. fi.
c Ibid. lib. 22. c. 6. non lõge a prin.
d Idẽ Past. cu. p. 3. c. 2. admon. 24. non longe a prin.
e Ibid. admon. 23. nõ multum a prin.
f Idem lib. 2. Dial. c. 3. ante med.
g Idem ho. mil. 38. in Euang. an. med.
h Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. post med. to. 9.
i Idem in Matt. c. 12. ante med. to. 6.
k Idem in Mich. lib. 2. c. 7. to. 5.
l Aug. de verb. Dom. ser. 56. prope fi. to. 10.
m Ibidem.

Digitized by Google

pens exerit, interficitur: dum homini inuidet, ipse A
prosternitur: dum Adam cupit decipere, ipse primitus iugulatur. [a] IDEM in epistola: Facile est atque procliue malos odisse quia mali sunt, rarum autem est pium eosdem diligere, quia homines, vt in vno eodemq. simul et culpam improbes, et naturam probes. [b] IDEM de confessione: Sicut amici adulantes peruertunt, sic et inimici litigantes plerumque corrigunt. [c] AMBROSIVS de virginitate: Quot homines, tot sententiæ. [d] ISIDORVS in synonymis: Odium a regno Dei separat, a cælo subtrahit, a paradiso eijcit: nec passione adimitur, nec martyrio expiatur. [e] IDEM de Summo bono: Amicitia in rebus tantum bonis habēda est. Nam qui ea in malo vtuntur, non sibi amici, sed inimici existunt. * IOANNES Chrysostomus in sermone: Zelantur mansuetum inuidi, modestum superbi, probum improbi, mitem tumidi, inimica æmulatione lacessunt. [f] IDEM super Matthæum: Malos, qui monet, offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. IDEM: Inimicus manifestus. Infra de simulatione. IDEM: Si inimicitiæ semel. Infra de crudelitate. S BERNARDVS in epistola: Veritas nonnumquam odium et discordiam parit. [h] IDEM super Cantica: Oratio peccatoris execrabilis erit, frustra quoque offeret munus suum ad altare, qui C
consci est sibi quòd frater suus habet aliquid aduersum se. Denique non respexit Dominus ad Cain munera, eo quòd non recte ambularet cum fratre suo. [i] GLOSSA: In perpetuum cum Cain damnabitur, qui hoc genere homicidij tenetur, vt discordet a fratribus: IBIDEM: Omnis homicida est, qui vel ferro percutit, vel odio insequitur. [k] BOETIVS de consolatione: Quem fēlicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. Quæ vero pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus? Multa supra libro 2. de ira.

D

De Malitia. Cap. XXIII.

GREGORIVS [l] in dialogis: Sunt nonnulli, qui idcirco bona facere student, vt gratiā alienæ operationis obnubilent, nec pascuntur bono, quod faciūt, sed laude boni, qua ceteros premunt. [m] IDEM: Malitia remanentium meretur, vt hi, qui prodesse poterant, festine subtrahantur, et cum mundi finis appropinquat electi tolluntur, ne deteriora videant. [n] IDEM in Moralibus: Iniquorum hominum mentes cum quædam a proximis bene gesta conspiciunt, in extenso liuoris sui equuleo torquentur, et grauem E
malitiæ suæ pœnam sustinent, cum bona in alijs tabescendo vident. [o] IDEM: Ab omnipotenti munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. P IDEM: Habet hoc prauorum malitia, vt cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris vtitur, si falsis vocibus, et vita corripientis inquinetur. [q] IDEM: Mens praua semper in laboribus est: quia aut molitur praua quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab alijs inferantur. [r] IDEM in pastorali: Frustra indignatio, clamor, et blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus vitiorum F
mater malitia dominatur. Et incassum foras nequitiæ ramus inciditur, si surrectura multiplicius intus in radice reseruatur. [s] AMBROSIVS de fuga sæculi: Vbi inimicitiæ sunt, ibi discordia est nocēdiq. studiū: vbi nocendi studium, ibi ponitur malitia. [t] AVGVSTINVS in sermone: Benefacere Deus semper paratus est, sed hominum malitia prohibetur: quia a Domino Deo sibi dari vult omnia, et non vult de his, quę possidere videtur, offerre. [u] HIERONYMVS in originali super Oseam: Prudentia absque bonitate malitia est, et simplicitas absque ratione stultitia nominatur. [x] BERNARDVS de amore Dei: Malitia est sapor mali. * IDEM in sermonibus: Alius supra se ambulat in magnis, et mirabilibus: alius extra se inutili curiositate vagatur: alius sub se in carne ambulat, et non potest placere Deo: alius contra se diligens iniquitatē, et odio habens animam suā. Omnis enim qui sæuit in proximum, magis lædit seipsum, eo quòd longe peius sit inferre violentiam, quàm sufferre.

De Crudelitate. Cap. XXIV.

GREGORIVS [y] in registro: Valde iniquum est, vt qui te plus amauerunt, ipsi te sine causa atrociorē contra se sentiant. [z] IDEM in Moralibus: Plerūque dissoluta remissio quasi mansuetudo, ac pietas reputatur, et dum plus quàm decet delinquentibus temporaliter parcitur, ad ęterna supplicia crudeliter reseruātur. [a] AVGVSTINVS in epistola: Molestus est, et crudelis videtur medicus furenti frenetico, et pater indisciplinato filio: ille ligando, ille cędendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, et perire permittant, ista potius falsa mansuetudo, vera crudelitas est. [b] IDEM: Vt constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu remaneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. [c] IOANNES Chrysostomus super Ioannem: Sicut oleum non vtique parit lapis, ita nec crudelitas misericordiam: cum enim talem habuit radicem, non vltra eleemosyna est quod tale est. [d] IDEM: Cum nos ignoremus esurientem Christum, ignorabit nos et ipse misericordia indigentes: et iuste, quia crudeles fuimus in idipsum. * BERNARDVS super Qui habitat: Quantum ego compatiar, et si quid solatij possem impendere, quàm libenter id facerem, nouit ille quem nihil latet. Verumtamen si de pœnarum diminutione solatiū præbere voluero, crudelis, et immisericors ero: quantum enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor: tantum defraudabo fructus, quantum de semente subtraxero: siquidem modica seminis detractio, non modicū est messis detrimentum. [e] SENECA in epistola: Quid opponitur clementiæ, nonne crudelitas? quæ nihil aliud est, quàm atrocitas animi in pœnis exigendis. Crudeles enim vocantur, qui puniendi causam habent, modum non habent.

De Simulatione. Cap. XXV.

GREGORIVS [f] in Moralibus: Omnis hypocrita, quia vitam iustitiæ simulans iustorum sibi laudē arripit, alienum est profecto, quod tollit. S IDEM: Omnes hypocritæ dum bonorum vitā simulant, imitationem sanctæ conuersationis habent, sed veritatē sanctæ actionis non habent. [h] IDEM in pastorali: Inter hypocritas iure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in vsum dominationis. [i] HIERONYMVS in epistola: Fictam humilitatem fugiens, illam sectare, quæ vera est, quam Christus docuit humilitatem, in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis vmbram, veritatem pauci sequuntur. Perfacile est aliquem vestem habere contemptam, salutare submissius, manus, et genua deosculari, inclinato in terram capite oculisq. deiectis humilitatem, ac mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq. sermones infringere, suspirare crebrius, et ad omne verbum peccatorem, ac miserum se clamare. Sed si vel leui sermone offensus fuerit, continuo videbis attolere supercilium, leuare ceruicem, et delicatum illum oris sonum, insano clamore repente mutare. [k] IDEM: Sancta magis esse, quàm videri stude: quia nihil prodest æstimari quod non sis, et duplicis peccati reatus est, non habere quod creditur, et quod non habeas simulare. * IDEM in originali super Matthæum: Nunc rara fides est, aliud in labijs, aliud in corde versatur, venenum animę linguæ mella contegunt. [l] IOANNES Chrysostomus super Mat-

[a] *Idem ep. 53. ad Maced. aliquā tulum a prin. to. 2.*
[b] *Idē conf. lib. 9. c. 8. to. 1.*
[c] *Amb. de virgin. li. 2 uers. fin. to. 4.*
[d] *Isid. in synon. c. 8. in fin.*
[e] *Idem de sum. bo. li. 3 cap. 8. sent. 1.*
[f] *Chrys. ex uarijs locis in Matth. homil. 16. circa med. to. 2.*
[g] *Ber. ep. 78. ad Sugger. post med.*
[h] *Idē ser. 71. in Cāt. post med.*
[i] *Glos. 1. Ioan. 2.*
[k] *Boet. de cons. phil. li. 3. prosa. 5. in fi.*
[l] *Greg. li. 2. Mal. c. 10. circ. med.*
[m] *Ibidem lib. 4. c. 37. cir. fi.*
[n] *Idem li. 6. Moral. c. 3. cir. med.*
[o] *Ibidem li. 22. c. 8.*
[p] *Ibid. lib. 10. c. 3.*
[q] *Ibid. lib. 12. c. 21. prope prin.*
[r] *Idē Past. cu. p. 3. c. 1. admon. 10. post med.*
[s] *Amb. de fuga sæcu. c. 7. post med. to. 1.*
[t] *Aug. ser. 219. de tēp. post med. to. 10.*
[u] *Hier. in Ose. lib. 2. c. 4. to. 5.*
[x] *Bern. in Cant. ser. 23. post med.*
[y] *Greg. regist. lib. 12. ind. 7. c. 26.*
[z] *Idem li. 32. Moral. c. 17. longe post med.*
[a] *Aug. ep. 50. ad Bonif. longiss. me ante med. to. 2.*
[b] *Ibidem post med.*
[c] *Chrys. hom. 42. in Io. prope fi.*
[d] *Vltima verba huius auctoritatis Bernardi reperiuntur in præfatione super: Qui habitat.*
[e] *Sen. de Clementia li. 2. c. 4.*
[f] *Greg. li. 5. Moral. c. 16.*
[g] *Ibid. lib. 31. c. 5. pau lulum a prin.*
[h] *Idē Past. cu. p. 2. c. 6. post med.*
[i] *Hieron. ep. 2. ad Demet. to. 9.*
[k] *Idem ep. 14. ad Mau rit. fil. post med. to. 10.*
[l] *Chrysos. oper. imp. ham. 45. cir. ca pri. to. 2.*

Digitized by Google

Matthæũ: Dic hypocrita ſi bonũ eſt eſſe malũ, vt quid nõ vis apparere, quod es? Si autẽ melius eſt bonũ eſſe, vt quid nõ vis eſſe quod vis apparere? [a] IDEM: Inimicus manifeſtus melior eſt, quàm amicus fictus. Ille dũ timetur, facile vitatur: iſte dum non cognoſcitur, præualet. IDEM: Oſculum pacis. Supra lib. 2. de ira. [b] ISIDORVS de Summo bono: Sæpe per ſimulationem amicitia colitur, vt qui non potuit aperte decipere, decipiat fraudulenter. [c] IDEM: Per aduerſa magis, quàm per proſpera comprobatur, ſi Deus et proximus vere diligatur: quia dum aduerſa prouenerint, tunc amicus fraudulentus detegitur. IDEM: Qui crucem portat. Infra lib. 4. de cruce ſpirituali. [d] AVGVSTINVS de virginitate: Simulatio humilitatis maior ſuperbia eſt. IDEM: Simulatio dicit. Supra lib. 2. de conflictu. * IDEM ſuper Matthæum: Malus ſpiritus, ſpiritus ſtultitiæ: alter peior ſimulatio ſapiẽtiæ. Spiritus malus, ſpiritus erroris: alter peior ſimulatio veritatis. Spiritus malus, ſpiritus temeritatis: alter peior ſimulatio conſilij. Spiritus malus, ſpiritus ignauiæ: alter peior ſimulatio fortitudinis. Spiritus malus, ſpiritus ignorantiæ: alter peior ſimulatio ſciẽtiæ. Spiritus malus, ſpiritus impietatis: alter peior ſimulatio pietatis. Spiritus malus ſpiritus elationis: alter peior ſimulatio timoris. IDEM: Cautus ſit pœnitens. Supra lib. 2. de confeſſione. [e] BERNARDVS ſuper Cantica: Intendere quaſi in Deum, ſed nõ propter Deum, hypocritæ plane animæ eſt: cuius, etſi vna facies decora videtur, quòd ad Deum qualicumque intentione reſpiciat, ipſa tamen ſimulatio omne in ea decorum exterminat, et magis per totum ingerit fœditatem. [f] IDEM: Minus ſemper malitia palam nocuit, nec vmquam bonus, niſi ſimulatione boni deceptus eſt. * IDEM in epiſtola: Nemo magis iram meretur, quàm amicum ſimulans inimicus. [g] IDEM: Non dicet hypocrita, gloria mea teſtimonium conſcientiæ meæ: quia etſi iudicantium ſecũdum faciem, verbo, vultu, et habitu ſimulatorio, eludat opinioni, ſed non eius, qui ſcrutatur renes, et corda, fallit vel euadit iudicium. GLOSSA: Ira iuſti eſt. Infra lib. 4. de zelo bono. [h] SENECA in epiſtola: Omnia vitia in aperto leuiora ſunt. Morbi quoque tunc ad ſanitatem inclinant, cum ex abdito erumpunt, atque vim ſuam proferunt. Auaritiam itaque et ambitionẽ, *et cetera.* Mala mentis humanæ, tunc perniciosiſſima ſcias eſſe, cum ſimulata ſanctitate ſubſiſtunt.

a Ibid. homil. 42. ante med.
b Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 29. ſen. 2.
c Ibidem ſent. 3.
d Aug. de virg. ſanc. c. 43. to. 6.
e Bern. in Cant. ſer. 40. circa med.
f Idem ſer. 66. non long e a prin.
g Idem ep. 42. ad Hir. Senon. Arch. poſt med.
h Sen. ep. 57. poſt med.

De Familiaritate. Cap. XXVI.

GREGORIVS [i] in dialogis: Qui corpus ſuum continentiæ dedicant, habitare cum feminis non præſumant: ne ruina menti tanto repentina ſubrepat, quanto ad hoc quod male concupiſcitur, etiam præſentiæ concupitæ formæ famulatur. [k] IDEM in regiſtro: Legitur, quòd Beatus Auguſtinus, nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens: Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela, magna debet nobis eſſe inſtructio: nam vitium præſumptionis eſt, quod fortis pauet, minus validum non timere. [l] IDEM ſuper Ezechielem: Sicut perfecti viri peruerſos proximos non debent fugere, quia et eos ſæpe ad rectitudinem trahunt, et ipſi ad peruerſitatem numquam trahuntur: ita infirmi quique ſocietatem debent declinare malorum, ne mala, quæ frequenter aſpiciunt, et corrigere non valent, delectentur imitari. [m] AMBROSIVS ſuper Lucam: Quàm religioſum videtur, vt commemorationem Chriſtianæ feminæ non recuſes? ſed crebra inde tentatio: ſi attentos Deo viderit Diabolus, ſuggerit, vt decipiat. Sed tu quamuis de propoſito præſumas, caue tentationem, ſciens naturam. [n] IDEM de virginibus: Teritur officijs pudor, audacia emicat, riſus

i Greg. lib. 3. Dialog. c. 7. non long e a prin.
k Idem regiſt. li. 7. indic. 2. c. 39.
l Idem homil. 9. in Ezech. poſt med.
m Amb. in Lu. li. 4. c. 4 to. 3.
n Idem de virg. lib. 3. to. 4. ante med.

obrepit, modeſtia ſoluitur, dum affectatur vrbanitas. [o] ISIDORVS in ſynonymis: Sæpe familiaritas implicat, ſæpe occaſio peccandi voluntatem facit. [p] IDEM: Melius eſt habere malorum odium, quàm conſortium. * IDEM: Sicut multa bona habet communis vita ſanctorum, ſic plurimum mali ſocietas affert malorum. [q] AVGVSTINVS de ſingularitate clericorum: Diabolus ſicut de ſimplici charitate amorem conflat illicitum: ſic per ſocietatem clerico, et mulieri inducit interitum: dum autem contentus eſt cedere, ſic valet fortius occupare: et dum ſubmiſſius patitur ſemetipſum præbere deuictum, ſic plenius deuincere gloriatur. [r] IDEM: De clericis familiaribus erga mulieres Apoſtolus ait: Gloria in turpitudine eorum. Sed dilectio eſt, inquiunt. O dilectio, quæ inuadet ſibi! O charitas, quæ cupit ſe in vituperatione laudari! Grande miraculum, vt virginũ charitas virgines faciat velut coniuges credi, et cõiugum charitas coniuges faciat velut virgines æſtimari. [ſ] IDEM: Conuerſatio parilitatis non niſi corruptionẽ ſeminat, vitia pullulat, laſciuiam paſcit, cupidinẽ concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, furiam porrigit, petulantiam nutrit, caſus exaltat, ruinas ædificat. [t] IDEM: Semel dixerim, omnis inconueniens ſodalitas mulierum, gluten eſt delictorum, et viſcus toxicatus quo diabolus homines aucupatur. [u] HIERONYMVS in epiſtola: Si pudicitiam ſeruare quæris, feminam quam bene videris conuerſantem mente dilige, non corporali frequentia. [x] IDEM: Germinant feminæ ſpinas cũ viris habitantes, et arcana mentium acuto mucrone percutiunt. [y] IDEM: Nec Dauid ſanctior, nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memẽto ſemper quòd paradiſi colonũ de poſſeſſione ſua mulier eiecerit. IDEM: Ianua diaboli. Supra de muliere lib. 1. [z] BERNARDVS ſuper Cantica: Cum femina ſemper eſſe, et non cognoſcere feminam, nonne plus eſt, quàm mortuum ſuſcitare? Quod minus eſt, non potes, et quod maius eſt vis credã tibi? Quotidie latus tuum, ad latus iuuenculæ in menſa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipſius in opere, et continens vis putari? Eſto vt ſis, ſed ego ſuſpitione non careo.

o Iſid. in ſy non. c. 3. poſt med.
p Ibid. c. 9. poſt med.
q Eſt apud Cyp. de ſing. cleric. c. 12. poſt med. to. 3.
r Ibidem c. 18. ante med.
ſ Ibid. c. 22
t Ibid. c. 7
u Hier. de vita cler. ad Ocean. to. 9.
x Ibidem poſt med.
y Idem ep. 2. ad Nepo. ante med. to. 1.
z Bern. in Cant. ſer. 65. ante med.

De Propinquitate. Cap. XXVII.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Sæpe ad auaritiam cor parentis illicit fecunditas prolis: Eo enim ad ambitum congregandæ hereditatis accenditur, quo multis heredibus fecundatur. [b] IDEM: Ille ſcire Deũ familiarius appetit, qui præ amore pietatis, neſcire deſiderat quos carnaliter ſciuit. [c] IDEM: Graui dãno ſcientia diuina minuitur, ſi cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quiſque ac proximos debet fieri, ſi vult parenti omnium verius iungi. [d] HIERONYMVS in epiſtola: Licet ſparſo crine et ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat, mater oſtendat: licet in limine pater iaceat, percalcato patre perge, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. Veniet poſtea dies ille, quo victor reuertaris in patriã. [e] IDEM in homilijs: Hic ordo in omni affectu neceſſarius eſt. Ama poſt Deum patrem, ama matrem, ama filios. Si autem neceſſitas venerit, vt amor parentum ac filiorum, Dei amori comparetur, et non poſſit vterque ſeruari, odium in ſuos, pietas in Deum eſt. [f] IOANNES Chryſoſtomus in homilijs: Dico tibi monache, quid quæris matrem? aut Chriſtiana eſt mater, aut non eſt Chriſtiana, aut ſancta eſt, aut peccatrix. Si ſancta eſt, gaudet, quia ſeruis Domino: ſi peccatrix, dimitte illam, quia mortua eſt. [g] IDEM: Qui habet Ieſum, habet et patrem, habet matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos? ſequere

a Greg. li. 1. Mor. c. 4. in prin.
b Ibid. li. 7 c. 14. ante med.
c Ibid. cum ſeq.
d Hieron. epiſt. 1. ad Hell. to. 1.
e Idem in Matt. c. 10 to. 6.
f Chryſoſt. ho. 18. ex variis locis in Matt. to. 2.
g Ibid. paulo ante.

Digitized by Google

sequere viuum, et dimitte mortuos, vt sepeliant mortuos suos? [a] ISIDORVS de Summo bono: Multi dum propinquorum vtilitates procurant, a Dei amore se separant. Vir autem spiritualis, ita prodesse debet suæ propinquitati, vt dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse a spirituali proposito nequaquam declinet. IDEM: Multi monachorum. Supra lib. 1. de monachis malis. [b] IDEM: Noueris non prohiberi pietatis officium, sed negari carnalitatis affectū: proximis enim carnaliter præstatur, quod extraneis pie impēditur. [c] AVGVSTINVS in epistola: Carnalem affectum, et in nobis, et in nostris militia Christiana vt perimamus hortatur: nec tamen ita vt ingratus sit quisque parentibus, et eadem ipsa beneficia, quibus in hanc vitā editus, susceptus, atque nutritus est, enumerata derideat, seruet potius vbique pietatem. Habent hæc locum, vbi maiora non vocant. Mater Ecclesia, mater est etiam matris tuæ. [d] IDEM de viduitate: Nec ideo laudanda es, quia filios habes: sed quia eos pie nutrire atque educare studes. Vt enim tibi nascerentur, fecunditatis: vt viuant, felicitatis est: vt et instituantur sic, voluntatis est atque potestatis. [e] BERNARDVS in epistola: Ecclesia iubetur, vt cōcupiscat rex, decorem eius. Obliuiscī populum suum et domum patris sui. Puer Iesus inter cognatos et notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos et tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge, inquam, de medio Babylonis, fuge a facie gladij aquilonis. [f] IDEM: O dirum patrem, o sæuam matrem, o parentes crudeles et impios, immo non parentes, sed peremptores, quorum dolor salus pignoris, quorū consolatio mors filij est, qui me malunt perire cum eis, quàm regnare sine eis. [g] IDEM: Configat carnes tuas diuinitus timor, ne decipiat carnalis amor. Blanditur sed sub lingua eius labor et dolor: lacrymatur, sed insidiatur, vt rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum. [h] IDEM: Fidelis sermo et omni acceptione dignus: et si impium est contemnere matrem, contemnere propter Christum pijssimum est. Nam qui dixit: Honora patrem, et matrem, ipse etiam dixit: Qui amat patrem, et matrem plusquam me, non est me dignus. [i] GLOSSA: Perfecta est conuersio, vbi cum cupiditate rerum, carnalis quoque rumpitur dilectio.

[a] *Isid. de sum. bo. li. 3 c. 21. sent. 3. et 4.*
[b] *Ibidem sent. 5.*
[c] *Aug. ep. 38. ad Letum post med. to. 2.*
[d] *Idem de vid. bono. c. 14. to. 4.*
[e] *Bern. ep. 107. in fi.*
[f] *Idem ep. 111. ante med.*
[g] *Ibid. ep. 2. ad Fulc. cir. med.*
[h] *Ibid. ep. 104. ad Mag. Galt.*
[i] *Gloss. in Mat. c. 4.*

De oblitione. Cap. 28.

GREGORIVS [k] in homilijs: Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amæna prata conspiciens, obliuiscitur ire, quo debet. [l] IDEM in Moralibus: Stulti cū prudentium facta conspiciunt, hæc eis esse omnia reprehensibilia videntur: quia suæ imperitiæ, et infirmitatis obliti, tanto intensius de alienis iudicant, quanto sua profundius ignorant. [m] IDEM: In istis visibilibus, quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur, et quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. [n] IDEM in regisstro: Sincera in dilectione, nec vires absentia, nec locum habet obliuio. [o] IDEM in pastorali: Sæpe nonnulli velut oblīti, quòd fratribus, animarum causa, prælati sunt: toto cordis anniſu, sæcularibus causis inseruiunt. [p] IDEM: Ex se debet vnusquisque colligere, qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri: ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem feruentius rapiatur, oblitus sui esse videatur. IDEM: Sæpe nonnulli. Supra lib. 1. de religiosis malis. [q] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Melior est animus cum obliuiscitur sui, præ charitate incommutabilis Dei, vel seipsum penitus in illius comparatione contemnit. [r] IDEM de confessionibus: Quis dabit Domine mihi, vt venias in cor meum, et inebries illud, vt obliuiscar mala mea, et vnum bonum meum amplectar te? * IDEM in sermone: Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. IDEM: Væ qui derelinquunt te ducem. Infra capite de sapientia mala. * AMBROSIVS in Apologia: Sentire vitalis vigoris ac muneris est: vnde et ille qui errorem suum non cognoscit, insanit, furit, desipit. [s] BERNARDVS super Missus est: Videas plerosque in Ecclesia Dei de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos subito intumescere, pristinæ obliuisci abiectionis, genus quoque suum erubescere. [t] IDEM super cantica: Parum est nostris vigilibus, quòd non seruant nos, nisi et perdant: alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum Dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt suum ipsorum periculum expauescant. Inde est, vt non parcant suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter, et pereuntes. [u] IDEM in sermone: Quantos videmus quasi oblitos sui, et peccatorum suorum: Dei quoque, et beneficiorum eius immemores, sic non redimere, sed amittere tempus, vt de moribus, et affectionibus suis vltima apud ipsos vix mentio fiat.

[k] *Greg. homil. 14. in Euang. cir. fi.*
[l] *Idem li. 21. Moral. c. 13. circa med.*
[m] *Ibidem lib. 25. c. 7. cir. med.*
[n] *Idem regist. lib. 9. ind. 4. c. 62*
[o] *Idē Past. cu. p. 2. c. 7. paulo post a prin.*
[p] *Ibidem c. 10. ante med.*
[q] *Aug. de lib. arb. li. 3 c. 25. to. 1.*
[r] *Idē conf. li. 1. c. 5. to. eod.*
[s] *Ber. hom. 4. sup. Missus est, post med.*
[t] *Idem in cant. ser. 77. ante med.*
[u] *Idē ser. cont. ingratitud. circa med.*

De ignorantia. Cap. 29.

GREGORIVS [x] in Moralibus: Nescire, ignorantia est, sed scire noluisse, superbia. [y] IDEM: Quo nosipsos minus agnoscimus, eo illos, quos reprehēdere nitimur, plus videmus. Cōmunia hæc mala sunt, quæ sæpe a subditis in prælatos, sæpe a prælatis in subditos committuntur. [z] IDEM: Nemo bene iudicat, qui ignorat. IDEM: Sæpe committunt. Supra de reciduatione. [a] IDEM: Secluſum ab internis gaudijs genus humanum, exigente culpa mentis oculos perdidit: et quo meritorum passibus gradiatur, nescit. Sæpe enim est donum gratiæ, quod iram deputat: et sæpe diuinæ districtionis ira est, quod gratiā putat. [b] IDEM in regisstro: Quæ potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, et pastor nescit? [c] IDEM: Quotiescumque tam de baptismo aliquorū vel de confirmatione, quàm de ecclesiarum consecratione dubium habetur: et nec scriptis nec testibus certa ratio habetur, vtrum baptizati, vel confirmati siue ecclesiæ consecratæ sint: baptizentur tales ac confirmētur, atque ecclesiæ canonicæ dedicētur, ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat: Quoniam non monstratur iteratum, quod non certis indicijs ostenditur rite peractum. [d] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Non potest eis esse excusatio condemnationis, ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, si fuisset quærendi voluntas: Nam si veritas salus est, et vita cognoscentium se, magis debet quæri, quàm quærere. [e] ISIDORVS in synonymis: Ignorantia mater errorum est, ignorantia vitiorum nutrix. [f] AVGVSTINVS super Matthæum: Melior est fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia. IDEM: Cum vbique sit præsens. Supra de negligentia. [g] IDEM de gratia, et libero arbitrio: Ideo diuina præcepta data sunt, vt homo excusationem de ignorantia non haberet. * IDEM de Trinitate: Error est pro alio, alterius approbatio. [h] IDEM: Rem prorsus ignotam amare, omnino nullus potest. [i] IDEM de vita beata: Recte dicimus eorum animos, qui nullis disciplinis eruditi sunt, nihilq. bonarum artium hauserunt, ieiunos atque famelicos esse. * IDEM de coniugijs adulterinis? Sunt peccata ignorantium, quamuis minora peccatis scientium. [k] IDEM: Certe nullius crimen maculat nescientem. Et est interlinearis. Gen. 21. Nesciui. [l] BERNARDVS de contemptu: Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, et doctorem insipientium profi-

[x] *Greg. li. 25. Moral. c. 11. circa med.*
[y] *Ibidem c. 14. cir. fi.*
[z] *Ibid. lib. 27. c. 1. in fi.*
[a] *Ibidem lib. 9. c. 7. in prin.*
[b] *Idem regist. li. 2. indi. 11. c. 92*
[c] *Ibid. lib. 12. ind. 7. c. 31. post med.*
[d] *Chrysost. op. imp. homil. 44. ante med. to. 2.*
[e] *Isid. in synon. c. 14*
[f] *Aug. de verb. Apost. ser. 22. ante med. to. 10.*
[g] *Idem de gra. et lib. ar. c. 2. to. 7*
[h] *Idem de Trin. li. 12 c. 1. to. 3.*
[i] *Idem de vi. bea. dispu. 1. diei ante med. to. 1.*
[k] *Idem ep. 48. ad Vincent. ante med. to. 2.*
[l] *In declamat. super illud: Ecce nos reliqu. omn. ante med.*

Digitized by Google

profitetur. Ignorans vtique ignorabitur, et multos ignorare faciet, et ignorari. [a] IDEM ſuper Cantica: Dico omnes ignorare Deum, qui nolunt conuerti ad eum: neque enim ob aliud proculdubio renuunt, niſi quia grauem, et ſeuerum imaginantur, qui pius eſt: durum et implacabilem, qui miſericors eſt: ferum et terribilem, qui amabilis eſt. Et mentitur iniquitas ſibi. [b] IDEM de duodecim gradibus: Fruſtra ſibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur, qui vt liberius peccent, libenter ignorant, vel infirmantur. [c] IDEM in epiſtola: Multa ſcienda neſciuntur, aut ſciēdi incuria, aut diſcendi deſidia, aut verecundia inquirendi: et quidem huiuſmodi ignorantia, non habet excuſationem. IDEM: Multi multa ſciunt. Supra de curioſitate. [d] IDEM de conſideratione: Noueris licet omnia myſteria, noueris lata terræ, alta cæli, profunda maris: ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento ruinam, non ſtructuram. [e] BOETIVS de conſolatione: Humanæ naturæ iſta conditio eſt, vt ſi ſe noſſe deſierit, infra beſtias redigatur: Si vero cum ceteris rebus ſemetipſum agnoſcat, excellat eaſdem. Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare, natura eſt: hominibus, vitio venit. [f] SENECA in epiſtola: Nō eſt extrinſecus malum noſtrum, ſed intra nos eſt, in viſceribus ſedet: et ideo difficulter ad ſanitatem peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus.

a Idem in cant. ſer. 32. ante med.

b Idē trac. de 12. grad. humil. poſt med.

c Idem ep. 77. ad Hugo. de S. Vict. ante med.

d Idem de conſid. li. 2. ante med.

e Boet. de conſol. li. 2. proſa. 5. circa fi.

f Sen. ep. 50. ante med.

De ſtultitia. Cap. 30.

[g] GREGORIVS in Moralibus: Incautis ſæpe ad peccati finem vertitur, etiam hoc, quod pro ſolo ſtudio mercedis inchoatur. [h] IDEM: Quantalibet doctrina mens polleat, grauis eius imperitia eſt velle docere meliorem. [i] IDEM: Sæpe reprobi, per hoc quòd vnum vel minimum bonum ſuum incaute cōſpiciunt, mala multa et grauia, in quibus demerſi ſunt, non agnoſcunt. [k] IDEM: Quia teſtante Paulo, ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum, tanto quiſque amplius intus ſtultus fit, quanto conatur exterius ſapiens videri. [l] IDEM in regiſtro: Ego et minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bonis imitari paratus ſum. Stultus enim eſt, qui in eo ſe primū æſtimat, vt bona, quæ viderit, diſcere contemnat. [m] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Stultitia eſt, rerum appetendarum, et vitandarum non quælibet, ſed vitioſa ignorantia. * IDEM: Si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, vt differant mortem, et viuant paucos dies: quàm ſtulti ſic viuunt, vt perdant æternam vitam? [n] IDEM de octuaginta tribus quæſtionibus: Quidquid caſu fit, temere fit. [o] IDEM de vita beata: Maior et miſerabilior egeſtas nulla eſt, quàm egere ſapientia: et qui ſapientia non eget, nulla re omnino egere poteſt. Eſt ergo animi egeſtas, nihil aliud, quàm ſtultitia. * IDEM de ordine diſciplinæ: Quiſquis ea ſola nouit, quæ corporis ſenſibus attingit, non ſolum cum Deo non eſſe mihi videtur, ſed nec ſecum quidem. ISIDORVS: Neminem ſtultorum: Supra lib. 1. de iudicibus. [p] BERNARDVS de conſideratione: In his ſtulto labore conſumeris, quæ non ſunt niſi afflictio ſpiritus, euiſceratio mentis, euacuatio gratiæ. [q] IDEM ſuper cantica: Stultus quòd viuit, mortem potius quàm vitam eſſe cenſuerim: Quo modo vita cum ſterilitate? [r] SENECA in epiſtola: Inter cetera mala hoc quoque habet ſtultitia proprium, ſemper incipit viuere. Quid eſt autem turpius, quàm ſenex viuere incipiens? * IDEM: Omnis ſtultitia laborat faſtidio ſui. [ſ] IDEM: Nihil ſtultitia pacati habet: tam ſuperne illi metus eſt, quàm infra. Vtrumque trepidat latus, ſequuntur pericula et occurrunt, ad omnia pauet, imparata eſt, et ipſis terretur auxilijs.

g Greg. li. 3. Mor. c. 10 poſt med.

h Ibid. lib. 6. c. 18. circa fi.

i Ibid. lib. 34. c. 17. poſt med.

k Ibid. lib. 18. c. 25. ſexto in prin.

l Idem regiſt. lib. 7. ind. 2. c. 63. in fi.

m Aug. de lib. arb. li. 3 c. 24. ante med. to. 1.

n Idem de 83. quæſt. q. 24. to. 4.

o Idem de vita bea. diſp. 3. diei ante med. to. 1.

p Bern. de conſid. li. 1. ante med.

q Idē ſer. 63. in cant. ante med.

r Sen. ep. 13. circa fin.

ſ Idem ep. 59. ante med.

De credulitate. Cap. 31.

[t] GREGORIVS in Moralibus: Error cum virtus creditur, difficilius emendatur. [u] IDEM: Sicut plerique reticent ex timore, et tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate: ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, et tamen loqui ſe credunt per libertatem rectitudinis. IDEM: Maiora crimina. Infra libro. 4. de æquitate. [x] IDEM: Arrogantes graue ſe dānum perpeti iudicant, ſi ſcientiā ſuam loquendi breuitate conſtringunt. Tanto enim ſemetipſos credunt doctiores oſtendere, quanto ſe poterunt multiplicitate loquacitatis aperire. [y] IDEM in regiſtro: Nos ignotis hominibus paſſim credere non debemus. [z] IDEM: Ex te aliorum cauſas æſtima, et in quorumdam aduerſitates falſis ſuſpitionibus non ducaris. [a] ISIDORVS de Summo bono: Erit ille apud Deum condemnatus, qui aduerſus innocentem, falſum teſtimonium vel dicit, vel dicentibus credit. Nam non ſolum reus eſt, qui falſum de aliquo profert, ſed is qui cito aurem criminibus præbet. [b] IOANNES Chryſoſtomus de compunctione: Si inimicitiæ ſemel occupauerint homines, omnia quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur ita accipiuntur, et intelliguntur, vt ad maiores et longiores proficiant inimicitias. Si quid enim boni dicatur de inimico, nō creditur: ſi quid autem mali, hoc ſolum creditur, hoc confirmatur. [c] AVSVGTINVS de baptiſmo paruulorum: Si eſt vlla humanitas in rebus humanis, puto nos iuſtius poſſe reprehēdi, ſi ignotos homines, quos criminantur inimici, nec eorum crimen vlla teſtificatione demonſtrant, nocētes potius quàm innocentes crediderimus. [d] BERNARDVS in epiſtola: Error eſt humanæ mentis, non modo bonum putare malum, et malum bonum, aut verum falſum, et ecōuerſo, ſed etiam certa recipere pro dubijs, dubia pro certis. [e] IDEM de conſideratione: Facilitas credulitatis eſt, cuius callidiſſimæ vulpeculę magnorum neminem comperi ſatis cauiſſe verſutias: inde ipſis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens abdicatio, inde præiudicia in abſentes. IDEM: Arrogans de omni alia. Supra lib. 2. de ſuperbia. [f] SENECA in epiſtola: Vtrumque vitium eſt, et omnibus credere, et nulli: ſed alterum honeſtius dixerim vitium, alterum tutius.

t Greg. lib. 32. Mor. ci. 17. longe poſt med.

u Ibid. li. 34. c. 18. cir. med.

x Ibid. lib. 26. c. 18

y Idem regiſt. lib. 7. ind. 2. c. 64. cir. fi.

z Ibid. li. 8. ind. 3. c. 12. poſt med.

a Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 59. ſenten. 6.

b Chryſoſt. de comp. cord. lib. 1. ante med.

c Aug. de vnico Bapt. con. Petil. c. 16. ante med. to. 7.

d Bernar. ep. 85. ad Vicill. abb. cir. prin.

e Idem de conſid. li. 2. in fine.

f Sen. ep. 3. poſt med.

De ſapientia. Cap. 32.

[g] GREGORIVS in Moralibus: Ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapiētiæ fiducia decipiuntur. [h] IDEM: Valde difficile eſt, vt is, qui ſe ſapientem æſtimat, mentem ad humilitatem reducat. IDEM: Quia teſtante. Supra de ſtultitia. [i] IDEM: Sapientia huius mundi infidelis eſt: quia manſura poſt mortem non eſt. [k] IDEM in paſtorali: Quo quiſque melius ſapit, eo deterius delinquit: et idcirco inexcuſabiliter meretur ſupplicium, quia prudenter, ſi voluiſſet, potuit vitare peccatum. IDEM: Sæpe dum. Supra de diſcordia. [l] IDEM in regiſtro de quodam monacho: Sunt bona, quæ in eo placent, ſed hoc eſt in illo vehemēs vitium, quia valde ſibi ſapiens eſſe videtur. [m] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Væ qui derelinquunt te ducem, et oberrant in veſtigijs tuis: qui nutus tuos pro te amant, et obliuiſcuntur quid innuas. O ſuauiſſima lux purgatæ mentis ſapientia! non enim ceſſas innuere nobis, quæ et quanta ſis, et nutus tui ſunt omne creaturarum decus. [n] IDEM de quantitate animæ: Odore ac ſapore mire dijudicare pulmenta, et quo lacu piſcis captus ſit, vel quod tenue vinum ſit, noſſe dicere, quædam eſt miſeranda peritia: et his artibus, cum quaſi creuiſſe anima videtur, quæ nec lata mente defluxit in ſenſus, nihil aliud, quàm tumuiſſe, vel etiam

g Greg. li. 23. Moral. c. 14.

h Ibid. lib. 10. c. 27. in fi.

i Ibid. lib. 31. c. 20. cir. med.

k Idē Paſt. cu. p. 3. c. 1. admon. 23. ante med.

l Idem regiſt. lib. 7. ind. 2. c. 91

m Aug. de lib. arb. li. 2 c. 16. to. 1.

n Idem de quant. ani. c. 19. to. 1.

Digitized by Google

etiam contabuiſſe iudicanda eſt. [a] IDEM de ciuitate Dei: Philoſophiam ſi vere ac ſideliter amaſſes, Chriſtum Dei virtutem et Dei ſapiẽtiam cognouiſſes, nec ab eius ſaluberrima humilitate, tumore inflatus vanę ſcientiæ reſiliſſes. [b] IDEM: Ineruditos liberalibus diſciplinis, et omnino quãtum ad philoſophorum attinet doctrinas impolitos, non peritos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos, piſcatores cum retibus fidei, ad mare huius ſæculi pauciſſimos miſit: atque ita et ex omni genere tam multos piſces, et tanto mirabiliores, quanto rariores, etiam ipſos Philoſophos cepit. * IDEM de ordine diſciplinæ: Aſtrologia eſt magnum religioſis argumentũ, tormentumq. curioſis. [c] AMBROSIVS de virginitate: Nemo poteſt veſtitus amictu philoſophiæ in habitu ſcilicet ſapientiæ ſæcularis, Chriſtum videre. * HIERONYMVS in originali ſuper Iſaiam: Omnis pompa ſtructuraq. verborum, et argumenta dialectica redigentur ad nihilum. [d] IDEM in epiſtola: Dæmonum cibus eſt, carmina poetarum, ſæcularis ſapiẽtiæ vanitas, rhetoricorum pompa verborum: hæc ſua omnes vanitate delectant, et dum aures verſibus dulci modulatione currentibus capiũt, animam quoque penetrant, et peccatoris interna deuincunt. [e] BERNARDVS de duodecim gradibus: Sapere malum, ſapere non eſt, ſed deſipere. [f] IDEM de contemptu mundi: Quantos mundi ſapientia maledicta ſupplantat, et conceptum in eis extinguit ſpiritum, quem voluerat vehementer Dominus accendi? Noli, inquit, præcipitanter agere, diu conſidera, diligenter intuere. Magnum eſt quod proponis, et opus egens multa deliberatione: experire quid poſſis, amicos conſule, ne poſt factum pœnitere contingat. [g] IDEM: Sapiẽtia mundi, terrena, animalis, diabolica eſt, inimica ſalutis, ſuffocatrix vitæ, mater tepiditatis, quæ Deo ſolet vomitum prouocare. [h] IDEM ſuper Cantica: Philoſophorum ventoſa loquacitas non bonus eſt imber, qui ſterilitatem magis intulit terris, quàm fertilitatem. [i] IDEM: Vinum ſæcularis ſcientiæ inebriat quidem, ſed curioſitate non charitate, implens non nutriens, inflans non ædificans, ingurgitans non confortans. [k] SENECA in epiſtola: Liberalium artium oſtentatio, moleſtos, intempeſtiuos, verboſos, ſibi placentes facit.

a Idem de ciu. Dei. li. 20. c. 28. to. 5.
b Ibid. lib. 22. c. 5.
c Amb. de vir. lib. 3. poſt med. to. 4.
d Hieron. ep. 146. ad Dam. ante med. to. 3.
e Bern. de 12. grad. humil. gra. 1. an. med.
f Idem declam. ſup. Ecce nos cir. med.
g Ibid. conſeq.
h Idē ſer. 58. in Cãt. poſt med.
i Ibid. ſer. 9. poſt med.
k Sen. ep. 88. poſt med.

De Doctrina. Cap. XXXIII.

GREGORIVS [l] in Moralibus: Sæpe viri feruentes ingenio dum congrua inueniunt, arroganter intumeſcũt, et quod per elationis vitium plerumque contingit, eiſdem acutis ſenſibus, quibus hoſtem feriunt, proſternuntur: dum in his quæ recte de Deo ſentiunt, non Dei, ſed ſuam gloriam quærunt. [m] IDEM: Peruerſi cum vera ſapiunt, recta quidem et rectis rationibus loquuntur: non vt alios audientes doceant, ſed vt ipſi quanta doctrina polleant, innoteſcãt. IDEM: Quantalibet doctrina. Supra de ſtultitia. [n] IDEM ſuper Ezechielem: De prædicationis labore laudem tranſitoriam quærere, quid eſt aliud, quàm rem magnam vili pretio venundare? [o] IDEM: Neceſſe eſt, vt ſemper ſermo prædicantis cum auditorũ debeat qualitate formari: ne aut verecundis aſpera, aut impudentibus leuia loquatur. [p] AMBROSIVS ſuper Lucam: Vita verbum exigit, et acquirit: ſermo autem ſine vira non dicitur ſermo. [q] AVGVSTINVS de vera religione: Quid adhuc oſcitamus crapulam heſternam, et in mortuis pecudibus diuina eloquia perſcrutamur, ſi quãdo ad diſputationem venitur, Platonico nomine ora crepitantia, quàm pectus vero Deo plenum, magis habere geſtimus? [r] BERNARDVS ſuper Cantica: Væ, qui bene de Deo, et ſentire, et eloqui acceperunt, ſi quæſtum æſtiment pietatem, ſi conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum: ſi alta ſapientes humilibus non conſentiant, paueant, quod in propheta legitur, dicente Domino: Dedi enim aurum meum, *etcet.*

l Greg. lib. 23. Mor. c. 3. cir. med.
m Ibid. li. 10. c. 13. cir. fi.
n Idem in Ezec. hom. 21. poſt med.
o Ibid. homil. 12. poſt med.
p Amb. in Luc. li. 5. c. 6. to. 3.
q Aug. de ve. relig. c. 3. to. 1.
r Bern. in Cant. ſer. 42. verſ. fi.

De Honore. Cap. XXXIV.

GREGORIVS [f] in Moralibus: Plus in hoc mundo honor, quàm deſpectio occupat: et magis proſperitatis ſublimitas, quàm neceſſitatis aduerſitas grauat. [t] IDEM: Trãſit quod extollitur, permanet quod punitur, et qui honoratur in via, in peruentione damnabitur, et quaſi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præſentis vitæ proſpera, ad interitum tendit. [u] IDEM: Tantorum pondera vnuſquiſque ſuſtinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. [x] IDEM: Tumoris elatio, non ordo poteſtatis in crimine eſt. Potentiam enim Deus tribuit, elationem vero potentiæ malitia noſtræ mentis inuenit. [y] IDEM: Numerari culpæ nequeunt, quæ habendæ poteſtatis amore perpetrantur. [z] IDEM in paſtorali: Penſet quiſque quid ſubiectus egerit, et repente cognoſcet ſi prælatus bona agere, quæ propoſuerit, poſſit: quia nequaquam valet in culmine humilitatẽ diſcere, qui in imis poſitus non deſijt ſuperbire. [a] IDEM: Sæpe ſuſcepta cura regiminis cor per diuerſa intuendo diuerberat: et impar quiſque inuenitur ad ſingula, dum confuſa mente diuiditur ad multa. IDEM: Cum rerum neceſſitas. Infra lib. 4. de dignitate. * IDEM in regiſtro: In alto loco poſitis, ſæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis diſcerpentibus grauatur. [b] IDEM: Nec cuilibet, fauente gratia, vltra quàm meretur, impartior: nec vlli hoc, quod ſui iuris eſt, ambitu ſtimulante denegabo: ſed fratres meos honorare per omnia cupio, ſicq. ſtudeo honore ſingulos ſubuehi, dum non ſit, quod alteri iure ab altero poſſit opponi. [c] IDEM: Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem ſuum perdere cognoſco. * IDEM: Minorem maior præcedit, ſicut honore, ita et crimine. [d] ISIDORVS de Summo bono: Sæpe per honores quorumdam mutantur et mores, et quos ante conglutinatos charitate habuerunt, poſtquàm ad culmen honoris venerint, amicos habere deſpiciunt. [e] IDEM: Non debet honoris ducatum ſuſcipere, qui neſcit ſubditos tramite vitæ melioris præire. Neque enim quiſque ad hoc præficitur, vt ſubditorum culpas corrigat, et ipſe vitijs ſeruiat. IDEM: Qui regimen. Supra de ambitioſis lib. 1. IDEM ibidem: Qui ad hoc conuerſionem. [f] AVGVSTINVS in epiſtola: Non cogito in eccleſiaſticis honoribus tempora ventoſa tranſigere, ſed cogito me principi paſtorũ omnium, rationem de commiſſis ouibus redditurum. [g] IDEM de paſtoribus: Quiſquis ita præpoſitus eſt, vt in eo quòd præpoſitus eſt gaudeat, et honorem ſuum quærat, et commoda ſua ſola reſpiciat: ſe paſcit, non oues. [h] BERNARDVS in epiſtola: Poteſtate accepta malle in malo quàm in bono vti, abuti eſt. [i] IDEM: Non dignum eſt, vt inde exigas honorem, vnde refugis laborem. [k] IDEM ſuper Cantica: Fratres, reuereamur Epiſcopos, ſed vereamur labores eorum. Si labores penſamus, non affectamus honores. IDEM: O peruerſitas. Supra lib. 1. de ambitioſis. [l] GLOSSA: Quanto gradus altior, tanto caſus grauior.

f Greg. lib. 5. Mor. c. 1.
t Ibid. lib. 6. c. 4.
u Ibid. lib. 9. c. 10. in prin.
x Ibid. lib. 26. c. 19. in fin.
y Ibid. lib. 24. c. 16.
z Idē Paſt. cu. p. 1. c. 9.
a Ibid. c. 4 in prin.
b Idem re giſt. lib. 2. indic. 10. c. 39. cir. fi.
c Ibid. lib. 7. ind. 1. c. 30. cir. fi.
d Iſid. de Sum. bo. li. 3. c. 29. ſen. 6.
e Ibid. c. 34 ſent. 2.
f Aug. ep. 203. ad Max. ep. Don. poſt med. to. 2.
g Idem de Paſt. c. 1. prope fi. to. 9.
h Ber. ep. 245. ad Eugę. PP. prope fi.
i Idem ep. 87. ad Oge. poſt med.
k Idem in Cãt. ſer. 22 poſt med.
l Gloſ. in pſ. 36.

De Zelo. Cap. XXXV.

GREGORIVS [m] in Moralibus: Apud miſericordem iudicem nequaquam ſine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli ex eius amore peccatur. [n] IDEM in paſtorali: Exaſperatus rector, cũ ſubditorum mẽtem plus ſe quàm debuit percuſſiſſe cõſiderat apud ſe, ad pœnitentiam ſemper recurrat, vt per lamen-

m Greg. li. 10. Moral. c. 5.
n Idē Paſt. cur. p. 2. c. 10. poſt med.

Digitized by Google

lamenta, veniam in conſpectu veritatis obtineat, ex eo etiam quòd per zeli eius ſtudium peccat. [a] ISIDORVS de Summo bono: Nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit, et zeli ſtudium dũ plus eſt, quàm oportet, in iracundiæ vitium tranſit. [b] BERNARDVS ſuper Cantica: Zelus minus abſque ſcientia efficax, minusq. vtilis inuenitur, plerumque autem et pernicioſus valde ſentitur: quo igitur zelus feruidior, vehementior ſpiritus, profuſiorq. charitas, eo vigilantiori opus eſt ſcientia, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem. [c] IDEM de conſideratione: Vides omnem eccleſiaſticum zelum feruere, ſolà pro dignitate tuenda: honoribus totum datur, ſanctitati nihil. IDEM: Alij tam vehementer. Supra lib. 2. de beatitudine.

a Iſid. de ſum. bo. lib. 2. c. 34. ſen. 4.
b Bern. in Cant. ſer. 49. circa med.
c Idem de conſid. li. 4. ante med.

De Arguitione. Cap. XXXVI.

GREGORIVS [d] in paſtorali: Correpti mens ad odium repente proruit, ſi hanc immoderata increpatio pluſquam debuit addicit. [e] IDEM: Plerumque contingit, vt dum culpa ſubditorum cum magna inuectione corripitur, magiſtri lingua vſque ad exceſſus verba pertrahatur: cumq. increpatio immoderate accenditur, corda delinquentium in deſperatione deprimuntur. [f] IDEM in Moralibus: Furentem, qui per inuectionẽ corripit, quaſi ei, qui nõ ſentiat ebrio, plagas imponit. IDEM: Iuſto timendum non eſt. Infra lib. 4. de timore. IDEM: Sæpe qui in poteſtate, Supra de ſtultiloquio, in conuiciatione. [g] IDEM: Qui ſemper increpare appetunt, et numquam fouere, multa plerumque increpando mentiuntur. [h] ISIDORVS de Summo bono: Non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorum contagionibus inſeruit: improbum eſt enim arguere quidquam in alio quod adhuc reprehendit in ſemetipſo. [i] AVGVSTINVS in epiſtola: Obſecro te per manſuetudinem Chriſti, vt ſi læſi te, dimittas mihi, nec me viciſſim lædendo malum pro malo reddas: lædes autem me, ſi mihi tacueris errorem meum, quem forte inueneris in factis vel dictis meis. Nam ſi ea in me reprehendis, quę reprehendenda non ſunt, te lædis magis, quàm me. [k] IDEM in regula: Quando neceſſitas diſciplinæ in moribus corrigendis, dicere vos dura verba compellit, ſi etiam in ipſis modum vos exceſſiſſe ſentitis, non a vobis exigitur, vt a vobis ſubditis veniam poſtuletis: ne apud eos quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimiũ ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed petenda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit eos quos plus iuſto corripitis, quanta beneuolentia diligatis. [l] IDEM ſuper illa verba: Si peccauerit in te frater tuus, *etc.* Quare illum corripis, quia doles quòd peccauerit in te? abſit, ſi amore tuo id facis, nihil facis: ſi amore illius facis, optime facis. [m] BERNARDVS ſuper Cantica: Inhumane eorum redarguis opera, quorum onera refugis: temerarie obiurgat virum de prælio reuertentem mulier nens in domo.

d Greg. Paſtor. cu. p. 2 c. 10. circa fi. et lib. 10. Mor. c. 5.
e Idẽ Paſt. cu. p. 2. c. 10. poſt med.
f Idem li. 30. Moral. c. 7.
g Ibid. lib. 23. c. 10. poſt med.
h Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 32. ſen. 1.
i Aug. ep. 25. ad Hieron. ante med. to. 2.
k Idẽ reg. a. c. 40. to. 1
l Idem ſer. 26. de verbis Domini ante med. to. 10.
m Ber. ſer. 22. in Cãt. poſt med.

De Remiſſione. Cap. XXXVII.

GREGORIVS [n] in regiſtro: Cum in ſubiecto peccatum non corrigitur, in eos qui præſunt ſententia retorquetur. [o] IDEM: Qui emendare poteſt, et negligit, participem ſe proculdubio delicti cõſtituit. [p] IDEM: Satis graue eſt, ſi illic contingat habere prauam actionem refugium, vnde diſciplinæ decet prodire cenſuram. * IDEM: Conſentire videtur erranti, qui corrigenda vt reſecari debeant non occurrit. [q] IDEM in Moralibus: Sæpe quem tentationis certamen ſuperare non valuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit. Nam dum laſſum ſe quiſque in otio remittit, diſſolutam mentem corruptori proſtituit. [r] IDEM: Zeli iram, quia Heli non habuit, motum cõtra ſe implacabiliter ſupernæ vltionis excitauit. IDEM: Plerumque diſſoluta. Supra de crudelitate. [s] IDEM: Dum moderari lingua otioſa verba negligit, more inolitæ remiſſionis capta, audax ad noxia prorumpit: et dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus inſaniã proditur. [t] IDEM in paſtorali: Si inchoata bona fortis operantis manus, ad perfectionem non ſubleuat, ipſa operandi remiſſio cõtra hoc, quod operatum eſt, pugnat. [u] IDEM ſuper Ezechielem: Super ea mala, quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus. [x] ISIDORVS de Sũmo bono: Multos remiſſa conuerſio in priſtinos errores reducit, ac viuendi tepore reſoluit. Horum ergo exempla quiſque conuerſus euita, ne cum timorẽ Dei a tepore incipis, rurſus mundanis erroribus immergaris. * AVGVSTINVS in ſermone: Qui errantem non corripuerit, de negligentia iudicabitur: qui autem clam pro eo non orauerit, de pernicie cõdemnabitur. [y] IDEM in regula: Magis innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros, quos iudicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. [z] IDEM: Tu vulnus fratris contemnis, tu eum vides perire et negligis, peior es tacendo, quàm ille conuiciando. * IDEM in epiſtola: Sicut non eſt beneficentiæ adiuuando efficere, vt bonum quod maius eſt amittatur, ita non eſt innocentiæ parcendo ſinere, vt in malum grauius incidatur. [a] IDEM: Nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, et mala voluntas velut hoſtis interior roboratur. [b] IDEM de ciuitate Dei: Illud eſt culpabile, quòd hi, qui diſſimiliter viuunt, et a malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quæ dedocere aut obiurgare deberẽt. * AMBROSIVS ſuper Beati immaculati: Remiſſas excubias callidus inſidiator irrumpit. [c] BERNARDVS de conſideratione: Mira res, ſatis ſuperq. Epiſcopi ad manum habent, quibus animas credant, et cui ſuas committant facultates non inueniunt: optimi videlicet æſtimatores, qui magnam de minimis, paruã aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam, quàm noſtram. [d] IDEM: De pretio eſcarum et numero panum cum miniſtris quotidiana diſcuſſio eſt, rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit aſina, et eſt qui ſubleuet eam: perit anima, et nemo qui reputet: nec mirum, cum nec noſtros aſſiduos ſentiamus defectus. [e] IDEM: Impunitas, incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum eſt nutrix. Et beatus ſi omni ſatagas cura, malorum omnium primam parentem cauere incuriam. [f] IDEM: Impunitas auſum parit, auſus exceſſum.

n Greg. regiſt. lib. 2. indic. 12. c. 23.
o Ibid. lib. 9. ind. 4. c. 64.
p Ibid. li. 4. epiſt. 23. c. 62.
q Idem li. 2. Moral. c. 27. circa med.
r Ibid. li. 5 c. 24. poſt med.
s Ibid. lib. 10. c. 9
t Idẽ Paſt. cu. p. 2. c. 1. admo. 35. poſt med.
u Idem in Ezec. hom. 11. ante med.
x Iſid. de ſum. bo. li. 2 c. 10. ſens. 1.
y Aug. reg. 3. c. 23. to. 1.
z Idẽ ſer. 16. de verbis Domini ante med. to. 10.
a Ibid. ep. 5. ad Marcel. poſt med.
b Idem de ciui. Dei, li. 1. c. 9. ante med.
c Bern. de conſid. lib. 4 poſt med.
d Ibidem poſt panca.
e Ibid. lib. 3. circ fi.
f Ibid. li. 4. prope fi.

De Acceptione perſonæ. Cap. XXXIIX.

GREGORIVS [g] in homilijs: Iudicare digne de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel odia vel gratiam ſequuntur. [h] IDEM in Moralibus: Quia ab internis atque inuiſibilibus oculos claudimus, et viſibilibus paſcimur, plerumque hominem nõ ex eo quod ipſe eſt, ſed ex his quæ circa ipſum ſunt veneramur: cumq. non intuemur quid ipſe ſit, ſed quid poſſit, in acceptione perſonarum, non ex perſonis, ſed ex rebus adiacentibus ducimur. [i] ISIDORVS de Summo bono: Iudices iniqui errant a veritate ſententiæ, dum intendunt in qualitate perſonæ, et exulcerant ſæpe iuſtos, dum improbe defendunt iniquos. [k] IDEM: Diues muneribus cito corrumpit iudicem: pauper autẽ dũ non habet quod offerat, non ſolũ audiri conténitur, ſed etiã contra veritatẽ opprimitur. IDEM: Quattuor modis ſupra lib. 1. de iudicibus. [l] HIERONYMVS in Gloſſa Malach. Inter omnia peccata ſacerdotum, quaſi maximum notatur, quòd non cauſas ſed perſonas conſiderant, et deſpecto iuſto pauperе

g Greg. hom. mil. 26. in Euang. ante med.
h Idem li. 25. Moral. c. 1.
i Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 57. ſen. 2.
k Ibidem c. 58 ſen. 4.
l Hiero. in Malac. 5. to. 5.

Digitized by Google

paupere, iniuſtos diuites honorant. [a] IDEM in gloſſa Iſaię ſuper illud: Quare atteritis: Noſtri principes, cum pauperes delinquentes publice arguant, et confundant, diuitibus peiora peccantibus nec nutum faciunt, in quorum domibus rapina pauperum, dū Eccleſię opes ſibi theſaurizāt, et eas in delicias abutūtur, quæ ad ſuſtentationem pauperum dantur, et ſibi reſeruant, vel propinquis diſtribuunt, et aliorum inopias ſuas vel ſuorum diuitias faciunt. [b] IDEM in homilia ſuper Amos: Quicumque aut conſanguinitate aut amicitia, et e contrario, vel hoſtili odio, vel inimicitijs in iudicando ducitur, peruertit iudiciū Chriſti, qui eſt iuſtitia. [c] AMBROSIVS de officijs: Gratia abſit, cauſæ merita diſcernantur: nihil ſic opinionem immo fidem grauat, quàm ſi in iudicādo potentiori dones cauſam inferioris, vel pauperem innocentem arguas et diuitem excuſes reum culpæ. [d] IDEM: Pronum genus hominum fauere honoratioribus. [e] BERNARDVS de conſideratione: Non parui te reum peccati æſtimes, ſi facies peccatorum ſumis, et non potius cauſas iudicas meritorum. [f] SENECA in epiſtola: Hoc laboramus errore, ſic nobis imponitur, quòd neminem æſtimamus eo quo eſt, ſed etiam adijcimus illi et ea, quibus adornatus eſt. Atqui cum vo-
Jes veram hominis æſtimationem inire, et ſcire qualis ſit, nudum inſpice: ponat patrimonium, ponat honores, et alia fortunæ mendacia, corpus ipſum exuat, animum intuere, qualis quantusq. ſit alieno an ſuo magnus.

[a] *Idem in Iſa. li. 2. c. 3 to. 4.*
[b] *Idem in Amos. li. 3. c. 6. to. 5.*
[c] *Amb. off. li. 2. c. 24. to. 4.*
[d] *Ibid. con ſeq.*
[e] *Bern. de conſid. li. 2. cir. fin.*
[f] *Sen. ep. 76. poſt med.*

De Scandalo. Cap. XXXIX.

GREGORIVS [g] ſuper Ezechielem: Inquantum ſine peccato poſſumus, vitare proximorum ſcandalum debemus. Si autem de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur. [h] IDEM in paſtorali: Scire prælati debent, qui ſi peruerſa vmquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. [i] IDEM: Nemo amplius in Eccleſia nocet, quàm qui peruerſe agens, nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem nāque hunc redarguere nullus præſumit, et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. [k] ISIDORVS de Summo bono: Deteriores ſunt, qui ſiue doctrina, ſiue exemplis vitam moreſq. bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaq. diripiunt. AVGVSTINVS de paſtoribus: Parum eſt malis paſtoribus. Supra lib. 1. de prælatis malis. [l] IDEM: Qui in conſpectu populi male viuit, quantum in illo eſt, eum, a quo attenditur, occidit. [m] IDEM de ſingularitate clericorum: Eleazarus maluit vitam ſuam tormentis obijcere, quàm cuiquam magiſter perditionis exiſtere: et nos vbi nulla tormenta ſunt, fluxibus ſolis nolumus anteponere fratres ſaluāndos, nec contenti ſumus ſine vllis cruciatibus tam nobis prodeſſe, quam ceteris. IDEM: Cum Chriſtus agnus. Supra lib. 1. de clericis: IDEM: Sicut quod ait Apoſtolus. Supra lib. 1. de continentia guſtus. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Omnia agamus ne ſcandalizetur proximus, vita etenim etſi valde recta fuerit, ſcandalum alijs præbens, omne perdit. [n] BERNARDVS in epiſtola: Conſtat vbi veritas deeſt, et vbi veritas neceſſaria in cauſa non eſt, nec licite ſcandalum quod a quolibet poſſet committi, nec iuſte præcipi, nec innoxie conſentiri. [o] IDEM: Cum carpuntur vitia, et inde ſcandalum oritur, ipſe ſibi ſcandali cauſa eſt, qui fecit quòd argui debeat, non ille, qui arguit. [p] IDEM: Libenter carebo quantolibet etiam ſpirituali quæſtu, qui non poſſit acquiri, niſi cum ſcandalo. Vbi enim ſcandalum, ibi proculdubio charitatis eſt detrimentum: vbi autem diminutio charitatis, miror quod vel quale poſſit ſpiritalis exercitij ſperari

[g] *Greg. in Ezec. hom. 7. an. med.*
[h] *Idē Paſt. cu. p. 3. c. 1. admon. 5. non longe a prin.*
[i] *Ibid. p. 1. c. 2.*
[k] *Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 38. ſen. 5.*
[l] *Aug. de Paſt. c. 4. to. 9.*
[m] *Eſt apud Cyp. de ſing. cleric. c. 5. cir. med. to. 3.*
[n] *Ber. ep. 7. ad Adā Monac. ante to med.*
[o] *Ibid. ep. 78. ad Gug. abb. poſt med.*
[p] *Ibidem ep. 82. ante med.*

A lucrum. [q] IDEM in ſermonibus: Si Dominus proprium ſanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem ſuſtinere ab eo perſecutionem, qui ſuggeſtione mala, exemplo pernicioſo, ſcandali occaſione, auertit ab eo animas, quas redemit: quàm ab illo qui ſanguinem ſuum fudit? [r] IDEM: Is qui exemplo ſuo ad remiſſius agendum ceteros prouocat, aut ſingularitate turbat, aut inquietat curioſitate, aut impatientia ſua, et murmuratione moleſtat, aut quocumque modo contriſtat ſpiritum Dei, qui eſt in eis, ſcandalizans vnum de minimis iſtis credentibus in eum, nonne et hic manifeſte perſequi-
B tur Chriſtum?

[q] *Idē ſer. 1. in cōuer. S. Pau. nō. med.*
[r] *Ibid. poſt multa.*

De Infamia. Cap. XL.

GREGORIVS [f] in regiſtro: Habet hoc propriū antiqui hoſtis inuidia, vt quos in prauorum actuū perpetratione, Deo ſibi reſiſtente, ſuperare non valet, opiniones eorum falſa ad præſens ſimulando, dilaceret. [t] IDEM in Moralibus: Sicut bonus odor ex virtute eſt, ſic fætor ex vitio. [u] IDEM: Grauis eſt iniquitas, quando is qui peruerſus eſt, oſtendere et alios peruerſos molitur: vt inde et ipſe quaſi ſanctus
C appareat, quòd alios ſanctos non eſſe docuerit. [x] IDEM: Ne immoderatis laudibus eleuemur, plerūque miro redemptoris noſtri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur, vt cum nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet. [y] AVGVSTINVS de vita communi clericorum: Quærentes licentiam male faciendi, quærunt ſibi exempla male viuentium, et multos infamant, vt ſocios inueniſſe videantur. [z] IDEM: Quia vt ait Apoſtolus, ſpectaculum facti ſumus mundo, et Angelis et hominibus, qui nos amant, quærunt quid laudent in nobis, qui autem nos oderunt detrahunt nobis. Nos autem in
D medio conſtituti, adiuuante Domino Deo noſtro, et vitam noſtram et famam ſic cuſtodire debemus, vt nō erubeſcant detractoribus laudatores. [a] IDEM de ſingularitate clericorum: Peius eſt quàm mœchia, continentiam ducere criminoſam, et infamen facere ſanctimoniam, blaſphemiam ingerit religioni. [b] AMBROSIVS ſuper Lucam: Iudicia hominum ſæpe falluntur, vt et iniuſtis iuſtitiæ gratiam frequenter aſcribant, et iuſtum aut odio perſequantur, aut mendacio decolorent. [c] IDEM in epiſtola: Quid eſt quod magis publicum ſit, quàm offenſa pudoris, et defloratio
E virginitatis? nihil profecto, quod magis ſe prodat, quàm caſtitatis diſpendium.

[q] *Idē ſer. 1. in cōuer. S. Pau. nō. med.*
[r] *Ibid. poſt multa.*
[t] *Greg. regiſt. lib. 2. indic. 10. c. 23. in prin.*
[u] *Idem li. 14. Moral. c. 26. circa med.*
[x] *Ibid. li. 12. c. 25. poſt med.*
[y] *Aug. de uit. com. cleric. ſer. 53. ad frat. in eremo, poſt med. to. 10.*
[z] *Ibidem in prin.*
[a] *Apud Cyprian. de ſing. cler. c. 5. an. med. to. 3.*
[b] *Amb. in Luc. li. 2. c. 2. to. 3.*
[c] *Idem ep. li. 6. ep. 46. to. 5.*

De Quattuor affectionibus. Cap. XLI.

GREGORIVS [d] in Moralibus: Mens noſtra a ſecreti interioris ſecuro gaudio excluſa, modo ſpe decipitur, modo pauore vexatur, modo deficiendo dolore deijcitur, modo falſa hilaritate releuatur. [e] IDEM: Quamuis Trinitatis imaginem in natura ſeruemus, vanis tamen delectationis motibus perturbati in conuerſatione noſtra delinquimus: vt modis nos
F ſemper alternantibus cupido concutiat, metus frangat, lætitia mulceat, dolor affligat. * AVGVSTINVS de libero arbitrio: Voluntas mala ſiue cupiditate rapiatur, ſiue timore reuocetur, ſiue lætitia diffundatur, ſiue triſtitia contrahatur, atque in his omnibus perturbationibus animi quæcumque ſunt, alijs vel eo tempore grauiora contemnat et perferat, poteſt etiam ſine alterius ſpiritus inſtinctu ſeipſa decipere. [f] AMBROSIVS in epiſtola: Sapiens non metu frangitur, nec poteſtate mutatur: non attollitur proſperis, nec triſtibus mergitur. Vbi enim ſapientia, ibi virtus animi, ibi conſtantia, ibi fortitudo. [g] IDEM de virginitate: Sunt animæ velut quattuor

equi

[d] *Greg. li. 8. Moral. c. 20. circa med.*
[e] *Ibid. lib. 20. c. 9. cir. med.*
[f] *Ambroſ. tract. in pſ. 104. ad Simp. ante med. to. 2.*
[g] *Idem de Virgin. li. 2 poſt med. to. 4.*

Digitized by Google

equi; quattuor affectiones, ira, cupiditas, voluptas timor: quibus furentibus cum cœperit agi, nequaquam se ipsa cognoscit. [a] HIERONYMVS in originali super Ioelem: Cauendum est, ne ægritudo quasi eruca nos comedat: ne locusta vastet gaudio huc illucq. volitans, et gestiente lætitia per diuersa se iactans: ne brucus, id est pauor et futurorum metus, radices sapientiæ deuoret: ne rubigo, scilicet desiderium futurorum, res inutiles concupiscat, et nos perferat ad ruinam. [b] BOETIVS de consolatione: Viuere si vis tramite recto, gaudia pelle; pelle timorem, spemq. fugato, nec dolor adsit.

De Timore. Cap. XLII.

GREGORIVS [c] in Moralibus: Sæpe nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtionis æternæ animaduersionem abijciunt. [d] IDEM: Quisquis præsentem gloriam quærit, profecto despectum metuit, qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet damna formidat. [e] IDEM: Magna est securitas cordis nil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhiat, securum tranquillumq. esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit, vt habeat: aut habita metuit, ne amittat. [f] IDEM: Multos sæpe vidimus vitam quidem sanctæ conuersationis appetere: sed ne hanc assequi valeant, modo irruentes casus, modo futura aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi cauti conspiciunt, in peccatorum suorum vinculis incauti retinentur. [g] IDEM in pastorali: Plerumque vtilius apud pusillanimes proficimus, si et eorũ bene gesta memoramus. [h] IDEM: Ignorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. [i] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi qua fruitur cum securitate. Nemo autem securus est in his bonis, quæ potest inuitus amittere. *IOANNES Chrysostomus de compunctione: Multa inhonesta et indigna committere, non paupertas, sed pusillanimitas facit. [k] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Facile deuiat a iustitia, qui in causis nõ Deum, sed hominẽ formidat. Huic peccandi differt facultatem, sed non aufert voluntatem. [l] ISIDORVS de Summo bono: Multi cupiunt conuolare ad gratiam Dei, sed timent carere oblectamentis mundi: prouocat quidẽ eos amor Christi, sed reuocat eos cupiditas sæculi. [m] IDEM: Qui metu potestatis veritatem occultat, eiusdem veritatis iracundiam sibi cælitus prouocat: quia plus pertimescit hominem, quàm diuinam metuat indignationem. [n] IDEM: Multi sacerdotes. Supra lib. 1. de sacerdotibus malis. [o] CASSIODORVS super illud Psalmi: Illic trepidauerunt timore: Sicut cautela est opportune timere, ita ignauia est inepte trepidare. [p] BERNARDVS in epistola: Quæso te quod memoriale virtutis, quæ laus disciplinæ, quis scientiæ profectus, vel artis fructus, trepidare timore, vbi non est timor, et timorem Domini derelinquere? Quàm salubrius disceres Dominum Iesum Christum, et hunc crucifixum: quàm vtique scientiam haud facile, nisi qui mundo crucifixus est, apprehendit. [q] IDEM: Sicut sanctis et electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem nõ confundit: sic damnandis et reprobis tribulatio parit e contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, et illa interimit. [r] IDEM de contemptu: Vocat magni consilij angelus, quid opus est vt aliena consilia præstoleris? quis enim fidelior, quis ve sapientior illo? Deduc me Domine et deducar, fortior esto et inualesce. [s] IDEM: O si cognouissetis miseri et vos, mutatis non effugitis pœnitentiam: nam malum impunitum esse non potest, quod non punitur hic propria voluntate, punietur alibi sine fine. Misera sane et extremæ plena dementiæ commutatio, humanum declinare laborem, et paratũ diabolo stridorem eligere sempiternum. IDEM: Videmus pauperes aliquos. Supra lib. 2. de beatitudine. [t] SENECA in epistola: Plura sunt quæ nos terrent, quàm quæ premũt: et sæpius opinione, quàm re laboramus. [u] IDEM: Expauescimus dubia pro certis, non seruamus modum rerum, statim in timore venit scrupulus. [x] IDEM: Delicati timent mortem cui vitam suam fecere similem. [y] IDEM: Quemcumque ex illis felicibus elegeris, multa trahentibus multa portantibus, videbis illum comiti, oneriq. timentem.

De Dolore. Cap. XLIII.

GREGORIVS [z] in Moralibus: Sæpe grauitatem cordis, quasi subiuncta ex latere tristitia sequitur, atque omne opus, quod mens bona intentione inchoat hæc velamine mæroris obumbrat. [a] IDEM: Fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. [b] IDEM: Vnde ille lucet, qui potestatem suscipit: inde peruersus quisque, qui corrigi metuit, in tristitia tenebrescit. * IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Animal inuidia vulneratum non solum causa idonea, sed etiam leuis occasio excitat in dolorem. [c] BERNARDVS in epistola: Non plane bonus color si sanctorum quispiam anxie ferre abiectionem suam videatur, de qua etiam nõ gaudere, et non gloriari minus est a perfecto. *IDEM in sermone: Omnino quantum in se est, inhonorat eum, a quo vocatus est: quisquis in eius seruitio in tristitia permanet, et rancore: ea dico tristitia quæ secundum sæculum est, et mortem operatur. [d] SENECA in epistola: Quædam nos magis torquent, quàm debent: quædam ante torquent, quàm debent: quædam torquent cum omnino non debent: sic aut augemus dolorem, aut præoccupamus, aut fingimus.

De Confidentia. Cap. XLIV.

GREGORIVS [e] in Moralibus: Quasi in aquis defluentibus fundamentum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. [f] AVGVSTINVS de singularitate clericorum: Aduersa est confidentia, quæ in periculis vitam suam quasi pro certo commendat: et lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. [g] ISIDORVS de Summo bono: Qui male agere non desistunt, vana spe indulgentiam de Dei pietate requirunt: quam quidem recte requirerent, si ab actione praua cessarent. * IDEM: Qui hic de bono laudem appetit, spem perdit, et gloriam mercedis in futuro non recipit. [h] BERNARDVS super Qui habitat: Sunt qui sperant in Domino, sed frustra: quia sic de misericordia eius sibijpsis blandiuntur, vt a peccatis non emendentur. Vana est omnino spes ista, et hæc cõfundit, eo quòd charitas desit. [i] IDEM in sermonibus: Est infidelis fiducia, solius vtique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. [k] SENECA in epistola: Vitate, quæ vulgo placent, quæ casus tribuit, ad omne fortuitum bonum suspicioſi pauidiq. subsistite: nam fera et piscis, spe aliqua oblectante, decipitur.

De Lætitia. Cap. XLV.

GREGORIVS [l] in Moralibus: A veritatis pabulo ieiuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. * IDEM: Quisquis in se gaudere appetit, eo ipso iam in luctu est, quo a vera lætitia recessit. [m] IDEM: Sæpe se bono operi lætitia immoderata subiungit: cumq. plus mentem, quàm decet, hilarescere exigit, ab actione bona omne pondus grauitatis repellit. [n] IDEM: Prænuncia tribulationis, est lætitia satietatis. [o] IDEM in homilijs: Si qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, vt numquam amaritudo

[a] *Hier. in Ioel. c. 1. to. 4.*
[b] *Boet. de consol. phil. li. 1. metro. 7.*
[c] *Gre. Mor. li. 10. c. 12. post med.*
[d] *Ibid. lib. 22. c. 10. circa med.*
[e] *Ibid. lib. 30. c. 12. ante med.*
[f] *Idẽ Past. cu. p. 3. c. 1. admo. 9. circa med.*
[g] *Ibid. admo. 14. non procul a prin.*
[h] *Aug. de lib. arb. li. 2 c. 14. in prin. to. 1.*
[i] *Chrys. ex varijs loc. in Matth. hom. 16. circa med. to. 2.*
[k] *Isid. de sum. bo. li. 3 c. 22. sent. 1 l Ibidem c. 39. sent. 7.*
[l] *Cass. in ps. 13. post med.*
[m] *Ber. ep. 108. ante med.*
[n] *Idẽ ep. 32. ante med.*
[o] *Idem declam. sup. Ecce nos cir. med.*
[p] *Ibid. ante med.*
[q] *Sen. ep. 13. ante med.*
[r] *Ibidem post med.*
[s] *Ibid. ep. 82. ante med.*
[t] *Idem ep. 57. vers. si.*
[u] *Greg. li. 1. Moral. c. 19. ante med.*
[x] *Ibid. lib. 11. c. 3. in fin.*
[y] *Ibid. lib. 16. c. 25. post med.*
[z] *Bern ep. 249. ante med.*
[a] *Greg. li. 5 Mor. c. 7. nõ lõge a prin.*
[b] *Ibid. li. 1 c. 19. ante med.*
[c] *Greg. lib. 22. Moral. c. 2. non longe a prin.*
[d] *Est apud Cyp. de singul. cleric. c. 2. to. 3.*
[e] *Isid. de sum. bo. li. 2 c. 4 sent. 1.*
[f] *Ber. ser. 1. in ps. Qui habitat. circa med.*
[g] *Idẽ ser. 3. in Annũc. Domi. ante med.*
[h] *Sen. ep. 2. an. med.*
[i] *Greg. li. 5 Mor. c. 7. nõ lõge a prin.*
[k] *Ibid. li. 1 c. 19. ante med.*
[l] *Ibid. li. 2. c. 9. nõ longe a prin.*
[m] *Idẽ hom. 39. in Euã ge. an. med.*

Digitized by Google

ritudo ſequentis iudicij tecedat a memoria. [a] IDEM: Nemo poteſt et hic gaudere cũ ſæculo, et illic regnare cum Domino. [b] AVGVSTINVS de confeſſionibus: Volentes gaudere extrinſecus, facile euaneſcunt, et offenduntur in ea quæ videntur, et temporalia ſunt, et imagines eorum famelica cogitatione lambunt, et o ſi fatigentur inedia et dicant: Quis oſtendet nobis bona? IDEM: Quare ambularemus. Supra de continentia auditus. li. 2. *IDEM in ſermonibus: Frequenter rideris æger, ploratur a ſanis. IDEM: Vt quid animi. Supra lib. 2. de conflictu. [c] IDEM ſuper Lucam: Sæculi lætitia, eſt impunita nequitia. [d] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Non dat Dominus ludere, ſed diabolus. [e] IDEM: En agon inſtat nobis difficilis, et ad inuiſibiles nobis virtutes colluctatio inſtat, ad ſpiritualia nequitiæ eſt prælium, ad principatus et poteſtates eſt bellum, et admirabile eſt, ſtudentes, et vigilantes, et erectos poſſe ſilueſtrem illum exercitum ſuſtinere. Si ergo riſerimus, et luſerimus, et deſides fuerimus ante certamen, a propria cademus pigritia. * BASILIVS in regula: Iocus remiſſam efficit animam, et negligentem erga Dei præcepta, nec delicta ſua poteſt ad memoriam reuocare, ſed obliuiſcens ea non ſe inſtigat ad pœnitentiam, et ita paulatim omnibus bonis priuatur. [f] BERNARDVS de duodecim gradibus: Inepte lætum aut raro aut numquã gementem audies, lacrymantem videbis, putes ſi attendas aut ſui oblitum, aut ablutum a culpis. In ſignis ſcurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in inceſſu, pronus ad iocum, facilis ac promptus in riſu. [g] IDEM in epiſtola: Eia lætare iuuenis in adoleſcentia tua, vt decedẽte pariter cũ ætate temporali lętitia, ſuccedat quæ te abſorbeat æterna triſtitia. [h] IDEM: Patriæ eſt non exilij frequentia gaudiorum, et numeroſitas feſtiuitatum ciues decet, non exules. [i] SENECA in epiſtola: Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac profuſoriam voluptatem, et quodcumque inuentitium gaudium eſt, fundamento caret.

a id. homil. 11. in Euang. circ. fin.
b Aug. cõf. lib. 9. c. 4. poſt med. to. 1.
c Idẽ ſer. 37. de vet. Dom. poſt med. to. 10.
d Chryſoſ. homil. 6. in Matth. poſt med. to. 2.
e Idem paulo poſt.
f Ber. trac. de 12. gra. humil. gra. 3. cir. med.
g Idem ep. 1. ad Fulconem non lõge a fi.
h Idẽ ep. 174. poſt med.
i Sen. ep. 23. ante med.

De Vita. Cap. XLVI.

GREGORIVS [k] in Moralibus: Hoc ipſum noſtrũ viuere quotidie a vita trãſire eſt, quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adoleſcentiam, adoleſcẽtia ad iuuentutem, iuuentus ad ſenectutem, ſenectus tranſit ad mortẽ in curſu vitæ præſentis, ipſis ſuis augmentis ad detrimenta impellitur. [l] IDEM: Carnales mentes idcirco præſentia diligunt, quia vita carnis quàm fugitiua ſit, minime perpendunt. Nam ſi velocitatem tranſitus eius aſpicerent, hanc etiam proſperantem minime amarent. [m] IDEM: Hi vitam carnis quaſi permanentem diligunt, qui quanta ſit vitæ ſequentis æternitas non attendunt: dumq. ſoliditatem perennitatis non conſiderant, exilium patriam, tenebras lumen, curſum ſtationem putant. [n] IDEM in regiſtro: Vita noſtra nauiganti ſimilis eſt: is nãque qui nauigat, ſtet, ſedeat, iaceat, vadit, quia impulſu nauis ducitur. Ita ergo et nos ſumus, quia ſiue vigilantes, ſiue dormientes, ſiue iacentes, ſiue ambulantes, ſiue volentes, ſiue nolentes, per momenta temporum, quotidie ad finem ducimur. AVGVSTINVS de verbis Domini: Scio ergo. Supra capite de dilatione. [o] IDEM ſuper Pſalmos: Omnis malus, aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. [p] IDEM de verbis Domini: Non ſunt mali dies, quos agimus in corruptela huius carnis, inter tãtas difficultates, vbi falſa voluptas, nulla gaudij ſecuritas, timor torquens, cupiditatis auida, triſtitia arida? Ecce quàm mali dies, et tamen rogant Deum homines, vt diu viuant. Quid eſt autem diu viuere niſi diu torqueri? IDEM: Dicimus panem. Supra li. 2. de oratione accepta. [q] SENECA in epiſtola: Nemo quàm bene viuat, ſed quamdiu curat: cum omnibus poſſit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli. [r] IDEM: Nõ viuere bonum eſt, ſed bene viuere. Itaque ſapiens viuit quantum debet, non quantum poteſt, videbit vbi victurus ſit, *etcet.* Infra lib. 4. cap. de ſapientia.

k Greg. li. 11. Moral. c. vlt. circa med.
l Ibid. li. 8. c. 6. cir. fin.
m Ibid. c. 8 in prin.
n Idem regiſt. lib. 6. indic. 13. c. 190.
o Aug. enar. in pſ. 54. ante med. to. 8.
p Idẽ ſer. 17. de ver. Dom. circa med. to. 10.
q Sen. ep. 22. in fi.
r Idem ep. 70. ante med.

De Miſeria. Cap. XLVII.

GREGORIVS [f] in homilijs: Faſtidio noſtro tabeſcimus, et longa inediæ peſte fatigamur: et quia guſtare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foras miſeri famem noſtram. [t] IDEM in Moralibus: O miſeri, qui affectantes laudes hominum, in ſemetipſis diſſipant fructus laborum, cumq. ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. [u] IDEM: Quid hoc niſi humanæ vitæ miſeria eſt, quod amiſſa cęleſti patria repulſus homo delectatur exilio, grauatur curis, et tamen cogitare diſſimulat, quàm graue ſit, quia multa cogitantur? [x] IDEM ſuper Ezechielem: Neceſſe eſt, vt peccantes tunc quoque conſideremus amplius miſeros, quando eos inſpicimus in culpa ſua ſine flagello derelictos. [y] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Quid tam opus habens miſericordia quàm miſer? et quid tam indignum miſericordia, quàm ſuperbus miſer? * IDEM de Trinitate: Magna hominis miſeria eſt, cum illo non eſſe, ſine quo non poteſt eſſe. * IDEM de ciuitate Dei: Qui peruerſe amat cuiuſlibet naturæ bonum, etiam ſi adipiſcatur, ipſe fit in bono malus, et miſer meliore priuatus. ISIDORVS: Mundi amatores. Supra de occupatione. HIERONYMVS: Miſeriæ delicijs. Supra de voluptate. [z] AMBROSIVS de fide reſurrectionis: Quid nobis miſerius, qui tamquam ſpoliati et nudi proijcimur in hanc vitam corpore fragiles, corde lubrico, imbecillo animo, anxij ad ſolicitudines, deſidioſi ad labores, proni ad voluptates? [a] AVCTOR de ſpiritu et anima: Iugi meditatione animum noſtrum exerceamus, et cõſideremus miſerias et neceſſitates noſtras, labores et dolores. Lugentes enim in hanc vitam intrauimus, cum labore viuimus, cum dolore et timore exituri ſumus. [b] BERNARDVS de libero arbitrio: Nulla verior miſeria, quàm falſa lætitia. IDEM: Quotquot degimus. Supra lib. 1. de homine. IDEM: Oramus vt Dei. Supra lib. 2. de tentatione. [c] SENECA in epiſtola: Si cui ſua non videntur ampliſſima, licet totius mundi Dominus ſit, tamen miſer eſt. [d] IDEM: Quid eo miſerius, cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ? [e] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæũ: O miſerrimus mundus, et miſerrimi qui eum ſequuntur. Semper homines mundi alia opera excluſerunt a vita. Multa in cap. de renunciatione lib. 4.

f Greg. homil. 36. in Euang. nõ multum a prin.
t Idem li. 8. Mor. c. 30 ante med.
u Ibid. lib. 11. c. 26. ante med.
x Idem in Ezec. hom. 12. circa med.
y Aug. de lib. arb. li. 3 c. 16. to. 1.
z Amb. de fide Reſur. an. med. to. 4.
a Auct. de ſpi. et ani. c. 49. apud Aug. to. 3.
b Ber. trac. de lib. arb. an. med.
c Sen. ep. 9 verſ. fin.
d Ibid. ep. 81. poſt med.
e Chryſoſ. oper. imp. homil. 41. poſt med. to. 2.

De Morte. Gap. XLIIX.

GREGORIVS [f] in homilijs: Horum vltimã. Dominus noſter idcirco nobis voluit eſſe incognitam, vt ſemper poſſit eſſe ſuſpecta, vt dum illã prę-uidere non poſſumus, ad illam ſine intermiſſione prę-paremur. [g] IDEM in Moralibus: Nil ſic ad edomãdum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc, quod viuum diligit, mortuũ penſet. IDEM: Malitia remanentium. Supra de malitia. [h] IDEM ſuper Ezechielem: Eſſe nobis conditor noſter diem mortis noſtrę incognitum voluit, vt dum ſemper ignoratur, ſemper eſſe proximus credatur: et tanto quiſque ſit feruentior in operatione, quanto et incertus eſt de vocatione. [i] AMBROSIVS de fide reſurrectionis: Vna eſt mors ſpiritalis, alia naturalis, tertia pœnalis. [k] AVGVSTINVS de verbis Domini: Agnoſcat ſe homo mortalem, vt frangat elationem, cetera noſtra et bona, et mala incerta ſunt, ſola mors certa eſt. [l] IDEM ſuper Ioannem: Inter ſpem et deſperationem fluctuat anima. Quid ergo egit Deus cũ periclitantibus vtroque morbo: propter illos, qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portũ: propter illos, qui ſpe periclitantur, fecit diem mortis

f Greg. homil. 13. in Euang. poſt med.
g Idem li. 16. Moral. c. vlt.
h Idem in Ezec. hom. 17. ante med.
i Amb. de fide Reſur. ante med. to. 4.
k Aug. de verb. Dom. ſer. 21. circa med. to. 10.
l Idem in Io. trac. 33 prope fin. to. 9.

Digitized by Google

tis incertum. [a] BERNARDVS in meditationibus: Certum est quòd morieris, et incertum est quãdo, aut quomodo, aut vbi. Quoniã vbique te mors expectat, tu quoque si sapiens fueris, vbique eam expectabis. [b] IDEM in epistola: O quàm beati mortui, qui in Domino moriuntur, audientes a spiritu, vt requiescant iam a laboribus suis, non hoc solum autem, sed succedit iucunditas de nouitate, de æternitate securitas. [c] IDEM: Bona mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Contra, mors peccatorum pessima. Et audi vnde pessima, mala siquidẽ in amissione mundi, peior in separatione carnis, pessima in vermis, ignisq. duplici cõtritione. [d] IDEM: In hac vita quamdiu curat, cõpara tibi illam, quæ semper durat. Dum viuis in carne, morere mundo, vt post mortem carnis, Deo viuere incipias. Quid enim si cõciderit mors saccum coporis tui, dum te subinde circumdet lætitia? O quàm beati mortui, qui in Domino moriuntur. [e] IDEM in sermonibus: Quid in rebus humanis certius morte? quid hora mortis incertius inuenitur? non miseratur inopiam, non reueretur diuitias, non generi cuiuslibet, non moribus, non ipsi denique parcit ætati, vbique senibus est in ianuis, iuuenibus in insidijs. [f] INTERLINEARIS: Nõ debet extolli in his quæ agit, qui nescit quo modo huc venit, vel quando, et quo modo exibit. [g] SENECA in epistola: Iunior es, non refert, non dinumerantur anni, incertum est, quo te loco mors expectat: itaque tu illam omni loco expecta. [h] IDEM: Percepit sapientiam, si quis tam securus moritur, quàm nascitur: nunc vero trepidamus, cum periculum accesserit, non animus nobis, non color constat, lacrymę nihil profuturæ cadunt. Quid est turpius, quàm in ipso limine securitatis esse solicitum? causa autem hæc est, quòd inanes omnium bonorum sumus.

[a] *Bern. in medit. c. 3. post med.*
[b] *Idem ep. 205. ad Roman. Subdiac.*
[c] *Ibid. con seq.*
[d] *Ibid. paulo ante.*
[e] *Idẽ ser. de conuers. ad cleric. c. 24.*
[f] *Interlin. Iob. 38.*
[g] *Sen. ep. 26. post med.*
[h] *Idem ep. 22. vers. fi.*

De Iudicio. Cap. XLIX.

GREGORIVS [i] in regiſtro: Ecce mora non erit, et ardente cælo, ardente terra, corruscantibus elementis, cum angelis et archãgelis, cum thronis et dominationibus, cum principatibus et potestatibus tremendus iudex apparebit. [k] IDEM super Ezechielẽ: Quæ mens erit hominis, æterni iudicis sententiam nõ formidantis? Ibi enim tunc simul cuncta peccata ante oculos redeunt: ibi omnia, quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pauore reuocantur. [l] IDEM: Redemptor humani generis cum iudex apparuerit, et speciosus iustis, et terribilis erit iniustis. Quẽ enim mansuetum aspicient electi, hunc eumdem pauendum, atque terribilem conspicient reprobi. [m] IDEM in Moralibus: Ille postmodum cum Deo iudex veniet, qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. [n] IDEM: Quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, in iudicio proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit. [o] IDEM: Tunc cum Deo iudices veniunt, qui nunc pro Deo iniuste iudicantur. [p] AVGVSTINVS in epistola: Cum venerit Dominus, et illuminauerit abscondita tenebrarũ et manifestauerit cogitationes cordis, tunc nihil latebit proximũ in proximo, nec erit, quod suis quisque aperiat, et abscondat alienis. [q] IDEM de ciuitate Dei: In illo iudicio, vel circa illud iudicium, has res didicimus esse venturas, Heliam Tesbitem, fidem Iudæorũ, Antichristum persecuturum, Christum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumq. discretionem, mundi conflagrationem, eiusdemq. renouationem. [r] IDEM de cathechizandis rudibus: Iubẽtur serui Christiani et boni fideles, dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterq. seruire: quos iudicaturi sunt, si vsque in finem iniquos inuenerint, aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si et illi ad verũ Deum conuersi fuerint. [s] HIERONYMVS in originali super Ioelem: Merorem diei iudicij, et tormenta pereuntium, ne Sol quidem et Luna astraq. cetera poterunt intueri, sed retrahent fulgorem suum, et seueritatem iudicantis, reddentis vnicuique secundum opus suum, in caput suum aspicere non audebunt. Nõ quo clemẽtiora sunt Dei iudicia, sed quo omnis creatura in tormẽtis aliorum, de suo iudicio pertimescat. * IDEM: Etiam qui sancti sunt, præsentiã Dei absque formidine non videbunt. [t] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: In illo die nihil est, quod respõdeamus, vbi cęlum et terra, aqua Sol et Luna, dies et noctes, et totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorum nostrorum, et si omnia taceant, tamẽ ipsæ cogitationes nostræ, et ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros, accusantes nos ante Deum, dicente Apostolo: Cogitationibus inuicem accusantibus, *et cetera*. [u] AMBROSIVS super Lucam: Væ mihi est, si non peccata mea defleuero: væ mihi est, si non media nocte surrexero ad confitendũ tibi Domine: væ mihi, si dolum proximo meo fecero: væ mihi, si non locutus fuero veritatem. Ad radicẽ securis posita est, faciat fructum qui potest gratiæ, qui debet pœnitentiæ, adest Dominus, qui fructum requirat, fecundos viuificet, steriles deprehendat. [x] ISIDORVS de Summo bono: Duæ sunt differentiæ, vel ordines hominum in iudicio, hoc est, electorum et reproborum, qui tamen diuiduntur in quattuor. Perfectorum ordo vnus est, qui cum Domino iudicat, et alius, qui iudicatur, vtrique tamẽ cum Christo regnabunt. Similiter ordo reproborum partitur in duobus, dum qui intra Ecclesiam sunt mali, iudicandi sunt, et damnandi: qui vero extra Ecclesiam inueniendi sunt, non sunt iudicandi, sed tantum damnandi. [y] BERNARDVS de contemptu: Non vnius ciuitatis, aut populi, aut regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habent præsidere cum Christo, non solum homines, sed etiam ipsos angelos iudicabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignãtes, et exsufflantes improperium Christi, vniuersis præposuerũt titulis dignitatum. Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri, dare vobis regnum. [z] IDEM in epistola: Veniet veniet dies iudicij, vbi et plus valebunt pura corda, quàm astuta verba, et conscientia bona, quàm marsupia plena, quandoquidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. [a] IDEM super Cantica: Quid in Babylone tutum, si Hierusalem manet scrutinium? [b] IDEM de duodecim gradibus: Cognoscetur recte Dominus iustitiam faciens, qui nunc ignoratur misericordiam quærens. [c] IDEM in sermonibus: Nudi stabunt ante tribunal Christi, vt audiant vocem iudicij, qui ad vocem consilij obturauerunt aures suas. Quid enim loquitur Deus? Agite pœnitentiam, inquit. Multi tamen dissimulant, multi continent aures suas, et dicunt: Durus est hic sermo. Non sic impij non sic, cum intonuerit sermo durus, et verbum asperum. Ite maledicti in ignem æternum. * ANSELMVS in libro meditationum: O lignum aridum et inutile, æternis ignibus dignum, quid respondebis in illa die, cum exigetur a te vsque ad ictum oculi, omne tempus viuendi tibi impensum, qualitet fuerit a te expensum? Tunc quippe condemnabitur quidquid fuerit inuentum in te, operis vel ocij, sermonis, et silentij, vsque ad minimam cogitationem, etiam quod vixisti, si non fuerit ad voluntatem Dei directum. * IDEM: O angustia, hinc erunt accusantia peccata, inde terrens iustitia, subtus patens horridum chaos inferni, desuper iratus iudex, intus vrens conscientia, foris ardens mundus, etsi iustus vix saluabitur, peccator sic depressus, in quam partem se premet constrictus? Vbi latebo? vbi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. * IDEM: Dies iræ dies illa, *etcet.* Quid dormitas anima tepida, et digna euomi? Qui non expergiscitur, qui non tremit ad tantum tonitruum, non dormit, sed mortuus est.

[i] *Greg. regiſt. lib. 2. ind. 11. c. 100. cir. fi.*
[k] *Idem in Ezec. hom. 2. post med.*
[l] *Ibid. hom. 7. longe post med.*
[m] *Idem li. 11. Moral. c. 13. non lõge a prin.*
[n] *Ibid. lib. 20. c. vlt. cir. med.*
[o] *Ibidem.*
[p] *Aug. ep. 6. ad Ital. vid. ante med. to. 2.*
[q] *Idem de ciu. Dei, li. 20. c. 30. propẽ fi. to. 5.*
[r] *Idem de cath. rud. c. 20. circa med. to. 4.*
[s] *Hiero. in Ioel. c. 3. to. 5.*
[t] *Chryſoſ. oper. imp. homil. 19. poſt med. to. 2.*
[u] *Amb. in Luc. li. 2. c. 3. to. 3.*
[x] *Iſid. de ſum. bo. li. 1 c. 30. ſent. 10.*
[y] *Ber. declam. ſup. Ecce nos, poſt med.*
[z] *Idẽ ep. 1 ad Robert. cir. med.*
[a] *Idem in Cant. ſer. 55. ante med.*
[b] *Idem de 12. grad. humil. poſt med.*
[c] *Idem in ſer. de ver. Abacuc ante med.*

De damnatione. Cap. L.

GREGORIVS[a] in Moralibus: Fit miſeris mors ſine morte, finis ſine fine defectus, ſine defectu: quia et mors viuit, et finis ſemper incipit, et deficere defectus neſcit: mors perimit, et non extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat: flāma cōburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit. [b] IDEM: In inferno ignis non lucet ad conſolationem, et tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam ſequaces ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante viſuri ſunt, quorum amore deliquerunt: quatemus, qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amarunt, ipſorum quoque interitus eos in augmentum ſuę dānationis affligat. [c] IDEM: Sicut in domo patris māſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis, ſic damnatos diuerſo ſupplicio gehennæ ignibus ſubijcit diſparilitas criminis. [d] IDEM in homilijs: Vt peccatores in ſupplicio amplius puniantur, et eorum vident gloriam, quos contempſerunt, et de illorum etiam pęna torquentur, quos inutiliter amauerunt. * HIERONYMVS in originali ſuper Iſaiam: In conſummatione mundi, præteritarum deliciarum recordatio erit materia cruciatuum. [e] AVGVSTINVS in ſermonibus: Quare in inferno mors quæritur, et nō inuenitur? quia quibus in hoc ſæculo vita offertur, et nolunt accipere, in inferno quærent mortem, et non poterunt inuenire. [f] IDEM in Enchiridione: Mitiſſima ſane omnium pœna erit eorum, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum inſuper addiderunt: et in ceteris, qui addiderunt, tanto ibi quiſque tolerabiliorem habebit damnationem, quāto hic minorem habuit iniquitatem. [g] IDEM de cathechizandis rudibus: Sicut nullum gaudium rerum temporalium ex aliqua parte ſimile poteſt inueniri gaudio vitæ æternæ, quam ſancti accepturi ſunt: ita nullus cruciatus pœnarum temporalium poteſt ſempiternis iniquorum cruciatibus cōparari. [h] IDEM de natura boni: Peccantes in ſupplicijs ordinantur, quia ordinatio eorum naturæ nō competit, ideo pœna eſt: ſed quia culpæ competit, ideo iuſtitia eſt. [i] IDEM: Melius ordinatur natura, vt iuſte doleat in ſupplicio, quàm vt impune gaudeat in peccato. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Excludi a bonis æternis, et alienum effici ab his, quæ præparata ſunt ſanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt et ſi nulla extrinſecus pœna torqueret, hæc ſola ſufficeret. * IDEM: Non putemus, quia ſuppliciorum nimietas ipſa dabit finem dolorum, ſed peccata quidem pœnas accendent, incorruptio vero animæ, et corporis, nullum ſupplicijs terminum dabit. [k] ISIDORVS in ſynonymis: Intende animo quaſcumque ſæculi pœnas, quoſcumque tormentorum dolores, quaſcūque dolorum acerbitates, compara hoc totum gehennæ, et leue eſt omne, quod pateris. * FVLGENTIVS in epiſtola: Principalia ſunt duo tormenta in inferno, ibi frigus intolerabile, et calor ignis inextinguibilis. Vnde in euangelio legitur: Illic erit fletus, et ſtridor dentium: fletus namque in liquefactione oculorum de calore naſcitur, ſtridor vero dentium de frigore oritur. [l] BERNARDVS in epiſtola: Ob hoc proculdubio inflexibilis, et obſtinatæ mentis punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratum, quia quod breue fuit tempore, vel opere, longum eſſe conſtat in pertinaci voluntate. * IDEM in ſermone: Singulis exceſſibus ſingulis et membris, quæ arma fuerant iniquitatis, ſua debetur pœna pro qualitate, vel quantitate commiſſi. In quo autem membro creator amplius offenditur, peccator grauius torquebitur. [m] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Partes miſeriæ ſunt turpitudo, ponderoſitas, imbecillitas, ſeruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas, inſipientia, diſcordia, dedecus, impotentia, timor, triſtitia. [n] AVCTOR de ſpiritu et anima: Quædam animæ in eiſdem locis, in quibus culpam cōmiſerunt, puniuntur, quædam vero abditis receptaculis, vſque ad vltimam reſurrectionem continentur, ſicut vnaquæque digna eſt requie et miſeria.

a *Greg. li. 9. Moral. c. 39. circa med.*
b *Ibidem.*
c *Ibidem ante med.*
d *Idem hom. 40. in Euang. poſt med.*
e *Aug. ſer. 252. de tēp. circa med. to. 10.*
f *Idem in Enchir. c. 93. to. 3.*
g *Idem de cath. rud. c. 24. in fin. to. 4.*
h *Idem de na. bo. con. Manich. c. 7. to. 6.*
i *Ibid. c. 9.*
k *Iſid. in ſynon. c. 1. ante med.*
l *Bern. ep. 253. ad Gar. abb. circa med.*
m *Anſel. de ſimil. c. 49.*
n *Auct. de ſpir. et ani. apud Aug. to. 3.*

CAPITA LIBRI QVARTI

PHARETRÆ.

DE Voluntate.	Cap. I.	De Meditatione.	Cap. XXVI.
De Tranquillitate.	Cap. II.	De Aſcenſione ſpirituali.	Cap. XXVII.
De Taciturnitate.	Cap. III.	De Contemplatione.	Cap. XXIIX.
De Exercitio.	Cap. IV.	De Guſtu.	Cap. XXIX.
De Innocentia.	Cap. V.	De Conſolatione.	Cap. XXX.
De Excuſatione.	Cap. VI.	De Regratiatione.	Cap. XXXI.
De Diſcuſſione.	Cap. VII.	De Lectione.	Cap. XXXII.
De Mortificatione.	Cap. IIX.	De Sapientia.	Cap. XXXIII.
De Diſciplina.	Cap. IX.	De Doctrina.	Cap. XXXIV.
De Cruce ſpirituali.	Cap. X.	De Dignitate.	Cap. XXXV.
De Certamine.	Cap. XI.	De Zelo.	Cap. XXXVI.
De Humilitate.	Cap. XII.	De Solicitudine.	Cap. XXXVII.
De Simplicitate.	Cap. XIII.	De Correptione.	Cap. XXXIIX.
De Verecundia.	Cap. XIV.	De Aequitate.	Cap. XXXIX.
De Amicitia.	Cap. XV.	De Quattuor affectionibus.	Cap. XL.
De Concordia.	Cap. XVI.	De Timore.	Cap. XLI.
De Renunciatione.	Cap. XVII.	De Dolore.	Cap. XLII.
De Solitudine.	Cap. XIIX.	De Confidentia.	Cap. XLIII.
De Religione.	Cap. XIX.	De Latitia.	Cap. XLIV.
De Sufficientia.	Cap. XX.	De Connexione.	Cap. XLV.
De Communitate.	Cap. XXI.	De Exemplo:	Cap. XLVI.
De Societate.	Cap. XXII.	De Fama.	Cap. XLVII.
De Bonitate.	Cap. XXIII.	De Aduerſitate.	Cap. XLIIX.
De Deſiderio.	Cap. XXIV.	De Martyrio.	Cap. XLIX.
De Feruore.	Cap. XXV.	De Gloria.	Cap. L.

PHA-

Digitized by Google

PHARETRAE LIBER QVARTVS,

IN QVO

De gratioſis agitur.

De Voluntate Caput Primum.

GREGORIVS [a] in homilijs: Ante Dei oculos numquam eſt vacua manus a munere, ſi fuerit arca cordis repleta bona voluntate. [b] HIERONYMVS in epiſtola: Certe Chriſtus pro animi volũtate, omnia in acceptum refert. Nemo Apoſtolis pauperior fuit, et nemo tantum pro Domino dereliquit. [c] AVGVSTINVS de vera religione: Tales ſeruos ſuos meliores eſſe Deus iudicauit, ſi ei ſeruirẽt liberaliter. Quod nullo modo fieri poſſet, ſi non volũtate, ſed neceſſitate ſeruirent. [d] IDEM de ſpiritu et littera: Nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem: ſed conſentire, vel diſſentire, propriæ voluntatis eſt. [e] IDEM cõtra quinque hæreſes: Ad compellendum non poteſt eſſe moleſtus exactor, cum ad reddendum deuotus eſt debitor. IDEM: Nemo aliquid. Supra lib. 2. de charitate. [f] IDEM de eccleſiaſticis dogmatibus: Nullus ſanctus et iuſtus caret peccato, nec tamen ex hoc deſinit eſſe iuſtus vel ſanctus, cum affectu teneat ſanctitatem. [g] IDEM de viduitate: Noſtrum eſt velle: ſed voluntas ipſa, et admonetur, vt ſurgat, et ſanatur, vt valeat, et dilatatur, vt capiat, et impletur, vt habeat. [h] IDEM de ſoliloquijs: Quanto augetur ſpes videndę illius, cui vehementer æſtuo, pulchritudinis, tanto ad illam totus amor voluntaſq. conuertitur. [i] IDEM de agone Chriſtiano: Omnis creatura velit nolit, vni Deo, et Domino ſuo ſubiecta eſt: ſed hoc admonemur vt tota voluntate ſeruiamus Domino Deo noſtro. Quoniam iuſtus liberaliter ſeruit, iniuſtus autem compeditus ſerui. [k] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæũ: Voluntates bonæ ſic ſuaues ſunt apud Deũ quẽadmodũ apud homines odoriferi flores. [l] IDEM: Sicut peccatũ opus ſine voluntate non facit, ita et iuſtitia ex opere nõ cõſummatur, niſi et volũtas affuerit. IDEM: Illa eſt glorioſa. Supra li. 2. de cõtinẽtia tactus. IDEM: Debet voluntas. Supra lib. 2. de gratia. [m] BERNARDVS de libero arbitrio: Ordinatio eſt omnimoda cõuerſio voluntatis ad Deũ, et ex tota ſe, voluntaria deuotaq. ſubiectio. * IDEM in epiſtola: Regnũ Dei intra nos eſt. Quid eſt hoc regnum? ſana et libera voluntas hominis, ita ſe cõformans voluntati Dei, vt nihil velit quod ſciat ei diſplicere, nihil nolit quod ſciat ei placere. [n] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Voluntas bona eſt quæ Dei voluntati ſubiecta eſt, quando id vult, quod Deus vult illã velle debere, et iuſta ſiue recta dicitur, quando id quod Deus vult illam velle debere amplectitur. [o] IDEM: Non ſemper velle debemus, quod Deus vult, ſed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere.

a Greg. homil. 5. in Euang. circa med.
b Hier. ad Exuperan. epiſt. 35. to. 1.
c Aug. de vera rel. c. 24. to. 1.
d Idem de ſpi. et lit. c. 34. to. 3.
e Idẽ orat. de 5. hæreſ. c. 1. in prin. to. 6.
f Idem de Eccl. dogm. c. 86. to. 3.
g Idem de bon. vid. c. 17. to. 4.
h Idem ſolil. lib. 1. c. 10. to. 1.
i Idem de agone Chriſtia. c. 7. to. 3.
k Chryſoſ. oper. imp. hom. 39. ante med. to. 2
l Ibid. homil. 32. poſt med.
m Bernar. trac. de lib. arb. ante med.
n Anſ. de ſimil. c. 158
o Ibidem c. 159.

De tranquillitate. Cap. II.

GREGORIVS [p] in regiſtro: Nullius vos ibi lingua implicet, vbi conſcientia non accuſat. Quem enim conſcientia defendit, et inter accuſatores liber eſt, et liber vel ſine accuſatione eſſe non poteſt, ſi ſola quæ interius audit conſcientia accuſat. [q] IDEM in Moralibus: Piorum conſcientiæ grande ſibi conferri præmium credunt, cum de quibuſdam modo ſuis illicitis actionibus arguuntur. Præponunt enim ante oculos cordis, quia diſtrictum Dei iudicium tanto verius tunc ſuper eos mitigabitur, quanto nũc acrius homine arguente præuenitur. [r] AVGVSTINVS de cathechizandis rudibus: Tu qui veram requiem, quæ poſt hanc vitam Chriſtianis promittitur, quæris, etiã hic eam inter amariſſimas vitæ huius moleſtias ſuauẽ guſtabis, ſi eius, qui eam promiſit præcepta dilexeris. Cito enim ſenties dulciores eſſe fructus iuſtitię, quàm iniquitatis, et verius atque iucundius gaudebis de bona cõſcientia inter moleſtias, quàm de mala inter delicias. [ſ] IDEM ſuper Geneſim ad litteram: Etiam in ipſo homine lætitia quædam bonæ conſcientiæ paradiſus eſt. Vnde et Eccleſia in ſanctis temperãter, et pie et iuſte viuentibus paradiſus recte dicitur, pollens affluentia gratiarum caſtiſq. delicijs. AMBROSIVS: Bene ſibi conſcius. Supra lib. 2. de conſtantia. [t] ISIDORVS de Summo bono: Semper conſcientia ſerui Dei, humilis eſſe debet et triſtis: vt ſcilicet per humilitatẽ non ſuperbiat, et per humilem mœrorem cor ad laſciuiam non diſſoluat. [u] BERNARDVS ſuper Cantica: Sufficit aduerſum os loquentium iniqua, opinio bonorum cũ teſtimonio conſcientiæ. [x] IDEM: Omnis gloria ſanctorũ intus non foris eſt, hoc eſt, non in flore feni, aut in ore vulgi, ſed in Domino. [y] IDEM de conſideratione: Perfecta cuique, et abſoluta excuſatio eſt, teſtimoniũ conſcientiæ ſuæ. Mihi enim pro minimo eſt, vt ab illis iudicer, qui dicunt bonũ malũ, et malũ bonum. * IDEM: Magnæ diuitiæ boha conſcientia. Et re vera quid ditius in rebus, aut quid dulcius, quid in terra quietius atque ſecurius? Bona cõſcientia damna rerũ non metuit, non verborũ contumelias, non corporis cruciatus, quippe quæ et morte ipſa magis erigitur quàm deijcitur. * IDEM: Bona bonæ conſcientiæ reuireſcunt in laboribus, non areſcunt, nec in morte euaneſcunt, ſed refloreſcunt, lætificant viuentem, morientẽ conſolantur, reficiunt mortuum, nec deficiunt in æternum. [z] SENECA in epiſtola: Sapiens numquam ſine gaudio eſt, gaudium autem hoc non naſcitur niſi ex virtutum conſcientia.

q Idem lib. 20. Mor. c. 2. cir. med.
r Aug. de Cathe. rud. c. 16. to. 4.
ſ Idem de gen. ad lit. lib. 12. c. 34 to. 3.
t Iſid. de ſum. bo. li. 3 c. 20. ſent. 3
u Ber. ſer. 24. in Cãt. an. med.
x Ibid. ſer. 25. poſt med.
y Idem de conſid. li. 2. ante med.
z Sen. ep. 59. prope fi.

De taciturnitate. Cap. III.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Diſcrete viciſſitudinum penſanda ſunt tempora: ne aut cũ reſtringi debet lingua, per verba ſe inutiliter ſoluat: aut cum loqui vtiliter poteſt, ſemetipſam pigra reſtringat. [b] IDEM: Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos inſurgere deriſoris odia formidamus: non iã lucra Dei quærimus, ſed noſtra. IDEM: Proximorũ mala. Supra lib. 2. de conſenſu. [c] IDEM: Quotiens auditores noſtri noſtra volunt quaſi laudãdo cognoſcere, nõ autem ſua peruerſa mutare, omnino taceamus: ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur, et illorum culpa, quæ erat, eſſe non definat, et noſtra, quæ non

a Greg. li. 7. Moral. c. 27. cir. fi.
b Ibid. lib. 20. c. 17. cir. fi.
c Ibid. lib. 22. c. 12. paulo poſt prin.

Digitized by Google

non erat,fiat. [a] IDEM in homilijs: Imitatione Dei, glorioſius eſt tacendo iniuriã fugere,quàm reſpondẽdo ſuperare. [b] IDEM ſuper Ezechielẽ: Quaſi quoddã nutrimentum verbi eſt cenſura ſilentij. Et rectè per excreſcentem quoque gratiam ſermonem accipit,qui ordinate antea per humilitatem tacet. [c] IDEM: Sicut mali ideo Deũ exaſperant,quia loquuntur, et faciunt mala: ita nonnũquam boni exaſperant, quia reticent bona. [d] IDEM in paſtorali: Qui proximi mala reſpiciunt,et tamẽ ſilentio linguam premunt, quaſi cõſpectis vulneribus,vſum medicaminis ſubtrahunt, et eo mortis auctores fiunt,quo minus,quem poterant, curare nolunt. [e] HIERONYMVS in epiſtola: Nũquam de mulierũ formis diſputes: nec quid in cuiuſquã domo agitur, alia domus per te nouerit. [f] AVGVSTINVS de mendacio: Licet vel diſertori ac diſputatori, ac prædicatori rerum æternarum, vel narratori atque pronunciatori rerum tẽporalium ad ædificandam religionem atque pietatem pertinentium, occultare in tẽpore quidquid occultandum videtur, mẽtiri autem nũquam. [g] IDEM de baptiſmo paruulorum: Vbi de re obſcuriſſima diſputatur, non adiuuantibus diuinarũ ſcripturarum certis clariſq. documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio,nihil faciens in partem alteram declinando. IDEM: Magis innocẽtis. Supra li.3. de remiſſione. IDEM ibidẽ: Tu vulnus. [h] ISIDORVS in ſynonymis: Tẽpore congruo loquere, tempore cõgruo tace, non loquaris niſi interrogatus fueris, non dicas priuſquam audias. [i] IDEM: Ab otioſo ſermone compeſce linguam,caue fabulas ineptas, aniles fabulas non requiras,inania verba non garrias. [k] IDEM: Vis virtutes tuas augere,prodere noli. [l] IDEM: Fuge videri,quod eſſe meruiſti: quod manifeſtãdo potes amittere, tacendo cuſtodi. [m] AMBROSIVS ſuper Lucã: Rarior tacendi virtus,quàm loquẽdi. [n] IDEM de officijs: Quãplures vidi loquendo in peccatum incidiſſe,vix quẽquam tacendo, ideoq. tacere noſſe, quàm loqui difficilius eſt. [o] IDEM: Quando nobis aliquis conuiciatur,laceſſit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat: tunc ſilentiũ exerceamus,tunc muti fieri non erubeſcamus. [p] BERNARDVS de cõſideratione: Vtilis ſemper cuſtodia oris,quæ tamen affabilitatis gratiã nõ excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps,maxime autem in cõuiuio. IDEM: Nemo fratres. Infra de correptione. [q] GLOSSA in Leuiticũ: Quod gula peccauit,ieiuniũ corrigat: quod garrulitas admiſit,ſilẽtiũ deleat,et ſimiliter cõtrarijs curẽtur cõtraria.

a Idem homil. 18. in Euang. poſt med.
b Idem homil. 11. in Ezech. an. med.
c Ibidem hom. 9. longe poſt med.
d Idẽ Paſt. cu. p. 3. c. 1. admon. 15.
e Hieron. epiſt. 2. ad Nep. poſt med. to. 1.
f Aug. de mend. ad Conſent. c. 10. to. 4.
g Idem de pecc. merit. et remiſ. et de Bap. par. lib. 2. c. 36. to. 7.
h Iſid. in ſyn. c. 9.
i Ibid. paulo ante.
k Ibid. c. 10
l Ibid. poſt pauca.
m Amb. in Luc. li. 9. c. 19. to. 3.
n Idẽ offic. lib. 1. c. 2. to. 4.
o Ibid. c. 5.
p Bern. de conſid. li. 4. verſ. ſi.
q Gloſ. Leuit. 25.

De Exercitio. Cap. IV.

GREGORIVS * in regiſtro: Apud Dominum non gradus elegantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur. [r] IDEM: Qui eccleſiaſticis famulantur obſequijs,eccleſiaſtica, vt poſſibilitas exigit, debent adipiſci ſubſidia. [ſ] IDEM: Iuſtitiam,quam mente geritis,oportet coram hominibus luce operũ demonſtretis. [t] IDEM in Moralibus: Cum opus creſcit, præmij fiducia proficit,cum vero opus torpuerit,ſpes a remuneratione laſſeſcit. [u] IDEM: Iſte in hac vita iuſtorũ labor eſt,vt ſemetipſos inueniant, inuenientes flendo atque corrigendo ad meliora perducant. [x] IDEM: Sicut malis ſecuritas præſens labor eſt, ita bonis præſens labor perpetuam ſecuritatem parit. [y] IDEM: Sancti viri minime exultant,cum cognoſcunt,quæ faciant,ſed cum faciunt,quæ cognouerunt, etſi intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen conſiderant debitum operis. [z] IDEM ſuper Ezechielem: Actiua vita, eſt panẽ eſurienti tribuere, verbum ſapientiæ neſcientem docere, errantem corrigere,ad humilitatis viam ſuperbientem proximum reuocare,infirmantis curam gerere, et commiſſi nobis qualiter ſubſiſtere valeant, diſpenſare. [a] IDEM: Conſiderãdum nobis eſt,opus noſtrum quale ſit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione.

r Greg. lib. 4. ind. 3. c. 70. in prin.
ſ Ibid. li. 1. ind. 9. c. 46. in prin.
t Idem li. 2. Mor. c. 3. circ. fi.
u Ibidem li. 21. c. 21.
x Ibid. lib. 10. c. 12. poſt med.
y Ibid. lib. 22. c. 3. poſt med.
z Idem in Ezec. hom. 14. circa med.
a Ibidem hom. 20. longe poſt med.

[b] IDEM: Quid iam de ſcriptura ſacra didiceris, et quãtum proximum tacitus ames,in latitudine boni operis oſtendes. [c] IDEM in Dialogis: Opus ex dono eſt,nõ donũ ex opere. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex ſubſequẽti opere,ipſa etiam dona ſuccreſcunt. [d] ISIDORVS in ſynonymis: Præcaue otium, non diligas otium,nõ ducas vitam in otio: fatiga corpus laboribus, exerce operis cuiuſlibet ſtudium. [e] IDEM: Grauius libido vrit, quem otioſum inuenerit. Cedit autem libido rebus,cedit operi, cedit induſtriæ et labori. [f] IDEM de Summo bono: Nihil iuuat, quod inter bonum et malum ſenſu prudentiore diſcernimus,niſi opere, aut male cogitata caueamus, aut bona inchoata faciamus. [g] IDEM: Dei ſeruum ſine intermiſſioue legere,orare,et operari oportet: ne forte mentem otio deditam,ſpiritus fornicationis ſuripiat. Cedit enim labori voluptas, animum autẽ vacantem cito præoccupat. [h] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Qui habent ſpiritum Dei,non ſunt contenti ſedere otioſi: ſed ipſe ſpiritus,qui eſt in eis,vrget eos aliquod bonum apprehendere. [i] IDEM de compunctione: Merces maior tibi augetur, quãdo nõ ſpe mercedis operaris,ſed ſtudio placendi. [k] AVGVSTINVS in ſermone: Noli eſſe piger in opere,cuius mercedem deſideras, ſi quem et tu ipſe mercenarium conduxiſſes, non ante mercedem numerares, quàm in opere exerceres. [l] IDEM de baptiſmo paruulorum: Propter hoc de paradiſo emiſſus Adam cõtra Eden habitauit,ideſt contra ſedem deliciarum, vt ſignificaret, quòd in laboribus, qui ſunt delicijs contrarij, erudienda eſt caro peccati. [m] IDEM de opere monachorum: Nullo modo decet,vt in ea vita vbi ſenatores fiunt laborioſi,ibi fiant opifices otioſi: et quo veniunt relictis delicijs, qui fuerunt prædiorum domini,ibi ſint ruſtici delicati. IDEM in gloſſa ſuper 1. Tim. 5. Qui ad pedes fratrum inclinatur, in corde,vel excitatur,vel ſi iam inerat,confirmatur humilitatis affectus. IDEM: Vis deſideriorum. Infra in c. de deſiderio. [n] BERNARDVS de conſideratione: Si labor terret, merces inuitet: vnuſquiſque enim ſecundum ſuum laborem mercedem accipiet. [o] IDEM in epiſtola: Non ex folijs,non ex floribus, ſed ex fructu arbor bona malaue cognoſcitur: denique a fructibus eorum cognoſcetis eos: opera ergo, et non verba diſcernunt inter filios Dei,et filios diffidentiæ. * IDEM de amore Dei: Quamuis adhuc non videat oculus, nõ ceſſet operari manus: vt qui proficere vult in magno, fidelis ſit in minimo: et in eo,quod ex conditoris largitate iam prærogatum habet, vis poteſtatis officium exhibeat bonæ voluntatis. IDEM: Miſerere animæ. Supra lib. 2. de contritione. [p] SENECA in epiſtola: Satis multum temporis ſparſimus, incipiamus vaſa in ſenectute colligere: in freto viximus, moriamur in portu.

b Ibidem hom. 17. ante med.
c Idem li. 1. Dial. c. 4. ante med.
d Iſid. in ſynon. c. 5.
e Ibid. paulo ante.
f Idem de ſum. bo. li. 2. c. 25. ſent. 10.
g Ibid. li. 3 c. 20. ſen. 5.
h Chryſoſ. oper. imp. hom. 5. an. med. to. 2.
i Idem de compunct. lib. 2. poſt med. to. 5.
k Aug. ſer. 245. de tẽp. ante med. to. 10.
l Idem de pec. merit. et remiſ. et de bapt. paru. lib. 2. c. 34. to. 7.
m Idem de op. mon. c. 25. in fin. to. 3.
n Bern. li. 2. de cõſid. ante med.
o Idem ep. 107. circa prin.
p Sen. ep. 19. circa prin.

De Innocentia. Cap. V.

GREGORIVS [q] in Moralibus: Plerũque res quælibet innocenti mente conſpicitur, ſed ipſo conſpectu animus concupiſcentiæ gladio confoditur. Non enim Dauid Vriæ coniugem ideo ſtudioſe reſpexit,quia concupiuerat: ſed ideo potius concupiuit, quia incaute reſpexit. [r] IDEM: Nil ſimplici corde felicius,quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil eſt,quod pati ab alijs formidet. [ſ] IDEM: Illum facit humana deriſio Deo proximum,quem ab humanis prauitatibus vitæ innocentia ſeruat alienum. [t] IDEM: Si mentis innocentia cuſtoditur, etiam ſi qua foris infirma ſunt, quandoque roborantur. [u] IDEM in regiſtro: Sicut multorum iam experimento didicimus,in damno expenditur,quidquid cum peccato cõgregatur. Si igitur vultis nihil iniuſte perdere, ſummopere

q Greg. li. 21. Moral. c. 6.
r Ibid. lib. 12. c. 21. in prin.
ſ Ibid. lib. 10. c. 15. in fin.
t Ibid. li. 5 c. 32. poſt med.
u Idem re giſt. lib. 9. ind. 4. c. 51

Digitized by Google

mopere ſtudere de iniuſtitia nihil habere. In terrenis enim rebus, ſemper cauſa damni eſt origo peccati. [a] IDEM: Voſmetipſos ita ante conſpectum omnipotentis Domini, in bonis operibus deberis exhibere, vt inueniri in veſtra actione nequeat, quod ab eodē Deo iudice percuti, vel homine inſidiante valeat accuſari. * IDEM in paſtorali: Fit plerumque Deo gratior amore ardens vita poſt culpam, quàm ſecuritate torpens innocentia. * AMBROSIVS de officijs: Hoc eſt innocentem eſſe, ignorare quod noceat, etſi circumſcribitur ab aliquo de omnibus, tamen bene iudicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur. [b] IDEM: Beatam vitam efficiunt trānquillitas conſcientiæ, et ſecuritas innocentiæ. [c] IDEM de pœnitentia: Facilius inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui cōgrue egerint pœnitentiam. [d] HIERONYMVS in epiſtola: Malitiam, odium, atque inuidiam, quæ vel maxima, vel ſola ſemina ſunt nocendi, Chriſtiana a ſe anima propellat: neque manu tātum aut lingua, ſed corde quoque cuſtodiat innocentiam. [e] IDEM: Tum demum lætare de innocentiæ conſcientia, ſi cum potes adiuuare, non deſiſtas. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermone: Gaude innocentia et exulta gaude inquam, quia vbique illæſa es, vbique ſecura. Si tentaris, proficis: ſi humiliaris, erigeris: ſi pugnas, vincis: ſi occideris, coronaris. [f] AVGVSTINVS ſuper Pſalmos: Duobus modis nocet homo, ſi facit miſerum, vel ſi deſerit miſerum. Innocens vero eſt, qui nec ſibi, nec alijs nocet. [g] IDEM de ciuitate Dei: Abſit a mente Chriſtiana, quæ in Deo ſuo ſpe poſita, cuius adiutorio innititur, vt mens talis cuiuſlibet carnis voluptatibus ad conſenſum turpitudinis cedat. Quòd ſi illa concupiſcentia, vel inobedientia, quæ in membris habitat, præter noſtræ voluntatis legem quaſi ſua lege mouetur, quanto magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis? [h] IDEM: Pertinet ad innocentis officium, non ſolum nemini malum inferre, verum etiam cohibere a peccato, vel punire peccatum: vt aut ipſe, qui plectitur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. IDEM: Sicut non eſt beneficientiæ. Supra de remiſſione. IDEM ibidem: Magis innocentes. [i] IDEM de vita Chriſtiana: Nihil Deo dignius, nihil charius eſſe poteſt, quàm vt innocentia tota obſeruatione teneatur. Licet enim quis in alijs operibus deuotus appareat, ſi illam non habuerit, ſibi fruſtra blanditur. [k] CASSIODORVS in libro de anima: Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, ſe ſemper accuſat: vt complaceat vniuerſis, ſibi ſoli diſplicet. [l] BERNARDVS de conſideratione: Non eris innocens, ſi aut punias eum, cui fortaſſe parcendum eſſet: aut parcas ei, qui fuerat puniendus. [m] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Si hinc peccati pudore, et illinc cernerem inferni horrorem, et neceſſario vni eorum haberem immergi, prius me in infernum immergerem, quàm peccatum in me immitterem. Mallem enim purus a peccato, et innocens, gehennam intrare, quàm ſorde pollutus cælorum regna tenere: cum conſtet, ſolos malos in inferno torqueri, et ſolos bonos in cæleſti beatitudine foueri.

De excuſatione. Cap. VI.

[n] GREGORIVS in Moralibus: Iuſtus etſi quid vnquam delinquendo loquitur, tamen dignum non eſt, vt ab iniuſtis, et praue viuentibus iudicetur. IDEM: Cum quoſlibet. Supra lib. 1. de pauperibus. [o] AVGVSTINVS in epiſtola: Diſcamus in ſimilitudine operum diſcernere animos operantium: ne clauſis oculis calumniemur, et benēuolos pro nocentibus accuſemus. [p] IDEM in ſermone Domini in monte: Ea facta, quæ, dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretamur. [q] IDEM: Non reprehendamus ea, quæ neſcimus, quo animo fiant, ne

a *Ibid. lib. 11. ind. 6. c. 20.*
b *Amb. off. lib. 2. c. 1. to. 4.*
c *Idem de pœnit. li. 2. c. 10. to. 4.*
d *Hieron. ep. 14. ad Celant. an. med. to. 1.*
e *Ibid. poſt pauca.*
f *Auguſt. enar. in pſ. 100. ante med. to. 8.*
g *Idem de ciu. Dei, li. 1. c. 25. to. 3.*
h *Ibid. lib. 19. c. 16.*
i *Idem de vita Chriſtia. c. 10. poſt med. to. 9.*
k *Caſſiod. de ani. c. 18 cir. prin.*
l *Bern. de conſid. lib. 2 poſt med.*
m *Anſel. de ſimil. c. 190.*
n *Greg. li. 17. Moral. c. 7.*
o *Aug. ep. 48. ad Vincent. longiſſime ante med. to. 2.*
p *Idem de ſer. Dom. in mon. li. 2. c. 28. to. 4.*
q *Ibidem.*

que ita reprehendamus, quæ manifeſta ſunt, vt deſperemus ſanitatem. [r] BERNARDVS ſuper Cantica: Caue alienæ conuerſationis eſſe aut curioſus explorator, aut temerarius iudex. Etiam ſi perperam actum quid deprehendas, nec ſic iudices proximum: magis autem excuſa intentionē, ſi opus nō potes, puta ignorantiam, puta ſubreptionē, puta caſum. Quòd ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi, et dicito apud teipſum: Vehemens fuit tentatio, quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem? [s] IDEM: Si is qui de clauſtro eſt, eum, qui verſatur in populo interdum minus diſcrete ſeſe agere deprehendat, verbi gratia, in verbo, in cibo, in ſomno, in riſu, in ira, in iudicio, nō ad iudicandum cōfeſtim proſiliat, ſed meminerit ſcriptum: Melior eſt iniquitas viri, quàm benefaciēs mulier. Nam tu quidem in tua cuſtodia vigilans benefacis, ſed qui iuuat multos, et melius facit et virilius. Quòd ſi implere nō ſufficit abſque aliqua iniquitate, id eſt abſque quadam inæqualitate vitæ et conuerſationis ſuæ, memento quia charitas operit multitudinē peccatorum. [t] SENECA in epiſtola: Sapiens non vertit omnia in peius, ſed nec quærit, cui imputet caſum: et peccata ad fortunam potius refert: non calumniatur, nec verba, nec vultus: quidquid accidit, benigne interpretando leuat. [u] IDEM: Semper quidquid dubium eſt, humanitas inclinet in melius.

r *Bern. in Cant. ſer. 40. prope fi.*
s *Ibid. ſer. 12. poſt med.*
t *Sen. ep. 81. poſt med.*
u *Ibidem poſt pauca.*

De diſcuſſione. Cap. VII.

[x] GREGORIVS in Moralibus: Iuſti viri, cum districtionem venturi iudicis cōtemplantur, peccata ſua ad memoriam reducunt; deflent, quæ commiſerunt: diſtricte ſe iudicant, ne iudicentur. [y] IDEM: Dominum tanto quis ſecurius expectat, quanto quotidie vitam ſuam ſuſpectus examinat. [z] IDEM: Electi intra ſinū cordis aduerſum ſe, quidquid ſe impugnat enumerant: ibi ante oculos ſuos omne, quod deflent, coaceruāt: ibi quidquid per ſtrictū iudicis diſcerni poſſit, intuentur: ibi tot patiuntur ſupplicia, quot pati timent, nec deeſt in hoc iudicio mente conceptō omne miniſterium, quod punire reos ſuos plenius debeat. Nā conſciētia accuſat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. [a] IDEM: Qui ſemetipſum prius nō iudicat, quid in alio recte iudicet, ignorat. [b] IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Quādo accubueris ſuper ſtratum tuū, et neminē infeſtum pateris, antequam veniat tibi ſomnus, profer in mediū codicem conſcientiam tuā, et reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. [c] AVGVSTINVS de vera religione: Spiritalis homo omnia iudicat, quia ſuper omnia eſt, quādo cum Deo eſt: cum illo eſt autem, quādo puriſſime intelligit, et tota charitate, quod intelligit, diligit. IDEM: Non facile. Supra lib. 1. de iudicibus. * IDEM de verbis Domini: Nihil eſt, quod ſic quiſque cogitare debeat, niſi vt in ſemetipſum oculos cōuertat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, et ſe inueniat: quod diſplicet, necet, et quod placet, optet et plantet. [d] BERNARDVS ſuper Cantica: Spiritualis homo omnia dijudicat, et ipſe a nemine iudicatur: iudicabo proinde mala, iudicabo et bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus diluere lacrymis, punire ieiunijs, ceteriſq. ſanctæ laboribus diſciplinę. In bonis de me ſentiam humiliter, et iuxta præceptum Domini, ſeruum me inutilem reputabo. [e] IDEM: Babyloniorum manifeſta ſunt peccata præcedentia iudicium, et non egent ſcrutinio ſed ſupplicio: mea autem, qui videor monachus et hierofolymita peccata certe occulta ſunt, nomine et habitu monachali obumbrata, et idcirco neceſſe erit, ſubtili ea inueſtigari diſcuſſione. Multa ſupra lib. 2. de prudentia, de intelligentia. [f] SENECA in epiſtola: Quod homines de alijs libētiſſime faciunt, de te apud te male exiſtima. Aſſueſce et dicere verum, et audire.

x *Greg. li. 11. Moral. c. 15.*
y *Ibid. lib. 25. c. 5.*
z *Ibid. c.*
a *Ibid. lib. 14. c. 13. cir. med.*
b *Chryſoſ. homil. 2. in pſ. 50. ante med. to. 1.*
c *Aug. de ve. relig. c. 31. poſt med. to. 1.*
d *Bern. in Cant. ſer. 35. poſt med.*
e *Ibid. paulo ante.*
f *Sen. ep. 83. ante med.*

Digitized by Google

dire. [a] IDEM: Clamo mecum ipſe: Numera annos tuos, et pudebit eadem velle, quæ volueras puer. Hoc denique tibi citra mortis diem præſta: moriantur ante te vitia.

a Idem ep. 27. ante med.

De mortificatione. Cap. IIX.

GREGORIVS [b] in Moralibus: Tanto mens melius ad ſuperna appetenda componitur, quanto ab illicitis arctius corpus edomatur. [c] IDEM in homilijs: Niſi quis a ſemetipſo deficiat, ad eum, qui ſupra ipſum eſt, non appropinquat: nec valet apprehendere, quod ſupra ipſum eſt, qui neſcit mactare, quod eſt. [d] AVGVSTINVS in regula: Carnem veſtram domate ieiunijs, et abſtinentia eſcæ et potus, quantū valetudo permittit. Quando autem aliquis nō poteſt ieiunare, non tamen extra horam prandij aliquid alimentorum ſumat, niſi cum ægrotat. [e] IDEM de viduitate: Facilius concupiſcentia refrenatur, quæ nulla expectatione ſuccenditur. [f] IDEM de ſingularitate clericorum: Amputanda ſunt omnia nobis, quæcumque igniferi fomitis, ſulphurantibus flammis ſcatens fornax ebullientis carnis exæſtuat: ne vel tenuis quidem ſcintilla ſeruata, maiora conflet incendia. [g] ISIDORVS de Summo bono: Mori oportet hominem in carne mundo, ne moriatur in anima Chriſto. Nam tunc quiſque viuere dicitur, ſi ſecundum ſæculū moriens, in ſolo Deo viuere delectetur. [h] CASSIODORVS de anima: Væ carni, quæ hic ſuperata non fuerit. Nam quæ in hac conuerſatione vincitur, illic ſine dubio coronabitur. [i] BERNARDVS in epiſtola: Durius tractandum quidem eſt corpus ne rebellet, ne inſoleſcat: ſic tamen vt ſeruire ſufficiat, quia ad ſeruiendum ſpiritui datum eſt: nec ſic habendum eſt, tamquam propter illud viuamus, ſed tamquā ſine quo viuere non poſſumus. [k] SENECA in epiſtola: Vetas me cælo intereſſe, id eſt, iubes me viuere capite demiſſo? Maior ſum et ad maiora genitus, quàm vt mācipium ſim mei corporis: quod quidem nō aliter aſpicio, quàm vinculum aliquod libertati meæ circumdatum. [l] IDEM: Contemptus ſui corporis, certa libertas eſt. [m] IDEM: Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis clarum eſt: agatur eius diligentiſſime cura, ita tamen vt cum exiget ratio, cum dignitas, cum fides, mittendum ſit in ignes. * IDEM: Hanc ſanam et ſalubrem formam vitę tenere, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini ſatis eſt: durius etiam tractandum eſt, ne animo male pareat.

b Greg. lib. 31. Moral. c. 17. ante med.
c Idē hom. 32. in Euā ge. an. med.
d Aug. reg. 3. c. 11. et 12. to. 1.
e Idem de bon. vid. c. 20. in fi. to. 4.
f Apud Cyprian. de ſing. cler. c. 21. poſt med. to. 3.
g Iſid. de ſum. bo. li. 3 c. 65. ſent. 6
h Caſſiod. de anim. c. 18.
i Bern. ep. de vita ſolitar. ante med.
k Sen. ep. 65. poſt med.
l Ibid. poſt pau.
m Idē ep. 14.

De diſciplina. Cap. IX.

GREGORIVS [n] in regiſtro: Cum ſit proprium diſciplinæ ab illicitis prohibere, et exceſſus culparum ſalubriter reſecare, ſtudioſe eius ſeruanda cenſura eſt. Nā ſi negligitur, cuncta in confuſionē deueniūt, dū vnus deſtruit, quidquid eā cuſtodiendo alter ædificat. IDEM: Sic vt nos. Supra li. 1. de prælatis bonis. [o] IDEM in Moralibus: Sancti viri cum huius mundi poteſtate fulciuntur, tanto ſub maiorem mentis diſciplinam ſe redigunt, quanto ſibi per impatientiam poteſtatis ſuaderi illicita, quaſi licentius ſciunt. [p] IDEM: Solus in illicitis non cadit, qui ſe aliquando et a licitis caute reſtringit. [q] IDEM: Intentioni animæ ſi exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur. Nā quo extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eo ſuper ſe intendere per profectum poteſt, quia et in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diſtendi prohibetur. [r] IDEM: Mens mutabilitatis ſuæ pondere, ad aliud ſemper impellitur, quàm eſt, et niſi in ſtatu ſuo arcta cuſtodiæ diſciplina teneatur, ſemper in deteriora dilabitur. IDEM: Sancti viri. Supra li. 2. de continentia viſus. [ſ] IDEM: Tanto apud Domi-

n Greg. regiſt. lib. 7. ind. 2. c. 36. in prin.
o Idem li. 5. Mor. c. 8. non longe a prin.
p Ibidem.
q Ibid. lib. 30. c. 9. poſt med.
r Ibid. lib. 21. c. 26. poſt med.
ſ Ibid. lib. 26. c. 19. poſt med.

nū obligatiores ſumus, quanto apud homines inulte peccamus. Diſciplina autem noſtra, ſubditos diuino iudicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas ſua vindicta non deſerit. IDEM: Peccata quæ feriri. Supra lib. 2. de donis. [t] AMBROSIVS in epiſtola: Non natura ſeruum facit, ſed inſipientia: nec manumiſſio liberum, ſed diſciplina. [u] IDEM: Si quæris viam ſapientiæ et diſciplinæ, colere Deum, atque ei ſubditum eſſe ſapientia eſt: abſtinere autem a peccato, diſciplina eſt. [x] IDEM de viduitate: Prima inſtitutionis eſt diſciplina, culpā auertere: et ſecunda, virtutem infundere. [y] CYPRIANVS de duodecim abuſionibus: Diſciplina eſt ordinata morum correctio, et maiorum præcedentium regularis obſeruatio. [z] BERNARDVS in epiſtola: O quàm compoſitum reddit omnem puellaris corporis ſtatum, necnon mentis habitum diſciplina! ceruicem ſubmittit, deponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, cohibet cachinnos, moderatur linguam, frenat gulam, ſedat iram, format inceſſum. Talibus decet pudicitiæ veſtem diſtingui margaritis. IDEM: Non oportet. Supra de prouidentia. lib. 2.

t Ambroſ. tract. in pſ. 104. ad Simp. ante med. to. 2.
u Idem ep. li. 3. ep. 20. cir. med. to. 5.
x Idem li. de viduis multo ante med. to. 4.
y Cyp. de 12. abuſ. c. 11. to. 3.
z Bern. ep. 103. ad Sophi. Virg. poſt med.

De cruce ſpirituali. Cap. X.

GREGORIVS [a] in homilijs: Crux a cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Domini baiulamus, cum aut per abſtinentiam carnem affligimus, aut per compaſſionem proximi, neceſſitatem illius noſtrā putamus. [b] IDEM in Moralibus: Quia Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec a mundi gloria ipſe quærebatur, et ſe mundo, et mundum ſibi, crucifixum eſſe gloriabatur. [c] IDEM: Cum vitijs et concupiſcētijs carnem crucifigimus, ſi ſic gulam reſtringimus, vt iam de mundi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat, ſed honoribus anhelat: crucem carni intulit, ſed mundo per concupiſcentiam peius viuit. *AVGVSTINVS in gloſſa. Gal. 5. ſuper illud: Qui Chriſti ſunt: Congruit noſtræ deuotioni, vt qui Domini crucifixi paſſionē celebramus, reprimēdarum carnalium voluptatum crucem nobis faciamus. * IDEM in ſermonibus: Tota vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundum euangelium viuat, crux atque martyrium eſt. HIERONYMVS: Licet ſparſo crine. Supra lib. 3. de propinquitate. [d] AMBROSIVS ſuper Lucam: Non amanti diuitias, non amanti honores, non amanti quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, non amanti quæ videntur, ſed quæ non videntur, non cupido vitæ, ſed ei, qui feſtinat diſſolui, et cum Chriſto eſſe, crucifixus eſt mūdus. Hoc eſt enim crucem tollere, et ſequi Chriſtum, vt et nos commoriamur, et ſepeliamur cum eo. * ISIDORVS de Summo bono: Qui crucem portat, debet et mundo mori, nam ferre crucem, mortificare ſeipſum eſt: ferre et non mori, ſimulatio hypocritarum eſt. * BERNARDVS de floribus: Mira res, nihil formidoloſius homini, quàm crucem pati. Sed quare timent homines crucem? quia latrones ſunt. Si latrones non eſſent, crucem non timerent. * IDEM: Circumire poſſum Domine cœlum et terram, mare, et aridā, et nuſquā te inueniā niſi tantū in cruce: ibi dormis, ibi paſcis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides eſt, cuius latitudo charitas, lōgitudo lōganimitas, altitudo ſpes, profundum timor. In hac cruce te inuenit, quicumque te inuenit. In hac cruce anima ſuſpēditur a terra, et dulcia poma de ligno vitæ decerpit. [e] IDEM in apologia: Væ portantibus crucem, non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut ille Cyreneus alienam. Væ citharœdis citharizantibus, non vt illi de Apocalypſi in citharis ſuis, ſed vere vt hypocritæ in alienis. [f] IDEM: Væ ſemel et væ iterum pauperibus ſuperbis: væ, inquàm ſemel, et væ iterum portantibus crucem Chriſti, et non ſequentibus Chriſtum: quia nimirum cuius paſſio-

a Greg. homil. 37. in Euang. ante med.
b Idem li. 5. Mor. c. 3. cir. fi.
c Ibid. li. 8 c. 26. poſt med.
e Ber. Apolog. ad Gul. abb. non lōge a prin.
f Ibid. con ſeq.

Digitized by Google

passionibus participant, humilitatem sectari negligũt. Duplici quippe contritione conterentur, qui huiusmodi sunt, cum et hic pro temporali gloria se affligãt, et in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahentur. [a] IDEM in sermonibus: Neminem audiamus, fratres, non carnem et sanguinem, non spiritum quemlibet descensum a cruce suadentem: persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non nostra leuitate.

a Idem ser. 1. in sancto die Paschæ ante med.

De certamine. Cap. XI.

GREGORIVS [b] in dialogis: Sine laboris certamine, non est palma victoriæ. [c] IDEM: Nonnumquam Dominus eis etiã, quibus magna dona tribuit, parua quædam reprehensibilia relinquit, vt semper habeant, contra quod bella gerant: et deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant. IDEM: Vos qui viam. Infra de religione. [d] IDEM in Moralibus: Semper est ad certamen aduersarij erigendus animus, semper contra occultas insidias cautela prouidenda. [e] IDEM: Scio quia per infirmitatis verecumdiam plerumque grauioris est certaminis, commissa peccata prodere, quàm non admissa vitare: et vnumquodque malum, quamuis robustius videtur, tamen humilius proditur. [f] IDEM: Labor protrahitur pugnæ, vt crescat corona victoriæ. IDEM: Minor est. Supra lib. 2. de clementia. [g] IDEM: In iniquitate concepti, et in delicto editi, per insitæ corruptionis molestias, pugnã nobiscum huc deferimus, quam cũ labore vincamus. * IDEM: Excitatur hostis in prouocationẽ certaminis, cum ius amiserit peruersæ damnationis. [h] AVGVSTINVS in epistola: Non debet cum præliatur infringi, qui vult post prælium coronari, vires illo sub ministrante certantibus, qui præparat ineffabilia dona victoribus. IDEM: Contra istam genitalium. Supra lib. 3. de consuetudine. * IDEM de verbis Domini: Ecce baptizati sunt, omnes iustificati sunt a peccatis: restat tamen lucta, cũ carne, cũ mundo, et cũ diabolo. Qui autem luctatur aliquãdo ferit, aliquãdo percutitur, aliquando vincit, aliquando perimitur. [i] IOANNES Chrysostomus de compunctione: Nostri agonis tempus, in quo adscripti videmur, pro risu pœnam habet, laudem vero pro luctu, et pro tribulationibus salutem confert. * IDEM super Matthæum: Incipe resistere desiderijs tuis, et tunc intelliges, quàm fortes sunt spiritus desideriorũ malorum, qui te persequuntur. Hæc est pugna periculosa, et hæc est gloriosa victoria: qui potuerit odisse quod amat, et amare quod odit. [k] AMBROSIVS super Lucam: Corona proposita est, subeunda certamina sunt. Nemo potest nisi vicerit coronari: nemo potest vincere nisi ante certauerit, ipsius quoque coronę maior est fructus, vbi maior est labor. * LEO Papa in sermone: Vim sibi factura est anima, vt palmam laborum, quam sibi subtrahi multis inimicis aduersantibus sentit, viribus cõtendat eripere. [l] ISIDORVS de Summo bono: Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxurioſe vixerunt. Tales non habent præmium, quia laboris certamen non habuerunt: eos enim expectat gloria, in quibus fuerunt laboriosa certamina. [m] HIERONYMVS in epistola: Quis sanctorum, sine certamine coronatus est? Solus in delicijs Salomon fuit, et ideo forsitan corruit. [n] BERNARDVS super Cantica: Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, et non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus, subiugari potest, non exterminari. IDEM: Solet inter primordia. Supra libro 1. de incipientibus.

b Greg. lib. 8. Dial. c. 19.
c Ibid. c. 14 post med.
d Idem li. 20. Mor. c. 5 non longe a prin.
e Ibid. lib. 22. c. 10. circ. med.
f Ibid. lib. 26. c. 15.
g Ibid. lib. 28. c. 9. longe post med.
h Aug. ep. 133. ad Iulic. circ. fin. to. 2.
i Chrys. de comp. cord. lib. 2. ante med. to. 5.
k Amb. in Luc. li. 4. c. 4. to. 3.
l Isid. de sum. bo. li. 2 c. 39. sent. 25.
m Hieron. ep. 22. ad Eust. to. 1.
n Bern. in Cant. ser. 58. post med.

De humilitate. Cap. XII.

GREGORIVS [o] in Moralibus: Magna, quæ agimus, quasi minima ducimus, cum fortiorum exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescũt per meritum, cum apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt. [p] IDEM: Quia prima stultitia Angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis humilitas suæ æstimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eo ipso vehementer desipit, quo seipsum nescit. [q] IDEM: Idem electi ne inuite curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. [r] IDEM: super Ezechielem: Ad hoc nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, vt vnam certam gratiam teneamus, humilitatem. [s] IDEM in homilijs: Miranda actio cum elatione non eleuat, sed grauat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, in vento pulueré portat, et vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. [t] IDEM in dialogis: Mens, quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissime signa sua, virtutes scilicet et humilitatem: quæ si vtraque in vna mente perfecte conueniunt, liquet quòd de præsentia sancti Spiritus testimonium ferunt. IDEM: Qualis quisque. Infra de lætitia. [u] IDEM in regiſtro: Non grande est, his nõ esse humiles, a quibus honoramur, quia et hoc sæculares quilibet faciunt: sed his maxime esse humiles debemus, a quibus aliqua patimur. Nam Psalmista dicit: Vide humilitatem meam de inimicis meis. [x] IDEM: Ab omnibus corripi, ab omnibus emendari paratus sum, et solum mihi amicum æstimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis, meæ maculas mentis tergo. [y] IDEM: Nolo, dum in hac carne sum, si qua me dixisse contigerit, ea facile hominibus innotesci. [z] IDEM: Omnes fratres sumus, Imperatoris potestate conditi, et sanguine redempti: et idcirco fratres nostros quoslibet pauperes, et abiectos in nullo despicere debemus. * HIERONYMVS in originali super Isaiam: Non statim multitudini acquiescamus iudicio, sed electi in principatum, nouerimus mensuram nostram, et humiliemur sub potenti manu Dei, quia Dominus superbis resistit, humilibus dat gratiam. [a] AVGVSTINVS de virginitate: Humiliter ad humilem venite si amatis, et ne discedatis ab illo ne cadatis. Qui enim timet ab illo discedere, rogat et dicit: Non veniat mihi pes superbiæ. [b] IDEM: Pergite viam sublimitatis, pede humilitatis: ipse exaltat humiliter sequentes, quem descendere non piguit ad iacentes. [c] IDEM: Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. [d] IDEM de ciuitate Dei: Qui vera pietate in Deum, quẽ diligit credit, et sperat, plus intendit in ea, in quibus sibi displicet, quàm in ea, si qua in illo sunt, quæ non tam ipsi, quàm veritati placent. Neque id tribuit, vnde iam placere potest, nisi eius misericordiæ, cui metuit displicere, de his sanatis gratias agens, de illis sanandis preces fundens. [e] IDEM de conflictu: Christus humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Si ergo tanta humilitate se deprimit diuina maiestas, superbire in aliquo audet aut debet humana infirmitas? * IDEM in epistola: Absit, vt non cum gratiarum actione lucris meis deputem, si fuero te docente instructus, aut emendante correctus. [f] IDEM de Trinitate: Magis optabo a quolibet reprehendi, quàm siue ab errante, siue ab adulante laudari. * ISIDORVS de Summo bono: Superflua est humilitas eorum, qui se gessisse accusant, quod non admiserunt: qui vero sine arrogantia bona facta sua pronunciant, proculdubio nequaquam peccant. [g] IDEM in synonymis: Descende vt ascendas, humiliare vt exalteris, ne exaltatus humilieris. Qui enim extollitur, humiliatur: qui exaltatur, deijcitur: qui eleuatur, prosternitur: qui inflatur, alliditur. [h] IDEM: Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus

o Greg. lib. 30. Mor. c. 9. an. med.
p Ibid. lib. 28. c. 3.
q Ibid. lib. 25. c. 2. circa med.
r Idem ho mil. 12. in Ezech. an. med.
s Idẽ hom. 7. in Euag. cir. fi.
t Idem li. 1. Dial. c. 1.
u Idem re gist. lib. 2. indic. 10. c. 24.
x Ibidem c. 37. circa med.
y Ibid. lib. 10. ind. 5. c. 22. vltra med.
z Ibid. lib. 9. ind. 4. c. 39. ante med.
a Aug. de Virg. sanct. c. 52. to. 6.
b Ibid. con seq.
c Ibid. post pauca.
d Idem de ciu. Dei. li. 5. c. 20. to. 5
e Idem de const. vitio. et virt. c. 2. in fi. to. 9.
f Idem de Tri. li. 2. nõ lõge a prin. to. 3.
g Isid. in syn. c. 6. ante med.
h Ibidem post pauca.

Digitized by Google

magnus in oculis Dei. Tanto enim eris apud Deum A prætiosior, quãto fueris ante oculos tuos despectior.

a Chrysos. epist. 6. ad Theod. monach. ante med. to. 5.

[a] IOANNES Chrysostomus in epistola: Humilitas non tantum illa laudatur, quæ de conscientia peccatorum euenit: sed et illa, quæ ex virtute descendit, Deo chara est. Et quia in ea requiescit Dominus, ideo omnibus dominatur.

b Idem in Matt. hom. 66. post med. to. 2.

[b] IDEM super Matthæum: Humilis a nulla capitur passione: non ira hunc molestare potest, non gloriæ cupido, non æmulatio, non zelotypia.

c Idem de comp. lib. 2. cir. med. to. 5.

[c] IDEM de compunctione: Hoc vere magnũ et mirabile est, quia is, qui vere magnus est, nihil de se magni sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, et salutem de sola misericordia Dei sperat.

d Cass. de ani. c. 19. post med.

[d] B CASSIODORVS de anima: Ad te Domine sancte nemo se erigendo peruenit, sed potius humiliatus ascendit: cum altissimus sis, proximior redderis supplicatione curuatis.

e Bern. in Cãt. ser. 34 ante med.

[e] BERNARDVS super Cantica: Oportet humiliter sentire de se, nitentem ad altiora: ne dum supra se attollitur, cadat.

f Ibid. ser. 37. vers. fi.

[f] IDEM: In anima non est plane timenda quantalibet humiliatio: horrẽda autem, nimiumq. pauenda, vel minima temere præsumpta erectio. Quamobrem noli te homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni.

g Ibidem ser. 16. post med.

[g] IDEM: Appetere de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari; gaudet cõtemptu sui, hoc solo plane superbus, quod laudes C contemnit.

h Idem ep. 42. ad Hẽr. Senon. Archiep. ante med.

[h] IDEM in epistola: Vt castitas siue charitas detur, humilitas meretur, quoniam humilibus Deus dat gratiam: seruat acceptas, quia non requiescit spiritus, nisi super quietum et humilem: et seruatas consummat, nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate, perficitur: et inimicam gratiæ, omnisq. initium peccati, debellat superbiam.

i Idem ep. 87. ad Oge. post med.

[i] IDEM: Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam, si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi.

k Ibid. ep. 42. cit. post med.

[k] IDEM: Nescio quo pacto familiarius semper humi- D litati propinquare solet diuinitas. Denique ipsa se induit, vt appareret hominibus, substantiam, formam, habitumq. gestauit humilem, ipsius nobis commendans virtutis excellentiam, quàm speciali sui voluit honorare præsentia.

l Ibid. multo post.

[l] IDEM: Sapientis est consilium: Quanto maior es, humilia te in omnibus, Sapientiæ vero præceptum: Qui maior est vestrum, fiet sicut minor.

m Idem de 12. grad. humil. non löge a prin.

[m] IDEM de duodecim gradibus: Humilitatis talis potest esse definitio: Humilitas est virtus, qua homo vera cognitione sui ipse sibi vilescit.

n Apud Bed. in reg. c. 7.

[n] IDEM: Humilitatis primus gradus est, corde, et corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus. E Secundus, vt pauca, et rationabilia verba loquatur, nõ clamosa voce. Tertius, vt non sit facilis, aut promptus in risu. Quartus taciturnitas vsque ad interrogationẽ. Quintus, tenere quod communis habet monasterij regula. Sextus, credere, et pronunciare se omnibus viliorem. Septimus, ad omnia indignum, et inutilem se confiteri, et credere. Octauus, confessio peccatorũ. Nonus pro obedientia in duris, et asperis patientiam amplecti. Decimus, vt omni obedientia subdat se maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt eum timeat, et memor sit omnium, quæ præcepit.

o Anselm. de simil. c. 10. et seq.

[o] ANSELMVS de similitudinibus: Primus gradus humilitatis est, quando cognoscere contemptibilem se esse. Et quia F sunt quidam, qui contemptibiles se esse cognoscunt, sed inde non dolent: secundus est dolere contemptibilem se esse. Quia vero sunt alij, qui se contemptibiles dolent, sed confiteri nolunt: tertius est confiteri se contemptibilem esse. At vero, quia rursus sunt alij, qui se contemptibiles confitentur, sed nolunt, vt ita credatur: quartus est, persuadere contemptibilem se esse. Sed quia quidam contemptibiles quidem volunt credi, sed hoc sibi nolunt dici: quintus est patienter pati, vt contemptibilis dicatur. Sed quia quidam patiuntur, vt contemptibiles dicantur, sed tamen pati nolunt, vt contemptibiliter tractentur: sextus est pati, vt contemptibiliter tractetur. Sed quoniam et hoc quidam inuiti patiuntur, septimus est amare, vt contemptibiliter tractetur, vbi postquàm quis ascenderit, clara est in luce, id est in perfecta sui cognitione. IDEM: Alterius virtutem. Infra de ascensione. P GLOSSA in Matthæum: Perfecta humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, et non præferre se æquali: hic vocatur sufficiens, quia sufficit aliquem sic humiliari, et iste gradus omni iusto est necessarius. Secundus gradus est subdere se æquali, nec præferre se minori: hic dicitur abundans. Tertius est subesse minori, in quo est omnis iustitia.

p Gl. Mat. 3

De simplicitate. Cap. XIII.

GREGORIVS [q] in homilijs: Si abiectio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista vigilanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorũ.

q Greg. ho mil. 40. in Euang. ante med.

[r] AVGVSTINVS in regula: Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus. IDEM: In incessu. Supra lib. 2. de modestia. * IDEM super Matthæum: Resistit Deus superbis, et calamistratis, et pannosis, humilibus dat gratiam.

r Aug. reg. 3. c. 18. to. 2

[s] IDEM in epistola: Verus ornatus maxime Christianorum, et Christianarum non tantum fucus mendax, verum ne auri quidem vestisq. pompa, sed mores boni sunt.

s Idem ep. 63. ad Posid. circa med. to. 2.

[t] IDEM: Auri circumpositio, et intorsio crinium, et cetera huiusmodi, quæ vel ad inanem põpam, vel ad illecebram formæ adhiberi solent, merito reprehensa sunt. Sed est quidam pro modulo personę habitus matronalis a viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis obseruantia conuenire. *Et infra*: Quid enim est absurdius, quàm mulierem de humili veste, viro prohibente, superbire? cui te potius expediret obtemperare, candidis moribus, quàm nigellis vestibus repugnare?

t Idem ep. 199. post med. to. 2.

[u] IDEM: Interiore pulchritudine Christo placete: hanc pulchritudinem studiosa cura et solicita cogitatione componite. Non amat ille fallaciarum fucos, veris veritas delectatur, et ille, si quod legisti, agnoscis, veritas vocatur.

u Idem de bon. vid. c. 19. ante med. to. 4.

[x] AMBROSIVS de officijs: Non sit affectatus decor corporis, sed naturalis, sed simplex: neglectus magis, quàm expeditus, non pretiosis, et albentibus adiutus vestimentis, sed communibus, vt honestati, vel vtilitati nihil desit, nihil accedat nitori.

x Amb. off. lib. 1. c. 19. to. 4.

[y] IDEM: Qui vult audiri, inclinare se debet amota pompa, vt misericordiam Domini prouocet. Habitus enim superbus, nec impetrat, nec recta de se credi facit.

y Idem in epist. 1. ad Tim. c. 2. post med. to. 3.

[z] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Omne vestimentum ad tres pertinet causas, aut ad speciem visionis, seu ad vanam gloriam: aut ad delectationem corporis: aut ad tegumentum nuditatis. Ad speciem visionis habere vestimentum, seruis Dei non conuenit: similiter ad delectamentum corporis, Deo seruientibus non est aptũ: sed quod tantum ad tegumentũ nuditatis.

z Chrysost. oper. imp. hom. 3. ante med. to. 2

[a] HIERONYMVS in epistola: Sordes vestiũ candidæ mentis indicia sunt: vilis tunica contemptum sæculi probat, ita duntaxat, vt animus non tumeat, nec habitus seruoq. dissentiat.

a Hieron. ep. 4. ad Rust. monach. ante med. to. 1.

[b] BERNARDVS in epistola: Pauperior cultus in alijs frenat concupiscentiam, in alijs circa amorem paupertatis afficit conscientiam.

b Bern. ep. de vi. solit. paulo post med.

[c] IDEM: Si dederit, inquit Iacob, mihi Dominus panem ad manducandum, et vestimentum, quo operiar. Nota, quo operiar. Sic ergo et nos contenti simus, vestimentis, quibus operiamur, nõ quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis similari, vel placere studeamus.

c Idem ep. 2. ad Fulc. vers. fin.

[d] IDEM super Cantica: Simplicitas candor est. Probamus a contrario: Naeuus duplicitas. Parum dixi, macula est.

d Idẽ ser. 71. in Cãt. ante med.

De

De Verecundia. Cap. XIV.

a Greg. li. 9. Moral. c. 34. in fi.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Sæpe cum nos a sancti desiderij exercitatione torpescere, superna pietas cernit, exempla se sequentium nostris obtutibus objicit, vt mens per otium remissa, quo in alijs vigilantiam profectus considerat, eo in se pigritudinē torporis erubescat. [b] IDEM: Nonnumquam quidam in Dei seruitio ex anteacta acrius debilitate roborantur, eosq. ad custodienda mandata, et futurorum trahit desiderium, et impellit memoria præteritorū: vt hinc ad ventura amor prouocet, illinc de præteritis verecūdia instiget. [c] IDEM: Boni eo magis igneſcunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ. [d] IDEM: Facile culpa corrigitur, qua erubescitur. [e] IDEM: Cunctos vitia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quo se in eis corruisse altius erubescunt. [f] IDEM: Qui adhuc actibus carnalibus incūbit, necesse est, vt instruere spiritualiter proximorum mentes erubescat. [g] IDEM super Ezechielem: Erubescere malum, sapiētiæ est: bonum vero erubescere, fatuitatis. [h] IDEM: Qui erubescit pœnitendo mala, quæ fecit, ad vitæ libertatem peruenit. [i] AMBROSIVS in sermonibus: Solet citius mereri indulgentiam, qui verecundius deprecatur. In omni ergo culpa ante flendum est, quàm precandum. IDEM: Pulchra virtus. Supra lib. 1. de iuuenibus. [k] IDEM de officijs: In ipso genere canendi, prima disciplina verecūdia est, immo etiam in omni vsu loquendi, vt sensim quis aut psallere, aut canere, aut postremo loqui incipiat, vt verecunda principia commendent processum. [l] IDEM: Est etiam in ipso motu, gestu, incessu, tenenda verecundia: habitus enim mentis in corporis statu cernitur. ISIDORVS: Peccati pudore. Supra li. 2. de continentia visus. IDEM: Quisquis peccatorū. Supra lib. 2. de memoria. [m] AVGVSTINVS de vita et moribus clericorum: Fateor vobis, de pretiosa veste erubesco: quia non decet hanc professionem. [n] IDEM: Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo fit dignus misericordia. Vnde patet, quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ, turpitudinē criminis, tanto facilius consequetur gratiā remissionis. [o] HIERONYMVS in epistola: Ornet prudētiam verecundia, et quod præcipuum in feminis semper fuit, cunctas in te virtutes pudor superet. IDEM: Omnino pudor. Infra de connexione. [p] BERNARDVS in epistola: Nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. [q] IDEM super Cantica: Verecundia specialis gloria conscientiæ est, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutū primitiæ, naturæ laus, et insigne totius honestatis. [r] IDEM: Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo, quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tātum pœnitentis verecundia placet, citius placas eū, si mensuram tuam seruaueris, et altiora te non quæsieris. IDEM: Quid amabilius. Supra lib. 1. de iuuenibus. IDEM: Humilis, et verecunda. Supra lib. 2. de satisfactione. [s] IDEM in sermonibus: Credo considerantes, quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis: erubescamus non sustinere, vel parua pro nobis. [t] GLOSSA in Apocalypsim: Melius est hic erubescere coram paucis, quàm in futuro coram omnibus. GLOSSA: Est quædam. Supra lib. 2. de satisfactione.

b Ibid. lib. 28. c. 25.

c Ibidem.

d Ibid. lib. 32. c. 17. lōge post med.

e Ibid. li. 5 c. 7. cir. fi.

f Ibid. li. 7 c. 26.

g Idem in Ezec. hom. 10. ante med.

h Ibidem.

i Amb. ser. 48. de tēp. post med. to. 5.

k Idem off. lib. 1. c. 18. circa prin. to. 4.

l Ibid. post multa.

m Aug. ser. 33. ad frat. in Eremo de com. vi. cleric. post med. to. 10.

n Idem de ve. et fal. pœnit. c. 10. cir. med. to. 4.

o Hieron. ep. 14. ad Celant. cir. med. to. 1.

p Bern. ep. 201. ad Balduin. abb. ante med.

q Idē ser. 36. in Cāt. ante med.

r Ibid. ser. 3. post med.

s Idem ser. 6. in ps. Qui habitat, ante med.

t Gloss. in Apocal. 3.

De Amicitia. Cap. XV.

u Greg. li. 7. c. 10. ante med.

GREGORIVS [u] in Moralibus: Cum quis in prosperitate diligitur, incertum est valde, vtrum prosperitas, an persona diligatur: amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. [x] IDEM: Qui ex aduersitate proximum despicit, aperte conuincitur, quòd hunc in prosperis non amauit. [y] IDEM in Dialogis: Inter amantes se amicos, magnum charitatis familiaritas ausum præbet. [z] IDEM in pastorali: Ab illo, qui summe rectus est, eo ipso iam discrepat, quo peruersorum amicitijs vita nostra concordat. [a] IDEM in registro: Amicorum amissio nos tāto debet tolerabilius contristare, quanto amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. [b] IDEM: Vt aliquid sæcularis auctoritatis loquar, cum amicis omnia tractāda sunt, sed prius de ipsis. [c] IDEM: Nemo potest diligere, quos non vult videre. [d] ISIDORVS in etymologijs: Amicus quasi animi, vel amicitię custos per deriuationem, dictus autem proprie amicus ab hamo, idest a catena charitatis. [e] IDEM de Summo bono: Non sunt fideles in amicitia, quos munus, non gratia copulat: hi cito deserunt, nisi semper acceperint. Dilectio enim, quæ munere glutinatur, eo suspēso dissoluitur. IDEM: Sæpe per honores. Supra lib. 3. de honore. [f] AVGVSTINVS in epistola: Nemo potest veraciter amicus esse hominis, nisi fuerit ipsius primitus veritatis: quod si gratis non fiat, nullo fieri pacto potest. [g] IDEM de cathechizandis rudibus: Nulla est maior ad amorem inuitatio, quàm præuenire amando. Et nimis durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, noluit rependere. [h] IDEM in soliloquijs: Illam amicitiæ legem iustissimam esse arbitror, qua præscribitur, vt non minus, ita nec plus quis amicū, quàm seipsum diligat. [i] IDEM: Tanto magis amo amicos meos, quanto magis bene vtuntur anima rationali, vel certe quantum desiderant ea bene vti. [k] AMBROSIVS de officijs: Pietatis custos amicitia est, et æqualitatis magistra, vt superior inferiori se exhibeat æqualem, et inferior superiori fidelem. [l] IDEM: Amicitia nescit superbiā. [m] IDEM: Virtus est amicitia, non quæstus, non pecunia paratur, sed gratia: non pollicitatione pretiorum, sed concertatione beneuolentię. [n] IOANNES Chrysostomus de compunctione: Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nil facile recipitur, quod dissidium possit operari. [o] HIERONYMVS in epistola: In amicis non res quæritur sed voluntas: quia alterum et ab inimicis sæpe præbetur, alterum sola charitas tribuit. [p] IDEM: Vera illa necessitudo est, et Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, nō subdola et palpans adulatio, sed Dei timor, et diuinarum scripturarum studia conciliant. [q] IDEM In originali super Michæam: Delicata est amicitia, quæ amicorum felicitatem et diuitias sequitur. [r] BERNARDVS in epistola: Habet vera amicitia nonnumquam obiurgationem, adulationem numquam. [s] GLOSSA in Ecclesiasticum: Plena et perfecta amicitia, inter perfectos viros, eiusdemq. virtutis perseuerare potest, et ad hanc quibusdam gradibus peruenitur. Primus est mundanorum contemptus. Secūdus, ne quis se sapientem et consultum iudicans, sibi quàm amico credere malit. Tertius, vt omnia, quæ vtilia et necessaria æstimat, bono charitatis et pacis proponat. Quartus, vt omnino desinat ab ira. Quintus, vt iram fratris etiam irrationabilem sedare cupiat: quia alterius tristitia pernitiosa est, sicut propria, nisi eam quantum in te est, etiam de fratris mente depellas. Postremus gradus, est omnium vitiorum peremptorius, vt de hoc mundo credas te quotidie migraturum. [t] SENECA in epistola: Qui vtilitatis causa assumptus est, tamdiu placebit, quamdiu vtilis erit. Hac re florentes amicorum turba circumsidet, circa euersos solitudo est, et inde amici fugiunt vbi probantur. [u] IDEM: Amicum paro, vt habeam pro quo mori possim: vt habeam, quem in exilium sequar: cuius me morti et opponam, et impendam. Detrahit amicitiæ maiestatem suam, qui illam parat ad bonos casus. [*] IDEM: Amicos optime res secundæ parant, aduersæ certissime probant.

y Idem li 3. Dial. c. 37. paulo post prin.

z Idē Past. cu. p. 3. c. 1. admo. 23. post med.

a Idem reprius de ipsis. gist. lib. 1. ind. 9. c. 11.

b Ibid. li. 2. ind. 9. c. 3. post med.

c Ibid. lib. 7. ind. 1. c. 23.

d Isid. ety. li. 10. verbo Amicus.

e Idem de sum. bo. li. 3 c. 30. sent. 2

f Aug. ep. 52. ad Maced. circa princ. to. 2.

g Idem de cath. rud. c. 4. nō longe a prin. to. 4

h Idem solil. li. 1. c. 3. to. 1.

i Ibid. c. 2. in fi.

k Amb. li. 3. off. c. 16. to. 4.

l Ibidem.

m Ibidem.

n Chryſoſ. de compun. cord. lib 1. ante med. to. 5.

o Hieron. ep. 33. ad Cast. prope prin. to. 1.

p Ibid. ep. 103. ad Pam lin. in prin. to. 3.

q Idem in Mich. lib. 2. c. 7. to. 5.

r Bern. ep. 242. ad Rō. post med.

s Gloſ. Eccli. 9.

t Sen. ep. 9 ante med.

u Ibid. post panca.

Digitized by Google

De Concordia. Cap. XVI.

GREGORIVS [a] in regiſtro : Quiſquis patris hæres eſſe deſiderat, filius exiſtere pacem cuſtodiendo non renuat. Nam qui locum præbet diſcordiæ, ipſe profecto tanti ſe muneris ex ortem eſſe conſtituit. [b] IDEM: Pacem tunc veraciter tenemus, cum ſuperborum culpas charitate et iuſtitia ſimul inſiſtente perſequimur, cum eos diligimus, et eorum vitia odio habemus. [c] IDEM: Manifeſtum bonitatis eſſe liquet indicium, in vnius electione cunctorũ conuenire conſenſum. [d] IDEM: Laudabile et ſtudio eſt religioſo conueniens, terrenis gratam Deo pacem præferre cõpendijs, et ex rebus tranſitorijs manſura charitatis ſemper, lucra mercari. [e] IDEM in Moralibus: Sicut noxium eſſe ſolet, ſi vnitas deſit bonis, ita pernitioſum eſt, ſi non deſit malis. Peruerſos quippe vnitas corroborat, dum concordat, et tanto magis incorrigibiles, quanto vnanimes facit. [f] IDEM ſuper Ezechielem: Ita bona facere opera debemus, vt per hæc quoque cũ his, cum quibus viuimus, vnanimitatem, inquantum recte poſſumus, conſeruemus. [g] AVGVSTINVS de verbis Domini: Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortiũ charitatis. [h] IDEM: Pax cunctis eſt placida, non quærit alienum, nihil deputat ſuum, docet amare, quę odiſſe non nouit, neſcit inflari. Hanc ergo qui accepit teneat, qui perdidit repetat, qui amiſit requirat: quoniam qui in ea non fuerit inuentus abdicatur a patre, exheredatur a filio, nihilominus a Spiritu ſancto efficitur alienus. Reſpuit enim munus oblatum, qui datæ legis contempſerit bonum, nec poterit ad hereditatem Domini peruenire, qui teſtamentum noluerit obſeruare. [i] IDEM de ouibus: Teſtamentum Dei et hereditas pax eſt, vt a concordibus cõſortibus poſſideatur, non a litigantibus diuidatur. [k] IDEM de quæſtionibus veteris et noui Teſtamenti: Qui pacem ſuſcipit Saluatoris, inimicitiam contrahit mundi. Niſi enim diſcordauerit a diabolo, pacem non habebit cũ Chriſto. [l] IDEM de ciuitate Dei: Tantum eſt pacis bonum, vt etiam in rebus terrenis atque mortalibus, nihil gratius ſoleat audiri, nihil deſiderabilius concupiſci, nihil poſtremo poſſit melius inueniri. [m] IDEM: Pacem conſtat belli eſſe optabilem finem. * IOANNES Chryſoſtomus de compunctione: Vbi pax eſt, ibi omnia proſperabũtur, vbi ſobrietas lucet, vbi vnanimitas abſtinentia coronatur. [n] IDEM ſuper Ioannem: Eſt et mala concordia, eſt et bona diſſonantia. [o] AMBROSIVS ſuper Lucam: Fuge contentiones, diſſenſiones, ſtrepitus, tumultus diſcordiæ, ne per portas mortis ingreſſus intereas. IDEM: Sed niſi prius tu. Supra lib. 2. de beatitudine. * ISIDORVS de Sũmo bono: Pax plebis ſanitas, gloria ſacerdotis, et patriæ lætitia, et terror hoſtium, ſiue viſibilium, ſiue inuiſibilium. * IDEM: Pax cum bonis et bellum cum vitijs ſemper habẽdum eſt, mala ſiquidem hominum impiorum odio habenda. [p] BERNARDVS ſuper Cantica: Pacem habete, et vos nolite lædere inuicem, non facto, nõ verbo, non ſigno qualicumque: ne quis forte exacerbatus, et præoccupatus a puſillanimitate ſpiritus, et tempeſtate Deum interpellare cogatur, aduerſus eos qui ſe læſerint, et contriſtauerint, et prorumpere in verbum graue contingat: Filij matris meę pugnauerunt contra me. [q] IDEM in ſermonibus: Niſi in vnitate opus tuum feceris, Deo, qui vnus eſt, acceptus eſſe non poteris. Scriptum quippe eſt: Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. IDEM: Eſt homo pacatus, ſupra lib. 2. de patientia. IDEM: Sunt etiam alij qui ſi viderint. Supra lib. 5. de beatitudine.

[a] *Greg. regiſt. lib. 7. ind. 11. c. 6.*
[b] *Ibid. li. 4 ind. 13. c. 30. in med.*
[c] *Ibid. li. 4 indic. 13. c. 39. in prin.*
[d] *Ibid. li. 7 ind. 2. c. 27.*
[e] *Idem li. 33. Moral. c. 24. poſt med.*
[f] *Idem in Ezec. hom. 21. circa med.*
[g] *Aug. de verb. Dom. ſer. 57. to. 10.*
[h] *Ibid. cõſeq.*
[i] *Idem de oui. c. 13. ante med. to. 9.*
[k] *Idem q. vet. et no. Teſt. q. 92. to. 4.*
[l] *Idem de ciu. Dei. li. 19. c. 11. in fi. to. 5.*
[m] *Ibid. c. 12. circa prin.*
[n] *Chryſoſ. hom. 56. in Ioan. poſt med. to. 3.*
[o] *Amb. in Luc. li. 6. c. 9. to. 3.*
[p] *Bern. in Cant. ſer. 29. ante med.*
[q] *Idẽ ſer. 3. in Aſſumpt. Beatæ Mar. poſt med.*

De renunciatione. Cap. XVII.

GREGORIVS [r] in dialogis: Deſpiciendus a nobis hic mundus foret, etiam ſi blandiretur, ſi rebus proſperis demulceret animum. At poſtquam tot flagellis premitur, tanta aduerſitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud, quàm ne diligatur, clamat? [f] IDEM in homilijs: Fructus mundi ruina eſt. Ad hoc enim creſcit, vt cadat, ad hoc germinat, vt quodcumque germinauerit, clabidus conſumat. [t] IDEM: Si nihil in hoc mundo tã amando poſſidetis, etiam poſſidendo cuncta reliquiſtis. HIERONYMVS: Licet ſparſo crine. Supra de propinquitate lib. 3. [u] ISIDORVS in ſynonymis: Semper interna quiete frueris, ſi te a ſtrepitu terrenarum actionum ſubtraxeris. IDEM: Nullus ſapientiam. Infra de ſapientia. [x] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Sicut difficile eſt arborẽ iuxta viam poſitam fructus ſuos vſque ad maturitatẽ ſeruare, ſic difficile eſt virum fidelem iuxta iſtum mũdum viuentem, in actibus eius iuſtitiam immaculatã vſque ad finem tenere. Recede de via, et plantare in loco ſecreto, vt nec mundus tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. * IDEM ſuper Ioannem: Qui pecuniarum concupiſcentiam deriſerunt, hi maxime ſunt qui Deum, vt oportet, diligunt. [y] AVGVSTINVS in epiſtola: Vincula huius mundi, habent aſperitatem veram, iucunditatem falſam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miſeriæ, ſpem beatitudinis inanem. [z] IDEM: Quid prodeſt acquirere in hoc ſæculo quodlibet temporale, et tranſitorium, ſiue ſit pecunia, ſiue ſit voluptas ventris et gutturis, ſiue ſit honor in laude humana? Nonne omnia fumus, et vẽtus? Nonne omnia tranſeunt, et currunt? Et væ his, qui hæſerint tranſeuntibus: quoniam ſimul tranſeunt. [a] IDEM: Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbe relinquitur. [b] IDEM de pœnitentia: In omnibus dolens, aut ſua relinquat, aut ſaltem illã, quæ ſine admixtione mali non ſunt adminiſtrata, vt mercatura, et militia, et alia quæ vtentibus ſunt nociua, vt adminiſtrationes ſæcularium poteſtatum, niſi his vtatur ex obedientiæ licentia. IDEM: Recedat amor. Infra de gloria. [c] BERNARDVS in epiſtola: Voci Dei tui dulciori ſuper mel et fauum, ſi præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem, vt expedito, et vacante interno ſenſu, dicas tu cum Samuele: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. [d] IDEM: Si ſapis, ſi habes cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine iam, et ea ſequi, quæ et conſequi miſerum eſt. Beatus, qui poſt illa non abijt, quæ poſſeſſa onerãt, amata inquinant, amiſſa cruciant. [e] IDEM: Generoſitas ſanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immenſa ſuppellex, infulæq. dignitatum, adde et ſapientiam mundi, de mũdo ſunt hæc, et mundus quod ſuum eſt diligit. Sed quouſque? Non ſolum enim non ſemper, vt qui non ſemper erit verum nec diu quidem. Diu ſiquidem iſta in te mundus habere non poterit, et te quidem ipſum in breui non habiturus. Nã breues dies hominis ſunt. [f] IDEM: Subito procedenti de vmbra ad ſolem, de otio ad laborem, graue cernitur omne quod incipit. Sed cum ab his diſſueſcere, et ad illa ſe pauliſper aduſueſcere cœperit, vſus tollit difficultatem, inuenitq. facile eſſe, quod difficile antea putauit. IDEM: Falleris o fili. Supra lib. 1. de ſtudentibus. IDEM: Vigilias times. Infra de meditatione. [g] IDEM de contemptu: Ecce nos reliquimus omnia, bene optime, et non ad inſipientiam tibi. Nam et mundus tranſit et concupiſcentia eius, et relinquere hæc magis expedit, quàm ab eis relinqui. [h] IDEM: Secuti ſumus te nimirum: quia exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam.

[r] *Greg. lib. 3. Dial. c. 38.*
[f] *Idem hom. 1. in Euang. circ. med.*
[t] *Ibidem hom. 37. circa fi.*
[u] *Iſid. in ſyno. c. 18. ante med.*
[x] *Chryſoſ. op. imp. hom. 39. ante med. to. 2.*
[y] *Aug. ep. 39. ad Licent. ante med. to. 2.*
[z] *Idem in Io. trac. 10 ante med. to. 9.*
[a] *Ibid. ep. 34. ad Paulin. poſt med.*
[b] *Idem de ve. et fal. pœn. c. 15. in prin.*
[c] *Bern. ep. 107. verſ. fin.*
[d] *Ibidem ep. 103. poſt med.*
[e] *Ibid. ep. 7. cir. prin.*
[f] *Ibid. ep. 1. ad Robert. Nepo. prope fi.*
[g] *Idẽ declam. ſup. Ecce nos. cir. prin.*
[h] *Ibidem conſeq.*

Nec

Digitized by Google

Nec currentem ſequi poteras oneratus, ſed nec inutilis commutatio pro eo, qui ſuper omnia eſt, omnia reliquiſſe. Omnia ſane dixerim, non tantum poſſeſſiones, ſed etiam cupiditates, et eas maxime. [a] IDEM in ſermonibus: Cõuolate ad vrbes refugij, vbi poſſitis, et de præteritis agere pœnitentiam, et in præſenti obtinere gratiam, et futuram gloriam fiducialiter præſtolari. Non vos retardet conſcientia peccatorũ, quia vbi illa abundauerit, ſuperabundare gratia conſueuit: non pœnitentiæ auſteritas ipſa deterreat, neque enim condignæ ſunt paſſiones huius temporis, ad præteritã culpam, quæ remittitur, non ad præſentem conſolationem, quæ immittitur, non ad futuram gloriam, quæ promittitur. [b] IDEM: Quid ſi periclitaretur caſtitas in delicijs, humilitas in diuitijs, pietas in negocijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequã ſæculo: fugite de medio Babylonis, fugite ſaluate animas veſtras. [c] IDEM: Nil credentibus impoſſibile, nil amantibus difficile, nil aſperum mitibus, nil humilibus arduum reperitur: quibus et gratia confert auxilium, et obediendi deuotio lenit imperium.

a Idē ſer. de conuerſ. ad cleric. c. 30.

b Ibidem.

c Ibidem.

De Solitudine. Cap. XIIX.

GREGORIVS [d] in Moralibus: Qui mortificare ſe appetit, valde ad inuentam requiem cõtemplationis hilareſcit, vt exterius mundo lateat, et cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra ſinum ſe intimi amoris abſcondat. [e] IDEM: Prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo eſt mentis. Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitatione ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, et tamen nullos ſæcularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe. IDEM: Quælibet occulta. Supra lib. 2. de gratia. IDEM: Vos qui viam. Infra de religione. [f] HIERONYMVS in epiſtola: Mihi oppidum carcer eſt, et ſolitudo paradiſus. [g] IDEM: Infinita eremi vaſtitas te terret? ſed paradiſum mente deambula. Quotieſcumque illuc mente conſcenderis, toties in eremo nõ eris. [h] IDEM: Hoſpitiolum tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas et virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. [i] IDEM: Bonus honor in Eccleſia, ſi a conſortio clericorum longe ſint feminæ. Monachum, vel clericum ſolitudo facit non publicum. [k] AVGVSTINVS de ſingularitate clericorum: Strages peſſimæ conuerſationis nemo proſternit, nemo calcat, nemo funeſtat, niſi ſingularis caſtitas ſola, quæ munimen inuictum eſt ſanctimoniæ, et expugnatio fortis infamiæ, fortitudinis firmitas et laſciuię petulantis infirmitas, probitatis præſidium, et improbitatis excidium, animæ victoria et corporis præda, vbertas gratiarum, et ſterilitas criminum. [l] IDEM: Non eſt ſine filijs cum claritate, niſi ſingularitas ſola, quam nõ ſolum cõcupiſcentia ſua nullis ſordibus maculat, ſed etiam nullæ opiniones ſuſpectæ pluralitatis infamant. Nam ſi caſtitas, quod eſt difficile, maſculum et feminã pariter in virginitate conſeruet, non habet claritatem, quoniam communitas ipſa, non poteſt niſi quibuſdam probroſitatum tenebris obſcurari. [m] BERNARDVS in epiſtola: Cum quo Deus eſt, numquã minus eſt ſolus, quàm cum ſolus eſt. Tunc enim libere fruitur gaudio ſuo, tunc ipſe ſuus eſt, ibi ad fruendum Deo in ſe, et ſe in Deo. Tunc in luce veritatis, et in ſereno mundi cordis vltrò patet ſibi pura conſcientia, et libere ſe infundit de Deo memoria: et illuminatur intellectus, et bono ſuo fruitur affectus, vel libere ſeipſum deflet humanæ fragilitatis defectus. [n] IDEM ſuper Cantica: Solus es, ſi non communia cogites, ſi non affectes præſentia, ſi deſpicias quod multi ſuſpiciunt, ſi faſtidias quod omnes deſiderãt, ſi iurgia deuites, ſi damna non ſentias, ſi non recorderis iniuriarum, alioquin nec, ſi ſolus corpore es, ſolus es. [o] CASSIODORVS de anima: Nimia turba vitiorum ſine certamine vincitur, quando ſolitudo gratiæ ſuffragatur. [p] SENECA in epiſtola: Subducendus eſt a populo animus tener, et parum tenax recti, facile tranſitur ad plures. Socrati et Platoni, et Lęlio, excutere morem ſuum, diſſimilis multitudo potuiſſet.

d Greg. li. 5. Mor. c. 5. poſt med.

e Ibid. lib. 30. c. 12. ante med.

f Hier. ep. 4. ad Ruſt. Monac. an. med. to. 1.

g Ibid ep. 1 ad Heliod. vltra med.

h Ibid. ep. 2. ad Nep. ante med.

i Idem ep. ad Ocean. de vi. cleri. poſt med. to. 9.

k Eſt apud Cypria. de ſing. cler. c. 22. ante med. to. 3.

l Ibid. c. 23 ante med.

m Ber. ep. de vi. ſolit. longe ante med.

n Idē ſer. 40. in Cāt. prope fi.

o Caſſiod. de ani. c. 18 poſt med.

p Senec. ep. 7. cir. med.

De Religione. Cap. XIX.

GREGORIVS [q] in regiſtro: Vos, qui viam vitæ præſentis extra hominum frequentiam ducitis, tanto maiora certamina pati neceſſe eſt, quanto ad vos ipſe magiſter tentationum accedit. [r] IDEM: Melius eſt de ouili Dominico morboſam ouẽ eijcere, quàm vnius vitio ſanas amittere. [ſ] IDEM: Cura eſt ſolicitudinis adhibenda, vt ea, quæ pro quiete religioſę cõuerſationis fuerint ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quędam valeat præſumptio perturbare. [t] IDEM: Multi ſunt qui poſſunt religioſam vitam etiã cum ſæculari habitu ducere: et plerique ſunt, qui niſi omnia reliquerint, ſaluari apud Deum nullatenus poſſunt. [u] IDEM: Religioſam vitam eligentibus, congrua nos oportet conſideratione proſpicere: ne cuiuſdam neceſſitatis occaſio, aut deſides faciat, aut robur, quod abſit, conuerſationis infringat. [x] IDEM: Sicut ſtudij noſtri eſſe cõdecet, a litigijs foralibus monachos ſubmouere, vt diuinis miniſterijs pie ac ſolerter inuigilent: ita neceſſe eſt, noſtra prouiſione, quemadmodum negocia eorum diſponi debeant, ordinare: ne diſtenta mens per varias cauſarum curas effluat, et ad celebrandum opus conſuetum eneruata torpeſcat. [y] ISIDORVS in etymologijs: Religio appellata eſt, eo quòd per eam vni Deo religemus animas noſtras, ad cultum diuinum vinculo ſeruiendi. [z] AVGVSTINVS de eccleſiaſticis dogmatibus: Secreta ſatisfactione ſolui crimina non negamus, ſed mutato prius ſæculari habitu, et confeſſo religionis ſtudio per vitæ correctionem, et in iugi, immo perpetuo luctu, miſerante Deo: ita dumtaxat, vt contraria pro his, quæ pœnitet, agat. [a] IDEM de quantitate animæ: Omnibus ſubuentum velle debemus etiam, qui nos læſerũt, aut lædere, aut omnino lædi volunt. Hæc eſt vera, hæc perfecta, hæc ſola religio. [b] IDEM: Eſt religio vera, quia ſe vni Deo anima, vnde ſe peccato velut abruperat, reconciliatione religat. IDEM: Nullo modo decet. Supra de exercitio. [c] IDEM: Non debent velle omnes, quod paucos vident amplius, non quia honorantur, ſed quia tolerantur, accipere, ne contingat deteſtanda peruerſitas, vt in monaſterio, vbi quantũ poſſunt, fiunt diuites laborioſi, fiunt pauperes delicati. IDEM: Melior eſt, qui quamuis. Supra lib. 2. de ira. [d] AMBROSIVS in epiſtola: Præferenda eſt religio neceſſitudini, pietas propinquitati. Ea eſt enim vera pietas, quæ præponit diuina humanis, perpetua temporalibus. [*] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Fides numquam ſeneſcit, et religio fatigationem non ſentit. [e] BERNARDVS de conſideratione: Nos in monaſterijs recipimus omnes ſpe meliorandi, at curia bonos facilius recipere, quàm facere conſueuit. [f] IDEM in epiſtola: Vbi non timetur reprehenſor, ſecurius accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu vero bona, ſi quę facis, nemo prohibet: malum autem facere ſi vis, non licet. Mox enim a pluribus comperitur, arguitur, emendatur: ſicut econtrario bonum cum omnes vident, mirantur, venerantur, imitantur. IDEM: Ordo noſter. Supra lib. 1. de monachis bonis. [g] IDEM: Moriens vix vmquam aliquis a cella in infernum deſcendit:

q Greg. regiſt. lib. 7. ind. 2. c. 53 ante med.

r Ibid. li. 9 ind. 4. c. 69 cir. fi.

ſ Ibid. lib. 7. ind. 2. c. 115. fere in prin.

t Ibid. lib. 2. ind. 11. c. 100. ante med.

u Ibidem c. 56. in prin.

x Ibid. lib. 1. ind. 9. c. 67. in prin.

y Iſid. ety. li. 8. c. 2.

z Aug. de Eccleſ. dog. c. 53. to. 3.

a Idem de quant. ani. c. 34. poſt med. to. 1.

b Ibidem c. 36. ante med.

c Idē reg. 3. c. 15. to. eod.

d Amb. an not. 1 exod. ad Rom. to. 1.

e Bern. de conſid. li. 4. cir. med.

f Idem ep. 115. circa med.

g Idem ep. de vi. ſolit. multo ante med.

Digitized by Google

descendit, quia vix vmquam nisi cœlo prædestinatus, in ea vsque ad mortem persistit. * IDEM: Experto credite, quia hęc via quanto arctior, quanto molestior videtur in ingressu, tanto latior, tanto iucundior inuenitur in progressu. IDEM: Qui debitorem. Supra lib. 1. de religiosis malis. * IDEM in sermonibus: Qui est in mundo, fugiat ad claustrum negociaturus, et qui in claustro est non dormitet, nec torpescat per acediam, tam quam piger seruus, et nequam. Vita enim confert meritum, locus non facit beatum. [a] IDEM: Minus damnabile est in sæculo perire, quàm in monasterio. [b] IDEM: Felix domus, et beata semper congregatio, vbi de Maria conqueritur Martha, nam Mariam Marthæ æmulari, indignum prorsus est. * IDEM: Regio australis, est claustrum vel eremus, in quo Christus suos abscondit a contradictione linguarum, postmodum admixturus consortio Angelorum. * IDEM: Claustralis paradisus, ad suauem spirantis austri clementiam quasi tot floribus vernat, quot virtutibus abundat. [c] IDEM: Sicut bonum noscere, sic et velle solum perfecta religio, vel religiosa perfectio est. [d] IDEM: Nihil sic horrendum, vt murmur, et dissensio in congregatione.

a Idē ser. 2. in festo s. Mich. ante med.

b Idē ser. 3. in Assūp. B. Mar. ante med.

c Idē ser. 3. in Ascēs. Dom. ante med.

d Idem in sermonibus par. ser. 63.

De Sufficientia. Cap. XX.

GREGORIVS [e] in regiſtro: Non delectamur xegnijs. [f] IDEM in Moralibus: Mira securitas est cordis, aliena non quærere, sed vniuscuiusque diei sufficientia, contentum manere. Ex qua videlicet securitate, etiam perennis requies nascitur, quia a bona et tranquilla cogitatione, ad gaudia æterna transitur. [g] IDEM super Ezechielem: Qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid, vnde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. [h] IDEM: Ille pauper est, qui eget, eo quod non habet. Nam et qui non habens, habere non appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. [i] IDEM: Discamus esurire, vt nobis propter abundantiam sequentem, nostra hic inopia placeat. Nec nos ventris necessitas ad culpam trahat, nec peccatum menti indigentia suggerat. [k] AVGVSTINVS de soliloquijs: Siue de cibo, siue de potu, siue de balneis, ceteraq. corporis voluptate nihil interroges, tantum ab eo pete, quantum valetudini opem conferre potest. [l] IDEM de vita beata: Nullus perfectus aliquo eget, et quod videtur corpori necessarium sumet, si affuerit: si non affuerit nō eum istarum rerum franget inopia. Omnis namque sapiens fortis est. [m] IDEM de vera religione: Quē delectat libertas, ab amore mutabilium rerum liber esse appetat: et quem regnare delectat, vni omnium regnatori Deo funditus adhæreat. [n] BERNARDVS in epistola: Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, complosas explica manus, exercitare in aliquo, et statim senties sola te appetere, quæ famen tollant, non fauces demulceant. Reddet quidem sapores cibis exercitium, quos tulit inertia multa, quæ respuis otiosus, post laborem sumes vel desiderio. [o] SENECA in epistola: Magni animi est magna contemnere, ac mediocria mala, quàm nimia. Illa enim vitalia vtiliaq. sunt, at hæc eo quòd superfluunt, nocent: sic segetem nimia sternit vbertas, et rami onere franguntur. [p] GLOSSA: Perfecta humilitas. Supra capite de humilitate.

e Greg. regiſt. lib. 1. ind. 9. c. 64

f Idem lib. 25. Moral. c. 13. post med.

g Idem in Ezec. hom. 19. post med.

h Ibid. homil. 18. post med.

i Ibid. homil. 10. longe post med.

k Aug. soliloq. li. 1. c. 20. to. 1.

l Idem li. de vita beata disput. 3. paulo post prin. to. 1.

m Idem de ve. rel. c. 48 to. 9.

n Bern. ep. 1. ad Rob. Nep. post med.

o Sen. ep. 39.

p Glo. Matth. 3.

De Communitate. Cap. XXI.

GREGORIVS [q] in regiſtro: Nullus vestrum, neglecta vtilitate communi, suo lucro prospiciat. [r] IDEM: Si me participem operatio non facit laboris vestri, me participem charitas facit: quia, sicut existimo, bonum proximi etiam otioso commune fit, qui de alterius actibus gaudere communiter scit. IDEM: Melius est de ouili. Supra de religione. IDEM: Summa militiæ. Supra lib. 1. de militibus. [s] IDEM in Moralibus: Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, et ad sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arte numquam recedat. * IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum erit, si fit nobis commune cum fratribus. * IDEM super Ioannem: Qualiter est imitatores fieri Christi, ad communem vtilitatem, omnia negotiantes, et non quæ nostra sunt quærentes? [t] AMBROSIVS de officijs: Sic Deus generari iussit omnia, vt partus omnibus communis esset, et terra foret omnium quædam communis possessio. Natura ergo ius commune generauit, vsurpatio ius fecit priuatum. [u] IDEM: Qui perfecte sapit, nescit sua spectare commoda, sed ad illud, quod æternū est, quod decorum, atque honestum, toto affectu intendit, quærens non quod sibi vtile est, sed quod omnibus. [x] IDEM: Nihil iudicandum vtile, nisi quod in commune prosit: quomodo enim potest vni prodesse, quod omnibus nocet? Mihi crede, non videtur, qui inutilis est omnibus sibi vtilis esse posse. IDEM: Non sit affectatus. Supra de simplicitate. [y] IDEM super Lucam: Verum est causam inopiæ nostræ videri auaritiam, etenim volatilibus cæli idcirco sine labore pabuli vsus exuberat, quòd fructus sibi communes ad escam datos, speciali quodam nesciunt vendicare dominatu. [z] IDEM: Qui iustus est non negat, quod est ad vsum omnibus communiter datum. [a] AVGVSTINVS super actus Apostolorum: Melior est fraternitas Christi, fraternitate sanguinis: fraternitas sanguinis interdum sibi inimica est, Christi autem fraternitas sine intermissione pacifica est: illa inter se communia diuidit cum æmulatione, hæc autem sua communicat cum gratulatione. [b] IDEM in regula: Omnia opera vestra in vnum fiant, maiori studio, et frequentiori alacritate, quàm si vobis singulis feceritis propria: charitas enim, de qua scriptum est: Non quærit quæ sua sunt, sic intelligitur, quia communia proprijs, non propria communibus anteponit: et ideo quanto amplius rem communem, quàm propria vestra curaueritis, tāto vos amplius proficere noueritis. [c] BERNARDVS de consideratione: Quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, vbi necessitas vrget, excusabilis dispēsatio est, vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis est, vtilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. [d] IDEM de duodecim gradibus: Singularis ad omnia sua strenuus, ad communia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. IDEM: Obseruandus est. Supra lib. 2. de continentia gustus. [e] IDEM in sermonibus: Dominus communi disciplina, communi vita, communibus studijs delectatur. Vsquequo miser diuerticula captas, et consolationes propriæ voluntatis, tanto labore quæritas: tanto rubore mendicas? et quid faciam, inquis, eijce ancillam, et filium eius. * BEDA in Glossa: Qui ita viuunt vt sint omnia communia in Domino, cœnobitæ vocantur, quæ vita tanto felicior est, quanto statum sæculi futuri imitatur, vbi omnia cōmunia, quia Deus est omnia in omnibus, et quia ibi summa pax, et securitas, ciuitas in qua typus huius vitæ præcessit, Hierusalem, id est visio pacis dicta est. [f] SENECA in epistola: Non potest quisquam beate degere, qui se tantū intuetur, qui omnia ad vtilitates suas cōuertit, alteri viuas oportet, si tibi vis viuere. * IDEM: In hoc gaudeo aliquid dicere, vt doceam, nec me vlla res delectabit, licet sit eximia, et salutaris, quā mihi vni sciturus sum. * IDEM in prouerbijs: Quietissime viuerent homines, si duo verba tollerentur, meum, et tuum.

q Greg. regiſt. lib. 2. ind. 11. c. 68. circa med.

r Ibid. lib. 6. ind. 15. c. 201. post med.

s Idem lib. 30. Mor. c. 4. an. med.

t Amb. off. lib. 1. c. 28. ante med. to. 4.

u Ibid. lib. 3. c. 2. post med.

x Ibid. c. 4 ante med.

y Idem in Luc. lib. 7. c. 12. to. 3.

z Ibid. lib. 3. c. 9.

a Aug. ser. 27. de verbo Apoſt. ante med. to. 10.

b Idē reg. 3. c. 27. to. 1.

c Bern. de consid. li. 3. post med.

d Idem de 12. gradib. humil. gra. 5.

e Idem ser. 6. in Ascēs. Dom. post med.

f Senec. ep. 48. ante med.

Digitized by Google

De Societate. Cap. XXII.

a Greg. li. 8. Moral. c. 30. post med.

GREGORIVS [a] in Moralibus: Hoc vniuſcuiuſque eſſe proprium ſolet, vt qualis ipſe fuerit, tales ſibi coniungi et alios velit: vt diuerſitatem vitæ refugiat, atque hoc imitandũ imprimat, quod amat. [b] IDEM: Sicut grauioris culpæ eſt, inter bonos non eſſe bonũ: ita immenſi eſt præconij, bonum etiam inter malos extitiſſe. [c] IDEM: Cum in itinere comes iungitur, via quidem non detrahitur, ſed tamen de ſocietate comitis labor itineris leuiatur. [d] IDEM ſuper Ezechielẽ: Qui ſancto viro adhæret, ex eius aſſiduitate viſionis, vſu locutionis, exemplo operis accipit, vt accendatur in amorẽ veritatis: peccatorum ſuorum tenebras fugat, in deſiderio lucis exardeſcit. [e] IDEM in regiſtro: Qui aſſiſtunt iudicibus, et ſinceris erga eos dilectionibus aſtringuntur, illa eis ſuadere debent atque ſuggerere, quæ et animam ſaluant, et opinioni non derogant. [f] AVGVSTINVS in epiſtola: Si paupertas angit, ſi luctus mæſtificat, ſi dolor corporis inquietat, ſi vlla calamitas vexat, aſſint boni homines, qui nõ ſolum gaudere cum gaudentibus, verumetiam flere cũ flentibus norunt, et ſalubriter alloqui, et colloqui ſciunt. Per hos plurimum illa aſpera leniuntur, releuantur grauia, ſuperantur aduerſa. [g] ISIDORVS de Summo bono: Tenenda eſt cum ſanctis viris vnitas charitatis: et quantum ſe quiſque ſubtrahit mundo, tãto opus eſt vt ſe aſſocíet bonorum conſortio. [h] IDEM in ſynonymis: Bonorum ſocietatem require: ſi fueris ſocius conuerſationis, eris et virtutis eorum. [i] AMBROSIVS de officijs: Vt æqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt, qui magiſterio quodam, et ductu vitæ colorat mores adoleſcentium, et velut murice probatis inſerit. [k] BERNARDVS de conſideratione: Intereſt gloriæ ſanctitatis tuæ, vt quos præoculis habes, ita ordinati ſint, ita informati, quatenus totius honeſtatis, et ordinis ipſi ſint ſpeculum, ipſi ſint forma. [l] IDEM: Ne te dixeris ſanum, dolentem latera: hoc eſt, ne te dixeris bonum, malis innitentem. [m] IDEM in epiſtola: Inter bonos bonum eſſe, ſalutem habet: inter malos vero et laudem. Illud tantæ facilitatis eſt, quantę eſt ſecuritatis: hoc tantæ virtutis, quantę et difficultatis. Quale nempe eſt illud tangere picem, et nõ inquinari ab ea, in igne ſine læſione verſari? [n] IDEM: Omnia fac cum cõſilio, nec tamen omnium, aut quorumcumque, ſed tantum bonorum. Bonos in cõſilio, bonos in obſequio, et bonos habeas contubernales, qui vitæ et honeſtatis tuæ cuſtodes ſint et teſtes. [o] IDEM: Omnes iuxta Domini præceptum etiam inimici diligantur, ſi ad conſilium ſoli eligantur, qui et prudentes eſſe videantur, et beneuoli. IDEM: Vbi non timetur. Supra de religione. [p] SENECA in epiſtola: Nullius boni ſine ſocio, iucunda poſſeſſio eſt. * IDEM: Cum his conuerſare, qui te meliorem facturi ſunt. Illos tecum admitte, quos tu poteris meliores facere. Mutuo iſta fiunt, et homines dum docent, diſcunt.

b Ibid. lib. 2. c. 1.
c Ibid. li. 5 c. 5. ante med.
d Idem in Ezec. hom. 3. an. med.
e Idem regiſt. lib. 4. ind. 13. c. 73. in prin.
f Aug. ep. 121. ad Prob. c. 2. to. 2.
g Iſid. de ſumm bo. li. 2 c. 3. ſent. 6.
h Idem in ſynon. c. 9. poſt med.
i Amb. de off. lib. 1. c. 43. to. 4.
k Bern. de conſid. li. 4. non procul a prin.
l Ibidem ante med.
m Idẽ ep. 25. ante med.
n Idẽ ep. 28. poſt med.
o Ibid. ep. 42. non longe a prin.
p Sen. ep. 6 circ. med.

De Bonitate. Cap. XXIII.

q Greg. in Ezec. hom. 4. an. med.
r Idem li. 20. Moral. c. 29. poſt med.
ſ Idem regiſt. lib. 6. ind. 15. c. 288. non lõge a prin.
t Ibid. li. 1. c. 3. fere in prin.
u Idẽ li. 1. Dial. c. 10. ante med.
x Ibid. c. 12 circ. med.

GREGORIVS [q] ſuper Ezechielem: Omne bonũ quod agimus per intentionem ſemper ad cęleſtia leuemus. [r] IDEM: Hi veraciter boni ſunt, qui in bonitate perſiſtere, etiam inter malos poſſunt. [ſ] IDEM in regiſtro: Quantum vos in bono profeciſtis, tantum bona etiam de alijs ſentitis. [t] IDEM: Bona Deo accepta non ſunt, quæ ante oculos eius malorum admixtione maculantur. * IDEM: Bona quæ hominibus innoteſcunt, ſine periculo vix eſſe poſſunt. [u] IDEM in dialogis: Multa videntur bona, ſed nõ ſunt: quia bono animo non fiunt. [x] IDEM: Vitæ vera æſtimatio in virtute eſt operum, non in oſtenſione ſignorum. Nam ſunt plerique, qui et ſigna non faciunt, ſigna tamen facientibus diſpares non ſunt. * IDEM ſuper Ezechielem: Bonum valde eſt, quod iuſtus tribuit, quando male agentibus libera voce contradicit. [y] IDEM in regiſtro: Bonarum mentium eſt, et ibi ali quo modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt. [z] IDEM: Veſtrum ſine dubio bonum facitis, ſi, bona volentibus opem fertis. [a] AVGVSTINVS de verbis Domini: Potes aurum perdere, et nolens, potes domum, potes honores, potes ipſam caſu ſalutem: bonum vero, quo vere bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. [b] IDEM in epiſtola: Quis eſt in hac vita ſine aliquo peccato? Sed eum dicimus bonũ, cuius prævalent bona: illumq. optimum, qui peccat minimum. [c] IDEM de natura boni: Et omne bonum a Deo eſt, omnis ergo natura a Deo eſt. [d] IDEM: Omnia quanto magis moderata, ſpecioſa, ordinata ſunt, tanto magis bona ſunt: quanto autem minus moderata, minus ſpecioſa, minus ordinata ſunt, minus bona ſunt. [e] IDEM de virginitate: Aliquando alter fructuoſus eſt donis paucioribus, ſed potioribus, alter inferioribus, ſed pluribus. [f] IDEM de libero arbitrio: Bonum eſt aliquid homo et melius quàm pecus, ex eo quòd præcepti capax, et hoc melius cum præceptũ iam cepit, rurſum hoc melius cum præcepto paruit: et his omnibus melius, cum æternæ lumine ſapientiæ beatus eſt. [g] IOANNES Chryſoſtomus de militia Chriſtiana: Non agamus ſimilem infidelibus vitam, ſed a quibus fide diſcernimur, ab eorum ſtudijs, etiam et moribus diuidamur. [h] IDEM in ſermonibus: Pietati hoc proprium eſt, vt in tenebris fulgeat: impietas autem etſi in lumine fuerit, tenebreſcit. [i] BERNARDVS in epiſtola: Minime pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult: et vbi incipis nolle fieri melior, ibi deſinis etiam eſſe bonus. [k] IDEM ſuper Cãtica: Non mediocris titulus profecto virtutis inter prauos viuere bonum, et inter malignantes innocentiæ retinere candorem, et morum lenitatem. [l] SENECA in epiſtola: Tranquillitas animi, et expulſis erroribus abſoluta libertas, quæris quæ ſit iſta? non homines timere, non turpia velle, nec nimia, in ſeipſum maximam habere poteſtatem, ineſtimabile bonum eſt ſuum fieri. [m] IDEM: Nulla ſine Deo mens bona eſt. [n] IDEM: Pars magna bonitatis eſt velle fieri bonum. * IDEM: Animus nũquam maior eſt, quàm vbi aliena ſepoſuit, et fecit ſibi pacem nihil timendo, fecit ſibi diuitias nihil concupiſcendo.

y Idem regiſt. lib. 12. ind. 7. inter rog. Aug. c. 10. an. med.
z Ibid. lib. 7. ind. 2. c. 118. poſt med.
a Aug. de verb. Dom. ſer. 12. poſt med. to. 10.
b Idem ep. 54. ad Maced. ante med. to. 2.
c Idem de nat. bo. c. 19. to. 6.
d Ibid. c. 3
e Idem de Virg. San. c. 46. to. 10.
f Idem de lib. arb. li. 3 c. 24. poſt med. to. 1.
g Chryſoſ. hom. de milit. Chriſtiana. ante med. to. 5
h Idẽ hom. de cru. & lat. ante med. to. 3
i Bern. ep. 91. poſt med.
k Idem in Cãt. ſer. 48 an. med.
l Sen. ep. 75 an. med.
m Idẽ ep. 73. verſ. ſi.
n Idẽ ep. 34
o Greg. lib. 26. Mor. c. 15. non longe a prin.
p Ibid. lib. 22. c. 13. ante med.
q Ibid. lib. 20. c. 22. circ. fi.
r Ibid. lib. 10. c. 12. poſt med.
ſ Idem in Ezec. hom. 15. longe an. med.
t Idẽ hom. 25. in Euãg. lõg. an. me.
u Ibid. homil. 36. non lõge a prin.
x Ibid. homil. 40. ante med.

De Deſiderio. Cap. XXIV.

GREGORIVS [o] in Moralibus: Sæpe noſtra deſideria, quia celeriter non fiunt, exaudiuntur, et quod impleri concite petimus, ex ipſa melius tarditate proſperatur. [p] IDEM: Valentiores voces apud ſacratiſſimas aures Dei, nõ faciunt verba noſtra, ſed deſideria. [q] IDEM: Differre ſolet omnipotens Deus, deſideria petentium vt creſcant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiũtur ad votum. [r] IDEM: Quiſquis in ſolo æternitatis deſiderio figitur, nec proſperitate attollitur, nec aduerſitate quaſſatur: dum nil habet in mũdo, quod appetat, nil eſt de mundo, quod pertimeſcat. [ſ] IDEM ſuper Ezechielem: Vulnerata charitate ego ſum. Mala ſalus eſt cordis, quæ dolorem huius vulneris neſcit. Cum vero anhelare in cæleſti deſiderio iam, et ſentire vulnus amoris cœperit, fit anima ſalubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex ſalute. [t] IDEM in homilijs: Sancta deſideria dilatione creſcunt. Si autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. [u] IDEM: Augent ſpirituales deliciæ deſiderium in mente, dum ſatiant: quia quanto magis earum ſapor percipitur, eo amplius cognoſcitur, quod auidius ametur. [x] IDEM: Habere hiç poſſunt et iuſti bona, nec tamen hæc in re-

Digitized by Google

compensatione recipere: quia dū meliora ideſt æterna appetunt, eorum iudicio quælibet bona affuerint, cum ſanctis deſiderijs æſtuant, bona minime videtur.

a Aug. ep. 121. ad Prob. c. 9. to. 2.

[a] AVGVSTINVS in epiſtola: Quod dicit Apoſtolus: Sine intermiſſione orate, quid eſt aliud quàm beatam vitam, quæ nulla niſi æterna eſt, ab eo, qui illā dare ſolus poteſt, ſine intermiſſione deſiderare? Semper hanc a Domino Deo deſideremus, et ſemper oramus.

b Ibid. c. 8. in fi.

[b] IDEM: Tanto illius, quod valde magnum eſt: quod nec oculus vidit, quia non eſt color, nec auris audiuit, quia non eſt ſonus, nec in cor hominis aſcendit, quia cor hominis illuc debet aſcendere, ſumus capaciores: quanto id, quod fidelius credimus, et ſperamus firmius, et deſideramus ardentius.

c Ibidem c. 10.

[c] IDEM: Diu orare cum vacat, ideſt cum alia bonarū et neceſſariarum actionum non impediunt officia, quamuis et in eis deſiderio ſemper orandum ſit, non eſt improbum nec inutile. Neque enim, vt nonnulli putant, hoc eſt orare, in multiloquio ſi diutius oretur.

d Ibid. ep. 32. ad Paulin. non longe a prin.

[d] IDEM: Hieruſalem futuram deſideramus vtique: et quanto impatientius deſideramus ipſam, tanto patientius ſuſtinemus omnia propter ipſam.

e Idem de patien. c. 4. to. 4.

[e] IDEM de patientia: Vis deſideriorum facit tolerantiam laborum et dolorum: et nemo niſi pro eo, quod delectat, ſponte ſuſcipit ferre quod cruciat.

f Eſt apud eund. hom. 50. c. 4. to. 10.

[f] IDEM de pœnitentia: Nemo vitam æternam incorruptibilem, immortalemq. deſiderat, niſi eum huius vitæ temporalis, corruptibilis, mortalisq. pœniteat.

g Idē medit. c. 42. in fi. to. 9.

[g] IDEM in meditationibus: Quando venies conſolator meus quem expecto? o ſi quando videbo gaudium meum, quod deſidero! o ſi ſatiabor, cum apparuerit gloria eius, quam eſurio! o ſi inebriabor ab vbertate domus tuæ, ad quam ſuſpiro!

h Ber. ſer. 9. in Cant. cir. prin.

* IDEM de verbis Domini: Seruat tibi Deus quod non vult cito dare, vt et tu diſcas magna magne deſiderare. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Sicut ex otio deſidia gignitur, ita ex actione deſiderium generatur. [h] BERNARDVS ſuper Cantica: Accepi fateor meritis potiora, ſed prorſus inferiora votis.

i Ibid. ſer. 51. prope prin.

[i] IDEM: Subtractio rei, quam amas augmentatio deſiderij eſt: et quod ardentius deſideras cares ægrius.

k Ibid ſer. 31. ante med.

[k] IDEM: Oportet vt ſancti deſiderij ardor, præueniat faciem Dei, ad omnem animam ad quam eſt ipſe venturus, qui omnē conſumat rubiginē vitiorū, et ſic præparet locū Domino. Et tunc ſcit anima quàm iuxta eſt Dominus, cum ſe ſenſerit igne illo ſuccenſam.

l Ibid. ſer. 74. ante med.

IDEM ſuper illud: Nolite me cōſiderare, *et cetera*. Vrentis ſolis inſtar. Supra lib. 3. de dilatione. [l] IDEM: Modicū et non videbitis me. O modicum longum, pie Domine modicum dicis, quòd non videmus te. Saluum ſit verbum Domini mei, longum eſt et multum valde: verumtamen vtrumque verum, et modicum meritis, et longum votis.

m Idē ep. 18. circa med.

[m] IDEM in epiſtola: Sicut fides ducit ad plenam cognitionem, ſic deſiderium ad perfectam dilectionē. Sic vt dicitur: Niſi credideritis non intelligetis: Sic dici æque non abſurde poteſt: Si non deſideraueritis, non perfecte amabitis.

n De ſpir. et ani. c. 4. apud Aug. to. 3.

[n] AVCTOR de ſpiritu et anima: Anima per odium mundi et ſui, proficit in amorem Dei et proximi: et per contemptum temporalium et inferiorum, creſcit in deſiderium æternorum, et ſuperiorum.

o Gl. pſ. 37.

[o] GLOSSA: Deſiderium eſt orare: nec vmquàm deſinit orare, qui nō deſinit amare. Charitas enim clamor eſt.

De Feruore. Cap. XXV.

p Greg. lib. 19. Mor. c. 16. ante med.

GREGORIVS [p] in Moralibus: Sæpe electorum conuerſio plus finiendo peragit, quàm inchoādo proponit: et ſi tepidus prima inchoat, feruentius extrema conſummat, videlicet ſemper inchoare ſe æſtimat et idcirco infatigabiliter in nouitate perdurat.

q Ibid. lib. 25. c. 8. cir. med.

[q] IDEM: Hi quos fortaſſe deſpicimus, et tarde poſſunt incipere, et tamen vitam noſtram feruentioribus ſtudijs anteire. IDEM ſuper Ezechielem: Mens in qua anima per amorem inuiſibili ſponſo iniungitur, nullā præſentis ſæculi conſolationem recepit, ſed ad illam quam diligit medullitus ſuſpirat, feruet, anhelat, anxiatur, vilis ei fit ſalus ſui corporis, quia trāfixa eſt vulnere amoris. *IDEM: Niſi mentis intentio feruerat, vnda mundi non vincitur, per quā ſemper anima ad ima reuocatur. IDEM: Eſſe nobis. Supra lib. 3. de morte. IDEM: Tanto hoſtis. Supra lib. 1. de dæmonibus. AVGVSTINVS: Tanto illius. Supra de deſiderio. IDEM: Abſit ab oratione. Supra lib. 2. de oratione accepta.

r Ber. ſer. 23. in Cāt. cir. med.

[r] BERNARDVS ſuper Cantica: Virtus diſcretionis abſque charitatis feruore iacet: et feruor vehemens abſque diſcretionis temperamento præcipitat. IDEM: Feruorem nouitiorum. Supra libro 1. de nouitijs.

ſ Idem ſer. 3. in annū. Domi. prope fi.

[ſ] IDEM in ſermonibus: Si quis deuotus, ſi quis ſolicitus eſt, ſi quis ſpiritus feruens, caueat ſibi ne ſuis fidat meritis, ne ſuis operibus innitatur: alioquin nec huiuſmodi animum intrat gratia, nimirum qui plenus eſt, nec in eo iam inuenit gratia locum ſibi.

t Idē ſer. 2. in purif. B. Mar. cir. med.

[t] IDEM: Opera noſtra in feruore agenda ſunt, et deſiderio cordis, vt ſint lucernæ ardentes in manibus noſtris. * IDEM de contemptu: Tu ſi videris hominem in bonis operibus ſtrenuū, et feruore cōuerſationis hilarē, viuere in eo fidem ne dubites, indubia tenens vitæ illius argumenta: ſed nōnulli cum ſpiritu cęperint, heu carne cōſummantur.

u Idē declam. ſup. Ecce nos, ante med.

[u] IDEM: Vt vigoris eſſe dinoſcitur, nequaquam cedere tribulationi, ſed pro iuſtitia tribulationē ſuſtinere: ſic feruori videtur attribuendū, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari.

De Meditatione. Cap. XXVI.

x Greg. li. 5. Moral. c. 31. poſt med.

GREGORIVS [x] in Moralibus: Solerter animus ante actionis ſuæ primordia, cuncta debet aduerſa meditari, vt ſemper hæc cogitans, ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, et quidquid acciderit prouidus ſuperet, et quidquid non acceſſerit lucrū putet.

y Ibid. lib. 19. c. 26. poſt med.

[y] IDEM: Vita noſtra dum lacrymis lauatur, dū bonis operibus exercetur, ſanctis meditationibus tenditur, ad nouitatem ſuam ſine ceſſatione reparatur.

z Idem regiſt. lib. 4. ind. 13. c. 84.

[z] IDEM in regiſtro: Stude quæſo, et quotidie creatoris tui verba meditare. Diſce cor Dei in verbis Dei, vt ardētius ad æterna ſuſpires, vt mens tua ad cæleſtia gaudia maioribus deſiderijs accendatur. Tanto enim tūc maior ei erit requies, quāto modo nō ab amore cōditoris ſui requies nulla fuerit.

a Idē hom. 30. in Euāg. cir. fi.

[a] IDEM in homilijs: Meditetur mens in proximo, quod exhibeat Deo, vt perfecte mereamur, in Deo, gaudere cū proximo.

b Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 8. ſent. 3.

[b] ISIDORVS de Sūmo bono: Omnis profectus ex lectione et meditatione procedit, quæ enim neſcimus ex lectione diſcimus, meditationibus cōſeruamus.

c Idē ety. lib. 2. c. 25. cir. med.

[c] IDEM in etymologijs: Philoſophia eſt meditatio mortis, quod magis cōuenit Chriſtianis, qui ſęculi ambitione calcata, cōuerſatione diſciplinabili ſimilitudine futurę vitę viuūt.

d Aug. de ſpir. et ani. c. 49. et 50. to. 3.

[d] AVGVSTINVS de meditationibus: Quāto magis homo mala ſua intelligit, tanto amplius ſuſpirat et gemit. Meditatio ſiquidē, parit ſcientiā, ſcientia cōpunctionē, cōpunctio deuotionē, deuotio cōmendat orationē. *IDEM: Cōſidera o homo, quid tibi erat, et quid tibi factū ſit, et penſa qui tibi hoc fecit, quanto amore dignus ſit.

e Idem de Virg. ſan. c. 13. to. 6.

[e] IDEM de virginitate: Virginalis integritas, et per piā cōtinentiā ab omni cōcubitu immunitas, angelica portio eſt, et in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis fecūditas carnis, omnis pudicitia cōiugalis.

f Idem de conſl. virt. et vit. c. 16. poſt med. to. 9.

[f] IDEM de cōflictu: Auaritię morbus nūquā melius cōpeſcitur, niſi cū dies mortis, ſine obliuione meditatur. *BASILIVS in regula: Tūc auiditate cęleſti anima flagrās Chriſti amori copulatur, cū in terris degēs, de cęleſtibus et ſupernis iugiter meditatur.

g Ber. ſer. 72. in Cāt. poſt med.

[g] BERNARDVS ſuper Cātica: Quid tā efficax ad curādū cōſciētię vulnera, necnō ad purgā dū mētis aciē, quàm vulnerū Chriſti ſedula meditatio?

h Idem ep. 1. ad Rob. Nepot. poſt med.

[h] IDEM in epiſtola: Vigilias times et ieiunia, manuūq. laborē: ſed hęc leuia sūt meditāti flāmas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarū exterior facit non horrere ſolici-

ſolicitudinem, ſi futuram cogitas de verbis otioſis diſcuſſionem, non valde diſplicebit ſilentium: flatus æternus, et ſtridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet et mattã et culcitrã. [a] IDEM: Iuge ſilentium et ab omni ſtrepitu ſęcularium perpetua quies cogit cæleſtia meditari. [b] GLOSSA: Egredimini, *et cetera*. Non debemus in deſiderijs carnis molleſcere, et ſegnes in bono eſſe, ſed in meditatione legis et exercitio virtutum ſtrenui. AVCTOR de ſpiritu et anima: Meditatio ſiquidem parit ſcientiam. Supra in eodem. [c] IDEM: Meditatio eſt occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio, contemplatio eſt perſpicuæ veritatis iucunda admiratio. Illam itaque diuina reuelatio illuminat, vt veritatem cognoſcat: iſtã diuina inſpiratio inflammat, vt eam diligat. * SENECA in epiſtola: Nihil eſt tam difficile et arduum, quod humana mens non vincat, et in familiaritatem perducat aſſidua meditatio. * IDEM: Hoc quotidie meditare, vt poſſis æquo animo vitam relinquere.

a Ibidem ep. 78. ad Sugg. abb. ante med.
b Gl. Hier. 51.
c Auct. de ſpir. et ani. c. 32. apud Aug. to. 3.

De Aſcenſione Spirituali. Cap. XXVII.

GREGORIVS [d] in homilijs: In cunctis, quæ agitis, radicem boni operis humilitatem tene te, nec quibus iam ſuperiores, ſed quibus adhuc inferiores eſtis aſpicite: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora ſemper aſcendere ex humilitate valeatis. [e] IDEM in regiſtro: Tanto verius intus aſcenderem, quanto per conuallem lacrymarum foris humiliùs iacerem: at nunc multum me deprimit honor oneroſus. [f] ISIDORVS de Summo bono: Qui prius in actiua proficit, ad contemplationem bene aſcendit, merito enim iſta ſuſtollitur, qui in illa vtilis inuenietur. [g] BERNARDVS in epiſtola: Multo facilius reperies multos ſæculares conuerti ad bonum, quàm vnumquempiam de religioſis tranſire ad melius: rariſſima auis in terris eſt, qui de gradu quem forte in religione ſemel attigerit, vel parum aſcendat. *: IDEM: Qui aſcenſiones in corde ſuo diſponunt, qui de virtute in virtutem eunt, videre Deum Deorum in Sion, eo facilius merentur in retributione, quo ſummo bono familiarius adhærere ſtuduerunt, puriori conuerſationis ordine. [h] IDEM: Aut aſcendas neceſſe eſt, aut deſcendas: ſi attentas ſtare, ruas neceſſe eſt. [i] IDEM: Ab exterioribus. Supra lib. 2. de intelligentia. [k] IDEM de amore Dei: Cogitationes, intentiones, voluntates, affectiones, et omnia interiora mea, venite aſcendamus in montem, vbi Dominus videt, vel videtur. Curæ, ſolicitudines, anxietates, pœnæ, ſeruitutes, expectate me hic cum aſino corpore iſto, donec ego cũ puero, ratio, ſcilicet cum intelligẽtia, vſque illuc properãtes, reuertamur ad vos. Reuertemur enim et heu reuertemur quàm cito. [k] IDEM in ſermonibus: Sciẽti legem et non facienti peccatum eſt illi: propterea ſciens quia in oratione datur bona voluntas, cum videris, quæ agenda ſunt, vt conualeſcas ad agendum quæ videris, aſcende tu ad orationem, ora inſtanter, ora perſeueranter. [l] IDEM: Sub te ſit appetitus tuus, et tu domineris illius. Nam vt in cælum aſcẽdas, prius neceſſe eſt leuare te ſuper te, carnalia calcando deſideria, quæ in te militant aduerſum te. [m] IDEM: Perſeuerate in diſciplina quã ſuſcepiſtis, vt per humilitatẽ ad ſublimitatẽ aſcendatis: quia hęc eſt via, et nõ eſt alia præter ipſam, qui aliter vadit, cadit potius quàm aſcẽdit, quia ſola eſt humilitas quæ exaltat, ſola quæ ducit ad vitã. [n] AVCTOR de ſpiritu et anima: Quia bona exteriora diu ſtare nõ poſſunt, iuſſus eſt homo, ab exterioribus ad interiora redire, et ab interioribus: ad ſuperiora aſcẽdere: tantæ enim dignitatis eſt humana cõditio, vt nullũ bonũ præter ſummũ ei ſufficere poſſit. [o] IDEM: Qui interius intrãs, et intrinſecus penetrans, ſeipſum tranſcendit, ille veraciter ad Deũ aſcẽdit. [p] ANSELMVS de ſimilitudinibus: Tria neceſſaria ſunt aſcẽdenti, innocentia, beneficium, prælatio. Innocentia talis eſſe debet, vt nulli noceat: beneficium, vt omnibus, proſit: prælatio, vt ſe omnibus inferiorem iudicet. Vnde Apoſtolus: In humilitate ſuperiores inuicem arbitrantes. Hæc tria debet vnuſquiſque alijs impendere, et nihil horum ſibi fieri, ex debito exigere. [q] IDEM: Alterius virtutem non vitium, ſuumq. vitiũ non virtutem attendere debet, quiſquis ad culmen humilitatis aſcendere ſtudet.

d Greg. homil. 7. in Euang. in fi.
e Idem regiſt. lib. 7. ind. 2. ſ. 225. ante med.
f Iſid. de ſum. bo. lib. 3. c. 15. ſen. 8.
g Bern. ep. 96.
h Ibid. ep. 91. poſt med.
i Idem de amore Dei c. 1. ſ. prin.
k Idẽ ſer. 4. in Aſcẽſ. Dom. poſt med.
l Ibid. paulo poſt.
m Ibid. ſer. 2. poſt med.
n Auct. de ſpir. et ani. c. 14. circa med. apud Aug. to. 3.
o Ibidem poſt med.
p Anſel. de ſimil. c. 116.
q Ibidem c. 112.

De Contemplatione. Cap. XXIIX.

GREGORIVS [r] ſuper Ezechielem: Contemplatiua vita eſt, charitatem quidem Dei et proximi tota mente retinere, ab exteriori actione quieſcere, ſoli deſiderio conditoris inhærere: vt nihil iam agere libeat, ſed calcatis curis omnibus ad videndam faciem ſui creatoris animus inardeſcat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisq. deſiderijs appetere illis hymnidicis: Angelorum choris intereſſe, admiſceri cæleſtibus ciuibus, de æterna in conſpectu Dei incorruptione gaudere. [f] IDEM: Primus contemplationis gradus eſt, vt mens ſe ad ſe colligat. Secundus vt videat, qualis eſt collecta. Tertius vt ſuper ſemetipſam ſurgat, ac ſe contemplationi auctoris inuiſibilis intendendo ſubijciat. Sed ſe ad ſe nullo modo colligit, niſi prius didicerit, terrenarum atque cæleſtium imaginum phantaſmata ab oculis mentis compeſcere, quidquid de viſu, quidquid de auditu, quidquid de odoratu, quidquid de tactu et guſtu corporeo, cogitationi eius occurrerit, reſpuere, atque calcare, et ſe talem quærat intus, qualis ſine iſtis eſt. ISIDORVS: Sancti viri funditus. Supra de religioſis bonis lib. 1. [t] BERNARDVS de conſideratione: Poteſt contemplatio diffiniri, verus intuitus animi de quacumque re, ſeu apprehenſio veri non dubia. [u] IDEM: Contemplationis ſpecies quattuor ſunt. Prima et maxima contemplatio, eſt admiratio diuinæ maieſtatis. Hæc requirit cor purgatum, vt a vitijs liberum, atque exoneratum peccatis facile ad ſuperna leuet, interdũ quoque per aliquas morulas, ſtupore, et ecſtaſi ſuſpenſum teneat admirãtem. Secunda autem neceſſaria eſt huic. Eſt enim intuens iudicia Dei, quo ſane pauido aſpectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ſapientiam, humilitatem ſeruat. Virtutum ſiquidem bonum quoddam, et ſtabile fundamentum, humilitas nempe, ſi nutet, illa virtutum aggregatio, non niſi ruina eſt. Tertia contemplatio, occupatur vel potius ociatur circa memoriam beneficiorum: et ne dimittat ingratum, ſolicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit propheta: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. Quarta, quæ retro ſunt obliuiſcens in ſola requieſcit expectatione promiſſorum, quæ cum ſit meditatio æternitatis, ſiquidem, quæ promittuntur æterna ſunt, longanimitatem animi, et perſeuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile eſt, quattuor noſtra hæc illis quattuor Apoſtoli aſſignare, dum longitudinem comprehendit meditatio promiſſorum: latitudinem, recordatio beneficiorum: ſublimitatem, contemplatio maieſtatis: profundum, inſpectio iudiciorum. * IDEM in meditationibus: Viſcus contemplationis eſt amor poſſeſſionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, et voluptas carnis, quibus anima inuiſcatur, et irretitur, vt non pennis contemplationis per plateas ſupernæ Sion diſcurrere poſſit. [x] IDEM ſuper Cantica: Excedente anima, etſi non vita certe vitæ ſenſu, neceſſe eſt etiam vt nec vitæ tentatio ſentiatur. Quis ergo dabit mihi pennas ſicut columbæ, et volabo et requieſcam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadã laqueos mortis. [y] SENECA in epiſtola: Quantum potes propera, quod diutius frui emendato animo et compoſito poſſis: fruetis quidem

r Greg. in Ezec. hom. 14. circ. med.
ſ Ibidem hom. 17. ante med.
t Bern. de conſid. ad Eug. lib. 2. ante med.
u Ibid. lib. 5. prope fi.
x Idẽ ſer. 52. in Cãt. circ. med.
y Sen. ep. 4 in prin.

Digitized by Google

dum emendas etiam dum componas, alia tamen illa voluptas est, quæ percipitur a contemplatione mentis, ab omni labe puræ et splendidæ. [a] IDEM: Subsilire in cælum ex angulo licet, exsurge modo, et te quoque dignum Deo finges, et non auro, non argento: non potest ex hac materia, imago Deo exprimi similis.

a Ibid. ep. 31. prope fi.

De Gustu. Cap. XXIX.

GREGORIVS [b] in Moralibus: Superiora amare, iam sursum ire est: dumq. magno desiderio, mens ad cælestia inhiat, miro modo hoc ipsum, quod accipere quærit, degustat. [c] IDEM super Ezechielem: Dulce est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cælestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. [d] IDEM: Si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cælestium præmiorũ, qui illi hymnidici chori angelorum, quæ incomprehensibilis visio Trinitatis: huic quanto illud dulce fit, quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne, quod foris sustinet. [e] IDEM: Contemplatiua, maior est, quàm actiua: quia hæc in vsu præsentis operis laborat, illa vero sapore intimo venturam iam requiem degustat. * AVGVSTINVS in sermone: Cetera creatura vilescat, vt creator in corde dulcescat. * IDEM de meditationibus: Fac precor me Domine gustare per amorem, quod gusto per agnitionem: sentiam, per affectum, quod sentio per intellectum: plus tibi debeo, quàm meipsum totum. Sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totum possum reddere: trahe Domine in amorem tuum vel hoc ipsum quod sum. * IDEM de vera religione: Quamdiu sumus in corpore, et peregrinamur a Domino, gustemus saltem quàm suauis est Dominus, qui dedit nobis pignus spiritus, in quo sentiamus eius dulcedinẽ, et desideremus ipsum vitæ fontem: vbi sobria ebrietate inundemur, et irrigemur, sicut lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. IDEM: Tu qui veram. Supra de tranquillitate. * AVCTOR de spiritu, et anima. Hæc est requies cordis nostri, cum in Dei amore, per desiderium figitur: hæc est vita cordis nostri, cum Deum suum contemplatur, et ipsa sua contemplatione suauiter reficitur. [f] IDEM: Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. [g] IDEM: Mentis visio est intelligentia, gustus sapientia: illa contemplatur, ista delectatur. [h] BERNARDVS de duodecim gradibus: Primus cibus est humilitatis purgatorius cum amaritudine. Secundus charitatis consolatorius cum dulcedine. Tertius contemplationis solidus cum fortitudine. [i] IDEM de diligendo Deo: Ex occasione frequentium necessitatum, crebris necesse est interpellationibus Deum ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari, quoniam suauis est Dominus. [k] IDEM de amore Dei: Stans in domo solitudinis, quasi onager solitarius, et habitaculum habens in terra salsuginis, et attrahens ventum amoris mei, os meum aperio ad te Domine, et attraho spiritum. Et nonnumquam Domine, quasi clausis oculis, ad te inhianti mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidem sentio, dulcedinem adeo confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vltra quærerem. [l] IDEM super Cantica: Si quem forte nostrum aliqua hora sic rapi et sic abscondi contigerit, vt minime auocet, aut perturbet, aut sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certe ea quæ difficilius amouentur irruentia imaginationum corporearum phantasmata, poterit quidem hic, cum ad nos redierit gloriari, et dicere: Introduxit me rex, in cubiculum suum. [m] IDEM: A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias, nisi obedientiæ mandatorum contemplationis gustũ, penitus non deberi. Non ergo putes, de proprio amore quietis, sanctæ obedientiæ actibus, seniorumve traditionibus emendas etiam dum componas, alia tamen illa voluptas est, quæ percipitur a contemplatione mentis, ab omni labe puræ et splendidæ. [a] IDEM: Subsilire in cælum ex angulo licet, exsurge modo, et te quoque dignum Deo finges, et non auro, non argento: non potest ex hac materia, imago Deo exprimi similis.

b Greg. lib. 15. Moral. c. 27. in fi.
c Idem in Ezec. hom. 10. longe post med.
d Ibidem.
e Ibid. homil. 3. lõge ante med.
f Aug. de spir. et ani. c. 10. circa med. apud Aug. to. 3.
g Ibid. c. 11 ante med.
h Bern. de 12. gradib. humil. ant. med.
i Idẽ tract. de diligen. Deo post med.
k Idem de amore Dei, c. 9. circa med.
l Idem ser. 23. in Cãt. ver. fi.
m Ibidem ser. 46. an. med.

De Consolatione. Cap. XXX.

GREGORIVS [q] in regiſtro: In ſumma tribulatione poſitis, ſola eſt conſolatio miſericordia creatoris. [r] IDEM: In Dei cauſis occupatus, conſolatione fulciri debet, non amaritudine deprimi. [s] IDEM: Eſt mihi bone vir hoc ex Dei munere in magna conſolatione, quòd opus ſanctum, quod in me non habeo, diligo in te. [t] IDEM: Facilis erit conſolatio, ſi inter flagella, quæq. patimur, quæq. fecimus, ad memoriã delicta reuocemus, atque hæc non flagella, ſed dona cognoſcimus. * IDEM de quodã Epiſcopo: Valde cõtriſtabar, quòd de illo quædã ſuperba cognoueram, ſed quia mores ſuos ipſe correxit, meã triſtitiã, ſimul meipſum vincendo conſolatus ſum. [u] IDEM in Moralibus: Magna conſolatio in rerũ amiſſione eſt, illa tẽpora ad mentem reducere, quibus nos contigit, res, quas perdidimus, nõ habuiſſe. [x] IDEM: Magna eſt conſolatio in eo quod diſplicet, quòd illo ordinante erga nos agitur, cui non niſi iuſtum placet. [y] IDEM: Laborantẽ conſolari, eſt pariter in labore perſiſtere: quia ſubleuatio laboris eſt viſio collaborantis. [z] IDEM: Minus tẽtat probatio, quàm remuneratio conſolatur. IDEM: Grauis mœror. Infra de dolore. [a] IDEM: Feſtina cõſolatio bonorũ, eſt conſideratio finis malorum: quia dum ex eorum interitu conſpiciunt malũ, quod euadunt, leue æſtimãt, quidquid in hac vita patiuntur aduerſum. [b] IDEM in paſtorali: Non flendo flere, eſt ſic exteriora aduerſa plangere, vt tamen mens nouerit de æternæ ſpei cõſolatione gaudere. [c] ISIDORVS de Sũmo bono: Qui vitæ futuræ præmia diligenter excogitat, mala omnia vitæ præſentis æquanimiter portat, quoniã ex illius dulcedine, huius amaritudinem temperat. [d] IDEM in ſynonymis: Intende miſerias eorũ, quibus acerbe aliquid accidit: dũ aliena pericula memoras, mitius tua portas, aliorũ enim exempla dolorẽ reuelant alienis malis facilius conſolatur homo. [e] AMBROSIVS de viduis: Paratus mœſtitudini animi fletus oculorum miſeriã conciliat, laborẽ minuit, dolorẽ alleuiat, pudorẽ ſeruat, nec iam miſeria ſibi videtur, quæ conſolationẽ in lacrymis habet. [f] BERNARDVS ſuper Qui habitat: In quo horũ omniũ ſperas ſolatij aliquid, vel auxilij inuenire? Si quæras intra te, aruit cor tuum, et obliuioni datum te reperis tãquam mortuum a corde: ſi infra te, corpus quod corrũpitur aggrauat animã: ſi circa te, terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantẽ. Quære ergo ſupra te, ſed cautus

n Idem ep. 111. poſt med.
o Idem ſer. 1. in feſto omn. Sanct. poſt med.
p Sene. ep. 79. poſt med.
q Greg. regiſt. lib. 8. ind. 3, c. 31
r Ibid. lib. 12. ind. 7. c. 30. circa med.
ſ Ibid. li. 7. ind. 2. c. 125. non lõge a prin.
t Ibidem. cir. fi.
u Idem li. 2. Moral. c. 12.
x Ibidem c. 23.
y Ibid. lib. 5. c. 5. non lõge a prin.
z Ibid. lib. 35. c. 8.
a Ibid. lib. 21. c. 4. in prin.
b Idẽ Paſt. cu. p. 3. c. 1. admon. 29. ante med.
c Iſid. de ſum. bo. li. 3 c. 62. ſen. 3.
d Idem in ſynon. c. 1. an. med.
e Amb. de viduis an. med. to. 4.
f Ber. ſer. 16. in pſal. Qui habitat poſt med.

Digitized by Google

tus esto, ventosa agmina transilire. [a] IDEM de contẽptu: Pretiosa diuina cõsolatio est, nec omnino tribuitur admitttentibus alienam. [b] IDEM in sermonibus: Mentior, quod ad consolationẽ vestram dico, si nõ ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorũ, et conuersorum, animæ ad cælorũ gaudia volauerunt tam liberæ, quam liberatæ de carcere nostrę mortalitatis. IDEM: Beati, qui lugent. Supra de gustu.

a Idem declamat. super: Ecce nos, post med.
b Idẽ ser. de quadru. debito ante med.

De Regratiatione. Cap. XXXI.

GREGORIVS [c] in regiſtro: Rectæ mentis est, Deũ non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. [d] IDEM ad episcopum exponentem grammaticam: In vno se ore, cum Iouis laudibus Christi laudes non capiunt. [e] AVGVSTINVS in enchiridione: Misericordiam, et iudiciũ cantabo tibi Domine, quia nisi per indebitam misericordiam nemo liberatur, et nisi per debitum iudicium nemo condemnatur. *IDEM de verbis Domini: Felix sit mundus, euertatur mundus, benedicam Dominum, qui fecit mundum: secundum carnem bene sit, secundum carnem male sit, benedicam Dominum in omni tempore. IDEM: Hæc in vnoquoque. Supra li. 2. de iustitia. [f] IDEM in epistola: Qui est orandus vt faciat, illi est actio gratiarum reddenda, cum fecerit. [g] IDEM: Ex his quæ habes, gratias age Deo tãquam fonti bonitatis, vnde habes: atque in omnibus bonis actibus tuis illi da claritatem, tibi autem humilitatem. [h] IDEM de confessionibus: Tu Domine excitas, vt laudare te delectet, quia fecisti nos ad te, et inquietũ est cor nostrum, donec requiescat in te. [i] IDEM de spiritu, et littera: Illa est sapientia quæ pietas vocatur, qua colitur pater luminum: a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum: colitur autem sacrificio laudis actionisq. gratiarum, et cultor eius non in semetipso, sed in illo glorietur. *IDEM de meditationibus: Gratias agamus de acceptis, et quod nõdum accepimus, eo ipso quòd de acceptis ingrati non sumus, nos accepturos esse cõfidamus. [k] IDEM de cathechizandis rudibus: Quidquid homo fecerit, laudabilem in suis factis inuenit Deum. Si recte egerit, laudabilem inuenit per iustitiam præmiorũ: si peccauerit, laudabilem: inuenit per iustitiam suppliciorum si peccata confessus ad recte viuendum redierit, laudabilem inuenit per misericordiam indulgentiarum. [l] HIERONYMVS in epistola: Cum psalmum dicis, cuius verba loqueris, agnosce: et in compunctione magis afficmi, quàm in tinnulæ vocis dulcedine delectare: lacrymas psallentis Deus magis, quàm vocis gratiam comprobat. *IOANNES Chrysostomus super Ioannem: Glorificemus Deum, et per fidem, et per opera: nulla enim vtilitas nobis in salutem dogmatum sanorum, corrupta nobis vita. *IDEM: Rapuit ille, gratias egisti tu pro iniustitia? et glorificasti Deum, et finitas per gratiarum actiones multas fructificasti mercedes. [m] BERNARDVS super Cantica: Nil aliud dũ psallitis, quàm quod psallitis cogitetis, nec solas dico vitandas cogitationes vanas et ociosas, vitandę sunt et illæ dumtaxat, illa hora, et illo loco, quas officiales fratres, pro cõmuni necessitate, quasi necessario frequenter admittere compelluntur: sed ne illa quidem profecto recipere consuluerim, quæ forte paulo ante in codicibus legeratis. [n] IDEM: Moneo vos dilectissimi, pure, ac strenue diuinis interesse laudibus, strenue quidem vt sicut reuerẽter, ita et alacriter Domino assistatis non pigri, nõ somnolenti, non oscitãtes, non parcẽtes vocibus, nõ prædicentes, verba dimidia, non integra transilientes, non fractis et remissis vocibus, mulierbre quiddam balba de nare sonantes, sed virili, vt dignum est, sonitu, et affectu voces sancti Spiritus depromentes. [o] IDEM: Discite in referendo gratias, non esse tardus, aut segnis: discite ad singula dona gratias agere: diligenter, inquit, considera, quæ tibi apponun-*

c Greg. regiſt. lib. 8. ind. 3. c. 31.
d Ibid. lib. 9. ind. 4. c. 48.
e Aug. enchir. ad Laurent. c. 94. to. 3.
f Idem ep. 108. ad Vital. Carr. ver. ſi. to. 2.
g Idem ep. ad Bonif. quæ est prima ex 21. in fin. to. 2. poſitis.
h Idem cõfeſſ. lib. 1. c. 1. to. 1.
i Idem de ſpir. & lit. c. 13. to. 3
k Idem de cathechiz. rudib. c. 29. circa med. to. 4.
l Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. non longe a fi. to. 9.
m Ber. ſer. 47. in Cãt. prope fi.
n Ibid. paulo ante.
o Ibid. ſer. 21. poſt med.

A tur, vt nulla videlicet Dei dona, debita gratiarũ actione frustrentur, non grãdia, nõ mediocria, non pusilla, denique iubemur colligere fragmenta, ne pereant. [P] IDEM: Omnis de bonis multiformis gratiæ apparẽtis in vobis, referatur ad ipsum laus, laudabiliũ siquidem vniuersorum auctorem et largitorem, idq. non ficte, quẽadmodum ab hypocritis, nec sola cõsuetudine sicut a sęcularibus, sed nec necessitate quidẽ, vt iumenta ferendis oneribus applicantur: sed sicut decęt sanctos, sinceritate fida, deuotione solicita, hilaritate grata, nõ tamen dissolute. [q] IDEM: Immolantes hostias laudis, et reddentes vota nostra de die in diem, curemus B omni vigilantia iungere sensum vsui, affectũ sensui, exultationẽ affectui, grauitatẽ exultationi, humilitatẽ grauitati, libertatẽ humilitati, quo interim liberis puręgatæ mentis passibus procedamus, et excedamus per inusitatas quasdã affectiones, spirituales lętitias, inuisibiles amęnitates, in lumine Dei, in suauitate, in Spiritu sancto. *IDEM: In quotidianis exercitijs et bellis, quæ nulla hora pie in Christo viuentibus desunt, a carne, a mundo, a diabolo, sicut militiam vitã hominis esse super terrã, incessanter experimini in vobismetipsis, quotidiana necesse est cantica pro assecutis victorijs immolari. *IDEM in sermonibus: Non tantũ verbo et lingua, sed opere et veritate, exhibeamus nos nõ ingratos: nõ enim gratiarũ dictionẽ, sed gratiarũ actionẽ exigit a nobis Dominus Deus noster. [r] IDEM: Oportet hominẽ gratiosũm, et deuotum esse: quia libenter C dona multiplicantur, si priora bene salua videntur.

p Ibidem ſer. 13. poſt med.
q Ibidem conſeq.
r Idẽ ſer. 2. de Euãg. 7. panum ante med.

De Lectione. Cap. XXXII.

GREGORIVS [s] in regiſtro: Si ad consolationem nostram sacra scriptura parata est, tãto magis debemus legere, quanto nos conspicimus sub tribulationum fasce lassari. [t] IDEM: Idcirco pictura in Ecclesijs adhibetur, vt hi, qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non D valent. [u] IDEM: Stude quæso. Supra de meditatione. IDEM in Moralibus: Scriptura sacra mentis oculis, quasi quoddam speculũ opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fęda, ibi pulchra nostra cognoscimus, ibi sentimus quantum proficimus: ibi docemur a profectu quàm lõge distamus. [x] IDEM: Scriptura narrat gesta sanctorum, et ad imitationem prouocat corda infirmorum, dumq. illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum prelia debilia nostra confirmat. [y] IDEM: Quasi quædam fit lectio mentis nostræ, species cõsiderata creaturæ. [z] IDEM: Plerumque res, quælibet per historiam virtus est, per E significationẽ, culpa. [a] AMBROSIVS de officijs: Cur non illa tẽpora, quibus ab ecclesia vacas, lectioni impędas? cur non Christũ reuisas, Christum alloquaris, Christum audias? Illum alloquimur cum oramus, illum audiamus, cũ diuina legimus oracula. *IDEM in Hexaemeron: Scriptura diuina salutẽ suggerit, vitæ odorem fragrat, vt suauitatẽ legens capias, non præcipitij crimen incurras. IDEM: Non mediocre. Supra lib. 3. de stultiloquio. [b] HIERONYMVS in originali super Ionã: Difficile homines potentes et nobiles, et diuites, et multo his difficilius eloquentes credunt Deo: F obcęcatur enim mens eorũ diuitijs et opibus atque luxuria, et circũdati diuitijs non possunt videre virtutes simplicitatẽq. scripturæ. [c] IDEM in epistola: Ama sciẽtiam scripturarũ, et carnis vitia non amabis. [d] IDEM: Orationi lectio, lectioni succedat oratio, et breue videbitur omne tẽpus, quod tantis dierũ varietatibus occupatur. [e] ISIDORVS de Sũmo bono: Sanctarum scripturarũ altitudo quasi mõtes pascuæ sunt, ad quos dũ quisque iustorũ conscẽderit, pascuæ indeficientis refectionẽ inueniſse se gaudebit. [f] IDEM: Geminum confert bonũ sanctarum lectio scripturarum, siue quia intellectum mentis erudit, siue quia a mundi vanitatibus abstractum hominem, ad amorem Dei perdu-

s Greg. regiſt. lib. 2. ind. 10. c. 37. circa med.
t Ibid. li. 7 ind. 2. c. 109.
u Idem li. 2. Mor. c. 1. in prin.
x Ibidem.
y Ibid. lib. 26. c. 8. poſt med.
z Ibid. li. 8. c. 16. fere in prin.
a Amb. de off. lib. 1. c. 19. verſ. ſi. to. 4.
b Hiero. in Ionam. c. 3. to. 5.
c Idem ad Ruſtic. ep. 4 circ. med. to. 1.
d Ibid. ep. 7. ad Lætam poſt med. to. eod.
e Iſid. de ſum. bo. li. 2 c. 18. ſent. 2
f Ibid. li. 3 c. 3. ſent. 4.

Digitized by Google

cit. [a] ISIDORVS in synonymis: Lectio docet quid caueas, lectio ostendit quo tendas, lectione sensus augetur, et intel lectus. [b] AVGVSTINVS in epistola: Tanta est Christianarum profunditas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem, maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. * IOANNES Chrysostomus super Ioannem: Non propterea datæ sunt scripturæ, vt in libris eas habeamus solum, sed vt in cordibus conglutinemus eas. * IDEM: Si turpiloquium sordidat, et dæmones vocat manifestum est, quoniam spiritualis lectio sanctificat, et spiritus affert gratiam, diuinæ enim sunt incarnationes scripturæ. [c] BERNARDVS super Cantica: Ante carnem disciplinæ studijs edomitam et emancipatam spiritui, ante spretam et abiectam sæculi pompam et sarcinam, indigne ab impuris lectio sacræ scripturæ præsumitur, quo modo nempe lux incassum circumfundit oculos cæcos, vel clausos, ita animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

a Idem in synon. c. 5. prope fi.
b Aug. ep. 3. ad volusian. ante med. to. 2.
c Ber. ser. 1. in Cant. an. med.

De Sapientia. Cap. XXXIII.

GREGORIVS [d] in Moralibus: Neque hoc est sapere quod intelligere, quia multi æterna quidem sapiunt, sed hæc intelligere nequaquam possunt. [e] IDEM in regist: Sapienter illicita superat, qui dicerit etiam non vti concessis. [f] AVGVSTINVS de libero arbitrio: Nemo sine sapientia beatus est: nemo enim beatus est nisi summo bono, quod in ea veritate, quam sapiētiam vocamus, cernitur, et tenetur. IDEM: Væ, qui derelinquunt. Supra lib. 3. de sapientia. * IDEM de ordine disciplinæ: Quisquis omnem philosophiam fugiendā putat, nihil nos vult aliud, quàm non amare sapientiam. * IDEM: Duplex est via quam sequimur, cū rerum nos obscuritas mouet, aut ratione, aut certe auctoritate, philosophia rationem promittit. * IDEM: Tria sunt genera rerum in quibus rationabile apparet, vnum est in factis ad aliquem finem relatis, alterum in discendo, tertium in delectando. Primum nos admonet, nihil temere facere. Secundum recte docere. Vltimum beate contemplari. [g] IDEM de ciuitate Dei: Non est vera sapientia, quæ intentionem suam, in his quæ prudenter, discernit, gerit fortiter, cohibet temperanter, iusteq. distribuit, non ad illum dirigit finem, vbi erit Deus omnia in omnibus, æternitate certa, et pace perfecta. [h] ISIDORVS in etymologijs: Sapiens dictus est a sapore, quia sicut aptus est gustus ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens, ad dinoscentiam rerum atque causarum, quo vnumquodque dinoscat, atque sensu veritatis discernat. [i] IDEM de Summo bono: Nullus sapientiam Dei plene recipit, nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit. [k] AMBROSIVS in epistola: Nihil peccare, solius Dei est: sapientis est, et corrigere erratum, et pœnitentiam agere peccati. [l] IDEM: Sola est sapientia libera, quæ diuitibus pauperes præfecit, et quæ seruos proprijs fenerari Dominis facit. IDEM: Sapiens non metu. Supra lib. 3. de affectionibus. * IDEM: Ille vere sapit, cuius animus in Christo est, et cuius interior oculus erigitur ad superna. [m] BERNARDVS de consideratione: Quid prodest si vniuersum mundum lucreris, te vnum perdens? etsi sapiens alijs sis, deest tibi sapientia si tibi non fueris. [n] IDEM super Cantica: Nescitis, quia angelus satanæ multoties transfigurat se in angelum lucis? Sapientia est Deus, et vult se amari non solum dulciter, sed et sapienter. [o] SENECA in epistola: Sapiens videbit vbi victurus sit, cum quibus, quo, quid acturus, cogitat semper qualis vita, nō quanta sit. [p] IDEM: Sapiens omnia examinabit secū, quid acceperit, a quo, quātum, vbi, quemadmodū;

d Greg. li. 1. Moral. c. 16.
e Idem regist. lib. 7. ind. 2. c. 39
f Aug. de lib. arbit. li. 2. c. 9. cir. med. to. 1.
g Idem de ciu. Dei. li. 19. c. 20. to. 5.
h Isid. ety. lib. 10. verbo sapiens.
i Idem de sum. bo. li. 2 c. 2. sent. 6.
k Amb. an not. in Leu. ad Simplic. ante med. to. 1.
l Idē trac. in ps. 104. ad eumd. ante med. to. 2.
m Ber. de consid. li. 2. ante med.
n Idē ser. 19. in Cāt. prope fi.
o Sene. ep. 70. ante med.
p Ibid. ep. 81. ante med.

q Ibid. ep. 85. vers. fi.
r Ibid. ep. 20. circa prin.
s Ibidem.
t Ibid. ep. 65. post med.
u Ibid. ep. 16. ante med.

q IDEM: Sapiens bonorum rector, est malorum victor. *r* IDEM: Facere docet philosophia, non dicere, et hoc exigit, vt ad legem suam quisque viuat, ne orationi vita dissentiat. *s* IDEM: Rogo atque hortor, vt philosophiam in præcordia imo demittas, et experimentum profectus tui capias, nō oratione, nec scripto, sed animi firmitate, cupiditatum diminutione, verba rebus proba. *t* IDEM: Affectator sapientiæ adhæret quidem in corpore suo, sed optima sui parte abest, et cogitationes suas ad sublimia intendit. * IDEM: Ad philosophiam te confer si vis saluus esse, si securus, si beatus, denique si vis esse, quod maximum est, liber. *u* IDEM: Non est philosophia popularе artificium, nec ostentatione paratum, nec in verbis, sed in rebus est, nec ad hoc adhibetur vt cum aliqua oblectatione consumatur dies, vt dematur otio nausea: animum format et fabricat, vitam disponit, actiones regit, agenda et omittenda demonstrat.

De Doctrina. Cap. XXXIV.

GREGORIVS [x] super Ezechielem: Quisquis expositor in explanatione sacri eloquij, vt fortasse auditoribus placeat, aliquid mentiendo componit, sua et non Dei verba loquitur, si tamen placendi, vel seducendi studio mentiatur. Nam si in verbis Dominicis virtutem requirens, ipse aliter quàm is, per quē prolata sunt, senserit, etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirat, Domini sunt verba quę narrat: quia ad hoc solum Deus per totam nobis sacrā scripturam loquitur, vt nos ad suum et proximi amorem trahat. *y* IDEM: Pensare debet doctor, quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, et quantum loquatur. Si enim vnum horum defuerit, locutio apta non erit. *z* IDEM: Loqui de Deo, quietæ valde et liberæ mentis est. Tunc namque bene dirigitur lingua in sermone, cum secure sensus quieuerit in tranquillitate. *a* IDEM in pastorali: Clauis apertionis est sermo correctionis: quia increpando culpam detegit, quam sæpe nescit, ipse etiam, qui perpetrauit. *b* IDEM in Moralibus: Qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, vt nec derelicta spe timorem subtrahat, nec spe subtracta, in solo eum timore derelinquat. *c* IDEM: Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est, vt causarum origines a sacris paginis sumat: vt omne, quod loquitur, ad diuinæ auctoritatis fundamentum reuocet, atque in eo ędificium suæ locutionis firmet: *d* IDEM in homilijs: Cum malorum peruersitas crescit, non solum frangi prædicatio non debet, sed etiam augeri. *e* IDEM: Plus est verbi pabulo, victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. *f* IDEM: Subtili occultoq. iudicio, a quorumdam auribus prædicatio sancta subtrahitur: quia suscitari per gratiam non merentur. *g* IDEM in regist: Lingua nostra bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succendat, refugientibus suadeat, asperis blādiatur, desperatos consoletur: vt quia doctores dicimur, viā salutis gradientibus ostendamus. *h* IDEM in dialogis: Si inuisibilia pensamus, nimirū constat, quia maius est miraculum, prædicationis verbo, atque orationis solatio peccatorē conuertere, quàm carne mortuum resuscitare. *i* AVGVSTINVS de consensu Euāgelistarum: Ex euangeliorum, vniuersa varietate verborum, rerum autem sententiarumq. concordia satis apparet salubriter nos doceri, nihil quęrendum in verbis nisi loquentium veritatem, cui demonstrandæ inuigilare debent omnes veridici narratores, cum de homine, vel de Angelo, vel de Deo aliquid narrant. *k* IDEM de opere monachorum: Multo misericordius operatur

x Greg. in Exec. hom. 10. ante med.
y Ibidem hom. 11. ante med.
z Ibidem homil. 11. post med.
a Idē Past. cu. p. 2. c. 4. et regist. li. 1. ind. 9. c. 24. circa med.
b Idem li. 33. Moral. c. 11. non löge a prin.
c Ibid. lib. 18. c. 14. nō löge a prin.
d Idē hom. 18. Euāg. cir. med.
e Ibidem hom. 6. prope fi.
f Ibid. homil. 4. non löge a prin.
g Idem regist. lib. 7. ind. 2. c. 111. circa med.
h Idem li. 3. Dial. c. 17. post med.
i Aug. de cōsen. Euāgelist. li. 2. c. 28. to. 4.
k Idem de oper. monach. c. 22. vers. fi. to. 5.

Digitized by Google

operatur erga animas infirmorum, qui famæ bonæ seruorum Dei consulit, quàm erga corpora egẽtium, qui panem esurientibus frangit. [a] IDEM de Trinitate: Nec trepidus ero ad proferendã sententiam meã, in qua magis amabo inspici a rectis, quàm timebo morderi a peruersis. Gratanter enim suscipit oculum colũbinum pulcherrima et modestissima charitas, dentem autem caninũ, vel euitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. [b] IDEM: Persuadendum erat homini, quantum nos dilexerit Deus, et quales: quantum, ne desperaremus: quales, ne superbiremus. [c] IDEM de cathechizandis rudibus: Dilectione tibi tamquam fine proposito quo referas omnia quæ dicis, quidquid narras, ita narra, vt ille cui loqueris audiendo credat, credendo speret, et sperando amet. [d] IDEM de bono perseuerantiæ: Facile est immo et vtile, vt taceatur aliquod verum, propter incapaces. [e] IDEM: Cum res vera ita se habet, vt fiat peior nobis eam dicentibus, illi, qui capere non potest, nobis autem tacentibus ille qui potest, quid putamus esse faciendum? nonne dicendum est potentius verum, vt qui potest capere capiat, quàm tacendum, vt non solum id ambo non capiant, verumetiam qui est intelligentior ipse fiat peior, qui si audiret et caperet per illum plures discerent: quo enim est capacior vt discat, eo magis est idoneus, vt alios doceat. [f] IDEM: Non simus in disputationibus prompti, et in orationibus pigri. [g] IDEM in epistola: Solicitissime cauendum est in docendo superbiæ vitium, quod in discendo nõ ita est. [h] AMBROSIVS de officijs: Absit pertinax in familiari sermone contentio, quoties enim magis excitare inanes, quàm vtilitatis aliquid afferre solet disceptatio siue ira? suauitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione. *ISIDORVS in synonymis: Communia omnibus secreta paucioribus loquere, aperta cunctis, opera paucis annuncia. [i] IDEM de Summo bono: Quadrimoda est discendi ratio, quia aut bene sentiendo quid bene profertur, aut nihil sentiendo nihil dicitur, aut parũ sentiendo loquacitas sola ostentatur, aut optime sentiendo non eleganter profertur quod dicitur. [k] HIERONYMVS in epistola: Docente te in ecclesia non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lacrymæ auditorum, laudes tuæ sint. [l] IDEM: Prædicator continentiæ, nuptias ne conciliet. [m] BERNARDVS super Cantica: En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus, de plenitudine non de penuria largientes, primo quidem compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitentiæ labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studium, sexto cõtemplationis otium, septimo plenitudo dilectionis. * IDEM: Doctrina spiritus nõ curiositatem acuit, sed charitatem accendit.

a Idem de Trin. lib. 2. non longe a prin. to. 3.
b Ibid. li. 4 c. 1. circa med.
c Idem de cathechiz. rudib. c. 4. in fi. to. 4.
d Idem de bon. perseuer. lib. 2. c. 16. ante med.
e Ibidem paulo post.
f Ibidem c. 24. ante med.
g Idem ep. 132. ad Florent. circa med. to. 2.
h Amb. de off. lib. 1. c. 22. to. 4.
i Isid. de sum. bo. li. 2 c. 29. sent. 16.
k Hier. ep. 2. ad Nepot. vltra med. to. 1
l Ibidem.
m Bern. in Cant. ser. 18. prope fi.

De Dignitate. Cap. XXXV.

GREGORIVS [n] in registro: Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, et iudicia esse constituit, vt nec præpositi in opprimendos se frustra valeãt occupare subditos, nec subiectis, iterum contra suos præpositos effrenata sit resultandi licentia. [o] IDEM: Ad hoc diuinæ dispensationis prouisio, gradus et diuersos constituit ordines esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, vna concordiæ fieret ex diuersitate connexio, et recte officiorum gereretur administratio singulorum. * IDEM: Quia homo quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locum superiorem procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. [p] IDEM in pastorali: Virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. [q] IDEM: Cum rerum necessitas exposcit, pensandũ valde est, ad culmen quisquis regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: et bene viuens, qualiter doceat: et recte docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. [r] IDEM in dialogis: Vsus recte conuersationis est, vt præesse nõ audeat, qui subesse non didicerit; nec obedientiam subiectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere. [s] IDEM in homilijs: Illi debent curam pastoralem suscipere, qui in suo corde sciunt fluxa luxurię domare: vt, cum alijs fortia prædicant, ipsi desiderijs mollibus eneruiter non succumbant. [t] IDEM in Moralibus: Nolenti mihi atque renitenti, cum graue esset altaris ministerium, etiam pondus est curæ pastoralis iniunctum. [u] ISIDORVS de Summo bono: Vir ecclesiasticus, et crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, et dispensationem ecclesiastici ordinis, si ex Dei voluntate prouenerit, volẽs quidem sed humilis gubernandam suscipiat. [x] BERNARDVS super Cantica: Non otiose toties repetitum est; Petre amas me, in commissione ouium. Ego quidem id significatum prouide, puto, ac si dixisset illi Iesus, nisi testimonium tibi perhibente cõscientia, quòd me ames et valde perfecte ames, hoc est plus quàm tua, plus quàm tuos, plus etiam quàm te, vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipies curam hanc ne intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effusus est sanguis. [y] IDEM: In prælatione opus est viro forti, spirituali, et fideli, forti ad propulsandas iniurias, spirituali, ad deprehendendas insidias, fideli, qui non quæ sua sunt, quærat. [z] IDEM in epistola: In alto positum, non alta sapere difficile est, et omnino inusitatum, et quanto inusitatius, tanto gloriosius.

n Greg. regist. lib. 7. ind. 1. c. 8.
o Ibid. li. 4. ind. 13. c. 96. in prin.
p Idẽ Past. cu. p. 1. c. 9.
q Ibidem prol.
r Past. ad 10. episc. Ranen.
r Idem li. 1. Dial. c. 1. post med.
s Idẽ hom. 22. in Euãg. prope fi.
t Idem ep. ad Leand. in exposit. li. Iob. c. 13
u Isid. de sum. bo. lib. 3. c. 33. sen. 1.
x Ber. ser. 70. in Cãt. post med.
y Ibid. ver sus fin.
z Idem ep. 42. post med.

De Zelo. Cap. XXXVI.

GREGORIVS [a] super Ezechielem: Nullum omnipotenti Deo, tale est sacrificium, quale est zelus animarum. IDEM: Restat vt siue. Supra libro 2. de prudentia. [b] IDEM in Moralibus: Si nulla ira ex virtute surgeret, diuinæ animaduersionis impetũ Phinees per gladium non placasset. [c] IDEM: Aliquando necesse est, vt prauis mentibus, quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, diuina flagella optari benigne debeant. IDEM: Euenire plerumque. Supra lib. 3. de discordia. [d] IDEM: Si sic proximos vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum erratibus sicut nostris vitijs irascemur. [e] IDEM: Erga errata proximorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenus a iustitiæ studio non eneruet. [f] AVGVSTINVS in epistola: Quid hic magis persequitur vitam bonorum, quàm vita iniquorum? non cum cogit imitari, quod displicet, sed cum cogit dolere, quod videt? Quoniã coram pio viuens impie, etsi non obligat consentientem, cruciat sentientem. IDEM: Pia est. Infra de dolore. [g] BERNARDVS super Cantica: Zelum tuum inflammet charitas, informet scientia, firmet constantia, sit feruidus, sit circumspectus, sit inuictus, nec teporem habeat, nec discretione careat, nec timidus sit. [h] IDEM in epistola: Habeat charitas zelum, sed adhibeat pro tempore modum, seueritas numquã remissa, intermissa tamen plus proficit. [i] IDEM: Hoc vera et casta contemplatio habet, vt mentem quanto diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, et desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libẽtissime intermittat. [k] GLOSSA: Ira iusta est, qua irascitur quis suis, et alienis peccatis, videns homines confitentes Deũ ore, et negantes moribus;

a Greg. in Exec. hom. 12. lõge post med.
b Idem li. 5. Moral. c. 31. post med.
c Ibid. lib. 13. c. 3. in prin.
d Ibid. li. 5 c. 31. post med.
e Ibid. lib. 19. c. 4. cir. med.
f Aug. ep. 145. ad Sebast. to. 2.
g Ber. ser. 20. in Cãt. an. med.
h Idem ep. 23. prope fin.
i Ibid. ser. 57. post med.
k Gloss. in ps. 30.

Digitized by Google

ribus, renunciantes sæculo verbis et non factis, et videns fratres fratribus detrahentes, oculum dantes, et fidem non seruantes. [a] GLOSSA: Bonus zelus est feruor animi, quo mens, abiecto humano timore, pro defensione veritatis accenditur: et eo magis commendabilis, quo quælibet praua, quæ viderit corrigere satagit, si nequit tolerat, et gemit.

a Ibidem. ps. 68.

De Solicitudine. Cap. XXXVII.

[b] GREGORIVS in Moralibus: Sancti viri quia breuitatem vitæ indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes viuunt: et tanto se solicitius mansuris præparant, quanto et nulla esse transitoria ex fine semper pensant. [c] IDEM: Mens tanto altius inter tentationum fluctus attollitur, quanto solicitius ab huius sæculi cogitatione vacuatur. [d] IDEM: Magna solicitudine ad curam nostræ meliorationis accingimur, quando id virtutis in alijs cernimus, quod non habemus. IDEM: Dominum tanto. Supra de discussione. [e] IDEM in registro: Illa solicitudo præpositorũ vtilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, et furor sibi nil vindicat. [f] IDEM: Quanto morti vicinior efficeris, tãto fieri solicitior atque timidior debes. [g] IDEM: Cum honoris augmento, cura quoque solicitudinis debet excrescere. [h] IDEM: Cum cuncta negotia solicitudine indagandæ veritatis indigeant, tamen quæ ad deiectionem sacerdotalium graduum spectant, sunt districtius trutinanda. [i] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Occupatio virium, solicitudinum, suggestionum voluptates plerũque excludit. HIERONYMVS: Grandis virtutis. Supra lib. 2. de continentia tactus. [k] BERNARDVS super Cantica: Omnis cura sanctorum, spreto ornatu cultuq. superfluo exterioris sui hominis, qui certe corrumpitur, omni se diligentia præbet, et occupat excolendo, atque decorando interiori illi, qui ad imaginẽ Dei est, et renouatur de die in diem. IDEM: Omnis de bonis. Supra de regratiatione. [l] IDEM in sermonibus: Dignum valde est, et omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus a constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant. [*] AVGVSTINVS de ordine disciplinæ: Opera danda est optimis moribus, Deus enim noster aliter nos exaudire non poterit, bene autem viuentes facillime exaudiet. [m] SENECA in epistola: Perseuerandũ est, et assiduo studio robur addendum, donec bona mens sit quod bona voluntas est.

b Greg. lib. 7. Mor. c. 14. post med.
c Ibid. lib. 21. c. 17. ante med.
d Ibid lib. 24. c. 6. post med.
e Idem regist. lib. 8. ind 3. c. 12.
f Ibid. li. 7 ind. 2. c. 1.
g Ibidem c. 112. post med.
h Ibid. li. 2 ind. 11. c. 47. in prin.
i Chrysost. oper. ĭperf. hom. 40. in Matt. ante med. to. 2.
k Ber. ser. 25. in Cãt. post med.
l Idẽ ser. de verb. Iob. In sex tribulationibus, etc. in prin.
m Sen. ep. 26. ante med.

De Correptione. Cap. XXXIIX.

[n] GREGORIVS in Moralibus: Quisque perpendere solicite sciat, ne luctus tempore verba increpationis inferat. [o] IDEM: Quos de aperta infirmitate reprehendimus, superest, vt de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur. IDEM: Ex se debet. Supra lib. 2. de obliuione. [p] IDEM in registro: Dum vnus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est, vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. [q] IDEM: Vbi senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. [r] ISIDORVS de Summo bono: Sicut peccatorem conuenit argui iniustum sic conuersum exulcerari. [r] IDEM: Qui veraciter fraternam vult corripere ac sanare infirmitatem, talem se præstare fraternæ vtilitati studeat, vt eum quem corripere cupit, humili corde admoneat, hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne forte et ipse subijciatur tentationi. [s] AVGVSTINVS in enchiridione: Qui emendat verbere, in quem potestas datur, et coercet aliqua disciplina, et tamen peccatum eius quo ab illo læsus, aut offensus est dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non solum in eo quòd dimittit, atque orat, verũetiam in eo quòd corripit, et aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat. Multa enim bona præstantur inuitis, quãdo eorum consulitur vtilitati non voluntati. IDEM si peccauerit. Supra lib. 3. de arguitione. [t] IDEM in epistola: Quantũ illi laudãdi, atque prædicandi sunt, qui dignati nõ sunt cum mundo etiã florente, florere: tantum increpãdi, et accusandi sunt, quos perire cum pereunte delectat. [u] IDEM de correptione et gratia: Corripiantur a præpositis suis subditi, fratres, correptionibus vtique de charitate veniẽtibus, pro culparũ diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: quia et ipsa, quæ dãnatio nominatur, quã fecit episcopale iudiciũ, qua pœna in Ecclesia nulla maior est, potest si Deus voluerit, in correctionem saluberrimã cedere, atque proficere. [x] IDEM de doctrina Christiana: Quid locis, et tempori, et personis eueniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia reprehendamus. [y] IOANNES Chrysostomus super Matthæum: Omnis correptio similis est ceteris tẽtationibus. Sicut enim omnis tentatio fideles quidẽ magis ædificat, infideles autem amplius destruit: sic et omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem, et timentem meliorem facit, irreligiosum autem et malum conturbat, et ad deterius ire compellit. [z] BERNARDVS: Non contemnenda increpatio iusti, quæ ruina peccati cordis sanitas est, necnon et Dei via ad animam. [a] IDEM in sermonibus: Nemo fratres vitia palpet, peccata nemo dissimulet, cum viderit ordinem deperire, vel minui disciplinam. Est enim consentire, silere cũ arguere possis, et scimus quia similis pœna facientes maneat et consentientes. [b] GLOSSA: Raro, et non sine magna necessitate, obiurgationes sunt adhibendæ, et non nisi Dei respectu remota ab oculo trabe, id est odio.

n Greg. li. 13. Mor. c. 2
o Ibid. lib. 31. c. 8. non longe a fi.
p Idem regist. lib. 12. ind. 7. c. 31 post med.
q Ibid. li. 7 ind. 2. c. 1.
r Isid. de sum. bo. li. 3 c. 32. sent. 2
s Aug. Enchirid. ad Laur. c. 72. to. 3.
t Idem ep. 45. non longe a princ. to. 2.
u Idem de corrept. & grat. c. 14. in prin. to. 2.
x Idem de doct. Christ. lib. 3. c. 12. to. 3.
y Chrysost. ope. imper. homil. 40. in Matt. ante med. to. 2
z Ber. sup. Cant. ser. 57. circa med.
a Idẽ ser. in Nat. S. to. Bap. post med.
b Gl. super Matt. c. 7.

De Aequitate. Cap. XXXIX.

[c] GREGORIVS in registro: Ita vos in ea, quæ Deũ offendunt, et ad iracundiam prouocant, districtos ac solicitos exhibete, vt ad aliorum emendationem et vindicta culpabilem feriat, et innocentem falsa opinio non affligat. [d] IDEM: Manifesta peccata, nõ sunt occulta correctione purganda, sed palam sunt arguendi, qui palã nocent: vt dum aperta obiurgatione sanãtur, hi, qui eos imitando deliquerant, corrigãtur. [e] IDEM: Cũ increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio pastor occidit. Hac ergo consideratione cõpulsus, velis nolis locuturus sum: quia omni virtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. [f] IDEM: Sicut obstinati esse humilibus non debemus, ita districti esse superbis debemus. [g] IDEM: Sicut perseueranti culpæ debetur iure vindicta, ita resipiscentibus est venia concedenda. IDEM: Summũ in regibus. Supra lib. 1. de potentibus. [h] IDEM: Boni te dulcem, praui sentiant correctorem. In qua videlicet correctione hunc esse ordinem noueris obseruandum, vt personam diligas, et vitia persequaris: ne si aliter agere fortasse volueris, transeat in crudelitatem correctio, et perdas quos emendare, desideras. [i] IDEM: Iustitiæ et rationis ordo suadet, vt qui sua a successoribus desiderat mandata seruari, prædecessoris sui proculdubio voluntatem et statuta custodiat. [k] IDEM: Sicut in his, qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est: ita in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare. [l] IDEM: Effectum iusta postulantibus indulgere, et vigor æquitatis, et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntatem, et pietas adiuuat et veritas non relinquit. [m] IDEM: Sicut rationi contraria procul est abijcienda petitio, ita in his, quæ bene desiderantur, effectum non conuenit negare. [n] IDEM: Minorem maior præcedit, sicut honore, ita et crimine: et quẽ maior sequitur culpa, maiori plectatur vindicta, et sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. [o] IDEM: Sicut laudabile discretumq. est reueren-

c Greg. regist. lib. 9. ind. 4. c. 63.
d Ibid. lib. 12. ind. 7. c. 32. post med.
e Ibid. li. 2 ind. 9. c. 3.
f Ibid. li. 7 ind. 2. c. 10. in fi.
g Ibid. li. 7 ind. 1. c. 12 in prin.
h Ibid. li. 9 ind. 4. c. 8.
i Ibid. li. 5 ind. 14. c. 112. cir. fi.
k Ibid. lib. 12. ind. 7. interrogation. Aug. c. 7.
l Ibid. lib. 11. ind. 6. c. 5. in prin.
m Ibid. c. 58. in prin.
n Ibid. li. 7 ind. 2. c. 53. cir. med.
o Ibid. lib. 10. ind. 5. c. 30. ĭ prin.

Digitized by Google

reuerentiam et honorem debitũ exhibere prioribus, A
ita rectitudinis et Dei timoris est, si qua in eos corre-
ctione indigent, nulla dissimulatione postponere:
ne totum, quod absit, incipiat corpus inuadere, si lan-
guor non fuerit curatus in capite. [a] IDEM: : Mani-
festi excessus, canonica semper moderatione premen-
di sunt: vt vna res, et præteritorum correctio, et esse
regula possit futurorum. [b] IDEM: Quoties contra
ecclesiasticam quid gestum dicitur disciplinã, ne nos
ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irre-
quisitum hoc relinquere non audemus. [c] IDEM: Si-
cut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam
rapacitatis ardore alienas inuadere non oportet. [d] B
IDEM: Iurgantium controuersias, celeri sententia ter
minare, et æquitati proculdubio conuenit, et vigori.
[e] IDEM: Sicut ab alijs nostra exigimus, ita singulis
sua iura seruemus. [f] IDEM in Moralibus: Maiora
crimina, et tarde credenda sunt, cum audiuntur, et
citius punienda sunt, cum veraciter agnoscuntur. [g]
IDEM: Superiores cum per disciplinam alios feriunt,
sic alienam infirmitatem debent percutere, vt etiam
ad suã nouerint oculos reuocare. [h] IDEM in pastora-
li: Aliquando subiectorum vitia prudenter dissimu-
landa sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquã-
do etiam aperte cognita, mature toleranda: aliquando C
vero subtiliter et occulte perscrutanda: aliquando le-
niter arguenda, aliquando et vehementer increpan-
da. [i] AMBROSIUS in epistola: Hostem ferire victo-
ria est, reum: æquitas, innocentem: homicidium. [k]
AUGUSTINUS de ciuitate Dei: Melior est animi
æquitas, quàm corporis sanitas. [l] IDEM de baptis-
mo paruulorum: Hoc iustum est, vt cum mala ho-
minum reprobamus, quæcumque in illis bona Dei,
reperimus approbemus. * IDEM: Veritate manen-
te, quod vitiosum, quod prauũ, quod falsum, in vno-
quoque fuerit curemus, corrigamus, emendemus, aut
si non possumus, detestatum damnatumq vitemus. * D
IDEM de ouibus: Disciplina exerceatur, iudicium
non præcipitetur. IDEM: Pertinet ad innocentes.
Supra de innocentia. * IOANNES Chrysostomus
super Ioannem: Siue inops, siue diues fuerit quis, non
personas attendamus, sed res scrutemur. [m] BERNAR-
DUS in epistola: Si quis susurro in populo diaboli
sibi assumens vicem, iurgia seminare, et pacem tur-
bare, velle reperiatur; quemadmodum ille discordiæ
semper est amator et auctor huic rigidæ censuræ: re-
medio citius obuietur, eo quippe pessimæ, quo inti-
mæ pesti. [n] IDEM: Malum si comprimas tuum,
reputabitur tibi ad gloriam: si alienum, ad iustitiam. E
[o] IDEM: Melius est vt pereat vnus, quàm vnitas.

a Ibidem c.33. nõ longe a prin.
b Ibid. li.5 ind. 14. c. 103.
c Idem li. 2. ind. 12. c. 32.
d Ibidem ind. 10. c. 38. in prin.
e Ibidem ind. 11. c. 68. in fi.
f Idem li. 19. Moral. c. 14. cir. fi.
g Ibid. lib. 14. c. 24.
h Idẽ Past. cu. p. 2. c. 10 in prin.
i Amb. ep. li. 6. ep. 48. ante med. to. 5.
k Aug. de ciuit. Dei, li. 19. c. 13. post med. to. 5.
l Idem de vnico Bap. c. 2. to. 7.
m Ber. ep. 129. post med.
n Ibid. ep. 200. post med.
o Ibid. ep. 102. in fin.

De Quattuor affectionibus. *Cap. XL.*

AUGUSTINUS [p] de ciuitate Dei: Recta voluntas
est bonus amor: et volũtas peruersa, malus amor.
Amor ergo inhians habere, quod amatur, cupiditas
est: id autẽ habens, eoq. fruens, lætitia est: fugiẽs quod
ei aduersatur, timor est: idq, si acciderit sentiẽs, tristitia
est proinde mala sunt ista si malus est: amor bona, si
bonus. [q] IDEM: Apud nos iuxta scripturã sanãq. F
doctrinam ciues sanctę ciuitatis Dei, in huius vitæ pe-
regrinatione, secundum Deum viuentes, metuunt, ca-
piuntq. dolent, gaudentq. et quia rectus est amor eo-
rum, istas omnes affectiones rectas habent. [r] IDEM
de patientia: Voluntas bona idest voluntas Deo fideli-
ter subdita, voluntas sanctitate superni amoris accen-
sa, voluntas, quæ diligit Deum, et proximum propter
Deum, siue amore de quo respõdet Apostolus Petrus:
Domine tu scis, quia amo te: siue timore, de quo di-
cit Apostolus: In timore et tremore vestram ipsorum
salutem operamini: siue gaudio, de quo dicit idem:
Spe gaudentes, in tribulatione patientes: siue tristitia,
qualem idem Apostolus se dicit habuisse magnã pro
fratribus suis, quæcũque amara et aspera sufferat, cha-
ritas Dei est. [s] ISIDORUS de Summo bono: Quat- A
tuor sunt qualitates affectionum, quibus mens iusti tæ
dio salubri compungitur, hoc est, memoria præterito-
rum facinorum, recordatio futurarum pœnarum, cõ-
sideratio peregrinationis in huius vitæ longinquitate,
desiderium supernæ patriæ, quo quantocius ad eam
valeat peruenire. * AUCTOR de spiritu et anima:
Habet anima affectiones, quibus exercetur ad virtu-
tes. Dolor namque de peccatis, timor de pœnis, desi-
derium de promissis, gaudium de præmijs, quædam
exercitia sunt virtutum. [t] IDEM: Affectus quadri-
partitus esse dinoscitur, dum de eo quod amamus iã
B gaudemus, vel gaudendum speramus, et de eo quod
odimus iam dolemus, vel dolendum metuimus: et ab
hac concupiscibilitate gaudium et spes, de irascibili-
tate dolor metus oriuntur. Qui quidem quattuor affe
ctus animæ, omnium sunt vitiorum, atque virtutum
quasi quædam principia, et communis materia. [u]
BERNARDUS super Cantica: Habent voces suas af-
fectus, per quas se etiam cum volunt produnt, timor
verbi causa, meticulosas: dolor, gemebundas: amor, io
cundas. [x] IDEM in sermone, loquens de illo verbo
Ioel 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro: Cõ-
uertatur amor tuus, vt omnino nihil diligas nisi Deũ,
C aut certe propter ipsum. Cõuertatur etiam ad ipsum
timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo me-
tuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic et
gaudium tuum, et tristitia æque conuertantur ad ip-
sum: hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eum do-
leas, aut læteris. Quid enim peruersum mauis, quàm
lætari, cum malefeceris, et in rebus pessimis exultare?
sed et ea quoque, quæ secundum sæculum est, tristitia
mortem operatur.

p Aug. de ciu. Dei. li. 14. c. 7. post med. to. 5.
q Ibid. c. 9 fere in pri.
r Idem de patient. c. 21. to. 4.
s Isid. de sum. bo. lib. 2. c. 12. sen. 4.
t Auct. de spir. et ani. c. 4. ante med. apud Aug. to. 3.
u Ber. ser. 67. in Cãt. ante med.
x Idẽ ser. 2. in Quadrag. circa med.

De Timore. *Cap. XLI.*

D GREGORIUS [y] in Moralibus: Iusto timendum
non est, ne derisor, cum corripitur, contumelias
inferat: sed ne tractus ad odium peior fiat. [z] IDEM:
Creator noster, qui vbique totus est, et cernens cũcta
non cernitur, tanto metuendus est, quanto inuisibilis
permanens, de nostris actibus, quando et quid decer-
nat ignoratur. [a] IDEM in homilijs: Tanto de se
vnusquisque solicitus metuat, quanto ignorat quod
restat. [b] AUGUSTINUS in libro de pœnitentia: Ti-
meat anima iam corrupta, docta experimento quod
ignorat virgo. [c] IDEM de coniugijs adulterinis: Si
a cõiugali vinculo immunis, minus appetitur vita san-
E ctorum, exhorreatur pœna mœchorum, et timore sal-
tem frenetur concupiscentia, si non amore eligitur
continentia. [d] IDEM in epistola: Qui gehennas me-
tuit non peccare metuit, sed ardere: ille autem pecca-
re metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennam odit.
[e] IDEM in regula: Deo vir sanctus timeat displicere,
ne velit feminæ male placere. Illum cogitet omnia vi-
dere, ne velit feminæ male videri. [f] ISIDORUS in
synonymis: Timor expellit peccatum, timor reprimit
vitium, timor cautum facit hominem, atque solicitũ:
vbi timor non est, ibi dissolutio vitæ est, vbi timor nõ
est, ibi desperatio est. [g] IDEM de Summo bono: Sæ-
F pe quæ apud hominum iudicium bona patent, apud
examen diligentissimi, et acutissimi iudicis, reproba
deteguntur. Ideoq. omnis sanctus veretur, ne forte
bonum quod agit, pro aliqua animi intentione, in ocu
lis Dei reprobum sit. [h] HIERONYMUS in epistola:
Vbi timor et tremor est, non ibi vocis elatio est, sed
animi flebilis lacrymosa deiectio. [i] IDEM: Quan-
do iratus fuero, et aliquid mali in meo animo cogita-
uero, et me nocturnum phantasma deluserit, basilicas
martyrum intrare non audeo: ita totus et corpore, et
animo contremisco. [k] IDEM in originali super Ioe-
lem: Nũquam tuta est humana fragilitas, sed quanto
virtutibus crescimus, tanto magis timere debemus, ne
de sublimibus corruamus. [l] BERNARDUS super
Cantica

y Greg. lib. 8. Moral. c. 24. circa med.
z Ibid. lib. 16. c. 15.
a Idẽ hom. 38. s Euãg. post med.
b Aug. de vera. et fal sa pœnit. c. 15. post med. to. 4.
c Idem de adult. coniug. lib. 2. c. 13. to. 6.
d Idem ep. 144. ad Anast. circa med. to. 2.
e Idem regu. 3. c. 21 to. 1.
f Isid. in synon. c. 7. in prin.
g Idem de sum. bo. li. 2. c. 27. sent. 4
h Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. cir. fi. to. 9
i Ibid. aduer. Vigilant. vltra med. to. 2.
k Idem cõment. in Ioel. c. 2. to. 5.
l Ber. ser. 54. in Cãt. post med.

Digitized by Google

Cantica: Beatus homo qui semper pauidus est. Time ergo cum arriserit gratia, time cum abierit, time cum denuo reuertetur, et hoc est semper pauidum esse. IDEM: In veritate didici. Supra lib. 2. de gratia. [a] IDEM in sermone: Primus timor est, ne cruciemur a gehenna. Secundus, ne excluſi a visione Dei, priuemur tam inęstimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine, ne forte deseratur a gratia. [b] IDEM: Sicut securitas, vel desidia, causa et mater est omnium delictorum, sic timor Domini radix et custos omniũ bonorum. IDEM: Heu me. Supra lib. 2. de tentatione.

a Idē ser. 2. in Domi. 1. post oct. Epiph. post med.

b Ser. de donis Spir. sancti, c. 1. post med.

De Dolore. Cap. XLII.

GREGORIVS [c] in regiſtro: Quanto cordi noſtro lætitiam, Eccleſiæ ordo inculpabiliter custoditus infundit, tanto reciſſus tædium doloris imponit. [d] IDEM: Credat mihi charitas tua, quia valde contriſtatus ſum de triſtitia tua, ac ſi in te iniuriam ipſe pertuliſſem. [e] IDEM in Moralibus: In amaritudine animæ ſunt omnes electi, quia vel punire flendo non deſinunt quæ deliquerũt, vel graui ſe mœrore afficiũt, quia longe huc a facie Conditoris proiecti, adhuc in æternæ patriæ gaudijs non ſunt. [f] IDEM: Valde affligitur anima iuſtorum, quando mali contra bonos diſtrictas ſententias intorquent, qui bene viuere ignorant, et voce ſibi iuſtitiam vendicant, quam moribus impugnant. [g] IDEM: Grauis mœror eſt, duris cordibus, infructuoſe prædicare: laborem in oſtendenda veritate ſumere, ſed nullum de conuerſione audientiũ laboris fructum inuenire. At contra, magna prædicatorum conſolatio eſt, ſubſequens profectus auditorũ. [h] IDEM: Anima ſancta intus doloris ſui gemitum tolerat: ſed eo refectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lacrymas emanat. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Ioannem: Cum quidam peccauerimus nos, vel alij, tunc ſolum triſtari bonum eſt: cum autẽ in humanas circumſtantias inciderimus, inutilis in nobis de reliquo triſtitiæ vſus. * AVGVSTINVS de verbis Domini: Geme vt columba, et tunde pectus, et tundendo correptus eſto, ne videaris non conſcientiam cedere, ſed malam conſcientiam pugnis pauimentare, ſolidiorem reddere non correptiorem. [i] IDEM in epiſtola: Pia eſt iſta triſtitia, etſi dici poteſt, beata miſeria, vitijs alienis tribulari, non implicari: mœrere, non hærere: dolore contrahi, non amore attrahi. IDEM: Quid ſic. Supra de zelo bono. [k] IDEM contra Iulianum: Mentibus amicorum ſanorum, fletum commouet riſus freneticorum. * IDEM in meditationibus: Da mihi Domine in hoc exilio panẽ doloris, et lacrymarum, quem eſurio ſuper omnem copiam deliciarum. * IDEM: Aut continui dolores cruciabunt pœnitentem vitam meam, aut æterni cruciatus vexabunt, puniendam animam meam. [l] BERNARDVS in ſermonibus: Cum cœperis triſtitia implebit cor tuum, ſed ſi perſeueraueris triſtitia tua vertetur in gaudium. [m] CASSIODORVS: Lœtus et laſciuus ſpiritus obligat hominem peccato, ſed ſpiritus contribulatus eſt ſacrificium, quo peccatum ſoluitur.

c Greg. regiſt. lib. 7. ind. 1. c. 15 in prin.

d Ibid. lib. 2. ind. 10. c. 24. in prin.

e Idem li. 5. Mor. c. 3. in prin.

f Ibid. lib. 14. c. 12. nõ lõge a prin.

g Ibid. lib. 35. c. 9. post med.

h Ibid. li. 5 c. 7. non longe a prin.

i Aug. ep. 245. ad Sebaſt. ante med. to. 2.

k Idē cont. Iulian. Pelag. lib. 4. c. 3. post med. to. 7.

l Ber. ſer. 3. in aſceſ. Dom. poſt med.

m Caſſiod. expoſ. in pſ. 50. poſt med.

De Confidentia. Cap. XLIII.

GREGORIVS [n] in Moralibus: Tanto animus a laboris afflictione ſubtrahitur, quanto per ſpem ad ſumma ſuſtollitur. [o] IDEM: Quidquid intolerabile puſillanimitas aſſerit, hoc ei leue ac facile ſpes remunerationis oſtendit. [p] IDEM: Quia nunc per tribulationem ſeritur, vt poſt gaudij fructus metatur, tanto maior fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro veritate afflictio anguſtat. [q] IDEM: Ille bene nouit in exterioribus miſerijs ſubſiſtere, qui ſcit ſemper de interna ſpe gaudere. [r] IDEM: Cum iam pœnitentiæ lamentis culpa diluitur, et ſic perpetrata planguntur, vt plangenda minime perpetrentur: magna menti fiducia naſcitur, et ad conſpicienda ſupernæ retributionis gaudia, cordis noſtri facies leuatur. [ſ] IDEM ſuper Ezechielem: Non in fletibus, non in actibus noſtris, ſed in aduocati noſtri allegatione confidamus. [t] IDEM: Spes per deſideria atque ſuſpiria, introducit ad quietis gaudia. * AMBROSIVS in Hexaemeron: In grauiſſimis paſſionibus ſpem deponimus, fractiq. animo reſoluimur, improuidi et mœrtes iacemus, cum de diuina miſeratione tunc ſperãdum amplius ſit, cum præſidia humana defecerint. [u] AVGVSTINVS de confeſſionibus: Nemo ſecurus eſſe debet in iſta vita, quæ tota tentatio nominatur, vt qui fieri potuit ex deteriori melior, non fiat etiam ex meliore deterior: vna ſpes, vna fiducia, vna firma promiſſio, Deus miſericordia, tua. [x] IDEM de verbis Apoſtoli: Ipſa ſpes peregrinationi neceſſaria eſt, quæ conſolatur in via: tolle viatori ſpem perueniendi, continuo franguntur vires ambulandi. [y] IDEM de verbis Domini: Spes ad hoc nos hortatur, vt præſentia contemnamus, futura expectemus: ea quæ retro ſunt obliuiſcentes, cum Apoſtolo in anteriora, nos extendamus. Nihil itaque tam inimicum ſpei, quàm retro aſpicere. [z] HIERONYMVS in epiſtola: Cum vniuerſos artus mundaueris ab omni ſorde peccati, et toto fueris ſanctificata corpore, tunc tibi caſtitatem intelligas profuturam, et cum omni fiducia palmam virginitatis expecta. [a] BERNARDVS in ſermonibus: Hæc eſt vera hominis fiducia, a ſe deficientis, et innitentis domino Deo ſuo.

n Aug. confeſſ. lib. 10. c. 32. to. 1.

x Idem de ver. Apoſt. ſer. 16. poſt med. to. 10.

y Idem de verb. Dom. ſer. 29. in. med. to. 10.

z Hier. ep. 14. ad Matritij fil. paulo poſt med. to. 9.

a Ber. ſer. 3. in Annũcia. Domi. ante med.

De Latitia. Cap. XLIV.

GREGORIVS [b] in Moralibus: Sancti viri, cum multa ſe proficere virtutum proſperitate cõſiderant, quodam diſpenſationis ſupernæ moderamine, exerceri ſe etiam tentationibus exultant: quia tanto robuſtius acceptam virtutum gloriam cuſtodiunt, quanto tentationis impulſu concuſſi, infirmitatem ſuam humilius cognoſcunt. [c] IDEM: Quo ſe interius gaudijs animus robuſtius inſerit, eo minus exterius dolores ſentit. [d] IDEM in homilijs: Ille veraciter patientiam ſeruat, qui et ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, et eadem retractans pertuliſſe ſe talia exultat. IDEM: Si me participem. Supra de communitate. [e] IDEM in dialogis: Qualis quiſque apud ſe lateat, contumelia illata probat. Nam ſicut ſuperbi honoribus, ſic plerũque humiles ſua deſpectione gratulantur. [f] AVGVSTINVS de verbis Domini: Quando gaudetur in Domino, nõ gaudetur in ſæculo: vincat gaudium in Domino, donec finiatur gaudium in ſæculo: gaudium in Domino ſemper augeatur, gaudium in ſæculo, ſemper minuatur donec finiatur. IDEM: Tu qui veram requiem. Supra de tranquillitate. [g] IDEM de confeſſionibus: Eſt gaudium, quod non datur impijs, ſed eis qui te gratis colunt Domine, quorum gaudium tu ipſe es, et ipſa eſt beata vita, gaudere ad te, de te, propter te; ipſa eſt, et non eſt altera. [h] HIERONYMVS in epiſtola: Nihil ſolicitius prouidendum eſt; quàm vt ſolemnem diem non tam ciborum abundantia, quàm ſpiritus exultatione celebremus: quia valde abſurdum eſt, nimia ſaturitate velle honorare martyrem, quem ſcimus Deo placuiſſe ieiunijs. [i] BERNARDVS in epiſtola: Reuera illud ſolum et verum eſt gaudium, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur, et quod cum poſſederis nemo tollet a te: cui comparata omnis aliunde iucunditas mœror eſt, omnis ſuauitas dolor eſt, omne dulce amarum, omne decorum fedum, omne poſtremo, quodcumque aliud delectare poſſit, moleſtum. [k] IDEM in ſermone: Non eſt regnum Dei et eſca et potus, ſed iuſtitia, et pax, et gaudium, in Spiritu ſancto: Sic fatui filij Adam et præcipiti ſaltu, iuſtitiam tran-

b Greg. lib. 31. Mor. c. 17. poſt med.

c Ibid. lib. 10. c. 12. non longe a prin.

d Idem ho mil. 35. in Euang. poſt med.

e Idem li. 1. Dial. c. 5. in fi.

f Aug. de verb. Dom. ſer. 37. cer. prin. to. 10.

g Idē confeſſ. lib. 10. c. 22. to. 1.

h Hier. ep. 19. ad Euſtoch. poſt med. to. 1.

i Ber. epiſt. 124. circa prin.

k Idē ſer. 2. de verb. Apoſt. Non eſt regnum Dei eſca etc. an. me.

Digitized by Google

transilientes,et pacem rem finalem,in principium,cõuertere,et peruertere vultis. Nemo eſt, qui gaudere non velit,non ſtabit, et non erit iſtud : quia ſicut non eſt pax impijs,ſic nec gaudere,dicit Dominus. Nõ ſic impij,non ſic,prius eſt iuſtitiam facere, inquirere pacem,et perſequi eam, et ſic apprehendere gaudiũ immo a gaudio comprehendi. * SENECA in epiſtola: Ad verum gaudium ſpecta,et de tuo gaude,quid autẽ eſt hoc de tuo,de teipſo,et optima tui parte corpuſculum quoque,et ſi nihil poteſt fieri ſine ipſo,magis neceſſariam rem euaderem,quàm magnam.

De Connexione virtutum. Cap. XLV.

[a] GREGORIVS in Moralibus: Omnes virtutes in conſpectu conditoris,vicaria ope,ſe ſubleuant:vt quia vna virtus ſine alia,vel nulla eſt omnino, vel minima,viciſſim ſua coniunctione fulciantur. [b] IDEM: Valde ſingula quælibet deſtituitur, ſi non vna virtus virtuti alij ſuffragetur. [c] AMBROSIVS ſuper Lucã: Connexæ ſunt ſibi concatenatæq. virtutes, vt qui vnã habet,plures habere videatur.

a Greg. li. 21. Mor. c. 3. non longe a prin.
b Ibid.li.1 c. 16.
c Amb. in Luc. li 5.c. 6.to.3.

De timore,et ſpe.

[d] GREGORIVS in Moralibus: In peccatoris pectore,inceſſanter debet ſpes et formido coniũgi:quia incaſſum miſericordiam ſperat, ſi non etiam iuſtitiam timeat:incaſſum iuſtitiam metuit,ſi non etiã de miſericordia confidat. [e] IDEM: De ſtatu ſuo Dauid cadente nemo ſuperbiat.De lapſu etiam ſuo Dauid ſurgente nemo deſperet. [f] IDEM: Viri ſancti ita mœſti ſunt vt confidant,atque ita confidunt, vt tamen ex ſecuritate nõ torpeant. [g] IDEM in dialogis:Oportet et de Dei nos ſemper miſeratione confidere, et de noſtra infirmitate formidare. IDEM: Qui peccatori prædicat.Supra,de doctrina. [h] ISIDORVS in ſynonymis: Nulla te ſecuritas deceptum blandiatur,nulla te ſecuritas a pœnitentiæ intentione ſuſpendat, inceſſanter in corde tuo,ſpes,et formido,perſiſtat. [i] IDEM de Summo bono:Omnis iuſtus ſpe, et formidine nitet,quia nunc illum ad gaudium ſpes erigit, nunc illũ ad formidinem timor gehennæ adducit.* AVGVSTINVS de meditationibus: Reſpira peccator, reſpira ne deſperes: ſpera in eo quem times,affuge ad eum a quo aufugiſti,inuoca importune,quẽ ſuperbe prouocaſti.

d Greg. li. 33. Mor. c. 11.non longe a prin.
e Ibid.lib. 33. c. 10. cir.fi.
f Ibid.li.9 c. 18.
g Idem li. 3.Dial. c.7 cir.fi.
h Iſid. in ſyno. c.6.in fin.
i Idem de ſum.bo.li.2 c.4.ſent.2.

De timore et gaudio.

[k] GREGORIVS in Moralibus:Cum bona in alijs cernimus,valde neceſſe eſt vt exultationẽ noſtræ formidini,et formidinem noſtræ exultationi miſceamus: quatenus et de alienis profectibus charitas gaudeat, et de ſuis infirmitatibus conſcientia conſtricta contremiſcat. [l] IDEM: Sancti viri,cum de quibuſdã ſe vitijs ereptos hilareſcunt,magno ſe metu, etiam in ipſa exultatione concutiunt,quia etſi iam de cuiuſlibet procella tempeſtatis erepti ſunt,eſſe ſe tamen adhuc in incerti maris dubijs fluctibus ſciunt. [m] IDEM: Sancti viri ſic ſpe exultant vt pauore trepident, ſic pauore timent,vt ſpei fiducia exultent.

k Greg.lib. 9.Moral.c. 35. poſt med.
l Ibid.li.5 c. 17. poſt med.
m Ibidem.

De timore et amore.

[n] GREGORIVS in Moralibus: Cũ plus ipſi,quod timeamus,agnoſcimus,plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur,quod amemus. [o] IDEM: Appoſitis quaſi quibuſdam gradibus,profectus noſtri mentis pedem prius per timorem in imo ponimus,et poſtmodum per charitatem ad alta amore leuamus: vt ab eo,quo quiſque timet,reprimatur, vt timeat:et ab eo,quod iam timuit,ſubleuetur, vt præſumat. [p] AVGVSTINVS de virginitate: Ama Dei bonitatem, time ſcueritatem: vtrumque te ſuperbum eſſe non ſinit. Amãdo enim times ne amãtem et amatum grauiter offendas. [q] IDEM de fide ad Petrum: Diligentes Dei miſericordiam,metuenteſq.iuſtitiam, nec de remiſſione peccatorũ deſperemus, nec remaneamus in peccatis. [r] IDEM de verbis Apoſtoli: Non intrat charitas incomitata,habet ſecum ſocium ſuum timorem,quem introducit ipſa,ſed illum caſtũ permanentem in ſæculum ſæculi. * IDEM ſuper primam canonicam Ioannis: Exhorreſce quod minatur omnipotens:ama quod pollicetur omnipotens,et vileſcit omnis mundus ſiue promittens ſiue terrens. * HIERONYMVS in epiſtola: Vide vt omnia quæcumque bene facis,propter Deum facias,ſciens eius rei tantam te a Domino recepturum eſſe mercedem, quam eius timoris et dilectionis cauſa perfeceris. [ſ] BERNARDVS de conſideratione: Sanctum facit affectio ſancta,et ipſa gemina: timor Domini ſanctus, et ſanctus amor, his perfecte anima affecta, veluti duobus quibuſdam brachijs ſuis Deum amplectitur, ſtringit et tenet,et ait:Tenui eum nèc dimittam. [t] IDEM in epiſtola: Mens quam ſemel affecerit charitas,ſui iuris eſſe non ſinitur, metuit quod neſcit, dolet quod non oportet,ſolicitatur pluſquam voluerit,et vnde noluerit. * IDEM in ſermone:Timeamus et amemus Christum Dominum:Timeamus, pro noſtra indignitate: pro ipſius dignatione amemus:non diſſimulemus,nõ excuſemus,in medio eſt omnibus ſe offerens.

n Greg. li. 22. Moral. c.14.circa. med.
o Ibidem.
p Aug. de virg.ſanct. c.38.to.6.
q Idem de fide ad Pet. c. 3. poſt med.to.3.
r Idẽ ſer. 18. de ver. Apoſt. poſt med.to.10.
ſ Bern. de conſid.li.5. multũ poſt med.
t Idem ep. 74.

De abſtinentia et eleemoſyna.

[u] GREGORIVS in homilijs:Hoc quod tibi ſubtrahis alteri largire,vt vnde tua caro affligitur, inde egẽtis proximi caro reparetur. [x] IDEM:Illud ieiunium Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemoſynarum leuat, quod cum proximi dilectione agitur,quod cum pietate conditur. [y] IDEM : Non Deo,ſed ſibi quiſque ieiunat, ſi ea quæ ad tempus ſibi ſubtrahit,inopibus non tribuit, ſed vẽtri poſtmodum offerenda cuſtodit. * IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum : Si ieiunaueris ſine eleemoſyna, nihil ieiunium tuum reputatur : ſed ventrem implente et inebriante deterior eſt, qui talis eſt: et tanto deterior, quanto laſciua crudelitas eſt difficilior. [z] GLOSSA: Deo ieiunat,qui eius amore ſe macerat, et quod ſibi ſubtrahit,alij impendit.

u Greg. homil.16. in Euang.cir. fi.
x Ibid.
y Ibid.
z Gl.Mat. 6.

De abſtinentia et oratione.

[a] AVGVSTINVS in epiſtola : In ieiunijs,et vigilijs,et omni caſtigatione corporis,quàm plurimũ adiuuatur oratio. [b] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum : Qui orat cũ ieiunio,duplices habet alas, et ipſis ventis leuiores.Neque enim oſcitat et tẽditur, et torpet orans,quod patiuntur mali : ſed eſt igne vehementior,et terra ſuperior. Ideoq. maxime hic talis dęmonibus eſt inimicus et hoſtis. Nihil enim homine orante,proprie eſt potentius. [c] IDEM: Sicut nec miles ſine armis eſt aliquid,nec arma ſine milite, ſic nec oratio ſine ieiunio,nec ieiunium ſine oratione. [d] ISIDORVS de Summo bono : Hoc eſt perfectum et rationabile ieiunium,quando noſter homo exterior ieiunat,interior orat.Facilius enim per ieiunium oratio penetrat cælum. [e] BERNARDVS ſuper Cantica: Abſtinebo a vino,quia in vino luxuria eſt,aut ſi infirmus ſum modico vtar iuxta conſilium Apoſtoli:abſtinebo et a carnibus,ne dũ mihi nimis carnem nutriũt, ſimulq. et carnis nutriant vitia : panem etiam ipſum cum menſura ſtudebo ſumere,ne onerato ventre ſtare ad orandum tędeat. [f] IDEM in ſermonibus: Oratio virtutem impetrat ieiunandi, et ieiunium gratiam promeretur orandi : ieiunium orationem roborat, oratio ieunium ſanctificat, et Deo repreſentat. IDEM:

a Aug. ep. 121. ad Prob. c.16. cir.fi. to.2.
b Chryſoſ. hom.59.in Matth. poſt med.to.2.
c Idẽ oper. imperf. homil.15. in Matt. ant. med.to.10.
d Iſid. de ſum.bo.lib. 2.c.44.ſententen. 1.
e Ber.ſer. 66.in Cãt. ant. med.
f Idẽ ſer. 4. in Cap. Ieiun.ante med.

Digitized by Google

a Ibidem conſeq. b Glo. Cāt. ti. 3. c Gl. Tob. 3

[a] IDEM: Quid nobis ieiunium proderit, ſi relinquatur in terra? Subleuetur ergo penna quadā oratio. [b] GLOSSA: Prius eſt mortificare concupiſcentiam, poſtea offerre Deo placabilia vota cordis. [c] GLOSSA: Sola oratio pingueſcit, quàm macies corporis paſcit.

De miſericordia et oratione.

d Chryſoſt. oper. imp. hom. 15. in Mat. ante med. to. 2.

IOANNES [d] Chryſoſtomus ſuper Matthæum: In lege ſcriptum eſt: Ne intres ante conſpectum Domini vacuus. Vacuus intrat ante Deum, qui veniens ad orationem nullam facit eleemoſynam. * IDEM: Infirma eſt oratio, quæ eleemoſynarum largitate non eſt munita. * SANCTVS Maximus in ſermone: Oratio quæ caſtitatis iuſtitiæ et eleemoſynarum operibus adiuuatur, excedit mundum, penetrat paradiſum, euolat ad ipſum ſummæ maieſtatis angelo offerente conſpectum.

De miſericordia et iuſtitia.

e Greg. regiſt. lib. 9. ind. 4. c. 8.

GREGORIVS [e] in regiſtro: Ipſa in te dulcedo cauta ſit non remiſſa, correctio vero diligens ſit non ſeuera: ſed ſic alterum condiatur ex altero, vt et boni habeant amando quod caueant, et praui metuendo quod diligant. IDEM: Boni te dulcem. Supra de æquitate, et ibidem alia plura.

f Idē Paſt. cu. p. 2. c. 6. longe poſt med.

[f] IDEM in paſtorali: Diſciplina, vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur.

g Ibidem cir. fi.

[g] IDEM: Iuxta Pauli vocem, in arca tabernaculi cum tabulis virga ſimul et manna eſt: quia ſcripturæ ſacræ ſcientia in boni doctoris pectore, ſicut eſt virga diſtrictionis, ſic eſt et manna dulcedinis.

h Amb. ep. lib. 5. ep. 42 ad Clemēt. prope fi. to. 5.

[h] AMBROSIVS in epiſtola: Beatus qui et ſeueritatem et manſuetudinem tenet, vt altero diſciplina ſeruetur, altero innocentia non opprimatur. Nimia enim ſeueritas, extorquet plerumque crudelitate mendacium.

i Idem de offi. lib. 2. c. 24. circa prin. to. 4.

[i] IDEM de officijs: Neque ſeueritatem eſſe duram conuenit, neque nimiam remiſſionem: ne aut poteſtatem exercere, aut ſuſceptum officium nequaquam implere videamur.

k Iſid. in ſyn. c. 17.

[k] ISIDORVS in ſynonymis: Impia iuſtitia eſt, humanæ fragilitati non ignoſcere: non ergo ama damnare, ſed emendare potius et corrigere.

l Ibidem conſeq.

[l] IDEM: Tene rigorem in diſcuſſione iuſtitiæ: miſericordiam in diffinitione ſententiæ.

m Idem de ſum. bo. li. 3. c. 54. ſenten. 4

[m] IDEM de Summo bono: Omnis qui recte iudicat, ſtateram in manu ſua geſtat, in vtroque peſo iuſtitiam et miſericordiam portat: ſed per iuſtitiā reddit peccato ſententiam, et per miſericordiam peccati temperat pœnam.

n Chryſoſt. oper. imp. hom. 46. in Matt. paulo. an. med. to. 2.

[n] IOANNES Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Iuſtitia ſine miſericordia, non eſt iuſtitia, ſed crudelitas: ſic miſericordia ſine iuſtitia, non eſt miſericordia, ſed fatuitas.

o Ber. ſer. 23. in Cāt. longe ante med.

[o] BERNARDVS ſuper Cantica: Si interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit non tyrannica, matres vos fouendo, patres corripiendo exhibeatis.

p Idem de conſid. li. 2. poſt med.

[p] IDEM de conſideratione: Iuſtitiæ, vt iuſtitia ſit, tēperantia modum imponit. Noli nimis eſſe iuſtus, ait ſapiens, oſtendens per hoc minime approbandam eſſe iuſtitiam, quæ temperantiæ moderamine nō frenatur.

q Gl. Mat. 2.

* BEDA in homilijs: Neceſſe eſt vt rectorē ſubditis et matrem pietas et patrem exhibeat diſciplina: atque inter hæc ſolicita circumſpectione prouidendum, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. IDEM dicit beatus Gregorius in regiſtro. [q] GLOSSA: Vera virtus eſt, cum nec pietas ſine iuſtitia, nec ſine pietate iuſtitia exequitur: quæ ſeparatæ ab inuicem dilabuntur.

De continentia, et abſtinentia.

r Amb. de virginib. li. 1. mult. poſt med. to. 4.

AMBROSIVS [r] de virginibus: Cibus parſimoniæ et potus abſtinentię docent vitia neſcire: quia docent cauſas neſcire vitiorum. Cauſa peccandi etiam iuſtos ſæpe decipit: hinc populus Dei poſtquam ſedit manducare et bibere, Deum negauit.

f Iſid. de ſum. bo. lib. 2. c. 42. ſen. 7.

[f] ISIDORVS de Summo bono: Libidinis ignes fomentis ciborum increſcunt, corpus autem quod abſtinentia frangit, tōtatio non exurit: vnde et tres pueros abſtinentes flamma babylonij incendij etſi tetigit, non combuſſit.

t Ibid. c. 43. ſent. 8.

[t] IDEM: Quidam continentes ſicut panem cum pondere edunt, ita et aquam cum menſura ſumunt, aſſerentes ad caſtimoniam carnis, etiam aquæ abſtinentiā conuenire. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Per ieiunia ceſſat pugna carnis aduerſus animam, et animæ aduerſus carnem: nec vltra inſurgit ancilla in dominam, nec ſerua ſuperbit in liberam, ſed vniuerſa hæc prælia ieiuniorum præſentia conquieſcunt.

De continentia, et verecundia.

u Amb. de Virginib. li. 2. an. med. to. 4.

AMBROSIVS [u] de virginibus: Vbique in virgine comes ſingularū virtutum eſt pudor, hic indiuiduus debet eſſe virginitati, ſine quo nō poteſt eſſe virginitas.

x Idem de offic. lib. 1. c. 18. ante med. to. 2.

[x] IDEM de officijs: Verecundia eſt pudicitiæ comes, cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt. * HIERONYMVS in ſermone: Omnino pudor indiuiduus virginati eſſe debet, ſine quo recte caſtitas ſeruari non poteſt.

y Hieron. ep. 14. ad Maur. fil. vltra med. to. 9.

[y] IDEM in epiſtola: Sit in te noua grauitas, honeſtas admirabilis, ſtupendā verecūdia, mira patientia, virginalis inceſſus, et veræ pudicitiæ habitus, ſermo ſemper modeſtus, et in ſuo tempore proferendus.

z Bernard. ſer. 86. in Cāt. an. med.

[z] BERNARDVS ſuper Cantica: Verecundia ſoror continentiæ eſt, nullum æque manifeſtum indicium columbinæ ſimplicitatis: et ideo omnino teſtis innocentiæ eſt, et lampas pudicitiæ mentis.

De continentia, et charitate.

a Greg. in Exec. hom. 8. longe an. med.

GREGORIVS [a] ſuper Ezechielem: Antiquus inimicus caſtitatem in nobis, ſi ſine charitate fuerit non timet: quia nec ipſe carne premitur, vt in eius luxuria diſſoluatur.

b Aug. de Virgi. San. c. 54. to. 6.

[b] AVGVSTINVS de virginitate: Si nuptias contempſiſtis filiorum hominum, ex quibus gignaretis filios hominum, toto corde amate ſpecioſum forma præ filijs hominum. Vacare vobis liberum eſt a coniugalibus vinculis, ſed non vacare vobis liberum eſt a vinculo charitatis.

c Ibidem.

[c] IDEM: Inſpicite vulnera pendentis, cicatrices reſurgentis, ſanguinem morientis, pretium credentis, commertium redimentis. Hæc quanti valeant cogitate, hæc in ſtatera charitatis appendite, et quidquid amoris nuptijs veſtris impendendum habebatis, illi rependite.

d Ibidem c. 11.

[d] IDEM: Illa virgo coniugatæ merito præponitur, quæ nec multitudini ſe amandam præponit, cū amorem vnius ex multitudine inquirit: nec ſe vni componit, vno iam inuento, cogitans quæ mundi ſunt quomodo placeat viro: ſed ſpecioſum forma præ filijs hominum ſic amauit, vt quia eum ſicut Maria concipere carnem nō poſſet, ei corde cōcepto, etiam carnem integram cuſtodiret.

e Idem de bo. coniug. c. 10. in prin. to. 6.

[e] IDEM de bono coniugali: Quid inquunt ſi omnes velint ab omni concubitu continere, vnde ſubſiſtet genus humanum? vtinam omnes hoc vellent, dumtaxat in charitate de corde puro, et conſcientia bona, et fide non ficta: multo citius Dei ciuitas compleretur, et acceleraretur terminus ſeculi. Quid enim aliud hortari apparet Apoſtolū, vbi ait cum inde loqueretur. Vellem omnes homines eſſe ſicut me?

f Bern. ep. 42. ante med.

[f] BERNARDVS in epiſtola: Caſtitas ſine charitate, lampas ſine oleo eſt: ſubtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem caſtitas non placet. Sed o quàm pulchra eſt, ſapiens clamat, caſta generatio cum charitate!

g Idē ſer. 27. in Cāt. cir. med.

[g] IDEM ſuper Cantica: Quo modo claritas, vt aiunt, Lunæ non niſi a Sole eſt, ſic abſque charitate ſeu iuſtitia continētiæ meritum nullum eſt.

De

De continentia & humilitate.

a Greg. lib. 3. Mor. c. 27. in fine.

GREGORIVS [a] in moralibus: Sic mentem neceſſe eſt per munditiam erigi, vt tamen ſolicite debeat in humilitate ſubſterni. [b] IDEM: Per humilitatis cuſtodiam ſeruanda eſt munditia caſtitatis: ſi enim pie ſpiritus ſub Deo premitur, caro illicite ſuper ſpiritum non leuatur. [c] AVGVSTINVS de virginitate: Sapientes virgines eſſe decet, ne lampades earum extinguantur: quo modo ſapientes niſi non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes? IDEM. * Quia perpetua continentia, & maxime virginitas magnum bonum eſt in ſanctis Dei, vigilantiſsime cauendum eſt, ne ſuperbia corrumpatur. [d] IDEM: Facilius ſequuntur agnũ, & ſi non quocumque ierit certe quouſque potuerint, coniugati humiles, quã ſuperbientes virgines [e] IDEM: Neque ſimulare debet virgo humilitatem, ſed exhibere. Simulatio humilitatis maior ſuperbia eſt. * IDEM ſuper Ioannem: Melior eſt quidem virginalis ſanctitas, quàm pudicitia coniugalis, quis dubitet? tamen ſi tu tenueris ſuperbiam, & tua mater humilitatem, melior mater erit quã filia, non dubito præferre humilem mulierem ſuperbæ virgini. [f] AMBROSIVS ſuper Lucam: Decet vt quanto caſtior virgo, tanto humilior ſit, nouerit deferre ſenioribus, ſit magiſtra eius humilitas, in qua eſt profeſſio caſtitatis. [g] BERNARDVS ſuper Miſſus: Pulchra commixtio virginitatis & humilitatis nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua humilitas commẽdat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. [h] IDEM: Potes ſine virginitate ſaluari, non potes ſine humilitate: poteſt inquam placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam: ſine humilitate autem, audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuiſſet. [i] IDEM ſuper cantica: Continentia non habet meritum apud Deum, quæ gloriam requirit humanam. Ideoque maxime opus eſt, etiam puritate intentionis, qua ſoli Deo mens noſtra, & placere appetat, & valeat inhærere.

b Ibid. lib. 20. c. 18. ante med.

c Aug. de virg. ſanct. c. 42. to. 6.

d Ibid. c. 51.

e Ibid. c. 43.

f Ambr. in Luc. lib. 2. c. 2. ſq. 3.

g Ber. ſer. 1. ſup. Miſſus eſt in med.

h Ibid. paulo poſt

i Idem ſer. 7. in cant. poſt med.

De actione & contemplatione.

k Greg. in Ezech. homil. 3. ante med.

GREGORIVS [k] ſuper Ezechielem: Actiua in neceſsitate, contemplatiua in voluntate eſt: illa in ſeruitute, iſta in libertate. [l] IDEM: Sicut bonus eſt ordo viuendi, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerumque a contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. [m] IDEM: Amor Dei ad contemplatiuam, amor vero proximi pertinet ad actiuam. IDEM: Contemplatiua maior eſt ſupra de guſtu. [n] IDEM in moralibus: Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ vero etiam laudatur: quia magna ſunt actiuæ merita, ſed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vmquam Mariæ: pars dicitur, quia actiuæ vitæ opera cum corpore tranſeunt, contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualeſcunt. IDEM: Humani generis. Supra lib 1. de prædicatoribus bonis. [o] IDEM: Qui culmẽ apprehendere perfectionis nituntur, cum contemplationis arcem tenere deſiderant, prius ſe in campo operis per exercitium probant. [p] ISIDORVS de ſummo bono: Actiua vita mundanis bene vtitur, contemplatiua nec mundo renuncians, ſoli Deo viuere delectatur. IDEM: Qui prius. Supra de aſcenſione. [q] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Ex tribus illis vitæ generibus, ſcilicet otioſo, actuoſo, & ex vtroque compoſito, quamuis ſalua fide quiſque poſsit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire: intereſt tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Nec ſic eſſe debet vnuſquiſque otioſus, vt in eodem otio vtilitatẽ non cogitet proximi: nec ſic actuoſus, vt contemplationem non requirat Dei. [r] IDEM: Otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium

l Ibid. hom. 14. poſt me.

m Ibid. homil. 18. ante med.

n Idem li. 6. Moral. c. 18. ante med.

o Ibidem c. 17. poſt me.

p Iſid. de ſum. bo. lib. 3. cap. 15. ſent. 2.

q Aug. de ciuit. Dei lib. 19. c. 19. ante med. to. 5.

r Ibid. poſt. med.

A iuſtum ſuſcipit neceſsitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati. [f] BERNARDVS in Apologia: Nec Iacob niſi cognita prius Lia, deſideratos Rachelis amplexus meruit obtinere. [t] IDEM ſuper cantica: Aliter ſane afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo: illic ſolicitat neceſsitas proximi, hic inuitat ſuauitas verbi. Et quidẽ læta in prole mater, ſed in amplexibus ſponſa lætior. chara pignora filiorum, ſed oſcula plus delectant. [u] IDEM. Ex bonis operibus in fide non ficta radicatis, recipit conſolationem mẽs aſſueta quietis, quoties ſibi lux vt aſſolet contemplationis ſubtrahitur. [x] IDEM in ſermonibus: Bonum acquirit gradum, qui bene miniſtrauerit proximo: forte meliorem qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus eſt in vtroque. [y] IDEM: Optimam partem elegit ſibi Maria, licet non minoris fortaſſe meriti ſit apud Deum humilis conuerſatio Marthæ: ſed de electione Maria laudatur, quoniam illa quidem omnino quantum ad nos ſpectat, nobis eligenda, hæc vero ſi iniungitur, patienter eſt toleranda. [z] IDEM: Abſit vt qui Deo vacat, ad tumultuoſam aſpiret fratrum officialium vitam. IDEM: Felix domus. Supra de religione.

B

C

f Ber. apolog. ad Guliel. abb. ante med.

t Idem ſer. 86. in cãt. ver. fin.

u Ibid. ſer. 51. an. me.

x Idẽ ſer. 3. in Aſſumpt. B. Maria ante med.

y Idem ſer. de verb. Pſ. Audiam quid. poſt med.

z Idẽ ſer. 3. in aſſump. B. Mariæ ant. med.

De ſcientia, & humilitate.

a Greg. lib. 27. Mor. c. 27. nõ multum a prin.

GREGORIVS [a] in moralibus: Summa cura prouidendum eſt, ne accepta ſapientia cum ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitatis, tollat vt iam ſapientia eſſe nequeat. Quæ & ſi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine, cor loquentis obſcurat. IDEM ſupra de intelligentia, quęre lib. 2. [b] IDEM in homilijs: In omne quod ſcit, ſeſe mens deprimat, ne quod virtus ſcientiæ congregat, ventus elationis ſpargat. [c] IDEM: Sancti viri, vt humilitatis in ſe virtutem cuſtodiant, cum quædam mirabiliter ſciunt, illud ante mentis oculos ſtudent reuocare, quod neſciunt: vt dum ex parte alia infirmitatem ſuam conſiderant, ex ea parte qua perfecti ſunt, eorum ſe animus non extollat. ſcientia etenim virtus eſt, humilitas etiam cuſtos virtutis. ISIDORVS. In diſputatione. Supra de ſtudentibus lib. 1. Ibidem: Diſputare ſtude.

D

b Idem ho. 7. in Euãg. poſt med.

c Ibidem.

De ſcientia & charitate.

d Greg. lib. 8. Mor. c. 26. cir. me.

GREGORIVS [d] in moralibus: Quẽ charitas ædificando non erigit, ſcientia inflando peruertit. [e] IDEM ſuper Ezechielem: Inter charitatem & ſcientiã, teſtis eſt bona operatio: quæ ſi fortaſſe defuerit, profecto certum eſt, nec cognouiſſe te Deum, nec diligere proximum. IDEM. Sæpe dum quoſdam. lib. 3. de diſcordia. * AVGVSTINVS ſuper Ioannem: Scientia cauenda eſt, ne inflet: ergo amate ſcientiam, ſed anteponite charitatem, quia charitas ædificat & non permittit inflati ſcientiam. [f] IDEM ad Hieronymum de ſententia Iacobi: Sicut mors auram auellit a ſenſibus carnis, ſic charitas a concupiſcentijs carnalibus, huic ſubſeruit ſcientia, cum eſt vtilis, nam ſine illa inflat. IDEM: Spiritalis homo. Supra de diſcuſſione. & BERNARDVS de diligendo Deo: Liquet & abſque ſcientia dignitatem eſſe omnino inutilem, & ſcientiam abſque virtute damnabilem. [h] IDEM ſuper cantica: Cibus indigeſtus. & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, non nutrit: ita & multa ſcientia ingeſta ſtomacho animæ, qui eſt memoria, ſi decocta igne charitatis non fuerit. IDEM: Sicut bonum. Supra de religione.

E

e Idem in Ezech. ho. 17. ante med.

f Aug. epi. 29. ad Hieron. poſt med. to. 2. & Ber. tra. de dilig. Deo multũ ant. med.

h Idem ſer. 86. in cant. cir. med.

De ſcientia & doctrina.

i Greg. in Ezech. homil. 5. prope fin.

GREGORIVS [i] ſuper Ezechielẽ: Sancti viri amando diſcunt, quod docendo proferunt. [k] IDEM in paſtorali: Cum ſpiritale aliquid a ſubditis paſtor inquiritur, valde eſt ignominioſum, ſi tunc quæras

F

k Idẽ. Paſt. cu. p. 2. c. 11. cir. fin.

Digitized by Google

discere, cum quæstionem debet enodare. [a] IDEM: Plerique dum metiri se nesciunt, quæ non didicere, docere concupiscunt: qui pondus magisterij tanto leuius existimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant. [b] AVGVSTINVS in epistola: Ad discendū quod opus est, nulla ætas mihi sera videri potest: quia & si senes magis decet docere, quàm discere, magis tamen volo discere, quàm quod doceam, ignorare. [c] IOANNES Chrysostomus de compunctione cordis: Non confundamus diuinas litteras, neque sancti Spiritus sententias, proprijs sententijs peruertamus. [d] HIERONYMVS in epistola: Multo tempore disce vt doceas, nec laudatoribus tuis immo derisoribus aurem libenter accomodes.

De vita & doctrina.

GREGORIVS [e] in moralibus: Cum a vitijs caro, restringitur, cum mens virtutibus exercetur, restat vt loquendo quisque doceat alios vitam, quam moribus seruat. * IDEM: Spiritualis quisque prædicator studet summopere, contra maleficos rumores aduersantium, & defendere loquendo quod viuit, & ornare viuendo quod dicit. [f] IDEM in pastorali: Illa vox libentius auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat. & IDEM: Boni prædicatores prius propria crimina fletibus curent, & tunc, quæ aliorum sunt punienda, denuncient: & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt, operibus clament. [h] ISIDORVS de summo bono: Tam vita quàm doctrina clarere debet ecclesiasticus doctor. Nam doctrina sine vita arrogantem reddit, vita sine doctrina inutilem facit. [i] IDEM: Vnusquisque doctor & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet studium: nam alterum sine altero non facit perfectum. [k] IOANNES Chrysostomus in sermonibus: Adijcit doctrinæ auctoritatem bona vita doctoris. [l] AMBROSIVS de officijs: Vir iustus dictis & rebus probatur: nam si exercitatus sit sermonibus, desidiosus in operibus, prudentiam suam factis repellit. * HIERONYMVS in epistola. Prius faciamus & post doceamus, ne doctrinæ auctoritatis cassis sermonibus destruatur. [m] AVGVSTINVS de confessionibus: Surgūt indocti & rapiunt cælum, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine. [n] BERNARDVS in sermone: Est tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: ardere & lucere, perfectum.

De exemplo. Cap. 46.

GREGORIVS [o] in moralibus: Multi in tenebris vitæ præsentis dum superiora de se exempla exhibent, actorum more nobis desuper lucent. [p] IDEM: Qui plenissime intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere, qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis est. [q] IDEM: Qui vitam præcedentium patrum conspicit, quid in se gemere debeat, subtilius agnoscit. IDEM: Sæpe cum nos. Supra de verecundia. [r] IDEM in dialogis: Numquam peccatores ad lamentum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bonorum exempla, quæ eorum mentem traherent. [s] IDEM in homilijs: De bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum. [t] IDEM: Ad amorem Dei & proximi plerumque corda audientiū, plus exempla, quàm verba excitant. IDEM: Qui sancto viro. Supra de societate. [u] ISIDORVS de summo bono: Propterea virtutes sanctorum ad exemplum nostrum Deus proposuit, vt quanto de imitatione eorum conferri possunt nobis iustitiæ præmia, tanto de perseuerantia mali sint grauiora tormenta. [x] IDEM: Reprobi non attendunt documenta beatorum, quæ imitentur ad melius: sed proponunt sibi exempla prauorum, quæ ad suorum morum peruersitatem imitantur in peius [y]. AMBROSIVS super Lucam: Vnius exemplo plurimi corriguntur. [z] IDEM de Patriarchis: Sanctorum vita ceteris norma viuendi est. * IDEM de officijs: Sit nobis vita maiorum disciplinæ speculum, non calliditatis commentarium. [a] BERNARDVS in sermonibus: Sermo viuus & efficax exemplum est operis, facile faciens suadibile quod dicitur, dum monstratur factibile quod suadetur. [b] IDEM: Nullum consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrem docere studeas, quæ oporteat, quæ non oporteat fieri prouocans eum ad meliora, & consulens ei non verbo neque lingua, sed opere & veritate [c]. SENECA in epistola: Instruenda est vita exemplis illustribus.

De fama. Cap. 47.

GREGORIVS [d] in registro: Quidquid grauare potest aut opinionem tuam, aut animam omnino refugias, & te committere illud, nullius suasione, consentias. * IDEM: Eius, quem videre me non licet, bona me pascit opinio. [e] IDEM in moralibus: Fama a bono opere vires accipit, & fauoris gratiam, quasi claritatis lumen aspergit. [f] IDEM: Dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumq. illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. & IDEM: Nonnumquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudent, cum per hanc ad meliora proficere, audientes, pensant. [h] IDEM: Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. [i] IDEM: Virtutes proficientium in notitia ceterorum hominum, quasi suauitate fragant odorum. [k] IDEM: Sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerumque si laudibus famæ nostræ intendimus, a virtute vacuamur. [l] AVGVSTINVS de moribus & vita clericorum: Qui nos amant, quærunt, quid laudent in nobis: qui autem nos odiunt, detrahunt nobis. Nos autem in medio constituti, adiuuante Domino Deo nostro, & vitam nostram, & famam sic custodire debemus, vt non erubescant detractoribus laudatores. [m] IDEM de viduitate: In omnibus spiritualibus delicijs, quibus fruuntur innuptæ, sancta earum conuersatio cauta etiam debet esse, ne forte cum mala vita non sit per lasciuiam, mala sit fama per negligentiam. [n] IDEM: Nobis est necessaria vita nostra, alijs fama nostra, & vtique quod alijs ministramus misericorditer ad salutem, ad nostram quoque redundat vtilitatem. IDEM: Multo misericordius. Supra de doctrina. [o] HIERONYMVS in epistola: Multa in vtramque partem crebro fama mentitur, & tam de bonis mala, quàm de malis bona falsorum ore concelebrat. [p] IDEM: Caueto omnes suspitiones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. [q] IDEM: Fuge personas, in quibus potest malæ conuersationis esse suspitio: nec paratum habeas illud de triuio: Sufficit mihi conscientia mea: non curo, quid de me loquantur homines. Et certe Apostolus proui debat bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, ne per illum nomen Dei blasphemaretur in gentibus. [r] IDEM: Tenera res in feminis fama pudicitiæ est, quasi flos pulcherrimus, cito ad leuem marcescit aurā, leuiq. flatu corrumpitur. [s] BERNARDVS super cantica: Validos & constantes necesse est esse eos, qui super alios ordinantur, necnon & longanimes in spe, atque ad superna verticem mentis attollentes, qui & bonum fidei suæ, & conuersationis vbique odorem spargentes, dicere cū Apostolo possint: Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. [t] IDEM: Erit quidem virtus contenta candore conscientiæ, vbi sequi non poterit odor famæ, ceterum odor famæ, nec excusare sufficiet vitium conscientiæ decoloris, prouidebit tamen semper quantum in se est homo

[a] *Ibid. prologo in Past. ad Io. epis. Rauen.*
[b] *Augus. epist. 28. ad Hier. sic ima prin. to. 2.*
[c] *Chryf. de compunct. cord. lib. 2. ante med.*
[d] *Hieron. epist. 4. ad Rustic. monach. post. med. to. 1.*
[e] *Greg. li. 6. Mor. c. 16. post me.*
[f] *Idē Past. cu. p. 2. c. 3. non longe a prin.*
[g] *Ibid. c. 6. in fin.*
[h] *Isid. de sum. bo. lib. 3. cap. 36. sent. 1.*
[i] *Ibidem sum. 3.*
[k] *Chryf. homil. de erudit. discipl. post med. to. 5.*
[l] *Ambr. de offic. lib. 2. c. 2. post me. to. 4.*
[m] *Aug. Confess. lib. 3. c. 3. to. 1.*
[n] *Ber. ser. in Natiuit. S. Ioan. Bapt. ante me.*
[o] *Greg. li. 4. Moral. c. 22. cir. me.*
[p] *Ibid. lib. 24. c. 6. ant. med.*
[q] *Ibid. lib. 9. c. 35. in fin.*
[r] *Idem lib. 3. Dial. c. 37. in fin.*
[s] *Idem homil. 11. in Euang. non löge a prin.*
[t] *Ibidem homil. 39. post med.*
[u] *Isid. de sum. bo. lib. 2. c. 11. sent. 5.*
[x] *Ibidem sent. 2.*
[y] *Ambr. in Luc. lib. 5. c. 7. to. 3.*
[z] *Idem li. de Ioseph. patriarcha c. 1. in princ. to. 3.*
[a] *Ber. ser. de S. Benedicto abb. cir. med.*
[b] *Idem ser. 3. de aduētu Domi. post med.*
[c] *Sen. epist. 83. ant. me.*
[d] *Greg. Regist. lib. 7. ind. 2. c. 2.*
[e] *Idem lib. 22. Mor. c. 5. ant. me.*
[f] *Ibidem*
[g] *Ibidem post med.*
[h] *Ibid. lib. 26. c. 23. post med.*
[i] *Ibid. lib. 35. c. 13. ante med.*
[k] *Ibid. lib. 22. cap. 5. ante med.*
[l] *Aug. ser. 53. ad fratres in eremo to. 10.*
[m] *Idem de bono vidū. c. 22. in prin. to. 4.*
[n] *Ibid paulo post*
[o] *Hieron. epist. 131. ad Ruff. in prin. to. 3.*
[p] *Ibid. epist. 2. ad Nepotian. ante med. to. 2.*
[q] *Ibid. ad Ageruch. epist. 12. vltra med. to. eod.*
[r] *Ibid. epist. 9. ad Salui. post med.*
[s] *Ber. in cant. ser. 46. non longe a prin.*
[t] *Ibid. ser. 71. cir. prin.*

Digitized by Google

homo virtutis bona, non tantum coram Deo, ſed coram hominibus, vt vere ſit lilium. IDEM: Sufficit. Supra de tranquillitate. [a] IDEM de conſideratione: Intereſt tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter ſpecies deuitare: in altero conſcientiæ, in altero famæ conſulis. [b] IDEM: Eſto fortis in fide, decorus in gloria, & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua fides conſcientiæ eſt: & decor tuus ſplendor bonæ opinionis eſt.

a Idem de conſid. li. 3. poſt med.
b Ibid. paulo poſt.

De aduerſitate. Cap. 48.

GREGORIVS [c] in regiſtro: Pœna præſens ſi afflicti animum conuertit, finis eſt culpæ præcedentis: ſi eum ad timorem Domini minime conuertit, initium eſt pœnæ ſequentis. [d] IDEM: Inter flagella poſitos, flagellis digna committere, contra ferientem eſt ſpecialiter ſuperbire, & ſeuientis acrius iracundiam prouocare. [e] IDEM: Aduerſitas, quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis. [f] IDEM: In omnipotenti Deo tunc certa fiducia eſt, quando pro bono opere, aduerſitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione ſeruetur. [g] IDEM: ipſa malorum ſocietas purgatio bonorum eſt. IDEM: Dubium non eſt. Supra de diſcordia lib. 3. [h] IDEM in moralibus: Sicut aromata fragantiam ſuam non niſi cum incenduntur, expandunt: ita ſancti viri omne, quod virtutibus redolet, in tribulatione innoteſcunt. [i] IDEM: Flagella bonorum, aut vitia perpetrata purgant, aut quæ poterant perpetrari futura deuitant. [k] IDEM: Cum peruerſum quemquam Deus omnipotens percutit, & condolendum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum iuſtitiæ iudicis. [l] IDEM: Electi vniuſcuiuſque mens tribus vicibus, id eſt vel labore conuerſionis, vel tentatione probationis, vel formidine ſolutionis atteritur, atque ipſa attritione purgata liberatur. [m] IDEM: Pœna interrogat, ſi quietus quis veraciter amat. IDEM, plura ſupra de certamine. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermonibus: Sicut pluuia in terram deſcendens eleuat ſemina, ſic & tribulatio animam intrans, erigit deſiderium. * IDEM: Qui aduerſatur, virtutem ſuam deſtruit, nobis vero per patientiam coronas operabitur. [n] AVGVSTINVS de paſtoribus: Si exceptus es a paſſione flagellorum, exceptus es a numero filiorum. [o] IDEM in epiſtola: Terror temporalium poteſtatum, quando veritatem oppugnat iuſtis, fortibus gloriosa probatio eſt, infirmis periculoſa tentatio. * IDEM ſuper Geneſim ad litteram: Ipſe ſibi homo in intentionibus certius innoteſcit, & iuſte ſalus illa perpetua quæ turpiter amiſſa eſt per voluptatem, fortiter recipitur per dolorem. [p] ISIDORVS in ſinonymis: Aduerſa corporis animæ remedia ſunt, ægritudo carnem vulnerat, mentem curat: languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit. [q] IDEM de ſummo bono: Viri ſancti plus formidãt proſpera quàm aduerſa: quia Dei ſeruos proſpera deijciunt, aduerſa vero erudiunt. [r] BERNARDVS ſuper Qui habitat: Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipſe ſis mecum, quàm regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione, magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm eſſe ſine te vel in cælo. Quid enim mihi eſt in cælo, & a te quid volui ſuper terrã? IDEM ſuper cantica In petra. Infra de martyrio.

c Greg. Regiſt. lib. 9. ind. 4. c. 25. non longe a prin.
d Ibid. lib. 8. ind. 3. c. 41. cir. fin.
e Ibid. lib. 7. ind. 2. c. 126. ante med.
f Ibid. lib. 9. ind. 4. c. 39. ant. me.
g Ibidem
h Idem præfat. in expoſ. Iob c. 2.
i Idem lib. 16. Moral. c. 19.
k Ibid. lib. 22. c. 6. poſt med.
l Ibid. lib. 24. c. 7. longe poſt med.
m Idẽ præfat. in expoſ. Iob c. 3.
n Aug. de paſtorib. c. 3. paulo poſt med. to. 9.
o Idẽ epiſt. 48. ad Vincent. ante med. to. 2.
p Iſid. in Sinon. c. 7. ante med.
q Idem de ſum. bon. li. 3. c. 62. ſent. 2.
r Ber. ſer. 27. in Pſ. Qui habitat, poſt me.
ſ Greg. Regiſt. lib. 2. ind. 10. c. 36. nõ longe a prin.
t Idem homil. 35. in Euang. cir. med.
u Ibidem homil. 3. in fin.

De martyrio. Cap. 49.

GREGORIVS [f] in regiſtro: Sicut beatus Cyprianus ait, martyrem non facit pœna, ſed cauſa. [t] IDEM in homilijs: Mori a perſequente, martyrium in aperto opere eſt: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyriũ eſt in occulta cogitatione. [u] IDEM: Habet pax noſtra martyrium ſuum: quia & ſic carnis colla ferro non ſubdimus, ſpirituali tamen gladio carnalia deſideria trucidamus. * ISIDORVS in Etymologijs: Duo ſunt genera martyrij, vnum in aperta paſſione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hoſtis inſidias tolerantes, & cunctis carnalibus deſiderijs reſiſtentes, per hoc quòd ſe omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti ſunt. * IOANNES Chryſoſtomus in ſermone: Habet paupertas martyrium ſuum, & egeſtas bene tolerata facit martyrium: ſed egeſtas propter Chriſtum, non propter neceſſitatem. [y] HIERONYMVS in legenda ſanctæ Paulæ: Non ſolum effuſio ſanguinis in confeſſione martyrium reputatur, ſed deuotæ quoque mentis ſeruitus, quotidianum martyrium eſt. [z] IDEM: Hæc eſt ſola digna retributio cum ſanguis ſanguine compenſatur, & redempti cruore Chriſti pro redemptore libenter occumbimu. Quis ſanctorum ſine certamine, &c. Supra de certamine. [a] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Quicumque etiam non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerentur ſacro fonte baptiſmatis. [b] IDEM: Quanto erit acrior impetus belli, tanto maior gloria non cedenti, tanto denſior corona martyrij. [c] BERNARDVS ſuper cantica: Stat martyr tripudians, & triumphans, toro licet lacero corpore: & rimante latera ferro, non modo fert fortiter, ſed alacriter ſacrum e carne ſua circumſpicit ebullire ſanguinem. Vbi ergo tunc anima martyris? nempe in tuto, nempe in petra, nempe in viſceribus Ieſu. [d] IDEM: In petra habitans, quid mirum ſi in modum petræ diruerit? ſed neque hoc mirum, ſi exul a corpore dolores non ſentiat corporis: neque hoc facit ſtupor, ſed amor. Submittitur enim ſenſus non amittitur: non deeſt dolor, ſed contemnitur. [e] IDEM in ſermonibus: Eſt martyrij genus, & effuſio quędam ſanguinis in quotidiana corporis afflictione: eſt etiam baptiſmus aliquis in compunctione cordis, & lacrymarum aſſiduitate. Sic quippe infirmis & puſillis corde neceſſe eſt, vt quem ſemel ponere pro Chriſto non ſufficiunt, ſaltem mitiori quodã ſed diuturniori martyrio ſanguinem fundant: ſic & baptiſmi ſacramẽtum, quoniam iterari non licet his, qui ſæpius in multis offendũt, frequẽtiori ablutione ſuppleri.

x Iſidorus etym. lib. 7. c. 11.
y Hieron. epiſt. 27. ad Euſtoch. verſ. fin. to. 1.
z Ibid. epiſt. 22. ad eãd. verſ. fin.
a Aug. de ciuit. Dei lib. 13. c. 7. in princ. to. 5.
b Ibid. lib. 20. c. 13. cir. med.
c Ber. ſer. 61. in cant. poſt med.
d Ibid. conſeq.
e Idem ſer. 1. in die S. Paſcha poſt med.

De gloria. Cap. 50.

GREGORIVS [f] in moralibus: Quia in hac vita nobis eſt diſcretio operum, erit in illa proculdubio diſcretio dignitatum: vt ſecundum quod hic alius alium merito ſuperat, illic alius alium retributione tranſcendat. [g] IDEM ſuper illud Iob: Donec impleatur riſu os tuum, &c. In illa æterna patria cum iuſtorum mens in exultationem rapitur, lingua in canticum laudis eleuatur. [h] IDEM: Ibi vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis, membrorum corpulentia non abſcondet: ſed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipſa corporis harmonia, ſicq. vnuſquiſque tunc erit conſpicabilis alteri, ſicut nunc eſſe non poteſt conſpicabilis ſibi. [i] IDEM: Sicut hi, qui adhuc viuentes ſunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium poſt eos, qualiter diſponatur, neſciunt. Quia & vita ſpiritus longe eſt a vita carnis: & ſicut corporea, atque incorporea diuerſa ſunt genere, ita etiam diſtincta cognitione. Quod tamen de animabus ſanctis ſentiendum non eſt: quia quæ intus omnipotentis Dei charitatem vident, nullo modo credendũ eſt, quia ſit foris aliquid, quod ignorent. [k] IDEM: Quando ad ipſum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impreſſa ſitis ſimul, atque ſatietas: Sed longe aberit a ſiti neceſſitas, longe a ſatietate faſtidium: quia & ſitientes ſatiabimur, & ſatiati ſitiemus. [l] IDEM: Aeterna contemplatione agitur, vt omnipotens Deus, quo magis viſus fuerit, eo magis diligatur. [m] IDEM: In illa reſurrectionis gloria, erit corpus noſtrum ſubtile quidem per effectum ſpiritua-

f Greg. lib. 4. Mor. c. 31. ante med.
g Ibid. lib. 8. c. 31. cir. med.
h Ibid. lib. 18. c. 27. ante med.
i Ibid. lib. 12. c. 14 ſtatim a prin.
k Ibid. lib. 18. c. 28. poſt med.
l Ibid. lib. 25. c. 7. ant. med.
m Ibid. lib. 14. c. 29. non longe a prin.

Digitized by Google

spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatē naturæ.
*IDEM in homilijs: Credendū est, quòd ante retributionem extremi iudicij, iniusti in requie quosdā iustos conspiciant, vt eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed de eorum bono crucientur. Iusti vero in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudiū crescat: quia malum cōspiciunt, quod misericorditer euaserunt, tantoq. ereptori suo maiores gratias referunt, quanto vident in alijs, quod ipsi perpeti si essent derelicti, potuerunt. *IDEM in dialogis: Sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd a die exitus sui, ignis reprobos exurat. [a] AVGVSTINVS de ciuitate Dei: Erit illius ciuitatis, & vna in omnibus, & inseparabilis in singulis volūtas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono, fruens indesinenter æternorum iucunditate gaudiorum, oblita culparum, oblita pœnarum: nec tamen ideo suæ liberationis oblita, vt liberatori suo non sit grata. Quantū ergo attinet ad scientiam rationalem, memor erit præteritorum etiā malorum suorum, quantum autem ad experiētis sensum prorsus immemor. [b] IDEM: Pax cælestis ciuitatis, est ordinatissima societas fruendi Deo, & inuicem in Deo. [c] IDEM: Quanta erit illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum? vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Nam quid aliud agetur, vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur? nescio. [d] IDEM: Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fide videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: hoc munus, hic affectus, hic actus profecto erit omnibus sicut in ipsa vita erit communis. *IDEM: In nobisipsis imaginem Dei contuentes, tangamus, & ad illū redeamus, a quo peccando receisseramus. Ibi esse nostrum non habebit mortem, ibi nosse nostrum non habebit errorem, ibi amare nostrum non habebit offensionem. [e] IDEM: Absit omnis deformitas, omnis infirmitas, omnis tarditas, omnisq. corruptio: &si quid aliud illud non decet regnū, in quo resurrectionis, & promissionis filij æquales erunt Angelis Dei, si nō corpore, non ætate, certe felicitate. [f] IDEM: Ita Deus erit notus, atque conspicuus, vt videatur spiritu a singulis nobis, in singulis nobis: videatur ab altero in altero: videatur in seipso: videatur in cęlo nouo, & in terra noua, atque in omni, quæ tūc fuerit creatura: videatur & per corpora in omni corpore, quocūque fuerint spiritualis corporis oculi, acie perueniente directi: patebūt etiā cogitationes nostræ inuicē nobis. [g] IDEM de Trinitate: Contēplatio est merces fidei, cui mercedi per fidē corda mūdantur, sicut scriptū est: Mūdans fide corda eorum. IDEM: Illud quod agit iustitia. Supra li. 2. de quattuor virtutibus. [h] IDEM de libero arbitrio: Tāta est pulchritudo iustitiæ, tanta iocunditas lucis æternæ, hoc est incōmutabilis veritatis, atque sapientiæ, vt etiam si non liceret in ea amplius viuere, quàm vnius diei mora, propter hoc solū, innumerabiles anni huius vitæ, pleni delicijs, & circūfluentia temporalisi bonorum, recte meritoq. contemnerentur. Non enim falso, aut paruo affectu dictū est: Quoniam melior est dies vna in atrijs tuis super millia. *IDEM in sermonibus: Tunc non peccabimus non solū factis, sed nec concupiscentijs, cum illam faciem videbimus, quæ vincit omnes concupiscentias. Tā enim dulcis est fratres mei, tā pulchra, vt illa visa, nihil aliud possit delectare: satietas enim erit insatiabilis, nullum fastidiū, semper esuriemus, semper saturi erimus. [i] IDEM de conflictu: Recedat amor præsentis sæculi, in quo omnes sic viuificantur, vt deinceps moriantur: & succedat amor futuri sæculi, in quo omnes sic viuificantur, vt deinceps nō moriantur: vbi nulla aduersitas turbat, nulla necessitas angustat, nulla molestia inquietat, sed perennis lætitia regnat. *IOANNES Chrysostomus super Ioannem. Beati, & ter beati, & multotiens beati, qui beata illa potiuntur requie, quemadmodum miseri, & ter miseri, & infinite miseri, qui a beatitudine illa seipsos abijciunt. *FVLGENTIVS in epistola: Sicut per speculū vitreum, trina nobis visio administratur, qua nosipsos, & ipsum speculum, & quidquid præsens adest videmus: sic per speculum diuinæ charitatis, & ipsum Deū, vt est, videbimus, quantum possibile erit creaturæ, & nosipsos & omnia alia, vera & certa scientia cognoscemus. [k] BERNARDVS super cantica: Qui replet in bonis desiderium animæ, & ipse rationi futurus est plenitudo lucis, ipse volūtati plenitudo pacis, ipse memoriæ, continuatio æternitatis. [l] IDEM: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi, cum error videlicet a ratione, a volūtate dolor, atque a memoria timor omnis recesserit, & successerit illa, quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. [m] IDEM in sermonibus: Quemadmodū circa rationale nostrum, & scientia, & ignorantia constat, tamquam habitus, & priuatio: sic & circa cōcupiscibile, desiderū, & contēptus, & circa id quod dicitur irascibile, & lætitia pariter, & ira versatur. Implebit ergo Deus rationale nostrum luce sapientiæ, ita vt penitus nobis nihil desit in vlla scientia: implebit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ, vt omnino desideremus eam, & ea penitus repleamur, sicut scriptū est: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabūtur. per quam iustitiā quidquid respuere debet anima, respuet: & quidquid concupiscere, concupiscet, & ex his omnibus magis appetet, quod magis fuerit appetendum. Iam vero quod dicitur in nobis irascibile, cum repleuerit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in summam iucunditatem, atque lætitiam replebimur pace diuina. [n] IDEM: Sicut replebit animas nostras Deus cum fuerit perfecta in eis scientia, perfecta iustitia, perfecta lætitia: sic replebitur maiestate eius omnis terra nostra, cum fuerit corpus immortale, agile, impassibile, configuratum denique corpori claritatis suæ. *IDEM: Æterna omnium beatorum solemnitas est, facie ad faciem Deum intueri, eius dulcedine sine fastidio satiari, vt quē semper habent, semper habere velint, ac eius visione sine defectu perfrui. [o] ANSELMVS de similitudinibus: Partes beatitudinis sunt, pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, & gaudium. Ista, vt æstimo, sunt, quæ propter se, & propter quæ alia quæque ab hominibus appetūtur. Et ita notandum, quòd septem priores beatitudinis partes, ad corporis beatitudinem, septemq. posteriores, ad animam pertinent. [p] IDEM: In illa vita pulchritudo iustorum, solis pulchritudini, qui septempliciter quàm modo sit, splēdidior erit, adæquabitur. [q] IDEM: Velocitas nos tanta cōcomitabitur, vt ipsi Angelis Dei æque celeres simus, qui a cælo, ad terras, & econuerso, dicto citius dilabuntur. [r] IDEM: In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam si velit, terram commouere possit: & sic econuerso iniustus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis suis. [s] IDEM: Gaudium erit iusto, intus & extra, gaudium sursum atque deorsum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum. [t] IDEM: Tunc iusti scient, cunctaq. Deus facit scienda, tam ea quæ præterita, quàm ea quæ postmodum sunt. Ibi a singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscentur: nec quemquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe, quis editus fuerit, vel quid etiam in vita sua fecerit. Si autē fueris malus, vera omnino sapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non solum insipiens, verum etiam omnino fias & amens. [u] IDEM: In illa vita si bonus fuerit, nihil patietur, quod nolit, sed agere permittetur, quodcumque voluerit: si vero fuerit malus, ad omnia quæ noluerit cogetur, & ab omnibus, quæ voluerit, prohibebitur.

[a] *Augu. de ciui. Dei li. 22. cap. 30. circ. med. to. 5.*
[b] *Ibid. li. 19 c. 13. circa prin.*
[c] *Ibid. lib. 22. c. 30. in prin.*
[d] *Ibid. paulo post.*
[e] *Ibid. c. 20 in fi.*
[f] *Ibid. c. 29 in fi.*
[g] *Idem de Trin. lib. 1. c. 8. post medi. to. 3.*
[h] *Idem de li. arbi. li. 3. c. 25. vers. fi. to. 1.*
[i] *Idem de cōfl. vitior. & virt. c. 26. to. 9.*
[k] *Ber. ser. 21. in cant. post med.*
[l] *Ibid. post pauca.*
[m] *Idē ser. 4. in festo omn. sanct. post med.*
[n] *Ibidem prop. fi.*
[o] *Anſ. de ſi. mil. c. 48.*
[p] *Ibid. c. 50*
[q] *Ibid. c. 52*
[r] *Ibid. c. 52*
[s] *Ibid. c. 72*
[t] *Ibid. c. 59*
[u] *Ibid. c. 58*

PHARETRAE FINIS.

S. BONA-

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
DECLARATIO
Terminorum Theologiæ.

Cum omnis doctrina, vt S. Augustinus inquit, de Doctrina Christiana lib. 1. c. 1. vel rerum, vel signorum sit, resq. per signa discantur: cumq. vt ibidem asserit lib. 2. c. 3. signorum, quibus inter se homines sua sensa communicant, quæda pertineant ad oculorum sensum, pleraq. ad auriũ, paucissima ad ceteros sensus: verba inter homines prorsus obtinuerunt principatum significandi quæcumque animo concipiuntur, si ea prodere quisque velit. Vim igitur & verborum significationem in vnaquaque scientia pertractanda nosse oportere, libro de reprehensionibus Sophistarum c. 1. docuit Aristoteles. Ex quibus facile colligitur, quantum opusculum hoc, quod declaratio terminorum Theologiæ inscribitur, ad ipsius Theologiæ tractationem afferat vtilitatis. In eo enim Author dilucide explicat terminos, quibus in præcipuis Theologicæ scientiæ materijs professores Theologi vtuntur, ne ex illorum ignoratione quisquam hallucinetur, vel in pernicioſos errores, quod hac de causa plerisque aliquando contigit, prolabatur. Quæ vero hoc opusculo continentur, fusius in Breuiloquio author edisserit, vt ibi pro cuiusq. materiæ ratione manifeste apparet. Adeo vt non tam declaratio terminorum Theologiæ sit iste tractatus, quàm compendium totius Theologiæ compendiosissimum, longeq. ipso Breuiloquio breuius.

Diuinæ personæ.

OMNIPOTENS Deus Pater, Filius, Spiritussanctus vnus est Deus: nam in vnitate naturę numerali est realis pluralitas personarum, quarum prima scilicet Pater, a nullo est producta, nec producibilis: nec genita, nec generabilis: nec spirata, nec spirabilis: nec creata, nec creabilis. Secunda persona, scilicet Filius, est genita a patre naturali productione, naturali fecunditate intellectus per memoriam. Tertia persona, scilicet Spiritussanctus, est spirata a Patre, & Filio, non genita, nec creata, sicut nec secunda persona est creata, nec spirata.

Essentia diuina.

Essentia autem diuina est summe vna, id est, nullo modo diuisibilis in plures essentias. Secundo est summe simplex, id est, non composita ex multis rebus distinctis a se inuicem re, nec componibilis cum rebus a se re distinctis: sed quidquid est in ea, propter sui infinitatem, est vna res cum ea. Tertio, est immensa, id est, ipsa per seipsam est præsens omni rei, & persona per ipsam operatur in omni re, & manu tenet, & intelligit omnia. Quarto, est æterna, id est, non incœpit, nec desinit, simul & semel omnes perfectiones indiuisibiliter continet. Quinto, est incommutabilis, id est, nec substantialiter, nec accidentaliter mutabilis: nec generabilis, nec corruptibilis: nec aliquo modo perfectibilis, vel defectibilis. Sexto, est necessaria, id est, ipsa non potest non esse, nec aliquid ab eo deficere, & omnis sua actio est ipsa essentia, & necessaria, licet terminus actionis diuinæ ad extra nó sit necessarius. Septimo, est prima, id est, radix & fundamentum emanationum, & personalium proprietatum, & omnino prima entitas, inter omnia entia, & in diuinis, & creaturis. Octauo, in ea est summa fecunditas, id est, memoria perfecta ad producendum personam vtramque. Nam memoria, quam dicunt intellectiuam, naturam Dei dicit cum intellectu, quæ fecunda est respectu verbi. Sed memoria, quam dicunt spiratiuam, naturam Dei dicit cum voluntate, quæ est fecunda respectu Spiritussancti. Nono, est in ea summa charitas, id est, vna numero voluntas in tribus personis, & per consequens eadem volitio, & volitum idem. Decimo, est in ea summa liberalitas, id est, communicabilitas suæ essentiæ, & omnis infinitæ perfectionis in deitate ipsis personis, & suæ bonitatis, & influentiæ in creaturis omnibus rebus productis. Vndecimo, est in ea summa æqualitas, id est perfectio patris non est maior, nec minor perfectione filij, similiter & Spiritussancti, nec filius est perfectionis maioris, vel minoris quàm Pater, & Spiritussanctus. Idem dicendum de Spiritusancto respectu Patris, & Filij, nec est deitas alia in Filio, & Spiritusancto, quàm in Patre, nec econuerso: nec est potestas alia in Patre, quàm in Filio, & Spiritusancto, nec maior, nec minor. Nec est duratio siue æternitas maior, vel minor in Patre, quàm in Filio, & Spiritusancto. Duodecimo est in ea summa germanitas, id est naturæ, & essentiæ est summa vnitas, scilicet numeralis in tribus personis, similiter & talis vnitas est in omni perfectione essentiali in tribus personis, non autem in omni proprietate notionali. Tertiodecimo, est in ea summa conformitas, id est, essentialium proprietatum summa vnitas, & idẽtitas, & nulla diuersitas: voluntatis concordia, nulla discordia, si saltem debet dici concordia: operationum ad creaturas indiuisibilitas, & omnium effectuum similis producibilitas. Quartodecimo, est in ea inseparabilitas, id est, personarum simultas in existendo, & vbiq. præsentiã exhibendo, & omnia operando.

Quot sint processiones, hypostases, relationes, & notiones in diuinis.

Emanationes duæ sunt in diuinis, scilicet generatio, & spiratio. Generatio, est productio substantifica per modum naturæ. Spiratio, est productio substantifica per modum voluntatis. Tres hypostases, id est suppositа, vel personæ sunt in diuinis, scilicet Pater, & Filius, & Spiritussanctus. Sequuntur quattuor relationes, scilicet paternitas, filiatio, processio, spiratio. Sequuntur etiam quinque notiones, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, processio, spiratio. Paternitas, est generatio actiua. Filiatio, generatio passiua. Processio, est spiratio passiua. Spiratio, est spiratio actiua. Innascibilitas, est proprietas nobilitatis,

Digitized by Google

scilicet a nullo produci.

Proprietas personalis est, qua persona proprie, & principaliter innotescit. Et sunt tres, scilicet paternitas, filiatio, spiratio passiua. Notio est, qua persona innotescit, vt distinguatur ab alia. Innascibilitas, innotescit patrē principaliter per modum negationis, & ex consequenti per modum positionis, id est, fontalis plenitudinis.

Proprietas personalis quid, & quotuplex.

Filius dicitur Imago, inquantum expressa similitudo patris. Filius dicitur verbum inquantum est similitudo expressiua. Filius dicitur filius, inquantum est similitudo hypostatica. Secundo filius dicitur Imago, vt similitudo conformis. Dicitur verbum, vt similitudo intellectualis. Dicitur filius, vt similitudo connaturalis.

Filius.

Spiritussanctus dicitur donum, vt datum voluntarium, & præcipuum. Dicitur spiritus, vt datum voluntarium, & primum. Dicitur charitas Patris, & Filij, vt datum hypostaticum.

Spiritussanctus.

Prædicamenta quinque vltima non sunt in Deo, quia pertinent proprie ad corporalia. Prædicamenta quinque vltima attribuuntur Deo figuratiue. Prædicamenta quinque prima, secundum id quod est completionis in eis, sunt in Deo, & reducuntur ad duo, scilicet substantiam, & relationem. Ideo dicūtur duo modi prædicandi in diuinis, scilicet per modum substantiæ, & relationis. Prædicare per modum substantiæ est prædicare de omnibus personis simul, & sigillatim, & singulariter. Prædicare vero secundum relationem, aut est non dici de omnibus, aut si de pluribus, pluraliter dici.

Quæ prædicamēta nō sint in Deo.

Essentia diuina dicitur essentia, inquantum communicabilis in abstracto: sed dicitur substantia, inquantum communicabilis in concreto.

Essentia diuina quo modo essentia, & substātia dicitur.

Sunt quinque modi dicendi simul, & quærendi in diuinis. Quis ratione personæ: qui ratione hypostasis: quæ, ratione notionis: quod ratione substantiæ: quid siue quo, ratione essentiæ.

Quinque modi dicēdi in diuinis.

Habitare Deum in nobis, est effectum spiritualem causare in nobis, cum acceptatione per charitatem, qua Deus nos habet, & habetur a nobis. Tota Trinitas autem inhabitat in homine. Deum apparere, est in signo sensibili expresse significari, vt Spiritussanctus apparuit in linguis igneis, & columba. Deum descendere, dicit vtrumque scilicet inhabitare, vel apparere. Deum mitti, est cum vtroque prædicto æternaliter produci. Deum sedere in beatis, est, glorificare beatos.

Appropriare aliqua personis diuinis, est ipsa communia omnibus personis ad notitiam propriorū personalium facientia, alicui personæ attribuere: vt patri vnitatem, æternitatem, principiationem, omnipotentiam. Filio veritatem, speciem, exemplationem, omni scientiam. Spirituisancto bonitatem, vsum, finem, voluntatem.

Vnum, est ens indiuisum in se. Verum, est ens intelligibile. Bonum, est ens communicabile.

Deus est omnipotens, non quòd possit actus culpabiles, vt mentiri, nec actus pœnales in se recipere, vt timere, nec corporales vt dormire, nec inconuenientes, vt facere aliquem maiorem se. Est, inquā, Deus perfecte, vere, & proprie omnipotens, id est potens omnia, quæ sunt alicuius potentiæ, & potentiæ completæ.

Deus omnipotens.

Potentia completa, est quæ non potest deficere, nec succumbere, nec indigere. Potentia incompleta, quæ potest in peccando deficere, in patiendo succumbere, in corporali actione indigere. Potentia diuina est, quæ nec est de nihilo, nec sub aliquo, nec eget aliquo, nec culpabilia potest, nec pœnalia, nec materialia.

Potentia duplex.

Sapientia Dei est illa, qua limpidissime Deus cognoscit omnia bona, mala, præterita, præsentia, & futura, actualia, & possibilia: & per consequens, est infinita, & incomprehensibilis nobis. Sapientia Dei dicitur scientia, inquantum est cognitiua omnium possibilium. Dicitur visio, respectu omnium actualiter existentium. Dicitur approbatio, inquantum est respectu bonorum. Dicitur præscientia, inquantum est respectu futurorum. Dicitur dispositio, inquantū est respectu fiendorum ab ipso Deo. Dicitur prædestinatio, respectu præmiandorum. Dicitur reprobatio, inquantum est respectu damnandorum. Dicitur lux, inquantum est ratio cognoscendi omnia. Dicitur speculum, inquantum est ratio cognoscendi visa, & approbata. Dicitur exemplar, inquantum est ratio cognoscendi præuisa, & disposita. Dicitur liber vitæ, inquantum est ratio cognoscendi prædestinata. Sapientia Dei est liber vitæ, respectu rerum, vt redeuntium: exemplar, vt exeuntium: speculum, vt euntium: lux, respectu omnium. Ad exemplar spectat idea secundum actum præuidendi. Verbum secundū actum proponendi. Ars secundum actum prosequendi. Ratio secundum actum perficiendi. Simplex Dei notitia est, qua cognoscit Deus bona, & mala, quæ sunt, fuerunt, & erunt, & possunt esse, quæ etiam numquam erunt. Notitia visionis est, qua cognoscit Deus omnia mala, quæ sunt, fuerunt, & erunt. Notitia approbationis est, qua cognoscit tantum bona, quæ sunt, fuerunt, & erunt. Voluntas Dei dicitur ratione regulata prouidentia, qua omnia quæ in vniuerso fiunt, irreprehensibiliter gubernantur.

Sapientia multipliciter dicta.

Deus est causa efficiens mundi, ratione cuius est in creatura vnitas, modus, & mensura. Deus est causa exemplaris mundi, ratione cuius, est in creatura veritas, species, & numerus. Deus est, causa finalis mundi, ratione cuius est in creatura bonitas, ordo, & pondus.

Deus causa efficiēs exēplaris, & finalis.

Liber intus scriptus, est Dei æterna ars, & sapientia. Liber foris scriptus, est mundus sensibilis. Obedientia mera est, quando præceptum ex se solū obligat, non ex aliqua alia causa.

Liber scriptus intus, & foris.

Ordo Angelorum secundum Gregorium est multitudo cælestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur, sicut & in naturalium donorū munere conueniunt. Hierarchia diuina, est ipsa Trinitas increata. Hierarchia angelica, est Angelorum multorum habitudo ad inuicem in scientia, actione, Deiformitate, illuminatione, & in Deum ascensione. Hierarchia ecclesiastica, est rerum sacrarum, & rationalium ordinata potestas, debitum in subditis retinens principatum. Angelus, est substantia incorporea, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, Deo seruiens, gratia non natura immortalitatem suscipiens, id est, annihilationem, quia incorruptibilitatem proprie habet ex natura.

Est Mag. in. 2. d. 9. 9. considerandum. colligitur ex Greg. ho. 34. in Euang.

Anima, est substantia spiritualis corpori, vt forma rectrix, & viuificatrix accommodata, & ad æternam beatitudinem principaliter ordinata. Sensualitas, est potentia animę, quæ sensificat corpus, & mouet, & appetit delectabilia corpori, & refugit nociua. Sensus, est illa vis animæ, qua homo cognoscit res corporeas præsentes. Imaginatio, est illa vis animæ, quæ intuetur res corporales absentes. Ratio, est illa vis animæ, qua anima inter bonum & malum, inter verum & falsum discernit infra se. Intellectus, est illa vis animæ, qua anima apprehendit res immateriales, & intelligibiles. Portio animæ superior, est ipsa anima inquantū respicit superiora. Portio animæ inferior, est ipsa anima, inquantum respicit inferiora. Sensus communis est, in quo omnes sensus particulares concurrunt. Phantasia est virtus animæ sensitiua, quæ componit formas nouas, secundum similitudinem formarum a particularibus sensibus receptarum. Aestimatiua est illa vis animæ, qua dicimus esse sagacitatē in brutis, vt in vulpe. Memoria est illa vis, quæ conseruat formas sensibilium specierum. Motiua sensitiua est vis, qua anima singula membra corporis mouet.

Animę definitio, & eius potentiæ.

Portio animę duplex.

Digitized by Google

uet. Intellectus ſpeculatiuus eſt ille, qui exercetur in ſpeculatione veri. Intellectus practicus eſt ille, qui exercetur in operatione boni. Vis animalis eſt illa, qua animal corporea obiecta cognoſcit & appetit. Vis vitalis eſt vis motiua aeris in corpore animalis per arterias. Vnde vis naturalis eſt illa, qua corpus animalis nutritur, & conſeruatur ſpecies. Vis generatiua eſt illa, qua conſeruatur ſpecies. Nutritiua eſt illa, qua conſeruatur indiuiduum.

Oraculum, viſio, ſomniũ, inſomniũ, phãtaſma quid.

Oraculum, eſt cum in ſomnis apparet aliqua grauis perſona, vt Deus, ſacerdos, vel parens, denuncians aliquid euenturum, vel non; faciendum, vel vitandum. Viſio eſt, cum id quis videt, quod euenit ſicut apparuit. Somnium eſt figuris tectum, & ſine interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium eſt, quando id quod vigilantem fatigauerat, ſe ingerit dormienti. Phantaſma eſt, quando vix dormire cœperit quis, & vigilare ſe exiſtimat, & videtur aſpicere irruentes ſuper ſe, vel paſſim vagantes formas, diſcrepantes & varias, lætas & turbulentas.

Imago Dei in homine.

Imago Dei in natura rationali, eſt ſimilitudo expreſſa, tamen deficiens in aliquo Trinitatis increatæ, conſiſtens in memoria, intelligentia, & voluntate. Libertas a coactione, eſt facultas rationis, & voluntatis, conſurgens ex deliberatione præambula, & voluntate adiuncta, & dicitur liberum arbitrium. Cauſa, eſt principium productiuum.

Ratio multiplex.

Ratio cauſalis, eſt regula dirigens ipſum efficiens in productione: quæ regula eſt idea in Deo, in creatura forma naturalis. Rationes cauſales, ſunt formæ ideales. Rationes ſeminales, ſunt formæ naturales. Ratio primordialis, eſt ratio cauſalis, tamen cum reſpectu ad Deum, vt primum principium. Veſtigium Dei, eſt creatura, repræſentans Deum in rationibus omni creaturæ communibus, vt eſt vnitas, veritas, & bonitas. Similitudo, eſt conformitas Dei in gratuitis, vt fide, ſpe, charitate. Imago creationis conſiſtit in tribus potentijs animæ, & vnitate ſubſtãtiæ, ita, quòd memoria repræſentat Patrem, intelligentia Filium, & voluntas Spiritumſanctum, & vnitas ſubſtantiæ repreſentat vnitatem diuinæ eſſentiæ. Imago recreationis conſiſtit in tribus virtutibus Theologicis, & vnitate gratiæ gratum facientis, ita, quòd fides repræſentat Filium, ſpes Patrem, charitas Spiritumſanctum, vnitas gratiæ, vnitatem eſſentiæ. Imago glorificationis conſiſtit tribus dotibus, & vnitate gloriæ: ita quòd aperta viſio repræſentat Filium, ſecura tentio repræſentat Patrem, perfecta dilectio Spiritumſanctum, vnitas gloriæ repræſentat vnitatem eſſentiæ.

Malũ multiplex.

Malum, eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis. Nam creatura comparatur ad Deum in ratione effectus cauſæ efficientis, formalis, & finalis, & ratione primi habet rationem modi, ratione ſecundi habet rationem ſpeciei, ratione tertij habet rationem ordinis. Malum culpæ, eſt carentia debitæ honeſtatis. Malum pœnæ, eſt abſtinentia debitę delectationis cum ſenſu ſui contrarij. Malum pugnæ eſt culpa diabolo inſtigando, & eſt pœna iuſto in repugnando. Malum ſecundum ſe & in ſe, eſt, quod nullo modo poteſt bene fieri, vt odium Dei. Malum in ſe, ſiue in genere, quod aliquando poteſt bene fieri, vt occidere hominem. Malum ex circumſtantia, eſt malum, quod in ſe eſt bonũ, tamen propter aliquam circumſtantiam annexam fit malum. Tentare, eſt probare.

De peccato & alijs ad materiã de peccato in generali, & ſpeciali pertinentibus.

Peccatũ originale, eſt carentia debitæ iuſtitiæ per inobediẽtiam Adæ facta, quã comitatur carentia viſionis diuinæ. Peccatũ actuale, eſt carẽtia debitæ iuſtitiæ, acta per inobediẽtiam propriæ voluntatis. Peccatũ veniale, eſt amor voluptatis in creatura citra Deũ. Peccatũ mortale, eſt inobediẽtia mandatorũ diuinorũ. Delictum, eſt tranſgreſſio præceptorum affirmatiuorũ. Commiſſum, eſt tranſgreſſio præceptorum negatiuorum. Præceptum affirmatiuũ, eſt, quod ordinat quid debeat fieri. Præceptum negatiuum, eſt, quod ordinat quid non debeat fieri.

Ignorantia

Ignorantia negationis, eſt ſimpliciter aliquid non ſcire, ſicut brutum non ſcit Deum. Ignorantia priuationis, eſt ignorare aliquid, poſtquam ſciri potuit, & tenebatur ſcire. Ignorantia diſpoſitionis, eſt non ſcire veritatem, & cum hoc tenere oppoſitam falſitatẽ. Ignorantia ſimplex, eſt neſcire, quę tenetur homo ſcire, facit aliquid ſed non ſufficienter. Ignorantia craſſa ſiue ſupina, eſt neſcientia eorum, quæ tenetur ſcire, & nõ velle aliquem laborem ſubire, vt ſciat. Ignorantia affectata, eſt nolle ſcire ea, ad quæ tenetur.

Peccatum cordis.

Peccatum cordis eſt tranſgreſſio legis diuinæ per inordinationem intrinſeci motus mentis. Conſenſus, eſt nutus voluntatis ſpontaneus. Conſcientia, eſt naturale iudicatorium, quid faciendum, vel non faciendum ſit. Perplexitas, eſt inuolutio inter oppoſita, ita quòd videtur ſemper vergere in peccatum, quamcũque partem eligat. Contentio, eſt veritatis impugnatio, cum confidentia clamoris. Mendacium, eſt falſa ſignatio vocis, cum intentione fallendi. Iurare, eſt Deum inuocare in teſtem ſuæ locutionis. Periurium, eſt mendacium, iuramento firmatum. Adulatio, eſt ſermo laudis, alicui exhibitus, intentione placendi. Maledicere, eſt alicui plagas, vel pœnas, verbo optatiuo imprecari. Detractio, eſt famæ alienæ denigratio.

Peccatum operis.

Peccatum operis, tranſgreſſio legis diuinæ per inordinationem extrinſeci motus. Superbia, eſt amor, vel appetitus propriæ excellentiæ. Inanis gloria, eſt amor laudis propriæ propter excellentiam apparentem. Inobedientia, eſt voluntas fingens minorationẽ poteſtatis, nolens ſubiacere ſuperioribus in debitis. Iactantia, eſt voluntas propter apparentiam, propriam poteſtatem oſtendens. Hypocriſis, eſt voluntas per ſpeciem ſanctitatis, ſe ſimulans fallaciter in aperto, & viliter agens in occulto.

Inuidia.

Inuidia, eſt dolor, vel odiũ felicitatis alienæ. Odiũ, eſt voluntas affectans proximo malum, vt careat bono, quòd ipſum odientem contriſtat. Suſurratio, eſt voluntas loquendi, ſeminans diſcordias inter fratres.

Ira.

Ira, eſt motus, & feruor ſanguinis circa cor, ex euaporatione fellis, propter appetitum vindictæ. Fellea paſſio, eſt ſubitus animi motus, impatiens læſionis. Mania, eſt manens ira. Cotus, eſt obſeruatio opportuni temporis ad vindictam. Rixa, eſt audax voluntas vindicandi in iniuriam facti procedens. Contumelia, eſt volũtas vindicans, per exprobationem malorum. Blaſphemia, eſt voluntas ſe vindicans, per opprobrium Deo vel ſanctis illatum.

Acedia.

Acedia, eſt tædium operandi bonum. Puſillanimitas, eſt voluntas immoderate metuens grauedinem, in aggreſſu agendorum. Deſperatio, eſt voluntas grauedinem reprimens, de adiutorio ad perficiendũ bonum diffidens, ſiue de remuneratione diuina diffidens. Torpor, eſt voluntas grauedinis impatiens, tepida ad explendum inchoata.

Auaritia.

Auaritia, eſt amor immoderatus habendi. Prodigalitas, eſt ſuperfluitas, quæ dat non danda. Furtum, eſt auaritia rapiens, vel retinens rem inuito Domino. Rapina, eſt auaritia, violenter occupans rem alienam. Vſura, eſt auaritia, acquirens per mutuum aliquid præter ſortem. Simonia, eſt auaritia, ſtudioſe appetens vendere, vel emere ſpiritualia, vel ſpirituali annexum. Proditio, eſt voluntas per deceptionẽ domeſticorum acquirendis inhians. Fallacia, eſt voluntas per verba decipiens proximum, cauſa lucrandi. Fraus, eſt volũtas profectum proximi decipiens, propter terrenum emolumentum.

Gula.

Gula, eſt immoderatus amor edendi.

Luxuria.

Luxuria, eſt concupiſcentia nimia experiendæ voluptatis.

Peccatum multiplex.

Peccatum ignorantiæ, eſt omiſſio debitæ ſcientiæ. Peccatum ex ignorantia, eſt peccatum quòd committitur ignoranter, & ſi non fuiſſet ignorantia, non fuiſſet commiſſum. Peccatum ex induſtria, eſt auerſio volun-

Digitized by Google

voluntatis malignantis a summe clemente Deo. Peccatum ex infirmitate, est auersio voluntatis male humiliatæ, vel male in amore accessę. Peccatum in Deū, dicitur impietas. Peccatum in proximum, dicitur iniquitas. Peccatum in seipsum, dicitur impuritas. Idolatria est falsa, & superstitiosa protestatio maiestatis diuinæ in idolo. Apostasia est temerarius a statu fidei, vel obedientiæ, vel religionis recessus. Schisma est illicita dissensio eorum, inter quos debet esse vnitas. Hæresis est recessus a vera fide. Diuinatio est superstitiosa inuestigatio præscientiæ futurorum. Nigromantia est diuinatio facta in cadaueribus mortuorū. Geomantia est diuinatio facta in terra. Hydromantia est diuinatio facta in aqua. Aeromantia est diuinatio facta in aere. Pyromantia est diuinatio facta in igne. Maleficium est mulierum opus, vel ligatura alicuius rei, in damnum, vel commodum alicuius hominis. Sortilegium est diuinatio per sortes. Augurium est diuinatio per garritus, vel gestus auium. Præstigium est per quòd diabolicis illusionibus oculi hominum perstringuntur, ne possint cernere verum. Hypocrisis est velle videri, qualis non est.

De gratia, & de virtutibus.

Gratia generaliter dicitur adiutorium diuinum, creaturæ liberaliter, & gratis impensum ad quemcūque actum indifferenter. Gratia gratis data est adiutorium diuinitus datum, vt quis præparet se ad suscipiendum Spiritussancti donum, quo perueniat ad statum meriti. Gratia gratum faciens est adiutoriū diuinitus datum ad merendum.

Virtutes Theologicæ.

Fides est habitus, quo creduntur ea, quæ non videntur. Spes est virtus, qua spiritualia, & æterna bona cū fiducia expectantur, propter confidentiam meritorū præcedentium, & gratiam diuinam. Charitas est virtus, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Amor est naturalis affectio communis rationalibus, & irrationalibus. Dilectio est affectio rationalium, & intellectualium.

Virtutes cardinales.

Prudentia est notitia eorum, quæ sunt agenda, & eorum quæ sunt vitanda. Memoria est notitia præteritorum, vt præterita sunt. Intelligentia prudentiæ est notitia præsentium. Prouidentia est notitia futurorum. Circumspectio est cautela cōtrariorum vitiorum. Cautio est discretio virtutis a vitio, speciē virtutis præferente. Docilitas est prudentia erudiendi imperitos.

Tēperātia.

Temperantia est domatio libidinum, & omnium malorum motuum, Deo hominem incorruptū conseruans. Continentia temperantiæ est regimen cupiditatis, per consilij gubernationem. Clementia est virtus, per quam animus in odium alicuius temere concitatus, benignitate remittitur. Modestia est virtus, qua pudor honestatis comparat puram, & stabilē auctoritatem. Verecundia est obseruatio honestatis in gestu, & verbo.

Fortitudo.

Fortitudo est magnarum rerum appetitio, & humilium contemptio, & cum humilitate laborum perpessio. Magnanimitas est difficilium spontanea, & rationabilis aggressio. Fiducia est certa spes animi perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas est habitus, secundum quem imminentes incommoditates, & rei inchoatæ affines non formidantur. Magnificentia est magnarum rerum, & excelsarum, cum animi ampla quadam, & splendidissima propositione cogitatio, atque administratio. Constantia est stabilis in bono perseuerantia. Patientia est æquanimis malorum tolerantia. Fidentia est in magnis, & honestis firma fiducia, & tuta collocatio. Perseuerantia est finalis permanentia in bono.

Iustitia.

Iustitia est virtus qua sibi, Deo, & proximo, quod suum est tribuitur. Seueritas est virtus debito supplicio coercens iniuriam. Liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix. Latria est cultus soli Deo debitus, qui fit fide, spe, & charitate. Dulia est seruitus creaturæ debita. Hyperdulia est seruitus, vel cultus excellentibus creaturis debitus. Reuerentia est virtus, qua personis grauibus, & prælatione, vel officio sublimatis, debitus cultus reuerentiæ impenditur. Pietas est virtus, qua consanguineis, & patriæ beneuolis diligēs cultus impenditur. Gratia iustitiæ est beneficia iugi memoria recordari, & possibiliter rependere. Vindicatio est virtus, qua omne iniustum repellitur, & debite punitur. Obseruantia est virtus, qua superiores honorifice tractantur. Veritas est virtus, qua rebus cor & verba concordare iubentur. Innocentia est animi puritas abhorrens omnem illationem iniuriæ Deo, sibi, & proximo. Amicitia est dilectio alicuius proximi propter bonum ipsius proximi. Concordia est voluntatum, & actionum conformitas. Misericordia est compassio miseriæ, & indigentiæ proximi. Disciplina est conuersatio honesta, cui parum est nō agere malum, sed studet in bonis suis actibus irreprehensibilis apparere. Obedientia est obtemperatio voluntati superioris secundum regulas legis diuinæ, vel humanæ. Æquitas est amor æqualitatis in his, in quibus æquitas esse debet. Contemplatio est clara, & libera perspicacia ad cognoscendum diuinam sapientiam, & propriam & naturalem possibilitatem. Oratio est ascensus mentis in Deum, siue est expressio desiderij directi in Deum, ad bonum adipiscendum, vel malum remouendum, formata per verbum interius, & exterius.

Sacramētū quid, & quotuplex.

Sacramentum est materiale elementum oculis subiectum, similitudine repræsentans, institutione significans, significatione gratiam conferens. Baptismus est tinctio corporis exterior facta, sub forma verborū præscripta. Confirmatio est signatio hominis baptizati in fronte, facta ab Episcopo ad roborandum hominem in fide. Eucharistia est vera & realis præsentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini. Pœnitentia est absolutio hominis peccatoris pœnitentis a sacerdote, claue non errante, pœnam æternam in temporalem diuina auctoritate commutante. Vnctio extrema est vnctio hominis infirmi a sacerdote, in remissionem venialium peccatorum. Ordo est signaculum, quo spiritualis potestas traditur ordinato. Matrimonium est viri, mulierisq coniunctio maritalis inter legitimas personas, indiuiduam vitæ cōsuetudinem seruans.

Præmiū triplex.

Præmium substantiale consistit in visione, fruitione, tentione vnius summi boni. Præmium consubstantiale consistit in gloria corporis. Præmium accidentale consistit in quodam decore speciali superaddito, & dicitur aureola. Aurea est ipsa beatitudo substantialis.

Aureola multiplex.

Aureola est gloria incorruptionis secundū profectum trium virium animæ in carne operantium, scilicet vis irascibilis, concupiscibilis, & rationalis. Aureola virginum est gloria de incorruptione carnis, attestante incorruptione mentis. Aureola martyrum est gloria de inuicta sustinentia mortis pro fide, vel iustitia. Aureola prædicatorum est gloria de incorruptione doctrinæ ad alterum prolatæ, mente, verbo, & exemplo. Hæc sunt charissime frater paucula, quæ pro vsu & exercitio tibi relinquo, postquam, Deo dante, te iterato videro, latius tibi exponam.

S. BONA-

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS

COMPENDIOSVM PRINCIPIVM

In Libros Sententiarum.

Quid in singulis sententiarum libris contineatur summatim breuiter, & artificiosè hoc opusculo S. Bonauentura complectitur Ecclesiastici verbis vsus: Gyrum cæli circuiui sola &c. Quoniam autem in primo libro sententiarum secundum triplicem gyrum de Deo agitur, vt ipse ait, quorum vnum de Deo secundum circumincessionem personarum esse affirmat: circumincessionis nominis notationem, eiusq. vim tam apud Latinos Doctores Scholasticos, quàm apud Græcos Theologos obseruare libuit. Circumincessio igitur idem est, quod Græce περιχώρησις, qua vox vt patet ex Dionysio de diuinis nominibus cap. 9. & ex Damasceno lib. 3. fidei Orthod. c. 5. & 7. mutuam aliquorum commeationem, siue inter se incessum significat. Quam vocem ex eb fortasse Scholastici Latini professores nonnulli vsurparunt, quòd in aliquam Damasceni versionem antiquam incidissent Græcum vocabulum per circumincessionem exprimentem. Neque enim antiqui omnes Scholastici huius nominis meminerunt: nam S. Thomas nusquam, quod in mentem veniat, eius mentionem facit, cum tamen 1 p.q.42.art.2.& 1.sent.d.19.eam quæstionem inculcet, an Pater in diuinis sit in filio, & e conuerso. At vero apud S. Bonauenturam huius vocis frequens est vsus, vt videre est in hoc opusculo, & serm.21. in hexaem. & 1.sent d. 19. ac multis alijs locis. Præterea in recentioribus Scholasticis Scoto scilicet, Gabriele, Occhan, Durando & alijs vox circumincessio reperitur. Vim vero huic nomini a Theologis Græcis attributam aliter Doctores nostri Scholastici interpretantur, oculos animi conuertentes ad mentem Hilarij, Ambrosij, & Augustini, quos Magister sententiarum eadem 19. d. li. 1. profert in explanationem illius loci Ioannis. 14. Ego in patre, & pater in me est. Qui patres isto Domini sermone simpliciter significari putauerunt personas inter se esse consubstantiales. Quam ob causam Scholastici Doctores circumincessionem a Græcis introductam cernentes propter hunc Ioannis locum, & similes exposuerunt habitudinem personæ ad personam, vel genus inexistentiæ, quo aliqua inexistunt per naturæ participationem, siue communionem. Vnde apud ipsos circumincessio personarum in Deo nihil aliud est, quàm vnam personam esse in alia, & e conuerso. Græci vero Theologi hoc nomine non solum consubstantialitatem diuinarum personarum significare voluerunt, sed potius earum inseparabilitatem, mutuum, & arctum complexum, & in se inuicem quasi penetrationem, & introitum admirabilem, ac stupendum citra confusionem tamen & mixtionem. Quo fit, vt personæ diuinæ, circumincessione sint vnæ, siue etiam vnus Deus, quia per illam vniuntur, immanent, circum se incedunt, & commeant. Etenim quia immensus est Pater, immensus Filius, immensus Spiritussanctus extra se versari nequeunt. Itaque vt se mutuo capiant, seq. metiantur necesse est: idq. sine vlla confusione, ac mixtione. Hoc appellatur Græci περιχωρεῖν, *Latine vero circumincedere, siue vltro citroq. commeare. Rem hanc si fusius explicatam desideras lege ex recentioribus Gilbertum Genebrardum Parisiensem Theologum linguarum vsu, & cognitione perituissimum, secundo suo libro de Trinitate, & in eiusdem apologia contra Blasphemiam 14. & 15. Schegkij hæretici.*

Eccli.24.a

GYRVM cæli circuiui sola, &c. A Quàm sit libri sententiarum inaccessibilis celsitudo: quàm sit libri sententiarum perplexa nodosæ profunditatis indago: quàm sit libri sentẽtiarum perfecta, cognitionis, & increati cognoscibilis plenitudo: quàm sit hebes cæcutientis intellectus caligo, ostendit increata sapientia in verbo proposito: Gyrum cæli circuiui sola, &c.

Libri sententiarum inaccessibilis celsitudo tangitur, quando dicitur: Cæli, vt vere possimus dicere B
Iob.35.b cum Iob: Suspice cælum, & intuere æthera, quòd altior te sit.

Perplexa nodosæ profunditatis indago notatur cum dicitur: Circuiui. Anfractus enim labyrinthi est, inquirere Trinitatem per cognitionem creaturarum.

Consummata cognitionis, & increati cognoscibilis plenitudo, notatur nomine gyri.

Hebes cæcutientis intellectus caligo, notatur, quando dicitur: Sola. Si enim sola increata sapientia circuit gyrum cæli, humana ratio non attingit. Vnde & Augustinus dicit: Mentis humanæacies inualida, in tam excellenti luce non figitur. Dicit ergo: Gyrum cæli circuiui sola, &c. *Aug.lib.1. de Trin.c. 2.to.3.*

Gyrus cæli habet quadriformem intelligentiam, quattuor libris Sententiarum proportionaliter respondentem.

Gyrus cæli dicitur spheralis ambitus cæli, id est cõuexa superficies sphæræ cæli.

Gyrus cæli dicitur maior circulus sphæræ cæli, quo non est aliquis maior in sphæra cæli, & transit per centrum terræ, quod est centrum cæli. Vnde æquinoctialis dicitur gyrus cæli, qui dicitur cingulum orbis, & vterque colurus potest dici gyrus cæli.

Gyrus cæli, dicitur regiratio primi in vltimum, & vltimi in primum. Et hoc modo Zodiacus dicitur gyrus cæli, quia in eo rotatur Sol ab Oriente in Occidens per Occidens.

Gyrus cæli dicitur reuolutio eptasiderea circa Polum.

Gyrus

Materia 1. lib. Sent. Gyrus cæli, qui eſt ſpecialis ambitus cæli, materiam deſignat primi libri Sententiarum, qui agit de Deo. Agitur autem in primo Sententiarum de Deo, ſecundum trifarium gyrum. Eſt enim Deus ſphæra intelligibilis, cuius centrum vbique, & circumferentia nuſquam, vt dicit Hermes Trimegiſtus. Agitur enim in primo libro de Deo, ſecundum gyrum vnitatis eſſentiæ in tribus perſonis, vſque ad diſtinct. 31.

Agitur ſecundo de Deo, quantum ad gyrum circumínceſſionis perſonarum ad inuicem a diſt. 31. vſque ad 35.

Agitur tertio de Deo, quantum ad gyrum appropriatorum, a 35. diſtinct. vſque in finem. De gyro vnitatis eſſentiæ in perſonis poteſt intelligi, quod

Exo. 37. a *Ephe. 4. b* *Cant. 5. c* ſcriptum eſt: Corona aurea per gyrum. Cum enim caput Chriſti ſit Deus, vt dicit Apoſtolus, & in Canticis legamus: Caput eius aurum optimum. Corona aurea per gyrum, eſt vnitas diuinitatis in tribus perſonis, vt ita dixerim regyrata, non numerata.

Eccli. 43. b De gyro circumínceſſionis perſonarum in inuicem poteſt intelligi, quod ſcriptum eſt: Gyrauit cælum in circuitu gloriæ. Arcus ille, eſt verbum increatum, & incarnatum, radius ſolis ingeniti exceptus in nube concaua humanitatis aſſumptæ. Iſte arcus, id eſt iſtud verbum Dei, gyrat cælum Trinitatis: ſic enim tertium cælum vocat Auguſtinus. In

Aug. li. 12. de gen. ad lit. c. 28. to. 3. circuitu gloriæ, quia & verbum in Patre, & Pater in Verbo eſt, & Pater, & Verbum in Spiritu ſancto, & Spiritus ſanctus in Patre, & Verbo eſt. De circuitu appropriatorum, id eſt potentiæ, & aliorum, intelligi poteſt, quod ſcriptum eſt: Potentes gyrans migrare fecit. Hoc eſt labium æneum, quod Deus præcepit fieri in gyro. Labium enim quandam protenſionem, & prominentiam habet, & ſignificat diuinam eſſentiam per appropriata ad creaturas comparatam.

Eccli. 29. c *Exod. 25. c* Iſtud labium eſt in gyro, quia potentia ſapientia, & iuſtitia ſunt idem in Deo, licet non ſint eadem connotata.

Materia 2. lib. Sent. Secundo gyrus ſphæræ, qui eſt maior circulus ſphæræ tranſiens per centrum ſphæræ, ſignat materiam ſecundi libri ſententiarum, in quo agitur de creatione mundi. Nã & omnia corpora mundi principalia, ſunt ſphærica. Figura enim ſphærica corporibus homogeneis maxime aptatur. Primo propter primitatem, nam & de prima figurarum multilaterũ probatur prima paſſio per circulum, per illam propoſitionem Euclidis ſuper datam lineam, trianguEuclid. lib. 1. elemen. Prob. 1. poſ. 1. lum æquilaterum, collocare. Secundo propter capacitatem: nam plus capit circumſcriptio ſuperficiei ſphæricæ, quàm ſi eadem comprimatur in cubum. Tertio propter perfectionem, quia in ea primum cõiungitur vltimo.

Agitur autem in ſecundo libro de triplici gyro, de gyro creationis, & productionis rerum a principio vſque ad diſtinctionẽ 21. de gyro tentatoris, & circũuentotis potiſſimæ rei in diſtinct. 21. Videns igitur diabolus, vſque ad diſtinct. 30. De gyro præuaricationis, & inuolutionis peccati, a diſtinct. 30. vſque ad finem. De gyro creationis, & productionis rerum gyratarum, intelligi poteſt, quod dicit ſapientia:

Prou. 8. e Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret. Quando præparabat cælos, aderam, quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos. De gyro tentatoris, & circumuentoris potiſſimæ rei, id eſt hominis, ſcribitur in Iob: Obſederunt in gyro tabernaculum eius, *Iob. 19. b* ſpiritus ſcilicet maligni. Quantum ad gyrum præuaricationis, & inuolutionis peccatorum, ſcribitur de eodem hoſte maligno: Per gyrum dentium eius formido. *Iob. 41. a* Gyri dentium, ſunt inuolucra peccatorum, quibus peccator glutitur, & traijcitur in corpus diaboli.

Gyrus, qui eſt reuolutio quæcumque ſiue ſit circulus obliquus ſiue rectus, ſignificat congruiſſime materiã tertij libri ſententiarum, in quo quidem agitur de triplici gyro. Primo de gyro incarnationis, in Materia 3. lib. Sent. qua primum coniunctum eſt vltimo. Secundo, de gyro paſſionis, & redemptionis, per quam vltimum reunitum eſt primo. Tertio de gyro gratuitæ reformationis, per virtutes, dona, & beatitudines, quæ ſunt media, quibus infimum fruitur ſummo. Hunc triplicem gyrum ſubtiliter tangit Eccleſiaſtes, quando dicit: *Eccls. 1. a* Oritur Sol, vide gyrum incarnationis. Et occidit, vide gyrum paſſionis: & in circulos ſuos reuertitur, vide gyrum reſurrectionis: Gyrat per meridiem, vide gyrum gratuitæ reformationis: Flectitur ad Aquilonem, ecce gyrus æſtiuæ fruitionis, nam quando Sol eſt in ſignis Aquilonaribus, æſtas eſt.

Materia 4. lib. Sent. Gyrus cæli dicitur reuolutio eptaſiderea circa Polum, & hoc ſignat conuenientiſſime materiam quarti libri ſententiarum, de quo myſtice dicit Iob: Nũquid plicare poteris micantes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare? Gyrus arcturi eſt ſignũ ſeptem ſtellarum, vt docet Iſidorus indeſinenter regyratarum circa Polum. Et eſt iſtud ſignum poſt caudam maioris vrſæ. Iſte gyrus ſeptem ſtellarum, gyrũ ſignat ſeptem ſacramentorum, quæ gyrantur cõtinue circa Polum, quia ſacramenta totam efficaciam ſuam a Polo paſſionis Chriſti Ieſu ſortiuntur. Dicitur autẽ gyrus, quia & abluendi ad ſacramẽta confugimus, & abluti, ad ſacramentũ accedimus. Agitur enim in quarto libro de triplici gyro. Primo de gyro ſacramentalis expiationis, de qua dictum eſt: Numquid gyrum arcturi poteris diſſipare? Secundo de gyro reſurrectionis, de qua dicitur in Ezechiele: Comportabit aggerẽ in gyro? In gyro aggerem comportare eſt cineres, in quos reſolutum eſt corpus humanum, in idem numero corpus humanum reformare, & eidem animã reunire. Et hoc facit Magiſter in diſt. 33. quando tractat de reſurrectione. De hoc gyro poteſt intelligi, quod etiam in Ezechiele ſcriptum eſt: Circũduxit me per oſſa, in gyro, & dixit mihi: Fili hominis putas ne viuent oſſa iſta? Tertio de gyro iudiciariæ examinationis agitur circa finem quarti, & quãtum ad iudicium condemnationis reproborum, & quantũ ad iudicium glorificationis electorũ. De gyro condemnationis reproborũ intelligitur, quòd in Threnis ſcriptũ *Iob. 38. d* *Ezec. 26. b* *Iob. 38. d* *Ezec. 37. a* *Thren. 2. a* eſt: Flammæ deuorantis eam in gyro. Animæ vero beatæ ſunt in medio, filiarum Palæſtinarum, quæ ambulant per gyrum. Omnes enim accẽſis luminaribus, gyrant circa eam, id eſt circa animam beatam. *Iudith. 13. a*

Finis compendioſi principij in quattuor libros ſententiarum.

S. BONA.

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
SENTENTIÆ SENTENTIARVM
Carmine Digestæ.

Sententiæ sententiarum opusculum hoc inscribitur, vel quia brevibus sententijs carmine digestis, quæ in quatuor Magistri sententiarum libris continentur, S. Bonaventura exponit, vel ob excellentiam opusculi, vel ob auctoris ingenium, quod in eo elucet. Carmina autem in singulos sententiarum libros iuxta distinctiones Magistri distincta sunt. Magistri vero sententiæ, quam consensus Schola communis non approbat, versibus minime exprimitur. Proœmium quoque ab Auctore præmittitur, carmine itidem compositum: vbi quatuor animalibus libros quatuor sententiarum comparans, quid in vnoquoque tractetur, miro artificio comprehendit.

PROOEMIVM.

O Fons splendoris, vas dulcoris, sed amoris
Nexus. spes floris, dos roris, dogma saporis
Verum. vita, via, mihi da, quod philosophia
Tradit, sanctorum votis præstare tuorum.

Liber Primus

Quid contineat, & cui assimiletur.

IN primis aquilæ primus liber assimilatur.
Quo de diuina natura notificatur:
Et de personis distincte clarificatur.

Liber Secundus

De quo differat, cuive simlis sit.

HVmana specie reliquus liber effigiatur.
Quo cælum, terra, cunctorum forma creatur.
Hinc homo plasmatur, cui totum subijciatur.
Eiusdem lapsus, & peccatum replicatur.

Liber Tertius

Quid tractet, cuiusq. gerat similitudinem.

TErtius in vitulo perpulchre significatur:
Cuius conspersus homo sanguine viuificatur.
Sumpsit ob hoc carnem, disponens, quod patiatur.
Vt genus humanum lapsum, per eum redimatur.
Præcipit, & donat, beat, ornat, gratificatur.

Liber Quartus

De quibus agat, cuiq. sit similis.

ADuenit in quarto, leo de Iuda dominatur.
Per sacramenta sibi mundus reconciliatur.
Et seruis eius mundus seruire paratur.
Quæ fuerat cæca iam dudum, gens oculatur.
Eius rugitu mundus trepidus agitatur.
Defuncti surgunt, & iudicium celebratur.
Inde coronatur iustus, reus igne crematur.
Gloria seu pœna per sæcula perpetuatur.

LIBRI PRIMI
SENTENTIARVM
DISTINCTIO. I.

Veteris ac nouæ legis continentiam, &c.

A IN res, & signa doctrinam crede secari.
Et dic per signa, nobis res significari.
B Signum dicatur, per quod res significatur.
Res nil signabit, signum rem significabit.
Factis veteris, summo factore frueris.
Nunc in spe fruimur, sed re pleneq. fruemur,
Cum requiem summam gustantes experiemur.
Dic, quod non homine, sic nec virtute fruendum,
Est tamen vtendum: sic creditur esse tenendum.
Vtitur ipse Deus nobis, propria bonitate:
Vtitur & nobis, pro nostra commoditate.
C Sed non credatur, quòd nobis ipse fruatur.

DISTINCTIO. II.

De mysterio Trinitatis, & vnitatis.

Hoc itaque vera, ac pia fide tenendum est, &c.

LEx noua cum veteri probat ista, iubetq. teneri,
Quòd tres personæ, Deus est vnus, ratione.

DISTINCTIO. III.

D Incipit ostendere quomodo per creata poterit creator cognosci.

Apostolus namque ait, &c.

SVmmus plasmator partim per plasma videtur:
In quo cunctipotens, bonus, sapiens perhibetur.
Sunt etenim res, quæ pondus retinent speciesq.
Ergo creatura, licet imperfecta figura,
Lumen diuinum, docet vnum credere trinum.
Mens meminit, scit, amat, triniq. per hæc tria clamat.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO. IV.

Hic quæritur, vtrum concedendum sit, quòd Deus se genuerit.

Hic oritur quæstio, satis necessaria, &c.

QVod Deus ipse Deum genuit, sane teneamus.
Sed, quòd genuit aliumve Deum, reprobamus.
A Patre filius est alter, si discutietur,
Ast a Patre Deo, genitus non alter habetur.
Sunt tres personæ, Deus vnicus: & Deus vnus
Est tres personæ, sic credas ex ratione.
Patrem non alium genuisse Deum, referamus.
Personam genuit aliam, non hoc dubitamus.

DISTINCTIO. V.

Hic quæritur, an Pater genuit diuinam essentiam, vel ipsa Filium: an essentia essentiam genuit, vel ipsa nec genuit, nec genita est.

Post hæc quæritur, vtrum concedendum sit, &c.

ESsentiam diuinam Patrem genuisse negamus.
Et quod, d, natum genuit, vel se, reprobamus.
Per, d, diuinam naturam significamus.

DISTINCTIO. VI.

Vtrum Pater genuerit voluntate Filium, an necessitate: & an volens, vel nolens sit Deus.

Præterea quæri solet, vtrum Pater genuerit, &c.

DIc genuisse Patrem, nullo sibi vim faciente.
Nec præeunte tamen sibi velle, vel adueniente.

DISTINCTIO. VII.

Hic quæritur, an Pater potuerit, vel voluerit gignere Filium.

Hic quæri solet a quibusdam, &c.

ET voluit Pater, & potuit natum generare.
Nec voluit, sed nec potuit natus generare.
Altera proprietas: sic & vnica parq. potestas,
Qua generare potest Pater & natus generatur.
Nec Pater hoc maior, natusve minor referatur.

DISTINCTIO. VIII.

De veritate, & proprietate, & incommutabilitate, & simplicitate diuinæ essentiæ.

Nunc de veritate, siue proprietate, &c.

APer se stando, Deus est substantia vere,
Non a substando, cum nullo possit egere.
Non permiscetur, hinc summe verus habetur.
Cum nec mutetur, immobilis esse probetur.
Simplicitas summa soli summo proprietur,
De quo non proprie dicentur cathegoriæ.
Temporibus, Verbi duratio significatur,
Quæ non incœpit, & semper continuatur.
Nam simplex est, sic idē quod habet, quod & hoc est,
Nec Pater Filius fertur, ad Patrem vero refertur.

DISTINCTIO. IX.

De distinctione trium personarum, &c.

Nunc ad distinctionem personarum, &c.

ESt alius flatus, alius pater, & generatus.
Sed si dicetur aliud pater, hoc reprobetur.
Per neutrum, natura tribus communis habetur:
Per neutrumq. genus, essentia significatur.
A Quodq. coæternæ sint personæ referetur.
Filius est natus semper, cum * perficiatur.
Nascitur, & semper, quoniam durare probatur.

* idest perfectus sit.

DISTINCTIO. X.

Hic de Spiritusancto agitur: & prius quòd sit amor, Patris, & Filij dicitur.

Nunc vero post filij æternitatem, &c.

VT proprie natus, sapientia summa vocatur.
Ingenito simul, & genito communis habetur
B Spiritus, hinc merito dilectio summa vocetur.

DISTINCTIO. XI.

Quòd Spiritussanctus procedit a Patre, & Filio.

Hic dicendum, Spiritumsanctum, &c.

FLamen ab ingenito procedere non dubitetur,
Et simul a genito, licet a Græcis reprobetur.

DISTINCTIO. XII.

C Vtrum Spiritussanctus prius, vel plenius procedat, a Patre, quàm a Filio.

Item quæritur cum Spiritussanctus procedat, &c.

NE prius a Patre, procedere pneuma putetur;
Quàm primogenito, seu plenius, hoc remouetur,
Tempore, vel causa, vel origine. Suscipietur
Hac in parte prius aliter: Pater auctor habetur.
Æque pneuma quoque sit procedens ab vtroque.

DISTINCTIO. XIII.

D Quare Spiritussanctus, cum sit de substantia Patris, non dicatur genitus, vel Filius, sed tantum procedere.

Post hæc considerandum est, quantum, &c.

INgenitum flatum non dices, aut generatum.
Nam Patrem geminum faceres, natū quoque binū,
Et non est natus, procedens a Patre flatus:
Nam si sic esset, amborum Filius esset.
Et si sic fieret, Patrem, matremq. teneret.
Spiritus ingenitus, quia non genitus referatur,
Et priuatiue pure tunc accipiatur.
E Omne, vel ingenitum, vel factum, vel generatum.
De facto nato distinguas, atque renato,
Et de non nato, non facto, mente notato.

DISTINCTIO. XIV.

Quòd gemina est processio Spiritussancti.

Præterea diligenter notandum est, &c.

SAcri pneumatis, hic processus congeminatur,
Æternus prior est, reliquo pia mens habitatur.
Tempore spiratur, cum iustus sanctificatur,
F Pneuma sacrumve dare sancti numquam potuere.
Sed dare dicetur, faciens id, per quod habetur.

DISTINCTIO. XV.

Vtrum Spiritussanctus a seipso detur.

Hic considerandum est, cum Spiritussanctus detur, &c.

SPiritus vt Deus est; se dat, donumq. vocatur.
Ex hoc donatur, a se prodire feratur.
A se pneuma datur, a se mittiq. probatur.
Hoc concedatur de nato, seu referatur.
Est missus natus, semel in terris generatus.
Mitti dicatur, cum menti notificatur.

Sed

Digitized by Google

Sed quòd mittatur genetalis non adstipulatur.
Quamuis credatur, quòd menti notificatur.

DISTINCTIO. XVI.

De missione Spiritussancti, quæ fit duobus modis, visibiliter, & inuisibiliter.

Nunc de Spiritussancto videndum est præter illam, &c.
Missio signetur, tibi flaminis, & geminetur.
Vna videtur, & hæc perhibetur in igne, colũba:
Altera signetur cum mente notificetur.
Per primam vero tibi postera significetur.
Filius in carne, Patre seq. minorificatur,
Vnio causa datur, a pneumate, quòd retrahatur.

DISTINCTIO. XVII.

De missione Spiritussancti, qua inuisibiliter mittitur.

Iam nunc accedamus, ad assignandum, &c.
Dicas, quòd pneuma sit amor, quo frater amatur,
Et Deus a nobis, hoc a plerisque negatur.
Mitti dicatur in nos, cum sic operatur,
Quod Deus a nobis, & in ipso frater amatur.
Nobis augetur, non in se, nec variatur,
Si, quo diligimus, formaliter accipiatur.
Est animi motus, necnon in mente creatur,
Informans habitus animam, quo frater amatur,
Ipse magister in hoc nunc defecisse probatur,
Si sic sumatur, amor augeri referatur,
Sed non dicatur proprie, quòd diminuatur.

DISTINCTIO. XVIII.

An concedendum sit, quòd per donum dentur dona.

Hic quæritur, cum Spiritussancti, &c.
Dono dona dari, dicas donumq. vocari.
Pneuma simulq. datũ, donum tamen esto vocatũ,
Æterne flatum, donatum tempore gratum,
Donum dicatur, quoniam donabilis esse,
Non genitove Patri, sed nobis, esse probatur.
Filius, vt donum procedit, & vt generatus,
Vt donum flatus procedit, non generatus.
Nascendo natus accepit, & vt generatus,
Et substantia sit: vt donum pneuma sacrum sit,
Et substantia sit, hoc procedendo recepit.
Vt donum simul adq. Patrem natumq. feratur,
Vtq. datum simul ad dantem quibus & tribuatur.
Sic impendentis dicetur, & accipientis.
Vt datus est natus noster, non vt generatus,
Et sic est noster, quasi panis, non quasi natus.

DISTINCTIO. XIX.

Hic quæstio non soluitur, sed differtur in sequẽtibus.
Hic de qualitate trium personarum.

Nunc postquam coæternitatem trium &c.
In verbo totus Pater est, ac in Patre totus
Filius, æquales summe sunt: nam Deitatis,
Et maiestatis eiusdem sic teneatis.
Pars, & materia, genus, & species retrahuntur
Hic a diuinis: nec in eis inueniuntur.
Trinus dicetur Deus, & triplex reticetur.

DISTINCTIO. XX.

Ostenso, quòd aliqua personarum aliam non superat magnitudine, nunc ostendit, quòd non excedit aliam potentia.

Nunc ostendere restat quomodo, &c.
Sunt tres personæ veraciter æquipotentes.
Hinc Maximini falsi sunt, falsa loquentes.

DISTINCTIO. XXI.

Quæritur, quo modo possit dici solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritussanctus, cum sint inseparabiles.

Hic oritur quæstio, trahens originem, &c.
Dicas, quòd solus Pater est a proprietate,
Sed numquam solus Pater est patria potestate.

DISTINCTIO. XXII.

De nominum differentia, quibus vtimur loquentes de Deo.

Post predicta nobis differendum, &c.
In sex scinduntur partes, quæ de Deitate
Nomina dicuntur, seruata proprietate.
Quæ sigillatim personis appropriantur,
Illa relatiua, non substantiua vocantur.
Sed substantiuum nomen recte referatur,
Per quod natura communis significatur.
Non tamen in summa pluraliter accipiatur.
Nam si dicatur: Sunt tres summi, reprobatur.

DISTINCTIO. XXIII.

De hoc nomine, quòd est persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tantum pluraliter non singulariter in summa accipitur.

Predictis tamen adiciendum est, &c.
Quamquam persona substantiuum similatur,
In summa semper pluraliter accipiatur,
Vt dignoscamus ad quid tres, quid referamus,
Personas semper in summa plurificamus,
Lex prohibet vere, tres esse Deos perhibere,
Vt non diuersum, sed simplex esse sciatur.
Vsias dici tres, a sanctis reprobatur.

DISTINCTIO. XXIV.

Quid significetur his nominibus, vnus, duo, vel duæ, tres, vel tria, trinus, vel trinitas, plures, vel pluralitas, distinctio, vel distincte, cur his vtimur, de Deo loquentes.

Hic diligenter inquiri oportet, &c.
Cum de diuinis vnus, duo, tres referemus,
Nil tunc ponentes excludimus, & remouemus.
Hoc confirmatum, verbis auctoris habemus.
Nunc priuatiue non ponas, sed positiue,
Simpliciter numerus a diuinis remouetur,
Sed personarum numerus bene suscipietur.

DISTINCTIO. XXV.

Quid significetur cum dicitur pluraliter tres personæ vel duæ personæ.

Preterea considerandum est, &c.
Si discernatur, personæ voce notatur
Essentia, proprietas, hypostasis, associatur.
Dictum posterius, vsu potiore probatur.

Digitized by Google

DISTINCTIO. XXVI.

De proprietatibus personarum, sed prius de hoc nomine hypostasis.

Nunc de proprietatibus personarum, &c.

VEre res fore tres dicas hypostaseos tres.
Est proprium Patris generare: velut generari,
Nati: spirari, dic, Spiritui propriari.
Notio proprietas est, atque relatio, quare,
Si conuertatur, poteris sic esse probare.
Aut substantiue pia nomina suscipiantur,
Siue relatiue, quæ diuinis propriantur.
Vnus natura genitus sit, munere plures,
Sint vel factura, dubium sic soluere cures.
Spirituisancto donum nunc appropriatur.
Spiritus & sanctus, genitor, genitusq. vocatur,
Et substantiue, sed de flatu referatur.

DISTINCTIO. XXVII.

An Pater, vel Filius, vel Trinitas ipsa, possit dici Spiritussanctus.

Hic quæri potest, vtrum proprietates, &c.

SAcri doctores eadem sunt appropriantes
In re personis, ratione modi variantes.
Si concretiue sumas, substant, referuntur.
Aſt abstractiue subsistunt, non referuntur.
In patre signare prædicta, paterq. nitate.
Vt pater, & natus; genitor sic, & generatus.
Propria signantur personis, & referantur.
Verbum filius est, & patris imago vocatur.
Aſt essentia sit sapientia, nec referatur.
Vt Deus & lumen sapientia conijciuntur.
Quæ pro personis persæpius accipiuntur,
Sine relatiuis, nec ob hoc proprie referuntur.

DISTINCTIO. XXVIII.

Quod non tantum tres proprietates prædictæ sunt in personis, sed etiam aliæ, quæ alijs signantur nominibus, vt ingenitus.

Præterea considerari oportet, &c.

INgenitus proprie patri dic appropriari.
Verum non genitus dic, sacrum pneuma vocari.
Voce, sed ingeniti, non vult Ambrosius vti. *Amb. lib. de Incarn. Domin. myst. c. 8. to. 4.*
Hinc genitor sit idem cum nato, non tamen idem,
Cum verbum patris, sapientia nata vocatur.
Nata refert, essentia sub sapiente notatur,
Essentiam diuinam sapientia significabit.
Porro personam supponit, & appropriabit,
Improprie, d, nunc hoc nomen imago notabit.

DISTINCTIO. XXIX.

De principio, quod relatiue dicitur, & multiplicem notat relationem.

Est præterea aliud & nomen, &c.

PRincipium geniti, pater, & fons, esse probatur,
Principium geniti fontale, pater perhibetur.
Pneumatis ambo sunt, nec principium geminetur.
Vnum principium sunt, vna proprietate.
Principiumq. rei tantum sit pneuma creatæ.

DISTINCTIO. XXX.

De his, quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue secundum accidens, quod non Deo, sed creaturis accidit.

Sunt enim quædam, quæ ex tempore, &c.

EX æuo quædam referuntur de Deitate.
Est Dominus Deus absque sui mutabilitate,
Et cum pneuma datur, sumens, non dans, variatur.

DISTINCTIO. XXXI.

Quo modo dicatur Filius æqualis Patri, an secundum substantiam, an secundum relationem: ita & similis.

Præterea considerari oportet, &c.

AEqualis; similis, in diuinis positiue.
Atque relatiue sumuntur, & inueniuntur.
Vt substantiue, causaliter hicq. loquuntur.
Vna facit forma personis æquiparari.
Æternum species, debent vsusq. notari.
Hæc ait Hilarius personis appropriari. *Hil. li. 2. de Trin. non lege a prin.*
Aſt Augustinus patri dat monaditatem.
Nexum Spirituisancto, genito paritatem. *Aug. lib. 1. de Doctr. Chr. c. 5. to. 3.*

DISTINCTIO. XXXII.

Vtrum Pater, vel Filius Spiritu sancto se diligant, cum diligere Deo, idem sit quod esse.

Hic oritur quæstio ex prædictis, &c.

PNeumate se, pater, & genitus dicuntur amare,
Notionaliter hoc debetis amare, locare.
Quod sapiens genita, pater est, propono negare.
Per se, non a se, dicis genitum sapientem.
Sic ipsum per se non a se, dicis agentem.
Vna patris tantum sapientia connumeratur.
Vna dicta modo non est, amor hic sociatur.

DISTINCTIO. XXXIII.

Vtrum proprietates personarum, sint ipsæ personæ, & Deus ideſt diuina essentia.

Post supradicta vlterius considerari, &c.

PRoprietates, dic in personis residere,
Quæ sunt personæ necnon essentia vere.
Hæretici nolunt hoc pura mente tenere.

DISTINCTIO. XXXIV.

Opinio quorundam asserentium, non idem esse personam, & essentiam, & eandem non posse esse Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sine personarum confusione.

Prædictis adiciendum est, quòd quidam, &c.

ESse sciamus idem personas cum Deitate.
Arguis hinc hæresim, de stulta simplicitate.
Vt tres personas, vnius non recitamus.
Vnum sicq. trium personarum caueamus.
Posse Patri, scire genito, velut appropriamus:
Sancto spiritui bonitatem sic tribuamus.
Istud nomen homousion bene suscipiamus,
Ad diuina pie, quædam translata sciamus.

DISTINCTIO. XXXV.

De quibusdam, quæ secundum substantiam, de Deo dicuntur, quæ specialem efflagitant tractatum, scilicet de scientia, & præscientia, prouidentia, & dispositione, prædestinatione, & voluntate, & potentia.

Cumq. supra diffinierimus, &c.

SCit Deus, & præscit, quæcumque fuere videnda.
Porro disponit, quæ tantum sunt facienda.
Sed prædestinat, hæc quæ sunt ad summa trahenda.
Nomina prædicta substant, & sunt referenda,
Sicq. creatio, siue creator sunt capienda,
Præscius nullius non esset, quando futura
Nulla forent, sed & hæc caute distinguere cura.
Actu præterita, præsentia, siue futura
Æternus nouit, in quo sunt omnia cura.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO. XXXVI.

Vtrum concedendum sit, omnia esse in Dei essentia, vel in Deo per essentiam, vt omnia dicantur in Dei cognitione, vel præscientia.

Solet hic quæri, cum omnia dicantur esse, &c.

OMnia sunt in eo semper, velut ipsa sciente.
Necnon sunt in eo, velut ipsa creare potente.
Nec probat ipse mala, nec in ipso sunt vt agente.
Ex ipso, sic per ipsum, res sunt, & in ipso.
Omne quod ex ipso, fore non dicitur ipso,
De præit, ex sequitur, conuerti non reperitur.

DISTINCTIO. XXXVII.

Quibus modis dicatur Deus esse in rebus.

Et quoniam demonstratum est ex parte, &c.

TRipliciter Deus est in cunctis. Ast habitare,
Dicitur in sanctis, quos nouit gratificare.
Cum sit vbique Deus, nequit a rebus maculari,
Cuncta mouet stabilis, locat, & nequit ipse locari.
Quodam scito modo, naturas spirituales
Circumscriptibiles, necnon has esse locales.
Tempore mutantur, affectu non variantur.

DISTINCTIO. XXXVIII.

Hic redit ad propositum, repetens superius dicta, vt addat alia.

Nunc ergo ad propositum reuertentes, &c.

HInc præscire Dei, proprie non esse futuræ
Causam, scito, rei, tibi sit conuertere curæ.
Scit bona laudando, mala præscit, sed reprobando.
Est impossibile præscire Dei variari.
Iunctim dic verum, diuisim falsificari.

DISTINCTIO. XXXIX.

Vtrum Dei scientia possit augeri, vel minui, vel alio modo mutari, vtrumque videtur posse probari.

Præterea solet quæri, vtrum scientia Dei, &c.

SCire Dei, minui nequit, augeri, variari:
Sed res præscita, minui quit, & euacuari,
Plura potest scire, quàm scit, si discutiatur,
Quot præscire modis, a sanctis accipiatur,
Non tamen ipse sciens, sed quod scitur variatur.
Curam de brutis habet ipse Deus generalem,
De rationali curam retinet specialem.
Cunctorumq. simul rationem scit numeralem.
Hos, quos elegit, ipsos prædesq.tinauit.
Porro præsciuit reliquos, hoc est reprobauit.

DISTINCTIO. XL.

An aliquis prædestinatorum possit damnari, vel reproborum saluari.

Prædestinatio vero est de bonis, &c.

VT præscitorum nullus quit glorificari:
Sic electorum, nemo poterit reprobari.
Iunctim dic verum, disiunctim falsificari.
Est indurare, prauum non gratificare.

DISTINCTIO. XLI.

Vtrum aliquod sit meritum obdurationis, vel misericordiæ.

Si autem quærimus meritum obdurationis, &c.

NOn cadit in merito prædestinat, aut reprobare,
Si vis simpliciter, signatum considerare,

A Cessat præscire præsentia, non ea scire.

DISTINCTIO. XLII.

De omnipotentia Dei, vbi prius consideratur, quare dicatur omnipotens.

Nunc autem de omnipotentia Dei, &c.

OMnipotens Deus est, quia cuncta potest operari
Per se: defectus ab eo debent resecari.

DISTINCTIO. XLIII.

Error quorundam dicentium, Deum nil posse, nisi quod facit.

Quidam tamen de suo sensu gloriantes, &c.

VMmum nil posse, nisi quod facit, asseruerunt
Quidam: sed sancti bene verum disseruerunt,
Et quòd plura potest, quàm vult, vel agit posuerunt.

DISTINCTIO. XLIV.

An Deus possit facere aliquid melius, quàm fecit.

Nunc illud restat discutiendum, &c.

QVæ fecit facere meliora Deus potuisset,
Et melius, concernendo rem, si voluisset,
Quodq. semel potuit, hoc semper posse negatur.
Ipse magister in hoc non consentire probatur.
Et quòd mutatur in se Deus adstipulatur.

DISTINCTIO. XLV.

De voluntate Dei, quæ essentia Dei dicitur, quòd vna sit, & æterna, & de signis eius.

Iam de voluntate Dei, aliquid pro sensus, &c.

VElle Dei Deus est, sed, quæ vult, esse negatur.
Cum fers: Vult Deus hoc, essentia resq. notatur.
Esse Dei velle, cunctorum causa probatur.
Inde voluntatis eius, nec causa petatur.
Signa voluntatis diuinæ sunt prohibere,
Consulit, atque iubet, permittit, iunge placere.

DISTINCTIO. XLVI.

Illi sententiæ, qua dictum est, Dei voluntatem, non posse cassari, quæ ipse est, quidam videntur obuiare.

Hic oritur quæstio: dictum est enim, &c.

VElle bene placiti, quod semper perficiatur.
Nullus saluatur, ab eo nisi suscipiatur.
Quod mala vult fieri culpæ, ratione negatur.
Esse bonum, fieri mala simpliciter reprobatur.
Sed concedatur, si iunxeris eliciatur,
Præcipit & prohibet, permittit, consulit, implet,
Quòdq. mali pœnæ, Deus est auctor, referatur.
Et quòd permittit fieri mala sustineatur.

DISTINCTIO. XLVII.

Quod voluntas Dei semper impletur de homine quocumque se vertat.

Voluntas quippe Dei, semper efficax est, &c.

VErtat placitum vere, cum possis signa mouere,
Signa voluntatis absolute situantur.
Conditionalis mutari signa probantur.

DISTINCTIO. XLVIII.

Quòd aliquando homo bona voluntate aliud vult, quàm Deus: & aliquando etiam mala, idem quod Deus bona voluntate vult.

Sciendum quoque est, quòd aliquando, &c.

NOn vult sæpe Deus, quod homo bene velle probatur,
Viuere cum patrem vult quis: Deus, vt moriatur.
Quodq. Deus bene vult, aliquis male velle putatur.
Recta voluntas est, si recto fine regatur.
Quod bene vult sæpe Deus, implet velle malorum. B
Hoc in morte Iesu patet, & factis reproborum.
Velle pati Christum, quòd mundus, eo redimatur,
Approbo: sed reprobo, cum quis vult vt moriatur.
Sanctum velle pati, quòd sanctus glorificetur,
Vel quòd sacra fides, per eum magis amplificetur,
Comprobo: sed reprobo, cum quis vt crucietur.

Libri primi sententiarum finis.

LIBRI SECVNDI SENTENTIARVM

DISTINCTIO. I.

Creationem rerum, &c.

HIC nequit errare, dans vnum cuncta creare.
De nihilo facere quid, dicas esse creare.
Est ergo facere de materia præeunte.
Sed creat ipse Deus, non materia subeunte. D
Pro facio, clare reperitur, sæpe creare.
Condo, creo, facio, vel ago, diuersificantur,
Actio displicuit, passio grata fuit,
Quando creatori, vel nobis, associantur.
Est Domino facere, quòd res noua prodit inesse,
Cuncta creata ratè sunt diuina bonitate,
Necnon condita sunt ipsorum commoditate.
Vniri voluit animas Deus, vt reseretur
Vnio, qua Domino mens in cælis societur.
Corporibus dantur etiam, quòd plus mereantur.
Angelici casus ipsis etiam reparantur, E
Est homo factus ob hoc, vt rege Deo frueretur.
Cui si seruiret, sibi mundus subijceretur.

DISTINCTIO. II.

Quæ consideranda sint de Angelis.

De angelica itaque natura, &c.

ANgelus, empyreum, tempusq coęua fuerunt,
Vt Beda testatur: hyle dictis sociatur.
Tu teneas vere, simul ista coęua manere,
Angelus, empyreum cælum, sic tempus, & hyle. F
Empyreo cęlo, tunc Lucifer ipse creatus
Est depranatus, sed mox cecidit reprobatus.
Est Domini paritas, cælum, quod Lucifer optas.

Bed. in Hexaem. non lõge a prin. 4.

DISTINCTIO. III.

Quales facti fuerint angeli: & quod quattuor eis attributa sunt in ipso initio suæ conditionis.

Ecce ostensum est, vbi angeli fuerint, &c.

ESt rationalis, personalisq. creatus
Angelus & simplex, sed libertate probatus: A
Spiritus Angelicus bonus a dominante creatus,
Post deprauatus, statim cecidit reprobatus.
Qui permanserunt, confirmari meruerunt.
Cum quibus, aut a quo sint facti, seq. sciebant.
Naturalis amor inerat, reliquoq. carebant:
Idcirco meritis nullis tunc proficiebant.

DISTINCTIO. IV.

An perfectos, & beatos creauit Deus angelos: an miseros, & imperfectos.

Post hæc videndum est, vtrum perfectos, &c.

CÆlestes vigiles, non crede fuisse creatos
Ex toto miseros, aut omni parte beatos.
Sicut nec misera, sic nec perfecte beata
Dicitur angelica natura fuisse creata.
Tempore perfecti, non naturaq. fuerunt:
Atque suum casum prænoscere non potuerunt,
Nec præsciuerunt stantes, quod post habuerunt.

DISTINCTIO. V.

De confirmatione, & conuersione stantium: & auersione, & lapsu cadentium.

Post hæc consideratio adducit inquirere, &c.

AVersi quidam, mox de cælo ceciderunt:
Conuersi vero, confirmari meruerunt.
Libertate sua discernere, sic voluerunt.
Qui confirmantur, stantes in amore beantur.
Multi testantur, quòd nunc illud mereantur.
Quidam dixerunt, quòd tunc simul hoc meruerunt.

DISTINCTIO. VI.

Quod de maioribus, & minoribus quidam ceciderunt: inter quos vnus fuit celsior scilicet Lucifer.

Præterea sciri oportet, quoniam sicut, &c.

INter maiores, multi cecidere minores.
Dicas quamplures ab vtroque gradu cecidisse.
Luciferum tunc præcipuum pariterq. ruisse.
Aere nimboso nunc sunt: sed post tenebroso
Carcere claudentur, vbi perpetuo patientur. E
Præsunt maiores, vt minent inferiores.
Quidam descendunt, vbi Lucifer esse putatur
Vinctus, vt inferius ab eis reus afficiatur.
Lucifer in finem gentes tentare sinetur,
Nutu diuino, tentare modo prohibetur.
Illum non iterum dęmon tentare probabit
De vitio, de quo, qui tentatur, superabit.

DISTINCTIO. VII.

Quod boni angeli adeo sunt confirmati per gratiam, vt peccare non possint: & mali ita obdurati in malo, vt bene viuere nequeant.

Supra dictum est, quod Angeli, &c.

VT nequeunt ruere, qui firmari meruerunt,
Surgere sic nequeunt, qui de cælo ceciderunt:
Arbitrio tamen hi proprio numquam caruerunt.
Antiqui quia sunt & subtiles, operantur
Magica peruersi: gentes vt decipiantur,
Permittit Dominus, vt iusti plus mereantur.
Iusti siue mali de semine materiali,
Plura queunt facere, nequeunt tamen ipsa creare.

Mago-

Magorum ſpecies, poſſunt hæc ſignificare.
Multo maiora facerent, & deteriora
Praui, ſi ſineret Deus, aut hos non cohiberet.

DISTINCTIO. VIII.

Aug. lib. 3. de Gen. ad lit. lib. 3. c. 10. 11. 8.

Vtrum omnes angeli corporei ſint, quod quibuſdam viſum eſt: quibus Auguſtinus conſentire videtur, dicens angelos omnes ante caſum habuiſſe corpora tenuia, & ſpiritualia, ſed immutata in deterius malorum corpora, vt in eis poſſint pati.

Solet etiam in quæſtione verſari, &c.

Corporei non ſunt, formare tamen ſibi poſſunt
Corpora, quæ rurſus deponent, & remouebunt,
Quando complebunt, Dominum quæ velle videbũt.
Quamuis non poſſit, in ſe Deus ipſe videri,
Hunc tamen in ſpecie ſancti potuere tueri.
Non animam poterit intrare quis, aut habitare,
Excepto ſummo, qui cuncta poteſt penetrare.

DISTINCTIO. IX.

De ordinum diſtinctione, & quot ſint, & qui.

Poſt prædicta, ſupereſt cognoſcere, &c.

Ordo ſpirituum iuſtorum, ter triplicatur.
Vnus plus alio, dono proprio phaleratur,
Quilibet a dono, quo præeminet, intitulatur.
Aſcendunt homines ad ſedes, quas habuiſſent
Deiecti vigiles, niſi per culpam cecidiſſent.

DISTINCTIO. X.

Vtrum omnes ſpiritus cæleſtes mittantur. & ponit duas opiniones, & auctoritates quibus innituntur.

Hoc etiam inueſtigandum eſt, &c.

Mitti maiores dicuntur ad interiora,
Ac alij mitti dicuntur ad exteriora.
Raro maiores mittuntur, ſæpe minores.
Nomen naturæ, ſit ſpecies officiantis,
Angelus hoc nomen, a cauſa participantis.

DISTINCTIO. XI.

Quòd quæque anima, angelum bonum ad ſui cuſtodiam, delegatum habet, & malum ad exercitium.

Illud quoque ſciendum eſt, quòd Angeli, &c.

Eſt homini duplex datus angelus, vnus iniqua
Suggerit. ac alius monet aliud ad ſectãda pudica.
Vſque diem finis, plus noſcunt plusq. merentur.
Ciues cæleſtes, quod plures nolle videntur.
Multi myſterium crucis a ſanctis didicerunt,
Cuius notitia plena primo caruerunt.

DISTINCTIO. XII.

Poſt cognitionem de angelis habitam, agitur de aliarum rerum creatione, & præcipue de opere ſex dierum diſtinctione.

Hæc de angelica natura conditione, &c.

Spiritus angelicus, per cælum ſignificatur.
Hyle per terram velut inſpecioſa notatur.
Et quia confuſa per abyſſum notificatur.
Cum ſit poſſibilis, ad formas nuda vocatur.
Quæ tunc ante dies, quaſi non formata creatur,
Aer obſcurus, tenebræ quandoque vocatur.

A In forma non diſpoſita ſunt cuncta creata,
Primo ſimul, ſed poſt diſtincte ſunt phalerata.
Nunc vbi conſiſtit fuit hyle primo creata.
Omnia per verbum diuinum credo patrata.
Verbo diſpoſuit, ſed in hyle cuncta creauit.
Diſtinxit ſpecies, vim ſeminibus ſociauit.

DISTINCTIO. XIII.

Quæ fuit prima diſtinctionis operatio.

Prima autem diſtinctionis operatio fuit, &c.

B Lux cum formatur, mox a tenebris ſeparatur.
Tunc tenebræ, nox: luxq. dies, profecto vocatur.
Lux corporalis fertur, vel ſpiritualis.
Facta fuit lux, nunc vbi Sol lucere probatur.
Nec mirum ſi lux in aquis lucere putatur.
Diuerſisq. modis præſcripta dies habeatur.
Prima dies ſola ſine mane fuiſſe probatur.
Si vis ipſa dies moraliter accipiatur,
Vtrum de luce ſit Sol factus dubitamus.
Solem cum ſtellis factum de luce putamus.
Dixit, id eſt, verbum pater æternus generauit,
In quo vel per quem, velut auctor cuncta creauit.

C

DISTINCTIO. XIV.

De opere ſecundæ diei, qua factum eſt firmamentum.

Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum, &c.

Fit firmamentum, de aquis factum reputatur.
Tunc aqua ſubterior ab aqua ſumma ſeparatur,
Quæ veluti glacies ſeu cryſtallus ſolidatur.
Inter aquas illas firmamentum ſituatur.
Tertia iungit aquas, herbisq. ſolum reparatur.
Cælum luminibus, quartaq. die renouatur.
D Quinta dedit piſces, aer auibus populatur.

DISTINCTIO. XV.

De opere ſextæ diei, quando creata ſunt animalia, & reptilia terræ.

Sequitur: Dixit Deus: Producant aquæ, &c.

Sexta dies animal cunctum produxit in eſſe.
Hinc ſit homo, cunctis debens de iure præeſſe.
Qui niſi peccaſſet, animal ſibi non nociuiſſet,
Sed ſibi ſubiectum diuina lege fuiſſet.
E Septima nempe dies eſt recte ſanctificata,
Qua, conſummata vidit Deus ipſa creata.
In qua plaſmator, vidit bene cuncta patrata.

DISTINCTIO. XVI.

De hominis creatione. Vbi conſiderandum eſt, quare creatus ſit homo, & qualiter ſit inſtitutus, quæ duo ſupra tractata ſunt: & qualiter factus, & qualiter lapſus, poſtremo quo modo ſit reparatus, quæ diſcutienda ſunt.

F

His excuſſis, quæ ſupra de hominis, &c.

Sic homo plaſmatur, vt imago Dei referatur,
Et vultu recto cæleſtia contueatur.

DISTINCTIO. XVII.

Vtrum anima de aliquo facta ſit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuit in creatione.

Hic de origine animæ plura queri ſolent, &c.

De limo corpus Adæ Deus ipſe parauit.
Cui cura ætatem prouectam mox cumulauit.
Ac inſufflauit animam ſibi, ſiue creauit.

Hunc in terrestri Paradiso, postquam locauit:
Quam Deus vsque globum Lunæ plantando leuauit.
Ligno notitiæ, vitæ lignum solidauit.
Et duplici ligno, duo tunc præcepta ligauit.
Duplex præceptum ligno duplici sociauit:

DISTINCTIO. XVIII.

De formatione mulieris.

In eodem quoque Paradiso, mulierem, &c.

SIcut principium Deus, vnde cuncta creauit:
Vnus sic Adam cunctos homines generauit.
Ne minor, aut maior Adæ, sed par videatur,
Euam de latere sumi, ratione probatur.
Nos Christi latere redimendos significatur.
Eua fit ex costa sola, sed multiplicatur.
Non sic natura, si discernas operatur.
Vere dic, animas ex traduce non generari,
Immo corporibus, simul infundendo creari.

DISTINCTIO. XIX.

De primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuerit secundum corpus, & secundum animam.

Solent quari plura de hominis statu, &c.

FActus Adam sic est in prima conditione,
Vt vitare queat mortem propria ratione.
Sed pomo vetito, mulieris voce potito,
Per nullam sortem potuit compescere mortem.
Quando resurgemus, vitam sine morte sciemus.

DISTINCTIO. XX.

De modo procreationis filiorum, si non peccassent primi parentes, & quales nascerentur filij.

Post hoc videndum est, qualiter primi, &c.

SI non peccassent, coitu licito generassent.
Vt nunc statura paruos natos genuissent,
Hinc profecissent, paulatim cognitione.
Hos ignorantes, non dicimus hac ratione.
Atque cibos vellent, naturæ conditione.
Cum peccauerunt, mox expelli meruerunt,
Ac in terrestri Paradiso, non coierunt.
Post sine morte Deus hos duceret ad meliora.
Si simul hoc fieret, aut qua, nescitur, in hora.

DISTINCTIO. XXI.

De inuidia diaboli, quæ ad hominem tentandum accessit.

Videns igitur diabolus hominem, &c.

INuidus ille satan hominis de prosperitate
Tentat. Euam, superat serpentis calliditate.
Exterius, non interius primus stimulatur,
Et quia succumbit, culpa maiore ligatur.
Sed quoniam cecidit ipso satana stimulante,
Ad veniam potuit transire, Deo mediante.
Per se dejcitur satanas, ideo reprobatur.
Vt numquam surgat, nec iam veniam mereatur.
Vt numquam surgat, nec surgere promereatur.
Vt numquam surgat, sed perpetuo patiatur.
Euæ mandatum, per Adam dic esse relatum.
Constat ob hoc vere, quod possint verba referre.

DISTINCTIO. XXII.

De origine illius peccati, & quodnam fuerit.

Hic videtur diligenter inuestigandum esse, &c.

EVa vitum tentat, Domino vult æquiparari.
Peccatum fore, scit, præceptum præmicari.
Debet ob hoc, eius crimen maius reputari.
Euæ consensit Adam credens veniale,
Seu leue peccatum, quod erat morti sociale.
Qui potuit, sed non voluit rem scire, videtur,
Quòd sit ignorans, peccati lege ligetur.
Qui vult, nec potuit immunis talis habetur.
Qui quasi simpliciter nescit, mortem patietur.
Sic excusati nullatenus Eua meretur.
Primum peccatum non est sine velle patratum.

DISTINCTIO. XXIII.

Quare Deus permisit hominem tentari sciens eum casurum.

Præterea quæri solet, cur Deus hominem, &c.

TEntari patitur hominem Deus, vt mereatur.
Fit malus hoc ipso, iustis meritum cumulatur.
Quare permisit Deus, a nobis dubitatur.
Contulit huic Dominus præclaram cognitionem.
Sed casus proprij nescijit conditionem.

DISTINCTIO. XXIV.

De gratia hominis, & potentia ante casum.

Nunc diligenter inuestigare oportet, &c.

STare per arbitrium proprium, primus potuisset.
Sed vitando malum, tunc quidquid non meruisset,
Nam quid ad hoc traheret, pro certo non habuisset,
Cum nunc tenteris, mala nunc vitando mereris.
Infima pars animæ, nobis serpente notatur.
Altera sit mulier, sed vir suprema vocatur.
Triplex pars animæ tribus his tibi significatur.
Scito quòd tribus peccatum perficiatur,
Serpens delectat, mulier vult, vir vitiatur.

DISTINCTIO. XXV.

Reddit ad liberi arbitrij considerationem, & ponitur diffinitio liberi arbitrij.

Iam vero ad propositum redeamus. &c.

PRauis, siue bonis, vos arbitrium teneatis.
Esse voluntatis consensum, seu rationis.
De contingenti solum sit & aduenienti,
Non de præsenti, vel præterito remanenti.
Factus homo cecidit, reparatur, glorificatur,
Ex his arbitrium, distincte quadruplicatur.
Atque modis alijs, si discernas, variatur.
Sed per peccatum valide modo debilitatur.
Ad mala quotidie cum pronior efficiatur.

DISTINCTIO. XXVI.

De gratia operante, & cooperante.

Hec est gratia operans, & cooperans, &c.

GRatia præuenies in te bene velle lucratur.
Dat, quæ subsequitur, volitum, quod perficiatur.
Sic nostrum velle diuino rore rigatur.
Velle quod in nobis, ad velle bonum moueatur.
Gratis prima datur, gratum facit, illa vocatur.
Qua formata fides in nobis inuenitur.
Quod præit, & sequitur, vnum donum reputatur.
Sed duplex actus duplici sub voce notatur.
Esse bonum, magnum, minimum, mediumq. sciatur.
Sub medio vero, libertas contineatur.

DISTINCTIO. XXVII.

Quid sit virtus, & quid sit actus, vel opus.

Hic considerandum est, cum predictum sit, &c.

VIrtus informat animam, Deus hanc operatur,
Et iuuat arbitrium, bonus actus, vt eliciatur,

Ex

Ex quibus adiunctis, bonus effectus generatur.
Gratia non meritum fertur, licet hac generetur.
Nemo fide, fidei tamen actu quisque meretur.
A multis virtus, animi motus perhibetur.

DISTINCTIO. XXVIII.

Prædicta repetit, vt alia addat, definitiuam assignationem ponens, de gratia & libero arbitrio, contra Pelagianos.

Id vero inconcusse, et incunctanter, etc.

GRatia non proprijs meritis datur, aut adhibetur,
Quæ nisi præcedat, nullus pro posse meretur.

DISTINCTIO. XXIX.

Vtrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante.

Post hæc considerandum est vtrum homo, etc.

GRatia si desit, nec Adam quidquam meruisset,
Ante suum lapsum, cum virtutes habuisset;
Hic vbi peccauit, virtutibus expoliatur:
Et mox de dulcis Paradisi sede fugatur.
Huius in introitu, Cherubin gladiusq. locatur,
His amor, & præsens tribulatio significetur,
Absque quibus quisquam requiem non ingredietur.
Vsi si ligno vitæ per sæpe fuissent,
Viribus, & vita longeua plus viguissent,
Raro sumpserunt, ciiusq. mori potuerunt.

DISTINCTIO. XXX.

Quod per Adam peccatum & pœna, transijt in posteros.

In superioribus insinuatum est licet, etc.

ADæ peccato genus humanum maculatur.
Culpaq. dicatur, lex carnis, & ipsa vocatur.
Illa resurget, & in cælis caro glorificatur,
Quæ hõbis ab Adam solũ transfusa probatur:
Non quæ quotidie refluit, fluit & vegetatur.
Hoc tamen a multis recta ratione negatur.
De nutrimento transfusæ quid solidatur.

DISTINCTIO. XXXI.

Quo modo peccatum originale a parentibus transeat ad filios, an secundum animam, an secundum carnem, an secundum vtrumque.

Nunc superest inuestigare qualiter illud, &c.

PEr coitum caro non licitum prorsus generatur.
Aduenies anima, carnis vitio vitiatur.
Sic vase malo, vinum purum maculatur.
Per baptisma patrum, proles non mundificatur.

DISTINCTIO. XXXII.

Quo modo originale peccatum dimittatur in baptismo, cum & post sit illa concupiscentia, quæ dicitur originale peccatum.

Quoniam supradictum est originale, &c.

CVm baptizatur homo, fomes debilitatur,
Spiritus interior a culpa mundificatur.
Est fomes pœna, cuius Deus auctor habetur.
Auctor, vt est culpa, dæmon, vel homo retinetur,
Ipse Deus animas mundas creat & pretiosas.
Per carnis libitum, sese reddunt vitiosas.
Dic alias alijs natura plus speciosas.

DISTINCTIO. XXXIII.

An peccatum omnium præcedentium parentum transeat ad filios originaliter.

Prædictis adiciendum videtur, &c.

SI sine baptismo, quis paruulus hic morietur.
Pro solius Adæ vitio, leniter patietur.
In lumbis Adæ corruptis prorsus eramus.
Eius ob hoc massam corruptam participamus.
Facta patris praua, si filius ipse sequetur,
Pro patre tunc merito puniri nempe meretur.
Tempore punitur quis pro patre, sic reperitur.

DISTINCTIO. XXXIV.

Quæ de peccato actuali animaduertenda sint.

Post prædicta de peccato actuali, &c.

REs bona causa fuit, radix, & origo malorum.
Praua voluntas est nunc causa sequens vitiorum.
In re nempe bona, concedo malum situari.
Verum philosophi credunt hæc euacuari.
Est natura bonum, corruptio vero probatur.
Esse malum, qua quis prauus, quandoque vocatur.

DISTINCTIO. XXXV.

Exponit, quid sit peccatum, per eius notificationes.

Post hæc videndum, quid sit peccatum, &c.

SIt tibi peccare, legem Domini violare.
Vt malus interior actus scelus esse probatur:
Sic malus exterior actus primo sociatur.
Si modus ac actus sapienter discutiatur,
Actus laudatur, modus in facto reprobatur.
Non locus a primo distare facit scelus, immo
Cui fit dissimilis, quando fit crimine vilis.
Dic nihil esse malum, si per se consideratur.
Porro subtrahi ratione quid esse probatur.
Hoc animæ facies vitiatur, & obtenebratur.
Peccatum priuat, effectus pœna vocatur.

DISTINCTIO. XXXVI.

Quod quædam simul sunt peccata, & pœna peccati, quædam peccata & causa peccati, alia vero peccata, causa, & pœna peccati.

Sciendum est tamen quadam sic esse, &c.

SVnt quædam scelera, scelus & pœna reputanda.
Vt timor, inuidia, quis plura sunt focianda.
Sunt peccatorum causæ, peccata locanda.
Et peccatorum pœnæ peccata notanda.
Deformans pœna, vel deficiens remouetur
A Domino, quæ ponit, & ordinat, huic tribuetur.
Vitas mortale, vitare nequis veniale.
Quæ bona sunt genere, per finem discutiuntur.
Quæ bona simpliciter, bona simpliciter metiuntur.

DISTINCTIO. XXXVII.

Aliorum ponit sententiam, qui dicunt, malos actus, nullo modo esse a Deo, nec esse bonos, siue in eo quòd sunt, siue alio modo.

Sunt autem, & alij plurimi longe aliter, &c.

ESse malum duplex, culpæ pœnæq. notetur
Pœnæ, non culpæ, vere Deus actor habetur.
Mortem non fecit Deus, hoc sic accipiatur,
Culpam non fecit, qua mors inflicta probatur.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO. XXXVIII.

De voluntate, & eius fine, ex quo ipsa iudicatur.

Post predicta de voluntate eiusq. fine, &c.

IN cunctis factis finis Deus instituatur.
Velle voluntatis, hoc vere rectificatur.
Præcepti finis amor est, si continuatur.
Velle voluntatem, finem, volitumq. notabit.
Nunc hoc, nunc illud, intentio significabit.
Propter quid volo quid, intentio notificabit,
Atque voluntates in finem rectificabit.
Has, vt sint vna, finis rationis ligabit.

DISTINCTIO. XXXIX.

Cum voluntas sit de his, quæ naturaliter homo potest: quare peccatum fore dicatur, cum nullum aliud naturale peccatum sit.

Hoc oritur quæstio satis necessaria, &c.

VIs naturalis, motus malus esse videtur
Peccatum: sed vis in se bona semper habetur.
Quidam de motu dixerunt, quòd geminatur.
Vnus laudatur, alter vero reprobatur.
Gratia præueniens iuuat hunc, aliusq. fugatur.
Vtrum sint vnus motus tantum, dubitatur.
Synderesis nequit extingui, licet impediatur.

DISTINCTIO. XL.

An ex fine omnes actus pensari debeant, vt simpliciter boni, vel mali dicantur.

Post hæc de actibus adiciendum videtur, &c.

QVidam laudantur actus, alij reprobantur
Simpliciter: quidam duplici facie variantur.
Affectus fine directus, opus pretiosum
Reddit: si desit vnum, fiet vitiosum.
Absque bonis, fieri mala plures inficiantur.
Porro nequaquam bona sunt, quamquam videantur.

DISTINCTIO. XLI.

An omnis intentio, & actio, quæ fide carent sint mala.

Cumq. intentio, vt supradictum est bonum, &c,

ABsque fide, bona non fieri, quidam posuerunt.
Ast alij fieri bona, non bene, disseruerunt.
Distinguunt alij bona, quàm plures operari,
Absque fide nequeunt, cum ipsis regna lucrari.
Absque voluntate quemquam peccare negato,
Ipsa voluntas est, qua vitam rectificamus,
Et qua peccamus, si legem discutiamus.

DISTINCTIO. XLII.

An voluntas, & actio mala, in eodem homine, & circa eandem rem, sint vnum peccatum, vel plura.

Cum autem voluntas mala, & operatio, &c.

PRaua voluntas cum facto, duplex reputatur
Crimen, & ab alijs vnum nunc esse probatur.
Si scelus est actu, constat scelus esse reatu.
Si doleas, actu transit, remanetq. reatu.
Nunc duplicem pœnam, nunc culpam sume reatu.
Multiplices species, peccatorum numerentur.
Inter quæ, septem capitalia commemorentur.
Mortem mortale parit, & veniam veniale.
Est accusandum damnandum criminale.

A Pellico dum pecco, delinquo, recta relinquo,
Fons est cunctorum tumor, atque cupido malorum.

DISTINCTIO. XLIII.

De peccato in Spiritum sanctum, quod dicitur etiam, peccatum ad mortem.

Est præterea quoddam peccati genus, &c.

SAnctus Spiritus est amor, in quem quisquis amore
Peccat, committit culpam, culpis grauiorem:
Vt qui desperat, aut induratus oberrat.
B Vix sunt contriti, vix hinc sibi credo remitti.
De nullo tamen, ob hoc desperare velimus,
Nam pius est Dominus, velut exemplis reperimus.

DISTINCTIO. XLIV.

De potentia peccandi, an sit homini, vel diabolo data a Deo.

Post predicta considerationem dignum, &c.

A Summo Rege fluit omnis vera potestas,
Sed cum peccare, priuatio sit, vel egestas,
C Posse Deo detur, priuatio subripietur,
Si quid præcipiat princeps, non præcipiendum,
Per quod præceptum Domini sit transgrediendum,
Quod iubet illicite, constet non esse tenendum.
Quod ius dictabit licite, sibi nemo negabit.

Libri secundi Sententiarum finis.

LIBRI TERTII SENTENTIARVM

DISTINCTIO. I.

De incarnatione verbi.

Cum venit igitur plenitudo temporis, &c.

D
NOtat, quòd gratum tempus, tũc exoriatur.
Cum verbum patris, carnem vestire, probatur.
Mitti dicatur, de virgine cum generatur.
Est incarnatum, solum verbum generatum,
Vt nomen geniti sibi soli sit propriatum,
Nam, per quem fecit Deus omnia, iure refecit,
Quamquam perfecte, pariter tres operantur.
Non se, sed genitum, carne vestire, probantur.
Dicas, quòd pariter incarnari potuerunt:
F Sed tamen in verbo concorditer hoc voluerunt.

DISTINCTIO. II.

Quare totam humanam naturam accepit, & quid nomine humanitatis, vel humanæ naturæ intelligendum sit.

Et quia in homine tota humana natura, &c.

AEternum verbum sibi totam consociauit
Nostram naturam, sapienter & hanc reparauit.
Hanc simul assumpsit, simul & sibi conciliauit.
Concipitur, capitur, mox vnitur caro verbo.
Sic simul inseritur, homo verbo, nec mora scitur.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO. III.

De carne, quam verbum assumpsit, qualis ante fuerit: & qualis assumpta sit.

Quæritur etiam de carne verbi, &c.

QVam verbum patris sumpsit, caro sanctificata,
Et mundata fuit culpæ prius obq. ligata.
Mater mundatur, fomes tunc euacuatur.
Et miro more, per eam verbum generatur.
Adam peccante, sumus omnes commaculati.
Sunt Abraam dante decimas, nati decimati.
Nam coitu carnis omnes fuimus generati.
Nequaquam legi tali Christus generatur.
Ergo nec in patribus peccauit, nec decimatur.
Mox cum concipitur, Deus ac homo mox reperitur
Corpus maiori post quantitate potitur:
Assumpsit gratis pœnam, culpam moueatis.

DISTINCTIO. IV.

Quare tribuatur incarnatio Spiritui sancto, quæ est opus totius Trinitatis, & de ipso etiam conceptus, & natus dicatur.

Cum vero incarnatio verbi, &c.

PNeumate diuina dilectio significatur.
Causa mouēs fuit hęc, quòd homo verbo sociatur.
Pneumate Christus ob hoc conceptus cōmemoratur.
Hac ratione tamen pater eius non referatur,
Sicut nec crinis pater est homo, nec reputatur.
Rom. 1. a Ex Dauid Paulus hunc factum testificatur.

DISTINCTIO. V.

Si persona personam, vel natura naturam assumpsit: & si natura Dei incarnata sit.

Præterea inquiri, oportet cum ex præmissis, &c.

PErsonam bene naturam sumpsisse probatur.
Sed quia personam sumpsit natura negatur.
Et quod natura naturam sustineatur:
Hinc incarnata natura pie referatur,
Sed quòd sit nata, vel facta caro caueatur.
Per se non anima proprie persona vocatur.
Ipse magister in hoc non consentire probatur.

DISTINCTIO. VI.

De intelligentia harum locutionum: Deus factus est homo: Deus est homo. an his locutionibus dicatur: Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid vel non.

Ex præmissis autem emergit quæstio, &c.

HAec concedatur: Deus est homo. discutiatur,
Factus homo Deus est, habitus necnon variatur.

DISTINCTIO. VII.

Positis sententijs prolatisq. testimonijs, intelligentiarum propositarum locutionum, exequitur secundum singulas sententias, & prius secundum primam.

Secundum primam vero dicitur, Deus, &c.

CHristus vt est homo sit natus, prædesq. tinatus
Ac humanatus Deus est: diuinificatus
Non homo dicetur: a sanctis sic perhibetur.

DISTINCTIO. VIII.

An diuina natura debeat dici nata de virgine.

Post prædicta inquiri debet vtrum, &c.

PErsonam natam concedimus, & generatam,
Christum bis natum, dici non est reprobatum.

DISTINCTIO. IX.

De adoratione humanitatis Christi, an eadem adoratio humanitati, & Deitati sit exhibenda.

Præterea inuestigari oportet, vtrum caro, &c.

ESt vno cultu caro cum verbo veneranda.
Sicut adoranda, præ cunctis est, & amanda.

DISTINCTIO. X.

An Christus secundum quòd homo est, sit persona, vel aliquid.

Solet etiam inquiri a quibusdam, &c.

CHristus adoptiuus sane non est reputandus:
Ac vt homo solum, non est persona vocandus.

DISTINCTIO. XI.

Vtrum Christus sit creatura, siue creatus, vel factus.

Solet etiam quæri, &c.

CHristum simpliciter non dicas esse creatum.
Sed iungas hominem, concedas ante negatum.

DISTINCTIO. XII.

An homo ille, semper fuerit, vel cœperit.

Post prædicta quæritur, &c.

INcœpit Christus, hominem si conspiciamus:
Sed si personam, tunc incœpisse negamus.
Insertus verbo Christus peccare nequiuit.
Si non insertum ponas, delinquere quiuit.
Sumere de nihilo carnem verbum potuisset,
Ac etiam sexum muliebrem, si licuisset.

DISTINCTIO. XIII.

Si Christus secundum naturam hominis in sapientia, & gratia proficere potuit, vel profecit.

Præterea sciendum est, Christum, &c.

IN membris Christus, non in se proficiebat,
Eius virtutem, populus cum percipiebat.

DISTINCTIO. XIV.

Si anima Christi habuerit sapientiam parem cum Deo: & si omnia scit, quæ Deus scit, nec ne.

Hic quæri opus est, cum anima Christi, &c.

COncedas animam Christi, fore cuncta scientem,
Porro non ipsam concedas, omnipotentem.

DISTINCTIO. XV.

De omnibus defectibus, quos assumpsit Christus, in humana natura.

Illud quoque prætermittendum non est, &c.

DEfectus nostros sumpsit, qui conueniebant,
Et libertati nostræ, tunc expediebant.
Tristatur, timet, & turbatur, pars rationis
Infimæ: sed numquam pars excellens rationis.
Passio, siue dolor, a Christo non remouetur,
Causam seu meritum, tolli solum perhibetur.

DI-

DISTINCTIO. XVI.

An in Christo fuerit necessitas patiendi, vel moriendi, qui est defectus generalis.

Hic oritur quæstio, &c.
SPonte necesse pati, sibi Christus consociauit,
Quattuor ex statibus aliquid sibi conciliauit.

DISTINCTIO. XVII.

Si omnis Christi oratio, vel voluntas impleta sit.

Post prædicta considerari oportet, &c.
IN Christo natura duplex si discutiatur.
Ex hoc velle duplex in Christo significatur.
Diuersisq. modis volitum diuersificatur.

DISTINCTIO. XVIII.

Si Christus meruerit sibi & nobis: & quid sibi, & quid nobis.

De merito etiam Christi prætermittendum, &c.
MOrte sibi quidam Christum dicunt meruisse:
Non nu sed mero meritorum proq. fuisse.
Non est plus anima Christi dicenda beata
Post mortem: sed in hoc quòd non tolerat tolerata.
Dicitur esse datum nomen, super omne leuatum,
Christo per mortem, quia tunc est notificatum.
Non natura dedit Christo, sed gratia, vere
Quod nomen sublime Dei potuisset habere.
Ipse sibi meruit, etiam si non pateretur.
Mortem sustinuit, vt nobis vita daretur.
Quamquam nos aliter saluare Deus potuisset:
Per Christum decuit, vt regnum sic patuisset.

DISTINCTIO. XIX.

Hic quæritur qualiter a diabolo, & a peccato nos redemit per mortem.

Nunc ergo quæramus, quo modo per mortem, &c.
PEr mortem Christi, mundus tunc iustificatur,
Intus dum per eam dilectio multiplicatur,
Atque fidem mortis eius credens meditatur.
Factus homo moritur, vt homo de morte trahatur.
Nil debens moritur, vt debitor eripiatur.
Ergo patet, quòd homo per eum iuste redimatur.
Ipse reformator pacis, verus mediator.
Nos enim Dauid patriq. reconciliauit.
Sed post baptisinum, nos vita sequens maculauit.

DISTINCTIO. XX.

Quod alio modo potuit liberare hominem: & quare potius isto.

Si vero quæritur, vtrum alio modo posset Deus, &c.
VEre nos aliter saluare Deus potuisset,
Sed modus hic licuit, vt cunctis forma fuisset.
Cum fuit oblatus pius agnus, & immaculatus.
Seq. dedit pretium pro cunctis sufficienter,
Electis vere pretium fuit efficienter.
Et pater, & genitus, & Iudas traditione
Christi, conueniunt, disconueniunt ratione.

DISTINCTIO. XXI.

Si in Christo diuisio in morte fuit animæ, vel carnis, a verbo, vel amborum.

Post prædicta considerandum est vtrum in morte. &c.
EXpositus morti, diuisus nempe videtur
Exterius Christus: vnitus & intus habetur.
A Spiritus a carne per mortem dissociatur.
A Deitate tamen neutrum vere separatur:
Cum caro mortalis, sed non Deitas patiatur.

DISTINCTIO. XXII.

Si Christus in morte fuit homo.

Hic quæritur, vtrum in illo triduo mortis, &c.
VNitus verbo Christus semper perhibetur.
Hinc quòd homo fuit in triduo plerisque videtur.
A multis aliter, recta ratione tenetur.
B Christus vbique fuit homo, si persona notetur.
Sed si naturas distinguas, hoc reprobetur.
Sed si descendit de cælo discutietur.

DISTINCTIO. XXIII.

Si Christus habuit fidem spem, & charitatem.

Cum vero supra habitũ sit, Christũ plenum gratia, &c.
VIrtus, qua credis non visa, fides habetur.
Quo credis vel quod, si discernas, variatur.
Credo Deo, credoq. Deum, licet inueniatur.
C Si non credis in hunc, vere totum nihilatur.
Formatamq. fidem dilectio concomitatur.
Informis fiet, si dulcis amor retrahatur.
Vt Deus est vnus, vnum baptisma probatur.
Vna fides genere, qua creditur accipiatur.
Vera fides rebus non visis appropriatur.
Primo fides veluti fundamentum situatur.
Credere, sperare præcedit, sicut amare.
Vt tamen est virtus, neutrum poteris separare.

DISTINCTIO. XXIV.

D Quo modo intelligitur, quod scriptum est: Vt cum factum fuerit credatis: & de fidei obiecto atque materia.

Hic quæritur, si fides tantum de non visis est, &c.
THomas tangebat carnem, quam conspiciebat.
Sed Deus interius in Christi carne latebat.
In quem credebat, visis inuisa videbat.
Sic etiam Petrus Christum sub carne latentem,
Credidit esse Deum, quem cernebat patientem,
Est ex auditu si percipis interiori,
Ipsa fides proprie, sed non ex exteriori.
E Quædam non credis sine viuaci ratione,
Et quædam credas sine certa cognitione.

DISTINCTIO. XXV.

De fide antiquorum.

Prædictis adiciendum est de sufficientia fi. &c.
ET præcedentes aduentum, siue sequentes.
Non sunt saluati, nisi puro sanguine nati.
Christum venturum, Christum necnon moriturum
Inde resurgentem, post in fine venientem
F Credebant certe tunc implicite, vel aperte.
Qui sunt saluati pretioso sanguine nati
Christi. Baptista profecto non dubitauit:
Immo velut dubitans dubitantes certificauit.
In Christum credis Corneli, sed quia natum
Nescis, per Petrum tibi sit baptisma relatum.
Virtutum radix, amor est, non euacuatur.
Speq. fide, maior, amor hac ratione vocatur.

DISTINCTIO. XXVI.

De spe quid sit.

Est autem spes virtus qua spiritualia & æterna, &c.
PEr spem speramus, quæ nunc bona desideramus.
Esse futurarum rerum, spem credo bonarum.

Sitq;

Digitized by Google

Sitq. fides rerum ſanctarum ſiue malarum.
Dictas virtutes nequaquam Chriſtus habebat.
Sicut nec ſancti, nam clare cuncta videbat.
Sanctis in limbo ſpes atque fides remanebat.

DISTINCTIO. XXVII.

De charitate, qua diligitur Deus, & proximus, quæ in Chriſto, vel etiam in nobis eſt.

Cum autem Chriſtus, fidem & ſpē non habuerit, &c.
CHriſtus ſincera fuit, & dilectio vera.
Primo Deus in ſe, poſt ipſum frater ametur.
Hic amor vnus erat, ſed præceptum geminatur.
In patria primum complete perficietur.
Ex motu duplici Deus, & poſt frater ametur.

DISTINCTIO. XXVIII.

Si illo præcepto iubemur, diligere totum proximum, & nos totos.

Hic quæri poteſt, vtrum illo mandato, &c.
ES tibi tu totus, & frater totus amandus.
Angelus obſequio, tibi proximus eſt, & amādus.
Speconuertendi naturæ conditione,
Proximus eſt, ſic obſequio cognaq. tione.

DISTINCTIO. XXIX.

De ordine diligendi, quid prius, quid poſterius.

Poſt predicta, de ordine charitatis, &c.
SVnt in amore gradus, ſi certe conſpiciatur.
Nam plus affinis, quàm non affinis amatur.
Affectuq. pari non omnes prorſus amamus.
Præmia cum cunctis, eadem pariter cupiamus.
Cum tamen id brauium, cunctis æque cupiamus.
Naturam, ſed non vitium, peccantis amemus.
Hic amor incipiet, creſcet, poſt perficiemus.

DISTINCTIO. XXX.

Si melius eſt diligere amicos, quàm inimicos, & econuerſo.

Hic ſolet quæri, quod patris ſit, &c.
ESt magis intentus, in amicum, motus amoris
Ex hoc, talis amor, fertur meriti potioris.

DISTINCTIO. XXXI.

Si charitas ſemel habita amittatur.

Illud quoque non eſt prætereundum, &c.
NVnc perdi quit amor, in cælis perpetuatur.
Ipſa fides, & ſpes, in cælis euacuatur.
Ipſe modus, qui nunc ſcitur, tunc adnihilatur.
Electos ſolum ſicut ſe Chriſtus amauit.
Hic amor eſt patriæ, quem Chriſtus ſignificauit.

DISTINCTIO. XXXII.

De charitate Dei.

Præmiſſis adiciendum eſt, de dilectione, &c.
NIl Deus odiſti rerum, quibus eſſe dediſti.
Prædilexiſti tamen illum, quem genuiſti.
Hinc in amore patris, effectus & eſſe notatur.
Primum mutatur, reliquum nunquam variatur.
Simpliciter Dominus, electos ſemper amauit.
Similiter reprobos odiuit & reprobauit.

DISTINCTIO. XXXIII.

De quattuor virtutibus principalibus.

Poſt predicta, de quattuor virtutibus, &c.
PRudentes, ſobrij, iuſti, fortesq. vocantur.
Virtutes cardinales, quos concomitantur.
Quæ non tollentur, ſed vere perficientur.
Harum mutantur vſus, non euacuantur.

DISTINCTIO. XXXIV.

De ſeptem donis Spiritusſancti.

Nunc de ſeptem donis Spiritusſancti, &c.
IN patria dona ſeptem non euacuantur.
In Chriſto Ieſu, prædicta fuiſſe probantur.
Vſus quorundam, ſi diſcernas, variantur.
Nam patriæ more, reuereris Chriſte timore.
Dat naturalem, ſolum natura timorem.
Hunc habuit Chriſtus mortis metuendo dolorem.
Ipſa libido parit, humanum nempe dolorem.
Et poſt mundanum, præ cunctis deteriorem
Seruilem, poſt initialem, fiq. lialem
Gratia præſtabit, ipſam ſi quis triplicabit.

DISTINCTIO. XXXV.

Quo modo differant, ſapientia & ſcientia.

Poſt præmiſſa, diligenter conſiderandum eſt, &c.
AEternum ſapiens mundana ſciens meditatur.
Aſt intellectus, animæ motus ſpeculatur.

DISTINCTIO. XXXVI.

De connexione virtutum, quæ non ſeparantur.

Solet etiam quæri, vtrum virtutes, &c.
VIrtutes vbi ſunt, omnes ſunt, atque pares ſunt.
Connexæ ſibi ſunt, tamen vſu diſſimiles ſunt.
A vitijs vere totum debes remouere.
Crimina dic vere nexu, paritate carere.
Si præcepta Dei, finaliter accipiuntur.
Omnia claudit amor, & ob ipſum præcipiuntur.

DISTINCTIO. XXXVII.

De decem præceptis, quo modo contineantur in duobus mandatis.

Sed iam diſtributio decalogi, quæ in duobus, &c.
SVnt præcepta decem, tria reſpiciunt Deitatem.
Sed ſeptem ſpectant, ad fratrum commoditatem.
Idola non ſunt, ſi formaliter accipiatur.
Nam Deitas in eis non eſt, quod gens veneratur.
Ægyptus per præceptum Dei ſpoliatur,
Hinc excuſatur plebs. nec furtum reputatur.
Ægyptus Domini iuſſu, quoniam ſpoliatur. *Exod. 11. a*
Plebs excuſatur, furtum fore nec reputatur. *& 12. e. f*

DISTINCTIO. XXXVIII.

De triplici genere mendacij.

Sciendum tamen tria eſſe genera, &c.
DElectant homines mendacia dicta iocoſa.
Quæ proſunt, ſed non obſunt, dic officioſa,
Obſunt nec proſunt, mendacia pernicioſa.
Mortem poſtrema duo, perfectis operantur.
Prædictæ ſpecies, in plures ramificantur.
Sunt obſtetrices mentitæ, cum pietate. *Exod. 1. d*
Cum propriæ vitæ ſeruandæ ſolicitatæ.

Myſte-

Gen.27. Mysterium Iacob excusat: nam quod faciebat,
Et quòd dicebat, hóc sacrum pneuma docebat.

DISTINCTIO. XXXIX.

An periurium sit, vbi non est mendacium.

Nunc de periurio videamus, &c.

SI large sumpta mendacia consideremus:
Semper mentitur, quem periurare videmus.
Si stricte sumas, præconcessum, reprobemus:
Qui falsum dicet hunc periurare sciemus.
Et qui mentitur iuratis, huic associemus.
Compulso pro re licita, iurare licebit.
Sic iuramentum, quis acceptare valebit.
Si compellaris, verum iurare licebit.
Sic & iurare permittere quisque valebit.
Si male iuratur, iuramentum nihilatur.
Nec iuramento, iurans de iure ligatur.

DISTINCTIO. XL.

De sexto, & septimo præcepto, secundæ tabulæ.

Sextum præceptum est, &c.

DIffert a veteri, noua lex: nam prima timoris
Est, sed dulcoris extat noua lex, sed amoris.
Præceptis & promissis differre probantur,
Et sacramentis, si leges discutiantur.

Libri tertij sententiarum finis.

LIBRI QVARTI SENTENTIARVM

DISTINCTIO. I.

De sacramentis in generali.

Samaritanus enim vulnerato approprians, &c.

SAcrum signatum, sacra signans
siue sacratum
Secretum, sacramentum dic esse
vocatum.
Signorum, quædam data, natu-
ralia quædam,
Quædam signa data, sunt sacra-
menta vocata.
Vt meritum fidei crescat, fastusq. fugetur.
Otia ne regnent, sunt sacramenta statuta.
Prima sacramenta, nobis noua significabant.
Et non saluabant. sed circumcisio vere
Vim baptismalem, tunc credebatur habere.
Ex verbis pariter, & rebus conficiuntur.
Eruditunt, reprimunt, exercent, hic statuuntur.
Gen.17. Est circumcisus Abraam, proles sociatur.
Vt distinguatur, credat, placeat, redimatur.
Octauaq. die præputia petra secabat.
Quæ petra Christum venturum significabat.
Ante dies octo, puerum si mors rapiebat,
Ipsa paterna fides prædicto sufficiebat.
Lex naturalis pueris sic subueniebat:
Per Domini cultus, tunc saluabatur adultus.

DISTINCTIO. II.

De Sacramentis nouæ legis.

Iam ad sacramenta nouæ legis accedamus, &c.

BAptizat, iungit, firmat, cibat, ordinat, ungit,
Pœnitet: hæc Christi, pia sacramenta petisti.
Totam virtutem sumpserunt de cruce Christi.
Deuictis primis, quòd lex non saluificauit,
Aduenit Christus, cruce mundum, qui reparauit.
In præcursoris baptismate nulla dabatur
Gratia, qua propterea sanctis post iteratur.
Cum baptizabat, venturum significabat.

DISTINCTIO. III.

Quid sit baptisma.

Post hæc videndum est, quid sit baptismus. &c.

FIt sacramentum, cum tangit vox elementum.
Christi forma data, sit semper mente notata.
Ne corrumpantur nostri species caueatur.
Quæ si mutatur, certe totum nihilatur.
Etsi mutatur, baptismus nec reputatur.
Seruabis breuiter morem, mergens semel aut ter.
O pia mors Christi legalia tu tumulasti.
Et portas cæli nobis ex tunc reserasti.

DISTINCTIO. IV.

Quod alij suscipiunt sacramentum & rem, alij sacramentum, & non rem.

Hic dicendum, aliquos suscipere, &c.

SVbiectos fidei, cum re protestor habere
Baptismum: fictos re prorsus dico carere,
Passi pro Christo, lauacro, non re, caruere,
Cum baptizari, contriti non potuere.
Qui baptizantur, Christum vestire probantur.
Sed iusti plene, ficti quoque non ita plene.
Sancti, qui lauacrum contingere non potuerunt,
Sanguine siue fide, baptizari meruerunt.
Si quis mundatus, non est baptista paratus,
Per baptisma datur, vt mundior efficiatur.
Virtus augetur, fomes multum reprimetur.

DISTINCTIO. V.

Quod baptismus æque sanctus est a bono, vel a malo datus.

Post hæc sciendum est, sacramentum baptismi, &c.

VIta ministrorum, quamquam vitijs maculetur,
Vis baptismalis, ex hoc non concutietur,
Si tamen intendas hæresim nil conficietur.
Nulli nempe datur, vt sit baptismus in eius
Nomine, ne Domini spes in seruo statuatur.
Ipse Deus solus dimittit crimina vere,
Quamquam ministerium clauis tu possis habere.

DISTINCTIO. VI.

Quibus liceat baptizare.

Nunc quibus liceat baptizare, &c.

AQuocumque datur baptismus, non iteratur.
Si tamen intendat, quòd ab ecclesia celebratur,
Presbyterum quæret, primo si possit habere.
Qui non est natus, non est profecto renatus.
Quisquis non nasci potuit, nec posse renasci.
Primo quàm nati sunt Hiere. 1o. sanctificati, Hier.1.b
Dic patrias sanctas bene baptizare reprobaris. Luc.1.b
Sed si discordet intentio, nil operaris.

Si

Si prorsus ludendo datur, nunc annihilatur.
Si tamen intendat dare ludens, non reprobatur.
Si baptizatur adolescens, ipse loquatur.
Infans vel mutus patrini voce ligatur.
Hinc exorcismi fiunt, post hos catheciſmi.
Hinc baptizatur infans, cum fonte lauatur.

DISTINCTIO. VII.

De confirmatione.

Nunc de ſacramento confirmationis, &c.

PRæſul confirmat, dum frontem chriſmate firmat,
Quo confirmatur, vt Chriſtum confiteatur.
A maiore datur, & gratia corroboratur.
Baptiſmo maius, dicta ratione probatur.
Ieiune detur: ſi edatur, non iteretur.

DISTINCTIO. VIII.

De ſacramento altaris, & Euchariſtiæ.

Poſt ſacramentum baptiſmi, &c.

BAptiſmus mundat, æſtus reprimens vitiorum.
Euchariton ſolidans, reficit pia corda bonorum.
Euchariton bona gratia ſit, quam virgo Maria
Concepit, peperit, portauit, lacte cibauit.
Exod. 16. Manna figurauit, & Melchiſedech reſerauit.
Gen. 14. Agnus promebat, mare cum Baptiſta tegebat.
Exod. 12. Poſt agnum typicum, datur agnus non maculatus.
Nam paſſo Chriſto, prior eſt agnus tumulatus,
Chriſtum ſumetis, ieiuni, vosq. paretis.
Formam ſignetis propriam, qua conficietis.
Chriſtus contenta res eſt, ac ſignificata.
Tantum ſignata, ſed non contenta, fideles.
Signa ſunt ſpecies. rem tamen dico fideles.
Vt corpus verum eſt Chriſti, res eſt ſpecierum,
Eccleſiæ dignum ſic credas hæc duo ſignum.

DISTINCTIO. IX.

De duobus modis manducandi.

Et ſicut duæ ſunt res illius ſacramenti. &c.

SVmere crede malos corpus Chriſti pretioſum.
Hisq. ſalutiferum non eſt, ſed pernitioſum,
Digne ſumentes, ſunt fructum percipientes,
Spiritualiter hi, ſacramentaliter illi.
Eſt ſacramentalis modus vnus, ſpiritualis
Eſt melior, ſine quo præſumens ſumere pecco.

DISTINCTIO. X.

De hæreſi aliorum, qui dicunt corpus Chriſti non eſſe in altari, niſi in ſigno.

Sunt item alij precedentium inſaniam, &c.

ACælis corpus Chriſti, numquam ſeparatur,
In terris quãquam ſit. Nã Deus hoc operatur,
Quod ſimul, hic & ibi, Ieſus integer inueniatur.
Panis mutatur in eum, non hic variatur.
Et quòd ſit totum, ſpecie ſub vtraque ſciatur.

DISTINCTIO. XI.

De modo conuerſionis.

Si autem quæratur qualis ſit illa conuerſio, &c.

TOtus, & in totum tranſit, ſpecies remouere
Debes, & Chriſtum ſub eiſdem crede latere.
Panis mutatur in eum, non adnihilatur.
Sumitur occulte Chriſtus, ac ſit tibi ſtulte
Horror, ſeu riſus, ſitq. lucroſa fides.

A Ne reprehendaris, horreſcas, ſed merearis;
Credens Ipſe Ieſum, ſub velo ſumis in eſum
Vino dic animam, ſed corpus pane vocari.
Hæc duplici ſpecie dic nobis ſignificari,
Totam naturam noſtram Chriſto reparari.
Quam vere ſumpſit ſibi, nec debet dubitari.
Vino iungatur aqua, qua plebs ſignificatur.
Si non addatur, conſtat quòd conficiatur.
Sed qui ſacrificat, hinc dire corripiatur.
Panis triticeus & vinum ſacrificantur.
Omnia nullantur, hæ ſi ſpecies variantur,
Panem triticeum, cum vino ſacrificabis.
B Fruſtra libabis, ſpecies has ſi variabis.

DISTINCTIO. XII.

Vbi illa accidentia fundentur.

Si autem queritur, de accidentibus, &c.

DIc ſpecies vere, ſine ſubiecto manere,
Ipſe franguntur, tricantur, & aſpiciuntur.
Chriſtus velatur in eis, vt homo mereatur,
Ambulat in terris Chriſtus, ſurgit, tumulatur.
Hoſtia partita, docet hoc ſi diſcutiatur.
C Pugnant, purgantur, alij iam glorificantur.
Et per tres partes diuiſa ſignificantur.
Vt te mundabis frater, ſic participabis.

DISTINCTIO. XIII.

Si hæretici, vel excommunicati hoc ſacramentum conficiant.

Solet etiam queri vtrum, praui ſacerdotes, &c.

SI bene ſeruetur intentio, forma, poteſtas,
Conficit hæreticus, præciſus non remouetu.
D Si quis conatur, peruerſum dogma tueri,
Et quod ab Eccleſia nouit prorſus prohiberi,
Hic hæreſis fautor debet de iure caueri,
Dicitur hinc hæreſis doctrina falſa poeſis.

DISTINCTIO. XIV.

De pœnitentia.

Poſt hæc de pœnitentia agendum eſt, &c.

POſt lapſum primam tabulam baptiſma vocamus,
Cum cadimus reliquam capimus, ſi pœniteamus.
E Pœna reſumetur, baptiſmus non iteretur,
Pœna ſacramentum, nec non virtus referatur.
Porro baptiſmus, virtus non eſſe probatur.
Crimina deflere, poſt committenda cauere,
Signabit vere deplangere, pœq. nitere.
Verum qui flebit, ſed poſt peccare placebit,
Diſſimulat vere, vel neſcit pœq. nitere.
Vt te peccante rurſus reus es velut ante,
Sicut deflebis, bona perdita rurſus habebis.
Hæc bona ſunt vere, quæ primo viua fuere.
Quorundam more ſolemnis non iteratur.
In multis tamen Eccleſijs hoc adnihilatur.
F Quandocunque dolet peccator ſuſcipiatur.
Vt patet in Dauid, ſemper Dominus miſeratur.

DISTINCTIO. XV.

Quod pluribus irretitus peccatis, non poteſt de vno pœnitere vere, niſi & de omnibus pœniteat.

Et ſicut ſupradictis auctoritatibus, &c.

VNum deleri nequit, ac aliud retineri.
Mortis peccatum teneas ſic eſſe probatum.
Vtq. flagelleris, purgeris ſiue proberis,

Digitized by Google

Aut conſeruueris, pœnam Domini patieris.
Nec non pœna datur, qua Chriſtus glorificatur.
Conſule, caſtiga, ſolare, fer, ora, remitte,
Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Interius mundet eleemoſyna ſpiritualis.
Ad vitam, ſine qua, tibi nil prodeſt manualis.
Bis non punitur, qui pœna ſufficienti,
Hic in præſenti bene correctus reperitur.
Quæ bona mortua ſunt ad vitam nil tibi proſunt.
Nil ex condigno, ſed congruitate meretur,
Si quis ſecluſus, ab amoris laude probetur.

DISTINCTIO. XVI.

De tribus, quæ in pœnitentia conſideranda ſunt.

In perfectione autem pœnitentiæ tria ſunt, etc.

CRimen deletur, ſi cor, manus, os comitetur.
Iſtis peccamus, ipſisq. ſacrificamus.
Hunc de peccatis perfecte credo dolere,
Qui fructus dignos faciens, vult ſponte carere,
Officijs, quæ vix ſine culpa quit retinere.
Pœna reor ſancte poſt baptiſmum fit & ante,
Crebra medela datur, per quam veniale lauatur.

DISTINCTIO. XVII. & XVIII.

Tria proponuntur quærenda, primum an ſine confeſſione dimittatur peccatum.

Hic oritur quæſtio multiplex, etc.

CLaues carnales non ſunt, ſed ſpirituales.
Prima poteſtatis tenet arcem nobilitatis.
Officium reliquæ diſcernendum tribuatis.
His non vtetur, quiſquis præciſus habetur.
Incurrens hæreſim damnatam connumeretur,
Nec non aſtrictus anathemate conſocietur.
Abſoluit ſummus culpam pœnam remouendo.
Præsbyter abſoluit, hoc Eccleſiæ referendo,
Nec non abſoluit, de pœna quid minuendo.
Si diſponatur is, qui ſibi confiteatur:
Si quis ſtringatur anathemate nempe ligatur,
Quiſquis labitur in peccatum tenebratur.
Luceq. priuatur, cum gratia grata trahatur.

DISTINCTIO. XIX.

Quando hæ claues dantur, & quibus.

Poſtquam oſtenſum eſt, quæ ſunt claues, etc.

CVm ſacer ordo datur, hunc clauis concomitatur.
Prauos presbyteros claues tibi conſtet habere,
Recto iudicio multos decerno carere,
Clauibus vtetur digne, qui iuſta ſequetur
Petri, viuentes ſancte, legemq. tenentes,
In quibus eſt Chriſtus plene benedicere tales.
Presbyteri poſſunt, quoniam ſunt ſpirituales.
Prauus ſpe lucri prauos homines benedicit.
Malac. 2. a Hinc Propheta refert, quòd eis Dominus maledicit.

DISTINCTIO. XX.

De his, qui in fine pœnitent.

Sciendum eſt etiam, quòd tempus pœniten. etc.

HVic indulgebit, fons immenſus pietatis,
Qui de peccatis ſaltem moriendo dolebit.
Quæ non perfecte viuens peccata, lauabit,
Ignis purgabit, & ſic ad regna volabit.
Si lamenteris faciens velut ipſe mereris,
A De te vindictam, poſt mortem nil patieris.
Pœnam vt iuris non impones moriturus.
Præſulis aſſenſu, viduam dic poſſe ſacrare
Tantum presbyterum. ſic quoſdam conciliare.
Si ſubito iuſtus inconfeſſus moriatur.
Secure talis oblatio ſuſcipiatur.
Quiſquis in articulo veniam non deſpiciatur.

DISTINCTIO. XXI.

De peccatis quæ poſt hanc vitam dimittuntur.

B *Solet etiam quæri vtrum poſt hanc vitam, etc.*

COnſtat, poſt mortem, venialia ſæpe remitti,
Et ſic admitti, promiſſam viſere ſortem:
In ſtipula, ligno, feno, venialia ſigno.
Pro grauibus culpis, confeſſio ſit ſpecialis.
Oblitas culpasq. leues delet generalis.
Crimina vel ſaltem ſemel vni confitearis.
Te ſic accuſes ne mendax inueniaris.
Deponi debet, vt iuris regula præbet,
Quiſquis non celat, immo confeſſa reuelat.
Paſtor vitetur proprius, ſi prorſus habetur
Inſcius, aut hæreſis ſectam ſentire probetur,
C Nec non vitatur, anathemate quando ligatur.
Non alias debet vitari, ius ita præbet.

DISTINCTIO. XXII.

Si peccata dimiſſa redeant.

Cumq. multis auctoritatibus ſupra ſit, etc.

QVæ iam deleta primo peccata fuerunt,
Non iterum redeunt, hoc plures non tenuerunt.
In culpam rediens, ingratus quippe probatur,
Hinc reus, vt primo dicta ratione putatur.
D Vt dolor exterior, pro ſigno prorſus habetur,
Sic dolor interior pro ſigno req. tenetur
Tantum res, horum dimiſſio fit vitiorum.

DISTINCTIO. XXIII.

De ſacramento vnctionis extremæ.

Præter præmiſſa, eſt etiam aliud ſacramentum, etc.

AEger inungatur oleo, quod ſanctificatur,
Pontificis dextra, tamen vnctio ſic triplicatur,
E In baptiſmalem, finalem, pontificalem,
Vnctio mundabit animam, morbum remouebit.
Si ſummus Phyſicus hoc neceſſe videbit,
Intus res, ſignum foris, vnctio quit replicari.
Quam ſi contemnas in damnum dic reputari.
Et ſacramenta quædam poterunt iterari.
Qui poſt vxorem primam ſibi poſteriorem,
Ducit, non debet benedici, ius ita præbet.

DISTINCTIO. XXIV.

F De ordinibus eccleſiaſticis quot ſint.

Nunc ad conſiderationem, ſacræ ordina. etc.

SEptem ſacrorum, ſpecies ſunt officiorum,
His gradibus ſeptem digne Domino famulantur,
Qui ſeptem donis ſeptempliciter decorantur.
Clericus a cleros, ſortitus ſorte vocatur.
Atque coronatur, quia regere ſe teneatur,
Ac alios veluti rex, regere regna probatur.
Oſtia ſeruabit primus de iure miniſter.
Eijciensq. malos, dignis templum reſerabit.
Hæc Dominus fecit, cum vendentes & ementes *Ioan. 2. c*
De templo iecit, templum minime reuerentes.
Lectores legere debent, populumq. monere,

Doctor

Digitized by Google

Doctor doctorum, legit turbæ seniorum.
Inuisos hostes, bonus exorcista fugabit,
Quos abiurabit, sic obsessos releuabit.
Ferre sed acolyti debent candelabra niti.
Leuitis subleuitæ seruire parentur.
Sistere presbyteris leuitæ, sicq. iubentur.
In sacris dandis ipsosq. iuuare tenentur.
Leuitæ debent euangelium recitare.
Presbyteri soli, debent oblata sacrare.
Dicta mysteria dudum sunt significata,
Per Iesum Christum, sunt nobis corroborata.
Inde per Ecclesiam distincte sunt celebrata.
Est ordo, quædam promotio magna bonorum.
Sed tantum sacri tres sunt nihilominus horum.
Officij nomen dignum sit pontificatus,
Ordo pontificum signetur quadruplicatus.
Cantor dicatur in cantu, qui moderatur
Voce. Sed Missa sonat ad Deum quasi missa.

DISTINCTIO. XXV.

De ordinatis ab hæreticis.

Solet etiam queri, si hæretici ab Ecclesia, &c.

QVi deprauantur hæresi, vel ab Ecclesia resecãtur, C
Possunt sacra dare, sacros necnon celebrare.
Verum lucrose non dant, sed pernicioſe.
Cumq. semel dentur, nequaquam post iterentur.
Multi vendentes cum Simone sunt & ementes,
Sacramentales res vere spirituales.
Talis ab officio susceptо iure ligatur,
Quisquis in ordinibus cum Simone simoniatur.
Si dispensatur cum tali tunc reuocatur.
Ætatem licitam, qua quisquis promoueatur,
Canon declarat, nisi vita magis mereatur.

DISTINCTIO. XXVI.

De sacramento coniugij, cuius institutio, & causa ostenditur.

Cum alia sacramenta post peccatum, &c.

INstituit prius, vt decuit, pius ille creator,
Coniugium, sed in officium: nunc est mediator.
Tunc præceptiue, connubia sacra dabantur,
Ast indultiue, nunc a nobis celebtantur.
Nunc indulgetur, vt foeda libido ligetur.
Nunc indulgentur, conceduntur, tolerantur,
Quod bona sint Christi pia dogmata testificantur.
Ecclesiæ Christi coniunctus significatur
Sacro coniugio, res hinc sacrata vocatur.
Id figuratur plene, si plene sequatur,
Vnio carnalis, necnon & spiritualis.
Vxorem Ioseph, Mariam crede fuisse,
Non tamen hanc carnis consensum dic habuisse.

DISTINCTIO. XXVII.

Quæ sunt consideranda in coniugio.

Post hæc aduertendum est, quid sit coniugium, &c.

QVique semel per coniugium legale ligantur,
Non nisi per casus certos licite separantur:
Si claustrum petere, consenserit alter eorum,
Non poterit, nisi conueniat, consensus vtrorum.
Coniugium faciens, est acceptatio præsens,
Si sit verborum consensus, vt est animorum.
Quamquam post actum, numquam veniatur ad actũ,
Sponsus dicetur, tantum spondendi futurus,
Si nunc spondetur, sponsus coniuxq. vocetur.
Qui cuiquam de præsenti, per verba ligatur,
Ex hinc cum reliqua, si contrahat adnihilatur,
Inter eos quamuis, carnalis culpa sequatur:
Primum coniugium sic semper fortificatur.

A

DISTINCTIO. XXVIII.

Si consensus de futuro cum iuramento faciat coniugium.

Hic quæri debet, vtrum consensus de futuro, &c.

QVamquam iurando firmant ius verba futuri,
Post resilire potes, sed peccas hoc violando.
Contrahe clam vere contractum crede manere,
Sed nequit Ecclesia, si discedat prohibere,
Cum desint testes, quibus hoc possit cohibere.
B Consensus coniugalis, contracta valere
Cogit coniugia, carnalis non ita vere.

DISTINCTIO. XXIX.

Quod non est consensus legitimus, vbi est coactio.

Oportet autem, cõsensum coniugalem liberum, &c.

SI quis cogatur nec consensus tribuatur:
Coniugium tale frustratur, & annihilatur.
Si post conuiuat, tunc consentire probatur.

DISTINCTIO. XXX.

De errore, qui euacuat consensum.

Nec solum coactio impedit vel excludit, &c.

ERror fortunæ, velut error, quaq. latitis
Coniugium numquam dirimunt. sic esse sciatis.
Virgo Ioseph vere nupsit: sed vterque manere,
Virgo censebat, vt sacrum pneuma monebat.
Cura gignendæ prolis, necnon fugiendæ
Luxuriæ, licite sunt vxores adhibendæ.
Causæ non æque species sunt diuitiæq.
D Ioseph virgo datur, vt eo virgo foueatur,
Et ne suspecta, virgo clemens habeatur:
Mysteriumq. sacrum quasi signatum teneatur.

DISTINCTIO. XXXI.

De tribus bonis coniugij.

Post hoc de bonis coniugij, qua sint, &c.

PRoles atque fides, sacramentumq. notentur,
Quæ tria coniugij bona sunt, duo sæpe mouentur. *Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. c. 7. to. 3*
Postremo latum semper manet inuiolatum.
E Etsi qui steriles sese reddunt studioſe,
Non hoc coniugium proprie voco, sed vitioſe.
Ex quo formatur fetus necnon animatur:
Quo procreatur sibi mors, homicida vocatur.
Si non ardore coeas, sed prolis amore,
Debita seu dederis, non peccas immo mereris.
Est tamen in coitu mala delectatio vere,
Idq. malo culpæ, non pœnæ credo carere.

DISTINCTIO. XXXII.

De solutione carnalis debiti.

F

Sciendum etiam est, quia cum nominibus, &c.

VIr mulierq. pares sunt iuris redditione.
In cunctis alijs est vir caput ex ratione.
Si contradicat in voto vir mulieri
Siue viro mulier pro nullo debet haberi.
Ad ius reddendum, dicas vtrumque teneri.
Concedente viro, si coniux polliceatur,
Hinc habitum mutet, votum numquam reuocatur.
Si vir concedat vxori posse vouere,
Ac habitum mutet, post non poterit prohibere.
Menstrua quando fluunt reddi tibi iura, scienter
Si petis, offendis: porro ius redde dolenter.
Præcipuis festis offendis iura petendo.

Digitized by Google

Sed non reddendo, si reddis mente dolendo.
In festis petere ius nulli credo licere,
Hos ius disiungit, quos Septuagesima iungit.

DISTINCTIO. XXXIII.

De diuersis legibus coniugij.

Quæritur hic de antiquis patribus, &c.

PLures vxores patres habuere priores,
Nec delinquebant, causa prolis faciebant.
Sunt idcirco pares, Abraam vir, virgo Ioannes.
Integritas mentis, carnis præit integritatem.
Coniugium patrum, præcellit virginitatem,
Si distinguantur leges, quibus hæc variantur.
Gen.19.d Non Loth, sed natæ mortem sibi sunt operatæ.

DISTINCTIO. XXXIV.

De personis legitimis.

Nunc superest attendere, etc.

VOtum, ius, crimen, cum cultus disparitate.
Error conditio, triplici cum proximitate:
Ordo, ligamentum, coeundi præpedimentum:
Hæc socianda negant connubia, iuncta religant.
Actu non habitu, si quemquam concomitatur,
Nubentem furia: contractus hic annihilatur.
Coniugium macula membrorum non separatur.
Vxoris proprię soror a te si violatur,
Hæc non priuatur proprio quin iure fruatur.
Quærere non poteris, sed reddere iura teneris.
Nubere non poteris, vxor quit, si morieris.

DISTINCTIO. XXXV.

Eodem iure vtitur vir, & mulier.

Hoc etiam notandum, quod Dominus, etc.

SI vir mœchatur coniunxq. virum comitatur,
Peccant lege pari, nequeunt ideo separari.
Qui non mœchatur, si vult, licite segregatur:
Sed redeat, vel contineat quisquis separatur.
Quæ non a scelere cessat, noli retinere.
A non mœchante mœchus poterit reuocari.
Possunt quando volunt sic disiuncti sociari.
Pontificis nutu diuortia dic celebrari.
Siue viuente viro se mœcho mœcha vouebit,
Siue viri proprij mortem pro posse mouebit,
Nubere nequaquam mœcho prædicta valebit.
Hanc legem pariter cum mœcha mœchus habebit.

DISTINCTIO. XXXVI.

Si pro extrema conditione valeat vir separari ab vxore, & e conuerso.

Nunc de conditione, videamus, etc.

SI seruæ nubas deceptus conditione,
Et resilire velis, poteris iuris ratione.
Vnius seruæ si seruus nubit alius,
Coniugium cum seruitio perstabit vtrius.
Cum fit coniugium seruorum sæpe duorum,
Coniugium stabit cum seruitio Dominorum.
Qui se seruificat, vt coniugium dirimatur,
Nec facit vxorem seruam, nec ab hac separatur.
Certum tempus habent sponsalia, coniugiumq.
Quod nisi seruetur, reuocari posset vtrumque.

A

DISTINCTIO. XXXVII.

In quo ordine nequeat fieri coniugium.

Sunt igitur quidam ordines in quibus, etc.

IMpedit ordo sacer connubia iuncta retractat,
Non aliam ducet vxorem, qui sibi mactat.

DISTINCTIO. XXXVIII.

B

De voto.

Nunc de voto inspiciamus, etc.

COniugium voto priuato præpedietur.
Sed per solemne iam contractum dirimetur.
Si mulier nubit, redit, & vir qui perhibetur
Mortuus, vxor ad hunc rediens rea non reputetur.

DISTINCTIO. XXXIX.

De dispari cultu.

C *Post hac de dispari cultu, videndum est, etc.*

DIsparium cultu nunc coniugium dirimetur.
A blasphemante, non blasphemans separetur.
Alterius fidei licite quicumque ligantur,
Legitime tales tunc contraxisse probantur.
Conuerso reliquo simul hi, potuere morari:
Quando ruina patet, conuersus quit separari.

DISTINCTIO. XL.

De cognatione, & prius de carnali.

D *Nunc superest, de cognatione aliquid, etc.*

SI distinguatur cognatio sic geminatur,
Quædam carnalis est, altera spiritualis.
Nubere non poteris consanguineæ mulieri.
Ante gradum quartum conitet tibi sic prohiberi.
Ante gradum quartum consanguineæ sociari,
Non licet: affinis hac debet lege ligari.

DISTINCTIO. XLI.

De affinitatis gradibus.

E *Nunc de affinitate, videndum est, etc.*

AFfines fiunt carnali proximitate,
Adnumeresq. gradus velut in consanguinitate.
Si præit impediet, & coniugium malefiet.
Fornicor est propriæ meretricis, vel viduarum,
Stuprum virginis, incestus consanguinearum,
Sed fit adulterium nuptarum pestiferarum.

DISTINCTIO. XLII.

F

De spirituali cognatione.

De parentalium graduum, famosa quæstione, etc.

QVisquis de fonte natum leuat, vt separetur,
Pœna plectetur, nec coniugium dirimetur.
Ducere commatrem, vel natas spirituales.
Nemo potest: si fit, debes disiungere tales.
Nati carnales non ducent spirituales,
Vir nequit vxoris commatri consociari.
Non a coniugibus debet quis fonte leuari.
Coniugium sæpe licite poterit celebrari,
Et sacra coniugia licite possunt iterari.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO. XLIII.

De resurrectione, & iudicij conditione.

Postremo de conditione resurrectionis, etc.

VOce iubente Dei surgent, qui tunc morientur,
Et iam defuncti: cunctorum facta scientur.
Quod de nocte Iesus sit venturus, perhibetur.
Aut insperatum tempus sub nocte notetur:
Vel subitum tempus per noctem significetur.

DISTINCTIO. XLIV.

De ætate & statura resurgentium.

Solent autem nonnulli, etc.

AEtatem Christi iuuenilem suscipiemus,
Quando resurgemus: sed staturam variemus.
Nil de materia carnis cuiusque peribit,
Nam de pulueribus dispersis tota redibit.
Nil deforme bonis inerit, sed perficietur
Quod deforme fuit. hoc prauis non tribuetur.
Corporeis flammis, semper reus afficietur,
Nec consumetur, & dæmon in his patietur.
Sentiet has anima, quòd eis sine fine cremetur.
Sicut abortiua, quæ primo viua fuere,
Surgent complete, sic de monstris puto vere.

DISTINCTIO. XLV.

De diuersis animarum receptaculis post mortem.

Præterea sciendum, quod omnes animæ, etc.

GLoria, seu pœna, duplex locus est animarum.
Sumptis corporibus, augetur pœna malorum.
Illis proficiunt suffragia, qui meruerunt,
His quoque plus prosunt, qui plus meritis viguerũt.
Si communia sint, specialia plus ~valuerunt,
Illis, pro quibus hic suffragia facta fuerunt.
Orant pro nobis sancti, bona nostra ~volendo,
Atque preces nostras, summo Domino referendo.

DISTINCTIO. XLVI.

Si valde malis aliqua detur mitigatio pœnæ.

Sed quæritur hic, de valde malis vtrum, etc.

NVlli damnato, saluando Deus miseretur.
Est miserans, quoniã non punit, vt ipse meretur.
Est iudex iustus Deus, est miserans miseretur,
Actus, sed non res, in eo diuersificatur,
Ipsum iustitia nec non pietas comitatur.

DISTINCTIO. XLVII.

De sententia iudicij.

Solet etiam quari qualiter dabitur, etc.

VTrum iudicij sententia, voce feratur,
Aut ipsam dictet sibi conscia mens, dubitatur.
Sed quòd vocalis erit a multis reputatur.
Iudex Christus erit, per quem decreta ferentur,
Assistent Christo, qui Christi iussa sequentur,
Cuncta relinquentes, vt Christum testificentur.
Ordine quadruplici, cuncti tunc instituentur.
Duplex sanctorum, duplex erit & reproborum.
Angelicus chorus trahit ad pœnam sceleratos,
Colliget electos ducens ad summa beatos.
Ignis præcedens, electos purificabit:
Et post iudicium mundi faciem renouabit,
Demum damnatos, diuina lege cremabit.
Tunc prælatus erit Deus vnus, & euacuabit
Prælatos alios, cum sanctos glorificabit.

DISTINCTIO. XLVIII.

De forma iudicis.

Solet etiam quæri, in qua forma Christus, etc.

CHristus homo cunctis parebit glorificatus.
Stigmata respiciet tam iustus, quàm sceleratus.
Si quæras cur Christus homo potius perhibetur
Iudex? sit ratio, quòd ab omnibus inspicietur,
Quod de diuina natura non referetur:
Quod Iesus in Iosaphat, plerisque videtur:
Aere vel terra si iudicium celebretur:
Et quod portetur ibi crux tunc conspicietur:
Sed quod in aere sit magis ex ratione tenetur.
Sol stellæ luna tunc ecclypsim patientur.
Sed post iudicium maiore luce fruentur.
Angelici chori, mirantes hoc reuerentur.
Cæli fulgebunt, & motus lege carebunt,
Cuncta quietata persistent, & renouata,
Sed meliorata vita veniente beata.

DISTINCTIO. XLIX.

De differentia mansionum in cælo, & in inferno.

Post resurrectionem vero, facto vniuerso, etc.

HIerusalem ciues fiunt in fine beati.
Inferni ciues damnati, seu reprobati.
Illi gaudebunt, isti sine fine dolebunt.
In donis pœnisq. gradus distanter habebunt.
Scitur & appetitur a cunctis vita beata.
Esurit hic anima, sed habens hanc fit satiata.
Nam bene vult, & habet quod vult iam glorificata,
Non omnes æque, cognoscent siue fruentur,
Vna tamen merces est, quam mirando tuentur.
Ast extensiue gaudentes æquiparantur.
Sic cum corporibus, animæ plus glorificantur:
Corpus carnale surget tunc spirituale.

DISTINCTIO. L.

Si mali in inferno peccabunt.

Hic oritur quæstio, ex præmissis ducens, etc.

NIl in damnatis, peruersum velle meretur,
Nam meriti tẽpus nunc est, sed tunc remouetur,
Per tenebras illa priuatio plena notetur
Æternæ lucis, quam perpetuo patientur.
Noscere damnati poterunt, hic si quid agatur,
Coniecturando, vel si sibi significatur.
Nec non dilectis damnatus compatietur,
Exemplum præsens in diuite suscipietur: *Luc. 16.*
Ne sanctos videant, post iudicium remouetur,
Semper erunt sancti damnatos inspicientes,
Ex hoc gaudentes, nihil ipsis compatientes.

PLasmator rerum, lumen de lumine verum,
Da veniam scelerum, cernam speciem specierum.
Laus sanctorum, flos florum, spes miserorum.
O lux cæcorum, dux morum, stella polorum.
Tu pia, tu venia, via, gloria, virgo Maria,
Voto sincero te desidero, volo, quæro.
O contemplator crucis, & pacis reparator,
Legis zelator, & paupertatis amator,
Sic dilexisti feruenter vulnera Christi,
Stigmatibus Christi signari, quòd meruisti,
Hinc rogo me signa Francisce per hæc tua signa.
Amen.

LIBRI QVARTI SENTENTIARVM FINIS.

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
OPVSCVLVM

De quattuor virtutibus Cardinalibus.

Plotinum inter Philoſophiæ profeſſores cum Platone principem lib. 2. de virtutibus Enn. 1. et Macrobium li. 1. in Somn. Scip. c. 8. ſecutus Auctor de quattuor virtutibus Cardinalibus in hoc opuſculo ſermonem ſcribit, rationemq. exponit, quare vocentur Cardinales: ac preterea virtutum earundem officia docet, gradus etiam, et ſtatus diuerſos, quorum cauſa appellationes diuerſas ſortiuntur. Nam hæ quattuor virtutes politicæ, purgatoriæ, purgati animi, et exemplares dicuntur: immo ſingulæ his quattuor nominibus poſſunt nuncupari. Bona quoque pars huius opuſculi deſumitur ex tractatu de virtutibus Cardinalibus olim Senecæ aſcripto: poſtea vero Martino epiſcopo Dumienſi germano ſuo auctori, ope M S. codicum, reſtituto. Qui quidem auctor teſte Trithemio claruit ſub Theudemiro rege Sueuorum, Imperium Conſtantinopolitanum gubernante Iuſtiniano Auguſto anno Domini 540. Hæc autem materia ſæpius, a S. Bonauentura tractatur, vt videre eſt apud eundem lib. 3. ſent. d. 33. et in Hexaem. ſer. 5. et 6. to. 1. et in breuiloq. p. 5. c. 4. et in centiloq. p. 3. ſect. 36. et 41. cum ſequentibus. ſupra hoc eodem tomo.

DE quattuor virtutibus Cardinalibus, ſunt virtutes politicæ, id eſt ſcientiæ de gubernatione ciuitatum, purgatoriæ, purgati animi, ac exemplares. Seneca: Quattuor virtutum ſpecies multorum ſapientum ſententijs diffinitæ ſunt, quibus animus humanus comptus, ad honeſtatem vitæ poſſit accedere: quarum prima eſt prudentia, ſecunda magnanimitas, tertia continentia, quarta iuſtitia. Singulæ igitur honeſtum, & bene morigeratum faciunt virum. Gregorius: Solidum noſtræ mentis ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia ſuſtinent. In his igitur quattuor virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Vnde quattuor paradiſi fluminibus terra irrigatur: quia dum his quattuor virtutibus cor confunditur, ab omni deſideriorum æſtu temperatur. Cardinales appellantur, quia ſicut oſtium vertitur in cardine & regitur, ita his regitur, & vertitur vita hominis. Per virtutes namque Cardinales rectificatur anima in ſuis virtutibus. Nã prudentia rectificat vim rationalem: fortitudo ſiue magnanimitas iraſcibilẽ: temperantia ſiue continentia concupiſcibilem: iuſtitia vero rectificat omnes vires. Ipſa enim iuſtitia apprehendit omnes virtutes ad proximum, vt eſt liberalitas: & ordinantes ad ſeipſum, ſicut eſt pœnitentia, & innocentia: & ordinãtes ad Deum, ſicut eſt latria, pietas, & obedientia. Et ideo iuſtitia dicitur retinens omnes virtutes, quia non tantum eſt ſpecialis, ſed generalis virtus, comprehendens totius animi rectitudinem, cum ipſa dicatur rectitudo voluntatis.

Sene. tract. de quat. vir. Card.

Greg. lib. 2. Mor. c. 27. non longe a prin.

Cardinales virtutes cur dictæ.

Iuſtitia nõ tantum ſpecialis, ſed generalis virtus.

Nota, per virtutes Cardinales homo in omnibus operibus inſtruitur, & contra vitia armatur. Primũ fit dupliciter, quo ad ſe per prudentiam, quo ad proximum per iuſtitiam. Secundũ etiam dupliciter, in proſperis per temperantiam, in aduerſis per fortitudinem armatur. Auguſtinus: Prudentia eſt in præcauendis inſidijs, Iuſtitia in ſubueniendis miſerijs, Fortitudo in perferendis moleſtijs, Tẽperantia in coercendis delectationibus prauis. Politicæ dicuntur, prout ſunt in in recto regimine rationis. Purgatoriæ prout ſunt in victoria vitiorum, & reſpiciunt partim interiora, & partim exteriora. Purgati animi dicuntur, quando deuictis vitijs poſſeſſor virtutum quieſcit, raro inſurgentibus motibus prauis primis. Exemplares dicuntur, quæ in mente diuina cõſiſtunt. Nam ideæ in Deo ſunt, & omnium rerum exemplar eſt.

Ang. li. 14. de Trin. c. 9. to. 3.

Nota, quòd quælibet virtus Cardinalis poteſt coaptari ſingulis virtutibus iam præmiſſis. Nam prudentia prout eſt virtus politica, vt ait Macrobius, eſt ad rationis normam quæ cogitat, & quæ agit vniuerſa dirigere, nihil præter rectum facere vel velle. Secundo prout eſt virtus purgatoria eſt mũdum, & omnia quæ in mundo ſunt diuinorum cõtemplatione deſpicere. Tertio prout eſt virtus purgati animi, eſt ſola diuina noſcere, & ea, tamquam nihil ſit aliud, intueri. Exemplaris autẽ eſt ipſa mens diuina, cui omnia nuda ſunt & aperta, & diſponit vniuerſa, quæ in cælo ſunt, & quæ in terra ſunt, &c. Primus gradus facit hominem in omnibus rationabiliter operari, & cum hominibus honeſte conuerſari. Secundus mentem altius erigit: quia cum mundana deſpicit, æterna, & cæleſtia prudenter appetit. Tertius mentem plenius perficit, dum eã in æternis figit, quia ſola æterna cæleſtia bona concupiſcit. Quartus, qui in ſolo Deo eſt, prædictos gradus inchoat, deducit & conſummat, quia omnis vera prudentia a Domino Deo eſt. Seneca: Quiſquis prudentiam ſequi deſideras, tunc per rationem recte viues, ſi omnia prius æſtimes, & perpenſes. Si prudẽs eſſe cupis, in futura proſpectum intende, & quæ poſſint contingere cuncta ante propone. Nil tibi ſubitum ſit, ſed ante per otiũ proſpicias. Nam qui prudens eſt, numquam dicit, Non putaui id fieri: quia non dubitat, ſed expectat: nec ſuſpicatur, ſed cauet. Si prudentiam amplecteris, vbique idem eris: & prout varietas exigit rerum, ita te accommodes tẽpori. Sermo tuus non ſit inanis, ſed aut ſuadeat, aut moneat, aut conſoletur, aut præcipiat. Lauda parce, vitupera parcius. Nã ſimiliter reprehenſibilis nimia laudatio, ſicut immoderata culpatio. Illa ſiquidem adulatione, iſta malignitate ſuſpecta eſt. Si prudens eſt animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur, præſentia ordina, futura præuide, & præterita recordare. Nam qui non de futuro præmeditatur, in omnia incautus incedit. Propone animo tuo mala futura, & bona, vt illa ſuſtinere poſſis, iſta moderari. Non ſemper ſis in actu, ſed interdum animo tuo dato requiem. Sed & ipſa requies

De prudentia.

Macrob. li. 1. in ſomn. Scip. c. 8.

Sene. tract. de quat. virt. Card.

plena

Digitized by Google

plena sit scientiæ studijs, & cogitationibus bonis. Nã prudens, num quam marcet otio: aliquando animum remissum, numquam dissolutum habet. Non te moueat auctoritas dicentis, nec quis, sed quid dicatur, attendito: nec quàm multis, sed qualibus placeas cogites. Prudentia est bonarum rerum & malarum discretio, vtraque cum fuga mali & electione boni: de qua procedit circumspectio, docilitas, & cautio. Circumspectio est cautela contrariorum vitiorum, qua fugimus auaritiam, & cauemus prodigalitatem. Docilitas est potentia erudiendi, hoc ordine vt prius te, & postea alios instruas. Cautio est prudentia discernendi vitia, virtutum specie inferentia. Prudentia in sex diuiditur: primo in cognitionẽ præsentiũ, vnde in Prouerbio dicitur: Præcedant palpebræ tuæ gressus tuos, id est consilia tua facta tua præueniant. Secundo, in memoriam præterirorũ, vnde dicit Ezechias: Recogitabo tibi omnes annos meos, & cetera. Tertio in prouidentiam futurorum, vnde Boetius: Nõ sufficit intueri quod situm est ante oculos: prudentia rerũ exitus metitur. Quarto in circũspectionem contrariorũ, vt in Prouerbio dicitur: Est via, quæ videtur homini recta, nouissima autem illius ducunt ad mortem. Quinto in cohibitionem peccatorum, vnde dicit Paulus: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. Sexto in exercitationem virtutum, ait enim Ecclesiastes: Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare.

Prudentia quid.

Prudentiæ diuisio.

Prou. 4. d

Isa. 38. c

Boet. de cõ sol. philoso. li. 2. pr. 1.

Prou. 14. b

1. Cor. 9. d

Eccles. 9. c

Secunda virtus Cardinalis est temperantia, quæ prout est virtus politica, est nihil appetere pœnitendũ, in nullo legem moderationis excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Secundo prout est purgatoria, est omnia relinquere in quantum natura patitur, quæ corporis vsus requirit. Tertio prout virtus purgati animi, est terrenas cupiditates non solum reprimere, sed penitus obliuisci. Quarto prout exemplaris, quæ in Deo est, sic est, quod in se perpetua intentione conuersa est. Primus gradus ab excessu, & defectu custodit: quia ei mediũ virtutis omni tempore ostendit. Secundus mentem ad æterna perfecte dirigit: quia superfluitatem rerum grauantium firmiter excludit. Tertius mentem in æternis figit: quia concupiscentiam omnis inordinati concupiscibilis penitus extinguit. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & perducit, & perficit: quia omni creaturæ numerum pondus, & mensuram tribuit. Seneca: Si continentiam diligis, circumcide superflua, & in arctum desideria constringe. Considera tecum quantum natura deposcat, non quantum cupiditas spectat. Palatum tuum fames excitet, non sapores: nec ad voluptatem, sed ad cibum accedas: nec præsentibus delicijs inhærebis, nec desiderabis absentes. Si continentiam diligis, turpia fugito, antequam accidãt: nec quidquam aliud magis vereberis, quàm teipsum. Omnia præter turpitudinẽ tolerabilius crede. A verbis quoque turpibus te abstine: quia licentia eorum impudentiã nutrit. Si continens es, opus est continue affectiones adulationum repellere, quarũ sermones animum quadam voluptate resoluunt. Si continens es, & animi & corporis motus obserua, ne indecori sint: nec ideo contemnes, quia latent. nam nihil differt si nemo videat, cum ipse videas. Cunctis esto benignus, nulli blandus, & paucis familiaris, omnibus æquus: bone famæ, neque tuæ seminator, neque inuidus alienæ. Ad iram tardus: ad misericordiam pronus. In aduersis firmus: in prosperis cautus, & humilis.

De temperantia.

Sene. tract. de quat. vir. Card.

Virtutum occultator ficut alij vitiorum: rari sermonis, sed loquentium patiens. Quæ nosti sine arrogantia, postulanti imparties: quæ nescis sine occultatione ignorantiæ, tibi postula humiliter impartiri. Notandum quod temperantia est virtus cum potentia resistendi illecebris, in nobis impetus facientibus: ex qua procedit continentia, quæ est virtus ab illecebris, castitas, sobrietas, parcitas, qua retinemus retinẽda, largitas, moderantia, honestas, abstinentia, verecundia, modestia, omnium rerum moderatio.

Tertia Cardinalis virtus est fortitudo politica, quæ est animum supra periculi metum erigere, nihilq. nisi turpia timere. Secundo purgatoria, est animo non terreri cõtra quæque aduersa. Tertio purgati animi, est passiones non solum vincere corporis, sed animo penitus ignorare. Exemplaris quæ in Deo est, quod semper idem est, nec vmquam mutatur. Ex his potest patere, quòd primus gradus hominem facit omnẽ metum pro vtilitate reipublicæ postponere, & nihil nisi turpia formidare. Secundus magis cõfortat, vt nulla pœna carnalis eum terreat, quia ad sola æterna fortiter anhelat. Tertius mentem in æternis figit, cum contraria viderit repugnare animo, & confidenter contemnit. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & consummat. Ipse attingit a fine vsque ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter. Seneca: Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, si insit animo tuo, viues cum magna fiducia, liber, intrepidus, alacer. Magni animi hominis bonum est, finem huius vitæ intrepidum expectare. Si magnanimus fueris, numquã iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non mihi nocuit, sed nocendi animum habuit: & cũ ipsum in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse, & non fecisse. Scito enim magnum, & honestum vindictæ esse genus, ignoscere. Eris magnanimus, si pericula non appetas vt temerarius, nec formides vt timidus. Nam timidum nil facit animũ, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Fortitudo est immobilis inter aduersa animi laborum, & periculorum susceptio, quæ nec aduersitatis incursu frangitur, nec prosperitatis blandimento eleuatur. De qua oritur magnanimitas, fiducia, securitas, patientia, perseuerãtia longanimitas, humilitas, mansuetudo, &c.

De fortitudine.

Sap. 8. a

Sen. tract. de quat. vir. Card.

Magnum, & honestũ vindictæ genus.

Fortitudo quid.

Quarta virtus Cardinalis est Iustitia politica, quæ est mundum despicere, & seruare vnicuique quod suum est, scilicet sibiipsi, & proximo, & Deo. Secũdo purgatoria, est ad veram viam proximi consentire, & vniuscuiusque virtutes in suo vigore seruare. Tertio, purgati animi, est cum diuina mente perpetuo fœdere sociari. Exemplaris Iustitia, quæ in Deo est, perenni lege a sempiterna operis sui continuatione non flectitur. Primus gradus ab omni iniquitate custodit, & cum omnibus hominibus conuersari facit. Secundus mentem ad æterna trahit, quia iusto ordini rationis perfecte consentit. Tertius, mentem in æternis figit, quia illam cum Deo æterno perpetuo fœdere sociat. Quartus prædictos gradus inchoat, deducit, & perficit: quia omnem creaturam sua perpetua & inflexibili lege iuste regit. Ex his patet, quo mõdo per virtutes Cardinales, vt sunt politicæ, homo ordinatur in operationibus suis, quo ad proximum suũ: per virtutes, quæ sunt purgatoriæ, ordinatur ad seipsum: per virtutes purgati animi ad Deum. Seneca: Iustitia est naturæ, tacita conuentio in adiutorium multorum inuenta.

De iustitia

Sen. vbi supra.

FINIS OPVSCVLI DE QVATTVOR VIRTVTIBVS CARDINALIBVS

CAPITA

Digitized by Google

CAPITA OPVSCVLI SEQVENTIS.

De septem donis Spiritus sancti in genere.

QVOD Verbum incarnatum misit nobis Spiritum sanctum septem donorum largitorem. Cap. I.
Quòd sint septem Spiritus sancti dona, et quare in septenario numero C. II.
Septem Spiritus sancti dona qualiter ab alijs habitibus, et donis distinguantur. Cap. III.
Quæ vtilitas in septem Spiritus sancti donis conferatur. Cap. IV.
Qui et quales donorum Spiritus sancti capaces efficiantur, et qualiter ea obtineantur. Cap. V.
Qualiter dona ascendendo, et descendendo ordinentur. Cap. VI.

De eisdem donis in specie.

De dono timoris.

Quid sit timor, et qualiter secundum inordinatos amores multiplicatur, et deordinatur. Cap. I.
Quis timor a regno animæ per charitatem perfectam expellatur, et quem secum compatiatur. Cap. II.
Qualiter a timore Dei in anima dies clara oriatur. Cap. III.
Qualiter a dono timoris, animæ conuiuium præparetur. Cap. IV.

De dono pietatis.

Quid donum pietatis dicitur, et qualiter a pietate naturali, et acquisita distinguatur. Cap. I.
Qualiter per donum pietatis dies spiritualis oriatur, proficiat, et perficiatur. Cap. II.
Qualiter per donum pietatis menti conuiuium præparetur. Cap. III.

De dono scientiæ.

Quæ scientia donum Spiritus sancti dicatur. Cap. I.
Qualiter per donum scientiæ dies in anima oriatur. Cap. II.
Quo modo per donum scientiæ menti conuiuium præparetur. Cap. III.
De mensa diuinæ Scripturæ siue scientiæ, et de ferculis, quæ in ea apponuntur. Cap. IV.

De dono fortitudinis.

Quæ fortitudo donum Spiritus sancti dicatur. Cap. I.
Qualiter per hoc donum dies spiritualis in anima oriatur. Cap. II.
Quale conuiuium per hoc donum animæ præparetur. Cap. III.

De dono consilij.

Quid consilium sit, et quid donum consilij dicatur. Cap. I.
Quæ sit doni consilij necessitas. Cap. II.
Quæ sit differentia inter consilia diuina et ea, quæ ex propria voluntate liberi arbitrij oriuntur. Cap. III.
Qualiter ex dono consilij dies spiritualis in anima oriatur. Cap. IV.
Qualiter conuiuium per donum consilij in anima præparetur, et de tribus consiliarijs, qui dicuntur principales inter conuiuantes, quæ sunt tres animæ potentiæ. Cap. V.
Conuiuantes medij, qui sunt vigores animæ naturales, sensus animæ rationales, et virtutes morales quo modo a superioribus memoria scilicet intellectu, et voluntate, purgentur, illuminentur, et perficiantur. Cap. VI.
Conuiuantes inferiores, vt pote sensus animales et corporales tam exteriores quàm interiores quomodo a conuiuantibus medijs illuminentur, purgentur, et perficiantur. Cap. VII.

De dono intellectus.

Quare donum intellectus præcedentia dona sequatur. Cap. I.
Quia donum intellectus sit, vel dicatur. Cap. II.
Quæ huius doni sit necessitas, vel quæ vtilitas in eo conferatur. Cap. III.
Veritates diuinæ in sacra Scriptura absconditæ manifestantur per donum intellectus. Cap. IV.
Veritates diuinorum sacramentorum dono intellectus penetrantur. Cap. V.
Quo modo per donum intellectus dies spiritualis in anima oriatur. Cap. VI.
Quo modo per donum intellectus conuiuium spirituale menti præparetur. Cap. VII.

De dono sapientiæ.

Quid sit sapientia, et quid donum sapientiæ dicatur. Cap. I.
Quæ sit necessitas, et vtilitas huius doni. Cap. II.
Qua ratione donum sapientiæ a Deo petatur, et obtineatur. Cap. III.
Qualiter ex dono sapientiæ dies spiritualis in animæ oriatur. Cap. IV.
Quale conuiuium per donum sapientiæ menti præparetur, et de primo conuiuio quod in mente in corpore humano existente, per donum sapientiæ Spiritus sanctus celebrat. Cap. V.
De vino, ad quod potandum sapientia inuitat in conuiuio primo. Cap. VI.
Qui sint chariſſimi in conuiuio primo, et quæ sit sobria ebrietas illorum. Cap. VII.
De secundo conuiuio quod fit animæ a corpore separatæ per donum sapientiæ. Cap. VIII.
De tertio conuiuio sapientiæ quod est regnantiũ. Ca. IX.
Quæ familia et conuiuantes ad regnantium conuiuium inuitentur, vel sint iam inuitati. Cap. X.
De tertij conuiuij, et conuiuantium beatitudine iuxta numerum septem donorum, septem quoque animaduersione digna notantur. Cap. XI.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTVRAE
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
OPVSCVLVM.

De Septem donis Spiritus sancti.

Conuiuia septem animæ, totidemq. conuiuæ, conculorum quoque et ministrorum varietas cum distinctione, et explanatione mirabili donorum, et operationum Spiritus sancti hoc opusculo demonstrantur. Quod in duas partes distributum est: in quarum prima de donis Spiritus sancti in genere, in secunda vero de eisdem in specie agitur. De hac autem materia quamuis ser. 2. et 3. in Hexaemeron, et lib. 3. Sent. dist. 34. nec non supra hoc eodem tomo Breuiloq. p. 5. cap. 5. Et Centiloq. p. 3. Sect. 45. et infra opusculo, quod Dieta salutis inscribitur titul. 6. et alijs locis sæpe auctor tractet: hic tamen de Spiritus sancti donis copiosiori manu scribit, et quæ ad hanc rem maxime pertinent ex sacra Scriptura thesauro depromit. Sanctorum quoque Patrum, & aliorum scriptorum doctrinas ad id frequenter inculcat, in quo vt in ceteris eius libris, singularis auctoris pietas cum summa eruditione coniuncta facile cernitur

Quod Verbum incarnatum misit nobis Spiritum sanctum septem donorum largitorum. Cap. I.

Iacob. 1. c OMNE *datum optimum, et omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum.* Sanctus Iacobus Apostolus a veritate paterni verbi illuminatus, et a charitate Spiritus sancti inflammatus, in verbis istis describit nobis patrem æternum, vt est fontana, et perfecta cognitio diuinarum personarum in habitudine ad creaturas: quibus communicauit datum optimum in filij datione in natura humana, vt patet in Isaia, qui dicit, Immensum parvulum datum nobis, scilicet in incarnatione: cum quo nobis omnia bona pariter venerunt. Propter quod Apostolus non dixit simpliciter *datum optimum* sed, *Omne donum optimum*. Omnia enim per ipsum facta sunt. Communicauit etiam eis donum perfectum in Spiritus sancti liberali missione, vt patet in Ioanne. In quo omnia dona largiuntur, vt patet apud Paulum. Propter quod Apostolus Iacobus non dixit simpliciter donum perfectum, sed, *Omne donum perfectum*. Hæc enim omnia operatur idem spiritus, vt sic per verbi incarnati, et dati illuminationem, et Spiritus sancti spirati, et donati inflammationem, reducamur ad luminosi et amorosi patris veram cognitionem, et feruidam dilectionem, et ex his, ad eius perfectam vnionem. Ista enim vnio est finis largitionis luminum, vt per eam reducamur ad patris deificam simplicitatem, et perfectam vnitatem. Vnde Dionysius in principio Angelicæ Hierarchiæ assumens verbum propositum, dicit sic: Omne datum optimum, et omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. Sed et omnis a patre luminis notæ apparitionis processus in nos bonitatis dono veniens, rursus, vt viuifica virtus, extensiue nos adimplet, et conuertit ad congregantis patris vnitatem, et deificam simplicitatem. Et enim ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, vt ait sacer Dionysius. Ista exponens commentator Linconiensis, ibidem dicit: Sumus enim nos primo, per varios variarum rerū amores distracti, diuisi, et multiplicati, et ex ipsa distractione contracti, corrugati, et multiplicati. Ideo luminum, siue donorum diuinorum apparitio in nos proueniens, velut viuifica virtus ordine conuerso, quo in nos venit, recedendo secum ad suam originem vnde venit, ab huiusmodi contractione, corrugatione, et multiplicatione, nos extendit, dilatat, et maiorat: et auertens nos a multitudine prius amatorum, conuertit nos ad patris congregantis vnitatem, et deificam simplicitatem. Sequitur: Sua simplicitas autem est deifica, quia spiritum ei soli adhærentem, vt Saluator ait, iam vnit sibi, et conformat, et deiformem efficit, et licet non substantialiter, participatione tamen ipsius, Deum facit, secundum quòd ait Psalmista: Ego dixi, Dij estis. Et sic spiritus adhærens Deo puro amore fit magnus, expansus, et simplex, et vnitus, quia a dispersione congregatus. Hæc ille. Verbum igitur paternum dicitur datum optimum: In quo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei sunt absconditi, secundum Apostolum. Quod Verbum in natura humana nobis datum, noster frater efficitur, quem fratrem sponsa feruenter desiderauit, dicens: Quis mihi det te fratrem meum, *et cet.* Spiritus, autem sanctus donum perfectum dicitur, quia a patre, et filio, vt donabilis spiratur, vt dicit Augustinus. Qualiter verbum datum optimum mittit nobis donū perfectum suum, vt ipse testatur, dicens: Ignem veni mittere in terram. Quod verbum Ambrosius exponens de missione Spiritus sancti, qui est ignis amorosus, illuminans intellectum, et pariter inflammans affectum, dicit: Venit Dominus ignem mittere in terram, non vtique bonorum cōsumptorem, sed bonæ voluntatis auctorem, scilicet Spiritum sanctum: qui aurea vasa Dominicæ domus, ideſt animæ potentias, capaces diuinitatis meliorat, donis et virtutibus adornando, et perficiendo: fenum vero consumit, et stipulam, ideſt tam magna, quàm minora offendicula per ignem charitatis expellendo. Et Bernardus dicit: Spiritus sanctus profecto monet memoriam, docet intelligentiam, et mouet voluntatem. *Et in alio sermone:* Nec minimam paleam peccati intra cordis, quod possidet, habitaculum, patitur residere: sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit illud spiritus suauis et dulcis. Hæc ille. Qui sol infiniti et amorosi ardoris, scilicet Spiritus sanctus, tripliciter exurit montes, id est eleuatas mentes, scilicet memoriam, intellectum, et voluntatem. In quibus consistit imago

Dionys. de Cal. Hier. c. 1. in prin.

Ibidem.

Psal. 81. b

Coloss. 2. a

Can. 8. a

Aug. li. 15. de Trin. c. 17. 18. et 19. to. 3.

Luc. 12. f

Amb. com. in Luc. li. 7. ca. 12. to. 3.

Bern. ser. 1. in festo Pentecost. circ. med.

Idem ser. 2. in eo. festo prope fi.

Eccli. 43. a

Digitized by Google

Aug.li.11. de Trin.c. 11.et li.14 cap.4.to.3. Richar.lib. 4.de contẽplat.ca.15. post med.

imago Dei, et ideo capaces sunt Dei, vt dicit Augustinus de Trinitate. In tantum, vt Pater in memoria audiatur, et Verbum siue filius in intelligentia videatur, et Spiritus sanctus, in voluntate amplexetur. Dicit enim Richardus: Sic Deus auditur per memoriam, videtur per intelligentiam, deosculatur per affectum, amplectitur per applausum. Vel si melius placet, inquit Richardus, auditur Deus per reuelationem, videtur per contemplationem, sed deosculatur per deuotionem, et astringitur per dulcedinis suæ infusionem: vt infra plenius patebit dono quinto, scilicet consilij. Non autem solum sol iste diuinus exurit montes, vt dicitur in Ecclesiastico: sed et igneos radios exsufflat, et refulgens radijs suis excæcat oculos. Ig. eos radios ardentissimæ charitatis exsufflat septem, quando nobis inspirat radios suos septem donorum, qui et illuminant, et inflammant mentes humanas, quia Spiritus sanctus datur in eis: intantum, vt oculos cæcorum illuminent, et oculos videntium obducant, vt patet, quando Apostoli a Spiritu sancto inspirati, septem donis eius ita lucebant, et ardebant, vt pene totum mundum illuminarent, et inflamarent signis et doctrinis, et quosdam propter nimiam refulgentiam obcæcarent, non valentes tantũ fulgorem vel refulgentiã sustinere. Quare clamabãt, dicẽtes: Isti ebrij sunt, vel musto pleni sunt.

Eccli.43.a

Act. 2. b

Dona Spiritus sancti sunt radij ignei.

ISTA septem dona, priuilegiata sanctitate, dicuntur radij ignei: quia Spiritus sanctus per ea, quasi ad modum ignis amorosi humiliat alta, per donum timoris: liquefacit dura, per donum pietatis: illuminat obscura, per donum scientiæ: consolidat mollita, per donum fortitudinis: restringit fluida, vel dirigit deuiantia per donum consilij: clarificat metalla, per donum intellectus: ignit frigida per donum sapientiæ. Spiritus sanctus igitur per dona sua nobis donat lumen veræ cognitionis, et feruorem sancti amoris. Quæ duo maxima dona, et bona sunt, quæ nobis hic dantur ad felicitatem æternam prægustandam, et in futura vita feliciter consummandam. De quibus duobus bonis commentator Dionysij Hugo dicit sic: Duo sunt cognitio et amor; vnum pertinet ad illuminationem, alterum vero ad refectionem. Cognitio veritatis illumĩnat: amor bonitatis satiat. In his beatitudo constat, cognoscere verum et amare bonum. Duo, inquit Hugo, prædicta apud nos sunt magna bona, et non inueniuntur apud nos maiora alia his, neque ad gaudium, neque ad felicitatem nostrã magis operantia, quam lumen et dulcedo. Nam si illuminaris, magnum bonum est, sed non plenum. Si satiaris et non illuminaris, magnum bonum est, sed non perfectum. Refectio iucundum facit, quod intus est. Illuminatio iucundum facit, et exhibet quod foris est. Videtur quidem refectio magis necessaria esse, vtrumque tamen ad plenum gaudium exigitur. Hæc ille. Sed quia hæc duo bona magna, et summe nobis necessaria scilicet refectio et cognitio a Spiritus sancto in septem donis eius conferuntur, vt dicit Gregorius. Ideo diligenter inuestigandum est nobis, qualiter hæc duo in illis bonis inueniantur, et obtineantur, vt nos per ipsa mentaliter illuminemur ad cognoscendum cælestia, et spiritualiter reficiamur ad perfecte consequendum illa. Dicit namque Gregorius ibidem exponens illud Iob: Ibant filij eius septẽ, et faciebant conuiuium per domos vnusquisque in die suo: Dies, inquit, vniuscuiusque filij, idest doni, siue virtutis in mente a Deo concepti, est illuminatiõ. Qui filij per domos conuiuia faciunt, dum virtutes, siue dona singula, iuxta donum proprium mente pascunt. Hæc ille. Igitur iuxta septem filios, sunt septem dies spirituales, siue illuminationes, et quælibet dies habet suum conuiuium. Igitur sicut septem sunt dies, ita et septem conuiuia erunt, siue septem mentis refectiones nos præparantia, et nos habilitantia ad illud grande conuiuium, quod

Hugo de S. Vict. in ca. 7. cal. Hierarch.li. 7. Longe post med.

Greg.lib.2. Mor. c. 16.

Iob 1. a

Esther 1.a

uerus Assuerus septem diebus iussit præparari, cunctis principibus, et pueris suis.

Quod sint septem Spiritus sancti dona, et quare in septenario numero. Cap. 11.

VIso quòd datum optimum, scilicet verbum incarnatum, misit nobis donum perfectum, scilicet Spiritum sanctum, qui vt sol amoroso ardore exurens montes, idest eleuatas mentes, igneos radios septem donorum inspirando exufflat: vt tamquam scintillæ igneæ in arundineto mentis discurrant, vt et in operationem foras erumpant, et proximos verbis, et exemplis tangendo, igne amoris accendant. Ideo modo videndum est de istis septem donis, siue radijs, qualiter in nobis recipiantur, et operentur. Et sunt quædam de donis istis præmittenda in generali, et postea de quolibet dicetur in speciali. Circa primũ, quinque sunt videnda, propter maiorem notitiam aliorum infra dicendorum. Primo videndum est, quot sint dona Spiritus sancti, vel quid dicantur. Secundo qualiter hæc dona, ab alijs habitibus distinguantur. Tertio, quæ vtilitates in his donis conferantur. Quarto, qui et quales, istorum donorum capaces efficiantur, et qualiter obtineantur. Quinto, qualiter dona descendendo, et ascendendo ordinantur.

Eccli.43.a

Sap. 4. b

PRIMO igitur videndum est, quot sint dona Spiritus sancti. Circa quod est sciendum, quòd Linconiensis commentator Dionysij exponens verbum illud, Omne datum optimum, et omne donum perfectum: dicit esse differentiam inter dationem, et inter datum bonum, et inter donũ perfectum. Nam datio est dantis actio, et quãdoque sumitur pro re data quacumque quæ potest dari. Et hæc datio bona extendit se tam ad dona, data bona, quàm ad donum perfectum. Et hæc datio, vel donatio, conuenit toti Trinitati, quæ est infinitæ liberalitatis, dans omnia omnibus, secundum cuiuslibet capacitatem, et gradum essentiæ suæ. Si enim natura non deficit in necessarijs, vt dicitur in libro de cælo et mundo, et de anima, multo minus Dominus non deficit in necessarijs. Qui enim omnia bona creauit, omnia bona regit. Sed talis datio proprie non dicitur donum, prout nunc loquimur de donis, donum tamen est. Datum vero bonum, inquit Linconiensis, dicitur, quod nos bonificat, vt omnia quæ nobis a dante conferuntur, quibus boni efficimur. Sunt autem data bona fortunæ, et omnia talia tam exteriora, quàm interiora bona, et cum eis bene vtimur, nos perficiunt perfectione prima. Donum autem perfectum, inquit Linconiensis, sumitur pro bonis gratuitis nos in bene esse perficientibus. Vnde in cap. 3. Angelicæ Hierarchiæ dicit sic: Licet perfecti simus, quantum ad speciem humanã, a natura tamen perfectio quantum ad bene esse, deficit nobis. Vnius enim cuiusque rei creatæ plena perfectio est, non esse impeditæ operationis, propter quam creata est: nec remissæ virtutis, a qua procedit. Natura enim operãns otiosa est, et intantum deficiens, inquantum ab operatione propria otiatur. Cum vero ea non impedite, nec remisse operatur, non est quod ei vltra ad plenitudinem adijciatur. Ad talem autem perfectionis plenitudinẽ, homo mortalis peruenire non potest, nisi supernaturalibus luminibus, siue donis adiuuetur. Vnde Hugo dicit: Rationalis creatura, quæ sola ad imaginem conditoris facta legitur, data accepit optima, dum conderetur ad infima: et data accepit perfecta, dum sublimaretur ad summa. Neque enim melius alteri naturæ datum est ab eo, quod primum accepit per creationem, scilicet imaginem Dei. Neque perfectius accepit eo, quòd postmodum esse meruit per gratiam, scilicet Dei templum, Dei filius, vt per amoris vinculũ Deo inseparabiliter colligetur, et sic fieri beatam: quod meruit per gratiam. Igitur dona perfecta

Dationem, datum optimum, et donum perfectum differre.

Arist. li. 1. De ca. tex. 32. et li. 2. tex. 50. et 59. li. 3. de ani. tex. 48

Hug. de S. Vict. lib. 2. in cal. Hierarch. non lõge a prin.

Digitized by Google

fecta gratuita, perficiunt dona optima naturalia, vt
ſic ſpiritus humanus per habitus donorum deiformium, reducatur ad plenam perfectionem, et operetur operationes non impeditas, prout poſſibile eſt in corpore corruptibili. Et ſic dona iſta videntur eſſe habitus quidam gratuiti, vel gradus quidam, et non habitus diuerſi luminis diuini et gratuiti, ſecundum quoſdam a Spiritu ſancto mentibus humanis infuſi, quibus diſponantur, vt habiles fiant, et diſpoſiti ad ſequendum inſtinctus Spiritus ſancti: qui inſtinctus ſunt memoriæ admonitio, intellectus illuminatio, voluntatis motio. Et licet ratio, et ſynderesis ſint quidam inſtinctus in homine, inclinantes eũ ad aliquem
B ſibi connaturalem finem conſequendum per potentias eius: tamen quòd conſequantur finem vltimum ſupernaturalem non ſufficiunt, quia in corpore corruptibili, habent operationes multipliciter impeditas. Et ideo indigent virtute ſuperioris agentis, ad conſecutionem talis finis. Vnde Philoſophus in libro de bona fortuna dicit: His qui mouentur per inſtinctum diuinum, non expedit conſiliari ſecundum rationem humanam: quia id quod intendunt, conſequuntur a meliori principio, quàm ſit ratio humana, ſcilicet per inſtinctum diuinum. Ad cuius inſtinctus
C conſecutionem, dona eius nos habilitãt, et præparant, quæ ab ipſo liberaliſſime donantur. Sunt autem hæc priuilegiata dona ſeptem, quæ dicuntur priuilegiata, eo quòd in eis donatur Spiritus ſanctus appropriate loquendo, et quòd ſecundum prophetam fulſerunt in Chriſto, vt patet in Iſaia, qui dicit ea ſuper florem, qui aſcendit de radice Ieſſe requieuiſſe, vbi
Iſa. 11. a enumerat ea, dicens: Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapiẽtiæ et intellectus, ſpiritus conſilij et fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ et pietatis, et replebit eum ſpiritus timoris Domini. In hac autem
Cur dona Spiritus ſancti in ſeptenario numero. enumeratione, deſcendendo procedit a ſummo et
D combinando per mediam copulam, vt ſimul oſtendatur donorum diſtinctio, et connexio, origo, et ordo. Sunt autem hæc dona tantum ſeptem. Quia
Greg. ſuper Ezec. ho. 3. ſicut dicit Gregorius: Per ſeptenarium ſignificatur vniuerſitas, vt ſicut mundus ſeptem diebus eſt perfectus, ſic et minor mundus homo, ſeptem donis Spiritus ſancti perficiatur. Sunt enim ſeptem dona, propter ſeptem expeditiones hominis, tam in vita actiua, quàm in vita contemplatiua neceſſaria. Nam
Anſel. li. de ſimil. c. 181 Anſelmus dicit, quòd quinque dona inferiora reſpiciunt vitam actiuam, et duo alia, reſpiciunt vitam contemplatiuam. Superiora ſunt, donũ ſapientiæ, et
E intellectus, vt infra patebit. Et ſic ſeptem dona, ſunt ſeptem radij ſpirituales, tam ſplendidi, quàm igniti, procedentes a ſole ardentiſſimæ charitatis: quibus ſapientia ædificauit ſibi domum, et manerium quaſi ſeptem columnis exciſis, quibus fulcitur, et adornatur, et perficitur. In qua, ſapientia, dulciſſima conuiuia ſpiritualia miniſtrat inhabitantibus. Vnde dici-
Prou. 9. a tur: Sapientia immolauit ſibi victimas, et miſcuit
Ibidem. ſibi vinum, et propoſuit mẽſam ſuam: cuius copiam
Aug. hom. 2. in Apoc. prope fin. to. 9. et dulcedinem nemo ſcit, niſi qui accipit per experientiam, vel per reuelationem, vt dicit Auguſtinus, vel per prædeſtinationem, vt ait Haymo.
Haymo in c. 2. Apoc.

Septem Spiritus ſancti dona qualiter ab alijs habitibus et donis diſtinguantur. Cap. III.

SEcundo videndum eſt, qualiter hæc ſeptem dona Spiritus ſancti, ab alijs habitibus, et donis diſtinguantur. De quo notandum eſt, quòd commentator
Hugo de S. Vict. lib. 2. in cæleſt. Hierarc. c. 1. paul. a prin. Dionyſij, Hugo ſuper principium Angelicæ Hierarchiæ, dicit ſic: Gratia diuina illuminatio eſt, et ipſa dona gratiæ lumina ſunt, illuminantia eos, qui ſe participant: et omnis gratia ab vno fonte deſcendit, et omnis illuminatio ab vno lumine: et multi ſunt radij, et vnum lumen. Et ſpargit ſe vnum lumen, vt multos illuminet, et lucent illuminati multi, et non
A videtur niſi vnum lumen, et fiunt multi vnum, in lumine vno. Hæc ille. Ex quo apparet, quòd gratia eſt lumen, multos habens radios, vel gradus, diuerſarum virtutum, et ornamentorum ſpiritualium. In ipſa enim gratia gratum faciente datur Spiritus ſanctus, qui eſt donum perfectum perficiens animam, vt efficiatur filia patris æterni, ſponſa Chriſti, et templum Spiritus ſancti. Ideo merito vocatur gratia gratum faciens. Sine enim ipſa nullus poteſt mereri, nec in bono proficere, nec ad æternam vitã peruenire. Ideo neceſſe eſt, vt per varios radios gratiæ, habeat anima varia exercitia virtutum, donorum, beatitudinum, fructuum ſpiritualium, et ſpiritualia dona ſenſuum, vt et vita ſpiritualis ex ipſis perfecta manifeſtetur. Gratia igitur cum ſit origo, et forma omnium habituum, et gaudium virtualium, ramificatur in habitus, vel gradus virtutum moraliũ, quibus vires appetitiuæ perficiuntur, ad obediendum rationi, qua reguntur, vt in omnibus actibus ſuis recte, et delectabiliter, et perfecte omnia operentur. Sunt autem quattuor virtutes morales, quæ dicuntur cardinales: quia vt oſtium vertitur in cardinibus, ſic vita humana vertitur, et regitur in his virtutibus, quæ ſunt, Prudentia, quæ rectificat rationalem. Fortitudo, rectificat iraſcibilem. Temperantia, rectificat concupiſcibilem. Iuſtitia, rectificat omnes vires, quia comprehendit totius animæ rectitudinem, cum ipſa rectitudo dicatur voluntatis. Et dicit Auguſtinus, quòd prudentia neceſſaria eſt in eligendis, fortitudo in tolerandis, tẽperantia in vtendis, iuſtitia in diſtribuendis. Et Auguſtinus dicit, quòd prudentiæ ſuccedit contemplatio, fortitudini firma adhæſio, temperantiæ, dilectionis menſura, reſpectu creaturarum, vel creaturæ. Quia dilectionis diuinæ menſura eſt ſine menſura, vt dicit Bernardus. Iuſtitiæ ſuccedit ordinatio debita ad Deum, et proximum. Ramificatur etiam gratia gratum faciens in habitus, vel gradus virtutum intellectualium, quibus ratio perficitur, quæ eſt virtutum moralium motiua et directiua, ne per immoderantiam illarum impediantur virtutes intellectuales mentis cõtemplatiuæ tendentes in cognitionem diuinarum veritatum, quibus mens illuminatur, vel etiam reficitur. Et ſunt tres, vt dicit Philoſophus. Sapientia regit affectum: Intelligentia intellectum. prudentia regit vtrumque. Prudentia enim ſpiritus regit cogitationes, et affectiones. Sapientia regit affectũ: dum ei ſapere facit vnumquodque prout eſt, cæleſtia vt cæleſtia, terrena vt terrena. Vnde Bernardus: Inueniſti ſapientiam, ſi tibi ſingula horum ſapiunt prout ſunt. Igitur quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram: ait Apoſtolus. Intelligentia regit intellectum, dum ipſum introducit per omnia velamina vſque ad intimas quidditates rerum. Dicitur enim in libro de ſpiritu et anima, quòd intelligentia eſt qua de diuinis, quantum poſſibile eſt, cognoſcitur ad cæleſtia arcana penetranda. Prudentia vero regit vtrumque: quia, vt dicit Philoſophus, Prudentia eſt recta ratio agibilis vtriuſque. Ramificatur etiam gratia gratum faciens, et proficit in habitus et gradus virtutum Theologicarum, quæ ſunt
F perfectiones, et virtutes prædictæ eo quòd per virtutes Theologicas anima perfectius in Deum fertur, et ei immediatius coniungitur. Sunt autem tres virtutes Theologicæ, ſcilicet fides, ſpes, et charitas. Fides Deum, quærit, et ſcrutatur. Spes Deum ſapit, et de tentione aſſecuratur. Charitas Deum tenet, et amplexatur. Vnde in Cãticis dicit amica: Inueni, quem diligit anima mea: tenui eum nec dimittam, vbi dicit Bernardus: Quis te non teneat Domine Ieſu, qui tenẽtem ſpe fortificas, perfectione decoras, perſeuerantia conducis, remuneratione perducis? Ramificatur etiam gratia hæc in habitus, vel gradus ſeptem donorum Spiritus ſancti, qui vires animæ diſponunt ad hoc, quòd bene et prompte ſubdantur motionibus

Grati i gratum faciẽs.

Quattuor virtutes Cardinales

Aug. lib. 4. de Trin. c. 9. to. 3. Idem li. 6. Muſica. ca. 16. to. 1.

Bern. li. de dilig. Deo cir. prin.

Ariſt. lib. 6. Eth. c. 1. 3. et 7.

Ber. ſer. de eo quod ſcriptũ eſt: Beatus homo qui inuenit ſapiẽtiam. et c. poſt med.

Coloſſ. 3. a

Auctor de ſpir. et ani. c. 11. apud Aug. to. 3

Ariſtot. 6. Eth. cap. 5.

Virtutes Theologicæ.

Can. 3. b

Digitized by Google

bus Spiritus sancti, qui in eis donatur. Et quasi super humano modo operatur, quod tamen perfecte fieri non potest, nisi per dona ista vires mentis sanentur, et reparentur. Dicit namque Hugo in tractatu suo de quinque septenis circa principium sic: Sunt septem vitia capitalia, siue principalia, ex quibus vniuersa mala oriuntur: quæ sunt fontes abyssi tenebrosæ, de quibus flumina Babylonis exeunt: quæ vastant vniuersam naturæ integritatem, et generant quosdam animæ languores, interioris hominis quasi vastatores. Quorum quidam hominem spoliant, quidam spoliatum flagellant, quidam flagellatum eijciunt, quidam eiectum seducunt, quidam seductum seruituti subijciunt. Superbia enim aufert homini Deum. Inuidia aufert ei proximum. Ira aufert ei seipsum. Tristitia spoliatum flagellat. Auaritia flagellatum eijcit. Gula eiectum seducit. Luxuria seductum seruituti subijcit, dum spiritum humanum fœdæ carni seruire compellit, vt iam infirmus spiritus cum Psalmista clamet: Infixus sum in limo profundi, et non est substantia. Ascendi in altum maris, et tempestas demersit me. Hæc ille. Sed ecce Spiritus sanctus, qui est fons aquæ viuæ silientis in vitam æternam, vt dicit Dominus, Septem flumina tam splendida veritate, quàm ignea charitate, et viuida veritate effudit in orbem terrarum. Hæc autem flumina, septem sunt dona Spiritus sancti, quibus Deus totum regnum animæ purgat, rigat, et fecundat, et omnes vires mentis sanat, ornat, et consummat, intantum vt quilibet credens, fiat fons de cuius ventre fluent aquæ viuæ, sicut dicit Scriptura, vt ait Dominus. Nam per donum timoris Domini, Spiritus sanctus superbiam ab homine expellit, et Deum humiliter introducit. Per donum pietatis, inuidiam turpiter conculcat, et proximum ad se dulciter inuitat. Per donum scientiæ, iram totaliter sedat, et totum hominē intra se prudenter pacificat et quietat. Et per donum fortitudinis acediam velociter opprimit, et vigorem mentis, vehementer ad operandū impellit. Per Donum consilij, auaritiam potenter extinguit, et thesauros cęlestes sapienter conquirit. Per donum intelligentiæ, seu intellectus, gulam violenter reprimit, et cęlestibus delicijs mentem spiritualiter reficit. Per donum sapientiæ, luxuriam viriliter despicit, et totum hominem castitati, et libertati restituit. Omnia prædicta, infra in singulis donis patebunt. Et Hugo in fine prædicti libri, concludit dicēs. Spiritus ergo sapientiæ, cor sua dulcedine tangens, et foris concupiscentiæ ardorem temperat, et sopita concupiscētia intus spiritualem creat: quatenus dum mens tota ad internum gaudium colligitur, plene ac perfecte homo ad imaginem Dei reformetur. Sapientia namque a sapore dicitur. Cum igitur mens internæ dulcedinis gustu tacta se per desiderium intus colligit, nec foris iam enormiter in carnis voluptate dissoluitur: totum intus possidet in quo delectatur. Gustato enim spiritu desipit omnis caro. Hæc ille. Est tamen sciendum, quòd sicut dicit Gregorius, Dona ad perfectionem plenam non perueniunt, nisi Fide, Spe, et Charitate, fiat omne quod agunt, quia sibi inuicem cooperantur. Ecce sanctissima dona nos habilitant, et disponunt ad summi boni capacitatem, familiaritatem, et fruitionem. Sed quia dicit Augustinus, pertractans illud Psalmi: Lætetur cor quærentium Dominum, quærite faciem eius semper. Qui semper quæritur numquam inuenitur. Quo modo igitur lætabitur cor quærentium Dominum, et non magis tristabitur? Et respondet Augustinus quòd Dominus incomprehensibilis est: et hoc cognoscere inuenire est. Bene dicit igitur, quòd sine fine quærendus, qui sine fine est diligēdus. Satiabimur tamen, cum apparuerit gloria eius. Ideo gratia eius gratum faciēs, ramificare, et proficere debet, vsque ad gradus et excellentias perfectionum, secūdum quas homo operatur, quasi diuino modo perfectissimos actus, quadā excellētia, quia vero fini magis appropinquant, recto vocabulo nuncupantur, ex nomine beatitudinum. Sunt autem septem beatitudines, quas Saluator enumerat. Licet secundum aliquem modum possent dici octo. Et sunt hæc, scilicet paupertas spiritus, mititas, luctus, esuries, iustitia, misericordia, cordis munditia, et pax. Numerus istarum beatitudinum, et ordo accipitur, ex integritate perfectionis hominis. Primo, ad integritatem perfectionis, necessario requiruntur tria. Primo perfectus recessus a malo. Secundo, perfectus processus in bono. Tertio, perfectus status in optimo. Sane malum, aut procedit ex tumore superbiæ, aut ex rancore malitiæ, aut ex languore concupiscentiæ: sed paupertas spiritus elongat a malo tumoris: & est prima beatitudo. Quia dicit Glossa: Sicut initium sapientiæ est timor Domini, sic paupertas spiritus, est principium beatitudinis. Et facit duo scilicet rerum abdicationem, et spiritus cōtritionem, siue humiliationem. Mititas elongat a malo rancoris. Luctus elongat a malo libidinis, et languoris concupiscibilis. Secundo, ad processum in bono, pertinēt duæ beatitudines, scilicet esuries iustitiæ, et affectus misericordiæ. Tertio ad statum optimum, pertinet limpida cognitio, et tranquilla refectio. Munditia cordis, valet ad videndum. Pax vltima beatitudo mentis, valet ad perfecte fruēdum. Sunt et aliæ rationes, huius numeri et ordinis, vt infra patebit. De hac pace dicit beatus Augustinus sic: Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Hæc est quæ simultates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles armat, discordes sedat, inimicos concordat. Cunctis est placida, nescit extolli, nescit inflari. Hanc qui accipit teneat, qui perdit repetat, qui amiserit exquirat: quoniam qui in eadem, non fuerit, vel erit inuentus, a patre abdicatur, a filio exheredatur, et nihilominus a Spiritu sancto alienus efficitur, nec ad hereditatem Domini peruenit, qui testamentum pacis, obseruare noluit. Hæc Augustinus. Hac igitur pace habita, quid sequitur nisi superabundans delectatio spiritualis, quæ consequitur opera perfecta? Dicit enim Origenes super Cantica. De natura boni operis est, quòd ad ipsius multiplicationē multiplicatur delectatio, et quasi quoddā condimentum cibi spiritualis est hilaritas bene operantis. Et Gregorius in Moralibus dicit: Comedere animæ, est bonis operibus satiari. Bonum enim operatum, fert secum dulcedinem in gustu, et gaudium in corde. Cum igitur in beatitudinibus prædictis sint operationes perfectissimæ: necesse est, vt dulcedines dulcissimas generent, in habente illas. Ad has beatitudines igitur propter suam plenitudinem, et perfectionem, duodecim fructus spiritus, et quinque sensus spirituales, consequuntur. Qui non dicunt nouos habitus, sed status delectationum, et consolationum, quibus consolantur spiritus iustorum virorum. Continetur autem numerus istorum fructuum in duodenario, propter insinuandam, superabundantiam delectationum. Est enim numerus duodenarius abundans, in quo insinuatur spiritualium charismatum exuberantia, quibus fruitur, et delectatur anima sancta. Fructus autem sunt hi. Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, et castitas. Qui dicunt delectationes, consequentes opera perfecta. Per sensus autem spirituales, qui dicunt perceptiones, vel experientias mentales, percipit anima spiritualia fructuū oblectamenta. Sed notandum est, quòd sicut dicitur in libro de spiritu, et anima: duo sunt sensus in homine, vnus exterior, alter interior, et vterque suum bonum habet, quo reficitur. Sensus exterior reficitur contemplatione humanitatis: sed sensus interior contemplatione diuinitatis. Propterea Deus factus est homo, vt totum hominem beatificaret, et tota conuersio

Hugo trac. de quinque sept. c. 2. Excerpt. seu allegoriarum in Mat. libro 2. ca. 26. et 27.

Psal. 68. a

Ioan. 4. b

Ioan. 7. c

Hugo de S. Vict. li. proxime cit. c. 4. seu 18.

Greg. lib. 2. Moral. ca. 25.

Aug. li. 15. de Trin. c. 2. to. 3.

Ps. 104. a

Mat. 5. a

Octo beatitudines, et earū ordo.

Gloss. in Matth. 5.

Aug. ser. 167. de tē. in prin. to. 10.

Greg. li. 22. Mor. cap. 8. statim a prin.

Fructus spiritus qui sunt.

Aug. de Sp. et an. c. 9. apud Augustin. to. 3.

Digitized by Google

uersio hominis, et dilectio esset ad ipsum. Hoc enim totum bonum hominis erat, vt siue egrederetur, siue ingrederetur, in suo factore pascua inueniret. Constat enim homo ex carne et anima. Et in carne sunt quinque sensus, scilicet visus, auditus, olfactus, gustus, et tactus, quos tamen non mouet absque animæ societate. Ita anima simili modo habet quinque sensus spirituales. Quia spirituales res, non corporalibus sensibus, sed spiritualibus rimandæ sunt. *Et sequitur ibidem*: Vnde diuina vox in Deuteronomio: Videte quòd ego sum Dominus solus. Ecce visus spiritualis. Et in Apocalypsi: Qui habet aures audiendi, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiæ: Ecce auditus spiritualis. Et in Psalmo: Gustate, et videte quoniam suauis est Dominus. Ecce gustus spiritualis. Et Apostolus dicit: Bonus odor Christi sumus. Ecce odor Christi spiritualis, vel olfactus. Et in Euangelio, fide mulierem se tetigisse, magis quàm corpore ostendit, dicens: Quis me tetigit? Ecce tactus spiritualis. Et sequitur: Sic cum omni cautela obseruandum est, quid ad corporis sensus, et quid ad animæ dignitatem pertineat. Hæc ille. Hos sensus spirituales, et eorum experientiam videtur Augustinus habuisse, qui ait sic. Quid amo cum Deum meum amo, certe non exteriora, sed amo quandam lucem, et quandam vocem, et quendam odorem, et quendam cibum, et quendam amplexum interioris hominis mei: vbi fulget animæ meæ lumen quod non capit locus, vbi sonat verbum quod non capit tempus, vbi olet odor quem non spargit flatus, vbi cibus quem non minuit edacitas, vbi hæret amplexus quem non diuellit societas. Hæc amo cum Deum meum amo. Hæc Augustinus. Ex his aliqualiter apparet vel apparere potest distinctio et differentia prædictorum habituum, vel magis graduum et intensionum perfectionalium. De his sensibus spiritualibus plenius dicitur in tractatu de itineribus æternitatis. cap. 6.

Quinque sensus spirituales in anima.

Deut. 22. f

Apoc. 2. c. d. f

Psal. 33. b

2. Cor. 2. d

Mar. 5. c

Aug. li. 10. conf. ca. 6. to. 1.

Quæ vtilitas in septem Spiritus sancti donis conferatur. Cap. IV.

TErtio videndum est, quæ vtilitas in istis septem donis Spiritus sancti conferatur. Circa quod notandum est, quòd Spiritus sanctus per sua dona primo sibi domum mẽtalem in iucundum habitaculum et in sanctum manerium præparat. Nam donum sapientiæ, virtutibus ædificat mentis domum. Donum intellectus, mentis domum contemplatione illuminat. Donum consilij, domum mentis gubernat prudentia. Donum fortitudinis, mentis domum stabilit et defensat patientia. Donum scientiæ, mentis domum multipliciter ditat, et cibat diuinis veritatibus. Donum pietatis, mentis domum diuino cultu peornat. Donum timoris, mentis domum mundam conseruat, et omne peccatum ab ea totaliter expellit, et extirpat: quia timor Domini expellit peccatum vt dicitur in Ecclesiastico. Hæc possunt elici ex verbis Bedæ, in vna homilia super Matth. cap. 12. vbi dicit: Sapientia domum ædificat. Intellectus gubernacula inuenit. Consilium bona a malis discernere facit. Fortitudo in patientia animam possidet. Scientia diuitiæ Dei et salutis acquiruntur. In pietate prosperitas præsentis vitæ et futuræ consistit, ad omnia enim vtilis est. Timore humilitas conseruatur, et omne peccatum expellitur. Et sic mens humana Deo in habitaculum sanctum præparatur. In quo habitaculo, quantam familiaritatem Dominus cum mente humana habeat, et quot consolationes ei exhibeat, infra patebit. Secundo dona Spiritus sancti, totam familiam domus mentalis, siue vires animæ ad expedite ministrandum Deo, et faciliter obediendum disponunt et habilitant, vt docet Beda super Matthæum

Eccli. 1. c

exponens illud verbum, Mulier habuit septem viros. Spiritus sapientiæ, negligentiam, scilicet ministerij, a pigro repellit. Spiritus intellectus diligentiam ministrandi rationabiliter quærit. Spiritus consilij prouidentiam diuinam prudenter inuenit. Spiritus fortitudinis impedimenta ministrandi fortiter retundit. Spiritus scientiæ obliuionem diu esse non sinit lubricam. Spiritus pietatis humanam fragilitatem circa ministerium clementer indulget. Spiritus timoris Dei improuidam ignorantiam ardenter decoquit, et mentem pia solicitudine ad satisfaciendum Deo impellit. Quia qui Deum timet, nihil negligit, ait sapiens. Et Gregorius dicit: Deum timere, est nulla quæ facienda sunt præterire. Et sic tota familia mentis, seruiet vniuersorum Domino, cui seruire regnare est, ait Apostolus et Gregorius. Sed necesse est scire hic, quæ sit ista familia mentis, et quæ sit dignitas, ordo, et operatio eorum. De quo notandum est quòd in libro de spiritu et anima, dicitur: quòd nobilis creatura est anima. Ciuitas namque Dei est, de qua, secundum Psalmistam, tam glorioſa dicta sunt, quia ad imaginem et similitudinem Dei facta sit. *Sequitur*. Sed quia nulla est ciuitas absque populo, ideo disposuit in ea conditor noster populum triplicis gradus, ideſt sapientes ad consulendum, milites ad pugnandum, artifices ad ministrandum. *Et sequitur ibidem*: Ciues huius ciuitatis sunt naturales, et ingeniti animæ vigores, tamquam indigenæ: quorum distincti sunt gradus, alij sunt superiores, alij medij, alij inferiores. Superiores quidem, sunt sensus intellectuales. Medij rationales. Infimi sunt animales. Et tantum de familia hac sufficiat, quantum ad præsens propositum. Sed de ordine istius familiæ, et operatione infra require, cap. 5. secundæ partis. Tertio Spiritus sanctus per dona prædicta, totam familiam animæ, siue mentis vires erudit, et munit contra tentamenta, et defectus naturales, vel cõtractos, quibus secundum dispensationem diuinam quandoque exercentur: ne ẽtiosi in delectabili tranquillitate donorum tepescãt, et inde habeantur vt ingrati, et non cognoscant. Vnde Gregorius dicit sic: Nonnumquam dum mens nostra tanti muneris plenitudine donorũ atque vbertate fulcitur, et continua securitate in his perfruitur, vnde sibi hæc sunt obliuiscitur: et quasi se putat habere, quod numquam sibi considerauit abesse. Vnde fit quòd eadem gratia donorum, quandoque vtiliter se subtrahat, vt menti præsumenti, quantum in se infirmetur ostendat. *Sequitur*: Tunc enim vere cognoscimus bona nostra vnde sint, quando hæc quasi amittẽdo sentimus, quia a nobis seruari non possunt. Et dicit ibidem, quòd contra singula tentamenta Spiritus sanctus erudit et munit mentem, in septem virtutibus siue donis, quæ pro eodem accipit, vt patet ibidem.

Aucl. de spir. & ani. cap. 37. in princ. to. 3. Psal. 86. a

Greg. lib. 2. Mor. ca. 27. ante med.

VNDE contra stultitiam humanam, vel mundanam, dat sapientiam diuinam. Contra hebetudinem humanam, dat donum intellectus. Contra præcipitationem periculosam, dat donum consilij. Contra timorem vt est passio, dat donum fortitudinis. Contra totam ignorantiam, dat donum luminosæ scientiæ. Contra cordis duritiam, dat donum benignæ pietatis. Et contra pertinacem superbiam, dat donum humilis timoris.

ET infra dicit: Mira autem hoc nobiscum agitur dispensatione, vt mens nostra culpæ nonnumquam pulsatione feriatur. Nam homo magnarum virium se esse crederet, si nullum vmquàm virium suarum defectum intra mentis arcanum sentiret. Nam vnde se pertimescit enormiter cadere, inde accipit fortiter stare. Et vt dicit Gregorius ibidem: Tentatio talis excitat, vt se mens in certamine cautius accingat. Quarto Spiritus sanctus per dona omnes vires mentis, et totam familiam animæ habilitat, et disponit,

vt ad cæleſtia per gradus aſcendant, vbi eſt vera patria animæ. Vnde Gregorius exponens illud, Septem graduum erat aſcenſus ciuitatis ait: Sunt multi, qui iam per ſeptem gradus, ideſt per ſpiritus ſeptiformem gratiam, aditum vitæ cæleſtis inueniunt, vt hi, Qui per timorem Dei ſunt humiles. Vnde dicitur in Iob: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, ſcilicet cæleſti. Per pietatis ſtudium, ſunt miſericordes, quia in Matthæo dicitur: Beati miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur, *et cetera*. Per ſcientiam ſunt diſcreti, ſunt diſcernentes inter malum et bonum, et qualiter ſaluentur. Quam ſcientiam dat Spiritus ſanctus, vt dicit Anſelmus. Per fortitudinem, ſunt liberi vel animoſi, vt nulli vitio ſubijciantur: quia fortitudo et decor indumentum eius. Decor autem vitium vincit. Per conſilium, ſunt cauti: Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: Sine conſilio nihil facias, et poſt factum non pœnitebis. Per intellectum, ſunt prouidi, quia intellectus cum dono ſuperaddito penetrat omnia velamina, vſque ad arcana cæleſtia, de hoc infra. Per ſapientiam, ſunt maturi, iuxta illud: Quæ attingit a fine, vſque ad finem fortiter, et diſponit omnia ſuauiter. Et hæc amicos Dei conſtituit. De hac ſapientia dicit Alanus libro de planctu naturæ ſic: Sapientia eſt fructus internæ delectationis, delicioſa animæ paradiſus. Hæc cum in cæleſtem terrenum, ideſt in mortalem cadit hominem, in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit. Sunt et aliæ multæ vtilitates, vt in ſingulis donis patebit.

Idē ſuper Exec. hom. 17. ante med.

Iob 22. d

Mat. 5. a

Anſelmus. Lib. de ſimilit. c. 130.

Eccli. 32. d

Sap. 8. a

Alan. de inſulis.

Qui et quales donorum Spiritus ſancti capaces efficiantur, et qualiter ea obtineantur. Cap. V.

QVARTO videndum eſt, qui, et quales, et qualiter iſtorum ſeptem donorum ſiue radiorum capaces efficiantur, quæ tam liberaliter fidelibus exhibentur. De quo notandum eſt, quòd Dionyſius de diuinis nominibus, ſecuudum commentum abbatis Vercellenſis dicit ſic: Cum diuinitas ſuperſubſtantialiter ſit bona, et ſuam bonitatem ad vniuerſitatem extendat, cuius rei qualecumque indicium in ſole corporeo oſtenditur, qui non præmiſſa electione, ſed ex principali naturæ ſuæ proprietate, per ſeipſum quantum in ſe eſt, circumquaque cuncta illuminat luminis ſui capacia, et ſibi expoſita, et hoc ſecundum ſingulorum illuminandorum proportionem: ſic merito diuina bonitas incomparabiliter ſuper ſolem, non minus ſuper obſcuram imaginem quàm ſuper claram, non minus ſuper cæcam, quàm videntem, vt alibi exemplificat, ex proprietate naturæ ſuæ, omnibus creaturis ſuis proportionabiliter immittit radios ſuæ vniuerſalis bonitatis, per quos ſubſiſtit, viuit, et operatur vnaquæque creatura, prout ſibi competit. Propter quod Spiritus ſanctus cum ſit ſummæ liberalitatis, radios ſuorum donorum omnibus exhibet liberaliter, qui ab vno lumine procedentes, exhibentur diuerſimode diuerſis, ſecundum cuiuſlibet capacitatem. Vnde Bernardus, quaſi admirando clamat: Vere multiplex ſpiritus in virtute, qui tam multipliciter filijs hominum inſpiratur, vt non ſit qui ſe abſcondat a calore eius, ideſt radijs beatificis eius. Si quidem conceditur hominibus ad vſum, ad miraculum, ad ſalutem, ad auxilium, ad ſolatium, ad feruorem. Ad vſum quidem vitæ præſentis conceditur bonis et malis, dignis pariter et indignis, communia bona abundantiſſime tribuens, ita vt videatur hic diſcretionis limen non tenere. Ingratus eſt vel cæcus, qui in his beneficium Spiritus ſancti non agnoſcit. Ad miraculum datur in ſignis et prodigijs, in varijs virtutibus, quas per quorumlibet manus operatur. Ipſe enim antiqua miracula ſuſcitat, vt ex præſenti-

Dionyſ. lib. de diui. nomi. c. 4. ante med.

Bern. ſer. 2. de Pẽtecoſte.

Multiplicẽ effectũ cauſat Spiritus ſanctus in homine.

A bus fidem aſtruat præteritorum, quæ quandoque datur ſine gratia gratum faciente. Tertio infunditur ad ſalutem, cum in toto corde noſtro reuertimur ad dominum Deum noſtrum. Porro ad auxilium datur, cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem noſtram. Datur etiam ad conſolationem, cum teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus. Ea enim inſpiratio, ad conſolationem noſtram eſt. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus noſtris ſeu perfectorum vehementius ſpirans, validum ignem charitatis accendit, vt non ſolum in ſpe gloriæ filiorum Dei, ſed et in tribu- B lationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes, opprobrium gaudium, deſpectionem exaltationem. Pauci ſunt, qui hoc ſpiritu repleantur. Hæc ille. Iſti actus ita excellentes, ſunt actus donorum, vt ex ſupradictis patere poteſt, excellentiæ quorum, non omnibus conueniunt. Iſtorum autem donorum et actuum tam excellentium, et radiorum tam ſplendentium, non ſunt capaces mundi amatores: quia in eis datur Spiritus ſanctus, quem mundus non poteſt accipere. Nam Dominus dicit: Spiritum veritatis, mundus non poteſt accipere. Cuius ratione reddit ibidem, dicens: Quia non vidit eum, neque ſcit C eum. Quod verbum Auguſtinus in originali exponẽs dicit: Sicut iniuſtitia iuſta eſſe non poteſt, ita mundus, ideſt amatores mundi, non poſſunt accipere Spiritum ſanctum. Quod declarat per oppoſitionem, quæ eſt inter gratiam et peccatum. Nam peccatum quod eſt in amatoribus mundi, opponitur gratiæ ſiue charitati, quæ eſt in donis Spiritus ſancti. Vnde Ioan D nes in Canonica dicit: Qui diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Quia omne quod eſt in mundo, eſt concupiſcentia oculorum, et concupiſcentia carnis, et ſuperbia vitæ, quæ donis Spiritus ſancti opponuntur. Secundo probat hoc, per indiſpoſitionem intellectus mundanorum hominum ad videndum, dicens: Mundana dilectio, non habet inuiſibiles oculos, per quos Spiritus ſanctus videri poteſt: quia Dominus dixit: Mundus nõ videt eum ſcilicet Spiritum ſanctum, neque ſcit eum. Cuius ratio eſt, quia animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt, vt dicit Paulus: Quia oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram, ſicut dicit Propheta: Et Spiritus ſanctus aufert ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, vt dicit, Sapiens. Vnde cæci ſunt, et duces cæcorũ. Tertio Gregorius idem declarat in Moralibus, ex defectu affectus mundanorum hominum, ad diligendum E Deum, dicens: Spiritum ſanctum mundus non poteſt accipere: quia ad diligendum inuiſibilia non aſſurgit. Quia ſæculares mentes, quanto ſe foris per deſideria dilatant, tanto ad receptionem Spiritus ſancti ſinum cordis anguſtant, et quandoque claudunt: quia ſicut dicit Apoſtolus: Qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui vero ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſpiritus ſunt, ſapiunt, non quæ carnis. Spiritus enim ſanctus odit ſordes peccati, nec habitare poteſt in corpore ſubdito peccatis, ſed in- F mentibus puris Ideo modo videndum eſt, qui ſint capaces Spiritus ſancti, et donorum eius, non ex ſuis meritis, ſed ex largitate dantis ſpiritus. Qui igitur conuerſo mundi mala odiunt, vilipendendo et contemnendo: Hieruſalem aſcendunt, mundum fugiendo, et ſe elongando: in templo cordis Spiritum ſanctum quærunt fideliter orando: ſedent vnanimes in domo cordis, humiliter quieſcendo, et paracletum deſiderando: præſtolantur aduentum Spiritus ſancti, inſpirationes eius ſtudioſe obſeruando: hi ſunt, qui capaces eius ſunt. Nam ſicut dicit Bernardus: Bonum quod in nobis ſpiritus bonus operatur ad faciendum, profecto monet memoriam, docet rationem, et mouet voluntatem. In his enim tribus, tota conſiſtit anima noſtra, vt in imagine Dei: Memoriæ ſuggerit bonum in cogitationibus ſuis, atque ignauiam noſtram,

Ioan. 14. b

Aug. tract. 74. in Ioã. cir. fi. to. 9.

1. Ioan. 2. c

1. Cor. 2. d

Pſal. 16. c

Sap. 1. b

Greg. lib. 5. Mor. c. 29. cir. fin.

Rom. 8. b

Qui ſunt capaces Spiritus ſancti, et donorũ eius.

Ber. ſer. 2. de Pẽtecoſt. cir. med.

Digitized by Google

noſtram torporemq. repellit. Sequitur: Propterea quoties huiuſmodi ſuggeſtiones boni ſenſeris in corde tuo, da honorem Deo, et age reuerentiam Spiritui ſancto, cuius vox ſonat in auribus tuis. Ipſe namque eſt, qui loquitur iuſtitiam. Vnde et Pſalmiſta ait: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Docet et rationem: Multi ſi quidem, ait Bernardus, bene monentur vt bene faciant, ſed minime ſciunt quid agendū ſit, niſi adſit denuo gratia Spiritus ſancti, et quam inſpirat cogitationem, doceat in opus proferre, ne vacua ſit in nobis gratia Dei, ſed operetur prout ratio inſpirat, et dictat. Sed quia ſcienti bonum, et non facienti peccatum eſt illi: propterea non ſolum moneri et doceri oportet, verum et moueri, et affici ad bonum operandum neceſſe eſt. Et ſequitur ibidem: Operatur autem ſic Spiritus ſanctus in nobis remiſſionem peccatorum, facit ſolicitum ambulare cum Deo, ſcrutatur profunda pectorum noſtrorum, diſcretor cogitationum, et intentionum cordis. Qui nec minimam paleam intra cordis quod poſſidet habitaculum, patitur reſidere, ſed ſtatim igne ſubtiliſſimæ circūſpectionis exurit ſpiritus dulcis et ſuauis, qui noſtram vòluntatem erigat, et dirigat ad ſuam, vt eam veraciter intelligere, et feruenter diligere, et efficaciter implere poſſimus. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Vnde Bernardus ibidem dicit: Spiritus ſanctus qui a patre filioq. procedit, tamquam firmiſſimum et indiſſolubile vinculum Trinitatis, et tamquam donum in quo omnia dona donantur, et de quo teſtatur Scriptura, quia procedit, et ſpirat, inhabitat, implet, atque glorificat: procedere dicitur a Patre, et Filio, vt donū ad creaturam. Vnde procedendo prædeſtinat. Inſpirando, vocat quos prædeſtinauit. Inhabitando, iuſtificat quos vocauit. Replendo, accumulat meritis quos iuſtificauit. Et glorificando, ditat præmijs; quos accumulauit meritis. Hæc Bernardus. Igitur capaces. Spiritus ſancti, et donorum eius ſunt prædicti. Nihilominus tamen liberaliter ſe exhibet omnibus, vt oſtendit Bernardus: dicens: Venit Dominus ad nos, accelerat, appropriat, adeſt, reſpicit, alloquitur. Venit, affectu, et ſtudio miſerendi. Accelerat, ſubueniendi zelo. Appropriat, humiliando ſemetipſum. Adeſt præſentibus. Proſpicit in futuros. Loquitur, docens et ſuadens de regno Dei. Sed mundani et carnales, neque cognoſcunt, neque ſciunt eum: quia malitia eorum excæcauit eos. Boni vero cognoſcunt eum, dicentes: O quàm bonus et ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus in nobis.

Pſal. 84. b *Ber. ibidē.* *Iac. 4. d* *Ber. ſer. 2. de Pētecoſ. prope fin.* *Ber. ſer. 3. de Pētecoſ.* *Bern. ſup. Gāt. ſer. 57 in prin.* *Sap. 2. d* *Sap. 12. a*

Qualiter dona aſcendendo, et deſcendendo ordinentur. Cap. VI.

QVINTO videndum eſt de iſtorum donorum ordine. In eis namque ſunt quidam gradus ſcalares, per quos aſcenditur. Neceſſe autem eſt, nos aſcendere et deſcendere, vt dicit Bernardus in vna epiſtola. Et Auguſtinus dicit: Semper ambula, ſemper profice, noli in via deficere, noli retroire, noli deuiare. Remanet qui non proficit, retrocedit qui ad ea reuoluitur, vnde iam receſſerat, deuiat qui apoſtatat. Et ideo videndum eſt in iſtis donis Spiritus ſancti, qualiter ſit ambulandum proficiendo de virtute in virtutem: qualiter aſcendendum ſit, Deum contemplando: et qualiter deſcendendum, proximo ſubueniendo. Iſaias enim loquens de flore Ieſu, qui aſcendit de radice Ieſſe, dicit, quòd repletus fuit iſtis donis. Et enumerādo ea, incœpit a ſummo dono ſcilicet dono ſapientiæ, et deſcendit per media, vſque ad infimū, ſcilicet donum timoris Domini. Et rationem iſtius ordinis aſſignat Iacobus, cū dicit: Omne datum optimum, et omne donum perfectum deſurſum eſt,

Auguſt. de verb. Apoſ. ſer. 15. in fi. to. 10. *Pſal. 83. b* *Iſa. 11. a* *Iac. 1. c*

A deſcendens a patre luminum. Sunt alij multi vt [a] Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana, [b] Et Gregorius ſuper Ezechielem, et [c] Anſelmus. Qui enumerando dona prædicta, docent incipere ab infimo dono, ſcilicet timoris Domini, et per media aſcendere vſque ad ſummum, ſcilicet donum ſapientiæ. Eſt igitur in eis quaſi aſcenſus et deſcenſus ſcalaris, vt in ſcala Iacob, deſcenſum de ſupremis ad media, et de medijs ad infima. Dionyſius magis naturalem et rationabilem oſtendit in ordinatione omnium hierarchiarum, tam Angelicarum quam Eccleſiaſticarum, quàm etiam mentiū humanarum. Dicit enim Dionyſius in B Angelica Hierarchia, ſecundum commentum Vercellēſis ſic: Addam et hoc non inconuenienter, quòd ſecundū ſeipſam vnaquæque mens tam cæleſtis quàm humana, ſpirituales habet et primas, et medias et vltimas ordinationes, et virtutes, et in his omnibus docet deſcendere a ſuperioribus ad inferiora, communicando eis, quæ receperunt. Nam idem Dionyſius dicit: Oportet diuina prius participare, quàm diſtribuere: quia qui præſumunt abuſiue docere diuina, antequam recte conuerſentur adhuc immundi, omnino a docendi officio ſunt extranei. Sicut enim ſolares radij, primarias et propinquiores materias capaciores, celerius illuſtrant et adimplent, et per illas ad inferiores materias lumina deferunt: ſic officium docendi diuina alios, non præſumant ſuſcipere, niſi qui habitum diuinæ ſcientiæ et veritatis obtinuerunt, tamquam ex Dei inſpiratione, et iudicio, ad hoc officiū aſſumpti. Vnde ſanctus Ambroſius in libro de Virginibus dicit: Curſus ad ſuperiora eſt tutus, deſcenſus ad inferiora eſt periculoſus. Gregorius vero ſuper Ezechielem loquens de cæleſtibus gradibus donorum et ordinum dicit: Iſaias loquens de cæleſtibus, magis deſcendendo, quàm aſcendendo, dona numerauit, a ſupremo, hoc eſt, a dono ſapientiæ incipiendo. Sed nos, inquit Gregorius, qui a terrenis ad cæleſtia tēdimus, eoſdem gradus aſcendendo numeramus, et incipiendo ab infimo, ſcilicet timoris Domini, vſque ad donum ſapidæ ſapientiæ. Rationem huius aſcenſionis reddit Gregorius in Moralibus, dicens: Nemo infima deſerens, repente fit ſummus: quia ad obtinendum perfectionis meritū, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio, velut aſcenſionis cuiuſdam gradibns peruenitur. Hæc ille. Quare aſcenſiones in corde noſtro diſponere debemus in hac valle lacrymarum, vt ad donum ſapientiæ pertingamus, in quo ſecundum Apoſtolum guſtatur Verbum Dei, et diuitiæ ſæculi venturi. Et non ſolum eſt nobis aſcendendum ad Deum contemplandum, ſed etiam nobis eſt deſcendendum ad proximum ſubleuandum, et inſtruendum de his, quæ ſurſum ſunt. Vnde Dionyſius dicit ſic: Diuinis et ſpiritualibus viris, radius intellectualis rerum ſpiritualium immediate lucens, et eorū mentes ſpiritali ſuauitate perfundens, ad alios minus velut non ſpirituales non ſimiliter procedit: ſed ab ipſis ſpiritualibus ſicut occulti intelligibilis contemplatoribus ſub ænigmatibus cooperitur, ne ab immundis contaminetur et imperfectis. per quæ ænigmata, inferiores et infirmiores ſurſum aguntur, ſecundum ſingulorum capacitatem vel facultatem. Hæc ille. Eſt igitur nobis in hac ſcala aſcendendum, et deſcendendum, ab infimo dono timoris, vſque ad ſummum donum ſapientiæ, per gradus diſponentes aſcenſiones in corde, vt eamus de virtute in virtutem, donec videatur Dominus Deus in Sion. Primus igitur gradus aſcendendi, eſt timoris amoroſi in omnibus continuatio. Secundus pietatis viſceroſæ ad Deum, et proximum, ſancta liquefactio. Tertius ſcientiæ omnium beneficiorum Dei, grata recognitio. Quartus fortis omnium operationum bonarum executio. Quintus conſulta a Deo omnium eligendorum, et tuta electio. Sextus intellectus omnium veritatum neceſſariarum,

a Aug. li. 2. de Doctr. Chriſt. c. 7. to. 3. *b Greg. in Ezec. hom. 19. ante med.* *c Anſel. li. de ſimilit. c. 130.* *Gen. 28. c* *Dionyſ. lib. Ang. Hier. cap. 10.* *Dionyſ. c. 4. Eccl. Hier.* *S. Amb. lib. 3. de Virg. longe poſt med. to. 4.* *Greg. ſuper Ezec. hom. 19. an. me.* *Idem li. 22 Mor. c. 14. non longe a prin.* *Pſal. 83. b* *Heb. 6. a* *Dionyſ. de Eccl. Hier. cap. 4.* *Pſal. 83. b*

Septē gradus aſcēſionis, ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti.

Digitized by Google

rum, limpida contemplatio. Et ſeptimus ſapientialis cæleſtium deliciarum, præguſtatio.

Nec deſunt quidem Angeli in ſcala hac aſcendentes et deſcendentes. Ad cuius euidentiam notandum
Richar.lib. 5. de contempl.c. 13 eſt, quid ſit Angelus iſte de quo Richardus dicit ſic: Angelus ſane nuncius dicitur, et proculdubio nuncius eſt, non quilibet, ſed diuinus nuncius eſt, per quem diuinæ voluntatis beneplacitum cognoſcimus. Nuncius eſt per quem ad æternorũ cognitionem illuminamur, per quem ad æternorum deſiderium inflammamur. *Et ſequitur:* Vultis audire qualẽ nuncium Apoſtolus Ioannes nobis promittat, cum dicit:
1.Ioan.2.d Vnctio, inquam, eius docebit nos de omnibus. Sed quæ eſt vnctio iſta niſi Spiritus ſanctus, ſcilicet diuina inſpiratio? Hic eſt ille nuncius quẽ diu quærebamus. Hæc eſt legatio vere potens, vere ſufficiens, animum humanum omnem veritatem docens, et ad omnia diuinæ voluntatis beneplacita inclinans. Et ideo Ri-
Ibid.lib. 4. cap. 13. chardus dicit: Summe amoroſa anima ſciens nuncios dilecti ſui audire, clamat cũ Propheta: Manda remanda.
Iſa. 28. c Et poſtea dicit ſic: Nuncius inter nos medius diſcurrat, qui me de ſingulis inſtruat, doceat me non ſolum ſuper ſtatu meo, ſed et de ſtatu tuo me doceat, quo modo apud te ſit, et quid tibi de me placuerit. *Et*
Rich. Ibid. c.14. *ſequitur:* Quotidie, ni fallor, vos qui lectioni vel meditationi inſiſtitis, eius nuncios ſuſcipitis, mandata cognoſcitis. Quoties ex abditis ſcripturarũ receſſibus nouos intellectus eruimus, quid aliud quàm quoſdam dilecti noſtri nuncios accipimus? Huic ſane negotio ſubſeruit omnis ſacra lectio, ſagaxq. meditatio. Alij itaque legentibus, alijq. meditantibus, diuinorũ ſecretorum nuncij occurrunt, qui dilecti noſtri mandata ad nos perferant, et de ſingulis inſtruant. Et ſæpe fit vt in vna eademq. Scriptura, dũ multipliciter exponitur, multa nobis in vnum loquatur, moraliter nos docens, quid dilectus noſter facere nos velit: allegorice nos admonens, quid pro nobis per ſeipſum fecerit: anagogice proponens, quid adhuc de nobis facere diſponit. et in hunc modum mandat et remandat. De hoc nota bene, dono tertio, capitulo tertio. Dum igitur quotidianis vſibus nouos ſenſus nouosq. intellectus quæritant, quid aliud quam manda remanda per affectum clamant? Hæc ille. Sed qui ſunt nuncij falſi, vt carnis, mundi, vel diaboli, ſolerter diſcernendum
Mat. 7. c eſt. Ex fructibus enim eorum, cognoſcetis eos. Similiter amatrix anima, nuncios amoroſos ſibi inſpiratos dilecto remittit, ſecundum dona Spiritus ſancti, vt profunda ſuſpiria, alta deſideria, contemplationes limpidas, affectiones exſtaticas, orationes vel inuitationes feruidas, expectationes ſitibundas, et
Cant.5. c cogitationes languidas, dicens eis illud Canticorum: Nunciate dilecto meo: quia amore langueo, vbi dicit Gloſſa: Præ magnitudine amoris, omnia temporalia ſunt mihi faſtidio. Hæc ille.

DE SEPTEM DONIS SPIRITVS SANCTI IN SPECIALI.

De dono timoris.

Quid ſit timor, et qualiter ſecundum inordinatos amores multiplicatur, et deordinatur. Cap. I.

His itaque in generali præmiſſis, modo de ſingulis donis in ſpeciali videamus. Quorum primum, ſcilicet infimus gradus aſcendendi ad guſtum ſapientiæ eſt timor Domini. De quo
Anſel.li.de ſimilitud.c. 190. Anſelmus dicit ſic: Horum donorum primum eſt timor Dei, veluti aliorum quoddam fundamentum. Hunc namque Spiritus ſanctus in campo mentis ſupponit, aliaq. dona in ſuo ordine, veluti in ædificationem ſuperimponit. Prius enim metuere facit, ne pro peccatis ſuis a Deo ſeparetur, et poſt in pœnis inferni cum diabolo torqueatur. De qua tortura Hugo in libro ſuo de anima dicit ſic: Terreat te timor iudicij terribilis, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis mordens, ſulphur fœtens, flamma tartarea, et tandem omnia mala, vt tamdem clames: In æternum non peccabo. Et ſic patet, quòd donum timoris eſt primum in aſcendendo. Timor eſt fundamentũ aliorum donorum.

Sed ad maiorem notitiam huius doni, ſcilicet timoris, ſunt quattuor notanda. Primo quid ſit timor, et qualiter ſecundum inordinatos amores multiplicatur, et deordinatur. Secundo quis timor a regno animæ per charitatem perfectam expellatur, et quem ſecum compatiatur. Tertio qualiter a timore Dei, in anima dies clara oriatur. Quarto qualiter a dono timoris, animæ conuiuium præparetur. Primo igitur videndum eſt quid ſit timor, et qualiter ſecundum diuerſos amores multiplicatur, quia ex amore oritur. Timor ſicut dicit Auguſtinus de Ciuitate Dei, eſt amor fugiens quidquid ei aduerſatur. Et cum hoc
Auguſt.14. de Ciu.Dei cap.7. concordat Gloſſa Auguſtini ſuper Ioannem vbi dicit: Timor eſt fuga, ne perdat homo quod amat. Igitur timor oritur ex amore. Nam quamdiu amorem ordinatum habuit in paradiſo, tamdiu ſine timore inordinato fuit in ſeipſo. Et quàm cito amorem inordinatum admiſit, tam cito timor inordinatus affuit pœna peccati, quare ſe abſcondit, dicens: Domine audiui vocem tuam et timui. Quare timuit, *Gen. 3. b* niſi quia per inordinatum amorem, præcepti Domini tranſgreſſor fuit? Quanto ergo homo a falſo et inordinato amore recedit, et ad veram charitatem accedit, tanto inordinatum timorem euadit. Ideo no-
Hug. de S. Vict. lib. 2. de ſacram. par.13.c.5. tandum eſt, quòd Hugo, et Gloſſa ſuper Pſalmo 18. dicunt, quod quinque ſunt timores, ſcilicet timor naturalis, timor mundialis, timor ſeruilis, timor initialis, et timor filialis. Timor naturalis, eſt paſſio quæ oritur ex amore naturali, in quo quilibet timet naturaliter nocumentum naturæ ſuæ. paſſionibus autem nec meremur nec demeremur, quia non ſubiacent libero arbitrio, niſi quando quis rationabiliter ſe habet circa eas. Iſto timore Chriſtus timuit mori, ſed non niſi quantum voluit, nobis in exemplum vel documentum. Vnde ſi quando eſt malitia in timore naturali, non eſt niſi ex defectu rationis, et voluntatis. Et licet iſte timor non ſit a Spiritu ſancto, tamen cum ipſo ſtare poteſt in homine. Timor naturalis.

Sbcvndvs timor dicitur mundanus, quo quis timet nimis de amiſſione vitæ præſentis, vel rerum ad hanc vitam pertinentium. Vnde qui nimis diligit mundum, vel res temporales, vel amicos, nimis timet ab eis ſeparari. Et hic timor naſcitur ex nimio inordinato amore vtriuſque, et ſemper eſt malus, quia vt dicit Ioannes. Qui diligit mundum, inimicus Dei *1.Ioan.2.e* conſtituitur: quia non eſt charitas Patris in eo. Et ideo hic timor, quandoque eſt peccatum mortale, vt quando quis magis vult amittere vitam æternã, quàm corporalem, vel temporalem, theſauros cæleſtes, quàm mundanos: et quandoque eſt veniale, quando iſto timore facit homo quod non debet, et quandoque omittit quod facere debet, vt per hoc effugiat pœnam temporalem, ſed per hoc non mutat voluntatem in bonũ, vt dicit Hieronymus ſuper Matthæũ, quare hic timor non eſt donum Spiritus ſancti, quia non mutat malitiam voluntatis, licet actu omittit propter timorem temporalem. Timor mũdanus.

Tertivs timor dicitur ſeruilis, quo quis magis timet pœnam quàm culpam: qui ſecundum eſſentiam dicitur eſſe a Deo, non tamen ſub ratione, qua ſeruilis eſt, quia principalius timet pœnam quàm culpam, nec mutat voluntatem in bonum, licet crimi- Seruilis.

nis

nis impendat executionem. De hoc timore dicit Auguſtinus exponendo illud Pſalmi. Confige timore tuo carnes meas: Timor legis ſeruilis pædagogus nouæ præceſſit, qui ad Chriſtum ducit, ſed carnem crucifigit: ideo quia viuit peccandi voluntas, et ſequeretur opus ſi non ſequeretur pœnalitas. Nec iſte timor eſt donum Spiritus ſancti, quia poteſt eſſe ſine charitate, immo nec poteſt eſſe cum charitate gratuita.

Aug. in Pſ. 118. enarr. 25. to. 8.

Initialis. QVARTVS timor dicitur initialis, quia eſt incipientium et initium ſapientiæ, et dicitur eſſe donum Spiritus ſancti, tamen ſub imperfecto eſſe. Non enim differt a timore filiali, niſi vt imperfecta charitas a perfecta. Vnde Ioannes dicit: Perecta charitas foras mittit timorem. vbi dicit Gloſſa. Timorem illũ emittit, qui dicitur initium ſapientiæ. Illo enim timore, ſe cohibet homo a peccato principaliter propter Deũ, ſecundario vero, propter pœnam æternam. De timore iſto Bernardus dicit ſic: Non immerito hic timor dicitur initium ſapientiæ, qui ſæpe ſe inſipientiæ primus opponit. Hic enim timor, quidam ingreſſus eſt ad ſapientiam. Plane domus Dei eſt, et porta cæli, et tamquam ingreſſus gloriæ. *Et ſequitur*: In veritate didici, nil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, et retinendam, et recuperandam, quàm ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altum ſapere, ſed timere. *Et ſequitur*: Non eſt enim locus, quo admittas ſuperbiam, repletus timore Domini. Et ſic de ceteris vitijs ſentiendum eſt: quæ neceſſe eſt omnia a plenitudine timoris excludi, tunc Deum ſi plene, ſi perfecte timueris, dabit ſaporem charitatis. Hunc tamen timorem initialẽ, perfecta charitas foras mittit, vel forte, ſecundum quoſdam, ipſum perficit, cum iam ſapientiam ingreſſus fuerit. Quod ſentit Bernardus libro de diligendo Deo, parum ante finẽ, vt infra patebit capite ſequẽti. Quintus dicitur timor filialis, et eſt vnum de ſeptem donis Spiritus ſancti, ſub eſſe perfecto doni. Per ipſum enim anima redditur bene mobilis ab inſpirationibus Spiritus ſancti, et quaſi per talem timorem ſe Spiritui ſancto omnino ſubijcit, et in nullo repugnat, prout poſſibile eſt in via. Vnde Gilbertus Porretanus dicit: Quid timor ille filialis niſi amor eſſe conatur, qui iam neſcit officium timoris, et pene timor eſſe deſijt? hunc timorem ſibi charitas perfecte collaterat indiuiſibiliter. Et ſic patet quid ſit timor, plenius tamen dicetur infra de hoc timore.

1. Ioan. 4. d

Ber. ſer. 22 ſuper Cãt.

Filialis.

Gilb. Porret. ſup. Cãti. ſer. 19. poſt med.

Quis timor a regno animæ per charitatem perfectam expellatur, et quem ſecum compatiatur. Cap. II.

SECVNDO videndum eſt, quis timor a charitate perfecta foras expellatur, et quem timorem ſecum patiatur; cum in prima Ioannis dicatur; quòd charitas perfecta foras mittat timorem, tamquam inutilẽ in officio ſuo. Et huius reddit rationem, dicens idem: Hæc enim charitas nihil pœnale habet, timor autem pœnam habet. Sed neceſſe eſt, primo videre quæ ſit perfecta charitas, quæ non compatitur ſecum timorem, ſed foras emittit eum. De quo ſciendum quòd duplex eſt perfectio charitatis. Prima eſt neceſſitatis, et ſufficientiæ. Secunda eſt priuilegiatæ ſanctitatis, et excellentiæ. Et has perfectiones tangit Proſper de vita contemplatiua; dicens: Perfecti ſunt illi, qui perfecte Deum diligunt, qui volendo quod vult Dominus, nullis peccatis quibus offenditur Dominus acquieſcunt, et ſemper ad virtutes diligendas, et habendas ſe extendunt. Perfectionem neceſſitatis tangit cum dicit, Qui vult quod Deus: quam habent quicumque tenent charitatem, De hac charitate dicit Dominus: Perfectus eris, et abſque macula corã Domino. Abſque macula ſcilicet criminali dicit Gloſſa. Et hæc perfectio charitatis, bene cõpatitur ſecum alios timores, vt ſuprà dictum eſt. Perfectio vero excellentiæ charitatis tangitur, cum dicitur, qui ſemper ad virtutes diligendas, et habẽdas ſe extendunt. Quare Bernardus in epiſtola quadam dicit: Indefeſſum ſtudium proficiendi, et iugis conatus ad perfectionẽ, reputatur perfectio. Et hæc charitas foras mittit omnem timorem, qui pœnã habet, vt dicit Ioannes. Sed qualiter hoc intelligendum ſit, oſtendit Gilbertus Porretanus ſuper Cantica, vbi dicit. Charitas proximi caret liuore, ſed charitas Chriſti caret timore. Hæc enim nihil pœnale habet, ſed timor pœnam habet. Igitur in charitate Chriſti non erit timor. Quod probat ſic: Quid enim timebit charitas veteres offenſas? quia multitudinem peccatorum operit charitas, vt dicit Petrus. Quid infirmitatem propriæ conſcientiæ timebit ne decidat, quia fortis vt mors dilectio eſt, vt habetur in Canticis. Quid temporales pro Chriſto timebit moleſtias finibiles? cum nec quidem etiam ſi æternæ fuerint, diffatigari, aut euaneſcere poterit dilectio conſummata, ideſt perfecta. Non ideo amat charitas ne pereat, ſed magis vult foris in æternum perire pœnaliter, quàm priuari vſu amoris interni æternaliter. Si enim dederit homo omnem ſubſtantiam pro charitate, quaſi nihil deſpiciet eam, ſcilicet ſubſtantiam. *Et ſequitur infrà*: Dedignatur charitas timoris commercium, cogi neſciens, quæ neſcit compeſci. Ideo charitas perfecta foras mittit timorem, velut inutilem et ſuperuacuum in officio charitatis, ſed non timorem illum, qui caſtus permanet in ſæculum ſæculi. Et poſt hæc oſtendit ibidem Gilbertus, quis timor manet cum charitate, vbi dicit: Eſt enim timor quem foras mittit charitas, vt ſeruilis. Et eſt timor quem foras mittit veritas, vt initialis. Et eſt timor, quem intromittit et charitas, et veritas, vt filialis. Primus eſt cautus. Secundus caſtus, ſed non permanens in ſæculum ſæculi. Primus veretur pœnã. Secundus offenſam. Tertius totus liber, quædam humilis et ſecura reuerentia eſt. Et primus quidem timet offenſam, ſed propter, pœnam. Secundus propter offenſam, ſed propter ipſam. Tertius, quod metuat non habet. Quid enim metuat completa felicitas, et cõſummata charitas? Timor hic de plantario oritur charitatis. *Sequitur*: Non audeo dicere quòd charitas eſt, nec tamen audeo negare. Quid enim non amor conatur, qui iam neſcit affectum timoris? Quo modo non amor eſt, qui iam pœne timor eſſe deſijt? Quid timor ille eſt, niſi quædam votiua ſubiectio, obedientia non coacta, et vltro reuerentia impenſa? Aut quo modo erit timor, qui offendere non metuit nec valet? Timor ergo non videtur, qui nihil nec peccati nec periculi metuit. Sed econtra inquit Gilbertus ibidẽ: Quo modo non erit timor, qui offendere non audet? Certe timor eſt, qui nihil audacter et temere præſumit. Quid eſt igitur timor ille, niſi reuerentia quædam humilis ex iure conditionis, et quaſi neceſſitate impenſa, ſed neceſſitatis nihil paſſa? Eſt enim neceſſitas obſequendi iure conditionis, ſed neceſſitatẽ ignorat libertas dilectionis. Quid timor ille, vbi temeritatis et negligentiæ magis priuatio eſt, quàm neceſſitatis coactio? *Sequitur*: Vides qualiter timor iſte approximat ad charitatem, pene illa eſt, ſed non plene eſt. Cauſis enim diſtant timor et amor, ſed obſequio et affectu libero cognati. Primus itaque timor metuit puniri: ſecundus priuari: et tertius neutrum. Primum perfecta charitas exterminat. Secundum ad tẽpus tolerat. Tertium ſibi indiuiſe tolerat. Vnde charitas numquam erit ſine timore caſto, qui eſt ſine omni pœna, quia manet in ſæculum ſæculi. Hæc ille. Quidam enim dicunt, vt Bernardus, quod timor filialis augetur augmentata charitate, et charitate perfecta perficietur, et ideo habebit in patria eundem actum omnino, quem habet modo, et illi adducunt auctoritatem Auguſtini de Ciuitate Dei, vbi dicit: Timor ille caſtus permanens in ſæculum

1. Ioan. 4. d

Gil. Porret. ſup. Cant. ſer. 19. poſt med.

1. Pet. 4. b

Cant. 8. b

Quis timor manet cum charitate.

Ber. lib. de diligẽ. Deo cir. fin.

Aug. li. 14 de Ciu. Dei cap. 9. poſt med. to. 5.

Deut. 18. c

Duplex eſt pfectio chãritatis.

Proſper. li. 3. de vita contẽp. ca. 25. circ. fin.

1. Ioan. 4. d

lum sæculi, si erit in futuro sæculo, non erit timor exterrens a malo quod accidere potest, sed tenens se in bono quod adimi non potest, et ita alium actum habebit quàm modo. Ratio huius est, quia vbi boni adepti amor immutabilis est, profecto si dici potest, mali cauendi timor securus est. Hæc ille.

Qualiter a timore Dei in anima dies clara oriatur. Cap. III.

Hug. de S. Vict. lib. de trib. dietis cir. fin.

TERTIO videndum est, qualiter a dono timoris Domini, dies spiritualis in mente humana oriatur. Circa quod notandum est, quòd Hugo, dicit quòd sicut oculus corporalis habet diem, et noctem suam, ita quoque oculus cordis habet diem suam et noctem suam. Sed alij sunt dies exteriores, et alij interiores. Nam dies exteriores transeunt, nec ad momentum stare possunt, sed continue ad mortem vel occasum tendunt. Homo enim numquam in eodem statu permanet dicit Iob, et propheta dicit: Dies hominis fenum, et tamquam flos agri, *et cet.* Dies vero interiores in æternum permanent, si volumus, qui sunt quasi quidam gradus vitæ spiritualis, per quos homo tendit ad vitam æternam. De quibus Psalmista ait: Nunciate de die in diem salutare eius, donec per radios salutaris incarnati, transformemur a claritate in claritatem, vsque in diem æternitatis eius. Et ideo Hugo dicit, quòd interiores dies magis amare debemus, vbi lucem nullæ tenebræ sequuntur, vbi æterni solis splendore illuminantur oculi interiores mundi cordis, vt valeat homo operari opera lucis, tamquam filius lucis, quia in mundo nox sicut dies illuminabitur, per præsentiam solis æterni, qui noctem luminosam in anima facit, dum omnes species creatas sua claritate occultat, quam in diem conuertit, dum radiosas veritates menti ostendit. Et ideo pluries fit, quòd quando nox est corpori, dies est menti: et quando est dies corpori, pluries est nox menti. Cuius ratio est, sicut dicitur in libro de spiritu et anima. Quia quando sensus exteriores vigilant sensus interiores dormiunt, sicut hæc, experientia docet. Hanc diem timor Domini inchoat tamquam mane, tamquam meridiem deducit, tamquam vesperam consummat. Vnde Hugo dicit, quòd primus dies noster interior, est timor Domini permanens in sæculum sæculi. Cuius ratio est: Quia timor Domini initium est sapientiæ, vt dicitur in Ecclesiastico. Et hic a sapientia numquam recedit, sed cum ea quotidie crescit, et proficit vsque in perfectum diem. Vltimo formam timoris filialis induit secundum quosdam. Vnde Hugo de arca Noe dicit: Sapientia Dei, in cordibus sanctorum tamquam in paradiso inuisibili, per timorem seminatur, per gratiam rigatur, iam mane diei spiritualis oritur, per dolorem moritur, per fidem radicatur, per deuotionem germinat, per compunctionem oritur, per desiderium crescit, per charitatem roboratur, vt sit quasi lux meridiana. lucens et feruens, per fidem viret, per circumspectionem frondet, et expandit ramos, per disciplinam floret, per virtutem fructificat, per patientiam matureſcit, per mortem carpitur, per cõtemplationem cibat, et tunc dies timoris vesperascit, quando a labore quiescitur, et spiritualiter homo reficitur. Et iste est cibus de quo Psalmista ait: Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. In omnibus istis radijs sapientialibus timor Domini permanet in sæculum sæculi, et vt radix sapientiæ discurrit, et circuit solicite circumspiciens, ne aliquæ tenebræ peccatorum lateant, vel se istis radiosis luminibus immisceant, quæ diem mentis obscurent, vel oculis Dei displiceant, vt sunt tenebræ concupiscentiarum, quæ frequenter claritatem diei spiritualis impugnant, et obnubilant. Vnde Richardus dicit: Quis in illo vmquam prælio victor extitit, vbi spiritus aduersus carnem et caro aduersus spiritum concupiscit? Quis vmquam tam numerosum exercitum concupiscentiarum suarum debellauit, si sine timore pugnauit? quia timor Domini maxime confortat cor contra concupiscentias. Et sanctus Bernardus in sermone quodam dicit: Repletus timore Domini, non habet locum vbi admittat peccati tenebras, propter quod dies mẽtis, sicut lux meridiana clara permanet in sæculum sæculi: ideo vesperam non habet diem terminantem, sed consummantem. Igitur qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. Qui ambulat in die tali, scilicet timoris Domini non offendit. Et est dies primus, quia initium sapientiæ est timor Domini.

Ioh 14. a
Ps. 102. c
Psal. 95. a
2. Cor. 3. d
Hug. ibid.
Psal. 138. b
Aucl. de spir. et ani. ca. 9. apud Aug. to. 3.
Hug. ibid.
Eccli. 1. b
Hug. lib. 2. de Arca Morali. ca. vlt.
Psal. 15. b
Eccl. 2. a
Eccli. 1. b

Qualiter a dono timoris, animæ conuiuium præparetur. Cap. IV.

QVARTO quia Gregorius in Moralibus dicit: quòd donum timoris Domini in die suo conuiuium facit in mente humana, quia dum premit mentem ne superbiat, de futuris illam cibo spei confortat. Ideo videndum est, qualiter illud donum conuiuium menti præparet. De quo notandum est, quod nisi donum timoris conuiuium spirituale in anima facere posset, Psalmista quasi admirando non clamaret, dicens: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Non quòd illa multitudo dulcedinis totaliter abscondita sit a timentibus eum, sed quòd ipsa est in eis abscondita a non timentibus Deum. Multa enim manifestantur bonis, quæ tamen absconduntur a malis. Vnde Gregorius in Moralibus exponens illud Iob: Auris verba dijudicat, et fauces comedentis saporem, dicit sic: In his verbis Iob de electis et reprobis aliquid innuere videtur: quia verba sapientiæ quæ reprobi audiunt, quasi exterius, electi non solum audiunt, sed et gustant interius, vt in corde sapiat eis, quod reproborum cordibus non sapit, sed solum auribus sonat. Sequitur: Aliud namque est nominatim cibum audire solum modo, aliud vero degustare. Electi itaque cibum sapientiæ sic audiunt, vt gustent: quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit, reprobi vero, qualiter sapiat, ignorant. Quia aliud est aliquid scire, aliud vero quod cognoscitur faucibus intelligentiæ degustare. Hæc ille. Ex his patere potest, quòd timentes Deum tamquam soliciti de voluntate Domini cognoscenda et facienda, non solum attendunt ad illud quod cõmune et publicum est, sed et ad illud quod intimo secreto mẽtis absconditum est, aspiciunt, et gustare per experientiam illud quærunt, quod per timorem Domini sapere didicerunt. Quod autem timor Domini, dulcem saporem in mente causet, ostendit Bernardus super Cantica, vbi dicit: Timor Domini bene dicitur initium sapientiæ, quia tunc primum Deus animæ sapit, cum eam ad timendum, non tantum ad sciendum instruit: quia timor sapor est. Porro sapor sapientem facit, sicut scientia scientem. Times Dei iustitiam, times potentiam, et sapit tibi iustus, et potens Deus. Sapientia enim a sapore dicitur. Igitur timor initium sapientiæ, saporem sapidum in intimo mentis secreto multipliciter immittit, et ita multipliciter reficit totam mentis familiam, sed et totum regnum animæ iustificat, pacificat, et lætificat: quæ tria percipiunt conuiuium timoris Domini, quod non in exterioribus animæ celebratur, quia regnum Dei intra nos est, vt dicit Dominus. Et Maximus exponens illud: Appropinquabit in vos regnũ Dei, dicit sic. Regnum Dei est potentia eius in omnibus, actu vero est in his qui respuunt carnalem vitam, et respiciunt solam spiritualem: qui dicere possunt illud Apostoli: Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Quod verbum

Greg. lib. 1. Mor. c. 16. cir. med.
Psal. 30. c
Greg. li. 11. Mor. cap. 4. Iob 12. c
Bernar. in Cant. ser. 23.
Luc. 17. c
Luc. 10. b
Gal. 2. d

Digitized by Google

verbum exponens Vercellẽſis in prologo ſuper Cantica, dicit: Sicut anima ſobria me regit naturaliter, et diſponit ad omnem actum interiorem, et exteriorem, ſic virtus Chriſti cui actu viuo gratuite me viuificat, et ad omnia diſponit. Ex quo igitur regnum
Luc. 17. e Dei intra nos eſt, vt dicit Dominus, planum eſt, quod conuiuium quod in illo regno celebratur, non conſiſtit in iſtis corporalibus, et in voluptatibus carnali-
Ariſtot. 1. Eth. c. 5. bus, quibus efficimur beſtiales, vt dicitur primo Ethicorum, ſed conſiſtit in bonis ſpiritualibus nos
Rom. 14. e perficientibus. Vnde Apoſtolus: Regnum Dei non eſt eſca et potus, ſed iuſtitia et pax et gaudium in Spiritu ſancto. Ecce tria, quæ neceſſaria ſunt in conuiuio ſpirituali. Primum eſt iuſtitia, conuiuantes in omnibus rectificans. Secundum eſt pax, conuiuantes in omnibus concordans. Tertium eſt gaudium, conuiuantes in omnibus lætificans. Hæc tria, ex timore Domini oriuntur. Nam iuſtitia ex timore Domini oritur, ſed ex iuſtitia pax neſcitur de pace vero gaudium generatur, quod eſt dulciſſima mẽtis refectio, et ſpiritualis conuiuij perfectio. Primum igitur ſcilicet iuſtitia, conuiuantes rectificans in conuiuio ſpirituali Dei, et animæ, ex dono timoris Domini oritur,
Eccli. 1. e quia ſicut dicitur in Eccleſiaſtico: Qui ſine timore eſt, non poteſt iuſtificari. Quo modo autem erit iucunda
Aug. lib. 4. de Ciu. Dei cap. 4. to. 5. ſocietas, vbi deeſt iuſtitiæ æqualitas? Dicit enim Auguſtinus: Remota iuſtitia, quid ſunt regna niſi latrocinia? Et ſicut patet in Ethicis. Sicut iuſtitia con-
Ariſt. li. 5. Eth. c. 1. tinet omnem virtutem, ita iniuſtitia continet omnem malitiam ſiue iniquitatem: vbi autem abundat iniquitas, quo modo erit vera amicitia et ſocietas? ergo nec regni, nec conuiuij tranquilla iucunditas. Manebit autem iuſtitia, quia timor Domini expellit peccatum vel iniuſtitiam, cum ex eo oriatur iuſtitia, vt dictum
Mat. 5. a eſt. De talibus conuiuijs poteſt dici: Beati qui eſuriũt et ſitiunt iuſtitiam, quoniã ipſi ſaturabuntur. De hac
Ber. in ſer. 4 De omnibus ſanctis. poſt med. ſaturitate iuſtitiæ dicit Bernardus: Saturabuntur, quia implebit Dominus concupiſcibile noſtrum fonte iuſtitiæ, vt omnino deſideremus eam iuſtitiam, per quam quidquid anima reſpuere debet, reſpuet: et quidquid concupiſcere debet, concupiſcet. Et tunc totum regnum mentis iuſtificabitur, et incolæ eius, et Dominus rex iuſtitiæ regnabit in illo, et ipſi cum
Pſal. 88. b eo, quia iuſtitia et iudicium præparatio ſedis eius eſt.
Cæſar. Arelat. hom. 12 in illud Lu. 17. regnum Dei intra vos eſt. Secundo pax conuiuantes concordans, et quietans in conuiuio ſpirituali ex iuſtitia naſcitur, vt dicit Cæſarius. Nam ex iuſtitia regũ, oritur pax populorũ. Et
Aug. ſuper Pſ. 84. to. 8. Auguſtinus dicit: Duæ ſunt amicæ, iuſtitia et pax, ipſæ ſe oſculantur, et ſi iuſtitiam amicam pacis nõ amaueris, nec ipſa pax te amabit, nec ad te veniet. Niſi igitur pax adſit, non erunt conuiuia, ſed diſſidia. Vera autem pax eſt vbi nihil repugnat, et beati pacifici ſunt, qui motus animi componunt, et rationi ſubijciunt, ait Gloſſa. Sed nota, quòd Bernardus in quibuſdam dictis oſtendit triplicem gradum pacis, dicens: Eſt homo pacificus bona pro nobis reddens, et quantum in ſe eſt, nemini vult nocere. Hic paruulus eſt, et faciliter ſcandalizatur: quia in eo, vt incipiente, lex carnis adhuc repugnat legi mentis. Et Gloſſa dicit: Quo modo pacifici alijs erimus, ſi nec nobis poſſumus eſſe pacifici? Pax enim a nobis incipit. Item eſt alius patiens, non reddens mala pro malis, ſed potens eſt ſuſtinere nocentem. Et hic in patientia poſſidet animam ſuam, vt ait Euangelium, vbi dicit Gloſſa:
Gloſſa in Mat. 5. *Gloſſa in Luc. 21.* Patientia radix et cuſtos eſt omnium virtutum. Vera enim patientia, eſt aliena mala æquanimiter perpeti, et contra eum qui mala irrogat, nullo dolore moueri. Ideo animas noſtras poſſidemus, quæ corpus poſſidemus, cum ipſas ad patiendum ratione regimus. Hæc dicit Gloſſa: Item eſt tertio pacificus bona pro malis reddens, et in promptu habet prodeſſe nocenti. Et hic ſolus veram pacem habet, et multos lucrifacit Chriſto. De hac pace dicit Auguſtinus in libro de verbis Domini ſic: Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculũ amoris, conſortium charitatis. Hæc eſt quæ bella compeſcit, iras comprimit, diſcordes ſedat, et inimicos concordat, cunctis eſt placida. Et qui in eadem pace non erit inuentus, a patre abdicatur, a filio exheredatur, a Spiritu ſancto alienus efficitur, *et cet.* vt ſupra. Hæc Auguſtinus. Hanc pacem perficit timor Domini. Vnde Sapiens: Corona ſapientiæ timor Domini, replens *Eccli. 1. c* pacem, et ſalutis fructum. Tertio gaudium in Spiritu ſancto conuiuantes reficiens, et lætificans in conuiuio ſpirituali ex vtroque prædictorum, ſcilicet ex iuſtitia, et pace generatur. Vnde Bernardus in qui- *Ber. in ſer. verbo iuſtitia.* buſdam dictis ſuis dicit: Iuſtitiam, quam Deo exhibes, et pacem, quam proximo debes, noli con emnere, ſic enim procedentibus, erit gaudium ſpirituale non gaudium ſæculare, non gaudium cuius extrema *Prou. 14. b* luctus occupat, ſed in quod magis triſtitia vertitur. Et hoc gaudium nemo tollet a te, donec in tres in- gaudium Domini tui. De hoc gaudio dicit Bernar- *Ber. ep. 114 ſtatim a prin.* dus in epiſtola quadam. Illud reuera verum eſt gaudium et ſolum, quod non de creatura, ſed de creatore naſcitur et concipitur, quod cum poſſederis, nemo tollet a te: cui comparata omnis aliunde iucunditas mæror eſt, et omnis ſuauitas dolor eſt, et omne dulce amarum, et omne decorum fœdum, et omne aliud quod delectare poſſit moleſtum. Hæc omnia Bernardus. Iſtud gaudioſum conuiuium, per Spiritum ſanctum in timore Domini paulatim inchoatur, proficiendo cõtinuatur, et in beatitudine æterna conſummatur, vbi anima cum Deo ſuo beatificatur. Primo iſtud gaudioſum conuiuiũ, quod in Regno Dei, et animæ per donum timoris Domini celebratur, paulatim et ſapienter initiatur, et continuatur, et feliciter conſummatur. Vnde in Eccleſiaſtico: Initium ſa- *Eccli. 1. b* pientiæ eſt timor Domini, et gloria, et gloriatio, lætitia, et corona exultationis. Ecce quattuor dulcia fercula mentalis conuiuij. Sed primo timor Domini, guſtum mentis ad manducandum in ſapientia præparat: quia ſicut dicit Bernardus ſuper Cantica, Timor *Bern. ſup. Cant. ſer. 23. poſt medium.* Domini bene dicitur initium ſapientiæ: quia tunc primum Deus animæ ſapit, cum ea ad timendum afficit. Tunc enim menti maxime diuina beneficia ſapiunt: quia iam amaritudo peccati, ab ore mentis per timorem exptilſa eſt. Vnde tunc gloria laudabilis famæ interior valde ſapit animæ, et ſimiliter gloriatio laudabilis famæ exterior multum delectat. Similiter lætitia conſolationis interioris hominis reficit, et exultatio exterioris hominis ſimiliter afficit, et delectat. Secundo illud iucundum conuiuium mẽtis delectabiliter in perpetuum in timore Domini continuatur. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: Timor Domini delectabit *Eccli. 1. b* cor, et dabit lætitiam, et gaudium in longitudinem dierum, ideſt in æternum: quia timor Domini, permanet in ſæculum ſæculi. Ecce vtriuſque hominis experimentalis delectationis perpetuatio. Tertio illud delectabile conuiuium mentis quantum ad interiorem vitam, et exteriorem, in timore Domini feliciter conſummatur. Vnde in Eccleſiaſtico: Timenti *Eccli. 1. c* Deum, bene erit in extremis, ſcilicet hominis, quando perficitur, et conſummatur. Et in die defunctionis benedicetur, quantum ad vitam exteriorem, quæ tunc cum benedictione terminatur. Ecce ſic benedicetur homo qui timet, Dominum, ait Pſalmiſta. De *Pſal. 127. b* perfecta conſummatione iſtius ſancti timoris dicit Ioannes Caſſianus de inſtitutione monachorum ſic: *Caſſianus de inſtit. monachorũ lib. 4. c. 43.* Principium noſtræ ſalutis, noſtræq. ſapientiæ, ſecundum ſcripturas, timor Domini eſt. De timore enim Domini naſcitur compunctio ſalutaris, de compunctione cordis procedit abrenunciatio, ideſt contemptus omnium facultatum: de abrenunciatione humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluptatum generatur: de voluptatum mortificatione, extirpantur, atque marceſcunt vniuerſa vitia: de vitiorum expulſione virtutes fructificant, atque ſuccreſcunt: de vir-

Digitized by Google

de virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur, per cordis puritatem apostolicæ charitatis perfectio, possidetur. Hæc fuit sententia Beati Antonij. Hæc ille. Timete ergo Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum, ait Psalmista. Hæc de dono timoris sufficiant.

Psal.33. b

DE DONO PIETATIS.

Quid donum pietatis dicitur, et qualiter a pietate naturali, et acquisita distinguatur. Cap. I,

SECVNDO dicendum est de dono pietatis, quod immediate sequitur donũ timoris, in ascendẽdo, quod ostẽdit Anselmus in libro de similitudinibus vbi dicit sic: Huic denique dono timoris, Spiritus sanctus superimponit pietatem, cum menti sic timenti suiipsius aspirat compassionem, pieq. recolete facit, quàm misera erit, si a Deo separata, in inferno, cum diabolo torta fuerit; ideo rationabiliter a dono timoris, ascendit ad donum pietatis. Cum quo et Augustinus concordat, dicens: Cor contritum et humiliatum sacrifica Deo, vnde accendatur ad pietatem, vt non resistatur voluntati eius, sed obediatur. Hunc ordinem multi tenẽt vt supra patet.

Anselm. lib. de simil. c. 130

DE hoc autem dono pietatis, sunt tria notanda. Primo quid donum pietatis dicitur, et qualiter a pietate naturali, et acquisita distinguatur. Secundo qualiter per donum pietatis dies spiritualis oriatur, proficiat, et perficiatur. Tertio qualiter per donum pietatis menti conuiuium præparetur. Primo igitur videndum est, quid donum pietatis dicatur. De quo notandũ est quòd sicut dicit Hugo in libro de clausto animæ: Pietas est ex benignæ mentis dulcedine, grata omnibus auxiliatrix affectio infusa, et diuini cultus deuotio religiosa. Ex quo patet, quòd donum pietatis est dulcis radius a sole infinitæ pietatis mentibus inspiratus, quo mens in seipsa illuminatur, quia radius solaris in seipso afficitur, et reficitur, quia a fonte dulcedinis ad Deum vt ad patrem colendum, sursum habilitatur, et inferius ad proximo subueniendũ pie inclinatur. Et quia affectio pietatis inclinans ad aliquid est multiplex: quædã enim est innata, quædam acquisita, quædam infusa, vt ostendit Hugo, in tractatu, qui incipit, Charissime: ideo de illis aliquid dicendum est.

Donũ pietatis, quid dicatur.

PRIMO ergo sciendũ est, quòd pietas innata est, quædam affectio inclinans ad aliquid, vt ad filios parentes et econuerso, et ad patriam, *et cæt.* huiusmodi. Et hæc est passio naturalis. Nam hæc pietas etiam in brutis inuenitur. Vnde Solinus in libro de mirabili mundi, et Isidorus in Etymologijs dicunt: Eximia ciconiæ inest pietas. Nam quantum temporis parentes impendunt fetibus educandis, tantum temporis pulli impendunt parentibus in senectute educandis: quod et de coruis narratur. Vnde hæc pietas non est donum Spiritus sancti, licet ab eo detur, quia hæc cum illis nascitur. Ista autem quæ est donum Spiritus sancti, a Deo inspiratur, vt dicit Augustinus.

Isid. Etym. lib. 12. c. 7.

ITEM est quædam pietas acquisita, de qua dicit Gregorius in Moralibus sic: Sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere ad incognitos nesciunt, sed solum ad eos quos per assiduitatem notitiæ didicerũt, quorum miserẽtur, apud quos plus familiaritas quàm natura valet, dum quibusdam necessaria, non quia homines sunt, sed quia noti sunt, largiuntur. Sed ista pietas etiam non est donum Spiritus sancti, de quo modo loquimur, sed est virtus ex quadam familiari notitia contracta, vnde ad extraneos et inimicos, non extenditur. Hæc autem quæ est donum Spiritus sancti a Deo datur et ad inimicos extenditur. Vnde

Greg. li. 21. Moral. cap. 24. circ. fin.

A Matthæus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. *Mat. 5. g*

ITEM est alia pietas menti a fonte pietatis infusa, de qua dicit Bernardus in Epistola quadam sic: O clementissima pietas quæ non desinit sua largiri beneficia, non solum his, vbi nullum meritum inuenitur, sed et his, vbi totum videtur contrarium. De hac pietate, et eius vtilitate dicit Ambrosius super Psalmum, Beati immaculati in via: Pietas grata est Deo, Dominum conciliat, necessarios et parentes fouet: est Dei cultura, merces parentum, filiorum stipendium. Pietas, inquam, iustorum tribunal, egenorum portus, B miserorum refugium vel suffragium, indulgentia peccatorum. Hæc ille. Hæc est perfecta pietas quæ et antequàm flectatur precibus, nouit condescendere fatigatis, ait Cassiodorus in epistola. Et hæc pietas, est donum Spiritus sancti. Quæ sicut dicit Apostolus, ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ, vbi dicit Glossa: Omnis summa disciplinæ, et consummatio, consistit in pietate et misericordia. Pietas vt sæpius respicit necessitatem spiritualem. Vnde quædam Glossa dicit: Exerce te ad pietatem, ideſt ad fidem puram, et veritatem rectam, hæc est pietas. Misericordia vero quæ C est secundus actus pietatis, respicit necessitatem spiritualem et corporalem. Vnde Augustinus in libro de opere monachorum dicit: Multo misericordius operatur, erga animas infirmorum, qui bonæ famæ seruorum Dei consulit, quam qui erga corpora ægrotantium solicitus panem esurientibus tribuit. Opera huius misericordiæ sunt quattuordecim, videlicet septem corporalia, et septem spiritualia. Corporalia sunt hæc: Visitatio infirmorũ, Potatio sitientium, Cibatio esurientium, Redemptio captiuorum, Vestitio nudorum, Collectio peregrinorum, & Sepultura mortuorum. Prima sex sunt in Euangelio, aliud in Tobia. D Opera misericordiæ spiritualia, sunt hæc. Delinquẽti ignoscere, peccantem corripere, ignorantem docere, titubanti consulere, mæstum consolari, pro salute proximi orare, et iniurias sustinere, vt alter mitigetur, Et sic patet quid est pietas.

Cassiod. li. 4. epist. 26. 1. Tim. 4. b

Augustl. de opere Mon. c. 22. to. 3.

Opera misericordiæ quot et quę

Mat. 25. d

Qualiter per donum pietatis dies spiritualis oriatur. proficiat, et perficiatur. Cap. II.

SECVNDO videndum est, qualiter per donum pietatis in regno animæ dies spiritalis oriatur, proficiat, et consummetur. De quo notandum est, quòd E sicut dicit Gregorius in Moralibus dies vniuscuiusque doni, est sua illuminatio. Ipsa enim dona, lumina sunt. Cuius ratio est, quia ille donatur in eis, qui est Sol infiniti splendoris, et ardoris, scilicet Spiritus sanctus. Cum igitur latio solis corporalis super terram faciat diem corporalem, in qua oportet operari opera corporalia corpori necessaria, cur non multo magis præsentia solis æterni, scilicet Spiritus sanctus, in mente humana causat diem spiritualem, in qua oportet operari opera spiritualia necessaria spiritui, et sicut opera pietatis etiam aliorum habituum? Omnia enim opera nostra mortua sunt sine pietate, E prout est cultus Dei. Quare Apostolus dicit, exhortando Timotheum: Exerce teipsum ad pietatẽ. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, pietas vero ad omnia vtilis est. Cuius rationem reddit Hugo de sancto Victore, dicens: Visibilis actio, est quasi quoddam corpus, deuotio vero quasi spiritus eius, quia deuotio charitatis actionem viuificat, sicut anima corpus. Vnde omnis actio, quæ sine deuotione est, mortua est. Quia sicut postea dicit, licet quod viuit moriatur, tamen vita non moritur. Actio quidem transit, sed pietas actionis, licet fiat in tempore, non tamen finitur cum tempore. Hæc ille: Opera enim illorum sequuntur illos. Ex quo patet, quòd sententia Apostoli vera est. Quia pietas omnibus prodest,

Greg. lib. 1. Mor. c. 16.

Præsentia, Spiritus Sãcti causat, diem spirituálem, in anima.

1. Tim. 4. e

Apoc. 14. e

Digitized by Google

deſt, quæ eſt ex benignæ mentis dulcedine grata auxiliatrix omnibus affectio infuſa, vt dictum eſt.

SED ſciendum eſt, quòd ſicut in die exteriori tres horæ diſtinguuntur, ſcilicet mane, quod eſt initium diei: meridies quæ eſt diei medium: et veſpera, quæ facit diei, et laboris terminum. Sic in die ſpirituali pietatis, diſtinguuntur tres horæ, ideſt mane, quæ eſt initium pietatis lucentis circa ſubiectum proprium. Meridies, quæ eſt feruor pietatis lucentis ad diuinũ cultum. Et veſpera, quæ eſt inclinatio pietatis lucentis ad proximum. In qua hora completur terminus laboris et fit initium quietis. Primo igitur donũ pietatis oriens ex ſole æterno, velut quoddam mane, et initium diei ſpiritualis, in mente diem inchoat. Quia vt dicitur in Eccleſiaſtico: Pie agentibus, dabit Dominus ſapientiam. Sapientia autem eſt lumen pietatis inextinguibile. Quanto autem pietas magis operatur, tanto lumen ſapientiæ magis ei datur, quo creſcit, et proficit, vſque ad perfectum diem. Sic et operatio impietatis, lumen pietatis in mente minuit, et tenebras gignit. Vnde in prouerbijs dicitur: Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, et creſcit vſque ad perfectum diem. Via autem impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant. Hoc igitur donum pietatis, mane ſuæ diei inchoat, dum noua luce mentẽ irradians, ad ſui ipſius cõpaſſionem inclinat. Dicit enim Anſelmus in libro de ſimilitudinibus: Spiritus ſanctus pietatem menti inſpirat, dum eam ſibi cõpati, pieq. recolere facit, quàm miſera erit ſi a Deo ſeparata fuerit. Ex qua inſpiratione mens illuminata omnes operationes, pio deſiderio in fontem pietatis extendit, et omnem impietatem excludit. Tunc pietatis donum in mente ſicut lux auroræ oriente ſole mane, abſque nubibus rutilat. Et ad horam meridianã proficiendo properat, in qua diuinum cultum feruenter, et perfecte exercet.

SECVNDO donum pietatis, facit horam meridianam diei ſpiritualis in anima. Quia ſicut dicit Auguſtinus de Ciuitate Dei. Pietas, proprie eſt cultus, qui debetur ſoli Deo, tamquam excellentior et perfectior. Sed nota quid ſit iſte cultus. Ad quod reſpondet Auguſtinus in libro de verbis Domini: Colimus Deum, et Deus colit nos. Colimus Deum adorando, & vt culmen noſtrum inuocando. Colit nos Deus amando tamquam agricola, quia agricultura eius in nobis eſt, eo quòd non ceſſat, verbo ſuo, extirpare mala ſemina de cordibus noſtris, et aperire cor noſtrum, tamquam ſermonis aratro plantare ſemina præceptorum, et expectare pietatis fructum. Sed ad quid eſt pietatis fructus? Reſpondet ad omnia vtilis eſt.

SED notandum quòd duplex eſt cultus, ſcilicet cultus interior, et exterior. Interior cultus eſt quo quis ſe offert Deo tamquam principio ſuæ creationis, et fini ſuæ beatificationis, et hoc quantum poteſt ſecundum omnia quæ ab ipſo recepit. Quod recta ratio dictat, et natura ad hoc inclinat. Ratio dictat, quia inferius debet ſubeſſe ſuperiori a quo dependet, et a quo multipliciter deficit, ideo indiget eius influentia, quam conſequitur natura rationalis ſuum ſuperius colendo, vt dictum eſt. Similiter natura ad hoc inclinat. Quod ſatis oſtendit natura rationalis, cuius deſiderium non quieſcit plene, niſi in ſuo ſuperiori. Vnde Auguſtinus in libro confeſſionum primo dicit: Domine inquietum eſt cor meum donec veniat, ad te. Cuius ratio eſt, quia Dominus eſt animæ patria, vt dicitur in libro de ſpiritu et anima. Simile dicit Iſaac, in libro de contẽptu mundi in principio. Cultus exterior, conſiſtit in oblationibus, ſacrificijs, adorationibus, et ſimilibus, quæ ſunt ſigna proteſtantia interiorem cultum, qui ſoli Deo debetur, Vnde Auguſtinus, in libro de Ciuitate Dei, dicit quòd hic cultus ſoli Deo debetur, quia videmus in omni republica obſeruari, quòd rectorem ſuum alio quo ſingulari ſigno honorat, quem quicumque alteri exhiberet, incurreret crimen læſæ maieſtatis. Vnde lege diuina pœna mortis ſtatuitur, his qui diuinum honorem alijs exhibent. Qui immolat dijs occidetur, præterquam Domino ſoli.

EST tamen ſciendum, quòd aliquis cultus poteſt exhiberi aliquibus creaturis ſine peccato, vt reliquijs ſanctorum, ſanctæ Cruci, et imaginibus Chriſti, et huiuſmodi. Vnde Damaſcenus loquens de adoratione imaginum dicit, quod in veteri teſtamento, non fuit aſſuetus vſus imaginum. Cuius ratio eſt, quia Dominus inuiſibilis, incorporalis et in circumſcriptus, adhuc carnem non aſſumpſerat, incarnato autem Chriſto, docuit habere imagines, primo ad rememorationem actuum Chriſti, et martyrum, vt ſimplices litteras neſcientes, triũphos Chriſti et martyrum vitam, in picturis quaſi in libris, legerent. Et Damaſcenus ad confirmationem ſui dicti adducit exemplum Chriſti. De quo refertur, quòd Abagaro Edeſſenorum rege mittente pictorem, vt imaginem Domini depingeret, quo non potente, propter reſplendentem claritatem faciei Chriſti, Dominus veſtimento appoſito faciei ſuæ, ſimilitudinem propriæ faciei mirabiliter impreſſit, et ſic ſuam imaginem deſideranti Regi tranſmiſit. Imaginibus igitur, et reliquijs, debetur aliqua reuerentia ſibi competens, ſoli autem Deo debetur latria. Quando igitur pietas, quæ eſt cultus Dei facit mentem noſtram colere Dominũ, vt principium noſtræ creationis, et finem noſtræ beatificationis, tam per operationes interiores, quàm per operationes exteriores, fit mens humana ſicut lux meridiana clara, quando abſque nubibus rutilat.

TERTIO donum pietatis diem ſpiritualem, in anima conſummat, et labores eius terminat, dum mentem ad miſericordiam proximi compatiendo inclinat. Hoc enim donum pietatis, alium diem a prædicta die timoris facit in anima, vt dicit Gregorius in Moralibus, et eandem per miſericordiam conſummat. Et quia iam donum pietatis, in homine diem ſpiritualem initiauit, illuminando eum per inclinationem, et veram compaſſionem quãtum ad ſeipſum, et ſecundo lumen meridiani feruoris menti influxit, dum eam illuminat, et inflammat ad exercendum diuinum cultum: ideo tertio pietatis lumen veſpertinum diei ſpiritualis in mente terminat, dum eam clementer per miſericordiam inclinat ad proximum. Dicit enim Ioannes: Qui diligit fratrem ſuum in lumine eſt, et ſcandalum in eo nõ eſt, ſcilicet tenebrarum. Illud tamen lumen dicitur veſpertinum reſpectu luminis meridiani. Vnde Linconiẽſis ſuper Angelicam Hierarchiam, cognitionem, quæ habetur, a creaturis de Deo, vocat cognitionem veſpertinam, ideo quia lumen pietatis, quod inclinat ad diuinum cultum purius, et melius videtur, quàm quod inclinat ad proximum. Quare et Bernardus dicit: Porro in aliud tendere, quàm in Dominum, licet propter Dominum, non otium Mariæ, ſed negotium Marthæ eſt, quæ adhuc ſolicita eſt, et turbatur erga plurima. cum vnum ſit neceſſarium. Et ideo non poteſt terrenorũ actuum anima, vel tenui puluere, conſpergi. Sic igitur donũ pietatis cauſat mane, meridiem, et veſperam in die ſua. Factum eſt ergo veſpere et mane dies ſecundus, vt habetur in Geneſi.

Qualiter per donum pietatis menti conuiuium præparetur. Cap. III.

TERTIO videndum eſt, qualiter per douum pietatis in regno Dei, et animæ conuiuium ſpirituale animæ, et omnibus viribus eius præparetur. Dicit enim Gregorius in Moralibus: Pietas in die ſuo conuiuium facit, et menti exhibet: quia cordis viſcera miſericordiæ operibus replet. Opus autem bonum eſt cibus

In die pietatis diſtinguũtur tres horæ.

Mane diei pietatis.

Eccli. 43. d
Sap. 7. b

Prou. 4. c

Anſ. lib. de ſimilit. cap. 130.

2. Reg. 23. a

Aug. lib. 1. de Ciu. c. 1 to. 5.

Idem de Verb. Dom. ſer. 59. in prin. to. 10.

Cultus duplex.

Aug. lib. 1. conf. ca. 1. to. 1.

Iſaac Syrus De contemptu mundi cap. 1.

Aug. lib. 1. de Ciu. Dei ca. 4. to. 5.

Exod. 23. c

Adoratio imaginum. *Damaſ. lib. 4. fid. orth. c. 12.*

Ibidem.

Bern. ſuper Cant. ſer. 40. cir. me.

Gen. 1. a

Greg. lib. 1. Mor. ca. 16.

1. Ioan. 2. b

Greg. lib. 1. Mor. c. 16.

Digitized by Google

Ibid.li. 22. ca.8.ſtatim a prin.

eſt cibus animæ, vt dicit Gregorius. Et Idem dicit: Comedere animæ eſt bonis operibus ſatiari. Hæc ille. Primo igitur donum pietatis prudentiſſime

Pietas impietatẽ expellit a cõuiuio ſuo.

a conuiuio ſuo impietatem, et omnem familiam illius expellit, quia omnia fercula mentis inficit, et inſipida facit. Nam vt ait Auguſtinus in ſermone quodam. Etiam iuſtitia quæ eſt virtus ſpecialis et dulce ferculũ piæ mentis, ſine pietate crudelitas eſt. In crudelitate autem nulla dulcedo eſt, ſed amaritudo impietatis in ea regnat. Quare cibaria animæ nullo igne charitatis, decoquit ſed cruda et inſipida relinquit. Vnde Seneca in libro de moribus dicit: Reſpice crudelitatem, et matrem eius iram, cum omni familia ſua. Hæc enim humanæ naturæ maxime inimica eſt, pietas autem amica eſt, ait Tullius libro tertio de officijs, ideo ipſa eſt dulce condimentum humanorũ actuum.

Rich. tract. degem. Paſ. cir. med.

Quare per oleum ſignificatur, vt ait Richardus, in tractatu de gemino paſchate. Et ſic donum pietatis, impietatem a conuiuio ſuo omnino expellit.

Mat. 11. d

SECVNDO donum pietatis non ſolum inuitat omnes vires mentis, tamquàm incolas regni ad ſtuũ conuiuium, ſed exteriores, et laborantes, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati eſtis, et ego reficiam vos. Similiter et pia mater pietatis, omnes vires, et virtutes ſuas, ad operationes et ad officia dulciter inclinat, et inter ſe concordat, et ad concordiam morum, et ad amicitiam mutuam vehementer inuitat, et ad cultum Dei, tamquàm ad officiũ proprium

Hug. lib. 3. de clauſtro anim. c. 5.

maxime inſtigat. Quod bene oſtendit Hugo, dicens ſic: Inuitat pietas deſperatum, trahit charitas inuitum, miſericordia pacificat iratum, hilaritas reddit ſecurum, affabilitas familiarem facit, familiaritas ſecretum aperit, apertio ſecreti amicitiam parit, morum concordia amicitiam cuſtodit, humilitas Deo proximum facit. Hæc ille. Et ſic pietas omnes conuiuantes inter ſe concordat, et ad exteriores inclinat, et eos Deo approximat, eum colendo humiliter, et obediendo viriliter. Sola enim humilitas Dominũ perfecte colit. Sunt et aliæ familiæ pietatis, quarũ quædam miniſtrant in choro, humiliter pſallendo, quædam in refectorio, dulciter miniſtrando, quædam in dormitorio, ſomnum quiete contemplationis procurando, quædam in coquina, mentis opera bona tamquam cibaria dulcia igne charitatis decoquendo, quædam in infirmaria, debiles pie reficiendo, quædam in capitulo, miſericorditer, et compaſſiue corripiendo. Et ſic pietas omnes miniſtrantes ſua dulcedine reficit et conſolatur. Quod et dici poteſt de tota familia animæ, alioquin pietas non eſſet vtilis ad omnia.

Luc. 17. e

TERTIO donum pietatis omnes incolas, et conuiuantes regni Dei, et animæ, quod in nobis eſt, vt dicit Dominus, multipliciter, reficit, dum eis diuerſa fercula ſpiritualia apponit, Sed prænotandũ eſt, quòd

Aug. li. 10. de Ciu. c. 1. to. 5.

ſicut dicit Auguſtinus libro decimo de Ciuitate Dei, pietas eſt cultus Deo debitus principaliter. Cuius ratio eſt, quia homo efficitur debitor alicuius diuerſimode, vel ſecundum eius excellentiam, vel ſecundum beneficia accepta: et ſecundum vtrumque iſtorum, eſt homo debitor Dei, quia Deus primum et ſummum locum obtinet, quia eſt excellentiſſimus, et principium nobis eſſendi, cauſandi, conſeruandi, gubernandi, et beatificandi. Ideo pietas eſt, ſummæ originis pius ſenſus, et deuotus affectus, et fidelis famulatus ſiue cultus per fidem, ſpem, et charitatem.

Aug. in Enchir. ca. 3. to. 3.

Iſtis enim colitur Deus, vt dicit Auguſtinus, dum per fidem, ſpem, et charitatem in Deum tenditur. Ad quod pietatis donum inclinat, et habilitat. Et in hoc cultu diuino, pietas fercula dulcia et multifaria menti apponit, et propinat. Nam in fide tot dulcia fercula

Ber. ſuper Cant. ſer. 32. poſt me dium.

menti exhibentur, et paſcua virentia oſtenduntur, quot ſaporoſæ virtutes et veritates in ea continentur, quæ ſunt miræ. Vnde Bernardus dicit ſic: Hi ſcilicet cultores Dei, pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui in omnem plenitudinem Dei inducuntur, nec eſt in omnibus apothecis ſapientiæ aliquid omnino, a quo Deus ſcientiarum Dominus arcendos cenſeat cupidos veritatis, non conſcios vanitatis. Magna enim fides, magna meretur. *Sequitur*: Iſtiuſmodi magnis ſpiritibus, magnus occurrit ſponſus, emittens lucem et veritatm ſuam, eosq. adducit et deducit in montem ſanctum ſuum, et in tabernacula ſua. Regem in decore ſuo videbunt præeuntem ſe ad ſpecioſa deſerti, ad flores roſarum, ad lilia conuallium ad amæna hortorum, ad irrigua fontium, ad delicias cellariorum, ad adoramenta aromatum, poſtremo ad ipſa ſecreta cubilis. Vbi ſunt theſauri ſapientiæ, et ſcientiæ penes ſponſum abſconditi. Hæc vitæ paſcua præparata ſunt, in refectionem animarum fidelium

Pſal. 125. a *Pſal. 42. a* *Coloſſ. 2. c*

Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis. hæc Bernardus. Hæc paſcua, dulciſſima fides menti oſtendit. Quid enim non inuenit fides? Fides attingit inacceſſa, deprehendit ignota, cõprehendit immenſa, apprehendit nouiſſima, ait Bernardus ſuper Cantica. Et Auguſtinus de verbis Apoſtoli dicit: Nullæ maiores diuitiæ, nulli theſauri nulli honores, nulla huiuſmodi ſubſtantia maior eſt, quàm fides catholica, quæ peccatores ſaluat, cæcos illuminat mortuos viuificat, *et cet.* multa quæ ibi enumerantur, quæ omnia mentem reficiunt. Secundo pietas in cultu diuino, qui fit per ſpem non vt eſt paſſio, ſed vt eſt virtus Theologica, mentem ad conuiuium introducit. Et ibi multa fercula ſapida ei proponit, et conuiuantibus. Proprium enim obiectum ſpei, eſt beatitudo æterna, quæ eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boetius de conſolatione. Sed ſperare beatitudinem æternam, ſiue Deum, eſt appropinquare illi. Quia ſperans propinquius ſe habet ad Deum, vel beatitudinem, quam deſperans, vt patet. Quare magis attingit Deum, innitens eius auxilio ad conſequendum bonum ſperatum, quàm fides, dicens: Mihi autem adhærere Deo bonũ eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Vnde et beatus Auguſtinus libro de Trinitate attribuit ſpei quoddam frui, vbi dicit: Quoddam eſt frui quod eſt ſpei, et non rei. ex quo ſpes immediatius attingit Deũ quam fides, et ſic magis propinquat Deo. Quanto autem mens per ſpem magis appropinquat, tanto ſuauiores odores Dei ſentit. Quod oſtendit Bernardus, dicens: Licet Dominus ſuauis ſit vniuerſis, maxime autem domeſticis, quanto ei quis familiarius pro vitæ meritis, et puritate mẽtis appropriat, tanto eum recentiorum aromatum arbitror, et vnctionis ſuauioris ſentire fragrantiam. Porro huiuſmodi non capit intelligentia, niſi quantum attingit experientia. Et ibidem oſtendit piæ ſpei plures odores eſſe diuerſas virtutes, dicens: Vides ne aliquos magis ad pœnitentiam animari ſpe indulgentiæ, immo omnino Domine Ieſu, propter manſuetudinẽ quæ prædicatur in te, curremus poſt te in odorem vnguentorum tuorum, audientes, quòd non ſpernas pauperem, non horreſcas peccatorem, nec horruiſti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Cananeam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non clamantem publicanum, non negantem diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorũ, non crucifixores tuos. In odorem iſtorum vnguentorum pijſſimorum curremus donec regeneremur in ſpem viuam. Hæc ſpes immortalitate plena eſt. Et ſicut dicit Gregorius, Spes illa in æternitatem animam erigit, et idcirco nulla mala, quæ exterius tolerat, ſentit. Tertio pietas in cultu diuino qui fit in charitate dulcia cibaria a fidei conuiuantibus iudicata, et a ſpe præparata iam guſtare facit. Ratio huius eſt, quia charitas perfectius attingit Deum, quàm fides vel ſpes. Licet enim mens Deum attingat aliqualiter in lumine fidei ſub ſpem, vel ratione viſionis ænigmaticæ, hæc tamen non eſt perfecta attingentia, niſi Deus qui eſt præſens menti per modum ſic viſi, fiat præſens

Bern. ſuper Cant. ſer. 22. poſt me. et 76. ante med. *Auguſt. de verb. Apoſt. ſer. 1. verſ. fin. et ſer. 181. de tẽp. c. 12. to. 10* Obiectum ſpei proprium *Boet. de conſ. philoſ. li. 3. pr. 2. nõ long e a prin.* *Pſal. 72. d* *Aug. li. 10. de Trin. ca. 11. to. 3.* *Bern. ſuper Cant. ſer. 2 non longe a prin.* *Ibidem poſt med.* *1. Pet. 1. a* *Sap. 3. a* *Greg. lib. 6. Mor. c. 21.*

ſub

Digitized by Google

ſub ratione ſperati, et amati. Spes enim præſuppo- A
Hebr. 11. b nit fidem, quia accedentem ad Deum oportet crede-
re quia eſt. Et ideo ſpes aliqualiter magis attingit
Deum quàm fides, vt ſupra dictum eſt. Sed nec hæc
attingentia, ſeu præſentia ſpei perfecta eſt, niſi Deus
attingatur, et præſens fiat per modum amati, et am-
plexus, quæ debentur volitiuæ potentiæ, cui proprie
Aug. lib. 9. de Tri. ca. 12. in fi. to. 3. conuenit habere, et poſſidere, vt patet per Auguſtinũ
vbi dicit ſic: Appetitus quo inhiatur rei cognoſcendæ
fit amor cognitæ, dum tenet atque amplectitur placi-
dam prolem, ideſt notitiam gignenti contingit. Et
Idem epiſt. 57. ad Dar da. poſt me. to. 2. idem Auguſtinus dicit, quòd quidam Deum cogno-
ſcunt, et tamen eum propter hoc non habent. Vbi B
præſcindit cognitionem, ab habere. Multum enim
differt, cibum cognoſcere, habere, et guſtare. Guſtus
autem non eſt in cognitione, ſed in amore. Huius ra-
Hug. in Ang. Hier. ca. 7. to. 6. tio eſt, quia dicit Hugo ſuper Angelicæ Hierarchiæ,
Amor acutus eſt, et tranſit omnia, et penetrat donec
ad amatum, et in ipſum veniat, nec quieſcit donec
Cant. 3. a amatum teneat, et dicat. Non dimittam ipſum, donec
introducam eum ad omnia intima mentis meæ, vbi
eſurio, et ſitio ipſum vt dicitur, in Cantica. Quod ex-
ponens Bernardus dicit: Quis te non teneat Domine,
qui tenentem te ſpe fortificas, perfectione decoras,
perſeuerantia conducis, remuneratione perducis, vt C
ſcilicet reficias? *Sequitur*: Ego autem non dimittam
te, niſi benedixeris mihi, et numquam dimittam te,
quia non benedicis, niſi tenentes te. Hæc ille. Igitur
tenetur in cultu charitatis, quia Deus charitas eſt, et
qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo,
in quo Dominus manet, dulci charitate reficitur.
Quia ſicut dicit Richardus, Amor ſiue charitas, eſt
dulcedo ſaporis intimi, et quanto quis ardẽtius amat,
tanto dulcius guſtat, igitur in charitate eſt dulcior re-
fectio. Iſte guſtus amoroſus, totam familiam conui-
uij mentalis primo ab impuritate mundat, virtutibus
adornat, dulcedine cibat, dilectione inebriat, lumine D
ſerenat, gaudio exhilarat. Iſta Rabanus in ſermone
quodam declarat, dicens: Amor eſt ignis in meditatione, purificans mentem a ſordibus vitiorum omnium. Eſt lux in oratione mentem irradians claritate. Eſt mel in gratiarum actione, mentem dulcorans in dilectione diuinorum beneficiorum. Eſt vinum in contemplatione mentem inebrians iocunda dilectione. Eſt ſol in beatitudine, mentem clarificans ſereniſſima illuminatione. Eſt vita mentem exhilarans ineffabili gaudio, perenni iubilatione. Hic cultus charitatis, fidem et ſpem format et cõformat et totum conuiuiũ mentis et cõſummat et perficit. Vnde Caſſiodo
E rus ſuper Pſalmos dicit: Charitas eſt mors criminum, virtus pugnantium, palma victorũ, concordia mentiũ, ſocietas electorum: quam fides concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omniũ bonorũ ſeruit. Ad quod conuiuium nos cõducat, qui eſt benedictus in æternũ.

DE DONO SCIENTIÆ.

Quæ ſcientia donum Spiritus ſancti dicatur. Cap. I.

TERTIO dicendum eſt, de dono ſcien
F tię, quod immediate ſequitur donum
Greg. lib. 2. Mor. c. 25. pietatis: quia ſicut dicit Gregorius
in Moralibus, nulla eſt ſcientia ſi vti-
litatem pietatis non habet. Et Anſel-
Anſ. lib. de ſimil. c. 130 mus dicit: Poſt donum pietatis, Spi-
ritus ſanctus ſcientiam ſuperimponit pietati, cum
mens ſic timet ſibi et compatitur, vt quo valeat modo
ſaluari, ſcrutatur, eiq. Spiritus ſanctus huius rei cognitionem largitur. Hunc etiam ordinem dono-
Aug. lib. 2. de Doctr. Chriſt. c. 7. to. 3. rum tenet Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana. De
hoc autem dono ſcientiæ ſunt tria notanda. Primo,
quæ ſcientia donum Spiritus ſancti dicatur. Secundo
qualiter per donum ſcientiæ in anima dies oriatur.
Tertio quo modo per donum ſcientiæ menti conui-
uium præparetur.

CIRCA primum nota, quòd Bernardus ſuper Cantica in quodam ſermone dicit: Scientia quædam eſt ſæcularis, quæ inebriat non charitate ſed curioſitate, implet ſed non nutrit, inflat et non ædificat, ingurgitat, et non confortat. Et talis ſcientia, non eſt, donum Spiritus ſancti. Eſt alia ſcientia de qua Auguſtinus dicit. Eſt ſcientia quæ non eſt rerum vanarum, nec rerum curioſarum, ſed de his quibus fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur, et hæc dicitur donũ Spiritus ſancti. Et hoc donum gratuitum, eſt lumen ſupernaturale. Cuius actus eſt bene iudicare, ſecundum regulas legis æternæ de agibilibus per nos quorũ non eſt determinata via quo ad nos, qualiter fieri debeant, eo quòd non ſemper vniformiter fienda ſunt. Vnde per donum ſcientiæ, innoteſcit homini rectum iudicium de creaturis, quòd non eſt in eis verum bonum, et hoc fit per lumen ſupernaturale, ſcilicet per principia fidei, quæ ſunt articuli fidei. Ideo ex conſequenti, ad donum ſcientiæ pertinet reſoluere hominis actiones, ad fidei articulos vt ad principia. Et notandum eſt, quòd donum ſcientiæ principaliter reſpicit ſpeculationem, ſcilicet, inquantum homo ſcit quid fide tenere debeat. Secundo ſe extendit ad operationem, quia per ſcientiam credibilium, et eorum quæ ad credibilia conſequuntur, dirigitur in agendis. Vnde illi donum ſcientiæ habent, qui ex infuſione gratiæ certum iudicium habent circa credenda, ſic quòd in nullo deuiant a rectitudine iuſtitiæ. Et hæc eſt ſcientia ſanctorum, de qua dicitur: Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, et dedit illi *Sap. 10. b* ſcientiam ſanctorum. Ex his patet, quòd donũ ſcientiæ eſt habitus infuſus, in quo homo habet certum iudicium circa credenda, et agenda. Igitur ſicut
D dicit Hieronymus in prologo ſuper Biblia, Diſcamus in terris, quorum ſcientia remanebit nobis in cælis. Valde enim indignum eſſet, quòd tantum laborarem circa ſcientiam, et virtutes, ſi deſinerent eſſe in morte. Vnde Hieronymus, ibidem dicit, quòd ſacra Scriptura, eſt habitaculum regni cæleſtis. Euacuabitur tamen imperfectio eius. *Hier. epiſt. 103. ad Paulin. cir. fin.*

Qualiter per donum ſcientiæ dies in anima oriatur. Cap. II.

SECVNDO videndum eſt, qualiter per donũ ſcien-
E tiæ, in anima dies oriatur. De quo notandum eſt quòd cum donum ſcientiæ ſit habitus luminoſus, a Spiritu ſancto animæ infuſus, qui omnia ſcrutatur, et omnem veritatem docet, quo habitu anima habet rectum et certum iudicium circa credenda, et agenda, vt ſupra dictum eſt, huiuſmodi non poſſunt fieri ſine lumine. Lumen autem facit diem, ſicut dicit Hugo in libro de tribus dictis. Planum eſt, quòd donũ ſcientiæ cauſat diem ſpiritualem in anima, quæ ſecundum maiorem, et minorem illuminationem cauſat mane meridiem, et veſpertinam horam. Mane huius diei, cauſat donum ſcientiæ, dum ſe extendit
F ad lumen ſcientiarum acquiſitarum per ſtudium et doctrinam: quæ ſcientiæ, licet ſint quædam lumina, tamen ſunt obſcura. Quia ſicut dicit Hugo in prologo ſuper librum Angelicæ Hierarchiæ, Philoſophis, vel ſapientibus mundi datum eſt, veritates aliquas inuenire propter nos, quibus conſummatio ſeruabatur. Vnde inuenerunt veritatem illam, quam oportuit ſuſcipere filios vitæ, ad obſequium ſummæ veritatis. Illis labor appoſitus eſt, nobis autem fructus ſeruabuntur. Ipſi arcana ſapientiæ non nouerant, quia conditorium theſaurorum, ſcilicet incarnatum Ieſum, non nouerant, ſed naturali documento ſolo vtentes, lippienti acie lumen nubilum, et ambiguum adduxerunt, propterea crrauerunt, et euanuerunt, cum

Donũ ſcientiæ, cauſat diẽ in anima tribus, horis diſtinctam.

Hug. lib. 3. in Aug. Hierar. cap. 1. ante med.

Digitized by Google

cum mente transire vellent ea quæ eis concessa fuerant nosse. Etiam hæc scientia assimilatur auroræ, quæ est mane et initium diei. Aurora enim est lux noua tenebris permixta, vt dicit Richardus. Sic et scientiæ humanæ tenebris permixtæ sunt, donec donum scientiæ faciat nos circa eas iuste sentire, et recte iudicare.

Rich. lib. 1. de contẽpl. cap. 9.

SECVNDO donum scientiæ extendens se ad lumen sacræ Scripturæ, et ad credibilia, causat in anima horam meridianam diei spiritualis. Nam lumen horæ meridianæ clarius illuminat, et vehementius inflammat, vt patet ad sensum. Sic lumen sacræ Scripturæ, super omnes scientias mentem clarius illuminat, et vehementius inflammat. Vnde Gregorius dicit sic: Quamuis omnem sciẽtiam atque doctrinam, Scriptura sacra sine aliqua comparatione, transcendat, vt taceam quòd vera prædicat, quòd ad cælestem patriam vocat, quòd a terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis inuitat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur, quòd nec sic clausa est vt paueſci debeat, nec sic patet, vt vilescat, quòd vsu fastidium tollit, et tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur, quòd legentis animum humilibus verbis adiuuat, sublimibus, vero sentẽtijs leuat, quòd aliquo modo cum legentibus crescit, quòd ab auidis lectoribus quasi recognoscitur, et cum doctis semper noua reperitur. Vt ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas, ipso etiam locutionis suæ more trascendit. Hæc ille. Sic ergo donum scientiæ per lumen sacræ Scripturæ, animam illuminat et inflammat ad modum lucis meridianæ, vt dicatur de ea illud Isaiæ: Sicut lux meridiana clara est.

Greg. li. 20. Moral. c. 1.

Isa. 18. c

TERTIO donum scientiæ se extendens ad lumen scientiæ moralis, et ad agibilia, facit horam vespertinam in die spirituali animæ, quæ est hora quietis, et terminus laboris: Exibit enim homo mane ad operationem suam, vsque ad vesperam, ait Psalmista. sic donum scientiæ notificans homini rectum iudicium circa credenda, et agenda, ipsum quietat, dum eum in veritate stabilitat. Sed et laborem minuit, et quasi terminat, dum eum gaudenter operari facit, quia finis laboris quietem æternam ei pie ostendit. Vnde Dionysius dicit: Fides diuina est stabilis collocatio credentium, collocans eos in veritate, et confirmans in transmutabili identitate. *Sequitur*: Et credentem in veritate, teste Scriptura, nihil moueat, a lætitia, quæ est secũdum veram fidem, sed habeat in ea permanentiam immobilis identitatis. Et parum infra dicit. Ita igitur, principes, et duces nostræ sapientiæ, scilicet Apostoli, et eorum discipuli, pro veritate quotidie lætantur, et moriuntur, testificantibus omnibus verbo et opere veritatem, sicut conueniens est. Et sic vespere, et mane dies tertius perficitur.

Pſal. 103. c

Dion. de diuin. nom. c. 7. cir. fin.

Quo modo per donum scientiæ menti conuiuium præparetur. Cap. III.

Quę fames et quis cibꝰ animæ sit.

TERTIO videndum est, quo modo per donum scientiæ, menti humanæ conuiuium præparatur in die suo, et de diuersitate ferculorum illius. Circa quod sciendum est, quòd Augustinus in libro de vita beata dicit, quòd sicut scientia est cibus animæ, ita vitia sunt fames animæ & sterilitas. Et illa fames causat quoddam ieiunium spirituale in anima, quod donum scientiæ expellit ab anima. Vnde Gregorius in moralibus dicit: Scientia in die suo conuiuium facit, quia in ventre mentis, ignorantiæ ieiunium superat. Ex quo patet, quòd ignorantia, et vitia causant in anima ieiunium spirituale, quæ quamuis sit incorruptibilis, tamen multum debilitatur, eo quòd interius nullis veritatibus cibatur, et ex consequenti nec appetitus veris bonis satiatur: quia incognita amare nõ possumus, ideo nec gustare possumus, vt dicit Beda super Lucam cap. 8. Igitur sicut consulit Augustinus nus in libro de vera religione: Omissis nugis theatricis, et poeticis, diuinarum scripturarum consideratione et tractatione pascamus animum atque potemus, vanæ curiositatis fame ac siti fessum, & æstuantem & inanibus phantasmatibus, tamquam pictis epulis, frustra refici, satiariq. cupientem, cum talia animam non satient.

Augusti. de vita bea. di ſput. 1. diei 10. 1.

Greg. lib. 1. Mor. c. 16.

Aug. li. de ver. Relig. c. 52. to. 1.

SECVNDO donum scientiæ prouocat animæ appetitum, per manifestationem dulcissimarum veritatum. Nam sicut dicit Augustinus super Ioannem: Veritas panis est, et mentem reficit, nec tamen deficit. Et quanto donum scientiæ dulces veritates magis manifestat, tanto appetitũ magis prouocat. Quia quanto alimenta spiritualia plus sumuntur, tanto plus appetuntur, ait Gregorius. Alioquin, sicut dicit Hugo libro de vanitate mundi, frustra in nobis diuinæ cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinæ dilectionis flamma augescat. Sed dilectio siue charitas, est cibus dulcissime reficiens mentem. Vnde Bernardus in libro de gradibus humilitatis dicit: Dulcis cibus et suauis est charitas, quæ fessos alleuat, debiles roborat, mæstos lætificat, iugũ denique veritatis facit suaue et onus leue in illo scilicet conuiuio mentali.

Aug. tract. 41. in Ioã. non longe a prin. to. 9.

Bern. tract. de 12. gra. humil. & ſuperb. non lõge a prin.

TERTIO donum scientiæ conuiuantes multipliciter reficit, per ferculorum diuersorum deliciosam exhibitionem, quæ in sciẽtia sacræ Theologiæ occulta ostendit, et conuiuantes illuminando gustare facit. Vnde Gregorius in moralibus exponens illud Iob: Tunc super omnipotentem delicijs affluës, dicit: Super omnipotentem delicijs affluere, est in amore illius sacræ Scripturæ epulis satiari. In quibus nimirũ tot delicias inuenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus: vt modo nos nuda pascat historia: modo sub textu litteræ velata nos reficiat medullitus, allegoria: modo ad altiora suspendat contemplatio anagogiæ, in præsentis vitæ tenebris, iam de lumine æternitatis intermicans. In his verbis Gregorius innuit, triplicem mensam esse sacræ Scripturæ, in quibus animæ studiosæ mediante dono scientiæ, diuersimode et dulciter reficiuntur. Prima est mensa historiæ. Secunda est mensa allegoriæ. Tertia est anagogiæ. In mensa historie, simplices cibantur ferculis grossioribus. In mensa allegoriæ, cibantur doctores ferculis subtilioribus. In mensa anagogiæ, perfectiores cibantur ferculis dulcioribus. In mensa historiæ, simplices cibantur ferculis grossioribus, fidem roborantibus, dum simplices legunt in sacra Scriptura, quòd aqua in vinum mutatur, Lazarus suscitatur, leprosus mundatur, cæcus illuminatur, et huiusmodi. Tunc turba simplicium pascitur, quando fides exemplis roboratur. Vnde Alexander Nechan, super Cantica dicit: Ecce nobis recumbentibus ad mensam sacræ Scripturæ, proponuntur poma miræ fragrantiæ. Arbor siquidem propaginis, cuius radix erat protoplastus, decorata multitudine ramorum, qui sursum tenduntur protulit poma, ideſt exempla cometibilis et commendabilis saporis, per quæ intellige bona opera, seu prophetarum vaticinia, quorum delicioso odore, sancta Mater Ecclesia quotidie recreatur. Hæc ille. In mensa secunda allegoriæ, reficiuntur subtiliores, vt doctores, et similes, subtilioribus et dulcioribus ferculis, dum eis panis verus de cælo promittitur, et datur, habens in se omne delectamentum, et omnem saporem suauitatis. Ex cuius manducatione resurrectio nobis promittitur, vita æterna sperat, ianua cælestis aperitur, mensa æternæ refectionis præparatur, corpus Christi hic vere manducatur, in quo nobis diuinitas propinatur. Vnde Hugo in primo capite super librum Angelicæ Hierarchiæ dicit carnem assumptam Iesus nobis in edulium proposuit, vt per cibum carnis, ad gustum inuitaret diuinitatis. Ex his autem confortatur anima, et surgit in spem viuam. De qua spe Gregorius in mora-

Ale. Nech. ſup. Cant. cap. 5.

Ioan. 6. d

Sap. 16. e

Hug. in 1. c. Aug. Hier. lib. 2. poſt. med.

Digitized by Google

Greg. lib. 6. Mor. c. 13. vers. fin. ih moralibus dicit: Spes in æternitate animum erigit, et idcirco nulla exterius aduersa, quæ tolerat, sentit, quod non est modica refectio mentis. In mensa tertia, scilicet anagogiæ, spirituales et perfectiores pascuntur, ferculis dulcissimis, et sapidissimis. Cuius ratio *Hug. lib. 1. super Ang. Hierar.* potest esse talis: Anagogia, vt dicit Hugo, est ascensio, siue eleuatio mentis in contemplationem supernorum. Ideo ascendendo transcendit narrationem mensæ historicæ, sed contemplando transit vltra velamina mensæ allegoricæ. Plena autem eleuatio, et pura contemplatio, in mente miram, et dulcem ge- *Greg. in Exec. ho. 14. post med.* nerat delectationem, et refectionem. Vnde Gregorius dicit sic: Contemplatio amabilis, et mirabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit, ideſt cælestia aperit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, spiritualia oculis mentis patefacit, corporalia abscondit, vt talis contemplatrix dicat illud Cantici: Ego dormio, et cor meum vigilat. *Cant. 5. a* *Sequitur*: Vigilanti etenim corde dormit, per hoc quòd interius contemplando proficit, et ab inquieto opere foris quiescit. *Sequitur*: Neque adhuc omnipotens Deus in sua claritate conspicitur, sed quædam ab illa anima speculantur, vnde refecta proficiat, et post ad visionis gloriam pertingat. Hæc ille. Quare contemplatrix anima desiderans claram dilecti visionem, et plenam refectionem, confortata petit iam tiahi de istis mensis ad illam gloriosam mensam, & *Cant. 1. b* epulationem cælestis conuiuij, dicens illud: Indica mihi quem diligit, anima mea, vbi pascas, vbi cubes *Ber. ser. 33 in Cant. ante med.* in meridie. Bernadus exponens hæc verba dicit sic: Primo aduerte, quàm eleganter sponsa amorem spiritus ab amore carnis discernat affectu, dum dilectum exprimere magis iam volens affectione, quàm nomine, non simpliciter dicit, quem diligo, sed inquit, quem diligit anima mea, spiritualem designans, amorem non carnalem. Indica mihi igitur, vbi pascas, *et cetera*. Antequam adimplebis me lætitia cum vultu tuo, vultum tuum requiro vultus autem tuus vera meridies est. Hæc ille. Hic meridies anagogiæ clarior est in splendore, et feruentior in calore. In splendore clarior, dum pater per verbum infiniti splendoris se perfecte manifestat. Et in calore feruentior dum per amorem suum spiratum, qui est infiniti ardoris siue charitatis, se ad gustandum, amplexandum, et habendum liberalissime in anagogia communicat: Sed Bernardus ibidem dicit: Veruntamen quantumlibet, hic meridies viæ incalescat, et radios suos multiplicet, per omnia mortalis huius vitæ curricula, sitq. nobiscum vsque ad consummationem sæculi, non tamen ad lumen perueniet meridianum patriæ. Nam hic pastus sed non ad saturitatem: nec cubare licet, sed vigilare oportet, propter timores nocturnos: nec hic clara lux nec plena refectio, nec tuta mansio. Igitur indica mihi vbi pascas, vbi cubes in vera meridie, scilicet in claritate lucis, et feruore charitatis tuæ infinitæ. Hæc ille. De hac meridie dicit Bernardus ibidem, quod admirando exclamat, dicens: O vera meridies plenitudo feruoris et lucis, solis statio, vmbrarum exterminatio, paludum desiccatio, fœtorum depulsio. O perenne solstitium, quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum. O vernalis temperies. O æstiua venustas. O autumnalis vbertas. O quies et feriatio hiemalis. Hunc locum, inquit, tantæ claritatis, et pacis, & plenitudinis, indica mihi, vt ego te in lumine tuo per mentis excessum merear contemplari, pascentem vberius, quiescentem securius. Hæc est mensa veri Salomonis, in qua Regina Saba vltra *3. Reg. 10.* non habuit spiritum humanum, tota absorpta in spiritu diuino.

A De mensa diuinæ Scripturæ siue scientiæ, et de ferculis, quæ in ea apponuntur. Cap. IV.

DE hac mensa diuinæ Scripturæ siue scientiæ Hugo loquens, dicit idem, sed per alia verba, quæ forte magis sapiunt. Vnde dicit sic: Sicut homo exterior in refectorio materiali ad horam cibo potuq. reficitur, sic homo interior in refectorio sanctæ meditationis diuersorum exemplorum ferculis saginatur et vino compunctionis potatur. *Sequitur*: In B hoc ergo refectorio tres ponuntur mensæ, ideſt tres intellectus diuinæ Scripturæ, videlicet mensa historialis, mysterialis, et moralis. Prima mensa ponitur simplicibus, secunda doctoribus, tertia vtrisque communiter. In prima, ponitur cibus grossior. In secunda, cibus subtilior. In tertia, cibus dulcior. Prima saporem continet exemplorum. Secunda continet dilectionem mysteriorum. Tertia dulcedinem morum. In prima Christus panem fregit. In secunda, figuris ministrat vinum. In tertia, docet verum. In prima, pascit miraculis. In secunda, figuris. In tertia, verbis. Refectio miraculorum corroborat fidem. Impletio figurarum confortat spem, Doctrina morum adauget charitatem. Cum enim mortui suscitantur, leprosi mundantur, cæci illuminantur, tunc C simpliciorum turba pascitur. Sed fides inde succrescit, dum Deus hoc fecisse creditur. Dum vero resurrectio Christi creditur, tunc nostra resurrectio speratur. Dum semen seminantis quibus terris congruat assignatur, quid aliud fit, quam quòd in mentibus hominum, verbi Dei amor ordinatur? Ponuntur itaque mensæ, ponuntur et panes. Ad primam mensam *Leui. 7 a b* Moyses offert panem conspersum, tamquam cibum grossiorem. Oleo deuotionis conspersum in superficie: quia lex nullum ad perfectum duxit. Dabatur ta- *Heb. 7. c* men populo Dei exeunti de Ægypto ille panis, ad ali- D qualem deuotionem, eius et alleuiationem. Ad secun- *Ruth. 2. c* dam mensam, Ruth, obtulit panem intinctum in aceto Dominicæ passionis. Qui habet virtutem patienter sustinendi omnia aduersa. Vnde Augustinus in *August. lib.* libro de conflictu vitiorum, et virtutum dicit: Si *de conflic.* passio Redemptoris nostri ad memoriam reducatur, *virt. & vi-* nihil tam durum, quod non æquo animo toleretur: *tior. cap. 9.* parua enim omnia reputamus, si suæ passioni com- *in prin.* paremus, quæ patimur. Simile dicit Isidorus de sum- *Isid. lib. de* mo bono. Ad tertiam mensam, scilicet anagogiæ; *contemptu* Christus dat panem supersubstantialē, seipsum in cor- *mūdi c. de* pore et sanguine suo, vt sicut dicit Hugo, per cibū car- E *patiētia in* nis, inuitet ad gustum diuinitatis, vt homo man- *aduersis.* ducet panem Angelorum omne delectamentum, in se *Ioan. 6. d* habentem, et omnis saporis suauitatem. Ideo maxi- *Sap. 16. c* me reficit. Vnde Vercellensis super Cantica dicit: *Hug. super* Nihil est, quòd ita gratam mentibus præstet refectio- *1. Ang. Hie* nem sicut panis supersubstantialis, ideſt Eucharistiæ. *rarch.* Et sic conuiuantes in prima mensa, ad exeundum de Ægypto alleuiantur. In secunda mensa, ad sustinendum patienter pericula viæ animantur. In tertia mensa, conuiuantes sic reficiuntur, vt in æternum non moriantur. Post appositionē panum, ponuntur diuersa genera pulmentorum. Nam tres pueri affetunt F *Daniel 1. c* legumina. Paulus infirmus ministrat olera. Moy- *Rom. 14. a* ses affert diuersa ferculorum genera, mel scilicet de *Deut. 22. b* petra, oleumq. de saxis durissimis, butyrum de armento, et lac de ouibus, cum adipe agnorum et arietum filiorum Basan, et hircos cum medulla tritici, et sanguinem vuæ biberent meracissimum. Post appositionem pulmentorū, ponuntur diuersa fercula carnium. *Gen. 4. a* Nam Abel offert agnum. Abraam arietem, Iosue, *Gen. 22. c* vaccam. Moyses volatilia pennata, et rex Euangeli- *Ioſ. 8. f* cus altilia occisa, per quæ signantur patres noui testa- *Psal. 77. c* menti. Quidam dum gratiā pinguedinis internæ dul- *Mat. 22. a* cedinis percipiunt, a terrenis desiderijs, ad sublimia contemplationis suæ penna subleuantur, ait Gregorius: Post appositionem carnium, ponuntur diuersi

Digitized by Google

Ioan. vlt. a fercula piſciũ. Nam Apoſtoli afferunt piſces de mari.
Tob. 6. a Tobias affert piſces de fluuio. Piſces de ſtagno in Le-
Leuit. 11. b uitico. vbi dicitur: Omne quod habet pinnulas et ſquã-
mas, tam in mari quã in fluminibus, et ſtagnis come-
Gloſſ. in Le- detis. Vbi dicit Gregorius in Gloſſa Piſces, qui habent
uit. 11. ex pinnulas, ſolent ſaltare ſuper aquas, et ſignant animas,
Greg. lib. 5. quæ eleuãtur vltra illa fluxibilia per contẽplationem,
Mor. ca. 8. et etiam aliqui ſunt in actiua vita, et illi ſunt come-
dendi, et Eccleſiæ incorporandi, vel traijciendi, quia
ſunt mundi. Sed Hugo dicit: Piſces de mari ſunt ſæ-
culares, qui ſunt adhuc in hoc mari magno. Piſces
vero de flumine, ſunt doctores, qui fluunt ſcientia
ad alios inquieti. ſed piſces de ſtagno ſunt clauſtra-
les quieti, qui omnes in flumine baptiſmi mundati
ſunt, et ideo comedendi ſunt, ideſt in corpus Eccle-
ſiæ traijciendi ſunt. Cum prædictis ferculis, donum
ſcientiæ tot vina miniſtrat potanda, quot propoſuit
fercula reficientia. Et huius ratio eſt, quia donũ ſcien-
tiæ vt eſt donum Spiritus ſancti, illuminat ad verita-
tes ſacræ Scripturæ cognoſcendas, et ad cognitas dili-
gendas. Cognitio autem cibat, ſed dilectio potat.
Greg. li. 16. Cognitio cibat multipliciter. Quia ſicut dicit Grego-
Mora. ca. 9. rius in Moralibus: In Scripturæ ſacræ verbis, tot de-
in prin. licias inuenimus, quot ad profectum noſtrum intel-
ligentiæ diuerſitates accipimus. Sed ſicut in nobis cre
ſcit cognitio, ita in nobis debet augeri, et dilectio.
Alioquin ſicut Hugo dicit, in libro de vanitate mun-
di, fruſtra in nobis diuinæ cognitionis abvndantia, cre
ſcit, niſi in nobis diuinæ dilectionis flamma augeſcat,
quæ animos inebriat, et paſcit. Hic eſt notandum
Greg. lib. 1. quòd ſicut dicit Gregorius in Moralibus, Scriptura
Mor. ca. 8. ſacra aliquando nobis cibus eſt, aliquando potus eſt.
cir. med. Cibus eſt in locis obſcurioribus, quæ quaſi exponen-
do frangitur, et maſticando glutitur. Potus vero eſt
Scriptura in locis apertioribus, qui ita abſorbetur ſi-
cut inuenitur. Ex his patet, quòd in iſto cõuiuio non
ſufficiunt vina præcipua Aſſueri, nec vina condita
ſponſæ, nec vina mera Pſalmiſtæ, *et cet.* ſed quod erũt
fercula, tot erunt in conuiuio illo vina. Quia ſicut
dicit Origenes ſuper Cantica: Non eſt plena refec-
tio, nec omnimoda refectionis delectatio, niſi cum
cibo potus iungitur. Hæc ille. De iſta refectione ſpi-
rituali ſiue conuiuio Richardus de ſancto Victore di-
cit. O qualis refectio, vbi dapifer eſt Chriſtus, pin-
cerna vero Spiritus ſanctus. Chriſtus enim miniſtrat
Pſal. 147. b in cibo. Vnde Dauid: Mittit Cryſtallum ſuam ſicut
bucellas. Spiritus ſanctus miniſtrat in potu. Vnde
Dauid ibidem dicit: Flabit ſpiritus eius, et fluent
aquæ viuæ, quia viuificant. Hæc ille. Ratio huius ap-
Aug. lib. 9. propriationis poteſt eſſe talis. Auguſtinus de Trini-
de Trin. ca. tate dicit, quod verbum perfectum eſt notitia cum
20. to. 3. amore. Cum igitur verbum æternum ſit notitia ma-
nifeſtans patrem, et cum hoc notificet omnem veri-
Ioan. 1. a tatem, illuminat enim omnem hominem venientem
in hunc mundum. Veritas autem eſt dulcis refectio
Idẽ tract. mentium, vt dicit Auguſtinus ſuper Ioannem. Patet,
41. in Ioã. quòd refectio appropriatur filio. Sed cum in notitia
to. 9. ſit amor, qui appropriatur Spiritui ſancto, et amor
ſit vinum ſpirituale, potans, et reficiens et inebrians
mentem; patet, quod potare vino ſpirituali et ine-
briare, appropriatur Spiritui ſancto. Quod autem
amor ſiue charitas, ſit quoddam optimum vinũ ſpiri-
Hug. lib. 4. tuale oſtendit Hugo de Arca Noe, vbi dicit: Chari-
de Arca mo- tas ſiue amor ſimilis eſt vino, quia habet effectus vini.
rali. c. 8. Vinum namque eos, quos inebriauerit, reddit hila-
res, audaces, fortes, obliuioſos, et quodam modo in-
ſenſibiles: ſic charitas ſiue amor mundãdo conſcien-
Pſal. 103. b tiam mentem exhilarat ſecundũ Pſalmiſtam. Deinde
audacẽ reddit, quando per munditiã conſcientiæ fidu
Prou. 28. a ciã præſtat. Deinde vires auget, quia ſicut teſtatur Scri
ptura, Fortis eſt vt leo, qui confidit in Domino. Obli-
uionem quoque generat, quia dum totã intentionẽ ad
deſideriũ æterno rum trahit, omnium tranſeuntiũ. me
moriã ab anima funditus euellit, et inſenſibilẽ reddit;
quia dum mentem per internam dulcedinem medul-
litus replet, quidquid exterius amari infertur, con-
temnit, quaſi non ſentiat. Hæc ille. De hac ebrieta-
te, dono ſeptimo, cap. 7. Supra poſita exempla nemo
contemnat, quia donum ſcientiæ in omnibus ſenſibi-
libus diuinos radios lucere manifeſtat. Vnde Diony-
ſius dicit: Non ſolum ſenſibilia ſigna ſcripturarum,
ſed et totus iſte mundus ſenſibilis, ſecundum quam-
libet ſui partem, eſt quaſi propoſitio ſignans diuina
inuiſibilia, iuxta illud: Inuiſibilia Dei, *et cet.* Hi au-
tem radij non reuelantur immundis, ſed ſolum amа-
toribus ſanctitatis, qui ſtudendo veræ ſapientiæ in
ſanctis ſignis rerum materialium, abolita omni ine-
pta et phantaſtica expoſitione, per intelligentiam pu-
ræ veritatis, et amorem veræ bonitatis, per donum
ſcientiæ tranſeunt ad contemplationem ſimplicis, et
puræ veritatis. Ad quam nos perducat, qui eſt Deus
benedictus in æternum. Amen. Hæc ille.

Dionyſ. in epi. ad Timot.

Rom. 1. c

DE DONO FORTITVDINIS.

Quæ fortitudo donum Spiritus ſancti dicatur. Cap. 1.

VARTVM donum Spiritus ſancti, eſt donum fortitudinis, quod immedia-
te ſequitur donum ſcientiæ. Quod
Anſelmus oſtendit in libro de ſimili-
tudinibus, dicens: Spiritus ſanctus
donum fortitudinis ſuperimponit
dono ſcientiæ. Cuius ratio eſt: Dum enim mens pa-
uida timens, atque donum pietatis compatiens, et
iam quid agere debeat dono ſcientiæ ſciens, oportet
vt dono Spiritus ſancti ſit fortis, ad operandum quæ
dicit, et quibus ſe ſaluari poſſe confidat. Quia ſicut
dicit Hugo ſuper Angelicã Hierarchiam, perfectum
non facit agnitio, ſeu cognitio veritatis in mente,
niſi ſubſequatur habitus veritatis in operatione. Et
veritas dicit: Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis.
Ideo fortitudinis donum ſequitur donum ſcientiæ.
Circa hoc donum fortitudinis ſunt notanda tria. Pri-
mo quæ fortitudo donum Spiritus ſancti dicatur.
Secundo qualiter per hoc donum, dies ſpiritualis in
anima oriatur. Tertio quale conuiuium, per hoc do-
num animæ præparetur.

Anſel. li. de ſimilitud. c. 130.

Hug. in 7. Ang. Hier.

Ioan. 13. b

Duplex eſt fortitudo.

CIRCA primum ſciendum, quòd duplex eſt for-
titudo, vna quæ eſt virtus, alia quæ eſt donum Spiri-
tus ſancti. De fortitudine quæ eſt virtus, multa dicit
philoſophus in Ethicis, inter quæ dicit, quòd for-
tis eſt qui non timet terribilia, & ſuſtinet vt oportet
boni gratia. Et Paulinus in epiſtola ad Hieronymum
dicit: Qui vere fortis eſt nec temere audet, nec incon-
ſulte timet. Et hæc fortitudo ſe habet reſpectu ardui,
et mali pœnæ, ſecundum dictamen naturalium prin-
cipiorum. Et tali fortitudine ſuſtinet homo pericula
et læſiones propter bonum virtutis. Vnde Auguſti-
nus narrat, quòd multi vtilitatem reipublicæ, proprię
vitæ præponebant. Et Tullius de officijs dicit quòd
duo erant præcepta Platonis, volentibus reipublicæ
prodeſſe. Primum vt vtilitatem ciuium ſic tueantur,
vt quæcumque agunt ad eam referant, obliti com-
modorum ſuorum. Secundum præceptum fuit vt
totum corpus reipublicę curent principaliter, ne dum
aliquam partem tueantur, reliquas deſerant, et ideo
hæc fortitudo ordinat hominem ad finem, qui eſt in-
fra limites naturæ, vt patet. Eſt alia fortitudo, quæ
eſt donũ Spiritus ſancti, quæ ſe habet reſpectu illius
pœnæ ſecundum dictamen ſupernaturalium princi-
piorum legis æternæ, ſequendo Spiritus ſancti ſpe-
cialem inſpirationem, vel inſtinctum, quo mouen-
tur aliqui ad vltro ſe offerendum ad ſuſtinentiam pœ-
næ prædictæ. Ex quo patet quòd donum fortitudi-
nis,

Ariſt. lib. 3. Eth. cap. 8. & 9.

Aug. lib. 5. de Ciu. Dei cap. 17.

Quæ fortitudo eſt donum Spiritus ſancti.

Digitized by Google

nis, eſt habitus exiſtens ſicut in ſubiecto in voluntate inquantum negotiatur circa ardua, quo voluntas habilitatur ad volendum mortem ſuſtinere, pro defenſione ſeu pro motione veritatis fidei vel morum, ſecundum dictamen legis æternæ, ſequendo Spiritus ſancti motiuam inſpirationem. Ex conſequenti tamen, per ipſum donum fortitudinis, bene ſe habet voluntas reſpectu cuiuſlibet alterius arduæ pœnæ, et melius quàm per aliquam moralem veritatem. Et ideo per iſtam fortitudinem, ſancti fecerunt opera fortitudinis ſuper humano modo, ſuſtinendo talia
Act. 5. g cum gaudio et exultatione, vt patet in Apoſtolorum actis, vbi dicitur. Ibant Apoſtoli gaudentes, *et cet.* Et iſta fortitudo ordinat, et diſponit ad finem ſupernaturalem. De hac fortitudine dicit Gregorius in
Greg. hom. 27. in Euã. circ. med. quadam homilia ſic: Fortes facti ſunt ſancti, tortores domant, ſpiritum roborant, virtutibus coruſcant terrena deſpiciunt, cæleſtia appetunt, occidi poſſunt, flecti autem nequeunt: nec ſuſtinere flagella per infirmitatem metuunt, nec læſi vmquam a veritate conticeſcunt. Hæc etiam fortitudo, inſtigationes, ad malum fortiter retundit, et repellit, ſicut dicit Auguſtinus ſuper Marcum, et Gregorius in homilia: Apo-
Idem hom. 30. in Euã. poſt med. ſtoli mundi huius poteſtatibus contraire non præſumerent, niſi eos ſancti ſpiritus fortitudo ſolidaſſet, exemplificando de Petro, qui magna auctoritate reſpondit. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, iam Spiritu ſancto confortatus.

Qualiter per hoc donum dies ſpiritualis in anima oriatur. Cap. II.

SECVNDO videndũ eſt, qualiter per douum fortidinis dies ſpiritualis in mente humana oriatur. De quo ſciendum eſt, quòd cum iſto dono ſicut cum alijs donis prædictis, Spiritus ſanctus ſit et habeatur, qui ad modum ignis illuminat, et inflammat vt dictum eſt: ideo animam, quam inhabitat illuminat, dum impetum iraſcibilis, et concupiſcibilis, et aliarum paſſionum obumbrantium conuiuium animæ fortiter reprimit, et tenebras vitiorum viriliter expellit, et ornatum virtutum omnium cuſtodit, et omnes partes mentis confractis vectibus diuino ſoli patẽter aperit,
Pſal. 23. b et dicit: Eleuamini portæ æternales, et introibit rex
Ioan. 1. a gloriæ, fortis, et potens in prælio. Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. De hac
Amb. lib. 1. de off. cap. 29. to. 4. fortitudine dicit Ambroſius de officijs: Non mediocris virtus animi eſt fortitudo, quæ ſola defendit ornamenta virtutum omnium, et iuſtitiam cuſtodit, et quæ implacabili prælio aduerſus omnia vitia decertat. Inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, auaritiam fugat tamquam labem quandam, quæ virtutem effeminat, et ſic mentem obtenebrat. Sed neceſſe eſt videre, quæ ſint portæ animæ, per quas diuini radij animam ingrediuntur, et qualiter per donum fortitudinis aperiantur.

Tres animę potentię, sũt tres portę mentis.

DE primo notandum eſt, quòd tres portæ mentis ſunt tres potentiæ, ſcilicet memoria, intelligentia, et voluntas, ſecundum quas homo ad imaginem et ſimilitudinem Dei creatus eſt, quæ potentiæ conuenienter dicũtur portæ æternales, quia æternitatis ſunt capaces, eo quòd imago Dei in eis conſiſtit, vt dicit
Aug. lib. 9. de Trin. & ſeq. to. 3. Auguſtinus de Trinitate. Has portas Spiritus ſanctus per donum fortitudinis aperit, dum eas per fortes conatus ad æterna cõuertit, iam a temporalibus aliqualiter eleuatas. Vnde appropriate loquendo ſecundum appropriationẽm Auguſtini de Trinitate. Primo per donum fortitudinis, porta memorialis aperitur patri æterno, dum forti conatu a tẽporalibus abſtractam, et eleuatam, et diuinis beneficijs gratificatam, in patre incipit iam delectari, et gratias agere de filij conſubſtantialis datione, et de Spiritus ſancti miſſio-
Pſal. 76. e ne, et de omnibus alijs beneficijs, vt dicat illud Pſalmi: Memor fui Dei, et delectatus ſum. Quod expo-

A nens Gregorius ſuper Iob dicit: Qui de temporalium amiſſione non lugeo, de temporalium abundantia conſolari non poſſum, quaſi de vmbra: ſed cum memor fui Dei delectatus ſum, quia auctoris mei, quem adhuc videre non valeo ſola, memoria delectat, quod ſine lumine eſſe non poterat. *Sequitur*: Exercitatus ſum, continua meditationis meæ apertione diuino ſoli: & defecit ſpiritus meus, ſcilicet ſuperbiæ tenebrantis, & cæcantis: et diuinus illuxit. Quia quanto Spiritus ſancti virtus in nobis fortificatur, et proficit, tãto noſter ſpiritus deficit. Et tunc in Deo plene proficimus, cũ a nobis plene defecerimus, ait Gregorius. *Greg. li. 18 Mor. c. 24.* *Idem li. 22 Mor. ca. 14.*

B SECVNDO per donum fortitudinis, porta intellectualis aperitur verbo æterno ſiue filio, dum eam forti conatu a clamore, et ſolicitudine temporalium conſtrictam abſtrahit, et ad auditionem Verbi Dei conuertit. & inſtructionem, et fidei eius receptionẽ, & præceptorum eius obſeruationem. Quja ſicut dicit Auguſtinus. Sapientia quæ eſt Filius Dei, non ceſſat loqui occulta inſpiratione ad intellectualem creaturam, vt ad ſe conuertatur, et ſic ſaluetur. Et valde neceſſe eſt, vt ſe homo ad lumen ſapientiæ conuertat: quia ſicut dicit Auguſtinus de libero arbitrio, Auertentes ſe a lumine, ad vmbram carnalitatis, continue
C obtenebrantur, intantum quòd non poſſunt videre etiam quod ſummè bonum eſt, & malum reputant, quod etiam in ſe bonum eſt. Sicut ergo iſti obtenebrantur & ſunt in nocte, ita illi illuminantur & in die ſunt. Quia Sol refulget in clypeos aureos, ideſt in puros animos, et ideo fortitudo gentium cæcatum, ideſt irrationalium virium, diſſipata eſt. *Aug. ſuper Gen. ad lit teram. li. 1. ca. 5. to. 1. Idem. li. 2. de lib. arb. c. 16. cir. fi. to. eod.* *1. Mac. 6. a*

TERTIO per donum fortitudinis, porta voluntatis aperitur Spiritui ſancto, ideſt amatori æterno: quia ſicut dicit Auguſtinus libro de Moribus Eccleſiæ, Fortitudo eſt amor omnia propter Deum facile perferens. Ille ergo fortis amor aperit voluntatem
D Spiritui ſancto, dum eam omnem carnalitatem fortiter vincere facit, ita vt etiam ſeipſum contemnat, & omnes delectationes huius vitæ fortiter extinguat. Ex tunc enim nihil reſiſtit Spiritui ſancto. Vnde Gregorius in Moralibus dicit ſic: Iuſtorum fortitudo eſt, carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationes vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmijs amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum ſuperare. Confractis igitur iſtis vectibus ferreis voluntatis, & amoris per donum fortitudinis, æternus ſol ingrediens, & tripliciter exurens montes mentis, igneos
E radios exſufflat. Sol iſte diuinus tripliciter exurit montes, ſecundum tres horas diei fortitudinis, ſcilicet mane meridie, et veſpere: quæ accipiuntur ſecundum tres gradus fortitudinis. Primo enim donum fortitudinis facit mane diei ſpiritualis, quando ſe extendit ad gradum fortitudinis politicæ. Politica autẽ fortitudo, vt dicit Macrobius de ſomno Scipionis, eſt mentem ſupra metum periculi erigere, et nihil niſi turpia formidare. Quod vtique perfectius facit fortitudo vt donũ eſt, vt patet ex Actibus in Apoſtolis, vbi dicitur, quòd gaudentes ibant a conſpectu concilij. Gaudium autem cauſat ſerenitatem mẽtis, ideſt
F lucem. De hoc poteſt exponi illud Pſalmi: Mane aſtabo tibi, *et cet.* Secundo donum fortitudinis facit meridiem diei ſpiritualis, quando ſe extendit ad gradum fortitudinis, prout eſt virtus purgatoria. Fortitudo autem purgatoria, vt dicit Macrobius ibidem, eſt animam non terreri corpore patiente. Quod vtique perfectius facit fortitudo vt donum eſt, vt patet per ſanctum Andream, qui toto corde gaudens deſiderabat pœnam crucis. Et Agatha quaſi ad epulas inuitata, *et cet.* Hi cum ſponſa, deſiderabant, Chriſtum ſequi ad cubitum crucis in meridie, ideſt in feruore charitatis. Tertio donum fortitudinis facit horam veſpertinam diei ſpiritualis, quando ſe extendit ad gradum fortitudinis, prout eſt purgati animi virtus. *Greg. lib. 7. Mor. ca. 8. in prin.* *Tres ſunt gradus fortitudinis.* *Macr. li. in ſom. Scip. cap. 8.* *Act. 5. a* *Pſal. 5. a* *Cant. 1. b*

Digitized by Google

Fortitudo autem purgati animi, vt dicit Macrobius ibidem, est passiones non vincere, sed omnino ignorare. Quòd vtique perfectius facit fortitudo, vt donum est, vt patet in illis, qui possunt dicere cum beato
Iob 27. b Iob: Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. quod ostendit fortitudinis consummatio-
Gen. 1. c nem. Factum est, igitur vespere et mane dies quartus.

Quale conuiuium per hoc donum animæ præparetur. Cap. III.

TERTIO videndum est, quo modo donum fortitudinis mẽti humanæ in die suo conuiuium spirituale præparet, et conuiuantes disponat ad omnem
Greg. lib. 1. Mora. c. 16. veritatem. De quo notandum est, quòd sicut Gregorius in Moralibus dicit, fortitudo in die suo conuiuium facit, dum aduersa non metuit, trepidanti menti cibos confidentiæ apponit. Necessitatem huius refectionis ostendit Glossa super Matthæũ, quæ videtur accepta de libro Augustini de sermone Domini in monte, vbi dicitur: Quia nondum Dei visione fruimur, cibus in via est nobis necessarius, vt quandoque ad patriam veniamus, et ideo panẽ petimus, ad quem nemo peruenit sine Spiritu sancto in dono fortitudinis, quia vbi fortitudo, ibi est esuries iustitiæ. Æternus enim cibus animæ plenitudo est iustitiæ: et quotidianus, cũ quotidie illam esurientes implemus. Hæc ille. Igitur videmus, qualiter donum fortitudinis in mentali conuiuio operetur, et reficiat vires conuiuantes. De quo sciendum est, quòd sicut dicit Tullius primo libro rethoricæ, Fortitudinis vt est virtus humana, quattuor sunt partes, scilicet fidentia, magnificentia patientia, et perseuerantia. Fidentia siue fiducia,
Fortitudinis quattuor partes conuiuantes de conuiuio inchoato, vsque in finem, certa spe assecurat. Magnificentia vero, in conuiuio vt decet administrat. Perseuerantia conuiuantes ad stabilem mansionem inuitat. Patientia autem conuiuantes confortat et quietat.

Fidentia. FIDENTIA igitur vt est virtus humana conuiuantes de conuiuio hic assecurat, hic inchoat amicabiliter, et de fine consummando, hic temporaliter, & delectabiliter assecurat. Vnde Tullius vbi supra dicit: Fidentia est certa spes animi, perducendi in finẽ rem inchoatam. Sed fidentia, vt est ex dono fortitudinis, quod est donum Spiritus sancti, conuiuantes de conuiuio temporaliter inchoato, assecurat de fine consummando feliciter, et possidendo æternaliter. De
1. Pet. 1. a hac fidentia Petrus dicit: Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam, regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, incontaminatã, & immarcessibilem, conseruatam in cælis, *et cet.* Hæc fidentia
Prou. 15. b conuiuantes dulciter reficit, quia secuta mẽs est quasi iuge conuiuium. Hæc confidentia expellit a conui-
Psal. 124. a uantibus omnem diffidentiam, Psalmus: Qui confidunt in Domino sicut mons, *et cetera*.

Magnificentia. MAGNIFICENTIA vero, vt est virtus humana, in conuiuio magnifice ministrat, et splendide, vt decet. Vnde Tullius dicit ibidem. Magnificentia est magnarum rerum splendida administratio. Sed Magnificentia, vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes magnifice ditat, et consolatur,
Psal. 125. a & exaltat. Vnde Psalmista dicit: Magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes. Gre-
Greg. lib. 8. Mor. ca. 7. gorius in Moralibus dicit: Deus hominem magnificat, quia largitate rationis ditat, quia infusione gratiæ visitat, quia honore collatæ virtutis exaltat. Quibus anima maxime reficitur: quia magno animo & rationali nihil est magnum, nec satiat cum nisi solus Deus, qui est immensus. Vnde Macrobius dicit: Nihil est magnum præter animum magnũ, nec tibi magno aliquid est magnum. Hæc igitur virtus, quæ hominem sic magnificat, excludit vitium oppositũ, scilicet paruificentiam, quod a magnificentia debita et recta facit deficere. Vnde opes et sumptus conuiuij, non possunt mensurari: quod in tam excellenti, & solemni conuiuio fieri non licet.

Patientia. PATIENTIA autem conuiuantes confortat, vt est virtus humana, ne propter difficultatem imminẽtium periculorum huius vitæ frangantur. Vnde Tullius ibidem dicit: Patientia est causa honestatis, ac vtilitatis, arduarum rerum voluntaria ac diuturna perpessio. Sed patientia vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes non solum facit aduersa voluntarie sufferre, sed
Apoc. 5. b et vt victores sine murmure gaudenter pertransire, vt Apostoli faciebant. Vnde Cassiodorus super Psalmos
Cass. in ps. 32. dicit: Patientia vincit aduersa, non colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed gratias agendo. Ipsa est quæ fæces totius voluptatis abstergit, ipsa est quæ limpidas animas Deo reddit. Hæc virtus expellit vitia opposita a conuiuio, quæ tranquillas mentes confundunt, vt impatientiam, discordiam, rixam, seditiones, et cetera talia quæ mentis conuiuium molestant, et perturbant. Et hæc patientia perfectius animam reficit, quia perfectum opus habet. Vnde Do-
Luc. 21. d minus dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vbi Gregorius dicit: Quid est animas possi-
Greg. lib. 5. Mor. c. 13. in fin. dere, nisi perfecte in omnibus viuere, cunctisq. mentis motibus quasi ex arce veritatis dominari, quod vtique valde animam consolatur et reficit?

Perseuerantia. Perseuerantia vt est virtus humana, conuiuas fortiter & stabilitat in bono et conseruat in permanentia, vsque ad conuiuij plenam consummationem, vt fit in via. Tullius vbi supra dicit: Perseuerantia est in ratione bene constituta stabilis, et perpetua permanentia. Sed perseuerantia vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes in conuiuio non solum perseuerare facit vsque ad conuiuij temporalis terminum, sed & introducit in conuiuium sine termino æternum, vbi est refectio mentis excellentissima et satietas: quia tunc satiabor cum apparuerit gloria tua, ait Psalmista. Vnde
Psal. 16. c sanctus Bernardus in epistola dicit: Absque perseue-
Bern. epist. 129. rantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur. Ipsa enim est nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnitatis vinculum, sanctitatis propugnaculum. *Sequitur*: Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est enim cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati ho-
Mat. 10. f & 24. b minem reddit, dicente Domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hæc ille. In hac perseuerantia est refectio dulcissima. Nam idem verbum Domini, scilicet qui perseuerauerit vsque in finem saluus erit, exponens Augustinus in libro de ver-
August. de verb. Dom. ser. 29. ante med. to. 10. bis Domini dicit: Cum peueneris ad tres panes perseuerando, hoc est ad cibum et ad intelligentiam Trinitatis, habes vnde viuas, et vnde pascas, nec timeas, ne finias. Non enim panis ilie finietur, sed omnem indigentiam tuam finiet, ergo et omnem famem affligentem a te expellet. Ex his igitur patere potest, qualiter quattuor partes fortitudinis perficiuntur, vt sunt virtutes humanæ per donum fortitudinis, quia habitus supernaturales perficiunt naturales, vt dicit
Dionys. 1. Ang. Hier. Dionysius.

DE DONO CONSILII.

Quid consilium sit, et quid donum consilij dicatur. Cap. I.

QVINTVM donum Spiritus sancti, quod facit diem spiritualem in anima et conuiuium, est donum consilij, quod immediate sequitur donum fortitudinis, vt Gre-
Greg. lib. 1. Mor. c. 16. gorius ostendit in Moralibus, vbi dicit: Valde fortitudo

Digitized by Google

tudo destruitur, nisi per consilium fulciatur. Et Anselmus in libro de similitudinibus dicit: Post donum fortitudinis, Spiritus sanctus donum consilij superædificat: quia cum mens iam fortis ad operandum, quæ pie timendo scit esse facienda sui experimento, ducit ex Spiritu sancto, quid de omnibus consulere debeat. Ex quo concludit, quòd post donum fortitudinis, sequitur immediate donum consilij. Ad maiorem autem notitiam istius doni consilij, sunt quinque notanda. Primo quid consilium sit, et quid donum consilij dicatur. Secundo necessitas istius doni consilij declaratur. Tertio differentia inter consilia diuina, et propria assignatur. Quarto qualiter dies spiritualis ex dono consilij in anima oriatur. Quinto qualiter conuiuium per donum consilij in anima præparetur.

Anſ. lib. de ſimilit. cap. 130.

PRIMO quid sit consilium, et quid donum consilij dicatur videndum est. Et quia proprium rationali creaturæ est, quod per inquisitionem rationis moueatur ad aliquid agendum, vel non agendum, quæ quidem inquisitio consilium dicitur humanum. Vnde Damascenus dicit: Consiliū est appetitus inquisitionis a ratione directus, de his quæ a nobis sunt faciēda vel non facienda. Et Aristoteles in epistola ad Alexandrū dicit, quòd Consilium est oculus et cautio futurorū. Sed quia inquisitio et ratio humana per se nō sufficiūt cōprehendere singularia omnia, et contingentia quæ occurrere possunt in nostris actionibus, quę requirun tur ad consecutionem beatitudinis nostræ, quia cogitationes mortalium sunt timidæ, et incertæ, prouidentiæ nostræ, vt dicitur in libro Sapientiæ. Ideo indigemus inquisitione certiori, et directione nobiliori, scilicet diuina. Tam inquisitio autem quam directio nobis in dono consilij a Spiritu sancto cōfertur, qui omnium est artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, ideo talis inquisitio et directio a Spiritu sancto donata, consilium dicitur quòd est donum Spiritus sancti. Sed nō debet mouere nos quòd donum consilij est respectu eiusdem obiecti, respectu cuius est donum scientiæ: quiā hoc verum est materialiter non formaliter. Vtrumque enim donum est respectu agibilium per nos, sed differenter: quia actus doni scientiæ est de talibus prædictis bene iudicare, secundum regulas legis æternæ: sed actus doni consilij est secundum regulas legis æternæ bene inuenire, quæ ardua sunt per nos agenda, et quæ fugienda, ad obtinenda ea quæ conferunt ad vitam æternam et non præcipitanter agere. Quia sicut dicit Gregorius in Moralibus: Spiritus sanctus dat contra præcipitationem consilium, cui opponitur præcipitatio. Vnde sapiens dicit: Sine consilio nihil facias, et post factum non pœnitebis. Ex his igitur patere potest, quòd donum consilij est habitus a Deo infusus, ex quo secundum consilium Spiritus sancti mouemur ad operationes bonas, quarum non est determinata via qualiter sit agendum, eo quòd non vniformiter semper fiendæ sunt. De talibus enim consiliamur, sicut dicit Philosophus in Ethicis.

Damaſ. lib. 2. fid. orth. ca. 22. cir. med.

Sap. 9. d

Sap. 7. d

Quid ſit donum conſilij.

Greg. lib. 2. Mor. c. 27. ante med.

Eccli. 32. d

Ariſt. li. 3. Eth. c. 3.

A

B

C

D

E

F

Quæ sit doni consilij necessitas. Cap. II.

SECVNDO videndum est, quæ sit necessitas huius doni, scilicet consilij. De hoc nota Gregorium in Moralibus, vbi dicit: Qui sine consilio viuunt, se præcipitationi, et fortunæ tradunt, præcipitantes vitam suam negligunt, dum transitoria inconsulte appetunt, dum æterna non intelligunt, vel intellecta contemnunt, dum exilium et miseriam suam non cognoscunt, quia cæci; ideo nec consiliū habere sciunt. et ideo merito tales in insipientia sua peribunt. Sed econtra inquit Gregorius, Electorum mentes dum cuncta transitoria nulla esse conspiciunt, ea ad quæ sunt conditæ exquirunt. Cumq. eorum satisfactioni nihil extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis, siue consilij exercitatione illorum cogitatione fatigata, in conditoris sui specie et contemplatione requiescere quærunt. *Sequitur*: Vnusquisque eorum adhuc in mundo, corpore positus, mente tamen extra mūdum surgit, ærumnam exilij quàm tolerat deplorat, et ad sublimem patriam incessabilibus se amoris stimulis excitat. Vnde inuenit salubre consilium, temporale hoc despicere quod percurrit: et quo magis crescit consilij scientia, vt peritura deserat, eo augetur dolor, quòd nec dum ad mansura, siue æterna contingat. Et ideo solerti consilio infigit mentem, et caute se in omni actione circumspiciendo considerat. Et ne ex re, quæ agitur repentinus finis & aduersus surripiat, hunc prius molliter posito pede cogitationis palpat, et pensat: ne in his quæ agenda sunt præcipitatio impellat, ne praua per concupiscentiam aperto bello superent, ne recta per inanem gloriam insidiādo supplantent. *Sequitur*: Et mens electi cuiuslibet, quo magis per consilium viuere nititur, ex angusti itineris dolore fatigatur. Hæc ille. Ratio istius vltimi dicti est, quia cōsilia Dei sunt perfectissima: valent enim ad vitādum omne malum, et ad consequendum omne bonum perfectissime, et ideo ducunt per itinera arctissima. Arcta est enim via quæ ducit ad patriam vt Christus dicit. Arctæ autem viæ, vt plurimum sunt rectiores et breuiores, quam latæ. Perfecti autem viri stimulis amoris agitati vehementius amplectuntur, vt perfectius & citius inueniatur quod amatur, & creditur, et quæritur. Istis consilijs optimis, anima deuota fuit a Spiritu sancto inspirata et instructa, quando post inquisitionem Dei, in lectulo corporalis cōmodi, et non inuento, dixit: Surgam circumibo ciuitatem, et per vicos, & plateas quæram quē diligit anima mea. Origenes alloquens animam illam, ait: O te dementem & vesanam, quæ omnia mouentem immota quæsiuisti in lectulo, omnia illuminantem radijs immensi luminis quærebas in tenebris, quæ immensum & incomprehensibilem, quæsisti ductu rationis et inuenire voluisti, et tenere. Non bono consilio vsa es, vide quid facias. *Sequitur*: Dixit ergo surgam. vbi dicit Origenes: Iam nunc video, quia meliori consilio vsa es, quòd commodum lectulis vis postponere, tenebras noctis euadere, delicta et commissa punire, & ab eis vis diuidi, a quibus Deus non potest aliqualiter inueniri. *Sequitur*: Circumibo ciuitatem, id est Ecclesiam militantem inquirendo a spiritualibus viris, et doctoribus de quæsito & non inuento, licet glorioſa dicta sint de Ciuitate Dei testāte Psalmista: Igitur quæram per plateas, id est per præcepta, quæ sunt via omnibus credentibus communis & lata. Quæram, per vicos, Glossa id est in his, qui sunt viri spirituales, qui gradiendo ad cælestia, arctā viam consiliorum tenent. Vnde & Bernardus dicit: In vicis ambulamus, qui corpus arctamus, qui pœnas hic luimus, qui munditiæ et continentiæ vacamus. Et Vercellensis super Cantica dicit: Optimum est consilium, surgere ad sponsum quærendum et efficaciter inueniendum in plateis præceptorum, & in vicis spiritualibus consiliorum. Vnde in eis instructa, & excitata ab angelis inuenit quem diligebat. & quæsiuit dicens: Inueni quem diligit anima mea. Surge igitur & ad consilium ingredere ciuitatem, ibi tibi dicetur, quid te oporteat facere.

Greg. lib. 2. Mor. c. 22.

Ibidem.

Mat. 7. b

Cant. 3. a

Pſal. 86. a

Cant. 3. b

Act. 9. a

Quæ sit differentia inter consilia diuina et ea, quæ ex propria voluntate liberi arbitrij oriuntur. Cap. III.

TERTIO videndum est, quæ sit differentia inter consilia a Spiritu sancto inspirata per donū consilij, et inter consilia exorta ex propria voluntate liberi arbitrij. Prius autem videndum de consilijs proprijs ex voluntate propria surgentibus, vt ex hoc facilius

Digitized by Google

lius cognoscantur consilia diuina ex inspiratione Spiritus sancti procedentia. Primo igitur notandum est, quòd Bernardus in sermone de lepra Naaman dicit sic: In corde est duplex lepra scilicet propria volũtas, & proprium consiliũ. Et lepra vtraque nimis est pessima. Et prius hic videndum est, quid sit propria voluntas. De hoc dicit Bernardus in eodem sermone: Voluntatem propriam dico, quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum et proximi, sed propter nosipsos facimus, non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus vel proximo, sed satisfacere proprijs animorũ mo tibus tunc propria voluntas mala est. Sic et loquẽs ex proprijs mendax est, ait Ioãnes. *Et sequitur*: Huic contraria est recta fronte charitas. Quid enim odit Deus, aut quid punit præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille desæuiet, nisi in propriam voluntatem? Nam voluntas illa propria dicitur, cui assentimur, & cui se liberum inclinat arbitrium. Hæc autem desideria, & concupiscentiæ, quæ inuitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est. Et idem super Cantica dicit: Grande malũ propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint. Etenim si in die ieiunij mei, inueniatur propria volũtas mea, non tale ieiuniũ elegit Dominus. Ex illa voluntate propria oritur proprium consilium, de quo dicit Bernardus in eodem sermone, scilicet de lepra Naaman sic: Lepra proprij consilij eo pernicioſior est, quo magis occulta, quanto plus abundat, tanto quis sibi sapientior videtur esse. Hæc est illorum qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Sequentes errorem suum & obstinati in eo, ita vt nullis velint consilijs acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, sibi placentes, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, et suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo totius congregationis iudicio iudicium suum præferat, tamquam si ipse solus habeat spiritum Dei? Eant nunc qui se faciunt religioſiores alijs, qui non sunt sicut ceteri hominum, ecce arioli & Idolatræ facti sunt. Ecce consilia propria.

Bern. de Resurr. Dom. ser. 3. ante med.

Voluntas propria qd sit.

Ioan. 8. f

Idẽ. super Cãt. ser. 71 circ. fin.

Isa. 58. a

Idẽ ser. 3. de Resurr. Dom. cit.

Rom. 1. c

Rom. 10. a

Luc. 18. b. c

Cõsilia Dei quæ et qualia.

SED nunc de consilijs diuinis videamus, quæ & qualia sunt. De quo primo sciendum est, quòd Deus summe sapiens & summe bonus, omnibus consulentibus eum de omnibus liquide respondet, & se affabilem & amicum verum ostendit. Vnde Augustinus libro confessionum parum vltra medium dicit: Domine omnibus consulentibus tę, simulq. audientibus & diuersa consulentibus, tu liquide respondes, sed non liquide omnes audiunt. Omnes vnde volunt, consulunt te, sed non semper quod volunt audiunt. *Sequitur*: Optimus minister tuus est, qui non magis meretur hoc a te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle, quod a te audierit. Hæc Augustinus. Ratio huius est, quia ipse solus scit, quid nobis necessarium est, & quid nobis expedit: et ideo magis debemus sequi consilia sua, quàm nostra, tãquam optima. Dicit enim Augustinus contra Faustum, quod consilium Dei est super omne consilium creaturæ, & eius consilium omnibus consilijs præferimus, sicut & fidem Euangelicam omnibus hæreticorum disputationibus astteponimus. Consilia enim diuina valent ad omnia mala declinanda, et omnia bona consequenda, sicut in consilijs Euangelicis patet, et ideo sunt solicite audienda, & studioſe obseruanda.

Aug. li. 10. conf. c. 26. to. 1.

Augu. contra Faust. li. 20. ca. 6. post med. to. 4.

Consilia diuina qualiter audiẽda

SED quæris qualiter sunt consilia diuina audienda? Respondeo, quòd sunt consilia a Christo dicta, sunt consilia a sanctis doctoribus scripta, et sunt consilia a Spiritu sancto inspirata. Consilia a Christo dicta, nemo potest audire, nisi sit ex Deo. Vnde Dominus dicit: Qui ex Deo est, verba Dei audit: propter hoc vos non auditis, quia ex Deo non estis. Ex Deo autem sunt, qui quantum ad intellectum, sunt aliquibus luminibus diuinis illuminati, et quantum ad affectum aliquibus affectionibus diuinis calefacti, & a patre tracti. Consilia a sanctis doctoribus scripta, nemo potest audire, nisi cui Christus aperit sensum scilicet interiorem. Vnde in Luca dicitur: Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerẽt scripturas. Habet enim anima sensus interiores, vt dictum est, sicut & exteriores, Et illos sensus Dominus aperit per experientiam, quæ est intelligẽtiæ magistra, vt dicit Hugo. Vnde & Bernardus exponẽs dictum verbum, scilicet Aperuit illis sensum, dicit sic: Cum enim scripturarum interiorem sensum, et veritatem miraculorum, et sacramentorum Dei cœpimus, non solum intelligere, sed et quadam, vt ita dicam, experientiæ manu palpare & tractare, quod non fit nisi quodam conscientiæ sensu: tunc aperuit nobis sensum, vt scripturas intelligamus. Consilia autem a Spiritu sancto inspirata, nemo audire potest, nisi habeat aures interiores. Vnde Dominus dicit: Qui habet aures audiendi audiat quid spiritus dicat. De hoc Gregorius dicit super Ezechiel: Non aures corporis, sed mentis quærit Dominus. Et Haymo exponens illud ibidem verbũ dicit: Carnis auris ad audiendum tantum consistit, cordis vero auris, auditu simul et intellectu viget. Sed Richardus: Aures audiendi habet, qui habet sensum intelligendi, et affectum diligendi, et promerendi ea, quæ consuluntur vel promittuntur, vt supra dictum est. Item consilia a Spiritu sancto inspirata sunt occulta, sed tamen sua euidentiæ habent plura testimonia. Quod sanctus Bernardus ostendit in epistola ad Comitem, in qua dicit sic? Cum mors animæ peccatum sit, vita eius sine dubio iustitia fidei est, quoniam iustus ex fide viuit. Iustus autem quis est, nisi qui amanti se Deo vicem rependit amoris? Quod non fit, nisi reuelante Spiritu sancto per fidem homini æternum Dei propositum super salute sua futura. Quæ sane reuelatio non est aliud, quàm infusio gratiæ spiritualis, per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad regnum præparatur, simul accipiens in vno spiritu, & vnde se præsumat amatum, & vnde redamet, ne gratis amatus sit. Ecce testimoniũ vnum. *Sequitur*: Hoc itaque est illud sacrum secretumq. consilium, quod a Patre Filius in Spiritu sancto accipiẽs, suis, quos nouit per eundem spiritum iustificandos, communicat, et communicando iustificat: quando id quisque accipit in sui iustificatione, vt incipiat & ipse cognoscere, sicut & cognitus est, cum videlicet datur & ipsi in testimonium præsentire aliquid de sua futura beatitudine, quemadmodum ab æterno latuit in prædestinante, & plenius appariturum in beatificante. De qua tamen percepta iam suimet ex parte notitia, interim quidem glorietur in spe, nondum tamen in plena securitate. *Sequitur*: Quam miserandi sunt, qui ad tam iucundum consilium iustorum, nullum adhuc tenent suæ vocationis testimonium? *Sequitur*: O infelices amatores sæculi male securi, quantum distat vestrum consilium a consilio iustorum. Proculdubio inter consilium vtrorumque magnũ chaos firmatum est. Nam quo modo iustus longe se facit a consilio & concilio malignantium: ita nec resurgent omnino impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum. Hæc Bernardus ibidem. His subtiliter & fideliter intellectis, apparet aliqualiter differentia inter consilia humana & diuina.

Bern. epist. 107. post med.

Rom. 1. b

Pſal. 1. b

Qualiter ex dono consilij dies spiritualis in anima oriatur. Cap. IV.

QVARTO videndum est, qualiter per donũ consilij dies spiritualis in anima oriatur. Circa quod notandum est, quòd Dionysius dicit, quòd magnus iste Sol est euidẽs diuinæ bonitatis imago, totus splendens, semper lucens, et omnia luminis sui capacia illuminat,

Dionyſ. de diui. nom. cap. 4.

Digitized by Google

illuminat, quantum in se est, & mensurat dies & horas totius nostri temporis. Sic Sol diuinus Spiritus sanctus, septem radijs donorum tam fulgidis quàm feruidis, causat diuersos dies & horas spirituales in anima, vt dicit Gregorius in Moralibus, vbi dicit, quòd donum consilij facit alium diem, quàm alia dona. Et exemplificat de omnibus. Dies enim consilij est illuminatio quædam mentis, quæ conuiuantes faciat cautos, ne in aliquo periculo præcipitentur, & vt omnia prudenter et ordinate operentur. Vnde consilium dicitur oculus & cautio futurorum, vbi supra.

Greg. lib. 2. Mor. c. 16. Que sit dies consilij.

Ioan. 11. b Qui ambulat in hac die non offendit. Mane autem huius diei oritur ab æterno radio, et proposito diuinæ voluntatis, se menti humanæ manifestantis per radios inspirationis. Ex quibus mens inspirata exurgit, ad conformandum se voluntati diuinæ, secundum quòd inspiratur a Spiritu sancto, et dirigitur a sapientia increata: quæ attingit a fine vsque ad finem fortiter, suauiterq. disponit omnia. A consilio istius mirabilis consiliarij, & voluntate numquam recedendũ est. Vnde in Ecclesiastico dicitur: Fili audi & accipe consilium meum, & ne abijcias illud. Fili, inquit sapientia, audi consilium meum quantũ ad intellectum: accipe quantum ad affectum: & ne abijcias, quantum ad effectum, vt dicas cum Psalmista: Mane astabo tibi, ad consilia tua solicite inquirendo: & videbo, veraciter intelligẽdo: ex his quod tibi placeat vel displiceat, fideliter exequendo. Sed quæ est voluntas Dei cui iubemur conformare nostram voluntatem? Respondet Cæsarius in epistola ad Donatum vbi dicit sic: Voluntas Dei est, quam Christus fecit & docuit, humilitas in conuersatione, stabilitas, in fide, in verbis modestia, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facienti non nocere, & illatam tolerare posse, pacem cum omnibus tenere, crucifixo fortiter assistere, charitati eius inseparabiliter adhærere, Christo nihil præponere, quia nec ille nobis, quidquam præposuit. Mane igitur astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

Sap. 8. a *Eccli. 6. c* *Psal. 5. a* Quæ est voluntas Dei.

Meridies consilij.

Meridies autem huius diei clara, & feruida, procedit ex dono consilij, prout intellectum veritate illuminat & affectum charitate inflammat, ad inquirendum & obseruandum præclarissima præcepta Domini Iesu. In quibus conuiuantes maxime inflammantur, et illuminantur: quia præceptum Domini lucidum illuminans oculos, ait Psalmista. In istorum præceptorum & consiliorum obseruantia sancta Trinitas mentes amicabiliter visitat, & dulciter inhabitat. Vnde dicit Dominus: Qui diligit me, sermones meos seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Veniet ad nos pater visitando memoriam, & excitando ad operandum: verbum patris illuminãdo intellectum, seu intelligentiam, ad clare contemplandum: Spiritus sanctus voluntatem inflammando, ad dulciter amandum. Mansionem autem faciunt apud nos. Cuius rationem assignat Gregorius in Homilijs, dicens: In quorundam corda venit Deus, et mansionem non facit: quia sic Deum recipiunt, vt tamen tempore tentationis ab eo recedant. In quorundam vero corda venit, & mansionem facit: quia sic eos amor diuinus penetrat, vt & tempore tentationis non recedant ab amore. Ille enim vere amat, cuius mentẽ delectatio praua ex consensu non superat. Qui autem in charitate manet, in Deo manet, & Deus in eo. De hac mansione, in prouerbijs dicitur: Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Tunc in meridiano exurit terram Sol diuinus.

Ioan. 14. c *Greg. hom. 30. in Euã. non longe a prin.*

Psal. 8. b

Prou. 8. d *Eccli. 43. a*

Vespera vero huius diei spiritualis consummatiua, donum consilij causat in anima, dum eam inclinat ad inquirendum, & seruandum diuina & perfecta consilia a Domino tradita in Euangelica historia. De quibus consilijs Gregorius in Moralibus, dicit: Quidam præcepta legis generalis, virtute perfectionis suæ trãscendunt. Qui nequaquam hoc solum quod cunctis diuina vox præcepit implere contenti sunt, sed præstantiore desiderio, plus exhibere appetunt, quàm in præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, centuplum accipietis, *et cet.* Tales, inquit Gregorius ibidem, cum Christo regnant, & iudicabunt, & non iudicabuntur. *Sequitur*: Paucis enim dicitur, et non generaliter omnibus illud quod adolescenti diuiti dicebatur: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni & sequere me. Paucis dicitur, quia non omnibus tanta perfectio donatur: ex quo per obseruationem consiliorum quasi in vespera diei spiritualis consummatur. Ratio huius est, quia per hæc cõsilia perfectissima, gradatim ascenditur vsque ad summos apices virtutũ consummantiũ, vt simus perfecti, sicut & pater noster cælestis perfectus est. Et quanto hæc consilia sunt perfectiora, tanto luminosiora, & diem spiritualem mẽtis magis perficientia, vel consummantia. De gradibus istorum consiliorum et perfectione eorum Chrysostomus loquens, vbi Dominus tradit hæc consilia perfectissima, dicit sic: Vide quot gradus ascẽdit Dominus, & qualiter nos in ipsam virtutis verticem statuit, cum ostendit, quòd primus gradus est, nõ incipere iniuriam a quacumque occasione, vel contra quemcumque. Secundus est quibuslibet malis nullo modo vindicari. Tertius gradus est, non facere vexanti, quæ quis ab eo passus est. Quartus est, exponere seipsum ad patiendum mala illata. Quintus amplius se tribuere, quam ille vult, qui fecit mala. Sextus, non odio habere eum, qui talia mala infert. Septimus, diligere eum qui hæc male operatur. Octauus benefacere ei, qui tantis malis offendit. Nonus orare pro illo, qui in malitia sic obstinatus est. Et ad ista principalia reducuntur alia consilia Euangelica. *Sequitur*: Et quia magnum erat consilium, præclarum præmium subdit dicens, quod tales similes erunt Deo. Vnde Dominus dicit. vt sitis filij patris vestri, & perfecti sicut et pater vester cælestis perfectus est. Et Augustinus in libro de sermone Domini in mõte dicit: Ex illa regula intelligendum est, quod hic dicitur, de qua Ioannes dicit: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. non natura sed præceptorum & consiliorum obseruantia.

Mat. 19. b *Ibidem.* *Mat. 5. g* *Chryſ. he. 18. in Mat. cap. 5. cir. med.* *Aug. lib. 1. de ſer. Do. Mo. cn. 40. i. prin. to. 4. Ioan. 1. b*

Qualiter conuiuium per donum consilij in anima præparetur, et de tribus consiliarijs, qui dicuntur principales inter conuiuantes, quæ sunt tres animæ potentiæ. Cap. V.

Quinto videndum est, qualiter Spiritus sanctus, per donum consilij in die suo, & in illuminatione sua, conuiuium spirituale initiet in mente, & perficiat. Circa quæ duo sunt videnda. Primo qualiter familia mentis & conuiuantes secundum dignitatem suam ordinentur, & in conuiuio locentur. Secundo est videndum, vbi donum consilij conuiuium suum celebret, & quæ fercula ministrentur.

In cõuiuio cõsilij qualiter familia mentis & cõuiuantes ordinentur.

De primis, scilicet qualiter familia mentis, & conuiuantes in conuiuio, secundum dignitatem ordinentur, & locentur sciendum est, quòd sicut dicitur in libro de spiritu & anima, vt supra dictum est: Nobilis creatura est anima. Ciuitas namque Dei est, de qua tam glorioſa dicta sunt, scilicet quòd ad imaginem & similitudinem Dei facta est. Et quia nulla est ciuitas absque populo, disposuit in ea conditor noster populum triplicis gradus, ideſt sapientes ad consulendum, milites ad pugnandum, artifices ad ministrandum & operandum. *Sequitur*: Ciues huius ciuitatis, sunt naturales & ingeniti animæ vigores, tamquam indigenæ. Quorum distincti sunt gradus, alij superiores, alij medij, alij inferiores. Superiores,

Auct. de ſpir. & ani. cap. 37. in princ. apud Aug. to. 3.

Digitized by Google

Superiores, sunt intellectuales sensus, medij rationales, infimi animales. Quorum huiusmodi differentia est. Animales siue sensuales vel sensibiles, appetũt visibilia. Rationales discernunt, et discretionis oculo aspernantur mala, et eligunt bona. Intellectuales vero, pertrahunt ea ad diuina. *Sequitur*: Intellectuales ergo sensus sunt, tamquam animæ consiliarij dicentes ei: Deum time, & mandata eius obserua. Hoc enim est omnis homo, ideſt totus. Rationales sunt milites, qui hostes concupiscentiarum impugnant per arma iustitiæ. Animales siue sensibiles sensus, sunt tamquam rustici & artifices, qui corporalibus rudimentis insistunt & corpori necessaria ministrant vt infra patet. *Sequitur*: Hanc triplicem vim animæ, ideſt intellectualem, rationalem, & sensualem, vocãt partes animæ non integrales, sed virtuales, quia potentiæ eius sunt. Hæc omnia prædicta sunt in libro de spiritu & anima. Inter familiam, intellectualem, possunt locari & ordinari habitus infusi, vt fides, spes, & charitas: qui multum ornant conuiuium mentis. Inter familiam rationalem, locantur, vel possunt locari habitus acquisiti, vt prudentia, temperantia fortitudo & iustitia: qui viriliter repellunt vitia. Inter familiam sensualem, locãtur habitus innati, vel etiam passiones aliquæ, vt amor, & odium dolor, & gaudium, & sensus interiores, & exteriores, secundum aliquem modum: quos donum consilij mediate vel immediate modificat, vt infra patebit. Et sic patere potest ordo et dignitas huius familiæ. sed de ministerio eorum infra dicetur.

Donũ consilij vbi conuiuium celebret.

SECVNDO videndum est, vbi donũ consilij conuiuium suum celebret, quæ fercula in illo ministrentur. De quo sciendum est, quòd conuiuium consilij nusquam conuenientius celebratur, & quietius, quàm in tabernaculo fœderis, siue in secreto mentis, vbi consilia in silentio tractantur, in veritate masticantur, & in amore incorporantur, & in operis executione consummantur. Hoc satis, expresse innuitur in libro Numerorũ, vbi scribitur, quòd Moyses in rebus dubijs ad consulendum Dominum relictis turbis crebro, reuertebatur, & intrabat tabernaculum, vbi Dominũ consuluit, & consilium recepit: quod postea populo proposuit, & sic fieri iussit. Hoc verbum exponens Gregorius in Moralibus, dicit sic: Ad tabernaculum redire, & intrare, est postpositis exterioribus tumultibus secretum mentis intrare. Ibi enim Dominus consulitur: & quod foris agendum est publice, intellectu intus silenter auditur. Et tunc vocem Dei, quasi per occultam inspirationem, audiunt, dum in meditatione mentis se a carnalibus sensibus abstrahunt Hæc ille. Primo igitur ingrediantur consiliarij, scilicet sensus intellectuales tamquam superiores & digniores, vt memoria, intellectus, & voluntas, relictis foris turbis tumultuantibus, a Domino in silentio audiant consilia, & in veritate intelligant, & in charitate operando perficiant. Et primo memoria ab omnibus euacuata, & purgata, ingrediatur tabernaculum, ideſt mentis secretum & dicat cum Psalmista: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. De hac auditione dicit Richardus: Sic Deus auditur per reuelationem, donec voce eius paulatim inualescente, tota perstrepentium turba & tumultuatio sopiatur, solaq. ipsius vox audiatur, donec omnis illa tumultuantium turba dispareat, solusq. cum sola remaneat. Hæc ille. Tunc adductam in solitudinem loquitur ad cor eius, vt dicit Oseas: Sed quid loquitur dicit Psalmista? Loquetur pacem in plebem suam. Sed quare magis pacem, quam omnia alia? Respondeo, quia vbi pax non habetur, nec dulcedo diuinorum consiliorum gustatur, nec vox eius auditur, nec conuiuium in mente cum Deo habetur: quia in pace factus est locus eius, secundum Psalmistam. Vnde Leo Papa in vno sermone dicit: Vera pax est a Dei voluntate non diuidi, & in his quæ solius Dei sunt delectari. Quando enim sensualitas nulla parte resistit voluntati, & voluntas nulla parte contradicit rationi, & ratio regulatur lumine fidei: tunc est serenitas mentis, & tunc est in nobis, regnum Dei, vt dicit Dominus. Ideo pax rationabiliter præmittitur. Regnum autem Dei, non est esca & potus corporalis, sed iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto, ait Apostolus. Iustitia rectificans iudicia rationis, pax tranquillans imperia facultatis, gaudium adimplens desiderium voluntatis. Non est autem delectabilior refectio, quàm voluntatis oblectatio. De hac refectione memoriæ, tamquam expertus dixit Dauid in psalmo: Memor fui Dei & delectatus sum, & sequitur: & defecit spiritus meus, ideſt humanus dicit Gregorius, & factus quasi diuinus. Quia quanto in nobis quotidie spiritus diuinus proficit, tanto noster in nobis deficit. propter quod tandem memoria nostra plena Deo deiformis fit. Secundo intelligentia ingrediatur tabernaculum mentis, & suum secretum iam ab omnibus phantasmatibus, & impedimentis abstracta, vt veritatem consiliorum discutiat, & inter consilia discernat a quo spiritu procedant. Nam Richardus dicit: Sicut Deus memoria auditur per reuelationem, ita intelligentia videtur per contemplationem: ex qua visione illuminatur, vt consilia discernat a quo spiritu procedant. Nam sicut dicit Bernardus in sermone magistri gentium. Spirituum diuersa sunt genera, ideo necessaria est nobis eorum discretio, præsertim cum ab Apostolo didicerimus non omni spiritui esse credendum. Videri enim potest, inquit Bernardus, minus eruditis, & qui habent parum exercitatos sensus, omnem cogitationem vel consilium non alterius, quàm ipsius spiritus humani esse sermonem. Quod falsum esse ostendit certa fidei veritas. Quod & probatur testimonio scripturarum diuinarum. Audiam, inquit propheta, non quid ego loquar, sed quid loquatur in me Dominus Deus. Similiter ait: quòd immissiones fiunt per Angelos malos. Probat etiam Scriptura esse spiritum carnis, & spiritum huius mundi. *Sequitur*: Igitur quisquis ex his tribus spiritibus loquatur spiritui nostro non credamus eis, quia sanguinem fitiunt animarum & mortem, a sermonibus tamen eorum cognoscimus eos. Nam spiritus carnis suggerit mollia. Spiritus autem mundi, suggerit vana. Spiritus vero malignus, suggerit amara, vt rixas, iras, & huiusmodi. Si autem spiritus suggestio sit de corpore castigando, de corde humiliando, de seruanda veritate, & de exhibenda charitate, cum hæc in corde versantur, sine dubio spiritus diuinus est qui loquitur & suggerit hæc. Vt igitur intelligentia, hæc consilia caute discutiat, & prudenter discernat, ingrediatur tabernaculum siue mentis secretum, vbi Dominum consulat super omnibus dubijs, quæ oriuntur circa conuiuium, & conuiuantes, & refectionem eorum. Solicitudo enim istorum incumbit intelligentiæ, quæ habet regere illos, & totum regnum animæ. Vnde Gregorius in Moralibus dicit, quòd boni rectores quotidie cum se cognoscũt res dubias nescire discernere, ad secretum mentis velut ad quoddam tabernaculum reuertuntur, ibiq. lege diuina perspecta, quasi coram posita arca Domini consulunt Dominum, & quod prius intus tacentes audiunt, hoc foras post modum agentes innotescunt, scilicet consilia & veritates reficientes totam familiam mentis. Quia sicut dicit Augustinus super Ioannem. Veritas panis est, qui mentes reficit nec tamen deficit: sed mentes mutat, quia verificat. Quot ergo veritates in tabernaculo suo, & quot consilia intelligentia percipit a Spiritu sancto, tot dulcia fercula conuiuantibus in voluntate, manducanda proponit. Tertio voluntas libera a phantasmatibus, & distractionibus, & curis sęcularibus abstracta & absoluta ingrediatur tabernaculum siue secretum suum. Quia Richardus dicit: Sicut in memoria auditur Deus per recordationem, & in intelligentia videtur per contẽplationem, sic in

Num. 20.
Greg. li. 23. Mor. c. 12. circ. med.
Pſ. 84. b
Richar. lib. 4. de contemp. c. 15.
Oſea. 2. c
Pſal. 84. b
Pſal. 75. 4
Leo ſer. 9. in Nat. Do. circ. med.
Luc. 17. c
Rom. 14. d
Pſal. 76. b
Greg. li. 22. Mor. ca. 14. non longe a prin.
Rich. lib. 4. de contẽpl. c. 15.
Ber. ſer. de 7. ſpiritib. qui incipit Mag. Gentiũ an. me.
1. Ioan. 4. c
Pſal. 84. b
Pſal. 77. c
Greg. li. 23 Mor. c. 12. circ. med.
Aug. tract. 41. in Ioã: non longe a prin. to. 9.
Rich. lib. 4. de contẽpl. cap. 15.

Digitized by Google

sic in voluntate amplexatur per dilectionem, quæ licet sit posterior in ordine, est tamen principalior per ingenitam libertatem. Hæc voluntas, affectione experimentali præcipiens diuina consilia a patre in memoria dicta, & intelligentia examinata & verificata, & ipsi voluntati efficaciter impressa, clamat cum sponsa, dicens illud Cantici: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. In quibus verbis, exprimit anima diuinorum consiliorum certam auditionem, quia dilectus locutus est: & auditorum consiliorum efficacem impressionem, quia liquefacta est. Hanc auctoritatem exponens Origenes dicit: Diuinæ consolationis, vt audio, felicissimus effectus, est liquefactio. Liquefit enim anima dum deuotione mollescit, vt dilectus in ea suauiter cubet, vt nihil duri in ea inueniat, quod eius consilijs resistat. Liquefit dum in deuotione calescit, vt dilectus in ea diuini caloris persentiens moderamen sine moderamine, eo ineffabilem, & delectabilē inueniat, quo caliditas hæc quamuis occultissima, suauissima tamen secundum contactum, delectationē spiritualem generat. Liquefit dum amore peressuit vt dilectus dominiū plenum habeat in ea, quo ad ipsum solum tunc omnis motus, omnis virtus, omnis impetus ipsius habet terminum. Siquidem humidū male terminabile est termino proprio. Vnde fluida mens non nisi in æternitate sistit. Quare Origenes dicit ibidem: Qui sancto desiderio intus æstuat, eo ad quodlibet bonum habilis inuenitur, quo nihil duri in corde portat quod non feruore æstuantis desiderij in Deum liquefiat. Sic igitur tres isti consiliarij, idest tres potentiæ a Trinitate salutaribus consilijs instructi, purgati, illuminati, & perfecti, totam familiam mentis, & conuiuantes hierarchice purgant illuminant, & perficiunt, & in æternitatem dirigunt vt statim patet.

Cant. 5. b

Conuiuantes medij, qui sunt vigores animæ naturales, sensus animæ rationales, & virtutes morales, quo modo a superioribus memoria scilicet intellectu, et voluntate, purgentur, illuminentur, et perficiantur.
Cap. VI.

POSTQVAM igitur dictum est de consiliarijs, qui dicuntur principales inter conuiuantes, qualiter in secreto tabernaculo mentis a diuinis consilijs perdona Spiritus sancti sunt purgati, illuminati, & perfecti. Videndum est modo qualiter medij, scilicet vigores animæ naturales, & sensus animæ rationales. & milites, siue virtutes morales viriliter expugnantes, & repellentes omnia vitia a cōuiuio animæ, a superioribus purgentur, illuminētur & perficiantur. Ille enim est debitus ordo, vt superiores perficiant medios, et medij inferiores, secundū ordinē cælestis hierarchiæ, quem sequitur Ecclesiastica hierarchia & humana. Dicit enim Hugo sic: Sunt superiores & sublimes, & ipsi appropinquantes diuinitati immediate ab ipsa accipientes purgationem, vt mundi sint, & illuminationem, vt clari sint, & perfectionem, vt sint sancti, & ab illis rursum, secundum ordinem diuinæ dispositionis, & hi qui sequuntur in ordine & subiecti sunt purgantur, illuminantur, & perficiuntur. Hæc ille. Hi ergo consiliarij tres, idest memoria, intellectus, & voluntas, dono consilij a Spiritu sancto purgati, illuminati, & perfecti, medios inter conuiuantes, tamquam eis inferiores, scilicet vigores animæ naturales, idest sensus rationales, milites, siue virtutes morales, purgant, illuminant, & perficiunt, ad similitudinem Angelicæ Hierarchiæ. Primus enim consiliarius, scilicet memoria cōsulit omnia, quæ sunt ad vitiorum conuiuantium purgationem, & virtualem exercitationem, dum per rememorationem omnia vitia commissa, ad præsentiam mentis eorum reuocat, vt ea per pœnitentiam deleat, & totaliter extirpet. Nam sicut dicit Hugo: Nisi præcedat purgatio, non sequitur illuminatio: nec sequitur perfectio nisi præcedat illuminatio. Vt igitur mens, cum tota familia sua purgetur, pœnitendo dicat, illud Isaiæ: Recogitabo mihi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ, donec dicere possit, quod sequitur: Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Dum sic viuitur pater notam faciet filijs veritatem suam: quia ad receptionem lucis non requiritur nisi purgatio recipientis. Vnde alius commentator, scilicet Linconiensis dicit: Necessaria est rationali creaturæ primo purgatio, quia impura non suscipiunt illuminatic nem, sed tenebrosa non possunt habere operis perfectionem: quia ambulant in tenebris, & nesciunt, vbi corruant, aut quo vadant. Sensus igitur rationales, et milites, vt virtutes morales primo purgentur, vt postea illuminentur, & post operationis perfectionem consequantur. Secundus igitur consiliarius, scilicet intellectus in tabernaculo a dono consilij illuminatus videns, quòd illuminatio necessaria est ad operis perfectionem, consulit omnibus conuiuantibus accedere ad illuminationem, dicens: Accedite ad Deum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Acceditur ad Deum similitudine, & receditur a Deo dissimilitudine, vt dicit Augustinus. Similitudine autem, facies honoratur imagine diuina. Dissimilitudine vero, facies confunditur imagine pecorina. Vnde Psalmista dicit: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Ecce carentes intellectu pecoribus comparantur, sed intelligentes dij appellantur. Vnde Psalmista intelligentibus loquens, ait: Ego dixi: Dij estis, & filij excelsi omnes. Omnes igitur conuiuantes illuminat. Quid autem est illuminari, ait Linconiensis, nisi tam per virtutes speculatiuas, quàm operatiuas, in finem vltimum recte dirigi? Vnde Dauid in Psalmo dicit: Dabo tibi intellectum, quantum ad speculationem: & instruam te, quantum ad operationem. *Sequitur*: In via qua gradieris, firmabo super te oculos meos, quantum ad directionem in finem. Tertius igitur consiliarius, scilicet voluntas, tamquam excellentior consulit, & iubet omnia fieri, quæ sunt necessaria ad cōuiuantiū operatiuam perfectionem, dicens: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Operari cibum qui perit, est affici sæcularibus rebus, & non operari propter permanentia, sed propter pereuntia quæcumque. Et quamuis quandoque in vsu operis sit tēporalitas, tamen in intentione debet esse æternitas, vt dicit Beda super Lucam. Operamini igitur, quidquid memoria purgata, & a Deo inspirata, & a Deo illuminata faciendum dictauerit, & a voluntate charitatem impellente fieri imperatur: quia tunc a nobis, non nisi bonum procedit. Dicit namque Augustinus super Ioannem: Bonum & rectum est omne quod agimus, si nec memoriam obliuio decipiat, nec error intellectum excæcet, nec iniquitas voluntatem subuertat, ab his est omne quod agimus. Hoc consilium, et mandatum in tabernaculo mentis a Deo acceptum, voluntas vt alter Moses, & omnibus suo imperio subiectis indicit, & iniungit, & sensibus rationalibus, militibus pugnantibus, siue virtutibus Moralibus, & omni familiæ eorum, siue speciebus, quæ multæ sunt valde. Qui iam omnes a superioribus purgati, illuminati, & quasi perfecti in suis operibus secundum legem charitatis voluntati obtemperantes viriliter operantur, omnia vitia a conuiuantibus extirpando fortiter virtutibus insistendo, & Deo tamquam regi suo, & patrifamilias humiliter obediendo. Ex tunc & ipsi idonei sunt ad purgandum, illuminandum, & perficiendum inferiores sibi, vt supra dictum est.

Hug. super 3. Ang. Hierarc.

Hug. super 3. Ang. Hierarc.

Isa. 38. c

Linco. Ibid. cap. 3.

Psal. 33. a

Psal. 31. c

Psal. 81. b

Psal. 31. b

Ioan. 6. c

Digitized by Google

Conuiuantes inferiores, vt pote sensus animales et corporales tam exteriores quàm interiores quo modo a conuiuantibus mediis illuminentur, purgentur, et perficiantur. Cap. VII.

DICTO de conuiuantibus rationalibus, qui quasi medium gradum tenent in conuiuio, & qualiter sint purgati, illuminati, & perfecti: videndum est, qualiter & isti sibi inferiores illuminent, purgent, & perficiant, vtpote sensus animales & corporales, tam interiores, vt imaginationes, *et cetera*, quam exteriores, vt visum, auditum, *et cet.* qui sunt tamquàm artifices & rustici, necessaria corpori administrantes, vt dicitur libro de spiritu et anima. Quos rationales conuiuantes, milites purgant, dum in eis motus illicitos concupiscentiæ mortificant, vel exterminant quantum potest fieri in corpore corruptibili, dicentes eis illud Apostoli: Si secũdum carnem vixeritis, moriemini, idest secundum corruptionem vestram. Si autem spiritu rationali, facta carnis mortificaueritis, viuetis. Similiter illos, quasi illuminant, dum eos a sua præcipitatione retrahunt, & impediunt, & eos dono consilij obedire compellunt, dicentes eis illud Apostoli: Debitores sumus spiritus, non carnis, idest debemus magis obedire spiritui quam carni. Similiter illos, quasi perficiunt, dum eos, vitam illam quam in futura habituri sunt, docent hic inchoare, & præliabare, & imitari. De his Bernardus libro de amore Dei dicit sic: Quidã in sanctitate vitæ, & hominis interioris glorificatione, & contemplatione, & quadam fruitione diuinitatis, iam futuræ vitæ beatitudinem præliabare in hac vita videtur & imitari, vt & de corporum suorũ glorificatione, quã post plene percepturi sunt, in hac vita nõ nihil percipiant. *Sequitur*: Accepta enim gratia, qua habitantes in vnum seipsis in Deo, & Deo in seipsis fruuntur, ipsius carnis sic sentiunt vicisse omnes contradictiones, vt vniuersa carnis substantia, non sit eis nisi instrumentum boni operis. Nam & si ipsius miserijs & infirmitatibus contabescunt, sed ex hoc ipso in interiori homine fortius conualescunt: quia quando infirmor, tunc fortior sum, & potens, ait Apostolus. *Sequitur*: Sensus enim quandam nouam percipiunt, & prope spiritualem gratiã. Oculi enim fiunt simplices, vt certa experientia docet, & aures obtemperantes. Aliquando in feruore orationis tanta odoris ignota quædam fragrantia conspirat: quæ sola experientia percipitur, quia ignota. Et tanta est gustus in gustando suauitas, quæ etiam non potest nisi per experientiam sciri, idest per mutuum contactum spiritualis charitatis: quo incentiuum tantum fit, vt videantur sibi inter seipsos, spiritualis cuiusdam voluptatis gerere paradisum. Vultus etiam, & totius corporis compositione, vitæ, et morum & actuum decore mutuæ etiam seruitutis & etiam deuotis exhibitionibus, et pijs susceptionibus, siue cuiusdam gratiæ beneplacito, sibi inuicem conueniunt, & conuiuunt, vt sit vere eis cor vnum, & anima vna. Nimirum futuram corporum suorum gloriam iam hic initiant, ex puritate conscientiæ & mutuæ conuersationis gratia perfecte eam habituri in futura, & perenni vita. Hæc Bernardus. Ecce donum consilij, reficit conuiuantes supremos, scilicet consiliarios sacris contemplationibus, dum eos in tabernaculo, idest in secreto mentis facit diuina consilia audire. Item reficit conuiuantes medios, scilicet sensus rationales, milites & ciues morales, sacris veritatibus, dum facit eos consilia diuina in tabernaculo vere intelligere. Item reficit conuiuantes infimos, scilicet artifices, rusticos, & ministrantes, vt sensus animales, interiores, & exteriores in regno, vel in ciuitate animæ laborantes, deiformibus operationibus, dum eos facit diuina consilia operando adimplere, quod perfectorum est. Sequimini igitur consilium Dei, quia sicut dicit Augustinus, Consilium Dei est super omne cõsilium creaturæ, vt & mundanis videatur stultitia, vt ostendit Gregorius in Moralibus: Non quòd sit defectus in consilijs, sed quia sunt tantæ perfectionis, quòd mundus ea non potest intelligere, neque cognoscere. Quod non est mirum cum nec ipsum consiliarium cognoscere possit, scilicet Spiritum sanctum, vt dicit Dominus.

Quid sit purgare, & illuminare sensus exteriores.

Aug. de sp. et an. c. 37. apud Aug. to. 3.

Rom. 8. c

Ibidem. c

Ber. lib. de natura, & dignitate amoris diuini ca. 14.

1. Cor. 12. c

Act. 4. f

Aug. contra Faust. lib. 20. c. 7. to. 6

Greg. li. 20. Mor. c. 16. & lib. 27. cap. 18.

Ioan. 14. c

DE DONO INTELLECTVS.

Quare donum intellectus præcedentia dona sequatur. Cap. I.

SEXTVM donum Spiritus sancti, quod facit diem & conuiuium spirituale in anima, est donum intellectus. De quo sunt quinque notanda. Primum, quare donum intellectus præcedentia dona sequatur. Secundo, quid donum intellectus sit, vel quid dicatur. Tertio, quæ huius doni sit necessitas, vel quæ vtilitas in eo conferatur. Quarto, qualiter ex eo dies spiritualis in anima oriatur. Quinto, qualiter conuiuiũ animæ, ex eo præparetur.

PRIMO igitur videndum est, qualiter donum intellectus præcedentia dona sequatur. De quo sciendum est, quòd Anselmus dicit, istum ordinem esse rationabilem. Cuius rationem ibidem assignat, dicens: Quinque dona Spiritus sancti præcedentia pertinent ad vitam actiuam, hæc autem duo, scilicet intellectus & sapientia pertinent ad vitam contemplatiuam: quæ duo Spiritus sanctus prædictis quinque superimponit, vt ædificium perfecte compleatur. Sed vita actiua præcedit contemplatiuam, tamquam dispones potentias contemplatiuas ad actus suos, ne in operationibus suis impediantur. Vnde Gregorius in Moralibus dicit: Qui arcem contemplationis ascendere desiderant, prius necesse est, vt in opere actionis perfecte se exerceant. Igitur in ordine ascensionis ab infimo dono, scilicet timoris, ad summum donum, scilicet sapientiam, quinque dona prædicta præcedere debent donum intellectus & sapientiæ. Vnde Anselmus ibidem dicit sic: Postquam Spiritus sanctus, mentem facit pauentem per donum timoris, sibiq. compatientem per donum pietatis, & ea, quæ sunt facienda manifestat per donũ scientiæ, & illa fortiter exequitur per donum fortitudinis, & de ipsis suo exemplo facit alijs consulere per donum consilij: post Spiritus sanctus accendit mentem ad intelligendum, cur hæc & illa fieri debeant, & vltimo a solo Deo remunerationem quærat istorum. Sed quare donum intellectus immediate sequatur donum consilij, huius ratio est, nam cum consilium sit affectuum inquisitiuum & rationis directiuum, vt dictum est supra, intellectus autem sit lumen, vt dicitur in libro de spiritu & anima. & philosophus, de anima vocat intellectum agẽtem, lumen quod penetrat vsque ad intima, scilicet ad essentias rerum & quidditates: ideo numquam est perfecta veritatis inquisitio, neque perfecta inuentio, vbi non fuerit intellectualis illuminatio. Vnde consilium sine intellectu, manet sine affectu. Est & alia ratio, quam Augustinus ponit in libro de Doctrina Christiana, parum post principium vbi loquẽs de septem donis, dicit de dono intellectus sic: Post quintum gradum, scilicet donum consilij, per quod anima leuatur ab appetitu sordium inferiorum, ascendit in sextum gradum, scilicet donum intellectus, vbi iam ipsum oculum purgat, quo videri potest Deus ab his qui huic sæculo moriuntur, qui intantum vident, inquantum moriuntur sæculo. Ab illis enim non solum certior, sed & iucundior spiritus lucis incipit apparere, in ænigmate tamen. Quamdiu enim in hac vita sumus peregrinamur a Domino, quamuis conuersationem habeamus in cælis. Vlterius igitur introducit ad sapientiam.

Anselm. lib. de simil. c. 130

Greg. lib. 6. Mor. c. 17.

Anselm. vbi sup. proxi.

Arist. li. 3. de ani. tex. 18.

Aug. lib. 2. de Doctr. Christ. c. 7. to. 3.

2. Cor. 5. b

Quid

Quid donum intellectus sit, vel dicatur. Cap. II.

SECVNDO videndum est, quid sit donum intellectus, & quare sic nominatur. De quo sciẽdum est, quòd nomen intellectus, importat quandam intimam cognitionem. Dicitur enim intelligere quasi intus legere. Et hoc patet, consideranti differentiam inter cognitionem intellectus & sensus. Nam cognitio sensitiua occupatur circa sensibiles qualitates exteriores. Cognitio autem intellectiua, tamquam excellentior & subtilior, penetrat vsque ad quidditates, & rerum essentias interiores: quia obiectum intellectus est quod quid est, vt dicitur de anima. Vnde cognitio humana incipit a sensu tamquam ab exteriori, quæ non perficitur nisi perueniatur ad intellectum, qui vere cognoscit, quod est res. Dicitur enim in libro de spiritu & anima, quòd quidquid sensus recepit exterius, imaginatio repræsentat interius, ratio inuestigat, intellectus dijudicat, intelligentia comprehendit & ad contemplationem adducit, quæ memoria conseruat. Sed aduertendum est, quod intellectus quandoque accipitur vt est vis animæ naturalis. Et sic de intellectu loquitur auctor libri de spiritu & anima, qui dicit, quòd intellectus est vis animæ, qua inuisibilia percipit. Cui concordare videtur Philosophus de anima, & hic intellectus vt plurimum cæcutiens est. Vnde Psalmus dicit: Nescierunt neque intellexerunt. Item intellectus quandoque accipitur vt est virtus intellectualis, siue vt est habitus principiorum naturalium, quæ subsunt lumini intellectus, vt patet in ethicis. Sed neuter istorum est donum Spiritus sancti, licet vterque sit a spiritu sancto. Sed quia homo ordinatur ad beatitudinẽ, sicut ad finem supernaturalem, vt apparet ex eius imagine: ideo oportet ponere intellectum, siue lumen aliquod, vt est habitus supernaturalis principiorum supernaturalium, quæ sunt articuli fidei, & ex consequenti quarundam operationum quæ ordinantur ad fidem, quia fides per dilectionem operatur, vt dicit Apostolus. Et hoc lumen supernaturale, & superadditum intellectui & datum homini, vocatur donum intellectus, quod nominat quandam excellentiam cognitionis, penetrãtis vsque ad intimas rerum intelligendarum essentias & veritates: quæ non fit ita complete ex virtute luminis, naturalis intellectus, sicut ex virtute luminis supernaturalis superadditi intellectui naturali. De quo intellectu dicitur in libro de spiritu, & anima, quòd intelligentia est vis animæ, quæ immediate supponitur Deo. Cernit siquidem ipsum summum verum, & vere incommutabilem. Sic anima percipit corpora sensu: imaginatione, corporum similitudines: ratione, corporearum rerum naturas: intellectu, spiritum creatum: intelligentia, spiritum increatũ. Vel sicut dicitur in eodem libro, Intellectus est ea vis animæ, qua de diuinis quantum homini possibile est cognoscitur, ad cælestia arcana penetranda, quæ penetrari non possunt, nisi per spiritum eius, qui etiam profunda Dei scrutatur. Vnde Apostolus dicit: Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.

Cognitionis sensitiuę & intellectiuę discrimẽ

Arist. li. 3. de ani. tex. tex. 37.

Auct. de spir. & ani. c. 11. apud Aug. to. 3.

Ibidem.

Psal. 81. a

Arist. lib. 6. Eth. c. 6.

Gal. 5. b

Auct. de spir. & ani. cap. 11. ap. Aug. to. 3.

Ibidẽ c. 37

1. Cor. 2. c

Quæ huius doni sit necessitas, vel quæ vtilitas in eo conferatur. Cap. III.

Ad quid sit necessariũ, donum intellectus.

TERTIO videndum est, quæ sit necessitas siue vtilitas doni intellectus. De quo sciendum est, quòd cum veritates necessariæ ad salutem, sint nobis absconditæ, & quasi velatæ, tam in rerum naturis, quam in sacris scripturis, quam in diuinis sacramentis & figuris, in tantum vt intellectus humanus sine adiutorio supernaturalis luminis, non possit ad eas apprehendendas plene pertingere: planum est, quod necesse fuit, vt Spiritus sanctus intellectui humano superadderet aliquod lumen supernaturale, quo velamina dictarum veritatum penetraret, & veritates absconditas apprehenderet, & eas sic nobis manifestaret. Quod vtique Spiritus sanctus facit, dum nobis donum intellectus inspirat. Hoc enim donum intellectus, primo facit nos penetrare velamina, siue tenebras mentis nostræ, donec ad notitiam propriam perueniamus, & imaginem sanctæ Trinitatis, nobis concreatam cognoscamus; cum Dominus dicat: Regnũ Dei intra vos est, ideſt in imagine sua. Primo igitur donum intellectus facit nos ad interiora nostra ingredi dum menti inspirat, vt seipsam primo cognoscere discat, & in hoc diligenter se exerceat, donec se videre quid sit, incipiat. Dicit enim Richardus sic: Hoc exercitio, cordis oculus mundatur, ingenium acuitur, intelligentia dilatatur. Nihil recte æstimat, qui seipsum ignorat. Nescit quòd sub pedibus eius mundana gloria iaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. Nescit omnino quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui spiritum suum prius non cogitat. *Sequitur*: Si non idoneus es intrare ad teipsum, quo modo ad illa rimanda idoneus eris, quæ sunt supra teipsum? In hoc exercitio homo per donum intellectus incipit aliqualiter videre, quòd factus est ad imaginem Dei vt docet Augustinus de Trinitate. Et auctor in libro de spiritu & anima: Tanta dignitas hominis, esse cognoscitur, vt non solum iubentis sermone, sicut alia opera sex dierum sunt facta, sed & consilio sanctæ Trinitatis, & opere diuinæ maiestatis creatus sit homo: vt ex primæ conditionis honore intelligeret, quantum deberet suo creatori, non solum propter primæ conditionis priuilegium acceptum, sed & quòd ad imaginem & similitudinem suam Deus creauit eum. Nam sicut dicitur in eodem libro de spiritu & anima: Sicut Deus Pater Deus Filius, Deus Spiritus sanctus est vnus Deus non tres dij, sed tres personæ, ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non sunt tres animæ sed vna in vno corpore, & tres vires. Et sicut ex Patre generatur filius & ex Patre & Filio procedit Spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, sed ex intellectu & voluntate procedit memoria. Multæ aliæ similitudines ponuntur ibidem. Ex eo autem, quòd anima est imago Dei, est capax Dei, vt dicit Augustinus de Trinitate. Item per donum intellectus potest homo cognoscere quòd est factus ad similitudinem Dei. Vnde in libro de anima & spiritu dicitur sic: Creata est anima a Deo, vita a vita, simplex a simplici, immortalis ab immortali: vt non sit longe a creatore suo, cui appropinquare videtur simplicitate essentiæ. Quia creata est anima magna a magno, recta a recto. Eo magna quo capax æternorum: eo recta quo est appetens æternorum vel supernorum: eo beata, quo Deo vnita. *Sequitur*: Anima namque, quã Dei pietas respicit, humilitas subijcit, pœnitentia reducit, iustitia deducit, obedientia conducit, perseuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit. Et ibidem dicitur: Quis maior honor esse potuit homini, quã quòd ad similitudinem sui conditoris crearetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor. De quo in Psalmo legitur: Dominus regnauit decorem indutus est, quasi omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. *Sequitur*: Et quod maius dedecus homini, aut infelicior miseria, quam vt hac similitudinis gloria sui conditoris amissa, ad informem & irrationalem iumentorum similitudinem dilabatur? *Sequitur*: Quapropter quisque diligentius attendat primæ suæ conditionis excellentiam, vt venerandam sanctæ Trinitatis in se ipso imaginem agnoscat honoremq. diuinæ similitudinis, ad quam creatus est, nobilitate morum, & exercitatione virtutum, & dignitate meritorum habere contendat. Vnde quando apparebit, similes ei erimus vel apparebimus, qui nos condidit & reformauit. Hæc ille. Similiter per donum intellectus, homo regnum Dei in se inuenit,

Luc. 17. c

Rich. lib. 3. de contẽpl. cap. 6.

Auct. de spir. et ani. c. 33. & prin. apud Aug. to. 3.

Gen. 1. d

Ibid. infe-rius.

Aug. li. 10. de Tri. c. 8. non longe a prin. to. 3.

Auct. de spir. et ani. c. 36. apud Aug. to. 8.

Ibid. c. 35. post med.

Psal 92. a

1. Ioan. 3. a

Digitized by Google

Luc.17. e inuenit, cum Dominus dicat: Regnum Dei intra vos est. Vbi dicit Glossa Gregorij: Regnum Dei nobis insitum est, dicit forsitan inditam animabus nostris lætitiam per Spiritum sanctum. Ea enim est velut imago & arra perennis lætitiæ, qua in futuro sæculo, animæ sanctorum gaudent. De hoc require supra in cap. de dono timoris. Quærite ergo, & inuenietis,
Psal. 31. c & nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, ait psalmus.

Veritates diuinæ in sacra Scriptura absconditæ manifestantur per donum intellectus. Cap. IV.

POST hoc Spiritus sanctus per donum intellectus, facit nos penetrare velamina sacrarum scripturarum, introducens nos ad clatam contemplationem puræ veritatis. Quod autem veritates Theologicæ, & diuinæ, quæ sunt nobis necessariæ ad salutem, sint velatæ & absconditæ in sacra Sriptura, ostendit obscuritas prophetarum, vel prophetiarum, multiplicitas figurarum, & diuersitas expositionum. Quandoque enim exponuntur historice, quandoque tropologice, quandoque allegorice, quandoque anagogice, vt supra patet in capitulo de dono scientiæ. Sed Spiritus sanctus per donum intellectus, facit nos penetrare omnia velamina occultantia nobis veritates scripturarum, necessarias nobis ad salutem donec intremus ad veritatis puras illuminationes, & contemplationes in scripturis absconditas. Puræ autem veritatis illumi-
Hug. in 7. c. nationes, vt dicit Hugo, sunt quando veritas sine ima-
Ang. Hier. ginibus & figuris per semetipsam percipitur. Richardus super Apocalysi, & Haymo dicunt quòd excellentior cognitio est, cum spiritus humanus per internam inspirationem suauiter tactus nullis rerum visibilium formis ad cælestium contemplationem erigitur, sicut vidit Dauid propheta. Sed Haymo dicit ibidem: Est quædam visio intellectualis, quæ non fit per corporales res, nec per similitudines, sed ipsa veritas in mente manifestatur videntibus, quod proprie electorũ est. Et notandum, quòd donum intellectus quandoque intantum penetrat omnia veritatis velamina, & intantum introducit mentem ad sua interiora, vt audiat
2. Cor. 12. a ibi verba quæ non licet homini loqui, quia nec forte proprie poterunt dici per os carnis. Quia cum sint verba intellectualia, nihil corporale habentia, nec imaginẽ, nec similitudinem, ideo per os carnis nõ exeunt.
Apoc. 2. e Et ideo illa nemo scit, nisi qui accipit, vt in Apocalypsi.
Aug. hom. 2. in Apoc. circa fin. tę. 9 Quod exponens Augustinus ibidẽ dicit, quòd nemo scit, nisi qui accipit per reuelationẽ vel per experiẽtiã. Cum his concordare videtur commentator, super
Hug. super 7. Ang. Hier. Angelicã Hierarchiã, loquens de proprietatibus seraphicis, vbi dicit sic: Ille qui hæc verba dicebat, vsque ad tertium cælum peruenerat, & intrauit paradisum Dei, vbi verba omnino secreta & proxima silentio audiuit, ad quæ auris humana non contigerat, quæ nemo audiret donec sciret: intus enim audiebantur, ibiq. dicebantur, & non poterant exire foras, vbi erat homo, & propterea ab eo qui intus erat, & valde intus, introrsus audiri poterant. Sed his qui foris erãt, dici non debuerant. Ne autem illi qui foris erant derelinquerentur, si ab eo, qui intus erat, non vocarentur; nata sunt verba de verbis, sicut verba de verbo nata fuerant. De verbis, quæ intus seruari debuerunt, verba, quæ foris profetri potuerunt. de immensis magna, de occultis obscura, de impenetrabilibus profunda: quæ a nobis audita sunt in scripturis, vtrum intellecta nescio. Vnctio tamen spiritus docet nos de
1. Ioan. 2. d omnibus, dicit Ioannes. Item Spiritus sanctus per donum intellectus, non solum facit nos penetrare omnia velamina veritatis incarnatæ, sed & veritatis increatæ. Velamina autem veritatis incarnatæ sunt omnes infirmitates, & defectus, quos pro nobis assumpsit in natura humana, vt defectus passibilitatis, famis, sitis, & mortalitatis, *et cet.* Quæ donum intellectus omnia facit penetrari vsque ad inuentionem in-
A dæ veritatis. Quia ipsa veritas incarnata dicit: Cum *Ioan. 16. e*
venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Spiritus veritatis dicitur, quia a veritate procedit: & ideo docet omnem veritatem, quia docet
Coloss. 2. a eum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Nam quia ab alio procedit, ipsum manifestat. Vnde Dominus dicit ibidem: Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, quia de meo accipiet, ex quo docebit vos omnem veritatem necessariam, quam audiuit. Docere autem, est ipsum intellectum ad suum obiectum quod est ve-
B ritas applicare, ex quo sequitur veritatẽ cognoscere.

SED sciendum, quòd triplex veritas est. Nam est veritas cognitionis, veritas operationis, & veritas dilectionis. Per veritatem cognitionis, Spiritus sanctus ostendit nobis fidem Christi, & doctrinam esse verissimam. Per veritatem operationis Christi, docet nos operationem perfectissimam. Per veritatem dilectionis Christi, ostendit nobis charitatem maximam. Ad has veritates, possunt reduci aliæ veritates necessariæ. Item Spiritus sanctus per donum intellectus, non solum facit nos penetrare omnia velamina veritatis incarnatæ, sed & velamina veritatis increatæ. Vnde di-
Aug. tract. 110. in Io. to. 9.
C cit Iesus: Ille scilicet Spiritus sanctus me clarificabit. Quod verbum exponens Augustinus dicit: Spiritus sanctus clarificat filium, non ita quòd de nõ claro faciat clarum, sed eum clarificat in nobis, quando nobis eum manifestat, vt clarum clare cognoscamus. Sed quia Spiritus sanctus procedit ab vtroque scilicet patre & filio, ideo vtrumque nobis reuelat. Hæc autem reuelatio fit, quando Spiritus sanctus per donum intellectus, mentem nostram a terrenis eleuat, & purgat, & inflammat. Affectus enim terrenus & animalis impedit intellectum ne spiritualia intelligat: quia animalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei,
D ait Apostolus. Ideo talibus non fiunt reuelationes. Spi- *1. Cor. 2. d*
ritus sanctus intellectum, voluntatem, memoriam, *Bern. ser. 1. de Pẽtecoste. circa med.*
& totam familiam mentis ab inferioribus abstrahens, impellit ad Dominum quærendum, et habendum. Vnde Bernardus dicit, Spiritus sanctus profecto monet memoriam, docet intelligentiã, mouet voluntatẽ, *et ibidem*. Nec minimam paleam peccati, intra cordis *Idem ser. 2 in eod. festo prope fi.* quod possidet habitaculum, patitur residere, sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit illud *Ber. de Pẽtecost. ser. 2.* spiritus dulcis & suauis. Igitur mẽte purgata & mundata per internam monitionem, excitat memoriam ad paternæ allocutionis auditionem, quia Deus per
E memoriam auditur, vt dicit Richardus. Item dicit *Rich. lib. 4. de cõtempl. c. 15.*
Bernardus ibidem, Spiritus sanctus docet intellectũ, & illuminat, scilicet ad diuini verbi intellectionem. Quia sicut dicit Richardus, vbi supra, Deus per intelligentiam videtur. Item dicit Bernardus ibidem, quòd Spiritus sanctus mouet voluntatem, scilicet ad sanctæ Trinitatis perfectam dilectionem. Quia dicit Richardus vbi supra: Deus per voluntatem vel affectum amplexatur, & sic habetur. Sed & filius reuelat patrem. Vnde dicit Apostolus: Vsque in hodiernum diem, *2. Cor. 3. d*
idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quod in Christo euacuatur, dum no-
F bis patrem reuelat. Vnde dicit Dominus: Ego clari- *Ioan. 17. a*
ficaui te pater. Quod exponens Augustinus dicit: *Aug. tract. 105. in Io. to. 9.*
Filius clarificauit patrem, non quòd de minus claro fecerit magis clarum, cum essentialiter fuerit æternaliter clarus: sed filius in nobis clarificatus, eum in nobis clarificat, dum ipsum verbum paternum manifestat nobis patrem. Vnde dicit verbum: Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. *Ioan. 17. a*
Quod Augustinus de Trinitate exponens dicit: Si *Idem. li. 7. de Trin. c. 3. to. 3.*
verbum nostrum temporale & trãsitorium, quod nos proferimus, & se ostendit, & eum qui loquitur: quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia, se nobis ostendit, & patrem sicuti est, quia idem cum patre est, & seipsum ostendit nobis? Vnde dicit Dominus;

Ioan.14. b minus: Philippe qui videt me, videt, & patrem. Sed & pater clarificauit filium, vt in miraculorum operatione, in passione, resurrectione, & in cælum ascensione, & in multis alijs, vt filius clarificet patrē, *Vbi supra.* vt supra patuit. Vnde Ioannes dicit: Pater, venit hora clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.

Veritates diuinorum sacramentorum dono intellectus penetrantur. Cap. V.

POST hæc videndum est, qualiter Spiritus sanctus per donum intellectus, facit nos penetrare velamina veritatum diuinorum sacramentorum. Habent namque sacramenta velamina quædam, quibus luciformes margaritas abscondunt, ne pedibus porcorū *Mat. 7. a* immundæ multitudinis conculcentur, & ne derideant vel contemnant eas, sicut & Dominus dicit: Nolite ponere margaritas, *et cet.* De istis velaminibus con- *Ber. ser. 33 in Cāt. ante med.* queritur sanctus Betnardus, dicēs sic: Mihi apponitur veritas: sed in sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo grano, me oportet interim quodam sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, palea litteræ, fidei velamine. Et hæc talia sunt, quæ gustata afferunt mortem, si non de primitijs spiritus, quantulumcumque accipiant condimentum, quod fit per donum intellectus. *Vnde sequitur*: Denique absque spiritu sacramentum ad iudicium sumitur, & caro non prodest quidquam, littera occidit, & fides mortua est: sed Spiritus sanctus est, qui viuificat, vt viuam in eis. At quantalibet sane abundantia spiritus noster pinguescat, non tamen pari iucunditate sumitur cortex sacramenti, & adeps frumenti, fides & spes, memoria & præsentia, æternitas & tempus, vultus & speculum, imago Dei & forma serui. Nempe in omnibus fides mihi est locuples, intellectus pauper. Hinc Bernardus ostendit, quòd intellectus humanus est pauper & quasi cæcutiens, sine adiutorio diuino, in cognitione tam absconditarum veritatum sacramentalium, sed adiutorio Spiritus sancti, qui donat veritates theologicas dirigentes, & ad plenum perficientes donum intellectus, & cetera dona, fit dies & fortior ad penetrandum velamina, & ad *Greg. lib. 1. Mor. c. 23.* inueniendum veritates absconditas. Vnde Gregorius in moralibus dicit sic: Ad perfectionem plenam dona non perueniunt, nisi fide, & spe, & charitate fiat omne quod agunt. Nam Christus est ostiū, per quod *Augu. de verb. Dom. sec. Ioan. ser. 55. cir. fin. to. 10.* intratur ad notitiam sanctæ Trinitatis. Vnde Augustinus exponens illud Ioannis, Ego sum via, dicit, Verbum assumens humanitatem factum est via. Ambula per hominem, & peruenies ad Deum. Et dicit ipse Dominus: Ego sum ostium ouium, *& cet.* hoc *Ioan. 14. a* ostium fides aperit. Vnde in Isaia dicitur: Nisi cre- *Ioan. 10. b* deritis, non intelligetis. Igitur fides intellectum adiu- *Isa. 7. b* uat. Spes autem intellectum introducit. Vnde dicit *Heb. 6. d* Apostolus: Habemus spem firmam, & incedentem vsque ad interiora velamina scilicet puræ veritatis. *1. Ioan. 4. c* Sed charitas inuenit & vnit, quia Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. *Hug. sup. 7. Aug. Hier.* Cuius ratio est, quia sicut dicit Hugo, Amor siue charitas suo acumine omnia penetrat, donec ad dilectum veniat. Sic igitur donum intellectus, in fide, spe, & charitate, penetrat omnia velamina sacramentalia, superius a Bernardo enumerata, vt dicat illud Cāticorum: *Cant. 3. b* Inueni quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam eum, donec introducam eum ad certissimā veritatem & intimam.

Quo modo per donum intellectus dies spiritualis in anima oriatur. Cap. VI.

QVARTO videndum est, qualiter per donum intellectus dies in anima spiritualis oriatur. De quo sciendum est, quòd sicut absentia lucis solaris causat noctem & tenebras in terra, & sicut præsentia eius causat diem siue lumen vt videantur sensibilia, sic absentia doni intellectus in anima causat tenebras. Vnde Psalmista: Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. & eiusdem doni præsentia causat in anima diem spiritualem, qua videntur intelligibilia. Vnde Gregorius in Moralibus exponens illud Iob, Vnusquisque in die suo, dicit sic: Sicut ignorantiæ obscuritas, sine dubitatione nox cordis dicitur, sic intellectus dies vocatur. Ratio huius est, quia intellectus suo lumine penetrat omnia velamina obumbrantia veritatis radios, tam naturarum, quàm scripturarum, & sacramentorum, vt supra patet. planum est quòd lumen illud doni intellectus, proficit & crescit, vsque in perfectum diem, quo spiritualia cōtemplantur, in quo die, mane, meridies, & vespera distinguuntur. *Psal. 81. b* Per donum intellectus oritur dies in anima.

PRIMO igitur mane huius luminosæ diei in mente humana oritur, quando per donum intellectus ad nostra interiora reuocati per lumen compunctionis, omnes tenebras peccatorum de lectulo conscientiæ abstergimus, vt dicamus cum Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meum scilicet conscientiæ, vt post hoc ad claritatem meridianæ horæ per contemplationem mane surgamus. De mane illius diei loquens Gregorius in Moralibus exponens illud Iob, Consurgens q. diluculo offerebat holocausta, dicit sic: Diluculo namque consurgimus, cum compunctionis luce perfusi, humanitatis nostræ noctem deserimus, & ad veri luminis radios, mentis oculos aperimus. *Sequitur*: Offerebat holocausta. Holocaustū totum incensum dicitur, quod offerre, est totam mentem igne compunctionis incendere, vt in ara amoris tota ardeat, & quasi delicta propriæ cogitationis exurat. De mane illo dicit Psalmista: Mane astabo tibi & videbo. Mane diei doni intellectus. *Greg. lib. 1. Mor. c. 29.* *Psal. 5. a*

SECVNDO post mane huius diei luminosæ, horæ meridianæ claritas feruida oritur in mente ex dono intellectus, quod pariter illuminat, & inflammat in sacra Scriptura, ad modum horæ meridianæ, dum eloquium Domini vehementer ignitum, quod est penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem spiritus & animæ, secundum Apostolum, manifestat. De claritate huius meridiei & radijs huius, Richardus dicit sic: Iucunda sane admodum plaga est meridiana a nimietate lucis & feruore diei, eo quòd dulce sit valde & delectabile aspectui, contemplari beatorum spirituum ordines, hilarescentes in claritate & charitate. *Et sequitur infra*: In meridie illa scilicet lucis & feruoris scripturæ, contemplantur præmia meritorum beatorum, gaudia ciuium supernorum, & arcana diuinorum secretorum, & cetera huiusmodi. Propter quod dicit Dominus: Scrutamini scripturas. Quod verbum Chrysostomus exponens dicit: Saluator scripturas vocat ostium. Hæ enim cognitionem Dei aperiunt, hæ oues custodiunt, hæ lupos superuenire non permittunt, hæreticis introitum præcludentes. Hæc ille. De feruore autem horæ meridianæ, scilicet Scripturæ sacræ, in qua nobiscum Deus loquitur per verbum suum proprium tamen incarnatum, quantus sit ostendit Ecclesia, quæ ex ardentissimo feruore tacendo clamat, dicens: Osculetur me osculo oris sui. Hunc feruorem aduertere possumus, si verba pensemus. Nam Bernardus exponens hæc verba dicit: Securus suscipio mediatorem Dei filium, quem agnosco fratrem meum. Minime mihi iam suspectus erit: frater enim & caro mea est, puto eum spernere me iam non posse, os de ossibus meis, & caro de carne mea. Igitur loquatur mihi osculo oris sui. Quid mihi hæc ora prophetarum semi verba loquuntur? Ipse potius speciosus forma præ filijs hominum me osculetur, osculo oris sui alloquendo. Nam audio iam Moysen, impeditioris linguæ est. Isaiæ labia immunda sunt. Hieremias nescit loqui, quia puer est. Non in eis iam loquatur mihi, quo- Meridies huius diei. *Heb. 4. c* *Rich. lib. 3. de contēpl. cap. 7.* *Ioan. 5. g* *Cant. 5. a* *Bern. super Cant. ser. 2. post med.* *Gen. 27. f* *Gen. 2. d* *Psal. 44. a* *Exod. 4. b* *Isa. 6. b* *Hier. 1. b*

Digitized by Google

Pſal.17. b niam tenebroſa aqua in nubibus aeris. Et prophetæ omnes elingues ſunt. ſed ipſe loquatur mihi, cuius gratioſa præſentia, & admiranda fluenta doctrinæ,
Ioan. 4. a fiant in me fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Cuius vtique ſermo viuus & efficax, mihi oſculum eſt, non quidem coniunctio labiorum, quæ interdum pacem mentitur animorum, ſed plane infuſio gaudiorum, reuelatio ſecretorum, mira quædam & quodam modo indiſcreta connexio ſuperni luminis, & illumi-
1.Cor.6. d natæ mentis. Adhærens quippe Deo, vnus ſpiritus
Cant. 5. b eſt. Hæc ille. Ideo ſponſa in Canticis dixit: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt, mihi ſpiritus feruorem tantum infundendo, vel influendo, B vt tota feruida ſim, ait Vercellenſis ibidem. Igitur
Iſa. 18. c quaſi lux meridiana eſt.

TERTIO poſt horam claræ & feruidæ meridiei, hora veſpertina ſuccedit, in qua labor quotidianus terminatur, ſomnus contemplationis inchoatur, de-
Veſpera huius diei. liciæ nocturnales celebrantur. Labor quotidianus terminatur, quia ſole declinante, virtus debilitatur operantium. Vnde dixerunt Domino diſcipuli, ſimulati
Luc.24. d ſe longius ire: Mane nobiſcum Domine, quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies, quia virtus eſt debilitata, & ideo a labore quieſcendum eſt. Quare
Pſal. 103.c & in Pſalmo dicitur: Exibit homo ad opus ſuum, & C ad operationem ſuam vſque ad veſperam. Secundo in hora veſpertina, per donum intellectus, ſomnus contemplationis inchoatur. Vnde dicit anima contem-
Cant. 5. a platiua: Ego dormio, & cor meum vigilat. Quod exponens Vercellenſis dicit ſic: Ego, quod ſum per naturam, dormio, dormitio autem ſuſpendit vſum ſenſuum exteriorum, & intendit & quaſi inuigilat circa exercitium ſenſuum interiorum. quod incomparabiliter nobilius eſt, quàm exercitium ſenſuum exteriorum, quod perfecte haberi non poteſt, niſi
Auct.de ſp. ſenſus exteriores obdormiant. Vnde in libro de ſpi-
et ani.ca.9. ritu & anima dicitur: Cum ſenſus exterior carnalis D
apud Aug. ſuo bono vtitur, interior ſenſus quaſi obdormit. Et
to.3. Gregorius dicit Vigilanti etenim corde dormit, per
Gregor. in hoc, quòd interius contemplando proficit, & ab in-
Ezec. hom. quieto opere foris quieſcit. Tertio in hora veſperti-
14.poſt me. na, deliciæ ſpirituales poſt labores diurnos a Deo miniſtrantur per donum intellectus, tunc ex Iacob reuerſa de agro ad veſperam fit Iſrael, quia poſt ſudationes boni operis, peruenitur ad lucem contempla-
Hug.lib. 4. tionis, vt dicit Hugo. Vnde in Iob dicitur: quaſi me-
de clauſtro ridianus fulgor, conſurget tibi ad veſperam. Quod
anima ca. exponens Gregorius in Moralibus ait: Conſurget,
43. quia quanta ſibi claritas meridiana maneat cum iam E
Iob 11. d occumbere cœperit, poſt agnoſcet, quia ſcriptum eſt:
Greg.li.10. Timenti Deum bene erit in extremis. Hæc ille. Ful-
Moral.c.11. gor namque meridianus illuminat, & inflammat. Il-
& ſeq. luminatio pertinet ad cognitionem, inflammatio ad
Eccli. 1. c refectionem. Nam in charitate refectio eſt, quæ duo maxime faciunt ad delicias ſpirituales, & veſpertinas,
Hug. ſuper vt patet per Hugonem, vt ſupra dictum eſt. Factum
7.Aug.Hie eſt igitur veſpere, & mane dies ſextus, per donum
rar. intellectus.

Quo modo per donum intellectus conuiuium ſpirituale menti præparetur. Cap. VII. F

QVINTO videndum eſt, qualiter Spiritus ſanctus per donum intellectus in die ſua, ideſt in illuminatione ſua conuiuium ſpirituale menti præparet. De
Greg.lib.1. quo ſciendum eſt, quòd Gregorius in Moralibus di-
Mor. c. 16. cit ſic: Intellectus in die ſuo conuiuium, præparat vel parat: quia in eo quòd audita penetrat reficiendo cor tenebras eius illuſtrat. Ergo in penetratione auditorum inuenta veritate mens reficitur. Et ratio huius eſt, quia menti non ſufficit guſtare velamina veritatum, teſtas vel vmbram quidditatum, vt ſupra dictum eſt, ſed nucleum, ideſt veritatem puram, & quidditatem nudam. Veritas pura eſt, quando per

A ſeipſam videtur, non per ſubiectam imaginem, vel figuram, dicit Hugo. Et hic intellectus vere reficit. *Hug. ſuper* Vnde Linconienſis ſuper principium myſticæ Theo- *7.Aug.Hie* logiæ dicit ſic: Intellectum Scripturæ hiſtoricum, al- *rare.* legoricum, & moralem habent multi, ſed interior homo quærens videre Deum incircumuelate, & vere, non eſt his contentus, ſed tranſcendens, aſcendit cum ſacris contemplatiuis ad ſummitatem anagogicorum intellectuum. In quibus tamen non videtur Deus ſine ſymbolis, donec tandem ab omnibus abſoluatur, & cum Moyſe caliginem ignorantiæ ingrediatur, in qua mens ſumme reficitur, vt patet per Moyſen ieiunan-
B tem a cibo corporali quadraginta diebus, vt legitur *Exod.24.a* in Exodo. Cum igitur donum intellectus ſecundum Gregorium penetret omnia velamina veritatis diuinæ, tam in ſcripturis, quàm in doctrina, tam in figuris, quàm in ſacramentis, & vſque ad intimam & nudam veritatem intelligendam, & deguſtandam, quadam intellectuali experientia pertingat, quod perfectiſſimorũ eſt, vt dicit Bernardus ſuper Cantica, ideo donum intellectus, dulciſſime mentem reficit. De hoc guſtu experientiæ Bernardus loquens in libro de amore Dei, dicit: Guſtus experientiæ ſcripturarum, *Bern. li. de* & ſacramentorum Dei, qui eſt in Chriſto, facit nobis *nat. & dignitate* C ſenſum, vt intelligamus ſcripturas. Vnde Dominus *amoris diu.* poſt reſurrectionem aperuit diſcipulis ſenſum, vt in- *ca. 10. poſt* telligerent ſcripturas. *Et ſequitur ibidem:* Cum ſcri- *med.* pturarum interiorem ſenſum, & veritatem myſterio-
Luc. vlt. g rum Dei, & ſacramentorum cœperimus, non ſolum intelligere, ſed & quadam, vt ita dicam, experientiæ manu palpare, & tractare, quod non fit, niſi quodam conſcientiæ ſenſu, & experientiæ diſciplina, intelligentis, & ſcientis bonitatem Dei, & veritatem, quàm potenti bonitate, & quam efficaci veritatis in filijs gratiæ opus ipſius gratiæ. operatur: tunc intellectus cum ſapientia operatur, quod ſuum eſt, & exequitur: D tunc ſapientia vnctione ſua, docens de omnibus neceſſarijs, ſapore ſuo intellectui iam communicato, vt per claritatem cognitionis illuminetur, & per dulcedinem cognitionis reficiatur, vtrumque enim neceſſarium eſt ad conuiuiũ ſpirituale, vt ſupra dictũ eſt. Sed tã perfecta cognitio, quã perfecta refectio, principaliter in vno conſiſtit, quod ſolũ eſt neceſſarium, vt dicit
Luc. 10. g Dominus: Ideo donũ intellectus multa tranſcẽdendo, & penetrãdo, ad illud perfectũ, & neceſſarium vnum tendit, & intrat. Quia ſicut dicit Richardus in tracta-
Rich.tract. tu ſuo, de violenta charitate, Vnum ſolum eſt, in quo *de 4. grad.* mens humana requieſcit, reficitur, & ſatiatur. Sed *Viol.charit.* E & Hugo idem probat, ſic dicens: Multa in hoc mun- *ante med.* do ſunt, & hæc omnia cor hominis ſatiare nõ poſſunt, *Hug. ſuper* vt probat experientia. Vnum autem eſt bonum, & *7.Aug.Hoc* hoc ſolum cum percipitur, ſatietas inuenitur, ergo *rare.* non in multitudine, ſed in vnico eſt ſatietas. Vnum ergo eſt neceſſarium bonum, quod nobis præparauit Deus. Sic ergo in menſa Dei, non niſi vnum ferculũ nobis apponitur. Sed noli, inquit, contemnere, ſatietas enim multa eſt. Satiabor, inquit propheta, cum *Pſal. 16. 18* apparuerit gloria tua. Noli igitur timere cum audis vnum. Vnum quidem eſt bonum, ſed in illo bono, omne bonum eſt. Vnam refectionem, vnum cibum, F vnum ferculum, vnũ panem præparauit nobis Deus. Sed ne deſpicias. Audi quid ſcriptum eſt: Panem, *Sap. 16. e* inquit, habentem omnem ſaporem, & omne delectamentum ſuauitatis. *Et ſequitur*: Ipſa vere ſimplex, & vna dominica refectio ſingularis dicitur: quia cum aliena, & extranea delectatione, & dulcedine non percipitur. Dicitur domeſtica, quia amicis tantum & familiaribus præparatur. Dicitur & viuifica, quia vnum ſecum efficit omnes, quibus ſe ſumendam, & percipiendam præbet. Hæc ille. Igitur quia hæc refectio, vt dicit Dionyſius, eſt ſimplex & vna, & ideo *Dionyſ. de* in ſpiritu & non in carne percipitur: ideo ſpiritum *Ang. Hier.* humanum confortat contra infirmitates ſpirituales. *cap. 7.* Item quia omnem delectationem extraneã excludit,

ideo

Digitized by Google

ideo spiritum verificat, quia vbi est simplicitas, ibi est veritas. Item quia tantum amicis datur, ideo spiritū gratificat, quia charitas est radix amicitiæ, vt satis patet in Ioanne. *Ioan. 15.* Item quia viuificat, ideo spiritum Deo conformat, & concordat, & ex hoc concordare facit cum seipso, & cum proximo. Vnde Origenes super Canticis dicit: Concordia hic inchoat, quę in futura gloria inter electos cælestis patriæ semper durat. Hic enim bonis conformat, in pugna superat, consolatione inebriat, Deo associat, amorem & amicitiam augmentat, hic inchoat, quod in cælo consummat. Hæc *Psal. 22. b* ille. Cum his concordat illud Psalmistæ: Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus, et cetera. In eo quod dicit parasti in conspectu meo mensam, & cetera, innuit in intelligentia cum perspicuitate mensam esse reficientem. In eo quòd dicit, aduersus eos qui tribulant me, innuit quòd hæc refectio conuiuantes confortat, & inediam siue famem spiritualem, quæ virtutes conuiuantium debilitat, extirpat. In eo vero quòd dicit: Impinguasti in oleo caput meum, innuit, quòd gratiosa dulcedine, & delectatione, caput animæ, idest mentem nutrit, & decorat. Sed in eo quòd dicit, calix meus inebrians, quam præclarus est, innuit spiritualem & sobriam spiritus ebrietatem, quæ mere inducit ad obliuionem sui, & ex hoc ad veram concordiam, & ad vnitiuam societatem, & associationem Dei. *Eccli. 15. a* Cibat igitur sapientia mentem, pane vitæ & intellectus. Quem loco pascuæ collocauit diuinarum scripturarum, vbi dicit Glossa idest, in intelligentia diuini sermonis, quæ meditantes saginat in intellectu diuinarū scripturarum. Quarum pascuarum experientiam habuit Gregorius quando dixit: Liber, qui viscera intellectualia repleuit dulcedine in ore sancti, mel factus est, quia intelligentes, de Deo sciunt suauiter loqui, qui hunc didicerunt in cordis sui visceribus veraciter amare: in eius quippe ore Scriptura dulcis est, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur. Quare suauis est eis ad loquendum, cui interius in intellectu impressa ad viuendum fuerat. *Mat. 12. e & Luc. 6. g* Ex abundantia enim cordis os loquitur, ait Dominus.

Greg. hom. 10. super Ezec. ante med.

DE DONO SAPIENTIÆ.

Quid sit sapientia, et quid donum sapientiæ dicatur Cap. 1.

Isa. 5. b

SEPTIMVM donum Spiritus sancti, quod facit diem & conuiuium spirituale in anima, est donum sapientiæ, quæ est lux descendens a patre luminum, & radiās in animam, facit eam deiformem, & Donum Dei. Illustrat enim intellectiuam, inflammat affectiuam, roborat operatiuam. Facit intellectiuam speciosam, affectiuam amœnam, operatiuam robustam. Hoc autem donum immediate sequitur donum intellectus. Vnde *Aug. lib. 2. de Doctri. Christ. cap. 7. to. 3.* Augustinus de Doctrina Christiana dicit, quòd a timore vsque ad sapientiam, quæ septima est in donis & vltima, per gradus tenditur, & peruenitur. Et reddit rationem ibidem, dicens: Hæc sapientia vltima, & summa est, quia hac habita, animus pacatus tranquillusq. perfruitur, & delectatur in ea, ergo vltima est, in qua est consummatio. Similem rationem assignat Anselmus, dicens: Spiritus sanctus menti inspirat ad postremum sapientiam, quam alijs donis sub- *Anselmus. Lib. de simil. c. 131.* peraccumulat, vt quod recte intelligit, scilicet in dono intellectus, sibi sit sapidum, atque dulcissimum in dono sapientiæ, soloq. rectitudinis amore sequatur, quo intelligit esse sequendum. Non enim perfectum facit cognitio veritatis, nisi etiam sequatur gustus experimentalis, quia experientia est magistra in-

telligentiæ, ait Hugo. Et addit Anselmus ibidem dicens: In isto ædificio sic compositio donorum Spiritus sanctus residet, totamq. familiam domus interioris, idest omnes animæ sensus, regit, & ad suum obsequium disponit, scilicet ascendendo ad Dominum, & descendendo ad proximum, vt cum Psalmista dicat: Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ, ibi me collocauit. *Hug. super 7. Angel. Hier.* *Psal. 22. a*

Ad huius doni maiorem notitiam, sunt quinque per ordinem notanda. Primo quid sit sapientia, & quid donum sapientiæ dicatur. Secundo, quæ sit necessitas eius & quæ vtilitas in eo conferatur. Tertio qualiter donum sapientiæ a Deo petatur, & obtineatur. Quarto quo modo dies spiritualis ex dono isto oriatur. Quinto quale conuiuium menti ex eo præparetur. Primo igitur videndum est quid sit sapientia, & quid donum sapientiæ dicatur. De quo notandum, quòd omissa sapientia carnis, quæ inimica est Deo, & sapientia mundi huius quæ stultitia apud Deum, quarum vtraque secundum Iacobum Apostolum in epistola sua, est terrena, animalis, & diabolica. Sapientia mundi stultitia est apud Deum. Ratio est, quia peius meliori præponit. Stultus vtique esset qui cuprum eligeret pro auro, sic isti faciunt. Nam bona temporalia præponunt æternis, sicut diuitias, honores, fauorem mundi, & laudem eius. Vnde merito diabolica vocatur hæc sapientia. Nam sicut diabolus semper studet ad perditionem hominis, sic tales ad perditionem propriam student. Nec dicuntur sapientiæ nisi abusiue, quia non sunt scientiæ sapidæ, sed stultæ & insipidæ. Nulla vtique illarū est donum Spiritus sancti. Est & alia sapientia vera & increata, *Sap. 7. d* de qua dicitur in libro Sapientiæ, quòd ipsa est candor lucis æternæ, & speculum sine macula diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Et cum sit vna, omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit, scilicet per internam locutionem, quia sicut dicit Augustinus: Sapientia increata quæ est filius Dei, non cessat loqui occulta inspiratione & reuelatione, ad intellectualem creaturam, vt ad se conuertatur, & sic formetur, cum ipsa omnia formet & innouet. Sed nec ista sapientia est donum, de quo nunc est sermo, sed largissima omnium donorum datrix est. Est alia sapientia creata, & hæc est duplex, quia quædam est per studium humanum acquisita, & est virtus intellectualis, de qua loquitur Philosophus in Metaphyca sua, quæ potest dici sapientia aliqualiter, cum in ea sapor quidam inueniatur. Habet enim philosophia admirabiles delectationes, vt dicitur in Ethicis. Licet sapor ille non sit oleo gratiæ conditus. Potest etiam illa sapientia, per rationis inquisitionem aliqualiter rectum iudicium circa aliquas res diuinas habere, licet incomplete, sicut ostendit Hugo, vbi dicit sic: Philosophis datum fuit, propter nos, quibus consummatio seruabatur, & inchoatio parabatur, vt inuenirent veritatem illam quam oportuit suscipere filios vitæ ad obsequiū summæ veritatis, cuius labor ipsis appositus est, nobis autem fructus seruatur. Nouissime autem Theologiam quandam pro ratione diuinorum, & scrutatione inuisibilium, quasi consummaturi sapientiam addixerunt, & ibi corruere cœperunt in mendacia figmentorum, & ideo defecerunt & euanuerunt. Hæc ille. Vnde nec illa sapientia est donum Spiritus sancti, de quo nunc loquimur, quamuis ab eo detur. *Hug. super cel. Hier. cap. 1.*

Est igitur alia sapientia, quæ desursum est. Sicut *Iac. 3. d* dicit Iacobus Apostolus in epistola sua. Desursum est, quia a patre luminum est creata. Et hæc est vera sapientia, quia ipse est veri splendoris, & boni saporis. Splendor dirigit intellectum ad veri cognitionem, & sapor erigit affectum ad boni saporosam dilectionē. Igitur quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram, ait Apostolus. Obiectum ergo doni sapientiæ princi- *Coloss. 3. d*

Digitized by Google

pale est Deus, non sub ratione veri absolute, sed sub ratione veri in relatione ad rationem boni, vt est excitatiuum voluntatis, ad eius saporosam dilectionem. Actus autem sapientiæ est contemplari Deum, non quocumque modo, sed ex dilectione, cum quadam experimentali suauitate & affectu. Vnde Augustinus dicit: Vbi nulla est dilectio, scilicet gratuita, quis vllam dicet esse sapientiam? Et Bernardus dicit: Nec duxerim reprehendendum, si quis sapientiam saporem boni diffinierit: quare sapientia a sapore denominatur. Vnde & Isidorus in etymologijs dicit: Sapiens dictus est a sapore: quia sicut gustus aptus est ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens ad dignoscendum sapores rerum, atque causarum aptus est. Ex his igitur apparet, quòd donum sapientiæ est habitus supernaturalis, animæ a Spiritu sancto infusus, ad Deũ cognoscendum, & saporose diligendum.

Aug. li. 13. de Tri. c. 7. circ. med.
Ber. ser. 85 super Cãt. circ. med.
Isid. lib. 10. Etym. verbo sapiens.

Quæ sit necessitas, et vtilitas huius doni. Cap. II.

SECVNDO videndum est, quæ sit necessitas & vtilitas doni sapientiæ. De quo notandum est, quòd dicit Bernardus: Sicut corpus habet suos quinque sensus, quibus animæ coniungitur vita mediante, sic anima habet suos quinque sensus spirituales, quibus Deo coniungitur mediante charitate. *Sequitur*: Per sensus corporis veterascimus, & huic sæculo conformamur. Per sensum vero mentis, renouamur in agnitionem Dei in nouitate vitæ, secundum voluntatem Dei, & beneplacitum Dei. Vnde dicit Apostolus: Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et iterum Bernardus dicit: Sicut omnes sensus corporales, vt visus, auditus, olfactus, *et cet.* sine sensu gustus infirmantur, & hebetantur in operationibus suis, sic omnes sensus spirituales infirmantur, & langueſcunt in operibus suis, sine gustu spirituali, vel sapientiali, qui gustabilia spiritualia sapida facit. Quod Bernardus bene ostendit, dum super Cantica dicit: Hunc saporem perdidimus, ab ipso pene exordio generis nostri. Ex quo enim cordis palatũ, sensu carnis præualescente, infecit virus serpentis antiqui, cœpit animæ non sapere bonum, ac sapor noxius subintrare, scilicet concupiscentiæ, & sensus hominis prompti facti sunt ad malum. Et ideo multa bona fiunt, quæ non sapiũt facientibus, quia sapor carnalis, seu mali, non est totaliter exterminatus. Sed nunc assidue sapientia vincit malitiam in mentibus, quas intrauerit, saporem mali quem malitia inuexit, sapore meliori exterminans. Intrans enim sapientia, dum sensum carnis infirmat, & infatuat, intellectum purificat, & cordis palatum sanat, & reparat: sanato palato iam sapit bonum, sapit & ipsa sapientia, qua est in bonis nullum melius. Hæc ille. Sensu autem gustus reparato per sapientiam, omnes sensus spirituales conualescunt & vegetantur. Vnde Bernardus dicit: Gustum autem qui fit in sapientia, quædam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori suo sentiens anima, modo quodam singulari, quæ suscipit cuncta discernit, & dijudicat, seq. & omnes sensus vegetat, & confortat, scilicet interiores. Hæc ille. Hic enim gustus saporosæ sapientiæ, sensum visus interiorem clarificat, ad Deum sapide contemplandum. Vnde sapiens: Est enim in sapientia spiritus intelligentiæ, omnia prospiciens, & cetera, ibi scripta. Sensum auditus excitat, ad Verbũ Dei dulciter audiendum. Vnde dicit Sapiens: Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie. Et infra: Qui me inuenerit inueniet vitam. Sensum olfactus interiorem, incitat ad dilectum suum suauiter odorandum. Vnde dicitur: In plateis sicut cynamomum & balsamum aromatizans odorem dedi, quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris. Sensum tactus interiorem fortificat ad dilectum inseparabiliter tenendum, vt dicit Sapiens: Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eã beatus. Gustu igitur spirituali animæ per sapientiam reformato, omnes sensus spirituales animæ reformantur, & vegetãtur. Quod etiam Augustinus in confessionibus ostendit, vbi dicit, quod omnes sensus sui interiores, per amorosæ sapientiæ saporem, ferebãtur in summum appetibile. Et exemplificat ibi, vt infra patebit. De huiusmodi sapientia dicit Iacobus. Sapientia quæ desursum est, primum quidem pudica est, quia vitat corruptelas peccati: pacifica & modesta est, in omnibus tenens medium: suadibilis est, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione: fructus autem iustitiæ in pace seminantur facientibus pacem. Igitur donum sapientiæ non solum docet, secundum rectum iudicium contemplari diuina, sed etiam docet regulari humanos actus, excellentiori modo, quàm sapientia quæ est virtus intellectualis. Cuius rationem assignat Augustinus de Trinitate, dicens: Superior pars rationis, sapientiæ deputatur, inferior autem scientiæ. Superior autem ratio, vt ipse in eodem libro dicit, intendit rationibus supernis, scilicet diuinis, & conspiciendis, & consulendis. Conspiciendis quidem, secundum quòd diuina in seipsis contemplatur. Consulendis autem secundum quod per diuina iudicat de humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos, vt homo non solum assimiletur Deo secundum imaginem, sed etiam secundum operationes prout potest. Vnde Augustinus de sermone Domini in mõte dicit: Sapientia est contemplatio veritatis, pacificans totum hominem, & suscipiens similitudinem Dei. Pretiosior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, non valent huic comparari.

Bern. li. de nat. & dignitate amoris diu. c. 7. postme.
Rom. 12. a
Ber. vbi supra. c. 10.
Idem in Cant. ser. 85. circ. me.
Quare multa bona nõ sapiunt facientibus.
Bern. li. de nat. & dignitate amoris diu. c. 10.
Sap. 7. d
Prou. 8. d
Eccli. 24. b
Aug. li. 13. de Tri. c. 7. circ. med.
Ber. ser. 85 super Cãt. circ. med.
Isid. lib. 10. Etym. verbo sapiens.
Prou. 3. c
Aug. li. 10. conf. ca. 6. to. 1.
Iac. 3. d
Aug. li. 12. de Trin. c. 14. to. 3.
Ibidẽ c. 8.
Idem li. 1. de ser. Do. in monte. c. 9. an. me. to. 4.
Prou. 3. b

Qua ratione donum sapientiæ a Deo petatur, et obtineatur. Cap. III.

TERTIO videndum est, qualiter iste pretiosissimus thesaurus doni sapientiæ inueniri, & obtineri possit. De hoc notandum, quòd sapientia, & est quærenda, & est postulanda a Deo: quærendo inuenitur, sed postulando a Deo possidetur. Inuenitur per cognitionem, sed possidetur, per dilectionem: per cognitionem videtur, per dilectionem amplexatur & gustatur. Videre pertinet ad intellectum, sed amplexari & gustare, pertinet ad voluntatem & affectum. Vnde Richardus dicit: Sicut Deus per memoriam auditur, per intellectum videtur: Ita per affectum amplexatur, & gustatur, vel astringitur, & sic tenetur, & hoc vtique est perfectius, quàm videre solum. Quod ostendit Augustinus de Trinitate vbi dicit, quòd actus amplexandi siue tenendi est prius actus voluntatis. Non enim sufficit voluntati illud quod est præsens intellectui per modum visi, nisi etiam fiat præsens voluntati per modum amati. Dicit enim idem Augustinus, quod quandoque fit, quòd aliqui cognoscunt Deum, & eum non habent. Exemplum de medico, qui sanitatem alicuius cognoscit, non propter hoc habet. Ibi præscindit Augustinus cognoscere, ab habere. Primo igitur quæramus sapientiam, inuestigando per cognitionem, donec tandem mereamur eam a Deo recipere per amplexum, & degustationem. Hunc pretiosum thesaurum sapientiæ docet quærere Salomon, dicens: Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tunc intelliges timorem Domini, qui est initium sapientiæ. Quæ verba exponens Hieronymus dicit: Qui thesauros effodit terram reijcit, foueam in altũ fodit, sedulus insistit, donec inueniat quod quæsit. Sic qui thesauros sapientiæ inuenire desiderat, omne pondus terrenum, a se reijciat, in se fossam humilitatis faciat, nec quiescat donec inueniat. Hæc ille.

Rich. li. 4. de cõtempl. c. 15.
Aug. lib. 9. de Trin. c. 12. cir. fin. to. 3.
Augus. in epist. 57 ad Dardanũ. post med. tomo. 2.
Prou. 2. c

Digitized by Google

ille. Ipſa enim ſapientia, facíliter videtur ab his, qui quærunt eam: et cogitare de illa, ſenſus eſt conſummatus. Eſt igitur quærenda ſapientia, quia ſicut ipſa dicit: Qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet ſalutem a Domino. Sed quo modo cognoſcitur inuenta ſapientia, hoc docet Bernardus in quibuſdam dictis ſuis vbi dicit ſic: Inueniſti plane ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas, ſi huius ſæculi deſiderabilia paruipendas, ſi æternam beatitudinem toto deſiderio concupiſcas. Inueniſti ſapientiam, ſi tibi horum ſingula ſapiunt prout ſunt, vt hæc quidem amara, & omnino fugienda, illa quoque velut caduca, & tranſitoria contemnenda, iſta vero vt perfecta bona totis deſiderijs appetenda, quæ intimo quodam animi ſapore dijudices & diſcernas. Hæc Bernardus. Eſt igitur etiam hoc pretioſum donum ſapientiæ cum habitus ſit ſupernaturalis, & a Deo animæ infundatur a Deo fideliter poſtulandum, vt docet Iacobus in epiſtola ſua, dicens: Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. In his verbis Apoſtolus innuit, quòd in poſtulante debent eſſe quattuor, ſcilicet Indigentia. Vnde dicit: Si quis veſtrum indiget ſapientia. Certe hac omnes indigent. Neminem diligit Deus, niſi eum qui cum ſapientia habitat. Impetrandi confidentia. Vnde dicit, poſtulet a Deo. Poſtulare enim eſt filiorum, rogare autem ſeruorum. Vnde in Pſalmo: Poſtula a me, *et cet.* Poſtulati largitas. Vnde dicit: Qui dat omnibus affluenter. Vnde in libro Regum dicitur: Sed & hæc quæ non poſtulaſti, dedi tibi, diuitias & gloriam. Poſtulantis ſtabilitas. Vnde dicit: Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Fides autem mentem ſtabilitat. Vnde Dionyſius dicit, quòd circa veritatem vere exiſtentem, & non errantem, verſatur fides diuina, quæ eſt ſtabilis collocatio credentium, collocans eos in veritate, & confirmans. Sic igitur patet, qualiter eſt a Deo ſapientia quærenda, & inuenienda, & qualiter eſt a Deo poſtulanda, & poſſidenda. Nobilis enim animæ poſſeſſio eſt.

Prou. 3. d

Ber. in ſententi.

Iac. 1. a

In poſtulante quattuor eſſe debent.

Sap. 7. d

Pſal. 2. b

3. Reg. 3. b

Dionyſ. lib. de diui. nomi. c. 7.

Qualiter ex dono ſapientiæ dies ſpiritualis in anima oriatur. Cap. IV.

QVARTO videndum eſt, qualiter ex dono ſapientiæ in mente humana dies ſpiritualis oriatur. De quo notandum eſt, quòd cum ſapientia ſit quaſi ſol lucens ratione cognitionis, & feruens ratione dilectionis (vtrumque enim horum inuenitur in ſapientia, vt ex prædictis patet) Ideo donum ſapientiæ cauſat in anima diem lucentem cognitione, & feruentem dilectione. Quare Alanus de planctu naturæ dicebat: Sapientia eſt ſol, per quem lumen mentis dieſcit in tenebris, cordis oculus, fructus internæ dilectionis, delicioſa animæ paradiſus. Hæc in cæleſtem terrenũ, in immortalem caducum, hominem in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit. Hanc luminoſam ſapientiam deſiderauit qui dicebat: Inuocaui & uenit in me ſpiritus ſapientiæ. & infra: Propoſui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile eſt lumen illius, & venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manum illius. Sapientia pro luce habenda merito eſt, quia ipſa totum regnum animæ dirigit, non ſolum in contempládis, ſed etiam in agendis: quia ſapientiæ donum non ſolum eſt ſpeculatiuum, ſed etiam practicum. Vnde etiam dicit: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, quoniam omnium bonorum mater eſt. Tullius primo de legibus dicit ſic: Mater omnium bonarum rerum eſt ſapientia, qua nihil vberius, nihil præſtantius, quia bonum vitæ datum eſt. Hæc enim cum ceteras res omnes docuit, tum quod difficillimũ eſt docuit, vt nos noſceremus. Hæc ille. *Sequitur*: Et venit mihi innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætatus ſum, quoniam antecedebat me iſta ſapientia. Nam decor, & maturitas honeſtæ vitæ in luce ſapientiæ inuenitur, ab his qui in regno animæ, & conuiuio ſapientiæ commorantur. Dicit enim Bernardus in ſermone quodam ſuper Cantica ſic: In ſapientia eſt maturitas, ideo ſupereſt, decorem illius quæramus, ſine quo nemo Deo placere poteſt. decor autem iſte honeſtum dicitur. De honeſto autẽ exterior conuerſatio interrogetur, non quòd ex ea honeſtum procedat, ſed per eam exeat foras. Nam in conſcientia eſt habitatio eius & origo. Siquidem claritas eius, teſtimonium conſcientiæ eſt. Nihil hac luce clarius, nihil hoc teſtimonio glorioſius, cum veritas in mente fulget, & mens in veritate ſe videt, quòd in nullo conſcientia erubeſcat præſentiam veritatis, quo cogatur auertere faciem, quaſi confuſam, & repercuſſam a lumine diei. *Sequitur*: Hic plane illud decorum eſt, quod ſuper omnia bona animæ diuinos oblectat aſpectus, hoc diffinimus honeſtum. *Sequitur*: Cum autem decor huius claritatis, abundantius intima cordis repleuerit, prodeat foras tamquam lucerna ſub modio lucens, immo lux in tenebris lucens latere neſcia. Porro hunc decorem fulgentem vel effulgentem, & veluti quibuſdam radijs ſuis erumpentem, mentis ſimulacrum corpus excipit, & diffundit per membra & ſenſus, quatenus ibidem omnis reluceat actio, ſermo, aſpectus, inceſſus & cetera omnia hominis. Hæc Bernardus. In hac igitur die ſiue lumine ſapientiæ, totum regnum animæ illuminatur, tota actio hominis honeſtatur, & omnis labor laborantium conuiuantium dulcoratur. Quod etiam oſtendit nobis Bernardus, dicẽs: Cum iam in his diutius fueris exercitatus, rogat tibi dari lumen deuotionis, ſiue ſapientiæ diem ſereniſſimum, & ſabbatum mentis, in quo tamquam emeritus miles, in laboribus viuas abſque labore, vt quod prius cum amaritudine & coactione tui ſpiritus faciebas, de cetero iam cum ſumma dulcedine peragas, & delectatione. Verum quidem ad hanc perfectionem pauci, ni fallor, perueniunt in hac vita. Multi enim tota vita ſua ad hoc tendunt, & non pertingunt, qui tamen plene poſt hanc vitam recipiũt, quod hic diſpenſatiue negatum eſt. Abijciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſic vt in die honeſte ambulemus. Hæc dies ſeptimi doni, ſcilicet ſapientiæ, ſignificatur per diem ſeptimam, quæ veſperam non habet. Cuius ratio eſt, quia ſicut dicit Anſelmus in libro de ſimilitudinibus, donum ſapientiæ pertinet ad vitam contemplatiuam, quæ eſt optima pars, quam Maria elegit, quæ non auferetur ab ea. Sed magis in patria perficietur. Vnde Gloſſa ibidem dicit ſic: Contemplatiua vita hic incipit, & in cæleſti patria perficitur: quia amor eſt ignis qui ardere incipit, ſed cum ipſum quem amat videbit, amplius in amore igneſcet. Et Gregorius in Moralibus exponens illud verbum dicit: Actiuæ vitæ opera cum corpore tranſeunt, contemplatiuæ autem vitæ gaudia melius ex fine conualeſcunt: quare non deficient, ſed fine fine manebunt. Quare ſecundum Pſalmiſtã: Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia, quia in illa die ſeptima quietis, quæ nullam veſperam alicuius finis habebit, mens contemplatiua per ſeptiformem ſpiritum æternaliter requieſcit, dicens cum Pſalmiſta: Hæc requies mea in ſæculum ſæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.

Alan. de inſulis.

Sap. 7. a

Bern. ſup. Gãt. ſer. 85 poſt med.

Idem ſer. 3. de circũcitione Dom. poſt med.

Rom. 13. d

Anſ. lib. de ſimil. c. 131.

Luc. 10. g

Greg. lib. 6. Mor. c. 18.

Pſal. 83. e

Pſal. 131. e

Quale conuiuium per donum ſapientiæ menti præparetur, et de primo conuiuio quod in mente in corpore humano exiſtente, per donum ſapientiæ Spiritus ſanctus celebrat. Cap. V.

QVINTO videndum eſt, qualiter Spiritus ſanctus per donum ſapientiæ in die illius, ideſt in illumina-

Digitized by Google

natione sua, conuiuium spirituale menti præparet. de quo notandum est, quod sanctus Bernardus in libro de diligendo Deo, vltra medium libri dicit, quòd sapientia triplex celebrat conuiuium, & ex mera complet charitate, gradatim tamen. Cibat in hac vita laborantes, potat post hanc vitam quiescentes, & inebriat in æterna vita regnantes, scilicet beatos. Primo enim in carne mortali, labores manuum nostrarum manducamus, cum tali quali labore masticando quod glutiendum est. Post mortem vero, in vita spirituali iam bibimus, suauissima quadam facilitate a corpore absorpti. Tandem in rediuiuis corporibus, in vita immortali inebriamur mira plenitudine exuberantes. Quare sponsus in Canticis dicit: Comedite amici mei ante mortẽ, bibite charissimi post mortem, & inebriamini charissimi post resurrectionem. Et ibidem dicit Bernardus sic: Inter istos tamen differentia est. Nam hi qui in carne grauati sunt, & adhuc viuunt, amici dicuntur, pro charitate, quam habent: qui vero soluti sunt a carnis compedibus, eo sunt chariores, quo & prõptiores & expeditiores sunt ad amandum. Porro beati merito charissimi nominantur: quia & maiori charitate inebriantur, & consolantur, vt infra patebit. Et dicit ibidem Bernardus: Anima fidelis comedit panem suum, sed heu in sudore vultus sui, quia manens in carne, adhuc ambulat per fidem, quæ tamen per dilectionem operatur. Porro ipsum opus cibus est, dicente Domino: Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei. Nota, multi desiderant charitatem, sed nolunt laborare pro ea. Audi quid Origenes super Cantica dicit, quòd ad boni operis multiplicationem, dilectio multiplicatur: multiplicatio autem dilectionis est dulcis refectio manentis.

Ber. lib. de Dilig. Deo longe post med.

Cant. 5. a

Ioan. 4. c

De tribus conuiuijs sapientiæ.

Greg. lib. 1. Mor. c. 16.

Ibidem. li. 6. c. 14. post med.

De his tribus conuiuijs dicendum est. Primo igitur de conuiuio primo, quod est conuiuium amicorum, quod Spiritus sanctus per donum sapientiæ celebrat in mente humana, vt exiftit in corpore. De quo Gregorius in Moralibus dicit: Sapientia in die suo conuiuium facit: quia mentem de æternorum spe & certitudine reficit. Cuius ratio est, quia sicut dicit Gregorius in Moralibus, Spes in æternitatem animum erigit, & ideo nulla mala quæ exterius tolerat sentit, sed magis gaudet & hilarescit. De quo conuiuio est notandum, quòd Richardus in tractatu suo de diuersis affectibus dicit, quòd amor est dulcedo saporis intimi, a quo sapore denominatur sapiẽtia, & quanto quis ardentius amat, tanto suauius gustat. Igitur secundum gradus amoris & sapientialis saporis, possunt distingui gradus conuiuij spiritualis, quod Spiritus sanctus per donum sapientiæ celebrat in mentibus viuentium, & in corpore laborantium. Nam inter viuentes in corpore, inquit Bernardus ibidem, quidam sunt chari, quidam chariores, quidam charissimi. quod Salomon innuit in Canticis, dicens: Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini Charissimi. Hi sunt chari, qui inuitantur ad comedendum: chariores autem inuitantur ad bibendum: charissimi autem inuitantur ad inebriandum. Ratio huius ordinis est, quia secundum mensuram dilectionis, etiam dispensatur & modus manifestationis, & sapidæ degustationis, vt dicit Richardus. Amici autem hic dicuntur, qui tamquam incipientes, aliquem gradum charitatis attingunt, quare dicuntur amici Dei. Amicos autem Dei oportet mundum istum sapiẽter odire. Nam qui mundum diligit, inimicus Dei constituitur, quia non est charitas patris in eo, ait Ioannes. Ideo tales indigent, vt a sapientia reficiantur, per aliquam degustationem spiritualis consolationis competentem eis, æstum concupiscentiæ refrigerantis, vt a mundo & delectationibus abstrahantur, & pane sapientiali confortentur. Hoc ostendit Hugo de Arca Noe, vbi dicit sic: Postquam enim mens hominis quadam, vt ita dixerim, violentia, a delectatione carnali partim abstracta fuerit, necesse, est vt statim iam aliquid spiritualis gaudij prægustare incipiat, ne si omnino a delectatione aliena remanserit, quasi semen sine humore, ad germen sapientiæ conualescere nequeat. Fit ergo diuina gratia aspirante, vt cum animus perfectius a corporeis passionibus, desiderijs terrenis exutus fuerit, quadam statim insolita lætitia perfundatur, vt eo amplius amarum esse cognoscat, quod deseruit scilicet mundum, quo magis dulce sentit esse, quod inuenit scilicet sapientiam. Illas enim mentes in æternæ dulcedinis desiderium trahit, quas nullus cõcupiscentiæ carnalis affectus foris religauit. Hæc ille. Amici igitur dicuntur comedere, quia tamquam minus perfecti in charitate, cibum spiritualem difficilius sumũt. Vnde Richardus loquens de ista commixtione amicorum dicit: Certe qui comedunt, dum sumptum cibum masticant, non sine mora, vel qualicumque labore, illud in quo delectantur traijciunt. Nonne illi tibi videntur comedere, qui cum multo studio, & multa meditatione vix possunt ad veritatis delicias pertingere? Hæc ille. Vnde sapientia vocat prius ad comedendum, dicens: Venite comedite panem meũ. Et quis est iste panis alius ad quem sapientia inuitat, nisi ille quem Spiritus sanctus de cælo præparauit? Quem Spiritus sanctus sapientiæ in vtero Virginis formauit, vt dicit Ambrosius. Quem omnibus suis donis adornauit, vt legitur in Isaia. Quem spiritus charitatis, in igne passionis pistauit. Hoc enim est sacrificium coctum in clibano, de simila panis absque fermento. Quem spiritus largitatis, in sacramento charitatis nobis communicauit. Quem quasi quotidianum postulamus. Quem omni delectamento, & saporis suauitate Spiritus sanctus condiuit. Habet enim in se panis ille, omne delectamentum. Quem nobis manducandum cum Angelis, in æterna beatitudine conseruauit, de quo dicitur: Beatus qui manducat panem in regno Dei. Vbi dicit Augustinus in Glossa: Quis est panis regni Dei, nisi qui dicit. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi: non cibus corporis, sed cordis: non figuratiuus, sed verus: non mortuus, sed viuus: non transiens, sed permanens: non deficiens, sed æternaliter reficiens, & dulciter satians. Hunc cibum docet comedere Origenes, exponens illud Cantici: Et fructus eius dulcis gutturi meo. Vbi dicit sic: Da mihi Domine fructum dulcem, fructum vitæ animæ meæ. Altus est, attolle desiderium: benedictus est, sanctifica obsequium: imputribilis est, purifica affectum: suauis est, lætifica animum. Et Glossa dicit ibidem: Saturata sum cælesti dulcedine, de corpore suo. Sunt & alia fercula amicorum, de quibus habes supra in dono scientiæ, quæ ministrantur in mensa sacræ Scripturæ. Sed cum iste cibus, & fructus benedictus, habeat in se delectamentum omnis suauitatis. Ideo non solum, vt dicit Cantuariensis est dulcis gutturi, sed & omnibus sensibus interioribus, & spiritualibus dulcis est, & eos confortat. Vnde iste cibus est dulcis visui, per contemplationem limpidam. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre sapientiæ solem. De quo Propheta: Solem nube tegam, ideſt corpore. Dulcis est auditui, per inspirationem cælicam. Vnde dicitur: Bonis amici consilijs anima dulcoratur. Dulcis est olfactui, per suauitatem odoriferam, quia in odorem vnguentorũ tuorum currimus post eum. Dulcis est gustui, per masticationem sapidam, vt ait Petrus. Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus. Dulcis est tactui, per tentationem amabilissimam, de qua dixit amatrix eius: Tenui eum, nec dimittam. De hoc fructu vel cibo dicit Alexander Nechan ibi, sic: Isto fructu ciues superni recreantur, illo fructu delectantur, illo fructu satiantur. Ideo o Virgo virginũ, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. ora quo & nos reficiamur, licet aliquali labore dulcis masticationis.

Rich. lib. 4. de contẽpl. c. 16.

1. Ioan. 2. c

Hug. lib. 4. de Arca Noe. c. 2.

Ber. vbi sup. prox'.

Cant. 5. a

Richar. lib. 4. de contemp. c. 16. post med.

Prou. 9. a

Isa. 11. a

Leuit. 2. a

Luc. 11. a

Sap. 16. c

Luc. 14. d

Ioan. 6. f

Cant. 2. a

Sap. 16. n

Eccls. 5. e

Exse. 32. b

Prou. 27. b

Cant. 1. a

1. Pet. 2. a

Can. 3. b

Digitized by Google

De vino, ad quod potandum sapientia inuitat in conuiuio primo. Cap. VI.

SED quia in conuiuio spirituali mentis, existentium in corpore non sufficit cibus sine potu, magis dili-
Ioan. 2. a gentibus & dilectis, vnde clamant cũ Maria: Vinum non habent. Ideo sapientia post inuitationem amicorum ad comedendum, secundo inuitat magis dilo-
Prou. 9. a ctos, in amore exercitatos ad potandum, dicens: Et bibite vinum, quod miscui vobis. Rationem huius ordinis assignat Origenes ibidem, dicens: Non est plena refectio, nec omnimoda refectionis delectatio, nisi cum cibo potus iungatur. Et amica iam in amo- B re exercitata postquam dixit se a dilecto dulcibus refectam fructibus, statim subiunxit, se in cellam vina-
Can. 2. a riam introductam ab eodem, dicens: Introduxit me rex in cellam vinariam. Vbi Origenes dicit: Sponsa hæc nequaquam gratias egisset de introductione sua in cellam vinariam, nisi ipsa cella vinaria, multiplex vinum ex multiplici collectum vinea habuisset. Diuersitas enim poculi boni, melioris, & optimi, diuersitatem delectationũ generat. Hæc cella vinaria sicut dicit Vercellensis est verbum æternum, sapientia Patris, continens omnes theorias, ideſt reuelationes, quæ plenissime continent vinum spiritualis gaudij, & C vbertim fundunt in amantes. In hac namque cella vinaria, inuenitur omne genus vini, mentes sanctas reficiens, & lætificans, secundum varios gradus amoris,
Cant. 2. a vt ostendit Glossa super illud: Introduxit me Rex in cellam vinariam. vbi dicit sic: Quàm cito guttur meũ dulcedinem gratiæ eius attingit, ita me recreauit spiritu, & ab amore terrenorum in superna translatum sentio, ac si in cella vinaria noui meri odore in poculo sim refecta. In hac cella inuenit vinum perspicuũ, siue purum, vinum ignitum, vinum conditum, & cetera huiusmodi vina, vinum præcipuum appositum magnificentia regia dignum. Vinum quoque vt re- D gia magnificentia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur. Vinum perspicuum siue merum,
Psal. 74. b distributum manu sapientifica, in Psalmo: Calix in manu Domini, vini meri plenus mixto. Vinum ignitum, incalescens humana præcordia in Esther, post-
Esther 13. a *Psal. 38. a* quam Assuerus vino incaluerat. Psalmista: Incaluit cor meum intra me. Vinum conditum, seu aromati-
Cant. 8. a cum, redolens pigmenta fragrantia in Canticis: Dabo tibi poculum ex vino condito. Sed quid hæc diuersa vina significant, nisi quosdam gradus charitatis, amatrices animas potantes & reficientes, non tamen ad-
Rich. lib. 4. de contẽpl. cap. 16. huc inebriantes, secundum Richardum, qui dicit: Attende quod ex Magnitudine diuinæ dilectionis, pẽdet E modus diuinæ reuelationis. Quare dicit ibidem: Dile-
Lib. 5. ca. 5. cti comedũt chari bibunt, sed charissimi inebriantur. Cuius rationem infra assignat, dicẽs: Quamdiu huiusmodi ebrietatem & excessum in nobis non sentimus quid aliud de nobis sentire debemus, nisi quòd minus diligimur, & nisi quia minus diligimus? *Sequitur*: Si enim quisquis es plene perfecteq. diligeres, forte dilectionis tuæ nimietas, æstuantisq. desiderij anxietas, in eiusmodi te raperet ebrietatem & excessus. *Sequitur*: Sane si dilectione plene dignus extitisses, si tanta dignatione idoneũ exhiberes, forte tanta luminis te claritate, siue intelligentiæ oculos tuos irradiaret, tanta intimæ dulcedinis suauitate cordis tui desideriũ inebriaret, quæ te ipsum supra temetipsum raperet, & per mentis excessum in superna eleuaret. Igitur amici comedunt, qui sumptum cibum masticant, non sine mora vel qualicũque labore illud in quo delectantur, traijciunt. Qui vero bibunt ex diuinis reuelationibus, summa cum facilitate & iucunditate hauriunt, quod intima veritatis suauitate concupiscunt. Hæc ille. Sed charissimi inebriantur vino fortissimo dulcissimę charitatis. De quibus modo dicendum est.

Qui sint charissimi in conuiuio primo, et quæ sit sobria ebrietas illorum. Cap. VII.

IGITVR tertio videndum est, qui sint charissimi in conuiuio spirituali existentium in corpore, & quæ sit sobria ebrietas illorum. Primo notandum est, quòd Origenes exponens illud Canticorũ: Amore lan gueo, distinguit inter simplicem amorem, ardorem, & languorem, dicẽs: Amant incipientes, ardent proficientes, sed languent in amore perfecti. Languor iste, sicut dicit Vercellensis ibidem, vsque ad mortem ducit. Mors autem, est plena separatio vitalis spiritus a corpore, & significat plenam separationem vitalis affectus, per excessum mentis, & omnimodam vnitionem ad Deum. Et Glossa ibidem dicit: Præ amoris magnitudine, omnia tẽporalia sunt mihi fastidio. Qui autem maxime Deum diligunt, maxime ab eo diliguntur, ideo charissimi sunt, quia dicit Dominus: Ego diligentes me diligo. Sunt charissimi Deo, qui *Prou. 8. b* maxime in Deo delectantur, quia maxime diligunt. Vnde in Canticis dicit dilectus veræ amatrici suæ: *Cant. 7. c* Quam pulchra es, & quàm decora charissima in delicijs. Quod exponens Vercellensis dicit: Quam pulchra es feruoribus affectualibus & spiritualibus charissima propter præcipuam pulchritudinem, & feruidam dilectionem: quia nihil est menti dulcius, nec est aliquid quod mentem Deo chariorem facit, quàm si in ipso intime delectetur, quo nihil delectabilius est. Hæc ille. Cum hoc concordat Glossa ibidem, quæ dicit: Charissima es Domino tuo, ex hoc quòd vacas cælestibus delicijs. Cuius experientiam videtur habuisse, qui loquens de sapientia dixit: Non habet *Sap. 8. c* amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam, & gaudium, & amicitia illius delectatio bona.

SED nunc videndum est, quid sit illa ebrietas qua charissimi in conuiuio mentali sobrie inebrientur. De qua Dionysius sic dicit: In nobis siquidem ebrie- *Dion. in ep. ad Titum cir. fin.* tas in malo, dicitur incommensurabilis adimpletio, & excessus mentis, & sensuum. Ideo autem attribuitur ebrietas in bono, quæ nihil aliud est, nisi supercplena omnium bonorum immensuratio, præexistens in ipso secundũ causam. *Sequitur*: Dicitur ergo Deus inebriatus, & excessum passus in eo quòd his omnibus supereminet excedendo omnem mensurationem, & est extra omnia, & super omnia. Et Vercellensis super Cantica tractans illud, Inebriamini charissimi, dicit: Quæ vera & sancta ebrietas sit, colligitur ex ver- bis magni Dionysij ad Titum, vbi recitat eadem verba, quæ supra dicta sunt, exponens illud, Introduxit *Cant. 2. a* me, dicit ibi: Assidua theoriarum, ideſt reuelationũ varietas, & profectus assidui sponsæ, inducent quasi experimentaliter talem ebrietatem, vt videatur idem repetere. Quæ supra dixit, cellaria, modo dicit cellam vinariam, quæ quasi idem sunt. Non, inquit Vercellensis, intelligitur sponsa aliquãdo dicta repetere, sed assiduas illuminationes experiri, quod mentibus contemplatiuis, tam fortiter, quàm assidue, ad radium superiorem exercitatis omnino familiare est. Dicit ergo experimentaliter introduxit me, per interiores & profundiores theorias, quàm prius: quia in F Hieremia dicitur: Post me ingredi non cessabis, in cellam vinariam, ideſt, vinum continens omnes theorias, ideſt reuelationes. Et ibidem Vercellensis dicit: Ad huius ebrietatis supersubstantialis qualemcumque similitudinem spirituales viri dicuntur inebriari, propter excessiuam abundantiam luminum diuinorum. Audi, inquit Richardus, hominem hac ebrie- *Rich. lib. de Patriarch. siue Beniamin minor. cap. 37.* tate madentem, & quid circa eum agatur omnino ignorantem. Siue in corpore, inquit, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Quo modo putas inebriatus erat, quo modo mundus ei in obliuionem venerat, qui seipsum nesciebat? Hæc Richardus. Hæc autem ebrietas spiritualis, causatur ex nobilissimo vino fortissimæ

Qui amant qui ardent & qui languent amore.

Quæ sit ebrietas spiritus.

Digitized by Google

Rich.lib.4. de contẽpl. cap.16.

tissimæ charitatis. Vnde Richardus dicit: Ecce charissimi inebriantur. Ebrietas autem mentis alienationem efficit, & supernæ quidem reuelationis infusio eos dumtaxat, qui charissimi sunt, in mentis excessum adducit. Talem Propheta ebrietatem designare voluit, cum dixit: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. *Et sequitur*: Si igitur cupimus hac ebrietate madere, & mentis theoricos excessus frequentare, satagamus Dominum nostrum intime & summe diligere, & omni hora in diuinæ contemplationis gaudium cum summo desiderio anhelare. Nam quando mens nostra, intima illa internæ suauitatis abundantia potata, immo plene inebriata fuerit, quid sit, quid fuerit penitus obliuiscitur, & in abalienationis excessum tripudij sui nimietate traducitur, & in supermũdanum quendam affectum, sub quodam miræ felicitatis statu raptim transformatur. Nec mireris, quia sicut dicit Vercellensis in prologo super Cantica, Tanta est virtus veri amoris boni & pulchri, quod non solum facit homines & Angelos quasi naturam propriam egredi, vt in Deum ascendant, sed etiam Deum facit quasi naturam propriam egredi, ingressibilem tamen a se, vt ad creaturas quasi infra naturam suam procedendo condescendat. Et accepit istud verbum a Dionysio de diuinis nominibus, vbi dicit sic: Audendum est dicere pro vero, quia ipse Deus omnium, tam pulchro & bono amore exit per abundantiam amatiuæ bonitatis quasi extra seipsum. sic prouidet omnibus existentibus, & per bonitatem & amorem quasi trahitur, & ad illud quod est in omnibus deducitur, secundum virtutem supersubstantialem facientem ecstasim, sed a seipso ingressibilem, vt adamas ferrum trahit ad se immotus manens. Ipse enim mouet sicut desideratũ & amatum, vt dicitur libro de cælo & mundo.

Psal. 35. b

Dion. de diuin. nom. c.4. circ.fin.

Arist.lib.1. de calo tex. 100.

De secundo conuiuio quod fit animæ a corpore separatæ per donum sapientiæ. Cap. VIII.

SED post hæc secundo videndum est de secundo conuiuio, quod est animæ separatæ a corpore. Et secundum Bernardum vbi supra, est cõuiuium quiescentium, & magis dilectorum. Et in hoc conuiuio, Spiritus sanctus per donum sapientiæ, cõuiuantes potat vino non puro, sed lacte mixto. Vnde Bernardus ibidem dicit: Animæ a carne exutæ, iam pane doloris non cibantur, sed vinum amoris post cibum plenius haurire permittuntur, non tamen purum, sed cum lacte mixtum, vt quælibet illarum possit dicere illud Canticorum: Bibi vinum cum lacte meo. Vinũ enim diuini amoris, miscet cum dulcedine lactis, idest naturalis affectionis, quæ resumere corpus suum glorificatum desiderat. *Sequitur*: Æstuat ergo anima nunc sanctæ charitatis vino potata, sed plane nõdum vsque ad ebrietatem consummata: quia temperat interim ardorem diuinæ charitatis permixtio humoris lactis, idest naturalis affectionis. Idem dicit Bernardus ibidẽ. Sic ebrietas corporalis denique solet euertere mentes, atque ideo immemores reddere sui. Sed non ex toto sui oblita est, quæ adhuc & de proprio corpore cogitat resuscitando, propter quod desiderium anima perfecte beata esse non potest, sed post resumptionem corporis sui cum consummabitur. Hæc ille. Cum his concordat Augustinus, dicens sic: Animæ inest quidam naturalis appetitus corpus administrandi, quo appetitu retardatur quodam modo, ne tota intentione pergat in illud summum cælum, quamdiu non subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat. Non obstante tamen illo desiderio anima in patria est beata, licet non consummate, & tamen nullum dolorem sentit ex illo naturali appetitu. Sed quid de ista anima a corpore separata antequam cælum ingrediatur, numquid illa vino qualicumque potatur aliqualiter, & consolatur quandoque? Respondetur quòd sic, nisi per pœnam sensus, vel damni vel vtriusque impediatur. Nam anima in imagine pertransit a corpore, vt dicit Psalmus, sed tamen desiderium eius corporis manet. Imago autem consistit in memoria, intellectu, & voluntate, secundum quas potentias est capax sanctæ Trinitatis, vt dicit Augustinus de Trinitate, & per has anima exercet vitam contemplatiuam, quæ est optima pars Mariæ, quæ non auferetur ab ea, vt dicit Dominus. Vbi dicit Glossa: Vita contemplatiua hic incipit, & in cæleſti patria perficitur: quia amor est ignis qui ardere incipit hic, sed cum ipse quem amat videbit, amplius in amore igneſcet. Tanto igitur anima a carne separata, vitam contemplatiuam perfectius exercet, quanto a corpore grauante absoluitur. & dilectũ suum vehementius amat, quia sicut dicit Bernardus in libro de diligendo Deo, vt supra dictum est: Animæ quæ sunt absolutæ a compedibus corporis, eo similiter chariores, quo ad amandum sunt expeditiores, & ideo vinum amoris diuini plenius haurire permittuntur, nõ tamen purum, sed adhuc lacte mixtum. Et Auicenna 6. naturaliũ dicit, quòd anima separata clarius videt, & intelligit, quàm coniuncta corpori corruptibili. Vita autem contemplatiua dulcissimas consolationes animæ contemplatiuæ administrat, vt supra dictum est. Igitur absolutio animæ a corpore grauante, non est formidanda, sed desideranda. Hanc enim absolutionem a corpore, & desiderabat Apostolus cũ dixit: Cupio dissolui, & esse cum Christo. & alibi: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, quo premor? Et mouebatur desiderio bono, & rationabili. Quia sicut dicit Bernardus in quadam epistola: Pretiosa est mors sanctorum, pretiosa plane tamquam finis laboris, tamquam victoriæ consummatio, tamquam vitæ ianua, & perfectæ saturitatis ingressus. Et quidam sanctus dicit: Mors nihil aliud est quàm exitus de carcere, finis exilij, laboris consummatio, ad portum applicatio, peregrinationis finitio, oneris grauissimi, idest corporis depositio, de furioso equo idest de carne descensio, de domo ruinosa liberatio, omnium ægritudinum terminatio omnium periculorum euasio, omnium malorum consumptio, omnium vinculorum diruptio, debiti naturæ solutio, reditus in patriam, ingressus in gloriam. Certe euasio tantorum malorum, & adeptio tantorum bonorum, faciunt animæ bonum conuiuium, vt dicere possit illud Sapientiæ: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, scilicet morte bona. Beati enim mortui qui in Domino moriuntur. Et si tales animæ amatrices, siue contẽplatrices, separatæ a corporibus suis aliquid secum deferant, quare indigent purgatione: credibile est, quòd tales facilius purgantur, & leuius patiuntur, & quandoque minime pœna sensus. Cuius ratio est, quia amor pœnas alleuiat, & quandoque totaliter annihilat. Vnde Augustinus de moribus Ecclesiæ contra Manichæos dicit: Nihil tam durum atque tam ferreum, quod nõ amoris igne vincatur. Et exemplificat in libro de sancta viduitate. vbi dicit sic: Nullo modo onerosi sunt labores amantium, sed ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, & piscantium, & ceterorum talium. In eo enim quod amatur, aut nõ laboratur, aut labor amatur. Hæc ille. Item hoc patet exemplo multorum martyrum, qui desiderabant pati pro Christo, & in ipsis passionibus gaudebant, vt Apostoli. Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Et beatus Andreas vehementer desiderabat crucem, & sustinuit gaudenter. Et virgines, vt sancta Agatha dixit Quinctiano: Ego in his pœnis delector, sicut qui multos thesauros inuenit, & cetera. Vnde Bernardus in libro de diligendo Deo. dicit: Magna vis amoris, quæ martyrum animas ita introrsum rapuerat, quòd ita corpora sua foris exposuerant, & tormenta

Aug.li.12. de Gen. ad litt.ca.35. to.3.

Psal.38. b

Aug.li.14. de Trin. c. 8.to.8.

Luc. 10. g

Bern. lib. de dili. Deo longe post med.

Phil. 1. d

Rom. 7. d

Est apud Bern. ser. in transitu Malachiæ episcopi circ. med.

Sap. 7. b

Aug. lib.1. de Mor. Eccles.ca. 22. to.1.

Idem li. de bo. viduitatis. cap.21. to.4.

Act. 5. g

Bern. lib. de dili. Deo longe post med.

Digitized by Google

menta contemnere fecerat. Si igitur in corpore aggrauante charitas potuit mitigare pœnas, cur non in ſpiritu a nullo corpore impedita magis tamquam efficacior potuit pœnas mitigare ſuo feruore, ſicut & ſuffragia Eccleſiæ faciunt? Credibile eſt enim quòd ſicut animæ quæ fuerunt in limbo, aliquas conſolationes receperunt ab his, quæ de nouo venerant ad eas, vt angeli vel animæ aliquæ, vt Ioannes Baptiſta, et cetera, dicentes eis de aduentu Saluatoris. Sic credibile eſt, quòd angeli viſitent animas in purgatorio ſibi commiſſas, & conſolentur eas, dicentes eis terminum purgationis ſuæ, & alia eis conſolatoria ſicut haberi poteſt exemplis ſanctorum, quæ ponunt ſancti doctores in libris ſuis, vt Gregorius in Dialogis, vbi exemplificat de illo, qui ſeruiuit in balneis ſacerdoti, & de quodam alio qui dixit: Bene eſt mihi modo, & cetera. & Auguſtinus de Ciuitate Dei, & Beda in hiſtoria Anglorum, & Iſidorus et ceteri doctores de hoc loquentes.

Greg. lib. 4. Dialo. 55.

De tertio conuiuio ſapientiæ quod eſt regnantium. Cap. IX.

POST hoc videndum eſt de tertio conuiuio ſapientiæ, quod eſt regnantium, ſecundum ordinẽ quem tradit Bernardus de diligendo Deo, quod ſequitur conuiuium laborantium, & quieſcentium, tamquam excellentius ad quod ſapientia incarnata ſuos chariſſimos inuitat, dicens: Ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Hic tria ſunt notanda. Primo quis huius conuiuij regalis, & menſæ regiæ ſit rex & pater familias, hic eſt Chriſtus Filius Dei. Secundo quæ familia Dei & conuiuantes ad iſtud regale conuiuium, & regiam menſam inuitantur, quia angeli & homines. Tertio de huius conuiuij, & conuiuantiũ gloria, & beatitudine dicetur.

Bern. lib. de dili. Deo longe poſt med.

Luc. 22. b

PRIMO quis huius conuiuij regalis, & menſæ ſit rex, & paterfamilias. Sed quis alius, quàm ille qui dicit: Ego ſum rex, cui pater conſtituit regnũ æternum? Et in cuius femore ſcriptum eſt: Rex regum & Dominus dominantium? Rex regum, quia vos conſtituo reges tamquam filios adoptiuos, qui ſum filius Patri conſubſtantialis. Et conſtituo vos dominos non ſeruos ſed amicos. vt ſupra menſam meam edatis, & bibatis in regno meo, cuius regni non erit finis, vt vbi ego ſum, & vos ſitis in æternum. De iſto rege Auguſtinus loquens de Ciuitate Dei dicit ſic: Ero illorum Deus, & ipſi mihi erunt populus, & ero illis vnde ſatientur, & ego ero illis quæcumque ab hominibus honeſte deſiderantur, & vita, & ſalus, & virtus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omne bonum. *Sequitur*: Et ſic recte intelligitur quod ait Apoſtolus, vt ſit Deus omnia in omnibus. Ipſe enim eſt finis noſtrorum deſideriorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. *Sequitur*: Hoc munus, hic affectus, hic actus proculdubio erit omnibus ſicut vita æterna communis. Hæc ille. Viſio illius regis facit eſſe beatum. Vnde Bernardus in epiſtola quadam dicit: Solum verum, & plenum gaudium eſt, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur: quod cum poſſederis nemo tollet a te. Cui comparata omnis aliunde iucunditas mæror eſt, omnis ſuauitas dolor eſt, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, omne poſtremo quodcumque aliud delectare poſſit moleſtum eſt. Quare Chryſoſtomus de reparatione lapſi, hoc modo exclamat, dicens: O ſi quotidie oporteret nos tormenta perferre, ſi & ipſam gehennam paruo tempore tolerare, pro eo quod Chriſtum poſſemus videre in gloria venientem, & ſanctorum eius numero ſociari, nonne erat dignum pati omne quod triſte eſt modo, vt tanti boni, tantæq. gloriæ participes haberemur? Clamemus igitur cum Apoſtolo: Regi ſæculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo, & cet.

Apoc. 19. c et 1. Tim. 6. d

Ioan. 15. c

Aug. li. 22. de Ciu. Dei cap. 30. ante med. to. 5.

2. Cor. 15. d

Bern. epiſt. 114. ſtatim prin.

Chryſ. ep. 5. ad Theod. lapſum to. mo 5.

1. Tim. 1. d

Quæ familia et conuiuantes ad regnantium conuiuium inuitentur, vel ſint iam inuitati. Cap. X.

POST hoc ſecundo videndum eſt, quæ familia & conuiuantes ad illud regale conuiuium inuitẽtur, vel ſunt inuitati iam. De quo ſciendum eſt, quòd nõ ſolum homines, ſed angeli ad illud glorioſum conuiuium regni æterni inuitantur. Vnde Chryſoſtomus de reparatione lapſi dicit ſic: Intuere cœtum non ſolum ex hominibus ſed etiam ex angelis, thronis, & dominationibus principatibus, & poteſtatibus conuocatum. *Sequitur*: De rege autem qui horum medius reſidet, dicere nulla vox ſufficit. Effugit enim omnem ſenſum humanæ mentis: excedit etiam decus illud & illa pulchritudo, & illa gloria, & illa magnificentia, & illa maieſtas omnem ſenſum humanũ. Cum his concordat Proſper de vita contemplatiua, dicens: Futura vita, vbi ipſa ſanctitas quæ eſt angelorum, & ſanctorum omnium congregatione beata, meritis fulgentibus micat, æterna ſalus exuberat, veritas regnat: vbi nec fallit quiſquam nec fallitur, vbi nullus beatus eijcitur, vbi nullus miſer admittitur, vbi eſt amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium ſpiritus. Hæc ille. De hoc etiam Gregorius in homilia: Si conſideremus, quæ & quanta nobis promittuntur in cælis, vileſcunt animo omnia, quæ habentur in terris. De hac etiam ſocietate dicit Cyprianus in vna Epiſtola ſic: Cur non properamus, & currimus, vt patriam noſtram videre, & parentes ſalutare poſſimus? Magnus illic charorũ numerus nos expectat, & parentum, & fratrum, filiorum, & aliorum aduentum copioſa turba deſiderat, iam de ſua incolumitate ſecura, adhuc de noſtra ſalute ſolicita. Ad horum conſpectum & complexũ venire, quanta & illis & nobis erit lætitia? Hæc ille. Eſt tamen ſciendum, quòd ſicut hic eſt diſtinctio meritorum, ita illic erit diſtinctio dignitatum. Vnde Gregorius in Moralibus dicit ſic: Sicut in electis in hac vita eſt diſcretio operum, ita quoque in alia vita proculdubio diſcretio erit dignitatũ, vt quo hic alius alium ſuperat, illic alius alium in retributione meritorum excedat, vt dignitas eadem non ſit, vna tamen omnibus vita beatitudinis erit. Et in Dialogis exponens illud Ioannis in domo Patris mei mãſiones multæ ſunt, dicit ſic: Si diſpar retributio in illa beatitudine non eſſet, vna potius manſio, quàm multæ eſſent. *Sequitur*: Multæ ergo manſiones ſunt, in quibus & diſtincti beatorum ordines, propter meritorũ conſortium communiter lætentur, & tamen vnum denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis manſionibus diſtinguuntur, quia & vna eſt beatitudo, quam illic percipiunt, & diſpar retributionis qualitas, quam per opera diuerſa conſequuntur. Hæc ille. Et ideo ſicut differt ſtella a ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum, vt dicit Paulus. De multitudine iſtius familiæ cæleſtis conuiuij quanta ſit, nemo ſcit ſiue angelorum ſiue hominum, niſi ſolus Deus. Vnde Ioannes loquens de angelorum multitudine dicit: quòd erant millia millium in circuitu throni. vbi dicit Haymo, quod non poſuit numerum certum cum dicit, Millia millium: quia numerus angelorum nobis eſt innumerabilis, quamuis Deo ſit numerabilis. Et in Iob dicitur: Numquid eſt numerus militũ eius? Quod exponens Gregorius in Moralibus dicit, quod angeli ſunt milites Dei, & quod numerus eorum Deo eſt numerabilis, nobis autem innumerabilis demonſtratur. Et idem dicit Dionyſius, & in Daniele dicitur: Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei. Et ſimiliter familia beatorum hominum innumerabilis nobis eſt. Vnde in Apocalypſi ait Ioannes, poſt enumerationem multorum.

Qui ſunt inuitari ad cõ uiuium beatificum.

Chryſ. epiſ. ad Theod. lapſum cir. med. to. 5.

Proſper. li. 1. de vita contẽp. c. 2.

Greg. hom. 17. in Euã. in prin.

Greg. lib. 4. Mor. c. 31. ante med.

Idem li. 4. Dial. c. 35. cir. fin.

Ioan. 14. a

1. Cor. 15. c

Apoc. 5. c

Iob 25. b

Greg. li. 17. Mora. ca. 9.

Dionyſ. 14. Ang. Hier.

Dan. 7. c

Apoc. 7. b

Digitized by Google

torum. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ideſt nullus homo ait Gloſſa. Deus enim numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat, ſecundũ Pſalmiſtam. Tota iſta familia tam angelorum quàm hominum, laudat Deum ſine intermiſſione. Vnde Hugo ſuper Angelicã Hierarchiã dicit ſic: Omnes Hierarchiæ tam angelorum, quàm hominum, tam ſupernorum quàm inferiorũ, ad laudem diuinam ordinatæ ſunt, & inſtitutæ, vt ab omnibus laudetur Deus: a quo, & per quem ſunt omnes, & omnibus omnia. *Et ſequitur*: Qui excellentiores ſunt, amplius laudant, & qui amplius laudant, ſublimius remunerabuntur, vt qui ſunt ſublimiores in cognitione, & feruentiores in amore. Hæc ille. Sed ſicut dicit Dionyſius de diuinis nominibus, Nullus veritatis amator, quæ eſt ſuper omnem virtutem, adeo efficax eſt, vt poſſit laudare ſuperſubſtantialem diuinitatem, ſecundum æternam & ſuper bonam eſſentiam ſuam, qu buſcumque vocabulis intelligibilibus, ſiue vt rationem, ſiue vt veritatem, aut mentem, aut vitam, aut ſubſtantiam, aut alio vocabulo quantocumque ſublimi: ſed oportet laudare eam, ſicut excellentem, & ſegregatam ab omni eo quod mente concipitur, & generaliter ab omnibus exiſtentibus. *Sequitur*: Ne tamen ab eius laude ceſſetur, cum ipſa ſit eſſentia ipſius bonitatis, & ſic cauſa omnium exiſtentium, ideo ex omnibus affectibus laudabilis eſt, ſicut docet Scriptura. Hæc ille.

Pſ. 146. b

Hug. ſuper à. Ang. Hierarc.

Dionyſ. de diu. nomi. cap. 1.

De tertij conuiuij, et conuiuantium beatitudine iuxta numerum ſeptem donorum. Septemquoque animaduerſione digna notantur. Cap. XI.

TERTIO videndum eſt de huius conuiuij & conuiuantium beatitudine, de quo ſunt ſeptem notanda, iuxta numerum ſeptem donorum prædictorum, quæ ſecundum vſus & actus ſuos excellentiſſimos in hoc conuiuio miniſtrant deiformiter, quia non euacuabuntur ſecundum actus illos, ſed manebunt in patria in beatis, vt probat Magiſter ſententiarum per auctoritatem Ambroſij, & communiter tenetur. Primo dicendum eſt de huius conuiuij gloria. Secundo de huius conuiuij excellentia, & dignitate, & æternitate. Tertio de huius conuiuij abundantia, & vbertate. Quarto de huius conuiuij lege, & charitate. Quinto de huius conuiuij gaudio, & iucunditate. Sexto de iſtius conuiuij menſa, & perfecta ſaturitate. Septimo de eiuſdem conuiuij beata & ſobria ebrietate.

Mag. lib. 3. Sent. d. 34. in prin. ex Amb. li. 1. de Spir. ſan. cap. 20. to. 4.

Beatitudo eſt æterna.

PRIMO igitur de huius conuiuij æternitate ſciendum eſt, quòd neceſſe eſt, ipſum eſſe æternum. Cuius ratio eſt, quia ipſum conuiuium celebratur in regno æterno Chriſti, & in menſa æterna eius, quare ipſe rex æternus regni æterni dicit: Ego diſpono vobis regnum, vt edatis ſuper menſam meam in regno meo, cuius regni non erit finis. De huius regni, & conuiuij æternitate dicit Auguſtinus. O vita vitalis, dulcis, & amabilis, & ſemper memorialis, vbi ſumma ſecuritas, ſecura tranquillitas, tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, & beata vita ſine fine, & viſio atque laudatio Dei. Ibi affluentia diuitiarum, influentia deliciarum, confluentia bonorum. Et Anſelmus dicit ſic: In illo ſcilicet conuiuio cæleſti, eſt longa & ſalubris vita. Ibi enim eſt ſana æternitas, quia æterna ſanitas, quia iuſti in perpetuum viuent & apud Dominum eſt merces eorum, ſcilicet vita æterna.

Luc. 22. c

Anſel. lib. proſologion cap. 25.

Sap. 5. c

Excellentia beatitudinis.

SECVNDO videndum eſt de iſtius conuiuij excellentia & dignitate. De hac dignitate dicit Bernardus: Merces ſanctorum & gaudia, in illo regno & æterno conuiuio tam magna ſunt quòd non poſſunt menſurari, tam multa ſunt, quòd non poſſunt numerari, tam copioſa ſunt, quòd non poſſunt finiri, tam pretioſa ſunt, quòd non poſſunt æſtimari: immo tam excellentia ſunt, quæ præparauit Deus in iſto conuiuio diligentibus ſe, quòd ipſe Dominus conuiuij dicit, quòd talia nec oculus vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit. Vnde, nec omnes Arithmetici mundi poſſent ea numerare, nec omnes Geometrici poſſent ea mẽſurare, nec omnes Rethorici poſſent ea verbis, vel ſermonibus explicare, cum nec plene poſſint excogitari.

1. Cor. 2. b

TERTIO videndum eſt de huius regni & conuiuij abundantia, & vbertate, de quibus Bernardus dicit: In illo regno, & conuiuio meridiano, erit candor lucis æſtiualis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hiemalis, immo Deus bonum infinitum communicat ſe omnibus incolis illius regni, & conuiuis illius menſæ quantum quilibet capax eſt, vnde ipſe implebit ſenſus interiores maximis delectationibus. Erit enim Deus ſpeculum viſui, cithara auditui, mel guſtui, balſamũ olfactui, flos delectabilis tactui. Ibi ſicut dicit Auguſtinus, Laudes & carmina non deerunt, præmia non deficient. Ibi nihil quod amabitur deerit, nihil deſiderabitur quod non adſit. Ibi Deus ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur.

Bern. ſer. 33. ſuper Cant.

Vberas beatitudinis.

Aug. li. 22. de Ciu. Dei c. 30. to. 5.

QVARTO de huius regni conuiuij lege & charitate vel ſocietate, Anſelmus dicit ſic: Exiſtentes in regno illo & conuiuio, diligunt Deum plus quam ſeipſos, & inuicem tamquam ſeipſos, & Deus diligit illos plus quàm illi ſeipſos: quia illi illum, & ſe, & inuicẽ per illum, & ille ſe, & illos per ſeipſum. Quare omnibus erit vna voluntas, quaſi nulla eſſet illis niſi Dei voluntas, ideo erit omnibus plena cõcordia. Et ideo ſicut illi nolunt aliud, quàm quod ille, ita ille volet quidquid volunt illi, & ideo filij Dei, & dij vocabuntur, & conſtituet eos Deus ſuper omnia bona ſua. Ibi eſt quidquid deſideramus, & quidquid amamus. Hæc ille. Quare Auguſtinus libro de corporis, & animæ miſeria exclamat, dicẽs: O anima mea & caro mea, illam vitã amplecti debuiſtis, vbi vita eſt ſine morte, vbi iuuentus ſine ſenectute, vbi lux ſine tenebris, vbi gaudium ſine triſtitia, vbi pax ſine diſcordia, vbi voluntas ſine iniuria, vbi regnum ſine commutatione. Hæc ille. De hac lege Auguſtinus de ſpiritu & anima dicit: Lex Dei charitas eſt. Lex data eſt vt gratia quæratur, gratia data eſt, vt lex impleretur. Hæc ille.

Anſel. lib. proſolog. ca. 24.

Mutua dilectio beatorum.

QVINTO de huius regni, & conuiuij gaudioſa iucunditate. De hoc gaudio Anſelmus, vbi ſupra loquens dicit ſic: Gaudium illud, quale aut quantum eſt bonum? Certe quantum vtique quiſque diligit alium, tantum de eo gaudebit. *Sequitur*: Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium beatorum ſpirituum ſeu angelorum & hominum, vbi nullus minus diligit alium quàm ſeipſum, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis alijs quàm pro ſeipſo. Et infra dicit: In illa perfecta felicitate, vnuſquiſque plus amabit ſine comparatione Deum quàm ſeipſum, & omnes alios ſecum, ideo & plus gaudebit abſque æſtimatione de felicitate Dei, quàm de ſua & omnium aliorũ ſecum. Sed ſi Deum ſic diligunt toto corde, tota mente, & tota anima, vt tamen totum cor, tota mens & tota anima non ſufficiant dignitati dilectionis, profecto ſic gaudebunt toto corde, tota mente, tota anima, vt totum cor, tota mens, tota anima non ſufficiant plenitudini gaudij. Non ergo totum illud gaudium intrabit in gaudentes. *Sequitur*: Deus verax, peto & accipiam, vt gaudium meum plenum ſit. Meditetur interim mens mea, loquatur inde lingua mea, amet illud cor meum, ſermocinetur os meum, eſuriat illud anima mea, ſitiat caro mea, deſideret tota ſubſtantia mea, donec intrem in gaudiũ Domini, qui eſt trinus & vnus Deus benedictus in ſæcula amen. Hæc ille.

Gaudium beatorum.

Anſ. in Proſologi. c. 24

Ibid. c. 26. cir. fin.

SEXTO de huius conuiuij menſa & ſatietate beata. Cum Dominus dicat: Super menſam meam comedetis,

Luc. 22. c

Digitized by Google

medétis, & bibetis in regno meo, ideo illud conui-
uium tantum regnantibus & chariſſimis præpara-
tum eſt. De quo notandum eſt, quòd Beda ibidem in
Gloſſa dicit ſic : Menſa propoſita omnibus ſanctis
ad fruendum, eſt gloria cæleſtis vitæ, qua qui eſuriunt
& ſitiunt iuſtitiam, ſaturabuntur fruendo deſiderato
gaudio veri boni . Verum autem bonum ſolum eſt in
quo ratio omnis boni eſt, quod ſolus Deus eſt, qui
eſſentialiter bonus eſt. Et ideo in illo ſolo perfecta ſa-
Hug. in 7. c. Aug. Hie ogy. parum ante fin. tietas eſt. De hac menſa beata & ſatietate, Hugo com
mentator Dionyſij loquẽs in Angelica Hierarchia, pa-
rum ante finem, & exponens illud, diuiſio alimento
repleta, dicit : Vna eſt refectio, & vnum alimentum.
Ergo inquit Hugo, in menſa Domini non eſt niſi vnũ
ferculum, quod apponitur. Sed noli contemnere, ſa-
Pſal. 16. c tietas multa eſt. Satiabor, inquit pſalmiſta, cum appa-
ruerit gloria tua. Vnum eſt enim bonum, quod tibi
præparauit Deus, ſed in illo bono omne bonum eſt.
Vnam enim refectionem, vnum cibum, vnum ferc-
lum, vnum panem habentem omnem ſaporem, &
omnem dulcedinẽ ſuanitatis, præparauit nobis Deus.
Igitur vnum eſt neceſſarium, quòd vere reficit. Quod
ibidem ſic probat, dicens : Multa in hoc mundo ſunt,
& illa omnia cor hominis ſatiare non poſſunt, vt ex-
perientia docet. Vnum autem eſt bonum, & hoc ſo-
lum cum percipitur, ſatietas inuenitur. Non enim in
multitudine, ſed in vnitate ſatietas eſt. Idem verbum
Auguſt. de verb. Dom. ſer. 26. & 27. to. 10. Auguſtinus, de verbis Domini tractans, dicit : Multa
ſunt diuerſa quia corporalia, quia temporalia ſunt,
præponitur autem vnum multis. Non enim a multis
vnum, ſed multa ab vno ſunt. Multa diſtrahunt vt
Luc. 10. g Martham, ſed vnum colligit, vt Mariam, quæ non
Rich. tract. de 4. grad. Viol. chari. ante med. dilexit multa, ſed multum. Et Richardus in tractatu
ſuo de amore violento dicit : Vnum ſolum eſt, in quo
mens humana quieſcit, & reficitur, & ſatiatur. Quod
declarat ſic : Perfectus amor omnem alium affectum
excludit, quia nihil præter vnum diligit, & propter
vnum. Ideo vnum amat, vnum diligit, & vnum ſitit,
vnum concupiſcit, ad vnum anhelat, vnum ſuſpirat,
vno inardeſcit, & in vno requieſcit : illo vno ſatiatur,
quia nihil ſapit niſi hoc vno condiatur. Hæc ille. De
Ber. ſer. 1. de omnibus ſanctis. poſt med. iſtius conuiuij ſatietate Bernardus admirando excla-
mat, dicens ſic : O felix vere & glorioſa ſatietas. O
ſanctum conuiuium. O deſiderabiles epulæ : vbi ni-
mirum nulla anxietas, nullum poterit eſſe faſtidium,
ſed ſatietas ſumma, & cum hoc ſummum deſideriũ.
Idem ſer. 33. in Cãt. ante med. Et idem dicit : Feſtinemus igitur ad locum tutio-
rem, ad agrum vberiorem, ad paſtum ſaniorem, vbi
habitemus ſine metu, abundemus ſine defectu, epu-
lemur ſine faſtidio. Hæc ille.

Luc. 22. c Vinũ beato rum eſt per fecta chari tas.

SEPTIMO & vltimo, quia Dominus non dixit ſo-
lum vt ſuper menſam meam edatis, ſed addidit, & bi-
batis. Ideo videndum eſt, de huius menſæ vino dul-
ciſſimo potante, & ſobrie inebriante, quod eſt vinum
puriſſimæ, & perfectæ charitatis, quòd tantũ regnan-
tibus & chariſſimis propinatur, in regno & menſa
Chriſti. De hoc vino immixto puriſſimæ charitatis
Bern. lib. de dili. Deo poſt med. dicit Bernardus in libro, de diligendo Deo, parum
poſt medium ſic : Cum Scriptura loquatur Deum
omnia feciſſe propter ſemetipſum, erit profecto vt fa-
ctura ſeſe quandoque conformet & concordet auc-
tori ſuo, & oportet proinde nos in eundem affectum
tranſire charitatis quãdoque, vt quomodo Deus om-
nia eſſe voluit propter ſemetipſum, ſic nos quoque
nec noſipſos, nec aliquid fuiſſe vel eſſe velimus, niſi
æque propter ipſum, ob ſolam ipſius voluntatem, non
noſtram voluptatem. *Sequitur* : Delectabit ſane non
tam noſtra, vel ſopita neceſſitas, vel fortita felicitas,
quàm quòd eius in nobis & de nobis voluntas adim-
pleta videbitur, quod & quotidie in oratione poſtu-
Mat. 6. b lamus. Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra, &
cetera. Illa igitur eſt vera & ſincera charitas, & om-
1. Tim. 1. a nino de corde puro & de conſcientia bona, & fide
non ficta, qua Deum ſic diligimus, qua & proximi
bonum, vt noſtrum diligimus. Et ibidem Ber-
Ber. Ibidẽ conſeq. vbi ſup. proxi. nardus, hanc charitatem commendando exclamat,
dicens : O amor ſanctus & caſtus. O dulcis & ſuauis
affectio charitatis. O pura & defæcata intentio volun-
tatis, eo certe defæcatior & purior, quo in ea de pro-
prio nil mixtum relinquitur ; eo ſuauior, quo totum
diuinum eſt quod ſentitur. *Sequitur* : Sic affici deifi-
cari eſt. Quo modo ſtilla aquæ modica multo infuſa
vino puro, a ſe deficere tota videtur, & ſaporem vini
induit & colorem : & quo modo ferrum candens
ignitum ſimillimum igni fit priſtina propriaq. forma
exutum : & quo modo ſolis luce aer perfuſus in ean-
dem transformatur luminis claritatem, adeo vt non
tam illuminatus quàm ipſum lumen eſſe videatur : ſic
omnem tunc in ſanctis humanam affectionem, quo-
dam ineffabili modo, neceſſe erit a ſemetipſa liquefa-
cere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.
Alioquin quo modo Deus erit omnia in omnibus, ſi *1. Cor. 15. d*
in homine aliquid de homine ſupererit ? *Sequitur* :
Manet ſubſtantia ſed in alia forma, alia gloria, aliaq.
potentia. Et quando hoc erit, quando veniam & ap- *Pſal. 41. a*
parebo ante faciem Domini ? *Sequitur* : Donec igitur
abſorpta ſit mors in victoria. & vndique noctis termi *1. Cor. 15. g*
nos lux perennis inuadat, & occupet vſquequaque,
quatenus in corporibus cæleſtis gloria effulgeat, non
poſſunt animæ ex toto ſeipſas exponere, & tranſire in
Deum. Adepto autem corpore, iam quid impedit,
animam a ſe ipſa quodam modo abire, & totam in
Deũ ire, & eo penitus ſibi diſſimilem fieri, quo Deo
ſimillimam effici ſe conatur. Tunc demum ad cenam
ſapiẽtiæ admiſſa eſt, ad illam videlicet de qua legitur :
Et calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. *Et ſequi-* *Pſal. 22. b*
tur poſt multa : Quid mirũ ſi iam inebriatur ab vberta-
te domus Dei, cũ nulla mordente culpa vel cura, de
proprio ſecura bibit purum, & nouum vinum illud
cum Chriſto in domo patris eius ? Rediuiuis igitur
corporibus reſumptis, in vita immortali, inebriantur,
mira plenitudine exuberantes poſt reſurrectionem
tamquam chariſſimi. Et merito inebriantur, qui ad
nuptias agni introduci merentur, edentes & bibentes
ſuper menſam illius in regno ſapientiæ, quando ſibi
exhibet glorioſam Eccleſiam. Tunc prorſus inebriat
chariſſimos ſuos, tunc torrente voluptatis ſuæ potat
eos, quando in coplexu illo arctiſſimo ſponſi & ſpon-
ſæ, fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, vt dele- *Pſal. 45. a*
ctentur in lætitia in æternum. Hæc ille. Tunc ſapien-
tia ſuos chariſſimos inebriat, & in patria regnare fa-
cit, & coronat, dicens illud : Per me reges regnant. *Prou. 8. b*
Regnantes autem coronas aureas habent in capitibus
de quibus in Apocalypſi : Quod exponens Richardus *Apoc. 4. b*
dicit : Coronas habent in capitibus, ob gloriæ deco- *Rich. lib. 2. in Apoc. c. 1*
rem & regni cæleſtis infinitatem, vnde corona illa
de qua dicitur in Apocalypſi, quod habuit duodecim *Apoc. 12. a*
ſtellas, ideſt vniuerſalem perfectionem. Nam ſecun-
dum Richardum rotunditas coronæ, ſignificat illius
regni æternitatem, & præclaritas ſtellarum numero
duodenario, ſignat beatorum omnium æterni regni
infinitatem. Vnde & Bernardus in ſermone dicit,
quòd illæ ſtellæ duodecim, deſignant plenam perfe-
ctionem, quæ beatis in patria debetur. Prima enim
ſtella, inquit Bernardus, eſt memoria ſine obliuione.
Secunda ſtella, eſt ratio ſine omni errore. Tertia ſtel-
la eſt voluntas ſine omni perturbatione. Quarta eſt
impoſſibilitas moriendi, quia reſurget corpus incor-
ruptibile. Quinta eſt charitas, quia configuramur
claritati Chriſti corporaliter. Sexta eſt agilitas, vt cor-
pus ſit agile ſecundum agilitatem mentis. Septima
eſt ſubtilitas, vt corpus noſtrum penetret omnia cor-
pora. Octaua eſt, vt quilibet diligat alium ſicut ſeip-
ſum. Nona eſt, videre quòd proximus quilibet diligit
ipſum ſicut ſeipſum. Decima eſt Deum perfecte dili-
gere, & plus quàm ſeipſum. Vndecima, eſt diligere
ſeipſum tantummodo propter Deum. Duodecima
eſt videre Deum diligere ſe, diligentem plus quàm
ille

Digitized by Google

Sap. 7. b ille homo diligat seipsum. Hæc ille. Omnium autem horum bonorum mater est sapientia, vt dicit Sapiens. De huius sapientiæ increatæ, & incarnatæ mensa, dicit Richardus de sancto Victore: O qualis refectio, vbi dapifer Christus, pincerna Spiritus sanctus. Et certe pater hospes largissimus, Christus ministrat cibum, dum semetipso conuiuantes reficit & satiat, vt
Ioan. 6. b patet in Ioanne. Spiritus sanctus vero potũ propinat, dum suis donis conuiuantes potat & inebriat, vt patet
Act. 2. a in Actis. Pater vero, in vtroque seipsum liberalissime exhibet, & communicat in filio, ad cognoscendum &
Ioan. 14. b habendum, sicut dicit Iesus Philippo. In Spiritu sancto autem ad amplexandum, & degustandum appropriate loquendo, vt patet per Richardũ De hac mensa amorosæ sapiẽtiæ exponens illud quod legitur Regum tertio, vbi dicitur: Regina Saba videns omnem sapiẽtiam Salomonis, & domum quam ædificauerat,
3. Reg. 10. a & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrãtium, vestesq. eorum, pincernasq. & holocausta, quæ offerebat in domo Domini, nõ habebat vltra spiritũ, dicit Richardus: Regina austri, illius calidæ regionis inhabitatrix, succensa, quæ alia intelligi potest, quàm illa sancta anima & beata, quę regnũ suũ in pace possidet, & verum Salomonem contẽplatur?
Greg. li. 11. Mora. ca. 8. Vnde Gregorius in Moralibus dicit: Testimonio sacrę Scripturæ, reges vocãtur, qui prælati sunt cunctis motibus carnis. Et sicut dicit Isidorus de summo bono:
Isidor. de sum. bo. li. 3. cap. 48. Sent. 7. Reges, a recte regendo vocati sunt, ideo recte agendo, regis nomen obtinent. Omnes igitur reges & reginæ, sunt in illa regia mensa rectitudinis conuiuan-
Ephes. 4. c tes, qui veterem hominem exuentes, & nouum ho-
Psal. 81. a minem induentes, qui secundum Deum creatus est, deiformes efficiuntur, vt dij secundũ Psalmistam appellentur. Deiformitas enim, vt dicit Linconiensis est
Lincon. super 3. Ang. Hierar. renouatio spiritus rationalis, & conformitas ipsius ad Deũ prout possibile est. Hi sunt reges & reginæ Dei, deiformes effecti, & dij appellati, videntes in mensa sapientiam nostri regis veri Salomonis, cuius sapien-
Psal. 146. a tiæ non est numerus secundũ Psalmistam. Videntes etiam domum quam ædificauit idest naturam assumptam, quam septem columnis idest septem donis muniuit, & adornauit, In qua sunt omnes thesauri sapien
Colos. 2. a tiæ, & scientiæ Dei absconditi. Videntes & cibos mensæ eius, qui sunt quasi infiniti, cum vnum tantum sit
Iac. 1. a ferculum, scilicet omne datum optimum, in quo est ratio omnis boni, scilicet in quo & ex quo est omne donum, vt dictum est. Videntes etiam habitacula seruorum idest numerum, & distinctionem cælicarum mansionũ, quæ multæ sunt, & quasi infinitæ in domo
Ioan. 14. a Patris, vt dicit Dominus. Videntes etiam ordines ministrantium, & assistentium angelorum, qui innumerabiles sunt, vt dictum est supra. Videntes etiam pincernas, & gradus eorum, idest haurientes de occulto diuinitatis lumina gaudiosa, & mentes susciplentium inebriantia, quia superiores hausta communicãt
Dionys. 7. Hier. Ang. inferioribus, vt dicit Dionysius. Et Bernardus dicit
Ber. in ser. de salut. Aug. sic: Si Cherubin & Seraphin, immediato haustu de fonte vitæ bibentes, inferioribus ordinibus angelorũ effundunt de consilijs laci, qui lætificat ciuitatem Dei, quãto magis gloriosa theothocos occultis filij in amplexionibus eius degustata mysteria, & hominibus, & angelis copiosius effundis & propinas? Hæc ille. Videntes septimo & vltimo holocausta siue sacrificia. Holocaustum enim, vt Papias dicit, est sacrificiũ quod totaliter igne consumitur. Et signat quod omne opus siue corporale siue spirituale quod offertur Deo, vel offerendum est Deo, igne ardentissimæ siue perfectissimæ charitatis, totaliter consummetur siue perficiatur. Quod perfecte faciunt omnes ciues cælestis patriæ, tam angeli, quàm homines, vt in omnibus, & per omnia laudetur & honorificetur Deus, vt sicut dici-
Tob. 13. d tur in Tobia per omnes vicos cantetur alleluia. De alleluia autem specialis fit mentio, quia sicut dicit Cassiodorus: In hac laude alleluia totus honor est: Quod cum sit in Hæbræa lingua reconditum, nullo tamen constat alio sermone translatum. Hoc Græcus, hoc Latinus, Hoc Chaldæus, hoc Syrus, hoc Persa, hoc Arabs, hoc tenet cuncta terrarum natio, & quidquid est dedicatum diuina dignitate, huius nominis pia deuotione & laude veneratur, & in vsu habere commonemur. Illis visis & auditis, regina Saba, ideſt anima beata, vltra non habebat spiritum, scilicet humanum, sed diuinum. Vnde Richardus exponens illud verbum dicit sic: Cur non recte dicatur spiritus semetipsum non habere, quando incipit a semetipso omnino deficere, & a suo esse, in supermundanum quendam, & vere plus quàm humanum statum transire, & mirabili transfiguratione spiritus ille, ab humano videtur in diuinum deficere, ita vt ipse iam non ipse, eo dumtaxat tempore, quo Deo incipit arctius inhærere: quia qui adhæret Deo vnus spiritus est, & psallere potest qui eiusmodi est cum Psalmista: Defecit in salutare tuum anima mea. Hæc ille. Et idem potest dicere quilibet beatus.

Cassiod. super titulũ. Psal 149. b *Rich. lib. 5. de contẽpl. cap. 12.* *1. Cor. 6. d* *Psal. 83. b*

Ad istud igitur conuiuium solemnissimum, & mensam omnium deliciarum plenissimam, oportet ascendere per gradus donorum, & aliorum habituum gratuitorum prædictorum. Quia sicut dicit Gregorius, Nemo infima deserens, repente fit summus, quia ad obtinendum perfectionis meritum, oportet vt mens quotidie in altum quasi quibusdam gradibus ascensionis perueniat. Vnde Psalmus bene dicit: Ibunt de virtute in virtute, donec videatur Deus deorum in Sion. Quare Augustinus dona septem Spiritus sancti, vocat quosdam gradus ascensiobis, dicens: Primo ante omnia opus est donum timoris, quod est infimum donum, conferens ad cognoscendam Dei voluntatem, quid nobis appetendum vel fugiendum præcipiatur, & quo quasi clauatis calcibus, omnis superbiæ motus ligno crucis affigat. Deinde opus est secundus gradus vt donum pietatis habeamus, per quod veritas fidei, & scripturæ sane exponatur & firmiter teneatur, & si non perfecte intelligatur. Tertius gradus est donum scientiæ, per quod docemur, quòd Deus ex toto corde diligatur, & ex tota anima, & ex tota mente, proximum vero, vt nosmetipsos diligamus. Quartus gradus est donum fortitudinis, quo esuritur, & sititur iustitia, qua a temporalibus recedit, & ad æternam veritatem, & ad æternam trinitatem conuertimur, Quintus gradus est donum consilij, quo anima ab omnibus sordibus lauatur, & vsque ad inimici dilectionem, iam spe confortata, & viribus integratis peruenitur. Sextus gradus est donum intellectus, quo oculus interior purgatur, & homines mundo moriuntur, & inde Deum contemplantur in ænigmate tamen. Nam intantum Deum vident, inquantum huic sæculo moriuntur. Et licet in hac vita peregrinemur, conuersationem tamen habemus in cælis. Septimus gradus est donum sapientiæ, quod vltimum, & septimum est, quo animus pacatus, & tranquillus Deo sapide perfruitur, quia initium sapientiæ timor Domini est, a quo vsque ad ipsam sapientiã per hos gradus tenditur, & peruenitur. In cuius mẽsa beati perpetuo quiescent, & dulciter reficientur, Quam qui inuenit, inueniet vitã, & qui tenuerit eam beatus. Et quia beneficia non plene recompẽsari possunt sine gratiarum actione, dicit Seneca, ideo cum toto corde, qui vocati sumus ad cenã agni, dicamus Deo gratias. Quia sicut dicit Augustinus, & Hieronymus, Quid melius, & animo geramus, & ore promamus, & calamo explicemus, quam Deo gratias? Hinc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius aliquid potest, quàm Deo gratias.

Greg. li. 22 Mor. c. 14. *Psal. 83. b* *Aug. lib. 2. de Doctr. Christ. c. 7. to. 3.* *Iob 2. a* *Eccli. 1. b* *Prou. 3. c* *Sen. de beneficijs li. 3. c. 1. Aug. in Psal. 132. to. 8*

FINIS HVIVS OPVSCVLI.

Digitized by Google

S. BONAVENTVRÆ EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS OPVSCVLVM.

De resurrectione a peccato ad gratiam.

Materiam de gratia, quæ celeberrima est in Theologia scientia, non minus docte, quam breuiter hoc Opusculo S. Bonauentura edisserit. Diuiditur autem opusculum in tres partes: In quarum prima diuisiones gratiæ iuxta quattuor eius considerationes proponuntur, & singula cuiusque diuisionis membra explicantur. In secunda vero parte, quæ est de resurrectione hominis a culpa tria scitu dignissima continentur, scilicet hominem neque a culpa resurgere, neque aduersarium vincere, neque tentationibus resistere absque gratia posse. In tertia denique parte, quæ est de resurrectione hominis ad gratiam, tria itidem breuiter tractantur. Primo an possit homo sufficienter se disponere ad gratiam gratum facientem absque gratia gratis data. Secundo an voluntas possit in aliquod bonum sine gratia. Tertio an sine gratia possit homo mandata Dei adimplere. De hac materia videndus est Auctor multis alijs locis, præsertim vero 2. Sent. dist. 24. 26. 27. & 29. Breuiloq. 5. p. per tot. Centiloq. 3. p. sect. 35. & 36. Pharet. lib. 2. c. 16.

PAVLVS Apostolus videtur firmiter asserere, hominem in hoc sæculo non proprie esse absque gratia, cum inquit: Gratia Dei sum, id quod sum. Ideo merito de necessitate gratiæ quantum nobis prodest, dicendum est, & primo de diuisione gratiæ, secundo de resurrectione a peccato, & tertio de resurrectione hominis ad gratiam. 1. Cor. 15. a

Pro diuisione gratiæ est notandum, quòd gratia est vna & eadem sed secundum diuersas considerationes, ipsa multas sortitur denominationes. Primo secundum considerationem ad principium a quo. Secundò secundum considerationem ad subiectum in quo. Tertio secundum considerationem ad oppositum suum. Quarto secundum considerationem ad effectus ad quos ordinatur. Vnde secundum considerationem ad principium a quo procedit, gratia ipsa diuiditur in gratiam prædestinationis, seu præparationis, qua Deus homines prædestinauit: in gratiam vocationis, quam Deus offert vocando: in gratiam iustificationis, quam Deus confert: & in gratiam magnificationis quam Deus complet. Et hæc diuisio ponitur in Epistola ad Romanos, vbi dicitur: Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. & sequitur: Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Rom. 8. c

Sed secundum considerationem vel respectum ad subiectum in quo est, diuiditur in gratiam cogitationis, scilicet bonum cogitando: in gratiam voluntatis, in bono volendo: & in gratiam perfectionis, in completione operis. Vnde hæc diuisio fit secundum triplicem potentiam animæ, in qua est gratia, scilicet secundum intellectiuam, affectiuam, & operatiuam.

Secundum vero respectum ad suum oppositum, diuiditur in gratiam protectionis, liberationis, & saluationis. Et hæc diuisio sumitur, secundum quòd gratia adiuuat, contra triplex malum, scilicet contra malum tentationis siue pugnæ, contra malum persecutionis seu miseriæ, & contra malum culpæ, & malum sequelæ vel pœnæ. Nam a primo protegit, a secundo liberat, à tertio extrahit & saluat. Et hæc diuisio sumitur ab illo dicto Isaiæ: Protegat Dominus exercituum, Indæam, & Hierusalem, & protegens & liberans, transiens & saluans. Isa. 31. d

Sed secundum comparationem ad effectum ad quem ordinatur, diuiditur in gratiam præuenientem seu operantem, & in gratiam subsequentem seu cooperantem. Vnde gratia præueniens siue operans dicitur, inquantum ipsam voluntatem facit bonam, & ideo præuenit, quia non est a libero arbitrio, sed infunditur ipsa a Deo. Sed gratia cooperans dicitur, inquantum adiuuat ipsam voluntatem, & liberum arbitriū, respectu boni operis eliciendi, & prosequendi.

Sed notandum est, quòd secundum multiplicitatem huius, nominis gratia, potest dari alia diuisio. Nam gratia potest capi vno modo largissime, & sic comprehendit & dona naturalia & gratuita, & sic diuiditur in præuenientem gratiam, & subsequentem, ita quòd præueniens vocatur dona naturalia, & subsequens dona gratuita. Secundo modo accipitur gratia minus large, & sic diuiditur in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem, & sic diuidendo, est diuisio in gratiam præuenientem & subsequētem. Tertio modo capitur gratia stricte, & tunc sub se comprehendit, vel diuiditur in gratiam gratum facientem & gloriam: & sic diuidendo, gratia præueniens dicitur gratia gratum faciens, & gratia subsequens dicitur gloria: quia post gratiam in homine decedente in gratia, sequitur gloria æterna.

Secundo dicendum est de resurrectione a culpa vel a peccato, & de hoc tria consideranda sunt. Primo, quòd homo non potest resurgere a culpa absque gratia. Secundo, quòd non potest aduersarium suum vincere absque gratia. Et tertio, quòd non potest absque gratia tentationibus resistere. Primo igitur dicendum est quòd homo absque diuino Dei adiutorio seu gratia, non potest resurgere a peccato vel culpa; & hoc capiendo gratiam pro habitu ipsius animæ, vt scilicet est quędam qualitas spiritualis in anima existens. Nā nec gratia illa quæ dicitur gratuita Dei voluntas, qua

Homo absque auxilio Dei non potest resurgere a peccato

Digitized by Google

quia nobis Deus condonat offensam, sufficit, nec gratia illa quæ dicitur liberalis passio Christi, qua mediante fit morbi curatio, & imaginis reformatio: sed requiritur gratia gratum faciens. Et hoc patet per illud Apostoli: Iustificati gratis per gratiam ipsius. *Rom. 3. c*
Et ante: Ex operibus legis non iustificatur omnis caro. Et alibi: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis Spiritus sancti, id est per gratiam, & cet. Ideo illi Pelagiani merito sunt censendi hæretici, qui dixerunt, quod ad delectionem culpæ sufficit sola gratuita Dei misericordia cum libero arbitrio, & quòd per liberum arbitrium poterat homo se iustificare, & velle bonum. *Tit. 3. b*

Secundo dicendum est, quòd homo non potest vincere aduersarium absque gratia. Pro cuius declaratione est notandum, quod differt dicere, aliquē resistere aduersario, & aliquem vincere aduersarium: nam plus importat victoria, quàm resistentia. Resistentia enim consistit in hoc, quòd quis non consentit suggestioni diabolicæ. Sed victoria, non solum consistit in non consentiendo, sed etiam in assequendo oppositum eius, quod diabolus intendebat. Nam diabolus intendit hominem reddere inimicum Deo, & facere dignum supplicio æterno. Et tunc vincit homo diabolum, quando sic resistit tentationi, vt efficiatur magis Dei amicus quàm ante, & sic faciendo, mereatur vitam æternam: sed hoc non potest facere absque Dei gratia gratum faciente. igitur concludi potest, quòd homo non potest vincere aduersarium, faciendo se amicum Dei absque tali gratia. Et hæc conclusio probatur per illud: Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum. Et alibi: Infelix homo, quis me liberauit de corpore mortis huius? Et respondet: Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Item super illud Psalmi: Infirmata sunt, & ceciderunt, dicit Glossa: non potentes vitijs resistere per se. Sed quis posset obijcere: diabolus vincit hominem absque gratia, ergo similiter homo potest vincere hominem, vel diabolū absque gratia. Ad hoc facile respondetur, quòd hæc similitudo non valet, quia victoria diaboli consistit in subiugando hominem per peccatum, quæ non requirit gratiam: sed victoria hominis respectu peccati diaboli, consistit in promerendo illud, quod diabolus amisit. Item diabolus non vincit hominem nisi volentem, sed diabolus numquam dicitur volens, ergo, & cet. Vnde notandum, quòd hæreticus qui vincitur, seipsum deijcit, & ideo non est ibi victoria, sed magis deiectio. *1. Cor. 15. c* *Rom. 7. c* *Psal. 24. d*

Pro tertio dicendum est, quòd absque aliqua gratia non potest homo tentationibus resistere, quod patet per illud: Et ne nos inducas intentationem. Vnde homo propter suam infirmitatem non potest resistere. Iuxta illud: Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Item Glossa super illud: Misericordiæ Domini, & cet. dicit: Non potest homo diu stare contra insultus diaboli, nisi misericordia Domini adiuuetur. Nota tamen, quòd per gratiam gratis datam potest homo resistere diabolo, & tentationi, ergo potest ei non consentire, sed non potest per talem consensum esse amicus Dei, absque gratia gratum faciente: ergo, & cet. *Mat. 6. a* *Thren. 3. e* *Ibidem.*

Tertio dicendum est de resurrectione ad gratiam, & primo multa sunt terminanda. Primo quòd homo non potest se disponere sufficiēter absque gratia gratis data, ad gratiam gratum facientem. Secundo, qualiter non potest voluntas absque gratia in aliquod bonum. Tertio, quo modo homo possit mandata sine gratia adimplere. Primo ergo dicendum est de præparatione hominis ad gratiam gratum facientem, an scilicet hoc possit facere absque gratia gratis data. Pro quo aduertendum est, quod per gratiam gratis datam, non tantum intelligimus illa, quæ ab Apostolo enumerantur, cum dicit: Alij enim datur per spiritum, & cet. Sed per gratiam gratis datam intelligimus omne illud, quod superadditum est naturalibus, adiuuans aliquo modo & præparans voluntatem ad habitum vel vsum gratiæ, siue tale gratis datum sit habitus, vel timor seruilis siue aliqua vocatio, siue locutio vel prædicatio, mediante qua, incitatur anima ad se præparandum. Et ideo dicendum est, quòd nūquam absque tali gratia gratis data, potest se disponere homo ad gratiam gratum facientem, qua vix caret homo tali dono. Vnde prima præparatio, quæ fit ad gratiam gratum facientem, est cogitatio vel apprehensio, & illa non potest fieri, absque gratia gratis data. Et ratio huius est, non quia gratia gratum faciens præexigat necessario dispositionem gratiæ gratis datæ, sed quia ipsa est quid diuinum, & res existens supra liberum arbitrium, & etiam supra naturale iudicium. Ideo numquam liberum arbitrium, vel voluntas libera assurgit ad ipsam vel petendam, vel cognoscendam, nisi aliquo modo adiuuetur de sursum & excitetur, & ideo per additionem gratiæ gratis datæ, quæ tenet medium inter gratiam gratum facientem. Vnde ordo liberi arbitrij & gratiæ diuinæ, ponitur clare ab Augustino in libro de Ecclesiasticis dogmatibus, & ponit quattuor gradus, cum dicit: Initium salutis nostræ Deo miserante habemus. Vt acquiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est. Vt adipiscamur, quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur in adepto salutis munere, solicitudinis nostræ est, & cœlestis pariter adiutorij. Ex quibus verbis potest clare cognosci, quantū potest liberū arbitrium respectu gratiæ. Nam cum sint in opere salutis ista quattuor, scilicet inuitari, acquiescere, adiuuari, & permanere: primum est inspirationis Dei, secūdū libertatis arbitrij, tertiū muneris diuini, & quartū solicitudinis nostræ, et pariter diuini adiutorij. Per hoc patet satis clare solutio quæstionis. *1. Cor. 12.* *Aug. lib. de Eccl. dog. c. 21. to. 3.*

Sed oritur dubium, vtrum quis possit detestari culpam, virtute propria naturæ. Respondetur, quòd detestari culpam, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quia talis detestatur in quantum est offensiua maiestatis, & æquitatis diuinæ, & isto modo nullus potest absque gratia: quia non potest absque gratia gratis data cognoscere ipsam offensam. Alio modo potest detestari, quia est læsiua propriæ naturæ, verbi gratia, quia quis per naturam suam cognoscit, quod per fornicationem perdidit oculum vel aliud membrum, vel incurrit aliquem alium morbum, & isto modo potest quis per liberum intellectum cognoscere, & detestari culpam propriam. *An possit quis proprijs naturę viribus culpam detestari.*

Secundo autem videndum est, qualiter potest voluntas in aliquod bonum. Pro quo notandum est, quòd aliquod opus potest dici bonum, tripliciter. Vno modo aliquod opus dicitur bonum simpliciter, & illud dicitur quod est ordinatum in finem optimū, & tale est bonum meritorium, & in istud non potest liberum arbitrium absque gratia gratum faciente. Secundo modo aliquod opus dicitur bonum, & alio modo de congruo disponit ad bonum, & tale est bonum, quod fit extra charitatem, nihilominus tamen facit, cum recta intentione, & in tale non potest liberum arbitrium, nisi cum gratia gratis data, per quam illuminatur & dirigitur, vt velit facere, quod Deo est placitum, & hoc patet per illud: Sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det. Tertio aliquod opus dicitur bonum, quia in finem est ordinabile, & habet aliquam ordinationem intra se, sicut pascere esurientem, & cetera. siue ex debita circumstantia, siue exigentia temporis, loci, *et cet.* & ad istud potest liberum arbitrium absque gratia, quamuis ad hoc quod fiat faciliter, requiratur gratia aliqua diuina superaddita naturalibus. Et sic patet responsio, quòd liberum arbitrium absque gratia superaddita per dona naturalia, potest in aliquod bonum morale, licet *Voluntas qualiter possit in aliquod bonū.* *Sap. 8. e*

Digitized by Google

licet per illud consequenter non disponatur ad gra- A
tiam, nec ad gloriam, & hoc per se, licet quodam modo disponat, quia est ordinabile in vltimum finem. Hoc autem sic suadetur. nam si liberum arbitrium dimitteretur in puris naturalibus, adhuc sibi remaneret aliquod iudicium, quo iudicaretur parentes esse honorandos, & hoc patet Quod si haberet tale naturale iudicium, scilicet naturaliter parentes esse honorandos, & talem naturalem instinctum de parentibus venerandis, potest illud velle: & sic cum habeat organa exteriora, potest complere illud opus, secundum quod dictat iudicium rationis, absque munere gratiæ diuinæ superaddito. Sed bene verum est, quòd non B
potest illud facere, nec velle absque diuinæ gratiæ munere, prout tale cogitatum aut velle est ordinatum ad consequendum beatitudinem. Et sic sunt intelligendæ auctoritates Sanctorum, quæ concludunt, quòd absque munere diuinæ misericordiæ & gratiæ, non potest liberum arbitrium in aliquod bonum.

Sed oritur dubium. Nam secũdum dona naturalia, natura ipsa appetit suam perfectionẽ, ergo signum est, quòd tendit ad acquisitionem gratiæ. Ad hoc dicitur, quòd duplex est perfectio, quædam est intra limites naturæ, & istam appetit natura. Alia est, quæ est supra naturam, & de ista non oportet quod appetat, C
& si appetat, non tamen appetitu perfecto, qui requirit gratiam, sed magis appetitu confuso & imperfecto, qui non est ordinatus debito modo.

Pro tertio, vtrum homo possit mandata Dei implere, notandum est, quòd communiter distinguitur, quia contingit mandata impleri dupliciter. Vno modo quantum ad genus operis, vel secundum alios, quantum ad substantiam mandatorum. Alio modo quantum ad intentionem præcipientis, & mandantis. Si loquamur primo modo, potest homo absque gratia gratum faciente illa implere, vt patet de mandato adorationis & venerationis Sabbatorum. Sed secundo modo non potest homo implere mandata, absque gratia gratum faciente. Et hoc confirmatur per Apostolum, dicentem: Qui diligit proximum, legem im- *Rom. 13. c*
pleuit. Et iterum: Plenitudo legis dilectio. Item *Ibidem.*
alibi: Finis præcepti est charitas de corde puro. *2. Tim. 1. a*

Sed oritur quæstio, cum ita sit, quòd quis potest facere quod in se est ad impletionem mãdatorum, quare ille non absoluatur, quamuis sit in peccato? Ad hoc respondetur, quòd facere quod in se est, potest dupliciter intelligi. Vno modo positiue, vel proprie, quia scilicet talis facit circumstantias, & tantum facit quantum potest, & isto modo nullus potest facere quod in se est, absque gratia gratum faciente. Alio modo potest intelligi priuatiue vel improprie facere quod in se est, hoc est, facit quod potest, sed non quãtum potest, necaliquid ordinatum ad impletionem mãdatorum, & isto modo per liberum arbitrium quis potest facere quantum in se est, sed non absoluitur ab obseruatione mandatorum. Et sic patet responsio ad quæstionẽ.

S. BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
OPVSCVLVM.
De Tribus ternarijs peccatorum infamibus.

Opusculum hoc de tribus ternarijs peccatorum infamibus mutilum & imperfectum est: id quod Lector facile intelligere potest. Nam cum S. Bonauentura sermonem instituat de tribus peccatorum ternarijs: quorum primus est de originali, mortali, & veniali peccato: secundus de peccato cordis, oris, & operis: tertius de concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: primum tantum ternarium explicando prosequitur, reliqui vero duo neque in impressis neque in M. S. codicibus reperiuntur. Illud autem quidquid ex hoc Opusculo residui est, de omni peccatorum conditione doctrinam valde vtilem continet. Si quis vero materiam hanc copiosius ab Auctore explicatam desiderat, legat eundem lib. 2. Sententiarum dist. 35. & 36. Breuiloq. p. 3. per tot. Centiloq. p. 1. per tot. Pharet. lib 2. cap. 5. Vbi multa de peccato Sanctorum Patrum Sententia coniunguntur. Diet. salut. tit. 1. & multis alijs locis.

CAPITA HVIVS OPVSCVLI.

Quod tres sunt ternarij peccatorum infames, & de primo ternario in genere. Cap. I.
De peccato originali, & de quadruplici eius distinctione ab alijs peccatis. Cap. II.
Quid sit peccatum originale, & de eius effectibus. Cap. III.
De Mortali peccato, & eius effectibus. Cap. IV.
De Venialis peccati essentia, efficacia, sufficientia, & indulgentia. Cap. V.
De radice peccatorum, quę est amor sui. Cap. VI.
Quare homo solus ex inferioribus creaturis possit peccare. Cap. VII.
Quare peccatum non vitatur nisi prius cognoscatur. Cap. VIII.

Quod tres sunt ternarij peccatorum infames, & de primo ternario in genere. Cap. I. A

Tres peccatorum generales diuisiones.

TRES sunt ternarij peccatorum infames. In primo est peccatum originale, mortale, & veniale, ad quæ omnia alia peccata reducuntur. In secundo est peccatum cordis oris, & operis: et his tribus modis omnia peccata committuntur. In tertio est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: et ab his tribus omnia peccata oriuntur. Quantum autem ad primum nota, quòd illa tria possunt distingui secundum naturam corporalis infirmitatis. Est enim quædam infirmitas, quæ cum natura producitur, sicut podagra. Est quædam per quam tota vita destruitur,

Digitized by Google

ſicut febris continua. Et eſt quædam per quam natura debilitatur, ſicut febris diſcraſia. Secundum hunc modum, iſta tria peccata diſtinguuntur. Nam peccatum originale eſt illud, quod cum natura traducitur. *Eph. 2. a* Et ideo dicitur: Omnes naſcimur filij iræ. Peccatum mortale eſt illud per quod tota vita ſpiritualis deſtruitur, vel conſumitur. De quo dicitur: *Ezec. 18. d* Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Peccatum veniale eſt illud, per quod natura debilitatur. Et iſta duo ſic differunt. Nam peccatum veniale eſt in anima, ſicut punctura pulicis in corpore, quæ modicum lædit: ſed peccatum mortale eſt in anima, ſicut morſus ſerpentis in corpore, qui veneno hominem interficit. Vel aliter poteſt patere ſub tali exemplo. Peccatum mortale opponitur charitati, ſed veniale opponitur feruori charitatis. Vnde ſicut homo quando proijcit in ollam feruentem modicum aquæ frigidæ, impedit feruorem, ſed non tollit caliditatem: ita peccatum veniale impedit feruorem charitatis, quia ex hoc efficitur homo tepidus: ſed non tollit charitatem, quia compatiuntur ſe ad inuicem in eodem ſubiecto. Sed mortale deſtruit totum, ſicut ſi homo proijceret in ollam feruentem aquam frigidam in maxima copia, & feruorem impediret, & caliditatem extingueret. Sic ergo differunt mortale, & veniale.

Peccatū veniale & mortale quo modo differant.

De peccato originali, & de quadruplici eius diſtinctione ab alijs peccatis. Cap. II.

Peccatum originale qualiter ab alijs differat.

CIrca originale nota, quòd ab alijs in quattuor diſtinguitur, quia habet vnitatem, communitatem, æqualitatem, & differentem qualitatem. Primo vnitatem habet, quia eſt vnum in omnibus. Nam in vno homine, eſt vnum numero: in omnibus, eſt vnum proportione reſpectu ad vnum principium. Alia autem peccata ſunt varia & diuerſa. Quod autem peccatum originale ſit vnum, patet ex ipſa natura cum qua traducitur: quia ſicut humana natura eſt vna, ita infectio naturæ eſt vna. Et hoc poteſt patere multis exemplis. Videmus enim quòd arbor vnius naturæ multa folia habet, & tamen omnia folia eandem figuram habent. Et arbor vna multos fructus producit, qui ſimilem ſaporem habent: ſimile eſt in propoſito, quia ab vno homine omnes homines producuntur. Et quia ipſe primus homo peccatum originale commiſit, ideo in omnes poſteros tranſmiſit. Ideo *Rom. 5. b* dicitur: Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum.

Secundo habet communitatem, quod de alijs non contingit. Peccatum enim mortale non eſt in omnibus, quia non fuit in Ioanne Baptiſta, Hieremia, & multis alijs, & etiam veniale, quia non fuit in Beata *Aug. lib. de nat. et gra. c. 36. to. 7.* Virgine. Auguſtinus: Cum de peccatis agitur, nolo de Virgine fieri mentionem. Sed originale omnibus eſt commune, qui per carnalem originem deſcenderunt. *Idem lib. 2. de pecc. mer. & remiſſ. cont. Pelag. c. 20. & 29. to. 7. lib. 5. cont. Iulian. Pelag. c. 9. poſt med. to. eod.* Et quia Chriſtus non deſcendit ab Adam per originem carnalem vel ſeminalem, ideo peccatū originale non contraxit. Et ideo dicit Auguſtinus: quòd eſſe ſine peccato, ſolius eſt Redemptoris, qui fuit ſine peccato contracto & commiſſo. Et ſi aliquis alius miraculoſe ex carne humana formaretur, peccatum originale nō haberet, quia ab Adam ſecundum legem communem, ſcilicet concupiſcentiæ non deſcenderet. Cum autem omnes ab eo ſecundum legem prædictam deſcendant, id eſt ſecundum ſeminalem rationem, omnes contrahunt originale peccatum, cuius ſignum eſt mors, quæ eſt ſtipendium originalis. *Rom. 6. d* Vnde Paulus: Stipendium peccati mors. Vnde ſicut omnes morimur, ita omnes originale contrahimus. Sed ſi aliquis non contraheret, redemptione facta per Chriſtum non indigeret: quod eſt hæreticum, & a fide Catholica alienum.

Tertio habet æqualitatem. In alijs peccatis magna diuerſitas eſt, quia homicidium eſt maius peccatum quàm furtum, & adulterium quàm fornicatio, & ſic de alijs. Et in venialibus ſunt etiam gradus penes illa tria, quæ dicit Apoſtolus, id eſt lignum, fenum, *1. Cor. 3. b* ſtipulam: ſed peccatum originale æquale eſt in omnibus, quia eſt a principio naturæ, quæ æqualiter eſt in omnibus.

Quarto habet differentem qualitatem, quia reliqua peccata ideo ſunt peccata, quia voluntaria, & ſi non eſſent voluntaria, non eſſent peccata: ſed peccatum originale non eſt voluntarium voluntate contrahentis, ſed tantum voluntate primi originantis. Alia etiam peccata non traducuntur in filios a parentibus, ſed originale traducitur. Et ratio huius eſt, quia in quolibet homine duo ſunt natura, & perſona. Ea quæ ſunt perſonæ, non traducuntur a parentibus in filios. Non enim pater traducit in filios virtutes, & ſcientiam, quas proprio ſtudio acquiſiuit, nec peccata, quæ proprio actu commiſit: ſed ea, quæ pertinent ad naturam ſpeciei a parentibus in filios traducuntur, niſi aliquod eueniat impedimentum. Vnde oculatus, generat oculatum. Et ſic cum originale peccatum ſit naturæ, a parentibus in filios traducitur. Sed peccatum mortale cum ſit peccatum perſonæ, in filios nō traducitur. Huius exemplum, ſcilicet peccati originalis in rebus ſenſibilibus apparet. Si aliquis vellet haurire de fonte aquam, quæ eſſet turbida, & corrupta, hauriendo aquam, hauriret corruptionem. Simile eſt in propoſito, quia cum tota natura ſit corrupta per peccatum originale, quicumque recipit naturam, ſimul recipit, & peccatum. Item alio modo: Omnes homines qui naſcuntur ex Adam, poſſunt conſiderari, vt vnus homo, inquantum conueniunt in natura, quam a primo parente accipiunt, & ſic multi homines ab Adam deriuati, ſunt tamquam multa membra vnius corporis. Actus autem vnius membri corporalis, non eſt voluntarius voluntate ipſius manus, ſed voluntate ipſius animæ, quæ primo mouet membra. Vnde homicidium quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum ſecundum ſe, vt diuiſa a corpore: ſed imputatur ei, inquantum eſt hominis aliquid, per quod mouetur, quia a principio hominis eſt motio. Sed inordinatio quæ eſt in homine iſto, non eſt voluntaria voluntate, ſcilicet ipſius hominis, ſed voluntate primi parentis. Vnde inordinatio Adæ, in qua omnes originaliter fuimus, redundat in omnes. Sic calefactio hepatis redūdat in faciem. Videmus enim, quod illi qui habēt hepar calefactum, habent vultum croceum, propter colligationem membrorum ad vnum principium.

Quid ſit peccatum originale, & de eius effectibus. Cap. III.

NVnc autem videndum eſt, quid ſit originale peccatum. Circa quod ſciendum, quod ſicut quilibet artifex opus ſuum ordinat & diſponit, vt poſſit conſequi debitum finem, ita Deus hominem ordinauit, vt poſſit peruenire ad vltimum finem. Cum igitur finis humanæ naturæ, omnis naturæ facultatem excedat: non poterat homo ad prædictum finem peruenire. Et ideo Deus addidit humanæ naturæ donum iuſtitiæ naturalis: quæ quidem iuſtitia in hoc conſiſtebat, quòd quamdiu fuit anima Deo ſubiecta, ipſi animæ ſubijciebantur omnes vires corporis, & ipſum corpus, ita quod nullus motus poterat eſſe in corpore, ſine imperio rationis. Vnde in elementis, ex quibus corpus componitur, non fuiſſet aliqua pugna, nec in humoribus aliqua diſcraſia, ſi anima Deo perfectè ſubiecta fuiſſet. In viribus etiam corporis & animæ non fuiſſet motus contra imperium rationis: quia nec concupiſcentia tetendiſſet effrenate in delectabile prēter regulas rationis, potentias animæ & vires corporis regulantes, quantum ad obiecta & actus earum. Et

Iuſtitia originalis in quo cōſiſtebat.

ideo

Digitized by Google

ideo ſtatim amoto primo ordine, etiam ſecundus ordo eſt rationabiliter mutatus: quia quamcito anima fuit inobediens Deo, & corpus fuit inobediens animæ. De qua inobedientia dicitur: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, *et cetera*. Illud ergo quod hunc ordinem priuat, dicitur peccatum originale, id eſt priuatio originalis iuſtitiæ. Quod tali patet exemplo. Corpus in ſtatu innocentiæ erat ſicut equus infrenatus, qui ducitur ſecundum voluntatem ſeſſoris, ſed poſtquam frenum deponitur, inordinate mouetur. Ita etiam Deus in primo ſtatu infrenabat corpus, quod moueri non poterat, niſi ſecundum regimen rationis: ſed poſtquam homo peccauit, Deus frenum depoſuit, & ſubtraxit, & ſic effrenate effertur contra imperium rationis. Hoc eſt, quod dicitur: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Ex iſto peccato multi defectus ſunt in homine, ſicut ex graui infirmitate corporali relinquuntur reliquiæ infirmitatis præteritæ, ſcilicet debilitas in operando, alteratio guſtus in appetendo, viſus in reſpiciendo, greſſus in ambulando. Sic ex originali peccato quædam reliquiæ relinquuntur, quæ vulnera appellantur. Quod ſic patet: quamdiu fuit anima Deo ſubiecta, nihil inordinatum contingebat in carne, nec in viribus animæ. Nam deſiderium ordinate ferebatur in ſuum delectabile, & animus in aggreſſibile, & intellectus in intelligibile, & voluntas in appetibile.

Rom. 7. d *Gal. 5. e*

Peccati originalis effectus.

Ex quo autem anima receſſit a Dei imperio, ſtatim inordinatio, & contradictio in omnibus acceſſit. Et ſic deſiderium vulneratum concupiſcentia, animum diſcraſia, intellectum ignorantia, voluntatem malitia habuit. Sunt ergo iſta quattuor vulnera ex primo peccato inflicta. Quorum primum, ſcilicet concupiſcentia, eſt quaſi vulnus inſanabile, vnde miro modo inimicatur animæ: ideo aſſimilatur cuidam animali, quod vocatur enhydrus, quod mirabiliter inimicatur crocodilo. Cum enim ſit animal venenoſum inuoluit ſe in herba, quam crocodilus deglutiens, ex veneno moritur, & enhydrus de vētre eius exit illeſus: ſic concupiſcentia inuoluit ſe delectationibus, & homo deglutiens mundi delectabilia, deglutit concupiſcentiam, qua anima venenatur, & priuatur vita gratiæ. Hæc eſt ergo plaga inſanabilis, quæ quanto magis deguſtatur, tāto magis deguſtās famelicus, redditur, vel efficitur. Et ideo dicitur in prouerbio, & habetur ſeptimo Ethicorum: Quid oportet bibere eum, quem aqua ſuffocat? Quaſi diceret: Sicut aqua ſuffocat non ſatiat, ita concupiſcentiæ deditum, nihil eſt quod ſatiet. Hæc eſt plaga, quæ omne bonum eradicat ſpirituale, ideo dixit Daniel ſeni, qui in concupiſcentiam Suſannæ exarſerat: Concupiſcentia ſubuertit cor tuum. A corde ſiquidem procedunt ſenſus, & motus, & corporales actus. Vnde deſtructo corde, omnia illa deſtruuntur. Et ſic concupiſcentia cum cor ſubuertit, omnia alia bona conſumit.

De concupiſcentia.

Iulius Solin. Polyhiſt. ca. 34. poſt med.

Ariſt. 7. Ethic. c. 2.

Dan. 13. f

De ignorantia.

Secunda plaga eſt ignorantia, quæ vulnerat intellectum. Pſalmus: Lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. Sed omiſſo viſu, amittitur omne gaudium, ſecundum illud: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video? Et hoc ideo, quia dulce lumen & delectabile eſt oculis, videre ſolem. Et ratio huius eſt, quia vt dicit ſapiens, inter omnes ſenſus viſus eſt diligibilior. Sed ſi hoc eſt de viſu corporali, multo magis de viſu ſpirituali. Hæc ergo plaga ex primo peccato eſt, quia omnes inuoluimur tenebris, vt dicitur in Iob.

Pſal. 37. b *Tob. 5. b* *Ariſt. 1. Metaph. tex. 1* *Iob 37. d*

De infirmitate.

Tertia plaga eſt paſſionis, vel impotentiæ diſcraſia, quæ poteſt dici infirmitas in anima ad ſimilitudinem infirmitatis corporalis. Dicitur autem corpus infirmum, quando debilitatur vel in executione propriæ operationis, vel impeditur propter aliquam inordinationem partium corporis, ita humores, & membra non ſubduntur virtuti regitiuæ corporis. Sicut oculus dicitur infirmus, quando non poteſt clare videre: ſic infirmitas animę dicitur, quādo ipſa impeditur in propria operatione, eo quòd partes eius nō ſubduntur regimini rationis. Vnde Philoſophus in primo Ethicorū cōparat incontinētem paralytico, cuius partes mouentur in contrarium eius, quod ipſe diſpoſuit. Ideo clamat Apoſtolus: Non quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio. Inter omnes autem paſſiones, quæ debilitant animam, nulla ita debilitat, vt amor carnalis. Vnde anima propter amorem languet. Languor autem eſt infirmitas animæ, vt dicit Tullius. Et ratio huius eſt, quia tunc anima infirmatur & languet, quando a propria & naturali forma diſcedit: hoc autem facit amor, qui trāsformat amantem in amatum, ita quòd amans iam non agit ſecundum ſuam formam, ſed ſecundum formam amati. Ideo dicebat ſponſa in Canticis: Nūciate dilecto meo, quia amore langueo. Quando autem paſſio amoris multum intenditur, amittit rationis vſum, quia multi propter abundantiam amoris verſi ſunt in inſaniam. Amor autem nihil aliud eſt, quam complacētia alicuius rei conuenientis, acceptæ per ſenſus. Ex hoc amore procedit concupiſcentia, quæ tendit in rem amatā, nec poteſt quietari, donec perueniat, & cum peruenit, delectatur: quia delectatio nihil aliud eſt, quàm quietatio in re adepta. Hic plura dicta ſunt, quæ poſſunt conuenire primo vulneri.

Ariſt. 7. Ethic. c. 2. cōparat incontinētē paralytico. *Rom. 7. d* *Cant. 2. b*

Amor quid

Quarta plaga eſt malitia, quæ vulnerat voluntatem. Sed videtur, quòd voluntas nullum peccatum committit ex propria malitia, quia ſicut dicit Dionyſius in libro de diuinis nominibus, Nullus ad malū reſpiciens operatur. Ad quod dicēdum, quòd malum non poteſt eſſe ſecundum ſe intentum, ſicut vſurarius extorquendo vſuram, non intendit offenſam diuinam, ſed intendit multiplicare pecuniam. Vnde bene vellet ſi poſſet abſque offenſa Dei habere pecuniam, ſed duobus propoſitis, offenſam Dei negligit, & acquirit pecuniam. Et ſic eſt de omnibus alijs.

De malitia

Dion. lib. de diu. nom. c. 4.

De Mortali peccato, & eius effectu. Cap. IV.

Dicto de originali peccato, dicendum eſt de mortali. Et quæritur. Vtrum aliquid poſſit eſſe mortale peccatum. Et videtur quòd non, quia mortale dicitur, quod mortem infert: ſed non poteſt inferri animæ mors, cum ſit immortalis: ergo nullum peccatum eſt mortale.

Argumēta in cōtrariū.

Item mors propria operatione hominem priuat, vnde homo mortuus nihil poteſt operari: ſed peccatores in peccato exiſtentes, multa ſtrenue operantur, & perſpicue intelligunt: & ſic videtur, quòd nullum ſit peccatum mortale.

Et dicendum, quòd multa ſunt peccata mortalia, & vere aliquis actus humanus habet rationem peccati mortalis. Eſt enim peccatum mortale, quod corrumpit vitam, tollit efficaciam, dimittit viam, & obligat ad gehennam. Vita autem ſpiritualis conſiſtit in calore, ſicut vita corporalis. Vnde defectus caloris eſt defectus vitæ. Sicut videmus in morientibus, quòd paulatim calor deficit in extremitatibus corporis, quæ prius infrigidantur, & calor ad principium vitæ, id eſt ad cor recolligitur, qui cum ex toto deficit ibidem, vita totaliter perit. Huius exemplum videmus in lucerna, in qua quamdiu eſt calor, vel humor, tvel liquor, tamdiu eſt ibi ſplendor luminis, & deficiente calore, deficit lumen: ſic vita ſpiritualis non eſt aliud niſi quidam calor, id eſt amor diuinus, qui quidem duplicem faciem habet, ſecundum duplicem aſpectum, vnam quæ reſpicit Deum, aliam quæ reſpicit proximum: quia charitas nihil aliud eſt, quam dilectio qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum. Illud ergo quod iſtum amorem corrumpit eſt peccatum mortale, ſicut blaſphemia, periuriū, hæreſis, & huiuſmodi, quæ charitatem corrumpunt, quam habemus ad Deum: falſum teſtimonium, furtum,

Peccati mortalis effectus.

Charitas quid.

Digitized by Google

tum,& huiuſmodi,quæ contrariantur charitati,quam habemus ad proximum, & omnia quæ præceptis decalogi prohibentur, peccata mortalia iudicantur.

Secundo tollit virtutis efficaciam. Ex quo enim homo in mortale ſe præcipitauit, iam non poteſt per ſe reſurgere,niſi gratia Saluatoris mediante. Ideo dicitur in Pſalmo, quòd homo eſt ſpiritus vadens, & *Pſ.77.d* non rediens,id eſt,per ſe in peccatum vadens,ſed non per ſe reſurgens. Sicut per ſe poteſt ſe proijcere in profundum lacum, vel lutum, ſed non poteſt per ſe exire. Et ideo per ſe homo ad mortem vadit, ſed non per ſe redit niſi miraculoſe: quia non eſt regreſſus de priuatione ad habitum ſecundum naturam.

Tertio dimittit viam. Omnis enim via ducit ad aliquem finem, ſicut omnes viæ contra ciuitatem, ducũt ad ciuitatem. Vltimus autem finis omnium eſt vnus, *Finis vltimus Deus.* ſcilicet Deus. Nam ſicut ipſe eſt vnum principium, & vniuerſale, ita eſt vnus finis & vltimus omnium. Quando autem alius conſtituitur, diligitur, & eligitur, receditur ab hoc fine vltimo. Et cum finis ſit maxime diligibilis, ille finis conſtitutus, diligitur plus quàm Deus,qui eſt vltimus finis. Hoc autem non poteſt ſine mortali accidere,ſicut patet in guloſis, qui vẽ *Philip. 3. d* trem pro Deo colunt. De quibus Paulus: Quorum Deus venter eſt. Et hoc ſic patet. Si proponatur guloſo Deus ex vna parte, & cibus delectabilis ex alia parte, ipſe, ſpreto Deo incommutabili bono, per amorem cibo inhæret, tamquam vltimo fini. Et ſi luxurioſo ex vna parte proponatur adulterium prout eſt delectabile,& ex alia parte Deus prohibens,contẽnit Dei prohibitionem, & ſe adulterinæ delectationi immergit, & deuiat a fine. Et hæc eſt differentia peccati mortalis a veniali: quia mortale totaliter elongat a via, & retrorſum graditur, & ideo quanto magis a via deuiat, tanto magis a fine recedit, & elongatur, *Pſ.118.n* iuxta illud Pſalmi: Longe a peccatoribus ſalus: Veniale autẽ a via non abducit, nec ab vltimo fine ſeparat.

Quarto obligat ad gehennam, quod non contingit de veniali vel originali. Sed videtur inconueniens, quòd pro modica delectatione quis adiudicetur æternæ damnationi. Eſt dicendum quòd pœna commenſuratur, ſecundum conditionem illius in quem peccatur. Vnde magis peccat, qui percutit militem, quàm qui ruſticum: & magis qui regẽ offendit, quàm qui militem: et ſic de alijs ſecundum gradum nobilitatis. Qui ergo offendit Deum, qui eſt infinitum bonum, merito pœnam incurrit infinitam, propter contemptum maieſtatis diuinę:& infinitati culpæ reſpondet infinitas pœnæ in damnatione. Vnde pœna damnatorum eſt infinita, et eſt finita. Finita eſt in acerbitate: et hoc reſpondet delectationi, quæ fuit in actu peccati. Infinita eſt in duratione: et hoc propter contemptum Dei qui eſt infinitus.

Pœna dãnatorum quo modo finita & infinita.

Ad oppoſitã.

Ad illud quod obijcitur, quòd animæ non poteſt inferri mors, dicendum eſt, quòd duplex eſt mors, ſcilicet naturæ et culpæ. Quo ad mortem naturæ,anima dicitur immortalis: ſed quo ad mortem culpæ moritur. Quia ſicut dicit Auguſtinus in libro de mẽdacio, Sicut corpus viuit ex anima, ita anima viuit ex Deo: ſed anima ſeparata a corpore moritur corpus, ergo cũ Deus ſeparatur ab anima,moritur anima. Sed non ſeparatur niſi per peccatum mortale: ergo, *et cet.*

Eſt apud Aug. tract. 19.in Ioan. an. med. & in auctore libri de cog. vera vita. ca.32.apud Aug. to. eo. Et de ver. Apoſt. ſer. 13.in med. to.10.

Ad aliud quod mors priuat ab operatione, dicendum quòd quidquid peccator operatur, mortuum dicitur,nec tamen debet ceſſare a bonis operibus. Sicut infirmus, ſi vtatur malis cibis leuiter moritur, ſi autem bonis, paulatim ad ſanitatem reducitur.

De Venialis peccati eſſentia, efficacia, ſufficientia, & indulgentia. Cap. V.

POſt mortale et originale,dicendum eſt de veniali. Circa quod quattuor quærenda ſunt,ſcilicet de ipſius eſſentia, efficacia, ſufficientia, et indulgentia.

Quantum ad primum, peccatum veniale dicitur tripliciter, ſcilicet ab euentu, a cauſa, et ſua natura. Ab euentu, quia omne mortale dicitur veniale per pœnitentiam, vt dicit Ambroſius. A cauſa, quando in natura ſua habet, vt veniam mereatur, ſicut peccatum, quod fit ex infirmitate vel ignorantia, habet in ſe cauſam veniæ. Nam qui ex infirmitate frangit ieiunium, non incurrit peccatum. Et ſi ex ignorantia aliquis faciat, quod non credat peccatum, veniam meretur. A ſua natura & a ſuo genere, vt verbum otioſum, ridere, & huiuſmodi. *Quot modis dicatur peccatum veniale.*

Quo ad ſufficientiam licet peccata venialia non ſint determinata aliquo modo, poſſunt tamen reduci ad certum numerum,ſcilicet ad ternarium,ſcilicet lignũ, fenum,& ſtipulam. Et ratio huius eſt,quia veniale dicitur quod de facili purgatur, & conſumitur, & ideo per hæc tria deſignatur, quia ab igne de facili comburuntur. Per lignum quidem, peccata venialia grauiora deſignantur, per ſtipulam leuiora, per fenum mediocria deſignantur. Et huius ratio eſt, quia omnia ternario conſiſtunt. Vnde quælibet creatura habet ſuum ternarium, ſcilicet eſſentiam, virtutem, & operationem Et quælibet operatio conſiſtit in ternario, ſcilicet in principio,medio,& in fine. Et anima in ſua natura habet ternarium, ſcilicet memoriam, intellectum, & voluntatem. Item peccata mortalia per tria diſtinguuntur, ſicut dicit Gloſſa ſuper Epiſtolam primam ad Corinthios: ſcilicet per ferrum, æs, & plumbum. *Venialium peccatorũ tres differentiæ.* *Ternario omnia conſiſtunt.* *Glo.in ep.1. ad Cor. c.3.*

Quo ad efficientiam, nota, quòd homo poteſt eſſe ſine peccato mortali, ſed non ſine veniali. Et ratio huius, quia homo dum vnum veniale vitat, aliud incurrit. Vnde dicunt Doctores, quòd homo poteſt vitare quodlibet veniale in particulari, ſed non in vniuerſali. Et eſt exemplum de naui, in qua ſunt multa foramina,quorũ quodlibet in particulari nauta opilare poteſt, ſed non omnia ſimul. Et ideo ſine veniali vix homo eſſe poteſt, dicente Ioanne: Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. *Sine veniali peccato quo modo homo eſſe non poteſt.* *1. Ioan.1.d*

Quo ad indulgentiam,nota,quod ſicut veniale multipliciter incurritur, ita multipliciter purgatur. Modi autem purgationis his verſibus continentur: *Confiteor, tundo, conſpergo, conteror ore.* *Signor, edo, dono, per hæc venialia pono.* Id eſt depono & tollo. Remittuntur ergo per generalem confeſſionem, per pectoris tunſionem, per aquæ benedictæ aſperſionem, per cordis contritionẽ, per Dominicam orationem, per confirmationem, ac Epiſcopalem benedictionem, Euchariſtiæ ſumptionẽ, offenſæ condonationem, extremam vnctionem, leuem pœnitentiam, compaſſionem fraternam, vt patet in hoc verſiculo: *Vnctio, pœna leuis, compaſſio qua fit egenis.* Vide in Centiloquio de peccato veniali latius. *Veniale peccatum multipliciter expiatur* *Centil. p.1. ſect.6.*

De radice peccatorum, qua eſt amor ſui. Cap. VI.

NVnc dicendum eſt de radice peccatorum,quæ radix dicitur amor ſui. Sed videtur, quòd non. Illud enim quod eſt cauſa omnis boni, non poteſt eſſe cauſa omnis mali. Sed Apoſtolus cum dicit: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habuero, *et cet.* probat charitatem eſſe cauſam omnis boni: ergo omnia bona ſunt ab amore & charitate. *An amor ſui ſit radix omniũ peccatorum.* *1.Cor.13.b*

Item ab eodẽ canali non pŏteſt exire dulcis & amara aqua, nec ab eadem arbore fructus bonus & malus. Et ita videtur, quòd nec ab amore, bonum meriti, & malum peccati.

Et dicendum quòd ab amore procedit omne meritum & demeritum, & omne bonum & malum: quia ab amore caſto & diuino procedit omne bonum, ſed

ab

Digitized by Google

ab amore carnali procedit omne malum. Non potest autem procedere ab eodem canali numero, simul & semel bonum & malum, *et cet.* Sicut enim ab eodem foramine non fluit dulcis & amara aqua, sic nec ab eodem amore bonum & malum.

Amor sui est causa omnis mali, & peccati tripliciter.

Dicendum est ergo, quòd amor sui est causa omnis mali, & peccati. Et ratione conuersionis, & ratione appropriationis, & ratione reflexionis. Ratione conuersionis, quia homini propositum est duplex bonũ, scilicet incommutabile, & æternum, & commutabile, & transitorium. Sed peccatum nihil aliud est, nisi spreto incommutabili bono, inhærere alicui commutabili, & temporali bono. Hoc autem non procedit, nisi ex aliquo inordinato appetitu, alicuius boni

S. Tho. 1. 2. q. 77. art. 4. in corp.

B tẽporalis. Sed quòd aliquis appetat inordinate aliquod bonũ tẽporale procedit ex hoc, quòd inordinate, amat seipsum: quia amare aliquẽ non est, nisi velle ei bonũ. Et est in tãtũ quòd inordinatus amor sui, est causa omnis peccati. Quod patet in multis exemplis, tũ ex parte passionis animę, tũ ex parte peccatorum. Ex parte passionis animæ, quia amor est causa desiderij & delectationis: homo enim propter hoc desiderat aliquam rem, quia eam amat, & si non amaret non desideraret. Item delectatio ex amore causatur, quia vt dicit

Aug. li. 14. de Ciu. Dei, c. 7. to. 5.

Augustinus amor inhians habere, quod amat, est cupiditas, eoq. fruens est lætitia. Item ab amore procedit tristitia, quia homo tristatur de re amissa, quia illam amat. Item ab eo procedit gaudium, & odium. Ideo enim aliquid odio habetur, quia est impedimentum eius, quod amatur. Ex parte etiam peccatorum, quia ex amore sui procedit superbia. Nam superbia est amor propriæ excellentiæ. Item inuidia, quæ est dolor de bono alterius, inquantum est diminutiuum proprij. Item accidia, quæ est tristitia de bono spirituali, inquantum per ipsum impeditur bonum temporale, vel corporale. Item ira, ideo enim quis accenditur ad vindictam, quia honor proprius nimis amatur. Item gula, & luxuria, quæ propter corporalem delectationem appetuntur. Et sic omnes malæ passiones, & vitia capitalia, ex amore inordinato tamquam a radice procedunt.

Secundo ratione appropriationis. Bonũ enim commune melius est particulari. qui ergo appropriat sibi quod commune est, peccatum incurrit. Sicut vsurarius, qui vendit tempus, quod omnibus commune est, & omnibus rebus communius. Cum igitur amor est communius omnibus creaturis, & terrenis, & spiritualibus, & cælestibus, est super omnia diffusiuus, & ideo peccatum graue est, quòd vni soli approprietur.

Tertio ratione reflexionis. Est enim duplex amor, scilicet concupiscentiæ, & amicitiæ. Ex amore amicitiæ procedit bonum, quia talis amor diligit amicum, eo quia amicus. Sed amor concupiscentiæ super seipsum reflectitur, sicut homo diligit vinum non propter vinum, sed propter seipsum, quia sibi sapit. Et iste amor est, qui est causa omnis peccati.

Quare homo solus ex inferioribus creaturis possit peccare. Cap. VII.

POtest autem quæri quare homo potest peccare, & nulla alia creatura sub cælo. Ratio huius est, quia vbi non est voluntarium ibi non est peccatum: & ideo nec in brutis, nec in alijs creaturis potest esse peccatũ, Sed quia in homine est liberum arbitrium, ideo peccatum committitur ab eodem. Quod potest ostendi quadruplici ratione, scilicet ratione domicilij, ratione consortij, ratione iudicij, & ratione oppositi. Primo ratione domicilij, siue ratione loci, quia vt dicit sapiẽs

Arist. 4. Phy sicor. tex. 4.

locus est conseruatiuus locati, vnde res extra locum suum diu conseruari non potest. Et sicut est in corporalibus, ita est in spiritualibus. Si enim piscis extrahatur de mari, & ponatur in terra, post modicum moritur, quia est extra locum suum. Et si homo po-

A natur in mari moritur, quia mare non est locus eius proprius. Et rosa quamdiu est in spina recens conseruatur, quãdo autem a spina decerpitur, & in manu tenetur, corrumpitur, & marcescit, quia manus non est locus eius. Et hæc est causa quare leuia tendunt sursum, & grauia deorsum, quia scilicet vadunt ad locum proprium, vbi conseruantur. Et tanta est virtus loci, quòd quanto magis res appropinquat ad locum proprium, tanto fortius mouetur in ipsum. Vnde motus naturalis est in principio debilis, & fortis in fine. Et secundum hunc modum, quia anima est extra locum suum, non potest esse quin in peccatum labatur. Ideo

B dicitur in Canonica Ioannis: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Locus animarum Deus est, secundum illud Augustini: Circuiui in mente mea, *et cet.* Et ideo animæ Sanctorum, quæ sunt in Deo, sicut in loco proprio, peccare non possunt, de quibus Sapiens: Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ, id est peccatum, in quo anima tormentatur, sicut ostendit Augustinus, dicens: Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Et ideo valde mirabile est, quòd homo animam suam ponat in loco immundo in hoc terrenitatis cœno. Ibi enim ponis animam tuam, vbi ponis amorem tuum. Amor enim applicat amantem cum

C amato, & ideo anima terrenis applicata, maculatur, & inficitur, vt dicitur in Osea: Facti sunt abominales, sicut ea, quæ dilexerunt.

1. Ioan. 1. d

Sap. 3. a

Aug. lib. 1. conf. c. 12. to. 1.

Osea 9. e

Secundo ratione consortij. Nam propter malum consortium inducitur ad peccandum, quia qui tangit picem inquinabitur, *et cet.* Psalmista: Et cum sancto sanctus eris. Et quia anima consortium habet ad carnẽ, ideo frequenter peccatum incurrit. Huius exemplum videmus in mari. Nam aqua maris in profundo vbi a terra elongatur habet dulcedinem, sed superius vbi ei admiscetur vapor terrestris a sole combustus,

D contrahit amaritudinem. Sic anima propter consortium ad terram, contrahit peccatum, quod est amarissimum, vt habetur in Ieremia: Vide quam malum, & amarum est te dereliquisse Dominum Deum tuum, *et cet.* Sicut enim ex coniunctione ad Deum, causatur summa delectatio, & dulcedo, ita ex separatione summa amaritudo. Tanto autem quis a diuino consortio auertitur, quanto inferius delectatur, vt Gregorius dicit.

Eccli. 13. a

Ps. 17. c

Ierem. 2. d

Tertio ratione iudicij. Anima enim in operando quodam vtitur syllogismo. Nam ratio superior proponit omne malum vitandum. Inferior subiungit:

E Fornicatio est malum. Sensualitas adiungit: Accedere ad hanc est delectabile. Si ergo voluntas sit fortis, & aspiciat ad hoc quod fornicatio sit malum, eliget non peccare. Si autem respiciat inferius ad hoc, quod est delectabile, eliget fornicari, & sic incurret peccatum, quia de agendis male iudicat. Vnde ita facit caro animæ, sicut quædam herba posita in igne, quæ trabes domus facit apparere serpẽtes. Caro enim continuo fumans, ita obumbrat aspectum intellectus, vt illud quod est amarum, faciat videri dulce, & bonum malum, *et cet.*

Quarto ratione oppositi, quia quælibet res habet

F diuersas conditiones, & secundum vnam est appetenda, & secundum aliam est fugienda, sicut patet in pulchritudine. Pulchritudo enim potest appeti inquantũ est quædam resultatio diuini decoris, & secundum hoc bonum est respicere pulchrum. Et secundum hũc modum loquitur Psalmista: Delectasti me Domine in factura tua. Sed quia aspectus pulchri incitat ad concupiscentiam, ideo aspicere pulchrum est malum. Vnde dicit Salomon: Fallax gratia & vana est pulchritudo. Sic ergo res quæ sensui obijcitur propter diuersas conditiones ducit hominem in errorem, dum vnã considerat, & aliam negligit. Sicut patet de medico, qui iudicat aliquid esse expediens vni ægro, considerata

Ps. 91. a

Prou. vlt. d

Digitized by Google

rata vna eius infirmitate, quod tamen non est sibi expediens simpliciter propter aliam ægritudinem quam non considerat, quæ ex curatione alterius augmentatur. Exemplum horum videmus in piscibus, qui videntes escam, & non aduertentes hamum sub ea latentem, volentes capere escam, capiuntur ab hamo. Similiter aues videntes virgulas, et non aduertentes viscum, dum in virgulis residen, capiuntur a visco. Hoc etiam patet in his, qui propinant venenum: homo enim considerans poculum, et non attendens venenū, bibens poculum a veneno occiditur. Sic peccator considerans rem delectabilem apparentem, et non attendens amaritudinem latentem, incidit in peccatum. Et huius signum est, quia vt dicit sapiens, Praui replentur plenitudine, quia dum sentiunt amaritudinem pœnitent, quia conscientiæ eorum remurmurant de peccato. Sic ergo patet, quòd peccatum potest esse in hominibus, et non in alijs sensibilibus.

Quare peccatum non vitatur nisi prius cognoscatur. Cap. VIII.

Peccatum quot modis cognoscitur

QVæritur quare peccatum non vitatur, nisi prius cognoscatur. Ad quod dicendum, quòd peccatum cognoscitur tripliciter. Primo ex opere, quia sicut dicit Augustinus contra Faustum: Peccatum est dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei. In dicto peccatum est, quia cum locutio inuenta sit ad exprimendum conceptum cordis, vel conceptionem, quandocumque quis loquitur quod in corde non habet, discordat a lege æterna, quæ est regula humanorū actuum. Ideo præcipitur in Leuitico: Non periurabis. In quo prohibetur mendacium. Item consistit in facto, cuius ratio est, quia cum manus sit ministra rationis, vt dicit sapiens, conceptiones enim rationis per manus explicantur: quandocumque manuale opus discordat a lege diuina, quæ dicit, Non occides, Non furaberis, peccatum incurritur. Item consistit in desiderio, et concupiscentia. Concupiscentia enim præter rationis regulam est peccatum, quia quilibet debet esse contentus suis terminis, et ideo hoc prohibetur lege diuina, quæ dicit: Non concupisces rem proximi tui.

Aug. li. 22. cont. Faust. Man. c. 27. to. 6.

Leuit. 19. c

Arist. lib. 4. de part. animal. c. 10.

Secundo cognoscitur ex fine. Et ideo dicit Augustinus in libro de libero arbitrio: quòd peccatum nihil aliud est quàm neglectis regulis æternis, temporalia sectari. Et in libro octuaginta trium quæstionum dicit, quòd omnis humana peruersitas est vti fruendis, et frui vtendis. Et ratio huius est, quia cum omnis res ordinetur ad finem debitum, quando a fine deuiat incurrit peccatum, sicut patet in operibus naturæ. Homo enim generans, intendit generare sibi simile, secundū omnium membrorum proportionem. Quando vero conceptum generatur cum duobus capitibus, vel duobus digitis, dicitur esse peccatum naturæ, quia deuiat a debito fine. Et secundum hunc modum, cum homo sit ordinatus tamquam ad debitum finem ad diligendum æterna, ideo natura dedit homini oculos sursum, vt respiciat quod diligere debeat. Quia dicitur in Ethicis: Nullus diligit aliquid, nisi præ delectatione visus, sicut patet in amore carnali, quia homo videns rem pulchram et delectabilem, incipit eam ex eius visione diligere, et diligendo desiderare, et desiderando apprehendere, et cum adeptus fuerit, tunc in bono conuenienti incipit delectari. Sic debet homo sursum oculos dirigere, et cælestia contemplari: quia ex hoc generabitur amor, et ex amore desiderium, et ex desiderio acquirendi studium. Sed quia peccatores, vt dicitur in Psalmo, Statuerunt oculos suos declinare in terram: ideo terram diligunt, et sic deuiant a recto fine, ex quo incurrunt peccatum.

Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 16. to. 1.

Idem li. 83 q. q. 30. to. 4.

Psal. 16. c

Tertio cognoscitur ex ratione, quia vt dicit Dionysius: malū hominis est cōtra rationem esse. Et quia ratio est regula proxima humanorum actuum, ideo si volumus videre vtrum aliquis humanus actus sit rectus vel vitiosus, inspiciamus regulam rationis. Sicut patet in artificialibus, quia tunc lignum cernitur rectum vel obliquum, si apponatur regulæ rectæ. Rectum enim est iudex sui et obliqui. Et hoc patet in actu comestionis. Cum enim in homine sit regula rationis, et concupiscentia carnis, si homo sumat cibum existimans sibi necessarium, secundum quòd ratio dictat, non incurrit peccatum, etiam si quantitatem excedat. Si autem propter concupiscentiam sumat, vel propter delectationem solum pertinet ad gulæ peccatum. Et sic patet, quòd ratio est recta mensura, & regula actuum humanorum, quantum ad bonitatem moralem: & si ab hac discordatur, incurritur peccatum.

Diony. c. 4. de diu. nomin.

Quarto cognoscitur ex priuatione, quia secundum Augustinum, in libro de natura boni: Peccatum est priuatio speciei, et modi, et ordinis. Secundum quæ tria dicitur: Omnia constituisti in numero, pondere, et mensura. Ita quòd pondus referatur ad ordinem, mensura ad modum, et numerus ad speciem: quia vnaquæque res dicitur mensurata, pulchra, et ordinata natura. Quælibet enim res mensuratur his tribus dumtaxat exceptis, scilicet gratia Christi, charitate Dei, luce cæli. Gratia Christi mensuram non habet. Nam Deus omnibus sanctis gratiam mensuratam dedit, filio autem dedit spiritum non ad mensuram, vt dicitur in Ioanne. Et ratio huius est, quia ipse fuit fontale principium, a quo est omnis gratiarum influxus. Propter quod ipse dicit: Qui credit in me, de ventre eius fluent aquæ viuæ. Item charitas non habet mensuram respectu Dei: quia cum charitas eius non sit, nisi respectu boni, et vbi est maius bonum ibi sit maior amor, sicut homo magis diligit aurum quàm argentum, quia vbi maius bonum inuenitur, illud magis diligitur, et Deus est infinitum bonum, in tantum quòd quanto plus diligitur Deus, tanto diligibilior inuenitur: ideo dicit Bernardus: Modus diligendi Deum, est sine modo diligere. Item lux cæli non habet mensuram respectu sensibilium, quia cum sensibilia habeant virtutem determinatam, et mensuratam, vt patet in arboribus, nam arbor vnius speciei non extendit se ad producendum fructus alterius speciei, vel arboris, sicut ficulnea non facit vuas. Lux autem ad omnia se extendit. Vnde dicit Dionysius, loquens de radio solari, quòd ad sensibilium generationem confert, et ad vitam mouet, nutrit, perficit, et auget. Aliæ vero res, habent determinatam mensuram in augmento et diminutione. Vnde sapiens dicit: Quod omnium natura constantium, terminus est et ratio magnitudinis et augmenti, sicut patet in natura humana. Nam est terminus aliquis in augmento, vt in gigantibus, et in diminutione vt in pigmeis, et sic est de singulis rebus: quia secundum rerum diuersitatem, est diuersitas mensurarum. Anima etiam rationalis habet hanc mensuram, quia potest capere omnes scientias et virtutes, et potest esse habitaculum creatoris. Illud autem quod hanc mensuram minuit et destruit est peccatum: quod animam ita astringit, quòd Deus in ea habitare non possit. Exemplum huius patet in materialibus. Peccatum enim facit in anima quod frigus in aqua. Aqua enim antequam congeletur, est receptiua corporum, quæ immittuntur: postquam autem per frigus congelatur, ita constringitur, quod nihil in ea recipitur, nisi resoluatur per calorem. Sic anima per peccatum tantum constringitur, quòd nulla virtus in ea recipitur, et Deus inde recedit, nisi calore gratiæ resoluatur. Et sic patet, quòd peccatum corrumpit animæ mensuram.

Aug. lib. de nat. bon. c. 4. to. 6.

Sap. 11. d

Ioan. 3. d

Ioan. 7. b

Bern. li. de Dilig. Deo. statim a princ.

Arist. lib. 1. Phy. tex. 36

Item quælibet res est suo modo pulchra, licet aliquando videatur deformis: quia secundum diuersitatem rerum, est diuersitas pulchritudinis, quia quod est pulchrum in homine, non est pulchrum in equo. Et secundum hunc modum dicit Dionysius, quòd illud quod

Digitized by Google

quod est laudabile in vno, est vituperabile in alio: sicut esse furibundum est laudabile in cane, & vituperabile in homine. Et esse mansuetum, est laudabile in homine, & vituperabile in cane. Et sic est de pulchritudine, quia videmus, quòd rubedo est pulchritudo in rosa, & albedo in lilio, & nigredo est pulchritudo in equo, & turpitudo in homine, licet apud Aethiopes quanto quis nigrior, tanto pulchrior reputetur. Vnde dicitur, quòd apud eos imago Christi colore nigro depingitur, & diaboli albo. Sic anima habet suam pulchritudinem, scilicet claritatem: quia anima est splendor diuinæ lucis. *Psal. 4. b* De quo Psalmus: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Nihil autem tollit illam pulchritudinem, nisi peccatum: quia peccatum est quoddam obstaculum, quod interponitur inter animam, & Deum, siue lucem diuinam. Vnde sicut videmus, quòd quando arbor, vel turris opponitur radijs solis, ex opposito facit vmbrã: ita peccatum quod interponitur inter lucẽ diuinam & animam, facit vmbrã in anima, & sic anima peccatoris remanet vmbrosa, & tenebrosa, & amittit nitorem, & pulchritudinem *Thren. 2. a* suam. Et hoc deplorat Hieremias: Quo modo obscuratum est aurum. Sic ergo peccatũ est corruptio speciei.

Item quælibet creatura est ordinata. Ordinatur autem ad duo, scilicet ad operationem, & operatio ad delectationem. Operatio autem hominis est duplex, scilicet intelligere veritatem, & diligere bonitatem. Illud autem quod corrumpit intellectũ, non est nisi peccatum. Vnde primus homo licet fuerit mente præditus, tamen per peccatum fuit obtenebratus, & per consequens totum genus humanum fuit tenebris inuolutum. Et ideo quantumcumque studeant homines, non possunt peruenire ad cognoscendum plene veritatem, licet quilibet apponat aliquid, ad istam quoque cognitionem det operam studio veritatis, sicut patet de Philosophis, & Doctoribus sacræ Scripturæ. Et sic ex omnibus congregatis licet cognitio veritatis aliquod magnum augmentum recipiat, tamen adhuc pro maiori parte remanet veritas incognita: quia quamdiu sumus in præsenti vita, non possumus cogitare primam veritatem. Et hoc est in nobis valde miserabile, quia illud quod valde lucet, non possumus respicere, scilicet Deum & substantias separatas. Vnde exemplum ponitur a sapiente, quòd sicut oculus noctuæ non potest respicere lucem Solis, sic nos nõ possumus respicere lucẽ Creatoris. Et huius exemplũ videmus in naturalibus. Illud enim quod maculat oculũ, impedit oculi visionẽ. Vnde oculus maculosus non potest clare videre: sic cũ peccatũ maculat animã impedit intellectualẽ eius visionem, ideo diminutę sunt veritates a filijs hominum. *Aristot. 2. Metaph. text. 2* *Psal. 11. a*

Item operatio ordinatur ad delectationem: quælibet enim propria hominis operatio habet annexam delectationẽ. Et virtus etiã facit delectabiliter operari, quia in modum naturæ inclinat, vt dicit Tullius. Ideo dicitur secundo Ethicorum. Signum autem generati habitus, oportet accipere in operatione delectationẽ. Illud autem quod impedit delectationem est peccatũ, quia licet luxuriosus faciat aliquando casta opera, non tamen facit vt castus, quia castus talia delectabiliter operatur, & luxuriosus cũ tristitia, & sic de similibus, & sic peccatum priuat delectationem ad quam operatio ordinatur. Et sic patet, quòd peccatum priuat modum, speciem, & ordinem. Huius exemplum habetur in infirmitate corporali, quę priuat a corpore modum, quia totum attenuatur: speciẽ, quia totaliter deformatur: & humorum ordinem ex quibus componitur, *et c.* *Aristot. 2. Ethic. c. 3.*

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
OPVSCVLVM:
Quod DIÆTA *salutis inscribitur.*

Dieta nomen significationes varias sortitur. Nam habitationem in hortis amœnitatis & voluptatis causa extructam significat, & cenaculum in adibus. Vnde quidam dietas affirmant ductas, eo quòd in eis per diem ederetur, idq. Varronis auctoritate fulciunt. Dieta quoque vocatur victus ratio, & illa pars medicinæ quæ victu medetur, dietetica nuncupatur. Postremo dieta, vnius diei iter significat, vt legitur in cap. Nonnulli de resc. & in c. Quamuis. §. 1. de offic. ord. lib. 6. Ex hac significatione S. Bonauentura huic Opusculo nomen dedit Dieta salutis, dietamq. pro via vsurpat, vt ex ipso proœmio patet. Diuiditur autem hoc Opusculum in nouem dietas & decem titulos cum appendice quadam. Ratio autem quare plures sint tituli, quam dieta, hæc est: quia nouem vijs ab Auctore constitutis ad vltimum terminum peruenitur, extra quem non est vlterius progrediendum. Ideoq. tituli nouem sunt pro dietarum ratione, de peccatis, de pœnitentia, & cet. Titulus vero decimus de gloria paradisi, & de pœnis inferni tractat: quia post iudicium generale, electi ad cælestem paradisi patriam æternis afficiendi præmijs conuolabunt: reprobi vero in inferni baratrum æternis affligendi cruciatibus detrudentur. Has omnes vias Sanctissimus Dauid complexus est breui illo versu Psal. 36. Declina a malo, & fac bonum. Nam primæ dietæ initium seu terminus a quo ad pœnitentiam peruenitur, peccatum est, ab eoq. statim declinare oportet, nihilq. in eo immorari. Beatus enim vir ille est, vt idem Propheta Psal. 1. testatur, qui in via peccatorum non stetit. Itaque statim hac via declinata, per alias dietas siue vias, quæ ad bonum faciendum spectant progrediendum est, quousque ad æternam patriam perueniamus. Appendix vero applicationem materiarum dietæ salutis continet, quibus in Dominicis, & festiuitatibus Sanctorum per annum occurrentibus, quodam tibi proposito themate, concionatores vtantur. Est sane Opusculum hoc, miro artificio compositum, sacræ Scripturæ locis totum refertum, pulchris etiam similitudinibus ornatum: quibus res de qua agitur confirmari, & veluti imago ad viuum expressa ob oculos poni possit. Ideoque omnibus legentibus non mediocrem vtilitatem præstat, ijs vero maximam, qui in prædicationis verbi Dei munere versantur.

PROOEMIVM.

HAec est via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram neque ad sinistram, ait Isaias. Magnam misericordiam facit, qui erranti viam ostẽdit maxime de nocte in terra hostium, & tempore guerrarum. *Isa. 30. c* Errantes sunt peccatores, iuxta illud quod dicitur: Omnes enim peccauerunt, & egent gratia Dei. *Rom. 3. a* Et Ioannes dicit: Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *1. Ioan. 1. c* Cum igitur omnes simus peccatores, ergo omnes sumus errantes, sicut

Digitized by Google

Isa. 53. b cut dicitur: Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit. Nox est peccatum instar niuis frigidum, id est infrigidans dilectionem: obscurum, id est obscurans rationem: ineptum faciens
Ioan. 9. a ad bonam operationem. Venit, inquit, nox quando nemo poterit operari. Terra hostium, est mundus, in quo principatur diabolus, vt testatur Dominus, di-
Ioan. 12. c cens: Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Tempus guerræ, est tempus præsentis vitæ: quia nunc caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus
Gal. 5. a carnem, vt dicit Apostolus: Quia igitur omnes peccatores & errantes sumus, per consequens extra viam veritatis imus, et in nocte, & in terra hostili, & in tempore guerræ mortales sumus et existimus. Ideo prædicator verbi diuini, maximam misericordiam facit errantibus, in tantis periculis constitutis, quando viam salutis eis ostendit. Vnde magnum meritum apud
Luc. 5. d Deum & coronam acquirit. Ideo dicitur: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Officium enim prædicantis verbum Dei, est proprie errantes dirigere, et ad viam salutis reuocare. In cuius persona verbum Dei promissum peccatoribus errantibus, est authentice proclamatum, cum dicitur: *Hæc est via ambulate in ea.*

Officiū prædicatoris.

Peccatores tripliciter errare possunt.

Quoniam autem peccatores tripliciter possunt errare, scilicet malam viam eligendo, & in via errando, & a via diuertendo: ideo prædicator in verbis istis propositis, docet nos specialiter tria de via ista salutis, scilicet, salubriter eligere, viriliter incedere, & viæ salutis insistere. Primo igitur docet nos viam salutis subtiliter eligere, cum dicit: *Hæc est via*, scilicet & nulla alia ad salutem eligenda. Secundo docet nos per viam salutis viriliter incedere, cum dicit: *Ambulate in ea*, quasi diceret, studete remanere in illa. Tertio docet nos, viæ salutis insistere, cum infertur: *Nec ad dexteram, nec ad sinistram*, quasi diceret nolite diuertere ab ea. Primo ergo docet nos prædicator viam salutis eligere, cum dicit: *Hæc est via*, id est non erroris, sed veritatis: non periclitationis, sed salutis: non ad infernum, sed ad cælum. Et nota, quòd hæc via salutis habet specialiter nouem diætas. Prima est a peccato ad pœnitentiam, tamquam ad medicinam & remedium peccatorum. Secunda est a pœnitentia ad præcepta. Tertia est a præceptis ad consilia. Quarta est a consilijs ad virtutes, tamquam ad instrumenta quæ docent operari recte. Quinta est a virtutibus ad dona Spiritus sancti, quæ docent operari faciliter & expedite. Sexta est a donis ad beatitudines, quæ docent operari perfecte. Septima est a beatitudinibus ad fructus spiritus, qui docent operari delectabiliter, & delicioſe. Octaua est a fructibus ad iudicium. Nona est a iudicio ad cælum. Et secundum hoc in præsenti opere, quod dicitur via vel diæta salutis, sunt decem tituli.

In primo agitur de vitijs, a quibus est mouendum, & recedendum.

In secundo agitur de pœnitentia.

In tertio de præceptis moralibus, a Deo hominibus datis.

In quarto de consilijs Euangelicis.

In quinto de virtutibus Theologicis & Cardinalibus.

In sexto de septem donis Spiritus sancti.

In septimo de beatitudinibus Euangelicis.

In octauo de duodecim fructibus spiritus.

In nono de iudicio generali.

In decimo de inferno, & pœnis, nec non & de gloria paradisi.

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS PRIMVS

De peccatis.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De peccato in communi. Cap. I.
De peccato in speciali. Cap. II.
De superbia. Cap. III.
De inuidia. Cap. IV.
De ira. Cap. V.
De Anaritia. Cap. VI.
De Acidia. Cap. VII.
De Gula. Cap. VIII.
De Luxuria. Cap. IX.

De peccato in communi. Cap. I.

PRIMO igitur nota de peccato, vel vitio in communi. Et est sciẽdum, quòd peccatum, est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, vt dicit Augustinus. Et est sciendum, quòd est vitandum specialiter & præcipue propter tria. Primo, quia est deformitas, quam Deus detestatur: iniquitas, quàm dæmon amplexatur: & infirmitas, qua mundus dissipatur. Primo, peccatum est detestandum, quia est deformitas, quam Deus summe detestatur. Vnde nota, quòd nihil posset cogitari, quin Deus fecerit propter odium peccati, ipse enim propter peccatum semel fere dissipauit omnia opera sua, scilicet totum mundum per diluuium, vt patet in Genesi. Alij autem reges & potentes in præiudicium inimicorum depopulant terras eorum: Deus autem dissipauit terram propriam, quia peccatum intrauerat terram suam. Item non solum habet peccatum odio, sed & quidquid peccatum tangit. Alij autem homines propter vinum corruptum, non proijciunt in mari vasa aurea, vel argentea, sed seruant vasa, & vinum effundunt: Deus autem non solum peccatum, sed etiam vasa peccati, id est creaturas rationales, scilicet animas ad suam imaginem factas, & suo pretioso sanguine redemptas, in odium peccati proijcit in oceano infernali: quia vt dicitur, Odio est Deo impius, & impietas eius. Deus insuper in tantum peccatum odit, quòd propter peccata mundi innocentem vnigenitum interfecit. Vnde dicitur: Propter scelus populi mei percussi eum. Et ipsemet Dei filius vt peccatum interficeret, vel occideret, tradidit in mortem animam suam, vt dicitur similiter ibidem. Nullus autem inuenitur, qui tam odiat inimicum, quòd in eius odium vellet interficere vnigenitum proprium, vel etiam semetipsum. Item Deus persecutus est peccatum ab initio, intantum, quòd proiecit ipsum de cælo, & videns quòd remanserat in mundo, ipse in propria persona descendit in mundum, vt de ipso fugaret peccatum: & tandem in iudicio proijciet, & includet ipsum in inferno, quia dicitur: Proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.

Diffinitio peccati.

Aug. lib. 22 cõt. Faust. Manich. c. 27. to. 6.

Gen. 7.

Sap. 14. b

Isa. 53. c

Ibid. d

Mich. 7. d

Secundo peccatum est iniquitas, quam dæmon amplexatur. Et nota quòd triplex est signum, quòd peccatum placet diabolo. Primum signum est, quia in nullo alio delectatur, quia ipse non vult aliud balneum, non quærit aurum, non amat argentum, quia in persona eius dicitur: Da mihi animas, cetera tolle tibi. Sicut enim auis rapax amat cor prædæ: sic ipse cor hominis, vt patet de illo qui interrogauit diabolum quid

Gen. 14. d

plus

Digitized by Google

plus amabat, & diabolus respondit, quòd tria præcipue, scilicet lunam primam, rotam solis, & ferrum molle. Hoc est cor, quòd componitur ex tribus litteris, quæ habent illas tres figuras. Secundum signum quòd diabolus amat peccatum, est: quia in procurando peccatum numquam fatigatur. Etenim sex millia annorũ sunt, & amplius, quòd nihil aliud fecit, quàm procurare peccata. Vnde quando Dominus interrogauit eum, Vnde venis? respondit: Circuiui terram, *Iob.1. b* & perambulaui eam, *et cet.* Non licet enim sibi capere cibum nec somnum, tantum est occupatus in negotio peccatorum, iuxta illud: Qui me comedunt, non *Iob 30. c* dormiunt. Tertium signum, quòd diabolus amat peccatũ, est: quia numquam potuit nec poterit peccato saturari. Iam enim non possunt numerari illa infinita millia hominum peccatorum, quos absorbuit, & deuorauit, & tamen est adhuc famelicus, & sicut leo *1.Pet.5. c* circuit quærens quem deuoret vt habetur in prima Petri: Adhuc etiam est insatiabilis peccato non solum *Iob 40. c* famelicus, sed etiam sitibundus. Vnde dicitur: Absorbebit fluuium & non mirabitur, & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius. Peccatores cum impetu currentes in os eius, id est in infernum, vocantur hic fluuius quem absorbet diabolus, & non miratur: iusti vero quieti & pacifici dicuntur Iordanis, qui interpretatur humilis descẽsus, & tales summe diabolus desiderat absorbere. Exemplum in vitis patrum de capitulo dæmonum, & singulis dæmonibus, de peccatis & malis quæ procurauerant reddentibus rationem, & de illo qui specialiter fuit laudatus & honoratus a principe eorum, & in cathedra collocatus, quia fecerat fornicari vnum monachum, quem in quadraginta annis vix traxerat ad peccatum.

Tertio, peccatum est infirmitas qua mundus diffi- patur. Et nota, quòd peccatum est febris tertiana pro- *1.Ioan.2. c* pter triplicem concupiscentiam, scilicet diuitiarum, deliciarum, & honorum, de qua dicitur: Omne quòd est in mundo aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ Quartana etiam est propter quadruplicẽ gradũ peccati, scilicet cordis, oris, & operis, & consuetudinis, contra quæ dicitur: *Cant. 6. d* Reuertere reuertere Sunamitis, id est anima misera, quater dicit reuertere, propter illa quattuor prædicta. Est etiam febris quotidiana propter peccatum superbiæ, quòd est in omni peccato: & continue, vel continua est, quia est valde periculosa. Nam sicut febris continua aliquãdo aufert vitam temporalem, vel corporalem, et confert mortem corporalem: sic peccati infirmitas aufert vitam, non solum temporalem, sed & aliquando spiritualem, quia confert mortem infernalem, vel æternalem. Podagra pedum vel gutta est, propter peccatum acediæ. Paralysis manuum est, propter peccatum inuidiæ, vel iræ. Hydropisis est propter peccatum auaritiæ. Dolor viscerum vel tortiones propter peccatum iracundiæ. Squinantia propter peccatum gulæ. Lepra propter peccatum luxuriæ. Et pro- *Isa.1. a* pter hæc omnia dicitur de peccatore: A planta pedis vsque ad verticem capitis, non est in eo sanitas.

De peccato in speciali. Cap. II.

SEcundo, nota de vitijs in speciali. Et est sciendum, quòd septem sunt vitia principalia & capitalia. Quinque dicuntur spiritualia, scilicet superbia, inuidia, auaritia, ira, & accidia: duo vero dicuntur carnalia, scilicet luxuria, & gula. Vnde versus:

Dat septem vitia dictio saligia.

In qua scilicet sunt tot litteræ, quot sunt vitia capitalia, licet non sit in vitijs, & litteris idem ordo. De quolibet vitio nota præcipue tria, scilicet typum quem præfert, fetum quem profert, & damnum quod infert.

Similitudinis peccati in cõmuni. PRIMO enim notandæ sunt adaptationes peccati in communi. Et nota, quòd peccatum est sicut putredo in pomo. Sicut enim putredo aufert pomo decorem, valorem, colorem, odorem, & saporem: sic peccatum aufert animæ decorem vitæ, et odorem famæ, valorem gratiæ, et saporem gloriæ. Vnde dicitur: Quasi putredo consumendus sum. *Iob 13. a*

Secundo peccatum est sicut vulnus in corpore humano, nam recenter vulneratus, permittit se tangi, et vulnus premi et inuestigari; sed post tertium diem, non sine magno dolore tangitur in vulnere: sic peccatum in sua recentia cito curatur, et post tertium diem est grauissimus dolor vulnerum. Vnde dicitur: Die *Gen. 34. g* tertia quando grauissimus dolor vulnerũ erat, acceptis gladijs duo filij Iacob Simeon et Leui fratres Dinæ, ingressi sunt vrbem confidenter, et Emor, et Sichem pariter necauerunt: quia scilicet quasi intolerabilis est correctio, vel sanatio peccati post tres dies. Tres dies isti sunt peccati perpetratio, peccandi consuetudo, et peccati obstinatio. Nam post istum tertium diem, peccator non permittit se tangi per correctionem, iuxta illud: Peccator cum in profundum peccatorum venerit, *Prou.18. a* contemnit. Dicunt enim illud: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores: excæcauit enim eos malitia eorum. Vnde etiam odio habuerunt corripientem in porta, vt habetur in Amos. *Isa. 30. b* *Amos 5. c*

Tertio peccatum est, sicut falsitas in panno. Nam sicut mercator de falso panno non ostendit emptori medium, neque finem, sed tantum caput: sic diabolus qui est mercator peccati, ostendit fatuo emptori solum caput panni, id est delectationem culpæ, non medium id est remorsum conscientiæ, vel finem, id est pœnam gehennæ. De hac mercantia dicitur: Sicut *Isa.34. a* emens, sic ille qui vendit: quia scilicet tam peccator quàm diabolus in mercatura peccati est deceptus.

Quarto peccatum est sicut taberna diaboli, in qua vendit vinum voluptatis in mundo pro pretio animæ: & sicut tabernarius ponit tres taxillos in taberna, quibus occupantur ribaldi: sic diabolus in taberna peccati ponit pro ribaldis, id est pro amatoribus voluptatis, tres taxillos, id est tres concupiscentias mundanas, de quibus habetur in Ioanne: Concupiscentia carnis, con- *1.Ioan.2. c* cupiscentia oculorum et superbia vitæ.

Quinto, peccatum est sicut ludus aleatoris, qui vulgo dicitur ludus corrigiæ. Nam sicut ille falsus aleator, id est corrigiator permittit illos homines in principio aliquid lucrari, et finaliter aufert et recuperat totum, quod amiserat, et cum hoc lucratur ab eis quidquid habent, etiam quandoque vestes: sic diabolus tamquam falsus aleator permittit peccatorem in aliquo temporali prosperari, sed finaliter aufert animam, et corpus, gratiam et gloriam temporalem, et substantiam. Contra quod Sara gloriabatur, dicens: Num- *Tob.3. c* quam cum ludentibus miscui me, id est cum dæmonibus siue aleatoribus.

Sexto, peccatum est sicut rete, et sicut virga inuiscata, nam sicut piscis in retibus se agitando, se plus inuoluit, et auis plus ambulans per virgam inuiscatam fortius se capit: sic peccator magis elongatur a Deo, et strictius illaqueatur a diabolo, quia de tali dicitur: Te- *Iob 18. b* nebitur planta illius laqueo.

Septimo, peccatum est sicut vinculum, quo ducitur porcus ad macellum, et bos ad victimam, et quo ligatur falco ad perticam, et simia ad truncum. Sicut enim carnifex ducens porcum, non stringit nimis pedem eius ne clamet: sic diabolus non stringit nimis peccatorem per temporalem aduersitatem, ne clamet per confessionem vel orationem, vt sic ducat eum liberius ad macellum infernale. Vnde dicitur: Ignorat, quòd ad vincula stultus trahitur. Item, sicut bos ligatus, non sentit se esse ligatum, quando ducitur ad macellum, nisi quando vult fugere. Item, sicut simia non sentit se esse ligatam, nisi cum vult pilotam a se remouere, nec falco, nisi cum vult de pertica volare: sic peccator non sentit vinculum peccati, dum perpetrat et in peccato perseuerat, sed tunc vincula sentit, cum anima infelix a corpore recedit. *Prou.7. d*

De

De ſuperbia. Cap. III.

Ex Aug. de Gen. ad lit. c. 14. to. 3. et li. 14. de Ciuit. Dei, c. 13. to. 5.

SVperbia eſt libido dominãdi, vel appetitus propriæ excellentiæ. De qua nota tria: Typum quem præfert, fetum quem profert, & damnum quod infert. Superbia igitur, quæ eſt primum & principale, ac capitale vitium, habet multiplicem typum in natura & in Scriptura, cui congruè comparatur.

Nouem cõparationes Superbiæ.

Comparatur primo vento propter tria. quia ventus extinguit lucem, & exſiccat rorem, & exufflat puluerem: ſic ſuperbia extinguit lucem ſapientiæ, exſiccat rorem gratiæ, exſiccat, vel exufflat puluerem vanitatis mundanæ, & ideo cum homo ſit puluis ex ſua conditione, iuxta illud: Puluis es, & in puluerem reuerteris: magis timendus eſt ventus ſuperbiæ in alto quàm in baſſo, id eſt in ſtatu prælationis, quàm ſubiectionis: quia ventus ſi in alto puluerem inueniret, citius exufflaret, quia *perflant altiſſima venti*, vt dicit Poeta.

Gen. 3. d

Secundo, comparatur ſuperbia fumo. quia ſicut fumus magis aſcendendo deficit: ſic ſuperbus plus exaltatus, plus euaneſcit, iuxta illud: Mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.

Pſal. 36. d

Tertio, comparatur paleæ propter leuitatem, & inconſtantiam, & defectum valoris. quia ſicut torrens trahit paleas & iſta leuia ad oceanum: ſic torrens tentationis trahit ſecum vanos, non humiles, ad oceanum inferni.

Quarto, comparatur ſtillæ aquoſæ. quæ inflat, & ſtatim adnihilatur, et veſicæ, quæ mox deficit dum tamen acu pungatur: ſic ſuperbus mox inflando deficit, et punctus modica febre, vel tribulatione adnihilatur.

Quinto, comparatur araneæ. quia ſicut aranea ſe euiſcerat texendo telam, vt muſcas capiat: ſic ſuperbus perdit animam, vt capiat laudem humanam. Vnde dicitur: Telas araneæ texuerunt.

Iſa. 59. a

Sexto, comparatur feretro. quia ſicut feretrum tunc ſolum ornatur, cum mortuus in eo ponitur: ſic viri, et mulieres præcipue tunc ornant feretrum corporis ſui per exteriorum veſtium paraturam, cum anima intus eſt mortua per ſuperbiam.

Septimo, comparatur ſuperbus luctatori incauto. Nam ſi in lucta vnus de luctatoribus poſſit leuare pedem alterius, deijcit ipſum: ſic ſi dæmon poſſit leuare pedem id eſt hominis affectionem per ſuperbiã, deijcit eum in damnationem æternam. Vnde dicitur:

Pſal. 72. c

Deieciſti eos, dum alleuarentur.

Octauo, comparatur gallinæ. quia ſicut gallina ſtatim cantat, cum poſuerit ouum: ſic ſuperbus ſtatim vult videri, cum fecerit aliquod opus bonum.

Nono, comparatur lupo. Dicitur enim quòd lupus vno menſe viuit de vento: ſic ſuperbus vno menſe, id eſt menſura vitæ ſuæ, viuit, vel paſcitur vento gloriæ mundanæ, iuxta illud: Ephraim paſcit ventum, id eſt gloriam mundanam, ſequitur æſtum tota die, id eſt ſuperbus eſt ſemper famelicus laudis humanæ.

Oſeæ 12. a

Superbia dãna quinque homini infert.

DAMNA vero, quę ſuperbia facit in homine, ſunt ſpecialiter quinque. Primum enim hominem areſacit, vt melius accendatur, id eſt illũ ſine humore gratiæ et ſine compaſſione efficit. Vnde dicitur: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, et ſequitur: vt non derelinquaris vt lignum aridum in eremo, id eſt in inferno, vbi concremabuntur arbores infructuoſæ, id eſt peccatores. Secundo, hominem conſumit, id eſt omne bonum hominis adnihilat et perdit, iuxta illud: Conſumit brachia ipſius, id eſt hominis ſuperbi, primogenita mors, id eſt ſuperbia, quæ eſt primogenita filia peccati, vel diaboli. Tertio, homines infatuat et decipit, cuius ſignum eſt, quia ſuperbus pretioſa vilipendit, id eſt gratiam et gloriam, et vilia care emit, id eſt gloriam tranſitoriam, iuxta illud: Arrogantia, et ſuperbia cordis tui decepit te. Quarto hominem præcipitat, et ideo hominem ad alta leuat, vt maior et grauior ſit ruina, de qua dicitur: Qui ſe exaltat, humiliabitur. Quinto, hominem penitus facit infelicem. Superbus enim ab eo eſt infelix, quia de bono ſemine malam meſſem colligit: quæ enim ſunt bona alijs, in malum conuertit. De ſanitate enim infirmatur, de vita moritur, de medicamine vulneratur, a victo vincitur, a mortuo ſuperatur, atque occiditur. Hæc omnia eueniunt ſuperbo, quia de dono ſuo gloriatur, et ſic de bono efficitur malus, et de virtute efficitur vitioſus, iuxta illud: Contritio et infelicitas in vijs eorum, id eſt ſuperborum.

Hier. 49. c

Iob 18. c

Eccli. 6. a

Luc. 14. b

Pſal. 13. c

Superbiæ filiæ ſeptem.

FILIÆ vero ſuperbiæ ſunt ſeptem, ſcilicet præſumptio, ambitio, inobediẽtia, irreuerentia, erubeſcentia boni, et irriſio bonorum, vel ſimplicium, vana gloria et hypocriſis. Hæc autem peccata, quæ a ſuperbia naſcuntur, figurantur per ſeptem annos, quibus filij Iſrael ſeruierunt Chuſanraſathaim Regi Meſopotamiæ, Chuſanraſathaim interpretatur tenebroſa iniquitas, per quam figuratur diabolus, qui ex iniquitate tenebroſus eſt, qui bene dicitur rex Meſopotamiæ. quæ dicitur eleuata per ſuperbiam: quia ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, vt dicitur in Iob.

Indic. 3. a

Iob 41. d

De inuidia. Cap. IV.

Ex Auguſt. Enar. in Pſ. 104. to. 8.

INuidia eſt triſtitia alienæ felicitatis, et in aduerſitate lætitia. De inuidia nota ſpecialiter tria, ſcilicet typum quem gerit, actum quem facit, et fetum quem parit.

Nouem ſimilitudines Inuidię aptatæ.

INVIDIA enim habet multas ſimilitudines odioſas, eſt enim ſicut vermis in ligno, rubigo in ferro, tinea in veſtimento. Nam ſicut iſta rodunt proprium ſubiectum, et conſumunt illud pluſquam alia: ſic inuidia rodit inuidum, et plus inuidus nocet ſibi, quàm alijs.

Secundo eſt ſicut draco, quia ſicut draco inſidiatur elephantis partui, vt ipſum pungat, et mordeat, vel comedat: ſic inuidus bono alieno inſidiatur iudicio prauæ ſuſpicionis, et poſtea mordet vel pungit aculeo murmurationis, et inficit veneno detractionis. Vnde de inuido dicitur: Frater fui draconum, et ſocius ſtruthionum.

Iob 30. d

Tertio ſimilis eſt leproſo, Iudæ proditori, et diabolo. Leproſus enim vellet quòd nullus eſſet ſanus, et diabolus quòd nullus eſſet bonus. Vnde dicitur: Inuidia diaboli, mors intrauit in orbem terrarum. Iudas cõtriſtatus fuit de effuſione vnguenti ſuper Chriſtum, vt habetur in Matthæo: Sic inuidus inſtar leproſi, et diaboli, dolet de bono proximi, etiam ad modum Iudæ proditoris triſtatur de bona fama fratris, et odore virtutis. Vnde magnam iniuriam faceret Dominus inuido, ſi eum poneret in paradiſo, moreretur enim præ dolore, vbi videret alios gaudere.

Sap. 2. d

Mat. 26. a

Quarto ſimilis eſt inuidus oculo menſtruatæ. Nam ſicut illa inficit ſpeculum cum reſpicit eum: ſic inuidus inficit proximum, cum reſpicit eius bonum, quoniam omni ſtudio laborat ponere aliquam maculam in proximo. Vnde dicitur: Bona in mala conuertit inſidiator, et in electis ponit maculam.

Eccli. 11. d

Quinto, ſimilis eſt inuidus noctuæ et igni Græco. Noctua enim de nocte videt, et de die excæcatur, et ignis Græcus in aqua fortius inardeſcit, ſiue ſuccenditur: ſic inuidia in aquis gratiarum fortius exardeſcit, vnde deberet extingui, et ad modum noctuæ a luce excæcatur, vnde deberet illuminari, ſicut Heli, qui non poterat, videre lucernam, donec extingueretur, vt dicitur in libro Regum.

1. Reg. 3. a

Sexto, inuidus ſimilis eſt aquæ, et naui, et candelæ ſerpentinæ. Nam in aqua virga recta apparet tortuoſa: & in naui exiſtentibus cum ipſi fortiter deſcendũt, videtur, quòd montes currant velociter: et ad lucem candelæ ſerpentinę, omnes paleæ videntur eſſe ſerpentes. Fit autem candela ſerpentina de cera temperata in aqua, in qua ſerpens coctus eſt, et poſt cum candela illa

Digitized by Google

illa facta de tali cerâ ardet, videtur hominibus, quòd omnes paleæ & omnes aliæ cãdelæ quæ ibi ardent sint serpẽtes: sic inuidus ad modũ aquę, recta facit tortuosa: & instar existentiũ in naui, quia cũ ipsi inuidi ad infernũ descẽdũt, videtur eis, quòd mõtes, id est viri sancti & stabiles ad dãnationẽ currãt: & ad lucẽ candelæ serpentinæ, scilicet inuidię, innocentes & bonos existimãt serpẽtinos. Omnia enim in malũ cõuertunt, vt dicitur *Eccli. 11.d* in Ecclesiastico: Bonum in malum cõuertit insidiator.

Septimo comparatur inuidus Caim, de quo dicitur: *Gen.4.b* Quicumque inuenerit me, occidet me: sic inuidum interficit omnis homo, quia aut videt bonũ in homine, & tunc dolet: aut malum & sic gaudet, & sic in omni homine peccat, vel moritur per peccatum.

Octauo, inuidus cõparatur acrisiæ Sodomorũ, id est cæcitati, qua percussit Dominus Sodomitas, vt dicitur *Gen.19.* in Genesi. Acrisia autẽ est passio, quę aufert iudiciũ. Et dicitur aba quod est sine, & crisis, qd̃ est iudiciũ, quia inuidus nõ iudicat illa, quæ oportet videre & iudicare.

Nono, inuidus similis est nihilo, pro eo, quod dissimilis est tam creatori, quàm omni creaturæ, siue bono creato: creator enim cõmunicat bona sua liberaliter, & creatura similiter. Nam videmus in sole, quòd lumẽ suum communicat omnibus creaturis, & ignis calorẽ suum, & sic de alijs: sed inuidus non solum non cõmunicat bona sua, sed etiam, quantum in se est, adnihilat aliena, quia sibi valde displicent. & etiam cum solus inuidus sit nihil, ita vellet, quòd nihil nisi inuidia esset.

Inuidię dãna quinque

DAMNA inuidiæ sunt specialiter quinque. Primum est, quia claudit viam salutis, & aditũ paradisi. est enim blasphemia in Spiritum sanctum, quæ non remittitur *Mat. 12.d* in hoc sæculo, neque in futuro, vt dicitur in Matthæo. Peccata in Spiritũ sanctum. Sunt autem sex peccata in Spiritum sanctum, quorum inuidia est vnum, scilicet inuidentia fraternæ gratiæ, impugnatio veritatis agnitæ, præsumptio de impunitate, obstinatio mentis, desperatio, & finalis impœnitentia. Dicuntur enim peccata in Spiritum sanctum, scilicet quia impugnant gratiã Spiritus sancti. Secundum est, quòd implet hominem omni malo. Vnde vt plenũ dolium vino, quod vulgo dicitur, est plenum vsque ad oculum: sic inuidus. cuius signum est, quia malitia inui- *Eccli. 14.a* di per oculum exit. Nam dicitur in Ecclesiastico: Ne- *Mat.20.b* quam est oculus inuidi. & in Matthæo: An oculus tuus nequã est, quia ego bonus sum? Tertium est, quòd spoliat hominem omni bono, & causa est, quia odit & impugnat omne bonum. Alia nãque vitia opponuntur vni virtuti, vt superbia humilitati, luxuria castitati, auaritia largitati, & sic de alijs: inuidia vero, vt dictum est, opponitur omni bono, vnde non tantum dicitur mala sed pessima. Hæc est enim fera pessima, quæ deuorauit Io- *Gen.37. d* seph, sicut dicitur in Genesi. Quartum est, quia facit ho- *Gen.4. b* minem penitus immisericordem, sicut patet in Caim, qui ex inuidia non pepercit Abel fratri suo innocenti. *Gen.37.d* Sicut patuit etiam in filijs Iacob qui inuidia stimulãte, non pepercerunt Ioseph innocenti. Sicut patuit etiã in Iudæis, qui non pepercerunt Christo innocentissimo, immo innocentiæ Domino: cuius causa fuit inuidia, vt *Mat. 27.c* patet in Matthæo: Quia Pilatus sciebat, quod per inuidiã tradidissent eum. Quintum est, quia facit hominẽ penitus infelicẽ. inuidus enim de bonis aliorum affligitur, & de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine marcescit, de sanitate infirmatur, de vita moritur, & ipse amittere se putat, quod alij lucrantur. *Rom.8. e* Et sicut diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum, ita inuido omnia cooperantur in malum.

Ouid.2. Metamorph.li. 2. fab.12. Vnde quidam pulcherrime describens inuidum, ait.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes.
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno.
Risus abest, nisi quem visi mouere dolores.
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitq. videndo
Successus hominum: carpitq. & carpitur vna,
Suppliciumq. suum est.

DVÆ sunt filiæ inuidię, scilicet tristitia in prosperis proximi, & exultatio in aduersis: quæ cõtrariantur specialiter charitati, cuius officium est, gaudere cum gaudẽtibus, & flere cum flentibus, vt dicitur ad Romanos. Istæ duæ filiæ figurãtur per Oola, & Ooliba, quod interpretatur tabernaculum meum, quia in persona diaboli dicitur, quòd assumpsit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, scilicet in inuido. De istis filiabus dicitur alibi: Duæ mulieres filiæ vnius matris fuerunt, scilicet inuidiæ, quę ipsas ex diabolo concepit. Vnde illæ duæ filię possunt valde proprie dici diabolicæ, imitantur enim diabolum patrem suum, qui de bono dolet, & de malo gaudet. Ideo dicitur: Inuidia dia- *Sap. 2. d* boli, mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem illum, quia sunt ex parte illius.

Filię inuidiæ duę.

Rom.12.c

Mat.12.d

Ezec.23.a

De ira. Cap. V.

IRa, est libido vel appetitus vindictæ. De ira notã specialiter tria, scilicet odiosam eius effigiẽ, eius ruinosam perniciem, & eius vitiosam propaginem.

Octo similitudines, quibus ira signi ficatur.

IRA plures habet adaptationes & figuras, inter quas primo comparatur igni. nam sicut ignis domũ ligneã, & omnẽ materiã aridã accendit: sic ira accendit præcipue aridos, id est homines iracũdos, qui carẽt humore gratiæ. Vnde homo iracundus est sicut homo habens domũ ligneam, qui mane est diues, & in vespere nihil habet: quia ignis iræ cõbussit sibi domũ, id est cõscientiã, & per cõsequẽs abstulit sibi quidquid habebat.

Secundo, iracundus est similis ollæ bullienti, sicut enim olla bulliendo emittit aquã, & omnia alia: sic iracundus ebulliẽdo per iram, emittit stultitiam & verba inordinata, iuxta illud: Os fatuorum ebullit stultitiam. *Prou. 15.a*

Tertio, iracundus similis est apro. nam sicut aper ex furore impingit, & currit cõtra gladium: sic iracundus currit ad peccatum, scilicet contentionem, iniuriam, & homicidium. De talibus dicitur: Pedes eorum ad *Prou.1. b* malum currunt. Et Gregorius in Pastorali: Mentem *Greg. Past.* impellit furor, quo non trahit desiderium, & agit in- *cu.p.3.c.1.* commoda velut nescius, quæ postea dolet sciens. *adm.10.sta tim a prin.*

Quarto, iracundus similis est insano, vel arreptitio, qui præcipitat se in ignem vel aquam: sic iracundus in quãcumque malitiã. Vnde dicitur de illo arreptitio, & vbicumque apprehendit eũ, allidit eũ: sic ira iracundũ allidit, per impatientiã molestando: & spumat per clamores cõtendendo vel contẽnendo: & stridet dentibus malitiã machinando: & arescit, odium & rancorẽ concipiendo. Hæc enim sunt signa iræ & opera iracundiæ. *Luc.9. e*

Quinto, iracundus similis est calculo emittenti ignẽ. Nam sicut calculus percussus malleo, emittit scintillam: sic iracundus tactus verbo, ostendit impatientiam suam. Et sicut calculus non emittit ignem, nisi tangatur aliquo duro: sic multi reputantur patientes, qui tamen exardescunt in iram, tacti aliquo verbo contumelioso. Dicitur enim quòd lapis calore solutus, in æs conuertitur. Lapis, animus durus & lapideus, qui quando soluitur calore iracundiæ, statim ad modum æris reddit sonum indignationis & contumeliæ. *Iob 28.a*

Sexto, iracundus similis est rhamno. Rhamnus enim est quidã frut ex spinosissimus, habẽs ita duras spinas, quòd ad impetum venti emittit scintillas, vt dicit Io- *Ioseph. Antiq. Iud. li. 5. c.9.nõ lõ ge a princ. Iud.9.b* sephus: sic iratus propter ventum indignationis emittit scintillas spinosissimę contentionis. Vnde dicitur: Egrediatur ignis de ranno, & deuoret cedros libani, id est superbos & potentes huius sæculi, qui specialiter consueuerunt esse iracundi.

Septimo, iracundus similis est vasi vacuo, posito iuxta ignẽ. Videmus enim quòd si vas vacuum & terreũ ponatur ad ignẽ frangitur, si autem sit plenum aquæ, in nullo lędit: sic homo qui est de sua cõditione terreus, si ponatur ad ignẽ aduersitatis, vel tribulationis, statim frangitur per impatientiã, si sit gratia vacuus, si autẽ sit gratia plenus non lædit. Et ideo dicitur: Vasa figuli *Eccli. 27.a* probat fornax, & homines iustos tẽtatio tribulationis.

Damna iręquinque.

DAMNA iræ sunt specialiter quinque. Primo enim excæcat

Pſ.6.e excęcat rationis oculũ,nã dicitur: Turbatus eſt a furore oculus meus,id eſt rationis:& per cõſequens,nõ poteſt videre iratus quid iuſtũ,vel iniuſtũ. Vnde dicitur:
Iac. 1. c Ira enim viri, iuſtitiã Dei non operatur. Et Seneca dicit,quòd duo impediunt conſiliũ,ſcilicet feſtinantia,& ira. Secũdo,ira facit hominẽ pronum ad quodcumque peccatũ. Vulgo nãque dicitur de homine valde irato,
Prou.29.d vel accẽſo,quòd omnia faceret. Et ideo dicitur: Qui ad indignãdũ facilis eſt, erit ad peccandũ procliuior. Tertio, reddit hominẽ ſtultum & quaſi rabidum. Vnde eo tempore,quo homo eſt iratus,perit ratio & humanitas in homine,& ſic per conſequens mutatur homo, & efficitur beſtia. Nam homo eſt animal manſuetum natura,vt dicit Philoſophus. De ſtultitia hominis iracundi dicitur:
Iob 5.a Virum ſtultum interficit iracundia. Quarto, aufert homini ſeipſum,ſicut vulgo dicitur,quòd homo turbatus vel iratus non eſt in ſeipſo. Satis autem damnificatur, qui perdit ſeipſum. De tali damno dicitur:
Prou.19.c Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnũ,ſcilicet ſuipſius. Sic e contrario patientia ſeruat hominẽ ſibi ipſi. Nam
Luc. 21.d dicitur: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Quinto, aufert homini omnem miſericordiam & compaſſionem. Ideo dicitur: Ira non habet miſericordiã,
Prou.27.a nec erumpens furor. Vnde homo iratus fugiendus eſt, ſicut canis rabidus, & leo concitatus.

Filiæ iræ ſex.

FILIÆ iræ ſunt ſex,ſcilicet, odium,lis,guerra, incendium,homicidium,& rapina. Iſta ſex figurantur in
Ezech.9.a Ezechiele cum dicit: Ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, id eſt de ſuperbia, quæ eſt porta ad iram: quæ reſpicit ad aquilonem,id eſt aduerſitatem, qui generat iram, vel turbationem, & vnuſquiſque vas interitus in manu eius: quia iſti filij, & filiæ iracundiæ ſunt quaſi ſex vaſa interitus, vel mortis æternæ.

De Auaritia. Cap. VI.

AVaritia eſt immoderatus amor pecuniæ acquirendæ vel retinendæ. De qua nota ſpecialiter tria,ſcilicet, typum ridiculoſum,et damnum periculoſum, & partum pernicioſum.

Nouem ſimilitudinibus auaritia oſtenditur.

AVARITIA multas habet comparationes. Primo enim cõparatur auaritia mari,morti,& inferno. Nam ſicut mare numquam redundat, vt dicitur in Eccleſiaſte: ſic auarus numquam redundat dando eleemoſynam,vel faciendo reſtitutionẽ: licet ad modum maris
Eccles.1.b omnes fluuios mundi bibat, id eſt abſorbeat omnes diuitias per cupiditatẽ. Vnde ratione huius inſatiabilitatis comparatur mari. & eodem modo morti, vel inferno,quia numquam ſatiatur illa occidendo,& ille deglu
Abac.2.a tiendo. Vnde de auaro dicitur: Dilatauit quaſi infernus animam ſuam & ipſe quaſi mors & nõ adimplebitur.

Secũdo auarus ſimilis eſt talpæ,in quatuor. Auarus enim ad modũ talpæ eſt niger per nequitiã, cæcus per ignorãtiã,quot habet poſſeſſiones, tot habet tumulos, in quibus ſepelit ſeipſum per cõtinuã ſolicitudinẽ. quid quid fodit, ponit ſupra ſe, quia de omnibus facit Deũ.

Tertio, comparatur ſterquilinio. quia ſicut ſterquiliniũ congregatum corrumpitur & fœtet, diſperſum vero facit agros fructificare: ſic diuitiæ auari quãdiu ſunt cõgregatæ,animã corrũpunt,ſed diſperſæ pauperibus, ipſos nutriunt & diutũ peccata redimunt,iuxta illud:
Luc. 16. c Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. De hoc
Ezech.7.e ſterquilinio dicitur: Aurũ eorum in ſterquilinium erit.

Quarto,auarus ſimilis eſt rotæ molẽdini, quantumcumque enim & quotienſcumque vertatur,ſemper tamẽ in eodẽ loco inuenitur: ſic auarus,qui nudus in mũdum venit,quantumcumque laboret, nudus tamen de
Iob 1.d mundo recedit ſolum. Vnde dicitur: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.

Quinto, auarus ſimilis eſt porco. porcus enim nihil valet dum viuit,ſed quando moritur valere incipit: ſic auarus non valet aliquid in vita, quia viuens non vult reſtituere,nec eleemoſynã dare,ſed moriens quandoq. incipit liberalis eſſe,de hoc quod nõ poteſt ſecum portare: quia diaboli habẽt animam, vermes corpus, amici diuitias. quia diuitiæ deſerunt eũ, non ipſe diuitias. ſicut canis ſequens duos homines,in capite viarũ oſtendit,quis ſit dominus eius, quia tũc ſequitur dominum ſuum propriũ,& dimittit extraneum: ſic diuitiæ in capite mortis ſequuntur mundũ, & dimittunt auarum. Nã dicit Apoſtolus: Nihil enim intulimus in hunc mundum,nec dubium quia nec auferre quid poſſumus. *1.Tim.6.b*

Sexto, ſimilis eſt auarus pixidi perforatæ ſuperius, quæ recipit pecuniã,quã nũquã poteſt reddere,niſi frãgatur: ſic auarus,& præcipue vſurarius,pecunias & diuitias haurit & cõgregat,ſed numquã,niſi morte frãgatur,eas reſtituere curat. Ideo dicitur de auaro: Commi- *Iſa. 30.c*
nuetur,ſicut cõteritur lagena figuli,cõtritione pualida.

Septimo, auarus ſimilis eſt trunco arboris. Nã ſicut Dominus,qui habet truncum in horto, poteſt inſerere ramũ cuiuſcumque generis voluerit: ſic diabolus quando poteſt in corde hominis inſerere auaritiam, vel cupiditatem, omnia vitia inſerit: quia iam habet omniũ malorum radicem & principium. Iuxta illud Apoſtoli: Radix omnium malorum eſt cupiditas. *1.Tim.6.b*

Octauo, auarus ſimilis eſt gallinæ. nam gallina naturaliter ſurda eſt in Auguſto vel æſtate: ſic auarus in æſtate,id eſt in ſtatu meriti, vel in tẽpore gratię,quãdo debet colligere bonorũ operũ meſsẽ,ad modũ gallinæ ſurdus eſt,quia nõ vult audire prædicatores. Vnde auaris dicitur in perſona Domini: Vocaui,& renuiſtis,*&c.* *Pron. 1.c*

Nono,auarus ſimilis eſt apoſtemati,quod eſt proximũ cordi,& rei quæ ponitur immediate ſuper pupillã oculi. Apoſtema enim tunc eſt periculoſum,quãdo eſt iuxta cor: ſic diuitiæ tũc ſunt mortiferæ,quãdo diligun tur nimio amore. Vnde dicitur in Pſalmo: Diuitiæ ſi af- *Pſ.61.c*
fluant, nolite cor apponere. Per eandem etiam rationem comparatur rei, quæ ponitur immediate ſuper pupillam oculi. Numquam enim res bene poteſt videri, quæ nimis eſt propinqua oculo. ideo auarus male videt diuitias,quia nimis prope apponit mentis oculum, & nimis diligit eas, ideo dicit idem Pſalmiſta: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. *Pſal.16.c*

DAMNA auaritiæ ſunt præcipue nouẽ. Primo enim facit hominẽ nudum. Vnde dicitur in Apocalypſi: Di- *Apoc.3.d*
cis, quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer & miſerabilis,& pauper, & cæcus, & nudus. Nota hic quinque infortunia auari. Eſt enim miſer, quia diuitias cum labore acquirit: miſerabilis, quia cum timore cuſtodit: pauper,quia cum dolore perdit: cæcus,quia nihil aliud reſpicit: & nudus, quia nullum aliud bonum facit. Secundo auaritia facit hominem ſeruum: nam diuitiæ non ſunt auarorum, ſed auari ſunt diuitiarum. Ideo ſignanter dicit Prophe ta in Pſalmo: Viri diuitiarum, non virorum diuitiæ. *Pſ.75.a*
Tertio auaritia facit hominem ſtultum. nã ſtultus non præcauet periculo quamuis ſit propinquum: ſic auarus non fugit periculum inferni, cum ſit etiam morti propinquus. Ideo dicitur auaro in Luca: Stulte hac nocte *Luc. 12. c*
animam tuam repetent a te,ſcilicet dæmones. Hæc autẽ quæ paraſti,id eſt congregaſti cuius erunt: quia theſaurizat impius,& ignorat cui congregabit ea. Quarto *Pſal.38. b*
auaritia facit hominẽ abominabilem. Vnde dicitur in Oſea: Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt. *Oſea 9.a*
Nõ enim mirũ eſt,ſi Deus abominatur auarũ,cum ipſe tantũ Deum conteñat: quia plus diligit nummũ, vel obolũ quàm Deum. Cuius ſignum eſt,quia pro obolo aliquando non veretur mentiri, nec vult dare obolum pauperi pro amore Dei. Quinto facit inſatiabilẽ. Vnde auarus cõparatur hydropico, qui bibit & numquã ſatiatur. Vnde dicit Eccleſiaſtes: Auarus non implebitur *Eccles.5.b*
pecunia. Sexto facit hominem inſatiabilem, vel ſolitarium, ſicut aues rapaces volant non congregatim, ſed ſolitariæ: ſic auarus ſemper eſt ſolitarius, quia numquã vult ſocium in pecunia. Vnde de auaro dicitur in Eccleſiaſte. Vnus eſt, & ſecundum non habet. Et ideo *Eccles.4.b*
ſua eſt hæc maledictio, quæ ibidem ſcribitur: Væ ſoli quia ſi cæciderit,*&c.* Septimo facit hominem obliuioſum propriæ ſalutis, & in ſignum huius Manaſſes & Ephraim

Gen. 41. g Ephraim fuerunt fratres, vt habetur in Geneſi. Manaſſes interpretatur obliuio: Ephraim fructificans, vel creſcēs, & figurat auarū qui eſt creſcens Ephraim, id eſt in diuitijs, & eſt Manaſſes, quia ſcilicet obliuiſcitur propriæ ſalutis. Octauo facit hominem anguſtioſum, nam
Eccls. 10. e dicitur in Eccleſiaſte: Labor ſtultorum affligens eos.
Luc. 8. b Ideo diuitiæ dicuntur ſpinæ in Luca, quia cruciant poſſidentes, ſicut videmus, quòd ſpina in pede non ſinit hominem quiete dormire. Nono facit hominem tempeſtuoſum. numquam enim cupidus, vel auarus poteſt habere, nec in conſcientia, nec in domo propria pacē.
Prou. 15. d Vnde dicitur in Prouerbijs: Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auaritiam. Eſt enim talis ſicut canis, qui dum rodit os iraſcitur omni appropinquanti ſibi, ſiue ſit extraneus ſiue notus: quia vulgo dicitur, quòd canis non vult ſocium in coquina.

Filiæ Auaritiæ sūt duo decim. FILIÆ autē auaritiæ ſunt duodecim, ſcilicet vſura, rapina, latrocinium, talliæ iniuſtæ, fraus negotiatorum, deceptio aduocatorum, acceptio munerū, ſimonia pro promotione cōſanguineorum, peccata Anachoritarū, id eſt illorum, qui promouētur fauore & potētia principum, fraus mercatorum, auaritia ſcientiæ, & iniquitas luſorum. Iſta enim peccata quæ generat auaritia figurantur per duodecim duces, quos Iſmael generauit.
Gen. 17. Iſmael enim erat idolatra, & figurat auarum. De quo
Eph. 5. b dicitur ad Epheſios: Auaritia eſt idolorum ſeruitus. Filij eius recte dicuntur duces, quia fere totus mundus regitur & ducitur iſtis duodecim peccatis, quæ ex auaritia naſcuntur.
Iſa. 56. d Nam dicit Iſaias: Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam a ſummo vſque ad nouiſſimum.
Hier. 6. c Et in Hieremia dicitur: quòd a minori vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent.

De Acedia. Cap. VII.

ACedia eſt paruus amor boni, cum tędio & inordinata animi triſtitia, & impatientia rei diuinæ. De acedia nota ſpecialiter tria, ſcilicet typū turpiſſimum, damnum grauiſſimum, & partum viliſſimum.

Sex Acedię comparationes. ACEDIA habet multas figuras, et ſimilitudines deteſtandas. Primo comparatur acedia ſalicibus quæ ſunt arbores infructuoſę, & ſolum faciunt vmbram: ſic acedioſi & otioſi nullum faciunt fructum, ſed ſolum vmbram diabolo, et refrigerium. Vnde dicitur de diabolo
Iob 40. c in Iob: Circumdant eum, ſcilicet diabolū, ſalices infructuoſæ. Secundo comparatur acedia febri hecticæ, vel pthiſicæ, vel laſſæ, vel paralyſi. Febris hectica vel pthiſica, fit ex conſumptione humoris naturalis: ſic acedia fit, quia deficit humor diuinæ dilectionis, et deuotionis. Similiter febri laſſæ comparatur. nam febris huiuſmodi, vix aut numquam curatur: ſic piger vel otioſus, cum ſit ſemimortuus, vix corrigitur.
Eccli. 10. b Eſt enim languor de quo dicitur in Eccleſiaſtico: Languor prolixior grauat medicū. Comparatur etiam paralyſi, quæ facit mēbra arida et impotentia: ſic acedia facit pedes impotentes ad ambulandū, manus ad operandū, et mēbra omnia ad laborem pœnitentię ſuſtinendum. Vnde de tali-
Pſal. 113. c bus dicitur in Pſalmo: Manus habēt, et non palpabūt, pedes habent, et non ambulabunt. Tertio comparatur
Iud. 1. b Adonibezech, de quo dicitur: quòd amputauit manus et pedes ſeptuaginta regibus. Adonibezech enim interpretatur dominator egeſtatis, et ſignificat acediam, quæ facit ſubditos ſuos egentes et inopes. nam dicitur
Prou. 10. a in Prouerbijs: Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, id eſt pigra. Iſte Adonibezech amputat manus et pedes regibus: quia ad litterā, reges et prælati volunt viuere nunc otioſi. Vel reges dicūtur viri religioſi, iuxta illud
Eccli. 48. a Eccleſiaſtici: Qui vngis reges ad pœnitētiam. Religioſi quidē deberent ſe, et alios regere per vitā et doctrinā, ſed aliqui habēt manus et pedes ampuratos per acediā. Quarto comparatur otioſus cani famelico, huiuſmodi enim piger, et otioſus ad modū canis eſurit, et omnes ſenſus vniuerſalē famem patiuntur, iuxta illud Pſalmi:
Pſ. 58. c Famē patiētur vt canes. os enim eius eſurit cibaria de-

licata, lingua verba vana, manus vilia, cor honores, auris rumores, et oculi vanitates. Ideo dicitur in Prouerbijs: Deſideria occidunt pigrū. Quinto cōparatur otioſus vel piger ferro, terræ, et aquæ, et veſti, ſcholari negligenti, homini ſtanti et non ambulanti: iſtis enim ſex eadē ratione adaptatur. Ferrū quidē quod non tractatur, cito rubiginatur. Terra quæ non colitur, malas herbas generat. Aqua quæ nō mouetur, cito corrumpitur. Veſtis quæ non portatur, de facili a tinea corroditur. Scholaris negligēs qui nō addiſcit, de neceſsitate nihil ſcit. Homo ſtans qui non vadit, facilius cadit, quàm ille qui ſemper incedit. Sic acedioſus, quia nō exercet ſe in
Prou. 21. d
aliquo bono opere, ideo ſuccumbit vitijs, et vincitur tentatione. Vnde dicit Hieronymus ad Ruſticum monachum: Semper aliquid boni facito vt te diabolus nō inueniat otioſum. Facilius enim diabolus occupat illos, quos in bono opere non inuenit occupatos. Nam immundus ſpiritus cum inuenit domum vacantem, ſcilicet per acediam, aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, id eſt vniuerſa vitia, et ingreſſi habitant ibi, vt dicitur in Matthæo. Sexto comparatur otioſus
Mat. 12. g et piger Letargico, qui moritur dormiendo, ſicut Siſara, de quo dicitur: quòd ſoporem morti ſociās, defecit,
Iud. 4. d et mortuus eſt. Et ſicut vulgo dicitur, q̄ nimis fortiter et profunde dormit, qui culcitrā ſibi furari permittit: ſic piger nimis oppreſſus eſt ſomno acedię, qui permittit ſibi furari culcitram, id eſt quietē bonæ conſcientię.

Hier. ep. 4. ad Ruſt. Monach. circa med.

DAMNA acediæ ſunt ſpecialiter ſeptē. Primum eſt paupertas, quæ facit hominē egentē tam corporaliter, quàm ſpiritualiter. Ideo dicitur in Prouerbijs: Egeſtatem operata eſt manus remiſſa. Et in Matthæo dicitur
Prou. 10. a de ſeruo pigro: Tollite ab eo talentum. Quia vere talen-
Mat. 25. c tum gratiæ meretur amittere, qui illud negligit multiplicare. Secundum eſt vilitas, facit enim acedia hominē vilem. Vnde dicitur in Eccleſiaſtico: In lapide lu-
Eccli. 22. a teo lapidabitur piger. Lapis luteus poteſt dici peccatū immundū, ad quod acedia facit hominē pronum. Tertium eſt timor, vel puſillanimitas: facit enim hominē pauidum et puſillanimem ad modū leporis. Vnde dici-
Prou. 18. b tur in Prouerbijs: Timor deijcit pigrum, ſcilicet de cacumine virtutis. Quartū eſt ſpiritualis corruptio. Corrūpitur enim ad inſtar aquæ nō motæ. Ideo dicit Hie-
Hier. 48. b remias: Moab nō eſt trāsfuſus de vaſe in vas. Moab interpretatur acedioſus, qui de vaſe in vas nō eſt transfuſus, quia in bonis operibus nō eſt occupatus. Quintum eſt vitiorum accumulatio. replet enim acedia hominē vniuerſis vitijs. Nā dicitur in Prouerbijs: Peragrū ho-
Prou. 24. d minis pigri tranſiui, & ecce totū repleuerāt vrticæ. Vrtica recte figurat acediam. nā vrtica habet molle foliū, ſed in folio habet aculeū pungitiuum: ſic acedia ad modum vrticæ, habet in mollitie remiſſionis aculeum pūgitiuæ tentationis. Sicut aſinus libenter paſcitur huiuſmodi pungitiuis, id eſt cardonibus: ſic piger libēter paſcitur huiuſmodi pūgitiuis, id eſt delectationibus peruerſis, quaſi aculeatis. Sextum eſt exprobrabilis accuſatio: facit enim acedia hominē exprobratione dignū.
Ibidem. Vnde dicitur in Prouerbijs: Vſquequo piger dormies? Et ideo ad cōfuſionē ſuæ negligentiæ, immittitur otioſus in ſchola formicæ ad diſcendum. Iuxta illud quod
Prou. 6. a ſcribitur in Prouerbijs: Vade ad formicam ò piger. Et ſatis eſt homini magna confuſio, quòd oporteat eum addiſcere a tam paruo & deſpecto magiſtro.

Dāna, quæ infert Acedia ſeptem.

Et nota, quòd pigritia vel negligētia eſt præcipue reprehēſibilis in decē caſibus. Primo quando eſt magnū iter, & tēpus breue. ſic nos habemus magnū iter, ſcilicet vſque ad cęlū. Iuxta quod dictū eſt Elię: Grandis enim reſtat tibi via, & tēpus eſt valde breue, ſcilicet via noſtra, quę eſt quaſi trāſitus vmbræ, vt dicitur in libro Sapientiæ. Secundo eſt reprehēſibilis negligentia, quādo
Sap. 2. b quis expectatur a magiſtris, & pigritat venire: ſic nos periculoſe pigritamus, qui expectamur ab angelis, & sā ctis. Tertio quādo quis vocatur ad magna: ſic nos pigri tari eſt periculoſum, quia vocamur ad magna, ſcilicet ad regnum cælorum. Quarto quando multa impedi-

Pigritia in decem caſibus eſt reprehenſibilis.
3. Reg. 19. b

Digitized by Google

menta ſunt in via: ſic nos nullo modo debemus pigri A eſſe. quia viam noſtram impediunt tentationes diuerſæ. Quinto quando res impignorata non redimitur in termino: ſic nobis periculoſum eſt ſi negligamus animam redimere, quæ eſt impignorata diabolo per peccati delectationem. Sexto quando præſcriptio eſt prope terminum ſuum: ſic nobis eſt valde periculoſum, cum diabolus præſcripſerit hominem ſeu animam per peccata multo tempore, ſi non inquiratur eius præſcriptio, ſcilicet lacryma, confeſſione, & oratione, & hoc ante terminum præſcriptionis ſcilicet ante diem mortis. quia dicitur in Eccleſiaſtico: Ante mortem confitere. Et iterum: Viuus & ſanus confiteberis. Septimo B quando quis cecidit in turpem locum. Turpis enim locus in quem cecidimus eſt peccatum, quod eſt quid turpiſſimum, & ideo non debemus eſſe pigri ad ſurgendum. Octauo quando magnum donum offertur. Hoc donum eſt diuina gratia, & ſi illud negligimus accipere, hæc negligentia eſt valde periculoſa. Nono, quando quis eſt in magno periculo, niſi ei ſuccurratur, eſt valde periculoſum ei: ſic negligentia valde periculoſa eſt homini pigro, niſi cito animę ſuccurrat, quæ eſt in periculo infernalis præcipitij. Decimo quando tempus eſt plantandi arbores, & non plantantur: putandi vineas, & non putantur: ſeminandi agros & non ſeminantur: metendi meſſes, & non metuntur: domandi animalia, & non domantur: curandi vulnera, & non curantur: lauandi veſtes, & non lauantur: ſaliendi carnes, & non ſaliuntur. In omnibus iſtis valde periculoſa pigri negligentia, & merito ſunt reprehenſibiles, qui in iſtis ſpecialiter, ſunt negligentes. Eſt enim modo tempus ad omnia prædicta ſpecialiter facienda: nunc enim eſt tempus plantandi per charitatis radicationē, putandi per peccatorū confeſſionem, ſerendi per eleemoſynarum largitionem, metendi per bonorum operū accumulationem, domandi animalia per carnis mortificationē, curādi vulnera per pœnitentię medicationē, lauandi veſtes per lacrymarū effuſionē, ſaliendi carnes per continētiæ ſatisfactionē. Hæc enim decē prędicta sūt, quę oportet fieri cito, vt dicitur in Apocalypſi.

Eccli. 17. d *Ibidem.* *Apoc. 1. a*

Filiæ acedię quindecim.

FILIÆ acediæ ſunt quindecim. Tepiditas, mollicies, ſomnolentia, otioſitas, dilatio, tarditas, negligentia, imperſeuerantia, remiſſio, diſſolutio, ignauia, indeuotio, triſtitia, tædium vitæ, deſperatio. Hæc quindecim peccata quæ naſcuntur ex acedia, figurantur per quindecim cubitos, quibus aſcēdit aqua diluuij ſuper montes vniuerſos. Sicut enim aqua diluuij ſubmerſit mūdum, ſic acedia ſuffocat otioſum. Et ſicut tunc quindecim cubitis ſuper omnes montes effluxit aqua: ſic ex acedia quindecim generantur peccata. Ideo nota quòd contra prædicta peccata, ſummum remedium eſt diuerſitas occupationum.

Gen. 7. d

Remedium contra acediam.

De Gula. Cap. VIII.

GVla eſt immoderatus appetitus edendi, & potandi. De gula nota ſpecialiter tria, ſcilicet typum reprobandū, damnū lamētandum, & partū deteſtandū.

Gulæ comparationes octo.

GVLA multis rebus deteſtabilibus comparatur. Primo eſt ſquinantiæ ſimilis, nam ſquinantia eſt morbus gutturis, & cito ſuffocat hominem: ſic gula, quæ ad literam eſt gutturis vitium, faciliter ſtrangulat hominē per peccatum. Vnde dicitur in Eccleſiaſtico: Propter crapulam multi obierunt: morte quadruplici, ſcilicet morte naturæ, culpæ, infamiæ, & gehennæ. Secundo comparatur morbo regio, nam ille morbus requirit magnas expenſas, & inde dicitur regius, quia ſoli reges & homines potētes, poſſunt ſpecialiter ſufficere ad expenſas tā grandes: ſic gulę vitium eſt tā magnarū expenſarum, quòd vix poteſt ei aliquid ſufficere Nā dicitur in Eccleſiaſte: Omnis labor hominis eſt in ore ſuo id eſt, quidquid ex labore acquirit, ore ſuo guloſe conſumit. Tertio comparatur boliſmo. nam boliſmus eſt caninus appetitus, qui interficit hominē guloſum, quia non poteſt ſatiari: ſic gula male dicta, ad modum appetitus canini interficit guloſum, qui nunquam poteſt ſatiari. Vnde dicitur in Prouerbijs: Venter impiorū inſaturabilis. Quarto comparatur guloſus ſacco pertuſo vel perforato in fundo, qui quantūcumque ex vna parte accipit, tantum ex altera parte perdit: talis ſaccus eſt guloſus homo, qui ex vna parte habet coquinam ad implendū ventrem, & ex altera latrinā ad euacuandū. Et ſatis eſt miſer homo, qui ſemper eſt deditus tā vili offi cio. Vnde dicitur: Qui mercedes congregauit, & miſit eas in ſacco pertuſo. Quinto guloſus con paratur porco, nam porcus eſt animal deditum gulæ. diabolus autem nutrit & impinguat porcos & Bachones ſuos, ſcilicet guloſos, & poſtea ad fumum inferni ponit eos, vt in æternum deuoret & paſcatur. Vnde dicitur in Matthæo: Si eijcis nos hinc, mitte nos in porcos, id eſt in guloſos. Sexto cōparatur gula freno. nā ſicut ſeſſor ducit equum quocūque voluerit, poſtquā ipſum infrenauit: ſic gula ducit guloſum ad omne peccatū, ex quo homo vitio gulæ infrenari ſe permittit. Ideo de guloſo dicitur in Pſalmo: In chamo & freno maxillas eorū cōſtringe. Septimo guloſus cōparatur Eſau, qui pro cibo lēticulæ vendidit primogenita ſua: ſic guloſi pro gula vendunt prædia æterna. Nā dicitur in Threnis: Dederunt quæque pretioſa pro cibo. Octauo comparatur piſci et auinam ſicut piſcis per guttur capitur cum hamo, et auis per collū cum laqueo tenetur: ſic guloſus per guttur, et collum capitur gulæ vitio. Et præcipue inter aues, guloſus ſimilis eſt auibus pinguibus propter tria ſpecialiter. Primo quippe quia auis pinguis non poteſt multū alte volare: ſic guloſus, nec cæleſtia deſiderare. Itē auis pinguis, ſicut ſunt coturnices, in vindemijs quādo ſunt bene pingues, de facili capiuntur ab accipitre: ſic homines dediti gulæ, facile vincūtur a tētatione. Item ſicut auis pinguis, ſcilicet accipiter, quādo eſt bene ſatur, non vult venire ad manū Domini, quantūcumque ſibi oſtēdantur carnes: ſic guloſi fugiunt manus Dei, quantūcumque oſtēdat eis carnes rubeas, ſcilicet benedictæ paſſionis Chriſti Nā in Deuteronomio dicitur de guloſo: Incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deū factorem ſuū. Comparatur guloſus cani, qui ducit cęcū in lutum. Nam canis ducens cęcum, propter id quod videt in luto, ducit cæcum in lutum: ſic gula ducit guloſum in lutum, ſcilicet in immunditiam peccati. Et ideo ſuadet ſapiens: Poſt concupiſcentias tuas non eas.

Prou. 13. d *Aggæi. 1. b* *Matt. 8. d* *Pſal. 31. c* *Gen. 25. d* *Thren. 1. d* *Deut. 32. b* *Eccli. 18. d*

Damna gulæ ſex.

DAMNA gulæ ſunt ſpecialiter ſex. Primum eſt mentis brutalitas quantum ad rationis defectū. Nam dicit Petrus: Hi, ſcilicet guloſi, ſunt velut irrationabilia pecora. et etiam quātum ad defectū compaſſionis, nulla enim compaſſione mouetur guloſus ad pauperē, et afflictū, ac ſi eſſet animal brutū. Vnde dicitur in Amos: Bibentes vinum in phiala, nihil compatiebantur ſuper contritione Ioſeph, id eſt pauperis. Exemplū de diuite epulone, qui nō eſt compaſſus Lazaro, cui tamen compatiebantur canes, eius vlcera lingendo. Secundum eſt corporis infirmitas. Nam dicitur in Eccleſiaſtico: In multis eſcis non deerit infirmitas, et etiā mors triplex, ſcilicet naturę, culpę, et gehennę. Tertium eſt oris loquacitas, ſicut patet de Herode, qui in conuiuio temere promiſit, et iurauit ſaltatrici puellę, ſe daturū quidquid peteret, et ad petitionē eius precepit amputari caput Ioannis Baptiſtę, vt dicitur in Marco. Quartum eſt inopia rerū, exemplum de filio prodigo, qui diſſipauit omnia bona ſua, quouſque fuit ita pauper, quòd cupiebat de ſiliquis porcorū ſatiari, quę idēſunt quòd furfur ſecundū aliquos, et ſecūdū alios cortices fabarū. Quintū eſt carnis luxuria, nam ex vicinitate membrorū, ſcilicet ventris, et genitaliū, intelligitur confœderatio vitiorum. Ideo dicit Ieremias: Saturaui eos, et mœchati ſunt. Sextum eſt cordis ſtultitia. Vnde dicitur in Prouerbijs: Quicumque bis delectatur, non erit ſapiens. et Oſeas dicit, quòd vinum et ebrietas auferunt cor.

2. Pet. 2. c *Amos 6. b* *Luc. 16. e* *Eccli. 37. d* *Mar. 6. c. d* *Ierem. 5. b* *Prou. 20. a* *Oſee 4. c*

FILIÆ gulæ ſunt duæ, ſcilicet caſtrimargia, & ebrietas. Caſtrimargia eſt exceſſus in cibo: Et dicitur a caſtro & mergo, ideo quòd omnia mergit in caſtro

Digitized by Google

Castro ventris. Ebrietas est excessus in potu: & dicitur ebrietas, quasi extra briã. Nam bria dicebatur antiquitus calix vel poculum, qui erat mensura potus, nã vinum dabatur ad mensuram. Et istæ duæ filiæ sunt
Prou.30. b illæ filiæ, de quibus dicitur in Prouerbijs: Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer. Sanguisuga dicitur venter, quia ad modum sanguisugæ citius
Bern. in Apol. ad Guielm. abb. post med. obruitur quàm satiatur, vt dicit Bernardus. Huiusmodi ergo sanguisugæ scilicet ventris duæ sunt filiæ, scilicet gastrimargia & ebrietas, dicentes, Affer. Nam gastrimargia dicit, affer cibum: ebrietas dicit, affer potum. Vna vult aliquantulum comedere post potum: & alia aliquantulum bibere post cibum. Et sic in infinitum.

De Luxuria. Cap. IX.

LVxuria est immoderatus appetitus secundum tactum. De luxuria nota specialiter tria, scilicet quòd habet typum odiosum, damnum remorsiuum, & partum pernicioſum.

Luxurię cõparationes nouem.

LVXVRIA habet multas figuras detestabiles, & similitudines odiosas. Primo enim comparatur gehennæ: nam in gehenna sunt specialiter tria, scilicet ignis ardens, vermis rodens, & sulphur fœtens: sic in peccato luxuriæ est ignis concupiscentiæ, vermis, scilicet remorsus conscientiæ, & sulphur, scilicet fumus infamiæ. Et ideo qui est in peccato luxuriæ, iam quodammodo est in supplicio gehennæ. Vnde dicitur in Mat-
Mat. 5. e thæo: Expedit tibi, scilicet ò luxuriose, vt pereat vnum membrum, scilicet illud vilissimum, & innominandũ, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Secũdo comparatur luxuriosus fatuo mercatori, qui rem pretiosam dat pro vili pretio: sic luxuriosus dat pro vili pretio, scilicet pro peccato. Vnde dicitur in Prouer-
Prou.6. c bijs: Pretium scorti vix est vnius panis, mulier autem pretiosam animam viri rapit: & facit magnam iniuriã iste fatuus mercator Christo, qui carissime emerat animam eius. Debuisset enim dixisse diabolo, qui emit animas ad tam vile pretium: Non possum tibi vendere animam meam, quia alius, scilicet Christus satis maiori pretio emit eam. Iuxta illud quod dicit Apostolus:
1.Cor.6. d Empti enim estis pretio magno. Iste enim fatuus mercator, scilicet luxuriosus, qui ita magnum forum fecit de mercibus suis, non est mirum si cito amisit capitale suum. Et ideo inter omnes peccatores, luxuriosus veniet ad iudicium pauperrimus. Nã ipse vendidit & destruxit quidquid habebat, scilicet Deum & sanctos, animam, famam, gloriam, substantiam, & gratiam. Tertio comparatur luxuriosus coruo, qui cadaueribus
Gen.8.a adhæsit, vt dicitur in Genesi: sic facit luxuriosus quia dimissa arca continentiæ, & castitatis, adhæret cadaueribus, id est delectationibus immundis. Quarto luxuriosus comparatur fatuo bellatori, scilicet inermi, qui vix cauet hostem suum, quãdo ipsum melius videt armatum. Arma nãque diaboli sunt mulieres, illæ enim sunt balistę diaboli de longe infigentes. Tunc enim fatuus est luxuriosus, qui non curat hostem suum fugere, sed attendit pulchritudinem balistæ. Similiter mulier compta & pulchra cum suis ornamẽtis, est gladius diaboli bene scindens, & bene limatus. Luxuriosus est tantum infatuatus, & attentus circa pulchritudinem istius gladij, quòd non curat fugere ictum inimici sui. Similiter mulieres sunt castra in quibus diabolus ponit vexilla, id est diuersa paramenta. Luxuriosus nimis appropinquat ad castrum vbi videt arma diaboli: quia non cauet, percutitur & iaculatur, tãtum tactus est pulchritudine vexillorum. Vnde bene figuratur luxurio-
Iud.9. g sus per Abimelech, de quo dicitur: Quod veniẽs ad oppidum Abimelech, appropinquauit ad turrim, & ecce vna mulier fragmen molæ desuper caput eius iaciens, confregit caput eius, cerebrumq. effudit. Abimelech iste nimis appropinquãs ad turrim, est homo luxuriosus, incaute appropinquãs ad mulierem. Fragmen molę quod mulier iecit, & Abimelech interfecit, est tẽtatio quæ a muliere procedit, & miserũ luxuriosum interficit. Quinto comparatur luxuria sagenæ. nam sagena omne genus piscium capit, nec facit aliquã differentiam, sed quidquid inuenit apprehendit: sic peccatum luxuriæ fere totum mundum inuoluit. Nam dicitur de *Abach.1.d*
diabolo, qui piscatur, cum hac sagena: Totum in hamo subleuauit, totũ traxit in sagena sua. Sexto comparatur luxuria igni Græco. Ignis enim Græcus horribiliter ardet, & aquas comburit, et vix potest extingui: sic ignis luxuriæ, etiam in frigidis et mortificatis ardet, et fere omnia deuorat. Nã dicitur de luxuria: Ignis est vsque *Iob 31.b*
ad consumptionem deuorans. Et in Ioel: Ignis, scilicet *Ioel 1. d*
luxuriæ, comedit speciosa deserti, id est pulchros viros et mulieres huius mundi. Et nota, quòd ignis iste Græcus cõsueuit extingui cum duobus, scilicet cũ arena, et cũ aceto: quia luxuria habet ista duo magna remedia, arenam, id est considerationem infructuositatis huius mundi, et acetum, id est acrimoniam, et austeritatẽ pę nitentiæ. Septimo comparatur luxuriosus equo. nam equus nihil valet sine calcaribus et freno: sic homo nisi habeat frenum continentiæ cum calcaribus pęnitẽtiæ, efficitur inutilis ad modum equi non frenati, propter luxuriæ lasciuiam. Ideo dicitur in Psalmo: Nolite fieri *Ps.31.c*
sicut equus et mulus, *et c.* Octauo comparatur luxuriosus naui, quę a nauta sine vllo gubernatore ducitur, sed solum aquę fluxum sequi permittitur. Iuxta illud quod vulgo dicitur: Qui vadit ad votum suum, vadit ad dolorem suum. Nauis enim numquam per se ad portum ducitur, nisi recte a nauta ducatur, vel regatur. Caro nostra est nauis, et spiritus est nauta: sed numquam caro veniet ad portum salutis, nisi a spiritu ducatur gubernaculo virtutis: immo sequeretur fluxum aquæ, id est impetum luxuriæ, et tandem præcipitaret hominẽ in mare Oceanum damnationis æternæ. In figura huius dicitur in Matthæo, quòd nauicula operiebatur fluctibus: quia vere caro nostra mergeretur fluctibus tentationis, nisi adesset auxilium diuinæ virtutis. Nono cõparatur luxuria stercori, et luto propter vilitatem, nam sicut porcus fouetur in luto, et equus iacet in proprio fimo: sic luxuriosi perseuerantes interdum moriuntur in proprio peccato. Et ideo dicitur in Ioele: Comptruerunt iumenta in stercore suo. Super quo dicit beatus Gregorius: Iumenta in stercore suo putrescere est luxuriosum in fœtore luxuriæ vitam finire.

Mat.8. e

Ioel 1. d

Greg. hom. 10. in Euã

DAMNA luxuriæ sunt sex. Primo enim hominẽ ducit ad maximã paupertatem, aufert siquidem gloriam et gratiam, et propriam substantiã. Vnde dicitur, quòd filius Prodigus, per quem luxuriosus figuratur, dissipauit substantiam suã in meretricibus, viuendo luxuriose. Secũdo deijcit in pessimã seruitutem, facit enim quòd turpior et vilior pars quæ est in homine, dominatur ei. Hæc seruitus figuratur per seruitutẽ Aegypti, quæ erat seruitus luti et lateris, vt dicitur in Exodo: per quam bene intelligitur luxuria, quæ est seruitus lutosæ delectationis. Tertio proijcit hominẽ in maximam vilitatem: quia hominem, qui similis est Deo & Angelis, facit esse parem brutis. Vnde dicitur in Psalmo: Homo cũ in honore esset, non intellexit, scilicet quòd ad imaginẽ Dei creatus sit: comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Quarto luxuria priuat hominẽ omni ratione, sicut animalia bruta turpiter infatuat. ficut patet in Salomone, qui tantæ fuit sapientiæ, & tamẽ de ipso dicitur, quòd deprauatũ est cor eius propter mulieres. Quinto hominẽ acriter mortificat. occidit enim triplici morte, scilicet morte culpæ, morte infamiæ, morte gehennæ. Et ideo dicitur in Ecclesiaste: Inueni amariorem morte mulierem. Mors enim naturæ simplex est, et transitoria: sed mors luxuriæ multiplex est & sempiterna. Sexto hominem fortiter illaqueat. vnde dicitur etiam in Ecclesiaste de muliere: Laqueus venatorum est, id est dæmonum, qui venantur animas peccatorum: sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Et nota hic de muliere triplex genus capturæ, scilicet, laqueum quo capiuntur vo-

gel. post medium. et in Ps. 4. pœn. exposit. ver. Ps. Benigne fac Domine, &c.

Luc. 15. c

Exod. 1. c

Psal. 48. c

3. Reg. 11. a

Eccles. 7. d

Ibidem.

latilia, sagenam qua capiuntur natatilia, & vincula quibus capiuntur animalia siluestria & terrestria. Luxuria vero capit volatilia, id est superbos: natatilia, id est delicioſos: & animalia terrestria, id est auaros, & sic fere nihil sibi euadit.

Filiæ luxurię quinque

FILIÆ luxuriæ sunt quinque scilicet fornicatio, quæ est cum muliere soluta: adulterium, quòd fit cum coniugata: stuprum, quod est cum virgine, vel religioſa: & incestus, qui est cum affine, vel consanguinea: & peccata contra naturam. De istis quinque filiabus habetur in figura in quarto Regum: vbi dicitur quòd quarta pars cabi stercoris columbarum, quinque argenteis vendebatur. Stercus columbæ quæ est auis luxurioſa, figurat immunditiam luxuriæ. Quinque argentei quibus stercus emitur, vel venditur, sunt ista quinque peccata, quibus delectatio luxuriæ procreatur. Et bene quarta pars stercoris emitur quinque argenteis, quia cum quattuor sint in peccato luxuriæ, scilicet cogitatio, delectatio, consensus, & operatio, vnum solum de istis, scilicet delectationem, id est, quartam partem peccati præcipue emit, & procurat luxurioſus. Ab his omnibus vitijs supradictis nos clementer absoluat, & potenter eripiat, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

4. Reg. 6. c

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS SECVNDVS

De Pœnitentia, & eius partibus.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De Pœnitentia in communi.	*Cap. I.*
De contritione.	*Cap. II.*
De confeſsione.	*Cap. III.*
De satisfactione.	*Cap. IV.*
De oratione.	*Cap. V.*
De Ieiunio.	*Cap. VI.*
De Eleemoſyna.	*Cap. VII.*

De Pœnitentia in genere. *Cap. I.*

POST tractatum de vitijs, sequitur tractatus, de pœnitentia, quæ est prima dieta salutis, scilicet a peccatis ad pœnitentiam peruenire. Et nota primo de pœnitentia specialiter tria, scilicet laudes multifarias, partes neceſsarias, & partes meritorias. Vel per alia verba: laudes eius figurales, eius partes integrales, et virtuales. Laudes eius monstrat multiplex eius figura, & comparatio. Partes eius integrales sunt, contritio, confeſsio, & satisfactio. Partes eius virtuales sunt ieiunium, eleemoſyna, & oratio.

Pœnitentiæ laudes, & triplex eius comparatio

HABET igitur pœnitentia laudes multiplices, secundum diuersas ipsius figuras, & comparationes. Comparatur autem primo specialiter tribus. Est enim pœnitentia sicut aqua calida contra canes, sicut clamor contra fures, sicut arma contra hoſtes. Est itaque pœnitentia sicut aqua calida contra canes, & maxime quantum ad cõtritionem. Sicut enim cum aqua calida ejicitur canis de coquina: sic cũ aqua lacrymarum feruentium, ejicitur diabolus & peccatum de anima. In

Gen. 36. c

cuius figura dicitur in Geneſi: Anna inuenit aquas calidas primo in deserto. Anna qui interpretatur donatus, vel sanctificatus, signat pœnitentem: aquæ calidę, id est lacrymæ, monstrant pœnitentis contritionem: solitudo vero in qua aquæ calidæ inueniũtur, designat vitam solitariam pœnitentis seu mundificationem, vel meditationem. De qua Ambroſius: Lacrymæ lauant delictum, quod voce pudor est confiteri. Iste est Anna, qui inuenit aquam calidam, cum pascęret asinos patris sui sacerdotis. Comparatur autẽ pœnitens arbori, cuius radix est contritio, frondes confeſsio, & flores sancta deuotio, fructus bona opera, humor gratiæ diffusio. Vel dicuntur pœnitentes radicati in Christo per humilitatem, extensi per charitatem, operti cortice per austeritatem, dantes vmbram alijs per bona exempla, & cõsilia. Vnde dicitur in Apocalypsi: Nolite nocere terræ, & mari neque arboribus. Hæ arbores sunt oliua, vitis, & ficus. Oliua, actiui misericordes: ficus, contemplatiui claustrales: vitis sancti Prædicatores. Et in libro Iudicum dicitur quòd ficus noluit regnare super ligna siluarum, id est super homines infructuoſos. Est etiam pœnitentia sicut clamor contra fures quantum ad confeſsionem. Nam sicut ad clamorem fugiunt fures: sic pœnitentis clamoſa confeſsio, vel oratio, fugat dæmones. Vnde in figura huius dicitur in libro primo Machabæorum, quod timore Iudæ, qui interpretatur confeſsio, repulsi sunt inimici eius. Est insuper pœnitentia sicut arma contra hoſtes, maxime quantum ad satisfactionem: nam satisfactio pœnitentis sicut ieiunium, & eleemoſyna sunt quędam pœnitentis arma. Nam dicit Apoſtolus: Arma militiæ noſtræ non sunt carnalia, sed, supple, carnem macerantia. De eleemoſyna dicitur in Eccleſiaſtico: Super scutum potentis, & super lanceam pugnabis aduersus inimicum tuum. Item pœnitentia est turbatiua instar maris, accensiua instar ignis, & concluſiua instar sepis. Est itaque pœnitentia sicut quædam maris turbatio. Nam sicut mare non emittit immunditias nisi sit turbatum: sic anima mea non emittit peccatum, nisi in se habeat pœnitentiæ, & contritionis conturbationem & motum. Vnde de pœnitentia dicitur in Threnis: Magna est velut mare contritio tua. Est etiam pœnitentia sicut quædam ignis accenſio. Nam sicut ignis producit fumum de viridibus lignis, sic virtus pœnitentiæ de peccatoribus educit fumum contritionis: & sicut ligna viridia reddunt aliquem humorem per virtutem ignis, sic peccatorum oculi, eructant virtute pœnitentiæ humorem lacrymoſæ compunctionis. Nam dicitur in Pſalmo: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Et sicut ligna viridia, quæ sunt bene accenſa, fortius ardent, vel calefiunt: sic peccatores pœnitentes qui sunt igne pœnitentiæ vehementer accensi, fortius diligunt, sicut patet in Luca, vbi dicit Saluator: Cui multum dimittitur, multum diligit. Sed sunt multi qui non inueniunt ignem, sed aquam crassam, vt dicitur in secundo Machabæorum. Tales sunt qui cogitant vitam suam præteritam, non ad contritionem sed ad delectationem. Est item pœnitentia sicut quædam sepis concluſio. Nam agricola cum eisdem spinis quas extrahit de vinea, claudit vineam contra porcos, & beſtias: sic pœnitens cogitando peccata sua, debet claudere & munire cor suum, contra tentationes beſtiales & immundas. Hæc est sepes, de qua dicit sapiens: Vbi non est sepes, diripietur poſſeſsio. Quia vere vbi non est sepes pœnitentiæ, quæ animam claudit contra recidiuum, facile dirumpitur poſſeſsio virtutum.

Amb. li. 10. com. in Luca cap. 22. verſ. ſi. to. 3 & ſerm. in fer. 3. hebdom. Sãcta. qui eſt 48. de temp. to. 5.

Apoc. 7. a

Iudic. 9. b

1. Mach. 4. c

2. Cor. 10. a

Eccli. 29. c

Thren. 2. d

Pſal. 118. r

Luc. 7. g

2. Mac. 1. e

Eccli. 36 d

Item pœnitentia est discrete imponenda, deuote assumenda & perfecte adimplenda. Est enim pœnitentia discrete imponenda. Nam sicut virus serpenti vitam conseruat, sed homini mortem propinat: & sicut ignis aurum probat, & virgulta incinerat: et sicut talpa moritur in luce, et sub terra viuit: et sicut ignis, quem cetera animalia timent, salamandram nutrit: et sicut homo sub aqua moritur, vbi piscis delectatur. Sic eadem pœnitentia non omnibus est imponenda, vel iniungenda, nec contra omnia peccata, sed diuersis diuersa. Nam sacerdos debet discernere inter pœnitentiam et pœnitentiam, et culpam, et culpam: sicut

Pœnitentia imponenda discrete, assumẽda deuote, & implenda perfecte.

Documẽta pro confeſsoribus, & pœnitẽtibus

cut ex lege Domini debebat ſacerdos, ex mandato Domini diſcernere inter lepram & lepram, vt dicitur in Leuitico. Eſt etiam pœnitentia deuote aſſumenda. Sicut enim miles non recuſat onus, vel pondus armorũ: ſic pœnitens non debet recuſare onus pœnitentiarum. Et ſicut auis non recuſat onus pennarum, nec peregrinus onus baculi, nec equus onus quadrigæ: ſic pœnitens non debet recuſare onus pœnitentiæ. Vnde ille bonus pœnitens Dauid comparat ſe iumento, cum dicit in Pſalmo: Vt iumentum factus ſum apud te. Eſt inſuper pœnitentia perfecte adimplenda, vt non ſolum pœnitens peccatum vitet, ſed peccâti recidiuum, & importunitates omnes, quaſi quaſdam radices & germina peccatorum. Sicut enim herba falcata reuiuiſcit, ſed eradicata non: ita peccata de facili pullulant, ſi non fuerint, radicitus euulſa. Ideo dicit Auguſtinus: Pœnitentia eſt cauſas peccatorum excidere, & eis aditum non indulgere. Item bonus & perfectus pœnitens fugit diabolum, ſequitur Chriſtum, ſpernit mundum, & appetit cælum. Pœnitens itaque perfectus fugit diabolum, & currit ad latibulum pœnitentiæ. Sicut enim auicula ponit ſe inter ſpinas, vt poſſit accipitrem euadere: et eadem ratione, ſicut lilium inter ſpinas creſcit valde bene, vt dicitur in Canticis: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias ſpinæ. Spinæ ſiquidem quibus lilium clauditur, prohibent ne lilium tangatur. Per hunc modum ſpinæ pœnitentiæ cuſtodiunt animam inſtar auiculæ a prædali accipitre: inſtar lilij ab omni tactu delectationis immundæ. Bonus pœnitens ſequitur Chriſtum, & imitatur. Nam certe pœnitentia fuit via, qua Chriſtus ambulauit. Vnde poſt baptiſmum ſtatim intrauit deſertum, vt dicitur in Luca. Pœnitentia etiam fuit prima doctrina, quam Chriſtus prædicauit, vt habetur in Matthæo. Pœnitens igitur ſi eſt bonus diſcipulus, libenter intrat cum Chriſto pœnitentiæ deſertum, contra ſimulatos pœnitentes, qui ad modum vſurarij volunt eſſe diſcipuli Chriſti. Sicut enim vſurarius vult eſſe illius ſocius, cui mutuat pecuniam in lucro, & non in damno: ſic multi vellent ſequi Chriſtum in proſperis & non in aduerſis: vellent cum Chriſto regnare in cælo, ſicut filij Zebedæi, & non cum ipſo certare in ſtadio. Vnde dictum eſt eis illud: Neſcitis quid petatis. Pœnitens nihilominus ſpernit mundi proſpera, contra aliquos, qui ſunt quaſi ſimia, quando inuenit nuces nouas, & recentes, propter exterioris corticis amaritudinem, iudicat nucem eſſe amaram & ſpernit nucleum interiorem: ſic a multis repudiatur pœnitentia, quia videtur carni amara. Ideo dicitur: Omnis diſciplina in præſenti non eſt gaudij, ſed mæroris. Pœnitens inſuper appetit cælum, & ſicut puer rumpit veſtem veterem vt citius habeat nouam: ſic bonus pœnitens lacerat ſecum carnes, vt citius animæ ſuę acquirat ſtolam felicitatis ęternæ. Vnde dicitur: Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia.

Leuit.13. & 14.
Pſal. 72. d
Aug. lib. de Eccles. dog. c. 54. to. 3.
Cant. 2. a
Luc. 4. a
Mat. 4. c
Mat. 20. c
Hebr. 12. c
Pſal. 29. c

De contritione. Cap. II.

NOta partes pœnitentiæ integrales, & nota quod pœnitentia habet tres partes ipſam virtualiter integrantes, ſcilicet contritionem cordis, confeſſionem oris, & ſatisfactionem operis.

Cõditiones ſeptẽ veræ contritionis

NOTA de pœnitentia, primo quantum ad contritionem, quæ eſt pars prima pœnitentiæ. Nota, quòd contritio de peccatis ſpecialiter debet eſſe ſeptiformis. Nam debet eſſe moroſa & intenta non perfunctoria, ſolitaria non publica, integra non diminuta, ordinata non confuſa, propria non aliena, gemebunda non delicioſa, & iuſta non ſimulata. Et hæc ſeptem ſunt in verſu: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et iſte verſiculus debet eſſe perpetuæ memoriæ illorum ſeptem, quæ vera contritio debet habere.

Iſa. 38. c

Primo enim vt dictum eſt debet eſſe intenta, non perfunctoria. ideo dicit: *Recogitabo*, contra illos, qui veniunt ad confeſſionem incogitati de peccatis, quia nullam, vel modicam videntur habere ſolicitudinem, cum tamen hęc ſint maiora debita & maiora negotia, quæ homo habet, vel habere poſſit in hac vita. Iſta enim debita ſunt decem millium talentorum, vt dicitur in Matthæo. Iſta enim ſunt negotia, pro quibus filius Dei mortuus eſt, & pro quibus congregabit Angelos de cælo, & ſanctos etiam homines de mundo, & omnes dæmones de inferno, vt dicitur in Matthæo. Bene autem eſt fatuus, qui de his maximis debitis & negotijs, numquam eſt ſolicitus, vt dicit ille bonus pœnitens Dauid: Cogitabo pro peccato meo, nõ dicit pro nummo vt auarus, nec de cibo, vt guloſus, nec de luto vt immundus, nec de vento vt ſuperbus, nec de mendacio, vt verboſus: ſed de peccatis meis ea dolens, & ſolicitus. quia vulgo dicitur:

Mat. 18. c
Mat. 25. c
Pſal. 37. d

Quo dolor eſt dentis, verſatur lingua dolentis.

Secundo, contritio debet eſſe ſolitaria, non publica. ideo dicit, *Tibi*, quia debet eſſe ſolum in conſpectu Dei, iuxta illud: Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. Infirmus non conſueuit ſtare in platea, ſed in camera clauſa. & conſilia ardui negotij, non tractantur in publico, ſed in loco ſecreto. ideo dicitur: Tu autem cum oraueris pro peccatis tuis intra cubiculum, ſcilicet cordis tui.

Pſal. 18.
Mat. 6. a

Tertio debet eſſe integra, non dimidia. Ideo dicitur: *Omnes*. modicum enim de liquore corrupto inficeret vas, ſi remaneret in illo. Ideo dicitur: Effunde ſicut aquam cor tuum. Bene autem dicit ſicut aquam, quia alius liquor vix poteſt bene effundi, quin ibi remaneat aliquid de colore, vel de odore, vel de ſapore. Videmus enim, quòd poſt effuſionem lactis remanet in vaſe color, poſt effuſionem vini, odor: poſt effuſionem mellis ſapor. Debet igitur pœnitens effundere non ſicut lac, ne ſcilicet remaneat color priſtinæ conuerſationis: nec ſicut vinum, ne remaneat odor prauæ imaginationis: nec ſicut mel, ne remaneat ſapor immundæ delectationis, ſed ſicut aquam perfectæ & integræ contritionis.

Threu. 2. f

Quarto debet eſſe contritio ordinata, non confuſa. Ideo dicit, *Annos*. Annus namque diſtinguitur per quattuor tempora ſcilicet hiemem, ver, æſtatem, & autumnum. Debet igitur pœnitens annos, vel circulũ vitæ ſuæ diſtinguere per tempora, vt ſua melius poſſit inuenire peccata, & præcipue debet inueſtigare peccator, ſi in vita ſua inueniat hiemem, & frigiditatem temporis, id eſt torporis, & acediæ: ver autem, id eſt humiditatem corporalis laſciuiæ: et æſtatem, id eſt caliditatem indignationis et iracundiæ: et autumnum, id eſt ſiccitatem cupiditatis et auaritiæ. Hæc ſunt tempora, quibus diſtinguuntur anni peccatorum. De quibus dicitur: Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. Aranea ſi quidem meditatur, et totum ſtudium ſuum ponit, vt ordinet telam vilem, et fragilem ad capiendum muſcas. talis eſt vita hominis fragilis et vilis, et ſolum muſcas capit, id eſt delectationes immundas. Vnde dicitur: Ipſi telas araneæ texuerunt.

Pſ. 89. b
Iſa. 59. a

Quinto, debet eſſe contritio propria, non aliena, id eſt de peccatis proprijs, non alienis, propter hoc dicit, *Meos*. Vix enim homo proſperatur, qui dimiſſis negotijs proprijs, ſolicitus eſt de alienis. Vnde dicit Saluator: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me: ſed ſuper vos ipſas flete. Et ſic vult Chriſtus, quòd numquã fleamus, vel plangamus, mortem ſuam benedictam, quouſque luxerimus culpam propriam, nihilominus non habet gratum, quòd nos iudicemus culpam alienam, ſed ſicut vulgo dicitur: Quilibet plangit talam ſuam, id eſt damnum proprium. Iuxta illud Apoſtoli: Vnuſquiſque onus ſuum portabit.

Luc. 23. d
Gal. 6. b

Sexto, debet eſſe contritio gemebunda. Ideo dicit, *In amaritudine*, non in riſu. Riſus ſignum eſt mortis, quando infirmus ridet feruore infirmitatis, et maxime quando ægrotus affligitur et anxiatur, et viuaciter ſentit ægri-

Digitized by Google

tit ægritudinem ſicut criſim & terminum ſubſequentem. Vnde dicitur: Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Contritio namque amara pro incurſu diuinæ offenſæ: amarior, pro damno ſupernæ patriæ: amariſſima, pro reatu pœnæ æternæ: Facit infirmum quieſcere, & cruciatum terminare, & ægrotam facit animam creticare. *Iſa.38.d*

Septimo, & vltimo, contritio debet eſſe intima, non ficta, vel ſimulata. Ideo dicit, *Anima mea*. Emplaſtrum enim debet poni ſuper locum doloris infirmi, ſicut collyrium ponitur ſuper oculum, nõ in calcaneo. & ideo quia peccatum eſt morbus animæ, ipſa præcipue debet contritionem peccati ſentire. Vnde dicitur: Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra: contra illos, quorum pœnitentia eſt in vultu, non in ſpiritu: in veſte, non in corde: cum Hypocrates noſter medicus Chriſtus animarum noſtrarum, doceat pœnitentem faciem lauare, veſtes componere, caput vngere, & cor pungere, vt dicitur in Matthæo. *Ioel 2.c* *Mat. 6. b*

De confeſſione. Cap. III.

SEcundo, nota de pœnitentia quantum ad confeſſionem, quæ eſt ſecunda pars, eam virtualiter integrans.

Septẽ conditiones cõfeſſionis.

ET eſt ſciendum, quòd ſeptem ſunt in confeſſione attendenda. Primo enim debet eſſe feſtina, non tarda, contra aliquos, qui quanto plus poſſunt, differunt confiteri, niſi in infirmitate grauiſſima. & tales ſunt ſimiles latronibus, quorum confeſſio aculeo, & quæſtionibus extorquetur: quia talium confeſſionem torquet Deus per aculeum febris acutæ, vel grauis infirmitatis, cum tamen dicat Propheta: Præoccupemus faciem eius in confeſſione, ſicut ille, qui diffidit de iure ſuo, debet ante iudicium de pace, & compoſitione tractare, & diem ſuum præuenire. *Pſal.94. a*

Secundo, confeſſio debet eſſe humilis & verecunda, inxta illud Apoſtoli: Quem fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Latrones enim demiſſo capite, & rubore perfuſi, ſcelera confitentur, contra aliquos, quorum ſunt horrenda facinora, qui nec timent Deum nec homines verentur. Latrones timent patibulum, cum ſit tamen breue ſupplicium, & tranſitorium: & tales non timent infernum, & interminabilem cruciatum. Latrones verecundantur, & tamen parum, aut nihil prodeſt eorum verecundia: iſti autem non erubeſcunt, cum tamen pars pœnitentiæ ſit ipſa erubeſcentia. De talibus dicitur: Confuſi ſunt, quia abominationem Deo fecerunt, qui poſt confeſſionem non ſunt confuſi. & erubeſcere neſcierunt, quia tales habent vtique erubeſcentiæ cauſam & meritum, & tamen non habent vtique erubeſcentiæ ſignum. *Rom.6. d* *Ier.6. d*

Tertio, confeſſio debet eſſe aperta, non palliata: & dicitur aperta confeſſio in qua peccator ſe accuſat, exprimendo omnes peccati differentias, & præcipue aggrauantes circumſtantias. quia dicitur: Iuſtus prior eſt accuſator ſui. Sic confitebatur Dauid, qui dicebat: Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. non dicit pro me, ſe laudando, vel adulando ſicut faciebat Phariſæus: ſed aduerſum me, ſe accuſando, ſicut faciebat Publicanus, ſicut dicitur in Luca. *Prou. 18. c* *Pſ 31. b* *Luc.18.b.c*

Quarto, debet eſſe confeſſio vera, non ficta. & dicitur vera confeſſio, quæ eſt cum propoſito emendandi, non ſolum oris, ſed etiam cordis. De qua dicit Dauid: Confitebor tibi Domine in toto corde meo: contra aliquos, quorum confeſſio eſt lupi, de quo narrat fabula, quòd ſemel confitebatur iniquitates ſuas, & interim erat multum ſolicitus, quia videbat oues recedentes, vnde dixit confeſſori ſuo, quòd cito eum abſolueret, vt ſcilicet poſſet ſequi oues. ſic confitentur aliqui in Quadrageſima, proponentes ad peccatum redire poſt Paſcha. *Pſ 110. a*

Quinto, debet eſſe confeſſio integra, non dimidia, parum enim valeret, ſi infirmus, medico febrem reuelaret, & peſtem febris celaret, & ſi nauta aliqua nauis foramina obſtrueret, & aliqua non. Debet igitur pœnitens, Deo integram offerre confeſſionem. Deus enim eſt rex nobilis, & in menſa regia poni debent panes integri, non fragmenta. Deus enim non conſueuit dimidiare veniam. Ideo totum hominem ſanum facit in ſabbato, vt dicitur in Ioanne. Et ſicut magni mercatores, in groſſo non obolatam, non denariatam vendunt, ſicut pauperes mercatores: præ ceteris, quia mercatura Dei, ſcilicet gratia & venia eſt res indiuiſibilis, cum ipſe ſit ſummus mercator. Iſta duo erunt indiuiſibilia, inſtar margaritæ, vel alterius lapidis pretioſi, qui totus emitur, vel totus dimittitur. Ipſe autem eſt negotiator margaritarum, qui quærit bonas margaritas, vt dicitur in Matthæo. *Ioan. 7. d* *Mat. 13. f*

Sexto, confeſſio debet eſſe flebilis, & lacrymoſa, ſicut Petri, & Magdalenæ. quia miſericordia & lacrymæ ad inuicem ſunt valde amicæ, et ideo vbi eſt lacryma, ibi eſt ſtatim amica ſua miſericordia. Hæc eſt enim aqua, quam Chriſtus valde ſitit, & nullus fons tantum eum delectat, quantum puteus lacrymarum. In cuius figura, quieuit iuxta puteum Samariæ, et petijt aquam Samaritanę, ſcilicet lacrymarum, a muliere Samaritana, id eſt a peccatrice anima, vt habetur in Ioanne. *Ioan.4. a*

Septimo, et vltimo confeſſio debet eſſe obediens, et prompta, vt ſcilicet pœnitens ſtudeat ſuſcipere, et obſeruare ſacerdotis mandata. Infirmus, qui nihil vult facere pro medico, vix aut numquam curatur a morbo. Vnde obedire debet pœnitens non contendere, ſicut Dauid, qui dicebat: Vt iumentum factus ſum apud te. ad iumentum namque non pertinet ſibi onera taxare, vel imponere, ſed taxata et impoſita portare. *Pſ.72. d*

Confeſſio triplex.

Nota quòd triplex eſt confeſſio. Prima eſt confeſſio peccati. De qua dicitur: Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. In hoc autem verbo tanguntur ſex, quę debet vera confeſſio habere. Primum eſt præmeditatio, quod notatur cum dicitur: *Dixi*. Secundum eſt compunctio cordis, et oris, vt ore ſimul et corde fiat, quod notatur per, *Confitebor*. Tertium eſt, quòd ſit accuſans non excuſans, quod notatur per, *Aduerſum me*. Quartum, quòd de malis, non de bonis, quod notatur per, *Iniuſtitiam*. Quintum, quòd ſit propria, id eſt de peccatis proprijs, non alienis, quod notatur per, *Meam*. Sextum quod fit ad honorem Dei, et honeſtatem ſui, quod notatur per, *Domino*, et talis confeſſio eſt vtilis. Vnde ſequitur: *Et tu remiſiſti impietatem peccati mei*. Secunda eſt confeſſio laudis, de qua in Eccleſiaſtico dicitur: Confitebor tibi Domine rex et collaudabo. et de his quobus dicit Pſalmiſta: Confitebimur tibi Deus, confitebimur tibi. Tertia eſt confeſſio fidei. De qua dicit Apoſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, *&c.* Et nota, quòd confeſſio in qua ſunt ſeptem conditiones prędictæ, comparatur vielæ, in qua ſunt ſeptem chordę. Vnde viela confeſſionis, quæ habet iſtam ſeptuplicem chordam, reddit in auribus Dei ſuauiſſimam et dulciſſimam melodiam, nec eſt aliquod organum muſicum, quod ita libenter Deus audiat, ſicut veram confeſſionem peccatorum: et ideo manus quæ ſic tangit vielam confeſſionis coram Deo, ſtatim reportat ſalarium, id eſt veniã de omnibus peccatis. Vnde dicitur: Narra ſi quod habes, vt iuſtificeris. Et Dauid conſulit omnibus nimis, id eſt peccatoribus pœnitentibus qui volunt in curia regis æterni introire. vt tangant eo modo vielam confeſſionis, vt ſupra dictum eſt. Dicit enim Pſalmiſta: Introite portas eius in confeſſione. *Pſ.31. b* *Eccli. 51. a* *Pſ.74. a* *Rom.10. a* *Iſa.43. d* *Pſal. 99. a*

De Satisfactione. Cap. IV.

TErtio nota de pœniteutia, quantum ad ſatisfactionem. Et ſunt præcipue ſeptem notanda, ad hoc neceſſaria, vt ſit perfecta pœnitentia, et peccati medicina.

Primo

Digitized by Google

Satisfactionis cõditiones septé.

Primo enim ad satisfactionem requiritur abstinentia a peccato. Sicut enim prima lex quam medicus ponit infirmo, est abstinentia a cibo: ita primum, quod est necessarium pœnitenti, est diæta, scilicet abstinentia a peccato. Hanc legem imponebat Hypocrates noster Christus ægrotis suis, quos habebat in cura, sicut
Ioan. 8. b patet in adultera, cui Christus dixit: Vade & amplius noli peccare.

Secundo, requiritur ad satisfactionem pœnitentiæ restitutio rei alienæ. & hæc est sicut quædam minutio vel fleubotomia: minuit enim sanguinis substãtiam, sed aufert febris materiam, & conseruat vitam. Sic qui aliena restituit, pecuniam minuit: sed aufert cupiditatis & mortis æternæ materiam, et conseruat gratiam, et animæ vitam. Et sicut sunt quædam infirmitates, quæ non possunt sine fleubotomia curari: sic quædam sunt peccata, a quibus non potest quis sine restitutione curari, aut iustificari, sicut furtum, vsura, simonia,
Aug. ep. 54 ad Maced. post med. to. 2. rapina, et huiusmodi: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, vt dicit Augustinus. Hanc
Luc. 19. b fleubotomiam faciebat sibi Zachæus, qui dicebat: Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum: sed vtinam vsurarij modo redderent simplum.

Tertio requiritur ad satisfactionem cinis humilitatis. cinis enim et aqua calida faciunt bonum lixiuium: sic cinis veræ humilitatis, et aqua calida lacrymarum faciunt pœnitentiam purgatiuam. Et sicut aqua quantumcumque calida, nisi transeat per cinerem, non bene purgat sordes vestium: sic lacrymæ quamuis calidæ, nisi transeant per cinerem humilitatis, non la-
Iob 42. a uant sordes vitiorum. Ideo dicebat Iob: Ago pœnitentiam in fauilla, et cinere. in fauilla deuotionis, et cinere humilitatis.

Quarto requiritur ad satisfactionẽ pœnitentis, cilicium mortificationis. Hoc est propriũ et speciale malagma, et emplastrum carnalis repressiuum luxuriæ, et carnalis lasciuiæ. et sicut emplastrum temperat et reprimit dolorem lateris: sic cilicium mortificationis reprimit libidinem. Hoc emplastrum ponebat directe
Iudith. 8. a supra locum doloris Iudith. De qua dicitur quòd habens supra lumbos suos cilicium, ieiunabat. cilicium contra luxuriam, et ieiunium contra gulam.

Quinto requiritur ad satisfactionem pœnitentis ieiunium afflictiuum: quia ad litteram, panis et aqua est cibus, et vita infirmi, et præcipue prohibetur vinum infirmis. Vnde ille bonus medicus Paulus dicit:
Eph. 5. b Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Sed nota, quòd omnia conceduntur infirmis, de quorum salute dubitatur, et desperatur: sed alijs, de quibus habetur spes, quòd curentur, subtrahuntur nociua, quantumcumque delectabilia, vt dicitur in Ioel: Cõuertimini
Ioel 2. c ad me in toto corde vestro, in ieiunio, et fletu, et planctu. Et sequitur ibi: Quis scit si conuertatur, et ignoscat Deus? quasi diceret, ex quo Deus, qui est summus medicus, ieiunare nos præcipit, nequaquam de nostra salute diffidit.

Sexto requiritur ad satisfactionem pœnitentis eleemosyna, et hoc est quasi salarium medici. Fidelius enim laborat medicus quando sperat bene se remunerari. Et nota quòd salarium est taxandum medico, secundum quòd plus, vel minus laborauit circa infirmum, et quanto a maiori et periculosiori morbo liberauit ægrotum. Bene est igitur remunerandus medicus noster Christus, qui tantum circa nos laborauit, immo propter infirmitatem nostram animam suam
Isa. 53. d morti tradidit, vt dicitur in Isaia. Et etiam qui a tam graui, et multiplici infirmitate nos liberauit. Ipse
Ps. 102. a enim, qui sanat omnes infirmitates nostras, et redimit de interitu vitam nostram, vt dicitur in Psalmo. Si enim bene remuneretur iste medicus, nequaquam de morte timeat ægrotus. Debet enim remunerari, non in se, quia bonorum nostrorum non eget, sed in heredibus suis, scilicet pauperibus. Reputat enim sibimet factum, quod sit pauperibus amore ipsius.

A Vnde ipsa veritas dicit; Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, De isto salario eleemosynæ dicitur in Tobia: Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras. *Matt. 25. d* *Tob. 4. b*

Septimo et vltimo requiritur ad satisfactionem pœnitentis oratio deuota. Sicut enim mater pro filio ægroto facit candelam, et emittit votum, cum nullum consilium, vel auxilium supereſt medicorum: sic quãdo videmus spiritum nostrum periclitari graui morbo peccati, debemus Deo facere candelam bonæ operationis, iuxta illud: Lucernæ ardentes in manibus
B vestris. et emittere votum deuotæ orationis. Et hoc genus dæmoniorum, scilicet peccatum non eijcietur, nisi in oratione, et ieiunio, vt dicitur in Matthæo. Oratio namque pestes mentis curat, et ieiu- *Luc. 12. c* *Mat. 17. c. d*
nium pestes corporis.

De oratione. Cap. V.

TErtio nota partes pœnitentiæ virtuales, quæ sunt tres, scilicet oratio, ieiunium, et eleemosyna. Primo specialiter de oratione est dicendum, quid est. Oratio est petitio decentium, in Deo, vel a Deo. Vel oratio est mentis eleuatio in Deum, Damasce-
C no auctore. *Dam. lib. 3. Orthod. fid. c. 24.*

De oratione nota specialiter quinque, scilicet typus decens, virtus ingens, modus competens, locus congruens, et tempus conueniens. Habet igitur oratio typum decentem, et figuram elegantem. Comparatur autem specialiter tribus. Est enim oratio sicut incensum diuinæ miserationi offerendum, sicut scutum diuinæ indignationi opponendum, sicut tributum diuinæ dominationi persoluendum. Est ergo oratio primo similis thuri vel incenso, quod diuinæ miserationi debemus offerre. Sicut enim thus vel incensum super carbones positum, spirat suauem et redolentem odo-
D rem, vel fumum: sic oratio incensa super carbone deuotionis, multum fragrat in conspectu diuinæ maiestatis. Et ideo dicitur: Dirigatur oratio mea sicut in- *Ps. 140. a*
censum in conspectu tuo. Secundo, est oratio similis scuto, quod diuinæ indignationi debemus opponere. Nam sicut scutum prohibet ictum lanceæ, vel sagittæ; sic oratio seruat hominem a lancea, vel a sagitta sententiæ et iræ Dei. Vnde dicitur de Aaron, quòd pro- *Sap. 18. d*
ferens scutum orationis restitit iræ. Tertio, oratio est similis tributo, quod diuinæ dominationi debemus persoluere. Sicut enim emphiteuta, vel feudatarius soluit tributum regi, pro emphiteusi, vel feudo, quod
E tenet ab ipso: sic tributum laudis et orationis soluendum est Deo pro emphiteusi corporis et animæ quam accepimus in feudo, iuxta illud: Reddite quæ sunt *Matt. 22. b*
Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo.

Orationis comparationes.

Item oratio habet triplicem figuram aliam valde pulchram. Est enim vir orans sicut homo regi portans encœnium, sicut a rege petens iudicium, sicut a rege petens succursum. Est itaque homo qui orat, sicut ille, qui præsentat regi magnum encœnium et nobile, vt homo magnus, vel nobilis domicellus: sic oratio est encœnium adeo nobile et magnum, quòd solum debet præsentari Deo per hominem magnum, scilicet
F iustum. Hoc est enim officium Christi hominis et mediatoris nostri, qui orationes nostras, et opera nostra præsentat Deo patri. Quod figurat diaconus in Eccle- Ritus.
sia, vel in Missa, cum offert thuribulum sacerdoti. Hoc est officium Angeli, qui nostras orationes similiter offert in conspectu Dei, sicut dixit Angelus ad Tobiam: *Tob. 12. c*
Quando orabas cum lacrymis. et sequitur ibidem: Ego orationem tuam offerebam Domino. Et sicut regi non offert, qui sibi ministrat ferculum coopertum cum muscis: sic qui orat, non debet regi regum offerre ferculum cum muscis, id est cogitationibus vanis et immundis. Est etiam homo qui orat, sicut ille, qui a rege petit iudicium. sicut enim ille qui in iudicio loquitur, debet habere testes de his quæ proponit, alioquin

alioquin non crederetur sibi, vel audiretur, immo à iudice puniretur: sic oratio vocalis debet habere testimonium cordis: sed tamen cauendum est, ne cor orantis sit falsus vel corruptus testis, corruptione scilicet iniquitatis, quia dicitur: Iniquitatem si aspexi in corde meo, &c. Sed si conscientia bona, & testimonium fidele ferat, orans iudicium pro se reportat. Nam dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Est insuper orans, sicut ille, qui a rege in obsidione quærit, vel petit succursum. Nam sicut ille qui tenet castrum regis, si obsideretur ab inimicis reputaretur infidelis, nisi castrum regi denunciaret obsessum, vel peteret succursum, vel nisi expectaret a rege auxilium, vel si post auxilium redderet hostibus castrum: sic cum hostes visibiles & inuisibiles obsident animam tentationibus, statim debemus regi regum nuncium orationis mittere, & obsidionem denunciare, sicut Prophera, qui dicebat: Consilium malignantium obsedit me. Deus enim non differt auxilium mittere: quia fidelis, & statim faciet succursum, cum ad tentationem fuerit peruentum, vt dicit Apostolus ad Corinthios.

Pf.65. d *2. Cor.1. c* *Psal.21. d* *1.Cor.10.c*

Item qui orat, debet clamare sicut clamat paruulus, qui vult vbera; sicut clamat catulus, cum sentit verbera; & sicut clamat populus, cum videt pericula. Est itaque homo qui orat, sicut paruulus volens vbera. Nam sicut paruulus clamat pro desiderio lactis: sic viri spirituales debent emittere vlulatum orationis deuotæ pro vberibus consolationis diuinæ, iuxta illud quod dicitur: Meliora sunt vbera tua vino. Est etiam homo qui orat, sicut catulus sentiens verbera. Nam sicut catulus sentiens verbera, clamat plus, cum plus percutitur: sic plus debet clamare orando, qui a Domino tribulationis verbere castigatur. Nam dicitur: Ad Dominum cum tribularer, &c. Est insuper homo qui orat, sicut populus videns pericula. sicut enim cõsueuit populus clamare præcipue propter tria, scilicet contra aquam, ignem, & hostes: sic homo debet emittere clamorem contra triplex genus tentationis, scilicet contra carnalem concupiscentiam, quæ per ignem figuratur: contra concupiscentiam terrenam seu mundanam, quæ per aquã effluentem intelligitur: contra diabolicam guerram, quæ proprie hostis appellatur. Hæc pericula timebat Dauid, qui dicebat: Pericula inferni inuenerunt me.

Cant. 1. a *Psal.119.a* *Psal.114.a*

Item in oratione debemus os cordis aperire, sicut reumaticus aeri, sicut pullicus matri, & sicut infantulus nutrici. Est itaque orans, sicut homo reumaticus, qui nares habet strictas, necessaria est enim ad respirandum apertio oris: sic qui habet imperfectũ odoratum, scilicet desiderij cælestis debet aperire os, & mittere vocem orationis. Nam dicit prophera: Os meum aperui, & attraxi spiritum. Est etiam os aperiendum orationi, sicut infans aperit os nutrici. Sicut enim nutrix pascere infantẽ non posset, si puer os non aperiret: sic si volumus nutrimentũ vitæ suscipere, orando aperiamus os nostrum ad nutrimentum vitæ æternæ, scilicet gratiæ diuinæ, vt dicitur in libro Sapientiæ. Est insuper homo, qui orat, sicut pulliculus, qui quando sentit venire matrem, aperit rostrum versus cælum: sic cum frequenter visitet nos Deus per inspirationem suam, quasi semper debemus habere os apertum per orationem deuotam, sicut dicit Apostolus: Sine intermissione orate. Et de viro iusto dicitur: Aperiet os suũ in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.

Pf.118. f *Sap. 16. c* *1.Thes 5.c* *Eccli.39.a*

Item oratio est, sicut armatura militem ornãs, sicut lucerna viam demonstrans, & sicut columba oliuam portans. Est itaque oratio sicut armatura. Nam sicut miles non exit sine armis ad bellũ, ita sine armis orationis nullo modo debemus intrare tentationis conflictum. In cuius figura dicitur, quòd Moyse eleuante manus ad orationem, vincebat Israel, & cum remittebat manus superabat Amalech, id est diabolus. Est autem oratio, sicut lucerna viam demonstrans. Nam sicut lucerna est necessaria in tenebris: sic oratio in rebus dubijs. In cuius figura mulier illa Euangelica, id est anima deuota, accendit lucernam, & inuenit dragmam, vt dicitur in Luca. Lucerna est orationis instantia, dragma vero est gratia diuina, quæ quasi perdita fuerit, reperitur cum oratione deuota. Et sicut lucerna dirigit gressus, sic oratio dirigit omne bonum opus. Vnde dicit Hieronymus ad Paulam: In principio cuiuslibet operis boni, præmitte signum crucis in fronte cum oratione Dominica. Est insuper oratio, sicut columba, quæ reuersa est ad arcã, cum oliua, vt habetur in Genesi. Nam sicut illa denunciauit pacem, & iam cessasse diluuium: sic oratio denunciat pœnitentiam, reconciliationem, & veniam peccatorum. Et sicut columba illa portauit ramum oliuæ: sic oratio ramum diuinæ gratiæ. Et sicut columba habet duplicem alam: sic oratio habet duplices alas, scilicet ieiunium & eleemosynam. Vnde dicitur: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo per orationem, & requiescam per deuotionem.

Luc.15.b *Est simile apud Hieronymum epist.22.ad Eustochiũ post med.* *Gen. 8. b* *Psal. 54. a*

De ieiunio. Cap. VI.

Ieiunij cõparationes.

DE ieiunio nota specialiter tria, quibus ieiunium comparatur, quid in ieiunio reprobatur, & quale ieiunium commendatur.

PRIMO enim comparatur ieiunium pluribus & specialiter tribus. Est enim sicut parcitas ignis, vel lignorum sub olla, sicut agilitas in nauicula, & sicut concauitas in viela. Est itaque ieiunium sicut parcitas ignis, vel lignorum sub olla. sicut enim subtrahendo ligna, vel ignem de sub olla, cessat eius bullitio: sic corpori subtrahendo cibaria, cessat tentatio carnis. Vnde versus:

Luxuriat raro, non bene pasta caro.

Vnde nota, quòd ancilla prouida tripliciter impedit ebullitionem ollæ, scilicet ligna subtrahendo, aquã infundendo, & quæ sunt in olla mouendo: sic anima pœnitens, instar ancillæ, contra ebullitionem carnalis concupiscentiæ, debet ligna subtrahere parce comedendo. Vnde versus:

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere flammam.

Debet aquam infundere, ad litteram aquam, bibendo vinum bene limphatum. Debet ollam mouere, se vtiliter occupando. Vnde dicit Apostolus: In laboribus, in ieiunijs, in vigilijs, scilicet occupemus nos. Nam caro nostra ad flatum diaboli, sicut carbo ignis accenditur, & sicut ollæ succensæ, atque seruentes. Vnde dicitur: Halitus eius prunas ardere facit. Est etiam ieiunium, sicut agilitas in auicula. Nam sicut auis macilenta est agilis ad fugiendum accipitrem, ad volatum sublimem: sic mens hominis ieiunantis & abstinentis, est habilis ad fugiendum accipitrem, id est hostis tentationem, ad sublimem volatum contemplationis. De tali dicitur: Volauit super pennas ventorum. Volauit fugiendo tentationem, & volauit se eleuando ad contemplationem. Econtrario vero est de graui, & pingui, sicut de coturnice tempore vindemiarum, quæ non potest accipitrem fugere, nec alte volare: sic homines carni dediti, nec bene possunt tentationem diaboli vitare, nec bene cælestia contemplari. Vnde in figura istorum Elias ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vt scilicet persecutionem Iezabel euaderet, & ad montẽ Dei Oreb celeriter perueniret, vt legitur in libris Regum. Elias in figura signat animam hominis abstinentis: persecutio Iezabel designat tentationẽ carnis: & mons Dei Oreb significat sublimitatem contemplationis. Est etiam ieiunium, sicut concauitas in viela. Nam sicut viela, nisi esset concaua, & chordæ superextensæ, non esset sonorosa: sic homo nisi vacuus per abstinentiam, & extensus per rigidam pœnitentiam, non reddit sonorosam diuinæ laudis melodiam. Vnde in figura huius dixit Dominus Moysi, quòd faceret altare concauum, non solidum,

Luc.15.b *2.Cor. 11.e* *3.Reg.19.b* *Psal. 17. a* *Iob 41. b* *Exo. 38. a*

Digitized by Google

solidum, sed inane. Concauum altare est cor pœnitentis, vbi debet immolari sacrificium contritionis, & sacrificium laudis: quod quidem non debet esse solidum id est delicijs plenum, sed inane, & concauum, id est pœnitentia & ieiunio attenuatum.

Est etiam ieiunium remedium ad expiandum morbum, bonum consilium ad effugiẽdum lupum, & certum ingenium ad impugnandum castrum. Est itaque ieiunium remedium valde sanum ad curandum morbum. Nam sicut lex prima medicorum infirmantibus corporaliter est diæta: sic primum auxilium vexati febribus tentationis, est ieiunium & abstinentia. Vnde ieiunium ponitur primo inter opera pœnitentiæ, quæ suadet summus ille Hypocrates Deus in suis aphorismis, dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, &c. Est etiam ieiunium valde bonum consilium ad fugandum lupum, sicut enim vulgo dicitur, Fames eijcit lupum de nemore: sic abstinentia & ieiunium fugant diabolũ ab homine. Vnde dicitur: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in ieiunio & oratione. Nam oratio fugat pestes cordis, & ieiunium pestes corporis, vt dicit Augustinus. In figura etiam huius Iudith ieiunans occidit Holofernem. vt dicitur in Iudith: Iudith quæ confitens interpretatur, signat pœnitentem, qui peccata sua confitetur. Holofernes, quem Iudith ieiunans occidit, signat diabolum, qui confessione, & abstinentia superatur. Est insuper ieiunium valde certum ingenium, ad expugnandum castrum: sicut enim non est adeo forte castrum, quod non possit expugnari, si possent ei victualia subtrahi, sic non est adeo rebellis spiritui, quin subtrahendo cibaria non valeat a spiritu subiugari. Caro siquidem nostra, castrum diaboli est, quæ semper rebellat se cõtra spiritum. De hoc castro dicitur: Cum fortis armatus, scilicet custodit atrium suum. Atrium diaboli, est castrum corporis immundi. tunc in pace sunt omnia, quæ possidet, habens, scilicet turres superbiæ, fossatum auaritiæ, rupes inuidiæ, habens pro muro defensionem culpæ propriæ, habens etiam portas conuersationis indisciplinatæ, habẽs pacem peruersam intrinsecus delectationis immundæ. sed tamen quantumcumque muniatur, per ieiunium, vt dictum est, subtrahendo cibaria expugnatur.

Quattuor in ieiunio reprobantur.

ITEM nota quòd quattuor in ieiunio reprobãtur, scilicet cum ieiunans vacat culpæ, cum ieiunans inhiat famæ, cum ieiunans parcit bursæ, & cum ieiunans seruit gulæ. Est igitur reprobandum in ieiunio, cum ieiunans vacat peccato. Qui enim ieiunat a cibo & non abstinet a peccato, similis est diabolo, cui esca nõ est, & malitia semper ineſt, vt dicit Isidorus. De hoc ieiunio dicitur: Hoc est ieiunium, quod elegi. Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Sed in eodem capitulo dicitur: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis. Est etiam in ieiunio reprobandũ, quando ieiunans quærit ex hoc laudem humanam, & gloriæ transitoriæ famam. Nam qui ieiunat propter humanam laudem, de hoc, quod subtrahit vni hosti, pascit duplicem hostem. quod enim vnico aduersario scilicet carni subtrahitur per ieiunium, de hoc pascit alios duos, scilicet diabolum & mũdum. Tale erat ieiunium Phariſæorum, de quibus dicitur: Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt appareãt hominibus ieiunãtes, &c. Est tertio reprobandum valde in ieiunio, quando ieiunans, ideo ieiunat, vt parcat bursæ. talis enim nihil aliud videtur facere nisi quod subtrahit sibi, & ponit in ore diaboli, id est in bursa, quæ est os diaboli. Vnde auarus videtur multum diligere diabolum, quando subtrahit ori proprio, vnde pascat & impinguet ipsũ. Tale ieiunium reputat sapiens infelicissimum, dicens: Vir cui dederit Deus diuitias, substantiam & honorẽ, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit ei Deus potestatem, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud, hoc vanitas, & magna miseria est. Est insuper reprobandum in ieiunio, quãdo ieiunans, ideo ieiunat vt Deo suo, scilicet gulæ seruiat & ventri, quod fit præcipue tribus modis. Quidam enim sunt, qui ideo ieiunant, vt postea melius comedant. tales nihil aliud faciunt, nisi quòd solemnitatem Dei sui, scilicet ventris, præueniunt vigilia ieiunij detestabilis. Sunt etiam alij, qui tempore ieiunij quærunt magis delicata cibaria, & tunc volunt comedere splendidius & lautius, & tantum vna vice comedunt, quantum in duabus, quando non ieiunant & tales talem gratiam solum faciunt Deo, scilicet, quòd duos obolos dent sibi pro vno denario, & eandem gratiam facerent Iudæo vel Saraceno. Sunt nihilominus aliqui, qui tribus diebus plus manducant pro vno miserrimo ieiunio, quod ieiunant. Nam die præcedenti dicunt, cras ieiunabimus. Die sequenti dicunt, heri ieiunauimus. Die ipsius ieiunij dicunt, hodie ieiunamus. Et ita defraudant Deum, quia pro tribus obolis non soluunt, nisi vnum denarium. De talibus conqueritur Dominus: Circumuenit me in negotiatione sua Ephraim. De tali ieiunio potest intelligi illud: Nolite ieiunare, sicut ad hanc diem.

Ioel 2. c

Marc. 9. d

Ose. 11. d

Isa. 58. a

Item triplex ieiunium in sacro eloquio commendatur, scilicet, bonum, melius, & optimum. Bonum est, quando quis ieiunat pro satisfactione peccati. Melius quando quis ieiunat ad honorem Dei. Optimum, quando quis ieiunat cum exercitio boni operis. Bonum igitur dicitur, quando quis iam post mortẽ peccati, per contritionem & confessionem resurrexit, & in charitate existit, & ieiunat pro peccatis, quæ fecit. si autem charitatem non habet bonum amittit, quod habet, quia dicitur: Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest, & offert quasi cadauer mortuum Deo, qui ieiunat in peccato mortali, cum debeamus Deo offerre corpora nostra hostias viuentes. vt dicit Apostolus ad Romanos. Melius vero ieiunium vocatur quod ad Dei honorem & sanctorum suorum gratis & cum deuotione celebratur. De quo intelligitur illud: Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, scilicet oleo vnctuosæ compassionis: & faciem tuam laua, aqua lacrymosæ contritionis, vt dicit glossa. Deo ieiunat, qui proeius amore se macerat, & qui, quod sibi subtrahit, pauperibus elargitur. Optimum ieiunium dicitur, quando homo exterior ieiunat, & homo interior orat, vt dicit Isidorus: & quando quis ieiunat, ex vna parte ieiunãdo macerat corpus, & ex altera parte bona agere non cessat, contra aliquos, qui nihil possunt facere, cum ieiunant: immo tunc ludunt ad scacos, vt ieiunium non sentiant, & sic otiando, otium vitant, contra hoc, quod dicit Boetius, quòd pro otio vitando, otia sectari ridiculosum est. Ieiunium bonum significatur per ieiunium Moysi, vt habetur in Exodo. Ieiunium melius significatur per ieiunium Eliæ sicut dicitur in libris Regum. Ieiunium optimum significatur per ieiunium Christi vt habetur in Matthæo.

Ieiuniũ triplex commẽdatur in scriptura.

1. Cor. 13. a

Rom. 12. a

Mat. 6. b

Isid. de sũmo bo. li. 2. c. 44. sent. 8

Exo. 24. d

3. Reg. 19. b

Mat. 4. a

De Eleemosyna. Cap. VII.

DE eleemosyna quattuor sunt specialiter notanda, scilicet typus elegans, motus stimulans, modus regulans, & fructus abundans.

Eleemosynæ similia.

HABET ergo eleemosyna typum vel similitudinem elegantem, & specialiter triplicem. est enim eleemosyna, sicut lumen radiosum, sicut lumen copiosum, & sicut semen fructuosum. Est itaque eleemosyna, sicut lumen radiosum. Nam sicut lumen serenat aerem: sic eleemosyna serenat mẽtem. Et sicut lumen fugat omnem tenebram: sic eleemosyna fugat omnem culpam. Et sicut lumen debet portari non post, sed ante hominem: sic homo prudens facit eleemosynam in vita sua, non post mortem. Qui autem eleemosynam non facit in vita sua, sed post mortem suam: similis est homini, qui post tergum vult portare lumen, id est lucernam.

Isid. de sũmo bo. li. 2. c. 44. sent. 8

Isa. 58. b

Mat. 6. b

Eccles. 6. a

Digitized by Google

Eccli. 14.b cernam. Dicit enim sapiens: Ante mortem benefac amico tuo, id est animæ tuæ, vel Christo in suis membris. Est etiam eleemosyna sicut flumen. Nam sicut flumen manat ex influentia fontis: sic eleemosyna ex influentia pietatis. Et sicut fons, vnde manat fluuius, per occultos meatus, procedit a mari: sic pietas hominis, vnde manat eleemosyna, per occultam inspirationem venit ex gratia Dei, & sic eleemosyna venit a Deo
Eccles. 1.b & datur Deo. Nam dicit Sapiens: Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Et sicut flumen quandoque exit extra ripas, nec est contentum proprijs alueis: ita interdum eleemosynã danda est bonis indifferenter & malis, maxime tempore necessitatis. Sicut pater cælestis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos,
Matt. 5. g vt dicitur in Matthæo. Est insuper eleemosyna sicut semen. Et nota quòd sex sunt, quibus eleemosyna bene semini comparatur. Primo, quia sicut semen debet abscondi, ita eleemosyna debet occulte dari. Nam
Eccli. 29.b dicitur: Conclude eleemosynam in sinu pauperis. Secundo, quia sicut semen videtur perdi, cum tamen potius renouetur: sic eleemosyna videtur amitti, cum datur, quæ tamen tunc optime seruatur, & thesaurizatur
Ibidem. in thesauro Paradisi. Vnde dicitur sic: Perde pecuniam propter fratrem. Tertio, semen cum fenore surgit: sic
Prou. 19. c qui dat eleemosynam a Deo centuplum accipiet. Vnde super illud: Feneratur Domino, qui miseretur proximo. dicit glossa, centuplum accepturus. Quarto semen, quod est pretiosum, sicut triticũ in vno anno seritur, et in alio metitur, vile vero, sicut ordeum & milium, in eodem anno metitur, et seminatur: sic eleemosyna pretiosa est, quæ hic in anno gratiæ seritur, sed fructus eius in alio anno, scilicet gloriæ, expectatur. Vilis vero respectu huius videtur eleemosyna illa, quæ in præsen-
Matt. 6. a ti remuneratur, quia dicit Saluator: Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Pretiosa vero non solum in præsenti, & temporaliter, sed etiam remuneratur
1. Tim. 4. c æternaliter, quia dicit Apostolus: Quòd pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Quinto sicut semen gelu pressum, & retardatum, profert vberiorem fructum: sic eleemosyna, quam quis facit, dum sustinet tribulationem, vberiorẽ est habitura repromissionem, seu fructum, vel remu-
Psal. 125. nerationem. Vnde dicitur: Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes, autem, *& cet.* Sexto, semen sustinet molestias multas, sicut gelu, grandines & pluuias: sic homo, qui libens eleemosynam dat, cum cor habeat compassione plenum, talis sustinet omnes necessitates pauperum, & miserias afflictorum.
2. Cor. 11. g In cuius persona dicit Apostolus: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Item eleemosynarius est, sicut arbor, quæ fructum facit, sicut nutrix, quæ puerum nutrit, & sicut mercator, qui merces vendit. Est itaque bonus eleemosynarius vt arbor. sicut enim arbor melius crescit, & fructificat, cum ab ea resecantur superflua: sic diuites melius proficiunt in gratia resecantes diuitias suas, scilicet dando eleemosynam, quæ est de super-
Luc. 11. e fluis danda, vel facienda, sicut dicitur: Quod superest, date eleemosynam. Et sicut agricola tolerat in vinea aliquas infructuosas arbores, quæ sustinent vites: sic summus agricola Deus in vinea sua, scilicet in Ecclesia tolerat multos diuites, qui cum eorum elee-
Mar. 12. a mosyna sustentant pauperes. Vnde dicitur: Vineam pastinauit homo. In vinea siquidem non solum sunt vites, quæ fructificant, immo & paxilli aridi: sic in Ecclesia Dei sunt peccatores & iniusti, qui vites fructificantes, id est iustos, suis eleemosynis sustentant. Homo etiam eleemosynarius est sicut nutrix, quæ lactat puerum. Nam sicut nutrices consueuerunt impinguari, vt abundent in lacte, & bene nutriant pueros: sic Dominus impinguat diuites bonis temporalibus, vt abundent in lacte compassionis, & nutriant filios,
Ps. 22. a id est pauperes suos. Vnde dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. Tunc enim Dominus oleo caput impinguat, quando mentem ad pauperes, oleo compassionis humectat. Est insuper homo eleemosynarius sicut mercator industrius. Nam sicut mercatores pecuniam suam non tradunt eis, qui reddere non possunt, vel eis, qui ad nundinas, venturi non sunt: sic homo prudens non dat eleemosynam histrionibus, qui nihil habent, scilicet de gratia Dei, & qui venturi non sunt ad nundinas Paradisi. Ideo dicitur: Benefac humili, & ne dederis impio. Hoc vero in duobus casibus intelligitur, vnus quando datur histrionibus, non intuitu pietatis, sed ratione histrionatus: Alius est si credas, quòd propter eleemosynam tuam, impius negligat iustitiam. Et sicut pedagium non petitur ab illis, qui transeunt vacui, sed ab illis, qui sunt onerati: sic Dominus pedagium eleemosynæ non petit a pauperibus, qui sunt vacui rebus transitorijs: sed a diuitibus, qui sunt onerati diuitijs, & pleni temporalibus bonis. Vnde dicit Apostolus: Diuitibus huius sæculi præcipe, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum in futurum. Et sicut Dominus terrenus mercatoribus, qui furantur pedagium, aufert quandoque totum capitale: sic illis diuitibus, qui pedagio eleemosynæ defraudant pauperem, aufert Dominus non solum gratiam, immo interdum temporalem substantiam. De tali dicitur: Tollite ab eo talentum & date illi, qui decem talenta habet. Auaro siquidem tollenda est temporalis substantia, & danda illi, qui miserando, pauperibus, implet mandata Domini.

Eccles. 11.a *1. Tim. 6.d* *Matt. 25.b*

Secundo eleemosyna habet motum stimulantem & specialiter triplicem. Vnde nota, quòd ille, a quo petitur eleemosyna, debet præcipue considerare tria, scilicet. Quis petit, pro quo petit, & ad quid petit. Primo igitur, quando pauper petit eleemosynam, debet diues considerare quis eam petit: quia Dominus, pro cuius amore petit eam mendicus. Debet enim adeo diligere pauperes, quòd quidquid fit eis, propter amorem suum, reputat sibi factum. Nam dicitur: Quod vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Petit ergo eleemosynam per pauperem suum ille, a quo diues petit quandoque regnum. Et ideo cum pauperi negat diues modicum frustum panis, timere debet, quod Deus non audiat eum, cum petit ab eo regnum æternæ felicitatis, quia dicitur: Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis clamabit ipse, & non audietur. Debet secundo considerare diues, quid petit Deus, quando eleemosynam petit in suis pauperibus. Petit enim Deus non nostrũ sed suũ. Ideo valde ingratus est Deo, qui pauperi negat modicam eleemosynam, cum de bonis Dei habeat abundanter ad mensam suam. Hoc considerauit Dauid qui dicit: Tua sunt Domine, omnia, & quæ de tua manu accepimus, dedimus tibi. Tertio, debet considerare diues homo, ad quid petit Deus. Deus enim petit non ad dandum, sed ad mutuandum, nec tantum ad triplas, immo ad centuplas vsuras. Vnde dicit Augustinus: Homo quid feneras homini, fenerare Deo, & centuplum accipies, et vitam æternam possidebis. Et ideo nimis ingratus est, qui ad tales vsuras non vult commodare Deo: ad quales mutuaret Iudæo, vel Saraceno.

Eleemosynæ triplicẽ motum stimulantem habet.

Prou. 21. e *Paral. 29.d* *Matt. 25. d*

Tertio, eleemosyna habet modum regulantem, & specialiter triplicem. Vnde nota, quòd in dando eleemosynam, debet esse modus iustus, modus gratus, & modus pius. Iustus sine iniuria, gratus sine tristitia, & pius sine superbia. Primo igitur, qui dat eleemosynam, debet habere modum iustum, vt scilicet det suum, & non alienum. Sicut enim aqua munda lauat, & immunda coinquinat: sic eleemosyna munda, quæ scilicet est sine peccato vsuræ, vel rapinæ, dantem mundat, pauperem lauat, et Deum placat. Vnde dicitur: Honora Dominum de tua substantia. non de aliena: quia eleemosyna de alieno, vt de rapina, vsura, vel de furto, dantem inficit:

Eleemosynã habet triplicé modũ regulãtem.

Prou. 3. b

inficit: proximum lædit, & Deum offendit. Vnde in
Leuit. 2. c figura huius dicitur. Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento erit. scilicet vsuræ, furti, vel rapinæ, vel cuiuscumque acquisitionis iniustæ. Secundo, qui dat eleemosynam, debet habere modum gratum, vt scilicet ostendat pauperi lætum vultum, dulce verbum, & promptam manum. Nam de læto vultu;
2. Cor. 9. b dicit Apostolus: Hilarem enim datorem diligit Deus: De dulci verbo, dicitur: Responde illi, scilicet pauperi pacifice in mansuetudine. De prompta manu dicitur:
Eccli. 4. a Ne dicas amico tuo vade & reuertere, cras dabo tibi,
Prou. 3. c cum statim possis dare. Tertio, qui dat eleemosynam debet habere modum pium, & sine omni superbia, vel præsumptione, vt scilicet dando eleemosynam, laudem non quærat, pauperem ne despiciat, seipsum sine eleemosyna non dimittat. Qui enim dat eleemosynam, lau-
Matt. 6. a dem vitet humanam. Nam dicitur: Te autem faciente eleemosynam, nesciat, &c. Debet etiam, qui dat eleemosynã, non propter hoc pauperem despicere, quia di-
Isa. 58. b citur: Et carnem tuam ne despexeris. Nec debet seipsum sine eleemosyna dimittere, qui vult alijs misericors esse. Dicitur enim: Miserere animæ tuæ, placens
Eccli. 30. d Deo. Et Augustinus in Enchiridion: Qui vult eleemo-
Aug. in Enchir. c. 76. syna ordinate dare, a seipso debet incipere. Sicut enim
to. 3. non deberet dici misericors. qui extraneis faceret misericordiam, & matri propriè crudelis & immisericors esset: sic multominus dicẽda est misericordia. vel eleemosyna, quam quis faceret alijs, anima sua neglecta, &
Eccli. 14. a in peccato dimissa. Vnde dicitur: Qui sibi nequam est, cui bonus? Et Augustinus: Quid est miserius misero, non miserante sibijpsi?

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS TERTIVS.

De Præceptis diuinis.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De præceptis in communi. Cap. I.
De præceptis primæ tabulæ. Cap. II.
De præceptis secundæ tabulæ. Et de honore parentum. Cap. III.
De non ladendo proximo, vel occidendo. Cap. IV.
De prohibitione concubitus illiciti. Cap. V.
De prohibitione furti. Cap. VI.
De non dicendo falso testimonio, & de peccatis linguæ. Cap. VII.
De prohibitione concupiscentiæ. Cap. VIII.
De præceptorum editione, ac promulgatione. Cap. IX.
Quòd transgressores præceptorum instar Pharaonis decem multentur. Cap. X.

De præceptis in communi. Cap. I.

Tria de præceptis diuinis considerãda.

POSTQVAM dictum est de pœnitentia, dicendum est de præceptis: quia hæc est secunda diæta salutis, scilicet a pœnitentia venire ad præcepta. Et ideo nota de præceptis diuinis specialiter tria, scilicet qualiter sunt descripta indelebiliter, distincta rationabiliter, edita vniuersaliter.

CIRCA præceptorum descriptionem est notandũ, quòd ad obseruandum præcepta diuina, debet nos monere præceptorum scriptura tripliciter, si attendamus, quis scripsit, vbi scripsit, & quo modo scripsit. Primo enim si quæris, quis scripsit? dicitur quòd digitus Dei, scilicet Spiritus sanctus. Scriptura, enim magis est authentica & plus obseruanda, quando per manum publici tabellionis est confecta. Iste tabellio est Spiritus sanctus, scilicet qui ex nihilo fecit cœlum & terram, & omnia elementa, & corpus Christi formauit in virginali vtero, & de puluere formauit corpora nostra. Itẽ idem scripsit decem præcepta. Ille enim est notarius publicus, qui fecit instrumentum de matrimonio quod coniunxit Dei filium in virgine Ecclesia, & in nostra carne. Et ipse scripsit testamentum, quod condidit Christus in Cruce, in quo legauit spiritum Deo patri, matrem Ioanni, & Paradisum latroni. Iste tabellio scribet in die iudicij æquitatem diuinæ sententiæ. Iste scribet electos in libro vitæ. Et breuiter iste scribet omnes chartas & scripturas & instrumenta diuina. Bene igitur obseruanda est præceptorum scriptura. Vnde dicitur: Deus dedit Moysi tabulas scriptas, vtrasque di-
Deut. 9. b gito Dei viui.

Secundo, si quæras vbi scripsit? dico, quòd in tribus locis scilicet in lapidibus marmoreis, in profundo pectoris, & in pergameno humani cordis. De scriptura marmoris, nota quòd duo fuerunt paria tabularũ: primæ post scripturam fuerunt fractæ, instar illarum fuerunt aliæ renouatæ. Primæ significant innocentiam, secundæ pœnitentiam. Et ideo si contingat tabulas innocentiæ frangi, debent saltem præcepta in tabulis pœnitentiæ transcribi. Est enim mire cautum quòd si instrumenta vetustate, vel aliquo casu consumpta sunt, per manum notarij exemplanda, eãdem auctoritatem cum originalibus habitura sint: quia pœnitẽtia reducit in gradum pristinũ, & omnes defectus reuocat ad perfectũ, vt dicit Augustinus in Hypognosticon. Vnde di-
Augustin. Hypogn. li. 3. paulo post med. to. 7. cit Dominus Moysi: Præcide duas tabulas lapideas instar priorũ, & scribam super eas, quę habuerũt tabulę, quas fregisti. De scriptura præceptorum in corde, nota, quòd in hac scriptura scriptor, vt diximus, est digi-
Exod. 34. a tus Dei scribentis: calamus, lingua prædicantis, iuxta illud: Lingua mea calamus scribæ. & Spiritus sanctus
Psal. 44. a scribens: pergamenum est munditia cordis, nam in pergameno lutoso vel immundo, littera non bene formatur, nec apparet scriptura, immo oportet, quòd sit album & mundum. Vnde dicebat Propheta: Cor mun-
Psal. 50. c dum crea in me Deus. Incaustum huius scripturæ est gratia Spiritus sancti. Rubrica ornans totam scripturam, est sanguis Christi. Continentia scripturæ est dilectio Dei, & proximi: quia finis præcepti est charitas.
1. Tim. 1. a vt dicit Apostolus scribens ad Timotheum. Hæc scriptura. quia tam chara fuit, ideo intima, & secreta est. Ideo sicut iocalia chara & pretiosa reponuntur cũ magno studio, in loco secreto & scrinio pretioso, ideo, &c. & de hac scriptura chara & intima dicitur: Dabo legẽ-
Ier. 31. f meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. De scriptura præceptorum in corde, nota, quòd in triplici parte corporis nostri, quodam modo scripta sunt præcepta Dei, quasi pro sempiterno, & continuo memoriali. Scripta enim sunt in manibus, vbi sunt decem digiti: in pedibus, vbi sunt decem articuli: & in quinque sensibus, vbi sunt organa: sicut duo oculi ad videndum, duæ aures ad audiendum, duæ nares ad odorandum, duæ fauces ad gustandum, duæ manus ad tangendum. Per quod patet, quòd præcepta diuina debent in nobis dirigere gressus affectionis: ideo sunt decem articuli pedum, quasi memoriale decẽ præceptorum. Debent etiã regere sensus affectionis, actus operationis: propter quòd sunt decem digiti manuum ad designandum decem præcepta, seu præceptorum mandata. Debent nihilominus moderari sensus nostræ conuersationis, propter hoc in sẽsibus sunt decẽ organa ad designãdum decem præcepta. Hic est liber scriptus intus & foris, vt dicitur in Ezechiele. quia præcepta, vt
Ezech. 2. d dictum est, debent esse scripta intus, scilicet in corde per dilectionem, & foris per operationem, scilicet in corpore.

Tertio, si quæras quo modo scripsit? dico, indelebiliter. Et nota quòd tria sunt, quæ consueuerunt delere scripturam, aqua, ignis, scilicet & vetustas: sic spiritualiter aqua transitoriæ delectationis, ignis afflictiuę persecutionis,

secutionis, vetustas defectiuæ conuersationis. In aqua significatur tentatio carnis inficientis, in igne tentatio hostis decipientis, in vetustate tentatio mundi deficiẽtis. In quibusdam enim delet præcepta aqua, vel liquor carnalis delectationis, in quibusdam ignis, vel feruor hostilis persecutionis, in quibusdam vetustas mũdialis conuersationis. Et ideo cõtra ista tria, Deus voluit præcepta sua indelebiliter in lapide scribere, vt numquam delerentur, nec carnali bestialitate, nec mundiali prosperitate, nec hostili aduersitate. Vnde dicitur: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. *Mat.24.c* Item nota, quot tres scripturæ sunt specialiter indelebiles & immobiles, scilicet leges Imperatorum, donatio inter viuos, & vltimum testamentum. Præcepta autem Dei, sunt leges Imperatoris summi, editæ in consistorio Trinitatis: quæ leguntur a doctoribus per Catholicam prędicationem, repetuntur a scholaribus per *Baruc.3.* bonam operationem. Vnde dicitur: Hic est liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum. Sunt enim præcepta diuina ęterna, sicut donatio inter viuos, & irreuocabiliter donatur vita æterna illis, qui inter viuos, id est in statu gratię obseruant mandata diuina. Ideo di- *Matt. 19.* citur: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Bene autem dicitur donatio inter viuos, & non inter mortuos: quia in statu culpæ, non potest quis diuina præcepta obseruare. Sunt nihilominus prędicepta diuina, sicut vltimum testamentum. Nam primum testamentum fuit Iudæorum, qui prędicepta obseruabant ex timore: & illud fuit reuocatum. Secundum testamentum fuit Christi, scilicet tempore gratię, in quo obseruantur prędicepta ex charitate: & illud fuit in morte Christi confirmatum. Vnde Christus dixit in suo vltimo testamen- *Ioan. 15.b* to: Hoc est prędceptum meum, vt habetur in Ioanne.

De præceptis primæ tabulæ. Cap. II.

CIrca præceptorum secundam distinctionem, notandum est primo in generali de omnibus. Et nota secundum Iosephum, qui fuit doctor historicus, quòd *Ioseph Antiq.li.3.c.4.* præcepta diuina fuerunt per æquas partes, in duas tabulas distincta, quia quinque fuerunt in vna tabula, & *Orig. ho. 8. in Exo.c.20* quinque in alia. Sed secundum Origenem, & beatum *Aug. q. in Exo.li.2.q. 71.to.4.* Augustinũ & alios doctores mysticos & morales, prima tabula dicitur continere tantum illa præcepta, quæ ordinant hominem ad Deum, vel ad vitã contemplatiuã, quæ sunt tria, scilicet: Nõ habebis Deos alienos, &c. Secunda autem tabula continet tantum illa præcepta, quæ ordinant hominem ad proximum, quæ sunt septẽ, scilicet: Honora patrem tuum & matrem tuam, &c. Et hæc breuiter fuerunt, sicut Iosephus narrat ad litterã. Et nota hic quòd Deus habitat in cælo, & proximus in mundo. Peccator igitur, qui non obseruat præcepta primæ tabulæ quæ ordinant ad Deum, non meretur habitare in cælo, vbi Deus est: & qui non obseruat prędcepta secundæ tabulę, quæ ordinant ad proximum, nõ est dignus habitare in terra vel in mundo, vbi est proximus. & sic per consequens relinquitur, quòd habi- *Matt.22.b* tet in inferno, vbi est diabolus, iuxta illud: Ligatis manibus & pedibus, proijcite eum in tenebras exteriores. Prima tabula dicitur tantum continere illa præcepta, quæ ordinant hominem ad Deum, vel ad vitam contemplatiuam. Secunda, quæ ordinat hominem ad proximum, vel ad vitam actiuam.

Primæ tabulæ præceptа tua. Secundo notandum est in speciali, quòd in prima tabula sunt tria præcepta, hominẽ ad Deum ordinantia in vitam contemplatiuam. Primum est, non habebis Deos alienos. Secundum est: Non assumes nomen Dei in vanum. & tertium est: Memento, vt diem sabbati sanctifices.

PRÆCEPTVM I. *Deut. 6.a* Primum igitur præceptum primæ tabulæ est: NON habebis Deos alienos sed vnum solum, scilicet Deum viuum, & verum, iuxta illud: Audi Israel Dominus Deus vester, Deus vnus est. In hoc igitur prędcepto prohibetur omnis idololatria, & contra hoc faciunt, non solum infideles & pagani & hæretici, verumetiam omnis homo, qui amorem præcipuum, quem debet ponere in Deo, ponit in quocumque bono creato, sicut ambitiosus, qui summe diligit nummum: & gulosus qui summe diligit ventrem suum. Et ideo nota, quòd triplex est idololatria, scilicet paganorum, auarorum, & gulosorum. Idololatria paganorum est mala, quia colunt aurum & argentum, iuxta illud: Simulacra gentium argentum & aurum. Idololatria auarorum est peior, quia quasi Deum adorant nummum. Nam auaritia est idolorum seruitus secundum Apostolum. Idololatria gulosorum est pessima, quia gulosi colunt Deũ vilissimum, scilicet ventrem suum, qui est latrina & immunditia, de quibus dicit Apostolus: Quorum Deus *Phil. 3.d* venter est, & gloria in confusione ipsorum. Pagani comparant Deum auro pretioso: auari nummo rubiginoso: gulosi ventri ignominioso.

Idololatria triplex. *Psal.113.b* *Eph.5.b*

Secundum præceptum est: NON assumes nomen Dei in vanum. In quo prohibetur periurium, & blasphemia, & omne peccatum, vel inordinatio linguæ, maxime contra Deum. Et nota tria hic specialiter de periurio, vel blasphemia. Primo, quia periurus, vel blasphemus pessimus destruit animam suam. Prouocat enim contra se tres personas, quarum fauor valde est necessarius in iudicio, ad sententiam obtinendam, scilicet iudicem, testes & aduocatos. Qui enim falsè iurat per Deum, habet contra se iudicem, scilicet Deum, qui est iustus, vt dicitur in Psalmo. Qui *Psal.7.c* iurat falsè per sanctos, habet contra se aduocatos, scilicet sanctos qui sunt aduocati nostri, & specialiter qui iurat per Virginẽ matrem Dei. Nam de illa cantat Ecclesia: Eia ergo aduocata nostra, &c. Summum aduocatum prouocat cõtra se, qui falsè iurat per Christum, vel per corpus suum, vel altare sacrum, quia ipse est præcipuus aduocatus noster, iuxta illud: Aduocatum *1.Ioan.2.c* habemus apud patrem Iesum. &cet. Qui vero falsè iurat, per sancta Dei Euangelia, fidem vel conscientiam suam, habet contra testes. Nam sancta Dei Euangelia sunt testimonia veritatis: & fides, & conscientia nostra sun testes nostri, iuxta illud: Gloria nostra hæc est, &c. *2.Cor.1.c* Quo modo ergo blasphemus, vel periurus faciet qui veritatem, iudicem, aduocatum & testes contra se habet? Per quàm viam incedet in extremo, & iusto iudicio Dei vbi vix iustus saluabitur, qui quando credit pro se sententiam habere, habet contra se? De talibus conqueritur Dominus, dicens: Iugiter tota die nomen *Isa. 52.b* meum blasphematur. Non miretis ergo si periurus & blasphemus damnentur, qui nomen Dei glorioſum assumunt in vanum, Virginem glorioſam, fidem suam, & conscientiam suam, sancta Euangelia, & Christum, & omnes sanctos, & omne bonum assumũt in vanum, & omnia, vt videtur, habent pro nihilo. Non erit inquam mirum, si a Deo, & Virgine, & sanctis omnibus in iudicio illo tremendo procul repellentur.

PRÆCEPTVM II.

Tertium præceptum est: MEMENTO vt diem sabbati sanctifices. Et nota, quòd transgressores huius prędcepti videntur specialiter memoriam amisisse. Vnde istis solum dicitur: Memento, & cetera. Primo igitur, tales videntur memoriam amisisse, quia non reminiscuntur eorum, quæ vident in natura, nec eorum, quæ legunt, vel audiunt in scriptura. Videmus enim in natura quòd omnia quietem appetũt post laborem. Herbæ namque & plantæ, segetes & arbores fructificant, & suo modo laborant, scilicet in vere, autumno, & æstate, & quiescunt in hieme, & quodammodo somniant. Legimus autem in scriptura, quòd Deus fecit *Gen.1.* cælum, terram, & omnia, quæ in eis sunt in sex diebus: tamen in die septima requieuit. Apostoli & martyres & alij sancti laborauerunt in hoc mundo, & tamen nunc requiescunt in cęlo. Solus vero diabolus numquã quiescit, nec illi qui sunt in inferno. Transgressores ergo huius præcepti, sunt illi, qui laborant per totam illam septimanam, nec quiescunt, nec cessant in diebus Dominicis, nec in alijs festis. Non enim sunt, vt patet, similes

PRÆCEPTVM III.

Digitized by Google

ſimiles Deo qui requieuit ſeptima die, nec creaturis, quæ requieſcunt, in hieme, nec ſanctis, qui requieſcunt in cælo: ſed ſunt ſimiles diabolo, & damnatis, quia numquam requieſcunt ſed ſemper laborant, & laborabunt in inferno. *Pſal. 48. b* Nam de damnato dicitur: Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Secundo tales videntur memoriam amiſiſſe. quia intentio fuit Dei, vt in die feſto vacaremus diuino cultui: tales autem faciunt totum contrarium. Nam diebus feſtiuis vadunt ad mercata & nundinas & ſimilia, & dimittunt ſermones & miſſas & fugiunt a Deo, & vacant mundo, & quod peius eſt, peccato. Tales enim ſunt ſimiles cancro, qui ſemper vadit, & ſerpit ex tranſuerſo retrogradiendo. Tertio tales videntur perdidiſſe memoriam, quia Dominus mandat ſanctificari ſabbatum, & illi polluunt ſabbathum, & quòd peius eſt, quaſi ſanctificant ſeptimanam: vacant enim in ſeptimana operibus licitis, & in ſabbato, vel die feſto ebrietatibus, & immunditijs, ſordibus & peccatis. per totam ſeptimanam dant corpus victui miſero, & in die feſto dant animam diabolo. De his conqueritur Dominus, dicens: *Ezec. 22. b* Sanctuaria mea ſpreuiſtis, & ſabbata mea polluiſtis.

De præceptis ſecundæ tabulæ, & primo de honore parentum. Cap. III.

Secundæ tabulæ præcepta vij.

DE præceptis ſecundæ tabulæ, eſt notandum, quòd ſeptem ſunt in vniuerſo. Primum eſt, Honora patrem tuum, & matrem tuam. Secundum, Non occides. Tertium, Non mœchaberis, Quartum, Non furtum facies. Quintum, Non falſum teſtimonium dices. Sextum, Non concupiſces rem proximi tui. Septimum, Non deſiderabis vxorem proximi tui. Et de iſtis ſeptem, primum eſt affirmatiuum, & alia ſunt negatiua. Præcepta autem affirmatiua ligant ſemper, ſed non ad ſemper, ſed pro loco, & tempore: negatiua vero ligant ſemper & pro ſemper.

PRÆCEPTVM I.

Primum ergo præceptum ſecundæ tabulæ eſt: HONORA patrem tuum, & matrem tuam, & eſt affirmatiuum. Et nota, quòd triplex eſt ratio, quare honorandi ſunt parentes, ſcilicet quia nos genuerunt, nutrierũt, & inſtruxerunt. Quia per ipſos ſumus geniti, debemus eis corporale obſequium: quia per ipſos ſumus nutriti, debemus temporale nutrimentum, vel ſubſidium: & quia per ipſos ſumus inſtructi debemus eis imitationis exemplum. Prima ergo ratio honorandi parentes, eſt: quia ipſi nos genuerunt. Vnde dicitur: Honora patrẽ tuum & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris, meditando, quia niſi per illos non fuiſſes. Et propter hoc, vt dictum eſt, debemus eis corporale obſequium ſcilicet. Corde debemus eos diligere, contra illos qui eos contemnunt, & deſiderant mortem eorum, maxime quando ſeneſcunt. Lingua debemus eis reuerenter loqui & benedicere, contra illos, qui non benedicunt, ſed maledicunt. Auribus debemus eis obedire, contra illos, qui eorum præcepta paruipendunt. Manibus debemus eis ſeruire, contra illos, qui eos percutiunt.

Triplex ratio, ob quã ſunt honorandi parentes.

Eccli. 7. b

Secunda ratio honorandi parentes eſt, quia ipſi nos nutrierunt, & propter hoc debemus eis temporale nutrimentum, vel ſubſidium.

Tertia ratio honorandi parentes eſt, quia ipſi nos inſtruxerunt. Vnde debemus eis imitationis exemplũ, ſcilicet in bonum. quia dicitur: Audi fili mi diſciplinã patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Vnde vide ſalarium. Filius bonus eſt benedictio patris & matris, quia in eo benedicuntur pater, & mater ſicut vulgo dicitur de bono filio, Benedicatur pater tuus, & mater tua. *Sicut illa bona mulier dixit Saluatori noſtro: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quę ſuxiſti.* Et econuerſo pro ſalario mali filij, patris, & matris, dicitur de malo filio: Maledicatur pater, qui te genuit, & mater quæ te lactauit. Exemplum de Linecio, de quo narrat Boetius in libro de diſciplina ſcholarium.

Prou. 1. a

Luc. 11. d

Triplex pœna eorũ, qui parentes nõ honorant.

Item nota, quòd triplex eſt pœna eorum, qui nõ honorant parentes ſuos. Prima eſt filiorum ſuorum inobedientia, nam eandem ſalſam dabunt eis filij ſui, quam ipſi dederunt parentibus, iuxta illud: Eadem quippe menſura qua menſi fueritis remetietur vobis. *Luc. 6. f*

Secunda pœna eſt infamia. Nam ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones, maligni parentibus infames ſunt, & ex eorum malignitate poteſt teſtamentum & donatio reuocari, & poſſunt omni facultate & hereditate priuari paterna, & vltra hoc tales frequẽter mala morte moriuntur in hac vita, & interdum horribiliter puniuntur vel perimuntur. Tertia pœna eſt breuis vita ſicut præmium honoratum eſt vita lõga, vt dicitur: Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram. Nec eſt mirum ſi tales reputantur indigni vita æterna, qui etiam reputantur indigni, vel iudicantur in hac vita miſera tranſitoria: & iſtis vita ſubtrahatur, cum alijs peccatoribus conceditur ad pœnitentiam faciendam. *Exo. 20. b*

De non ledendo proximo, vel occidendo. Cap. IV.

PRÆCEPTVM II.

SEcundum præceptum, ſecundæ tabulæ eſt: NON OCCIDES. ſcilicet iniuſte. Nam iſtis tribus modis vel actu mortem inferendo, vel lingua mortem procurando, vel corde proximum odiẽdo, homicidium perpetratur. De vltimo enim de quo minus videtur, dicitur: Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. *1. Ioan. 3. c*

Item nota ſpecialiter, quòd tria ſunt homicidarum genera. Sunt enim quidam qui interficiunt ſeipſos pro peccatis, & ſecũdum Auguſtinũ illi inter omnes ſceleratiſſimi homicidæ ſunt. De his dicitur: Qui facit peccatum & iniquitatem, hoſtis eſt animæ ſuæ. Sunt alij qui ſpiritualiter interficiunt proximum per ſcandalum & malum exemplum, quòd figuratur in morte primogenitorum Aegypti, vt habetur in Exodo. Tunc enim moriuntur primogenita in Aegypto, quando maiores præſtant minoribus materiam peccati vel ruinę, ſuo malo exemplo. Sunt etiam alij, qui procurant abortum, ſcilicet quando bonũ propoſitum in ſe extingunt, quòd eis miſericorditer inſpiratur ex quo per gratiam impregnantur, ſicut in perſona ipſorum dicitur: A facie tua Domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. Mali vero concipiunt, ſed non parturiunt, quia ſuffocant conceptum. De his dicitur: Venerunt filij, vſque ad partum, & virtus non eſt pariendi. *Aug. lib. 1. de ciu. Dei. c. 17. to 5.* *Tob. 12. c* *Exod. 12. c* *Iſa. 26. c* *Iſa. 37. a*

Pœna triplex homicidarum.

Item nota, quòd triplex eſt homicidarum pœna, ſcilicet exilium, patibulum, & irregularitatis impedimentum. Homicidæ enim exulantur, quando autem poſſunt capi, ſuſpenduntur: ſic qui occidunt ſe vel alios per peccatum, exules ſunt a gratia, & patria. Homicidæ autem ſuſpenduntur, quando poſſunt tangi, in patibulo iudicis: ſic ſpiritualiter homicida ſuſpenditur in patibulo inferni, quando moritur. Homicidæ etiam non poſſunt ad ſacros ordines promoueri: ſic animæ homicidarum non promouebuntur ad ordines angelorum, ſed erunt in inferno. Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, vt habetur in Iob. *Iob 10. b*

De prohibitione concubitus illiciti. Cap. V.

PRÆCEPTVM III.

TErtium præceptũ ſecundæ tabulæ eſt: NON MOECHABERIS. vbi prohibetur omnis cõcubitus illicitus, & actus carnis inordinatus, tam contra ordinem naturæ, quàm contra ordinem ſcripturæ & gratiæ.

Luxuria ob triplicẽ cauſam prohibetur.

Et notandum quòd triplex eſt ratio, quare prohibetur mœchia vel luxuria. Primo igitur mœchia eſt huiuſmodi mundi quaſi vilis infirmitas, quia fere totus mundus tabeſcit & ægrotat vel moritur iſto peccato, & eſt morbus ita contagioſus, quòd ſolo aſpectu inficit hominem. Vnde Saluator noſter, prohibuit aſpectum illicitum, dicens: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Mulier namque adultera, ſicut baſiliſcus, ſolo aſpectu interficit hominem: propter quod nos non debemus nimis propinquare, vel familiares eſſe eis: ſicut nec infirmis *Matt. 5. d*

Digitized by Google

Eccli.42.c firmis qui laborant morbo cõtagioso. quia dicitur: De vestimentis procedit tinea, & a muliere iniquitas viri.

Secundo, quia mœchia est maior mercatura diaboli. In alijs enim peccatis lucratur diabolus vnum peccatorem, pro vno peccato: sed in mœchia, vt vulgo dicitur, lucratur pro vno peccato duos, immo tres, & interdum plures, scilicet adulterum, & adulteram, & vetulam, quæ procurat peccatum. Quia etiam diabolus in hoc magis multiplicat vsuras suas, ideo huic mercaturæ vel negotio plus intendit, immo non curat dormire, vel comedere, tantum est intentus huic pessimæ *Iob 30. c* mercaturæ. Dicitur enim: Qui me comedunt, scilicet tentando, non dormiunt, scilicet a tentatione cessando.

Tertio, quia etiam mechia est communior via inferni, hoc est, strata publica magis lata, quia plures ambulant per eam. Alia peccata vendicant sibi specialia hominum genera, sed luxuria nulli parcit, & fere ad omne genus hominum se extendit. Exemplum de diabolo, qui secundum fabulam habuit vxorem, & ex illa habuit septem filias, & maritauit eas. Superbiam dedit mulieribus, quæ totum studium suum ponunt in vanitate, & speculo, pectine, & crinibus, & monilibus, & ornatu capitum, *& cet.* Vsuram dedit Burgensibus: rapinam militibus & magnatibus simoniam clericis & prælatis: hypocrisim religiosis, & luxu- *Matth.7. b* riam vniuersis. De hac via dicitur: Lata est porta & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.

De prohibitione furti. Cap. VI.

PRÆCEPTVM IV. QVartum præceptum secundæ tabulæ est: NON furtum facies. In quo prohibetur furtum, rapina, & simonia, & omnis illicita contractio rei alienæ.

Furtũ est cõtra triplicẽ legem. Et nota quòd furtum cum suis comitibus est contra triplicem legem. Est enim primo contra legem naturę, secundum quam omnia debent esse communia. Fures *Tob. 4. c* autem & sui comites non solum retinent sua propria, immo vsurpant aliena, contra illud præceptum naturæ, quod scriptum est: Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu alteri aliquando facias. Est contra legem *Exo. 20. c* scripturæ, vt dicitur: Non furtum facies. Est etiam contra legem gratiæ. Nam charitas quæ est secundum præceptum legis gratiæ, non quærit sua, sed aliena. *Luc.6.c* Charitas præcipit dare, dicens: Date & dabitur vobis, communicando. Hæc autem potius nititur auferre. Charitas autem cõmunicata, facit nos similes Deo, qui non solum, & sua & æterna, sed etiam seipsum pro no- *Eph.5.a* bis dedit, vt habetur ad Ephesios. Fures raptores, & vsurarij auferendo alijs, sunt similes morti & diabolo. Nam mors nititur furari & auferre corpus. diabolus *Isa. 28. d* autem animam. De talibus dicitur: Percussimus fœdus cum morte & cum inferno, id est diabolo fecimus pactum, qui furatur animam. Et præcipue vsurarij fures, vel raptores, qui auferunt sua pauperibus, sunt similes morti: qui auferunt pauperibus victum suum necessarium & per consequens vitam suam. Nam di- *Eccli.34.d* citur: Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum homo sanguinis est.

De non dicendo falso testimonio, & de peccatis linguæ. Cap. VII.

PRÆCEPTVM V. QVintum præceptum secundæ tabulæ est: NON falsum testimonium dices. In quo prohibetur omne peccatum & omnis inordinatio linguæ, & specialiter contra proximum.

Linguæ peccata 22. Sunt autem, secundum doctores, viginti duo peccata, vel deordinationes linguæ, & omnes prohibẽtur, scilicet blasphemia, murmur, defensio peccati, periuriũ, mendacium, detractio, accusatio, multiloquium, verbũ otiosum, scurrilitas quæ ad rem non pertinet, indiscretio, conuicium, contentio, bonorum derisio, prauum consilium, seminare discordias, maledictio, adulatio, peccatum bilinguium, rumor, iactantia, & secreti reuelatio specialiter.

Et nota, quòd falsus testis tribus personis est obnoxius, vt dicit Isidorus de summo bono: est enim obnoxius Deo, quem contemnit, & iudici quem decipit, & proximo, quem lædit. Mendax est sicut denarius falsus, vel potius sicut falsus monetarius, qui fabricat falsam monetam: & talis de iure punitur morte æterna, iuxta illud: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Detractor similis est cani, qui lambit in homine, nõ carnem suam sed vlcera & saniem. Murmurans autem, similis est rotæ deteriori carri, quæ plus est quam aliæ garrulosa, quia scilicet non est vncta oleo: sic isti deficit vnctio Spiritus sancti. Iactans similis est cuculo, quæ nescit nunciare, nisi de seipso. Adulatores similes sunt canibus, qui, cum obuiant sibi inuicẽ, osculantur se in loco immundo. Bilinguis, vel reportator verborum, similis est serpenti, qui habet linguam bifurcatam, sic tales loquuntur ad duas partes. Qui stulte promittit, similis est arbori, quæ habet lata folia, sicut vitis, quæ cito folia defluit, vt dicitur in Psalmo: Qui loquitur scurriliter, similis est porco, qui vbicumque ponit pedem, non veretur ponere os. Qui peccatum defendit vel excusat, similis est Adæ, qui retor- *Gen. 3. b* sit culpam suam in Deum, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi, *& c.* Qui maledicit, similis est histrioni viliori, immo vilissimus est inter omnes, qui vulgo dicitur ioculator, sic de maledicente, qui multis est odiosus. Qui multum loquitur, est sicut fatuus mercator, qui sine numero pondere & mensura vendit merces suas, & ideo non est mirum si interdum defraudetur. Qui indiscrete comminatur, similis est cani, qui plus latrat & minus facit. nobilis enim canis sicut leporarius, vix latrat. Qui conuitiatur, est sicut canis macelli, qui semper os portat sanguinolentum. Qui contendit vel contentionem incipit est sicut ille, qui a diabolo mutuum recipit, qui in contentione recontendit, diabolo vsuras soluit. Qui praue consulit, est sicut serpens, qui inficit quidquid lingua eius tangit. Qui rumores multos narrat, similis est lupo, qui, vt dicunt, vno mense viuit de vento. Qui loquitur verba otiosa, est sicut vlmus & aliæ arbores, quæ nullum fructum ferunt, sed folia tantum. Qui bonos deridet, est sicut cæcus, qui spuit & nescit vbi, sed spuit aliquando super vultum alicuius, quando credit spuere super terram vel lutum. Qui seminat discordias est sicut serpens ignominiosus, quia talis vomit ignem & incendit rancorem. Qui secreta reuelat, est sicut saccus sine fundo, & sicut vas sine opertorio. De blasphemo & periuro dictum est supra. Et propter hoc per talia quæ a lingua procedunt. vocatur vniuersitas iniquitatum in Zacharia. *Sup.c.a.huius tituli. Zach.5.*

De prohibitione concupiscentiæ. Cap. VIII.

PRÆCEPTVM VI. ET VII. SExtum præceptũ secundæ tabulæ est: NON concupisces rẽ proximi tui. Septimum præceptũ est. NON desiderabis vxorem eius. In primo prohibetur concupiscentia oculorũ. In secundo concupiscentia carnis.

Triplex ratio ob quã duplex concupiscentia carnis prohibetur. Et nota quòd triplex est ratio, quare specialis ista cõcupiscentia carnis duplex prohibetur, tũ quia est quædam animæ labes, quæ cito maculat, & vix potest tergi: tum quia est quidã animæ ignis qui subito inflammat, & vix potest extingui: tum quia est quædam animæ sitis, quæ semper cruciat, & vix potest satiari. Primo igitur hæc duplex cõcupiscentia est animæ labes, quæ vix potest tergi. Vna istarum, id est concupiscentia carnis est sicut aqua propter labilitatem transitoriæ delectationis. Altera scilicet concupiscentia oculorum, est sicut terra, propter ariditatem, terrenæ affectionis. Sicut ergo ex aqua & terra fit lutum materiale, ita ex hac duplici cõcupiscentia fit lutũ spirituale, quo anima sordidatur, & per consequens fœtet, & displicet in conspectu Dei ad modum vilissimi luti. Vnde dicitur in Psalmo: Vt lutum platearum delebo eos. *Psal.17.a*

Falsus testis *Isid. de sũ. bono. li.3.c. 19. sent.a.*

Psal.5.b

Secundo

Secundo ista duplex concupiscentia est animę ignis, quæ vix potest extingui. De quo dicitur in Iob: Ignis est vsque ad perditionem deuorans. Inflammat enim animam, & inflammando incinerat, & tunc tertia soror earum, scilicet superbia vitæ, quæ est sicut ventus, insufflat in animam sic redactam in cineres, & dispergit eam in ventum, & per consequens adnihilat. Et ideo dicitur in Psalmo: Quod impius est sicut puluis, quem proijcit ventus a facie terræ.

Iob 31. b

Ps. 1. b

Tertio ista duplex concupiscentia est animæ sitis quæ vix potest satiari, cuius duæ sunt sanguisugæ filiæ dicentes, Affer, affer, sicut dicitur in Prouerbijs. Concupiscentia oculorum dicit affer diuitias: concupiscentia carnis dicit, affer delicias. Vna non cessat congregare, alia non cessat effundere. Vnde dicit Aggæus: Qui mercedes congregauit, misit eas in saccum pertusum. Homo mundanus diuitiarum & deliciarum sitibundus saccus dicitur pertusus. & ideo non est mirum, si numquam potest satiari: quia numquam potest impleri ad modum sacci pertusi.

Prou. 30. b

Aggæi. 1. b

De præceptorum editione, ac promulgatione.
Cap. IX.

DE præceptorum editione, vel promulgatione notandum quòd sunt vtiliter edita, & sub triplici pœna, & primo sub pœna corporis, & animæ. Lex enim Imperatoris editur sub pœna corporis tantum, sed lex Creatoris sub pœna animæ & corporis, vt dicitur in Matthæo: Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animam autẽ non possunt occidere. Secundo præcepta diuina edicuntur, vel mandantur sub pœna bonorum mobilium & immobiliũ. Bona mobilia dicuntur bona gratiæ, quia possunt perdi & recuperari: bona immobilia dicuntur bona gloriæ, quia semel habita numquã possunt amitti. Transgressores ergo præceptorum diuinorum, bonis gratiæ & gloriæ priuantur. Ideo obseruantibus datur gratia in præsenti, & gloria in futuro, iuxta illud Psalmi: Gratiam & gloriam dabit nobis Dominus. Tertio præcepta diuina edicuntur sub pœna patibuli infernalis. transgressor ergo diuini præcepti iam est in via, qua ducitur a diabolo ad patibulum inferni. Et nota, quòd tria sunt quæ fiunt latroni quando ducitur ad patibulum. Oculis velatur, manibus ligatur, & veste nudatur: sic peccatori qui ducitur ad infernum, velantur oculi rationis, liganturmanus bonæ operationis, denudatur veste honestæ conuersationis. Sic ergo præcepta diuina edicuntur sub multiplici pœna. Ideo dicitur in Psalmo: Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis.

Matt. 10. c

Psal. 83. c

Ps. 118. a

Quòd transgressores præceptorum instar Pharaonis decem mulctantur. Cap. X.

Transgressores decalogi decem.

NOta, quòd sicut decalogus est decem præceptorũ Dei, sic sunt decem transgressores decalogi, qui figurantur per decem plagas Aegyptij, quæ fuerunt sanguis, rana, cinifes, & muscæ, animalium pestis, & vesica, grando & locusta, tenebræ & mors primogenitorum. Et per istas decem plagas Aegypti figurantur, vt dictum est, transgressores decalogi. Nam sicut plagæ illæ vastauerunt Aegyptum: sic plagæ peccatorum corrumpunt mundum istum. Prima ergo plaga Aegypti fuit sanguis, omnes enim aquæ Aegypti versæ fuerunt in sanguinem, & hoc signat sanguinem, & corruptionem luxuriæ. Secunda plaga fuit rana, tota enim Aegyptus bulliuit ranis, & significat loquacitatem & peccata linguæ. Tertia plaga fuit cinifes, cuius aculeus amarus quasi inuisibiliter pungit, & significat aculeum inuidiæ. Quarta plaga fuit musca grauissima, & hæc significat indignationem & peccatum iræ. Quinta plaga fuit pestis animalium, & hæc significat languorem, vel peccatum acediæ. Sexta plaga fuit vesica turgens & ampulosa, & hæc significat inflationem, & peccatum superbiæ. Septima fuit grando, & hæc significat persecutionem, & peccatum iniuriæ, quia ex superfluitate nascitur iniuria vel malitia. Octaua fuit locusta, quæ deuorauit quid quid residuum fuit in grandine, & significat voracitatem, & peccatum gulæ. Nona plaga fuit palpabilis tenebra, & hæc significat cæcitatem ignorantiæ. Decima, & vltima fuit mors primogenitorum, & hæc significat scandalum, vel notam infamiæ, quando scilicet maiores præbent occasionem peccandi, vel materiam ruinæ. Hæ fuerunt plagæ Aegyptiorum ad litteram, & istæ sunt mysticæ plagæ peccatorum transgressionis decem præceptorum. Vnde sicut Aegyptij post plagas istas fuerunt submersi in mari rubro: sic homines mundani post plagas istorum peccatorum, si non fuerunt per pœnitentiam loti, vel sanati, submergentur in inferno cum Pharaone, & suis curribus, id est cum diabolo & Angelis suis. Qui autem fuerit transgressor diuini præcepti, non erit immunis a plagis peccatorum, & a gutture tormentorum, quia dicitur in Ecclesiaste: Qui custodit præcepta, non experietur quidquam mali.

Eccles. 8. a

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS QVARTVS.

De consilijs Euangelicis.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De Religione.	*Cap. I.*
De obedientia.	*Cap. II.*
De paupertate.	*Cap. III.*
De castitate.	*Cap. IV.*

De Religione. Cap. I.

POST tractatum de præceptis, dicendum est de consilijs Euangelicis. Hæc est enim tertia diæta salutis, scilicet de præceptis ad consilia Euangelica, sicut a minus perfectis ad magis perfecta peruenire. Et quoniam istam diætam ambulant viri perfecti sicut religiosi, ideo dicendum est hic de religione in communi.

Tria de religione notanda.

Vnde in nomine Domini de religione, vel congregatione nota specialiter tria, scilicet typum cui comparatur, ortum, vnde deriuatur, votum quo ligatur. Habet ergo religio typum multiplicem, qui ipsam reddit commendabilem. Vnde nota quòd tria commendantur in religione vel religiosis, scilicet pondus maturitatis, amor communitatis, & fuga proprietatis. Religiosus ergo debet habere pondus maturitatis, sicut verus trapezita vel campsor, cognoscit meliores denarios ad pondus: sic absque dubio, in pondere maturitatis cognoscitur religiosus. Nam in Psalmo dicitur: In populo graui laudabo te. Religiosus debet amare communitatem, et hoc multiplici exemplo. Videmus enim quòd plures homines, quando sunt congregati incedunt securius, resistunt fortius, solatiantur iucundius. Vnde dicitur in Ecclesiaste: Melius est duos esse simul quàm vnum. Videmus insuper econtrario, quòd anis sola singularis, vel est rapax, vt accipiter, vel amisit socium, vt turtur: sic religiosus singularis, vel est rapax detrahendo, vel iudicando patrem, vel proximum, vel amisit socium, id est Christum. quia

Psal. 34. a

Eccles. 4. a

Digitized by Google

Ibid.b dicitur etiam in Eccleſiaſtico: Væ ſoli. Ideo in oblatione Domini in templo, fuit par turturum, non ſola
Luc.2.d turtur vt dicitur in Luca. Videmus enim quòd ſola candela per ventum extinguitur, ſed non ita de facili quando cum alijs ardet: ſic plures congregati vinculo charitatis, iuncti melius lucent per exemplum, vehementius ardent per deſiderium diuinum. Vnde di-
Pſ.49. a citur in Pſalmo: Congregate illi ſanctos eius. Videmus enim præterea, quòd non ſolus denarius, ſed plures faciunt theſaurum, non vnus miles, ſed plures faciunt exercitum, non vnus ſcholaris, ſed plures faciunt ſtudium, non vnus bos, ſed plures trahunt iugum, non vnum membrum, ſed plura faciunt corpus vnum, non B vna apis, ſed plures componunt fauum, non vnum granum, ſed plura faciunt acerum, non vna ſpecies, ſed plures faciunt electuarium: ſic cum plures ſunt vniti per amoris vinculum, eſt in eis abſque dubio maior abundantia meritorum. Vnde in figura huius non vnus ſolus diſcipulus, ſed plures diſcipuli rece-
Act.2.a perunt Spiritum ſanctum. vt dicitur in Actis. Religioſus debet inſuper fugere & cauere proprietatem. Sicut enim veſpertilio bibit oleum in Eccleſia, vbi laudant alij Deum: ſic religioſus proprietarius, inſtar veſpertilionis, bibit, & furatur bona monaſterij, vbi alij vacant laudibus, & Dei ſeruitio, ſicut Iudas, qui ſolus C inter Apoſtolos pecuniam furatus eſt, vt dicitur in
Ioan. 12.a Ioanne.

Item nota quòd tria ſunt reprobata ſpecialiter in quolibet religioſo, ſcilicet indeuotio, diſſolutio, & vagatio. Nam religioſus indeuotus, eſt ſicut Cirpus, vel iuncus, aut mergus, qui interius eſt aridus, quòd tamen ſtat in aqua vel loco aquoſo. Item ſicut piſcis qui ſemper bibit aquam, & cum aperitur venter inuenitur vacuus, talis iuxta panem moritur fame, iuxta fontem moritur ſiti, iuxta ignem moritur frigore. Et de tali-
Pſ.33.c bus dicitur in Pſalmo: Diuites eguerunt, & eſurierunt. Eſt etiam reprobãda in religione diſſolutio vitæ, & in- D honeſtas in conuerſatione. Nam ſæcularis inhoneſte viuens, ſolum infamat ſeipſum: religioſus vero inhoneſtus, & diſſolutus, infamat totum monaſterium, & ordinem ſuum. Nam ſicut quando vinum proclamatur in villa, per vinum quòd portatur in cypho iudicãt homines de toto vino quòd eſt in dolio: ſic mundus per conuerſationem quam videt in vno religioſo, iudicat omnes alios qui ſunt in monaſterio, vel in ordine ſuo, & hoc tam in bono, quam in malo. Vnde dicit
1.Cor. 4. b Apoſtolus: Spectaculum facti ſumus mundo. Eſt inſuper in religioſo valde reprobanda vagatio. Sicut enim piſcis non diu viuit extra aquam: ſic religioſus vaga- E bundus cito moritur per culpam. Vnde dicit Hieronymus: Otium mihi carcer eſt, & ſolitudo paradiſus.

Tria præſtãda religioſo

Item nota quòd religioſus debet ſe caſtigare non interficere, prælato obedire non contradicere, & ſemper in bono proficere, non retro cedere. Religioſus itaque debet corpus proprium non occidere, ſed diſciplinare, & diſciplinã cum ratione regulare, & interdum diſciplinam remittere. Sicut aquila retrahit alas, vt melius extendat, & baliſtarius remittit, vel diſtendit arcum, vt fortius poſtmodum trahat: ſic interdum remittenda & temperanda eſt diſciplina, vt poſtea con-
Rom.12.a ualeſcat. Nam dicit Apoſtolus: Rationabile ſit ob- F ſequium veſtrum. Religioſus etiam ſuo prælato debet obedire humiliter, & non reſiſtere. Sicut enim mẽbra iudicantur paralytica, quæ nõ mouentur ad imperium capitis: ſic peruerſus eſt religioſus ſubditus, qui nõ ſentit motum, & imperium patris ſpiritualis. De talibus
Exo. 15. d dicitur in Exodo: Fiant immobiles quaſi lapis. Et ſi-
Ariſt. 2. de gener. text. com. 9. cut omne humidum, ſicut dicit Philoſophus, male terminatur termino proprio, & bene alieno: ſic religioſus bene regitur, ſi obſeruet prælati præceptum, male
Ber. ſer. 3. de reſurr. Dom. ante med. vero ſi ſequatur propriæ voluntatis votum. Nam dicit Bernardus: Tolle propriam voluntatem, & infernus non erit tibi. Religioſus inſuper debet ſemper proficere & non retrocedere; & ideo a latioribus incipere de-

A bet, vt proficiendo ad altiora valeat peruenire. Nam dicit Gregorius: In via Dei non proficere, deficere eſt. Sicut enim ædificium in fundamento fit latius, & poſt modum conſtruendo fit ſtrictius: ſic religioſus talem perfectionem debet incipere, quòd ad illam valeat addere & in ea perſeuerare, ne dicatur illud Euangelicũ verbum cõtra ipſum: Hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit conſummare, vt dicitur in Luca. Debet autem *Luc. 14.f* ſuper omnia in religione perſeuerare, quia dicit Saluator: Nemo mittens manum ad aratrũ, & aſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Sicut enim ſtultus eſt qui tem- *Idem 9. g* pore tempeſtatis exit de naui. & proijcit ſe in mari: ita ſumma ſtultitia eſt, tempore tentationis nauem religionis dimittere, & ad ſubmergendum ſe in mare ſæculi præcipitare. De talibus autem dicitur in Actis: Niſi in naui manſeritis, peribitis. *Act.27.f*

Item nota, quòd religioſus debet in diſciplina nutriri, & informari tripliciter, ſcilicet ſicut paruulus in domo, ſicut plantula in horto, & ſicut virgula in virgulto. Debet itaque religioſus ad modum pueri in diſciplina diligenter enutriri & educari. Vnde nota, quòd debet habere duas obſtetrices in proceſſu, duas nutrices in progreſſu, & duas conſiliatrices in profectione, vel ſtatu. Debet igitur habere duas obſtetrices, ſcilicet obedientiã, quæ liget ſibi manus & pedes, & inuoluat eum in panniculo paupertatis, & humilitatem, quæ inclinet eum in præſepio & in cunabulo clauſtri, cũ freno temperantiæ & capiſtro cilicij. Iſtæ ſunt duæ obſtetrices Hebræorum, id eſt Religioſorum, quæ conſeruabant mares, id eſt perfectos religioſos & perfecte viuere volentes, vt habetur in Exodo. Debet etiã habere *Exo. 1. c* duas nutrices in progreſſu, ſcilicet veritatem, quæ doceat eum loqui, iuxta illud Petri: Siquis loquitur, quaſi *1. Pet. 4. c* ſermones Dei, & honeſtatem, quæ doceat eum ambulare, iuxta illud quod dicit Apoſtolus ad Theſſalonicenſes: Præcipimus vobis, vt honeſte ambuletis ad eos qui *1. Theſ 4.c* foris ſunt. Debet nihilominus habere duas conſiliatrices in perfectione & ſtatu, ſcilicet charitatem ad Deũ, & ad proximum. Nam dicit Apoſtolus: Charitas fra- *Hebr. 13.a* ternitatis maneat in vobis, & auſteritatem ad ſeipſum: iuxta illud eiuſdem Apoſtoli: Caſtigo corpus meum, *1. Cor. 9. d* & in ſeruitutem redigo. Religioſus inſtar plantulæ, de- Religioſus bet nutriri in diſciplina, vel in religione. Vnde notãdũ inſtar planeſt, quòd hortulanus fodit ſæpe circa plãtulas quæ ſunt tæ nouellæ in horto ſuo, quæ ſpiritualiter debent fieri. nouo reli- nutriendus. gioſo. Plantulę vero de vno loco eradicantur, & in alio tranſplantantur, clauduntur, rigãtur, purgãtur, fodiuntur, & coluntur: ſic nouitius debet inſtar plantulæ, de mundo radicitus euelli, & in religione tranſplantari, & in ſancto propoſito radicari, circumſpectione claudi, deuotione rigari, confeſſione purgari, exercitio & occupatione fodi, & excoli, & tales ſunt ſicut nouellæ plantationes in iuuentute ſua vt dicitur in Pſalmo. Re- *Pſal. 143.b* ligioſus inſuper, ſicut virgula in virgulto debet educari in diſciplina. Vnde nota, quòd agricola quando habet virgulam vel ſurculum generoſæ vel fructuoſæ arboris, prouidet ei in multis, ſcilicet quòd habeat radicem, ſtipitem, frondes, & folia, flores & fructus: ſic virgula ſpiritualiter, ſcilicet neophytus, vel nouitius in virgulto religionis, debet habere iſta ſex, ſcilicet radicẽ profundæ humilitatis, ſtipitem rectæ intentionis, frondes ſinceræ dilectionis, folia honeſtæ locutionis, flores pulchræ conuerſationis, & tandem ſuper omnia fructus bonæ operationis: quia per fructus eorum cognoſcit eos Deus, ſicut dicit Saluator in Matthæo. De tali- *Mat. 7.g* bus virgulis generoſis, & fructuoſis dicitur in Pſalmo: *Pſal. 127. c* Filij tui ſicut nouelle oliuarum, in circuitu menſæ tuæ, id eſt religionis ſanctæ.

HABET etiam religio ortum primordialem val- Religionis de laudabilẽ. Vnde nota, quòd omnis religio & omnis ortus. ſpiritualis congregatio, vel fraternitas, habuit primo ortum a Samuele, qui congregauit cuneum Prophetarũ, vt dicitur in primo Regum. Et ita dicit ibidem ma- *1. Reg. 10. b* giſter hiſtoriarũ. Secũdo habuit ortum, ab Heliſęo, cũ quo

Digitized by Google

4. *Reg.* 4. *f* quo habitauerũt filij prophetarum, vt dicitur in quarto Regum. Tertio habuit ortum a Ioanne Baptista, *Ioan.* 1. *e* qui cõgregauit discipulos, vt dicitur in Ioanne: Quarto habuit ortum a Christo, qui congregauit discipulos *Mat.* 4. *c. d* & Apostolos, vt dicitur in Matthæo. Quinto habuit ortũ ab Apostolis, quibus adhæserunt multi discipuli, simul habitantes post missionem Spiritus sancti, sicut *Act.* 4. *a* dicitur in Actis. Quia nemo quidquam eorum, quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis erant communia. Sexto habuit ortum a Marco Euãgelista, qui apud Alexandriam discipulos vitæ mirabilis habuit, vt habetur in Ecclesiastica historia. Inde processerunt monachi, quorum fuerunt tria genera, scilicet cœnobitarum qui in communi viuebant: aliorum qui dicebãtur Remoboth qui bini & trini habitabant: & Anachoretarum, qui soli in deserto viuebant, *Hieronym. epist. 22. ad Eustoch. post med.* quorum auctor fuit Paulus, illustrator Antonius, princeps Ioannes Baptista, vt dicit Hieronymus.

HABET insuper religio nodum regulantem valde notabilem, qui ipsam facit valde laudabilem. Est enim in ipsa triplex nodus valde laudabilis, scilicet nomen religionis obedientiæ subiugantis, paupertatis alleuiãtis, & castitatis decorantis. Obedientia aufert religioso propriam voluntatem & per consequens infernum, iuxta illud Bernardi: Tolle propriam voluntatem, & *Bern. ser. 3 de resurr. Dom. ante med.* infernus non erit tibi. Paupertas aufert ipsi terrenam cupiditatem, & per consequens omne malum, iuxta illud verbum Apostoli: Radix omnium malorum, est *1. Tim. 6. b* cupiditas. Castitas aufert homini carnalem fœditatẽ, & per cõsequens facit eum Angelum, iuxta illud Mat- *Matt. 22. c* thæi: Neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo. De hoc triplici nodo per ordinem est dicendum. Et primo de obedientia.

Nodus siue vorum quo religio ligatur.

De obedientia. *Cap. II.*

De obediẽtia tria præcipue notãda.

DE obedientia nota specialiter tria, scilicet præconia quibus commendatur, auxilia quibus adiuuatur, & officia quibus occupatur.

Obediẽtiæ præconia.

HABET ergo obedientia multa præconia quæ ipsam laudant. Vnde nota, quòd obedientia est Schola Saluatoris, nobile genus martyrij, palma triumphalis, & scala paradisi. Primo ergo obedientia est Schola Saluatoris. Vnde nota, quòd Saluator exẽplo suo docuit obedientiam tripliciter, scilicet ad mundum veniens, in mundo manens, & de mundo transiens. Ad mundum veniens obedientiam docuit, vt dicitur in *Ioan. 6. d* Ioanne: Descendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, patris. Obedientiam docuit in mundo manens, vt dicit Pau- *Phil. 2. a* lus: Factus est obediens vsque ad mortem. Obedientiam docuit de mundo transiens. Nam in passione di- *Matt. 26. d* xit patri: Non sicut ego volo, sed sicut tu. Est etiam obedientia quoddam nobile genus martyrij & palma triumphalis, quia decollat hominẽ & amputat ei propriæ voluntatis caput. De hoc martyrio dicitur in pri- *1. Reg. 15. e* mo Regum: Melior est obedientia, quam victimæ. Est autem obediẽtia scala paradisi, cuius septem sunt gra- *Ber. ser. de virt. obed. & eius gradus.* dus quos assignat Bernardus. Primus gradus obediẽtiæ, est obedire libenter sine recalcitratione. Exemplũ de Paulo, qui dicit in Actis: Domine quid me vis fa- *Act. 9. a* cere? Secundus gradus est obedire simpliciter sine si- *Psal. 72.* mulatione, exemplum de Dauid, qui dixit in Psalmo: Vt iumentum factus sum apud te. Tertius gradus est obedire hilariter sine murmuratione, exemplum de Simone Cyrenæo, qui portauit in angaria, id est in *Matt. 27. d* dolore crucem Christi, vt habetur in Matthæo. Quartus gradus est obedire velociter, sine recrastinatione, exemplum de Petro & Andrea, qui ad vnam Domini vocem relictis retibus omnibus, secuti sunt eum, sicut *Matt. 4. c* etiam dicitur in eodem Matthæo. Quintus gradus est obedire viriliter, sine æstimatione, exemplum de Pe- *Luc. 22. d* tro, qui dixit: Domine paratus sum tecum in carcerem, & in mortem ire. Sextus gradus est obedire humiliter, sine elatione, exemplum de discipulis quibus A dixit Saluator: Dum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus in eodem Luca. Septimus gradus est obedire perseueranter, sine *Luc. 17. c* discontinuatione, exemplum de Christo, de quo dicit Apostolus: Factus est obediens vsque ad mortem. *Phil. 2. a* Isti septem gradus erant spiritualiter in scala Iacob, de qua habetur in Genesi: quæ significat obedientiam, *Gen. 28. c* tum quia Angeli descendebant & ascendebant, per illam, per quod intelligitur, quòd obedientia est vita angelica: tum quia scala ista tangebat cælos, in quo innuitur, quòd vera obedientia est cælestis vita. Item nota, quòd obedientia est nauis ad cælum transiens, B clauis cælum aperiens, & auis ad cælum ascendens. Est itaque obedientia sicut nauis, nam sicut qui est in naui semper procedit, & tamen ipse quiescit: sic qui est in naui obedientiæ, semper proficit in mundo, dormiendo, vigilando, comedendo, abstinendo, ambulando, quiescendo: quia instar nautæ nõ mouetur motu proprio, sed alieno. De hac naui habetur in Prouerbijs: Facta est quasi nauis institoris, id est merca- *Prou. vlt. b* toris. Per eandem rationem obediens comparatur equitanti: Nam sicut equitans quiescendo procedit, quia non mouetur motu proprio, sed equi: sic bonus obediens quando pausat, meretur, quia non innititur C motui voluntatis suæ, sed maioris sui. Vnde dicitur in Canticis: Equitatui meo assimilaui te amica mea. Est *Cant. 1. e* etiam obedientia sicut clauis paradisi. sicut enim inobedientia clausit paradisum, vt habetur ex Genesi: sic obedientia paradisum aperuit. Et in figura huius *Gen. 3. c* Christus dedit Simoni, qui interpretatur obediens, claues regni cælorum, vt dicitur in Matthæo. Et sicut *Matt. 16. c* Dominus maledixit primo homini inobedienti, dicẽs: Maledicta terra in opere tuo: sic benedixit obe- *Gen. 3. e* dienti Simoni Dominus, dicẽs: Beatus es Simon Bariona. Est etiam obedientia sicut auis ad cælum ascendens. Nam sicut auis, cum duabus alis volat ad sublimia: D sic obediẽs cum duabus alis, scilicet cum ala paupertatis, & cum ala castitatis scandit ad cælestia. Hoc est quod dicitur in Apocalypsi: Datæ sunt mulieri duæ *Apoc. 12. d* alæ, vt volaret in desertum locum. Mulier ista potest dici obedientia. Duæ alæ possunt dici duo illa vota, simul coniuncta, scilicet castitatis, & paupertatis voluntariæ. Item nota quòd obedientia est summa in merito, vicina Deo, & proxima cælo. Est itaque obedientia in merito suprema, & in figura huius Christus Apostolis præposuit, Simonẽ obedientem. Vult enim Creator quòd omnia obediant obedienti: nec mirum si vult quod obedienti obediant ceteræ creaturæ: quia E etiam ipse Deus voluit obedienti obedire. Exemplum de Iosue, de quo dicitur: Non fuit ante & postea tam *Ios. 10. e* longa dies, obediente Domino voci hominis. Est etiã obedientia Deo vicina, in cuius figura Dominus recubuit in domo Simonis, vt dicitur in Luca. Et omnes *Luc. 7. f* qui erant in Bethania diligebat. vt dicitur in Ioanne: Bethania quippe domus obedientiæ dicitur. Est etiam *Ioan. 11. a* obedientia scala cæli, & Deo proxima, & in figura huius, Dominus ascendit in cælum de Bethania, sicut habetur in Luca. *Luc. 24. g*

HABET etiam obedientia auxilia, quæ ipsam iuuant. Vnde notandum est quòd sex sunt quæ iuuant Auxilia obedientiam iuuantia. F obedientiam, scilicet humilitas flectens, consuetudo frequens, dilectio feruens, affectus terrena contemnens, gratia interius vngens, & prælatus modeste præcipiens. Obedientia igitur iuuat, & facit hominẽ obedientem. Humilitas reddit hominem flexibilem, sicut enim gracilitas & subtilitas virgæ facit virgam faciliter inclinare: sic gracilitas humilitatis facit homines faciliter obedire. Ideo dicit Apostolus de Christo: Humiliauit semetipsum, factus obediẽs vsque ad mor- *Phil. 2. a* tem. Iuuat etiam obedientiam consuetudo, nam sicut equus assuescit circumuolutionibus, vt sciat se ad omnem partem flectere: sic assuefactio obedientiæ facit homines ad nutum obedire. De tali equo bene ductibili dicitur in Prouerbijs: Equus paratur ad diem *Prou. 21. d* belli:

Digitized by Google

belli: Dominus autem salutem tribuit. Iuuat tertio obedientiam dilectio Dei. Nam sicut ignis facit ceram
Luc. 12. f mollem & tractabilem: sic amor Dei ignitus facit hominem obedire. Vnde dicitur in Luca: Ignem veni mittere in terram, id est animam deuotam. Iuuat nihilominus obedientiam contemptus mundi, & separatio voluntatis ab omni re corporali. Sicut enim pellis est tractabilis a ligno separata, quæ tamen est rigida, quamdiu est ligno affixa: sic anima cum instar pellis a terrenis seiungitur, ad obediẽdum facile inclinatur.
Ps. 118. b In cuius persona dicit Psalmista: Paratus sum, & non sum turbatus. Iuuat etiam obedientiam vnctio gratiæ interius. Sicut enim corium vnctum fit molle & tractabile, quod tamen ante vnctionem erat durum & rebelle: sic homo facilis est ad obedientiam, quando anima intus est vncta per gratiam. Hæc est vnctio de
1. Ioan. 2. d qua dicit Ioannes: Vnctionem quam accepistis maneat in vobis. Tandem iuuat obedientiam modestiæ præcipientis. Exemplum de Deo, qui vnum solum lignum prohibuit, & omnia alia concessit, dicens: De
Gen. 2. d omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.

Officia quę occupant obedientiã.

Habet etiam obedientia officia, quæ ipsam occupant, scilicet tria genera præceptorum. Vnde nota, quòd debet quilibet obedire præceptis iudicis per na-
Tob. 4. c turam, quæ scripta sunt a Tobia dicente: Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias. &
Mat. 7. b in Matthæo: Omnia quæcumque vultis ne faciant vobis homines, ea nolite facere eis. Vel debemus obedire præceptis iniunctis per scripturã, quæ scripta sunt
Exo. 20. a in Exodo. Vbi ponuntur decem præcepta: Non habebis deos alienos, &c. Debemus etiam obedire præceptis inspiratis per gratiam, vt de dilectione Dei &
Mat. 22. d proximi, quæ scripta sunt in Matthæo. Horum expositionem quære supra in materia de præceptis, & in materia de charitate.

De paupertate. Cap. III.

De paupertate nota tria.

De paupertate nota specialiter tria, scilicet quòd paupertas est cælestę pretium, cum quo pauperes mercantur: cælestę prandium, ad quod pauperes inuitantur: & cælestę solium, in quo pauperes locantur.

Simile est apud Aug. de Verb. Domi. sec. Luc. serm. 28. circa med. to. 10.

Primo igitur paupertas est cælestę pretium a quo pauperibus emitur cælum, sicut dicit Augustinus: Regnum, inquit, cælorum paupertate emitur. Et nota quòd regnum cælorum iure emptionis conuenit pauperibus, quia ipsi proprie soluunt pretium, quod taxauit Christus, dicens: Omnis qui reliquerit domum,
Mat. 19 d aut agros, &c.

Paupertas cælestę prãdium.

Secundo paupertas est cælestę prandium, quo pauperes reficiuntur. Sicut enim videmus, quòd quando clamatur ad eleemosynam, vel paradisum, soli pauperes veniunt & accelerant: sic ad prandiũ cæli ad quod Christus inuitat soli pauperes intrãt, quòd figuratur in
Luc. 14. d Luca. vbi dicitur, quòd homo quidam fecit cenam magnam, &c. Et nota quòd tria genera hominũ ad illã cenam venire noluerunt, sed excusationes friuolas allegauerunt, scilicet auari diuitijs incrassati, immundi impinguati, superbi dilatati honoribus, iuxta illud Deu-
Deut. 32. c teronomij: Incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum. Auari figurantur per illum qui quinque iuga boum emerat. Immundi, per illum qui vxorem duxerat. Superbi, per illum qui villam comparauerat. Et ideo omnes isti a cena illa proprie sunt excluſi, & soli pauperes intromissi.
Luc. 14. d Nam dicitur ibidem: Voca pauperes & debiles, & introduc, &c.

Paupertas cælestę solium.

Tertio paupertas est cælestę solium, in quo pauperes sedent, sicut dicitur in Matthæo: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, &c. & sequitur: Sede-
Mat. 19. d bitis & vos super sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Sed nota, quòd sicut qui esset supra cælum, totam terram reputaret quasi centrum: sic pauperes totam terram reputant rem minimam, & vilem, quia in cælo, vt dictum est, habent sedem & mansionẽ suam. Nam dicit Apostolus in persona eorum: Nostra con-
Phil. 3. d uersatio in cælis est.

Paupertatis tria bona.

Item nota quòd pauper habet tria bona, scilicet vitam securissimam, mentem quietissimam, & vestem nobilissimam. Primo igitur pauperes sunt in vita se-
a Bernard. ser. de conuers. ad cleric. c. 12. & ser. de quinque negotiation. & quinque region. ante med.
b Greg. lib. 18. Mor. c. 25. ante med.
curissima securi, quia per paupertatem non mouentur lites, non timentur fures, non formidãtur rerum tempestates: sed diuites huius mundi sustinẽt omnes istas tribulationes. Vnde in figura huius, Caim qui interpretatur possessio, habebat caput tremulum, & significat diuitum curam, & solicitudinem auarorum. Secundo pauperes mente sunt quieti. & a spinis diuitiarum minime lacerati, & ab earum pondere liberi, & ab earum inquinatione mundi. Nam diuitiæ faciũt ista tria mala, bona siquidem temporalia possessa onerant, amata inquinant, & amissa cruciant, vt dicit [a] Bernardus. Vnde in figura spiritualis quietis, quam habẽt pauperes & anxietates, quæ communicant diuitias, Israel a Deo, accepit sabbatum, id est quietem, & Aegyptij anxietates, & curas vt dicit [b] Gregorius. Propter hoc dicitur ad Hebræos: Relinquitur sabbatismus
Heb. 4. b populo Dei. Tertio sunt pauperes veste decori, id est
Eccli. 11. b honestate cõspicui. Ideo Sapiens iungit ista duo: Paupertas, inquit, & honestas a Deo sunt: quia in semitis pauperum relucet spiritualiter Christi signum, de quo dicitur in Luca: Et in signum cui contradicetur. Et
Luc. 2. e nota, quòd triplex fuit signum Christi cui contradicitur a diuersis amatoribus mundi. Primum fuit paupertas, cui contradicitur ab auaris: secundum fuit castitas, cui contradicitur ab immundis: & tertium fuit humilitas, cui contradicitur a superbis.

Tria alia paupertatis bona.

Item nota, quòd paupertas alia tria bona habet. est enim paupertas summe Christo copulata, bonis summe cumulata, & cælis summe coæquata. Primo ergo paupertas est summe Christo copulata, habet enim Deus pauperes quasi familiares & domesticos, & diuites quasi ignotos & extraneos. Vnde in figura huius Christus in ortu suo prius vocauit pauperes, quàm diuites, piscatores, quàm mercatores, pastores, quàm reges, pauperes de prope, & diuites Magos ab oriente. Secundo paupertas est summe coæquata cælo: & causa est, quia est summe elongata a mũdo. Pauper enim summe cælum appropinquat: quia omnia mundana conculcat. Sicut videmus, quòd ille qui vult alte attingere, scabellum consueuit sub pedibus locare: sic pauper manu tangit cælum, quia de omnibus terrenis contemnendo & conculcando, facit sibi quasi sub pedibus scabellum, iuxta illud Deuteronomij: Omnis
Deut. 11. 6 locus quem calcauerit pes vester, vester erit. Tertio paupertas est summe cumulata omni bono: optime enim scit thesaurizare. Propterea enim dimittit terram talpis, id est auaris, fimum porcis, id est immundis, puluerem serpentibus, id est superbis, iuxta illud
Isa. 65. d. Isaiæ: Serpenti puluis panis eius. Ipsa enim dedignatur fimum stabuli habere loco thesauri. Fimus stabuli sunt diuitiæ huius mundi: quia mundus est stabulum, id est locus iumentorum, & hominum bestialium. Ipsa enim bona immobilia retinet, id est cælestia, & dispergit bona mobilia, id est omnia terrena, quòd figuratur in Genesi. Vbi dicitur, quòd Abra-
Gen. 25. a ham dedit Isaac omnia, quæ possidebat, & filijs concubinarum largitus est munera.

De castitate. Cap. IIII.

De castitate nota tria.

De castitate nota specialiter tria. Castitas enim est florens, sicut lilium inter spinas, habet lilium incorruptibile, habet pretium impretiabile, habet folium insuperabile, habet pretium inter gemmas, & tenet solium super stellas.

Primo ergo castitas est florens sicut lilium, nam dicitur in Canticis: Sicut liliũ inter spinas, sic amica
Cant. 2. a mea

mea inter filias. Et nota, quòd in lilio sunt sex folia niuei coloris, & sex grana aurei coloris. sex folia niuea, significant carnis pudicitiam: & sex grana aurea, significant mentis munditiam. Primo ergo in lilio sunt sex folia, in quibus figurantur sex ad pudicitiam necessaria. Primum folium est cibi & potus sobrietas, vnde dicit Hieronymus: Virgo fugiat vinum, vt venenum. Nam vinum & adolescentia, est duplex incendium voluptatis. Vnde in Prouerbijs dicitur: Luxuriosa res est vinum. & in Genesi dicitur, quòd Loth propter vinum perpetrauit incestum. Secundum folium, est habitus asperitas. Vnde dicit Bernardus: Memento, quòd asperior cardo pannum facit leniorem, sicut asper habitus facit carnem castiorem. Et per contrarium filij Israel fornicati sunt cum mulieribus Moab, quia ornatæ erant vestibus delicatis, vt dicitur in Numeris. Tertium folium, est laboris strenuitas, & per contrarium ignauia & otium sunt summum luxuriæ nutrimentum. quia vt dicitur in Ezechiele: Hæc fuit Sodomæ iniquitas sororis tuæ, superbia, saturitas, abundantia panis, & otium. Dauid in domo otians, commisit adulterium, vt habetur in secundo Regum. Quartum folium, est custodia sensuum & maxime quo ad visum & auditum: quia curiositas videndi & audiendi, via est ad peccatum. Cuius exemplum patet in Dina filia Iacob, quæ ad videndum mulieres regionis illius egressa, a Sichem filio Emor fuit corrupta, vt dicitur in Genesi. Quintum folium est modestia verborum, & maxime immundorum: quia maxime excitatur luxuria, per verba dissoluta, & inhonesta. Nam dicit Apostolus: Nolite seduci inanibus verbis. Corrumpunt enim bonos mores, colloquia praua. Sit, inquit Hieronymus, sermo virginis pudens, modestus, & tardus vel rarus, nec tam eloquētia pretiosus, quàm pudore. Idem sit vitæ nouæ grauitas, honestas admirabilis, & stupēda verecūdia, mira patientia, virginalis incessus & veræ pudicitiæ habitus, sermo semper modestus, & suo in tempore profe-
D rendus. Hæc ille. Sextum folium, est fuga occasionū, & oportunitatum, & maxime mulierum. Dicitur enim in Genesi: Ne stes in omni loco circa regionem. Videmus enim quòd animalia siluestria pulchriorem pellem habent, quàm domestica. Legimus enim in secundo Regum, quòd Thamar ab Amon fratre suo fuit corrupta: quia in thalamo fuit sola cum solo. Vnde Bernardus dicit: Virgines quæ vere virgines sunt. semper debent esse pauidæ, & numquam securæ, vt & non timenda securæ etiam pertimescant.

Sex ad pudicitiā necessaria. *Hier. ep. 22 ad Eustoc. longe ante med. to. 1.* *Prou. 20. a* *Gen. 19. g* *Num. 25. a* *Exec. 16. f* *2. Reg. 11. a* *Gen. 34. a* *1. Cor. 15. d* *Hier. ep. 1. ad Demet. post mediū to. 9.* *Idē ep. 14. ad Mauri tij filiā post med. to. eo.* *Gen. 19. d* *2. Reg. 23.* *Bern. ho. 3. super Missus est cir. med.*

Animus castus triplicē debet habere dilectionis modum

Sunt etiam in lilio sex grana aurea, in quibus figuratur triplex modus diligendi Deum, & triplex causa dilectionis. Primo ergo est triplex modus dilectionis,
E quem debet habere animus castus. est enim diligendus Deus prudenter, ne decepti, ab amore eius discedamus: dulciter, ne elati, ab amore eius abscindamur: fortiter ne oppressi, ab amore Dei euellamur, vt dicit Bernardus. Sunt autem tres causæ præcipuæ, in quibus debemus Deum diligere. Est enim diligendus toto corde, quia Creator: tota anima, quia Redemptor: tota mente, quia remunerator, vt dicitur in Matthæo.

Ber. super Cāt. ser. 20 ante med. *Mat. 22. d*

Secvndo castitas habet ingens pretium super omnes gemmas, quia dicitur: Non est digna ponderatio continentis animæ. Et nota, quòd castitas est thesaurus cum valore charitatis, ideo summe amandus, & ideo dicitur: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito & cetera. est thesaurus in vase fragilissimo, & ideo summe conseruandus. Nam dicit Apostolus: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Vnde maioris virtutis est, in carne corruptibili seruare castitatem. Est thesaurus cum malignissimo hoste, & ideo summe timendus, sicut videmus, quòd valde est laudabile, castrum debile defendere contra hostem fortissimum.

Eccli. 26. c *Matt. 13. f* *2. Cor. 4. b*

A Tertio castitas habet excellens folium super omnes stellas, quòd figuratur per thronum de ebore grandem, vt dicitur in libris Regum. Et nota quòd ebur est frigidum & solidum & candidum. Frigidum contra concupiscentiam: solidum per firmam perseuerantiam: candidum per meram innocentiam. Item nota, quòd quando ebur in vno panno lineo mundo inuoluatur, seruat pannū ne incendatur: in quo signatur, quòd interior castitas mentis, seruat corpus exterius, ab incendio libidinis.

3. Reg. 12.

Item nota, quòd castitas habet fructum vberrimū, cursum celerrimum, & sertum pulcherrimum. Primo ergo castitas habet vberrimum fructum. & nota
B quòd triplex est fructus Euangelicus, scilicet tricesimus, quem habet castitas coniugalis: sexagesimus, quē habet castitas vidualis: centesimus, quem habet castitas virginalis, vt dicitur in Matthæo. Secundo castitas habet celerrimum motum: castitas enim consequitur Deum tripliciter, scilicet currendo, natando, & volando. Currit enim castus per bonam operationem: natat per internam deuotionem: volat per supernam contemplationem. & sic sequitur agnum quocumque ierit, vt dicitur in Apocalypsi. Tertio castitas habet pulcherrimum seruum. Non enim solum habet aureolam præmij accidentalis, sed etiam aureolam præ-
C mij essentialis.

Mat. 13. a *Apoc. 14. a*

Et nota quòd triplex est aureola, scilicet virginum, martyrum & doctorum. Virginum florea: martyrum gemmea: doctorum aurea. Aureola igitur virginum est florea, de qua dicitur: Veni de libano sponsa mea, veni coronaberis, scilicet aureola castitatis. quia in Scriptura castitas flos dicitur, merito castis corona de floribus datur. Et nota, quòd castitas instar floris solo tactu marcescit: quia tactus impudicæ delectationis, castitatem omnino corrumpit. Sicut enim flos sole præsente decorem suum ostendit, nam flos, vt videmus, de nocte clauditur, & oriente sole rursum expan-
D ditur: sic homo vere castus de castitate tantum coram Deo non coram hominibus, gloriatur, dicente Apostolo: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Aureola vero martyrum est gemmea, nam dicitur: Posuisti super caput eius coronam de lapide pretioso. Aureola doctorum est aurea, de qua dicitur: Corona aurea super caput eius. Item nota, quòd castitas indiget studiosa clausura: castitatem decet pretiosa cinctura: & in ea lucet speciosa pictura. Primo ergo Castitas debet habere clausuram studiosam, nam dicitur: Hortus conclusus, soror mea sponsa. Et nota, quòd in horto bene clauso, non potest
E quis intrare, nisi de alto: sic in homine casto, qui habet clausuram continentiæ, nullum desiderium debet intrare, nisi cæleste tantum. Si tamen hortus conclusus bestijs esset plenus, clausura parum proficeret immo plus noceret, quàm prodesset: ita quando bestiales motus libidinis strepunt in mente, parum aut nihil valet clausura castitatis in carne. Et ideo sponsæ dicitur: Non solum hortus conclusus, sed fons signatus. Hortus conclusus, propter castitatem carnis, fons signatus propter puritatem mentis.

Aureola triplex. *Cant. 4. c* *2. Cor. 1. c* *Psal. 20. a* *Eccli. 45. b* *Cant. 4. d* *Ibidem.*

Secundo castitas debet habere cincturam pretiosam, quia dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et nota, quòd Daniel vidit virum accinctum renibus, auro obrizo, quod est aurum pretiosum valde, vt dicitur in Daniele. & Ioannes vidit filium hominis, præcinctum ad mamillas zona aurea, vt dicitur in Apocalypsi. quod scilicet ad duplicem castitatem refertur. Nam zona aurea, vel cinctura renum, significat corpus castum: zona vero aurea inter mamillas, significat cor mundum: quia, vt dicit Philosophus libro de animalibus, cor hominis est inter mamillas, aliquantulum declinans ad partem sinistram.

Luc. 12. b *Dan. 10. a* *Apoc. 1. c* *Arist. de hist. anim. li. 2. c. 17.*

Tertio castitas debet habere picturam speciosam.

Sicut

Digitized by Google

Sicut enim candor materialis vel albedo, est caput & fundamentum aliorum colorum, vt dicit Philosophus: sic castitas est quasi caput & fundamentū aliarum virtutum, & bonorum operum. Vnde dicit Gregorius: Quod non est opus bonum sine castitate.

Greg. ho. 13 in Euang. ante med.

DIÆTÆ SALVTIS.

TITVLVS QVINTVS.

De virtutibus Theologicis, et Cardinalibus.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De virtute in communi.	*Cap. I.*
De Charitate.	*Cap. II.*
De Fide.	*Cap. III.*
De Spe.	*Cap. IV.*
De Prudentia.	*Cap. V.*
De Temperantia.	*Cap. VI.*
De Fortitudine.	*Cap. VII.*
De Iustitia.	*Cap. VIII.*

De virtute in communi. Cap. I.

POST tractatum de præceptis, & cōsilijs dicendum est de virtutibus, donis, beatitudinibus, & fructibus. Ista quattuor sunt quædam specialia incentiua ad operandum diuina præcepta, & consilia Euangelica. Differunt autem ista quattuor per hunc modum, quia virtutes faciunt operari recte: dona faciunt operari fideliter, & faciliter expedire: beatitudines faciūt operari perfecte: fructus faciunt operari delectabiliter, seu delicioſe.

Virtutes septem.

Et nota, quòd virtutes sunt septem, scilicet quattuor Cardinales, & tres Theologicæ. Theologicæ sunt fides, spes, & charitas. Cardinales sunt, prudentia, fortitudo, temperantia, & iustitia. Differunt autem, quia Theologicæ habēt Deum, vel bonum increatum pro fine, vel pro obiecto. Virtutes Cardinales habent bonum creatum pro obiecto. Præterea virtutes Theologicæ respiciunt magis vitam contemplatiuam, & ordinant hominem ad Deum. Cardinales vero pertinēt ad vitam actiuam & ordinant hominem ad proximū, & ideo illæ dicūtur Theologicæ, id est diuinæ, a theos, quòd est Deus, & logos quod est sermo, quia principaliter sunt ad Deum: sed Cardinales dicuntur a cardine, in quo vertitur ostium, quia principaliter respiciunt vitam actiuam, quæ tota est mobilis super Cardinales virtutes. Vnde tres virtutes Theologicæ pertinent ad Mariam, quæ intendit circa vnum, id est circa bonum increatum, quod non aufertur ab ea, nec mutatur: quattuor vero Cardinales pertinent ad Marthā, quæ intendit circa multa, & turbatur erga plurima, scilicet bona creata. Sunt vero loca scripturæ, vbi reperiuntur virtutes, dona, beatitudines, & fructus. Virtutes Theologicæ ponuntur, iuxta illud: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. Quattuor vero virtutes Cardinales ponuntur secundum illud: Sobrietatem, prudentiam, iustitiam, & fortitudinem: quibus nihil vtilius est in hac vita hominibus: Dona vero Spiritus sancti sunt septem, scilicet donum sapientiæ, intellectus, consilij, fortitudinis, pietatis, scientiæ, & donum timoris. Ista autem dona ponuntur iuxta illud: Et requiescet super eum spiritus sapientię, & intellectus, spiritus fortitudinis, & consilij, spiritus scientię & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Beatitudines autem sunt octo, scilicet paupertas, mititas, vel mansuetudo, luctus, esuries, misericordia, munditia cordis, pax, & iustitia. Istæ ponuntur in Matthæo. Fructus Spiritus sancti sunt duodecim, scilicet charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas. Isti ponuntur ad Galatas.

Luc. 10. g *1. Cor. 13. d* *Sap. 8. b* *Isa. 11. a* *Matt. 5.* *Gal. 5. d*

VIRTVS sic diffinitur in libro de spiritu & anima: Virtus est habitus mentis bene institutæ. De virtute in communi nota specialiter tria, scilicet, eius pretiosam comparationem, virtuosam operationē, & gratiosam procreationem. Comparatur ergo virtus tribus specialiter, scilicet ligno fructuoso, lapidi pretioso, & cælesti paradiso. Primo comparatur ligno fructuoso: homo enim absque virtute, est sicut arbor siluestris, vel vinea, quæ profert labruscas, id est delectationes carnales, vel glandes, quæ sunt cibaria porcorum, id est hominum immundorum. Sed si ramus virtutis, tali arbori fuerit insertus, totam arborem trahit ad naturam suam, & facit eam ferre fructus optimos, qui lætificant Deum & Angelos Dei, iuxta illud: Gaudium est Angelis Dei, super vno peccatore, *&c.* Hæc est illa arbor pulcherrima, cuius fructus nimius, & esca vniuersorum in ea, vt habetur in Daniele.

Aust. de spiritu & anim. cap. 4. apud Aug. to. 3. *Luc. 15. b* *Dan. 4. b*

Secundo comparatur lapidi pretioso. Virtus enim quæ est in viro iusto, facit eum prævalere multis peccatoribus. nam dicitur: Melior est vnus timens Deum, quàm mille filij impij. De hoc lapide pretioso dicitur: Quasi lapidis virtus probatio erit in eis, scilicet operibus bonis. tamen hodie multum vilipenditur, in tantum, quòd si esset venalis, a paucis emeretur. Sicut gallus, qui inuenit in sterquilinio margaritam, & granum putridum, inspecta margarita, elegit granum putridum: sic homo mundanus spreta virtute, appetit bonum temporale transitorium. Et ratio est, quare vilipenditur virtus, quia nescit homo pretium eius, vt dicitur in Iob. Et propter hoc dicit Saluator: Ne mittatis margaritas ante porcos, id est homines immundos & mundanos, quia plus volunt furfur carnalis, & immundæ delectationis, quàm margaritas gratiæ, vel virtutis.

Eccli. 16. a *Eccli. 6. c* *Iob 28. b* *Matt. 7. c*

Tertio cōparatur paradiso tam cælesti, quàm terrestri. Terrestri, cōparatur in tribus, scilicet in situs eminentia, in fructus opulentia, & in fontis affluentia. Est enim primo paradisus locus altissimus, ita, quòd aquæ diluuij, vsque ad illum locū non peruenerunt: sic viri religiosi, vel virtuosi, vitam habent eminentem, instar paradisi, ita quòd numquam submerguntur diluuio peccati. Vnde dicit Sapiens in persona viri iusti: Exaltasti super terram habitationem meam. Est secundo paradisus locus fructibus opulentus: producit enim omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, vt dicitur in Genesi. Sic vir iustus vel virtuosus, omne lignum pulchrum visu producit, per honestam conuersationem: ad vescendum suaue, per bonam operationem & internam deuotionem. Vnde dicitur in persona viri virtuosi: Flores mei fructus honoris & honestatis. Est nihilominus paradisus terrestris locus aquis irriguus. nam dicitur, quòd fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum. Qui inde diuiditur in quattuor capita. Paradisi fluuius virtus est vel gratia, quia de fonte diuinitatis oritur. Quattuor capita sunt, quattuor principales virtutes, vel cardinales, quæ a gratia deriuantur, scilicet iustitia, temperantia, prudentia, et fortitudo. Iustitia habet locum in rebus certis, non enim potest esse iustitia, vel iusta sententia, nisi in rebus certis: prudentia habet locum in dubijs: temperantia habet locum in prosperis: & fortitudo in aduersis. Comparatur autem virtus paradiso cælesti in quattuor. est enim paradisus cælestis, habita-

Eccli. 51. b *Gen. 2. b* *Eccli. 24. c* *Gen. 2. b*

Digitized by Google

habitatio Dei, locus gaudij, locus lucis, & locus ordinati amoris. Talis est anima viri iusti & virtuosi. nam ibi est habitatio diuinæ gratiæ, ibi est gaudium bonæ conscientiæ, ibi est lux veritatis, ibi est amor charitatis.

Eccli. 40. c De tali paradiso dicitur: Gratia sicut paradisus in benedictionibus. Econuerso anima peccatoris non dicitur paradisus, sed potius infernus: habet enim quattuor mala opposita bonis supra dictis. Ipsa enim est habitatio, non Dei, sed dæmonum: ipsa namque loco gaudij habet remorsum conscientiæ: loco lucis habet tenebras ignorantiæ: loco amoris ordinati, habet ignem

Isa. 38. d concupiscentiæ. Vnde de tali inferno dicitur: Quia non infernus confitebitur tibi, id est anima peccatoris, quæ est quasi locus infernalis.

Item virtus vel gratia comparatur alijs tribus, scilicet signo vel characteri, pretio vel pignori, oleo vel vnctioni. Virtus enim est signum, vel character prædestinationis. Sicut enim pastor signat oues signo, quo distinguit oues proprias ab extraneis: sic Deus, qui est pastor animarum nostrarum, vt habetur in Ioanne,

Ioan. 10. d ponit in ouibus suis signum gratiæ & virtutis, quo dis-

Ephes. 4. tinguit oues ab hœdis. De hoc signo dicitur: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis, scilicet gratię virtutis, & veritatis.

Signa quibus Deus electos suos signat.

Et debemus considerare quattuor signa, quibus electos suos signat Deus. Est enim virtus pignus vel pretium saluationis. Sicut enim qui habet pretium, rem potest emere, & sicut qui habet arram vel pignus sufficiens, certus est de solutione: sic qui habet virtutem, vel gratiam gratuitam, securus est de æterna saluatione. De hoc pignore habetur: Signati estis spiritu promissionis sancto, scilicet gratiæ, qui est pignus hereditatis nostræ. Est nihilominus virtus gratuita vnctio regalis promotionis. Sicut enim Reges, qui promouentur ad regna terrena vnguntur: sic Deus electos suos vngit vnctione gratiæ, ad obtinenda regna cælestia, &

1. Ioan. 2. c terrena. De hac vnctione dicitur: Vnctionem habetis a sancto, & nostis omnia. Nota, quòd electi, qui habēt vnctiones virtutis, vel gratiæ, reges debent dici triplici ratione, tum quia Deus regnat in eis per gratiam: tū quia futuri sunt reges per gloriam: tum quia eis in hoc

Rom. 8. e mundo seruiunt omnia per obediētiam. Omnia namque eis cooperantur in bonum, scilicet tam bona, quàm aduersa, vel peruersa, vt dicit Apostolus.

Item virtus vel gratia tribus alijs comparatur, scilicet armaturæ forti, præbendæ nobili, & optimæ possessioni. Virtus enim est armatura tam fortis, quòd omnia vincit, & numquam vincitur vel superatur. Homo autem sine virtute, est sicut homo inermis in medio hostium suorum, id est inter prospera & aduersa, & ab vtrisque lęditur, & superatur. nam ipsum decipiunt prospera & aduersa, propter quod monet Apo-

Rom. 13. d stolus, dicens: Induamur arma lucis, id est arma virtutum, vt dicit Glossa. Virtus est præbenda nobilis, quod patet ex duobus, scilicet ex parte dantium & ex parte recipientium, seu ex parte dantis, & ex parte recipientis. Sicut enim Papa & alij prælati consueuerunt sibi retinere collationem pinguem, vel præbēdam nobilem vel nobilium: ita Deus collationem huius nobilis præbendæ, scilicet virtutis vel gratiæ retinuit ad manum

Ps. 83. e suam, iuxta illud: Gratiam & gloriam dabit Dominus. nullus enim alius habet has præbendas conferre. Ex parte recipientis patet nobilitas huius nobilis præbendæ, quia præbendæ virtutis vel gratiæ, numquam conferuntur nisi amicis & charis. Alia namque bona naturalia & temporalia, quasi viles præbendæ, vel cōmunes, dantur indifferenter inimicis & amicis. Vnde

Aug. li. 1. de ciu. Dei. c. 8 in. 1. dicit Augustinus de ciuitate Dei: Interdum abundant plus in talibus inimici quàm amici, id est peccatores, quàm iusti. Et nihilominus virtus vel gratia quasi possessio optima. Sicut enim bene sedet possessio, quæ est prope ciuitatem, melius, quæ est iuxta muros ciuitatis, sed optime, quæ est intra muros, propter securitatem clausuræ, vel habitationis: sic per optime sedet virtus, quæ est in secreto cordis. Vnde narrat Seneca de quodam Philosopho, quòd vxore capta & liberis, cum solus ex incendio euasisset, interrogatus a Tyranno, quid amisisset? Nihil, inquit, perdidi: nam bona mea mecum sunt. Bona namque interiora, sicut sunt virtutes vel gratia, non possunt auferri, vt vulgo dicitur, nec vento, nec gelu. & ideo dicitur in Psalmo: Om-

Ps. 44. e nis gloria eius filiæ regis ab intus. Filiæ regis est anima fidelis, cuius tota gloria est de interiori possessione virtutis.

De Charitate. Cap. II.

CHaritas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum, vel in Deo, vt habetur in libro tertio sententiarum. De charitate nota specialiter tria, scilicet eius typum figuralem, eius actum virtualem, eius fructum finalem.

Mag. lib. 3. sent. d. 27. §. Charitas

Circa primum sciendum, quòd multiplex est typus vel figura, cui charitas comparatur. Primo enim comparatur auro probato, ferro ignito, & vino condito. Nam sicut aurum in valore excedit omnia metalla: sic charitas excedit omnes virtutes, & omnia bona opera. Maior autem horum est charitas. De hoc autē

1. Cor. 13. d auro pretioso dicitur: Suadeo tibi emere aurum igni-

Apoc. 3. d tum & probatum, vt locuples fias. Charitas autem est sicut ferrum ignitum, quod est molle & ductile, frigidum vero durum & rebelle: sic anima, sine charitate est dura & rebellis per malitiam, ignita vero charitate, est ductilis per obedientiam, & mollis per misericordiam. Vnde charitas de corde lapideo, facit cor carneū, id est dulce, & pium, vt dicitur in Ezechiele. Cha-

Ezec. 36. f ritas nihilominus est sicut vinum conditum, quod dicitur nectar. nam vinum nectaricum vel conditum est dulce, acutum, & forte. In his tribus, quæ habet vinum conditum innuitur triplex modus diligendi Deum. Diligendus est enim fortiter, prudēter, & perseueranter, vt dicit Bernardus. In hoc autem excedit charitas vinum, quantumcumque dulce vel conditum: quia charitas est adeo dulcis, quòd omne amarum dulcescit cum vino charitatis. hoc est vinum, de quo dicitur:

Bern. sup. Cant. serm. 20. ante medium.

Cant. 8. a Dabo tibi poculum ex vino condito. Deus enim potat animam condito vino charitatis, & inebriat eam nectare sui dulcis amoris. Item charitas comparatur alijs tribus, scilicet aui prędam rapienti, naui in mari nauiganti, & morti carnem perimenti. Charitas enim est sicut auis generosa, quæ viuit de præda sicut accipiter, & falco, & aquila. Istæ namque aues nobiles, vix vel numquam tangunt terram, nisi quando rapiunt prædam: sic homines charitatem habentes, bona ista transitoria non tangunt, vel terrena per affectum, nisi quærendo solummodo simplicem victum. In quorum persona dicit Apostolus: Habentes alimenta, & quibus te-

1. Tim. 6. b gamur, his cōtenti simus. Sicut etiā aquilam nulla auis effugit, sic charitatem nullum bonum opus euadit. Hęc est aquila grandis magnarum alarum, de qua dicitur in Ezechiele. Alæ eius sunt duæ, scilicet dilectio Dei &

Ezec. 17. a proximi. Charitas etiam est sicut nauis maris. Nam sicut illa nō vadit, nisi quo ducit eam flatus venti: sic qui habet charitatem nauigando per mare huius mundi, solum ducitur flatu Spiritus sancti, sicut illa cælestia animalia, de quibus dicitur, quòd vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. Hæc est nauis de qua dici-

Ezech. 1. c tur: Facta est quasi nauis institoris id est mercatoris,

Prou. 31. b vt dicit Papias. Charitas nihilominus est sicut mors, vt dicitur: Fortis est vt mors dilectio. Nam sicut mors

Cant. 8. b perimit carnem, sic charitas carnalitatem. Et sicut mors aufert sensum mortuo, sic charitas facit hominē insensibilem mundo. Et sicut mors facit vt puluis, id est corpus reuertatur in terram suam, & spiritus redeat ad Dominum suum, qui fecit illum, vt dicitur in Ec-

Eccles. 12. c clesiaste: sic charitas facit considerare propriæ carnis fragilitatem, & facit desiderare sempiternam spiritus felicitatem.

Charitas multis similitudinibus ostenditur.

Item

Item nota, quòd charitas tribus alijs comparatur. Est enim charitas sicut funis bene tortus, sicut canis bene doctus, & sicut later bene coctus. Charitas comparatur funi bene torto. Nam sicut funis bene tortus, est valde fortis: sic charitas est indissolubilis. quia dicit
Rom. 8. g Apostolus: Quis nos separabit a charitate Dei? quasi dicat, nihil. Et hæc charitas fortior est omni fune, non est enim aliquis alius funis, quem non valeat rumpere ignis, vel gladius: charitas autem numquam potest rumpi, nec igne tribulationis, nec gladio mortis: Iste funis charitatis indissolubilis componitur ex tribus funiculis, scilicet de corde puro, & cõscientia bona, & fide non ficta, vt dicitur ad Timotheum. Hic est enim
1. Tim. 1. a ille funiculus triplex, qui difficile rumpitur, vt dicitur
Eccles. 4. d in Ecclesiaste. Charitas etiam comparatur cani bene docto ad venationem. Sicut enim canis sequens prædam, non sentit spinam: sic qui charitatem habet, & sentit odorem paradisi, quasi non sentit spinam, id est tribulationem huius mundi. In persona
Prou. 23. d talis potest dici illud Prouerbiorum: Verberauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Comparatur nihilominus lateri bene cocto. Sicut enim later bene coctus, facit solidum fundamentum, & si male sit coctus, facit ruinosum: sic homo bene coctus per charitatis incendium habet optimum & vir
Ephes. 3. c tuosum fundamentum. de quo dicit Apostolus: In charitate radicati & fundati. Sed later male coctus, id est homo tepidus, & charitatis modicæ, cito dissoluitur, & conuertitur in lutum carnalis concupiscentiæ: tales lateres male cocti sunt lateres Aegypti, qui sola
Exod. 5. b palea dicuntur esse cocti, vt legitur in Exodo.

Item charitas alijs tribus comparatur, scilicet arbori vel ligno, oneri vel iugo, glutino vel cæmento. Charitas enim est sicut arbor vel lignum fructuosum, in quo pendent fructus pietatis, flores honestatis, folia veritatis. Et sicut de arbore resecantur ramusculi, vt arbor melius crescat & proficiat: sic resecandi sunt amores inordinati, vt amor Dei fortius inualescat. Vnde bonus agricola vel hortulanus, purgat palmitem ferentem fructum, vt fructum plus afferat, vt habetur in
Ioan. 15. a Ioanne. Charitas etiam est sicut onus leue, & iugum suaue. Est enim onus leue & alleuians, sicut in auibus ala, & sicut in equis quadriga. Nam sicut auis cum onere alarum volat velocius, & equus cum onere quadrigæ portat duplum facilius: sic onus pœnitentiæ, & tribulationis facilius est, & per duplum portatur, cum alleuiatur in onere charitatis. Ipsa enim est iugum suaue: & causa huius suauitatis est, quia Christus in Cruce subijt illud iugũ, & adhuc sub eo vult esse nobiscũ. Vnde ipse portat quasi totum pondus, vel maiorem partem ponderis, & ideo non est mirum si iugum charitatis
Matt. 11. d est suaue. Propter quod dicitur: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Charitas nihilominus est sicut glutinum, vel cæmentum. Nam sicut glutino iunguntur asseres, vel cæmento lapides, sic charitate vniuntur fideles. Hoc glutino vel bitumine
Gen. 6. e linita fuit specialiter arca Noe, vt habetur in Genesi: Vnde si arca Ecclesiæ non vniretur virtute huius glutinis, esset in periculo submergendi. Hoc enim virtuoso cæmento vniuntur lapides in spirituali ædificio, & cum isto cæmento fit murus Ecclesiæ fortissimus, sine quo esset Ecclesia quasi aceruus lapidum, ruinæ propinquus sicut dicitur: Hierusalem in aceruum lapi-
Ier. 26. f dum erit.

Item charitas eleganter & proprie tribus alijs comparatur, scilicet fonti naturali, vesti nuptiali, igni virtuali. Charitas quidem est sicut fons naturalis. Sicut enim aqua fontis naturalis, in hieme est calida: sic charitas feruet in tribulatione. Et sicut aqua fontis est frigida, vel frigescit interius, cum calor inualescit exterius: sic etiam interius tepescit amor Dei, cum inualescit exterius amor mundi. De hac aqua fontis mun-
Ioan. 4. b dani dicitur: Omnis qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum: quia vt vulgo dicitur, talis aqua inflat & non satiat. Sed de aqua fontis diuini, dicitur ibidem: Aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Charitas enim est sicut vestis nuptialis, de qua habetur, quod ille, qui ea caruit, fuit eiectus de
Matt. 22. b nuptijs: sic qui non habet charitatis tunicam, non venit ad cenam æternam. Et nota, quòd charitas dicitur vestis nuptialis, quia tegit turpitudinem peccatorum, quia protegit a frigore tentationum, quia ornat munere donorum, iuxta illud: Astitit Regina a dextris
Psal. 44. b tuis in vestitu deaurato, &cet. Quia in malitia satiati sunt, vidit hominem, id est totum cœtum malorum, non vestitum veste nuptiali, id est fidem non habentem, siue charitatem.

Et nota, quòd vestis charitatis a quattuor præcipue commendatur, a quibus consueuit commendari vestis nuptialis, scilicet ab artificio, a materia, a calore, & fragrantia. Commendatur ergo vestis charitatis ab artificio, quia magno studio componitur a Deo, iuxta illud: Annunciate inter gentes studia eius. Hæc enim
Psal. 9. b sunt studia diuina, vt componat in nobis charitatis indumenta. Commendatur etiam hæc vestis a materia. Nam aliæ vestes sunt vel de velleribus animalium, vt vestis lanea: vel de corticibus herbarum, vt vestis linea: vel de visceribus vermium, vt vestis serica. Vestis autem charitatis fit ex gratia Spiritus sancti, & de
Rom. 13. d visceribus Christi. Vnde signanter dicit Apostolus: Induimini Dominum Iesum Christum. Commendatur autem hæc vestis a colore. Est autem duplex color huius vestis, scilicet byssinus, & purpureus. Et sicut rubeus color, optime sedet super byssinum, vel candidum: sic charitas optime stat super hominem castum.
Prou. 31. e Vnde dicitur: Byssus & purpura indumentum eius. Commendatur autem hæc vestis a fragrantia, iuxta illud: Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris,
Cant. 4. c & ideo qui portat hanc vestem meretur benedictionem, sicut Iacob. Vnde dicitur: Statim, vt Isaac sensit vestimentorum eius fragrantiam, benedicens ait:
Gen. 27. d Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperã, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas numquam excidit, vt dicit Apostolus:
1. Cor. 13. b

Item vestis charitatis habet duas petias, quattuor sagittas, & sexdecim fimbrias vel crepas. Est enim partita sicut tunica nobilis domicelli, duæ petiæ eius sunt dilectio Dei & proximi. In parte dextera est petia dilectionis Dei: in parte sinistra, est petia dilectionis proximi. Vna est de byssо, alia de purpura. In indumento eius quattuor sagittæ ponuntur, iuxta illud: Di-
Luc. 10. e liges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Sexdecim fimbriæ vel crepæ ponuntur sicut supra dictum est, Charitas patiens est, &c.

Charitas comparatur igni in decem. Nam primo ignis est virtuosior omnibus elementis: sic inter omnes virtutes efficacior est virtus charitatis. Vnde dicitur: Ignem veni mittere in terram. In hoc autem cha-
Luc. 12. f ritas excellit ignem, quia aqua extinguit ignem naturalem: sed aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, vt dicitur in Canticis. Secundo ignis ardet &
Cant. 8. c lucet: sic charitas in homine ardet per affectum, & lucet per exemplum, sicut Ioannes Baptista. de quo dicitur: Ille enim erat lucerna ardens & lucens. Ter-
Ioan. 5. f tio ignis frigidum ferrum accendit, & etiam carbonem extinctum: sic incendium charitatis expellit ab homine gelu auaritiæ, & etiam mortem culpæ, & facit viuere sicut carbonem extinctum, vt dicitur: Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Quarto ignis incinerat: sic virtus & in-
1. Ioan. 3. c cendium charitatis redigit hominem in cinerem humilitatis. Vnde dicebat Abraam: Loquar ad Deum
Gen. 18. d meum, cum sim puluis, & cinis. Quinto ignis semper tendit sursum: sic charitas facit ascendere sursum, vel ad cæ-

Charitatis vestis.

Charitas igni comparatur.

ad cælum per desiderium. Vnde dicebat Apostolus:
Philip. 1. d Cupio dissolui, & esse cum Christo. Sexto ignis semper in motu: sic charitas semper est in aliquo bono actu.
Greg. ho. 30 in Euang. ante med. Nam sicut dicit Gregorius: Amor Dei numquam est otiosus. Operatur enim magna si est, si autem operari renuerit, amor non est. Septimo ignis aufert rubiginem a ferro: sic charitas tollit rubiginem peccati.
Deut. 4. d Vnde dicitur: Deus autem ignis est, vsque ad consumptionem deuorans, scilicet peccati rubiginem, per suam ignitam dilectionem. Octauo ignis scintillas emittit: sic charitas mentem deuotam scintillas cælestium desideriorum emittere facit, sicut legitur in Da-
Dan. 10. b niele: Vir desideriorum es. Nono ignis facit ollam feruere, & ollæ feruenti non incidunt muscæ: sic mens, quæ per charitatem feruet, muscas tentationis non timet. Diabolus autem propter infestationem tentationum, inter alia nomina sua vocatur Beelzebub, qui interpretatur deus, vel pater muscarum, vt habetur
Luc. 11. b in Luca. Decimo ignis seruat lampades a mure. mus namque cum lampadem extinctam conspicit, mox bibit oleum, sed ipsum non audet fugere, quamdiu conspicit lampadem ardere: sic charitas ardens in animo, oleum gratiæ custodit a spiritu maligno. Hoc oleum volunt prudentes virgines in suis lampadibus habere, vt cum sponso valeant ad nuptias intrare,
Mat. 25. a sicut dicitur in Matthæo.

De fide. *Cap. III.*

Mag. 3. sit. dist. 23. §. Fides est virtus. FIdes est virtus, qua ea quæ ad fundamentum religionis pertinent, firmiter creduntur, vt habetur in tetio sententiarum. De fide nota specialiter tria, scilicet eius typum speciosum, eius actum virtuosum, & eius fructum generosum.

Primo dico, quòd fides habet typum speciosum, vel figuram multiplicem, cui eleganter, vel strenue, vel congrue comparatur. Et primo comparatur tri-
Fides multis comparatur. bus, scilicet arcæ testamenti, stellæ firmamenti, & pe-
Exo. 25. træ fundamenti. Fides quidem est sicut arca testamenti. Nam dicitur: Propitiatorium non excedit arcam, sed arca propitiatorium: sic per fidem, & numquam sine fide habetur propitiatio peccatorum. Fides etiam est sicut stella armamenti, & præcipue dicitur stella maris, quia nauigantibus ostendit portum gratiæ siue salutis. Dicitur etiam stella matutinalis, quia præuenit solem iustitiæ. Dicitur nihilominus stella orientalis, quia ducit Reges spirituales, & facit eos Chri-
Mat. 2. a stum adorare, sicut illa, de qua scribit Matthæus. Fides etiam est sicut petra fundamenti. Nam sicut ædificium est solidum, quod est supra petram fundatum, vel locatum: sic structura virtutum, & omne spirituale ædificum optime locatur supra fidei fundamen-
Mat. 16. b tum. Vnde dicit Dominus Petro: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

Item fides alijs tribus bene & congrue comparatur. Figuratur enim per mundum speculum, per dextrum oculum, & per sponsæ annulum. Fides namque comparatur speculo mundo. Quia sicut turris magna in modico speculo cernitur: sic maiestas, & magnitudo diuina in speculo fidei repræsentatur. Bene ipsa est spe-
Sap. 7. d culum sine macula, vt dicitur in libro Sapientiæ. Fides etiam comparatur oculo dextro. Sinister oculus est ratio; quæ solum de naturalibus iudicat: dexter vero fides, quæ omnia tam naturalia, quàm miracula determinat, & intellectum in obsequium Christi ca-
2. Cor. 10. b ptiuat, vt dicit Apostolus. Et sicut qui amisit oculum dextrum, inutilis est ad bella, quia scutum operit sinistrum, & sic nullum habet oculum, quo videat ferire vel cauere aduersarium: sic qui non habet fidem, inutilis est ad pugnam spiritualem. Vnde Naas dicit hominibus vel viris Iabez Galaad: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium oculos dextros, vt
1. Reg. 11. a habetur in libris Regum. Naas interpretatur serpens, vel coluber, & signat serpentem antiquum, idest diabolum, qui nititur euere oculum dextrum, id est fidem, vt ad bellum spirituale hominem reddat inutilem. Ipse enim est coruus infernalis, qui cum cadauera inuenit, primum oculum inuadit. Fides insuper comparatur annulo. quia sicut in subarratione sponsæ, annulus in digito ponitur ad ornationem: sic fides ornat rationem, quæ per digitum intelligitur, quia discernit, & sic a Deo spiritualiter desponsatur. Nam dici-
Osee. 2. d tur sponsabo te mihi in fide. Annulus iste argenteus potest dici, eo quòd fides instar argenti, luceat per veram cognitionem, & resonet per perfectam confessionem. quia dicit Apostolus: Corde creditur ad iusti-
Rom. 10. b tiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Item fides comparatur alijs tribus, scilicet signo vexillari, scuto militari, & radio solari. Fides enim est sicut vexillum regis. Nam sicut vexillum regis monstrat, quòd res est præsens in acie, maxime vt terreantur hostes: sic fides est signum, quòd Rex regum, scilicet Deus præsens est in pugna, vel tentatione, vt fugiant dæmones. Et ideo dicitur: Cui resistite fortes
1. Pet. 5. c in fide. Sicut enim vexillum regis in signum Domini ponitur in arcem vrbis: sic fides locatur in arce mentis, ideſt in eminentia rationis. De hoc vexillari signo dicitur: Leuabit Dominus signum in nationes,
Isa. 11. c ideſt fidem sub credentes. Fides etiam est sicut militare scutum. Nam sicut scutum ponitur ad sinistram partem: sic fides præcipue armat hominem contra aduersitatem. Et sicut scutum portatur a parte cordis, quod est in sinistra parte hominis: sic fides est armatura mentis. Et sicut scutum est triangulum, ita fides credit Deum trinum & vnum. De hoc scuto dicit
Ephes. 6. c Apostolus: In omnibus sumentes scutum fidei. Fides nihilominus est sicut Sol, vel solis radius. Nam sicut Sol videtur solum proprijs radijs, non torchijs, vel candelis: sic Deus videtur solum radio fidei, qui solum innititur luci primæ veritatis, non torchijs, ideſt lumine naturalis rationis. Vnde dicit Ambrosius: In
Amb. lib. 1. de fid. c. 5. sin. fo. 90. 4. his quæ fidei sunt, piscatoribus creditur, non dialecticis. De hoc lumine, vel radio fidei potest intelligi, quod dicitur: Dulce lumen, & delectabile est oculis
Eccles. 11. b videre solem. Tamen nota, quòd Sol non videtur in propria rota, nisi ab aquila: sic Deus non videtur in propria essentia, nisi ab anima valde deuota, & pennis contemplationis eleuata. Item cæcus non videt Solem, sed tamen credit videnti: non videt viam, & tamen credit cani ducenti: nec videt locum profundum, & tamen credit baculo tangenti & tentanti. ita simplices, qui per se sacramenta non vident, videntibus, ideſt prælatis, & pastoribus suis se committere debent, sicut cæcus committit se ductori, & sicut ouis committit se pastori. Tamen summum periculum est, quando ipsi pastores vel ductores cæci sunt & ignorantes.
Mat. 15. b quia dicit veritas: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Item fides tribus alijs comparatur, scilicet columnæ sacramentali, auroræ spirituali, & luci primordiali. Fides namque est sicut columna illa, quæ præcedebat
Exo. 13. d populum Israel in exitu de Aegypto. Nam illa ex parte Israel erat lucida, & ex parte Aegyptiorũ tenebrosa; sic fides credentibus lucet, & infidelibus est obscura:
Iob 24. c quia ipsi sunt rebelles lumini, vt dicitur in Iob. Fides etiam est sicut aurora. Nam sicut illa est exosa latronibus: sic fides odiosa est dæmonibus, qui sunt latrones animarum. De ipsis enim dicitur: Si subito appa-
Ibidem. ruerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. Fides autem nihilominus est sicut lux primo creata. Nã sicut illa primũ opus in maiori mundo: sic fides prima virtus in minori mundo, hoc est in corde humano: & ideo cum sit primogenita, specialiter benedici meretur, sicut antiqui primogenita benedicebãt. Vnde dicitur de
Gal. 3. b talibus: Qui ex fide sunt, benedicentur cũ fideli Abraã.

Item nota, quòd fides ad hoc, quòd sit commendabilis debet habere tria, scilicet veridicam confessionem, magnificam deuotionem, & catholicam probationem. Primo ergo fides debet habere veridicã confessionem,

fessionem scilicet, vt verum dicat, ne aliud dicat, aliud credat, aliter viuat. Vt scilicet fides sit viua non mortua: vera non ficta. Res enim mortua, proprie non est res, nisi æquiuoce: sicut homo mortuus non est homo. Res etiam ficta, non est proprie dicenda res, sicut leo pictus, non est leo verus, nec denarius falsus, sicut ille qui est de auricalco, qui debet esse de auro, non est verus denarius, tales sunt falsi, & ficti Christiani de quibus dicitur: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Tales sunt sicut chimæra, quæ est res tantum ficta, & tamen nihil est in rerum natura. Fides veridica est, quæ verum dicit, sic viuendo sicut credit, sic credendo, sicut dicit. Talis est moneta vera ad emendum paradisum, & vera arbor, & generosa ad producendum frondes diuinæ dilectionis, folia salutiferæ confessionis, flores honestæ conuersationis, & fructus bonæ operationis.

Tit. 1. d

Fides tribus magnifica ostenditur.

Secundò debet habere deuotionem magnificam. & est notandum, quòd fides ostenditur esse magnifica in tribus. Primò vt in solo Deo confidat, etiam si naturalis ratio contradicat. Talem fidem habuit Abraam, qui vetulus de vetula & sterili, contra omnem rationē credidit Deo promittenti, quòd haberet semen, in quo benedicerentur omnes gentes, vt dicitur: Credidit Abraam Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Talem fidem non habuit Thomas, qui noluit credere, quòd Christus resurrexisset a mortuis, nisi oculis videret, & manibus contrectaret. Tales sunt illi, qui nolunt credere vel mutuare, nisi sub bono pignore. De tali modica fide, dicit Gregorius: Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Secundo fides est magna, si in aduersitate non deficiat, sed tunc plus inualescat. de qua dicit Saluator: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, *&c.* Granum sinapis quanto plus teritur, tanto fortius viget: talis fuit fides Martyrum, qui per fidem vicerunt regna, ludibria, verbera, insuper vincula, & carceres. De hac fide dicitur: Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides vestra. Talem fidem non habuit Petrus, qui videns ventum validum, timuit & statim veritus fuit, cui dixit Saluator: Modicæ fidei, quare dubitasti? Sic multi infideles ventum validum tribulationis videntes, statim titubant, & merguntur in mari tētationis, vel desperationis, quod est mare mortuum, in quo nihil potest viuere. Tertio fides est magna, si homo propter dilationem, petere non desistat, quousque obtineat. Talem fidem habuit mulier Chananæa, quæ quantumcumque fuisset a Christo repulsa, non quieuit a prece, quousque fuit exaudita. Vnde dicit ei Saluator: Mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti, quia vt vulgo dicitur: Quod differtur, non aufertur.

Gen. 15. b

Greg. hom. 26. in Euāgel. non longe a princ.

Mat. 17. c

1. Ioan. 5. a

Matt. 14. d

Matt. 15. c

Item fides debet habere professionem catholicam. Et notandum, quòd catholica professio Christiana, continet duodecim articulos fidei, qui in symbolo Apostolico continentur, scilicet Credo in Deum, *&c.* Sunt autem duodecim articuli, quia duodecim sunt Apostoli. Quilibet autem duodecim Apostolorum, posuit in symbolo suum articulum.

Idem habetur apud Auct. Ser. 8. in Hexaem. to. 2. & sup. cēt. p. 3. sect. 38. hoc tom. mutuatum ex S. Aug. ser. 115. de tēp. to. 10. facit etiam pro hoc Leo. epist. 90. Psal. 13.

Petrvs autem dixit: *Credo in Deum patrem, &c.* Iste articulus pertinet ad patrem. Et est sciendum, quòd aliud est credere in Deū, & aliud credere Deo. Credere Deo, est credere, quòd vera sunt, quæ dicuntur de Deo, & sic possumus credere, & credimus Petro, & Paulo. Sed credere in Deum, vt dicit Augustinus est credendo amare, credendo in eum per amorem ire, & in eum vel eius membris incorporari. Nota de isto articulo cum dicitur patrem omnipotentem, quia ipse est Deus Pater, non deest sibi bona voluntas: quia Omnipotens, non deest sibi potestas implendi, quod promittit, quia dicitur: Omnia quæcūque voluit fecit.

Andreas dixit: *Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum.* Iste articulus pertinet ad diuinitatem Filij. Et nota quòd specialiter Christus dicitur Dominus noster, quia proprie dominatur nobis duplici iure scilicet iure creationis, quia nos creauit & fecit: & iure redemptionis, quia nos magno pretio scilicet sanguine suo redemit, vt ait Apostolus: Empti enim estis pretio magno.

1. Cor. 6. d

Iacobvs maior dixit: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.* Iste articulus est primus, qui pertinet ad humanitatem. Et nota, quòd Maria mater Dei caruit in conceptione culpa. Et ideo dicitur Christus de Spiritu sancto conceptus, quia sine culpa fuit, quòd Spiritussanctus fecit in natuitate Filij. Caruit etiam pœna. Et ideo dicitur Christus de Virgine natus, quia nullam pœnam sentijt, nec damnum sustinuit: quia virgo peperit, & post partum virgo permansit. Et in hoc Christus dedit exemplum filijs omnibus, vt nullum damnum nutricibus, vel progenitoribus suis inferrent.

Ioannes dixit: *Passus sub pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.* Iste articulus pertinet ad humanitatem. Et nota quattuor in hoc articulo, pro quibus, & in quibus, non solum grati esse debemus Redemptori nostro, sed etiam specialiter, in his quattuor ipsum imitari. Christus enim est passus, vt nos patiamur scilicet habendo patientiam in aduersitatibus, & tribulationibus nostris. Christus etiam crucifixus est, vt nos per pœnitentiam crucifigamus carnem nostram, cum vitijs, & concupiscentijs. Christus etiam mortuus est scilicet in cruce, vt in cruce pœnitentiæ, vsque ad mortem perseueremus. Christus nihilominus sepultus est, vt nos terram nostræ mortalitatis consideremus, & cum cinere nostræ mortalitatis, ad modum carnis falsæ superbiam condiamus: quia carnes cito putrescunt & corrumpuntur, nisi sale condiantur.

Thomas dixit: *Descendit ad inferna.* Iste enim articulus & tertius pertinent ad humanitatem. Descendit autem Christus ad inferos secundum animam, vt extraheret suos de limbo. Nota etiam magnam peruersitatem nostram, quia nos vix volumus sequi Christum ad cælum, quātumcumque sciamus, quòd Christus secutus est hominem vsque ad infernum, scilicet ad eum liberandum.

Iacobvs minor dixit: *Tertia die resurrexit a mortuis.* Iste est quartus articulus, pertinens ad humanitatem. Et nota quòd Christus resurrexit tertia die, vt nos a peccato resurgamus, in tertia die scilicet pœnitentia: confessione, contritione, & satisfactione.

Philippvs dixit: *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.* Iste articulus est quintus, pertinens ad humanitatē. Et nota, quòd hæc duo quæ sunt in isto articulo scilicet ascensus Christi ad cælos, & aduentus ad iudicium: magnam fiduciam nobis ingerunt, quia scimus, quòd causam nostram frater noster iudicabit.

Bartholomevs dixit: *Credo in Spiritum sanctum, & sanctam Ecclesiam.* Idest credo, quòd Spiritussanctus est in se, & in electis suis, & quòd non solū est sanctus, sed etiam Ecclesiam facit sanctam. Et iste est primus articulus, qui pertinet ad Spiritum sanctū. Et sunt tria in præsenti pertinentia ad Spiritumsanctum & duo in futuro. Primum, quod ad ipsum pertinet in præsenti, est sanctificatio. Nā primus eius articulus, vt diximus, *Credo in Spiritum sanctum, & sanctam Ecclesiam.* Credo, quòd Spiritussanctus, qui in se sanctus est, ipse sanctificat Ecclesiam, per gratiam & bonitatem suam, quia ipse bonitas est.

Matthaevs dixit: *Sanctorum communionem.* Iste articulus pertinet in præsenti ad Spiritumsanctum: quia Spiritus sanctus pertinet ad sanctorū communionem, ideſt vnionem membrorum in corpore Ecclesiæ ad caput scilicet ad Christum, & alia membra in corpore naturali, ideſt fidelium adinuicē. Sicut spiritus bonus vnit membra in corpore naturali: sic Spiritussanctus vnit membra spiritualia scilicet fideles in corpore mystico, quòd est Ecclesia. Vnde sensus huius articuli est: Credo sanctorum communionem, ideſt

credo,

Digitized by Google

credo, quòd ſancti, ideſt fideles, tamquam vnius corporis Eccleſiæ membra, communicant, ideſt, vniuntur ſibi, & capiti ſuo, & hoc per Spiritum ſanctum. Et nota, quòd triplex eſt communio, quàm fideles debent habere adinuicem ſcilicet communionem vnius corporis: quia faciunt vnum corpus. Et communionem ſocietatis: ex qua ſocietate venit, quòd quilibet, qui eſt de corpore Eccleſiæ, partem habet in omnibus bonis, quæ fiunt in Eccleſia. Tertia communio eſt mutuæ ſupportationis: quia vnus debet ſupportare onus alterius, ſcilicet mala, per patientiam: & bona communicare per eleemoſynarum largitionem. Vnde dicitur:
Gala. 9.e Alter alterius onera portare.

SIMON dixit: *Remiſſionem peccatorum*, ſcilicet credo. Iſte eſt tertius articulus, pertinens ad Spiritum ſanctum. Per Spiritum ſanctum enim qui eſt benignitas ipſa, in baptiſmo, & in pœnitentia remittuntur peccata. Et nota, quòd peccata remittuntur, lauantur, & tolluntur. Remittuntur, quantum ad culpam: lauantur, quantum ad maculã: tolluntur, quantum ad pœnã.

IVDAS THADDEVS dixit: *Carnis reſurrectionem*. Iſte eſt quartus articulus, pertinens ad Spiritum ſanctum in futuro, quantum ad remunerationem corporis. Et nota, quòd in ſeruitio regis, qui poteſt reddere, vel reſtituere equum, ſi contingat eum mori in bello, poteſt miles ſecure exponere eum, pro ipſo rege, & duce ſuo: ſic nos equum noſtrum, id eſt corpus proprium, ſecure poſſumus exponere pro Chriſto: quia ipſe poteſt equum reddere, id eſt corpus reſtituere, id eſt reſuſcitare.

MATTHIAS dixit: *Vitam æternam. Amen.* Iſte enim eſt quintus, & vltimus articulus, pertinens ad Spiritum ſanctum in futuro, quantum ad remunerationem animæ, vel etiam vtriuſque. Et nota quòd quia ſi ſolicitus eſt homo, ad prouidendum huic miſeræ vitæ tranſitoriæ: multo magis debet eſſe ſolicitus ad prouidendum illi vitæ, quæ numquam poterit finem habere. Vnde ſciendum eſt, quòd tribus modis prouidetur huic temporali vitæ ſcilicet mendicando, laborando, & mutuum accipiendo. Ibi enim non eſt locus mendicandi, ſicut patet de diuite epulone, qui voluit mendicare guttam aquæ, & non potuit obtinere, vt habetur in Luca. Ibi etiam non eſt locus laborandi. Ideo dicitur: Venit nox, quando nemo poteſt operari. Ibi nihilominus non eſt locus mutuum accipiendi, vel emendi, vt patet de fatuis virginibus, quæ voluerunt mutuo habere, vel emere oleum, & non potuerunt habere. Et ita, qui non vult hic prouidere per bona opera, egeſtatem æternam patietur in illa vita æterna. Ideo dicit Saluator: Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, &c.

Luc. 16.e *Ioan. 9.a* *Matt. 25.a* *Matt. 6.d*

De ſpe. Cap. 4.

Mag. lib. 3. ſent. d. 26. in prin.

SPes eſt futuræ beatitudinis certa expectatio, ex Dei gratia, & ex meritis proueniens, vt habetur in libro tertio ſententiarum. De ſpe nota præcipue tria ſcilicet typum comparationis, fetum generationis, & fructum operationis.

Spei comparationes.

PRIMO ergo ſpes comparatur tribus, eſt enim ſicut columna domum firmans, ſicut galea caput armans, & ſicut anchora nauem ſeruans. Spes itaque eſt ſicut columna, quæ domum ſuſtentat. Nam columna debet eſſe ſolida, & de forti ligno, non fragilis, & vacua, vt arundo: ſic ſpes, quæ eſt in Deo, quia eſt ſolida, eſt quaſi de forti ligno, & facit ædificium ſolidum: ſed ſpes, quæ eſt in mundo, eſt fragilis & vacua, & quaſi de arundine, & ideo facit ædificium ruinoſum. Nam dicitur: Qui confidit in diuitijs ſuis, corruet. Sic ſuperuacua & fragilis ſpes, & fiducia annorum, & amicorum: quia dicitur: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem ſuam, ideſt carnalem hominem, brachium ſuum, id eſt fiduciam vel auxilium, quod eſt in ſolo Deo collocandum. Spes etiam eſt ſicut galea. Nam ſicut galea eſt munimẽtum capitis: ſic ſpes eſt armatura intentionis. Vnde dicit Apoſtolus: Induite galeam ſpem ſalutis. Spes nihilominus eſt ſicut anchora. Nam ſicut anchora ſeruat nauem contra procellas fluctuum: ſic ſpes mentem contra tentationis impulſum. Et ideo dicitur: Confugiamus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram animæ habemus tutam & firmam.

Pron. 11.d *Hebr. 17.a* *1. Theſ. 5.a* *Hebr 6.d*

ITEM ſpes tribus alijs comparatur. Eſt enim ſicut arbor fructuoſa, ſicut gemma pretioſa, & ſicut mola virtuoſa. Spes ergo eſt ſicut arbor fructuoſa. Nã ſicut arbor profert vberes fructus, quæ habet irriguũ aquarum viuentium: ſic ſpes profert fructus bonorum operum, quæ ſita eſt, & plantata iuxta irriguum aquarum. Vnde dicitur: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei mei. Spes enim eſt ſicut margarita, vel gemma. Nam ſicut gemma eſt grata: ſic ſpes eſt Deo placita. Sicut gemma habet valorẽ magnum: ſic ſpes facit hominem pretioſum. Et ſicut gemma eſt perlucida: ſic ſpes eſt quodammodo diaphana, quia per eam videntur, & ſperantur loca cæleſtia. De ipſa dicitur: Gemma gratiſſima expectatio præſtolantis. Spes nihilominus eſt ſicut mola. Et nota, quòd duæ ſunt molæ ſpirituales ſcilicet timor ſupplicij, & ſpes præmij. Timor eſt mola ſuperior, quæ premit animam, ne euaneſcat per elationem. Spes eſt mola inferior, quæ animam ſuſtinet, ne deficiat per deſperationem. Iſtas duas molas debet pœnitens coniungere, ſicut Dauid, qui dicebat: Ab altitudine diei ſcilicet a die iudicij timebo, ecce mola ſuperior. Ego vero in te ſperabo, ecce mola inferior. Vnde vna ſine altera non valet. Et ideo in figura huius dicitur: Non accipies loco pignoris, inferiorem & ſuperiorem molam, id eſt ſpem & timorem non ſubtrahas peccatori. & inter iſtas duas molas, fit optima molitura tritici, id eſt perfecta contritio peccati.

Pron. 17.b *Pſal. 55.a* *Deu. 24.b*

De prudentia. Cap. 5.

PRudentia eſt appetendarum rerũ, fugiendarumq. ſcientia, vt dicit Tullius in libro de officijs. De prudentia nota ſpecialiter tria ſcilicet typum decentiſſimum, actum vtiliſſimum, & partum nobiliſſimum.

Prudentia tribus comparatur.

HABET autem prudentia typum multiplicem, & elegantem. Comparatur autem ſpecialiter tribus ſcilicet aſſeſſori iudicis, quattuor etiam minimis, & aſtutiæ ſerpentis. Prudentia quidem, eſt ſicut aſſeſſor iudicis, vel regis. Nam ſicut aſſeſſor iudicando dirigit iudicem, vel regem: ſic prudentia rationem. Sicut aſſeſſore abſente, interdum peruertitur iudicium regis: ſic cum abeſt prudentia, peruertitur iudicium rationis. Vnde dicitur in Prouerbijs: Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam. Prudentia etiã comparatur quattuor minimis terræ. De quibus dicitur: Quattuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus ſcilicet formica, lepuſculus, ſtellio, vel lacertus, & locuſta. Nam & prudens dicitur formica, ratione prudentiæ. Et nota, quòd formica habet decem laudabilia, & a viris prudentibus imitanda. Formica eſt animal paruum, vel modicum, in quo laudatur humilitas. Grano paſcitur, in quo docetur honeſtas. Socios adiuuat, in quo laudatur charitas. Solicita eſt, in quo laudatur prudentia. Numquam eſt otioſa, in quo commendatur occupatio. Grana detruncat, ne germinent, vel putreſcant, in quo monſtratur carnis afflictio. Tempore imbris grana abſcondit, in quo docetur fuga tentationis. Tempore ſereno granum ſoli exponit, in quo laudatur virtus orationis. Pondus portat maius quàm ipſa ſit, in quo monſtratur zelus compaſſionis. De ipſa dicitur prouerbium: O piger, vade ad formicam, & diſce ſapientiam, quæ cum non habet ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate, & congregat in meſſe cibũ ſibi, ſcilicet in meſſe gratiæ, cibum gloriæ ſempiternæ. Item prudentia com-

Pron. 28.e *Pron. 30.d* Formicæ prudentia. *Pron. 6.a*

paratur lepuſculo ratione confidentiæ quam homo prudens habet ſolum in Deo. Sicut lepuſculus locat in petra cubile ſuum, vt dicitur in Prouerbijs: ita homo in Chriſto. Petra autem erat Chriſtus, vt dicit Apoſtolus. Prudentia etiam comparatur ſtellioni. Nam ſtellio, vel lacertus, quia alas non habet, vnguibus, vel manibus vtitur, qui diligentia operationis laudatur. Nam in viro prudente, diligentia in operatione, ſupplet defectum naturæ. Prudens nihilominus comparatur locuſtæ. Nam ſicut locuſta habet volatum recidiuum, volat enim ad alta, & ſtatim cadit in ima: ſic prudens volat ad alta per deſiderium patriæ cæleſtis, & cadit ad ima per conſiderationem propriæ fragilitatis, iuxta illud: Aſcendit vſque ad cælos, & deſcendit vſque ad abyſſos. Prudentia tertio comparatur aſtutiæ ſerpentis. Et nota, quòd quinque aſtutijs vtitur ſerpens, quas vir prudens imitatur. Prima aſtutia ſerpentis, eſt cuſtodia capitis. nam caput ſumme cuſtodit, pro quo ſeruando, totũ corpus exponit: ſic ſancti Chriſtum, qui eſt caput noſtrum, ſumme cuſtodiunt, & pro ipſo omnia alia exponunt, ſicut Apoſtolus, qui dicebat: Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Secunda aſtutia ſerpentis, eſt depoſitio pellis, ponit enim ſe in arcto foramine, vbi renouatur, depoſita veteri pelle: ſic ſancti in arcto pœnitentiæ, ſeipſos incarcerant, vt veterẽ conuerſationem deponant, ſicut monet Apoſtolus: Deponite vos ſecundum priſtinam conuerſationem, veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris. Tertia aſtutia ſerpentis, eſt deluſio incantatoris. Deludit enim incantatorem, obturando vnam aurem cum terra, & aliam cum cauda, vt dicitur: Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas: ſic viri ſancti & prudentes, deludunt incantatorem, id eſt tentationem diaboli, quia vnam aurem obturant cauda, id eſt memoria mortis, iuxta illud: Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis: & aliam obturant terra, id eſt conſideratione propriæ fragilitatis, quia dicitur: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Quarta aſtutia ſerpentis, eſt inſidiatio pedis, inſidiatur enim calcaneo, non capiti: ſic viri ſancti ſuperant deſideria carnis, attendentes, quis finis delectationis, ſcilicet mors immortalis, vel infernalis, iuxta illud: Finis illorum mors. Quinta aſtutia ſerpentis, eſt fuga mulieris. Nam ſicut propter inimicitias eius fugit, & latitat ſub ſpinis: ſic etiam viri ſancti propter inimicitias fornicationis, fugiunt conſortium mulierum, & latitant ſub ſpinis pœnitentiæ, ſecundum conſilium Apoſtoli: Fugite fornicationem. Ad imitandas iſtas ſerpentis aſtutias dicit Saluator: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, quas habent cum mulierem fugiunt & latitant. Et ne ſerpentis aſtutia fiat virulenta, temperat eam ſimplicitas columbina, vnde addit: Et ſimplices ſicut columbæ.

Prou.30. d *1.Cor.10.a* *Pſal.110. c* *Phil.3. b* *Epheſ.4. c* *Pſal.57. a* *Eccles.7.d* *Gen.3. d* *Rom.6. d* *1.Cor.10.b* *Matt.10.b*

De Temperantia. Cap. VI.

TEmperantia eſt nihil appetere vnde ſit pœnitendũ, in nullo modum vel legem excedere, ſub iugo rationis cupiditatem domare, vt ait Macrobius. De temperantia nota ſpecialiter tria, ſcilicet eius typum nobilem, eius partum fertilem, & eius actum vtilem.

Habet autem temperantia typum multiplicem, vel figuram. Comparatur autem temperantia ſpecialiter tribus, ſcilicet freno quo equus tegitur, byſſo quo caro tegitur, & muro quo caſtum cingitur. Eſt itaque temperantia, ſicut frenum equum regens. Nam ſicut a ſeſſore, mediante freno ducitur equus: ſic caro a ſpiritu, freno temperantiæ gubernatur. Maxime enim frenandus eſt equus iuxta aquam, iuxta ignem, iuxta præcipitium. Frenum temperãtiæ neceſſarium eſt carni, contra aquam tranſitoriæ delectationis, contra ignẽ concupiſcentiæ carnalis, & contra præcipitium æternæ damnationis. De hoc freno dicit Apoſtolus: Sobrie & iuſte & pie viuamus in hoc ſæculo. Nam quilibet debet viuere ſobrie quantum ad ſeipſum, iuſte quantum ad proximum, pie quantum ad Deum. Eſt etiam temperantia ſicut byſſus carnem tegens. Nam byſſus, vt dicit Papias, eſt genus lini candidiſſimi, quod creſcit in Aegypto, & inde fit tela, quæ vulgo dicitur ſerica. De hac tela byſſina fit camiſia nobilis & delicata, per quàm figuratur caſtitas & temperantia. Et ſicut iſta camiſia nobilis eſt immediate carni contigua, & coniuncta: ſic caſtitas, & temperantia, eſt carni præcipue neceſſaria, & ei inſeparabiliter coniungenda. Et ideo dicitur de muliere forti: Byſſus & purpura indumentum eius. In byſſo figuratur caſtitas, quæ eſt præcipuũ ornamentum mentis: in purpura figuratur temperantia, quæ eſt ſicut auriphygium, veſti appoſitum ad decorem. Eſt nihilominus temperantia ſicut murus caſtrum cingens. Nam ſicut caſtrum muratur præcipue ab ea parte, quæ magis eſt infirma: ſic temperantia munit caſtrum hominis ex parte magis infirma, ſcilicet ex parte corporis. Dicit enim Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Item temperantia, eſt quidam honor Deo aſſimilans, quidam valor mentem magnificans, & quidam dolor hoſtem mortificans. Eſt enim temperãtia honor quidam Deo aſſimilans. Deus enim eſt Spiritus, vt dicitur in Ioanne. Temperantia vero, eſt quaſi nutrix ſpiritualis, quæ ablactat filios Dei, & facit de carnalibus ſpirituales, & ſic aſſimilat Deo iuxta illud: Incorruptio facit proximum Deo. Eſt enim temperãtia valor quidam, mentem magnificans. Nam ſicut valor magnificat aurum: ſic temperantia magnificat & impretiabilem facit hominem temperatum & caſtum, quia dicitur: Non eſt digna ponderatio animæ continentis. Eſt igitur temperantia dolor quidam, hoſtem mortificans. Diabolus enim libenter quieſcit & dormit in locis humẽtibus, id eſt voluptuoſis hominibus, vt dicitur in Iob. Temperantia vero ponit ipſum in arido pœnitentiæ, vbi non inuenit requiẽ: & ſic interficit, vel fugat hoſtẽ, quia dicitur: Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Loca arida ſunt homines ſobrij: in quibus requiem non inuenit. Quia in talibus non ſternit lectũ voluptuoſum peccati.

Maer.lib.1. in ſomn. Scip.c.8. *Tit.2. d* *Prou.31.d* *Matt.26.d* *Ioan.4. d* *Sap. 6. c* *Eccli.6. b* *Iob 4. d* *Mat. 12.f*

Similitudines temperantiæ.

De Fortitudine. Cap. VII.

FOrtitudo eſt firmitas animi contra moleſta ſæculi, vt dicit Gloſſa ſuper Matthæum. De fortitudine nota ſpecialiter tria, ſcilicet typum valde pulchrum, partum valde dignum, & fructum valde bonum.

Primo igitur virtus fortitudinis, habet typum multiplicem, & ſimilitudinem elegantem. Comparatur autem ſpecialiter tribus, ſcilicet fornaci, quæ probat aurum: radici, quæ portat lignum: & loricæ, quæ vetat ictum. Eſt itaque fortitudo ſicut fornax, aurũ probans. Nam ſicut fornax reddit aurum lucidum: ſic fortitudinis virtus, facit hominem honeſtum & decorũ. Nam de talibus dicitur: Fortitudo, & decor indumentum eius. Et ſicut fornax, quædam metalla reddit ſolida, & quædam liquida: ſic virtus fortitudinis, corda facit nunc ſolida contra tentationem, nunc liquida per compaſſionem, nunc rorida per deuotionem. Nam dicitur: Anima mea liquefacta eſt, dilectus meus locutus eſt. Et ſicut in fornace magnus flatus follium, & magnum ignis incendium: ſic ignis fortitudinis, ſolum eſt in illis, in quibus eſt flatus diuinæ inſpirationis, & vehemens incendium charitatis. Et in figura huius aduentus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, vbi fuit eis datus ad robur ſpiritualis virtutis, fuit tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, vt dicitur in Actibus Apoſtolorum. Eſt etiam fortitudo ſicut radix lignum, vel arborem portans. Nam ſicut radix portat pondus arboris, & frondes, flores, fructus & folia: ſic virtus fortitudinis, ſuſtinet omnia bona opera, & merita noſtra. Vnde dicitur: Confortare, & eſto robuſtus. Eſt nihilominus fortitudo ſicut thorax, vel lorica

Fortitudo tribus præcipue ſimilis eſt.

Prou.31.d *Cant. 5. b* *Act.2. a* *Ioſ.1. b*

Digitized by Google

rica ictum vetans. Nam ſicut thorax, vel lorica, ſeruat corpus ab ictu gladij: ſic virtus fortitudinis cuſtodit animam a tentatione diaboli, & cuiuſcumque aduerſarij. Totus enim mundus non concernit vnum hominem, in quo eſt fortitudo Dei, ſicut patet, quòd puellæ virgines, puta, Catherina, Cecilia, Agnes, Lucia, Agatha, Barbara, beata Clara, & ceteræ virgines, reges, & tyrannos, & omnia tormentorum genera ſuperabant. Nec mirum, quia fortitudo illa non hominis, 1. *Mach.* 3 ſed Dei erat. Vnde dicitur: De cælo fortitudo eſt.

a Item fortitudo tribus alijs comparatur, ſcilicet virgæ, quæ non incuruatur: ferro, quod non ſuperatur: & petræ, quæ non perforatur. Eſt itaque fortitudo ſimilis virgæ inflexibili, & talis virga vel baculus eſt valde neceſſarius ambulantibus, & certantibus, & laborantibus: ſic fortitudo, eſt quaſi baculus & virga inflexibilis, quæ valde eſt neceſſaria quia locus, in quo ſumus, eſt locus certaminis, locus itineris, & locus laboris. Et hæc tria hominum genera indigent ſpeciaPſal. 22. *b* liter baculo vel virga. Ideo dicitur: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Eſt etiam fortitudo ſimilis ferro indomabili. Nam ſicut ferrum non domatur, ſed comminuit, & domat omnia metalla, vt diDan. 2. *f* citur in Daniele: ſic viri fortes mori poſſunt, vinci vero non poſſunt: immo ipſi omnia aduerſa, & proſpera vincunt, & quod plus eſt, regnum cælorum violenter rapiunt. Nam violenti rapiunt illud, vt dicitur in Matt. 11. *b* Matthæo. Eſt nihilominus fortitudo ſimilis petræ infrangibili, qualis eſt Adamas. Nam ſicut qui Adamantem percutit, ipſe magis percutitur: ſic qui virum fortem moleſtat, magis læditur, quàm lædit. Et ſicut Adamas non frangitur violentia: ita vir fortis nulla frangitur impatientia. Et ſicut Adamas ſcinditur ſanguine hirci: ſic vir fortis memoria paſſionis Chriſti. Propter Ezech. 3. iſta de viro forti dicitur: Vt Adamantem & vt ſilicem dedi faciem tuam.

De Iuſtitia. *Cap.* VIII.

Aug. de lib. arb. lib. 1. c. 12. to. 1. IVſtitia eſt virtus, ſua vnicuique tribuens, vt dicit Auguſtinus de libero arbitrio. Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata, vt ait Anſelmus. De iuſtiAnſ. dial. de veritate c. 13. tia nota ſpecialiter tria, ſcilicet typi figuralis elegantiã, partus filialis abundantiam, & actus virtualis efficaciã.

PRIMO ergo iuſtitia typum habet multiplicem, & figuram valde elegantem. Comparatur enim tribus ſpecialiter, ſicut recta ſemita, ſicut recta regula, & ſicut recta linea. Eſt autem iuſtitia ſicut recta ſemita. Nam ſicut illa eſt rectiſſima viarum: ſic per viam iuſtitiæ citius peruenitur ad brauium ſempiternum: immo Pſ. 106. *d* omnis alia via eſt deuium. Nam dicitur in Pſalmo: Errare fecit eos in inuio, & non in via. Vnde dicitur ibi de iuſtis: Deduxit eos in viam, vt irent in ciuitatem haPſal. 11. *b* bitationis. De iniuſtis vero dicitur alibi: In circuitu impij ambulant. Eſt etiam iuſtitia ſicut recta regula. Nam ſicut recta regula eſt rectiſſima menſurarum, ſic iuſtitia eſt optima menſurarum, & certiſſima menſura ad donum operandum. Hæc eſt enim regula diuina, Pſ. 145. *b* quæ dirigit opera noſtra. Vnde dicitur: Dominus diProu. 15. *b* ligit iuſtos. Et ſapiens ait: Qui ſequitur iuſtitiam, diligitur a Domino. Eſt nihilominus iuſtitia ſicut recta linea. Sicut enim recta linea eſt pulcherrima linearũ, vt dicit Philoſophus: ſic iuſtitiæ rectitudo facit hominem, in intentione & conuerſatione pulcherrimum & decorum. Nam ſicut ſtatura humani corporis, eſt pulchrior inter omnes, quia eſt recta ad cælum: ſic ſtatura cordis eſt pulcherrima, cum per iuſtitiam eſt recta Cant. 7. *c* ad Deum. Vnde ſponſæ dicitur: Statura tua aſſimilaEccles. 7. *d* ta eſt palmæ. De hac rectitudine dicitur: Solummodo hoc inueni, quòd Deus fecit hominem rectum.

Item iuſtitia multum proprie tribus alijs comparatur. Nota, quòd triplex eſt iuſtitia: generalis, quæ dirigit hominem in omni bono, a qua dicitur homo factus bonus: iudicialis, quæ corrigit, vel coercet ab omni malo, & iſta corrigit delicta propria vel aliena: cardinalis, vel moralis, quæ reddit vnicuique proprium bonum. Eſt itaque iuſtitia, ſicut gemma in ſerto aureo, ſicut ſtella in polo artico, & ſicut dea in noſtro microcoſmo. Eſt igitur iuſtitia ſicut gemma in ſerto aureo. Nam ſicut gemma ſerti aurei eſt ornamentum, quia totum ſertum ornat, & facit pretioſum: ſic etiam ſertum aureum dicitur gratia, eo quòd in illa, & per illam coronantur opera noſtra bona. Nam etiam opera bona, quæ fierent extra gratiam, numquam coronã mererentur. In hac corona aurea, vel ſerto aureo, inſertæ ſunt quattuor gemmæ valde pretioſæ, vel quatB tuor virtutes principales, ſcilicet prudentia, temperantia, fortitudo, & iuſtitia. Gemma prudentiæ ponitur in anteriori parte coronæ, quia ad prudentiam pertinet, non ſolum præſentia diſponere imm o & futura præuidere. Gemma temperantiæ locatur a dextris, quia temperantia facit hominem iuſtum, & ſobrium in dextera proſperitatis. Gemma fortitudinis inſeritur a ſiniſtris, quia fortitudo facit hominem robuſtum in ſiniſtra aduerſitatis. Gemma vero iuſtitiæ incaſtratur in poſteriori parte, ſicut epiſcopus in fine proceſſionis, ſicut rex in fine aciei, ſicut nauta vel gubernator in cauda nauis, ſicut ſententia iuſta proferC tur in fine cauſæ, ſicut etiam poſt laborem certaminis, datur victori corona triumphalis. Vnde ab iſta, tamquam a principali gemma denominatur corona. Dicit enim Apoſtolus: Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. 2. *Tim.* 4. *b* Aurifex in cuius aurificina fabricatur hæc pretioſa corona, eſt ſapientia increata. De qua dicitur: Sobrie- *Sap.* 8. *b* tatem & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, id eſt fortitudinem, quibus nihil vtilius eſt in vita hominibus. Iſtæ quattuor virtutes, vt dictum eſt, tamquam quattuor gemmæ pretioſæ, in aureo ſerto gratiæ ſunt incaſtratæ.

Eſt etiam iuſtitia ſicut ſtella Artici poli. Nam circa D ipſam voluitur cęlum, & ſicut ipſa non mutat locũ: ſic volubilitas vitæ noſtræ, mira volubilitate vertitur, iuſtitia vero nullo accidente mutatur. Si quidem vita noſtra tota eſt volubilis ſicut rota: tunc enim hominem eleuat honore, quem paulo poſt humiliando occultat, iuxta illud: Aſcendunt vſque ad cælos, &cet. *Pſal.* 106. *c* Interdum e conuerſo hominem humilitate deprimit, quem poſtea ad honores attollit, quia dicitur: Suſci- *Pſal.* 112. *b* tans a terra inopem, & de ſtercore, &cet. Quandoque hominem a læua mutat in dexteram, ſcilicet ab aduerſis in proſpera: interdum a dextris in læuam, id eſt a proſperis in aduerſa, iuxta illud quod Abraam dixit E ad Loth: Si ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo: *Gen.* 13. *b* ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Sed vir iuſtus in omnibus his, ſemper manet immobilis. Nam ipſum humilitas non deprimit, ipſum honor non ambit, ipſum aduerſitas non frangit. Vnde dicitur: Qui facit hæc, non mouebitur in æternum. *Pſal.* 14. *a*

Eſt nihilominus iuſtitia ſicut dea noſtri microcoſmi, id eſt minoris, & inferioris mundi. Sicut enim Deus in ſuo megacoſmo vel maiori mundo, diſponit omnia in numero, pondere & menſura, vt dicitur in libro Sapientiæ: *Sap.* 11. *c*

ſic iuſtitia in ſuo microcoſmo preſidens, tamquam Deus, facit, vt in omnibus meritis, & operibus noſtris, ſit numerus bonæ operationis, pondus ſanctæ affectionis, & menſura intentionis. Vnde iſti deæ nobiliſſimæ ſacrificium iuſtitiæ debemus offerre, ſicut dicitur in Pſalmo: *Pſal.* 4. *b*

Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ.

Digitized by Google

DIÆTÆ SALVTIS.

TITVLVS SEXTVS.

De septem donis Spiritus sancti.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De dono timoris.	*Cap. I.*
De dono consilij.	*Cap. II.*
De dono intellectus.	*Cap. III.*
De dono sapientiæ.	*Cap. IV.*

De dono timoris. Cap. I.

POST tractatum de virtutibus sequitur de donis Spiritus sancti. Et hæc est quinta diæta salutis, scilicet a virtutibus ad dona Spiritus sancti peruenire: quia, sicut diximus, virtutes docent rectè operari, sed dona expedite. Cum autem sint septē dona Spiritus sancti, quæ scilicet enumerantur, scilicet
Isa. 11.a spiritus sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis & timoris Domini. A sapientia autem non peruenitur ad timorem Domini, sed potius a timore ad sapientiam, tamquam ab inferiori gradu ad
Psal. 110.b superiorem, iuxta illud quod dicitur: Initium sapientiæ timor Domini. Ideo de timore Domini, nota specialiter tria, scilicet quàm multipliciter figuratur, quàm virtualiter operatur, & quàm rationabiliter mercatur.

Timoris Domini similitudines

Primo ergo, timor Domini habet multiplices figuras elegantes, & comparationes conuenientes. Comparatur autem specialiter tribus. Est enim timor Domini, sicut ostiarius custodiens ingressum, sicut iustitiarius puniens maleficium, sicut terrarius vel speculator euigilans exercitum. Primo ergo timor Domini est sicut bonus ostiarius, qui diligenter custodit ostiū cordis, ne intret inimicus, id est diabolus. Et sicut ostiarius tendit baculum, vel gladium ad timorem intrantium: sic timor Dei, ne permittamus diabolum ad cor intrare, portat clauem pœnæ æternæ, gladium ex vtraque parte acutum, scilicet æquitatem diuinæ sententiæ, quæ condemnabit improbos in anima & cor-
Matt. 10.c pore. Vnde dicitur: Timete eum, qui potest corpus, & animam perdere in gehennam. Secundo timor Domini est sicut bonus iustitiarius, qui perimit maleficos & suspendit. Nam sicut illi, qui tenent iustitiam, ponunt in montibus & locis patentibus, patibulum, vel furcas ad expauentaculum latronum: ita timor Domini ponitur in corde hominis, propter expauentaculum peccatorum. Et sicut iste iustitiarius crucifigit latronem: sic timor Domini nititur crucifigere carnem, tamquam pessimum animæ latronem. Vnde dicitur:
Psal. 118.p Confige timore tuo carnes meas. Tertio timor Domini est sicut bonus terrarius, vel speculator, qui euigilat exercitum. Nam sicut speculator, tempore belli maxime, non sinit dormire milites: sic timor Domini, cum sit modo tempos belli & guerræ mortalis contra carnem, mundum, & diabolum, non permittit dormire spiritum, per delectationem vel consensum. Vn-
Prou. 28. b de dicitur: Beatus est homo, qui semper est pauidus. Non solum autem tempore belli debet homo esse pauidus, immo etiam tempore pacis debet esse timorosus. sicut videmus, quòd magni reges, & sapientes, quamuis actu non sit guerra, muniunt tamen & custodiunt castra sua. De incautis dicit Apostolus: Cum dixerint: Pax & securitas, tunc repentinus superueniet interitus. *1 Thes. 5.a* Et Ecclesiastes: Qui timet Deum nihil negligit, quia nec bonum, nec malum: quia per timorem Domini malum euitat, tamquam nociuum, & bonum formidat, & nescit si est gratum. *Eccles. 7.c* Vnde dicit Iob: Verebar omnia opera, sciens quia non parces delinquenti, maxime autem tempore guerræ. Iste vigil vel speculator mandat custodiri portas senſuum, quia ibi est quasi totum periculum. Sicut ad litteram illi, qui sunt in munitione summe custodiunt portas, cum videnᵗ castrum ab hostibus obsessum: sic spirituales viri, qui habent timorem Dei, custodiunt portas, scilicet quinque senſuum, ne intrent inimici, timentes, quod dicitur: Ascendit mors per feneſtras nostras. *Iob 9. e* *Ier. 9. f*

Item timor Domini alijs tribus comparatur, est enim sicut medicina infirmorum, sicut disciplina puerorum, & sicut officina religiosorum. Primo igitur, timor Domini est sicut infirmorum medicina. Nam sicut medicina bene tēperata repellit omnes morbos nociuos, & omnes nociuos humores: sic timor Dei omne peccatum, & omnes peccati occasiones expellit, sanguinem luxuriæ, fleumæ, acediæ, & melancoliam iræ, & coleram superbiæ. Vnde dicitur: Timor Domini *Eccli. 1.e* expellit peccatum. Secundo timor Domini est sicut puerorum disciplina. Nam sicut virga disciplinæ castigatur puer, instruitur, & informatur: sic per timorem Domini omnis motus senſualis, & puerilis, sub isto pædagogo ad rationem reducitur, & puerilis extirpatur, iuxta illud, quod dicit Sapiens: Stultitia colligata *Prou. 22. e* est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.

Et nota quòd secundum Bedam quattuor mala sunt propter peccatum nobis iniuncta, & nobis colligata, quæ sunt omnis mali & peccati materia, scilicet impotentia, ignorantia, concupiscentia, & malitia. Vnde quidam peccant ex impotentia, & isti parum peccant, & maximam habent excusationem, nisi illa impotentia per culpam eorum sit introducta. Alij peccant ex ignorantia, & isti plus peccant, & minorem habent excusationem, quia ex ignorantia non excusantur a toto, sed a tanto: maxime si sit ignorantia affectata, quæ non excusat, sed peccatum aggrauat, & augmentat. Vnde de hoc dicit Ambrosius: Si ignoras, grauissime peccas. Alij sunt, qui peccant ex concupiscentia, & isti plus peccant, & quasi nullam habent excusationem, maxime si sit deliberata. Alij sunt, qui peccant ex malitia, & certa scientia, & isti maxime peccant, & nullam habent excusationem, immo tales dicuntur peccare in Spiritum sanctum: quia Spiritui sancto bonitas, quę est malitiæ contraria, appropriatur.

Peccata in Spiritū sanctum.

Sciendum est autem, vel notādum diligenter, quòd sex sunt peccata in Spiritum sanctum, scilicet impugnatio veritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, præsumptio de impunitate, obstinatio, desperatio, & finalis impœnitentia. Et istæ sunt sex blasphemiæ in Spiritum sanctum, quæ non remittuntur in hoc sæculo, nec in futuro, vt dicitur in Matthæo. *Mat. 12. d. e*

Tertio timor Domini, est sicut officina religiosorū, maxime est sicut quoddam capitulum, quòd est factū præcipue ad culparum correctionem. Nam sicut in capitulo increpatur, & recognoscitur, & punitur culpa: ita in hoc capitulo timoris Dei, corriguntur peccata, quia vt dicitur in Prouerbijs: Timor Domini odit *Prou. 8. b* malum. Et sicut religio nulla esset, si correctio capituli deficeret: sic si timor in capitulo cordis non esset, totum veritatis ædificium deperiret. quia dicitur in Ecclesiastico: Si non in timore Domini tenueris instan- *Eccli. 27.a* ter, cito subuertetur domus tua. Et nota, quòd in Dei capitulo, culpabilis quattuor facit. Primo genu flectit, secundo culpam recognoscit, tertio spoliat se & vestem deponit, quarto disciplinam accipit: sic timor Domini, facit primo hominem pœnitentem humiliter genuflectere, quia dicitur in Isaia: Mihi curua- *Isa. 45. d*

bitur

bitur omne genu. Secundo facit humiliter culpam pro-
Psal. 50. a priam recognoſcere, ſicut Dauid qui dicebat: Quoniã iniquitatem meam ego cognoſco. Tertio facit hominem veterem, ſicut veſtem turpem ſpoliare, ſicut Apo-
Col. 3. b ſtolus dicit: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, veterem conuerſationem cũ vitijs, & concupiſcentijs. Quarto facit hominem diſciplinam accipere, id eſt carnem laſciuam macerare & caſtigare, ſi-
1. Cor. 9. d cut Apoſtolus faciebat, qui dicebat: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.

Item timor Domini, eſt ſpecioſus ſicut hortus, virtuoſus ſicut ventus, & pretioſus ſicut theſaurus. Primo timor Domini eſt valde ſpecioſus, inſtar horti paradi-
Pſal. 30. c ſi. Habet enim amœnitatem ſicut paradiſus, dulcedinem, & delectationem. Vnde in Pſalmo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſconditi timentibus te. Habet fertilitatem & vbertatem ſi-
Pſal. 33. c cut paradiſus, ſicut dicit idem Pſalmiſta: Non eſt inopia timentibus eum. Habet nihilominus ſecuritatem
Eccli. 34. b ſicut paradiſus. Vnde dicitur in Eccleſiaſtico: Qui timet Deum, nihil trepidabit. Et Philoſophus: Qui timet Deum, omnia timent eum, qui vero non timet Deum, timet omnia. Vnde Cain perpetrato homicidio fratris, ſtatim habuit caput tremulum, & ait: Om-
Gen. 4. b nis qui viderit me, occidet me, vt dicitur in Geneſi. Igitur timor Domini propter amœnitatem, vbertatem, & ſecuritatẽ eſt ſicut hortus concluſus vt dicitur in Can-
Cant. 4. d ticis. Eſt etiam ſicut paradiſus, vt dicitur in Eccleſiaſti-
Eccli. 40. d co: Timor Domini ſicut paradiſus benedictionis.

Secundo timor Domini eſt ſicut ventus virtuoſus, & ſpecialiter ſicut ventus aquilonaris. Nam ſicut ventus aquilonaris pluuias diſſipat, nubes fugat, aerem ſerenat, reptilia exterminat, & aquam congelat: ita timor Domini diſſipat pluuias carnalium delectationum, fugat nubes carnalium imaginationum, ſerenat mentem per amorem puritatis, exterminat reptilia, id eſt mortificat vitia carnis, congelat aquas, id eſt reſtringit fluxum mundanæ proſperitatis: ita vt poſſit homo timens Deum ambulare ſuper aquam, ſicut
Matt. 14. d Petrus de quo legitur in Matthæo. Iſte eſt ventus de
Dan. 3. d quo dicitur in Daniele: Angelus Domini fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem: quia fornax omnium deſideriorum carnalium temperatur, & refrigeratur per Dei timorem.

Tertio timor Domini eſt pretioſus ſicut theſaurus. Nam ſicut theſaurus qui eſt res pretioſa, facit hominẽ ſemper ſolicitũ de cuſtodia: ſic timor Dei de ſe, & virtutibus ſemper eſt ſolicitus, & de Dei gratia cum habetur: de perdita vt recuperetur: & de recuperata vt a re-
Bern. ſuper Cant. ſer. 54. poſt medium. cidiuo conſeruetur. Vnde dicit Bernardus ſuper Cantica: Cum adeſt gratia, time ne indigne opereris ex ea. Amplius time ſubtracta gratia, quòd relinquat te cuſtodia tua. Si redierit gratia, multo amplius timendum, ne forte contingat pati recidiuum. Recidiuare enim
Ioan. 5. b quàm cadere peius eſt, quia dicitur in Ioanne: Ecce iam ſanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Iſte igitur theſaurus eſt pretioſus, & ideo ſumme cuſtodiendus. Vnde dicitur in
Iſa. 33. a Iſaia: Timor Domini ipſe theſaurus eius.

Septem effectus timoris Domini.

Secundo timor Domini virtualiter operatur. Vnde nota, quòd timor Domini habet ſeptem nobiles effectus. Primo namque timor Domini curat hominem a culpa perpetrata: eſt enim ſufficiens medicina contra peccata. Et nota, quòd ſicut medicus ſapiens volens purgare ægrotum, primo dat ſirupum præparatiuum, poſtea potionem, vel antidotum purgatiuum: ſic timor Domini inſtar ſirupi, præparat peccatorem gene-
Eccli. 2. d rando attritionem, iuxta illud Eccleſiaſtici: Qui timent Deum, præparabunt corda ſua. Secundo inſtar antidoti, purgat omnes peccati fæces, generando perfectam
Eccli. 1. c contritionem, quia dicitur in Eccleſiaſtico: Timor Domini expellit peccatum. Et eſt differentia inter contritionem, & attritionem: quia attritio eſt dolor de peccato, non tamen perfectus, quia adhuc eſt in propoſito peccandi de futuro.

Secundo timor Dei cuſtodit hominem a culpa futura. Sicut enim ſapiens medicus infirmo quem habet in cura, nõ ſolum dat antidotum ad expellendum morbum, ſed etiam miniſtrat curato aliquod electuarium contra recidiuum: ſic timor Dei inſtar electuarij conſeruatiui, cuſtodit hominem ab omni peccato recidiuo. Vnde dicitur in Exodo: Vt probaret vos venit Do-
Exo. 20. d minus, & vt timor illius eſſet in vobis, & non peccaretis.

Tertio timor Domini abijcit temporalia, vel terrena, quæ ſunt ſæpe peccandi materia. Sicut enim videmus, quòd nautę videntes naufragium imminere, merces quæ ſunt in naui proijciunt in mari, vt euadant periculum naufragij: ſic timor Domini bona temporalia facit abijcere, vt poſſit ab æterno naufragio liberare. Et propterea dicebat Iob: Semper quaſi tumen-
Iob 31. c tes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.

Quarto timor Domini contemnit, & ſuſtinet temporalia mala, vt euadat æterna. Nam ſicut infirmus ſuſtinet cauteriũ, & aduſtionem, vt poſſit euadere mortem: ita timor Domini facit ſuſtinere cauterium temporalis vitæ, vt poſſit homo euadere mortem, vel ſupplicium mortis æternæ. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur:
Eccli. 33. a Timenti Dominum, non occurrent mala, *&c.*

Quinto timor Domini gratiam & bona opera introducit. Sicut enim ſeta introducit filum: ſic timor Domini gratiam & omne bonum, iuxta illud: Initium
Eccli. 1. b ſapientiæ timor Domini.

Sexto timor Domini ſuper omnia facit fugere, & euadere ſupplicium gehennæ. Vadit enim ad infernum, in dimidio dierum, vt non vadat in fine dierum, ſicut Ezechias, qui dicebat: Ego dixi, in dimidio die-
Iſa. 38. a rum meorum vadam ad portas inferi. Facit etiam alas ad melius fugiendum, vt dicit Poeta: Pedibus timor addit alas. Sicut videmus, quòd lepus fugiens leporarium, præ timore videtur volare, & alas habere. Timor etiam facit hominem montes & colles tranſire, vt poſſit diabolum fugere, & inferni præcipitium
Iſa. 35. b cauere, quia dicitur in Iſaia: Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus.

Septimo timor Domini meretur ſtipendium vitæ æternæ, hominem namque humiliat, & ſic ſecundum regulam Saluatoris, ad gloriam exaltat: quia qui ſe
Luc. 14. c *Prou. 29. d* humiliat exaltabitur. Et ideo dicitur in Prouerbijs: Humilem ſpiritum ſuſcipiet gloria.

Sex ſpecies timoris.

TIMOR Domini multipliciter variatur. Vnde nota, quòd ſunt ſex ſpecies timoris, ſcilicet, timor naturalis, mundanus, humanus, ſeruilis, initialis, & filialis. Primus igitur eſt naturalis, ſcilicet quando homo naturaliter timet mortem, & omne quod eſt ſibi nociuum. Iſte timor naturæ non eſt meritorius, nec demeritorius, quia non ſubeſt libero arbitrio. Hoc timore Chriſtus timuit mori, ſicut dicitur in Marco: Cœ-
Mar. 14. d pit Ieſus pauere, & tædere.

Secundus timor dicitur mundanus, ſcilicet quando aliquis nimis timet de rebus tranſitorijs, vel de rebus mundanis, vel temporalibus perdendis. Iſto timore timuerunt Iudæi, qui occiderunt Chriſtum, ne perderent locum ſuum, vt dicitur in Ioanne: Si dimitti-
Ioan. 11. f mus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem noſtram.

Tertius timor dicitur humanus, ſcilicet cum aliquis plus debito timet de corpore ſuo. Iſte timor prohibetur in Matthæo: Nolite timere eos qui occidunt cor-
Matt. 10. c pus, animam autem non poſſunt occidere. Iſte timor aliquando eſt veniale peccatum, vt quando eſt citra Deum, aliquando mortale peccatum, vt quando eſt ſupra Deum, qualis fuit in Petro, quando negauit Chriſtum, ne perderet corpus ſuum.

Quartus timor eſt ſeruilis, cum aliquis timet peccare, &

Digitized by Google

re, & abstinet se a peccato timore gehennæ, habet tamen voluntatem peccandi, si peccatum posset impune fieri, & inquantum in se est, vellet non esse iustitiam, vt posset perpetrare culpam. Iste timor est quasi vestis de sacco, cum qua nullus ingreditur regnum cælorum, sicut figuratur in Esther, vt dicitur: Indutum sacco nō intrare aulam Assueri. De hoc timore dicit Apostolus: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, & cet.

Esther. 4. a

Rom. 8. c

Quintus timor initialis dicitur, de quo in Psalmo: Initium sapientiæ timor Domini. Iste timor duo facit, timet enim puniri, & timet a Deo separari: sed principaliter timet separari. Iste licet timeat malum incurrere, plus timet bonum perdere, & ita quodam modo incipit bonum amare. Et ideo dicitur initialis proprie, quia sicut seta introducit filum, & filo introducto exit seta: sic iste timor initialis charitatem introducit, & charitate introducta timorem foras mittit.

Psal. 110. c

Sextus timor dicitur filialis. Nam sicut filius super omnia timet offensam patris, etiā si pater nō intēderet eū percutere: sic qui habet timorē Domini filialem instar boni filij, timet & cauet offensam patris cælestis, etiam si ex offensa illa, illud mali deberet sibi accidere.

De hoc etiā timore dicitur in Psalmo: Timor Domini sanctus permanet in sæculū sæculi. Iste timor a sanctis doctoribus vocatur castus timor qualis famulorū Susannæ qui secundū Danielē verecundantur specialiter, & timēt in turpi facto. Sine hoc timore verecundię nihil rectum esse potest, nihil honestum, vt dicit Tullius.

Psal. 18. b

Dan. 13. c

Bern. sup. Cant. ser. 20. statim a princ.

De hoc timore verecundo, dicit Bernardus mirabilia super Cantica: Timor, inquit, verecundus & castus, est omnium ætatum ornatus, sed in iuuenili ætate amplius enitescit. Quid enim amabilius verecundo adolescente? quàm pulchra hæc & splendida gemma morum in vultu adolescētis? quàm vera & minime dubia bonæ nuncia spei, bonæ indolis index, soror continentiæ est? Nullum æque manifestum signum columbinæ simplicitatis: testis innocentiæ, lampas pudicæ mentis, specialis gloria conscientiæ, famę custos, vitę decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, insigne totius honestatis. Merito igitur iste timor castus dicitur, quia qui timorem istum habet instar virginis Mariæ, ante partum suorum operum, & post partum, semper manet incorruptus. Et sicut mater Dei est virgo, & decor virginum: sic timor iste castus decor est, & virgo virtutum animæ.

Item post donum timoris dicendum esset de dono pietatis: sed quia pietas idem est, vel quasi idem cum misericordia, ideo infra cum dicemus de beatitudinibus in materia de misericordia, capit. 4. Titulo 7. de pietate dicemus. Item post donum pietatis esset dicendum de dono scientiæ, sed quia scientia ad prudentiam potest reduci, ideo illa quæ in materia de virtutibus supra dicta sunt de prudentia, cap. 5. Titulo 5. applicari possunt ad ea, quæ de dono scientiæ sunt dicenda. Et post donum scientiæ, esset dicendum de fortitudine: sed quia fortitudo non tantum est donum, sed virtus, ideo de fortitudine sufficiant quæ dicta sunt in capitulo de virtute, & specialiter in materia de fortitudine, cap. 7. Tit. 5.

De dono consilij. Cap. II.

POst donum fortitudinis, esset dicendum de dono consilij: sed pauca de dono consilij sunt dicenda, & hoc quia ad donum consilij pertinent fere omnia quæ superius in capitulo de virtutibus, & de virtute prudentiæ sunt dicta, cap. 7. Tit. 5. Nam prudentia & consilium in hoc differunt, quòd consilium dicit vtrum aliquid sit agendum. Prudentia vero, ostendit quo fine, & quibus circumstantijs adhibitis, vt quo tempore, & qualiter aliquid sit agendum. Sicut alterius est scientiæ cognoscere an expediat aliquem saluari: alterius vero scire qualiter aliquid sit saluandum. Quia primum pertinet ad Theologiam, secundum ad medicinam. Item donum consilij excellentius est, quàm virtus prudentiæ: quia consilium contra omne præcipitium virtutem prudentiæ rectificat, ne post factum pœniteat: & hic proprie est actus, & opus consilij, scilicet prohibere præcipitium, & cauere. Sicut enim videmus, quòd frenum est contra præcipitium equi: sic donum consilij contra communem præcipitationem operis boni. Et ideo dicitur in Ecclesiastico: Sine consilio nihil facias, post cuius factum non pœnitebis. His suppositis, inter illa pauca quæ de dono consilij sunt dicenda, sunt hæc consilia notanda.

Prudentia & cōsilium quo differant.

Eccli. 32. d

Nunc de consilio specialiter, nota tria, scilicet quæ sunt in consilio necessaria, quę sunt in consilio laudabilia, & quæ sit consiliorum differentia. Primo ergo dicendum est, quæ sunt in consilio necessaria. Et nota, quòd in consilio quattuor sunt necessario obseruanda, scilicet expediens, facile, certum, & securum. Contraria istorum vitanda, scilicet damnosum, difficile, incertum, & periculosum. Vnde ille qui dat consilium ceteris paribus, debet præponere expediens damnoso, facile difficili, certum incerto, securum periculoso. Propter omnia illa, dicitur in Prouerbijs: Erit salus, vbi multa consilia.

Quattuor in consilio necessaria.

Prou. 11. b

Secundo videndum est, quæ sunt in consilio laudabilia. Et nota, quòd in consilio quattuor sunt laudabilia, scilicet gratia consilium requirendi, gratia consilium eligendi, gratia consilium exhibendi, & gratia consilium acquirendi. Primo igitur, est valde laudabile, scilicet consilium in omnibus libenter requirere. Ideo dicitur in Tobia: Consilium semper a sacientibus require. Secundo in consilio, est laudabile, consiliarium bonum eligere. Vnde nota, quòd secundum doctrinam sacræ Scripturæ, Deus consiliarius est eligendus præ omnibus. Nam in consilio & pro consilio requirendo, primo eligendus est Deus, non diabolus: Vnde dicitur in eodem Tobia: Omnia consilia tua in ipso, scilicet in Deo maneant. Secundo eligendus est iustus, non impius. Vnde dicitur in Ecclesiastico: Cor boni consilij statue tecum. quia dicitur in Prouerbijs: Consilia impiorum fraudulenta, quia vix scit alijs consilium dare, qui sibi nescit accipere. Et ideo dicitur in Genesi: In consilio eorum, scilicet impiorum, non veniat anima mea. Tertio eligendus est sapiens consiliarius non fatuus, ideo dictum est in Tobia: Consilium semper a sapiēte require, nō a fatuo. quia dicitur in Ecclesiastico: Cum fatuis non habeas consiliū: non enim possunt diligere, nisi quæ eis placent. Quarto eligendus est senex & expertus vt dicitur in Ecclesiastico: Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium. Non est pro consilio eligendus iuuenis lasciuus. Ideo Roboam pro magna parte amisit regnum suum: quia relicto consilio seniorum, adhæsit consilio iuuenum, vt dicitur in tertio Regum.

Quattuor laudabilia in consilio.

Tob. 4. d

Ibidem.

Eccli. 37. b

Prou. 12. a

Gen. 49. a

Tob. 4. d

Eccli. 8. d

Ibid. 25. a

3. Reg. 12. e

Tertio videndum est, quæ sit consiliorum differentia. Et nota, quòd sicut sponsus iocalia consueuit portare sponsæ, cum qua de nouo contraxit: ita Christus qui tamquam sponsus de thalamo procedens, nouæ sponsæ suæ Ecclesiæ, cum qua naturam nostram cum sua vniendo in vnitate personæ matrimonium sacramentale contraxit, noua iocalia, id est tria Euangelica consilia apportauit. Primum consilium est castitas, contra concupiscentiam carnis. De hoc consilio habetur in Matthæo: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Tales sunt enim eunuchi, qui se castrant propter regnum cælorum. Secundum consilium, est voluntariæ paupertatis, contra concupiscentiam oculorum. De quo consilio habetur in Matthæo: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et Seneca dicit, quòd quietissime viuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur de mundo, scilicet meum, & tuum. Tertium consilium

Mat. 19. b

Ibid. c

Digitized by Google

lium est obedientiæ & humilitatis, contra superbiam
Matt.16.d vitæ, de quo dicitur in Matthæo: Qui vult venire post
me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & se-
Bern.ser.3. de resurr. Dom. ante med. quatur me. Semetipsum abnegare, est propriam vo-
luntatem relinquere. Optimum consilium. Vnde di-
cit Bernardus: Tolle propriam voluntatem, & infer-
nus non erit. Exemplum de fratre orante, & diabo-
Sup. tit. 4. dicta sal. per totum. lo insultante. Et quia superius in tractatu de consilijs,
plene dictum est de his tribus consilijs: ideo quæ dicta
sunt de dono consilij modo sufficiant.

De dono intellectus. Cap. III.

Intellectus & sapiẽtia quo modo a prudẽtia, & consilio, atque inter se differãt.

POst donum consilij dicenda sunt pauca de dono intellectus, & dono sapientiæ: quia hic possunt dici fere omnia, quæ dicta sunt supra tractatu de virtute prudentiæ. Vnde notandum, quòd virtus prudentiæ, & donum consilij, differunt a dono intellectus, & sapientiæ, quia consilium & prudentia pertinent ad vitam actiuam, & sunt de actiuis: intellectus & sapientia pertinent ad vitam contemplatiuam, & sunt de contemplatiuis. Differunt autem intellectus, & sapientia, quia intellectus est cognitio speculatiua, & quasi cognitio per visum: sapientia vero est cognitio experimentalis, & practica, & quasi cognitio per gustum. Et ideo superior est sapientia, quia intellectus tantum dicit cognitionem, vel visionem: sapientia supra cognitionem dicit delectationem. Et nota, quòd intellectus foris stat: sapientia per affectum intrat, & ipsa delicias
Ps.33. b suggerit. Vnde dicitur in Psalmo: Gustate & videte quoniam suauis est Dominus. Gustare ad sapientiam pertinet, sed videre ad intellectum: quia quod intellectus acute inuenit, sapientia mature disponit, & ad spiritualem delectationem conuertit, vt dicit Gregorius. Summa huius differentiæ est, quòd donum intellectus est proprie penetratiuum: sed donum sapientiæ est proprie saporatiuum.
Greg. hom. 29. in Ezec. an. med.

His propositis, de dono intellectus notanda sunt pauca, & specialiter tria. Debemus enim per donum intellectus subtiliter penetrare, & intelligere, quæ sunt supra nos, vt Deum: quæ sunt iuxta nos, vt proximum: & quæ sunt infra nos, vt corpus nostrum. Primo igitur debemus intelligere superiora, iuxta illud quod di-
Rom. 1. c cit Apostolus: Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus
Duplex liber legendus. eius, & Diuinitas. Et nota, quòd duplex est liber, in quo intellectus potest legere, & intelligere, & addiscere Deum, scilicet liber Scripturæ. Et hunc librum dedit Saluator discipulis suis post resurrectionem, vt scilicet in figuris legalibus, & Canticis Prophetalibus intelligerent mysteria gratiæ, quæ operatus est Christus, id est vt per ea quæ facta sunt, & dicta in veteri Testamento, intelligant ea quæ completa sunt in no-
Luc. 24. g uo. Vnde dicitur in Luca: Tunc aperuit eis sensum, vt intelligerent Scripturas. Alius est liber creaturæ, in quo intellectus fidelis debet Deum quærere: quia potest eum inuenire, sicut in magnitudine creaturarum, omnipotentiam Dei: in pulchritudine & ordine, sapiẽtiam: in vtilitate & fructu, bonitatem Dei summam.
Sap. 13. b quia dicitur in libro Sapientiæ: A magnitudine speciei creaturæ, cognoscibiliter potest eorum Creator videri. Hunc intellectum non habuerunt Philosophi, quia intellectus eorum nesciunt ascendere a magnitudine creaturæ ad magnitudinem Dei. Et ideo fuerunt similes pueris, qui cum legunt litteras pulchras & deauratas, attente respiciunt, sed quid litteræ significant, non
Duplex creatura dupliciter significat suũ creatorem. intendunt. Item notandum diligenter, quòd creatura duplex est, scilicet naturalis, & artificialis. & sic omnis creatura significat suum Creatorem dupliciter. In creatura est signum naturale, & positiuum. Signum naturale dicitur in creaturis quas condidit per se diuina sapientia: signum positiuum dicitur in fabricis & operibus sacramentalibus, quæ constituit Ecclesia, vt sunt formæ Ecclesiarum, & vestes & ornatus ministrorum quæ omnia sunt instituta, vt intelligamus Deum. quia in altitudine Ecclesiarum, sublimitatem: in magnitudine, immensitatem vel infinitatem: in quadratura, soliditatem: in longitudine, æternitatem: & similiter de alijs. In ministris similiter & ornamentis eorum intelligo Deum, vt in veste candida, munditiam, & puritatem: in veste rubea, Dei clementiam, & charitatem: in veste aurea Dei sapientiam & claritatem, & sic de alijs. Iste intellectus proprie vocatur donum Dei, vt dicit Apostolus: Dabit tibi Dominus in omni-
2.Tim.2.a bus intellectum.

Secundo debemus intelligere, quæ sunt iuxta nos, scilicet proximum, iuxta illud quod dicitur in Ecclesiastico: Intellige quæ sunt proximi tui ex te ipso. Nam
Eccli.31.a in frigore meo, debeo intelligere pauperis nuditatem: in fame & siti, pauperis sitim & esuriem: & in dolore meo, pauperis infirmitatem, & sic de alijs. Et sicut homines bene intelligentes, consueuerunt ad honores & dignitates promoueri: ita qui intelligunt necessitatem proximi, promouentur & quasi episcopantur ad beatitudineu paradisi. Vnde dicitur in Psalmo: Bea-
Psal.40. a tus qui intelligit super egenum, & pauperem.

Tertio debemus intelligere, quæ sunt infra nos, sicut animam nostram, & corpus nostrum. Sicut enim oculus noster dirigit manum in opere & motu exteriori: sic intellectus regulat affectum, in omni opere & motu interiori. Vnde intellectus, dicitur interior lectus: quia animam informat, animam tranquillat & quietat, sicut corpus in lecto pausat. Dicitur etiam interior locus: quia sicut locus continet & conseruat locatum: sic intellectus stabilitat & cõseruat liberum arbitrium, & omnem interiorem motum. Ideo dicitur in Psalmo:
Psal.110. c Intellectus bonus omnibus facientibus eum: quia si homo non faciat, quod intellectus & conscientia dicunt, nec Deus, nec Angelus, nec homo, quia ista tria habent intellectum, dici meretur, sed potius iumento comparatur. Vnde dicitur in Psalmo: Homo cum in hono-
Psal.48. c re esset, non intellexit Creatorem suum: sed iumentis comparatus, & similis factus est illis.

De dono sapientiæ. Cap. IV.

POst donum intellectus, pauca debemus dicere de dono sapientiæ, quia multum conuenit cum virtute prudentiæ, & alijs virtutibus seu donis, quæ informant cognitiuam. tamen quia sapientia non tantum informat cognitiuam, sed etiam affectiuam: ideo dicenda sunt de sapientia pauca, scilicet tantum tria. Vnde notandum, quòd sapientia est donum splendidissimum instar lucis, donum sapidissimum instar mellis, & donum profundissimum instar maris.

PRIMO ergo donum sapientiæ, est donum splendidissimum, non solum sicut sol, sed est plusquam sol. Sol enim iste non ostendit nobis nisi quæ sunt supra terram, & infra cælum: sapientia autem Dei facit nos cognoscere omnia, scilicet infernum vt timeamus, mundum vt contemnamus, cælum vt appetamus, Deũ vt laudemus. & istud est vltimum libri Sapientiæ, & ab isto donatur, scilicet cognitio diuinorum, vt dicit Augustinus, & propterea dicitur in libro Sapientiæ:
Sap.7. d Hæc scilicet sapientia, est speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparata, & inuenitur prior: quia per lucem, visibilia videntur tantum, per sapientiam vero etiam inuisibilia cognoscuntur.

Secundo sapientia est donum sapidissimum instar mellis, non solum sicut mel, sed etiam plusquam mel. Vnde dicit sapientia in Ecclesiastico: Spiritus meus su-
Eccli.24.c per mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauum. Mel namque vnum habet saporem, & illo gustato desipiunt alia etiam meliora sicut vinum: quod post mellis gustum, non apparet sapidum. Sed sapientia diuina omnem habet saporem, quia sibi sapiunt omnia vt debent, scilicet tam mala quàm bona temporalia, vt vilia & insipida: bona spiritualia, vt chara: bona æterna, vt

Digitized by Google

na, vt fructuosa & summe nobilia. Vnde dicitur in
Eccli. 6. a Ecclesiastico: Sapientia secundū nomen suum est scilicet sapida scientia, & non multis est manifesta. Ideo
Bern. in sent. dicit Bernardus: Inueniſti plene sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas: si huius sæculi desideria parui pendis: si æternam beatitudinem toto desiderio concupiscas. Inueniſti sapientiam, si tibi Singula horum sapiant prout sunt.

Tertio sapientia est donum profundissimum instar maris, non solum sicut mare, sed etiam plusquam mare: quia mare habet fundum, sapientia diuina nullum
Iob. 11. b habet fundum, vt dicitur in Iob: Longior est terra mensura eius, & latior mari. Et propterea dicit Apo-
Rom. 11. d stolus: O altitudo, id est profunditas, diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: quia nimis longe sunt sapientiæ diuinæ iudicia, quibus disposuit omnia inuestigabilia, quàm guttæ maris valeant numerari. Exemplum de patre & filio volentibus haurire totum mare cum cocleari paruo, vt narrat Hieronymus: Ideo dicitur donum, quia numquam per studium acquiritur, nisi per inspirationem diuinam habeatur. Et ideo dicit Iacobus: Si quis vestrum indiget
Iac. 1. a sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter,
Sap. 9. a & non improperat, & dabitur ei. Et in Sapientia: Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam, quid acceptum sit coram te omni tempore. Amen.

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS SEPTIMVS.

De Beatitudinibus Euangelicis.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De Humilitate.	*Cap. I.*
De mansuetudine, vel mititate.	*Cap. II.*
De fletu.	*Cap. III.*
De misericordia.	*Cap. IV.*
De munditia cordis.	*Cap. V.*
De pace.	*Cap. VI.*
De patientia.	*Cap. VII.*

De Humilitate. *Cap. I.*

POST tractatum de donis Spiritus sancti, dicendum est de beatitudinibus: hæc est sexta diæta salutis, scilicet a dono Spiritu sancti, ad beatitudinē peruenire. De humilitate enim quattuor sunt præcipuæ notanda, scilicet typum figuratiuum, motum incitatiuum, signum demonstratiuum, & gradum distributiuum.

Similitudines, quibus humilitas figuratur.

Habet ergo humilitas, in sacra Scriptura typum, & multiplicem figuram. Nota igitur, quòd humilitas est breuis scala deuotionis, breuis schola perfectionis, & breuis via salutationis. Breuis, inquam, scala, si vis ascendere: breuis schola, si vis addiscere: & breuis via, si vis incedere. Est igitur humilitas breuis scala. Et nota tria in scala humilitatis, scilicet scalæ extremū, imū, & supremum: scalæ latera, dextrum, & siniſtrum: scalæ spatia, scilicet triplicem gradum. Habet enim scala humilitatis duo extrema, imum, & supremum. Imum vel pes huius scalæ, est timor supplicij: supremum vero, est amor præmij. Vnde Psalmista ait: Si
Psal. 138. b ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, &c. Item habet scala duo latera scilicet dextrum & siniſtrum. Dextrum est temperantia in prosperis: siniſtrum patientia in aduersis. Vnde Apostolus: Per
2. Cor. 6. b arma iustitiæ, a dextris & a siniſtris. Item hæc scala habet tria spatia, vel tres gradus, inter quos primus est contēptus mundi, secundus est humilis abiectio sui, tertius est humilis amor Dei. Hæc est scala Iacob, de qua dicitur in Genesi. Item est humilitas breuis schola, est
Gen. 28. b enim compendium totius iustitiæ. Vnde ipsa dicitur omnis iustitia in Matthæo: Sic enim decet nos implere omnem giustitiam. gloſſa, id est humilitatem. Ideo
Matt. 3. d Saluator & magiſter optimus, in sua schola prolixitatem totius legis reduxit ad quandam summam, id est ad methodum humilitatis, dicens: Discite, a me,
Idem 11. b quia mitis sum & humilis corde. Humilitas autem sic describitur: Humilitas est, ex intuitu propriæ conditionis, vel conditione voluntaria, mentis inclinatio. Est insuper humilitas sicut breuis via: quia cum humilitas petat centrum, per consequens vetat circulum, & specialem circuitum, & facit diametrum, & diametraliter pertranſit spatium, & ita rectiſſime venit ad
Isa. 30. e terminum. Ideo dicit Isaias: Hæc est via, ambulate in ea.

Item humilitas se attenuat, vt ametur a sponso: se adnihilat, vt creetur de nouo: & se euacuat, vt impleatur a Deo. Humilitas itaque se attenuat, & sic facit seipsam gracilem, ad domicellæ modum. Vnde humilitas est gracilitas sponsæ, quæ sponsum incitat ad eius amorem. Et causa huius est: quia gracilitas significat, vel atteſtatur incorruptionem, sicut e contrario tumor significat corruptam esse mulierem, & pregnantem. Vnde nota, quòd quidam tument & inflantur de genere, & nobilitate, & tales impregnantur a proprio patre, sicut filiæ Loth vt habetur in Geneſi.
Gen. 19. e Quidam inflantur de subditorum multitudine, & potestate, & tales impregnantur a toto populo, sicut Dauid, qui fecit murmurare populum vt dicitur in secundo Regum. Quidam etiam tument & inflantur de in-
2. Reg. 24. b corruptione corporis, & per consequens, quod deteſtabile, impregnantur a virginitate, sicut fatuæ virgines de quibus, dicitur in Matthæo. Item humilitas se ad-
Matt. 25. a nihilat, vt de nouo creetur. Ipsa enim est illud nihilū, super quod Deus fundauit terrā, vt dicit Iob: Qui appē
Iob 26. b dit terrā super nihilum, id est animā, super humilitatis fundamētum. Humilitas insuper se euacuat, vt impleatur, id est vacuam & inanem se reputat. Vnde figuratur per altare tabernaculi: de quo dicitur in Exodo,
Exo. 38. a quod erat ita concauum, vt posset recipere ignem, ligna, & victimas. Sic humilitas est vacua, vt capiat ista tria, scilicet ignem dilectionis, ligna compassionis, & victimam deuotionis.

Item nota, quòd humilitas est, quidquid in valore est pretioſius, quidquid in odore est delicioſius, & quidquid in decore est gratioſius. Primo igitur dico, quòd humilitas in valore est summe pretioſa, & propter hoc comparatur auro & balsamo, quæ sunt duo valde pretioſa: balsamum, super omnes liquores, aurum, super omnia metalla. Et sicut ista duo sunt valde rara, & ideo pretioſa: sic rariſſima est humilitas vera, ideo summe chara. Et sicut aurum est valde ponderoſum, & naturaliter petit centrum, & balsamum semper petit fundum: sic vera humilitas instar auri & balsami, semper appetit inferiorem locum. Et propterea de valore humilitatis dicitur in libro Sapientiæ:
Sap. 7. a. Omne aurum in comparatione illius, arena est exigua. Est etiam humilitas in odore multum delicioſa, & propter hoc comparatur in scriptura tribus, quæ sunt valde odorifera, scilicet thuri, quod est granum modicū, est tamen fragrantiſſimum. Ideo dicitur in Eccleſiaſtico: Quasi thus redolens in diebus æstatis. Compa-
Eccli. 50. a ratur etiam nardo, quæ est arbor parua, & valde odorifera. Vnde dicitur in Canticis: Nardus mea
Cant. 1. e dedit odorem suum. Comparatur etiam cynnamomo, quod est cinerei coloris, & cum frangitur, ſpiras

ſpirat quendam viſibilem & fragrantiſſimum odorẽ, id eſt, vaporem ad modum cineris: ſic verus humilis, quia cinerem ſe reputat, emittit ſpiramina fragrantiſſima virtutis. *Eccli.24.b* Et ideo dicitur in Eccleſiaſtico: Sicut cynnamomum, & balſamum aromatizans, odorem dedi. Eſt inſuper humilitas in decore mentis valde ſpecioſa, & propter hoc comparatur virori & colori viridi, qui ſuper omnes colores eſt proportionabilis oculis, & delectabilis ad videndum. Vnde dicitur in *Eccli.40.d* Eccleſiaſtico: Gratiam & ſpeciem deſiderabit oculus. & ſuper omnes virides ſationes, vel ſegetes ſatior viridiorq. eſt virtus humilitatis.

Item nota, quòd humilitas ſe humiliat vt aſcendat, ſe incinerat vt redoleat, ſe mortificat vt reſurgat. Humilitas itaque ſe humiliat & ſemper inclinat. Sicut enim ramus in quo pendet fructus, & ſicut ſpica plena grano, reſpicit & declinat verſus terram: ſic anima humilis, quæ inſtar rami, quæ eſt onuſta fructibus bonorum operum, & ad modum ſpicæ granatæ eſt plena granis virtutum, reſpicit terram, id eſt propriam fragilitatem, & carnis vel corporis conditionem terrenam. E contrario ramus erectus, monſtrat quòd in eo eſt nullus fructus, & ſpica erecta, quòd eſt gracilis & vacua: ita homo per ſuperbiam erectus, eſt ad modum rami ſterilis & infructuoſi. Et ideo dicit Salua- *Matt.7.c* tor in Matthæo: A fructibus eorum, cognoſcetis eos. Humilitas etiam ſe incinerat & puluerizat, & ſic ſuauius fragrat, ſicut herbæ & ſpecies aromaticæ, plus redolent, quanto ſunt minutius tritæ & puluerizatæ. Vn- *Cantic.3.b* de dicitur in Canticis: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Et notandum, quòd omnis homo debet ſe puluerem & cinerẽ reputare ex parte carnis, de qua certus eſt, quòd effi- *Gen.3.d* cietur puluis, vt dicitur in Geneſi: Puluis eſt, & in puluerem reuerteris. Ex parte animæ, debet ſe quilibet puluerem & cinerem reputare, præcipue propter tria. Primo propter vilitatem. Sicut enim cinis eſt vilis, quantumcumque fuerit de pretioſa materia: ſic anima valde vilis eſt ex culpa, quamuis ſit valde nobilis ex na- *Pſal.14.b* tura. Ideo dicit Pſalmiſta: Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus. Secundo propter reſiſtendi difficultatem. Quia ſicut cinis ſtatim diſpergitur, & non poteſt reſiſtere modico flatui: ſic homo nõ poteſt reſiſtere modicæ tentationi, immo frequenter cadit ad ſibilum modici verbi. Vnde dicitur in Pſalmo: *Pſal.1.b* Non ſic impij, non ſic: ſed tamquam puluis, & cetera. Tertio propter reſurgendi impoſſibilitatem. Nam ſicut cinis non poteſt redire ad ſtatum ſuæ materiæ: ſic homo peccator non poteſt redire ad ſtatum gratiæ, niſi *Eccls.7.b* ſola Dei virtute. quia dicit Eccleſiaſtes: Nemo poteſt *Pſ.126.a* corrigere, quem Deus deſpexit. & in Pſalmo: Niſi Dominus ædificauerit domum, &c. Humilitas inſuper ſe mortificat, vt reſurgat: quia humilis quaſi ſemper conſiderat mortem propriam, vt reſurgat ad vitam.

Memoria mortis ſex bona facit in homine.

Et nota, quòd memoria mortis facit in homine præcipue ſex bona. Primo facit peccata vel vitia fugere. Nam ſicut latrones timent & fugiunt faciem iudicis: ſic vitia memoria mortis. Et ſicut iumentum cum cauda ſe defendit a muſcis: ſic homo a tentatione vitiorum ex conſideratione mortis. Nam de peccatore dicitur *Thren.2.c* ib Threnis: Sordes eius in pedibus, id eſt in affectionibus. Et ſubdit cauſam: Quia non recordatus eſt finis ſui. Secundo facit mundum contemnere. Vnde dicit *Hieron. de reg. monachor. tit. de tim. vlt. Iudicij. to. 9. prope fi.* Hieronymus: Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat moriturum. Nam concupiſcentia oculorum contemnitur, quando quis cogitat ſe in terram reuerſurum: concupiſcentia carnis deprimitur, quando quis cogitat, quòd corpus in delicijs nutritum, erit cibus vermium: ſuperbia vitæ contemnitur, quando quis cogitat, quòd ille qui vult eſſe ſuper alios, ponetur ſub terra, quæ eſt infimum elementorum. Tertio facit ſeipſum deſpicere, & propter reſolutionem ad terram, in ſuipſius cognitionem venire. Qui modus cognoſcendi, ſecundum Philoſophum, eſt certiſſimus inter omnes. Propterea dicitur in Pſalmo: Sciant gen- *Pſal.9.d* tes, quoniam homines ſunt, id eſt de humo. Quarto facit vitam præſentem recte regere. Sicut enim gubernator nauis ſe ponit in cauda, vt rectius gubernet nauem: ſic qui in mari huius mundi vult recte & ſecure nauigare, nouiſſima ſua debet cogitare vel recordari. Nam dicitur in Eccleſiaſtico: Memorare nouiſ- *Eccli.7.d* ſima, & in æternum non peccabis. Quinto facit recte temperare præſentem lætitiam. Sicut enim ſatua eſt eſca ſine ſale: ſic præſens lætitia eſt inepta ſine mortis conſideratione, inſtar ſalis. Dulcedo lætitiæ temporalis, miſcetur cum amaritudine mortis. Vnde dicitur in Eccleſiaſtico: O mors, quàm amara eſt me- *Eccli.11.c* moria tua homini iniuſto. Sexto facit recte diuidere præſentem, & futuram vitam. Qui enim ponit ſe in articulo mortis, & eam diligenter conſiderat, quaſi in medio præſentis & futuræ vitæ ſe collocat, & ideo recte videt quid ſpernere & quid eligere debeat. Ideo dicitur in Eccleſiaſtico: In die bonorum, ne im- *Eccli.11.b* memor ſis malorum.

Item humilitas, eſt gratioſa inſtar floris ſpecioſi, luminoſa inſtar ſideris radioſi, & virtuoſa inſtar lapidis pretioſi. Eſt itaque humilitas gratioſa, inſtar floris ſpecioſi. Comparatur autem inter flores præcipue violæ, quæ eſt flos modicus, & valde pretioſus. Et nota. viola eſt formata inſtar auiculæ paruæ, habet enim quoddam roſtrum paruum, & quaſdam paruulas alas, & quandam caudam paruulam: ita humilitas, habet ad modum violæ iſta tria diminutiua per propriam reputationem, habet namque roſtrum ad laudandum Deum: habet etiam alulas vel pennas, ad contemplandum cælum. Habet caudam, ad cogitandum finem proprium. Hæc eſt viola pretioſa, de qua dicitur in Canticis: Ego flos campi, &c. Eſt etiam hu- *Cant.2.a* militas luminoſa, inſtar ideris radioſi. Nam ſicut ſidus vel ſtella eſt modica in apparentia, cum tamen ſidus in veritate, vt tradunt Mathematici, ſit maior tota terra: ſic humilis cum ſit paruus in veritate, eſt apud Deum maximus, ex ſua tamen & hominum reputatione vult eſſe quaſi nullus. Ideo dicitur in Eccleſiaſtico: Quanto maior es, humilia teipſum in omni- *Eccli.3.c* bus. Ipſa enim eſt inſtar lunæ. nam ſicut luna eſt luminare quod minuitur ex conſummatione, vt dicitur in Eccleſiaſtico: ſic humilis ſe minorare nititur, cum *Eccli.43.a* a Deo per gratiam conſummatur. Sicut Virgo Maria, vt habetur in Luca, quia reputauit ſe ancillam humi- *Luc.1.d* lem, cum ſalutaretur venerabiliter per Archangelum Gabrielem, & a filio Dei eligeretur in matrem. Eſt etiam humilitas inſtar lapidis pretioſi virtuoſa. Nam lapides pretioſi ſunt, vt plurimum, quantitate modici & virtute magni.

Et nota, quòd humilitas comparatur ſpecialiter, & proprie quinque lapidibus pretioſis. Primo Amethyſto qui reprimit ebrietatem: ſic humilitas ſuperbiam, quæ ſe inebriat per ambitionem. Vnde ſuperbia eſt ebria & non a vino, vt dicit Ioel: Expergiſcimini ebrij, *Ioel 1.a* & non a vino, ſed a vento, ſcilicet ſuperbiæ. Secundo Iaſpidi qui fugat phantaſmata, ſic humilitas honores tranſitorios, qui ſunt quaſi phantaſiæ vel ſomnia. Quia dicitur de ſuperbo in Eccleſiaſtico: Cor tuum phan- *Eccli.34.a* taſias patitur. Tertio humilitas eſt ſicut Sapphirus. Nam ſicut Sapphirus reprimit humores, ſeu tu mores corporales: ita humilitas ſuperbas & ampulloſas inflationes. Ipſa enim non inflatur, non eſt ambitioſa, ſicut de charitate dicit Apoſtolus. Quarto humilitas *1.Cor.13.b* eſt ſicut Onychinus. Nam ſicut Onychinus dicitur hominem reddere inuictum: ſic humilitas reddit inuictum hominem, & facit de hoſtibus triumphare. In cuius figura dicitur, quod Dauid qui dicitur humilis cum lapidibus fundæ Goliam interfecit, vt dicitur in libris Regum. Quinto humilitas eſt ſicut *1.Reg.17.f* Adamas. Nam ſicut Adamas eſt lapis, qui reddit hominem gratioſum: ſic humilitas hominem Deo & hominibus

Digitized by Google

minibus facit esse placentem & gratum. Vnde dici-
Deut.33.d tur de humilitate in Deuteronomio: Sit placens de-
fratribus suis. Et sicut coram Deo & hominibus est
Eccles.10.a superbia odiosa, vt dicitur in Ecclesiastico: ita humi-
litas est Deo & hominibus gratiosa.

Item humilitas cum Deo quasi de pari contendit, cum diuina liberalitate, eius gratiam semper recipiendo. Superbiam circumuenit, & meliorem partem eligendo. Diabolum despicit, eius laqueos euadendo. Humilitas igitur quasi de pari cõtendit cum diuina liberalitate: quia quanto diuina liberalitas animæ plura tribuit, tanto ipsa ad recipiendum fit capacior. & hoc triplici arte, scilicet se dilatando per gratiarum actionem, incuruando per deuotam orationem, & euacuando per modicam sui reputationem. Primo enim humilitas cum recipit Dei beneficia, gratias agẽdo se dilatat, & sic recipiendo parat semper locum, vt Deus amplius infundat. Vnde ipsa est vas admira-
Eccli.43.a bile opus excelsi, vt dicitur in Ecclesiastico. Et bene humilitas vas admirabile dicitur, quia dum impletur, de impletione capacior efficitur. Secundo humilitas per orationem se incuruat, & sic ad magis hauriẽdum se præparat. Nam sicut hydria curuatur, vt hauriat aquam: sic humilitas se incuruat vt hauriat, & hoc orando, gratiam diuinam. & quanto Deus amplius donat, tanto ipsa amplius postulat, immo numquam petere cessat. & ideo in ea impletur quod dici-
Eccli.18.a tur in libro Ecclesiastici: Cum consummauerit homo, tunc incipiet. Tertio humilitas per propriam reputationem se euacuat, & quodam modo se exinanit, & per consequens ad recipiendum capacior fit. Et hoc triplici arte existit, quia dum gratiam Dei in plenitudine recipit, seipsam tamen vacuam recognoscit. Ideo
Eccli.24.c in persona Dei dicitur de humili in Ecclesiastico: Qui bibunt me, adhuc sitient.

Humilitas in decẽ meliorem partẽ eligit respectu superbiæ.

Item humilitas etiam superbiam circumuenit, meliorem partem eligendo. Et nota specialiter decem, in quibus humilitas respectu superbiæ eligit meliorem partem. Superbia enim eligit quod est extra, humilitas quod est intra. De primo dicitur in Matthæo: Om-
Matt.23.a nia vero opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.
2.Cor.2.c De humilibus vero dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium cõscientiæ nostræ. Superbia eligit sarpillas, humilitas tortillas. Superbia eligit corticẽ, humilitas nucleum. Superbia eligit paleam, humilitas granum. Superbia demum eligit flores, humilitas vero
Cant.2.c fructum, iuxta illud: Fructus eius dulcis gutturi meo. Superbia eligit montes, humilitas valles. Et nota, quòd in montibus sunt quattuor mala, scilicet ariditas indeuottonis, durities incompassionis, sterilitas operationis, & præcipitium damnationis. Humilitas vero eligit valles, in quibus sunt quattuor bona, illis malis opposita. Nam sicut valles contra ariditatem sunt irriguæ, contra duritiam sunt molles, contra sterilitatẽ sunt fructiferæ, contra præcipitium sunt securæ: sic humiles ad modum vallis, sunt irrigui per deuotionẽ, & molles per compassionẽ, fructiferi per bonam operationem, securi per diuinam protectionem: quia in inferno non oportet timere præcipitium. Superbia eligit pulchrum, humilitas bonum. Superbia eligit imaginem, humilitas veritatem. Superbia eligit contentionem, id est locum superiorem, pro quo contendunt ambitiosi, humilitas pacem, scilicet locum inferiorẽ,
Luc.14.b pro quo nullus contendit. Ideo dicit Saluator: Recumbe in nouissimo loco. Et sic in pace factus est locus eius,
Psal.75.a vt dicitur in Psalmo. Superbia eligit esse in ore hominum, & ideo non est mirum si sentit aliquando morsus detractionis: humilitas vero eligit esse in iudicio Dei per quem solum vult iudicari, sicut dicit Apostolus:
1.Cor.4.a Qui autem iudicat me, Dominus est. Humilitas insuper despicit, & paruipendit diabolum, eius scilicet laqueos euadendo. Nam sicut pisciculi euadunt sagenam: sic humiles rete, id est tentationes diabolicas. In cuius figura rex Chaldæorum transtulit in Babyloniã, & captiuauit nobiles & potentes, & dimisit pauperes, id est agricolas & vinitores, vt dicitur in libris Regum. *4.Reg.24.*

Cause quinque quæ hominẽ ad se humiliandũ incitant.

Hvmilitas insuper habet motum incitatiuum, id est causas multas, quæ hominem mouere debent ad se humiliandum. Vnde nota quòd sunt quinque causæ præcipue, ex quarum consideratione debet homo seipsum humiliare. Si consideret, quæ sunt infra, quæ sunt intra, quæ sunt iuxta quæ sunt contra, & quæ sunt supra. Prima igitur causa humilitatis est consideratio creaturæ corporalis, quæ in homine est. Debet igitur creaturas corporales diligenter considerare, & ex illis humilitatem haurire. Si enim consideret terram, videt proprium sepulchrum: si attendat ignem super terram, videt supplicium peccatorum: si consideret quadrupedia, videt ea fortiora: si volatilia, videt ea leuiora & agiliora: si terræ nascentia, videt meliora sicut fructus, & pulchriora sicut flores. Vltimo si consideret proprium subiectum, videt quòd in principio est semen immundum, in medio saccus stercorum, & in fine cibus vermium, vt dicit Bernardus. Et ite-
Bern.li.Meditation.c.3.ante medium. rum vide vnde veneris, & erubesce vbi es, & ingemisce quo vadis, & contremisce. Et ita cum homo diligenter considerat proprias vilitates, tunc humilitas resumit vires. Sicut enim muscus in locis fœtentibus recuperat odorem: sic humilitas fragrantior efficitur, cum quis considerat propriam vilitatem. Et
Gen.18.d ideo dicebat Abraham: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis?

Secunda causa humilitatis est consideratio status interioris. Omnis autem homo, aut scit se esse peccatorem, aut iustum. Si sciat se esse peccatorem, multum debet humiliari: quia quantum ad hoc deterior est cane vel busone. quia peccator est debitor temporalis & æternæ mortis: illa vero solum temporalis. Et in illis solum est miseria pœnæ, in peccatoribus vero pœnæ & culpæ, & in hoc sunt similes diabolo. Si autem fuerit peccator aliquando, nescit vtrum iustificatus est a peccato, quia dicitur in Ecclesiaste: Nescit homo *Eccles.9.a* vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futuro seruantur incerta. Si autem sciat aliquis se esse in gratia, tamen se humiliare debet propter quattuor, quæ interdum etiam viris iustis & perfectis nocent: scilicet negligentia proficiendi, difficultas standi vel præseruandi, facilitas cadendi, etiam ad sibilum vnius modi verbi, difficultas vel impossibilitas resurgendi. Homo enim potest per se ire ad culpam, sed per se non potest redire ad gratiam. quia dicitur in Psalmo: Spi-
Psal.77.d ritus vadens, & non rediens.

Tertia causa humilitatis est, considerare sæpe de proximis nostris. Videmus enim multos de fratribus & proximis nostris, in scientia & virtutibus profeciſſe, & nos in peccato vel ignorantia remansisse, vnde debemus erubescere. Videmus etiam multos fratres & proximos cæcos, mendicos, & diuersis miserijs afflictos: & ideo debemus compati, timere, & Deo grati & humiles esse, & laudare eum, qui nobis potuit, & potest similia ex sua æquitate infligere, & nos ex sua pietate custodire, & propter hanc causam humilitatis dicitur in Iob: Visitans speciem tuam non peccabis. Vi-
Iob 5.d sitans speciem tuam, scilicet in proximum qui est species tua, vel species vna tecum.

Quarta causa humilitatis est consideratio hostis aduersantis, cui sine Dei adiutorio non possumus resistere: immo si comparati fuerimus ei, ipse quasi gigas, & nos quasi locustæ vt dicitur in Numeris. Cuius etiã
Num.13.d tanta est crudelitas, quòd nos omni hora transglutiret, nisi etiam diuina protectio nos custodiret. quia dicitur
Thren.3.c in Threnis: Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti: cui debemus totam virtutem ascribere.

Quinta causa humilitatis est cõsideratio diuinæ magnitudinis, cui tenemur humiliter subesse, propter beneficium creationis, iuxta illud Psalmi: Ipse fecit nos,
Psal.99.a & non ipsi nos. Et propter beneficium redemptionis, iuxta illud Ecclesiastici: Gratiam fidei iussoris tui, ne
Eccli.29.c obliui-

obliuiſcaris. Humiliare etiam debemus nos Deo, cuius potentiam euadere non poſſumus, cuius ſapientiã latere non poſſumus, cuius iuſtitiam corrumpere non poſſumus. Vnde notandum iuxta hoc quòd tribus de cauſis debet ſe quis inclinare & dimittere. Primo quando videt capiti ſuo gladiũ imminere: ſic nos debemus humiliari, & timere, quòd videmus ſuper caput noſtrum gladium diuinæ ſententiæ vibrare. Vnde dicitur ab Apoſtolo Petro: Humiliamini ſub potenti manu Dei. *1.Pet.5. b* Secundo inclinat ſe aliquis, quando oportet ipſum tranſire per oſtium baſſum: ſic nos debemus humiliari, qui ad vitam tranſituri ſumus, per oſtium baſſum & humile, quod eſt Chriſtus, quia dicitur in Ioanne: Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur. *Ioan.10. b* Tertio conſueuit quis inclinare ſe, quando videt ſuperiorem ſe, in inferiori loco ſedere. Non enim eſt decens militem ſedere in ſcamno, ſi rex ſederet in pauimento: ſic nos humiliari eſt neceſſarium, cum videamus regem gloriæ propter nos in tantum humiliatum. *Matt.10. c* Vnde dicitur in Matthæo: Sufficit ſeruo, ſi ſit ſicut Dominus eius.

ITEM habet humilitas multiplex ſignum demonſtratiuum. Et nota, quòd quinque ſunt ſigna, inter alia, humilitatis demonſtratiua. Primum eſt humilem amare, exemplo creaturarum, quæ diligunt ſibi ſimiles. quia dicitur in Eccleſiaſtico: Omne animal diligit ſibi ſimile. *Eccli.13. d* Secundum eſt honores & laudes fugere, ſicut mel venenatum, & ſicut ſagittas limatas & venenatas: exemplo Chriſti, qui fugit cum turbæ vellent eum facere regem, vt dicitur in Ioanne. *Ioan.6. a* Tertium ſignum eſt opprobria & contumelias æquanimiter tolerare: exemplo Dauid, qui cum Semei malediceret ei dixit Abiſa regem vindicare volenti: Dimitte eum, vt maledicat mihi, vt in libris Regum reperitur. *2.Reg.16.b* Et exemplo Apoſtolorum de quibus dicitur in Actibus: quòd ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. *Act.5.* Ideo dicitur de humilitate in Threnis: Saturabitur opprobrijs. *Thren.3.d* Quartum ſignum eſt, vilia officia non recuſare, exemplo Abigail quam cum Dauid vellet ducere in vxorem, reſpondit: Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum domini mei, vt habetur in libris Regum. *1.Reg.25.g* Quintum ſignum eſt libenter obedire: exemplo Chriſti, qui humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, vt ait Apoſtolus. *Phil.2. a*

Quinque præcipua ſigna humilitatis.

HABET etiam humilitas multiplicem gradum diſtributiuum. Vnde nota, quòd tres ſunt gradus humilitatis, ſicut dicitur in gloſſa ſuper Matthæum. Primus eſt ſubeſſe maiori, nec præferre ſe æquali, & hæc eſt ſufficiens & neceſſaria. Secundus gradus eſt ſubeſſe pari, nec ſe præferre minori, nec velle præferri, & eſt humilitas copioſa. Tertius gradus eſt ſubeſſe minori. Et nemini præferri, & hæc eſt humilitas excellens & perfecta. Et ideo humilitas cum his gradibus ſuis, eleganter figuratur per altare tabernaculi, quod habebat tres cubitos in altitudine, vt dicitur in Exodo. *Exo.27.a*

Humilitatis gradus tres. *Gl.Mat.3.*

Item ſecundum alios, gradus humilitatis ſunt quattuor. Primus eſt ſpernere mundum. Secundus ſpernere nullum. Tertius eſt ſpernere ſeipſum. Quartus eſt contemnere ſe ſemper, vel non curare ſui contemptum. Ideo humilitas per iſtum quadruplicem gradum figuratur ſatis aperte per rationale, in quo erant quattuor verſus, vel ordines gemmarum, vt habetur in Exodo. *Exo.28. b c*

De manſuetudine, vel mititate. Cap. II.

DE manſuetudine vel mititate, quæ eſt ſecunda beatitudo, ſpecialiter ſunt tria notanda. Habet enim manſuetudo, vel mititas pacem & ſocietatem cum proximo, gratiam & familiaritatem cum Deo, & regnũ, & hereditatem in cælo.

HABET namque homo mitis & manſuetus cum proximo pacem & ſocietatem, & cum his qui oderunt pacem, ſcit eſſe pacificus. Sicut enim contra lapidem machinæ opponitur aliquid molle, per quod frangitur impetus violentiæ ſuæ: ſic & vir mitis frangit iram, & impetum indignationis, opponendo mollitiem reſponſionis, vt in Prouerbijs patet: Reſponſio mollis frangit iram. *Prou.15.a*

Habet etiam homo mitis cum Deo familiaritatem. Et nota quòd ſignum triplex eſt, quòd homo mitis Deo ſit familiaris. Primum eſt quòd Deus mites libenter exaudit, ſicut videmus quòd a rege obtinent quod volunt, qui ei familiares exiſtunt. Vnde dicitur in libro Iudith: Humilium & manſuetorum tibi ſemper placuit deprecatio. *Iudith.9.d* Secundum ſignum eſt, quòd Deus in anima miti libenter pauſat & dormit. Manſuetudo enim eſt ſicut culcitra mollis in lecto floridæ continentiæ, de quo dicitur in Canticis: Lectulus noſter floridus. *Cant.1.d* Tertium ſignum eſt, quòd Deus ad videndum, & loquendum, ſe oſtendit mitem vel exhibet. Sicut videmus quòd illi, qui ſunt familiares prælatis, quando volunt, ad eos intrant, & loquuntur, pro voluntate, cum eis: ſic homo mitis loquitur cum Deo, vt in Exodo legitur de Moyſe, qui loquebatur cũ Deo facie ad faciem, ſicut ſolet loqui amicus ad amicum ſuum. *Exo.33. b* Cauſa inter alias erat, quia homo mitiſſimus erat, vt dicitur in Numeris. *Num.12.a*

Signum triplex hominis mitis cũ Deo familiaritaté habentis.

HABET inſuper homo mitis hereditatem in cælo, vt dicitur in Matthæo. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, ſcilicet viuentium. *Matt.5. a* Et nota quòd triplex eſt ratio, quare mites poſſident cælum. Prima eſt, quia ipſi poſſidentur a Deo, & ideo lege viciſſitudinis poſſidebunt Deum in cælo. Quia dicit Auguſtinus: Nullius erit Dei poſſeſſio, niſi eius quem ipſe prius poſſederit. *Aug. lib. de ſalutaribus documen. c. 10.to.4.* Secunda ratio eſt, quia mites poſſident corda ſua, & dominantur ſibijpſis, quod non faciunt iracundi, immo ira dominatur eis. Ideo dicit Sapiens: Melior eſt qui dominatur animo, expugnatore vrbium. *Prou.16.d* Tertia ratio eſt, quia mites poſſident hic bona ſua. Mites autem ſciunt hic bona ſpiritualia optime poſſidere, quia nulla aduerſitas poteſt eis ipſa auferre, quod iracundi facere neſciunt: immo bona ſpiritualia, ſi quæ habent, per impatientiam perdunt, vt dicitur in Prouerbijs: Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum ſcilicet non ſolum boni exterioris quod perdit in via, ſed etiam boni interioris quod ipſe effundit. *Prou.19.c* Mites etiam bona temporalia poſsidere ſciunt, quia ſibi non permittunt dominari: quod neſciunt facere auari & cupidi, quia diuitiarum ſuarum neſciunt eſſe domini, ſed potius ſerui. Quia dicitur in Pſalmo: Viri diuitiarum, non diuitiæ virorum. *Pſal.75.a* Quia igitur mites, vt dictum eſt, ſe, & ſua poſsidere ſciunt, merito terram viuentium poſsidebunt.

Et nota, quòd mititatem vel manſuetudinem hominis natura miniſtrat, corporis figura demonſtrat, & canonis ſcriptura commendat. Mititas igitur a natura miniſtratur, & cum homine a natura copulatur, vel concreatur. Nam dicit Philoſophus quòd homo eſt animal natura manſuetum. Sicut leoni a natura ineſt crudelitas: ſic homini manſuetudo vel mititas. Manſuetus enim dicitur quaſi manu aſſuetus: & ideo homo qui relicta manſuetudine regitur crudeliter, non eſt homo, ſed beſtia ſilueſtris. Mititas etiam figura humana demonſtratur. Figura enim hominis exterior quandam dulcedinem & affabilitatem demonſtrat, & mititatem interiorem. In omni ſiquidem animalis ſpecie, figura corporis exterioris ſignum eſt naturæ interioris. Sicut enim videmus, quòd vngues magis fortes & acuti, & magna & ampla labia, ſignificant rabiẽ & crudelitatem leonis & canis: ſic naturaliter homo habens faciem venuſtam, & carnem mollem, & cutem leuem, & vngues breues, & modicitatem oris, & gratiam in oculis, manſuetudinem ſignificat, & multa alia teſtimonia mititatis, quæ poſſent dari. Et econuerſo videmus, quòd homo iratus habet tortam, & hirſu-

hirſutam faciem, & exuit humanam naturam & induit furiam. & quodammodo exterior effigies monſtrat, quòd homo iratus iam non eſt homo, ſed incipit
Pſal.48. c eſſe beſtia, iuxta illud Pſalmi: Comparatus eſt iumentis &c. Mãſuetudo inſuper vel mititas in ſcriptura valde commendatur. Dicitur enim de mediatore noſtro
Ier. 11. d in Ieremia: Ego ſicut agnus manſuetus qui portatur ad victimam. Et iterum dicitur in Pſalmo: Propter ve-
Pſal.44. a ritatem & manſuetudinem & iuſtitiam, &c. Vnde nota tria, quæ recte hominem deducunt, quæ ſunt manſuetudo cordis, veritas oris, & iuſtitia operis.

De fletu. Cap. III.

Fletus triplex.

DE fletu, quæ eſt tertia beatitudo, nota ſpecialiter tria, ſcilicet quòd eſt fletus compunctionis, fletus compaſſionis, & fletus deuotionis.

PRIMVS fletus, ſcilicet compunctionis, eſt ſicut
Apoc.3. d collyrium medicatiuum. Vnde in Apocalypſi legitur: Collyrio inũge oculos tuos. Sicut enim collyrium purgando oculos, turbat viſum, & in turbando purificat: ſic fletus compunctionis animam turbat per pœnitentiam, ſed medicat per gratiam. De hoc fletu dicitur in
Pſ.118. r Pſalmo: Exitus aquarum deduxerunt, &c.

Secundus fletus eſt compaſſionis. Et eſt ſicut vnguẽtum lenificatiuum. Nam ſicut vnguentũ vngẽdo ſanat mẽbra paralytica: ſic humor copaſſionis ſanat cupidos a paralyſi, ideſt abauaritia. Et nota, quòd ad vngẽdum & ſanandũ mẽbra infirma, præcipue tria ſunt neceſſaria, ſcilicet ignis, vnguentum, & confricatio manuũ: ſic ad opus miſericordiæ requiritur ignis dilectionis, vnguentum compaſſionis, & manus ſubuentionis. De
Iob 30. d hoc fletu dicitur in Iob: Flebam quõdam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

Tertius fletus, ſcilicet deuotionis eſt ſicut balneum delectatiuum. Vnde anima in qua ſunt lacrymæ deuotionis, natat in deuotione, & lacrymis, ſicut piſcis in
Prou.14. b flumine. Nam dicitur in Prouerbijs: Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio illius non miſcebitur extraneus.

Sex incitãt ad fletum.

Item nota quòd ſex ſunt fletus incitamenta, & ſex fletus impedimenta, & ſex fletus emolumenta.

Fletus igitur incitamenta ſunt ſex. Primum eſt re-
Pſal.118. r cognitio propriæ culpæ. Nam dicitur in Pſalmo: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Secundum eſt incolatus præſentis vitæ, vt dicitur ſimiliter in Pſalmo:
Pſal. 119. b Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. Tertium eſt timor gehennæ. Nam dicitur in libro Thre-
Thren.1. a norum: Plorans plorauit in nocte, ideſt in peccato.
Pſal.41. a Quartum eſt recordatio paſſionis Dominicę vt legitur in Pſalmo: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte. Quintum eſt compaſſio humanæ miſeriæ,
Rom.12. c vt dicit Apoſtolus: Flere cum flentibus. Sextum eſt
Pſ.136. a deſiderium cæleſtis patriæ, vt dicitur in Pſalmo: Super flumina babylonis, ideſt calcando delectationem tranſitoriam: ſedimus per quietam meditationem: & fleuimus propter cæleſtis patriæ delectationem. Vnde ſequitur: Dum recordaremur tui Sion. Sicut interdum peregrinus lacrymari cogitur, cum ſuæ patrię recordatur.

Fletus impedimenta ſex.

Sex ſunt etiam fletus impedimenta. Primum eſt ſuperbiæ elatio. Sicut videmus, quòd montes & alta loca conſueuerunt eſſe arida: ſic mons elationis & ſu-
Ioſ.15. d perbiæ eſt aridus. Vnde dicitur in Ioſue: Terram arentem dediſti mihi, iunge & irriguam: ſic e conuerſo humiles abundant lacrymis, ſicut videmus quòd valles abundant aquis. Nam humilitas eſt vallis lacrymarum. Secundum impedimentum eſt terrenorum affectio: ſicut vidimus, quòd terra inſpiſſat aquã, & turbat & redigit in ea. Vnde dicitur in figura
Gen.4. a huius in libro Geneſis, quòd Caim interfecit Abel. Caim interpretatur poſſeſſio, Abel luctus. Caim igitur Abel interfecit, quando poſſeſſio, & affectio terre-
A norum, lacrymarum irriguum interficit, & interrumpit. Ideo dicitur in figura huius in Geneſi, quòd omnes puteos quos fecerunt ſerui Iſaac, obſtruxerint Philiſtim, implentes terrenorum affectione puteos deuotionis. Tertium impedimentum eſt cordis incompaſſio, ſicut videmus, quòd de rupe non ſcaturit aqua, niſi miraculoſe. Vnde dicitur in libro Geneſis, quòd puteus grandi lapide claudebatur. Per os putei irriguum deuotionis intelligitur, & tunc grandi lapide clauditur, quando fletus propter cordis duritiam impeditur. Quartum impedimentum eſt nimia occupatio, ſicut videmus quòd in æſtate quando eſt tempus occupatum valde, fontes & putei exſiccantur. Con-
B tra hoc dicitur in Iſaia: Recedite a me, amare flebo. Quintum impedimentum eſt ignorantiæ excuſatio. Sicut videmus, quòd phreneticus & fatuus nõ poteſt flere, ſed ridere, quia non cognoſcit morbum ſuum.
Luc. 19. f Hoc impedimentum tangit Dominus, dicens: Si cognouiſſes & tu, fleres, &c. Sextum impedimentum eſt peccati multitudo. Sicut enim videmus quòd nimium frigus congelat aquas: ita magnum gelu peccati impedit lacrymas. Ideo dicitur in Matthæo: Quo-
Mat.24. a niam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum, & per conſequens, ceſſauit irriguum lacrymarum. Quia vt dicit Gregorius in moralibus: Vis amo-
C ris per lacrymas emanat, & ideo vbi amor non eſt, lacryma ceſſat.

Fletus emoluméta ſex

Sex ſunt etiam fletus emolumenta vel vtilitates. Vnde nota quòd lacryma ſpiritum contritum lauat, ipſum deuotum leuat, ſpiritum malignum necat, terram cordis irrigat, ſitim ſedat, orando efficaciter impetrat. Primò ergo lacryma ſpiritum contritum lauat.
3. Reg.7. f Vnde figuratur per mare æneum, in tertio Regum. In quo ingreſſuri tabernaculum lauabant manus & pedes, ideſt opera & affectiones. Secundo leuat animam deuotam, ſcilicet per contemplationem. Quod figu-
D *Gen.7. b* ratur per diluuium vt habetur in Geneſi: Multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime a terra, ideſt conſcientiam ad ſublimia contemplationis. Tertio ſpiritum malignum lacrymæ necant, quod figuratur per mare rubrum, vt legitur in Exodo. Vbi
Exo.14. g ſubmerſus eſt Pharao & exercitus eius, ideſt diabolus
Pſ. 73. c & omnis malignus ſpiritus. Nam dicitur in Pſalmo: Contribulaſti capita draconum in aquis, ideſt tentationes dæmonum inſletibus lacrymoſis. Quarto lacryma terram cordis irrigat & fecundat, quod figura-
Gen.2. a tur per fontem Paradiſi, vt habetur in Geneſi: Fons aſcendebat de terra, ſcilicet irriguum lacrymarum, irrigans vniuerſam ſuperficiem terrę ad producẽdum
E *Pſ.125. b* fructus bonorum operum. Nam dicitur in Pſalmo: Qui ſeminant in lacrymis in exultatione metent. Quinto lacryma ſitim & ardorem concupiſcentiæ ſedat. Sicut contra ſitim curritur ad fontem, & contra ignem curritur ad aquam: ſic contra concupiſcentiæ ignem & incendium, currendum eſt ad fontem lacrymarum. Vnde dicit Gregorius in Moralibus, quod flammam ſuggeſtionis extinguit citius aqua lacrymarum. Sexto lacryma efficaciter orando impetrat. Et nota, quòd
1. Reg.1. b de hoc ſunt nouem exempla præcipua in Scriptura. Pri-
F mum Annæ: de qua dicitur in primo Regum, quod cum eſſet Anna amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter, quæ a Deo exaudita eſt. Secundum, Eze-
Iſa.38. a chiæ, cui dictum eſt ab Iſaia: Vidi lacrymam tuam, & ecce ſanaui te. Tertium eſt Tobiæ. Quartum eſt Sa-
Tob.3. a ræ, de his duobus dicitur in Tobia: quod orauit Tobias cum lacrymis, & Sara ſimiliter, & exauditæ ſunt
Iud.8. b preces amborum. Quintum eſt Iudith, quæ dixit: Indulgentiam ipſius fuſis lacrymis poſtulemus, quod & fecit, & Deus eam exaudiuit. Sextum Dauid,
Pſal.55. b de quo dicitur in Pſalmo: Poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo. Septimum eſt Mariæ Magdalenæ, quæ pedes Saluatoris lauit lacrymis, & miſericordiam impetrauit, vt dicitur in Luca.
Luc.7. Octauum eſt Petri, de quo dicitur in Matthæo:
Matt.26. g quòd

Digitized by Google

quòd post trinam negationem fleuit amare. & obtinuit remissionem. Nonum est Christi, de quo dicit
Hebr. 4. a Apostolus, quod cum clamore valido & lacrymis offerens exauditus est pro sua reuerentia, scilicet Christus. Propter hanc efficaciam lacrymarum dicit Augustinus, quod lacrymæ violentæ sunt in precibus.
Gl. Tob. 4. a Et Glossa dicit, quòd oratio Deum flenit, & lacryma cogit.

De esurie, & siti, iustitiæ; quæ est quarta beatitudo, nihil ad præsens aliud est dicendum, quàm quod
Sup. sit. 5. c. 2. in tractatu de virtute iustitiæ, superius dictum est.

De misericordia. Cap. IV.

DE misericordia, quæ est quinta beatitudo, sunt specialiter tria notanda, scilicet comparationes, quibus figuratur, meditationes cum quibus adiuuatur, operationes cum quibus occupatur.

Cõparationes quibus misericordia figuratur.

PRIMO, enim notandæ sunt eius figurales comparationes. Vnde nota, quòd misericordia est interna Christi passio, prima Christi lectio, & optima Christi vnctio. Primo ergo misericordia est interna Christi passio, id est compassio, quæ melior est, & maior fuit, quam aliqua passio. Vnde nota, quòd duplex fuit
Crux Christi duplex. crux Christi, scilicet exterior quæ fuit lignea: & interior quæ fuit aurea. Exterior fuit passionis & pœnitentiæ: interior fuit compassionis & misericordiæ. Ideo Christus dicitur pro nobis animam posuisse, prius
Ioan. 10. e quàm carnem. Vnde dicitur in Ioanne: Christus pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere. Et sicut dolor passionis Christi non habuit parem, ita dolor compassionis non habuit
Thren. 1. d similem, vt patet in Threnis: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, &c. Secundo misericordia est summa Christi lectio, vt dicit Ambrosius: In signũ huius, Christus in hac lectione præ ceteris examinabit scholares suos in die districti iudicij, dicens:
Mat. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Dyscoli, qui nesciunt huius lectionis, scilicet misericordiæ versiculum, in æternum sentient sine pietate flagellum:
Iac. 2. c quia dicit Iacobus: Iudicium sine misericordia, fiet illi, qui non fecit misericordiam. Tertio misericordia est optima Christi vnctio. Nam cum sit triplex vnguentum, scilicet contritionis, & deuotionis, & compassionis: vnguentum compassionis optimum est, vt dicit
Bern. ser. 12 in Cãt. post med. Bernardus: Bonum est, inquit, vnguentum, quod de recordatione peccatorum nascitur: melius quod ex deuotione conficitur: porro vtrumque vincit compassio charitatis, vel pietatis. Et nota, quòd isto vnguento deberent tria perungi, scilicet caput, id est intentio, pedes, id est affectio, manus, id est operatio: quia in his tribus, scilicet intentione, affectione, & operatione, debet præcipue relucere. De vnctione capitis di-
Mat. 6. b citur in Matthæo: Vnge caput tuum. De vnctione pe-
Luc. 7. f dum dicitur in Luca: quod Maria vnxit pedes Iesu.
Cant. 5. b De vnctione manuum dicitur in Canticis: Manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.

Item nota, quòd misericordia decenter conuersatur, prudenter negotiatur, & abundanter remuneratur. Primo misericordia, facit hominem decenter conuersari. Nam vir pius & misericors benedicitur a Deo, placet proximo, & natat in oleo. Benedicitur a Deo per gratiæ effusionem: placet proximo, per iustam conuersationem: natat in oleo per internam deuotionem.
Deut. 33. d Hæc simul figurantur in Deuteronomio: Benedictus filius Aser, quãtum ad primum. Sit placens fratribus, quantum ad secundum. Intingat in oleo pedem suum, quantum ad tertium. Ferrum & æs sit calceamentum eius. Secundo misericordia prudenter operatur. Nam de malis aliorum melioratur, de sordibus lauatur, de paupertate ditatur, de infirmitate sanatur, de onere alleuiatur. Ipsa enim omnibus compatitur, omnium onera portare nititur, & quanto plus onera assumit, A tanto plus lucratur, & velocius currit. Ideo dicit Apostolus: Alter alterius onera portate. &c. Et nota quod
Gal. 6. a misericors homo instar prudentis mercatoris considerat tria. Nam mutuat libenter regi, qui potest sibi capitale reddere & damnum resarcire, & vsuras & lucrum soluere. Talis rex liberalis est Deus, qui mercatoribus suis consueuit capitale custodire, conseruando gratiam: damna resarcire, remittendo culpam: vsuras soluere, scilicet largiendo gloriam, & æternam vitam. De ista mercatura dicit Matthæus: Prudentes
Mat. 25. a virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, id est oleum misericordiæ & compassionis, in B vasis suis, id est in interioribus vasis cordis. Quia sicut ignis sine oleo non ardet in lampade: sic ignis charitatis sine oleo misericordiæ, non ardet in corde. Hanc negotiationem docuit summus mercator, scilicet Christus: Vade & vende omnia, quæ possides, & da pau-
Matt. 19. c peribus. Homo etiam misericors ad modum boni & industrij mercatoris, inuocat vel renouat veteres merces in nouas, & viles in pretiosas, & quodam modo circumuenit Deum in sua negotiatione: quia pro calice aquæ frigidæ, recipit torrentem voluptatis æternæ. Vnde dicit Augustinus: Præbe tectum & accipe cælum. Et ideo dicitur in Osea: Circundedit me in ne-
Osea. 11. b gotiatione sua Ephraim. Tertio misericordia abundanter remuneratur. Vnde nota quòd duæ virtutes valde copiosæ, & plenæ, veniunt ad iudicium propter quòd recipiunt salarium valde copiosum, scilicet charitas & misericordia. Charitas enim aliena bona facit sua, iuxta illud Psalmi: Particeps ego sum omnium timentium
Psal. 118. d te, &c. Misericordia facit aliena mala sua, iuxta illud:
2. Cor. 1. a Sicut socij estis passionum, ita & consolationum. Hæc est enim lex fidelium mercatorum, scilicet sicut sunt socij in damno, ita sunt socij in lucro.

Item nota, quòd misericordia est virtus, quæ cunctas superat, modus qui reum liberat, & clauis quæ D cælum reserat. Primo igitur, misericordia est virtus ceteras virtutes superans & specialiter excedit tres virtutes inter alias excellentes, scilicet pœnitentiam, quia pœnitentia immolat corpus, misericordia vero animam. Ideo dicit Apostolus: Corporalis exercitatio, id est pœnitentia ad modum vtilis est, scilicet respectiue. Pietas autem ad omnia valet, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Misericordia autem superat charitatem, in eo quòd charitas est fluuius diuinæ pietatis, & currit cum alueis suis, & non exit extra ripas, quia solum bonum diligit & sua communicat: pietas vero & misericordia extra ripas inundat, & E sua bonis & malis communicat, & ideo non solum bona proximorum, sed etiam mala libentissime portat,
2. Cor. 11. g iuxta Apostolum: Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur & ego non vror? Misericordia nihilominus superat iustitiam: & in signum huius de curia iustitiæ, si est a peccatore suspecta, licet ad consistorium misericordiæ appellare. Nam dicit Iacobus: Misericordia superexaltat iudicium. Et de hac
Iac. 2. c excellentia misericordiæ respectu aliarum virtutum, di-
Psal. 144. b citur in Psalmo: Miserationes, eius super omnia opera eius. Secundo misericordia est modus absolutionis optimus liberans reum & Deum obligans. Reum ita- F que liberat a delicto vel debito decem milium talentorum. Et nota quòd homo misericors, de remissione peccatorum suorum, habet spiritualiter tria paria litterarum, id est tria testimonia Euangelica, quæ homini pio denunciant peccata remissa. Primum est in
Mat. 5. a Matthæo: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequẽtur. Secundum est in eodem Matthæo:
Mat. 6. b Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & pater vester cælestis peccata vestra dimittet. Tertium est in
Luc. 6. e Luca: Dimittite & dimittemini. Et non solum misericordia a delicto liberat, verumetiam ad sanandum hominem Deum obligat. Nam dicitur in Prouerbijs:
Prou. 19. c Feneratur Domino, qui miseretur proximo. Tertio misericordia est clauis cælum reserans. Vnde in figu-

Digitized by Google

ra huius dicitur, quòd Christus ascendit in cælum de monte Oliueti, quo figuratur eminentia misericordię. Christus qui dicitur vnctio, est homo misericors vnctus vnctione pietatis, talis ascendit in cælum, quia homini pio reseratur aula cælestis gloriæ. Et nota quòd duo ostia facit pietas in cælo, cum homo misericors intus compatitur, & proximo extra subuenit, quod optime figuratur in tertio Regum. Vbi dicitur quòd Salomon fecit in ingressu oraculi duo ostiola de oliuis, quæ quidem sunt duplex misericordia, scilicet corporalis & spiritualis: corporalis subueniendo, spiritualis compatiendo.

Act. 1. a

3. Reg. 6. b

Meditationes, quibus ad misericordiā mouemur.

Secundo notandæ sunt meditationes, in quibus adiuuatur misericordia, & homo misericors ad miserandum mouetur. Vnde nota, quòd tria sunt quæ mouent hominem ad misericordiam. Primum est naturalis conformitas. Omnes enim vnum habemus principium, & ex vno patre sumus geniti, & omnes sumus filij Dei: & ideo debemus inuicem compati, sicut si essemus fratres germani. Vnde dicitur in Matthæo: Omnes enim vos fratres estis. Et ideo dicitur in Isaia: Cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Secundum motiuum misericordiæ, est propria indigentia vel necessitas: quia homo qui bene considerat propriam miseriam, facilius, & libentius releuat alienam. Nam dicitur in Ecclesiastico: ex te ipso intellige, quæ sunt proximi tui. Tertium motiuum pietatis est Christi & membrorum suorum, scilicet pauperum, amor, & vnitas. Adeo namque Christus afficitur ad amorem pauperum, quòd quidquid fit eis, reputat sibi factum: quia dicitur in Matthęo: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

Mat. 23. a

Isa. 58. c

Eccli. 31. b

Matt. 25. d

Operationes, quibus misericordia occupatur.

Tertio notandæ sunt operationes, quibus misericordia occupatur. Et notandum, quòd septem sunt opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia. Corporalia sunt ista, nempe, esurientem pascere, sitientem potare, nudum vestire, hospitem colligere, infirmum visitare, & vinctum liberare, & mortuum sepelire. Septem spiritualia sunt, peccata dimittere, peccantem corrigere, pro peccante orare, ignorantem instruere, hæsitantem consulere vel confirmare, lugentibus consolationem præbere, & ad omnes afflictos, cordis compassionem habere. Sex de istis numerantur in Matthæo. Septima in Tobia. Et in figura horum dicitur in Apocalypsi. quòd similis filio hominis erat in medio septem candelabrorum aureorum, & habebat in dextera sua septem stellas. Filius hominis, dicitur homo pij cordis, quia secundum philosophum pietas est proprium hominis, sicut crudelitas leonis. Candelabra aurea signant septem opera misericordiæ corporalia, quæ sunt vt aurum pretiosa. Septem stellæ quæ sunt in dextera sunt septem opera misericordię spiritualia, in cordis hemisperio lucentia tamquam sidera radiosa.

Matt. 26. c

Apoc. 1. c

De munditia cordis. Cap. V.

Tria faciūt munditiam cordis.

DE munditia cordis, quæ est sexta beatitudo, est notandum, quòd tria sunt quæ cordis munditiam faciunt, scilicet lectio scripturarum, largitio eleemosynarum, & effusio lacrymarum. Primo lectio scripturarum efficit cor mundum, quia dicitur in Ioanne: Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Quod figuratur eleganter per lauatorium tabernaculi vt legitur in Exodo. Et nota, quòd duo erant in lauatorio, scilicet speculum & aqua munda: & hæc duo sunt mystice in sacra pagina. est enim speculum, quia peccati maculas ostendit: & est aqua, quia maculas tergit. Secundo facit cor mundum effusio lacrymarum, quia dicitur: Lauabo per singulas noctes lectum meum, scilicet conscientiæ. Et nota quòd lacryma, ad hoc quòd cor sit bene mundum, debet habere tria, scilicet quòd debet esse calida per deuotionem, amara per cōtritionem, & cinerea per mortis recordationem. Sicut enim aqua transiens per cineres facit lixiuium, quod optime sordium est mundatiuum: sic talis lacryma est cordis mundatiua. Tertio, fit cor mūdum per eleemosynarum largitionem, quia dicitur: Date eleemosynam, & ecce omnia mūda sunt vobis. Videmus enim quòd ad sanandum vel purgandum vulnus, non solum adhibentur cauteria, immo apponuntur emplastra. Cauterium est correctio iustitiæ, & emplastrum, est elargitio eleemosynæ.

Ioan. 15. a

Exo. 38. a

Psal. 6. b

Luc. 11. f

Item nota, quòd sunt alia tria quæ ad cordis munditiam disponunt, id est scopa confessionis, lima correctionis, & fornax affectionis. Primo igitur facit munditiam cordis scopa confessionis, id est frequenter confiteri, quia dicitur: Lauare septies in Iordane. Lauatur autem septies, qui septem vitia mortalia vel capitalia, humiliter confitetur, quia tunc cor mundatur & sanctificatur. Nam dicitur: Facta est Iudæa sanctificatio eius, Iudæa interpretatur confessio, ipsa enim est cordis sanctificatio. Et nota quòd in sacro eloquio valde sæpe adiūgitur decor & pulchritudo. Et in figura huius, quòd scopa cōfessionum, summe disponit ad munditiam cordis dicitur: Confessionem & decorem induisti. Et iterum: Confessio & pulchritudo in conspectu eius, & sic de alijs. Secundo multum disponit ad munditiam cordis lima correctionis. Nam sicut lima mundat ferrum a rubigine: sic correctio cor a labe. Vnde ait Gregorius: Ille solus amicus erit, qui in aduentum districti iudicis, maculas suæ mentis tergit. Sed nota quòd quidam sunt adeo miseri, quòd vnde deberent mundari sordidantur. De talibus dicitur: Destruxisti eum ab emundatione. Tertio, munditiam cordis facit fornax tribulationis. Nam sicut fornax reddit aurum purum: sic tribulatio facit cordis munditiam, iuxta illud: Probasti cor meum tecum. Sed sunt quidam, qui ab igne tribulationis non mundantur, sed vruntur: tales non sunt aurum sed scoria; non granum, sed palea: non oleum, sed amurca. Vnde multum possunt formidare de illo verbo euangelij: Paleas autem conburet igni inextinguibili. Sicut enim videmus, quia confricatio panni asperi, facit, & conseruat munditiam scyphi: sic tribulatio & carnis maceratio facit munditiam animi. Exemplum de Ioanne Baptista, qui habebat vestimentum de pilis camelorum, vt habetur in Matthæo. Sciebat enim, quòd aspera faciebāt cor mundum.

Triz disponunt ad mūditiā cordis

4. Reg. 5. e

Psal. 113. a

Psal. 130. a

Prou. 25. b

Psal. 88. g

Ier. 12.

Luc. 3. a

Mat. 3. a

Item nota, quòd cor efficitur mundum ab omni peccato, specialiter & præcipue triplici baptismo, scilicet fluminis, flaminis, & sanguinis. Baptismo fluminis mūdantur infantes, baptismo flaminis mundantur pœnitentes, baptismo sanguinis mundantur martyres, quando scilicet sacramentum volunt, & non possunt habere. Et iste triplex modus mundandi, figuratur per illa tria quibus fiebat munditia in veteri lege. Fiebat enim per tria, scilicet per aquam expiationis, vt dicitur in Exodo: per effusionē sanguinis, vt dicitur ad Hebræos. per vnguentum vnctionis, vt dicitur in Exodo. Ablutio vero, quæ fiebat per aquas, significat mundationē, quæ fit per solam gratiam. Expiatio, quæ fiebat per sanguinem, significat martyrium vel carnis mortificationem. Sanctificatio, quæ fiebat per vnguenti vnctionem, figurat martyrum perfectionem. Et nota, quòd in illo tertio modo, sanctificabatur solus Aaron & filij eius, in quo intelligitur, quòd clerici, & religiosi debēt esse mundificati excellenter vnctione Spiritussancti.

Exo. 29. a

Hebr. 9. d

Exo. 30. b

Item nota, quòd quinque erant ex quibus conficiebatur vnguentum vnctionis, vt dicitur in Exodo, scilicet myrrha electa, cynnamomo, cassia, calamo, & oleo oliuarum. Prima ergo species illius vnguenti erat myrrha pura & electa, sicut illa quæ sponte manat ab arbore, & est pretiosior, quam illa quæ ex arboris incisione. Ista significat pœnitentiam, quæ fit in iuuentute, quæ gratiosior est Deo, quam illa, quæ fit in senectute. Nam caro, myrrha prius condienda est, vt sit purissima, antequam vermibus sit consumpta. Contra facilitatem multorum, qui myrrha pœnitentiæ

Ibidem. d

nitentiæ nolunt se vngere, donec toti putruerunt vermibus peccatorum vel vitiorum. Secunda species illius vnguẽti erat cynnamomum, quæ est cinerei coloris, & cum frangitur, emittit quandam nebulam spiramenti redolẽtis etiam visibilis vt dicit Glossa. Quod figurat humilitatem, quæ debet esse in clericis, & religiosis: de quibus manere debet visibiliter spiramentũ odoris, id est redolentia humilitatis, per exemplum ædificationis. Tertia species illius vnguenti erat cassia, quæ crescit in aquis, & figurat fidem Ecclesiæ, quæ ex aquis sacræ Scripturæ proficit. In quo intelligitur, quòd fides innititur scripturæ, non rationi humanæ, quia vt dicit Ambrosius: In his quæ fidei sunt, piscatoribus creditur non dialecticis. Quarta species illius vnguenti erat calamus. Est autem calamus, vt dicit Glossa, arbor aromatica, crescens in libano, cuius cortex facit quendam sonum, & significat in clericis & religiosis officium Ecclesiasticum: quod instar calami, debet esse aromaticum per deuotionem & sonorum per diuinæ laudis expressionem. Quinta species illius vnguenti erat oleum oliuarum, & significat dulcedinem compassionis, quę debet abũdare in clericis, & religiosis. Quia sicut oculus est lacrymabilior, & tenerior, & passibilior ceteris membris: sic prælati & clerici, & religiosi, qui sunt oculi Ecclesiæ, debent esse præ ceteris teneri compassione, lacrymabiles pietate. De hoc habemus exemplum in Christo, qui valde pronus erat ad lacrymandum, & quem misericordia traxit de cælis in mundum. Vnde dicitur: Propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ, præ consortibus tuis.

Gl. Exo. 30

Amb. li. 1. de fide c. 5

Gl. ibid. c. d

Psal. 44. b

De Pace. Cap. VI.

DE pace quæ est septima beatitudo, notanda sunt tria scilicet quæ sunt pacis præconia, quæ sunt pacis subsidia, & quæ sunt pacis contraria.

Pacis præconia.

Primo notanda sunt pacis præconia. Vnde nota, quòd tria sunt præconia pacis. Nam pax est cæli linguagium, Christi encænium, & Dei vestigium. Est igitur pax cæli linguagium, cuius signum est triplex, quia Christus illud idioma loquebatur, qui venit de cælo. Dixit enim Apostolis: Pax vobis. post resurrectionem: quando erat immortalis, vt habetur in Ioanne. Tale linguagium etiam locuti sunt Angeli qui sunt cæli ciues. Dixerunt enim in ortu Christi: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax. Tale etiam idioma loquebantur discipuli, quia dictum erat eis a Christo: In quamcunque domum intraueritis, dicite: Pax huic domui. Secundo pax est encænium Christi, & pretiosius inter omnia alia iocalia. Cuius causa est, quia istud pretiosum iocale legauit Christus Apostolis in morte. Amici namque amicis dant & legant magis pretiosa in fine.

Ioan. 20. Luc. 2. b Matt. 10. & Luc. 9. a

Et nota, quòd Christus dedit pacem discipulis suis, & amicis, triplici iure, scilicet iure donationis inter viuos, iure vltimi testamenti, iure codicillorum. Iure donationis, & testamenti dedit pacem, quando dixit: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: iure codicillorum, quando post resurrectionem, quasi firmãdo testamentum, dixit: Pax vobis. Tertio pax est vestigium Dei, & certissima semita. De qua dicitur: Omnes semitæ illius pacificæ. Et nota, quòd huiusmodi viæ diuinæ sunt tres diætæ, vel semitæ, scilicet pax interna, quæ dicitur pax pectoris: pax externa, quæ dicitur pax temporis: & pax superna, quæ dicitur pax æternitatis. De diæta pacis internæ dicitur: Pax Christi exultet in cordibus vestris. De diæta pacis æternæ dicitur: Si fieri potest quantum ex vobis est cum omnibus pacem habentes. De diæta pacis supernæ dicitur: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis.

Ioan. 14. d

Ioan. 20. c

Prou. 3. c

Col. 3. c

Rom. 12. d

Isa. 32.

Vnde nota tria pacis subsidia, & ad pacem ducentia, vel inducentia, scilicet conformitas, humilitas, & tranquillitas. Conformitas cum Deo, humilitas cum proximo, & tranquillitas in seipso. Primo ergo iuuat ad pacem habendam, conformitas voluntatis nostræ ad voluntatem diuinam. Sicut enim semper est in guerra, qui nititur regi resistere, cui nõ potest aliquatenus præualere: sic continua pace gaudet, qui voluntatem suam voluntati diuinæ conformare studet, cui nihil valet resistere. Ideo dicitur: Quis restitit ei, & pacem habuit? quasi diceret, nullus. Secundo iuuat ad pacem habendam, cum quis habet veram humilitatem. Nam vulgo dicitur, duo grossi in vno sacco non possunt bene capi. & per contrarium humilitas facit mentes modicas, & graciles, & per consequens ad inuicem capaces. Vnde dicit Apostolus: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Tertio iuuat bonum pacis tranquillitas mentis. Sicut in lecto spinoso nullus potest bene pausare: sic cor inquietum non potest veram pacem habere. Et econuerso sicut homo bene pausat in molli culcitra: sic Deus quiescit in mente tranquilla. Vnde dicitur: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Et rursus: In pace factus est locus eius. Et iterum: Mansueti hereditabunt terram. Et ibidem in multis locis patet.

Iob 9. b

Eph. 4. a

Psal. 4. b

Psal. 75. a

Psal. 30. b

Tertio notanda sunt pacis contraria. Vnde nota, quòd triplex est pax mala, quæ est veræ paci contraria scilicet pax inquinata, pax simulata, & pax inordinata. Primo ergo, est veræ paci contraria pax inquinata, & dicitur pax inquinata, quando corda sunt ad malum concordia, talem pacem habuit Pilatus cum Herode. Qui cum essent ante inimici facti sunt in morte Christi amici, vt dicitur in Luca. De tali pace dicitur: Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Secundo est veræ paci aduersa pax simulata, qualis fuit simulatoris Iudæ, qui osculatus est Christum in signum pacis, & tradidit ipsum Iudæis, vt dicitur in Matthæo. De tali pace dicitur: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Tertio & vltimo, est pax inordinata, quando maior obedit minori, vt prælatus inferiori, vel ratio sensualitati: talis pax est deterior, quàm guerra. Talem pacem habuit Adam cum Eua vxore sua, qui obediuit vxori suæ, quæ erat sibi potius ad obediendum, & ad regendum commissa. Noluit enim contristare delicias suas, vt dicit magister historiarum. De tali pace dicit Saluator: Nõ veni pacem mittere in terram, sed gladium. Item nota, quòd quadruplex bellum in scriptura distinguitur, quod paci aduersatur, & per pacem sedatur. Bellum enim est inter carnem & spiritum, quod pacificat pœnitentia. Bellum est inter hominem & Deum, quod pacificat iustitia. Bellum etiam fuit inter hominem & Angelum, quòd pacificauit filij incarnatio benedicta. Et bellum est inter hominẽ & proximum suum, quod pacificat patientia. Et quia pax est ita fructuosa & necessaria, ideo ad eam obtinendã, docet nos orare Propheta, dicens: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem.

Luc. 23. b

Psal. 72. a

Mat. 26. e

Psal. 27. b

Matt. 10. d

Psal. 121. b

De patientia. Cap. VII.

DE patientia, quæ est octaua & vltima beatitudo notanda sunt specialiter quattuor, scilicet patientiæ testimonia, patientiæ beneficia, patientiæ exercitia, & patientiæ adiutoria.

CIRCA patientiæ igitur testimonia, & laudes eius, primo sunt tria notanda, scilicet quia est prudentissima, strenuissima, & nobilissima. Prudentissima ad regendum: strenuissima, ad bellandum: & nobilissima, ad regnandum. Primo igitur patientia est ad regendum prudentissima. Et nota, quòd in tribus patet hominis patientia prudentis, scilicet acquirendo, conseruãdo, & multiplicãdo. Prudẽs enim facit soluere omnia debita sua de his, quę nihil videtur valere, scilicet de malis pœnæ, quæ sustinet, vt Deus remittat sibi debitũ culpæ, & soluẽdo nihil expedit de suo, immo

Patientia prudẽtis in tribus cernitur.

Digitized by Google

de his, quæ accepit ab initio, ſicut de opprobrijs & contumelijs, ſoluit quæcumque & quidquid debet Deo, & cum alienis ſe retinendo, ſcit acquirere gratiam in
Iob 39. d præſenti & gloriã in futuro. Et ideo dicitur: Ab Aquilone aurum venit, quod patiens acquirit in tribulatione. Item patientis prudeutia patet in conſeruando: quia cum perdit bona temporalia, retinet & claudit bona ſpiritualia. Econtrario facit qui patientiam non habet: qui cum amittit bona exteriora, effundit æterna, & bona interiora, & ſic auget capitale diaboli, reſpondendo ad verba, & ad contumelias inimici, & aſſociat hoſtem ſuum, ne forte vadat ſolus in infernum. Male igitur, qui impatiens eſt, cuſtodit diuitias ſuas, qui cum aliquid perdit, etiam reſiduum effundit. Ideo
Prou. 19. c dicitur: Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum. Prudentia etiam patientis patet in multiplicãdo: quia ſputa & opprobria ſcit mutare in aurum & argentum, & lapides pretioſos. Ipſe enim ad modũ vrſi verberibus impinguatur, & inſtar ſalamandræ, igne tribulationis fouetur. Et ſicut aſinus pungitiuis paſcitur, ſicut ſtruthio comedit ferrũ & omnia dura, ſicut piſcis marinus creſcit in aqua ſalſa & amara, id eſt tribulationibus & paſſionibus & tantam ſcit in negotio habere induſtriã, vt per hoſtes ſuos faciat ſibi fabricare coronam, dicen-
Pſal. 128. a te Pſalmo: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. Magna eſt igitur prudentia patientis, quòd tam prudenter ſcit acquirere, conſeruare, & multiplicare bona ſua.

Patiẽtis ſtrenuitas in tribus apparet

Secundo patientia eſt ad bellandum ſtrenuiſſima, quia ait Sapiens: Melior eſt patiens viro forti. Et nota, quòd ſtrenuitas patientis patet in tribus, ſcilicet ſi attendas pugnantis animum, pugnandi modum, & pugnandi ſcutum. Primo ergo patiẽs habet animum valde ſtrenuum, quia plus vult pugnare, quàm pauſare. Glorioſius & generoſius eſt militi, ſtare in bello, quàm in balneo: eſſe in campo cum rege, quàm in lecto cum muliere: certare in pugna, quàm delectari in menſa: & portare arma regis, quàm fimbrias mulieris. Vn-
Gal. 6. d de dicit Apoſtolus: Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Secundo patiens habet in pugnando modum valde ſtrenuum. Ipſe enim ſine fuga euadit, ſine ictu teli recedit, ſine repercuſſione vincit, & adeo eſt in pugnando ſtrenuus, quòd contra hoſtem non leuat feſtucam de terra, vt ait Pſalmiſta:
Pſal. 75. a Confregit potentias, arcum ſcutum, gladium, & bellũ. Tertio patiens in pugna habet nobiliſſimum ſcutum.

Patientis ſcutũ quale eſſe debeat.

Et nota, quòd ſcutum patientiæ debet eſſe triãgulum. In inferiori enim angulo debet eſſe timor ſupplicij: in dextro amor proximi: in ſiniſtro paſſio Chriſti, iux-
Thren. 3. g ta illud: Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum. Et iux-
1. Pet. 4. a ta illud: Chriſto igitur in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Et hoc ſcutum ſuſtinet omnia tela, & ſpecialiter tria, ſcilicet damnum rerum, moleſtias corporum, & contumelias verborum. Cum hoc ſcuto homo ſe conformat voluntati Domini, correctiones eius ſuſtinendo: vincit diabolum, eius tentationes euadendo: ſanctificat ſemetipſum, carnis afflictiones, & paſſiones corporis tolerando. De ſtrenui-
Hebr. 12. a tate patientis dicit Apoſtolus: Per patientiam curramus ad propoſitum nobis terminum.

Tertio patientia eſt ad regnãdum nobiliſſima quia
Mat. 5. a dicitur: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et

Homo pacificus propter tria dici poteſt.

nota, quòd homo pacificus poteſt dici rex præcipue propter tria, ſcilicet quia regali dominio omnibus dominatur, quia ad regale prandium inuitatur, & quia ſibi regale ferculum miniſtratur. Primo enim homo patiens rex dicitur, quia habet regale dominium in omnibus. Nam patienti ſeruiunt omnia, quæ alijs ſunt nociua, vt ſterilitas agrorum quæ implet ſibi cellariũ; hoſtes fabricant ſibi coronam: febres parant, & medicinam: mors aperit ſibi carcerem ad euadendum miſeriam: ignis, qui domos incendit alijs, ſibi confert pabulum, vel conſtituit in cælis palatium. & ſic verificatur illud Apoſtoli: Scimus quoniam diligentibus *Rom. 8. e* Deum omnia cooperantur in bonum.

Secundo patiẽs inuitatur a Deo ad regale prandiũ: & non ſolum inuitatur, ſed etiam trahitur: nec ſolum trahitur, immo veſtis eius vt veniat, laceratur. Vnde nota, quòd triplex, eſt ſignum, quòd inuitans ex corde inuitet amicum, ſcilicet trahendo, vocando, & rumpendo. Magnum ſignum eſt, quando efficaciter eum inuitat, ſiue vocat per prædicatoris verbum, alios per tactum inſpirationis, ſed patientes, quos ſumme diligit, per rupturam tribulationis. Vnde dicit: Compel- *Luc. 14. e* le eos intrare, ſcilicet patientes vocando, trahendo, & rumpendo.

Tertio patienti miniſtratur regale prandium, vel ferculum. Talia namque fercula guſtauit Chriſtus, qui eſt rex regum, ſcilicet tribulationes, perſecutiones, periuria, paupertates, dolores, & paſſionem, & mortem. Vnde dicit filijs Zebedæi: Poteſtis bibere calicem quẽ *Matt. 20. c* ego bibiturus ſum? &c. Et ſicut magna incurialitas reputatur, cum quis reſpuit ſcyphum, quem rex mittit ad bibendum poſt ipſum: ſic magna ingratitudo eſt, calicem tribulationis reſpuere, quem amore noſtri, Chriſtus voluit primo guſtare, immo ſicut vinum, quod de ſe eſt forte & durum, tranſeundo per gariophilos, & ſpecies aromaticas, efficitur nectar dulciſſimum: ſic tribulationes mundi dulceſcunt, ſi per memoriam paſſionis Chriſti tranſeant. Vnde dicit ſponſa: Dabo tibi poculum ex vino condito. Vinum con- *Cant. 8. a* ditum ad litteram dicitur nectar, & ſignificat vinum mundanæ tribulationis, conditum dulciter, dulci memoria paſſionis Chriſti, quod nobis concedat ipſe Dei filius, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

DIÆTÆ SALVTIS.

TITVLVS OCTAVVS.

De duodecim fructibus Spiritus.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De gaudio ſpirituali.	*Cap. I.*
De longanimitate.	*Cap. II.*
De benignitate.	*Cap. III.*
De manſuetudine.	*Cap. IV.*
De fide.	*Cap. V.*
De modeſtia.	*Cap. VI.*
De continentia.	*Cap. VII.*
De caſtitate.	*Cap. VIII.*

De gaudio ſpirituali. Cap. I.

POST tractatum de beatitudinibus: Sequitur tractatus de fructibus ſpiritus, & iſta eſt octaua diæta ſalutis, ſcilicet a beatitudinibus ad fructus ſpiritus peruenire. Quia beatitudines faciunt operari, vel ambulare ſimpliciter & perfecte: fructus autem ſuauiter, & delicioſe. Sunt iſti fructus ſpiritus duodecim. Quos enumerat Apoſtolus: Fructus autem *Gal. 5. d* ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, & caſtitas. Primo igitur inter iſtos fructus, dicendum eſſet de charitate: ſed quia in tractatu de virtutibus, dẽ ipſa dictum eſt: ideo hic ni- *Sup. tit. 5. c. 2.* hil ad præſens eſt dicendum.

Se-

Digitized by Google

Secundo loco post fructum charitatis, dicendum est de fructu gaudij spiritualis. De quo dicenda sunt pauca, & specialiter tria. Primo qualiter spirituale gaudium est a mundi gaudio separatum. Secundo qualiter est a cæli gaudio deriuatum. Tertiò qualiter est a cælesti gaudio pigmentatum.

Quattuor differentiæ inter spirituale gaudiũ, & mundanum.

PRIMO igitur, gaudium spirituale est a mundi gaudio separatum, & distinctum. Vnde sciendum est, quòd quattuor sunt differentiæ inter spirituale gaudium & mundanum. Prima differentia est puritas & impuritas. Gaudium enim spirituale est purissimum, & ideo fortius est ad inebriandum, ad diligendum Deum: sicut videmus, quòd vinum purum citius inebriat, quàm limphatum. Istud vinum spiritualis gaudij fit de botro Cypri, ideſt de sanguine Christi, expresso in crucis torculari, sicut dicitur: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Gaudium vero mundanum, sicut vinum cum aqua mixtum ad inebriandum debilissimum, & insipidum. De quo dicitur: Vinum tuum mixtum est aqua. Quia, vt dicit Boetius, Dulcedo felicitatis humanæ, multis amaritudinibus est respersa. Et notandum, quòd gaudium humanum cum duobus est ammixtum, scilicet cum remorsu conscientiæ, & solicitudine cruciante. Remorsus conscientiæ est sicut infirmitas, quæ dicitur regius morbus, quæ rodit carnem, & est magnarum expensarum. Vnde dicitur regius, quia oportet, quòd ex gallinis, & alijs delicatis carnibus, morbus ille pascatur, quæ super locum morbi ponuntur, ne caro totaliter consumatur. quantumcumque tamen caro pascatur, tamen plus consumitur, a morbo, quàm sustentetur, a fomento. Ita in gaudio mundi, plus cruciat remorsus conscientiæ quàm delectet dulcedo iucunditatis transitoriæ & mundanæ. Secundum gaudium mundanum est mixtum cum solicitudine cruciante. Solicitudo enim auget cruciatum, quia, vt dicit Bernardus, Diuitiæ mundanæ cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, & cum dolore amittuntur. Vnde versus:

Cant. 1. d *Isa. 1. d* *Boet. lib. 2. de consf. philos. prof. 4. post. med.* *Bern. ser. de conuers. ad cleric. c. 12.*

Diues diuitias non congregat absque labore.
Non tenet absque metu, non desinit absque dolore.

Secunda differentia spiritualis gaudij est continuitas & discontinuitas. Spirituale gaudium est continuũ & securum. Vnde dicitur: Secura mens quasi iuge conuiuium: Gaudium vero mundanum est breue & transitorium, quia vt dicitur: Gaudium hypocritæ instar puncti. Hypocrita dicitur iste mundus: quia hypocrita licet interius sit corruptus, exterius tamen apparet bonus: & mundus, in veritate malus, & fœtidus interius, exterius tamen est floridus & venustus. Et ideo gaudium eius est solum quasi punctus, instar puncti, non habens longitudinem perseuerantiæ, nec latitudinem amicitiæ, nec profunditatem bonæ conscientiæ: sicut punctus, qui caret longitudine, quam habet lineas & latitudine, quam habet superficies: & profunditate, quam habet corpus. Tertia differentia spiritualis gaudij & mundani, est dignitas & indignitas. Gaudium enim spirituale est de rebus valde dignis, quia de Deo præcipue, & de rebus diuinis. Vnde dicit Apostolus: Gaudete in Domino semper, &c. Gaudium vero mundi est de rebus indignis, & præcipue, sicut de voluptate carnis, de qua dicit Seneca: Voluptas est membrorum vilium, & turpium ministratio, veniens ex exitu fœtido. Et Augustinus dicit, quòd sæculi lætitia est impunita nequitia, videlicet luxuriari, in spectaculum vagari, ebriositate impinguari, turpitudine fœtere, & mali nihil pati. De quo gaudio turpissimo dicitur: Stultorũ exultatio ignominia. Quarta differentia spiritualis gaudij & mundani, est salubritas & noxietas. Gaudium enim spirituale est salubre & studiosum tripliciter, quia facit carnem despicere. Fugato enim spiritu desipit omnis caro, vt ait Augustinus. Secundo facit diabolum vincere quia, vt dicebat S. Antonius: Vnica ratio vincendi diabolum est lætitia spiritualis.

Prou. 15. b *Iob. 20. a* *Phil. 4. a* *Sene. lib. 6. de benefic. c. 2.* *Aug. ser. 3. de verb. Dom. sec. Luc. post med. to. 10.* *Prou. 3. d* *Athan. de vita Antonij.*

Tertio facit mundum contemnere, quia nemo potest duobus dominis seruire, vt habetur in Luca. Ideo qui gaudet de Deo, tristatur de mundo. *Luc. 16. c*

SECVNDO spirituale gaudium est a cælesti gaudio deriuatum, ideſt a donis cælestibus. Vnde notandum est, quòd quinque sunt bona cælestia, a quibus est spirituale gaudium deriuatum scilicet spiritualis puritas, spiritualis tranquillitas, spiritualis sanitas, spiritualis libertas, & spiritualis conformitas. Primum a quo causatur spirituale gaudium est spiritualis puritas. Animus enim generosus libentius quiescit in lecto conscientiæ, quando est mundus, quàm quando est immundus. Nam naturaliter homo appetit munditiam, & abhorret immunditiam. Propterea dicit sponsa: Lectulus noster floridus. Secundum a quo causatur spirituale gaudium, est spiritualis sanitas. Sicut videmus, quòd naturaliter non est gaudium, si corpus est infirmum. Vnde dicitur: Dulcedo animæ est sanitas ossium, id est virium animæ. Et alibi: Non est census, super censum salutis corporis: non est oblectamentum, super cordis gaudium. Tertium a quo deriuatur spirituale gaudium, est spiritualis libertas. Peccator enim est sicut homo captus & ligatus, ad bene operandum ineptus. Vnde dicitur: Iniquitates suæ capiunt impium. Sed adueniente spiritu sancto, libertas causatur in anima, iuxta illud Apostoli: Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Quartum a quo spirituale gaudium causatur, est spiritualis tranquillitas. Itaque in hoc mundano gaudio sunt diuersarum cogitationum tumultus & diuersarum affectionum cruciatus, & conscientiæ remorsus. Quidam vero cruciantur cupiditate in acquirendo. Quidam timore in custodiendo. Quidam dolore in amittendo. Isto gaudio humano, quidam cruciantur ira, quidam inuidia: sed animus spirituali gaudio plenus quietus est, & iucundus, & quasi quidam lectus mollissimus. Videmus enim quòd in lecto molli, & quieto libentius homo quiescit, quàm in lecto spinoso. Iste est lectus floridus, in quo quiescit sponsus, & sponsa, vt dicitur in Canticis. De ista quiete gaudij spiritualis dicit Gregorius: Sancti nihil huius mundi appetunt, nullis corde tumultibus comprimuntur. Et Augustinus dicit, quòd qui biberit de flumine paradisi, cuius vna gutta est maior Oceano, restat quòd in eo sitis huius mundi extincta sit. Quintũ a quo causatur spirituale gaudium. Est spiritualis conformitas, scilicet cum voluntate Dei. quia cum voluntas humana, voluntati diuinæ conformatur, nihil ei repugnat, & sic voluntas Dei in omnibus impletur, iuxta illud: Omnia quæcumque voluit fecit. Hæc autem maior dilectio, & maius gaudium est, quod possit esse, omnia ad nutum habere, & nihil ei repugnare. Etiam ignis gehennæ facilis esset, si voluntas illum acceptaret. Qui igitur sunt voluntari diuinæ conformes sunt quasi Dij, suæ voluntatis compotentes. Exemplum, de quodam sancto patre, qui sciebat fiere, quandocũque volebat.

Bona cælestia, a quibus deriuatur gaudiũ spirituale, quinq; sunt. *Cant. 1. d* *Prou. 16. c* *Eccl. 30. c* *Prou. 5. d* *1. Cor. 3. d* *Greg. lib. 4. Mor. c. 28.* *cir. med.* *Cant. 1. d* *Psal. 113. a*

TERTIO, & vltimo spirituale gaudium est a cælesti gaudio pigmentatum: conficitur enim instar nectaris, speciebus cælestibus, & gariophilis. Vnde notandum est deuote & diligenter, quòd triplex est genus nectaris, scilicet nectar Dominicæ passionis, nectar virtuosæ operationis, & nectar æternæ fruitionis, vel felicitatis. Primum est nectar Dominicæ passionis, quod est dulcissimum, & animæ deuotæ inebriatiuum. Et notandum, quòd in hoc nectare benedicto, quattuor apponuntur scilicet vinum illud myrrhatum, quo Christus fuit potatus. Pro gariophilis sunt claui positi. quibus Christus fuit confossus: pro cynnamomo est lignũ crucis, in quo fuit suspensus. Pro zucaro est ibi dulcissima, charitas & misericordia, quia pro nobis tractatus fuit, passus & mortuus. De isto nectare dicit sponsa: Dabo tibi poculum ex vino condito. Secundũ nectar, est virtuosæ operationis: Habet pro vino charitatem Dei, & proximi: & pro gariophilis, clauos pungitiuos,

Spirituale gaudium a cælesti gaudio quomodo pigmentatum sit. *Cant. 8. a*

Digitized by Google

gitiuos confessionis peccati: pro cynnamomo planctum ostensiuum recognitionis peccati: pro zucaro, habet dulcedinem pietatis, & boni operis. De isto nectare
Cant. 5. a dicit sponsa: Bibi vinum meum cum lacte meo. Vinũ est dulce, & lac est mundum: quia bona voluntas habet ista duo, scilicet dulcedinem veritatis, vel pietatis, & gratiæ, & munditiam conscientiæ. De isto gaudio di-
Esa. 30. e citur: Non est oblectamentum super cordis gaudium. Tertium est nectar æternæ fruitionis, vel felicitatis, quod angelicum & iucundissimum est, & ideo facit beatos, continue cantare: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus sabaoth, &c. Sicut videmus quòd nectar in conuiuijs, facit conuiuas choreas ducere & cantare, sic, &c. Istud nectar conficitur ex quattuor. Habet enim pro vino, puritatem diuinæ visionis: pro gariophilis, habet venustatẽ Dominicæ passionis: pro cynnamomo habet firmitatem æternæ donationis, vel fruitionis: pro zucaro, vel pro melle, habet dulcedinem, vel suauitatem æternæ fruitionis. De isto nectare dicitur:
Cant. 5. a Bibite & inebriamini amici mei charissimi. Istud est spirituale gaudium, a cælesti gaudio pigmentatum, de
Matt. 25. b quo dicitur: Intra in gaudium Domini tui, &c. Tertius fructus, est fructus pacis, sed quia de isto fructu, tractatum est in beatitudine septima, ideo de ipso nihil
Sup. tit. 7. c. 6. amplius est hic dicendum. Quartus fructus est patien-
Sup. tit. 7. c. 7. tia. De qua similiter dictum est in tractatu de beatitudinibus, cum dicebatur de octaua beatitudine.

A corona. Est enim corona pudicitiæ virginalis, & hæc est florea, & debetur virginibus. Vnde dicitur: Gloria & honore coronasti eum: quod dicitur de sponso virginum. Secunda corona sapientiæ magistralis, & hæc aurea est, quæ debetur doctoribus, iuxta illud: Corona aurea super mitram eius. Tertia corona est perseuerãtia triumphalis, & hæc est gemma, quæ debetur martyribus, & omnibus perseuerantibus, secundum illud: Posuisti Domine in capite eius coronã de lapide pre-
Psal. 20. a tioso. Et Apostolus ait: Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptã.
B Quarta corona est gloriæ immortalis, & hæc est stella, quæ debetur felicibus iuxta illud: In capite eius coro-
Apoc. 12. a na duodecim stellarum. Corona stellæ, est felicitas æterna, de qua dicetur infra in vltima diæta, vbi tangetur de gloria paradisi. Hac corona coronantur perseuerantes, quia, vt dicit Saluator: Qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit. Sextus fructus est fructus bonitatis. De isto fructu actum est in tractatu de
Sup. tit. 7. c. 4. beatitudinibus. Ideo de ipso nihil est dicendum, nisi quòd quattuor sunt de quibus bonitas prædicatur. Est enim bonitas naturæ congregantis, fortunæ adornantis, gratiæ reformantis, & gloriæ quietantis. De qui-
Gene. 1. d C bus dicitur: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat scilicet bona naturæ, bona fortunæ, bona gratiæ, bona gloriæ: & erant valde bona.

Corona quadruplex in scripturis.

Psal. 8. b
Eccl. 45. b

Matt. 10. c

De longanimitate. Cap. II.

QVintus fructus est longanimitas, vel perseuerantia. De qua etiam notanda sunt tria. Primum est, quam laudabiliter commendatur: secundum est, quam efficaciter operatur: & tertium est, quàm singulariter coronatur.

PRIMO igitur commendatur perseuerantia: quia Deus perseuerauit quousque fecit opus suæ creationis,
Genes. 2. a iuxta illud: Compleuit Deus die septimo opus quod fecerat. Christus perseuerauit, quousque perfecit opus
Ioan. 17. a nostræ redemptionis, quia dicitur: Opus consummaui, quod dedisti mihi vt faciam. Sancti perseuerauerunt, quousque perfecerunt opus suæ perfectionis. In quorum persona dicit Apostolus: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui.

Perseuerantia effectus triplex.

SECVNDO perseuerantia operatur efficaciter. Vnde notandum, quòd triplex est perseuerantiæ effectus: nam perseuerantia perficit inchoata, impetrat postulata, & stabilitat acquisita. Primo igitur perseuerantia perficit inchoata, & nihil imperfectum relinquit etiam si robur deficit, Sicut videmus, quòd mulierculæ quantumcumque senilis ætatis laborando, & perseuerando, & continuando, perficiunt laborem suæ peregrinationis. Et sicut videmus, quod natura continue operando, ex modica radice, vel nuce, facit arborem miræ celsitudinis. Et sicut videmus, quod gutta aquæ, quamuis sit res valde mollis, continue cadendo, cauat lapidem robustæ soliditatis. Et ideo di-
Iudic. 8. c citur: Nolite negligere, nolite cessare. Secundo perseuerantia impetrat postulata. Sicut Maria Magdalena perseuerando vidit resurrectionẽ Christi. Sicut Apo-
Act. 2. a stoli perseuerando in oratione, acceperũt donum Spi-
F ritussancti, vt dicitur in Actis Apostolorum. Et pro-
Luc. 11. b pterea dicitur: Si perseuerauerit pulsans, & si non dabit ei, surgens, eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit ei quotquot habet necessarios. Tertio perseuerãtia seruat acquisita. Sic videmus, quòd ignis seruetur, cõtinue ministrãdo ligna. Et propterea dicit Augustinus perseuerantia est ma-
Aug. de bono perseuer. c. 2. circa fin. to. 7. Bern. epist. 32. & epist. 109. gnum donum Dei, quo dona conseruantur.

TERTIO perseuerantia coronatur singulariter, vnde ait Bernardus, quòd aliæ virtutes coronam merentur, sed sola perseuerãtia coronatur. Et notandum, quòd in scriptura quadruplex inuenitur, & laudatur

De benignitate. Cap. III.

SEptimus fructus, est fructus benignitatis. De isto fructu, similiter dictum est in tractatu de beatitudinibus, in capitulo de misericordia. Et ideo nihil ad
Sup. tit. 7. c. 4. præsens dicendum est de ipso, nisi quòd quattuor sunt quæ ad benignitatem nos inducunt scilicet præceptũ, quod inducitur, vel imponitur: exemplum, quod pro-
D ponitur: supplicium, quod euaditur: & stipendium, vel præmium, quod acquiritur. Primò debet nos mouere ad benignitatem præceptum, quod a Christo inducitur, vel imponitur. Vnde dicitur: Estote misericordes,
Luc. 6. e sicut pater vester misericors est. Secundo debet nos mouere exemplum, quod ab ipso proponitur de Sa-
Matt. 20. a maritano. Tertio debet nos mouere supplicium infer-
Iaco. 2. c ni, quod euaditur. Quia iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Quarto mouet nos præmium, quod in cælo acquiritur. Vnde dicitur: Beati misericordes, quoniam, &c.
Matth. 5. a

Quattuor nos inducunt ad benignitatẽ.

De mansuetudine. Cap. IIII.

E

OCtauus fructus, est fructus mansuetudinis, de quo supra dictum est in tractatu de beatitudinibus, in cap. de mititate. Ideo de ipsa parum est hic di-
Sup. tit. 7. c. 2. cendum. Et breuiter est notandum, quòd mansueti clarius informantur, rarius impugnantur, altius eleuantur, & amplius venerantur. Primo igitur mansueti clarius informantur. Exemplum de discipulis. Vnde
Iac. 1. a Iacobus in canonica sua dicit: In mansuetudine suscipite insitum verbum. Secundo mansueti rarius impugnantur. Sicut enim videmus communiter, quòd non
F impugnantur nisi castra alta, & altius eleuata: sic etiam videmus, quòd leo, & canis non inuadunt hominem si inueniant ipsum iacentem, vel sedentem super terram. Vnde dicitur: Mansueti hereditabunt terram, & de-
Psal. 36. a lectabuntur in multitudine pacis. Tertiò altius eleuatur, sicut patet de Christo, qui venit ad nos mansuetus.
Matt. 21. a Sicut patet de bata Virgine, & multis alijs. Vnde dicitur: Exurget in iudicio Deus, vt saluet omnes man-
Psal. 75. suetos terræ. Quarto mansueti amplius honorantur. Exemplum habemus a Christo, qui ait: Recumbe
Luc. 14. b in nouissimo, &c. & Dauid: Suscipiens Dominus
Psal. 146. b mans. &c.

De

De fide. Cap. V.

Sup. tit. 5. c. 3.

NOnus fructus est fides, de qua dictum est in tractatu de virtutibus, in capite de fide. Et ideo nihil aliud est hic dicendum, nisi quod fides est, sicut fundamentum ad sustinēdum, sicut armatura ad euadendum, sicut argumentum ad concludendum, & sicut instrumentum ad ascendendum.

Quattuor similitudines fidei congruentes.

Primo igitur fides est sicut fundamentum ad sustinendum. Sicut enim videmus, quod natura, quando vult producere plantam primo ponit radicem, similiter quando domificator facit domum, primo ponit fundamentum: similiter in moralibus si aliquis vellet ædificare bona opera, debet supponere fidem: quæ est vt petra durissima, & totius spiritualis ædificij fundamentum. Et ideo dixit Dominus Petro: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et nota, quod dixit super hanc: quia fundamentum aliud nemo potest ponere, nisi illud quod positum est, quod est Christus Iesus vt dicitur ad Corinthios. Et ideo si quis ædificat, super illud fundamentum, ædificet, quia ait Apostolus: Sine fide impossibile est placere Deo.

Matt. 16. c

1. Cor. 3. c

Hebr. 11. b

Secundo fides est armamentum ad euadendum: est enim sicut scutum militare. Scutum autem militare habet superficiem & tres angulos, & portatur a parte sinistra, contra aduersarium, & a parte cordis ad protegendum ipsum, & ratione signi habet repræsentare Deum: sic vera fides catholica est ad repellendum aduersarium, cum tribus cateruis: ad protegendum animum, cum tribus potentijs: ad confitendum Deum in tribus personis. Vnde ait Apostolus: In omnibus sumentes scutum fidei, &c.

Ephe. 6. c

Tertiò fides est sicut argumentum ad concludendum, non sicut argumentum dialecticum, quod procedit ex probabilibus, aut sicut argumentum tentatiuum, quod procedit ex his quæ videntur probabilia & non sunt: sed est argumentum apodicticum, id est faciens scire. Numquam enim aliquis sapiens per suam scientiam potuit peruenire ad tantam sciētiam de Deo & creaturis, ad quantam venit simplex piscator Petrus, cum dixit: Tu es Christus filius Dei viui. Vnde per istud argumentum, probatur vnitas diuinæ essentiæ, trinitas personarum, vnitas primæ causæ, & multiplicitas creaturarum, pietas misericordiæ, multiplicitas gratiarum, & multa alia, Christus & eius discipuli per istud argumentum demonstrabant. Nam per istud argumentum probatur demonstratiue illuminatio cæcorum, illuminatio claudorum, auditus surdorum, locutio mutorum, erectio siue extensio aridorum, & suscitatio mortuorum. Et ideo dicebat Christus: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ideo volens Apostolus diffinire fidem, ait: Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.

Matt. 16. c

Ioan. 15. d

Hebr. 11. a

Quartò, fides est sicut instrumentum ad scandendum. Videmus, enim quòd naturaliter omnis res habet locum proprium ad quem naturaliter tendit per suam naturam, sicut grauia habent locum deorsum, ad quem per naturam grauitatis naturaliter descendunt. Leuia autem habent locum sursum, ad quem per naturam leuitatis naturaliter ascendunt. Homo cum sit omnium creaturarum corporalium nobilior, habet locum super omnia corpora, ad quem locum ante peccatum poterat per gratiam ascendere, quamuis non posset per naturam totaliter. Sed propter peccatum gratia fuit sibi ablata, & natura totaliter sauciata: & ideo ad hoc, quòd possit ad locum proprium remeare, indiget instrumento quodam. Quod instrumētum nullus per suam sapientiam, vel vitam potuit fabricare præter Christum: qui fabricatus est auroram & solem. Ideo omnes qui saluati sunt per ministerium ipsius Christi, scilicet per fidem saluati sunt. Quæ quidem est velut vna scala, per quam ad cælum ascenditur, continens duodecim gradus, idest, duodecim articulos per Apostolos declaratos, iuxta numerum, duodecim cælorum, incipiendo ex aere qui cælum dicitur vsque ad cælum empyreum, in quo duodenarius numerus terminatur. Latera autem istius scalæ sunt diuinitas, & humanitas. Ista autem scala fuit per Christum Deum & hominem fabricata, sed nobis fuit per duodecim Apostolos reuelata. Ista est scala, quam vidit Iacob Patriarcha, cuius cacumen pertingebat ad cælum, cui etiam Dominus erat innixus, per quam ascendebant Angeli, & descendebant. De ista scala dicit Augustinus in sermone ascensionis: Ascendamus interim corde, idest fide, vt cum dies promissus aduenerit, sequamur, & corpore.

Psal. 33. c

Gen. 28. c

Aug. Ser. 2. in Ascens. Dom. statim a prin. to. 10.

De modestia. Cap. VI.

DEcimus fructus est modestia. De isto fructu in tractatu de temperantia dictum est, & ideo ad præsens nihil est dicendum.

Sup. tit. 5. c. 6.

De continentia. Cap. VII.

VNdecimus fructus est continentia. De isto fructu in tractatu de consilijs, in capitulo de castitate, similiter dictum est.

Sup. tit. 4. c. 4.

De castitate. Cap. VIII.

DVodecimus fructus est castitas. De isto fructu similiter in tractatu de consilijs dictum est in capitulo de castitate. Et ideo non est amplius dicendum.

Sup. tit. 4. c. 4.

DIÆTÆ SALVTIS

TITVLVS NONVS.

De generali iudicio.

De his quæ ante ipsum, & in ipso iudicio agentur. Cap. Vnicum.

POST tractatum de fructibus spiritus sancti, de generali & vltimo iudicio est dicendum. Ista est octaua diæta, scilicet a fructibus bonorum operum, venire ad iudicium extremum. De generali iudicio quattuor specialiter sunt notanda scilicet signa quæ præmittentur, scripta quæ aperientur, verba quæ dicentur, & facta quæ sequentur. Signa quæ præmittentur, erunt sicut quædam peremptoria citatio. Scripta scilicet libri quæ aperientur, erunt sicut quædam acta, & processus recitatio, & testium publicatio. Verba quæ dicentur erunt sicut quædam sententiæ promulgatio. Facta quæ sequentur erunt sicut quædam latæ, & promulgatæ sententiæ executio.

Signa iudicij vniuersale præcedentia.

PRIMO igitur præcedent illud iudicium, vt dicitur in Marco, signa sicut quædā citatio peremptoria, quæ signa dicit Hieronymus se reperisse in historijs Hebræorum. Prima die eriget se mare quindecim cubitis super altitudinem montium, stans in loco suo quasi murus. Secunda die descendet, ita quòd vix poterit videri. Tertia die, pisces & marinæ beluæ apparentes super mare, dabunt mugitus vsque ad cælum. Quarta die, ardebit mare & aqua. Quinta die, herbæ & arbores dabunt florem sanguineum. Sexta die, ruent ædificia. Septima die, petræ adinuicem collidentur, & in octo partes scindendentur, & vnaquæque pars collidet aliam, & non sciet homo sonum illum, sed tantum Deus. Octauo die, fiet generalis terræ motus, qui tantus erit, vt dicitur, quòd nullus homo, vel

Mar. 13. a

Digitized by Google

vel animal aliquod ſtare poterit, & in terram omnia proſternentur. Nona die, æquabitur tota terra & omnes montes, & colles in puluerem redigentur. Decima die, exibunt homines de cauernis terræ & ibi velut amentes, nec poterunt ſibi mutuo loqui. Vndecima die reſurgent omnia oſſa mortuorum, & ſtabunt ſuper ſepulchra. Omnia enim ſepulchra aperientur, vt mortui exire valeant. Duodecima die, cadent ſtellæ de cælo. In hac enim duodecima die dicitur, quod animalia cuncta venient ad campos mugientia, non guſtantia, nec bibentia. Tertiadecima die, morientur homines viuentes, vt cum mortuis reſurgant. Quartadecima die, ardebit cælum & terra, & ſuperficies terræ & aeris. Quintadecima die fiet cælum nouũm, & terra noua, & reſurgent mortui ſecundum virtutes, merita & demerita. Iſta enim ſigna erunt, ſicut dictum eſt, quædam peremptoria citatio, & terribilis cum executione ſententiæ ſine omni excuſatione ad iudicium vocatio & præconizatio. Vnde dicit
1.Theſ.4.d Apoſtolus: Ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo. De iſta terribili citatione dicit Hieronymus: Siue bibam, ſiue aliquid aliud faciam, ſemper videtur ſonare illa terribilis tuba in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Quid faciam cum reſurgam ad iudicium?

In iudicio tria ſcripta aperientur.

SECVNDO in illo iudicio tremendo aperiuntur ſcripta, ſicut quædam acta. Et nota, quod ibi aperiuntur tria ſcripta ſolemnia, & authentica, & ſine omni calumnia, ſcilicet liber paſſionis Dominicæ, liber conſcientiæ, liber vitæ. Primo aperientur quaſi quædã acta, ſcilicet liber paſsionis Dominicæ, in quo ſunt, ſcilicet crux, claui, lancea, corona ſpinea, & in carne Chriſti cicatrices, & Chriſti vulnera, vt dicit Chryſoſtomus & non erit tunc neceſſitas accuſationis, cum viderit quilibet crucem, & ipſum Chriſtum habentem in corpore ſua teſtimonia paſſionis. Vnde dicitur:
Matt.24.c Tunc apparebit filius hominis in cælo. Secundo aperientur libri conſcientiæ. Et nota, quod liber conſcientiarum continebit tria capitula, ſcilicet cogita-
Sap.1.c tiones, quia vt dicitur: In cogitationibus impij interrogatio erit. Continebit etiam verba & locutiones
Matt.12.c otioſas. Vnde dicitur: De omni verbo otioſo quod locutus fuerit homo, reddet rationem in die iudicij. Continebit etiam liber ille facta & operationes, iuxta illud: Cuncta quæ fiunt, adducet Dominus in iudicio,
Eccl.12.d pro omni errato, ſiue bonum, ſine malum ſit. Bonum, ſcilicet omiſſum, & malum commiſſum. Tertio aperietur liber vitæ, ideſt Chriſtus cuius virtute manifeſtabuntur ſecreta conſcientiarum vnius ad alterum,
1.Cor.4.a ſicut dicit Apoſtolus: Nolite ante tempus iudicare, quouſque veniat dies Domini, &c. De iſtis libris di-
Apoc.20.c citur: Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta ſunt in libro ſecundum opera ipſorum.

Sententia iudicis in die vltima.

TERTIO, in illo tremendo iudicio verba iudicis promulgabuntur, ſicut ſententia diffinitiua. Vnde nota in iſta ſententia ſpecialiter tria. Primo, cauſæ magnitudinem ſiue immenſitatem, de qua erit illa ſententia: quia non erit pecuniæ, vel poſſeſſionis terrenæ, ſed damnationis, vel ſaluationis æternæ. Illi vero qui obtinebunt, mutabuntur ad poſſeſſionem he-
Matt.25.d reditatis, quia dicitur: Et ibunt hi in ſupplicium æternum, illi vero in vitam æternam. Secundo, nota in iſto iudicio auditorum multitudinem, vel curiæ ſolemnitatem, in cuius conſpectu reprobi confundantur: totus enim mundus congregabitur, omnes Angeli de cælo, omnes homines de mundo, omnes diaboli de inferno, vt dicitur: Congregabuntur ante eum
Mat.24.d omnes gentes. Et ideo eſt bonum conſilium cum homine, qui de iure ſuo diffidit ante diem ſententiæ periculoſæ coram ſacerdote de compoſitione tractare.
Eccli.18.c Vnde dicit ſapiens: Ante iudicium, para iuſtitiam. Tertio, in illo iudicio tam tremendo, vel ſententia tremenda iudicis, nota ſeueritatem, vel inflexibilitatem.
Malac.3. Vnde dicitur: Et quis poterit cogitare diem aduentus eius, aut quis ſtabit ad videndum eum? Tanta namque erit tunc iudicis ſeueritas, & inflexibilitas, quod ſi beata Virgo, & omnes Angeli, & ſancti, & ſanctæ genua flecterent, & cum lacrymis orarent pro aliquo qui eſſet in mortali peccato, iudex non exaudiret eos, quia dicitur: Zelus & furor viri non parcet in die iu-
Prou.6.d dicij, nec acquieſcet cuiuſcumque precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.

Executio ſententiæ finalis iudicij.

QVARTO, & vltimo, in iſto tremendo iudicio facta ſtatim executioni dabuntur. De executione illius ſententiæ nota ſpecialiter tria. Primo multitudinem, & potentiam miniſtrorum, qui parati erunt ad verbum iudicis exequendũ, quia dicitur: In conſummatione
Matt.13.g ſæculi exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Secundo, in iſta executione nota impotentiam & anguſtiam reproborum, quia nulla erit via ad euadendum. Vnde dicit Auguſtinus: O quàm anguſtæ erunt vndique reproborum viæ. Superius erit tunc Iudex iratus, inferius chaos inferni horrendum: a dextris accuſantia peccata, a ſiniſtris infinita dæmonia ad ſupplicium trahẽtia: intus conſcientia vrens, foris mundus ardens: miſer peccator ſic deprehenſus quo effugiet? latere erit impoſſibile, appa-
Apoc.9.b rere intolerabile, & ideo dicitur, quod deſiderabunt homines mortem, & fugiet mors ab eis. Tertio nota in iſta executione defectum, & carentiam omnium auxiliorum. Tunc enim Chriſtus, qui tantum miſericors eſt, quòd pro peccatoribus tradidit ſemetipſum, ridebit in damnatione eorum, in cuius perſona dicitur: Ego quoque in interitu veſtro ridebo. Sancti etiã,
Prou.1.e qui ſe pro ſalute omnium morti expoſuerunt, non compatientur tunc miſeriæ reproborum, ſed potius gaudebunt in damnatione eorum, iuxta illud: Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam, &c. Sicut enim nunc
Pſal.57.b eſt tempus clementiæ, ſic erit tunc tempus vltionis, & vindictæ, dicente Domino: Cum accepero tempus,
Pſal.74.a ego iuſtitias iudicabo. Et hæc de iudicio vltimo dicta ſufficiant.

DIÆTÆ SALVTIS.

TITVLVS DECIMVS.

De pœnis inferni, atque gloria paradiſi.

TITVLI HVIVS CAPITA.

De pœnis inferni. Cap. I.
De gloria Paradiſi. Cap. II.
De duodecim fructibus crucis & paſsionis, Chriſti Domini. Cap. III.
De duodecim fructibus gloriæ immortalis. Cap. IV.
De amœnitate, & pulcherrima ſtructura ſuperna ciuitatis Hieruſalem. Cap. V.
De iucundiſsima ſocietate, & tripudio cæleſtis ciuitatis Hieruſalem. Cap. VI.

De pœnis inferni. Cap. I.

POST tractatum generalis iudicij, ſequitur videre de pœnis inferni, & gloria paradiſi. Iſta eſt enim vltima diæta, ſcilicet a iudicio ad infernum, vel ad cælum. Nam reprobi faciunt peſsimam diætam de iudicio ad æternum ſupplicium. Iuſti verò faciunt optimam diætam a iudicio ad regnum æternum.

De pœnis reproborũ quinque notanda ſunt.

PRIMO igitur, dicendum eſt de pœnis, & ſupplicijs repro-

Digitized by Google

reproborum: de quibus notanda ſunt quinque, ſcilicet primo pœnarum acerbitas, ſecundo pœnarum diuerſitas, tertio pœnarum diuturnitas, quarto pœnarum vniuerſitas, quinto pœnarum inutilitas.

Acerbitas æterni cruciatus. *Epiſt. 206. apud Aug. to. 2.*

PRIMO igitur pœnæ reproborum erunt acerbiſſimæ, & intolerabiles. Grauiſſima enim pœna, quæ in hoc mundo poteſt tolerari, minor eſt pœna purgatorij, vt dicit Auguſtinus in quodam ſermone: quanto magis pœna inferni? In ſignum huius vehementis doloris dicit Saluator in Euangelio: Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. *Luc. 13. f*

Diuerſitas pœnarum inferni.

SECVNDO, pœnæ inferni erũt diuerſæ, vnde nota, quòd in ſacra ſcriptura inueniuntur nouem pœnæ. Prima eſt pœna ignis. Secunda pœna eſt vermis. Ignis ardebit carnem, vermis ardebit mentem. De iſtis duobus ſimul dicitur. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Tertia pœna eſt fœtor, vt dicitur: Ignis ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum, ideſt pœnæ eorum. Quarta pœna eſt frigus quia dicitur: Tranſibunt ab aquis niuium, ad calorem nimium, qui erit maxima pœna, mutatio ſubita: quia natura mutationes non patitur repentinas, vt dicit Hypocrates. Quinta pœna erit fames maxima, iuxta illud. Serui mei comedent, & vos eſurietis. Ibi namque eſt tanta inopia, quod neque guttam aquæ poterunt habere, vt legitur de diuite epulone ſepulto in inferno. Vnde Gregorius: Guttam aquæ petijt, qui micam panis Lazaro negauit. Maxima pœna erit fames, quæ ibi erit, & magis immortalis eſt carentia viſionis diuinæ. Vnde Gregorius: Immortalis ibi fames interficit, quia faciem ſuam Saluator eis abſcondit. Sexta pœna eſt tortor, vel potius tortores, quia dicitur: Tradidit eum tortoribus donec redderet vniuerſum debitum. Septima pœna eſt horror. Vnde: Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Et iſta erit maxima pœna, quia videmus ſi nunc appareret nobis vnus ſolus diabolus, magnus horror, & quaſi intolerabilis eſſet: quid ergo erit tunc cum tot horribiles apparebunt? Octaua pœna erit tenebra, in qua incarcerabuntur, & ligabuntur reprobi, quia dicitur: Ligatis pedibus, & manibus eius, proijcite eum in tenebras exteriores. Et Gregorius dicit in moralibus: Ignis infernalis concremationem habet, & non lucem. Nona pœna, & quaſi principalis erit dolor, quia in illis pœnis, non ſolum erit acerbitas, ſed contrarietas. Vnde dicit Gregorius in moralibus libro nono: Horrendum enim erit reprobis, ibi dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate, mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & defectus deficere neſcit. Mors perimit, & non extinguit, & dolor cruciat, & pauorem non fugat. Et ratio eſt quia cum peccator, & diabolus in culpa conſentiant, iuſtum eſt, vt creaturæ in reproborum pœna conueniant.

Isa. 66. g
Pſal. 10. b
Iob. 24. 6
Isa. 65. b
Luc. 16. e
Greg. hom. 39. in Euãgel. ante med.
Idem lib. 6. Mor. c. 16. ſtatim a principio.
Mar. 18. a
Iob. 10. d
Matt. 22. b
Greg. lib. 9. Mor. c. 28.
Idem lib. 9. Mor. c. 39. circ. med.

Dolor ineſt dãnatis ex quattuor cauſis.

Et notandum, quòd a diuerſis cauſis, ipſis reprobis ineſt dolor. Sunt autem quattuor cauſæ doloris. Prima eſt, quia amiſerunt bona temporalia huius mundi. Vnde in Pſalmo: Cum interierit homo, non ſumet omnia, nec deſcendet cum eo gloria eius. Secunda cauſa eſt, quia tempus perdiderunt. Vnde: Tranſit æſtas, & facta eſt meſſis, & non ſaluati ſumus. Damnati namque darent libenter totum mundum pro vno momento temporis, ſi poſſent habere ad pœnitendum. Tertia cauſa eſt, quia viſionem & gloriam Dei perdiderunt. Vnde dicit Chryſoſtomus, quòd omnes gehennæ cruciatus ſunt carentia viſionis Dei. Quarta cauſa eſt, quia inferni vilitatem & miſeriam acquiſierunt. Eſt enim locus infernalis tenebroſus, & penurioſus. Quod erit maxima pœna diuitibus, & hominibus voluptuoſis & magnatibus, quia in vita habuerunt domos ſine fumo, & ibi erit fumus continuus, quia dicitur: Fumus eius in furore meo. De iſtis pœnis dicit Bernardus in ſermone de negotio ſpirituali: O gehennalis regio fugienda, vbi ignis ardens, A frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confuſio peccatorum, innodatio vinculorum, horribiles facies dæmonum. Totus tremo ad huiuſmodi regionis memoriam.

Pſal. 48. d
Hiere. 8. g
Isa. 65. a
Bern. ſer de quinque region. poſt poſt med. & ſer. in feſto S. Nicol. circ. fin.

TERTIO eſt ibidem pœnarum diuturnitas. Pœnæ enim infernales erunt diuturnæ, immo ſempiternæ, quia dicitur: Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis? Diſcedite a me maledicti in ignem æternum. Dicit Gregorius, quòd ad magnam iuſtitiam iudicis pertinet, vt numquam careant ſupplicio, qui numquam dum viuerent voluerunt, carere peccato. Et illud eſt ſumme horrendum in iſta pœna, quòd ſit maxima & æterna. Si enim damnati ſingulis diebus fierent, & in fletu emitterent modicam lacrymam, plus de aqua per proceſſum temporis de oculis vnius damnati exiret, quàm ſit aqua totius mundi. Cuius probatio eſt, quia illa aqua eſt infinita: aqua autem totius mundi eſt finita.

Pœnarum inferni diuturnitas.

Matt. 24. d
Isa. 33. c
Greg. lib. 4. Dial. c. 44. ante med.

QVARTO eſt in inferno pœnarum vniuerſitas. Sunt enim quidam dicere volentes, quòd in inferno vniuerſæ partes hominis, tam corporis, quàm animæ, poſt diem iudicij erunt in igne, quia dicitur: Timete eum, qui poſtquam occiderit, poteſt corpus & animam perdere in gehennam ignis. Nunc autem videmus, quòd homo non poſſet ſine maximo tormento ignem in parte vnius digiti ſuſtinere per vnam horam: quantus ergo erit dolor quando totus homo ardebit in igne? Vnde in ſignum iſtius maximi doloris dicit Saluator frequenter in Euangelio: Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

Vniuerſitas pœnarũ in inferno.

Matt. 10. c
Matt. 13. g
Luc. 13. f

QVINTO & vltimo iſtæ pœnæ infernales erunt inutiles, & infructuoſæ. Pœna enim præſentis vitæ breuis eſt, leuis, & fructuoſa: ſed futura eſt longiſſima, & grauiſſima, & infructuoſa, quia ſi damnatus flendo, tantum de lacrymis emitteret, quantum eſt de aqua in mari, non ſufficeret ad lauandum maculam vnius peccati mortalis. Erunt tamen intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, vt dicitur. Et tamen infructuoſe, quia in inferno erit ſtimulus pœnitentis, nulla tamen erit correctio voluntatis. Exemplum de ſancto patre, qui orauit pro diabolo, & reſponſione Domini, & obſtinatione diaboli. Et hæc de pœnis inferni dicta ſufficiant.

Pœnæ inferni quomodo inutiles, & infructuoſæ.

Sap. 5. a

De gloria Paradiſi. Cap. II.

POſt tractatum de pœnis inferni ſequitur vltimo videre de gloria paradiſi. Hæc enim, eſt finis vltimæ diætæ, quia finis eſt omnium deſideriorum. De qua ad præſens tria ſunt dicenda, ſcilicet valor impretiabilis, decor inæſtimabilis, honor infrangibilis.

PRIMO igitur iſtius gloriæ cæleſtis eſt valor impretiabilis, quia dicitur: Oculus nõ vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Et illud: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Valor autem iſtius gloriæ cæleſtis attenditur in hoc, quòd ita care Deus vendit eam ſuis amicis. Conſtitit enim Petro martyrium crucis. Paulo conſtitit decollationem capitis. Eſt autem veriſſimum, & certum, quòd Deus non decipiet vnum amicorum ſuorum, & quod plus eſt, ipſe Chriſtus emit gloriam illam pro amicis ſub tormẽto & ignominia crucis. Eſt enim certiſſimum, quòd Deus Pater non decipiet vnigenitum filium ſuum, in emendo illud regnũ. Cum ergo, illud regnum tantum conſtiterit filio Dei & alijs eius amicis, certũ eſt, quòd res maxima eſt & impretiabilis valoris. Vnde dicitur: Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

Isa. 64. b
1. Cor. 2. b
1. Cor. 6. d

SECVNDO, gloria illa cæleſtis eſt decoris inæſtimabilis. Vnde dicitur: Pulchritudinem coloris eius admirabitur ſenſus. Ex duobus poteſt colligi decor illius regni. Primo ex decore rerum naturalium inferiorum,

Eccli. 43. c

Digitized by Google

riorum, quas Deus vult ita decorare ſicut videmus, quòd lilium in hieme apparet vile, & poſtea decoratur in vere & æſtate. Vnde dicitur: Conſiderate lilia agri, &c. Secundo apparet decor illius gloriæ ex rebus artificialibus, ſicut videmus, quòd ligna lapides & metalla per ſe videntur vilia, & quaſi terrea, ſed efficiuntur per artificem pulchra & ſplendida, quando ſunt polita & deaurata. Quantum igitur faciet ſummus artifex, cuius ſapientia eſt infinita in decorandis amicis ſuis beatis in illa cæleſti gloria? Ideo dicitur. Si fenum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, ſic Deus veſter: quanto magis vos modicæ fidei?

Mat. 6.d

Mat. 6.d

TERTIO, gloria cæleſtis eſt honoris inſuperabilis. Quod probatur ex quattuor. Primo, quia omnes ſancti erunt reges, ſuæ voluntatis omnipotentes: vt dicit Anſelmus. Ideo dicitur: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt, &c. Secundo, quia omnes erunt filij chariſſimi & heredes Dei, & coheredes Chriſti, vt dicit Paulus. Tertio, quia erunt omnes, quaſi Domini. Chriſtus etiam in propria perſona honorabit eos, quia dicitur: Præcinget ſe ſcilicet Chriſtus, & tranſiens miniſtrabit illis, & faciet illos diſcumbere. Sicut filius regis conſueuit in propria perſona ſeruire, quando vult multum ſuos nobiles honorare. Quarto quia omnes erunt dij, ſicut dicitur in Pſalmo: Ego dixi dij eſtis & filij excelſi omnes. Et hoc quia diuinitas erit in ſanctis & multitudine vel magnitudine dilectionis quæ tranſformat amantem in amatum, vt dicit philoſophus. Et Auguſtinus dicit: Vnuſquiſque talis eſt, quale eſt dilectum. Si autem terram diligis terra es, ſi autem Deum diligis, quid dicam Deus eris, non audeo dicere ex me, ſed per ſcripturam quæ dicit: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes.

Anſel. lib. de ſimil. c. 68.

Mat. 25. e

Rom. 8. c

Luc. 12. e

Pſal. 81. b

Aug. in 1. cã. 1oã. hõ. 2. in fi. to. 9.

Pſal. 81. b

ITEM in illa cæleſti curia conſidero alia tria, ſcilicet locum ſumme glorioſum, fertum ſumme ſpecioſum, & fructum ſumme ſpecioſum. Primo igitur in illo cæleſti regno erit locus ſumme glorioſus, quia quilibet ſanctus erit in loco, in quo eſt ipſe Dei filius, quia dicitur: Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Secundo in illo cæleſti regno eſt fertum ſpecioſum, vel corona, quia dicitur in Pſalmo. De quolibet ſancto: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo. Iſte lapis eſt margarita illa, quam qui inuenit, vendit omnia, & emit eam, vt dicit Matthæus.

Ioan. 12. d

Pſal. 20. a

Mat. 13. f

Corona Sãctorum duplex.

Et nota, quòd duplex eſt corona ſanctorum, ſcilicet aurea & aureola. Aurea dicitur præmium ſubſtantiale, quod conſiſtit in tribus, ſcilicet in viſione Dei clariſſima, in fruitione ſuauiſſima, & in intentione ſecuriſſima, de qua dicitur: Corona aurea ſuper mitram eius, quæ eſt ornatus Pontificum. Quia omnes ſancti non ſolum erunt reges omnipotentes ſuæ voluntatis, ſed etiam erunt ſacerdotes, & Pontifices, offerentes Deo ſemper ſacrificium laudis. Et ideo dicitur: Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes. Alia corona dicitur aureola, ideſt coronula parua, & iſta aureola ſecundum doctores dicitur, quædam gloria accidentalis, quæ debetur ſanctis, ratione operis excellentis. Datur enim tribus generibus operum. Datur enim virginibus, & hæc eſt florea. Datur martyribus & hæc eſt gemmea: Doctoribus & hæc eſt ſtellata. Aureola florea datur virginibus, quia honore virginitatis floruerunt. Vnde dicitur in pſalmo de virgine virginum Chriſto, & agno quem virgines ſequuntur: Gloria & honore coronaſti eum. Aureola gemmea datur martyribus, quia inſtar lapidis fortiſſimi & pretioſi fuerunt. Vnde dicitur: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo. Aureola ſtellata doctoribus, quia cæleſtia docuerunt: Vnde dicitur: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti. Et qui ad iuſtitiam erudierunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et de mulierę glorioſa dicitur: Quod erat amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. Mulier amicta ſole eſt anima doctoris iuſtitiæ, & ſapientiæ diuinæ, quæ per pedes figurantur, habent plenam pietatem, quæ per lunam intelligitur, quæ eſt valde humida. Corona ſtellarum ſignificat aureolam doctorum. Vnde & erant ſtellæ duodecim in corona, quia duodenarius numerus abundans eſt, in quo intelligitur, quòd doctrina ſacræ ſcripturæ eſt abundãtiſſima omnis iuſtitiæ, ſicut fuit doctrina Chriſti, qui fuit doctor doctorum, de cuius doctrina dicitur: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Peccatores autem, & reprobi, qui munditia caſtitatis abundant, vt virgines: nec fortes, nec perſeuerantes fuerunt in amore Chriſti, ſicut martyres: nec veritatem portauerunt in ore, vt doctores, aureolam non habent. Et quia gratiam Dei hic non habuerunt, idcirco auream gloriam ſubſtantialis præmij non habebunt. Et ſi omni corona aurea & aureola carebunt, quid aliud erit, niſi quod pro loco coronæ æternæ felicitatis, coronabuntur corona æternæ calamitatis, iuxta illud quod dicitur: Coronans coronabit te tribulatione. Tertio in illa cæleſti gloria benedicta, erunt fructus optimi & vberrimi. Vnde nota, quòd in ſacra ſcriptura inueniuntur tres fructus differentiæ, ſcilicet fructus crucis triumphalis, fructus gratiæ ſpiritualis & fructus gloriæ immortalis, & quilibet eſt in quadruplici numero.

Matt. 5. e

Iſa. 22. e

De duodecim fructibus crucis & paſſionis Chriſti Domini. Cap. III.

PRimo igitur ſunt duodecim fructus crucis, & paſſionis Chriſti. Primus fructus, eſt dæmonum expugnatio, quia abſtulit eis totum mundi principatum. Iuxta illud, quod dicitur: Nunc principes mundi huius eijcientur foras. Secundus fructus, eſt carceris inferni confractio. Vnde Pſalmiſta: Attollite portas principes veſtras, & eleuamini &c. Tertius fructus, eſt mortuorum, & peccatorum ſuſcitatio, nam dicitur: Sicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Quartus fructus, eſt captiuorum redemptio, dicente Paulo: Empti enim eſtis pretio magno, glorificate. &c. Quintus fructus eſt, inquinatorum mundatio: Dilexit enim nos, & lauit nos in ſanguine ſuo. Sextus fructus, eſt cæcorum illuminatio. Vnde dicitur: Tunc aperientur oculi cæcorum. Septimus fructus, eſt tepidorũ & frigidorũ calefactio. Vnde dicitur: Non eſt qui ſe abſcondat a calore eius. Octauus fructus, eſt deformium, & turpium decoratio. Vnde in Pſalmo dicitur: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Nonus fructus eſt ſitibundorum, vel ſitientium potatio, & recreatio: Sanguis meus vere eſt potus. Decimus fructus, eſt Patris placatio, vnde dicitur: Acceſſiſtis ad ſanguinis aſperſionem melius clamantem quàm Abel clamauit vindictam. Iuxta quod dicitur: Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra ſcilicet iuſtitiam & vindictam peccati, ſed ſanguis Chriſti clamauit melius, ſcilicet miſericordiam, quia peccatores Deo patri reconciliauit. Vndecimus fructus, eſt ianuæ paradiſi apertio. Vnde dicitur: Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli, quæ ſcilicet facta eſt aperta in apertione lateris Chriſti. Eodem namque tempore aperta eſt porta paradiſi, Domino ſcilicet moriente, quæ clauſa fuerat Adam præuaricante in hora nona. Duodecimus fructus, eſt hereditatis cæli acquiſitio & confirmatio, quia vt dicitur: Hic eſt ſanguis noui teſtamenti. In veteri teſtamento ſanguine conferebantur terrena: in ſanguine autem noui teſtamenti, ideſt paſſionis, confertur hereditas æterna. De iſto fructu multiplici dicitur in pſalmo: Et erit, ſcilicet crux Chriſti, tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, id eſt gratiarum abundantiam, quæ ſine menſura

Ioan. 12. e

Pſal. 23. b

1. Cor. 15. e

1. Cor. 6. d

Apoc. 1. b

Iſa. 35. b

Pſal. 18. b

Pſal. 50. b

Io. 6. b

Hebr. 12. e

Gen. 4. b

Mat. 26. e

Pſal. 1. a

Digitized by Google

Pſal.1.a menſura fuerunt in Chriſto, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, id eſt in tempore mortis ſuæ ſacratiſſimæ & benedictæ. Secundo ſunt duodecim fructus
Gal.5.d gratię ſpiritualis, de quibus dicitur: Fructus autem ſpiritus ſunt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Et de iſtis duodecim fructibus dictum eſt ſuperius in tractatu de fructibus Spiritusſancti Titulo octauo, ideo nihil ad præſens addemus.

De duodecim fructibus gloriæ immortalis. Cap. IIII.

TERTIO ſunt duodecim fructus gloriæ immortalis: Primus fructus, eſt ſanitas abſque infirmitate: Qui ſanat omnes infirmitates tuas. Secundus fructus, eſt iuuentus ſine ſenectute. Vnde in Pſalmo dicitur: Renouabitur vt aquilæ inuẽtus tua, id eſt Chriſti, quia in ætate Chriſti triginta triũ annorũ ſemper manebunt ſancti, vt dicit Apoſtolus: Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Tertius fructus, eſt ſatietas ſine faſtidio. vnde ait Pſalmiſta: Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Quartus eſt, libertas ſine ſeruitute. Vnde dicitur: Creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Quintus fructus, eſt pulchritudo abſque deformitate. Vnde Apoſtolus: Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Sextus erit impaſſibilitas vel immortalitas. Vnde dicitur: Præcipitabit Dominus mortem in ſempiternum. Septimus erit abundantia ſine indigentia iuxta illud: Rerum omnium abundantia perfrueris. Octauus, eſt pax ſine perturbatione. Nonus erit ſecuritas abſque timore. De his duobus dicitur: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta. Decimus erit cognitio abſque ignorantia. Vnde Apoſtolus: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Vndecimus eſt gloria ſine ignominia, teſte Paulo qui ait: Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Duodecimus, eſt gaudium ſine triſtitia. Sed de iſto gaudio nota quod ſunt ſex cauſæ præcipuæ, quare ſancti gaudebunt, ſcilicet loci amœnitas, quam poſſidebunt: iucunda ſocietas, in qua regnabunt: corporis glorificatio, quam habebunt: mundus, quem contempſerunt: infernus, quem euaſerunt. Iſti enim fructus figurantur, per duodecim fructus ligni vitæ, quod erat in medio paradiſi, vt legitur in Apocalypſi. Fructus ſumme bonos det nobis Chriſtus, qui creauit in cælo.

Pſal.16.c *Rom.8.d* *Phil.3.d* *Iſa.25.b* *Deut.8.b* *Iſa.32.d* *1.Cor.13.d* *Col.3.a* *Apoc.22.a*

De amœnitate & pulcherrima ſtructura ſuperne ciuitatis Hieruſalem. Cap. V.

ITEM in illa cæleſti gloria conſideranda ſunt alia tria, multis ſuſpirijs affectanda, ſcilicet amœniſſima ciuitas, amantiſſima ſocietas & ampliſſima felicitas. Primo ergo cæleſtis gloria habet amœniſſimam ciuitatem. Vnde in pſalmo: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Vnde nota, quòd ciuitas iſta eſt glorioſiſſima ſpecialiter in tribus. Habent enim figuram valde ſpecioſam, menſuram, ſpatioſam, & ſtructuram valde pretioſam.

Pſal.86.a

PRIMO igitur iſta ciuitas beata eſt in figura valde ſpecioſa, eſt enim in quadrum diſpoſita, & formata, vt dicitur in Apocalypſi. Ciuitas in quadrum poſita, & quadrata, figurat ſoliditatem & ſecuritatem, illius regni cæleſtis. Sicut videmus, quòd figura quadrata eſt ſolidior quàm alia figura, vnde lapides conſueuerunt quadrari, & poſtea in ædificio collocari: ita etiã ſummus artifex Deus lapides ſuos, ideſt viros ſuos & electos, conſueuit quadrare quadratura virtutum, ſcilicet, prudentia, temperantia, fortitudine, & iuſtitia, & ſic locare in ædificio regni cæleſtis.

Apoc.21.e

SECVNDO ciuitas iſta eſt in menſura valde ſpatioſa. Vnde dicit Bernardus, quòd ad literam quilibet ſanctus in cælo empyreo habebit locum ſuum, ſibi aſſignatum proprium & ſpecialem, magis ſpatioſum, quàm ſit ab oriente vſque ad occidentem. De menſura iſtius ciuitatis dicitur, in Apocalypſi, quod habet ſtadia duodecim millia. Stadium eſt menſura quinquaginta paſſuum. Quinquagenarius vero numerus in ſacra ſcriptura, remiſſionem peccatorum ſignificat. Quinquageſimo anno qui dicitur iubileus, ſecundum legem fiebat remiſſio debitorum, & reuertebatur quilibet ad poſſeſſiones ſuas & ad terram patrum ſuorum, vt dicitur in Leuitico. Beata ciuitas iſta bene menſuratur per ſtadia, quæ continet, vt dictum eſt, paſſus quinquaginta, quia inſtar iubilei quinquageſimi anni, omnibus iſtius ciuitatis ciuibus primitus peccata dimittuntur, & ſic remiſſis peccatis, ad poſſeſſionem ſuam, & hereditatem æternam, ad quam erant, vel ſunt prædeſtinati, faciliter reuertuntur. Et ideo quilibet homo debet eſſe ſolicitus de peccatis ſuis, per pœnitentiam delendis: quia alias non poſſet eſſe ciuis regni cæleſtis, quia ibidem dicitur, ſcilicet, quod non intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem & immunditiam. Sed valde notandum eſt, quòd ſtadia ſunt duodecim millia. Per numerum duodenarium qui eſt numerus abundans, deſignatur abundantia meritorum & bonorum operum, ſine qua non eſt aliquis conciuis ciuium ſupernorum, quia dicit Saluator: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Iuſtitia Phariſæorum erat in opere exteriori non interiori virtute, quæ ex timore erat non amore, & ideo erat nimis ſtricta. Sicut videmus quòd timor habet cor hominis valde conſtringere, & amor dilatare. Vnde in Pſalmo dicitur de virtute charitatis: Latum mandatum tuum nimis. Per millenarium autem numerum qui eſt vltimus limes, & terminus numerorũ, figuratur eleganter illud cæleſte præmium, quod eſt finis, & quies omnium deſideriorum, vt dicit Auguſtinus. Et in pſalmo: Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Leu.25.b *Num.12.* quid figuretur. *Mat.5.c* *Pſ.118.m* Millenarius numerus quid ſignet. *Pſal.16.c* *Aug.li.22. de ciu. Dei c.30. ante med. to.5.*

TERTIO, illa ciuitas beatiſſima eſt ſtructura pretioſiſſima, quia dicitur in Apocalypſi, quod fundamẽta muri ciuitatis ſunt omni lapide pretioſo ornata. Vbi notãdũ eſt, quòd duodecim lapides pretioſi nominantur, & ponũtur in ædificio huius ciuitatis, ſcilicet iaſpis, ſapphyrus, chalcedonius, ſmaragdus, ſardonix, ſardius, chryſolitus, beryllus, topazius, chryſopraſus, hyacinthus, & amethyſtus. Iſti duodecim lapides pretioſi & fundamentales iſtius ciuitatis cæleſtis, ſignificare poſſunt duodecim articulos fidei, quod eſt fundamentum omnis boni, & præmij futuri vt dicit Apoſtolus: Fides eſt ſperandarum rerum ſubſtantia, ideſt fundamentum æternorum bonorum. Vel iſti duodecim lapides fundamentales ſignant virtutum perfectiones, quibus anima per gratiam hic perficitur, quibus etiam cæleſte præmium fabricatur. Et ſicut ſunt quattuor ternarij pretioſorum lapidum, ſic reſpondent eis quattuor trinitates perfectionum.

Apoc.21.d *Heb.11.a*

Prima trinitas lapidũ eſt iaſpis ſapphyrus & chalcedonius, quæ ſignificant fidem quæ debet habere pretioſam & nobilem trinitatem. Fides namque debet eſſe viuens non mortua, & hoc ſignificat iaſpis, qui eſt viridis coloris. Color enim viridis in herba, vel planta vel arbore, ſignum eſt vitæ: & econuerſo ſignum eſt, quòd vita plantæ deficit quando viror eius marceſcit: ſic quãdo in homine eſt viror honeſtatis, & bonæ operationis, tunc eſt maximum ſignum cordis viuentis, alias enim fides mortua eſt & informis, nec eſt fundamentum ædificij cæleſtis. Et ſicut iaſpis fugat phantaſmata: ſic fides viuens & virens per bona opera, vitat omnia diaboli machinamenta. Fides etiam debet eſſe cæleſtis nõ terrea, ideſt de cæleſtibus bonis, nõ de operibus terrenis anxia: cæleſtis, ideſt diuinæ non humanæ

Fides.

Digitized by Google

Greg. hom. 20. in Euã, non longe a prin.

rationi innixa, quia dicit Gregorius: Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Et hoc signat sapphyrus qui habet cæleſtem colorẽ, ſicut cælum ſerenum. Et ſicut nobilis ſapphyrus fugat venenoſa & mortificat araneam: ſic vera fides venenoſis ſuggeſtionibus. reſiſtit, & culpam in corde occidit,

Act. 5. b

ac de corde expellit. Vnde dicitur: Fides purificans corda eorum. Tertio fides debet eſſe fortis non infirma, contra perſecutiones, & pericula vniuerſa, & diabolica nocumenta, quia dicitur de diabolo: Cui reſiſtite fortes in fide. Et hoc ſignat chalcedonius, qui in

1. Pet. 5. b

colore eſt pallidus, & omnis ſculpturæ repulſiuus omni namque ſculpturæ reſiſtit & nullã recipit: ſic qui habet veram fidem, vtique per pœnitentiam eſt pallidus & morificatus: ſed nullam ſculpturam extraneam peccati recipit, ſed ſecũ conſeruat ſolam imaginem Dei, ad quam eſt creatus. Vnde nota, quod diabolus in quibus non inuenit fidem catholicam, vel fortem, in illis ſculpit & format figuram leonis, ideſt peccatum ſuperbiæ. In quibuſdam figurã draconis, ideſt peccatũ inuidiæ. In quibuſdam figuram canis, ideſt peccatũ iræ. In quibuſdam figuram talpæ, id eſt peccatum auaritiæ. In quibuſdam figuram aſini, id eſt peccatum acediæ. In quibuſdam figuram lupi, id eſt peccatum gulæ. In quibuſdam figuram vrſi, id eſt peccatum luxuriæ.

Rom. 12. a

Contra quod monet Apoſtolus, dicẽs: Nolite conformari huic ſęculo, ideſt peccatis quæ ſunt in hoc ſæculo.

SECVNDA trinitas lapidum eſt ſmaragdus, ſardonyx, & ſardius. Et iſti tres lapides pretioſi ſignant ſpem, quæ habet ſimiliter nobilem claritatem. Eſt

Spes triplex.

enim Spes veniæ, ſpes gratiæ, & ſpes gloriæ. Spes veniæ figuratur per ſmaragdum qui colorem habet viridem & gratioſum, & curat diuerſas infirmitates & ſpecialiter morbum caducum. Color viridis & gratioſus in ſmaragdo ſignat virtutem gratiæ, quæ incipit per ſpem veniæ reuiuiſcere in viro pœnitenti & contrito. Et ſicut color ſmaragdi eſt valde gratioſus, ſic conuerſio peccatoris per pœnitentiam reuiuiſcentis,

Luc. 15. b

eſt gratioſa Deo & Angelis. Vnde dicitur: Gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Et ſicut ſmaragdus fugat febres & curat morbum caducum: ſic ſpes veniæ fugat tentationes, & ſa-

Pſal. 33. d

nat omne peccatum, quia vt dicitur in pſalmo: Non

Prou. 24. b

delinquent omnes qui ſperant in eo. Et in Prouerbijs dicitur: Septies in die cadit iuſtus & reſurget. Septies in die cadit per ruinam ſeptiformis culpæ, ſcilicet ſuperbiæ, iræ, auaritiæ, accediæ, gulæ, inuidiæ, & luxuriæ, & tamen reſurget, in virtute, & in efficacia ſeptiformis gratiæ. Spes autem gratiæ, eſt qua quis non confidit de viribus proprijs, nec de diuitijs, ſed ſolum

Hier. 17. a

de gratia Dei, vt dicitur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem, brachium, id eſt, carnalem hominem, fortitudinem. Et ſequitur: Beatus qui confidit in Domino, & eſt Dominus fiducia eius. Talis qui non ſolũ ſperat in omnibus bonis & in malis niſi de ſola gratia Dei, recte figuratur per ſardonycem. Nam ſardonyx eſt tricolor, in imo niger, in medio candidus, in ſupremo rubicundus. Quia ſpes gratiæ facit tria bona in ſperante. Facit enim ima, id eſt, terrena nigreſcere & contemnere, & ima inferni timere. Facit in medio, id eſt, in corde candidum, id

Pſal. 50. c

eſt, caſtum eſſe, iuxta illud Pſalmi: Cor mundum crea in me Deus. Facit etiam in ſupremo, ideſt, in Deo rubeſcere per charitatem, & vino dilectionis Dei, &

Can. 1. a

proximi odoriferum eſſe dicitur: Super vinum, id eſt, pluſquam vinum, diligunt, te. Et ſicut ſardonyx facit hominem humilem & pudicum & charitatiuũ: ſic ſpes diuinæ gratiæ facit hominem deſcendere, & de proprijs meritis non ſuperbire, & in ſolo Deo ſperare, quia ſpecialiter de præſumentibus de ſe dicitur in

Pſal. 51. a

pſalmo: Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & prævaluit in vanitate ſua. Spes gloriæ, eſt certa & ſecura expectatio futuri & æterni boni, ex

A gratia & meritis proueniens, vt dicit magiſter ſententiarum. Iſta gloria figuratur per ſardium, qui eſt rubei coloris, eo quod ſpes regni cæleſtis fuit martyribus, cauſa effuſionis proprij ſanguinis. De quibus dicitur: Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni, id eſt Chriſti, paſsionis ſanguine rubicundi, iuxta illud quod dicitur: Quare rubrum eſt veſtimentum tuum? dicitur in perſona Dei patris, id eſt, quare corpus tuum per innocẽtiam candidum eſt paſsionis ſanguine cruentatũ? Et ſicut ſardius gaudium accendit, & timorem expellit, hominem audacem reddit: ita ad litteram ſpes gloriæ accendit in homine gaudium ſpirituale & cæleſte & expellit timorem mundanum, & humanum & ſeruilem. quia vt dicitur: Perfecta charitas foras mittit timorem. & tandem hominem reddit audacem, ſcilicet contra hoſtium tribulationem & perſecutionem de Domino præſumentem, vt dicitur: Non derelinquis præſumẽtes de te, & de ſua virtute gloriantes humilias.

Mag. lib. 3. Sent. d. 26. in prin.

Apoc. 7. d

Iſa. 63. a

1. Io. 4. d

Iudith. 6. d

Tertia trinitas lapidum eſt, chryſolitus, beryllus, & topazius. Iſti tres lapides ſignificant charitatem, quæ habet ſimiliter ſuam nobiliſsimam trinitatem. Debet enim charitas habere tria, ſcilicet ſpecioſam puritatem, fructuoſam bonitatem, & candidoſam veritatem. Debet enim charitas eſſe puritate ſpecioſa, vt non ſit immunda: bonitate fructuoſa, vt non ſit dilectio vana: & veritate radioſa, vt non ſit dilectio ficta. Iſtam trinitatem nobilem charitatis deſcribit Apoſtolus,

Charitas.

1. Tim. 1. b

dicens: Finis præcepti eſt charitas, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Virtus enim charitatis, vt dictũ eſt, eſt ſpecioſiſsimæ trinitatis, ideo dicitur, *De corde puro:* eſt fructuoſiſsimæ bonitatis, ideo dicitur, *De conſcientia bona:* eſt, radioſiſſimæ veritatis, ideo dicitur, *De fide non ficta*. Primo igitur, charitas debet eſſe puritate ſpecioſa, & de corde puro, vt non ſolum ſit dilectio impura, vel immunda, vel coinquinata ſiue luto cupiditatis qualis eſt amor diuitiarum temporalium, ſiue fumo vanitatis, qualis eſt amor pomparum ſæcularium. Talis charitas figuratur in chryſolito qui eſt gemma valde nobilis, ſcintillas emittens & ignis capaciſſima: quia ſi iuxta ignem ponatur citiſſime inflammatur. Certum eſt enim quod ignis eſt puriſſimæ virtutis. Eſt enim virtus ignea charitatis inſtar ignis: quia ſicut ignis aufert omnem rubiginem & impuritatem de auro & argento, & omni metallo, & reddit ipſum purum & lucidum: ſic charitatis incendium tollit de corpore humano omnem fœtorem peccati, & facit ipſum mundum. Sicut enim chryſolitus eſt amatiuus, & capax ignis, quia iuxta ignem poſitus ad ſe trahit & rapit ignem: ſic cor purum cum appropinquat ad Deum qui eſt ignis conſumens ſecundum Apoſtolum; ſentiens ignem diuinum ſtatim ardentiſſimo deſiderio inſtar chryſoliti, rapit & trahit in ſe diuinam dilectionem. Incorruptio, enim facit eſſe proximum Deo, vt dicitur. Appropinquatio ad Deum facit ignem diuinum rapere & trahere ad ſeipſum. Et ideo Saluator noſter, vt nos poſſet igne ſuæ charitatis incendere, dignatus eſt nobis appropinquare. Vnde dicitur: Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi, vt ardeat? Secundo, charitas debet eſſe in bonitate fructuoſa, & cõſcientia bona, vt non ſit dilectio inutilis & vacua. quia dicitur: Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. Et Gregorius in Moralibus: Amor Dei numquam eſt otioſus. Operatur enim magna ſi eſt: ſi autem operari renuit, amor non eſt, quia probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Iſte amor ſignatur per beryllum, qui eſt lapis viridis & aliquantulum pallidus, & in figura ſex angulorum eſt politus: quia qui habet charitatem, debet ad proximum virere per honeſtam conuerſationem: debet palleſcere ad ſeipſum, per carnis mortificationem: debet etiam ſex angulos habere, ad pauperem & egenum, per compaſſionem, & operum miſericordiæ exhibitionem, quæ ſunt in numero ſeptenario vt di-

Heb. 12. g

Sap. 6. d

Luc. 12. f

1. Ioa. 3. d

Eſt apud Greg. hom. 30. in Euã. ante med.

Digitized by Google

vt dicitur. Saluator noſter qui eſt verus iudex, qui de ipſis in iudicio habet quærere rationem,& dicere: Eſuriui & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Nudus eram,& cooperuiſtis me. Hoſpes eram & recepiſtis me. Infirmus fui & viſitaſtis me. In carcere fui & veniſtis ad me. Tertiò, charitas debet eſſe veritate radioſa,& fide non ficta, vt non ſit dilectio ſimulata, aut palliata, ſed luminoſa, quia dicitur: Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet: quia qui charitatẽ habet, per exemplum bonæ conuerſationis,& honeſtatis lucet. Hanc figurat topazius, qui in duobus coloribus, ſcilicet aureo,& æthereo ſplendet,& omniũ gemmarum ſuperat claritatem, & in conſpectu ſui prouocat aſpicientem. Duo colores topazij ſignant dilectionem Dei, & proximi. Aethereus color ſignat dilectionem Dei,& aureus dilectionem proximi: quia vnus eſt color cæleſtis,& alius terrenus, quia in his duobus tota lex pendet. Et ſicut topazius ſuperat omnem claritatem omnium gemmarum: ita charitas eſt maior omnium virtutum, vt dicit Apoſtolus. Et ſicut topazius recipit in ſe qualitatem omnium gemmarum: ſic charitas facit omnium opera virtutum. Quia dicitur: Charitas patiens eſt,& ita exercet opus patientiæ. Benigna eſt,& ita exercet opus benignitatis,& miſericordiæ. Et ſequitur: Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſuſtinet. Vnde Proſper dicit in libro de vita contẽplatiua, quòd charitas eſt mens & anima omnium virtutum: quia ipſa eſt ſicut anima,& virtutes animæ ſunt potentiæ ſiue mentis. Quia ſicut anima facit oculum videre, aurem audire, pedes ambulare,& ſic de alijs: ita charitas facit oculum mentis ad pauperes aperire, aures, diuina præcepta audire,& manibus opera iuſtitiæ exercere: & ita de omnibus alijs bonis quæ charitas tamquã ſibi propria vult omnia adimplere.

Mat.25. c

1.Ioan.2.b c

1.Cor.13. d

1.Cor.13. b

Proſper. de vita contẽpl. lib. 3. c. 13.

Iuſtitia. Quarta trinitas lapidũ pretioſorum eſt chryſopraſſus, hyacinthus,& amethyſtus. Iſta trinitas lapidum ſignat iuſtitiam,& æquitatem generalem, quæ ſplendor eſt omnis virtutis, ex qua omnes viri boni omnia bona nominantur, vt dicit Tullius de officijs. Iſta ſimiliter habet quandam nobilitatem. Cum enim iuſtitia ſit virtus vnicuique reddens, quod ſuum eſt, vt ait Ambroſius libro de officijs: Iuſtitia eſt virtus vnicuique quod ſuum eſt reddens. Reddit igitur, omnis homo per iuſtitiam ſibiipſi continentiã, proximo amicitiam,& Deo honorificentiam. Primo iuſtitia reddens homini cõtinentiam, ſignificatur per chryſopraſum, qui eſt lapis igneus de nocte,& aureus de die: in quo ſignificatur continentia viri iuſti, qui ſemper eſt ſplendens, ſiue in aduerſitate tentationum, quæ figuratur per noctem, ſiue in proſperitate deliciarum, quæ ſignificatur per diem. Nam iſtis duobus præcipue cõtinentia, vel caſtitas impugnatur, ſcilicet tentationibus hoſtis & fomentatione carnis. Nam plures vincuntur in proſperitate deliciarum, quàm in aduerſitate tentationum, iuxta quòd dicitur in pſalmo: Cadent a latere tuo mille,& decem millia a dextris tuis. Latus autem ſiniſtrum ſignat tentationes diaboli, dextrum vero ſignificat delicias mundi. Pauciores igitur ſunt, qui cadunt in aduerſitate tentationum, & plures qui labuntur in temporalibus abundantijs. Bene autem eſt iuſtitia inſtar chryſopraſſi ignea & aurea: quia ad cuſtodiã caſtitatis occurrit iuſtitia duobus modis, ſcilicet recte aſcendendo ad cælum ſicut ignis, conſiderando bona cæleſtia & æterna, ne forte illa per momentaneam luxuriæ delectationem amittat. In perſona talium dicitur in pſalmo: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Et reſpõdet: Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiã. Nullum opus videtur maius eſſe iuſtitia, quæ delectationi momentaneæ bona cæleſtia, & æterna præfert. Occurrit etiam vir iuſtus cuſtodia caſtitatis inſtar auri, quòd eſt ponderoſiſſimum, quando rectiſſime, & velociter deſcendit ad centrum, ideſt ad infernum, conſiderando ne forte delectationis momentanea, &

Cic.de offic. lib. 3.

Amb.lib.2. de offic.c. 9. tom.4.

Pſal. 90.b

Pſal. 15. d

A modica, incurrat æterna ſupplicia, quia dicit Gregorius: Momentaneum eſt quod delectat, ſed æternum quod cruciat. Ita deſcendebat ad infernum Ezechias, vt dicitur in Iſaia: Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi. Optime namque conſuluit pro dimidio dierum ſuorum, quod vadat homo ad infernum in dimidio viæ ſuæ, ideſt dum eſt iuuenis & ſanus, & hoc per diligentem conſiderationem, vt poſtea non deſcendat in fine vitæ ſuæ, per æternam damnationem. Secundò iuſtitia reddens proximo amicitiam ſignatur, per hyacinthum, qui eſt lapis pretioſus, habens colorem cæruleum, quaſi cælum. Iſte lapis conformat ſe aeri. Vnde in nubilo eſt nubilus, in ſereno eſt ſerenus. Color cælicus vel cæruleus in hyacintho ſignificat diuinum amorem cæleſtem per deſiderium in viro iuſto. quia amicitia quæ impẽditur proximo, debet radicari in cælo, ideſt in amore diuino. Iuxta quod dicit Apoſtolus: In charitate radicati & fundati. Quia vt ait Gregorius: Ille charitatem veraciter habet, qui amicum diligit in Deum, & inimicum diligit propter Deum. Bene autem hyacinthus eſt in nubilo nubilus, & in ſereno ſerenus: quia vir iuſtus ſemper vult gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, vt ait Paulus. Tertiò, iuſtitia reddens honorificentiam Deo, ſignatur per amethyſtum, qui inter omnes gemmas purpureas obtinet principatum: ſic & iuſtitia eſt præclariſſima virtutum, vt ait Philoſophus in ethicis. Amethyſtus eſt etiam ex colore purpureo, & violaceo permixtus, & flammas ex ſe emittit: quia vir iuſtus qui vult Deum honorare, debet habere tria, debet eſſe inſtar amethyſti purpureus, ſicut roſa, id eſt iucundus in laude diuina: Quia rectos decet collaudatio, vt dicit Pſalmiſta. Debet etiam eſſe violaceus, ſcilicet ſentire modica de ſeipſo & magna de Deo, vt dicit Saluator in Luca: Cum omnia bene feceritis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus. Debet etiam vir iuſtus eſſe flammeus, ſicut Elias, qui erat quaſi ignis, cuius verbum ſicut facula ardebat, vt dicitur in Eccleſiaſtico. De cuius zelo flammeo dicitur: Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, & hoc eſt proprium opus iuſtitiæ, ſcilicet pro diuino amore zelare.

Iſa.38.b

Ephe.3. d

Greg. ho.9. in Euang.

Rom. 12. c

Ariſt.lib.5. Eth.c.1.

Pſal. 32. a

Luc.17. c

Eccl.48.a

3.Reg.19.c

De iucundiſſima ſocietate & tripudio cæleſtis ciuitatis Hieruſalem. Cap. VI.

SEcundo illa gloria cæleſtis habet amantiſſimam ſocietatem, quia ſancti coram Deo ſemper faciunt choream omni iucunditate plenam. Vnde nota, quòd in illa cæleſti chorea, vel ballata ſunt tria deuotiſſime conſideranda, ſcilicet innumerabilis cœtus, interminabilis circuitus,& inextimabilis cantus. Vere beata eſt illa chorea cuius cœtus infinitus, cuius circuitus æternus, cuius cantus felicitas.

Cœtus ſiue exercitus cæleſtis.

PRIMO igitur in illa cæleſti chorea eſt cœtus, vel exercitus infinitus, id eſt non nobis, ſed ſoli Deo cognitus. Ibi enim eſt Chriſtus tamquam monarcha præcipuus. Ibi enim eſt regina cum puellis, ideſt virgo virginum, ſcilicet Maria cum virginibus ſanctis. Ibi ſunt Angeli tamquam nobiliſſimi regis domicelli. Ibi ſunt Patriarchæ & Prophetæ, ſicut collaterales & regis conſiliarij quibus tamquam ſenioribus expertis reuelatum miniſterium conſiſtorij ſui. Ibi ſunt Apoſtoli tamquam regis ſeneſcali, habentes plenitudinem poteſtatis: quia rex reputat factum, quod ipſi faciunt, ſibi factum. Ibi ſunt martyres ſicut ſtrenuiſſimi regis milites, qui per fidem vicerunt tria regna ſcilicet mundi, carnis, & diaboli. Ibi ſunt ſancti Pontifices, confeſſores, & doctores. Sicut videmus, quòd rex nobilis & illuſtris, qualis eſt rex regum & Dominus dominantium, non ſolum habet milites in aula, ſed clericos in capella celebrantes, prædicantes, & orantes. Ad celebrandum habet ſanctos Pontifices, ad prædicandum & ſcribẽdum ſanctos doctores, ad oran-

Digitized by Google

dum & pſallendum habet ſanctos anachoretas, & alios confeſſores. Vltimo ſunt ibi alij ſancti & fideles innumerabiles, de quibus omnibus dicitur: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus populis, & linguis, ſtantes ante thronum agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum. *Apoc.7.b*

Quinque priuilegia beatorum. Prædeſtinatio æterna. Vbi per ordinem notantur quinque laudes, & priuilegia beatorum, ſcilicet prædeſtinatio ab æterno, iuſtificatio a peccato, contemplatio deuota, conuerſatio honeſta, & operatio fructuoſa. Prædeſtinatio ſempiterna vel æterna innuitur in numero infinito, quia turbam illam magnam nemo dinumerare poterat. Electorum namque numerus eſt nobis ignotus, & ſoli Deo agnitus: quia ipſe ſolus ſcit numerum. Quia vt dicit Apoſtolus: Nouit Dominus, qui ſunt eius. *2.Tim.2.c*

Iuſtificatio interna. Secundo, notatur iuſtificatio interna in illis quattuor ſcilicet, gentibus, tribubus, populis, & linguis, de quibus electi ſunt vocati. In quibus monſtrantur quattuor peccatorum differentiæ, a quibus ſunt per Dei gratiam iuſtificati. Ita quòd per gentes deſignatur peccatum luxuriæ quod in gentibus idolatris regnauit præcipue, vt ait Apoſtolus. Per tribus deſignatur peccatũ auaritiæ, quod in tribubus Iacob regnauit valde. *Rom.1.d* Quod patet, quia pro terrenis ſeruierunt & terrena in promiſſione acceperunt, vt dicitur in Iſaia: *Iſa.1.c* Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. &, quod plus, eſt tantũ cupidi & auari fuerunt, quòd ne terrena perderent, Chriſtum occiderunt, vt patet in Ioanne. *Ioan.11.f* Per populos deſignatur peccatum ſuperbiæ, quia populus, vt dicit Auguſtinus, *Aug.lib.9. de ciui.Dei c.24.* eſt collectio ciuitatis, quæ iuxta ſententiã Chriſti monſtrat ſuperbiam, vt patet de illo, qui noluit venire vocatus ad cenam, qui emerat villam, vt dicitur *Luc.14.d* in Luca. Et videmus, quòd populus, ideſt habitatores ciuitatis populoſæ melius conſueuerunt reſiſtere, melius acquirere, & magis eſſe ſuperbi, & pompoſi. Per

Contemplatio deuota. linguas ſignatur peccatum linguæ. Contemplatio deuota monſtratur, in hoc quòd ſtant ante thronũ, quia contemplantur ante Deum cogitantes aſſidue qualiter oportet venire ad iudicium ſuũ. Iuxta quod dicit Apoſtolus: *2.Cor.5.b* Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.

Conuerſatio honeſta. Conuerſatio honeſta notatur, per hoc, quòd amicti ſunt ſtolis albis, ideſt veſtibus candidæ conuerſationis. Iuxta quod dicitur in Canticis: *Cant.5.c* Dilectus meus candidus & rubicundus. Candidus honeſtate, rubicundus charitate.

Operatio fructuoſa. Operatio fructuoſa ſignatur per hoc, quòd palmę erant in manibus eorum. Palmæ namque, quæ portantur in manibus electorum ſignant fructus bonorum operum, ſecundũ quod dicitur in Canticis: *Cant,5.c* Aſcendam in palmam, & adprehendam fructum eius.

Circuitus interminabilis choręę cæleſtis. *Io.16.* Secvndo, in illa cæleſti chorea eſt conſiderandus interminabilis circuitus: quia ſuper erit in beatis ingreſſus, egreſſus, & regreſſus. Ingreſſus ad intuitum diuinitatis: egreſſus ad aſpectum humanitatis noſtri Saluatoris, vt habetur in Ioanne. Et ſicut in alijs choreis eſt vnus ducens totam choream, ita Chriſtus eſt & erit ille chorealis ductor, ducens ac præcedens illam ſocietatem beatiſſimam. *Apoc.7.d* Et ideo dicitur, quòd agnus, qui in medio throni eſt, reget eos, & alij ſequentur agnũ quocumque ierit. *Apoc.14.a* Sed ſciendum eſt, quòd illa beata chorea non vadit ad ſiniſtram partem ſicut chorea mundi, in ſignum, quòd eſt & vadit ad ſiniſtram inferni: ſed iſta ſuper vadit ad dextram partem, in ſignum quòd eſt ad dexteram Dei, quia ad ſiniſtram ponentur reprobi & *Matt.25.c* ad dexteram ponentur electi, vt dicitur in Matthæo. *Prou.4.d* Propter quod dicitur in Prouerbijs: Vias quæ a dextris ſunt nouit, id eſt approbat Deus: quæ autem a ſiniſtris ſunt, peruerſæ ſunt.

Cantus admirabilis cæleſtis choræ. *Io.2.a* Tertio, in illa cæleſti chorea eſt conſiderandus inextimabilis cantus & admirabilis. Et ideo nota, quòd ſicut Chriſtus præcedit greſſu, ita præcedet cantu. Et primò cantabit ſuæ virgini matri, dicens: Quid mihi & tibi mulier? quaſi diceret: Mihi eſt diuinitas, & humanitas: & tibi eſt virginitas, & fecũditas. Mihi diuinitas, & humanitas, quia Deus ſum, & homo: & tibi fecunditas, & virginitas, quia mater es & virgo. Mihi diuinitas ex virgine patre, & humanitas ex virgine matre: tibi virginitas ſine labe, & fecunditas ſine ſemine. Ad hæc Maria tamquam dulcis tympaniſtria reſpondebit dulciſſimam cantilenam: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit ſpiritus meus, &c. *Luc.1.e*

Secvndo Chriſtus cantabit angelicis ſpiritibus cantum, qui ſcribitur in Pſalmo: Benedicite angeli potentes virtute facientes verbum eius, ad annunciandũ vocem ſermonum eius. Vos qui eſtis angeli, ideſt nuncij diſcurrentes, vos qui eſtis potentes, ideſt mirabilia operantes, qui facitis verbum meum, ideſt mei imperij obedientes, & alios obedire facientes. *Pſal.102.d* Ad hunc cantũ Chriſti reſpondebunt ſancti angeli cantilenam quæ ſcribitur in Apocalypſi: Benedictio & claritas, & ſapiẽtia & gratiarum actio, honor virtus & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum. Amen. Tibi Chriſte ſit benedictio in incarnatione, claritas in natiuitate, ſapientia in prædicatione, gratiarum actio in redemptione, paſſione, & morte: honor in reſurrectione, virtus in aſcenſione, fortitudo in iudicij conſummatione. *Apoc.7.e*

Tertio, Chriſtus cantabit patriarchis, & prophetis cantilenã, quã cantauit Moyſi in viſione rubi: Deus Abraam, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum miſit me ad vos. Hoc nomen eſt mihi in æternum, & hoc memoriale meũ in generatione & generationẽ. *Exod.3.d* Chriſtus enim ad ſanctos Patres & Patriarchas, & Prophetas, ſpecialiter fuit miſſus, quia de ſemine electo, ſcilicet ſanctorum Patriarcharũ, & Spirituſſancti operatione ex Maria Virgine natus, & quia ſanctis Prophetis eius aduẽtus fuit ſingulariter reuelatus. Vel potius cantet naſcendo eis canticum illum gratioſum, qui ſcriptus eſt: Vos ipſi vidiſtis, quid fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum. *Exo.19.a* *Et ſequitur*: Vos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gẽs ſancta. Vos enim ſubmerſis Aegyptijs, ideſt mũdi amatoribus in mari rubro, ideſt in peccato, & tandẽ in inferno: ad terram promiſſionis, id eſt ad hanc terrã viuentiũ promiſſam adduxi. Et ſuper alas aquilarũ vos portaui, ideſt in pennis contemplationis angelicæ vos eleuaui ad ſpeculãdum aduentũ meum, & omnia myſteria gratiæ. & hæc cantilena eſt ſpecialiter prophetarum. *Exo.19.* Et eritis mihi in regnum ſacerdotale, quia a patribus Chriſtus deſcendit in Virgine Maria, quæ fuit de tribu ſacerdotali & regia, quia pater Dominæ noſtræ ſcilicet Ioachim fuit de tribu Iuda, & mater eius Anna fuit de tribu Leuitica, vt patet in hiſtoria: & hæc eſt cãtilena communis Patriarcharum. *Exod. vbi ſupra.* Et quia Patriarchæ fuerũt reges, & duces, ſicut patet in Dauid & filijs ſuis, Prophetæ vero fuerunt ſacerdotes, ſicut Samuel, Zacharias, & Ioannes Baptiſta: ad iſtud canticũ gratioſum & glorioſum reſpondebunt ſancti Patriarchæ & Prophetæ illud canticum, quod eſt ſcriptũ in Apocalypſi, vbi dicitur quòd quattuor animalia, & vigintiquattuor ſeniores cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum & ſoluere ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos in ſanguine tuo. *Apoc.4.b* *Et ſequitur*. Et feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes. Tu Domine ſolus dignus es aperire librum Dei patris, ſcriptum per Spiritum ſanctum in pergameno virgineo tuæ carnis. Tu enim aperuiſti ſeptem ſignacula libri, de virgine carnem aſſumendo, & de virgine naſcendo, & in cruce pro nobis moriendo, & ad infernum deſcendendo, & a mortuis reſurgendo, & ad cælum aſcendendo, & ad iudicium veniendo. De iſtis ſeptem articulis tuæ humanitatis manifeſtaſti nobis arcanum tuæ diuinæ miſerationis, ſcilicet myſterium humanæ redemptionis. *Apoc. vbi ſupra.* Et ideo ſequitur cantilena, quoniã occiſus es, & feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes. Regnum, quia feciſti nos obedire præceptis tuis, ſicut regnum obſeruat dictum regis: & ſacerdotes, quia in mundo feciſti nos offerre ſacrificium ſpiritus tribulati, & tunc in cælo ſacrificium perpetuæ laudis pro beneficijs tuis immolamus tibi.

QVAR-

Digitized by Google

QVARTO Saluator cantabit ſanctis Apoſtolis dul-
Luc.22.c ciſſimam cantilenã, quæ ſcripta eſt: Vos eſtis qui per-
manſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpo-
no vobis regnum, ſicut Pater meus diſpoſuit mihi re-
gnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in re-
gno meo, & ſedebitis ſuper ſedes duodecim, iudican-
Ioan.15. b tes duodecim tribus Iſrael. Vos eſtis non ſerui, ſed
amici mei, & ego veſter ſocius. Vos diſcipuli mei eſtis
& ego magiſter & pædagogus. Vos fratres mei & ego
veſter charitate germanus. Quia fuiſtis participes tri-
bulationis meæ, do vobis triplicem dignitatem gloriæ
ſupernæ. Facio enim vos reges omnipotentes cæleſtes,
Luc.22.c & hoc eſt quod dicit: Diſpono vobis regnum ſicut di-
ſpoſuit mihi Pater meus regnum, vos per gratiam non
per naturam. Facio vos conuiuas cæleſtis menſæ, vbi
humanitas eſt cibus & deitas eſt potus, & hoc eſt quod
dicit, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in re-
gno meo. Facio vos nihilominus iudices cæleſtis curiæ.
Luc.22.c Vnde ſequitur: Sedebitis ſuper ſedes duodecim, iudi-
cantes &c. id eſt diuinum iudicium approbantes, ſicut
æterni conſiſtorij aſſeſſores, iudicantes duodecim tri-
bus Iſrael, ideſt vniuerſalem multitudinem fidelium:
Ioan.3. b quia infideles iam iudicati ſunt, vt dicitur, in Ioanne.
Qui ſignantur hodie per numerum duodecim tribuũ
Iſrael, qui ſolum coluerunt vnum Deum. Ad hanc
cantilenam reſpondebunt ſancti Apoſtoli cantilenam
quæ ſcripta eſt, quam pro omnibus cantauit Petrus,
Ioan. 6. g dicens: Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ
habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es
Chriſtus filius Dei viui. Credimus in verbo & radio, fi-
dei merito, & cognoſcimus claritatem in cælo, quia tu
es Chriſtus, ideſt vnctus oleo diuinæ miſerationis, bal-
ſamo odoriferæ conuerſationis, chriſmate digniſſimæ
conſecrationis, regiæ, ſcilicet & ſacerdotalis, filius Dei
poteſtate, æternitate, & maieſtate Deo patri æqualis.

QVINTO Chriſtus rex noſter cantabit ſanctis
Mat.5. a martyribus cantilenam illam, quæ ſcripta, eſt: Beati
qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quo-
niam ipſorum eſt regnum cælorum, quaſi diceret:
ſanctis martyribus: Graue fuit martyrij pondus, quo
perſecutionem paſſi eſtis. Dignus fuit martyrij titu-
lus, quia propter iuſtitiam, non propter culpam ſu-
ſtinuiſtis. Et ideo magnus fuit martyrij fructus, quo-
niam veſtrum eſt regnum cælorum. Ad hanc cantile-
nã reſpondebunt martyres glorioſi, & dicent cantile-
nam, quam in perſona ipſorum martyrum dicit Apo-
2.Tim.2.b ſtolus: Et ſi commortui ſumus, & conuiuemus. Si
ſuſtinuimus, & cum eo regnabimus, quaſi diceret:
Labor noſter eſt modicæ paſſionis, ſed magnus eſt
fructus diuinæ fruitionis, quia non ſunt condignæ paſ-
Rom.8. d ſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reue-
labitur in nobis, vt dicit Apoſtolus.

SEXTO, Chriſtus cantabit ſanctis Pontificibus
& doctoribus & alijs confeſſoribus & primo. ſanctis
1.Pet.2 b Pontificibus cantilenam quæ ſcripta eſt: Vos autem
genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, po-
pulus acquiſitionis. Genus electum, per prædeſtina-
tionem: regale ſacerdotium, per ſubditorum protectio-
nem: gens ſancta, per virtutum perfectionem: populus
acquiſitionis, per exemplorum ædificationem, & dili-
gentiam paſtoralem. Poſtea ſanctis doctoribus Chri-
Matt. 5.b ſtus cãtabit illud quod ſcriptum eſt: Vos eſtis ſal terræ.
Nam ſicut ſal eſt ſapor omnium ſaporum: ſic expoſitio
catholica doctorum, eſt quaſi condimentum ſacrorum
eloquiorum. Et ſicut omnia cibaria ſine ſale ſunt inſi-
pida: ſic verba ſacræ ſcripturæ, maxime legalia ſacra-
menta, ſine catholica expoſitione doctorum, viden-
tur ſimplicibus non eſſe multum fructuoſa. Et ſicut
ſal conſeruat carnes a putrefactione vermium, ſic do-
ctrina & expoſitio doctorum conſeruat carnales ho-
Col. 4.b mines a corruptione peccatorum. Vnde propter iſta
dicitur: Sermo veſter ſemper ſit ſale conditus.

SEPTIMO, Chriſtus cantabit omnibus ſanctis
monachis & anachoretis ideſt, ſolitarijs, & omnibus

A alijs confeſſoribus cantum illum, qui ſcriptus eſt in
Matthæo: Vos eſtis lux mundi. Sol dicitur lux mundi *Mat.5 b*
ad literam, & ſancti confeſſores dicuntur lux mun-
di per figuram ſcilicet, inſtar ſolis, mundum illumi-
nantes ſplendore honeſtatis, inſtar ſolis mundum in-
flammantes feruore charitatis, inſtar ſolis mundum
ſuperantes quantitate virtutis. Nam ſecundum aſtro-
logos, ſol eſt octies maior quàm terra: ſic ſancti viri
mundanos excedunt octies virtute & gratia ideſt octo
beatitudinibus, vel virtutibus quas Chriſtus docuit
in ſchola ſua tamquam in ſua prima lectione, dicens:
Beati pauperes ſpiritu. Iſtæ namque octo beatitudi- *Matt.5. a*
B nes ſunt quædam gratiæ præſentes, in quibus viri ſan-
cti ſuperant homines mundanos & carnales. Ad iſtam
beatam cantilenam omnes vnanimiter Pontifices &
alij doctores Chriſto reſpondebunt cantum illum
dulciſſimum, qui ſcriptus eſt in Pſalmo: Tranſiuimus *Pſal.65.c*
per ignem & aquam. Per ignem fortes in aduerſis:
per aquam humiles in proſperis. Et eduxiſti nos in re-
frigerium felicitatis, ſcilicet per miſerias. Vnde Salua-
tor ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati *Matt.11.d*
eſtis iugo præceptorum meorum, & ego reficiam vos
plenitudine cæleſtium gaudiorum.

OCTAVO cantabit Chriſtus virginibus cantile-
C nam illam: O quàm pulchra eſt caſta generatio cum *Sap.4.a*
claritate. Caſta generatio dicitur pudicitia virginalis,
& continentia vidualis, & temperantia coniugalis.
Iſtis tribus triplex claritas correſpondet. Nam virgi-
nes habent claritatem incorruptionis, & aureolæ: vi-
duæ claritatem deuotionis internæ: coniuges clarita-
tem ſucceſsionis benignæ: & omnes pariter habent
claritatem odoriferæ famæ, & opinionis bonæ. Ad
hanc cantilenam virgines & continentes reſpondebunt
illud canticum dulciſſimum, quod eſt in Canticis:
Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ di- *Can.1.a*
lexerunt te nimis. Nimis dicitur propter ariditatem
D continentiæ, quia dicitur: Scio quoniam aliter non *Sap.8.d*
poſſum eſſe continens, niſi Deus det. Et ideo dicitur:
Quia nemo poterat dicere canticum illud, ſcilicet vir-
ginale niſi illa centum quadraginta quattuor millia, *Apoc.14.a*
qui empti ſunt de terra. Numerus centenarius compe-
tit virginibus quibus datur fructus centeſimus, vt dici-
tur in Matthæo. Quadragenarius cõpetit viduis, quia *Mat.13.a*
quadraginta ſignat ſtatutã pœnitẽtiam. Ideo tam Moy-
ſes, quàm Elias, quàm Chriſtus quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus ieiunauerũt. Quaternarius com-
petit coniugatis caſtitatem amantibus quia ſecundum
doctrinam quattuor euangeliſtarum obſeruare conã-
E tur coniugalem thorum. Vnde dicit Apoſtolus: Hono- *Heb.13.a*
rabile connubium in omnibus, & thorus immacula-
tus. Millenarius vero competit continentibus quia per
millenarium qui eſt limes, & terminus omniũ nume-
rorum ſignatur cæleſte gaudium, quod eſt finis om-
nium deſideriorum. Vnde dicitur in pſalmo: Satia- *Pſal.16.c*
bor cum apparuerit gloria tua.

VLTIMO Chriſtus cantabit communiter omni-
bus ſanctis illam dulciſſimam cantilenam, ſcilicet: Ve- *Mat.25.c*
nite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vo-
bis paratum eſt ab origine mundi. Venite benedicti
patris mei, per gratiæ adoptionem, per quam eſtis fi-
F lij & fratres mei. Quia vt ait Apoſtolus: Si filij, & he- *Rom.8.c*
redes: heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.
Quod vobis paratum eſt ab origine mundi, per æternã
prædeſtinationem, per quam eſtis æterna præſcientia
electi. Ad iſtam cantilenam Chriſti reſpondebit altiſſi-
me totus chorus, vel chorea vel ballata ſanctorũ illũ
cantũ qui reſcribitur in Paulo: Regi ſæculorũ immor- *1.Tim.1.d*
tali inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſæcula ſæcu-
lorum. Tibi inquã Domine, qui es omniũ ſæculorũ pro
nobis tantũ humiliatus: tu immortalis qui pro nobis in
cruce es mortuus: tu inuiſibilis, qui tamẽ nobis viſibi-
lis: tu ſolus ſanctus in maieſtate, nobis tamẽ miſericor-
diter aſſociatus: tu es omnipotẽs, pro nobis autẽ homo
factus es. Tibi, inquam, honor ex creatione: gloria ex

Digitized by Google

redemptione: In sæcula sæculorum, ex æterna saluatione: Amen, ex omnium promissorum tuorum certissima adimpletione.

Tandem omnes sancti dicent, alter ad alterum, illum sacratissimum hymnum & trisagium glorioſum, quod scribitur in Isaia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth, vel exercituum, pleni sunt cæli, & terra gloria eius. Cuius est tanta virtus, quòd qui dicit illum, a morte subitanea, & fulgure, & omnibus tribulationibus est securus, vt ait Damascenus. Propter quod statuit sancta synodus Chalcedonensis, quar ta hoc trisagium sanctæ Trinitatis a fidelibus dici, contra omnes stellionatus, id est minas diuinas, vt ait Damascenus ibidē, scilicet Agios, o theos, Sanctus Deus: Agios. Ischyros, Sanctus fortis: Agios, athanatos, eleison, ymas, Sanctus, & immortalis, miserere nobis. In quo trisagio sancti faciunt specialiter tria, scilicet Trinitatem confitentur in vna essentia. Vnde dicit Isaias: Sanctus, Sanctus, Sanctus. Potestatem, & iudicia admirantur, dicentes: Dominus Deus exercitiuum. Pietatem & beneficia venerantur, addentes: Plena est omnis terra tam viuentium, quàm morientium, gloria eius, id est misericordia eius, in qua Deus præcipue ostenditur glorioſus, vt exponit Glossa. Vnde dicit Apostolus: Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, quæ est infinita. Ad quā gloriam nos perducat, & participes efficiat ductor illius choreæ Iesus virginis filius, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto, vni solo Deo viuo, & vero est honor, & imperium maiestatis, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Isa. 6. a — Virtus Trisagij. — *Dam. li. 3. orth. fid. c. 10.* — *Isa. 6. a* — *Rom. 3. g*

APPENDIX DIÆTÆ SALVTIS, quæ applicationem materiarum ipsius diætæ continet ad vsum concionatorum in diebus Dominicis, et festiuitatibus per annum.

Dominica I. in Aduentu Domini.

Rom. 13. d ABIICIAMVS *opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* &c. In aduentu magni Regis, & Principis expiantur sordes, & parantur vestes: & ideo Apostolus in his verbis per hunc modum, propter summi regis aduentum, ad faciendum hæc duo specialiter nos inuitat. Primo ad vitiorum sordes expurgandas, cum dicit: *Abijciamus opera tenebrarum.* Secundo, ad virtutum vestes præparandas, cum addit: *Et induamur arma lucis.* Primo igitur, debemus expurgare sordes vitiorum, & propter tria, quæ sunt in peccato. Require in materia de peccato in communi. Secundo, debemus vestes virtutum præparare, & specialiter vestem charitatis. Et sicut videmus, quòd vestis nobilior portatur in festis præcipuis. De hac veste quære in materia de charitate.

Tit. 1. c. 1. — *Tit. 5. c. 2.*

Dominica II. Aduentus.

Rom. 16. *Deus autem spe repleat vos omni gaudio.* Quoniam a viris spiritualibus sunt debiles sustinendi, & tristes consolandi: idcirco Apostolus in verbis propositis duo facit. Primo enim promittit debilibus sustentationem, cum dicit: *Deus autem spei.* Secundo, tristibus consolationem, cum addit: *Repleat vos omni gaudio.* & in Psalmo: Spera in Domino. sequitur: Et pasceris in diuitijs eius. Primo, dico, quòd spiritualis sustentatio est virtute spei. Quære in materia de spe. Secundo spiritualis consolatio est in gaudio virtutis. Vnde virtus comparatur paradiso. Quære in materia de virtute in communi.

Psal. 36. a — *Tit. 5. c. 4.* — *Ibid. c. 1.*

Dominica III. Aduentus.

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est. Rege præsente consueuerunt domicelli, & milites multū alacriter & honeste incedere: ideo Apostolus præuidens regis eterni præsentiam propinquam ad conuersationem honestam in verbis propositis nos hortatur. Et secundum hoc in verbis istis duo facit. Primo enim hortatur nos ad cōuersationis honestatē, cum dicit: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Secundo ostendit conuersationis causam, cum addit: *Dominus prope est.* Primo igitur, forma conuersationis consistit specialiter in mansuetudine vel mititate. Require in materia de mititate, & mansuetudine. Secundo virtus spiritualis conuersationis, & orationis castitatis, & pietatis, faciunt propinquam Dei præsentiam. Require in materia de castitate, oratione, & pietate.

Philip. 4. a — *Tit. 7. c. 2.* — *Tit. 3. c. 4.* — *tit. 1. c. 5. & tit. 7. c. 4.*

Dominica IV. Aduentus.

Nolite ante tempus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus. Dicit lex Imperatoris, quod aduenientē præsidē, cessat iunior potestas. Ideo Apostolus considerās aduentum æterni iudicis, duo facit in his verbis. Primo namque reprimit inuidiam iniquam, dicens: *Nolite ante tempus iudicare.* Secundo prædicit Saluatoris iustitiam futuram, cum dicit: *Quousque veniat Dominus.* Primo igitur reprimitur inuidia propter tria. Require in materia de inuidia. Secundo, prædicatur causa, iudicis sententia. Require in materia de iudicio futuro.

1. Cor. 4. a — *Tit. 1. c. 4.* — *Tit. 9.*

Dominica infra octauam Natiuitatis.

Itaque iam non est seruus, sed filius: quòd si filius & heres per Deum. Magnus debet magna donare. Vnde Apostolus in his verbis describit Saluatoris magnificentiam. Et secundum hoc tria facit. Primo enim describit culpæ subiectionem, a qua sumus liberati, cū dicit: *Itaque iam non est seruus.* Secundo, gratiæ cooperationem, per quam sumus liberati & iustificati, addens: *Sed filius.* Tertio, gloriæ possessionem ad quam sumus prædestinati, subdens: *Quòd si filius, & heres per Deum.* Primo igitur, subijcitur homo per culpam, specialiter propter gulam, luxuriam, & auaritiā. Quære in materia de gula, de luxuria, & de auaritia. Secundo iustificatur homo per gratiam pœnitentiæ. Quære in materia de pœnitentia. Tertio beatificatur homo per gloriā. Quære in materia de gloria paradisi.

Gal. 4. a

Dominica secunda.

Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Omnis cibus quantumcumque pretiosus, insipidus est, nisi sit sale conditus. ideo Apostolus hortatur nos in verbis propositis, vt cibum prudentię condiamus sale discretionis. Et secundum hoc duo facit. Primo prohibet sapientiam temerariam, dicens: *Non plus sapere quàm oportet sapere.* Secundo suadet temperantiam necessariam, addens: *Sed sapere ad sobrietatem.* Primo igitur cauenda est prudentia vel sapientia inordinata. Quære in materia de prudentia. Secundo quærenda est sobrietas modesta. Quære in materia de temperantia.

Rom. 12. a — *Tit. 5. c. 5.* — *Ibid. c. 6.*

Dominica prima post octauam Epiphaniæ.

Odientes malum, adherentes bono. Naturaliter gustus bene dispositus respuit amaritudinem & appetit dulcedinem. Ideo Apostolus in his verbis monet nos ad duo, videlicet ad detestationem culpæ, dicens: *Odientes malum* Secundo monet nos ad dilectionem gratiæ, ibi: *Adherentes bono.* Primo igitur detestanda est culpa.

Ibidem. c

Digitized by Google

pa. Quære in materia de peccato in communi. Secundo, diligenda est virtus, vel gratia. Quære in materia de virtute in communi.

Tit. 1. c. 1.
Tit. 3. c. 1.

Dominica secunda.

Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Non est tutum militem sine armis intrare locum certaminis: ideo Apostolus in his verbis specialiter nos instruens, duo facit. Primo docet esse sumendum scutum patientiæ, dicens: *Non vosmetipsos defendentes.* Secundo docet cauendum ictum iracundiæ, addens: *Sed date locum iræ.* Primo debemus assumere patientiam tamquam scutum. Quære in materia de fortitudine, & de patientia. Secundo, debemus cauere iracundiam tamquam ictum. Quære in materia de ira.

Rom. 12. d
Tit. 3. c. 3. & tit. 7. c. 7.
Tit. 1. c. 3.

Dominica tertia.

Qui diligit proximum suum, legem impleuit. Mercatores facientes computum, prius ipsum in pecias & partes diuidunt, & postea in summam reducunt, sic & Apostolus in his verbis diuinæ legis summam reducit in charitatem. Et secundum hoc monet nos Apostolus ad duo, videlicet ad dilectionem proximorum, dicens: *Qui diligit proximum.* Ad impletionem mandatorum, addens: *Impleuit legem.* Primo igitur, debemus proximum diligere. Quære in materia de charitate. Secundo, debemus præcepta adimplere. Quære in materia de præceptis.

Rom. 13. c
Tit. 3. c. 2.
Tit. 3. per tot.

Dominica quarta.

Pax igitur Christi exultet in cordibus vestris. Mundus iste consueuit duo multum desiderare, scilicet concordiam pacis, & lætitiam cordis. Ideo Apostolus in his verbis optat nobis hæc duo, quæ naturaliter desiderat omnis homo, scilicet proximi concordiam amicabilē, cum dicit: *Pax igitur Christi.* Secundo animi lætitiam delectabilem, cum addit: *Exultet in cordibus vestris.* Primo igitur, affectanda est concordia pacis. Quære in materia de pace. Secundo, lætitia cordis est optanda. Quære in materia de charitate, & in materia de gaudio

Col. 3. c
Tit. 7. c. 6.
Tit. 3. c. 2. & tit. 8. c. 1

Dominica in Septuagesima.

Sic currite, vt comprehendatis. Quoniam non incipientibus, sed proficientibus regnum cæleste promittitur: ideo Apostolus in verbis istis ad duo specialiter nos hortatur. Primo ad fructuosam operationem, cum dicit: *Sic currite.* Secundo ostendit fructuosæ operationis rationem, cum addit: *Vt comprehendatis.* Primo igitur, debemus cursum præceptorum perficere. Quære in materia de præceptis. Secundo, fructum præmiorum appetere. Quære in materia de gloria paradisi.

1. Cor. 9. d
Tit. 3. per tot.
Tit. 10. c. 2 & seq.

Dominica in Sexagesima.

Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Infirmus si prudens est, libenter sustinet sudorem propter frequentem sanitatem. Ideo Apostolus in his verbis duo docet, scilicet afflictionem carnis quam debemus libenter portare, dicens: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Secundo possessionem virtutis, quam debemus feruenter amare, cum addit: *Vt in habitet in me virtus Christi.* Primo igitur afflictio carnis est libenter portanda. Quære in materia de fortitudine. Secundo, possessio virtutum est amanda. Quære in materia de virtute in communi.

1. Cor. 12. b
Tit. 7. c. 7.
Ibid. c. 1.

Dominica in Quinquagesima.

Charitas patiens est. Decet reginam, habere regium apparatum. Ideo Apostolus in his verbis describit specialiter ista duo, scilicet charitatem sicut virginum reginam dicens: *Charitas.* Secundo patientiam sicut reginæ armaturam, addens. *Patiens est.* Primo igitur, charitas est virtutum regina. Quære in materia de charitate. Secundo, patientia est reginæ armatura. Quære in materia de fortitudine. Et in materia de patientia.

1. Cor. 13. b
Tit. 3. c. 2.
Ibid. c. 7. & tit. 7. c. 7.

Dominica prima in Quadragesima.

Vt castigati & non mortificati. Filius si peccauerit castigandus est, & non mactandus: corrigendus & non occidendus. Et secundum hoc Apostolus in isto verbo specialiter ostendit duo. Primo quod peccator debet se corrigere cum flagello pœnitentiæ, cum dicit: *Vt castigati.* Secundo, quòd non debet se occidere cum gladio culpæ, addens: *Non mortificati.* Primo igitur, castigandus est peccator flagello pœnitentiæ. Quære in materia de pœnitentia. Secundo, non est occidendus gladio culpæ, quære in materia de peccato in cōmuni.

2. Cor. 6. b
Tit. 2. per tot.
Tit. 2. c. 1.

Dominica secunda in Quadragesima.

Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. Tunc regnum bene regitur, quando populus voluntatem regis obseruat, & quando rex plebis vtilitatem procurat. Vnde Apostolus in his verbis hæc duo facit. Describit enim quid summe obseruandum, quia voluntas diuina, dicens: *Hæc est voluntas Dei.* Secundo quid summe affectandum, quia sanctitas propria, addens: *Sanctificatio vestra.* Primo igitur, debemus diuinam voluntatē obseruare implendo præcepta. Quære in materia de præceptis. Secundo, debemus per munditiam propriā castitatem seruare. Quære in materia de castitate.

1. Thes. 4. a
Tit. 3. per tot.
Tit. 4. c. 4.

Dominica tertia in Quadragesima.

Ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit vos. Vnicuique experto in sua scientia credendum. Et ideo, quia Apostolus summe fuit expertus in præceptis & scientia, audire debemus lectionem suam, quam nobis proponit in his verbis, de schola diuinæ lectionis. Hæc autem lectio cōtinet duo capitalia dilectionis, scilicet viam regulantem, & ideo dicitur: *Ambulate in dilectione:* & dilectionis formam exemplarem, & ideo subditur. *Sicut & Christus dilexit vos.* Primo igitur sequenda est dilectionis via. Quære in materia de dilectione & charitate. Secundo, attendenda est dilectionis forma. Quære in eadem materia.

Ephes. 5. a
Tit. 7. c. 2.
Ibidem.

Dominica quarta in Quadragesima.

Eijce ancillam & filium eius. Vulgo dicitur, quòd bonum opus facit, qui de stulto se expedit. Et ideo Apostolus in hoc verbo monet nos, ad expellendum peccatum de cordis hospitio. Et hoc quantum ad duo, scilicet quantum ad affectionem, qua peccatum concupiscitur, dicens: *Eijce ancillam.* id est voluntatem malā, & quantum ad operationem, qua peccatum perpetratur, addens: *Et filium eius.* Primo igitur, per pœnitentiam expellenda est affectatio mala, & fit præcipue per contritionem, & per confessionem, quære in materia de pœnitentia. Secundo expellenda est operatio prava, & fit per satisfactionem. Quære in eadem materia.

Gal. 4. d
Tit. 2. per tot.
Ibidem.

Dominica in Passione Domini.

Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Religiosi consueuerunt se minuere, quando volunt infirmariam intrare, & recreationem suscipere: sic Dominus in passione sua fecit se minui, & sic intrauit infirmariam, & recreationem paradisi recepit. Et sic Apostolus in verbis istis duo ostendit, scilicet passionis Christi minutionem, dicens: *Per proprium sanguinem.* Secundo resurrectionis recreationem, addens:

Hebr. 9. c

Intro-

Digitized by Google

Introiuit semel in sancta. scilicet in cælum. Primo igitur, passio Christi est iugiter meditanda. Quære in
Tit.3.c.1. materia de contemplatione & de gaudio. Secundo,
Tit.3.c.4. & tit.10.6.2. bona cælestia sunt feruenter desideranda. Quære in materia de spe, & gloria paradisi.

Dominica in ramis Palmarum.

Phil.2.a *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis.* Qui vult librum scribere vel corrigere, super omnia de exemplari veraci debet curare: & ideo Apostolus in his verbis proponit nobis pro libro exẽplum vitæ Christi, ad transcribendũ, & corrigendum librum cordis nostri. Proponit autẽ B hic nobis quattuor capitula huius libri, in cordis nostri codice transcribenda. Primum, scilicet humilitatis inclinantis, cum dicit: *Humiliauit semetipsum*. Secundum obedientiæ subiugantis, cum dicitur: *Factus obediens*. Tertium perseuerantiæ coronantis, cum subditur: *Vsque ad mortem*. Quartum pœnitentiæ crucifigentis, cum subinfertur: *Mortem autem crucis*. Primo, igitur, debemus nos humiliter inclinare. Quære in materia de humilitate. Secundo, debemus nos obe-
Tit.7.c.1. dientia subiugare. Quære in materia de obedientia.
Tit.4.c.2. Tertio debemus nos perseuerantia coronare. Quære
Tit.5.c.7. in materia de fortitudine. Quarto, debemus nos pe- C
Tit.2.per tot. nitentia cruciare. Quære in materia de pœnitentia.

Dominica prima post Pascha.

L.10.vlt.a *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Multum gloriatur miles in gladio, quando cum illo triumphauit in omni bello: ideo Ioannes Apostolus ostendit in his verbis Christi militibus specialiter duo, scilicet triumphum vitiorum, dicens: *Hæc est victoria quæ vincit mundum*. Secundo genus armorum securissimum: *Fides nostra*. Primo igitur, debemus per- D
Tit.5.c.7. seuerantia triumphare. Quære in materia de fortitudine. Secundo, debemus nos armis fidei armare.
Ibid.c.3. Quære in materia de fide.

Dominica secunda post Pascha.

1.Pet.2.d *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Sequi debet miles ducem, proles patrem, scholaris doctorem: & ideo Apostolus ostendit nobis tria in his verbis, quæ sunt necessaria, & facienda nobis. Primo est nobis cum Christo militandum, & ideo dicitur: *Christus passus est pro nobis*. Secundo cum Christo conuersandum, & ideo subdi- E
Tit.2.per tot. tur: *Vobis relinquens exemplum*. Tertio per Christum ambulandum, & ideo subinfertur: *Vt sequamini vestigia eius*. Primo igitur debemus laborare cum Chri-
Tit.4.c.4. & tit.5.c.6 sto, per pœnitentiam dignam. Quære in materia de pœnitentia. Secundo, debemus conuersari in Christo per vitam honestam. Quære in materia de castitate, &
Tit.3.per tot. temperantia. Tertio, debemus post Christum ambulare per mandatorum semitam rectam. Quære in materia de præceptis.

Dominica tertia post Pascha. F

1.Pet.2.b *Obsecro vos tamquam aduenas, & peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* Qui bene dirigit in via, prædicit omnia diuerticula, & pericula. Et secundum hoc, Apostolus monet nos in his verbis ad tria, scilicet ad habendam mortis memoriam, dicens: *Obsecro vos tamquam aduenas & peregrinos*. Secundo, ad domandam carnis lasciuiam, dum dicit: *Abstinere vos a carnalibus desideriis*. Tertio ad frangendam hostis malitiam subdens: *Quæ militant aduersus animam*. Primo igitur, habenda est mortis
Tit.7.c.1. memoria, & hoc est humilitatis. Quære in materia de humilitate. Secundo, domanda est carnis lasciuia, A quod est opus castitatis. Quære in materiã de castita-
Tit.4.c.4. & tit.5.c.6 te, & temperantia. Tertio, fugienda est hostis malitia, & hoc opus fortitudinis. Quære in materia de for-
Ibid. & tit.5.c.7. titudine, & continentia.

Dominica quarta post Pascha.

Sit omnis homo velox ad audiendum, & tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Vulgo dicitur: Qui non est prudens, sit saltem bene credens. Et ideo beatus Iacobus Apostolus monet nos specialiter ad tria. Primum est velocitas contra contemptum obedientiæ, dicens: *Sit omnis homo velox ad audiendum*. Secundum est taciturnitas contra peccatum linguæ, ideo addit: *Tardus ad loquendum*. Tertium est mititas contra peccatum iræ, ideo dicit: *Tardus ad iram*. Primo igitur, debemus acquiescere. Et hoc est opus obedientię. Quę-
Tit.4.c.2. re in materia de obedientia. Secundo, debemus libenter tacere contra vitium linguæ. Quære in materia
Tit.3.per tot. de præceptis. Tertio debemus esse quieti contra pec-
Tit.1.c.5. catum iræ. Quære in materia de ira.

Dominica quinta post Pascha.

Religio munda, & immaculata apud Deum patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Boni pictoris industria apparet in bona pictura, & secundum hoc Apostolus pingit bonam picturam quantum ad tria, quæ sunt ad bonam vitam necessaria, scilicet decor conuersationis, & ideo dicitur: *Religio munda, & immaculata apud Deum & patrem hæc est*. Secundo, dolor miserationis, cum additur: *Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum*. Tertio fuga inquinationis, cum subditur: *Et immaculatum se custodire ab hoc sæculo*. Primo ergo debemus pie conuersari, quod est opus ho-
Tit.4.c.4. nestatis. Quære in materia de honestate, vel castitate. Secundo debemus pie misereri, & hoc est opus pietatis. Quære in materia de pietate, & misericordia. Ter-
Tit.6.c.4. tio, debemus inquinationem detestari, & hoc est opus virtutis, & hoc quantum ad triplicem cõcupiscentiam,
Tit.3.per tot. & tit.2.c.5 scilicet mundi, carnis, & hostis. Quære in materia de præceptis, & oratione.

Dominica infra octauam Ascensionis.

Si quis ministrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus. Omnis bonus operarius vtitur regula ad dirigendum opus. Et secundum hoc Beatus Petrus Apostolus ostẽditin his verbis duo nobis necessaria, scilicet obsequium exterioris operis, dicens: *Si quis ministrat*. Secundo iudicium interioris virtutis, addens: *Quam administrat Deus*. Primo, debemus bonum opus exercere, & specialiter triplex, scilicet opus iustitiæ in obseruando mandata. Quære in materia de præceptis.
Tit.3. Secundo, opus pœnitentiæ in emendando peccata. Quære in materia de pœnitentia. Tertio, opus miseri-
Tit.1. cordiæ in subleuando proximi incommoda. Quære in
Tit.6.c.4. materia de misericordia.

Dominica prima post Pentecostem.

Hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum diligat & fratrem suum. Duplicem modum consueuit facere, qui rem vult bene ligare. Et secũdum hoc Ioannes Apostolus ostendit nobis duo de vinculo charitatis; iniunctionem, qua iniungitur sub discreto præcepto. & ideo dicitur: *Hoc mandatum habemus a Deo*. Charitatis perfectionem, quæ perficitur duplici modo, & ideo subditur: *Vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum*. Primo igitur, charitatem debemus seruare tam-
Tit.3. quam præceptum, quære in materia de præceptis. Secundo, debemus charitatem nodare tamquam vinculum. Quære in materia de charitate.
Tit.5.c.2.

Domi-

Digitized by Google

A

Dominica ſecunda poſt Pentecoſtem.

1.Io.3. c *Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.* Secundum leges ſæculares, nõ ſolum reputatur homicida qui interficit ictu gladij, ſed qui parat potiones veneni. Et ſecundũ hoc Apoſtolus in his verbis oſtendit nobis duo, ſcilicet odium expellendum ad modum veneni, dicens: *Qui odit fratrem ſuum.* Secundo homicidium abhorrendum, inſtar gladij, addens: *Homicida eſt.* Primo igitur, debemus odium fratris vitare, quod eſt inuidiæ corruptio. Quære in materia de inuidia. Secundo, debemus homicidium abhorrere, quod eſt præcepti tranſgreſſio. Quære in materia de præceptis.

Tit.2.c.4.

Tit.3.c.4.

Dominica tertia poſt Pentecoſtem.

1.Pet.vlt.b *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt exaltet vos in die viſitationis, &c.* Saltatores conſueuerunt ſe curuare, vt melius poſſint ad alta ſaltare. Et ſecundum hoc Apoſtolus oſtendit nobis duo, ſcilicet humilitatis inclinationem profundam, dicens: *Humiliamini ſub potenti manu Dei.* Secundo humilitatis eleuationem iucundam, addens: *Vt exaltet vos in die viſitationis.* Primo igitur, debemus noſipſos humiliare. Quære in materia de humilitate, & ſuperbia per contrarium. Secundo debemus nos per contemplationem ad gloriam leuare. Quære in materia de gloria paradiſi.

Tit.7. c.1.

Tit.1. c.3.

Tit.10.c.2

Dominica quarta poſt Pentecoſtem.

Rom.8. d *Exiſtimo enim quòd non ſunt condigna paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, &c.* Conſueuit homo accipere pro parte ſua, quod plus ponderat in ſtatera. Et ſecundum hoc Apoſtolus quaſi in ſtatera proponit nobis duo verba in propoſito, ſcilicet præſentem tribulationem ad ſuſcipiendum, dicens: *Exiſtimo, quòd non ſunt condigna paſſiones huius temporis.* Secundo æternam remunerationem ad eligendum, addens: *Ad futuram gloriam.* Primo igitur, debemus præſentem tribulationem ſuſtinere patiẽter. Quære in materia de patientia, & acedia per contrarium. Secundo æternam remunerationem expectare. Quære in materia de ſpe & gloria paradiſi.

Tit.7. c.7. & tit.1.c.7

Tit.3, c.4. & tit.10.c.2.

Dominica quinta poſt Pentecoſtem.

1.Pet.3. c *Si quid patimini propter iuſtitiam, beati, &c.* Vix acquiruntur magnæ diuitię ſine magno labore. Et ſecundum hoc in verbis propoſitis ponũtur ſpecialiter tria, ſcilicet virtus laborem ſuſtinens, cum dicitur: *Si quid patimini.* Iuſtitia laborem decorans, cum additur: *Propter iuſtitiam.* Fructus, laborem remunerans cum ſubditur: *Beati.* Primo enim debemus laborem præſentem patienter portare. Quære in materia de fortitudine, ſuperbia, luxuria, & auaritia per contrarium. Secundo, debemus præſentem laborem titulo iuſtitiæ decorare. Quære in materia de iuſtitia. Tertio, debemus laborem fructu felicitatis coronare. Quære in materia de ſpe, & gloria paradiſi.

Tit.5.c.7. & tit.1.c.3 6.9.

Tit.5.c.8.

Tit.5.c.4. & tit.10.c.2.

Dominica ſexta poſt Pentecoſtem.

Rom.6. b *Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quòd ſimul viuemus cum eo, &c.* Conſueuerunt pueri rumpere veſtes antiquas, vt citius habeant nouas. Et ſecundum hoc Apoſtolus in hoc verbo ſpecialiter oſtendit nobis duo, ſcilicet veſtem carnis mortificandã, cum dicitur: *Si autem mortui ſumus cum Chriſto*, ſtolam gloriæ deſiderandam cum additur: *Quòd ſimul viuemus in eo.* Primo igitur, debemus veſtem carnis rumpere per pœnitentiam. Quære in materia de pœnitentia, acedia, luxuria, & gula per contrarium. Secundo debemus ſtolam gloriæ æternæ frequenter appetere. Quære in materia de ſpe, & gloria paradiſi.

Tit.2. per tot. & tit.1.c.7. 8.9.

Tit.5. c.4. & tit.10.c.2.

Dominica ſeptima poſt Pentecoſtem.

Habetis fructum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam. Qui prudens eſt conſiderat fructum laboris, & finem operis. Et ſecundum hoc Apoſtolus in omni hora docet nos cõſiderare duo, ſcilicet fructum iuſtificantem, dicens: *Habetis fructum in ſanctificationem.* & deſiderare finem iuſtificantem, addens: *Finem vero vitam æternam.* Primo, fructus boni operis conſiſtit in opere iuſtitiæ. Quære in materia de præceptis. Secundo finis operis conſiſtit in conſummatione perſeuerantiæ. quære in materia de perſeuerantia. Tertio in expectatione futuræ gloriæ. Quære in materia de ſpe & gloria paradiſi.

Rom.6. d

Tit.3. per tot.

Tit.8.c.2.

Tit.7. c.4. & 10.c.2.

Dominica octaua poſt Pentecoſtem.

Si ſecundum carnem vixeritis moriemini, &c. Infirmus ſi ſemper bibit ſecundum ſitim febris, de facili incurrit periculum mortis. Et ſecundum hoc, Apoſtolus oſtendit nobis duo, ſcilicet febrem vel ſitim carnis omnino reprimendam, dicens: *Si ſecundum carnem vixeritis.* Et gehennalem pœnam mortis omnino fugiendam, addens: *Moriemini.* Primo igitur debemus deſideria carnis reprimere. Quære in materia de temperantia, & gula per contrarium. Secundo, debemus mortis ſupplicia formidare. Quære in materia de timore, & ſuperbia per contrarium.

Rom.8. b

Tit.5.c.6. & tit.1.c.8

Tit.10.c.1. & tit.1.c.3

Dominica nona poſt Pentecoſtem.

Non ſimus concupiſcentes malorum. Qui equitat laſcium equum debet ipſum reſtrenare ſpecialiter iuxta periculum. Et ſecundum hoc Apoſtolus oſtendit nobis duo, ſcilicet cõcupiſcentię vitium caute refrenandum cum dicit: *Non ſimus concupiſcentes*, & concupiſcentiæ periculum formidandum, addens: *Malorum.* Primo igitur cõcupiſcentiæ, vitium refrenandũ. Quære in materia de præceptis. Secundo debemus concupiſcentiæ periculum formidare, quantum ad gulam, luxuriam, auaritiam. Quære in materia iſtorum.

1.Cor.10.

Tit.3.c.8.

Tit.1.c.6.8 9.

Dominica decima poſt Pentecoſtem.

Diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus. Multum decorat honorem regium, multiformis varietas & diſtributio miniſteriorum. Et ſecundum hoc in his verbis duo ſpecialiter deſcribuntur, ſcilicet obſequij diuini diſtributio ſalutaris cum dicitur: *Diuiſiones miniſteriorum ſunt.* Diſpenſationis Dei dominatio ſingularis, cum additur: *Idem autem Deus.* Primo igitur, debemus nos occupare, quantum ad opera miſericordiæ, & iuſtitiæ, & pœnitentiæ. Quære in materia eorum. Secundo, debemus vnum Deum adorare. Quære in materia de præceptis.

1.Cor.12.a

Tit.7.c.4. & tit.5.c.8 & tit.1.per tot.

Tit.3. c.2.

Dominica vndecima poſt Pentecoſtem.

Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. Naturaliter arbor prius nititur radices figere, & poſtea fructus proferre. Et ſecundum hoc Apoſtolus in his verbis de quolibet viro iuſto oſtendit nobis duo, ſcilicet veritatis ſtabilitatem, dicens: *Gratia Dei ſum id quod ſum.* Et operis fecunditatem, addens: *Et gratia eius in me vacua non fuit.* Primo igitur, debemus eſſe virtutibus fixi. Quære in materia de fide, ſpe, charitate, & veritate in communi. Secundo, debemus eſſe in bonis fecundi. Quære in materia de miſericordia & auaritia, & acedia per contrarium.

1.Cor.15.b

Tit.7.c.2.3 4.

Tit.7. c.4. & tit.1.c.6 & 7.

Dominica duodecima poſt Pentecoſten.

Sufficientia noſtra ex Deo eſt. Sicut luna recipit lumen ſuum,

2.Cor.3. b

Digitized by Google

ſuum a ſole, ita creatura donum ſuũ a Creatore: & ad hoc quòd luna plene lumen ſuum recipiat, oportet vt ſol directe reſpiciat. Et ſecundum hoc duo ſpecialiter in verbis iſtis oſtenduntur, ſcilicet integralis iuſti perfectio. cum dicitur: *Sufficientia noſtra*. Secundo iuſti ſpiritualis contemplatio, cum additur: *Ex Deo eſt*. Primo igitur, debemus perfectionem virtutis habere. *Tit.5.c.1.* Quære in materia de virtute in communi. Secundo, debemus ad Deum per contemplationem reſpicere. *Tit.2.c.5.* Quære in materia de oratione & contemplatione.

Dominica decimatertia poſt Pentecoſtem.

Gal.3.6 *Lex propter tranſgreſſiones poſita eſt.* Sicut enim principis equus indiget freno: ſic pronitas ex concupiſcentia noſtra iuſtitiæ præcepto. Et ſecundum hoc Apoſtolus in his verbis oſtendit nobis duo, ſcilicet æquitatem diuini præcepti cum dicit: *Lex*, & pronitatem peccati cum dicit: *Propter tranſgreſſiones poſita eſt*. Primo igitur, æquitas præcepti eſt obſeruanda. *Tit. 3.* Quære in materia de præceptis. *Tit. 2. per tot.* Secundo peccati pronitas moderanda. Quære in materia de pœnitentia, temperantia, gula, & luxuria per contrarium. *& tit.5.c.6 & tit.1.c.8 & 9.*

Dominica decimaquarta poſt Pentecoſtem.

Gal.5.c *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Tempus guerræ eſt valde periculoſum & maxime quando eſt continuum, & infeſtiuum. Idcirco milites conſueuerunt incedere armati. Et ſecundum hoc in verbo iſto duo nobis oſtenduntur, ſcilicet carnis hoſtilitas domanda præ omnibus, cum dicitur: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* & mentis ſinceritas armanda virtutibus cum additur: *Spiritus aduerſus carnem*. Primo igitur, debemus hoſtilitatem carnis domare, & ſpecialiter quantum ad gulam, & luxuriam. *Tit.1.c.8.9* Quære in materia de gula, & luxuria. Secundo, debemus mentis ſinceritatem amare. *Tit. 2. per tot.* Quære in materia de pœnitentia.

Dominica decimaquinta poſt Pentecoſtem.

Gal.6.b *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Boues iunguntur vt facilius trahant iugum, & equi combinantur, vt facilius trahant currum. Et ſecundum hoc, Apoſtolus in hoc verbo ponens nos ſub dilectionis iugo, docet ſpecialiter duo portare, ſcilicet proximorum partem laboris, cum dicit: *Alter alterius onera portate*. Secundo conſeruare legem amoris addens, *& ſic adimplebitis legem Chriſti*. Primo ergo eſt neceſſitas proximorum ſupportanda. *Tit. 7. c.4.* Quære in materia de pietate & miſericordia. Secundo, eſt Dei & proximi charitas adimplenda. *Tit. 3. & tit.5.c.2.* Quære in materia de præceptis & charitate.

Dominica decimaſexta poſt Pentecoſtem.

Eph.4.a *Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Sicut opus glutini eſt fortiter coniungere, & ſicut vinculi eſt ligare: ſic opus charitatis eſt fortiter amare, Et ſecũdum hoc Apoſtolus in verbo propoſito monet nos ad duo, ſcilicet ad habendum charitatis glutinum in vnitate mentis ibi: *Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus*. & ad habendum charitatis vinculum in vnitate pacis, addens: *In vinculo pacis*. Primo igitur, charitas loco glutini habet mentium vnitatem. *Tit.5.c.2. & tit.1.c.4* Quere in materia de charitate, & inuidia per contrarium. Secundo charitas loco vinculi habet neceſſariam pacem. *Tit.7. c.6. & tit.1.c.5* Quære in materia de pace, & ira per contrarium.

Dominica decimaſeptima poſt Pentecoſtem.

Epheſ.3.d *In charitate radicati & fundati.* Sicut radix arborem portat, & ſicut fundamentum ædificium ſuſtinet: ſic charitas bonum inchoat, & conſeruat. Et ſecundum hoc in verbis propoſitis de charitate duo proponũtur. Quoniam ipſa eſt radix a qua generatur fructus boni operis, & ideo dicitur: *In charitate radicati*. Ipſa eſt fundamentum in qua ſituatur omnis ſtructura veritatis. & ideo ſubdit: *Fundati*. Primo igitur, charitas eſt radix reſpectu operis boni. Quære in materia de charitate. *Tit.5. c.2.* Secundo, charitas eſt fundamentum reſpectu virtutis. Quære in eadem materia. *Ibidem.*

Dominica decimaoctaua poſt Pentecoſtem.

Confirmabit vos vſque in finem ſine crimine. Vulgo dicitur, quòd finis, non pugna coronatur. Vnde incaute & in vanũ laudatur nauta antequam acceperit portum, & miles antequam acquiſierit triumphum. Et ſecundum hoc, Apoſtolus hortatur nos ſpecialiter ad duo, ſcilicet ad firmitatem perſeuerantiæ, cum dicitur: *Confirmabit vos*: Ad puritatem innocentiæ, addens: *Sine crimine*. Primo igitur, debemus in bono perſeuerare. Quære in materia de perſeuerantia. *Tit.8.c.2.* Secundo, debemus peccatum odire. *Tit.1. c.1.* Quære in materia de peccatis in communi. *1.Cor.1.a*

Dominica decimanona poſt Pentecoſtem.

Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis. Mercatores conſueuerunt mercaturam illam eligere, quam cognoſcunt ad lucrum vtiliorem eſſe. Et ſecundum hoc Apoſtolus in verbo propoſito facit ſpecialiter duo. Prohibet acquiſitionẽ furtiuam cum dicit: *Qui furabatur iam non furetur*. Suadet occupationem, addens: *Magis autem laboret, &c.* Primo igitur, debemus furtum & rapinam deteſtari. *Tit. 3. c.6.* Quære in materia de præceptis & auaritia. Secundo, debemus bonis operationibus occupari, & ſpecialiter *& tit.1.c.6* in operibus iuſtitiæ. *Tit.3. et 2. per tot. & tit.7.c.4.* Quære in materia de præceptis, de pœnitentia, & miſericordia. *Epheſ.4.d*

Dominica vigeſima poſt Pentecoſtem.

Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Medici ſumme prohibent vinum infirmis, quia ſumme accendit materiam febris. Et ſecundum hoc in verbo iſto Apoſtolus duo facit. Primo enim prohibet vinum gulæ, dicens: *Nolite inebriari vino*. Secundo prædicit febrem luxuriæ, addẽs: *In quo eſt luxuria*. Debemus igitur, gulã & luxuriã cauere. Quere in materia de luxuria & gula. *Tit.1.c.8. & 9.* *Eph.5.c*

Dominica vigeſimaprima poſt Pentecoſtem.

State ſuccincti lumbis veſtris in veritate, & induti loricam iuſtitiæ. Conſueuerunt antiqui & probati milites, docere pugnare, & armare minores. Et ſecundum hoc, Apoſtolus docet nos in his verbis tria, ſcilicet corporis caſtitatem, dicens: *State ſuccincti lumbis veſtris*. oris veritatem, addens: *In veritate*. & æquitatem, ſubdens: *Induti lorica iuſtitiæ*. Primo igitur, debet eſſe caro munda. Quære in materia, de caſtitate & luxuria per contrarium. *Tit.4.c.4.* Secundo, debet eſſe lingua vera. *& tit.1.c.9* Quære in materia de veritate & mendacio per contrarium. *Tit.3.c.7.* Et quære in materia de præceptis. Tertio, debet eſſe operatio iuſta. Quære in materia de iuſtitia. *Tit.5.c.8.* *Eph.6.c*

Dominica vigeſimaſecunda poſt Pentecoſtem.

Repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei. Mercatores ſocij conſueuerunt primo lucro intẽdere; & poſtmodum lucrum diuidere. In omni opere bono, ſunt ſocij Deus & homo, & honor eſt portio Dei, qui gratiã largitur, fructus vero eſt portio hominis, qui bonum opus exequitur. Et ſecundũ hoc Apoſtolus in verbo propoſito monet nos quantum ad duo, ſcilicet ad fructũ boni operis cumulandũ, quæ eſt portio *Philip.1.b*

Digitized by Google

portio noſtra dicẽs: *Repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum.* Ad laudem & honorem Deo perſoluendum, quæ eſt portio ſua, addens: *In gloriam & laudem Dei.* Primo igitur, debemus bonis operibus inſiſtere, & ſpecialiter operibus miſericordiæ. Quære in materia de miſericordia: vel operibus pœnitentiæ. Quære in materia de pœnitentia. Secundo debemus in omnibus Deum laudare. Quære in materia de bonitate, & ſuperbia per contrarium.

Tit. 7. c. 4. *Tit. 2. per tot.* *Tit. 1. c. 3.*

Dominica vigeſimatertia poſt Pentecoſtem.

Philip. 3. d. *Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum qui terrena ſapiunt.* Conſueuit nutrix in conſpectu pueri contra immunditiam ſpuere, vt puer addiſcat immunditias non tractare. & ſecundum hoc Apoſtolus in verbis iſtis deſcribit nobis tria vitia deteſtanda, ſcilicet immundorũ idolatriã deteſtabilẽ, dicẽs: *Quorum Deus venter eſt.* Superborũ vanam gloriã confuſibilẽ, addẽs: *Et gloria in confuſione ipſorum.* Cupidorũ auaritiã inexplicabilem, ſubdens: *Qui terrena ſapiunt.* Primo igitur, debemus immũditiam fugere, & ſpecialiter gulam & luxuriã. Quære in materia eorum. Secundo, debemus ſuperbiã calcare. Quære in materia de ſuperbia, & humilitate. Tertio, debemus auiditatem cupidorum relegare. Quære in materia de auaritia & paupertate.

Tit. 1. c. 8. & 9. *Tit. 1. c. 3. & tit. 7. c. 1* *Tit. 1. c. 6. tit. 4 c. 3.*

Dominica vigeſimaquarta poſt Pentecoſtem.

Col. 1. b *In omni tempore bono fructificantes, & creſcentes in ſcientiã Dei.* Arbor nouella facit naturaliter duo. Nam creſcendo fructificat, & fructificando creſcere non ceſſat. Et ſecundum hoc, Apoſtolus in verbo iſto monet nos ad duo, ſcilicet ad fructum bonorum operũ, dicẽs: *In omni opere bono fructificantes.* & ad augmentum virtutum, addens: *Et creſcentes in ſcientia Dei.* Primo igitur debemus bonis operibus inſiſtere, & ſpecialiter tribus, ſcilicet iuſtitiæ. Quære in materia de præceptis. de pœnitentia, & miſericordia. Secundo, debemus in virtutibus proficere. Quære in materia de virtutibus in communi, & de acedia per contrarium.

Tit. 3. tit. 2. tit. 7. c. 4

In viſitatione prælatorum ad ſubditos.

Ier. 23. b *Facit iudicium & iuſtitiam in terra.* Bonus paterfamilias prius ſeruis ſuis prædicit miſericordias, quàm inferat plagas. & hoc eſt quod dicit Dominus per Ieremiã prophetã, & in verbo iſto proponit duo, ſcilicet Chriſti iudiciũ, quod debemus ſumme formidare, dicẽs: *Faciet iudicium.* & ſecundo Chriſti iuſtitiã, quã debemus obſeruare, addens: *Et iuſtitiam in terra.* Primo igitur, proponitur Chriſti iudicium ad formidandum. Quære in materia de timore & iudicio. Secundo proponitur iuſtitia ad obſeruandum. Quære in materia de iuſtitia & præceptis.

Tit. 6. c. 1. & tit. 10. c. 1. *Tit. 5. c. 8. & tit. 3.*

De Apoſtolis.

Io. 15. b *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Conſuetum eſt in Eccleſia, quòd in magna ſolemnitate pulſatur maior campana. Ita & in feſto Apoſtolorum recitantur magnalia charitatis, quæ eſt maxima virtutum. & ſecundum hoc in verbis iſtis Saluator in laudem huius Apoſtoli nobis proponit de charitate duo, ſcilicet charitatis gaudium, qui non poteſt altior eſſe, dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet.* Charitatis ſignum, quod non poteſt certius eſſe, addens: *Vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Primo igitur, debemus exẽplo huius Apoſtoli dilectionis gradus aſcendere. Quære in materia de charitate & acedia per contrarium. Secundo debemus ſignum dilectionis oſtendere. Quære in materia de charitate, & acedia per contrarium.

Tit. 5. c. 2. & tit. 1. c. 7 *Ibidem.*

Item de eiſdem Apoſtolis.

Matt. 10. b *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. & ſimplices ſicut columbæ.* Miles debet eſſe præcipue armatus contra illa tela, quibus vtitur inimicus. Et ideo quia mundus habet duo tela præcipua, ſcilicet fraudulentiam, & violentiam, quia per fraudulentiam decipit, per violentiã opprimit. Ideo Saluator in his verbis armat milites ſuos ſpecialiter duobus armis, ſcilicet ſerpentina ſagacitate, contra mundi fraudulentiam, dicens: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Columbina ſimplicitate, contra mundi violentiam, addens: *Et ſimplices ſicut columbæ.* Primo igitur, debemus habere exemplo huius Apoſtoli, prudentiam ſerpentinam. Quære in materia de prudentia. Secundo, debemus habere mititatem columbinam. Quære in materia de manſuetudine, & ira per contrarium.

Tit. 5. c. 5. *Tit. 7. c. 2. & tit. 1. c. 5*

De eiſdem Apoſtolis.

Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Conſueuit luparius lupo exponere agnum, vt cum agno capiat lupum. Iſto modo nouo venationis vſus eſt Chriſtus, qui principibus mundanis expoſuit Apoſtolos, & per Apoſtolos cepit principes, & reges mundanos. Et ſecundum hoc in verbo iſto ad laudem huius Apoſtoli deſcribit duo, ſcilicet diuinam auctoritatem, dicens: *Ecce ego mitto vos.* ouinã ſimplicitatẽ, addens: *Sicut oues in medio luporum.* Primo igitur, Apoſtoli fuerunt miſſi ad prædicandum Dei verbum. Quære in materia de prædicatione. Secundo, fuerunt miſſi ad ædificandum per exemplum. Quære in materia de religione. Propter primum, eſt Apoſtolorum dignitas honoranda. Quære in materia de humilitate. Propter ſecundum, eſt eorum humilitas imitanda præcipue quantum ad paupertatem, obedientiam, & charitatem. Quære in materia de paupertate, & charitate, & obedientia.

Matt. 10. b *In Proœm. Tit. 4. c. 1.* *Tit. 7. c. 1.* *Tit. 4. c. 2. & 3. & tit. 5. c. 2.*

De eiſdem Apoſtolis.

Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Conſueuit magiſter quando vult ſcholares bene inſtruere, exempla ſenſibilia in lectione proponere, vt ſcholares poſſint facilius retinere. Et ideo Saluator legens ſcholaribus ſuis, id eſt Apoſtolis lectionẽ charitatis, proponit ſeipſum tamquam exemplũ lectionis. Et ſecũdũ hoc charitas, quę fuit lectio Apoſtolorũ deſcribitur hic tripliciter, ſcilicet vt mandatũ intranſgreſſibile, cũ dicitur: *Hoc eſt præceptum meum.* vt vinculum indiſſolubile, cum additur: *Vt diligatis inuicem.* Vt exemplum intelligibile, cum dicitur: *Sicut dilexi vos.* Primo igitur, debemus charitatem ſicut præceptum ſeruare. Quære in materia de præceptis. Secũdo, debemus charitatẽ ſicut vinculũ nodare. Quære in materia de charitate. Tertio, debemus charitatem Chriſti ſicut exemplum palpare. Quære in materia de charitate.

Ioan. 15. b *Tit. 3.* *Tit. 5. c. 2.* *Ibidem.*

De vno Martyre.

Iuſtus vt palma florebit. Conſueuit agricola arbores generoſas eligere, vt eas poſſit in ſuo virgulto plantare. ſic Dominus noſter Ieſus Chriſtus elegit arbores nobiliſſimas in virgulto paradiſi plantandas: inter quas elegit huius venerandi Martyris victoriam, ſicut palmam fructuoſam & ſpecioſam. Et ſecũdum hoc martyr iſte glorioſus in iſto verbo, tripliciter, cõmendatur, ſcilicet vt iuſtus in opere cum dicitur: *Iuſtus.* vt fortis in tribulatione, cũ additur: *Vt palma.* vt pulcher in cõuerſatione, cũ ſubditur: *Florebit.* Primo igitur, debemus exemplo huius Martyris habere iuſtitiæ rectitudinẽ. Quære in materia de iuſtitia. Secundo, patiẽtiæ fortitudinem. Quære in materia de fortitudine. Tertio, munditiæ pulchritudinem. Quære in materia de caſtitate.

Pſal. 91. c *Tit. 5. c. 8.* *Ibid. c. 7.* *Tit. 4. c. 4.*

Item de eodem Martyre.

Poſuiſti Domine in capite eius coronam de lapide pretioſo. Magnus honor eſt quãdo Imperator promouet aliquem

Pſ. 20. a

Digitized by Google

quem in militem,& maior cum coronat ſeruum regē. Talem honorem iſti Martyri glorioſo exhibuit Dominus: quoniam non ſolum in ſtrenuum militem ipſum promouit,ſed cęleſti diademate coronauit. Et ſecūdū hoc a propheta in laudē ſuæ coronæ duo ſpecialiter proponuntur,ſcilicet maieſtas imperialis, cū dicitur, *Poſuiſti Domine ſuper caput eius.* valor martyrialis,cū dicitur: *De lapide pretioſo*. Primo igitur, exemplo huius martyris, corona meritorum noſtrorū debet eſſe
Tit.4. c.4. in virtutibus ſpecioſe formata. Quære in materia de
Tit.5. c.1. continentia. Secundo, debet eſſe pretioſe fabricata.
& tit.7.c.1 Quære in materia de virtute & humilitate.

De pluribus Martyribus.

Hebr. 11.*f* *Sancti per fidem vicerunt regna*. Bene debent reputari ſtrenui milites, quando pauciſſimi vincunt plures. Tales fuerunt iſti ſancti Martyres, qui ſuperauerunt mundanos principes & reges. Et ſecundum hoc Apoſtolus in verbis iſtis deſcribit tria martyrum præconia glorioſa,ſcilicet vitæ munditiam,dicens: *Sancti.* Mentis iuſtitiam,addens: *Per fidem.* Mortis victoriam, ſubdens: *Vicerunt regna.* Primo ergo exemplo ſanctorum Martyrum debemus habere caſtitatem pro lorica. Quære in materia de caſtitate. Secundo, fidem pro
Tit.4. c.4. lancea. Quære in materia de fide. Tertio perſeuerantiam, pro corona. Quære in materia de fortitudine.
Tit.5. c.3.
Ibid. c.7.

De eiſdem Martyribus.

Sap.3. a *Iuſtorum anima in manu Dei ſunt*. Conſueuerunt incolæ ſteriles terras & tyrannorum regna dimittere, & ad fertiles terras & ad regna pacifica ſe transferre: ſic fecerunt ſancti Martyres, qui dimiſerunt terras ſteriles huius ſæculi,& tyrannidem diaboli, & tranſtulerunt ſe ad pacificum regnum Chriſti. Et ſecundū hoc in verbis iſtis duo Martyrum præconia proponuntur, ſcilicet plena perfectio reſpectu ſui.cum dicitur: *Iuſtorum anima*. plena ſubiectio reſpectu Dei, cum ſubditur: *In manu Dei ſunt*. Primo igitur exemplo Mar-
Tit.5. c.8. tyrum debemus eſſe virtute iuſtitiæ perfecti. Quære in materia de iuſtitia. Secundo debemus obedientia
Tit.4. c.2. eſſe ſubiecti. Quære in materia de obedientia.

De vno confeſſore Pontifice.

Heb.7. a *Aſſimilatus filio Dei manet ſacerdos in aternum*. Satis res commendatur de candore, quando comparatur niui, & res de calore quando comparatur igni. Sic commendantur merita huius confeſſoris & Pontificis glorioſi, cum comparantur Chriſto. Et ſecundum hoc in verbis iſtis iſte confeſſor commēdatur de duobus,ſcilicet de ſanctitate perfecta cum dicitur: *Aſſimi-*
Tit.7. c.2. *latus filio Dei*, & de dignitate præcelſa, cum dicitur:
& tit.5.c.1 *Manet ſacerdos in aternum*. Primo igitur exemplo hu-
& tit.7.c.2 ius confeſſoris eſt Chriſti ſanctitas imitanda. Quære in
& 4.& tit. materia de mititate, vel virtute in communi,& de hu-
5. c. 7. militate miſericordia & fortitudine. Secundo eſt non
Tit.5. c.4. terrena, ſed cæleſtis dignitas appetenda. Quære in ma-
& tit.7.c.1 teria de ſpe, & humilitate.

De vno Doctore.

Pſal.36. d *Os iuſti meditabitur ſapientiam,& lingua eius loquetur iudicium*. Naturaliter os hominis facit duo,ſcilicet guſtando probat cibum, & loquendo format verbum. Et ſecundum hoc glorioſus iſte doctor habuit duo bona, ex quibus extollitur in his verbis,ſcilicet guſtum ſapiētiæ in contemplatione, ideo dicitur: *Os iuſti meditabitur ſapientiam*. Verbum eloquentiæ in prædicatione, & ideo additur: *Et lingua eius loquetur iudicium*. Primo igitur exēplo huius ſancti doctoris debemus imitari ſapientiam,quam ipſe cōſiderauit,& præcipue mortis miſeriam ad humiliandum, & cæli gloriam deſide-
Tit.7. c.2. randum. Quære in materia de humilitate quantū ad
& tit.5.c.4 primum, & de ſpe quantum ad ſecundum. Secundo
Tit. 6.c.1. debemus formidare iudicia quę ipſe formidauit. Quære in materia de timore.

De vno confeſſore non Pontifice.

Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei. Multum lætatur peregrinus, quando de aliquo vertice montis oſtenditur ei terminus ſuæ diętæ: ſic fecit Dominus huic ſanctiſſimo confeſſori,cum in vertice contemplationis oſtendit ei regnum æternæ felicitatis. Et ſecūdum hoc, ſapiens in verbis iſtis proponit duo præconia huius confeſſoris,ſcilicet ſuę peregrinationis progreſſum certiſſimū,dicens: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas*, Et ſuæ glorificationis viſum rectiſſimum, addens: *Et oſtendit illi regnum Dei*. Primo igitur exēplo huius ſancti confeſſoris, debemus
B per iter præceptorum incedere. Quære in materia de *Sap.*10. *b* *Tit. 3. per tot.* præceptis, Secūdo debemus ad finem præmiorum recte aſcendere. Quære in materia de gaudio Paradiſi. *Tit.10.c.2*

De virgine Martyre.

Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias, &c. *Cant.2. a* Conſueuerunt amatores,laudibus amicas extollere,& cantionibus laudare: ſic amator virginum Chriſtus, in laudibus huius glorioſæ virginis, & martyris ſponſæ ſuæ,cantat per ſapientium cantilenā huius dulciſſimæ melodiæ. Et ſecundum hoc in verbis iſtis commēdat eam quadrupliciter, ſcilicet vt decoratam candore
C floreo,cum dicit: *Sicut lilium*. Vt laureatam cruore roſeo,cum additur: *Inter ſpinas*, ſcilicet Martyrij. Vt liquefactam amore flammeo, cum ſubdit: *Sic amica mea*. Vt exaltatam honore ſtelleo, cum concludit: *Inter filias*, ideſt inter animas beatas. Primo igitur exemplo huius virginis, debemus incorruptionis florē *Tit.4. c.4.* diligere. Quære in materia de caſtitate & luxuria per *& tit.2.c.9* contrarium. Secundo debemus tribulationis ſpinas ſu- *Tit.5. c.7.* ſtinere. Quære in materia de fortitudine, de pœnitentia,& de acedia per contrarium. Tertio debemus igne *per tot. &* charitatis ardere. Quære in materia de charitate. Quar- *tit.1.c.7.*
D to debemus conſortium cæleſte deſiderare. Quære in *Tit. 5. c.2.* materia de ſpe & timore per contrarium. *Tit. 5. c.4. & tit.6.c.1*

De virgine non Martyre.

Quaramus Domino noſtro regi adoleſcentulam virginē. *3.Reg.1. a* Sicut de prato colliguntur flores pulchriores: ſic Chriſtus de mundo per Angelos ſuos colligit virgines: Proponūtur duo in verbis iſtis,ſcilicet regale connubiū,ad quod fuit aſſumpta,cum dicitur: *Quaramus Domino noſtro regi*. Virginale præconium,ad quod fuit electa,cū dicitur: *Adoleſcentulam virginem*. Primo igitur exemplo huius virginis anima fidelis debet eſſe Chriſto deſponſata. Quære in materia de fide & charitate. Secū- *Tit. 5. c.2.*
E do debet eſſe caſtitatis priuilegio decorata. Quære in *3.* materia de caſtitate, & de luxuria per contrarium. *Tit.4. c.4. & tit.1.c.9*

Item de virgine non Martyre.

O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate. *Sap.4. a* Conſueuit homo mirari, ſpecialiter propter tria. Miratur enim homo in re multū pulchra, in re multum noua, & in re multum clara. Et ſecundum hoc huius ſanctæ, Chriſti ſponſæ tria miranda præconia proponuntur, ſcilicet decor conuerſationis,cum dicitur: *O quàm pulchra eſt*, Candor incorruptionis, cum additur: *Caſta generatio*. Et ſplendor contemplationis cum ſubditur: *Cum claritate*. Primo igitur exemplo huius virginis, debemus eſſe pulchri. Quære in materia de virtute in *Tit.5. c.1.* communi,& temperantia. Secundo debemus eſſe de- *& 6.* cori incorruptione. Quære in materia de caſtitate, & *Tit.5. c.4.* luxuria per contrarium. Tertio debemus eſſe radioſi *& tit.1.c.9* per contemplationem. Quære in materia de contem- *Tit.2. c.1.*
F platione.

FINIS DIAETAE SALVTIS, ET
Primæ partis Opuſculorum,
S. Bonauenturæ.

S. BO-

Digitized by Google

S. BONAVENTVRÆ
EX ORDINE MINORVM
S. R. E. CARDINALIS EP. ALBANENSIS
EXIMII ECCLESIÆ DOCTORIS
OPVSCVLVM.
Cui titulus est, Meditationes vitæ CHRISTI.

HOC opusculo, cui titulus est MEDITATIONES VITÆ CHRISTI, *spiritualem filiam S. Bonaventura instruit vt ad actuosas omnes, luminosasq. virtutes progressiones faciat. Quod vt melius præstet Christi Domini vitam tamquam lucidissimum, ac nitidissimum speculum ei ob oculos ponit, ad quod vitam suam moresq. componat, atque in eius semper meditatione versetur. Iugis enim & assidua vitæ Christi meditatio, qua continet virtutum omnium perfectionem, contra vana & caduca, mentem roborat: contra tribulationes, & aduersa fortificat: contra hostium insidias, ac blandimenta fallacia erudit: ita vt his instructa præsidijs, & documentis nec vi hostium opprimi, nec fraude decipi vmquam possit. Intentum vero Auctoris ex proœmio patet, & infra etiam ex c. 9 dum nec omnia quæ Christus fecit, quem quam meditari posse, nec scripta esse affirmat: atque ita Christi Domini gesta se narraturum pollicetur quemadmodum contigerunt, vel contigisse credibile est secundum imaginarias quasdam representationes, vt ipse ait, quas animus diuersimode percipit. Quod non esse a sacra Scriptura alienum in proœmio itidem egregie demonstrat. Diuiditur autem opusculum generatim in partes sex. Prima est de ijs, quæ incarnationem Domini præcesserunt. Secunda de ipsa incarnatione. Tertia de Christi natiuitate. Quarta de toto Christi Domini vitæ cursu. Quinta de eius sanctissima passione & morte. Sexta de Christi resurrectione, & ad cælos ascensione, ac de Spiritus sancti missione. In his vero meditandis Auctor ita se gerit vt a capite primo vsque ad decimum octauum meditationes prolixe tractet. Deinde vero rem gestam prout narrant Euangelistæ, proponit, existimans quamlibet Christi actionem nobis sufficere ad plenam meditationem & instructionem. Quod si nonnumquam aliqua in meditationem adducit, quæ humilia nimis & puerilia videntur: non propterea contemnenda sunt aut parui pendenda. Quia, vt Auctor ipse c. 14. & 15. docet, vtilia sunt valde, & nos ad maiora transmittunt. Quod enim stultum Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum, potentius. Disponit vero suas meditationes iuxta singulas hebdomadæ dies, vt quid in singulis meditari de Christo vtile sit, quisque intelligat. Sanctorum quoque patrum auctoritatibus opusculum conspersum est præsertim S. Bernardi, cuius rei rationem cap. 36. reddit Auctor his verbis:* Ideo libenter Bernardi verba in hoc opusculo intersero, & adduco, quia non solum spiritualia sunt, & cor penetrantia: sed & decore plena, & ad Dei seruitium excitantia. *Ex quibus constat quàm dignus sit iste tractatus S. Bonaventuræ doctrina pietate & deuotione.*

PROOEMIVM.

INTER alia virtutum & laudũ præconia de sanctissima virgine Cæcilia legitur quòd Euangelium Christi absconditum semper portabat in pectore. Quod sic intelligi debere videtur, quòd ipsa de vita Domini Iesu in Euangelio tradita, quædam sibi deuotiora præelegerat, in quibus meditabatur die ac nocte, corde puro, & integro, attentione præcipua & feruenti, & cum plena circulatione reincipiens iterum & dulci ac suaui gustu ruminans ea in arcano pectoris sui collocabat. Simile tibi suadeo faciendum. Super omnia namque inter spiritualis exercitij studia, hoc magis necessarium, magisq. proficuum credo, & quod ad celsiorem gradum producere possit. Nusquã enim inuenies, vbi sic doceri possis, contra vana blandimenta & caduca, contra tribulationes & aduersa, cõtra hostium tentamenta, & vitia, sicut in vita Domini Iesu quæ fuit absque omni defectu perfectissima. Ex frequenti enim & assueta meditatione vitæ ipsius adducitur anima in quandam familiaritatem, confidẽtiam, & amorem ipsius, ita quòd alia vilipendit & contemnit. Insuper fortificatur & instruitur quid facere, quidve fugere debeat.

Vitæ Christi meditatio frequẽs quantũ animæ prosit.

Dico primo quòd iugis meditatio vitæ Domini Iesu roborat & stabilit mentem contra vana & caduca, vt patet in prædicta beata Cæcilia, quæ ita cor suum repleuerat de vita Christi, quòd in ipsam vana intrare non poterant: vnde in pompa nuptiarum existens, vbi tot vana geruntur, cantantibus organis, ipsa stabili corde soli Deo vacabat, dicens: Fiat Domine cor meum, & corpus meum immaculatum, vt non confundar.

Secundo fortificat contra tribulationes & aduersa, vt patet in martyribus. Circa quod sic dicit Bernardus: Inde tolerantia martyrij prouenit, quòd in Christi vulneribus tota deuotione versetur, & iugi meditatione demoretur. In illis stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacerato corpore, & rimante latera ferro. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in vulneribus Iesu, & vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si in suis esset visceribus, scrutans ea, ferrum profecto sentiret, dolorem non ferret, succumberet & negaret. Hucusque Bernardus: Inde est quòd non solum martyres, sed & confessores in tribulationibus & infirmitatibus suis, tantam patientiam habuerunt, & tota die habent. Si legas de beato Francisco, & de beata virgine Clara matre ac ducissa tua, poteris inuenire, quomodo in multis tribulationibus penurijs, & infirmitatibus, non solum patientes, sed etiam hilares existebant. Idem quotidie videre potes inducentibus sanctam vitam: hoc ideo quia ipsorum animæ nec erant, nec sunt in eorum corporibus, sed in Christo ex deuota meditatione vitæ ipsius.

Bern. ser. 61. super Cãt. vers. fin.

Tertio dico, quòd docet circa gerenda, vt nec hostes nec vitia irruere vel fallere possint, hoc ideo, quia perfectio virtutum reperitur ibidem. Vbi enim virtutes excelsæ paupertatis, eximiæ humilitatis, profundæ sapientiæ, orationis, mansuetudinis, obedientiæ, patientiæ, ceterarumq. virtutum exempla, & doctrinam sic inuenies, sicut in vita Domini virtutum? De hoc sic breuiter ait Bernardus: In cassum proinde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperandas putet, quam a Domino virtutum: cuius doctrina seminariũ prudentiæ, cuius misericordia opus iustitiæ, cuius vita

Idẽ ser. 22. super Cãt. in fin.

Digitized by Google

ſpeculum temperantiæ, cuius mors inſigne eſt fortitudinis. Hucuſque Bernardus: Qui ergo eum ſequitur, errare non poteſt neque falli. Ad cuius virtutes imitandas & adipiſcendas, ex frequenti meditatione cor accenditur, & animatur. Deinde illuminatur virtute, ita quòd virtutem induit, & a veris falſa diſcernit: adeo vt plures fuerint illiterati, qui magna & profunda Dei myſteria cognouere. Vnde credis quòd beatus Franciſcus ad tantam virtutum copiam & ad tam lucu
S. Frãciſcus vitę Chriſti meditator aſſiduus. lentam intelligẽtiam ſcripturarum, ad tam etiam perſpicacem notitiam fallaciarum hoſtium & vitiorum peruenerit, niſi ex familiari conuerſatione & meditatione Domini ſui Ieſu? Propterea ſic ardenter afficiebatur ad ipſam, vt quaſi ſua pictura fieret. Nam in cunctis virtutibus quàm perfectius poterat imitabatur eandem, & tandem complente ac perficiente Ieſu per impreſsionem ſacrorum ſtigmatum, fuit in eum trãſformatus totaliter. Vides ergo ad quàm excelſum gradum meditatio vitæ Chriſti perducit, ſed & tamquam fundamentum efficax ad maiores contemplationis ſublimat gradus: quia ibidem inuenitur vnctio, quæ paulatim purificans & eleuans animam, docet de omnibus, de quibus non eſt ſermo ad præſens.

Nunc autem te in ipſas vitæ Chriſti meditationes, aliqualiter introducere cogitaui: ſed vellem, quòd hoc a magis experto, magisq. docto acciperes, quia in talibus maxime inſufficiens ſum. Verumtamen iudicans melius fore aliqua, vtcumque dicere, quàm penitus tacere, experiar impotentiam meam, & familiariter tecum loquar, rudi & impolito ſermone: tum vt melius poſſis, quæ dicuntur capere: tum vt non aurẽ ſed mentem ſtudeas inde reficere. Non eſt enim in ornatis ſermonibus, ſed in Domini Ieſu meditationibus inſiſtendum. Ad quod etiam Hieronymi doctrina inducimur, dicentis: Sermo rudis vſque ad cor penetrat, politus autem paſcit aures. Spero autem, quòd ruditati tuæ conferet aliquid mea modicitas: ſed & in hoc magis ſpero, quòd ſi te in his exercitari ſedula meditatione volueris, ipſum Dominum de quo loquimur, magiſtrum habebis. Non autem credas, quòd omnia quæ
Quomodo circa diuinã Scripturam & dicta & facta Saluatoris meditaridebemus. per ipſum dixiſſe, vel feciſſe conſtat, meditari poſſimus, vel quòd omnia ſcripta ſint: ego vero ad maiorem impreſſionem, ea ſic, ac ſi ita fuiſſent narrabo, prout contingere vel contigiſſe credi poſſunt, ſecundũ quaſdam imaginarias repræſentationes, quas animus diuerſimode percipit. Nam & circa diuinam ſcripturam meditari, exponere, & intelligere multifarie, prout expedire credimus, poſſumus: dummodo non ſit contra veritatem vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ, & non ſit contra fidem, & contra bonos mores. Cum autem me narrantem inuenies, Ita dixit vel fecit Dominus Ieſus, ſeu alia quæ introducuntur: ſi illud per ſcripturam probari non poſſit, non aliter accipias, quam deuota meditatio exigit. Hoc eſt proinde accipe, ac ſi diceres, mediteris, quòd ita dixit vel fecit Dominus Ieſus, & ſic de ſimilibus. Tu autem ſi ex his fructum ſumere cupis, ita te præſentem exhibeas, his quæ per Dominum Ieſum dicta & facta narrantur, ac ſi tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter delectabiliter & moroſe, omnibus alijs curis & ſolicitudinibus tunc omiſſis. Quare te precor dilecta filia, vt hunc laborem meum quem ad laudem Domini Ieſu, & tuum profectum, & meam vtilitatem aſſumpſi, lætanter ſuſcipias: & lætantius, deuotius, & ſolicitius te exerceas in eodem. Initium de incarnatione ſumendum eſt, ſed quædam ipſam præceſſiſſe meditari poſſumus, tam in cælis circa Deum & angelos ſuos beatiſſimos, quàm in terris circa Virginem gloriosiſſimam, quæ mihi videntur primitus explicanda. Et ideo de ipſis videamus.

De ſolicita pro nobis interceſsione Angelorum. Cap. I.

CVm per longiſſima tempora vltra ſpatium quinque millium annorum miſerabiliter iaceret genus humanum, & nullus propter peccatum primi hominis aſcẽdere poſſet ad patriam beatiſſimi angelici ſpiritus, compatientes tantæ ruinæ, & de ſua reſtauratione ſoliciti, licet etiam pluries, primo tamen adueniente plenitudine temporis, deuotius, & inſtantius taliter ſupplicauerũt Domino procidẽtes in facies ſuas ante thronũ eius ſimul omnes congregati, & dixerunt: Domine placuit majeſtati veſtræ, & rationalẽ creaturam, ſcilicet hominẽ creare, propter veſtram bonitatẽ, vt ipſe eſſet hic nobiſcum, & vt nobis ex ipſo noſtrarũ contingeret reſtauratio ruinarũ. Sed ecce pereunt omnes, & nemo ſaluatur, & in tot annorũ curriculis hoc videmus, quòd de omnibus hoſtes noſtri triũphant, & de ipſis non noſtræ ruinæ, ſed tartareæ ſpeluncæ replentur. Vt quid ergo Domine naſcuntur? Quare traduntur beſtijs animæ confitentes tibi? Et ſi ſecundum iuſtitiam veſtram hoc fiat, tamen miſericordiæ tempus eſt. Et ſi primi parentes veſtrum mandatũ incaute trãſgreſſi ſunt, ſubueniat miſericordia veſtra. Mementote, quòd ad ſimilitudinem veſtram creaſti eos. Aperite Domine miſericorditer manum veſtram, & implete miſericorditer. Oculi omnium ſpectant ad vos, ſicut oculi ſeruorum ad manus dominorum ſuorum, donec miſereamini & ſubueniatis remedio ſalutari humano generi. *Pſal. 73. b* *Pſ. 122. c*

De contentione inter miſericordiam & iuſtitiam, veritatem & pacem. Cap. II.

HIs dictis, miſericordia pulſabat viſcera patris vt ſubueniret, ſecum pacem habens: ſed contradicebat veritas, habens ſecum iuſtitiam. Et inter eas magna controuerſia facta eſt, prout narrat beatus Bernardus pulchro & longo ſtylo. Sed ego ſuccincte, vt potero, referam ſummam. Frequenter enim ipſius dicta melliflua intendo adducere, ſed plerumque cum exceptione, propter prolixitatem vitandam. In hoc ergo loco hæc eſt dicti ſui ſumma. Dicebat Domino miſericordia: Numquid in æternum proijcies Domine, aut obliuiſceris miſereri? & hoc ei longo tempore ſuſurrabat. Reſpondit Dominus: Vocentur ſorores veſtræ, quas cõtra vos paratas videtis, & eas pariter audiamus. Quibus vocatis, incœpit miſericordia: Eget miſeratione diuina creatura rationalis, quoniam miſera facta eſt, & miſerabilis valde, venit tempus miſerendi, & iam præterijt. Econtra veritas: Oportet Domine implere ſermonem quem locutus es. Totus moriatur Adam, cum omnibus qui in eo erant, quando præuaricando pomũ guſtauit. Dixit miſericordia: Vt quid ergo Domine me feciſti? Scit enim ipſa veritas, quòd ego perij, ſi numquam miſereberis. Econtrario ipſa veritas: Si prędictam tuam ſententiam præuaricator euaſerit, perijt & veritas tua, & nõ permanet in æternũ. Fuit ergo hęc quæſtio miſſa ad filium. Ipſa autem veritas & miſericordia coram eo eadem dicebant, & addebat veritas: Fateor Domine, quòd bono zelo mouetur miſericordia: ſed non ſecundum iuſtitiam, quæ potius præuaricatori vult parcere quàm ſorori. At miſericordia: Tu neutro parcis, & tanta indignatione ſæuis contra præuaricatorẽ, vt inuòluas pariter & ſororẽ. Sed nihilominus veritas fortiſſime allegat: Domine contra te iſta quæſtio intorquetur, & eſt cauendũ, ne verbum patris euacuetur. Dixit pax: Parcite vobis a verbis iſtis, virtutũ non eſt honeſta contentio. Vides controuerſiam magnã, & rationes fortes & efficaces. Nõ videbatur quomodo circa hominẽ poſſent & miſericordia & veritas conſeruari. Scripſit autem Rex ſententiam, quam paci, quæ propinquius ei ſtabat, dedit legendam, ſic continentem: Hæc dicit, Perij ſi Adam nõ moriatur. Et hæc dicit, Perij ſi non miſericordiã conſequatur. Fiat mors bona, & habeant vtræque quod petunt. Obſtupuerunt omnes in verbo ſapientiæ, & conſenſerunt quòd moriatur Adã, miſericordiam cõſequendo. Sed quærunt quo modo mors poteſt fieri bona, cũ horribilis ſit ipſi auditui? Reſpõdit Rex: Mors peccatorum peſſima, ſed mors ſanctorum pretioſa, & ianua vitæ. Inueniatur qui ex cha- *Bern. ſer. 1 de annunciatione.* *Pſ. 76. b* *Pſ. 33. d* *Pſ. 115. a*

Digitized by Google

ex charitate moriatur, non obnoxius morti: & sic mors non poterit tenere innoxium, sed faciat in ea foramen, per quod transeant liberati. Placuit sermo. Sed vbi talis poterit inueniri? responderunt. Redijt ergo veritas ad terram, & misericordia remansit in cælo. Nam iuxta Prophetiam: Domine in cælo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Et circuit orbem terrarum. Et nemo mundus a sorde, nec infans vnius diei. Sed a misericordia perlustratur cælum, & neminem inuenit, qui sufficientem ad hoc habeat charitatem. Omnes enim serui sumus, & qui cum bene fecerimus dicere debemus illud Lucæ: Quia inutiles serui sumus. Et cum nullus inueniretur, qui maiorem charitatẽ haberet, vt animam suam pro seruis inutilibus poneret, redeunt ad constitutam diem anxie plurimum. Non inuento quod desiderabant, dixit pax: Vos nescitis quidquam nec cogitatis. Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: sed qui dedit consilium ferat auxilium. Intellexit hoc Rex, & ait: Pœnitet me fecisse hominem. Pœnitentiam me agere oportet, pro homine quem creaui. Et vocato Gabriele dixit: Vade dic filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit. Hucusque Bernardus: Vides ergo, quàm magni periculi fuit & est peccatum, & quàm magna difficultas est remedium inuenire. In hoc ergo consenserunt prædictæ virtutes præcipue in persona filij. Nam persona patris aliqualiter videtur terribilis & potẽs: & sic suspicari quodammodo potuissent pax & misericordia. Persona vero spiritus, benignissima est: & sic suspicari poterant veritas & iustitia. Vnde persona filij tamquam media accepta est, ad hoc remedium faciendum. hoc autem non proprie, sed appropriate intelligas. Tunc ergo impletum est illud Propheticum: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia, & pax osculatæ sunt. Et hæc de his quæ in cælis contingere potuerunt, possumus meditari.

Psal. 35. a *Iob 25. secundũ 70. interp.* *Luc. 17. c* *Ioan. 15. b* *Psal. 13. a* *Gen. 7. b* *Zach. 9. b* *Psal. 84. c*

De vita Mariæ Virginis, & septem petitionibus eius. Cap. III.

CIRCA Virginem, ex qua incarnatio facta fuit, meditari possumus vitam ipsius. Vnde scire debes, quòd dum esset trium annorum, fuit a parentibus oblata in templum, & ibi stetit vsque ad decimum quartum annum. Quid autem ibi fecerit, scire possumus ex reuelationibus suis, factis cuidam suæ deuotæ. Et creditur, quòd fuit Sancta Elisabeth, cuius festum solemniter celebramus. In quibus hæc inter alia continentur. Cum, inquit, pater meus & mater mea me dimiserunt in templo, statui in corde meo habere Deum in patrẽ: & deuote ac frequẽter cogitabam, quid possem facere Deo gratum, vt dignaretur mihi dare gratiam suam, & feci me doceri legem Dei mei. Ex omnibus tamẽ præceptis diuinæ legis, tria præcepta præcipue seruaui in corde meo, videlicet: Diliges Dominum Deum tuũ, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Item, diliges proximum tuum sicut teipsum. Item, habebis odio inimicum tuum. Ista inquit seruaui in animo meo, & statim omnes virtutes comprehendi, quæ in ipsis continentur, & ita volo te facere. Anima autem aliquam virtutem habere non potest, si Deum toto corde non diligat. Ab isto enim amore descendit omnis gratiæ plenitudo, sine qua nulla virtus in aliquam descendit, nec perseuerat in anima, sed fluit vt aqua, nisi suos inimicos, id est vitia & peccata habuerit odio. Qui vult ergo suam gratiam habere, & possidere, oportet eum cor suum ad amorem & odium ordinare. Volo ergo te facere, vt faciebam ego. Surgebam enim semper in noctis medio, & pergebam ante altare templi, & tanto desiderio, & tanta voluntate, & tanta affectione quanta poteram, & sciebam, petebam gratiam ab omnipotenti Deo obseruandi illa tria præcepta, & omnia alia mandata legis. Et sic stando ante altare septem petitiones Domino faciebam, quæ sunt hæ.

Dam. lib. 4. fid. orth. c. 15. Niceph. lib. 2. Eccl. hist. c. 7.

Primo enim petebam gratiam, qua possem implere dilectionis præceptum, scilicet ipsum diligere ex toto, &cet. Septem petitiones B. Mariæ virginis.

Secundo petebã gratiam, qua possem diligere proximum secundum volũtatem, & beneplacitum suum, & vt faceret me amare omnia, quæ ipse amat & diligit.

Tertio petebam, vt me faceret odire & fugere omnia, quæ odit.

Quarto petebam humilitatem, patientiam, benignitatem, & mansuetudinem, & omnes virtutes, per quas efficerer grarioſa ante conſpectum ſuum.

Quinto petebam, vt faceret me videre tempus, in quo esset nata illa beatissima Virgo, quæ debebat filium Dei parere: & vt conseruaret oculos meos, vt possem eam videre: linguam, vt possem eam laudare: manus, vt possem ei seruire: pedes, vt possem ire ad seruitium suum: genua, vt possem adorare Dei filium in gremio suo.

Sexto petebam gratiam, obediendi mandatis, & ordinationibus Pontificis templi.

Septimo petebam, vt templum, & vniuersum populum suum ad seruitium suum conseruaret.

His auditis dixit ancilla Christi: O dulcissima Domina non eratis vos gratia, & virtutibus plena. Respondit beata Virgo: Pro firmo scias, quòd ita me reputabam ream, & vilissimam, & gratia Dei indignam sicut tu. Propterea petebam sic gratiam & virtutes. Et iterum: Filia tu credis, quod omnem gratiam quam habui, habuerim sine labore: sed non est ita. Immo dico tibi, quòd nullam gratiam, donum vel virtutem habui a Deo sine magno labore, continua oratione, ardenti desiderio, pro funda deuotione, multis lacrymis, & multa afflictione, dicendo, cogitando semper placita sibi, sicut sciebam & poteram, excepta sanctificationis gratia, qua sanctificata fui in vtero matris. Et addidit: Pro firmo scias, quòd nulla gratia descendit in animã, nisi per orationem & corporis afflictionem. Postquam autem dedimus Deo quæ per nos possumus, licet sint pauca, ipse venit in animam, secum ferens ista altissima dona, quòd videtur anima in seipsa deficere, & perdit memoriam, & non recordatur se fecisse, vel dixisse aliquid Deo gratum, & tunc videtur sibijpsi vilior, & despectior quàm vmquam fuerit. Hucusque de dictis reuelationibus.

Beatus vero Hieronymus de vita ipsius scribit: Hãc sibi regulam beata Virgo statuerat, vt a mane vsque ad horam tertiam orationibus insisteret. A tertia vsque ad nonam, externo opere se occuparet. A nona uero iterum ab oratione non recedebat, quousque dum illi Angelus appareret, de cuius manu escam accipere solebat & melius in Dei opere & amore proficiebat. Fiebat, vt in vigilijs inueniretur prior, in sapientia legis Dei eruditior, in humilitate humilior, in carminibus Dauidicis elegantior, in charitate glorioſior, in puritate purior, in omni virtute perfectior. Erat enim constans & immobilis, & cum quotidie melius transisset, hanc irascentem nullus vel vidit vel audiuit. Omnis sermo eius ita erat gratia plenus, vt cognosceretur in lingua eius, Deus. Semper in oratione, & in scrutatione legis Dei permanebat. Et erat solicita circa socias suas, ne aliqua ex eis in vllo sermone peccaret, ne aliqua in risu vocem suam exaltaret, ne aliqua iniurias aut superbiam contra parem suam exerceret. Sine intermissione benedicebat Deum, & ne forte in salutatione sua a Dei laudibus tolleretur, si quis eam salutabat, illa pro salutatione sua, Deo gratias, respondebat. Denique primum ex ipsa exijt, vt dum salutantur homines sancti, Deo gratias, dicant. De esca quam de manu Angeli accipiebat, ipsa reficiebatur: quam vero a Pontificibus templi accipiebat, pauperibus erogabat. Quotidie videbatur ei Angelus loqui, & quasi charissimæ sorori vel matri obtemperabat ei. Hucusque Hieronymus.

Digitized by Google

In quartodecimo autem anno fuit Beata Virgo Maria desponsata Ioseph per diuinam reuelationem, & rediit in Nazareth, quod qualiter fuerit factum, inuenies in legenda de natiuitate sua. Et hæc sunt quæ ante incarnationem Domini Iesu possumus meditari: ipsa ruminhowever bene & delecteris in eis, toto affectu ea memoriæ commendando, & opere adimplendo, quia deuotissima sunt. Nunc ad incarnationem veniamus.

De incarnatione Christi. Cap. IV.

Gal. 4. a POstquam autem venit plenitudo temporis, vel deliberasset quo modo ordinauit summa Trinitas humano generi prouideri, per incarnationem verbi, propter nimiam charitatem suã qua ipsum genus humanum diligebat, commouente eum misericordia sua, & nihilominus ad instantiam supernorum spirituum, & Beata Virgo Maria redijsset Nazareth: vocauit Deus omnipotens Gabrielem Archangelum, & dixit ei: Vade ad dilectissimam filiam nostram Mariam desponsatam Ioseph, super omnes creaturas nobis charissimam, & dic ei, quòd filius meus concupiuit speciem suam, & sibi eam elegit in matrem. Et roga eam, vt ipsum lætanter accipiat: quia per eam salutem totius generis humani operari decreui, & obliuisci volo iniuriæ mihi factæ. Attende hic & recordare, quæ tibi in principio supra dixi, vt discas, omnibus, quæ dicuntur & fiunt, te exhibere præsentem. Hic ergo imagineris, & aspicias Deum, ut potes, quia incorporeus est: sed aspice eum tamquam magnum Dominum, sedentem in solio excelso, uultu benigno, pio, & paterno, quasi reconciliare volentem, siue reconciliatum esse, hæc verba dicentem, & Gabrielem facie hilari & iucunda, flexis genibus & inclinatio vultu timoroso & reuerenti, ambasiatam Domini sui attente suscipientem. Surgens igitur Gabriel iucundus & gaudens, volitauit ab altis, & in humana specie in momento fuit coram Virgine Maria, in thalamo domunculæ suæ manente. Sed nec cito sic volauit, quin præueniretur a Deo, & sanctam ibi Trinitatem inuenit, quæ præuenit nuncium suum.

Incarnatio verbi, fuit opus totius Trinitatis.

Scire namque debes, quòd excelsum incarnationis opus totius Trinitatis fuit, licet sola persona filij fuerit incarnata. Quemadmodum si tunicam inuenti, duo ex lateribus eius stantes adiuuarent eum, & tunicæ manicas tenerent. Nunc ergo & hic bene aspice, & tamquam ipsi facto præsens existeres, intellige omnia quæ dicuntur & fiunt. O qualis fuit & nunc est in meditatione tua illa domuncula, vbi tales sunt, & talia exercentur. Nam licet vbique sit Sancta Trinitas, tamen ibi nunc aliquo singulari modo esse mediteris, ratione singularis operationis. Ingressus ergo Gabriel paranymphus fidelis ad Virginem Mariam, di

Luc. 1. c xit: Aue gratia plena, Dominus tecum benedicta tu in mulieribus. Ipsa vero turbata, nihil respondit. Non fuit turbata turbatione culpabili, nec de visione Angeli, quia eos sæpe videre solita erat: sed, iuxta verba Euangelij, turbata fuit in sermone eius, cogitans de nouitate talis salutationis: non enim sic eam consueuerat salutare. In qua salutatione cum videret se tribus commendari, non poterat humilis Domina non turbari. Commendabatur enim quòd esset gratia plena, & quòd Dominus erat secum, & quòd erat benedicta super omnes mulieres: at humilis non potest sui commendationem, sine rubore & turbatione audire. Turbata ergo fuit ex verecundia honesta, & virtuosa. Cœpit etiam timere an hoc esset verum: non quòd non crederet Angelum vera loqui, sed ex eo quòd propriũ est in humilibus, quòd non examinant suas virtutes, sed defectus potius ruminant, vt sic semper proficere possint reputantes magnam virtutem paruam, & paruum defectum magnum valde. Tamquam ergo prudens, & cauta, pauida & pudorosa nihil respondit. Quid enim respondisset? Disce & tu exemplo suo tenere silentium, & taciturnitatem amare: quia magna & vtilis valde talis virtus est. Nam ipsa bis prius audiuit, quàm semel responderet. Abominabile enim est, virginem esse loquacem. Angelus enim causam suæ dubitationis cognoscens, dixit: Ne timeas Maria, nec verecunderis de laudibus quas dixi tibi, quia sic est. Nec solum ipsa gratia plena, sed eam toti generi humano recuperasti, & reinueniisti a Deo. Nam Ecce concipies, & paries altissimi filium: qui te elegit in suam matrem, saluabit omnes in eum sperantes. Tunc ipsa respondit, non tamen confitendo, nec negando commendationes præfatas, sed de alio certificari volens, de modo plus dubitabat, scilicet ne perderet virginitatem suam. Quæsiuit ergo ab Angelo huius conceptionis modum, dicens: Quo modo fiet istud, quia virginitatem meam firmissime Domino meo deuoui, ne in perpetuum hominem cognoscam? Et Angelus: Fiet per operationem Spiritus sancti, qui te singulari modo replebit, & eius virtute concipies, salua tibi virginitate tua. & ideo filius tuus vocabitur filius Dei. Nihil enim ei est impossibile. Nam Elisabeth cognata tua cum esset senex, & sterilis, iam sunt sex menses, quòd filium virtute Dei concepit.

Intuere hic pro Deo, & meditare, qualiter tota Trinitas est ibi expectans responsionem & consensum huius suæ filiæ singularis, amanter & delectabiliter aspiciens verecundiam eius, & mores & verba. Et etiam qualiter Angelus diligenter & sapienter inducit eam, & ordinat verba sua, stans inclinatus, & reuerens coram Domina sua, vultu placido, & sereno, fideliter exequens ambasiatam suam, & attente obseruans verba Dominæ, vt possit congrue respondere, & super hoc opere mirifico perficere Domini voluntatem. Et qualiter etiam Domina stat timorate ac humiliter, facie pudorosa præuenta ab Angelo, & ex improuiso in verbis istis non extollitur, neque se reputat. Et cum audit magnalia de se, qualia alicui numquam dicta fuerunt, totum diuinæ gratiæ ascribebat. Disce ergo eius exemplo esse pudorosa & humilis, quia sine his virginitas parum valet. Gaudet prudentissima Virgo, & auditis verbis Angeli consensit. Et, vt in suis reuelationibus continetur, profunda deuotione genuflexit, & iunctis manibus dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Tunc filius Dei statim totus & sine mora intrauit vterum Virginis, & ex ea carnem assumpsit, & totus remansit in sinu patris. Potes autem pie imaginari, qualiter ipse filius tamquam obedientiam & laboriosam legationem suscipiens, patri se inclinauit, & recommendauit, & in eodem instanti anima creata & infusa fuit. perfectus homo secundum omnia corporis lineamenta, sed paruulus valde: ita quòd in vtero postea naturaliter crescebat, vt alij. sed non fuit dilata infusio animę, vel membrorum distinctio, vt in alijs. Erat enim perfectus Deus, sicut perfectus homo, & ita sapiens & potens, vt est modo. Gabriel autem tunc cum Domina sua similiter genuflexit, & parum post cum ea surgens, se iterum inclinans vsque ad terram, & valefaciens ei, disparuit, & ad patriam rediens hoc narrauit, & fuit ibi nouum gaudium, & nouum festum, & exultatio magna nimis. Domina vero tota inflammata, & in amore Dei magis solito succensa, sentiens se concepisse, genibus flexis gratias egit de tanto dono, humiliter & deuote supplicans eidem, vt eam dignaretur instruere, ita quòd in his quæ circa filium suum facienda occurrerent, faceret sine defectu.

Sine pudore & humilitate virginitas parũ valet.

Considerare autem debes, quanta est hodierna solemnitas, & iubilare in corde tuo, & agere dies lætitię. Inaudita est enim vsque modo a sęculis, nec vmquã fuerat. Talis namque hodie est solẽnitas Dei patris, qui nuptias fecit filio suo in despõsatione humanę naturæ, quam hodie filius sibi vniuit inseparabiliter. Hodie est & solẽnitas nuptiarũ filij, & dies natalis eius in vtero,

sed

Digitized by Google

sed postea erit ex vtero. Hodie est solemnitas Sancti spiritus, propter hoc opus mirificum & singulare ipsius incarnationis, quod eidem attribuitur: & hodie incœpit ostendere benignitatem singularem humano generi. Hodie est solemnitas glorioſa Dominæ nostræ, quæ a patre in filiam, & filio in matrem, & Spiritu sancto in sponsam est recognita & assumpta. Hodie est solemnitas totius cælestis curiæ: quia inchoatur eorum reparatio. Hodie est multo magis solemnitas humanæ naturæ: quia eius salus incœpit & redemptio, & totius mundi reconciliatio, & sublimata est atque deificata. Hodie nouam obedientiam suscepit filius a
Psal. 18. a patre, de nostra peragenda salute. Hodie a summo cælo egrediens, exultauit vt gigas ad currendum viam, & se recluſit in horto vteri virginalis. Hodie etiam factus est vnus ex nobis & frater noster, & cœpit peregrinari nobiscum. Hodie de cælo lux vera descendit, ad tollendas & fugandas nostras tenebras. Hodie panis viuus, qui dat vitam mundo, decoquitur in virginalis
Ioan. 1. b vteri clibano. Hodie Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis. Hodie clamores & desideria Patriarcharum & Prophetarũ exaudita sunt & impleta. Cla-
Isa. 16. a mabant desiderio inenarrabili & dicebant: Emitte
Isa. 45. b agnum Domine, &c. Et iterum: Rorate cæli desuper.
Isa. 64. a Et iterum: Vtinam dirumperes cælos & descenderes.
Ps. 143. b Et iterum: Domine inclina cælos tuos & descende.
Ps. 79. a. b. Et iterum: Domine ostende nobis faciem tuam, &c.
d Et talia multa, de quibus tota Scriptura est plena. Nam hodiernam diem vehementissime expectabant. Hodie est principium & fundamentum omnium solemnitatum, & initium totius nostri boni. Nam vsque nunc indignatus est Dominus contra genus humanum, propter transgressionem primorum parentum: sed amodo videns filium hominem factum, nõ vlterius irascetur. Hodie dicitur esse temporis plenitudo. Vides admirabile opus & quàm solemnissimum factũ sit istud: totum est delectabile, totum iucundum, totum desiderabile, & cum omni deuotione suscipiendum, in iubilatione, lætitia & exultatione ducendum, & omni veneratione dignissimum. In his ergo meditare, in his delectare, & iucundaberis, & forte ostendet tibi Dominus ampliora, &c.

Quo modo Beata Virgo visitauit Elisabeth. Et quo modo Magnificat, & Benedictus facta fuerunt. Cap. V.

Luc. 1. d POst hæc recogitans Domina verbo Angeli, quæ dixit de consobrina sua Elisabeth, eam visitare proponit ad congratulandum eidem, ac etiam seruiendũ. Iuit ergo vna cum Ioseph sponso suo a Nazareth ad domũ ipsius, quæ distabat a Hierusalem per quattuordecim vel quindecim miliaria, vel circa. Non ergo retardatur asperitate, vel longinquitate viæ, sed cum festinatione iuit, quia nolebat diu in publico videri. Et sic non erat ex conceptu filij aggrauata, vt alijs mulieribus contingit. Non enim fuit Dominus Iesus onerosus matri. Conspice ergo hic quo modo vadit sola cum sponso suo regina cæli, & terræ, & non eques sed pedes, non ducit frequentiam militum vel baronum, non camerariarum & domicellarum comitiuã. Vadunt autem cum ea paupertas, humilitas & verecundia, omniumq. virtutum honestas. Est & Dominus secum, magnam & honorabilem comitiuam habens, sed non sæculi vanam & pomposam. Cum autem intrauit domum, salutauit Elisabeth, dicens: Salue soror mea Elisabeth. Illa vero exultans & tota exhilarata, & accensa Spiritu sancto surgit, & amplexatur eam tenerrime, & exclamans præ gaudio, dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domi-
Luc. 1. d ni mei ad me? &c. Cum enim Virgo salutauit Elisabeth, repletus est in vtero Ioannes Spiritu sancto, repleta est etiam & mater: nec prius repletur mater quã filius, sed filius repletus replet & matrem, non quidem in anima matris aliquid efficiendo, sed per Spiritum sanctum aliquid in ea fieri promerẽdo, eo quòd in ipso Spiritus sancti gratia affluentior refulgebat, & prior gratiam sensit. Et sicut illa Mariam, sic ille aduentum Domini sensit. Et ideo exultauit, & illa prophetice locuta est. Vide quanta virtus sit in verbis Dominæ, quia ad eorum pronunciationem confertur Spiritus sanctus. Sic enim abundanter ipsa erat plena, quòd eius meritis ipse Spiritus sanctus etiam alios replebat. Respondit autem Maria ad Elisabeth, dicens: Magnificat anima mea Dominum, &c. totum ibidem complens canticum iucunditatis & laudis. Deinde se ad sedendum ponentes, Domina humillima ad inferiorem locum se ponit ad pedes Elisabeth: sed illa incontinenti exurgens, & hoc non patiens erexit eam, & pariter consederunt. Quærit autem Domina de modo suæ conceptionis, & Elisabeth de modo suæ: & hæc sibi inuicem narrant lætanter, & laudant Deum de vtraque conceptione, & in gratiarum actione consistunt, & agunt dies lætitiæ. Et stetit ibidem Domina quasi mensibus tribus, ministrans & seruiens ei in ombus quæ poterat humiliter, reuerenter, & deuote, quasi oblita se matrem Dei esse, & totius mundi reginam. O qualis domus, qualis camera, qualis lectus, in qua & quo pariter commorantur & requiescunt, tales matres talibus filijs fecũdatæ, Maria & Elisabeth, Iesus & Ioannes. Sunt & ibi magnifici senes, scilicet Zacharias & Ioseph. Adueniente ergo tempore suo peperit Elisabeth filium, quem Domina leuauit a terra, & diligenter aptauit, vt expediens erat. Paruulus autem, ipsam quasi intelligens aspiciebat, & cum eum matri porrigere veller, caput ad eam vertebat, & in ea solum delectabatur, & ipsa lætanter colludebat eidẽ, amplexabatur, & osculabatur iucunde. Considera magnificentiam Ioannis. Nullus vmquam talem baiulam habuit. Multa alia magna priuilegia reperiuntur de ipso, quibus non insisto ad præsens. Die autem octauo circumcisus est puer, & vocatus est Ioannes. Et tunc apertum est os Zachariæ, & Prophetauit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, &c. Et sic in domo illa hæc duo cantica pulcherrima, scilicet Magnificat & Benedictus facta fuerunt. Domina vero stans post aliquam cortinam, ne videretur ab hominibus qui conuenerant ad circumcisionem Ioannis, auscultabat attente ad canticum illud, in quo de filio suo fiebat mentio, & omnia conferebat in corde suo sapientissime. Tandem valefaciens Elisabeth & Zachariæ, ac benedicens Ioanni, redijt ad domum suæ habitationis in Nazareth. In qua reuersione paupertatem eius adinuicem reuoca. Redit enim ad domum, in qua nec panem, nec vinum, nec alia necessaria est inuentura. Sed nec possessiones habebat, nec pecuniam. Stetit his tribus mensibus apud illos forte opulentos: nunc autem redit ad paupertatem suam, & vt proprijs manibus laborando victum procuret. Compatere sibi, & in amorem paupertatis accendere.

Quanta sit in verbis B. Mariæ virtus.

S. Ioãnis Baptistæ priuilegium.

Quo modo Ioseph voluit dimittere Mariam, & quo modo Deus permittit suos tribulari. Cap. VI.

CVm autem simul habitarent Domina & sponsus eius Ioseph, & crescente Iesu in vtero matris perpendens Ioseph ipsam grauidam esse doluit vltra modum. Attende hic bene, quia multa pulchra discere poteris. Si dubitas quare Dominus voluit matrem suã habere virum, cum semper vellet eam virginem esse. Respondetur propter tria, vt scilicet ne grauida infamaretur, vt viri ministerio & societate frueretur, & vt diabolo partus filij Dei occultaretur. Conspiciebat ergo Ioseph coniugem suam semel & pluries, & dole-

Digitized by Google

bat & turbabatur, & eidem vultum ostendebat turbatum, & oculos auertebat ab ea tamquam a mala, suspicans eam ex adulterio concepisse. Vides quo modo Deus permittit suos tribulationibus vexari, & tentari ad ipsorum coronam. Cogitabat autem eam occulte
2. *Cor.* 8. *d* dimittere. Vere de hoc dici potest, quòd eius laus est
Matt. 1. *c* in Euangelio. Dicitur enim ibi, quòd erat vir iustus, magnæ namque virtutis erat. Cum enim communiter dicatur, quòd quasi summæ verecundiæ, doloris, & furoris sit viro adulterium vxoris, tamen ipse virtuose se temperabat, & accusare nolebat, patienter hanc magnam pertransibat iniuriam, non se vindicans, sed pietate victus, cedere volens, occulte volebat eam dimittere. Sed nec Domina pertransiuit absque tribulatione, perpendebat enim & videbat eum turbatum, & de hoc etiam ipsa turbabatur. Humiliter tamen tacebat, & occultabat donum Dei. Potius volebat reputari vilis, quam ipsum sacramentum Dei propalare, & de se aliquid loqui, quod ad iactantiam putaretur pertinere. Rogabat autem Dominum, vt ipse remedium apponere dignaretur & hanc sibi & viro suo tribulationē auferret. Vides quàm magna tribulatio & anxietas
Ibidem. erat eis, sed Dominus prouidit vtique. Misit ergo Angelum suum, qui dixit Ioseph in somnis, quòd vxor eius de Spiritu sancto conceperat, & vt confidenter & gaudenter staret cum ea. Vnde tribulatione cessante, redijt consolatio magna. Sic & nobis contingeret, si in tribulationibus patientiam habere sciremus: nam Deus post tempestatem tranquillum facit. Nec dubitare debes: quia non permittit eas ad suos venire, nisi pro vtilitate eorum. Quæsiuit Ioseph de hac conceptione mirifica, quæ ei Domina diligenter narrauit. Remanet ergo, & stat Ioseph gaudens cum sua coniuge benedicta. Et vltra quàm dici possit, eam casto diligit amore, & curam ipsius fideliter gerit, & Domina cum eo confidenter moratur, & in sua paupertate lætanter viuunt. Stat ergo Dominus Iesus reclusus in vtero, vsque ad menses nouem more aliorum. Stat benigne ac patienter sustinet, & expectat tempus debitū. Compatere sibi, quòd ad tantam humilitatis profunditatem deuenit. Multum ergo deberemus hanc affectare virtutem: nec vmquam deberemus ad elationem, vel ad nostri reputationem tumescere, quando tantum se inclinauit Dominus maiestatis. Et de hoc secundo beneficio huius tam prolixæ pro nobis reclusionis; numquam ei digne possemus satisfacere. Sed saltem corde hoc cognoscamus, & gratias eidem toto affectu agamus, quòd nos ex alijs assumere dignatus est, vt vel hoc modicum rependamus eidem, vt recluſi stemus ad seruitium suum. Ipsius quippe beneficium est hoc, non nostrum meritum, & quidem per maximum multumq. acceptabile ac venerabile est. Non enim ad pœnam sed ad tutelam recluſi sumus, & in arce religionum tutissima collocati. Ad quam huius nequissimi mundi venenosæ sagittæ vel tumultuosi maris procellæ, nisi nostra temeritate attingere non poterunt. Conemur ergo toto posse, mente recluſa & abstracta ab omnibus caducis, eidem cordis puritate vacare: quia corporalis recluſio nihil, aut parum sine mentali prodest. Eidem etiam Domino Iesu in hoc compatere, quòd est in continua afflictione, & fuit a suæ conceptionis primordio vsque ad mortem, ex eo, scilicet quòd patrem, quem summe diligebat, cognoscebat propter idola relinqui a peccatoribus & inhonorari, & ex compassione, quam habebat ad animas ad imaginem suam creatas quas cernebat miserabiliter, & quasi vniuersaliter damnari, & erat sibi maior pœna, quàm fuerit passio corporalis. Nam propter hanc tollendam sustinuit illam. Vides quàm pulchra fercula hic tibi propinata sunt, si vis eorum sentire dulcedinem, ea rumina diligenter, & sæpe.

SECVNDA FERIA.

De Natiuitate Christi, & aliis. Cap. VII.

MEDIANTE autem nouem mensium termino, exijt edictum ab Imperatore, *Luc.* 2. *a* vt describeretur vniuersus orbis, scilicet quilibet in ciuitate sua. Cumq. Ioseph ire vellet in ciuitatem suam, scilicet Bethleem, & sciret instare tempus partus suæ coniugis, duxit eam secum. Vadit ergo iterum Domina hoc longo itinere. Nam Bethleem est prope Hierusalem, per quinque vel sex milliaria. Ducunt autem secum bouem & asinum, & vadunt sicut pauperes mercatores bestiarum. Cum autem fuerunt in Bethleem, quia pauperes erant, nam multi concurrerant pro eadem causa, hospitium inuenire non potuerunt. Compatere hic Dominæ, & conspice ipsam delicatam & iuuenem, quindecim enim erat annorum, ex longo itinere fatigatam, & cum verecundia inter gentes conuersantem, quærentem vt quiescat, & non inuenit: omnes licentiant eam & socium eius, & sic coguntur diuertere ad quandam viam coopertam, vbi homines tēpore pluuiæ diuertebant. Ibidem Ioseph, qui erat magister lignarius, forte aliqualiter se clausit. Nunc autem diligentissime inspice omnia, maxime quia referre intendo quæ ab ipsa Domina reuelata & ostēsa fuerunt, prout a quodam sancto nostri ordinis fide digno habui, cui puto reuelata fuisse.

Cumq. venisset hora partus, scilicet in media nocte Dominicę diei, surgens virgo appodiauit ad quandam columnam, quæ ibi erat, Ioseph vero sedebat mæstus, ex eo forte quòd non poterat quæ decebant, parare. Surgens ergo & accipiens de feno præsepis, proiecit ad pedes Dominæ & vertit se in aliam partem: tunc filius Dei æterni exiens de matris vtero, sine aliqua molestia vel læsione, in momento sicut erat in vtero, sic fuit extra vterum super fenum ad pedes matris suæ. Et mater in continenti se inclinans, recolligens eum & dulciter amplexans, posuit in gremio suo & vbere de cælo pleno, & Spiritu sancto edocta, cœpit lauare siue linire ipsum per totum cum lacte suo: quo facto, inuoluit eum in velo capitis sui, & posuit eum in præsepio. Et tunc bos & asinus flexis genibus posuerunt ora super præsepium, flantes per nares ac si ratione vtentes cognoscerent, quòd puer sic pauperrime contectus, calefactione, tempore tanti frigoris, indigebat. Mater vero flexis genibus adorauit, & gratias agens Deo, dixit: Gratias tibi ago Domine sancte Pater, qui filium tuum mihi dedisti, & adoro te Deus æterne, & te filium Dei viui & meum. Ioseph autem similiter adorauit eum, & accipiens sellam asini, & extrahens de ea cussinellum de lana siue bora, posuit iuxta præsepe, vt Domina super eo sederet. Ipsa ergo se posuit ibi ad sedendum, & sellam posuit subtus cubitum, & sic stabat Domina mundi, tenens vultum suum super præsepe, innixa oculis & toto affectu super dilectissimum filium suum. Hucusque de reuelatione.

His ergo sic ostensis, disparuit Domina, & remansit Angelus, & dixit eidem laudes magnas, quas etiam ille mihi dixit, sed nec discendi, nec scribendi aptitudinem habui. Vidisti ortum sacratissimi principis, vidisti simul & partum Reginæ cælestis, & in vtroque arctissimam paupertatem potuisti conspicere, multis necessarijs indigere. Hanc virtutem altissimam Dominus reinuenit. Hæc est illa Euan- *Matt.* 13. *f*
gelica Margarita, pro qua emenda omnia sunt vendenda. Hæc est totius spiritualis ædificij primum fundamentum: nam cum sarcina temporalium rerum spiritus ad Deum non potest ascendere. De qua
dicebat beatus Franciscus: Paupertatem fratres no- Paupertas.
ueritis

ueritis esse spiritualem viam salutis, tamquam humilitatis fomentum, & perfectionis radicem, cuius est fructus multiplex, sed occultus. Magna ergo nobis est verecundia, quòd eam non amplectamur toto posse, sed oneramur superfluis, quando mundi Dominus, & Domina mater eius eam sic strictissime, & studiosissime seruauerunt. De qua sic dicit Bernar-
Bern. ser. 1 in vig. nat. Dom. post med. dus: Abundabat in terris hæc species, & nesciebat homo pretium eius. Hanc itaque Dei filius concupiscens descendit, vt eam eligat sibi, & nobis quoque sua æstimatione faciat pretiosam. Adorna thalamum, scilicet humilitate & paupertate. In his complacet sibi pannis, & Maria testimonium perhibente: his sericis delectatur inuolui, & abominationes Ægyptiorum immola Deo tuo. Hucusque
Idem ser. 5 nat. Dom. circ. fin. Bernardus. Idem in sermone natiuitatis qui incipit: Benedictus Deus, & pater. Denique populum suum
Psal. 9. d consolatur. Vis nosse populum eius? Tibi derelictus est pauper, ait homo secundum cor Dei. Sed
Luc. 6. c & ipse in Euangelio: Væ vobis, inquit, diuitibus qui habetis hic consolationem vestram. Quid enim consoletur eos, qui suam habent consolationem? Non consolatur Christi infantia garrulos: non consolantur Christi lacrymæ cachinnantes: non consolantur panni eius ambulantes in stolis: non consolantur stabulum & præsepe amantes primas cathedras in synagogis. Vigilantibus pastoribus annunciatur gaudium lucis, & eis natus dicitur esse Saluator. Pauperibus atque laborantibus non vobis diuitibus, qui vestram habetis consolationem, & vestrum dominium. Hucusque Bernardus. Potuistis etiam attendere in vtroque, profundissimam humilitatem in hac ipsa natiuitate, non enim sunt stabulum dedignati, non bestias, non fenum, & cetera vilia. Hanc virtutem in omnibus actibus, tam Dominus, quam Domina perfectissime seruauerunt, & nobis commendauerunt. Nitamur ergo omni quo possumus studio ipsam amplecti: quia sine ipsa non est salus, nulla enim operatio nostra cum superbia Deo placere
Aug. lib. de sing. doc. c. 18. in fine. to. 4. potest. Nam secundum beatum Augustinum: Superbia fecit Angelos dæmones, humilitas facit homines Angelis similes. Et Bernardus: Qualem putas necesse est hominem inuenire, qui repudiati locum
Bern. ser. 2 de verb. Is. 6. Vidi Dom. &c. circ. med. Angeli sortiatur? Semel turbauit superbia regnum illud, concussit muros, etiam prostrauit ex parte, & parte non modica. Quid ergo? Numquid non odit ciuitas illa & vehementer huiusmodi pestem abominatur? Certi estote fratres, eum qui superbis non pepercit Angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibijpsi. Hucusque Bernardus. Potuisti etiam attendere in vtroque, maxime in puero Iesu non paruam cordis afflictionem. De qua sic dicit
Idem ser. 3 de nat. Domini nõdũ ante princ. Bernardus: Nasciturus itaque Dei filius, cuius in arbitrio erat, quodcumque vellet eligere tempus, eligit quod molestius est præsertim paruulo & pauperis matris filio: quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præsepe ad reclinandum. Et cum tanta esset necessitas, nullam audio pellium fieri mentionem. *Et infra*: Christus vtique qui non fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id vtilius, id potius eligendum: & quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tamquam a seductore cauendum. *Et infra*: Et tamen
Isa. 7. e fratres ipse est promissus olim per Isaiam, Paruulus sciens reprobare malum, & eligere bonum. Malum ergo voluptas corporis: bonum vero afflictio est. Siquidem & hanc elegit, & illam reprobat puer sapiens, verbum infans. Hucusque Bernardus. Vade & tu fac similiter, discrete tamen, vt non excedas posse tuum. Et de his virtutibus alias poterit dici, redeamus ad domum natiuitatis.

Nato itaque Domino, Angelorum multitudo ibi existens, suum Deum adorauerunt, & confestim ad pastores iuerunt, qui erant ibi prope forte per milliare, nunciantes eis ipsam natiuitatem & etiam lo-

A cum. Exinde ascenderunt in cælum cum Canticis & iubilis, conciuibus suis ea similiter nunciantes. Tota igitur superna curia exhilarata, magnoq. facto festo & laudibus, & gratiarum actionibus Deo patri exhibitis, venerunt omnes quotquot ibi erant, successiue per ordines suos videre faciem Domini Dei sui, & adorantes eum cum omni reuerentia, & etiam matrem eius, laudem eidem & cantica personabant. Quis enim eorum auditis nouis, remansisset in cælo, quin visitasset Dominum suum sic humiliter constitutum in terra? In nullo eorum hæc superbia cadere
Heb. 1. c potuisset. Et ideo dicit Apostolus: Et cum introB ducit primogenitum in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Hæc meditari de Angelis iucundum puto, qualitercumque se habuerit veritas. Veneruntq. pastores & adorauerunt eum, referentes quæ audierunt ab Angelis. Mater vero prudentissima, omnia quæ de ipso dicebantur conseruabat in corde suo, illi autem gaudentes abierunt. Genu flecte & tu qui tantum distulisti, & adora Dominum Deum tuum, & postea matrem eius, & reuerenter saluta sanctum senem Ioseph. Deinde osculeris
C pedes pueri Iesu iacentis in lecto, & roga Dominam vt eum tibi porrigat vel permittat accipere. Accipias eum inter brachia tua, retine & intuearis faciem eius diligenter, ac reuerenter deosculare, & delectare in eo confidenter. Hoc facere potes, quia ipse ad peccatores venit pro eorum salute, & cum eis humiliter conuersatus, & tandem se ipsis dimisit in cibum. Vnde benignitas sua patienter se tangi pro tuo velle permittet, nec imputabit præsumptioni sed amori. Semper tamen cum reuerentia & timore hæc facias, quia ipse sanctus sanctorum est. Postea redde ipsum matri: & conspice diligenter, quàm studiose, & sapienter gubernabat eum, lactat, ac cetera ei facit obD sequia. Ita & tu adiuua eam si potes, in his delectare, iucundare, ac sedulo meditari memento, & quantum potes famuleris Dominæ, & puero Iesu, & in-
1. Pet. 1. 6 tuearis faciem eius sæpe, in quam desiderant Angeli prospicere. Semper tamen, vt dixi, cum reuerentia & timore, ne patiaris repulsam: reputare enim te debes indignam talium conuersatione.

Meditari debes etiam cum gaudio, quanta sit hodierna solemnitas. Hodie namque natus est Christus, & sic vere est dies natalis Regis æterni, & filij Dei viui. Hodie filius datus est nobis, & puer natus
Isa. 9. b est nobis. Hodie sol iustitiæ qui erat in nubilo clare refulsit. Hodie Spiritus sanctus Ecclesiæ electoE rum caput processit de Thalamo suo. Hodie desideratam faciem ostendit, forma speciosus præ fi-
Psal. 44. d lijs hominum. Hodie factus est ille Hymnus Angelicus: Gloria in excelsis Deo. Hodie pax homi-
Luc. 2. b nibus est annunciata, vt in eodem Hymno continetur. Hodie, vt etiam cantat Ecclesia per totum mundum, melliflui facti sunt cæli, & in terra canunt Angeli. Hodie primitus apparuit benignitas, & hu-
Tit. 3. b manitas Saluatoris Dei nostri. Hodie adoratus est Deus in similitudine carnis peccati. Hodie illa duo miracula contigerunt, quæ superant omnem intellectum, & sola fides apprehendere potest, scilicet
F quòd Deus nascitur, & Virgo parit. Hodie aliorum miraculorum claruit multitudo. Denique omnia quæ dicta sunt de incarnatione quasi hic clarius elucescunt: ibi inchoata, hic manifestata. Vnde nunc illa, & istis meditationibus ista coniunge. Merito ergo est dies illa iubilationis, & gaudij, & lætitiæ magnæ nimis. Nam Romæ de quadam taberna dicta emeritoria (quia milites ibi spatiando, & emendo necessaria, ea quæ stipendijs suis meruerant, expendebant) fons olei largissimi emanauit de terra, & per totum diem largissimo riuo fluxit. Et circulus admodum cœlestis arcus circa solem in toto orbe apparuit. Et Romæ statua aurea quã Romulus in suo palatio posuerat, quæ prophetabatur non cadere donec virgo pareret, statim vt

Christus

Christus natus est, corruit. In quo loco Calixtus Papa Ecclesiam Sanctæ Mariæ, quæ nunc dicitur trans Tiberim, constitui &.

De circumcisione & fletu Domini. Cap. VIII.

OCTAVO autem die circumcisus est puer. Duo autem magna hodie facta sunt. Vnum, quia manifestatum est nomen salutis, quod ab æterno sibi impositum erat, & ab Angelo vocatum priusquam in vtero conciperetur, hodie fuit declaratum & nominatum. Et vocauerunt nomen eius Iesum. Iesus autem
Act. 4. c dicitur Saluator, quod est nomen super omne nomen. Nec est enim, vt Apostolus Petrus ait, aliud nomen sub cælo, in quo nos oporteat saluos fieri. Secúdum quod hodie factũ fuit, quia incœpit Dominus Iesus suum sacratissimum sanguinem pro nobis effundere. Tempestiue enim cœpit pro nobis pati: qui peccatum non fecit, pro nobis pœnam hodie portare incœpit. Compatere tu ei, & plora cum illo, quia hodie fortiter plorauit &. Nam in solemnitatibus multum gaudere debemus propter nostram salutem: sed multum compati & dolere propter suas angustias & dolores. Audistis in natiuitate quantam afflictionem habuit & penuriam, & inter alia hoc etiam fuit, quod quando mater posuit eum in præsepio, ad caput eius posuit quendam lapidem interposito forte feno, vt habui a fratre nostro qui vidit, & adhuc ille lapis apparet ad memoriam ibidem muratus. Credas quod libentius posuisset puluinar si habuisset, sed cum aliud non haberet quod poneret, cum cordis amaritudine posuit illum lapidem. Audis & hodie quia sanguinem suum fudit. Fuit enim caro ipsius cum cultello lapideo incisa. Nonne ergo compatiendum est ei? ita. Sic certe & matri. Plorauit ergo puer Iesus hodie, propter dolorem quem sensit in carne sua: nam veram carnem & passibilem habuit sicut ceteri homines. Sed eo plorante, credis ne quod mater potuerit lacrymas continere? Plorauit ergo & ipsa quam plorantem filius stans in gremio eius aspiciens, paruulam manum suam ad os, & vultum eius ponebat, quasi nutu rogans eandem ne ploraret: quam enim tenerrime diligebat, a ploratu cessare volebat. Similiter & mater, cuius viscera totaliter commouebantur in dolore, & lacrymis filij, & nutu & verbis consolabatur eum &. Intelligebat enim tamquam prudentissima voluntatẽ eius, quamuis nondum loqueretur. Et dicebat: Fili si vis me a ploratu cessare, cessa & tu. Non enim possum te plorante non plorare. Et tunc ex compassione matris, filius a singultibus desistebat. Mater vero & ipsius, & suos oculos tergebat, & vultum vultui applicabat, lactabat eum, & omnibus quibus poterat modis consolabatur. Et sic faciebat quoties plorabat: quod forte sæpe puerorum more faciebat, ad ostendendum miseriam naturæ humanæ, quam vere assumpserat, & ad occultandum se, ne a diabolo cognosceretur. Cantat namque de ipso Ecclesia: *Vagit infans inter arcta etc.* Hodierno autem tempore cessat circumcisio corporalis, & habemus baptismum, qui est maioris gratiæ, & minoris pœnæ. Sed debemus habere circumcisionem spiritualem, & omnia superflua reijcere, hoc est quod paupertatem commendat: nam verus pauper est vere spiritualiter circumcisus.
Ber. Ser. 2. in circum. Dom. post med. Et hanc secundum Bernardum paucis verbis tradit
1. Tim. 6. b Apostolus, dicens: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Spiritualis etiam circumcisio debet esse in omnibus sensibus corporis nostri. videndo, audiendo gustando, tangendo paucitate vtamur, & maxime in loquendo.

Loquacitas vitium pessimum.

Loquacitas est vitium pessimum, & Deo & hominibus odiosum, & displicibile: vnde debemus esse circumcisi lingua, idest pauca & vtilia loqui. Signum leuitatis est multum loqui: vnde silentium est virtuosa res, & non sine causa in religionibus ordinatum. Et circa hanc materiam sic dicit Beatus Gregorius: Ille loqui veraciter nouit, qui prius bene tacere didicerit: Quasi enim quoddã nutrimentum verbi est censura silentij. Idem alibi: Qui sensu leues sunt & in locutione præcipites erunt: quia quod leuis conscientia concipit leuius protinus lingua promit. De hoc etiam dicit Bernardus. Sermone de Epiphania, qui incipit, In operibus Domini: Iam vero de lingua quis nesciat, quàm multum inquinauerit nos, per vaniloquia, & mendacia, per detractiones & adulationes, per verba malitiæ siue iactantiæ? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet, custos religionis, in quo est fortitudo nostra. Idem alibi: Otiositas mater nugarum est, & nouerca virtutum. Inter sæculares nugæ, sunt in ore sacerdotum blasphemiæ. Sed & si nugæ incidunt, interdum ferendæ fortasse sunt: sed referendæ numquam. Consecrasti enim os Euangelio: illicitum iam talibus aperire illud.

Greg. hom. 11. in Ezech. an. med. Idē. lib. 5. Mor. c. 18. Ber. Ser. 2. in Dom. 1. post octau. Epiph. post med. Idem li. 3. de Consid. ad Euang. c. 13. statim a prin.

De Epiphania siue apparitione Domini. Cap. IX.

DIE autem tertiodecimo puer Iesus manifestauit se gentibus idest Magis, qui gentiles erant. Attende circa diem istum, quia vix inuenies aliquod festum sic ab Ecclesia solemnizatum, & multiplicatum in antiphonis, responsorijs, & sermonibus, & alijs quæ ad solemnitatem pertinent sicut illud: non quod sit maius omnibus alijs, sed quia multa & magna tali die facta sunt per Dominum Iesum, & maxime circa ipsam Ecclesiam.

PRIMVM est, quia hodie ipsa Ecclesia recepta est ab eo in persona Magorum: quia Ecclesia ex gentibus congregata est. Nam die natalis sui apparuit Iudæis in persona pastorum, qui Iudæi non receperunt verbum Dei, nisi pauca ex ipsis: hodie vero apparuit gentibus & hæc est Ecclesia electorum. Vnde festum hodiernum est proprie festum Ecclesiæ, & fidelium Christianorum &.

SECVNDVM, quia Ecclesia est hodie desponsata ab eo, & eidem vere coniuncta per baptismum, quem tali die suscepit, scilicet reuoluto vigesimo nono anno. Et ideo lætanter cantatur: *Hodie celesti sponso iuncta est Ecclesia, etc.* Nam in baptismo desponsantur animæ Christo, qui a suo baptismo sumpsit virtutem, & animarum baptizatarũ congregatio vocatur. Ecclesia.

TERTIVM, quia tali die scilicet reuoluto anno post baptismum, fecit primum miraculum ad nuptias, quod etiam ad Ecclesiam & spirituales nuptias potest adaptari. Videtur etiam postea fecisse tali die miraculum de multiplicatione panum & piscium: sed prima tria Ecclesia hodie repræsentat, illud autem non. Vides ergo quàm venerabilis est dies illa, quã Dominus elegit ad tot magnifica & mirifica. Considerans ergo Ecclesia tot magna beneficia, hodie sibi a suo sponso exhibita, grata existere volens, exultat, iucundatur & iubilat, & hunc diem magnifice solemnizat.

Ioan. 2. a. b *Ioan. 6. a. b*

Dicamus ergo de primo, quia de alijs sermo erit secundum ordinem vitæ ipsius Christi. Sed de primo opere scilicet, de Magorum aduentu ad Christum, non est intentionis meæ narrare moralitates, & expositiones, quæ sic diligenter per sanctos traditæ sunt. Qualiter ergo venerunt Magi ab Oriente Hierosolymam, & quid inter eos & Herodem actum sit, & de ductu stellæ, & quare talem oblationem fecerunt, & de alijs huiusmodi, legas textum Euangelij, & sanctorum expositiones, & inuenies. Ego enim in hoc & in alijs vitæ Christi actibus intendo, vt in principio tibi dixi, aliquas meditationes tangere, secundum quasdam imaginarias repræsentationes, quas anima diuersimode percipere potest, secundum quod gesta fuerunt per ipsum, vel sicut fuisse credi possunt. De expositionibus autem, raro intromittere me cogitaui:

tum

Digitized by Google

tum quia ad hoc insufficiens sum, tum etiam quia nimis esset longa materia. In præsenti ergo negotio sis præsens, & conspice bene singula: quia vt alias tibi dixi, in hoc est tota vis harum meditationum.

Venerunt ergo isti tres reges, cum multitudine magna, & honorabili comitiua, & sunt ante illud tugurii in quo natus est Dominus Iesus. Domina sentit strepitum & tumultum, & accipit puerum. Intrant illi domunculam, & genuflectunt, & adorant Dominū puerum Iesum reuerenter. Honorant eum vt Regem, & adorant vt Dominum. Vide quam magna fuit eorum fides. Quid enim erat credere, quod ille puerulus sic viliter indutus, cum paupercula matre inuentus, & in loco sic abiecto, sine societate, sine familia, sine omni ornatu, esset Rex, & Deus verus? Et tamen vtrumque crediderunt. Tales duces, & talia primitiua nos oportebat habere. Stant ergo genuflexi coram eo, colloquuntur cum Domina, vel per interpretem, vel per seipsos: quia sapientes erant, & forte linguam Hebraicam sciebant. Quærunt ab ea de conditionibus istius pueri. Domina narrat: & illi omnia credunt. Conspice bene ipsos, quia reuerenter, & curialiter loquuntur, & audiunt. Conspice & Dominam, quia cum rubore in verbis, & oculis ad terram demissis, ac cum verecundia loquitur, non delectatur loqui nec videri. Dominus tamen dedit ei vigorem in hoc magno opere: quia illi repræsentabant vniuersam Ecclesiam futuram ex gentibus. Conspice & puerum Iesum: nondum loquitur, sed stat cū maturitate, & grauitate tamquam intelligens, & benigne respicit illos, & illi multum delectantur in eo, tam visu mentali, tamquam intus edocti, & illuminati ab eo, quàm corporali, quia *Psal. 44. a* speciosus erat præ filijs hominum. Tandem consola- *Matt. 2. b* tione magna recepta, offerunt eidem aurum, thus, & myrrham, aperientes thesauros suos, & ponentes aliquem pannum vel tapetum ante pedes Domini Iesu obtulerunt, scilicet quilibet illorum illa tria in maxima quantitate præcipue de auro. Alias enim pro parua oblatione non oportuisset aperiri thesauros, quia parua de leui habuissent ad manus senascalli eorū. Et tunc reuerenter & deuote, osculati sunt pedes eius. Quid si tunc puer sapientissimus vt eos magis consolaretur, & in amore suo roboraret, porrexisset etiam ad deosculandum manum? Signauit etiam eos, & benedixit. Illi ergo se inclinantes & valefacientes, cum magno gaudio recesserunt, & per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Quid autem de auro isto factum putas, quod erat sic magni valoris? Numquid Domina reseruauit sibi, vel depositum fecit? vel numquid emit domos, agros, & vineam? Absit, non curat de talibus paupertatis amatrix. Zelans ergo Domina fortiter pro paupertate, & intelligens filij voluntatem, tam intus docentis, quam foris signa ostendentis, quia vultum forte auertebat ab auro, & vilipenderat: totum infra paucos dies pauperibus erogauit. Graue enim erat sibi sarcinam tenere, vel deferre. Vnde sic ista totaliter expenderat, quód quando intrauit in templum, non habuit vnde vnum agnum emeret, quem offerret pro filio, sed emit turtures vel columbas. Vnde rationabile est credere, quòd magna fuit oblatio Magorum, & quód Domina zelans paupertatem, quia plena charitate, dedit eam pauperibus.

Magorum fides.

B. Virgo Mater aurum a Magis oblatum pauperibus erogauit.

Vides præconium paupertatis, & in duobus hic attende. Primo, quia hodie puer Iesus eleemosynam recepit vt pauper, & etiam mater sua. Secundo, quia nō solum non curabant acquirere, vel congregare, sed etiam quæ dabantur, retinere nolebant, semper in eis crescebat desiderium paupertatis. Sed numquid circa humilitatem aliquid attendisti? Si bene aduertitur, etiam humilitatis cernitur profunditas. Sunt enim qui se viles & abiectos reputant in animo suo, & in oculis suis non extolluntur: sed non sic esse volunt in oculis aliorum, nec patiuntur vilipendi ab alijs vel derideri, & suam vilitatem, vel defectus nolunt alijs innotescere, ne vilipendantur. Non sic fecit hodie puer Iesus omnium Dominus, qui & alijs suis & sua vilia patere voluit, & non paruis aut paucis, sed magnis & multis, scilicet regibus, & socijs eorum quàm pluribus. Et in tali casu & tempore, in quo multum erat timendum. Nam cum illi venirent vt inuenirent Regem Iudæorū, quem etiam Deum esse putabant, dubitare poterant, ne talibus de ipso visis, reputantes se fatuos, & delusos recederent sine fide, & deuotione: sed non dimisit humilitatis amator, dans nobis exemplum, ne sub specie alicuius apparentis boni, recedamus ab humilitate: et quód discamus etiam in aliorum oculis viles, & abiecti velle apparere.

Paupertas.

Humilitas.

De mora Domina apud præsepe.
Cap. X.

EXpeditis igitur Magis, & versus patriam suam regressis, & totis eorum oblationibus erogatis, adhuc stat Domina mundi cum puero Iesu, & nutritore suo Sancto sene Ioseph apud præsepe, in illo locello patienter vsque ad quadragesimā diem, ac si esset quædam mulier alia de populo, & puer Iesus esset homo purus, & indigeret legis obseruatione.

Sed quia nolebant prærogatiuas singulares, legem obseruabant vt ceteri. Non sic faciunt multi, qui in cōmuni congregatione degentes, sibi speciales prærogatiuas exigunt fieri, & ab alijs tamquā honorabiliores, volunt in talibus discerni: sed hoc non patitur humilitas vera. Stabat ergo Domina more aliarum, dictam diem expectans ingressura in templum. Stabat vigilans, & attenta super custodia dilecti filij sui. O Deus cum quanta solicitudine & diligentia ipsum gubernabat, ne in minimo esset deiectus. Cum quanta etiam reuerentia, & cautela, & quo timore ipsum contrectabat, quem sciebat esse Deum suum, & Dominum suū flexis genibus accipiebat, & imponebat eum in cunis. Cum quanta etiam iucunditate & confidentia, & auctoritate materna ipsum amplexabatur, osculabatur, stringebat dulciter, & delectabatur in eo, quem sciebat esse filium suum. Quàm sæpe curiose intuebatur eum in vultu, & singulis partibus eius sacratissimi corporis: quàm serioſe, ac pudenter tenella membra fascia componebat. Sicut enim fuit humillima, sic fuit, & prudētissima: vnde in singulis officijs & obsequijs, vigilanti & dormienti sedule ministrabat, non solum infantulo, sed grandæuo. O quam libenter eum lactabat. Vix fieri potuit, quin magnam etiam, alijs feminis inexpertam, dulcedinem in talis filij lactatione sentiret. Sed & de sancto Ioseph refert Bernardus se credere, quod & puerum Iesum super genua sua tenens eidē frequenter arrisit.

Stante ergo Domina apud præsepe, sta & tu cum ea iuxta præsepe, & delectare frequenter cum puero Iesu: quia virtus exit ab ipso. Quælibet anima fidelis, & maxime religiosa persona, die natiuitatis Domini, vsque ad purificationem, deberet saltem semel in die, apud prædictum præsepe Dominam visitare, adorare puerū Iesum, & matrem eius affectuose meditari de paupertate, humiliate, & benignitate ipsorum.

De purificatione Beatæ Virginis.
Cap. II.

ADueniente autem quadragesima die, prout in lege statutum erat, exijt Domina cum puero Iesu & Ioseph, & iuerunt de Bethleem in Hierusalem, quæ sunt quinque vel sex milliaria, vt secundum legem sisterent eum Domino. Vade & tu cum eis, & iuua portare puerum, & conspice attente singula quæ dicuntur & fiunt, quæ deuotissima sunt. Adducunt ergo Dominum templi, ad templum Domini. Cumque intrassent templum, emerunt duos turtures, aut duos pullos columbarum, vt offerrent pro eo: sicut *Leuit. 12.* *Luc. 2. d*

pro

Digitized by Google

pro pauperibus fiebat. Et quia erant pauperrimi, credendum magis de pullis columbarum, quia & pro minori pretio inueniuntur. & ideo in lege ponuntur in vltimo loco, & Euangelista tacet de agno, qui erat oblatio diuitum. Et ecce Simeon iustus in spiritu venit in templum, vt sicut responsum acceperat, videret Christum Domini. Cum autem festinanter veniens vidisset eum, statim cognouit eum Prophetico spiritu, & accelerans genuflexit, & adorauit eum inter brachia matris. Puer autem benedixit eum, & aspiciēs matrem inclinauit se ostendens se velle ad eum ire. Quod mater intelligens, quamuis admirans, porrexit eum Simeoni. Ille autem gaudenter, & reuerenter in vlnis suis eum recipiens, surrexit benedicens Deum, &
Luc. 2. a dixit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine*, &c. De passione ipsius Prophetauit. Superuenit & ipsa Prophetissa Anna, & adorans eum similiter de ipso loquebatur. Maria vero de his admirans, omnia conseruabat in corde suo. Deinde puer Iesus extendens brachia versus matrem, ad eam redijt, postea vadunt ad altare processionem facientes, quæ hodie repræsentatur per vniuersum mundum. Præcedunt alacriter illi duo venerabiles senes, scilicet Ioseph, & Simeon, tenentes se per manus, & cum exultatione magna iubilan-
Psal 117. *a* tes, & psallentes: *Confitemini Domino quoniam bonus,*
Psal. 144. *c* *quoniam in saeculum*, &c. *Fidelis Dominus in omnibus,*
Psal. 47. *e* *verbis suis*, &c. *Quoniam hic est Dominus Deus noster in aternum & in saeculum saeculi: ipse reget nos in saecula.*
Ibidem. a *Suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio templi tui*. Sequitur mater portans Regem Iesum, & Anna sociat eam, vadens ex latere, cum reuerentia iubilans, & ipsa gaudio indicibili laudans Dominum. Ab istis ergo fit processio, paucis quidem sed valde magna repræsentantibus: quia de omni genere hominum, sunt inter eos, de masculis, & feminis, senibus, & iuuenibus, virginibus, & viduis. Cum autem peruenerunt ad altare, mater cum reuerentia genuflexit, & obtulit dilectissimum filium suum Deo patri suo, dicens: Accipite pater excellentissime vnigenitum vestrum, quem secundum mandatum vestræ legis vobis offero, quia primogenitus matris est. Sed rogo pater, vt eum mihi reddatis. Et surgens dimisit ipsum super altare.

O Deus qualis est oblatio ista, numquam a sæculo talis facta fuit, nec fiet. Respice bene singula. Stat puer Iesus sedens super altare, sicut quilibet alius puerulus, & facie matura respexit matrem & alios. & humiliter, & patienter expectat quid deinceps fieri debeat. Adducuntur sacerdotes, & redimitur Dominus omnium tamquam seruus, quinque siclis more aliorum. Siclus erat genus monetæ. Quibus a Ioseph sacerdoti solutis, mater lætanter reaccepit filium. Accepit etiam de manu Ioseph prædictas aues, vt eas offerat, & genuflectens, & tenens eas in manu sua, eleuatis oculis & in cælum porrectis eas obtulit, dicens: Accipite clementissime pater hanc oblationem, & munusculum, & primum donum, quod paruulus vester vobis hodie de sua paupertate præsentat. Sed & puer Iesus manus suas ad aues porrigens, oculos ad cælum leuauit, & nondum loquens, gestibus vna cum matre offerebat, & posuerunt eas super altare. Vidisti quales sunt oblatores isti, mater & filius. Numquid potuit talis hostia, quamuis parua, repudiari? Absit sed potius per manus Angelorum fuit in suprema curia præsentata, & valde acceptata, ita quòd tota curia iubilans exultauit. Postea Virgo Sancta discessit de Hierusalem, & visitauit Elisabeth, volens videre Ioannem priusquam de partibus illis discederet. Vade & tu semper cum ea quocumque ierit, & adiuua portare. Cum ergo venisset ad eam, festum magnum fecerunt, & maxime de pueris suis. Sed & pueri lætabantur adinuicem, & Ioannes quasi intelligens, reuerenter se habebat erga Iesum. Accipe & tu reuerenter Ioannem, quia hic puer magnus coram Domino, si forte benedixerit tibi. Aliquibus autem diebus ibi mora contracta, discedunt volentes ire Nazareth. Si autem in prædictis vis informari de humilitate, & paupertate, considerata oblatione, & redemptione, ac legis obseruatione, de facili potes aduertere.

TERTIA FERIA.

De fuga Domini in Aegyptum. *Cap. XII.*

VM ergo pergerent versus Nazareth, *Matt. 2.* neſciens adhuc super hoc consiliū Domini, & quòd Herodes pararet se ad necem pueri Iesu, Angelus Domini apparuit Ioseph in somnis, dicens ei, vt cū puero & matre fugeret in Ægyptum: quia Herodes volebat animam pueri perdere. Ioseph vero euigilans, & excitans matrem dixit ei. Ipsa incontinenti surgens, nulla mora contracta voluit iter arripere. concussa enim sunt ad hanc vocem viscera eius, & circa filij sui salutem nolebat negligens inueniri. Ergo de nocte incontinenti cœperunt ire versus partes Ægypti. Conspice & meditare prædicta, & infrascripta, & quomodo puerum Iesum dormientem eleuant, & compatere ipsis. & attende hic diligenter, quia multa & bona considerare potes in præsenti negotio. Primo considera quemadmodum Dominus in sua persona suscepit aliquādo prospera aliquando aduersa. Et cum simile tibi contigerit, non sis impatiens: nam iuxta montem inuenies vallem. Ecce enim in natiuitate sua Christus magnificatus fuit a pastoribus tāquam Deus: & post partum parum; circumcisus fuit tamquam peccator: deinde venientes Magi eum plurimum honorauerunt, & nihilominus ipse in stabulo remanens stabat inter bestias, & plorabat, vt cuiusdam homunculi filius. Postea præsentatus erat in templo, quem multum extulerunt Simeon, & Anna, & nunc ab Angelo dicitur, quòd fugiat in Ægyptum. Et de multis alijs poteris in vita sua perpendere, quæ ad nostram instructionem possumus retorquere. Cum ergo consolationem habueris, tribulationem expecta, & econtra. Vnde in eis nec extolli, nec frangi debemus. Dat enim Dominus consolationes ad spem subleuandam, ne deuiemus: & tribulationem ad humilitatem conseruandam, vt cognoscentes miseriam nostram, semper in suo stemus timore. Ad nostram ergo instructionem hæc fecisse meditemur, & etiam vt se diabolo occultaret.

Secundo considera circa Dei beneficia & consolationes, quòd qui ea percipit, non debet se præferre non percipienti: & qui non percipit non deijciatur animo, nec habenti inuideat. Hoc dico, quia Angelorum locutiones fiebant Ioseph, & non matri, cum tamen longe ea esset inferior. Item & qui percipit, licet non percipiat suo velle, non debet esse ingratus, nec murmurare, cum etiam Ioseph qui tantus erat apud Deum, non palam, sed in somnis tales allocutiones percepit.

Tertio considera, quo modo Dominus permittit, suos persecutionibus & tribulationibus vexari. Tunc enim magna erat tribulatio matri & Ioseph, cum viderent puerum ad occisionem quæri. Quid enim grauius audire poterant? Et erat eis in hoc tribulatio magna: quia licet scirent eum filium Dei esse, tamen poterat sensualitas eorum turbari, & dicere: Dominus Deus omnipotens, quid opus est, quòd iste tuus filius fugiat? Non potes hic eum defendere? Et etiam in hoc erat tribulatio, quòd in terram longinquam oportebat eos ire, quam ignorabant, & per vias asperas, cum essent inhabiles ad eundum, Domina propter iuuentutem, Ioseph vero propter senectutem: ipse etiam puer quem portare habebant, vix erat duorum mensium. & peregrinari habebant in terra aliena, & pauperes quasi nihil habentes. Omnia enim ista sunt afflictionis

flictionis materia. Tu ergo cum tribularis patientiam habe, nec credas tibi ab eo priuilegium dari, quod nec sibi tribuit, nec matri.

Quarto considera benignitatem. Vides enim quo modo, & quàm cito persecutionem patitur, & fugam de terra natiuitatis suæ, & tam benigne cedit furori illius, quem poterat perdere in momento. Profunda est hæc humilitas, & patientia magna. Nolebat enim sibi vicem reddere, nec offendere, sed fugiendo insidias eius vitare: sic & nos facere tenemur obiurgantibus scilicet, vel reprehendentibus, vel persequentibus non resistere, vel de ipsis vindictam expetere, sed patienter eos portare, & ipsorum furori cedere, & quod plus est, pro eis orare, vt alibi Dominus in Euan-
Matt. 5. g gelio docet. Fugiebat ergo Dominus ante faciem serui, immo potius serui diaboli. Portabat eum mater tenera & iuuenis valde, & Sanctus Ioseph multum senex in Ægyptum per viam silvestrem, obscuram, nemorosam, asperam & inhabitatam, per viam etiam valde longam. Dicitur, quòd ad iter cursoris sunt duodecim, vel quindecim diætæ: pro eis autem fuit forte iter duorum mensium, & plurium. Iuerunt enim, vt dicitur, per desertum illud, per quod transierunt filij Israel, in quo steterunt quadraginta, annis. Sed quo modo faciebant de victu secum portando? Vbi etiam, & quo modo de nocte quiescebant, & hospitabantur? raro enim domos in illo deserto inueniebant. Compatere ergo eis, quia labor difficilis, & magnus, & longus est tam ipsis quàm puero Iesu. & vade cum eis, & adiuua puerum portare, & seruias in omnibus in quibus potes. Non deberet videri nobis labor, pro nobisipsis pœnitentiam agere, pro quibus tantus labor ab alijs, & a talibus, & toties est assumptus. De his autem quæ ipsis in deserto & per viam contigerunt, quia pauca authentica inueniuntur, referre
Isa. 19. a non curo. Cum ergo Ægyptum intrauerunt, omnia idola ipsius prouinciæ corruerunt sicut per Isaiam fuit prophetatum. Iuerunt ergo ad quandam ciuitatem, quæ vocatur Heliopolis, & ibidem aliquam domunculam conducentes, habitauerunt ibidem per septem annos, tamquam peregrini & aduenæ, pauperes & egeni.

Meditatio pia & pulchra.

Sed hic occurrit pulchra, pia, & compassiua valde meditatio. Aduertas bene quæ sequuntur. Vnde enim & quo modo viuebant isti tanto tempore? Numquid mendicabant? Legitur autem de Domina, quòd colo & acu quærebat sibi & filio necessaria. suebat ergo & filabat mundi Domina, paupertatis amatrix. Multum per omnem modum isti paupertatem dilexerunt, & eidem perfecte vsque ad mortem seruauerunt fidē. Sed numquid ibat ipsa per domos petendo pannum, & alia in quibus operaretur? Oportuit enim hoc per viciniam innotescere, alias vacasset a talibus operibus: quia illæ mulieres non poterant diuinare. Sed & cum Iesus cœpit esse quinquennis, vel sic, numquid & ipse portabat ambasiatas matris, petendo pro ipsa, ea in quibus operari valeret? non enim habebat alium scutiferum. Sed & numquid reportabat opera facta, petens ex parte matris, solutionem & pretium? Nonne in talibus erubescebat puer Iesus, filius Dei altissimi, & etiam mater ipsum mittens? Sed quid si aliquoties dum opus reddidisset, & pretium peteret, mulier aliqua superba, rixosa, & loquax, iniuriose respondit, opus factum accepit, eum sine pretio expulit, & sic vacuus domum redijt? O quot & quantæ fiunt iniuriæ aduenis: quas Dominus vitare non venit, sed suscipere. Quid etiam si aliquando domum rediens, & famem patiens more puerorum, petijt panem, nec vnde daret habuit mater? Nonne in his & similibus totaliter concutiebantur viscera sua? Consolabatur verbis filium suum, & opere vt poterat procurabat, & sibi forte aliquando subtrahebat de victu, vt filio reseruaret. Hæc & his similia de puero Iesu meditari potes, dedi tibi occasionem. Tu vero sicut videbitur extendas & prosequaris, sisq. paruula cum paruulo Iesu, nec paruipendas talia humilia, & quæ puerilia videntur, meditari de ipso. Videntur enim dare deuotionem, augere amorem, accendere feruorem, inducere compassionem, puritatem & simplicitatem conferre, & humilitatis, & paupertatis vigorem nutrire, & conseruare familiaritatem, & conformitatem facere, ac spem eleuare. Nam ad sublimia ascendere non valemus, sed quod stultum Dei est, sapientius est hominibus, & quod infirmum, potentius. Videtur etiam talium meditatio superbiam tollere, cupiditatem eneruare, ac curiositatem confundere. Vides quot bona inde proueniunt? Sis ergo, vt dixi, cum paruulo paruula, & cum grandescente grandescas, semper tamen humilitate conseruata: & sequaris eum, quocumque ierit, & intueaaris faciem eius semper. Sed numquid in superioribus attendisti, quàm laborioſa fuerit eorum paupertas, & quàm verecunda? Et si ex opere manuum victum quærere oportebat, quid de vestimentis dicemus? quid de vtensilibus, scilicet lectis, & alijs intra domum oportunis? Numquid duplicia habebant? numquid superflua? numquid curiosa? Hæc contra paupertatem sunt, & ideo etiam si habere posset, nollet ea paupertatis amatrix. Sed & numquid Domina suendo vel alias operando, faciebat amore quorumdam opera curiosa? Absit. Faciant hæc quæ tempus perdere non curant. Non enim poterat ipsa in tanta posita egestate, tempus in vanis expendere, sed nec alias fecisset. Est enim periculosissimum vitium, & maxime temporibus nostris. Vis videre quo modo? Attende primo quo modo tempus ad laudem Domini concessum, expenditur contra ipsum in vanis. multum enim plus de tempore occupat quàm expediat curiosum opus, & hoc malum est valde. Secundo quia facienti est causa vanæ gloriæ. O quoties aspicit, recogitat & mente reuoluit, etiam quando non operatur, & etiam quando debet diuinis intendere, vt pulchrum opus faciat, & exinde se reputat, & vult reputari. Tertio quia ei cui facit est causa superbiæ. tali enim oleo ignis superbiæ nutritur, & magis accenditur. Sicut enim rudia & grossa sunt humilitatis fomenta, sic ista superbiæ. Quarto, quia est materia retrahendi animam a Deo. nam, iuxta beatum Gregorium tanto quis a superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. Quinto quia est concupiscentia oculorum, de tribus vnum, ad quæ omnia peccata de mundo reducuntur: ad nihilum enim talia curiosa valent nisi vt exinde oculi vane pascantur. Quoties autem quis in talibus delectabiliter & vane oculos pascit, tam qui facit quàm qui portat & vtitur, toties offendit. Sexto, quia multorum aliorum est laqueus & ruina. nam talia respicientes, multis modis offendere possunt, vel malum exemplum habendo, vel delectabiliter aspiciendo, vel simile concupiscendo, vel iudicando, vel murmurando, vel detrahendo. Cogita ergo quoties Deus offendi potest, antequam illa curiositas sit deleta: de omnibus autem illis ipse, qui tale opus facit, est causa. Vnde etiam si tibi dicerem, quòd talia pro me faceres, vel certissime scires me talibus vti velle, tu facere non deberes: quia nulla de causa peccato consentiendum est, & ab offensa Dei est omnibus modis abstinendum. Quanto ergo magis offendis, si tuo motu ad solam complacentiam facis, volens magis placere creaturæ, quàm Creatori? Hæc igitur faciunt, qui sæculariter viuunt, talia enim sunt ornamenta mundi, blasphemia Dei. Sed qui in puritate conscientiæ viuere intendit, miror quo modo hæc facere audet, & se hac fæce fœdare. Vides quot mala ex tali curiositate proueniunt. Adhuc est aliud malum & peius, scilicet, quòd curiositas directe obuiat paupertati. Et vl-

Quantum sint vtiles cõtemplationes.

1. Cor. 1. d

Curiositatis mala.

Greg. hom. 30. in Euãgel. ante med.

nia

tra omnia prædicta est etiam hoc, quòd leuis, & vani, & inconstantis animi est indicium. Hæc autem omnia de curiositate dixi, vt tu curiosa deuites. Ab ipsis igitur tam faciendis, quàm vtendis, tamquam a venenoso serpente omnino abstinere curato: non tamen intelligi debet, quin aliquando liceat facere opera pulchra, & potissime in his quæ diuino cultui mancipantur, in quibus tamen omnino ordinata affectio, intentio, & delectatio summopere cauenda est, & ab animo solicite longius propellenda. De hac autem curiositate sic dicit Bernardus: Spectacula vana, rogo, quid corpori præstant? quidve animæ conferre videntur? Nam certe nihil in homine, cui curiositas profit inuenies. Friuola prorsus & inanis ac nugatoria consolatio: & nescio quid illi durius imprecer, nisi vt semper habeat quod requirat, qui iucundæ quietis pacem fugitans, curiosa inquietudine delectatur.

Bern. ser. de conu. ad clericos, c. 12.

Sed redeamus ad Dominam in Ægyptum, a qua digressionem fecimus, propter maledictum curiositatis vitium, & conspice ipsam in laboribus suis, suendo, filando, & texendo, quo modo facit ea fideliter, humiliter, & solicite: habens nihilominus diligentissimam curam super filio suo, & super gubernationem domus, necnon vigilijs, & orationibus, iuxta posse est semper intenta. Tu ergo toto affectu eidem compatere, & considera, quòd non habuit omnino gratis regnum Domina regni. Sed & illud forte contingebat frequenter, quòd aliquæ bonæ matronæ videntes eius paupertatem, aliqua transmittebant eidem, quæ humiliter & cum gratiarum actione recipiebat. Sed & Sanctus Ioseph senex aliquid operabatur in arte lignaminis. Vndique igitur occurrit compassionis materia, cum qua tandem cum aliquam moram cum ea contraxeris, pete licentiam recedendi, & benedictione recepta primo a puero Iesu, deinde a matre, postea a Ioseph genibus flexis, cum lacrymis, & compassione magna, vale facias eis: quia tamquam exbanniti, & exules a patria sua sine aliqua causa remanent, ad peregrinandum ibidem per septem annos, in sudore sui vultus victuri.

De reditu Domini ex Aegypto. *Cap. XIII.*

Matt. 2. d COmpletis septem annis, quibus Deus peregrinatus est in Ægypto, Angelus Domini apparuit Ioseph in somnis, dicens: Tollite puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel. Defuncti enim sunt, qui quærebant animam pueri. Qui accepit puerum & matrem eius, & redijt in terram Israel. Et cum peruenit ibi, audiens quòd Archelaus, filius Herodis, regnaret ibi, timuit illo ire. Et iterum admonitus ab Angelo, iuit in Galilæam in ciuitatem Nazareth. Fuit autem reditus eius circa festum Epiphaniæ, scilicet secunda die prout in martyrologio legitur.

Vides etiam hic, sicut fuit tactum in superiori tractatu, quo modo Dominus dat consolationes, & reuelationes per partes, & non ita plenas, vt appetitus exposceret. Quod ex duobus in hoc facto perpendere potes, tum quia in somnis non palam, vt tibi dixi: tum etiam quia non vna vice simul, sed per duas vices, ei dixit ad quem locum ire deberet. Et dicit Glossa, quòd hoc fecit Dominus, quia ex frequenti visitatione quis certior redditur. Vnde qualescumque sunt, nobis debent videri magnæ: & inde simus grati, quia semper ex parte sua facit, quod nobis vtilius esse cognoscit.

Nunc autem circa Domini reditum insistamus. Circa quem diligenter attende, quia pia est hæc meditatio valde. Redeas ergo in Ægyptum, gratia visitandi puerum Iesum, quem cum extra inter pueros forte inueneris, ipse te videns occurret tibi: quia benignus & affabilis, & curialis est. Tu vero genuflectens, osculeris pedes eius, & post inter brachia ipsum suscipias, & aliquantulum cum eo quiescas. Tandem forte dicet tibi: Data est nobis licentia redeũ in terram nostram, & cras hinc recedere debemus. Bona hora veniſti, quia redibis nobiscum. Cui alacriter respondeas, te ex hoc multum gaudere, & quòd eum optas sequi quocumque ierit, & in his collocutionibus delecteris cum eo. Dixi iam tibi, quòd huiusmodi quæ puerilia videntur meditari, multum valent, & postea ad maiora transmittunt. Postea ducet te ad matrem, & curialiter honorabit. Tu vero genuflectens, fac ei reuerentiam, & Sancto seni Ioseph, & requiescas cum eis.

Discessus B. Mariæ Virginis ex Ægypto.

Mane sequenti die videbis aliquas bonas matronas de ciuitate, & etiam homines venientes ad sectandum eos vsque extra portam ciuitatis, propter placabilem, & sanctam conuersationem ipsorum. Prædixerant enim discessum suum per viciniam per plures dies. Primum quia non est conueniens, quòd subito quasi furtim inde recederent: secus tamen fuit, quando venerunt in Ægyptum, quia timuerunt mortem pueri. Incipiunt enim recedere, & Ioseph cum hominibus præcedit, & Domina sequitur a longe cum matronis. Tu vero accipiens puerum per manum, vade in medio ante matrem. nam ipsum post se non dimittet. Cum autem sunt extra portam, Ioseph non se patitur amplius sociari. Tunc vero aliquis ex illis diues compatiens paupertati eorum, puerum vocat vt aliquos ei denarios tribuat pro expensis. Verecundatur puer accipere, tamen paupertatis amore manum parat, pecuniam accipit verecunde, & gratias agit: sic & plures fecerunt. Vocatur etiam a matronis, & similiter faciunt. Nec minus hic mater verecundatur quàm filius, verumtamen humiliter gratias eis egit. Vere hic eis compati potes, cum ille cuius est terra & plenitudo eius, pro se & matre & nutritio suo sic paupertatem arctam elegerit, & in tanta penuria vixit. Multum in eis relucet paupertas sanctissima, & nobis amabilem & imitabilem ostendunt. Tandem gratias agentes eis, valefaciunt omnibus, & suum arripiunt iter. Sed quo modo redibit puer Iesus, adhuc tener infantulus? Difficilior enim mihi videtur reditus quàm accessus. Nam quando venit in Ægyptum ita paruulus erat, quòd portari poterat: nunc autem sic magnus est quòd portari non præualet, & sic paruus quòd per se ire non potest. Sed forte aliquis ex illis bonis viris dedit vel accommodauit aliquem asellum, super quem ire posset. O puer egregie ac delicate, rex cæli & terræ quantum laborasti pro nobis, & quàm cito cœpisti. Bene Propheta in vestra prædixit persona: Pauper sum ego, & in laboribus a iuuentute mea. Penurias magnas, labores arduos, & afflictiones corporis constantissime assumpsistis, habuistis vos ipsos quasi odio pro amore nostro. Certe solus hic labor, de quo nunc tractamus, ad plenam redemptionem sufficere debuisset. Accipe ergo puerum Iesum, & pone super asellum, ac fideliter ducas eum, & cum descendere voluerit, lætanter eum in brachijs suscipias, & aliquantulum teneas, saltem quousque veniat mater eius, quæ aliquantulum tardius siue planius ambulat. Tunc puer ibit ad eam, eritq. matri requies magna receptio filij. Vadunt ergo & transeunt per desertum per quod venerunt, & in ipso itinere sæpe poteris eis compati, habentes parum quietis. Et respice eos fatigatos, & ex labore deuictos, tam de die quàm de nocte. Cum autem fuerunt prope finem deserti, inuenerunt Ioannem Baptistam, qui iam ibi pœnitentiam agere cœperat, cum tamen nullum haberet peccatum. Dicitur, quòd locus Iordanis in quo Ioannes Baptizauit, est ille vnde transierunt filij Israel, quando venerunt de Ægypto per dictum desertum, & quod

Pſal. 87. e

Digitized by Google

quòd prope illum locum in ipso deserto Ioannes pœnitentiam fecit. Vnde possibile est, quòd puer Iesus inde transiens, in reditu suo inuenit eum ibidem. Mediteris ergo, quo modo susceperit eos alacriter & ibi aliquantulum subsistentes, comederunt cum eo illa cruda cibaria, tandem immensa recreatione spiritus habita, vale fecerunt ei. Tu autem & in aduentu & in recessu genu flecte Ioanni, deosculans pedes eius, benedictionem petens, & ei te recommendans. excellens enim & valde mirabilis a cunabulis est puer iste. Ipse enim fuit primus eremita, & principium & via religiose viuere volentium. Fuit virgo purissimus, fuit prædicator permaximus, fuit plus quàm propheta, fuit etiam martyr gloriosus. Postea transeuntes Iordanem, appulerunt ad domum Elisabeth, vbi magnum & iucundum festum factum fuit inter eos. Et ibidem audiens Ioseph, quòd Archelaus filius Herodis regnabat in Iudæa, timuit, & admonitus in somnis ab Angelo, iuerunt in Galilæam in ciuitatem Nazareth.

Ioannis Baptistæ laus.

Ecce reduximus puerum Iesum de Ægypto, & eo reuerso concurrunt sorores Dominæ, & alij consanguinei & amici ad visitandos eos. Ipsi autem in Nazareth quiescunt, & pauperem vitam ducunt. Exinde autem vsque ad duodecimum ætatis annum pueri Iesu, aliquid non legitur de ipso. Dicitur tamen & verisimile est quod adhuc ibi est fons, de quo puer Iesus deferebat aquam matri. Faciebat enim huiusmodi seruitia matri humilis Dominus: non enim habebat alium seruientem. Potes etiam hic meditari, quòd cum matre propria, scilicet sorore Dominæ veniebat Ioannes Euangelista, qui tunc erat annorum quinque. Nam legitur de ipso, quòd obijt anno a passione Domini sexagesimoseptimo, ætatis vero suæ anno nonagesimooctauo: & sic tempore passionis Domini habebat triginta & vnum annos, cum Dominus haberet triginta tres, vel parum plus. Cum ergo in hoc reditu Dominus esset septem annorum, Ioannes erat quinque. Intuere itaque ipsos stantes simul & conuersantes, sicut Dominus dabit tibi. Hic enim fuit postea ille discipulus, quem familiarius diligebat Iesus.

Quid fecerit puer Iesus, vsque ad duodecimum annũ.

Quomodo puer Iesus remansit in Hierusalem Cap. XIIII.

Luc. 2.

CVm autem esset annorum duodecim, ascendit cum parentibus in Hierusalem, secundum consuetudinem & præceptum diei festi, & durabat per dies octo. Laborabat ergo etiam nunc puer Iesus itineribus longis, & vadit, vt honoret patrem suum cælestem in festis suis. Est enim amor summus inter patrem & filium. Sed maior erat ei afflictio, & dolor cordis acerbior, de inhonoratione patris in peccatorum multiplicium commissione, quàm de honore parentis, & exterioris pompæ festi lætitia. Stabat ergo Dominus legis obseruans legem, & inter alios conuersans humiliter quasi quilibet alius pauperculus. Consummatis autem diebus festis recedentibus parentibus, ipse in Hierusalem remansit. Attende hic bene, & omnibus quæ dicuntur & fiunt, te præsentem exhibeas valde enim deuota materia & proficua est hæc. Dixi autem iam tibi supra in principio, quòd Nazareth vbi Dominus habitabat, a Hierusalem distat quattuordecim, vel quindecim miliaribus, vel circa. Cum ergo mater & Ioseph per diuersas vias incedentes, venerunt in sero ad locum, vbi diæta explebatur, & vbi hospitari deberent. Videns Domina Ioseph sine puero, quem cum ipso rediisse credebat, quærit ab eo: Vbi est puer? Et iste: Ego nescio, non redijt mecum, tecum enim eum rediisse credebam. Tunc illa dolore vehementi concussa, cum lacrymis dixit: Non redijt mecum. Videó quòd non bene filium meum custodiui, & velociter cœpit ire per domos, & quàm decenter potuit, illo sero circuibat, quærens de ipso, & dicens: Vidistis vos filium meum? & vos vidistis ne filium meum? & vix præ dolore & ardore desiderij se sentiebat. Ioseph vero sequebatur eandem cum fletu. Quo non inuento, qualem quietem habere poterant tu ipse cogita, & maxime mater, quæ ipsum arctius diligebat. Et licet à notis confortaretur, non tamen poterat consolari. Quid enim erat perdere Iesum? Conspice bene ipsam & vehementer compatere, quia in angustia est anima sua: numquam ex quo nata fuit vsque tunc, fuit in tãta. Non ergo turbemur, quando tribulationes habemus, cum etiam matri non pepercit Dominus. Ad suos enim eas permittit venire, & signa sunt suæ dilectionis, nobis autem expedit eas habere. Tandem Domina in camera se recludens, ad orationem & planctum se conuertit, dicens: O Deus & pater æterne clementissime ac benignissime, vobis placuit mihi dare filium vestrum: sed ecce perdidi eum, & nescio vbi sit, reddite eum mihi. O Pater tollite mihi amaritudinem istam, & ostendite mihi filium meum. Respicite pater afflictionem cordis mei, & non ad negligentiam meam: incaute enim me habui, sed ignorans feci. Sed propter bonitatem vestram reddite ipsum mihi, quia sine ipso viuere non possum. O fili dilectissime vbi es? quid est de te? apud quem nunc hospitaris? Numquid ad patrem tuum redisti in cælum? Scio enim quòd Deus es, & Dei filius: sed quomodo mihi non dixisses? sed & numquid insidiose ab aliquo es quæsitus? Scio enim quòd verus homo es ex me natus, & alias te ab Herode quæsitum, in Aegyptum portaui. Pater tuus te ab omni malo custodiat fili mi. Indica mihi fili mi vbi sis, & veniam ad te, vel tu redi ad me; parce mihi hac vice, quia numquam amplius continget mihi, vt te custodiam negligenter. Numquid aliquam offensam feci tibi fili mi? propter quam ergo causam recessisti a me? Scio quòd dolorem cordis mei cognoscis. O fili mi ne tardes venire ad me. Numquam ex quo natus es vsque modo sine te fui, comedi, vel dormiui, nisi nunc solum. Modo autem sum sine te, & nescio qualiter hoc factum sit: tu scis quia tu es spes mea, vita mea, & omne bonum meum, & sine te esse non possum. Indica ergo mihi vbi tu es, & quomodo te valeam inuenire. Talibus & similibus dictis, se mater per noctem angustiabat super dilecto filio suo. Mane vero sequenti die tempestiue domum exeuntes, quærebant eum etiam per circumstantia loca, nam per plures vias patebat reditus. Sicut qui de Senis vellet redire Pisas, posset ire per Podium Bonichi, & per Colle, & per alia loca. Die ergo sequenti ibant per alias vias, quærentes eum inter cognatos & notos: quo etiam tunc non inuento, mater quasi sine spe anxiabatur, & non poterat consolari. Tertia vero die redeuntes in Hierusalem, inuenerunt eum in templo sedentem in medio doctorum. Tunc ipsa videns eum exhilarata, quasi reuiuiscẽs genuflexit, & cum lacrymis Deo gratias egit. Puer autem Iesus videns matrem, venit ad eam, quem ipsa inter brachia suscipiens, & stringens, & osculans dulciter, ponit vultũ ad vultum, & tenens eum in gremio suo aliquantulum cum eo sic requieuit: neque enim tunc aliquid præ teneritudine dicere potuisset. Postea respiciens eum, dicit: Fili, quid feciſti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Et ille, quare me quærebatis? in his enim quæ patris mei sunt, oportet me esse, quod verbum illi non intellexerunt. Dicit ergo ei mater: Fili, volo quod redeamus ad modum nostrum, non vis redire nobiscum? Et ille, ego faciam quod placuerit vobis, & redijt cum illis Nazareth.

Quam magnus fuerit dolor Mariæ, & Ioseph, pro puero Iesu amisso.

Supra hoc opusc. c. 6.

Vidisti ergo afflictionem matris in prædicto negotio. Sed quid fecit prædictus puer in isto triduo? Conspice etiam eum attente, quomodo se reducit

ad aliquod hoſpitale pauperum, & cum verecundia petit ſe hoſpitari, & ibidem comedit, & hoſpitabatur cum pauperibus Ieſus pauper. Conſpice eum ſedentem inter doctores vultu placido, ſapienti, & reuerenti, & audiebat, & interrogabat eos quaſi ignorans, quod ex humilitate faciebat, & etiam ne illi verecundarentur ſuper mirabilibus reſponſis eius.

Tria notatu digna.

Conſiderare autem potes in prædictis tria valde notabilia. Primũ, quia qui Deo vult adhærere, non debet inter conſanguineos cõuerſari, ſed ab eis diſcedere. Nã & puer Ieſus a ſe dimiſit dilectiſſimam matrem, cum operibus patris ſui intendere voluit: & etiam poſtea quæſitus, inter cognatos & notos inuentus non fuit. Secundum, quòd qui ſpiritualiter viuit non miretur, ſi aliquando mente arida remanens, videtur ſibi ſe eſſe derelictum a Deo: cum etiam matri Dei hoc contigerit. Non ergo mente tabeſcat, ſed diligenter eum quærat in ſacris meditationibus & bonis operibus perſiſtendo, & reinueniet eum. Tertium, quòd non debet quis eſſe proprij ſenſus, vel propriæ voluntatis. Nam cũ Dominus Ieſus dixiſſet, quòd oportebat eum operibus patris intendere, mutauit conſilium, & matris voluntatem ſecutus eſt, & receſſit cum ea & nutritio ſuo, & erat ſubditus illis. In quo etiam admirari potes humilitatem ipſius, de qua plenius infra proximè dicemus.

Quid Dominus fecit a duodecimo anno vſque ad triceſimum. Cap. XV.

Luc. 2. f REuerſus ergo Dominus Ieſus a tẽplo, & Hieruſalẽ, cũ parentibus ſuis in ciuitatem Nazareth, erat ſubditus illis, & habitauit ibidem cum eis, ab inde vſque ad principium triceſimi anni. Nec in ſcripturis reperitur, quòd in toto iſto tempore aliquid fecerit: quod mirabile videtur valde. Quid ergo mirabimur, & imaginabimur ipſum feciſſe? Stetit ne Dominus Ieſus otioſus tanto tempore, vt nihil faceret dignum recitatione, & ſcriptura? Si enim feciſſet, cur non fuiſſet ſcriptum ſicut reliqua facta ſua? Omnino ſtupor videtur. Sed attende hic bene, quia patenter videre poteris, quod nihil faciendo fecit magnificè. Nihil enim de factis eius a myſterio vacat. Sed ſicut virtuoſe operabatur, ſic virtuoſe tacebat, quieſcebat, & ſe ſubtrahebat. Magiſter ergo ſummus aliquando docturus virtutes & viam vitæ, cœpit a ſua iuuentute opera facere virtuoſa, ſed modo mirabili, & incognito, ac retroactis temporibus inaudito: ſe videlicet reddendo in conſpectu hominum inutilem, & abiectum, & inſipientem, vt deuote & ſine omni temeraria aſſertione cogitari poteſt. Nulla tamen in hac meditatione tibi affirmo, quæ per auctoritatem ſacræ ſcripturæ, vel doctorum ſacrorum non probantur, vt etiam in principio tibi dixi. Subtrahebat ergo ſe a conſortio, & conuerſatione hominum. Ibat ad Synagogam, ideſt Eccleſiam. Stabat multum ibi in oratione in loco viliori ſe ponens. Redibat domum: ſtabat cum matre, & aliquando ſuum nutritium adiuuabat. Pertranſibat eundo, & redeundo inter homines, ac ſi non viderit homines. Mirabantur cuncti, cernentes iuuenem tam ſpecioſum nihil facere, quod apparebat laude dignum. Expectabant enim quòd magnifica faceret, & opera probi viri. Cum enim puer erat, proficiebat ætate & ſapientia coram Deo, & *Ibidem.* hominibus: ſed creſcens & perueniens a duodecimo anno vſque ad trigeſimum & vltra, nulla opera faciebat prætendentia ſpeciem aliquam probitatis, & virilitatis. ſtupebant vehementer, & deridebant eum, dicentes: Iſte eſt quidam inutilis, ipſe eſt idiota, & homo de nihilo, & ſtultus & inſipiens. Nec etiam literas diſcit, & inter gentes in prouerbium venit, quòd erat grandis & captiuus. Et hunc viuendi morem ſic tenaciter tenebat & continuabat, quòd apud omnes communiter erat vilis, & abiectus reputabatur. Quod bene ante per Prophetam dictum fuit in perſona eius: Ego ſum vermis & non homo, *&c.* *Pſal. 21. b*

Vides ergo quid faciebat nihil faciendo: reddebat ſe vilem & abiectum, vt dixi, omnibus. Sed an hoc tibi parum videtur? Ipſe quidem non indigebat, ſed ego. Certe in operibus noſtris nullum maius reputo, nec difficilius cognoſco. Ad altiſſimum gradum mihi perueniſſe videtur, qui ad hoc peruenit, vt ex corde, & animo vero non ficto, ita ſe vincit ac dominatur animo ſuo, ac ſuperbo ſupercilio carnis ſuæ, quòd nolit aliquid reputari, ſed ſperni, vt abiectus & vilis. Maius eſt hoc, quàm vincere vrbes, iuxta ſententiam Salomonis, dicentis: Melior eſt patiens viro forti: qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. Vſque ergo quòd peruenias ad hunc gradum, nihil tibi videaris feciſſe. Nam cum in veritate omnes ſimus inutiles, etiam cum omnia bene fecerimus, iuxta verbum Domini: quouſque in *Luc. 17. c* hoc abiectionis gradu non ſumus, adhuc in veritate non ſumus, ſed in vanitate conſiſtimus, & ambulamus. Quod etiam Apoſtolus manifeſte oſtendit, dicens: Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Si ergo quæras quare Dominus Ieſus hoc faciebat? Reſpondeo tibi, non quia indigeret, ſed vt nos inſtrueret. Vnde ſi non diſcimus, inexcuſabiles ſumus. Abominabile prorſus eſt, ſi ſe erigit vermiculus, & vermium eſca futurus, vbi ſic ſe humilians abiecit Dominus maieſtatis. *Gala. 6. b*

In operibus humanis quid maius, & difficilius.

Si autem abſurdum alicui videatur, quòd ſic inutiliter ſtaret, & quòd Euangeliſtæ multa omiſerunt, & ſimilia dicat: reſponderi poteſt, quòd non erat inutile tantæ virtutis exemplum præbere & facere, immò erat vtiliſſimum, & omnium virtutum rectum ac ſtabile fundamentum. Sed & ex verbis ipſius in Euangelio Ioannis ſic habemus: Cum *Ioan. 15. d* venerit paraclitus, quem ego mittam vobis a patre, ſpiritum veritatis, qui a patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis, ſcilicet prædicatores. Et Petrus in electione Sancti Matthiæ Apoſtoli *Act. 4. d* dicit: Oportet ex his viris, *& cetera*. quo intrauit inter nos Dominus Ieſus, incipiens a baptiſmate Ioannis, *& cetera*. Tunc autem erat incipiens quaſi annorum triginta, ſed nec ipſe Ioannes eius præcurſor *Luc. 3. e* fuiſſet, ſi Dominus Ieſus prius eo prædicare cœpiſſet. Item ſi prius incœpiſſet, quomodo non fuiſſet notus in tot annis a vicinis, qui dicebant: Nonne *Matt. 13. g* hic eſt fabri filius? cum poſtea in paruo tempore filius Dauid vocaretur etiam a ſocijs? Si ergo citius incœpiſſet, vel aliqua notabilia feciſſet, ſcripta eſſent, vel ſaltem aliqua ex eis, nec ſic ex toto omnes Euangeliſtæ tacuiſſent. Hoc autem quod dico, videtur ipſe Bernardus ſentire, vt habebis in proximo tractatu, in vltima auctoritate. Quocumque ſe habeat veritas, ego ſic meditari pium valde puto. Fabricabat ergo Dominus Ieſus ſic faciendo gladium humilitatis, vt per Prophetam fuerat dictum ei: *Pſal. 44. b* Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime. Nullo quippe decentius gladio, quàm humilitatis, decebat ſuperbum aduerſarium iugulare. Nam gladio ſuæ magnitudinis non legimus quòd fuerit vſus, ſed potius contrarium pro illo tempore, quo maxime indiguiſſet, ſcilicet tempore paſſionis. Idem Propheta conqueſtus eſt ad Deum patrem pro filio, dicens: Auertiſti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Habes ergo quomodo *Pſal. 88. f* Dominus Ieſus cœpit prius facere quàm docere, *Act. 1. a* dicturus enim erat: Diſcite a me, quia mitis *Mat. 11. d* ſum, & humilis corde. Hoc ergo primo facere voluit,

Digitized by Google

voluit, & non fictè, sed ex corde faciebat, sicut vere & ex corde humilis erat & mitis. Non poterat in eum cadere simulatio, sed potius intantum fundauit & profundauit se in humilitate, & vilitate, & abiectione, & sic etiam se in conspectu omnium annihilauit: quòd etiam postquam prædicare incœpit, & loqui altissima & diuina, & etiam vere miracula & magnifica opera, non reputabant eum, sed vilipendebant, & deridebant, dicentes: Quis est hic? Nonne hic est fabri filius? & alia similia derisoria & despectiua. Verificatum ergo est secundum hunc intellectum, verbum Apostoli, dicentis: Exinaniuit seipsum formam serui accipiens, & non solum cuiusq. serui per incarnationem, sed inutilis serui per humilem & abiectam conuersationem.

Mat. 13.g

Philip. 2. a

Humilitas in Christi actibus maxime elucet.

Vis ergo videre, quòd potentissime hunc gladium sibi accinxerit, considera singulos actus, semper in eis relucet humilitas. Vidisti in superioribus, reducas bene in memoriam. Habemus in sequentibus etiam in multis, quòd augmentatam vsque ad mortem fidem ei seruauit, & etiam post mortem, necnon etiam post ascensionem. Nonne in fine lauit pedes discipulorum? Nonne humiliatus est, vltra quàm dici posset, crucis patibulum sustinendo? Nonne post resurrectionem glorificatus, vocauit discipulos suos fratres? Vade, dicit Magdalenæ, & dic fratribus meis: Ascendo ad Patrem meum *& cetera*. Nonne etiam post ascensionem locutus est Paulo humiliter, quasi ad comparem suum: Saule Saule quid me persequeris? Nec ibi nominauit se Deum, sed ipsum. Nonne & in sede maiestatis suæ consistens, dicturus est in die iudicij: Quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis?

Ioan. 20.d

Act. 9.a

Matt. 25.d

Humilitas cur tãtopere a Christo amata.

Non sine causa virtutem hanc tantum amauit. Sciebat enim sicut omnis peccati superbia, sic fundamentum omnis boni & salutis humilitas. Sine hoc fundamento fruſtra fit ædificium. Vnde nec de virginitate, nec de paupertate, nec de aliqua virtute, vel opere, sine humilitate confidas. Hic ergo ipsam fabricauit, ideſt, ostendit qualiter possit acquiri, scilicet per vilificationem, & per abiectionem suijpsius in suo, & aliorum conspectu, & per continuum exercitium humilium operum. Vade ergo & tu facsimiliter, si humilitatem vis adipisci. Oportet enim quòd præcedat humiliatio, id est sui vilificatio, & exercitium vilium operum, & humilium. De quo sic ait Bernardus: Humilitas ad quam vtique ducit humiliatio, totius est spiritualis fabricæ fundamentum. Siquidem humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Idem: Oportet humiliter sentire de se nitentem ad altiora: ne dum supra se extollitur, cadat a se, nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minime obtinentur, propterea qui subuehendus est, correptione humiliatur, humilitate meretur. Tu ergo cum te humiliari videris, habeto signum illud in bonum, omnino argumentum est gratiæ appropinquantis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita & ante exaltationem humiliatur. Sane vtrumque legis, Deum, scilicet & superbis resistere, & humilibus dare gratiam. *Et post pauca*. At parum est cum per seipsum nos humiliat Deus, si tunc libenter accipimus, nisi quando & per alium hoc facit, sapiamus similiter. Quamobrem accipe huius rei mirabile documentum de Sancto Dauid. Aliquando maledictum est ei etiam a seruo: at ille nec cumulatam iniuriam sensit, quia præsensit gratiam. Quid mihi, ait, & vobis filij Saruiæ? O vere hominem secundum cor Dei, qui se vlciscenti potius, quàm exprobranti succensendum, vel irascen-

Bern. epist. 87. ad Ogerium canonicum reg. vers. fin.

Idem Ser. 34. super Cant. statim a prin.

Prou. 16.c

Iac. 4. b

2. Reg. 16. b

A dum putauit. Vnde & secura conscientia loquebatur: Si reddidi retribuentibus, *& cetera*. Et de hac virtute hæc ad præsens sufficiant. *Psal. 7. b*

Et redeamus ad intuendos actus & vitam Domini Iesu speculi nostri, sicut est principale nostrum propositum. Igitur te omnibus præsentem exhibeas, vt sæpius tibi dixi. Et considera illam super omnes alias benedictam familiam paruam, sed valde excelsam paupertatem, & humilem vitam ducentem. Felix Ioseph senex quærebat, quod poterat de arte lignaminis. Domina vero acu, & colu pretio laborabat. Faciebat & alia domus obsequia, quæ multa sunt, vt melius nosti, parabat victum sponso, & filio, & alia expedientia faciebat, non enim habebat seruientem. Compatere ergo sibi, quam sic suis manibus laborare oportet: compatere etiam Domino Iesu, quia ipse eam adiuuabat, fideliter laborabat in his quæ poterat. Venit enim, vt ipse ait, ministrare, & non ministrari. Nonne ergo in ponenda mensula, cubilibus aptandis, & alijs secretioribus domus eam adiuuabat? Intuere ergo eum bene humilia obsequia per domum facientem, & nihilominus etiam Dominam intuere. Conspice etiam, qualiter ipsi tres simul comedunt ad vnam mensulam per singulos dies, non lautas & exquisitas, sed pauperes & sobrias cenas sumentes: & qualiter postea colloquuntur, non inania & otiosa verba, sed plena sapientia & Spiritu sancto: nec minus mente reficiuntur, quàm corpore. Sed qualiter post aliqualem recreationem, ad orationem se conuertunt in cubilibus suis: non enim erat eis domus ampla sed parua. Meditare etiam circa cubicula, scilicet vnum pro quolibet eorum, & intuere Dominum Iesum super humum in sero, post orationem se componere per singulas noctes tam longissimi temporis sic humiliter, sic viliter: vt quicumque alius pauperculus de populo. Sic etiam perseueranter quolibet sero in hoc statu deberes eum aspicere. O Deus abscondite, quare sic affligebatis corpus istud innocentissimum? vnius quippe noctis peregrinatio sufficere debebat, ad totius mundi redemptionem. Amor ad hoc compellebat immensus, vehementer zelabatis pro oue perdita, vestris humeris ad cælestia pascua reportanda. Vos Rex Regum & Deus æterne, qui omnium penuriam subleuatis, omnia subministratis omnibus abundanter, prout exigit cuiusque conditio. Vobis tantam paupertatem, vilitatem, & asperitatem, vigilando, dormiendo, abstinendo, comedendo, & alijs vestris omnibus actibus per tam longa temporis spatia reseruastis? Vbi ergo sunt quærentes otia corporis, quærentes curiosa ornamenta & varia? Non didicimus in schola huius magistri qui talia volumus. Sed & numquid sapientiores eo sumus? Ipse nos docuit verbo & exemplo humilitatem, paupertatem, afflictionem corporis, & laborem. Sequamur ergo summum magistrum, qui nec fallere vult, nec falli potest. Et habentes, iuxta doctrinam Apostoli, victum & vestitum, his contenti simus, ad congruentem necessitatem, non superabundantiam. Alijs etiam virtutum exercitijs, & spirituali studio, continue, indesinenter, & vigilantissime insistentes, *& cetera*.

Luc. 15. a

Timot. 6. b

De baptismo Domini nostri Iesu Christi. Cap. XVI.

COmpletis ergo vigintinouem annis ætatis suæ quibus, vt dictum est, sic pœnose vixerat & abiecte, dicit Dominus Iesus matri: Tempus est vt vadam, & glorificem, & manifestem patrem meum, & ostendam me mundo, & operer animarum salutem, pro qua me pater huc misit. Consorteris ergo mater

Digitized by Google

bona, quia cito redibo ad te, & genuflectens humilitatis magiſter petijt benedictionem. Ipſa vero ſimiliter genuflectens, & cum lacrymis eum amplexans, tenerrime dixit: Fili mi benedicte, vade cum benedictione patris tui & mea, eſto memor mei citoq. redire memento. Sic ergo reuerenter ſe licentians ab ea & nutricio ſuo Ioſeph, iter arripuit a Nazareth verſus Hieruſalem ad Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans: qui locus diſtat a Hieruſalem decem & octo milliaribus. Vadit autem ſolus Dominus mundi, nondum enim habebat diſcipulos. Intuere ergo eum pro Deo diligenter, quo modo vadit ſolus, pedibus nudis per tam longa itinera, & vehementer eidem compatere, O Domine, quo tranſitis? Nonne vos eſtis ſuper omnes reges terræ? O Domine, vbi ergo ſunt barones, & comites, duces, & milites, equi, & cameli, elephantes, & currus, harueſij, & famuli, & frequentia comitiuæ. Vbi ſunt qui vos circumdent, & defendant ab irruentibus turbis, vt moris eſt aliorum regum, & virorum magnorum? Vbi ſunt tubarum clangor, inſtrumentorum ſonitus, & vexilla regalia? Vbi ſunt qui præcedunt ad hoſpitia, & neceſſaria præparanda? Vbi ſunt honores, & pompæ, quibus nos vermiculi vtimur? Nonne Domine pleni ſunt cæli & terra gloria veſtra, quo modo ergo ſic itis inglorius? Nonne vos eſtis cui mille millia miniſtrabant in regno veſtro, & decies centena millia aſſiſtebant? Cur ergo ſic ſolus inceditis, calcando terram pedibus nudis? Sed non eſtis in regno veſtro modo, quam puto cauſam. Nam regnum veſtrum non eſt in hoc mundo. Exinaniſtis voſipſum, ſumendo formam ſerui, non regis. Factus eſtis ſicut vnus ex nobis, peregrinus & aduena ſicut omnes patres noſtri, factus eſtis ſeruus, vt nos Reges fiamus. Veniſtis enim, vt nos ad regnum veſtrum adduceretis, viam ponendo ante oculos noſtros, per quam illuc aſcendere valeamus. Sed quare illam negligimus? Quare vos non ſequimur? quare non humiliamus noſipſos? quare honores & pompas, caduca & vana ſic auide poſcimus & tenemus? Certe quia regnum noſtrum eſt de hoc mundo, nec conſideramus nos eſſe peregrinos, & propterea omnia iſta mala incurrimus. O vani filij hominum, cur vana pro veris, caduca pro firmis & certis, temporalia pro æternis acceptamus, & ſic ſtudioſe amplectimur? Certe bone Domine, ſi mente fixa ſuſpiceremus, nos eſſe peregrinos & aduenas, faciliter vos ſequeremur, & ex his viſibilibus tantum neceſſaria ſumentes, non retardaremus poſt vos currere in odorem vnguentorum veſtrorum. Eſſemus enim ſine ſarcina, & iſta tranſitoria quaſi iam tranſacta reputaremus, & leuiter ſperneremus. Vadit ergo Dominus Ieſus ſic humiliter, continuatis diætis quouſque perueniat ad Iordanem. Cum ergo venit ad Iordanem, inuenit Ioannem baptizantem peccatores, & turbam magnam, quæ illuc concurrerat ad prædicationem ipſius. Habebant enim eum quaſi Chriſtum. Dicit ergo ei Dominus Ieſus: Rogo te, vt me cum iſtis baptizes. Ioannes vero intuens, & eum ſpiritu cognoſcens, timuit & reuerenter dixit: Domine ego a te debeo baptizari. Cui Dominus Ieſus: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Non dicas hoc modo, nec me diuulges, quia nondum venit tempus meum: ſed me baptiza. Nunc enim eſt tempus humilitatis, & ideo implere volo omnem humilitatem.

Dan. 7. c

Ioan. 18. f
Phil. 2. a
Pſal. 38. c

Matt. 3. d

Attende ergo tu etiam hic de humilitate, nam locus eſt de ipſa tractandi. & debes ſcire, quòd ſicut in hoc loco dicit gloſſa: Humilitas habet tres gradus. Primus eſt ſubdere ſe maiori, & non præferre ſe æquali. Secundus eſt ſubdere ſe æquali, & non præferre ſe minori. Tertius & ſummus eſt, ſubdere ſe minori: & hunc gradum hic tenuit Chriſtus, & ideo omnem humilitatem impleuit. Vides quo modo augmentata eſt eius humilitas a præcedenti tractatu. Subiecit enim hic ſe ſeruo ſuo, ſe viliſicat & ſeruum ſuum iuſtificat, & magnificat. Sed in alio conſidera quo modo creuit humilitas. Nam vſque modo conuerſatus eſt humiliter quaſi inutilis & abiectus, hic etiam peccator voluit apparere. Peccatoribus enim prædicabat Ioannes pœnitentiam, & baptizabat, & Dominus Ieſus inter eos, & coram eis voluit baptizari. Hic autem quantum ad hoc, ſic dicit Bernardus: Inter populares turbas ad baptiſmum Ioannis aduenit. Venit tamquam vnus de populo, qui ſolus erat ſine peccato. Quis eum crederet filium Dei? quis putaret Dominum maieſtatis? Valde quidem humilias te Domine, nimis abſconderis: ſed Ioannem latere non poteris. Hucuſque Bernardus. Licet idem dici poſſet de circumciſione, quia ibi voluit apparere peccator: tamen hic plus, quia hic coram turba publice, ibi occulte. Sed nonne hic timendum fuerat, cum ipſe admodum vellet intendere ad prædicandum, ne ſperneretur tamquam peccator? Sed non propterea dimiſit humilitatis magiſter, quin profundiſſime ſe humiliaret. Ipſe ergo voluit apparere quod non erat, in abiectionem & deſpectum ſui, ſemper nos inſtruendo: vt contra nos volumus apparere quod non ſumus, in laudem & gloriam noſtram. Si quid enim in nobis videtur eſſe probitatis, oſtendimus: defectus vero celamus, cum ſimus peccatores & mali. Qualis humilitas noſtra? Audi ſuper hoc non me ſed Bernardum qui ait: Eſt humilitas quam charitas format, & inflammat: & eſt humilitas quam nobis veritas parit, & non habet calorem. Atque hæc quidem in cognitione, illa in affectu conſiſtit. Etenim ſi tu temetipſum intus ad lumen veritatis, & ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione diiudices, non dubito quin humilieris, & tu in oculis tuis factus vilior tibi, ex hac vera cognitione tui: quāuis necdum fortaſſe illud eſſe putaris in oculis aliorū. Eris ergo humilis, ſed de opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infuſione. Nam ſi veritatis ipſius, quæ te tibi veraciter atque ſalubriter demonſtrauit, ſicut ſplendore illuminatus, ita affectus amore fuiſſes: voluiſſes proculdubio, quod in te eſt, eandem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſe apud te veritatem habere cognoſcis. Sane quod in te dixerim, quoniam plerumque non expedit innoteſcere omnibus, omnia quæ nos ſcimus de nobis, atque ipſa veritatis charitate & charitatis veritate vetamur palam fieri, quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi priuato amore tui tentus, detines pariter intra te iudiciū veritatis incluſum, cui dubium eſt minus te veritatem diligere, cui proprium præfers vel commodum vel honorem? *Et infra*: Tunc ſi iam apud temetipſum humiliatus fueris neceſſaria illa humilitate, quam ſcrutans corda & renes veritas ſenſibus ingerit animæ vigilantis, adhibe voluntatem, & fac de neceſſitate virtutem, quoniam nulla eſt virtus ſine conuenientia voluntatis. Tunc autem fiet illud, ſi nolis aliter apparere foris, quàm te inuenis intus. Alioquin time, ne de teipſo legas: Quoniam doloſe egit in conſpectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pondus abominatio eſt apud Deum. Quid enim? Tute depretiaris in ſecreto apud teipſum veritatis trutina ponderatus, & foris alterius pretij mentiens, maiori te pondere vendis nobis, quàm ab ipſa accepiſti? Time Deum, & noli hanc rem peſſimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas. Hoc enim eſt reſiſtere veritati, hoc pugnare contra Deum. Magis autem acquieſce Deo, & ſit voluntas ſubdita veritati, nec tantum ſubdita, ſed & deuota. Nonne Deo, inquit, ſubiecta erit anima mea? At parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Abbati tamquam præcellenti, ſiue prioribus ab eo conſtitutis. Ego plus dico, ſubdere paribus, ſubdere & minoribus,

Bern. Ser. 1. in Epiph. poſt med.

Bern. Ser. 42. ſuper Can. parū ante med.

Pſal. 35. a
Prou. 20. b

Pſal. 61. a

Can. 1. a

Tres humilitatis gradus.

Digitized by Google

tibus. Sic enim decet nos, inquit, implere omnem iustitiam. Vade & tu ad minorem, si vis in iustitia esse perfectus, defer inferiori, minori te inclinato. Hucusque Bernardus. Idem si dicit: Quis iustus nisi humilis? Denique cum se manibus Baptistæ serui, Dominus inclinaret, & ille expauescęret maiestatem. Sine, inquit, sic enim decet nos implere omnem iustitiam, consummationem perfectæ iustitiæ in humilitatis perfectione constituens. Iustus ergo humilis. Hucusque Bernardus. Hæc autem iustitia in hoc apparet in humili, quia redditur vnicuique ius suum: non sumit alienum, sed honorem dat Deo, & sibi retinet vilitatem. Hoc vero melius cognoscęs, si consideraueris iniustitiam elati, qui bona Domini sibi attribuit. De quo idem Bernardus sic dicit: Sicut de magnis bonis mala oriri solent, cum facti eximij de bonis Domini vtimur donis tamquam non datis, nec damus gloriam Deo: ita profecto qui maximi videbantur pro accepta gratia, pro non reddita, minimi reputantur apud Deum. Ego autem parco vobis. Vsus sum modestioribus vocibus, maximo minimoq. sed quæ sentio non expressi. Discrimen inuolui, ipse nudabo: optimum pessimumq. dixisse debueram. Nam vere & absque dubio eo quisque pessimus, quo optimus est, si hoc ipsum quo optimus est, ascribat sibi. Nempe pessimum hoc. Quòd si dicat quis: Absit, agnosco, gratia Dei sum id quod sum, studeat autem optare gloriam, pro gratia quam accepit: nonne fur est & latro? Audiat qui huiusmodi est: Ex ore tuo te iudico serue nequam. Quid nequius seruo vsurpante sibi gloriam Domini sui? Hucusque Bernardus. Vides quomodo perfectio iustitiæ in humilitate consistit, & non surripit honorem Deo, nec sibi attribuit quæ non debet. Certe nec lædit proximum. Non enim dijudicat eum, nec alicui se præfert humilis, se minorem omnibus reputat, & locum nouissimum eligit sibi. De quo idem Bernardus sic dicit: Quid scis o homo si vnus ille quem forte omnium vilissimum, atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam, ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum, non modo præ te, qui forte iam sobrie, & iuste, & pie viuere te confidis, sed etiam præ ceteris omnibus sceleratis tamquam omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, si melior, & te & illis mutatione dexteræ excelsi in se quidem futurus sit, in Deo vero iam sit? & propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere locum nos voluit. Sed recumbe, inquit, in nouissimo loco, vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas, teq. nemini, non dico præferas, sed nec comparare præsumas. Hucusque Bernardus. Hæc humilitatis virtus multiplicibus auctoritatibus commendatur ab eodem Bernardo. Dicit enim: [a] Magna mater & sublimis virtus humilitas, quæ promeretur quod non docetur: digna adipisci quod non valet addisci: digna a verbo, & de verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest. Cur hoc? Non quia sit meritum: sed quia sic est placitum coram patre verbi sponsi animæ Iesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. [b] Idem: Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione sibiipsi vilescit. [c] Idem alibi: Sola virtus humilitatis læsæ est reparatio charitatis. [d] Idem alibi: Sola profecto non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consuęuit humilitas. Non contendit iudicio, non prætendit iustitiam, qui vere humilis est. Porro humilitas Deo nos reconciliat, Deo placet in nobis. [e] Idem: Semper solet esse diuinæ gratiæ familiaris virtus humilitatis. Nimirum conseruandæ humilitatis gratia diuina solet pietas ordinare, vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profeciſſe. Nam vsque ad extremum exercitij spiritualis gradũ si quis profecerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquetur, vt vix primum sibi videatur adeptus. [f] Idem Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis. Nec mediocriter placet illa anima in qua humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fecunditas, & partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem. Si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas: sed magis humilitas necessaria. Illa consulitur: ista præcipitur. Ad illam inuitaris: ad istam cogeris. De illa dicitur: Qui potest capere capiat. De ista dicitur: Nisi quis efficiatur sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cælorum. Illa ergo remuneratur: ista exigitur. Potes denique sine virginitate saluari: sine humilitate non potes. Potest, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amissam. Sine humilitate, audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuisset. Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? &c. Si ergo Maria humilis non fuisset, super eam spiritussanctus nõ requieuisset. Si super eam non requieuisset, nec impręgnasset. Quo modo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque, quia vt de Spiritu sancto conciperet, vt ipsa perhibet, Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, potius quàm virginitatem. Vnde constat, quia vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit. Quid dicis Virgo superba? Maria se Virginem oblita, gloriatur de humilitate, & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate? Respexit, ait illa, humilitatem ancillæ. Quæ illa? Virgo vtique sancta, virgo sobria, virgo deuota. Numquid tu castior illa? numquid deuotior? numquid tua forte pudicitia gratior castitate Mariæ? vt, scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quæ illa non potuit ex sua? Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniæ, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, quanto vitæ decorem fedas permixtione superbiæ. Idem: Charitas, castitas, & humilitas nullius decoris sunt, sed nonnullius decoris, nec mediocris decoris, quæ diuinos quoque delectari possit aspectus. Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se Angelus & pudicus homo, sed felicitate, non virtute. Sed & si illius castitas felicior, huius tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore, statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter solemnia nuptiarum morem illius beatæ regionis vendicat sibi: in qua neque nubent neque nubentur, præbens quodammodo iam cælestis illius conuersationis experientiam. Vas interim fragile quod portamus, in quo & crebro periclitamur, tenet castitas in sanctificationem, instar odoriferi balsami, quo cõdita cadauera, incorrupta seruantur. Sensus ipsa & artus continet & stringit, ne dissoluantur in otijs, ne corrunpantur in desiderijs, ne carnis voluptatibus computrescant. *Et post pauca*: Verum quantalibet venustate sui, castitas eminere appareat, sine charitate tamen, nec pretium habet nec meritum. Nec mirũ. Quod enim absque illa bonum suscipitur? fides? Sed nec si montes transferat. Scientia? Nec illa, quæ linguis loquitur Angelorum. Martyrium? nec illud si tradidero, inquit, corpus meum, ita vt ardeam. Nec absque illa quodlibet bonum suscipitur, neque cũ illa quodlibet exiguum respuitur. Castitas sine charitate, lampas sine oleo. Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatẽ, castitas non placet. *Et post multa circa medium epistola*: Iam de tribus quæ proposuimus, sola tractanda est humilitas, quæ duabus præmissis virtutibus intantum est necessaria, vt absque ista, illæ nec esse virtutes videantur. Nempe vt castitas, siue charitas obtineatur, humilitas meretur. Quoniam humi-

Idem Ser. 47. super Can. post med. *Matt. 3. d* *Idem Ser. 84. Sup. Cant. non lõge a prin.* *Idem Ser. 2. in Nat. Dom. circa fin.* *Idem epi. 42. ad Hẽr. Senonen. post med.* *Idem ser. 4. super Missus est post med.* *Idem Ser. 37. super Cant. cir. fin.* *Luc. 14. b* *Idem ser. 83. super. Cant. cir. fin.* *Idẽ tract. de 12. grad. humil. non lõge a prin.* *1. Cor. 15. b* *Luc. 19. d* *f Idem ser. 1. sup. Missus est cir. med.* *Mat. 19. d* *Mat. 18. a* *Isa. 66. a* *Luc. 1. f* *Luc. 1. f* *Idem epist. 42. ad Hẽr. Senon. Archiep. longe an. med.* *1. Cor. 13. b* *Iac. 4. b*

Digitized by Google

libus Deus dat gratiam. Seruat hnmilitas etiam virtutes acceptas: quia nec requieſcit ſpiritus niſi ſuper quietum & humilem. Seruatas conſummat: nam virtus in infirmitate perficitur, hoc eſt in humilitate. Inimicam omnis gratiæ omniſq. initium peccati debellat ſuperbiam, & tam aſe quàm ab alijs virtutibus ſuperbam illius propulſat tyrannidem. Siquidem cum ex alijs quibusque bonis virium magis ſuarum capere ſoleat incrementum ſuperbia. Sola hæc omnium propugnaculum quoddam, turrisq. virtutum, eius fortiter reſiſtit malitiæ, obuiat præſumptioni. Hucuſque Bernardus. Igitur habuiſti multa & pulchra de humilitate in tractatu præſenti a veriſſimo Bernardo atque humillimo. Vide vt ea etiam quæ de alijs virtutibus tangit, mente intelligas, & opere compleas. Sed iam ad baptiſmum Domini redeamus, Poſtquam ergo Ioannes vidit Domini voluntatem, obediuit, & eum baptizauit,

Iſa. 66. a

Nunc ergo eum bene conſpice. Spoliat enim ſe Dominus maieſtatis, ſicut quilibet alius homunculus, & mergitur in aquis frigidis, tempore frigoris magni: pro noſtro amore operatur noſtram ſalutem, conſtituens ſacramentum baptiſmi, & lauans crimina noſtra. Deſponſat ergo vniuerſalem Eccleſiam, & ſingulariter omnes animas fideles. Nam in fidei baptiſmatis deſponſamur Domino Ieſu Chriſto, dicente Propheta in perſona ipſius: Sponſabo te mihi in fide. Vnde hæc ſolemnitas & hæc operatio magna, & vtilis valde eſt. Et ideo cantat Eccleſia, quòd hodie cæleſti ſponſo iuncta eſt Eccleſia: quoniam in Iordane lauit Chriſtus eius crimina. Et in hoc opere excellentiſſimo, tota ſe Trinitas modo ſingulari manifeſtauit, & deſcendit, & requieuit Spiritusſanctus ſuper eum, in ſpecie columbæ, & vox patris intonuit. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. In hoc autem loco dicit Bernardus: Ipſum, inquit, audite: Ecce Domine Ieſu vel nunc iam loquere, licentiam loquendi habes a patre. Quamdiu Dei virtus, & Dei ſapientia, quaſi infirmus aliquis & inſipiens, lates in populo? Quamdiu nobilis Rex, & Rex cæli, fabri filium te pateris appellari, pariter & putari? Etenim Lucas Euangeliſta teſtatur, quoniam adhuc filius Ioſeph putabatur. O humilitas virtus Chriſti, quantum confundis ſuperbiam meæ vanitatis. parum aliquid ſcio vel magis ſcire mihi videor, & iam ſilere neſcio. Nam impudenter & imprudenter me ingerens, & oſtētans promptulus ad loquendum, velox ad docendum tardus ad audiendum. Et Chriſtus cum tanto tempore ſilebat, cum ſeipſum abſcondebat, num. quid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui eſt vera gloria patris? Vtique timebat, ſed non ſibi: nobis timebat ab illis quibus nouerat eſſe timendum. Nobis cauebat, nos inſtruebat: tacebat ore, ſed inſtruebat opere, & quod docuit poſtea verbo, iam clamabat exemplo: Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde: Nam de infantia Domini parum aliquid audio ex tunc. Iam vſque ad hunc trigeſimum annum nihil inuenio. Nunc vero iam latere nō poteſt quia tam manifeſte demonſtratur a patre. Hucuſque Bernardus. Et hæc eſt auctoritas quam in ſuperiori tractatu allegaui, per quam habes quomodo ſiluit Dominus Ieſus humiliter ad noſtram inſtructionem. Vides ergo vbique redolere humilitatē. De hac libenter tibi loquor, quia magnifica virtus eſt valde, & ea plurimum indigemus, eoq. ſtudioſius quærenda affectuoſiusq. amanda, quo Dominus in ſingulis ſuis actibus tam ſignanter ſtuduit eam obſeruare.

Oſea 2. d

Mat. 3. d
Mar. 1. b
Bern. ſer. 1. in Epiph. ver. fin.

Luc. 3. e

Mat. 11. d

De ieiunio & tentationibus Chriſti. Item de reditu eius ad matrem. De quattuor quibus peruenitur ad cordis puritatem. De oratione plura bona. De reſiſtendo gulæ. Quare & pro quo, Deus fecit mirabilia. Cap. XVII.

POſtquàm Dominus Ieſus fuit baptizatus, in continenti perrexit in deſertum ſuper quendam montem ibi ad quattuor milliaria vel circa, qui vocatur Quarentana, & ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & iuxta Marcum, erat ibi cum beſtijs. Conſidera ergo hic & attende conſpice ipſum: plurium enim virtutum exempla tibi demonſtrat. Vadit enim in ſolitudine: ieiunat, orat & vigilat: iacet & dormit in plana terra, & humiliter cum beſtijs conuerſatur. Compatere ergo ei, quia ſemper & vbique ſed hic maxime vita ſua pœnoſa eſt, & corporis afflictiua. Ac eius exemplo diſce ab eo in his exercitari. Nam quattuor hic tanguntur, quæ ſpiritualis exercitij ſunt & mirabiliter ſe inuicem adiuuant, ſcilicet ſolitudo, ieiunium, oratio, & afflictio corporis. Et per iſta maxime peruenire poſſumus ad cordis puritatem, quæ puritas vtique eſt nimium peroptanda, eo quòd in ſe omnes virtutes quodammodo comprehendit. Continet enim charitatem, humilitatem, patientiam, & cteeras virtutes, & remotionem omnium vitiorum: quia cum vitijs, vel cum defectu virtutis non ſtat puritas cordis. Et propterea in collationibus ſanctorum patrum traditur, quòd totum exercitium monachi debet eſſe ad cordis puritatem habendam. hæc enim eſt per quod homo meretur videre Deum, dicente Domino in Euangelio: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et ſecundum Bernardum, qui clarior eſt, ille Deo propinquior. Eſſe autem clariſſimum, peruenisse eſt. Ad hanc autem habendam, multum valet oratio feruens, & aſſidua, de qua plenius infra doceberis. Sed oratio cum crapula vel ingurgitatione corporis, vel eius mollitie, vel otioſitate parum valet. Et ideo requiritur ieiunium, & afflictio corporis, diſcreta tamen: nam indiſcreta impedit omne bonum. Præterea ad omnium prædictorum conſummationem videtur facere ſolitudo: nam cum tumultu, & ſtrepitu non poteſt decenter oratio fieri: & videre, & audire multa, vix fieri poteſt ſine impuritate, & offenſa. Mors enim intrat per feneſtras noſtras ad animas, & ideo Domini exemplo, vade in ſolitudinem, ideſt, quantum potes te ſepara ab aliarum conſortio, & ſis ſolitaria, ſi vis ei coniungi, & per puritatem cordis eum videre. Fuge etiam collocutiones, & maxime ſæcularium perſonarum. Non quæras nouas deuotiones & amicitias. Non impleas oculos, & aures phantaſmatibus vanis. Et omnia quæ quietem animi & tranquillitatem mentis perturbant, tamquam venenoſa & animæ inimica deuita. Non enim ſine cauſa ſancti patres petebant nemora, & loca remotiſſima ab omni hominum conuerſatione. Et non ſine cauſa mandabant his qui in cœnobijs remanebant, quòd eſſent cæci, ſurdi, & muti. Vt autem hoc melius intelligas. Audi quid ſuper hoc dicit Bernardus: Tu, inquam, ſi ad ſpirituſſancti incitamenta moueris, & inardeſcis dare operam, quo modo animam tuam facias ſponſam Dei, ſedeas ſecundum prophetam ſolitarius, quoniam leuaſti te ſuper te, volens Angelorum Domino deſponſari, An non ſupra te, adhærere Deo, atque vnum ſpiritum eſſe cum eo? Sede itaque ſolitarius ſicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine ceterorum, etiamq. obliuiſcere populum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. O ſancta anima, ſola eſto, vt ſoli omnium ſerues te ipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos, ſecede ab amicis, & ab intimis, etiam & ab illo qui tibi miniſtrat. An neſcis te verecundum habere ſponſum, & qui nequaquam ſuam velit tibi indulgere præſentiam, præſentibus ceteris? Secede ergo, ſed mente non corpore: ſed intentione, ſed deuotione, ſed ſpiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Chriſtus Dominus, ſpiritusq. requirit non corporis ſolitudinem. Quamquam interdum & corpore non otioſe te ſeparas, cum oportune potes, præſertim tempore orationis. *Et infra*: Solus es ſi non communia cogites, ſi non affectes præſentia, ſi deſpicias

Mat. 4. a
Mar. 1. b
Luc. 2. e f

Quattuor ad ſpiritualis exercitiū pertinētia.

Ioan. Caſſ. Coll. 1. c. 7.

Mat. 5. a

Her. 9. f

Bern. Ser. 40. ſuper Cant. cir. med.

Thren. 3. d

Pſal. 44. b

Digitized by Google

cias quòd multi suscipiunt, si fastidias quod multi desiderant, si iurgia deuites, si damna non sentias, si non recorderis iniuriarum: alioquin nec si solus corporeo es, solus es. Vides ne posse te esse solum etiam inter multos, & inter multos cum solus es? Solus es in quacumque hominum conuersetis frequentia, tantum caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Hucusque Bernardus. Vides quomodo necessaria sit solitudo, & quomodo non sufficit corporalis sine mentali: sed vt mentalis habeatur, oportet corporalem esse altissimam, vt mens per exteriora non effluat, vt se cum sponso suo recolligere possit. Igitur toto affectu, toto posse tuo coneris imitari Dominum Iesum sponsum, & solitudine, & oratione, & ieiunio, & corporis afflictionibus discretis.

In eo vero quòd conuersatur cum bestijs, disce inter alios humiliter conuersari, & æquanimiter tolerare, etiam eos, qui tibi videntur aliquando irrationabiliter se habere. Ipsum autem Dominum sæpe in hac solitudine visita. Conspicies eum qualiter conuersatur ibidem, & maxime qualiter iacet de nocte in terra. Quælibet enim anima fidelis, deberet eum in die semel ad minus visitare, maxime ab Epiphania vsque ad
Matt. 4. a quadriginta dies quibus ibi manebat. Completis autem quadraginta diebus, Dominus esuriuit. Tunc tentator accessit ad eum, volens explorare virum fuisset filius Dei, tentauitq. eum de gula, dicens: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Sed non potuit magistrum decipere: taliter enim respondit, & sic se habuit, quod nec in tentatione gulæ succubuit, nec scire aduersarius potuit, quòd voluit. Non enim negauit nec asseruit esse filium Dei, sed eum auctoritate scripturæ conuicit. Et nota hic exemplo Domini esse resistendum gulæ: nam ab eo inchoandum est, si vitia volumus superare. Videtur enim quòd qui gulæ succubuit, imbecillis reddatur ad alia vitia deuincenda. Sic enim dicit glossa in loco isto super Matthæum: Nisi prius gula refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Postea diabolus assumpsit eum, & portabat eum in Hierusalem, quæ distat inde per decem & octo milliaria vel circa. Has autem locorum distantias, quas pluries in opusculo tibi narro, ab his audiui, qui in illis partibus fuerunt. Considera hic benignitatem, & patientiam Domini. Permisit enim se portari & contrectari ab illa cruenta bestia, quæ suum & omnium amatorum suorum sanguinem sitiebat. Statuens autem eum super pinnaculum templi, tentauit eum de vana gloria, similiter volens explorare quod supra: sed & hic auctoritate scripturæ deuincitur, & sua intentione
Bern. Ser. 2. in die S. Pasch. post med. frustratur. Ex tunc ergo secundum Bernardum quia Dominus nihil ostendit diuinitatis, arbitratus est hostis eum esse hominem, tentauit eum tertio vt hominem. Exinde ergo assumens eum reportauit in montem excelsum prope dictum montem de Quarantena per duo milliaria. Et tunc tentauit eum de auaritia: sed & hic homicida ille succubuit. Vidisti quomodo Dominus Iesus fuit contrectatus & tentatus. Miraris ergo si nos tentemur? fuit etiam ipse alias tentatus.
Idem ser. 14. in psal. Qui habitat ante med. Vnde Bernardus dicit: Qui quartam tentationem de Domino non legit, ignorat scripturam, quæ dicit, quòd tentatio est vita hominis super terram. Apostolus quoque dicit eum fuisse tentatum per omnia, pro similitudine absque peccato. Victoria itaque facta, venerunt Angeli, & ministrabant ei. Hic autem diligenter attende, & conspice Dominum comedentem, solum circumdantibus Angelis & considera bene omnia quæ sequentur, quia pulchra sunt, & deuota valde. Et quæro quid Angeli ministrabant, vt comederet post tam longum ieiunium? De hoc scriptura non loquitur. Possumus autem hoc victoriosum prandium sicut volumus ordinare. Et quidem si eius potentiam considerem us, expedita est quæstio, quia res quas vellet creare, & de creatis habere, poterat pro suæ arbitrio voluntatis. Sed non inuenimus, quod hac potentia pro

A se, vel pro discipulis suis vsus fuerit: pro turbis autem fecit, quas pauit duabus vicibus in multitudine ma- *Matt. 14. c* gna de panibus paucis. De discipulis autem legimus, *& 15. d* quòd eo præsente spicas, vellebant propter famem, & *Ioan. 6. a* comedebant. Similiter cum fatigatus ex itinere sede- *Ioan. 4. a* bat super puteum loquens cum Samaritana, non dicitur, quòd creauit cibos, sed quòd misit discipulos in ciuitatem, ad quærendum cibos. Nec est verisimile quòd per miraculum: quia miracula faciebat ad aliorum ædificationem, & in præsentia plurium. Sed hic non erant nisi Angeli, quid ergo circa hoc meditabimur in mente? Namque illic non erat habitatio homi-
B num, nec cibi parati, sed aliunde parata cibaria portauerunt Angeli ei, sicut contigit Danieli. Cum enim *Dan. 14. f* Abacuc propheta parasset pulmentum pro messoribus suis, portauit eum Angelus Domini per capillos de Iudæa in babylonem ad Danielem, vt comederet, & postea in momento eum reportauit. Immoremur ergo hic, & hunc modum assumamus, & iucundemur cum Domino in hoc prandio suo, sentiatq. mater sua excellentissima de hac eadem iucunditate & victoria. Pie autem ac deuote sic meditemur. Veniunt Angeli, Satana repulso, in multitudine magna ad Dominum Iesum Christum, & adorantes eum prociderunt in
C terram, dicentes: Saluete Domine Iesu Deus & Dominus noster. & Dominus humiliter ac benigne recepit eos, & cum capitis inclinatione, cogitans se fore hominem minoratum paulominus ab Angelis. Dicunt ei Angeli: Domine multum ieiunastis, quid vultis vt vobis paremus? Et ille: Ite ad matrem meam charissimam, & si quid habet ad manus, deferte: quia de nullis cibis sic libenter vescor, sicut de suis. Tunc duo ex ipsis pergentes in momento fuerunt cum ea, & eam reuerenter salutantes, ambasiatam faciunt, & modicum pulmentum, quod sibi & Ioseph parauerat, & panem cum tobalia, & alijs oportunis portant, & for-
D te Domina etiam aliquos piscículos, si potuit, procurauit. Reuersi ergo portant in plana terra, & mensæ benedictionem solemniter peragunt. Conspice autem eum hic bene in singulis quæ agit. Sedet enim in terra composite ac curialiter, & sobrie comedit. Circumstant Angeli ministrantes Domino suo. Alius seruit ei de pane, alius de vino, alius parat piscículos, & alij cantant de canticis Sion, & iucundantur, & diem festum agunt coram eo. Si liceat dici, permixtum est hoc festum compassione per maxima, propter quam & nos deberemus plorare. Conspiciunt enim eum reuerenter, & considerantes Deum & Dominum suum, & to-
E tius mundi creatorem, qui dat escam omni carni, sic *Psal. 135. d* humiliatum, & sustentatione cibi corporalis indigentem, & comedentem sicut ceteros de populo, mouentur compassione. clamares & diceres: O domine quanta feciſtis, omnia opera vestra sunt plena stupore, adiuuate me, vt ego aliqua patiar pro vobis, qui pro me tot & tanta sustinuistis. Certe hoc solum te in eius amore deberet, vehementer accendere. Tandem sumpta refectione, dicit Angelis vt reportent res & dicant matri, quod cito redibit ad eam. Ipsis autem reuersis, dicit omnibus: Redite vos ad patrem & ad gaudia vera, me enim adhuc peregrinari oportet, rogo autem
F vos, vt me recommendetis patri, & toti curiæ cælesti. Qui procidentes in terram, & benedictionem petentes, ea recepta, redierunt ad patriam eius iusta complentes, & de eius victoria, & de his nouis totam cælestem curiam impleuerunt. Dominus autem Iesus volens redire ad matrem, cœpit de monte descendere. Conspice nunc etiam bene eum, quomodo solus vadit pedibus nudis Dominus omnium, & ei vehementer compatere. Venit autem ad Iordanem, quem Ioannes videns ad se venientem, ostendit eum digito, dicens: Ecce agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mun- *Ioan. 1. d* di, ipse est, super quem vidi Spiritum sanctum quiescentem, quando baptizaui eum. Et etiam altera die dum videret ambulantem iuxta Iordanem, dixit similiter

Digitized by Google

liter: Ecce agnus Dei. Tunc Andreas, & etiam vnus alius ex discipulis Ioannis, iuerunt post Iesum. Benignus autem Dominus sitiens eorum salutem, vt daret eis de se fiduciam, vertit se ad eos, & dixit: Quid quæritis? At illi dixerunt: Rabbi vbi habitas? & ipse duxit eos ad domum, in qua tunc se reducebat in partibus illis, & steterunt cum eo vna die. Postea duxit Andreas Petrum fratrem suum ad Iesum, quem alacriter suscepit. Sciebat enim quid de eo erat facturus. Et dixit ei: Tu vocaberis Cephas, & sic in aliqualem notitiam, & familiaritatem venit cum eis. Postea volens Dominus Iesus redire in Galilæam ad matrem, discessit de partibus illis, & cœpit reuerti. Quem etiam nunc compatiendo respice, & vade semper cum eo, nam solus vadit more solito, nudis pedibus per tam longam quattuordecim milliarium viam. Cum autem domum deuenit, mater eum videns, vltra quam dici posset exhilarata surgit, occurrit, & in amplexus strictissimos recipit: cui ipse reuerenter inclinauit, & etiam nutritio suo Ioseph, & cum eis more solito mansit.

FERIA QVINTA.

De apertione libri in Synagoga. Cap. XVIII.

HVcusque per Dei gratiam, vitam Domini Iesu ordinate tetigimus, parum vel quasi nihil de his quæ sibi contigerunt, vel per ipsum facta sunt omittentes: sed non sic deinceps facere intendo. Nimis enim esset longum, omnia quæ dixit & fecit, in meditationes redigere, maxime quia nostræ solicitudinis debet esse, facta Christi continue more Beatæ Cæciliæ, portare in secreto pectoris nostri. Igitur aliqua ex gestis eius colligamus, in quibus meditando versemur assidue, & hoc vsque ad passionẽ suã: ex tunc enim nihil est omittendum. Alia etiam non debemus ex toto dimittere, quin pro loco & tempore meditemur in eis. Meditationes autem non intendo deinceps prolixius tractare, nisi per raro. Sufficit enim quòd rem per eum gestam vel dictam ante oculos mentis ponas, & quòd cum eo conuerseris, & familiaris ei fias. Nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quasi totus fructus harum meditationum consistere: vt vbique & semper intuearis eum deuote in aliquo actu suo, vt quando stat cum discipulis suis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando prædicat turbæ, quando vadit, & quando sedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, & quando alijs ministrat, quando sanat ægrotos, & quando alia facit miracula. In his autem & similibus considera omnes gestus suos, maxime contemplans faciem eius, si potes imaginari, quod super omnia prædicta mihi videtur difficilius. Illud etiam attente obserua, si forte ipse te cum benignitate respiciat. Et tibi hæc sint pro recursu, & doctrina omnium quæ sequuntur, & vbicumque narrauero, si aliter non expressero singulares meditationes, vel istas omisero, recurras ad hunc locum, & sufficit tibi. Ad narrationem autem sequentium accedamus.

Quod pro sequẽtibus animaduertendum.

Postquam ergo Dominus Iesus redijt a baptismo, conuersabatur humilitatis magister humiliter, vt ante solitus erat: cœpit tamẽ paulatim se manifestare aliquibus, docendo, & prædicando occulte. Non enim per totum annum sequentem prædicationis officium publice dicitur assumpsisse, videlicet vsque ad miraculum de nuptijs, quod fuit eodem die, quando fuit baptizatus anno reuoluto. Et si aliquando prædicabat, & discipuli baptizabant, non tamen adeo prædicationem ipsam per se, & suos frequentabat, ante Ioannis incarcerationem, sicut post. Ex hoc nobis tribuens stupendæ humilitatis exemplum, dum Ioanni se longe & longe inferiori in prædicationis officio, prout ex superioribus pie percipi, aut cogitari potest, humiliter deferebat. Non ergo cœpit cum boatu, & pompa, sed humiliter & paulatim. Quadam ergo die sabbati dum esset in synagoga cum alijs in Ecclesia Iudæorum, surrexit legere in libro Isaiæ, & legit locum vbi scriptum est: Spiritus Domini super me propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me. Et tunc cum plicuisset librum dixit: Hæc scriptura impleta est hodie in auribus vestris. Conspice ergo eum quomodo humiliter suscipiẽs lectoris officium, benigno, & placido vultu legit inter eos, & exponit scripturã, & quomodo humiliter se incipit manifestare dũ dicit: Hodie impleta est hæc scriptura, id est ego sum ille de quo loquitur. Et ora omnium erant in eum intenta propter efficaciam verborum, & aspectum humilem, & decorum: fuit enim pulcherrimus, fuit etiam eloquentissimus. Et de vtroque sic per Prophetam dictũ fuerat: Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis. *Luc. 4.c* *Isa. 61.a* *Psal. 44.a*

De vocatione discipulorum. Cap. XIX.

COepit etiam Dominus Iesus vocare discipulos, & se solicitum reddere circa nostram salutem, semper humilitate seruata. Et vocauit Petrum & Andream tribus vicibus. Prima de qua dictum est supra, quando erat circa Iordanem, & tunc in aliqualem venerunt eius notitiam. Secunda de naui, quando ceperũt pisces, vt narrat Lucas. Tunc enim secuti sunt eum animo redeundi ad propria. Cœperũt tamen audire doctrinam ipsius. Tertia de naui, vt narrat Matthæus, cum dixit: Venite post me, faciam vos piscatores hominum. Tunc relictis retibus, secuti sunt eum. Similiter vocauit Iacobum & Ioannem, in prædictis duabus vicibus vltimis, & in eisdem locis continetur de ipsis, in quibus continetur de Petro & Andrea. Vocauit etiam Ioannem de nuptijs, vt dicit Hieronymus: In textu tamen Euangelij non habetur. Item vocauit Philippum, dicens: Sequere me. Similiter Matthæum publicanum. De modo vero vocationis aliorum, non est scriptum. Considera ergo & conspice eum in prædictis vocationibus, & conuersatione cum ipsis, quàm affectuose vocat eos, reddens se eis affabilem, & domesticum, & obsequiosum, attrahens eos intus, & extra, ducendo etiam eos ad domum matris, & familiariter vadens ad domos eorum. Docebat & instruebat eos, & curam de ipsis habebat præcipuam, sicut mater de vnico filio. Dicitur, quòd beatus Petrus referebat, quòd quando in aliquo loco dormiebat cum eis surgens de nocte, si aliquem eorum inueniebat, discoopertum, recooperiebat eos, quia tenerrime diligebat eos. Sciebat enim quid de ipsis erat facturus, quamuis essent homines rudis conditionis, & humilis nationis, tamen principes mundi, & duces in bello spirituali omnium fidelium constituturus eos erat. Et considera pro Deo a qualibus cœpit Ecclesia. Noluit enim Dominus eligere sapientes, & potentes huius sæculi, ne ipsorum probitati ascriberentur opera quæ fienda erant: sed sibi hæc reseruauit, & in sua bonitate, potentia, & sapientia nos redemit. *Luc. 5.b* *Mat. 1.b* *Hieronym. prefat. in Ioan.* *Ioan. 1.g* *Matt. 9.a*

De conuersione aquæ in vinum ad nuptias. Cap. XX.

QVamuis dubium sit cuius fuerant nuptiæ in Cana Galileæ, sicut magister in historia scholastica tangit. nos tamen meditemur fuisse Ioannis Euangelistæ, quod habetur in prologo super Ioanne. vbi Hieronymus affirmare hoc videtur. In eis Domina nostra fuit, non tamen inuitata tamquam extranea, sed quasi maior, & dignior, & primogenita inter sorores, fuit in domo sororis quasi in domo sua, & tamquam administratrix, & domina nuptiarum: quod ex tribus colligere possumus. Primo ex eo quod in eis continetur, *Ioan. 2. a*

B. Vir. Mariã nuptijs in Cana interfuisse tãquam ministra.

Digitized by Google

tur, quod mater Iesu erat ibi, & de Iesu & discipulis, quod erant vocati, & sic de alijs qui ibi fuerunt intelligi debet. Cum ergo soror eius Maria Salome vxor Zebedæi iuisset ad eam, Nazareth: quæ distat a loco de Chana per quattuor milliaria vel circa, dicens, quod volebat facere nuptias filio suo Ioanni, ipsa fuit cum ea, & præuenit aliquot dies ad præparationem, ita quod quando alij erant inuitati, ipsa iam erat ibi. Secundo ex eo colligere possumus, quòd ipsa perpendit defectum vini, vnde ipsa erat sicut vna ex discumbentibus, sed sicut per cuius manus res ibant: & ideo vidit sibi deficere vinum. Si enim tunc discubuisset, numquid iuxta filium inter homines mater verecunda surrexit? Et si alibi inter mulieres, numquid perpendisset defectum vini magis quàm alia? & si perpendisset, numquid surrexisset de prandio & iret ad filium? Inconuenientia hæc viderentur. Et ideo verisimile est, quod tunc non discumbebat. De ipsa namque dicitur, quòd erat valde obsequiosa. Tertio colligitur ex eo, quod ipsa præcepit ministris, vt irent ad filium, & facerent quod mandaret: & sic videtur, quod præcepisset, & quod nuptiæ gubernabantur per eam, & ideo solicita fuit, ne ibi defectus contingeret. Igitur secundum modum hunc conspice Dominum Iesum, inter alios comedentem, sicut vnum quemuis de populo, & sedentem in loco humili, non inter maiores, prout ex loco ipso colligimus. Non enim superborum more volebat primos recubitus in cenis, nam docturus erat:

Luc. 14.b Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco. Ipse vero cœpit prius facere quàm docere. Conspice etiam Dominam obsequiosam alacrem, & solicitam in cunctis faciendis, & præbentem, & ostendentem ministris quid, & qualiter discumbentibus deferant. Cumq. prope finem conuiuij redirent ad eam ministri, dicentes: Non habemus plus de vino quod apponamus eis. Ipsa respondit: Ego procurabo quod habebitis: expectate parumper. Et exiens ad filium qui humiliter, vt dixi, sedebat in fine mensæ pro-

Ioan. 2. a pe ostium cameræ, dixit ei: Fili mi hic vinum deficit, & hæc nostra soror est pauper, & nescio qualiter habere possumus. Qui respondit: Quid mihi & tibi est mulier? Dura videtur responsio, sed ad nostram instructionem fuit, secundum Bernardum qui in hoc loco sic dicit: Quid tibi & illi Domine? Nonne quod filio & matri? Quid ad illam pertinet, quæris, cum sis benedictus fructus ventris eius immaculati? Nonne ipsa est quæ saluo pudore cõcepit, & sine corruptione peperit?

Ber. Ser. 2. in Dom. 1. post Epiph. cir. med. Nonne ipsa est in cuius vtero nouem mensibus moratus es, cuius virgineis vberibus lactatus es, cum qua duodecim annorum factus, de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? Nunc ergo Domine quid molestus es illi, dicens: Quid tibi & mihi? Multum per omnem modum. Sed iam manifeste video, quod non velut indignans, aut confundere volens, virginis & matris teneram verecundiam, dixeris: Quid mihi & tibi? Venientibus enim ad te iuxta præceptum ministris, nihil cunctatus facis, quod suggessit. Vt quid ergo fratres, vt quid sic responderat prius? vtique propter nos, & conuersos ad Dominũ, vt iã non solicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illæ non impediant exercitium spirituale. Quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentibus. At postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum solicitudine liberi sumus. Vnde legimus fratrem quendam in eremo conuersantem, cum ad eum carnalis frater auxilij gratia aduenisset, respondisse, vt aditet alterum fratrem eorum, cum ille vtique iam obijsset. Cumq. admiratus qui venerat, responderet, quia ille obijt: eremita quoque se similiter obijsse respõdit. Optime ergo docuit Dominus ne soliciti simus, super propinquis carnis nostræ prius, quàm religio postulet, quoniam ipse matri & tali matri respondit:

Ibidem. Quid mihi & tibi o mulier? Sic & in alio loco: Cum suggereret ei quidam quoniam mater eius, & fratres foris starent, quærentes ei loqui. Respondit: Quæ est mater mea, & fratres mei? vbi modo sunt, qui tam carnaliter, & inaniter super carnalibus propinquis suis soliciti sunt, ac si adhuc viuerent cum eis & ipsi cum eis? Hucusque Bernardus. De hac ergo responsione mater non diffidens, sed de sua benignitate præsumens, redijt ad ministros & dixit: Ite ad filium meum, & quidquid vobis dixerit facite. Qui euntes impleuerũt, iuxta Domini mandatum, hydrias aqua. Quo facto dixit eis: Haurite nũc & ferte architriclino. In hoc autem nota primo discretionem Domini, quia primo misit magis honorabili viro. Secundo quod ipse sedebat longe ab eo, cum diceret, forte illi, quasi ab eo remoto. Sed cum ille sederet in loco magis honorabili, colligere possumus, quod Dominus noluit ibi sedere iuxta eum, immo elegit sibi humiliorem locum. Ministri ergo dederunt vinum illi & alijs, diuulgantes miraculum, quoniam ipsi sciebant, quomodo factum fuerat, & crediderunt in eum discipuli eius. Finito autem conuiuio. Dominus Iesus vocauit Ioannem seorsum, dicens: Dimitte hanc vxorem tuam, & sequere me, quia ad altiores nuptias te perducã. qui secutus est eum. In hoc ergo quòd Dominus nuptijs interfuit, matrimonium carnale approbauit, tamquam a Deo institutum. Sed in hoc quòd vocauit Ioannem de nuptijs, aperte dedit intelligere, quòd longe dignus est spirituale matrimonium, quàm carnale. Recessit ergo inde Dominus Iesus, volens his quæ ad salutem hominum pertinent, deinceps publice. & palam intendere. Prius autem voluit reducere matrem ad domum suam, talem enim Dominã talem societatem habere decebat. Accipit ergo & eam & Ioannem, & alios discipulos, & iuerunt in Capharnaum prope Nazareth, & post aliquot dies, Nazareth. Conspice ergo eos per viam, qualiter vadunt pariter, mater & filius, humiliter vadunt, & pedestres, sed multum amanter. O quales duo sunt illi, numquam alij tales duo in terra visi fuerunt. Conspice etiam discipulos reuerenter sequentes, & auscultantes verba Domini. Non enim ipse erat otiosus, semper quippe aliquid boni faciebat aut dicebat, non poterat in tali comitatu tædium comeantibus generari.

De sermone Domini in monte, quem incœpit a paupertate. Cap. XXI.

CONVOCANS Dominus Iesus discipulos seorsum a turbis, ascendit cum eis in monte Tabor, prope Nazareth ad duo miliaria, vt eos imbueret eloquijs suis. Decebat enim quod eos prius & super alios instrueret, quos super alios cõstituturus erat magistros & duces. Tunc ergo de multis instruxit, & sermo ille pulcherrimus fuit & copiosus. nec mirum quia os Domini compilauit eũ. Docuit autem eos de beatitudinibus. de oratione, ieiunio, & eleemosyna, alijsq. plurimis ad virtutes pertinentibus, quæ in ipso euangelio poteris reperire. Legas eum diligenter & sæpe & commenda memoriæ quæ in ipso dicuntur: quia spiritualissima sunt. Ea tamen nunc non prosequor, quia nimis foret longum, nec tales expositiones bene videntur semper in meditationes cadere: quamuis ad tuam instructionem talia prout mihi occurrent, interseram, & etiam moralia, & auctoritates sanctorum. Hoc ergo hic tetigisse sufficiat, quod Dominus initium sermonis huius a paupertate incœpit, dans intelligere, quod paupertas est totius spiritualis exercitij primarium fundamentum. Non enim expedite potest sequi Christum paupertatis speculum, qui oneratus est temporalibus rebus. Nec est liber sed seruus, qui animi affectionem subijcit istis rebus transeuntibus. Idcirco dixit: Beati pauperes spiritu &c. Eius enim rei quam affectuose diligo, me seruum sponte constituo. Nam amor est animæ pondus, portans eam quocumque ipse fertur, vt dicit Augustinus. Et ideo nihil omnino est amandum nisi Deus, vel mere propter Deum. Merito ergo Beatus dicitur

Expositio responsionis Christi ad matrem in nuptijs.

Ex Eplum.

Matt. 5. 6. & 7.

Aug. lib. 13 conf. cap. 9. ta. 1.

Digitized by Google

dicitur pauper, qui propter Deum cetera vilipendit. A lam enim pro magna parte Deo suo coniunctus est.
Ber. Ser. 4. de aduen. De hac autem paupertate sic dicit Bernardus: Magna quædam penna est paupertas, qua tam cito volatur in regnum cælorum. Nam in alijs virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur, paupertati nō tā promittitur quàm datur. Vnde & in præsenti tépore enunciatū est, quoniā ipsorū est regnum cælorū. *Et postea subdit.* Videmus enim pauperes aliquos, qui si veram paupertatem haberent, non adeo pusillanimes inuenirentur & tristes, vtpote reges, & reges cæli. Sed aliqui sunt, qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis desit, & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Idem alibi: Et ego si exaltatus fuero a terra, audaciter dico, omnia traham ad me ipsum. Nec enim temerarie vsurpo mihi fratris mei vocem, cuius me induo similitudinem. Quod si ita est, non putent diuites huius sæculi fratres Christi sola possidere cælestia, quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ipsi possident terram, & quidem tamquam nihil habentes, & omnia possidentes, non mendicantes vt miseri, sed vt domini possidentes, eo pro certo magis domini, quo minus cupidi. Denique fideli homini totus mundus diuitiarum est. Totus C plane, quia tam aduersa, quàm prospera ipsius æque omnia seruiunt ei, & cooperantur in bonum. Ergo auarus terrena esurit vt mendicus: fidelis, cō temnit vt dominus. Ille possidendo mendicat, iste contemnendo seruat. Quære a quouis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid nam de his sentiant, qui sua vendentes, & dantes pauperibus regnum cælorum pro terrena mercantur substantia, vtrum sapienter agant necnon? Proculdubio respondebit, Sapienter. Quære recte cur approbat ipse quod non facit? Non possum, inquiet. Quare? profecto quia domina auaritia non permittit: quia liber non est, quia non D sunt sua quæ possidere videtur, sed nec sui iuris. Si vere tua sunt, expende ad lucra, & pro terrenis cælestia commutato. Si non vales facere, te pecuniæ tuæ non dominum esse dicam, sed seruum: custodem, non possessorem. Hucusque Bernardus. Sed redeamus ad meditationem. Conspice ergo, & considera Dominū Iesum humiliter in terra sedentem super illo monte, & discipulos suos circa eum, quomodo stat inter eos quasi sit vnus ex eis, & quomodo affectuose, benigne, & pulchre, & efficaciter eis loquitur, inducens eos ad dictos actus virtutum. Et semper, vt supra in generali consideratione tibi dixi, respicere coneris faciem eius. Conspice in discipulis quomodo reuerenter, humiliter, & cum tota mentis intentione aspiciunt eum, & auscultant illa verba mirifica, & ea memoriæ commendant, & iucunditate magna fruuntur, tam in verbis, quam in aspectu. In hac autem consideratione iucunderis & tu, aspiciendo ac si videres eum loquentem, & approximando eis, si forte vocata fueris, & immorando ibidem, vt Dominus tibi dabit. Completo vero sermone, conspice illum Dominum Iesum, vna cum discipulis ipsis descendentem de monte, & cum ipsis familiariter loquentem, etiam eundo per viam, & quomodo ille simplicium cœtus F gregatim sequitur eum, non curiose ordinatus, sed sicut pulli post gallinam, vt quilibet melius audiat, magis eidem nititur approximare. Et quomodo turbæ sibi affectuose occurrunt, & infirmos eidem sanandos offerunt. Ipse vero sanabat omnes.

Idem Ser. 21. super Can.
Ioan. 12. c
Matt. 5. a

De seruo centurionis, & filio reguli a Domino liberatis. Cap. XXII.

CApharnaum vero erat quidam centurio, ideſt centum militum ductor, & seruum habebat infirmum. Misit ergo fide plenus ad Dominum Iesum, vt eum curaret. Humilis autem Dominus respondit. Ego
Matt. 8. a
Luc. 7. a

veniam & curabo eum. Quod cum sciuit centurio, remisit ad eum, dicens: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Iesus autem commendans fidem eius, non iuit vlterius, & seruum absentem sanauit. Cum autem in eadem ciuitate esset quidam regulus, *Ioan. 4. g* ideſt paruus rex, iuit personaliter ad Iesum, rogans eum, vt veniret ad domum suam, & sanaret filium suum infirmum. At Iesus ire noluit, filium tamen sanauit. In his autem considera meritum fidei propter centurionem, & humilitatem Domini volentis ire ad seruum, & reguli pompam refugientis. Considera B etiam quòd non debemus acceptare personas. Plus enim honorauit hic Dominus seruum militis, quàm filium regis: sic & nos debemus non ad oculos seruire, nec secundum exigentiam exterioris pompæ: sed secundum intentionem vel bonitatem eius qui seruitio indiget, & non ex complacentia sed ex charitate seruiamus.

De paralytico misso per tectum, & a Domino curato. Cap. XXIII.

IN ciuitate prædicta Capharnaum cum Dominus Iesus doceret in quadam domo, & essent ibi congregati Pharisæi, & legis doctores multi ex omni castello Iudææ & Hierusalem. Venerunt quidam, volentes ingredi domum cum paralytico, quem portabant, vt a Domino sanaretur. Cumq. propter mul- *Luc. 5. c*
titudinem non possent, ascenderunt super tectum do- *Mar. 2. a*
mus, & inde intromiserunt eum, & posuerunt eum ante Iesum. Dominus vero Iesus videns fidem eorum, *Mat. 9. a*
dixit: Dimittuntur tibi peccata tua. Ipsi autem Pharisæi & legis doctores obseruantes eum ex malitia, intra se dicebant ipsum blasphemasse Deum: quia solus Deus potest dimittere peccata, & ipse hoc attribuebat sibi, quem purum hominem esse credebant. Ait ergo benignus & humilis Dominus, scrutans corda, & *Ibidem.*
renes hominum. Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Et addidit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terram dimittendi peccata &c.

Hic quattuor sunt meditanda. Primum perspicacitas intellectus Christi, qui cogitationes illorum vidit. Quattuor meditãda.
Secundum quia propter peccata veniunt infirmitates, & ex absolutione a peccatis aliquando contingit liberatio infirmitatum. Sic etiam habetis infra de curato apud piscinam, cui dicitur a Domino, ne amplius pec- *Ioan. 5. b*
cet, ne deterius sibi contingat. Tertium considera quam magnum sit meritum fidei, nam etiam alterius fides alteri prodest, sicut supra proxime habuisti in seruo centurionis: sic & infra habebis in Chananæa, *Mat. 9. c*
in cuius fide filia fuit sanata. Hoc quotidie contingit in pueris qui baptizantur, quod si ante annos discretionis moriantur, in alterius fide suscipiunt arram, propter quam in merito Christi saluantur, quod est contra quosdam hæreticos maledictos. Circa quattum meditandum de ipso inter illos sedente, & benigne malignis respondente, & miraculum faciente, recurre supra ad generalem considerationem quam tibi dedi.

De socru Simonis liberata. Cap. XXIIII.

COntingit, Dominum Iesum in ciuitate prædicta *Mat. 8. b*
Capharnaum diuertere in domum Simonis Pe- *Mar. 1. c*
tri, vbi socrus eius magnis febribus tenebatur. Hu- *Luc. 4. f*
milis ergo Dominus familiariter tetigit manum eius, & curauit eam, adeo vt incontinenti surrexerit, & ei & discipulis ministrauerit. Sed quid ministrauit eis, nō est scriptum. Cogita ergo, quod in domo pauperis, paupertatis amatori aliqua cibaria grossa, & quæ cito parari poterant, eis apposita sunt. Considera etiam ipsum Dominum Iesum iuuantem præparare, maxime in domo discipuli sui. Et quæuis humilia cogita, siue de tabula ponenda, siue de stratis lauandis, & similibus.

Digitized by Google

similibus. Talia enim omnia faciebat humilitatis magister, qui ministrare venerat, & non ministrari. Et se familiariter ad sedendum ponebat in medio mensæ, & comedebat alacriter præcipue cum in prandio relucebat paupertas, quam sic amabat.

De dormitione Domini in nauicula.
Cap. XXV.

INtrans Dominus Iesus in nauiculam cum discipulis suis, posuit se ad dormiendum, tenens caput super ceruicali. Ipse enim multũ vigilabat de nocte in orationbus, multumq. de die in prædicationibus laborabat. Cumq. dormiret, orta tempestate, discipuli periclitari timebant, sed non audebant eum excitare. Timore tandem coacti, excitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos, perimus. Qui surgens increpauit eos de modica fide, & imperauit mari, & ventis, & cessauit tempestas. In prædictis ergo actibus suis intuere, & respice eum, secundum generalem regulam, siue traditionem supra traditam. Hoc autem hic considerare potes, quòd licet nobis circa nos & facta nostra Dominus videat dormire, maxime quando tribulamur: ipse tamen diligentissimus est super custodiam nostram. Et idcirco debemus esse in fide constantes, de nihilo hæsitantes.

Mat. 8.c
Mar. 4.d
Luc. 8.c

De filio viduæ a Domino suscitato.
Cap. XXVI.

CVm semel iret Dominus Iesus versus ciuitatem Naim, obuiauit multitudini hominum portantium quendam iuuenem filium viduæ mortuum ad sepulchrum. Pietate ergo pius Dominus Iesus motus, tetigit feretrum, & portantes steterunt. Ipse autem dixit: Adolescens, tibi dico surge. Et statim surrexit, qui fuerat mortuus, & reddidit eum matri suæ. Omnes autem stupuerunt, & laudauerunt Dominum. In considerationibus vero, recurre vt supra.

Luc. 7.b

De puella suscitata & Martha curata.
Cap. XXVII.

AD petitionem cuiusdam ex principalibus ibat Dominus Iesus cum eo ad sanandum filiam suã. Cum ergo turba magna iret cum eo, intererat quædã mulier grauiter infirma, quæ dicitur fuisse Martha soror Mariæ Magdalenæ, quæ intra se dicebat: Si tetigero tamen fimbriam vestimenti eius, salua ero. Et cum timore approximans, tetigit, & liberata est. Dixit autem Dominus Iesus: Quis me tetigit? Et respondit Petrus: Domine turbæ comprimunt te & affligunt, & tu dicis, Quis me tetigit? Vide hic patientiam Domini. Nam sæpe comprimebatur a turbis, quia volebant ei approximare. Iesus autem sciebat quid dicebat. Et iterum dixit: Ego sensi virtutem ex me exijsse. Tunc Martha negotium publicauit. Libenter eam Dominus curauit: cum qua multam familiaritatem postea habuit. Et tunc dixit ei: Fides tua te saluam fecit. In hoc ergo miraculo habes fidei commendationem, habes etiam, quòd Dominus vult miracula nota esse, propter vtilitatem communem, sed quantum in se propter humilitatem abscondebat, vt hic etiam habes: quod enim diuina fecerat potestate, fidei illius attribuebat. Habes etiam hic quoddam valde notabile, ad humilitatis custodiam, sicut Beatus Bernardus hoc modo introducit: Quilibet perfecte Domino seruiens, potest appellari fimbria quasi vltima pars vestimenti Domini, propter suam humilem reputationem. Qui ergo ad dictum statũ peruenerit, quod sciat se a Domino exaudiri in liberãdis infirmis, vel alijs miraculis, non extollatur propterea, nec sibi attribuat, quia non ipse, sed Dominus fecit. Quamuis enim hic Martha tangeret fimbriam, ad cuius tactum se liberari confidebat, & sic contigit: non tamen a fimbria, sed a Domino virtus liberationis exiuit. Et propterea ipse dixit: Sensi virtutem ex me exijsse. Nota ergo hoc bene, & nihil boni tibi in perpetuum attribuas, quia totum est a Domino Iesu. Tandẽ Dominus Iesus iuit ad domum principis, & inuentã filiam mortuam suscitauit.

Mat. 9.c
Ibidem.
Ber. Ser. de 4. modis orandi.
Luc. 8.g

De conuersione Magdalenæ & alijs.
Cap. XXVIII.

CVrialissimus Dominus inuitatus quadam die a Simone leproso, iuit ad prandendum cum eo: quod facere solitus erat, tum ex sua curialitate: tum ex benignitate, & zelo quem habebat ad saluandas animas pro quibus de cælo descenderat, vnde comedendo cum hominibus & conuersando cum eis, ad amorem sui eos attrahebat: Tum etiam ex amore paupertatis. Nam & ipse pauperrimus erat, & de mundi huius substantia pro se, & suis nihil sumpserat. Humiliter ergo, & cum gratiarum actione speculum humilitatis Iesus cum inuitabatur, recipiebat pro loco & tempore. Audiens autem Magdalena, quòd in domo Simonis prædicti recumberet, quæ iam forte ipsum sæpe prædicantem audierat, & ardenter amabat, licet nondum hoc propalasset, tacta dolore cordis intrinsecus, pro peccatis suis & amoris eius igne succensa, considerans quod sine ipso salutem obtinere non poterat, & amplius differre non volens, perrexit ad locum conuiuij: facieq. inclinata, ac oculis in terram demissis, ante conuiuas transiens, non quieuit donec peruenit ad Dominum, ac dilectum suum. Et tunc illico ad pedes eius prostrata, viscerosо dolore pariter & rubore repleta de peccatis suis, procumbens & ponens vultum super ipsius pedes, cum confidentia quadam, quia iam intra se eum super omnia diligebat, cœpit fortiter fletibus atque singultibus abundare, ac tacite intra se dicere: Domine mi firmiter credo, scio, atque confiteor, vos Deum, ac Dominum esse meum. In multis autem, & magnis offendi maiestatem vestram, & multiplicaui peccata super numerum arenæ maris: sed ad vestram misericordiam confugio iniqua & peccatrix. Doleo & compungor, veniam peto, emendare peccata parata, & numquam a vestra obedientia discedere propono. Non patiar quæso repulsam a vobis, quia aliud refugiũ nec me posse habere scio, nec habere volo, quia vos solũ super omnia diligo. Nõ ergo me repellatis a vobis, sed de meis sceleribus me punite vt libet, misericordiã tamen peto. Interim autẽ lacrymæ decurrẽtes largiter, pedes Domini balneauerunt, & lauerunt. Vnde hic manifeste habere potes, quòd Dominus Iesus discalciatus ibat. Tandem a fletu cessans, & eum perpendit, indignum iudicans, quod suæ lacrymæ pedes Domini contigissent, capillis suis eos absterfit. Ideo autem capillis, quia secum aliud pretiosius non habebat, quo eos tergeret: & etiam quia ea quibus ad vanitatem vsa fuerat, ad vtilitatem conuertere intendebat. Et etiam ne vultum a pedibus Domini elongaret, & amore crescente, osculabatur eosdem amanter, & sæpe. Et quia etiam pedes ipsius Domini propter itinera squalidi erant, eos vngebat pretioso vnguento. Conspice ergo bene ipsam, & super his morose mediteris ob deuotionem eius, quæ ita singulariter a Domino fuit dilecta, & etiam quia solemne festum fuit hoc valde. Conspice etiam Dominum Iesum, quàm benigne suscipit eam, & quàm patienter sustinet quidquid facit. Cessat & quiescit a comedendo, donec negotium compleatur. Cessant etiam conuiuæ, & omnes super hac nouitate mirantur. Simon autem vehementer eum iudicabat in corde suo, quòd a tali femina se permittebat tangi, quasi non esset propheta, nec eam cognosceret. Dominus autem cogitationibus cordis eius respondens, se verum ostendit prophetam, & exemplo debitorum conuicit. Et volens aperte demonstrare, quod omnia in dilectione con-

Luc. 7. e. f

Christus discalciatus incedebat.

Digitized by Google

consummantur, dixit: Dimittuntur ei peccata multa, A
Luc.7.g quoniam dilexit multum. Et ad eam dixit: Vade in pace. O verbum delectabile & suaue, quàm libenter illud Magdalena audiuit, & quàm iucunde recessit. Et perfecte ad eum conuersa, deinceps sancte & honeste vixit, ac eidem & matri eius perseueranter adhæsit. Meditare ergo hæc diligenter, & tantam charitatem imitari digneris, quæ hic maxime verbo, & opere sic a Domino commendatur. Hic enim expresse habes, quod charitas inter Deum, & peccatorem pacem reformat. Vnde & Beatus Petrus dicit, quod charitas
1.Pet.4.b operit multitudinem peccatorum. Itaque cum charitas omnes virtutes informet, nullaq. Deo placeat sine charitate, vt ad ipsam habendam tota virtute nitaris, B
quæ te sponso tuo Christo Iesu acceptam faciat, aliquas de ipsa auctoritates adducam in medium. Dicit
Bern. Ser. 29. super Can. ante med. ergo de ipsa Bernardus: Charisma peroptimum charitas est plane incomparabile, quod nouæ sponsæ cæ-
Ioan. 13.d lestis sponsus totiens inculcare curabat. Nunc quidem, dicens: In hoc cognoscent omnes, quod mei estis di-
Ibidem.d scipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Nunc
Ioan. 15.b vero: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Et: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicē. Itemq. orans vnum eos fore, sicut ipse & pater vnū sunt. *Et paulo post*: Denique quidnā huic comparandū putamus, quæ ipsi præfertur martyrio, ac fidei transC
Ioan. 20.e ferenti montes? Hoc est ergo quod dico, Pax vobis, a vobis sit, & omne quod extrinsecus minari videatur, non terret, quia non nocet. Idem: Quantitas
Idem Ser. 27. super Can. post med. cuiusq. animæ æstimetur de mensura charitatis, quam habet: vt verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna sit: quę parū, parua: quę vero nihil, nihil
1. Cor.13.a dicente Apostolo: Si charitatem non habeo nihil sum. Quòd si quātulamcumque habere cœperit, vt saltē diligentes se diligere curet, ac salutare fratres suos, & eos qui se salutant: iam non nihil quidem illam animam dixerim, quæ in ratione dati & recepti, socialem saltem retinet charitatem. Verumtamen iuxta sermonem Domini quid amplius facit? nec amplam proD
inde, nec magnam, sed plane angustam, modicamq. censuerim animam, quam adeo modicæ charitatis esse cognouerim. At si grandescat, & proficiat, ita quod transiens limites angusti huius obnoxijq. amoris, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus apprehēdat, quatenus largo quodā gremio bonæ voluntatis, ad omnem seipsam curet extēdere proximū, diligendo vnumquemque tamquam seipsam, numquid iam illi recte dicetur: Quid amplius facis? Quippe quæ seipsam tam amplam facit, amplum inquam gerit charitatis sinum, quæ complectitur vniuersos, etiā quibus nulla se nouit carnis necessitudine iunctā, nulla spe percipiendi commodi cuiusquam illectā, nulla
percepti retributione obnoxiam, nullo denique astriE
Rom. 13.c ctam debito, nisi illo sane de quo dicitur: Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Verum si adijcias etiam vsquequaque vim facere regno charitatis, vt vsque ad vltimos eius terminos occupare illud pius inuasor præualeas, dum ne inimicis quidem viscera claudere pietatis existimes, benefacias his quo*Mat. 5.g* que qui te oderunt, ores pro persequentibus & calumniantibus te, nec non & cum ipsis qui oderunt pacem,
Psa. 119.b esse pacificus studeas: tunc prorsus latitudo cæli, latitudo animæ, & altitudo non dispar, sed nec dissimilis
F
pulchritudo. Impleturq. demum in ea quod dicitur:
Psal. 103.a Extendens cælum sicut pellem, in quo iam miræ latitudinis altitudinis & pulchritudinis cælo, summus & immensus atque glorioſus nō modo dignāter habitat, sed & spatioſe deambulat. Hucusque Bernardus. Vidisti ergo quàm sit vtilis, quamq. necessaria charitatis virtus, sine qua profecto impossibile est placere Deo, cum qua sine dubio placet quicumque. Igitur toto corde, tota mente, totaq. virtute studeas ipsam habere, quæ te libenter faciet omnia dura & aspera pro Deo portare, & proximo.

Quomodo Ioannes misit discipulos ad Iesum. Cap. XXIX.

GLorioſus miles, & præcursor Domini Iesu Ioannes Baptista, cum esset in vinculis incarceratus ab Herode propter iustitiæ defensionem: quia redarguebat eum, qui tenebat vxorem fratris sui viuentis,
Mat. 11.a volens inducere discipulos suos vt sequerentur Dominum Iesum, cogitauit eos ad ipsum mittere, vt auditis verbis, & visis operibus eius, exardescerēt in amorem ipsius, & sequerentur eum. Iuerunt ergo ad eum, & ex parte Ioannis dixerunt: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Dominus autem Iesus magnam turbam tūc habebat coram se. Conspice bene ipsum, quomodo vultu placido recipit nuncios Ioannis. & quomodo sapienter primo factis, & postea verbis respondit eis. In eorum ergo præsentia surdos sanauit, & mutos, & cæcos, & alia multa miracula fecit, & populo prædicauit, & postea illis inter alia dixit: Ite, & renunciate Ioanni, quæ audistis & vidistis. Iuerunt ergo, & ea retulerunt Ioanni, qui ea libentissime audiuit. Illi autem discipuli post mortem Ioannis firmiter Christo adhæserunt. Dominus Iesus post illorum discessum, valde Ioannem coram populo collaudauit, scilicet, quòd erat plusquam propheta, quòd inter natos mulierum maior eo non surrexerat, & de
C alijs vt in Euangelio habes. Tu ergo aspice Dominum Iesum semper, & dum prædicat, & dum prædicta miracula facit, vt supra habuisti.

De obitu Ioannis Baptistæ. Cap. XXX.

HIc potest occurrere meditatio de morte ipsius Beati Ioannis Baptistæ. Cū ergo Herodes ille nequissimus, & adultera illa pessima, simul forte condixissent, ipsum occidere, vt peccati sui redargutionem non haberent: contigit, vt in die conuiuij saltanti miseræ filiæ ipsius Herodiadis daretur caput Ioannis. Et *Mat. 14.a*
sic fuit in carcere decollatus. Vide quantus vir, & *Mar. 6.c*
quàm viliter, & quàm enormiter, regnante, ac imperD
rante nequitia occubuit. O Deus qualiter hoc fieri *Luc.9.a*
permisisti? Quid est hoc cogitare, quòd taliter moriatur Ioannes, qui tantæ perfectionis, & sanctitatis erat, vt putaretur esse Christus? Igitur si vis bene hoc negotium ruminare post nefaria opera eorum, cogita Ioannis magnitudinem, & excellentiam singularem, & tunc poteris stupere. Audisti autem in superiori tractatu, qualiter fuit a Domino commendatus in multis, audi nunc quomodo commendat eum Beatus Bernardus in quodam sermone, sic dicens: Illa mater *Bern. Ser. de principio S. Ioan. Baptis. post med.*
& magistra omnium Ecclesiarum Romana Ecclesia, & de qua est dictum: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua: in honore Ioannis Baptistæ post SalE
uatoris nomen consecrata est & signata. Dignum namque fuit, vt singularem amicum sponsæ, illuc proueheret, vbi principatum ipsa conscendit. Crucifigitur Petrus, Paulus gladiatur, sed tamen dignitas remanet præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaq sublimitas Beato refunditur patriarchæ. Ioannes vbique maior, in omnibus singularis mirabilis super omnes. Quis sic glorioſe annunciatus est? Quis sic specialiter intra matris vterum Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterum exultasse? Cuius natiuitatem audistis Ecclesiam celebrare? Quis sic eremum cupiuit? Quis sic sublimiter legitur conuersatus? Quis pœnitentiam, & regnum cælorum primus ostendit? Quis regem gloriæ baptizauit? Cui se primum Trinitas sic aperte reuelauit? Cui tale testimonium præbuit Dominus Iesus Christus? Quem sic honorauit Ecclesia? Ioannes Patriarcha, immo patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, immo plusquam propheta: quia quem venientem nunciat, digito monstrat. Ioannes, Angelus, sed inter Angelos electus est, Saluatore testante qui dicit: Ecce ego mitto Angelum meum &c.

Ioannes

Digitized by Google

Ioannes Apostolus, sed Apostolorum primus, & princeps, qui primus fuit homo missus a Deo. Ioannes Euangelista, sed Euangelij primus annunciator, prædicator prædicans Euangelium regni Dei. Ioannes virgo, immo virginitatis insigne speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Ioannes martyr, sed & martyrum lumen. Inter natiuitatem mortemq. Christi, martyrij constantissima forma. Ipse vox in deserto clamantis, præcursor iudicis, præco verbi. Ipse est Elias, vsque ad eum lex & prophetæ, lucerna lucens, & ardens. Silentio transeo, quòd sic nouem angelorum ordinibus insertus est, vt etiam ad Seraphim apicem transferatur. Hucusque Bernardus. Audi nunc qualiter eum commẽdat Petrus Chrysogonus Archiepiscopus Rauennensis in sermone quodam, sic dicens: Ioannes schola virtutum, magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma iustitiæ, &cet. Si ergo ad inuicem comparas excellentiam, & dignitatem Ioannis, & profunditatem scelerum eorum, qui ipsum occiderunt, merito habebis materiam stupendi, & murmurandi, si fas sit dicere, etiam contra Deum. Nam ad hunc talem, & tantum mittitur spiculator, vt amputet caput eius, ac si esset aliquis vilissimus, & pessimus homicida, & depopulator. Conspice ergo eum reuerenter & cum dolore, qualiter ad iussum vilis, & nequam spiculatoris collum parat, humiliter genua flectit, & gratias Deo agens ponit sacratissimũ caput super aliquo trunco vel lapide, & patienter ictus sustinet, quousque totaliter abscindatur. Ecce quo modo vadit Ioannes amicus intimus, & Domini Iesu consanguineus, & Dei maximus secretarius. Vere magna nobis confusio, qui patientiam in quibuscumque aduersitatibus non habemus. Ioannes innocens mortem, & talem mortem sustinuit patienter, & nos plerumque peccatis aggrauati, & ira Dei, digni, non possumus etiam paruas iniurias, & grauamina tolerare: immo plerumque nec verba. Dominus autem Iesus erat tunc in partibus Iudææ, sed non in terra illa. Cum autem obitus eius fuerat ibi nunciatus, fleuit pius Deus pugilem suum & cõsobrinum, fleuerunt etiam discipuli eius cum eo, fleuit Beata Virgo, quæ ipsum natum de terra leuauit, & tenerrime eum dilexit. Sed Dominus consolabatur matrẽ suam, ipsa vero dicebat: Fili quare non defendisti eum, ne sic moreretur? Cui filius: Reuerenda mater non expediebat ei talis defensio. Nam ipse pro meo patre mortuus est, & pro defensione suæ iustitiæ. cito autem erit in eius gloria. Ipse enim pater non intendit suos defendere tali modo in hoc mundo, quia non sunt hic diutius moraturi, nec eorum patria hic est sed in cælis. Ioannes solutus est a vinculis corporis, nec est vis in mundo moriendi. Sæuit hostis in eum quantum potuit, sed ipse regnabit cum patre meo in æternum. Igitur cõsoleris charissima mater, quia Ioanni semper erit bene. Postea vero aliquibus elapsis diebus, discessit Dominus Iesus de partibus illis, & redijt in Galilæam. Tu autem prædictis omnibus te præsentem exhibeas, & ea mediteris deuote, & quocumque Dominus iesit, eum sequaris.

Ioan. 1. b

Pet. Chrysog. ser. de decollat. S. Io. Bapt.

De locutione cum Samaritana. Cap. XXXI.

CVm Dominus Iesus de Iudea in Galilæam rediret, quæ via est decem & septem milliarium, & amplius, vt pluries tibi dixi, & transiret per Samariam, fatigatus est ex itinere. Conspice pro Deo eum, hic quo modo fatigatur. Plane incedit, sæpe fatigatus est, & tota vita ipsius laboriosa fuit. Posuit ergo se ad sedendum super quendam puteum, & quiescebat. Discipuli autem iuerunt ad ciuitatem ad quærendos cibos. Venit ergo mulier quædam, quæ vocabatur Lucia, pro aqua ad ipsum puteum. Dominus autem cum ipsa incœpit loqui, & de magnis factis tractare, & seipsum eidem manifestare. De quibus autem cum ea loquebatur, & qualiter discipuli redierunt, & qualiter ad verbum mulieris ciuitas ei obuiam venit, & qualiter ipse iuit cum eis, stetit, & discessit, non intendo referre; plana est enim Euãgelica historia, lege ipsam, & ipsum Dominum Iesum conspice in omnibus actibus. Ex ipsa autem historia quædam pulchra & vtilia nota. Et primo humilitatem Domini Iesu: tum quia solus remansit humilis Dominus, discipulis in ciuitatem euntibus, confidenter enim se habebant ad eum: tum etiã quia cum illa muliercula sola de tam magnis factis sic tractabat humiliter, ac de pari loquebantur ad inuicẽ. Non enim dedignabatur eam, sed talia cum ea dicebat, quòd si multis sapientissimis respondisset de talibus, magnum fuisset. Non sic superbi faciunt. Si enim ampullosa verba sua funderent inter paucos, ne dum cum vno, ea perdita reputarent, sed nec illos iudicarent dignos suscipere verba sua. Secundo paupertatem ipsius & corporis afflictionem considera, sed & humilitas est immixta cum eis. Habes enim hic, quòd discipuli iuerunt ad ciuitatem ad quærendum cibos, & quæsitos portauerunt, & volebant quòd manducaret. Sed vbi manducasset? certe ibi ad puteum vel ad aliquem riuum, siue fontem. Vide ergo qualiter fatigatus, ac famelicus reficiebatur. Non credas quòd hac sola vice casu sic factum fuerat, sed secundum consuetudinem suam. Vnde aperte hic colligere potes, quòd humilis Dominus ac paupertatis amator, cum ibat per mundum, sæpe comedebat extra ciuitatem, & hominum habitationes ad aliquem riuum vel fontem, quantumcumque fatigatus vel afflictus foret. Non habebat etiam exquisita cibaria, non vasa curiosa, non delicata vina, sed habebat aquam puram ex ipso fonte vel riuo. Qui vineas fecundabat, & creauerat fontes, & omnia quæ mouentur in aquis, & panem, tamquam pauper sedens in terra humiliter comedebat. Tertio considera quo modo intentus erat studio spirituali. Nam cum discipuli eum vt comederet, inuitarent, dixit: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. nec voluit manducare, sed expectabat illos, qui veniebant de ciuitate, vt eis primo prædicaret, prius operari volens ea quæ spiritus erant, non corporis, quantumcumque tunc indigeret. Conspice ergo eum in prædictis, & eius virtutes studeas imitari.

Ioan. 4. a

Lucia fuit nomen Samaritanæ.

Christi humilitas.

Superborũ mos.

Quo modo voluerunt precipitare Dominum de supercilio montis. Cap. XXXII.

CVm rediisset Dominus Iesus Nazareth, & illi ab eo miracula peterent, & ipse eos miraculis indignos ostenderet, furore accensi, expulerunt eum extra ciuitatem. Benignus ergo Dominus ante eos fugiebat, & illi persequebantur eum. Quid tibi videtur? Intantum furor eorum exarsit, & creuit, quòd ipsum vsque ad supercilium montis duxerunt, vt eum inde præcipitarent. Dominus vero diuina virtute transiens per medium illorum ibat, nondum enim mori elegerat. Et dicit hic Glossa: Quia dicitur quod cum Dominus Iesus de manibus illorum elapsus, de monte descenderet, & sub rupe lateret, saxum subterfugit, & locum ei dedit quanta erat sua capacitas, ac si fuisset de cera: & rugæ vestis ipsius ibi remanserunt, ac si ibi sculptæ essent. Conspice ergo eum ante eos fugientem, & latentem sub rupe, & comparere afflictionibus suis, & in humilitate ac patientia ipsum imitari coneris.

Luc. 4. c

Gl. Luc. 4.

De habenti manum aridam, & a Domino curato. Cap. XXXIII.

QVadam die sabbati docebat Dominus Iesus in synagoga: & ibi erat quidam habens manum aridã, & fecit eum Iesus stare in medio, & quæsiuit ab illis sapien-

sapientibus, si liceat in die sabbathi bene facere. Ipsi
Luc. 6. b vero tacuerunt. Dixit ergo Iesus habenti manum aridam: Extende manum tuam. Et sanatus est. Pluries in diebus sabbathorum fecit Dominus miracula ad cōfusionem Iudæorum, qui carnaliter legem intelligebant, quam Deus spiritualiter obseruari volebat. Non enim in die sabbathi a bono erat abstinendum & ab operibus charitatis, sed a peccatis, & operibus seruilibus. At illi scandalizabantur inde multum, & conspirabant contra eum, ac dicebant: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Dominus autem propterea non dimittebat, immo studiosius faciebat, vt eos eruaret ab errore. Considera eum ergo in prædictis operationibus, & eius exemplo non cesses a bono opere, quamuis alius inde scandalizetur iniuste. A bono namque opere necessario ad salutem animæ, ac etiam ad profectum spiritus conferente, cessare nō debes propter aliculus scandalum. A commodo vero corporali secundum perfectæ charitatis exigentiam, abstinendum est propter scandalum fratris. Propter
Rom. 14. d quod dicit Apostolus ad Romanos: Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

De multiplicatione panum, & quo modo se diligentibus subuenit. Cap. XXXIV.

Mat. 15. d *Mar. 8. a* DE duabus vicibus legitur, quòd benignus Dominus multiplicauit paucos panes, & inde multa milia hominum satiauit. Tu autem redige in vnam meditationem, & in ea considera verba & facta ipsius.
Ioan. 6. a Dixit enim tunc: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Quidam enim ex eis de longe venerunt. Et postea panes multiplicauit, ita quod omnes comederunt abundanter. Considera ergo hic plura & bona, & specialiter quo modo Dominus Iesus erat misericors, & curialis, & gratus, quo modo discretus & circumspectus. Primo ergo considera, quòd erat misericors, quia misericordia traxit eum ad subueniendum illis, & ideo dicit: Misereor super turbam. Nam, Et misericordia:
Psal. 32. a eius plena est terra.

Secundo erat curialis, & gratus ex causa quam assignat: Quia ecce, inquit, iam triduo sustinent me. Vide curialitatem, & gratitudinem magnam ac mirabilem. Nam quasi pro beneficio ab eis recepto sic loquitur, cum in veritate ipsorum bonum esset, & non suū.
Prou. 8. d Sed sic est, vt alibi dicit: Deliciæ suæ sunt esse cum filijs hominum, cum sibi nihil boni accrescat, nobis autem proueniat salus. Illos autem qui eum sequuntur, & præcepta & monitiones eius custodiunt, diligit Dominus, nec manum suam eis claudit, quin subueniat, cum expedit eis.

Tertio discretus & circumspectus fuit, eo quòd considerabat eorum indigentiam & impotentiam, qualiter deficere poterant, & qualiter aliqui eorum de longe venerunt. Vides ergo quàm sapida, & quàm melliflua ista verba fuerunt. Sic quotidie nobis spiritualiter contingit. Non enim habemus quid manducemus, nisi ipse det: & in via deficimus, si nos ieiunos dimittit: & sine ipso non possumus nobis in aliquo spirituali negotio prouidere. Non ergo habeamus elationis materiam, cum de manu Domini aliquam consolationem percipimus, vel cum aliquem profectum spiritualis exercitij sentimus: quia non a nobis, sed ab ipso est. Et ideo si bene attendimus, quanto perfectiores fuerint serui Dei, & Deo propinquiores, & in donis eius excellentiores, tanto humiliores videbis: quia nihil sibi attribuunt nisi peccata, & defectus. Et quanto quis ei magis appropinquat, tanto est amplius illuminatus: & ideo Dei magnificentiam, & misericor-

diam clarius videt, & sic in eo locum habere non potest superbia, vel vana gloria, quæ ex ignorantiæ cæcitate procedunt. Non enim qui Deum vel se bene cognosceret & examinaret, superbire posset. Est etiam longa via, qua ad Deum venimus, & specialiter de me & mei similibus loquor, qui in tam longam regionem ab eo discessimus propter peccata. Ad eum ergo rediens quis, dicitur de longa via venire. Post verba ergo dicta, fecit Christus facta. Conspice ergo eum, qualiter illos panes accipiēs, & patri gratias agens, dedit discipulis, vt apponerent turbæ, & in manibus eorum ista multiplicauit, vt omnes pro suo libito come-
B derent, & multa supererant fragmenta. Considera etiam, qualiter aspicit illos comedere, & in iucunditate eorum lætatur. Conspice etiam illos, qualiter super illo miraculo mirātur, & vnus ad alterum inde loquendo lætantur, & cum gratiarum actione manducant, nō solum corporaliter, sed saltem aliqui ex ipsis mentaliter forte refectionem percipientes. Sed numquid fuit ibi Domina nostra, vt & ipsa de panibus libenter mulieribus porrigeret, & de ipsarum recreatione gauderet? Scriptura de hoc non loquitur. Tu autem meditare prout Dominus tibi donat.

De fuga Domini, quando voluerunt eum facere regem. Item contra mundi honores. Cap. XXXV.

POstquam Dominus satiauit turbas, vt in superiori tractatu continetur, illi voluerunt eum facere regem. Considerabant namque, quòd posset eorum necessitatibus subuenire, & sub tali rege videbatur eis non posse egere. Dominus autem Iesus cognoscens voluntatem eorum, fugit ab eis in montem: ita quod illi non perpenderunt, nec eum inuenire tunc potuerūt. Noluit ergo temporaliter honorari. Et vide quo mo-
D do vere & non ficte hunc fugit honorem: misit enim discipulos per mare, & ipse ascendit in montem, vt si eum vlterius inter discipulos quærerent, ipsum inuenire nequirent. Discipuli autem nolebant separari ab eo, sed ipse coegit eos intrare in nauiculam, & transfretare. Bonum erat ipsorum desiderium, stare scilicet velle cum Domino suo semper: sed ipse aliter prouidebat. Conspice nunc ergo eos quo modo inuite ab eo discedunt, & quo modo Dominus Iesus coegit eos, ostendens penitus se ita velle, quòd vadant in nauem sine ipso, & tunc ipsi humiliter obediunt, quantumcumque graue, & durum videatur
E eis. Sic quotidie spiritualiter nobiscum facit. Nollemus enim quòd ipse a nobis discederet vllo tempore, sed ipse aliter se habet cum anima vadit, & redit pro suo velle, sed pro nostro bono. Propter quod audire te volo, quid in hac victoria dicat Bernardus? Ait enim sic: Cum sponsus vigilijs, & obsecrationibus, & multo imbre lacrymarum quæsitus fuerit, subito dum teneri putatur, elabitur, & rursus lacrymanti, & insectanti occurrens, comprehendi patitur, sed minime retineri, dū subito iterum quasi e manibus euolat. & si institerit precibus & fletibus deuota anima, denuo reuertetur, & voluntate labiorum eius non fraudabit eam. Sed rursum mox disparebit & non videbitur, nisi iterum toto desiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore potest esse de præsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: quia & si visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo. Et hoc tamdiu necesse est pati dilectam, donec semel, posita corporeæ sarcinæ mole, quolet, & ipsa leuata pennis desideriorum suorum, libere iter carpens per campos contemplationis, & mente sequens expedita dilectum quocumque ierit, nec tamen vel in transitu presto erit sic omni animæ, nisi illi dumtaxat, quam ingens deuotio, & desiderium vehemens, & prædulcis affectus sponsam probat, & dignam ad quam gratia visitandi accessurum verbum,

Ioan. 6. a

Bern. ser. 32. super Cāt. nō lō ge a prin.

Psal. 20. a

decorem

Idē ser.64. super Cāt. an. med.

decorem induit, formam sponsi accipiens. Idem alibi: Forte ideo subtraxit se, quo auidius reuocaretur, teneretur fortius. Nam & aliquando simulabat selongius ire: non quia hoc volebat, sed quia volebat audi-

Luc. 24. d

re: Mane nobiscum quoniam adueſperascit. *Et mox subdit*: Ergo istiusmodi piam simulationem, immo salutarem dispensationem, quam tunc corporaliter verbum corpori interdum exhibuit, nō cessat idemtidem spiritus, modo suo speciali, cum deuota sibi anima sedulo actitare. Præteriens teneri vult, abiens reuocari: & ire quidem illi dispensatorium, redire vero semper voluntarium est, vtrumque autem plenum iudicij, ac penes ipsum horum ratio. Nunc vero constat in anima fieri huiusce modi vicissitudines, euntis, & redeun-

Ioan. 14. d

tis verbi, sicut ait: Vado & venio ad vos. Item: Mo-

Ioan. 16. b

dicum, & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. O modicum & non modicum, ò modicum & longum pie Domine. Modicum dicis, quòd non videbimus te. Saluum sit verbum Domini mei, longum est & multum valde nimis. Verumtamen vtrumque verum, & modicum meritis, & non modi-

Abac. 2. a

cum votis. Habes vtrumque in Propheta: Si moram fecerit, inquit, expecta eum: quia veniet & non tardabit. Quomodo non tardabit, si moram fecerit? nisi quòd ad meritum satis est, non tamen satis ad votum. Porro anima amans votis fertur, & trahitur desiderijs, dissimulat merita, maiestati oculos claudit, aperit voluptati, ponens spem in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida denique, & inuerecunda reuocat verbum, & cum fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocans non Dominum sed dilectum, & dicens:

Cant. 2. d

Reuertere dilecte mi. Idem alibi: Has alternare vices

Idē ser.17. sup. Cant. an. med.

non cessat, in his qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales proinde ipse creare intendit, visitans diluculo, & subito probans. Hucusque Bernardus. Habes ergo quo modo Dominus Iesus spiritualiter visitat animam atque ab ea discedit, & quid tunc anima facere debeat. Reuocare enim debet eum solicite, & instanter, interim autem patienter sustinere discessum sponsi, & exemplo discipulorum hic obedientium sine ipso nauem intrantium, sustinere procellas, & ipsius adiutorio liberationem expectare. Sed redeamus ad ipsum Dominum Iesum. Ingressis namque discipulis in mare, ipse solus ascendit, & sic euasit manus illorum, qui eum quærebant. Vides enim quanto studio, & cautela fugit, & declinauit regni honorem. Exemplum nobis dedit, vt & nos similiter faciamus. Non enim pro se, sed pro nobis fugit. Cognoscebat namque quantæ sit temeritatis, si ad honores adspiremus. Honor enim de maioribus laqueis est ad captionem, & grauioribus ponderibus ad animarum subuersionem, quàm ego cognoscam, siue sit honor prælationis & potentiæ, siue scientiæ. Vix enim fieri potest, quòd qui delectatur honore, in periculo & præcipitio magno non sit, vel quod peius est, iam præcipitio collisus, & hoc ostendam tibi pluribus rationibus. Prima, quia animus vltra modum in honore delectatur, & solicitus est, quo modo ipsum conseruet, & augeat. At secundum beatum Gregorium: Tanto quis a superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. Secunda, quia intendit ad habendos amicos sequaces, & complices, quibus mediantibus & adiuuantibus tueatur, & augmentet honorem, propter quod multa occurrunt, in quibus contra Deum, & conscientiam propriam ad talium amicorum complacentiam operatur, vt illos pro se faciat operari. Tertia, quia æmulatur habentes, & detrahit eis, vt ipse magis honoratus remaneat, & sic in odium, & inuidiam labitur. Quarta, quia se putat & reputari optat honore dignum, & sic cadit in elationem & superbiam. Sed iuxta Apostolum: Qui existimat se aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Et propterea dicit Dominus in Euangelio: Cum omnia bene feceritis, dicite, Serui inutiles sumus: sed quan-

Greg. hom. 30. in Euāgel. an. medium.

Gal. 6. a

Luc. 17. c

do dicit hoc, qui vult honorari? Quinta, quia non secundum spiritum ambulat, sed secundum carnem. non enim habet animum adunatum, & eleuatum ad cælestia, sed vagum, & ad multa sparsum. Sexta & vltima, quia ex quo in honore incipit delectari, intantum allicitur, quòd satiari non potest, & nouos quotidie, & maiores procurat, & quanto plures recipit, tanto ad plures anhelat: quia semper honorabiliorem solito, & digniorem in suis, & aliorum oculis esse se credit: & sic labitur in ambitionem, quæ est vitium pessimum, & multorum aliorum vitiorum radix & causa. De huiusmodi malignitate audi non me, sed Bernardum, qui sic ait: *Bern. ser. 6. super Psal. Qui habitat circa med.* Ambitio, inquit, subtile malum, & secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. Et quantos hæc pestis nequiter supplantatos, turpiter quoque deiecit: vt ceteri quoque quos latuit occultus effossor, subitam expauescerent ad ruinam. Quid vero hunc vermem alit, quàm mentis alienatio, & obliuio veritatis? Aut quid nisi veritas hunc prodendum inuestigat proditorem, & negotium arguit tenebrarum? Nimirum hæc est, quæ dicit: Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, se autem perdat, & detrimentum sui faciat? Et item: Potentes, inquit, potenter tormenta patientur. Hæc est quæ sedula suggestione reducit in mentem, quàm sit in ambitu friuola consolatio, graue iudicium, vsus breuis, finis ignotus. Et ideo tertia tentatio Domini de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit, si cadens adoraret eum. Vides enim, quod ambitionis via, adoratio diaboli est, qua videlicet ad honores mundi, & gloriam perueniendum suis ille adoratoribus pollicetur. Idem alibi: Cupidi si quidem sumus ascensionis, exaltationem concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturæ sumus, & magni cuiusdam animi: ideoque altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed væ nobis, si voluerimus eum sequi, qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Heu miser in lateribus Aquilonis. Frigidus est mons ille, non te sequimur, potestatis habes concupiscentiam, altitudinem præsumis potentiæ. Quanti tamen vsque hodie fœda sequuntur infeliciaq. vestigia tua, immo vero quàm pauci euadunt, quibus non dominandi libido dominetur? Quem sequimini miseri? Quem sequimini? Nonne iste est mons in quem ascendit angelus, & diabolus factus est? Et illud aduertite, quòd post casum suum inuidia cruciante, male solicitus de supplantando homine, similem ei montem alterum demonstrauit. Eritis, inquit, sicut dij scientes bonum & malum. *Post aliqua*: Et ista potestatis ambitio, angelum felicitate priuauit angelica. Scientiæ etiam appetitus, hominem immortalitatis gloria spoliauit. Conetur quis ascēdere in montē potestatis, quantos putas habebit contradictores, quantos inueniet expulsores, quanta obstacula, quā difficilem viam? Quid si tandem adipisci eum contingeret, quod optabat? Potentes potenter, ait scriptura, tormenta patientur, vnde præsentes solicitudines, & anxietates quas ipsa potestas parit omittā. Cupidus alter est inflantis scientiæ, quantum laborabit, quantum anxiabitur spiritus eius, & tamen audiet: Nec si te ruperis, apprehendes. In amaritudine morabitur oculus eius, quoties videre contigerit cui se posteriorem iudicet, aut ab alijs reputari putet. Quid cum intumuerit multum? Perdam, inquit, Dominus sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Iam ne multis immorer, vidistis, vt arbitror, quàm fugiendus nobis sit mons vterque, si præcipitium angeli, si casum hominis expauescimus. Montes Gelboe nec ros nec pluuia veniat super vos. Quid tamen agimus? Ascendere sic non expedit, ascendi

Idem ser. 4 de Ascens. Dom. ante med.

Isa. 14. c

Gen. 3. a

Sap. 6. a

Mat. 16. d

Sap. 6. a

1. Cor. 1. c

ex Is. 29. a

& Abd. 1. d

2. Reg. 1.

Digitized by Google

dendi tenemur concupiſcentia, quis docebit nos aſcenſum ſalubrem? quis niſi de quo legimus, Quoniam qui deſcendit ipſe etiam aſcendit? Et ab ipſo demonſtranda erit nobis aſcenſionis via, ne ductoris immo ſeductoris iniqui, aut veſtigium aut conſilium ſequeremur. Quia ergo non erat qui aſcenderet, deſcendit altiſſimus, & ſuo nobis deſcenſu ſuauem ac ſalubrem dedicauit aſcenſum. Deſcendit de monte potentiæ, carnis infirmitate circumdatus, de monte deſcendit ſcientiæ, quoniam placuit Deo, per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quid enim tenello corpore, & infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius apparet paruulo, qui ſola matris vbera nouit? Quis impotētior eo, cui omnia membra clauis ſunt affixa, cuius dinumerantur omnia oſſa? Quis inſipientior videtur eo, qui tradebat in mortem animam ſuam, & quæ nō rapuit tunc extoluebat? Vides qui multum deſcenderat, quantum a potentia, quantum a ſapientia exinaniuerit ſeipſum? ſed non potuit altius in montem bonitatis aſcendere, nec ſuam expreſſius commendare charitatem. Nec mirum ſi deſcendendo Chriſtus aſcendit, quando priorū vterque cecidit aſcendendo. Idem alibi: Propterea chariſſimi perſeuerate in diſciplina quam ſuſcepiſtis, vt per humilitatem ad ſublimitatem aſcendatis: quia hæc via eſt, & non eſt alia præter illam. Qui aliter vadit, cadit potius quàm aſcendit: quia ſola eſt humilitas quę aſcendit, & quæ exaltat, hæc eſt quæ ſola ducit ad vitam. *Et infra*: O peruerſitas, o ambitio filiorum Adam, quòd cum aſcendere difficillimum, deſcendere autem facillimum ſit, ipſi & leuiter aſcendunt, & deſcendunt difficilius, parati ad honores, ad celſitudines graduum Eccleſiaſticorum, ipſis etiam angelicis humeris formidandos. Ad ſequendum autem te Domine Ieſu, vix inuenitur, vel qui trahi patiatur, qui velit duci per viam mandatorum tuorum. Hucuſque Bernardus. Habes ergo ex prædictis, qualiter ad verum honorem pertingere poſſis, ſcilicet per humilitatem, & qualiter fugiendus eſt hic temporalis, & falſus honor. Sed forte blandiuntur ſibi aliqui ambitioſi ſcientiæ, ac honoris ſub ſpecie lucri animarum, quaſi ſic melius poſſint intendere aliorum ſaluti. Sed audi quid eis reſpondeat Bernardus: Vtinam tamen quiſquis ſic intrat, ſi fieri poſſet, tam fideliter miniſtraret, quàm fiducialiter ſe ingeſſit. At difficile fortaſſis, ac impoſſibile eſt, vt ex amara radice ambitionis, ſuauis fructus prodeat charitatis. Hucuſque Bernardus. Ad hoc autem vt honores vilipendas, vt condecet, neceſſaria eſt virtutis præcellentiſſimæ magnitudo. Nam ſicut dicit Chryſoſtomus: Tale quid eſt vti bene honoribus, ac ſi aliquis cum puella ſpecioſiſſima conuerſetur, & leges accipiat, ne in ipſam vmquam oculos inijciat impudicos. Ideoque proculdubio valde forti opus eſt animo, vt quis poteſtate vel honore ſibi conceſſo, in his quibus oportet vtatur.

1. Cor. 1. c

Idem ſer. 2 de Aſcenſ. Dom. poſt med.

Idem ſer. ad clericos, d. penult. in fin.

Quo modo Dominus oranit in monte, & deſcendens ambulauit ſuper aquas, & multa plura de oratione. Cap. XXXVI.

SIcut in ſuperiori tractatu habuiſti, Dominus Ieſus coegit diſcipulos intrare nauem, & ipſe aſcendit in montem. Compleamus ergo, quæ Dominus operatus eſt poſt illud miraculum de panibus, quia illa materia contigua eſt, & ea quæ iſtis tractatibus continentur, ſimul facta fuerunt. Ipſa tamen dimiſi, vt melius poſſes capere & vt eorum moralitates poſſent clarius explicari. Poſtquàm ergo diſcipuli nauem intrauerunt, ipſe in montem aſcendit, & ibi ſtetit in oratione vſque ad quartam vigiliam noctis, id eſt vſque ad partes tres noctis quæ receſſerant, & quarta reſtabat. Ex quo habes, quòd Dominus Ieſus pernoctabat in orationibus, & pluries legitur, eum orationi intendiſſe. Conſpice ergo eum, qualiter orat, & ſe humiliat coram patre. Quærit ſolitaria loca, & ſolus vadit ad ea: affligit ſe, & vigilat vigilias longas. Intercedit paſtor fidelis pro ouibus ſuis, orat enim non pro ſe, ſed pro nobis, tamquam aduocatus noſter & mediator apud patrem. Orat etiam, vt exemplum nobis daret orandi. Frequenter enim diſcipulos monuit de hoc, & opere comprobauit. Dicebat namque eis, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. Et quomodo importunitas orationis impetrat quod poſcit, proponens eis exemplum ad hoc de iudice & vidua, vt habes in Luca. Hortabatur eos etiam ad confidentiam impetrandi petita, dicens? Petite & dabitur vobis. Ad hoc aliud proponens exemplum de amico, qui propter importunitatem amici petentis panes neceſſarios commodat, vt ſimiliter habetur in Luca. Et hoc dicebat, vt nobis commendaret virtutem orationis. Eſt quippe virtus eius inæſtimabilis, & efficax ad omnia proficua impetranda, & nociua remouenda. Si vis enim patienter tolerare aduerſa, ſis homo orationis. Si vis tentationes & tribulationes ſuperare, ſis homo orationis. Si vis prauas affectiones conculcare, ſis homo orationis. Si vis aſtutias Satanæ cognoſcere, ac eius fallacias vitare, ſis homo orationis. Si vis lætanter viuere in opere Dei, & laboris, & afflictionis viam incedere, ſis homo orationis. Si vis ſpirituali vita te exercere, & carnis curam non agere in deſiderijs, ſis homo orationis. Si vis vanas muſcas cogitationum effugare, ſis homo orationis. Si vis animam tuam ſanctis, & bonis cogitationibus, deſiderijs, feruoribus, & deuotionibus impinguare, ſis homo orationis. Si vis cor tuum virili ſpiritu, & conſtanti propoſito in Dei beneplacito ſtabilire, ſis homo orationis. Denique ſi vis vitia extirpare, & virtutibus imbui, ſis homo orationis. In ea enim recipitur ſancti ſpiritus vnctio, quæ de omnibus mentem docet. Item ſi vis ad contemplationem aſcendere, & frui amplexibus ſponſi, ſis homo orationis. Ad eam namque contemplationem & cæleſtium deguſtationem, per orationis exercitium, deuenitur. Vides quàm magnæ potentiæ & virtutis ſit oratio. Ad quorum omnium confirmationem omiſſis ſcripturarum probationibus, hoc tibi ſit pro efficaci probatione, quod audimus, & videmus quotidie per experientiam, illiteratas perſonas & ſimplices, prædicta & alia plura maiora, per virtutem orationis fuiſſe adeptos. Multum ergo animam debent ad orationem dare omnes, qui Chriſtum imitari deſiderant, & precipue religioſi, quibus maior debet eſſe vacandi copia. Quare te hortor, tibiq. quantum poſſum mando diſtrictius, vt pro principali exercitio tuo, ſumas orationem, nihilq. aliud, neceſſarijs curis tantum exceptis, te delectet niſi oratio: quia nihil tantum te delectari debet, quàm morari cum Domino, quod per orationem fit. Vt autem melioris hortatoris fungaris conſilio, audi melliflua, quæ ſuper iſta materia narrat Bernardus. Dicit enim ſic: Quibus ſtudium eſt frequenter orare, experti ſunt quod dico. Sæpe corde tepido, & arido accedimus ad altare; orationi incumbimus, perſiſtentibus autem repente infunditur gratia, pingueſcit pectus, replet viſcera inundatio pietatis, & ſi ſit qui premat lac conceptæ dulcedinis, vbertim vbera fundere non tardabunt. Idem In principio quadrageſimæ: Quotiens, inquit, de oratione loquor, verba quæda m humanæ cogitationis audire mihi videor in corde meo. Quid enim eſt quòd licet numquam ab oratione ceſſemus, vix vmquam experiri videtur aliquis veſtrum, quis ſit orationis ſuæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, ſic & redire videmur, & nemo reſpondet nobis verbum, nemo quidquam donat. Sed iudicium fidei ſequere, non experimentum tuum. Quoniam fides quidem verax: ſed experimentum fallax. Quæ eſt igitur veritas fidei; niſi quod promiſit filius Dei, dicens: Quidquid autem orantes petitis, credite quia

Mar. 6. a Ioan. 6. Mat. 14. a

Luc. 18. a

Ibidem. f

Luc. 11. a

Multiplex fructus orationis.

Bern. ſer. 9 ſuper Cāt. poſt med.

Idē ſer. 5. de Quadr. cir. med.

Mar. 11. b

Digitized by Google

quia accipietis & fiet vobis ? Nemo vestrum fratres paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, non paruipendit eam. Prius quàm egressa sit ab ore nostro, ipse eam scribi iubet in libro suo. Et vnum e duobus indubitanter sperare possumus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nouit nobis vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet nescimus, sed miseretur ille super ignorantia nostra, & orationem benigne suscipiens, quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam cito dari necesse est, minime tribuit. Oratio tamen infructuosa non erit, ita sane si fecerimus quòd monemur in Psalmo, *Psal. 36. a* scilicet si delectemur in Domino. Ait enim Sanctus Dauid: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Et post pauca:* Sed considera, quòd petitiones cordis dixerit, quas approbat iudicium rationis. Nec habes quòd causeris, sed vnde magis toto affectu in gratiarum actione versetis. Quandoquidem tanta super te cura est Deo tuo, vt quoties quæris quod tibi inutile est, non te audiat super hoc, sed mutet illud meliori dono. Sicut pater carnalis paruulo quærenti panem libenter porrigit: quærenti cultellum, quem non necessarium putat, non consentit, sed magis ipsi panem quem ei dederit, ipse frangit. Porro petitiones cordis in tribus crede consistere, nec video, quid præter illa electus quisquis sibi debeat postulare. Duo quidem huius temporis sunt, scilicet bona corporis, & bona animæ: tertium autem beatitudo vitæ æternæ. Nec mireris quòd bona corporis a Deo dixerim esse quærenda: quoniam eius sunt corporalia omnia sicut spiritualia bona. Ab eo enim est petendum & sperandum, nobis euenire, vt possimus in eius seruitio sustentari. Verumtamen pro necessitatibus animæ orandum est nobis, & frequentius & feruentius, id est pro obtinenda gratia Dei animæq. virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate, totoq. nobis orandum est desiderio: vbi nimirum & corporis, & animæ plena, & perfecta est beatitudo. *Et infra*: Sit ergo oratio quæ pro temporalibus est, circa solas necessitates restricta. Sit oratio quæ pro virtutibus animæ est, ab omni impuritate libera, & circa solum beneplacitum Dei intenta. Sit ea quæ fit pro vita æterna, in omni humilitate præsumens, de sola miseratione diuina. Idem: Non modo locum, sed & tempus obseruare oportet eum, qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius, aptiusq. maxime autem cũ profundum nocturnus sopor indicit silentium, tunc plane liberiot exit, puriorq. oratio. Consurge in nocte, inquit, in principio vigiliarum tuarum, & effunde sicut aquam cor tuum ante cõspectum Domini Dei tui. Quàm secure de nocte ascendit oratio, solo arbitro Deo sanctoq. Angelo, qui illam superno altari suscipit præsentandam ? Quàm grata & lucida, verecundo colorata rubore ? Quàm serena, & placida, nullo interim turbata clamore, vel strepitu ? Quàm denique munda, & sincera, nullo tespersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspiciente laude, seu adulatione tentata ? Propter hoc igitur sponsa non minus verecunde, quàm caute, & lecturi secretum petebat, & noctis: orare, hoc est, verbum quærere volens. Vnum est enim. Alioquin non recte oras si orando præter verbum aliquid quæras, aut quod propter verbum nõ quæris: quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuum, ibi profectuum copiæ, ibi denique quidquid accipere, vel habere omnibus expedit, quidquid decet, quidquid oportet. Sine causa ergo aliud a verbo petitur, cum ipsum sit omnia. Nam si ista temporalia, cum necesse est, postulare familiarius videmur, si verbum in causa est, vt quidem dignum est, non vtiq. illa, sed hoc potius quærimus, propter quod alia postulamus. Hucusque Bernardus. Audisti igitur verba pulcherrima altissimi contemplantis, & orationũ dulcedinem degustantis Bernardi. Rumines ea si vis,

Avt sapiant tibi. Ideo autem libenter ipsius verba in hoc opusculo interfero, & adduco, quia non solum spiritualia sunt, & cor penetrantia, sed & decore plena, & ad Dei seruitium excitantia. Ipse enim fuit eloquentissimus, & spiritu sapientiæ plenus, & sanctitate præclarus: quem te desidero imitari, & ipsius monita, & verba, opere exercere, propter quod sæpe tibi propono eundem. *Auctoris de S. Bern. testimoniũ.*

Sed redeamus ad Dominum Iesum. Dum igitur Dominus esset orans in monte, discipuli erant in mari afflicti, & angustiati vehementer: quia ventus erat eis contrarius, & nauis procellis, & fluctibus iactabatur, Conspice ergo eos, & compatere eis, quia in magna sunt tribulatione & angustia. Tempestas enim inuasit eos, tempus nocturnum est, & absque Domino suo sunt. Quarta autem vigilia noctis descendit Dominus de monte, & ambulans supra mare, appropinquauit eis. Conspice ergo eum bene hic pro Deo, & vide quo modo fatigatus ex vigilia longa, & oratione prolixa, solus descendit noctis tempore de monte laborioso, & forte petroso, pedibus nudis, & quo modo vadit supra mare firmo vestigio sicut super terram. Cognouit ergo creatura suum Creatorem. Cum autem appropinquauit naui, discipuli timentes, clamauerunt, putantes esse phantasma. at benignus Dominus nolens amplius eos vexari, assecurauit eos, dicens: Ego sum, nolite timere. Tunc Petrus confisus de potentia Domini, ad iussum eius cœpit & ipse supra mare ambulare: sed postea titubans cœpit mergi, sed dextera Domini eum ne demergeretur erexit. In hoc autem loco dicit Glossa: Super mare ambulare facit eum, vt ostendat diuinam potentiam: mergi facit, ne infirmitatem obliuiscatur, ne putet se æqualem Deo, & ne superbiat. Intrauit autem Dominus nauem, cessauit quassatio, & omnia sunt pacata. Discipuli verò eum reuerenter recipiunt, multumq. gauisi sunt, & in quiete magna remãserunt. Conspice bene ipsum, ac discipulos in omnibus prædictis, quia pulchra, & deuota sunt valde. In hoc igitur facto moraliter considerare potes, quia Dominus quotidie sic nobiscum facit spiritualiter, patitur, & sustinet, vt electi affligantur in hoc mundo, in interiori, & exteriori homine, quia flagellat omnem filium quem recipit. Qui enim extra disciplinam sunt, vt ait Apostolus, non filij, sed adulteri sunt. Expedit autem nobis tribulari & affligi hic, nam inde erudimur, inde virtutes acquirimus, & acquisitas conseruamus, & quod maius his est, inde futura, & æterna præmia expectamus. Et ideo non debemus in eis frangi, vel esse impatientes: sed ipsas affectare, & diligere. Sed quia magna a multis tamen incognita est vtilitas tribulationum, & idcirco talibus difficiles & importabiles videntur. Vt tu instruaris, & patienter eas sustineas, adduco tibi more solito verba Bernardi, qui ait sic: Vtilis est tribulatio, quæ probationem operatur, ducit ad gloriam. Cum ipso sum, inquit, in tribulatione & cetera. Agamus ergo gratias patri misericordiarum, qui nobiscum est in tribulatione, & in omni tribulatione nostra nos consolatur. Res enim, vt dixi, necessaria est tribulatio, quæ in gloriam vertitur, quæ mutatur in gaudium. Gaudium sane longum, quòd nemo tollet a nobis, gaudium multum, gaudium plenum. Res necessaria est, ista necessitas quæ parit coronam. Non contemnamus fratres. semen modicum est, magnus exinde fructus exurgit. Forte insipidum, forte acerbum est, forte granum sinapis. Non consideramus quæ videntur, sed quæ non videntur in eo. Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna. *Et infra*: Cum ipso in tribulatione sum ait Dominus, & ego non aliud meritum quàm tribulationem requiram. Mihi adhærere Deo bonum est. Non solum autem, sed & ponere in Domino Deo spem meam, quia eripiam &

Idẽ ser. 86. super Cãt. circ. med.

Threm. 2. f

Hebr. 12. b

Ibidem.

Ber. ser. 17. super Psal. Qui habitat. ante med.

Psal. 90. e

Psal. 72. d

Matt. 14. d

Digitized by Google

Prou. 8. d glorificabo eum, cum ipso sum in tribulatione. Deliciæ, inquit, meæ esse cum filijs hominum. Descendit vt prope sit his qui tribulato sunt corde, vt nobiscum sit in tribulatione nostra, erit autem quando rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus, si tamen curemus eum interim habere nobiscum. Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipse sis mecum, quàm regnare sine te, *Eccli. 27. a* epulari sine te, sine te gloriari. Vasa figuli probat fornax, & viros iustos tentatio tribulationis. Quid trepidamus? Quid cunctamur? Quid refugimus hunc caminum? Sæuit ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Si Deus nobiscum, quis contra nos est? Nihilominus quoque si ille eripit, quis est qui eripiat de manu eius? Postremo si iste glorificat, *Idē ser. 25. sup. Cant. post med.* quis humiliabit? Idem: Non solum igitur in spe, sed gloriamur in tribulatione. Libenter, ait, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. *2. Cor. 12. b* Optanda infirmitas quæ Christi virtuti compensatur. Quis dabit mihi non solum infirmari, sed destitui ac deficere penitus a memetipso, vt Domini virtutum virtute stabiliar? Nam virtus in infirmitate perficitur. *Ibidem. a* Denique ait: Quando infirmor tunc fortior sum, & potens. Idem: Propterea sponsa non fascem, sed fas- *Idē ser. 43. super Cāt. statim a princ.* ciculum dilectum dicit, quòd leue præ amore in ipsis ducat, quidquid laboris immineat, & doloris. Bene fasciculus, quia paruulus natus est nobis. Bene fasciculus, quia non sunt condignæ passiones huius tem- *Rom. 8. d* poris, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. *2. Cor. 3.* Id enim, inquit, quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operabitur in nobis. Erit igitur quandoque nobis ingens cumulus gloriæ: qui modo est fasciculus myrrhæ. An non fasciculus cuius iugum suaue est, & onus leue? non quia leue in se, nec *Idē ser. 7. super Psal. Qui habitat.* enim leuis passionis asperitas mortis amaritudo, sed leuis tamen amanti. Idem super istum versum: *A fagitta.* Si magnum illud Ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis aduertimus, longe acrius impugnari spirituales viros ipsius Ecclesiæ quàm carnales. Agit hoc sane superba, semperq. inuidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, iuxta illud: Esca *Abac. 1.* eius electa. Agit, inquam, & non sine certa diuini dispensatione consilij: qui quidem nec imperfectiores non super id quod possunt ferre tentari permittit, faciens cum tentatione prouentum: & perfectioribus non modo glorioſiores, sed numeroſiores parat ex hoste triumphos. *Et post pauca.* Longe ampliori solicitudine, & calliditate multiplici pars aduersa vulnerare in nobis dexteram satagit, quàm siniſtrā, nec tam corporis profecto, quam cordis laborat auferre substantiam. *Et infra*: Illic autem studioſius repugnandum, vbi grauior vrget necessitas, vbi totum belli imminet pondus, vbi colluctationis ratio vniuersa consistit. Vnde nobis tota paratur, aut victis ignominioſa captiuitas, aut vincentibus gloria triumphalis. *Et post aliqua.* Hæc denique gratia, & misericordia Dei in seruos eius, & respectus in electos illius, vt in eorum interim siniſtram quidem velut dissimulās, dexteræ semper studioſus protector assistat. Hinc est, quòd de ip- *Psal. 15. b* so Propheta testatur: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne cōmouear. *Et infra*: Vtinam mihi semper a dextris sis Iesu bone, vt semper teneas manum dexteram meam. Scio enim & certus sum, quòd nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim & tundatur siniſtrum latus, pulsetur iniurijs, vellicetur opprobrijs, libens illud expono, dum a te custodior, dum sis ipse protectio mea, super manum dexteram *Idē ser. 85. super Cāt. post med.* meam. Idem: Aliud est animo virtute agi, aliud sapientia regi, aliud dominari in virtute, aliud in suauitate deliciari. Licet namque sapientia potens, & virtus suauis existat, vt tamen proprias quibusque reddamus vocabulis significantias, vigor virtutem, sapientiā

A placiditas animi, cum spirituali quadam suauitate demonstrat. Hanc puto ab Apostolo designatam, vbi post multa hortamenta, ad virtutem pertinentia, adiecit, quòd sapientia est in suauitate in Spiritu sancto. Igitur resistere, vim vi repellere, quæ vtique in partibus virtutis deputantur, honor quidem, sed labor est. Non est enim idem ipsum honorem tuum laborioſe defendere, & quiete possidere. Non idem virtute agi, & virtute frui. Quidquid virtus elaborat, sapientia fruitur: & quod sapientia ordinat, & deliberat, moderatur virtus, & exequitur. Sapientiam scribe in otio *Eccli. 38.* ait Sapiens: ergo sapientiæ otia, negotia sunt: & quo B otioſior sapientia, eo exercitator in genere suo. E regione virtus exercitata clarior est, eoq. probatior quo officioſior. Et siquis sapientiam, virtutis amorem definierit, non mihi a veris deuiare videtur. Vbi autem amor est, labor non est, sed sapor. Et forte sapientia a sapore denominatur, quasi virtuti accidens quoddam, velut condimentum sapidam reddat, quæ per se insulsa & aspera quodammodo sentiebatur. Nec duxerim reprehendendum, siquis sapientiam saporem boni definiat. *Et infra*: Itaque ad virtutem spectat tribulatio- C nes fortiter sustinere, ad sapientiam gaudere in tribulationibus. Confortare cor tuum & sustinere Dominum, virtutis quidem est, gustare: & videre quoniam suauis est Dominus, sapientiæ est. Et vt magis ex pro- *Psal. 32. b* prio bono naturæ bonum vtrumque clarescat, modestia animi probat sapientiam, constantia virum virtutis ostendit. Et bene post virtutem sapientia, cum uirtus sit quoddam stabile fundamentum, super quod sa- *Prou. 9. a* pientia ædificet sibi domum. Idem: Felix, qui passio- *Idem ser. de passione* nes corporis sui propter iustitiā ordinat, ut quidquid *Dom. in Feria 4. hebdomada pœnæ* patitur, propter Dei filium patiatur: quatenus & a *sa vers. fin.* corde tollatur murmuratio, & in ore versetur gratiarum actio, & uox laudis. Qui sic extulerit se, iste tollit grabatum suum, & uadit in domum suam. Graba- D tus nostrum corpus est, in quo prius languidi iacebamus: seruientes desiderijs, & concupiscentijs nostris. Nos portamus illud, cum spiritui cogimur obedire. Idem: Vere multiplex spiritus qui tam multipliciter *Idem ser. 3.* filijs hominum inspiratur, ut non sit qui se abscondat *de Pentech.* a calore eius. Siquidem conceditur eis ad usum, ad mi- *vers. fin.* raculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad seruorem. Ad usum quidem vitæ, bonis & malis, dignis pariter & indignis omnia bona abundantissime tribuens: ita vt videatur hic discretionis limitem non tenere. Ingratus est, qui in his quoque beneficia spiritus non agnoscit. Ad miraculum in signis, & prodigijs, E in varijs virtutibus quas per quorumlibet manus operatur. Ipse est antiqua miracula suscitans, vt ex præsentibus fidem astruat præteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria vtilitate largitur, tertio infunditur ad salutem: cum in toto corde nostro reuertimur ad Dominum Deum nostrum. Porro ad auxilium datur, cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem nostram. Nam cum testimonium perhibet spiritui nostro, quòd filij Dei sumus, ea inspiratio est ad consolationem. Datur etiam ad seruorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans, validum ignem charitatis accendit, vt non solum in F spe gloriæ filiorum Dei, etiam in tribulationibus gloriemur, contumeliam gloriam reputantes, opprobriū gaudium, despectionem exaltationem. Omnibus nobis, ni fallor, datus est spiritus ad salutem: ad seruorem non ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur, pauci qui studeant æmulari. Contenti sumus angustijs nec respirare in libertatem illam, nec saltem ad illam spirare conamur. Hucusque Bernardus: Vides igitur quàm pulcherrimis & pluribus rationibus, nobis ostēdit facundissimus Bernardus, quòd tribulationes nobis expediunt. Non igitur mireris, si Dominus permittebat discipulos suos, quos ita diligebat vexari procellis, vtilitatem ipsorum exinde cognoscens. Pluries enim legitur, eorum nauiculam fluctibus, & contrarijs

ventis

Digitized by Google

ventis exagitatam,sed numquam submersam.His ergo monitis,cor tuum stabilire, ac ordinare procures,vt in contingentibus aduersis,& in quibuscumque displicētijs, & patienter & lætanter te habeas, & in via spiritus te ita exerceas, vt eius repleta feruore, etiam appetas pro amore Domini Iesu tribulari, qui in se & suis hanc viam excelsam tenuit,& monstrauit.

DE CHANANÆA.

Quomodo Angeli nostri nobis fideliter seruiunt, notabilis discursus. Cap. XXXVII.

Matt.15.b CVm Dominus Iesus laborans circuiret prędicando, & infirmos curando, accessit ad eum mulier Chananæa,id est de terra Chanaan,quæ erat gentilium & non Iudæorū, rogans eum vt liberaret filiam suam, quæ à dæmonio vexabatur. Erat enim fidens in eo, quòd hoc facere posset.Et Domino non respondente nihilominus instabat, & perseuerabat clamans, & petens ab eo misericordiam: intantum, vt discipuli pro ea rogarent. Cumq. Dominus responderet, non debere dare panem filiorum canibus, ipsa se humilians respondit,vt saltem more canis de micis posset habere, & sic meruit exaudiri. Conspice ergo Dominum & discipulos,& ipsum in prædictis, iuxta considerationem generalem,quam dedi tibi supra. Nihilominus etiam cōsidera virtutes huius mulieris, & eas ad totam tuam vtilitatem conuerte, quæ maxime tres fuerunt. Prima fuit fides magna, vt etiam vsque ad filiam se extenderet,& de ipsa fuit commendata hæc a Domino.Secunda fuit orationis perseuerantia, & non solum perseuerans fuit, sed etiam importuna. Quam importunitatem etiam Dominus acceptat,& eā inuitat,vt in priori tractatu certa habuisti. Tertia fuit humilitas profunda, nam nec negauit se canem, nec dignam putauit se inter filios reputari, vel habere panem integrum, sed contenta fuit de micis accipere. Vnde valde se humiliauit, & ideo quod postulauit obtinuit. Sic & tu si corde integro, fideli & puro in oratione perseuerans, coram Deo tuo te humiliaueris, indignam te reputans omni bono suo, certissime credas, quod quidquid petieris obtinebis. Et sicut Apostoli rogauerunt pro Chananæa; sic & Angelus tuus pro te rogabit, & offeret orationem tuam Domino. Super quo audi Ber-
Idē ser. 31. super Cāt. ante med. nardum,dicentem:Suspiranti animæ meæ frequenter, immo sine intermissione oranti, & afflictanti se præ desiderio,cum interdum desideratus ille, qui ita quæritur,miseratus occurrit,puto illi de propria experien-
Tren.3.e tia conuenire, vt dicat cum Hieremia: Bonus es Domine sperantibus in te, animæ quærenti te. Sed & Angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi, in hoc ipsum deputatus minister profecto & arbiter, secretæ mutæq. salutationis. Is, inquam, Angelus quomodo tripudiat, quomodo collætatur, & condelectatur, & conuersus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi
Psal. 20.a Domine maiestatis: Quia desiderium cordis eius tribuisti ei,& volūtate labiorum eius non fraudasti eum. Ipse est qui in omni loco sedulus quidem pedissequus animæ non cessat solicitare, & assiduis suggestionibus
Psal.36.a monere, dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi
Ibidem. f petitiones cordis tui. Et rursum: Expecta Dominum, & custodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta
Abac.2.a eum,quia veniens veniet & non tardabit. Ad Dominū autem: Sicut ceruus,inquit,desiderat ad fontes aqua-
Psal.41.a rum, ita desiderat ista ad te Domine. Desiderauit te in nocte,sed & spiritus tuus in præcordijs eius. De ma-
Psal.87.b ne vigilauit ad te. Et iterum: Tota die expandit ad te manus suas. Dimitte illam, quia clamat post te. Con-
Matt.15.c uertere aliquantulum,& deprecabilis esto. Respice de
Psal.89.e cælo & vide & visita desolatam. Fidelis paranymphus,qui mutui amoris conscius,sed non inuidus,non suam quærit, sed Domini gloriam. Discurrit medius inter dilectum & dilectam, vota offerens, dona referens, excitat istam, placat illum. Interdum quoque, licet raro, repræsentat eos pariter sibi,siue hanc rapiēs, siue illum adducens. Si quidem domesticus est, & notus in palatio,nec veretur repulsam,& quotidie videt faciem patris. Hucusque Bernardus.

Vides quàm fideliter Angeli nostri seruiunt nobis, ex quo autem occurrit de ipsis aliqua loquendi materia. Scire te volo,quòd magnam erga eos reuerentiam habere debemus & eos quotidie laudare,honorare, ac eis gratiarum actiones referre tenemur, & in eorum præsentia,qui semper nobiscum adsunt,nihil illicitum, nihil turpe cogitare, dicere, vel operari debemus. De quo etiam a beato Bernardo monemur, qui sic dicit super Psalmum, Qui habitat: Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiam,afferre deuotionem, conferre fiduciam? Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Caute ambula, vbi adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus vijs tuis. In quouis diuersorio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. Nec tu audeas illo præsente, quod vidente me non auderes. *Et paulo post*: Adsunt igitur tibi non tantum modo tecum, sed etiam pro te. Ad sunt vt protegant, adsunt vt prosint. Quid retribues Domino pro omnibus quæ tribuit tibi? Si quidem ei soli honor & gloria. Quare ei soli? Quia ipse mandauit, & omne datum optimum non nisi ab illo est. Verumtamen si ille mandauit ipsis quoque qui & ei ex tanta charitate obediunt, & nobis subueniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo deuoti, simus grati tantis custodibus, redamemus eos, & honoremus eos quantum possumus, quantum debemus. Hucusque Bernardus. Habes ergo in prædictis commendatum Angelorum obsequium, & adiutorium, & orationis virtutem. Hanc tenere studeas, & illis omnem quam potes reuerentiam exhibe.

Angelos quāta reuerentia prosequi debeamus.

Ber. ser. 12 super Psal. Qui habitat. circ. medium.

Psal. 115. a

Iac. 1. c

Qualiter aliqui ex verbis Domini scandalizati fuerunt. Cap. XXXVIII.

NOn mireris, si aliquando ex verbis & factis nostris scandala oriuntur, quantumcumque fideliter & bene fiant: cum ipsi Domino, qui errare non poterat, pluries contigerit. Dum enim quadam vice Pharisæi Dominum interrogarent, quare discipuli non lauabant manus quando manducabant?Dominus dure respondit eis, increpans, quòd exteriorem munditiam non interiorem quærebant. De quo illi scandalizati sunt, sed Dominus non curauit. Alia vice cum spiritualia verba doceret in Synagoga, aliqui ex discipulis eius tamquam carnales, non intelligentes recesserunt. Sed ad duodecim discipulos ait: Numquid & vos vultis abire? Et Petrus pro se & alijs respondit: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Considera ergo eum in prædictis, & alijs similibus, quo modo cum potestate loquebatur, & docebat veritatem, non curans de scandalo prauorum siue insipientium. Notandum, igitur primo, quòd propter alterius scandalum non debemus recedere a virtute iustitiæ. Secundo, quòd de interiori munditia, magis quàm de exteriori honestate curare debemus, quod etiam alibi expressius Dominus dixit in Luca: quòd spiritualiter viuere debemus, ita quòd verba Domini non videantur nobis extranea, sicut illis discipulis, qui quando Christus dixit in Ioanne: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &cet. non poterant sustinere, sed recesserunt: sed potius recognoscamus ipsa esse verba vitæ æternæ, vt vna cum duodecim, ipsum imitemur perfecte.

Mat.15.a

Mar. 7. a

Ioan. 6.a

Luc. 2. a

Ioan. 6. f

De

De retributione relinquentium omnia. Cap. XXXIX.

CVm fidelis & prudens discipulus Simon Petrus, quæreret a Domino Iesu pro se & socijs, de retri-
Mat. 19. d butione ipsorum: respondit Dominus inter alia, quòd omnes qui temporalia dimittentes ipsum sequerentur, centuplum accipiẽt in hoc mundo, & vitam æternam in futuro. Nota bene hanc retributionem, & gaude gaudio magno, & gratias, & laudes Domino referas toto affectu, quòd ad talem negotiationem te adduxit, vt manualiter de vno centum lucreris, & B
Cẽtuplum Euangelij. nihilominus etiam vitam æternam. Hoc autem centuplum spiritualium nõ corporalium rerum est, videlicet consolationum internarum, & virtutum quas per experientias cognoscimus, non per doctrinam. Cum enim anima gustat odorem paupertatis, castitatis nitorem, & patientiæ ceterarumq. virtutum, & delectatur in eis: nonne centuplum recepisse videtur tibi? Et si vlterius ascendat, vt visitationem sponsi recipiat, & ad eius præsentiam glorietur: nonne tunc recipit plus quàm millecuplum omnium quæcumque fuerint, & quomodocumque fuerint, quæ pro eo dimiserat? Vides quo modo verum est quod loquitur veritas, non C
fallit quin centuplum reddat in hoc sæculo, etiam non tantum semel sed pluries, & sæpe animæ sibi deuotæ, adeo vt sic afficiat eam, vt non solum quæ reliquit, sed totum mundum arbitretur stercora vt sponsum suum lucrifacere possit. Vt autem super hoc centuplo plenius instruaris, audi quid inde dicat Bernardus: Si
Ber. in declam super Ecce nos reliq om. ex Matth. 19. nõ longe a fin. ex Gregor. homil. 20. in Euã gel. non lẽge a princ. forte adhuc sæcularis quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa relinquo. Vt quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An homini potius ostendenti, quàm veritati credere, promittenti? Deficis scrutans scrutinio. Nisi cre- D
dideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi Ioannis, victori promittitur nomen nouum, quod nemo nouit, nisi qui accipit: *Et paulo post*: An non denique omnia possidet, cui omnia
Apoc. 3. c cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd longe plus, quàm centuplum est visitatio paracleti spiritus, & præsentia
Psal. 30. c Christi. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quàm abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Vides quo modo memoriam abundantiæ suauitatis huius eructet anima sancta quo modo exprimere gestiens verba multiplicet. Quam, E
inquit, magna multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, regnum Dei quod intra nos est. Non vtique esca vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Gaudium sane
Luc. 22. f non modo in spe gloriæ, sed in tribulationibus. Hic est ignis, quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium deridere carnifices, Stephanum in morte pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc il- F
la pax quam suis reliquit Christus, quando dedit &
Sap. 3. b suam, si quidem donum, & pax est electis Dei. Pax vtique patris, & donum futuræ gloriæ. Illa superat omnem sensum, sed & huic quidquid sub sole placet, quidquid in mundo concupiscitur, non potest comparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit, inexpertus ignorat, quam nemo scit nisi qui accipit. Hucusque Bernardus. Gaude ergo, & lætare, vt dixi, & gratias, age, quod ad hoc centuplum recipiendum vocata es, & hunc paradisum sæpe ingredere, quem ex orationis studio consequi poteris.

Qualiter Dominus quæsiuit a discipulis quid diceretur de eo? Cap. XL.

VEniens Dominus Iesus in partes Cæsareæ Philippi, quæsiuit a discipulis, quid diceretur de ipso, *Mat. 16. b*
& etiam quid inde ipsi sentirent, & de alijs. Quidam responderunt & dicebant: Alij, &c. De se autem dixit Petrus pro se & alijs: Tu es Christus filius Dei viui. Et Dominus ad eum: Tu es Petrus, & super hanc, &c. Et tunc dedit ei pro se, & successoribus suis claues ligandi, atque soluendi super terram. Conspice igitur eum & etiam ipsos, iuxta generalem formam superius tibi traditam. Et nota, quòd etiam hic habes, quòd Petrum quem ita magnificauerat, parum post vocauit satanam, eo quòd propter amorem carnalem, quem ipse Petrus habebat ad ipsum, dissuasit ei de passione sua, vt non fieret. Sic & tu Domini exemplo, habeas omnes pro aduersarijs, qui pro corporali alleuiatione ab exercitio, & bono spirituali te trahere vellent.

De transfiguratione Domini in monte. Cap. XLI.

ASsumens Dominus Iesus tres ex discipulis, ascen- *Mat. 17. a*
dit in montem Thabor, & transfiguratus est ante eos, ostendens se eis glorioſum. Venerunt insuper Moyses, & Elias loquentes cum eo de passione sua futura. Dicebant autem: Domine non expedit vt moriaris, quia vna gutta sanguinis tui redimeret mundum. Dominus autem Iesus dicebat: Bonus pastor *Ioan. 10. b*
animam suam ponit pro ouibus: sic & facere me oportet. Affuit ibi Spiritus sanctus in specie nubis lucidæ, & vox patris facta est in nube, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Discipuli vero ceciderunt in terram, & cum excitati sunt, non viderunt nisi Dominum Iesum. Conspice igitur bene prædicta, & te præsentem exhibeas, quia magnifica sunt.

De eiectione ementium & vendentium de templo. Cap. XLII.

DVabus vicibus eiecit Dominus Iesus ementes, & *Ioan. 2. b*
vendentes de templo, quod inter eius magna miracula deputatur. Nam licet alias eum vilipenderent, *Mat. 21. b*
tunc tamen omnes ante eum fugerunt. Et quamuis essent multi non se defenderunt, sed ipse solus cum quibusdam funiculis omnes eiecit. Et hoc ideo, quia terribilem se eis ostendit in facie. Accensus est enim zelo vehementi, eo quòd pater suus sic inhonorabatur ab illis, maxime in loco vbi magis honorari debebat, fecit ipsas eiectiones. Conspice bene ipsum, & compatere, quia ipse compassionis dolore plenus est. Ac nihilominus time. Nos enim qui in templo Dei sumus, de speciali, & magna ipsius gratia deputati, si sæcularibus negotijs, vt illi faciebant, nos implicemus, cum ad laudem eius semper debeamus intendere, merito eiectionem ab eo, & indignationem ipsius timere possumus, & timemus. Si ergo non vis hoc timore vexari, nulla ratione vel cum sæcularibus curis, vel negotiationibus te audeas implicare. Opera quoque curiosa ne feceris, quæ tempus laudibus Dei debitum occupant, & pompis sæcularibus correspõdent.

De probatica piscina. Item ne sis fratris iudex temerarius. Cap. XLIII.

ERat in Hierusalem quædam congregatio aquarũ, *Ioan. 5. a*
in qua lauabantur oues, de quibus fiebant sacrificia. In ea dicitur fuisse lignum Crucis. Quolibet autem anno, cum semel commouebatur ab Angelo, sanabatur aliquis infirmus, scilicet qui descendebat in aquam

Digitized by Google

aquàm post eius ab Angelo motionem. Vnde multi propterea infirmi iuxta eam continue morabantur. Erat autem ibi quidam infirmus, iacens in grabbato paralyticus per triginta & octo annos. Hunc igitur Iesus quadam die sabbati sanauit. Conspice eum humiliter euntem ad infirmum, & loquentem more solito. In hoc igitur facto tria nota. Primum quia sicut hic Dominus requisiuit infirmum, si vellet sanari: ita nobis sine nostro consensu salutem non dabit, & inexcusabiles sunt peccatores non consentientes voluntati Domini, & suæ saluti. Quia secundum Augustinum Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Secundum cauere debemus, ne relabamur a Domino, quia si sanati a Domino recidiuamus, digne nostra ingratitudo acrius punietur sicut huic dixit Dominus: Vade noli amplius peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Tertio, quia maligni de omnibus perdunt, sicut boni de omnibus lucrantur. Nam cum hic liberatus portaret grabbatum, & diceretur ei a Iudeis, quòd hoc non licebat in die sabbati, ipse respondit: Qui me salvum fecit, ille mihi dixit, tolle grabbatum tuum. Non dicebant, quis est ille qui te saluum fecit? Et sic accipiebant, quod possent reprehendere, non quod poterant laudare. Sic & carnales homines sæpe in malam iudicant partem, quæ vident, & quasi de omnibus perdunt. Spiritualiter autem viuentes omnia referunt ad laudem Dei, siue sit prosperitas, siue sit aduersitas, & non dubitant, quin recte omnia fiant, Deo cuncta vel recte operante, vel iuste permittente, & omnia in bonam partem interpretantur, iuxta doctrinam beati Bernardi, qui sic ait: Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum. Magis autem excusa intentionem, si opera non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si in me accepisset similiter potestatem? Hucusque Bernardus. Quòd autem de omnibus lucrantur spirituales, etiam de suis, & alienis peccatis & de rebus nociuis, & etiam de diaboli operibus, sic docet Bernardus: Irrationalis, & brutalis spiritus, & si ad spiritualia non pertingat, ad ea tamen capessenda pro suo corporali temporaliq. obsequio, nosciturque iuuare illos, qui omnem vsum rerum temporalium ad fructum transferunt æternum, vtentes hoc mundo tamquam non vtentes. *Et post multa*: Si qua animantia quantum ad vsum sui reperiantur incommoda, & si nociua, & si etiam pernicioſa temporalium hominum constat esse saluti. Non tamen deest eorum corporibus, vnde cooperentur in bonum, his, qui secundum propositum vocati sunt sancti, & si non cedendo in cibum, aut exhibendo ministerium, certe ingenium exercendo, iuxta eum, qui vtique omni vtenti ratione presto est, communis disciplinæ profectum præbens, quo inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Nam & diabolus eiusq. satellites cum sit eorum semper maligna intentio, nocere quidem semper cupiunt, sed si boni æmulatores fueritis, absit vt obsint, magis autem prosunt, & nolentes cooperantur in bonum bonis. *Et infra*: Est enim qui bonum operatur non volens, siue homo malus, siue Angelus malus, & constat non fieri propter eum, quod fit per eum, cum prodesse nullum bonum possit inuito. Igitur ei quidem dispensatio tantum credita est, sed nescio quo modo gratius iucundiusq. sentimus bonum, quod per malum dispensatorem ministratur. Ipsa est ergo causa cur, & per malos Deus faciat bona bonis, non autem vt opera eorum indigeat in benefaciendo. Idem: Quid superbis terra & cinis? & de Angelis transijt Dominus, execrans eorum superbiam. Ergo repudiatio Angelorum, fiat emendatio hominum. Scriptum est enim ad eorum correptionem: Cooperetur mihi in bonum etiam diaboli malum, & lauem manus meas in sanguine peccatoris. Qualiter, inquis? audi. Superbo certe diabolo horrenda, & formidolosa maledictio intorquetur. *Et infra*: Si sic est actum cum eo, quid de me fiet terra, & cinere? Ille in cælo tumuit: ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam, quàm in paupere dicat? Væ mihi. Si tam dure in potente illo animaduersum est, quid de me exiguo, & misero, & superbo? Bernardus etiam loquens de sponsa Ecclesia, quæ post multa peccata venit ad Dominum, nam de gentibus collecta, quæ idola colebat, quod eidem de Synagoga improperabatur: sic in suam vtilitatem torquet, dicens: Ipsa est cui plus dimissum est, & quæ plus diligit, quod æmula improperat ei ad conuitium, hoc sibi ipsa inflectit ad commodum. Inde mansuetior ad correptionem, inde patientior ad laborem, inde ardentior ad amorem, inde sagacior ad cautelam, inde humilior pro conscientia, inde acceptior pro verecundia, inde ad obediendum paratior, inde ad gratiarum actionem deuotior, ac solicitior. Hucusque Bernardus. Vide quo modo spiritualiter viuentes, omnia interpretantur in bonam partem, & de omnibus lucrum faciunt. Sis ergo spiritualis, & omnia tibi cedent in bonum. Et valet huiusmodi consideratio, etiam ad tolerantiam tribulationum, & tentationum, & animi quietem. Nam per huiusmodi continuum exercitium, ad tantam tranquillitatem animi quis posset peruenire, quòd vix, & raro de aliqua re turbaretur, vel haberet locum in eo quod ait sapiens: Non contristabit iustum, quidquid ei acciderit.

Tria notanda in curatione paralytici.

Augusti. de ver. Apost. ser. 15. post med. to. 10.

Bern. ser. 40. super Cãt. quasi cir. fin.

Idem ser. 5 super Cãt. ante med.

Rom. 1. b

Idē ser. 54. super Cãt. cir. med.

Psal. 57. b

Idē ser. 14 super Cãt.

Luc. 7.

Prou. 12. c

Quo modo discipuli Christi vellebant spicas. Item de paupertate. Cap. XLIV.

DIscipuli Domini Iesu quadam die sabbati esurientes, cum nec haberent vnde procurarent quod comederent, ibant per agros, in quibus erant segetes, & vellebant spicas, fricabant manibus & comedebant. Reprehendebantur autem a Pharisæis dicentibus, hoc non licere die sabbati. Dominus defendebat eos, & multa talia faciebat Dominus in die sabbati, vt dixi supra de habente manum aridam sanato. Tu autem discipulos intuere, & comparere eis in tanta necessitate constitutis, quamuis ipsi gaudentes hoc facerent ob paupertatis amorem, quam ante omnes virtutes, & beatitudines commendauerat eis eorum magister, & Dominus. Quid tamen est cogitare principes mundi, præsente omnium conditore, ad tam tenuem paupertatem reductos, vt tali pabulo, more animalium oporteat sustentari? Aspiciebat eos Dominus, & compatiebatur eis, quia tenerrime diligebat eos: sed nihilominus gaudebat, & tam propter eos quos in hoc multum mereri sciebat, quàm propter nos, quibus relinquebat exemplum. In hoc enim exemplo, ad multas virtutes proficere possumus: nam hic mirabiliter paupertas relucet, pompa mundi contemnenda ostenditur, sumptuositas, & saporosa ciborum præparatio destruitur, & gulæ voracitas cum turpi sua vnctuositate, & insatiabili appetitu totaliter eneruatur. Tu ergo hoc animaduerte, & tanto exemplo, totis visceribus eam amplectere, quæ sic emicuit in Domino, & Domina matre sua, & præfatis mundi principibus, & omnibus qui eorum exemplum perfecte imitari voluerunt. Sed attende de qua paupertate intelligere debes. Scio enim, quòd in monasterio constituta, paupertatem professa es, & nihil habere potes: de quo gratias age Deo tuo, & ipsam inuiolabiliter serua. Sed vlterius te ascendere volo, quod tamen a professione non discrepet, quinimmo professio ipsa, sine hoc intellecta verbalis esset, & vacua. Dico igitur de illa paupertate quæ

Matt. 12. a

Digitized by Google

Paupertas, quã profeſſa eſt virgo, qualis eſſe debeat.

quæ radicatur in corde, virtutes enim in anima collocandæ ſunt, non in exterioribus. Optime ergo profeſſionem paupertatis imitaris, ſi corde cõſentias. Nam ſi rerum penuriam exterius pateris, quia forte non abundas, vt ſenſualitas vellet, interius autem cupiditatem habeas, & plus quàm neceſſe ſit, deliberato animo appetas: non viuis in paupertate, ſed in egeſtate. Quia non eſt hæc paupertas virtuoſa, & meritoria, ſed egeſtas laborioſa & demeritoria. Sufficit enim ad perdendum meritum, & ad omne peccatum perpetrandũ concupiſcentia cum conſenſu. Et cum tali paupertate non credas te poſſe aſſurgere ad orationem, vel contemplationem, vel centupli conſequi retributionem. Quando enim cor terrenarum cupiditatum pondere aggrauatum, ſurſum poſſet aſcendere? & quando ipſo luto & fæce coinquinatum, & terrenum, & groſſum effectum, ad Dei & cæleſtium puritatem poſſet appropinquare? Igitur corde diligas paupertatem, pro matre aſſume illam, placeat tibi decor eius, delecteris in ea, numquam pro re aliqua ipſam lædere velis. Nihil habeas, & nihil omnino habere velis vltra neceſſitatẽ.

Paupertatẽ profitenti, quæ ſint neceſſaria.

Et ſi quæris quæ erit illa neceſſitas? Reſpondebo, quòd quanto intimius paupertatem dilexeris, tanto ſubtilius de neceſſitate iudicabis. Illa namque neceſſaria ſunt, ſine quibus eſſe non poſſumus. Vide ergo ea, ſine quibus eſſe commode potes, & illa nec habere, nec petere, nec procurare, nec a ſponte dantibus recipere velis. Nec tamen Dominum Ieſum perfecte in paupertate imitari poteris, quantumcumque te ſtrinxeris, nec video quòd noſtra paupertas ſuæ poſſit æquiparari, quantumcumque ſit a nobis totis conatibus obſeruata. Et hoc tibi breuiter oſtendo vna & pulchra ratione, omiſſis alijs quæ reddi poſſunt, ſcilicet quia Deus, & quia ditiſſimus, & Dominus omnium, & quia perfectiſſimus, & huiuſmodi: ſed eam rationem adduco, quia ipſe non ſolum penuriam paupertatis, ſed etiam eius opprobrium aſſumpſit. Nam noſtra paupertas, quia voluntarie aſſumpta eſt, & pro amore Dei, virtuoſa reputatur, & eſt: & ideo non opprobrioſa, ſed honorifica reputatur, etiam apud malos. Ipſius vero non ſic: non enim cognoſcebatur, & neſciebatur, quòd voluntarie pauper eſſet, ſed neceſſaria paupertas parit opprobrium, & contemptum. Cum ergo eſſet abſque domo, & poſſeſſionibus, & omni huiuſmodi ſubſtantia, ſcientibus vniuerſis, magis habebatur contemptui. Huiuſmodi enim pauperes ab omnibus conculcantur, & ſi ſapientes ſunt, non creditur eis: ſi nobiles, nihilominus deridẽtur, & contemnuntur, immo quod plus eſt, & nobilitas, & ſapientia, & probitas, & omnis virtus in reputatione hominum videtur in eis extincta. Deijciuntur enim quaſi ab omnibus, vt nec amicitiæ antiquæ, nec ſanguinis vincula proſint eis, vt plurimum, cũ omnes tales amicos, vel conſanguineos habere recuſent. Vides bene, quo modo nec eius paupertati æquiparari, nec eum imitari potes, in tam profundæ paupertatis, & humilitatis abiectione. Propterea non ſunt contemnendi pauperes mundi, qui ipſum Dominum repræſentant. Igitur deſiderabilis eſt multum hæc virtus paupertatis, & maxime a nobis qui eã promiſimus. Ipſam itaque propterea omni reuerentia, & deuotione obſeruare curato. Si vero etiam vis Bernardum audire, attende quid de ipſa loquitur: Imitemur quoad poſſumus eum, qui dilexit ſic paupertatẽ, vt quamuis in manu eius eſſent fines terræ, tamen non habuit vbi caput ſuum reclinaret: ita vt diſcipulos adhærentes ei, legamus fame compulſos, ſpicas manibus confricaſſe, cum per ſata tranſirent. Idem inquit: Cur ipſe Saluator cuius eſt aurum pariter, & argentum, ſacram in ſuo corpore dedicat paupertatem? Aut certe cur paupertas ipſa, tam ſolicite enarratur ab Angelo? Hoc, inquit, vobis ſignum, inuenietis infantem pannis inuolutum. In ſignum poſiti ſunt panni tui Domine Ieſu, ſed in ſignum cur a multis vſque hodie contradicetur. Exemplum dedit nobis, vt & nos ita faciamus.

Bern. ſer. 4 de Aduen. cir. fin.

Idẽ ſer. 4. Nat. Dom. nõ longe a prine.

Luc. 2.

A *Et poſt paucà*: Vtilior ſiquidem in conflictu lorica ferrea, quàm ſtola linea; licet oneri ſit illa, hæc honori. Idem: Vere magna abuſio, & nimis magna, vt diues velit eſſe vermiculus vilis, propter quem Deus maieſtatis, Dominus Sabaoth voluit eſſe pauper. Idem: Nõ paupertas virtus reputatur, ſed paupertatis amor. Idẽ: Amicitia pauperum, regum amicos conſtituit, amor paupertatis reges. Regnum cælorum denique pauperum eſt. *Et infrà*: Beatus qui poſt illa non abijt, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant. Hucuſque Bernardus. Habes igitur Apoſtolorum exẽplo, & auctoritatibus Beati Benardi prædictis, & alijs

B poſitis ſupra, de natiuitate Domini, & de ſermone ipſius in monte, qualiter paupertatem, tamquam virtutẽ excellentiſſimam debes affectare. Sed de abſtinentia, & contra guloſitatem quid dicemus, quæ ſimiliter in hoc exemplo relucet? Et quidem de iſtis virtutibus tractare, præter principale propoſitum eſt, maxime propter multiplicitatem auctoritatum: ſed quia vtilitatem tuam conſidero, quæ in talibus nec experta es, nec apta doceri, nec in quibus legis habeas libros, ideo ſtudioſe tibi ſcribo de ipſis, vt ſaltem per hunc modum intro-

C teſcat tibi virtutum natura, in quibus earum magiſtrũ, cuius vitam principaliter inquirimus, valeas imitari. Contra gulã igitur ſcire debes, multũ eſſe inſiſtẽdum, & bellum continuum eſſe, ſed omnino vitandã. Multũ quidẽ ſancti patres, & qui ſpiritualibus exercitijs dediti fuerunt, in hoc ſtuduerunt. Contra quam audi quid dicat Bernardus: Vnde hæc tanta puſillanimitas, & abiectio tã miſerabilis, vt egregia creatura capax æternę beatitudinis, & gloriæ magni Dei, vtpote cuius ſit inſpiratione condita, ſimilitudine inſignita, cruore redempta, fide dotata, ſpiritu adoptata, miſeram nõ erubeſcat, ſub putredine hac corporeorum ſenſuum gerere ſeruitutem? Merito plane, nec eos quidem apprehendere poteſt, quæ talem deſerens ſponſum, tales ſe-

D quitur amatores. *Et paulo poſt*: Inſanus ſiquidem labor paſcere ſterilem, quæ non parit, & viduæ benefacere nolle; omittere curam cordis, & curam carnis, agere in deſiderio: impinguare cadauer putridũ, quod paulo poſt vermium eſca futurum, nullatenus dubitatur. Hucuſque Bernardus.

Idem ſer. de Reſurr.

Idẽ ſer. 100 parum a prine.

Idẽ ſer. 100

Habes igitur quomodo vitanda eſt guloſitas, ſed condeſcendere poſſumus corpori ad neceſſitatem ſuã, & ſanitatem. Vnde idem Bernardus ſic dicit: Sunt autem omnia bona corporis, & quæ ei ſolummodo debeamus, ſanitas. Nihil autem vltra ei dandum eſt, nihil quærendum, ſed hoc termino obligandum, & firmandum eſt, cum fructus eius nullus ſit, & mors ſit fi-

E nis illius. *Et paulo poſt*: Quod ſi voluptati ſeruitur, non ſanitati, hoc de natura nõ eſt, ſed ſub natura, quæ morti manus dat, cum magiſtram conſtituit voluptatem. Inde etiam eſt, quòd multi ad tam beſtiales impetus deſcenderunt, vel, vt dicam verius, ceciderunt, voluptatem præferant ſanitati, vel illis epulis ſæpiſſime voluptẽtur, quas ſciunt difficiles, & acutiſſimas ſubſequi paſſiones. Sicut autem corporis neceſſitas eſt ſanitas, ita cordis neceſſitas eſt puritas: quo turbato oculo nõ videbitur Deus: & cor humanum ad hoc factum eſt, vt ſuum videat creatorem. Si vero ſanitati corporis ſo-

F licita eſt prouidenda cuſtodia, puritati cordis tãto eſt ſolicitior impendenda, quanto pars iſta dignior illa cõuincitur. Idem: Suſpitionem generat mihi obſeruatio iſta ciborum, verum tamen ſi de regula medicorũ hoc profers nobis, non reprehendimus curam carnis, quam nemo vmquam odio habuit. Huc vſque Bernardus. Hoc tamen faciendum non eſt ſuperſtitioſe, vel nimis curioſe, vel vltra, quàm expediat. Vnde quando non habemus actu impedimentum corporale, propter quod appetamus vel fugiamus ciborum obſeruantiã, illam tenere, ac phyſice viuere non debemus. Vnde idem Bernardus: Vides ne ſententia magiſtri mei carnis ſapientiam condemnari, per quam vtique, aut in luxum voluptas diſſoluitur, aut ipſa quoque valetudo corporis

Idẽ ſer. 66. ſuper Cãt. cir. med.

Idẽ ſer. ad cler. c. 13.

Idẽ ſer. 30. ſuper Cãt. poſt med.

Digitized by Google

corporis, vltra quam oportet appetitur. *Et post*: Quid vero prodest temperare a voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus complexionum, ciborumq. varietatibus exquirendis quotidianam expendere curam? Legumina, inquit, vetosa sunt, caseus stomachum grauat, lac capiti nocet, potum aquæ non sustinet pectus, caules nutriunt melancholiam, cholerā autem porri accendunt, pisces de stagno, aut de lutosa aqua meæ penitus complexioni non congruunt. Quale est hoc vt in tot fluuijs, agris, hortis, cellarijs ve, reperiri vix possit quod comedas? Puto te quæso monachum esse nō medicum, nec de complexione iudicandum, sed de professione. Parce obsecro primum quieti tuæ, parce deinde labori ministrantium, parce grauamini domus, parce conscientiæ. Conscientiæ dico, non tuæ, sed alterius, illius videlicet qui prope te sedens, & edens quod sibi apponitur, de tuo singulari ieiunio murmurat. Scandalo quippe ei est, aut tua odiosa superstitio, aut duritia quam forte putat illius qui tibi habet prouidere. *Et infra*: Frustra quidem sibi blandiuntur de exemplo Pauli hortantis discipulum non bibere aquam, sed
1. *Tim. 5. d* modico vti vino propter stomachum, & frequentes suas infirmitates. Qui attendere debent primum quidem Apostolum minime sibi ipsi tem istiusmodi suadere, sed neque discipulum æque expetere sibi. Deinde non monacho hoc intimari, sed Episcopo, cuius vita teneræ, & adhuc nascenti Ecclesiæ per necessaria esset. Timotheus hic erat. Da mihi alterum Timotheū, & ciba etiam si vis auro, & pota balsamo. Ceterum tu tibimetipsi dispensas misertus tui. Suspecta est mihi fateor tuæ ipsius vitæ dispensatio, & vereor tibi illudi sub tegmine, & nomine discretionis a carnis prudentia. Id te saltem volo esse admonitum, vt si tibi auctoritas Apostoli placet de bibendo vino: modico, quod ille adiunxit, non prætermittas. Huc vsque Bernardus. Habes igitur ex prædictis auctoritatibus, sanitati corporis posse intendi, sed a superstitiosa obseruatione ciborum cauendum.

Sed quid de abstinentia? Audi non me, sed Ber-
Idem ser. 3 de Ascens. Dom. post med. nardum eundem, qui sic dicit: Non enim spiritus, & caro, ignis, & tepiditas in vno domicilio commorantur: præsertim cum tepiditas ipsi Domino soleat vomitum prouocare. Si enim Apostoli, carni adhuc Dominicæ adhærentes, quæ sola sancta, quia sancti Sanctorum erat, Spiritu sancto repleri nequierunt, donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ quæ sordida est, & diuersarum spurcitiarum phantasijs repleta, astrictus, & conglutinatus illum meracissimum Spiritum te posse putas susscipere, nisi istis carnalibus consolationibus funditus renunciare tentaueris? Reuera cum incœperis, tristitia implebit cor tuum: sed si perseueraueris, tristitia conuertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus, voluntas renouabitur, vel noua creabitur: vt omnia quæ prius difficilia, immo impossibilia videbātur, cum multa percurrantur dulcedine, & auiditate. Idem: Non redarguimus Paulum, quòd castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, abstinendo a vino: quia in vino luxuria est. Aut si modico infirmus vtatur, iuxta consilium Apostoli, abstinebo a carnibus, ne dum nimis nutriam carnem, simul & carnis
Idē ser. 66 super Cāt. ante med. *1. Cor. 9. c* *Eph. 5. d* nutriam vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre stare ad orandum tædeat, &
Hier. 44. ne improperet etiam mihi Propheta, quòd panem meum comederim in saturitate. Sed nec simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, ne distensio sane ventris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Idē:
Idem ep. 1 ad Robert. post med. Vinum & similia, mulsum, & pinguia, corpori militant, non spiritui, frixuris non anima saginatur, sed caro. Piper, zinziber, ciminum, saluia, & mille huiusmodi species salsamentorum, palatum quidem delectant, sed libidinem accendunt. Prudenter sobrieq. conuersanti, satis est ad omnem condimentum, sal cum pane, & fame, qua sola non expectata necesse est alias atque alias, de nescio quibus succis extraneis confici permixtiones, quæ videlicet palatum reparent, gulam prouocent, & excitent appetitum. Idem: Vbi cœperit spiritus reformari ad imaginem conditoris sui, mox etiam refloreſcens caro, ex voluntate sua incipit ad reformationem spiritus reformari. Nam & contra sensum suum incipit eam delectare, quidquid delectat spiritum. Insuper & pro multiplici defectu suo, ex pœna peccati multipliciter sitiens ad Deum, nonnumquam etiam contendit præcedere rectorem suum. Delectationes enim non perdimus, sed mutamus a corpore ad animam, a sensibus ad conscientiam. Panis furfureus, & simplex aqua, olera vel legumina simplicia, nequaquam res delectabiles sunt: sed in amore Christi & internæ delectationis desiderio, ventri bene morigerato, gratanter ex his satisfacere posse, valde delectabile est. Quot millia pauperum ex his, vel ex aliquo horum delectabiliter satisfaciunt naturę? Facillimum quippe, & delectabile esset, adiuncto Dei amoris condimento, secundum naturam viuere, si insania nostra nos viuere permitteret, qua sanata, statim arridet naturalibus natura. Eodem modo & de labore rusticus duros habet neruos, fortes lacertos: exercitatio hoc facit. Si in ea cum tempore inolescit. Voluntas facit vsum: vsus exercitium: exercitium in omni labore vires subministrat. Huc vsque Bernardus. Ex his auctoritatibus constat aperte, abstinētiam plurimum commendabilem omnino esse faciendam. Eam namque tam antiqui patres, quàm Beatus Franciscus, ac ducissa tua Beata Clara, vt in eorum vita patet, arctissime seruauerunt. Videtur tamen secundum eundem Bernardum in tribus casibus abstinentia tēperanda. Primus cum fieret contra voluntatem prælati: hoc enim nullo modo fieri debet. Secundus quando fieret cum notabili scandalo sociorum: magis enim confert ad exercitium spirituale ex charitate vti vita communi, quàm ex scandalo fratris, supra vitam communem spiritualem abstinentiam exhibere. Tertius casus est, quando fieret vltra corporis possibilitatem: nam indiscreta abstinentia, non virtutis, sed vitij esse perhibetur. Vnde de his sic dicit Bernardus: Non vultis esse communi contenti vita. Non sufficit vobis regulare ieiunium, non solemnes vigiliæ, non imposita disciplina, non mensura quam vobis partimur in vestimentis, & alimentis: priuata præfertis communibus. Qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum de vobis nos intromittitis? Nam illam, qua toties Dominum conscientijs vestris testibus offendistis, propriam, scilicet voluntatem vestram, ecce nunc iterum magistram habetis, non me. Illa vos naturæ docet non parere, rationi non acquiescere, non obtemperare seruorum consilio vel exemplo, non obedire nobis. *Et infra*: An nescitis, quia angelus Satanæ multoties transfigurat se in Angelum lucis? Sapientia est Deus, & vult se amari, non solum dulciter, sed sapienter. Vnde Apostolus: Rationabile, inquit, sit obsequium vestrum. Alioquin facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit vt incaute, & non cum ratione ambuletur. Idem: Videas prohpudor, illos importune superflua quæritare, qui prius necessaria obstinatissime recusabant. Quamquam si qui in sua forte inuicti obstinatione perdurant, indiscretius abstinentes, & singularitate notabili conturbantes eos, cum quibus habitare debent vnius moris in domo, haud scio sane, an se æstiment pietatem retinere, cum huiusmodi mihi videantur & longius abiecisse. Nam sapientes, qui in oculis suis decreuerunt, apud se, nec consilio acquiescere, nec præcepto, videant quid respondeant, non mihi, sed dicenti, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Præmiserat autem, quia melior est obedientia, quàm victima, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum, id est abstinentiam a contu-

Idē ser. 3 super Cāt. post med. *Ber. ibidē.* *2. Cor. 11. d* *Rom. 12. a* *Idē ser. 33. super Cāt. post med.* *1. Reg. 15. c*

Digitized by Google

Idē ser. 44. super Cāt. cir. med.

contumacium. Idem: Quid illud quòd nos quoque toties in domo ista & tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorūdam qui inter nos sunt superstitiosamq. abstinentiam, ex qua se omnibus, sibiq. omnes molestos reddunt? Quo modo non hæc ipsa discordia tam generalis, & suæ illius cōscientiæ dissipatio est, & quòd in ipso est grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, nostræ, scilicet omnium vnanimitatis demolitio? Væ homini per quem scandalum venit. Qui scandalizauerit, inquit, vnum de his pusillis, durum est quod sequitur, quanto duriora meretur, qui tantam, & tam sanctam multitudinem scandalizat? Durissimū prorsus iudicium portabit, quicumque est ille. Idem: Illis qui ad deuotionis gratiam perueniunt, vnum dicitur restare periculum, & omnino timendum eis a dæmonio meridiano. Ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis. Hoc est ergo timendum ei, qui tanta delectatione omnia facit: ne dum sequitur affectionem, corpus destruat per immoderatam exercitationem, ac deinde necesse habeat non sine magno spiritualis exercitij detrimento, circa debilitati curam corporis occupari. Ergo ne incurrat, qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quæ vtique mater est virtutum, & consummatio perfectionis. Hæc nimirum docet, ne quid nimis, vel minus fiat. Atque hæc est octaua dies, in quo circumciditur puer: quia discretio vera circumcidit vt nec plus, nec minus fiat. Nam & qui nimius est, fructum boni operis abscindit, non circumcidit: sicut qui tepidus est, minus facit. In hac igitur die nomen imponitur, & nomen salutis: nec de eo qui sic conuersatur dubitem dicere, quòd suam ipsius salutem operetur. Vsque ad hunc enim diem dicere possunt Angeli, qui nouerunt secreta cælestia, sed ego nunc primum ei fiducialiter nomen salutis impono. At vero, quia omnino rara ista auis est in terris, huius discretionis locum in vobis fratres, supleat virtus obedientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum sit, faciatis. Idem: Sunt corporis exercitia in quibus necesse est corpus laborare: sicut sunt vigiliæ & huiusmodi, quæ quidem spiritualia non impediunt, sed adiuuant, si cum ratione & discretione fiant. Quæ si ex in discretionis vitio sic agantur, vt vel deficiente spiritu, vel languente corpore spiritualia impediantur: qui fic est, corpori suo tulit bonum effectum, spiritui affectum, proximo exemplum, Deo honorem, sacrilegus est, & omnium horum in Deum reus. Non quòd secundum sensum Apostoli non videatur etiam humanum hoc, & non deceat, & non iustum sit caput aliquando dolere in seruitio Dei, quod olim sæpe vsque ad dolorem laborauit in vanitate sæculi: esurire ventrem vsque ad rugitum, qui sæpe repletus est vsque ad vomitum. sed modus in omnibus est habendus. Affligendum est corpus aliquando, sed non conterendum. Nam etiam corporalis exercitatio ad modicum quidem valet, & pietas ad omnia vtilis est: propter quod modicum hoc est, non in concupiscentijs, sed tamen cura est carnis agenda, agenda vero est sobrie, & cum quadam spirituali disciplina: vt neque in modo, neque in qualitate eius, neque in quantitate appareat aliquid, quòd non deceat seruum Dei. Huc vsque Bernardus.

Matt. 26. b

Idem ser. 3 de circ. Domini, circa fin.

2. Cor. 11. d

Discretio mater virtutum.

Idē ser. 23. ad fra. de Monte Dei. de vi. solit. cir. med.

1. Tim. 4. b

Sed vt virtus discretionis tibi melius innotescat, audi breuiter quid de ipsius commendatione dicat idem Bernardus: Virtus siquidem discretionis absque feruore charitatis iacet, & feruor vehemēs absque discretionis temperamēto præcipitat. Ideoque laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Idem: Discretio quidem virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem etiam, & perpetuitatem. Denique ait: Ordinatione tua perseuerat dies, diem virtutem appellans. Est igitur discretio non tam virtus quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixq. affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq. affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumq. naturæ. Huc vsque Bernardus. Habuisti igitur ex prædictis, quomodo in hoc discipulorum exemplo destruitur superfluitas, & gulositas. Sed quo modo pompa mundi etiā destruatur nondum tibi dixi: quod tamen prosequi non intendo, sed nec ex toto omittens. Sed hoc dicere sufficere puto ad præsens: quòd hoc exemplo renouata videtur primæ ætatis beata simplicitas, in qua erant homines contenti fructibus arborum, & radicibus herbarum, & simplici aqua. Si igitur sic hodie fieret, non indigeremus molendinis, nec clibanis, nec vtensilibus, & apparatu rerum, nec suppellectili varia & pomposa, in quibus humanum genus est inextricabiliter intricatum.

Deut. 22. super Cāt. cir. med.

Idē ser. 43. super Cāt. cir. med.

Ps. 118. m

FERIA QVINTA.

De ministerio Marthæ & Mariæ. Item de ordine contemplationis, & quod duas habet partes. Cap. XLV.

Luc. 10. g

CVM quadam vice Dominus Iesus iret Bethaniam ad domum Marthę & Mariæ, ipsæ toto affectu diligentes eum, reuerenter ac multum alacriter susceperunt eundem. Et Martha quidem soror Mariæ se incontinenti parauit, ad refectionem honorabilem ei, & discipulis procurandam. Maria vero ad pedes Domini se posuit. Et cum Dominus nolēs existere otiosus, more suo loqueretur verba vitæ æternæ, ipsa oculis, & auribus in eum intenta, iucundabatur in verbis suis, vltra quam dici possit: nec quidquam aliud cogitabat, Martha vero moleste hoc tulit, & eam compelli a Domino ad laborandum secum in ministerio postulauit, sed contrariā sententiam reportauit, & Mariam optimam partem elegisse audiuit. Maria vero quæ verbis Dei quiescebat, ad clamorem sororis, quasi a somno euigilans, de quiete sua timuit, & facie inclinata in terram siluit. Sed post Domini responsionem securius, & iucundius sedit. Deinde parata refectione, & Domino cessante loqui, continuo surgit, aquam manibus eius parat, & deinceps eidem semper assistens, fideliſſime seruit. Conspice bene Dominum ingredientem, & illas ipsum lætissime suscipientes, & deinceps alia in prædictis eorum actibus, quia pulcherrima sunt.

Per Martha & Mariam duę vitę intelliguntur

Scire autē debes, quòd per istas duas sorores, dicunt sancti duplicem vitam intelligi, scilicet actiuam, & contemplatiuā. De quibus tractare longa materia est. Sed quia tibi expedire credo, non longum tractatum habere, tamen tibi aliqua inde scribam, tum quia beatus Bernardus in diuersis locis ipsum copiosissime tractat: tum quia vtilissimus, spiritualissimus, ac valde necessarius est. Nam secundum prædictam duplicem vitam continue viuimus, & qualiter nos viuere oportet ignoramus frequēter: quod est magnum periculum, & iactura non leuis, præcipue religiosam vitam gerentibus. Est igitur vita actiua quæ designatur per Marthā. Sed actiuæ vitæ sicut ex dictis Bernardi colligere possum, duæ sunt partes. Prima pars qua quis se exercet ad suam principaliter vtilitatem corrigendo se, emendando a vitijs, & informando virtutibus. Et id idem secundario fit ad vtilitatem etiam proximi per opera iustitiæ, & obsequia pietatis, & charitatis. Secunda pars eius est, quo modo quis principaliter suum exercitium confert in vtilitatem proximi, quamuis ad suum etiam maius meritum vt alios regendo, docendo, & adiuuando in animarum salutem, vt faciunt prælati, & prædicatores, & huiusmodi. & inter has duas partes vitę actiuæ est vita contemplatiua, vt iste sit ordo, quòd primo quis se exerceat, & laboret in oratione, & sacrarum studio litterarum, & alijs operibus bonis, & obsequijs in conuersatione, quasi corrigendo se a vitijs, & acquirendo

Digitized by Google

rendo virtutes. Secundo quiescat in contemplatione, solitudinem mentis quærens, & soli Deo vacans toto posse. Tertio per prædicta duo exercitia, virtutibus, & vera sapientia imbutus & illuminatus, & feruidus effectus, ad aliorum salutem intendat. Primo igitur, vt tetigi, oportet, quod in prima actiuæ parte, mens expurgetur, depuretur, & roboretur per exercitia virtutum: deinde in contemplatiua informetur, illuminetur, & instruatur: postea confidenter potest ad aliorum profectus exire, vteos possit adiuuare. Quod autem iste sit ordo rectus, istis auctoritatibus probatur, & primo, quod prima pars actiuæ præcedat contemplatiuam.

Actiua præcedit contemplatiuam. Cap. XLVI.

Bern. Ser. 5. de Assump. Virg. ante med. DIcit enim Bernardus: Intrante Iesu in hoc castellum, duæ sorores Martha & Maria, id est operatio & intellectus exceperunt illum. Iesus autem cum ad illas venit, duo confert congruentia singulis, virtutem, & sapientiam: virtutem operationi, sapientiam intellectui. Vnde & ab Apostolis prædicatur

2. Cor. 1. d Dei virtus, & Dei sapientia. Sed quid est quod intrantem eum Martha excipit; discurrit, & ministrat? Maria vero secus pedes sedens ingressi, in eius verbum cor suspendit, nisi quia prius est actio, postea vero contemplatio? Quisquis enim ad intelligentiam peruenire desiderat, profecto necesse est, vt prius per opera bona se diligenter exerceat, sicut scriptum

Eccli. 1. d est: Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam,

Psal. 118. n & Deus præbebit illam tibi. Et alibi: A mandatis tuis

Act. 15. c intellexi. Et: Fide purgans corda eorum. Qua fide? Fi-

Idem Ser. 46. super Cant. circa med. de per dilectionem operante. Idem: En forte appetis & ipse contemplationis quietem: & bene facis, tantum ne obliuiscaris flores, quibus lectulum sponsæ legis sparsum. Ergo cura & tu tuum similiter circumdare bonorum floribus operum, virtutum exercitio, tamquam flore fructuum sanctum otium præuenire. Alioquin delicato satis otio dormitare voles, si non exercitatus quiescere appetas, & Liæ fecunditate neglecta, solis cupias Rachel amplexibus oblectari. Sed & præposterus ordo est ante meritum exigere præmium, & ante laborem sumere cibum, cum

2. The. 3. c dicat Apostolus: Qui non laborat, non manducet.

Psal. 118. n A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias nisi propter obedientiæ mandatorum contemplationis gustum penitus nemini deberi. Non igitur putes de proprio amore quietis, sanctæ obedientiæ actibus, seniorum ve traditionibus præiudicium vllatenus faciendum. Alioquin non dormiet tecum sponsus in lectulo tuo: illo, præsertim quem tibi pro obedientiæ floribus, cicutis ac vrticis inobedientiæ asperfisti, propter quod non exaudiet orationes tuas, vocatusq. non veniet. Nec enim dabit inobedienti copiam sui tantus obedientiæ amator, qui mori quàm non obedire maluerit. Sed neque approbat tuæ contemplationis inane

Hier. 6. c otium, qui dicit per prophetam: Laboraui sustinens, signans tempus quo exul cælo, & patria summæ quietis, operatus est salutem in medio terræ. *Et paulo post:* Miror valde impudentiam aliquorum, qui inter nos sunt, & qui cum omnes nos sua singularitate turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua inobedientia coinquinauerint: audent nihilominus ad tam fœdum concupiscentiæ suæ lectulum, omni orationum

Isa. 1. b instantia totius puritatis Dominum inuocare. At cum extenderitis, ait, manus vestras, ante oculos meos; & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Quid enim lectulus non est floridus, magis autem & putidus est, & tu illuc regem gloriæ trahis? Ad pausandum hoc facis, an ad causandum? *Et infra:* Perge ergo tu tota die expandere ad Deum tuum manus tuas, qui fratres tota die molestas, vnanimitatem impugnas, ab vnitate te separas. Et quid vis me facere, inquit? Profecto vt primo quidem emundes conscientiam ab omni inquinamento iræ, & disceptationis, & murmuris, & liuoris, & quidquid omnino aduersari cognoscitur, aut paci fratrum, aut obedientiæ seniorum, de cordis habitaculo eliminare festines. Deinde etiam circumdare tibi flores bonorum quorumcumque actuum, & laudabilium studiorum, atque odoramenta virtutum, id est quæcumque sunt vera, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ. Hæc cogitare, in his te exercere curato. Ad istiusmodi secure vocabis sponsum, quoniam cum introduxeris eum, veraciter dicere poteris, & tu: Quia lectulus noster floridus, sed redolente nimirum conscientia pietatem, sed pacem, sed mansuetudinem, sed iustitiam, sed obedientiam, sed hilaritatem, sed humilitatem. Hæc Bernardus. Ex prædictis apparet, quomodo pars actiuæ quam vocauit primam, præcedit contemplatiuam.

De oratione. Item septem quæ præcedunt bonum doctorem. Cap. XLVII.

SEquitur videre, qualiter contemplatiua præcedit actiuam in secunda parte ipsius, & sic contemplatiua stat in medio inter ipsas duas partes actiuæ.

Bern. Ser. 18. super Cant. non löge a prin. Dicit igitur Bernardus: Sane cauendum est, aut dare quod nobis accepimus, aut quod erogandum accepimus retinere. Rem profecto Christi retines tibi, si, verbi causa, plenus virtutibus cum sis, fortisq. nihilominus donis scientiæ, & eloquentiæ adornatus, metu forte, aut segnitie, aut minus discreta humilitate verbum bonum, quod posset prodesse multis, inutili, immo damnabili ligas silentio, certe maledictus, quòd frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuum est spargis, & perdis si priusquam infundaris, tu totus semiplenus festinas effundere, contra legem

Deut. 15. b arans in primo genito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita, atque salute, quam alteri das, te fraudas, dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & letali apostemate turgens, interis. Quamobrem si sapis, concham te exhibebis, & non canalem. Hic siquidem pene simul recipit, & refundit: illa vero donec impleatur expectat, & sic quod superabundat, sine suo damno communicat, sciens maledictum, qui partem suam fecit deteriorem. *Et infra:* Ceterum tu frater, cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera, aut arundinea, quòd omni flatui cedat, omni credat spiritui, omni circumferatur doctrinæ vento: immo cui tanta est charitas, & vltra mandatum, quidem diligas proximum tuum plus quam teipsum, & rursum tantilla, vt contra mandatum fauore liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia contrahatur, protrahatur suspitione, ambitionibus inquietetur, conuitijs exagitetur, curis euisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat: tu, inquam, in proprijs teipsum sentiens, quanam dementia quæso, aliena curare, aut ambis aut acquiescis? Sed audi quid consulat cauta, vigilq. charitas. Non vt alijs, inquit, sit remissio,

2. Cor. 8. c vobis autē tribulatio, sed ex æqualitate. Noli nimium

Eccles. 7. c esse iustus. Sufficit vt diligas proximum tuum tam-

Rom. 13. quam teipsum: hoc quippe est ex æqualitate. *Et infra:* Implere prius, & sic curato effundere. Benigna prudensq. charitas affluere, consuenit, non effluere. Fili

Prou. 3. c mi ne pereffluas, ait Salomon. Et Apostolus: Propterea, inquit, debemus intendere his quæ dicuntur, ne

Hebr. 2. a forte pereffluamus. Quid enim tunc Paulo sanctior? sapientior Salomone? *Et post pauca:* Sed iam audite quę & quanta saluti propriæ sint necessaria, quæ & quanta infundi oporteat priusquam effundere præsumamus. *Et post:* Accedit medicus ad vulneratum, spiritus ad animam. Quam enim non reperiat gladio diaboli vulneratam? *Et infra:* Quid ei primo opus est? Reuera vt tumor, vel vlcus quod forte supercreuit in

vulnere & poteſt impedire ſanitatem, ante omnia amputetur. Abſcindatur itaque ferro acuto compunctionis vlcus inueteratæ conſuetudinis. Sed eſt acerbus dolor. Leniatur proinde vnguento deuotionis, quod non eſt aliud, niſi concepta de ſpe indulgentiæ exultatio. Hanc continenti parit facultas, ex victoria de
Pſal. 155. b peccato. Iam gratias agit, & dicit: Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Deinde apponitur medicamentum pœnitentiæ, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum, & ſi qua ſunt alia pœnitentium exercitia. In labore cibandus eſt cibo boni operis ne deficiat. Quod opus ſit cibus, inde doce-
Ioan. 4. b ris. Meus, inquit, cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei. Itaque comitentur pœnitentiæ labores
Tob. 4. b pietatis opera, quæ confortant. Magnam, ait, fiduciam præſtat apud altiſſimum eleemoſyna. Cibus ſitim excitat, potandus eſt. Accedat cibo boni operis, orationis potus, componens in ſtomacho conſcientiæ, quod bene geſtum eſt, & commendans Deo. Orando bibitur vinum lætificans cor hominis, vinum ſpiritus quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectat interiora arentis conſcientiæ, eſcas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra fidem roborans, ſpem confortans, vegetans ordinanſq. charitatem, & impinguans mores. Sumpto cibo, potuq. quid reſtat, niſi vt pauſet ægrotus, & quieti contemplationis poſt ſudorem actionis incumbat? Dormiens in contem-
1. Cor. 13. b platione, ſomniat Dominum: Per ſpeculum ſiquidem in ænigmate, non autem facie ad faciem interim intuetur. Cum ſic non tam ſpectati quàm coniectati, idq. raptim, & quaſi ſub quodam corruſcamine ſcintillæ tranſeuntis tenuiter vix attacti inardeſcit amore, ait: Anima mea deſiderauit te in nocte', ſed & ſpiritus meus in præcordijs meis. Talis amor zelat, hic decet amicum, vel amorem ſponſi. Hinc
Mat. 24. d neceſſe eſt, quod ardeat fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, hic replet, hic feruet, hic ebullit, hic iam ſecurus effundit exundans, & erumpens, & dicens: Quis infir-
2. Cor. 11. g matur & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? prædicet, fructificet, innouet ſigna, & immutet mirabilia. Non eſt quò ſe immiſceat va-
Rom. 13. c nitas, vbi totum occupat charitas. Siquidem plenitudo legis & cordis eſt charitas, ſi tamen plena. Deus denique charitas eſt, & nihil eſt in rebus quod poſſit replere creaturam factam ad imaginem Dei, niſi charitas Deus, qui ſolus maior eſt illa. Eam nondum adeptus, periculoſiſſime promouetur, quantumlibet
1. Cor. 13. a videatur alijs pollere virtutibus. Si habuerit omnem ſcientiam, ſi dederit omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus, ſi tradiderit corpus ſuum, ita vt ardeat, abſque charitate, vacuus eſt, ait Paulus. En quanta prius infundenda ſunt, vt effundere audeamus. Primo quidem compunctio. Secundo deuotio. Tertio pœnitentiæ labor. Quarto pietatis opus. Quinto orationis ſtudium. Sexto contemplationis otium. Septimo plenitudo dilectionis. Hæc omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus ſecundum operationem, quæ infuſio appellatur, quatenus illa, quæ effuſio dicta eſt, pure, & obhoc tute iam adminiſtretur, ad laudem & gloriã
Idem Ser. 57. ſuper Cant. poſt med. Domini noſtri Ieſu Chriſti. Idem: Hoc ſiquidem vera, & caſta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo, & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligat, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſſime intermittat. Et rurſum potita votis aliquatenus in hac parte, tanto ardentius redeat in idipſum, quanto ſe fructuoſius intermiſiſſe meminerit. Et iterum ſumpto contemplationis guſtu, valentius ad conquirenda lucra ſolita alacriter recurrat: Ceterũ inter has viciſſitudines plerumque mens fluctuat, metuens, & vehementer æſtuans, ne forte alteri horum dum ſuis affectionibus hinc inde diſtrahitur, A plus iuſto inhæreat, & ſic in vtroque, vel modicum a diuina deuiet voluntate. Et fortaſſis aliquid tale ſanctus Iob patiebatur, cum diceret: Si dormiero, *Iob. 7. c* dico: Quando conſurgam, & rurſum expectabo veſperam? hoc eſt, & quietus, neglecti operis, & occupatus, perturbatæ nihilominus quietis me arguo. Vides virum ſanctum inter fructum operis, & ſomnum contemplationis grauiter æſtuare, & in bonis licet ſemper conuerſantem, ſemper tamen quaſi de malis pœnitentiam agere, & Dei cum gemitu momentis ſingulis inquirere voluntatem. Vnicum quippe in huiuſmodi remedium ſeu refugium oratio eſt, quia frequens gemitus ad Deum, vt quid quando, B & quatenus nos facere velit, aſſidue nobis demonſtrare dignetur. Hucuſque Bernardus. Patet igitur ex prædictis, quo modo duæ ſunt partes actiuæ vitæ, & quo modo inter eas eſt contemplatiua, & per conſequens de modo, & ordine ipſarum. Reſtat, vt de ipſis ſingulariter inſpiciamus. Sed de tertio membro, id eſt de ſecunda parte actiuæ, qualiter ad lucrum animarum & ad vtilitatem proximi ſit exeundum, non intendo tractare, quia tuus ſtatus hoc non requirit. Sufficit tibi in hoc totum ſtudium tuum ponere, vt vitijs emendata ac virtutibus imbuta, per primam partem actiuæ, Deo tuo vacare poſſis per C contemplationem.

De exercitio actiuæ vitæ. Cap. XLVIII.

DE ipſa ergo actiua quamuis in parte iam habueris, & maxime in Ser. 46. Ber. ſuper Cant. Tamen adhuc alias eiuſdẽ Bernardi auctoritates adducam, vt cautius vitia fugere, ac plenius virtutes valeas adipiſci. Dicit itaque idem in eiſdem canticis: Seminate vobis *Bern. Ser. 37. ſuper Can. ante med.* ad iuſtitiam: metite ſpem vitæ, & tunc demum illuminate vobis, ait, lumen ſcientiæ. Vltimam poſuit ſcientiam tamquam picturam, quæ ſtatum habere D nequeat ſuper inane: & ideo illa duo præmiſit, & *Oſea. 10. d* ſubiecit illi tamquam ſi ſolidum aliquid picturæ ſubſterneret. Securus iam intendam ſcientiæ, ſi vitæ prius per beneficium ſpei ſecuritatem accepero. Tu igitur ſeminaſti tibi ad iuſtitiam, ſi ex vera notitia tui euigilaſti timere Deum, teipſum humiliaſti, fudiſti lacrymas, eleemoſynas profudiſti, ceteriſq. pietatis actionibus mancipaſti, ſi ieiunijs, & vigilijs afflixiſti corpus, ſi pectus tunſionibus, cælos clamoribus fatigaſti. Hoc ſiquidem ſeminare eſt ad iuſtitiam. Semina ſunt bona opera, bona ſtudia, ſemina lacry-
Pſal. 125. A mæ ſunt. Ibant enim, inquit, & flebant, mittentes E ſemina ſua. Idem in perſona ſponſæ loquentis ad ſo-
Idem Ser. 9. ſuper Cã. non longe a prin. dales ſponſi, & petentis oſculum, id eſt contemplationis exceſſum, ſic dicit: Si cura eſt ei vlla de me, Oſculetur me oſculo oris ſui. Non ſum ingrata ſed amo. *Et infra.* In gratia ipſius multis iam annis caſte ſobrieq. viuere curo, lectioni inſiſto, reſiſto vitijs, orationi incũbo frequenter, vigilo contra tentationes, recogito annos meos in amaritudine animæ meæ, ſine querela me arbitror quãtum in me eſt conuerſari inter fratres, ſuperioribus poteſtatibus ſubdita ſum, ſiue egrediens & F regrediens ad imperium ſenioris. Aliena non cupio, mea potius & me pariter dedi, in ſudore vultus mei comedo panem. Ceterum quod in his omnibus eſt totum conſtat: de conſuetudine, de dulcedine nihil. *Et poſt pauca*: Mandata forſan vtcumque adimpleo, ſed anima mea ſicut terra, ſine aqua in illis. Vt igitur holocauſtum meum pingue fiat, oſculetur me quæſo oſculo oris ſui. Idem: Tu quoque ſi donum quod deſuper *Idem Ser 12. ſuper Can. circa med.* accepiſti nobis cõtubernalibus tuis libenter impartiris, ſi te exhibeas vbique inter nos officioſum, ſi affectuoſum, ſi gratum, ſi tractabilem, ſi humilem, teſtimoniũ habebis ab omnibus, quod fragres & ipſe vnguentis optimis. Omnis in nobis qui fraternas infirmitates tam corporum quàm animarum, non ſolum patienter ſupportat, ſed inſuper ſi licet ei, & ſi valet, iuuat

Digitized by Google

iuuat obsequijs, confortet alloquijs, consilijs informat. Si hoc non potest propter disciplinam, solicitis saltem orationibus, solatiari non cesset infirmo. Omnis, inquam, qui talia operatur in nobis, bonum omnino spargat odorem inter fratres, odorem de vnguentis optimis, balsamum in ore. Huiusmodi frater in congregatione monstratur digito, dicunt de eo omnes: Hic est fratrum amator & populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Idem: Hi sunt magistri, qui a magistro omnium vias vitæ plenius didicerunt, & docent nos vsque in hodiernum diem. Quid igitur docuerunt, vel docent nos sancti Apostoli? Non piscatoriam artem, nec sœnofactoriam, vel quidquid huiusmodi est, non Platonem legere, non Aristotelis versutias inuersare, non semper discere, & numquam ad veritatis scientiam peruenire. Docuerunt me viuere. Putas parua res sit scire viuere? Magnum aliquid, immo maximum. Non viuit, qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui ceteris inficitur pestibus: quoniam non est hoc viuere, sed vitam confundere, & appropinquare vsque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto & mala pati & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Dicitur vulgo: Qui bene se pascit bene viuit. Sed mentita est iniquitas sibi, quoniam non bene viuit, nisi qui bonum facit. Arbitror autem, quod tu qui in congregatione es, bene viuis, si viuis ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter. Ordinabiliter tibi, sociabiliter alijs, humiliter Deo. Ordinabiliter; vt in conuersatione tua solicitus sis obseruare vias tuas in conspectu Domini, & in conspectu proximi: cauens & tibi a peccato, & illi a scandalo. Sociabiliter vt studeas amari, & amare, & blandum te, & affabilem exhibere, supportare non solum patienter, sed & libenter infirmitates fratrum tuorum, tam morum, quàm corporum. Humiliter, vt cum hæc omnia feceris, spiritum vanitatis studeas exufflare, qui ex huiusmodi nasci solet: & quantumcumque illum sensoris, nega omnino consensum. Sic & in patiendo malum, quoniam triplex est, triplicem oportet adhibere prouidentiam. Est enim quod a te pateris, quod a proximo, quod a Deo. Primum est austeritas pœnitentiæ. Secundum vexatio alienæ malitiæ. Tertium flagellum correptionis diuinæ. In eo quod a te pateris, debes voluntarie sacrificare: quod a proximo, patienter ferre: quod a Deo, sine murmuratione, & cum gratiarum actione sustinere. Hucusque Bernardus. Et hæc de exercitio primæ partis actiuæ sufficiant ad præsens.

2. *Mac.* 15.

Idem Ser. 1. in festo. SS. Pet. & Pau. circa med.

Triplici malos triplex prouidetia adhibenda.

De exercitio Vitæ contemplatiuæ. Cap. XLIX.

SEquitur vt de contemplatiua videamus. De qua sic dicit Bernardus: Propterea dulcissimus sponsus læuam suam capiti sponsæ suppositit, quatenus in sinu eam quiescere faceret, & dormire. Et nunc custos illius dignatissime, & beneuolentissime vigilat super eam, ne adolescentularum crebris minutisq. necessitatibus inquietata vigilare cogatur. *Et infra*: Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas tam familiari, dulciq. consortio nostræ sese inclinare infirmitati minime dedignatur, & superna deitas animæ exulantis inire connubia non despicit. Si sic in cælo esse non ambigo, vt lego in terra, sentit pro certo anima quod continet pagina, nisi quod non sufficit omnino ista exprimere, quantum capere illa tunc poterit, sed nec quantum iam potest. Quid putas illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur, vel dotatur, vt Dei brachijs amplecti se sentiat, & Dei sinu foueri, Dei cura, custodia, & studio custodiri, ne dormiens forte a quopiam, donec vltro euigilet, excitetur? *Et mox subdit*: Non est autem is sponsæ somnus dormitio corporis. *Et post*: Magis autem istiusmodi vitalis vigilq. sopor, sensum interiorem illuminat, & morte propulsata, vitam tribuit sempiternam. Reuera enim dormitio est, quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat. Est & mors, quod non dubius dixerim, quoniam Apostolus quosdam adhuc in carne viuentes, commendando sic loquitur: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Proinde & ego & non absurde sponsæ ecstasim vocauerim mortem, quæ tamen non vita, sed vitæ eripiatur laqueis, vt possit dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Inter medios namque laqueos in hac vita inceditur; qui vtique toties non timentur, quoties sancta aliqua, & vehementi cogitatione anima a semetipsa abripitur: si tamen eo vsque mente secedat, & auolet, & hunc communem transcendat vsum, & consuetudinem cogitandi. Etenim frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Quid enim formidetur luxuria vbi nec vita sentitur? Excedente quippe anima, & si non vita, certe vitæ sensu, necesse etiam est, vt nec vitæ tentatio sentiatur. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, vel obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, ad angores solicitudinum, & molestias curarum. Moriatur anima mea morte iustorum, vt nulla illaqueet iniustitia, nulla oblectet iniquitas. Bona mors quæ vitam non aufert, sed transfert in melius. Bona, qua non corpus cadit, sed anima subleuatur. verum hæc hominum est. Sed anima mea moriatur morte etiam, si dici potest, Angelorum, vt præsentium memoriam excedens, rerum se inferiorum corporearumq. non modo cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq. ei pura cum illis conuersatio, cum quibus est puritatis similitudo. talis, vt opinor, excessus aut tantum aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus viuendo non teneri humanæ virtutis est: corporum vero similitudinibus speculando non inuolui, Angelicæ puritatis est: vtrumque tamen diuini muneris, vtrumque excedere, vtrumque temetipsum transcendere est, sed longe vnum, alterum non longe. Beatus qui dicere potest: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Non fuit contentus exire, nisi & longe se faceret, vt posset quiescere. Transilisti carnis oblectamenta, vt minime iam obedias concupiscentijs eius nec tenearis illecebris: proficiendo separasti te, sed nondum elongasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporearum similitudinum transuolare mentis puritate prævaleas. Hucusque noli tibi promittere requiem. Erras, si citra inuenire te existimas locum quietis, secretum solitudinis, luminis serenum, habitaculum pacis. Sed da mihi qui illuc venerit, & incunctanter fateor quiescentem, qui merito dicat: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus bene fecit tibi. Atque hic vere in solitudine locus, & in lumine habitatio. *Et paulo post*: Puto ergo in solitudinē hāc exisse sponsam, ibiq. præamœnitate loci inter amplexus sponsi suauiter obdormisse, id est spiritu excessisse, quando prohibitæ sunt adolescentulæ expergefacere illam, quoad ipsa voluerit. At illud qualiter? Non simpliciter neque leui, vt assolet, commonitione prohibitæ sunt, sed omnino noua, & insueta contestatione, per capreas, scilicet ceruosq. camporum. Quo quidem genere ferarum videntur mihi satis congruenter expressæ, sanctæ animæ exutæ corporibus, simul & qui cum Deo sunt Angeli, nimirum propter acumen visus, & saltus celeritatem. Vtrumque hoc siquidem vtrisque spiritibus conuenire cognoscimus. Nam facile, & petunt summa, & intima penetrant. Quorum quoque in campis designata conuersatio euidenter liberos, atque expeditos significat in contemplatione discursus. Quid sibi

Bern. Ser. 52. super Cant. statim a prin.

Pron. 1. b

Pſal. 54. b

Can. 3. d

Pſal. 114. b

Ibidem.

Col. 3. a

Pſal. 123. a

Digitized by Google

sibi vult igitur adiuratio facta per istos? Profecto ne inquietæ adolescentulæ audeant leui ex causa euocare dilectam a tam reuerendo collegio, cui absque dubio toties admiscetur, quoties contemplando excedit. Pulchre itaque horum auctoritate terrentur, a quorum societate constat euelli illam, ipsarum importunitate. Ponitur sane in voluntate ipsius, & vacare sibi, & curæ illarum intendere, prout oportere iudicauerit, cum vetatur excitari ab illis, quousque ipsa velit. Nouit sponsus quanta flagret dilectione erga proximos sponsa: & satis propria charitate solicitari matrem de profectibus filiarum, nec se vllo pacto illis subtracturam seu denegaturam, quantum & quoties opus fuerit: propterea q. securæ discretionis eius credendam censuit hanc dispensationem. Hucusque Bernardus.

De tribus generibus contemplationis.
Cap. L.

SCire autem debes contemplationis tria esse genera, duo principalia propter perfectos, tertium additur pro imperfectis. Duorum perfectorum, sunt contemplatio maiestatis Dei, & contemplatio cælestis curiæ. Tertium pro incipientibus, & imperfectis est contemplatio humanitatis Christi, quam in hoc libello tibi describo. Et ideo ab hac tibi incipiendum est, si vis ascendere ad maiora, alias non tam ascendere quàm reuereri posses. Vide igitur quàm necessaria sit tibi huius libelli doctrina. Numquam enim ad sublimia Dei, mente eleuare te posse confidas, nisi in hac te diligenter, & longo tempore exerceas. Super hac autem materia dicit sic Bernardus: Duo liquet contemplationis genera esse. Vnũ de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cælestium ciuium occupata sit multitudo: alterum de regis ipsius maiestate, æternitate, & diuinitate. Illa in maceria, ista in petra. Sed hæc quanto difficilius cauatur, tanto suauius, quod inde eruis, sapit. *Et infra*: Sed quia non ex omni se interim parte adhuc ad petram perforandam accedere Ecclesia potest, neque enim omnium est qui in Ecclesia sunt sacramenta diuinæ voluntatis inspicere, aut apprehendere per semetipsos profunda Dei, ideo non solum in foraminibus petræ, sed etiam in cauernis maceriæ habitare ostenditur. Ergo in perfectis quidem qui rimari, & penetrare arcana sapientiæ, & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitant in foraminibus petræ. De reliquo in cauerna maceriæ: vt qui in petra fodere per semetipsos, aut non sufficiunt, aut non præsumunt, in maceria fodiant, contenti vel gloriam sanctorum mente intueri. Si cui nec hoc quidem possibile sit, huic sane propone Iesum, & hunc crucifixum: vt & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus non laborauit. Iudæi in his laborauerunt, & ipse in labores infidelium introibit, vt sit fidelis. Nec verendum, quòd patiatur repulsam, qui vocatur vt intret. Ingredere, inquit, in petram, absconde te in fossa humo a facie timoris Domini, & a gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc, & inerti animæ fossa ostenditur humus, vbi lateat, donec conualescat, & proficiat: vt possit & ipsa per se cauare sibi foramina in petra, per quæ intret ad interiora verbi, animi vtique vigore, & puritate. Et si intelleximus fossam humum illam, quæ ait, Foderunt manus meas, & pedes meos, non erit ambigendum de sanitate animæ vulneratæ, quæ in ea demorabitur. Quid enim est tam efficax ad curanda conscientiæ vulnera, nec non ad purgandum mentis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio? Verum donec purgata & sanata perfecte fuerit, non videbo qualiter illi aptari possit, quòd dicitur: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Quo modo denique faciem suam ostendere audet, vel leuare vocem cui & latere indicitur? Abscondere, inquit, in fossa humo. Quare? quia non est pulchra facie, nec digna vt videatur. Non erit digna videri, quamdiu non erit idonea videre. Cum autem per inhabitationem fossæ humi in sanando oculo interiori tantum profecerit, vt reuelata facie speculari gloriam Dei, & ipsa possit: tunc demum quæ videbit fiducialiter iam loquitur voce, & facie placens. Placeat necesse est facies, quæ in Dei claritatem intendere potest. Neque enim illud posset nisi clara quoque ipsa esset & pura: vtique transformata in eandem, quam conspicit, claritatis imaginem: alioquin ipsa dissimilitudine resiliret insolito reuerberata fulgore. Ergo cum pura puram intueri poterit veritatem, tunc faciem ipsius sponsus videre cupiet, consequenter & vocem audire. Hucusque Bernardus. Vides quàm necessaria sit tibi vitæ Christi meditatio: nam vt ex auctoritate patet, nisi in ea depureris, numquam ad sublimia Dei ascendere poteris. Vnde vigilanter, & indesinenter exerceris in ea. Vidisti etiam quomodo tria sunt genera contemplationis, scilicet humanitatis Christi, cælestis curiæ, ac maiestatis diuinæ. Scire autem debes, quod in qualibet harum duo sunt mentis excessus, intellectualis, & affectualis. De quibus sic dicit Bernardus: Cum duo sint beatæ contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in agnitione, alter in deuotione: pius sane affectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis infusio etiam & vehemens spiritus repletus zelo, non plane aliunde, quam ex cella vinaria reportantur. Hucusque Bernardus, & in alijs, & in isto.

Tria contẽplationis genera.

Bern. Ser. 49. super Can. circa med.

Bern. Ser. 62. super Can. circa med.

Isa. 2. b

Psal. 21. d

Can. 2. d

De contemplatione humanitatis Christi.
Cap. LI.

DIcit ergo circa hoc primum: Duo sunt quæ in nobis purganda sunt, scilicet intellectus, & affectus. Intellectus vt noverit, affectus vt velit. *Et paulo ante*: Intellectus, dico, tunc deprimitur cum multa cogitat, cum non colligit se circa vnam & vnicam meditationem, quæ concipitur de ciuitate illa, cuius participatio eius in idipsum. *Et mox subdit*: Affectiones, vero quæ corpore corrupto diuersis passionibus afficiuntur, mitigari numquam possunt, ne dicam sanari, donec voluntas vnum quærat, & tendat ad vnum. *Et infra*: Sed Christus intellectum illuminat, Christus affectum purgat. Venit enim filius Dei, & tot, & tanta mirabilia in mundo operatus est, vt non immerito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus euocaverit, vt semper cogitemus, & numquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia fecit. Vere latissimos nobis ad spatiandum intelligentiæ campos dereliquit, & torrens istarum cogitationum profundissimus est. Quis enim cogitare sufficiat, qualiter rerum Deus præuenerit nos, venerit ad nos, subuenerit nobis: & singularis maiestas voluit mori vt viueremus, seruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremus, & vsque ad seruilissima opera inclinari, vt constitueret nos super omnia sua. Idem: Vnde nobis in his tenebris veritas? Vnde charitas in hoc sæculo nequam, in hoc mundo, qui totus positus est in maligno. Putas erit, qui intellectum illuminet, qui inflammet affectum. Erit, si conuertamur ad Christum, vt velamen de cordibus auferatur. Idem: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. Et ego fratres ab ineunte mea conuersatione pro acervo meritorum, quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Dei mei. Primum videlicet infantilium illarum necessitatum, deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, vigiliarum

Bern. Ser. 3. de Ascens. Dom. non longe a prin.

Idem Ser. 6. de Asct. Dom. circa med.

Ser. 43. super Cant. circa med.

Digitized by Google

vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum colaphorum, subsannationum exprobrationum, clauorum, horumq. similium, quæ in salutem nostri generis silua euangelica copiosissime noscitur protulisse. *Et infra*: Hæc meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his diuitias salutis, in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his sursum suauis vnctio consolationis. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt, & inter læta tristiaq. vitæ præsentis via regia incedenti, tutum præbent vtrobique ducatum, hinc inde mala imminentia propulsando. Hæc mihi mundi iudicem conciliant, dum tremendum potestatibus mitem humilemq. figurant: dum non solum placabilem, sed amicabilem repræsentant eum, qui inaccessibilis est principibus, terribilis apud reges terræ. Propterea hæc mihi in ore frequenter sicut vos scitis: hæc in corde semper, sicut Deus scit: hæc stylo meo admodum familiaria sicut apparet: hæc mea subtilior interiorq. philosophia, scire Iesum & hunc crucifixum. Hucusque Bernardus. Et hæc de contemplatione humanitatis sufficiant, quia totum hunc librum de ipsa habes. Scire tamen debes, quòd hanc contemplationem non oportet quòd præcedat vita actiua, quia de rebus corporalibus est, scilicet de actionibus Christi secundum humanitatem. Vnde tamquam familiarior non tantum perfectioribus, sed etiam rudibus proponitur intuenda: tum quia in ea sicut in actiua, & a vitijs purgamur, & virtutibus imbuimur, vnde hæc cum actiua concurrit. Cum igitur dicitur, quòd actiua debet præcedere contemplatiuam: verum est in alijs sublimioribus suis generibus, scilicet cælestis curiæ & maiestatis Dei, quæ tantum perfectis reseruantur. Et ideo ista de humanitate Christi rectius & proprius meditatio, quam contemplatio nominari debet. De prædictis autem duabus etiam per auctoritates Bernardi videamus.

De contemplatione cælestis curiæ. Cap. LII.

Bern. Ser. 62. super Can. ante med. DIcit ergo de cæleſti curia contemplanda hoc modo: Licebit vnicuique nostrum in hoc tempore mortalitatis, nunc quidem Patriarchas reuisere, nunc vero salutare prophetas, nunc senatui immisceri Apostolorum, nunc Martyrum inseri choris: sed & beatarum virtutum status, & mansiones a minimo Angelo, vsque ad Cherubim & Seraphim, tota mentis alacritate percurrendo lustrare, prout quemque *Idem Ser. 4. de Asct. Dom. parū post med.* sua deuotio feret. Apud quos magis afficietur immittente sibi spiritu prout vult, si steterit & pulsauerit confestim aperietur ei. Idem: Felix cuius meditatio in conspectu Domini est semper, qui in corde suo delectationes dexteræ Domini vsque in finem, sedula cogitatione reuoluit. Quid illi graue poterit videri, qui semper tractat mente, quòd non sint condignæ *Rom. 8. d* passiones huius temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in hoc sæculo nequam, cuius oculus semper videt bona Domini in terra viuentium, & semper videt æterna præmia? *Et post pauca*: Quis mihi tribuat, vt omnes surgentes stetis in excelso & videatis exultationem, quæ ventura est nobis a Domino? *Et infra*: Quid enim tam bonum est, immo quid aliud bonum videtur, quàm in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus non potest? *Et mox subdit*: Quis enim ex vobis secum cogitans futuram illam vitam, scilicet lætitiam, iucunditatem, beatitudinem, & gloriam filiorum Dei: quis, inquam, talia, tranquilla secum conscientia, volens, non continuo de plenitudine intimæ suauitatis eructat, Domine bo- *Mat. 17. a* num est nos hic esse? Non sane in hac ærumnosa peregrinatione, vbi corpore detinetur, sed in suaui ac sa-

lubri illa cogitatione, in qua corde versatur. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo & requiescam? *Et post pauca.* Obsecro vos fratres mei, non grauentur corda vestra in curis sæcularibus: exonerate obsecro corda vestra graui mole terrenarum cogitationum. *Et infra*: Formate in cordibus vestris iam non modo Patriarcharum, & Prophetarum tabernacula, sed omnes domos illius curiæ cælestis, & multiplices mansiones secundum eum qui circuibat, immolans in tabernaculo Domini hostiam vociferationis, & psalmum illum dicens Domino: Quam dilecta taberna- *Psal. 83. a* cula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Circuite & vos fratres cum pietatis, & deuotionis hostia, visitantes animo sedes supernas, & multas quæ in domo patris sunt mansiones, humiliter prosternentes corda vestra ante thronum Dei &, agni cum reuerentia supplicantes singulis ordinibus angelorum; Patriarcharum numerum, cuneos prophetarum, senatum Apostolorum salutantes: conspicientes coronas martyrum purpureis rutilantes floribus, & redolentes lilijs, choros virginum admirantes atque ad mellifluum noui cantici sonum, quantum prævalet infirmitas cordis erigentes auditum. Hæc recordatus sum, Propheta loquitur, & effudi in *Psal. 41. a* me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. Hucusque Bernardus. Et hæc de cælestis patriæ contemplatione sufficiant.

De contemplatione maiestatis Dei. Item quatuor sunt genera contemplationis. Cap. LIII.

VEniamus autem ad sublimiorem, ad quam credo *Bern. Ser. 41. super Cant. circa med.* paucos attingere, videlicet ad contemplationem Domini. Reuereamur tamen quæ dicit Bernardus, vt ab eo aliqualiter introducti tentemus, si quando Dominus dignetur aliquid gratum inde percipere. Dicit ergo loquens de sodalibus sponsi, id est Angelis dicentibus, Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Aurum diuinitatis est fulgor. Aurum sapientia quæ de sursum est. Hoc auro fulgentia quædam, quasi varietatis signacula spondent se figuraturos, hi quibus id ministerij est, superni aurifices, atque internis animi auribus inserturos. Quod ego non puto esse aliud, quàm texere quasdam spirituales similitudines, & in ipsis purissima diuinæ sapientiæ sensa, *1. Cor. 13. d* animæ contemplantis conspectibus importare, vt videat saltem per speculum in ænigmate, quod nondum facie ad faciem valet vllatenus intueri. Diuina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore fide adhuc habente statum, & necdum propalata perspicui substantia luminis interni, pure interdum contemplatio veritatis, partes suas agere intra nos, vel ex parte præsumit: ita, vt liceat vsurpare alicui nostrum, cui hoc datum desuper fuerit illud Apostoli: Nunc cognosco ex parte. Item: Ex parte cognosci- *Ibidem.* mus, & ex parte prophetamus. Cum autem diuinius aliquid raptim, & veluti in velocitatem coruſci luminis interluxerit menti, spiritu excedenti, siue ad temperamentum nimij splendoris, siue ad doctrinæ vsum: continuo, nescio vnde, adsunt imaginatoriæ quædam rerum inferiorum similitudines, infusis diuinitus sensibus accommodatæ, quibus quodammodo adumbratus purissimus ille ac splendidissimus veritatis radius, & ipsi animæ tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit capabilior. Existimo tamen ipsas formari in vobis sanctorum suggestionibus Angelorum, sicut econtrario, contrarias & malas ingeri immissiones per angelos *Idem Ser. 62. super Cant. ante med.* malos, dubium non est. Idem: Felix mens quæ sibi in hac materia frequenter cauare studuit, sed quæ in petra felicior. Licet quidem cauare &

Digitized by Google

in petra, ſed ad hoc puriore mentis acie opus eſt, & vehementiori omnino intentione, etiam & meritis potioribus ſanctitatis. Et ad hoc quis idoneus? Nempe ille qui dixit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Nonne tibi videtur ipſis ſe verbi penetralibus immerſiſſe, & de abditis pectoris quandam eius intimæ ſapientiæ ſacroſanctam eruiſſe medullam? *Et infra*: Sed in petra quanto difficilius cauatur tanto ſuauius, quod inde eruis, ſapit. Nec verearis illud quod ſcriptura minatur ſcrutatoribus maieſtatis: tantum affer purum & ſimplicem oculum, non opprimeris a gloria, ſed admitteris, niſi non Dei, ſed tuam quæſieris gloriam. Alioquin ſua quiſque opprimitur, non Dei gloria: dum procliuis in iſtam, ad illam leuare ceruicem non ſinitur, nimirum graui cupiditate. Hac excuſſa ſecure ſcrutemur in petra, in qua theſauri abſconditi ſapientiæ & ſcientiæ ſunt. Sed ſi adhuc dubitas, audi ipſam petram: Qui operantur in me, non peccabunt. Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Ibi inuenit requiem manſuetus & ſimplex, vbi doloſus opprimitur, & elatus & cupidus inanis gloriæ. *Et paulo poſt*: Non opprimitur, qui non ſcrutator eſt maieſtatis, ſed voluntatis. Nam quod maieſtati attinet, interdum quidem & in ipſam intendere audet, ſed quaſi admirans, non quaſi ſcrutans. Sed ſi quando per exceſſum rapi in illam cõtingat, digitus Domini eſt iſte, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas inſolenter Dei alta perſuadens. Cum ergo Apoſtolus raptum ſe commemoret, vt auſum excuſet: quiſnam alter præſumat mortalium huic ſe diuinæ maieſtatis horrendo ſcrutinio proprijs intrare conatibus, & importunus contemplator pauenda irrumpere in arcana? Scrutatores proinde maieſtatis tamquam irruptores dici reor, non qui rapiuntur in eam, ſed qui irruunt. Ipſi itaque opprimuntur a gloria. Ergo formidoloſa ſcrutatio maieſtatis: at voluntatis tam tuta, quam pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem ſacramento gloriæ voluntatis, cui mihi parendum per omnia ſcio? Suauis gloria, quæ non aliunde, quàm de ipſius ſuauitatis contemplatione procedit, quam de diuitiarum bonitatis, ac multæ miſerationis intuitu. Denique vidimus gloriam hanc quaſi vnigeniti a patre, totum nempe benignum & vere paternum, quod apparuit gloriæ in hac parte. Non me opprimet gloria iſta, totis licet viribus intendentem in ſe: ego potius imprimar illi. Etenim reuelata facie ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, cum confirmamur. Abſit autem vt in gloria maieſtatis, & non magis in voluntatis modeſtia, Dei ab homine conformitas præſumatur. Gloria mea hæc eſt, ſi vmquam de me audiero: Inueni hominem ſecundum cor meum. Cor ſponſi, cor patris ſui. Ipſum quod? Eſtote, ait, miſericordes, ſicut pater veſter qui in cælis eſt, miſericors eſt. Hæc forma quam videre deſiderat, cum Eccleſiæ dicit: Oſtende mihi faciem tuam, forma pietatis eſt & manſuetudinis. Hanc cum omni fiducia leuat ad petram, cui ſimilis eſt. Accedite, inquit, ad eum & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Quo pacto humilis ab humili confundetur, a pio ſancta, a manſueto modeſta? Non plane abhorrebit a puritate petræ pura facies ſponſæ, non magis quàm a virtute virtus, a lumine lumen. Idem: Duæ iſtæ ſorores, duas vitas amatorum paupertatis ſignant. Quidam cum Martha ſoliciti Domino Ieſu duo pulmenta præparant, ſcilicet correctionem operis cum ſalſamento contritionis, & opus pietatis cum condimento deuotionis. Hi vero, qui cum Maria ſoli Deo vacant, conſiderantes, quid ſit Deus in mundo, quid in hominibus, quid in Angelis, quid in ſeipſo, quid in reprobis: contemplantur quia Deus eſt mundi rector & gubernator, hominum liberator & adiutor, angelorum ſapor & decor, in ſeipſo principium & finis, reproborum terror & horror. In creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in angelis deſiderabilis, in ſeipſo incomprehenſibilis, in reprobis intolerabilis. Hucuſque Bernardus. In hac autem maieſtatis contemplatione quattuor modis ſpeculamur, de quibus idem Bernardus ſic dicit: Quattuor ſunt contemplationis ſpecies. Prima & maxima contemplatio eſt admiratio maieſtatis. Hæc requirit cor purgatum, vt a vitio liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad ſuperna leuet, & interdũ quoque per aliquas morulas ſtupore, & ecſtaſi ſuſpenſum teneat admirantem. Secunda autem neceſſaria eſt huic. Eſt enim intuẽs iudicia Dei. Quo ſane pauido aſpectu dum vehementius concutit mentem intuentis, fugat vitia, fundit virtutes, initiat ad ſapientiam, humilitatem ſeruat. *Et infra*: Tertia contemplatio occupatur, vel potius otiatur circa memoriam bonorum, & ne dimittat ingratum, ſolicitat memorantem ad amorem benefactoris. Quarta, quæ retro ſunt obliuiſcens, in ſola quieſcit expectatione repromiſſorum: quæ cũ ſit meditatio æternitatis (ſiquidem quæ promittuntur æterna ſunt) longanimitatem alit, ac etiam perſeuerantiæ dat vigorem. Hucuſque Bernardus. Et hæc de contemplatione maieſtatis Dei ſufficiant ad præſens.

Idem lib. 5. de conſ. c. vlt. circa med.

De modo viuendi in actiua vita. Item auctoritas Bernardi bona. Cap. LIIII.

POſtquam vidimus de exercitio vtriuſque vitæ, ſcilicet primæ partis actiuæ, & etiam contemplatiuæ, & de generibus ipſius contemplatiuæ: reſtat videre, quem modum tenere valeamus, vt in ipſam poſſimus facilius introduci, & eam efficacius adipiſci. Scire ergo debes, quòd prima pars actiuæ requirit ſocialem inter alios conuerſationem, ſicut contemplatio ſolitudinem. Ideo autem in actiua conuerſandum eſt inter alios, quia melius, & citius quis propoſitum ſuum conſequetur. Erubeſcit enim inter alios de vitijs quæ habet, & de virtutibus quas non habet, & ideo in vtriſque ſe corrigit: quod in ſolitudine non contingit, quia in ea nec ipſe quandoque perpenderet, nec eſſet qui corrigeret, nec coram quo erubeſceret. Propterea proficit in correctionibus & moribus aliorum, cum eſt in congregatione: conatur enim vitare defectus, de quibus alij corripiuntur & diſplicent, & adipiſci virtutes in quibus alij commendantur, & placent. Sic ergo te facere oportet donec fueris in actiua, vt caute obſerues & vites tua, & aliorum vitia ſecundum modum ſupra dictum in pluribus locis, maxime in exercitio actiuæ. Conſidera diligenter, quæ ibi dicta ſunt de virtutibus & vitijs, & ſecundum ea viuere ſtude. quo modo teipſam examinare & ad virtutes aliorum aſpicere debeas, & imitari, & ex inde humiliari, & in timore ſemper manere, quia tu ſimiles virtutes non habes. Sic ergo docet Bernardus: Non ſine cauſa ab heri, & nudiuſtertius inuaſit me languor animi, & mentis hebetudo inſolita quædam inertia ſpiritus. Currebam bene: ſed ecce lapis offenſionis in via: impegi & corrui. Superbia inuenta eſt in me: & Dominus declinauit in ira a ſeruo ſuo. Hinc iſta ſterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior. Quo modo ita exaruit cor meum, coagulatum eſt ſicut lac, factum eſt ſicut terra ſine aqua, nec compungi ad lacrymas queo, tanta eſt duritia cordis: meditationes ſolitas non inuenio. Vbi illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas & pax & gaudium in Spiritu ſancto? Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias ſomnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, ſegnior & obtuſior ad prædicationem. Heu omnes montes in circuitu meo viſitat Dominus, ad me autem non appropinquat. *Et poſt*. Nam alium quidem intueor ſingularis abſtinentiæ, alium vero patientiæ admirandæ, alium autem ſummæ humilitatis & manſuetudinis,

Prima pars vitæ actiuæ conſiſtit in ſociali conuerſatione.

Bern. Ser. 54. ſuper Cant. poſt med.

Digitized by Google

fuetudinis, alium multæ misericordiæ & pietatis: illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare, & penetrare cælos orationum instantia, alioſq. in alijs præeminere virtutibus. Hos, inquam, consideroomnes feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes in ðonis cæleſtibus, & gratia affluentes tamquam ſpirituales reuera montes, qui a Domino viſitãtur, & ſponſum in ſe ſalientem frequenter recipiunt. Ego autem qui horum in me inuenio nihil, quid me aliud putem, quàm vnum e montibus Gelboe, quem præterit in ira & in indignatione ſua ille, ceterorum omnium benigniſſimus viſitator? Filioli hæc cogitatio tollit extollentiam oculorum, conciliat gratiam, viam ſponſi ſaltibus præparat. *Et infra*: Volo vos non parcere vobis, ſed accuſare voſmetipſos quoties forte in vobis, vel ad modicum tepere gratiam, virtutem langueſcere deprehenditis. *Et poſt.* Hoc facere hominis eſt, qui curioſus circumſpector eſt ſui, & ſcrutator viarum ſuarum, ac ſtudiorum, atque in omnibus ſemper ſuſpectum habet arrogantię vitium, ne ſurrepat. In veritate didici, nil æque efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, & recuperandam, quam ſi omni tempore coram Deo in-
Prou. 28. c ueniaris non altum ſapere, ſed timere. Beatus homo
Idem Epiſt. ad fratres de monte Dei, de vi. ſolit. longe ante med. qui ſemper eſt pauidus. Idem: Diſcito tibi præeſſe, & vitam ordinare, mores componere, temetipſum iudicare: & te ipſum apud teipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea, & temetipſum accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit. Mane præteritæ noctis fac a temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Veſperæ præteritæ diei rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac indictionem. Sic diſtricto numquam aliunde laſciuire vacabit. Singulis horis ſecundum communis inſtituti canonem ſua diſtribue exercitia: cui ſpiritualia, ſpiritualia: cui temporalia, temporalia. In quibus ſic exoluat omne debitum ſpiritus Deo, corpus ſpiritui: vt ſi quid fuerit intermiſſum, ſi quid neglectum, ſi quid imperfectum, ſuo modo, ſuo loco, ſuo tempore, non abeat impunitum ſiue irrecompenſatum. Idem:
Idem Ser. 1. de altitudine, & humil. cordis. Quantum putas, ego illos admiror, quantum vereor in corde meo, quanto amplector charitatis affectu, qui velut neſcientes eos quos ſecum quotidie vident: vnum forte, aut duos, vel etiam plures, quos in maiori feruore ſpiritus vident, ſibi ex omnibus eligunt, & cum ipſi fortaſſe meliores ſint ſemper tamen illorum ſibi proponunt, & præponunt ſancta in Domino ſtudia, & exercitia corporalia, ſeu etiam ſpiritualia. *Et infra*: Væ mihi, inquit vnus ex noſtris, quia monachum in vigilijs vnum conſideraui, in quo triginta virtutes numeraui, quarum vix vnam in me inuenio, & fortaſſe nullam. Ille tantum habebat, quantum hæc ipſa religioſæ æmulationis humilitas. Hic itaque fructus ſit mei ſermonis, vt aliorum quiſque altiora ſemper attendat, quia in eo conſtat plenitudo humilitatis. Nam ſi forte in re aliqua maior tibi fratre aliquo gratia collata videtur: ſed in multis, ſi bonus æmulator fueris, iudicare te poteris inferiorem. Quid ſi forte laborare, aut ieiunare plus iſto potes, & ille patientia ſuperat, humilitate præcedit, ſupereminet charitate? quomodo tota die circa illud quod videris habere, inſipienti cogitatione verſaris? Eſto magis ſolicitus, vt ſcias quid deſit tibi. Hoc enim melius. Hucuſque Bernardus. Vides quàm magnum eſt circumſpicere, & examinare ſeipſum, & etiam alios, vt in ſuam vtilitatem mores eorum conuertat. In hoc igitur te multũ exerceas, dum fueris in actiua, ſemper tenendo charitatis humilitatis, & pietatis obſequia. Super omnia vero teneas meditationes vitæ Chriſti, & orationem: quia in vtriſque miro modo illuminaberis circa vitia & virtutes, & ſuper omnia alia exercitia in eis ad puritatem animi proficies, ad quæ totis viribus te intendere oportet, quia omnes virtutes continet, vt dixi ſupra de ieiunio Domini. Et ſi bene auctoritates ſupra de contemplatione poſitas intellexiſti, tanto quis maiori puritate ſe munire debet, quanto ad celſiorẽ contemplationem aſcendere cupit. Depuratur autem anima in meditationibus vitæ Chriſti, & maxime paſſionis ipſius, vt habuiſti ſupra in generalibus contemplationibus ex ſermone ſeptuageſimo ſecundo Bernardi ſuper Cantica. Depuratur etiam in oratione quæ vicina, & proxima eſt contemplationi, & quod oratio laborioſis ſudoribus impetrat, contemplatio amœne quieſcendo deguſtat. Et hæc de modo vitæ actiuæ ſufficiant.

De modo viuendi in vita contemplatiua. Cap. LV.

IN contemplatiua vero aliter, & longe aliter te viuere oportet. Contemplator enim ſoli Deo vacare debet & manere in ſolitudine ſaltem mentis, de qua habuiſti ſupra de ieiunio Domini. Nihil igitur ad eum de aliquibus rebus communibus vel proprijs, nihil ad eũ de proximis quãtum ad obſequia corporalia pro illo tẽpore, ſed a ratione, & deuotione, & compaſſione intendit ad eos. Nihil etiam ad eum de ſeipſo. Omnia breuiter, debet poſt tergum proijcere, & tamquam inſenſibilis & mortuus eſſe, vt ſoli Deo vacare poſſit, niſi eum neceſſitas implicet vel inuitum. Oportet enim, quòd hanc ſapientiam diſcat in otio: vt habuiſti ſupra, in tractatu de contemplationibus ex ſermone Bernardi ſuper Cantica quadrageſimo. Oportet quod minoretur actu & taceat, exemplo Mariæ, quantumcumque & quotieſcumque interpelletur: & ipſius exemplo dimittat Dominum reſpondere, & facere, vt omnia dignatiſſime prouidentiæ ſuæ committat. Super his autem audi Bernardum more ſuo facunde loquentẽ, Dicit enim ſic: Habet Martha dum agit formam be- *Bern. Ser.*
ne operantis. Maria vero ſpeciem exprimit contem- *3. de aſſum.*
plantis, dum ſedet, dum tacet, dum interpellata non *Virgin. parum ante*
reſpondet: ſed tantum in Dei verbum toto mentis ſtu- *med.*
dio intendit, ac ſolam quam diligit gratiam diuinæ cognitionis, cetera reſpuens, medullitus haurit: foriſq. vt inſenſibilis redditur, dum intus ad contemplanda Dei ſui gaudia feliciſſime rapitur. *Et paulo poſt*: Non miremur quempiam laborantem, & bene operantem, ſi aduerſus fratrem vacantem murmurare videamus, quia & hoc in hoc Euangelio legimus Martham feciſſe aduerſus Mariam. Quod autem Maria murmurauerit aduerſus Marthã, eo quod eius actionibus implicari nollet, nuſquam omnino reperitur. Neque enim vtrumque agere competenter ſufficeret, & curis exterioribus deſeruire, & interius ſapientiæ deſiderijs vacare. De ipſa quippe ſapientia ſcriptum *Eccl. 38. c*
eſt, & qui minoratur actu, percipiet illam. Propterea Maria ſedet, immotaq. manet, nec vult interrumpere ſilentij quietem, ne iucundam amittat contemplationis dulcedinem, præſertim cum ipſum intus audiat Dominum dicentem: Vacate & videte quàm ſuauis *Pſal. 33. b*
eſt Dominus. Idem: Putas in domo in qua Chriſtus ſu- *Idem Ser.*
ſcipitur, vox murmuris audietur? Felix domus, & *3. de aſſum.*
beata ſemper congregatio, vbi de Maria Martha con- *Virgin. non*
queritur. Nam Maria Marthæ æmulari prorſus indi- *longe poſt*
gnum, prorſus illicitum eſt: Alioquin vbi legis Ma- *prin.*
riam cauſantem, quia ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Abſit, abſit, vt qui Deo vacat, ad tumultuoſam aſpiret fratrum officialium vitam. Martha ſemper inſufficiens ſibi, & minus idonea videtur, alijſq. magis id operis quod adminiſtrat, optet imponi. Vide autem prærogatiuam Mariæ, quòd in omni cauſa habet aduocatum. Indignatur ſiquidem Phariſæus, conqueritur ſoror, & etiam diſcipuli murmurant, vbique Maria tacet & pro ea loquitur Chriſtus. *Et Infra*: Videat ergo Maria quemadmodum vacet, & videat quoniam ſuauis eſt Dominus. Videat, inquam, quàm deuota mente, quam tranquillo

ſedeat

ſedeat animo ſecus pedes Ieſu, prouidens, animo ſemper in conſpectu ſuo, & verba ex eius ore excipiens, cuius affectus amabilis, & eloquium dulce. Diffuſa
Pſal. 44. a eſt enim gratia in labijs eius, & eſt ſpecioſus forma præ filijs hominum, immo ſuper omnem gloriam Angelorum. Gaude & gratias age Maria, quæ partem optimam elegiſti. Beati enim oculi qui vident, quæ tu vides, & aures quæ merentur audire, quæ tu audis. Beata plene quæ venas diuini ſuſurri percipis in ſilentio, in quo vtique bonum eſt homini Dominum expectare. Simplex eſto non tantum ſine dolo, ſed etiã abſque multiplicitate occupationum, vt tecum ſit ſermocinatio eius cuius & vox dulcis & facies decora. Vnum caue, ne incipias abundare in ſenſu tuo, & velis plus ſapere quàm oportet: ne forte dum lucem ſectaris, impingas in tenebras, illudente tibi dæmonio meridiano. Huc vſque Bernardus. Vidiſti quoniam contemplator debet omnia dimittere, occupationes, & exercitia corporalia, quæ occupatio recte opponitur vacationi, & eſt vnum de maioribus impedimentis, quæ poſſit habere contemplator. Nam pluribus modis impedit eum: & non ſolum cum eſt in occupatione, ſed etiam poſtea. & primo reddendo mentem ſolicitam, & inquietam circa id quod fecit, vel facere habet, etiam & relinquendo imaginationes & phantaſmata, quæ multum impediunt contemplantem.

De quatuor impedimentis contemplationis. Cap. LVI.

Bern. Ser. 23. ſuper Can. circa fin.

NVnc vtique videamus, quæ impediunt contemplationem. Sunt autem impedimenta eius quattuor, de quibus ſic dicit Bernardus. In hoc arcanum contemplationis, & in hoc ſanctuarium Dei, ſi quem forte noſtrum aliqua hora ſic rapi, & ſic abſcondi contigerit, vel minime aduocet aut perturbet, vel ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certe ea quæ difficilius amouentur irruentia imaginum corporearum phantaſmata: poterit quidem hic cum ad nos redierit gloriari, & dicere: Introduxit me Rex in cubiculum ſuum. Hucuſque Bernardus. Primum igitur impedimentum dicit quod eſt ſenſus egens, ſcilicet corporis. Intantum enim anima ad corpus afficitur, quod ea in aliqua ſui parte vel ſenſu, defectum notabilem patiente contemplari non delectat. Tempore igitur infirmitatis non eſt locus contemplationis, niſi Dominus faceret de gratia ſpeciali. Simile contingit, cum valida fames, vel ſitis, vel frigus imminet, vel aliud corporis impedimentũ. Secundũ impedimentũ, dicit quod eſt cura pungens, id eſt ſolicitudo curarũ, & occupationũ, & hoc ſatis poteſt eſſe clarum per auctoritates ſupra proximo poſitas. Idem etiam Bernardus prolixioribus verbis narrans impedimẽta contẽplationis, inter alia dicit, quod ſicut puluis iniectus in oculum corporalem impedit viſum, ſic cura terrenorum actuũ oculum intelligentiæ confundit, atque a cõtemplatione veri luminis excludit. Tertium impedimentũ, dicit quod eſt culpa mordens, id eſt, peccatum. Et hoc duobus modis poteſt contingere. Primo cum peccatum eſt in anima. Secundo cum fuit, & deletum eſt per contritionem, & confeſſionem, ſed in memoriam reuocatur: vtrumque enim impedit contemplationẽ, vt in eodem ſermone refert ſic inter alia dicens, quòd ſicut tenebræ impediunt viſum corporalem, ſic peccatum cum eſt in anima impedit ipſam, quia tenebroſa eſt, ſed ad contemplandum requiritur puritas, & pulchritudo animæ: ſic tunc non eſt locus contemplationi. Similiter ſicut ſanguis vel humor concretus fluẽs in oculum, impedit viſum, ſic peccatum cum redit in memoriam, influit in animam, & impedit viſum eius: & propterea cauere debes tempore contemplationis, cogitare ſuper peccatis. Omni quidem tempore nos debemus peccatores reputare, ſed ſignanter non debemus cogitationem noſtram reflectere ſuper aliquo,

Idem Ser. 3. de aſſump. Virg. poſt med.

A vel aliquibus peccatis, tempore quo volumus cõtemplari. Et de hoc idem Bernardus ſic dicit: Habemus quoque Mariam contemplantem in illis, qui progreſſu longioris temporis cooperante gratia Dei in aliquid melius, & lætius proficere poterunt, quando iam de indulgentia præſumentes, non tam verſare intra ſe ſoliciti ſunt triſtem imaginem peccatorũ, quam certe in lege Dei meditari die ac nocte, & inſatiabiliter delectari. Interdum etiam reuelata facie gloriam ſponſi cum ineffabili gaudio ſpeculantes, in eandem imaginem trãsformantur: & de claritate in claritatem tamquam a Domini ſpiritu. Hucuſque Bernardus. Quantum impedimentum dicit, quod ſunt phantaſmata
B corporearum imaginum: & hoc eſt difficilius alijs ſupradictis, & propterea commendatur intantum in hoc ſtatu ſolitudo. Oportet enim contemplantem eſſe mutum, & ſurdum, & cæcum: vt videns non videat, audiens non intelligat, nec loqui delectetur, hoc eſt, vt ita ſit abſtractus ab his tranſitorijs, & ita Deo coniunctus, quòd in audiendo, videndo, loquendo, non minuat curſum ſuum: ſed fugiat quantum poteſt. Et ſi quando neceſſitas ad id cogit, non ſecum reportet imagines, quæ per has feneſtras intrant ad animam noſtram. Vnde non debet contemplatiuus ſicut actiuus obſeruare mores aliorum, ne inde phantaſmata re-
C portet. Multo ergo magis tu debes a ſæcularium collocutione ceſſare, quantumcumque coniuncti ſint, vt inde te pluries monui. Si quando etiam obedientia, vel neceſſitas, vel obſequium, vel recreatio ad aliquid laborandum, vel operandum te impellit, fideliter facias: ſed non ſic adhæreas voluntate, vel delectatione, vt inde reportes imagines, ne poſtea Deo vacans, impediaris. De quo ſic ait Bernardus: Aliquid operan-
D dum eſt manibus, quod iniungi ſolet, non tam quod animum delectando detineat ad horam, quàm quod ſpiritualibus ſtudijs delectationem conſeruet, & nutriat: in quo remittatur ad horam animus, non reſoluatur. Vnde ſe facile mox vt ad ſeipſum redeundum viſum fuerit, expediat abſque controuerſia inhærentis voluntatis, abſque cõtagione contractæ delectationis, vel memoriæ imaginantis. Non enim vir propter mulierem, ſed mulier propter virum. Non ſpiritualia exercitia propter corporalia, ſed corporalia propter ſpiritualia. Propterea ſicut viro creato collatum, vel comparatum eſt ei adiutorium ſimile ſibi ex ipſa hominis ſubſtantia: ſic cum in adiutorium ſpiritualis ſtudij neceſſaria ſint corporalia, non tamen in hoc ſemper æque conuenire videntur ſimilitudine, & affinitate. Sicut meditari quod ſcribatur, vel ſcribere quod
E legatur. Subdiualia tamen exercitia, ſic ſæpe etiam ſpiritum ex hauriunt, vt cum grauiori ruralium operum exercitio, ſit magna contritio corporis, vſque ad contritionẽ, vel humilitatem cordis. Fatigationis enim ſuæ preſſura exprimunt ſæpe vehementioris affectum deuotionis. Seruus tamen bonus, & prudens ad otiũ ſæpe cõparat laborem, nec in eum diſſoluitur, ſed per eum magis in ſeipſum colligitur, qui ſemper præ oculis habuit, non tam quod agit, ſed quod agendo intendit, omnis conſummationis attendens finem. Hucuſque Bernardus. Vides quàm vigilanter cauere oportet, ne in manualibus laboribus animum occupes.
F Noui enim in hoc quantum impedimentum contemplationis incurres propter curam ſolicitudinum. Et hæc de impedimentis contemplationis dicta ſufficiant.

Idem Epiſ. ad fratres de monte Dei de vi. ſol. longe ante med.

Ex quibus manifeſte apparere poteſt, quàm ſit nociua intricata curioſitas, quæ totam animam inficit, & facit inquietam, & impuram. Quàm etiam nociua ſit cupiditas, & congregatio rerum, & per conſequẽs, quàm ſit pretioſiſſima benedicta paupertas, quæ animam expeditam, & puram Deo continue repræſentat. Non autem te moueat, vt ſupra dixi, quod contemplatiuus proximis non intendit, nam intẽdit Deo, & in eius dilectione actiuum excedit: ſed actiuus excedit contemplatiuum in dilectione proximi. De quo dicit

Digitized by Google

Idem Ser. 60. super Cant. post med.

dicit Bernardus: Dico autem per gratiam Dei, quæ in nobis est, & ficus nos habere, & vineas. Ficus quidem, qui suauiores in moribus sunt: vineas vero, qui spiritu feruentiores. Omnis qui se inter nos communiter, socialiterq. habet, & non solum sine querela conuersatur inter fratres, sed etiam cum multa suauitate fruendum se omnibus præbet in omni officio charitatis, quidni illum vicem agere ficus conuenientissime dicam? *Et infra*: Iam qui vineæ sunt, seueriores nobis, quam suauiores se exhibent in spiritu vehementi agentes, zelantes pro disciplina, vitia acerrime corripiētes, & optantes sibi conuenientissime vocem illam: Nonne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Item: Zelus Domus tuæ comedit me. Et mihi quidem illi in dilectione proximi, isti in dilectione Dei, eminere videntur. Hucusque Bernardus. Vides quoniam contemplatiui ad quos maxime spectat zelare pro Deo, præferuntur actiuis in dilectione Dei. Hoc tamen discrete intellige, quia numquam contemplatiuus proximi charitatem omittit, sed principalius intendit Deo, & secundario proximo, quamuis hoc ipsum determinationem recipiat. Nam rudis, & incipientis contemplantis est omnino, quam strictius potest, soli Deo vacare, & in solitudine mentis, & etiam corporis si potest, manere, vt etiam zelum Dei, & seipsum, & proximum vel zelo Dei negligere videatur, cum ipsa solitudinis natura id requirat, & maxime quando sponsi visitatione, & frequentia iucundatur, alias enim de facili posset eradicari. Cum vero iam perfectus, & sublimatus est per longum contemplationis exercitium, tunc pro Deo fortiter zelat, & pro animæ salute, vt habuisti supra ex sermone Bernardi decimo octauo super Cantica in hoc tractatu, scilicet quomodo contemplatiua præcedit secundam partem actiuæ. Cum vero necessitas imminet, quilibet contemplatiuus quomodocumque incipiens, pro charitate proximi otium intermittit. Vnde idem Bernardus sic dicit: Orantem denique hominem, Deo loqui quis dubitet? Quoties tamen inde charitate iubente, abducimur, & auellimur propter eos qui nostra indigent opera, vel loquela? Quoties pie cedit negotiorum tumultibus pia quies? Quoties bona conscientia ponitur codex, vt operi manuum insudetur? Quoties pro administrādis terrenis iustissime ipsis superfedemus celebrandis Missarum solemnijs? Ordo præposterus: sed necessitas non habet legem. Hucusque Bernardus.

Pſal. 138. d

Pſal. 63. b

Idem Ser. 50. ſuper Cant. circa med.

Vita contemplatiua præfertur actiuæ. Cap. LVII.

QVia ergo in præcedenti auctoritate Bernardi ex sermone 60. super Cant. habuisti, quòd contemplantes præferuntur actiuis in dilectione Dei: videtur quod contemplatiua præferatur actiuæ. De quo idem Bernardus sic dicit: Quid tamen sibi vult fratres quod optimam partem Maria dicitur elegisse? Vbi iam erit quod aduersus eam proferre solemus, si quando forte administrantis Marthæ turbationem inæqualitatem iudicare voluerit? Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier? vbi erit illud: Si quis mihi ministrauerit honorificabit eum pater meus? & illud: Qui maior est vestrum, erit minister vester? Postremo, quæ consolatio est laboranti, quasi in eius suggillationem partem sororis attollere? Vnum igitur arbitror e duobus, vt aut de electione Maria laudetur, quòd pars ipsa quantum in nobis est, sit in omnibus eligenda, aut certe vt neutrum defuisse dicatur, nec in partem aliquam præcipitasse sententiam, sed ad obedientiam præceptoris in vtrumlibet sit parata. Quis enim sicut Dauid fidelis, egrediens & ingrediens ad imperium regis? Denique, inquit, Paratum cor meum non semel tantum, sed & secundo, & vacare tibi, & proximis ministrare. Hæc plane pars optima quæ nō auferetur: hæc mens optima, quæ non mutabitur, quocumque vocaueris eam. Bonum enim acquirit gradum, qui bene ministrauerit: forte meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem qui perfectus est in vtroque. Vnum autē dico adhuc si tamē id de Martha licet suspicari. Nonne enim quasi otiosam reputasse videtur quam sibi dare petijt adiutricem? Sed carnalis est, & omnino non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, si quis forte vacātem animam suam de vacatione redarguit. Audiat ergo optimam esse hanc partem, quæ maneat in æternum. Numquid enim non rudis quodammodo videtur anima, quæ diuinæ contemplationis penitus expers, illam intrauerit regionem, vbi hoc vnum omnium opus, vnum studium, eadem vita? Idem. Duo quędam in intentione, quam faciem animæ diximus, necessario requiruntur, res, & causa, id est quid intendas, & propter quid. Ex his sane duobus, animæ vel decor vel deformitas iudicatur. *Et infra*. Porro intendere in aliud quàm in Deum, tamen propter Deū non solum Matiæ, sed Marthæ negotium est. Absit autem, vt quæ huiusmodi est, quidquam dixerim, illam habere deforme, nec tamen ad perfectum affirmauerim peruenisse decoris. Quippe quæ adhuc solicita est, & turbata erga plurima: & non potest terrenorum actuum vel tenui puluere non respergi. Quem tamen cito facilemq. deterget, vel in hora sanctæ dormitionis casta intentio, & bonæ conscientiæ interrogatio in Deum. Igitur solum inquirere Deum propter ipsum solum, hoc plane est vtramque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id propriū ac speciale sponsæ cui merito singulari prærogatiua audire conueniat: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Idem: Solitudo, & recluſio nomina miseriæ sunt. Cella autem nequaquam debet esse recluſio necessitatis, sed domicilium pacis, ostium clausum, non latebræ, sed secretum. Cum quo enim Deus est, numquā minus est solus, quàm cum solus est. Tunc enim libere fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est ad fruendum Deo in se, & se in Deo. Tunc in luce veritatis, in sereno mundi cordis, vltro patet sibi pura conscientia, & libere se infundit affecta de Deo memoria, & vel illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, vel libere seipsum defiet humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc secundum formam propositi vestri habitantes in cælis, potiusquam in cellis, excluso a vobis toto sæculo, totos vos inclusistis cum Deo. Idem: Otium non est vacare Deo, immo negotium negotiorum. Hucusque Bernardus. His auctoritatibus videtur, quòd vita contemplatiua præferatur actiuæ. & etiam alias auctoritates habuisti in hoc tractatu, quæ ad hoc ipsum faciunt, & etiam supra sub capitulo, quomodo Dominus fugit, quando turbæ voluerunt eum facere Regem, ex sermone 32. Bernardi super Cantica. Quæ autem sin maioris meriti, Deus nouit. Crederem tamen, quod qui maiori amore fertur, magis meretur, sed in contemplatiua videtur quis magis afficiari ad amorem, & valde magnum est speculari Deū, frui Deo, conuersari cum Deo, & eius cognoscere voluntatem, quæ ad contemplatiuum spectant. Hæc enim est degustatio mercedis patriæ, quamuis imperfecte & raro. Et hoc videntur tenere sancti, scilicet quod contemplatiua sit maioris meriti, quàm actiua. Sed quidquid sit, Dominus vult de vtrisque. Et sicut multa in vno corpore membra non eundem actum habent, ita nos multos in Ecclesia multis modis Domino seruire oportet, & non omnibus idem spiritus datur, sed alij datur sermo sapientiæ, &c. Vnusquisque igitur in ea vocatione, in qua vocatus est, maneat: & qui aptus est contemplationi moretur in ea, qui vero ministerio proximorum exerceat se in ipso. Nam & Dominus sicut hic dixit de Maria, quod optimam partem elegit, ita cum Petro suas oues recommendauit sub sui amoris examine, tribus ei vicibus hoc impressit. Et hoc sensu potest intelligi quod Bernardus scribit,

Bern. Ser. 3. de Aſſump. Virg. ante med.

Eccli. 42. c

Ioan. 12. d

Mat. 20. d

1. Reg. 22.

Pſal. 56. b

Idem Ser. 40. ſuper Cant. ante med.

Idem epiſt. ad fratres de monte Dei. de vi. ſol. lōge ante med.

Ibidem.

1. Cor. 12. a

Ioan. 21. c

Digitized by Google

Idem Ser. 3. de Aſſump. Virg. verſ. fin.

ſcribit, dicens: Suſcipiat Martha Dominum in domum, cui nimirum credita diſpenſatio eſt domus. Suſcipiant & ceteri coadiutores eius ſinguli, pro qualitate miniſterij excipiant Chriſtum, ſeruiant Chriſto, miniſtrent ei in membris ſuis. Ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in ſuſcipiendis hoſpitibus, & peregrinis, quibus ita ſolicitis circa frequens miniſterium, videat Maria quantum ad Dominum vacet, & videat, quoniam ſuauis eſt Dominus. Hucuſque Bernardus. Tu igitur quia ſtatus tuus illud exigit, contemplatiuam totis viribus aſſume, præmiſſa actiua moris, per quam peruenitur ad ipſam. Et gaude, & gratias age Domino Ieſu qui ad hanc te partem vocauit, quã optimam eſſe dixit.

Ex tribus cauſis contemplator reducit ſe ad actiuam. Item de eo quòd fides ſine operibus mortua eſt.
Cap. LVIII.

QVamuis autem pluries ſupra tactum ſit, quòd contemplator ſoli Deo vacare debet, ac cetera omittere: ſcias generaliter eſſe verum, ſed non ſemper. Nam tribus ex cauſis a iucunda contemplatione ſe ad tempus ſeparat, & ſe recipit in actiuam. Vna cauſa eſt, propter lucrum animarum, vt habuiſti ſupra, quomodo contemplatiua præcedit ſecundum partem actiuæ ex ſermonibus. 18. & 62. Bernardi ſuper Cantica. Dicit etiam idem Bernardus: Surge amica mea, ſponſa mea, & veni. Commendat ſponſus multam dilectionem ſuam iterando amoris voces: nam iteratio, affectionis expreſſio eſt. Et quod rurſum ad laborem vinearum dilectam ſolicitat, oſtendit quàm ſit de animarum ſalute ſolicitus. Nam vineas, animas eſſe iam audiſtis. *Et paulo poſt:* Sponſam tamen numquam, vt memini in toto hoc opere adhuc nominaui, niſi modo cum ad vineas itur, cum vino charitatis appropinquatur. Hucuſque Bernardus. Sciẽs ergo ſponſa voluntatem ſponſi zelantis animarum ſalutem, exit ad tempus, videlicet cum eſt neceſſarium ad ipſam operandam, & poſtea redit ad ipſam contemplationẽ. Alia cauſa intermittendæ contemplationis eſt, ratione officij imminentis. Nam cum prælatus ſubditorum neceſſitatibus intendere habet, omittit tunc contemplationem. De quo idem Bernardus, de ſe ipſo loquens ad monachos ſuos, qui quandoque nimium infeſtabant eum, ſic dicit: Rara ſatis mihi ad feriandum a ſuperuenientibus conceditur hora. *Et ſubdit:* Superſedeo, ne magis impatientiæ exemplum videar dare infirmis, puſilli enim Domini ſunt in eum credentes, non patiar vt ex me ſcandalum patiantur. Non vtar hac poteſtate, magis autem ipſi me vtantur vt libet, tantum vt ſalui fiant. Parcent mihi, ſi non pepercerint: & in eo potius requieſcam, ſi non me inquietare timuerint pro neceſſitatibus ſuis. Geram eis morem quo ad potero, & in ipſis ſeruiam Deo meo, quamdiu fuero in charitate non ficta. Non quæram quæ mea ſunt, nec quod mihi eſt vtile indicabo. Hoc ſolum deprecor, vt fiat acceptum eis, fructuoſumq. miniſterium meum, ſi forte mihi ex hoc inueniam in die mala miſericordiam in oculis patris eorum. Idem ad vtramque cauſam de prædictis, ſic ait: Loquor vobis experimentum meum, quod expertus ſum. Si quando ſane comperi profeciſſe aliquos veſtrum ex meis monitis, tunc non piguit, fateor, curam prætuliſſe ſermonis proprio otio, & quieti. Cum enim, verbi gratia, poſt ſermonem iracundus quiſpiam reperitur mutatus in mitem, ſuperbus in humilem, puſillanimis in fortem: porro mitis, humilis, fortis in ſua quiſpiam gratia excreuiſſe, & ſe ipſo melior factus eſſe cognoſcitur, ſed & qui forte tepebant, & languebant circa ſpirituale ſtudium torpentes, & dormitantes, ad ignitum eloquium Domini referbuiſſe, & euigilaſſe videntur: & qui deſerto fonte ſapientiæ foderant ſibi propriæ voluntatis ciſternas, non valentes aquas continere, proptereaq. ad omne iniunctũ grauati corde arido murmurabant nullum in ſe habentes deuotionis humorẽ: hi, inquam, cum de rore verbi & pluuia voluntaria, quam ſegregauit Deus hereditati ſuæ, refloruiſſe probantur in opere obedientiæ, facti in omnibus voluntarij, & deuoti. Non eſt dico vobis vnde ſubeat mentem, quaſi pro intermiſſo ſtudio iucundæ contemplationis triſtitia, cum talibus fuero circumdatus floribus, atque fructibus pietatis, patienter auellor ab infecundæ Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum veſtrorum. Minime prorſus pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cum video in vobis germinare ſemen meum, atque augeri incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Charitas enim, quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iam dudum facile perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus. Orare, legere, ſcribere, meditari, & quæ ſunt alia ſpiritualis ſtudij lucra, hæc arbitratus ſum propter vos detrimenta. Hucuſque Bernardus.

TERTIA cauſa intermittendæ contemplationis eſt, quando more ſuo recedente ſponſo, non ſentit anima ſolitas conſolationes: vadit enim, & redit ſponſus pro ſuo velle prout habuiſti in c. 35. quomodo Dominus fugit quando turbæ, &c. Cum igitur recedit, anima languet ex deſiderio eius, & toto conatu ſuo reuocat eum, dicens cum ſponſa in canticis: Reuertere dilecte mi. Si nec tunc redit, inuocat ſodales ſponſi id eſt, Angelos in auxilium ſuum, & dicit: Adiuro vos filiæ Hieruſalem, vt ſi videritis dilectum meum, nuncietis ei, quia amore langueo. Si vero nec ſic redire dignatur, anima ſciens voluntatem ſponſi, reducit ſe in actiuam, vt vel ſic fructificet ſponſo. Non enim decet contemplatorem eſſe deſidioſum. Dicit igitur tunc ſponſa: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. De hoc ſic ait Bernardus: Fidem florem, fructum actum intellige. Nec incongrue, vt opinor, tibi videbitur, ſi aduertas quomodo inſtar floris neceſſario præcedentis fructum bonumq. opus, fide oporteat præueniri. Alioquin ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, Paulo atteſtante, magis autẽ æque ipſo docente: Omne quod non eſt ex fide, etiam peccatũ eſt. Itaque nec ſine flore fructus, nec ſine fide opus bonũ: ſed & fides ſine operibus mortua eſt, ſicut inutiliter quoque flos apparet, vbi non ſequitur fructus. Igitur ex bonis operibus fides non ficta radicabitur, recipiet conſolationem mens aſſueta quieti, quotiens ſibi lux, vt aſſolet, contemplationis ſubtrahitur. Quis enim non dico continue ſed vel diu dum in hoc corpore manet, lumine contemplationis fruitur? At quoties, vt dixi, corruit a contemplatiua, toties in actiuã ſe recipit. Inde nimirum tamquam e vicino familiarius reditura in idipſum, quoniam ſunt inuicem contubernales hæ duæ, & cohabitant pariter. Eſt quippe ſoror Mariæ Martha. Neque enim, & ſi a contemplationis lumine cadit, patitur tamen vllatenus ſe incidere tenebras peccati, ſeu ignauiam otij. Sane in luce bonæ operationis ſe retinens, vt ſcias etiam opera lucem eſſe. Luceat lux veſtra, inquit, coram hominibus, quod non dubium de operibus fuiſſe dictum, quæ homines poterant intueri. Hucuſque Bernardus. Hæ ſunt igitur tres cauſæ, propter quas contemplator a iucunda contemplatione recedit, & ſe recipit in actiuam, quamuis inuitus in hac vltima ex diſpenſatione tamen diuina, & in qualibet earum aduertere potuiſti ex auctoritatibus Bernardi, quod ad tempus hoc facit, & redit ad contemplationem. Vnde hæc ipſa ſunt in argumentum, quod contemplatiua præfertur actiuæ.

Eia, Deo gratias: expediti ſumus de tractatu contemplationis: copioſa materia eſt, & vtilis valde, in qua non ſolum de ipſa contemplatione, ſed de multis alijs, & quaſi de toto ſtudio ſpiritualis exercitij poteris edoceri. Igitur eam attente diligere, & diligenter opere

In quibus liceat a contemplatione ſubtrahi.

Bern. Ser. 61. ſuper Canti. in prin.

Idem Ser. 52. ſuper Can. circa fin.

Idem Ser. 51. ſuper Cant. ante med.

1. Cor. 13. b

Cant. 2. d

Cant. 5.

Cant. 2.

Ber. in ſer. eod. 51. ſup. Cant. non lõge a prin.

Heb. 11. b

Rom. 14. d

Iac. 2. b

Matt. 5. b

Digitized by Google

ter opere adimplere coneris: nec tamen credas me tibi omnia in prædicto tractatu retuliſſe, quæ Bernardus inde tractat, ſed ſufficiant tibi quæ dicta ſunt. &c.

Quomodo Dominus dixit Iudæis, quòd Eccleſia deuolueretur ad gentiles, ſub ſimilitudine cultorum vineæ: qui filium domini ſui occiderunt.
Cap. LIX.

DOMINVS ac Redemptor noſter zelans animarum ſalutem, pro quibus venerat poſiturus & ſuam, omnibus modis nitebatur eas ad ſe attrahere, & de inimicorum faucibus extirpare. Vnde quandoque vtebatur ſermonibus blandis, & humilibus: quandoque increpatorijs, & duris: quandoque exemplis, & ſimilitudinibus: quandoque ſignis, & virtutibus: quãdoque minis, & terroribus, & variabat modos, & remedia ſalutis prout expedire videbat, pro loco, & tempore, ac perſonarum audientium varietate. In hoc autem loco fuit vſus contra principes & phariſæos verbis duris, & exemplo terribili, & adeo iuſto & vero: quòd ipſi ijdem contra ſe tulerunt ſententiam. Proponit enim eis parabolam de cultoribus vineæ, qui
Mat. 21.d nuncios Domini venientes pro fructibus occiderunt, & etiam filium eius. Quærens autem qua pœna digni eſſent puniri ab illo domino? reſponderunt: Malos male perdet & vineam ſuam locabit alijs agricolis. Ieſus hoc approbans, intulit ſic: Auferetur a vobis regnum Dei, id eſt, Eccleſia, & dabitur genti facienti fructum eius, id eſt, gentilibus, ex quibus ſumus nos, & vniuerſalis Eccleſia. Interpoſuit etiam exemplum de lapide angulari, qui ſignificabat ipſum, & debebat Iudæos confringere. Et tunc illi intelligentes quod de ipſis parabola eſſet, non correcti ſed magis irati ſunt: quia eos excæcauerat eorum malitia. Tunc autem conſpice ipſum in prædictis, humiliter quidem ſedentem inter illos phariſæos, ſed cum auctoritate loquentem, & cum poteſtate, & vigore virtutis enunciantem eis caſum proprium.

Quomodo voluerunt Ieſum capere in ſermone.
Cap. LX.

SICVT multis modis Dominus Ieſus nitebatur operari Iudæorum ſalutem, ita e contrario illi omnibus quibus poterant modis, conabantur ad eius detractionem, & interitum. Cogitauerunt igitur eum decipere, ſed defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Miſerunt autem ex deliberato conſilio diſcipulos ſuos, cum familiaribus Herodis regis, vt quærerent, ſi liceat dare
Matt. 22.b cenſum Cæſari, an non? Cogitabant enim, quod ex hoc eum redderent exoſum, vel Cæſari, vel turbæ Iudæorum, quaſi non poſſet niſi contra ſe reſpondere. At ipſe ſcrutator cordium cognoſcens eorum malitiã, reſpondit, quòd quæ ad Deum pertinebant Deo, & quæ ad Cæſarem, Cæſari redderentur: vocans eos hypocritas, qui verbis blandis animo fallaci loquebantur. Illi ergo ſua intentione fraudati, cum verecundia receſſerunt. Conſpice igitur attente ipſum, vt ſupra in generali traditione habuiſti: & etiam conſidera hic, quòd non vult Dominus, qòud prælati, & domini tẽporales in ſuo debito defraudentur. Vnde peccatum eſt, & inhibitum non ſoluere pedagia, & gabellas, & decimas, & datiua alia, quæ per temporales dominos debite, & æqualiter ordinantur.

Peccatum eſt, defraudare principes in pedagijs.

De cæco illuminato in Hierico, & multis alijs.
Cap. LXI.

BENIGNISSIMVS Dominus, qui ex nimia charitate de ſinu patris, pro noſtra ſalute deſcendit, ſciens, quòd tempus ſuæ paſſionis inſtabat, ad eandem verſus Hieruſalem ſe pro ipſa ſuſcipienda parauit: quam & diuinitas tunc prædixit, ſed non intellexerunt eum. Cum igitur appropinquaret Hiericho, cæcus quidam ſedens iuxta viam & mendicans, cum intelligeret a turbis, eum inde tranſire, fortiter cœpit clamare miſericordiam: & licet increparetur a turba, non verecundabatur, nec tacebat. Ad cuius fidem & feruorem Dominus Ieſus reſpiciens, fecit eum ad ſe adduci, & dixit: Quid vis vt faciam tibi? O dulciſſimum verbum, Quid vis vt faciam tibi? Et cæcus ad eũ: Domine vt videam. Et pius Dominus conceſſit, dicens: Reſpice. Et ſic eum illuminauit. Conſpice ergo Dominum Ieſum, & curialitatem eius diligenter. Et conſidera hic de virtute fidei, & orationis, & quòd orationis importunitas non diſplicet Deo, immo placet. ſimile habuiſti ſupra de Chananæa. Et ipſe docet in hoc eodem, quòd oportet ſemper orare, & non de- *Ibidem.a*
ficere: dans exemplum de iudice, a quo vidua ex importunitate impetrauit, quod petebat. Alibi etiam dat *Luc. 11.a*
exemplum de eo, qui de nocte commodauit panes ex importunitate petentis. Et ſic perſeuerantibus in petitione, facit Dominus quidquid iuſte, ac debite petunt a Deo, vt dicat ſingulis: Quid vis vt faciam tibi? & facit. Immo plus etiam ſæpe facit, quàm petatur, & quàm audeat homo petere, vt habes, exemplum in
Zachæo, de quo infra proximo dicemus. Igitur pro *Luc. 19.*
conſtanti habeas, quod quidquid fideliter, & perſeueranter petieris a Domino, obtinebis. Nec verecundari debes, ſicut nec ille cæcus, nec Chananæa, nec Zachæus verecundati fuerunt petere gratias, & eas obtinuerunt. Sic nec nos verecundari debemus ſeruire Deo, & peccatum deponere, & gratias nobis neceſſarias poſtulare. Habere namque pudorem, & verecundiam, pertinet quandoque ad magnam virtutem, & quandoque ad magnum vitium. De quo ſic dicit Bernardus: Eſt pudor adducens peccatum, & pudor ad- *Ber. In lib.*
ducens gloriam. Bonus pudor eſt, quo peccaſſe, aut *de laude nũ.*
certe peccare confunderis. Et licet omnis humanus *ua militiæ*
arbiter forte abſit, diuinum tamen tanto verecundius *ſiue ad mi-*
reuereris aſpectum, quanto verius cogitas illum, plus *lites tem-*
quàm hominem purum eſſe, tantoq. eum grauius of- *plie. 12.*
fendi a peccatore, quanto conſtat longius eſſe peccatum ab illo. Huiuſmodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum peccatum omnino non admittit, aut certe admiſſum & pœnitendo punit, & confitendo expellit: ſi tamen gloria noſtra hæc eſt, *2.Cor.1.6*
teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quòd ſi quiſquam confiteri confunditur, & inde compungitur, talis pudor peccatum adducit, & gloriam de conſcientia perdit: quando malum quod ex profundo cordis compunctio conatur expellere, pudor ineptus conſtrictor labiorum omnino non permittit exire. Idem: *Idem epiſt.*
O verecundia expers rationis, inimica ſalutis, totius *185. ad Eu-*
ignara honoris & honeſtatis. *Et mox*: Ita ne verecun- *ſtach.*
dum eſt homini vinci a Deo, & probro ducitur humi- *1.Pet. 5.*
liari ſub potenti manu Dei altiſſimi? *Et poſt*: Summum victoriæ genus, diuinæ cedere maieſtati: & auctoritati matris Eccleſiæ non reluctari, ſummus honor & gloria. O peruerſitas, non pudet inquinari, & ablui pedes pudet? Eſt pudor, iuxta Sapientem, ad- *Eccli. 4.6*
ducens gloriam, ſi vel peccare pudeat vel peccaſſe, & ita vel certa gloria non carebit, reducente nimirum pudore, quam culpa fugauerat. Idem: Neſcio an quid- *Idem Ser.*
quam gratius verecundia aduerti in moribus homi- *86. ſuper*
num queat. *Et ſubdit*: Quæ eſt certe omnium ornatus *Cant. ante*
ætatum, ſed teneræ gratia verecundiæ in teneriori *med.*
amplius, & pulchrius eniteſcit. Quid amabilius verecundo adoleſcente? Quàm pulchra hæc, & quàm ſplendida gemma morum in vultu, & vita adoleſcentis. Quàm vera, & minime dubia, bonæ ſpei nuncia, bonæ indolis index. Virga diſciplinæ eſt illi, qui pudendis affectibus imminens, lubricæ ætatis motus actuſq. leues coerceat, & comprimat inſolentes. Quid itaque turpiloquij, & omnis deinceps turpitudinis verba, fugitans? Verecundia ſoror continentiæ eſt. Nullum æque manifeſtum indicium columbinæ ſimplicitatis,

Digitized by Google

plicitatis, & ideo etiam teſtis innocentiæ. Lampas eſt pudicæ mentis, iugiter lucens: vt nil in ea turpe, vel indecorum reſidere attentet, quod nõ illa illico prodat. Illa malorũ impugnatrix, & propugnatrix puritatis innatæ, ſpecialis gloria cõſcientiæ eſt, famæ cuſtos, vitæ decus, virtutis ſedes, virtutum primitiæ, naturæ laus & inſigne totius honeſtatis. Rubor ipſe genarum, quem forte inuexerit pudor, quantum gratiæ & decoris ſuffuſo afferre vultui ſolet? Vſque adeo germen animi bonum verecundia eſt, vt & qui male agere non verentur, videri tamen verecundentur. *Subdit*: opera nimirum tenebrarum, & digna latebris occultantes. *Et infra*: Quid tam amicum verecundo animo quàm ſecretum? Denique orare volentes, iubemur intrare cubiculum, vtique ſecreti gratia. Illud quidem ad cautelam, ne palam orantibus nobis, laus humana, orationis furetur fructum, fruſtretur affectum. Sed quid tam proprium verecundiæ, quàm proprias vitare laudes, & vitare iactantiã? *Et paulo poſt*: Quid tã indecorũ, maxime adoleſcenti, quàm oſtẽtatio ſanctitatis? *Et poſt*: Bona commendatio ſecuturæ orationis, ſi præmittas verecundiam. Hucuſque Bernardus. Quæ autem in huius cæci conſideratione veniunt, potes conſiderare de duobus alijs cæcis tunc a Domino illluminatis, ſcilicet quando exiuit de Hierico. Iſte enim fuit ante ingreſſum illuminatus. De illis autem dicitur in Matthæo & Marco, vbi ponitur nomen vnius. Nam eodem modo, vt iſti clamauerunt, & reſponſum, & lumen a Domino receperunt.

Mat. 20. d & Mar. 10.

Qualiter Dominus intrauit domum Zachæi. Cap. LXII.

Luc. 19. CVM Dominus Ieſus ingrediens ciuitatem Hierico ambularet per eam: Zachæus princeps publicanorum hoc audiens, & deſiderans vehementer eũ videre, nec valens propter multitudinem turbæ, quia ſtatura puſillus erat, aſcendit in arborem Sycomorum, vt vel ſic eum videre poſſet. Ieſus autem cognoſcens, & acceptans fidem, & deſiderium eius, dixit: Zachæe feſtina deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Tunc ille deſcendit, & eum cum magno gaudio, & reuerentia ſuſcepit, ac ei conuiuium magnum præparauit. Vidiſti curialitatem Domini Ieſu. Plus dedit Zachæo, quam ipſe deſideraſſet: dedit ei ipſum, quod ille auſus petere non fuiſſet. Hic igitur habes de virtute orationis. Nam deſiderium maxima vox eſt, & magna oratio eſt. Et ideo dicit Propheta: *Pſal. 9. d* Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Et Moyſi dixit Dominus: Quid clamas ad me? cum ipſe ore tunc taceret, ſed corde loqueretur. Conſpice ergo eũ ſedentẽ, comedentẽ cum illis peccatoribus: poſuit ſe in medio menſæ cum Zachæo, & aliquem ex illis honorans, poſuit in capite, familiariter & domeſtice conuerſabatur, vt eos ad ſe attraheret. Conſpice etiam diſcipulos libenter cum eiſdem peccatoribus conuerſantes, colloquentes cum eis, & eos ad bona opera confortantes. Sciebant enim hanc eſſe voluntatem magiſtri ſui, & ſalutem eorum cupiebant. *Exod. 14. d*

De cæco a natiuitate illuminato. Cap. LXIII.

Ioan. 9. CVM iret Dominus Ieſus Hieruſalem, vidit cæcum a natiuitate, cuius nomen dicitur fuiſſe Cælidonius. & inclinans ſe humilis Dominus, fecit lutum de ſputo, & liniuit oculos eius, mittens eum ad natatoriã Siloe, vt lauaret. Iuit ille cæcus, & oculos lauit, & lumen recepit. Quod miraculum fuit, ſolemniter examinatum ab illis maleuolis, & ceſſit in confuſionẽ ipſorum. Vide hiſtoriam Euangelij, quia ſatis plana, & pulchra eſt. In prædictis autem conſpice Dominum Ieſum iuxta generalem traditionem tibi datam, & conſidera quàm magna fuit huius cæci gratitudo, quia ita viriliter, & conſtanter defendit partem Domini Ieſu ante ipſos principes, & maiores Iudæorum, & nec in vno verbo pepercit eis, cum tamen adhuc non vidiſſet Dominum Ieſum. Multum commendabilis eſt virtus gratitudinis, & Deo accepta, & deteſtabile vitium ingratitudinis. De qua materia ſic dicit Bernardus: Diſce ad ſingula dona gratias agere. Diligenter, inquit, conſidera quæ tibi apponuntur: vt nulla videlicet Dei dona a debita gratiarum actione fruſtrentur: non grandia, non mediocria, non puſilla. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant, id eſt nec minima beneficia obliuiſci. Numquid non perit, quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica eſt animæ, exinanitio meritorum, virtutum diſperſio, bonorum perditio. Ingratitudo eſt ventus vrens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. Hucuſque Bernardus.

Bern. Ser. 51. ſuper Can. parũ poſt med.

Ingratitudo quid.

Quomodo Dominus fugit de templo, & abſcondit ſe, quando Iudæi voluerunt eum lapidare. Cap. LXIIII.

ECCE modo incipiunt myſteria paſſionis Domini. Vnde raro amodo auctoritates adducam, vt circa paſſionem, & eius præambula poſſim commodius immorari. Dum ergo quadam vice Dominus Ieſus prædicaret in templo, & diceret inter alia: Siquis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum. Et illis reſpondentibus: Ergo tu es maior patre noſtro Abraam, qui mortuus eſt. Dixit Dominus Ieſus: Antequam Abraam fieret, ego ſum. Ex quo verbo ſumentes occaſionem, quaſi impoſſibile, vel mendacium loqueretur, tulerunt lapides, vt lapidarent eum. Ipſe vero abſcondit ſe, & exiuit de templo. Nondum enim venerat hora paſſionis ſuæ. Conſpice ergo bene hic eum cum dolore vehementi, quomodo Dominus omnium ſic vilipendebatur ab illis nequiſſimis ſeruis, & quomodo volens eorum furori cedere, abſcondit ſe in aliquo loco templi, poſt aliquam columnam, vel inter aliquas perſonas. Intuere ipſum, & diſcipulos mæſte & inclinato capite tamquam imbecilles, & debiles recedentes.

Ioan. 8. g

Quomodo alia vice voluerint lapidare Ieſum. Cap. LXV.

CVM quadam alia vice in feſto Encæniorum, id eſt in feſto dedicationis templi, Dominus Ieſus eſſet in porticu Salomonis, circumdederunt eum lupi illi rapaces cum furore maximo, ſtridentes dentibus, & dicentes: Vſquequo tollis animas noſtras? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam? At mitiſſimus agnus humiliter reſpondit eis, dicens: Loquor vobis & non creditis mihi. Opera quæ ego facio nomine patris mei, teſtimonium perhibent de me. Conſpice ipſum nunc bene pro Deo, & totum negotium. Ipſe quidem eis humiliter loquebatur, illi vero cum furore caninis latratibus perſtrepebant in eũ, ex omni parte ſicut eum circumdabant: tandem non potuerunt occultare venenum cordis. Acceperunt igitur lapides, vt iacerent in eum. Sed Dominus Ieſus nihilominus blando ſermone locutus eſt eis, dicens: Multa bona opera oſtendi vobis, propter quod eorum opus vultis me lapidare? Et illi inter alia, quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum. Vide mirabilem inſaniam. Ipſi volebant eum ſcire Chriſtum, & quia verbis, & operibus hoc comprobat, volebant eum lapidare. Nec aliquam excuſationem habere poſſunt quin potuerunt, & debuerunt credere Dominum Ieſum fuiſſe filium Dei. Quia vero necdum venerat hora eius, exiuit de manibus eorum, & receſſit trans Iordanem ad locum vbi Ioannes baptizauerat, qui diſtat a Hieruſalem per decem & octo miliaria, & ibi ſtabat cum diſcipulis ſuis. Conſpice ergo tam eum, quàm diſcipulos contriſtatos recedere, & eis compatere toto poſſe.

Ioan. 10. d

De

De resuscitatione Lazari. Cap. LXVI.

PRæsens miraculum valde celebre, multumq. solemne cum deuotione meditandi occurrit: & ideo sic te attentam exhibeas, ac si præsens fuisses his, quæ hic dicta vel facta fuerunt, & libenter conuerseris, non solum cum Domino Iesu, & discipulis eius, sed etiam cum ista benedicta familia sic Domino deuota, & a Domino dilecta, scilicet Lazaro, Martha, & Maria. Languente igitur Lazaro, sorores eius prædictæ, quæ familiarissimæ Domino erant, ad eum miserunt ad locum in quem recesserat, scilicet trans Iordanem, vt in superiori tractatu continetur, dicentes: Lazarus frater noster, quem amas, infirmatur. Et amplius non dixerunt, vel quia hoc sufficiebat amanti, & bene intelligenti: vel quia timebant ipsum ad se vocare, cum scirent, maiores Iudæorum insidiari eidem, & cupere mortem eius. Dominus autem Iesus audito nuncio siluit per duos dies, & post dixit discipulis inter alia: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, quia non eram ibi. Vide mirabilem bonitatem, & dilectionem Domini, ac solertiam circa discipulos suos. Indigebant adhuc maiori robore & virtute, vnde ipse libenter operabatur eorum profectum. Redierunt igitur, & venerunt prope Bethaniam. Martha vero cum sciuit, exiuit ei obuiam, & procidens ad pedes eius dixit: Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Dominus vero respondit, quod surgeret, & de resurrectione adinuicem tractauerunt. Postea vero mittit eam pro Maria: hanc enim Dominus singularissime diligebat. Ipsa vero vt sciuit, festina surrexit, & venit ad eum, & procidens similia verba Martha dicebat. Dominus autem Iesus videns dilectam suam afflictam, lacrymosam, & desolatam de fratre suo, non potuit etiam ipse lacrymas continere. Vnde tunc lacrymatus est Iesus. Conspice nunc bene ipsum & illas, & etiam discipulos. An non credis, quòd & ipsi fuerunt lacrymati? Post aliquam morulam sic plorantibus cunctis, dixit Dominus Iesus: Vbi posuistis eum? Ipse enim hoc sciebat, sed more humano locutus est. Tunc illæ dixerunt: Domine veni, & vide. Et ducebant eum ad sepulchrum. Vadit igitur Dominus Iesus medius inter duas sorores, consolans, & confortans eas. Ipsæ vero tunc de sua præsentia consolabantur, quòd quasi omnis doloris, & omnis rei oblitæ in eum solummodo intendebant. Cumq. sic intercederent tres simul per viam, dicebat Magdalena: Domine qualiter fuit vobis, ex quo recessistis a nobis, dolor vehemens fuit mihi de vestro recessu, & nunc cum vos redisse audiui, magnum gaudium habui, sed nihilo minus timui, & multum timeo. Scitis enim, quanta machinantur aduersum vos principes, & maiores nostri, & propterea non fuimus ausæ mittere, vt veniretis. Gaudeo quod venistis, sed rogo vos pro Deo, vt caueatis vobis ab illorum insidijs. Dominus autem respondebat: Non timeatis, quia pater super his prouidebit. Et sic colloquendo ad inuicem, venerunt ad monumentum. Tunc iussit Dominus Iesus eleuari ex eo lapidem superpositum sed contendebat Martha, dicens: Domine fœtet, quatriduanus enim est. O Deus vide mirabilem amorem istarum sororum erga Dominum Iesum: nolebant enim quòd fœtor tangeret nares eius. Nihilominus tamen immo multo magis Dominus fecit lapidem eleuari. Quo facto, ipse Dominus Iesus eleuatis oculis in cælum, dixit: Gratias tibi ago pater, quoniam audisti me, ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter istos dico, vt sciant, quia tu me misisti. Aspice nunc bene ipsum sic orantem, & considera zelum eius ad animarum salutem. Deinde clamauit voce magna, dicens: Lazare veni foras. Et statim reuixit, & prosilijt foras, ligatus tamen sicut fuerat sepultus. Discipuli vero ad Domini præceptum soluerunt eum. Qui solutus, & etiam prædictæ sorores genuflectentes, gratias egerunt Domino Iesu de tanto beneficio, & duxerunt eum ad domum suam. Stupuerunt autem, qui ibi fuerant, & hæc viderant: & diuulgatum fuit miraculum, adeo vt multitudo magna a Hierusalem, & alijs partibus venirent ad videndum Lazarum. Et principes Iudæorum se confusos reputantes, de ipso occidendo cogitauerunt.

Ioan. 11. a

Ibidem. c

Ibidem.

Ibidem.

De maledictione ficus. Cap. LXVII.

QVamuis secundum fidem historiæ maledictio ficus, & præsentatio adulteræ in templo, credantur fuisse post aduentum Domini Iesu in Hierusalem super asello, quia tamen videtur aptius nil post ipsum aduentum meditari, nisi de sua cena & passione, & earum circumstantijs, ideo cogitaui ista duo hic ponere. Cum igitur Dominus Iesus vadens versus Hierusalem esuriret, vidit ficum ornatam, & pulchram de folijs. Et appropinquans, & non inueniens ficus, maledixit ei. Et statim aruit, ita vt mirarentur discipuli. Conspice igitur eum, & discipulos in prædictis, iuxta formam generalem supra traditam tibi. Conspice etiam quia mystice hoc factum est a Domino, cum sciret non esse tempus ficuum. Per talem igitur arborem virentem folijs, intelligi possunt verbosi, & loquaces sine operibus, necnon etiam hypocritæ, ac simulati qui exteriorem apparentiam habentes, interius vacui sunt, & infructuosi.

Mat. 21. b

Mar. 11. d

De muliere in adulterio apprehensa. Cap. LXVIII.

DVigilabant in malitijs suis pessimi principes & pharisæi contra Dominum Iesum, & solicite pertractabant, quo modo eum per astutias & fallacias vincerent, & odibilem populo redderent: sed retorquebantur in eos sagittæ eorum. Cum igitur quædam mulier fuisset in adulterio deprehensa, & secundum legem deberet lapidari: adduxerunt eam ad ipsum in templo, quærentes, quid de ipsa faciendum esset: quasi volentes ei ponere perplexitatem, vt si legem seruandam diceret, notaretur de crudelitate, & immisericordia: si non seruandam, notaretur de iniustitia. Sapiens autem Dominus eorum retia cognoscens, & declinare sciens, inclinauit se humiliter, & digito scribebat in terra. & dicit Glossa: quòd scribebat peccata eorum. Erat igitur illa scriptura tantæ virtutis, quòd quilibet eorum cognoscebat in ea peccata sua. Dominus autem erigens se, dixit: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinauit curialis Dominus, etiam pro æmulis & aduersarijs suis ne verecundarentur. At illi discesserunt omnes, & euanuerunt eorum astutiæ. Mulierem autem monitam ne amplius peccaret, Dominus Iesus licentiauit. Conspice igitur bene ipsum in omnibus prædictis factis & verbis.

Ioan. 8. a

Glos. super Ioan. 8.

De conspiratione Iudæorum contra Iesum. Et de fuga eius in ciuitatem Effrem. Cap. LXIX.

APpropinquante tempore, quo Dominus IESVS disposuerat nostram redemptionem per effusionem proprij sanguinis operari, armauit diabolus satellites suos, & acuit corda eorum contra ipsum Dominum vsque ad occasionem ipsius, & ex bonis operibus Domini, maxime autem propter suscitationem Lazari, magis ac magis accendebantur, tamquam

magis inuidia tabescentes. Non valentes igitur suum furorem protelare, collegerunt pontifices & pharisæi concilium, in quo Caipha prophetante, deliberauerunt ipsum agnum innocentissimum occidere. O prauum concilium. O pessimi duces populi, & consiliarij nequissimi. Quid agitis miseri? Quis vos furor exagitat tantus? Quæ ordinatio est hæc? Quæ causa occisionis Domini Dei vestri? Nonne ipse in medio vestrum est, quem tamen nescitis, & intelligit omnia verba vestra, & scrutatur renes, & corda? Sed sic fieri oportet vt desideraſtis, in manibus vestris tradidit eum pater suus, per vos occidetur, sed non pro vobis. Ipse quidem morietur, & resurget, vt saluet populum suum, & vos peribitis. Diuulgatum fuit istud concilium, sed sapiens Dominus volens dare locum iræ, & etiam quia nondum erant omnia completa, abijt in regionem iuxta desertum in ciuitatem Effrem: & sic fugit humilis Dominus ante faciem nequissimorum seruorum. Conspice ergo prædictos nefarios in suo concilio pessimo æstuantes. Conspice etiam Dominum IESVM, similiter & discipulos recedentes tamquam imbecilles, & pauperes. Quid tu putas Magdalenam dixisse? Sed & qualis animi mater Domini IESV erat, cum sic eum recedere videret, & audiret causam, quia volebant eum occidere? Potes hic meditari Dominam, & sorores eius tunc remansisse cum Magdalena, & Dominum IESVM eas omnes consolatas fuisse de cita sua reuersione.

Ioan. 11. f

Quo modo Dominus Iesus rediit in Bethaniam, vbi Maria Magdalena vnxit pedes eius. Cap. LXX.

SIcut in superioribus ad instructionem nostram Dominus Iesus fugiendo vsus est prudentia, ostendens quòd pro loco, & tempore furorem persequentium caute declinare debemus: ita nunc vtitur fortitudine, quia debito tempore imminente, sponte redit, vt se offerat passioni, & se in manus ipsorum persequentium tradat: sicut alias fuit vsus temperantia cum fugit honorem, quando turbæ voluerunt eum facere regem. Et econtrario vsus est iustitia, cum voluit, tamquam rex honorari, quando populus cum ramis arborum occurrit eidem, satis modeste tamen ipsum honorem voluit, & ideo asellum ascendit, vt hic refert Bernardus. Istis igitur quattuor virtutibus, scilicet prudentia, fortitudine, temperantia, & iustitia vsus est Dominus virtutum propter nostram instructionem. Dicuntur autem Cardinales esse ac principales, quia ab eis omnes aliæ virtutes morales descendunt. Non igitur æstimandus est fuisse varius, vel inconstans, sicut nec aliquis alius qui secundum diuersos casus in diuersis virtutibus se exercet. Redit igitur Dominus Iesus die sabbati ante diem palmarum in Bethaniam, quæ est prope Hierusalem, quasi ad duo miliaria: & ibi fecerunt ei cenam in domo Simonis leprosi, sed & ibi fuerunt Lazarus, Martha, & Maria. Erant enim forte consanguinei, vel multum domestici eiusdem Simonis. Tunc autem Maria fudit super caput eius libram vnguenti pretiosi, & ex eo vnxit ei caput, & pedes. Et quod alia vice fecit in eadem domo ex contritione, nunc faciebat ex deuotione. Diligebat enim eum super omnia, & de obsequendo eidem satiari non poterat. Sed murmurauit de hoc proditor Iudas. Pro qua Dominus respondit, & eam debito more defendit. Nihilominus tamen proditor indignatus remansit, & inde proditionis occasionem assumpsit, & die mercurij sequenti Dominum Iesum pro triginta argenteis vendidit. Consp ice igitur eum cenantem cum illis suis amicis, & conuersantem cum eis, illis paucis diebus, scilicet vsque ad passionem suam. Sed amplius in domo Lazari, domus namque ipsius, & sororis eius erat suum refugium generale. Ibi comedebat de die, & dormiebat de nocte cum discipulis suis. Ibi etiam mater eius Domina nostra cum sororibus quiescebat, & multum honorabant eam omnes, & maxime Magdalena semper sociando eam, nec ab ea vllatenus discedendo. Conspice ergo ipsam Dominam, quæ stat timore perterrita de dilectissimo filio suo, nec se ab illo vllo tempore separabat. Et cum Dominus defendens Magdalenam a murmure proditoris dixit: Mittens hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit: an non credis, quod huius verbi gladius matris animam pertransierit? Quid enim de morte sua poterat expressius dicere? Similiter & omnes alij stabant perterriti, & anxijs cogitationibus pleni, colloquentes ad inuicem vnus cum altero hinc inde, more illorum qui habent dura, & aduersa tractare, & maxime timebant quando ibat in Hierusalem, quod faciebat quodlibet die. Multa enim ab ista die sabbati vsque ad diem cenæ locutus est Iudæis, & operatus est palam in Hierusalem, de quibus non intendo referre nisi de aduentu super asello, ne meditatio ipsius impediatur. Sumus enim in ianuis passionis. Vide, totum tuum recollige spiritum, ne ad alia sis distracta: vt tam ad hæc mysteria quæ præcedunt, quàm ad ipsam passionem mente vacua curijs, & valde peruigil possis intendere, & interim libenter conuerseris in Bethania cum prædictis.

Bern. ser. 2. in ramis palm.

Mar. 11. a

Ioan. 12. a

Mat. 26. a

De aduentu Domini in Hierusalem super asello. Ibidem quo modo Iesus dicitur tribus modis fleuisse. Cap. LXXI.

FRequentabantur mysteria, implebantur scripturæ per Dominum Iesum, appropinquante tempore zelabat remedium mundo conferre per proprij corporis passionem. Igitur die sequenti summo mane, scilicet die Dominica parauit se ad eundum in Hierusalem nouo & inconsueto modo, sed sicut fuerat Propheratum. Cumq. pergere vellet, mater pio affectu retrahebat eum, dicens: Fili mi quo vis ire? Tu scis conspirationem contra te factam, quomodo vadis inter eos? Rogo te, vt non vadas. Similiter & discipulis alijs videbatur intolerabile, quòd ibat: &, vt poterant, retrahebant eum. Dicebat Magdalena: Non eatis magister pro Deo. Vos scitis, quod desiderant mortem vestram. Si vos itis in manus eorum, hodie vos capient, & habebunt intentum suum. O Deus quo modo diligebant eum, & quo modo erat eis amarum, quidquid læderet ipsum. Ipse vero aliter disposuerat, qui vniuersorum salutem sitiebat, & respondebat eis: Voluntas patris mei est, quòd ego vadam. Finite, non timeatis, quia ipse defendet nos, & hoc sero huc redibimus illæsi. Cœpit igitur ire, & illa parua comitiua, sed fidelis, secuta est ipsum. Cum autem venit Bethphage, scilicet in viculum quendam in medio itineris, misit duos discipulos in Hierusalem, vt sibi adducerent asinam & pullum eius, alligatos in loco publico ad ministerium pauperum deputatos. Quo facto, Dominus Iesus primo super asinam, & parum post super pullum humiliter ascendit, super quos discipuli vestimenta sua posuerũt. Et sic equitabat Dominus mundi. Et quamquam iustissimum foret eum honorari, honoris tamen tempore talibus dextrarijs, & phaleris vsus fuit. Conspice nunc bene ipsum, & vide, quo modo in hoc suo honore, vituperauit honorabilem pompã mundi. Non enim fuerunt hæc animalia frenis, & sellis deauratis, & phaleris sericatis ornata, more stultitiæ mundialis, sed vilibus pãnis, & duobus funiculis, cum esset Rex regum, & Dominus dominorum. Turbæ autem cũ sciuerunt, iuerunt obuiam ei, & vt regem cum laudibus, & canticis cum vestium suarum, & ramorũ arborum stratione ac lætitia magna susceperunt eum. Immiscuit autem cum ista lætitia fletũ. Namque cum vidit Hierusalem,

Mat. 21. a
Mar. 11. a
Luc. 19. c

fleuit

fleuit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognouiſſes, & tu ſupple fleres.

Et debes ſcire, quod tribus vicibus legimus Dominum Ieſum fleuiſſe. Vna de morte Lazari, ſcilicet humanam miſeriam. Alia hic, ſcilicet humanam cæcitatem, & ignorantiam. Hic enim fleuit, quia non cognouerunt tempus viſitationis ſuæ. Tertia vice fleuit in paſſione ſua, ſcilicet humanam culpam, & malitiam: quia videbat, quòd paſſio ſua omnibus ſufficiebat, & tamen non omnibus proficiebat, quia non reprobis & duris corde ac impœnitentibus. Et de hac refert Apoſtolus, ad Hebræos, dicens de tempore ſuæ paſſionis: Qui cum clamore valido, & lacrymis exauditus eſt pro ſua reuerentia. De his tribus vicibus habetur in textu. Sed & alias tenet Eccleſia quod fleuit, ſcilicet infantulus. Et ideo cantat: *Vagit infans inter arcta conditus præſepia*, Quod faciebat vt myſterium incarnationis diabolo occultaret. Conſpice ergo bene ipſum nunc flentem, nam & flere deberes cum eo. Flet enim largiter, & fortiter, quia non ſimulate, ſed vere dolebat cum ipſis. Vnde corde amaro flebat illorum periculum æternale. Prædixit etiam tunc ipſorũ excidium corporale. Conſpice etiam diſcipulos, qui diligenter vadunt iuxta eum cum tremore, & reuerentia. Ipſi ſunt barones, & comites, ſui domicelli & dextratores. Conſpice etiam matrem cum Magdalena, & alijs feminis ſequentes attente poſt eum. Nec credere debes, quod ipſo flente, potuerunt mater & alij ſui lacrymas continere. Intrauit ergo Dominus Ieſus cum iſto triumpho, & honore turbarum in ciuitatem. de quo ciuitas commota eſt. Venit autem ad templum, & eiecit ementes & vendentes. Et hæc fuit ſecunda eiectio. Et ſtetit Dominus Ieſus publice in templo prædicans populo, & reſpondens principibus, & phariſæis vſque quaſi ſero. Et licet ſic honoratus fuiſſet ab illis, non eſt inuentus aliquis, qui eum etiam ad bibendum inuitaret. Tota igitur die, ipſe & ſui ieiunauerunt, & ſero cum eis Bethaniam redijt. Conſpice ergo & nunc bene ipſum, quia valde humiliter vadit per ciuitatem cum illis paucis, qui ſic honorifice venerat mane. Ex quo potes conſiderare, quòd parum eſt de mundano curandum honore, qui ſic terminatur in breui. Potes etiam conſiderare, quo modo Magdalena, & alij gaudeant, quando honorabatur a turbis, & multo magis quando Bethaniam redierunt illæſi.

Christus ter fleuit.

Hebr. 5. c

Mar. 11. d

Quando Dominus Ieſus mortem ſuam prædixit matri. Cap. LXXII.

HIc poteſt interponi meditatio valde pulchra, de qua tamen ſcriptura non loquitur. Cenante namque Domino Ieſu die mercurij cum diſcipulis ſuis in domo Mariæ & Marthæ, & etiam matre eius cum mulieribus in alia parte domus: Magdalena miniſtrans rogauit Dominum, dicens: Magiſter ſitis memor, quòd facietis paſcha nobiſcum, rogo vos, vt hoc non denegetis mihi. Quo nullatenus acquieſcente, ſed dicente, quòd in Hieruſalem faceret paſcha: illa recedens miro cum fletu, & lacrymis, vadit ad Dominam, & his ei narratis rogat, vt ipſa eum ibi in paſchate teneat. Cena igitur facta, vadit Dominus Ieſus ad matrem, & ſedet cum ea ſeorſum colloquens cum ea, & copiam ei ſuæ præſentiæ præbens, quam in breui ſubtracturus erat ab ea. Conſpice nunc bene ipſos ſedentes, & quo modo Domina reuerenter eum ſuſcipit, & cum eo affectuoſe moratur, & ſimiliter quo modo Dominus reuerenter ſe habet ad eam. Ipſis igitur ſic colloquentibus Magdalena vadit ad eos, & ad pedes eorum ſedens dicit. Domina ego inuitabam magiſtrum, vt hic faceret paſcha, ipſe vero videtur velle ire Hieruſalem ad paſchandum, vt capiatur ibi: rogo vos vt non permittatis eum ire. Ad quem mater: Fili mi, rogo te vt non ſic fiat, ſed faciamus hic paſcha. Scis enim quod inſidiæ ad te capiendum ordinatæ ſunt. Et Dominus ad eam: Mater chariſſima, voluntas patris eſt, vt ibi faciam paſcha: quia tempus redemptionis aduenit. modo implebuntur omnia quę de me ſcripta ſunt, & facient in me quidquid volent. At illæ cum ingenti dolore hæc audierunt, quia bene intellexerunt, quòd de morte ſua dicebat. Dicit igitur mater vix valens verba formata proferre: Fili mi tota concuſſa ſum ad vocem iſtam, & cor meum dereliquit me. Prouideat pater, quia neſcio quid dicam. Nolo ſibi contradicere, ſed ſi ipſi placeret, roga eum vt differat ad præſens, & faciamus hic paſcha cum iſtis amicis noſtris. Ipſe vero ſi ſibi placebit, poterit de alio modo redemptionis ſine morte tua prouidere: quia omnia poſſibilia ſunt ei.

O ſi videres inter hæc verba Dominum plorantem, modeſte tamen & plane, & Magdalenam tamquam ebriam de magiſtro ſuo largiter, & magnis ſingultibus flentem, forte nec tu poſſes lacrymas continere.

Conſidera in quo ſtatu eſſe poterant, quando hæc tractabantur. Dixit enim Dominus, blande conſolans eas: Nolite flere, ſcitis quod obedientiam Patris me implere oportet: ſed pro certo confidite, quia cito reuertar ad vos, & tertia die reſurgam incolumis. In monte igitur Sion ſecundum voluntatem Patris faciam paſcha. Dixit autem Magdalena, ex quo non poſſumus eum hic tenere, ſimus & nos in domo noſtra in Hieruſalem. ſed credo quod numquam habuit paſcha ſic amarum. Acquieuit Dominus, quòd & ipſæ in dicta domo facerent paſcha.

De cena Domini. Item de menſa & modo ſedendi in menſa. Exemplum quinque virtutum Chriſti in cena. Item quinque ex ſermone Domini. Cap. LXXIII.

ADueniente iam & imminente tempore miſerationum, & miſericordiarum Domini Ieſu, quo diſpoſuerat ſaluam facere plebem ſuam, & eam redimere, non corruptibili auro & argento, ſed pretioſiſſimo ſanguine ſuo: voluit cenam facere cum diſcipulis ſuis notabilem, antequam ab eis per mortem diſcederet, in ſignum memoriale recordationis, ac etiam vt compleret myſteria, quæ reſtabant complenda. Fuit autem hæc cena magnifica valde, & magnifica ſunt quæ fecit ibi Dominus Ieſus. Ad quæ intuenda te cum ſumma attentione præſentem exhibe: quia ſi hoc digne & vigilanter feceris, non patietur te curialis Dominus redire ieiunam. Circa ipſam igitur quattuor principaliter, quæ ibi notabiliter facta fuerunt, meditanda occurrunt. Primo ipſa corporalis cenatio. Secundo pedum diſcipulorum per Dominum Ieſum ablutio. Tertio ſacramenti, ſui ſacratiſſimi corporis inſtitutio. Et quarto pulcherrimi ſermonis per ipſum compoſitio. De quibus per ordinem videamus.

1. Pet. 1. b

CIRCA primum attende, quòd Petrus & Ioannes iuerunt iuſſu Domini Ieſu, ad quendam amicum ſuum in montem Sion, vbi erat cenaculum grande ſtratum ad parandum Paſcha. Sed & Dominus cum alijs diſcipulis die Iouis, adueſperaſcente die ciuitatem intrauit, & ad ipſum locum iuit. Aſpice nunc igitur eum ſtantem in aliqua parte domus, & colloquentem cum ſuis diſcipulis ſalubria, & interim in cenaculo parabatur pro eis per aliquos de ſeptuaginta duobus diſcipulis paſcha. Legitur namque in legenda ſancti Martialis, quod ipſe cum aliquibus de ſeptuaginta duobus diſcipulis fuit ipſo die ſero ad miniſtrandum Domino Ieſu, quando lauabat pedes diſcipulorum ſuorum. Cum autem eſſent omnia in cenaculo parata, dilectiſſimus Ioannes qui ſolicite ibat, & redibat ad parandum, & iuuandum in preparatione præfata, venit ad Dominum Ieſum, dicens: Domine vos poteſtis cenare, quando placet vobis, quia omnia

De cena agni paſchalis.

Mat. 26. b

Digitized by Google

omnia ſunt parata. Conſpice nunc bene, & moroſe omnia, quæ dicuntur, & fiunt: quia viſceroſa ſunt valde nec abbreuianda ſunt ſicut cetera Domini Ieſu facta, ſed potius dilatanda. In hoc igitur eſt maxima vis omnium meditationū de ipſo, ſed & amoris iſtius magis, ſcilicet propter exceſſiua inſignia, quæ in hac cena facta fuerunt. Surgit ergo Dominus Ieſus, & diſcipuli eius cum eo. Ioannes vero eius lateri ſe iungens, ab eo ſe deinceps nullatenus ſeparauit. nullus enim ſic fideliter ac familiariter adhæſit ei, ſicut Ioannes. Nam cum captus fuit, introiuit cum eo in atrium principis ſacerdotum, nec in crucifixione, nec in morte, nec poſt mortem dimiſit eum quouſque fuerat ipſe ſepultus. In hac autem cena iuxta eum ſedit, licet eſſet minor alijs. Intrant autem cenaculum omnes, lauant manus, & circumſtantes menſam deuotiſſime benedicunt. Aſpice bene per ſingula. Scire autem debes, quòd ipſa menſa erat in terra, & more antiquorum in terra ſederunt ad cenam. Erat autem menſa quadra vt creditur, de pluribus tamen tabellis, quam ego vidi Romæ in Eccleſia Lateranenſi, & ego eammet menſuraui. Eſt autem in vno quadro duorum brachiorum, & trium digitorum, vel palmi vel citra: ita quòd licet arcte, tamen in quolibet quadro, vt creditur, tres diſcipuli ſedebant, & Dominus Ieſus humiliter in quodam angulo: ita quod omnes in vno catino comedere poterant. Et propterea non intellexerunt eum diſcipuli, quando dixit: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet, quia omnes pariter intingebant. Benedictione igitur facta per dexteram Domini, ſedent circa menſam, Ioanne ſedente iuxta Dominum Ieſum Chriſtum. Agnus paſchalis tunc eis defertur. Sed attende, quòd dupliciter poteris hoc meditari. Vno modo quòd ſedeant ſicut iam dixi. Alio modo, vt ſtent recti cum baculis in manibus comedentes agnum cum lactucis agreſtibus, & ita obſeruantes quæ in lege Domini mandantur, dummodo poſtea eos mediteris ſedere ad aliquid manducandum, vt ex pluribus locis textus poteſt colligi: quia nec Ioannes recumbere ſupra pectus Domini aliter potuiſſet, niſi ſedendo. Delato ergo agno paſchali aſſo, accepit eum verus & immaculatus agnus, ſcilicet Dominus Ieſus, qui erat in medio illorum tamquam qui miniſtrat, ſciditq. eum in fruſtra, diſcipulis alacriter porrexit, & ad comedendum confortat. Ipſi vero comedebant, ſed alacritatem non capiebant ſemper pauidi, ne nouitas contra Dominum fieret. Cenantibus autem eis, patefecit factum apertius, & inter alia ita ait: Deſiderio deſideraui, hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar. Vnus autem veſtrum me traditurus eſt. Hæc vox in corda ipſorum, vt gladius acutiſſimus intrauit, & comedere ceſſauerunt, aſpicientes ſeipſos inuicem & dicētes: Numquid ego ſum Domine? Aſpice nunc bene ipſos, & compatere tam Domino Ieſu quam ipſis: quia in magno dolore ſunt poſiti. Ipſe autem proditor, ne viderentur hæc verba pertinere ad ipſum, comedere non ceſſauit. Ioannes vero ad inſtantiam Petri quæſiuit & dixit: Domine quis eſt, qui tradet te? Et Dominus Ieſus tamquam ſingulari dilecto familiariter ei aperuit. Ioannes vero ſtupefactus, & cordialiter gladiatus, verſus eum ſe inclinauit, & ſuper pectus eius recubuit. Petro autem Dominus non dixit, quia vt dicit Auguſtinus ſi ipſum ſciuiſſet, dentibus proditorem diſcerpſiſſet. Sed per Petrum ſignantur actiui, per Ioannem contemplatiui, vt dicit Auguſtinus in eadem Homilia in Euangelium, quod legitur in feſto ſancti Ioannis. Vnde habes hic argumentum, quòd cōtemplatiuus non intromittit ſe de actibus extrinſecis, & de ipſis etiam offenſis Domini vindictam non expetit, ſed gemit interius, & per orationes ſe ad Deum conuertit, & fortius ei per contemplationem approximans, eiq. inhærens, omnia ſuæ diſpoſitioni committit. Nam aliquando ipſe contemplatiuus ex zelo Dei, & animarum, exterius exit, vt

De modo, quo in vltima cena Chriſtus, cū diſcipulis ſedit ad menſam, & de ipſa meſa.

Luc. 22. b

Ioan. 13. c

Aug. tract. 124. in Io. 10. 9.

ſupra plenius habuiſti in tractatu de vita contemplatiua. Hic etiam habes, quòd nec ipſe Ioannes dixit Petro, quamuis ad ipſius nutum Dominum quæſiuiſſet. Ex quo potes colligere, quòd contemplatiuus non debet ſecretum ſui Domini reuelare. Legitur autem de beato Franciſco, quòd reuelationes occultas non reuelabat exterius, niſi quantum fraternæ ſalutis vrgebat zelus, vel ſupernæ reuelationis dictabat inſtinctus. Nunc igitur conſpice Domini benignitatem quo modo dilectum ſuum ſupra pectus ſuum retinet tam benigne. O quam tenerrime ſe adinuicem diligebant. Conſpice etiam alios diſcipulos multū męſtos ad hanc Domini vocem, non comedentes, ſed ſeinuicem aſpicientes. & ſuper his conſilium capere neſcientes. Hæc de primo articulo ſufficiunt.

De ablutione pedum. *Ioan. 13. b*

CIRCA ſecundum vero diligenter attende. His namque ſic ſe habentibus, ſurgit Dominus Ieſus a cena, ſurgunt ſtatim & diſcipuli, ignorantes quo ire velit. Ipſe autem deſcendit cum eis in locum alium inferius in eadem domo, vt dicunt qui locum viderunt, & ille omnes ſedere fecit, aquam iubet ſibi afferri, ponit veſtimenta ſua, linteo ſe præcingit, & aquam mittit in peluim lapideam, vt lauaret ipſorum pedes. Recuſat Petrus, & totus ſtupefactus rē ſuo iudicio ſic indecentem declinat. Sed audita Chriſti comminatione, ſapienter conſilium mutauit in melius. Cōſidera nunc bene ſingulos actus & cum admiratione conſpice, quę geruntur. Inclinat ſe ſumma maieſtas, & humilitatis magiſter vſque ad piſcatoris pedes, ſtat incuruatus, & genibus flexis, coram ipſis ſedentibus. Lauat proprijs manibus, abſtergit, deoſculaturq. omnium eorum pedes. Sed & illud ſuperexaltat humilitatem, quod & ipſi proditori eadem obſequia ipſe præbet. Sed ò cor nequam, & omni duritia durius, ſi ſic ad tantam humilitatem non emolliris, ſi ſic Dominum maieſtatis non vereris, ſi ſic vſque ad ipſius ſemper tibi benefici, ſemperq. innocentis ſæuis interitum. Sed væ tibi miſer, tu quidem obduratus quod concepiſti parturies, non tamen ipſe, ſed tu peribis. Admiranda eſt ergo merito tanta humilitatis, & benignitatis profunditas, &cet. Hoc autem completo miniſterio, redit ad locum cenæ, & iterum recumbens, eos ad ſuum exemplū imitandum confortat. Potes autem hic meditari, quòd Dominus Ieſus exemplum dedit nobis iſto ſero quinque magnarum virtutum, ſcilicet humilitatis, vt dictū eſt lauando: charitatis, in ſacramento corporis, & ſanguinis ſui, & in ſermone qui eſt monitis charitatis plenus: patientiæ, in ſuſtinendo proditorem ſuum, & multa opprobria quando fuit captus, & ductus vt latro: obedientiæ, in eundo ad paſsionem ſuam, & mortem ex obedientia patris: orationis, in orando in horto tribus vicibus. In his ergo virtutibus eum imitari conemur. Et hæc de ſecundo articulo.

Chriſtus Dominus in cena qn que magnarum virtutum exemplum præbuit.

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ. *ex Mat. 26*

CIRCA tertium vero meditando, obſtupeſce illam chariſſimam dignationem, & dignatiſſimam charitatem, qua nobis tradidit ſemetipſum, & reliquit in cibum. Cum ergo lotis diſcipulorum pedibus iterum recubuiſſet, volens finem dare legalibus inſtitutis, & ſacrificijs & nouum incipere teſtamentum, ſeipſum ſacrificium nouum facit, & accipiens panem, oculos ad patrem eleuans, confecit altiſſimum Sacramentum corporis ſui, & dans diſcipulis ſuis dixit: HOC EST CORPVS MEVM, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem dicens: HIC EST SANGVIS MEVS, qui pro vobis effundetur. Aſpice nunc bene pro Deo, quo modo diligenter, fideliter, & deuote prædicta facit, & manibus proprijs communicauit illam dilectam, & benedictam familiam ſuam. Et tandem in amoris recordationem, ſubiungit, dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Hoc eſt illud memoriale, quod animam gratam cum ipſum ſuſcipit, manducando, vel fideliter meditando deberet totam ignire, & inebriare, & in ipſum Dominum prę amoris, & deuotionis vehementia

Digitized by Google

mentia totaliter transformare. Nihil enim maius, charius, dulcius, & vtilius nobis relinquere poterat, quàm seipsum. Ipse namque, quem in Sacramento sumimus, ille idem est, qui de virgine mirabiliter incarnatus & natus pro te mortem sustinuit, & qui resurgens, & glorioſe ascendens sedet a dextris Dei. Et ipse est qui creauit cælum, & terram, & omnia: & qui ea gubernat, ac etiam moderatur. Ipse est a quo dependet salus tua: in cuius voluntate & potestate est tibi dare, vel non dare gloriam paradisi. Ipse est qui est in tali hostia modica oblatus, & tibi exhibitus. Ipse est Dominus Iesus Christus filius Dei viui. Et hæc de tertio articulo.

De ser. Domini in cena ex Io. 13. vsque ad 17. cap. Aug. Enar. in Psal. 40 to. 8.

CIRCA quartum vero ad omnium cumulum super effluentem, attende alia dilectionis insignia. Facit enim eis sermonem pulcherrimum, plenum dulcedine, & amoris carbonibus ignitum. Communicatis namque discipulis, & pessimo Iuda, secundum Augustinum licet secũdum aliquos non fuerit in communicatione, dicit ipsi Iudæ Dominus Iesus: Quod facis fac citius. Ille autem infelix egrediens, iuit ad

Ioan. 13. c

principes sacerdotum, quibus eum precedenti die Mercurij vendiderat triginta argenteis, & petijt ab eis cohortem ad ipsum capiendum. Interim vero Dominus Iesus fecit discipulis dictum sermonem. Ex cuius ornata, vtili, ac veneranda magnitudine, quinque principaliter meditando assumo. Primum qualiter prædicens eis discessum suum, eos confortauit. Dicebat

Ex sermone Domini quinque præcipue meditãda.

Ioan. 14. c

namque: Adhuc modicum vobiscum sum, sed non

Ioan. 16. g

relinquam vos orphanos. Vado & venio ad vos. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Hæc & his similia, quæ succincte pertranseo, dicebat eis, quæ corda ipsorum totaliter pertransibant, & penetrabant. Non enim de suo discessu poterant aliquid tolerare. Secundo circa sermonem mediteris, qualiter cordialiter & instanter instruxit eos de charitate, dicens pluribus vicibus: Hoc est mandatum meum, vt diligatis inuicem. Et in hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Et alia huiusmodi quæ in textu plenius poteris reperire. Tertio circa sermonem mediteris, quo modo monuit eos ad obseruãtiam mandatorum

Ioan. 14. b

suorum, dicens: Si diligitis me, mandata mea seruate. Et:

Ioan. 15. b

Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Et alia huiusmodi. Quarto circa sermonem mediteris, qualiter det eis confidentiam contra tribulationes, quas eis prædicit esse venturas, hoc

Io. 16. g

modo? In mundo pressuras habebitis, sed confidite,

Ioan. 15. c

quia ego vici mundum. Et iterum: Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.

Ioan. 16. f

Mundus quidem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra verteтur in gaudium. Quinto circa sermonem est meditandum, qualiter ipse Dominus Iesus tandem aspiciens in cælum se conuertit ad patrem dicens: Pater serua istos quos dedisti mihi. Cum essem cum eis ego seruabam eos. Nunc autem venio ad te. Pater Sancte ego pro eis rogo: non pro mundo, & non pro his tantum, sed pro eis omnibus, qui

Ioan. 17. d

in me credituri sunt per eos. Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam. Et alia huiusmodi quæ vere erant corda scindentia. Minim certe quo modo discipuli, qui tam vehementer Dominum Iesum amabant, ad hæc verba subsistere potuerunt. Si ergo quæ in hoc sermone dicta sunt, attente discusseris, & meditando ruminaueris diligẽter, & in eorum dulcedine requieueris, merito inardescere poteris ad tantam dignationem benignitatem, & prouidentiam indulgentiam, & charitatem, & etiam ad alia per eum hoc sero facta. Conspice ergo eum dum loquitur, quo modo efficaciter, deuote, & delectabiliter loquens, imprimit discipulis suis, quę narrat, & pascit in amœnitate aspectus eius, atque verborum. Conspice autem discipulos quo modo stant mæsti capitibus inclinatis, lacrymantes, & suspiria magna dantes, pleni sunt tristitia, vsque ad summum, & de hoc veritas ipsamet ferebat testimonium, dicens: Quia hæc dixi vobis, tristitia

Ioan. 16. d

impleuit cor vestrum. Inter alios autem conspice Ioannem, eidem familiarius cohærentem, qualiter attente & diligenter aspicit hunc dilectum suum, & tenerius anxiatus omnia verba eius recolligit. Ipse enim solummodo describens hæc tradidit vere nobis. Inter alia quoque dicit eis Dominus Iesus: Surgite eamus hinc.

Mar. 14. e

O quantus pauor tunc in eos intrauit, nescientes quo, vel qualiter ire deberent, & de ipsius separatione plurimum formidantes, & nihilominus postea locutus est eis complendo sermonem, in alio loco eundo per viam. Conspice nunc discipulos euntes post eum, & cum eo, quo modo quilibet, qui magis potest magis ei approximat, congregatim pergentes, sicut mos est pullorum pergere post gallinam, impellendo eum modo vnus, modo alius ex desiderio appropinquandi, & audiendi verba ipsius. Ipse vero libenter hoc sustinebat ab eis. Tandem cunctis completis mysterijs, vadit cum eis in hortum trans torrentem Cedron, & ibi suum proditorem, & armatos expectauit.

SEXTA FERIA.

Meditatio de passione Domini in generali. Cap. LXXIV.

OCCVRRIT nunc, vt de passione Domini nostri Iesu Christi pertractemus. Qui ergo in passione, & Cruce Domini gloriari desiderat, sedula cordis meditatione debet in ipsa persistere, cuius mysteria, & quæ circa eam facta sunt, si toto forent perspecta intuitu mentis, in nouũ, vt puto, statum adducerent meditantem. Nam profundo corde & totis viscerum medullis eam perscrutanti, multi adsunt passus insperati, ex quibus nouam compassionem, nouum amorem, nouas consolationes. & per consequens nouum quendam statum susciperet: quæ sibi præsagium, & participatio gloriæ viderentur. Ad hunc autem statum consequendum, crederem tamquam ignarus, & balbutiens, quod totam illuc mẽtis aciem vigilantibus oculis cordis, omissisq. alijs curis extraneis, dirigi oporteret: & quòd quis se præsentem exhiberet omnibus, & singulis quæ circa Dominicam ipsam Crucem, passionem, & crucifixionem contigerunt, affectuose, diligenter, amorose, & perseueranter. Te ergo hortor, vt si vigilanter attendisti præmissa, quæ de ipsius vita dicta sunt, hic multum vigilantius totum apponas animum, totamq. virtutem: quia hic maxime apparet illa charitas eius, quæ corda nostra deberet totaliter concremare. Cuncta vero cum modificatione solita accipe, scilicet quæ sic meditari poterunt, vt narrabo. Non enim in hoc opusculo aliquid affirmare intendo, quod non per sacram Scripturam, vel dicta Sanctorum, vel opiniones approbatas affirmatur, vel dicitur. Videtur autem mihi non incongrue dici, quòd non solum illa pœnalis, & mortalis crucifixio Domini, sed ea quæ præcesserunt eandem, sunt vehementissimæ compassionis, amaritudinis & stuporis. Quid enim est cogitare, quòd ipse Dominus noster super omnia benedictus Deus, ab hora qua de nocte captus est, vsque ad sextã crucifixionis suæ horam, fuit in bello continuo, doloribus magnis, opprobrijs, illusionibus & tormentis? Nõ enim sibi datur vel modica requies. Sed in quali erat bello, & conflictu audi, & vide. Alius ipsum dulcẽ, & mitẽ, & pium Iesum apprehẽdit, alius ligat, alius insurgit, & alius exclamat, alius impellit, alius blasphemat, alius expuit in eum, & alius vexat, alius circumuoluit, alius interrogat, alius cõtra eum falsos testes inquirit, & alius inquirentes associat, alius contra eum falsum

Pœnas omnes quas Christus passus est, in genere recenset.

teſtimonium dicit, aliusq. accuſat, alius deludit, & alius oculos eius velat, alius faciem eius pulcherrimam cædit, alius colaphizat, alius eum ad columnam ducit, & alius expoliat, alius dum ducitur percutit, alius vociferatur, & alius eum inſultanter ad vexandum ſuſcipit, & alius ad columnam ligat, alius in eum impetum facit, & alius flagellat, alius eum purpura in contumeliam veſtit, & alius ſpinis eum coronat, alius arundinem in manu eius ponit, alius furibunde accipit, vt ſpinoſum caput percutiat, alius nugatorie genuflectit, alius deridet genuflexionem. & plura ei intulerunt opprobria. Ducitur, & reducitur, ſpuitur, & reprobatur, voluitur, & circumflectitur huc atque illuc tamquam ſtultus, & ſtultiſſime imbecillis, ſed & tamquam latro, & impijſſimus malefactor, modo ad Annam, modo ad Caipham, modo ad Pilatum, modo ad Herodem, & iterum ad Pilatum, & ibidem modo intus, modo foris ducitur, & attrahitur. Deus meus quid eſt hoc? nonne tibi videtur hoc duriſſimum, amariſſimũ, & continuum, & magnum bellum? Sed expecta parumper, & duriora videbis. Aſtant contra eum conſtanter principes, & Phariſæi, ſeniores, & millia populi. Acclamatur ab omnibus vnanimiter, vt crucifigatur. Crux humeris iam fractis, & laceratis imponitur in qua crucifigitur. concurrunt vndique ciues, & aduenæ, tam maiores, quam ribaldi, viniq. potatores non ad compatiendum, ſed viliſſime deridendum. Nemo eſt qui eum agnoſcat, ſed luto, & immunditijs impetuoſe eum commaculant, & affligunt, & dum ignominiam ſuam portat, factus eſt illis in parabolam. Contra eum loquebantur, qui ſedebant in porta, & in eum pſallebant qui bibebãt vinum. Impellitur & anxiatur, trahitur & acceleratur: & ſic flagellatus, fatigatus, totusq. maceratus, & opprobrijs ſaturatus vſque ad ſummum, non ſinitur requieſcere, non eſſe in otio, vix poteſt refocillare ſpiritum, quouſque peruentum eſt ad Caluariæ locum, vtique immundiſſimum & fœtidiſſimum. Et omnia cum impetu fecerunt, & furore. In ipſo autem loco, finis & quies bello imponitur de quo tractamus: ſed eſt illa quies aſperior bello, & crucifixio, & lectus doloris. Ecce qualis quies. Vides ergo quo modo vſque ad ſextam horam paſſus eſt longũ & durum bellum. Vere intrauerunt aquæ vſque ad ſuam animam, & circumdederunt eum canes multi, terribiles, fortes & feroces, & conſilium malignantiũ eum obſedit, qui dire, & vt gladius bis acutus exacuerunt in eum linguas, & manus. Ex his ergo quæ dicta ſunt, expedita videntur, quæ de paſſione Domini dici poſſunt ſummatim in tribus horis primis, vſque ad ſextam ſcilicet, matutinali, prima, & tertia. Sed non ſic, non eſt tanta amaritudo, & pœna Domini Ieſu ſic leuiter pertractanda: propter quod reflecte oculos, & intende. Magna enim & multiplex conſideratio ſupereſt, multumq. penetratiua, & pia, dummodo, vt dictum eſt, exhibeas te præſentem: hæc enim in quadam generalitate ſunt dicta. Sed videamus ſingula diligenter, non enim debet nos tædere, iſta cogitare, quæ ipſum Dominum non tæduit tolerare.

Pſal. 68. b

Ibidem. a

Pſal. 21. d

Pſal. 63. a

Meditatio paſsionis Chriſti ante matutinum. *Cap. LXXV.*

REaſſume ergo meditationes iſtas a principio Paſſionis, & proſequere per ordinem vſque in finem, de quibus ſicut mihi videtur, modicum tangam: tu vero vt placet exerciteris in amplioribus, vt & ibi Dominus ipſe dabit. Attende ergo ad ſingula, ac ſi præſens eſſes, & cerne eum attente, cum a cena exiens, ſermone completo, in hortum cum diſcipulis ſuis vadit. Vltimo nunc intra, & perpende quo modo affectuoſe, ſocialiter ac familiariter eis loquitur, & ad orationem hortatur, quo modo etiam ipſe puſillum, id eſt per iactum lapidis progrediens, humiliter ac reuerenter poſitis genibus orat patrem. Hic parumper ſubſiſte, & mirabilia Domini Dei tui mente pia reuolue.

Orat nunc Dominus Ieſus. Sed hactenus legitur pluries ſic oraſſe: ſed pro nobis tunc vt aduocatus noſter, nunc autem pro ſe orabat. Compatere, & admirare profundiſſimam ſuam humilitatẽ. Cum enim ſit Deus patri ſuo coæternus & coæqualis, oblitus videtur ſe Deum eſſe, & orat vt homo, ſtat tamquam quilibet homunculus de populo, Dominum orans. Conſidera etiam perfectiſſimam obedientiam. Quid enim orat? certe orat patrem, vt hora mortis ab eo transferatur, habet hoc expedire vt non moreretur, ſi ei placeret, & non exauditur, ſecundũ aliquam dico voluntatem, quæ in eo erat. Fuit tamen in eo multiplex voluntas, vt dicam. Et hic etiam tu compatere, quia vult pater vt penitus moriatur, & ei quamuis vero, & vnico filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus illum ſic tradidit. Sic enim dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Dominus autem Ieſus hanc obedientiam ſuſcipit, & exequitur reuerenter. Vide in tertio loco indicibilem ad nos charitatem, tam patris, quàm filij, compaſſione, admiratione, veneratione q. digniſſimam. Propter nos hæc mors indicitur, & ſuſtinetur propter nimiam charitatem ipſorum. orat ergo Dominus Ieſus patrem prolixe, dicẽs: Mi pater clementiſſime rogo te, vt exaudias orationẽ meam, & ne deſpexeris deprecationem meam. Intende mihi & exaudi me, quia contriſtatus ſum in exercitatione mea, & anxiatus eſt in me ſpiritus meus, & in me turbatum eſt cor meum. Inclina ergo ad me aurem tuam, & intende voci deprecationis meæ. Tibi pater placuit me in mundum mittere, vt pro iniuria tibi ab homine facta ſatisfacerem. Et ſtatim cum voluiſti, dixi: Ecce vado. Et ſicut in capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, ſic volui. Veritatem tuam, & ſalutare tuum annunciaui. Pauper fui, & in laboribus a iuuentute mea, faciens voluntatem tuam, & omnia quæ mandaſti feci. Paratus ſum etiam complere quæ reſtant. Si tamen pater mi fieri poteſt, tolle a me tantam amaritudinem, quanta mihi parata eſt ab aduerſarijs meis. Vide enim pater, quãta aduerſantur aduerſum me, & quot & quanta mihi imponunt, propter quæ accipere animam meam conſiliati ſunt. Sed pater ſancte ſi feci ea, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito. ab inimicis meis inanis. Ego enim quæ tibi placita ſunt, feci ſemper. Ipſi vero poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea, & diſcipulum meum corruperunt, & ſuum ducem ad me perdendum fecerunt, & appenderunt mercedem meam triginta argenteis, quibus appretiatus ſum ab eis. Rogo te pater mi, vt transferas a me Calicem iſtum. Si autem aliter tibi videtur, fiat voluntas tua, & non mea. Sed exurge pater in adiutorium meum, feſtina vt me adiuues. Dato enim dilectiſſime pater, quod me neſcierunt filium tuum, quia innocentem vitam cum eis duxi, & multa bona eis contuli, non deberent pater ſic mihi eſſe crudeles. Recordare namque, quod ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, vt auertam indignationem tuam ab eis. Sed væ, numquid redditur pro bono malum? ipſi autem foderunt foueam animæ meæ, & mortem turpiſſimam parauerunt. Tu vides Domine, ne ſileas, ne diſcedas a me: quoniam tribulatio proxima eſt, & non eſt qui adiuuet. Ecce in conſpectu tuo ſunt, qui tribulant me, quærentes animam meam. Improperium expectauit cor meum & miſeriam. Et rediens Dominus Ieſus ad diſcipulos ſuos, excitat, & de orando confortat. Et iterum ſecundo & tertio ad orationem redijt, in tribus enim diuerſis locis diſtantibus ab inuicem per iactum lapidis, non quantum quis excutiẽs brachium proijcere poſſet, ſed quantum ſine magna violentia lapidem mitteret, forte quanta eſt longitudo domorum noſtrarum, vt habeo a fratre noſtro qui fuit ibi, & adhuc in ipſis locis ſunt veſtigia Eccleſiarum, quæ

De oratione in horto

Ioan. 3. b

Pſal. 54. a

Pſal. 7. a

Pſ. 108. a

Mat. 27. b

Mat. 26. d

Hier. 18. d

Pſal. 68. e

Digitized by Google

quæ ibi factæ fuerunt. Rediens ergo ad orationem, A
vt dixi, secundo, & tertio eundem sermonem orauit,
& addidit: Pater si sic decreuisti, vt penitus crucis pa-
tibulum subeam, fiat voluntas tua. Sed recomen-
do tibi dilectissimam matrem meam, & discipulos
Ioan. 17. b meos, quos hucusque seruaui. Pater mi serua eos
a modo. Et interim, sacratissimus ille sanguis corpo-
ris sui, in modum sudoris erumpens in hac agonia si-
ue certamine, dum prolixius orat, vsque ad terram
abundanter decurrit.

Considera nunc ergo eum, quanta nunc est animæ
suæ angustia. Sed & hic illud animaduerte contra im-
patientiam nostram, quia Dominus tribus vicibus ora B
uit, antequàm a Patre responsionem acciperet.

Michael angelus Christũ in agonia confortat.

Cum autem sic orat anxiatus Dominus Iesus: ecce
Angelus Domini, princeps militiæ cælestis exercitus,
Michael scilicet astitit confortans eum, & dicens: Sa-
lutem Deus meus Iesu. Ego orationem vestram, & su-
dorem vestrum sanguineum patri vestro obtuli in con
spectu totius curiæ supernæ, & omnes procidentes sup
plicauimus, vt Calicem hunc transferret a vobis. Et
respondit pater: Nouit dilectissimus filius meus Ie-
sus, quòd humani generis redemptio, quam sic opta-
mus, sine sanguinis sui effusione sic decenter fieri non
potest: & ideo si salutem vult animarum, oportet eũ C
pro eis mori. Quid ergo discernitis? Tunc respondit
Dominus Iesus Angelo: Salutem animarum omnino
volo, & idcirco potius eligo mori vt saluentur animæ,
quas ad imaginem suam pater creauerat, quàm velim
non mori, & animæ non redimantur. Fiat ergo volun-
tas patris mei. Et Angelus ad eum: Confortamini er-
go, & viriliter agite, excelsum enim decet magnifica
facere, & magnanimum ardua tolerare. Cito pertran-
sibunt pœnalia, & succedunt perpetuo gloriosa. Dicit
pater quod semper vobiscum est & quod matrem ve-
stram, & discipulos ipse seruabit, ipsosq. incolumes
vobis reddet. Et humilis Dominus reuerenter, & hu- D
militer suscipit hanc confortationem etiam a sua crea-
tura, considerans se esse minoratum paulo minus ab
ab angelis, dum est in hac valle misera tenebrarum. Et
sic contristabatur vt homo, & vale fecit ei. Et sic ex
verbis angeli fuit confortatus vt homo, rogans, vt eum
patri ac cælesti curiæ commendaret. Surgit ergo tertio
ab oratione totus sanguine madefactus, quem conspi-
ce tergentem sibi vultum, vel etiam forte in torrente
lauantem, totumq. afflictum reuerenter cerne, eiq. in-
time compatere: quia sine ingenti acerbitate doloris
hoc sibi contingere nullatenus potuit.

Dicunt tamen Sapientes, & expositores, quòd ora- E
uit Dominus Iesus patrem, non tam timore patiendi,
quàm misericordia prioris populi: quia compatiebā-
tur Iudæis, quia pro sua morte sæuissima perderentur.
Non enim ipsi occidere eum debebant, quia ex ipsis
erat, & in lege eorum continebatur, & tanta eis be-
neficia impendebat, dum orabat patrem pro salute Iu-
dæorum, & dicebat: Vt credat multitudo gentium,
non recuso passionem. Si vero Iudæi excæcandi sunt
vt alij videant, non mea voluntas, sed tua fiat. Fuit
Quadruplex voluntas Christi dum hortat in horto. enim in Christo tunc quadruplex voluntas, scilicet vo-
luntas carnis, & hæc nullo modo volebat pati. Volun-
tas sensualitatis, & hæc remurmurabat, & timebat. F
Voluntas rationis, & hæc obediebat, & consentiebat.
nam iuxta Isaiam dicitur: Oblatus est, quia ipse voluit.
Isa. 53. b Et fuit in eo voluntas diuinitatis, & hæc imperabat, &
sententiam ipsa dictabat. Igitur quia verus erat homo,
vt homo erat in magna angustia positus. Et ideo intī-
me compatere ei, & considera, & vide diligenter om-
nes actus, & singulas affectiones Domini Dei tui. Ve-
nit autem ad discipulos suos dicens: Dormite iam, &
requiescite, qui ibi aliquantulum dormierunt. Bonus
autem pastor vigilat super custodiam gregis sui pusil-
li. O grandis amor. Vere in finem dilexit eos, cum
in tanta positus agonia eorum procurat quietem. Vi-
debat autem a longe aduersarios suos venientes cum
facibus, & armis, nec tamen discipulos excitauit, ni-
si cum prope, & iuxta eos erant, tunc dixit eis: Suf-
ficit, satis dormistis, ecce qui me tradet appropinquat.

Et adhuc eo loquente, venit ante illos nequam Iu-
das, pessimus mercator, & osculatus est eum. Dici- *Mat. 26. c*
tur enim quòd moris erat Domini Iesu, discipulos Christus ca
quos emittebat, in osculo recipere redeuntes, & pro- pitur.
pterea proditor ille in signum, Iesum per osculum tra-
didit, & præcedens alios cum osculo redijt. quasi di-
cat: Non sum ego cum istis armatis, sed rediens mo-
re solito, te osculor & dico: Aue Rabbi. Intuere er-
go bene, & prosequens Dominum, vide quo modo
patienter, & benigne suscipit ipsius infelicis amplexus,
& oscula proditoris, cuius paulo ante pedes lauerat, &
summo cibauerat cibo. Et quo modo se patitur capi,
ligari, percuti, & furibunde duci, ac si esset malefa-
ctor, & omnino impotens ad se defendendum. Quo
modo etiam compatitur discipulis suis fugientibus &
errantibus. Sed & ipsorum dolores cernere potes,
quo modo inuiti, & dolentes gemitus & suspiria da-
bant, & velut orphani, & timore perterriti recedebant,
& magis ac magis eorum augebatur dolor, cum vide-
bant & Dominum suum sic viliter trahi, & canes istos
trahentes eum ad victimā, & illum quasi agnum man-
suetissimum sine resistentia ipsos sequi. Conspice nunc
eum, quo modo ducitur ab illis nequissimis de torren-
te sursum Hierusalem festinanter, & anxie, manibus
post tergum ligatis, exclamydatus tunica, supercinctus
non curiose, capite discoopertus, & curuus ex fatiga-
tione, & vehementi acceleratione incedens. Cum
autem præsentatur principibus sacerdotum Annæ &
Caiphæ & alijs senioribus congregatis illi, quasi leo
capta præda, exultant, ipsum examinant, falsos pro-
curant testes, qui eum condemnant & expuunt in eius
sacratissimam faciem, oculos velant, colaphizant, ala-
pis cædunt, dicentes: Prophetiza quis est qui te per-
cussit? & multis opprobrijs eum vexant, & in omni-
bus se patienter habebat. Et hic in singulis eum con-
spice, & compatere.

Tamdem illi maiores recesserunt mittentes eum in
quendam carcerem ibi subtus solarium, qui adhuc vi-
deri potest, vel eius vestigium, & ligauerunt eum ad
quamdam columnam lapideam, cuius pars postea cō-
minuta est, & adhuc apparet, vt habeo ex fratre nostro,
qui vidit. Dimiserunt nihilominus aliquos armatos ad
tutiorem custodiam, qui eum per totam noctem resi-
duam vexauerunt, derisionibus & maledictis vacan-
tes. Intuere ergo qualiter audaces, & pessimi conui-
ciantur eidem, dicentes: Credebas tu melior, & sa-
pientior esse principibus nostris? quæ stultitia erat tua?
non debebas aperire os tuum contra eos: quo modo
fuisti ausus sic facere? Sed nunc apparet sapientia tua,
vt stes modo sicut tuis conuenit paribus, & dignus
proculdubio es morte, & tu eam habebis. Et sic per
totam noctem modo vnus, & modo alius insultabat
verbis, & factis contra eum. Quanta credis dicunt, &
faciunt hi mercenarij? opprobrijs vilissimis indiscrete,
& irreuerenter ei insultant. Intuere nunc Dominum
verecunde, & patienter tacentem ad omnia tamquam
in culpa deprehensum, & vultu in terram demisso, &
sibi compatere vehementer. O Domine ad quorum
manus venisti? quanta est patientia tua? Vere ista est
hora tenebrarum.

Et sic stetit rectus ad illam columnam ligatus vsque
ad mane. Interim autem Ioannes vadit ad Dominam,
& socias in domum Magdalenæ congregatas, in qua
cenam fecerant, & narrat cuncta quæ Domino, & di-
scipulis contigerunt. Tunc indicibilis planctus, eiula-
tus, & clamor factus est ibi. Intuere eas, & compate-
re, quia in afflictione permaxima, & dolore vehemen-
tissimo sunt de dilecto Domino suo, quia bene vidēt,
& credunt nunc ipsum Dominum moriturum. Tam-
dem Domina secedit ad parietem, & in orationem se
conuertit, dicens: Pater reuerendissime, pater pijssi-
me,

Digitized by Google

me, pater misericordissime, recommendo vobis filium meum dilectissimum. Non sis ei crudelis, quia cunctis es benignus. Pater æterne, morietur ne filius meus Iesus? nihil enim mali fecit. Sed pater iuste si redemptionem vultis humani generis, per alium modum obsecro faciatis, omnia namque possibilia sunt vobis. Rogo vos pater sanctissime, si placet vobis, non moriatur filius meus Iesus, liberate ipsum de manibus peccatorum, & reddite ipsum mihi. Ipse propter obedientiam vestram, & reuerentiam non se iuuat. Dereliquit seipsum, & tamquam imbecillis, & impotens est inter istos. Vnde vos illum Domine adiuuate. Hæc & his similia orabat Domina cum affectu suo toto, & conatu, & cum magna amaritudine cordis sui. Compatere nunc ei, quam sic cernis afflictam.

Meditatio passionis Christi hora prima.
Cap. LXXVI.

MAne autem tempestiue redierunt principes, & maiores populi, & fecerunt eum ligari manus post tergum, dicentes: Veni nobiscum latro, veni ad iudicium, hodie complebuntur maleficia tua, modo tua sapientia apparebit. Et ducebant eum ad Pilatum, & ipse tamquam nocens sequebatur eos, cum esset agnus innocentissimus. Cum autem mater eius, Ioannes & sociæ, nam & ipsæ summo mane exierunt foras, vt venirent ad eum, occurrerunt ei in biuio, & videntes eum sic vituperabiliter & sic enormiter a tanta multitudine duci, quanto repleti sunt dolore, dici non posset. In isto autem mutuo conspectu, fuit dolor vehementissimus vtriusque. Nam ipse Dominus multum affligebatur ex compassione, quam habebat ad suos, & maxime erga matrem. Sciebat enim, quòd propter ipsum dolebant vsque ad animæ a corpore auulsionem. Considera ergo & intuere diligenter per singula. sunt enim per multum, immo per maxime compassiua.

Mater Maria cũ alijs Christo occurrit.

Ducitur ergo ad Pilatum, & illæ mulieres a longe sequuntur, quia appropinquare non possunt. Accusatur tunc ab illis in multis, & Pilatus ipsum misit ad Herodem. Herodes vero cupiens videre de suis miraculis, gauisus est, sed nec miraculum ab illo habere potuit, neque verbum. Igitur ex hoc reputans eum stultum, fecit in derisione ipsum indui veste alba, & remisit eum Pilato. Et sic vide qualiter non solum malefactor, sed & stultus est omnibus illis reputatus. ipse autem omnia patientissime tolerabat. Intuere etiam hic eum, dum ducitur, & reducitur, demisso vultu, & verecunde incedentem, & omnium clamores, conuitia & subsannationes audientem, & forte lapidum percussiones, & immunditiarum aliarũ fœtores suscipientem. Et etiam matrem, & suos intuere discipulos cum indicibili mœrore a longe stantes, & inde ipsum sequẽtes. reducto autem eo ad pilatum, illi canes cum audacia magna atque constantia prosequuntur suas accusationes: sed Pilatus causam mortis non inueniens in eum, ipsum dimittere nitebatur. Dixit ergo: Ipsum corripiam, & dimittam. O Pilate tu Dominum tuum castigas? nescis quid agis, quia nec mortem nec flagella meretur. recte ageres, si te ad suum nutum corrigeres. Iussit autem eum durissime flagellari.

Ad Pilatũ & Herodẽ ducitur Dominus. *Luc. 23. b*

Spoliatur ergo Dominus, & ad columnam ligatur, & diuersimode flagellatur. Stat nudus coram omnibus iuuenis elegans, & verecundus, speciosus forma præ filijs hominum, suscipit spurcissimorum flagella dura, & dolorosa, caro illa innocentissima, & tenerrima, mundissima, & pulcherrima. Flos omnis carnis, & totius humanæ naturæ, repletur liuoribus, & fracturis. Fluit vndique regius sanguis de omnibus partibus corporis, superadditur, reiteratur, & spissatur liuor super liuorem, & fractura super fracturam, quo usque tam tortoribus, quàm inspectoribus fatigatis solui iubetur. Columna autem ad quam ligatus fuerat, vestigia cruoris ostendit sicut in historijs continetur. Hic ergo eum diligenter considera per longam moram, & si hic non compateris, cor lapideum putate habere. Tunc impletum est quod ait Isaias Propheta: Vidimus, inquit, eum, & non erat aspectus, & reputauimus eum quasi leprosum, & humiliatum a Deo. O Domine Iesu quis fuit tam audax, & tam temerarius, qui te spoliauit? Et qui illi audaciores qui te ligauerunt? Sed qui illi audacissimi, qui te tam durissime flagellauerunt? Sed tu sol iustitiæ tuos radios subtraxisti, & ideo factæ sunt tenebræ ac tenebrarum potestas. Omnes sunt te potentiores. Amor tuus, & iniquitas nostra sic te imbecillem fecerunt. Maledicta sit tanta iniquitas, pro qua sic affligeris.

Flagellatur Christus. *Psal. 44.*

Isa. 53. a

Soluto Domino a columna, ducunt eum sic nudatum, sic flagellatum, per domum scrutando pro pannis qui sparsim in domo proiecti fuerunt ab expoliatoribus. Intuere eum sic bene afflictum, & trementem durissime. Erat enim frigus sicut dicit Euangelium. Cum se vellet reuestire, contendunt quidam impijssimi, dicentes Pilato: Domine, Hic se fecit regem. Vestiamus eum, & honore regio coronemus. Et accipientes quandam chlamydem sericam rubeam, & turpem, vestiuerunt eum, & spinis coronauerunt. Cerne ergo eum in singulis actibus & afflictionibus suis, quia omnia facit, & sustinet quæ & ipsi volunt. Purpuram suscipit, super caput spineã coronam portat, arundinem manu tollit, & ipsis genuflectentibus, & vt regem salutantibus tacet, & patientissime obmutescit. Cerne nunc in amaritudine cordis, & maxime caput ipsius plenum spinis arundine sæpe percutitur. Et vide depresso collo, cum dolore tam magno acerbos ictus tunc suscipit. Perforabant namque caput eius sacratissimum acerbissimæ illæ spinæ, ac totum madere faciebant sanguine. O miseri, quo modo tremendum adhuc apparebit vobis illud caput regale, quod vos nunc percutitis? Illudebant enim ei tamquam regnare volenti, & non valenti. Omnia autem sustinet, quia eorum sæuitia nimia erat, sed nec illis sufficerat quod ad maiorem illusionem totam cohortem congregauerant, sed & coram ipso Pilato, & toto populo adducunt eum foras publice sic illusum, & portantem spineam coronam, & purpureum vestimentum. Cerne nũc pro Deo quo modo etiam stat facie ad terram demissa, coram tanta multitudine vociferante, & clamante, Crucifige eum, & insuper eum deridente, & insultante quasi sapientiores eo fuerint: & quo modo appæreat, quod ipse se insipienter habuerit contra principes, & pharisæos, qui sic eum aptari fecerunt, & ad talem finem perducunt. Et sic non solum dolores, & pœnas, sed etiam opprobria suscipiebat ab eis.

Christus coronatur spinea corona

Meditatio passionis Christi hora tertia.
Cap. LXXVII.

PEtit ergo tota multitudo Iudæorum, vt crucifigatur & sic condemnatur a misero iudice Pilato. Non recordantur beneficiorum, & operum eius, nec mouentur propter innocentiam eius, & quod crudele videtur, non retractantur propter afflictionem quam ei prius intulerunt, sed gaudent principes, & maiores quod intentionem prauam perfecerunt. Rident, & derident eum, qui est verus Deus, & æternus, & mortem accelerant. Reducitur intus, spoliatur purpura, & stat nudus coram eis, & datur ei reuestiendi licentia. Attende hic diligenter, & considera staturam eius in singulis partibus. Et vt intime compatiaris, & simul pascaris, auerte parumper oculos a diuinitate, & eum purum hominem considera, & videbis iuuenem elegantem, nobilissimum, & innocentissimum, & amantissimum, totum autem flagellatum et sanguine liuoribusq. respersum, pannos suos vndique proiectos sparsim de terra colligere, & cum quadam verecundia, reuerentia, & rubore se coram eis, quamuis

Christus ad mortẽ damnatur.

Digitized by Google

uis irridentibus reuestire, ac si foret omnium infimus, A
derelictus a Deo, & omni auxilio destitutus. Intuere
etiam eum diligenter, & pietate ac compassione mo-
uearis: nam modo colligit vnam, modo aliam, & co-
ram illis se reuestit. Redeas post ad diuinitatem, &
considera illam immensam æternam, & incomprehen
sibilem, & imperatoriam maiestatem incarnatam, se
flectentem humiliter, ad terram reclinantem, & pan-
nos recolligentem, se cum reuerentia, & rubore si-
militer vestientem, ac si esset homo vilissimus, immo
seruus emptitius sub istorum dominio constitutus, &
ab eis pro aliquo excessu correctus & castigatus. In-
tuere etiam eum diligenter, & humilitatem eius admi- B
rare, & eidem etiam considerationibus compatiens,
intueri potes eundem cum ad columnam ligatus, sic
enormiter flagellatur. Et eo reuestito ducunt eum fo-
ras, ne mortem vlterius differant. & tunc venerabile
lignum crucis longum, & grossum, & multum graue
ponunt super humeros eius, quod agnus mansuetissi-
mus patienter suscipit, & portat. Et vt dicitur in hi-
storijs, opinio est, crucem Domini quindecim pedes
habuisse in altum, & tunc ducitur, & acceleratur, &
opprobrijs saturatur, vt supra in principio tactum fuit
Christus hora matutina. Ductus autem fuit foras cum socijs
ducitur ad suis, duobus vtique latronibus. Ecce hæc est sua so- C
crucifigēdū cietas. O bone Iesu quantam verecundiam faciunt
vobis isti vestri amici, latronibus vos associant, sed &
deterius faciunt qui crucem vobis portandam impo-
nunt, quod de latronibus ipsis non legitur. Vnde non
Isa. 53. d solum, iuxta Isaiam, cum iniquis deputatus est, sed
iniquorum iniquior. Indicibilis est Domine patien-
tia vestra.

Cerne igitur hic eum bene, quo modo vadit curuus
subtus crucem, & vehementer anhelat. Compatere
ergo ei quantum potes, in tot angustijs, & ludibrio-
rum renouationibus posito. Et quia vere mæsta mater
eius propter multitudinem gentium ei appropinquare D
non poterat, nec videre, iuit per aliam viam breuio-
rem cum Ioanne, & sociabus suis, vt alios præcedens
ei approximare valeret. Cum autem extra portam
ciuitatis in concursu viarum eum habuit obuium, cer-
nens eum oneratum ligno tam grandi, quod primo
non viderat, semimortua facta est præ angustia, nec
verbum ei dicere potuit, nec Dominus ei, quia accele-
ratus erat ab eis qui eum ducebant ad crucifigendum.
Vlterius autem Dominus procedens parum post con-
Luc. 23. d uertit se ad mulieres flentes, & dixit eis: Filiæ Hieru-
salem nolite flere super me, sed super vosipsas flete,
& cet. sicut in Euangelio plenius continetur. Et in E
his duobus locis apparent vestigia Ecclesiarum adhuc,
quæ ibi factæ sunt in memoriam hominum, vt habui
a fratre nostro qui vidit. Qui etiam dicit, quod mons
Caluariæ vbi fuit Christus crucifixus, distabat a por-
ta ciuitatis, quantum locus noster a porta sancti Ger-
mani. Vnde nimis longa portatio crucis erat. Cum
ergo vlterius processisset, & ita esset fatigatus, & con-
tractus, quòd amodo portare non posset, crucem de-
posuit. Illi autem pessimi differre nolentes mortem
suam, timentes ne sententiam eius reuocaret Pilatus,
quia ostendebat voluntatem dimittendi eum: coege-
runt quendam crucem portare ipsum autem sic exo- F
neratum, vt latronem ligatum ad Caluariæ locum du-
xerunt. Nonne igitur hæc quæ in matutinali, & pri-
ma, & tertia hora passus est, videntur tibi sine ista cru-
cifixione vehementissimi dolores esse, & amarissimi,
& horrores valde stupendi? Certe sic puto, & ad com-
passionem facientia motiua, quinimmo valde inferen-
tia passionem. Sic completa videntur, quæ de his tri-
bus dicenda sunt ad præsens. Videamus ergo nunc
quæ contigerunt in crucifixione, & morte, scilicet
hora sexta, & nona: postea videbimus de his, quæ
contigerunt post mortem, scilicet hora vespertina &
completorij.

Meditatio passionis Christi hora sexta.
Cap. LXXVIII.

CVm ergo Dominus Iesus ductu impiorum ad Cal
uariæ locum fœtidum peruenit, conspicere potes
operarios malos vndique nequiter operari. His autem
toto mentis intuitu te præsentem exhibeas. & intuere
diligenter cuncta quæ sunt contra Dominum tuum,
& quæ dicuntur, & fiunt ab ipso, atque per ipsum.
Videas ergo oculis mentis alios figere crucem in terrā,
alios parare clauos & martellos, alios parare scalam, &
alia instrumenta, alios ordinare quidquid facere de-
beant, & alios ipsum spoliare. Spoliatur etiam, &
nudus est nunc tertia vice coram tota multitudine, re-
nouantur fracturæ per pannos carni applicatos. Nunc
primo mater cōspicit filium suum sic captum, & apta-
tum dolore mortis affligi. Tristatur etiam supra mo-
dum, & cum rubore, quòd videt eum totaliter nudū:
nam & ei nec femoralia dimiserunt. Accelerat ergo,
& approximat filio, amplexatur, & cingit eum capitis
sui velo. O in quanta amaritudine est nunc anima sua,
non credo, quòd ei verbum dicere potuit: si amplius
facere posset, vtique voluisset, sed amplius non potuit
eum adiuuare. Eripitur enim filius suus de manibus
eius furibunde ad pedem crucis.

Hic modum crucis diligenter attende. Ponuntur Modus,
duæ scalæ, vna retrorsum ad brachium dextrum, alia quo Domi-
ad sinistrum brachium super quas malefici ascendunt nus crucifi-
cum clauis, & martellis. Ponitur etiam alia scala ex xus fuit.
parte anteriori, attingens vsque ad locum vbi debebāt
pedes affigi. Conspice nunc bene singula. compellitur Dominus Iesus crucem ascendere per hanc scalam
paruam. ipse autem sine rebellione, & contradictione
facit humiliter quidquid volunt. Cum ergo in su-
periori parte istius paruę scalæ peruenit ad crucem, re-
nes vertit, & illa regalia aperit brachia, & extendens
manus pulcherrimas, in excelsum eas porrigit suis cru
cifixoribus. Aspicit in cælum, patri dicens: Ecce hic
sum pater mi, vsque ad crucem me humiliari voluis-
ti, pro amore & salute generis humani: placet, ac-
cepto, & pro eis me tibi offero, quos dedisti mihi,
& fratres esse voluisti. Accepta igitur & tu pater, &
deinceps placabilis esto mei amore, & omnium macu-
las veteres absterge, & elonga ab eis, me pro eis tibi
offero pater. Qui autem retro crucem est, accipit ma-
num eius dexteram, & eam fortiter cruci affigit. Quo
facto, ille qui est in latere sinistro accipit manum sini-
stram, & trahit quantum potest, & extendit, & alium
clauum immittit, percutit & configit. Descendunt post
hæc de scalis, & remouentur omnes scalæ. Pendet Do-
minus ex grauedine corporis deorsum trahentis, solū
clauis infixis manibus sustentatur. Nihilominus oc-
currit & alius, & per pedes quantum potest eum tra-
hit, & eo sic extento, alius configit eius pedes clauo
dirissimo. Sunt tamen quidam qui credunt, quòd non
hoc modo fuerit crucifixus, sed cruce extenta in terra,
eum eleuauerunt, & crucem fixerunt in terram. Quod
si hoc magis placet conspice, quo modo ipsum capiunt
despicabiliter sicut ribaldum vilissimum, & proster-
nunt super crucem in terra furibunde, brachia ipsius
accipientes, & post violentam extensionem cruci du-
rissime affigentes. Similiter & de pedibus factum in-
tuere, quos traxerunt quantum violentissime potue-
runt.

Ecce crucifixus est Dominus Iesus, & sic in cruce
extensus, quòd dinumerari omnia ossa eius possent, *Ps. 21. c*
sicut ipse conqueritur per Prophetam. Fluunt vndi-
que sacratissimi sanguinis riuuli ex illis magnis scissu-
ris. Sicq. angustatus est, quod se mouere non potest
nisi in capite. Illi tres claui sustinent totius corporis pō-
dus, dolores acerbissimos tolerat, & vltra quàm dici,
possit, vel cogitari, affligitur. Pendet inter duos la-
trones. Vndique pœnæ, vndique opprobria, vndique
conui-

Digitized by Google

conuitia. Nam ſic coanguſtato a conuitijs non parcunt. Alij blaſphemant, dicentes: Vah qui deſtruis templum Dei. Alij vero: Seipſum non poteſt ſaluum facere. & alia dicunt multa conuicia. Si filius Dei eſt, deſcendat de cruce, vt credamus ei. Sed & milites qui crucifixerunt eum, diuiſerunt ſibi veſtimenta eius in ipſius præſentia.

Et hæc omnia dicuntur, & fiunt præſente matre ſua mæſtiſſima: cuius compaſſio multum augmentat filio paſſionem, & e contrario. Ipſa cum filio pendebat in cruce, & potius elegit mori cum ipſo, quàm amplius viuere. Vndique ſunt anguſtiæ, & tormenta ſentiri poterant, narrari vero nullatenus poterant. Stabat mater iuxta crucẽ eius, & inter crucem latronis, non auertebat oculos a filio, anguſtiabatur vt ipſe, & toto corde orabat ad patrem, dicens: Pater & Deus æterne placuit vobis vt filius meus crucifigeretur: non eſt tempus vt a vobis repetam. Sed videtis in quanta anguſtia eſt nunc anima ſua: rogo vt mitigetis ei pœnam, ſi placet. Pater recommendo vobis filium meum. Et filius ſimiliter orat Patrem pro ea, & tacite intra ſe dicebat: Pater mi, vides quo modo affligitur mater mea. Ego debeo crucifigi, non ipſa, ſed mecum eſt in cruce. Sufficit crucifixio mea, qui totius populi porto peccata, ipſa nihil tale meretur. Vides eam deſolatam, tota die mærore confectam. Recommendo eam tibi: dolores eius tolerabiles facias. Erant autem iuxta crucem cum Domina Ioannes & Magdalena, & duæ ſorores Dominæ, ſcilicet Maria Iacobi, & Salome, & forte etiam aliæ, quæ omnes, & maxime Magdalena dilecta Ieſu diſcipula, vehementer flebant, nec de ſuo Domino dilecto, ac magiſtro poterant conſolari, compatiebantur Domino, & Dominæ, & ſibi ipſis. Sæpe renouabatur eis dolor, quia ſemper eis renouabatur compaſſio, cum in conuitijs, vel in factis ſuo Domino noua paſſio addebatur.

Threm. 1. e

Ioan. 19. e

Meditatio paſsionis Domini hora nona. Cap. LXXIX.

Septẽ verba Chriſti in cruce.

DOminus autem in cruce pendens, vſque ad exitum ſpiritus non fuit otioſus, ſed faciebat & docebat vtilia pro nobis. Vnde dixit ſeptem verba, quæ ſcripta reperiuntur in Euangelio.

Primum fuit in ipſo crucifixionis actu, cum orauit pro ſuis crucifixoribus, dicens: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quod verbum magnæ patientiæ magniq. amoris indicium præſtat, & etiam fuit indicibilis charitatis.

Luc. 23. e

Secundum fuit ad matrem, cum dixit: Mulier ecce filius tuus. & ad Ioannem: Ecce mater tua. Non vocauit eam mãtrem, ne præ amoris vehementis teneritudine amplius ipſa doleret.

Ioan. 19. e

Tertium fuit ad latronem pœnitentem, cum dixit: Hodie mecum eris in Paradiſo.

Quartum fuit, Eli, Eli, lamazabathani? hoc eſt, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? quaſi dicat: Pater tantum dilexiſti mundum, vt dum me pro ipſo tradidiſti, dereliquiſſe me videaris.

Mat. 17. e

Quintum fuit cum dixit, Sitio. In quo verbo fuit magna compaſſio matris, & ſociorum eius, & Ioannis, & illis peſſimis magna fuit lætitia. Nam licet exponi poſſet, quòd ſitiebat animarum ſalutem: tamen in veritate ſitiuit, quia ſanguinis effuſione erat totus exſiccatus intus, & etiam arefactus. Et cum illi maligni cogitare non poſſent, in quo ei plus nocerent: tamen vexandi nouam materiam acceperunt. Vnde dederunt ei bibere acetum mixtum cum felle. Maledictus eorum furor, quia pertinax. & quantum poterant nocuerunt.

Ioan. 19. e

Sextum verbum fuit, Conſummatum eſt. quaſi diceret: Pater, obedientiam quam mihi dediſti, perfecte compleui. Adhuc pater etiam quidquid vis mihi filio tuo præcipe: paratus ſum quidquid reſtat vlterius adimplere. Ego enim in flagella paratus ſum. Sed totum quod de me ſcriptum eſt, conſummatum eſt: ſi tibi placet Pater, reuoca me modo tibi. Et pater ad eum: Veni dilectiſſime fili mi, omnia bene feciſti, nolo quòd amplius anxieris: veni quia in ſinu meo, & inter brachia mea te ſuſcipiam. Et ex tunc languere cœpit more morientium, modo claudendo oculos, modo aperiendo, & caput inclinare, modo in vnam partem, modo in aliam, deficientibus omnibus viribus.

Ibidem f.

Pſal. 37. d

Tandem addidit ſeptimum verbum, cum clamore valido, & lacrymis, Patri dicens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, Emiſit ſpiritum, & inclinato capite ſuper pectus verſus patrem, quaſi gratias agens, quod ipſum reuocabat, tradidit ei ſpiritum ſuum. Ad hunc clamorem conuerſus fuit Centurio, qui ibi erat, & dixit: Vere filius Dei erat iſte, audiens, quòd clamans expiraſſet. Nam alij homines cum moriuntur, clamare non poſſunt, & ideo in eum credidit. Fuit autem ita magnus ille clamor, quòd vſque in infernum fuit auditus. O qualis tunc erat anima matris, cum ſic pœnoſe videbat eum deficere, languere, lacrymari, & mori! Credo quòd vel propter anguſtiarum multitudinem abſorpta erat, & quaſi inſenſibilis facta, vel ſemimortua facta eſt, nunc quidem multo magis quàm cum obuiauit ei crucem portanti. Quid nunc Magdalena fidelis, & dilecta diſcipula, quid Ioannes præ omnibus dilectus, quid aliæ duæ ſorores Dominæ faciebant? Sed quid facere poterant repletæ amaritudine, completæ doloribus, inebriatæ abſinthio? irremediabiliter omnes flebant. Ecce ergo pendet Dominus in cruce mortuus, redit tota multitudo, remanet mater mæſtiſſima cum illis quattuor, ponunt ſe ad ſedendum iuxta crucem, contemplantur dilectum ſuum, expectant a Domino auxilium, quo modo ipſum rehabere, & ſepelire tunc valeant. At tu ſi contemplatus bene fueris Dominum tuum, conſiderare potes, quòd a planta pedis vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas: non eſt in eo membrum, nec ſenſus corporis, qui ſummam afflictionem, ſeu paſſionem non ſenſerit. Habes ergo quæ de crucifixione, & morte, in ſexta, & nona hora contigerunt, quæ modicitati meæ, vel tuæ ruditati ſcribenda videntur ad præſens. Tu autem ſtudeas deuote, fideliter, & ſolicite, his omnibus inhærere. Nunc de his quæ poſt mortem contigerunt dicamus.

Luc. 23. f

Mat. 27. f

De apertione lateris Chriſti. Cap. LXXX.

De his, quę poſt mortẽ contigerũt.

COmmorantibus ergo & ſedentibus reuerenda domina noſtra Maria atque Ioanne, Magdalena & ſororibus matris Domini ab vna parte prope Crucem, & aſpicientibus quaſi ſine intermiſſione, Dominum Ieſum pendentem ſic in Cruce inter latrones, ſic nudum, ſic afflictum, ſic mortuum, ſic & ab omnibus derelictum: ecce armati multi veniebant a ciuitate verſus eos. qui mittebantur, vt ipſis crucifixis, crura frangerent, occiderent eos, ac ſepelirent, ne corpora in cruce pendentia, in magno die ſabbati remanerent. Tunc Domina & omnes ſurgunt, & aſpiciunt, & vident eos, & neſciunt quid hoc eſſe poſſit, renouatur dolor, & timor & tremor creſcit. Multum quidem Domina timet, & neſcit quid faciat, & vertens ſe ad filium mortuum dixit: Fili mi dilectiſsime, quare redeunt iſti, quid facere amplius tibi volunt, nonne te occiderunt. Fili mi putabam eos ſatiatos eſſe de te: ſed vt video adhuc te mortuum perſequuntur. Fili mi neſcio quid faciam, te defendere a morte non potui: ſed veniam & ſtabo iuxta crucem tuam ad pedes tuos. Fili mi roga patrem tuum, vt eos tibi placabiles faciat: ego autem quod potero faciam. Et omnes tunc quinque flentes iuerunt, & appoſuerunt ſe ante crucem Domini Ieſu. Appropinquant autem illi cum furore & ſtrepitu magno, & videntes latrones adhuc viuere, fran-

Digitized by Google

frangunt eis crura, & ipsos occidunt, & deponunt, A & in aliquam fossam velociter illos proijciunt. Redeuntibus autem ipsis versus Dominum Iesum, timēs mater ne similiter faciant cum filio suo, tacta dolore cordis intrinsecus, cogitauit ad arma sua currere, scilicet ad humilitatem innatam. Et genibus positis, & brachijs cancellatis, vultu lacrymabili, & voce rauca, sic eos alloquitur, dicens: Viri fratres, rogo vos propter Deum altissimum, ne amplius me vexare velitis in dilectissimo filio meo. Ego enim sum mæstissima mater eius, & scitis fratres vos quòd numquam offendi, nec iniuriam aliquam vobis feci, & si filius meus visus est vobis contrarius, ipsum peremistis, & B ego vobis remittam omnem iniuriam, & offensam, & mortem filij mei. Hanc tamen misericordiam mecum facite, ne ipsum confringatis, vt saltem integrum valeam tradere sepulturæ. Non expedit, vt eius crura frangantur: videtis enim quòd iam mortuus est, & migrauit. Hora enim est postquàm discessit. Ioannes vero Magdalena & sorores matris Domini, stabant genu flexi cum ea, & amarissime omnes flebant. O Domina, quid est quod agitis, ad pedes nefandissimorum statis, ibi oratis inexorabiles, pietate creditis flectere crudelissimos, & impijssimos, & humiliare superbos? Abominatio est superbis humilitas. incassum laboratis. Vnus autem Longinus nomine, tunc impius, & superbus, sed post conuersus, & martyr, & sanctus, porrigens lanceam de longe, eorum preces, & rogamina contemnens, latus Domini Iesu dextrum vulnere grādi aperuit, & exiuit sanguis, & aqua. Tunc mater semimortua cecidit inter brachia Magdalenæ. Ioannes vero dolore vrgente, assumpto vigore, insurgit contra illos, dicens: Viri nequissimi, quare hanc impietatem facitis, non ne videtis quod mortuus est. Vultis etiam matrem eius mæstissimam occidere? Discedatis, quia nos eum sepeliemus. Tunc illi sicut Deo placuit, discesserunt. Excitatur autem D Domina, surgens quasi euigilans, quærens quid sit de dilecto filio suo. Respondent ei, nihil esse factum de eo. Postea suspirat, & anxiatur, & respiciens filium suum vulneratum, dolore mortis atteritur. Vides quoties mortua est hodie? toties certe, quoties contra filium suum videbat fieri nouitatem. Vnde vere im- *Luc. 2. e* pletum est in ea, quod sibi dixerat Simeon: Tuam, inquit, ipsius animam gladius pertransibit. Sed nunc, vere filij corpus, & matris animam, huius lanceæ gladius perforauit. Ponunt autem omnes se iterum ad sedendum iuxta crucem, quid facere debeant nescientes. Corpus enim deponere, & sepelire non possunt, E quia vires non habent sufficiētes, nec instrumenta quibus deponere ipsum possint. Recedere autem, sic eo remanente, non audent, & diu sic remanere, nocte appropinquante, non valent, Vides in quanta perplexitate sunt. O Deus benigne, quo modo permittis tuā ex omnibus electam, mundi speculum & reclinatorium nostrum, sic tribulari? Tempus autem esset, vt aliquantulum respirasset.

Hora vespertina meditatio. *Cap. LXXXI.*

ITerum autem vident alios plures, per viam venien- F tes, qui erant Ioseph ab Arimathia, & Nicodemus, ducentes secum alios, portantes instrumenta quibus corpus deponant de cruce, & portabant quasi centum libras myrrhæ, & aloes, & veniebant ad sepeliendum Dominum. Tunc surgunt omnes cum timore magno. O Deus quanta est ista afflictio hodie. Circa conspiciens autem Ioannes dixit: Ego cognosco ibi Ioseph, & Nicodemum. Tunc Domina, resumptis viribus, dicit: Benedictus Deus noster, qui mittit nobis auxilium, memor fuit nostri, & non dereliquit nos. Fili occurras eis. Vadit ergo Ioannes eis obuius velociter, & attingentes se, adinuicem amplexantur cum fletu magno, non valentes per magnam horam adinuicem sibi loqui, ex compassionis teneritudine, & abundantia fletus & doloris. postea veniunt aduersus crucem. Quærit Ioseph, qui sint ibi cum Domina, & quid sit de alijs discipulis. Dicit illi Ioannes istas, quæ ibi sunt. De discipulis autem respondet se nescire, quia nullus ibi fuit hodie. Quærit etiam de his, quæ circa Dominum facta sunt, & narrat ei Ioannes per singula. Cum autem fuerunt prope locum, genuflectentes, & flentes, adorauerunt Dominum. Applicantes autem recepti fuerunt reuerenter per Dominam, & alias socias, genibus flexis, inclinantes vsque ad terram. Similiter ipsi genuflectentes cum ploratu magno, sic steterunt per longam horam. Tandem Domina dicit: Benefacitis habentes memoriam magistri vestri, quia multum vos dilexit: & fateor, quòd in aduentu vestro visum est mihi, nouam oriri lucem. Nesciebamus enim quid facere deberemus: Dominus vobis retribuat. Et illi: Dolemus ex toto corde nostro de his omnibus, quæ contra eum facta sunt. Præualuerunt enim impij contra iustum. libenter eum eripuissemus de tanta iniustitia, si potuissemus. Saltem hoc modicum obsequium Domino & magistro nostro præstabimus. Surgentes ergo, parauerunt se ad deponendum corpus Iesu.

C Tu autem, vt alijs locis dixi tibi, diligenter & mo- *Modus depositionis Christi a cruce* rose modum depositionis attende. Ponuntur duæ scalæ a lateribus crucis oppositæ, Ioseph ascendit super scalam lateris dextri, satagit extrahere clauum ipsius manus. Sed difficile est hoc: quia clauus grossus & longus, est in ligno valde confixus, & sine magna suppressione manus Domini, non videtur posse fieri. Sed non est vis, quia fideliter facit, & Dominus totum acceptat. Euulso illo Ioannes annuit Ioseph, dictum clauum sibi porrigi, ne ipsum Domina videat. Deinde Nicodemus alium extraxit manus sinistræ, & clauum similiter dat Ioanni. Descendit Nicodemus, & iuit ad clauum pedis. Ioseph vero sustentabat corpus Domini. felix quippe ipse Ioseph, qui corpus Domini meruit sic amplexari. Tunc pendentem manum dexteram Domina suscepit reuerenter, & ponit ad vultum suum. Intuetur, & osculatur cum lacrymis validis & suspirijs doloroſis. Euulso autem clauo pedum, pauliſper descendit Ioseph, & omnes accipiunt corpus Domini, & ponunt in terram. Domina suscipit caput cum scapulis in gremio suo: Magdalena vero pedes apud quos tantam gratiam olim inuenerat. Alij circumstant, omnes faciunt planctum magnum super eum. omnes enim plangunt eum, quasi vnigenitum amarissime.

Hora completorij. *Cap. LXXXII.*

POst aliquam morulam, cum nox appropinquasset, rogat Ioseph Dominam, vt permittat eum volui linteaminibus, & sepeliri. Ipsa contendebat, dicens: Nolite amici mei, tam cito filium meum accipere, vel me cum ipso sepelite. Flebat autem lacrymis irremediabilibus, aspiciebat vulnera manuum & lateris, modo vnum, modo aliud, aspiciebat vultum eius, & caput, & videbat spinarum puncturas, depilationem barbæ, faciem & sputis & sanguine deturpatam, & caput tonsum, & de fletu & aspectu non poterat satiari. Legitur autem in quadam scriptura, quòd Dominus deuotæ suæ reuelauit, quod ipse tonsus fuit capillis, & depilatus barba, sed Euangelistæ non scripserunt omnia. Et quidem quòd ipse fuit tonsatus, vel sicut est, nescio probare per scripturam, sed de depilatione barbæ potest probari. Dicit enim Isaias in per- *Isa. 50. c* sona Domini: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Vnde ipsa mater, hæc fideliter aspiciebat, morose videre volebat. Tardante autem hora dicit Ioannes: Domina condescendamus Ioseph & Nicodemo, & permittamus aptari, & sepeliri corpus Domini nostri: quia propter nimiam moram possent

Depositio corporis Christi de cruce.

Lateris apertio.

sent pati calumniam a Iudæis. Ad hanc vocem tamquam grata & discreta, cogitans quòd ipsi Ioanni commissa est per filium, noluit amplius contendere, & benedicens eum, permisit aptari, & inuolui. Tunc Ioannes, & Nicodemus, & alij cœperunt inuoluere corpus, & aptare cum linteaminibus, vt mos erat Iudæis. Domina tamen semper tenebat caput ipsius in gremio suo, quod sibi reseruauit aptandum, & Magdalena pedes. Cum ergo venerunt ad crura prope pedes, dicit Magdalena: Rogo vos, vt permittatis me aptare pedes, apud quos sum misericordiã consecuta. Quibus permittentibus, illa pedes ipsos tenebat. Videbatur deficere præ dolore, & quos alias lacrymis compunctionis rigauit, nunc multo magis vndis lacrymarum doloris, & compassionis, largiter lauit. Aspiciebat pedes sic vulneratos, perforatos, desiccatos, & sanguinatos. amarissime multum flebat. Luc. 7. g Nam vt veritas de ipsa perhibuit testimonium, dilexit multum, & ideo fleuit multum, & maxime in hoc vltimo obsequio magistri, & Domini sui, sic afflicti, sic flagellati, sic vulnerati, sic mortui, & in nihilum sic redacti. Vix cor sibi in corpore stare poterat præ dolore: sed bene cogitari potest, quòd si posset, libenter ad pedes Domini sui expirasset. Non videbat remedium doloris, nec consueuerat ei in talibus obsequi. Nonum & vltimum est hoc obsequium, quod ei nunc præstat. & in hoc præstando amaricatur anima sua, quia non potest illud facere, vt vellet intime, & deceret. Vellet enim totum corpus lauare, vngere, & bene aptare: sed non est tempus & locus. Non enim poterat plus, non poterat aliud: facit quod potest. Saltem pedes lauit cum lacrymis, tandem deuote abstergit, amplexatur, deosculatur, inuoluit, & aptat fideliter quantum melius nouit & potest. Sic ergo aptato corpore, respiciunt ad Dominam, vt ipsa compleat, & omnes planctum recipiunt. Tunc ipsa videns quòd amplius differre non potest, ponit vultum super faciem dulcissimi filij sui, & dicit: Fili mi in gremio meo te mortuum teneo, durum est valde diuortium mortis tuæ, iucunda & delectabilis fuit inter nos conuersatio, & sine querela & offensa fuimus inter alios, quamuis tu dulcissime fili mi, vt nocens sis modo occisus. Fideliter fili mi seruiui tibi, & tu mihi. sed in hac pugna tua dolorosa, nec pater tibi auxiliari voluit, nec ego potui. Tu teipsum dereliquisti propter amorem generis humani, quod redimere voluisti. Dura, & nimis pœnosa est ista redemptio, de qua gaudeo propter salutem hominum. Sed in tuis doloribus, & morte tua multum affligor vehemẽter: quia scio quòd numquam peccasti, & sine causa tam amare occisus es morte tam turpissima. Modo ergo fili mi disiuncta est nostra societas, & me a te nunc oportet separari. Sepeliam ergo te ego mater tua mæstissima, sed postea quo ibo? Vbi etiam morabor fili mi? Quo modo sine te viuere possim? Tecum ergo libentius sepelirer, vt vbicumque esses, ego similiter essem tecum. Sed ex quo non possum corpore, sepeliar tamen mente, animam meam in tumulo sepeliam cum corpore tuo, eã tibi dimitto, eam tibi commendo. O fili mi, quàm anxia est separatio ista. Et iterum ex abundantia lacrymarum, multo melius lauit faciem filij, quam Magdalena pedes. Abstergit autem faciem eius, & deosculans os & oculos eius, in quodam sudario caput ipsum inuoluit, & diligenter aptauit. Tandem iterum benedixit eum. Et tunc omnes adorantes eum flexis genibus, & pedes eius deosculantes, accipiunt, & portant ad monumentum. Domina tenebat caput & scapulas. Magdalena pedes, reliqui vero stabant in medio. Erat prope locum crucifixionis sepulcrum, quantum est longitudo Ecclesiæ nostræ vel circa, in quo sepelierunt eum reuerenter, flexis genibus, & cum fletibus magnis, & singultibus, & suspirijs crebris & multis. Quo sepulto, Mater iterum benedixit, amplexatur eum & stat super dilecto filio suo. sed eleuantes eam, posuerunt magnum lapidem ad ostium monumenti. De hoc monumento dicit Beda: quòd fuit domus rotunda, de subiacente rupe excisa, tantæ altitudinis vt vix homo manu extenta, culmen posset attingere, introitum habens ab oriente, in parte vero Aquilonari locus Dominici corporis, de eadem petra factus est, septem pedes habens longitudinis. Forma sepulcri.

Meditatio post completorium. Cap. LXXXIII.

VOlens autem Ioseph redire in ciuitatem post officium sic completum, dicit Dominæ: Domina mea ego vos deprecor propter Deum, & propter amorem filij vestri & magistri mei, si placet, vt diuertatis in domum meam. scio enim, quòd domum propriam non habetis, vtamini mea vt vestra, quia omnia mea vestra sunt. similiter & Nicodemus. O qualis compassio. Regina cæli non habet, vbi caput suum reclinet & hos dies lugubres, & viduitatis suæ sub alieno tecto ducere oportebit. Vere dies viduitatis sunt isti, quia Dominus Iesus erat ei filius & sponsus, pater & mater, & omne bonum, & omnia simul, eo mortuo, perdidit. Vere vidua est & derelicta, & quo diuertat non habet. Tunc ipsa se inclinans humiliter, & gratias agens, respondit se esse commissam Ioanni. Quibus Ioannes adhuc eam rogantibus, respondit, quòd volebat eam ducere in mõtem Sion, in domum in qua magister cenauit heri sero cum discipulis, & ibidem stare cum ea volebat. Illi vero inclinantes se Dominæ, & adorantes sepulcrum abierunt, & isti, vt Euangelium dicit, remanserunt sedentes contra sepulcrum. Appropinquante autem nocte, dicit Ioannes Dominæ, non est honestum hic nimis morari, vel de nocte in ciuitatem redire: & ideo si vobis placet Domina, recedamus. Tunc Domina surgens & genuflectens, sepulcrum amplexatur, benedicensq. sepulcrum dicit: Fili mi non possum amplius stare tecum, ego recommendo te patri tuo. Subleuatis etiam oculis in cælum, dicit cum lacrymis & affectu magno: Pater æterne, recommendo vobis filium, & meam animam quam dimitto. Et recedere tunc cœperunt. Cum autem venerunt ad crucem, ibi genuflexit ipsa & adorauit crucem, dicens: Hic requieuit filius meus, & hic est pretiosissimus sanguis eius. Similiter & omnes fecerunt. Cogitare namque potes quòd ipsa prima fuit, quæ crucem adorauit. Exinde recedunt versus ciuitatem, & per viam sæpe vertebat retrospiciens. Cum autem fuerunt in loco, vltra quem, sepulcrum & crucem amplius videre non potuerunt, vertit se, inclinauit, genuflexit, & deuotissime adorauit. similiter & omnes fecerunt. Appropinquantes ad ciuitatem, sorores Dominæ velauerunt eam tamquam viduam, cooperientes quasi totum vultum suum, & præcedebant, Domina autem inter Ioannem & Magdalenam sequebatur mæstissime sic velata. Tunc Magdalena volens in ingressu ciuitatis sumere viam, quæ ducit ad domum suam, & illuc eos ducere, præuidit sibi ante, & dicit: Domina mea precor vos amore magistri mei, vt eamus ad domum nostram, & ibi melius stabimus, scitis enim quo modo libenter veniebat ad eam, ipsa vestra est, & omnia mea vestra sunt, rogo vt veniatis. Et hic plangere incœperunt. Domina autem tacente, & annuente versus Ioannem, adhuc illa rogat Ioannem. Ipse vero respondit: Decentius est, vt eamus vsque ad montem Sion, & maxime quia sic respondeamus amicis nostris, tu potius venias cum ea. Tunc Magdalena respondit: Bene scis, quòd veniam cum ea quocumque ierit, & numquam dimittam eam. Intrantibus autem illis ciuitatem, concurrunt vndique virgines, & matronæ bonæ, cum perpendere eam potuerunt, associant eam per viam consolando, sed magnus vtique fit ploratus. Sed & boni homines compatiebantur eidem, per quos transibant, & mouebantur ad fletum, dicentes: Certe magna iniustitia est facta hodie

Mat. 27. g

hodie per principes nostros contra filium istius Dominæ, & Deus pro eo magna signa ostendit, caueant quid fecerint. Cum autem venerunt ad domum, tunc ipsa se vertens versus Dominas, & gratias agens, deuotissime inclinauit. Ipsæ vero inclinãtes se & genuflectẽtes, omnes cœperunt facere planctum magnũ. Intrauit ergo Domina domũ, & Magdalena, & duæ sorores suæ. Ioannes vero ponens se super ostio, rogauit omnes, vt redirent ad domos suas, quia tarda hora erat, & gratias agens eis, ostium ille clausit. Tunc Domina domum circũspiciens sic dicebat: Fili mi dulcissime vbi es, quia hic te non video? O Ioannes, vbi est filius meus? O Magdalena, vbi est pater tuus, qui te sic tenerrime diligebat? O dilectæ sorores vbi est filius noster? Recessit a nobis gaudium nostrum, dulcedo nostra, & lumen oculorum nostrorum, recessit autem cum magna angustia, vos audistis. Et hoc est, quod mihi magis auget dolorem, quia recessit totus laceratus, totus anxius, & sitibundus, coactus, oppressus, & violentus, nec ei potuimus in aliquo subuenire, omnes reliquerunt eum, & pater eius omnipotens Deus noluit eum iuuare: & quàm cito facta sunt ista, vos vidistis. Cuius vmquam vel sceleratissimi hominis, fuit sic accelerata, & fulminata damnatio? O fili, hac nocte captus fuisti, perfide traditus: mane in tertia condemnatus, & in sexta crucifixus, & ita mortuus es. O fili, quàm amara est ista separatio tua, & memoria turpissimæ mortis tuæ. Tandem Ioannes rogans vt desisteret, consolatus est eam. Tu autẽ si vires tuas experiaris, scies vtique eis parere, seruire, consolari, & confortare eam, quod parumper comedat, & alios ad comedendum confortat, quia adhuc ieiuni sunt: postea benedictione a Domina, & singulis alijs suscepta, discedas.

Lamentum Virginis.

A

B

C

Meditatio de Domina, & sociabus de sabbato. Cap. LXXXIIII.

MAne autem sabbati, stabant in domo ianuis clausis, Domina & aliæ sociæ vna cum Ioanne. afflictæ & doloroſæ tamquam orphanæ, & plenæ mærore, non loquentes, sed memorantes sedebant simul, aspicientes se mutuo raptim, sicut contingere consueuit, magna pressura & calamitate grauatis. Pulsatum autem fuit ad ostium & timebant, quia omnia timuerunt. securitas enim eorum discesserat. Tamen Ioannes ibat ad ostium, & aspiciens cognouit Petrum & dixit: Petrus est. Et Domina: Aperias ei. Ingreditur igitur Petrus verecunde, cum singultibus magnis, & fletibus, & tunc omnes plorare cœperunt, nec verbum loqui poterant præ mærore. Postea veniunt successim & alij discipuli etiam plorantes. Tandem cessantes a fletu, incipiunt de Domino suo loqui. Dicit ergo Petrus: Ego verecundor in meipso, nec deberem in conspectu vestro loqui, vel hominibus apparere: quia Dominum meum qui me tantum diligebat, sic reliqui & negaui. Similiter & alij cum percussione palmarum, lacrymarumq. effusione, seipsos redarguebant: quia Dominũ, suum dulcissimum sic reliquerant. Tunc dicit Domina: Magister bonus & pastor fidelis recessit a nobis, & nos remanemus velut orphani: sed spero firmiter, quòd cito rehabebimus ipsum, & vos scitis, quia benignus est filius meus, & vos multum diligebat. Non dubitetis, quia bene reconciliabitur, & libenter remittet omnem offensam, siue culpam. Tantus autem fuit, permissione patris, furor contra eum, & ita prævaluit malorum audacia quòd non potuissetis eum iuuare, etiam existentes cum eo: & ideo nolite turbari. Respondit Petrus: Vere Domina mea, ita est vt dicis, nã & ego qui tantum initia vidi, tanto fui timore percussus in atrio Chaiphæ, quòd vix credebam, me posse euadere, & eum negaui. Nec fui memor verborum, quibus hoc prædixerat mihi, quousque me respexerat. Tũc Magdalena quærit quid ei prædixerat, & respondit de negatione, & narrat ei totum, & addidit, quòd eis alia plura dixit in cena de passione sua. Tunc dicit Domina: Vellem audire de his, quæ dicta, & facta fuerunt in cena per eum. Et Petrus annuit Ioanni, vt ipse referat. Ioannes vero incipit & narrat totum, & sic tam de his, quàm alijs quæ fecerat Dominus Iesus cum eis, narrant adinuicẽ, modo vnus modo alius, ficq. totã diẽ de ipso sermonizando percurrunt. O quã attẽte auscultabat Magdalena, sed multum attentius ipsa Domina. O quoties in ipsa die dicebat in narratione gestorum: Benedictus sit filius meus Iesus. Intuere ergo eos diligenter & compatere, quia sunt in afflictione magna, immo permaxima hodie constituti. Quid enim est videre, quòd Domina cæli & terræ & Princeps ecclesiarum, & omnium populorum, & duces totius diuini exercitus, sic timorosi stant recluſi in domuncula quadam, nescientes, quid facere debeant, nisi quòd se confortant, conferentes de factis, & verbis dulcissimi Domini sui. Domina tamen stabat mente tranquilla & pacata, quia certissimam spem habebat de resurrectione filij sui. & in ea sola remansit fides in ipsa die sabbati: & propterea dies sabbati attribuitur ei. Non tamẽ poterat ipsa Domina gaudenter stare, propter mortem fili sui dulcissimi Iesu Christi. Sero autem facto, post solis occasum, cum licuit operari, Maria Magdalenæ & altera Maria iuerunt emere aromata, pro faciendis vnguentis. Sero etiam præcedenti cum redierant a sepultura Domini, cœperunt parare vsque ad solis occasum, postea siluerunt. Nam sabbatum obseruare oportebat a solis occasu die veneris, vsque ad alium occasum. Nunc ergo vadunt emere aromata. Intuere tu illas diligenter, incedentes mẽstis vultibus, more viduarum, & se applicantes ad aliquam apothecam, alicuius forte deuoti Domini, eis compatientis, & libenter satisfacientis voluntati earum. Ipsæ vero postulant aromata, & eligunt quantum possunt meliora, & pretio soluto redeunt, parantes se ad facienda vnguenta Domino suo. Conspice ergo diligenter, quomodo humiliter, deuote & fideliter laborant pro Domino suo, cum lacrymis magnis, & suspirijs intimis. Domina vero & Apostoli aspiciunt, & forte adiuuant: quibus factis, nocte siluerunt. Et hæc quidem est meditatio die sabbati de Domina, sociabus, & discipulis.

Quare dies sabbati attribuitur Beatæ Virgini.

Obseruatio sabbati.

D

E

F

SABBATO DIE.

Meditatio de Domino Iesu, die Sabbati descendenti ad infernum. Cap. LXXXV.

VEnit etiam hoc in considerationem nunc: quid scilicet fecerit Dominus ipsa die sabbati. Statim cum mortuus fuerat, descendit ad inferos ad sanctos Patres, & stabat cum eis. Et tunc fuerunt in gloria: nam visio Domini, gloria est perfecta. Confidera hic ergo, & attende quanta fuerit eius benignitas, in infernum descendere, quanta charitas, quantaq. humilitas. Poterat enim vnum Angelum ad eos mittere, & omnes seruos suos liberare, & sibi præsentari vbi voluit: sed hoc non sustinuisset amor suus infinitus, & humilitas sua. Per semetipsum ergo descendit, & non vt seruos, sed & vt amicos visitaret Dominus omnium, & stetit cum eis ibidem vsque ad diem Dominicam, prope auroram. Cogita bene de his, & admirare, & imitari coneris. Iubilauerunt autẽ sancti patres in suo aduentu, & repleti sunt iucunditate immẽsa, omni displicentia procul expulsa, & stabant in laudibus & canticis corã eo, quas laudes potes hoc modo meditari: Imaginado eos, ac si essent cũ corporibus suis, sicut post resurrectionẽ erunt: similiter, & animã illam benignissimam Domini nostri Iesu Christi. Cũ ergo præsenserũt eius saluberrimũ aduentum, occurrerunt ei gaudẽter, seipsos exhortãtes, atque dicentes: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, & cetera. Leuate capita vestra quia ecce venit redẽptio vestra. Consurge, consurge Hierusalẽ, solue vincula colli tui, ecce Saluator venit

Digitized by Google

ſoluere nos a vinculis. Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales & introibit Rex gloriæ. Adoramus te Chriſte, & benedicimus tibi amantiſſime Deus noſter. Et procidentes adorauerunt eum, cũ gaudio & lætitia magna. Ipſos autem conſidera, quia cum reuerentia, & ingenti exultatione, & vultibus iucundis ſtant ei, & dicunt prædicta coram eo, & in huiuſmodi laudibus, & canticis, & iubilationibus ſteterunt in limbo, vſque prope auroram diei Dominici. In conſpectu etiam multitudinis Angelorum ibidem exiſtentium, & cum eis iubilantium. Tunc accepit eos Dominus educens ab inferis in exultatione, & ante eos glorioſe procedens, poſuit ipſos in paradiſo deliciarum. Aliqua vero morula facta, cum eis iucunde, & cum Elia, & Enoch eum recognoſcentibus, dixit eis: Tempus eſt, vt excitem corpus meum, vadam, & reaſſumam illud. Qui omnes procidentes, dixerunt: Ite Domine Rex gloriæ, & cito redite, ſi placet: quia glorioſiſſimũ corpus veſtrum videre plurimũ affectamus.

Habes ergo quæ circa Dominum Ieſum & Matrem eius, & diſcipulos, & ſanctos patres meditari poſſis in die ſabbati, ante reſurrectionem. Verum quia totam paſſionem Domini tibi ſine auctoritatum interpoſitione tranſcurri, ne animus ad aliud quàm ad ipſam paſſionem ſe conuerteret cogitaui vel nunc auctoritates aliquas tibi referre, vt earum lectio mentem excitet ad ipſa feruentius & deuotius meditanda. Accipe ergo Bernardum more ſolito, in quibuſdam ſententijs, ſic dicentem: Ieſu Chriſto debes totam vitam tuã, quia ipſe vitam ſuam poſuit pro vita tua, & cruciatus amaros ſuſtinuit, ne tu perpetuo ſuſtineres. Si enim conferrentur in me omnes dies filiorum Adæ, & omnes dies ſæculi, & labores omnium hominum, qui fuerunt, & qui ſunt, & qui erunt nihil eſſet ad comparationem illius corporis, quod ſpectabile & ſtupendum eſt, virtutibus etiam ſupernis, in conceptu de ſpiritu ſancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ affluentia, in corruſcatione miraculorum, in reuelationibus ſacramentorum. Sicut igitur exaltantur cæli a terra, ita exaltata eſt vita ſua a vita noſtra, quæ tamen poſita eſt. Et ſicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem, ita vita noſtra nullam habet ad vitam illius proportionem: cum illa dignior, iſta miſerior eſſe non poſſit. Cum ergo deuouero quidquid poſſum, non eſt ſicuti ſtella ad ſolem, gutta ad flumen, lapis ad montẽ, granum ad aceruum. Idem: Non ſimplex, aut modica Chriſti exinanitio fuit, ſed ſeipſum exinaniuit vſque ad carnem, ad mortem, ad crucem. Quis digne penſet quantæ fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis, Deũ maieſtatis carne indui, multari morte, turpari cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator abſque iſta difficultate. Valuit, ſed maluit cum iniuria ſui: ne peſſimum atque odioſiſſimum vitium, ingratitudinis occaſionem, vltra reperiret in homine. Sane multum fatigarionis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretq. ad gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus deuotum eſſe fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus, & ingratus. Gratis quidem conditus ſum, ſed nullo conditoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus ſum quemadmodum & vniuerſa. *Et infra*: Sed obſtructũ eſt os loquentiũ iniqua. Luce clarius patet, quantũ modo o homo pro te diſpẽdium fecit. De Domino ſeruus, de diuite pauper, caro de verbo, & de Dei filio, hominis fieri filius non deſpexit. Memento iam te, & ſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. At vero per totos triginta annos, operatus eſt ſalutem noſtram in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens carnis neceſſitates, hoſtis tentationes. Nonne ſibi crucis aggrauauit ignominiã, mortis ſibi accumulauit horrorem. Idem: Super omnia reddit amabilem te mihi, Ieſu bone, calix quem bibiſti opus noſtræ redemptionis. Hoc omnino amorem noſtrum facile vẽdicat totum ſibi. Hoc, inquam, eſt, quod noſtram deuotionem, & blandius allicit, & iuſtius exigit, & arctius ſtringit, & afficit vehementius. Multum quippe laborauit in eo Saluator, nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis auctor aſſumpſit. Illa denique dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt. At vero hoc, & in dictis ſuis ſuſtinuit contradictores, & in factis obſeruatores, & in tormentis illuſores, & in morte exprobratores. Idem: Ad cumulum pietatis tradidit Chriſtus in mortem animam ſuam, & de proprio latere protulit pretium ſatisfactionis, quo placaret patrem. Per quod plane ad ſe verſiculum illum traxit: Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Prorſus copioſa, quia non gutta, ſed vnda ſanguinis largiter per quinque partes corporis emanauit. Quid tibi debuit facere, & non fecit? Illuminauit cæcũ, ſoluit vinctum, reduxit erroneum, reconciliauit reum. Quis non poſt illum libenter, alacriterq. currat, qui & ab errore liberat, & errata diſſimulat, qui deinde viuendo merita tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excuſationẽ habet, qui in odore horum vnguentorum non currit, niſi ad quem forte minime odor peruenit. Sedenim in omnem terram exiuit odor vitæ. Quoniam miſericordia Domini plena eſt terra, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Ergo qui vitalem hanc ſparſam vbiq. fragantiam non ſentit, & ob hoc non currit, aut mortuus eſt, aut putidus. Idem: Non erubeſcit ſponſa nigredinem quam nouit præceſſiſſe in ſponſo, cui ſimilari qu tæ etiam gloriæ eſt? Nil ergo proinde glorioſius eſt, quam Chriſti portare opprobrium. Vnde vox illa prorſus exultationis & ſaluris, Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Grata ignominia crucis ei, qui crucifixo ingratus nõ eſt. Nigredo eſt, ſed forma & ſimilitudo Domini. Vade ad ſanctum Iſaiam, & deſcribet tibi qualẽ illum in ſpiritu viderat. Quem namque alium dixit virum doloris & ſcientem infirmitatem, & quia non erat ei ſpecies neque decor? Et addidit: Nos putauimus eum quaſi leproſum & percuſſum a Deo & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, & liuore eius ſanati ſumus. *Et infra*: Denique ſeipſum fecit peccatũ, & nigrũ dicere verear? Intuere ſane pannis ſordidũ, plagis liuidum. illitum ſputis, pallidum morte. Idem: Quid enim magis deforme, & nigrum oculis ſpectantium occurrebat: quam cum expanſis in cruce manibus medius duorum nequam, riſum malignãtibus daret, fletum fidelibus, & ſolus erat riſui, qui ſolus poterat eſſe terrori, ſolus honori eſſe debuerat. Idẽ: Petra refugium herinacijs, & vbi tuta, firmaq. infirmis requies, niſi in vulneribus Saluatoris? Tanto illuc ſecurior habito, quanto ille potentior eſt ad ſaluandum. fremit mundus, premit corpus, diabolus inſidiatur non cado. Fundatus enim ſum ſupra firmam petram, peccaui pecatum grande, turbabitur conſcientia, ſed non perturbabitnr, quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quod non Chriſti morte ſaluetur? *Et infra*: Clamat clauus, clamat vulnus, quòd vere Deus ſit in Chriſto mundum reconcilians ſibi, ferrum pertranſijt animam eius, & appropinquauit cordi, vt non iam neſciat compati infirmitatibus noſtris. Patet arcanum cordis per foramina corporis, patet illud magnum ſacramentum, patent viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Quid ni viſcera per vulnera pateant? In quo enim clarius quàm in vulneribus tuis eluxiſſet, quòd tu Domne ſuauis & mitis es & multæ miſericordiæ? Maiorem enim miſerationem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat, quis pro addictis morti & damnatis.

Ber. ſer. 11. ſup. cant. poſt med.

Pſal. 140. b
Pſal. 62. c

Idem ſer. 20. ſup. cãt. ante med.

Pſal. 32. b

Idem ſer. 22. ſup. cãt. circ. med.

Pſal. 129. 6

Pſal. 32.

Idem ſer. 25. ſup. cãt. poſt med.

Gal. 6. d

Iſa. 53. 6

Idem ſer. 28. ſup. cãt. ante med.

Idem ſer. 61. ſup. cãt. ante med.

Ait

Ait etiam alibi Bernardus: Meditare passionem crucifixi corporis, & vide si aliquid est in eo, quod non peroret ad patrem. Pro te diuinum illud caput, multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebri teneritudinem confixum est, dum configitur spina. Spinis peccatorum suorum, ait Dominus per Prophetam, circumdedit me populus iste. Ne doleret caput tuum, ne tua vulneretur intentio, caligauerunt in montem oculi sui, & illa luminaria quæ illuminant orbem ad horam extincta sunt. Nonne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ sunt super omnem terram, & illa duo magna luminaria, cũ alijs luminaribus submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auertant oculi tui, ne videant vanitatem, & si viderent, non attraherentur. Aures illæ quæ in cælis audiunt, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabbaoth, audiunt in terris: Dæmonium habes: Et Crucifige, crucifige eum. Vt quid illud? ne aures tuæ obsurdescerent ad clamorem pauperis, ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus susciperent. Speciosa illa facies, speciosa forma præ filijs hominum, sputis illita, afflicta colaphis, addicta delusionibus est. Sic namque scriptum est: Cœperunt conspuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei, dicentes: Prophetiza, quis est qui te percussit. Quare hoc? vt facies tua illuminaretur, illuminata cõfirmaretur, & diceretur de te: Vultus eius non sunt amplius in diuersa mutati. Os illud quod docet angelos, & homines instruxit, quod dixit, & factum est, felle potatum est & aceto, sed hoc factum est, vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ quæ fundauerunt cælos, extensæ sunt in cruce, clauisq. verberatæ durissimis, vt manus tuæ extenderentur ad inopem, & dicere posses cum Psalmista: Anima mea in manibus meis semper. Quod tenemus in manibus, nonde facili obliuiscimur, sic & qui animam suam bonæ operationi imprimit, non tradidit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, lancea militari perfossum est, vt pectus tuum a prauis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur, conseruaretur sanctificatum. Pedes illi, quorum scabellum adorare debemus, quia sanctum est, dura transfixione confossi sunt vel confixi, ne pedes tui festinarent ad malũ, sed currerent ad viam mandatorum Domini. Quid plura? Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Pro te carnem & animam suam posuit, vt corpus & spiritum tuum sibi vendicaret, toto se totum recuperauit. * *Idem*: Expergiscere nunc anima mea, & excutere de puluere, & contemplare virum hunc memorabilem, quem in speculo euangelici sermonis quasi præsentem intuearis. Attende anima mea, quis est ille, qui ingreditur habens imaginem regis, & nihilominus serui despectissimi confusione repletus. Coronatus incedit, sed ipsa eius corona etiam cruciatus est illi. Et mille puncturis speciosum eius caput diuulneratur. Regali purpura induitur: sed potius in eo despicitur, quàm honoratur. Sceptrum in manu gestat: sed eo ipso reuerendum eius caput feritur. Adorant coram ipso positis in terra genibus, & regem, conclamant: & continuo ad conspuendum amabiles eius genas subsiliunt. Maxillas palmis concutiunt, & honorabile collum inhonorant. Vide anima mea, quomodo vir ille per omnia coarctatur, & spernitur. Sub crucis onere dorsum incuruare iubetur, & suam portare ignominiã ad locum deductus supplicij, Myrrha, potatur & felle. In cruce subleuatur, & dicit: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Qualis est hic, qui in omnibus pressuris suis nec semel os suum aperuit, vt aliquid querelæ, aut excusationis, aut comminationis, aut maledictionis, aduersus maledictos canes illos proferret, sed nouissime verbum benedictionis super iniustos suos, quale a sæculo non est auditum effudit? Quid hoc viro mansuetius, quid benignius,

Ioan. 7. c *& 19. a*

Psal. 44.

Matt. 26. g

1. Reg. 1.

Psal. 118. o

Psal. 21. d

** Quæ sequuntur vsque in finẽ capitis sũt Anſel. in ſpec. Euãg. ſer. c. 12.*

Luc. 23. e

anima mea, vidisti? Adhuc autem attentius illum intuere, quàm grandi admiratione & tenerrima compassione dignus appareat. Vide nudum, & verberibus laceratum in medio latronum, cruci ignominiose ferreis clauis affixum, aceto in cruce potatum, & post mortem lancea in latere vulneratum, & copiosos sanguinis riuos, ex quinque vulneribus manuum, pedum, & lateris effundentem. Fletum deducite oculi mei, & liquesce anima mea igne compassionis, super contritione amabilis viri huius, quem in tanta mansuetudine, tot vides afflictum doloribus. *Idem*: Respice Domine sancte pater de sanctuario, & de excelso cælorum habitaculo, & intuere hanc sacrosanctam hostiam, quam tibi offert magnus Pontifex noster, sanctus puer tuus Dominus Iesus Christus pro peccatis fratrum suorum: & esto placabilis super multitudine malitiæ nostræ. Ecce vox sanguinis fratris nostri Iesu, clamat ad te de cruce. Ecce gloria & honore coronatus sum. In dextera maiestatis tuæ astat vultui tuo pro nobis, caro enim & frater noster est. *Idem*: Respice Domine in faciem Christi tui, qui tibi obediens vsque ad mortem factus est, nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris, quantam ab eo pro peccatis nostris satisfactionem receperis. Vtinam Domine appendantur in statera peccata, quibus iram meruimus, & calamitas, quam pro nobis passus est innocens filius tuus. Certe hoc grauior apparebit, & hoc magis digne, vt propter ipsam effundas super nos misericordiam tuam quantum fuit illa, ne pro peccatis nostris contineas in ira misericordias tuas. Gratias tibi Domine pater referat omnis lingua super abundantia bonitatis tuæ, qui vnico filio cordis tui non pepercisti, sed pro nobis illum tradidisti in mortem, vt tantum tamq. fidelem aduocatum haberemus in cælis coram te. *Idem*: Et tibi Domine Iesu fortissime zelotes, quid gratiarum quid retributionis digne retribuam ego homo, puluis, & cinis, & vile figmentum? quid enim pro mea salute facere debuisti, & non feci? Ab imo pedis vsque ad summũ verticis, totum in aquas passionum te demersisti, vt me totum de illis extraheres. Et intrauerunt aquæ vsque ad animam tuam. Nam & animam tuam in mortem perdidisti, vt meam perditam mihi redderes. Ecce me duplici debito obligasti, nam & pro eo quod dedisti, & pro eo quod mei causa perdidisti debitor tibi sum, & pro mea quidem vita bis a te mihi data, semel in creatione semel in redemptione: quid magis iuste tibi reddam, quàm ipsam, non habeo. Pro tua autem pretiosa anima ita contribulata, quid ab homine digne rependi possit, non inuenio. Nam & si cælum, & terram, & omnem ornatum eorum, pro ea possem rependere, certe vsque ad mensuram debiti, nullatenus attingere possem. Vt autem idipsum quod & debeo, & possibile mihi est, retribuam tibi, tui Domine muneris est. Diligẽdus es mihi toto corde, tota mẽte tota anima, tota virtute, & tua mihi sequenda vestigia, qui pro me mori dignatus es, & quomodo fiet illud in me, nisi per te? Adhæret anima mea post te, quia tota virtus eius pendet ex te. Hucusq. Bernardus. Habes igitur a Beato Bernardo more suo mellifluo eructantem de Domini Passione melliflua & pulcherrima. Videas ne in vacuum ea recipias. Sed toto corde, toroq. affectu ipsius auctoritatibus incitata in Dominica passione verseris, quia ipsius meditatio, super omnes alias quæ de vita ipsius occurrere possunt, noscitur eminere. De cetero ad resurrectionem ipsius Domini Iesu accedamus.

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 15.

Iob. 11.

Ibid. c. 16.

De resurrectione Domini, & quomodo primo apparuit matri Dominica die.
Cap. LXXXVII.

VEniens Dominus Iesus, cũ honorabili multitudine Angelorum, ad monumentum die Dominico

Digitized by Google

ſummo mane, & reaccipiens corpus iſtud ſanctiſſimum, & ipſo monumento clauſo, proceſſit propria virtute reſurgendo. Eadem autem hora, ſcilicet ſummo mane Maria Magdalenæ & Iacobi & Salome licentia petita prius a Domina, cœperunt ire cum vnguentis ad monumentum. Domina autem domi remanſit, & orabat, dicens: Pater clementiſſime, pater pijſſime, ſicut ſcitis, mortuus eſt filius meus, inter duos latrones cruci fuit affixus, & ego eum ſepeliui manibus meis: ſed potens eſtis Domine, eum mihi reſtituere incolumem rogo maieſtatem veſtram, vt eum mihi reddatis. Quare tardat tantum ad me venire? remittite obſecro eum mihi, quia non quieſcit anima mea, niſi videam ipſum. O fili mi dulciſſime, quid eſt de te? quid agis? quid moram contrahis? rogo te ne amplius differas venire ad me, tu enim dixiſti: Tertia die reſurgam. Nonne fili mi, eſt hodie tertia dies, non heri, ſed prius heri, id eſt nudiuſtertius, fuit dies illa magna, & amara valde, dies calamitatis & mortis, tenebrarum & caliginis, ſeparationis & mortis tuæ. Ergo fili mi eſt hodie tertia dies. Exurge ergo gloria mea, & omne bonum meum, & redi. Super omnia deſidero te videre. Conſoletur me tuus reditus, quam ſic contriſtauit diſceſſus. Reuertere ergo dilecte mi, veni Domine Ieſu, veni ſpes mea vnica, veni ad me fili mi. Illa ergo ſic orante, & lacrymas dulciter emittente, ecce ſubito Dominus Ieſus venit in veſtibus albiſſimis, vultu ſereno, ſpecioſus, glorioſus, & gaudens, & dixit ei quaſi ex latere: Salue ſancta parens. At illa ſtatim ſe vertens: Es tu, inquit, filius meus Ieſus? Et genuflexit adorans. Cui filius: Mater mea dulciſſima, ego ſum, reſurrexi, & adhuc tecum ſum. Eis autem ſurgentibus ipſa cum lacrymis præ gaudio amplexans eum, & vultum vultui applicans fortiter ſtringebat, requieſcens totaliter ſuper eum, & eam alacriter ſuſtentabat. Poſtea conſedentibus eis pariter diligenter & curioſe intuebatur eundem in vultu & cicatricibus manuum & per totum quærens, ſi omnis dolor ab eo diſceſſerat. Et ille: Reuerenda mater omnis a me dolor abſceſſit, & mortem, & dolorem, & omnes anguſtias ſuperaui, nec de cetero inde aliquid ſentiam. Et illa: Benedictus ſit pater tuus, qui te mihi reddidit: exaltatum & laudatum ſit nomen eius, & magnificatum in ſæcula. Stant ergo & colloquuntur ad inuicem gaudentes, & Paſcha ducentes delectabiliter, & amanter. Et narrat ei Dominus Ieſus, qualiter populum ſuum liberauit de inferno, & omnia quæ fecit in iſto triduo. Ecce nunc ergo magnum Paſcha.

Mariæ eum vnguentis vadunt ad monumentum.

Matt. 27. g

Quomodo Maria & aliæ duæ Mariæ venerunt ad monumentum, & de curſu Petri & Ioannis.
Cap. LXXXVIII.

MAgdalena vero & aliæ duæ Mariæ ibant, vt dixi, ad monumentum cum vnguentis. Dum ergo fuerunt extra portam ciuitatis reuocabant ad memoriam afflictiones & pœnas magiſtri ſui, & in omnibus locis in quibus aliquid notabiliter contra ipſum, vel per ipſum factum fuerat aliquantulum ſubſiſtebant, genuflectentes & oſculantes terram, gemitus & ſuſpiria dantes, & dicentes: Hic obuiauimus ei cum cruce ſuper collo, quando mater eius ſemimortua eſt: hic ſe vertit ad mulieres: hic crucem depoſuit fatigatus, & ſuper iſto lapide ſe appodiauit parumper: hic ſic crudeliter & fortiter impulerunt eum, vt velocius ambularet, & quaſi eum currere coegerunt: hic ſpoliauerunt eum, & totum nudum fecerunt: hic eum crucis patibulo affixerunt. Et tunc cum magno clamore & inundatione lacrymarum, procidentes in facies ſuas adorauerunt crucem, & oſculatæ ſunt eam, pretioſo adhuc Domini ſanguine rubricatam. Deinde ſurgentes, & euntes verſus ſepulchrum, dicebant: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et aſpicientes, viderunt reuolutum lapidem, & Angelum Domini ſedentem ſuper eum, qui dicit eis: Nolite timere &c. vt in euangelio continetur. Illæ autem fraudatæ ſpe ſua, quia putabant corpus Domini inuenire non attendentes ad verba Angeli, conterritæ redeunt ad diſcipulos, dicentes, corpus Domini eſſe ſublatum. Tunc ergo Petrus & Ioannes concurrerunt ad monumentum. Conſpice bene eos, currunt ipſi, currunt Magdalena & ſociæ poſt eos, omnes currunt ad quærendum Dominum ſuum, cor ſuum, & animam ſuam, currunt multum fideliter multumq. feruenter, multumq. anxie. Cum autem peruenerunt ad monumentum, reſpicientes in ipſo non inuenerunt corpus, ſed viderunt linteamina & ſudarium, & receſſerũt. Compatere ipſis, quia in afflictione magna ſunt. Quærunt Dominum ſuum & non inueniunt, & neſciunt vbi eum amplius quærere debeant: ergo dolentes, & flentes diſceſſerunt.

Marc. 16. b & Mat. 28. b

Ioan. 20. a

Quod Dominus apparuit tribus Mariis.
Cap. LXXXIX.

MAriæ autem remanſerunt ibidem, & reſpicientes in monumentum, viderunt duos Angelos, ſtantes in albis, qui dicunt eis: Quem quæritis, viuentem cum mortuis? Illæ autem nec tunc attenderunt ad verba eorum, nec aliquam conſolationẽ acceperũt de viſione Angelorum: quia non quærebant Angelos, ſed Dominum Angelorum. Iterum duæ Mariæ conterritæ, & quaſi abſorptæ, elongauerunt ſe inde aliquantulum, & ſedebant dolentes. Magdalena vero neſciens, quid aliud facere deberet, & quia ſine magiſtro ſuo viuere non poterat, & ibi eum non inueniebat, & vbi eum quæreret iguorabat, ſtabat ad monumentum foris plorans. Iterum ergo reſpiciens in monumentum, quia ſemper ſperabat, ibi eum reuidere, vbi eum ſepelierat, vidit ipſos Angelos ſedentes, qui dicunt ei: Mulier, quid ploras? quem quæris? Et illa: Tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerũt eum. Vide mirabilem operationem amoris. Paulo ante audierat ab vno Angelo, quod reſurrexerat, & poſtea a duobus quia viuebat, & non recordabatur; ſed dicit, Neſcio. Amor hoc faciebat, quia, vt dicit hic Origenes, anima ſua non erat, vbi ipſa erat: ſed ibi erat, vbi magiſter ſuus erat. Neſciebat cogitare, loqui nec audire, niſi de ipſo. Cum autem iſta ſic plorareat, nec de Angelis aliquid curaret, amore ſuo magiſter ſuus non poterat amplius ſe tenere. Dominus ergo Ieſus refert hoc matri, & dicit quod vult ire ad conſolandum eam, quæ hoc multum acceptat, & dicit: Fili mi benedicte, vade in pace, & conſoleris eam, quia multum, te diligit, & de tua morte multum doluit, & memento redire ad me, & amplexans dimiſit eum. Venit ergo ad monumentum in horto, vbi erat Magdalena, & dicit ei: Mulier, quẽ quæris? quid ploras? Et illa eum non cognoſcens adhuc, vt ebria reſpondit, dicens: Domine, ſi tu ſuſtulifti eũ, dicito mihi, vbi poſuiſti eum: & ego eum tollam. Conſpice bene eam quomodo lacrymabili vultu, ſupplíciter, & deuote, eũ exorat, vt doceat eã illum quem quærit: ſemper enim ſperabat, audire aliqua noua de ſuo dilecto. Tunc Dominus ad eam dixit: Maria. Ipſa vero quaſi reuiuiſcens, & cognoſcens eum ad vocem, indicibili gaudio dixit: Rabbi, id eſt, magiſter, Dominus vos eſtis quem quærebam, quare tamdiu vos mihi celaſtis? Et currens ad pedes oſculari volebat. Dominus vero volens animum ſuum eleuare ad cæleſtia, vt non quæreret eum amodo in terra, dixit: Noli me tangere, nondũ enim aſcendi ad patrẽ meum, ſed dic fratribus meis. Aſcendo ad patrẽ meum, & patrem veſtrũ, &c. Et addidit: Nonne prædixi tibi, quod tertia die reſurgerẽ, quomodo igitur me in ſepulchro quærebas? Et illa: Dico vobis magiſter, quòd tantus dolor de acerbitate paſſionis & mortis veſtræ, cor meũ repleuerat, quod omniũ oblita, de nihilo recordabar, niſi de corpore veſtro mortuo, & de loco vbi ſepeliueram ipſum: & ideo vnguen-

Orig. in diuerſos ho. 10. to. 2.

Dominus apparuit Mariæ Magdalenæ in horto.

Ioan. 20. d

Digitized by Google

vnguentum hoc manè detuleram. Benedicta sit magnificentia vestra, quæ resurgere & ad nos redire, dignata est. Stant ergo simul dilecti, cum iucunditate & gaudio magno. Ipsa vero curiosè aspicit eum, & interrogat de singulis, & responsum alacritatis recipit. Nunc ergo, & hic est magnum Pascha. Licet autem sic a principio Dominus ei respõderet, vix credere possum, quin eum familiariter tangeret, antequam inde discederet, osculando pedes & manus. Sed dispensatiue sic fecit a principio, vel quia talem se ostendebat, qualis erat in corde suo, secundum communem expositionem: vel quia, vt dixi, volebat animũ suum erigere ad cælestia, secundũ quod Bernardus innuere videtur. Pie nãque credi potest, quod quam sic amãter & singulariter, ante omnes qui scripti reperiuntur, visitabat, ad lætificandam eam non turbandam, faciebat. Mysterialiter ergo, non pertinaciter dixit illud verbum: quia non pertinax, neque durus, benignissimus Dominus est, & maxime diligentibus se. Post aliqualem vero morulam, discessit Dominus dicens, quia & alios oporteret eum visitare. Tunc Magdalena quasi alterata, sicut nolens ab eo vmquã discedere, dicit: Domine, vt video, vestra conuersatio non erit amodo nobiscum, sicut consueuerat, rogo ne obliuiscamini mei. Mementote Domine tot bonorum, quot mihi contuliſtis, & familiaritatis & dilectionis, quam habuistis ad me, & recordamini mei Domine Deus meus. Et Dominus ad eam: Noli timere, confide & constans esto, quia semper ero tecum. Tunc ipsa benedictione ab eo recepta, & Christo discedente, venit ad socias, & nunciat hoc eis. Illæ vero de resurrectione Domini gaudentes, sed quòd non viderant eum dolentes, recedunt cum ea. Cum ergo istæ tres Mariæ in simul pergerent, antequam venirent ad ciuitatem, apparuit eis Dominus Iesus, dicens: Auetè. Illæ vero vltra quàm dici posset exhilaratæ, procidentes tenuerunt pedes eius. Hic ergo similiter & quærunt & aspiciunt, & responsum iucunditatis accipiunt, & faciunt magnum Pascha. Dicit autem eis Dominus Iesus: Dicite fratribus meis, vt veniant in Galilæam, ibi me videbunt sicut prædixi eis. Vides, quod magister humilitatis vocat discipulos suos fratres, numquid hanc virtutem dimisit? Tu autem si in prædictis vis intelligentiam, & consolationem habere, recordare de his, quæ superius tibi dixi, vt, scilicet in omnibus locis & factis, ita sis animo, ac si præsens esses corpore. Et idem de infra dicendis.

Dominus apparuit tribus Marijs in via pariter pergentibus.

Quòd Dominus apparuit Ioseph, Iacobo minori & Petro. Cap. XC.

DIscedens ergo Dominus Iesus ab eis, apparuit Ioseph, qui eum sepelierat. Captus enim erat propterea a Iudæis, & reclusus in quodam cubiculo diligenter sigillato & post sabbatum eum interficere volebant. Apparuit ergo ei Dominus Iesus, & faciem eius extersit. & osculum dedit, & inde salutis sigillis in propriam domum reportauit. Apparuit etiam Dominus Iesus Iacob minori, qui vouerat se non comesturum nisi videret Dominum resuscitatum. Dixit ergo ei, & his qui cum eo erant: Ponite mensam. Deinde panem accipiens, benedixit, & dedit ei, dicens: Comede dilecte frater mi, quia filius hominis surrexit a mortuis. Ista vero refert Hieronymus. Cum autem Magdalena & sociæ redeunt domum, & narrant discipulis resurrexisse Dominum, Petrus mærens, quod Dominum suum non viderat, nec quiescere valens propter amoris vehementiam, discessit ab eis, & solus ibat versus sepulchrum. Nesciebat enim, vbi eum alibi quæreret. Dum ergo pergeret, Dominus Iesus apparuit ei, dicens: Pax tibi Simon. Tunc Petrus percutiens pectus suum, & procidens in terram cum lacrymis, dixit: Domine dico meam culpam, quia te dereliqui, & pluries negaui, & osculatus est pedes eius. Dominus autem ipsum erigens, osculatus est eum, dicens: Pax tibi, noli timere, omnia peccata sunt tibi dimissa: ego bene sciebam, & prædixi tibi. Nunc ergo vade, & confirma fratres tuos, & confide, quia mortem, & omnes inimicos vestros, & aduersarios deuici. Hic ergo similiter fit magnum Pascha. Stant & colloquuntur adinuicem, & diligenter Petrus aspicit eum, & singula notat. Benedictione vero accepta, rediens ad Dominam & ad discipulos, omnia narrauit. Scire autem debes, quòd de apparitione facta Dominæ nihil continetur in euangelio: ideo autem ipsam posui, & ante præmisi, quia de ipsa videtur tenere Ecclesia, vt in legenda de resurrectione Domini plenius habetur.

1.Cor.15.a

Hier. li. de script. Eccleſiaſt. in Iacobo. to. 1.

De reditu Domini ad sanctos patres post resurrectionem. Cap. XCI.

DOminus ergo Iesus cum discessit a Petro, quia nondum visitauerat sanctos patres, post resurrectionem suam, quos in Paradiso delitiarum dimiserat, redijt ad eos, procedens in stola candida cum multitudine Angelorum. Quem ipsi in tanta gloria conspicientes a longe, cum indicibili exultatione, & iubilo, canticis, & laudibus, suscipiunt eum, dicentes: Ecce rex noster, venite occurramus Saluatori nostro. Magnum principium & regni eius non erit finis. Dies sanctificatus illuxit nobis, venite omnes & adoremus Dominum. Et procidentes in terram adorauerunt eum, & surgentes, & stantes cum eo reuerenter & iucunde compleuerunt laudes suas, dicentes: Vicit Leo de tribu Iuda, refloruit Domine caro mea, adimples nos lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. Resurrexisti gloria nostra, exultabimus & lætabimur in te. Regnum tuum, regnum omnium sæculorum, & dominatio tua vsque in generatione & generationem. Et nos non discedimus a te, resuscitabis nos, & nomen tuum exaltabimus. Præcursor pro nobis ingressus est, Pontifex factus in æternum. Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Hodie illuxit nobis dies redemptionis, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Hodie per totum mundum melliflui facti sunt cæli: quia Dominus regnauit a ligno. Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Cantate ei canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctũ eius. Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius, venite, adoremus eum. Appropinquante autem hora vespertina, dicit eis Dominus Iesus: Compatior fratribus meis, quia propter mortem meam contristati, & conterriti, disperguntur sicut oues errantes, & multum desiderant me videre. Vadam ergo, & ostendam me ipsis, confortabo, & consolabor eos, cito reuertar ad vos. At illi procidentes dixerunt: Sic fiat Domine, vt dixistis.

Quòd Dominus apparuit duobus discipulis, euntibus in Emaus. Cap. XCII.

CVm ergo duo ex discipulis eius irent versus castellum Emaus, quasi iam desperati de ipso, & irẽt tristes, de his quæ acciderant conferentes: venit Dominus Iesus, & iunxit se ipsis in specie peregrini, & ibat cum ipsis interrogans eos, & respondens, & conferens verba salubria, vt in Euangelio habes. Tandem coactus ab eis, intrauit cum illis & manifestauit seipsis. Hic autem diligenter attende, & considera bonitatem, & benignitatem Domini tui. Primo quia non potuit eius feruens amor, sustinere suos sic errare, & tristari. Vere fidus amicus est, fidelis comes, & benignus Dominus iũgit se ipsis, quærit tristitiæ causam, & exponit eis scripturas, inflãmans corda eorum, ad omnem rubiginem extirpandam. Sic

Luc. 24. b

quotidie nobiſcum facit ſpiritualiter. Si enim grauati aliqua perplexitate vel acedia de ipſo loquimur, ſtatim adeſt confortans & illuminans corda noſtra, & etiam inflammans in amorem ſui. optimum enim eſt, contra
Pſal. 118. g tales peſtes loqui de Deo. Vnde dicit Propheta: Quàm
Ibidem 5. dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, ſuper mel & fauum ori meo. Et iterum: Ignitum eloquium tuum vehementer & ſeruus tuus dilexit illud. Similiter etiã
Pſal. 38. a cogitare de Deo. vnde idẽ Propheta: Cõcaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.

Secundo conſidera bonitatem eius, non ſolum ex amore, vt dixi, ſed etiam ex humilitate profunda. Conſpice namque ipſum, quo modo humiliter vadit cum eis. vadit namque cum ſuis, quaſi vnus ex eis Dominus omnium. nonne tibi videtur ad primordia humilitatis rediſſe? exemplum nobis eſt ſimile faciendi. Sed & in alio attende Domini humilitatem: quia non eſt dedignatus hos diſcipulos inferioris gradus. Non enim erant iſti de Apoſtolis, ſed de alijs minoribus diſcipulis, & tamen familiariter iungit ſe ipſis, vadit & loquitur. Non ſic elati, nollent enim niſi cum præcipuis viris & magnatum opum, conuerſari & ambulare. Item in alio relucet hic ſua humilitas. Nam ſi conſideras elatos, videbis, quòd nolunt ampulloſa verba ſua ſpargere inter paucos. Sed Dominus etiam cum duobus loquitur arcana ſua. nõ vilipendit paucos, immo nec etiã vnum, ſicut fecit olim cum Samaritana. Tertio conſidera Domini bonitatem, quãtum ad præſens negotiũ, quo modo inſtruit diſcipulos ſuos in moribus, reficit, & conſolatur. Conſpicias ergo eum, quo modo fingit ſe lõgius ire, vt eorum augeat deſiderium, & inuitetur, & teneatur ab eis. & quo modo poſtea benigne intrat cum eis, panem accipit, & benedicens ſuis ſacratiſſimis manibus frangit & porrigit, & ſe ipſum eis reuelat, & quotidie hoc facit nobiſcum inuiſibiliter. nam teneri vult & inuitari per deſideria, orationes, & ſanctas me-
Luc. 18. a ditationes. Et ideo ſemper orare oportet, & non deficere, vt ipſe docuit, qualiter iſta fecit ad noſtram eruditionem, vt ſcilicet attẽdamus ad opera pietatis & hoſpitalitatis. Et quo modo non ſufficit diuina eloquia legere vel audire, niſi opere compleantur. De hoc in Homilia Gregorij ſuper hoc Euangelio poteris plenius edoceri. Non autem dedit iſtis ſuis diſcipulis magnam ſui copiam, ſed ſtatim porrecto eis pane, euanuit ab oculis eorum. Nam etiam alios conſolari volebat, cum quibus tamen etiam iſtos eſt conſolatus.

Elatorũ conſuetudo.

A Dominus etiam Ieſus libenter ſuſcipit omne ſeruitiũ de manibus eius, & eam reuerenter honorat coram diſcipulis. Non autem omittas Magdalenam dilectam diſcipulam, & Apoſtolorum Apoſtolã. Conſpice etiã, qualiter more ſolito, ſedet ad pedes magiſtri ſui, diligenter audit verba eius, & ſi quid poteſt etiam ipſa, gaudioſe, ac toto affectu, eidem miniſtrat. O qualis tũc eſt domuncula iſta, & quam gratioſum habitare in ea? Nonne tibi videtur etiam nunc eſſe magnum Paſcha, ſi aliquid deuotionis habes? puto quòd ſic. Sed parum ſtetit tunc Dominus cum eis, quia iam erat quaſi ſero. Tamen forte etiam ipſi coegerunt eum, aliquantulum B plus ſtare, rogantes ne ſic cito recederet. An non credis quòd Magdalena, ſedens ad pedes iuxta eum, teneret per pannos eum cõfidenter, & cum reuerenti audacia, ne diſcederet ita cito. Erat enim indutus veſtimentis albiſsimis, veſtibus gloriæ ſuæ. Sic enim eum tenebat, non præſumptuoſe, ſed confidenter faciebat, ſic diligens, ſic dilecta, nec Domino diſplicebat. Teneri vult Dominus, vt patet in duobus diſcipulis ſupra, euntibus in Emaus. Tandem Dominus reuerentia matri exhibita, ſimiliter & ab ea recepta licentia, benedicens omnes, receſſit ab eis. ipſi vero procidentes, de cita reuerſione rogauerunt eundem. Remanſerunt autẽ C famelici, & ſitibundi de Domino, de quo tãtam copiã habere conſueuerant, eum ſæpe ſuſpirijs, & deſiderijs reuocantes. Vidiſti quoties hodie habuiſti Paſcha: nam omnes iſtæ apparitiones in die Paſchatis fuerunt. Sed forte audiſti, ſed non ſenſiſti, quia nec forte in paſſione compaſſionem habuiſti. Credo enim, quòd ſi in paſſione compati ſcires, & mentem haberes, vnitam & nõ ſparſam ad ſæcularia, vel ſuperflua, vel curioſa, in qualibet vice ſentires Paſcha. Et hoc de quolibet die Dominico contingere poſſet, ſi mente integra diebus veneris, & ſabbati, te cum paſſione Domini præparares, maxime dicente Apoſtolo: Si fuerimus ſocij paſ- *2. Cor. 1. b*
D ſionum, erimus & conſolationum.

Quòd Dominus apparuit Diſcipulis in octaua Paſchæ, & erat cum eis Thomas. Cap. XCIV.

A Dueniente autem die octaua reſurrectionis, iterũ *Ioan. 20. f* apparuit Dominus Ieſus diſcipulis ianuis clauſis. Et erat Thomas cum eis, qui prima die cum eis non fuerat. Et cum alij narraſſent ei, quia viderant Dominum. reſpondit: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum, &c. vt in Euangelio cõtinetur, non credam. Dicit ergo paſtor bonus, & de puſillo ſuo grege ſolicitus: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & E affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Tunc Thomas procidens, tetigit cicatrices Domini, & dixit: Dominus meus & Deus meus. Hominem enim vidit, & Deum credidit. Dixit etiam ſuam culpam de hoc, quòd ipſe dereliquerat eum, ſicut & alij dixerunt. Dominus autem erigẽs eum, dixit: Noli timere, omnia peccata ſunt tibi dimiſſa. Hoc autem de Thomæ dubitatione, diſpenſatorie permiſſum eſt, vt euidentioribus argumentis, reſurrectio Domini probaretur. Conſpice autem hic diligenter eum, & conſidera ſolitam benignitatem, humilitatem, & amorem feruentem ipſius, quo modo, ſcilicet Thomæ monſtrat & alijs diſcipulis vulnera ſua vt tolleret omnem obſcuritatem de cordibus eorum, ad ipſorum & noſtram vtilitatem. Reſeruauit quoque ſibi Dominus cicatrices vulnerum, maxime propter tria, ſcilicet vt faceret Apoſtolis fidem de ſua reſurrectione, & vt ipſas oſtendat patri, quando vult placare eum & interpellare pro nobis. eſt enim noſter aduocatus: & etiam vt eas monſtret reprobis in die iudicij. Stat ergo Dominus Ieſus cum matre & diſcipulis ſuis, per aliquam morulam loquens de regno Dei, & ipſi cum eo in lætitia magna, audientes iſta verba excelſa, & aſpicientes faciem eius, plenam gaudio & decore.

Quòd Dominus apparuit recluſis in die reſurrectionis. Cap. XCIII.

R Edierunt autem prædicti duo diſcipuli ſtatim in *Luc. 24. f* Hieruſalem, & inuenientes alios diſcipulos con- *Ioan. 20. e* gregatos, abſente Thoma, eis iſta narrauerunt. At pariter audierunt: quia ſurrexit Dominus & apparuit Simoni. Tunc Dominus Ieſus intrans ad eos ianuis clauſis, ſtetit in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis. Diſcipuli vero procidentes in terram, & ſuam culpam dicẽtes, quòd ſic eum dereliquerant, ipſum alacriter ſuſceperunt. Dominus ergo: Surgite, inquit, fratres mei, quia omnia peccata ſunt vobis dimiſſa. Stat ergo familiariter inter eos, & oſtendit eis manus & latus, & F aperit eis ſenſum, vt intelligãt ſcripturas, & cognoſcãt reſurrectionem ſuam. Petit ab eis, ſi habeant aliquid ad manducandum, & manducat coram eis partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Inſufflat in eos, & dicit eis: *Ibidem.* Accipite Spiritum ſanctum. Vides quo modo iſta ſunt plena omni iucunditate & lætitia. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino, lætantur coram eo, qui ante erãt pauefacti. O quam libenter eidem illa porrexerunt, vt comederet, quàm fideliter ei miniſtrabant, & quàm iucunde aſſiſtebant ei. Cõſpice etiam Dominam ibidem eſſe, quia diſcipuli congregabant ſe ad eam. Vide ergo eam indicibili gaudio iſta conſpicere, & iuxta filiũ familiariter ſedere, & ſicut expedit ſeruire alacriter.

Atten-

Digitized by Google

Attende bene eos circumcirca stantes, sed Dominam familiarius iuxta eum: Magdalenam vero semper ad pedes eius considera. Sta & tu reuerenter, a longe tamen, nisi forte misericordia motus faciat te vocari. Tandem dicit eis, quòd vadant in Galilæam, in montẽ Thabor, vt dicitur, & ibi apparebit eis. Et benedictione data discessit ab eis. Ipsi vero remanserunt, vt prius, famelici & sitibundi de eo, sed plurimum confortati.

Quòd Dominus apparuit discipulis in Galilæa. Cap. XCV.

POst hæc discipulis ad dictum locum pergentibus, iterum apparuit eis Dominus Iesus, dicens: Data
Matt. 28. d est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ite, docete omnes, gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & docentes eos seruare, quæcumque mandaui vobis. Et confortamini: quia ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi. Adorauerunt autem eum in suo aduentu & stant etiam nunc cum magna iucunditate cum eo. Considera bene eos, & ea quæ dicta sunt modo ipsis: nam magnifica sunt valde. Manifestat eis, qualiter est Dominus omnium: dat eis mandatum de prædicando: dat formam baptizandi: dat etiam vigorem eis per maximum, dum dicit, quòd semper erit cum eis. Vides quantam iucunditatem dat eis, & quot ostendit eis insignia charitatis. His ergo dictis per Dominum data eis benedictione, disparuit ab eis.

Quòd Dominus apparuit discipulis ad mare Tiberiadis. Cap. XCVI.

Ioan. 21. a DIscipuli vero adhuc remanserunt in Galilea. Iuerũt autem quadam vice piscatum ad mare Tiberiadis septem ex ipsis, & per totam noctem nihil ceperunt. Mane facto, Dominus iterum apparuit eis, & stetit in littore maris. Attende autem hic, quæ acta sunt, quia iucundissima sunt. Quærens ergo Dominus si aliquid cepissent, respondentibus, Non, dixit: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & multitudinem magnam ceperunt. Dixit itaque Ioannes Pe-
Ibidem. b tro: Dominus est. Tunc Petrus nudus existens, succinxit se tunica, & festinus venit per mare: alij vero nauigio venerunt. Et cum descendissent, viderunt piscem positum super prunas, & panem paratum, Dominus enim hoc eis parauerat. Fecit etiam accipi de piscibus eorum, & assari, & simul cum eis comedens, fecit conuiuium, & festum magnum cum eis in littore maris. Et consuetæ humilitatis suæ more ministrans eis, panẽ eis porrexit, & fregit: & piscem similiter dedit eis. Stant ergo reuerenter, & multum alacriter isti septem discipuli cum Domino suo, pariter cum eo comedentes, aspiciunt faciem eius desiderabilem & iucundã, & exultãt in cordibus suis. Accipiunt de sacratissimis manibus eius escas delectabiles, & reficiuntur non minus spiritualiter, quàm corporaliter. O quale conuiuiũ est illud. Conspice bene singula, & si potes pascaris cũ eis. Attende nihilominus quæ sequũtur, quia pulcherrima sunt & vtilissima. Nam cõpleto isto solemni conuiuio,
Ibidem. c dicit Dominus Petro: Diligis me, plus his? & Petrus. Domine tu nosti, quia amo te. Dicit ei Dominus: Pasce agnos meos, &c. Sic ter interrogans, recommendauit ei gregem suum. In quo Domini benignitatem solitã considera, charitatem, & humilitatem. Aperte enim vides, quo modo diligẽter affectuose imprimit, reiterat, & recommendat Petro animas nostras. Iterum autem Dominus post hæc prædixit Petro mortem ipsius, di-
Ibidem. cens: Cum esses iunior, cingebas te, &c. significans, quòd per passionem crucis, clarificaturus esset Deum. Et cum de Ioanne Petrus quæreret: Hic autem quid?
Ibidem. d Dominus respondit: Sic eum volo manere, donec veniam. quasi dicat: Nolo quòd per viam passionis me sequatur, sed in senio & contemplatione requiescet.

Quamuis alij discipuli intelligerent quòd nõ moreretur. Sed nõ erat hoc magnũ donum, cum melius sit dissolui, & esse cum Christo. Attendisti quàm multa, & quàm magnifica facta & dicta sunt in hac apparitione. Post hoc disparuit Dominus ab eis, & more solito redijt ad sanctos patres. Discipuli vero cum magno gaudio remanserunt, & post redierunt in Hierusalem, &c.

Quod Dominus apparuit plusquàm quingentis fratribus simul, & de apparitionibus. Cap. XCVII.

ITerum autem apparuit Dominus plusquã quingen- *1. Cor. 15. a*
tis fratribus simul, vt dicit Apostolus: sed quo loco, aut quando non est scriptum. Sed stans benignus Dominus inter eos, prædicans, & loquens de regno Dei magna eos iucũditate repleuit. Habes ergo duodecim apparitiones Domini, post resurrectionem vsque ad ascensionem, absque duabus cum ascensione proxime dicendis, & sic fuerunt quattuordecim. Scire tamen debes, quòd in Euangelio non sunt scriptæ nisi decem. Nam quo modo apparuit matri, non est scriptũ in aliquo loco, sed sic pie creditur. Quo modo autem apparuit Ioseph, dicitur in Euangelio Nicodemi. Quomodo etiam Iacobo, scripsit Apostolus ad Corinthios: & *Ibidem.*
etiam refert beatus Hieronymus. De ista etiã de quingentis fratribus scripsit beatus Apostolus ibidem. Alię vero scriptæ sunt in Euangelio. Potes etiam meditari de pluribus. Nam verisimile est, quòd benignissimus Dominus fæpe matrem & discipulos visitabat, & Magdalenam dilectam discipulam, confortans & exhilarãs eos, qui sic vehementer de sua passione fuerant contristati, & conterriti. Quod etiam beatus Augustinus sentire videtur, dicens de tempore post resurrectionem: Non omnia, inquit, scripta sunt. crebra erat eius cum eis conuersatio. Et etiam forte ipsi sancti patres maxime Abraham & Dauid, ad quos specialiter facta fuit promissio de filio Dei, veniebant cum eo ad videndum illam suam excellentissimam filiam matrem Domini, quæ pro eis omnibus gratiam inuenit, & genuit Redẽptorem. O quàm lætanter eam respiciebant, & reuerẽter se inclinabant eidem, & omni qua poterant benedictione replebant, quamuis non viderentur ab ea. Potes etiam considerare in hoc benignitatem, charitatem, & humilitatem Domini, more solito, de quibus sæpe fecimus mentionem, & in omnibus factis eius relucent. Quòd etiam postquã glorioſe vicerat, & resurrexerat peregrinari adhuc voluit per quadraginta dies, vt suos discipulos confirmaret, & roboraret. Digne namque post tot annorũ curricula, post tot labores & afflictiones, post tam ignominiosam & acerbam mortem, poterat triumphator ad suam gloriã remeare, & per suos Angelos confirmare, & confortare Apostolos pro suo nutu: sed quia hoc non patiebatur charitas sua, personaliter voluit conuersari cum eis apparens eis per quadraginta dies in multis argumẽtis, & loquẽs de regno Dei. Pro eis fecit hoc & pro nobis, sed non aduertimus. Dilexit te vehementer, & non diligitur, cum ad talem ac tantum ignem, non solum calefieri, sed ardere debeamus. Nunc ad Ascensionem veniamus.

De Ascensione Domini. Cap. XCVIII.

CIrca Dominicam Ascensionẽ te vigilem esse oportet, vt si vmquam toto mentis conatu, te præsentẽ exhibuisti verbis & factis eius, nunc facias multo magis. Nam hæc solemnitas omnes superat alias vt clarius infra tibi ostendam. Et saltem hoc te animet ad attentionem, quòd nunc Dominus discessurus est corporali præsentia, completo suæ peregrinationis cursu. Vnde verba & facta ipsius sunt attentius consideranda. Quælibet enim anima fidelis, debet sponsum suum, Dominum suum, & Deum suum, in eius discessu vigilantissime obseruare, & quæ per eum dicuntur, & fiunt, viscerosius mẽte amplecti, & eidẽ se deuotius, & humilius recom-

Digitized by Google

recommendare, & totaliter animum ſuum ab alijs abſtrahere. Quadrageſimo itaque die a reſurrectione, ſciens Dominus Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos, nunc vero in finem dilexit eos. Accipiens ergo de Paradiſo terreſtri ſanctos patres & alias animas, ſtans & benedicens Eliæ & Enoch ibi remanentibus, & adhuc viuentibus, venit ad diſcipulos ſuos, qui erant in cenaculo in monte Sion cum matre ipſius, & alijs apparẽs eis, voluit etiam ante diſceſſum ſuum prandere cum ipſis, in ſignum memorialis dilectionis & gaudij. Omnibus ergo ſimul comedentibus, cum lætitia magna in hoc vltimo conuiuio Domini ſui, Dicit eis Dominus Ieſus: Tempus eſt, vt reuertar ad eum qui miſit me, vos autem manete hic in ciuitate, quouſque induamini virtute ex alto: quia infra paucos dies replebimini ſpiritu ſancto, prout vobis promiſi. Poſtea ibitis per vniuerſum mundum prædicãtes Euangelium meum, baptizando credentes, & eritis mihi teſtes vſque ad vltimum terræ. Exprobrauit etiam incredulitatem eorum, quia his qui viderant eum reſurrexiſſe, ſcilicet Angelis ſuis non crediderunt. Hoc nunc maxime facit, cum de prædicando dicebat, quaſi daret eis intelligere: Multo magis debebatis vos Angelis credere, etiam antequam me videretis, quàm gentes qui credẽt vobis prædicantibus, & me non videbunt. Fecit etiam hoc, vt cognoſcentes defectum ſuum remanerent humiliores, oſtendens eis in ſuo diſceſſu, quantum placebat ei humilitas, & quaſi eam peculiariter recommendaret eiſdem. Quærentibus autem eis de temporibus futuris, noluit reſpondere, quia non expediebat eis. Stant ergo, comedunt, & loquuntur, & gaudent propter preſentiam Domini ſui, ſed nihilominus turbati propter diſceſſum. Tanta enim amoris teneritudine diligebant eum, quòd etiam verba diſceſſus ſui, non poterant æquo animo ſuſtinere.

Quid autem dicam de matre iuxta eum prandente, quæ ſuper omnes ſic intenſe eum amabat? An non credis, quod ad hæc verba diſceſſus filij, maternæ dilectionis tacta & commota dulcedine, reclinaret caput ſuum ſuper filium, & recumberet ſuper pectus eius? Nam ſi Ioannes hoc fecit in cena, nunc multo magis meditari potes de ipſa. Vnde ſuſpirans cum lacrymis eum rogabat, dicens: Fili mi, ſi diſcedere vis, ducas me tecum. Dominus autem conſolatus eam, dicebat: Rogo mater chariſſima, ne feras moleſte diſceſſum meum: quia vado ad Patrem. Te autem remanere hic expedit ad tempus, propter confirmandos credentes, poſtea veniam ad te, & aſſumam te ad gloriam meam. Ad quem mater: Fili mihi dilectiſsime, fiat voluntas tua. Nam non ſolum remanere, ſed & mori parata ſum, pro animabus pro quibus & mortuus fuiſti, ſed eſto memor mei. Dominus autem eam & diſcipulos & Magdalenam & alias conſolabatur, dicens: Non turbetur cor veſtrum neque formidet: non relinquam vos orphanos, vado & venio ad vos & ſemper ero vobiſcum. Tandem dicit eis, quòd exeant in montem oliueti, quia inde volebat aſcendere, & tunc diſparuit ab eis. Mater ergo, & omnes alij ſine mora iuerunt ad dictum montem, qui eſt ab Hieruſalem ad vnum miliare, & ibidẽ iterum apparuit eis Dominus. Ecce quomodo habes hodie duas apparitiones. Tunc amplexatus eſt matrem valefaciens ei, & mater eum tenerrime. Diſcipuli autem & Magdalena & omnes alij procidentes, & lacrymantes, deoſculati ſunt pedes eius, ipſe vero ſuos Apoſtolos erigens, benigne oſculatus eſt.

Conſpice nunc eos bene, & cuncta quæ fiunt. Conſidera nihilominus ſanctos patres ibidem exiſtentes, inuiſibiliter tamen, quomodo libenter, & reuerenter intuentur Dominam, & affectuoſe benedicunt, per quam tantum beneficium conſecuti ſunt. Quomodo etiam intuentur illos excelſos pugiles, & duces diuini exercitus, quos inter omnes elegit Dominus, ad expugnandum, & vincendum vniuerſum mundum. Tandem completis cunctis myſterijs, cœpit Dominus Ieſus eleuari ab eis, & aſcendere virtute ſua. Tunc mater & omnes alij procidebant in terram. Dicebat Domina: Fili mi benedicte, memor eſto mei, & propter diſceſſum non poterat lacrymas continere: gaudebat tamen multum, quòd filium ſuum ſic glorioſe cernebat petere cælum. Similiter & diſcipuli eius dicebant: Domine pro te dimiſimus omnia, eſto memor noſtri. Ipſe vero eleuatis manibus, facie ſerenus, & gaudens, regio more coronatus & ornatus, triumphaliter ferebatur in cælum. Benedicens eis dixit: Conſtantes eſtote, & viriliter agite, quia ſemper vobiſcum ero. Aſcendebat autem, ſecum ducens illam nobilem multitudinem, iter pandens ante eos, vt dixerat Michæas propheta. Dominus itaque glorioſus, candidus, & rubicundus, ſplendens & gaudioſus, præcedebat eos, viam eis oſtendens, & ipſi cantantes & iubilantes, lætiſſimi ſequebantur eum, dicentes: Cantemus Domino qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi. Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum. Benedictus es Domine Deus noſter, qui ſaluos facis ſperantes in te. deducens populum tuum in exultatione, & electos tuos in lætitia. Exaltare ſuper cælos Deos, & ſuper omnem terram gloria tua, vt liberentur dilecti tui. Aſcendens in altum proſperum iter faciens nobis, perducens nos in refrigerium, educis vinctos tuos in fortitudine, deſiderium noſtrum tribuens nobis. Intrabimus in domum tuam, & in conſpectu angelorum tuorum tibi pſallemus. Gloria laus, & honor, tibi ſit rex Chriſte Redemptor. Regna terræ cantate Deo, pſallite Domino.

Domini Aſcenſio.

Mich. 2. d

Interim autem Michael præpoſitus Paradiſi pergẽs ad patriam, nunciauerat, quòd Dominus aſcendebat. Ecce omnes ſpirituum ordines, ſeriatim per acies ſuas, occurrerunt eidem, vnus ex eis non remanſit, qui non veniret obuiam Domino ſuo, & inclinantes ſe, cum omni qua poterant reuerentia, deducebant eum cum hymnis & canticis ineffabilibus. Quis enim poſſet cantus & iubilos, qui ab ipſis fiebant, explicare? Aduenerunt ergo principes coniuncti pſallentes & dicebant, Alleluia, alleluia, alleluia.

Cæleſtium ſpirituũ occurſus cum Chriſtus in cælos aſcendit.

Nomine qui in Domini rex benedicte venis:
Nunc tibi regnanti pangimus ecce melos.

Alleluia alleluia alleluia. Benedictus es Domine, qui ſedes ſuper Cherubim, & intueris abyſſos, alleluia alleluia alleluia. Dignus es Domine omni laude & honore alleluia, quia victoriam glorioſe feciſti, allel. Confiteantur cæli mirabilia tua Domine. allel. & virtutem tuam allel. Ecce nunc aſcendunt tribus Domini alleluia, vt confiteantur, & dicant tibi alleluia. Ad lætandum in lætitia gentis tuæ, vt lauderis cum hereditate tua, alleluia alleluia alleluia. In huiuſmodi canticis & confeſsionibus Dominum honorabant vtrinque coram ipſo exultantes, & eidem feſtum honorificum cum omni reuerentia facientes. Et quis poſſet hoc gaudium enarrare?

Sed & illud quis dicere poſſet, quòd tam beatiſſimi ſpiritus, quàm ſanctiſſimi patres ſimul habuerunt, cum ſibi ad inuicem occurrerunt? Superni ergo ſpiritus reuerentia prius Domino exhibita, & canticis eius expletis, illis cum magna iucunditate dicebant. Principes populorum bene vos venire gratulemur, alleluia. congregati eſtis cum Deo veſtro alleluia. & vehementer eleuamini, alleluia. pſallite ei qui aſcendit ſuper cælum cæli, alleluia, alleluia. Et ſancti patres alacriter reſpondebant: Principes populi Domini, alleluia. cuſtodes & adiutores noſtri alleluia. gaudium vobis & pax alleluia. pſallite, & vos regi noſtro alleluia. Exultate Deo adiutori noſtro, alleluia, alleluia, alleluia. Simul etiam ſe ad inuicem adorantes dicebant: In domũ Domini lætantes imus, alleluia, alleluia: ſimul nos capiet vrbs veneranda Dei, alleluia. oues paſcuæ Domini, portas eius & atria intremus, alleluia.

Digitized by Google

alleluia, in hymnis & canticis, alleluia, Dominus enim virtutum nobiscum alleluia, susceptor noster est, alleluia, alleluia. Vides ergo quòd omnes iubilabãt, & psallebant. Nam iuxta prophetam: Ascendit Deus in iubilatione & Dominus in voce tubæ. Ascendit autem Dominus Iesus plane propter consolationem matris & discipulorum, quousque eum poterant videre. Ex tunc autem nubes suscepit eum ab oculis eorum, & in momento cum omnibus angelis & prædictis patribus sanctis fuit in patria. Sic enim dicit prædictus propheta: Ponis nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum. Pennæ ventorum dicuntur summitates ventorum, id est partes illæ, quæ præcedunt, & velociores sunt. Et ipse adhuc velocius ascendit ex quo nubem interposuit. Stabant ergo Mater & discipuli & Magdalena & aliæ flexis genibus, & intuebantur in cælum euntem illum, quousque poterant.

Psal. 46. a

Psal. 103. a

O Quid erat videre Dominum sic gloriose ascendentem, & quid si quis potuisset videre, & audire beatissimos spiritus, & animas sanctas cum eo pariter incedentes, forte præ gaudio separata fuisset anima talis a corpore, & cum eis etiam ascendisset. Cum ergo sic vultibus adhuc eleuatis aspicerent, ecce duo Angeli steterunt iuxta illos in vestibus albis, dicentes: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui a vobis assumptus est in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Redite ergo in ciuitatem, & expectate, sicut dixit vobis. Considera hic, quomodo de ipsis Dominus fuit solicitus. Nam statim cum euanuit ab oculis eorum, misit Angelos suos, ne nimium ibidem stantes fatigarentur, & vt confortarentur audientes angelicum testimonium concordare secum de ascensione Domini sui. Auditis ergo his verbis, Domina humiliter rogauit Angelos, vt eam recommendarent filio suo. Illi vero se vsque ad terram inclinantes eidem, libenter susceperunt mandatum eius, similiter Apostoli, Magdalena, & omnes alij dixerunt eis. Illis itaque disparentibus, ipsi redierunt in ciuitatem ad montem Sion, ibiq. morabantur, expectantes, vt Dominus Iesus mandauerat eis.

Act. 1.

Dominus autem Iesus cum vniuersa prædicta felici & magnifica multitudine, aperiens ianuas paradisi, vsque tunc humano generi clausas, triumphaliter intrauit, & gaudenter patri genuflectens ait: Pater gratias ago tibi, qui mihi dedisti victoriam de omnibus aduersarijs nostris. Ecce amicos nostros, qui captiui tenebantur, eos tibi præsento: sed fratribus & discipulis meis, quos in mundo reliqui, promisi mittere spiritum sanctum, rogo te pater mi, vt impleas promissionem, & eos recommendo tibi. Tunc Pater erigens eum, fecit eum sedere a dextris suis, & dixit: Benedicte fili mi, omnem potestatem & iudicium dedi tibi, de istis discipulis, & de missione spiritussancti, pro tuo velle disponas. Omnes autem sancti patres & beatissimi spiritus qui adorantes procciderant in facies suas, coram patre surgentes reincœperunt cantica sua, & iubilabant coram Deo laudes. Si enim Moyses & filij Israel, post transitum maris rubri, cecinerunt carmen Domino, dicentes: Cantemus Domino gloriose &c. Et Maria prophetissa soror eius, & reliquæ mulieres eam sequentes, in tympanis & choris Domino Deo canebant, quanto magis nunc cunctis aduersantibus superatis? Similiter cum Dauid deducebat arcam fœderis Domini Hierusalem, totus populus canebat legitime, & Dauid cum cantoribus citharam percutiebat, & omnes laudabant coram Domino in citharis suis & tympanis, & Dauid saltauit totis viribus coram Domino: quanto nunc magis id faciebant, qui vere sunt cum Domino in tanto gaudio constituti? Et si Ioannes, vt in Apocalypsi refert, audiuit vocem in cælo, centum quadragintaquattuor millia citharœdorum, citharizantium in citharis suis, & cantabant, quasi canticum nouum, ante sedem Dei & Agni. Quodcumque gaudium illud significet, ego multo magis ipsum hodie contigisse, meditabor. Omnes ergo ibidem constituti psallunt, omnes exultant, omnes lætantur, omnes cantant, omnes gaudent, omnes iubilant, omnes manibus plaudunt, omnes chorizant, omnes iucundantur, omnes tripudiant. Vere nunc in superna Hierusalem auditur canticum letitiæ, & per omnes vicos eius ab vniuersis dicitur, Alleluia. Numquam ab origine mundi, tale festum, & tam solemne pascha celebratum est, nec vmquam erit forte nisi in die iudicij, cum omnes ibi præsentabuntur electi cum corporibus glorioſis. Et propterea tibi dixi in principio, quod hæc solemnitas omnibus consideratis, cunctis supereminet alijs. Percurras singulas, & videbis si verum loquor. Magnum pascha, & solemne festum est incarnatio Domini, & initium omnis nostri boni: sed hoc nobis non sibi, nam ipse tunc in thalamo virginali inclusus est. Magnum etiam pascha est natiuitatis eius: sed & illud nobis. Nam sibi compatiendum est, quia ad tantam paupertatem, vilitatem, & penuriam natus est. Magnum similiter quo ad nos festum est passio eius, quia tunc omnia nostra peccata deleta sunt. Nihil enim, vt ait Gregorius, nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. sed propter tormenta durissima, & mortem turpissimam, quam sustinuit, nec sibi fuit, nec nobis esse debet materia gaudij & lætitiæ. Magnum insuper & solemne, & verum pascha, est resurrectio ipsius Domini Iesu, tam pro se quam pro nobis, quia ipse glorioſus triumphator apparuit, & nos iustificati sumus. Venerabilis itaque multum: & ideo singulariter in ipso cantat Ecclesia: Hæc dies quam fecit Dominus *&cetera*. secundum Beatum Augustinum. Hæc dies sanctior vniuersis, quod exponi potest de præcedentibus. Nam hæc dies ascensionis maior & sanctior videtur, quia licet resurrexit Dominus, adhuc tamen peregrinatur in terris, adhuc est clausa paradisi porta, adhuc sancti patres non iuerunt ad patrem, quæ omnia in ascensione completa sunt. Et si bene inspicias, quidquid Deus fecit vsque modo, fecit vt perueniret ad hunc finem, & sine hoc omnia sua opera erant imperfecta. Nam cælum & terra, & omnia quæ in eis sunt, facta sunt propter hominem: homo autem propter gloriam habendam: ad ipsam vero vsque hodie, nullus quantumcumque iustus, pertingere poterat post peccatum. Vides quàm magnificus & mirificus sit iste dies. Similiter magnum pascha valde dies pentecostes, & eum multum solemnizat Ecclesia & recte quia tunc donum summum recipit, scilicet, spiritum sanctum. Sed & illud nobis non sibi. Sed hodiernus ascensionis dies, est proprie festum solemnissimum Domini Iesu, quia hodie incipit sedere ad dexteram patris, & requiem capit a peregrinatione sua. Et etiam proprie festum est omnium supernorum spirituum, quia nouum gaudium suscipiunt a Domino suo quem ante ibi in humanitatis forma non viderant. Et quia hodie primo restaurari incipiunt ruinæ ipsorum in tanta multitudine beatorum, & proprie illorum egregiorum patriarcharum, prophetarum, & animarum sanctarum, qui ad supernã patriam hodie primitus intrauerunt. Si ergo festum facimus de aliquo sancto migrante ad cælos, quanto magis de tot milibus, & quãto magis de sancto sanctorum. Est etiam festum Dominæ quæ filium suum regali diademate sublimatum, sic vidit tamquam Dominum verum, super excelsa conscendere. Est etiam nihilominus proprie festum nostrum, quia humana natura hodie super cælos est exaltata, & quia nisi Christus ascendisset, illud ipsum etiam donum spiritussancti, pro quo sic merito solemnizamus, recipere nequibamus. Vnde ipse dicebat discipulis suis: Expedit vobis, vt ego vadam, si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos. Ad robur autem dicti mei, adduco Bernardum, qui de hac

Exod. 15. a

Ibidem. e

2. Reg. 6. c

Apoc. 14. a

Quare solẽnitas ascensionis præeminet alijs omnibus festiuitatib⁹.

Psal. 117. d

Aug. Ser. 126. de tẽp. to. 10.

Ioan. 16. a

Digitized by Google

Bern. Ser. 2. in Aſcēſ. Domini in princ. hac die ſic loquitur, in ſermone de aſcenſione Domini. Solemnitas iſta, chariſſimi, glorioſa eſt. Conſummatio enim & adimpletio eſt reliquarum ſolemnitatum, & felix clauſula eſt totius itinerarij Ieſu Chriſti filij Dei viui. Merito quidem ſolemnitatis & lætitiæ dies agitur, quando ſol ille ſuper cæleſtis, ſol iuſtitiæ, noſtris ſe præſentauit obtutibus. Magna quoque lætitia & exultatio multa nimis, quando conciſo ſacco lætitia circumdatus eſt, & noſtræ dedicauit primordia reſurrectionis. Veruntamen quid mihi & ſolemnitatibus iſtis, ſi conuerſatio mea vſque adhuc detinetur in terris? Dico ergo, non multo minus mihi tolerabilior videtur exilij huius habitatio, quam gehenna.

Idem ſer. 4. ſtatim a princ.

Ioan. 16.b Denique niſi ego abiero paraclitus non veniet ad vos. Videsne quemadmodum ceterarum ſolemnitatum, ea quam hodie celebramus, & conſummationem habeat, & fructū declaret, & augeat gratiam? Sicut enim cetera omnia pro nobis fecit, qui pro nobis natus eſt: ita quoque ipſius aſcenſio propter nos facta eſt, & facit pro nobis. Hucuſque Bernardus. Manifeſte ergo videas, quòd ſolemnior eſt dies iſta omnibus alijs. Et anima quæ bene diligeret Dominum Ieſum, magis hodie exultaret, quàm in aliquo die anni. Vnde ipſe *Ioan. 14.* dicebat diſcipulis: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem. Et propterea credo me recte dixiſſe, quod numquam in patria fuit aliqua dies adeo ſolemnizata, vt iſta. Durauit autem gaudium & exultatio tanti feſti vſque ad diem Pentecoſtes. Et per hunc modum poteſt meditari. Aſcenſio enim Domini fuit hora ſexta, nam primo comederat hora tertia cum diſcipulis ſuis. Quamuis ergo omnes in patria, vltra quàm dici poſſet, exultarent: tamen prima die vſque ad aliam ſextam ſequentis diei Angeli fecerunt ſingulariter feſtum, & Dominus Ieſus oſtendit, vel fecit aliquam ſingularem familiaritatem & conſolationem. Secunda die fecerunt Archangeli, tertia Principatus, quarta Poteſtates, quinta Virtutes, ſexta Dominationes, ſeptima Throni, octaua Cherubim, nona Seraphim, qui ſunt nouem ordines Angelorum. Et ſic hæc durauerunt vſque ad ſextam ſabbati vigiliæ Pentecoſtes. Et tunc feſtum fecerunt ſancti patres, vſque ad horam tertiam diei Dominicæ.

De miſſione Spiritusſancti. Cap. XCVIII.

TVnc his completis, dixit Dominus Ieſus patri: Pater mi recordare promiſſi mei, quod feci de ſpiritu ſancto fratribus meis. Cui pater: Fili mi, multum gratum habeo quod promiſiſti: tempus eſt, vt impleatur promiſſum tuum, dic ergo ad ſpiritum ſanctum: Rogamus te, vt deſcendas ad diſcipulos noſtros, & eos repleas, conſoleris, robores, inſtruas, & cumulum virtutum & gaudiorum conferas eis. Et ſtatim venit, & deſcendit in linguis ignis, ſuper centum & viginti diſcipulos ſimul congregatos, & eos repleuit omni gaudio, cuius virtute diſcipuli vigorati, docti, & accenſi, ac illuminati, totum mundum circumcurrunt, & pro magna parte ſibi ſubiecerunt. Nihilominus tamen ſuperni ciues, etiam poſtea laudauerunt, & ſemper laudant Dominum, & habent dies *Pſal. 83.b* lætitiæ, & numquam deeſt ibi ſolemnitas, & gratiarum actio & vox laudis. Scriptum eſt enim: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Feſtinemus itaque & nos, ingredi in illam requiem, vbi tanta ſuperabundat indefectibiliter lætitia, & ad patriam noſtram totis conatibus ſuſpiremus. Odiamus huius miſeri, & putridi corporis noſtri compagem, & eius curam non faciamus in deſiderijs, quod nos hic detinet carceratos, & peregrinos a *Rom. 7.d* tanto bono. Dicamus ergo cum Apoſtolo: Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et *1. Cor. 5.b* iterum: Quamdiu in hoc corpore ſumus peregrinamur a Domino. Et iterum: Cupio diſſolui & eſſe cum *Phil. 1.c* Chriſto. Deſideremus eius diſſolutionem, & eam continue poſtulemus a Domino: quia per nos eam cum ſalute conſequi non valemus. Et iterum: Saltem moriamur mundo pompis, & concupiſcentijs eius. Abſtrahamus nos corde forti & perſeueranti, ab his rebus caducis, & a miſeris & breuibus conſolatiunculis harum viſibilium rerum, quæ inficiunt, & vulnerant animas noſtras. Aſcendamus autem mente cum Domino, vel potius ad Dominum, & cum ipſo in cælis ſit conuerſatio noſtra. Et ſic facientes, non ex toto ſimus peregrini & aduenæ, vt in tempore viſitationis nos ad ſe dignetur aſſumere, ipſe de quo loquimur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus, & laudabilis in ſęcula ſęculorū. Amē.

Miſſio ſpiritus ſancti. *Act. 2.*

Excitatio deſiderij ad patriam, per mortis appetitum. Cap. XCVIIII.

HAbes ergo ex prædictis dilectiſſima filia, vitam Domini Ieſu, tibi pro maiori parte, in meditationibus traditam. Suſcipe reuerenter, libenter, & gaudenter prædicta, & in eis tota deuotione, hilaritate, ac ſolicitudine conuerſari non pigriteris: quia hæc eſt via tua & vita tua, hoc eſt fundamentum, ſuper quo poteris magnum ædificium conſtituere. Ab hoc te incipere oportet, ſi vis ad ſublimiora aſcendere, prout in pluribus locis ſuperius habuiſti. Nā hæc vitæ Chriſti meditatio non ſolum per ſe dulciter paſcit, ſed ad maiorem cibum tranſmittit. Hæc enim ſunt, quæ Dominus geſſit in carne, ſed longe ſublimius eſt, in ſpiritu intueri, ad quæ per hanc ſcalam peruenire poteris ſed in hac interim immorandum, de quo ſic ait Bernardus: Ego hanc arbitror præcipuam inuiſibili Deo eſſe cauſam, quòd voluit in carne videri & cum hominibus conuerſari, vt carnalium videlicet, qui non niſi carnaliter amare poterant, cunctas primo ad ſuæ carnis amorem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret ſpiritualium. *Et infra:* Monſtrabat diſcipulis altioris amoris gradum, cum diceret: Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam. *Et paulo poſt:* In carnis igitur deuotione interim conſoletur, qui viuificantem ſpiritum non habet, eo dumtaxat modo, quo habent illi, qui aiunt: Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus. Et iterum: Si cognouimus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Nam alias quidem nequaquam ſine ſpiritu ſancto vel in carne diligitur Chriſtus: & ſine illa plenitudine. Cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, vt totum cor illa ſuauitas occupet, totum ſibi ab amore vniuerſæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet. Hoc quippe toto corde diligere eſt. Alioquin ſi carnis meæ quamlibet conſanguinitatem, vel voluptatem, forte præfero carni Domini mei, per quod me, videlicet, minus ea implere contingat, quæ in carne manens, verbis & exemplis me docuit: nonne liquido conſtat, quòd toto nequaquam diligo corde, cum illud diuiſum habens, partem impendere videar carni eius, partem intorquere ad propriam? Denique ait: Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Ergo, vt breuiter dicam toto corde diligere, eſt omne quod blanditur, de carne propria vel aliena, ſacroſanctæ carnis amore poſtponere. In quo & mundi æque gloriam comprehendo: quia gloria mundi eſt gloria carnis, & qui in ea delectantur, carnales eſſe non dubium eſt.

Vides quomodo etiam carnalis eſt hæc meditatio, reſpectu ſpiritualis, hoc non accipias, vt minuatur deuotio, ſed vt feruor creſcat ad maiora, ad quæ tamen per hæc tranſeundo, te venire oporteat, in hac etiam ferueat tuus affectus, vt in eam te totum immergas. Bona eſt enim hæc meditatio carnalis, per quam vita carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus, ſed & ſic faciendo ſtabilies mentem, erudiens ad virtutes, & animi robur accipies, vt in prologo tibi dixi. Hæc ergo meditari, ſit tota & vna intentio

Vita Chriſti fundamentum ædificij noſtri & cib. animæ.

Bern. ſup. Cant. Ser. 20. poſt med.

Ioan. 6. g

Thren. 4.d

2. Cor. 5.d

Quid ſit toto corde Deum diligere.

Mat. 10.d

Digitized by Google

Contemplatio & meditatio vitæ Christi sūt gradus quibus peruenitur ad salutem.

tentio tua, requies tua, cibus tuus, studium tuum. Nā ex his non solū prædicta bona consequeris, nec solum erunt tibi gradus ad cælestis patriæ & ad maiestatis contemplationes, sed etiam erit continua & perpetua consolatio tua. Non enim qui ad maiorem contemplationem ascendunt, hanc dimittere debent pro loco & tempore. Alioquin viderentur hanc quasi vilem contemnere, quod esset magnæ superbiæ. Vnde recordare, quod habuisti supra intractatu huiusmodi contemplationis, scilicet de humanitate Christi, quam beatus Bernardus, qui fuit altissimus contemplator, numquam dimisit. Immo, vt in suis sermonibus patet, eam supra modum amplectitur, & extollit.

De modo meditandi vitam Christi, & de conclusione opusculi. Cap. C.

VOlo autem tibi tradere modum, quem teneas in meditando prædicta: ne si forte teipsam crederes pertingere & extendi ad omnia quæ supra reperies, quasi per molem grauem negligereris, maxime cum credam meditationibus prædictis, vnius hebdomadæ spatium conuenire. Igitur scire debes, quòd meditari sufficit, solum factum quod Dominus fecit, vel circa eum contigit fieri, vel dici secundum historiam euangelicā, te ibidem præsentē exhibendo, ac si in tua præsentia fierent, prout simpliciter animo in dictis cogitādi occurrit. Moralitates autē & auctoritates, quas ad tuā instructionē in hoc opere posui, nō expedit in meditationē adduci, nisi si qua virtus amplectēda. vel vitiū detestandū, ipsa prima facie cogitationis occurrat. Eliges ergo in his meditandis, aliquā horam quietam, postea infrā diē poteris discere moralitatē, & auctoritates, & eas studiosē memoriæ cōmendare. Quod omnino te facere conuenit, quia pulcherrimæ sunt, & quæ te quasi in tota vita spirituali valeant informare.

Meditationes Vitæ Christi per omnes dies hebdomadæ distribuendæ.

Meditationes vero sic diuide, vt die Lunæ incipiens, procurras vsque ad fugam Domini in Aegyptum. Et eo ibi dimisso, die Martis, pro eo rediens, mediteris vsque ad apertionem libri in synagoga. Die mercurij exinde, vsque ministerium Mariæ & Marthæ. Die Iouis abinde, vsque ad passionem. Die veneris, & sabbati, vsque ad resurrectionē. Die vero Dominica, ipsam resurrectionē & vsque in finē. & sic per singulas hebdomadas, facias vt ipsas meditationes tibi reddas familiares quod quāto magis facies, tāto facilius tibi occurrēt, atque iucūdius. Libēter cōuerseris cū Domino Iesu & vitā ipsius tāquā Euāgeliū, ad imitationē beatæ Cæciliæ, in corde studeas inseparabiliter collocare.

Conclusio opusculi.

De cetero tempus est signandi librum, sed ne meis verbis. illud fiat de vberibus patris Bernardi, de quibus tibi tot flores, & tam pulchros decerpsi. Fiat conclusio in nomine illius, qui est liber signatus Dominus noster Iesus Christus, ad cuius laudem totus est liber.

Bern. super Cant. Ser. 15. circ. me.

Vnde beatus Bernardus quantum ad præsentem materiam spectat, sic ait super illo verbo: Oleum effusum nomen tuum. Est procul dubio inter oleum, & nomen sponsi similitudo, nec otiose spiritussanctus alterutrum comparauit. Ego autem dico in triplici qualitate olei, quod lucet, pascit, & vngit: si vos non melius habeatis. fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem, lux, cibus, medicina. Vide idem nunc de sponsi nomine: lucet prædicatum, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit, & percurramus singula. Vnde putas in toto orbe tanta & tam subita fidei lux, nisi de prædicato Iesu: nonne in huius nominis luce Deus nos vocauit in admirabile lumen suum? quibus illuminatis, & in lumine isto videntibus lumen, dicat merito Paulus: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *Et infra*: Nec tantū lux est nomen Iesus, sed & cibus est. An non toties confortaris, quoties recordaris? Quid æque mentem cogitantis impinguat, quid ita exercitatos reparat sensus, virtutes roborat, veget at bonos mores atque honestos, castas fouet affectiones? Aridus est omnis animæ cibus, si non oleo isto infunditur: insipidus est, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum. Si disputes, aut conferas non sapit mihi nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus, mel in ore, in aure melos, in corde iubilus sed est & medicina. Tristatur aliquis vestrum, veniat in cor Iesus, & inde saliat in os. Et ecce ad exortum nominis huius quod est lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando, nonne si inuocet nomen Iesus confestim respirabit ad vitam? Cui aliquando si stetit ante faciem salutaris huius nominis, insuit duritia, vt assolet, cordis, ignauiæ torpor, & rancor animi, languor acediæ? Cui fons forte siccatus lacrymarum, inuocato Iesu, non continuo eruit vberior, fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, depulit metum? Cui, quæso, in dubijs æstuanti, & fluctuanti, non subito ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo?

Discursus de nomine Iesu, pulcher & deuotus.

Nimirū morbi & languores animæ isti sunt, illud medicina. Denique & probare licet. Inuoca, inquit, me in die tribulationis, eruā te & honorificabis me. Nihil tam iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem, & humilem, & corde benignū, sobrium, castū, misericordē, & omni denique puritate ac sanctitate conspicuū, eundem ipsum Deum omnipotentē, qui suo met exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi sonant, cū insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exēpla de homine, & auxiliū a potente, illa tamquā pigmentarias species, hoc tāquam vnde acuam eas, & facio confectionē, cui similē medicorū nemo facere possit. Hoc tibi electuariū habes, o anima mea, reconditū in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus. Iesus salutiferum certe, quodq. nulli vmquā pesti tuæ inueniatur ineffieax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum & sensus dirigantur & actus. Denique & inuitaris. Pone me, inquit, vt signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias. Nunc vero habes, vnde & brachio medearis & cordi. Habes, inquam, in nomine Iesu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas. Itēq. vnde tuos sensus aut serues, ne corrumpantur: aut si corrumpantur sanes. Idem: Quam pulcher es Angelis tuis Domine Iesu, in forma Dei in die æternitatis tuæ, in splendoribus sanctorum, ante luciferum genitus, splendor & figura substantiæ patris, & quidem perpetuus, minimeq. fucatus, candor vitæ æternæ. Quā mihi decorus es Domine mi in ipsa tui huius positione decoris. Etenim vbi te exinaniuisti, vbi naturalibus radijs lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiauit. Quam clara mihi oriris stella ex Iacob: quam lucidus flos de radice Iessæ egrederis: quam iucundum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto: quàm spectabilis & stupendus etiam virtutibus supernis, in conceptu de spiritu sancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentis, in coruscationibus miraculorū in reuelationibus sacramentorum. Quam denique rutilans post occasum sol iustitiæ, de corde terræ resurgis, quàm formosus in stola tua. Demum rex gloriæ in alta cælorū te recipis, quo modo non pro omnibus his, omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tui? Hæc ergo similiaq. puto de dilecto, intuentem sponsam aduertisse, cū diceret: Ecce tu pulcher es & decorus, neque hæc sola, sed insuper aliquid procul dubio de natura decoris superioris quod nostrū omnino præterolat intuitū, & effugit experimētū: Ergo iteratio vtriusque decorē substātiæ designauit. Hæc Bernardus Deo gratiarum actio viuenti in sæcula sæculorum. Amen.

Eph. 5. b

Psal. 94. b

Can. 8. b

Idem ser. 45. sup. Cā. ver. fin.

Num. 24. a

Isa. 11. a

Digitized by Google

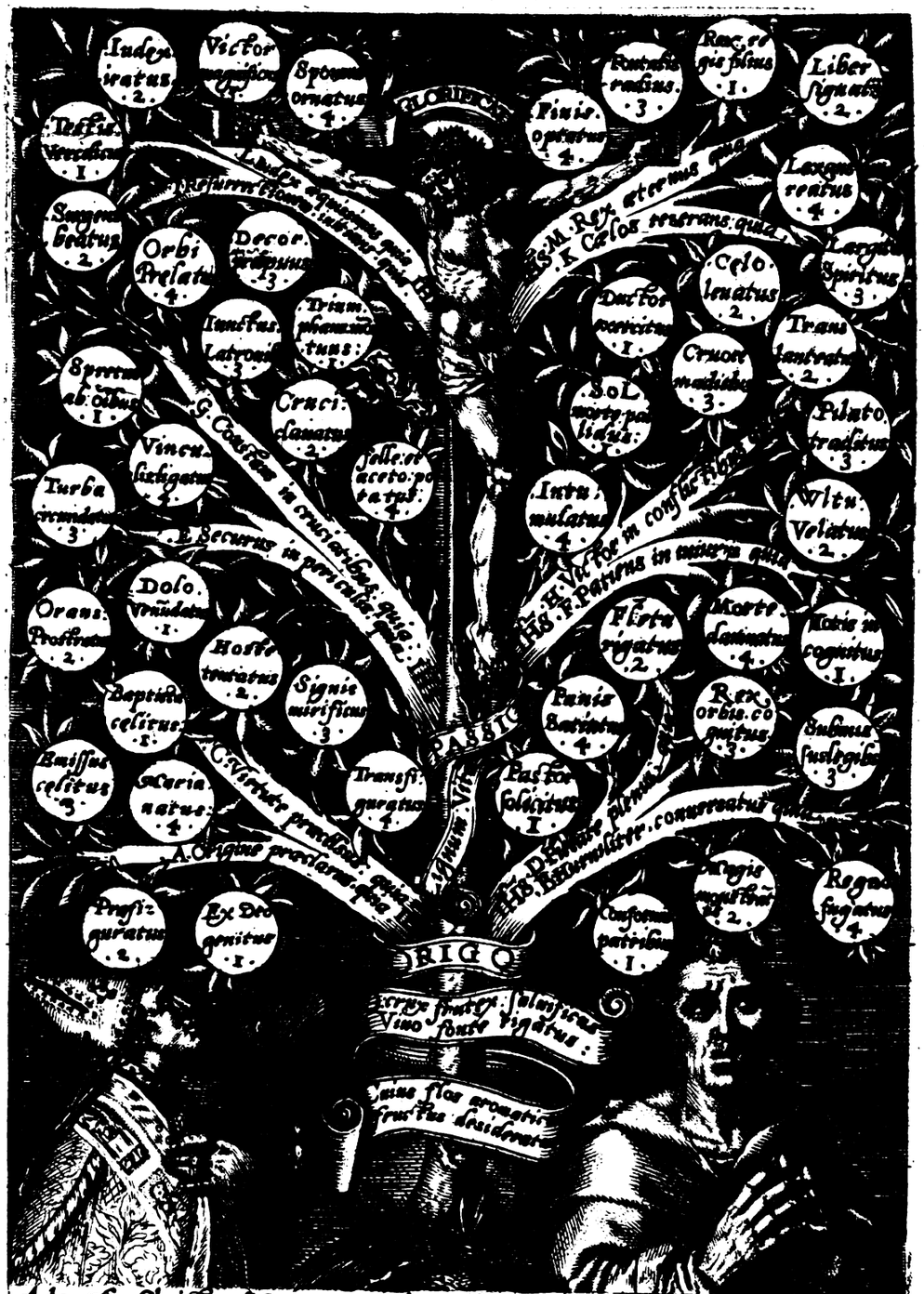
Iudex iratus 2.
Victor magnificus 3.
Sponsus ornatus 4.
Fontalis ramus 3.
Rex regis filius 1.
Liber signatus 2.
Finis optatus 4.
Defixus vinculis 1.
Sanguine beatus 2.
Orbi Prelatus 4.
Decor triumphus 3.
Langueratus 4.
Celo lenatus 2.
Langue spiritus 3.
Doctor coreitus 1.
Trans lentatus 2.
Cruor maduit 3.
Sol mortis pallidus.
Pilato traditus 3.
Spretus ab alijs 1.
Crucifixus Latronis 3.
Triumphatus 3.
Cruci clamatus 2.
Vinculis tigatus 2.
Felle et aceto potatus 4.
Turba crudelis 3.
Intumulatus 4.
Vitu Velatus 2.
Dolo vendatus 1.
Orans Prostratus 2.
Hostis tratus 2.
Signis mirificus 3.
Flete rigatus 2.
Morte laminatus 4.
Notis incognitus 1.
Baptista celitus 1.
Panis Baptista 4.
Rex orbis coquitus 3.
Sublimis suspiciendus 3.
Emissus celitus 3.
Maria natus 4.
Transfiguratus 4.
Pastor solicitus 1.
Prefiguratus 2.
Ex Deo genitus 1.
Consors patrius 1.
Regis magistratus 2.
Regnifugatus 4.
GLORIOSA
PASSIO
RIGO
Arbor vite Christi. a.8 Bonauenturaq; deuotr excogitata, et triplici. rerum. serie digesta. Prima, Salvatoris origo: media, passio. Suprema, glorificatio describitur. Vnaquaeque series quatuor alterius seu alphabeti ordine Versiculos continet. rerum. Singuli. ramus fructus unica. palmulatio pendet ita ut sint quasi Duodecim rami offerentes fructus duodecim iuxta mysterium ligni Vitae. Apoc. XXII.

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum,
QVOD INSCRIBITVR
Lignum Vitæ.

Vt Chriſti Domini vita, paſſio, & glorificatio menti, affectui, & memoriæ Chriſtianorum infixa ſemper hæreant, S. Bonauentura arborem excogitauit: quæ duodecim expanſa ramis, frondibusq. ac floribus pulchre ornata inſtar ligni vitæ myſterij, de quo Ioannes Apoc. 22. loquitur, fructum duodenum affert omne delectamentum & omnem ſaporis ſuauitatem in ſe habentem. Hinc fit, vt opuſculum hoc, lignum vitæ nuncupetur: cuius ſubtilitas, vtilitas, & commoditas adeo magna ſunt, vt inter alia Auctoris opuſcula, hoc, quod in ligni vitæ conſideratione verſatur, non infimum locum teneat. Arbor vero hæc ex aduerſo deſcripta, & in præfatione declarata inſigne proprium eſt S. Bonauenturæ. Ipſe quippe B. Pauli Apoſtoli exemplo, confixus cruci, Chriſtum & hunc crucifixum perpetuo meditabatur. In quo etiam Seraphicum Franciſcum tamquam eius religionis alumnus egregie imitatus eſt, vt cuius ille ſtigmata corpore & corde geſtabat, hic ſaltem cordi ſemper impreſſa haberet.

PRÆFATIO.

Gal. 2. d CHRISTO confixus ſum Cruci, Verus Dei cultor, Chriſtiq. diſcipulus, qui Saluatori omnium pro ſe, crucifixo perfecte configurari deſiderat, ad hoc potiſſimum attento mentis conatu debet intendere, vt Chriſti Ieſu crucem circumferat, iugiter tam mente, quàm carne: quatenus præfatum Apoſtoli verbum veraciter valeat in ſeipſo ſentire. Porro huiuſmodi affectum, & ſenſum is dũtaxat apud ſe viuaciter experiri meretur, qui Dominicæ paſſionis non immemor nec ingratus, laborem, & dolorem, amoremq. crucifixi Ieſu, tanta memoriæ viuacitate, tanto intellectus acumine, tanta voluntatis charitate conſiderat, quod veraciter illud ſponſę proferre poteſt *Cant. 1. d* eloquium: Faſciculus myrrhæ, dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur.

Vt igitur prędictus in nobis attendatur affectus, formetur cogitatus, imprimatur memoria, ex ſacri Euangelij filuis, in qua de vita, paſſione, & glorificatione Ieſu Chriſti diffuſe tractatur, colligere ſtudui hũc myrrhæ faſciculũ, quem & paucis, & ordinatis, & correſpondẽtibus ſibi verbis compegi, propter facilitatem memoriæ; nec non ſimplicibus, cõſuetis, & rudibus propter declinandum curioſitatis vitium, fouendam quoque deuotionem, & ædificandam fidei pietatem. Et quoniam imaginatio iuuat intelligentiam, ideo ex multis pauca collegi, & imaginaria quadam arbore ſic ordinaui, atque diſpoſui, vt in prima & infima ramorum ipſius expanſione, Saluatoris origo deſcribatur, & vita: in media, paſſio, & glorificatio in ſuprema. Et in prima quidem ramorum ſerie quattuor altrinſecus ſecundum alphabeti ordinem ponentur verſiculi: ſimiliter in ſecunda & tertia: ex quorum quolibet inſtar fructus vnica pullulatio pendet, vt ſic ſint quaſi duodecim rami afferentes duodecim fructus, iuxta myſteriũ ligni vitæ. Deſcribe igitur in ſpiritu mentis tuæ arborem quandam, cuius radix irrigetur fonte ſcaturitionis perpetuæ, qui etiam excreſcat in fluuium viuum & magnum, quattuor videlicet capitum, ad irrigandum totius Eccleſiæ paradiſum. Porro ex huius arboris ſtipite duodecim rami frondibus, floribus, fructibusq. adornati conſurgant. ſitq. folium eius contra omne genus morbi medicamentum efficaciſſimum, tã præſeruans, quàm reparans, pro eo quod verbum crucis, *Rom. 1. b* virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti. Flos autem eius ſit omnis coloris formoſitate decorus, omnisq. odoris ſuauitate reſperſus, qui deſiderantium anxia corda refocillet, & attrahat. Fructus tandem ſit duodenus, habens in ſe omne delectamentum, & omnem ſaporis ſuauitatem: qui ſic domeſticis Dei ad deguſtandum proponitur, vt ſemper eo ſatientur edentes, & tamen numquam faſtidiant. Ær hic quidem fructus eſt, qui de virginali vtero traxit originem, & in ligno crucis ad maturitatem ſaporoſam, per æterni Solis calorẽ meridianum, Chriſti videlicet charitatem, peruenit, & in horto paradiſi cæleſtis, in Eccleſia videlicet Dei, deſiderantibus ipſum, proponitur deguſtandus. Et hoc B inſinuat primus verſiculus, quo dicitur:

O Crux frutex ſalutifer, vino fonte rigatus;
Cuius flos aromaticus, fructus deſideratus.

Verùm licet hic fructus vnus ſit, & indiuiſus; quia tamen ſecundum eius multiplices ſtatus, dignitates, virtutes, & opera, multiformibus conſolationibus deuotas animas cibat, quæ quidem ad duodenarium numerum reducuntur, ideo fructus hic ligni vitæ quaſi ſub duodecim ſaporibus in duodecim ramis guſtandus proponitur, atque deſcribitur. Vt in primo ramuſculo mens Chriſto deuota ſaporem ſuauitatis percipiat, præclaram Saluatoris ſui recogitando C originem, & dulcem natiuitatem. In ſecundo ramuſculo dignitatiuæ condeſcenſionis conuerſationẽ perhumilem. In tertio, celſitudinem perfectæ virtutis. In quarto, plenitudinem abundantiſſimæ, & perfectiſſimæ pietatis. In quinto, confidentiã, quam habuit in periculo paſſionis. In ſexto, patientiam, quam exhibuit in illatis iniuriis, & contumeliis magnis. In ſeptimo, conſtantiam, quam ſeruauit in ipſo cruciatu, & dolore aſperrimæ crucis. In octauo, victoriam quam aſſecutus eſt in conflictu, & tranſitu mortis. In nono, reſurrectionis nouitatem mitis dotibus adornatam. In decimo, aſcẽſionis ſublimitatem, ſpiritualium chariſmatum diffuſiuam. In vndecimo, æquitatem futuri iudicij. In duodecimo, æternitatem diuini regni. D

Hos autem ideo voco fructus, quia ſua maxima ſuauitate delectant, & virtuoſitate confortant animam meditãtem in his, & diligentius ſingula pertractãtem, ſi tamen abhorreat exemplum præuaricantis Adę, qui lignum ſcientiæ boni & mali prætulit ligno vitæ. Quod quidem vitare non poteſt, niſi rationi fidem, inueſtigationi deuotionem, curioſitati ſimplicitatem, tãdemq. carnali ſenſui omni ſeu prudentiæ carnis ſacrã

Digitized by Google

præferat Christi crucem, per quam sancti Spiritus cha A
ritas in cordibus deuotis nutritur, & septiformi gratia
diffunditur, sicut in duobus supremis, & postremis ver
siculis postulatur.

Iesus ex Deo genitus.

EXpergiscere proinde anima Christo deuota, & sin
gula quæ de Iesu dicuntur, diligentius discute.
Attente considera, & morose pertracta, cum Iesum au
dis ex Deo genitum. Caue, ne mentis tuæ oculis infir
mum aliquid carnalis cogitationis occurrat. quin
potius columbino, & aquilino intuitu simpliciter cre
de, ac perspicaciter contemplare, quòd ab illa æterna B
luce simul immensa & simplicissima, fulgentissima &
summe arcana, coæternus, coæqualis, & consubstantia-
lis splendor oritur, qui est virtus, & sapientia Patris ge
nerantis, in quo Pater omnia disposuit ab æterno, per
quē fecit & sæcula, factaq. gubernat, & ordinat ad glo
riam suam, partim per naturam, partim per gratiam,
partim per iustitiam, partim per misericordiam; vt ni-
hil in hoc mundo inordinatum relinquat.

Iesus præfiguratus.

APrincipio quidem conditionis naturæ, collocatis
in paradiso parentibus primis, dehinc propter
esum ligni vetiti, per diuini decreti seueritatem expul-
sis, superna misericordia non distulit, hominem errā-
bundum reuocare ad pœnitentiæ viam, spem venię
dando per repromissum Saluatoris aduentum. Et ne
forte per ignorantiam, & ingratitudinem tanta Dei
dignatio nostræ saluti foret inefficax, in quinque sæ-
culi huius ætatibus per Patriarchas, Iudices, Sacerdo-
tes, Reges, & Prophetas ab Abel iusto, vsque ad Ioan-
nem Baptistam, Filij sui aduentum prænunciare, pro-
mittere, ac præfigurare non destitit: vt per multa mi- D
lia temporum & annorū, magnis, miris, multiplicatis
oraculis, intelligentias nostras ad finem erigeret, & af-
fectus per viua desideria inflammaret.

Iesus emissus cælitus.

Gal. 4. a

DEnique postquam venit plenitudo temporis, sicut
homo sexta die conditus est de terra per diuinæ
manus virtutem & sapientiam: sic in principio sextæ
ætatis misso archangelo Gabriele ad Virginem, & Vir-
gine præbente illi assensum, superuenit in eam Spiri-
tus sanctus, sicut ignis diuinus mētem eius inflāmans,
carnēq. ipsius perfectissima puritate sanctificans. Sed
& virtus eam obnmbrauit altissimi, vt tantum ferre
posset ardorem. qua operante in instanti corpus fuit
formatum, anima creata, & simul vtrumque diuinitati
in persona Filij coniunctum, vt idem esset Deus & ho-
mo, salua vtriusque proprietate naturæ. O si valeres
vtcumque sentire, quale, quantumq. fuerit illud e cęlo
immissum incendium, collatum refrigerium, infusum
solatium, quanta sublimatio Virginis matris, quanta
nobilitatio generis, quantaq. condescensio maiestatis,
si Virginem canentem cum iubilo posses audire, si cū
Domina tua in montana conscendere, si sterilis &
Virginis suauē contueri complexum & salutationis of-
ficium, in quo seruulus Dominum, præco Iudicem,
vox Verbum cognouit, puto, quòd canticum illud sa-
Luc. 1. e crum: Magnificat anima mea Dominum, & cet. cum
beatissima Virgine, suaui tunc modulatione cōcineres,
mirumq. conceptum virgineum vnà cum Propheta
paruulo exultans & iubilans, adorares.

Verbi diui
ni incarna-
tio.

Iesus Maria natus.

Luc. 2. a

SAne cum quietum silentium vniuersalis pacis sub
Cæsaris Augusti imperio, perturbata prius sæcula
serenasset, in tantum, vt per ipsius edictum describere-
tur vniuersus orbis, diuinæ factum est prouidentiæ cu
ra, vt Ioseph Virginis sponsus prægnantem puellam
de regali ortam prosapia, ad Bethleemiticam duceret
vrbem. Et iam a conceptu excursis mensibus nouē,
Rex ille pacificus, tamquam sponsus de thalamo pro-
cessit de vtero virginali; sic absque omni corruptione
in lucem editus, sicut fuerat absque omnis libidinis
contagione conceptus. Qui cum magnus esset & di-
ues, pro nobis effectus paruus, pauper extra domum
in diuersorio nasci elegit, pannīculis inuolui, lacte vir-
gineo pasci, & inter bouem & asinum in præsepio re-
clinari. Tunc illuxit nobis dies redemptionis nouæ,
reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Tunc per to-
tum mundum melliflui facti sunt cæli. Contempla-
re itaque nunc anima mea diuinum illud præsepe, vt
pueri pedibus labia tua figas, & oscula gemines. De-
inde pastorum excubias mente pertracta. Angelo-
rum mirare concurrentem exercitum, cælesti melodiæ
tuas interpone partes, corde & ore decantans: Glo- *Ibidem. b*
ria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ
voluntatis.

Iesus conformis Patribus.

C
OCtauo namque die circumciditur puer, & voca- Pueri Iesu
tur Iesus, vt sanguinis sui pretium pro te non tar- circūcisio.
dans effunderet, tuum se verissimum Saluatorē osten-
deret, patribus repromissum tam verbo, quàm signo,
eisq. assimilatum per omnia, præter ignorantiam &
peccatum. Propter quod & circumcisionis accepit
signaculum, sicut & venię apparuit in similitudinem
carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum, no- *Rom. 8. a*
bisq. fieret salus & sempiterna iustitia ab humilitate
sumens initium, quæ omnium est radix, custosq. vir-
tutum. Quid igitur superbis terra & cinis? agnus in- *Eccli. 10. a*
nocens, qui tollit peccata mundi, non abhorret circū-
cisionis cauterium; & tu peccator cum sis, dum præ-
tendis te iustum, remedium refugis salutis æternæ, ad
quam nullatenus peruenire potes, nisi velis subsequi
humilem Saluatorem?

Iesus tribus Magis monstratus.

Matt. 2. a

NAto Domino in Bethleem Iudæ, stella tribus Ma-
gis in oriente apparuit, & vsque ad domum illius
humilis Regis præuia claritate perduxit. Noli iam & Magos vo-
tu ab illius orientis, & præēūtis stellæ declinare fulgo- cat Reges.
res, quin potius sacrorum Regum comes effectus, Iu-
dæorum scripturam de Christo testimonium perhi-
bentem accepta, & fraudulenti regis Herodis declina
malitiam. Cum auro, & thure, ac myrrha Christum
Regem, & verum Deum & hominem venerare, & cū
primitiis gentium uocandarum ad finem, humilem
Deum in cunis iacentem adora, & confitere, & lauda,
ut sic in somnis commonitus, ne Herodianam sequaris
superbiam, post uestigia humilis Christi reuertaris in
regionem tuam.

Iesus summissus legibus.

F
NOn suffecit magistro humilitatis perfectæ, cum Præsētatio
Patri per omnia esset æqualis, quòd seipsum sub- Christi in
deret humillimæ Mariæ Virgini, nisi & se summitte- templo.
ret legi: quatenus eos, qui sub lege erant redimeret, li- *Gal. 4. a*
beraretq. a seruitute corruptionis in libertatem glo-
riæ filiorum Dei. Propter quod & Matrem, quam-
quam mundissimam, legem purificationis uoluit obser
uare, & seipsum omnium Redemptorem vt primoge-
nitum redimi, in templo Dei offerri, & hostiam pro se
dari præsentibus & exultantibus iustis. Exulta igitur *Luc. 2.*
& tu cum illo beato sene Simeone, & Anna longæua.
Procede in occursum matris, & paruuli. Vincat ve-
recundiam amor. Depellat timorem affectus. Accī-
pias & tu infantem Iesum in vlnas tuas, dicasq. cum
sponsa

Digitized by Google

Cant.3.b ſponſa in Canticis canticorum: Tenui eum, nec dimittam. Tripudia cum illo venerabili ſene Simeone, &
Luc.3.d concine: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, &c.

Ieſus regno fugatus.

Peregrinatio in Aegyptum.

QVoniam autem humilitatem perfectã trium ſpecialiter adornari decet comitatu virtutum, ſcilicet paupertatis, in fugiendo diuitias, vt fomẽta ſuperbiæ: patientiæ vero in æquanimi perpeſſione contemptus: obedientiæ quoque, in alienis parendo mandatis. Ideo diuina diſpoſitione altiori permittente conſilio, dum Herodes impius paruulum regem quærit, vt perdat ſupernæ reuelationis oraculo, in Ægyptum transfertur vt peregrinus & pauper, ſimulq. in coætaneis paruulis, ipſius cauſa occiſis occiditur, & quaſi in quolibet trucidatur. Tandem Herode defuncto, iuxta diuinum imperium reducitur in terram Iuda. Ibiq. conuerſatus, & creſcens ætate, & gratia cohabitabat parentibus: & adeo erat ſubditus illis, vt numquam vel ad momentum ſecederet, niſi cum duodecim iam factus annorum remanſit in Hieruſalem, non ſine multo matris dolore quæſitus, nec ſine immenſo gaudio reinuentus. Noli ergo & tu fugientes in Ægyptum matrem & paruulum, ſine comitatu relinquere. Noli cum dilecta quærente dilectum, donec inuenias, ab inquiſitione ceſſare. O cum quanta copia fluerent lacrymæ, ſi oculis piis aſpiceres tam venerabilem Dominam, gratioſiſſimamq. puellam, cum tam tenero, & formoſo puerulo peregrinam; ſi etiam dulcem illam increpationem amantiſſimæ Dei genetricis audires:
Luc.2.g Fili quid feciſti nobis ſic? tamquam ſi diceret: Deſideratiſſime fili, quomodo tam dilectæ, & diligenti matri tantam potuiſti materiam præſtare doloris?

Ieſus Baptiſta celitus.

Chriſtus baptizatur. *Luc.3.e* *Matth.3.e* *Mar.1.b* *Ioann.1.e*

CVm autem ad triceſimum ætatis ſuæ annum Saluator peruenisſet, volens operari ſalutem noſtrã, cœpit prius facere, quàm docere. Et primum inchoans a ianua Sacramentorum, & fundamento virtutum, baptizari voluit a Ioanne: vt exempla monſtraret perfectæ iuſtitiæ, & vim regeneratiuam aquis conferret cõtactu mundiſſimæ carnis ſuæ. Quem & tu fideliter comitare, vt fias regeneratus in ipſo, eiuſq ſcrutare ſecreta, vt ſecus Iordanem in voce Patrem, in carne Filium, in columba videas Spiritum ſanctum.

Ieſus hoſte tentatus.

Marc.4.a Chriſti ieiunium, & tentatio in deſerto.

DVctus namque fuit Ieſus in deſertum a Spiritu, vt tentaretur a diabolo, quatenus & hoſtilis pugnæ humili perpeſſione nos humiles faceret, & victoriæ aſſecutione viriles. Duram quoque, ac ſolitariam viram cõſtanter aſſumpſit, vt fidelium mentes ad perfectionis aggreſſionem erigeret, & ad grauia perferenda firmaret. Eia nunc Chriſti diſcipule, cum pio magiſtro ſecreta ſolitudinis perquire, vt ſocius ferarum effectus, arcani ſilentij, orationis deuotæ, diuturni ieiunij, trinæ conflictationis cum callido hoſte, imitator fias, & particeps, & in omnium tentationum diſcrimine ad illum diſcas habere recurſum, pro eo quòd non
Hebr.4.c habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

Ieſus ſignis mirificus.

IPſe nempe eſt, qui fecit mirabilia magna ſolus, dum elementa commutat, panes multiplicat, mare calcat, fluctusq. tranquillat, dæmones compeſcit & fugat, leproſos emundat & ſanat, mortuos ſuſcitat: qui & cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis eloquium, claudis greſſum, paralyticis & aridis ſenſum reſtaurat & motum. Ad quem peccatrix conſcientia clamat, nunc more fidelis leproſi: Domine ſi vis, potes me mundare. *Luc.5.b* Nunc more Centurionis: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur, *Matt.8.a* Nunc more Chananææ: Miſerere mei fili Dauid. *Idem 15.b* Nunc more ſanguiſluæ mulieris: Si tetigero, inquit, fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero. *Idem 9.c* Nunc inſtar Mariæ, & Marthæ: Domine, ecce, quem diligis, infirmatur. *Ioan.11.a*

Ieſus transfiguratus.

AD confirmandum ſiquidem mentem humanam per ſpem retributionis æternæ, aſſumpſit Ieſus Petrum, Iacobum, & Ioãnem, quibus & Trinitatis ſacramentum aperuit, & paſſionis abiectionem prædixit, & reſurrectionis futuræ gloriã in transfiguratione monſtrauit, conteſtantibus ſibi lege, & Prophetis in apparitione Moyſi & Eliæ; conteſtantibus etiam Patre & Spiritu ſancto in voce & nube: vt ſic anima Chriſto deuota, & iam in veritate firmata, & ad apicem virtutis euecta, fideliter dicat cum Petro: Domine, bonum *Ibidem.* eſt nos hic eſſe, hoc eſt in tuæ contemplationis perfruitione ſerena immiſſoq. in eam cæleſti ſopore, & ecſtaſi, audiat arcana verba, quæ non licet homini *2.Cor.12.a* loqui.

Ieſus paſtor ſolicitus.

QVanta fuerit piiſſimi paſtoris ad perditas oues ſolicitudinis cura, quantaq. clementia, ipſe bonus paſtor in parabola paſtoris, & ouis centeſimæ perditæ, *Luc.15* multaq. cura quæſitæ, ac tandem inuentæ, & in humeris reportatæ cum gaudio, pia metaphora indicat, & ſermone expreſſo declarat, cum dicit: Bonus paſtor, *Ioan.10.b* animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Et in eo vere illud propheticum perfecte impletur: Sicut paſtor gregem *Iſa.40.a* ſuum paſcet. Nam propter hoc labores, ſolicitudines, & inedias paſſus, inter Phariſæorum inſidias, & pericula multa, euangelizando regnum Dei ciuitates circuibat & caſtra, noctes ducebat in oratione pernigiles. Nec Phariſæorum veritus murmur & ſcandalum, publicanis reddebat ſe affabilem, aſſerens, propter male habentes ſe veniſſe in mundum. Ad pœnitentes quo- *Luc.5.d* que paternum prætendebat affectum, apertum oſtendens eis diuinæ miſericordiæ ſinum. Teſtes horum inuoco, & adduco in medium Matthæum, Zachæum, & peccatricem illam ad pedes eius proſtratam, & mulierem in adulterio deprehenſam. Hunc igitur paſtorem piiſſimum more Matthæi perfecte ſectare, more Zachæi hoſpitio ſuſcipe, more peccatricis vnguento perunge, pedeſq. ipſius ablue lacrymis, terge capillis, & oſculis mulce: vt tandem cum ipſa muliere iudicio ipſius expoſita, abſolutionis ſententiam mereatis audire: Nemo te condemnauit? nec ego te condemna- *Ioan.8.b* bo. Vade, & iam amplius noli peccare.

Ieſus fletu riguus.

PRo ſummæ quidem pietatis referanda dulcedine fons totius miſericordiæ bonus Ieſus, non modo pro nobis miſeris ſemel, ſed pluries fleuit. Nam ſuper Lazarum primo, dehinc ſuper ciuitatem; & tan- *Ioan.11.e* dem in cruce, ex illis piiſſimis oculis ad omnem ex- *Luc.19.g* piationem peccatorum lacrymarum manauere fluenta. *Hebr.5.b* Fleuitq. Saluator vbertim, nunc humanę infirmitatis deplorando miſeriam, nunc cæci cordis caliginem, nunc obduratæ malitiæ prauitatem. O cor durum, veſanum, & impium, & tamquam vera priuatum vita plangendum, cur more frenetici, flente ſuper te ſapientia Patris, in tantis miſeriis lætaris, & rides? Conſidera lacrymantem medicum tuum, & luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem, *Hier.6.g* *Thren.2.f*

Digitized by Google

& noctem; non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

Iesus rex orbis agnitus.

De ingressu Christi in Hierusalem.

SAne post Lazarum suscitatum, & post effusum alabastrum vnguenti super caput Iesu, odore famæ eius iam respersо in populo, præsciens ipse turbam sibi obuiam venturam, conscendit asellum, vt inter applausus currentium populorum cædentium ramos, & sternentium vestimenta in via, miræ præberet humilitatis exemplum. Nec suæ miserationis oblitus, cum turbæ depromerent canticum laudis, ipse lamentum assumpsit super excidium ciuitatis. Surge nunc Saluatoris ancilla, vt tamquam vna de filiabus Hierusalem intuearis regem Salomonem in honore, quem sibi mater Synagoga in Ecclesiæ nascentis mysterium reuerenter exhibuit, vt insidentem aselli tergo, cęli, terręq. Dominum velut cum ramis oliuarum atque palmarum, pietatis operibus, virtutumq. triumphis iugiter comiteris.

Mat.21.a
Luc.19.f.g
Cant.3.d

Iesus panis sacratus.

De vltima cena Domini.

INter omnia memoralia Christi præcipua constat, recordatione esse dignissimum finale illud conuiuium sacratissimæ cenæ. In quo non solum agnus paschalis ad edendum proponitur, verumetiam Agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, sub specie panis omne habentis in se delectamentum, & omnis saporis suauitatem, præbetur in cibum. In quo quidem conuiuio mira Christi refulsit bonitatis dulcedo, quãdo cum pauperculis illis discipulis, & Iuda proditore, eadem mensa & scutella cenauit. Mirum claruit humilitatis exemplum, dum pedes piscatorum, & etiam proditoris sui Rex gloriæ præcinctus linteo, studiosissime lauit. Mira patuit munificentiæ largitas, dum sacerdotibus illis primis, & per consequens toti Ecclesiæ & orbi terrarum, corpus suum sacratissimũ & sanguinem, verum cibum dedit & potum: vt quòd erat futurum in proximo sacrificium Deo placens redemptionis nostræ impretiabile pretium, esset viaticum & sustentamentum. Mirus tandem emicuit dilectionis excessus, quando in finem diligens suos, tam dulci eos exhortatione confortauit in bono, Petrũ specialiter præmonens ad fidei robur, & Ioanni offerens pectus ad recubitum iucundum & sacrum. O quàm mira sunt hæc omnia repleta dulcedine, illi dumtaxat animæ, quæ ad tam celebre vocata conuiuium, tanto mẽtis currit ardore, vt possit illud propheticum eructare: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus.

Ioan.13.
Psal.41.a

Iesus dolo venundatus.

PAssionem dulcissimi Iesu Christi pie considerare volenti, primum occurrit perfidia proditoris, qui tantę fuit fraudis veneno repletus, vt suum Dominum & Magistrum proderet. Tanta fuit flamma malæ cupiditatis successus, vt optimum Deum argento venundaret, & pretiosissimum Christi sanguinem vilis mercedis pretio compensaret. Tantæ denique ingratitudinis, vt illum qui omnia sibi commiserat, & ad honorem, & dignitatem, & culmen Apostolicæ potestatis prouexerat, insequeretur ad mortem. Tantæ duritiæ, vt nec familiaritate conuiuij, nec humanitate obsequij, nec suauitate colloquij, a concepta malitia potuerit reuocari. O mira benignitas magistri in discipulum durum, & pij Domini in seruum nequissimũ. Certe bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Sed quamuis inexplicabilis fuerit proditoris impietas, in immensum tamen exuperat agni Dei dulcissima mãsuetudo, in exemplum data mortalibus, vt iam non dicat ab amico exasperata humanitas: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, &c. quia, Ecce homo vnanimis, q dux videbatur & notus, qui Christi panes edebat, & in illa sacra cena cum illo dulces capiebat cibos, magnificabat super eum supplantationem. Et tamen agnus ille mitissimus, os, in quo non est inuentus dolus, ori, quod abundauit malitia, in ipsa proditionis hora suaui osculo applicare non renuit: vt omnia illi exhiberet, quæ praui cordis pertinaciam emollire potuissent.

Durissima atque iniquissima Iudæ impietas.

Mat.26.c
Mar.14.c
Psal.45.b

Iesus orans prostratus.

SCiens namque Iesus omnia, quæ super eum erant ventura, secundum altissimæ dispositionis arcanum, hymno dicto, exiit in montem Oliuarum, more solito oraturus ad Patrem. Et tunc præcipue iam mortis instante agone, cum dispersione quoque ac desolatione ouium, quas pius pastor tenero complexabatur affectu, fuit horribilis in natura Christi sensibili imaginatio mortis, vt diceret: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Quanta vero fuerit in spiritu Redemptoris pro diuersis causis anxietas, testes sunt guttæ sudoris sanguinei, ex toto corpore decurrentis in terram. Dominator Domine Iesu, vnde animæ tuæ tam vehemens anxietas, & anxia supplicatio? Nonne voluntarium omnino Patri sacrificium obtulisti? Verũ, vt veram in te credentes nostræ mortalitatis naturam, formemur ad fidem, & in tribulationum perpessione consimili erigeremur ad spem, & maiores erga te amoris stimulos haberemus, naturalem carnis infirmitatem huiusmodi expressisti euidẽtibus signis, quibus doceremur, quòd vere dolores nostros pertuleris, & non absque doloris sensu degustaueris amaritudines passionum.

Iesus fletus in agoniam.

Mat.26.d
Luc.22.e

Iesus turba circumdatus.

SAne quàm promptus ad passionem fuerit spiritus in Iesu, ex hoc euidenter innotuit, quòd venientibus vnà cum proditore viris sanguinum, & quærentibus animam suam cum facibus, laternis, & armis per noctem, vltro occurrit, & seipsum manifestauit, & obtulit. Et vt cognosceret humana præsumptio, nihil se posse aduersus ipsum, nisi quantum ipse permitteret, omnipotentis virtutis suæ verbo improbos satellites terræ allisit. Sed nec tunc misericordiam suam ira continuit, nec pietatis suæ dulcedinem fauus ille distillare cessauit. Nam & mutilatam a discipulo aurem serui proterui, manus suæ contactu sanauit, & defensoris sui zelum ab inuadentium lusione compescuit. Maledictus furor eorum, quia pertinax, dum nec maiestatis miraculo, nec pietatis beneficio potuit refrenari.

Ioan.18
Mat.26.
Mar.14.
& Luc.22
Genes.49.a

Iesus vinculis ligatus.

DEnique sine gemitu audire quis possit, qualiter illa hora homicidas manus in Regem gloriæ iniecerunt truculenti lictores, & innocentes mitis Iesu manus vinculis constringentes, ipsum Agnum mansuetissimum nihil obloquentem, ad instar latronis contumeliose traxerunt ad victimam? Quis tunc doloris aculeus discipulorum corda penetrauit, cum viderent dilectissimum Dominum, & magistrum suum a suo discipulo proditum, ligatis post tergũ manibus quasi malefactorem duci ad mortem, cũ & ille impijssimus Iudas pœnitentia ductus, tanta postmodum fuerit ex hoc amaritudine repletus, vt maluerit mori, quàm viuere? Væ tamen homini illi, qui nec sic ad fontem misericordię per spem veniæ rediit, sed proprij sceleris immanitate perterritus desperauit.

Iesus

Ieſus notis incognitus.

COmprehenſo dehinc paſtore, diſperſæ ſunt oues; captoq. magiſtro, diſcipuli fugerunt. Petrus ta-
Luc.22.f.g men tamquam fidelior ſecutus eſt a longe, vſque ad atrium principis ſacerdotum, vbi ad vocem ancillæ, ſe Chriſtum nō noſſe, cum iuramento firmauit, tertioq. repetiit: donec, gallo cātante, reſpexit benignus Magiſter prædilectum diſcipulum reſpectu miſerationis & gratiæ. quo commonitus Petrus, & foras egreſſus, fleuit amare. O quiſquis es, qui ad vocem impotentis ancillæ, carnis videlicet tuæ, Chriſtum pro te paſſum negaſti procaciter vel voluntate vel actu: rememorās B paſſionem dulciſſimi magiſtri, foras cum Petro egredere, vt te ipſum amariſſime defleas, ſi quando te reſpiciat, qui Petrum lacrymantē reſpexit. geminæ quoque amaricationis, compunctionis, ſcilicet pro te, & compaſſionis ad Chriſtum; inebriaberis abſinthio, vt expiatus cum Petro a reatu ſceleris, replearis cum Petro Spiritu ſanctitatis.

Ieſus vultu velatus.

COnſilio ſiquidem malignantium pontificum, præſentatus Pontifex noſter Ieſus Chriſtus, & veritatem confeſſus, ſe videlicet eſſe filium Dei, quaſi blaſphemus adiudicatus eſt morti, & innumera perpeſſus opprobria. Nam vultus ille venerabilis hominibus, deſiderabilis angelis, qui & omnes cælos adimplet lætitia, labij polluti ſputis inquinatur; ab impiis, ſacrilegis manibus cæditur, velo in deriſionem obtegitur, & Dominus vniuerſæ creaturæ tamquam ſeruus contemptibilis collaphizatur, cum ille vultu placidiſſimo & ſermone ſummiſſo, vnum ex ſeruis pontificis dan-
Ioan.18.e tem alapam ſibi, dulciter & benigne corripuit: Si male, inquit, locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi autem bene, quid me cædis? O verax, dulcis, & D pie Ieſu; quænam anima tibi deuota hæc videns & audiens, poſſit ſe continere a lacrymis, & intimæ paſſionis occultare dolorem?

Ieſus Pilato traditus.

HOrrenda prorſus Iudæorum impietas, quæ tantis iniuriis ſatiari non potuit, quin potius ferali rabie fremens, impio iudici tamquam rabido cani, animam iuſti deglutiendam expoſuit. Vinctum enim Ieſum ante Pilatum pontifices perduxerunt, poſtulantes interim ſupplicio crucis eum, qui non nouerat om-
Iſa.53.c nino peccatum. Ipſe vero quaſi agnus coram tondente ſe, ſic ante iudicem ſtabat manſuetus & tacitus, cū fallaces, & impij, falſorum criminum mole obiecta, tumultuoſis clamationibus auctorem vitæ petūt ad mortem; & virum homicidam, ſeditioſumq. latronem ſetuant ad vitam, lupum agno, mortem vitæ, luci tenebras, tam ſtulte præferentes, quàm impie. Dulcis Ieſu,
Ioan.19.c quis tam durus erit, vt clamores illos horribiles: Tolle, tolle, crucifige eum, ſine gemitu, & clamore ſpiritus, aure corporis valeat audire, ſeu mente tractare?

Ieſus morte damnatus.

VErum, quamuis non ignoraret Pilatus, Iudaicam gentem aduerſus Ieſum non iuſtitiæ, ſed inuidiæ zelo commotam, cum patenter aſſereret nullam ſe in eo mortis cauſam vel modicam inuenire, humano tamen timore deuictus, repleuit animam ſuam amaritudinibus, & pijſſimum regem crudelis tyranni Herodis videlicet iudicio ſubdidit, quem & ludibrio habitū, & ad ſe remiſſum, crudeli mandato nudum in conſpectu deriſorum aſtare præcepit, vt atrociſſimis verberibus virgineam illam, & candidiſſimam carnem flagellatores truculenti diuellerent, plagas plagis, liuores liuoribus crudeliter infligentes. Decurrit ille ſanguis A pretioſiſſimus per illa ſacra latera innocentis, & amantiſſimi iuuenis, nullo prorſus in eo reperto reatu. Et tu perdite homo, totius confuſionis, & contritionis huius cauſa exiſtens, quomodo non in fletum erumpis foras? Ecce innocentiſſimus agnus, vt te a ſententia iuſtæ damnationis eriperet, iniuſto propter te elegit iudicio cōdemnari. Ecce, quæ non rapuit, pro te *Pſal.68.b* ſoluit. Et tu anima mea nequam & impia, nec deuotionis exſoluis gratitudinem, nec compaſſionis rependis affectum.

Ieſus ſpretus ab omnibus.

POſtquam autem Pilatus adiudicauerat impiorum vota compleri: non ſuffecit militibus illis ſacrilegis crucifigere Saluatorem, niſi prius & ipſi illuſionibus impleſſent animam ſuam. Nam congregata in *Mat.27.d* prætorium vniuerſa cohorte, exuentes eum veſtibus ſuis, & tunica induentes coccinea, chlamydem illi circumdederunt purpuream, & corona ſpinea impoſita capiti eius, & arundine in dextera manu, irriſorie genuflectebant, & alapas dabant, & expuentes in eum, ſacrum illud caput percutiebant arundine. Attende nunc humani cordis ſuperbia, quæ oppropria refugis, C & ad honores aſpiras, quis eſt iſte qui ingreditur habens imaginem quaſi Regis, & nihilominus ſerui deſpectiſſimi confuſione repletus? Ipſe eſt Rex tuus, & *Iſa.53.a.b* Deus tuus, qui quaſi vir leproſus, & nouiſſimus virorum æſtimatus eſt, vt te ab æterna confuſione eriperet, a ſuperbiæ peſte ſanaret. Væ igitur ſemel his, & væ iterum, qui poſt tam clarum humilitatis ſpeculum, ſuperbia tolluntur in altum, rurſus oſtentui habentes filium Dei: quem tanto amplius ab hominibus omni conſtat honorificentia dignum, quanto magis pro hominibus indigna ſuſtinuit.

Ieſus cruci clauatus.

SAtiatis iam impijs de opprobriis manſuetiſſimi Regis, rurſum Rex noſter veſtibus ſuis induitur *Ioan.19.e* denuo exuendus, & baiulans ſibi crucem, perducitur ad Caluariæ locum, ibiq. totus exutus, vili dumtaxat circumtectus ad renes ſudario, & ſuper lignum crucis dire proiectus, expanſus, protenſus, & tractus, & in pellis modum hinc inde extenſus, clauorum aculeis perforatur, manibus ſacris & pedibus cruci affixis, & crudeliſſime ſauciatis, veſtes quoque ipſius dantur in prædam, diuiduntur in partes, tunica inconſutili indiuiſa per ſortem tranſeunte ad vnum. Vide nunc ani-
E ma mea, quomodo ille, qui eſt ſuper omnia benedictus Deus, a planta pedis vſque ad verticem, totus in aquas paſſionis demergitur: & vt te totam de illis paſſionibus extraheret, intrauerunt aquæ vſque ad ani- *Pſal.68.a* mam ſuam. Coronatus etenim ſpinis ſub crucis onere dorſum curuare iubetur, & ſuam ipſius portare ignominiam, & ad locum deductus ſupplicij veſte nudatur, vt ex flagellorum ictibus per dorſum, & latera carnis patefactis liuoribus, atque ſciſſuris, videretur quaſi leproſus, & dehinc clauis transfoſſus, appareret tibi dilectus tuus propter te ſanandam, conciſus vul-
F nere ſuper vulnus. Quis mihi det, vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus, vt totus tam mente, quàm carne transfodiar, cruciſq. affigar patibulo cum dilecto?

Ieſus iunctus latronibus.

AD augmentum confuſionis, ignominiæ, dedecoris, ac doloris innocens agnus extra portam in loco punitionis ſceleratorum, in die ſolemni, hora meridiana, in medio latronum ſuper crucem, quaſi *Mat.17.d* ad ſpectaculum eleuatur, flentibus amicis, & inſultantibus hoſtibus. Nam & qui præteribant, mouebant capita ſua, & qui aſtabant, irrogabant conuitia,

Digitized by Google

dicentes, quòd alios saluos fecisset, nunc seipsum sal- A
uare non posset. Sed & ab irrisione huiusmodi alter la
tronum nequaquam abstinuit, cum tamen mitissimus
agnus & pro crucifigentibus & irridentibus pietatis
dulcedine interpellaret ad patrem, & confitenti ac sup-
plicanti latroni, liberalissima charitate repromitteret
paradisum. O verbum totius dulcedinis & veniæ:
Luc.23.e Pater ignosce illis. O verbum totius amoris & gratiæ:
Ibidem.f Hodie mecum eris in paradiso. Respira nunc in spem
veniæ anima quantumcumque peccatrix, si tamen pa-
tientis pro te Domini Dei tui vestigia sequi non ab-
horres, qui in omnibus pressuris suis nec semel os
suum aperuit, vt aut querelæ, aut excusationis, aut
comminationis, aut maledictionis sermonem aduer-
sus maledictos illos canes vel leniter diceret, quin po-
tius nouæ benedictionis verbum, quale a sæculis non
est auditum, super inimicos suos effudit. Dic ergo cum
Psal. 56.a multa fiducia: Miserere mei Deus, miserere mei, quo
niam in te confidit anima mea: si forte more confiten
tis latronis audire merearis in mortis articulo: Ho-
die mecum eris in paradiso.

Iesus felle & aceto potatus.

C
Ioan. 19.e POstea sciens Iesus, quia consummata sunt omnia,
vt consummaretur scriptura, dixit: Sitio. Et ace-
toso & felleo poculo sibi propinato cum spongia,
Ibidem. Ioanne, qui præsens fuit, attestãte, subintulit: Consum
matum est. tamquam si in gustu aceti & fellis, totius
amarissimæ passionis consummata plenitudo consis-
teret. Nam quia per gustum ligni suauis & vetiti, to-
tius nostræ perditionis causa extitit præuaricator Adã,
opportunum fuit & congruum, per viam contrariam
salutis nostræ inuenire remedium. Cum etiam in sin-
gulis membris ipsius acutissimarum passionum mili- D
tantes sagittæ crebrescerent, quarum indignatio ebi-
bebat spiritum eius, vt cibi verbiq. vehiculum nequa-
quam remaneret immune, vt verificaretur in medico
Thren.3.b nostro propheticum illud: Repleuit me amaritudine,
inebriauit me absinthio. Sed & vt illud compleretur in
dulcissima, & amantissima matre sua virgine glorio-
Ibidem. sa: Posuit me quasi desolatam, tota die mæror, confe-
ctam. Quæ lingua dicere vel quis intellectus capere
sufficit, desolationum tuarum pondus virgo beata?
Quæ præmissis omnibus præsens assistens, & particeps
per omnem modum effecta, benedictam illam & san-
ctissimam carnem, quam tam caste concepisti, tam
dulciter aluisti, & lacte potasti, tam crebro in tuo re- E
clinasti sinu, & labia labijs impressisti, carneo con
templata es visu, nunc ictibus flagellorum diuelli,
nunc spinarum perforari aculeis, nunc arundine per-
cuti, nunc palmis pugnisq. concidi, nunc clauis per-
fodi, & stipiti crucis affixam atque pendentem grauiter laniari, nunc omni ludibrio habitam, felleq. tan
dem & aceto potari. Sed & diuinissimam illam ani-
mam oculis conspexisti mentalibus, omnis amaritu-
dinis felle repletam, nunc spiritu frementem, nunc
pauentem, nunc tædentem, nunc agonizantem, nunc
anxiatam, nunc turbatam, nunc omni tristitia & do- F
lore mæstissimam, partim propter passionis corpo-
reæ viuacissimum sensum, partim propter diuini ho-
noris per peccatum subtracti feruentissimum zelum,
partim propter effusum in miseros miserationis affe-
ctum, & partim propter compassionis ad te ma-
trem dulcissimam infixum in cordis intima telum,
cum te coram se positam, & pijs conspiceret oculis,
Ioan. 19.e & blandis alloqueretur sermonibus: Mulier, in-
quiens, Ecce filius tuus, vt tuam consolaretur inter
angustias animam, quam passionis suæ gladio, am-
plius quàm si proprio patereris in corpore, vere scie-
bat esse transfixam.

Iesus sol morte pallidus.

DEnique cum agnus innocens, qui & verus iustitiæ
sol trium horarum spatio pependisset in cruce, &
eodem tempore sol iste visibilis factori suo cõpatiens,
lucis suæ radios occultasset, iam omnibus consumma-
tis, fons ipse vitæ hora nona siccatur, dum Deus & ho-
mo Iesus cum clamore valido, & lacrymis, ad misera- *Hebr.5.b*
tionis manifestandum affectum, & diuinitatis declarã-
dam potentiam, spiritum in manus Patris commen-
dans, expirauit. Tunc velum templi scissum est a sum-
mo vsque deorsum. Et terra mota est. Et petræ sciſ *Mat.27.e*
sæ sunt. Et monumenta aperta sunt. Tunc ipse Cen-
turio Deum verum ipsum esse cognouit. Tunc qui ad B
spectaculum insultaturi conuenerant, reuertebantur
percutientes pectora sua. Tunc speciosus forma præ *Psal. 44.a*
filiis hominum, caligantibus oculis, & pallentibus ge-
nis, pro filiis hominum deformis apparuit, factus ho-
locaustum suauissimi odoris in conspectu paternæ glo
riæ, vt auerteret iram suam a nobis. Respice igitur
Domine sancte Pater de sanctuario tuo, & de excelso
cælorum habitaculo; respice, inquam, in faciem Chri
sti tui. Respice hanc sacratissimam hostiam, quam ti-
bi offert Pontifex noster pro peccatis nostris, & esto
placabilis super nequitia populi tui. Considera & tu
C homo redempte, quis, qualis, & quantus est ille, qui
pro te pendet in cruce; cuius mors viuificat mortuos,
& cuius transitum & cælum luget, & terra, & lapides
duri quasi naturali compassione scinduntur. O cor
humanum omni lapidum duritia durius, si ad tanti
commemorationem piaculi, nec terrore concuteris,
nec compassione afficeris, nec compunctione scinde-
ris, nec pietate molliris!

Iesus translanceatus.

D
POrro vt de latere Christi dormientis formaretur
Ecclesia, & Scriptura impleretur, quæ dicit: Vi- *Zac. 12.c*
debunt in quem transfixerunt: diuina est ordinatione *& Io.19.g*
indultum, vt vnus militum lancea latus sacrum illud
aperiendo perfoderet, quatenus sanguine cum aqua
manante, pretium effunderetur nostræ salutis, quod a
fonte, scilicet cordis arcano profusum, vim daret sa-
cramentis Ecclesiæ, ad vitam gratiæ conferendam, ef-
fetq. iam in Christo viuentibus poculum fontis viui
salientis in vitam æternam. Ecce iam nunc lancea
Saulis perfidia populi scilicet Iudaici reprobati, casso *1.Reg.18.c*
vulnere in parietem diuina miseratione perlata, fora-
men fecit in petra, & cauernam in maceria, tamquam *Cant.2.c*
habitaculum columbinum. Surge igitur amica Chri- E
sti, esto sicut columba nidificans in summo ore fora-
minis, ibi vt passer inueniens domum, vigilare non ces- *Psal. 83.a*
ses, ibi tamquam turtur casti amoris pullos absconde,
ibi os appone, vt haurias aquas de fontibus Saluato- *Isa.12.a*
ris. Hic enim est fons egrediens de medio paradisi, *Gen.2.b*
qui in quattuor diuisus capita, & in corda deuota dif-
fusus, fecundat & irrigat vniuersam terram.

Iesus cruore madidus.

F
CRuentatus enim Christus Dominus sanguine pro-
prio, primum sanguineo sudore, secundo flagellis,
dehinc spinarum aculeis, post clauis, & tãdem lancea,
copiose effuso, vt apud Deum esset copiosa redẽptio,
vestem pontificalem habuit rubricatam, quatenus ve- *Isa.63.a*
re rubrum appareret indumentum ipsius, & vestimen-
ta eius quasi calcantiũ in torculari. Et sic vero Ioseph *Gen.37.d*
in veterem dimisso cisternã, tunica ipsius intincta san-
guine hœdi, propter similitudinem carnis peccati, ap-
probationis notitia discernenda mitteretur ad Patrẽ.
Cognosce igitur, clementissime Pater, tunicam prædi-
lecti filij tui Ioseph, quem inuidia fratrum secundum
carnem tamquam fera pessima deuorauit, & conculcauit in furore vestimẽtum ipsius, & omnem decorem
illius

Digitized by Google

illius reliquiis cruoris inquinauit. nam & quinque
sciſſuras lamentabiles in ea reliquit. Hoc enim eſt Do
Gen. 39.c mine veſtimentum, quod in manu meretricis Ægyptiæ, videlicet Synagogæ, innocens puer tuus ſponte dimiſit, magis eligens ſpoliatus a carnis pallio in carcerem mortis deſcendere, quàm adulterinæ plebis acquieſcendo voci, temporaliter gloriari. Nam & propoſito ſibi gaudio, crucem ſuſtinuit confuſione contẽpta. Sed & tu miſericordioſiſſima Domina aſpice illam dilecti filij tui ſacratiſſimam veſtem, de caſtiſſimis membris, & viſceribus tuis Spiritusſancti artificioſitate contextam, & vnà cum ipſo confugientibus nobis ad te veniam poſtula, vt digni habeamur effugere ab ira ventura.

Ieſus intumulatus.

Luc. 23.g VEniens tandem nobilis Centurio, Ioſeph ſcilicet ab Arimatia, & accepta a Pilato licentia, corpus Chriſti cum Nicodemo deponens de cruce, condiuit aromatibus, & inuoluit in ſyndone, & in monumento nouo, quod in horto propinquo in petra ſibi exciderat, cum omni reuerentia ſepeliuit. Porro ſepulto Domino, & ad cuſtodiam ſepulcri militibus deputatis, deuotæ illæ mulieres, & ſanctæ, quæ fuerant obſecutæ viuenti, vt iam mortuo pietate officioſa famulatum impenderent, emerunt aromata ad corpus Chriſti ſacratiſſimum perungendum. Inter quas Maria Magdalena tanto cordis ferebatur incendio, tantæ pietatis afficiebatur dulcedine, tam validis trahebatur vinculis charitatis, vt femineæ infirmitatis oblita, nec tenebrarum caligine, nec perſecutorum immanitate retraheretur a viſitatione ſepulcri, quin potius foris ſtans, & rigans lacrymis monumentum, recedentibus diſcipulis non recedebat, pro eo quòd diuinæ dilectionis igne ſuccenſa eſt, & tam inualeſcente vrebatur deſiderio, & tam impatiente vulnerabatur amore, vt nihil ei ſaperet niſi flere, poſſetq. illud
Pſal. 41. a propheticum eructare veraciter: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Vbi eſt Deus tuus? Deus meus bone Ieſu, cce de mihi quamquam per omnem modum immerito & indigno, vt qui corpore his intereſſe nõ merui, fide tamen hæc eadem mente pertractans, illum ad te Deum meum pro me crucifixum, & mortuum compaſſionis affectum experiar, quem innocens mater tua, & pœnitens Magdalena in ipſa paſſionis tuæ hora ſenſerunt.

Ieſus triumphans mortuus.

COnſummato iam paſſionis agone, cum iam draco ille cruentus, & rabidus leo eſtimaret ſe de occiſo agno victoriam aſſecutum, refulgere cœpit in anima deſcendente ad inferos diuinitatis potentia, qua leo noſter fortiſſimus de tribu Iuda conſurgens in fortem armatum, prædam ab ipſo diripuit, portisq. inferorum confractis, & alligato ſerpente, expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. Tunc extractus eſt Leuiathan hamo, ipſius per Chriſtum perforata maxilla, vt qui nihil iuris habebat in capite, quod inuaſit, illud etiam perderet, quod habere videbatur in corIud. 16. g pore. Tunc verus Samſon moriens, hoſtilem proZach. 9.c ſtrauit exercitum. Tunc agnus ſine macula in ſanguine teſtamenti ſui de lacu, in quo non erat aqua, vinIſa. 9.a ctos eduxit. Tunc habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis, & diu nouæ lucis expectata claritas radiauit.

Coloſſ. 2. c
Iob. 40.c

Ieſus reſurgens beatus.

SAcræ ſiquidem quietis Domini in ſepulcro, illuceſcente tertio die, qui in reuolutione dierum eſt octauus & primus, Dei virtus & Dei ſapiẽtia Chriſtus, mortis proſtrato auctore, etiam ipſam mortem deuicit, æternitatisq. aditum nobis aperuit, dum ſeſe a mortuis potentia diuina ſuſcitauit, vt notas nobis faceret *Pſal. 15. c*
vias vitæ. Tunc terræmotus factus eſt magnus, & An- *Mat. 28. a*
gelus Domini in veſtimento albo, & aſpectu fulgureo deſcendit de cælo, pijs apparens blandus, impiiſq. ſeuerus. Propter quod, & proteruos perterruit milites, & confortauit pauidas mulieres: quibus & ipſe Dominus reſurgens, primum apparuit, quia hoc deuotionis intenſæ merebatur affectus. Deinde viſus eſt Petro. Poſtea diſcipulis euntibus in Emaus. Deinde *Luca 24. b*
Apoſtolis omnibus abſque Thoma. Poſtea etiam Thomæ palpandum ſe præbuit, cum ille fideliter exclamauit: Dominus meus, & Deus meus. Sicq. per dies *Io. 20. e. f. g*
quadraginta multiformiter apparens diſcipulis, & comedens cum eis, & bibens. & argumentis nos illuminauit ad fidem, & promiſſis nos erexit ad ſpem: vt ſic tandem donis cælitus datis, nos accenderet ad amorem.

Ieſus decor præcipuus.

SAne flos ille pulcherrimus de radice Ieſſe, qui in *Iſa. 11. a*
incarnatione floruit, in paſſione defloruit, ſic in reſurrectione floruit, vt omnium eſſet doctor. Nam corpus illud glorioſiſſimum, ſubtile, agile, & immortale, tantæ claritatis ſuperueſtitum eſt gloria, vt verè ſit ſole fulgentius, exemplarem præferens pulchritudinẽ ſuſcitandorum corporum humanorum. De quibus ipſe Saluator ait: Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in re- *Matt. 13. f*
gno Patris, ſcilicet, beatitudinis ſempiternæ. Quòd ſi iuſtus quilibet fulgebit ſicut ſol, quanti putas eſſe fulgoris ipſum ſolem iuſtitiæ? Tanti, inquam, eſt, vt ſit ſpecioſior ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem, luci comparatus, & decor præcipuus non immerito iudicetur. Felices illi oculi, qui viderunt; ſed & tu vere beatus eris, ſi fuerint reliquiæ ſeminis tui ad videndum tam interius, quàm exterius, illam deſideratiſſimam claritatem.

Ieſus orbi prælatus.

APparens quoque Dominus in Galilæa diſcipulis, *Mat. 28. d*
omnem ſibi poteſtatem tam cæli quàm terræ aſſeruit a Patre collatam. Propter quod & diſcipulos miſit in mundum vniuerſum, prædicare Euangelium omni creaturæ, ſalutem promittendo credentibus, dãnationem cõminando incredulis, cooperãte Domino, & ſequentibus ſignis confirmãte ſermonem, vt in virtute nominis Ieſu Chriſti imperarẽt omnibus creaturis & morbis, vereq. cõſtaret ſæculo toti, quòd magni Patris filius Ieſus Chriſtus tamquam alter Ioſeph, veruſq. Saluator viuit & dominatur, non ſolum in terra Ægypti, verumetiam in omni loco dominationis regis æterni, eductus quidem ad imperium Dei cæli de carcere mortis & inferorum, & attonſus mortalitatis comam, commutauit veſtem carnis in immortalitatis decorem: & tamquam verus Moyſes, de aquis morta- *Exo. 2. a. b*
litatis aſſumptus, Pharaonis ſubneruauit imperium, tanto ſublimatus honore, vt in nomine ipſius omne ge- *Philipp. 2. b*
nu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.

Ieſus ductor exercitus.

QVadraginta poſt reſurrectionem Domini peractis diebus, non ſine magni deſignatione myſterij, in ipſo quadrageſimo die conueſcens vnà cum diſcipulis ſuis, benignus magiſter in montem Oliueti conſcendit, & inde videntibus illis, eleuatis manibus, *Act. 1. a. b*
ferebatur in cælum, nubeq. interpoſita, quæ aſcendentem recepit, humanis ſeipſum aſpectibus occultauit. Sicq. aſcendẽs in altum, captiuam duxit captiuitatem, *Pſal. 67. d*
& cœli aperta iam porta, pandens iter ſequentibus, exu-

les

Ies introduxit in regnum, conciues illos faciens angelorum,& domesticos Dei ; quatenus ruinas instaurare angelicas, & æterni Patris cumularet honorem, & se triumphatorem ostenderet, & Dominum exercituum se esse probaret.

Iesus calo lenatus.

PSallentibus angelis, & exultantibus sanctis, Deus & Dominus angelorum & hominum super cęlos cælorum ascendit, & super pennas ventorum mira po testatis agilitate volauit, seditq. ad dexteram Patris;
Hebr.1.b tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis sortitus est nomen, ibiq. iugiter vultui benignissimi Patris apparet, ad interpellandum pro nobis. Talis
Hebr.7.d enim decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, & excelsior cælis factus, qui in dextera maiestatis assistens, vultus paternæ gloriæ vulnerum, quæ pro nobis pertulit, ostenderet cicatrices. Gratias tibi referat, Domine Pater, omnis lingua, superinenarrabili dono supereffluentissimæ charitatis tuæ,
Rom.8.f qui vnico filio cordis tui non pepercisti, sed pro nobis omnibus tradidisti in mortem, vt tantum, tamq. fidelem aduocatum coram te haberemus in cælis.

Iesus largitor spiritus.

Act. 2.a SEptem quoque septimanis dierum a resurrectione excursis, quinquagesimo die congregatis in vnum discipulis, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, factus est repente de cælo sonus, tamquam aduenientis spiritus vehementis, qui & super centum viginti hominum turbam descendit, & apparuit in linguis igneis, pro eo quòd ori verbum, intellectui lucem, & affectui ministraret ardorem. Repletiq. sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, secundum quòd eiusdem Spiritus sancti dictabat instinctus. Qui omnem eos veritatem edocuit, & ad omnem dilectionē accendit, & in omni eos virtute firmauit. Nam ipsius adiuti gratia, illustrati doctrina, & confortati potētia, cum pauci essent & simplices, partim verbis ignitis, partim perfectis exemplis, partim mirandis prodigiis, per totum mundum sanctam Ecclesiam plantauerunt. Quæ & eiusdem Spiritus sancti virtute purgata, illuminata, & perfecta, amabilis facta est spōso suo, eiusq. paranymphis, vt speciosa nimis, miraq. varietate eir-
Cant.6.a cumdata, satanę vero & angelis eius terribilis vt castrorum acies ordinata.

Iesus laxans reatus.

IN hac siquidem sancta Ecclesia per orbem vniuersū, Spiritu sancto mirabiliter cooperante, multiformiter distincta, & vniformiter coniuncta, vnus præsidet Pontifex Christus, tamquam summus hierarcha: qui miro ordine instar ciuitatis supernæ in ea dispēsat dignitatum officia, distribuendo charismatum do-
Ephes.4.c na. Nam quosdam in ea dedit Apostolos, quosdam Prophetas, alios vero Euangelistas, alios Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, & ad ædificationem corporis Christi. Qui etiam secundum gratiam Spiritus sancti septiformem, septem dedit Sacramenta, quasi septem medicamenta morborum, per quorum administrationem, & gratiam sanctificantem tribuit, & peccata dimittit, quæ numquam nisi in fide, & vnitate eiusdem sanctæ matris Ecclesiæ relaxantur. Et quoniam per ignem tribulationis peccata purgantur, ideo sicut caput Ecclesiæ Christum exposuit Deus fluctibus passionum; sic & corpus eius, scilicet Ecclesiam suam, vsque in finem sæculi ad probationem, & purgationem tribulari permittit. Sic Patriarchæ, sic Prophetæ, sic Apostoli, sic Martyres, Confessores, & Virgines, & quotquot placuerunt Deo, per multas tribulationes transiere fideles. Sic & omnia membra Christi electa vsque ad diem iudicij pertransibunt.

Iesus testis veridicus.

POrro futuri iudicij tempore, quo Deus occulta cordium iudicabit, præcedet ignis ante faciem iudicis, angeli cum tuba mittentur, congregabuntur electi a quattuor ventis cæli, omnes quoque qui in monumentis sunt, diuinæ iussionis virtute resurgent, omnesq. astabuut ante illud iudiciale tribunal. Tunc illuminabuntur abscondita tenebrarum. Tunc reuelabuntur consilia cordium. Tunc libri pandentur conscientiarum, & ipse liber aperietur, qui dicitur Liber vitæ. Quo fiet, vt simul, & in instanti omnium omnia secreta omnibus tanta certitudinis claritate patescant, vt contra testimoniū veritatis loquentis in Christo, & conscientiæ cuiuscumque pariter contestantis, nulla prorsus inficiandi, defendendi, vel excusandi, vel subterfugiendi pateat semita, quin recipiat vnusquisque secundum opera sua. Magna igitur indicta est nobis necessitas probitatis, dum omnia agimus in conspectu iudicis cuncta cernentis.

Iesus iudex iratus.

APparente siquidem omnipotentis filij Dei signo *Luc.21.b* in nubibus, virtutibusq. cælorum commotis: sed ad orbis conflagrationem mundialibus concurrentibus ignibus, collocatis quoque omnibus iustis ad dexteram, impijs ad sinistram : tantum iudex vniuersorum reprobis iratus videbitur, vt dicant montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos a facie *Apoca.6.d* sedentis super thronum, & ab ira agni. Induet enim *Sap.5.d* pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inexpugnabile, æquitatē: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos; vt qui contra auctorem omnium procaciter pugnauerunt, iusto tunc Dei iudicio ab omnibus expugnentur. Tunc superius iudex apparebit iratus, & inferius horrendum chaos patentis inferni. A dextris peccata accusantia: a sinistris infinita dæmonia ad infernum trahentia: & interius mordens conscientia. Peccator sic comprehensus, quo effugiet? Certe latere erit impossibile, & apparere intolerabile. Si enim vix iustus saluabitur, *1.Pet.4.d* impius & peccator vbi apparebunt? Non ergo intres *Psal.142.a* in iudicium cum seruo tuo Domine.

Iesus victor magnificus.

LAta sententia damnationis in reprobos, quòd flammis exurantur æternis, colligatisq. ad modum fascis omnibus inimicis Iesu Christi, omnipotens Dei virtus perpetuę illos exponet, tam carne, quàm spiritu voracitati flammarum: vt & numquam deficiant, & tamen vrantur, & sentiant in æternum, & fumus tor-*Apoc.14.c* mentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. Tūc bestia, & pseudoprophetæ, & qui acceperāt imaginem *Apoc.20.c* eius, in stagnum mittentur ignis & sulphuris, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Tunc egredientur electi ad considerandā cadauera mortua; morte quidem non naturæ, sed pœnæ. Tunc lauabunt iusti ma-*Psal.57.b* nus suas in sanguine peccatorum. Tunc denique victoriosissimus agnus ponet inimicos suos scabellum *Psal.109.a* pedum suorum, quando ingredientes impij in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partesq. vulpium *Psal.62.c* erunt, ideſt, dæmonum, qui ipsos suis fraudulentiis seduxerunt.

Iesus sponsus ornatus.

DEnique mundi facie innouata in melius, cum lux lunæ erit sicut lux solis, & lux solis septempliciter sicut

Digitized by Google

ſicut lux ſeptem dierum, ciuitas illa ſancta Hieruſalē, quæ de cęlo tamquam ſponſa ornata deſcenderat, iam nunc pręparata ad nuptias Agni, gemina quoque ſtola veſtita, in cæleſtis curiæ traducetur palatium, & in glorioſum illum ſacrum, arcanumq. thalamum introducta, tanto illi agno cæleſti copulabitur fœdere, vt vnus fiant ſpiritus ſponſus & ſponſa: veſtieturq. Chriſtus omni pulchritudine electorum tamquam tunica polymita, in qua omni decore ornatus refulgeat, tamquā opertus omni lapide pretioſo. Tunc illud dulce reſonabit epitalamium, & per omnes vicos Hieruſalem Alleluia cantabitur. Tunc virgines prudentes, atque paratæ intrabunt cum ſponſo ad nuptias, vt ianua clauſa in pacis pulchritudine ſedeant, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

Ieſu Rex Regis filius.

SAne regnum Dei æternum æſtimari habet, iuxta regnantis celſitudinem glorioſum & nobile, pro eo quòd non rex a regno, ſed a rege regnum trahit originem. Hic autem eſt rex, qui habet in veſtimēto *Apoc. 17. d* & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium, cuius poteſtas æterna, quæ non auferetur: & ideo regnum ipſius non corrumpetur. Cui omnes populi, tribus, & linguæ ſeruient in æternum. Et hic eſt vere Rex pacificus, cuius vultum & cælum deſiderat, & vniuerſa terra. O quàm glorioſum eſt huiuſmodi excellentiſſimi Regis regnum, in quo cum ipſo regnant omnes Sancti; cuius lex eſt veritas, pax, charitas, vita, æternitas: quod nec pluralitate regnantium diuiditur, nec participatione minuitur, nec numeroſitate confunditur, nec inæqualitate deordinatur, nec circumſcribitur loco, nec variatur motibus, nec tempore menſuratur.

Ieſus liber ſignatus.

AD gloriam regni perfectam non ſolum requiritur poteſtas excellens, verumetiam ſapientia fulgens, vt non ſecundum indeterminatæ voluntatis arbitrium diſponantur gubernacula regni, ſed ſecundum fulgores æternarum legum a luce ſapientiæ indecepte manantium. Et hæc quidem ſapientia ſcripta eſt in Chriſto Ieſu, tamquam in libro vitæ, in quo Deus Pater omnes theſauros ſapientię, & ſcientię recōdidit. Ac per hoc vnigenitus Dei filius, vt verbum increatum, eſt ſapientiæ liber, & lux in mente ſummi artificis, viuentibus plena rationibus & æternis, vt verbum inſpiratum in intellectibus angelicis & beatis, & vt Verbum incarnatum in mentibus rationalibus carni vnitis: vt ſic multiformis ſapientia Dei ex ipſo, & in ipſo per totum regnum refulgeat, tamquam in ſpeculo decoris, ſiue pulchritudinis omnium ſpecierum, & luminum contentiuo, & tamquam in libro, in quo ſecundum profunda Dei myſteria omnia conſcribūtur. O ſi talem librum inuenire poſſem, cuius origo æterna, cuius incorruptibilis eſſentia, cuius cognitio vita, cuius ſcriptura indelebilis, cuius inſpectus deſiderabilis, cuius doctrina facilis, cuius ſcientia dulcis, cuius profunditas imperſcrutabilis, cuius verba inenarrabilia, & vnum tamen verbum omnia. Vere qui hunc inuenit librum, inuenit vitam, & haurit ſibi ſalutem a Domino.

Ieſus fontalis radius.

IN hoc ſiquidem regno æterno data omnia optima *Iac. 1. e* & dona perfecta, a patre luminum in affluentia deſcendunt, & copia per illum qui eſt ſupereſſentialis radius Ieſus Chriſtus. Qui cum ſit vnus, omnia poteſt; & in ſe permanens, omnia innouat. Eſt enim emanatio quędam claritatis virtutis omnipotentis Dei ſincera, & ideo nihil inquinatum in hunc fontalem radium poteſt incurrere. Ad hunc fontem vitæ, & luminis curre, cum deſiderio viuo, quæcumque es anima Deo deuota, & cordis intima vi ad eum clama: O ineffabilis decor Dei excelſi, & puriſſima claritas lucis ęternę, indeficiens vita omnem vitam viuificans, lux omne lumen illuminans, & conſeruans in ſplendore perpetuo multiformia lumina fulgentia, ante thronum diuinitatis tuæ a primæuo diluculo. O æternum & inacceſſibile, dulce, clarum, & ſapidum profluuium fontis abſconditi ab oculis omnium mortalium: cuius profundum ſine fundo, cuius altum ſine termino, cuius amplitudo incircūſcriptibilis, & cuius puritas imperturbabilis. Ex quo fluuius procedit olei lætitiæ, qui lætificat ciuitatem Dei, & torrens ignei vigoris: torrens, inquam, voluptatis diuinæ, quo lætabunda ebrietate potati, cæleſtes illi conuiuæ hymno inceſſabili iubilant. Hoc nos oleo ſacro perunge, huiuſq. torrentis deſiderabilis guttis, ſitibundas refocilla fauces arentium cordium, vt in voce exultationis, & confeſſionis decantemus tibi cantica laudis, experientia teſte probantes, quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. *Pſalm.*

Ieſus finis optatus.

FInem namque omnium deſideriorum conſtat eſſe beatitudinem, quæ eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus. Ad quem quidem ſtatum nullus peruenit, niſi per vltimam reſolutionem in eū, qui eſt fons, & origo bonorum omnium, tam naturalium, quàm gratuitorum; tam corporalium, quàm ſpiritualium; tam temporalium, quàm æternorū. Et hic eſt, qui de ſe ipſo dicit: Ego ſum *α* & *ω*, principium & finis. Quia ſicut per Verbum æternaliter dictum omnia producuntur: ſic per verbum carni vnitum reparantur, promouentur, & finiuntur. Ac per hoc vere, & proprie dictus eſt Ieſus: quia non eſt aliud nomen ſub cęlo datum hominibus, in quo quis poſſit obtinere ſalutem. In te igitur, vt finem omnium, credens, ſperans, & amans ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, & ex omni virtute feram deſiderate Ieſu: quia tu ſolus ſufficis, tu ſolus ſaluas, tu ſolus bonus, & ſuauis es requirentibus, & diligentibus nomen tuum. Tu enim mi bone Ieſu Redemptor es perditorum, Saluator redemptorum, ſpes exulum, fortitudo laborantium, auxiliator oppreſſorū, anxiatorum ſpirituum dulce ſolatium, triumphantium corona, & imperiale faſtigium, vnica merces & lætitia omnium ciuium ſupernorum, inclyta proles ſummi Dei, & fructus ſublimis vteri virginalis; vberrimus quoque fons gratiarum omnium, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Beatitudo quid. *Boe. de cōſ. philoſ. li. 3. proſa 2.* *Apocal. 1*

ORAMVS igitur clementiſſimum Patrem, per te vnigenitum eius pro nobis hominem factum, crucifixum, & glorificatum, vt de theſauris ſuis mittat in nos ſpiritum gratiæ ſeptiformis: qui ſuper te in omni plenitudine requieuit, Spiritum, inquam, ſapientiæ, quo fructum ligni vitæ, quod vere tu es, videlicet ſapores viuificos deguſtemus. Donum etiam intellectus, quo mentis noſtræ contuitus illuſtrentur. Donum conſilij, quo poſt tuorum veſtigia greſſuum, rectarum ſemitarum itineribus incedamus. Donum fortitudinis, quo impugnantium hoſtium violentias eneruare poſſimus. Donum ſcientiæ, quo ſacræ doctrinæ tuæ repleamur fulgoribus, ad diſcretionem boni, & mali. Donum pietatis, quo induamur miſericordiæ viſcera. Donum timoris, quo recedentes ab omni malo, æternæ maieſtatis tuæ reuerentiali pondere trāquillemur. Hæc enim nos in illa ſacra tua, quā nos docuiſti, oratione petere voluiſti. Hæc & nunc per crucem tuam petimus obtinere, ad laudem ſanctiſſimi nominis tui. Cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis ſit honor & gloria, gratiarum actio, decus & imperium, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum
De quinque Feſtiuitatibus pueri Ieſu.

Dulcis Ieſu meditatio, & Verbi incarnati diuina contemplatio, quàm ſuauiter deuotam animam inebriet, & quàm perfectè eam conſoletur, atque confortet, docet Auctor initio huius opuſculi, quod de quinque Feſtiuitatibus pueri Ieſu prænotatur. Dum vero quinque hæc feſta ſpiritualiter explicat, mirabiliter nos docet, quomodo ſenſibilia ad intelligibilia referre, & quomodo ex corporalibus ſpiritualia colligere debeamus: quomodo etiam omnis Chriſti actio noſtra ſit, & temporalis, & æterna; & corporalis, & ſpiritualis inſtructio.

Feſtiuitates quinque pueri Ieſu, de quibus agitur in hoc opuſculo, Hæ ſunt.

De Conceptione pueri Ieſu.	*I.*
De Natiuitate.	*II.*
De Impoſitione nominis.	*III.*
De Magorum adoratione.	*IV.*
De Præſentatione in templum,	*V.*

PRÆFATIO.

CVM ſecundum virorum venerabilium, quos in Eccleſia Dei diuina irradiatio amplius illuſtrauit, & cæleſtis deuotio abundantius inflammauit, ſententiam, & doctrinam, dulcis Ieſu meditatio, Verbi incarnati diuina contemplatio deuotam animam ſupermel, & omnia vnguentorum fragrantia odoramenta, ſuauius & dulcius inebriet, perfectius conſoletur & confortet: hinc eſt, quòd cum me a cogitationum incidentium tumultu paululum ſubtraxiſſem, & intra memetipſum cogitarem tacitus, quid de diuina incarnatione in hoc tempore in mente pertractarem, vnde aliquam conſolationem ſpiritualem reciperem, in qua diuinam dulcedinem in hac lacrymarum valle per ſpeculum deguſtarem, vt ea aliquãtulum deguſtata, temporalem, & phantaſticam conſolationem perfectius faſtidirem: incidit menti meæ ſecretius, quòd anima deuota benedictum Dei Patris Verbum, & Filium vnigenitum mediante gratia, ſpiritualiter poſſet virtute altiſſimi concipere, parere, nominare, cum beatis Magis quærere & adorare, & demum Deo Patri ſecundum legem Moyſi in templo feliciter præſentare; & ſic tamquam vera Chriſtianæ religionis diſcipula, quinque feſta, quæ de puero Ieſu agit Eccleſia, mente deuota cum omni reuerentia valeat celebrare. Igitur ſicut humiliter concepi, verbis humilibus conſcripſi, concordantias auctoritatum breuitatis cauſa prætermiſi. In quo tractatu breui & humili, ſi vel modicum deuotionis meditando dulciſſimum Ieſum, quis legendo concipiat, ipſum, tamquam omnium bonorum principium, fontem, & auctorem laudet, glorificet, & benedicat: ſi nihil vel minus ſufficienter & digne, ſcribenti, vel forte ſibi minus deuotè, & humiliter legenti imputet, & aſcribat.

PRIMA SOLEMNITAS.

De Conceptione pueri Ieſu.

PRIMO igitur purgato intellectu contritionis lauacro, & inflammato, & eleuato affectu dilectionis igniculo i caſtis meditationibus, & deuotis cogitationibus pertractãdum eſt, qualiter iſte benedictus Dei filius, Chriſtus Ieſus ſit a deuota mente ſpiritualiter concipiendus. Cum anima deuota, vel ſpe cæleſtis præmij, vel timore æterni ſupplicij, vel tędio in hac lacrymarum valle diutius commorandi, mota, ac ſtimulata nouis inſpirationibus viſitatur, ſanctis affectionibus inflammatur, meditationibus cæleſtibus anxiatur; & tandem abiectis, & deſpectis veteribus defectibus, & priſtinis deſideriis, nouo viuendi propoſito a patre luminum, a quo omne donum optimum, *Iac. 1. c* & datum perfectum, ſpiritualiter ſpiritu gratiæ fecundatur; quid aliud agitur, quàm quòd ſuperueniente virtute altiſſimi, & obumbratione cæleſtis refrigerij, carnales concupiſcentias mitigat, mentales oculos ad videndum confortat & adiuuat, pater cæleſtis diuino quodam ſemine animam grauidam facit, & fecundat? Poſt hunc conceptum ſacratiſſimum, pallet in facie per veram humilitatem in conuerſatione: faſtidium cibi, & potus concipit in mente, plenario mundialium contemptu, & abiectione: deſideria variantur, in affectione

Digitized by Google

ctione ex diuersorum bonorum proposita intentione: aliquando etiam infirmari, & ægrotare incipit anima in propriæ voluntatis ablectione. Iam enim incedit tristis & turbulenta propter veterem delictorum perpetrationem, pro temporis omissione, pro hominum adhuc in mundo mundialiter viuentium societate & conuersatione. Iam paulatim graue & tædiosum incipit esse omne, quod foris est, & foris cernitur, quod intus percipitur, & auditur. O felix conceptus, quem talis sequitur mundi contemptus, & cælestium operationum appetitus. Iam quamuis adhuc modico gustato spiritu, desipit caro cum gemitu, iam anima cũ Maria in montana ascendere incipit, post talemq. conceptum fastidiũtur terrena, desiderantur cælestia & ęterna. Iam fugere incipit societatem illorum, qui terrena sapiunt, & appetit familiaritatem eorum, qui cælestia concupiscunt. Iam incipit anima cum Maria ministrare Elisabeth, hoc est illis, quos diuina gratia amplius per dilectionem inflammat. Et hoc valde notabile multisq. necessarium est, quanto magis se a mundo abstrahunt, tantò familiarius se bonis amicabiles & familiares reddunt: vt tantò amplius ipsis malorum consortium desipiat, quantò dulcius bonorum & spiritualium honesta conuersatio, eorum affectum afficit & inflammat. Quia secundum beatum Gregorium, qui sancto viro adhæret, ex eius assiduitate visionis, visu locutionis, exemplo cõuersationis accipit, vt accendatur in amorem veritatis: peccatorum tenebras fugat, & amore diuinæ lucis inardescit. Vnde Isidorus: Bonorum societatem require. Accidit enim vt si fueris socius conuersationis, eris & socius virtutum. Hæc cogitet fidelis anima, quàm casta, quàm sancta, quàm deuota fuerint illarum sanctarum colloquia, quam diuina salutifera consilia, quàm mirandę sanctitatis mutuę societatis opera, dum vnaquæque aliã verbo & exemplo prouocabat ad meliora.

Greg. hom. 5. in Ezec. ante med.

Isid. de cont. mũdi c. de consortio bonorũ.

Sic tu o deuota anima facias, si te de Spiritu sancto concepisse noua cælestis vitæ desideria sentias. Fuge malorum consortia, ascende cum Maria, quære virorum spiritualium consilia, imitari stude perfectorum vestigia, contemplare bonorum verba, opera pariter & exempla. Fuge peruersorum venenosa consilia, quæ semper peruertere quærunt, impedire appetunt, lacerare non desistunt, noua sancti spiritus inspirata desideria, & sæpe sub specie & boni & pietatis, virus infundunt impiæ tepiditatis, dicentes: Nimis magnum est quod incipis, nimis arduum, quod proponis, intolerabile quod facis, vires tibi non suppetunt, virtutes naturales deficiunt, caput confunditur, oculi destruuntur, infirmitates diuersimode nutriuntur, ptisis, paralysis, calculus & vertigo capitis, oculorum caligo, sensuum hebetudo, rationis obnubilatio, & virium destructio, his omnibus subiacebis, nisi ab incœptis abstineas, & commodo corporali amplius intendas. Statum tuum non decent talia, per hæc diminuitur honor tuus & reuerentia. Vides quòd iam factus est magister disciplinę & medicus corporis, qui nec mores proprios componere nouit, nec curare propriam infirmitatem mentis? Heu heu quot & quantos maledicta mundialium consilia supplantauerunt, & conceptum in eis per Spiritum sanctum Dei filium extinxerunt. Hæc est illa potio misera & mortifera, persuasio diabolica, quæ in multis spiritualem conceptum impedit, in plerisque conceptum iam per propositum formatum, vel per votum iam perfectum, interficit & extinguit. Sed sunt & alij, qui videntur, & forte sunt, boni & religiosi: sed tamen, salua eorum reuerentia, nimis timidi, non attendentes nondum abbreuiatam manum Domini, vt saluare nequeat, nec considerantes nondum diminutam pietatem altissimi, quin iuuare valeat: habentes zelum Dei, sed non secundum scientiam, dum ex compassione corporalis afflictionis, vel forte ex timore naturalis defectionis, dum alios vident viriliter agere, quòd ipsi iam dudum bonum & sanctum iudicabant, & tamen non audebant inchoare, retrahunt homines ab operibus perfectionis. Dissuadent ea, quæ excedunt statum vitæ communis, destruunt sancta consilia diuinæ inspirationis, quorum consilia ratione vitæ quanto magis sunt auctentica, tanto magis inueniũtur periculosa. Alij dicunt, & multum callide ex antiqui hostis adinuentione obijciunt: Si talia vel talia feceris, sanctus & bonus, religiosus & deuotus iudicaberis. Et cum in te nondum sit, quòd esse in alijs putaris, in conspectu summi iudicis tua magna gratia, & horrenda peccata cognoscentis, reus eris, & amittis meritum operis, & simulator & hypocrita reputaberis. Talia & similia exercitia dicunt debere esse illorum, qui nihil mali fecerunt, qui sancte & innocenter vixerunt, qui omnia propter Deum dimiserunt, qui toto tempore vitæ suæ Deo perfecte adhæserunt. Sed & hos Deo deuota & dilecta anima deuita, montem ascẽde cum Maria. Paulus non sine peccatis vixerat, non diu Deo seruierat, quando in tertium cælum rapiebatur, & Dominum facie ad faciem contemplabatur. Maria Magdalena tota superba, tota ambitiosa, tota mundanis vanitatibus intenta, carnis cupiditatibus dedita, non longe post ad pedes Iesu, inter Apostolos sanctos sedit, & cum intentione deuotam doctrinam perfectionis audiuit. Prima omnium in modico tempore videre Deum meruit, alijsq. verba veritatis constanter proposuit. Non enim est personarum Deus acceptor, non pensat nobilitatem generis, non diuturnitatem temporis, nõ multitudinem operis, sed feruorem ampliorem, & charitatem maiorem deuotæ mentis. Non enim pensat qualis aliquando fuisti, sed qualis esse a modo cœpisti. Vnde aliter consulentium consilia essent multum reprehensibilia, si non excusarentur simplicitate, licet non approbanda. Tu ergo, o anima diuino semine grauida, fuge indocta consilia. Si non habes oculos linceos, noli abijcere humanos. Melius est partem habere, quàm toto carere. Malum est perdere propter perdidisse: & stultum est nolle proficere propter defecisse. Si non potes saluari per innocentiam, studeas saluari per pœnitentiam. Si non potes esse Catherina, vel Cæcilia, non contemnas esse Maria Magdalena, vel Ægyptiaca. Si perdidisti iuuentutem, noli amittere senectutem. Si vixisti in maris fluctibus, moriàris in littoris finibus. Igitur si te sentis, sancto proposito, Dei dulcissimum filium Iesum concepisse, prædicta venena mortifera fuge, & festina, desidera, & affecta, more parturientis, feliciter ad partum peruenire.

2. Cor. 12. d

Act. 10. e

Nota contra dissuadentes opera pœnitentiæ.

Rom. 10. a

Sed notandum est, quòd beata Virgo nõ statim post conceptionem peperit filium, sed decursis nouem mẽsibus genuit Christum. Quod non vacat mysterio: quia non est omni spiritui credendum. Sed o anima deuota quando nouis illustrationibus vel reuelationibus illustraris, vel illuminaris insolitis inspiratibus, magnæ perfectionis propositis intrinsecus inflammaris, non statim de tuo consilio ad opus propera, sed bene tecum & cum bonis, & potissimè cum illis, qui in talibus sunt experti delibera, vtrum quæ inspirata sunt, liceant, deceant, & expediãt, vtrum dictis prophetarum sint consona, vtrum doctrinis Apostolorum & sanctorum doctorum aliqualiter sint contraria, & etiã vtrum exemplis sanctorum sint similia vel dissimilia. & ad opus festina, vel statim absoluas te ab his in tua conscientia: quia periculosum est, tales inspirationes diu, & frequenter in mente concipere, & tamen ad effectum boni operis modicum, vel nihil properare.

SECVNDA SOLEMNITAS

De natiuitate pueri Iesu.

SEcundo igitur attende, & considera, qualiter benedictus Dei filius spiritualiter nascatur in mente. Nascitur enim cum post sanum consilium, post discussum

scissum sufficienter negotium, post inuocatum diuinum patrocinium, sanctum propositum perducitur ad effectum. Cum iam anima incipit agere, opere perficere, quod diu pertractauit in mente: cum iam incipit viriliter agere, quod iam dudum proponebat perficere, sed tamen semper formidabat inchoare: quia timebat deficere. In ista beatissima natiuitate angeli iubilant, Deum glorificant, & pacem prædicant. Quia dum quod diu mente conceptum est, ad effectum boni operis perducitur, pax interior reformatur. Non enim in regno animæ pax diuina bene geritur, quando caro spiritui & spiritus carni reluctatur: quando spiritus solicitudinem, & caro affectat multitudinē: quando spiritum Christus, & carnem mundus: quando spiritus quærit quietem contemplationis cum Deo, & caro appetit honorem prælationis in sæculo. E contra postquam caro spiritui subiugatur, postquam bonum opus, quod diu per carnem est impeditum, perducitur ad effectum, pax & exultatio interior reformatur. In ista natiuitate non auditur clamor lamentabilis, non sentitur dolor lacrymabilis, non percipitur cruciatus miserabilis, sed admiratio de integritate, exultatio de nouitate Dei, glorificatio de strenuitate. O quàm beata natiuitas, quam tanta sequitur angelorum & hominum iucunditas. O igitur quàm dulce & delectabile esset, naturam operari, si insania nos permitteret, qua sanata statim naturalibus gratia arridet. Iam experitur, quòd verum est illud Euangelicum dictum: Tolite iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est & onus meum leue.

Mat. 11.d

Sed notandum est hic, o anima deuota, si te hæc iucunda delectet natiuitas, debes esse primo Maria. Nam Maria interpretatur amarum mare, illuminatrix & domina. Esto ergo amarum mare per lacrymosam contritionem, vt pro peccatis commissis amarissime doleas, vt de bonis omissis, profundissime ingemiscas, de diebus neglectis & peditis incessanter te affligas. Esto secundo illuminatrix, per honestam conuersationem, per virtuosam operationem, & studiosam aliorum in bono informationem. Esto tertio domina sensuum, carnalium concupiscentiarum, omnium operationum tuarum, & omnes actiones secundum rectum dictamen rationis facias, & in omnibus tuam salutem & proximi ædificationem, diuinam laudem & gloriam appetas, & requiras. Hæc est illa felix Maria, quæ pro peccatis perpetratis dolet & ingemiscit, quæ virtutibus fulget & claresci, quæ carnalibus delectationibus dominatur. Ab ista Maria Iesus Christus cum gaudio sine dolore, absque labore spiritualiter nasci non dedignatur. Post, hanc felicem natiuitatem cognoscit, & gustat, quàm suauis est Dominus Iesus. Reuera suauis est, quando nutritur sanctis meditationibus, quando balneatur deuotis & calidis lacrymarum fontibus, quando inuoluitur castis desideriorum velaminibus, portatur sanctæ dilectionis in amplexibus, osculatur crebris deuotionis affectibus, & confouetur in interioris mentis finibus. Non enim ad hoc nascitur, vt abijciatur: sed vt cum summa diligentia, more regalium infantium, custodiatur. Hic nota fidelis anima, quod in te contingunt illa signa spiritualiter, quæ in Christi natiuitate contigerunt visibiliter. Multis enim signis & prodigijs secundum doctorum sententiam & doctrinam, est illa benedicta natiuitas comprobata. Nam in ciuitate Romana muri templi pacis funditus corruerunt. Sodomitæ in toto orbe morte subitanea interierunt. Vineæ Engaddi illa nocte floruerunt, & fructum balsami protulerunt. Fons aquæ mutatus est in fontem olei, & fluxit vsque in Tiberim, & manauit tota nocte illa. Stella magna apparuit, quæ formam pulchri pueri habuit, & in capite crux splendebat. Tres soles apparuerunt in oriente, & paulatim in vnum corpus solare sunt redacti. In die media circulus aureus apparuit circa solem, & in medio circuli virgo pulcherrima, puerum gestans in gremio. Et quid plura? Istam natiuitatem beatissimam angeli mirabiliter prædicabant, pastores nunciabant, animalia bruta cognoscebant. Ecce iam vidisti, qualibus signis & prodigijs est visibiliter monstrata natiuitas Saluatoris.

Maria amarum mare.

Multa signa in natiuitate Christi visa.

Sed iam aduerte diligenter fidelis anima, quæ cupis esse Iesu mater ex gratia, vtrum in te spiritualiter innouata sint hæc signa, immutata mirabilia: vt sic possis aliqualiter certificari de hac natiuitate salutifera. Aduerte diligenter, considera frequenter an aliquod in te corruit templum, hoc est, appetitus vanæ ambitionis & superbiæ. vtrum ceciderit idolum, id est affectus falsæ possessionis & auaritiæ. vtrum ne adhuc incursunt sodomitæ, scilicet carnalis delectationis & concupiscentiæ. Hæc sunt quasi prima signa istius natiuitatis salutiferæ, quando iam anima se sentit euacuatam ab ambitione per virtutem humilitatis: alienatam ab auaritia per desiderium paupertatis: purgatam a macula luxuriæ per amorem castitatis. Post hæc considera cum magna diligentia, vtrum adhuc floreat aliquid vinea balsami, id est multitudo sanctarū affectionum: vtrum fluat fons olei, id est de tuo corde exeant opera misericordiæ: vtrum illi tres soles, id est tres theologicæ virtutes oriantur in oriente, id est in deuota mente, & vniantur inter se mutua fœderatione. Vide etiam si stella nouæ claritatis, id est diuinæ cognitionis adhuc aliquid fulgeat. Si circulus aureus iuxta solem, id est sancta affectio iuxta cognitionem appareat. Si virgo cum puero illic sedeat, id est si oratio pura cum deuotione sincera in affectione permaneat. Post hæc omnia si adorent animalia, id est perfectè obediat sensitiua. Si quæruat reges, id est desiderijs & affectionibus nouis ad Iesum mouentur virtutes intellectuales. Si angeli, id est omnes habitus virtuosi per mentis hilaritatem iubilent: propter mentis tranquillitatem, pacem nuncient: propter cordis serenitatem Iesum prædicent. Et postremo subtiliter considera, si pastores, id est sanctę meditationes paruulum natum Iesum tibi datum, in præsepio inueniant. Præsepe est conscientia inferius clausa per contemptum mundanorū, superius aperta per desiderium æternorum. Hic est locus requietionis pauperis regis. illic post natiuitatem a matre reponitur. ibi a pastoribus inuenitur. O felix præsepe, quæ contines? Regem gloriæ in te inuenio vt iumentum, & refectorium angelorum. De te pascuntur bruta animalia, & reficitur anima deuota, re, licet improprie, tamen felicem prædico Sed multo feliciorem dico deuotam conscientiam, quæ non est id, quòd tu per essentiam, sed tamen continet spiritualiter, quod tu continebas corporaliter.

TERTIA SOLEMNITAS

De impositione nominis pueri Iesu.

TErtiò considerandum, qualiter ille beatissimus infantulus, spiritualiter natus, sit nominandus. Et puto quòd non potest nominari cōgruentius, quàm Iesus, quia scriptum est: Vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam conciperetur in vtero. Hoc est nomen sacratissimum, a Prophetis prophetatum. hoc est nomen virtuosum, gratiosum, gaudiosum, delitiosum, & glorioſum. Virtuosum, quia superat hostes, congregat ciues, reparat vires, reuocat mentes. Gratiosum, quia in ipso habemus fidei fundamentum, spei firmamentum, charitatis augmentum, iustitiæ complementum. Gaudiosum, quia iubilus in corde, melos in aure, mel in ore, splendor in mente. Nomen vtique delitiosum, quod pascit cogitatum, lenit prolatum, vngit inuocatum, reficit scriptum, instruit factum. Nomen re vera glorioſum, quod dedit cæcis visum, surdis

Luc. 2. 6

Digitized by Google

surdis auditum, sermonem mutis, vitam mortuis, & gressum claudis. O nomen benedictum, quod ostendit tantum virtutum effectum. O anima, siue scribas, siue legas, siue doceas, siue aliud quodcumque opus facias, nihil tibi sapiat, nihil tibi placeat, nisi Iesus. Nomen igitur tuum, infantulum in te spiritualiter genitũ Iesus. habeat sibi quòd nominatur Dei filius, splendor gloriæ, imago subſtãtiæ, verbum patris, virtus omnipotentis, heres vniuersorum, rex regum, Dominus Dominorum. Habeat sibi quòd dicitur Christus, idest vnctus & bene, quia in prophetã sicut claruit in doctrinæ eruditione: in pugilem, sicut patuit in Diaboli debellatione: in sacerdotem, sicut ostendit in patris reconciliatione: in Regem, sicut monstrabit in præmiorum retributione. Habeat hæc omnia, sibi cum suis beatis communia. Sit tantum tibi Iesus Saluator in huius vitæ incolatu & miseria. Saluet, inquam, te a mundi vanitate, quæ te impugnat: a dæmonis falsitate, quæ te infestat: a carnali fragilitate, quæ te cruciat. Clama deuota inter tot huius vitæ flagella. O Iesu Saluator mundi salua nos: qui per crucem & sanguinem redemisti nos. Salua, inquam, dulcissime Saluator, confortando debilem, consolando flebilem, adiuuando fragilem, consolidando instabilem. Sed heu vnum est, quod cum fletu referam, quod non vacat mysterio, quod non statim vt nascitur, circumciditur, & nominatur, sed secundum leges dies octaua expectatur. Puto quòd per septenarium, qui in octonario includitur, vniuersitas diuinarum & moralium virtutum, cum vnitate, & vinculo pacis figuratur. Quia postquam omnia per fortitudinem aduersa tolerauit: per iustitiam miseros, & egentes sustentauit: per temperantiam, cõcupiscentias superauit: per prudentiam mundi & antiqui hostis insidias declinauit. Adhuc postquam per fidem Deum omnium creatorem intellexit: per spem in eum tamquam remuneratorem in omnibus operibus suis aspexit: per charitatem eum tamquam omnium bonorũ largitorem toto corde dilexit. Et demum die octauo circũcisis ab anima omnibus phantasticis imaginationibus, omnibus vanis & inutilibus cogitationibus, pacatis omnibus animæ motibus, & inordinatis affectionibus, per exercitium contemplationis in Domino dulciter requiescit. Tunc puer nominatur, tunc dulce nomen Iesus imponitur, tunc eis dulcedo sentitur & gustatur, tunc experitur virtutem, tunc percipit iucunditatem. O quantam sæpius sentit dulcedinem, post illam beatam nominis impositionẽ, illa felix mater naturalis, & vera mater spiritualis, virgo Maria, quando percipit in hoc nomine dæmonia eijci, cæcos illuminari, infirmos curari, mortuos suscitari, miracula cumulari. Sic certe tu ò anima spiritualis merito debes gaudere & exultare quando tu percipis in te & in alijs, quòd tuus benedictus filius Iesus dæmones fugat, in peccati dimissione: cæcos illuminat, in veræ cognitionis infusione; mortuos suscitat, in gratiæ collatione: infirmos curat, claudos sanat, paralyticos & cõtractos rectificat, in spirituali cõfortatione: vt iam efficiantur fortes & viriles per gratiam, qui prius erant debiles & infirmi per culpam. O quam felix & beatum nomen, quòd tantam meruit habere virtutem & efficaciam. Aliquando lætificat, aliquando vsque mentis ebrietatem infundit, & suam dulcedinem communicat.

A cet, verè reges, occupantur, puerum iam per effectus multiplices eis reuelatum in ciuitate regia, hoc est in totius mundi machina, æstimant esse quærendum. Quærunt igitur meditationibus, requirunt affectionibus, interrogant deuotis cogitationibus: Vbi est qui natus est? Vidimus stellam eius in Oriente, vidimus claritatem eius fulgentem in deuota mente, vidimus splendorem eius radiantem in intimis animæ, audiuimus eius vocem, quæ est dulcissima, gustauimus eius dulcedinem quæ est suauissima, percepimus eius odorem suauissimum, experti sumus eius amplexum delitiosissimum. Iam Herodes, redde responsum, ostende B dilectum, monstra infantulum desideratum. Propter tuam gloriam videndam non venimus, propter tuam gratiam obtinendam nõ properauimus, propter tuam maiestatem adorandam non festinauimus. Tua enim gratia ipsius est factura, tua maiestas ipsius creatura, tua iucunditas sua est potentia, tua opulentia ipsius vmbra, tua nobilitas, tua magnificentia est suæ infinitæ bonitatis & nobilitatis modica scintilla. In te inuenimus quo ipsum cognoscimus, amamus, & desideramus, non in quo requiescere debeamus. Tuus honor & decus est sui decoris nutus. Dic igitur ne protrahas, Vbi est qui natus est? Vbi est ergo longitudo C breuis, magnitudo leuis, altitudo subdita, latitudo angusta? Vbi lux lucens, aqua sitiens, panis esuriens? Dic nobis, vbi potentia regitur, sapientia instruitur, virtus sustentatur, verbo patris lactatur? Dic nobis, vbi æternus Dei filius infans inuenietur? Vbi splendor paternæ gloriæ pannis inuolutus cernitur? Vbi audiemus in cunabulis vagientem, qui est miserorum consolatio? Vbi videbimus inter brachia infantulum baiulatum, qui est angelorum, & hominum, cælorum & creaturarum omnium conseruator & solidatio? Hunc desideramus, hunc quærimus. O dulcissime, ò amantissime puer æterne, infans antique, quando te videbi- D mus, quando te inueniemus, quando ante faciẽ tuam apparebimus? Tædet gaudere sine te, delectat gaudere tecum, & flere tecum. Omne quod tibi est aduersum, nobis est molestum: tuum beneplacitum est nostrum indeficiens gaudium, & desiderium. O si tam dulce est flere de te, quàm dulce erit gaudere de te. Vbi ergo es, quem quærimus? Vbi es, quem in omnibus & præ omnibus desideramus & affectamus? Vbi es qui natus est Rex Iudæorum, lex deuotorum, dux miserorum, lux cæcorum, vita morientium, salus æterna æternaliter viuentium? Et sequitur responsio conueniens. In Bethleem Iudæ. Bethleem domum panis, Iuda confitens interpretatur. Ibi enim Chri- E stus inuenitur vbi post confessionem criminum panis cælestis vitæ, id est doctrina Euangelica auditur, ruminatur, & deuota mente retinetur, vt opere impleatur, & alijs adimplenda proponatur. Ibi puer Iesus cum Maria matre inuenitur, vbi post lacrymosam contritionem, post fructuosam confessionem, dulcedo cælestis consolationis aliquãdo inter abundantissimas lacrymas degustatur: vbi oratio quem pene desperantem inuenit: gaudentem & de venia præsumentem derelinquit. O felix Maria a qua Iesus concipitur, de qua Iesus nascitur, & cum qua tam dulciter, & gau- F denter Iesus inuenitur.

Quali affectu anima deuota Iesum quærat. *Matt. 2. a*

Sed notandum est hic, quòd Iesus quæsitus legitur Iesus a multis quæsitus. a regibus, & hoc vt ipsum cum omni reuerentia adorarent. A doctoribus, vt ab ipso veritatis documenta cum summa diligentia audirent. A sponsa, vt suæ suauitatis dulcedinem per secreta colloquia degustaret. A Maria matre, vt ipsum perditum reperiret, & ab ea se amplius non alienaret. Sic vos ò reges, hoc est, deuotæ animæ vires naturales quærite cum regibus terrenis, vt adoretis, & munera offeratis. Adorate cum reuerentia, quia Creator & Redemptor, & remunerator. Creator in naturalis vitæ formatione: Redemptor in spiritualis vitæ reformatione: remunerator in æternæ vitæ collatione.

QVARTA SOLEMNITAS.

De Magorum adoratione.

QVarta solemnitas, quæ consistit in Magorũ adoratione. Postquam etiam anima istum dulcissimum puerum, per gratiam spiritualiter concepit, peperit, & nominauit, tres reges, idest tres animæ vires, quæ bene reges dicuntur, quæ iam carni principantur, sensibus dominantur, in solis diuinis studijs, sicut de-

Digitized by Google

ne. O vos reges adorate cum reuerentia, quia rex potentiſſimus: adorate cum decentia, quia magiſter ſapientiſſimus: adorate cum lætitia, quia princeps liberaliſſimus. Adorate, inquam, gaudenter, quia eſt dux æquitatis: adorate decenter, quia eſt lux veritatis: adorate feruenter, quia eſt fax charitatis. Nec ſufficiat vobis ratio, niſi concomitetur oblatio. Offerte, inquam, aurum dilectionis ardentiſſimæ: offerte thus conſolationis deuotiſſimæ: offerte myrrham contritionis amariſſimæ. Aurum dilectionis, propter bona collata: thus deuotionis propter gaudia præparata: myrrham contritionis propter peccata perpetrata. Aurum offerte æternæ diuinitati, thus animæ ſanctitati, myrrham corporis paſſibilitati. Quærite etiam ò reges cum doctoribus, vt nobis pandat ſecreta ſuæ inſcrutabilis ſapientiæ, vt oſtendat magnalia ſuæ admirabilis potentiæ, vt vos doceat beneplacita ſuæ voluntatis, & complacentiæ. Quærite, inquam, cum reuerentia, quomodo omnia tam potenter de nihilo creauerit: quomodo cuncta tam ſapienter in vniuerſo ordinauerit: quomodo ſingula tam clementer ſuo inæſtimabili bono decorauerit. Quærite humiliter, ſi homini fas eſt in hac vita inueſtigare, qualiter illæ tres perſonæ coæquales, & coæternæ ſubſiſtant in vna & indiuidua ſubſtantia, & hoc in trinitate beatiſſima. Qualiter illæ tres ſubſtantiæ, videlicet, carnis & animæ & deitatis conueniant in vna perſona, & hoc in Chriſti incarnatione ſacratiſſima. Qualiter ab æterno pater a nullo, filius a patre ſolo, ſpiritusſanctus ab vtroque. Ipſe quem quæris doctor eſt, & cognitor omnis veritatis, a quo omnis veritas principaliter quęritur. Poſt quem veritas exemplariter perducitur, ad quem omnis veritas finaliter reducitur, & ordinatur. Ipſe eſt doctor, qui docet omnem veritatem. Veritatem vitæ, quam in multis deſtruxit lutoſa guloſitas: veritatem doctrinæ, quam heu in pleriſque cæcauit voluptuoſa vanitas: veritatem iuſtitiæ, quam effugauit periculoſa auiditas. Quærite ergo vos reges deuoti Ieſum, vt vos doceat omnem veritatem: veritatem vitæ, vt ſciatis qualiter voſipſos vtiliter regere debeatis: veritatem doctrinæ, vt cognoſcatis qualiter ſubiectos laudabiliter dirigatis: veritatem iuſtitiæ, vt intelligatis qualiter Deo ſeruiliter ſeruiatis. Quærite etiam Ieſum aliquando cum ſponſa dilectiſſima in horto delitiarum, vbi deambulat cum adoleſcentulis, vbi lilia colligit cum virginibus, vbi comedit fructus pomorum ſuorum cum iuuenculis. Quærite in cella vinaria, vbi cenam ſuam præparauit, ad quam ſuas ſpecialiſſimas amicas, quæ ſequuntur eum, quocumque ierit, tantum inuitauit. vbi præcinget ſe & faciet eas diſcumbere, & tranſiens perſonaliter miniſtrat eis. vbi adminiſtrat fercula varia de pinguedine ſuæ æternæ, nobiliſſimæ, & ſecretiſſimæ diuinitatis. Vbi propinat pocula ſuæ dulciſſimæ, & caſtiſſimæ humanitatis. Certe illic bibunt amicæ, ſed inebriantur chariſſimæ. Quærite tandem in cubiculo, vbi requieſcit cum ſponſa inter amplexus, & oſcula. vbi cubat in meridie, quando ſplendor æternæ veritatis tam luculenter lucet, ardor ſupernæ charitatis tam dulciter ardet. Ibi inſtillat auribus ſponſæ ſecretiſſima ſuæ profundæ, & inſcrutabilis ſapientiæ. ibi donat altiſſima munera ſuæ ſummæ, & incomparabilis magnificentiæ. ibi iocatur, ibi blanditur, ibi conſolatur, ibi dilecta alloquitur, dicens: Pete, quod vis, & dabitur tibi. O quam felices qui Ieſum in hoc cubiculo ſecretiſſimo inueniunt, qui hoc cubiculum intrare præſumunt. O quàm pauci eum in horto delitiarum inueniunt, ſed pauciores in cella vinaria reperiunt, pauciſſimi vero non niſi ſecretiſſimi amici cubiculum intrare præſumunt. Quia ſcriptum eſt: Adiuro vos filiæ Hieruſalem ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.

Cant. 2. b

Vnde ſufficiat vos ò reges, qui adhuc terrena ſapitis, qui adhuc temporalia diſponitis, quòd Ieſum aliquando poſt diligentem inquiſitionem in præſepio inueniatis. Veſtra enim conſcientia adhuc forte non eſt facta hortus delitiarum, vbi florent ſanctæ meditationes, redolent virtuoſæ operationes, vbi vigent delitioſæ affectiones. Nec forte minus perfecte dici poteſt cella vinaria, vbi illa cæleſtia fercula odorantur, illa vina angelica guſtantur, quibus amici aliquando hic in terris conſolantur. Sed heu minime, vt timeo, dici poteſt cubiculum omnibus creaturis abſcõditum, ſoli ſponſo præparatum, ſtratum, & ornatum, vbi ſponſus cum ſponſa, dilectus cum dilecta requieſcit, inter ſecreta, & indicibilia ſui familiaris oſcula. vbi ſæpé audiuntur talia & tam arcana, quæ quidem intelliguntur, ſed non dicuntur, quia forte vel exprimi nequeũt, vel ab hominibus, ſecundum hominem viuentibus, percipi numquam poſſunt. Si tamen ex abundantia diuinæ pietatis, aliquando ipſum poſt fletum & planctum, poſt luctum & gemitum, poſt poſitum ſæculare negotium, ad modicum vidiſtis in horto delitiarum, vel forte, quod magis verum eſt, ante fores, adhuc vobis clauſas, per foramen inſpexiſtis in cellam vinariam, & vidiſtis ſponſum ornatum & ſuccinctum, tranſeuntem, miniſtrantem, propinantem ſuis amicis varia fercula, & vina delitiarum, & ſtatim ignota & incognita, nec adhuc talia admittenda, per ianitores expulſi & repulſi fuiſtis, & iterato heu ad ſolita & mundana redijſtis. Sed tamen poſt hoc ad cor reuerſi, non immemores illius iucundæ ſocietatis, quam gaudio cordis in horto delitiarum aſpexiſtis. Necnon & illius beatiſſimæ iucunditatis & ſolemnitatis quam deſolatam per rimulam inſpexiſtis, de qua neſcio quale ſolatium, ſed tamen tale quod exuperat omnem ſenſum, & omne huius mundi conuiuium, per ſpiramentum modicum ſenſiſtis. Tunc cum Maria matre Ieſum perditum cum dolore, & mœrore quęrite, currite cum planctu & gemitu poſt Ieſum quærendum, quærite tunc & flentes dicite: O quando te inueniemus conſolatorem, quem expectamus! Quando te inueniemus gaudium noſtrum, quod deſideramus! O ſi anima noſtra adhuc redire ſemel valeat, & ſi non ad amplexus & oſcula, ſaltem vbi redolet hortus delitiarum & ſuauiſſime fragrat cella vinaria. Iam anima per teipſam quære dilectum tuum, quem concepiſti, tuus eſt filius quem genuiſti, & quare dimiſiſti a quo tot & tam inſolita gaudia ſuſcepiſti? O vos reges inclyti, vos principes, & defenſores, & cooperatores mei, vos hactenus quæſiuiſtis vt regem, qui vos ſua gratia coronaret, vt doctorem qui vos ſua ſapientia illuſtraret, vt conſolatorem, qui ſua clementia vos reficeret. Nunc ſupereſt, vt ego quæram filium quem perdidi: dilectum, quem amiſi: amantiſſimum Ieſum meum, quem heu infelix & miſera, in templo dimiſi, poſtquam denuo ad vana & falſa & inania me conuerti. Heu me derelictam, & deſolatam, & omni ignominia plenam reliquit. Quare ſuis conſilijs non acquieui? Quare in ſuis monitis non permanſi? Quàm diu ſuam præſentiam per veram ſolationem ſenſi, affuit mihi omnis boni abundantia; quamdiu ipſum habui omnibus bonis abundaui. Sed heu, quàm infelix & quàm miſerabilis propter paupertatem amiſi diuitias, propter aſperitatem poſtpoſui delitias, propter curam, & ſolicitudinem dereliqui quietem magnam, & ſpiritus dulcedinem, propter alienum neglexi meipſum, propter hominem regendum perdidi Deum meum, dilectum meum, conſolatorem meum, dulciſſimum Ieſum filium meum. Quid ergo faciam? quo vadam? vbi quæram, vt iterato ipſum inueniam? Aliquotiens propter prædicta ipſum amiſi, ſed denuo adiuuante, & reuelante clementiſſimo patre miſericordiarum Deo, in cuius vinea laboro, cuius voluntati de conſilio maiorum deſeruio, ad cuius gloriam ampliandam me dulcis Ieſu ſolatijs per occupationem cordis ſæpius priuo,

priuo, propter cuius honorem conseruandum, varijs tribulationibus me expono, ipso ex solita pietate auxiliante. Perditum cum ingenti cordis gaudio, post varios singultus, & gemitus, etiam inter abundantissimas lacrymas reperi & inueni. O vtinam ipsum adhuc semel taliter inuenirem, puto quòd amplius non dimitterem, sed totis viribus retinerem.

Cant.3.a Quid ergo faciam? Surgam & quæram quem diligit anima mea: postquam occupationes & solicitudines dimittam, ad orandum me conferam. Et si hæc non sufficiunt, inter cognatos & notos, ideſt spirituales & deuotos ipsum quæram. Ipsi sunt in quibus habitat, ipsi sunt cum quibus moratur, quando ab alijs amittitur. Hi sunt, cum quibus tamquam in solitudine latitat, quando ipsum a me miser strepitus cogitationum fluctuantium fugat. Heu quando illis similis fui, tunc habui, tunc tenui, tunc amplexata & osculata fui Iesum, quem nunc curis distracta, solicitudinibus occupata & afflicta, lamentabiliter amisi. Dicite ergo ò vos religiosi, vos abstracti, vos solis diuinis meditationibus dediti, num quem diligit anima mea vidistis? Certe scio quòd habetis, scio quòd bene scitis, quia sentitis & gaudetis. Reddite ergo in charitate, quod non amittitis: communicate quòd non dimittitis. Et si in me propter distractionem ad horam feruor dilectionis tepuit, habitus tamen dilectionis, vt spero, non cessauit. Et si propter occupationem familiarem dilecto allocutionem intermisi, à charitate tamen ipsius non recessi. Et si propter proximorum vel modicam ædificationem, ipsi tota mentis intentione non adhæsi, desiderium tamen reuertendi in mente habui. Et re vera, vt verum fateat, non ad gloriam dico, sed tantum ad reuocandum ad dilectum perditū humiliter allego, non propter meum lucrum, sed propter suum consilium: non propter meam ambitionem, sed propter suam æternitatem, gloriam & honorem: nó propter prælationis laudem, sed proximorum salutem, curis & solicitudinibus dedita. Quare ergo propter hoc, quòd pia intentione etiam quasi & gemens facerem, dilecti præsentia saltem aliquando, & si raro, consolari non deberem? Non esset æquum, sed, si fas esset dicere, iniustum & impium, quòd pijssimus Iesus non statuit, quod diuina lex nusquam approbauit. Sæpe enim propter amici voluntatem, dulcis amici præsentia intermittitur, vt postmodum cum ampliori amborum iucunditate reparetur, sic & ego propter ipsum aliquando deserui, si propter suam gloriam ampliandam, labores, persecutiones, detractiones, impugnationes sustinui. Si his omnibus, & his similibus etiam vsque ad defectum repleta fui, & ad ipsum gemens, & amēs redeo, numquid ipsius solatio, vt vel modicum in tribulatione respirem, carebo? Quid ergo est, Dilectus meus loquitur mihi? Quid est quòd per ipsum in Euangelio clamatur: *Mat.11.d* Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos? Numquid ego qui propter honorem eius, diei pondus & æstus sustineo, saltem post laborem, & de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum, refici non debeo? Absit ergo ne solummodo vobiscum o vos contemplatiui, moretur dilectus, & laborans agricola sit contemptus & abiectus. Oportet tamen, sicut Scriptura testatur, *2.Tim.2.a* laborantem agricolam, aliquando fructibus cælestibus patriæ prælibare, & hoc ne deficiat in labore. Sic Apostoli inter varia opprobria, martyres inter flagella, virgines inter cruciatus & verba, senserunt dilecti solatia. *Act.5.g* Ibant gaudentes à conspectu concilij, collaudantes & benedicentes Dominū, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Sic confessores & eremitæ, monachi & anachoritæ, post vigilias & ieiunia, inter lacrymas & gemitus senserunt diuina gaudia. Sic rectores, doctores, & ecclesiarum fideles prælati, postquam laboribus & curis sunt extenuati, de benignitate dulcis Iesu ipsorum pijssime, dulciter sunt corda refecti. Non enim Maria Iesum frequenter habuit sola, sed etiam a Martha post prædicationem hilariter, & gaudenter receptus fuit. Ego ergo in Domino confidens, & de diuina clementia tam multipliciter probata, & exemplariter ostensa præsumens, dulcissimum Iesum aliquando quæram cum Maria matre in templo, aliquando cum sponsa in cubiculo, aliquando cum discipulis in consistorio, aliquando cum regibus in diuersorio.

QVINTA SOLEMNITAS.

De præsentatione pueri Iesu in templum.

QVinto & vltimo consideret fidelis anima, qualiter natus paruulus per diuersorum operum consummationem, & nominatus per cælestium dulcedinum degustationem, & quæsitus, & inuentus adoratus & honoratus, per spiritualium munerum præsentationem, in templum sit præsentandus, & Domino offerēdus, & hoc per debitarum gratiarum deuotam, & humilem actionem. Igitur postquam felix anima mater Iesu spiritualis, per istius benedicti filij conceptionem purgata per pœnitentiam, postquam aliqualiter iam post natiuitatem cōfortata per gratiam, postquam etiam est iam per impositionem benedicti nominis consolata medullitus, & tandem in adoratione cum regibus informata diuinitus, quid aliud restat, nisi vt in cæli sancti Hierusalem portetur, & in templum diuinitatis, præsentetur Deus, Dei & virginis filius? Ascende igitur spiritualis Maria, non iam in montana, sed in cælestis Hierusalem habitacula beatę Trinitatis, & indiuiduæ vnitatis. Flecte humiliter menti genua in supernæ ciuitatis palatia, ibi ante thronum æternitatis Deo Patri filium tuum repræsenta, laudando, glorificando, & benedicendo patrem & filium cum sancto Spiritu. Laūda cum iubilo Deum Patrem, per cuius inspirationem bonum propositum concepisti. Glorifica cum gaudio Deum Filium, per cuius informationem conceptum propositum opere perfecisti. Benedic & sanctifica sanctum Spiritum, per cuius consolationē in bono exercitio hactenus perstitisti. O anima, Deum Patrem in omnibus donis suis & bonis tuis glorifica, quia ipse est qui te de sæculo per occultam inspirationem euocauit, dicens: Reuertere reuertere *Cant.6.d* Sunamitis, reuertere reuertere, &c. Deum Filium in omnibus factis tuis magnifica. Ipse enim est, qui te de dæmonis seruitio per secretam suam informationem liberauit, dicens: Tolle iugum meum super te. *Mat.11.d* Iugum suum dæmoni abijce. Iugum suum amarissimum: iugum meum suauissimum. Iugum suum sequitur cruciatus æternus & tormenta: iugum meum sequitur fructus suauissimus & requies opulenta. Iugum suum si quando dulcedinem exhibet, falsa est & momentanea, scilicet dulcedo: Iugum meum quando dulcedinem confert & lætitiam, vera est & salutifera. Ipse suos seruitores modicum aliquando extollit, vt in æternum confundat. Qui autem honorificat me, sic ad momentum humiliatur, vt æternaliter glorietur, & regnet. Ista fuit doctrina, quæ te Dei filius aliquando per se, aliquando per suos doctores & amicos reformauit a dæmonis falsa persuasione, a carnis & mundi blanda deceptione liberauit. Deum Spiritum sanctum semper benedic & sanctifica, qui te per suam consolationem mellifluam, in bono confortauit, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati *Ibidem.* estis, & ego reficiam vos. Qualiter enim ò anima tenera & dilecta, fragilis & infirma, delitijs mundi assueta, gaudijs huius sęculi tamquam sęcibus vinarijs more porcorum inebriata, qualiter potuisses inter tot & tanta antiqui hostis retia, inter tot falsa consilia, inter tam varia impedimenta, inter tam innumerabilia amicorum consanguineorum & aliorum propinquo-

Digitized by Google

rum a via morum vulnerantium iacula, in bono perſtitiſſe? Qualiter potuiſſes tot funibus peccatorum circumamplexa, in bono profeciſſe, ſi non Spiritus ſancti gratia fuiſſes miſericorditer adiuta, & ſæpius dulciter conſolata & refecta? In ipſum igitur refunde omnia opera tua, tibi nihil retine. Dic cum pura & deuota mentis intentione: Omnia opera mea operatus es Domine, in conſpectu tuo nihil ſum, nihil poſſum, de tuo munere eſt quòd ſubſiſto, ſine te nihil agere poſſum. Tibi clementiſſime Pater miſericordiarum, quod tuum eſt offero, tibi commendo, tibi committo me indignam, & ingratam omnibus donis tuis, per te mihi collatis humiliter recognoſco. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, o beatiſſime Pater maieſtas æterna: quia me per tuam infinitam potentiam de nihilo creaſti, te laudo, te glorifico, tibi gratias ago. O beatiſſime fili, claritas paterna: quia me per tuam æternam ſapientiam de morte æterna liberaſti, te benedico, te ſanctifico, te adoro. O beatiſſime ſpiritus alme, quia me per tuam benedictam pietatem & clementiam de peccato ad gratiam, de ſæculo ad vitam religioſam, de exilio ad patriam, de labore ad requiem, de mærore ad iucundiſſimæ & delitioſiſſimæ beatæ fruitionis dulcedinem reuocaſti. Quam dulcedinem nobis dulcis Ieſus concedat: Qui cum patre, &c.

Iſa.26.c

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
DE PASSIONE DOMINICA
Officium.

Paſſionis Dominicæ officium a matutino vſque ad completorium tam ſingulari artificio, & ardenti pietatis affectu, a Sancto Bonaventura compoſitum eſt, vt compunctus animus acerbiſſimæ Paſſionis Redemptoris compatiens, in eaq. infinitam Domini miſericordiam erga genus humanum conſpiciens, ſub hac forma officij aſſiduas ad Deum preces effundere valeat.

AD MATVTINVM.

DOmine labia mea aperies. ℟. Et os meum, &c. ℣. Deus in adiutorium meum, &c. ℟. Domine ad adiuuandum, &c. Gloria, &c. Alleluia. *Inuitato.* Chriſtum captum & deriſum, flagellatum & crucifixũ. Venite adoremus. *Pſal.* Venite Exultemus Dño. *Hym.*

IN Paſſione Domini,
Qua datur ſalus homini,
Sit noſtrum refrigerium,
Et cordis deſiderium.
Portemus in memoria
Dolores & opprobria,
Chriſti coronam ſpineam,
Crucem, clauos, & lanceam.
Et plagas ſacratiſſimas,
Omni laude digniſſimas,
Acetum fel arundinem,
Et mortis amaritudinem.
Hæc omnia nos ſatient,
Et dulciter inebrient,
Nos repleant virtutibus,
Et glorioſis fructibus.
Te crucifixum colimus,
Et toto corde poſcimus,
Vt nos ſanctorum cœtibus
Coniungas in cæleſtibus.
Laus honor Chriſto vendito,
Et noſtri cauſa prodito,
Paſſo mortem pro populo,
In aſpero patibulo, Amen.

Antiphona. Inſurrexerunt. *Pſalmus.*
Quare fremuerunt gentes, &c.
Inſurrexerunt in me viri ſine miſericordia, & non pepercerunt animæ meæ. ℣. Reliqui domum meam, dimiſi hereditatẽ meam. ℟. Dedi dilectam animam meam in manus peccatorum. Pater noſter. *Abſolutio.*

Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti perducat nos ad gaudia Paradiſi. Amen.

Iube domne Bene. Per ſuam Paſſionem, det nobis Dominus ſuam benedictionem, Amen.

Lectio prima.

APprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit eum. Et milites, plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eũ. Et veniebant ad eum & dicebant: Aue Rex Iudæorũ. Et dabant ei alapas, & expuerunt in eum: acceperunt arundinem & percutiebant caput eius. Tu autem. ℟. Ecce vidimus eum non habentem ſpeciem neque decorem, aſpectus eius in eo non eſt, hic peccata noſtra portauit, & pro nobis dolens. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, cuius liuore ſanati ſumus. ℣. Verè languores noſtros ipſe abſtulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit. Ipſe.

Io.19.a

Iube domne Bened. Per virtutem ſanctæ crucis, perducat nos Dominus ad gaudia veræ lucis. Amen.

Lectio ſecunda.

SVſceperunt ergo milites Ieſum & duxerunt, & baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ locus, Hebraicè autem Golgota, vbi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc & inde, medium autem Ieſum. Ieſus autem dicebat: Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. Tu autem. ℟. O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte. Si eſt dolor veſter ſimilis vt dolor meus. ℣. Attendite vniuerſi populi, & videte dolorem meum. Si eſt dolor.

Ibidem. &

Luc.23.c

Iube domne Bene. Sanguinis Chriſti aſperſio, ſit nobis ſempiterna ſalus & protectio. Amen.

Lectio

Digitized by Google

Lectio tertia.

Io.c.19.e POſtea ſciens Ieſus, quia omnia conſummata ſunt, vt impleretur Scriptura, dixit: Sitio. Vas ergo erat poſitum plenum aceto. Illi ergo ſpongiã plenam aceto hyſopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Et cum accepiſſet acetum, dixit: Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum. Tu autem. ℟. Tenebræ factæ ſunt, dum crucifixiſſent Ieſum Iudæi. Et circa horam nonam exclamauit Ieſus voce magna: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Et inclinato capite, emiſit ſpiritum. ℣. Exclamans Ieſus voce magna, ait: Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Et inclinato capite. Gloria patri, &c.

Ad Laudes.

Deus in adiutorium meum intende, &c.

Antiphona. Contumelias. *Pſalmus 12.*

VSquequo Domine obliuiſceris me in finem? vſquequo auertis faciem tuam a me?

Quamdiu ponam conſilia in anima mea? dolorem in corde meo per diem?

Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice, & exaudi me Domine Deus meus.

Illumina oculos meos, ne vmquam obdormiam in morte? ne quando dicat inimicus meus, præualui aduerſum eum.

Qui tribulant me exultabunt, ſi motus fuero: ego autem in miſericordia tua ſperaui.

Exultabit cor meum in ſalutari tuo: Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi, & pſallam nomini Domini altiſſimi. Gloria Patri, &c.

Antiphona. Contumelias, & terrores paſſus ſum ab eis, & Dominus mecum eſt tamquam bellator fortis.

Capitulum.

SPiritus oris noſtri Chriſtus Dominus, captus eſt pro peccatis noſtris, cui diximus: In vmbra tua viuemus in gentibus. *Hymnus.*

CHriſtum ducem, qui per crucem
Redemit nos ab hoſtibus,
Laudat cœtus noſter lætus,
Exultet cælum laudibus.
Pœna fortis tuæ mortis,
Et ſanguinis effuſio,
Corda terant, vt te quærant,
Ieſu noſtra redemptio.
Per felices cicatrices,
Sputa flagella verbera,
Nobis grata ſunt collata,
Aeterna Chriſti munera.
Noſtrum tangat cor, vt plangat
Tuorum ſanguis vulnerum,
In quo toti ſimus loti,
Conditor alme ſiderum.
Paſſionis tuæ donis,
Saluator nos inebria,
Qua fidelis dare velis
Æterna nobis gaudia. Amen.

℣. Dedit percutienti ſe maxillam. ℟. Fuit ſaturatus opprobrijs.

Ad Benedictus Antiphona. Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon, Domine.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui hora matutina pro nobis conſpui, & alapis cædi voluiſti, & cum gloria a mortuis reſurrexiſti, fac nos contumelias & opprobria pro tui nominis gloria portare, fac nos reſurgere ad virtutes a vitijs, vt te videre poſſimus in Galilæa cum diſcipulis. Qui viuis & regnas.

Commemoratio de beata Virgine, Matutino tempore.

MAriæ nunciatur, quòd a Iudæis perfidis Chriſtus captiuatur, & toto corde tremuit, & male tractabatur. ℣. Numquam mater pertulit dolores. ℟. Vt Maria filij conſiderans liuores.

Oratio.

PIetatem tuam, quæſumus Domine, qua pro nobis mortem ſubijſti temporalem, nec proprio corpori nec materno dolori parcere voluiſti: fac, vt nos tuæ matrisq. paſſionis memores, vobiſcum felicitatis perpetuæ ſimus participes. Qui viuis, & regnas.

Ad primam.

Deus in adiutorium meum. *Hymnus.*

TV qui velatus facie
Fuiſti ſol iuſtitiæ,
Flexus illuſus genibus,
Cæſus quoque verberibus.
Te petimus attentius,
Vt ſis nobis propitius,
Et per tuam clementiam,
Perduc nos ad gloriam.

Laus, &c. *Antiphona.* Faciem meam. *Pſalmus 42.*

IVdica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta: ab homine iniquo, & doloſo erue me.

Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repuliſti, & quare triſtis incedo dum affligit me inimicus?

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei: ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.

Confitebor tibi in cythara Deus Deus meus; quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei & Deus meus. Gloria Patri.

Antiphona. Faciem meam non auerti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. *Capitulum.*

REcogitate eum, qui talem ſuſtinuit contra ſemetipſum a peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes. ℣. Cum maledicereтur, non maledicebat. ℟. Et cum pateretur, non cõminabatur. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus, &c.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui hora diei prima pro nobis peccatoribus Pilato iudici es præſentatus, & Mariæ Magdalenæ apparuiſti, appare nobis per internam gratiam, & da reis veram pœnitentiam: vt de malis, quæ commiſimus nos, diſtricte iudicemus, ne in extremo iudicio deputemur ſupplicio; ſed tuis fidelibus aſſociemur in cæleſtibus. Qui viuis & regnas.

Ad tertiam.

℣. Deus in adiutorium, &c. *Hymnus.*

HOra qui ductus tertia,
Fuiſti ad ſupplicia,
Chriſte ferendo humeris,
Crucem pro nobis miſeris.
Fac nos ſic te diligere,
Sanctamque vitam ducere,
Vt valeamus requie,
Frui cæleſtis patriæ.

Laus *Antiphona.* Dominus. *Pſalmus 63.*

EXaudi Deus orationem meam cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.

Protexiſti me a conuentu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem.

Quia exacuerunt, vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amaram: vt ſagittent in occultis immaculatum.

Subito ſagittabunt eum, & non timebunt: firmauerunt ſibi ſermonem nequam.

Narrauerunt vt abſconderent laqueos, dixerunt: quis videbit eos?

Scrutati ſunt iniquitates: defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.

Accedet homo ad cor altum: & exaltabitur Deus.

Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum: & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.

Conturbati ſunt omnes, qui videbant eos: & timuit omnis homo.

Annunciauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt. A

Lætabitur iustus in Domino & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde. Gloria patri.

Antiph. Dominus tamquam ouis ad occisionem ductus est, & non aperuit os suum.

Capitulum.

CHristus passus est pro nobis, vobis relinquens exẽplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. ℣. Proposito sibi gaudio sustinuit crucem. ℟. Confusione contempta. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei tertia, dura pro nobis sustinuisti verbera, & corda fidelium tuorum sancti spiritus infusione fecisti flammantia, da nobis malum, quod fecimus, digna castigatione punire, & flammas vitiorum nostrorum lacrymis compunctionis extingue: vt dum de foris & intus affligimur, tui spiritus dulcedine consolari mereamur. Qui viuis & regnas. *Ad Sextam.*

Deus in adiutorium meum.

Hymnus.

CRucem pro nobis subijt,
Et stans in illa sitijt
Iesus sacratis manibus
Clauis fossisq. pedibus.
Honor & benedictio
Sit crucifixo filio,
Qui nos suo supplicio
Redemit ab exilio.

Laus honor. *Antiph.* Posuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, Iesus Nazarenus, Rex Iudæorũ.

Psal. 115. Credidi propter.

Capitulum.

TRadet autem iudicanti se iniuste: quia peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, D vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus. ℣. Oblatus est, quia ipse voluit. ℟. Et peccata nostra ipse portauit. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei sexta pro salute nostra manus in cruce expandisti, & quinque vulnera pertulisti, ad te confugientes brachijs misericordiæ clementer suscipe, & vulnera mentis nostræ tuo sana medicamine, vt purgati a peccatorũ sordibus, templum efficiamur Spiritussancti. *Ad Nonam.* E

Deus in adiutorium meum.

Hymnus.

BEata Christi passio,
Sit nostra liberatio,
Vt per hanc nobis gaudia
Parata sint cælestia.
Gloria Christo domino,
Qui pendens in patibulo,
Clamans emisit spiritum,
Mundumq. saluans perditum.

Laus honor. *Antiphona.* Et cum.

Psalmus 141.

VOce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Dominum deprecatus sum. F

Effundo in conspectu eius orationem meam: & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.

In deficiendo ex me spiritum meum: & tu cognouisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam: absconderunt laqueum mihi.

Considerabam ad dexteram & videbam: & non erat qui cognosceret me.

Perijt fuga a me: & non est, qui requirat animam meam.

Clamaui ad te Domine, dixi; tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.

Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.

Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti donec retribuas mihi. Gloria patri. *Antiph.* Et cum accepisset Iesus acetum dixit: Consummatum est. Et inclinato capite, emisit spiritum.

Capitulum.

DEcebat eum, per quem omnia, & propter quem omnia facta sunt, qui multos filios in gloriam adB duxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari. ℣. Tradidit in mortem animã suam. ℟. Et cum viris sceleratis deputatus est. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Domine exaudi orationem meam.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei nona pro salute nostra humana in mortem animam tuam tradidisti, & cælos ascendisti, viuifica corda nostra, per infusionem tui amoris, vt te diligere, menteq. cælestibus inhærere, & mortem tuam nostræ carnis mortificatione imitari valeamus: vt dum tua passione particiC pes efficimur, tuæ consolationis nos facias esse consortes. Qui viuis & regnas.

Ad Vesp. Deus in adiutorium meum intende.

Antiph. Dignus es.

Psalmus 29.

EXaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

Domine Deus meus, clamaui ad te: & sanasti me.

Domine deduxisti ab inferno animam meam: saluasti me a descendentibus in lacum.

Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.

Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.

Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

Ego autem dixi in abundantia mea: non mouebor in æternum.

Domine in voluntate tua: præstitisti decori meo virtutem.

Auertisti faciem tuam a me: & factus sum conturbatus.

Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.

Qnæ vtilitas in sanguine meo: dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi puluis: aut annunciabit veritatem tuam?

Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.

Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: cõcidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia.

Vt cantet tibi gloria mea & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi. Gloria patri. *Antiph.* Dignus es Domine accipere librum, & aperire septem signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo.

Capitulum.

VIdimus Iesum propter passionem mortis suæ gloria & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.

Hymnus.

QVi pressura mortis dura,
Soluisti nexus criminum,
Nos ad pacem duc veracem
Iesu corona virginum.
In flagellis potum fellis
Bibisti amarissimæ,
Pro peccatis perpetratis
Æterne rex altissime,

Tuæ

Digitized by Google

Tuæ genti recolenti
Tuæ mortis ſupplicium,
Da virtutem & ſalutem
Chriſte Redemptor omnium,
In amara Crucis ara
Fudiſti riuos ſanguinis,
Ieſu digne Rex benigne,
Conſors paterni luminis.
Sanguis Chriſti, qui fuiſti
Peremptor hoſtis inuidi,
Fac ſitire, da venire
Ad cenam agni prouidi. Amen.
℣. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum,
℟. Quia liuore eius ſanati ſumus.

Ad magn. Antiphona.

RECeſſit paſtor noſter bonus fons aquæ viuæ, quia animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, & pro ſuo grege mori dignatus eſt. Kyrie eleiſon Chriſte eleiſon Kyrie eleiſon.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui hora diei veſpertina diſcipulis tuis corporis, & ſanguinis tui tradidiſti myſteria, & de cruce poſitus es, depone mentis noſtræ vitia & perpetrata ſcelera, vt cum pura conſcientia eadem ſumamus myſteria, vt ſint nobis in remedium hic & in perpetuum. Qui viuis & regnas, &c.

Commemoratio Virginis. Antiphona.

REgina clementiæ virgo mater Chriſti, cum videres filium tuum in cruce mori, nullus dolor ſimilis tuo dolori. ℣. Quæ matris anguſtias poſſet lingua fari? ℟. Cum videret filium in cruce clauari?

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, virginis Mariæ fili dulciſſime, qui cum proditore cenaſti, deinde captus viliter tractus fuiſti, præſta quæſumus, vt qui tibi & tuæ ſanctiſſimæ genitrici compatimur, vobiſcum manere ſine termino mereamur. Qui viuis & regnas.

Ad Completorium.

Conuerte nos Deus. ℟. Et auerte. ℣. Deus in adiutorium. *Antiphona.* Plangent eum.

Pſalmus 87.

DOmine Deus ſalutis meæ: in die clamaui & nocte coram te.

Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.

Quia repleta eſt malis anima mea: & vita mea inferno appropinquabit.

Æſtimatus ſum cum deſcẽdentibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.

Sicut vulnerati dormientes in ſepulcris, quorum non eſt memor amplius: & ipſi de manu tua repulſi ſunt.

Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebroſis & in vmbra mortis.

Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.

Longe feciſti notos meos a me: poſuerunt me abominationem ſibi.

Traditus ſum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia.

Clamaui ad te Domine: tota die expandi ad te manus meas.

Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?

Numquid narrabit aliquis in ſepulcro miſericordiam tuam; & veritatem tuam in perditione?

Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua: & iuſtitia tua in terra obliuionis?

Et ego ad te Domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.

Vt quid Domine repellis orationem meam: auertis faciem tuam a me?

Pauper ſum ego & in laboribus a iuuentute mea: exaltatus autem, humiliatus ſum & conturbatus.

In me tranſierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.

Circumdederunt me, ſicut aqua: tota die circumdederunt me ſimul.

Elongaſti a me amicum & proximum, & notos meos a miſeria. Gloria patri. *Antiph.*

Plangent eum quaſi vnigenitum, quia innocens Dominus occiſus eſt.

Hymnus.

QVi iacuiſti mortuus,
In petra Rex innocuus,
Fac nos in te quieſcere,
Sanctamq. vitam ducere.
Succurre nobis Domine,
Quos redemiſti ſanguine:
Et duc nos ad cæleſtia
Æternæ pacis gaudia.
Laus honor Chriſto vendito.

Capitulum.

CHriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. ℣. Et factus eſt in pace locus eius. ℟. Et habitatio eius in Sion.

Ad Nunc. Antiphona.

Saluator mundi ſalua nos, qui per crucem & ſanguinẽ redemiſti nos, auxiliare nobis te deprecamur Deus noſter. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, cuius ſudor hora completorij præ triſtitia animæ factus eſt ſanguineus, & es ſepultus, a mulieribus es lamentatus, aufer a nobis triſtitiam, & da veram lætitiam, & a vanitate ſæculi nos vetaciter ſepeli: & educ de oculis noſtris lacrymas piæ compaſsionis vt dum deflemus tua, a te conſolari mereamur hic, & in cæleſti curia. Qui viuis & regnas.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opus contemplationis.

Meditationum libellus, siue opus contemplationis huic opusculo nomen est: in quo meditationes deuotæ & piæ per singulas hebdomadæ ferias ita distributa sunt, vt speciales materiæ, miro brevitatis artificio, vnicuique feriæ aptata ad contemplandum proponantur: quatenus fidelis homo in his se exercens, sic tempus redimat in via, vt æternæ libertatis præmio postea perfruatur in patria.

Feria secunda, flos primus.

IESVS ineffabilis persona trinitatis.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Personarum trinitatem, in essentia diuinitatis,
Personarum æqualitatem, in excellentia maiestatis,
Personarum æternitatem, in permanentia immutabilitatis.

Flos secundus.

Iesus actor mirabilis, in omnibus creatis.

Ad primam, tres fructus attende:

Dei potentiam, in rerum creatione,
Dei sapientiam, in ipsarum ordinatione,
Dei beneuolentiam in vniuersi perfectione.

Flos tertius.

Iesus factor amabilis humanæ dignitatis.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Angelicam diuisionem, in status differentia,
Humanam transgressionem, in tentationis violentia,
Diuinam retributionem, in meritorum exigentia.

Flos quartus.

Iesus promissus patribus Saluator desperatis.

Ad sextam, tres fructus attende:

Humanam calamitatem, in multa deordinatione,
Dæmonis importunitatem, in multa persecutione,
Diuinam pietatem, in frequenti repromissione.

Flos quintus.

Iesus promotor prouidus, maternæ dignitatis.

Ad nonam, tres fructus attende:

Mariæ mirabilem conceptionem, absq; inquinatione,
Puellæ mirabilem educationem, in templo oblatione,
Virginis mirabilē desponsationē, Ioseph copulatione.

Flos sextus.

Iesus aulam ingrediens clausæ virginitatis.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Trinitatis dignationem, in condescensione,
Angeli salutationem, cum deuotione,
Mariæ responsionem, humili submissione.

Flos septimus.

Iesus Ioannem visitans, vtrisque nondum natis.

Ad completorium, tres fructus attende:

Puerorum conuenientium, in vtero exultationem,
Matrum occurrentium in mysterio, congratulatione,
Patrum audientium, mysterij admirationem.

Oratio.

Aue Iesu verbum Dei, factor orbis salus rei, promissus diuinitus, honor matris, incarnatus de Maria, nondum natus, præcursori agnitus.

Feria tertia, flores & fructus arboris sanctissimæ vitæ.

Flos primus.

Iesus mundum ingrediens in Bethleem est natus.

Ad matutinum, tres fructus attende.

Naturarum conuenientium diuersitatem,
Circumstantiarum concurrentium congruitatem,
Miraculorum attestantium nouitatem.

Flos secundus.

Iesus cultro vim patiens, ab æuo sic vocatus.

Ad primam, tres fructus attende:

Legis grauem rigorem, in sua obseruatione,
Pueri magnum honorem, in nominis impositione,
Parentum magnum dolorem, in pueri circumcisione.

Flos tertius.

Iesus magis sol oriens, per stellam est monstratus.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Magorum magnam diligentiam, pro puero videndo,
Iudæorum magnam insipientiam, quod norunt refellendo,
Piorum magnam indigentiam, defectum sustinendo.

Flos quartus.

Iesus cum pare turturum, legaliter oblatus,

Ad sextam, tres fructus attende:

Offerentium miram humilitatem, & deuotionem,
Oblatorum miram dignitatem, & significationem,
Recipientium miram iucunditatem, & exultationem.

Flos quintus.

Iesus, occisis pueris, in Aegyptum fugatus.

Ad nonam, tres fructus attende.

Herodis & Iudæorum æmulationem, Christum persequendo,
Puerorum & matrum eiulationē, in pueros perdendo,
Piorum exultationem. in Ægyptum fugiendo.

Flos sextus.

Iesus in templo perditus, paret matri vocatus,

Ad vesperas, tres fructus attende:

Iesu mirabilem sapientiam, in Iudæos docendo,
Parentum inconsolabilem diligentiam, in puerum quærendo,
Filij imitabilem obedientiam, piam matrē sequendo.

Flos septimus.

Iesus Iordanis flumine, Ioanne baptizatus.

Ad completorium, tres fructus attende:

Baptizati sublimem dignitatem, in lato testimonio,
Baptistæ profundam humilitatem, in suo præconio,
Baptismatis grandem sanctitatem, in suo mysterio.

Oratio.

Aue Iesu puer natus, circumcisus visitatus a Magis, legaliter immolatus, effugatus, matri parens, baptizatus in aqua realiter.

Feria quarta, flores & fructus.

Flos primus.

Iesus deserto abstinens, a dæmone tentatur.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Iesu abstinentiam, in corporis domatione,
Iesu sapientiam, in hostis confutatione,
Iesu reuerentiam, in Angelorum ministratione.

Flo

Digitized by Google

Flos secundus.

Iesus notus discipulis, ad nuptias vocatur.

Ad primam, tres fructus attende:

Iesu prudentiam, in discipulorum vocatione,
Apostolorum obedientiam, in prompta imitatione,
Matris beneuolentiam, in vini procuratione.

Flos tertius.

Iesus Doctor circuiens, labore fatigatur.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Doctorem veracissimum, moribus, & sermone,
Laborem grauissimum, in circuitione,
Populum rudissimum, in informatione.

Flos quartus.

Iesu pastor reficiens, a turbis frequentatur.

Ad sextam, tres fructus attende:

Pastorem benignissimum, solicitum pro grege,
Populum solicitum, pro temporali rege,
Iesum laudis incurium, quæ fit humana lege.

Flos quintus.

Iesus infirmos medicans, a scribis reprobatur.

Ad nonam, tres fructus attende:

Medici diligentiam, medicinam gratis dantis,
Morbi pestilentiam, quotidie augmentantis,
Infirmi negligentiam, medicinam non curantis.

Flos sextus.

Iesus naturæ imperans, dæmonijs minatur.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Iesu miram potentiam, qua dæmones coegit,
Rerum obedientiam, quas præcepto subegit,
Miram experientiam illorum, quos elegit.

Flos septimus.

Iesus coram discipulis, monte transfiguratur.

Ad completorium, tres fructus attende:

Testium auctoritatem, in visu & sermone,
Iesu magnam claritatem, in transfiguratione,
Discipulorum iucunditatem, in dicta visione.

Oratio.

Aue Iesu in deserto degens, vocans in aperto pastores & prædicans, turbam pascens, ægros curans, dæmoniacos coniurans, monte te clarificans.

Feria quinta, flores, & fructus.

Flos primus.

Iesus iumento insidens, plorat rex honoratus.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Iesu miram humilitatem, in eius asinatione,
Turbæ obsequiositatem, in processione,
Vrbis tantæ calamitatem, in lacrymatione.

Flos secundus.

Iesus templum ingrediens, mensas vertit iratus.

Ad primam, tres fructus attende:

Iesu exemplaritatem, in templi visitatione,
Iesu dignam auctoritatem, in Pharisæorum confutatione,
Iesu amandam pietatem, in adulteræ defensione.

Flos tertius.

Iesus suscitans Lazarum, a Martha hospitatus.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Iudæorum ingratitudinem, in esurientis expulsione,
Sororum amaritudinem, in Lazari suscitatione,
Iesu miram gratitudinem, in hospitæ consolatione.

Flos quartus.

Iesus in domo Simonis vnctus, donat reatus.

Ad sextam, tres fructus attende:

Mariæ pœnitentiam, in publica contritione.
Pharisæi falsam reuerentiam, in Iesu reprehensione,
Iesu piam sententiam in peccatricis excusatione.

Flos quintus.

Iesus Matris suspiria solatur perturbatus.

Ad nonam, tres fructus attende:

Matris desolationem, cum pia supplicatione,
Filij consolationem, cum pia excusatione,
Discipulorum compassionem, cum pia admiratione.

Flos sextus.

Iesus a Iuda venditus, a Iudæis damnatus.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Iudæ cupiditatem, in magistri venditione,
Iudæorum iniquitatem, in sua æmulatione,
Iesu longanimitatem, in humili permissione.

Flos septimus.

Iesus in cena seruiens suis, panis sacratus.

Ad completorium, tres fructus attende:

Charitatis beneficium, in Iesu ministratione,
Prauitatis veneficium, in Iudæ obstinatione,
Pietatis exercitium, in discipulorum deuotione.

Oratio.

Aue Iesu suscitator vncti, culpæ relaxator, rex aselo insidens, zelum habens, consolator matris, venditus, sacrator panis, cenam faciens.

Feria sexta, flores, & fructus.

Flos primus.

Iesus orans circumdatus, captus, & subsannatus.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Iesu processum dolorosum, in pœnæ prægustatione.
Luporum accessum dolosum, in agni captione.
Discipulorum recessum timorosum in magistri derelictione.

Flos secundus.

Iesus coram Iudicibus spretus, & accusatus.

Ad primam, tres fructus attende:

Pharisæorum iniquitatem, in sua inquisitione,
Iesu miram humilitatem, in sua responsione,
Discipulorum anxietatem, in magistri persecutione.

Flos tertius.

Iesus flagellis liuidus, consputus, coronatus.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Iesu innocentiam, sine excusatione,
Iudicum sententiam, sine ratione,
Malorum truculentiam, sine miseratione.

Flos quartus.

Iesus damnatus crucifer, est cruci conclauatus.

Ad sextam, tres fructus attende:

Patientis violentiam, in triplici grauitate,
Pendentis irreuerentiam, in nefanda societate,
Miram impœnitentiam, gentis obstinatæ.

Flos quintus.

Iesus morte mirabilis, agnus patri oblatus.

Ad nonam, tres fructus attende:

Quàm piè Iesus condidit in cruce testamentum,
Quàm liberè se obtulit patri per tormentum,
Quàm grande mundi pertulit machina lamentum.

Flos sextus.

Iesus aperto latere, est cruci declauatus.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Corpus pendens exanime, absque omni decore,
Aquam aperto latere, fluentem cum cruore,
Corpus de crucis stipite tollentes cum mærore.

Flos septimus.

Iesus vnctus cum lacrymis in tumulo locatus.

Ad completorium, tres fructus attende:

Materna desideria, in corporis obseruatione,
Deuota ministeria, in sepulcri præparatione,
Planctus & suspiria, in corporis tumulatione.

Oratio.

Aue Iesu orans prostratus, coram turbis accusatus,
Factus plagis liuidus, agnus cruce eleuatus,
Moriens inde delatus, in sepulcro positus.

Sabbato.

Flos primus.

Iesus victor ad inferos, calcans hostes transiuit.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Saluatoris imperium in morte triumphando,
Patrum desiderium in Iesum expectando,
Angelorum ministerium iter præparando.

Flos secundus:

Iesus parentum vincula, cum gaudio contriuit.

Ad primam, tres fructus attende:

Inferni vlulationem in eius fractione,

De-

Dæmonum confusionem, in prædę resignatione,
Patrum exultationem, in Paradisi apertione.

Flos tertius.

Iesus matri discipulos, mæroribus vniuit.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Matris dolorem intimum, in lacrymas fundendo,
Fratrum timorem maximum, insimul latendo,
Iudæorum furorem pessimum, in sanctos persequendo.

Flos quartus.

Iesus sui memoriam, tormentis stabiliuit.

Ad sextam, tres fructus attende:

Loci vtilitatem, in Iesum perdendo,
Tormentorum atrocitatem, in Christum puniendo,
Militum ferocitatem, in plagas inferendo.

Flos quintus.

Iesus testes multiplices, post mortem acquisiuit.

Ad nonam, tres fructus attende:

Iudæorum disceptationem, in signis quæ viderunt,
Mortuorum resurrectionem, qui apparuerunt,
Fidelium confirmationem, qui Christo crediderunt.

Flos sextus.

Iesus feruorem Magdalenæ, & omnium præsciuit.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Discipulorum reuerentiam, in matris consolatione,
Mulierum diligentiam, in vnguenti præparatione,
Militum insipientiam, in sepulcri munitione.

Flos septimus.

Iesus, solutis patribus, ad tumulum rediit.

Ad completorium, tres fructus attende:

Patrum piam prouisionem, in tumuli regressione,
Corporis glorificationem, in eius reassumptione,
Custodum confutationem, in lapidis amotione.

Oratio.

Aue Iesus mors leenæ, solus orbis planctus plenè linquens testimonium, in tormentis & plenè ne pereat crux Magdalenæ, spes resumens tumulum.

Dominica die ad matutinum.

Flos primus.

Iesus surgens, apparuit suis glorificatus.

Ad matutinum, tres fructus attende:

Discipulorum anxietatem, in Iesu recordatione,
Magistri benignitatem, in frequenti apparitione,
Omnium iucunditatem, in crebra confortatione.

Flos secundus.

Iesus scandit ad dexteram patris rex honoratus.

Ad primam, tres fructus attende:

Amorosam dilectionem, dum suos consolatur
Dolorosam afflictionem, dum Iesus separatur,
Angelorum congratulationem, dum Iesus exaltatur.

Flos tertius.

Iesus emisso spiritu, per orbem prædicatus.

Ad tertiam, tres fructus attende:

Donorum magnitudinem, ad piorum confortationem,
Linguarum multitudinem, ad fidei prædicationem,
Miraculorum valitudinem, ad gentium conuersionem,

Flos quartus.

Iesus super angelicos matrem exaltat statu,

Ad sextam, tres fructus attende:

Sanctorum diligentiam, in Domini occursu,
Filij reuerentiam, in materno amplexu,
Matris excellentiam, in filij confessu.

Flos quintus.

Iesus in cæli curia pro nobis aduocatus.

Ad nonam, tres fructus attende:

Iesu solicitudinem, in nostra prouisione,
Humanam ingratitudinem, in gratiarum actione,
Finis incertitudinem, in meriti expectatione.

Flos sextus.

Iesus iudex æquissimus rex omnibus prælatus.

Ad vesperas, tres fructus attende:

Infallibilem veritatem, in dijudicando,
Inuincibilem potestatem, in remunerando,
Inflexibilem æquitatem, in perseuerando.

Flos septimus.

Iesus sanctorum gloria finis desideratus.

Ad completorium, tres fructus attende:

Delitiarum abundantiam, cum vera tranquillitate,
Amicorum concordantiam, cum mera charitate,
Aeternam perseuerantiam, cum sincera iucunditate.

Oratio.

Aue Iesu surgens leo, scandens mittens pro trophæo spiritum, glorificans matrem, iudex iustus, Deo patri astans pro me reo, finis beatificans, Amen.

Finis huius opusculi.

SANCTI

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Laudiſmus de Sancta Cruce.

Laus iſta de cruce rythmica conſonantia leges exacte obſeruat, eodem fere modo compoſita, quo proſa illa, ſiue ſequentia, quam beatus Thomas Aquinas modulatus eſt, & canit Eccleſia in feſto corporis Chriſti. Quam vero elegans in proſis modulandis fuerit Auctor noſter, hac vna non obſcurum argumentum præſtat. Nam præter rythmi obſeruantiam, myſteriorum quoque Sanctiſſimæ crucis profunditatem dilucide enarratam complectitur, nosque ad recordationem, & meditationem beneficiorum humano generi per Chriſti crucem collatorum adeo ardenter excitat; vt facile quiſque intelligat, quam ex imimis cordis viſceribus proſam hanc cecineris Bonauentura Sanctiſſimus.

RECORDARE Sanctæ crucis,
Qui perfectam vitam ducis,
Delectare iugiter.
Sanctæ crucis recordare,
Et in ipſa meditare,
Inſatiabiliter.
Stes in cruce Chriſto duce,
Donec viuis in hac luce,
Modo proculdubio.

Non quieſcas non tepeſcas,
In hoc creſcas, vt caleſcas,
Cordis deſiderio.
Ama crucem mundi lucem,
Et habebis Chriſtum ducem,
Per æterna ſæcula.
Cruce corpus circumcinge,
Hanc conſtringe, manu pinge,
Conſignando ſingula.
Cor in cruce, crux in corde,
Abſque ſorde ſic cum corde,
Quæ tranquillum faciat.
Lingua crux efficiatur,
Crucem promat & loquatur,
Et numquam deficiat.
Crux in corde, crux in ore,
quodam intimo ſapore,
Det tibi dulcedinem.
Crux in membris dominetur,
Et vbique ſituetur,
Intra totum hominem.
Cor a cruce ſorbeatur,
Et in illam rapiatur,
Amoris incendio.
Diſſipata carnis rixa,
Mens ſit tota crucifixa,
Spiritali gaudio.
Specialem fer amorem,
Et præcipuum honorem,
Cruci ſalutiferæ.
Cum feruore medullarum,
Nixu virium tuarum,
Velis hanc diligere.
In præclara cruce ſtude,
Et in ipſa te reclude,
Magna cum lætitia.
Chriſto fis confixus cruci,
Vt ſic valeas perduci,
Secum ad cæleſtia.
Quære crucem quære clauos,
Quære manus pedes cauos,
Quære foſſa lateris.
Ibi plaude, ibi gaude,
Sine fraude, ſumma laude,

A Quantumcumque poteris.
Iſtud pactum non ſit fractum,
Crux præcedat omnem actum,
Vt ſuccedant proſpera,
Crux eſt optima medela,
Contra Zabulonis tela,
Valde ſalutifera.
Sis in cruce Chriſti totus,
Prompto animo deuotus,
Iubilo dulcedinis.
Seruum Dei crux defendit,
Comprehendit, & oſtendit,
Vitam rectitudinis.
Cum tentatus & afflictus,
B Derelictus quaſi victus,
Et inter anguſtias:
Non ſis piger neque lentus,
Sed ſollicite intentus,
Cruce frontem munias.
Cum quieſcis aut laboras,
Quando rides, quando ploras
Doles, ſiue gaudeas.
Quando vadis, quando venis
In ſolatijs, in pœnis,
Crucem corde teneas.
Crux in omnibus preſſuris,
Et in grauibus & duris,
Eſt totum remedium.
Crux in pœnis & tormentis,
C Eſt dulcedo piæ mentis,
Et verum refugium.
Crux eſt porta Paradiſi,
In qua ſancti ſunt confiſi,
Qui vicerunt omnia.
Crux eſt mundi medicina,
Per quam bonitas diuina,
Facit mirabilia.
Crux eſt ſalus animarum,
Verum lumen & præclarum,
Et dulcedo cordium.
Crux eſt vita beatorum,
Et theſaurus perfectorum,
D Et decor & gaudium.
Crux eſt ſpeculum virtutis,
Glorioſæ dux ſalutis,
Cuncta ſpes fidelium.
Crux eſt decus ſaluandorum,
Et ſolatium eorum,
Atque deſiderium.
Crux eſt nauis, crux eſt portus,
Crux delitiarum hortus,
In quo florent omnia.
Crux eſt ſortis armatura,

Et

Digitized by Google

Et protectio ſecurâ,
Conterens dæmonia.
Crux eſt arbor decorata,
Chriſti ſanguine ſacrata,
Cunctis plena fructibus.
Quibus animæ eruuntur,
Cum ſupernis nutriuntur,
Cibis in cæleſtibus.
O quam felix permanebis,
Nunc in cruce ſi ſtudebis,
Donec mundo vixeris.
Sine fine lætus eris,
Tu qui ſanctam crucem quæris,
Si perſeueraueris.
Crucem quære, crucem gere,
Chriſti crucem intuere,
Vt amore langueas.
Summa fide crucem vide,
Et pleniſſime confide,
Donec vitam habeas.
Circa crucem exercere,
Mente debes huic placere,
Et hanc corde gerere.
Hoc eſt opus ſalutare,
Circa crucem laborare,
Corde, ore, & opere.
Recordare frater pie,
Septem vicibus in die,
Paſſionis Domini.
Per quam ſumus liberati,
Et æternæ vitæ dati,
Et ſupremo lumini.
Hanc ſi amas & honoras,
Dicas illi certas horas,
Adhibendo ſtudium.
Horam primam matutinam,
Trinam, ſextam, veſpertinam,
Nonam, completorium.
Quando ſedes, ſtas, & iaces,
Quando loqueris & taces,
Feſſus cum quieueris.
Chriſtum quæras in quo ſperas,
Crucifixum corde geras,
Vbicumque fueris.
Diligenter pone mentem,
Super Chriſtum patientem,
Et ſibi condoleas.
Chriſti mortem Chriſtiane
Plange, ſero atque mane,
Et in planctu gaudeas.
Quam deſpectus quàm dejectus,
Rex cælorum eſt effectus,
Vt ſaluaret ſæculum.
Eſuriuit & ſitiuit,
Pauper & egenus iuit,
Vſque ad patibulum.
Recordare paupertatis,
Et extremæ vilitatis,
Et grauis ſupplicij.
Si es compos rationis,
Eſto memor paſſionis,
Fellis & abſinthij.
Cum deductus eſt immenſus,
Et in cruce tunc ſuſpenſus,

A Fugerunt diſcipuli.
Manus pedes perfoderunt,
Et aceto potauerunt,
Summum regem ſæculi.
Cuius oculi beati,
Sunt in cruce obſcurati,
Et vultus expalluit.
Suo corpori tunc nudo,
Non remanſit pulchritudo,
Decor omnis aufugit.
Propter hominum peccata,
Sua caro cruciata,
B Fuit inter verbera.
Membra ſua ſunt diſtenta,
Propter aſpera tormenta,
Et illata vulnera.
Inter magnos cruciatus
Eſt in cruce lacrymatus,
Et emiſit ſpiritum.
Suſpiremus & fleamus,
Toto corde doleamus,
Super vnigenitum.
Qui hæc audis ingemiſce,
Et in iſtis planctum miſce,
C Et cordis mæſtitias.
Corpus ange, corde plange,
Mentem frange, manu tange,
Chriſti mortis ſæuitias.
Virum reſpice dolorum,
Et nouiſſimum virorum,
Fortem ad ſupplicia.
Tibi gratum ſit & æquum,
Iam in cruce mori ſecum,
Compati conuitia.
Quando vides te afflictum,
Deſolatum ita victum,
D Quaſi deficias.
Chriſti cogites dolores,
Graues pœnas & mærores,
Sputa, contumelias.
Bone frater quidquid agas,
Crucifixi vide plagas,
Et ſibi comparere.
Omni tempore ſint tibi,
Quaſi ſpiritales cibi,
His gaudenter fruere.
Crucifixe fac me fortem,
Vt libenter tuam mortem,
E Plangam donec vixero.
Tecum volo vulnerari,
Te libenter amplexari,
In cruce deſidero.
Da dolorem quaſi rorem,
Vt te plorem Redemptorem
Chriſtum, qui te renoues.
Non te plices, ſed felices
Cicatrices mille vices
Tuas in te refoues.
Totum ſit quod ego dixi,
F Ad honorem crucifixi,
Ad laudem, & gloriam.
Vt meorum peccatorum,
Glorioſus rex cælorum,
Mihi donet veniam. Amen.

Finis Laudiſmi de Sancta Cruce.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI

BONAVENTVRAE

EX ORDINE MINORVM,

S. R. E. EPISC. CARD. ALBANEN.

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS

Opuſculorum

PARS SECVNDA.

Digitized by Google

HAC ſecunda parte tomi ſexti ea ſancti Bonauenturæ opuſcula continentur, quæ de CHRISTO redemptore noſtro, eiusq. beatiſsima matre Maria virgine, tam ſoluta quàm ligata oratione deuote ipſe compoſuit. Hæc vero ad excitandam fidelium deuotionem plurimum conferunt, nec doctrina & eruditione carent. Eorum autem ſeries mox infra ſequitur.

Digitized by Google

SERIES
OPVSCVLORVM
Quæ
SECVNDA HAC PARTE
CONTINENTVR.

Meditationes vitæ Christi.
Lignum vitæ.
De quinque festiuitatibus pueri Iesu.
Officium de passione Domini.
Opus contemplationis.
Laudismus de sancta cruce.
Philomena.
De septem verbis Domini in cruce.
Speculum Beatæ Mariæ Virginis, siue
Mariale.

Offi-

Digitized by Google

Officium de compaſsione Beatæ Mariæ Virginis.
Corona Beatæ Mariæ Virginis.
Carmina ſuper canticum, Salue Regina.
Laus Beatæ Virginis Mariæ.
Pſalterium minus Beatæ Mariæ Virginis.
Pſalterium eiuſdem.

S. BONA-

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Philomena.

Philomena propterea opusculum hoc inscribitur, quia multa sunt huius auis propria, quæ S. Bonauentura mirifice transfert ad deuotam animam, quæ sanctissimis meditationibus veluti dulcissimis Philomenæ cantibus resonans, Saluatoris nostri Iesu Christi vitam, & ab eo in nos singularia beneficia collata, iugiter contemplatur.

PHILOMENA præuia tempo-
poris amœni,
Quæ recessum nuncias imbris atque cœni,
Dum mulcescis animos tuo cantu leni,
Aue prudentissima, ad me quæso, veni,
Veni, veni, mittam te, quò non possum ire,
Vt amicum valeas cantu delinire,
Tollens eius tristia voce dulcis Lyræ,
Quem heu modo nescio verbis conuenire.
Ergo pia suppleas meum imperfectum,
Salutando dulciter vnicum dilectum,
Eiq. denuncies, qualiter affectum
Sit cor meum iugiter eius ad aspectum.
Quòd si quærat aliquis, quare te legi?
Meum esse nuncium sciat, quia legi,
De te quædam propria quæ diuinæ legi;
Et optato munere placent summo regi.
Igitur charissime, audi nunc attente,
Nam si cantus volucris huius serues mente,
Eius imitatio, spiritu docente,
Te cælestem musicum faciet repente.
De hac aue legitur, quòd cum deprehendit
Mortem sibi propiam, arborem ascendit,
Summoq. diluculo nostra surſum tendit
Diuersisq. cantibus totam se impendit.
Cantilenis dulcibus præuiat auroram.
Sed cum dies rutilat circa primam horam,
Eleuat prædulcius vocem insonoram,
In cantando nesciens pausam, siue moram.
Circa verò tertiam quasi modum nescit,
Quia semper gaudium cordis eius crescit.
Vere guttur rumpitur, sic vox inualescit,
Et quo cantat altius, plus & inardescit.
Sed cum in meridie sol est in feruore,
Tunc dirumpit viscera nimio clamore.
Oci, oci, clamitat illo suo more,
Sicq. sensu deficit cantus præ labore.
Sic quassato organo huius Philomenæ,
Rostro tamen palpitans fit exanguis pene.
Sed ad nonam veniens moritur iam plene,
Cum totius corporis dirumpuntur venæ.
Ecce, dilectissime, breuiter audisti
Factum huius volucris: sed si meministi,
Diximus iam primitus, quia cantus isti
Mysticè conueniunt legi Iesu Christi.
Restat, vt intelligo, esse Philomenam,
Animam virtutibus; & amore plenam,
Quæ dum mente peragrat patriam amœnam;
Satis delectabilem texit cantilenam.
Ad augmentum etenim suæ sanctæ spei,
Quædam dies mystica demonstratur ei,
Porrò beneficia, quæ de manu Dei
Homo consecutus est, sunt horæ diei,
Manè vel diluculum hominis est status,

A In quo mirabiliter homo est creatus.
Hora prima, quando est Deus incarnatus,
Tertiam dic spatium sui incolatus.
Sextam cum a perfidis voluit ligari,
Trahi, cædi, conspui, dirè cruciari,
Crucifigi denique clauis terebrari,
Caputq. sanctissimum spinis coronari.
Nonam dic cum moritur, quando consummatus
Cursus est certaminis, quando superatus
Est omnino zabulus, & hinc conturbatus.
Vespera cum Christus est sepulturæ datus.
Diem istum, anima, meditans in hortis,
B Suæ facit terminum spiritalis mortis,
Scandens crucis arborem, in qua leo fortis
Vicit aduersarium fractis portis mortis.
Statim cordis organa sursum eleuando,
Suum a diluculo cantum inchoando,
Laudat, & glorificat Deum, replicando,
I Sibi quàm mirificus fuit hanc creando.
Pie, inquit, conditor quando me creasti,
Quam sit tua pietas larga declarasti,
Nam consortem gloriæ tuæ cogitasti,
Facere gratuite, gratis quam amasti.
O quàm mira dignitas mihi est concessa,
C Cum imago Domini mihi est impressa,
Sed creuisset amplius dignitas possessa,
Nisi iussum Domini fuisset transgressa.
Nam tu summa charitas tibi cohærere,
Me volebas iugiter, sursumq. habere
Dulce domicilium, tecumq. manere,
Et me velut filiam alere, docere.
Ex tunc dispositeras, in id adunare
Cælicis agminibus, teq. mihi dare,
Sed pro tanta gratia quid recompensare
Possum, prorsus nescio, nisi te amare.
Vnica suauitas, vnica dulcedo,
D Cordium amantium salutaris prædo,
Totum quidquid habeo, vel sum, tibi dedo,
Denique depositum meum tibi credo,
Oci, cantat tale cor gaudens in pressura,
Dicens, quia dignum est, vt a creatura
Diligatur opifex talis mente pura,
Ei cum extiterit de se tanta cura.
Sic mens hoc diluculum transit meditando,
Sed ad primam transferens vocem exaltando,
Tempus acceptabile pie ruminando,
In quo venit Dominus, carne se velando.
Tunc liquescit anima tota per amorem,
E Pauida considerans omnium auctorem,
Vagientem puerum, iuxta nostrum morem,
Et curare veterem velle se languorem.
Plorans ergo clamitat, o fons pietatis,
Quis te pannis induit diræ paupertatis,
Tibi quis consuluit sic te dare gratis,
Nisi zelus vehemens ardor charitatis?
Digne zelus vehemens est hic ardor dictus,
Cuius est dominio rex cælorum victus,
Cuius sanctis vinculis captus & constrictus,

Digitized by Google

Pauperis infantuli pannis eſt amictus.
O prædulcis paruule puer ſine pari,
Felix, cui datum eſt, te nunc amplexari,
Pedes, manus lambere, flentem conſolari,
Tuis in obſequijs iugiter morari.
Heu me, cur non licuit mihi demulcere
Vagientem paruulum, & cum flente flere?
Illos artus teneros ſiue confouere?
Eiusq. cunabilis ſemper aſsidere?
Puto, pius paruulus hæc non abhorreret,
Immo more paruuli forſan arrideret,
Et flenti pauperculo fletu condoleret,
Et peccanti facile venia faueret.
Felix, qui tunc temporis matri ſingulari
Potuiſſet precibus ita famulari,
Vt in die ſineret ſemel oſculari
Suum dulcem paruulum, eiq. iocari.
O quàm libens balneum ei præparaſſem,
O quàm libens humeris aquam apportaſſem,
In hoc libens virgini ſemper miniſtraſſem,
Pauperisq. paruuli pannulos lauaſſem.
Sic affecta pia mens ſitit paupertatem,
Cibi parſimoniam, veſtis vilitatem,
Labor ei vertitur in iucunditatem,
Vilem eſſe ſæculi dicit venuſtatem.
Ergo ſic infantiam Chriſti retexendo,
Horæ primæ canticum ſtrenue canendo,
Tranſitum ad tertiam facit recolendo,
Quantum Chriſtus paſſus eſt, homines docendo.
Tunc cum fletu recitat illius labores,
Sitim, famem, frigora, æſtus, & ſudores,
Qui dignanter pertulit propter peccatores,
Dum illorum voluit innouare mores.
Vox amoris flatibus tota concremata,
Oci, oci, clamitat Auis hæc beata,
Mundo mori cupiens, cuius vita lata,
Cui fœtet ſæculum, ſic eſt delicata.
Clamas ergo Domine dulcis prædicator,
Exulum refugium, pauperum amator,
Qui eſt pœnitentium pius conſolator,
Poſt te debent currere, iuſtus & peccator.
Iuſti quippe regula, vitę es doctrina,
Peccatorum ſpeculum, mira diſciplina,
Feſsis & debilibus efficax reſina,
Aegris & languentibus potens medicina.
Primus in hoc ſæculo charitatis ſcholam
Inſtauraſti, quærere docens Dei ſolam
Gloriam, deponere grauem mundi molam,
Et ſic poſſe perditam rehabere ſtolam.
Sed hanc ſcholam temere mundus irridebat
Spernens & annihilans, quidquid promittebat,
Tua vero bonitas vices non reddebat,
Immo pœnitentibus totum ignoſcebat.
Quippè cui proprium erat miſereri,
Diligi deſiderans, magis quàm timeri,
Sed verba non verbera proferens, auſteri
Præceptoris noluit more reuereri.
Hæc in adulterio nouit deprehenſa,
Quàm ſit tua pietas ſcilicet immenſa.
Magdalena ſenſit hoc, cum ei offenſa
Eſt dimiſſa, multiplex gratia impenſa.
Et quid multa dicerem, quot ſunt conſecuti
Eius magiſterium? a ſuis abluti
Vitijs ſunt moribus optimis imbuti,
Et ab hoſtis inuidi fraude facti tuti.
Felix, cui licuit, ſub hoc præceptore
Conuerſari iugiter, & ab eius ore
Mel cæleſte ſugere, cuius prædulcore
Amareſcunt cetera, plena ſunt fœtore.
Hæc & multa talia dum mens meditatur,
Ad reddendas gratias tono præparatur
Ad laudandum Dominum magis inflammatur,
Sicq. horæ tertiæ cantus terminatur.
Oci, oci anima clamat in hoc ſtatu,

A Crebro fundens lacrymas ſub hoc incolatu,
Laudans & glorificans magno cum conatu
Chriſtum, qui tot pertulit ſuo pro reatu.
In hac hora anima ebria videtur,
Sed circa meridiem calor cum augetur,
Vt amoris ſtimulis magis perforetur,
Mox ab illa paſſio Chriſti recenſetur.
Plorans ergo reſpicit agnum delicatum,
Agnum ſine macula, ſpinis coronatum,
Liuidum verberibus, clauis perforatum,
Per tot loca lateris foſſa cruentatum.
Tunc exclamat pia mens, oci, cum lamentis,
B Oci, oci, miſeram, quia meæ mentis
Turbat ſtatum pallidus vultus morientis,
Et languentes oculi in cruce pendentis.
Siccine decuerat, inquit, te benignum
Agnum, mortis exitum pati tam indignum?
Sed ſic diſpoſueras vincere malignum,
Et hoc totum factum eſt, ob amoris ſignum.
Hæc amoris ſigna ſunt, & poſtrema primis
Copulans aſſociat, ſumma figens imis;
Monſtrans, vt ſic moriens, nos animales nimis,
Dum te totum funderes tot apertis rimis.
Tu amicus nouus es, tu es nouum muſtum,
C Sic te vocat ſapiens, & eſt ſatis iuſtum,
Totus enim filius reddens dulcem guſtum,
Fundens carnis dolium licet vas venuſtum.
Tantis ſignis pœnitens monitus iam credat,
Quod præcordialiter Chriſtus ei ſe dat.
Iſta ſigna recolam, ne me Satan lædat,
Nam peccati rabiem nihil ita ſedat.
Iſta ſigna recolens, oci, oci, clamo,
Dulcis Ieſu querulor, quòd te minus amo,
Stringi tamen cupio diſciplinæ chamo,
Sicut pro me captus es charitatis hamo.
D Quantum hamum charitas tibi præſentauit
Mori cum pro homine te ſolicitauit,
Sed & eſca placida hamum occupauit,
Cum lucrari animas te per hoc monſtrauit.
Te quidem aculeus hami non latebat,
Sed illius punctio te non deterrebat,
Immo hunc impetere tibi complacebat,
Quia deſiderium eſcæ attrahebat.
Ergo pro me miſera, quam tu dilexiſti,
Mortis in aculeum ſciens impegiſti,
Cum te patri victimam ſanctam obtuliſti,
Et in tuo ſanguine ſordidam lauiſti.
E Quis miretur igitur pro te ſi ſuſpiro,
Iuncta ſine meritis tam zelanti viro,
Nam affectum alitis meum modo miro,
Pro me vitam finiens exitu tam diro.
Verè iam non debeo tantum ſuſpirare,
Immo iuxta verbum Iob, crines lacerare,
In cauerna lateris nidulum parare,
Et extremum ſpiritum illic exhalare.
Planè niſi moriar tecum non quieſcam,
Oci, oci, clamitans numquam conticeſcam,
Ab hoc deſiderio verè non tepeſcam,
Quantumcumque ſæculo propter hoc vileſcam.
F Tunc, vt demens clamitat, veniant laniſtæ,
Qui affigant miſeram cruci tuæ Chriſte,
Erit enim exitus mihi dulcis iſte,
Sic amplector moriens proprijs vlnis te,
Verè ſic non aliter rabies doloris,
Qua cor meum ſingulis terebratur horis,
Deliniri poterit, niſi tu dulcoris,
Fons abundans medicus mei ſis doloris.
Planè dulcis medicus es, qui numquam pungis,
Sed a corde vitium leniter emungis,
Nam quos tibi firmiter per amorem iungis,
Tuis chariſmatibus ſemper eos vngis.
Heu quam damnabiliter mundus eſt cæcatus,
Qui cum ſit ab hoſtibus dirè vulneratus,
Hunc declinat medicum, cum aſſit præparatus,

Lan-

Digitized by Google

Languido aperiens ſuum dulce latus.
Heu cur beneficia Chriſti paſſionis,
Penes te memoriter homo non reponis.
Per hanc enim rupti ſunt laquei prædonis,
Per hanc Chriſtus maximis te ditauit bonis.
Suo quippe corpore languidum te pauit,
Quem in ſuo ſanguine gratis balneauit,
Demum ſuum dulce cor tibi denudauit,
Vt ſic innoteſceret, quantum te amauit.
O quàm dulce balneum, eſca quàm ſuauis,
Quæ ſumenti digne fit Paradiſi clauis,
Et ei quem reficis nullus labor grauis,
Licet ſis faſtidio cordibus ignauis.
Cor ignaui ſiquidem minime perpendit,
Ad quid Chriſtus optimum ſuum cor oſtendit,
Supes alas poſitum crucis, nec attendit,
Quod reclinatorij vices hoc prætendit.
Hoc reclinatorium quoties monſtratur,
Pię menti toties ei glutinatur,
Sicut & accipiter totus ineſcatur,
Super carnem rubeam per quam reuocatur.
Poſt hoc clamat anima quaſi dementata,
O reclinatorium caro cruentata.
Per tot loca propter me, cur non vulnerata
Tecum ſum? dum moreris non ſum colligata.
Licet tamen miſerę ſit iſtud negatum,
Mihi quidem eligam nouum cruciatum
Gemitum videlicet, iugemq. ploratum,
Donec mundi deſeram grauem incolatum.
Poſt hæc dulcis anima plus & plus feruescens,
Senſu toto deficit, corpore tabeſcens.
Iam, vix loqui ſufficit, ſed affectu creſcens,
Suo lecto decubat, vtpote langueſcens.
Ergo dulcis gutturis organo quaſſato,
Lingua tantum palpitans ſonitu ſublato,
Sed pro verbis pia mens fletu compenſato
Lamentatur Dominum, corde ſauciato.
Sic languenti ſiquidem nil niſi plorare
Libet, & ſatagere corde ſuſpirare.
Suos enim oculos neſcit reuocare
A Chriſti vulneribus, aut cor ſeparare.
Sic eſt autem animus illius illectus,
Quaſi ei præſens ſit moriens dilectus,
Et a cruce minime retrahit aſpectus,
Quia ibi oculus, vbi eſt affectus.
Gemitus, ſuſpiria, lacrymæ, lamenta,
Sibi ſunt delitiæ, cibus, alimenta:
Quibus noua martyr eſt interim inuenta,
Sic ſuo martyrio præbent incrementa.
In hoc ſtatu reſpuit, quidquid eſt terrenum,
Mundiq. ſolatium reputat venenum

A Sed ad nonam veniens moritur ad plenum,
Cum amoris impetus carnis rumpit filum.
Nam cum, conſummatum eſt, recolit clamaſſe,
Hora nona Dominum, & ſic expiraſſe,
Quaſi ſimul moriens clamat penetraſſe
Vocem iſtam ſuum cor, atque laceraſſe.
Ferre tandem impotens iaculum tam forte,
Moritur, vt dictum eſt, ſed felici morte,
Nam panduntur protinus ei cæli portæ,
Dignam, vt intelligat, ſe ſanctorum ſorte.
Requiem pro anima tali non cantamus,
Immo eſt introitus Miſſæ, Gaudeamus,
B Quia ſi pro martyre Deum exoramus,
Vt decretum loquitur, ſancto derogamus.
Eia dulcis anima, eia dulcis roſa,
Lilium conuallium, gemma pretioſa,
Cui carnis fœditas extitit exoſa,
Felix tuus exitus morsq. pretioſa.
Felix quæ iam frueris requie cupita,
Inter ſponſi brachia dulciter ſopita,
Eiusq. ſpiritui firmiter vnita,
Ab eodem percipis oſcula mellita.
Iam quieſcunt oculi, ceſſant aquæ ductus,
Nam aperte percipis ſpe tuæ fructus,
C Quia per quem ſæculi euaſiſti fluctus,
Tuos inter oſcula conſolatur luctus.
Dic, dic dulcis anima, ad quid vltra fleres?
Habens cæli gaudium tecum cur lugeres?
Nam ſolus eſt omnium cui tu adhæres,
Et ſi velles amplius certe non haberes.
Sed iam metrum finio, ne ſim tædioſus,
Nam ſi vellem ſcribere quàm delitioſus
Sit hic ſtatus animæ, quamq. glorioſus,
A malignis dicerer fallax & mendoſus.
Quidquid tamen alij dicunt frater chare,
Iſtum nouum martyrem libens imitare,
D Cumq. talis fueris Chriſtum depręcare,
Vt te cantus martyrum doceat cantare.
Frequentemus canticum iſtud ſoror pia,
Ne nos frangat tædio vitæ huius via,
Nam lætantem animam in hac melodia,
Poſt hanc vitam ſuſcipit Ieſus & Maria.
Ergo ſoror tuum cor ita citharizet,
Se baptizet lacrymis, planctu martyrizet,
Chriſto totis viribus ſic nunc organizet,
Vt cum Chriſto poſtea ſemper ſolemnizet.
Tunc ceſſabunt gemitus, & planctus dolorum
Cum adiuncta fueris choris angelorum,
E Nam cantando tranſies ad cæleſtem chorum,
Nupta feliciſſimo Regi ſæculorum. Amen.
Deo gratias.

Auguſt. de verb. Apoſtol. ſer. 17. non longe a prin. & refer. ext. de Celebrat. Miſſ. cum Martha. §. vlt.

Finis huius opuſculi.

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum,
De ſeptem verbis Domini in Cruce.

Meditationes carmine exſcriptas in ſeptem verba, quæ Chriſtus Dominus in Cruce protulit, ita hoc opuſculo S. Bonauentura proſequitur, vt ad ſingula ex his ſeptem verba, ſingularem quoque orationem adiungat omni affectu ardore feruentem.

Primum verbum.

IEsv ſalutis hoſtia, ſalutis ſacrificium.
Ieſu ſalutis gratia, ſalutis beneficiũ.
Ieſu tuta fiducia, & tutum refugiũ.
Tu pro humano genere, vt captiuum redimeres,
Tu pro humano ſcelere, vt culpas noſtras tolleres,
Tu pro diuino munere, vt nos Deo coniungeres,
Non recuſaſti vincula, non flagella, non verbera,
Non latronum patibula, non liuores, non vulnera,
Sed dum te crux ſuſciperet, & hoſtis in te fremeret,
Dum malleus percuteret, & clauus carnem ſcinderet,
Dum ſenſum dolor angeret, & ſacer ſanguis flueret,
Dum paſſio te premeret, anguſtiaq. creſceret,
Patrem rogaſti precibus, vt tamquam ignorantibus,
Tuis ignoſcat hoſtibus, ac te crucifigentibus,
Luc. 23. e Dicens: *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*

Oratio.

O mitis patientia, o manſueta mititas,
O immenſa clementia, o immenſa benignitas,
Qui, vt ouis mitiſſima, non promis querimoniam,
Qui, vt mater chariſſima, iam excuſas iniuriam,
Vt anima dulciſſima, tenes beneuolentiam,
Vt voluntas pijſſima, præbes miſericordiam.
Ad te vadit ſpes animæ, ad te clamant ſuſpiria,
Ad te decurrunt lacrymæ, & pulſant deſideria,
Confidenter dicentia, Ignoſce nobis Domine.

Secundum verbum.

IEſu largitor veniæ Ieſu ſolamen triſtium,
Ieſu laus pœnitentiæ: Ieſu ſpes pœnitentium,
Dum penderes innoxius, horum in pœna ſocius,
Dum te vnus argueret, & ſtulte reprehenderet,
Dum inſultans inſurgeret, & blaſphemando diceret:
Luc. 23. Si tu es Dei filius, ſalua temetipſum & nos,
Eſto tibi propitius, ſicut ſaluaſti alios.
Dum alter hunc corriperet, & hunc ſtultum oſtenderet.
Dum ſe malum concederet, & te iuſtum aſſereret,
Dum ad te ſe conuerteret, & ſupplex tibi diceret,
Ibidem. f Memento mei Domine, dum ad tuum perueneris
Regnum plenum dulcedine, dum te regem oſtẽderis,
Tu amans pœnitentiam, corda trahens per gratiam,
Non ſolum hanc memoriam conceſſiſti, ſed gloriam,
Ibidem. Dicens: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.*

Oratio.

O prompta Dei charitas, prompta miſericordia,
O prompta liberalitas, prompta munificentia.
Ad te currit deuotio, ad te redit memoria,
Coram te fit confeſſio, tibi patent præcordia,
Ideo cum fiducia tibi precamur Domine,
Qui es ſine malitia ſolus, & ſine crimine,
A In tua patientia memento noſtri Domine.

Tertium verbum.

IEſu lux & rex gloriæ fili Dei & hominis,
Ieſu flos pudicitiæ fili Mariæ Virginis.
Dum hæc virgo ſanctiſſima, tota plena doloribus
Genitrix amantiſſima, tot confecta mœroribus,
Tua mater chariſſima, tota percuſſa fletibus,
Nutrix diligentiſſima, tota fracta ſingultibus,
Iuxta crucem aſſiſteret, & te pendentem cerneret,
Dum tormenta conſpiceret, & præ luctu deficeret,
Tu videns matrem flebilem, preſſam amaritudine,
Matrem tuam venerabilem, dignam beatitudine,
Videns quoque diſcipulum, amatum, & amabilem,
B Fidelem Dei famulum Ioannem vita nobilem,
Alloquens ambos dulciter piæ vocis oraculo,
Commendaſti benigniter matrem Chriſti diſcipulo,
Dicens matri: *Mulier, ecce filius tuus,* Ioan. 19. e
Deinde diſcipulo, Ecce mater tua.

Oratio.

O qualis permutatio, o quanta inequalitas
O qualis deſolatio, o quæ matris acerbitas!
Dum cuſtos matri traditur, pro magiſtro diſcipulus,
Dum per matrem ſuſcipitur, pro Deo vir pauperculus,
Dum matri cuſtos mittitur, pro rege ſimplex famulus,
Sic tuæ Ieſu gratiæ me commendo humiliter,
Tuæq. prouidentiæ me committo perenniter,
C Vt exorante virgine, pro nobis te ſuppliciter,
A peccatorum turbine ſimus ſecuri iugiter.

Quartum verbum.

IEſus patris ingeniti virtus, & ſapientia,
Ieſu cuiusq. conditi, tenor, & conſiſtentia,
Tu virtute mirabili panes multiplicaueras,
Tu virtute conſimili ſtellam infans duxeras,
Defunctos ſuſcitaueras, opera mira feceras,
Morbos omnes ſanaueras, totum orbem formaueras,
Tu virtute terribili dæmonia eieceras,
Tu virtute conſimili hoſtes tuos proſtraueras,
Sed affixus patibulo patri factus obediens,
Iuſſu patris, vt vinculo vinctus manens, & patiens,
D Qui vult quòd hanc anguſtiam, vt infirmus, ſuſtineas,
Neque dictam potentiam te liberans exerceas,
Quapropter tuo ſenſui condolens naturaliter,
Clamorem confers planctui dicens lamentabiliter,
Eli Eli lamazabatani, hoc eſt, Deus meus, Mat. 27. e
Deus meus, vt quid dereliquiſti me?

Oratio.

O lamentum mirabile, ſalutem agens hominum,
O innocens cor humile, pœnas deplorans criminum,
Ad te fert me compaſſio, pro me te pati ſentio
Ante te me proijcio, tecumq. luctum facio,
Nam iſte luctus vtilis eſt mihi pro ſolatio,
Qui mihi præmialis ſit in æterno gaudio,

Quintum verbum ſequitur.

IEſu dulcis memoria, ſitibunda dilectio,

Ieſu

Iesu dulcis fiducia, lætabunda refectio,
Dum extensus existeres super aram patibuli,
Dum immolatus ageres redemptionem populi,
Dum te nudum aspiceret mundus instar spectaculi,
Dum lamentum ostenderet super te vultus sæculi,
Dum hostes de te luderent, & noti tui fugerent,
Dum claui membra tenderent, & nerui se contraherent,
Dum vulnera tumescerent, & humores defluerent,
Dum carnes contremiscerent, & virtutes arescerent,
Sitim sumpsisti feruidam, sitim amore languidam,
Sitim virtutum cupidam, nostræ salutis auidam,
Benigne dicens: *Sitio*, hominum fidem cupio; *Ioan. 19. e*
Salutemq. desidero, pro qua pati me offero.

Oratio.

O sitis saluberrima exoptans amicitias,
O sitis cordis intima frangens concupiscentias,
Præsta vt ad te sitiam, & ista siti vt ardeam,
Prauam sitim effugiam, donec ad te fontem transeam,
Potumq. vitæ hauriam, quo felix semper maneam,
Et Deum meum videam, sanctam ingressus patriam,

Sextum verbum.

IEsu nostra Redemptio, Iesu Redemptor omnium
Iesu nostra dilectio, Iesu salus credentium,
Dum per crucis mysterium diligenter perageres,
Redemptoris officium, vt hominem redimeres,
Sustinendo supplicium, vt inde nos eriperes,
Consummans sacrificium tuæ carnis, & sanguinis,
Consummans pacis præsium salutaris certaminis:
Consummans transitorium cursum huius imaginis,
Consummans opificium redemptionis hominis,
Dum mortis horam cerneres, dum hac vita deficeres,
Dum finem iam contingeres, dum omnia perficeres,
Vt in summa concluderes, dixisti: *Consummatum est,*
Nam Iesus crucifixus est, & agnus immolatus est,
Ioan. 19. Sanguis eius effusus est, & pretium solutum est.
Diabolus deuictus est, & bellum consummatum est,
Chirographum deletum est, & homo iam redemptus est.

Oratio.

O bonitas bone Iesu, qui es nostra iustitia,
O veritas vere Iesu, qui es nostra scientia,
O charitas chare Iesu, qui es nostra Redemptio.

A O sanctitas sancte Iesu, nostra sanctificatio,
Consumma nobis gratiam, & consumma iustitiam
Consumma conscientiam, & consumma lætitiam.

Septimum verbum.

IEsu via rectissima, Iesu salutis ostium,
Iesu porta tutissima, Iesu protector omnium,
Iesu salubris veritas, & lux mentem illuminans
Iesu vitæ felicitas, dulcor in corde iubilans,
Dum in extremis ageres, vt animam deponeres,
Dum hanc vitam desereres, vt ad limbum descenderes,
Volens viam ostendere, per quam debemus pergere,
B Volens cunctos instruere, qui facti sunt de puluere,
Volens illum ostendere, qui potest nos defendere,
In quo debent confidere, qui mortem debent capere,
Tuum sacratum spiritum tuo patri sanctissimo,
Commendasti per gemitum sermone deuotissimo,
Dicens: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* *Luc. 23. f*
Et inclinato capite fixus in crucis stipite,
Acriter cruentato te turpiter & indebite,
Tu emisisti spiritum, & orbis talem fremitum,
Quòd quisque per circuitum tuum percepit obitum,
Vt cuncta fletum facerent, & elementa tremerent
C Vt saxa se dirumperent, & sepulchra se panderent,
Vt terremotus fieret, velum templi se scinderet,
Vt luna retrocederet, solq. contenebresceret,
Vt mundus ingemisceret, & natura flens diceret,
Ego lugens deficio, vel Deo inest passio.

Oratio.

O mors, mors lacrymabilis, super quam plorant omnia
O mors, mors lamentabilis, super quam flent innoxia,
O mors. mors admirabilis, qua suscitantur mortui,
O mors, mors amicabilis, qua exaltantur strenui,
O mors sacra, mors nobilis, per quam delentur scelera
D O mors pia, mors vtilis, per quam donantur præmia,
Præsta, vt hæc memoria nos teneat continue,
Et stimulet præcordia, corq. pungat assidue,
Vt menti lumen influat, & in agendis instruat,
Vt nos a culpis exuat, & vitæ donum tribuat. Amen.

Finis opusculi de septem verbis Domini.

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum,
QVOD INSCRIBITVR
Speculum B. Mariæ Virginis.

Sanctus Bonauentura hoc opuſculo ſalutationem Angelicam dilucide explicat, & Sanctiſſimæ Dei genitricis excellentiam miris laudibus effert. Propterea enim opuſculo titulum huiuſmodi præfigit, quia in eo, Beatiſſimæ Virginis gratiæ, virtutes, & dona veluti imagines in lucidiſſimo ſpeculo repreſentantur. Adhibet autem ad hoc comprobandum auctor, Sanctorum Patrum auctoritates varias, quibus totum opuſculum conſperſum eſt, & iſdem maiori ex parte conquiſitis ſumma cum diligentia, priſtino ſuo ſplendori reſtitutum. Sunt autem decem & octo capita, ad quæ reduci poſſunt omnia, quæ de hoc argumento a Sancto Bonauentura tractantur; ideoq. in lectiones totidem tractatum iſtum diſtinximus.

Singularum lectionum ſumma hæc eſt.

Quòd in ſalutatione Angelica quinque ſententiæ ordinantur, in quibus quinque dulciſſimæ laudes B. Mariæ Virginis inſinuantur. Lectio I.

Quòd B. V. Maria libera fuit a triplici væ culpæ actualis: a triplici væ miſeriæ originalis: & a triplici væ pœnæ gehennalis. Lect. II.

De ſignificationibus nominis, Maria. Et quod B. V. mare amarum, ſtella maris, illuminatrix & Domina conuenientiſſimè dicitur. Lect. III.

Nomen Maria, B. Virgini quàm ſit conuenientiſſimum. Et quod eadem omni vitio caruit, & omni virtute claruit. Lect. IIII.

Quòd gratia B. Mariæ ſit vera, immenſa, multiplex, & vtilis valdè. Lect. V.

Quòd quadruplex gratiæ in B. Maria eſt conſideranda ſcilicet donorum, labiorum, priuilegiorum, & præmiorũ, & de earum ſingulis. Lec. VI.

Quòd nouem ſint plenitudines in Maria, quæ nouem ordinum Angelorum plenitudines repræſentant in gloria. Lect. VII.

Quòd Dominus, de quo dicitur B. Mariæ, Dominus tecum, generaliter eſt Dominus vniuerſalis omnium rerum, potentiſſimus, ſapientiſſimus, opulentiſſimus, ac indeficientiſſimus, & cum eo B. Maria etiam talis. Lect. VIII.

Quòd Dominus de quo dicitur B. Mariæ, Dominus tecum, ſpecialiter eſt Dominus creaturæ rationalis pijſſimus, iuſtiſſimus, certiſſimus, ac nominatiſſimus, & talis etiam cum ipſo Beata Maria. Lect. IX.

Quòd Dominus, de quo dicitur B. Mariæ, Dominus tecum, tam ſingulariter eſt cum Maria, vt ipſa eius ſit filia nobiliſſima, mater digniſſima, ſponſa venuſtiſſima, & ancilla deuotiſſima. Lect. X.

Quòd Maria propter ſe, & propter nos conuenientiſsime auroræ comparatur. Lect. XI.

Quomodo B. Maria ſit virga, & virga florens. Lect. XII.

Quomodo B. Maria comparetur reginæ, in palatium cum rege ingredienti. Lect. XIII.

Quòd B. Maria ſit benedicta ob plenitudinem gratiæ, ob celſitudinem prolis, ob multitudinem miſericordiæ ſuæ, & ob magnitudinem gloriæ ſuæ. Lect. XIIII.

Quòd Maria ſit benedicta per ſeptem virtutes contra ſeptem capitalia vitia. Lect. XV.

Qui & qualis ſit fructus ventris B. Mariæ. Lect. XVI.

Fructus ventris Beatæ Mariæ quorum ſit, & quibus debeatur. Lect. XVII.

Fructus ventris Beatæ Mariæ, ad quos effectus ſit neceſſarius, & de duodecim vtilitatibus eius Lectio XVIII.

PROLOGVS.

Hieron. Epiſt. 10. ad Paulam & Euſtachiũ, ante med. tom. 9.

QVONIAM, vt ait beatus Hieronymus, Nulli dubium eſt, quin totum ad gloriam & ad laudem pertineat Dei, quidquid digne genitrici ſuæ impenſum fuerit: ideo ad laudem & gloriã Domini noſtri Ieſu Chriſti, aliqua de laude, & gloria gloriosiſſimæ matris eius promere cupiens, dulciſſimã eiuſdem matris ſalutationem pro materia aſſumere, dignũ duxi. Sed certe ad hoc opus nimiam omnino fateor eſſe meam inſufficientiam, propter nimiam materiæ tantæ incomprehenſibilitatem: propter nimiam ſcientiæ meæ tenuitatem: propter nimiam linguę meæ ariditatem: propter nimiam vitæ meæ indignitatem, & propter nimiam perſonæ laudandæ laudem & laudabilitatem. Qnis namque materiã illam incomprehenſibilem

Digitized by Google

Ibidem poſt mulea.

sibilem esse dubitat, de qua sanctus Hieronymus ea, quæ sequuntur dicere, non dubitat? Quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cælum, stupet terra, creatura etiam miratur omnis cælestis, hoc totum est, quod per Gabrielem Marię diuinitus nunciatur & per Christum adimpletur. Qua de causa, de tali tantaq. me loqui indignum fateor. Item quomodo scientia mea tenuissima, & mens mea obscurissima, dignas Mariæ laudes excogitare sufficiat; cum in his ille illuminatæ mentis Anselmus deficiat? Ait enim sic: Lingua mihi deficit, quia mens mea non sufficit, Domina. Domina, omnia intima mea sollicita sunt, vt tantorum beneficiorum tibi gratias exsoluam. Sed nec cogitare possum dignas, &

Augusſt. de Sanct. ſer. 35. ante med. tom. 10.

pudet proferre non dignas. Beatus quoque Augustinus Mariam alloquens ait: Quid dicam de te pauper ingenio, cũ de te quidquid dixero, minor laus est, quàm dignitas tua meretur? Item: Quomodo lingua mea rudissima, quomodo interpretatiua mea aridissima, in enarrandis Mariæ laudibus non deficiat? cum ille disertissimæ linguæ Augustinus dicat: Quid nos tantilli,

Ibidem.

quid actione pusilli in laudibus Mariæ referemus, cum omnium nostrum membra si in linguas verterentur, eam laudare nullus sufficere valeret? Item: Cum laus non sit speciosa in ore peccatoris: quomodo ego miser peccator homo, quomodo indignissimæ vitæ ego homuntio, laudes Mariæ audeam sonare, cum in his illum dignissimę vitæ Hieronymum audiam trepidare?

Hier. epiſt. 10. ad Pau. & Euſtoch. ante med. tom. 9.

Sic nãque dicit: Timeo satis & valde pertimesco, dum vestris cupio parere profectibus, ne forte sicut improbus, ita & indignus laudator inueniar. Profecto cum nec sanctitas, nec facundia suppetat, vt beatam & gloriosam virginem digne laudare queam. Item: Ad quid aquæ pauxillum mari addam? Ad quid modicum lapillum monti adijciam? Sed certe cum Maria diuinis & angelicis laudibus nimium magnificata sit, quid nostra, quid præcipue mea paruitas eius laudibus adijce-

Ibid. paulo poſt.

re possit? Denique beatus Hieronymus de ipsa loquens, ait: Vt verum fatear, quidquid humanis dici potest verbis, minus a laude cæli est: quoniam diuinis & angelicis est excellentius prædicata, & laudata præconijs. A Prophetis quidem prænunciata, a Patriarchis figuris & ænigmatibus præsignata, ab Euangelistis exhibita, & monstrata, ab angelis venerabiliter atque officiosissime salutata. Hæc omnia diligenter pensata, pium lectorem, piumq. auditorem mouere debent merito, vt ignoscat mihi, quidquid insufficientiæ, quidquid imperitiæ ei occurrerit in hoc scripto. Quomodo enim ego tam insufficiens, cudere valerem ea, quæ tantæ virginis laudibus digna, tantæq. virginis zelatoribus forent accommoda, cum in his ille tan-

Ber. ſer. 4. de aſſump. B. Mar. circa med.

tus zelator eius & laudator beatus Bernardus coerceatur. Ait enim sic: Non est quod me delectet magis, quàm de gloria virginis matris habere sermonem. Et causam huius subiungens, ait: Tanto eam affectu deuotionis amplectuntur, honorant, suscipiunt, vt dignum est, vniuersi, vt licet de ea loqui gestiant omnes, quidquid dicitur de indicibili, eo ipso, quo dici potuerit minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur.

Hiero. vbi ſupra proxime.

Hortatur tamen & cõsolatur me beatus Hieronymus dicens: Et si ad hoc nemo inuenitur idoneus, votis tamen omnibus cessare nõ debet quilibet peccator a laudibus. Beatus etiam Augustinus loquens quomodo Dei filius matri suæ fecunditatem veniendo attulit, & integritatem nascendo non abstulit post pauca sic intulit, dicens: Tantum quippe donum Dei nec fari possumus, ad eius enarrandam magnitudinem paruuli, & tamen laudare compellimur, ne tacendo maneamus ingrati. Et certe vidua pauperc

Luc. 21. a

minuta Deo gratissima obtulit, non propter hoc offerre non debuit, quia magis offerre non valuit, immo offerendo quod potuit, summo Deo placuit. Hinc est, quòd ego pauper ingenio, immo paupertimus tam scientia quàm eloquentia, hoc exiguum donum, hoc pauperculum scriptum ad honorem tantæ Reginæ offerre præsumpsi: vt in ipso tamquam in quodam obscuro speculo, simpliciores eiusdem Reginæ amatores, qnalis & quanta sit saltem tenuiter speculentur. Et quia idem scriptum ad instar rudis speculi aliquantum repræsentatiuum est vitæ, & gratiæ & gloriæ Mariæ: ideo non inconuenienter appellari potest speculum, Maria. Eia ergo benignissima Domina mea Maria, illud exiguum munus, quod dat tibi pauper amicus, accipito placide. Te enim cum hoc munusculo, te cum hoc opusculo salutationis tuæ saluto, te genibus flexis, te capite inclinato, te corde, & ore saluto salutemq. dico. Aue Maria, &c.

Quòd in ſalutatione Angelica quinque ſententia ordinantur, in quibus quinque dulciſſima laudes B. Mariæ Virginis inſinuantur. Lect. I.

AVE MARIA *gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Audi dulcissima virgo Maria, audi noua, audi mira. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Audi Gabrielem nuncium illum glorioſum. Audi fecundationis tuæ modum miraculosum. Inclina aurem tuam ad consensum fructuosum. Audi certe quod a Deo patre tibi annunciabitur. Vide quomodo filius Dei ex te incarnabitur. Inclina aurem Spiritui sancto, qui intra te operabitur. Quia ergo habes aures audiendi audi, & in principio audiendorum audi inauditã hanc salutationem: *Aue Maria*. Hoc nomen, Maria, non a Gabriele, sed a fidelium deuotione & Spiritussancti inspiratione interpositum est. Vltima quoque clausula videlicet: *Et benedictus fructus ventris tui*, non a Gabriele salutante edita, sed ab Elisabeth, prophetante addita est. Dicamus ergo singuli, dicamus vniuersi: *Aue Maria*, &c. O vere gratiosa, & venerabilis. O vere glorioſa & admirabilis salutatio, vt ait Beda, quãto humanæ consuetudini inaudita, tanto Mariæ dignitati est congrua. In hac dulcissima salutatione quinque dulcissimæ sententiæ ordinantur, in quibus quinque dulcissimæ commendationes siue laudes virginis insinuantur. O vere dulcis insinuatio. Insinuatur nãque in his quàm purissima, quàm plenissima, quàm tutissima, quàm dignissima, quàm vtilissima fuerit virgo beata Maria. Purissima, inquam, propter culpæ carentiam. Plenissima, propter gratiæ affluentiam. Tutissima propter diuinam præsentiam. Dignissima propter personæ suæ reuerentiam. Vtilissima, propter prolis suæ excellentiam. Quam purissima, propter culpæ carentiam fuerit Maria, bene insinuatur cum dicitur: *Aue*. Recte namque ei dicitur: *Aue*, quæ ab omni væ culpæ immunissima fuit. Sic vtique matrem Dei decuit Anselmo teste qui ait: Decebat vt hominis illius conceptio de matre purissima fieret, vt ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicũ filium, quem de corde suo æqualem sibi genuit, ita dare disponebat, vt esset vnus atque idem Dei & hominis filius. Item quàm plenissima per gratiæ affluentiam fuerit Maria, bene insinuatur, cum dicitur: *Gratia plena*. Et vere plena, & plus quàm plena, sicut testatur Anselmus, deuotissime exclamans & dicens: O femina plena & super plena gratia, de cuius plenitudinis exundantia respersa, sic reuiuiscit omnis creatura. Item quam tutissima per diuinam præsentiam fuerit Maria bene insinuatur, cum dicitur: *Dominus tecum*. Merito Domino præsente, Domino secum existente Maria specialiter tutissima est: quia Dominus pater, Dominus filius, Dominus Spiritussanctus sic secum est, quòd ipsa ei specialiter familiarissima est, sicut patet per beatum Bernardum qui sic dicit: Nec tantum Dominus filius tecum, quem carne tua induis; sed & Dominus Spiritussanctus, de quo concipis, & Dominus pater qui genuit, quem concipis. Item quàm dignissima propter personæ suæ reueren-

Beda hom. de annũc. B. Ma. to. 5.

Anſel. de cõcep. Virg. & pecc. orĩ gin. c. 18.

Bernar. homi. 3. ſuper Miſſ. eſt; ante med.

Digitized by Google

uerentiam fuerit Maria, bene insinuatur, cum dicitur: *Benedicta tu in mulieribus*: Nequaquam enim persona eius posset non esse dignissima, quæ tanta benedictione est reuerendissima. Vnde iterum stupens, & exclamans dicit Anselmus. O virgo benedicta & super benedicta, per cuius benedictionem benedicitur omnis creatura, non solum a creatore, sed creator a creatura. Item quàm vtilissima per prolis suæ excellentiam fuerit Maria, bene insinuatur cum dicitur: *Et benedictus fructus ventris tui*. Ad saluandum namque mundum per hoc vtilissima fuit, quòd ipsa fructum salutis excellentissimum, & potentissimum genuit. Ideo idem deuotus Anselmus ait: Per fecunditatem tuam Domina, immũdus peccator est iustificatus, damnatus saluatus, & exul reductus. Partus enim tuus Domina mundum captiuum redemit, ægrum sanauit, mortuum suscitauit. Videtis charissimi ergo, quomodo Maria propter culpæ carentiam, & immunitatem, merito per *Aue*, salutatur: propter gratiæ affluentiam, & immensitatem, merito, *Gratia plena* commemoratur: propter diuinam præsentiam, & familiaritatem, merito, *Dominus tecum* insinuatur: propter personæ suę reuerentiam & dignitatem, merito, *Benedicta in mulieribus* nunciatur: propter prolis suæ excellentiam, & vtilitatem, merito, *Benedictus fructus ventris tui* proclamatur. De his autem singulis secundum ordinem videamus.

Quòd B. Virg. Maria libera fuit a triplici vę culpę actualis: a triplici vę miseriæ originalis: & a triplici vę pœnæ gehennalis. Lect. I I.

AVE MARIA *gratia plena, &c.* Verbum bonum & suaue personemus illud aue, quod initiata est nostra redemptio ab æterno væ. Personemus, inquam, singuli, personemus deuotissime vniuersi, dicentes: *Aue Maria*, Aue, & aue, & iterum aue, & millies aue. Ecce charissimi, sicut supradictum est, sanctissimæ Virgini Mariæ propter omnimodam culpæ carentiam & immunitatem, propter omnimodam vitę innocentiam, & puritatem, meritò in principio salutationis *Aue* dicitur: Aue vtique & absque væ. Considerandum autem est, quòd triplex est væ, a quo immunissima fuit ista, cui dictum est: *Aue*. Est autem væ culpæ, væ miseriæ, & væ gehennæ. Est autem væ culpæ actualis, væ miseriæ originalis, & væ pœnæ gehennalis. De his tribus væ non incongrue intelligimus, quod in Apocalypsi legimus. Audiui, inquit Ioānes, vocẽ vnius Aquilæ volantis per mediũ cælũ, dicentis voce magna. Væ, væ væ, habitantibus in terra. Sed ecce quodlibet istorum trium, væ, multiplicatur, heu per tria væ, vt sic simul sint nouem væ, contra quæ Mariæ recte dicitur: *Aue*. Nam tria culpæ, tria miseriæ, tria gehennæ sunt Væ, pro quorum carentia, ipsa merito salutatur per, *Aue*.

Beata virgo immunis fuit a triplici vę.

Apoc. 8. d

Beata Maria immunis fuit ab omni peccato cordis oris, & operis.

Primo igitur charissimi considerandum est, quòd triplex est væ culpæ, videlicet væ culpæ cordis, væ culpæ oris, & væ culpæ operis. De his tribus væ etiam dici potest: Væ væ, væ habitantibus in terra. Væ ergo peccatoribus pro culpa cordis, sicut dicitur in Isaia: Væ qui profundi estis corde, vt a Domino abscondatis cõsilium, &c. Væ certe profundis corde ad malum, quia profunda corda malorum, sunt profundæ sentinæ diabolorum, & profunda sepulchra plena fœtoribus vitiorum. Væ ergo eis, vt dicitur in Matthæo: Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritę, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorũ, & omni spurcitia. O quàm longe ab isto væ fuit innocentissimum cor Mariæ, teste Bernardo, qui ait: Proprium delictum Maria non habuit, & ab innocentissimo corde eius etiã pœnitentia longe fuit. Vnde ergo cor Mariæ pœnitere debuit, cum numquam dignum aliquid pœnitentia admisit? Ideoq. mundissimum cor eius non fuit sentina diaboli, nõ fuit sepulchrũ vitij, immo fuit hortus & paradisus Spiritussancti. Iuxta illud Canticorum: Hortus conclusus soror mea sponsa. Hortus, vt ait Hieronymus, hortus delitiarum, in quo consita sunt vniuersa florum genera, & odoramẽta virtutum. Quia ergo Maria tam longe fuit ab isto væ, ideo merito dictum est ei: *Aue*. Item væ peccatoribus pro culpa oris, sicut dicitur in Isaia: Væ qui dicitis malũ bonum, & bonum malum. Væ his, væ omnibus, qui ore peccant, sicut in Psalmo dicitur: Venenum aspidum sub labijs eorum. O quàm longe ab isto væ fuit sanctissimus os Mariæ, vnde beatus Ambrosius dicit: Nihil toruum in oculis Mariæ, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundũ fuit. In ore igitur Mariæ nõ fuit fel, & venenum diaboli, sed mel & lac Spiritussancti. Iuxta illud Canticorũ: Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua. Nonne Maria mundissimum lac habuit sub lingua, quando castissimum illud verbum ait: Quomodo fiet istud? Nonne etiam Maria dulcissimum mel sub lingua habuit, quando illud mellifluum verbum dixit Ecce ancilla Domini? Quia ergo a Maria tam longe fuit oris væ, ideo merito dictum est ei: *Aue*. Item væ peccatoribus pro culpa operis, sicut dicitur in Ecclesiastico: Væ duplici corde, & labijs scelestis & manibus male facientibus. Væ duplici corde pro culpa cordis: væ labijs scelestis, pro culpa oris: væ manibus male facientibus, pro culpa operis. O quàm longe a tali væ fuit omne opus, & omnis vita Mariæ. Propter quod Bernardus ait: Decuit Reginam virginum, singulari priuilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam, vt dum peccati mortis pareret peremptorem, munus vitæ, & iustitiæ omnibus obtineret. Nota, nec corde, nec ore, nec opere maculam peccati habuit, nec contraxit, vt vere ei Dominus dicere posset: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Sic ergo innocentissima, & sanctissima Maria corde fuit absque væ, ore absque væ, opere absque væ, & ideo dictum est ei: *Aue*.

Matt. 23. b

Bern. ser. 2. in Assumptio. B. Mariæ post medium.

Cant. 4. d

Hieron. ad Pau. & Eu stoch. de assump. B. M. ep. 10. cir. med. to. 9.

Isa. 5. e

Psal. 13. c

Amb. lib. 2. de Virgin. longe ante med. to. 4.

Cant. 4. c

Luc. 1. d

Ibidem.

Eccli. 1. c

Bern. Epist. 174. ad Canonic. Lug. cir. med.

Cant. 4. b

Secundo charissimi considerandum est, quòd Maria immunis fuit non solum a triplici væ culpæ actualis, sed etiam a triplici væ originalis miseriæ: videlicet a væ miseriæ nascentium, a væ miseriæ parientium & a væ miseriæ morientium. Væ miseriæ nascentium est væ fomitis nascentes infirmantis: & væ miseriæ parientium, est væ doloris parentes cruciãtis: væ miseriæ morientium, est væ resolutionis morientes incinerãtis. De his tribus væ dici potest: Væ væ væ habitantibus in terra. Væ ergo miseriæ nascentium, est væ fomitis nobis innati, quo secundum originalem corruptionem tam infirmi ad bonum, & tam proni ad malũ sumus, quòd quilibet cum fomite natus, quilibet per fomitem infirmius & plagatus, dicere potest illud Hieremiæ: Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autẽ dixi: Plane hæc infirmitas mea est, & ego portabo illam. Sed heu, non solum inest nascentibus væ infirmitatis & miseriæ, adultos ad peccatum inclinantis, sed etiam væ fœditatis & culpæ, paruulos ad iram obligantis. De qua Apostolus ait: Omnes nascimur filij iræ. O quàm immunis ab isto væ nascentium fuit sanctissima natiuitas Mariæ, quæ non solum ab originali culpa, sed etiam a fomitis miseria inquantum ad peccatũ ductiuus erat, sic liberata creditur per sanctificationẽ in vtero, vt numquam ad peccatum inclinata fuerit in hoc mundo, teste Bernardo, qui ait: Puto quòd copiosior gratia sanctificationis in ipsam descenderit, quæ non solum ortum eius sanctificauit, sed etiam vitam deinceps ab omni peccato custodierit immunẽ. Quia ergo natiuitas Mariæ, tam longe fuit ab isto, væ, ideo merito ei dictum est: *Aue*. Item væ miseriæ parientium, est illud originalis maledictionis væ, de quo dictum est Euæ: In dolore paries filios, &c. De hoc væ pleriſque prægnantibus dici potest generaliter quod Dominus de quibusdam prægnantibus dicit specialiter: Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. O quàm immunis ab isto væ fuit prægnans, & pariens

B. Virg. Maria a triplici væ originalis miseria immunis.

Apoc. 8. d

Hier. 10. c

Ephes. 2. a

Bern. vbi sup. proxime.

Gen. 3. c

Mat. 24. b

Digitized by Google

Auguſt. ſer. 3. de natiu. B.M. prout habetur in Milleloq.

riens vterus Mariæ, Auguſtino teſte, qui ait: O quàm beata mater iſta eſt, quæ ſine contaminatione cõcepit, mũditiã & ſine dolore peperit medicinam. Quia ergo Maria tam longe fuit ab iſto parientium væ, ideo merito dictum eſt ei, *Aue*. Item miſeriæ væ morientiũ, eſt væ incinerationis, quod homini inflictum eſt, quando

Gen. 3. d

peccanti dictum eſt: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde tam de væ morientium, quàm de væ naſcentium, bene intelligi poteſt quod dicitur in Eccle-

Eccl. 41. b

ſiaſtico: Væ vobis viri impij, qui dereliquiſtis legẽ Domini altiſſimi. Et ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini. & ſi mortui fueritis, in maledictione pars veſtra erit. Certe tam pij, quàm impij naſcuntur in maledictione fomitis, & mortui erunt in maledictione puluueris: & tamen ſolis impijs væ vtriuſque maledictionis non inconuenienter hic inculcatur, eo quòd ipſis & fomes periculoſior, & incineratio odioſior eſſe videatur. Denique iniuſtis miſeria fomitis nociuior, & memoria incinerationis amarior eſt quã iuſtis. O quàm longe ab iſto incinerationis væ fuit, vt credimus, corpus Mariæ ſanctiſſimum. Hoc enim corpus eſt arca ſanctiſſima Dei, quam decuit non putrefieri, ſed ad inſtar filij ſui ante omnem putrefactionẽ ſuſcitari. Vnde tam de filio, quàm de matre notabiliter ait Propheta:

Corpus B. Virg. ſurrexit glorioſum ante omnem putrefactionem.

Pſal. 131 b

Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Hæc arca de lignis imputribilibus facta eſt, quia caro Mariæ nequaquam, vt credimus, putrefacta

Aug. de Aſſump. Mariæ lib. vnico c. 6. to. 9.

eſt. Ideoq. bene beatus Auguſtinus ait: Tam præclarum theſaurũ dignius eſt cœlum ſeruare quàm terram, tantãq. integritatem merito incorruptibilitas, non putredinis vlla reſolutio ſequitur. Si ergo Maria, eo modo quo dictum eſt, longe fuit a naſcentium væ, longe fuit etiam a morientium væ, & ideo merito ei dictum eſt: *Aue*.

B. Virg. Maria immunis a triplici væ pœnę gehẽnalis.

Tertio chariſſimi conſiderandum eſt, quòd Maria immunis fuit non ſolum a triplici væ culpæ actualis: non ſolum a triplici væ miſeriæ originalis, ſed etiam a triplici pœna gehennali. Hoc triplex vę conſiſtit in pœnarum magnitudine, multitudine, & longitudine. Væ ergo damnatis pariter & damnandis, væ, inquam, propter magnitudinem, væ propter multitudinem, væ propter longitudinem tormentorum. De his etiam tribus

Apoc. 8. d

væ dici poteſt: Væ, væ, væ, habitantibus in terra. Væ ergo gehennæ conſiſtit in pœnarum magnitudine. De

Ezec. 24. b

hoc vę dicitur in Ezechiele: Vę ciuitati ſanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. Ciuitas ſanguinum eſt collectio impiorum, cuius grandis erit pyra, in grandi concremationẽ damnatorum. O quàm longe ab iſto vę grandi magnitudinis pœnę fuit grandis magnitudo gratiæ & gloriæ Marię: cui contra grandem damnandorum pœnam in inferno, etiam Deus præparauerat grandem gloriam in cælo, vt ſicut fuit grandis in merito, ita etiã grandis eſſet in præmio. Vnde ipſe eſt thro-

3. Reg. 10. e

nus ille grãdis, de quo dicitur: Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem. Thronus verò Salomonis eſt Maria, grandis omnino in gratia & in gloria. Propter

Ber. ſer. 1. in Aſſump. B. Mariæ prope fi.

quod bene beatus Bernardus ait: Quantum gratiæ Maria in terris adepta eſt præ ceteris, tantum in cælis obtinuit gloriæ ſingularis. Quia ergo Maria tam longiſſime fuit ab iſto væ, ideo merito ei dictum eſt, *Aue*. Item væ gehennæ conſiſtit non ſolum in pœnæ magnitudine, ſed etiam in pœnarum multitudine. Vnde in

Iſa. 3. b

Iſaia dicitur: Væ animæ eorum, quia reddita ſunt eis mala. Pluraliter dicit mala, quia plura: immo plurima mala malis redduntur in gehenna. O quàm longe ab iſto væ multitudinis tormentorum, fuit in Maria multitudo meritorum, & præmiorum, cui contra multa damnatorum mala in inferno, iam Deus præparauerat multa bona in cælo: ita vt nullus angelus, nullus ſanctorum ei æquari poſſit, in multitudine & congrega-

Prou. 31. d

tione bonorum cæleſtium, iuxta illud Prouerbiorum: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſola ſupergreſſa es vniuerſas. Si filias iſtas intelligamus ſanctas animas, vel intelligentias angelicas, numquid non ſupergreſſa eſt diuitias Virginum, Confeſſorum, Martyrũ, Apoſtolorum, Prophetarum, Patriarcharum, & Angelorum? cum ipſa ſit primitiua Virginum, ſpeculum Confeſſorum, roſa Martyrum, regiſtrum Apoſtolorũ, oraculum Prophetarum, filia Patriarcharum, regina Angelorum? Quid enim de diuitijs omnium horum defuit? Hieronymus enim ait: Mariam ſi diligentius aſpicias, nihil virtutis eſt, nihil ſpecioſitatis, nihil candoris & gloriæ quod in ea non reſplendeat. Quia ergo Maria tam longiſſima fuit a prædicto væ gehennæ ideo merito dictum ei, *Aue*. Item væ gehennæ non ſolum in magnitudine, non ſolum in multitudine, ſed etiam in longitudine, ſiue perpetuitate pœnarum conſiſtit. Vnde in canonica Iudæ dicitur: Væ illis, qui in via Caim abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt. *Et poſt pauca ſequitur*: Quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternũ. Nota, quod dicit, in æternum: & penſa quanta ſit illa pœnarum & tenebrarum longitudo, quæ finem non accipit in æternum. O quàm longiſſime ab iſto longiſſimo gehennę væ, fuit longitudo gloriæ Mariæ, cui contra æternas tenebras in inferno, iam Dominus præparauerat æternam lucem in cælo. vt ſicut anima peccatrix ſedes diaboli eſt mirabiliter tenebroſa in æternum: ita Maria mediatrix ſedes Chriſti mirabiliter luminoſa eſt in æternum, iuxta illud Pſalmi: Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum. Sic ergo beatiſſima virgo Maria longe fuit a triplici vę gehennæ: immo longe fuit a prædictis nouem væ, & ideo merito ei dictum eſt: *Aue*. Nos ergo chariſſimi omnes ei dicamus aue, omnesq. oremus, vt propter ſuum dulciſſimum aue, nos, oret, liberari ab omni vę. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium ſuum.

Iuda. c. 1. c

Pſal. 88. e

De ſignificationibus nominis Maria. Et quod B. Virgo mare amarum, ſtella maris, illuminatrix, & Domina conuenientiſſime dicitur.

Lectio III.

AVE MARIA. Hoc nomen, ſicut dictum eſt ſupra, non angelus, ſed deuotio fidelium interpoſuit. De hoc beatus Euangeliſta Lucas ſignanter ait:

Luc. 1. c

Nomen Virginis Maria. Hoc nomen ſanctiſſimum, nomen dulciſſimum, nomen digniſſimum, tam ſanctiſſimæ, tam dulciſſimæ, tam digniſſimæ virgini conuenientiſſime eſt Impoſitum. Maria enim amarum mare, Maria eſt ſtella maris, & Maria illuminata, vel illuminatrix, Maria Domina interpretatur. Maria autem eſt mare amarum dæmonibus: & ſtella maris hominibus: & illuminata, vel illuminatrix angelicis ſpiritibus, Domina creaturis omnibus. Maria, inquam, dæmonibus eſt mare amarum ſpiritualiter, & Maria hominibus eſt ſtella maris officialiter, & Maria angelis illuminatrix eſt æternaliter, & Maria creaturis omnibus eſt Domina vniuerſaliter.

Quid ſignificat nomẽ Maria.

Conſiderandum ergo eſt, quòd Maria interpretatur amarum mare: hoc optime ei competit contra diabolum. Sed nota, quomodo Maria ſit mare, & quomodo ſit amara, & quomodo ſimul ſit amarũ mare. Maria eſt mare gratia affluendo: & Maria eſt amara filio compatiendo: & Maria eſt amarum mare diabolum ſubmergendo. Maria vtique eſt mare, per affluentem Spiritusſancti repletionem: Maria eſt amara, per affluentem filij ſui paſsionem: Maria eſt mare amarum, per ſubmergentem diaboli ſuffocationem.

Maria amarum mare.

Primo cõſidera chariſsime, quod Maria dicitur mare, propter affluentiam, & copiam gratiarum. Vnde ſcriptum eſt in Eccleſiaſte: Omnia flumina intrant in

Eccleſ. 1. b

mare. Flumina ſunt Chariſmata Spiritusſancti. Vnde Ioannes dicit: Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura,

Ioan. 7. d

flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eũ. Omnia ergo flumina intrant in mare, dum omnia chariſmata ſanctorum intrant in Mariam. Flumen enim

gratiæ

Digitized by Google

gratiæ angelorum intrat in Mariam, & flumen gratiæ Patriarcharum,& Prophetarum intrat in Mariam, & flumen gratiæ Apoſtolorum intrat in Mariam, & flumen gratiæ Martyrum intrat in Mariam, & flumẽ gratiæ Confeſſorum intrat in Mariam,flumen gratiæ virginum intrat in Mariã. Omnia flumina intrant in mare,ideſt omnes gratiæ intrant in Mariam. Vnde ipſa optime dicere poteſt illud Eccleſiaſtici: In me omnis gratia viæ,& veritatis, & in me omnis ſpes vitæ & virtutis. Quid mirum ſi omnis gratia in Mariam confluxit,per quam tanta gratia ad omnes defluxit? Ait enim beatus Auguſtinus: Gratia es plena Maria,quam apud Dominum inueniſti, & hanc per totum mundum effundere meruiſti.

Eccli.24.c

Secundo conſidera chariſſime, quod Maria in Paſſione filij ſui valde amara fuit,quando ſuam ipſius animam gladius pertranſiuit. Vnde ipſa bene potuit dicere illud Ruth: Nõ vocetis me Noemi, ideſt pulchrã, ſed vocate me mara, ideſt amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotẽs. Amara fuit Noemi,quia duo filij ſui fuerunt mortui. Noemi pulchra,& amara, ſignat Mariam, pulchram quidem per Spiritusſancti ſanctificationem, amaram vero per filij ſui Paſſionẽ. Duo autem filij Mariæ ſunt homo Deus, & homo purus, vnius enim corporaliter, alterius ſpiritualiter mater eſt Maria. Vnde beatus Bernardus ait: Tu mater Regis,tu mater exulis, tu mater Dei,tu mater iudicis, & tu mater Dei & hominis, cum mater ſis vtriuſque.diſcordiam inter filios tuos nequis ſuſtinere. Ideo exclamãs, Anſelmus ait: O beata fiducia, o tutum refugium mater Dei, & mater noſtra. Iſti duo filij Mariæ ambo mortui fuerũt in paſſione: Vnus in corpore,alius mente: Vnus crucis acerbitate, alter mentis infidelitate. Et ideo viſcera Mariæ valde repleta fuerunt amaritudine, ſicut Sanctus Auguſtinus teſtatur, dicens: Illa, inquit, pia mater immani dolore eiulans, pectora debilitata contundens, ita ipſius, viſcera omniaq. membra fatigauerat, vt inceſſu deficiens, vix peruenire potuiſſet ad Chriſti funus. Vides modo quomodo Maria ſit mare Spiritusſancti. Vides ſecundo, quomodo ipſa ſit amara pro morte filij ſui.

Ruth. 1.d

Tertio conſidera chariſſime, quòd Maria eſt mare amarum diabolo, & angelis eius per ipſam oppreſſis, quemadmodum mare rubrum amarum fuit Ægyptijs in ipſo ſubmerſis, de quibus habetur in Exodo: Reduxit ſuper eos Dominus aquas maris. O quam amarum & timendum eſt hoc mare Ægyptijs. O quàm amara & timenda eſt hæc Maria dæmonibus. Vnde beatus Bernardus: Non ſic timent hoſtes viſibiles quaſi caſtrorum multitudinem copioſam, ſicut aereæ poteſtates Mariæ vocabulum, patrocinium & exemplum: Fluunt & pereunt ſicut cera a facie ignis, vbicumque inueniunt crebram huius nominis recordationem, deuotam inuocationem, ſolicitam imitationem. Sic ergo vides chariſſime quomodo Maria eſt mare per affluentiam ſuæ repletionis, quomodo Maria eſt mare per vehementiam Dominicæ Paſſionis, & quomodo Maria eſt mare amarum per potentiam diabolicæ ſubmerſionis.

Exo. 15. e

Maria eſt ſtella maris.

Conſequenter conſiderandum eſt, quòd Maria interpretatur ſtella maris. Hoc optime conuenit Mariæ, quæ gerit officium ſtellæ marinæ. Legitur enim & verum eſt, quòd nautarum mos eſt, vt cum in aliquã terram nauigare diſponunt, vnum ſidus eligunt, cuius ſigno luce radiante, in eam, quam deſiderant partẽ poſſunt ſine errore adduci. Tale certe officium eſt ſtellæ noſtræ Mariæ, quæ nauigantes per mare mundi in naui innocentiæ, vel pœnitentiæ, dirigit ad littus cæleſtis patriæ. Propter hoc bene Innocentius, ait ſic: Quibus auxilijs poſſunt naues inter tot pericula pertranſire vſque ad littus patriæ? Certe, inquit, per duo, ſcilicet per lignum & ſtellam, ideſt per fidem crucis, & per virtutem lucis, quam peperit nobis Maria maris ſtella. Bene autem Maria ſtellæ maris comparatur, propter puritatem, propter radioſitatem, & propter vtilitatem. Maria enim eſt ſtella puriſſima, ſtella radioſiſſima, & ſtella vtiliſſima. Maria eſt ſtella puriſſima puriſſime viuendo: & Maria eſt ſtella radioſiſſima, radiũ æternum pariendo: Maria eſt ſtella vtiliſſima, ad littus patriæ dirigendo.

Primo ergo conſidera chariſſime, quòd Maria eſt ſtella puriſſima, ſine peccato puriſſime viuendo. Vnde de ea dici poteſt illud Sapientiæ: Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum, luci comparata inuenitur purior. Quidam legunt hic prior, quidam purior, vtrũque vero ſtellæ noſtræ competit. Maria enim eſt prior, ideſt potior ſiue dignior. Maria etiam purior eſt Sole, & ſtellis, & luce: quia tam dignitate, quàm puritate, Solem, & ſtellas, & omnem lucem ſuperat corporalem immo etiam ſpiritualem, ideſt angelicam creaturam. De qua dicitur: Diuiſit Deus lucem a tenebris, ideſt angelos ſtantes a cadentibus. Hac vtique luce angelica prior, & purior eſt Maria. Prior dignitate, & purior ſanctitate. Vnde Anſelmus exclamans, ait: O benedicta ſuper mulieres, quæ angelos vincis puritate, ſanctos ſuperas pietate. Vides modo quomodo Maria ſit ſtella puriſſima puriſſime viuendo.

Sap.7.d

Gen.1.a

Anſel.in in uocatione matris Virgin. Mariæ & filij eius.

Secundo conſidera chariſſimé, quòd Maria eſt ſtella radioſiſſima, radium æternum emittendo, & Dei filium pariendo. Ipſa enim eſt ſtella, de qua dicitur in Numeris: Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, &c. Virga iſta eſt Dei filius, qui ſtellæ noſtræ Mariæ eſt radius. Radius vtique de quo cantatur: Sicut ſidus radium, &c. De quo etiam beatus Bernardus ait: Nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec virgini filius ſuam virginitatem. O vere beatiſſima, ò vere radioſiſſima ſtella Maria: cuius radius non ſolũ mundum, immo etiam cælum, & non ſolum cælum, immo etiam infernũ penetrauit, ſicut beatus Bernardus ſcribens, ait: Ipſa eſt præclara & eximia ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbẽ illuminat, cuius ſplendor etiam in ſupernis præfulget, & inferos penetrat. Vides modo quomodo Maria eſt ſtella puriſſima, puriſſime viuendo: vides ſecundo, quomodo Maria ſit ſtella radioſiſſima, filium Dei pariendo.

Num.24.c

Bern. hom. 2. ſup. Miſſ. eſt cir. ſi.

Ibidem.

Tertio conſidera chariſſime, quòd Maria eſt ſtella vtiliſſima nos ad patriam cæleſtem dirigendo, immo ducendo nos per mare huius ſæculi ad gratiã filij ſui, tamquam ad portum Paradiſi. Vnde ipſa eſt ſtella illa clariſſime fulgens, tres Magos ad Chriſtum rectiſſime ducens. Maria certe eſt ſtella, quæ in fluctibus præſentis vitæ valde eſt neceſſaria. Vnde Bernardus dicit: Ne auertas oculos tuos a fulgore huius ſideris, ſi non vis obrui procellis. Si inſurgunt venti tentationum, ſi incurris ſcopulos tribulationum: reſpice ſtellam, voca Mariam. Igitur chariſſime ne in mari huius mundi demergaris, ſtellam ſequaris, Mariam imiteris. Securiſſimum enim eſt ipſam ſequi, ſicut idem beatus Bernardus teſtatur, dicens: Ipſam ſequens non deuias: ipſam rogans non deſperas; ipſam cogitans non erras. Ipſa tenente non corruis. Ipſa protegente non metuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa propitia peruenis: & ſic in temetipſo experiris, quàm merito dictum ſit, Et nomen Virginis Maria. Sic ergo vides, quomodo Maria eſt ſtella puriſſima a peccato, ſtella radioſiſſima in filio, & ſtella vtiliſſima in mundo.

Ibidem.

Ibidem.

Maria eſt illuminata, & illuminatrix.

His viſis conſiderandum eſt, quòd Maria etiam interpretatur illuminata, vel illuminatrix. Hoc ſimiliter competit tantæ virgini, quæ mirabiliter illuminata eſt per præſentiam Domini: iuxta illud Apocalypſis: Vidi angelum alium deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam, & terra illuminata eſt a gloria eius. Filius Dei eſt angelus magni conſilij: terra vero a gloria Dei illuminata eſt Maria, quæ ſicut illuminata fuit a gratia eius in mundo, ita nunc illuminata eſt a gloria eius in cælo, vt ſic illuminata, fieret illuminatrix in mundo & in cælo. Propter quod conſiderandum eſt, quòd

Apoc. 18.a

Digitized by Google

quòd Maria illuminata, illuminatrix eſt, per exempla, A per beneficia, & per præmia: illuminatrix per exempla vitæ ſuæ, illuminatrix per beneficia miſeriuordiæ ſuæ, illuminatrix eſt Maria per præmia gloriæ ſuæ.

Primo ergo conſidera chariſſime, quòd Maria eſt illuminatrix plurimorũ per exempla lucidiſſimæ vitæ ſuæ. Ipſa eſt cuius vita glorioſa lucem dedit ſæculo. Ipſa eſt cuius vita inclyta cunctas illuſtrat Eccleſias. Ipſa enim eſt lucerna Eccleſię ad hoc illuminata a Deo, vt per ipſam contra tenebras mundi illuminaretur Eccleſia. Oret ergo Eccleſia, oret fidelis anima, & dicat:

Pſal. 17. c Quoniam tu illuminas lucernã meam Domine, Deus meus illumiua tenebras meas. Hanc vere lucernam B Dominus illuminauit pleniſſime, & per hanc illuminationem tenebras animarum noſtrarum fugat & fugauit. Hoc bene ſentiens Bernardus ait: O Maria tu virtutum tibi inditarum magnificis exemplis ad imitationem tui nos prouocas, ſicq. noctem noſtram illuminas. Qui enim vias tuas inſectatus fuerit, non ambulat in tenebris, ſed habet lucem vitæ. Vides modo quomodo Maria eſt illuminatrix mundi per exempla lucidiſſimę vitæ ſuæ.

Secundo conſidera, quòd Maria eſt illuminatrix per beneficia lucidiſſimæ miſericordiæ ſuæ: per quam multi in nocte huius ſæculi illuminati ſunt ſpiritualiter, C ſicut quandoque filij Iſrael per columnam ignis illuminati fuerunt corporaliter, iuxta illud Pſalmi.

Pſal. 77. b Deduxit eos in nube, &c. Maria eſt nobis columna nubis, quia tamquam nubes protegit ab æſtu Diuinæ indignationis: protegit etiam ab æſtu diabolicæ tenta-

Pſal. 104. d tionis, ſicut iterum dicitur in Pſalmo: Expandit nubem, &c. Maria quoque columna ignis eſt, illuminans nos, immo illuminans mundum multis miſericordiæ ſuæ beneficijs. Quid nos miſeri, nos obtenebrati, quid in nocte huius ſæculi faceremus, ſi tam lucidam lucernam, ſi tam luminoſam columnam non haberemus? Quid enim totus mundus valeret, ſi ſolem non habe- D

Ber. ſer. in Nat. B. Mariæ de Aquæduct. ante med. ret? Propter hoc bene beatus Bernardus ait: Tolle corpus hoc ſolare, quod illuminat mũdum, vbi dies? Tolle Mariam hanc maris ſtellam, quid niſi caligo inuoluens, vmbra mortis, ac denſiſſimæ tenebrę relinquuntur? Vides modo quomodo Maria eſt illuminatrix, per lucidiſſimam vitam: vides ſecundo quomodo Maria eſt illuminatrix per lucidiſſimam miſericordiam ſuam.

Tertio conſidera chariſſime, quòd Maria etiam eſt illuminatrix per lucidiſſimam gloriam ſuam, quæ per omnia illuminat cælum ſicut Sol mundum, Iuxta il-

Eccl. 42. c lud Eccleſiaſtici: Sol illuminans per omnia reſpexit, E & gloria Domini plenum eſt opus eius. Sol illuminãs eſt Maria, quæ eſt pulchra vt Luna, electa vt Sol, Pulchra vt Luna per gratiam: electa vt Sol per gloriam. Gloria enim Domini plenum eſt opus eius. Opus Domini excellentiſſimum eſt Maria. Hoc opus ſicut plenum fuit gratia Domini in mundo, ſic plenum eſt gloria Domini in cælo. Sic ergo illuminans Maria in gloria ſua, rutilans per omnia reſpicit, quia per omnes Angelos, & per omnes Sanctos gloriæ ſuæ illuminationem extendit. Quid mirum ſi Mariæ præſentiam totum illuminat cælum, quæ etiam totum illuſtrat or-

Ber. ſer. 1. in Aſſump. B. Mar. ſtatim a prin. bem? Ait enim Bernardus: Mariæ præſentia totus il- F luſtratur orbis, & ipſa in cæleſtis patriæ clarius rutilat virgineæ lampadis irradiata fulgore. Sic ergo vides quomodo Maria illuminatrix eſt per vitam ſuam lucidiſſimam: quomodo illuminatrix per gloriam ſuam fulgidiſſimam eſt Maria.

Poſt prædicta omnia conſiderandum eſt, quòd Maria interpretatur Domina. Hoc quoque optime competit tantæ imperatrici, quæ re vera Domina eſt cæleſtium terreſtrium, & infernorum. Domina, inquam, Angelorum, Domina hominum, Domina dæmonũ, Domina vtriuſque in cælo, Domina in mundo, Domina in inferno.

Maria cæleſtium, terreſtrium, & infernorum Domina.

Primo conſidera chariſſime, quòd Maria eſt Domina angelorum, ipſa enim ſignata eſt in Domina Eſther Regina, de qua legitur, quòd ſuper vnam famulã ſuam delitioſe innitebatur, altera autem famularum ſequebatur Dominam, defluentia in humum veſtimenta ſuſtentans. Per Dominã Eſther Reginam, intellige Mariam Reginam: duæ famulæ, quarum Domina eſt Regina Maria, sũt angelica, & humana creatura. O quantum gaudendum eſt nobis, miſeris hominibus, quòd angeli Dominum & Dominam habent, ex hominibus. Veriſime enim angelorum Domina, eſt Maria. Vnde Auguſtinus ipſam alloquens, ait: Si te cælum vocem, altior es. Si matrem gentium dicam, præcedis. Si Dominam angelorum nominem, per omnia eſſe comprobaris. Si formam Dei appellem, digna exiſtis. Anima vero humana eſt famula, quæ Dominam ſuam Mariam ſequitur in mundo. Sequitur certe colligens veſtimenta Dominæ, ſcilicet, colligens virtutes & exempla Mariæ. Intelligentia vero angelica eſt famula, ſuper quam Domina ſua Maria innititur in cælo. Innititur certe tamquam familiariſſima ſe angelis ſociando: innittitur etiam tamquam delicatiſſima in angelis delitiando: innititur quoque tamquam pleniſſima ſe cum ſua plenitudine angelis communicando: innititur inſuper tamquam potentiſſima, angelis imperando. Omnibus enim angelis Maria innititur ſuo imperio. Vnde Auguſtinus ait: Michael Dux & Princeps militiæ cæleſtis cum omnibus ſpiritibus adminiſtratorijs, tuis virgo paret præceptis, in defendendis in corpore, & in ſuſcipiendis de corpore animabus fidelium, ſpecialiter tibi Domina, & die ac nocte ſe tibi commendantium. Vides modo, quomodo Maria eſt Domina angelorum in cælo.

Eſther. 15. b

Auguſt. de ſanct. ſer. 35. ant. me diũ to. 10.

Secundo conſidera chariſsime, quòd Maria eſt Domina hominum in mundo. De hac Domina in Pſalmo dicitur: Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, &c. Ancilla Dominæ Mariæ eſt quælibet anima fidelis, immo etiam Eccleſia vniuerſalis. Oculi huius ancillæ in manibus Dominę ſuę ſemper debent eſſe, quia oculi Eccleſiæ, oculi omnium noſtrum ad manus Mariæ ſemper debent reſpicere, vt per manus eius aliquid boni accipiamus, & per manus eius quidquid boni agimus Domino offeramus. Per manus enim huius Dominæ habemus, quidquid boni poſsidemus, teſtante beato Bernardo, qui ait: Nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non tranſiret. Per manus quoque huius Dominæ offerre Deo debemus, quidquid boni egerimus, quemadmodum beatus Bernardus hortatur, dicẽs: Modicum illud quod offerre deſideras, gratiſsimis illis, & omni acceptione digniſsimis Mariæ manibus tradere cura, ſi non vis ſuſtinere repulſam. Bene nobis chariſsimi, bene nobis, quòd talem Dominam habemus, quæ manus tam liberales habet ad nos, & tam præpotens eſt apud filium ſuper nos, vt ſecuri ad ipſam confugere poſsimus omnes nos. Vnde deuotiſsimus Anſelmus ait: Domina magna, cui gratias agit concio læta iuſtorum, ad quam territa fugit turba reorum: ad te præpotens & miſericors Domina ego peccator anxius confugio. Vides modo, quomodo Maria eſt Domina angelorum in cælo. Vides ſecundo quomodo Maria eſt Domina hominum in mũdo.

Pſal. 112.

Ber. ſer. 2. in vig. Nat. Dom. in fine.

Ber. ſer. in Nat. B. Mariæ de Aquæduct. circa fi.

Tertio conſidera chariſsime, quomodo Maria eſt Domina dæmonum in inferno, tam potenter eis dominans etiam, vt de ipſa accipi poſsit illud Pſalmi: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus, &c. Virga virtutis eſt virgo Maria. Ipſa eſt virga Aaron florida per virginitatem, & fructifera per fecunditatem. Ipſa quoque eſt virga, de qua dicitur in Iſaia: Egredietur virga de radice Ieſſe. Hæc virga virgo Maria. virga virtutis eſt contra inimicos infernales, quibus magna virtute dominatur, & ideo Domina tam magna, tam magnæ virtutis, merito a nobis amatur, merito a nobis laudatur & merito a nobis exoratur, vt nos cõtra inimicos iſtos tueatur. Exemplum dat nobis Anſelmus, qui tantam Dominam alloquens, ait: Te Domina magna & valde

Pſ. 109. a

Iſa. 11. a

magna,

Digitized by Google

magna,te vult cor meum amare, te cupit os meum laudare,te desiderat venerari mens mea,te affectat exorare anima mea, quia tuitioni tuæ se commendat tota substantia mea. Sic ergo vides quomodo Maria est Domina angelorum in cælo, Domina hominum in mundo,& Domina dæmonum in inferno. Vides ergo ex prædictis,quòd Maria mare amarum,quod Maria stella maris, Maria illuminatrix, Maria Domina conuenientissime interpretatur. Maria enim amarum mare est dæmonibus peruersis. Maria stella maris est hominibus conuersis. Maria illuminatrix est angelis non auersis. Maria est Dominans creaturis vniuersis. Oremus chariſſimi, oremus deuotissime,oremus Mariam & dicamus: Eia mare amarum, Maria adiuua nos, vt in vera pœnitentia totaliter amaricemur. Eia stella maris Maria adiuua nos, vt per mare sęculi spiritualiter rectificemur. Eia illuminatrix Maria adiuua nos, vt in gloria æternaliter illuminemur. Eia Domina Maria adiuua nos, vt tua gubernatione,& donatione filialiter gubernemur. Per Dominum nostrum, &c.

Nomen Maria, B. Virgini quàm sit conuenientissimum. Et quod eadem omni vitio caruit, & omni virtute claruit. Lect. IIII.

AVE MARIA. Nomen id affectuosum,& dulcissimum, nomen id gratiosum & nobilissimum nomen id glorioſum & dignissimum optime conuenit beatæ virgini Dominę nostræ. Conuenientissime virgo tam pia vocata est Maria. Ipsa enim est Maria, quę & omni vitio caruit, & omni virtute claruit. Ipsa, inquam, est Maria, quæ a septem vitijs capitalibus fuit immunissima. Maria enim contra superbiam profundissima,per humilitatem: contra inuidiam affectuosissima,per charitatem: contra iram mansuetissima, per lenitatem:contra acediam indefessissima per sedulitatem: Maria contra auaritiam tenuissima, per paupertatem: Maria contra gulam temperatissima per sobrietatem: Maria contra luxuriam castissima per virginitatem fuit.Hęc omnia ex illis scripturis colligere possumus,in quibus nomen Mariæ expressum inuenimus.

Primo considera chariſſime, quòd Maria profundissima apud se fuit per humilitatem. Ipsa enim est Maria, de qua dicitur in Luca: Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini. O mira & profunda humilitas Marię. Ecce Mariam archangelus alloquitur, Maria gratia plena dicitur, superuentio Spiritussancti præmittitur, Maria in matrem Domini assumitur, Maria iam omnibus creaturis anteponitur, Maria iam Domina cæli & terræ efficitur, & pro his omnibus non extollitur; sed in his omnibus mira humilitate deprimitur,dicēs: Ecce ancilla Domini. Propter hoc bene ait Beda sic: Maria nequaquā se de donis cælestibus quasi a se hæc essent extulit: sed vt magis magisq. donis apta esset diuinis in custodia humilitatis gressum mentis fixit angelo respōdens: Ecce ancilla Domini.Hoc est cōtra multos,qui in prosperis & honoribus,qui in gratijs,& virtutibus non humiliantur cum Maria, & cum Christo, sed intumescunt cum Eua,& Lucifero. Sed certe Mariæ humilitas, non solum in verbo, sed etiam in facto declaratur: non solum in verbo regalis responsionis, sed in facto legalis purgationis: non solum in verbo, quo se humiliauit tamquam ancillam & seruitricem, sed etiam in facto quo se humiliaui tamquam ream & peccatricem. Ipsa enim est Maria, de qua dicitur in Luca: Postquam impleti sunt dies &c. O dura,& infelix superbia, o superba & infelix duritia peccatoris: ecce Maria absque omni peccato legem subijt purgationis, & tu miser plenus peccatis non vis legem subire satisfactionis?

Vide chariſſime, quòd Maria affectuosa fuit per charitatem. Ipsa enim est Maria, de qua dicitur in Luca. Exurgens autem Maria,abijt in montana cum festinatione,&c. Abijt,inquam,vt visitaret, vt salutaret,vt ministraret Elisabeth. Vide, quomodo illa visitatio Mariæ plena fuit charitate. In descriptione enim illius visitationis Maria quater nominatur,in quo charitas Mariæ ad Deum, & ad proximum plenius declaratur. Charitas proximi debet haberi, & foueri, corde, ore, & opere: Maria autem charitatem proximi habebat in corde. & propter hoc exurgens Maria,abijt in montana cum festinatione. Quid enim eam ad officium charitatis festinare cogebat,nisi charitas quę in corde eius feruebat? Legimus quod pastores venerunt festinātes ad præsepium, & quòd Maria abijt cum festinatione ad obsequium, & quod Zachęus festinans descēdit ad hospitandum Dominum: Væ ergo tardis ad opera charitatis. Item Maria charitatem proximi ore fouebat. Ipsa enim est de qua ibidem dicitur: Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, &c. Charitas, inquam, proximi salutationibus, & alijs charitatiuis locutionibus semper fouenda est. Vnde angelus salutauit Mariam: Maria salutauit Elisabet: Filius Marię salutauit Marias euntes de sepulchro,dicens illis: Auete. Væ eis, qui propter odium salutationem proximo negant. Væ & illis, qui dolosè proximum salutant, sicut Iudas cum dixit: Aue Rabbi. O quam dulciter Maria salutare nouit. O Maria digneris nos per gratiā tuam salutare. Et certe ipsa nos libenter salutat beneficio & consolatione, si nos eam frequenter salutamus seruitio & oratione. Libenter nos salutat cum gratia, si libenter eam salutamus cum Aue Maria. Item Maria charitatem non solum corde habebat, non solum ore fouebat,sed etiam opere exercebat. Ipsa enim est Maria, de qua ibi dicitur: Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus. Mansit videlicet pro ministerio & consolatione Elisabeth. Vnde Ambrosius: Quæ propter officium venerat, officio inhærebat. Item Maria sicut in omnibus charitatem habuit ad proximum,ita super omnia charitatem habuit ad Deum. Ipsa enim est Maria, de qua ibidem dicitur: Magnificat anima mea Dominum. Anima quod amat hoc magnificat, & in hoc exultat. Idcirco anima Mariæ Deum decentissime magnificauit,& in Deo firmissime exultauit,quia Deum excellētissime amauit. De cuius amore bonum verbum dicit magister Hugo de Sācto Victore. Quia, inquit, in corde eius amor Spiritussancti singulariter ardebat, ideo in carne eius, virtus Spiritussancti mirabilia faciebat.

Tertio vide chariſſime, quòd Maria mansuetissima fuit per lenitatem, patientissima contra omnem aduersitatem. Ipsa enim est Maria, quam Simeon fic alloquebatur, sicut in Luca dicitur: Et dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel,& in signum cui cōtradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius. Hic gladius acutissimam filij sui passionem siue mortem signat. Gladius corporalis animam nec occidere potest,nec vulnerare. sic acutissima Christi passio,licet animam Mariæ per compassionem pertransiuit, ipsam tamen nec per odium occidit,nec per impatientiam vulnerauit. Maria enim interfectores filij sui nūquam odiuit, numquam contra eos impatiens fuit. Nam si alij martyres patientissimi fuerunt in martyrio suo corporali,quanto magis martyr nostra Maria in martyrio suo spirituali? De cuius nobili martyrio Hieronymus ait: Quia spiritualiter & atrocius passa est gladio passionis Christi,plusquā martyr fuit. O mira Mariæ patientia & mansuetudo, quæ non solum patientissima fuit,dum corā ipsa filius eius crucifigeretur, sed etiam dum ante crucifixionem, propter ipsam filius eius vilipenderetur,sicut in Euangelio Marci dicitur:Nonne hic est fabri filius,& Mariæ? Vbi post pauca sequitur: Et scandalizabantur in eo. Reuera faber est Christus, sed qui fabricatus est auroram, & Solem. Heu quàm longe a gratia mitissimæ Mariæ sunt, qui tam immites,tam impatientes,tam iracundi sunt sicut commensales, & socij & vicini sæpe sentiunt.

Luc.1.d B.Marię humilitas.

Beda hom. in assiu.de sanct. de solemn. deip. quādo visitauit Elisabet non longe a prin.

Luc.2.c

B. Maria affectuosa per charitatē. *Ibidem.*

Luc.2.b *Luc.1.d* *Luc.19.a* *Luc.2.e* *Mat.26.e* *Luc.1.f* *Ambr. comment. in Luc. lib.2. c.1. tom.3.* *Ibidem.e* *Hugo de S. Vict. de Maria virginitate, perpetua cap. 2. post med.* Mansuetudo,& patiētia B. Mariæ. *Luc.2.e* *Hieron. ad Paul. & Euſt. de Assump. Beatæ Mariæ epistol. 20. post med. tom.9.* *Mar.6.a* *Psal.37.a*

Digitized by Google

B. Mariæ diligentia indefessa.

Quarto vide, charissime, quòd indefessissima & studiosissima fuit, per sedulitatem in bonis operibus. Ipsa namque est Maria illa, de qua dicitur in Actis: Hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Maria indefesse perseuerando in oratione exemplum dedit, quam oportet sequi & non deficere. Et si Maria tam sedule orauit in terris, quomodo non sedule orabit pro nobis in cælis? Propter hoc nos bene hortatur Augustinus dicēs: Omnes Mariæ patrocinia omni nisu imploremus: vt, dum supplici eam obsequio frequentamus in terris, ipsa nos prece sedula commendare dignetur in cælis. Sed ecce Maria nostra non solum ore in orationibus, sed etiam corde in sanctis meditationibus indefessa fuit, & sedula. Ipsa enim est Maria, de qua dicitur in Euangelio Lucæ: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Quia ergo Maria non fuit acediosa, ideo non fuit odiosa: & ideo, non solum mentem in sanctis meditationibus, non solum linguam in deuotis orationibus; sed etiā manus in bonis operibus sedulas habuit. Propter quod bene, sicut supra dictum est, mansit Maria cum Elisabeth tribus mensibus. Ad quid? Respondet Beda & ait, Vt mulieri prouectæ ætatis, virgo iuuencula ministeriū sedula impēderet. Heu quàm longe a gratia Mariæ est miser acediosus, cuius & mēs & manus & lingua sunt toties a meritis otiosę.

Act. 1. g

Augusti. ser. 35. de sanct. tit. fi. tom. 10.

Luc. 2. f.

Beda hom. in Solemn. Deip. Virg. quādo salutauit Elizabet ante med. to. 7.

B. Mariæ paupertas.

Quinto vide, charissime, quòd Maria tenuissima fuit per paupertatem. Ipsa enim est Maria, de qua dicitur: Inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Pastores pauperes inuenerunt pauperem Mariam matrem & pauperem infantem in paupere loco, non in pomposa curia, sed in paupere præsepio. Quæ vtique paupercula mater bonum hospitium habuisset, si pauper non fuisset. Ista dum diligenter attendis, tunc paupertatem Mariæ euidenter perpendis. De qua Ioannes Chrysostomus ait: Vide paupertatis Mariæ magnitudinem, & quicumque pauper est, accipiat consolationem. Quicumque certe propter Deum pauper est voluntarie, & libenter, vel etiam quicumque pauper est necessarie & patienter, multum consolari potest de paupertate Mariæ, & de paupere Christo. Ab illa consolatione iniqui diuites longe sunt, qui longe aliam quærunt. Vnde Saluator dicit: Væ vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Nolo tamen desperare diuites, quia non solum pauperes pastores, sed etiam diuites reges pauperem Mariam & pauperem Filium eius inuenerunt, sicut dicitur in Matthæo: Et intrantes domum inuenerunt, &c. Sic illi diuites ipsos inuenerunt, qui munera attulerunt. Pauperes ergo consolationem istam inueniunt per paupertatem, diuites vero per liberalitatem. Dum pauperes per paupertatem Christo conformantur, diuites per liberalitatem Christo reformantur.

Luc. 2. a

Luc. 6. b

Matt. 2. a.

Beatæ Mariæ sobrietas.

Sexto vide, charissime, quòd Maria temperatissima fuit, per sobrietatem. Ipsa enim est Maria, cui dicitur: Ne timeas Maria, inuenisti gratiam, &c. Nota, quod dicitur: Inuenisti gratiam. Numquam Maria tantam gratiam inuenisset, nisi gratia Mariam in cibo & potu temperatissimam inuenisset. Non enim se compatiuntur gratia & gula: quia impossibile est, quòd homo simul sit per gratiam Deo gratus, & per gulam ingratus. Bonum est ergo quærere gratiam & fugere gulam. Dicit enim Paulus: Optimum est gratia stabilire cor non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Nota etiam quod dicitur: Ecce concipies in vtero. Numquam Maria Deum in vtero concepisset, si idem vterus contra Deum crapulosus fuisset, & si vterus ille mero æstuasset: cum venter mero æstuans cito desipuat in libidinem. Vterus ergo ille, qui Deo incarnato grauidatus est, numquam in cibo & potu intemperato gratuatus est. Vnde Ioannes Chrysostomus ait: Comessatrix, aut vinolenta Maria numquam fuit. Heu quàm longe a gratia Mariæ sunt, qui in cibo, & potu toties excedunt.

Hebr. 13. d

Luc. 1. a

Chrys. homil. 2. in Matt. oper. imperf. to. 2.

Septimo, vide charissime, quòd Maria castissima fuit per virginitatē. Ipsa est Maria, de qua dicitur: Nomen virginis Maria. Eximiæ castitatis Mariæ testem Euangelistam, testem ipsam Mariam, testem habemus angelicam personam. Casta enim fuit in virginea carne, sicut Euangelium testatur, dicens: Nomen virginis Maria. Castior fuit Maria in virginea mente, sicut ipsamet testatur. Ipsa enim est, de qua dicitur: Dixit autem Maria ad angelū: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? ideſt non cognoscere propono. Castissima vero fuit Maria in virginea prole, sicut angelus testatur, qui de illa Maria dixit in Matthæo: Ioseph fili Dauid, noli timere. Ex quo Maria Virgo de Spiritussancto diuina est prole fecundata, nequaquam virginitas eius tali est prole vitiata, sed mirabiliter est in tanta prole glorificata. Nam in prole approbata, in prole consecrata, in prole nobilitata, in prole ditata, & dotata, consignata & confirmata est tua virginitas o Maria. Propter quod bene ait Augustinus: Mariā virginem veraciter prædicamus, & matrem: cuius virginitatem glorificauit vera fecunditas & cuius veram fecunditatem glorificauit intemerata virginitas. Beatus quoque Bernardus ait: Longe glorioſior fuit, virginitas ex fecunditate, & fecunditas ex virginitate. Heu quàm longe a gratia Mariæ sunt quicumque cōtinentes non sunt, qui castitatis inimici sunt. Cum ergo dulcissimum nomen Mariæ tanta, vt supra dictum est, sit gratia, ideo merito hoc nomen inuocamus orantes, secundum quod beatus Bernardus orans, ait: Dulcissimum Mariæ nomen inuocantibus seruulis per te Regina clemens gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus, Filius tuus, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

B. Mariæ virginitas.

Luc. 1. a

Luc. 1. a

Matth. 1. a

Ber. ser. de B. Virg. ex verb. Apoc. 12. post medium.

Idē ser. 4. ī Assump. B. Mar. in fi.

Quòd gratia Beatæ Mariæ sit vera, immensa, multiplex, & vtilis valde. Lect. V.

AVE MARIA *gratia plena*. Ostensum est supra, quomodo Maria propter puriſſimam vitæ innocētiam merito per, Aue, salutatur. Ostendendum autem est nunc, quomodo per plenissimam gratiæ affluentiam merito gratia plena fore commemoratur. *Ave ergo gratia plena*. Consideremus, charissimi, gratiam istam gratiam Mariæ, gratiam admirandā. Consideremus, inquam, gratiæ Mariæ veritatem, immensitatem, multiplicitatem, & vtilitatem. Gratia namque Mariæ gratia verissima, gratia immensissima, gratia multiplicissima & gratia vtilissima est.

Beatæ Mariæ gratia verissima.

Primo considerabimus gratiæ Mariæ veritatem. De hac Gabriel ait: Inuenisti gratiam, &c. Gratia vtique vera est, quæ apud Deū, inuenitur, qui veritas est, apud Deum dicit, non apud diabolum. Diabolus enim gratiam malę prosperitatis offert, vt eo liberius peccet. Vnde Holofernes, qui diabolum signat, ait: Bibe nunc & accumbe in iucūditate, quoniam inuenisti gratiam coram me. Item, *Apud Deum dicit*, non apud mundū, quia apud mundum, ideſt apud homines mundanos sæpe valde falsa gratia, falsa cōtritio inuenitur. Vnde in Ecclesiastico: dicitur: Nō omni homini manifestes cortuum, ne forte inferat tibi gratiam falsam & conuitietur tibi. Item, Apud Deum dicit, non apud homines: Ideo beatus Bernardus: Quæramus gratiam, sed gratiam apud Deum: nam apud homines est gratia fallax. Item, Apud Deum dicit, non apud carnem. nam gratia carnis falsa est, vtpote carnis pulchritudo, & huiusmodi. Vnde Salomon: Fallax gratia & vana est pulchritudo, quia gratissima virgo Maria falsam gratiam diaboli, falsam gratiam mundi, falsam gratiam carnis, contempsit. Ideo merito apud Deum gratiam inuenit, veram itaque & puram, nulla adulterina mixtura vitiatam, vt vere dicere posit in Ecclesiastico: Quasi balsamum non mixtū odor meus. Balsamū Mariæ est vnctio gratiæ, qua Maria copiosissime infusa est. Vnde Bernardus loquens de illo verbo, Spiritussanctus su-

Indith. 1.

Eccl. 8. a

Ber. ser. in Natiu. B. Maria de aqueductu ante med. Prou. 31. a

Eccl. 24. b Bern. ibidē vbi sup. proxime longe ante med.

Digitized by Google

Ber. ſer. in Natiuit. B. Maria de aquæductu ante med.

Hieron. in ſer. de Aſſump. B.M. quæ eſt epiſto. 10. to. 9. circ. med.

Hebr. 4. c

Eccli. 3. e

Pſal. 30. b

Beatæ Mariæ gratia immenſa.

3. Reg. 8. c

Eccli. 1. a

Pſal. 102. d

Pſal. 66. b

Pſal. 41. b

Ber. ſer. 4. de aſſumpc. B. Maria poſt med.

Eccli. 24. b c.

perueniet in te, ait: Pretioſum illud balſamum tanta tibi copia, tantaq. plenitudine influet, vt copioſiſſime effluat circũquaque. Balſamum miſceri ſolet, & vitiari melle, vel oleo. Sed certe balſamum Spiritusſancti in Maria non fuit mixtum, quia nec melle carnalitatis, & mundanæ conſolationis, nec oleo veræ laudis, & adulationis fuit vitiatum. Sed quia tam vera & tam pura Mariæ gratia fuit, ideo bene Hieronymus de ipſa ſic dicit: Quidquid in Maria geſtum eſt, totum puritas, & ſimplicitas, totum gratia & veritas, totum miſericordia & iuſtitia fuit, quæ de cælo proſpexit. Quicumque ergo cum Maria veram gratiam inuenire deſiderãt, ipſi cum Maria omni deſiderio omni ſtudio ad eũ, apud quem inuenitur, accedant; ſicut hortatur Apoſtolus ad Hebræos dicens: Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Et nota, quòd quicumque vult inuenire, debet quærere, & quicumque vult inuenire, debet ſe inclinare. Inclinet ergo ſe cum Maria per humilitatem veram, quicũque cum Maria inuenire cupit gratiam veram. Dicitur enim in Eccleſiaſtico: Quanto magnus es, humilia te in omnibus: & coram Deo inuenies gratiam. Maria certe quia veriſſime ſe per humilitatem inclinauit, veriſſimã gratiam inuenit, vt vere dicere poſſit: Reſpexit humilitatem meam.

Secundo cõſideremus, chariſſimi, gratiæ Mariæ immenſitatem. propter hanc dicta eſt gratia plena. Immenſa certe fuit gratia, qua ipſa fuit plena. Immenſum enim vas non poteſt eſſe plenum, niſi immenſum ſit iſtud quo eſt plenũ. Maria autem vas immenſiſſimum fuit, ex quo illum qui cælo maior eſt continere potuit. Quis eſt cælo maior? certe ille, de quo Salomon ait: Si cælum & cæli cælorum te capere non poſſunt, quanto magis domus hęc, quam ædificaui? Non vtique domus per Salomonem ædificata, ſed domus per illam ſignificata Deum capere potuit. Tu ergo immenſiſſima Maria capacior es cælo: quia quem cæli capere non poterant, tuo gremio cõtuliſti. Tu capacior es mundo: quia quem totus non capit orbis, in tua ſe clauſit viſcera factus homo. Si ergo Maria tam capaciſſima fuit ventre, quanto magis mente? & ſi capacitas tam immenſa fuit gratia plena, oportuit vtique quod gratia illa quæ tantam impleuiſſe potuit capacitatem, eſſet immenſa. Quis immenſitatem Mariæ poteſt menſurare? Ecce quod dicitur in Eccleſiaſtico, Altitudinem cæli, latitudinem terræ, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt? Cælum eſt Maria, tum quia cæleſti puritate, cæleſti claritate, cæleſtibus alijs virtutibus abundauit. Tum quia ſedes Dei altiſſima fuit teſte Propheta, qui dicit: Dominus in cęlo parauit ſedem ſuam. Terra quoque Maria fuit, quæ fructum illũ nobis protulit, de quo idem Propheta ait: Terra dedit fructus ſuos. Abyſſus etiam eſt Maria, in bonitate & in miſericordia profundiſſima. Vnde etiam profundiſſimam miſericordiam Filij ſui pro nobis interpellat, quaſi abyſſus abyſſum inuocat. Cælum ergo eſt Maria, terra eſt Maria, abyſſus eſt Maria. Quis huius cæli altitudinem, quis huius terræ latitudinem, quis huius abyſſi profunditatem, quis, inquam, Mariæ immenſitatem dimenſus eſt, niſi ille ſolus qui ipſam nõ ſolum in gratia & in gloria, ſed etiam in miſericordia tam altiſſimam, tam latiſſimam, tã profundam operatus eſt? Vnde ſpecialiter de eius miſericordia ait beatus Bernardus: Quis miſericordiæ tuæ o benedicta longitudinem, & latitudinem, & ſublimitatem, & profundum queat inueſtigare? Nam longitudo eius, vſque ad nouiſſimum diem inuocantibus eã ſubuenit vniuerſis: latitudo eius replet orbem terrarum, vt ſua quoque miſericordia plena ſit omnis terra; ſed & ſublimitas eius ſupernæ ciuitatis inuenit reſtaurationem, & profundum eius ſedentibus in tenebris & vmbra mortis obtinuit redemptionem.

Tertio conſideremus, chariſſimi, gratiæ Mariæ multiplicitatem. de qua ipſa dicere poteſt illud Eccleſiaſtici: Ego quaſi terebinthus, extendi ramos meos, & rami mei honoris, & gratiæ. Terebinthus magna arbor eſt in Syria ſecundum gloſſam & Plinium. & habet ramos multos & extenſos. Maſculus huius arboris non fert fructum, ſed tantum femina. Cuius fructus inuenitur duplex, videlicet rubeus, & pallidus, & eſt iucundi odoris. Arbor iſta arbor procera & creſcens in Syria, eſt beata virgo Maria. Syria enim interpretatur humectata. Et vere humectata fuit per gratiam tota vita Mariæ, quæ in humore gratiæ creuit ab vtero matris ſuæ. Quid mirum ſi Maria in humore gratiæ creſcat, cum ſine humore gratiæ, omne ſemen areſcat? Vnde de ſemine dicitur in Luca: Natum aruit, quia nõ habebat humorem. Rami huius arboris, rami honoris & gratiæ, ſunt virtutes & exempla & beneficia Beatæ Mariæ. Multi enim rami ſunt multæ eius gratiæ merita, multæ eius virtutes & exempla, multæ eius miſericordiæ, & beneficia. In his ramis libenter habitant, in his libenter iubilant cæleſtes auiculæ, ideſt animæ ſanctæ, vt de ipſis etiam dici poſſit illud Danielis: In ramis eius conuerſabantur volucres cęli. O quàm late, quàm alte arbor illa magna beata virgo Maria ramos ſuos extendit. Quàm late ad homines, quàm longe ad angelos, quàm alte ad Deum. Quomodo autem ad hos omnes extẽdit ramos gratiarum & miſericordiarum ſuarum, Bernardus exponit, dicẽs: Maria omnibus ſinum miſericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi, captiuus redemptionem, æger curationẽ, triſtis conſolationem, peccator veniam, iuſtus gratiam, Angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam, Filij perſona carnis humanæ ſubſtantiam. Fructus huius arboris eſt ille, de quo dicitur: Benedictus fructus ventris tui. Iſte fructus rubeus fuit ſanguine, pallidus autẽ morte. Vnde ſponſa Dei, ideſt anima ſancta, ait illud Cantici: Dilectus meus candidus & rubicundus. iam etiam poteſt dicere: Dilectus meus pallidus & rubicundus. Iſte quoque fructus odore iucundus eſt deuotis animabus. Quod bene ſenſerat beatus Ioannes Apoſtolus, qui Domino dixit: Odor tuus in me cõcupiſcentias excitauit æternas. O anima, o anima miſericordiæ odorem huius fructus non ſentis? o ſi ſentires nonne poſt ipſum curreres, ſicut dicitur in Canticis: Curremus in odorem vnguẽtorum tuorum? Notabile autem eſt, quod fructum huius terebinthi non maſculus ſed femina huius arboris proferre ſolet. Sic certe fructum vitæ Ieſum Chriſtum, non maſculus ſed femina, non vir, ſed virgo protulit. Propter quod bene Auguſtinus ait: Electa eſt virgo mater, quæ ſine concupiſcentia carnis, conciperet carnem, & ſine viro pareret virum.

Quarto conſideremus, chariſſimi, gratiæ Mariæ vtilitatem. De hac dicitur: Mulier gratioſa inueniet gloriam. Ecce vtilitas gratiæ gratioſæ Mariæ, eſt inuentio gloriæ perpetuæ. Vtiliſſima certe fuit gratia Mariæ & ſibi & nobis. Vtiliſſima, inquam, fuit gratia Mariæ ſibiipſi. Gratia enim delitioſam, gratia miraculoſam, gratia glorioſam fecit Mariam. Delitioſam in animo, miraculoſam in Filio, glorioſam in regno. Delitioſa certe fuit Maria in mente ſpirituali, miraculoſa in prole virginali, glorioſa in diademate æternali. Gratia ergo mentem & animam Mariæ fecit delitioſam delitijs ſpiritualibus, tamquam Dei viui ſpiritualem paradiſum, iuxta illud Eccleſiaſtici: Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus. Vere paradiſus Dei fuit, in benedictionibus multiplicium delitiarum ſpiritualium. De quibus etiam beatus Bernardus ait: Quid niſi delitias dixerim decus virginitatis, cum munere fecunditatis, inſigne humilitatis, diſtillantem charitatis fauũ, miſericordiæ viſcera, plenitudinem gratię, prærogatiuam gloriæ ſingularis? Item, gratia Mariam fecit miraculoſam in prole, miraculoſo conceptu & partu, dum miraculoſe virgo peperit, & miraculoſius Deum concepit, Deum peperit. Vnde de hac eius gratia bene dicitur, Inueniſti gratiam apud Deum, & cetera. De hoc nomine beatus Bernardus ad Mariam loquens, dixit: Intellige prudẽs virgo,

Plin. li. 13. de nat. hiſt. cap. 6.

Beata Maria eſt therebinthus.

Luc. 8. a

Dan. 4. b

Luc. 1. a

Cant. 4. c

Cant. 1. a

Beatæ Mariæ gratia vtiliſsima ſibi, & nobis.

Prou. 11. b

Eccli. 40. c

Ber. ſer. 4. in Aſſump. B. Mar. cir. princ.

Luc. 1. c

Bern. hom. 3. ſup. Miſſ. eſt poſt med.

Digitized by Google

virgo, quantam ex nomine promissi filij, & quam speciale gratiam inueneris apud Deum. Item gratia Mariam fecit gloriosam, propter quod bene supra dictum
Prou. 11. b est, Mulier gratiosa inueniet gloriam. O vere felix inuentrix Maria, quæ tam magna in mundo, tam magna in cælo. Nulla pura creatura tantam gratiam in mundo, nulla tantam gloriam in cælo inuenit. Et certe tam gratiam, quàm gloriam inuenit apud Dominum, quia
Psal. 83. c sicut in Psalmo dicitur: Gratiam & gloriam dabit Dominus. Sed certe charissimi gratia Mariæ non solum vtilissima fuit sibiipsi, sed etiam nobis, immo toti humano generi. Gratia enim Mariæ colligit malos, impinguat bonos, liberat vniuersos. Colligit a culpa, impinguat gratia, liberat a morte æterna. Dico ergo, quòd gratia Mariæ colligit ad misericordiam, colligit ad Ecclesiam malos. Hoc bene signatum est in gratia, quam in colligendis spicis a messoribus derelictis Ruth inuenerat, quando dixit ad Booz: Inueni gratiam in oculis Domini mei, &c.
Ruth. 2. c Ruth interpretatur videns, vel festinans: & signat beatam Virginem, quæ vere videns in contemplatione & bene festinans fuit in actione. Videns etiam nostram miseriam est, & festinans ad impẽdendam suam misericordiam. Booz interpretatur vir-
Psal. 146. a tus, & signat illum, de quo in Psalmo, dicitur: Magnus Dominus, & magna virtus eius. Ruth ergo in oculis Booz, Maria in oculis Domini hanc gratiam inuenit, vt ipsa spicas, ideſt animas a messoribus derelictas, colligere ad veniam possit. Qui sunt messores nisi Doctores & Rectores? O vere magna Mariæ gratia, qua multi ex eis ad misericordiam colliguntur, qui a Doctoribus, & rectoribus tamquam incorrigibiles relinquuntur. Et ideo bene beatus Bernardus ait: Maria tu pec-
Ber. in deprec. et laud. ad Virg. M. non longe a prin. catorem toti mundo despectum, materno affectu amplecteris, foues, nec deseris, quousque horrendo iudici miserum reconcilies. Item gratia Marię bonos impin-
Eccl. 26. c guat pinguedine gratiæ. Vnde in Ecclesiastico dicitur: Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa
Beda in ho. hie. & Sãct. Auror. natal. Dõ. to. 7 illius impinguabit. Mulier sedula Maria fuit: de cuius sedulitate Beda ait: Maria secreta Dei ore tacito, vigili cum corde sedula scrutabatur. Quis huius mu-
Hier. 31. d lieris est vir, nisi ille, quem ipsa circumdedit in viero? de quo dicit Hieremias: Creauit Dominus nouum super terram, mulier circumdabit virum. Huius viri ossa, sunt quicumque in corpore eius, ideſt in Ecclesia fortes sunt. Ista ossa suffragante gratia Mariæ, impinguantur vnctionibus gratiæ. Impinguantur, inquam, pinguedine Spiritussancti, qua & ille impinguari cu-
Psal. 62. b piebat, qui dicebat: Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. O quis æstimare valeat, quàm multæ animæ opitulante gratia Mariæ, sint per gratiam impinguatæ, immo certe, quis æstimare valeat, quanta in ipsa Maria fuit impinguatio gratiarũ, cuius gratia impinguata sunt tot millia animarum? Cuius enim virtutis pinguedine ipsa caruit, quæ omnium virtutũ pin-
Damasc. lib. 4. fid. orth. c. 13. guissimum habitaculum fuit? Ait enim Ioannes Damascenus: Maria in domo Domini plantata & impinguata spiritu, vt oliua fructifera omnis virtutis habitaculum facta est. Item gratia Mariæ liberat a morte æterna vniuersos, qui liberantur. Hoc bene signatum
Esther. 2. c est in Esther, de qua legitur sic: Adamauit eam rex, plusquàm omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius. Huius autem gratiæ quam Esther coram rege habuit, duplex legitur fuisse vtilitas. Vna quod ipsa diadema regni obtinuit: alia quod ipsa gentem suam morti addictam a morte eripuit. Sic certe Esther nostra beata Maria tantam gratiam coram rege ęterno impetrauit, quod per hanc non solum ipsa ad coronã peruenit, sed etiã generi humano, morti addicto subuenit. Vnde Anselmus ait: Quid, inquit, digne referam genetrici Dei & Domini mei? per cuius fecunditatem captiuus sum redemptus, per cuius partum, de morte æterna sum exemptus, per cuius prolem, perditus, sum restitutus, & de exilio miseriæ ad patriã æternæ beatitudinis sum reductus? O ergo mater gratiæ,

A fac nos filios gratiæ: fac, vt per gratiam tuam veràssimam, colligamur ad veniam remissionis, impinguemur per gratiam deuotionis, liberemur a morte damnationis. Per Dominum nostrum, &c.

Quòd quadruplex gratia in B. Maria est consideranda scilicet donorum, labiorum, priuilegiorum, & præmiorum, & de earum singulis.
Lectio VI.

AVE MARIA *gratia plena*. Adhuc charissimi, aliqua de gratia dulcissimæ Mariæ sunt dicenda. Consideranda est ergo quadruplex Mariæ gratia, videlicet gratia donorum, gratia labiorum, gratia priuilegiorum, & gratia præmiorum.

Primo considerate charissimi in Maria gratiam donorum Spiritussancti. De hac gratia Maria gratulabunda dicere potest illud Ecclesiastici: In me omnis gratia vitæ & veritatis. Quid mirum, si ipsa est gratia plena vitæ, & veritatis, quæ mater est eius, quem legimus, plenum gratiæ & veritatis? Et quid mirum, si in illa virga est tanta donorum Spiritussancti affluentia, in cuius flore Spiritussanctus requieuit cum tanta donorum suorum effluentia? Maria namque est illa virga, & filius Mariæ est ille flos de quo dicitur in Isaia:
Isa. 11. a Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis & replebit eum spiritus timoris Domini. In hoc flore mira Spiritussancti effluentia: de quo in omnem Ecclesiam tam mira fit influentia, vt beatus Euangelista Ioannes dicat: De plenitudine eius, nos
Ioan. 1. b omnes accepimus gratiam pro gratia. Cũ ergo de isto flore tãta gratia redundet in totũ hortum, quanto magis in ipsam huius floris virgã in ipsam Mariam? dicat ergo Maria, dicat secure: In me omnis gratia vitæ & veritatis. Gratia certe vitæ & veritatis constitit in prædictis septem Spiritussancti donis. Per prædicta enim septem dona, fuit gratia vitę & veritatis in Maria. Gratia veritatis ordinauit Mariam in veritate supra se, infra se, intra se, & extra se. Gratia, inquam, veritatis ordinauit Mariam in veritate supra se, per donum sapientiæ: infra se, per donum consilij: intra se, per donum intellectus: extra se per donum scientiæ. Gratia vtique veritatis ordinauit animam Mariæ in veritate, supra se, in sapientissima fruendorum contemplatione: infra se, in consultissima fugiendorum prouisione: intra se in certissima credendorum cognitione: extra se, in rationabilissima agendorum discretione. Gratia autem vitæ, ordinauit vitam Mariæ in bona vita respectu diaboli respectu proximi, & respectu Dei. Gratia, inquã, vitæ ordinauit Mariam in bona vita: erga diabolum, per donum fortitudinis: erga proximum, per donum pietatis: erga Deum, per donum timoris. Gratia vtique vitæ ordinauit vitam Mariæ erga diabolum, in fortissima resistẽtia: erga proximum, in pijssima beneuolentia: erga Deũ, in deuotissima reuerẽtia. Hinc est, quòd Spiritussanctus Mariam, per domum cõuenientissime signauit, quam sibi sapientia increata cum septem columnis septem donorum Spiritussancti excellẽtissime ædificauit. Quicumque ergo columnas Spiritussancti cœperit desiderare, ipse formam columnarum in ista domo poterit inuenire, quam pro columnis huiusmodi, debet cum magnis desiderijs, & precibus conuenire. Similiter quicumque septiformem Spiritussancti gratiam adipisci desiderat, ipse florem Spiritussancti in virga quærat. Per virgam enim ad florem, per florem ad spiritum, in ipso requiescentem, peruenimus. Per Mariam ad Christũ accedimus, & per Christum gratiam Spiritussancti inuenimus. Propter quod bene Mariam alloquens beatus Bernardus, ait: Per te accessum habemus ad filium, o Benedicta inuentrix gratiarum, genitrix vitæ, mater salutis, vt per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis.

B. Maria habuit gratiã donorum, Spiritussancti. *Eccl. 24. c* *Ioan. 1. b*

Beata Maria est, domus quàm sibi sapientia ædificauit.

Bernar. de Aduen. Domin. ser. 2. prope fi.

Digitized by Google

Secundo conſiderate chariſſimi in Maria gratiam labiorum. de qua in Pſalmo dicitur: Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Tanta ſiquidem fuit gratia labiorum in Maria, vt ipſa optime per Iudith ſignari poſſit, de qua dicitur in libro Iudith: Non eſt mulier talis ſuper terram, in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu verborũ. Re vera non eſt, non fuit, non erit mulier talis ſuper terram, qualis Maria fuit in aſpectu clariſſimæ vitæ, in pulchritudine mundiſſimæ conſcientiæ, & in ſenſu verborum diſertiſſimæ linguæ. Gratiam autem verborum labiorum Mariæ videbimus euidenter, ſi verba labiorum eius ex Euangelio colligamus diligenter. Inuenimus autem ſeptem in Euangelio mellifluas ſententias, de mellifluis Mariæ labijs diſtillantes, & mellifluam labiorum eius gratiam optime indicantes iuxta illud Canticorum: Fauus diſtillans labia tua. Septem mellis ſtillæ, ſunt ſeptem dulciſſima verba Mariæ quæ ad angelum, ad hominem, & ad Deum legitur habuiſſe. Duo ad angelum, duo ad hominem, tria ad Deum. Ad angelum Maria habuit verbum caſtitatis, & verbũ humilitatis. Verbum caſtitatis habuit Maria ad angelum in labijs, quando angelo reſpondens dixit: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Hoc eſt contra impudicos, qui non caſta, non pudica, ſed impudica, & turpia, & carnalia verba in labijs ſuis habent. Verbum autem humilitatis ad angelum habuit Maria in labijs, quando angelo humiliter reſpondens, dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Hoc eſt contra ſuperbos, & arrogantes, qui de ſe nec humilia ſentiunt, nec loquuntur, ſed verba iactantiæ, & inflationis labijs ſuis habent. Item ad hominem habuit verbum charitatis, & verbum veritatis. Verbum charitatis in ſalutatione, verbum veritatis in inſtructione. Verbum charitatis ad hominẽ Maria in labijs habuit, quando matrem præcurſoris tam affectuoſe ſalutauit, quòd etiam infans in vtero eius exultauit. Hoc eſt cõtra rancoroſos, qui proximis ſuis, vel charitatiue non loquuntur, vel omnino eis loqui dedignantur. Verbum veritatis Maria in labijs habuit, quando deficiente vino miniſtris dixit: Quodcumque dixerit vobis facite. Hoc eſt contra illos, qui alios non ad bonum ſed ad malum inſtruunt, & malum eis conſulunt. Item ad Dominum tria verba habuit Maria. Plus ergo cum Deo, quàm cum angelo, vel cum homine locuta eſt Maria, ex quo bis angelo, bis homini, ter autem Deo locuta eſt. Heu heu contra multos, qui tam parum cum Deo in orationibus, & tam multum cum hominibus loquuntur in fabulationibus inutilibus, & ſæpe valde nociuis. Habuit autem Maria ad Deũ verbum gratulatiuum, quærulatiuum, & compaſſiuum. Gratulatiuum, pro ſui reſpectione; quærulatiuum, pro filij amiſſione: compaſſiuum, pro vini defectione. Verbum gratulationis Maria ad Deum habuit in labijs, quando pro eo, quòd Dominus humilitatem ſuam reſpexit, dixit: Magnificat anima mea Dominum. Hoc eſt contra ingratos, qui, heu, pro multis & magnis beneficijs, paruas Deo gratias agunt, & quandoque per ipſa Dei beneficia contra Deum inſoleſcunt. Verbum quærulationis Maria ad Deum habuit in labijs, quando Filio, per triduum amiſſo dixit: Fili, quid feciſti nobis ſic? ſequitur: Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Hoc eſt contra indeuotos, qui cum dolore Ieſum non quærunt, quando ipſum per ſubtractionem deuotionis per multos dies amiſerunt. Verbum compaſſionis ad Deum habuit Maria, quando in nuptijs Filio dixit, Vinum non habent. Hoc eſt contra immiſericordes, quos aliorum defectus ad pietatem non mouent, nec apud Deum, nec apud homines proximos ſuos promouent. Eia nunc aduocata noſtra Maria. Ecce adhuc neceſſe eſt nobis, vt Filio tuo ſuggeras pro nobis, quoniam vinum non habent multi ex nobis; vinum vtique gratiæ Spirituſſancti, vinum compunctionis, vinum deuotionis, vinum ſpiritualis conſolationis. De quo beatus Bernardus ſic ait: Quoties

Pſal. 44. a
Iudith. 11. d
Can. 4. c
Luc. 1. d
Ibidem.
Ibidem.
Ioan. 1. a
Luc. 1. e
Idem. 2. g
Ioan. 2. a
Ber. ſer. 2.

A mihi neceſſe eſt fratres, poſt lacrymoſas querimonias veſtras exorare matrem miſericordiæ, vt ſuggerat benigniſſimo filio ſuo quoniam vinum non habetis: & ipſa, dico vobis chariſſimi, ſi pie a vobis pulſata fuerit, non deerit neceſſitati veſtræ, quoniam miſericors eſt miſericordiæ mater. Nam ſi compaſſa eſt verecundiæ illorum a quibus fuerat inuitata, multo magis compatietur vobis, ſi pie fuerit inuocata. Penſate fratres ex prædictis, quãtus amicus Mariæ Rex regũ fuerit, cum ipſa tantã gratiam labiorum habuerit. Scriptũ quippe eſt in Prouerbijs: Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum habebit amicum regem.

1 Domin. 1. poſt oct. Epiphan. cir. med.

Prou. 22. b

B Tertio conſiderate chariſſimi, in Maria gratiam priuilegiorum. De hac quidem gratia dicitur, inueniſti gratiam apud Dominum ecce concipies, in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & Filius altiſſimi vocabitur. Vide quomodo Gabriel, aſſerens Mariam inueniſſe gratiam, ſtatim eãdem gratiam ſpecificans ſubiungit: Ecce, inquit, concipies in vtero, &c. O quam magnum & omnibus ſæculis inauditum priuilegium, quòd virgo in vtero concepit, & Filium Altiſſimi peperit. Poſſumus autem notare ſeptem priuilegia Mariæ: Priuilegium, inquam, immenſis gratijs eſſe plenam ſoli Mariæ a Deo cõceſſum.

B. Maria habuit gratiam priuilegiorũ. 7.

C Primum Mariæ priuilegiũ, eſt quod ſuper omnes homines, ab omni peccato ſit puriſſima. Fuit nãque tam copioſiſſime in vtero ſanctificata, quòd etiam ad venialle peccatum, numquam in tota vita ſua fuiſſe creditur inclinata. Vnde Bernardus ait: Decuit Reginam virginum, ſingularis priuilegio ſanctitatis ab omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq. pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret.

Priuilegiũ primum. *Bern. epiſt. 174. ad Canoni. Lugdun. ante med.*

Secundum Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſuper omnes homines fuit gratia pleniſſima. Vnde Hieronymus: Ceteris per partes præſtatur, Mariæ vero ſe tota infudit plenitudo gratiæ. Et ideo bene beatus idem doD ctor gratiam Mariæ, gratiæ angelorum conferens, & præferens ait: Beatam & glorioſam Virginem Mariã, credendum eſt ampliora promeruiſſe virtutum priuilegia, & percepiſſe etiam gratiam ab angelis collaudatam. Tertium Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſola mater, & virgo incorruptiſſima eſt. Hoc priuilegium beatus Bernardus commendans, ait: Optimam partem elegit ſibi Maria, optimam plane: quia bona eſt fecunditas coniugalis, melior caſtitas virginalis: optima virginea fecunditas, ſeu fecunda virginitas. Mariæ priuilegium non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Quartum Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſola maE ter Filij ineffabiliſſima eſt, ipſa ſola illius Filij mater eſt cuius ſolus Deus Pater eſt. Mirũ ſupra modum quod tam maximum priuilegium creaturæ conceſſum eſt. De hoc etiam priuilegio beatus Bernardus ait: Ipſa eſt noſtræ virginis gloria ſingularis, & excellens prærogatiua Mariæ, quòd Filium ſuum eundem cum Deo Patre, meruit habere communem. Quintum Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſuper omnem creaturam, Deo corporaliter familiariſſima fuit. Nam quod numquam creaturæ conceſſum eſt, nec concedetur in æternum, ipſa Deum nouem menſibus in vtero portauit, ipſa Deum vbere de cælo pleno lactauit, ipſa Deum multisF annis dulciter educauit, ipſa Deum ſibi ſubditum habuit, ipſa Deum purum in amplexibus & oſculis familiariſſime contrectauit, ſicut Auguſtinus euidenter aſſerit, dicens: Nec mirum, Maria, vt dignetur tibi congaudere Deus regnans in cælis, quem paruulum ex te hominem natum, toties oſculata es in terris. Sextũ Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſuper omnẽ creaturam apud Deum, potentiſſima eſt. Vnde Auguſtinus: Ipſa meruiſti exiſtere mater eiuſdem Redemptoris. Idem, Impetra, quod rogamus, excuſa quod timemus: quia nec potentiorem meritis inuenimus quàm te, quæ meruiſti exiſtere mater eiuſdem Redemptoris, & iudicis. Grande priuilegium eſt, quòd ipſa præ omnibus ſanctis apud Deum, tam potẽtiſſima eſt, ſicut illud Auguſtinus

Priuileg. 2. *Hieron. ſer. de Aſſump. B. Ma. q̃ eſt ep. 10. to. 9. ante med. Ibidem.*

Priuileg. 3. *Bern. ſer. 4. in Aſſump. B. Mar. poſt med.*

Priuilegiũ 4.

Ber. ſer. 2. de annun. Dom. circa med.

Priuilegiũ 5.

Augu. ſer. 35. de Sãct. cir. fi. tom. 10.

Priuilegiũ 6. *Aug. ibidẽ.*

Digitized by Google

Aug. ibidē cir. fi.

ſtinus declarat, dicens: Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, poſſe plus omnibus ſanctis liberatis impẽdere ſuffragium. Sed quid tanta Mariæ potentia prodeſſet nobis, ſi ipſa nihil curaret de nobis? Propter hoc, chariſſimi, ſciamus indubitanter, & pro hoc gratias agamus inceſſanter, quia ſicut ipſa apud Deum omnibus ſanctis eſt potior; ita quoque pro nobis apud Deum omnibus ſanctis eſt ſolicitior, teſtante eodem doctore Auguſtino, qui ſic ait: Te ſolam o Maria, pro ſancta Eccleſia ſolicitã præ omnibus ſanctis ſcimus, quæ impetras indutias tranſgreſſoribus, vt renuncient ſuis erroribus. Septimum Mariæ priuilegium eſt, quòd ipſa ſuper ſanctos in gloria excellentiſſima eſt. Vnde Hieronymus: Vbique cõfidenter ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio ſanctorum fas eſt credere, vt vltra angelorum, vel archangelorum merita tranſcenderit. Hoc quippe priuilegium quaſi non naturæ, ſed gratiæ, eſt virginis Mariæ. Ecce quàm glorioſum gloriæ Mariæ priuilegium, quòd ipſa in gloria glorioſiſſima eſt poſt Deum. Glorioſum gloriæ Mariæ priuilegium eſt, quòd quidquid poſt Deum pulchrius, quidquid dulcius, quidquid iucundius in gloria eſt, hoc Maria, hoc in Maria, hoc per Mariam eſt. Glorioſum omnino gloriæ Mariæ priuilegium eſt, quod poſt Deum maior gloria noſtra, maius noſtrum gaudium de Maria eſt. Vnde Bernardus: Summa gloria eſt o Maria, poſt Dominum te videre, tibi adhærere, in tue protectionis munimine demorari. Hæc igitur ſunt ſeptem glorioſiſſima priuilegia Mariæ, quorum gratia obtinemus, vitam gratiæ. Et ideo obſecrare poſſumus Mariam ſicut Abraham obſecrauit Saram, dicens: Dic obſecro, quòd ſoror mea ſis, vt bene mihi ſit propter te, & viuet anima mea ob gratiã tui. O ergo Maria, o Sara noſtra, dic quòd ſis ſoror noſtra, vt propter te bene nobis ſit a Deo, & ob gratiam tui, viuant animæ noſtræ in Deo. Dic, inquam, chariſſima Sara noſtra, quòd ſis ſoror noſtra, vt propter talem ſororem Ægyptij, id eſt dæmones, nos reuereantur, vt etiam propter talem ſororẽ angeli nobis in acie coniungantur, vt inſuper propter talem ſororem, Pater, & Filius, & Spiritusſanctus noſtri miſereantur.

Priuilegiũ 7.

Hieronym. ſer. de Aſſumpt. B. Maria, quæ eſt epiſt. 10. tom. 9. ante med.

Gen. 12. c

B. Maria habuit gratiam præmiorum. *Eccli. 26. c*

Quartò conſiderate chariſſimi in Maria gratiã præmiorum: de qua tamen pro parte, in ſeptimo Mariæ priuilegio iam tactum eſt. De hac gratia poteſt accipi, quod dicitur in Eccleſiaſtico: Gratia ſuper gratiam, mulier pudorata, & ſancta. Mulier ſuper omnes mulieres pudorata, ſuper omnes ſancta eſt Maria, in qua eſt gratia ſuper gratiam, gratia gloriæ ſuper gratiam viæ, gratia præmiorum in cælo, ſuper gratiam meritorum in mundo. Hæc autem gratia beatitudinis Mariæ conſiſtit in ſeptem dotibus corporis & animæ. Quodlibet enim corpus glorificatũ habet quattuor dotes glorioſas, videlicet dotem miræ claritatis, dotem miræ ſubtilitatis, dotem miræ agilitatis, & dotem miræ impaſſibilitatis, & ſi omnium beatorũ corpora, his quattuor dotibus Deus glorificauit, quanto magis corpus iſtud, quod ipſum glorificatorem omnium corporum genuit? Quid mirum, ſi dote claritatis clariſſima ſit in cælo, quæ dono ſanctitatis tam clariſſima fuit in mundo? De ipſa namque beatus Bernardus ait: Adhuc inter peccatores degens, tanta ante Deum claruiſti ſanctitate, vt ſola ſolio æterni Regis approximare meueris. Item, quid mirum ſi dote ſubtilitatis ſubtiliſſima ſit, quæ dono humilitatis tam ſubtiliſſima fuit in mundo? Ipſam enim alloquens beatus Bernardus, dicit: Numquam ſupra choros angelorum ſublimata aſcendiſſet, niſi prius infra omnes homines humiliata deſcendiſſet. Item, quid mirum, ſi dote agilitatis velociſſima ſit in cælo, quæ dono pietatis tam velociſſima fuit in mundo? Ipſa namque abijt in montana cum feſtinatione pro officio pietatis, de cuius feſtinationis velocitate Ambroſius ait: Quo iam Deo plena, niſi in montana cum feſtinatione aſcenderet? Neſcit tarda molimina Spiritusſancti gratia. Item, quid mirum, ſi dote

B. Maria habet dotes beatorum corporum.

Bern. in deprecatione, et laude ad B. V. Mar. ante med.

Ibidem poſt med.

Amb. Cõm. in Luc. lib. 2. c. 1. edi. Rom. to. 3.

A impaſſibilitatis impaſſibiliſſima ſit in cælo, quæ dono patientiæ, & æquanimitatis tam impaſſibiliſſima fuit in mundo, vt ipſa nec minimum impatientiæ, vel odij vulnus ſentiret, cum ſuã ipſius animã gladius pertrãſiret? Immo etiam ſignũ vulneris, ſignũ paſſionis impatiẽtiæ, nec legimus, nec credimus in Maria quãdoque apparuiſſe. Vnde Bernardus ait: Reuolue diligenter Euangelicę hiſtoriæ ſeriem vniuerſam, & ſi quid forte increpatorij, ſi quid durũ, ſi quod denique ſignum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cetero ſuſpectam habeas, & accedere verearis. Ceterum ſi tanta eſt gloria glorioſiſſimi corporis Mariæ, quanta putas B eſt gloria ſuæ beatiſſimæ animæ? Quod licet certe beata anima tres habet dotes ipſam beatificantes, videlicet dotem miræ cognitionis, dotem miræ dilectionis, dotem mirę fruitionis, vel, ſecundum modernos quoſdã, dotem viſionis, fruitionis, & tentionis. quocunque autem modo dotes animæ accipiãtur, certum eſt quòd dotes animæ Mariæ omnium animarum dotibus præferantur. Nam ſi omnes beatæ animæ his dotibus beatificantur in cælo, quanto magis anima eius, quæ omnium animarum beatificatorẽ genuit in mũdo? Quid mirum ſi iam in lucidiſſima cognitione eſt anima Mariæ, quæ iam profundiſſimæ vnita eſt luci æternæ? C Vnde beatus Bernardus ait: Profundiſſimam diuinæ ſapiẽtiæ, vltra quàm credi valeat, penetrauit abyſſum, vt quantum ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſſibili videatur vnita. Item, quid mirum ſi iam in fecundiſſima dilectione eſt anima Mariæ? quid, inquam, mirum ſi præ omnibus diligat, quę præ omnibus eſt dilecta? Vere præ omnibus. Ait enim beatus Auguſtinus ad ipſam: Te ipſe Rex Regum vt matrem veram, & decoram ſponſam, præ omnibus diligẽs, amoris amplexu ſibi aſſociat. Item, quid mirum ſi iam in iucundiſſima fruitione ſit anima Mariæ, quæ benedicto fructu ventris ſui paſcitur dulciſſime? Vnde beatus Auguſtinus, ait: Mariæ anima, claritate fruitur Chriſti, & glorioſis eius amplexibus ſemper præſens, D ſemper conſpiciens, ſemper videre ſitiens inæſtimabiliter paſcitur. Igitur ſicut glorioſiſſima Maria omnes ſanctos excedit in gratia viæ, & in gratia meritorum, ita omnes ſanctos excedit in gratia gloriæ, & in gratia præmiorum. Vnde bene ipſa ſignata eſt per Eſther reginam, de qua legitur, quòd ducta ad cubiculum Regis Aſſueri habuit gratiam & miſericordiã coram eo ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema regni in capite eius. Eſther interpretatur euacuata & eleuata. Hoc optime conuenit Mariæ, de qua beatus Hieronymus ait: Eleuatur ſuper choros angelorũ, vt poſſit ſpeciem vultumq. videre Saluatoris, quẽ amauerat, quẽ concupierat ex toto deſiderio cordis. Iſta Eſther Regina beata virgo Maria, ducta eſt in eius aſſumptione in cubiculum regis Aſſueri, regis æterni, in cubiculum vtique, de quo Auguſtinus, Mariam alloquens, ait: Tu in cubiculi regij beatitudine, gemmis, ac margaritis ornata conſiſtis. Ducta itaque in hoc cubiculum quietis æternæ Regina Maria, gratiam regis Aſſueri, ideſt gratiam veri regis habet ſuper omnes mulieres, ideſt ſuper omnes intelligentias angelicas & ſuper omnes beatas animas, vt ſit in Maria gratia, ſuper gratiam omnium beatorum. Nam reuera in capite eius Rex regum diadema regni poſuit. Diadema certe tam impretiabile, diadema tam delectabile, diadema tam mirabile, quòd hoc omni linguæ inenarrabile, omni ingenio inſcrutabile eſt. Sic ergo, chariſſimi, vidiſtis quanta gratia donorum, quanta gratia labiorum, quanta gratia priuilegiorũ, quanta gratia præmiorũ affluentiſſima ſit Maria. Rogemus ergo ipſam tantam inuentricem gratiarum, vt & nos faciat inuenire gratiam apud Dominum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum: qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Luc. 2. e

Bern. ſerm. de B. Mar. Vir. ex verbis Apoc. 12 non longe a prin.

Eſther. 2. c

Hieronym. ſer. de Aſſump. B. M. Vir. quæ eſt epiſt. 10. to. 9. poſt med.

Auguſt. de Sanct. ſer. 35. circa fi. tom. 10.

Aug. de Aſſumpt. Beatæ Mariæ libro vnico c. 6. tom. 9.

Digitized by Google

Quòd nouem sint plenitudines in Maria, quæ nouem ordinum angelorum plenitudines repræsentant in gloria. Lect. VII.

AVE *gratia plena*. Non sufficit Archangelo gratiam Mariæ simpliciter commendare, sed etiam plenitudinem eius voluit signanter insinuare, cum dixit: *Gratia plena*. O vere plena, & plene plena. Adhuc certe non dixerat Gabriel: *Ecce concipies in vtero, &c.* Adhuc etiam non dixerat: *Spiritus sanctus superueniet in te, &c.* Si ergo ante superuentionem Spiritus sancti, si ante conceptionem Filij Dei, plena fuit Maria; quanto magis post? Propter hoc bene de eius plenitudine, & de plenitudinis eius gratitudine dicit Anselmus: Hæc millies plenissima ab angelo salutata, Spiritu sancto repleta, plenitudine diuinitatis afflata. Bene ergo plena dicitur Maria. Plena, inquam, illuminatione sapientiæ, plena inundatione gratiæ, plena possessione bonæ vitæ, plena vnctione misericordiæ, plena fecundatione prolis piæ, plena perfectione Ecclesiæ, plena respersione odoriferę famæ, plena resultatione diuinæ gloriæ, plena etiam fruitione æternæ lætitiæ. Has nouem plenitudines considerabimus in Maria, quæ nouem ordinum angelicorum plenitudines repræsentant in gloria.

B. Maria plena illuminatione sapientiæ. *Prou. 7. c*

Primo considerabimus, charissimi, quòd plena est Maria illuminatione sapientiæ, & intellectus. Vnde ipsa bene per lunam plenam signari potest, de qua dicitur in Prouerbijs: Non est vir in domo sua, abijt via longissima: sacculum pecuniæ secum tulit, in die plenæ lunæ reuersurus. *Hier. 31. d* Hic est vir ille, de quo Hieremias ait: Creauit Dominus nouum super terram, Mulier circumdabit virum. Mulier Maria: mulier vtique sexu, non corruptione: mater virtutis Dominum nostrum circumdedit vtero suo, circumdedit habitu nostro. Hic vir, si tamen, vt ait Iosephus, virum appellari fas est, tres domos habet. *Ioseph. Antiq. Iudaic. lib. 18. c. 4.* Imperatoriæ maiestatis est, in palatio habere tres mansiones, videlicet consistorium, cenaculum, & cubiculum. Consistorium est domus causarum, cenaculum ciborum, cubiculum quietis. Sic *Matt. 8. c* Imperator noster, qui imperat ventis, & mari, habet domum causarum, mundum: habet domum ciborum, modo Ecclesiam, olim synagogam: habet domũ quietis, rationalem animam. Sed heu, vir iste Dominus virtutum, a domo mundi, a domo synagogæ, a domo *Psal. 118. u* animæ valde fuit elongatus: quia longe a peccatoribus salus. Vir ergo iste in domo sua non fuit, quando per *Hier. 12. b* Hieremiam conquerendo dixit: Reliqui domũ meã, dimisi hereditatem meam, Sacculum etiam pecuniæ secum tulit: quia thesaurum misericordiæ, & gratiæ suæ a mundo abscondit. Sed ecce vir iste in die plenæ lunæ reuersus est, illius, inquam, lunæ, de qua dicitur *Cant. 6. c* in Canticis: Pulchra vt luna. Luna ergo est Maria. luna plena, Maria plena. Lunæ plenæ Maria bene comparata est, quæ luminæ sapientiæ & veritatis a sole æterno plene illuminata est. Vnde Maria bene illuminata interpretatur, siue illuminatrix. Ipsa namque luna & lucerna nostra illuminata fuit a Domino, & illu*Psal. 17. c* minatrix fuit mundo, iuxta illud Propheticum: Quoniam tu illuminas lucernam, &c. In huius lunæ plenitudine, vir reuersus est in domum, quãdo Christus per carnem venit in mundum. O vere mirabilis huius lunæ plenitudo. Ecce si Maria plena fuit lumine sapientiæ, quod a sole æterno recepit, priusquam ipsum concepit, quanto plenior fuit dum hunc solem tam mirabiliter concepit, & tam totaliter in se recepit? Et ideo bene plenitudinem sapientiæ Mariæ beatus Bernardus commendans, ait: Extruxit in Maria sibi domum sapientia cælestis: quæ adeo mentem eius repleuit, vt de plenitudine mentis eius fecundaretur, & caro ac virgo singulari gratia eandem ipsam sapientiam, carne tectam pareret, quam prius mente pura conceperat.

B.M. plena inundatione gratiæ.

Secundo considerabimus, quòd plena est Maria inũdatione gratiæ in affectu. Tanta nempe inundatio gratiæ, tanta profunditas, & magnitudo in Maria fuit, vt ipsa bene mare plenum dici possit, iuxta illud: Tonet mare, & plenitudo eius. Sicut in mari aquarum, sic in Maria sunt congregationes gratiarum. Vnde scriptum est: Congregationes q. aquarum appellantur maria. Dicitur quoque in Ecclesiaste: Omnia flumina intrant in mare. Omnia flumina sunt omnia gratiarum dona, quæ intrauerunt in Mariam, iuxta illud Sapientis: In me omnis gratia viæ, & veritatis, & cet. Quàm plenum sit hoc mare, quàm plena gratia sit Maria, beatus Hieronymus aperit, dicens: Bene plena, quia ceteris per partes præstatur: Mariæ vero simul se tota infudit plenitudo gratiæ. Hoc ergo plenum mare audiamus contra vitia tonare. Tonet ergo mare & plenitudo eius, tonet plenum mare, tonet plena Maria. Tonet contra luxuriam, castitatem proponendo, & dicat: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Tonet etiam contra superbiam, humilitatẽ sentiendo, & dicat: Ecce ancilla Domini, & cet. Tonet quoque contra ingratitudinem, gratias agendo, & dicat: Magnificat anima, & cet. De plenitudine huius maris similiter in Psalmo dicitur: Moueatur mare, & plenitudo eius. Moueatur mare, moueatur Maria, moueatur certe suspirijs, & castigationibus, moueatur lacrymis, & orationibus, moueatur eleemosynis, & alijs venerationibus. Moueatur, inquam, plene, vt nobis effundat de sua plenitudine. Attendamus, quid nobis beatus Bernardus de ea loquatur. Ait enim sic: Vas liquore plenum si moueatur, de facili subuertitur, & effundit liquorem. Sic beata virgo Maria, si moueatur precibus effundit liquorem in nobis.

1. Para. 16. c *Gen. 1. b* *Eccles. 1. b* *Eccli. 24. c* *Hierõ. ser. de Assump. B. Ma. q̃ est ep. 10. to. 9. ante med.* *Luc. 1. d* *Ibidem.* *Ibidem. e* *Psal. 95. c*

Maria est plena possessionibus bonæ vitæ.

Tertio considerabimus, quòd plena est Maria possessionibus bonæ vitæ in effectu. De hac plenitudine vere possumus dicere: Domini est terra, & cet. Per terram bene significatur Maria, de qua sic legitur in Isaia: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Quid terra humilius? quid terra vtilius? Terram omnes sub pedibus habemus, & de terra omnes vitam fouemus. Vnde enim victum & vestitum, panem, & vinum, lanam, & linum, & huius vitæ necessaria, nisi de terra, & de plenitudine terræ habemus? Quid ergo humilius? quid vtilius terra? Similiter quid humilius, quid vtilius Maria? Ipsa denique humilitate sua omnium est infima. Ipsa plenitudine sua omnium est vtilissima. Vitæ namque spiritualis necessaria habemus de plenissima terra Maria. Et ideo bene beatus Bernardus ait: Altius intuemini quanto deuotionis affectu a nobis voluit honorari Mariam, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis ab ea nouerimus redundare. Sed a quo & cuius est tanta huius terræ plenitudo? Audi Psalmistam: Domini est terra & plenitudo eius. Et iterũ: Meus est orbis terrę & plenitudo eius. Plenitudo terræ consistit in fructibus, & diuersis possessionibus terræ iuxta illud Psalmistæ: Impleta est terra possessione tua. Fructus autem & possessiones plenissimæ terræ, Mariæ sunt opera, mores, exempla, & diuersa merita sanctissimæ vitæ Mariæ. Talibus enim possessionibus eam Dominus repleuit, talibus eam bonis impleuit, vt dicitur in Ecclesiastico: Dominus in terram respexit, & impleuit eam bonis suis. De hac eius plenitudine Hieronymus mentionem faciens, inquit: Talibus decebat virginem oppignerare muneribus, vt esset gratia plena: quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, pacemq. refudit, fidem gentibus, finem vitijs, ordinem viræ, & moribus disciplinam.

Ber. in ser. Nat. B. M. de aquæductu ante med. *Psal. 23. & 49. c* *Psal. 103. c* *Eccli. 16. d* *Hiero. ser. de Assump. B. Mar. quæ est epist. 10. to. 9. ante med.*

B. Maria plena misericordia.

Quarto considerabimus, charissimi, quòd Maria plena est vnctione misericordiæ; plena oleo pietatis. Vnde ipsa signata esse potest per illam mulierem, cui clauso ostio domus suæ, omnia vasa intus congregata. facta sunt miraculose oleo plena, secundum quod Eliseus si prædixerat, dicens: Cum plena fuerint, tolles. Mulier

4. Reg. 4. a

Digitized by Google

lier ista est Maria, quæ etiam a Filio suo mulier appel-
Ioan. 19. e lata est in Ioanne, vbi dicitur: Mulier, ecce filius tuus.
Huius mulieris vasa sunt affectus & effectus, desideria & beneficia, quæ omnia oleo misericordiæ plena
Ber. in deprecatione ad V.M. nō lōge a prin. sunt in Maria. Vnde de hoc oleo beatus Bernardus bene ait: Nec mirum o Domina, si tam copioso oleo misericordiæ cordis tui, perfusum est sanctuarium: cum illud inæstimabile opus misericordiæ, quod prædestinauit Deus ante sæcula in redemptionem nostram, primum sit in te a mundi artifice fabricatum. Dicamus
Matt. 25. a ergo, charissimi, dicamus Mariæ: Date nobis de oleo vestro. Petamus oleum misericordiæ eius in mundo, ne frustra petamus in iudicio. Quod autem domus, in
Ezec. 44. a qua vasa replebantur, clausa fuit, hoc optime Mariæ conuenit. de cuius clausura Ezechiel ait: Porta hæc clausa erit & non aperietur, & vir non transiet per eā: quoniam Dominus Deus Israel egressus est per eam. Porta Mariæ clausa fuit sera virginali: vir non transiuit per eam, amplexu maritali: Dominus Deus egressus est per eam, natiuitate singulari. Sed certe quia ad multiplicationem olei, vasa etiam vicinorum nō pauca collecta fuerunt; ideo quoque per vasa illa omnes signari possunt, qui plenitudinis misericordiæ Mariæ
Bern. serm. de B. Virg. M. ex verb. Apoc. 12. ante med. participes sunt. Qui autem sint illi, beatus Bernardus declarauit, cum dixit: Maria omnibus sinum misericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi: captiuatus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam, denique tota Trinitas gloriam, Filij persona carnis humanæ substantiam.

B. Maria plena fecū ditate prolis diuinæ. *Isa. 6. e* Quinto, charissimi, cōsideremus, quòd plena est Maria fecundatione prolis diuinæ. De plenitudine illa intelligere possumus illud Isaiæ: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat domus maiestate eius. Domus illa in cuius solio Dominus sedit, est beata virgo, in cuius mentis solio
3. Reg. 8. b Dominus requieuit. Q vere beatissimum, o vere stabilissimum solium, sicut dicitur in libro Regum: Firmissimum solium tuum in æternum. Hoc solium excelsum est in intellectu, eleuatum in affectu. Excelsum est quoque super homines, eleuatum super homines. Excelsum insuper est gratia, eleuatum in gloria. In solio ergo Mariæ, in solio, inquam, mentis eius Dominus sedebit, & domus corporis eius maiestate verbi incarnati plena erat. De hac ineffabili plenitudine bea
Ambr. cōm. in Luc lib. 2. c. 2. edit. Rom. to. 3. Ber. hom. 3. sup. Missus est longe ante med. tus Ambrosius ait: Bene sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia, consecuta est, vt gratiæ repleretur auctore. O vere felix domus tam felici fecunditate plena. Ait namque beatus Bernardus: Bene gratia plena quæ & virginitatis gratiam tenuit, & fecunditatis gloriam acquisiuit. Dominus ergo in solio mentis Mariæ sedit per gratiam: & domum corporis eius maiestate sua impleuit per assumptam naturam.
3. Reg. 8. b Vnde in tertio Regum dicitur: Impleuerat gloria Domini domum Domini. Tunc ait Salomon: Dixit Dominus, vt habitaret in nebula. Domus ergo Domini Maria impleta est gloria diuinæ maiestatis per nebulam assumptæ a Deo humanitatis, illam dico nebulā,
Eccli. 43. c & 50. a de qua dicitur in Ecclesiastico: Medicina omnium in festinatione nebulæ. Et iterum: Quasi stella matutina in medio nebulæ, &c. Nam quasi stella in nebula, id est verbum in carne assumpta.

B. Maria plena perfectione vniuersalis Ecclesiæ. *Eccl. 24. b* Sexto cōsideremus, charissimi, quomodo Maria fuerit plena perfectione vniuersalis Ecclesiæ. Diuersas & mirificas perfectiones & gratias in diuersis sanctis suis habuit, & habet Ecclesia, in quorum plenitudine videtur detenta fuisse Maria, vt vere possit dicere illud Ecclesiastici: In plenitudine sanctorum detentio mea. Reuera in plenitudine sanctorum Mariæ detētio fuit: dum in mirifica perfectione sua, plenitudo perfectionis sanctorum sibi non defuit. Sicut beatus Bernardus declarat, cum ait: Merito in plenitudine sanctorum detentio eius, cui nec defuit fides Patriarcharum, spiritus Prophetarum, zelus Apostolorum, constantia martyrum, sobrietas confessorum, castitas virginum, fecunditas coniugatorum, immo nec puritas angelorum. Scriptum enim est in Ecclesiastico: In plenitu-
Eccl. 24. a dine sancta admirabitur. Ad hoc certe in plenitudine sanctorum, nō in plenitudine impiorum detentio Mariæ est: quia apud eos, qui pleni sunt sanctitate, non apud eos, qui pleni sunt iniquitate, Maria libenter est. Ipsa quoque non solum in plenitudine sanctorum detinetur, sed etiam in plenitudine sanctos detinet, ne eorum plenitudo minuatur. Detinet nimirum virtutes, ne fugiant: detinet merita, ne pereant: detinet dæmones, ne noceant: detinet Filium, ne peccatores percutiat. Ante Mariam non fuit, qui sic detinere Dominum auderet, testante Isaia, qui dixit: Non est, qui in-
Isa. 64. b uocet nomen tuum, qui consurgat & teneat te.

B. Maria plena respersione odoriferæ famæ. *Gen. 27. d* Septimo consideremus, quomodo plena sit Maria respersione odoriferæ famæ. Sicut enim ager plenus odoriferarum specierum odoribus: sic Maria plena est odoriferis famæ suæ aspersionibus. De hac plenitudine accipiamus quod legitur in Genesi: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Ager iste est Maria, in qua thesaurus angelorum, immo totus Dei Patris absconditus est. Felix qui vendit
Matt. 13. f omnia, quæ habet, & emit agrum istum. Huius agri
Hierō. ser. de Assump. B. Mā. q̄ est ep. 10. to. 9. ante med. pleni plenus odor est plena Mariæ fama, plenus honor. De hoc beatus Hieronymus ait: Quia multis repleta erat virtutum odoribus, manans ex ea fragrabat suauissimus odor spiritibus angelicis. De isto odore
Eccli. 24. b ipsa sancta gloriando dicere potest, illud Ecclesiastici: Sicut cinnamomū & balsamum, amœnitatis odorem dedi. Odor Mariæ sui sicut cinnamomum exterius, in cortice conuersationis: sicut balsamus interius, in vnctione deuotionis: sicut myrrha, in amaricatione castigationis. Fuit quoque odor Mariæ sicut cinnamomū in actione: sicut balsamum in contemplatione: sicut myrrha in passione. O vere dies & nimis dies, quæ præter alia aromata, tā plena fuit odorifero Spiritus-
Ber. ser. in Natiuit. B. Mariæ de aqueductu ante med. sancti balsamo, vt bene de illo super illud, *Spiritus sanctus superueniet in te*, beatus Bernardus dicat: Pretiosum illud balsamum, tanta tibi copia, tantaq. plenitudine influet, vt copiosissime effluat circumquaque. Be-
Hiero. ibid. vbi supra proxime. ne ergo dicere potuit Deus Pater: Ecce odor Filij mei sicut odor agri pleni. quasi dicat: Ecce odor Filij mei, idest, honor Filij pleni, ex honore plenæ matris suæ est & fama. Vnde Hieronymus ait: Honor maternus eius est, qui de ea natus est.

B. Maria plena resultatione diuinæ gloriæ. *Eccli. 42. c* *Eccli. 43. a* *3. Reg. 10. a* Octauo consideremus, charissimi, quomodo plena est Maria resultatione siue expressione diuinæ gloriæ, iuxta illud Ecclesiastici: Gloria Domini, plenum est opus eius. Antonomastice, opus Domini mirabile est Maria, de quo dicitur in Ecclesiastico: Vas admirabile opus excelsi. Vere opus mirabile, quia numquam inuenitur simile. Vnde de hoc dicitur: Non est factum tale opus in vniuersis regnis. Non vtique in regno cælestium, non, in regno terrestrium, non in regno infernorum: quia nullum tale opus in cælo, nullum tale in mundo, nullum tale in limbo fuit. Hoc enim opus plenum est Dominica gloria, quia super omnem puram creaturā resultat, & relucet plenissime in Maria. Nam præter assumptam a verbo naturam, nullum est opus, nulla est creatura, in qua tanta diuinæ gloriæ materia reluceat, sicut in Maria. Gloriam enim de restauratione facta in cælo, gloriam de redēptione facta in mundo, gloriam de liberatione facta in inferno, habet Dominus per Mariam, habet per plenitudinem Mariæ. Et ideo bene ait Anselmus sic: Tibi solum loquor Domina, beneficijs tuis plenum esse mundum, inferna penetrauit, cælos superauit. Per plenitudinem enim gratiæ tuæ, quæ in inferno erant, se lętantur liberata, & quæ supra mūdum sunt, se gaudent restaurata. Plenum ergo est gloria Domini opus eius Maria, quia sicut dicitur in Isaia: Plena est omnis terra gloria eius. Plena
Isa. 6. b vtique est omnis terra. plena est tota Maria, relucente in se plenissime diuina gloria. Merito autem omnibus prædi-

Digitized by Google

prædictis gratijs pleniſſima dicitur, quæ omnibus non ingratis gratiſſima creditur, ſicut beatus Bernardus oſtendit, qui de hoc verbo, *Aue gratia plena*, loquens ſic ait: Bene plena gratia, quia Deo, & angelis, & homi nibus grata. Hominibus per fecunditatem, angelis per virginitatem, Deo per humilitatem.

B. Maria plena fruitione lætitiæ æternæ. *Ioan. 16. b*

Nono conſideremus chariſſimi, quomodo plena ſit Maria fruitione lætitiæ æternæ. Quis enim noſciat, eã ab his non excluſam, quibus Filius eius dixit: Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum plenum ſit? Si ergo omnium Apoſtolorum, immo omnium cum Deo regnantium gaudium plenũ eſt, quanto matris Dei gaudium pleniſſime eſt plenum? De hac plenitudine beatus Hieronymus inquit: Plena ſi quidem gratia, plena Deo, plena virtutibus, non poteſt non poſſidere pleniter gloriam claritatis æternæ. Quid mirum, ſi lætitiã & gloriam plenam & ſuper plenam habet in regno, quæ gratiam plenam & ſuper plenam, habuit in exilio? Quid certe mirum, ſi tam in cælo quam in mundo eius plenitudo ſuper omnem creaturã ſit, de cuius plenitudine omnis creatura vireſcit? Vnde Anſelmus ait: O femina plena & ſuperplena gratia, de cuius plenitudinis exundantia, reſperſa reuiuiſcit omnis creatura. Sic ergo chariſſimi videtis in Maria plenitudinem ſapientiæ illuminatiuam, plenitudinem gratiæ inundatiuam, plenitudinem vitæ fructificatiuam, plenitudinem miſericordiæ ſubuentiuam, plenitudinem Eccleſiæ perfectiuam, plenitudinem famæ reſperſiuam, plenitudinem diuinæ gloriæ expreſſiuam, & plenitudinem æternæ lætitiæ ſupergreſſiuam. Eia ergn pleniſſima virgo Maria, nos tam inanes, tam vacuos ſic participes plenitudinis tuæ facias, vt tandem ad æternam plenitudinem pertingere valeamus. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.

Hieronym. ſer. de Aſſump. B. M. quæ eſt. epiſt. 10. to. 9. poſt med.

Quòd Dominus, de quo dicitur B. Mariæ, Dominus tecum, generaliter eſt Dominus vniuerſalis omnium rerum, potentiſſimus, ſapientiſſimus, opulentiſſimus, ac indeficientiſſimus, & cum eo Beata Maria etiam talis.

Lectio VIII.

AVE MARIA *gratia plena, Dominus tecum.* Oſtenſum eſt ſupra, quomodo Maria propter puriſſimam vitæ innocentiam merito per, *Aue*, ſalutatur: oſtenſum eſt quoque quo modo propter copioſiſſimæ gratiæ affluentiam merito, *Gratia plena*, commemoratur. Oſtendendum autem nunc eſt, quomodo propter ſpecialiſſimam Dei præſentiam merito Dominus ſecum fore inſinuatur. *Dominus ergo tecum.* O magne Gabriel, magnum, magnæ Mariæ, de magno Domino nuncias. Magnum eſt quod ei dicis, *Dominus tecum*. Sed dic nobis, quantum, vel quomodo ſecum? Et ecce beatus Auguſtinus in perſona Gabrielis ad hoc reſpondens, ait: *Dominus tecum*, ſed pluſquã mecum. *Dominus tecum*, ſed non ſicut mecum. In me licet ſit Dominus, memetipſum creauit Dominus; per te autẽ naſciturus eſt Dominus. Dominus ergo o Maria, ſed quis, vel quantus Dominus? Dominus terræ, & omnium generaliter, Dominus hominum ſpecialiter, Dominus tuus ſingulariter o Maria. Dominus, inquã, creaturæ generaliter vniuerſalis, Dominus ſpecialiter naturæ rationalis, Dominus ſingulariter aulæ tuæ virginalis o Maria. Conſiderandum eſt ergo, chariſſimi, quòd Dominus iſte de quo dicitur: *Dominus tecum*, ipſe eſt generaliter Dominus creaturæ vniuerſalis. Vnde Iudith: Dominus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ. Et Sapiens: Omnium Dominus dilexit illam. Omnium certe vniuerſaliter, omnium, inquam, viſibilium & inuiſibilium. Iſte vniuerſalis omniũ Dominus ſic cum Maria fuit, quòd etiam ipſam vniuerſalem omnium Dominam fecit. Dominam, inquam, cæli, & Dominam mundi. Propter quod Anſelmus ait: Regina cæli, & Domina mundi, mater eius qui mundat mundam, tibi confiteor, quòd cor-

Verbi illi Dominus, tecum declaratio.

Auguſt. de tẽp ſer. 18. paulo ante med. to. 10.

Iudith 9. d
Sap. 8. a

pus meum nimis eſt immundum. Sed ecce iſte vniuerſalis omnium Dominus, ipſe eſt Dominus potentiſſimus, Dominus ſapientiſſimus, Dominus opulentiſſimus, Dominus indeficientiſſimus. Dominus enim ſine potentia, dominus ſine ſapientia, dominus ſine opulentia, dominus ſine permanentia minus perfectus dominus eſſet. Vnde dominus impotens, dominus inſipiens, dominus indigens, dominus deficiens, ſiue non permanẽs, minus reputaretur. Dominus ergo vniuerſalis, ipſe Dominus eſt potentiſſimus voluntate, Dominus ſapientiſſimus veritate, Dominus opulentiſſimus proprietate, Dominus indeficientiſſimus æternitate.

Primo attendite, chariſſimi, quòd Dominus vniuerſalis qui cum Maria eſt, cum Dominus potentiſſimus voluntate ſit, bene de illo Propheta ait: Omnia quæcumque voluit Dominus fecit &c. vſque in abyſſis. Ergo nec in cælis, nec in terris, nec in omnibus inferni abyſſis, voluntati tam potentiſſimi Domini reſiſtere quiſquam poteſt, teſte Mardochęo, qui de iſto Domino ait: Domine rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tuæ reſiſtere poſſit voluntati. Ecce Maria, quantus Dominus eſt, quàm potentiſſimus Dominus eſt, qui tecum eſt. Et quia Dominus potentiſſimus, potentiſſime tecum eſt; ideo & tu es potentiſſima ſecum, potentiſsima es per ipſum, potentiſſima apud ipſum, ita vt vere dicere poſsis illud Eccleſiaſtici: In Hieruſalem poteſtas mea. Hieruſalem ſignat Eccleſiam triumphantẽ in cælis, ſignat etiam Eccleſiam militantem in terris. Nam vere tam in cælis, quam in terris poteſtatem habet mater potentiſsima creatoris. Quam potentiſsimam cognoſcit Anſelmus, cum orans, ait: Exaudi pia, adeſto propitia, adiuua potentiſsima, vt mundentur ſordes mentis meæ, & illuminentur tenebræ meæ. Dominus ergo tecum ò Maria potentiſsima.

Pſal. 113 b

Eſther. 13. c.

Eccli. 24. b

Secundo attendite, chariſsimi, quòd vniuerſalis Dominus, qui eſt cum Maria, ipſe eſt Dominus ſapientiſſimus veritate. Ipſe enim eſt Dominus, de quo in Pſalmo dicitur: Magnus Dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. O quam ſapientiſsimus Dominus, cuius ſapientiam nihil fallere, nihil latere poteſt: quia omnia manifeſta & occulta nouit. Omnia vtique opera noſtra bona & mala, omnia verba noſtra bona & mala, omnes cogitationes & omnia deſideria noſtra bona, & mala, omnia ſcit Dominus. Vnde Petrus ait: Domine, tu omnia ſcis. Ecce Maria, qualis Dominus eſt, quàm ſapientiſsimus Dominus, qui tecum eſt. Et quia Dominus ſapientiſsimus, ſapientiſsime eſt tecum: ideo tu es ſapientiſsima ſecum, ſapientiſsima es per ipſum. Tu enim ſignata es per illam Abigail, de qua dicitur: Eratq. illa mulier prudentiſsima, & ſpecioſa. Maria tam prudentiſsima tam ſpecioſa fuit, vt Anſelmus de ipſa audacter dicat: Omnes theſauri ſapientiæ, & ſciẽtiæ in Maria. Dominus ergo tecum o Maria ſapientiſsima.

Ioan. 21. c

1. Reg. 25. a

Tertio attendite chariſsimi, quòd Dominus vniuerſalis qui cum Maria eſt, ipſe eſt Dominus opulentiſsimus proprietate, ſicut bene de iſto Domino Propheta teſtatur, dicens: Domini eſt terra, &c. vſque, in eo, Domini certe eſt nõ ſolum terra & plenitudo eius, immo etiam cælum & plenitudo eius. Tui enim Domine ſunt cæli, & tua eſt terra: quia cælum cæli Domino. Domini huius omnia ſunt propria, cælum & terra, corporalia & ſpiritualia, omnis natura, omnis gratia, omnis cæleſtis gloria, omnia ſunt Domini propria. Dominus ergo ditiſsimus eſt, ſicut etiam Apoſtolus, ait: Ideo Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Ecce Maria, quantus Dominus eſt, quàm opulentiſsimus Dominus eſt, qui tecũ eſt. Et quia Dominus opulentiſsimus, opulentiſsime eſt tecum, ideo tu es opulentiſsima ſiue ditiſsima ſecum, ita vt vere tibi dici poſſit illud Prouerbiorum: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. Filia Agnes, filia Lucia, filia Cęcilia, filia Agatha, filia Catherina, & multæ

Pſal. 23. a

Rom. 10. c

Prou. 31. d

Digitized by Google

multæ aliæ filiæ, & multæ aliæ virgines ſanctæ, multæ animæ iuſtæ congregauerunt diuitias virtutum, & gratiarum, diuitias meritorum & præmiorum: ſed Maria vniuerſis diuitijs ſupergreſſa es excellentiſsime vniuerſas. O quam diues eſt Maria in gloria, quæ tam diues fuit in miſeria. O quàm diues eſt in cælo, quæ tam diues fuit in mundo. O quàm diues eſt in anima ſua, quæ tam diues fuit in carne ſua, vt etiam beatus Bernardus exclamans, dicat: O diues in omnes & ſuper omnes Maria, de cuius ſubſtantia modica pars aſſumpta, totius mundi ſuffecit ſoluere delicta. Dominus ergo tecum ò Maria opulentiſsima.

Quarto attẽdite, chariſsimi, quòd Dominus vniuerſalis, qui eſt cum Maria, ipſe eſt Dominus indefician-
Exod.15.d tiſsimus æternitate. Vnde habetis in Exodo, Dominus
Pſal.101.b regnabit in æternum, & vltra. Et in Pſalmo: De iſto Domino dicitur: Tu autem Domine in æternum permanes. Ecce Maria quantus Dominus eſt, quàm indefi cientiſsimus Dominus eſt qui tecum eſt, & quia Domi nus indeficientiſsimus indeficientiſsime eſt tecum, & ideo tu es indeficientiſsime in æternũ ſecum. Tu enim es thronus ille indeficiens, thronus in æternum; thro-
Pſal.88. e nus Filij Dei, de quo Pater per Prophetam ait: Thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum. & vere in æternum. Vnde non ſolũ vere dicimus: Tu autem Domine in æternum permanes: ſed etiam vere dicere poſſumus: Tu autem Domina in æternum permanes. Quid mirum ſi Maria ipſa in Filio ſuo permaneat in æternum, cum etiam beneficia Mariæ in ſeruis ſuis permaneant in æternum? Ait
Ber. ſer. 2. die Pentec. cir. med. enim beatus Bernardus: In te o Maria Angeli lętitiam, iuſti gratiam, peccatores veniam inueniunt in æternũ. Dominus ergo tecum ò Maria indeficiẽtiſsima. Gaude nunc Maria gaude. Ecce Dominus potentiſsimus ſic eſt tecum, quòd tu es potentiſsima ſecum. Dominus ſapientiſsimus ſic eſt tecum, quòd tu es ſapientiſsima ſecum. Dominus opulẽtiſsimus ſic eſt tecum, quòd tu es opulentiſsima ſecum. Dominus indeficientiſsimus, ſic eſt tecum, quòd tu es indeficientiſsima ſecum. Eia ergo potentiſsima Domina, eſto nobis impotẽtiſsimis auxiliatrix. Eia ſapientiſsima Domina, eſto nobis inſipientibus auxiliatrix, & conſiliatrix. Eia opulentiſsima Domina eſto nobis indigentibus locupletatrix. Eia indeficientiſsima Domina, eſto nobis deficientibus perpetuatrix in omni bono.

Quòd Dominus de quo dicitur Beatæ Mariæ, Dominus tecum, ſpecialiter eſt Dominus creaturæ rationalis pijſsimus, iuſtiſsimus, certiſsimus, ac nominatiſsimus, & talis etiam cum ipſo Beata Maria. Lect. IX.

COnſequenter conſideremus, chariſsimi, quod Dominus iſte de quo dicitur, Dominus tecum, ipſe eſt Dominus ſpecialiter creaturæ rationalis, ſicut ipſa
Pſal. 8. rationalis creatura in Pſalmo ait: Domine Dominus noſter &c. Dominus omnium vniuerſaliter: Dominus noſter, ſpecialiter. Sit vtique Dominus noſter, ſicut
Iſa.33. d dicitur in Iſaia: Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter. Dominus legifer noſter, in mundo: Dominus iudex noſter, in iudicio: Dominus rex noſter, nos coronans in cælo. Iſte ſpecialis noſter Dominus ſic cum Maria fuit, quòd etiam ipſam ſpecialem noſtram Dominam fecit. Quod bene beatus Bernardus recognoſcens, ait: Domina noſtra, mediatrix noſtra, aduocata noſtra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos commenda, tuo filio nos repræſenta. Sed ecce iſte noſter ſpecialis Dominus, ipſe eſt pijſsimus, Dominus iuſtiſsimus, Dominus certiſsimus, Dominus nominatiſsimus. Dominus enim qui non eſſet pius in beneficijs, iuſtus in iudicijs, Dominus qui non eſſet certus in promiſsis, Dominus qui non eſſet nominatus in populis, minus reputaretur. Dominus ergo noſter, eſt Dominus pijſsimus liberalitate: Dominus iuſtiſsimus æquitate: Dominus certiſsimus fidelitate: Dominus nominatiſsimus famoſitate.

Primo ergo attendite, chariſsimi, quòd Dominus noſter ſpecialis, qui cum Maria eſt, ipſe eſt Dominus pijſsimus liberalitate miſericordiæ ſuæ infinitæ. Ipſe enim eſt Dominus, de quo Propheta ait: Tu Domine *Pſal.85. a* ſuauis, & mitis, & multę miſericordiæ, omnibus inuocantibus te. Multæ miſericordiæ Dominus, in multis beneficijs temporalibus, ſpiritualibus, ęternalibus, quę ex multa miſericordia ſua contulit nobis, & conferre non ceſſat. Vtinam tantis Domini miſericordijs non ſimus ingrati. Vtinam Domino tam miſericordiſſimo ſimus valde grati cum Iſaia, qui de Domino ait: Mi- *Iſa.63. b* ſerationum Domini recordabor: laudabo Dominum ſuper omnibus, in quibus reddidit nobis Dominus. Ecce Maria qualis Dominus eſt, quam pijſſimus, quã miſericordioſiſſimus Dominus eſt, qui tecum eſt. Et quia Dominus miſericordiſſimus miſericordiſſime eſt tecum; ideo & tu es miſericordiſſima ſecum, vt vere de te dici poſſit illud Iſaiæ: Præparabitur in miſericor- *Iſa.16. a* dia ſolium eius, & ſedebit ſuper illud in veritate. Solium diuinæ miſericordiæ eſt Maria, mater miſericordiæ, in quo omnes inueniũt ſolatia miſericordiæ. Nam ſicut miſericordiſſimum Dominum; ita miſericordiſſimam Dominam habemus. Dominus noſter multæ miſericordiæ eſt omnibus inuocantibus ſe: & Domina noſtra multæ miſericordiæ eſt omnibus inuocantibus ſe. Propter quod optime Bernardus dicit: *Ber. ſer. 4. de Aſſump. B.Mar. cir. fin.* Sileat miſericordiam tuam Virgo beata, qui inuocatam eam in neceſſitatibus ſuis, ſibi meminerit defuiſſe. Dominus ergo tecum ò Maria miſericordiſſima.

Secundo attendite, chariſsimi, quòd Dominus noſter ſpecialis, qui eſt cum Maria, ipſe eſt Dominus iuſtiſsimus æquitate, ſicut bene de Domino iſto in Pſal- *Pſal.10. b* mo dicitur: Iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit. Et *& 118. ſ* iterum: Iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum. Iuſtus certe eſt Dominus in omnibus iudicijs ſuis, in omnibus cauſis, in omnibus factis ſuis, ſicut iterum in Pſalmo dicitur: Iuſtus Dominus, in omnibus vijs *Ibid.144.d* ſuis. Dominus ita iuſtus eſt in omni via iuſtitiæ, quòd propter nullam perſonam declinat a via iuſtitiæ. Et *Sap. 6. b* ideo bene de iſto Domino dicitur, Non ſubtrahet perſonam cuiuſquam Dominus, qui eſt omnium dominator, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam, quoniam puſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt illi cura de omnibus. Ecce Maria qualis Dominus eſt, quàm iuſtiſſimus Dominus eſt, qui tecum eſt. Et quia Dominus iuſtiſſimus eſt tecum, ideo & tu es iuſtiſſima ſecum. Tu enim es virga Aaron recta, florida & fructifera. Recta immo rectiſſima, per iuſtitiam & æquitatem. Florida per virginitatem. Fructifera, per fecunditatem. Quæ enim eſſet virga recta, ſi non virga Aaron eſſet recta? Quæ anima eſſet iuſta, ſi non Maria eſſet iuſta? Hoc eſt quòd beatus Bernardus di- *Ber. ſer. in Nat. B. M. de aquæ-ductu ante med.* cit: Quis iuſtus, ſi non Maria iuſta, de qua ortus eſt Sol iuſtitiæ? Dominus ergo tecum, o Maria iuſtiſſima.

Tertio attendite, chariſsimi, quòd Dominus ſpecialis noſter, qui eſt cum Maria, ipſe eſt Dominus certiſſimus fidelitate, & fideliſſimus certitudine, ſicut Propheta teſtatur, qui ait: Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis. Recogitate ergo verba iſta, quibus promi- *Pſal.144.6* ſit coronam iuſtis, & gehẽnam iniuſtis, & ſcitote quòd Dominus fidelis fideliter verba ſua tenebit, fideliter quod locutus eſt implebit, ſicut de iſto Domino dicitur in Ezechiel: Ego Dominus locutus ſum, & faciam. *Ezec.30.b* Verba vtique ſua Dominus fideliſſimus, fideliſſime tenebit ſicut ipſe in Euangelio ſuo dicit: Cælum & terra tranſibunt & cetera. Ecce Maria, qualis Dominus *Matt.13.d* eſt, quàm fideliſſimus Dominus eſt, qui tecum eſt. Et quia Dominus fideliſsimus, fideliſſime eſt tecum, ideo & tu es fideliſſima ſecum. Tu enim es illa fideliſſima columba Noe, quæ inter ſummum Deum, & mundum diluuio ſpirituali ſubmerſum, mediatrix fideliſſima extitit. Coruus infidelis, columba vero fidelis fuit.

Digitized by Google

fuit. Sic & Eua infidelis; Maria vero fidelis inuenta est. Eua infidelissima mediatrix perditionis: Maria vero fidelissima mediatrix salutis fuit. Ideo beatus Bernardus ait: Fidelis mediatrix Maria, quæ salutis antidotum viris, & mulieribus propinauit. Dominus ergo tecum o Maria fidelissima.

Ber. in ser. de B. Mar. Vir. ex verbis Apoc. 12 non longe a prin.

Quarto attendite, charissimi, quòd noster Dominus specialis, qui cum Maria est, ipse est Dominus nominatissimus famositate. Magni enim nominis est, teste Hieremia, qui de Domino isto ait: Non est similis tui Domine, & magnus tu, & magnum nomen tuum. Magnum vtique fama & laude nomen Domini est in omni populo, sicut Prophetа ostendit, dicens: Reges terræ, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ. Iuuenes, & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini. Nominis autem Domini laus & fama, non solum ad omnem populum, sed etiam ad omne tempus se extendit, sicut per eumdem Prophetam patet, qui ait: Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & vsque in sæculum. Item nominis Domini laus, & fama non solum ad omnem populum, non solum ad omne tempus; sed etiam ad omnem locum se extendit, sicut iam dictus Propheta declarans, ait: A solis ortu vsque ad occasum laudabile nomen Domini. Ecce Maria quantus Dominus, quàm nominatus Dominus est, qui tecum est: & quia Dominus nominatissimus siue famosissimus, famosissime est tecũ, ideo & tu es famosissima, & nominatissima secum.

Hier. 10. a

Psal. 148. c

Psal. 112. a

Ibidem.

Tu enim bene signata es per illam Ruth, de qua legitur sic: Sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethleem, ideſt in Ecclesia. O celeberrimi nominis Maria, quomodo posset nomen tuũ non esse celebre, quæ etiam deuote nominari non potes sine nominantis vtilitate? Testatur tuus Bernardus, dicens: O magna, o pia, o multum laudabilis Maria, tu nec nominari potes quin accendas: nec cogitari quidem, quin recrees affectus diligentium te: tu numquam sine dulcedine diuinitus tibi insita, piæ memoriæ portas ingredieris. Maria ergo fratres, optime signata est per illam famosissimi nominis feminam Iudith, de qua scriptum est: Hæc erat in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui de illa loqueretur verbũ malum. Famosa quidem est Maria, propter virtutes & exempla sua tam laudabilia. Famosior autem, propter misericordias, & beneficia sua tam inenarrabilia. Famosissima vero propter gratias, & priuilegia sua tam mirabilia. Quid enim mirabilius, quàm esse matrem, & virginem, & esse Dei matrem? Quid autem mirum si Maria, de tantis millibus misericordiæ suæ beneficijs, famosa est in mundo, quæ tam famosa est de vnico beneficio suo circa Theophilum exhibito? Ait beatus Bernandus: Famosum summæ tuæ benignitatis testimonium est, per te restauratus Theophilus o Maria. Dominus ergo tecum famosissima o Maria. Gaude nunc o Maria gaude. Ecce Dominus pijssimus sic est tecum, quòd tu es pijssima secum. Dominus iustissimus sic tecum, quòd tu es iustissima secum. Dominus famosissimus sic est tecum, quòd tu es famosissima secum. Eia ergo pijssima Maria, nos impios salua per tuam misericordiosissimam pietatem. Eia iustissima, nos iniustos salua per tuam iustissimam æquitatem. Eia fidelissima Maria, nos perfidos salua, per tuam certissimam fidelitatem. Eia famosissima Maria, nos infames salua, per tuam suauissimam famositatem.

Ber. in deprecatione & laud. ad Virg. Mar. post med.

Ruth 4. c

Iudith 8. a

Ber. ibidem non longe a prin.

Quòd Dominus, de quo dicitur B. Maria, Dominus tecum, tam singulariter est cum Maria, vt ipsa eius sit filia nobilissima, mater dignissima, sponsa venustissima, & ancilla deuotissima. Lect. X.

POST prædicta, charissimi, considerandum, quòd Dominus iste de quo dicitur: Dominus tecum, non solum est Dominus generaliter creaturæ vniuersaliter, non solum est Dominus specialiter creaturę rationalis: immo ipse etiam est Dominus singulariter aulæ virginalis suæ sanctissimæ genitricis. Maria singulariter tam corpore, quàm anima est aula Domini, domus Dei sanctissima, de qua in Psalmo dicitur: Domum tuam decet sanctitudo Domine. O vere singulariter beatam domum, quæ sola tam singulariter talem meruit habere Dominum. Ecce enim beatus Bernardus ait: Tu sola digna inuenta es, vt in tua virginali aula Rex Regum & Dominus dominantium a regalibus sedibus veniens, primam sibi inter filios hominũ mansionem eligeret. Iste singularis Mariæ Dominus, sic singulariter cum Maria fuit, quod etiam ipsam tam singulariter Dominam fecit, quòd nec primam similem visa est, nec habere sequentem: dum ipsa singulariter Domini filia, Domini mater, Domini sponsa, & Domini ancilla facta est. Maria enim filia Domini singulariter, generosa mater Domini singulariter, glorioſa sponsa Domini singulariter, pretiosa ancilla Domini singulariter obsequiosa fuit. Si autem illa tribus personis diuinis volumus appropriare, possumus dicere, quòd Dominus iste, qui tam singulariter est cum Maria, ipse est Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus, Dominus trinus & vnus. Ipse est Dominus Pater, cuius Maria est filia nobilissima. Ipse est Dominus Filius, cuius Maria mater dignissima. Ipse est Dominus Spiritus sanctus, cuius Maria sponsa iustissima. Ipse est Dominus trinus & vnus, cuius Maria est ancilla subiectissima. Maria certe est filia summæ æternitatis, mater summæ veritatis, sponsa summæ bonitatis, ancilla summæ Trinitatis.

Psal. 92. b

Bern. ibid. vbi supra proxi.

Primo ergo attendite, charissimi, quòd Dominus iste qui tam singulariter est cum Maria, ipse est Dominus cuius filia nobilissima est Maria. De isto enim Domino, & de illa filia accipi potest, quod Booz dixit: Benedicta es a Domino filia, quia priorem misericordiam posteriore superasti. Vere benedicta a Domino filia est Maria, a summo, inquam, Domino cuius ipsa, est filia. O vere nobilissimi Regis nobilissima filia, quæ tam multiplici interius ornata es gloria, vt vere de ea dicere possit: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, &c. Ideo tamquam verissima Regis filia ad regnum copiosissime est tracta, teste beato Bernardo, qui ait: Tu filia delicata & omni gratia plena, charissima in delitijs tuis tracta es ad gloriã decoris tui, & in signum dilectionis. Ista benedicta filia priorem misericordiam posteriore superauit. Magna enim erga miseros fuit misericordia Mariæ, adhuc exulantis in mundo, sed multo maior erga miseros est misericordia eius iã regnantis in cælo. Maiorem per beneficia innumerabilia nunc ostendit hominibus misericordiam, qui magis nunc videt innumerabilem hominum miseriam. Vnde pro splendore prioris misericordiæ fuit Maria pulchra vt Luna: pro splendore vero posterioris misericordiæ, est electa vt Sol. Nam quemadmodum Sol Lunam superat magnitudine splendoris: sic priorem Mariæ misericordiam superat magnitudo posterioris. Quis est super quem Sol non luceat? quis est super quem misericordia Mariæ non resplendeat? Audi quid de hoc beatus Bernardus sentiat, ait enim sic: Quemadmodum Sol oritur super bonos & malos indifferenter: sic Maria petita non discurrit merita, sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitatibus ampliſſimo miseretur affectu. Dominus ergo tecum o Maria, sicut pater cum filia nobilissima.

Domin⁹ est cum Maria, eius filia nobilissima,

Ruth 3. c

Psal. 44. c

Ber. in ser. de B. Mar. Vir. ex ver. Apoc. 12. ante med.

Secundo attendite, charissimi, quòd Dominus iste qui tam singulariter est cum Maria, ipse est Dominus cuius mater dignissima est Maria. De isto Domino & de ista matre dixit Elizabeth: Vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini ad me? Mater Domini, mater & virgo, mater est dignissima. Ipsa est mater, quæ tali filio est decentissima. Ipsa mater est, cui talis filius decentissimus fuit. Ipsa est qua maiorem Deus facere non posset.

Luc. 1. e

Domini, q est singulariter cũ Maria, ipsa est mater dignissima.

Digitized by Google

posset. Maiorem mundum posset facere Deus, maius cælum posset facere Deus: maiorem matrem quàm matrem Dei non posset facere Deus. Vnde Bernardus ait: Nec enim decebat Deum alia mater, quàm virgo, nec Virginem alius filius quàm Deus: quia nec maior inter matres, neq; maior inter filios nasci potuit. Hæc itaque mater est flos misericordię, mater Solis iustitię, mater fontis sapientiæ, mater Regis gloriæ. Mater, inquam, est eius, cuius misericordia ad dilectionem, cuius iustitia ad timorem, cuius sapientia ad agnitionem, cuius gloria ad spem nos inducit. Maria ergo mater eius, quę effectiue est nostra dilectio per misericordiã, nostet timor per iustitiam, nostra agnitio per sapientiam, nostra spes per gloriam, vt vere ipsa dicere possit illud Ecclesiastici: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. Sed numquid solius Christi mater est Maria? Immo certe, quod iucundissimum est, Maria non solum est mater Christi singularis, sed etiam mater omnium fidelium vniuersalis. Vnde beatus Ambrosius ait: Si Christus est credentium frater, cur non ipsa, quæ genuit Christum, credentium sit mater? Eia chariſſimi omnes nunc gaudeamus, nunc omnes gaudendo dicamus: Benedictus frater, per quem Maria est nostra mater: & benedicta mater, per quam Christus est noster frater. Hinc bene Anselmus ait: Domina mater, per quam talem fratrem habemus, quid gratiarum, quid laudis tibi retribuemus? Deus ergo tecum o Maria, sicut Filius cum matre dignissima.

Ber. hom. 2. sup. Missus est nõ longe à princ. in fensu.

Eccli. 24. c

Maria omniũ fideliũ mater est.

Tertio attendite, chariſſimi, quòd Dominus iste, qui tam singulariter est cum Maria, ipse est Dominus, cuius sponsa venustissima est Maria. Vnde tam de isto Domino, quàm de ista spósa exponi potest illud Oseę: Sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus. & sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus. Ecce pulchra sponsa, pulchra in iustitia & iudicio respectu sui, pulchra in miserationibus & misericordia respectu proximi, pulchra in fide respectu Dei. Pulchra vtique in iustitia vitæ, & in iudicio conscientiæ, pulchra in misericordia in affectu, & in miserationibus in effectu: pulchra in fide, qua credidit omnia credenda supra se, & qua credidit omnia perficienda in se, iuxta illud: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te ea, quæ dicta sunt tibi a Domino. Sed ecce sponsa Spiritussancti Maria, sicut formosissima fuit & est in conuersatione, ita etiam dulcissima est in allocutione, sicut dicitur in Canticis: Fauus distillans, &cet. vsque, tua. O quàm melliflua verba sæpius distillauerunt dulcissima Mariæ labia. Quæ etiam bene lac & mel sub lingua habuit in duobus verbis, quæ ipsa Gabrieli respondit. Nonne Maria lac sub lingua habuit, quando lacteum illud continentiæ verbum respondit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Nonne etiam mel sub lingua habuit, quando mellifluum illud dulcedinis verbum respõdit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum? De mellifluentia namque huius melliflui verbi, per totum mundum melliflui facti sunt cæli. Maria insuper mel sub lingua habuit, in melliflui orationibus ad Deum: lac vero sub lingua habuit, in lacteis collationibus ad proximum. Eia ergo quanti decoris, & quanti dulcoris est illa sponsa summi consolatoris. Quia inquit Augustinus: Quæ est hęc virgo tam sancta, vt ad eam venire dignaretur Spiritussanctus? tam speciosa, vt eam sponsam eligeret Deus? Dominus ergo tecum o Maria, sicut sponsus cum sponsa delicatissima.

Oseæ 2. d

Luc. 1. c

Cant. 4. c

Luc. 1. d

August. de Sãct. ser. 35 ante med. to. 10. & de tẽp. ser. 10.

Quarto attendite, charissimi, quòd Dominus iste, qui tam singulariter est cum Maria, ipse est Dominus, cuius ancilla deuotissima est Maria, sicut ipsamet testatur, dicens: Ecce ancilla Domini. Maria ancilla est Domini Patris, Domini Filij, & Domini Spiritussancti. Quid mirum, si Maria sit huius Domini ancilla, cum etiam Filius Mariæ sit huius Domini seruus secũdum assumptam a matre naturam? Ipse enim in Psalmo confitetur, dicens: O Domine, quia ego seruus, ego seruus tuus, & Filius ancillæ tuæ. O quàm bona ancilla, & bonus ancillæ Filius. Heu quot sunt malæ ancillæ, & mali ancillarum filij. Sed quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filium eius. Legitur in Genesi de ancilla Saræ, quòd concepisse se videns, despexit Dominam suam. Mala ergo ancilla Agar de fecunditate inflatur, bona vero ancilla Maria de humilitate fecundatur. Ancilla illa superba dominam despexit: ancillam istam humilem Dominus respexit, sicut ipsa humiliter recognoscens dicit: Respexit humilitatem ancillæ suæ. O anima Christiana Domini ancilla, sic cum Maria amplectere fecunditatem, vt nequaquam deseras humilitatem. Vt ergo de boni operis fecunditate non inflaris, sed magis de humilitate fecunderis; attende humilem ancillam, respice humilem Mariam. Ecce, ait, ancilla Domini, vnde Ambrosius: Vide, inquit, humilitatem, vide deuotionem. Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur Domini. nec repentino exaltata promisso est. O vere admiranda humilitas. Ecce non solum Domini ancilla, sed etiam seruorum Domini ancilla, quodam modo dignatur esse Maria. Ipsa namque signata est per illam Abigail, pro qua adducenda, cum Dauid nuncios misisset, respondit: Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum Domini mei. Per benedictam ancillam Mariam quasi tot serui Domini loti sunt, quot fideles eius suffragijs a peccatis mundati sunt. Ipsa enim quasi tot seruorum Domini pedibus aquam obtulit, quot pœnitentibus lacrymas compunctionis obtinuit. Dominus ergo tecum o Maria, tamquam cum ancilla deuotissima. Dominus Pater tecum, Dominus Filius tecum, & Dominus Spiritussanctus tecum. Vnde Bernardus: Pater, inquit, tecum, qui suum Filium facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo & sibi referat genitale secretum, & tibi seruat virginale signaculum. Spiritussanctus tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat vterum. Dominus ergo tecum. Dominus certe cuius filia es, qua nulla nobilior: Dominus cuius mater es, qua nulla mirabilior: Dominus cuius sponsa es, qua nulla amabilior: Dominus, cuius ancilla es, qua nulla humilior vmquam fuit, nec est, nec erit in æternum. Eia ergo Domina, quia Dominus tantus ac talis, tantum ac taliter est tecum, fac vt etiam ipse per gratiam sit nobiscum.

Gen. 16. a. b

Luc. 1. e

Amb. lib. 2. cõm. in Luc. cap. 2. to. 3. edit. Rom.

1. Reg. 25. g

Ber. hom. 3. sup. Miss. est ante med.

Maria ancilla ipsa est ancilla deuotissima.

Quòd Maria propter se, & propter nos conuenientissime aurora comparatur. Lect. XI.

DOMINVS *tecum*. His dulcissimis verbis ille deuotus Beatę Mariæ Anselmus deuote alludens, ait sic: Maria obsecro te per gratiam, qua sic Dominus esse tecum, & te voluit esse secum, fac propter ipsum secundum eamdem ipsam gratiã misericordiam tuam mecum: fac vt amor tui semper sit mecum, & cura mei semper sit tecũ: fac vt timor necssitatis meę quamdiu ipsa persistit tecum, & respectus pietatis tuę quamdiu ego subsisto, sit mecum: fac vt congratulatio beatitudinis tuæ semper sit mecum, & compassio miserię meæ semper quantum mihi expedit sit tecum. Dominus ergo tecum o Maria. Tecum certe tecum. Tecum fuit, tecum est, tecum erit. Tecum vtique sicut Sol cum aurora ipsum præueniente: tecum sicut flos cum virga ipsum producente: tecum sicut Rex cum Regina ad ipsum ingrediente. Sol namque omnibus luminibus luminosior, flos omnibus floribus pretiosior, Rex omnibus regibus glorioſior est Dominus Iesus Christus. Aurora vero hunc Solem clarissima irradiatione præueniens, virga hunc florem mirabilissima emissione producens, Regina ad hunc Regem solemnissima processione ingrediens, est beatissima virgo Maria. De his singulis per ordinem videamus.

B. Maria aurorę comparatur.

Dominus tecum. Tecum certe sicut Sol cum aurora de

ta de Sole procedente,& ortum Solis præueniente, & lumine Solis diem initiante. Reuera enim aurora mũdi Maria a Sole æterno singulariter pręparata progrediens,eiusdemq. Solis ortum mirabiliter irradiata præueniens, diem gratiæ tantæ Solis mundo feliciter initiauit, testante beato Bernardo, qui ait: Sicut aurora valde rutilans in mundo progressa es o Maria, quando veri Solis splendorem tantæ sanctitatis iubare præcurristi, vt vere diem salutis, diem propitiationis, diem quam fecit Dominus,a tanta claritate initiari dignum fuerit. Maria ergo aurora,de qua dicitur: Quæ est ista quæ progreditur, vsque, consurgens. Bene auroræ comparata Maria, tam propter se, quàm propter nos. propter se specialiter, propter nos generaliter. Maria propter se bene comparatur auroręsecundum scripturam. Primo propter abscessum noctis culpæ. Secundo propter processum lucis gratiæ. Tertio propter ortum Solis iustitiæ. Quarto propter locum sedis gloriæ. Primum in plenissima eius sanctificatione. Secundum in clarissima eius conuersatione: Tertium in mirabilissima Filij eius generatione. Quartum in glorioßissima eius Assumptione attendamus.

Ber. in deprec.et lau. ad B. V.M. post med.

Cant.6. d

B.Maria aurora ob abscessum noctis culpæ. *Iob 3. a*

Primo attendite, chariſſimi,quod quædam felix aurora est Maria, propter felicem abscessum noctis culpæ in sua sanctificatione. Vnde Iob,maledicens nocti, in qua dictum est, Conceptus est homo, ait: Obtenebrentur stellæ eius caligine. Expectet lucem, & non videat,nec ortum surgentis auroræ. Quid hic per stellas, quid per lucem, quid per auroram signatur? Dico, quòd per stellas, animæ sanctorum, per lucem sanctus sanctorum, per auroram Regina sanctorum designatur. Stellæ vtique omnes sancti sunt,qui ordinem morum & disciplinæ, cursum quoque feruoris & bonæ vitæ non relinquunt & sic contra diabolum vi pugnaturi sunt. Vnde de his stellis bene legitur in libro Iudicum: Stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt. Sisara interpretatur tollens recedentem, & signat diabolum, qui quemlibet recedentem a Deo tollit. Per lucem quoque sanctus sanctorum Iesus Christus signatur, sicut ipse ostendit, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Sequamur fratres, sequamur hanc lucem, ne in tenebris ambulantes, cadamus in lutum peccati, & in foueam inferni. Sequamur autem non claudicando,secundum quod dicitur: Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus,sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Per auroram autem,cuius ortum nox non vidit,beata Virgo significatur, cuius natiuitatem nox originalis culpæ nõ initiauit. Nox enim cui Iob maledicit, nox in qua conceptus est homo, peccatum originale est, in quo omnes concipimur. Vnde Psalmista: In peccatis concepit me mater mea. Quia ergo vere omnes sancti in peccato concipiuntur, & in peccato nascuntur, ideo bene hic dicitur, quòd stellæ per hanc noctem obtenebrantur. Sed quia Christus nec conceptus, nec natus in peccato fuit, ideo bene hic dicitur, quòd nox ista lucem non vidit. Quia vero beata Virgo in peccato concepta fuit, sed sine peccato nata; in peccato orta non fuit: ideo non auroram,sed ortum auroræ dicitur nox ista non vidisse. Hoc est contra illos,qui ipsam nõ solum sine peccato natam,sed etiam sine peccato conceptã dicunt. Contra quos beatus Bernardus arguens ait: Si ante conceptum suum Maria sanctificari non potuit, quoniam non erat, sed nec in ipso conceptu propter peccatum, quod inerat; restat vt post conceptum in vtero iam existens, sanctificationem accepisse credatur, quæ excluso peccato, sanctam fecerit natiuitatem, non tamen conceptionem.

Iud. 5. c

Joan.8. a

3.Reg.18.c

Psal.50. b

Ber.ep.174 ad Can. Lug. post med.

Secundo attendite, chariſſimi, quòd quædam felix aurora est Maria propter felicem eius progressionem in luce gratiæ, iuxta illud: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora, *&cetera*. Sicut enim lux auroræ progreditur crescendo in claritate: sic Maria progrediebatur proficiendo in claritate gratiæ, & bonæ vitæ. Progrediebatur vtique proficiẽdo in omnibus virtutibus vniuersaliter, vt in omni virtutum claritate esset quasi aurora consurgens apud se, pulchra vt Luna apud proximos, electa vt Sol apud Deum. Progrediebatur quoque proficiendo in quibusdam virtutibus specialiter, de quibus beatus Bernardus, ait sic: Feruebat in quærendo gratiam Mariæ charitas, splendebat in carne virginitas, in obsequio humilitas eminebat. Harum itaque virtutum claritate, Maria fuit quasi aurora consurgens in rutilanti virginitate, pulchra vt Luna in micanti humilitate, electa vt Sol in radiante charitate. Felix qui hos tres fulgores, has tres virtutes Mariæ secutus fuerit, per quas ipsa Deum & magistrum omnium virtutum concepit, testante iterum beato Bernardo, qui ait: Hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret sine virili commixtione grauida, sine muliebri dolore puerpera.

Ber. ser. in Natiuit.B. M.de aquæductu ante med.

Ber.ibidem cir. med.

B.Maria aurora ob ortum Solis iustitiæ.

Tertio attendite, chariſſimi, quòd quædam felix aurora est Maria, propter felicem ortum Solis iustitiæ. Sol namque iustitiæ Christus Deus noster, mediante aurora sua Maria ortus est in mundo, ortus vtique absque vllo peccati nubilo, propter quod aurora illa valde rutilans fuit oriente Sole suo, iuxta illud: Sicut lux auroræ oriente Sole mane absque nubibus rutilat, *&cetera*. Lux igitur auroræ est sanctitas Mariæ, qua ipsam irradiare dignatus est, processurus de ipsa Sol Iustitiæ. De hoc bene beatus Bernardus, ait: Recte quidem o Maria auroræ officium implesti. Ipse enim Sol Iustitiæ de te processurus ortum suum quadam matutina irradiatione præueniens, in te lucis suæ radios copiosè transfudit. Lux huius auroræ mirabiliter rutilabat, oriente Sole absque nubibus, id est nascente Christo absque originalis peccati obscuritatibus. Ecce hic dicitur, quòd Sol absque nubibus oritur: & in Exodo dicitur, quòd rubus absque cõbustione ignitur: & in Daniele dicitur, quòd lapis sine manibus abscinditur. Quid ergo per Solem, quid per ignẽ, quid per lapidem nisi Christus signatur? Ipse enim est Sol illuminans intellectum, ignis accendens affectum, lapis firmans nos contra defectum. Dico, quòd Christus Iesus est Sol illuminans intellectum, iuxta illud Malachiæ: Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol Iustitiæ. Vide ergo si timeas Dominum, scriptum quippe est: Qui timet Deũ, nihil negligit. Item Christus est ignis accendens affectum, vt dicit Apostolus ad Hebræos, Deus noster ignis consumens est. Hic ignis non solum fuit in rubo veteri virginalis, sed etiam in rubo deuoti cordis est. Hunc namque ignem senserunt, qui dixerunt: Nonne cor *&cetera*. Item Christus est lapis firmans nos contra defectum, si bene fundati fuerimus super ipsum. Vnde dicitur in Matthæo: Descendit pluuia, venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam,& non cecidit. fundata enim erat supra petram. Ecce nec pluuia hæreticæ eloquentiæ, nec flumina mundanæ concupiscentiæ, nec venti humanæ violentiæ, nocere possunt domui mentis supra petram Christi fundatæ. Quid ergo est quòd Sol sine nube oritur, rubus sine combustione ignitur, lapis sine manu abscinditur; nisi quod Christus, qui est Sol veritatis, ignis charitatis, lapis firmitatis, siue æternitatis, ipse concipitur & nascitur sine nube peccati originalis, sine combustione concupiscentiæ carnalis, sine manibus amplexus maritalis? In conceptione enim Christi nec peccatum prolis, nec concupiscentiam matris, nec amplexus patris inuenies. Quod autem Virgo tam miraculose concepit, hoc ille facere potuit, qui alludentia huic miraculo mirabilia multa præmisit, sicut Beatus Augustinus testatur, qui sic dicit: Qui scripsit lapideas tabulas sine ferro, ipse grauidauit Mariam Spiritu sancto. Et qui produxit panem in eremo sine aratione, ipse im-

Ber. in deprecationes & laud.ad B. V. Mar. cir. fin.

Exod. 3.a

Dan. 2. c

Mala. 4.a

Eccl. 7.c

Heb. 12. g

Luc. 24. c

Matt.7. c

August. de temp.ser. 18. post med. to.10.

Digitized by Google

imprægnauit virginem sine corruptione. Et qui fecit virgam sine pluuia germinare, ipse fecit filiam Dauid sine semine generare.

B. Maria aurora ob eius locum in gloria.

Quarto attendite charissimi, quòd quædam felix aurora est Maria, propter felicem locum eius in gloria. & secundum hoc bene de aurora dicitur a Iob: Numquid ostendisti auroræ locum suum? Iam certe *Iob 38. a* aurora nostra Maria sublimiter locata in cælo locum tenet vicinissimũ Soli æterno. Considerare autem possumus triplicem Mariæ locum notabilem. Primus est, quo ipsa Dominum suscepit spiritualiter. Secundus est, quo Dominum suscepit corporaliter. Tertius est, quo ipsam Dominus recepit æternaliter. Ecce triplex locus Mariæ. Dico quòd primus locus, quo Maria Dominum suscepit spiritualiter, est mens Mariæ pa- *Psal. 75. a* cificata & quietata, secundum quod Psalmista dicit: Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion, quod interpretatur, vel speculum, vel speculatio. Ecce quicumque Deum mente speculari desiderat, oportet vt ei in pace mentis locum faciat. Nam sine pace mentis nemo venit ad speculationem cõtemplationis, *Hebr. 12. d* Vnde Apostolus: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. O quis enarrare, vel etiam cogitare sufficiat, in qualibus quotidie speculationibus sancta illa Sion, sancta illa mens Mariæ fuerit: dum omnia illa mysteria præ omnibus mortalibus sibi nota, feruentissima sibi mente reuo- *Hiero. ser. de Assum. B. M. quæ est epis. 10. to. 9. longe post med.* luit? De hoc bene Beatus Hieronymus ait: Si qua sunt in vobis viscera pietatis, considerate quo cruciabatur amore, quove desiderio æstuabat hæc virgo, dum reuolueret animo cuncta, quæ audierat & viderat, quæ cognouerat, quantisve mouebatur, repleta Spiritu sancto, cælestium secretorum incitamentis.

Item locus, quo Maria concepit corporaliter, est vte- *Gen. 2. b* rus Mariæ, de quo accipi potest illud Geneseos: Fluuius qui egrediebatur de loco voluptatis, Iesus Christus de vtero virginis ad irrigandum Paradisum. Paradisus specialis est Maria; vniuersalis, est Ecclesia. *Eccli. 24. d* Felix irrigatio vtriusque paradisi, per fluuium ventris Mariæ Iesum Christum, qui ait: Dixi irrigabo hortum plantationum mearum. Hinc est quòd bene san- *Hier. ibid. vbi supra post pauca.* ctus Hieronymus loquens de illis verbis: Vidi speciosam ascendentem desuper riuos aquarum, ait: Bene desuper riuos aquarum, quia super aquam refectionis educauerat eam Dominus & nutrierat, de qua multi educti riui, omnem irrigant terram delitiarum, & infundunt hortum voluptatis. Item locus quo Mariam Dominus suscepit mansuram æternaliter in cælo, est locus gloriæ, de quo Dominus ad Iob loquitur: *Iob. 38. a* Numquid ostendisti auroræ locum suum? quasi dicat, non tu, sed ego. Non ad te pertinet ostendere auroræ Mariæ locum suum in cælo, sed ad me: Bene autem dicit suum, quasi appropriando, & discernendo illum ab aliis omnium sanctorum locis. Hinc etiam be- *3. Reg. 8. a* ne legitur: Intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum. Hic certe locus est super omnes choros Angelorum. Hic denique locus est in cælo *Ber. ser. 1. in assump. B. M. circa med.* dignissimus, testante beato Bernardo, qui ait: Nec in mundo locus dignior virginalis vteri thalamo, in quo Filium Dei Maria suscepit; nec in cælis regali solio, quo Mariam Mariæ Filius sublimauit. Sic ergo Maria propter se bene comparatur auroræ. Primo propter terminationem noctis culpæ, in plenissima eius sanctificatione. Secundo propter progressionem lucis gratiæ, in clarissima eius conuersatione. Tertio propter productionem Solis iustitiæ, in mirabilissima Filij eius generatione. Quarto propter appropriationem loci gloriæ, in glorioßissima eius assumptione.

B. Maria etiam propter nos auroræ comparatur.

Deinde considerandum est, quòd lucidissima virgo Maria, non solum propter se, sed etiam propter nos bene comparatur auroræ. Nam sicut in Scriptura per auroram signatum est, ipsa nobis est ad Deum mediatrix, ad Angelos pacificatrix, ad dæmones defensatrix, ad nos ipsos illuminatrix.

B. Maria mediatrix internos & Deum.

Primo attendite, quòd aurora nostra Maria nobis est ad Deum mediatrix, sicut in Psalmo signatum est, vbi dicitur: Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auroram & Solem. Sicut bene beatus Gregorius ait: Dies vita iusti, nox vero vita accipitur peccatoris. *Psal. 73. c* Et ideo bene Dominus filios Israel præcedebat per diem in columna nubis, per noctem vero in columna ignis: quia ab ardore iræ suæ tamquam nubes pios protegit, & tamquam ignis impios vrit. Vnde bene Sol intelligitur Christus, Sol vtique iustitiæ, qui illuminat electos, & vrit reprobos. Grauiter quandoque vrit in mundo, grauius autem in iudicio, grauissime autem in inferno. De hac triplici vstione intelligi potest illud Ecclesiastici, Tripliciter Sol exurens montes, *Eccli. 43. a* id est, superbos peccatores. Propter hoc bene refrigeratrice, mediatrice inter nos & solem iustum, indigemus. Et ideo bene Psalmista in prædicto versu, auroram inter noctem & solem ponit mediam, quæ certe etiam ordine naturali media est. Aurora itaque est beatissima virgo Maria, quæ inter noctem & solem, inter hominem & Deum, inter hominem iniustum, & Deum iustum est optima mediatrix, optima iræ Dei refrigeratrix. Testatur beatus Bernardus, dicens: Securum iam habet homo accessum ad Deum, vbi mediatorem causæ suæ Filium habet ante Patrem, & ante Filium matrem. Filius nudato corpore Patri ostendit latus & vulnera. Maria Filio pectus & vbera. Non potest vllo modo fieri repulsa, vbi concurrunt & perorant tanta charitatis insignia.

B. Maria quomodo pacificatrix.

Secundo attendite charissimi, quòd aurora nostra Maria nobis est ad Angelos pacificatrix, sicut signatũ est in Genesi, vbi legitur, quòd Angelus qui cum Iacob luctabatur, benedixit eum in aurora. Dicente namque Angelo: Dimitte me, iam enim ascendit au- *Gen. 32. e* rora; non dimisit eum Iacob, nisi ipsum benediceret. In aurora lucta fuit inter Angelum & Iacob, discordia fuit inter Deum, Angelos, & homines. Homo enim peccando offenderat creatorem. Offenso autem creatore, omnis offenditur creatura, quanto magis illa quæ creatori magis est cõiuncta. Illa ergo lucta potuit huius discordiæ esse figura. Sed certe adueniente aurora, adueniente Maria, pacificati sunt Angelus atque homo, ita quòd in ipsa aurora, in ipsa virgine Maria Augelicam benedictionem consecutus est homo. Angelus namque dixit, Benedicta tu in mulieribus ad virginem, & per hanc benedictionem virginis, homo consequitur benedictionem pacis, & salutis in filio virginis, benedictionem vtique illam, de qua Apostolus ait: Benedictns Deus & pater Domini *Ephes. 1. a* nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione in cælestibus in Christo, quam etiam benedictionem ipse benedictus Filius benedictæ Virginis cõfirmabit, quando dicet: Venite benedicti patris, &c. *Matt. 25. c* Iacob ergo auroræ ascendenti, & nos Mariæ aduenienti gratias agamus pro benedictione, qua cum Angelo pacificati sumus. Merito certe per auroram, merito per Mariam homines cum Angelis pacificantur, ex quo per Mariam ab hominibus Angelorum chori reintegrantur, sicut Anselmus insinuat, dicens: O femina mirabiliter singularis, & singulariter mirabilis, per quam elementa renouantur, inferna remediantur, homines saluantur, Angeli reintegrantur.

B. Maria defendit nos a dæmonibus.

Tertio attendite charissimi, quòd aurora nostra Maria nobis est contra dæmones defensatrix, sicut signatum est in Iob, vbi de homicida, & de fure, & de adultero dicitur: Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. *Iob 24. c* Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. Homicida diabolus, fur diabolus, adulter diabolus est. Homicida, inquam, est, quia genus humanum occidit. Fur, quia quæcumque potest, nobis bona subtrahit. Adulter, quia sponsam Dei animam corrumpit. Heu quanta nobis mala huiusmndi malefici, quanta nobis mala spiritus maligni faciunt. Perfo-

Digitized by Google

diunt namque in tenebris ignorantiæ, in tenebris ob A
ſcuritatis, interiores dom os mentium noſtratum, do
Pſal.67. a mos vtique, de quibus in Pſalmo dicitur: Deus indo-
mibus eius cognoſcetur. Perfodiunt certe tentatio-
nibus perforatiuis domos illas, in quibus ille libenter
Luc. 19. a habitat, qui dicit: Hodie in domo tua oportet me ma-
nere. Perfoſſis autem domibus, perforatis vſque ad in-
felicem peccati conſenſum mentibus, heu quanta ma-
la malefici iſti occidendo, furando, adulterando com-
mittunt in animabus. Ad euadenda ergo tanta pericu-
la, vtinam nobis aurora appareat, vtinam nobis Maria
ſuccurrat. Si enim ſubito apparuerit aurora, ſi cito no-
bis aduenerit, & ſuperuenerit Mariæ gratia & miſeri- B
cordia, arbitrantur vmbram mortis, id eſt ſic timẽt ho
mines, ſic trepidant, ſic fugiunt, ſicut homines timent,
& fugiunt vmbram mortis. Propter hoc bene beatus
Bernardus ait: Non ſic timent hoſtes viſibiles, quamli
bet caſtrorum multitudinem copioſam, ſicut aereæ po
teſtates Mariæ vocabulum & exemplum fluunt & pe-
reunt ſicut cera a facie ignis, vbicumque inuenerint
crebram huius nominis recordationem, deuotam in-
uocationem, ſolicitam imitationem.

B. Maria illuminat nos.

Quarto attendite chariſſimi, quòd aurora noſtra
Maria nobis eſt, quo ad noſipſos illuminatrix ad bene
operandum. Operarij ab aſcenſu auroræ incipiunt ope C
Neem.4.d rari. Vnde in Neemia dicitur: Noſipſi faciemus opus,
media pars noſtrum teneat lanceas ab aſcenſu auroræ,
donec egrediantur aſtra. Duo nobis neceſſaria ſunt, vi-
delicet, vt bonis operibus inſiſtamus. & ideo bene a-
iunt ædificantes: Noſipſi faciemus opus. Quod opus?
Gal. 6. c niſi de quo Apoſtolus ait: Dum tempus habemus, ope
remur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſti
cos fidei. Bene autem dicunt, Noſipſi faciemus noſip-
2. Cor. 6. a ſi, non noſtri vicarij. Vnde alibi ait: In omnibus exhi-
beamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros. Sed certe
Maria non nutricem aliam, non vicariam, ſed ſemper
ſemetipſam exhibuit Dei miniſtram, ſicut beatus Au- D
Aug. de Aſſump. B.M. lib. vnico. cap. 7. to. 9. guſtinus teſtatur, dicens: Maria abſque dubio operi
miniſtratrix extitit, quæ hunc vtero geſſit, partuq. pro-
fuſum aluit, & fouit, in præſepio reclinauit, & a facie
Herodis abſcondit fugiens in Ægyptum, & omnem
infantiam eius pio matris affectu eſt proſecuta, ita vt vſ
que ad mortem crucis, ab eius indubitanter non receſ
ſerit conſectatu, nõ ſolum greſſibus pedum, tamquam
pro amore Filij, verum etiam imitatione morum tam-
quam pro reuerentia Domini. Neceſſarium etiam no
bis eſt, vt non ſolum bonis operibus inſiſtamus, ſed
etiam vt vitijs reſiſtamus. & ideo bene additur de lan
ceis tenendis. Tenere enim debemus lanceam zeli con E
tra impetum vitij, contra impugnationem diaboli, car
nis & mundi. De his lanceis bene dicitur in Hieremia:
Hier. 46. a Polite lanceas, induite vos loricis. Lorica iuſtitiæ a ma
lo protegimur: ſed lancea zeli malum impugnamus.
Si lanceam zeli contra vitia non extendis in mundo,
Deus lanceam iræ ſuæ contra te extendet in iudicio.
Sap. 5. d Vnde in Sapientia dicitur: Acuet iram diram in lan-
ceam. O qualis bellatrix fuit Maria, cui ſancta zeli ſui
Ber. in deprecatione & laud. ad Mar. Virg. poſt med. lancea. Vnde Bernardus: Tu bellatrix egregia, primo
eum qui primus Euam ſupplantauit, expugnare viriliter aggreſſa es. Vt ergo bonis operibus fideliter inſiſta
mus, & malis viriliter reſiſtamus, neceſſariũ nobis eſt, F
vt Mariæ exemplum inſpiciamus, Mariæ ſuffragium
imploremus. Tunc quaſi ab aſcenſu auroræ operamur,
quando irradiante exemplo & vita Mariæ, quando ir-
radiante patrocinio & miſericordia Mariæ, ad bene o-
perandum incitamur. Bene autem operari debemus,
donec egrediantur aſtra, hoc eſt, donec animæ no-
ſtræ lucidæ tamquam aſtra, exeuntes de corporibus, e-
uolent ad aſtra. Sed ſuper omnia aſtra iam egreſſa, vel
adhuc egreſſura ad aſtra, ſplendidiſſimum aſtrum eſt
aurora noſtra Maria, teſtante beato Bernardo, qui ait:
Ber. ibid. Tu veri ſolis expreſſiſſima imago, inter millia aſtrorũ
Deo aſſiſtentium, virginali puritate in cælis glorioſa
præfulges. Sic ergo, chariſſimi, vidiſtis, quam conue-
nienter aurora dicta ſit Maria. Dominus ergo tecum
o Maria, ſicut Sol cum aurora. Eia ergo Domina au-
rora ſuauiſſima, Domina Maria dulciſſima, fac etiam
nobiſcum eſſe Solem iuſtitiæ, Dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum Filium tuum, qui cum Patre, & Spiri-
tuſſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Quomodo B. Maria ſit virga, & virga florens.
Lectio XII.

D*Ominus tecum*. Viſo quomodo Dominus fuit
cum Maria, ſicut Sol cum aurora ipſum præue-
niente, videamus nunc quomodo Dominus ſit cum B
Maria, ſicut flos cum virga florente. Maria enim
eſt illa virga, de qua dicitur in Iſaia: Egredietur vir- *Iſai. 11. a*
ga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet,
& requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſa-
pientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis,
ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus
timoris Domini. His verbis oculum mentis apponamus, & primo ad virgam, ſecundo ad florem conſi-
derationem noſtram dirigamus.

Primo conſideremus chariſſimi, quòd virga iſta
virga regia eſt, virgo Maria, ſicut patet per beatum
Doctorem Ambroſium, qui beatam Virginem allo- C *Ambr. ſer. de Purific. B. M. Virg. to. 6. edit. Rom.*
quens, ait: Tu ipſa, quæ Dominum genuiſti, ex popu-
lo Iſrael, in virgam creuiſti, virga de radice Ieſſe ſur-
rexiſti & floruiſti, virga Aaron fronduiſti & peperi-
ſti. Eſt autem Maria virga fumea, virga lignea, vir- B. Maria
ga aurea, virga ferrea. Maria eſt virga fumea incipien- virga fu-
tibus, virga lignea proficientibus, virga aurea con- mea inci-
ſummantibus, virga ferrea incorrigibilibus & dæ- pientibus.
monibus.

Dico quòd virgo Maria eſt virga fumea incipienti-
bus, & pœnitentibus. De hac virga dicitur in Can-
ticis: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut *Cant. 3. b*
virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vni- D
uerſi pulueris pigmentarij? Deſertum eſt cor peccato-
ris, quod vtique deſertum eſt a gratia & virtutibus.
Fumus aromaticus, fumus ſuauis animæ, eſt aſpira-
tio ſpei veniæ. Beata itaque virgo Maria per deſer-
tum quaſi virgula fumi aſcendit, quando ipſa ſuffra-
gante, cor peccatoris fumum ſpei veniæ ſuſcepit. Hic
autem fumus generatur ex aromatibus myrrhæ in
contritione, & thuris in confeſſione, & vniuerſi pul-
ueris pigmentarij, in multimoda ſatisfactione. Nul-
lum pijſſima virgo Maria deſertum abhorret, nullum
peccatorẽ deſpicit, ſed quocumque pertranſierit ſua-
uiſſimum ſpei veniæ fumum reſpergit. Vnde optime
beatus Bernardus ſic ait: Peccatorem quantumcum- *Ber. vbi ſu pra proxi. in princ.*
que fœtidum non horres, non deſpicis, ſi ad te ſuſpi-
rauerit, tuumq. interuentum pœnitenti corde flagita-
uerit; tu illum de deſperationis baratro pia manu re-
trahis, ſpei medicamen aſpiras, ac toti mundo de-
ſpectum materno affectu amplecteris, foues, nec
deſeris, quouſque tremendo iudici miſerum recon-
cilies.

Item virgo Maria eſt virga lignea, virga florida pro- B. Maria
ficientibus. De hac virga dicitur in Numeris, quòd virgo flori-
virga Aaron, quæ vtique lignea fuit, flores ſimul & fru da proſici-
ctum habuit. Per flores virtutes ſignantur, quæ poſt F entibus.
tranſitum diabolicæ hiemis in cordibus oriuntur, ſicut *Num. 17. c*
bene de his floribus dicitur in Canticis: Iam hiems *Cant. 2. c*
tranſijt, &c. vſque, Noſtra. Tranſeat ergo hiems, tran-
ſeat torpor, quo charitas refrigeſcit, & tunc iterum
flores virtutum appareant. O quantis floribus virgo
florida abundauit, teſte beato Bernardo, qui ipſam
alloquens ait: Tu ſanctorum areola aromatum, a cæ- *Bern. ibid. cir. med.*
leſti conſita pigmentario, virtutum omnium floribus
delectabiliter vernans es. Sicut autem per flores virtu
tes, ita per fructus opera virtutum ſignantur. De
his bene dicitur: A fructibus eorum cognoſcetis eos. *Matth. 7. b. c*
Quando ergo in virtutibus, & in virtutum ope-
ribus, per exempla & merita Mariæ proficimus, tunc

virga

Digitized by Google

virgà lignea floridâ, & fructifera nobis est virgo Maria.

Beata Mariæ virgo aurea perfectis.

Item, virgo Maria est virga aurea perfectis & contemplatiuis. De hac virga legitur, quòd Esther cum duabus puellis ingressa est ad regem Assuerum, cum præ nimio stupore pene exanimata fuisset, extendit ad eam Rex virgam auream ad confortandum ipsam. *Esther. 15. c*

Esther interpretatur, eleuata vel abscondita, & signat animam contemplatiuam, quam in contemplatione eleuat Deus, & abscondit in abscondito faciei suæ a conturbatione hominum. Ista per contemplationē ingreditur ad Regem Christum. Duæ puellæ cum quibus ingreditur, sunt duæ vires animæ, videlicet intellectiua, quæ præcedit per cognitionem; & affectiua, quæ sequitur per dilectionem. Anima autem, quæ sic ad Christum bene ingressa fuerit, ipsa præ stupore quandoq. a se deficit, dū inaccessibilem diuinæ gloriæ claritatem, vel terribilē diuinæ iustitiæ seueritatē attendit. Virga aurea, virga regia est illa aurea, illa regia virgo Maria. Aurea quidem charitate, regia vero nobilitate. Aurea quoq. per munditiam, regia vero per iustitiam. Aurea insuper per incorruptionem & integritatem virginalem, regia vero per dominationem & potestatem regalem. Hæc est felix virga, quæ ad animam contemplatiuam confortandam clementer extenditur, quando felix virgo Maria contemplationi & deuotioni eiusdem animæ tam pia & dulcis ingeritur, quòd ex hoc ipsa anima contra terrorem diuinæ iustitiæ, & ad splendorem diuinæ gloriæ confortatur. Hanc virgam illa contemplatiua Anselmi anima ad se extendi desiderauit, quando tam deuote exclamans dicit: O pulchra ad intuendum, amabilis ad contemplandum, delectabilis ad amandum, quæ euadit capacitatem cordis, nunc præsto lare Domina infirmam animam te sequentem.

B. Maria est virga ferrea dæmonibus.

Item virgo Maria est virga ferrea dæmonibus, & incorrigibilibus. De hac virga non incongrue accipi potest illud Psalmi: Reges eos in virga ferrea. O Maria virga aurea perfectis, virga ferrea duris, virga aurea hominibus, virga ferrea & dura dæmonibus, arceas dæmones a nobis. Hoc Domina petimus, & deuote petimus, cum Innocentio petente & dicente sic: Aue Dei mater alma, quæ ex dignitate qua Dei mater es, imperare potes dæmonibus. Compesce dæmones, ne nobis noceant. Præcipe Angelis, vt nos custodiant. Sic ergo beata virgo Maria est nobis virga fumea in nostra conuersione: virga florida in nostra conuersatione: virga aurea in nostra contemplatione: virga ferrea in nostra defensione. Hanc virgam vere contemplans, & digne admirans beatus Bernardus ait: O virgo virga sublimis, ad quantam celsitudinem verticem sanctum erigis, vsque ad sedentem in throno, vsque ad thronum maiestatis, quoniam in altum mittis radices humilitatis. Consequenter cōsideremus charissimi florem huius virgæ: consideremus, inquam, in virga regia, & in virgine Maria quadruplicem florem, videlicet florem pretiosæ virginitatis, florem virtuosæ honestatis, florem miraculosæ fecunditatis, & florē glorioſæ immortalitatis. De flore primo cōsideremus charissimi in Maria florem pretiosæ virginitatis, qui est ipsa virginitas. De hoc dicitur in Isaia: Exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. Maria conuenienter solitudo dici potuit, quæ tam libenter solitaria fuit, quam etiam tamquam libenter solitariam Angelus visitauit. Ideoq. bene beatus Ambrosius ait: Solam in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus autem reperit solam sine comite, aut solam sine teste. quomodo autem ista solitudo, quomodo Maria virgo exultauerit ipsa dicat, ipsam audiamus. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Hæc terræ solitudo floruit quasi lilium per virginitatem. O lilium Angelicum, o flos cælestis. O vere flos cælestis, quem tantum dilexit apis illa supercælestis. Dicit enim beatus Bernardus: Apis illa quæ pascitur inter lilia, quæ florigeram inhabitat patriam, quando ad ciuitatem Nazareth, quod interpretatur flos, aduolauit & ad suaue olentem perpetuæ virginitatis florem peruenit, illi insedit, illi inhæsit. Flos virginitatis quasi tot habet folia, quot virginitas conditiones & præconia. O quantum huius floris coronę per Mariam sunt multiplicatæ. Vnde beatus Ambrosius ait: Cum in toto mundo virgineus flos Maria immarcescibiles coronas innectat, & septrigeram pudoris aulam immaculato conseruet affectu, quousque integritas perseuerauit ad palmam, vt in puellis trophæum sanctitatis arriperet, & per vestigia matris virginis ad cælestem thalamum peruenire.

Ber. ser. 2. de Aduen. Dom. post med.

Amb. lib. 2. comm̄et. in Luc. c. 2. to. 3. edit. Ro.

Luc. 1. e

Ber. ser. 2. de Aduen. Do. cir. me.

In B. Maria fuit flos virginitatis.

Isa. 35. a

Secundo consideremus charissimi in Maria florem virtuosæ honestatis, morum, & vitæ, & de hoc quid ipsa dicat audiamus. Flores mei, inquit, fructus honoris & honestatis. O quàm pulcher est virtuosæ & honestæ vitæ flos morum, & disciplinæ. Sed certe pluraliter dicitur, Flores mei. ideo dicamus, quòd tot sunt in moribus flores quot virtutes. Tot sunt honestæ vitæ flores, quot sunt virtutes vitam honestantes. De his floribus dicitur: Flores apparuerunt in terra nostra. De his etiam dicitur: Lectulus noster floruit. Ecce flores in terra, flores in lecto inuenimus. Terra mens actiuorum, lectus autem mens contemplatiuorum. Terra, inquam, est mens fructificans in bona actione. Lectulus autem mens quietem fouens in contemplatione. Siue ergo sit mens actiua siue contemplatiua, semper debet floribus esse venusta. Hoc quoque notandum est, quòd flos honestatis, immo flos cuiuslibet virtutis, quasi tot habet folia, quot bona & meritoria habet opera. O quàm florida fuit terra, quàm floridus fuit lectus Mariæ, quæ in floridæ vitæ honestate florebat omnium virtutum venustate, sicut testatur beatus Bernardus, dicens: Tu sanctorum areola aromatum o Maria, a cælesti consita pigmentario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernans, inter quorum pulcherrimos trium in te miramur excellentiam: viola humilitatis, lilium castitatis, rosa charitatis hi sunt.

In B. Maria flos honestatis.

Eccli. 24. a

Can. 2. e

Can. 1. d

Ber. in deprec. & laud. B. V. Mar. cir. med.

Tertio consideremus charissimi in Maria florē miraculosæ fecunditatis. Hic flos est ipse Filius virginis, de quo specialiter dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet, &c. Eia quàm pulcher hic flos egressus est sine peccato nascendo, & quàm misere cōtritus est quasi peccator moriendo, iuxta illud: Quasi flos egreditur & conteritur. O quàm candidus in egressione, & quàm rubicundus in contritione fuit flos iste. Flos, inquam, Angelis delectabilis, flos hominibus ad vitam perutilis. Vnde Bernardus ait: Flos est Filius virginis, flos candidus & rubicundus electus ex millibus, flos in quem desiderant Angeli prospicere, flos ad cuius odorem reuiuiscunt mortui. Felix filua, quæ producit huius floris virgam. Felix magis virga quæ producit hunc florem in silua. Felix super omnia flos, sine quo nulla silua nec virga felix esse potest. Vere felicissimus flos, in quo spiritus Domini sic requieuit, vt sine ipso nullus gratiam Spiritussancti habere possit. Testatur hoc beatus Hieronymus, dicens: Spiritussanctus, qui in magna silua humani generis requiē non inuenerat, tandem super hunc florē requieuit, ita quòd absque Christo nec sapiēs quis esse potest, nec intelligens, nec cōsiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Domini. Hic flos, quasi tot habet folia, quot sunt ministeria & exempla. Si hunc florē habere desideras, virgam floris precibus flectas. Si flos est nimis altus diuinitate, virga tamen est flexibilis pietate. Et si flos est rarissimus, quia in cælo & in terra non inuenitur nisi vnicus, est tamē communissimus tāquam flos non in horto clausus, sed in campo omnibus transeūtibus expositus. Et ideo bene dicere potest Christus illud: Ego flos campi. Vnde flos campi dicitur non solū propter hoc quòd omnibus patulus exponitur: sed etiam propter hoc quòd sine omni cultura humana producit. Hoc bene beatus Bernardus meminit, cum dixit: Cāpus sine omni humano floret adminiculo, non

In B. Maria flos fecunditatis.

Isa. 11. a

Iob. 14. a

Hiero. lib. 4. comm̄et. in Isai. c. 11. to. 4.

Can. 2. a

Ber. ser. 2. de Aduen. Dom. post med.

Digitized by Google

lo, non seminatus ab aliquo, nō defossus sarculo, nō impinguatus fimo: sic omnino sic virginis aluus floruit, sic inuiolata & integra casta Mariæ viscera tamquam pascua æterni viroris protulere, cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat.

In B. Maria flos immortalitatis. *Num. 17. b*

Quarto consideremus, charissimi, florem gloriosæ immortalitatis. De hoc signatum esse potest in libro Numerorū, vbi dicitur, quòd virga Aaron flores simul & fructū habuit. In virga Aaron recta, virgo Maria potest esse figurata. In virga namque, Mariæ rectitudo, in flore autem corporis glorificati pulchritudo, in fructu vero animæ eius beatitudo potest esse signata. Notandum enim est, quòd caro floret in iuuentute, sicut *Psal. 89. A* in Psalmo dicitur: Mane floret & transit. Flos autem *Isa. 40. b* perit in morte, sicut dicitur in Isaia: Exsiccatum est fenum, & cecidit flos. Refloret & in gloriosa resurrectione, iuxta Psalmistam: Refloruit caro mea. Iste *Psal. 27. c* flos glorificationis corporis quasi tot habet folia, quot corpus glorificatum habet dotes & præmia. Et certe quidam sancti doctores probabiliter sentire videntur, & rationabiliter probare nituntur, & fideles hunc sensum pie amplectūtur, videlicet quòd beata Maria iam cum corpore sit assumpta, & corpus iam omnino cum anima sit glorificatum. De hoc namque Augustinus sic ait: Vera ratione confitendum censeo, Mariam in Christo, & apud Christum esse. In Christo, quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus: apud Christum, ad gloriam æternitatis assumptam. Vnde digne credimus lætari Mariam lætitia inenarrabili, anima & corpore in proprio filio per filium proprium, nec vllā sequi corruptionis ærumnam, quam nulla secuta est tantum filium pariendo integritatis corruptio, quæ omnium integram, perfectamq. genuit vitam: sit cum illo quem in suo gessit vtero: sit apud illum illa, quæ genuit, fouit, & aluit. Illa Maria Dei genitrix, Dei ministratrix, Dei nutrix, & Dei secutrix. De qua quia aliter sentire, quàm dixi non debeo, aliter dicere non præsumo. Secundum hoc ergo Maria iam dicere potest: Refloruit caro mea. Et secundum hoc etiam, florem & fructum simul habet. Florem, inquam, corporis glorificati, & fructum spiritus glorificati. Florem vtique in gloriosa corporis pulchritudine, fructum vero in voluptuosa animæ beatitudine. Notādum etiam est, quòd secūdum quadruplicem florem prædictum, virgo Maria quadruplicem simul habuit florem virginitatis, & fructum fecunditatis, simul habuit florem honestatis, & fructum humilitatis, simul habuit in prole florem humanitatis, & fructum diuinitatis, simul habuit florem immortalitatis in corpore, & fructum beatæ voluptatis in anima. Hos igitur flores charissimi in virga virginea diligamus, & illos nouos gaudiorum flores de horto virgineo colligamus quos vidit, quos collegit, quos nobis cōmendauit beatus Ber- *Ber. in depre. & lau. B. V. Mar. circa med.* nardus, cum ad Mariam loquens dixit: Hortus deliciarum nobis est tuus sanctissimus vterus o Maria: quia ex eo multiplicis gaudij flores colligimus, quoties recolimus mente, quàm magna multitudo dulcedinis immenso orbi inde profluxerit. O igitur dulcissima virgo Maria, ecce vere Dominus tecum, sicut flos cum virga ipsum producente. Fac ergo vt etiam Dominus sit mecum, immo nobiscum, communicetq. nobis florem istum, Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Quomodo B. Maria comparetur regine, in palatium cum rege ingredienti. Lect. XIII.

Dominus tecum o Domina Domino charissima, Domino familiarissima. *Dominus tecum* o Domina aptissima, Domino dignissima, *Dominus tecum*. Tecum certe, secundum quod supra dictum est, sicut Sol cum aurora ipsum præueniente, sicut flos cum virga ipsum producēte, sicut rex cum regina in palatium ingrediente. Viso ergo quo modo Maria sit aurora solem æternum, solem iustitiæ præueniens: viso quoque quo modo Maria sit virga florem æternum, florem misericordiæ proferens; videamus modo, quo modo Maria sit Regina ad Regem æternum, ad Regem gloriæ ingrediens. Maria ergo, charissimi, est Regina illa ingrediens, de qua dicitur, quòd ingressa est Regina Sabba in Hierusalem cum comitatu multo *3. Reg. 10. b* & diuitijs. Vere Regina est Maria, testante beato Augustino, qui ait: Hanc vere fateamur Reginam cælo- *August. de Sanct. ser. 35. paulo post prin. to. 10.* rum, pro eo quòd Regem peperit Angelorum. Sed de hac Regina disserui in sermone, Astitit Regina, &c. ideo nunc de eius ingressu differendum est. Considerandum est ergo, quod Mariam ingredientem, egredientem, progredientem, & supergredientem inuenimus. Egressus est naturæ, progressus gratiæ, ingressus gloriæ, supergressus abundantiæ. Egressa est nascendo, progressa proficiendo, ingressa perueniendo, supergressa omnes sanctos excedendo. Egressa est sine peccato, progressa sine exemplo, ingressa sine obstaculo, supergressa sine termino.

Primo considera charissime, quòd inuenimus Mariam egredientem per natiuitatem suam sine peccato. Ipsa namque potest esse vas illud, de quo dicitur: Au- *Prou. 25. c* fer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Rubigo fuit ablata de argento, quando ab originali peccato Maria sanctificata fuit in vtero, & certe sic egressa est, tamquam vas purissimum. Hic distinguendum est vas purum, vas purius, & vas purissimū. Vas purum in ingressu fuit, quicumque ex vtero sic sanctificatus processit, quod tamen fomes tam ad mortale, quàm ad veniale peccatum in ipso remansit, sicut quidam dicunt fuisse in Hieremia. Vas autem purius, in egressu fuit, quicumque ex vtero sic sanctificatus processit, quòd in ipso fomes secundum quòd ductiuus est ad effectum mortalis peccati extinctus fuit, sed ad veniale remansit, sicut in beato Ioanne Baptista; de quo canit Ecclesia: Ne leui saltem maculare vitam sa- Hieremias Ioannes & beata Virgo diuersimode fuerunt in Materno vtero sanctificati
mine posset. Vas ergo in egressu purissimum fuit beata virgo, quæ ex vtero sic sanctificata processit, quòd in ea, vt creditur, fomes ad effectum tam mortalis, quàm venialis peccati non remansit. Propter hoc beatus Bernardus ait: Ego puto, quòd copiosior bene- *Bern. epist. 174. ad Can. Lugd. circa med.* dictio sanctificationis in eam descenderit, quæ non solum eius ortum sanctificauerit, verū etiam vitam eius deinceps ab omni peccato custodiuit immunem. Ablata ergo rubigine originalis peccati, egressum est ex vtero vas purum in Hieremia, vas purius in Ioanne Baptista, vas purissimum in Maria.

Secundo considera charissime, quòd inuenimus Ma- Gratiam, & priuilegia, quæ habuit Maria in vita. riam progredientem sine exemplo per gratiam. Vnde in Canticis: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol. His tribus luminosis, videlicet auroræ, Lunæ, & Soli, bene comparatur Maria, propter tria in ipsa lucidissime excellentissima. Fuit enim in corde & mente eius, excellenter lucida virginitas. Fuit in virginitate excellenter lucida fecunditas. Fuit in fecunditate eius excellenter lucida singularitas. Aurora refrigeratiua & auibus grata, fuit ista virgo Maria. Ipsa enim virginitate sua carnisardorem refrigerauit, teste beato Bernardo, qui ad *Ber. in depre. & lau. B. M. V. post med.* eam loquens ait: Tu ardorem veritæ concupiscentiæ virtute castitatis in tua virginea carne eatenus exstinxisti, vt is in cuius conspectu, nec astra munda sunt, tantæ munditiæ carnem tuam iudicauerit, vt eam suæ diuinæ puritati agglutinare non despexerit. Ipsa enim virginitate sua auibus cæli, id est Angelis Dei, grata fuit: quia vt Hieronymus ait: Semper est An- *Hiero. ser. de Assum. B. M. quæ est epist. 10. ante med.* gelis cognata virginitas. Propter hoc bene legitur, quòd Angelus in aurora benedixit Iacob. Hic Iacob spiritum castum potest signare, qui fratrem suum id est corpus suum supplantauit. Hic non solum a patre, sed etiam ab Angelo benedicitur in aurora, *Gen. 32. f* hoc est in castissima virgine Maria, cui Angelus dixit:

Luc. 1. d xit: Benedicta tu in mulieribus. Item, pulchra vt Luna fuit virgo Maria, in luminosa virginitatis fecunditate. Pulchritudo enim Lunæ consistit in lumine recepto a Sole. Pensa igitur, quàm pulchra Luna fuerit Maria, quando æternus ille Sol, totus receptus, & conce-
Prou. 7. c ptus est in ipsa. Maria ergo est illa Luna, in cuius plenitudine ille vir Ecclesiæ redijt, de quo dicitur: In die plenæ Lunæ reuersurus est in domum suam. Beata virgo fuit Luna plena, quando ei dictum fuit: Aue gratia plena. Item electa vt Sol fuit Maria, in lucidissima fecunditatis singularitate, quando non homo purus, non Angelus verus; sed ipse Dei filius, ipse Sol iustitiæ in Sole posuit tabernaculum suum, dum in Maria conce
B ptus fuit. Valde certe singulare fuisset, si virgo purum hominem concepisset. multo autem singularius fuisset, si virgo Angelum concepisset. sed supra omnia singulariſſimum fuit, quòd virgo Deum concepit, Deum
Augusti. de Sãct. serm. 38. ante med. to. 10. peperit. Propter quod bene beatus Augustinus ait: Merito beata Maria singulari a nobis præconio extollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit, cum tantum se ad cæli fastigia sublimauit, vt verbũ in principio apud Deum manens, de superna cæli arce susciperet. Beata igitur virgo Maria progressa est quasi aurora consurgens, in imitanda carnis & mentis virginitate. electa vt Sol, in adoranda partus virginalis di-
C uinitate.

B. Maria quomodo ingressa fuit cęlum. *3. Reg. 10. a* Tertio considera charissime, quòd inuenimus Mariam ingredientem ad gloriam cælestem sine obstaculo. Quis enim obstare posset tantæ Reginæ cum tanto comitatu progredienti? Ipsa namque signata est per Reginam Sabba, de qua dicitur: Et ingressa Hierusalem cũ comitatu multo & diuitijs, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas. Considera in his verbis gloriam ingredientis Mariæ in cælestem Hierusalem. Considera, dico, ingredientis excellentiam, ingredientis potentiam, ingredientis opulentiam. Considera excellentiam in principatu, po-
D tentiam in comitatu, opulentiam in apparatu. Considera certe excellentiam principatus Reginæ nostræ Mariæ in eo, quod dicitur: Regina Sabba, quod interpretatur clamor. Maria enim est Regina mundi, vbi est clamor gemebundus. Est etiã Regina cæli, vbi est clamor iucundus. Clamãt enim in cælo sicut dicitur in Apocalypsi: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus
Apoc. 4. c omnipotens. Hæc & ipsa Regina clamãtium cũ ceteris
Aug. vbi supra proxi mo circa fi. clamantibus clamare non cessat, testante Augustino, qui ait: Tu Maria conciuis cæli ciuibus, sine fine choris coniuncta Angelicis, Archangelisq. sociata, indefessa voce, Sanctus, Sanctus, Sanctus, clamare non cessas.
E *Psal. 44. b* Hæc vtique est Regina, quam Psalmista describens, ait: Astitit Regina, & cetera, vsque, *Varietate*. Hanc Reginam ad regnum sequi possunt fiducialiter quicumque
Ber. ser. 1. in Assump. B. M. ante med. ei in mundo seruierint fideliter. Vnde beatus Bernardus: Præcessit nos Regina nostra, præcessit, & tam gloriose susceptа est, vt fiducialiter serui ad Dominam clamantes, Trahe me post te, dicant. Item considera in ingressu Reginæ nostræ potẽtiam comitatus ipsam stipantis, in eo quod dicitur: Comitatu multo. Ingressa enim est Maria cælestem Hierusalem, cum comitatu multo potentium Angelorum. Vnde beatus Hierony
Hierõ. ser. de Assump. B. Ma. q̃ est ep. 10. to. 9. ante med. mus ait: Legimus quàm sæpe ad funera & sepulturas
F quorumlibet sanctorum Angelos aduenisse, & animas electorum vsque ad cælos cum hymnis atque laudibus detulisse. *Et post pauca*: Quanto magis credendum est militiam cælorum cum suis agminibus, festiue obuiam venisse Genitrici Dei, eamq. ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum olim sibi ante mundi constitutionem paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse? Itẽ considera in Maria opulentiam meritorum, in apparatu munerum pretiosorum. Attulit namque secum aurum infinitum dilectionis Dei & proximi, gemmas pretiosas virtutum & donorum, aromata bonorum operum & exemplorum. Parum est enim, quod de thesauris Mariæ dico,

A respectu eius, quod beatus Bernardus Mariam alloquens, dixit: In manibus, inquit, tuis sunt omnes thesauri miserationum Domini. Absit vt cesset manus tua, neque enim gloria tua minuitur, sed augetur cum pœnitentes ad veniam, iustificati ad gloriam assumuntur. Ingressa igitur est mater Domini ad gloriam, tamquam Regina cælorum, ingressa est cum multo comitatu Angelorum, ingressa est cum diuitijs innumerabilium meritorum.

Quarto considera charissime, quòd inuenimus su- B. Maria ingreditur cælum meritis & præmijs superansomnes sanctos.
pergredientem omnes sanctos in superabundantia meritorum, & præmiorum sine termino, iuxta illud:
B Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas. Supergressa vtique es, supergressa certe es in natura, supergressa es in gratia, supergressa es in gloria, vniuersas filias, vniuersas animas, vniuersas intelligentias Angelicas o Maria. Dico, quòd Maria in *Prou. 31. d* natura supergressa est vniuersas filias hominum, dum quod natura non admittit, virgo concepit, & virgo peperit; iuxta illud: Ecce virgo concipiet, & pariet filium. *Isa. 7. e* Et non solum hoc, quòd virgo filium, sed etiam quòd Deum peperit super omnem naturam est. Ideoque beatus Hieronymus sic ait: Quod natura non ha- *Hieronym. ser. de Assump B. M. quæ est ep. 10. tom. 9. ante med.*
buit, vsus nescivit, ignorauit ratio, mens non capit hu
C mana, pauet cælum, stupet terra, creatura etiam omnis miratur cælestis, hoc totum est quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nunciatur, & per Christũ adimpletur. Item supergressa est Maria in gratia vniuersas animas sanctorum, dum non solum gratia plena, sed etiam superplena fuit, teste Gabriele, qui prius dixit: *Aue gratia plena*. Et postea subiunxit: Spiritus sanctus superueniet in te. Si autẽ gratia plena fuit, ergo quidquid sibi superueniens postea Spiritus contulit, in hoc vtique plusquam plena, in hoc certe superplena fuit. Vnde beatus Bernardus ait: Veniente *Ber. ser. 2. in Assump. B. Mar. non lõge a prin.*
iam Spiritu sancto plena sibi, eodem quoque super-
D ueniente nobis superplena & superefluens fit Maria. Item supergressa est Maria in gloria vniuersas intelligentias Angelicas. Ipsa enim est thronus ille sapphireus, qui sicut in Ezechiel legitur super firmamen- *Ezech. 1. g*
tum Angelicum exaltatus est. Propter hoc beatus Bernardus bene ait sic: Ascendit plane Maria super om- *Ber. ser. in Natiuit. B. M. de aqua ductu cir. med.*
ne humanum genus, ascendit vsque ad Angelos, sed & ipsos quoque transcendit, & cælestem omnem supergreditur creaturam. Sic ergo, charissimi, Maria egressa, & progressa, & ingressa, & supergressa est. Egressa, inquam, est nascendo ad vitam miserorum: progressa est proficiendo in gratia priuilegiorum: ingressa est perueniendo ad regnum cælorum: supergressa est excedendo gloriam omnium beatorum. Ecce igitur dulcissima virgo Maria, ecce vere Dominus tecum, sicut Sol cum aurora progrediente, sicut flos cum virga florente, sicut Rex cum Regina ingrediente. O igitur aurora suauissima fac, vt etiam nobiscum sit Sol sapientiæ. O virga sublimissima fac etiam, vt nobiscum sit flos gratiæ. O regina potentissima fac, vt etiam nobiscum sit rex gloriæ Dominus noster Iesus Christus.

Quòd B. Maria sit benedicta ob plenitudinem gratiæ, ob celsitudinem prolis, ob multitudinem misericordiæ suæ, & ob magnitudinem gloriæ suæ.
Lectio XIIII.

Benedicta tu in mulieribus. Ostensum est supra, quo modo Maria propter purissimam vitæ innocentiam merito per Aue salutatur: ostensum quoque est quo modo Maria propter copiosissimam gratiæ affluentiam merito gratia plena commemoratur: ostensum insuper est, quo modo Maria propter specialissimam Dei præsentiam merito Dominus secum fore insinuatur. Ostendendum autem nunc est, quo modo propter gratissimam personæ suæ reuerentiam, benedicta in mulieribus nunciatur. Ecce igitur glo-

Digitized by Google

rioſus ille Archangelus Gabriel, glorioſam virginem Mariam ſalutans glorioſa ſalutatione ipſam decentiſſime conſummauit in benedictione, dicens: *Benedicta tu in mulieribus*, ideſt benedicta pluſquam omnes mulieres. Ac per hoc quidquid maledictionis infuſum eſt per Euam, totum abſtulit benedictio Mariæ. Dicat ergo Gabriel, dicat: *Benedicta tu in mulieribus*. Benedicta, inquam, propter plenitudinem gratiæ in te venerandæ, benedicta propter multitudinem miſericordiæ per te præſtandæ, benedicta propter celſitudinem perſonæ ex te incarnandæ, benedicta propter magnitudinem gloriæ ſuper te cumulandæ.

B. Maria benedicta propter gratiam quod in ſe habet

Primo penſate chariſſimi, quo modo vere benedicta eſt Maria propter plenitudinem gratiæ in ipſa venerandæ, ſicut apte oſtendit Gabriel, dicens: *Aue gratia plena, Dominus tecum, Benedicta tu in mulieribus.* Benedicta tu, quia plena es tu. Inueniſti enim gratiam apud Dominum, & ideo tu es benedicta apud

Ber. ſer. 2. i Aduen. Dom. cir. fin. Dominum. Vnde beatus Bernardus optime de hac benedictione Mariæ, dicit: Per te acceſſum habemus ad Filium, o benedicta inter mulieres, inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis. Benedicta tu Maria propter gratiam. Benedicta, inquam, propter gratiam cordis, propter gratiam oris, propter gratiam operis. Benedicta vtique in corde, propter gratiam donorum. Benedicta in ore, propter gratiam labiorum. Benedicta in opere, propter gratiam morum. Vere benedicta eſt Maria propter gratiam cordis, propter gratiam donorum in corde, propter quam cor eius fuit delitioſiſſimum ſicut paradiſus Dei, ita vt de hac benedictione merito intelligi poſſit Eccleſiaſticus: Gratia ſicut paradiſus in benedictione. Ibi dicit interlinearis: Fructificans diuerſas ſpecies virtutum. De his felicibus gratiarum & virtutum benedictionibus Apoſtolus dicit:

Propter gratiam cordis.

Eccli. 40. c

Epheſ. 1. a Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto. Si ergo gratia mentem humanã in benedictionibus virtutũ delitioſam facit ſicut paradiſum Dei: quanto magis delitioſiſſima anima Mariæ fuit ſicut paradiſus Dei in benedictionibus donorum Spirituſſancti? Immo certe paradiſus Dei non ſolum mente, ſed etiam ventre fuit Maria, continens in ſe lignum vitæ Ieſum Chriſtum. Vnde beatus Bernardus

Ber. in deprec. et laud. ad B. V. M. cir. med. ait: Vere paradiſus Dei tu es, quæ mundo lignum vitæ contuliſti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum. Heu quam longe eſt ab hac benedictione Mariæ, cuiuſcumque mens non eſt paradiſus Dei in benedictionibus gratiæ, ſed eſt ſentina diaboli in maledictionibus malitiæ. Talis enim ſicut in Pſalmo dici-

Pſal. 108. c tur: Dilexit maledictionem & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Item chariſſimi, benedicta eſt Maria nõ ſolum propter gratiam donorum cordis, ſed etiam propter gra-

Pſal. 44. a tiam labiorum oris, iuxta illud Pſalmi: Diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. O quanta in orationibus deuotiſſimis, quanta in collationibus vtiliſſimis gratia in labijs Mariæ fuit, O quanta ad homines, quanta ad Angelos, quanta ad Dominum gratia ſemper fuit in labijs Mariæ. Ipſe namque Deus verba labiorum eius libẽter audiuit, te-

Bern. hom. 4. ſuper Miſſus eſt, poſt med. ſtante beato Bernardo, qui alloquens ipſam dicit: Cui placuiſti ex ſilentio, iam magis placebis ex verbo: cum ipſe tibi clamet e cælo; O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Eia quàm veraciſſima, quàm ſinceriſſima ſemper fuerunt Mariæ labia, & ideo vere benedixit eam Deus in æternum. Heu quàm longe ab hac Mariæ benedictione illi ſunt, quorum labia labijs Mariæ diſſimilia ſunt. Illi, inquam, in quorum labijs non eſt gratia diffuſa, ſed malitia confuſa eſt: propterea non benedixit, ſed maledicet eos Deus in æternum.

B. Maria benedicta propter gratiam operationum.

Item, chariſſimi, benedicta eſt Maria nõ ſolum propter gratiam donorum cordis, non ſolum propter gratiam labiorum oris, ſed etiam propter gratiã morum conuerſationis. Et de hac benedictione accipi poteſt, A quod dicitur in Hieremia: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iuſtitiæ mons ſanctus. Mons ſanctus eſt ſancta Maria, quæ bene mons dicitur, propter excellentiã meritorum, propter altitudinem vitæ & morum. Hic eſt mõs, de quo, ſicut in Daniele legitur, Lapis ſine manibus abſciſſus eſt, dum Chriſtus de Maria ſine opere maritali natus eſt. Pulchritudo huius montis, pulchritudo, inquam, iuſtitiæ, pulchritudo vitæ & morum Mariæ tanta fuit, vt merito in Canticis de ipſa dici poſſit: Tota pulchra es amica mea, &c. Pulchra vtique in vita, pulchra in morum diſciplina, & tota pulchra. Tota certe tota. Quomodo tota? Audi Hieronymum, ait

Hier. 31. c *Dan. 2. c* *Cant. 4. b* *Hieron. in Aſſump. B. Mariæ ſup. Miſſus eſt 10. to. 9.* B enim ſic: Quidquid in Maria geſtum eſt, totum puritas & ſimplicitas, totum gratia & veritas fuit, totũ miſericordia & iuſtitia, quæ de cælo proſpexit. Tali pulchritudini Mariæ Dominus merito benedixit. Heu quàm longe eſt ab iſta benedictione Mariæ, quicumque talis eſt in opere, quòd ſicut Mariæ dicitur: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iuſtitiæ: ſic ei dici poteſt: Maledicat tibi Dominus, turpitudo iniuſtitiæ. O quanta maledictio erit, cũ dicetur: Diſcedite a me maledicti in æternum. Ecce vidimus o chariſſima Maria, quòd tu es vere benedicta propter plenitudinẽ gratiæ. Benedicta, inquam, propter gratiam conſcientiæ & do-

Matt. 25. d C norum, benedicta propter gratiam linguæ, & labiorum, benedicta propter gratiam vitæ & morum.

B. Maria, benedicta propter prolem.

Secundo penſate chariſſimi, quomodo vere benedicta ſit Maria propter celſitudinem ſuæ benedictæ prolis, propter benedictum fructum ſui ventris. Merito enim terra illa benedicta eſt, quæ tam benedictum fructum profert. Vnde Pſalmus: Benedixiſti Domine terram tuam. Terra illa eſt Maria, de qua in eodem Pſalmo dicitur: Veritas de terra orta eſt.

Pſal. 48. *Ioan. 14. a* Veritas eſt Chriſtus, qui ait: Ego ſum via, veritas, & vita. Benedicta eſt ergo hæc terra, propter benedictum fructum; Benedicta eſt Maria propter benedictum Filium. Vnde beatus Bernardus dicit: Non quia

Ber. hom. 3. ſup. Miſſ. eſt ante med. tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui: ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Igitur Maria propter prolem piam benedicta. Benedicta, inquam, à Domino, ab Angelo, ab homine. Propter prolem vtique benedicta eſt a Domino, benedictionem eius operante, benedicta ab Angelo benedictionem eius nunciante, benedicta ab homine benedictionem eius prophetante. Vere benedicta propter prolem eſt Maria a Domino, benedictionem eius operante ſiue donante. Hoc bene ſignatum eſt in ſecundo Regum, vbi legitur, quòd bene-

2. Reg. 6. b dixit Dominus Obededom propter Arcam. Obededom interpretatur ſeruus ſanguineus. Et bene ſignat E Chriſtum, qui ſeruus noſter factus eſt, ſeruiens nobis miſeris vſque ad ſanguinem. Propter nos enim ſeruus, propter nos ſanguineus factus eſt Chriſtus. Sanguineus in dorſo per flagella, ſanguineus in capite per ſpinas, ſanguineus in latere per lanceam, ſanguineus in manibus & pedibus per clauos. Huius ſerui domus fuit Maria, de qua in Pſalmo dicitur: Replebimur

Pſal. 64. a in bonis domus tuæ. Arca in hac domo locata, Chriſtum ſignat: Chriſtus enim ſeruus noſter, Chriſtus vita noſtra eſt. In Arca vrna aurea & manna. Arca ſancta carnem ſanctam, vrna aurea animam Chriſti pretioſiſſimam, manna vero diuinitatem dulciſſimam ſignat. Propter hanc Arcam, propter Ieſum Chriſtum Filium Mariæ, Dominus benedixit domui Ma-

Aug. ſerm. 21. de tẽp. circa med. to. 10. & de ſanct. ſer. 18. non longe a princ. eod. tomo. Ibid. ante med. F riæ. O vere domus benedicta, ex qua omnium proceſſit vita. Ait enim Auguſtinus: Benedicta tu in mulieribus, quæ vitam viris & mulieribus peperiſti.

Item chariſſimi propter prolem benedicta eſt Maria, non ſolum a Domino benedictionem eius operante, ſed etiam ab Angelo benedictionem eius nunciante, ſicut patet in Gabriele dicente: *Dominus tecum; Benedicta tu in mulieribus.* Quomodo tecum? Auguſtinus ait: Tecum in corde, tecum in ventre. Ideo bene-

Digitized by Google

benedicta tu secum, quia sic est tecum. Tecum vtique tecum non tantum sicut creator cum creatura, sed etiã sicut partus cum paritura. Propter partum enim benedicta es ante partum, propter partum benedicta es in partu, propter partum benedicta est post partum. Vere benedicta quæ sic partum effudisti, quòd ante partum, & in partu, & post partum virgo permansisti: & ideo præcipue benedicta dici meruisti, quia non hominem purum, non Angelum verum, sed hominem & Angelorum Dominum peperisti. Propter quod bene, ait Beda sic: Vere benedicta in mulieribus, quæ sine exemplo muliebris conditionis, cum decore virginitatis gauisa est honore parentis, quodq. Virginem matrem decebat, Deum Filium procreauit.

Beda in ho. hiẽ. d sanct. in fest. Annun. B.M. Virg. to. 7.

Item, charissimi, benedicta propter prolem est Maria, non solum a Domino benedictionem eius operante, non solum ab Angelo benedictionem eius nunciante, sed etiam ab homine benedictionem eius prophetante, sicut patet in Elizabeth, quæ exultante in vtero eius infante, repleta Spiritu sancto, prophetando exclamauit, dicens: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Ideo vtique benedicta, quia benedictus fructus ventris tui. Sicut ager, ideo benedictus, quia benedictus fructus eius est. Maria enim, fratres, est ager ille benedictus, de quo dicitur in Genesi: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. De hoc beatus Hieronymus, ait sic: Bene ager plenus dicitur, quia Maria plena gratia pronunciatur, de cuius vtero credentibus fructus vitæ processit. O vere ager super omnes agros benedictus, propter fructum. O vere mater super omnes matres benedicta propter Filium, secundum quod etiam exclamans beatus Augustinus, ait: O femina super feminas benedicta, quæ virum omnino non nouit, & virum suo vtero circumdedit. Ecce vidimus o dulcissima Maria, quia tu propter benedictum Filium ventris tui, es vere benedicta benedictione diuina, angelica, & humana. Heu quàm longe ab ista benedictione Mariæ sunt, qui propter maledictum fructum operis sui, maledictionem incurrunt diuinam, angelicam, & humanam: dum maledicti a Deo, maledicti ab Angelis, maledicti ab hominibus erunt in æternum.

Luc. 1. d

Gen. 27. d

Hierõ. ser. de Assump. B.Ma. q̃ est ep. 10. to. 9. post med.

Aug. ser. 9. de tẽp. cir. med. to. 10.

B. Ma. bene dicta propter misericordiã, quã nobiscum operatur.

Tertio pensate, charissimi, quo modo vere benedicta sit Maria, propter multitudinem misericordiæ suæ. Ipsa namque per illam Ruth signatur, de qua dicitur: Benedicta es a Domino filia, quia priorem misericordiam posteriore superasti. Prior Mariæ misericordia fuit, quam exhibuit, dum adhuc viueret in mundo: posterior vero eius misericordia est, quam iam amplius, quàm per mille ducentos annos exhibuit de cælo. Posterior namque priorem superauit, quia ista illam multitudinem innumerabiliũ beneficiorum excessit. Quis æstimare possit, quàm inæstimabiliter Maria propter misericordiam suam sit benedicta, cum inæstimabilis sit ipsa eius misericordia? Et quis æstimare potest, quàm inæstimabilis sit Mariæ misericordia propter quam ipsa tam inæstimabiliter est benedicta? Hinc est, quod beatus Bernardus, exclamans dicit: Quis misericordiæ tuæ o benedicta, longitudinem, & latitudinem, & sublimitatem, & profunditatem queat inuestigare? Benedicta ergo est Maria pro multiplici misericordia, quam per eam homo recepit. Benedicta vtique, quia per eam Deus homini placabilis est: Benedicta quoque est, quia per eam homo Deo acceptabilis est. Benedicta insuper est, quia per eam diabolus homini superabilis est. Dico, charissimi, quòd Maria benedicta est, quia per eam Deus homini placabilis est, sicut signatum est in Abigail, de qua legitur, quòd cum Dauid offensus occidere vellet Nabal stultum, Abigail occurrens offenso, placauit eum. Qui placatus dixit: Benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me, ne irem hodie ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea. Nabal stultus signat peccatorem. Omnis enim peccator stultus est. Sed heu, sicut dicitur in Ecclesiaste: Stultorum infinitus est numerus. Abigail Mariam signat, interpretatur enim Patris exultatio. O quanta Patris cælestis in Maria, & Mariæ in Patre cælesti fuit exultatio, cum ipsa dixit: Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Sicut autem Abigail Dominam nostrã, sic Dauid Dominum nostrum signat. Dauid autem offensus est stulto Nabal, quando Dominus offensus est homini impio. Dauid Nabal stulto per Abigail placatur, quando Dominus impio per Mariam reconciliatur. Abigail placauit Dauid verbis & muneribus, Maria placat Dominum precibus & meritis. Abigail vltionem temporalem: Maria vero æternalem conuertit: dum illa humanum, ista vero diuinum gladium conuertit. Propter hoc bene ait Bernardus: Nemo tam idoneus Domina, qui gladio Domini pro nobis manum obijciat, vt tu Dei amantissima, per quam primum suscepimus misericordiã de manu Domini Dei nostri. Item, charissimi, Maria non solum benedicta est, quia per eam Deus homini placabilis est, sed etiam ideo benedicta est, quia per eam homo Deo acceptabilis est, eo quòd per ipsam benedictam homo benedictus est. Vnde bene in Isaia dicitur, quòd erit Israel benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus, *&cet.* Medium terræ cui benedixit Dominus, dici potest beata Virgo, in quo terræ medio inchoata est salutis nostræ benedictio, iuxta illud Psalmi: Deus autem Rex noster ante sæcula operatus est salutem, *&cetera*. De hoc terræ medio beatus Bernardus, sic ait: Maria mirabili proprietate terræ medium appellatur. ad illam enim sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium sæculorum respiciunt, & qui habitant in cælo, & qui habitant in inferno, & qui nos præcesserunt, & qui nos sequuntur. Illi qui sunt in cælo, vt resarciantur: qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt Prophetas, vt fideles inueniantur: qui sequuntur, vt glorificentur. In hoc ergo benedicto terræ medio, benedictus est Israel, benedictus est Dei populus, dum per benedictã Dei matrem Deo est acceptus. Quid mirum si per benedictam Mariam, benedicta & accepta Deo fit creatura rationalis, cum etiam per ipsam benedicta fit creatura vniuersalis? Vnde Anselmus exclamans dicit: O virgo benedicta, & superbenedicta, per cuius benedictionem benedicitur omnis creatura, non solum creatura a Creatore, sed Creator a creatura.

Ruth 3. b

Ber. ser. 4. in Assump. B.M. cir. fi.

1. Reg. 25. f

Eccles. 1. d

Luc. 1. e

Ber. in deprecatione & laud. ad B. V. Mar. fere ī prin.

Isa. 19. d

Ps. 73. b. c

Ber. ser. 2. de Pentec. cir. med.

Item, charissimi, Maria non solum benedicta est, quia per eam Dominus homini placabilis est: non solum quoque benedicta est, quia per eam homo Deo acceptabilis est, sed etiam ideo benedicta est, quia per eam diabolus homini superabilis est. Vnde ipsa per Iudith signata est, de qua dicitur: Benedixit te Dominus in virtute sua, qui per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Inimici nostri sunt dæmones, quos beata Virgo ad nihilum redegit dum & in se, & in multis alijs vires eorum confregit, sicut beatus Bernardus testatur, cum ait: Tu bellatrix egregia, & infra: Omnis ante faciem tuam militia spiritualium nequitiarum, in fugam est conuersa. Fugiamus ergo fratres, & confugiamus ad auxilium matris Domini, in omnibus vexationibus & impugnationibus diaboli. Ipsa namque est inimicis animarum nostrarum terribilis, vt castrorum acies ordinata. Et heu, quia multiplex est nostra miseria pro qua benedictione Mariæ indigemus & misericordia, ideo hanc benedictionem inuocemus cum beato Bernardo, qui sic ait: Sit pietatis tuæ Virgo benedicta, ipsam quam apud Deum meruisti, gratiam notam facere mundo, reis veniam, ægris medelam, pusillis corde robur, afflictis consolationem, peregrinantibus adiutorium & liberationem, sanctis tuis precibus obtinendo. Ecce vidimus o dulcissima Maria, quia tu es vere benedicta pro tua multiplici misericordia. Benedicta, inquam, es, quia per te Deus homini placatus.

Judith 13. c

Ber. in deprecatione & laud. ad Virg. Mar. post med.

Ber. ser. 4. in Assump. B. Mar cir. fin.

Digitized by Google

placatus. Benedicta es, quia per te homo Deo gratificatur: Benedicta, quia per te diabolus ab homine ſuperatur. Heu quàm longe ab hac Mariæ benedictione eſt, cuicumque Deus placatus non eſt, quicumque Deo gratus non eſt, quicumque a diabolo ſubiugatus eſt: & ideo talis a Deo maledictus eſt.

B.Ma.benedicta propter magnitudinē gloriæ ſuæ.

Quarto penſate chariſſimi, quomodo vere benedicta ſit Maria propter magnitudinem gloriæ ſuæ, iuxta illud Ezechielis: Benedicta gloria Domini de loco ſuo. Gloria Domini eſt glorioſa mater Domini, quæ vere benedicta eſt propter gloriam, quam habet de loco ſuo duplici. Benedicta, inquam, de loco quo Filius eius apud ipſam requieuit in vtero. Benedicta eſt de loco quo ipſa apud Filium requieſcit in cælo. Vterque enim locus digniſſimus eſt, ſicut patet per beatum Bernardum dicentem ſic: Nec in mundo locus dignior virginalis vteri thalamo, in quo Filium Dei Maria ſuſcepit, nec in cęlisregali ſolio, in quo Mariam Filius Mariæ ſublimauit. Benedicta ergo eſt Maria propter gloriam ſuam. benedicta vtique propter gloriam ſuam ſublimiſſimam, copioſiſſimam, & ſtabiliſſimam. Benedicta, dico, propter gloriam ſuam ſublimiſſimam dignitate, benedicta propter gloriam ſuam copioſiſſimam immenſitate: benedicta propter gloriam ſuam ſtabiliſſimam perpetuitate. Dico, chariſſimi, quòd benedicta eſt Maria propter gloriam ſuam excellentiſſimam dignitate. De hac benedictione accipi poteſt verbum Pſalmi, dicentis: Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Nota quòd eſt annus æquanimitatis, annus ſeueritatis, & annus benignitatis. Primus annus exultantium in mundo. Secundus eiulantium in inferno. Tertius exultantium in cælo. Primus annus habet dies & noctes. Secundus habet noctes & non dies. Tertius habet dies & non noctes. Dico, quòd primus annus habet dies & noctes, ideſt, bonos & malos, qui ſimul in hoc mundo ſunt. Tot autem ſunt dies & noctes in hoc anno, quot ſunt boni & mali in mundo. Secundus annus habet ſolas noctes, ideſt, ſolos peccatores noctibus tenebroſiores. Tot autem ſunt noctes in hoc anno, quot ſunt peccatores in inferno. Tertius annus habet ſolos dies, ſcilicet ſolos bonos die clariores. Tot autem ſunt dies in hoc anno, quot ſunt iuſti in cælo. In primo anno æquanimitatis, boni & mali æquanimiter tolerantur. In ſecundo anno ſeueritatis, mali ſeueriſſime cruciantur. In tertio anno benignitatis, boni benigniſſime coronantur. Huius autem anni benedicti corona eſt benedicta virgo Maria. Ipſa certe eſt corona omnium dierum huius anni: quia ipſa eſt corona omnium ſanctorum cæli. Corona enim ſuper caput poni ſolet: ſic Maria quaſi ſuper capita omnium ſanctorum locata eſt, ſicut teſtatur beatus Hieronymus dicens: Exaltari meruit ſuper choros Angelorum, & peruenit vltra quàm noſtræ humilitatis eſt natura. Filius certe Mariæ eſt ſumma ſanctorum corona: Maria vero corona ſub corona. Patet ergo, quàm ſublimiter benedicta ſit corona noſtra, mater noſtra Maria. Omnes ergo tam ſublimiter benedictam ſequamur, benedictam vtique de qua beatus Bernardus, ait: Non eſt nobis hic manens ciuitas, ſed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta peruenit.

Exod.3. b

Hiero. ſer. de Aſſump. B. Mar. quæ eſt epiſt. 10. 10. 9. ante med.

Ber. ſer. 1. in Aſſump. B. Mar. nō lōge a prin.

Iudith 15. d

Item, chariſſimi, benedicta eſt, Maria, non ſolum propter gloriam eius excellentiſſimam dignitate, ſed etiam propter gloriam eius copioſiſſimam immenſitate: cuius copia tanta eſt, quod ad omnes diſtenditur, & ideo merito ab hominibus benedicitur: ſecundum quod de ipſa per ſignificationem dicitur in libro Iudith: Benedixerunt eam omnes vna voce dicentes: Tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri. Benedixerunt eam vtique omnes. Nota, quod dicitur omnes, nam omnis eſt ſignum vniuerſale, requirens tria appellata. Et ecce quaſi tria appellata ſunt, Deus, Angelus, & homo, qui Mariam benedixerunt. Deus vtique benedixit Mariam: Pater benedixit Mariam: Spiritusſanctus benedixit eam, omnes tres perſonæ benedixerunt eam. Angelus etiam benedixit Mariam. Prima hierarchia benedixit eam, ſecunda benedixit eam, tertia benedixit eam, omnes Angeli benedixerunt eam. Homo quoque benedixit Mariam, coniugati benedixerunt eam, viduæ benedixerunt eam, Virgines benedixerunt eam, omnes benedixerunt eam. Benedixerunt autem eam, dicentes: Tu glória Hieruſalem triumphantis, gloria, inquam, omnium ſanctorum, tu lætitia Iſrael Deum contemplantis: tu lætitia, inquam, omnium Angelorum, tu honorificentia populi peregrinantis, honorificentia, inquam, omnium in mundo iuſtorum. Benedictus ergo ſit dulciſſimus Filius tuus o Maria, qui de copioſiſſima benedictione tua, tanta præſtat bona in cælo & in terra: vt tam Angeli quàm homines gratulari poſſint cum Anſelmo, qui ait: Hæc tanta bona per benedictum fructum benedicti ventris benedictæ Mariæ prouenerunt.

Item, chariſſimi, Maria non ſolum benedicta eſt propter gloriam eius ſublimiſſimam dignitate, non ſolum benedicta eſt propter gloriam eius copioſiſſimā immenſitate: immo etiam benedicta eſt propter gloriam eius ſtabiliſſimam perpetuitate. Ipſa namque per domum illam ſignatur de qua primi Paralipomenon dicitur: Te Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum. Vere in perpetuum, ſicut etiam in Pſalmo dicitur: Propterea benedixit te Deus in æternum. Si ergo o dulciſſima virgo Maria, tu es vere in mulieribus & ſuper mulieres, immo etiam ſuper viros, immo etiam ſuper Angelos benedicta. Benedicta, inquam, propter plenitudinem gratiæ quam inueniſti: benedicta propter celſitudinem perſonæ quam genuiſti: benedicta propter multitudinem miſericordiæ quam exhibuiſti: benedicta propter magnitudinem gloriæ quam percepiſti. Te igitur o nimis benedicta inuocamus, te imploramus, te oramus cum beato Bernardo, qui te benedictam orans, ait: Fac o benedicta per gratiam, quam inueniſti, per prærogatiuam, quam meruiſti, per miſericordiam, quam peperiſti; vt qui mediante te fieri dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque intercedente, participes nos faciat beatitudinis & gloriæ ſuæ. Amen.

1. Para. 17. d

Pſal. 44. a

Ber. ſer. 2. de Aduētu prope fin.

Quòd Maria ſit benedicta per ſeptem virtutes contra ſeptem capitalia vitia. Lect. XV.

BENEDICTA *tu in mulieribus*. De benedictione noſtræ Virginis benedictæ adhuc dicamus, adhuc audiamus. Felix Maria benedicta, infelix vero omnis anima maledicta, omnes quibus dicetur: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum. Maledicta certe omnis anima vitioſa: benedicta tu vero Maria virtuoſa. Maledictionem per ſeptem vitia capitalia mundus incurrit: benedictionem autem per virtutes contrarias Maria obtinuit. Benedicta ergo tu in mulieribus o Maria. Benedicta vtique pro humilitate contra ſuperbiam, pro charitate contra inuidiam, pro lenitate contra iracundiam, pro ſtrenuitate contra acediam, pro liberalitate contra auaritiam, pro ſobrietate contra gulam, benedicta pro caſtitate contra luxuriam.

Matt. 25. d

B.Ma.benedicta p humilitatē cōtra ſuꝑbiā.

Primo audiamus, chariſſimi, quomodo benedicta ſit Maria pro humilitate contra ſuperbiam. Superbi enim maledicti ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Increpaſti ſuperbos, maledicti, qui declinant a mandatis tuis. Contra hanc ſuperbiæ maledictionem, Maria obtinuit humilitatis benedictionem. Vnde ipſa per vallem illam ſignari poteſt, de qua in libro Paralipomenon dicitur: Vocauerunt locum illum vallem benedictionis. Si omnis humilis eſt quædam Dei vallis, iuxta illud Iſaiæ, Omnis vallis exaltabitur: quanto magis, vallis fuit Maria, quæ tanta fuit humilitate profunda. Quid mirum ſi ipſa fuit vallis vallium, quæ fuit humillima humilium? O quantis hæc vallis benedicta benedictionibus

Pſal. 118. c

2. Paralip. 20. c

Iſa. 40. a

eſt

est exaltata pro humilitate sua, tam profunda, tam vti-
August. ser. 25. de Sanct. post med. to. 10. li, tam grata. Vnde beatus Augustinus ait: O vere beata humilitas Mariæ, quæ Dominum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cælos innouauit, mundum purificauit, paradisum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. Vallis quanto humilior, tanto receptibilior est aquarum: sic & Maria gratiarum. Vallis autem irrigationes aquarum recepit, quandoque a superiori, quandoque ab inferiori. A superiori quidem, per pluuias de monte defluentes: ab inferiori vero, per aquas de fonte effluentes. Similiter humilis Maria quasi de superiori, & inferiori, quasi de B monte & fonte irrigata est, cum de diuina & humana Filij sui natura, tanta gratiarum benedictione infusa est. Hæc itaque benedictio est, de qua legitur in libro
Iud. 1. c Iudicum, quòd cum Axa diceret patri suo: Da mihi benedictionem; dedit ei pater suus irriguum superius & inferius. Axa Mariæ typum gerit, quæ irriguam a Patre cælesti benedictionem suscepit. Dedit enim ei Deus pater irriguum superius in Christi diuinitate, inferius vero in Christi humanitate. Item superius in mente, inferius in ventre. Item superius in charitate Dei, inferius in charitate proximi. Item superius in contemplatione, inferius in actione. Vel certe Pater C eius cælestis dedit ei benedictionem ineffabilis irrigui superius in cælis, inferius in terris: vt in cælis benedictionem gloriæ, in terris vero benedictionem gratiæ possidens, benedicta esset tam in cælo, quàm in terra,
Ber. hom. 3. super Miss. est cir. med. secundum quod beatus Bernardus, innuens dicit: Memento Maria, quòd Christus maledictionem pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in cælis. Sed & in terris ab Angelo benedicta, & a cunctis terræ generationibus merito benedicta prædicaris.

B. Maria benedicta per charitatem contra inuidiam.

Secundo, charissimi, audiamus, quomodo benedicta est Maria pro charitate contra inuidiam. Inuidi namque maledicti sunt, sicut de inuido Caim dicitur: D
Gen. 4. b Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Contra inuidiæ maledictionem, Maria obtinuit charitatis benedictionem. Vnde ipsa bene per Saram signari po-
Gen. 17. c test, de qua Dominus dixit: Benedicam ei, & ex illa dabo tibi Filium, cui benedicturus sum. Sara interpretatur carbo. Hoc bene Mariæ conuenit, quæ tamquam carbo ardore charitatis ignita fuit. Propter quod etiã ipsa bene per rubum ardentem signatur, per quam fideli cuilibet benedictio gratiæ ministratur. Vnde in
Deut. 33. c Deuteronomio dicitur: Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph. Ioseph interpretatur augmentum, & significat quemlibet fidelem E diuina gratia adauctum. Benedictus rubus, & benedictus qui per incarnationem apparuit in rubo, per quẽ tanta venit super capita fidelium benedictio. Et o vere benedictus carbo, tam benedictam flammam producens, benedicta Maria tam benedictam prolem gignens. Ex illa, inquit Dominus, dabo tibi Filium, cui benedicturus sum. Pensa ergo quantam Maria charitatem ad Deum habuerit, cum Deus Filius eius sit corporaliter. Pensa etiam quantam ad proximum habuerit, cum bonus proximus Filius eius spiritualiter sit. Si autem filij eius sumus, ergo & fratres Filij eius sumus. Et ideo bene de ista matre benedicta dicit Anselmus: O benedicta & exaltata, non tibi soli, sed etiam nobis, quid est quàm magnum est, quam amabile est, quod video per te euenire nobis, quod videṡ gaudeo, quod gaudens dicere non audeo? Si enim tu Domina
B. M. benedicta p mã suetudinẽ contra irã. est mater Dei, nonne & alij filij tui sunt fratres Dei?

Tertio, charissimi, audiamus, quomodo benedicta sit Maria pro lenitate, & mansuetudine contra iracundiam. Iracundi enim maledicti sunt, sicut scriptum est
Gen. 49. a in Genesi: Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura. Contra hanc iræ maledictionem, Maria obtinuit mansuetudinis benedictionem. Vnde ipsa bene per Saram signari potest, de qua Dominus dixit: Benedicam ei, & ex illa dabo tibi Filium, cui benedicturus sum. Sara interpretatur carbo. Hoc bene Mariæ conuenit, quæ tamquam carbo ardore charitatis ignita fuit. Propter quod etiã ipsa bene per rubum ardentem signatur, per quam fideli cuilibet benedictio gratiæ ministratur. Vnde in Deuteronomio dicitur: Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph. Ioseph interpretatur augmentum, & significat quemlibet fidelem diuina gratia adauctum. Benedictus rubus, & benedictus qui per incarnationem apparuit in rubo, per quẽ tanta venit super capita fidelium benedictio. Et o vere benedictus carbo, tam benedictam flammam producens, benedicta Maria tam benedictam prolem gignens. Ex illa, inquit Dominus, dabo tibi Filium, cui benedicturus sum. Pensa ergo quantam Maria charitatem ad Deum habuerit, cum Deus Filius eius sit corporaliter. Pensa etiam quantam ad proximum habuerit, cum bonus proximus Filius eius spiritualiter sit. Si autem filij eius sumus, ergo & fratres Filij eius sumus. Et ideo bene de ista matre benedicta dicit Anselmus: O benedicta & exaltata, non tibi soli, sed etiam nobis, quid est quàm magnum est, quam amabile est, quod video per te euenire nobis, quod videṡ gaudeo, quod gaudens dicere non audeo? Si enim tu Domina est mater Dei, nonne & alij filij tui sunt fratres Dei?

Tertio, charissimi, audiamus, quomodo benedicta sit Maria pro lenitate, & mansuetudine contra iracundiam. Iracundi enim maledicti sunt, sicut scriptum est in Genesi: Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura. Contra hanc iræ maledictionem, Maria obtinuit mansuetudinis benedictionem. Cuius reuera tanta fuit mansuetudo, quod non solum propria ira caruit, sed etiam iram Domini ad A mansuetudinem conuertit. Vnde ipsa bene per Abigail signatur, cui Dauid dixit: Benedictum eloquium *1. Reg. 25. f* tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me ne irem hodie ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea. Proprium est hoc mansuetorum, mansuetis verbis frangere iram offensorum, iuxta illud Prouerbiorum: Re- *Prou. 15. d* sponsio mollis frangit iram. Mansueta Abigail mansuetam Mariam signat. Vis nosse quàm mansueta fuerit Maria? audi beatum Bernardum: Reuolue, inquit, *Ber. ser. de B. Virg. ex verb. Apoc. 12. non longe a prin.* diligentius Euangelicæ historiæ seriem vniuersam, & si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signum, vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cetero suspectam habeas, & accedere verearis'. Quòd si plena magis omnis pietatis & gratiæ, plena mansuetudinis & misericordiæ inueneris, quæ ad eam pertinent: gratias age ei, qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Dauid Christum signat, qui per mansuetissimam Mariam mansuescit & placatur: ne se de peccatore per mortem æternam vlciscatur. Omnis enim anima morti æternæ obnoxia, anhelare non cesset ad tantam Mariæ mansuetudinem: pro qua ipsa merito est benedicta. Dico ergo: Omnis spiritus moribundus dicat cum Anselmo, dicente sic: O tu benedicta super mulieres, quæ Angelos vincis puritate, sanctos superas pietate, anhelat moribũdus spiritus meus ad tantæ benignitatis respectum, sed erubescit ad tanti nitoris aspectum.

B. M. benedicta p strenuitatẽ cõtra acediã.

Quarto audiamus, charissimi, quomodo benedicta sit Maria pro strenuitate contra acediam. Acediosi enim maledicti sunt, qui opera Dei strenue & fideliter non agunt. Vnde Hieremias dicit: Maledictus, *Hier. 48. d* qui facit opus Dei fraudulenter. Contra torporis maledictionem, Maria meruit rigoris benedictionem. Ipsa namque per illam Iahel signata esse potest, quæ clauo Sisaram interfecit. Propter quod in libro Iudi- *Iud. 5. d* cum dicitur: Benedicta inter mulieres Iahel &c. Iahel interpretatur ascendens, quod conuenit Mariæ, quæ non sicut acediosi descendit: sed strenue de virtute in virtutem, de inferioribus semper ascendit. Iuxta illud Canticorũ: Quæ est ista, quæ ascendit per deser- *Cant. 3. b* tum, sicut virgula fumi? Ista benedicta Iahel quid fecit? certe clauo tabernaculi Sisaram interfecit. Sisara exclusio gaudij interpretatur; & bene diabolum signat: quia a gaudio cælesti exclusus etiam alios excludere festinat. Immo heu nos omnes excluserat per matrem generis humani, cuius exclusionis maledictio, exclusa est per benedictam matrem Saluatoris. Vnde bene venerabilis presbyter Beda ait: Benedicta *Beda hom. Aest. in semẽ. Deip. V. M. quando saluauit Elizabet. ante med. to. 7.* tu inter mulieres, per cuius partum virgineum, a natis mulierum maledictio primæ matris exclusa est. Sed quid per clauum signatur quo caput Sisaræ perforatur? Quis est clauus iste, nisi rigor disciplinæ? Quid est enim rigor disciplinæ acediosis, nisi quasi quidam clauus in oculis? Rigor vtique disciplinæ clauus est diabolum acerrime pungens, clauus est diabolum rigidissime configens. Benedicta itaque Iahel caput Sisaræ clauo interficiente confixit, quando benedicta Maria virtutem Satanæ rigore disciplinæ in se extinxit. Benedicta ergo inter mulieres Iahel, benedicta inter mulieres Maria. Inter quas mulieres? audi Be- *Beda ibid.* dam qui dicit: Non solum benedicta tu in mulieribus, sed inter mulieres benedictas, maiori benedictione specialiter insignis.

Quinto audiamus, charissimi, quomodo benedicta sit Maria pro liberalitate cõtra auaritiam. Auari enim maledicti sunt, vt Petrus ait: Cor exercitatum auari *2. Pet. 2. c* habentes maledictionis filij, &c. Contra hanc auari maledictionem, Maria meruit largitatis & profusionis benedictionem. Ipsa tamquam vera fontana semper fuit effluens, semper larga: & ideo vere benedicta, iuxta illud: Sit vena tua benedicta. In tempora- *Prou. 5. c* libus vena illa Maria plus quàm larga fuit, quia large & perfecte omnia contempsit. Vnde secundum expositionem

Haymo. in Apoc. 12. tionem Haymonis, Beata Dei genitrix Lunam ſub pedibus habuit, quia cuncta temporalia deſpexit. O quantæ gratiæ per hanc venam ad homines defluxerunt. Sit ergo o Eccleſia vena tua benedicta, per quam tibi tanta affluunt bona. Vere vena nobilis, vena Spiritu ſancto plena, vena fontis vitæ, vena ſalutis noſtræ Mariæ. Per hanc namque venam fons vitæ Chriſtus ad nos venit, & per hanc ad fontem vitæ Ieſum Chriſtum etiam nos venimus: & ideo vere eſt benedicta. Vnde *Ber. ſer. 2. de Aduen. cir. fin.* beatus Bernardus ait: Per te acceſſum habemus o benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis: vt per te ſuſcipiat nos, qui per te datus eſt nobis.

B.Maria benedicta per temperãtiã cõtra gulã. Sexto audiamus, chariſſimi, quomodo benedicta ſit Maria pro ſobrietate contra gulam. Guloſi namque maledicti ſunt, ſicut patet in gula primorum parentum: pro qua & ipſi & totum genus humanum maledictionem incurrerunt. Contra hanc gulæ maledictionem, Maria obtinuit abſtinentiæ & omnis temperantiæ benedictionem. Merito enim contra maledictiones gulæ in paradiſo materiali, abundauerunt benedictiones temperantiæ in paradiſo ſpirituali, iuxta illud *Eccli. 40. c* Eccleſiaſtici: Gratia quaſi paradiſus in benedictionibus. Tanta gratiarum copia in Maria abundauit, vt etiam ipſa gratioſa Virgo gratia quodam modo dici poſſit. Hæc autem gratia, videlicet gratioſiſſima Virgo Maria, fuit quaſi paradiſus in benedictionibus. Sicut enim in paradiſo materiali, gula Euæ meruit maledictiones pœnarum: ſic in paradiſo ſpirituali, temperantia Mariæ meruit benedictiones gratiarum. Vnde *Auguſt. de ſanct. ſer. 18. paulo poſt princ. tom. 10.* Auguſtinus ait: Maledictio Euæ in benedictionem vertitur Mariæ. Sicut autem gula Euæ non ſolum maledictionem in anima, ſed etiam in corpore: ſic Maria non ſolum benedictionem in corpore, ſed etiam in anima, non ſolum benedictionem ſpiritualem, ſed etiam corporalem obtinuit. Maledictio enim Euæ guloſæ, fuit parere cum dolore: benedictio autem Ma- *Bern. ho. 3. ſup. Miſſ. eſt cir. med.* riæ temperatæ, fuit parere ſine dolore, teſte beato Bernardo, qui ait: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: *Gen. 3. c* In dolore paries filios; & nihilominus illam qua dictum eſt, Maledicta ſterilis in Iſrael: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parias.

B.M. benedicta per caſtitatẽ contra luxuriã. Septimo audiamus, chariſſimi, quomodo benedicta eſt Maria per caſtitatem contra luxuriam. Luxurioſis dicitur: Maledictus qui dormit cum vxore alterius proximi ſui, & dicit omnis populus: Amen. Sic *Deut. 27. d* dicitur in Deuteronomio. Contra hanc incontinentiæ maledictionem Maria meruit continentiæ bene- *Iudith. 15. d* dictionẽ: ſicut ſignatum poteſt eſſe in libro Iudith, vbi dicitur: Benedixerunt eam vna voce dicentes: Tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi, quæ feciſti viriliter & confortatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum aliũ neſcieris. Ideo manus Domini confortauit te, & eris benedicta in æternum. In hac caſta Iudith benedictione, poteſt benedictio Mariæ non ſolum ſignari, ſed etiam per locum a maiori probari. Si enim ſic benedicta eſt vidua caſta, quanto magis virgo caſta? Maxime talis virgo, quæ Deum parere & certe ſic parere meruit, quod virginitatem non amiſit. Propter quod *Beda vbi ſup. prox.* bene Beda dicit: Benedicta eſt incomparabiliter, quæ & Diuini germinis gloriam ſuſcepit, & coronam virginitatis ſeruauit. Notãdum autem eſt, quod in ſcripturis inuenimus benedictam coniugatam, benedictã viduam, & benedictam Virginem. Benedicta coniugata fuit Sara, de qua dicitur in Tobia: Dicatur bene- *Tob. 9. d* dictio ſuper vxorem Tobiæ. Benedicta autem vidua fuit Iudith, ſicut oſtenſum eſt. De vidua quoque be- *Pſal. 131. c* nedicta in Pſalmo dicitur: Viduam eius benedicens benedicam. Benedicta vero fuit virgo Maria, teſte Angelo qui dixit: Benedicta tu in mulieribus. Benedicta ergo quę coniugalem, benedicta magis quę vidualem, benedicta maxime, quæ virginalem amauerit caſtitatem. Benedicta certe quæ cum Sara & Suſanna fuerit caſta coniugaliter: benedicta magis quæ cum Iudith & Anna fuerit caſta vidualiter: benedicta maxime quæ cum Maria fuerit caſta virginaliter. Propter quod beatus Auguſtinus dicit: Bonum Suſannæ in coniugali caſtitate laudamus; ſed tamen ei bonum viduæ Annæ, ac multo magis virginis Mariæ anteponimus. Vere dignum & iuſtum eſt hoc. Dignum eſt, vt benedicta ſit, quæ cum viro ſuo virum alium non nouit. Iuſtum magis eſt, vt benedicta ſit, quæ nec cum viro ſuo, nec poſt, virũ alium non nouit. Dignũ & iuſtum eſt, vt maxime benedicta ſit, quæ nec ſuũ, nec alium virum nouit, & tamen virum tam immenſum concepit. Ideoque Auguſ- *Aug. ſer. 3. de tẽp. cir. med. to. 10.* tinus exclamans, dicit: O femina ſuper feminas benedicta, quæ virum omnino non nouit, & virum ſuo vtero circumdedit. Sic ergo, chariſſimi, pro humilitate benedicta, benedicta pro charitate, benedicta pro lenitate, benedicta pro ſtrenuitate, benedicta pro liberalitate, benedicta pro ſobrietate, benedicta pro caſtitate Maria merito fuit: quæ humilitate excellentiſſima, charitate opulentiſſima, lenitate patientiſſima, ſtrenuitate feruentiſſima, largitate affluentiſſima, ſobrietate abſtinentiſſima, virginitate continentiſſima fuit. Eia ergo tu tam multipliciter benedicta, tu tam feliciter ſuper benedicta Maria, oramus, vt tua benedictione nos miſeros abſolutos ab omni maledictione, dignos reddas diuina benedictione. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, *&cetera*.

Qui & qualis ſit fructus ventris Beatæ Mariæ.
Lect. XVI.

BENEDICTVS *fructus ventris tui.* Oſtenſum eſt ſupra, quomodo Maria propter puriſſimam vitæ innocentiã merito per *Aue*, ſalutatur: quomodo propter copioſiſſimam gratiæ affluentiam, merito gratia plena commemoratur: quo modo propter familiariſſimam Dei præſentiam Dominus ſecum fore inſinuatur. Oſtendendum autem nunc eſt, quomodo propter vtiliſſimam prolis ſuæ excellentiam, merito benedictus fructus ventris ſui proclamatur. *Benedictus*, ergo, *fructus ventris tui*, o benedicta mater filij Dei. Hic eſt ille fructus, de quo Propheta dicit: Dominus dabit *Pſal. 84. c* benignitatem, & terra noſtra dabit fructus ſuos. Quod exponens Beda dicit: Dedit Dominus benignitatem, *Beda vbi* quia in ingreſſu vnigeniti ſui, virginalis vteri templũ, *ſup. prox.* Spiritusſancti gratia, conſecrauit. Et terra noſtra dabit fructum ſuum, quia eadem Virgo, quæ de terra corpus habuit, Filium genuit diuinitate quidem Deo Patri coæqualem, ſed ſibi carnis veritate conſubſtantialẽ. Conſiderandum autem eſt, quod fructus iſte fructus generoſiſſimus, fructus delitioſiſſimus, fructus virtuoſiſſimus, fructus copioſiſſimus eſt. Fructus, inquam, generoſitate ſublimiſſimus, fructus delectabilitate deſiderabiliſſimus, fructus virtuoſitate vtiliſſimus, fructus copioſitate vniuerſaliſſimus.

Primo conſideremus chariſſimi, quomodo fructus vteri virginalis generoſiſſimus ſit. Generoſus quidem eſt, quia de vtero regali eſt. Generoſior autem eſt, quia de vtero virginali eſt. Generoſiſſimus certe eſt, quia de vtero paternali, de vtero, inquam, Patris æterni eſt. Dico, chariſſimi, quòd generoſus eſt fructus iſte, quia de vtero regali, de vtero, inquam, regis Dauid prodijt, ſicut ſibi Dominus promiſerat, dicens in Pſalmo: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. *Pſal. 131. b* Hoc autem promiſſum Apoſtolus teſtatur, dicens ad Romanos: Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum *Rom. 1. a* carnem. Et certe fructus iſte generoſus & nobilis eſt, non ſolũ propter Regem Dauid, ſed & propter omnes illos nobiles Reges, progenitores ſuos: per quos ſecũdum genealogiam a Matthæo deſcriptam propagatus in mundum venit, iuxta illud Sapientiæ: A regalibus *Sap. 18. c* ſedibus venit. Item, chariſſimi, Fructus iſte licet generoſus ſit propter vterũ regalem, generoſior tamen eſt propter

Fructus vteri virginalis generoſiſſimus.

Chriſtus e ſtirpe regia.

Digitized by Google

Christ⁹ ex virgine.

propter vterum virginalem, de quo dicitur: *Benedictus fructus ventris tui*: ventris vtique qui ſecundum quod in virga Aaron ſignificatum fuit, florem virginitatis ſimul cum fructu fecunditatis retinuit. Propter quod

Ber. ſer. 1. de Circum. ciſ. Domini cir. med.

bene beatus Bernardus ait: Naſcitur Chriſtus ex muliere, ſed cui fecunditatis fructus ſic accedat, vt non decidat flos virginitatis. Iſta fructus virginalis nobilitas ſicut mirabilior, ita excellentior eſt, quàm prima, plus quàm cæli exaltentur a terra. O vere mirabilis & inaudita nobilitas, o vere nobilis de Virgine natiuitas. Nobilitas, inquit Auguſtinus, fuit naſcẽtis in virginitate patientis, & nobilitas parientis in Diuinitate naſcentis. Item, chariſſimi, fructus iſte licet generoſus ſit propter vterum regalem, generoſior autem propter vterum virginalem, generoſiſſimus tamen propter vterum paternalem. Vnde de iſto fructu accipi poteſt illud

Oſea 14. c

Oſeæ: Ex me fructus tuus inuentus eſt. Originale habet, tuus, ſed ſeptuaginta habent, eius. Dicat ergo Deus Pater ad Mariam, dicat ad fidelem animam, dicat ad Eccleſiam: Ex me fructus tuus inuentus eſt, tuus o Maria, ad hunc fructum producendum electa. Tuus o anima, ad hunc fructum diligendum illecta. Tuus o Eccleſia, ad hunc fructum percipiendum collecta. Tuus, inquam, tuus. Tuus certe corporaliter per aſſumptam naturam, tuus ſpiritualiter per gratiã, tuus ſacramentaliter per Euchariſtiã, tuus æternaliter per gloriam. Ex me tamen tuus eſt, quia ex meo vtero

Pſal. 109. a

genitus eſt ſicut in Pſalmo ſcriptum eſt: Ex vtero ante luciferum genui te. O vere nimis admiranda, nimisq. veneranda nobilitas, quod fructus ventris materni eſt Filius vteri æterni, & ſapientia cordis paterni,

Ber. hom. 3. ſup. Miſſ. eſt cir. med.

ſicut & beatus Bernardus de iſto fructu, ait: Illius o Maria eris mater, cuius Deus eſt Pater, Filius Paternæ charitatis, erit corona tuæ caſtitatis: ſapientia paterni cordis, erit fructus vteri virginalis. iſta ergo fructus generoſiſſimi huius nobilitas, primam & ſecundam in infinitum ſua dignitate præcedit, & omnem intellectũ humanum & angelicum cum ſua ſublimitate excedit.

Iſa. 4. a

Ideoq. bene de hoc fructu dicitur ab Iſaia: Erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ ſublimis. In magnificentia, propter regalem, in gloria, propter virginalem, ſublimis propter æternalem ſiue paternalem generoſitatem.

Fructus vteri virginalis delitioſiſsimus.

Secundo conſideremus, chariſſimi, quo modo fructus vteri virginalis delitioſiſſimus ſit. Delitioſus quidem eſt in odore, delitioſior in ſpecie, delitioſiſſimus vero in ſapore. Decorem autem eius fide, odorem ſpe, ſaporem eius charitate percipimus. Dico, chariſſimi, quod fructus Mariæ delitioſus eſt ſuaui odore. Vnde de ipſo bene poteſt dicere mater eius illud Eccleſiaſtici: Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. Fructus vitis, eſt proles Virginis. Quod tamen vere mirũ eſt, & mire verum eſt, teſte Auguſtino, qui de hoc fructu ſic ait: De creatura Creator omnium procreatus naſcitur, de riuulo ſuo fons magnus educitur, radix omnium de virgulto ſuo naſciturus & vitis vera palmitis ſui fructus efficitur. Fructus vitis vinum eſt, odor vini delectabilis eſt. Sic certe odor exemplorum Chriſti, odor conſolationum Chriſti, odor promiſſionum Chriſti valde delectabilis eſt animæ Chriſtum ſitienti. Et ideo ſicut odor vini ſitientem, ſic odor Chriſti

Eccli. 24. c

Auguſt. de tẽp. ſer. 9. ante med. tom. 10.

Cant. 1. a

trahit poſt ipſum currentem & dicentem: Trahe me poſt te, *&cet.* Quòd nos miſeri heu non currimus, ſed vix ſerpimus, ſignum eſt, quod de odore huius fructus heu parum ſuſcepimus. O ſi olfactum Iſaac haberemus, qui huius fructus odorem tam longe præſenſit, teſte beato Bernardo, qui ſic dicit: Huius odoriferi fructus fragrantiam ſentiebat, qui dicebat: Ecce odor Filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Item, chariſſimi, fructus iſte non ſolum delitioſus eſt odore, ſed etiam delitioſior eſt ſpecie & decore. De hoc nota quod dicitur in Leuitico: Sumetisq. die primo fructus arboris pulcherrimæ. Primus dies animam illuminans eſt fides. Et certe ſi ſumere

Gen. 27. d

Ber. hom. 3. ſup. Miſſ. eſt an. med.

Leu. 23. g

debemus fructus arboris pulcherrimæ, arbor pulcherrima eſt Maria, pulchra quidem in folijs oris. Pulchrior autem in floribus cordis. Pulcherrima vero in pulcherrimo fructu ventris. De quo beatus Bernardus infert ſic: Si, inquit, fructus ille mortis non ſolum ſuauis fuit ad veſcendum, ſed etiam, teſte ſcriptura, delectabilis aſpectu: quanto magis huius vitalis fructus viuificũ decorem debemus inquirere? illum, inquam, in quem deſiderant Angeli proſpicere. Pulcher vtique fructus Chriſtus eſt, qui ſpecioſus forma præ Filijs hominum eſt. Si autem plenius cognoſcere volumus fructus huius pulchritudinem, recurramus ad ipſam arborem pulcherrimam, requiramus ipſam pulcherrimam eius matrem, & dicamus illud Canticorum: Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum? Et ecce ipſa reſpondens ſtatim dicit: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Ipſe candor lucis æternæ. Candidus quidem eſt diuinitate, rubicundus autem humanitate. Candidus quoque conuerſatione, rubicundus paſſione. Ecce quàm pulcher fructus, propter hoc bene de ipſo dicit Auguſtinus: Pulcher in cælis, pulcher in terris, pulcher in Patre verbum, pulcher in matre caro & verbum. Hæc autem pulcherrima arbor Maria, non ſolum habet pulcherrimum fructum ventris, ſed etiam pulcherrimos habet fructus mentis. De quibus Apoſtolus ad Galatas ſcribens, ait: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Item, chariſſimi, fructus iſte non ſolum delitioſus eſt odore, & delitioſior decore, ſed etiam delitioſiſſimus eſt ſapore. Quod bene illa ſancta anima experta fuit, quæ in Canticis dicit: Sub vmbra illius, quem deſiderabam, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Quid mirum ſi fructus iſte tam dulcis eſt, qui tam altus eſt? Dicit enim beatus Bernardus: Fructus quanto altior, tanto dulcior, ergo tu ſolus dulciſſimus, quia tu ſolus altiſſimus. Quo modo autem poteſt Altiſſimus eſſe ille fructus, cuius breuiſſima eſt arbor? Sed certe arbor huius fructus Maria, & altiſſima ſimul eſt, & breuiſſima. Altiſſima dignitate, breuiſſima humilitate. Altiſſima in oculis Domini, breuiſſima in oculis ſuis. quæ licet hoc modo ſit breuis, fructus tamen eius eſt valde dul[illegible]. Vnde in Eccleſiaſtico dicitur: Breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Si igitur fructus ventris Mariæ in olfactu, in viſu, & in guſtu delitioſiſſimus eſt, ideo vere benedictus eſt. Sicut etiam beatus Bernardus, teſtatus eſt dicens: *Benedictus fructus ventris tui.* Benedictus in odore, benedictus in ſapore, benedictus in ſpecie.

Ber. hom. 3. ſup. Miſſ. eſt ante med.

Eccli. 11. a

Fructus virginalis vteri virtuoſiſſimus.

Tertio, chariſſimi, conſideremus, quo modo virginalis vteri fructus ſit virtuoſiſſimus. Nam reuera virtuoſus eſt ad perditorum ſaluationem, ad ſaluandorum multiplicationem, & ad multiplicatorum conſeruationem. Dico, chariſſimi, quòd fructus iſte benedictus virtuoſus eſt ad ſaluandũ ſiue ad ſalutem, propter quod etiam fructus ſalutis dicitur. Vnde Eccleſiaſticus ait: Corona ſapientiæ timor Domini, replens pacem & ſalutis fructum. Quid eſt, quod dicit pacem & fructum? fructus ſalutis noſtræ & pax noſtra ille eſt, qui fecit vtraque vnum Ieſus Chriſtus. Et certe hunc fructum, hanc pacem timor Domini repleuit: teſte Iſaia, qui ait: Et repleuit eum ſpiritus timoris Domini. Bene autem dicitur fructus ſalutis, ſine quo nulla ſalus eſt nobis: iuxta illud. Non eſt in aliquo alio ſalus. Et Anſelmus: Non eſt, inquit, ſalus, niſi quem tu virgo peperiſti. Tu igitur o Maria vere es arbor ſalutis, quæ mundo portaſti fructum ſalutis. Sicut beatus Bernardus exclamans dicit: O vere cæleſtis planta pretioſior cunctis, ſanctior vniuerſis. O vere lignum vitę, quod ſolum fuit dignum, portare ſalutis fructum. Sed heu multi fructum iſtum ſalutiferum faciunt mortiferum, fructumq. tam melliferum ſibi conuertunt in ab-

Eccli. 1. c

Iſa. 11. a

Act. 4. c

Ber. ſer. 2. de Aduen. Dom. poſt med.

Digitized by Google

Amos 6. d in absynthium æternum, sicut in Amos dicitur: Conuertistis in amaritudinem iudiciũ, & fructus iustitiæ in absynthium. Item, chariſſimi, fructus iſte valde eſt virtuoſus, non ſolum virtute ſaluatiua, ſed etiam virtute multiplicatiua. Vnde etiam in bono exponere
Pſal. 4. b poſſumus, quod ſcriptum eſt: A fructu frumenti, vini, & olei ſui, multiplicati ſunt, vt frumentum ad corpus Chriſti, oleum ad animam Chriſti, vinum ad diuinitatẽ Chriſti referamus. Fructum quoque frumenti ad ſacramentum corporis Chriſti, fructum autem vini ad ſacramentum ſanguinis Chriſti, fructum vero olei, ad vnguẽtum Spiritusſancti referre poſſumus. Ab hoc ergo fructu multiplicati ſunt filij in Eccleſia, & multiplicata eſt Eccleſia in filijs. Nam omnes filij ventris Eccleſiæ, ſunt hereditas & merces fructus ven
Pſal. 126. b tris Mariæ, ſicut in Pſalmo dicitur: Ecce hereditas Domini filij merces, fructus ventris. De hoc quoque beatus Hieronymus ait: Ipſe Dominus natus ex Virgine,
Hieron. in Pſal. 126. tom. 7. factus eſt fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ in filijs ſint hereditas eius. Item, chariſſimi, fructus iſte benedictus, non ſolum virtute ſaluatiua virtuoſus, non ſolum virtute multiplicatiua virtuoſior, ſed etiam virtute cõſeruatiua virtuoſiſſimus eſt. Vnde de hoc fructu poſ-
Prou. 11. d ſumus accipere illud Prouerbiorum: Fructus iuſti, lignum vitæ. Sicut enim lignum vitæ, quod fuit in medio paradiſi terreſtris, virtutem habuit ſeruandi vitam naturæ, ſic certe fructus ventris Mariæ, qui eſt lignum vitæ, & fructus vitæ in medio paradiſi Eccleſiæ, conſeruat vitam gratiæ, in medio paradiſi cæleſtis patriæ, vitam gloriæ. Conſeruat quidem vitam gratiæ a corruptione culpæ, vitã vero gloriæ a corruptione om
Beda hom. Aeſt. in ſolem. Deip. V.M. quando ſalutauit Elizab. ante med. to. 7. nis miſeriæ, vt ſic recipiamus in fructu Mariæ quod amiſimus in fructu Adam & Euæ, ſicut bene notauit Beda, dicens: Benedictus fructus ventris illius, per quem & ſemen incorruptionis in agro ſupernæ hereditatis, quam in Adam perdidimus, fructum recepimus. Sit ergo benedictus fructus Mariæ ſalutem dando ſpiritualiter, ſaluandos multiplicando vniuerſaliter, multiplicatos conſeruando æternaliter virtuoſiſſimus.

Fructus virginalis vteri copioſiſſimus.

Quarto conſideremus chariſſimi, quo modo virginalis vteri fructus ſit copioſiſſimus. Reuera enim tam copioſus eſt, quod animã plene poteſt reficere: tam copioſus eſt, quod omnibus po[illegible] ſufficere: tam copioſus eſt, quod numquã poteſt deficere. In primo quidẽ copioſus, in ſecundo copioſior, in tertio copioſiſſimus eſt. Dico, chariſſimi, quod fructus iſte benedictus tam copioſus eſt, quod animam rationalem, quam totus mundus omnisq. creatura ſatiare non poteſt, fructus iſte ad ſatietatem reficere poteſt. Vnde ſcriptum eſt:

Chriſtus ſolus animã ſatiare poteſt.

Pſal. 103. b De fructu operum tuorum ſatiabitur terra. Fructus ventris Mariæ, eſt fructus operum tuorum Domine. Tuorum vtique tuorum, non humanorum, non mortalium, ſed tuorum. Tuum enim Domine opus eſt tantæ virginis præparatio, tuum opus eſt Gabrielis miſſio, tuum opus Spiritusſancti ſuperuentio, tuum opus eſt verbi & carnis vnitio. Talium operum tuorum Domine eſt fructus iſte, quia de talibus operibus, quaſi de quibuſdam floribus proceſſit fructus iſte. Vnde etiam in Nazareth, quod flos interpretatur, bene appa
Bern. hom. 1. ſup. Miſſ. eſt cir. med. ruerunt flores iſti. Dicit enim beatus Bernardus: In Nazareth nunciatur Chriſtus naſciturus, quia in flore ſperatur fructus proceſſurus. Terra quæ iſto fructu ſatiatur, eſt anima humana, quæ ad modum terræ ſem per eſt germinatiua, ſiue vtilium, ſiue inutilium herbarum, ideſt, cogitationum & deſideriorum. Iſta, inquam, terra fructu Mariæ ſatiatur, ſicut ſcriptum eſt:
Pſal. 16. c Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Quid mirum ſi in gloria ſatientur hoc fructu fruentes, cum etiam in
Caſſiod. in pſal. 1. miſeria ſatientur credentes? Vnde Caſſiodorus exclamans dicit: O fructus ille mirabilis, qui humanum genus dulciſſima credulitate ſatiauit. Vnde non guſtare peccare eſt. Vide ergo quàm copioſus iſte fructus eſt, qui animam ſatiare poteſt, quam totus mundus A ſatiare non poteſt. Item, chariſſimi, fructus iſte benedictus non ſolum tam copioſus eſt, quod animam inſatiabilem poteſt plene reficere: ſed etiam tam copioſus eſt, quod vniuerſitati ſaluandorum poteſt bene ſufficere. Hic enim eſt fructus arboris illius glorioſæ,
Dan. 4. d de qua dicitur: Fructus eius nimius, eſca vniuerſorum in ea. Vniuerſorum certe in Domino viuentium, quieſcentium, & reſurgentium. Sicut pulchre ſignarum
Leu. 25. c poteſt eſſe in Leuitico, vbi dicitur: Dabo vobis benedictionem meam anno ſexto, & faciet fructum trium annorum. Annus ſextus ætatem ſextam, ſeptimus ſeptimam, octauus octauam ſignat. Iſte annus ſextus, eſt
B annus plenitudinis, ſecundum illud Apoſtoli: At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, &c. Hic itaque annus protulit fructum Dei Filium,
Gal. 4. a fructum vtique tam copioſum, quod per ipſum, anno ſexto viuentium, anno ſeptimo quieſcentium, & anno octauo reſurgentium, habemus omnes fructus animarum noſtrarum. Ipſe ergo eſt fructus ſufficiens vniuerſitati animarum noſtrarum, quia eſt Dominus ſufficiens vniuerſitati creaturarum. Hic autem eſt fructus ventris Mariæ, teſte Auguſtino, qui ait: Illa Virgo ſingulari gratia præuenta eſt atque repleta, vt ipſum haberet ventris ſui fructum, quem ex initio habet
C vniuerſitas Dominum. Item, chariſſimi, fructus noſter benedictus, non ſolum in hoc copioſus eſt, quod animas ſatiandas poteſt ad ſatietatem reficere, non ſolum in hoc copioſior eſt quod animarum ſatiandarum poteſt vniuerſitati ſufficere, ſed etiam tam copioſiſſimus eſt, quod ſatiandis animabus & Angelis numquã
Ezech. 47. c poteſt deficere, iuxta illud Ezechielis: Non deficiet fructus eius. O infinita copia, o copia defectus neſcia. Deficere vtique non poteſt copia huius fructus in æternum, cum ſit copioſiſſime benedictus in æternum.
Ber. ſer. 3. ſuper Miſſ. eſt, an. me. Ait enim beatus Bernardus: *Benedictus fructus ventris tui*, qui eſt benedictus in æternum. Sic ergo fructus iſte benedictus copioſus eſt, dum ad ſatietatem reficit: copioſior dum ſatiandorum vniuerſitati ſufficit: copioſiſſimus, dum ſatiandis in perpetuum non deficit.
Vides nunc o lector, vides o auditor, quàm generoſiſſimus, quàm delitioſiſſimus, quàm copioſiſſimus ſit fructus ventris Mariæ benedictus. Vides, inquam, quo modo ſit generoſus ex vtero regali, generoſior ex virginali, generoſiſſimus ex paternali. Vides etiam quo modo delitioſus ſit odore, delitioſior decore, delitioſiſſimus ſapore. Vides nihilominus quo modo virtuoſus ſit ad curandum, virtuoſior ad multiplicandum, virtuoſiſſimus ad conſeruandum. Vides inſuper quo modo copioſus ad ſatietatem, copioſior ad vniuerſitatem, copioſiſſimus ad perpetuitatem. Hæ duodecim
E cõditiones huius fructus ſignari poſſunt per illos duodecim fructus, de quibus in Apocalypſi dicitur, quòd
Apoc. 22. a Angelus Ioanni oſtendit lignum vitæ afferens fructus duodecim. Et quia fructus iſte fructus vitæ, lignum vitæ, omnibus hominibus ad vitam producitur, ideo merito omnis homo ad laudandum huius fructus auctorem inducitur, ſicut ſcriptum eſt: Confiteantur
Pſal. 66. b tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes terra dedit fructum ſuum. Eia nunc benedicta mater huius benedicti fructus, fac vt hoc fructu fruamur in æternum. Per eundem fructum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. Amen.

Fructus ventris Beatæ Mariæ quorum ſit, & quibus debeatur. Lect. XVII.

BENEDICTVS *fructus ventris tui.* Poſtquam tenuiter vidimus de fructu ventris Mariæ, qualis & quantus ſit & credatur: videamus modo quorum ſit, & quibus debeatur. Fructus namque iſte, non ſolum
Amb. lib. 2. commen. in Luc. cap. 1. Rom. edit. te. 3. eſt fructus ventris, ſed etiam mentis. Fructus eſt ventris ſolius Mariæ, fructus autem mentis cuiuſlibet fidelis animæ. Fructus ventris per carnem, fructus mentis per fidem. Vnde ſanctus Ambroſius, ait: Si ſecundum

Digitized by Google

dum carnē vna mater eſt Chriſti, ſecundū tamen men A tem omnium fructus eſt Chriſtus. Omnis enim anima concipit Dei verbū, ſi tamen immaculata & immunis vitijs. Igitur ſecūdum Ambroſium, quæcumque mens hunc fructum ſibi voluerit adeſſe, debet a vitijs immunis eſſe. Chriſtus enim fructus eſt mentis non vitioſæ, ſed virtuoſæ: non vitioſæ per ſeptem vitia capitalia, ſed virtuoſæ contrà ſeptem vitia capitalia. Fructus ergo iſte eſt fructus humilium cōtra ſuperbiam, fructus amantium contra inuidiam, fructus mitium contra iram, fructus laborantium contra acediam, fructus liberalium contra auaritiam, fructus abſtinentium contra gulam, fructus continentium contra luxuriam.

Fructus vētris Mariæ eſt humiliū contra ſuperbiam.

B Primo, chariſſimi, videamus, quo modo fructus iſte benedictus ſit humiliū cōtra ſuperbiam. De hoc enim accipere poſſumus, quod dicitur in libro Regū: Quodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. De domo Iuda fuit beata Maria; de domo Iuda eſt quælibet fidelis anima. Illa corporaliter, iſta ſpiritualiter. Illa per carnem, iſta per fidem. Et ideo non ſolum Maria, ſed etiam quilibet fidelis volens facere fructum ſurſum, debet radicem mittere deorſum. Radix autem deorſum mittenda, humilitas eſt: quæ ad modum radicis ſemper ad ima tendens eſt. Huius benedictæ ra- C dicis arbor, quanto fuerit procerior, tanto radix ipſa debet eſſe profundior, iuxta illud Eccleſiaſtici: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Alioquin arbor quanto maior eſſet, tanto citius vento inflationis ſubuerteretur, ſi non magna & profunda humilitatis radice firmaretur. Penſemus ergo quantum illius virgæ radix profunda fuerit, quæ ſic in ſublime excreuit, quod fructum Angelis altiorem ferre meruit. fructum vtique de quo beatus Ambroſius ait: Ipſe fructus eſt flos radicis. De qua Iſaias: Exiet, inquit, virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Quæcumque anima hanc humili- D tatis radicem deorſum miſerit, ipſa hunc ſurſum habebit. Surſum, inquam, in alto intellectu, ſurſum in alto affectu, ſurſum in contemplatione, ſurſum in dilectione. Sic ergo fructus iſte benedictus humilium eſt. Ideo Maria ſuper omnes homines fuit hoc digniſſima, quia ſuper omnes homines humilitate fuit radicatiſſima. Propter quod bene beatus Bernardus exclamans, dicit: O virgo virga ſublimis, ad quantam celſitudinem verticem ſanctam erigis; vſque ad thronum maieſtatis, quoniam in altum mittis radicem humilitatis.

Eccli. 3. c

Amb. vbi ſup. prox. Iſa. 11. a

Ber. ſer. 2. de Aduen. Domini poſt med.

Secundo videamus, chariſſimi, quo modo fructus iſte benedictus ſit amantium Deum & proximum E contra inuidiam. De hoc accipere poſſumus illud Pſalmi: Ecce hereditas Domini filij merces, fructus ventris. Hoc exponens beatus Ambroſius ait: Hereditas Domini, filij ſunt, qui merces ſunt fructus illius, qui de Mariæ ventre proceſſit. Multi ergo filij ſunt merces vnici filij, qui eſt fructus ventris benedicti. Sed vbi, vel quando meruit hanc mercedem? Meruit certe naſcendo, meruit in præſepio iacendo, meruit circumciſionem ſuſtinendo, meruit docendo, meruit opera ſalutis noſtræ exercendo, meruit moriendo. Meruit, inquam, nobis, triginta tribus annis nobis ſeruiendo. Et propter hoc iuſtiſſime hanc mercedem F exigit, dicens: Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam. Sed certe non ſolum filij ſunt merces fructus ventris, ſed ipſe fructus ventris ſanctiſſimi, eſt merces filij cuiuſlibet adoptiui. Qui autem ſunt iſti filij? audi. Filiorum eſt diligere patrem, & patris filios. Filij ergo Dei & filij Eccleſiæ ſunt, quicumque Deum & proximum diligunt. Vnde Apoſtolus ad Epheſeos: Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, &cet. Et in Matthæo dicitur: Diligite inimicos veſtros, bene facite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt, &cet. Tales ergo filij, videlicet amatores Dei & proximi, ſunt merces huius fructus benedicti, taliumq. filiorum merces eſt ipſe fructus benedictus. Sic igitur fructus iſte diligentium eſt, & ideo Maria ſuper omnes homines fuit hoc fructu digniſſima: quia ſuper omnes homines fuit charitate affectuoſiſſima. Propter quod bene ait beatus Auguſtinus ſic: Quis dubitare poterit omnino in affectionem charitatis tranſiſſe viſcera Mariæ, in quibus ipſa, quæ Deus eſt, charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit?

Pſal. 126. b

Amb. cōm. in Luc. lib. 2. cap. 1. edit. Rom. to. 3.

Zach. 11. c

Epheſ. 5. a

Matt. 5. g

Tertio, chariſſimi, videamus, quo modo fructus Mariæ benedictus ſit patientium, & mitium contra iram. De hoc accipiamus quod dicitur in libro Iob: Acquiſce ergo illi & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Acquieſcere & pacem habere, eſt mitium & patientium. Qui autem tales ſunt, ipſi per hæc fructus optimos habebunt. Duo autem optimi ſunt fructus, vnus virtutis, alter ventris. Optimus fructus mentis eſt charitas, de qua Apoſtolus ait: Fructus autem ſpiritus, &cet. Fructus qui ibi enumerantur, alij quidem ſunt boni, alij vero meliores: ſed primus qui eſt charitas optimus eſt, per quē alij omnes ſicut oſtendit Auguſtinus boni ſunt. Optimus autem fructus ventris, eſt Chriſtus. Ille namque bonus fructus ventris eſt, quicumque in ventre ſanctificatus eſt. Ideoque bonus eſt fructus ventris Elizabeth, melior autem fructus ventris Annæ, optimus autem fructus ventris Mariæ. Bonus autem fructus ventris Elizabeth Ioannes, melior fructus Annæ Maria, optimus fructus Mariæ IESVS. Penſa frater, quis ſit iſte fructus, & de qua terra ſit productus, & videbis quòd eſt optimus. Audi Hieronymum, qui ait: Fructus eſt virgo de Virgine, Dominus de ancilla, Deus ex homine, Filius ex matre, fructus ex terra. O felices, qui in omnium caſtigationum diſciplina, animum tam patientem habent, & tam paratum, quod ex hoc iuſtiſſime conſequuntur fructum patientium, fructum pacatiſſimum, de quo ad Hebræos Paulus loquitur: Omnis, inquit, diſciplina in præſenti quidem non videtur eſſe gaudij, ſed mæroris, poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Exercitatam ergo patientiam habentes, fructum optimum referunt iuxta illud Lucę: Fructum afferunt in patientia. Sicut ergo fructus iſte benedictus eſt patientiū & mitium, & ideo Maria ſuper omnes homines fuit hoc fructu digniſſima, quia ſuper omnes homines fuit mitiſſima, ita vt nec oculo, nec verbo, nec facto tenuiſſimum impatientiæ ſignum oſtenderit, & patientiſſima teſte Ambroſio, qui ait: Nihil torum in oculis Mariæ, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum.

Hieron. in Pſ. 66. to. 7.

Heb. 12. c

Luc. 8. b

Amb. lib. 2. de Virg. ante med. to. 4. edit. Rō.

Quarto, chariſſimi, videamus, quo modo fructus Mariæ ſit exercentium ſe & laborantium, contra acediam. De hoc dicitur in Sapientia, Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Quærendus ergo eſt fructus iſte cum exercitio laboris, ſecundum quod apis quærit fructum mellis. Fructum, inquam, de quo Eccleſiaſticus dicit: Breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Cōſidera, chariſſime, quo modo apis de horto ad hortum, de arbore ad arborem, de flore ad florem diſcurrit pro fructu mellis: ſic & tu meditationibus & deſiderijs & zelo imitandæ virtutis, diſcurre circa exempla iuſtorum, & maxime perfectorum. Diſcurre, inquam, de horto ad hortum, ideſt de ſtatu ad ſtatum. Diſcurre de arbore ad arborem, ideſt de iuſto ad iuſtum. De flore ad florem, ideſt de virtute ad virtutem, de exemplo ad exemplum. Diſcurre maxime ſuper illum florem, in quo inuenies totum diuini mellis fructum, ſuper illum vtique florem, qui eſt & flos & fructus. De quo beatus Ambroſius ait: Flos Mariæ Chriſtus eſt, qui veluti bonæ arboris fructus, pro noſtræ proceſſu virtutis nunc fructificat in nobis. Laboremus fratres bene pro hoc fructu, quia bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Nota ergo: non quorumcumque laborum, ſed tantum bonorum laborum eſt fructus iſte. non enim

Eccli. 11. a

Amb. cōm. in Luc. lib. 2. cap. 1. to. 3.

Digitized by Google

est illorum laborum, de quibus dicitur in Sapientia: A
Sap. 3. e Sapientiam qui abijcit & disciplinam infelix est, & vacua est spes illorum, & labores sine fructu. Sic ergo fructus iste benedictus exercentium se in bono, contra acediam. Et ideo Maria super omnes homines fuit hoc fructu dignissima, quia super omnes homines in bono fuit exercitatissima, sicut bene ostendit Beda, qui super hoc verbo, Magnificat anima mea
Beda lib. 1. in Luc. c. 1. to. 5. Dominum, inducit ipsam sic loquentem: Totum animi affectum in agendis gratiarum laudibus offero, totum quod viuo, quod sentio, quod discerno in eius magnitudine contemplanda, totum in eius præceptis
Fructus vētris Mariæ est liberalium cōtra auaritiam. obseruandis impendo.

Quinto videamus charissimi, quo modo fructus Mariæ sit liberalium contra auaritiam, & maxime illorum liberalium, qui pro hoc fructu renunciant omnibus temporalibus, iuxta illud Canticorum:
Can. 8. d Vir affert pro fructu eius mille argenteos, relinquendo scilicet omnia, dicit interlinearis. Et iterum Glossa dicit: Per mille perfectio, per argentum omne mundanum accipitur. Qui ergo perfecte omne mundanum pro Christo relinquit, ipse quasi mille argenteos pro hoc fructu tradit. Sed ecce qui dare noluerit mille omnia relinquendo, det saltem aliqua pro hoc fructu pauperibus subueniendo, vt sit sicut oliua fructifera, fructum misericordiæ ferendo. Quia vero summus misericordiæ fructus est summa misericordia, quæ est Deus; ideo Maria, quæ habet misericordiæ fructum copiosissime tulit. Ipsa sicut oliua fructifera, ipsa quasi oliua speciosa in campis, conuenientissime fuit. Propter quod bene Ioānes Damascenus dicit:
Damasc. fid. orthod. lib. 4. c. 15. Maria in domo Domini plātata, & impinguata Spiritu sancto, vt oliua fructifera omnis virtutis habitaculum facta est. Heu quàm longe ab isto fructu misericordium, & terrena non concupiscentium, sunt animæ
Luc. 8. b auarorum. De quibus dicitur: Ab solicitudinibus & diuitijs & voluptatibus vitę euntes suffocantur, & non
Eccles. 5. b referunt fructum. Dicitur quoque in Ecclesiaste: Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Sic ergo fructus iste benedictus liberalium, & temporalia contemnentium est. & ideo Maria super omnes homines fuit hoc fructu dignissima, quia super omnes homines in cōtemptu temporaliū fuit liberalissima testante beato
Ber. hom. 3. sup. Miss. est an. med. Bernardo, qui ait: Quidquid Maria honoris in populo, quidquid rerum terrenarum de paterna domo habere potuisset, omnia arbitrata est quasi stercora, vt Christum lucrifaceret.

Sexto videamus, charissimi, quo modo fructus Mariæ sit abstinentium contra gulam. Et de hoc notemus quod dicitur a Salomone: De fructu oris sui satiabitur bonis. Fructus Mariæ fructus oris dici potest, non solum, quia oris oratione & doctrina, sed etiam, quia oris abstinentia acquiritur. De isto fructu satiabitur spiritualibus, qui pro isto fructu abstinens est a bonis temporalibus. Satiabitur bonis de isto fructu, quicumque esurit & sitit corporaliter, magis autem
Ber. vbi su pra proxi. spiritualiter pro isto fructu. Vnde beatus Bernardus ait: Bonus fructus est, qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, esca & potus est. Bene qui pro hoc fructu esuriunt in mundo, quia de ipso satiabuntur in cælo, iuxta illud Saluatoris: Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Hic ergo pro hoc fructu abstinentes, ibi erunt de isto fructu comedentes. Vnde
Isa. 3. b Isaias dicit: Dicite iusto, quoniam bene: quoniam fructum adinuentionum suarum comedet. Si ergo fructus iste benedictus est abstinentium contra gulam, & ideo Maria super omnes homines fuit contra gulam temperatissima. Propter quod bene Ioannes Chryso-
Chrysost. hō. 3. oper. imp. in Matthæū to. 2. stomus ait: Comessatrix aut vinolenta numquam Maria fuit, non leuis, non iocosa, non cantatrix, non turpium verborum amatrix, talia certe intemperantiam sequi solent.

Septimo, charissimi videamus, quo modo fructus ventris Mariæ sit continentium contra luxuriam. De

hoc enim dicit Sapiens: Felix sterilis & incoinquinata, *Sap. 3. c*
quæ nescinit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. In respectione, inquam, per gratiam, magis autem in respectione per gloriam. Et certe fructus ventris altissimi, fructus ventris virginalis merito est fructus continentium specialis. Cum enim per fructum Virginis benedictum, benedicantur omnes fideles generaliter, merito continentes benedicentur per ipsum specialiter, per quem etiam continentium Regina benedicta est præ omnibus, vt dicit beatus Bernardus declarans: Vere bene- *Bern. ho. 3.*
dictus fructus ventris tui, in quo benedictæ sunt om- *sup. Miss. est*
B nes gentes: de cuius plenitudine tu quoque accepisti *ante med.*
cum ceteris, & etiam differentius a ceteris. Væ luxuriosis, qui nullam partem habent in fructu virgineo: væ miseris, qui nullum habent ramum, qui possit ferre fructum virgineum. Vnde de adultera dicitur in Ecclesiastico: Rami eius non dabunt fructum. Igitur *Eccli. 23. d*
fructus iste benedictus est continentium contra luxuriam, & ideo Maria super omnes fuit hoc fructu dignissima, quia super omnes homines fuit castissima, *Chrysost.*
sicut bene testatur Chrysostomus, dicens: O ineffabi- *ibid. vbi su*
lis laus Mariæ, magis credebat Ioseph castitati eius, *pra proxi.*
quàm vtero eius, & plus gratiæ quàm naturæ, possi-
C bilius credebat mulierem sine viro concipere, quàm Mariam posse peccare. O igitur Maria felicissima, quæ vere tamquam virtuosissima fructu diuino fuisti dignissima, adiuua nos, vt virtutibus ad hunc fructum pertingere valeamus, Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum. Amen.

Fructus ventris Beatæ Mariæ, ad quos effectus sit necessarius, & de duodecim vtilitatibus eius.
Lectio XVIII.

BENEDICTVS *fructus ventris tui*. Vidimus de benedicto fructu ventris Marię quis & qualis fuit, vidimus quoque quorum, & qualium sit: videamus **Fructus vir ginis, nempe filius eius 12. vtilitates habet.**
D nunc ad quos & ad quales effectus necessarius sit. Nam fructus iste contra malum, fructus ad bonum necessarius est. Necessarius est quidem propter sex effectus contra malum, necessarius est etiam propter sex effectus ad bonum. Huius itaque benedicti fructus sunt duodecim effectus valde vtiles, siue vtilitates valde notabiles, pro quibus merito eiusdem fructus laudant omnes homines, iuxta quod scriptum est in Psalmo: *Psal. 66. b*
Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. Primus ergo fructus effectus, est expiatio culpæ mortalis, secundus pacificatio inimicitiæ capitalis, tertius sanatio plaE gæ originalis, quartus releuatio inediæ mentalis, quintus euitatio iræ iudicialis, sextus elongatio pœnæ gehennalis, septimus renunciatio substantiæ temporalis, octauus locupletatio animæ rationalis, nonus consummatio vitæ spiritualis, decimus multiplicatio Ecclesiæ vniuersalis, vndecimus reintegratio ruinæ empyrealis, duodecimus perpetuatio gloriæ æternalis. **Fructus vētris Mariæ necessarius ad expiationem culpæ mortalis.**

Primo ergo, charissimi, fructus Mariæ benedictus, necessarius est ad expiationem culpæ mortalis. De hoc exponi potest, quod dicitur in Isaia: Iste omnis *Isa. 27. c*
fructus, vt auferatur peccatum eius. Omnis fructus intelligi potest ille de quo beatus Bernardus loquens,
F ait: In cruce pendet omnis fructus vitæ, quia ipsa arbor vitæ in medio paradisi. Omnis ergo fructus est totus fructus, totus ille. Hic fructus ad hoc datus est ad hoc natus est, ad hoc passus est, vt auferatur peccatū hominis. Ipse enim, sicut Angelus inquit apud Matthæū, *Matt. 1. d*
saluum fecit populum suum a peccatis eorū. Ipse quoque est, de quo Ioannes dixit: Ecce agnus Dei, ecce qui *Ioan. 1. d*
tollit peccata mundi. Iste ergo agnus, iste certe fructus tollit peccata mundi, tam mortalia quàm venialia: vt qui per hunc fructum purgatus a mortalibus eiusdem fructum portat, purgetur, & a venialibus, vt fructum

Digitized by Google

Ioan.15.a ctum abundantius ferat, iuxta illud : Omnem, qui fa- A rientium, & ſitientium eſca & potus eſt . Nolite ergo
cit fructum purgabit eum , vt fructum plus afferat. timere animalia Dei , nolite timere fideles Chriſti,
Secundo,chariſſimi, fructus Mariæ benedictus,ne- quod inedia deficiatis, cum plena paſcua in deſerto
ceſſarius eſt ad pacificationem inimicitiæ capitalis,quę plenum fructum in ligno , plenum etiam pabulum in
fuit inter Deum, & hominem , inter Angelos , & ho- præſepio habeatis . Ait enim beatus Bernardus: Natus
Iſa.57.d mines. Vnde Iſaias ait : Creaui fructum labiorum pa- reclinatur in præſepio, vt fideles omnes velut facta ani
cem, pacem ei qui longe eſt, & qui prope eſt . Fructus malia carnis ſuæ alimento reficeret. Et beatus Auguſti *Auguſt. de*
ventris Mariæ bene poteſt dici fructus labiorum Ma- nus ait : O præſepe ſplendidum,in quo non iacuit fenũ *tẽp. ſer. 9.*
riæ : quia dum de labijs ſuis ſtillauerunt melliflua ver- animalium, ſed Angelorum inuentum eſt pabulum. *poſt med.*
Luc.1.d ba illius ; Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum ver Quinto,chariſſimi,neceſſarius eſt fructus Mariæ be *to.10.*
bum tuum , ſtatim concepit melliſluum fructũ ſuum . nedictus ad euitationem iræ iudicialis , quam vtique
Cant.4.a O vere melliflua labia, ſicut dicitur in Canticis: Fauus certam habet omnis iniuſtus, ſicut fructum,quo iram
diſtillans labia tua ſponſa . Horum ergo labiorum fru B iudicij euadere certum vtique habet omnis iuſtus. Vn-
ctum Ieſum Chriſtum , Deus Pater creauit ſiue fecit de in Pſalmo dicitur: Si vtique eſt fructus iuſto,vtique *Pſal.57.b*
pacem , pacem , inquam , ei qui longe eſt per culpam , eſt Deus iudicans eos in terra, eos, ideſt iniuſtos, ſicut
vt fiat prope per gratiam, pacemq. ei qui prope eſt per exponit Gloſſa. Iniuſtos namque iudicabit Deus in ter
gratiam , ne fiat longe per culpam . Ipſe enim , ſicut ra , dum in iudicio iuſti in aere erunt : iniuſti vero in
Epheſ.2.c Apoſtolus ait, eſt pax noſtra , qui fecit vtraque vnum. terra remanebunt, quia terrenis contra Deum adhæ-
Fructus iſte etiam factus eſt pax inter homines , quæ ſerunt , ita vt dicere poſſent : Adhæſit in terra venter *Pſal.43.d*
longe eſt in mundo , & inter Angelum qui prope eſt noſter . Dominus ergo ibi ſicut vtique eſt fructus ſua-
in cælo. vtrosq. enim pacificauit in patibulo, iuxta il- uis iuſto, ſic vtique erit iudex grauis iniuſto . Væ ergo
Coloſſ.1.c lud Apoſtoli : Pacificans per ſanguinem crucis eius,ſi- eis , qui fructum tam ſuauiſſimum conuertunt ſibi in
ue quæ in cælis,ſiue quæ in terris ſunt . Itaque fructus iudicium amariſſimum , ſicut dicitur in Amos : Con- *Amos.6.d*
iſte pax hominis ad hominem, pax hominis ad Ange- uertiſtis in amaritudinem iudicium, & fructum iuſti-
lum , & pax hominis ad Deum factus eſt . Quid mi- C tiæ in abſynthium. Fructus iuſtitiæ fructus iuſti. Iuſtus
rum ſi per hunc fructum pacem habeat homo cum eſt fructus Mariæ de quo certe Pſalmiſta ait, iuſtũ fru- *Pſal.66.a*
Beda hom. Aeſt. in ſolẽn. Deſp. V.M. quando ſalutauit Elizabeth. to.7. Deo , cum ipſe fructus pacificans ſit Deus & homo? ctum dedit terra virgo, quia veritas de terra orta eſt.
Teſtatur Beda , qui ait : Terra noſtra dabit fructum Sexto, chariſſimi, neceſſarius eſt fructus Mariæ be-
ſuum, quia Virgo Maria quæ de terra corpus habue- nedictus , ad elongationem ſiue declinationem pœnæ
rat , Filium genuit , diuinitate quidem Deo Patri co- gehennalis , ſiue mortis æternalis , de quo exponere
æqualem , ſed ſibi carnis veritate conſubſtantialem. poſſumus, quod dicitur in libro Regum : Transferam *4.Reg.18.g*
Fructus vẽtris Mariæ neceſſarius ad curationem plagæ originalis. Tertio, chariſſimi , fructus Mariæ benedictus , ne- vos in terram fructiferam, & fertilem vini, terram pa-
ceſſarius eſt ad curationem plagæ originalis: graui e- nis , & olei ac mellis , & viuetis & nõ moriemini . In
nim plaga,immo grauibus plagis homo incidens in la- terram Mariæ vel in terram Eccleſiæ transferentur,
trones, vulneratus eſt , dum per originale peccatum qui toto corde ad ipſam conuertuntur. Hæc autem ter
tam cæcus ad verum , tam infirmus ad bonum , tam ra valde eſt fructifera, ferens fructum panis, vini,olei,
pronus ad malum factus eſt . Sed hæ plagæ per hunc D & mellis, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum . Ipſe
fructum ſanantur . In hac quidem vita in parte ſanan- namque nobis eſt fructus panis confortantis , contra
tur per gratiam , in futura vero tota in toto ſanabun- defectum : ipſe nobis eſt fructus vini , ad perfectum:
Apoc.22.a tur per gloriam . Vnde bene legitur in Apocalypſi , ipſe quoque nobis eſt fructus olei illuminantis intelle-
quod Angelus oſtendit Ioanni lignum vitæ , per men- ctum : ipſe inſuper nobis eſt fructus mellis , dulcoran-
ſes ſingulos reddens fructum ſuum , & folia ligni ad tis affectum . Per huiuſmodi certe fructum , viuetis
ſanitatem gentium . Lignum vitæ eſt mater vitæ Ma- chariſſimi, non moriemini morte æterna . Benedicta
ria : vel lignum vitæ , eſt lignum crucis ; vel etiam li- ſit terra huius fructus, benedictus ſuper omnia ſit ipſe
gnum eſt ipſe auctor vitæ Ieſus Chriſtus , qui eſt fru- fructus, per quem exempti ſumus a tantis malis, ſicut
ctus vitæ : huius folia ſanatiua ſunt verba,& documen etiam bene declarauit Anſelmus, cum dixit : Quid di-
ta ædificatiua . Si autem ſanatiua ſunt folia eius, quan- gne referam genitrici Dei & Domini mei,& per cuius
to magis ſanatiuus eſt ipſe fructus ? Vt ergo per hunc fecunditatem captiuus ſum redemptus, per cuius par-
fructum ſanemur , accedamus ad arborem eius , acce- E tum , de morte æterna ſum exemptus , per cuius pro-
damus , inquam , ad Mariam orantes cum Anſelmo , lem perditus ſum reſtitutus, & de exilio miſeriæ ad pa
qui orans, ait : Exaudi me Domina , ſana animam ſer- triam ſum reductus ? *Benedicta in mulieribus*, hæc om-
ui tui peccatoris per virtutem benedicti fructus ven- nia mihi dedit benedictus fructus ventris tui in rege-
tris, qui ſedet in dextera omnipotentis Patris ſui . neratione baptiſmatis ſui. Vę ergo omnibus ab iſto fru
Quarto,chariſſimi,fructus Mariæ benedictus neceſ ctu alienis. Scriptũ namque eſt: Omnis arbor, quæ non *Matt.3.c*
ſarius eſt ad releuationem inediæ ſiue famis mentalis, facit fructum bonum,excidetur,& in ignem mittetur.
ne propter defectum nutrimenti , deficiant animalia Septimo , chariſſimi , neceſſarius eſt fructus Mariæ
Ioelis 2.e Dei . Propter quod bene dicitur a propheta Ioele: No- benedictus,ad renunciationem ſiue contemptum ſub-
lite timere animalia regionis , quia germinauerunt ſtantiæ temporalis . Vnde in Canticis dicitur : Vir af- *Cant.8.d*
ſpecioſa deſerti,& lignum attulit fructum ſuum . De- fert pro fructu eius mille argenteos, Relinquẽdo tem-
ſertum quod ſine cultura germinat & profert paſtum poralia , dicit Interlinearis . Nam ſicut alia gloſſa di-
animalium, ſignare poteſt Mariam, quæ ſine cultura F cit , per mille perfectio , per argentum vero omne
maritali protulit Filium , qui eſt paſtus omnium fide- mundanum accipitur . Vnde quaſi mille argenteos
Exec.36.g lium . Ideo bene de ipſa dici poteſt illud Ezechielis: pro hoc fructu dat, quicumque perfecte omnibus tem
Terra illa inculta , facta eſt vt hortus voluptatis . Spe- poralibus pro Chriſto renunciat : & vere merito pro
cioſa huius felicis deſerti ſunt ſpecioſa germina cæle- hoc fructu omnia temporalia feruenter vilipendit,
ſtium deſideriorum, ſpecioſæ herbæ operum bonorũ, quicumque quam pretioſiſſimus ſit ille fructus dili-
ſpecioſi flores virtutum , & donorum , ſpecioſa folia genter attendit dicens illud Prouerbiorum : Melior *Prou.8.b*
vtilium verborum , & certe ſpecioſus fructus ventris eſt fructus meus auro & lapide pretioſo , & gemma
ſui,qui eſt paſtus omnium iuſtorum . Maria eſt deſer- mea auro electa . Vir certe eſt , quicumque tam viri-
Ioel.2.e tum hoc ſpecioſum, Maria quoque eſt lignum hoc fru lis eſt ; vir autem ille viriliter pro hoc fructu contem-
Ber.hom.3. ſup. Miſſ. eſt ante med. ctuoſum , de quo dicitur : Et lignum attulit fructum nere debet non ſolum res , & diuitias , ſed etiam ho-
ſuum . O vere mirabilem fructum , per quem tam fa- nores & potentias , dicens illud Iudicum : Non poſ- *Iudic.9.b*
mes quam ſitis releuatur animarum, ſicut teſtatur bea ſum deſerere dulcedinem meam , fructusq. dulciſſi-
tus Bernardus dicens: Bonus fructus,qui animarũ eſu- mos, & ire vt inter cetera ligna promouear . Suauiſ-

Digitized by Google

simi sunt fructus Christi, & charitas. Ligna siluarum, sicut dicit Glossa, sunt homines infructuosi, æterno incendio præparati. Igitur propter fructus istos suauissimos viriliter contemnat honores, super ligna siluarum periculosissimos: viriliter contemnat omnia propter fructum benedictum, qui est super omnia benedictus Deus in sæcula.

Octauo, charissimi, necessarius est fructus Mariæ benedictus, ad locupletationem siue repletionem animæ rationalis. Vnde dicitur in Prouerbijs: De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis. Dominum Iesum non solum fructum ventris, sed etiam fructum oris non incongrue fateamur: quia ipsius oris prædicatione oris confessione & oris oratione meremur. Ipsum quoque ore exteriori sumimus sacramentaliter, ore quoque interiori spiritualiter. Propter quod Hieronymus ait: Flos Mariæ factus est fructus, vt nos illum comederemus. De isto fructu oris vnusquisq. replebitur fidelis bonis spiritualium diuitiarum, bonis, inquam, virtutum & gratiarum. De talium bonorum repletione Apostolus dicit: Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, vt abundetis, in spe & virtute Spiritussancti. O vere beata huius fructus plenitudo, qua repletus est non solum ager Virginis hunc fructum producentis, sed etiam saccus vniuscuiusq. fidelis hunc fructum continentis, sicut patet per beatum Hieronymum, qui ait: Bene ager plenus dicitur, quia plena virgo Maria pronunciatur, de cuius vtero credentibus fructus vitæ processit, & nos omnes de plenitudine eius, accipimus gratiam pro gratia.

Prou. 12. c
Hieron. in Psal. 66. tom. 7.
Rom. 15. c
Hierō. ser. de Assump. B. Virg. q̄ est ep. 10. to. 9. post med.

Nono, charissimi, necessarius est fructus Mariæ benedictus, ad perfectionem vitæ spiritualis. Vnde de viro perfecto bene in Psalmo dicitur: Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, *&cet. vsque*, prosperabunturt. Quid intelligere debemus per decursus aquarum, nisi irrigationes gratiarum, per quas homo dat siue profert fructum suum Dominum Iesum Christum? Tres autem hic conditiones perfectæ vitæ insinuantur, quæ hominem hoc fructu fructiferum comitantur. Perfectorum namque est tempus suum non negligere, propter quod bene dicitur: Fructus suos dabit in tempore suo. Perfectorum quoque est in verbis inutilibus non defluere, propter quod bene additur: Et folium eius non defluet. Perfectorum insuper est quæ spiritui prosperasunt non omittere, propter quòd bene subiungitur: Omnia quæcumque faciet, prosperabuntur. Vel certe ei qui hunc fructum per charitatem tulerit omnia prosperabuntur, quando sibi omnia in bonum cooperantur, sicut scriptum est: Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Beatus vir qui tam perfecte tulerit fructum istum, vt tempus suum non transeat infructuosum, vt verbum sibi non defluat otiosum, vt opus sibi non pereat virtuosum, sicq. sit tamquam lignum fructiferum spiritualiter, quemadmodum etiam Maria fuit corporaliter, de qua beatus Bernardus, ait: O vere lignum vitæ, quod solum dignum fuit, portare salutis fructum.

Psal. 1. a
Ibidem.
Rom. 8. e

Fructus Mariæ necessarius ad Ecclesiæ multiplicationem.

Decimo, charissimi, necessarius est fructus Mariæ benedictus, ad multiplicationem Ecclesiæ vniuersalis. Vnde dicitur: De fructu manuum suarum plantauit vineam. Dominus Iesus sicut bene dicitur fructus ventris, quia ventre concipitur, & sicut bene fructus oris dicitur, quia ore sumitur; ita bene fructus manuum dicitur, quia manibus bonorum operum acquiritur, manibus quoque sacerdotalibus ministratur. Vnde fructus iste plenissime est fructus Mariæ, fructus certe ventris eius est, quia de ventre eius singularissime natus est. Fructus etiam oris eius est, quia ore eius dulcissime communicatus est: fructus quoque manuum eius est, quia manibus eius deuotissime attrectatus est. De isto itaque manuum fructu, Maria, vel primitiua Ecclesia, sicut exponit glossa, plantauit vineam, idest, Ecclesiam vniuersalem per orbem diffusam. O quo modo palmites huius vineæ, videlicet fideles Ecclesiæ, per hunc fructum multiplicati sunt, dum rectores Ecclesiæ in cordibus fidelium eumdem fructum spiritualiter nasci fecerunt. Hinc bene in Psalmo dicitur: Fecerunt fructum natiuitatis, & benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Et quia Ecclesia de omnibus generationibus est per hunc fructum multiplicata, ideo virgo hunc fructum producens, merito ab omnibus generationibus prædicatur beata. Propter quòd bene ipsa ait: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. De quibus verbis loquens Bernardus, inducit Mariam loquentem sic: Ecce iam video, quod futurum est in me, quis fructus procedat de me, quot & quanta bona non mihi soli, sed omnibus generationibus prouenient per me.

Pſal. 106. d

Fructus Mariæ necessarius ad restaurationem ruinæ empyrealis

Vndecimo, charissimi necessarius est fructus Mariæ benedictus, ad restaurationem ruinæ empyrealis, ruinæ, inquam, factæ in cælo empyreo. De hoc notare possumus, quod Dominus de medulla cedri plantare volens, dixit per Ezechielem: In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet vt germen, & faciet fructum. Mons sublimis, est sublimis illa mansio, sublimis illa societas Angelorum, quæ bene mons Israel dicitur, quia Israel visio Dei interpretatur. Et ecce Angeli semper sunt in visione Dei, testante eo, qui ait in Euangelio Matthæi: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. In isto sublimi monte, in ista sublimi Angelorum societate Deus plantauit illud, quod de massa perditionis elegit, plantauit, inquam, medullam cedri, medullam generis humani, idest omnes electos Dei, quorum quidam in re, quidam in spe plantati iam sunt in Angelico monte. O vere super omnia diligendus fructus, propter quem tam sublimiter plantatur omnis electus. Libenter hūc fructum Dominum nostrum Iesum Christum portare possumus, propter quem inter Angelos iam in spe plantati sumus. huic etiam fructui semper gratias agimus, cuius gratia Angelorum vniuersitatem reintegramus. Vnde huius fructus mater Maria bene potest gloriari, & dicere verba illa, quæ beatus Bernardus, quasi ex ore Mariæ loquens, ait: Angelicarum generationum numerus per meum generatum reintegrabitur, & hominum generatio per Adam maledicta, per benedictum fructum ventris mei ad æternam beatitudinem regenerabitur.

Ezec. 17. g
Matt. 18. b

Fructus Mariæ necessarius ad perpetuitatem gloriæ.

Duodecimo, charissimi, necessarius est Mariæ fructus benedictus, ad perpetuationem gloriæ æternalis, quæ æterna non esset, nisi per hunc fructum conseruaretur. Vnde dicitur in Prouerbijs: Fructus iusti lignum vitæ. Optime fructus iste dictus est lignum vitæ, quia sicut lignum fuit ad conseruandam vitam naturalem in paradiso terrestri, sic Christus est ad conseruandam vitam æternalem in paradiso cælesti. Hæc ergo tanta bona, quæ per benedictum Mariæ fructum consequimur, benedictus ille Anselmus bene aduertit, cum dixit: Hæc tanta bona per benedictum fructum benedicti ventris benedictæ Mariæ peruenerūt.

Prou. 11. c

Epilogus.

Sic ergo charissimi audistis, quo modo benedictus fructus Mariæ necessarius omnino est. Primo ad expiandam culpam mortalem. Secundo ad pacificādam inimicitiam capitalem. Tertio ad sanandam plagam originalem. Quarto ad reuelandam inediam mentalem. Quinto ad vitandam iram iudicialem. Sexto ad declinandam pœnam gehennalem. Septimo ad contemnendam substantiam temporalem. Octauo ad locupletandam animam rationalem. Nono ad consummandam vitam spiritualem. Decimo ad multiplicandam Ecclesiam vniuersalem. Vndecimo ad reparandam ruinam empyrealem. Duodecimo ad conseruandam gloriam æternalem. Et ecce hi duodecim effectus, siue vtilitates huius fructus, signari possunt, per duodecim fructus ligni vitæ, quos omnes habemus in fructu ventris Mariæ. De quibus duodecim

fructi-

Digitized by Google

Apoc.22.c fructibus legitur in Apocalypſi, quod Angelus oſtendit Ioanni lignum vitæ, afferens fructus duodecim. Adiuua ergo nos o benedicta in mulieribus, vt per benedictum fructum ventris tui, benedictionem horum duodecim fructuum conſequamur. Adiuua o Virgo fructifera, vt per fructum tuum his fructibus, ita fructuoſi efficiamur, quòd per hos fructus fructu tuo frui perpetuo mereamur. Adiuua o dulciſſima, vt nobis concedat dulcedine ſua frui, ille liberaliſſimus communicator ſui benedictus fructus ventris tui. Qui cum Patre, & Spirituſancto viuit, & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

SANCTI BONAVENTVRÆ

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS

DE COMPASSIONE B. MARIÆ VIRGINIS

Officium.

Officium de Compaſſione Beatæ Mariæ Virginis, a Matutino ad Completorium vſque deuote concinnauit Auctor, ſicut illud de Paſſione Domini, quod habetur ſupra pagina 436. huius tomi. Exprimit in eo Matris maſtiſſimæ pientiſſimos affectus ob dilectiſſimi Filij paſſionem & mortem. Cui quidem ſanctiſſimæ Matri compati, eamdemq. precari nos docet, vt impetret nobis a Filio ſuo Domino noſtro veram cordis compunctionem, qua peccati grauitatem ſentientes, eluamus pœnitentiæ lacrymis noſtra delicta, ob quæ idem Dominus mortem Crucis pertulit. Dum vero S. Bonauentura B. Virginis Matris de morte Filij conceptum dolorem per varios maſtitiæ affectus exaggerat; in ipſius Sancti Doctoris verbis potius eſt attendendus feruor pia deuotionis, quàm rigor propriæ locutionis. Quamuis enim Virgineus dolor plene enarrari, aut concipi non poſſit; niſi tantum fuiſſe credamus, quantum vmquam dolere potuit de tali Filio talis Mater: Verumtamen, *ait Bernardus de lamentatione Virginis*, rectum erat amoris & mæroris continens modum. Non deſperabat, ſed pie & iuſte dolebat, ſperans tamen firmiterq. tenens ipſum ſecundum promiſſum ſuum tertia die reſurgere. *Hæc Bernardus. Cuius documentum apponere hic viſum eſt in vtilitatem concionatorum, qui in enarrandis doloris affectibus ipſius Sanctiſſimæ Virginis eam moderationem adhibere debent, ne dum acerbitatem doloris Virginei ponderant, & amplificant, eius dignitati & excellentiæ quidquam derogent.*

AD MATVTINVM.

DOMINE labia mea aperies. ℟. Et os meum, *&cet.*

℣ Deus in adiutorium meum in. *&cet.*

℟. Domine ad adiuuandum me, *&cet.*

Inuitato. Cum Maria virgine feruide ploremus in ſepulchro poſitum. Venite adoremus.

Pſalmus.

VEnite mares feminęque, ploremus cum Maria Virgine, planctibus fruamur intimis, facies rigando lacrymis. Cum Maria. Cor noſtrum ploret, & oculus noſter purgetur amoris ſtimulo: heu mater carens contagio, tam dulci priuatur filio. Venite. Innocens & expers criminis, moritur miſertus hominis, mæroris ſimus conſocij, cum ſimus cauſa ſupplicij. Cum Maria. Gloria Virginis Filio, qui in hoc exilio, ſe dedit tormentis aſperis, vitam reddendo miſeris. Venite adoremus. Cum Maria Virgine.

Hymnus.

IMPERATRIX clementiæ,
Rorem infunde gratiæ:
In meum cor tam aridum,
Vt tibi fiat placidum.
Largire, quod concipiam
Tecum cordis angustiam,
Flens mortem, quam Rex patitur,
Per quem mundus conſtruitur.
Tuus tractatur Filius,
Longe quàm latro vilius:
Irriſus fert ludibria,
Gente vallatur impia.
Sit honor laus deuotio,
Ieſu Mariæ Filio,
Tenſo crucis patibulo,
Pro redimendo populo. Amen.

Antiphona. Noctem. *Pſalmus.*

POſuerunt me in lacu inferiori. Super me confirmatus eſt furor. Longe feciſti notos meos, *&cet.* Traditus ſum, & non egrediebar, oculi languerunt præ inopia. Gloria patri. *Antiphona.* Noctem, qua Chriſtus capitur, abſque ſomno duxiſti, & ſoporatis ceteris, flens vigil permanſiſti.

℣. Ceteri cum inter fletus obdormirent.

℟. Tu ſola mæſtas celebraſti vigilias. Pater noſter.

℣. Et ne nos inducas, *&cet.*

℟. Sed libera nos, *&cet.* *Abſolutio.*

Noli me relinquere Ieſu Fili bone, fac vt tecum moriar tali paſſione. Amen.

Iube Benedi. Pro nobis ora crucifixum Virgo decora. Amen.

Lectio prima.

PRolem in cruce pendentem męſta mater aſpiciens, lacrymatur inceſſanter: pectus ſacrum percutiens, plures mouit ad mærorem, ſuo ploratu querulo, natum videns cruentatum crucis tenſum patibulo, animam mæſtæ parentis tunc pertranſiuit acrius, iuxta verbum Simeonis heu paſſionis gladius: ſic dum plorat mortem prolis, quem blaſphemauit populus, ſolus erat conſolator eius cuſtos & diſcipulus. Tu autem. ℟. Conſolari mater non potuit, ſic tractatum videns, quem genuit. Hæc dolorem maiorem habuit, quàm Saluator qui tot ſuſtinuit. ℣. Mortem Dei videns quem aluit, nulla mater ſic vmquam doluit. Hæc do.

Iube Benedi. Mors prolis Dei Patris, vita nobis ſit precibus piæ Matris.

Lectio ſecunda.

DVm de cruce depoſitus ad tumulum portatur, inter dolores anxios, portantes ſic affatur: Suſtinete paululum, quod dolorem meum plangam, & meum dilectiſſimum deoſculer, mihi meum dilectiſſimum ſubtrahere nolite. Si ſepeliri debeat me ſecum ſepelite. Acceſſit ſic exanimis, ſe ſuper corpus iecit, & ſacrum vultum lacrymis rigando madefecit. Tu autem. ℟. Dum videret ſupplicia prolis exquiſita, torquetur & anguſtia mater infinita. Triduano ſpatio dum langueret ita; ſqualet eius facies nuper tam polita. ℣. Pœna tam exaſperans numquam eſt audita: longe ſibi charior erat mors quam vita. Squalet.

Iube Benedi. Sic nobis pacifica tremendum Virgo pudica. Amen.

Lectio tertia.

FIlij præſentia mater deſtituta, Gabrielem Angelum ſic eſt allocuta: Aue plena gratia, mihi protuliſti, nunc amaritudine ſum repleta triſti, ſubſequenter, inquiens, Dominus eſt tecum, heu iacet in tumulo, nec eſt vltra mecum, omnis benedictio quam tu ſpondiſti mihi fit contraria propter mortem Chriſti. Tu autem. ℟. Cum videret, quòd clauſo tumulo priuaretur tam dulci ſpeculo, prædilecto ſtans cum diſcipulo, corde plorat magis, quam oculo. ℣. Lacrymarum fluente riuulo, fletum mouit aſtanti populo. Corde. Gloria patri, & filio, &cet. Corde.

Ad laudes.

Deus in adiutorium meum intende, &cet.

Antiphona. Fit vox. *Pſalmus.*

EGo ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.

Omnes videntes me deriſerunt me: locuti ſunt labijs, & mouerunt caput.

Speranit in Domino, eripiet eum, ſaluum faciet eum, quoniam vult eum.

Quoniam tu es qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab vberibus matris meæ, in te proiectus ſum ex vtero. Gloria Patri. *Antiphona.*

Fit vox nimis flebilis vox nimis amara matris, quando capitur ſua proles chara. *Capitulum.*

CVm audiſſet Virgo, quod Filius eius captus eſſet a Iudæis, & ad Annam duceretur ianuis clauſis, ſacrum pectus tundere & lacrymas effundere non ceſſauit. *Hymnus.*

O Glorioſa Domina,
Quæ tua cruciamina,
Cum Barrabas dimittitur,
Et pœnas Chriſtus patitur?
Paſtorem heu percutiunt,
Oues diſperſæ fugiunt:
Te ſola cum diſcipulo,
Manente ſub patibulo.
Nec mirum ſi ſis anxia,
Viſa crudeli furia:
Te ſciens puram Virginem
Genuiſti Deum, & hominem.

Sit honor. ℣. Numquam mater pertulit tam anxios dolores. ℟. Vt Maria conſiderans Filij liuores.

Ad benedictus Antiphona. Tamquam latro capitur, vndiq. conſtrictus cæditur, conſpuitur alapis afflictus, o matris anguſtiæ cum audiret ictus, pro nobis hæc tolerans ſit rex benedictus. *Pſalmus.*

Benedictus, &c. ℣. Domine exaudi. *Oratio.*

PRopter terrores illius commotionis, quo cor tuum contremuit Virgo beatiſſima, quando audiſti Filium tuum dilectiſſimum ab impijs captum, ligatum, & ad ſupplicia tractum, & traditum, adiuua nos vt cor noſtrum nunc pro delictis noſtris terreatur, & moueatur ad pœnitentiam, ne mortis in hora ad occurſum aduerſarij paueat, aut ad aſpectum tremendi iudicis accuſante conſcientia contremiſcat, ſed potius faciem ſuam videns in iubilo delectetur, ineffabiliterq. lætetur. Præſtante eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat.

Ad primam.

Deus in adiutorium. *Hymnus.*

IEsv nate de Virgine,
Ex myſtico ſpiramine:
Qui mortem crucis pateris,
Confoſſus plagis aſperis.
Amore matris anxiæ,
Noſtræ parcas miſeriæ:
Suique fletus copia,
Perducat nos ad gaudia.

Sit honor. *Antiphona.*

Stabat Maria. *Pſalmus.*

Aſtiterunt reges terræ & principi.
Dirumpamus vincula eorum.
Qui habitat in cælis irridebit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua.
Gloria patri, & Filio, &cet. *Antiphona.*

Stabat Maria mater pia foris plorãs acriter, Regem mundi, furibundi dum tractarent viliter. *Capit.*

SIt tuarum obſecro lacrymarum riuus in corde meo lapideo mæroris motiuus. ℟. Deo gratias. ℣. Per Mariæ lacrymas Pater pietatis. ℟. Nobis veram gloriam confer cum beatis.

℣. Domine exaudi. *Oratio.*

PRopter gemitus & lacrymas, quibus afficiebaris Virgo dulciſſima, quando vidiſti Filium tuum dulciſſimum iudici præſentari, acriter flagellari, varijs illuſionibus, & opprobrijs affici, impetra nobis dolorem pro peccatis noſtris, & lacrymas ſalutiferæ contritionis, & adiuua nos, ne nobis poſſit inimicus illudere, neque diuerſis pro libitu ſuo tentationibus flagellare, deuictosq. ſtatuere terribili iudici, ſed magis ipſi accuſemus, & iudicemus noſmetipſos de exceſſibus noſtris, & veræ pœnitentiæ diſciplinis flagellemus, vt veniam & gratiam in tempore neceſſitatis tribulationis, & anguſtiæ inueniamus, præſtante eodem, &cet.

Ad tertiam.

℣. Deus in adiutorium, &cet. *Hymnus.*

Ieſu nate de Virgine. *Antiphona.*

Quam putamus. *Pſalmus.*

QVoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam.

Extraneus factus ſum fratribus meis & peregrinus Filijs matris meæ.

Quoniam zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.

Et operui in ieiunio animam meam, & factum eſt in opprobrium mihi.

Gloria patri, & filio, &cet. *Antiphona.*

Quam putamus matris mæſtitiam, cum videret prolis anguſtiam? non dolor eſt, vt matris Virginis plorantis Dei & hominis. *Capitulum.*

DVm Chriſtus ad locum Caluariæ duceretur, & crucem ſibi baiularet, ſequebatur eum mater miſſimas voces emittens, & vberes effundens lacrymas, pectus ſacrum percutiens. ℣. Quæſo mihi miſero virginum Regina. ℟. Tecum flendi lacrymas vberes propina. *Oratio.*

PRopter anguſtias & cruciatus, quos cor tuum ſuſtinuit Virgo beatiſſima, quãdo audiſti Filium tuum dilectiſſimum adiudicatum morti & crucis ſupplicio, ſuccurre nobis tempore infirmitatis noſtræ, quando corpus noſtrum dolore infirmitatis cruciabitur, & ſpiritus noſter hinc propter inſidias dæmonum, illinc propter terrorem diſtricti iudicis anguſtiabitur, ſubueni, inquam, nobis Domina tunc, ne damnationis æternæ contra nos proferatur ſententia, aut ne flammis gehennalibus tradamur æternaliter cruciandi. Præſtante eodem.

Ad ſextam.

Deus in adiutorium meum. *Hymnus.*

Ieſu nate de Virgine. *Antiphona.* Ad locum. *Pſal-*

Digitized by Google

Pſalmus.

A RVit tamquam teſta virtus mea, lingua mea adhęſit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxiſti me.

Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obſedit me.

Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.

Ipſi vero conſiderauerunt & inſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.

Gloria Patri, & Filio, &cet. *Antiphona.*

Ad locum ſupplicij Virgo cum veniſſet, poſtquam ſuum Filium & crucem cõſpexiſſet, augentur planctus & lacrymæ, multiplicantur dolores & anguſtiæ.

Capitulum.

E Recta cruce Ieſus aſcendit & extendit brachia, manus & pedes clauantur, quę videns pijſſima Mater præ dolore defecit. ℣. Roſa rubens vertitur, heu mortis in pallorem. ℟. Cum in terram fluere ſacrum videret cruorem. *Oratio.*

PRopter doloris gladium, qui pertranſiuit animam tuam Virgo dulciſſima, quando Filium tuum dilectiſſimum cernebas nudum in cruce leuatum, clauis perforatum, ac per omnia laceratum plagis ac verberibus, necnon & vulneribus, adiuua nos, vt cor noſtrum nunc compaſſionis, & compunctionis gladius perfodiat, diuinique amoris lancea vulneret, ita vt omnis peccati ſanguis effluat a pectore noſtro, & a noxijs vitijs emundemur, virtutum indumentis decoremur, ſemperq. mente ac corpore de hac valle miſeriæ leuemur ad cæleſtia, quo tandem cum promiſſus dies aduenerit, peruenire ſpiritu & corpore mereamur. Preſtante eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto Filio tuo, qui cum Patre. *Ad nonam.*

Deus in adiutorium meum intende. &cet. *Hymnus.*

Ieſu nate de Virgine, &cet. *Antiphona.*

Agnus mitis, &cet. *Pſalmus.*

TV ſcis improperiũ meum, & confuſionem meam, & reuerentiam meam.

In conſpectu tuo ſunt omnes, qui tribulant me, improperium expectauit cor meum & miſeriam.

Et ſuſtinui, qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur, & non inueni.

Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. *Antiphona.*

Agnus mitis caput excutiens, Heli clamat in cruce moriens, plorat mater, cum ipſo patitur, ad clamorem eius fere commoritur. *Capitulum.*

CLamor Chriſti matrem anguſtiat, nullus planctus plangentem ſatiat, eſt vtriuſque compaſſio, nam præceſſit ſumma dilectio. ℣. Virgo Filium tuum in cruce conclauatum. ℟. Redde tuis precibus miſeris placatum. *Oratio.*

PRopter grauamen & tormentum, quo torquebatur ſpiritus tuus Virgo ſanctiſſima, quando iuxta crucem Filium tuum præ doloribus voce magna clamantem te matrem dilectam Ioanni commendatam, in manusq. Dei Patris ſpiritum commendãtem attendebas, ſuccurre nobis in fine vitæ noſtræ, & maxime tunc, quando lingua noſtra nequiuerit ſe ad te inuocandum mouere, cum oculi noſtri lumine priuabuntur, aures ſurdeſcent, & obturabuntur, omnesq. vires ſenſuum noſtrorum deficient. Memẽto pijſſima Domina tunc, quod nunc fundimus preces ad aures tuæ pietatis & clementiæ, & ſubueni nobis in illa hora extremæ neceſſitatis, ac Filio tuo dilectiſſimo commenda ſpiritum noſtrum, per quem tuo interuentu a tormentis & terroribus omnibus eruamur, & ad deſideratam cæleſtis patriæ requiem perducamur. Præſtante eodem. *Ad Veſperas.*

Deus in adiutorium meum intende. *Pſal.*

SAluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.

Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinẽ maris, & tempeſtas demerſit me.
Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ.
Defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum.

Gloria Patri, & Filio, &cet. *Antiphona.*

Omnis ætas defleat mortem Saluatoris, glorioſæ Virginis prætextu doloris. *Capitulum.*

MIhi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. ℟. Deo gratias. *Hymnus.*

CAſtæ parentis viſcera,
Pœnã torquentur aſpera:
Dum illum quem conceperat,
Verbo peruerſi verberant.
Illum tractant crudeliter,
Cædunt, cruentant acriter.
Hæc audiens anxiæ,
Matris creſcunt anguſtiæ.
Sed cum ad mortem ducitur,
Hunc mater triſtis ſequitur:
Pectus perfundens fletibus,
Afficiens liuoribus.
In cruce dum extenditur,
Videns mater, quod moritur:
Nullus dolor amarior,
Nam nulla proles charior,
Sit honor laus. ℣. Nulla nouit genitrix anguſtias tam duras. ℟. Cum plagas inſpiceret, & capitis puncturas. *Ad Magnificat Antiphona.*

Virgo paſſo Filio pœnas cordis indicat, & plebis in medio dolorem cordis replicat, vrgente ſupplicio mæſta voce ſupplicat, quæ quondam præ gaudio cecinit Magnificat. *Pſalmus.*

Magnificat. ℣. Domine exaudi. *Oratio.*

PRopter planctum acerbi eiulatus, quem profundo pectoris fonte manente abſcõdere non valebas Virgo caſtiſſima, quando, vt pie creditur, in amplexus ruebas exanimis corporis Filij tui de cruce depoſiti, cuius genas ante nitentes & ora rutilantia, mortis conſpiciebas perfundi palloribus, ipſumq. totum concuſſum cernebas liuidum liuoribus, ac conciſum vulnere ſuper vulnus: auxiliare nobis, vt nunc ſic noſtra plangamus facinora, & emplaſtris pœnitentiæ peccatorum curemus vulnera, dum corpus noſtrum morte deformatur, noſtra tunc rutilet anima candore innocentiæ, quatenus digniſſimus frui mellifluis oſculis, conſtringamurq. amoroſis amplexibus ſuper omnia dulciſſimi Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui, &cet.

Ad Completorium.

Conuerte nos Deus ſalutaris. ℟. Et auerte iram tuam. Deus in adiutorium meum intende. &cet. *Antiphona.*

Nos matris compaſſio. *Pſalmus.*

ADuerſum me ſuſurrabant omnes. Verbum iniquum conſtituerunt. Etenim homo pacis meæ. Tu autem Domine miſerere. Gloria Patri, &cet. *Antiphona.* Nos matris compaſſio Ieſu Rex inſignis, ſeruet a voragine gehennalis ignis. *Hymnus.*

O Genitrix egregia,
Cum Iudæos in furia:
Chriſtum videres capere,
Cor tuum cœpit tremere.
Alta ducens ſuſpiria,
Tu ſequebaris anxia:
In fletibus exuberans,
Ad templum vſque properans.
Sit honor laus. *Capitulum.*

SEpulto Domino diſperſisque diſcipulis, fides vniuerſalis Eccleſię ſolum in Domini matre manebat. ℣. Poſt mortem Filij, Virgo cum Ioanne permanebat. ℟. Parata ſemper ad carcerem & ad mortem.

Ad nunc dimit. Antiphona.

Paſſionis gladius Virgo carens crimine, tuam per tranſiuit animam, omni cum grauamine, quod promiſit Simeon plenus ſacro flumine, cum in templo dixit:

Nunc

Digitized by Google

Nunc dimittis Domine. *Oratio.*

PRopter ſingultus & ſuſpiria, indicibiliaque lamenta, quibus affligebantur intima tua Virgo glorioſiſſima, quando Filium tuum vnigenitum animæ tuæ ſolatium tibi ſublatum atque ſepultum videbas, ad nos exules filios Euæ ad te clamantes & ſuſpirantes in hac valle lacrymarum, illos tuos miſericordes oculos conuerte, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende, tuiſque ſuffragantibus meritis, eccleſiaſticis ſacramentis muniri, & fine beato conſummari, & æterno iudici tamdem miſericorditer præſentari. Præſtante eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto Filio tuo, qui cum Patre & Spirituſancto viuit, &cet.

SANCTI BONAVENTVRÆ

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS

OPVSCVLVM QVOD INSCRIBITVR

Corona B. Mariæ Virginis.

Tractatus iſte pulchre corona Beatæ Virginis inſcribitur: cum non abs re ſit, precationes, quæ ad Virginem fiunt, hoc nomine prænotari. ſiue quia ſertum ex variis floribus confectum Corona ſignificat, ſiue quia quaſi rota volvitur, & circumfertur. Vtraque enim ſignificatio huic rei bene aptatur. Offerre ſiquidem B. Virgini Mariæ preces variæ tamquam ſuaues & odoriferos flores, ſiue eaſdem frequenter repetere, & in modum rotæ, iterare, ad eiuſdem B. Virginis patrocinium nobis conciliandum, plurimum valet. Modus autem iſte recitandi coronam, a S. Bonauentura traditus, paucis præpoſitis, vel poſtpoſitis, ſimilis eſt illi, quem a S. Iordano excogitatum narrat Surius die xiij. February to. 7. de Vit. Sanc. Sanctus enim Iordanus, præmiſſo Hymno, Aue Maris ſtella, *ſingulis quinque elementis nominis Mariæ, ſingulos quoque aptauit Pſalmos. Pro primo, ſcilicet elemento M.* Magnificat, *pro ſecundo A,* Ad Dominum cum tribularer, *pro tertio R,* Retribue, *pro quarto I,* In conuertendo, *pro quinto A.* Ad te leuaui oculos meos, *deuote recitabat.*

CVM iucunditate memoriam nominis Mariæ celebremus, vt ipſa pro nobis intercedat ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Amen.

GAude virgo Maria mater Chriſti,
Quæ per aurem concepiſti:
Gabriele nuncio.
Ieſus fructus ventris tui,
Per te detur nobis frui,
In perenni gaudio, Amen.

Antiphona. Aue Maria. *Pſal.* Magnificat.

MEdiatrix Dei & hominum, tu digne magnificas Dominum, quæ ſola concepiſti Filium, qui eſt vera ſalus humilium. hinc omnium Deum quærentium generatio, te beatam dicere, & deuote ſalutare debet dicens: Aue Maria, *vſque* tui. ℟. Et beatus venter, qui te portauit Domine Ieſu Chriſte, & beata vbera, quæ ſuxiſti.

OIgitur mediatrix noſtra Maria mater gratiæ mater miſericordiæ, pro nobis quæſumus intercede, vt veræ compunctionis & deuotionis gratiam nobis inſpirare dignetur dilectiſſimus Filius tuus Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Qui cum, &cet.

Gaude, quia Deo plena,
Peperiſti ſine pœna,
Cum pudoris lilio.
Ieſus fructus ventris tui, &cet. *Antiph.* Alma.
Pſal. Ad Dominum cum.

ALma Redemptoris mater eximia, qui tua egreſſus clauſtra virginea, cum his pacificus factus eſt incola, a quibus dura perpeſſus eſt verbera. vnde digna es o virgo puerpera, vt omnis creatura te veneretur, & benedicat dicens: Aue Maria, &cet.
℟. Et beatus venter, qui te portauit, &cet.

OIgitur alma virgo Maria mater Dei digniſſima, pro nobis quæſumus intercedere digneris, vt A ſanctum propoſitum, quod Deo inſpirante concepimus, ad effectum ſalubriter perducere valeamus. Præſtante eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto benedicto Filio tuo. Qui cum Patre & Spirituſancto, &cet.

Gaude quia tui nati,
Quem dolebas mortem pati,
Fulget reſurrectio.
Ieſus fructus ventris tui, &cet.
Antiphona. Regina cæli, &cet. *Pſalmus.*
Retribue ſeruo, &cet.

B REgina cæli lætare cum iubilo: nam qui pendebat in crucis patibulo, ſurrexit vere ſummo diluculo, omni ablato contemptus opprobrio. Vnde digne omnis homo, cum gaudio tibi congratulari, & benedicere debet, dicens: Aue Maria, &cet.
℟. Et beatus venter, &cet.

OIgitur Regina cæli digniſſima, ora pro nobis Deum, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt nos reſurrectionis ſuæ participes efficiat, in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam. Qui cum, &c.

C Gaude Chriſto aſcendente,
Et in cælum te vidente,
Motu fertur proprio.
Ieſus fructus ventris, &cet. *Antiph.* Imperatrix. &c.
Pſal. In conuertendo.

IMperatrix & mundi Domina, tuus natus cum quanta gloria, noſtræ carnis ſumpta materia, capta præda conſcendit æthera, hinc os cordis plenum lætitia, & lingua noſtra exultatione, te collaudet & benedicat, dicens: Aue Maria. ℟. Et beatus venter, &cet.

D OIgitur imperatrix & Domina noſtra benigniſſima, iure matris impera tuo dilectiſſimo Filio Domino noſtro Ieſu Chriſto, vt mentes noſtras ab amore terreſtrium, ad cæleſtia deſideria erigere dignetur. Qui viuit & regnat, &cet.

Gaude quæ poſt Chriſtum ſcandis,
Et eſt honos tibi grandis
In cæli palatio.

Ieſus

Digitized by Google

Ieſus fructus ventris tui, &cet. *Antiph.* Aduocata. *Pſalmus.* Ad te leuaui.

ADuocata miſerorum, ad te ſunt oculi ſeruorum, te aſſumpſit Rex cælorum, ſuper choros Angelorum, vbi cœtus beatorum, te digne veneretur, & benedicit in æternum, dicens: Aue Maria, &cet.

℟. Et beatus venter, qui te portauit, &cet.

OIgitur glorioſiſſima Domina excelſa ſuper ſidera, pijſſima aduocata noſtra ſuſcipe laudum pia precamina, quæ ad honorem quinque vulnerum Filij tui, & ad laudem ſancti nominis tui decantauimus, & pro nobis quæſumus intercedere feſtina quatenus dulciſſimus Filius tuus Dominus noſter Ieſus Chriſtus per ſuam magnam miſericordiam, a vinculis peccatorum noſtrorum nos eripiat, & in ſuo ſancto ſeruitio nos conſeruet, confortet, ac finaliter perſeuerare faciat. nam te nihil negans honorat. Qui cum Deo Patre, &cet.

SANCTI BONAVENTVRÆ

EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS

CARMINA SVPER CANTICVM

Salue Regina.

Salue Regina ſic diſpoſitum eſt a Sancto Bonauentura, vt ſingulis vocibus quattuor adhibeat carmina B. Virginis laudes vberius explicantia: id quod optime præſtitit Doctor Sanctiſſimus, cum vere religioſus eſſet & affectione ſanctæ ſeruiret: non enim niſi ab ijs, qui eiuſmodi ſunt, canticum hoc ſubtiliter intelligi, aut efficaciter poterit decantari. De quo Bernardus, aut quiſquis alius eſt auctor, in Salue Regina ſer. 1. non longe a principio ſic loquitur: Tam ſuaue eſt ad gratiam, tam fecundum ad ſenſum, tam etiam profundum ad myſteria, quod a nobis conſiderari, & diſcuti, prout dignum eſt, non valeat. Ex eo autem, quod ſuauiter ſonat, mulcet affectum, & de ſenſuum vbertate mentem impinguat, & in Sanctam Sanctorum, aduocatam ſcilicet noſtram, dum eam, quaſi præſentem ſalutat, omnia interiora noſtra medullitus inflammat. *Hæc ille. Ex quibus manifeſte apparet præſtantia huius Cantici, quod Auctor noſter deuote canendo, ad frequentem illius meditationem animos lagentium accendit.*

Salue.

SAlue Virgo Virginum ſtella matutina.
Sordidorum criminum vera medicina,
Conſolatrix hominum, qui ſunt in ruina:
O vere peccaminum vere draconina.

Regina.

Regina regnantium Virgo puellaris,
Peperiſti Filium Mater ſingularis,
Sacratum palatium Dei conuocaris,
Diuinum auxilium nobis largiaris.

Miſericordiæ.

Fons miſericordiæ dici meruiſti,
Atque mater gratiæ, quæ concepiſti
Summum regem gloriæ, quem poſt peperiſti,
Largitorem veniæ mundo contuliſti.

Vita.

Vita, via, veritas eſt de terra nata,
Et tua virginitas reſtat illibata,
Nam tua humilitas fuit operata,
Quòd in te diuinitas eſſet incarnata.

Dulcedo.

Dulcedo dulcedinis fructus benedictus,
Ventris tui Virginis agnus Dei dictus,
Cuius vnda ſanguinis homo derelictus,
Lotus labe criminis eſt, & dæmon victus.

Et ſpes noſtra.

Et ſpes noſtra ſolida es virgo Maria,
Iſa. 11. a Virga Ieſſe florida vt in Iſaia,
A Rore cæli madida dicit prophetia,
Pulchra vt nix candida mater Dei pia.

Salue.

Salue lux fidelium fulgens vt aurora,
Quæ es ſupra lilium pulchra & decora,
Omne quod eſt noxium tolle ſine mora:
Et Dei auxilium pro nobis implora.

Ad te.

Ad te clamamus miſeri multum deſolati.
Nobis aures aperi pectoris ſacrati:
B Vt a fauce inferi per te liberati,
Conſequamur liberi viam tui nati.

Clamamus.

Clamamus deuotius ad te ſuſpirantes,
Et affectuoſius te pie precantes.
Dele quod interius male cogitantes
Geſſimus exterius opere peccantes.

Exules.

Exules exilio omnes ſumus dati,
Pro parentum vitio gloria priuati
C Paradiſi gaudio & exorbitati
Tuo beneficio ſumus reparati.

Filij.

Filij ſuſpirijs prodere coguntur,
Mundi pro miſeria per quam inuoluuntur.
Ad damnata vitia ſæpe dilabuntur.
Sed miſericordia tua fulciuntur.

Eua.

Euæ lapſus intulit damnum deſperatum.
Et a nobis abſtulit gaudium beatum.

Et

Digitized by Google

Et post Euam contulit Virgini incarnatum.
Quo modo mortem sustulit, diluit peccatum.

Ad te.

Ad te clamant iugiter tui famulantes,
Et in te fideliter omnes suspirantes.
Iuuamen humiliter tuum implorantes,
Quos misericorditer audias clamantes.

Suspiramus.

Suspiramus fletibus nostris pro peccatis
Et multis gemitibus per nos perpetratis.
Sed in te confidimus mater pietatis.
Vere pœnitentibus veniam da gratis.

Gementes.

Gementes recolimus mala retroacta.
Quæ inique gessimus mente non coacta.
Sed in te confidimus Maria intacta,
Vt a te, quæ petimus, sint in nobis facta.

Et flentes.

Et flentes doloribus mente verecunda,
Lumen nostris cordibus infunde facunda:
Vitiorum sordibus benigne tu munda,
Iunge nos cælestibus Maria iucunda.

In hac valle.

In hac valle misera multum tenebrosa,
Hominum sunt genera multum fœdosa.
Nam eorum opera sunt contagiosa,
Propter facta scelera & opprobriosa.

Lacrymarum.

Lacrymarum cumuli non prosunt vel aquæ:
Cum senes & paruuli & plebs vnaquaque
Timeant quod æmuli quærunt circumquaque,
Et fratres huius sæculi trahunt vsquequaque.

Eia ergo.

Eia ergo digne ad te nostras mentes,
Atque lapsus erige: conforta trementes,
Et errantes corrige te pie quærentes,
Miseros nos dirige in te confidentes.

Aduocata.

Aduocata libera coram Saluatore:
Postulare propera consuetoque more,
Et pro gente misera benigno fauore,
Natum tuum mitiga materno amore.

Nostra.

Nostra spes fidelium semper fuit talis,

A Est & erit, omnium mater virginalis,
Vt nobis præsidium ciuitas regalis,
Sit atque remedium pulsis procul malis.

Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte.

Illos pios oculos & misericordes
Conuerte ad famulos in bono discordes:
Et ad malum sedulos fortius concordes,
Nostræ carnis stimulos deleas & sordes.

Et Iesum benedictum fructum.

B
Et Iesum vnigenitum fructum benedictum
Monstra nobis inclytum pium & non fictum:
Per quem genus perditum a Deo in æuum victum,
Datum in interitum reuixit inuictum.

Ventris tui.

Ventris tui viscera Iesum portauerunt,
Et beata vbera ipsum lactauerunt,
Cui Iudæi vulnera dira intulerunt,
Et ipsum post verbera cruci tradiderunt.

Nobis post hoc exilium ostende.

C
Nobis post hoc exilium, benignum ostende
Iesum tuum Filium, & nobis impende
Verum patrocinium, & maternum extende,
Et cum ad iudicium erimus defende.

O clemens.

O clemens clementia summæ bonitatis,
Adonai filia flos virginitatis,
Damnatorum venia mater pietatis,
Virginum lætitia stola charitatis.

D
O pia.

O pia pijssima Regina cælorum,
Omnium digna ditissima Dei sæculorum,
Virgo prudentissima gemma confessorum,
Atque iucundissima laus Apostolorum.

O dulcis.

O dulcis dulcissima, super fauo, melle,
Columba castissima, carens omni felle,
Mater benignissima, iuxta nostrum velle,
E Cuncta fœtidissima a nobis repelle.

Maria.

Maria eximia, natum deprecare.
Vt quicumque omnia hæc vult recitare,
In tui memoria, & te collaudare,
Dignetur in gloria sua collocare.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum inſcriptum:
LAVS BEATÆ VIRGINIS MARIÆ.

Opuſculum hoc, quod Laus Beatæ Virginis Mariæ appellatur, ſalutationem Angelicam continet, ſcilicet Aue Maria: ita tamen vt iuxta ſingulas litteras eiuſdem octonis verſibus Virginis laudes celebret Auctor, & vnumquemque octonarium ordiatur a litteris Salutationis Angelicæ, donec tota compleatur. Præterea XIX. ſacræ Scripturæ locis Beatiſſimam Dei genitricem Mariam docet adumbratam, vt ex contextu apparet. Harum figurarum ſeries eſt quæ ſequitur.

I. Figurata fuit per fontem, qui aſcendebat de terra vt habetur. Gen. 2.

II. Figurata fuit per lignum vitæ plantatum in medio paradiſi. Gen. 2.

III. Figurata fuit per paradiſum rigatũ a fluuio voluptatis. Gen. 2.

IV. Figurata fuit per arcam Noe, per quam fuit genus humanum tempore diluuij conſeruatum. Gen. 6. & 7.

V. Figurata fuit per arcum, quem Dominus dedit Noe. Gen. 9.

VI. Figurata fuit per ſcalam, quam Iacob in ſomnijs vidit. Gen. 28.

VII. Figurata fuit per rubum, qui ardebat, nec comburebatur. Exod. 3.

VIII. Figurata fuit per vas, in quo ſeruatum fuit Manna. Exod. 16.

IX. Figurata fuit per virgam Aaron, quæ habuit fructum præter opus naturæ. Num. 17.

X. Figurata fuit per ſtellam, & per virgam de quibus prophetauit Balaam. Num. 24.

XI. Figurata fuit per concham Gedeonis, de qua habetur. Iudic. 6.

XII. Figurata fuit per domum Domini, quam ædificauit Salomon, & gloria Dei eam impleuit. 3. Reg. 6.

XIII. Figurata fuit per Abigail, quæ fecit pacem inter Nabal & Dauid. 1. Reg. 25.

XIV. Figurata fuit per Iudith, quæ Holofernem peremit, & populum liberauit. Iudith. 13.

XV. Figurata fuit per Eſther, quæ Aman fecit ſuſpendi, & Mardochæum cum populo liberari. Eſther. 7.

XVI. Figurata fuit per columbam, quæ attulit ramum oliuæ Noe, & filijs ſuis in arcam. Gen. 8.

XVII. Et per perticam, qua tulit ſerpentem æneum in deſerto. Num. 21.

XVIII. Figurata fuit per Portam clauſam, per quam vir non tranſiuit. Ezech. 44.

XIX. Figurata fuit per mulierem, quam vidit Ioannes. Apoc. 12.

AVE cæleſte lilium,
Aue roſa ſpecioſa,
Aue Mater humilium,
Superis imperioſa,
Deitatis triclinium.
Hac in valle lacrymarum,
Da robur, ſer auxilium,
O excuſatrix culparum.

Virgo pia ſine pare,
Gabriele nunciante,
Quæ meruiſti portare
Chriſtum, Flatu ſacro flante.
Virgo partum poſt, & ante,
Refugium ſingulare,
Hac in vita vacillante,
Tuos ſeruos conſolare.

Ecce ſtupet humanitas,
Quod ſis Virgo puerpera.
Scire nequit fragilitas
Tantæ virtutis opera.
Fides tranſcendens æthera,
Confitetur & veritas.
Ex te mater Chriſtifera,
Carnem ſumpſit diuinitas.

A Mater Natum, Patrem nata,
Stella Solem genuiſti,
Increatum res creata,
Fontem riuus emiſiſti.
Vas figulum peperiſti,
Virgo manens illibata,
Per te nobis Mater Chriſti,
Eſt perdita vita data.
Almiſſima ſunt viſcera,
Quæ Domini ſunt conclaue,
B Sanctiſſima ſunt vbera,
Quæ ſuxit, & lac ſuaue,
Quo lactatur. Mater Aue,
Quæ regnas ſuper ſidera,
Perpetuæ mortis a væ
Nos & a malo libera.
Roſa decens, roſa munda,
Roſa recens ſine ſpina,
Roſa florens, & fecunda,
C Roſa gratia diuina.
Facta cælorum Regina,
Non eſt, nec erit ſecunda
Tibi. rei medicina
Noſtris cœptis obſecunda.

In ſcrip-

Digitized by Google

In ſcripturis figurata,
Multis locis oſtenderis,
Ænigmatibus monſtrata,
Sacris vt patet literis,
Teſtamentorum veteris,
Et noui iure prælata,
Mulieribus ceteris,
Super omnes eleuata.
Ante mundi originem
Te Dominus ordinauit,
Dum cæli latitudinem
Sapienter fabricauit.
Ex tunc ſancta mente cauit
Per te Matrem & Virginem,
Protoplaſti, qui peccauit,
Expirare voraginem.
Gaude Virgo, Mater gaude,
Per te mundus reſtauratur,
Cum ciuibus cæli plaude,
Qui honor tibi datur.
Decus decenter ſoluatur,
Tibi, maius omni laude,
Qui per te liberatur.
Omnis homo facta fraude.

I. Figurata fuit per fontem qui aſcendebat de terra, vt habetur Gen. 2.

Rigans mundum nouo rore,
Nouæ prolis nouitate,
Noua facis, nouo more,
Cuncta mira claritate.
Ex diuina bonitate
Fons aſcendens in honore,
Rigans terram charitate,
Dei creſcens in amore,

II. Figurata fuit per Lignum vita plantatum in medio paradiſi Gen. 2.

Arbor & lignum vitale
In paradiſi medio,
Plantaris ſpirituale,
Cuius fructus fruitio,
Replet omnia gaudio,
Numquam fuit, nec eſt tale,
Nec deerit proculdubio,
Lignum ita commodale,

III. Figurata fuit per paradiſum rigatum a fluuio voluptatis, Gen. 2.

Caſta Virgo te fluuius
Voluptatis irrigauit,
Paradiſi, dum Filius
Dei corpus habitauit,
Tuum terra tunc donauit,
Noſtra fructum vberius,
Et naturam reformauit,
Noſtram Deus in melius.
In paradiſo poſuit
Deus hominem Filium,
Suum, cuſtodem poſuit,
Tuum corpus egregium,
Per Gabrielem nuncium,
Dum viſitare voluit,
Redemptorem eximium,
Nobis eum exhibuit.

IV. Figurata fuit per arcam Noe, per quam fuit genus humanum tempore diluuij conſeruatum, Gen. 6. & 7.

Arcam Noe fabricauit,
Sed de lignis leuigatis,
Fabricatam ſubintrauit
Cum vxore & cum natis.
De parentibus beatis
Sibi Matrem te formauit,
Dominus, & a peccatis
Te ſubintrans conſeruauit.

A *V. Figurata fuit per arcum quem Dominus dedit Noe, Gen. 9.*

Pactum ſuum antiquitus
Deus promiſit Patribus,
Arcum ſuum diuinitus
Oſtendendum in nubibus,
Qui fœderis eſt omnibus
Signum promiſſum cælitus.
A Deo pax hominibus
Datur in eo penitus.
Labor & timor fugiunt
Arcu monſtrato fœderis,
B Spes & gaudium veniunt
peccatoribus miſeris,
Qui de reatu ſceleris
Flentes arcum conſpiciunt,
Per promiſſum de ſuperis
Se conſolatos ſentiunt.
Eſt in arcu cæruleus
Color, qui virginitatis
Typum gerit: & rubeus
Etiam, qui charitatis
Formam notat: puritatis
Tuæ demonſtrat aqueus
C Notam, & humilitatis;
Quam elegit in te Deus.
Nubibus cæli cerneris
Arcus; quæ nos illuminas,
Refulgens morum miſeris
Exempla cunctis ſeminas.
Hæreſes omnes terminas,
Et hæreticos conteris,
In Chriſto quando geminas
Naturas ſimul congeris.
Arcus inſuperabilis,
Arcus potens, arcus fortis,
D Arcus dulcis, amabilis,
Arcus patens cæli portis.
Poſt præſentis metam mortis
Nobis ineuitabilis,
Fac conſortes tuæ ſortis
Nos Virgo venerabilis,

VI. Figurata fuit per ſcalam, quam Iacob in ſomnis vidit. Gen. 28.

Dormiens Iacob ſomnio
Scalam vidit contingentem
Cælum: cuius confinio
Deum vidit innitentem,
E Angelorum deſcendentem
Cœtum vidit. Promiſſio,
Terræ ſanctæ per potentem
Datur, & benedictio.
O Maria figuraris
Scala, ſed ſcalam ſuperas,
Ab Angelo ſalutaris,
Deum hominem generas.
Super virtutes ſuperas,
Per Angelos collocaris,
Genus humanum liberas,
Ergo longe plus bearis.

F *VII. Figurata fuit per Rubum, qui ardebat nec comburebatur. Exod. 3.*

Mater, tua virginitas,
Rubo montis oſtenditur
Oreb, cuius viriditas
Per ardorem non vritur.
Sic nec tua corrumpitur
Virginalis integritas,
Dum ventre tuo iungitur
Humanitati deitas.

VIII. Figurata fuit per vas, in quo ſeruatum fuit Manna, Exod. 16.

In vaſe Manna poſitum
Vt ſeruetur, legitur,

Iſraelitis

Digitized by Google

Iſraelitis traditum,
Neque vas Manna frangitur.
In te Chriſtus concipitur
Virgo per ſanctum Spiritum,
Neque tuæ minuitur
Virginitatis meritum.
Nobis Manna mirificum
Seruaſti mirabiliter,
Manna terminans typicum
Figuratum veraciter,
In ſe miſericorditer
Per illud Manna cælicum,
Quod datur communiter
Iſrael in viaticum.
Vetuſtum manna nouitas
Tuæ gratiæ terminat.
Figuratum antiquitas
Fugit, & lux illuminat
Noua, quos lex diſcriminat.
Noua. Ceſſat obſcuritas,
Purgat, mundat, eliminat
Antiqua noua claritas.
Summus artifex omnium
Te prouidit vas nobile,
Vas dignum, vas egregium,
Vas gratum, vas laudabile,
Vas cunctis venerabile
Famulis, vt edulium
Miniſtres delectabile,
Panemque cæli ciuium.
Tu miniſtras hominibus
Verum panem Angelorum,
Tuis natum viſceribus
Pro ſalute peccatorum.
Hic eſt panis viatorum:
Qui non eſt dandus canibus,
Qui eſt ſalus miſerorum,
Præſtans omnibus panibus.
Ecce panis dulciſſimus,
Ecce panis amplectendus,
Ecce panis pinguiſſimus,
Ecce panis diligendus,
Ecce panis recolendus,
Ecce panis præoptimus,
Cibus cunctis præferendus,
Et præ cunctis gratiſſimus.
Cibus iſte nos reficit,
Recreat, & regenerat,
Et ſibi mentem allicit,
Dirigit, & confœderat.
Omne bonum exaggerat,
Et omne malum abijcit.
Vincit, regnat, & imperat,
Auget, alit, & perficit.
Viuus panis, & vitalis,
Via veritas & vita,
Eſt hic panis immortalis,
Et bonitas infinita:
Quo refulget præmonita
Noua ſponſa ſpiritualis,
Synagoga definita
Perit, & vmbra legalis.
Manna ceſſat, & cælitus
Nobis panis præponitur,
Panis verus viuificus
Nobis de cælo mittitur,
Chriſtianis conceditur
Solis panis hic myſticus,
Quibus commnnius traditur
Verus panis Angelicus.

IX. Figurata fuit per virgam Aaron, qui habuit fructum præter opus naturæ. Num. 17.

Beatus tabernaculo
Moyſes virgam poſuit,

A Aaron, ſed pro titulo
Sacerdotis: quæ fronduit,
Floruit, fructum habuit,
Euidenti miraculo.
Sacerdotis obtinuit
Ius Aaron in populo.
Ecce valde mirabilis
Res & miranda nouitas,
Floret ſiccitas ſterilis,
Gignit ſicca ſterilitas.
Parturit virgæ ſiccitas
Fructum profert; & fertilis
B Efficitur ſterilitas.
Non fuit ante ſimilis.
Notat virga florigera,
Quæ naturæ non opere
Efficitur fructifera,
Sed puro Dei munere,
Quòd debebas concipere,
Virgo noua puerpera,
Nouum fructum parere,
Poſt partum virgo libera.
Ergo vere virgo parens,
Germinaſti campi florem,
C Dei Patris verbum parens,
Mundi paris Saluatorem,
Puritatiſque decorem
Non amittis, ſorde carens.
Charitatis fundens rorem,
Quo rigatur mundus arens.

X. Figurata fuit per ſtellam & per virgam, de quibus prophetauit Balaam. Num. 25.

De Iacob exoritura
Noua ſtella prædicitur,
D Ex Iſraele naſcitura
Virga nobis oſtenditur,
Per quam Moab percutitur.
Te præſignat hæc figura,
De qua virga producitur
Chriſtus mirante natura.
Iſta ſtella clariſſima,
Quam non violat radius,
Luce nitens puriſſima,
Cryſtallo fulgens clarius,
Te ſignificat verius
Virgo ſemper caſtiſſima,
E Quam non violat Filius,
Naſcens ex te mundiſſima.
Conſurgens virgo florida,
Ex Iſraele prophetice,
Promiſſa virgo nitida,
Diceris virga myſtice.
Egrediens de radice
Ieſſe, potens & valida,
Florem profers mirifice
Virgo materque grauida.
Tu es virga, tu es ſtella,
Tu es gratiæ fluuius,
F Deitatis munda cella,
Genitrix, cuius Filius
Flos dicitur, & radius,
Charitatis fundens mella,
Cælo luctus ſuperius
Mundum ſeruans a procella.
Aue virgo fertilior
Vniuerſis arboribus.
Aue Stella fulgidior
Vniuerſis ſideribus,
Factis dictis, virtutibus,
Vniuerſis præſtantior,
Creaturis, hominibus,
Cuſtos, & quies tutior,

Digitized by Google

XI. Figurata fuit per concham Gedeonis, de qua habetur. Iudicum 6.

Tu Gedeonis rorida
Concha cæleſtis diceris,
Rore manans & fluida
Lana compreſſa velleris,
Diuini dono muneris.
Tu ſemper manes madida,
Solatium das miſeris,
Sed terra manet arida.
Verus cæleſtis fluminis,
Tuam Concham munditiæ,
Ros repleuit, dum numinis
Sacri munere gratiæ,
Plena Solis iuſtitiæ,
Mater Dei, & hominis,
Fis, flore pudicitiæ
Vernans matris & virginis.

XII. Figurata fuit per domum Domini, quam edificauit Salomon, & gloria Dei eam implenit. 3. Regum. 6.

Impleuit domum Domini,
Superni Regis gloria,
Suo ſacratam nomini,
Salomonis induſtria.
Dum te ſuperna gratia
Gabrielis affamini,
Parentem virgo Maria
Replet dicatam numini,
Notat hic Dei Filium
Salomon rex pacificus,
Qui fecit thronum regium,
Vt hic artifex cælicus.
Et nuncius angelicus
præparauit hoſpitium,
Noſtræ ſalutis piſticus,
Verum deferens gaudium.
Maria mater gratiæ,
Mater & fons bonitatis,
Mater miſericordiæ,
Fons, & fomes pietatis,
Triclinium Deitatis,
Mater Solis iuſtitiæ,
Perpetuæ claritatis
Confers lumen & gloriæ.

XIII. Figurata fuit per Abigail, quæ fecit pacem inter Nabal & Danidem. 1. Reg. 25.

Vxor Nabal cum Dauide
Pacem datis muneribus,
Nabal reformat ſolide
Benigniſſimis precibus.
Licet Nabal ſermonibus,
Dictis, factiſque ſtolide,
Meruiſſet doloribus
Vitam finire turbide.
Larga Nabal conuiuia
Suo faciens tonſori,
Quærendo temporalia,
Gulæ vacans & honori,
Comparatur peccatori,
Dei danti conuitia,
Seruis: vnde morte mori
Debent propter hæc vitia.
Iſte deſiderabilis
Vultu Dauid gratioſus,
Rex nulli comparabilis,
Manu fortis, bellicoſus,
Clemens, pius, amoroſus,
Chriſtus eſt immutabilis,
Qui ſemper eſt glorioſus
A In ſanctis & mirabilis,
Es tu Abigail ſapiens,
Dauid deferens munera,
Nabal & Dauid faciens
Precibus tuis fœdera:
Dum pia lactis vbera
Chriſto dediſti nutriens,
Hinc peccatoris ſcelera
Tuis meritis leniens.
Regina virgo regia
De genere Dauid Regis,
Dei mater & filia
B Chriſtum parens, Chriſtum regis,
Noſtra mater noſtræ legis
Gaudium & lætitia,
Peccatoris fortis ægis,
Decus, honor, & gloria.
In te ſola ſpes figitur
Omnis humani generis,
Per te ſolam deſtruitur
Adæ peccatum veteris.
Vitæ portus es miſeris,
Per te ſalus acquiritur.
Neſcit reatum ſceleris,
C Qui te deuote ſequitur.
Bonum eſt ergo ſubdere
Seſe tuæ ſeruituti,
Secundum te ſe regere,
Diſponendo ſe virtuti.
Namque tui ſerui tuti
Per te poſſunt aſcendere
Cælum, vitam aſſecuti,
Tecum ſemper & viuere.

XIV. Figurata fuit per Iudith, quæ Holofernem peremit, & populum liberauit. Iudith. 13.

D Volens mundum ſæuitia
Principis Aſſyriorum,
Subijcere: nefaria
Manu collecta vitiorum,
Magnam plebem Iudæorum
Obſedit in Bethulia,
In mortem mæſtam eorum
Mente debacchans impia.
Sancta Iudith pro populo
Saluando ſe præparauit,
Nocte ſurgens de lectulo,
Vocans Abram properauit,
E Holoferni præſentauit
Se, pro gentis periculo,
Necans eum, liberauit
Ciues a mortis iaculo.
Eſt ciuitas Bethulia,
Quam obſidet diſſenſio,
Dæmoniſque perfidia,
Et hæreſis deceptio.
Coniuncta tuo Filio,
Noſtra mater Eccleſia,
F Tuo tuta ſubſidio,
Munita tua gratia.
Tu es Iudith pulcherrima,
Quæ liberas Eccleſiam,
Holofernis acerrima,
Vt per diuinam gratiam
Hæreſiſque perfidiam,
Confutas . . . .
Spem certiſſimam,
Fundens ſuper familiam.
Benignus ſapientiæ
Spiritus, & dulcedinis,
Conſilij, ſcientiæ,
Timoris, fortitudinis,
Lumen diuini numinis,
Omnis genere gratiæ,

Te re-

Digitized by Google

Te replenit vt hominis
Causa sis indulgentiæ.

XV. Figurata fuit per Esther, quæ Aman fecit suspendi, & Mardochæum cum populo liberari. Esther 7.

Edissa per connubium
Assuero coniungitur,
Thalamum subit Regium,
Coronatur, præficitur,
Cunctis. Vasti deponitur,
Amittit regni solium.
Superba Vasti tollitur
Esther habet dominium.
Notat Esther humile
Cor contritum humiliter,
Cor dulce, cor amabile,
Cor diligens veraciter,
Cor contemplans sublimiter.
Vasti notat cor fragile,
Exaltans se perniciter
Superbum & indocile.
Et te quid est humilius
Per cuncta mundi climata?
Dulcius, amabilius,
Destruens cuncta schismata?
Te sacra probant dogmata
Nil esse gratiosius,
Sacra probant ænigmata
Te nihil esse mundius.
Designat Esther igitur
Te, qua numquam humilior
In creaturis legitur,
Fuisse: nec suauior,
Pulchrior, amabilior,
Dulcior nulla dicitur.
Et propter hoc sublimior
Esse nulla te noscitur.
In Iudæos inuidia
Sæuit Aman peruersitas,
Damnat eos perfidia,
Crudelisque dolositas.
Mardochæi benignitas,
Esther scribit euprepia,
Mutetur vt crudelitas
Decreti Regis impia.
Condolet Esther fratribus
Totius sui generis,
His auditis rumoribus,
Regem adit, qui fœderis,
Signum dedit pestiferis,
Morti datis complicibus,
Damnatur Aman sceleris,
Eius notis criminibus.
Tu es Esther, perfidiam
Aman reprimens grauiter,
Famulorum miseriam,
Exterminans benigniter.
Regi summo feliciter,
Desponsata per gratiam,
Coronata perenniter,
Regiam tenes potentiam.
Vere notat inimicum
Aman humani generis,
Ditum serpentem lubricum,
Iure pulsum de superis,
Condemnatum in inferis,
Accusatorem iniquum,
Quem tu calcas & conteris,
Deum reddis pacificum.
Sicut pupillam oculi,
Seruos, seruas, seruo Regis.
Tu solamen es sæculi,
Refugium tui gregis.

A Summa sponsa, summi Regis,
Caput conteris zabuli.
Tu es verus liber legis,
Tu arca tabernaculi.
Flos vernalis, flos lilij,
Flos florum, decus Virginum,
Diceris, & auxilij,
Fons plenus, custos hominum:
Cuius attraxit Dominum,
Et Angelum consilij,
Dulcis odor, vt terminum
B Nobis daret exilij.

XVI. Figurata fuit per columbam, quæ attulit ramum olivæ Noe & filijs suis in Arcam. Gen. 8.
XVII. Et per perticam, quæ tulit serpentem æneum in deserto. Num. 21.

Ramum ferens virentibus,
Ore columba proprio.
Folijs fructuantibus,
Generali diluuio,
Quos turbarat vndatio,
Noe, natis, coniugibus,
C Refouit eos gaudio;
Salutis intuitibus.
Vna serpentem portica
Deserto tulit æneum,
Vt si intus vis toxica,
Quemquam læserat Hebræum,
Sanaretur videns eum,
Ope Dei mirifica.
Propellente vipereum,
Virus virtute mystica.
Columba tu simplicior
Omni, tutrix humilium,
D Salus hominum tutior,
Mundo tulisti gaudium,
Enixa Dei Filium,
Omni veneno fortior,
Medicina peccantium,
Signo Serpentis promptior.

XVIII. Figurata fuit per portam clausam, per quam Vir non transiit. Ezec. 44.

Tu es porta, quæ clauditur,
Apertionis nescia,
De qua propheta loquitur,
Hominum nulli peruia.
E Quia Dei sapientia
Ingreditur, & egreditur
Semota violentia,
Per egressum non frangitur.
Virginitas est ianua,
Qua cælis fulgens altius,
Cæli non linquens ardua,
Messias Dei Filius,
Conceptus est. exterius
Carne tectus exigua,
Corpus sumens perfectius
F Ex te virgo præcipua.
Sicut sidus perluitur,
Infuso solis lumine,
Et eo lux emittitur
Sine sideris fragmine:
Sic sine carnis crimine
Christus in te concipitur,
Ex te manente Virgine
Super naturam oritur,

XIX. Figurata fuit per mulierem, quam vidit Ioannes. Apoc. 12.

Vidit Ioannes mysticum
Signum quoddam mirabile,
Quod in cælo prophetícum

Digitized by Google

Apparuit notabile.
Numquam fuerat ſimile
Prophetis ænigmaticum
Signum datum, quod vtile,
Præcedens vt mirificum.
Erat patens cæleſtibus
Amicta ſolis lumine
Mulier, Lunam pedibus
Supponens, cuius culmine
Capitis pro tegmine,
Duodecim ſideribus,
Sertum fulgebat numine,
Suis plenis viſceribus.
Nihil te magis proprie
Per iſtam intelligitur
Mulierem, quæ ſerie
Prophetæ nobis panditur.
In te namque concipitur,
Et oritur iuſtitiæ
Verus Sol, vnde oritur
Regnum cæleſtis curiæ.
Tuis Luna ſupponitur
Pedibus, & militiæ
Cæli tota per te regitur,
Caput duodenariæ,
Patriarcharum gloriæ,
Quæ per te benedicitur,
Et biſſena victoriæ
Apoſtolorum texitur.
Repleris plenitudine
Generis omnis gratiæ,
Totaque multitudine
Virtutum & potentiæ,
Tu decus excellentiæ,
Tu lux carens fuligine
Culpæ: ſplendor gloriæ
Mundum decorans lumine,
In te totum perficitur,
Quidquid verbis propheticis,
De te virgo prædicitur,
Et legis ænigmaticis:
Siue quidquid angelicis
Tibi verbis exprimitur,
Finitis verbis typicis
Res manifeſta cernitur.
Salue ſolamen hominum,
Salue munda ſtella maris,
Salue purgatrix criminum,
Salue virgo ſingularis.
Conſortio carens maris,
Concipis, paris Dominum.
Tu lapis es angularis,
Quæ das figuris terminum,
Tu ſupra cæli ſolium
Ad dexteram Dei reſides,
Iuxta proprium Filium
Cæli Regina præſides,
Confirmans mentes defides,
Præſtans eis auxilium,
Et tuis ſeruis prouides

A Impetrando ſubſidium.
Vbi namque ſanctiſſima
Caro, quam Dei filius
Sumpſit ex te mundiſſima.
Inthronizatur celſius,
Creatis glorioſius,
Ratio vult certiſſima.
Eſſe te non inferius,
Vel ſede magis infima.
Ibi mater cum Filio
Gaudes cæli patria,
Trinitatis conſortio,
B Creata ſuper omnia.
Tua benigna gratia
Felicitatis gaudio
Nos coronat, & gloria,
Beatorumque præmio. Amen.

Oratio.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui glorioſæ Virginis matris Mariæ corpus & animam, vt dignũ Filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu ſancto cooperante præparaſti, da, vt cuius commemoratione lætamur, eius pia interceſſione ab inſtantibus malis, C & a morte perpetua & ſubitanea liberemur. Per Chriſtum Dominum, &c.

Alia Oratio.

DEus, qui beatiſſimam Virginem Mariam, matrem tuam in Annunciatione, Viſitatione, & Aſſumptione multiplici gaudio lætificaſti, tribue quæſumus: vt eius precibus & omnibus ſanctis tuis interuenientibus ad inæſtimabile gaudium, quo nunc tecum ſine fine gaudent, peruenire mereamur. Per D Chriſtum Dominum, &cet.

HAs videas laudes,
Qui ſacra Virgine gaudes,
Et venerando piam
Studeas laudare Mariam.
Virginis intactæ
Dum veneris ante figuram,
Prætereundo caue,
Ne ſileatur Aue,
Inuenies veniam,
Sic ſalutando Mariam,
Aue Maria gratia, &cet.
E Vilis homo materiæ
Surge de mortis tumulo,
Dum ſpes eſt adhuc veniæ.
Te ſubtrahe periculo,
Excutere de puluere,
Dum opus eſt remedio,
Surge, curre pro brauio,
Dum licet comprehendere,
Viam quærens in inuio
Malorum reminiſcere,
Ad Patriam reuertere
Cum pœnitente filio.

SANCTI

Digitized by Google

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum nuncupatum:
PSALTERIVM MINVS B. MARIÆ VIRGINIS.

Opuſculum hoc, Pſalterium minus B. Mariæ Virginis prænotatur, quia quilibet quaternarius rithmicus aliquid continet ad imitationem Pſalmorum Dauidis in ordine: ita vt primus quaternarius verſuum aliquid primi Pſalmi redoleat, ſecundus aliquid ſecundi, & ſic de ſingulis. Diuiditur Opuſculum in quinquagenas tres iuxta numerum Pſalmorum centum quinquaginta, & B. Virginem initio cuiuſlibet quaternarij deuote per Aue ſalutat S. Bonauentura, itidemq. eiuſdem B. Virginis laudes decantat, necnon partem recenſet beneficiorum, quæ per talem mediatricem in genus humanum contulit omnipotens, & miſericors Deus: vt hac ſalutationis forma affectus deuotorum Sanctiſſimæ Mariæ Virginis magis, ac magis erga ipſam excitetur.

PRIMA QVINQVAGENA.

AVE Virgo vitæ lignum,
Quæ perenni laude dignum,
Saluo voto quod vouiſti,
Mundo fructum attuliſti.
Aue cui ſine fine
Reges aſtant & Reginæ,
Tu Regina ſæculorum,
Regum princeps, & regnorum.
Aue Dauid germen iuſtum,
Vt vitalem Dei guſtum
Mereamur experiri,
Fac de monte nos audiri.
Aue virgo Deo digna,
Serua ſeruos, & conſigna
Luce tuæ faciei,
Et ſplendore vultus Dei.
Aue Mater noui moris,
Nec conceptu Redemptoris,
Neque ortu deflorata
Scuto Dei obumbrata.
Aue Virgo, quæ furorem
Conditoris in amorem
Tua forma conuertiſti,
Votis iram extinxiſti.
Aue virgo, quam Saluator,
Renum teſtis, & ſcrutator,
Quem non fallit nox erroris,
Laudat intus atque foris.
Aue virgo plena bonis:
Gratiarum diues donis,
Opus Dei digitorum,
Grande nimis & decorum.
Aue virgo poſt & ante,
Pro me ſemper te pugnante,
Vertat hoſtis mihi dorſum,
Et conuerſus ſtet retrorſum.
Aue porta libertatis,
Aula ſummæ Trinitatis,
Et ſolemne Dei templum,
Salus orbis & exemplum.
Aue virgo flos regalis,
Mulierum nulla talis,
Verba cuius ſunt argentum,
Lingua laudis inſtrumentum.
Aue virgo, cui plaudo,
Tibi canto te collaudo,
Bona mihi tribuentem,
Serua virgo me canentem.

A Aue virgo, Deo chara,
Pulchra ſuauis prudens clara,
Sola Dei ſalutare,
Digna mundo generare.
Aue virgo virtus mea,
Natum Deum poſce dea,
Vt in arce Sion clare
Nos concedat habitare.
Aue virgo forma morum,
Cui Chriſtus Rex cælorum,
Mundi curis expeditæ
Notas fecit vias vitæ.
B Aue virgo cuius ori,
Voci verbis & clamori,
Dei aures inclinatæ
Sunt, præſtandi largitate.
Aue virgo diligenda,
Laude cunctis præferenda,
Radix ſancta ſemen verum,
Flos & gemma mulierum.
Aue, cuius prouocatus
Forma Deus Deo natus,
Pugnaturus non expauit,
Sed vt gigas exultauit.
C Aue ſcala cælum tangens,
Ad te virgo clamo plangens,
Vt a malo ſtella maris,
De Sion me tuearis.
Aue Ieſſe ſtirps beata,
Virgo voto non fraudata,
Tui cordis & tuorum,
Voluntate labiorum.
Aue, cuius quæ naſcetur
Claritatem gens loquetur,
Cuius honor non decreſcit,
Et poteſtas finem neſcit.
D Aue digna omni laude,
Caſta Dei Mater gaude,
Et admitte vota precum,
Vt ſis virgo ſemper mecum.
Aue virgo cuius manus,
Non fœdauit actus vanus,
Sed ab omni prauitate,
Innocentes ſunt ſeruatæ.
Aue virgo ſpecioſa,
Cuius quaſi recens roſa,
Spirat caro, cor lætatur,
Mens in bonis demoratur.
Aue virgo, quæ iam audis,
Coram throno vocem laudis,

Digitized by Google

Iube simul nos astare,
Dei laudes enarrare.
Aue virgo rumpe moras,
Et ad omnes semper horas,
Mihi custos & adiutrix,
Esto digna Dei nutrix.
Aue virgo vernans flore,
Gustu cuius & odore,
Rursum homo iuuenescit,
Et ad vitam reuirescit.
Aue virgo & appare,
Iube tecum nos regnare,
Et ad Christum, quo abisti,
Post te trahe Mater Christi.
Aue virgo fauus mellis,
Cedit ecce Sol cum stellis,
Tui vultus claritati.
Tu decoris consummati.
Aue virgo finis iræ,
Purga culpas & largire,
Nos peracto cursu mundi
Pro peccatis non confundi.
Aue virgo pulchra visu,
Deprecor te toto nisu,
Me clamantem quotidie
Clemens Mater audi pie.
Aue Mater virgo tamen,
Posce semper sacrum flamen,
Ad munimen nobis dari,
Et a verbo nos firmari.
Aue virgo ruga carens,
Da intacta Dei parens,
Vt laus tua cum dulcore
Meo semper sit in ore.
Aue Mater expers viri,
Fac me dignum inueniri,
Quem digneris adiuuare,
Noli virgo iam tardare.
Aue virgo vena munda,
Per te viui fontis vnda
Mihi semper irroretur,
Quo cor meum deebrietur.
Aue virgo vitæ via,
Salue mundi spes Maria,
Cuius legem cor rimatur,
Os sophiam meditatur.
Aue virgo mundi decus,
Tibi cedens Iudex æquus
Est oblitus iræ suæ,
In aspectu formæ tuæ.
Aue virgo mundi ratis.
Da, vt igni charitatis
De te mihi semper crescat,
Cor amore incalescat.
Aue virgo lux astrorum,
Educ, quæso, vitiorum
Lutulenta me de fæce,
Pro me Deo fusa prece.
Aue virgo fac dignare,
Te laudantem me sanare,
A languore nimis graui,
Quem peccando comparaui.
Aue virgo, da quod cernis,
Vt contempler in supernis,
Epulantis turbæ sonum,
Et cantantis ante thronum.
Aue virgo singularis,
Vera veri salutaris,
Et emissæ lucis mater,
Cui Deus verus Pater.
Aue virgo, tu quietum,
Fac frementis mundi fretum,
Iesus naui soporatus,
A te surgat excitatus.

A Aue virgo digna coli,
Quæ diuinæ tuæ proli,
In festiua claritate,
Vestis astas deauratæ.
Aue virgo mundi lumen,
Quæ a Patre verbi flumen,
Tibi missum & infusum,
Effudisti præter vsum.
Aue virgo Mater agni,
Iesu Christi regis magni,
Qui est pius & benignus,
Et honore summo dignus.
B Aue virgo formæ ratæ,
Cuius vultus singulare
Visum iubar sunt mirati
Reges cælo congregati.
Aue virgo, veta mentem,
Te laudando diligentem.
Deputari inter reos,
Vbi mors depascet eos.
Aue veris claritudo,
Tecum agri pulchritudo,
Quæ perfusa cæli rore,
Vernans orto Saluatore.
C Aue Mater orphanorum,
Miserere miserorum,
Tollens sordes & peccata,
Super niuem dealbata.

SECVNDA QVINQVAGENA.

AVe virgo primitiua,
Virgo ferax vt oliua,
Quæ diuini germen floris,
Attulisti nostris oris.
Aue, schema clarum Dauid
D Mundus omnis acclamauit,
Sola Deum requisisti,
Nec ad probra descendisti.
Aue virgo noui voti,
Posce bona mundo toti,
Tuum omnes adiuuamen,
Sentiamus semper, amen.
Aue virgo columbina,
Fac vt mundi de sentina,
Illuc volem datis pennis,
Vbi quies est perennis.
Aue virgo, da, te duce,
E Me viuorum frui luce,
In qua raptus ad superna,
Vita viuam sempiterna.
Aue virgo specialis,
Foue tuis me sub alis,
Sede fruar, vt amœna,
Et quiete pace plena.
Aue decus puellarum,
Virga Iudæ semen clarum
Patris parens, nata prolis,
F Dei domus, aula solis.
Aue virgo flos de spina,
Quod rogamus, da regina,
Surge nobis in occursum.
Præbe dextram, trahe sursum.
Aue virgo lacte lota,
Pasce semper nos & pota,
Deitatis fonte trino,
De compunctionis vino.
Aue turris nostræ spei:
Esto virgo memor mei,
Et cantorem laudum harum.
Salua princeps feminarum.
Aue virgo sine dolo,
Cuius omnis spes in solo
Creatore semper mansit:

Non.

Digitized by Google

Non in mundo, qui pertranſit.
Aue virgo, caro cuius
Ridens dapes vitæ huius,
Solum Deum concupiuit,
Et eum mente ſitiuit.
Aue virgo recti cordis,
Nec vllius vmquam ſordis
Inquinata fœditate,
Dono prolis illibatæ.
Aue ſalus ex Iudæis,
Votis virgo faue meis,
Vt in Sion reddam illa,
Dum reſurgam de fauilla.
Aue virgo par argento,
Quæ pudoris detrimento,
Igne mundi non arſiſti,
Quem illæſa pertranſiſti.
Aue parens abſque pare,
Mater Dei deprecare,
Deum mihi miſereri,
Et cum iuſtis me cenſeri.
Aue virgo Deo iuncta,
Te tollente mala cuncta,
Viæ meæ proſperentur,
Res aduerſæ ſecundentur.
Aue virgo per quam volens,
Pauper ille fit, & dolens,
Quo iubente dolor cedit,
Et paupertas retro redit.
Aue virgo Dei cella,
Quem pro nobis interpella,
Placa natum ne moreris,
Quæ repulſam non vereris.
Aue norma caſtitatis,
Eſto virgo pro peccatis,
Ne deſcendam ad tormentum,
Forte mihi firmamentum.
Aue virgo vitæ portus,
Porta clauſa clauſus hortus,
Vellus clari Gedeonis,
Veri thronus Salomonis.
Aue virgo cuius lotus
Pes peccando non eſt motus,
Ergo firma vacillantes,
Leua lapſos, tenę ſtantes.
Aue decus diſciplinæ,
Stella lucis matutinæ,
Veri ſolis tu aurora,
Tu pro nobis ſemper ora.
Aue virgo, quam laudamus,
Da ſecuri videamus,
Hora Chriſti iudicantis,
Et poſt ſemper imperantis.
Aue virgo, ſed fecunda,
Firma vagos, fœdos munda,
Et qui aufert regum flatum,
Regem nobis fac placatum.
Aue virgo Dei quies,
Tu antiquos mihi dies,
Et per Euam quam amiſi,
Redde lucem paradiſi.
Aue virgo quæ rogaſti,
De ſecreto ventris caſti,
Super ora peccatorum
Verum panem Angelorum,
Aue templum impollutum,
Cuius mundo cor exutum,
Nulla vmquam ſeculari
Lue, quiuit inquinari.
Aue mundi medicina,
Miſce potum & propina,
Fletum mihi menſurare,
Pro peccati quantitate.
Aue virgo flos æſtatis,

A Tu diuinæ ſuauitatis,
Mel & Manna ſuſcepiſti,
Et hæc nobis porrexiſti.
Aue virgo fuga mortem,
Serua reos, & in ſortem
Transfer Dei filiorum,
Reparatrix perditorum.
Aue virgo admiranda,
Tibi nulla comparanda,
Nulla talis in puellis,
Vniuerſas tu præcellis.
B Aue virgo quæ de triſti,
Valle fletus emerſiſti.
Orta terris & in mare,
De excelſo rutilare.
Aue terra fructuoſa,
Ieſu mater generoſa,
De qua nobis modo miro,
Vir proceſſit ſine viro.
Aue grandis & puſilla,
Dei mater & ancilla,
Tu regina reginarum,
Honor cæli, laus terrarum.
Aue virgo mundi vita,
C Tu cum nato da petita,
Vt me Dei ciuitatis
Ciuem eſſe faciatis.
Aue virgo dies feſta,
Per te ſaluer a moleſta
Paupertate, qua laboro,
Matet abſque viri thoro.
Aue virgo & lætare,
Te in cælis imperare,
Gens, & lingua omnis ſciat.
In æternum fiat fiat.
D Aue virgo, cuius oris,
De ſplendore conditoris,
Splendor clare reſplendeſcit,
Lucet corpus, cor clareſcit.
Aue virgo decus rerum,
Te iubente me dierum
Comitetur longitudo,
Et ſalutis plenitudo,
Aue cedrus exaltata,
Virgo palmæ coæquata,
Premens arce dignitatis
Cuncta ligna voluptatis.
E Aue virgo quæ decorem
Induiſti, Creatorem
Præcinxiſti pulchre Deum,
Carne munda velans eum.
Aue virgo gratioſa,
Tuque mitis, & formoſa,
Super omnes es puellas,
A te numquam me repellas.
Aue virgo vincens ſolem,
Cuius infans terræ molem,
Fundat, librat, & appendit,
Fines manu comprehendit.
F Aue virgo vitæ rectæ,
Fac peccata nos perfectę
Confitendo, decorari,
Da te ſemper venerari.
Aue virgo vellus roris,
Tu dilecta Saluatoris,
Tu cor habes liquefactum,
Ad ignitum Dei tactum.
Aue ſponſa regis almi,
Pſalle Deo voce pſalmi,
Et fer opem, quam precamur,
Ne in culpa moriamur.
Aue nubes pluuialis,
Quæ peruſta mille malis,
Corda noſtra refeciſti,

Quibus

Digitized by Google

Quibus Deum infudisti.
Aue virgo nec morare,
Surge portas reserare,
Quas obstruxit homo primus,
Vt intrare nos possimus.
Aue virgo, quam inuisi
Nusquam tangit hasta nisi.
Tota felix, nec adusta,
Qualicumque re inusta.

TERTIA QVINQVAGENA.

AVE virgo mundi sidus,
Domus, tectum, mons, & nidus,
Vbi passer solitaris
Iesu Christe demoraris,
Aue virgo delicata,
Mater virum dedignata,
Per te datur vitæ dator,
Et perennis miserator.
Aue virgo terra bona,
Tu petenti mihi dona,
Panem de te procreatum,
Vinum vera vite natum.
Aue mater Ioseph veri,
Ab interna qui tueri,
Semper fame nos dignetur,
Per te illud impetretur.
Aue virgo, ac præbeto,
Vnam mihi rem, quam peto,
Me in tuo salutari,
Ad salutem visitari.
Aue virgo fons signatus,
Cuius numquam violatus
Venter fudit Redemptorem,
Oppressorum ereptorem.
Aue virgo & implora,
Vt cor meum omni hora,
Præparatum, lene, pronum,
Gaudens sit ad omne bonum,
Aue virgo vitæ datrix,
Ad te diues Imperatrix,
Clamo pauper & egenus,
Et ærumna multa plenus.
Aue virgo & ne sinas,
Sion muros, & ruinas,
Sine nobis reparari,
Fac ad illam nos quadrari.
Aue virgo cuius vultus,
Mores, modus, forma, cultus,
Cuncta placent ad perfectum,
In te nihil est neglectum.
Aue virgo agni nupta,
Opto mater incorrupta,
Larga nimis & felici
Tua manu benedici.
Aue virgo nauta mundo,
Ne mergamur in profundo,
Tu deporta nos ad portum,
Ad æterni solis ortum.
Aue virgo, quam sincerè
Semper esse corde spero,
Vitæ meæ protectricem,
Credo Dei genitricem.
Aue virgo lætabunda,
Per te viuam cum iucunda
Electorum concione,
In viuorum regione.
Aue virgo virens salix,
Fauus vnà fons & calix,
Quæ prophetæ protoplasti,
Nectar orbi propinasti.
Aue virgo virga Iesse,
Dona nobis tecum esse,

A Vt affectu quo debemus,
In æternum te laudemus.
Aue virgo Glorioſa,
Fac virtutem virtuoſa,
Et me iube ſemper frui
Viſione vultus tui.
Aue virgo meque doce,
Intus ſono ſine voce
Bonitatem diſciplinam,
Et ſcientiam diuinam.
Aue virgo tota lenis,
Salues, oro, me a pœnis
B Grauis huius incolatus,
Et æterni cruciatus.
Aue parens abſque næuo,
Ad te cor & vultum leuo,
Vt me quoque conſoleris,
Quæ cunctorum miſereris.
Aue virgo lux iuſtorum,
Tu conuexa ſuperorum
Glorianter introiſti,
Et, vt regnes, reſediſti.
Aue, cui dominator
Rex cælorum habitator,
C In perenni dedit iure,
Omnis ſceptra creaturæ.
Aue virgo benedicta,
Quam non traxit ad delicta
Rerum iſte torrens vanus,
Ros decurrens flos mundanus.
Aue Sion mons ſublimis,
Eleuata virgo nimis,
Et in cælis principatum,
Ius vſurpans & primatum.
Aue virgo, quam perflauit,
Et perflando fecundauit,
D Auſter fructu ſpiritali,
Chriſto flore virginali.
Aue plena gratiarum,
Domus ſeptem columnarum,
Dei manu fabricata,
Nec ab eo violata.
Aue palmes vitis veræ,
Bona Sion me videre
Cunctis virgo fac diebus,
Vt abundem lætis rebus.
Aue virgo maris ſtella,
Dona vires, doce bella,
E Fac me dote præliari,
Et ne ſinas expugnari.
Aue virgo ſpes humana,
Preme ventos, fluctus plana,
Vt euictis mundi vndis,
Emergamus de profundis.
Aue virgo cuius ſenſus,
Numquam fuit deprehenſus
Arroganter elouari,
Aut iniuſte gloriari.
Aue virgo diua poli,
Cuius Deus ſibi ſoli
F Habitandum cor elegit,
Et libenter ibi degit.
Aue virgo vas vnguenti,
Iam in oram veſtimenti,
Vnctionem qua abundas,
Supplicamus vt infundas.
Aue virgo, quæ ad pura
Adolendum precum thura
Deo manus extulisti,
Cui mater extitisti.
Aue virgo pia tota,
Da vt mente te deuota,
Et amore ſemper puro,
Laudem nunc & in futuro.

Aue

Digitized by Google

Aue cælum ſpirituale,
Summum intellectuale,
Tu mons ille non inciſus,
Tu cæleſtis paradiſus.
Aue Mater virgo vera,
Doce mente me ſincera,
Sion ſemper recordari,
Non de mundo meditari.
Aue noui mater Adam,
Cuius precor vt euadam,
In me iuſtam vltionem,
Pro me reddas rationem.
Aue mater pietatis,
Per te noſtræ cæcitatis
Nox, vt dies, illuſtretur,
Malum omne propulſetur.
Aue digna prædicari,
Non me ſinas ſupplantari,
Et ne ruant ad exceſſus,
meos virgo rege greſſus.
Aue virgo cor ornatum,
Veta, quæſo, ne peccatum
Verbis parem excuſare,
Doce linguam refrenare.
Aue virgo da poſt luctum,
Mundi huius hinc eductum
Phœbi vultu clariora,
Me videre Chriſti ora.
Aue Regum alta proles,
Tu me virgo ſicut ſoles,
Ad te ſalua fugientem,
Serua tibi procidentem.

A Aue arbor mire culta,
Virgo pollens laude multa,
In qua Deus cum deſcendit,
Fœdum nihil deprehendit.
Aue virgo, quæ lactaſti,
Suaue lumen quod guſtaſti,
Et in cælo mente fixa,
Stella Solem es enixa.
Aue botrum ferens vitis,
Per quam pulſa mundi ſitis,
Lux eſt cæcis reſtaurata,
B Et libertas vinctis data.
Aue felix in ſeptenas,
Sparſa ſtellas, quas ſerenas,
Chriſtiani orbis rura,
Luce numquam occaſura.
Aue rerum potens diua,
Menſæ Dei tu conuiua,
Tu medullam da frumenti,
Tecum mihi diſcumbenti.
Aue tota dealbata,
Virgo cui comparata,
C Luna nigra reputatur,
Sol cum ſtellis obſcuratur.
Aue virgo, quæ lætaris,
Et exultans gloriaris
De virtutum tot vnguentis,
In cubili tuæ mentis.
Aue ſidus principale,
Alma Dei mater vale,
In æternum æternorum,
Digna ſono cymbalorum. Amen.

SANCTI BONAVENTVRÆ
EXIMII ECCLESIAE DOCTORIS
Opuſculum, quod inſcribitur:
PSALTERIVM BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.

Sequens Opuſculum, cui titulus eſt Pſalterium B. Virginis, artificioſe inſtar Dauidici Pſalterij Sanctus Bonauentura compoſuit. Sunt autem in eo centum quinquaginta pſalmi, quorum initia cohærent cum pſalmis Dauidis: quæ vero ſubſequuntur verba Beatæ Virgini pulchre aptantur. Continet etiam Cantica octo, inſtar ſcilicet Canticorum Iſaiæ, Ezechiæ, Annæ, duorum Moyſi, Habacuc, trium puerorum, & Zachariæ. Præterea, Hymnum, Te matrem Dei laudamus ſimilem illi, qui Ambroſio, & Auguſtino tribuitur, denique Symbolum, Quicumque vult, ad imitationem Symboli Athanaſij. Quis vero fuerit Auctoris Scopus in hoc Opuſculo ex præfatione in ipſum ſatis apparet.

PRÆFATIO.

Prou. 4. b

ATTRAHE *illam & exaltabit te, & glorificaberis ab ea, cum illam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te*, ait Sapiens. Gloria in excelſis Deo & gratiarum actio & vox laudis, qui nunc per prophetica myſteria, nunc per oracula de cælis lapſa, nunc per lectionem Euangelicam, nunc per Apoſtolicam tubam multifarie multisque modis ad honorem Virginis Mariæ Reginę cælorum ac Angelorum ſincerissime nos inuitat, ac incitat: vt per ipſius ſancta merita, omni acceptione dignissima, ex infernorum clauſtris arreptos, Angelicæ militiæ nos adſcribat. Vnde licet Salomon verba prædicta de Sapientia protulerit; Spiritus tamen ſanctus illa ad A Virginem præcellentem Mariam intellectu myſtico reflectit. In quo verbo vos, amicæ chariſſimæ, ad ipſius amorem eſt alliciens, veſtrumque cor ad ipſius amplexum, varijs promiſſionibus attrahens, & demulcens. Aſſignat autem vobis aſſecutura quattuor dona mirifica, ſi tam præclara puella nexu ſpirituali vobis fuerit coniuncta, & brachijs deſideriorum feruētium a vobis cum magna reuerentia & deuotione amplexata. Primo affert vobis exaltationem, ibi: *Et exaltabit te*. Secundo glorificationem, ibi: *Et glorificaberis ab ea*. Tertio gratiarum abundantiam, ibi: *Dabit capiti tuo augmenta gratiarum*. Quarto viriditatis perpetuæ immarceſcibilem coronam, ibi: *Corona inclyta proteget te*. Vnde rogo chariſſimæ & deſideratiſſimæ, ne tam nobilem & ſpecioſiſſimam Virginem repellatis, ne tam admirandam reuerendiſſimam Reginam

Digitized by Google

ginam Virginem Mariam vilipendatis: ne si a vobis contemptam se viderit, non dico tantis fraudemini, verum, quod absit, mala perpetua incurratis. Quapropter ad obsequendum ei, sinum mentis extendatis, ad laudandum & glorificandum eam cor præparate, linguam laxate, ac celeri famulatu illi placere festinate. Constat enim, quòd ex ipsius accessu remanebitis deuotiores, ex ipsius tactu mundiores, ex ipsius amplexu virtute & gratia profusiores & nitidiores. Et, vt tantorum bonorum vobis aliquam occasionem cõferam, mitto vobis ipsius Virginis sacratissimæ Psalterium, ex scintillula meæ pauculæ intelligentiæ, gratia & adiutorio illius conditum & compactum: in quo diuersis præconijs eam extolletis, nunc ipsius virginitatem & castimoniam, nunc eius fecunditatem & sanctimoniam, nunc eius largitatem siue clementiam. Ibi efferetis eam velut plenam omni gratia, velut repletam omni scientia, velut illustratam omni sapientia & intelligentia. Ibi benedicetis fructum sui ventris glorioſi, membra corporis sancti, & prærogatiuas animæ, omni sanctitate pollentes. Ibi ad ipsius laudem inuocabitis choros Angelorum, & sanctorum nationes hominum, insulas gentium, cælum, & pulchritudinem luminarium, ac totum orbem terrarum. Ibi eam rogabitis, vt destruat vires spiritualium hostium, vt vobis impetret veniam peccatorum, vt vobis reddat placabilem terribilem iudicem, & vt vestrum finem sua illustret præsentia, vobisque obtineat gaudia sine fine mansura. Igitur o charissimæ, hoc tantillum meum munusculum primum vobis oblatum gratanter suscipite, fructumque ex eo proferre satagite, & in eo matrem Dei frequentius collaudate: si forte pijssima super vos suum conuertat amabilem vultum, ad suum amorem vos recipiens, vestram animam in præsenti recreans & reficiens, & in futura gloria coronam de lapide pretioso vestro capiti superponens.

PSALTERIVM BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.

Psalmus 1.

BEATVS vir qui diligit nomen tuum Maria virgo: gratia tua animã eius confortabit.

Tamquam aquarum fontibus irrigatum vber: in eo fructum iustitiæ propagabis.

Benedicta tu inter mulieres: per credulitatem cordis sancti tui.

Vniuersas enim feminas vincis pulchritudine carnis: superas Angelos & Archangelos excellentia sanctitatis.

Misericordia tua & gratia vbique prædicatur: Deus operibus manuum tuarũ benedixit. Gloria patri, &c.

Psalmus 2.

QVare fremuerunt inimici nostri: & aduersum nos meditati sunt inania?

Protegat nos dextera tua mater Dei: vt acies terribilis confundens & destruens eos.

Venite ad eam, qui laboratis & tribulati estis: & dabit refrigerium animabus vestris.

Accedite ad eam in tentationibus vestris: & stabiliet vos serenitas vultus eius.

Benedicite illam in toto corde vestro: misericordia enim illius plena est terra. Gloria patri, &cet.

Psalmus 3.

DOmina, quid multiplicati sunt qui tribulant me? in tempestate tua persequeris & dissipabis eos.

Dissolue colligationes impietatis nostræ: tolle fasciculos peccatorum nostrorum.

Miserere mei Domina & sana infirmitatem meam: tolle dolorem, & angustiam cordis mei.

Ne tradas me manibus inimicorum meorum: & in die mortis meæ conforta animam meam.

Deduc me ad portum salutis: & spiritum meum redde factori & creatori meo. Gloria patri, &cet.

Psalmus 4.

CVm inuocarem exaudisti me Domina: & e sublimi solio tuo, mei dignata es recordari.

A rugientibus præparatis ad escam: & de manibus quærentium me liberabit gratia tua.

Quoniam benigna est misericordia & pietas tua: in omnes, qui inuocant nomen sanctum tuum.

Benedicta sis Domina in æternum: & maiestas tua in sæculum.

Glorificate eam omnes gentes, in virtute vestra: & cuncti populi terræ extollite magnificentiam eius. Gloria patri, &cet.

Psalmus 5.

VErba mea auribus percipe Domina: & ne auertas a me speciositatem vultus tui.

Conuerte luctum nostrum in gaudium: & tribulationem nostram in iubilationem.

Corruant ante pedes nostros inimici nostri: virtute tua eorum capita conterantur.

Benedicat te omnis lingua: & nomen sanctum tuum confiteatur omnis caro.

Spiritus enim tuus super mel dulcis: & hereditas super mel & fauum. Gloria patri, &cet.

Psalmus 6.

DOmina ne in furore Dei tuas corripi me: neque in ira eius iudicari.

Propter honorem nominis tui Domina: propitietur nobis fructus glorioſi ventris tui.

De porta inferi, & de ventre abissi: tuis sanctis precibus libera nos.

Aperiantur nobis ianuæ sempiternæ: vt enarremus in æternum mirabilia tua.

Quia non mortui, neque qui in inferno sunt, laudabunt te Domina: sed, qui tua gratia vitam æternam obtinebunt. Gloria patri, &cet.

Psalmus 7.

DOmina mea in te speraui: de inimicis meis libera me Domina.

Conclude ora leonis & dentes eius: & labia persequentium constringe.

Non moreris propter nomen tuum: facere nobis misericordiam tuam.

Splendor vultus tui fulgeat super nos: vt seruetur conscientia nostra apud Altissimum.

Si persequatur inimicus animam meam, Domina adiutorio tuo conforter: ne vibret gladium suum contra me. Gloria patri, &cet.

Psalmus 8.

DOmina, Dominus noster factus est frater noster: & Saluator noster.

Vt ignis in rubo & ros in vellere: descendit in te æternum verbum Dei.

Spirituſancto fecundante: obumbrauit tibi virtus Altissimi.

Benedictus sit mundissimus conceptus tuus: benedictus sit partus tuus virgineus.

Benedicta sit munditia carnis tuæ: benedicta sit dulcedo misericordiæ cordis tui. Gloria patri, &cet.

Psalmus 9.

CONfitebor tibi Domina in toto corde meo: & narrabo in populis laudem & gloriam tuam.

Tibi enim debetur gloria, & gratiarum actio: & vox laudis.

Inuenient gratiam peccatores apud Deum: per te inuentricem gratiæ, & salutis.

Respirent ad indulgentiam humiles pœnitentes: sana contritiones cordis eorum.

In pulchritudine pacis, & requie opulenta: cibabis nos post laborem peregrinationis nostræ. Gloria. &c.

Psalmus 10.

IN Domina confido: propter dulcedinem misericordiæ nominis sui.

Oculi

Oculi eius in pauperem reſpiciunt: & manus eius A ad pupillum & viduam ſunt extentæ.

Exquirite illam a iuuentute veſtra: & glorificabit vos ante faciem populorum.

Miſericordia illius noſtrorum auferat multitudinem peccatorum: & fecunditatem nobis conferat meritorum.

Extende ad nos brachium tuum virgo glorioſa: & ne auertas a nobis glorioſum vultũ tuum. Gloria. &c.

Pſalmus 11.

SAluum me fac mater pulchræ dilectionis: fons clementiæ & dulcor pietatis.

Gyrum terræ ſola circuis: vt ſubuenias inuocantibus te. B

Pulchræ ſunt viæ tuæ: & ſemitæ tuæ pacificæ.

In te refulget ſpecies caſtitatis: lumen iuſtitiæ, & ſplendor veritatis.

Amicta ſolari lumine ſicut veſtimento: duodecim ſtellarum corona rutilans radianti. Gloria patri. &c.

Pſalmus 12.

VSquequo Domina obliuiſceris me: & non liberas me in die tribulationis?

Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? potentia virtutis tuæ contere ipſum.

Aperi oculos miſericordiæ tuæ: ne inimicus noſter, C aduerſus nos prævaleat.

Magnificamus te gratiæ inuentricem: per quam ſæcula reparantur.

Exaltata ſuper choros Angelorum: ante thronum Dei ora pro nobis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 13.

DIxit inſipiens aduerſarius noſter in corde ſuo: perſequar & comprehendam, & interficiet eum manus mea.

Exurge Domina & præueni eum, & ſupplanta eum: deſtrue omnes conatus illius.

Tuam pulchritudinem Sol & Luna mirantur: tibi D Angelicæ poteſtates ſeruiunt & famulantur.

Tuo tactu leniſſimo ſanantur infirmi: tuo odore roſeo mortui reuiuiſcunt.

Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis: in tua ſe clauſit viſcera factus homo. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 14.

DOmina quis habitabit in tabernaculo Dei? aut quis requieſcet cum ſenatoribus populi?

Pauperes ſpiritu, & mundi corde: mites, pacifici, atque lugentes.

Recordare Domina, vt loquaris pro nobis bona: & indignationem Filij tui auertas a nobis.

Amplectamur Mariæ veſtigia peccatores: & eius beatis pedibus prouoluamur.

Teneamus eam fortiter, nec dimittamus: donec ab ea meruerimus benedici. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 15.

COnſerua me Domina, quoniam ſperaui in te: mihique tuæ ſtillicidia gratiæ impartire.

Aluus tuus virginalis & viſcera tua: Filium altiſſimi genuerunt.

Benedicta ſint vbera tua: quibus lacte Deifico Saluatorem enutriſti.

Confitemini laudes Virgini glorioſæ: quicumque apud eam gratiam & miſericordiam inueniſtis.

Date magnificentiam nomini eius: & collaudate in ſæculum conceptum, atque partum eius. Gloria. &c.

Pſalmus 16.

EXaudi Domina iuſtitiam meam & amorem: amoue a me tribulationem meam.

Confitebor tibi in voce exultationis, cum magnificaueris ſuper me miſericordiam tuam.

Imitamini eam ſanctæ Virgines Dei: vt imitatæ ſunt Agnes, Barbara, Dorothea, & Catharina.

Honorificate eam in voce labiorum veſtrorum: per hoc eius gratiam Agatha, Lucia, Margarita, & Cæcilia ſuſceperunt.

Sponſum dabit vobis Patris Filium: & de Paradiſi lilijs coronã incomparabiliter radiantem. Gloria. &c.

Pſalmus 17.

DIligam te Domina cæli & terræ: & in gentibus nomen tuum inuocabo.

Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos veſtros.

Stilla nobis Domina gratiã vberũ tuorũ: ex manante lacte dulcedinis tuæ refice viſcera puerorũ tuorum.

Religioſi omnes honorate illam? quia ipſa eſt adiutrix, & veſtra ſpecialis aduocata.

Eſto refrigerium noſtrum glorioſa mater Chriſti: quia tu es totius religionis mirabile firmamentum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 18.

CÆli enarrant gloriam tuam: & vnguentorum tuorum fragrantia in gentibus eſt diſperſa.

Reſpirate ad illam perditi peccatores: & perducet vos ad indulgentiæ portum.

In hymnis & pſalmis & canticis pulſate viſcera eius: & ſtillabit vobis gratiam dulcedinis ſuæ.

Glorificate eam iuſti ante thronum Dei: quia fructu ventris eius eſtis iuſtitiam operati.

Laudate eam cæli cælorum: & nomen eius glorificet omnis terra. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 19.

EXaudias nos Domina in die tribulationis: & precibus noſtris conuerte clementem faciem tuam.

Ne proijcias nos in tempore mortis noſtræ: ſed ſuccurre animæ cum deſeruerit corpus ſuum.

Mitte Angelum in occurſum eius: per quem ab hoſtibus defendatur.

Oſtende ei ſereniſſimum Iudicem ſæculorum: qui ob tui gratiam veniam ei largiatur.

Sentiat in pœnis refrigerium tuum: & concede ei locum inter electos Dei. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 20.

DOmina in virtute tua lætabitur cor noſtrum: & in dulcedine nominis tui cõſolabitur anima noſtra.

De ſedibus mitte nobis ſapientiam: per quam in omni veritate dulciter illuſtremur.

A carnalibus deſiderijs concede gratiam abſtinendi: vt lumen gratiæ in noſtris cordibus oriatur.

Quam dulcia diligentibus te eloquia tua Domina: quàm ſuauia ſunt tuarum ſtillicidia gratiarum.

Gloriam & honorem pſallam tibi: & in nomine tuo gloriabor in ſæculum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 21.

E DEus Deus meus: reſpiciat in me meritis tuis virgo ſemper Maria.

Domina mea clamaui ad te per diem & noctem: & feciſti cum ſeruo tuo miſericordiam tuam.

Quia ego ſperaui in miſericordia tua: ſempiternum a me opprobrium abſtuliſti.

Deriſerunt me inimici mei vndique: tu autem ſub vmbra manus tuę contuliſti mihi refrigerium bonum.

Adorent te familiæ gentium: & glorificent te omnes ordines Angelorum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 22.

F DOminus regit me, virgo Dei genitrix: quia tu amabilem vultum eius ad me conuertiſti.

Benedicti ſunt oculi tui ſplendidiſſimi: quos digneris miſericorditer conuertere ſuper nos peccatores.

Benedictum ſit lumen & ſplendor faciei tuæ: benedicta ſit gratia vultus tui.

Benedicta ſit miſericordia manuum tuarum: benedicta ſit emanatio virginei lactis tui.

Benedicant te Apoſtoli tui, & Prophetæ Dei: Martyres, Confeſſores, & Virgines pſallant tibi. Gloria. &c.

Pſalmus 23.

DOmini eſt terra & plenitudo eius: tu autem ſanctiſſima mater cum eo regnas in æternum.

Gloriam & decorem induiſti: omnis lapis pretioſus amictus & operimentum tuum.

Splen-

Digitized by Google

Splendor Solis super caput tuum: lunaris pulchritudo sub pedibus tuis.

Sidera micantia ornant sedile tuum: astra te glorificant iugiter matutina.

Memento nostri Domina in beneplacito tuo: & fac nos dignos glorificandi nomen tuum. Gloria, &cet.

Psalmus 24.

AD te Domina leuaui animã meam: in iudicio Dei, tuis precibus non erubescam.

Neque illudant mihi aduersarij mei: etenim præsumentes de te roborantur.

Non prævaleant aduersum me laquei mortis: & castra malignantium non impediant gressus meos.

Collide impetum eorum in virtute tua: & cum mansuetudine occurre animæ meæ.

Ductrix mea esto ad patriam: & me cœtui Angelorum digneris aggregare. Gloria patri, &cet.

Psalmus 25.

IVdica me Domina, quoniam ab innocentia mea digressus sum: sed quia speraui in te non infirmabor.

Vre cor meum igne amoris tui: & cingulo castitatis restringe renes meos.

Quoniam misericordia tua & clementia tua ante oculos meos: & delectatus sum in voce laudis tuæ.

Domina dilexi decorem faciei tuæ: & veneratus sum sanctam maiestatem tuam.

Confitemini nomini eius, quoniam sanctum est: enarrentur in sæculum mirabilia eius.

Psalmus 26.

DOmina illuminatio mea sit splendor faciei tuæ: & serenitas tuæ gratiæ refulgeat menti meæ.

Exalta caput meum, & ego psallam: psalmum nomini tuo decantabo.

Ne auertas faciem tuam a me: quia speciem & decorem tuum a iuuentute mea concupiui.

Te amaui & exquisiui Regina cælorum: misericordiam tuam & gratiam tuam ne subtrahas a seruo tuo.

Confitebor tibi in nationibus: & thronum gloriæ tuæ honorificabo. Gloria patri, &cet.

Psalmus 27.

AD te Domina clamabo & exaudies me: in voce laudis tuæ lætificabis me.

Miserere mei in die angustiæ meæ: & in luce veritatis tuæ libera me.

Benedicta sis o Domina: in finibus omnibus orbis terræ.

Sanctuarium, quod firmauerunt manus tuæ: est sanctum templum corporis tui.

Conscientia tua munda, & immaculata est: locus propitiationis & habitaculum sanctum Dei. Gloria patri, &cet.

Psalmus 28.

AFferte Dominæ nostræ filij Dei: afferte Dominæ nostræ laudem & reuerentiam.

Da virtutem sanctis tuis mater sancta: & benedictionem laudantibus atque glorificantibus te.

Exaudi gemitus suspirantium ad te: & ne spernas vota inuocantium nomen tuum.

Sit manus tua ad succurrendum mihi parata: & auris tua intendens ad deprecationem meam.

Benedicant tibi cæli, & terra: mare & orbis terrarum. Gloria patri, &cet.

Psalmus 29.

EXaltabo te Domina, quoniam suscepisti me: ab inimico aduersario liberabis me.

Conuerte ad me & viuifica me, de portis mortis reduc me: & de fluctibus tribulationum quæ circumdederunt me.

Propter imperium, & magnificentiam dexteræ tuę: contere & dissipa omnes aduersarios meos.

Et ego offeram tibi sacrificium laudis: & gloriam tuam deuotius exaltabo.

Exultate cæli & iucundare terra: quia consolatur A Maria seruos suos, & pauperum suorum miserebitur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 30.

IN te Domina speraui non confundar in æternum: in gratia tua suscipe me.

Tu es fortitudo mea & refugium meum: consolatio mea & protectio mea.

Ad te Domina clamaui, dum tribularetur cor meũ: & exaudisti me de vertice collium æternorum.

Educas me de laqueo, quem absconderunt mihi: quoniam tu es adiutrix mea.

In manus tuas Domina commendo spiritum meum: B totam vitam meam & diem vltimum meum. Gloria patri, &cet.

Psalmus 31.

BEati, quorum corda te diligunt virgo Maria: peccata ipsorum a te misericorditer diluentur.

Sancta, casta & florigera vbera tua: quæ florem viriditatis perpetuæ eruperunt.

Decor pulchritudinis tuæ corruptionem non videbit: & vultus tui gratia in perpetuum non marcescet.

Benedicta tu virga Iesse sublimis: qua te vsque ad sedentem in throno dilatasti.

O virgo Regina, ipsa es via: per quam nos salus de C supernis sedibus visitauit. Gloria patri, &cet.

Psalmus 32.

EXultate iusti in Virgine Maria: & in rectitudine cordis collaudate eam.

Accedite ad eam cum reuerentia, & deuotione: & delectetur cor vestrum in salutatione eius.

Impendite illi sacrificium laudis: & inebriamini ab vberibus dulcoris illius.

Influit enim vobis radios suæ pietatis: & clarificabit vos fulgoribus misericordiæ suæ.

Suauissimus est fructus illius: in ore & in corde sapientis dulcescit. Gloria patri, &cet.

Psalmus 33. D

BEnedicam Dominam in omni tempore: & non deficiet laus eius in ore meo.

Magnificate eam mecum omnes: qui impinguati estis melle, & lacte recreationis eius.

In periculis in rebus dubijs inuocate eam: & in necessitatibus inuenietis auxilium, & refrigerium dulce.

Sumite exemplum conuersationis eius: & æmulamini studia charitatis & humilitatis illius.

Quia ergo Domina humillima fuisti: verbum increatum ex te carnem suscipere coegisti. Gloria, &cet.

Psalmus 34.

E IVdica Domina nocentes me: & contra eos exurge, & vindica causam meam.

Anima mea in te lætabitur: & tuis beneficijs deuotus exultabo.

Gratia & dulcedine tua pleni sunt cæli & terra: vndique tuis beneficijs irretisti nos semper.

Quocumque enim pergimus: occurrit nobis diffusio tui vteri virginalis.

Curramus ergo charissimi, & ita nobilem & dulcifluam Virginem salutemus: vt in suæ dulcedinis gremio quiescamus. Gloria patri, &c.

Psalmus 35.

F DIxit iniustus, vt peccet in abscondito: per se a malo proposito discedat mater Dei.

Inclina vultum Dei super nos: coge illum peccatoribus misereri.

Domina in cælo misericordia tua: & gratia tua diffusa est super terram.

Potentia & virtus in brachio tuo: robur & fortitudo in dextera tua.

Benedictum sit imperium tuum super cælos: benedicta sit magnificentia tua super terram. Gloria, &cet.

Psalmus 36.

NOli æmulari in malignantibus Domina: furorem eorum dulcifica per gratiam tuam.

Sperate in illa religiosi & c̃ australes: confidite in illa

Digitized by Google

in illa clerici & ſæculares.

Delectamini in laudibus illius: & exaudiet petitiones cordis veſtri.

Melius eſt modicum cum gratia illius: quàm theſauri argentei & lapides pretioſi.

Gloria ſemper ſit tibi o Regina cælorum: & in vllo tempore noli nos obliuiſci. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 37.

DOmina ne in furore tuo arguat me Dominus: nobis veniam obtine de peccatis.

In conſpectu tuo ſit omne deſiderium noſtrum: ſpes noſtra & confidentia noſtra.

Cor meum conturbatum eſt in me: recedit lux de viſceribus meis.

Illumina ſplendore tuo cæcitatem meam: dulcifica dulcore tuo contritionem meam.

Ne derelinquas nos Domina mater Dei: gratia tua & virtus ſit a dextris meis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 38.

DIxi cuſtodiam vias meas o Domina: cum per te gratia Chriſti mihi fuit data.

Dulcore tuo liquefactum eſt cor meum: amore tuo inflammata ſunt viſcera mea.

Exaudi orationem meam Domina, & deprecationem meam: & contabeſcant aduerſarij mei.

Miſerere mei de cælis & de altitudine throni tui: & ne permittas me in valle miſeriæ conturbari.

Cuſtodi pedem meum ne lædatur: & in fine meo ſit gratia tua. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 39.

EXpectans expectaui gratiam tuam: & feciſti mihi ſecũdum multitudinem miſericordiæ nominis tui.

Exaudiſti preces meas: & eduxiſti me de lacu miſeriæ, & de fouea inimici.

Multa & mirabilia ſunt dona tua Domina: incomparabilia ſunt munera gratiarum tuarum.

Exũltent & lætentur ſuper te omnes qui diligunt te: qui oderunt nomen tuum corruant in infernum.

Benedicta ſis in æternum Domina: in ſæculum & in ſæculum ſæculi. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 40.

BEata Maria intelligit ſuper egenum & pauperem: in eius laudibus permanentem.

Domina Angelorum Regina mundi: munda cor meum igne amoris & charitatis tuæ.

Tu es mater illuminationis cordis mei: tu es nutrix refouens mentem meam.

Te cupit os meum collaudare: te affectat mens mea affectuoſiſſime venerari.

Te deſiderat anima mea exorare: quia tuitioni tuæ ſe commendat tota ſubſtantia mea. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 41.

QVemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum: ita ad amorem tuum anhelat anima mea.

Quia tu es genitrix vitæ meæ: & altrix reparatoris carnis meæ.

Quia tu es lactatrix Saluatoris animæ meæ: initium & finis totius ſaluris meæ.

Exaudi me Domina, mundentur ſordes meæ: illumina me Domina, vt illuſtrentur tenebræ meæ.

Accendatur amore tuo tepor meus: gratia tua expellatur torpor meus. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 42.

IVdica me Domina, & diſcerne cauſam meam de gente peruerſa: a ſerpente maligno & a dracone peſtifero libera me.

Sancta fecunditas tua diſperdat eum: beata virginitas tua conterat caput eius.

Sanctæ preces tuæ corroborent nos contra eum: ſancta merita tua exinaniant virtutem eius.

Perſecutorem animæ meæ mitte in abyſſum: puteus infernalis deglutiat eum viuentem.

Ego autem & anima mea in terra captiuitatis meæ benedicam nomen tuum: & glorificabo te in ſæcula ſæculorum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 43.

DOmina auribus noſtris audiuimus: & patres noſtri annunciauerunt nobis.

Quia ineffabilia ſunt merita tua: & valde ſtupenda mirabilia tua.

Domina innumerabiles ſunt virtutes tuæ: & inæſtimabiles miſericordiæ tuæ.

Exulta anima mea, & lætare in illa: quia multa bona ſunt laudatoribus præparata.

Benedicta ſis Regina cælorum, & Angelorum: & benedicantur a Deo laudatores magnificentiæ tuæ. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 44.

ERuctauit cor meum verbum bonum Domina: cum rore mellifluo extitit dulcoratum.

Per tuam ſanctitatem peccata mea purgentur: per tuam integritatem mihi incorruptibilitas condonetur.

Per tuam virginitatem anima mea a Chriſto adamatur: & ſibi amoris vinculo ſociatur.

Per tuam fecunditatem ego captiuus ſum redemptus: per tuum partum virgineum de morte perpetua ſum ereptus.

Per tuam prolem digniſſimam perditus ſum reſtitutus: & de exilio miſeriæ in patriam beatitudinis ſum reductus. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 45.

DOmina refugium noſtrum tu es in omni neceſſitate noſtra: & virtus potentior conterens inimicũ.

Beneficijs tuis plenus eſt mundus: ſuperant cæleſtia, penetrant & inferna.

Plenitudine gratiæ tuæ, quæ in inferno erant: ſe lætantur liberata.

Obtentu fecunditatis tuæ virgineæ, quæ ſupra mundum ſunt: ſe gaudent reſtaurata.

Per glorioſum tuæ virginitatis ſanctiſſimæ partum: homines Angelorum fiunt ſocij & conciues. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 46.

OMnes gentes plaudite manibus: pſallite in iubilo virgini glorioſæ.

Quoniam ipſa eſt porta vitæ, ianua ſalutis: & via noſtræ reconciliationis.

Spes pœnitentium, ſolamen lugentium: pax beata cordium atque ſalus.

Miſerere mei Domina miſerere mei: quia tu es lux & ſpes omnium confidentium in te.

Per tuam ſalutarem fecunditatem placeat: vt peccatorum venia mihi concedatur. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 47.

MAgna es Domina & laudabilis valde in ciuitate Dei cæli: in vniuerſa Eccleſia electorum eius.

Aſcendiſti, alternantibus hymnidicis Angelicis choris: Archangelis conſtipata, roſis & lilijs coronata.

Occurrite illi Poteſtates & Principatus: obuiate ei Virtutes & Dominationes.

Cherubim & Throni & Seraphim exaltate eam: & conſtituite eam a dextris ſponſi amantiſſimi filij eius.

O quam læto animo, quam ſereno aſpectu ſuſceptiſti eam Angelorum & hominum Deus: & dediſti ei principatum ſuper omnem locum dominationis tuæ. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 48.

AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite, qui ingredi capitis regnum Dei.

Virginem Mariam honorate: & inuenietis vitam & ſalutem perpetuam.

Pauperes ſeruos tuos Domina: felici confœderatione coniunge Chriſto.

Eſuriem parulorum tuorum: fructu ventris tui refice & ſuſtenta.

Remanſiſti enim incorrupta poſt partum: & inuiolata poſt Filium. Gloria patri, &cet.

Digitized by Google

Psalmus 49.

DEus deorum, Mariæ locutus est: per Gabrielem nuncium suum dicens.

Aue gratia plena, Dominus tecum: per te salus mundi reparatur:

Speciem & decorem tuum: Altissimi Filius concupiscit.

Adorna thalamum tuum *Sion*: præparare in occursum Dei tui.

Per Spiritum enim Sanctũ concipies: qui tuum partum faciet virgineum & iucundum. Gloria patri, &c.

Psalmus 50.

MIserere mei Domina: quæ mater misericordiæ nuncuparis.

Et secundum viscera misericordiarum tuarum: munda me ab omnibus iniquitatibus meis.

Effunde gratiam tuam super me: & solitam clementiam tuam ne subtrahas a me.

Quoniam peccata mea confitebor tibi: & coram te me accuso de sceleribus meis.

Fructui ventris tui me reconcilia: & pacifica me ei, qui me creauit. Gloria patri, &cet.

Psalmus 51.

QVid gloriaris in malitia: o maligne serpens & draco infernalis?

Submitte caput tuum mulieri: cuius fortitudine demergeris in profundum.

Contere eum Domina pede virtutis tuæ: exurge & dissipa malitiam eius.

Extingue potentiam eius: & virtutem illius redige in fauillam.

Vt viuentes exultemus in nomine tuo: & læto animo dicamus tibi laudem. Gloria patri, &cet.

Psalmus 52.

DIxit insipiens inimicus in corde suo: Hominem eijciam de tabernaculo filiorum Dei.

Egrediar & ero spiritus mendax in ore serpentis: & per feminam eijciam virum, virum eius.

Sicut exaltantur o miser cæli a terra: sic exaltatę sunt cogitationes Dei a cogitationibus tuis.

Noli extolli de casu mulieris: quia mulier conteret caput tuum.

Tu illi foueam præparasti: & in fagena illius capieris. Gloria patri, &cet.

Psalmus 53.

DOmina in nomine tuo saluum me fac: & ab iniustitijs meis libera me.

Vt non noceat mihi calliditas inimici: sub vmbra alarum tuarum protege me.

O Domina mea adiuua me: gratiam tuam largire animæ meæ.

Voluntarie offeram tibi sacrificium laudis: & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est.

Quoniam ex omni tribulatione liberabis me: & inimicos meos despiciet oculus meus. Gloria patri, &cet.

Psalmus 54.

EXaudi Domina orationem meam: & ne contemnas deprecationem meam.

Contristatus sum in cogitatione mea: quia iudicia Dei perterruerunt me.

Tenebræ mortis venerunt super me: & pauor informi inuasit me.

Ego autem in solitudine expecto consolationem tuam: & in cubili meo attendo misericordiam tuam.

Glorifica manum & dexterum brachium tuum: vt prosternantur a nobis inimici nostri. Gloria patri, &c.

Psalmus 55.

MIserere mei Domina, quoniam conculcauerunt me hostes mei quotidie: omnes cogitationes eorum in malum contra me.

Excita furorem & memento belli: & super eos effunde iram tuam.

Innoua signa, & immuta mirabilia: sentiamus adiutorium brachij tui.

Glorifica nomen tuum super nos: vt cognoscamus quoniam in sæculum misericordia tua.

Stilla nobis guttam suauitatis tuæ: quia tu es pincerna gratiæ dulcoris. Gloria patri, &cet.

Psalmus 56.

MIserere mei Domina miserere mei: quia paratum est cor meum exquirere voluntatem tuam.

Et in vmbra alarum tuarum requiescam? quia delectabile est mihi refrigerium tuum.

Manus tuæ distillant myrrham primam: & digiti tui vnguenta gratiarum.

Et fragmenta mali punici est guttur tuum: & spiramen oris tui suaue compositum Thymiama.

Tu enim es mater pulchræ dilectionis & anchora spei: portus indulgentiæ, & ianua salutis. Gloria, &c.

Psalmus 57.

SI vere vtique iustitiam loquimini: iustitiæ & misericordiæ honorate Reginam.

Ad laudem enim & gloriam pertinet Saluatoris: quidquid honorificum fuę impensum fuerit genitrici.

Rosę Martyrum te circumdant o Regina: & lilia virginum ambiunt thronum tuum.

Laudate eam simul astra matutina: concentum illi facite omnes filij Dei.

Glorificate eam cæli & terra: mare & flumina ac fundamenta orbis. Gloria patri, &cet.

ERipe me de inimicis meis Domina mundi: exurge in occursum meum Regina pietatis.

Aurum Obrizum in ornamentis tuis: Sardius & Topazius in diademate tuo.

Iaspis & Amethystus in dextera tua: Berillus & Chrysolitus in sinistra tua.

Hyacinthus & Achates in pectore tuo: Carbunculi scintillantes in monilibus tuis.

Myrrha, thus & balsamus in manibus tuis: Sapphyrus & Smaragdus in digitis tuis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 59.

DEus repulisti nos propter peccata nostra: & misertus es nobis per Virginem Mariam.

Intercede pro nobis salutifera mater Dei: quæ Angelorum & hominum salutem peperisti.

Tu enim mœstis exultationem infundis: & mœrentibus lætitiam & dulcorem.

Lætifica nos dulcifluo sono oris tui: & liquore tuo roseo perfunde corda nostra.

Tonare illi desuper, & date illi laudem: glorifica illam terra cum omnibus habitatoribus tuis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 60.

EXaudi Domina orationem meam: super firmam petram stabilias mentem meam.

Esto mihi turris fortitudinis: me tuearis a facie crudelis vastatoris.

Vt castrorum acies sis illi terribilis: & viuus corruat in profundum infetni.

Tu enim es rutilans & decora: nubes rorifera & consurgens aurora.

Pulchra es & clara, vt Luna plenissima: & tamquam Sol refulget facer aspectus tuus. Gloria patri, &cet.

Psalmus 61.

NOnne Domina tibi subiecta erit anima: quæ Saluatorem omnium genuisti?

Memento nostri perditorum Saluatrix: exaudi planctus cordis nostri.

Infunde gratiam de thesauris tuis: & vnguentis tuis placa dolorem nostrum.

Da nobis gaudium & lætitiam: vt confundas bono tuum inimicos.

Ablue omnia peccata nostra: sana omnes infirmitates nostras. Gloria patri, &cet.

Psalmus 62.

DEus Deus meus: per matrem te glorificabo.

Virginaliter enim te concepit: & sine angustia te peperisti.

Bene-

Digitized by Google

Benedicta ſis o Domina noſtra: & pro nobis aſſiſte A ante thronum Dei.

Spècies & claritas: in conſpectu tuo.

Cuſtodi animam meam Domina: vt numquam corruat in peccata. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 63.

EXaudi Domina orationem meam cum deprecor: a pauore crudelis libera animam meam.

Impetra nobis pacem & ſalutem: in die nouiſſimo.

Benedicta ſis ſuper mulieres: & benedictus ſit fructus ventris tui.

Illumina Domina oculos meos: & illuſtra cæcitatem meam.

Da mihi in te confidentiam bonam: in vita & in B fine meo. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 64.

TE decet hymnus Domina noſtra, in Sion: laus & iubilatio in Hieruſalem.

Benedictionem omnium gentium dedit tibi Dominus: laudem & gloriam ante conſpectum populorum.

Benedixit te Dominus in miſericordia ſua: & thronum tuum conſtituit ſuper ordines Angelorum.

Gratiam & decorem poſuit in labijs tuis: & pallio gloriæ induit corpus tuum.

Coronam radiantem poſuit in capite tuo: & virtu- C tum monilibus te decenter ornauit. Gloria pa. &c.

Pſalmus 65.

IVbilate Dominę noſtrę omnis terra: pſallite hymnũ nomini eius, date honorificentiam maieſtati eius.

Benedtum ſit cor tuum Domina: cum quo ardenter & ſinceriter Filium Dei dilexiſti.

Reſpice paupertatem meam glorioſa Virgo: miſeriam & anguſtiam meam, ne tardes remouere.

Aufer tribulationẽ meam: dulcifica languorẽ meũ.

Benedicat te omnis caro: glorificet te omnis lingua. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 66.

DEus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: per illam quæ eum genuit.

Miſerere noſtri Domina, & ora pro nobis: in lætitiam bonam conuerte mæſtitiam noſtram.

Illumina me Stella maris: clarifica me Virgo clariſſima.

Extingue ardorem cordis mei: refrigera me gratia tua.

Protegat me ſemper gratia tua: præſentia tua illuſtret finem meum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 67.

EXurgat Maria, & diſſipentur inimici eius: con- E terantur omnes ſub pedibus eius.

Impetum inimicorum noſtrorum diſſipa: deſtrue omnem iniquitatem eorum.

Ad te Domina clamaui in tribulatione: & ſerenaſti conſcientiam meam.

Non deficiat laus tua in ore noſtro: & amor tuus de viſceribus noſtris.

Pax multa diligentibus te Domina: anima eorum non videbit mortem in æternum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 68.

SAluum me fac Domina: quoniam intrauerunt cupiſcentiarum aquæ vſque ad animam meam. F

Infixus ſum in limo peccati: & aquæ voluptatis circumdederunt me.

Plorans plorauí in nocte: & dies lætitiæ ortus eſt mihi.

Salua animam meam, Genitrix Saluatoris: quia per te vera ſalus data eſt omni mundo.

Dum nunciante Angelo fuiſti obumbrata: & Patris Sapientia prægnans & grauidata. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 69.

DOmina in adiutorium meum intende: & luce miſericordiæ tuæ illuſtra mentem meam.

Doce nos exquirere bonitatem tuam: vt enarremus mirabilia tua.

Oſtende potentiam tuam contra inimicos noſtros: vt ſanctificeris in nationibus procul.

In ira flammæ tuæ mergantur in infernum: & qui conturbant ſeruos tuos inueniant perditionem.

Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum: & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 70.

IN te Domina ſperaui non confundar in æternum: in tua miſericordia libera me & eripe me.

Propter multitudinem iniquitatum mearum: oppreſſus ſum vehementer.

Facti ſunt hoſtes mei in capite meo: ſubſannauerunt & deriſerunt me quotidie.

Vide Domina quoniam tribulor: expande manus tuas ſuccurre pereunti.

Ne moreris, propter gratiam nominis tui: vt efficiaris mihi in gaudium & ſalutem. Gloria patri, &c.

Pſalmus 71.

DEus iudicium tuum Regi da: & miſericordiam tuam Reginæ matri eius.

In manu tua ſalus & vita conſiſtunt: lætitia perpetua & æternitas glorioſa.

Reſperge cor meum dulcedine tua: fac me obliuiſci miſerias huius vitæ.

Trahe me poſt te vinculis miſericordiæ tuæ: & fomentis gratiæ & pietatis tuæ ſana dolorem meum.

Concupiſcentias ſempiternas excita in animam meam: & de gaudio paradiſi inebria mentem meam. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 72.

QVam bonus Iſrael Deus: his qui colunt matrem ſuam, & venerantur.

Ipſa eſt enim ſolatium noſtrum: in laboribus ſubuentio optima.

Obtexit caligine animam meam hoſtis: in viſcerib. D bus meis Domina lumen fac oriri.

Auertatur a me ira Dei per te: placa eum meritis & precibus tuis.

In iudicio pro me aſſiſte: coram eo ſuſcipe cauſam meam, & mea ſis aduocata. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 73.

VT quid Domina repuliſti nos: nec ſubuenis in die tribulationis?

Ingrediatur oratio mea in conſpectu tuo: & voces gementium ne deſpexeris.

Tetendit arcum ſuum contra nos inimicus: firmauit dexteram ſuam & non eſt conſolator.

Diſrumpe in nobis ligaturam malitiarum ſuarum; & libera nos dextera tua.

Repelle eum in locum perditionis: ſempiterna damnatio ſuſcipiat eum. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 74.

CONfitebimur tibi Domina & laudabimus nomen tuum: fac nos in tuis laudibus delectari.

Cantate ei habitatores terræ: & laudem eius in populis nunciate.

Confeſſio & magnificentia coram illa: fortitudo & exultatio in throno illius.

Adorate illam in decore illius: glorificate opificem pulchritudinis illius. F

Recordamini in ſempiternum miſericordiæ illius; retinete in mẽte virtutes & mirabilia illius. Gloria &c.

Pſalmus 75.

NOtus in Iudæa Deus: in Iſrael honorificentia matris eius.

Dulcis eſt memoria eius ſuper mel, & fauum: & amor eius ſuper omnia aromata.

Salus & vita in domo illius: & in tabernaculo eius pax & gloria ſempiterna.

Honorificate illam cæli & terra: quia ſummus artifex hanc mirabiliter honorauit.

Date illi omnes creaturæ laudem: & ſtupendam miſericordiam eius extollite gratulãter. Gloria patri, &c.

Digitized by Google

Psalmus 76.

VOce mea ad Dominam clamaui : & ſua gratia intendit mihi.

Abſtulit a corde meo mæſtitiam & mærorem : & ſuauitate ſua cor meum dulcorauit.

Formidinem meam erexit in confidentiam bonam: & ſuo aſpectu mellifluo mentem meam ſerenauit.

Adiutorio ſancto ſuo euaſi pericula mortis : & de manu crudeli ſubterfugi.

Gratias Deo & tibi mater pia, de omnibus quæ aſſecutus ſum : de pietate & miſericordia tua. Gloria, &c.

Psalmus 77.

ATtendite populi Dei præcepta Dei : & Reginæ gratiæ nolite obliuiſci.

Aperite cor ad inueſtigandum eam : & labia ad glorificandum illam.

Deſcendat amor eius in cordibus veſtris: concupiſcite placere illi.

Pulchritudo eius vincit Solem & Lunam : compoſitio eius ad ornamenta virtutum.

Miſerere mei Regina gloriæ & honoris : & ab omni periculo cuſtodi mentem meam. Gloria patri, &c.

Psalmus 78.

DOmina venerunt gentes in hereditatem Dei: quas tu meritis tuis Chriſto confœderaſti.

Sit eloquium tuum dulce coram ipſo : & coniunge me illi, qui me redemit.

Extende brachium tuum contra hoſtem crudelem: & denuda mihi verſutiam illius.

Vox tua dulcis ſuper omnem melodiam : harmonia Angelica ei non valet comparari.

Diſtilla mihi ſuauitatem gratiarum tuarum: & tuorum chariſmatum fragrantiam & odorem, Gloria, &c.

Psalmus 79.

QVi regis Iſrael intende ad me: matrem tuam collaudare.

Expergiſcere de puluere anima mea : perge in occurſum Reginæ cæli.

Solue vincula colli tui paupercula anima mea : & glorioſis laudibus accipe illam.

Odor vitæ de illa progreditur : & omnis ſalus de corde illius ſcaturizat.

Chariſmatum ſuorum fragrantia ſuaui: animę mortuæ ſuſcitantur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 80.

EXultate Dominæ adiutrici noſtræ : iubilate in lætitia cordis veſtri.

Accendantur affectus veſtri in illam : & inimicos veſtros induet confuſione.

Imitemur humilitatem eius : obedientiam & manſuetudinem illius.

Omnes gratiæ radiant in illa: capaciſſima enim fuit capacitas illius.

Currite ad illam cum deuotione ſancta : & de bonis ſuis participabit vobis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 81.

DEus in ſynagoga Iudæorum: de qua vt roſa de ſentibus progreſſa eſt mater Dei.

Terge fœditatem meam Domina : quæ ſemper rutilas puritate.

Fonte vitæ influe in os meum : ex quo viuentes aquæ profluunt & emanant.

Omnes ſitientes venite ad illam: & de fonte ſuo gratanter vos potabit.

Qui hauſerit ex eo, ſaliet in vitam æternam : & qui bibit ex eo, non ſitiet vmquam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 82.

DOmina mea, quis ſimilis erit tibi ? quæ gratia & gloria ſuperemines vniuerſos.

Sicut exaltantur cæli a terra : ſic tu præcelſior cunctis & nimis exaltata.

Vulnera cor meum charitate tua : fac me dignum gratia & muneribus tuis.

Liqueat cura mea in timore tuo : & concupiſcentia tua cor meum inflammetur.

Fac me deſiderare honorificentiã & gloriam tuam: vt per te recipiar ad pacem Ieſu Chriſti. Gloria pa. &c.

Psalmus 83.

QVam dilecta tabernacula tua Domina virtutum: quam amabilia tentoria redemptionis tuæ.

Honorate illam peccatores: & impetrabit vobis gratiam & ſalutem.

Super tus & balſamum oratio eius incenſum : preces eius non reuertuntur vacuæ nec inanes.

Intercede pro me Domina apud Chriſtum tuum : neque derelinquas me in morte neque in vita.

Benignus eſt enim ſpiritus tuus : gratia tua replet orbem terrarum. Gloria patri, &cet.

Psalmus 84.

BEnedixiſti Domine domum tuam: conſecraſti habitationem tuam.

Hæc eſt ſpecioſa inter filias Hieruſalem : cuius memoria eſt in benedictione.

Beatiſſimam prædicauerunt illam Angeli ſancti : glorificate illam Virtutes & Dominationes.

Populi gentium exquirite prudentiam eius: & inueſtigate theſauros miſericordiæ illius.

Sentite de illa in bonitate: & in ſimplicitate cordis exquirite illam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 85.

INclina Domina aurem tuam & exaudi me : conuerte vultum & miſerere mei.

Diſtillatio dulcoris tui oblectat animas ſanctorum : & infuſio charitatis tuæ ſuper mel dulciſſimum.

Irradiatio gloriæ tuæ dilucidat intellectum : & lux miſerationum tuarum perducit ad ſalutem.

Fons bonitatis tuæ inebriat ſitientes: & aſpectus faciei tuæ retrahit a peccato.

Scire & cognoſcere te, eſt radix immortalitatis : & enarrare virtutes tuas eſt via ſalutis. Gloria patri, &c.

Psalmus 86.

FVndamenta vitæ in anima iuſti : perſeuerare in charitate vſque in finem.

Gratia tua reuelat pauperem in aduerſitate : & inuocatio tui nominis immittit ei confidentiam bonam.

Miſerationibus tuis repletur paradiſus : & a terrore tuo hoſtis confunditur infernalis.

Qui ſperat in te inueniet theſauros pacis : & qui te nõ inuocat in hac vita, non perueniet ad regnum Dei.

Fac Domina vt viuamus in gratia Spiritusſancti : & perduc animas noſtras ad ſanctum finem. Gloria. &c.

Psalmus 87.

DOmina auxiliatrix ſalutis meæ : in die clamaui & nocte coram te.

Ingrediatur oratio mea in conſpectu tuo : conſolare cum facie tua mæſtitiam meam.

Multiplicata ſunt mala in anima mea: expurga eam de ſordibus, & peccatis.

Virtus tua perſequatur inimicos noſtros : ne nos impediant ad ſalutem.

Confer gratiam animæ ad reſiſtendum eis : confortа cor noſtrum contra concupiſcentias carnis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 88.

MIſericordias tuas Domina : in ſempiternum decantabo.

Vnguento pietatis tuæ modere contritis corde : & oleo miſericordiæ tuæ refoue dolores noſtros.

Gratioſus tuus vultus mihi appareat in extremis : formoſitas faciei tuę lætificet ſpiritum meũ egredientem.

Excita ſpiritum meum ad amandum bonitatem tuam : excita mentem ad extollendam nobilitatem & pretioſitatem tuam.

Libera me ab omni tribulatione mala : & ab omni peccato cuſtodi animam meam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 89.

DOmina refugium facta es nobis : in cunctis neceſſitatibus noſtris.

Diffuſio gratiæ tuæ producit operationes tuas : & ſtilli-

Digitized by Google

ſtillicidium dulcoris tui affectiones facit ſanctiſſimas. A
Miſerationum tuarum Domina recordabor: ſacrificium laudis, & carmen lætitiæ pſallam tibi.
Qui honorant te, coronam perennem pro cinere obtinebunt: & pallium laudis pro ſpiritu mæroris.
Qui ſperant in te, amicti lumine induentur: gaudium & perpetuam lætitiam ſortientur. Gloria, &cet.

Pſalmus 90.

QVi habitat in adiutorio Matris Dei: in protectione ipſius commorabitur.
Concurſus hoſtis non nocebit ei: ſagitta volans non tanget eum.
Quoniam liberabit eum de laqueo inſidiantis: & B
ſub pennis ſuis proteget eum.
Clamate ad illam in periculis veſtris: & flagellum non appropinquabit tabernaculo veſtro.
Fructus gratiæ inueniet, qui ſperauerit in illa: porta paradiſi reſerabitur ei. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 91.

BOnum eſt confiteri Virgini Mariæ: & pſallere illi gloriam, proſperitas eſt mentis.
Annunciare merita eius, lætificat intellectum: & imitari opera eius, exhilarat Angelos Dei.
Qui acquirit gratiam eius: agnoſcetur a ciuibus paradiſi. C
Et qui habuerit characterem nominis eius: annotabitur in libro vitæ.
Exurge Domina & iudica cauſam noſtram: & ab inſurgentibus in nos, libera nos.
Ne retrahas a peccatore dexteram tuam: & excipe gladio tuo iacula vaſtatoris. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 92.

DOminus regnauit decorem induit: matremque ſuam ornamento coronauit virtutum.
Adimpleat propitiationem ſuam in nobis mater pacis: & viam æquitatis doceat ſeruos ſuos.
Qui deſideratis ſapientiam Chriſti: ſeruite Matri D
eius animo reuerenti.
Quis ſatisfaciet enarrare opera tua Domina? & quis inueſtigabit theſauros miſericordiæ tuæ?
Suſtine deficientes in tentationibus ſuis: deſtina illos in ſortem veritatis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 93.

DEus vltionum Dominus: ſed tu Mater miſericordiæ ad miſerandum inflectis.
Magnificentia tua Domina prædicatur in ſæculum: qui autem colunt te inuenient viam pacis.
Seruite illi reuerenter exultantes: & ſanabit vos benedictus fructus caſtiſſimi ventris illius.
Reſpice Domina humilitatem ſeruorum tuorum: & laudabunt te in generationibus ſæculorum.
Magnifica nomen tuum in multiplicatione gratiarum tuarum: & ne ſinas ſeruos tuos ſubiacere periculis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 94.

VEnite exultemus Dominæ noſtræ: iubilemus ſalutiferæ Mariæ Reginæ noſtræ.
Præoccupemus faciem eius in iubilatione: & in canticis collaudemus eam.
Venite adoremus & procidamus ante eam: confiteamur illi cum fletibus peccata noſtra.
Impetra nobis indulgentiam plenam: aſſiſte pro nobis ante tribunal Dei.
Suſcipe in fine animas noſtras: & introduc nos in requiem æternam. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 95.

CAntate plenæ gratiæ canticum nouum: cantate Mariæ omnes terrigenæ orbis.
Quoniam omnes Angelos ſanctitate præcellit: & natos mulierum virtutibus mirabilibus & ſignis.
Formoſitas & gloria in vultu illius: & gratia in oculis eius.
Afferre illi gloriam Patriæ gentium: exultate in ea omnes creaturæ Dei.

Admirabile commercium habetis per eam: ex qua vocati eſtis filij Dei excelſi. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 96.

DOminus regnauit: exultet Maria in omni imperio dominationis ſuæ.
Adorate eam ciues curiæ paradiſi: exaltate eam Virgines ſpecioſæ filiæ eius.
Quoniam eleuata eſt ſuper principatus & dominationes: exaltata eſt ſuper Angelorum & Archangelorum legiones.
Patriarchæ & Prophetæ concrepate illi laudem: concentum illi facite Apoſtoli, Martyreſque Chriſti.
Confeſſores cum Virginibus de canticis Sion dicite canticum ei: & regratiamini ei Monachi ſancti de acceptis triumphis. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 97.

CAntate Dominæ noſtræ canticum nouum: quia mirabilia fecit.
In conſpectu gentium reuelauit miſericordiam ſuam: in extremis terræ auditum eſt nomen eius.
Recordare Domina pauperum & miſerorum: & ſuſtenta eos ope refrigerij ſancti tui.
Tu autem Domina ſuauis & verax: patiens nimis & miſeratione plena.
Conculca hoſtes animarum noſtrarum: & contumaciam illorum elide brachio ſancto tuo. Gloria, &cet.

Pſalmus 98.

DOminus regnauit iraſcantur populi: Maria ſub Cherubim ſedet a dextris.
Magna eſt in Sion gloria tua Domina: & in Hieruſalem magnificentia tua.
Cantate ante eam chori virginales: & adorate thronum eius, qui ſanctus eſt.
In dextera eius ignea lex: & in circuitu eius ſanctorum millia.
Mandata eius ante oculos eius: & iuſtitiæ regula in corde eius. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 99.

IVbilate Dominæ noſtræ homines terræ: ſeruite illi in lætitia & iucunditate.
In toto animo veſtro accedite ad illam: & in omni virtute veſtra conſeruate vias eius.
Inueſtigate illam & manifeſtabitur vobis: eſtote mundi corde, & apprehendetis eam.
Quibus auxiliata fueris Domina, erit refrigerium pacis: & a quibus auerteris vultum tuum, non erit ſpes ad ſalutem.
Recordare noſtri Domina, & non apprehendent E
nos mala: ſuccurre nobis in fine, & inueniemus vitam æternam. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 100.

MIſericordiam & iudicium cantabo tibi Domina: pſallam tibi in exultatione cordis, cum lætificaberis animam meam.
Laudabo nomen tuum & gloriam: & præſtabis refrigerium animæ meæ.
Zelatus ſum amorem tuum & honorem: ideo defendas cauſam meam ante iudicem ſæculorum.
Allectus ſum gratia & bonitate tua: oro, ne frauder a ſpe & confidentia bona.
Conforta animam meam in nouiſſimis: & in carne F
iſta fac me conſpicere Saluatorem. Gloria patri, &c.

Pſalmus 101.

DOmina exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.
Non auertas ſacrum aſpectum tuum a me: neque abomineris me propter immunditiam meam.
Non derelinquas me in cogitatu & conſilio inimicorum meorum: & ne ſinas me cadere in exprobrationem illorum peſſimam.
Qui confidunt in te, non timebunt colubrum tortuoſum: & qui exaltant te præconijs, euadunt manus Acherontis.
Per virginalem conceptum tuum da mihi in te con-

Digitized by Google

fidentiam bonam: & per admirabilem partum tuum A lætifica animam meam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 102.

BEnedic anima mea matri Iesu Christi: & omnia præcordia mea glorificate nomen eius.

Ne obliuiscaris beneficia eius: nec gratiam & consolatus illius.

Gratia eius peccata relaxantur: & misericordia eius ægritudines reparantur.

Benedicite ei omnes virtutes cælorum: glorificate eam chori Apostolorum & Prophetarum.

Benedicite ei mare & insulæ gentium: hymnum dicite ei cæli & habitatores eorum.
Gloria patri, &cet.

Psalmus 103.

BEnedic anima mea Virgini Mariæ: honor & magnificentia eius in perpetuum.

Formositatem & pulchritudinem induisti: amicta est Domina fulgenti vestimento.

De te procedit peccatorum medela: & pacis disciplina, ac feruor charitatis.

Imple nos seruos tuos virtutibus sanctis: & ira Dei non appropinquet nobis.

Iucunditatem æternam da seruitoribus tuis: & noli eos obliuisci in certamine mortis. Gloria patri, &c. C

Psalmus 104.

COnfitemini Dominæ nostræ & inuocate nomen eius: cantate ei glorioſe, narrantes virtutes eius.

Laudate & exultate eam Virgines filiæ Sion: quia desponsabit vobis Regem Angelorum.

Honorate Reginam plenam omni gratia: & contemplamini cum reuerentia sanctissimum vultum eius.

Salus sempiterna in manu tua Domina: qui te digne honorificauerint, suscipient illam.

Clementia tua non deficiet a sæculis æternis: & misericordia tua a generatione in generationem.
Gloria patri, &cet.

Psalmus 105.

COnfitemini Dominæ nostræ, quoniã bonũ est: per cunctas tribus terræ enarrate misericordias eius.

Longe est ab impijs conuersatio eius: a via Altissimi non declinauit pes eius.

Fons irrigãtis gratiæ procedit de ore illius: & emanatio virginalis sanctificans animas castas.

Spes de gloria paradisi in corde illius: quæ deuoto animo honorificauerit illam.

Miserere nostri fulgentissima Regina cæli: & præsta consolationem de gratia tua. Gloria patri, &cet.

Psalmus 106. E

COnfitemini Domino quoniam bonum: confitemini matri eius, quoniam in sæculum misericordia eius.

Innocentiam & viam prudentiæ ostende nobis Domina: & viam intelligentiæ indica seruis tuis.

Timor Dei illustrat intellectum: & amor tuus exhilarat illum.

Beatus vir, cuius eloquium est tibi gratum: illius ossa impinguabuntur adipe & pinguedine.

Eloquium tuum sustentat animam imbecillem: & labia tua esurientem animum refocillant.
Gloria patri, &cet.

Psalmus 107. F

PAratum cor meum Domina paratum cor meum: laudes tibi psallere & cantare.

Maior est charitas tua cunctis diuitijs: & gratia tua super aurum & lapidem pretiosum.

Beatitudo & iustitia donantur a Deo: qui autem de peccatis conuersi fuerint ad te, pœnitentiæ remedium consequentur.

Emissiones tuæ gratia & pax: qui autem tibi placuerit, procul fiet a perditione.

Esto vmbraculum protectionis in tentationibus nostris: expansio alarum tuarum defendat nos a deuorante. Gloria patri, &cet.

Psalmus 108.

DOmina laudem meam ne despexeris: & hoc dedicatum tibi psalterium digneris acceptare.

Respice voluntatem cordis mei: & affectionem meam fac tibi beneplacentem.

Propera ad visitandum seruos tuos: sub tegumento manus tuæ illæsi conseruentur.

Illuminationem Spiritussancti per te suscipiant: & refrigerium contra cupiditatis æstum.

Medere contritis corde Domina: & refoue eos Vnguento pietatis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 109.

BDIxit Dominus Dominæ nostræ: sede mater mea a dextris meis.

Bonitas, & sanctitas placuerunt tibi: ideo regnabis mecum in æternum.

Corona immortalitatis in capite sancto tuo: cuius fulgor & claritas non extinguetur.

Miserere nostri Domina mater luminis & splendoris: illumina nos Domina veritatis & virtutis.

De thesauris tuis infunde nobis sapientiam Dei: & intellectum prudentiæ, ac formam disciplinæ. Gloria patri, &cet.

Psalmus 110.

COnfitebor tibi Domina in toto animo meo: glorificabo te in tota mente mea.

Opera gratiæ tuæ commorabuntur: & testamentum misericordiæ tuæ ante thronum Dei.

Per te missa est redemptio a Deo: populus pœnitens habebit spem salutis.

Intellectus bonus omnibus honorantibus te: & sors illorum inter Angelos pacis.

Glorioſum & admirabile est nomen tuum: qui illud retinent, non expauescent in puncto mortis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 111. D

BEatus vir qui timet Dominam: & beatum cor quod diligit illam.

Iucundus homo, qui non satiatur laude tua: & a relatu virtutum tuarum non fatigatur.

Exortum est in corde illius lumen Dei: Spiritussanctus illuminat intelligentiam eius.

Disperge Domina gratiam tuam pauperibus tuis: esurientes refoue & egenos.

In memoria æterna fiunt per te nomina: ab auditu terribili non trepidet cor nostrum. Gloria patri, &c.

Psalmus 112.

LAudate pueri matrem Dei: glorificate senes nomen eius. E

Benedicta sit Maria mater Christi: ipsa enim est via ad patriam sanctitatis.

Excelsus super Cherubim thronus eius: & sedes eius super cardines cæli.

Super humiles, vultus eius: & super confidentes in eam aspectus illius.

Misericordia eius super omnem carnem: & eleemosyna illius vsque ad extremum terræ. Gloria patri, &cet.

Psalmus 113.

IN exitu animæ meæ de hoc mundo: occurre illi Domina, & suscipe eam. F

Consolare eam vultu sancto tuo: aspectus dæmonis non conturbet illam.

Esto illi scala ad regnum cælorum: & iter tectum ad paradisum Dei.

Impetra ei a patre indulgentiam pacis: & sedem lucis inter seruos Dei.

Sustine deuotos ante tribunal Christi: suscipe causam eorum in manibus tuis. Gloria patri, &cet.

Psalmus 114.

DIlexi matrem Dei Domini mei: & lux miserationum eius infulsit mihi.

Circumdederunt me dolores mortis: & visitatio Mariæ lætificauit me.

Dolo-

Digitized by Google

Dolorem & periculum incurrit: & recreatus sum gratia illius.

Nomen eius & memoriale illius sit in medio cordis nostri: & non nocebit nobis ictus malignantis.

Conuertere anima mea in laudem ipsius: & inuenies refrigerium in nouissimis tuis. Gloria patri, &c.

Psalmus 115.

CRedidi propter quod locutus sum: gloriam tuam Domina orbi terræ.

Compatere animæ meæ & dirige illam: dignare beneplacitum tuum insinuare illi.

Statue illi testamentum pacis & dilectionis tuæ: præbe illi ingenui memoriam nominis tui.

De benedictione ventris tui da mihi sustentationem: & de pinguedine gratiæ tuæ dulcora animam meam.

Disrumpe vincula peccatorum meorum: & de virtutibus exorna faciem animæ meæ. Gloria patri, &cet.

Psalmus 116.

LAudate Dominam nostram omnes gentes: glorificate eam omnes populi.

Quoniam confirmata est super nos gratia: & misericordia eius, & veritas illius permanet in æternum.

Qui digne coluerit illam, iustificabitur: qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis suis.

Labia angelorum enarrabunt sapientiam eius: & omnes ciues paradisi cantabunt eius laudem.

Bono animo accedentes ad illam: non capientur ab Angelo deuastante. Gloria patri, &cet.

Psalmus 117.

COnfitemini Domino quoniam bonus: confitemini matri eius, quoniam in sæculum misericordia eius.

Amor illius expellit peccatum a corde: & gratia illius expiat conscientiam peccatoris.

Via veniendi ad Christum est appropinquare ad illam: qui autem fugerit eam, non inueniet viam pacis.

Qui obduratus est in peccatis, sæpe inuocet illam: & lux in suis tenebris orietur.

Qui tristatur in corde suo clamet ad illam: & dulcoranti stillicidio inebriabitur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 118.

BEati immaculati in via: qui matrem Domini imitantur.

Beati imitatores humilitatis eius: beati participes charitatis illius.

Beati perscrutatores virtutum illius: beati conformes imagini illius.

Beati qui conceptum & partum illius venerantur: beati qui deuote ei famulantur.

Beati qui in ea habent spem & confidentiam: beati qui per illam suscipient felicitatem sempiternam. Gloria patri, &cet.

RRetribue seruo tuo Domina: viuifica me & faciam voluntatem tuam.

Incola ego sum in terra: nihil abscondas mihi de amore tuo.

Concupiuit anima mea: laudem tuam desiderare omni tempore.

Tu enim salus mea in Domino: quæ me morti adiudicatum liberasti.

Quid pro his retribuam tibi, nisi me totum? Domina suscipe me. Gloria patri, &cet.

LEgem pone mihi, Domina, voluntatis tuæ, sanctarum sanctissima; & exquiram eam semper.

Deduc me in semitam miserationum tuarum mulierum pulcherrima: quia ipsam volui.

Inclina animam meam ad supernorum amorem Domina: & non ad impudicitiam.

Ecce concupiui castimoniam tuam a iuuentute mea: in misericordia tua confirma me.

Et obseruabo viam testimoniorum tuorum in sæculum: & scrutabor mandata Filij tui, quæ dilexi. Gloria patri, &cet.

MEmor esto verbi tui Dominarum primiceria: in quo mihi spem dedisti.

Hæc in tempestatum fluctibus potenter tenuit me: quia eloquium tuum viuificauit me.

Circumdederunt me viri mendaces, & congregata sunt super me flagella: & ecce manus tua eripuit me.

Communicaui in bonis omnibus timentibus te: & custodientibus obnixe mandata tua.

Miserationibus tuis plena est terra: ideo viam iustificationum tuarum exquisiui. Gloria patri, &cet.

BOnitatem fecisti cum seruo tuo Domina: de qua gaudent Angeli.

Disciplinam morum tuorum & æquitatem tuam doce me: quia verbis tuis præ cunctis credidi.

Bonum mihi, quia onere tuo humiliasti me: vt sequar conuersationem tuam.

Qui amant seruientes tibi venerabuntur: qui autem abominatus fuerit eos, ruet in æternum.

Veniant mihi semper desuper guttæ clementiæ tuæ & viuam: quia lex tua sancta meditatio mea est. Gloria patri, &cet.

DEfecit in semitis tuis anima mea Domina: & nisi miseratio maxima esset, perijssem, vtique in infirmitate mea.

Defecerunt oculi mei in contemplatione tua: velut vter in pruina a te visa est anima mea.

Secundum bonitatem tuam viuifica me: & non obliuiscar sermones tuos, quia tibi adhærere bonum est.

Dispositione tua perseuerat mundus: quem & tu cum Deo fundasti ab initio.

Tuus totus ego sum Domina saluum me fac: quoniam desiderabiles erant laudes tuæ in tempore peregrinationis meæ. Gloria patri, &cet.

QVomodo dilexi legem tuam Domina: in conspectu meo semper.

Suauitatum tuarum affluentia cor meum alienauit a me: & caro mea mirabiliter exultauit in te.

Quam dulcia peccatoribus eloquia tua Domina: super omnem melodiam refectio tua dulcis ori meo.

Illuminatio gressibus meis verbum tuum: & lumen ineffabile semitis meis.

Quoties exasperauerunt me peccatores inferni, quia a charitate tua declinare nolui: ego autem speraui in te Domina. Gloria patri, &cet.

JNiquos odio habui: & viam tuam dilexi Domina gratiosa.

Adiuua me & saluus ero Domina mundi: & meditabor honorificentiam mandatorum tuorum.

Fac me semper stare in timore tuo: & non tradas me Virgo calumniantibus me.

Vernaculus tuus sum ergo: minimus in familia tua.

Custodi me Domina a negligentibus iudicia iustitiæ tuæ.

Contemnes omnes discedentes a seruitio tuo: quia iniusta est conuersatio eorum. Gloria patri, &cet.

MIrabilia tua testimonia mater alma: & sermonibus tuis illuminatum est cor meum.

Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis: filiæ regum collaudant faciem tuam.

Ardens verbum labiorum tuorum vehementer: qui ad te properat percipiat illud.

Arundo agitata sum in conspectu tuo: tene me Domina sub iugo tuo & non confundar.

Seruientes tibi plus alijs inuadunt dracones infesti: sed tu Domina defende nos. Gloria patri, &cet.

Digitized by Google

CLamaui in toto corde meo ad te Domina: de neceſſitatibus meis clementer eripe me.
Vocem gemitus mei exaudi Domina mea: doce me quid acceptum ſit apud te omni tempore.
Longe a neſcientibus te ſalus: qui autem præſtat in obſequio tuo procul fiat a perditione.
Miſericordia tua rigat vniuerſum: Domina in ſalutari tuo viuifica me.
Initium eloquiorum tuorum veritas in æternum: & legem tuam immaculatam non ſum oblitus. Gloria patri, &cet.

PRincipes perſecuti ſunt me gratis: & ab inuocatione nominis tui trepidat ſpiritus malignus.
Pax multa obſeruantibus nomen tuum mater Dei: & non eſt illis ſcandalum.
Septenis horis decantauit tibi laudes Domina: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
Intret oratio mea in conſpectu tuo, vt non derelinquam te Domina cunctis diebus vitæ meæ: quoniam viæ tuæ miſericordia & veritas.
Concupiſcam in æternum laudare te Domina: cum docueris me iuſtificationes tuas. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 119.

AD Dominam cum tribularer clamaui: & exaudiuit me.
Domina libera nos ab omni malo: cunctis diebus vitæ noſtræ.
Contere caput inimicorum noſtrorum: pede inſuperabilis virtutis tuæ.
Vt exultauit ſpiritus tuus in Deo ſalutari tuo: ſic veram digneris infundere lætitiam cordi meo.
Ad Dominum accede rogatura pro nobis: vt per te noſtra peccata deleantur. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 120.

LEuaui oculos meos ad te mater Chriſti: per quam venit ſolatium omni carni.
Auxilium tuum & gratiam tuam nobis impende: in omni tribulatione noſtra.
Cuſtodi nos Domina virgo Maria: ne peccatorum laqueo capiamur.
Non dormit neque dormiet pupilla oculi tui: vt tua ſemper cuſtodia protegamur.
Angelorum & hominum te laudat omnis lingua: & ante te omnia genua curuantur. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 121.

LÆtatus ſum in te Regina cæli: quia te duce in domum Domini ibimus.
Hieruſalem cæleſtis ciuitas: ad Mariæ præmia veniamus.
Pacem & indulgentiam virgo nobis impetra: & palmam de hoſtibus & triumphum.
Conforta & conſolare cor noſtrum: tuæ dulcedine pietatis.
Sic Domina nobis infunde clementiam: vt deuote in Domino moriamur. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 122.

AD te leuaui oculos meos Regina, quæ regnas in cælis.
Adiutorium noſtrum in virtute ſit nominis tui: per te omnia opera noſtra dirigantur.
Benedicta ſis in cælo, & in terra: in mari & in omnibus abiſſis.
Benedicta ſit fecunditas tua: benedicta ſit virginitas, & munditia tua.
Benedictus ſit corpus tuum ſanctum: benedicta ſit anima tua ſanctiſſima. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 123.

NIſi quia Domina noſtra erat in nobis: inueniſſent nos periculo multa.
Eſto virgo defenſatrix noſtra: & ante Deum aduocata propitia.
Oſtende nobis Domina miſericordiam tuam: & conforta nos in ſeruitio ſancto tuo.
Benedicant te ſancti Angeli in cælo: benedicant te omnes homines ſuper terram.
Non tradas beſtijs animas confitentium tibi: ora te canentium non obturentur. Gloria patri, &c.

Pſalmus 124.

QVi confidunt in te mater Dei: non timebunt a facie inimici.
Gaudete & exultate omnes qui diligitis eam: quia adiuuabit vos in die tribulationis veſtræ.
Reminiſcere miſerationum tuarum Domina: & releua peregrinationem incolatus noſtri.
Conuerte amabilem vultum tuum ſuper nos: confunde & deſtrue omnes inimicos noſtros.
Benedicta ſint omnia opera manuum tuarum Domina: benedicta ſint omnia ſancta miracula tua. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 125.

IN conuertendo faciem tuam ſereniſſimam ſuper nos: lætificabis nos virginea mater Dei.
Benedicta ſis o ſacrarium Chriſti: præ cunctis mulieribus ſuper terram.
Benedictum ſit glorioſum nomen tuum: quod os Domini mirabiliter nominauit.
Non deficiat laus tua de labijs noſtris: nec charitas tua de præcordijs noſtris.
Qui te diligunt benedicantur a Deo: & qui te volunt diligere non defraudẽtur a fide. Gloria patri, &c.

Pſalmus 126.

NIſi Domina ædificaueris domum cordis noſtri: non permanebit ædificium eius.
Ædifica nos gratia & virtute tua: vt maneamus firmi in perpetuum.
Benedictum ſit eloquium tuum: & benedicta ſint omnia verba oris tui.
Benedicantur a Deo qui te benedicunt: & in iuſtorum numero computentur.
Benedic Domina te benedicentes: & ne vmquam auertas ab eis gratioſum vultum tuum. Gloria, &cet.

Pſalmus 127.

BEati omnes qui timent Dominam noſtram: & beati omnes qui ſciunt facere voluntatem tuam & beneplacitum tuum.
Benedicti ſunt pater & mater qui te genuerũt: quorum memoria permanet in ſæculum.
Benedictus eſt venter qui te portauit: & benedicta ſint vbera, quæ te lactauerunt.
Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos: & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.
Intuere, & reſpice opprobrium noſtrum: auferas nobis cunctas iniquitates noſtras. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 128.

SÆpe expugnauerunt me a iuuentute mea inimici mei: libera me Domina & vindica me ab ipſis.
Ne des illis poteſtatem in animam meam: cuſtodi omnia interiora & exteriora mea.
Obtine nobis veniam peccatorum: per te Spiritus ſancti gratia nobis detur.
Fac nos digne, & laudabiliter pœnitere: vt beato fine ad Deum veniamus.
Placatum tunc & ſereniſſimum nobis oſtende: glorioſum fructum ventris tui. Gloria patri, &cet.

Pſalmus 129.

DE profundis clamaui ad te Domina: Domina exaudi vocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes: in vocem laudis & glorificationis tuæ.
Libera me de manu aduerſariorum meorum: confunde ingenia, & conatus eorum contra me.
Erue me in die mala: & in die mortis ne obliuiſcaris animæ meæ.
Deduc me ad portum ſalutis: inter iuſtos ſcribatur nomen meum. Gloria patri, &cet.

Pſal-

Digitized by Google

Psalmus 130.

DOmina non est exaltatum cor meum: neque sublimati sunt oculi mei.

Benedixit te Dominus in virtute sua: qui per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

Benedictus sit qui te sanctificauit: & mundam de matris vtero te produxit.

Benedictus sit qui te obumbrauit: & sua gratia te fecundauit.

Benedic nos Domina, & conforta nos in gratia tua: vt per te ante conspectum Domini præsentemur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 131.

MEmento Domina Dauid: & omnium inuocantium nomen tuum.

Da nobis in nomine tuo fiduciam: & confundantur aduersarij nostri.

Consolare nos in terra peregrinationis nostræ: & releua paupertatem nostram.

Da nobis panem lacrymarum virgo sancta: & dolorem peccatorum in terra incolatus nostri.

Redde nobis propitium benedictum fructum ventris tui, vt Spiritus sancti gratia repleamur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 132.

ECce quàm bonum & quàm iucundum Maria: diligere nomen tuum.

Vnguentum effusum & aromaticum est nomen tuum: diligentibus ipsum.

Quoniam magna multitudo dulcedinis tuæ Domina: quam præparasti diligentibus & sperantibus in te.

Esto refugium pauperum in tribulatione: quia tu es baculus pauperum & miserorum.

Inueniant, quæso, gratiam apud Deum: qui te in suis necessitatibus inuocabunt. Gloria patri, &cet.

Psalmus 133.

ECce nunc benedicite Dominam: omnes qui speratis in nomine sancto eius.

Gaudete gaudio magno, qui exultatis & glorificatis eam: quia lætabimini ab vbertate consolationis eius.

Ecce nunc inundante vbertate declinabit in vos: ad consolandum & lætificandum corda vestra.

Benedicite illam omnes serui eius: & memoriale sit in desiderio animæ vestræ.

Benedicite illam omnes Angeli & sancti Dei: laudate in sæcula mirabilia eius. Gloria patri, &cet.

Psalmus 134.

LAudate nomen Domini: benedicite nomen Mariæ matris eius.

Mariæ precamina frequentate: & suscitabit vobis voluptates sempiternas.

In anima contrita veniamus ad illam: & non stimulabit nos cupiditas peccati.

Qui cogitat de illa in tranquillitate mentis: inueniet dulcorem & requiem pacis.

Respiremus ad illam in finitione nostra: & reserabit nobis atria triumphantium. Gloria patri, &cet.

Psalmus 135.

CONfitemini Domino quoniam bonus: quoniam per suam dulcissimam matrem Virginem Mariam datur misericordia eius.

Impetra nobis Domina amicitiam Iesu Christi: & custodi nos, ne perdamus innocentiam nostram.

Comprime hostem nostrum imperio tuo: ne feriat in nobis virtutem charitatis.

Bona naturalia conserua in nobis: & bona gratiæ per te multiplicentur.

Illumina vias & semitas nostras: vt noscamus quæ beneplacita sunt Deo. Gloria patri, &c.

Psalmus 136.

SVper flumina Babylonis fleuerunt Hebræi: nos vero super iniquitates nostras lugeamus.

A Clamemus humiles ad puerperam Virginem: offeramus ei planctus & suspiria nostra.

Non inuenitur propitiatio sine illa: nec salus sine fructu illius.

Per illam peccata purgantur: & per fructum illius, animæ dealbantur.

Per illam fit satisfactio peccatis: per fructum illius, sanitas condonatur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 137.

CONfitebor tibi Domina in toto corde meo: quia per te expertus sum clementiam Iesu Christi.

B Audi Domina verba mea & preces meas: & in conspectu Angelorum cantabo tibi laudes.

In quacumque die inuocauero te, exaudi me: & multiplica virtutem in anima mea.

Confiteantur tibi omnes tribus & linguæ: quia per te salus restituta est nobis.

Ab omni perturbatione libera seruos tuos: & fac eos viuere sub pace & protectione tua. Gloria patri, &cet.

Psalmus 138.

DOmina probasti me, & cognouisti me: ruinam & transgressionem meam.

Copiosa facta est super me misericordia tua: & dilatata est super me clementia.

C Imperfectum meum aspexit oculus tuus: & palpebræ tuæ nouerunt vias meas.

Affluentiam desiderij sancti habeamus a Spiritu sancto: & macula peccati non turpet conscientiam nostram.

Serenet corda nostra lux misericordiæ tuæ: & recreet nos tuæ pacis dulcedo. Gloria patri, &c.

Psalmus 139.

ERipe me Domina ab omni malo: & ab hoste inferni defende me.

D Contra me tetendit arcum suum: & in fraude sua insidiatur mihi.

Constringe vires eius malignas: & obtunde potenter astutias eius.

Conuerte iniquitatem ipsius in verticem illius: & in foueam quam fecit cadat festinanter.

Nos autem exultemus in seruitio tuo: & in tuis laudibus gloriemur. Gloria patri, &cet.

Psalmus 140.

DOmina clamaui ad te exaudi me: intende orationi meæ & postulationi meæ.

Dirigatur obsecratio mea velut incensum coram facie tua: & in tempore serotini sacrificij & matutini.

E Non declinet cor meum in verbis malignantibus: & nequitiæ cogitatus non subuertant sensum meum.

Fac me assentire beneplacito cordis: & tuis actionibus conformari.

Gladio intelligentiæ reuerbera cor meum: & igniculo charitatis inflamma mentem meam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 141.

VOce mea ad Dominam clamaui: ipsamque humiliter deprecatus sum.

Effudi in conspectu eius lacrymam meam: & dolorem meum sibi exposui.

F Insidiatur hostis calcaneo meo: extendit contra me rete suum.

Adiuua me Domina, ne corruam coram eo: fac vt conteratur sub pedibus meis.

Educ de carcere animam meam: vt confiteatur tibi, & psallat Deo forti in perpetuum. Gloria pat. &cet.

Psalmus 142.

DOmina exaudi orationem meam: percipe tuis auribus supplicationem meam.

Persecutus est malignus vitam meam: deposuit in terra conuersationem meam.

Denigrauit me caligine sua: & anxiatus est nimis spiritus meus.

Ne auertas faciem tuam a me: vt non corruam cum descen-

descendentibus in lacum.

Emitte lucem tuam & gratiam tuam: & repara denuo vitam meam & conscientiam meam. Gloria patri, &cet.

Psalmus 153.

BEnedicta sis Domina quæ instruis seruos tuos ad prælium: & eos roboras contra inimicum.

Fulgure & corruscatione dissipa illum: mitte iacula tua vt confundas illum.

Clarifica de alto manum tuam: & cantent serui tui laudem & gloriam tuam.

Eleua de terrenis affectionem nostram: de sempiternis delitijs refice viscera nostra.

Concupiscentiam supernorum accende in cordibus nostris: & de gaudijs paradisi velis nos recreare.

Exaltabo te mater filij Dei: & per singulos dies cantabo laudes tuas.

Generatio & populi laudabunt opera tua: & misericordiam tuam insulæ expectabunt.

Abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt: & suauitatem tuam sancti pronunciabunt.

Oculi nostri sperant in te Domina: mitte nobis cibum & escam delectantem.

Laudationem tuam loquatur lingua mea: & benedicam te in sæculum sæculi. Gloria patri, &cet.

Psalmus 145.

LAuda anima mea Dominam: glorificabo eam quamdiu vixero.

Nolite cessare a laudibus eius: & per singula momenta recogitate illam.

Cum exierit spiritus meus Domina sit tibi commendatus: & in terra ignota præsta illi ducatum.

Non conturbent eum culpæ prius commissæ: nec inquietent ipsum occursus malignantis.

Perduc eum ad portum salutarem: ibi præstoletur secure aduentum Redemptoris. Gloria patri, &cet.

Psalmus 146.

LAudate Dominam, quoniam bonus est psalmus: iucunda & decora sit illi nostra laudatio.

Ipse enim medetur contritis corde: & refouet eos vnguento pietatis.

Magna est virtus illius: & clementia eius nullum habebit finem.

Præcinite ei in iubilatione: & in confessione psalmum canite illi.

Beneplacitum est ei super timentes Deum: & in eis qui sperant in misericordia eius. Gloria patri, &cet.

Psalmus 147.

LAuda Hierusalem Dominam: glorifica illam etiam o Sion.

Ipsa enim constituit muros tuos: & filios tuos benedicit.

Gratia sua te impinguat: pacemque donat terminis tuis.

Emisit verbum suum altissimus: & virtus eius obumbrauit illi.

Leuemus corda nostra cum manibus ad illam: vt suam influentiam sentiamus. Gloria patri, &cet.

Psalmus 148.

LAudate Dominam nostram de cælis: glorificate eam in excelsis.

Laudate eam omnes homines & iumenta: volucres cæli & pisces maris.

Laudate eam Sol & Luna: stellæ, & circuli planetarum.

Laudate eam Cherubim, & Seraphim: Throni, & Dominationes, & Potestates.

Laudate eam omnes legiones Angelorum: laudate eam omnes ordines spirituum supernorum. Gloria patri, &cet.

Psalmus 149.

CAntate Dominæ nostræ canticum nouum: laus eius in congregatione iustorum.

Lætentur cæli de gloria eius: insulæ maris & totus orbis.

Aqua & ignis laudent eam: frigus & æstus, splendor & lumen.

Exultationes eius in gutture iustorum: & laudes eius in cœtu triumphantium.

Ciuitas Dei iucundare in illa: & pro incolis tuis frequenta illi carmen. Gloria patri, &cet.

Psalmus 150.

LAudate Dominam in sanctis eius: laudate eam in virtutibus & miraculis eius.

Laudate eam cœtus Apostolorum: laudate eam chori Patriarcharum, & Prophetarum.

Laudate eam exercitus Martyrum: laudate eam turmæ Doctorum, & Confessorum.

Laudate eam in collegio virginum, & continentium: laudate eam ordines Anachoritarum, & Monachorum.

Laudate eam conuentus religiosorum omnium: laudate eam omnes animæ ciuium supernorum.

Omnis spiritus: laudet Dominam nostram. Gloria patri, &cet.

CANTICA
AD B. VIRGINEM.

Canticum instar illud Isaiæ 12.

CONFITEBOR tibi Domina: quoniam per te placatus est mihi Dominus, & consolata est me.

Ecce Domina saluatrix mea: fiducialiter agam in te & non timebo.

Quia fortitudo mea, & laus mea in Domino es tu: & facta es mihi in salutem.

Hauriam aquas in gaudio de riuulo: & semper inuocabo nomen tuum.

Notas facite in populis virtutes Dominæ nostræ: quia excelsum est valde nomen eius.

Exulta & lauda totum genus humanum: quia talem dedit tibi mediatricem Dominus Deus tuus. Gloria patri, &c.

Canticum instar illud Ezechiæ. Isa. 38.

EGo dixi circa dimidium dierum meorum: vadam ad Mariam, vt me Christo reconciliet.

Quæsiui residuum annorum meorum: in amaritudine animæ meæ.

Generatio mea ablata est, quia pater, & mater, & omnia dereliquerunt me: Maria autem assumpsit me.

Sperabam in illa mane, sero, & meridie: quasi leo sic contriuit omnia ossa peccatorum meorum.

Et tu Domina eruisti animam meam, vt non periret: & de manu canis vnicam meam.

Domina saluum me fac: & laudem tuam cantabo cunctis diebus vitæ meæ, o pia mater Domini mei. Gloria patri, &cet.

Canticum instar illud Annæ, 1. Reg. 2.

EXultauit cor meum in Domino: & exaltatum est cornu meum in Domina mea.

Quia fecit mihi magna qui potens est: per Mariam matrem eius.

Non est sancta vt est Domina nostra: quæ sola supergressa est vniuersas.

Recedant ergo vetera de ore nostro: & linguis loquamur nouis.

Exulta & lauda Mariam Sion & Hierusalem: quia maxima in dominabus Israel.

Ipsa pauperem facit, & ditat: humiliat, & sublimat.

Altior

Altior cælo, terra latior: eſt hæc Domina noſtra. A Gloria patri, &cet.

Canticum inſtar illius Mariæ, Exod. 15.

CAntemus Dominæ glorioſæ Virgini Mariæ: in hymnis & confeſſionibus benedicamus eam.

Domina noſtra omnipotens poſt Deum, nomen eius: currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare.

Dextera tua Domina magnificata eſt in fortitudine: quia in multitudine miſericordiæ tuæ ſtrauiſti aduerſarios meos,

De ore leonis liberaſti me Domina: & tamquam infantem genitum mater ſuſcepiſti me.

O Domina chariſſima mea: velut gallina tege me mirabili poſſeſſione tua.

Tuus totus ego ſum: & omnia mea tua ſunt virgo ſuper omnia benedicta.

Ponam te ſicut ſignaculum ſuper cor meum: quia fortis eſt, vt mors dilectio tua. Gloria patri, &cet.

Canticum inſtar illius Habacuc 3.

DOmina audiui auditionem tuam & obſtupui: conſideraui opera tua, & expaui. C

Domina opus tuum: circa medium annorum viuificaſti illud.

Confitebor tibi Domina quia abſcondiſti hæc a ſapientibus: & reuelaſti ea paruulis.

Operuit cælos gloria tua: & miſericordia tua plena eſt terra.

Egreſſa es Virgo in ſalutem populi tui: in ſalutem cum Chriſto tuo.

O benedicta, in manibus tuis eſt repoſita noſtra ſalus: recordare pia paupertatis noſtræ.

Quem vis, ipſe ſaluus erit: & a quo auertis vultum D tuum, vadit in interitum. Gloria patri, &cet.

Canticum inſtar illius Moyſi, Deut. 32.

AVdite cæli quæ loquar de Maria: audiat terra verba oris mei.

Magnificate ipſam mecum ſemper: & exaltemus nomen eius in ſæculum ſæculi.

Generatio praua atque peruerſa: agnoſce Dominam noſtram ſaluatricem tuam.

Numquid non ipſa eſt mater tua, quæ poſſedit te? & in fide generauit te?

Si hanc dimittis non es amicus ſummi Cęſaris: quoniam ipſe ſine ea non ſaluabit te.

Vtinam ſaperes, & intelligeres: ac nouiſſima prouideres.

Quemadmodum infans ſine nutrice non poteſt viuere: ita nec ſine Domina noſtra potes habere ſalutem.

Sitiat ergo anima tua ad ipſam, tene eam nec dimittas: donec benedixerit tibi.

Repleatur os tuum laude ſua: decanta tota die magnificentiam eius. Gloria patri, &cet.

Canticum inſtar illius trium puerorum, Dan. 3.

BEnedicite omnia opera Dominæ glorioſæ: laudate & ſuperexaltate eam in ſæcula.

Benedicite Angeli Dominæ noſtræ: benedicite cæli Dominæ noſtræ.

Benedicat omnis creatura Dominam noſtram: quam Rex ſic voluit benedici.

Benedicta ſis o ſummi Regis filia: quæ odore præis cuncta lilia.

Benedicta ſis corona Dominarum omnium: benedicta ſis gloria Hieruſalem.

Odor tuus ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus: qui in benedicentes te redundat irrigans omnia intima eorum.

Qui benedixerit tibi o Virgo beata: ſit ille iugiter benedictus.

Qui maledixerit tibi roſa candidiſſima: ſit ille maledictus.

Non recedat de domo ſeruorum tuorum: vini & olei abundantia.

In nomine tuo omne genuflectatur: cæleſtium terreſtrium & infernorum.

Benedicamus Deum qui te creauit: benedictus vterque parens qui te generauit.

Benedicta ſis Domina in cælo & in terra: laudabilis & glorioſa & ſuperexaltata in ſæcula. Gloria, &cet. B

Canticum inſtar illius Zachariæ, Luc. 1.

BEnedicta ſis Domina & mater Dei mei Iſrael: qui per te viſitauit & fecit Redemptionem plebis ſuæ.

Et erexit vnicornu ſalutaris caſtitatis tuæ: in domo Dauid pueri ſui.

Sicut locutus eſt per os Iſaiæ: & aliorum ſanctorum prophetarum eius.

Salutem ex inimicis præſta Virginum virgo: de manu omnium qui nos oderunt pacem nobis tribue.

Et fac miſericordiam pro parentibus & nobis: vt memor ſis teſtamenti omnipotentis Dei.

Quod iurauit ad patres noſtros: Abraam & ſemini eius in ſæcula.

Sic ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati: quiete ſeruiemus illi.

In ſanctitate, & iuſtitia coram te omnibus diebus noſtris.

Et tu Maria propheta Dei vocaberis: quoniam nouiſti, quòd reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.

Per quam dedit ſcientiam ſalutis plebis eius: in remiſſionem peccatorum.

Per viſcera multitudinis miſericordiæ tuæ: viſitauit nos ſtella matutina oriens ex alto.

Illumina tenebras ſedentium in vmbra mortis: & eas luce dilectiſſimi filij tui digneris inſtillare.

Miſerere miſericordiæ mater nobis miſeris peccatoribus, qui retroacta peccata pœnitere negligimus: ac multa quotidie pœnitenda committimus. Gloria patri, & cet.

Hymnus inſtar illius, qui aſcribitur Ambroſio, & Aug.

ETE matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem profitemur. E

Te æterni patris ſponſam omnis terra veneratur.

Tibi omnes Angeli & Archangeli: tibi Throni, & Principatus fideliter deſeruiunt.

Tibi omnes Poteſtates, & omnes virtutes cælorum: & vniuerſæ Dominationes obediunt.

Tibi omnes Chori, tibi Cherubim & Seraphim exultantes aſſiſtunt.

Tibi omnis Angelica creatura inceſſabili voce proclamat.

Sancta, ſancta, ſancta Maria Dei genitrix mater F & virgo.

Pleni ſunt cæli & terra maieſtatis gloriæ fructus ventris tui.

Te glorioſus Apoſtolorum chorus, ſui Creatoris matrem collaudat.

Te beatorum Martyrum cœtus candidatus, Chriſti genitricem glorificat.

Te glorioſus Confeſſorum exercitus, Trinitatis templum appellat.

Te ſanctarum Virginum chorea amabilis, Virginitatis & humilitatis exemplum prædicat.

Te tota cæleſtis curia Reginam honorat.

Te per vniuerſum orbem Eccleſia inuocando concelebrat.

Matrem

Digitized by Google

Matrem diuinæ maiestatis.

Venerandam te veram Regis cælestis puerperam, sanctam quoque dulcedinem & piam.

Tu Angelorum Domina, tu paradisi ianua.

Tu scala regni cælestis & gloriæ.

Tu thalamus, tu arca pietatis & gratiæ.

Tu vena misericordiæ, tu sponsa & mater Regis æterni.

Tu templum & sacrarium Spiritussancti, totius beatissimæ Trinitatis nobile triclinium.

Tu mediatrix Dei & hominum, amatrix mortalium cælestis illuminatrix.

Tu agonizatrix pugnantium, aduocata pauperum, miseratrix, & refugium peccatorum.

Tu erogatrix munerum, separatrix, ac terror dæmonum, & superborum.

Tu mundi Domina cæli Regina, post Deum sola spes nostra.

Tu salus te inuocantium, portus naufragantium, miserorum solatium, pereuntium refugium.

Tu mater omnium beatorum, gaudium plenum post Deum, omnium supernorum ciuium solatium.

Tu promotrix iustorum, congregatrix errantium, promissio Patriarcharum.

Tu veritas Prophetarum, præconium & doctrix Apostolorum, magistra Euangelistarum.

Tu fortitudo Martyrum, exemplar Confessorum, honor & festiuitas Virginum.

Tu ad liberandum exulem hominem, Filium Dei suscepisti in vterum.

Per te expugnato hoste antiquo, sunt aperta fidelibus regna cælorum.

Tu cum Filio tuo sedes ad dexteram Patris.

Tu ipsum pro nobis roga virgo Maria, quem nos ad iudicandum credimus esse venturum.

Te ergo poscimus nobis tuis famulis subueni, qui pretioso sanguine Filij tui redempti sumus.

Æterna fac pia Virgo, cum sanctis tuis nos gloria munerari.

Saluum fac populum tuum Domina, vt simus participes hereditatis Filij tui.

Et rege nos, & custodi nos in æternum.

Per singulos dies o pia te salutamus.

Et laudare te cupimus vsque in æternum, mente & voce.

Dignare dulcis Maria, nunc & semper nos sine delicto conseruare.

Miserere pia nobis, miserere nobis.

Fiat misericordia tua magna nobiscum, quia in te virgo Maria confidimus.

In te dulcis Maria speramus, nos defendas in æternum.

Te decet laus, te decet imperium, tibi virtus & gloria in sæcula sæculorum amen.

Symbolum instar illius Athanasij.

QVicumque vult saluus esse, ante omnia opus est: vt teneat de Maria firmam fidem.

Quam nisi quisque integram inuiolatamque seruauerit: absque dubio in æternum peribit.

Quoniam ipsa sola Virgo manens peperit: sola cunctas hæreses interemit.

Confundatur, & erubescat Hebræus: qui dicit Christum ex Ioseph semine esse natum.

Confundatur Manichæus: qui dicit Christum fictum habere corpus.

Palleat omnis, qui hoc ipsum aliunde, non de Maria dicit assumpsisse.

Idem namque Filius qui est Patris in diuinis vnigenitus: est & verus vnigenitus Virginis Mariæ filius.

In cælis sine matre, in terris sine Patre.

Nam sicut anima rationalis & caro propter vnionem de homine vere nascitur: ita Deus & homo Christus, de Maria Virgine vere generatur.

Induens carnem de carne Virginis: quia sic genus humanum redimi congruebat.

Qui secundum diuinitatem æqualis Patri: secundum vero humanitatem minor patre.

Conceptus in vtero Virginis Mariæ Angelo annunciante de Spiritu sancto: non tamen Spiritussanctus est pater eius.

Genitus in mundum sine pœna carnis Virginis matris: quia sine delectatione carnis conceptus.

Quem lactauit mater: vbere de cælo pleno.

Quem circumstant Angeli obstetricum vice: nunciantes pastoribus gaudium magnum.

Hic a Magis muneribus adoratus, ab Herode in Ægyptum fugatus, a Ioanne in Iordane baptizatus: traditus, captus, flagellatus, crucifixus, mortuus, & sepultus.

Cum gloria resurrexit: ad cælos ascendit.

Spiritum sanctum in discipulos, & in matrem misit.

Quam demum ipse in cælum assumpsit: & sedet ad dexteram Filij, non cessans pro nobis Filium exorare.

Hæc est fides de Maria Virgine: quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.

LITANIA BEATAE MARIAE VIRGINIS.

KYrie eleison.
Christe eleison.
Christe audi nos.
Christe exaudi nos.
Pater de cælis Deus, Mariæ conditor glorioſus, miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Mariæ nobilis fecundator, miserere nobis.
Spiritus sancte Deus, Mariæ mirabilis obumbrator, miserere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus, qui Mariam glorificas, miserere nobis.
Sancta Maria, quæ totum mundum illuminas, ora pro nobis.
Sancta Maria, quæ tuos seruos exaltas, ora pro nobis.
Sancta Maria, quæ pro peccatoribus supplicas, ora pro nobis.
Sancta Maria illuminatrix cordium, ora pro nobis.
Sancta Maria fons misericordiæ, ora pro nobis.
Sancta Maria splendor sanctæ Ecclesiæ, ora pro nobis.
Sancta Maria flumen sapientiæ, ora pro nobis.
Sancta Maria ab Angelo salutata, ora pro nobis.
Sancta Maria per Spiritum sanctum obumbrata, ora pro nobis.
Sancta Maria in cælis glorificata, ora pro nobis.
Sancta Maria rosa veris speciosa, ora pro nobis.
Sancta Maria vitis frondens generosa, ora pro nobis.
Sancta Maria dulcis virgo & speciosa, ora pro nobis.
Sancta Maria a Deo patre sponsa electa, ora pro no.
Sancta Maria verbi Dei mater præelecta, ora pro no.
Sancta Maria a Spiritu sancto protecta, ora pro no.
Sancta Maria quæ Deum in vtero concepisti, ora pro nobis.
Sancta Maria, quæ Deum & hominem genuisti, ora pro nobis.
Sancta Maria virgo virginum signifera, ora pro nobis.
Sancta Maria virga Iesse Christifera, ora pro nobis.
Sancta Maria arbor vitæ fructifera, ora pro nobis.
Sancta Maria feminarum pulcherrima, ora pro nobis.
Sancta Maria humilium humillima, ora pro nobis.
Sancta Maria sanctarum sanctissima, ora pro nobis.

Sancta

Digitized by Google

Sancta Maria super omnes diligentius amanda, ora pro nobis.
Sancta Maria super omnes excellentius magnificanda, ora pro nobis.
Sancta Maria mater conditoris, ora pro nobis.
Sancta Maria mater Redemptoris, ora pro nobis.
Sancta Maria mater Saluatoris, ora pro nobis.
Sancta Maria mater mundo desiderabilis. ora pro no.
Sancta Maria inferis terribilis, ora pro nobis.
Sancta Maria mater amabilis, ora pro nobis.
Sancta Maria virgo plena gratia, ora pro nobis.
Sancta Maria virgo plena clementia, ora pro nobis.
Sancta Maria pia fundens solatia, ora pro nobis.
Sancta Maria flos & decus virginalis, ora pro nobis.
Sancta Maria fluuius sapientialis, ora pro nobis.
Sancta Maria splendor & lux Orientalis, ora pro no.
Sancta Maria virtutum cæli Regina, ora pro nobis.
Sancta Maria domus Dei cypressina, ora pro nobis.
Sancta Maria cæli fenestra crystallina, ora pro nobis.
Sancta Maria perpetuæ lucis aurora, ora pro nobis.
Sancta Maria virgo pulchra & decora, ora pro nobis.
Sancta Maria melodia dulcis & sonora, ora pro nobis.
Sancta Maria delitiarum Dei dapifera, ora pro nobis.
Sancta Maria cælestis curiæ pincerna, ora pro nobis.
Sancta Maria paradisi porta perusa, ora pro nobis.
Sancta Maria placitum Dei vmbraculum, ora pro no.
Sancta Maria virginum noua exultatio, ora pro nobis.
Sancta Maria mulierum prima benedictio, ora pro nobis.
Sancta Maria miserorum pia consolatio, ora pro no.
Sancta Maria vera salus & beatitudo, ora pro nobis.
Sancta Maria charitatis magnitudo, ora pro nobis.
Sancta Maria pietatis latitudo, ora pro nobis.
Sancta Maria mater orphanorum, ora pro nobis.
Sancta Maria mammilla orphanorum, ora pro nobis.
Sancta Maria mammilla paruulorum, ora pro nobis.
Sancta Maria consolatio afflictorum, ora pro nobis.
Sancta Maria cui Angeli obediunt & obsecrantur, ora pro nobis.
Sancta Maria nobilis Regina cælorum, ora pro nobis.
Sancta Maria cui Sancti & Sanctæ congaudent, & gratulantur, ora pro nobis.
Sancta Maria quam omnia laudant & venerantur, ora pro nobis.
Propitia esto, parce nobis Domina.
Propitia esto, libera nos Domina.
Ab omni malo, libera nos Domina.
Ab omni mala tentatione, libera nos Domina.
Ab ira & indignatione Dei, libera nos Domina.
A perfidia & desperatione, libera nos Domina.
A superbia præcipitante, libera nos Domina.
Ab auaritia deuastante, libera nos Domina.
A peccato iræ & inuidiæ cruciãte, libera nos Domina.
A carnis tentatione vndique anxiante, libera nos Domina.
A peccato gulæ & castrimargiæ commaculante, libera nos Domina.
Ab incursu hostis malignantis, libera nos Domina.
Per dulcorem & gaudium de Christi incarnatione, libera nos Domina.
Per dolorem & angustiam de illius passione, libera nos Domina.
Per gaudium & miraculum de illius resurrectione, libera nos Domina.
Per fidem tuam de Spiritussancti missione, libera nos Domina.
Per gaudium & lætitiam de illius Ascensione, libera nos Domina.
Per gaudium & lætitiam de tua coronatione, libera nos Domina.
In hora mortis defiãte, libera nos Domina.
In iudicis districto examine, libera nos Domina.
Ab inferni horribili cruciamine, libera nos Domina.
Peccatores, te rogamus audi nos.
Vt sanctam Ecclesiam piissima Domina conseruare digneris, te rogamus audi nos.
Vt iustis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris, te rogamus audi nos.
Vt tribulatis cõsolationem, captiuis liberationem impetrare digneris, te rogamus audi nos.
Vt famulos & famulas tibi deuote seruientes consolari digneris, te rogamus audi nos.
Vt populum Christianum filij tui pretioso sanguine redemptum conseruare digneris, te rogamus audi nos.
Vt cunctis fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, te rogamus audi nos.
Mater Dei, te rogamus audi nos.
Mater charissima & Domina nostra, miserere nobis, & dona nobis perpetuam pacem, Amen.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.
Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem.
℣. Ego dixi Domina miserere mei.
℟. Sana animam meam, quia peccaui tibi.
℣. Conuerte misericordiam tuam super nos.
℟. Et deprecabilis esto super seruos tuos.
℣. Ostende potentiam tuam contra inimicos nostros.
℟. Vt iustificeris in nationibus populorum.
℣. Miserere seruorum tuorum, super quos inuocatum est nomen tuum.
℟. Et ne finas angustiari eos in tentationibus suis.
℣. Ne proijcias nos in tempore mortis nostræ.
℟. Et succurre animæ cum deseruerit corpus suum.
℣. Esto nobis Domina turris fortitudinis.
℟. Et petra durissima contra inimicum.
℣. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo.
℟. Fac vt conteratur sub pedibus meis.
℣. Exaudi orationem meam, & deprecationem meã.
℟. Et contepescant aduersarij mei.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, qui pro nobis de castissima Virgine Maria nasci dignatus es, fac nos tibi casto corpore seruire, & humili mente placere.

ORamus etiam te pijssima virgo Maria, mundi Regina & Angelorum Domina, vt eis quos in purgatorijs ignis examinat, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, & iustis perseuerantiam in bono: nos quoque fragiles ab omnibus instantibus defende periculis. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Finis huius Psalterij Beatissimæ & gloriosissimæ Virginis Mariæ, & tomi sexti, qui continet primam & secundam partem Opusculorum Sancti Bonauenturæ.

Digitized by Google

ELENCHVS

OPVSCVLORVM,

QVÆ HOC TOMO SEXTO CONTINENTVR.

OPVSCVLA PRIMÆ PARTIS.

DE reductione artium ad Theologiam. 1
Breuiloquium. 5
Centiloquium, quod compendium Theologiæ dicitur. 58
Pharetra. 103
Declaratio Terminorum Theologiæ. 209
Compendioſum principium in libros ſententiarum. 213
Sententiæ ſententiarum carmine digeſtæ. 215
De quattuor virtutibus Cardinalibus. 234
De ſeptem donis Spirituſſancti. 237
De reſurrectione a peccato ad gratiam. 277
De tribus ternarijs peccatorum infamibus. 279
Diæta ſalutis. 285

OPVSCVLA SECVNDÆ PARTIS

MEditationes vitæ Chriſti. 349
Lignum vitæ. 421

De

De quinque feſtiuitatibus pueri Ieſu. 430
Officium de Paſsione Domini. 436
Opus contemplationis. 440
Laudiſmus de ſancta Cruce. 443
Philomena. 445
De ſeptem verbis Domini in cruce. 448
Speculum B. Mariæ Virginis. 450
Officium de compaſsione B. Mariæ Virginis. 485
Corona B. Mariæ Virginis. 488
Carmina ſuper Canticum Salue Regina. 489
Laus B. Virginis Mariæ. 491
Pſalterium minus B. Mariæ Virginis. 497
Pſalterium B. Mariæ Virginis. 501

Errata ſic emenda.

Pag. 213. in argum. lin. 26. *Graci*, corrige, *Grace*. Pag. 445. col. 1. verſu. 13. *legi*, corrige *elegi*. Pag. 484. col. 2. lin. 63. *remelandam* corrige, *relaxandam*. Pag. 514. col. 2. litt. c. d. 1. in titulis, *inſtar illud* corrige, *illum*. Pag. 515. col. 1. lin. 3. *Maria*, corrige, *Moyſi*.

Digitized by Google

Regestum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sſ Tt Vu.

Omnes ſunt terniones præter Vu, quod eſt quaternio.

ROMÆ
Ex Typographia VATICANA.
M. D. XCIII.

(8032) S.A 1133

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

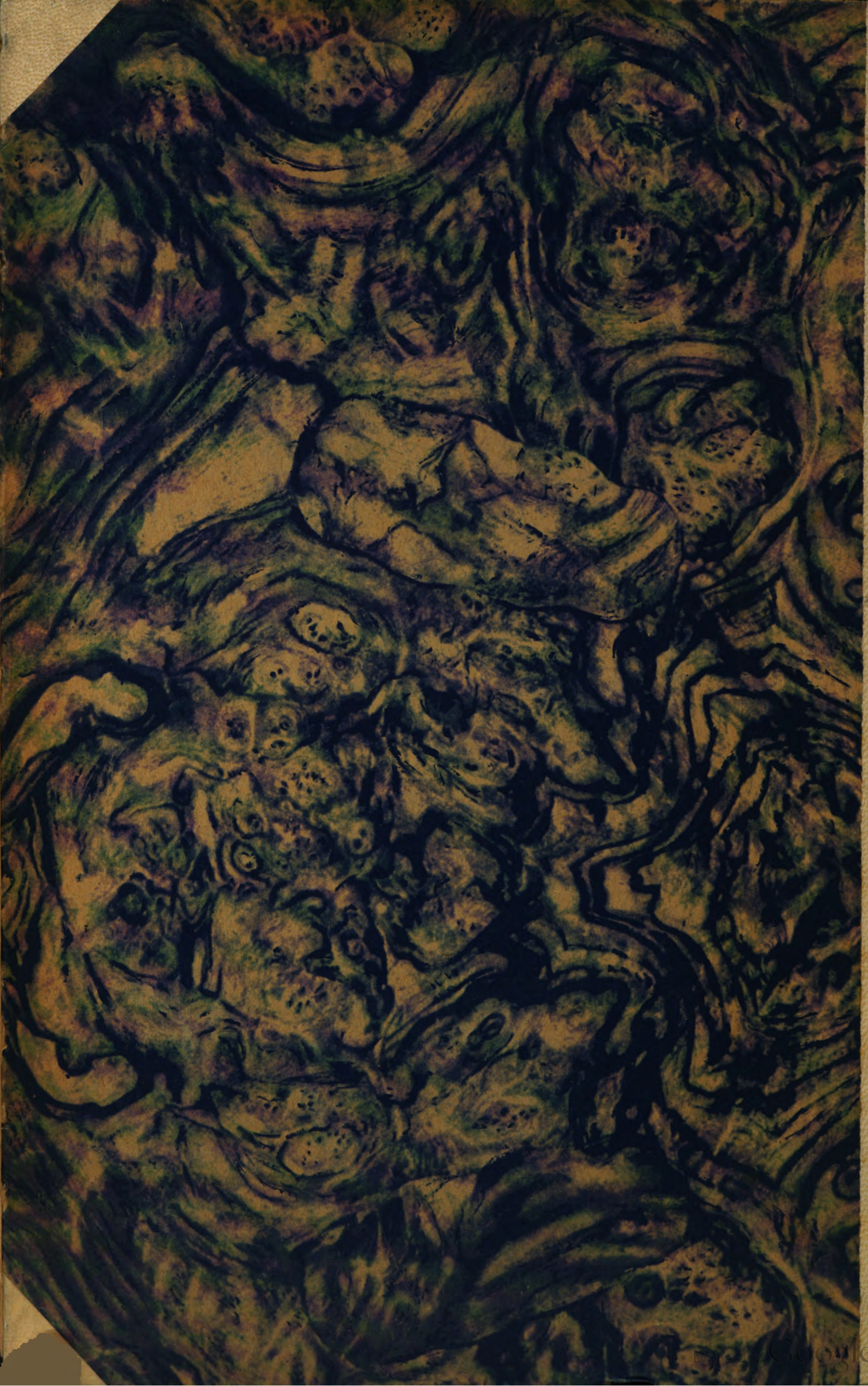

Digitized by Google